JUS CANONICUM UNIVERSUM

CLARA METHODO JUXTA TITULOS QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

In Quæstiones distributum, solidisque Responsionibus, & Objectionum Solutionibus dilucidatum:

AUTHORE

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL,

Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato.

TOMUS QUINTUS.

MACERATÆ, MDCCXLII.

Sed prostant.

VENETIIS

APUD ANTONIUM BORTOLI.

Licentia & Approbatio Ordinis.

FR. Matthæus a Santo Stephano, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, ac Totius Ordinis S. P. N. Francisci Minister Generalis, & Servus: Dilecto Nobis in Cristo R. P. Fr. Anacleto Reiffenstuel Lectori Jubilato & Concionatori nostræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Salutem, & omne bonum.

CUm juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones, per idoneos Censores, revisum fuerit opus quoddam a Te compositum, cujus Titulus est: *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum &c.* tenore præsentium, ad Salutaris Obedientiæ meritum, facultatem Tibi impertimur, quatenus servatis servandis, illud Typis mandare valeas.

Datis Romæ, die 10. Aprilis 1700.

Fr. Matthæus a S. Stephano Minister Generalis.

De Mandato S. P. Reverendissimæ Fr. Petrus ab Urbino, Secretarius Generalis.

Facultas Admodum Reverendi Patris Ministri Provincialis.

CUm a Reverendo P. Anacleto Reiffenstuel, Ordinis Minorum S. Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Ex-Custode, Lectore Jubilato, opus quoddam, cui Titulus, *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum*, sit compositum, illudque a duobus Theologis jamjam sit revisum & approbatum, plurimumque recommendatum, & omnia, quæ de Jure in Editione Librorum sunt servanda, sint observata, tenore præsentium facultatem impertior, ut Laudatissimi hujus operis Tomus Quartus pro utilitate publica Typis mandari possit.

Actum Monachi 19. Junii Anno 1714.

Fr. Sigismundus Neudecker, Ord. Min. S. Francisci Reform. Lector Jubilatus, Vicarius Provincialis.

Censura Theologica.

NOs infrascripti de Mandato & Commissione Superiorum diligenter & accurate perlegimus Juris Canonici Universi Tomum Quintum R. P. Anacleti Reiffenstuel, Lectoris Jubilati, & quoniam hic ultimus cum præcedentibus in amabili ordinis & methodi claritate, & in solida doctrinæ facilitate, in fideli Legum, Canonum, & Auctoritatum realitate, & in secura cum Orthodoxæ fidei ac morum principiis conformitate per omnia concordat; ideo dignissimum censemus, ut hoc totius Operis complementum, ad immortalem Auctoris memoriam, publicum Christianæ Reipublicæ emolumentum, & insignem Orbis Litterarii consolationem publico prælo committatur.

Datum Frisingæ die 18. Julii 1714.

Fr. Albertus Reiffenstuel, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Lector Jubilatus, & Guardianus;

Fr. Maffæus Kreslinger. Ord. Min. S. Francisci Reform. SS. Canonum Lector Actualis.

PRÆFATIO.

DAnte DEO (cui soli omnis honor & gloria) habens Benevole Lector nunc etiam Quintum, & ultimum Tomum Juris Canonici universi, ordine, methodo, doctrinæ securitate, brevitate, & claritate, prioribus, uti spero, similem. De quo eadem, quæ de præcedentibus Tomis te monitum, & rogatum, ipsum Tomum vero, una cum toto Opere quoad omnia & singula, Judicio, Censuræ, & Correctioni sanctæ Ecclesiæ Catholicæ subjectum volo.

ELEN-

ELENCHUS
TITULORUM, PARAGRAPHORUM, ET QUÆSTIONUM
In Tomo quinto Juris Canonici Universi Contentorum.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.

§. I.

De variis modis procedendi contra Criminosos, ubi etiam de Accusatione in specie.

§. II.

De Denuntiationibus.

§. III.

De Inquisitione.

§. IV.

De aliis requisitis ad Inquisitionem Specialem, præsertim de Corpore delicti: de Capitulis & Articulis Reo Communicandis item de Ordine illius: ac Nonnullis aliis huc facientibus.

§. V.

De Exceptionibus; ubi etiam de Criminibus sine ordine puniendis, Notoriis nempe, ac illis, quæ in Flagranti deprehenduntur.

§. VI.

De Visitatione Regularium, præsertim Ordinis Nostri Seraphici.

§. VII.

De Processu Criminali Regularium, simulque de ordine & praxi ejusdem, præsertim in Religione nostra Seraphica.

§. VIII.

Compendiosa, & clara instructio practica vitæ formandi Processum Criminalem apud Regulares, præsertim in ordine nostro Seraphico.

De praxi formandi Processum via Accusationis institutum.

De Praxi formandi Processum per viam Denuntiationis Judicialis.

De praxi instituendi processum contra delinquentem in præsentia judicis pro tribunali sedentis, & jurisdictionem exercentis.

T I T U L U S II.

De Calumniatoribus.

T I T U L U S III.

De Simonia, & ne aliquid pro Spiritualibus exigatur, vel promittatur.

§. I.

De origine, natura, & malitia Simoniæ.

E L E N C H U S.

ELENCHUS.

§. IX.

De Simonia, quæ committitur ingressu vel Receptione ad Religionem.

§. X.

De Simonia, quæ committitur in administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, præstatione munerum, functionum, & actuum spiritualium, v. g. sepulturæ, Benedictionum, Dispensationum, Absolutionum, Precum, Orationum, Missæ. &c.

§. XI.

De Pœnis Simoniæ.

§. XII.

De restitutione simoniace acceptorum.

§. XIII.

De Causis & Titulis excusantibus a Simonia, vel pœnis, ac restitutione simoniace acceptorum.

§. XIV.

De dispensatione in pœnis Simoniæ, & absolutione a Censuris ob eam incursis; ubi etiam de Judice Simoniæ, & Testibus contra eam.

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas, vel, Ecclesias sub annuo Censu aliis relinquant.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro scientia docendi.

TITULUS VI.

De Judæis, & Saracenis, & eorum Servis.

VII. An

TITULUS VII.

De Hæreticis.

§. I.

De Natura, ac divisione Hæresis, & Hæreticorum.

§. II.

De Communicatione, & disputatione cum Hæreticis, nec non de Prædicatione ad eos, & Catholicos facienda.

§. III.

De Lectione, Retentione, impressione, & defensione Hæreticorum, & aliorum prohibitorum Librorum.

§. IV.

De tolerantia Hæreticorum, & liberi exercitii Religionis eorum, ubi etiam de Fœderibus Principum Catholicorum cum Hæreticis, & infidelibus, nec non de bello cum ipsis, & contra ipsos.

§. V.

De Pœnis Spiritualibus Hæreticorum.

§. VI.

De pœnis Hæreticorum temporalibus, & corporalibus.

§. VII.

De potestate absolvendi ab Hæresi, & aliis casibus reservatis, competente Episcopis.

VI &

De

E L E N C H U S.

§. IV.

T I-

ELENCHUS.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

§. I.

De Natura, & variis modis Furti.

§. II.

De Pœnis Furti, restitutione furto ablatorum, nec non de Remediis illa iterum recuperandi; ubi etiam de nonnullis Furtis in specie, & pœnis eorum.

TITULUS XIX.

De Usuris.

§. I.

De Natura & divisione Usuræ.

§. II.

De prohibitione, & malitia usuræ propriæ dictæ, seu lucratoriæ.

§. III.

An, & quomodo de Jure civili, vel auctoritate Principis, vel statuto, aut consuetudine usuræ propriæ tales, seu lucratoriæ de facto sint, aut fieri possint licitæ, ut etiam in specie ac consuetudine Germaniæ, dandi & exigendi quinque pro centum, nullo attento, vel desiderato titulo.

§. IV.

De Usura compensatoria, seu restauratoria, & de titulis, ex quibus fit & licita redditur, lucro videlicet cessante, damno emergente, & periculo perdendæ sortis.

§. V.

De usura moratoria, seu punitoria, & de titulo, ex quo fit, & licita redditur, pœna videlicet, quæ ob culpabilem moram solvendi apponitur.

§. VI.

Examinantur varii contractus, & actiones, an sint usurarii necne.

§. VII.

De Pacto Antichriseos, & legis commissoriæ, ac de Montibus pietatis, an sint usurarii necne.

De

E L E N C H U S.

TI-

E L E N C H U S.

§. VII.

De Privilegiis vivæ vocis oraculo concessis; ac Revocatione, & Valore illorum.

§. VIII.

De amissione privilegiorum per interitum personæ, aut Rei privilegiatæ, ac propter abusum, damnum superveniens, lapsum temporis, & cessationem causæ.

§. IX.

De amissione privilegii per Renunciationem. Et quando ea fieri possit.

§. X.

De amissione privilegiorum per non usum, vel actum contrarium, ubi etiam de privilegiis in specie usu adhuc vigentibus.

T I T U L U S XXXIV.

De Purgatione Canonica.

T I T U L U S XXXV.

De Purgatione vulgari.

T I T U L U S XXXVI.

De Injuriis, & damno dato.

§. I.

De Injuriis.

§. II.

De damno dato & Repressaliis.

T I T U L U S XXXVII.

De Pœnis.

§. I.

De Pœnis in genere.

§. II.

De pœnis Ecclesiasticis in specie, præsertim vero de privatione Beneficiorum, Depositione, Degradatione, Infamia, & Irregularitate.

TI-

E L E N C H U S.

T I T U L U S XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus;

T I T U L U S XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis & Interdicti.

§. I.

De Natura, & divisione Censuræ.

§. II.

De Excommunicatione ut sic, & de excommunicatione majori in specie.

§. III.

Solvuntur quædam dubia de excommunicatione.

§. IV.

De excommunicatione Canonis, seu in percussores Clericorum, & de excommunicationibus Bullæ Cœnæ.

§. V.

De excommunicatis vitandis, & Casibus, in quibus vitari debent, ubi etiam de excommunicatione minori.

§. VI.

D Suspensione.

§. VII.

De Interdicto.

§. VIII.

De Judice Censurarum, & de absolutione ab eisdem; præsertim ab excommunicatione, ubi etiam quædam de potestate absolvendi a Censuris, ac aliis tam reservatis, quam non reservatis peccatis competente Regularibus.

T I T U L U S XL.

De Verborum Significatione.

Non habet Quæstiones.

T I T U L U S XLI.

De Regulis Juris.

Non habet Quæstiones.

JURIS

JURIS CANONICI UNIVERSI CLARA METHODO JUXTA TITULOS QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

In quæstiones distributi, solidisque responsionibus, & objectionum solutionibus dilucidati,

LIBER QUINTUS

PRÆFATIO.

POstquam in Secundo Libro Decretalium de ordine judiciario in causis civilibus observando, & in tertio, ac quarto de materia, seu rebus tum Clericorum, tum Laicorum, quæ in judicium Ecclesiasticorum civile deducuntur, tractatum fuit; pergit Compilator Juris Canonici hoc Quinto Libro Decretalium ad discutienda ea, quæ in Judicium Ecclesiasticorum Criminale veniunt. Differt autem hoc judicium a Civili: quia in civili non agitur super re aliqua vel jure debito; vel si quidem agatur super crimino, non tamen ad vindictam publicam? sed ad interesse privatum. Judicium vero criminale est, quando agitur super crimine ad publicam vindictam; id est, eo fine, ut Reus criminis publice seu juridice puniatur. De hoc igitur judicio criminali, quantum attinet ad Forum Ecclesiasticum; ex professo tractat Liber Quintus Decretalium, in quo imprimis toto Titulo primo docetur, qua ratione actiones criminales sint instituendæ: dein agitur de variis delictis, quæ ad Forum Ecclesiasticum deduci, ibique dijudicari, & puniri debent: tandem etiam sequitur de pœnis Ecclesiasticis, atque censuris in criminosos statutis. Et horum quidem notitia adeo scitu est necessaria, ut plura eorum etiam Theologia a Jure Canonico mutet: nos vero principaliora DEO FAVENTE discutiemus.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.

1 Objectum Tituli præsentis;

1 PRæsens Titulus tractat de ordine seu tela judiciaria Criminali, ponendo ea, quæ sunt propria sive in judicio Criminali; nam reliqua, quæ hoc judicium cum Civili habet communia, ex Secundo Decretalium Libro desumenda sunt. Cæterum materia præsentis Tituli est copiosissima, quam nonnulli integris Tomis declarant: nos præcipua, & ad forum Ecclesiasticum magis spectantia, sequentibus Paragraphis explicabimus.

§. I.

De variis modis procedendi contra Criminosos, ubi etiam de Accusatione in specie.

S U M M A R I U M.

2 Generatim duobus modis contra Criminosos proceditur.

3 In specie vero tribus, nempe Accusatione, Inquisitione, & Denuntiatione.

4 *Solvitur instantia.*
5 *Definitur accusatio Criminalis,*
6 *Plura ad eam requiruntur, veluti I. Ut fiat in scriptis: quod tamen hodie non attenditur.*
7 *II. Ut fiat apud competentem Judicem,*
8 *III. Ut exprimatur nomen Judicis, accusatoris accusati, delicti, mensisque, & annus, in quo commissum fuit.*
9 *Dies tamen, & hora delicti necessario non exprimitur.*
10 *IV. De Jure requiritur etiam inscripto,*
11 *Secus de consuetudine.*
12 *In Religione nostra adhuc est in usu vi Statutorum.*
13 *V. Debet fieri ad publicam vindictam: in quo differt ab accusatione Civili.*
14 *Accusatio Criminalis, in quo differat a Civili? item ab Inquisitione, & Denuntiatione.*
15 *Plures non possunt accusare.*
16 *Veluti I. Impuberes; item minores respectu adulterii, non item aliorum criminum.*
17 *II. Mulieres.*
18 *III. Servi; & juxta aliquos filii familias.*
19 *IV. Clerici, Religiosi; nisi accusent suum Prælatum, qui ad litem etiam expensas subministrare debet. Quomodo possint Religiosi & Clerici crimina aliorum accusare? Ib.*
20 *V. Milites: & Membra magistratus superiorem non agnoscentes.*
21 *VI. Surdi, muti: Item mentecapti.*
22 *VII. Infames; ne criminosi, & quomodo?*
23 *VIII. Criminaliter accusati; & quomodo?*
24 *IX. Excommunicati.*
25 *X. Inimicus capitalis accusans, & cohabitantes cum tali inimico.*
26 *Limitatur præcedens doctrina.*
27 *XI. Merito suspecti; & quinam hi? item specialiter pauperes: & qui?*
28 *XII. Infideles, & hæretici nequeunt accusare Christianum.*
29 *XIII. Sanguine juncti: & quinam.*
30 *Omnes recensiti inhabiles accusare valent in certis criminibus, & quibus? Et n. seq.*
32 *Inhabilem potest Judex nulla facta instantia ex officio repellere.*
33 *An, & quando teneatur quis accusare Criminaliter?*
34 *Plures accusari nequeunt: veluti I. carentes usu rationis.*
35 *Impuberes accusari, & puniri valeat, sed mitius.*
36 *II. Absentes: limitatur tamen hæc doctrina.*
37 *III. Mortui in ordine ad puniendos heredes.*
38 *IV. Superiorem non agnoscentes, uti Papa, Imperator, Reges &c.*
39 *V. Legati imperatorie.*
40 *VI. Qui crimen jam præscripserunt: quænam crimina, & quando præscribantur? Ib. Remissive.*
41 *Absolutus a crimine, vel accusatione de illo crimine, non ab eodem, nec ab alio amplius accusari valet.*
42 *Limitatur tamen hæc Doctrina in multis casibus, usque ad n. 50.*
50 *Accusator oblato jam libello non amplius potest desistere ab accusatione.*
51 *Bene tamen ante libellum, si tantum minatus est Accusationem.*
52 *Deprehendens, se errasse accusando, tenetur in foro interno desistere.*
53 *Desistens punitur in foro externo, & quomodo.*
54 *Accusatione facta potest, & debet Judex formare Processum.*
55 *Potest insuper, & debet Reum, etiam ante citationem carcerare, si est suspectus de fuga, aut si est periculum, ne subornet, vel impediat testes.*
56 *Accusator tenetur plene probare delictum; deficiens tenetur ad Talionis & alias pœnas: a quibus subinde excusatur. Remissive.*
57 *Accusatio respectu accusati habet eosdem effectus, quos habet Denuntiatio respectu Denuntiati.*

Quæritur I. quibus generatim modis in foro Canonico procedatur contra Criminosos? Resp. I. cum Alphonso Vigilui. *l. 16. Praticæ canonicæ criminalis, concl.* 2. & aliis, id generatim fieri duobus modis, nimirum vel ad instantiam partis, vel ex officio Judicis. Priori modo Judex procedit, quando pars offensa, vel alius, ad quem de Jure spectare potest jus accusandi, vel deferendi, porrigit accusationem, seu querelam, & super ipsa postmodum per judicium proceditur posteriori modo, sive ex officio Judicis id fit, quando Judex ex seipso, seu ex officio suo inquirit, seu assumit informationem contra Delinquentem, & contra eum procedit. 2

Resp. II. Magis loquendo in specie sunt tres potissimum modi, quibus crimina in judicium deducuntur, videlicet *Accusatione, Inquisitione, & Denuntiatione, qualiter* 22. *§. penult. h. t.* ibi: *Contra quos* (Criminosos) *tribus modis possit procedi: videlicet per accusationem, denuntiationem & inquisitionem ipsorum*. quod idem habetur *c. Licet* 31. *prin. de Simon.* de quibus tribus modis prohinde loquitur Rubrica præsentis Tituli. Dico notanter *tres potissimum modi*: nam addi debent alii duo modi deducendi crimina in judicium, nimirum ope exceptionis *c. 9. h. t.* & processus ordinis, uti fit, quando Reus in flagranti crimine deprehenditur; aut quando delictum est notorium *arg. can. Prohibemus* 14. & *can.* 16. *causa. q. 8.* ac amplius patebit infra *§. 5.* 3

Nec dicas, *c. super his h. t.* tres tantum modos, & quidem alios supra dictis tribus enumerari a Pontifice, quem tamen non est censendum mutilate, vel male locutum, dum ait *Respondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando.* Resp. enim cum Abbate ibidem *§. in Glossa* 1. & aliis Doctoribus, quod aliud sit quærere, quot modis possit agi de crimine, aliud opponere crimen; nam opponere crimen denotat factum partis adversæ, nec proprie fit nisi aliquo istorum trium modorum; sed agi de crimine potest omnibus quinque modis, quibus crimina in judicium deducuntur. 4

Quæritur II. Quid sit accusatio Criminalis? quomodo fieri debeat? & in quo differat ab actione, & accusatione Civili, & a Denuntiatione, ac Inquisitione? Resp. I. Accusatio Criminalis est criminis alicujus apud Judicem competentem legitime facta delatio ad publicam vindictam. Itain re communis *arg. l. fin. C. h. t.* quamvis alii addant *interveniente inscriptione*, tamen hæc verba omittimus, quia implicite continentur in verbo *legitime*, prout & tota definitio statim patebit ex responsione sequenti. 5

Resp. II. Ad hoc ut accusatio Criminalis legitime fiat, requiruntur plura. Patet inductione. Nam I. Requiritur, ut accusatio Criminalis fiat in scriptis per libellum rite formatum *l. Libellorum* 3. *ff. h. t.* & *can.* 1. *causa. quæst.* 8. ibi: *Accusationes nunquam recipiantur sine scripto*. Nisi crimen sit de levioribus, utpote quæ in scriptis accusare necesse non est, cum de plano discutiantur *arg. l. Levia* 6. *ff. eod.* Imo vigore hodiernæ consuetudinis communiter receptæ, etiam de gravioribus criminibus sine scriptura oretenus accusatio fieri potest, teste Julio Clarus *§. fin. q.* 12. *n.* 6. & 7. Salicet *in l. penult. C. h. t.* Azor. *p.* 3. *l.* 13. *c.* 19 *dub.* 3. Pirhing. *h. t. n.* 2. & aliis, dummodo accusatio, seu querela oretenus proposita, per Notarium, vel Actuarium publicum in scriptis redigatur, & de reliquo serventur servanda, prout vult, Constitutio Caroli V. *art.* 5. 89. & *seq.* beneque advertit Clarus *loc. cit.* Cæterum cur Jura velint, ut accusatio in scriptis fiat, ratio est: tum ut constet, quid accusator probare debeat, & ne quid mutare valeat, si videt, se in probatione deficere; tum etiam, ut Judex accusationi conformiter sententiam facilius ferre queat, prout debet. 6

II. Requiritur, ut fiat apud competentem; secus enim processus & sententia foret nulla, *leg.* 1. & *l. fin. C. si non competens*. Hinc dictum est in definitione *apud Judicem competentem*. 7

III. Requiritur, ut exprimatur nomen Judicis, apud quem fit accusatio, quatenus cognosci valeat, an sit competens. Item nomen accusatoris, & accusati; ut appareat; an sint tales, qui accusare, vel accusari possunt. Nec non species delicti, sicut etiam locus & tempus delicti, annus saltem, & mensis, in quo perpetratum fuit; prout aperte liquet ex *can. fin. §. Libellorum, can.* 2. *q.* 8. & *l. libellorum* 3. *ff. h. t.* Ratio est 1 tum ne accusatio vaga & 8

obscu-

obscura fiat: tum ne Accusato desit occasio defendendi se: tum etiam ut videre valeat Judex, an Crimen non jam sit præscriptum: quod si unum ex memoratis circumstantiis omittatur; libellus tanquam vitiosus ex officio rejici debet, Clarus *loc. cit. qu.* 12. *n.* 9. Gailus *l.* 1. *Observat.* 64. *nu.* 9. *& seqq.* Et hæc omnia de substantia Accusationis esse, cum communi docet Clarus *lib.* 5. *§. fin. quæst.* 12. *num.* 9.

9 Expressio tamen diei & horæ, in qua delictum commissum fuit, necessaria non est, *cit. l.* 3. *ff. h. t.* ibi: *Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet.* Nisi forsan talis expressio Accusatori facilis, & Accusato ad sui defensionem utilis, aut necessaria foret, eamque propterea exigeret Accusator: hoc enim in casu etiam diem & horam Reo exigente exprimi debere, bene advertit Farinacius *Reor. defens.* 3. *c.* 3. *n.* 7. *&* 10. cum aliis.

Requiritur tamen, ut exprimatur dies; & a fortiori Accusationis factæ per Jura *nu. præced.* allegata. Quod etiam de substantia requiri, bene docet Ameno *T. IX. V. Denuntiatio §.* 4. *q.* 4. *n.* 34. Tum quia in Jure, ubi præscribitur forma, requiritur dies, *cit. l.* 3. *h. t.* tum quia bene potest contignere, ut valor Processus a die hac dependeat; ut si tali die Judex fuisset suspensus, vel Accusator inimicus Accusati, &c. Et quamvis Clarus in aliquo putet, non de substantia opponere diem Accusationis, tamen id omnino fieri debere fatetur. Imo hæc omnia de substantia Accusationis esse, cum communi docet Clarus *lib.* 5. *§. fin. quæst.* 12. *num.* 9.

10 IV. De Jure requiritur accusatoris *inscriptio*, seu *subscriptio*, qua se obliget ad crimen abjectum probandum vel, si in probatione defecerit, ad pœnam Talionis, id est, ad subeundum eandem pœnam, quam Reus pati debuisset, si crimen probatum fuisset, *c. Super his* 16. *h. t. can. quisque* 3. & *can. qui crimen* 4. *caus.* 2. *qu:* 8. juncta *l. Si cui* 7. *ff. h. t.* ibi: *Si cui crimen objiciatur, præcedere debet in crimen subscriptio.* Ratio ibidem additur illis verbis: *Quæ res ad id inventa est, ne facile quis prosiliat ad Accusationem, cum sciat, inultam sibi Accusationem* (si esset injusta) *non futuram.*

11 Verum de facto hæc inscriptio non amplius est in usu, sed per contrariam consuetudinem abrogata, & pœna talionis in arbitrariam, & extraordinariam commotata; quia propter Talionis pœnam multi etiam a justa accusatione fuere deterriti, & sic delicta manserunt impunita cum gravi Reipublicæ damna; prout cum aliis optime advertit Clarus *Prax. Crim. lib.* 5. *§.* a *q.* 81. *n.* 3. Cavar. *Var. Res. lib.* a. *c.* 9. *num.* 6. Gailus *lib.* 1. *de Pa e publ. c.* 9. *num.* 3. *Felinus in c. Super his h. t. nu.* 5. Si quis tamen convinceretur, quo innocentem vere malitiose accusasset aut denuntiasset, pœnam Talionis sustinere adhuc deberet vigore Constitutionis S. Pii V. *Cum primum*, innovantis pœnam Talionis. Quamvis enim ibi tantum sit sermo de objectione criminum sodomiæ, blasphemiæ, & concubinatus, tamen dictam Constitutionem etiam ad Accusatores de aliis criminibus extendit Passerinus *Trib. reg. quæst.* 7 *num.* 44.

12 Illud certum est, pœnam Talionis adhuc procedere, & infligi debere in illis locis, vel Religionibus, ubi speciatim de illa extant Statuta, prout est in Religione nostra Seraphica; Nam Statuta Generalia *c.* 7. *§.* 6. *n.* 26. *&* 27. pœnam Talionis justis de causis præcipiunt illis verbis: „ Pœna Talionis puniri debent, qui falsum testan„ tur, & etiam accusatores qui crimen objectum legiti„ me, ac sufficienter non probaverit, qua puniri de„ buissent Accusati, si crimen contra eos objectum le„ gitime probatum fuisset: qua pœna etiam puniatur, „ qui scienter de crimine alias sufficienter punito, quem„ piam accusaverit, a quibus alias accusatus judiciali„ ter, ac rite fuit absolutus juxta Decreta per Consti„ tutionem S. Damasi Papæ. Et quid hæc Apostolica „ S. Damasi Papæ Constitutio ad præcludendam, calu„ mniis, ac imposturis, ac indebitis vexationibus viam „ & ad calumniatores, & impostores juste compescen„ dos, valde opportuna quidem & salutaris est, „ idcirco ab omnibus Ordinis Superioribus, & Prœla„ tis sub gravi suspensionis pœna, vel privationis con„ trafacientibus, aut negligentibus, subeunda, eam ser„ vari omnino præcipimus.

13 V. Requiritur, aut Accusatio fiat ad publicam vindictam, quatenus videlicet ob bonum publicum, ad terrorem, & exemplum aliorum Reus publice puniatur pœna corporali, aut pœna pecuniaria Fisco applicandam, vel privetur dignitate, officio, beneficio &c. Quando enim Delatio criminis non ad publicam vindictam, sed solummodo ad satisfactionem & utilitatem illius, qui damnum aut injuriam passus est jam non Accusatio Criminalis, sed Accusatio seu Actio Civilis est; possunt namque crimina non tantum Criminaliter, sed etiam Civiliter in judicium deduci, *§. In summa* 10. *Inst. de Jure jur.* Et ex his facile patet responsio ad tertiam partem Quæsiti.

Res. Ergo III. Accusatio Criminalis differt ab accusatione, seu actione Civili, quod illa intendat vindictam publicam, hæc vero commodum, aut satisfactionem Agentis, vel Accusantis, aut injuriam vel damnum passi A Denuntiatione differt; tum quia hæc de Jure non requirit inscriptionem, nec tantas solemnitates, uti accusatio, ut bene advertit Gonzalez *in c.* 1. *h. t. n.* 6 *arg. c. Super his* 16. *eod.* Ab Inquisitione differt; quia hæc ex officio Judicis, accusatio vero ad instantiam partis inchoat; prout amplius *§.* 2. *&* 3. aliæque differentiæ patebunt: 14

Quæritur III. Quinam Criminaliter accusare possint? Resp. Omnes posse, qui ob *ætatem, sexum, statum, officium defectum, delictum suspicionem calumniæ, sanguinis conjunctionem, vel reverentiam* a Jure non prohibentur, prout habetur *can. Prohibeatur* 4. *can.* a. *q.* 1. & *l. qui accusare* 8. *ff. h. t.* uti amplius de singulis patebit ex statim dicendis. 15

I. Ob *defectum ætatis* accusare non potest impubes seu pupillus *cit. can.* 14. *caus.* 2. *q.* 1. *& l.* 8. *ff. h. t.* ibi: *Alii propter ætatem ut pupilus.* Minor autem 25. annis excluditur ab accusatione adulterii, nisi ipsius proprium Matrimonium esset violatum, *l. Si maritus* 15 *§* 6. *ff. ad L. Jul. de Adult.* ibi: *Lex Julia de Adulteriis specialiter quosdam adulterii accusare prohibet, ut Minorem* 25. *annis* Ratio additur: *Nec enim visus est idoneus accusator, qui nondum robustæ ætatis est: Quod ita verum est, si non matrimonii sui injuriam prosequatur.* Quia vero Minores a sola hac accusatione excluduntur, & exclusio unius sit inclusio alterius, alia crimina accusare bene poterunt, dummodo illius sint ætatis, quod postulare, seu in publicum procedere valeant, videlicet 17. annorum, *l.* 1. *§.* 3. *ff. de postaland.* eisque assistat Curator *l. Clarum* 4 *C. de Auth. præstan.* & bene docet Clarus *§. fin. q.* 14. *n.* 7. Addens consuetudine hodierna indistincte admitti omnes Minores ad accusandum, dummodo 14. annum expleverint. 16

II. Ob *sexum* ab accusando repellitur mulier *cit. can. Prohibetur* 14. *caus.* 2. *q.* 1. *& l.* 8. *ff. h. t.* ibi: *Alii propter sexum ut mulier*, nisi accuset de criminibus exceptis, juxta dicenda infra *n.* 30. 17

II. Ob *statum* ab accusando repelluntur servi: cum enim hi nequeant agere Civiliter, *l. Servus* 6. *c. de judiciis*, multo minus Criminaliter. Ob statum aliqui cum Gloss. *in l. fin pr. V. Necessitate c. de Bonis, quæ liberi* volunt, filium familias sine consensu patris accusare non posse, Farin. *Prax. Crim. t.* 1. *de Accus. q.* 12. *n.* 10. Bartol. *in l. Inter liberas* 6. *ff. de adult.* Clarus *in Pract. Crimin. §. fin. q.* 14. *n.* 5. Alii filium familias etiam sine consensu patris ad accusandum admittunt ex illa ratione: quia accusatio pertinet ad jus publicum causam nempe publicam, in iis vero, quæ ad jus publicum spectant, non attenditur jus patriæ potestatis *l. Filius familias* 9. *ff. de His, qui sui, vel alieni* cum Concordant. Hinc Clarus *l. c.* ait, se in praxi de hac doctrina nunquam dubitari vidisse. Illud certum est; quod filius familias cum consensu patris accusare valeat. 18

Rursus ob *Statum* criminaliter accusare non possunt Clerici & Religiosi, *can. Sacerdotes* 51. *caus.* 2. *q.* 7. *can. sicut* 6 *ead. cau. & q.* præsertim si infligenda esset pœna sanguinis, *c. Sententiam* 9. *Ne Clerici, vel Monachi.* Et licet ad arcendam suam, suorumque injuriam, vel pro utilitate Monasterii etiam Laicos accusare valeant, tamen si esset causa sanguinis, deberent expresse protestari, se non agere ad publicam vindictam, sed præcise ad avertendum damnum; alias peccarent mortaliter, & secuta morte, vel mutilatione, accusatores fierent irregulares, *c.* 21. *de Homicidio*, *& c.* 2. *eod. in* 6. Religiosi tamen ab accusatione sui Prælati omnino sunt repellendi, ut dicitur *c. Ex parte* 21. *h. t.* quia interest Monasterii, ne malum habeat Prælatum. Hinc tenetur Prælatus etiam ministrare expensam pro lite contra se mota, *c. c.* 51. *h. t.* & ibi Glossa *V. alia*, communiter recepta. 19

IV. Ob *officium* accusare nequeunt primo Milites 20

cit. l. 8. ff. h. t. ne occasione Accusationis a signis & castris
vocentur, Secundo Magistratus Membra *l. 8. ff. h. t.* ibi:
Alii propter Magistratum: cum enim hi ob potestatem in
jus vocari, seu accusari nequeant, *cit. l. 8. h. t.* æquum
non videtur, quod ipsi alios accusare valeant. Id tamen
cum communi DD. intellige de Magistratu more Ro-
manorum, supremam potestatem & jurisdictionem exer-
cente, & alium Superiorem non agnoscente, non item de
Magistratibus inferioribus, & Judicibus ordinariis Su-
periorem habentibus, & cognoscentibus, *l. Nec Magi-
stratibus 22 ff. de jurejurando & leg. de Ordinando 4. Cod.
Offic. Præfect. præt. Orient.*

21 V. Ob *Defectum* corporis scilicet vel animi accusare
non possunt primo surdi & muti a natura, *arg. l. 1. §. 3.
ff. de Postulan.* Secundo furiosi, & mente capti, quia
quæ geruntur, non intelligunt, *l. Dummodo 2. §. 1. ff.
de Procurat.* & mortuis æquiparantur, *leg. Qui ad cer-
tam. ff. Locati.*

22 VI. Ob *Delictum* ab accusando repelluntur primo *in-
fames; & criminosi*, ut cit. *l. 8 ff. h. t.* ibi: *Alii propter de-
lictum, ut infames, c. infames 17 cons. 6. q. 1.* Ubi tamen
differentia est inter Jus Civile & Canonicum. Nam Ju-
re Civili soli illi infames ab accusando repelluntur, qui
laborant infamia Juris, id est, tales, qui per judicium
publicum infamiam irrogant, damnati sunt, aut qui ex
delicto aliquo infamiam ipso Jure, & absque damnatione
contrahunt, *l. is qui 4. ff. h. t.* De Jure Canonico autem
non tantum infames infamia Juris, sed etiam infamia fa-
cti & criminosi nondum accusati, aut condemnati, *arg.
can. si quis sunt 17. & can. quærendum 17 cau. 1. qu. 1. jun-
cto c. cum in tua 27 de Sponsal.* Clarus *§. fin. q. 14. a nu. 9.*

23 VII. Dein ob *delictum* actu jam accusatus, nequit ac-
cusare alium, vel reaccusare suum Accusatorem, si jam
est facta litis contestatio; nisi prius purgaverit se, & ap-
pareat innocens, *can. 1. & 3 can. 3. q. 11. c. fin. de Test.* ibi:
*Cum etiam accusati (nisi prius se probaverint innocentes) ab
accusatione repellantur;* & *l. Neganda 19. C. de his, qui
accusar.* vel nisi majus crimen illo, de quo ipse fuit accu-
satus, suo Accusatori vel alteri objiciat. *l. 1. C. eod.*

24 VIII. Ulterius ratione *delicti* accusare non possunt
excommunicati, *can. Omnes 7. cau. 3. qu. 4. can. 1. & 2.
cau. 4. qu. 1. c. Intelleximus 7. de Judic. & c. 1. de Except.*
quod extendunt communiter etiam ad casum, quo suam
aut suorum injuriam prosequuntur, idque ut contuma-
ciæ vitium reprimatur.

25 IX. Ob *suspicionem calumniæ* ad accusandum non ad-
mittuntur inimici, non quidem leves, sed graves, & ca-
pitales, *can. 2 caus. 3. qu. 5.* ibi: *Accusatores, & testes esse
non possunt, qui inimici fuerunt:* ratio additur: *Ne irati
nocere cupiant, aut læsi se ulcisci velint:* concordat *c. Me-
minimus 13. & c. Cum oporteat 19 h. t.* Imo etiam cum inimi-
co Accusati, cohabitantes, aut frequenter versantes ab
Accusatione repelluntur, *can. Accusatoribus. 3. cau. 3.
q. 5.* ibi: *Accusatoribus inimicis, vel inimici domo prodeun-
tibus, vel qui cum inimicis immorantur, aut suspecti sunt;
non credatur, ne irati nocere cupiant, vel læsi ulcisci se velint
& c. 7. h. t.* ibi: *Repellantur ab accusatione cohabitantes ini-
micis.* Nam amici Accusatoris censentur esse inimici
Accusati, *can. 1 dist. 93.* Nec refert, quod Accusa-
tus culpa sua dederit causam inimicitiæ; nihilominus
enim excipere potest contra inimicum Accusatorem,
dummodo ex fraude & dolo ut nempe Accusatorem re-
pellere possit, causam inimicitiæ non dederit, prout be-
ne advertit Abbas in *c. Repelluntur. 7. h. t. 5.*

26 Limitatur tota doctrina *præc. n.* in casu, quo quis ac-
cusat suum inimicum ob injuriam aut damnum sibi illa-
tum; talis enim Accusator, si repelleretur, nullus po-
test alterum ob grave vulnus v. g. cædem, aut injuriam
sibi, suisve illatam accusare; cum ex hoc plerumque ini-
micitia oriatur, ut bene advertit Mascard. *de prob. concl.
899. n. 3.* Menochius *de Præsumpt. lib. 5. præsumpt. 43.*

27 X. Ab accusando repelluntur propter *suspicionem ca-
lumniæ* illi, qui aliquando falsum testimonium subornati
dixerunt, *l. Alii 9. h. t.* Item qui semel calumniati sunt, *l. Is,
cui 7. §. 3. h. t.* Item qui pecuniam recepit, ut Reum accu-
saret, aut ne ipsum accusaret, *l. is qui 4. & l. 8. ff. h. t.* sicut
etiam pauperes; qui minus, quam quinquaginta aureos
in suis bonis habent, *l. Nonnulli 10. ff. h. t.* ibi: *Nonnulli
propter paupertatem, ut sunt, qui minus quam quinqua-
ginta aureos habent;* nisi tam honestæ essent vitæ, & bo-
næ famæ, ut ab omni suspicione merito censeantur libe-
ri: tales enim pauperes sicut admittuntur ad ferendum te-
stimonium, juxta dicta *Lib. 2. Tit. XX. de testib. n. 100.* ita
etiam ad accusandum, prout bene advertit Menochius *de
Arbitr. Jud.* & praxis comprobat. Quinam autem paupe-
res suspecti, vel a suspicione liberi habendi sint, Judicis
judicio relinquitur, *c. Si quis c. quærendum 18. cau. 2. q. 1.*

XI. *Ob suspicionem calumniæ Pagani, Hæretici, sive* 28
*Judæi non possunt Christianos accusare, aut vocem eis infa-
mationis inferre. can. Pagani 24 caus. 2. quæst. 7.*

XII. Ob *conjunctionem sanguinis & reverentiam* liberi 29
accusare non possunt parentes, *Novel. 115. c. 3. §. 3.* Nec
econtra parentes liberos; *arg. l. 3. C. de Patria potestat.*
Nec fratres, aut sorores invicem *l. si maganam 13. ff. de
his, qui accusare non possunt.* Nisi crimen sit leve, *l. si
sororem 18. C. eod.* Nec liberti patronum, aut ejus hære-
dem, *l. qui accusare 8. ff. h. t.*

Hi tamen omnes (exceptis privatis ratione per dicta *n.* 30
21. & excommunicati, per dicta *n. 24.*) *si suam injuriam
exequantur,* (id est, si contra injuriam sibimet illatam
agant) *mortemve propinquorum defendant, ab Accusatio-
ne non excluduntur, l. Hi tamen 11. ff. h. t.* Item quando
agitur de crimine læsæ Majestatis, vel aliis atrocissimis,
vel exceptis; qualia sunt, quæ directe sunt contra Deum,
ut blasphemia, apostasia, hæresis, simonia, magia,
sacrilegium, vel magis adversantur bono Publico, ut
crimen læsæ Majestatis, Rebellionis, Latrocinii, falsæ
Monetæ, fraudatæ Annonæ, falsi Testamenti &c. *arg.
l. 7 & 8 ff. ad Leg. Jul. Majest. l. vix certis ff. de Jud. l. 2.
& 13. ff. h. t. c. 7. de Simonia c. 10. de Hæret. l. 10. C. de Epi-
sc. & Cleric.* &c. de quibus amplius vide *Lib. II. Tit.
XVIII. de Confess. a num. 99.* & Canonistas. Solum nota,
Clericos, & Religiosos etiam in his criminibus ad pu-
blicam vindictam & pœnam sanguinis *criminaliter* accu-
sare non posse, per dicta: sed si propria, aut Ecclesiæ
utilitas Accusationem exigit, debere expresse protestari
contra pœnam sanguinis, juxta dicta supra *n. 19.* & tex-
tum expressum, *c. 2. de Homic. in 6.*

Advertit insuper Decian. *Tr. crim. l. 3. c. 25. nu. 4. & 8.* 31
Capitales inimicus etiam a criminum exemptorum Ac-
cusatione esse repellendos: etsi enim Reipublicæ maxi-
me intersit, ne crimina ista excepta maneant impunita,
eidem tamen non minus interest, ne quis injuste damne-
tur quod facile fieret, si capitales inimici ad accusandum
inimicum in criminibus præfatis admitterentur. Reliqua
de inimicis vide supra *num. 26. & 27.*

Quæritur IV. An supra specificati ad accusandum in- 32
habiles, ab Accusatione repelli possint, non tantum si
Accusatus contra talem excipiat, sed etiam nemine ex-
cipiente ex solo officio Judicis? Resp. Affirmative, *c. 1.
h. t.* ubi universaliter traditur: *Si legitimus non fuerit ac-
cusator, non fatigetur accusatus.* Quod si tamen contra
talem nec Accusatus excipiat, nec Judex illum repel-
lat, valet Processus; prout cum communi observat Cla-
rus *§. fin. quæst. 15. num. 4.* Pirhing. *h. t. num. 17.*

Porro si Reus contra Accusatorem excipiat, debet id
facere ante litis contestationem: quia postea non amplius
auditur, Abbas in *c. 1. h. t. n. 2. arg. l. Si maritus §. Præ-
scriptione ff. de Adult.* Nisi prius ignorarit, sibi compe-
tere exceptionem, ut bene ibidem limitat Abbas *arg.
c. Nulli de elect. in 6.*

Quæritur V. An, & quando quis obligetur ad accusan- 33
dum? Resp. Quamvis privatorum *nemo invitus agere,
vel accusare cogitur,* ut dicitur *l. un. C. Ut nemo invitus:*
Nihilominus, si crimen aliquod in grave damnum spiri-
tuale, aut temporale Reipublicæ vergens, nec denun-
tiatione, nec monitione, nec alio modo, quam accusa-
tione averti potest, tenetur privatus quoque, cum pro-
prio etiam damno accusare; dummodo crimen probare
valeat; ita communis cum D. Thoma *2. 2. qu. 68. a. 1.
can. Quapropter 47 cau. 2. q. 7.* & ibi Glossa *V. Deferre.*
Ratio est; quia quivis tenetur, si potest, malum aver-
tere, per Jura allegata infra *§. 2. n. 106.* & bonum pri-
vatum postponere bono publico, per vulgaria.

Quæritur VI. Quinam possint accusari? Resp. Sicut 34
non omnes accusare, sic non omnes accusari possunt.
Patet inductione, Sic enim I. Accusari nequeunt, qui
ad delinquendum usu rationis carent, ut sunt infantes,
furiosi, amentes, *l. Quod infans 60. ff. de Rei vindic. l.
Infans 12. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.*

Aliud

35 Aliud est de delictis illorum, qui usum rationis jam habent; hi enim, etsi adhuc Minores, vel etiam impuberes sint, accusari & puniri possunt, pœna tamen mitiori, habita ratione ætatis, & imprudentiæ *c. de delictis puer. l. Auxilium ff. de Minorib. & l. Fere ff. R. I.* ibi: *Fere in omnibus pœnalibus Judiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur.*

36 II. Accusari *absentes* non possunt cum effectu, ita ut contra illos fiat Processus, & feratur sententia *can. 1. caus. 2. q. 8.* ibi: *Nec absente eo, quem accusare voluerit, quilibet accusare permittatur, l. 1. prin. ff. de Requir. & absent. damn.* ibi: *Rescriptum est, ne quis absens puniatur; & hoc jure utimur, ne absentes damnentur*, Ratio ibidem subjungitur illis verbis: *Neque enim inaudita causa quemquam damnari, æquitatis ratio patitur.* Potest tamen absens ad eum effectum accusari, ut a Judice legitime citetur *l. 1. §. 2. ff. eod.* quo dein ad diem deputatum non comparente, annotantur, seu legaliter describuntur, obsignantur, & attestantur ejus bona, quæ habet, *cit. l. 1. §. 2.* Et si contumaciter non comparet, potest etiam puniri pœna pecuniaria, infamiæ, ac relegationis, non item graviori pœna capitis v. g. aut Metalli &c. texto expresso *l. 5. ff. de Pœnis; & c. Veritatis 8. de Dolo & Contum.* Imo si citati intra annum, qui ad se defendendos eis conceditur, *l. 1. ff. & C. de Requir. Reis* non compareant, bona ejus arrestata fisco remanent, *l. fin. de requir. vel absent. damn.* nisi contumaciam purgaverint, probando legitimum non comparendi impedimentum; *arg. l. Succurritur 9. ff. Ex quibus causis major.*

37 III. Accusari non potest *Mortuus*; *l. fin. ff. ad leg. Jul. Majest.* ubi ratio additur ibi: *Extinguitur enim crimen mortalitate.* Accedit, quod etiam delicta suos tantum tenere debent Authores; per vulgaria. Unde nec Accusatio; nec pœna ad hæredes transit, etsi Accusatio jam inchoata, & lis contestata, non tamen condemnatio secuta fuerit, *l. Ex judiciorum 20. ff. h. t. nisi forte quis Majestatis (læsæ) reus fuit; nam hoc crimine, nisi a Successoribus purgetur, hæreditas Fisco vindicatur*, ut expresse statuitur *cit. l. fin. ff. ad L. Jul. Majest. & c. L. 20. ff. h. t.*

38 IV. Accusari non possunt illi, qui superiorem se non agnoscunt, ut Papa, *c. Nemo 13. cau. 9. q. 3.* ibi: *Nemo judicabit primam Sedem. Neque enim ab Augusto, neque ab omni Clero, neque a Regibus, neque a populo Judex judicabitur, & can. Aliorum 14. can. Facta 15. ead. cau. & q.* ibi: *Facta subditorum judicantur a Nobis, nostra vero judicat Deus.* Item Imperator, qui tamen civiliter accusari potest juxta Bullam auream *c. 5. §. 3.* ibi: *Imperator sive Rex Romanorum super causis, super quibus impetitus fuerit, habeat, sicut ex consuetudine introductum dicitur, coram Comite Palatino Rheni sacri Imperii Archidapifero Electore Principe respondere.* Itam Reges Superiores non agnoscentes; uti sunt Reges Galliæ, Hispaniæ &c.

39 V. Durante officio *accusare non licet Legatum Imperatoris; id est, Præsidem Provinciæ, item Legatum Provincialem. l. Hos accusare 12. ff. h. t.* Tenetur tamen talis reus criminis cautionem præstare de judicio sisti, finito aliquando officio, *l. Si adulterium 38. §. fin. ff. ad Leg. Jul. de Adulter.*

40 VI. Accusari non possunt, qui crimen, seu actionem, vel inquisitionem criminalem præscripserunt. Quo autem tempore crimina, & actiones criminales præscribantur ita ut Reus criminaliter accusari, inquiri, aut denuntiari non amplius possit, vide *Lib. II. Tit. XXVI. de Præscr. a num. 174.*

41 VII. Qui de aliquo crimine jam absolutus, vel condemnatus est, de illo nec ab eodem, vel alio Accusatore accusari potest, *c. de his 6. h. t.* ibi: *De his criminibus de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari*; Concordat *l. licet ff. nautæ, caupones & l. Sancimus 41. ff. de Pœnis.* Ratio est, quia ab eodem delicto hominis sæpius quæri non debet, ut dicitur *cit. l. Licet.* Idque ad limitationem Divinæ Clementiæ, quæ dimissa semel peccata in ultionem redire non patitur, *can. si illic. 19. cau. 23. qu. 4.*

42 Limitatur tamen hæc doctrina I. Si secundus Accusator docet priorem non fideliter egisse, sed prævaricatum fuisse, *L. 3. §. 1. ff. de Prævar. l. Si quis Homicidii C. de Accus.* aut collusionem intercessisset, *c. fin. h. t.* Nam si hoc non liceret, facile possent duo colludere, & personam Accusatoris assumens, falsas aut infirmas probationes adducere, verasque dissimulare, ut Reus inde absolutur a nullo amplius accusari posset.

43 Limitatur II. Quando secundus Accusator suam, vel suorum injuriam prosequitur, simulque docet, se ignorasse Accusationem ab alio institutam, *l. Si cui 7. §. 2. de Accus.* ubi ratio additur: *Quoniam res inter alios judicatæ, aliis non præjudicant.*

44 Limitatur III. Si Reus tantum est absolutus ab observatione judicii; quia v. g. inhabilis erat Accusator, aut ineptus libellus, *l. 2. ff. h. t.*

45 Limitatur IV. Si quis non per sententiam, sed per viam Transactionis fuit absolutus; tunc enim saltem ab alio denuo accusari poterit, Clarus *§. fin. q. 57. n. 7.* Abbas *in c. de his h. t. n. 3.* Covarruv. *lib. 2. variar. resol. c.* 10. *n.* 1.

46 Limitatur V. Si quis fuit absolutus per viam Exceptionis, quam Reus excipiendo proponit contra aliquem, non ut puniatur, sed ut a testificando, vel accusando repellatur, Covar. *l. c. n.* 5. Decian. *tr. crim. lib. 3. c. 30. n. 2. in fine, & c. 2. de Ord. cogn.*

47 Limitatur VI. Si Reus tantum est absolutus quoad forum internum: tunc enim in foro externo accusari & puniri omnino potest, Abbas *l. c. n.* 3. Covar. *l. c. n.* 4. cum communi & certa, praxique recepta.

48 Limitatur VII. In criminibus mixti fori? Nam si quis in uno foro, Ecclesiastico v. g. absolvitur, vel condemnatur; potest adhuc in altero accusari & puniri: saltem si in priori foro pœna condigna non fuit imposita, Abbas *in c. c. de his h. t.* cum communi Aliorum, *arg. c. Felicis 5. §. Per hoc quoque, de Pœnis. in 6.* Ratio est: quia Jurisdictio Ecclesiastica; & Secularis sunt prorsus separatæ ac distinctæ, adeoque sententia lata in uno foro, non parit Exceptionem in altero.

49 Dicitur notanter, *saltem si in priori foro pœna condigna non fuit imposita*: prout plerumque fit in foro Ecclesiastico utpote quod semper mitius punit, *arg. can. Admonere 8. cau. 33. qu. 2.* vel non nisi pœnitentiam medicinalem, v. g. excommunicationem imponit. Si enim in uno foro pœna jam sufficiens & proportionata delicto fuit imposita, in alio foro accusari & puniri non amplius potest Covar. *l. c.* Joan. Andreas *in c. 6. Felicis de Pœnis in 6.* Abbas *in c. Tuæ de Procur.* text. speciali *c. fin. de Except. in 6.* Et per istam sublimitationem optime concordantur Doctores.

50 Alias limitationes vide apud Covarruviam *lib. 2. var. resol. 10. per totum.*

Quæritur VIII. An possit quis desistere ab Accusatione jam inchoata Et quas pœnas desistens incurrat? Resp. I. Post litem contestatam, vel saltem post libellum Judici oblatum, Accusator in foro externo Accusationem impune deserere non potest, *l. In Senatusconsultum 15. §. 5. ff. ad S. c. Turp. & aut. qui semel. C. Quomodo & quando, l. Miles 11. §. ff. ad Leg. Jul. d. adult.* Ratio est: quia interest Reipublicæ, ne deseratur Accusatio semel cepta, sive vera sit, sive falsa: si enim vera est eam prosequi oportet, ne delicta maneant impunita, si falsa, eam prosequi expedit, ut Calumniator debite puniatur, ut bene advertit Vallensis *h. t. n. 8.*

51 Resp. II. Ante libellum oblatum, licite, & impune quis desistit ab Accusatione, etiamsi prius publice dixerit se accusaturum. Imponitur tamen eidem perpetuum silentium, ita ut amplius de tali crimine Reum accusare non possit *c. licet 14. h. t.* ubi Summarium sic habet: *Dicens, se aliquem accusaturum coram judice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, & non accusare sed ei desistenti imponitur silentium perpetuum*: Concordat *c. l. Miles ff. ad L. Jul. de Adult. & miles 6. C. de his, qui accus.*

52 Resp. III. Si quis falso accusavit, vel bona fide quidem, deprehendit tamen, se errasse, & Accusatum esse innocentem, vel incipiat dubitare, si facta diligenti inquisitione dubium perseverat, in foro interno non tantum potest, sed etiam tenetur desistere ab Accusatione, Communis & certa ex *Tit. de Calumn.* Ratio patet; quia alias calumniaretur, in foro externo tamen incurrit Juris pœnas.

53 Resp. IV. Ab Accusatione criminis publici post oblatum libellum desistens tenetur ad expensas, *l. qui Crimen 3. C. de is qui accus.* Incurrit infamiam *l. Si pro eo 2. C. de his qui accus.* & pœnam librarum auri Fisco restituendarum *l. Prævaricationis 3. in fine ff. de Prævaric.* Si quis, vero desistat ab Accusatione criminis privati, pœ-

nam exte aordinariam Judicis arbitrio incurrit, *l. Si quis 7. §. 1. ff. ad S. C. Turpill.*

94 Quæritur VIII. Quinam sint effectus Accusationis? seu quid operetur, & quas obligationes, favores, vel odia causet, tam respectu Judicis, quam respectu Accusatoris, & Accusati? Resp. I. Primus effectus respectu Judicis est, quod facta Accusatione possit, ac etiam teneatur Judex incipere processum capiendo informationem, citando reum, aliaque faciendo, quæ ad Processum requiruntur juxta dicenda: patet Conclusio in dicendis infra *§. seq. n. 125.* ubi dicemus, teneri Judicem ad faciendum Processum facta sibi Denuntiatione Judiciali; ergo multo magis facta Accusatione, utpote quæ fortior est illa.

55 Alter effectus est; quod possit ac debeat Reum, etiam ante citationem incarcerare custodiæ causa, si est suspectus de fuga, vel si merito timendum, ne testes subornet impediat, terreat &c. juxta dicenda infra *§. seq. n. 127.*

56 Resp. II. Effectus Accusationis respectu Accusatoris est, quod teneatur delictum, de quo accusavit, probare, probatione plena ac perfecta, & quæ sit luce meridiana clarior, uti expresse statuunt Jura, *l. fin. C. de Accus. can. Sciant 2. cau. 3 q. 8.* ibi; *Sciant cuncti Accusatores, eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis indiciis ad probationem indubitatis, luce clarioribus expedita.* Quod si non probet, ad pœnam Talionis tenetur juxta dicenda supra *num. 10. 11. & 12.* nec non ad alias, de quibus *Tit. seq. de Calumniatoribus a n. 6.* ubi etiam dicemus, quandonam etiam deficiens in probatione excusetur a pœna Talionis, & alius.

Quid autem sit, & quando censeatur plena probatio haberi, vide *Lib. II. Tit. XIX. de Probationibus.*

57 Resp. III. Accusationis effectus ratione Accusati sunt iidem cum effectibus Denunciationis Judicialis respectu denuntiati, de quibus vide infra *§. seq. n. 130.*

§. II.

De Denuntiationibus.

SUMMARIUM.

58 *Definitur denuntiatio.*
59 *Alii eam dividunt in Evangelicam Canonicam & Civilem: melius tamen dividitur in Evangelicam & Judicialem.*
60 *Denuntiatio Evangelica quid? fieri potest Superiori ut patri privato: & ut patri communi.*
61 *Vocatur etiam Paterna charitativa, & fraterna: ejus finis quis?*
62 *Denuntiatio Evangelica ut licite fiat, debet præmitti monitio, seu correctio fraterna.*
63 *Idque Jure Divino & naturali.*
64 *Omittens eam peccat.*
65 *Limitatur I. Si crimen jam est notorium, aut manifestum, aut famosum.*
Publica commissa crimina publice puniri debent. Ib.
66 *Limitatur II. Si crimen vergit in damnum commune, vel tertii, quod monitione secreta certo averti non potest.*
67 *Limitatur III. si prævia monitio nihil profutura videtur.*
68 *In delictis nocivis Communitati vel tertio, requiritur moralis certitudo effectus ad hoc, ut teneatur prius monere.*
69 *Limitatur IV. Si correctio aut monitio prævia esset monenti præjudiciosa.*
70 *Limitatur V. In Religionibus, in quibus vi Statutorum potest, & debet fieri Denuntiatio, absque prævia monitione secreta, uti in nostra.*
71 *VI. Universaliter in quavis Religione.*
72 *Ordinarie loquendo.*
73 *Ad denuntiationem faciendam in Societate JESU, & Religione nostra nunquam prærequiritur monitio fraterna: in aliis Religionibus rarissime: in sæculo raro.*
74 *Si crimen occultum, nemini nocivum Evangelice denuntiatur, tenetur Superior se accomodare petitioni denuntiantis.*
75 *Secus, si Evangelice denuntiat crimen jam publicum tunc enim ex officio inquirere; aut Denuntianti mandare potest, ut judicialiter denuntiet.*
76 *Idem est, si crimen est nocivum Communitati, vel tertio.*
77 *Denuntiare Evangelice quivis potest, etiam infamis &c.*
78 *Et quidem quodvis peccatum occultum etiam nemini nocivum.*
79 *Imo tenetur quivis denuntiare Evangelice.*
80 *Et quomodo? Remissive*
81 *Debet subinde fieri Denuntiatio Judicialis. Remissive.*
82 *Dantur causæ excusantes a Denuntiatione Evangelica.*
83 *Denuntiatio Judicialis quid?*
84 *Alia est publica, alia privata.*
85 *Inhabilis ad accusandum etiam est inhabilis ad denuntiandum, Et qui nequit accusari, nequit etiam Judicialiter denuntiari.*
86 *Contraria opinio & praxis.*
87 *Quæ in ordine nostro non procedit.*
Judicialiter denuntiari non possunt Patres graviores ab infimis plebis hominibus. Ib.
88 *Omnia delicta etiam occulta, & nulli nociva Judicialiter denuntiari possunt; dummodo probari valeant.*
89 *Non item penitus occulta, & quæ probari nequeunt nisi sint præjudiciosa.*
90 *Delictum, quod præter Delinquentem unus solus scit, denuntiari Judicialiter nequit.*
Quid faciendum in praxi, si duo tantum sciunt delictum? Ib.
91 *Et quid, si præter unum scientem adsunt Indicia.*
92 *In dubio, an judicialiter quid denunciari possit aut debeat; quid faciendum.*
93 *Delicta præjudiciosa etiam occulta, Judicialiter denuntiari possunt, & debent Remissive.*
94 *Ad Denuntiationem rite faciendam requiruntur eadem fere, quæ ad Accusationem. Et quæ illa in specie.*
95 *Denuntiator judicialis tenetur denominare testes, & probationis media suggerere judici.*
96 *Denuntiator non tenetur probare sed tantum testes denominare, & media probationis suggerere & judici probationem relinquere: secus est in Accusatore.*
97 *Concordat cum dictis praxis Criminalis nostri Ordinis.*
98 *Ad valorem Denuntiationis judicialis non requiritur prævia monitio, vel correctio evangelica.*
99 *Confirmatur ex fine illius.*
100 *Confirmatur ulterius.*
101 *Solvuntur jura contraria.*
102 *Quæ etiamsi quid probarent, jam essent abrogata consuetudine.*
103 *Num etiam licite fieri possit Denuntiatio Judicialis sine prævia monitione.*
104 *Causæ excusantes a monitione prævia in Denuntiatione evangelica excusant etiam in judiciali.*
105 *Etiam ad licite faciendam Denuntiationem judicialem non requiritur monitio prævia.*
106 *Delictum Communitati, aut tertio præjudiciosum etiam tenetur quis judicialiter denunciare.*
107 *Nisi certa spes appareat, damnum solo Evangelica denuntiatione impediri posse.*
108 *Si tamen tale delictum probari nequit, non tenetur quis stricte judicialiter.*
109 *Bene vero minus stricte judicialiter, nempe indicare judici ad hoc, ut vigilet, inquirat, & damnum avertat.*
110 *Probatur ratione.*
111 *Confirmatur per declarationem Cardinalium.*
112 *Monitio ad judicem, & Denuntiationem tale crimen.*
113 *Delicta notoria, manifesta, & famosa etiam soli peccanti nociva judicialiter denuntiari debent.*
114 *Tenetur etiam superior ex officio de illis, judicialiter inquirere.*
115 *Etiam occulta nemini nociva delicta debent subinde judicialiter denuntiari.*
116 *Deductio practica ostendens, quod sæpe præsertim in Religione fieri debeat denuntiatio judicialis.*
117 *Delicta publica & privata in ordine nostro quæ?*
118 *Compendiosa notitia, quando, & quomodo possit, aut teneatur quis denuntiare, & quando excusetur usque ad n. 125.*
125 *Facta Denuntiatione judiciali, tenetur judex inquirere, & processum formare.*
126 *Si denuntiatio rite fiat.*
127 *Si suspicio est, ne Reus fugiat aut testes subornet impe-*

peditat &c. potest etiam post citationem carcerari custodiæ causa.

128 *Quod apud nos fieri debet cum consilio Peritorum in Conventu.*

129 *An quid teneatur Denuntiator, præsertim si crimen non probatur?*

130 *Denuntiatus Judicialiter pendente Denuntiatione non potest promoveri ad dignitatem, honorem, ordines, nec potest esse testis, nec alium accusare &c. usque ad num. 133.*

133 *Limitatur I. Si crimen non est grave: crimen grave, & leve quid.*

134 *II. Si apparet Denunciationem ex calumnia fieri.*

135 *III. Si non fit in requisita forma.*

136 *IV. Si non criminaliter sed tantum civiliter intentatur.*

137 *V. Post lapsum unius anni.*

138 *Denuntiatio & Accusatio non impediunt officii aut dignitatis prius habiti administrationem, & Jurisdictionem.*

139 *Excepta causa, & negotio, in quo fit Denuntiatio: & causa dilapidationis.*

140 *Accusatio, & Denuntiatio accusatum non faciunt inteligibilem.*

141 *Nisi infamia præcesserit.*

142 *Reus legitime interrogatus sub peccato mortali tenetur fateri veritatem.*

143 *Reus confessus, vel convictus condemnatur ad pœnam ordinariam.*

144 *Ad quam tamen condemnari nequit, nisi adsit plena probatio.*

145 *Bene vero ad extraordinariam.*

146 *De probatione criminis remissive.*

147 *Quid sit Denuntiatio Canonica?*

148 *Ad eam quinam teneatur?*

149 *Quid sit Denuntiatio civilis? Et quid Juris de ea?*

58 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Denuntiatio? Resp. I. *Denuntiatio est criminis alicujus delatio, seu manifestatio sine inscriptione apud Superiorem legitime facta.* Ita in re communis Dicitur *delatio, seu manifestatio criminis* loco generis, in quo convenit cum Accusatione. Dicitur *sine inscriptione*, loco differentiæ In hoc enim principaliter differet Denunciatio ab accusatione, quod denuntians non teneatur ad subscriptionem, seu ut sub pœna Talionis se obliget ad probandum, prout tamen requiritur in Accusatione juxta dicta *§. prae. n. 10.* Dicitur *apud Superiorem*; quia quantum vis crimen alicujus manifestetur aliis, si Superiori non manifestatur, Denuntiatio non est; licet ad quamlibet Denuntiationem non requiratur, ut fiat superiori qua tali, sed potest fieri eidem tanquam patri: prout patet in Denuntiatione Evangelica, de qua statim infra. Additur *legitime facta*; Licet enim Denuntiatio non tantas requirat solemnitates quantas Accusatio, tamen aliquas requirit juxta dicenda infra.

59 Resp. II. Quamvis Denuntiatio a variis varie, & quidem frequentius dividatur in Evangelicam, Canonicam, & Civilem: cui addunt aliqui Regularem. Optima tamen, & clara, praxique interviens est divisio, qua eam in Evangelicam (quæ etiam Paterna, Fraterna, & charitativa dicitur) ac in Judicialem dividit cum communi TT. D. Antonins *p. 3. tit. 19 c. 9.* quos sequitur Ameno *in Pract. crim.* Conclusio patebit ex natura harum Denuntiationum, quam per sequentia quæsita declarabimus incipiendo ab his ultimis duabus principalibus.

60 Quæritur II. Quid sit Denuntiatio *Evangelica*? seu, quod idem est (*Paterna, Fraterna, Charitativa?*) Quæ requirantur ad eam, quomodo fieri debeat? Resp. I. Denuntiatio Evangelica est, quæ fit Superiori tanquam patri ad publicam vindictam, sed ad emendationem, & paterna correctione Delinquentis denuntiandi. Hæc definitio communis est, & clara, indeque nec probatione nec declaratione indiget. Solum notandum, hanc Denuntiationem fieri posse Superiori tanquam patri privato, vel tanquam patri communi. Priori modo, seu patri privato fit, quando Denuntians accedit Superiorem, eique secreto denuntiat crimen fratris rogando, & istando, ut illum non nisi secreto, ac nemine sciente moneat, corrigat, vel paterne puniat, & ad emendationem perducat, crimen illius nullatenus pandendo. Alio modo, seu tamquam patri cummuni fit quando Denuntians vult, & insistit, ut Superior denuntiatum, etiam coram aliis, vel in publico Capitulo Fratrum (quorum omnium patet communis est Superior) sed tamen non nisi charitative, & paterne moneat, corrigat, ac castiget, atque ad meliorem frugem reducat; ut bene observat *practica Roderici.*

61 Finis Principalis hujus Denuntiationis est emendatio, & resipiscentia Delinquentis, quam ex charitate fraterna erga eundem principaliter intendit Denuntians; Vocatur *Denuntiatio Evangelica*; quia Evangelio præscripta habetur: item *Paterna*, quia fit Superiori tanquam Patri, & non Judici: item *Fraterna & Charitativa*; quia non ad vindictam, sed emendationem, & bonum Delinquentis, ex fraterna charitate tendit.

62 Resp. II. Ad hoc, ut *Denunciatio Evangelica* rite & debite fiat, necessario requiritur prævia duplex monitio seu correctio fraterna Delinquentis per Denuntiantem facienda, una privatim, & in secreto nemine præsente; altera coram uno, vel duobus testibus, si peccatum est occultum, & nemini præjudiciosum, simulque probabilis apparet spes, quod sola prævia monitione sine præjudicio Denuntiantis, emendatio Delinquentis sit secutura. Ita communis tum Canonistarum quam Theologorum, Patetque ex claro textu Evangelii Matth 18 *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipsum solum; si autem te non audierit adhibe tecum unum, vel duos, quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ*: quæ verba, quia ponuntur imperativo modo, vim præcepti habent, teste communi TT. Concordat *can. si peccaverit 19. caus. 2. quæst. 1.*

63 Quinimo hoc præceptum non solummodo est Divinum positivum, sed etiam naturale; quia correctio proximi ex præscripto luminis naturalis, est facienda cum minimo, quantum fieri potest, damno ipsius corrigendi, & bonæ famæ ejusdem; ad hoc enim obligat lex de dilectione proximi, ergo si crimen potest emendari correctione prævia fraterna, male revelatur, & denuntiatur Ecclesiæ, seu superiori; cum inde apud hunc saltem lædatur fama Delinquentis. Unde bene dicitur *cit. can. Si peccaverit 19. caus. 2. qu. 1. si solus nosti, & vis eum revelare. jam non es correptor, sed proditor.* Accedit, quod generaliter in lege Evangelica nullum præceptum Divinum contineatur, quod non sit Juris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide; prout passim fatentur Doctores cum D. Thoma 1. 2. *q. 1. q. 108. ar. 1. & 2.*

64 Infertur proin, quod pro qualitate materiæ & circumstantiarum graviter vel leviter peccet, licet raro juxta dicenda infra *n. 57.* qui non observato modo per Evangelium præscripto, etiam paterne tantum apud Superiorem denuntiat occultum nemini præjudicans crimen delinquentis, de quo probabilis spes erat, quod illud non amplius esset perpetraturus, aut se ad secretam præviam correctionem Evangelicam efficaciter emendaturus. Ducitur autem notanter in concl. *nu. 62* posita, *si crimen est occultum, nemini preiudicans &c.*

65 Limitatur enim I. Conclusio *n. 62* posita, & licitum imo persæpe obligatorium est. Delinquentem sine ulla prævia monitione Evangelica non tantum charitative, sed etiam Judicialiter (juxta dicenda infra) denuntiare superiori, si crimen illius non amplius est occultum, sed jam manifestum, famosum, notorium. Ratio est; quia tunc jus ad famam amisit Delinquens. Nec amplius urget textus Evangelii, qui præceptis ordinem præfatum tunc tantum. *Si peccaverit in te*, id est, site solo sciente peccavit; prout explicant communiter DD. & concordat *cit. can. Si peccaverit 19. can. 2. q. 1.* ibi *Quid est, peccavit in te? tu scis, quia peccavit*: sicque tu solus, & nullus alius per notitiam suo modo læsus est; consequenter si alii præter te sciunt jam non solum in te, sed & in alios peccavit, sicque favorem Evangelii non amplius meretur. Hinc dicit Apostolus 1. *ad Timoth. 4. Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* Et Augustinus relatus *can quis aliquando §. Hæc ergo de pænit. dist. 2.* ibi: *Publica noxa, publico eget remedio.* Concordat Conc. Tr. *Sess. 24 de refor. c. 8.* quibus adde dicenda infra *§. 5. a num. 253.*

66 Limitatur II. Si crimen vergit in præjudicium, vel damnum Reipublicæ, ut hæresis, proditio, falsificatio monetæ &c. Vel tertii privati, v. g. in ipsius cædem, incendium, ruinam spiritualem & quod secreta moni-

tione averti non potest. Sanchez *lib. 6. Consil. c. 2. dub. 6. n. 2. & 5.* Item *lib. 6. Moral. c. 18. n. 50.* dicens ita docere omnes. Ratio est tum quia bonum commune prævalet privato. Tum quia Delinquens non habet jus ad famam in malo supposito fundatam cum injuria & præjudicio tertii; cum utique melior sit conditio damnum patientis, quam inferentis. Tum etiam; quia qui sic occulte peccat, non solum in re, sed etiam in alios peccat, consequenter favoris & ordinis Evangelii particeps non est.

67 Limitatur III. Si prævia correctio, aut monitio nihil profutura videtur. Communis & certa *arg. can. si quis 4. dist. 7. de Pœnit.* ibi: *Si scirem, non tibi prodesse, non te monerem.* Ordinarie autem nihil proficeret prævia secreta monitio, si Delinquens est majoris conditionis, aut dignitatis: talis enim inferiorem corrigentem spernit, vel parum curat: vel si in malo jam est habituatus, aut superbus, aut teste experientia monitionibus non acquiescens, nam talibus & similibus in casibus monitio ordinarie plane nihil proficeret, sed sæpe plus noceret, utpote id cautans, ut delinquens impostерum magis occultaret sua delicta, cautius incederet, sicque frequentius ac Impunite peccaret & consequenter periret.

68 Ubi etiam illud cum Palao *de Char. Fr. tr. 56. disp 4 pun. 13. n. 7.* advertendum, quod, licet aliqui teneant, etiam in occultis peccatis, quæ in præjudicium tertii vergunt, esse servandum ordinem Evangelicum, & præmittendam monitionem præviam: fateantur tamen iidem, in his peccatis necessariam non esse monitionem, nisi adsit certitudo moralis, ac spes certissima per secretam monitionem omnia prorsus damna, ac præjudicia proximi tam præterita, quam futura fore avertenda. In peccatis autem occultis soli Delinquenti nocivis sufficiat probabilis spes emendationis per secretam monitionem obtinendæ.

69 Limitatur IV. Quando monitio ac correctio charitativa prævia ipsi monenti aut corrigenti damnosa vel præjudiciosa esset futura, ut si ex tali monitione rationabiliter timetur offensa personæ delinquentis, quæ alias obesse & prodesse potest Denuntianti & monenti: quia lex charitatis non obligat, ut quis cum periculo proprii damni agat, quo parcat famæ alterius. Palao *l. c. pu. 14. n. 7.*

70 Limitatur V. In Religionibus, in quibus vi statutorum defectus, seu delicta graviora sine ulla monitione prævia denuntiari debent Superiori, uti in Religione nostra Seraphica, cujus statuta Generalia *c. 56. §. 2. n. 2. & 3.* graviter præcipiunt, ut quivis notabiles alterius excessus, quos extra confessionem scit, Superiori denuntiet, etiam sine prævia monitione: imo præcipiunt, ut denuntiet, etsi in secreto Delinquentem jam fraterne correxerit, uti patebit ibidem textu: *Insuper statuimus, ut cum primum fratres ad Conventum redierint; sociorum excessus notabiles, si quos commiserint, Guardianis atque Superioribus secreto insinuare tenentur: quod si excessus hujusmodi alio tamen modo eis innotuerit, quam per Confessionem Sacramentalem, non propterea minus tenentur manifestare illos maxime cum per obedientiam fuerint requisiti; quia hoc Sacramentali Confessioni non præjudicat; quinimo si tacuerit, inobedientiæ notam incurrunt, & si contrarium asserere præsumpserint, & moniti revocare noluerint, actibus legitimis careat Superiorum arbitrio, & perseverantes in sua contumacia, carceribus etiam mancipentur, & gravibus puniantur. Siquis præterea ausus fuerit dogmatizare, quod frater, qui fratrem in occulto secundum Evangelium corripuerit, non teneatur hujusmodi excessus Superiorem admonere, quamvis ab eo per obedientiam requiratur, vel quod Socii criminum socios non teneantur revelare Superiori, qui potest, & debet omnibus prodesse, & animarum periculis providere, declaramus, doctrinam hanc pestiferam esse, ac in perniciem Ordinis & Regularis disciplinæ tendere, ac propterea taliter dogmatizantes, non modo actibus legitimis privandis, verum etiam carceribus mancipando esse decrevimus, & jubemus.*

71 Limitatur a pluribus DD. VI. Universaliter in cunctis Religionis, ita ut in his nunquam necessaria sit correctio, aut monitio fraterna, seu Evangelica prævia, sed ordinarie loquendo absque illa quod vis etiam occultissimum, & soli delinquenti nocens delictum statim paterne denuntiari possit Superiori: dummodo extra Sigillum Confessionis, & sine secreto naturali illud sciat Denuntians. Ita docent Sanchez *lib. 6. Moral. c. 18. n. 46. & 50.* Castro Palao *de Charit. tr. 6. disp. 3. p. 10. n. 2. & 6.* citans Coninch. *2. disp. 2. dub. 51. n. 202.* Suarez *to. 4. de Relig. lib. 10. c. 9. n. 15.* Layman *lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 5.* ac plurimi alii tum a Sanch. *n. 46.* Tum a Laymano *n. 5. §. præterea*, ad finem citati. Ratio est; quia ordinarie loquendo Superior melius & efficacius potest corrigere, monere, & emendare delinquentem, quam subditus; tum quia Superior facile potest removere occasiones, quod non potest subditus: tum quia monitio, seu correctio paterna Superioris magis movet; & terret delinquentem, præsertim si eidem minatur, quod ei invigilare, & deprehensum publice processare velit: tum quia Delinquens difficilius simulat Prælato emendationem, quam subdito, atqui quando emendatio Delinquentis magis speratur per correctionem, seu monitionem Paternam superiori, quam subditi, potest hic absque ulla monitione prævia Delinquentem statim denuntiare paterne. D. Bonav. D. Th. cum communiori, & veriori aliorum docet; & late probat Sanchez *l. c. n. 46.* Accedit quod delicta Religiosorum Ordinarie cedant in præjudicium & damnum temporale, vel spirituale Religionis, vel tertii privati: talia autem peccata juxta omnes absque ulla prævia monitione possunt denuntiari Superiori, juxta dict. *n. 66.* ergo. Unde bene argumentatur Suarez apud Layman *l. c. §. Deinde: vel peccatum Religiosi leve est, tunc infamatio sequens ex Denuntiatione apud Superiorem erit levis, utilitas vero plerumque major evenit, præter quam quod consuetudo denuntiandi delicta parva Regularium, quod valde consentanea & quasi necessaria sit Religiosi status conservationi, vel augmento, vel peccatum Religiosi est grave, tunc vix fieri potest, quod non noscant multis propter magnam familiaritatem, quæ inter Religiosos ejusdem Domus est: sæpe etiam impendet periculum famæ ipsi Religioni, quare tale peccatum denuntiari potest tanquam perniciosum; imo sæpe debet, præsertim si Prælatus interrogat.*

Dicitur tamen notanter *ordinarie loquendo*: quia negari non potest, quin dari possit casus, quod etiam in Religione teneatur quis prius fraterne monere, antequam Superiori paterne denuntiet; si nempe certe appareat, quod sciens occultum soli delinquenti nocivum delictum æque idoneus sit ac Superior ad efficaciter emendandum delinquentem; prout Sanchez & Layman *l. c.* bene advertunt, addentes tamen, id raro contingere. Addo id contingere non posse in Religionibus, in quibus, vi statutorum sine prævia monitione Superiori paterne denuntiari possunt, vel debent, prout sunt Societas JESU, & Religio nostra Serafica, juxta dicta *n. 70. & 71.* 72

Infertur, quod ad faciendam Denuntiationem paternam Superiori in Societate JESU, & Religione nostra nunquam, in aliis Religionibus rarissime, & vix unquam apud Sæculares etiam raro prærequiratur correctio, seu monitio fraterna, seu Evangelica; quia etiam in Sæculo plerumque, & fere ordinarie adest una ex limitationibus *a n. 65.* positis, a fraterna tali monitione excusantibus. 73

Queritur III. Quomodo in praxi habere se debeat Superior, vel Judex facta sibi Denunciatione Evangelica, seu paterna. Præsertim; an etiam & quomodo ratione illius possit instituere processum Criminalem ad publicam vindictam Delinquentis? Resp. I. Si delictum est occultum & nemini præjudiciosum, Superior seu Judex debet se accomodare justæ & rationabili intentioni, seu petitioni Denuntiantis, illiusque modo denuntiandi. Ita ut si hic eidem solum ut patri privato crimen Delinquentis denuntiare volens, quod eum non nisi secreto, nemine, vel non nisi uno alterove taciturno præsente moneat, corrigat, aut puniat, sicque emendare conetur, id omnino observare debeas Superior aut judex, adeo ut graviter peccaret, si Denuntiatum publice confunderet, aut puniret. Communis, *arg can. si peccaverit. 10. cau. 2. q. 1.* Ratio est: quia alias injuste, & graviter diffamaret subditum, consequenter graviter peccaret, nec paternus Corrector, sed injustus proditor esset, *cit. can. si peccaverit &c.* 74

Resp. II. Si crimen jam est notorium, aut majori parti Communitatis cognitum non est necesse, ut Superior juxta petitionem Denuntiantis corrigat, vel puniat Denuntiatum, sed potest, imo plerumque tenetur etiam Processum Criminalem contra Denuntiatum instituere per modum inquisitionis, maxime si delictum est scandalosum. Lud. de Ameno *in Praxi Crim. t. 9. V. Denunciatio §. 1. n. 3.* Ratio est: quia hoc ipso, quod delictum occa- 75

sione

sione Denuntiationis Evangelicæ resciat notorium, ex officio de illo inquirere sicque per modum inquisitionis Processum instituere potest, & exigente bono communi tenetur, per dicenda infra *§. IV. n. 350. & seqq.* quamvis nullam de facta sibi Denuntiatione Evangelica mentionem in Pocessum facere, neque Processum Denuntiationis Evangelicæ, sed vi officii sui per inquisitionem formare valeat; quo casu potest etiam Denuntiantem pro teste adhibere, ant ei mandare, ut Judicialiter denuntiet adortari, juxta dicenda infra. Et hinc præcedenti Conclusione notanter dictum: est *Si crimen est occultum*.

76 Resp. III. Pariter Superior non tenetur ad petitionem Denuntiationis. Evangelice seu paterne procedere sed potest stati m ex officio inquirere, aut Denuntianti mandare, ut Judicialiter denuntiet, si delictum vergit in præjudicium Cnmmunitatis vel Tertii, Communis, Ratio patet; quia cum in tali subditus Judicialiter denuntiare teneatur per dicenda infra a. 106. irrationabiliter petit solum Denuntiationis Evangelicæ effectum consequenter exaudiri non debet, sed potius ad satisfaciendum obligationi suæ urgere potest, & debet juxta dicenda infra *au.* 308. Unde dictum etiam est in Conclusione *n.* 74. *Nemini præjudiciosum*.

77 Quæritur IV. Quinam, & quæ peccata saltem Evangelice denuntiare possint, vel etiam debeant Resp I. Quilibet rationis capax etiam infamis, mulier, vel alias ad accusandum inhabilis, servatis servandis facere potest Denuntiarionem Evangelicam, etiamsi juraverit, se non denuntiaturum. Omnes, & *cap. Quemadmodum 26. §. fin. de Jurejur.* Ratio est; quia cum hæc Denuntiatio non intendat vindictam Delinquentis, sed bonum & emendationem ipsius, seu ut anima illius salvetur, unique per quemvis fieri potest, cum non referat, qui denuntiet, dummodo animam fratris quis lucretur: *arg. cap. in omni, de Testib.*

78 Resp. II Quodvis peccatum etiam occultum, & nemini, quam soli peccanti, nocivum denuntiari Evangelice potest. Rursus communis, patetque clare ex allegato textu *Matth. 18.* ubi per verba: *Si frater tuus peccaverit in te* principaliter intelliguntur occulta, & non nisi uni præter Delioquentem nota *arg. ca. si peccaverit cau. 2. q. 1.*

79 Resp. III. Quilibet non tantum potest, sed etiam tenetur saltem Evangelice denuntiare crimen quodqunque alterius, Abbas *in c. Novit. de judiciis*, a. 34. cum communi Probatur ex claro textu *Matth. 18.* ubi, quia indistincte præcipitur, ut peccata prnximi indicentur Ecclesiæ, id est, Superiori, indistincte obligat.

80 Utrum autem eum vel sine monitione seu correctione prævia fieri possit, vel debeat, vide dicta *a n. 62.*

81 Dicitur *saltem Evangelice*; quia dantur casus, in quibus non sufficeret facere Denuntiationem Evangelicam, sed necesse est facere judicialem, juxta dicenda infra *n.* 106.

82 Dantur tamen causæ excusantes ab obligatione Denuntiationis Evangelicæ; at si nihil profutura, vel majus damnum allatura, aut Denuntianti præjudiciosa futura videtur, de quo magis TT.

83 Quæritur V. Quid & quotuplex sit Denuntiatio judicialis? A quo, contra quos, & de quibus criminibus fieri possit? Resp. I. *Denuntiatio Judicialis* est, quæ fit Superiori tanquam Judici, judicialiter propterea procedenti; ob quod etiam hæc Denuntiatio *Judicialis* dicirur. Et in re comm. nec indiget declaratione, utpote clara ea terminis.

84 Resp. II. Hæc Denuntiatin alia est *privata* alia *publica*. *Privata* est, qua Denuntians solum principiorum interesse, damni sui reparationem, aut debiti satisfactionem, non vero publicam vindictam quærit & intendit, licet occasione illius Judex subinde etiam ad publicam vindictam procedat. Abbas *in c. Novit. 13. de judicis, n.* 48. Pirh. *h. t. n.* 87. *Publica* est, quæ principaliter fit ad Publicam vindictam seu punitionem delinquentis in aliorum exemplum: quæ Denuntiatio vel a Ministris publicis ad hoc deputatis fit, *arg. l. ea quidem 7. de accus.* & propterea a nonnullis *publica* dicitur, vel ab alio etiam privato, ad accusandum tamen habili. Et hæc *publica* Denuntiatin proprie est, ac dicitur *Criminalis*, utpote Criminalem Processum, & publicam vindictam intendens. *Privata* vero potius *Civilis* est, & dici debet, cum vi illius non Criminaliter ad vindictam publicam, sed præcise ad interesse proprium ipsius Denuntiantis procedatur: uti post Layman *lib. 3. t. 3. p. 2. c. 5. c. n. 8.* Pirhing, *h. t. n. 87.* Alli vero Denuntiationem privatam vocant illam omnem, & solam, quæ non fit a Ministro publico ad denuntiandum deputato, sed ab alio, sive dein criminaliter, sive civiliter denuntiet. *Publicam* vero vocant illam omnem & solam, quæ fit a Ministro publico, sive civiliter, sive criminaliter fiat. Dein quamlibet harum dividunt in *criminalem*, & *Civilem*. Hæc est, quæ ad proprium aut aliorum interesse privatum fit: *Criminalis* vero, quæ ad vindictam publicam instituitur. In præsenti, subsequentibus erit potissimus sermo de Denuntiatione judiciali criminis.

85 Resp. III. Inhabilis ad accusandum, est etiam inhabilis ad faciendam Denuntiationem judicialem publicam, seu criminalem, ad publicam nempe vindictam. Et qui non potest accusari, nnn potest judicialiter denuntiari. Barr. *in l. Divus n. 3. ff. de Custod. reor, specul. h. t. §. quis possit V. Canonica* cum communiori *arg. c. cum Dilectus* 20. *h. t.* Ratio est: quia hæc denuntiatio habet eundem finem & principalem effectum cum Accusatione publica, nempe vindictam ob bonum Communitatis, in exemplum aliorum, agitque vices Accusationis. Hinc valet argumentum ab Acculatione ad Denuntiationem, & viceversa. Salicet *in l. 7. n. 13. C. h. t.*

86 Notat tamen Lodovicus Ameno *Tit. 9. V. Denuntiatio §. 3. n. 15.* ex communi Tribunalium praxi, ac recepta consuetudine hodieque quemvis, licet alias, inhabilem, admitti ad Denuntiationem judicialem etiam *publicam* seu *criminalem*: eo quod per Denuntiationem solum sternatur via ad inquirendum.

87 Verum in ordine nostro Conclusio adhuc habet locum: quia in forma Processus nostri criminalis (quam sub pœna nullitatis sequi tenemur juxta statuta generalia *c. 4n. §. 1. n. 11.*) expresse habetur: *Inhabiles ad accusandum est etiam inhabilis ad denuntiandum Judicialiter*. In eodem nostro processu Criminali ulterius cavetur circa denuntiandos, illis verbis: *Adversus Prælatos magni nomini viros ob infimæ plebis hominibus Denuntiationes nullo pacto recipi debet, sed, contra ipsas ut plurimum per Accusationem procedendum est*. Ubi per Prelatos intelliguntur Generales, Provinciales, Diffinitores, Guardiani, quibus, etiam ad hunc effectum annumerantur Partes ordinis & Provinciæ, Lectores Jubilati, & Generales, Prædicatores Clarissimi, uti patet ex processu criminali, *V. Accusatio §. 6.* Per *infimæ plebis homines* autem in Ordine intelliguntur servitiales Monasterii, Tertiarii, Laici conversi, simplices Patres, vel tales, qui ratione inhabilitatis ad nullam ordinis dignitatem, ac Officium honorificum applicari possunt; uti bene notat Ameno *V. denuntiatio §. 4. n* 20

88 Resp. IV. Omnia crimina etiam mere preterita, & jam emendata, nec amplius committenda, tam privata, quam publica: tam aperta, quam occulta, & de quibus nulla adhuc exiltit infamia delinquentis (dummodo probari valeant) *Judicialiter* denuntiari possunt Fagn. *in c. qualiter 24. h. t. n. 72.* Passerinus *in Tribun. Regul. q. 7 ar. 3. n. 15.* Laym. *lib. 3. tr. 3 c. 4 n.* 13. citans Lessium *lib. 2. c. 30. dub.* 3. Petrum Navar. *lib. 1. c. 3. n.* 154. D Thomam Sylvestrum, & alios *arg. can. præcipue 3. in fine caus. 11. q. 3. can. Si tantum can. Placuit. 1. caus. 9. q. 2. can. Pleranque 27. caus. q. 7.* Ratio est: tum quia publicitas, seu infamia delicti tantum requiritur ad Processum media Inquisitione instituendum *arg. c. inquisitionis* a. *& c. qualiter 24. h. t.* ubi infamia supplere debet vices Accusationis, sine, qua nullus condemnari debet *cit. c. 24 h. t. & can. Si quis 31 caus. 23. q. 4.* Secus in Denuntiatione, utpote in qua ipse Denuntiator accusatoris vices supplet, licet per inscriptionem ac probandum se non obliget. Tum quia Denuntiatio *Judicialis* principaliter non respicit bonum Deliquentis, & ejus emendationem, sed publicam vindictam delinquentis in exemplum & terrorem aliorum, idque ob bonum publicum, ut videlicet cæteri publica delinquentes pœna deterriti, delinquere desinant, vel omittant. Hinc etiam Denuntiatin judicialis non attendi durantem adhuc bonam delinquentis famam, quia hæc tanquam bonum privatum bono publico, seu communi, quod ex justitia vindicativa sequitur, postponendum est: uti post D. Th. bene advertit Passerinus *l. c. n. 17. arg. c. Licet de Regal* Præsertim, quia alias malitiosi homines, cum ingenti communis boni damno ac præjudicio audaciores, & frequentiores essent in delinquendo, si nec accusari, nec judicialiter denuntiari, nec inquiri, & con-

consequenter nec puniri possent, nisi delicta eorum publica aut famosa sint. Accedit, illud quod per testes sufficientes probari potest, non amplius esse occultum, uti bene advertit D. Thomas 2. 2. *qu. 68. ar. 2. ad 3.* Passerinus *l. c.* n. 15. & patet ex dicendis *a n.* 241.

Dicitur autem notanter in conclusione. *Dummodo probari possit*: Nam

89 Resp. V. Crimen omnino occultum, aut saltem ita occultum, ut legitime probari nequeat, *Judicialiter* denuntiari non potest, nisi vergat in præjudicium Communitatis, vel tertii. Communis & certa, *arg. can. sit tantum 2. & can. Placuit. 3. can. 6. q. 2. can. qui crimen cau. 24. q. 8. l. nostris 8. & l. fin. C. de Calumn.* Ratio est; quia cum Denuntiatio *Judicialis* ad vindictam publicam publico judicio inferendam tendat sicut Accusatio, publico autem judicio sine legitima probatione puniri nemo possit, injuste quis *Judicialiter* denuntiatur de crimine, quod probari nequit, cum sine fructu fama ejus læderetur. Et licet Denuntiator de Jure non incurrat pœnam Talionis, ut in probatione deficiens accusator, repugnaretur tamen calumniator, & ut aliis punitur, juxta dicenda *Tit. seqq.*

Imo nec potest Iudex recipere Denuntiationem *Judicialem* vel vi illius ad Inquisitionem procedere, & Processum instituere, nisi videat a Denuntiatore tales denominati testes, aut offerri probationis media, per quæ delictum sufficienter probari valeat: secus faciens censetur etiam esse calumniator, utpote Iudicium publicum sine probationibus attentans; nec evadit pœnas calumniatoris, saltem extraordinarias arbitrio Judicis imponendas; ut vult Ameno *l. c.* citans alios.

90 Ex quo infertur, delictum soli Delinquenti notivum *Judicialiter* denuntiari non posse, si illud unus solus præter Delinquentem scit nulla alia indicia, aut probationis media habens; bene vero, si duo sciunt; quia duo sufficienter probant *c. Licet* 23. *de Prob.* Advertendum tamen, quod duo tantum præter delinquentem sciant tale delictum, & Judicialem denuntiationem ex certis causis utilem aut necessariam iudicent, nullus eorum Judicialem Denuntiationem facere, sed alicui alteri, ut faciat ambo relinquere debent, quia si unus ex illis duobus denuntiat, non potest amplius esse testis, juxta dicenda *§. IV. n.* 226. *& n.* 228. consequenter delictum probare amplius nequit, cum alter adhuc sciens utpote unicus testis ad probationem non sufficiat, *c. c.* 23. *de Prob.* Econtra vero, si tertius aliquis delictum ex viso aut sensu proprio non sciens denuntiet, bene possit duos illos delictum scientes allegare, ac per eos delictum sufficienter probare.

91 Insuper pro praxi advertendum, etiam in casu, quo præterquam quod unus solus delictum sciat, absint etiam sufficientia indicia commissi ab aliquo criminis non expedire, ut, *Judicialiter*, sed ut *paterne* denuntietur, ad hoc, ut, si dein Superior ob cognita indicia Judicialiter inquirit, prout potest juxta dicenda infra *n.* 173. Denuntians testis esse valeat: nam solum *paterne* denuntians bene potest esse testis, per dicenda infra *n.* 226.

92 Porro in dubio, an quis *Judicialiter* denuntiare valeat aut debeat, vel an præstet *paterne*, aut *Judicialiter* denuntiare; optimum erit ab initio rem paterne deferre ad Superiorem, eumque consulere, ac judicio illius relinquere; num etiam debeat Iudicialem Denuntiationem facere vel non: cum enim Superior supponatur, ordinarie magis intelligere, quid fieri oporteat, aut debeat, utique optimum erit, in dubio ejus concilio, & judicio se committere.

93 Cæterum notanter dicitur in Conclusione *n.* 89. posita *nisi vergat in præjudicium Communitatis aut tertii*; quia etiam occultum delictum vergens in hujusmodi præjudicium *Judicialiter* denuntiari potest, ac debet juxta dicenda infra.

94 Quæritur VI. Quomodo fieri debet Denuntiatio *Judicialis*? seu quæ requirantur ad eam rite faciendam; præsertim utrum ad eam etiam prærequiratur duplex monitio seu correctio Evangelica charitativa? Resp. I. Ad Denuntiationem *Judicialem* fere eadem requiruntur, quæ ad Accusationem requiruntur, excepta inscriptione, juxta dicta *§. praeced. a n.* 6. Clarus *l. c.* citans Communem, simulque cum aliis asserens, ita observari in toto Mundo. Ratio est: quia agit vices Accusationis: hinc sicut ad Accusationem, ita etiam ad Denuntiationem *Judicialem* requiritur I. Ut in scriptis offeratur, vel oretenus a Denuntiatore proposita, saltem per Actuarium, vel Notarium publicum scribantur, & in Acta redigatur. Requiritur II. Ut exprimatur nomen Judicis (apud nos tamen sufficit exprimere nomen Officii, v. g. Provincialis) III. Nomen Denuntiantis, & Denuntiati; qualitas seu species delicti; item locus & tempus illius, annus saltem, & mensis per Jura, & rationes *§. praec. a n.* 6. allegatas. Et quidem hæc omnia sunt de forma substantiali, & ita necessaria, ut si aliquid horum omitteretur, Processus esset nullus, Reus absolvendus; etsi nemo quippiam opponat; ut cum Communi aliorum præsertim *in l. Edicta q.* 12. *n.* 9. bene docet Clarus, & sequitur novissime Lodov. de Ameno *Tit. Denuntiatio §.* 4. *q.* 4. *n.* 36.

IV. Requiritur, ut exprimatur dies, & a fortiori annus Denuntiationis factæ, quidem probabillissime etiam de substantia, juxta dicta *§. præc. n.* 9.

V. Requiritur ut Denuntiator denominet testes, probationes, media ac instrumenta, quæ scit, vel habet, Judici suggerat, *ar. l. Ab accusatione 6. §. 3. ff. de S. C. Turpil.* & ibi DD. Ratio est; ut ex tali instructione Iudex cognoscere queat, an delictum sufficienter probari, consequenter ille Denuntiationem recipere, & inquirere, Processumque formare valeat, an vero Denuntiationem rejicere debeat, juxta dicta *n.* 89. 95

Et in hoc etiam differt Denuntiatio ab Accusatione, 96 utpote in qua non requiritur, ut accusatur statim ab initio denominet testes, sed sufficit, si eos producat tempore, quo erunt ad probationem necessarii, prout bene observat Lodov. de Ameno *Tit. 8. V. Accusatio ad §. 3. n.* 22. quamvis etiam Accusator, si velit, statim ab initio una cum libello denominare testes, aliisque indigitare possit probationes juxta dicenda *n.* 552. & *n.* 553 *& seqq.* Est etiam aliud discrimen inter testes in Accusatione & Denuntiatione; quia in illa producuntur ab Accusatore, & ut ab eo producti examinentur; in ista vero assumuntur ex officio, & non ad instantiam partis, sed tantum ad suggestionem, seu subministrationem Denuntiantis. Unde per testes delictum non probat; nec probare tenetur ipse Denuntiator, sicut facere debet Acusator; sed tantum testes & media probationis Judici suggerit, & suggerere debet; relinquens Judici, ut mediantibus illis ad probationem descendat.

Fere totum hoc de requisitis ad Denuntiationem judicialem præscribitur etiam in praxi Criminalis Ordinis nostri *tit.* 6. *V. Denuntiatio*, *§.* 3. illis verbis: *Denuntians judicialiter teneatur tempus, locum, crimen adnotare, ac testes nominare, quos dein Iudex officio examinare debet, si Denuntiatorem accusare judicaverit rationabiliter.*

Resp. II. Ad valorem *Denuntiationis Judicialis* nullatenus requiritur; ut monitio, seu correctio *Evangelica* præcedat: Layman citatus *n.* 88 Lessius *lib* 2. *c.* 3 *dub.* 1. cum Palao *de charit. tr.* 3. *Disp.* 3 *pun.* 16. *n.* 3. Ludov. de Ameno *tit.* 9. *V. Denuntiatio §.* 1. *n.* 9. Molina *tr.* 4 *disp.* 32. *nu.* 6. Palud. Adrian Soto, & alii contra Azorium *p.* 3. *lib.* 13. *c.* 21. *dub.* 5. Pirhing. *h. t. n.* 9. aliosque volentes, ad Denuntiationem judicialem faciendam in foro sæculari non requiri monitionem præviam Evangelicam, bene tamen ad illam, quæ fit in foro Ecclesiastico. Ratio est; quia nec Divinum, nec humanum Ius illam præscribit in Denuntiatione Judiciali; cum, ubi Iura eam requirere videntur, loquantur vel de denuntiatione Evangelica, vel de consilio, vel præcise narrent speciem facti. Confirmatur, Consuetudo est optima legum interpres *l.* 37 *ff. de Legib.* atqui consuetudinem, usu & praxi omnium Tribunalium constat, quod nullus Iudex judicialiter Denuntiantem de prævia correctione faterna interroget, aut, ut de ea prius doceat, mandet; quod tamen fieri deberet, si prævia secreta correctio fraterna ad valorem, seu substantiam Denuntiationis requireretur. Imo non potest Iudex a Denuntiante rationabiliter interrogare de prævia secreta monitione facta, velut de illa prius facta edoceat exigere, hoc ipso, quod prima monitio seu correctio Eva. secreto fieri debeat, & consequenter probari nequeat.

Confirmatur alterius ex fine principalis denuntiationis *Judicialis*. Huius enim Denuntiationis finis principalis non est emendatio, & privatum bonum Delinquentis, sed vindicta publica illius ob bonum publicum, quatenus nempe tali publica vindicta seu pœna alii terreantur, & delinquere cessent vel omittant, & delinquendo, bono publico non noceant, Quapropter etiam fieri potest de de-

lictis

lictis jam plene emendatis, & per Delinquentem non amplius committendis, per dicta *n.* 88. Consequenter prævia correctio & monitio delinquentis ad eam nullatenus requiritur: cum hæc denuntiatio emendationem Delinquentis, & bonum illius privatum, ob quod fieri monitio prævia deberet, non attendat, nec respiciat. Unde etiam potius actum justitiæ, quam charitatis continet; prout bene notatur in praxi criminali nostra *tit. IX. V. Denuntiatio §. 1.* illis verbis *Evangelica seu fraterna Denuntiatio respicit emendationem fratris, actum charitatis, & bonum delinquentis, ut scilicet resipiscat: Judicialis vero respicit unionem, actum justitiæ, bonum privatum; aut communitatis ut melius puniatur in exemplum aliorum*

100 Confirmatur. Omnes DD. etiam illi, qui volunt, ad Denuntiationis *judicialis* valorem saltem subinde requiri monitionem præviam Evangelicam, ultro fatentur, hanc ad illam non requiri, quando peccatum jam est publicum (intellige, prout opponitur occulto) atqui Denuntiatio ordinarie non fit, nec fieri potest, nisi peccatum jam sit publicum, ita saltem, ut probari valeat, juxta dicta *num* 89. ergo ad ejus valorem monitio prævia Evangelica non requiritur, præsertim cum hoc ipso, quod ita sit publicum, ut probari valeat, non amplius obliget textus, & præceptum Evangelicum, utpote tunc solum vim obligandi habens, quando Frater *in te*, id est te, vel aliquo alio solo sciente, *peccavit*, sicque uno soli per peccatum, vel notitiam illius, nocuit, per dicta supra *num. 65. & seqq.*

101 Nec obstant Jura, & Canones, quos pro se citant Adversarii, præsertim vero *c. 2. h. t. & c. cum dilectus 20. eod. & c. Novit, §. 1. de Judiciis.* Resp. enim *primo*, Universaliter, Jura, dum correctionem præviam Evangelicam requirunt ad Denuntiationem, non loqui de Denuntiatione Judiciali criminali ad publicam vindictam; sed vel loqui de Evangelica, vel de Canonica, quatenus ad illam reducitur; vel in ordine ad infligendam pœnam, quæ de Jure speciali requirit monitionem præviam, prout advertit Glossa *in c. Licet V. Inscriptio de Simon.* Vel loquuntur de consilio, & præcise narrant speciem facti. Et quidem in specie *c. 2. & 20. h. t.* videntur loqui de Denuntiatione Canonica in ordine ad pœnas, vel personas de speciali Jure requirentes præviam monitionem, *c. Novit. de Judiciis*, autem narrat laudabile factum Regis Angliæ quod non facit Juris dispositionem. Vel dic cum Ameno *Tit. IX. V. Denuntiatio q. 1. n. 24.* Canones illos antiquos universaliter requirentes, ut Denuntiationi, monitio fraterna præmittatur, de Denuntiatione *Judicialis* ideo non fuisse locutos; quia illam utpote tunc temporis in usu non existentem non cognoverunt, agnoscentes tantum duos modos *Judicialiter* procedendi per viam Accusationis, & Inquisitionis, quibus tamen jure novo, & consuetudine accessit tertius modus, nempe per viam Denuntiationis vere *Judicialis*, quæ hodie loco accusationis frequentissime adhibetur, & fere eosdem cum illa effectus habet.

102 Dein respondetur ulterius, quod si de Jure ad valorem Denuntiationis vere *judicialis* in foro Ecclesiastico faciendam requireretur monitio prævia, Jus illud consuetudine contraria jam pridem esse abrogatum.

Nec dicas, Jus Canonicum, requirens monitionem præviam fundari in Jure Divino Evangelico *Matth.* 18. contra Jus Divinum autem non dari consuetudinem *cap. fin. de cons.* Resp. enim, quod Jus Divinum Evangelicum, etiamsi dato non concesso, etiam ad Judicialem Denuntiationem requireret monitionem præviam, eam exigere, non ad valorem, sed ut licite fiat, ac sine peccato; quod præcipue intendit Evangelium. Dein argumentum hoc nimium, illud scilicet probaret, etiam in foro sæculari ad Denuntiationem *judicialem* prærequiri monitionem (cum Jus Divinum non minus in foro sæculari, quam in Ecclesiastico obligat) quod tamen negant Adversarii nostræ conclusionis.

103 Dicitur autem notanter in Conclusione *n.* 98. posita: *Ad valorem Denuntiationis judicialis non prærequiritur monitio.* Nam utrum requiratur monitio, ut licite fiat, quæstio potius Theologica, quam Canonica est, & ideo Theologis exacte discutienda relinquitur. Juvat nihilominus breviter saltem de hac quæstione resolvere. Hinc

104 Resp. II. Omnes causæ vel circumstantiæ, ob quas juxta dicta *a n.* 65. sine monitione prævia tacite fieri potest Denuntiatio *Evangelica*, faciunt a fortiori, quod etiam sine monitione licite fieri valeat Denuntiatio *Judicialis*. Est certa apud omnes. Et patet; magis requiritur monitio prævia de Denuntiationem *Evangelicam*, quam *Judicialem*; ergo casu quo ad illam non requiritur monitio, multo minus requiretur ad istam. Et sicut ibi *a.* 73. diximus, ordinarie non esse obligationem præmittendi Denuntiationi Evangelicæ monitionem; ita a fortiori dicimus idem de Denuntiatione *Judiciali*.

Resp. III. Denuntiatio vere *Judicialis* etiam adhuc occultorum criminum, & quæ jam mere præterito, emendataque existunt, ac quæ ex sua natura non nisi Delinquenti nocent consequenter cujusvis delicti absque prævia monitione *licite* quoque fieri potest; dummodo probari valeat Layman *lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 13.* & alii ab eodem ibidem, & supra a nobis *n.* 98. citati, Palao *h. t. n.* 104. Probatur Juribus & rationibus supra *n.* 88. & *n.* 89. allatis, eam enim satis probare videntur, quod de his Peccatis Denuntiatio *Judicialis* non tantum valide juxta dicta *n.* 98. sed etiam licite fieri possit; præsertim cum Jura, quæ ad esse licitum requirere videntur monitionem, etiam quoad consuetudinem sint abrogata. 105

Quæritur VII. An etiam, & quando teneatur quis facere Denuntiationem *Judicialem*? Resp. I. Delicta publica (prout publicum opponitur privato) id est in publicam perniciem, aut damnum Reipublicæ seu Communitatis vergentia, de quibus supra *n.* 30. Item etiam delicta in damnum aut præjudicium alicujus tertii vergentia, tenetur quis etiam *Judicialiter* denuntiare, si Denuntiatio paterna seu Evangelica damnum sufficienter & certissime impeditura, aut sublatura non videtur Sanch. *lib. 6. Consil. dub. 9. n. 4.* Sylvester *V. Denuntiatio q. 1.* Fachr. *l. 9. contr. c.* 86. cum communi aliorum, *arg. l. Quisquis 5 §. Id quod ff. ad Leg. Jul. Majest. l. si forte de Pœnis l. Nostris S. C. de Calumniat.* cum Concordant. Ratio est; quia juxta communem Theologorum, quivis, si non ex justitia, saltem ex charitate tenetur malum Communitatis, aut proximi avertere, si potest. Hinc etiam, qui sciunt malum Communitati, aut proximo imminere, illudque non impediunt; dum possunt, rei sunt culpæ, *arg. c. 4. de Furtis c. 47. de sent. excom. l. §. 8. de S. C. Sillano l. quisquis 5. §. id quod 6. ad leg. Jul. Majest.* cum Concordant. & puniuntur, si non denuntiant hujusmodi delicta Communitati perniciosa *cit. l. Si forte de Pœnis, & l. ff. ad Legem Pomp. de Parricid.* 106

Dicitur autem notanter in Conclusione, *si Denuntiatio paterna Evangelica damnum certissime impeditura non videtur*: per hanc enim, si certe impediri potest damnum, potest quis eam, omissa Denuntiatione Judiciali, adhibere prout cum Communi bene docet Palao *de Charit. Tr. 6. de 3. pun. 13. n. 8.* nisi specialiter expediat, ut delictum ad exemplum aliorum publice vindicetur. Layman *lib. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 13. §. Dico secundo*, & alii. Ratio est, quia bonum commune sequens ex publica vindicta præferendum est particulari, *arg. can. Sciant 37. caus. 7. quæst. 1.* 107

Notandum tamen, quod si perniciosum tale delictum sufficienter probari non valeat; ut si soli tantum præter Delinquentem constat, non teneatur is illud stricte *Judicialiter* id est ad publicam vindictam; & cum obligatione in pœnas calumniæ, deficiente probatione, incidendi, denuntiare; prout cum communi aliorum docet Navar. *l. 3. de Rest. c. 2. n.* 358. Suarez *de Charit. Disp. 8. sect. 6. n. 6. in fine.* Durandus, Soto & alii, *arg. can. Hoc videtur cau. 22. q. 5.* & *can. Erubescant 11. dist.* 32. Ratio patet ex dictis; quia de occultis fieri non potest verum judicium, nec sumi publica vindicta, sed Judex & vindex Deus est: *arg. c. Erubescant*, ibi: *De manifestis loquimur; secretorum autem & cognitor Deus; & Judex est.* 108

Resp. II. Quo non obstante tenetur quis tale Communitati, aut tertio perniciosum, etsi penitus occultum crimen Superiori denuntiare ut Judici, non principaliter ut puniat, & publice vindicet, sed ut generaliter inquirat, vigilet, attendat; & omni meliori modo præcaveat, mediaque adhibeat, quantum possibile est, ut damnum Communitatis, aut etiam privati avertatur, vel impediatur; licet dein per accidens hac via manifestum fiat, & publice puniatur Delinquens. Ita cum communi docet Sylvest. *V. Corruptio q. 5.* Sanchez *lib. 3. de Matrim disp. 13. num. 2.* Lessius *lib. 2. de Just. c. 30. dub. 2. nu. 13.* & *dub. 6. num. 43.* Palao *loc. c. pun. 13. num.* 10. concilians DD. videli- 109

delicet, quod illi, qui dicunt; peccatum occultum, etsi in damnum communitatis, aut tertii vergat, *Judicialiter* denuntiari non posse, intelligi debere de Denuntiatione stricte, & proprie *Judiciali*, principaliter intendente publicam vindictam ob bonum commune, non autem de Denuntiatione minus proprie *Judiciali*, de qua *in n. præsenti*.

110 Ratio est; quia juxta sæpe jam dicta quivis tenetur impedire damnum Communitatis, & proximi, si potest, per Jura citata; ergo si non potest id præstare per Denuntiationem *Evaagelicam*, nec alio modo, tenetur omnino arripere Denuntiationem *nu. præced.* præscriptam. Et certe impium & iniquum videtur dicere, illum, qui solus scit Delinquentem intendere comburere Civitatem aut prodere, vel occidere proximum, aut in secreto talia patrare scelera, quæ in grave præjudicium Communitatis, aut tertii vergunt, non teneri id denuntiare Superiori, ut Judici, si rationabiliter judicat, per Denuntiationem *Evaagelicam* malum non tolli aut impediri, uti bene argumentatur Palau *l. c.*

111 Confirmatur ex declaratione Cardinalium, quam Palao *l. c.* allegat sequentis tenoris: *Quando prudenter judicatur non posse adhiberi sufficiens remedium, quo bono communi, vel tertiæ personæ provideatur, etsi infamatur ea in re persona Judicialis, tunc tenebitur subditus ad Judicialem Denuntiationem faciendam Superiori:* ubi nota, quod Congregatio loquatur de delictis omnino occultis.

112 Ubi tamen monemus Superiorem, & subditum; hunc quidem, ut Superiori sincere manifestet, se delictum probare non posse, proinde precise dicere, ut conscientiæ suæ satisfaciat, damnum avertere intendens, proin a pœnis calumniæ immunis esse velit: Superiorem vero, ut attendat, & circumstantias bene consideret, an non fiat injuria Denuntiato; vel si Denuntiationem veram judicat, ut ita caute & prudenter procedat, ne reveletur & inde patiatur Denuntians.

113 Resp. III. Si delictum etiam soli peccanti nocivum jam est notorium, aut saltem manifestum, vel famosum ita ut illud major pars communitatis jam sciat; ignoret autem Superior, datur obligatio illud vere *judicialiter* denuntiandi, etsi Delinquens jam emendarit, se & non amplius delinquere credatur. Sanchez *lib. 6. Consil. c. 2. dub. 5.* Sylvester *V. Denuntiatio q. 3.* & alii, *arg. can. Sed illud 17. dist. 17. & c. Si peccaverit cau. 2. q. 1.* Ratio est: quia nisi denuntietur *Judicialiter*, graviter patitur Communitas, dum cæteri facilius peccant, videntes delicta manere impunita scandalum autem & malum Communitatis quivis avertere tenetur si potest, per dicta *n. 106.*

114 Dicitur notanter *ignoret autem Superior*; hic enim, si jam scit, tenetur ipsemet ex officio procedere, per *dicenda infra*: Consequenter subditus ab obligatione immunis est, nisi forsan videret, Superiorem ex inordinato affectu, aut simulare ignorantiam, aut nolle officio satisfacere, nisi Denuntiatione urgeatur; tunc utique amore Communitatis, & ad evertenda scandala denuntiare oportebit, ut judex ad inquirendum & procedendum adigatur: facta enim Denuntiatione *Judiciali* tenetur Judex inquirere, ac procedere juxta *dicenda infra*.

115 Resp. IV. Etiam non notoria & manifesta, nec famosa, sed aliquo modo adhuc occulta, solique peccanti nociva delicta potest & tenetur quis *Judicialiter* denuntiare si probari possunt, & spes probabilis non appareat, quod alio modo emendetur Delinquens si *judicialiter* denuntietur, aut tale delictum forsan jam valde grassans ad terrorem aliorum publice puniatur. Patet Conclusio ex dictis supra *n. 81. & n. 105.* Quibus accedit, quod quivis ex charitate teneatur proximum liberare a gravi malo animæ, si potest; ergo si id fieri nequit alio modo quam *Judiciali* utique fieri opportebit. Nec refert, exinde pati bonum famæ ipsius, quia hoc tanquam minus postponendum est bono animæ: præsertim si ex publica delicti vindicta bonum, & utilitas communis speranda sit. *Arg. can. Scias 39. cau. 7. q. 1.*

116 Atque ex his infertur, quam sæpe teneantur subditi facere denuntiationem *Judicialem*, si non semper strictæ, & proprie, saltem minus stricte, talem *num. 106.* descriptam præsertim in Religionibus, ubi fere quævis gravia alias ex natura sua, solum privata, v. g. fornicationes, & alia delicta carnis, censentur publica, id est, in publicam confusionem, diffamationem, aut præjudicium Religiosæ communitatis redundantia; quæ proin absque ulla monitione prævia *Judicialiter* denuntiari possunt ac debent si probari possunt, juxta dicta *n. 106.* imo, etsi probari nequeant per dicta *n. 107. & 108.* si ita qualificata videntur, ut Denuntiatio, vel monitio *Evangelica* certo non profutura, sed id potius effectura credatur, quod Delinquens malitiam suam imposterum magis abscondat, & cautius procedat, interea peccare, ac Religionem prostituere, aut periculo prostitutionis, & confusionis exponere non desinat: quod de male habituatis, aut superbis aut jam correptis, & non emendatis, aut alias malitiosis timendum, & propterea contra illos saltem per viam Denuntiationis *judicialis* procedendum est, præcipue in materia luxuriæ, utpote in qua delictum commissum, semper graviter præjudicat Communitati, si innotescat, ob quod in Religione nostra fornicationes, adulteria, peccata nefanda, inter peccata publica, seu in publicam perniciem redundantia, consequenter absque omni monitione prævia, *judicialiter* denuntianda statuuntur, etiam si occulte committantur: dummodo periculum sit (prout ordinarie est) quod *publicari possint*: uti loquitur textus Processus Criminali *Tit. IX. V. Denuntiatio, §. 2.* ubi peccata publica & privata ita enarrantur.

Privata delicta dicuntur, quæ privatam Denuntiantis, aut proprium Delinquentis perniciem concernunt, ut gula, superbia, ira &c. Publica vero, quæ in publicum Religionis detrimentum vergunt: ut crimen læsæ Majestatis Divinæ vel humanæ, ut hæresis, blasphemia, sortilegia, profanationes Sacrorum, conspirationes in Generalem, qui est Princeps Religionis, & in Provinciales, eorumque Commissarios, ac Superiores locales; eorumque vulnerationes percussiones, homicidia, subornationes in electionibus simonia, peccatum nefandum, fornicationes, adulteria dummodo periculum sit, hæc tria (ultima) publicari posse, secus inter publica, & perniciosa annumerari non debent, & de his publicis etiam occulte commissis delictis expresse statuitur in Processu Criminali *l. cit. §. 1. Sic. In Judiciali Denuntiatione, si delicta sint publica & exceptuata, correctio charitativa non est accessoria.* 117

Quæritur VIII. Qualiter in compendio, & per modum 118
corollarii sciri possit, quando, & quomodo quis possit, aut debeat denuntiare, vel excusetur a facienda Denuntiatione tam *Evangelica*, quam *judiciali*. Resp. I. Quando delictum est penitus occultum in nullius quam Delinquentis damnum vergens, & non nisi uni præter Delinquentem notum, excusatur quis a Denuntiatione illius, tam *Evangelica*, quam *judiciali*, si probabiliter credit, illud sola correctione, seu monitione secreta, vel etiam absque illa emendandum, & non amplius committendum fore. Omnes. Ratio patet: quia in tali casu juxta dicta *n. 62.* non potest, ergo multo minus tenetur denuntiare, diffamaret enim sine causa proximum.

Resp. II. Quando crimen penitus occultum vergit in 119
præjudicium tertii, aut Communitatis, excusatur quis ab utraque Denuntiatione, si certissima, seu moralis certitudo habetur, quod Delinquens absque Denuntiatione se emendaturus, & Communitatis, aut tertio, cui nocuit, plene satisfacturus sit. Palao *de Char. tr. 6. disp. 3. pun. 4.* allegans fere communem, Patet Conclusio: Nam in tali casu non tenetur ad *Evangelicam* Denuntiationem quia hujus finis est emendatio, quæ ex supposito jam habetur, nec ad proprie *Judicialem* stricte talem, cum hæc fieri non possit, quando delictum probari nequit, juxta dicta *nu. 108.* Nec ad *Judicialem* minus propriam; quia hæc præcise fieri deberet ad advertendum, vel resarciendum damnum, juxta dicta *n. 109.* quod jam factum, vel alias certissime faciendum supponitur.

Dicitur tamen: *Si certissima spes & moralis certitudo ha-* 120
betur: quia, quando hæc non adest, sed solum spes aut opinio probabilis habetur de avertendo, vel resarciendo damno Communitatis, aut tertii tenetur, quis tale delictum de præsenti jam, vel in futurum præjudiciale denuntiare. Et quidem Denuntiatione *judiciali* saltem minus stricta tali juxta dicta *n. 109.* nisi rursus certissima spes sit, damnum averti vel resarciri posse sola Denuntiatione Evangelica.

Resp. III. Si delictum nondum quidem est notorium sed, 121
tamen ita publicum, ut probari valeat, ut si duobus aut tribus constat, potest quis, sed non tenetur illud *Evangelice, vel Judicialiter* denuntiare: si delictum soli Delinquenti

quenti nocet, & probabilis spes appareat; illud per solam monitionem secretam, aut absque illa fore emendandam, vel jam esse emendatum. Quod possit denuntiari, patet ex dictis *n.* 88. *& n.* 103. quod non teneatur, patebit ex statim dicendis. Idem est; si existente peccato pernicioso certitudo moralis habetur emendationis, & satisfactionis juxta dicta supra, nullumque periculum sit, tale delictum fore divulgandum: quod non sit obligatio illud in tali casu denuntiandi: ratio est; quia cessat finis obligans; emendatio nempe, & satisfactio, quæ utraque in hoc casu jam supponitur. Quod autem possit etiam *Judicialiter* denuntiari, patet ex dictis *nu.* 88

122 Dicitur autem notanter; *nullumque periculum sit Divulgationis*: hoc enim ubi adest, etiam quandoque saltem in Ordine nostro obligatio est; tale delictum, etsi soli Delinquenti nocivum, denuntiandi, juxta dicta *n.* 116.

123 Resp. IV. Si delictum quandocunque tandem jam est notorium, aut manifestum, ita ut fama jam de illo exstet; tenetur quivis, & quidem *Judicialiter* denuntiare, si superior id ignorat, aut idsciens procedere contra Reum culpabiliter omittit, juxta dicta *num.* 113. & 114.

124 Resp. V. Excusatur quivis a Denuntiatione tam *Evangelica*, quam *Judiciali* cujuscunque delicti, quod absque gravissimo damno & incommodo, vel saltem gravi periculo damni denuntiare nequit, excepto delicto quod in grave damnum Communitatis cedit, nisi denuntietur. Palao *l. cit. punct.* 14 *n.* 7. Navarrus, Covarruvias Sanchez, Lessius cum Communi. Ratio est; quia jux. communem Theologorum nemo tenetur cum proprio gravi detrimento impedire damnum sive spirituale, sive corporale proximi, nisi ratio officii sui consequenter justitia id exigat.

Dicitur notanter: *excepto delicto &c.* quia quivis tenetur etiam cum aliquo suo damno grave malum Communitatis impedire; hoc ipso, *quod communis utilitas speciali præferatur*, c. *Licet* 18 *de Regular.*

125 Quæritur IX. Quinam sint effectus denuntiationis *Judicialiter*; seu quod operetur tam respectu Judicis, quam Denuntiatoris? Item ad quid ipsos obliget, præsertim si probatio deficiat, & Reus nec confessus, nec convictus habetur? Resp. I. Denuntiatio *Judicialis* imprimis efficit hoc, quod aperiat viam ad Inquisitionem specialem, ita ut Judex facta sibi Denuntiatione vere Judiciali non tantum possit, sed teneatur ex officio inquirere, & Processum incipere citando & examinando testes, & alia probationis media per Denuntiatorem contra Delinquentem suggesta adeo, ut si omittat, peccet ob denegatam seu neglectam justitiam, teneaturque ad Syndicatum, & amittet Jurisdictionem quoad illam causam, Bruneman *in Process. inquis.* Gailus *lib* 1. *Observ.* 28. *num.* 1 Ameno *in Praxi Crimin. Tit.* 9. *V. Denuntiatio* §. 3 *num.* 16. texts valde claro *Novell.* 17. §. *fi cap.* 3. *Si tibi quoque* cum Concordantiis.

126 Limita Conclusionem in casu, quo Denuntiationem sine allegatione testium, & mediorum probationis fieri contingeret; tunc enim Denuntiationem rejicere debet juxta dicta *nu.* 89. nisi crimen denuntiatum in damnum Communitatis, aut tertii vergeret, sicque Denuntiatio *Judicialis* minus propria fieret; quia in tali casu procedere deberet modo supra *num.* 109. allegato.

127 Resp. II. si facta Denuntiatione Reus est suspectus de fuga, vel ne testes subornet, impediat, terreat &c. potest conjici in carcerem custodiæ causa, etiam ante citationem, dummodo delictum sit grave, & adsint sufficientia indicia delicti a carcerando comissi, aut semiplena probatio, v. g. per unum testem omni exceptione majorem. Passerinus *in Tribun. Reg. qu.* 20. Clarus §. *fin. q.* 28. *n.* 2. *& seq.* & ibi Barcad. *n.* 11. Ludov. de Ameno *Tit. XIX. V. Reus n.* 6. cum communi, *arg. c. Si Clericus, de Sent. Excommun. in* 6. *& L.* 3. *de Custod. Reor* ibi: *Facta præsumptione tanquam Reus sit, in custodia maneat, donec causa terminetur.*

128 In Ordine nostro ut Reus custodiæ causa carcerari queat debet adhiberi etiam consilium Patrum, & magis peritorum in Conventu, ut statuitur *in praxi Criminali Tit XIX.* §. *II.* & bene ibidem docet Ameno *num.* 6. addens *n.* 8. quod in Conventus haberi nequeant, aut tales essent amici ipsius carcerandi, aut alias suspecti, posset Judex se solo carcerationem demandare. Cæterum in decreto carcerationis debet Judex exprimere causam, ob quam incarceravit Reum. Ameno *l. c. n.* 8.

129 Resp. III. Quamvis Denuntiator non teneatur probare crimen, tenetur tamen denominare testes, & suggerere probationis media, quæ habet, si vere *Judicialiter* denuntiat, patet Conclusio ex dictis supra *n.* 95. ubi *nu. præc. & sub seqq.* etiam habetur, quæ requirantur ad Denuntiationem rite faciendam. Cæterum, an, & quas pœnas Denuntiator incurrat, si fideliter non probetur; vide *Tit. seqq. de Calumn.*

Dicitur: *Si vero Judicialiter denuntiat*; si enim denuntiat delicta penitus occulta, in damnum tamen Communitatis vergentia, sicut testes & probationes suggerere nequit, ita nec tenetur, sed observare debet, quod dictum est supra *num.* 112.

Quæritur X. Quem effectum habeat Denuntiatio *Judicialis* respectu Rei denuntiati? Resp. I. Licet per solam Denuntiationem, vel Accusationem non illico evadat quis Reus, nisi prius convictus, vel confessus, *si can. fin. in fine caus.* 15. *q.* 8 ibi: *Non statim, qui accusatur, reus est, sed qui convincitur criminosus*: Nec etiam per illam statim infamis fiat *l. Furti* 6. §. 1. *de His, qui notant infam. nihilominus Denuntiatio Judicialis*, & a fortiori Accusatio sicut etiam inquisitio aggravat, minuitque æstimationem, & famam ipsius, idque illico efficit, ut pendente Denuntiatione, & donec terminetur causa, Denuntiatus nec ad Ecclesiasticas, nec ad sæculares dignitates vel honores promoveri valeat; *arg. c. Tanti* 3 *dist* 8. *& c. Omnipotens* 4 *h. t.* ibi: *Grave est ut vir, de quo tanta, & talia denuntiantur (cum antea inquiri, & discuti debeant) honoretur.* Et ibi DD. communiter, in specie Barbosa *n.* 1. *&* 2. Abbas, Felinus; Archidiac. Anchur. Jo: Andreas, Butrius, Fagnanus, & alii cum Glossa ib *V. Mutatur* concordat *l. Reus* 7. *ff de Mun. & honor.* ibi: *Reus delatus etiam ante sententiam honores petere, principalibus constitutionibus prohibetur. Nec interest plebejus sit, an decurio, & l. Reus C. de R. ipsorum.* Ratio est; quia opinio & fama promovendi non debet vacillare, ut bene advertit Glossa *in c. Omnipotens h. t.*

131 Quod si pendente Renuntiatione, vel Accusatione dignitas vel honor Denuntiato conferretur, collatio esset nulla, nec convalesceret, etsi postea per sententiam absolvatur Reus, & innocens declaretur, sed requiritur nova promotio. Fagnanus *in c. Omnipotens* 4 *h. t.* 23 Goffred & Vincentius *in fin. de Test.* Pirhing *h. t. n.* 44. *arg. l. qui status ff. de re milit. & l. cum ano* §. *Rem.* Ratio est; quia in his spectatur principium, an videlicet ab initio, seu tempore collationis, aut promotionis, qui habilis existat, *arg. c. dudum* 24 *de elect. & c. si eo tempore* 43. *eod. in* 6. consequenter si quis ab initio, seu tempore collationis, vel promotionis inhabilis est, subsequena declarationi innocentiæ non retrotrahitur, ut bene advertit post Card. *in c. Omnipotens* 4 *h. t. nu.* 1. Anchor. *n.* 7. & Fagn. *n.* 24

132 Ampliatur Conclusio ita ut Accusatus, & Denuntiatus, aut etiam inquisitus pendente Denutiatione, aut Processu, nec ad Ordines promoveri valeat, Fagnanus *loc. cit. n.* 7. *can. Tantis* 3. *dist* 81. *can. Laici dist.* 33. *c. fi. de testib.* & ibi Glossa *l. Prudente Accus.* Nec potest alium accusare, *l. Is qui ff. de Public. Judic.* Nec esse testis in casu Criminali, nisi agatur de criminibus exceptis, *c. ex. fin. de test.* Nec potest, esse procurator alterius *l. Rem de Procur.* quæ omnia refert Glossa, *in fine, de testib.* & bene advertit Anchor. *in c. c. Omnipotens* 4. *h. t. in Notabili.* Item non potest promoveri ad Officia, nec ad Beneficia, Abbas *in c. Omnipotens h. t.* & ibi Fagnanus *n.* 3.

133 Limitatur tamen Conclusio; potestque Accusatus, Denuntiatus, vel Inquisitus, ad Honores, Dignitates, Officia, & Beneficia &c. etiam durante Processu promoveri, si crimen, de quo Accusatus, aut Denuntiatus existit, non est grave, sed leve, Hostiens. & Jo: Andr. *in c. Omnipotens* 4 *h. t.* ac ibi Fagnanus *n.* 7. *arg. c. c. omnipotens h. t.* ibi: *De quo tanta & talia*, id est, tam gravia nuntiantur. Inter gravia autem numerantur *c. Unum* 3. *dist.* 25 *Sacrilegium, homicidium, adulterium fornicatio, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, invidia, avaritia, & si longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, si assidua sit, in eorum numero reputantur: & ea demum, quæ semel commissa ad Denuntiationem sufficiunt*; id est peccata mortalia. Inter levia reputantur, quæ ibidem ad longum referuntur, quæ nempe peccatum duntaxat veniale efficiant.

134 Limitatur II. Si ex conjecturis appareat, aliquem ex lum-

calumnia, & eo animo accusari vel denuntiari, ut accusatus, vel Denuntiatus ab acquirendis honoribus, dignitatibus, officiis &c. arceatur, Fagnanus *in c. Omnipotens* 4. *h. t. n.* 23. & ibi Felinus *n.* 3 Jo: Andreas *n.* Pirhing. *h. t. n.* 42. *arg. l. Qui de libertate* 29. *§. si vero ff. de liberali causa.* Glossa *in can. Tantis* ℣. *Obrepsit dist.* 81. alias enim quivis malitiosus posset impedire quemvis honestum virum, dummodo accusaret, aut denuntiaret illum.

135 Limitatur III. Si Accusatio, aut Denuntiatio non sit legitima ex defectu formæ requisitæ, per dicta *n.* 94 aut si fit ab eo, qui accusare nequit, Felin. *in c. Omnipotens h. t. num.* 2. & ibi Fagnanus *nu.* 14. *arg. c. Meminimus* 13. *hoc tit.*

136 Limitatur IV. Si Accusatio, aut Denuntiatio criminis non *Criminaliter*, sed *Civiliter* tantum intentatur, quia hæc Accusatio infamiam non agravat, Fagnanus *l. c. n.* 15. Innoc *in c. qualiter h. t. arg. c. Dua* 5 *§. & Procurator c. Super his* 16. *ad fin. h. t.*

137 Limitatur V. post lapsu unius anni a tempore factæ Accusationis, aut Denuntiationis, nisi per Reum steterit, quo minus intra annum causa terminetur. Communis, textu claro *l. Reus* 6. *de mun. & honor* ibi: *sed post annum, quam reus delatus est, petere honores non prohibetur; nisi per ipsum stetit, quominus causa intra annum expediatur.*

138 Resp. II. Accusativo vel Denuntiatio non impedit honoris, dignitatis, aut officii administrationem, aut exercitium, Bartol. *in l. Post contractum ff. de Donat.* Abbas in *c. Omnipotens* 4 *h. t. n.* 3. & ibi Felinus *n.* 1. Fagnanus *n* 8. & alii communiter, *arg. l. qui a latronibus §.* 1. *ff. de Test. l. quod si forte §.* 1. *ff. de Solut. l. Reo Criminis ff. eod. & l.* 1. *§. quamvis autem ff. de Postulat.* ibi: *Sed melius est, ut retinere quidem dicamus jam acceptum Magistratum posse; aspirare autem ad novum penitus prohiberi.* Ratio est; quia Accusatio & Denuntiatio non impediunt jam quæsita & habita, sed quærenda, uti Glossa *in c. Sæpe* ℣. *Rata manet, de appell.* bene, & universaliter notat. Abbas *in c. Omnipotens num.* 3 *h. t.*

139 Infertur, quod etsi Prælatus, aut Superior a subditis, vel aliis accusatus sit, vel denuntiatus, ab administratione tamen, & jurisdictione sui Officii, aut Dignitatis minime impediatur, ut bene advertunt Doctores citati, ac alii communiter. Limitatur tamen Conclusio, & illata doctrina in causa & negotio, in quo Prælatus fuit denuntiatus, vel accusatus. Pirhing. *h. t. arg. c. olim* 26. *h. e.* & ibi DD. Item limitatur in casu, quo Superior de dilapidatione bonorum accusatus, vel denuntiatus existit; tunc enim Denuntiatione pendente suspensus manet ab administratione bonorum, *c. fin. h. t.* ubi ex hoc, quod Canonici Frisingensi accusaverint Episcopum suum de bonorum dilapidatione, administratio eorum interim ei fuit interdicta: ibi: *Potestas vendendi, dandi, infeudandi, seu quomodolibet alienandi bona Ecclesiæ interim eidem penitus sit interdicta.*

140 Resp. III. Quamvis teste Fagnano *in c. Omnipotens h. t.* plures velint; quod Accusatio & Denuntiatio Accusatum reddant etiam inteligibilem, melius tamen sub limitatione, ita docetur, si Accusationem aut Denunciationem nulla præcessit Juris, aut facti infamia Rei non impeditur, quin pendente Accusatione vel Denuntiatione eligi possit. Fagn. *in c. Omnipotens h. t. n* 2. circa finem, Et ibi Anchor. *n.* 5. Ratio est: Tum quia si sola Denuntiatio redderet aliquem inhabilem ad electionem passivam, daretur locus multis fraudibus, ac figmentis; dum vacante Dignitate aut Beneficio electivo quivis quemvis facile inhabilem reddere, & impedire posset ab electione; dummodo scilicet denuntiaret illum.

141 Resp. IV. Denuntiatio & Accusatio, sicut etiam inquisito id quoque respectu Rei efficit, quod legitime interrogatus teneatur fateri veritatem. Patet Conclusio ex *lib. II. Tit. XVIII. §.* 7 *per totum.* Estque in ordine nostro certa; cum in praxi nostra expresse ita decisum habeatur *Tit. Reus §.* 6. ibi: *Reus legitime interrogatum, sub mortali culpa (a qua, nisi dicat veritatem, in foro penitentiæ absolvi non possit) tenetur de plano respondere ad mentem Judicis interrogantis.* Accedit: quod in ordine nostro Reo imponatur juramentum de dicenda veritate.

142 Resp. V. Alius principalis effectus respectu Rei est, quod crimen confessus, aut de illo legitime convictus afficiatur pœna Jure præscripta, vel si in Jure nulla præscribitur, arbitrio Judicis juxta exigentiam delicti, lata prius sententia: juxta præscriptum *l.* 2. *&* 3. *C. de Sent. ex breviculo recit. & Novell.* 71. *c.* 1. circa quam sententiam tamen hodie in Tribunali sæculari observari debet Constitutio Caroli V. *art.* 92. *& seqq.* ubi ordinatur, ut causa plene discussa, & facta per utramque partem conclusione cuncta acta in medium proferantur, ut singulis diligentissime perpensis: demum collectis singulorum Assessorum suffragiis sententiam scriptis comprehensam Judex per juratum Actuatium publicari, & electa voce in præsentia partium præleg. jubeat.

Resp. VI. Ad hoc, ut Reus denuntiatus ad pœnam ordinariam condemnari possit, debet esse probatio plena ac perfecta luce meridiana clarior. Comunis, & certa claris Juribus *l. Fieri C. de Accus. & c.* 2. *caus. & qu.* 8. Et amplius dictum est, *Lib. II. Tit. XXIII. §.* 3. *a num.* 63. 143

Dicitur notanter; *ad pœnam ordinariam*; quia an, & quomodo deficiente plena probatione ob graves præsumptiones & indicia saltem ad pœnam extraordinariam condemnari possit, habes etiam *cit. §.* 3. *a num.* 71. 144

Ceterum quomodo probatio fieri possit ac debeat? quæ sit plena, quæ semiplena, &c. copiose habes *lib. II. Tit. de Prob. Tit. de Confessis. Tit. de Testibus. Tit. de Fide Inst. Tit. de Præsump. &c.* 145

Quæritur XI Quid sit *Denuntiatio Canonica*? Et quid *Denuntiatio Civilis*? de quibus statim ad initium hujus *§. n.* 59. Resp. I. *Denuntiatio Canonica* (sic dicta, quia a SS. Canonibus inventa) est & dicitur illa, quæ fit ad avertendum damnum spirituale Communitatis, aut personæ privatæ, v. g. ne indignus ordinetur, vel ad Beneficium, vel Officium Ecclesiasticum promoveatur; vel ut indignus jam promotus amoveatur, ne plebi perniciosus existat, *can. Metropolitanus* 44. *can. Sicut* 45. *caus.* 2. *q.* 7. Item ne matrimonium contrahatur cum impedimento dirimente, vel impediente, aut ut contractum dissolvatur, vel ne quid aliud illicitum fiat; nam de omni peccato mortali spectat ad Ecclesiam judicare, *cap. Novit. § Licet autem de Judicis.* 146

Ad Denunciationem *Canonicam*, quæ fit, ne indignus eligatur, vel promoveatur, aut jam promotus iterum amoveatur, non quivis, sed illi tantum tenentur, quorum interest bonum habere Prælatum, Pastorem &c. Abbas *in c. Novit. de Judiciis n.* 59. Ad illam vero, quæ fit ad impediendum matrimonium cum impedimento contrahendum, vel ad aliud peccatum impediendum tenetur quivis si absque magno incommodo suo potest, ut diximus *lib. IV. §.* 1. *nu.* 49 Et ideo hæc *generalis*, utpote generaliter omnes obligans: illa vero *specialis*, quippe non nisi speciales concernens, dicitur. 147

Resp. II Denuntiatio *Civilis* prout a Canonica distinguitur, quæ fit ab Officialibus, Ministris publicis ad hoc deputatis, ut crimen in Communitate scrutentur, & ad judicium deferant; quatenus dein facta eorum Denuntiatione Judices exactam inquisitionem instituere, & cognita veritate Reos castigare, sicque bono communi providere valeant *arg. l. Ea quidem* 7. *& l. Singulis* 14. *Cod. de Accus.* Quæ Denuntiatio sæpe etiam *Judicialis* est, & ad eam reducitur, habetque illud speciale, quod ea facta nullis a Denominatore nominatis testibus, nec solemnitatibus supra *a n.* 94 præscriptis, statim inquirere possit per leges citatas, & Denuntiator ad nullas teneatur pœnas, Delato reperto innocente. Denuntiatio *Civilis* subinde etiam vocatur illa, quæ a privato fit non ad vindictam publicam, sed ad interesse proprium juxta dicta 84. Verum de hac in presenti non est Quæstio. 148

§. III.

De Inquisitione.

S U M M A R I U M.

149 *Inquisitio quid?*
150 *Alia est Generalis.*
151 *Alia Specialis.*
152 *Alia Mixta, quæ etiam ad Generalem reducitur.*
153 *Generalis, & Specialis, alia Paterna.*

154. *Alia*

154 *Alia Judicialis.*
155 *Quando institui possit Inquisitio.*
156 *Inquisitio Generalis potest & debet subinde institui.*
157 *Et quoties? Remissive.*
158 *Potest institui absque praecedenti infamia inquisitio generalis.*
159 *Etiam Judicialis.*
160 *Solvuntur jura contraria.*
161 *Requiritur tamen ad eam saltem suspicio, vel praesumptio, vel indicia &c. de delictis.*
162 *Nemo potest condemnari sine accusatore, vel aliquo supplente vicem ipsius.*
163 *Judex si inquisitionem Generalem judicialiter instituere vult, debet prius monere interrogandos,*
164 *Inquisitio Mixta, seu Generalis duntaxat respectu personae debet institui, si jam constat de delicto,*
165 *Probatur ratione.*
166 *Haec inquisitio aperit viam ad specialem.*
167 *Potest etiam institui, etsi certo non constet de delicto.*
168 *Et quomodo.*
169 *Inquisitio Mixta illa, quae est Generalis respectu criminum, & Specialis respectu delinquentis, pariter fieri potest.*
170 *Non autem judicialiter.*
171 *Inquisitio Specialis institui potest, vel ex mero Officio;*
172 *Vel ad instantiam partis.*
173 *Ex mero officio institui judicialiter nequit sine praecedente infamia, vel sufficientibus indiciis vitii ab inquirendo commissi.*
174 *Probatur ratione juris.*
175 *Potest tamen paterne institui sine infamia.*
176 *Item etiam ad delationem publici Ministri ad hoc deputati; cujusmodi apud nos sunt lictores.*
177 *Ad praeviam Denuntiationem judicialem potest institui inquisitio specialis absque praecedenti infamia inquirendi.*
178 *Confirmatur I.*
179 *Confirmatur II.*
180 *Confirmatur III.*
181 *Confirmatur IV.*
182 *Solvitur Jura contraria.*
183 *Quae etsi quid probarent, essent abrogata consuetudine.*
184 *Observantia practica.*
185 *Potest insuper fieri specialis inquisitio absque praecedente infamia, si adsint sufficientia indicia commissi ab aliquo criminis,*
186 *Item si crimen est conjunctum cum illo, de quo prius est confessus, aut diffamatus Reus:*
187 *Item si inquisitione Generali judiciali aliquis in specie nominatur.*
188 *Dummodo prudenter, & considerate fiat.*
189 *Item in delictis in damnum Communitatis, aut Tertii, ac aliis exceptis.*
190 *Ac tandem contra servos domus, in qua invenitur herus occisus.*
191 *Qualis debeat infamia esse, quae praerequiritur ad inquisitionem specialem.*
192 *Quamvis praerequiratur infamia, tamen non praerequiritur probatio infamiae; si inquisitio fiat ex mero Officio.*
193 *Securius tamen fit, ut probatio praemittatur.*
194 *Si inquisitio fit ad instantiam patris, nec infamia, nec probatio ejusdem praerequiritur.*
195 *Nisi denuntians ipsemet ad famam loco testium se remittat.*
196 *Rarissime, & vix unquam praerequiritur ad inquisitionem specialiter probatio famae.*
197 *Si absque fama, & probatione ejus fit speciali inquisitio, casu quo fama, & ejus probatio praerequiritur, valebit processus, nisi Reus praesens reclamet,*
198 *De natura, & probatione famae. Remissive.*
199 *Superiores tenentur subinde ex justitia instituere inquisitionem tam Generalem, quam Specialem, & quando.*

Quaeritur I. Quid, & quotuplex sit Inquisitio? Resp. I. Quamvis ly *Inquisitio* in Jure quandoque denotet cujuscunque rei indagationem, seu investigationem, *arg. c. per inquisitionem 26. de elect. & c. fin. §. de Offic. deleg.* Ad praesens tamen agitur de ea, prout significat investigationem in materia Criminali, & bene describitur dicendo: *Inquisitio ut sic, est criminis vel criminosi per Judicem legitime facta investigatio*, Gonzalez *in c. inquisitionis 21. h. t. n. 8.* Patet ex terminis, dicitur *criminis vel criminosi*, ut comprehendatur quaevis inquisitio non solum Generalis, sed & specialis, per quam non tantum de crimine, sed etiam de criminoso in specie investigatio fit. Dicitur *legitime facta*, id est, juxta praescriptum Legum, & Canonum. 149

Resp. II. Inquisitio principaliter, ac potissimum dividitur in *Generalem* & *Specialem*, cui addunt aliqui *Mixtam*, Inquisitio *Generalis* proprie talis, seu ut alii dicunt *Generalissima*, est, quando Judex, vel Superior nulla expressa persona, vel delicto in specie, ex mero officio suo generatim indagat, & inquirit, an in provincia aliqua, vel loco, Dioecesi, Civitate, Monasterio fiant, & facta sint aliqua delicta, an leges, & statuta serventur, vel fiat transgressio eorum &c. *arg. c. 1. de offic. ordin. c. grave 29. de praeb. & dign. c. sicut olim 25. h. t.* quam Inquisitionem ordinarie faciunt Episcopi, dum visitant Dioecesim, Superiores Regulares in visitatione Provinciarum, & Monasteriorum per Jura citata, Item Praesides, aut Magistratus saeculares indagando, an crimina & legum transgressiones fiant in districtu sibi subdito, *arg. l. congruit. 13. ff. de offic. praesid.* 150

Inquisitio *Specialis* proprie talis est; quando Judex vel ex mero Officio, vel ad alicujus privati querelam seu Denuntiationem, vel ad Denuntiationem alicujus privati vel Officialis seu Ministri publici ad id destinati inquirit, seu indagat de delicto aliquo in specie contra certam & determinatam personam; investigando v. g. an Titius commiserit homicidium, vel fornicationem, Fagnanus *in c. qualiter il 2. h. t. nu. 62.* Maranta *de ord. Jud. p. 6. T. de Inquisit. n. 12.* cum communi, *arg. c. cum dilecti 18. & c. qualiter 24 h. t.* 151

Inquisitio *Mixta*, prout a Generalissima, & proprie, stricteque Generali distinguitur, est quando Judex aut Superior nulla determinata, vel expressa persona de certo aliquo crimine inquirit indagando v. g. generaliter respectu personarum, quisnam earum hoc furtum, vel istud homicidium commiserit. Et haec inquisitio ad *Generalem* reducitur, passimque Generalis, & merito dicitur. Vel e contra nullo expresso crimine, de certa persona indaget, an aliqua crimina commiserit, an Leges observet, aut violet, quomodo in officio suo se habeat &c. 152

Inquisitio praesertim *Generalis* ulterius ratione finis dividitur in Paternam, & Judicialem. *Paterna* est, quae a Superiore instituitur non ad publicam vindictam, sed ad dignoscendam vitam & mores subditorum eo fine, ut errantes & defectuosi paterne corrigantur, & emendentur, praescribantur convenientia media pro observatione Legum, vel disciplinae Regularis; & ut boni ad Gradus, & Officia pro bono communi evehantur &c. Qualis inquisitio fit ordinarie a Superioribus Regularibus, dum etiam Canonice visitant Provincias, aut Monasteria, juxta dicenda infra. 153

Judicialis vero est, quae instituitur a Superiore ut Judice ad vindictam publicam, publiceque puniendos Delinquentes ad exemplum aliorum. 154

Quaeritur II. An, & quando a Superioribus institui possit vel debeat Inquisitio *generalis* proprie talis, seu *generalissima*; Et utrum ad eam praerequiratur infamia? 155

Resp. I. Inquisitio *generalis* proprie talis non tantum potest, sed ex officio suis temporibus etiam debet fieri. Unanimis ac certa, claris juribus tam Civili, quam Canonico, *c. 1. de Offic. Ord. c. Romana, de censib. in 6. c. in singulis, de Statu Monach.* juncto Concilio Trident. *Sess. 25. de regul. c. 8. & l. congruit. 13. ff. de Offic. praesid.* Ratio est; quia bonum commune talem Inquisitionem exigit, ut scilicet ea mediante innotescat, an, & qualia crimina vigeant, an, & quinam existant malefactores, quatenus cognito rerum statu, pro exigentia circumstantiarum, Superiores malis praecavere, delinquen- 156

quentes corrigere, & emendare, convenientia media ordinare, vel ulterius ad inquisitionem specialem progredi valeant &c.

157 Quoties autem institui debeat *generalis* (quæ ordinarie est paterna) partim patet ex dictis *lib. 3. tit. 39. n. 65.* partim ex *§ seq.* partim ex Tribunalium consuetudine, & statutis Municipalibus.

158 Resp. II. Memorata inquisitio *generalis* propria talis, seu *generalissima* etiam Judicialis institui potest ex mero officio Judicis, etsi nulla de delictis, vel delinquentibus præcedat infamia, nec alicujus urgeat Denuntiatio, Marantia *in praxi Judic. p. 6. T. de inquisit. num 29.* Clarus *§. fin. q. 6. num. 1.* Farin. *in praxi crimin. par. 1. l. 1. de inquisit. tit. q. 9. num. 18.* Navarrus *cap. 18. nu. 38.* Abbas *inc. 1. de Offic. Ordin.* Pirhing *h. t. nu. 50.* cum Communi aliorum. Pateque clare per Jura *n. præced.* citata; utpote vi quorum non tantum possunt, sed jubentur etiam Superiores quandoque instituere Inquisitionem Generalem, nulla facta mentione de præcedente infamia, aut Denuntiatione alicujus. Quibus accedit adhuc Concilium Tridentinum *sess. 7. c. 8. & sess. 21. c. 8.* Confirmatur universali, & quotidiana praxi Tribunalium tam Sæcularium, quam Ecclesiasticorum, ac Regularium. Ratio est tum eadem, quæ in priori Conclusione. Tum quia per talem Inquisitionem Generalem etiam nulla præcedente infamia aut Denuntiatione factam nulli fit injuria, hoc ipso, quod de nullo in specie investigetur.

159 Dicitur notanter in Conclusione. *etiam Judicialis*; quia quamvis Inquisitiones Generales præsertim apud Regulares, imo etiam apud Episcopos ordinarie nonnisi paterne (Canonice tamen, & legitime) fiant ad emendationem, & non ad publicam vindictam, uti bene observat Ameno *tit. 11. V. inquisitio §. 1. n. 8.* Tamen etiam *Judicialiter*, & in publicam vindictam fieri possunt, prout cum Communi allegari docere videntur DD. per Jura *n. 151. & 156.* allegata. Nam *c. 1. de offic. ord.* expresse habetur: *habeant Episcopi singularum urbium in suis Diœcesibus potestatem, adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare*, ubi de Inquisitione Generali etiam *Judiciali* sermonem esse, patet ex verbis *ulcisci, & judicare*. Et *l. congruit. 13. ff. de Offic. præsid.* de Generali Inquisitione disponens vult, ut *Præsides in sacrilegos, latrones, &c. inquirant, & prout quisque delinquerit, in eum animadvertere, receptoresque eorum coercere &c. debeant*, ubi verba, *prout quisque deliquerit, in eum animadvertere*, satis indicat Inquisitionem Generalem *Judicialem*.

160 Nec obstat textus in jure passim existentes, qui ad Inquisitionem expresse requirunt præcedentem infamiam. Resp. Enim cum Communi, textus illos non loqui de Inquisitione *Generali*, sed de *Speciali*; vi cujus inquiritur contra delinquentem in specie, ut cum Ameno *loc. c. n. 8.* bene observat Passerin. *in tribun. reg. q. 8. n. 13. & 14.*

161 Qui ambo tamen etiam notant, quod etsi vera non requiratur infamia, requiratur tamen aliqua suspicio, vel præsumptio, vel indicia aliqua, vel confusa relatio, alicubi fieri delicta, aut homines ibi non bene vivere, si Inquisitionem judicialem instituere vult. Ratio est; quia, cum Inquisitiones Generales ordinarie nonnisi *paterne* fiant sine omni causa, aut motivo prudenti, *Judicialiter* instituere non debet Inquisitionem Generalem.

162 Accedit, quod Inquisitio *Judicialis* tendat ad publicam vindictam, & pœnam, juxta dicta *n. 155.* ad hanc autem nemo condemnari possit sine Accusatore, *c. un. ut Ecclesiastica beneficia sine diminut.* ibi: *Cum nullus debeat damnari, & idem non possit esse Accusator & Judex can. de manifesta 17. §. Sed sciendum, can. 2. q. 1. lib. 1.* ibi: *Nullus simul potest esse Accusator & Judex*; ergo adesse quid debet vicem Accusatoris supplens, Denuntiatio nempe, vel fama, vel saltem aliquid loco famæ deserviens, præfacta scilicet delictorum indicia, præsumptiones, suspiciones, mussitationes &c. ut favere possit textus, *c. qualiter 24. h. t. Non tanquam idem sit accusator & Judex, sed quasi denunciante fama, vel deferente clamore officii sui debitum exequatur.*

163 Illud etiam notandum Superioribus, quod si Inquisitionem Generalem Judicialem instituere, & per eam immediate *Judicialiter* procedere velint, id iis, quos examinat & interrogat, indicare debeant, ut sciant, quomodo respondere possint, & debeant; cum non una & eadem sit potestas, nec obligatio respondendi, seu detegendi delinquentium, crimina in Inquisitione judiciali, & paterna, juxta dicenda infra:

164 Quæritur III. An, & quando institui possit, aut debeat Inquisitio *Mixta*, seu Generalis secundum quid explicata *n. 153.* Resp. I. Inquisitio *Mixta*, seu Generalis duntaxat respectu personæ, quam videlicet generatim & non in particulari de persona, an sit auctor, vel reus criminis, quod commissum esse jam constat; v. g. dum constat commissum esse homicidium, & investigatur tantum in genere, quis illud commiserit, non vero an Titius illud commiserit, non tantum potest, sed etiam debet institui, etsi nulla infamia, aut suspicio de certa persona existat, Clarus *§. fin. q. 5. n. 5.* Innocentius *in c. Bonæ il 1. de Elect. n. 5.* cum Communi, *arg. l. 1. de Elect. n. 1.* dicens ita servari in toto mundo, Pirhing *h. t. n. 54.* Lessius *lib. 2. de Just. & Jur. c. 29. n. 14.* cum Communi, *arg. l. 1. §. Qui quæstion. 21. ff. de q.* ibi: *qui quæstionem habiturus est* (per Inquisitionem præfatam Generalem) *non debet specialiter interrogari, an Titius homicidium fecerit, sed generaliter, quis id fecerit; alterum enim magis suggerentis, quam requirentis est.*

165 Ratio est: Tum quia, nisi talis inquisitio fieret, gravi cum detrimento boni communis scandalizaretur, & ad male faciendum ulterius invitarentur tam delinquentes, quam reliqui videntes, Judices non inquirere in Auctorem criminis etiam notorii, consequenter impune peccare posse. Tum quia per talem Inquisitionem Generalem respectu personæ nulli fit injuria, nullius fama læditur, hoc ipso quod de nullo in particulari indagetur.

166 Aperit tamen præfacta Inquisitio *Mixta*, seu Generalis respectu personæ, viam ad inquisitionem specialem; quando videlicet in genere interogati, an non sciant, qui crimen hoc fecerit, nominant Delinquentem in specie, aut produnt indicia, ac probabiles suspiciones, aut famam contra ipsum, prout *loc. c.* bene observat Clarus *n. 5.* allegans Communem, Aret. *in c. cum oporteat h. t. n. 44.* Pirhing *l. c.*

167 Resp. II. Præfatam inquisitionem *Mixtam* de delicto in specie potest Judex instituere, etiamsi nondum certo constet, nec fama extet, illud esse commissum; dummodo adsint præsumptiones, indicia, suspiciones &c. de illo homicidio v. g. commisso. Patet Conclusio per Jura & rationes supra *a n. 158. usque ad n. 163.* allegatas, utpote etiam hic militantibus.

168 Notandum vero, quod quando Judex de delicto in specie, de quo nondum certo constat, Inquisitionem *Mixtam* instruit, de delinquentibus nec in genere inquirere possit, donec certo constet, delictum esse commissum. Ratio est: qui antequam de delinquente etiam in genere indaget, debet certo constare de corpore delicti, de quo in specie est Inquisitio, juxta dicenda infra *num. 201. & seq.*

169 Resp. II. Inquisitio *Mixta*, seu Generalis duntaxat respectu criminum, qua scilicet inquiritur contra personam in particulari, & de criminibus in genere: v. g. An Titius non sit reus alicujus, vel aliquorum criminum? *paterne* quidem, non vero *Judicialiter* fieri potest. Ludov. Ameno *in praxi crim. tit. 11. V. Inquisitio §. 2. n. 2. & 12.* cum aliis. Quod *paterne* fieri queat, patet ex universali tam Sæcularium, quam Ecclesiasticorum Superiorum praxi & consuetudine, quæ est optima Legum interpres *l. 37. ff. de legib.* constat enim, quod Episcopi, eorumque Visitatores in Diœcesis Visitatione, quam ordinarie nonnisi *paterne* faciunt; de Parochis, & aliis Clericis in specie inquirere, & indagare soleant, quomodo se gerant, an leges & decreta observent, an vero transgressores earum existant? Item etiam Superiores Regulares & bene faciunt in suis visitationibus, quas ordinarie quoque non *Judicialiter*, sed *paterne* tantum, Canonice tamen ac legitime instituunt; dum Generalis, vel ejus Commissarii visitatores de Provincialibus, & aliis Superioribus, Provinciales item de Guardianis & aliis in specie interrogant, quomodo in Regimine se habeant, an disciplinam & statuta observent, vel transgrediantur, &c. Quod specialiter etiam conceditur in nostræ Religionis praxi Criminali *tit. 1. V. Inquisitio §. 2.* diceturque amplius *§. sequenti*. Sæculares quoque Superiores dum Territoria

ria suæ jurisdictionis ordinarie visitant, idem practicant.

170 Quod autem *judicialiter* id fieri nequeat: Ratio est; quia, ut bene advertit Ameno *l. c. vers. Inquisitio*, §. 1. n. 2. de delictis in genere, quæ in specie non exprimuntur, & Superiori ut Judici proponuntur, nemo potest legitime accusari, denuntiari, aut infamari ad hoc, ut Superior Judicialiter inquirere, & procedere valeat.

171 Quæritur IV. Quandonam fieri possit, vel debeat Inquisitio *Specialis*? Item an, & quando ad eam prærequiratur infamia? Ante responsionem notandum, Inquisitionem *specialem* dupliciter fieri posse, videlicet, vel ex mero officio Judicis, vel ad instantiam alterius Accusantis vel Denuntiantis. Ex mero officio fit, quando nemine *judicialiter* instante, id est, nemine accusante, aut Judicialiter denuntiante, exigentibus rerum circumstantiis; & muneris sui ratione, vel obligatione, ex officio Judex etiam instituit. Quod etiam tunc facere censetur, quando occasione Denuntiationis *Charitativæ*, aut Inquisitionis *Generalis* venit in notitiam Delinquentis in specie, & contra illum Inquisitionem specialem instituit quia *charitative* denuntiantes; aut in *Generali* Inquisitione respondentes non instant, ut Judex ulterius, & ad vindictam publicam *judicialiter* procedat; consequenter si occasione horum specialiter inquirit, ex mero officio agere dignoscitur.

172 Ad instantiam partis vero specialiter inquirit, quando Inquisitionem instituit præcedente Accusatione, vel Judiciali Denuntiatione alterius instantia, ut Judex Processum faciat, & publica pœna pro vindicta publica Delinquentem ad aliorum exemplum afficiat. Quamvis enim etiam in inquisitione *speciali* ad Denuntiationem judicialem præviam facta, Judex ex officio inquirere dicatur, ut bene notat Clarus §. *fin. q. 7. n. 1.* tamen hoc ipso, quia Judicialiter Denuntians vindictam publicam intendit, & pro ea instat, jam non ex mero officio, sed ad instantiam partis agere, & inquirere censetur Judex. Hoc notato.

173 Resp. I. Regulariter, seu ordinarie loquendo, nullus Judex, aut Superior ex mero officio instituere potest *judicialiter* Inquisitionem *specialem* contra personam aliquam in specie, de delicto, contra quam ratione talis delicti non præcessit infamia, aut sufficientia indicia delicti ab ea commissi. Clarus §. *fin. q. 6. num. 1.* Fagnanus *in c. Qualiter il 2. h. t. n. 46.* cum Communi & certa aliorum, *arg. c. Cum oporteat*, 19 *cap. Inquisitioni* 21. *q. Qualiter, & quando* 24. *h. t.* cum Concordantiis, ubi expresse est sermo de Inquisitione *speciali judiciale* in ordine ad publicam Depositionis pœnam.

174 Ratio est: Tum quia Inquisitio *specialis* est de genere prohibitorum, sicque regulariter illicita, exceptis casibus in Jure expressis, ut loquitur Vilagut. *lib. 3. Tit. de Inquisit. c. 3.* Siquidem *sine Accusatore nemo est condemnandus* *arg. l. rescripto ff. de Muner. & honor.* juncto *can. de Manifesta* 17. *caus. 2. q. 1.* ibi: *Judicis non est, sine Accusatore damnare; quia, & Dominus Judam, cum fur esset scicbat, sed quia non accusatus minime abjecit*: atqui in Inquisitione *speciali* ex mero officio assumpta, nullus adest Accusator; ergo debet adesse saltem infamia, aut indicia vicem Accusatoris agentia, *arg. c. qualiter* 14 *h. t.* ibi: *Quasi denuntiante fama, aut deferente clamore*. Tum quia per talem Inquisitionem specialem sine prævia infamia institutam, graviter læderetur fama, & æstimatio proximi. Atque ideo & Dominus in veteri Testamento contra sodomitas *Genes.* 18. & Evangelicus Paterfamilias contra Villicum *Luc.* 16. nonnisi prævio clamore multiplicatio suorum scelerum, seu diffamatione Inquisitionem instituit, prout bene notatur *cit. c. qualiter* 24. *h. t.*

175 Dicitur autem notanter in conclusione, primo: *Judicialiter*, sive ad pœnam seu vindictam publicam; si enim non ad hanc, sed solum in ordine ad correctionem, vel ad salutem animæ, consequenter non *Judicialiter*, sed tantum *paterne* fit, non solum potest, sed quandocunque etiam ex officio debet saltem summariter, & absque strepitu fieri, etsi nulla præcedat infamia, Abbas *in c. qualiter* 21. *h. t.* & ibi Fagnanus *n. 45. Sylvester, V. Inquisitio q. 3. d. 3.* Pirhing *h. t. num. 64.* paterque clare ex Jure: si enim talis inquisitio etiam nulla præcedente infamia fieri jubetur, ne contrahatur Matrimonium cum impedimento dirimente, *c. fin. de clandest. Despons.* similiter ne quis vitiosus, aut indignus eligatur ad Prælaturam, aut jam electus confirmetur, jubetur præmitti Inquisitio super vita, & moribus, & idoneitate promovendi, *c. Postquam, & c. Nihil de Elect.* cum Concordantiis. Idem fit, quando imminet periculum animarum *arg. c. ad aurem il 21 de jurejur.* vel quando ex debito officii id competit Judici, ut prius inquirat personam, si est apta ad tutelam. Omitto similia alia.

Dicitur secundo: *ex mero officio*; quia potest Judex nulla præcedente infamia instituere inquisitionem specialem ad præviam Denuntiationem Ministri, seu Officialis publici ad indagandum, & denuntianda crimina ex officio Deputati, Felinus *in c. Licet 3. h. t. n. 3.* Pirh. *h. t. n. 31.* Tuschus *Litt. I. conc.* 180. *n. 32.* Fagn. *in cit. c. qualiter 46.* *arg. l. Divus Adrianus 6. ff. de Custod. reorum, & l. Ea quidem 7. C. Accusat.* ibi: *Ea quidem, quæ per officium Præsidibus denuntiantur citra solemnia accusationem posse perpendi incognitum non est*. Et in hoc satis conveniunt DD. maxima autem inter illos controversia est, an etiam ad instantiam seu Denuntiationem privati instituere possit Inquisitionem *specialem* sine præcedente infamia: pro qua controversia decidenda ponitur Conclusio sequens. 176

Resp. II. Quando ab aliquo etiam privato legitime fit Denuntiatio vere *Judicialis*; (videlicet ad publicam vindictam in exemplum, & terrorem aliorum pro bono communi imponendam,) potest Judex *specialem* Inquisitionem Judicialem instituere contra personam denuntiatam, etsi nulla adhuc infamia præcesserit, Clarus *l. 5. §. fin. q. 7. n. 1.* Lezana *T. 1. c. 17. n. 19.* citans Suar. *T. 4. de Rel. l. 10. c. 12. n. 35.* Item Ludov. Ameno *in prax. Crimin. T. 9. vers. Denuntiatio §. 4. q. 1. n. 24.* Passer. *Tribun. Reg. q. 8. art. 4 n. 17.* Lugo *de Just. & Jur. Disp. 37. n. 64.* & alii, contra non paucos alios. Probatur Conclusio; quia infamia in Inquisitione ideo requiritur ut suppleat vicem Accusatoris, juxta omnes, *arg. cap. qualiter 24. h. t.* atqui in Inquisitione facta ad præviam Denuntiationem *Judicialem*, ipse Denuntiator agit vicem Accusatoris, ut bene advertit Lezana *loc. c.* adeo ut, licet se non inscribat; nec subeat pœnas Talionis ut Accusator, tamen uti Accusator tenetur ad pœnas calumniæ, per dicenda *T. seq.* 177

Confirmatur primo: in Denuntiatione vere *Judiciali* Denuntians denominat testes, vel suggerit alia sufficientia probationis media, juxta dicta supra *n. 95.* per quæ sufficienter jam censetur diffamatus saltem apud Judicem ille, qui fuit denuntiatus, Ameno *l. c.* ergo non prærequiritur alia diffamatio. 178

Confirmatur secundo: Juxta dicenda infra *n. 185.* & communem DD. etiam Adversariorum Conclusionis; potest institui Inquisitio *specialis* contra aliquam personam absque præcedente illius infamia, quando adsunt saltem indicia delicti ab ea commissi; atqui quando quis denuntiatur *Judicialiter*, non tantum indicia, sed etiam plenæ ordinarie afferuntur probationes; ergo etiam tunc non prærequiritur diffamatio. Nam a minori ad majus bene valet argumentum, *arg. Auth. Multo magis C. de Sacros. Eccl.* 179

Confirmatur tertio. Non est major ratio, cur judex ad Denuntiationem Officialis publici statim & sine præcedente infamia instituere possit Inquisitionem specialem contra personam denuntiatam, & ad denuntiationem Judicialem alicujus privati viri (uti supponitur) probatæ vitæ. Imo major videtur ratio pro hujus, quam illius Denuntiatione: tum quia in Denuntiatione *Judiciali* per privatum facta, sufficienter semper exhibentur veritatis argumenta, testes nempe, aut alia probationis media, juxta dicta n. 95, quod non semper, imo nec plerumque fit per officialem publicum: ergo si hæc sufficit, quod Judex absque præcedente infamia, aut inquisitione illius possit instituere Inquisitionem *specialem* contra personam denuntiatam; etiam & quidem a fortiori sufficiet illa. Præsertim quia etiam privatus Denuntians *Judicialiter*, in casu isto est persona jurata, utpote juramentum deponens per dicenda infra. 180

Nec dicas, de ista, non autem illa haberi dispositionem Juris supra n. 167. allegati. Respondetur enim, ubi eadem vel major est ratio, eadem est Legis dispositio.

Confirmatur insuper, quando occasione Inquisitionis *Generalis* testes generaliter interrogati deponunt contra perso- 181

personam in specie, potest Judex sine ulla præcedente infamia *specialem* Inquisitionem instituere contra Denuntiatum; quia talis depositio aperit viam ad illam, juxta dicenda infra *n.* 187. Atqui etiam Denuntiatio *Judicialis* aperit viam ad *specialem* Inquisitionem, juxta dicta supra *n.* 125. ergo etiam illa habita potest sine infamia præcedente Inquisitio *Specialis* fieri.

182 Nec obstat, quod Adversarii copiose allegant, & sequuntur Canones, quibus absolute requiri videtur, quod quævis Inquisitio *Specialis*, quæ non ad instantiam veri Accusatoris, sed ex officio Judicis etiam præcedente Denuntiatione fit, præviam infamiam inquirendæ personæ requirat. Respondetur enim, Canones volentes, quod ad illam quoque inquisitionem *Specialem*, quæ Denuntiatione præcedente ex officio instituitur, prærequiratur infamia, non loqui de denuntiatione vere *Judiciali* ad vindictam publicam tendente; sed de *Evangelica* seu fraterna, vel ad summum de *Canonica*, aut minus proprie Criminali; quia illi antiqui Canones Denuntiationem vere *Judicialem* non agnoverunt, utpote Jure, consuetudine, & praxi nova primum introducta loco Accusationis, prout ex eo liquet, quod dicti canones ad quamvis denuntiationem prærequirant correctionem seu monitionem Evangelicam, *c. qualiter & quando* 24. *§. penul. h. t.* ibi: *Sicut Accusationem legitima debet præcedere inscriptio, & denuntiationem charitativa monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire*; cum tamen ad Denuntiationem vere *Judicialem* nulla prærequiratur monitio charitativa, per dicta supra *§. præced. n.* 98.

183 Quod si contendas, Canones etiam de vere *Judiciali* Denuntiatione loqui, & ad Inquisitionem illa quoque facta, prærequirere infamiam. Respondetur dictis Canonibus, quoad hoc jam esse derogatum consuetudine contraria, quæ licita & valida utique agnosci debet; tum quia ad inquisitionem *specialem* infamia non jure divino, sed humano duntaxat requiritur, ut post Lessium *lib.* 2. *c.* 26. *n.* 172. bene advertit Pirhing *h. t. n.* 64 *ad finem*, *arg. c. cap. qualiter & quando* 24 *h. t.* ubi clare habetur ex quibus Auctoribus novi, & veteris Testamenti postea processerunt Canonicæ sanctiones: Tum quia hæc consuetudo est pro bono communi ad coercendos malefactores, qui liberius procederent, si scirent, contra illos *Judicialiter* nec inquiri posse, nisi publice jam sint diffamati.

184 At hæc doctrina ac declaratio Denuntiationis *Judicialis*, & *paternæ*, item Inquisitionis *Judicialis*, ac *paternæ*, atque distinctio inter illas bene observanda, hanc enim quia non observarunt, sed *Judicialem* cum *paterna* confuderunt, nonnulli DD. summa cum difficultate & obscuritate de hac materia scripserunt, & sibimet necessario contradixerunt; aliqui vero nonnisi confusionem in intellectu, & tædium in animo legentis causant, ac difficillime intelliguntur.

185 Resp. III. Dantur insuper alii casus, in quibus ad faciendam Inquisitionem *specialem* nulla prærequiritur infamia personæ inquirendæ; qua propter etiam in Conclusione 1. *n.* 173. posita notanter dictum est, *regulariter seu ordinarie loquendo*, quia patitur illa Conclusio plures limitationes, prout patet ex jam dictis *a n.* 175. & parebit adhuc ex hac conclusione, quæ probatur inductione; siquidem præter jam enumeratas *a n.* 175. tres limitationes quod *specialis* Inquisitio fieri possit sine infamia præcedente, *primo* nempe, si tantum fit paterne; *secundo*, si fit ad relationem publici Ministri; *tertio*, si fiat ad præviam Denuntiationem vere *Judicialem* a quocunque legitime factam; ulterius etiam *quarto*, non requiritur prævia infamia, seu diffamatio, quando sufficientia contra Delinquentem adsunt indicia commissi ab eo criminis, Clarus *lib.* 5. *§. fin. q* 20. *n.* 2. Marian. *in c. Qualiter* 24. *h. t.* post *n.* 108. Boss. *Tit. de Inquisit. n.* 8. Pirh. *h. t. n.* 61. Farin. cum communi; hæc enim loco diffamationis succedunt, & plerumque fortiora sunt, quam ipsa diffamatio. Nam ut habetur *c. Cum in Juventute de Pur. can. Dictum unius facile sequitur multitudo*. Econtra de indiciis *l. Indicia certa* 19. *C. de Rei vendicat.* ibi: *Indicia certa, quæ Jure respuuntur, non minorem probationem, quam instrumenta continent fidem*. Nec requiritur, quod indicia sint certa aut plena, sed sufficit, si sint etiam minora & levia, dummodo verisimilia, probabilia, probabilem suspicionem generantia, cum aliis bene advertit Clarus *l. c. q.* 20. *n.* 2. allegans communem. Quæ autem, & quando sint talia indicia, judicio Judicis relinquitur, juxta Clarum *l. c.* Cæterum quid sit indicium *certum*, seu *plenum*; quid *grave*, quid *leve*, &c. vide *Lib. II. T. XIII. de Præsumpt. a n.* 9.

Quinta, fieri potest Inquisitio *specialis* sine diffamatione: si delictum, de quo est quæstio, plerumque solet esse connexum aut conjunctum cum illo, aut circumstantia illius, de quo Reus jam est confessus, aut convictus, aut saltem diffamatus, vel per indicia gravatus, Abbas *in c. qualiter* 17. *h. t. n.* 7. Sanchez *l.* 6. *c.* 3. *dub.* 1. & alii. Ratio est; quia *connexorum idem est judicium*, *arg. l. Proinde*, 32. *ff. ad leg. Aquil.* cum Concordantiis. 186

Sexto, quando constat de delicto, Delinquens autem ignoratur, & propterea *Generalem* Inquisitionem de Delinquente instituenti, ac in genere interroganti Judici, aliquis in specie pro Delinquente nominatur: tali enim casu potest Judex *specialem* Inquisitionem Instituere sine alia infamia, Clarus *§. fin. q.* 4. citans communem, & dicens, esse generalem totius Orbis consuetudinem. Ratio est; tum quia *Generalis* Inquisitio, in qua generatim interrogati aliquem in specie nominant, sine alia fama aperit viam ad *specialem* Inquisitionem, ut dicunt citati DD. *arg. c. Excommunicamus §. Adjicimus, de Hæret.* Tum quia, si in tali casu non liceret Judici specialiter inquirere de specifice nominatis, frustranea & sine effectu videretur Inquisitio *Generalis*. Hæc tamen intellige, de Inquisitione *Speciali*, quæ ex Generali Judiciali descendit. Nam si in Inquisitione Generali *paterna* generatim interrogati Delinquentem in specie denominant, Superior seu visitator ex solo hoc specialem Inquisitionem *Judicialem* contra ita nominatum instituere non potest; nisi aliud concurrat ex iis, de quibus infra *§ VI. a n.* 304. 187

Interea illud advertendum, quod dum Superior in *Generali* Inquisitione, sive *paterna*, sive *Judiciali* crimina de personis in specie inaudit, non præcipitanter agere, aut resolvere, nec illico credere, neque statim ad Inquisitionem *specialem* descendere debeat, nisi prius considerata considerandis bene perpendat, an, & quales probationes, aut indicia adsint, aut haberi possint, ne sine effectu & fructu fama proximi, & ipsa Superioris auctoritas prostituatur; circa quod elegans extat textus *c.* 10. *cau.* 30. *q.* 5. ibi: *Mala audita nullum moveant, nec passim dicta, absque certa probatione quibusquam unquam credat, sed ante audita diligenter inquirat, ne præcipitanter quidquam agat*. Concordat *l. fin. §.* 6. *C. de Modo mult.* 188

Septimo; juxta Communem sine præcedenti infamia fieri potest inquisitio *Specialis* de delictis in damnum tertii, & a fortiori in damnum Reipublicæ, sicut etiam de criminibus aliis exceptis. Passerinus *in Trib. Reg. q.* 8. *arg.* 7. Abbas *in c. Licet de Simonia*, *num.* 1. cum Communi; dummodo aliqua saltem indicia adsint; quia ad inquirendum contra hæc prima sufficiunt minora, ac leviora indicia *arg. l. quisquis §. ad Legem Jul. Majestat. Falsis monetis*. 189

Octavo fieri potest contra servos domus, in qua invenitur herus occisus, *l.* 1. *prin. ff. ad S.C. Syllan.* sicut & contra nautas navis, quæ submersa est, *l. quoties* 3. *C. de Naufr.* 190

Quæritur V. Qualis requiratur diffamatio ad Inquisitionem *specialem*? Item an, quando, & quomodo probari debeat? Resp. I. In casu, quo juxta dicta requiritur infamia, seu mala fama ad Inquisitionem *specialem*, non sufficit quævis, sed esse debet talis, ut 1. originem non habeat a malevolis, vel maledicis, sed honestis, & fide dignis personis 2. Ut ad aures ipsius Superioris, 3. Et quidem ut sæpius perveniat. Ita clare definitur ex *c. qualiter & quando* 24. *h. t.* ibi: *Si per clamorem & famam ad aures Superioris pervenerit, non quidem a malevolis, & maledicis, sed a providis, & honestis, nec semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat*. Ratio est quia alias, si ex qualibet fama contra aliquem inquiri posset, nullus quantumvis honestus vir unquam securus esset a *speciali* Inquisitione, & inde sequentibus præjudiciis; cum ex una parte vix ullus esset, contra quem malevoli, & improbi non male loquantur: ex altera vero parte *dictum unius facile sequatur multitudo*, ut dicitur *c. cum in Juventute de Purgat. Can.* 191

Resp. II. Quando Judex non faciat Inquisitionem *Specialem* ad instantiam partis accusantis, vel denuntiantis, sed ex mero officio juxta dicta, prærequiritur quidem

diffa-

diffamatio, seu infamia personæ specialiter inquirendæ (nisi casus sit de exceptis juxta dicta *a n.* 175.) tamen non requiritur, ut probatio dictæ infamiæ præcedat, sed ut Judex probationem illius prius faciat, sicque Processum Inquisitionis a probatione infamiæ incipiat, sed sufficit, si eidem de illa constet, Fagnanus *in c. qualiter* 24. *h. t. n.* 64. & ibi Abbas *num.* 17. Pirhing. *h. t. n.* 74. post Glossam *ib. V. Ad acquirendum* contra communionem aliorum, quos tamen cum conclusione conciliat Fagn. *l. c* dicendo aliud esse ad Inquisitionem *specialem* prærequiri infamiam, aliud vero prærequiri probationem ipsius. Primum omnes ac etiam Conclusio concedit (exceptis casibus *a nu.* 185. positis) magis enim videtur exigi infamia, dum Judex procedit ex mero officio, quam si ad instantiam partis, quia in illo, non item in isto modo infamia prærequiritur, ut agat vices accusatoris seu partis, ut bene advertit Clarus *§. fin. q.* 6. *num.* 3. Alterum autem, videlicet, prærequiri probationem famæ, negat conclusio, quod multi DD. non attigerunt, & ideo etiam contrarii videntur.

193 Fatetur tamen Fagn. *l. c* post Jo: Andream *in c. qualiter* 24. *h. t. n.* 36 Abb. *n.* 17. & alios, quod si Inquisitus appellaret, debetur Judex a quo coram Judice ad quem, facere plenam fidem de infamia; Quo cum absque præmissa probatione infamiæ difficulter faciat, utique consultum erit, ut in casu, quod sine prævia infamia ex mero officio nequit inquirere, probationem infamiæ præmittat.

194 Resp. III. Quando Judex faciat Inquisitionem *Specialem* ad instantiam partis accusatis, vel *Judicialiter* denuntiantis, cum testium denominatione, aut alterius probationis suggestione, nullatenus prærequiritur probatio infamiæ. Hæc conclusio sequitur & probatur ex conclusione supra *n.* 177. cum enim ibidem dictum, & probatum sit, in tali Inquisitione infamiam omnino non prærequiri, sequitur, & a fortiori probatum manet quod neque requiratur probatio eius. Cæterum militat contra communem DD. qui, quia tenent, quod ad Inquisitionem ad instantiam alterius factam, prærequiratur infamia, docent etiam, quod eiusdem probatio prerequiratur. Sed tenenda est conclusio nostra, præsertim quia teste Claro *§. fin. q.* 6. *n.* 1. *&* 4. universali consuetudine & praxi Tribunalium confirmatur.

195 Dicitur autem notanter in conclusione *cum testium denominatione &c.* quia si pars instans id non faciat, aut facere nequit, seu forsan ipsemet ad famam se remittit, tunc utique Judex prius informationem & probationem de fama sumere debet, *arg. c. qualiter* 24. *h. t.* nisi dilata Inquisitione *speciali* velit assumere Inquisitionem *generalem* tentando, an non occasione illius eveniant judicia, vel tales circumstantiæ, vi quarum ad Inquisitionem *specialem* absque ulla infamia procedere possit, conformiter utili praxi *n.* 230. allegandæ.

196 Infertur ex dictis, rarissime, & vix unquam necessariam esse præviam probationem infamiæ ad Inquisitionem *specialem*; cum enim sæpe non requiratur, quando Judex procedit ex mero officio, nec si procedit ad instantiam partis teste denuntiantis, aut probationis media, alia autem Denuntiatio *judicialis* raro vel nunquam fiat, *arg. can. Plerumque* 27. *cau* 2. *q.* 7. consequens est, eam vix unquam esse necessariam, ut proin merito credendum Claro *§. fin. q.* 6. *n.* 1. dicenti, se nunquam vidisse, fieri aliquem Processum, qui inciperet ab informatione, seu probatione infamiæ: & aliqui dicentem, infamationem, seu potius probationem eius recessisse ab Aula.

197 Cœterum quid sit fama; & in quo differat a Rumore, & quomodo probari possit, & debeat? vide *lib.* 2. *tit.* 20. *de Testib. & attest. §.* 12. *a* 385. vide etiam praxim nostram Criminalem *tit.* 14. *V. Fama, & Infamia*, *ac ib.* Ludov. de Ameno.

198 Resp. IV. Si Judex etiam in casu, quo prerequiritur infamia, & probatio illius, sine hac instituit Inquisitionem *specialem*, validus erit Processus, si Reus præsertim non reclamet. Communis & certa DD. textu claro *c.* 1. *&* 2. *h. t. in* 6. Dicitur tamen notanter, *si Reus non reclamet, vel incipiat*; hoc enim si faceret in tali casu esset processus nullus, iuxta Communem *arg. c. ad petitionem h. t. &* *c.* 1. *&* 2. *h. t. in* 6. a sensu contrario.

199 Quæritur VI. An, & quomodo teneantur Superiores instituere Inquisitionem *Criminalem*? Resp. omnino, & quidem ex iustitia tenentur subinde Superiores instituere Inquisitionem *Criminalem* seu *Judicialem* Communis & certa. Patet inductione: sic *in primis*, quando certo constat de gravi delicto, v. g. homicidio, adulterio, falsa moneta &c. non constat de delinquente, tenetur Superior servatis Regulis prudentiæ, in locis, & apud personas generaliter inquirere, ubi putat, notitiam haberi, aut indicia ad manus dari posse.

Secundo tenetur *specialem* etiam Inquisitionem instituere, quando quis judicialiter denuntiabitur, iuxta dicta *num.* 125.

Tertio tenetur etiam ex mero officio *specialem* instituere Inquisitionem quando de aliquo iam extat communis fama vel iam est notorium, quod reus sit certi alicuius gravis delicti, & multo magis, si ipsum reum esse, manifestum, aut notorium est. Ratio est; quia si de notoriis, manifestis aut famosis delictis Superiores at Judices *Criminaliter* non inquirerent, ad hoc, ut *Judicialiter* cognita publice punientur, in exemplum aliorum, plurimi videntes de delictis etiam publicis non inquiri, nec curari, scandalizarentur, & liberius peccarent, cum ingenti Reipublicæ utriusque, ac privatorum, præiudicio & damno tam temporali, quam spirituali, ad quod avertendum Superiores ex officio utique tenentur.

§. IV.

De aliis requisitis ad Inquisitionem Specialem: præsertim de Corpore delicti, de Capitulis, & Articulis Reo communicandis; item de Ordine illius: ac Nonnullis aliis huc facientibus.

S U M M A R I U M.

200 *Ad specialem inquisitionem ulterius requiritur, ut a competente Judice.*
201 *Item, ut ante omnia constet de Corpore delicti. Et quid sit hoc.*
202 *Aliud est, & dicitur delictum Facti permanentis, aliud facti transeuntis.*
203 *Aliud debet constare de Corpore delicti facti permanentis: & quomodo?*
204 *Aliter de delicto facti transeuntis, & quomodo?*
205 *Ad habendam notitiam de Corpore delicti transeuntis non requiritur, ut specialis & dicta instituatur, indagatio.*
206 *Nec de necessitate notitiæ Corporis delicti Facti transeuntis est, ut fiat ocularis inspectio.*
207 *Ad inquisitionem specialem insuper requiritur, ut fiat Reo præsente.*
208 *Item ut Reo tradantur Capitula vel articuli, una cum depositione & nominibus Testium, ac recipiantur eiusdem defensiones & exceptiones.*
209 *Apud Regulares tamen nomina Testium ordinarie non communicantur: nec apud Seculares, si inde Testis præjudicium timere haberet,*
210 *Requiritur adhuc, ut exprimatur circumstantia delicti: & quomodo?*
211 *Ordo, quo fieri debet Inquisitio specialis.*
212 *Si aliquid ad inquisitionem requisitum omitteretur, & Reus reclamat, Processus est nullus.*
213 *Limitatur hoc in Processu Regularium.*
214 *Si autem non reclamat, valebit Processus.*
215 *Postquam Reus in judicio crimen sine tortura est confessus, non amplius potest reclamare contra Processum; etsi hic inordinate formatus sit.*
216 *Nisi fieret Inquisitio nondum habita notitia de Corpore delicti.*
217 *Deductio practica consolatoria inordinate procedentibus Judicibus.*
218 *Inquisitio specialis quales habet effectus respectu Inquisiti.*
219 *Inquisitus confessus, vel convictus de Jure Canonico potest extraordinaria, de consuetudine autem ordinaria, Juris pœna affici.*
220 *Quæ consuetudo confirmatur utroque Jure.*
221 *An Reus teneatur fateri veritatem? & an possit interrogari de Sociis criminis? Remissive.*
222 *Reo, dum interrogatur, & potest & debet imponi juramentum*

mentum de dicenda veritate; præsertim in ordine nostro.

223 *Si deinde falsò respondet, non incurrit pœnas perjurii in Foro externo: potest tamen propterea torqueri.*
224 *Licitum est, Reum blandis verbis, variisque modis & arte involvere ad fatendam veritatem.*
225 *Dummodo semper absit mendacium & falsitas.*
226 *Qui tantum Evangelicè denuntiat, potest in Processu esse Testis.*
227 *Sicut etiam Denuntians judicialiter ex Officio.*
228 *Non item alius voluntarius Denuntiator judicialis,*
229 *Bene vero Denuntiator necessarius, id est urgente & obligante conscientia Denuntians,*
230 *Deductio præstita.*
231 *Socius criminis non potest esse Testis.*
232 *Limitatur hoc pluribus in casibus: Remissive,*

200 QUæritur I. Quænam adhuc requirantur ad Inquisitionem *Specialem Criminalem* Resp. præter infamiam, & probationem eius (quæ juxta dicta *n.*196. raro aut vix unquam requiritur) requiruntur adhuc alia duo. Patet inductione. Nam I. Requiritur, ut fiat a Judice competente, *arg. Rubr. & text. C. si a non compet. Judic. & L. 1. C. ubi de Crimine agi oportet.* Quis autem sit Judex competens, vide *Lib.* 2. *Tit.* 2. præsertim parag. 3. ubi agitur de modo sortiendi Forum ratione delicti. Defectu hujus Requisiti Inquisitio facta a Judice laico contra Clericum est ipso Jure nulla, *c. At si a Clerico* 4. *de Judiciis, & cap. Si diligenter de Foro competent.*

201 II Debet ante Inquisitionem contra personam constare de corpore delicti, id est, debet constare, delictum, ratione cujus Inquisitio contra personam intenditur esse revera commissum, ut proin ante omnem aliam informationem tenentur Judex inquirere de Corpore delicti, seu facere constare, quod delictum (de quo est quæstio) fuerit commissum, v. gr. non potest Judex inquirere, quis occiderit, nisi prius constet, homicidium revera esse commissum, juxta unanimem DD *l.* 1. *§. Item* 24. *ff. ad S. C. Syllan.* ibi: *Item illud sciendum est, nisi constet aliquem esse occisum* (idem dic de aliis criminibus) *non haberi de familia quæstionem &c.* quod adeo verum est, ut Processus sit ipso facto nullus, si ante omnem aliam inquisitionem prius legitime non constet de Corpore delicti; etiamsi illud Reus in processu sponte sit confessus, quod diversis verbis etiam habet nostra praxis criminalis *t.* 10. *V. Corpus delicti §.* 1. & ibi docet Ameno *n.* 2. Marnota *de Ord. Jud p.* 6. *n.* 17 *&* 18. Clarus *§. fin. q.* 4. *num.* 1. Passerinus *in Tribun. Reg. q.* 29. *n* 2. & alii communiter asserentes, Corpus delicti, seu legitimam notitiam illius, esse fundamentum totius Processus Criminalis.

202 Notandum autem, aliter debere Judici constare de Corpore delicti, seu commisso delicto Facti permanentis aliter de commisso delictu facti transeuntis. Delictum *facti permanentis* dicitur, quod vestigia post se relinquit cujusmodi delictum est incendium, homicidium, vulneratio, falsificatio monetæ, furtum cum effractione &c. Delictum *Facti transeuntis* est, quod nullum post se vestigium relinquit, ut blasphemia, injuræ verbales, fornicatio &c. Clarus *l. c. n.* 4. Passerinus *Tribun. Reg q* 29. *n.* 4. & Criministæ communiter.

203 Itaque de corpore delicti *Facti permanentis* debet Judici certe ac liquido, per ocularem inspectionem constare; ita, ut si vel ad publica fama vel ad instantiam partis moveatur ad faciendum Processum contra homicidam v. gr. aut incendiarium, debeat ante omnem aliam informationem ipsemet accedere, vel Notarium mittere ad cadaver occisi, aut ad ædes exustas, ibique in præsentia duorum testium oculariter inspicere, & videre homicidium revera esse commissum; aut incendium revera esse factum & Clarus *cit §. fin q.* 4. *n.* 4. dicens ita tenere omnes: limitans tamen id in casu, quo etiam tale delictum esset occultatum, ut si cadaver occisi esset projectum in profluentem, falsa moneta esset abscondita &c. tunc enim sufficeret, si de tali corpore delicti constaret per testes, qui homicidio interfuerunt, aut falsam monetam viderunt &c. vel per alias conjecturas, præsumptiones, vel judicia, Clarus *l. c.* Menochius *lib.* 5. *de præsumpt.* 58. *n.* 2. cum communi.

204 De Corpore delicti, seu commisso delicto *Facti transeuntis* autem sufficit, quod prius constet Judici per conjecturas, quæ probent, delictum esse commissum. Clarus *l. c. n* 3. Guazzin. *Repr. defens.* 4. *c.* 3. *n.* 13. Farin. cum communi aliorum, quod totum etiam præscribit praxis Criminalis Ordinis nostri *Tit.* 10. *V. Corpus delicti.* Et licet circa dictam differentiam de corpore delicti, *Facti permanentis, & transeuntis* clarus textus in Jure non habeatur, tamen quia est universalis consuetudo omnium tribunalium, inducit obligationem; ut bene observat Passerinus. *arg. §. constat autem* 4. *& §. Sine* 9. *Inst. de Jure natur.* ibi: *sine scripto jus venit, quod usus approbavit; nam diuturni mores consensu utentium comprobati legem imitantur.*

Porro quando agitatur causa de Corpore *delicti transeuntis*, & procedit Judex ad instantiam alterius, non est necesse, ut Judex prius distinctam Inquisitionem instituat de corpore delicti, & postea aliam de Reo, sed potest ita examinare testes, & capere informationes, quæ unico contextu probet delictum esse commissum, & quidem a tali delinquente, ut bene notat principalis Criminista Clarus *§. fin. q.* 9 *n.* 3. & expresse etiam habetur in nostra praxi Criminali *l. c. §.* 2. Debet tamen Judex inquirendo ita se gerere, ut prius constet, delictum esse commissum, quam quis delinqueret, quod si autem testes statim ipsum delinquentem denominent, per accidens erit, nec Processum inficiet, uti *ib.* habetur. 205

Imo docet Ameno, & satis probat in praxi Criminali *l. c. §.* 2. *n.* 3. *&* 4 quod, etsi obligatorium sit, & a Judicibus omnino observari debeat, ut fieri potest, de Corpore *delicti permanentis* ante omnia hauriatur notitia per *inspectionem ocularem*, juxta dicta supra tamen Processus adhuc valeat si omissa inspectione oculari alio modo hauriatur notitia de Corpore delicti. 206

III. *Debet esse præsens* (Reus nempe) *contra quem facienda est inquisitio nisi contumaciter se absentaverit*, prout expresse statuitur *c. Qualiter* 24. *h. t.* & docent ibi DD. Advertit tamen Clarus *§. fin. q.* 11. *n.* 2. consuetudine inductum esse, quod etiam contra absentem non citatum de delicto inquiratur. 207

IV. Debent Reo tradi Capitula, seu omne id, super quo, exigente fama, vel instantia partis fuit inquisitum; necnon cunctæ depositiones, seu dicta testium, & nomina eorum (non quidem ante, sed post examen ipsius Rei juxta dicenda infra *n.* 408.) ut sciens Reus, quid a quovis contra ipsum, aut pro ipso depositum, aut propositum sit, facilius excipere, aut se defendere, suamque innocentiam ostendere valeat; prout etiam ipsius exceptiones ac defensiones a Judice recipiendæ, audiendæ sunt, textu claro *c. qualiter & quando* 24. *h. t.* ibi: *Exponenda sunt ei illa Capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum: & non solum dicta sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, ut quid, & a quo sit dictum, appareat, publicanda, nec non exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ, ne per suppressionem nominum infamandi per exceptionem, vel exclusionem deponendi falsum audacia præbeatur.* 208

Advertit tamen Clarus *l. c. q.* 49. *n.* 3. Barbosa *in c. fin. de Hæret. n.* 6. *&* 7. & alii ab eo citati, testium publicationem Reo fieri non debere, si ejs exinde grave imminet periculum *arg. c. fin. de Hæret. in* 6. Ratio est; quia alias multi testes se subtraherent, aut veritatem edicere timerent cum gravi præjudicio Reipublicæ. Hinc juxta dicenda infra *n.* 3: a in Processu Regularium nomina testium Reo ordinarie non publicantur: quod expresse etiam cavetur in nostra praxi Criminali *Tit.* 10 *V. Patronus §.* 4. ibi: *Nomina Accusatorum, & testium nullomodo reis publicanda sunt, nisi ubi, & quando, eorum* (Superiorum) *judicio in oppositione alicuius gravis infamatorii criminis justitia periclitaretur.* Cæterum eodem loco juri conformiter præcipitur, *ut Rei Processus copia ex integro, & gratis assignetur, nisi aliqua brevitatis causa relinquerentur, quæ ad defensionem non facerent*, ubi ad finem alia adhuc cautela præscribitur quam ibi vide 209

V. Requiritur, ut Inquisitio specialis contineat circumstantias delicti, speciem scilicet, locum, & tempus, annum saltem & mensem, quo delictum commissum est; prout supra *§.* 1. *n.* 8. *de Accusatione* dictum est Clarus *l. c. q.* 32 *n.* 11. allegans communem Farinac. *Prax. crim. quæst.* 1. *n.* 12 *arg. l. Libellorum* 3. *ff. de Accus. can. fin. §. Libellorum can.* 2. *quæst.* 8. Ex merito; quia ex tali 210

cir-

circumstantiarum expressione Reo subinde suppeditatur medium suam innocentiam ostendendi, & defendendi Notat tamen Farinacius exactam hanc circumstantiarum expressionem necessariam non esse: quando crimen jam pridem contingit, ita ut verisimile, si testes circumtiarum amplius recordari: Idem dic cum Tusco *v. Libellus, concl.* 320. *n.* 32. Menoc. *vol.* 1. *consil.* 100. *n.* 91. Farinac. & alii, quando crimina habent tractum temporis, ut concubinatus, usura, hæresis &c.

211 Quæritur II. Quo ordine Inquisitio *specialis*, & Requisita ad eam fieri debeant? Et quid Juris, si unum eorum omittatur, aut debitus ordo non servetur? Resp. Quamvis ex dictis jam satis pateat ad Quæsitum, tamen pro faciliori captu & praxi, id compendiose repetere, & hinc apponere juvat. Sive ergo ex mero Officio, sive ad instantiam partis procedat Iudex *Primo*, & ante omnia debet ei constare de Corpore delicti juxta dicta *n.* 201. *Secundo*, si ex mero officio inquirit, debet informationem, & probationem habere in fama, in casu, quo requirit juxta *n.* 173. *Tertio*: debet citare reum, & postquam examinavit illum, eidem proponere Capitula, super quibus exigente fama; aut instantia partis fuit inquisitus, necnon dispositiones testium juxta dicta *nu.* 208. & dicenda *n.* 408. ut se defendere valeat. *Quarto*, debet Reo subinde communicare etiam nomina testium, juxta dicenda *a n.* 321. Et *Quinto* recipere, audire, ac examinare ejus exceptiones ac defensiones, Et hæc cuncta, ordoque eorum, omnino necessaria sunt. Nam.

212 Resp. II. Si unum prædictorum omitteretur (salvis limitationibus in hoc, & *praeced.* §. appositis) aut ordo debitus non servaretur, & Reus reclamaret, seu exciperet protestaretur, Processus esset nullus. Communis, & certa, patetque ex *c. Ad petitionem*, 2. *h. t.* ibi: *Quamvis restituendus foret propter judiciorium ordinem non servatum*, unde *c. qualiter* 17. *h. t.* dicitur: Quod inquisitores, si debitum non observaverunt ordinem, prudenter, & caute se corrigere debeant: *ne inde nostantur*: Hinc etiam conscientias eorum desuper onerat, & adhortando ulterius addit Pontifex; *Non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores, &c. Quoniam ex his, quæ inordinate sunt acta, non potest ordinabiliter agi.* Concurdat *c.* 1. & 2 *h. t.* a sensu contrario. Hinc Fagn. *in c.* 24. *h. t. n.* 30. notat, quod si prius fieret Inquisitio, & postea primum Reo traderentur capitula, nihil ageretur, quia inverteretur ordo *arg. Cum post petita*, 46. *de Elect.*

213 Limitatur tamen utraque Conclusio in processu Criminali Regulari *arg. c. qualiter*, 24. *h. t.* ad finem ibi; *Hunc tamen ordinem circa Regulares personas non credimus usquequaque servandum*: de quo specialiter infra §. 7.

214 Resp. III. Si Reus præsens non reclamet, valebit Processus, etsi aliquid Requisitorum omissum; aut ordo debitus servatus non sit. Rursus communis, & certa textu claro *c.* 1. & 2. *h. t in* 6. ubi *c.* 2. ita habetur. *Si is, cui contra te simpliciter fuerat commissa Inquisitio super certis criminibus, faciendo, processerit te præsente, nec reclamante, nec quidquam contra hoc excipiente (infamiæ inquisitione omissa) ad veritate eorundem criminum acquirendam: Processum hujusmodi ex ea, quod non fuit de infamia prius inquisitum* (idem dic de defectu alterius Requisiti) *ulterius impugnare nequibis*, & ibi DD.

213 Resp. IV. Postquam Reus crimen in judicio sponte, & absque Tortura confessus est, non amplius potest excipere contra Processum, vel impugnare illum, sed valebit etsi defectu ordinis, aut requisitorum alias defectuosus sit. Barbosa *in c.* 1. *h. t. in* 6. & ibi Io: Andreas, Mascard. *de prob. concl.* 363. *nu.* 34. cum Glossa communiter recepta in dictum *c.* 1. *h. t. in* 6. *v. Confessus*, dictumque est *lib* 2. *tit.* 18. *de Confessis*, *n.* 66. textu claro *cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. ibi: *Postquam coram, qui contra te super certis criminibus Inquisitor fuerat deputatus, eadem crimina fuisti confessus; frustra confessionem tuam (quo minus puniaris ex ea, prout justitia suadevit) eo pretextu impugnare intendis, quod super iisdem criminibus antea non fueras diffamatus, vel quod per eundem Inquisitorem Capitula super quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerint.* Rationem ibidem Glossa illis verbis: *Quid enim quæremus de infamia vel Capitulis, ex quo clare de crimine, c. Cum super* 2. *de confessis.* Iam enim notorium censetur crimen, *cap. fin. de cohab. cler. & mulier.*

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo sit Inquisitio, antequam constet de corpore delicti, saltem per conjecturas, & indicia, juxta dicta supra *num.* 201. *arg. l.* 1. §. 27. *ff. de quæst.* 216

Cæterum infertur, multis Iudicibus præfatam conclusionem *n.* 215. positam pro singulari consolatione esse posse, dum considerant, suos quantumvis inordinatos processus criminales lactos, amplius impugnari non posse ex eo, quod ex iisdem Processibus id saltem constet, Reos crimen suum confessos esse: Licet per hoc coram Deo excusati non sint, quod contra Leges, & Iuris præscripta, non sine injuria Reorum tam inordinate Processus forment. 217

Quæritur III. Quales Inquisitio *specialis* pariat effectus respectu Rei, seu inquirendi aut inquisiti? Resp. I. eam in primis producere eosdem effectus, quos Accusatio, ac Denuntiatio, ita ut pendente illa Reus non possit promoveri ad honores, dignitates, beneficia, & ordines, &c. per Iura, & Doctores §. *præc. a n.* 130. citatos. 219

Resp. II. Quamvis Iudices de Iure Canonico possint Reum per viam Inquisitionis convictum, aut confessum condemnare ad pœnam extraordinariam, seu ordinariam *moderari secundum personæ merita, & qualitatem excessus &c nisi sit tale crimen, quod ordinis executionem, aut retentionem beneficii, etiam post peractam pœnitentiam impediret*, ut homicidium, simonia &c. prout expresse statuitur *c. Inquisitioni* 1. *h. t.* tamen ad id non tenentur, sed possunt, & exigente consuetudine solent Reum ad ordinariam Juris pœnam condemnare, etiam in foro Ecclesiastico, præsertim ubi ob qualitatem delicti id exigit exemplum & terror aliorum. Quod non teneantur, patet ex textu *c. c. Inquisitioni.* ubi Papa non dicit, *debet* vel *tenetur*, sed *poterit judicantis discretio moderari pœnam* Prout *in c. cum super*, 2. *de Confes. n* 10. bene observat Abbas, & ibidem Gonzalez *n.* 7. qui, etiam *in c. c. Inquisitioni, h. t. num* 12. Post Anquianum *de leg. lib.* 2 *c.* 7 *num. fin.* de communi consuetudine Tribunalium Ecclesiasticorum testatur. 219

Et hæc consuetudo tanquam rationabilis firmetur etiam *c. fin. de Celeb.* ubi Sacerdos etiam per viam Inquisitionis processatus, ad pœnam ordinariam fuit condemnatus. Et a Iure Civili, vi cuius non tantum potest, sed etiam debet ad pœnam ordinariam condemnari per Inquisitionem processatus; prout cum aliis docet Abbas *in c. Inquisitioni, h. t. n.* 3 & alii Felin. *n.* 3. *arg. l. Ordo*, 8. *ff. de publ. jud. l. qui sepulchra* 4. *C. de sepulch. violat. & l. Abolit.* 2. *C. de Abolit.* ibi: *Inquisitione facta pœna competens*, idest; a Iure statuta, seu ordinaria. 22?

Quæritur IV. An, & quando Reus in Iudicio interrogatus teneatur in conscientia fateri veritatem? Item, an possit interrogari de sociis criminis? & quid, si interrogatur? Resp. Ad primam partem hujus quæsiti plene patere *lib.* 2 *t.* 18. *de Conf.* §. 7. per totum: vide etiam dicta supra *n.* 142. Ad alteram partem quæsiti patet eundem *lib* 2. *tit.* 10. *de Confess. a n.* 96. 221

Quæritur V. An reo, dum in Processu interrogatur, possit ac debeat imponi Iuramentum de dicenda veritate? Et quid, si dein perjurium committat? Resp. I. Ad primam partem affirmative, Bartolus *in l. Inter omnes*, §. *Recte in fine ff. de Futuris.* Qui teste Claro, §. *fin. q.* 45. *n.* 9. communiter omnibus in hoc approbatur, *arg. c. Qualiter*, 17. & *c. cum dilecti.* 18. *h. t.* Confirmatur universali praxi Tribunalium utriusque fori, præsertim Italiæ; ita, ut licet Clarus *l. c.* una cum aliis præsertim Theologis conquerantur contra hanc consuetudinem, utpote ansam & occasionem multorum perjuriorum, teste quotidiana experientia, fatetur tamen ipsemet Clarus *loc. cit.* se non audere ab ista consuetudine recedere, nec debere alios Iudices recedere ab illa. In ordine nostro res caret difficultate; quia praxis nostra Criminalis, quam sequi tenemur, dictum juramentum expresse præscribit *tit.* 10. *v. Reus*, *n.* 4. 222

Resp II. Loquendo de jure communi, si Reus deposito juramento de dicenda veritate falso deponit in foro externo nullas propterea pœnas incurrit, sed a solo Deo punitur. Ita post Alexandrum docet Clarus §. *fin. qu.* 45. *num.* 10. asserens, in hoc neminem contradicere, *arg. l.* 2. *C. de Rebus credit.* Addit tamen ibidem Claras, sicut & *q.* 21. *n.* 29. (ubi communem allegat) quod si Reus ad 223

interrogationem Iudicis falso respondisse convincitur, possit postea torqueri. Dicitur autem notanter, *loquendo de jure communi*, quia si alicubi aliud habent statuta Municipalia, illis erit standum.

224 Quæritur VI. An liceat Judici blandis verbis, aliisque modis, remediis, vel arte involvere aut inducere Reum ad fatendum delictum? Resp. Affirmative: dummodo omne absit mendacium, aut falsa promissio impunitatis, levioris pœnæ, aut alterius gratiæ. Farin. *Praxi Crimin. p. 3. q. 81. n.* 306. ubi etiam de se fatetur, quod blandis verbis sæpius adegerit Reos ad fatendam veritatem, quam per torturam: Conclusionem practicanda etiam suadet Ludovicus de Ameno *in practica sua criminali*. Et probatur *ex 3. Reg. c.* 3. ubi Salomon ad cognoscendam veritatem ex materna affectione eruendam, simulavit dividi infantem, *& c. 2. de præsump.*

Ratio est; quia hujusmodi blanda verba, aut modi inducendi, si mendacio carent, & si falsitate, neque dolum, neque fraudem involvunt; cum illis non utatur ad decipiendum, sed potius ad fraudem, & mendacium excludendum, *arg. l.* 1. *§.* 3 *ff. de Dolo malo*.

225 Dicitur tamen notanter, *dummodo omne semper absit mendacium, & falsa promissio, &c.* quia, cum istud contra legem naturalem; & Divina sit, nunquam licet, & in Judicio, ubi summa veritas vigere debet, specialem iniquitatem continet: Unde etiam confessio, falsa spe aut promissione veritatis elicita non sufficit, ut reus ad pœnam ordinariam condemnari valeat, prout amplius dictum est *lib. 2. tit. 18. de Conf. a n.* 149. ubi vide.

226 Quæritur VII. An in Processu Criminali testes esse possit Denuntiator, & socius criminis? Resp. I. Qui denuntiat tantum *Evangelice*, seu paterne bene potest esse testis, in casu quo dein Superior Processum ex inquisitione, vel ad alterius instantiam instituit. Mascard. *de probat. concl.* 597. *n.* 12. Ameno *in praxi crim. t. 9. v. Denuntiatio, n.* 37. cum communi aliorum, *arg. c. in omni*, 4. *de Testib.* Ratio est; quia talis non agit vices accusatoris, nec denuntiat; ut Reus puniatur, sed ut paterne corrigatur: consequenter in Processu præter intentionem suam postea instituto bene potest esse testis.

227 Resp. II. Denuntiator publico, seu ex officio etiam *judicialiter* denuntians potest esse testis, Passerinus *in Tibunal. Reg. q.* 29. *n.* 6. cum communi; *arg. c. præterea*, 7 *de testib. cogend.* Ratio est: quia cum isti non voluntarie, sed necessarie, utpote ex officio obligati denuntiant, tanquam suspecti a testimonio ferendo non sunt repellendi: si alias omni exceptione majores existunt.

228 Resp III. Quicunque voluntarie facit Denunciationem *judicialem*, non potest in hac causa esse testis, Mascardus *de prob. concl.* 507. *n.* 12. Passerinus *l. c.* Ameno *l. c. V. Denuntiatio, n.* 22. cum Communi, & certa aliorum. Ratio est: Tum quia, qui Judicialiter denuntiat, agit vices Accusatoris, juxta sæpius dicta: nemo autem potest esse accusator, simul & testis, *arg. c. Forus*; 10 *de V. S. can. testes, caus.* 4. *qu.* 3. Tum quia Denunciatores Judiciales voluntarii censentur habere interesse in causa hoc ipso, quod nisi delictum probetur, subjacent pœnis calumniæ, patiaturque eorum æstimatio, &c. *Nullus autem idoneus testis in re sua intelligitur l. Nullus, ff. de testib.* & amplius diximus *lib. 2. tit. 2. de testib. §.* 7. *per totum*.

229 Dicitur autem notanter in Conclusione, qui *voluntarie facit Denuntiationem judicialem*; quia, qui necessario eam facit, puta, sub peccato ad eam obligatur, ex charitate v. g. vel justitia, aliave virtute juxta dicta superius *a n.* 107. testis esse potest etiam Regularis, juxta Passerinum *l. c q* 29 *n.* 5. & expresse tenet Navarrus *c.* 25. *nu.* 33 Ratio est; quia, si quis sub peccato, consequenter sub pœna externa adstrictus Denuntiationem *judicialem* facit, æque ac Denuntiatores ex officio necessarii dicuntur, ut *l. c.* observat Passerinus ac proin non minus ac illi testes esse possunt: quidquid Passerinum impugnans dicat Ameno *tit. ult. V. Sententia, nu.* 7. docens, Regulares omne Judicialiter denuntiantes, non nisi voluntario, esse; ex eo, quod nullo præcepto ad denuntiandum *judicialiter* adstringatur; cum præceptum Visitationis tempore eis impositum, illos solum ad paterne denuntiandum obliget. Nam contra est: quod etsi Regulares vi præcepti in Visitationes impositi non obligentur denuntiare *judicialiter*, & consequenter *necessarii* Denuntiatores judiciales non sint, obligantur tamen ad eam alio, charitatis præsertim, præcepto juxta dicta supra *n.* 105. Et consequenter *necessarii* delatores sunt.

Infertur proin, posse etiam Judicem Regularem in ca- 230
su quo Religiosus aliquis omni exceptione major, de quo nulla potest esse suspicio, urgente conscientia quendam *judicialiter* denuntiat, eundem pro vero teste citare, & examinare; præsertim si alias præter illum unus tantum testis, vel alia semiplena probatio adesset: consequenter sine ipso plena probatio haberi non posset. Quamvis in hoc casu etiam alia via finis obtineri valeret; si videlicet cognoscens delictum, illud tantum *paterne* denuntiaret, simul tamen Superiori talia judicia suggeret, vi quorum ipse ex officio inquirere, & *paterne* Denuntiantem pro teste citare & examinare posset; vel si cuidam alteri suaderet, ut judicialiter denuntiaret, quatenus dein testis esse posset, quod nullo Iure prohibitum videtur; sic fraus, & dolus, passio, & mala collusio abest; ac non nisi ex charitate, & Zelo Religionis, huius aut illius delinquentis bonum urgente conscientia intenditur; secus enim testem agere utique non posset alterum dolose instigans, utpote merito suspectus, & omni exceptione maior non existens. Et in hoc sensu, non autem universaliter accipienda vel sequenda est doctrina Ameno *l. c. n. 69. & 70.* Cæterum num ex charitate, & zelo, an vero ex iniqua fraude tertius aliquis fuerit ad *judicialiter* denuntiandum persuasus, ex circumstantiis personarum facile prudens Superior colliget.

Resp. IV. Socii criminis non possunt esse testes Com- 231
munis, & certa, claris Juribus *c. personas*, 20. *de test. c.* 1. *de Confess. l. quoniam*, 11. *de testib.* cum concordat. Ratio est; quia hoc ipso, quod quis sit socius criminis, criminosus, sicque ad testificandum inhabilis, censetur.

Limitatur tamen Conclusio I. In criminibus exceptis, 232
II. In criminibus, quæ ex natura sua socium requirunt. III. Si adsint alia indicia, & adminicula prout amplius dictum est *lib. 2. tit. 18. §. 4.* vide etiam Ameno *tit.* 15. *v. Testes, n.* 52. *&* 53.

§. V.

De Exceptionibus; ubi etiam de Criminibus sine ordine puniendis, Notoriis nempe, ac illis, quæ in Flagranti deprehenduntur.

SUMMARIUM.

233 *Ratio est continuationis, & ordinis.*
234 *Exceptio quid?*
235 *Potest fieri Civiliter.*
236 *Vel Criminaliter.*
237 *Si tantum Civiliter fit Exceptio, non potest Iudex punire illum, contra quem facta est Exceptio, opponendo ei grave, vel verum crimen.*
238 *Nisi alium processum instituat, prout bene potest.*
239 *Si exceptio Criminaliter intentatur inducit naturam Accusationis, & ejus conditiones requirit.*
240 *De reliqua materia Exceptionis Remissive.*
241 *Occultum aliud est proprie tale, punitur que a solo Deo.*
242 *Aliud pene tale. Et quid?*
243 *Publicum quid & quotuplex?*
244 *Famosum quid?*
245 *Manifestum quid, & in quo differat a famoso, & publico?*
246 *Notorium proprie quid?*
247 *Sumitur subinde pro manifesto, sed differt ab eo, & dicit plus.*
248 *Notorium multiplex. Remissive.*
249 *Quod fit coram majore parte Communitatis, Notorium facti est.*
250 *Non est necesse ad Notorium, ut fiat coram majori parte Communitatis; si hæc magna est.*
251 *Nec ut fiat coram majori parte populi totius loci, sed sufficit, si fiat coram majori parti Viciniæ, Parochiæ, Collegii, Monasterii, &c.*

252 *Necesse tamen est, ut fiat in præsentia saltem sex hominum Occultam adhuc dicitur, quod coram quinque fit.*
253 *Delicta vere notoria puniri possunt non servato juris ordine.*
254 *Et non requiritur Accusator, vel Denuntiator,*
255 *Nec potest recusari Judex:*
256 *Nec requiruntur testes ad probandum delictum, vero ad probandum notorietatem.*
257 *Neque requiritur citatio.*
258 *Neque sententia cum solennitate.*
259 *De consuetudine tamen refertur sententia,*
260 *In Notoriis item non datur Appellatio.*
261 *Nisi appellatur contra sententiam declaratoriam Notorii.*
262 *Ut delictum notorium sine ordine puniri valeat, requiritur I. Ut sit vere ac proprie notorium.*
263 *II. ut de notorietate legitime Judici constet: quod dupliciter fieri potest. Et n. seq.*
264 *III. Ut constet de malitia delicti.*
265 *Consultum praxique conforme est, ut nullus etiam notorie condemnetur sine citatione, & sententia.*
266 *Quid quotuplicitet dicatur vitium in Flagranti deprehensum? & quo ordine puniatur; Et n. seq.*
267 *Delictum in Flagranti deprehensus quid?*
268 *In Flagranti, deprehensus, punitur, non servato Juris ordine. Et quomodo?*
269 *Judex pro Tribunali sedens, haud dicitur aliquem in Flagranti deprehendere.*

233 POstquam ordinarios tres Modos, mediantibus quibus crimina, & criminosi in Judicium deducuntur, & ibidem judicantur, puniuntur, hactenus examinavimus; restant duo extraordinarii Modi, eadem crimina in Judicium deducendi, *Exceptio* nempe, & *Modus* crimina quædam puniendi *non servato juris ordine*.

234 Quæritur I. Quid sit *Exceptio*? Resp. I. Quamvis *Exceptio* ut sic sit, & dicatur actionis, vel intentionis exclusio: prout Ita patet ex dictis *lib. 2. tit. 26. de Exceptionibus*: tamen ad propositum melius describitur dicendo: *Exceptio* est criminis vel alterius oppositio a Reo facta adhoc, ut Judicem ab Officio aut jurisdictione, vel Accusatorem ab Accusatione, Denuntiatorem a Denuntiatione, Testem a ferendo testimonio &c. repellat, aut impediat, vel etiam ut publicam vindictam subeat is, cui crimen oppositum est. Descriptio hæc majoris claritatis gratia, longior quidem, sed in re communis est, uti videre est apud Clarum *§. fin. q. 19. n. 3.*

235 Resp. II. *Exceptio* potest dupliciter fieri, *Civiliter* nempe, & *Criminaliter*: *Civiliter* fit, quando Reus crimen, vel quid aliud præcise ideo opponit, aut objicit, ut Judicem ab excercenda in se jurisdictione. Accusatorem ab accusando &c. repellat, aut impediat: non vero talis contra quem excipitur, ob crimen oppositum puniatur, sic *Civiliter* excit Reus, si v. g. dicit: *Hic Judex est defuncto suspensus ab Officio: hinc contra illum exceptio*: vel: *excipio ac protestor contra hunc Accusatorem, vel Denuntiatorem, quia est v. g meus capitalis, inimicus, vel criminosus &c. ac propterea incapax ad accusandum, vel denuntiandum*: vel *hic testis est meus capitalis inimicus, quapropter contra eum excipio, vel protestor*? vel *crimen, de quo fui accusatus, denuntiatus &c. jam pridem est præscriptum, hinc excipio & protestor contra totum processum*. De Exceptione *Civiliter* intenta amplie diximus *lib. 2. tit. 26 de Exceptionibus*, per totum, ibi vide.

236 *Criminaliter* fit Exceptio, quando crimen opponitur non tantum; ut criminosus repellatur aut impediatur, ut supra sed etiam ut pro vindicta publica, pæna Jure futura idem per sententiam infligatur, Clar. *l. c.* cum communi aliorum.

237 Resp. III. Si Reus *Civiliter*, tantum excipit, non potest Iudex illum, qui cui crimen a Reo opponitur, propterea punire, etsi crimen probaverit Reus opponens (nisi alium processum instituat) sed debeat statim in eodem adhuc Processum ex probationibus Rei, vel alias cognoscere, & judicare, an Exceptio illius sit justa, & legitima: si justam agnoscit, debet eam per sententiam interlocutoriam admittere, & ei conformiter juxta intentionem Rei excipientis se habere: si vero injustam, aut frustratoriam deprehendit, illam ejicere, eaque non obstante in Processu pergere, Clarus *l. c.* Barbosa *in c. cum dilectus, 3. de Ordin. cognit. n. 5.* Pihing. *h. t. num.* 30. cum communi, *arg. c. cum dilectus, 2. §. Verum de ordin. cogn.* Ratio est: quia judex debet se accommodare intentioni, & fini agentis, formæque Libelli ad illo propositæ, *arg. cap. Qualiter. 24 h. t. & cap. Licet, 30. de Simonia*, ibi: *Ut juxta judicii formam sententia quoque dictetur*, ergo.

Dicitur autem notanter: *Nisi aliud Processum instituat*; 23
quia talis *civiliter* facta Exceptio bene potest Judici aperire viam, ut ex Officio novum Inquisitionis Processum instituat contra illum, contra quem Exceptio facta est, si nempe ex probationibus, aut indiciis appareat, crimen objectum revera fuisse commissum, aut si fama de eo volet, prout bene advertunt DD. citati.

Resp. IV. Quando Reus *Criminaliter* excipit, assumit Exceptio naturam Accusationis. *arg. l. si cui ff. de Accus.* debetque propterea conditiones ad Accusationem requisitas habere, v. g. speciem, locum, & tempus delicti exprimere, & alia continere, quæ supra *n. n. 9.* sunt recensitia, *arg. leg. libellorum, 3. ff. de Accusat.* Hinc etiam ille, contra quem excipitur, non tantum a facta jam Accusatione v. g. Denuntiatione ferendo testimonio removetur, sed etiam vindictam publicam per statutas Iuris pœnas sustinere debet: si excipiens crimen objectum probat, vel absolvi, & econtra Excipiens pæna Talionis puniri debet ut Accusator, si in probatione deficiat, Clarus *loc. cit.* cum communi aliorum, *arg. cit. l. Si cui, ff. de Accusat.*

Reliqua de Exceptionibus vide *cit. lib. 2. Tit. 26. de* 240
Except. per totum.

Circa altera paragraphi partem notandum prius, duo esse genera delictorum, quæ puniri possunt non servato Iuris ordine, alias ad Processum Criminalem requisito; videlicet *crimina notoria*, & *crimina Flagranti* deprehensa Pro quorum majori intelligentia.

Quæritur II. quid sit *occultum*, & quid *publicum*, prout 241
occulto opponitur? Item quid *manifestum*, & quid *notorium*? ac in quo differant? Resp. I. Quamvis varie sumatur *occultum*, præcipue tamen dupliciter quid est, & dicitur occultum? videlicet *proprie*, & pene *tale occultum proprie* dicitur illud quod nulla ratione probari potest, Io: Andreas *in c. Vestra de cohabit. clericor. & mulier n. 12.* & ibi: Anchoranus *n. 14.* Abbas *n. 10.* Fagnanus *n. 12.* dicens, nullum discrepare, *arg. c. Ut Eccles. Beneficia. Et* de his occultis soli Deo relinquitur judicium, *can. Erubescant. 31. dist. 32.* ibi: *Secretorum est cognitor Deus, & Judex*, Iuncto *can. Consuluisti, 20. V. spontea, cau. 2. q. 5.* cum concordant.

Pene, vel *quasi occultum* est, quod probari quidem po- 242
test, non tamen a multis, sed tantum a paucis, v. g. a duobus, tribus, vel etiam quinque scitur; nam *secretum* adhuc dicitur etiam illud, quod in præsentia quinque personarum dicitur, *can. qui aliquando, 87. de Pœnit dist 1. §. Hæc ergo secreta, V. Filiam Archisinagogi*, & notat ibi Glossa *V. Secreta*, observans *esse secreta, quæ fiunt sub præsentia quinque personarum*: intellige, quandiu a Iudicium non deferunt, seu judicialiter non discutiuntur, nec plus manifesta fiunt, ut bene observat Fagnanus *l. c.* & alii ab eo citati, *arg. c. Vestra 7 de cohab. cleric. & mulier*, ibi: *Aliud est pene occultum, quod ab Ecclesia toleratur &c. utpote ad judicium nondum deductum, nec habet operis evidentiam*, Dicitur autem *pene occultum*: hoc ipso enim. quod probari, & manifestum fieri possit, non amplius propria occultum, sed jam aliquo modo publicum est, & dicitur: prout statim patebit.

Resp. II. *Publicum* multipliciter sumitur, præcipue au- 243
tem sunt tres gradus, seu species illius, ut post Suarez, *de Charit. Disput. 8. sect. 6. princ.* bene notat Palao, *Tract. 6. disp. 3. pun. 13. n. 1.* Prima species, primusve, & maxime genericus gradus *publici* est id, quod saltem a duobus scitur, & consequenter probari potest: Tale enim a Iure jam publicum, item probabile dicitur, *arg. l. heredes palam ff. de Testam. & qui testan. can. Consuluisti, 20. V. Spontanea, cau. 2. q. 5* Fagnan. *l. c. n. 53. & n. 131* ac citatis cum aliis: quod *publicum* cum *pene occulto* convenit Alter gradus *publici* est, quod non tantum probari potest, sed jam pluribus non item est, ut fama de illo existat: quod etiam *Manifestum* dicitur; item etiam *Famosus*, Tertius, & supremus *publici* gradus est, quod ita jam notum est, ut

nullo modo amplius celari, aut negari valeat; & tunc etiam *Notorium* dicitur; unde *Publicum*, se habet tanquam genus, *Manifestum* autem, *Famosum*, & *Notorium* tanquam species; ut proin omnia notoria, & manifesta, sint etiam publica, sed non omnia publica sint manifesta. Navarrus *cap.* 27. *Manual. num.* 255. Fagnanus *in c. Vestra de Cohabit. Cleric. & mulier. num* post Abbatem *ib. n.* 12. & alii.

244 Resp. III. *Famosum* est, quod per publicam famam innotescit: quid autem sit *Fama*, & quæ requirantur ad ea, ac quomodo differat a *Rumore*: ad longum habes *Lib.* 2. *Tit.* 20. *§.* 12.

245 Resp. IV. *Manifestum* (proprie loquendo) dicitur, quod est publice, & famose notum ex certa scientia, & certis Auctoribus. Ita in re communis, Io: Andreas *in cap. Vestra de Cohab. Cler. & mulier. n.* 9. & ibi Abbas *n.* 12. Fagnanus *n.* 55. Tuschus *litt. N. concl.* 104. Dicitur *famose notum*; quia ut quid vere dicatur *manifestum*, debet concurrere, fama, quæ tamen ad esse *publicum* non requiritur, ut proin *manifestum* & *publicum* in hoc distinguantur quod ad *manifestum*, non autem ad *publicum* requiratur fama. Fagnanus *loc. cit. num.* 65. & ibi Butr. *n.* 33 *arg. c.* 1 *de postul. Præl.* Dicitur *ex certa scientia, & certis Auctoribus*. In quo differt a *Famoso* & *Rumore*. Nam *Fama* non requirit certam Scientiam, nec *Rumor* certum Authorem, ut constat ex *Lib* 2 *Tit* 10. *§.* 12. Sed illa provenit enim ex sola suspicione, & *Rumor* ex incerto Auctore, uterque est quandoque fallax; Abbas *l. c. n.* 12. Fagnanus *l. c. n.* 63. Non sic *manifestum*, utpote pro quo necesse est, quod plures certi fuerint Actores, qui per certam Scientiam & sensum corporeum cognoverunt, & desuper testimonium dare possunt. Butr. *l. c. n.* 33 Fagn. *l. c. n.* 63.

246 Resp. V. *Notorium* (proprie loquendo) est, & dicitur illud, quod *constat vel per evidentiam rei, quæ nulla possit tergiversatione celari*, uti dicitur *c. fin. de cohabit. Cler. & mulier, & c. Cum olim* 24. *de V. S.* ut si fiat coram omnibus, vel majori parte Communitatis. Nam per majorem partem populus universus designatur, *l. Aliud* 150. *ff. de R. J.* ibi: *Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem*; vel de quo constat per confessionem Rei factam in Iudicio, uti habetur in citatis Iuribus, & *c. Cum speciali de appell.* Quod tamen intelligendum est de confessione sponte facta, & non metu gravi aut vi tormentorum extorta, Pirhing. *h. t. n.* 20. *de appell. n.* 30. vel de quo patet per sententiam condemnatoriam, a quo non fuit appellatum, *cit. c. fin. de cohabit. Cler. & Mulier* juncto *c.* 1. *de except.* aut de quo constat per testes idoneos, aliasve legitimas probationes, si nihil possit opponi, sitque jam in casu conclusionis, *c. c. Olim. de V. S.* juncta Glossa *in c. Significavit, V. Liquere de Testib.* Pirhing. *h. t. n.* 55.

247 Hinc quamvis *Notorium*, & *Manifestum* subinde pro eodem sumantur, *arg. c. Constitutionem de V. S. in* 6. *ac c. cum olim. cod.* ubi manifestum eodem prorsus modo explicatur, quo *notorio, & c. fin. de cohabit. Cleric & mulier*: Nam priori loco ita habetur: *Offensam illam nos inscribimus intelligere manifestam, quæ vel per confessionem, vel probationem legitime nata fuerit, aut evidentia rei, quæ nulla possit tergiversatione celari.* Posteriori autem loco taliter legitur: *Nisi peccatum huiusmodi sit notorium per sententiam, seu per confessionem factam in Iure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit.* Tamen proprie loquendo, & prout *notorium* propriam speciem constituit, differt a *manifesto*, & quidem principaliter in hoc, quod *manifestum* minus sit quam *notorium*, prout bene observat Abbas *l. c. n* 12. Fagnanus *l. c. n.* 44 Tuschus *l. c. num* 29. *arg. c. De hoc* 13. *de Simonia*, ut proin omne quod est *notorium*, sit etiam *manifestum*, sed non econtra.

248 *Notorium* aliud est *Juris*, aliud *Facti*. *Notorium facti* rursus aliud *facti trasceuntis*, aliud *permanentis*, aliud *interpolati*. Item aliud *notorium* est *præsumptionis* seu *præsumptum*. De quibus omnibus *Lib.* 3. *Tit.* 2. *de cohabit. Cleric. & mulier a n.* 15. ubi vide, ne inutilis fiat repetitio. His prænotatis.

249 Difficultas & dubium est, quot hominum præsentia requiratur: ut factum coram eis delictum, vere & proprie dicatur *notorium* notorietate *facti*. Circa quod licet variæ sint opiniones DD. ut videre est apud Fagnanum *in c. Vestra de cohab. Cler. & Mulier. n.* 88. Sanchez *lib.* 6. *consil. c.* 3. *dub.* 3. & alios: conveniunt tamen fere omnes in hoc, semper sufficere majorem partem populi, Viciniæ, Parochiæ, Collegii, Communitatis, &c. dummodo in tali Communitate non sint pauciores homines quam decem, Sylvester *v. Notorium q* 4. Abbas *in c. vestra de cohabit. Cleric & mulier num.* 19. Navarrus *c.* 27. *num.* 55. Ratio est: quia decem constituunt populum, *arg. c. unica,* 3. *cau.* 10 *q.* 3. consequenter quod coram majori parte talis communitatis fit, coram omnibus ejusdem, & sic *notorie* fieri censetur: quia juxta jam dicta supra *nu.* 246. per majorem populi partem totus populus designatur, *l. Aliud*, 160. *ff. de reg. jur.*

250 Num autem semper necessario requiratur major pars Communitatis; etiamsi hæc magna copia hominum v. g. 300. constet, valde controversum est. Et quidem Sanchez *l. c.* cum nonnullis aliis videtur affirmativam tenere; Abbas tamen *l. c. n.* 16. & ibidem Fagnanus id prudenti judicis arbitrio reliquendum censet: qui ex circumstantiis, qualitate actus, loci, temporis, & personarum judicare debebit, hoc ipso, quod circa hoc in Iure nihil habeatur decisum, *arg. l.* 1. *§.* 2. *ff. de jure de lib. l. Continuo §.* 1. & 2. *de V. S.* Et certe ridiculum videtur dicere, non esse *notorium*, quod in præsentia 100. hominum factum est, ex eo, quod Communitas constet 300. hominibus.

251 Illud etiam cum dicto Sanchez *l. c. num.* 12. Abbas *l. c. nu* 16. Navarr. & Sylvestro citatis notandum, ad hoc, ut quid dicatur *notorium*, non requiri esse factum in præsentia majoris partis totius populi in aliquo loco, sed sufficere si fiat in præsentia majoris partis, Viciniæ: Parochiæ, Collegi, aut Communitatis, respectu cujus dicitur *notorium*.

252 Cæterum infertur, semper necessario requiri, ut saltem in 6. hominum præsentia fiat: (nisi in conspectu Iudicis peccetur, juxta dicenda infra *n.* 263) Tum quia minor numerus non facit majorem partem minimi populi, juxta dicta *n.* 249. Tum quia factum coram 5. adhuc in aliquo gradu dicitur *Occultum* per dicta supra, *a num.* 241. Hinc etsi Religiosus v. gr. in Monasterio 12. Religiosos habente, publice in præsentia 5. Fratrum delinquerer, qui illud enim statim propalarent aliis, ita ut publica fama de illo esset, non diceretur *notorium* ad effectum, ut non servato juris ordine posset puniri: Nec faceret ad hoc fama, quia hæc tantum id efficeret, ut factum evaderet *manifestum*, non autem *notorium*, per dicta *n.* 245. quæ bene sunt notanda.

253 Quæritur III. Qualiter ergo, & quomodo Judex sine ordine, seu non servato Juris, seu Processus judiciali ordine contra crimina notoria procedere, eaque punire valeat? Resp. I. Regula universalis est: contra crimina vere notoria Iudex non servato Juris ordine procedere, eaque punire potest: Unanimis & certa, ob clara Iura, *can. prohibentur*, 14. *§. His omnibus*, *cau.* 2. *q.* 1. ibi: *Quæ manifesta* (idest notoria) *sunt, judiciarium ordinem non requirunt*: *can. Lotharius*: 16. *ead. cau. & quæst.* 1. ibi: *In talibus* (notorius scilicet) *judiciarius ordo non requiritur*, *c. Super eod.* 5. *Testib. cog.* ibi: *In talibus* (notoris scilicet) *judicarius ordo non requiritur*, *c. Super eo* 3. *de Testib. cog.* ibi: *si factum est notorium, non eget testium depositionibus, cum talia probationem, & ordinem judiciarium non requirant*, cum concordantiis. Ratio est; quia Iuris ordo ideo introductus est, ut veritas debite indagari, & malitiis Accusantium obviari possit, & ne quis innocens condemnaretur, sed quivis, se causamque suam tuendi, ac deferendi plenam haberet facultatem *arg. cit. can Lotharius*, 16. *cau* 2. *q.* 1. Ergo ubi veritas aperta jam habetur, ordo judiciarius tanquam medium ad eam obtinendam necessarius non est.

254 Et ut in specie loquamur. Non requiritur ad punienda *notoria* Accusator, vel Denuntior; multo minus Libellus, sed potest Iudex absque his ex Officio procedere contra *notorie* deliquentem, *c. Evidentia*. 5. *h. t.* ibi: *Evidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris*: *c. Manifesta*. 15. *cau.* 2. *q.* 1. ibi: *Manifesta accusatione non indigent*, & *Clem. Sæpe*, a. v. *Non autem*, uti habetur, quod libellus etiam ad summarium Processum non requiritur, multo minus ergo ad procedendum contra *notoria*, utpote quæ nec summarium ordinem requiritur.

255 II. In *notoriis* non potest recusari Iudex tanquam suspectus, *arg c. Proposit*, 24 *de Appell.* & ibi Glossa *v. manifesto*. Hoc tamen intellige de criminibus quæ taxatam

tam in Iure pœnam habent: in aliis enim, quæ arbitrio Iudicis puniuntur, bene potest Iudex recusari, si legitimam recusandi causam Reus habet. Ratio est; quia in his *notoriis* facile suspicio esse potest, ut Iudex ex odio, aut inordinato affectu in puniendo excedat, Farinac. *in Prax. Criminal. q.21. n.117. & 130.*

256 III. Non requiritur productio, nec examinatio testium ad probandum crimen *notorium*, *can. de manifesta*, 17. *cau.2. qu.5.* ibi: *De manifesta, & notn pluribus causa non sunt quærendi testes*, juncto *c. Super eum 3. de Testib. cog.* cuius textum lege supra *n.153.* Ratio patet, quia Iudex testes requirit, & examinat, ut certam acquirat de crimine veritatem; ergo si ex *notorio* certus iam est, frustra testes adhibet: nam *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*, *c.32. de Reg. iur. in 6.* Dicitur autem notanter, *ad probandum crimen*; quia ad probandam notorietatem testes subinde adhiberi omnino debent, iuxta dicenda *n. 264*

257 IV. Non requiritur citatio, casu quo crimen non tantum *notorium* est, sed insuper evidenter constat: quod nulla defensio competere possit Reo, prout cum Abbate, & Innocentio docuimus *Lib. 2. T. 3. de Libell. oblat. §.2. a n.70*

258 V. Non requiritur sententia in scriptis, & cum aliis Iuris solemnitatibus, Innocentius *in c. Ex parte, il. 1. de V.S. n.1.* Calderin. *in c. vestra, de cohabit. Cler. & mulier n.47.* Farinac. *q.21. num 115. arg. Novell. 8. c. 9.* ibi: *Et causam en non scriptis examinante*. Ratio est: tum quia Iura universaliter statuunt, quod in *Notoriis* ordo, seu solemnitates Iuris necessario non sint observandæ; ergo nec in sententia: nam Ius universaliter loquens universaliter est intelligendum, *c. 22. de privil.* unde Passerinus *in Tribunal. reg. q 10. n.12.* Bossius *Tit. Quomodo procedendum in crimine notorio*, & alii docent, in *notoriis* loco sententiæ sufficere solum præceptum Iudicis Reo pœnam imponentis.

259 Clarus autem *§. fin. q 5. n.8.* Fagnan. *in c. vestra de cohabit. Cleric. & Mulier. n.96.* docent, quidquid sit de Jure, consuetudine tamen observari, etiam in *notoriis* sententiam fieri: pro quorum concordia dici potest requiri sententiam, sed non cum solemnitate Juris: vel requiri sententiam declaratoriam super *notorio*, juxta dicenda infra *n. 264.* non autem condemnatoriam ad pœnam.

260 VI. In *notoriis* non datur Appellatio, potestque Judex illa non obstante procedere ad executionem pœnæ, *c. cum sit, 5. §. fin. c. Pervenit, 13 de appel.* ibi: *Si vera publicus, & notorius, appellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denunties, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius evitari*. Concordat *c. Consuluit, 14. & c. Proposuit 24. eod.* Ratio est, quia in *notoriis* Judicis pronuntiatio potius executio Iuris, quam sententia est, contra quam Appellatio alias datur, Speculator *T. de notoriis crim. §. 8. n. 15.* & alii,

261 Limitatur tamen præcedens doctrina in casu, quo reus appellat contra sententiam declaratoriam de ipsa *notorietate* criminis, prout bene fieri potest, quia *multa dicuntur notoria: quæ non sunt*, ut dicit Pontifex *c. Consuluit, 14. de Appell.*

262 Resp. II. Ad hoc, ut sine præfato Iuris ordine contra *notorie* delinquentem procedere, eumque punire Iudex possit, quædam etiam requiruntur. Veluti I. Ut delictum vere ac proprie sit *notorium*, juxta dicta *a n. 246.* ut, si agatur de *notorio facti*, in præsentia sex saltem personarum, juxta dicta supra *n.252.* ut proin non sufficiat, crimen esse manifestum, & plene jam famosum, id est, mediante fama quasi omnibus notum; sed debet vere, ac proprie esse *notorium*.

Nec obstat can. Prohibentur, 14. *§. His omnibus, can. 2. q. 1.* & alia Iura aperte dicentia, in *manifestis* non esse necessarium Iuris ordinem. Respondetur enim, in citatis locis *manifestum* sumi prout idem significat ac vere *notorium*, *arg. c. Cum olim, de V. S.* & *c. fin. de cohabit. Cler. & Mulier*, quia omne *notorium* est etiam *manifestum*, licet non econtra juxta dicta *n. 247.*

263 II. Requiritur, ut Iudici de Notorietate delicti prius legitime constet, quod dupliciter fieri potest: veluti *primo*, si Reus delinquat in præsentia, & conspectu ipsius Iudicis pro Tribunali sedentis, aut in actu, & exercitio jurisdictionis suæ existentis; idque præsente etiam Communitate, aut majore parte illius, ut vult Passerinus *in Tribunal. Reg. q. 10. n. 6.* & alii; vel præsentibus Assessoribus, aut saltem Actuario, seu Notario publico: ut probabilius docet Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim. Tit. 3. V. Canones circa Recursum, n.58.* ex illa ratione, quod, cum acta coram Judice per Notarium in Judicio scripta alias plene probent, non appareat, cur non etiam sufficienter probent contra Reum in conspectu Judicis, & Notarii delinquentem.

Secundo potest constare per Testes, si nempe absente aut pro Tribunali non sedente, nec actum Jurisdictionis tunc exercente delictum commissum est: quo casu tamen requiritur, ut duo saltem Testes omni exceptione maiores (si est sermo de *notorietate facti*) qui ex proprio sensu deponunt, non solum de commisso delicto, sed etiam quod *notorie*, id est, coram populo, aut maiori parte eius fuerit perpetratum, iuxta dicta superius *a n 246* Ludovicus de Ameno *l. c. n. 56.* Farinacius *q. 21. nu. 105.* Passerinus *q.10. n.9.* cum communi aliorum, *arg. c. cum dilectus 15. de Purg. Canon.* Vel si quæstio est de *notorietate iuris*, per Authenticum extractum, aut attestationem Judicialem. Ratio horum est; quia cum Judicium sine ordine de crimine *notorio* factum, principaliter fundetur super *notorietate criminis*, utique de hac ante omnia legitime constare debet. Quo constito debet Judex etiam de Notorietate pronunciare, Ludov. de Ameno *loc. cit.* Barbosa *de Offic. & post Episc. Alleg. 106. num. 18* Tambur. *de Jure Abbatum Tom. 3. disp 7. q. 2. num. 19.* & alii docentes, quod, si Judici de *notorietate* criminis prius legitime non constat, aut Iudex de ea in sententia mentionem non faciat Processus sit nullus, & consequenter contra illum bene appellari valeat: Non autem est necesse, ut Iudex per interlocutoriam super Notorietatem pronuntiet, sed sufficit: si id in principali pronuntiatione aut sententia faciat, inserendo eidem hæc, aut similia verba, *Quandoquidem notorium sit Titii crimen, Condemnamus ipsum ad pœnam* N. N. Ludov. de Ameno *loc. cit. nu. 58.* citans communem Legistarum, & Canonistarum. 264

III. Requiritur, ut non tantum constet de *notorietate* delicti, sed etiam de formalitate, aut malitia delicti; adeout non sufficiat *notorie* esse commissum homicidium, sed insuper *notorie* constare debet, quod culpa, vel dolo, & non cum defensione inculpatæ tutelæ, aut casu fortuito, &c. commissum sit. Clarus *§. fin. q 9. n 3* dicens, esse communem conclusionem, Farinacius *qu 21. nu. 49.* Passerinus *in Tribunal. Regul. q. 10. num. 5.* Quod si de hoc *notorie* non constaret, saltem citatione Rei opus esset, juxta dicta *nu. 257. arg. c. fin de offic. deleg in 6. can. Caveant 2. cau. 3. q. 9.* Concordant. quæ *Lib. 2. Tit. 3. a n 97.* dicimus. 265

Cæterum licet juxta dicta *n. 257* & 258. Citatio, & sententia cum solemnitate Iuris in vere *notoriis* necessariæ non sint, tamen DD communiter & praxis suadent, ne Iudex aliquem etiam *notorie* delinquentem, sine citatione, & sententia condemnet; nec temere *notoria* asserat: tum quia citatio, quæ principaliter eo tendit, ut Reus prius audiatur, & defendere se valeat, videtur esse Iuris naturalis, per dicta *Lib. 2. T. 3. n 68.* tum quia *multa dicantur notoria, quæ non sunt*, *c. Consuluit, 14. de Appell.* consequenter omnino docet, ut in hac re caute procedatur, ut mediante citatione Reus prius audiatur; ac denique si vere *notorium* apparet, id, juxta dicta, sententiæ inseratur, sicque causa sine sententia non decidatur. 266

Quæritur IV. Quid sit & quando dicatur delictum *in Fragranti deprehensum*? & quomodo procedendum? Resp. Delictum in Fragranti deprehensum dicitur tripliciter. *Primo*, quando quis in actuali aliquo delicto, furto v.g. fornicatione, &c. non tantum deprehenditur, & comprehensus statim ad Iudicem a Iustitiæ Ministris, vel aliis ducitur. *Secundo*, quando ipse Iudex coram testibus aliquem in fragranti delicto deprehendit, ut si v. g. prius monitus Cajum solere tali die, & hora, & tale delictum committere, assumptis secum testibus accedit locum, & deprehendit in *Fragranti* Reum. *Tertio*, quando quis in præsentia Iudicis pro Tribunali sedentis, vel iurisdictionem exercentis delinquit. 267

Resp. II. *In Fragranti* deprehensus puniri potest non servato iuris ordine: Communis, & certa. Et quidem ad processandum, & puniendum non requiritur ullus Accusator; vel Denuntiator; nec requiritur sententia cum 268

juris

juris solemnitate; imo potest pœna infligi per simplex Decretum, vel præceptum Judicis, Requiritur tamen, ut in primo, & secundo modo prius examinentur testes super delicto, & apprehensione. Et dein examinetur Reus qui si fatetur delictum, statim per Decretum, vel sententiam sine solemnitate ferendum puniri potest: si vero negat, nec afferat aliqua pro sua excusatione, res magis examinanda, & defensiones, ac Patroni ei sunt concedendi, Clarus *in Praxi Criminal. §. fin. qu. 8.* Passerinus *in Tribunal. Regul. qu.* 10. *n.* 1. Farinacius *qu.* 52. *num.* 152. *& seqq.*

Porro quomodo in praxi circa quemvis trium horum modorum, sicut etiam circa notorium delictum formari debeat Processus, dicemus infra *§.* 5.

269 Resp. III. Quando Judex pro Tribunali non sedens, nec iurisdictionem exercens, sed alia occasione oculis propriis videt Reum delinquentem, non dicitur exinde *in flagranti* deprehensus, ad hoc, ut possit non servato juris ordine *Criminaliter* contra ipsum procedere; licet possit sine alia Denuntiatione, & Accusatione inquirere contra ipsum, & informationem capere servato in cæteris iuris ordine, Clarus *§. fin. q.* 8. *n.* 5. Farin. *q.* 21. *n.* 162. Passerinus *q.* 10. *n.* 162.

Quæritur V. Qualiter in praxi formari debeat Processus contra *notoria*, præsertim in præsentia iudicis delinquentem, vel in Flagranti deprehensum? Resp. ad hoc Quæsitum patere *§.* 5. *a. n.* 547. *& a.* 553.

§. VI.

De Visitatione Regularium, præsertim Ordinis nostri Seraphici.

S U M M A R I U M.

270 *Visitatio Regularium est vera inquisitio.*
271 *Et quidem ordinarie generalis, ac paterna: Ad quem finem fiat? Ib.*
272 *Superiores Regulares possunt, & debent Jure Divino, & humano visitare suos Subditos.*
273 *Per seipsos, nisi legitime impediantur.*
274 *Et quidem frequenter, bis nempe, vel semel in anno.*
275 *In ordine nostro Seraphico quoties fiat?*
276 *Superiores Regulares non tantum semel, vel bis in anno, sed toties, quoties eis necessarium videtur, visitare possunt.*
277 *Probatur ab exemplo Episcoporum.*
278 *Et pro Ordine nostro ex Bulla Gregori XIII. & nu. a. seqq.*
281 *Probatur ratione.*
282 *Satis fit Objectionibus. Et n. seq.*
284 *Respondetur ad statutum nostrum generale.*
285 *Visitatio ordinaria Regularium licet generalis, & paterna sit.*
286 *Tamen in eadem Visitatores possunt inquirere de Superioribus in specie, & quomodo?*
Superiorum transgressiones pejores, & majori pœna sunt dignæ, quam subditorum. Ib.
287 *De causa rationabili potest Visitator in visitatione ordinaria etiam de subditis in specie inquirere.*
288 *Solvitur instantia.*
289 *Etiam in ordine nostro id fieri potest.*
290 *Ex causa rationabili.*
291 *De quibus interrogare, & indagare debeat visitator.*
292 *In visitatione sub obedientia præcipitur, ut subditis fideliter manifestent visitatori, quæ manifestare oportet.*
293 *In visitatione ordinaria non adhibetur Secretarius.*
294 *Sed debet ipse visitator excipere, & notare dicta*
295 *In visitatione ordinaria tenentur subditi manifestare visitatori non tantum delicta, & defectus in damnum Communitatis, vel tertii vergentia.*
296 *Sed etiam defectum, & peccata soli delinquenti nociva, & penitus occulta.*
297 *Probatur satis clare. Et n. seq.*
299 *Solvitur objectio.*
Peccata, occulta sub sigillo, & secreto naturali cognita, in visitatione ordinaria manifestari non debent, Ibid.
300 *Delicta quævis sine monitione aut correctione Delinquentis prævia manifestari possunt visitatori.*
301 *Delicta etiam gravia occulta, in visitatione cognita potest visitator uni, vel pluribus consilii causa revelare.*
302 *Et potest ab illa Delinquentem a loco amovere, & alia facere, quæ ad avertenda delicta conducunt.*
303 *Non tamen potest propterea publice illum punire, & corrigere, bene vero occulte, adhibitis etiam uno vel altero teste.*
304 *Contra Delinquentem, vi solius visitationis ordinariæ nullum potest instituere processum criminalem visitator.*
305 *Bene tamen occasione illius subinde non tantum potest, & debet processum instituere veluti I. Si in visitatione ordinaria proponitur peccatum jam notorium.*
306 *II. Si jam existit fama de delicto.*
307 *III. Si quis in visitatione ordinaria Judicialiter denuntiat aliquod delictum.*
308 *IV. Etiamsi jussus a visitatore id faciat.*
309 *V. Si in visitatione ordinaria manifestantur delicta excepta. Crimina excepta quæ? Ib*
310 *VI. Si adsunt sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi.*
311 *VII. Si delictum vergit in damnum tertii, vel communitatis.*
312 *VIII. Si delinquens deprehenditur in flagranti.*

POstquam egimus tam de generali, quam speciali Inquisitione, ut sic, abstrahendo an a Sæcularibus, vel Regularibus fiat; non incongrue hic annectitur Paragraphus de Visitatione Regularium utpote quæ vera Inquisitio est, & frequenter a Prælatis Regularibus instituitur; idque vel ordinarie, vel extraordinarie, tam generaliter, quam specialiter, tam judicialiter, quam paterne, quamvis sæpius, imo ordinarie, & paterne, & generaliter, juxta dicenda. 270

Quæritur I. Quid sint Ordinariæ Regularium Visitationes. Ad quem finem? A quo, & quoties fieri possint, & debeant? Resp. I. Visitatio ordinaria Regularium est Inquisitio generalis de vita, & moribus Regularium ad hoc instituta, ut Prælatus tanquam Pastor vultum pecoris sui cognoscens, deliquentes contra Regularem observantiam, & disciplinam, aliasque oblationes corrigere, castigare, & emendare, bene ambulantes vero præmiare, ac quemvis juxta qualitates, & merita promovere, media convenientia contra defectus, vel excessus, præscribere, sicque observantiam; & disciplinam Regularem restituere, conservare, & agere valeat. Ita in re communis, *arg. c. Romana, §. Sane, de testib. in 6. & Concil. Trid. sess.* 25. *de regul. c.* 1 Patetque ex terminis. Solum hic nota ex data descriptione, quod licet Visitationes Ordinariæ Regularium principaliter instituantur ad cognoscendos, & tollendos defectus vel excessus Regularium; tamen etiam illuc tendat, ut ea mediante cognoscantur quoque boni Religiosi, & qualitates eorum, quatenus sciat Prælatus Major, quales Religiosus quosque aliis præficere, vel ad officia applicare possit, & debeat, ut bene notat Antonius a Spiritu Sancto *p.* 3. *Director regular. tr.* 4. *disp.* 3. *sect.* 2. *n.* 8. quia plurimum refert in Religionibus, ut nonnisi boni, & debite qualificati ad gradus, dignitates, ac officia in Ordine promoveantur. 271

Notandus insuper terminus *Inquisitio Generalis*; quia Visitationes Ordinariæ Regulares non sunt *speciales*, sed revera *Generales* Inquisitiones, de quibus supra *nu.* 158. prout magis patebit ex dicendis infra.

Resp. II. Superiores Regulares Majores præsertim, Generales v. g. & Provinciales, non tantum de Jure humano Ecclesiastico, Statutisque Ordinum, sed etiam jure naturali, & Divino possunt ac debent Visitationes per se, vel per alios facere. Communis ac certa. Et quidem de jure humano patet ex *c. in singulis, 7. de Statu Monach.* item ex Concil. Trid. *Sess.* 25. *de regul. c.* 1. *c* 8. *& c* 20. Accedunt cujusvis Ordinis statuta, & nostra quidem *c* 8. *§.* 56. Ipsa quoque Regula Visitationes præcipit *cap.* 10. Altera pars de jure naturali desumitur ex ipsa natura Officii Pastoralis, ratione cujus tenentur Superiores tanquam veri Pastores inquirere, & corrigere subditorum excessus: *Ne sanguis eorum de suis manibus requiratur, arg. c. Irrefragrabili, 13. de Offic. Ordin.* ubi propterea 272

pterea

propterea etiam declaratur, quod Visitatio nulla possit consuetudine impediri.

273 Dicitur *per se*, vel *per alios*, quia si in persona impediti sunt etiam per alios visitare possunt potestate visitandi eisdem delegata, *arg. can. Episc. 31. can. 10. & c. inter cætera, 13. de off. ord.* Ratio est: quia juxta *Reg. jur 68. in 6. potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.* Notat tamen Lezana *a, Visitator*, a.3. Antonius a Spirito S. *Direct. regul. l.c.* a, 5. quod si Superiores Regulares, quibus Visitatio jure ordinario competit, absque legitimo impedimento aliis Visitationes committerent, peccarent mortaliter; quia esset transgressio præcepti Ecclesiastici graviter obligantis, *Conc. Trid. l.c.* Nec televat allegata *reg. 68, & 72. jur. in 6. Qui facit per alium est perinde. ac faciat per seipsum.* Respondetur enim, utramque hanc Regulam limitari in iis, in quibus electa est industria personæ; *arg. c. fin. §. fin. de offic. ordin.* sicut etiam in iis, quæ æque utiliter per alium expediri non possunt, uti sunt Visitationes, quæ experientia teste, utique majori cum effectu, & fructu procedere solent, si ab Ordinariis, quam si a delegatis Superioribus fiant Hinc in nostra Religione expresse prohibetur Provincialibus, ne per alios visitent, & non nisi urgente de causa Commissarios ad certa negotia mittant.

274 Resp. III, Superiores præfati tenentur frequenter Visitationes instituere. Ita expresse *Conc. Tr. Sess. 26. de regul. c. 8.* ibi; *Teneantur que suæ Congregationis Monasteriis frequenter visitare, & illorum Reformationi incumbere.* Et quidem, si fieri poterit, bis in anno, *arg. can. Non semel 29. can. 18. q. 2. c. Cum Venerabilis, a1. de censib.* eum concordant,) vel saltem semel, *arg. can. Episcoporum*, 21, *can. 10. qu. 1.* Nisi forsan statuta particularia aliud habeant, Visitationemque sæpius vel rarius præscribant, quæ proin inspicere, & observare oportebit, uti bene notat Pellia *t. 2. tr. 9. c. 4. sect. 1. q. 3.*

275 Et quidem in nostra Religione, cum eam ob sui latitudinem Generalis ipse toties, quoties opus est, personaliter visitare nequeat, singulis Triennis Provincias per delegatum a se Commissarium Visitatorem Generalem visitat juxta statuta Generalia *c. 8. §. 26. de Commissariis visitatoribus.* Provinciales vero Provincias sibi subditas, *singulis annis bis, aut semel saltem universam Provinciam visitare teneantur, &c.* prout expresse disponunt præfata statuta Generalia *c. 8. §. 47. n. 2*

276 Resp. IV, Superiores Regulares, præsertim Generales, & Provinciales non tantum semel, vel bis in anno, sed etiam toties, quoties eis expediens visum fuerit, Provincias sibi subditas per se, vel per alios visitare possunt, & debent, nisi statuta particularia in vigore existentia id inhibeant, Passerinus *in trib. reg. q. 8. c. 8. n. 35.* Ludovicus de Ameno *in pract. crimin. tit. 3. Canon. circa Recursum, q. 4. a nu. 101* ubi Conclusionem prolixe, & solide probat, ac quidem in specie demonstrat. quod nostri Superiores Generales, non tantum quovis Triennio (prout ad aminimum fieri debet, & ordinarie fieri solet) sed etiam toties, quoties eis expediens visum fuerit, Commissarios Visitatores Generales ad Provincias mittere, easque per illos visitare valeant. Probatur *primo ex Conc. Trid. sess. 25. de reg. c. 8.* ubi vult, ut Superiores Regulares *frequenter* visitent.

277 Probatur *secundo* Superiores Majores regulares in facultate visitandi respective comparantur Episcopis, & Archiepiscopis, ita ut quoties illi suas Diœceses, aut alia Monasteria sibi subjecta visitare possunt, possint etiam illi, atqui Episcopi singulis annis non tantum semel, aut bis, sed etiam toties, quoties eis expediens videbitur visitare possunt. *Major* est communis DD. *Minor* clare probatur ex *cap. perpetuo, 5. de censib. in 6. cap mandamus 6. de Offic. Archid.* item *can. visitandi, 28. cau. 18. q. 2.* ibi; *Visitandi, exhortandique gratia ad Monasterium, quoties placuerit, ab Antistite civitatis accedatur.* Item *can. Non semel, 29. ead. cau. 18. q. 2.* ibi: *Non semel, sed sæpius in anno Episcopi visitent Monasteria Monachorum, & si quid corrigendum fuerit corrigatur.* Accedit Glossa *in can. Episcopum, 11, can. 10,* ubi expresse tenet; *Quandoquidem, & quotiescunque opus est, potest Episcopus visitare*: ergo id respectu suarum Provinciarum, aut Monasteriorum etiam poterunt Superiores Regulares; nam consequentia est in forma.

278 Probatur *tertio*, & quidem in specie de Ordine nostro ubi in primis de Provincialibus non est difficultas; nam hoc ipso, quod statuta Generalia id mandent; ut in anno bis, aut semel saltem universam Provinciam visitare teneantur, consequens est, quod sæpius possint. Neque est in hoc controversia aliqua,

279 Probatur itaque in specie de Superioribus generalibus ex Bulla Gregorii XIII. *quoniam nostro*, quæ est 27. inter Constitutiones dicti Pontificis in Bullar. Cherub. ubi §. 5. ita statuitur; *Volentes eundem Ministrum Generalem, quotiescunque sibi expedire videbitur, quos voluerit Commissarios, ad quascunque sui Ordinis utriusque Familiæ Provincias, quibuscunque consuetudinibus, & statutis per quaslibet personas in contrarium factis, non obstantibus, libere mittere posse.* Vi ejusdem Bullæ Excommunicationem ipso facto incurrunt, & ab extra mortis articulum per neminem, quam Romanum Pontificem absolvi possunt: privanturque Officiis, & inabiles fiunt in futurum, qui quocunque prætextu, aut colore contra tales Commissarios ad Tribunalia sæcularia recurrunt, vel recurrentibus favorem, aut consilium præbent. Item illi, qui a dictis Commissariis recte ordinata, aut facta, mutare, alterare, aut pervertere præsumunt sine expressa Ministri Generalis licentia.

280 Et hæc facultas a Gregorio XIII. Ministro Generali concessa, sine dubio ad Commissarium Generalem Ordinarium extenditur, qui hic eadem auctoritate, & potestate, ac favoribus, præsertim in puncto Visitationes quoad Subditos suæ Familiæ gaudet, quo gaudet Generalis, juxta statuta Generalia *c. 7. §. 18.* Et per consequens etiam Vice commissarius Generalis, utpote qui in vices Commissarii generalis pleno jure succedit per eadem statuta, accedente etiam Regula Juris in 6. *ui cujus favores convenit ampliari.*

281 Ratio autem, & convenientia Conclusionis *n. 276.* positæ est; quia sæpe contingit, quod etiam extra tempus ordinarium Visitatio in Provincia, vel Conventu summe utilis, aut necessaria sit; dum v.g. alicubi ex factionum divisione, aut alia causa suscitantur periculosæ discordiæ, quæ nisi cito per extraordinariam Visitationem tollantur gravia incurrantur mala: vel dum in aliqua Provincia irrepunt mali abusus, & corruptelæ, aut alii excessus, & defectus contra observantiam, & disciplinam Regularem talibus cum circumstantiis, ut nisi extra tempus Commissarius Visitator a Superiori Generali mature mittatur, disciplina & observantia Regularis, spiritus & devoti, graviter non solum patiatur, sed malum ita invalescat, ut difficile amplius eradicari valeat, corruptelis, & abusibus successive sub facie consuetudinis incedentibus! Vel dum experientia docet, quod Provincia aliqua suis abusibus, vel excessibus ita inhæreat, ut ab eis non diutius, quam Commissarius Visitator præsens adest, desistat, illo autem discedente iterom reassumat, ac per reliquum Triennii tempus continuet, magisque firmet, & novissima priora prioribus efficiat; nisi etiam tempore aliquo extraordinarium Visitatorem jugiter, & tamdiu sibi invigilantem habeat, donec spes constantis emendationis appareat. Et certe si in hujusmodi casibus manus Superioribus Generalibus essent ligatæ, profecto non satis provisum esset Religionibus.

282 Nec obstant Canones *n. 274.* citati, præscribentes, ut semel, vel bis in anno Visitatio fiat. Resp. enim, per illos Canones tantum haberi, quod *saltem* semel, vel bis debeat fieri, ita ut Superior præcepto ordinarie satisfaciat, si semel, vel bis visitet, non autem quod sæpius visitare nequeat, si circumstantiæ exigunt.

283 Neque obstat consuetudo in contrarium. Respondetur enim, visitare per se, vel per alium toties, quoties expediens visum fuerit, esse potestatis facultatisve gratuitæ contra quam non datur præscriptio contrariæ consuetudinis, juxta dicta *lib 2. tit 26. de præscr. n. 18.*

284 Denique non obstat statutum Generale *c. 8. §. 46.* Respondetur enim illud (præterquam quod teste Ludovico de Ameno *loc. cit. n. 107.* statutum istud sit adulteratum) non contra, sed pro Conclusione militare, prout patet ex contextu statuti, & statuto immediate *præc. n. 4* ubi sic statuitur: *Visitatores nostri boni regulariter mittendi sunt, quando Provincialis electio celebranda est*, finito nempe Triennio ipsius, hoc enim, quod dicat ut *regulariter*; simpliciter conceditur, quod causa exigente, extraordinarie quoq; fieri valeat: uti expresse etiam innuitur ipso statuto

sequenti

sequenti, *n. 5.* ibi: *Missus a Generali pro arduo negotio, vel ad Provinciæ postulationem*: ubi vides, quod non tantum ad Provinciæ Postulationem, sed etiam pro solo Generalis arbitrio mitti valeat Commissarius extraordinarius; dicitur etiam *Vel pro ardua causa, vel negotio*, quo utique etiam est, si observantia & disciplina totius Provinciæ patitur nisi extraodinario tempore Commissarius eidem deputetur. Plura vide apud Ludovicum de Ameno *l. c.*

285 Quæritur II. Qualis Inquisitio sit Visitatio Ordinaria Regularium? quomodo Superior visitans in ea procedere? quomodo item, & de quibus interrogare seu inquirere possit, aut debeat? Et quæ requirantur ad hanc visitationem Ordinariam? Resp I. Regularium Visitatio Ordinaria est Inquisitio generalis paterna; vi cujus prout Superior non ut Judex, sed ot Pater, procedere potest, ac debet, Ludovicus de Ameno *in pract. crimin. tit. 11 Inquisitio, §. 1. n 6. & 8.* Conclosionem praxi omnium Regularium confirmans, *arg. Conc. Tr. sess. 25. de regul. a 8. & c. Romana, de censib in 6.* Ratio est; quia hæc Visitatio non ad vindictam publicam, sed ad correctionem, & emendationem Delinquentium per secretas monitiones, salutares ordinationes, & medicinales pænitentias obtinendam, indeque ad Reformationem principaliter tendit, per Jura citata: Nam etsi Visitator Ordinarius occasione Visitationis Ordinariæ aliquos Delinquentes subinde etiam publice coram aliis Fratribus puniat, id non vindicative, & judicialiter, sed per pænam medicinalem paterne facit; consequenter talis Visitatio non Judicialis, sed paterna Inquisitio est, juxta dicta § 3 *nu 154.* & quidem Generalis; cum vis illius Visitator de omnibus delictis, & delinquentibus in genere inquirat, quod utique Inquisitionem Generalem sapit per dicta *§. 3. n 151.*

286 Resp II. Non obstante, quod Regularium Visitatio Ordinaria sit Inquisitio Generalis de cunctis delictis, & delinquentibus in genere indagans, v. g. an Regula & statuta a fratribus serventur, vel violentur? an Divinum Officium rite celebretur, an Fratres exemplariter, vel scandalose vivant? an corruptelæ vel abusus vigeant, &c. potest nihilominus saltem in nostro Ordine Visitator Generalis de Provinciali, & Superioribus in specie inquirere, quomodo in Officio, & in Regimine suo se habuerint, qualem vitam, qualesque mores exhibuerint. &c. Ita clare habetur in Statutis nostris *c. 8. §. 57.* ubi ad finem eorum, de quibus Fratres Visitator interrogare debet statuitur, ut in specie interroget, *an Guardianus in obeundo suo munere prudenter, fideliter, ac diligenter se habeat? An vitæ exemplo, & doctrinæ opportunitate omnes ædificet?* Et infra: *de Provincialis etiam, & sociorum ejus officio, moribus ac vita diligenter inquirat, ut pro sua prudentia, & Religione expedire judicaverit.* Item ordinatur in praxi nostra Criminali *tit. 11. V. Inquisitio §. 2* ubi, postquam prohibitum est, ne in Inquisitione Generali inquiratur de personis in specie, apponitur limitatio illis verbis: *Ab hac tamen restrictione Provinciales excluduntur, ad quos syndicandos destinantur Visitatores; unde illis integrum erit, de Provincialium Regimine in genere & in specie inquirere nominatim, etiam nulla infamia præcedente (non tamen ad illorum vitam, & mores descendendo) quod etiam de Guardianis fieri debet.*

Ratio jam insinuata est, videlicet, quia ad syndicandos Superiores Visitatio specialiter etiam ordinatur; eo, quod Superiorum delicta, & transgressiones longe plus nocivæ, utpote Subditis plurimum scandalosæ sint, consequenter strictiori Inquisitione, reprehensione, & punitione dignæ, *can. præcipue, 3. cau. 11. q. 3.* ibi: *Deterius quippe in populis Prælati delinquunt, ac per hoc ipsi crudelius quam cæteri puniuntur, ut ait Beatus Gregorius: scire etenim Prælati debent; quia, si perversa unquam perpetrant; tot mortibus digni sint, quot ad Subditos perditionis exempla transmittunt: unde necesse est, ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per prava quæ faciunt, non soli moriuntur.*

287 Resp. III. In Visitatione Ordinaria potest Visitator ex causa rationabili, puta, ad cognoscendum, an promoveri possit, aut debet: vel an suas jam notorios malos mores, aut certum vitium emendaverit; vel an delictum, de quo suspectus est, commiserit: etiam in specie de Subditis generatim inquirere, v. g. quomodo hic vel ille se gerat, qualem vitam, aut mores habeat, & Ludovicus de Ameno, *in pract. criminali tit. 11. v. inquisitio, n. 12.* Ratio est; quia cum Visitatio Ordinaria sit inquisitio *paterna*, non vindictam, sed solam emendationem, & bonum Delinquentis respiciens, juxta dicta *n. 285.* nulla fit ei injuria, nec præjudicium, etsi de illo in specie, aut de vita illius *paterne* inquirat Visitator.

288 Nec dicas, quod tali modo invertatur natura Visitationis Ordinariæ, dum in ea, quæ ex natura sua est inquisitio Generalis, instituit Visitator Inquisitionem specialem. Resp. enim, ipsam Visitationem tamen esse, & manere Inquisitionem Generalem, hoc ipso, quod principaliter, & a potiori in ea nonnisi generice procedatur, & per accidens sit, quod de uno vel altero ex causa specifice inquirat Visitator, præsertim cum non *judicialiter*, & ad vindictam, sed *paterne*, ad correctionem, & bonum Delinquentis id faciat, ut jam dictum.

289 Et hoc etiam in Ordine nostro Seraphico procedit, non obstante, quod in praxi Criminali *tit. 11. V. Inquisitio, §. 2.* prohibeatur, *ne de speciali persona, vel delicto occulto in Inquisitione Generali perquiratur*. Respondetur enim: ibidem esse sermonem de Inquisitione Generali *judiciali*, non de *paterna*, qualis est Visitatio Ordinaria, uti bene ibidem *n 12.* advertit Ludov. de Ameno, conquerens, quod in dicto *tit. 11. V. inquisitio*, Judicialis, & paterna Inquisitio sæpe confundantur, & ita commisceantur, ut non statim appareat, de qua sit sermo; consequenter facile error contingere possit in intellectu legentis.

290 Dicitur tamen notanter in conclusione *n. 287.* posita *ex causa rationabili*; quia sine hac, in Visitatione Ordinaria seu paterna de Subditis in specie inquirere non debet, ne videatur ex inordinato affectu, vel passione procedere, & cum Visitatione Ordinaria, tanquam Inquisitione Generali *paterna* Inquisitionem specialem Judicialem cumulare; aut intendere cum injuria Legis, & Delinquentis.

291 Cæterum de quibus in genere Visitator in Visitatione Ordinaria seu *paterna* inquirere seu indagare, & Subditos interrogare debeat, videantur cujuslibet Ordinis statuta; & quidem nostra *c 8. §. 57.* ubi cuncta etiam interrogatoria Subditis ordinariæ proponenda ad longum habentur, ex eisque, sicut etiam ex aliis colligitur, Visitationem Ordinariam non esse generalissimam, sed generalem, & aliquo modo mixtam Inquisitionem juxta dicta *§. 3. n. 153.* cum in ea inquiratur de certis delictis; & transgressionibus in specie & de delinquentibus in genere, v. g. an nullus *violet paupertatem? an non fiant inordinatæ potationes*, &c. ubi etiam notandum, liberum esse Visitatori præter interrogatoria ibidem specificata, plura alia de transgressionibus in specie, & de personis in genere facere, prout nempe expediens judicaverit; quia specificata ibidem tantum pro exemplo adducuntur.

292 Resp. III. Quamvis in Visitatione ordinaria non requiratur, ut Visitator illis, quos interrogat, imponat Juramentum de dicenda veritate; hoc ipso, quod non sit *judicialis*: consuetudo tamen, & statuta Religionum volunt, ut subditis per sanctam obedientiam præcipiat ne aliquid retineant, sed cuncta Visitatori fideliter revelent, quæ ad tollendos abusus, vel scandala; & pro conservanda vel restauranda observantia, ac disciplina Regulari dicenda sunt: ita statuta nostra &c.

293 Resp. IV. Dum in Visitatione Ordinaria Subditos interrogat, & audit Visitator, nullus requiritur, nec adesse potest Secretarius, vel Notarius, sed Visitator solus, nemine præsente dicta Subditorum excipere, & ea saltem, quæ graviora videntur, scribere ac notare debet. Ludovicus de Ameno *l. c. § 4 n 25.* cum aliis. Ratio est; quia cum hæc Visitatio sit *paterna*, solam emendationem, & correctionem paternam (ad quam nulla requiritur probatio Juridica, & contra quam nulla Appellatio datur, juxta dicenda *infra*) intendens, nullum Secretarium, vel Notarium exigit, imo nec admittit, quia cum in illa, etiam occulta delicta pandantur, minori, qua potest, famæ jactura fieri debet, ac propterea subinde etiam delicta nonnisi ab ipso Visitatore in secreto moneri, & corrigi debent, juxta dicenda infra *n. 303.* Secus est in Inquisitione Generali *judiciali*; utpote in qua ad faciendam fidem Actis Notarius Juratus interesse debet.

294 Quod autem saltem ipse Visitator graviora notare, & scribere debet, ratio est: ut ex ipsis dein colligere valeat, quid paterne corrigendum & reformandum; vel quid statuendum, & ordinatum sit: Item an & quando contra

unum

unum vel alterum, specialem Inquisitionem instituere possit, vel debeat, prout revera subinde potest, & debet, juxta dicenda infra *a n.* 304. Totam hanc Conclusionem innuit etiam specialiter nostra *practica Criminalis l. c. §.* 4.

295 Quæritur III. Quænam delicta, Crimina, defectus, aut excessus Subditi in Visitatione Ordinaria Visitatori manifestari possint, vel debeant? Resp. I. Non tantum possunt, sed tenentur Subditi in Visitatione Ordinaria Superiori Visitationi manifestare, saltem *paterne* denuntiare omnia delicta, excessus, defectus, transgressiones, & abusus Fratrum, & Conventus, aut Provinciæ, tam occultos, quam publicos, qui in damnum observantiæ, & disciplinæ Regularis, aut in præjudicium Communitatis, vel tertii privati cedunt. Hæc conclusio caret controversia, cum teste Sanchez *lib 6. moral. c.* 18. *n.* 50. eam teneant omnes, patetque ex dictis supra §. 2. *a n.* 106. ubi probavimus, quod quis hujusmodi etiam occulta delicta teneatur denuntiare extra Visitationem, aut Inquisitionem; ergo multo magis in illa, utpote in qua speciale etiam accedit obedientiæ preceptum Subditos ad manifestandum, seu *paterne* saltem denuntiandum, obligans, juxta dicta *n* 293.

296 Resp. II. Subditi non tantum possunt, sed tenentur etiam omnia illa crimina peccata, vel delicta, quæ in solius Delinquentis damnum vergunt, Superiori Visitanti *paterne* manifestare, etiam si omnino occulta sint, & nullatenus probari valeant, dummodo sciatur extra sigillum Confessionis, & secretum naturale. Hec Conclusio rursus patet ex dictis § 2. *a n.* 179. ubi probavimus ad id teneri quemvis extra Visitationem; ergo fortiori in illa, ob accedens obedientiæ præceptum. Docent hanc Conclusionem præter citatos §. 2. *n.* 179. etiam Ludovicus de Ameno *in pract. crim. tit.* 11. ℣. *Inquisitionum n.* 5. Lezana *tom.* 1. *c.* 27. *n.* 2. *circa medium*, citans Suarez *t.* 4. *de relig. lib* 10. *de regim. secret c.* 11. *n.* 4. Angelus ℣. *Denunciatio*, *n.* 10. Pellia. *in manual. regul. p.* 1. *tr.* 9. *c* 4 *sect.* 1. *n.* 24 Palao *de Char. tr.* 6 *disp.* 3. *pun.* 10. *n.* 13. Sylvester ℣. *Denunciatio q.* 4. citans D. Thomam, & communem; quamvis enim horum aliqui expresse non doceant, quod teneantur, sed tantum, quod possint peccata etiam occulta, nulli præterquam peccanti nociva, denuntiare Superiori ut *Patri*, tamen ex hoc ipso sequitur eos etiam teneri; quod probatur.

297 Quandocunque Subditi possunt occultum aliquod peccatum Prælato ut *patri*, seu paterne denuntiare, tenentur etiam facere; si Prelatus id præcipit, ut cum communi aliorum docet Laym. *l. c. n.* 8. Sed Subditi quodlibet, ac quamtumvis etiam occultum peccatum possunt manifestare Superiori ut *Patri*, juxta dicta *n. prac.* ergo id facere tenentur, si Prælatus præcipit: atqui in Visitatione Ordinaria Superior semper, quidem in virtute obedientiæ, precipit, ut eidem omnia delicta manifestentur; ergo. Confirmatur Conclusio etiam ex dictis §. a *n.* 79.

298 Probatur ulterius ex natura visitationis Ordinariæ: quia hæc præcipue est instituta, ut illa mediante secretæ, & occultæ transgressiones, defectus ac delicta Superiori ut *Patri* pateſiant; quatenus dein contra illa competens remedium per correctionem privatam, aut medicinalem pœnitentiam, aliove modo paterne disponere valeat; ut bene advertit Ludovicus de Ameno *l. c. n.* 5

299 Nec obstat quoad ordinem nostrum, quod in praxi nostra Criminali sæpius dicatur, in Inquisitione Generali (qualis etiam est Visitatio) manifestari non debere delicta occulta. Resp. enim cum Ludov. de. Ameno, praxin in illam vel loqui de Inquisitione *Judiciali*, vel de occultis notis præcise per sigillum Confessionis, aut naturale, unde, etiam in Conclusione *n.* 296. posita additum est: *dummodo sciantur extra sigillum Confessionis, aut naturale*; quali secreto sciunt delictum illi, quibus id Delinquens revelavit per modum concilii, vel auxilii, vel, cum obligatione de servando secreto, ut bene docet Peliz. *in manual. reg. p.* 1. *tr* 9. *c.* 4. *sect.* 1. *n.* 21. Palao *l. c. pu.* 14. *n.* 4 cum Communi aliorum docentium, peccata sub secreto naturali cognita, nec debere, nec posse manifestari (nisi in præjudicium tertii vergerent) alias miseri arcerentur a petendo concilio.

300 Resp. III. Ad hoc, ut delicta etiam occultissima, solique peccanti nociva, in Visitatione ordinaria denuntiari seu manifestari possint, ac debeant, non prærequiritur monitio seu correctio fraterna, seu Evangelica, præsertim in Ordine nostro. Patet hæc Conclusio, ex dictis §. 2. *n.* 70 *&* 71.

Quæritur IV. An & quomodo possit Superior delicta occulta per Visitationem paternam cognita manifestare? Quomodo item contra delinquentem procedere, punire illum possit ratione delictorum in Visitatione cognitorum? Resp I. Quamvis Visitator gravia delicta per Visitationem paternam cognita, publice in Capitula cuivis pro libitum manifestare sine peccato non possit, potest tamen ea revelare uni, vel pluribus pro consilio, & cum eisdem de illis differere pro remedio adhibendo, si ita necessarium, aut expediens esse judicaverit Pelliz *in manual. regul p.* 1. *tr.* 9. *c.* 4 *sect.* 2. *n.* 17. Palao *de Charitat. tr.* 6. *disp.* 3. *punct.* 11. *n.* 5. citans Torres, 2a. *q.* 33. *disp.* 89. *dub.* 4 Ratio est; quia tali manifestatione intenditur utilitas Delinquentis, quæ preferri debet levi illius detrimento famæ, præsertim cum etiam illi, cum quibus Visitator consilii causa differit, ad idem cum Visitatore teneantur secretum. 301

Resp. II. Potest, imo tenetur subinde Superior Visitans ob delicta per Visitationem Paternam cognita a loco removere, & Superiori locali alterius Conventus aut Monasteri oretenus, vel etiam per literas revelare, ad hoc, ut eidem invigilare queat. Item potest ei certas domos, aut loca, vel societatem prohibere: potest item eidem fidelem socium assignare, socioque mandare, ut observet illum. Item potest alia remedia eidem prescribere, prout nempe in Domino necessarium, vel expediens pro emendatione Delinquentis judicaverit: dummodo in his omnibus ita prudenter agat, & caveat Superior Visitantis, ne ulterius difametur Delinquens; ob quod etiam illos quibus delictum occultum ex præfata causa manifestat, de obligatione secreti monere debet: nisi ipsemet obligationis suæ satis ignari supponantur, Palao *l. c. n* 2. Pelliz *l. c. a n.* 34. Bannez, Torres, & alii. Ratio est; quia Visitatio etiam paterna non tantum instituitur, ut delicta, & delinquentes cognoscantur, sed etiam, ut remedia ad emendationem necessaria, aut utilia (qualia sæpe sunt memorata) adhibeantur; cum finis sine mediis non obtineatur, indeque qui efficaciter vult, vel, intendit finem, debeat quoque velle, adhibere & sustinere media, *arg. l. Nam ut*, 13. *ff. de legibus*. ibi: *Quoties Lege aliquid unum, vel alterum introductum est, bona occasio est. cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem vel interpretatione, vel certe juridictione suppleri*. 302

Res. III. Si delictum in paterna Visitatione cognitum, est grave & occultum, ita ut probari nequeat, non potest illud Visitator publice, bene vero occulte punire, imponendo Delinquenti aliqualiter proportionatam pœnitentiam in secreto peragendam, v. g. jejunium, flagellationem, & c. Item potest ipsum in Secreto gravissime objurgare, corripere, minis terrere, sub excommunicatione aliquid prohibere, idque etiam adhibitis duobus, vel tribus, ad magis confundendum, & commovendum si ita expediens iudicaverit; dummodo de delicto moraliter certo constet v. g. per testem omni exceptione maiorem, de quo prorsus nulla falsæ depositionis potest esse suspicio, Palao *l. c. n.* 10. Pelliz *l. c. n.* 34 *& seqq.* Ratio est, quæ in priori Conclusione. Cui, accedit, quod omnia non excedant limites correctionis paternæ, & potestatem Superioris, tanquam in filios; cum hæc omnia non vindictam publicam, sed meram emendationem Delinquentis, consequenter munus paterne sapiant, & alias semiplena probatio sufficiat ad memorata præstanda, ut cum aliis Suarez apud Palao *loc. c.* 303

Quæritur V. An? quando? & quomodo? Superior Visitans, ea notitia per Visitationem Ordinariam acquisita devenire possit ad inquisitionem *judicialem*, presertim specialem? Res. I. Superior nullum potest *judicialiter* inquirere, condemnare, aut punire ob peccata per solam visitationem Ordinariam cognita. Unanimis & certa Ratio est; quia visitatio Ordinaria non est Inquisitio *judicialis*, sed *paterna*, nec idem ut *judici*, sed tanquam *patri* (nisi Denuntians illud exprimat) delicta denuntiantur, & denuntiata censentur, juxta dicta supra *n* 285. consequenter vi illius *judicialiter* contra delinquentem procedere nequit. 304

Res. II. Potest nihilominus Superior occasione Visitationis Ordinariæ, subinde Inquisitionem *judicialem* insti- 305

tue-

tuere, ac Processum *Criminalem* facere contra Delinquentes. Patet inductione. Sic enim I. Quando delictum, quod ei in visitatione denuntiatur, jam est notorium, potest, & ad avertendum scandalum pro terrore, & exemplo aliorum debet instituere Inquisitionem *judicialem*; idque ex Officio, & modo supra § 2 *n.* 75 allegato; non obstante protestatione unius, vel alterius Denuntiantis; quia tunc Superior procedit non vi depositionis ab eis paterne solummodo factæ, sed vi *Notorii* occasione Denuntiationis paternæ cogniti. Idipsum habetur etiam *in pract. nostra Crim. tit.* 12. *V. Inquisitio* § 7.

306 II Si ex visitatione Ordinaria deprehendit, existere jam communem famam; ut si plures de aliquo delictum denuntiant, vel dicitur eiusdem extare iam famam, rursus ex Officio inquirere potest, & debet, *arg. c. qualiter*, 24. *h. t.* ibi: *Quasi denuntiante fama, aut deferente clamore*. Quid autem sit *Fama*, & quomodo probetur, habes *lib.* 2. *tit.* 20. *de testib.* § 12. Hic tolum notandum cum Ludovico de Ameno, ad hoc, ut visitator contra *famosam* delictum ex Officio *judicialiter* procedere valeat non requiri, uti de illo in publico fiat sermo, sed sufficere etiam, si de illo opinio sit apud maiorem partem populi, vel Communitatis; quia sæpe contingit, quod de delicto quodam ob timore peccantis vel ei adherentium nemo publice loqui audeat, licet apud maiorem partem communitatis iam sit opinio, & æstimatio, a que de illo in secreto plures loquantur, prout contingit tempore Christi *c.* 7. *Joannis*, ibi: *Nemo palam loquebatur de illo ob metum Judæorum*.

307 III Si sua sponte quis in visitatione Ordinaria *judicialiter* denuntiat, iuxta dicta supra § 2 *n.* 125. prout sæpe fieri potest, & debet, per dicta supra § 2. *a. n.* 106.

308 IV. Si subditus facta Denuntiatione *paterna* ad Superioris adhortationem, vel mandatum iudicialiter denuntiat, prout Superior adhortari ac iubere potest, ac sæpe etiam debet, casu, quo Subditus *judicialiter* denuntiare tenetur, ut si delictum vergit in damnum Communitatis; vel tertii, certitudine morali non existente, quod per denuntiationem paternam satisfiat: vel si quidem delictum soli Delinquenti nocet, ob rationes tamen, vel circumstantias expedit, ut *judicialiter* puniatur: quando enim Subditus tenetur *judicialiter* denunciare: utique Superior illum suæ obligationis monere potest, & ratione Officii debet, teneturque Subditus Superiori monenti, aut præcipienti morem gerere.

309 V. Si in visitatione Ordinaria eidem etiam paterne tantum denuntiantur crimina excepta, vel publica, prout *publicum* opponitur *privato*, quę videlicet in publicum detrimentum vergunt, qualia sunt. 1. Hæresis 2. Crimen læsæ Maiestatis. 3. Blasphemia 4. Crimen Sacrilegii, ut sortilegia, & prophanationes Sacrorum. 5 Latrocinium, & grassationes viarum publicarum. Crimen Assassinii; 7. Crimen falsæ Monetæ. 8 Simonia, prout amplius probavimus ex Iure *lib.* 2 *tit.* 28. *a n* 99 & expresse statutum etiam habetur *in practica nostra criminal. tit.* 19. *V. Denuntiatio*, § 2. & *tit.* 12 *V. Inquisitio* § 7. contra hæc igitur excepta, vel publica per visitationem *paternam* cognita vitia, *judicialiter* procedere potest, inquirendo ex Officio, etsi nulla infamia, nec denuntiatio, aut Accusatio *judicialis* præcedit; iuxta dicta supra § 3. *n.* 189. Quomodo autem id facere debeat, dicitur infra.

Porro in dicta nostra Practica Criminali pro ordine nostro Seraphico, inter crimina excepta, & publica insuper numerantur Conspiratio in Generalem, vel Provincialem, vel eorum Commissario, aut etiam in Superiores locales: eorum item homicidia, vulnerationes, & merito; quia revera singula hæc in damnum commune Religionis cedunt. Item peccatis exceptis annumerantur Sodomia, & Sacrilegium cum Monacha. Item fornicationes, & adulteria, causa quo periculum sit, aliquod ex ultimis his duobus delictis publicari posse; siquidem etiam fornicationes simplices, & a fortiori adultera, si innotescant, a Religioso perpetrata, mirum in modum confundunt, & diffamant Religionem; eique nocent; consequenter, ubi periculum publicationis eorum est, publicis, & exceptis merito annumerantur; secus si penitus nullum periculum publicationis illorum subsit, tunc enim inter delicta privata reputantur *l. c. V. Denuntiatio* § 2. ubi licet etiam de Sodomia pariter discurratur, tamen *tit.* 12. *inquisitio* § 7. exceptis absolute annumeratur, ad hoc ita ut contra Reum illis sine omni infamia, ac sine Denuntiatione, aut Accusatione specialem Inquisitionem instituere possit Superior.

VI. Si adsunt sufficientia iudicia, contra aliquem criminis ab eo commissi juxta dicta *n.* 185. 310

VII. Si delictum vergit in damnum, vel præiudicium communitatis, vel tertii iuxta dicta *n.* 109. & 189. 311

VIII. Si delinquens deprehenditur in Fragranti, per dicenda infra *a n.* 500. 312

Ex quibus patet, quod Superior persæpe possit ac sæpe etiam debeat instituere processum criminalem occasione visitationis ordinariæ.

§ VII.

De Processu Criminali Regularium, simulque de ordine, & praxi ejusdem; præsertim in Religione nostra Seraphica.

S U M M A R I U M.

313 *In processu Criminali regularium non omnia servantur, quæ in processu aliorum.*
314 *I. Est enim tantum processus Summarius.*
315 *II. Non necessario observantur apices Juris.*
316 *III. Prælati Regulares facilius amoventur.*
317 *IV. In illo non communicantur nomina testium, & quid apud nos de hoc?*
318 *V. Potest formari juxta statuta, & consuetudinem cujusvis Ordinis.*
319 *Tenentur nihilominus Regulares in processu Criminali observare essentialia juris, & quæ ad defensionem, ac probationem faciunt.*
320 *Quænam in specie observari debeant?*
321 *Nomina Accusatoris, & Testium non semper manifestanda sunt Reo etiam petenti.*
322 *Probatur.*
323 *Confirmatur.*
324 *Solvitur instantia.*
325 *Debent autem manifestari Reo petenti, quando id servit ad ejus defensionem; aut quando certo non constat, id Reo ad nihil servire.*
326 *Probatur efficaciter.*
327 *Satisfit Objectionibus. Et n. seq.*
329 *Sæpe debent Reo manifestari nomina Accusatoris, & Testium.*
330 *Si Reus non petit, non est necesse ei manifestare nomina præfata.*
331 *Concordat nostra practica Criminalis.*
332 *Respondetur ad declarationem Ludovici de Ameno.*
333 *Pro Ordine nostro extra præscripta specialis practica Criminalis plane insignis, Jurique communi fere per totum conformis.*
334 *In ea clare, & solide commendatus est Pater Ludovicus de Ameno. Et seq.*
335 *Cujus Communitatis Judicibus Regularibus cautelis, imo & sæcularibus plurimum serviant.*

QUæritur I. An ordo, & ea cuncta, quæ in Iure communi de processu Criminali, ac pertinentibus ad eum statuta sunt, servari etiam debeant in Processu Criminali Regularium? Resp. Negative. Communis, & certa, *arg. c. Qualiter, & quando*, 24. § *fin. h. t.* ibi: *Hanc tamen ordinem circa Regulares personas non credimus usquequaque servandum*, iuncto *c. olim*, 26. *eod.* 313

Quæritur II. Quænam Processus Criminalis Regularium specialia habeat? Et quæ in illo omitti, aut necessario observari debeant? Resp. I. Processus Criminalis Regularium plura habet specialia: pluraque in eo omitti possunt. Nam *primo* is non ordinarius, sed tantum summarius est, in eoque nonnisi simpliciter, & de plano procceditur, *c. Olim*, 26 *h. t.* ubi mandat Papa, ut procedatur *de plano, & absque judiciorum strepitu* Ratio ibidem subiungitur illis verbis: *Cum talibus non deceat servos Dei involvi*. 314

Et ideo *secundo* non sunt necessario observanda, sed 315

omitti

omitti possunt apices, solemnitates, & rimuli Juris: Cujusmodi sunt citatio Rei die non feriata, libelli porrectio in scriptis, litis contestatio, testium multitudo, prolixæ dilationes, sententiæ sedendo prolatio, citationum intervalla, interlocutoriæ &c. prout bene refert Practica nostra Criminalis *T. 7. quam formam juris, §. 2.* & patet ex *Clem. sæpe contingit; de V. S.* ubi Papa declarat, quod quando summarie seu simpliciter, & de plano proceditur, hæc necessario servari non debeant.

316 *Tertio*. Quod Prælati Regulares facilius, quam Prælati sæculares amoveri possint a suis administrationibus, levioresque ad id causæ, ac probationes sufficiant, *arg. c. c. qualiter, & quando, 24. §. fin. h. t.* ibi: *quæ* (personæ Regulares) *cum causa requirit, & liberius a suis possint administrationibus amoveri.*

317 *Quarto*. Juxta communem DD. uti videre est apud Engel *h. t. n. 27.* etiam illud speciale habet Processus Regularis, quod depositiones quidem, non vero nomina testium Reo communicari possint, ac debeant: idque probare nituntur ex *c. qualiter & quando, 24. h. t.* ubi licet præceptum sit: *non solum dicta, sed etiam nomina testium sunt ei* (Reo videlicet) *ut quid, & a quo sit dictum appareat, publicanda*, tamen ad finem additur clausula limitans supra jam allegata: *Hunc tamen ordinem circa personas Regulares, non credimus usquequaque servandum.* Rationem dant; quia si nomina testium publicarentur, periculum esset discordiæ, inimicitiæ, & aversionis animorum, quæ apud Regulares ut octo vitandæ sunt. Verum hæc quantumvis communis doctrina non videtur vera, utpote necessariæ defensioni Rei jure naturali debitæ contraria, prout solide demonstrat Ludovicus de Ameno *a n. 36.* ubi econtra absolute docet, etiam in Processu Regularium tam nomina, quam dicta, seu depositiones testium esse communicanda Reo. Cui tamen absolute adhærere etiam non possumus, sed media via, & tam naturali quam positivo communi, & Municipali Juri conformiter in hoc puncto incedemus, juxta dicenda infra *an 321.*

318 *Quinto*. Illud etiam speciale habet Processus Regularis, quod formari valeat juxta rationabiles consuetudines, & statuta Generalia cujusvis Ordinis, prout a Bonifacio VIII. Dominicanis, & per consequens etiam aliis Communicationem privilegiorum habentibus concessum fuit Constitutione. *ad argumentum*, quæ est quarta dicti Pontificis, in *1. to. Bul.* ibi: *Ad correctionem, & punitiones Fratrum rimulis, & apicibus juris postpositis, libere procedere valeant secundum consuetudines approbatas, & Generalia facta, vel etiam facienda ipsius Ordinis statuta.*

319 Resp. II. Quamvis juxta dicta Regulares in formandis suis Processibus criminalibus, non teneantur ad apices, & solemnitates Juris; possintque excluso ordinario Processu summarie ac de plano procedere, tenentur nihilominus ad essentialia Juris, & ad ea, quæ ad probationem, vel defensionem requiruntur aut faciunt, ac quæ sunt de substantia processus summarii. Communis ac certa. Ratio est; quia Regulares in puncto processus non omnino seu totaliter, sed aliquantum solummodo eximuntur a Jure communi, in tantum nempe, in quantum non *usquequaque* tenentur ad processum ordinarium, juxta solemnitates, & apices Juris, sed possint procedere summarie, seu de plano; & simpliciter, *arg. c. c. qualiter, & quando h. t. & c. alim, eod.* atqui etiam ad processum summarium, in quo de plano ac simpliciter proceditur, requiruntur essentialia Juris, debentque necessario servari illa omnia, quæ ad probationem, vel defensionem requiruntur, aut faciunt, *arg. Clem. sæpe contingit, de V. S.* ubi Papa, postquam declaravit, quid sit de plano procedere, & quæ in tali processu possint omitti explicavit, statim subjunxit: *Non sic tamen Judex abbreviet, quin probationes necessariæ & defensiones admittantur. Citationem vero, & præstationes juramenti de calumnia vel malitia, sive de veritate dicenda, ac veritas occultetur, per commissionem hujusmodi* (*procedendo de plano*) *intelligimus, non excludi.*

Infertur proin, ea quæ *in libro 2. de Foro competenti, & de testibus, de probationibus, & Fide Instrumentorum &c.* diximus, sicut & alia, quæ, & in quantum ad probationem & defensionem, veritatemque eruendam, ac juste judicandum faciunt, aut requiruntur, etiam in processu Regularium observari debere.

Ut autem etiam in specie sciantur essentialia, seu necessaria Juris requisita ad processum Regularem, aliqua saltem, tamen nonnisi compendiose, & remissive adducemus.

Itaque etiam ad processum criminalem Regularem necessario requiritur I. Ut nullus instituatur sine prævia legitima Accusatione, vel denuntiatione Judiciali, vel infamia aut judiciis, aut aliis vices Accusatoris agentibus & causam inquirendi ex Officio præbentibus, vel Exceptione. Ratio est; quia substantiale Juris est, ne idem simul sit Accusator, & Judex, *contra vulgaria juris.* 320

II. Ut adsit Judex competens, per dicta *lib. 2. t. 1. & 2.*

III. Ut Libellus sive in scriptis, sive ad Protocollum detur, habeat necessaria requisita juxta dicta supra *n. 8.*

IV. Ut inhabiles ad accusandum, vel denuntiandum non admittantur per dicta *a n. 15. & a n. 85.*

V. Ut Notarius publicus pro Actuario adhibeatur.

VI. Ut tam Accusator, quam Denuntiator adigantur ad præstandum juramentum Calumniæ, *Clem. sæpe contingit, de V. S.*

VII Ut testes tam pro, quam contra Reum nonnisi præstito juramento Calumniæ audiantur, *arg. cit. Clem. de V. S.*

VIII. Ut Reus legitime citetur, & inauditus, nisi contumax non condemnetur.

IX. Ut tempus sufficiens ad probationes, & defensiones concedatur.

X. Ut Reo articuli, aut saltem dicta testium pro sua defensione communicentur, *arg. c. qualiter & quando h. t.*

XI. Ut Reo petenti Consiliarius peritus, seu Patronus idoneus tanquam Advocatus concedatur.

XII. Ut justæ Rei exceptiones admittantur; testesque ab eo nominati, super interrogatoriis, vel articulis ab eo juste propositis legitime examinentur.

XIII. Ut Reus nonnisi confessus, vel convictus ad pœnam ordinariam condemnetur.

XIV. Ut sententia secundum allegata & probata, Jurique conformiter, & quidem Judice præsente legitime feratur, & publicetur, per dicta *lib. 2. Tit. de Sent.*

XV. Ut Appellationes justæ, non item frivolæ, aut frustratoriæ admittantur, juxta dicta *lib. 2 Tit. 28 de appel.*

XVI. Ut Ordinis statuta circa processum Criminalem præscripta serventur.

Hæc & plura alia ad probationes, & defensiones, eruendamque veritatem a Jure præscripta; etiam in processu Regulari necessario observari debent; de quibus amplius suo loco. Nec in his est aliqua controversia inter DD. bene vero controvertitur, num Reo una cum articulis, & depositionibus testium, etiam nomina Accusatoris, vel Denuntiatoris Judicialis, ac testium in processu Regularium sint communicanda, pro cujus Decisione sit specialis etiam Conclusio sequens.

Resp. III Non quidem semper, sed tamen in omni, & solo illo casu præter articulos, & depositiones testium, etiam nomina, eorum, sicut & Accusatoris, vel Denuntiatoris Judicialis reo petenti communicari debent, quando Judex ipse vel positive censet, notitiam dictorum nominum Reo pro defensione servire posse; vel quando saltem non apparet, quod eidem talis nominum notitia ad defensionem nullatenus serviat, & consequenter Justitia nullatenus patiatur, etsi illi nomina non manifestentur. *Prima pars* Conclusionis, quod non semper communicari debeant nomina Accusatorum, & testium, est communissima Doctorum, utpote universaliter, & absolute volentium, quod nunquam, & per consequens a fortiori non semper communicari debeant. Est tamen contra Ludovicum de Ameno *in practica sua criminali tit. patronus, 20 §. 4.* universaliter docentem, quod Reo petenti non tantum Articuli, & depositiones, sed etiam Nomina Accusatoris, & Testium sint communicandi: Probatur autem Conclusio nostra ex *c. c. qualiter, & quando 24. § fin. h. t.* ubi post dispositionem communem de communicandis Reo Nominibus Testium, expresse dicitur, *Hunc ordinem circa personas Regulares non credimus usquequaque esse observandum*: ubi notandus terminus *usquequaque*, id est non omnia, nec in omni casu, sed tantum, in quantum ad probationes, & defensiones, eruendamque veritatem, & justitiam rite administrandum necessaria, & conducentia sunt. 321

Ratio est; quia Jura hoc ipso quod disponant, Regulares in suis Processibus non teneri ad apices, & rimulos, nec ad communem, & ordinarium processum Juris, sed 322

posse

posse summarie procedere, simpliciter & de plano, *arg. c. qualiter, & quando 24. & c. Olim h.t.* voluerunt, ut lites apud illos pro possibili abbrevientur, & consequenter omittantur, & amputentur, quæ nec ad essentialia Juris, nec ad defensionem, vel probationem, eruendam veritatem spectarent; hoc enim importat *procedere summarie, & de plano*, juxta dicta superius, *arg. cit. Clem. sæpe contingit, de V.S.* ib: *Litem, quantum poterit, faciat breviorem*; atqui sæpe contingit, evidenter constare, quod communicatio, seu publicatio nominum Testium Reo ad defensionem suam minime serviat; facta autem litem inutiliter protrahat, utpote ansam præbens, ut Reus omni casu etsi frustraneo conetur, quatenus contra testes quid exceptione dignum afferat, &c. ergo non semper, nec ordinarie fieri debet. *Major* caret controversia.

Minor patet experientia multiplici docente, sæpe constare ex processu, crimen, de quo quis accusatus, & denuntiatus, aut inquisitus existit, plene esse probatum per Testes omni exceptione ita majores, ut evidenter appareat, Reum nihil posse excipere contra illos, consequenter eidem pro sua defensione minime servire, si nomina Testium eidem communicentur; ergo in hujusmodi casibus talis nominum publicatio, utpote inutilis, & non necessaria, omitti potest, *arg. cit. Clem. sæpe contingit, de V.S.* Idem videtur esse in casu, quo ex processu constat, quod, uti sæpe fit, reus crimen jam sit confessus; profecto enim non apparet, ad quid serviat, si ei in tali casu communicentur nomina Testium; cum, etsi contra illos legitime excipere posset, nihilominus ea propria confessione condemnaretur: Hinc in hujusmodi casibus Judex Reo petenti manifestationem nominum negare potest, eumque assecurare, quod non fiat ei injuria; cum evidenter pateat, non posse fieri utilem aliquam exceptionem contra Testes.

323 Confirmatur. Jura concedendo Regularibus processum summarium, & de plano, voluere præter litis abbreviationem, specialiter etiam consulere paci, & concordiæ Regularium, & consequenter ea cuncta amputare, quæ ansam discordiarum, aversionum, rancorum, & inimicitiarum præbere posset, *c. olim, h.t.* dummodo salva necessaria probatione, & defensione, salvaque justitia omitti queat, *arg. c. Cl. sæpe contingit de V.S.* atqui certum est, ansam, & periculum esse discordiarum, & aversionum inter Regulares, si nomina accusatorum, & Testium Reis manifestarentur; ergo talis manifestatio omitti potest saltem in casu, quo ad probationem, & defension m minime necessaria apparcat: uti juxta dicta *n. præc. Sæpe contingit.*

324 Nec faciunt contra hanc conclusionem, quæ *l. c.* adducit Ludovicus de Ameno; quia tantum probant, debere Reo communicari nomina Testium, & accusatores, quando talis manifestatio ei servire potest pro defensione, aut quando certo non constat, inutilem esse talem communicationem, quod etiam nos concedimus; non item universaliter, seu in omni casu, & semper, quod negamus.

325 *Altera pars* Conclusionis, videlicet, quod tunc saltem Reo communicari debeant una cum articulis, & depositionibus, etiam nomina Accusatoris, vel Denuntiatoris, ac Testium, quando ei pro defensione servire possunt, aut quando certo non apparet, talem manifestationem esse pro defensione Rei prorsus inutilem, est contra communem DD absolute volentium dicta nomina nunquam manifestari debere Reo apud Regulares: Eam tamen efficaciter tuetur Ludovicus de Ameno *in pract. Crim. cit. tit. Patronus* 20. §. 4. hoc ipso, quod ibidem doceat, dictam manifestationem semper fieri debere, quod etiam docet Rodriq. *tom. 2. q. 16. art. 1. in fine.*

326 Probatur ergo hæc pars Conclusionis. Defensio competit Reo Jure naturali, per vulgaria; ergo quæ ad illam servire, & facere possunt, sunt eidem Jure naturæ concedenda; atqui sæpe Reo servit pro defensione sua, si habet individualem cognitionem Testium: sæpe enim contingit, quod Testes non sint omni exceptione majores, contra quos proin legitime excipere, sicque defendere se potest Reus juxta dicta *lib. 2. t. 22. de Test. & Attest.* præsertim si est inimicus Rei; inimicitia quidem reddit inhabilem testem, & annullat in quacunque causa etiam Criminum *exceptorum*, juxta dicta *c. lib. 2. ti. 20. c. 5. a. 133.* Item ex hac cognitione personarum testantium Reus se subinde defendere potest ostendendo, aut probando v.g. Testem tunc temporis non fuisse in loco, ubi deponit, se delictum vidisse. Pariter excipere potest contra Accusatorem, vel Denuntiatorem, ostendendo v. g. ipsum esse inhabilem ad accusandum, juxta dicta *a n. 16.* Quibus, & aliis hujusmodi defensionis mediis plane privatur Reus, si nomina præfata eidem non manifestantur; quomodo enim contra personam Testis, vel Accusatoris excipere & se defendere potest, si ignorat, quis eum accusarit, aut quis contra illum testatus sit.

Nec quidquam in contrarium probat, quod communis DD. pro se allegat *c. qualiter, & quando, §. fin. h.t.* ubi ab ordine Juris eximitur processus Regularium, illis verbis *Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum.* Nam contra est, quod per hunc textum, uti patet, non *usquequaque*, id est, non universaliter, & simpliciter, nec semper & pro omni casu eximantur a Juris ordine in eodem Capitulo antecedēter præscripto, sed tantum a rimulis, apicibus, & solemnitatibus Juris, non item ab essentialibus ejusdem, nec ab iis, quæ ad probationem, & defensionem requiruntur; consequenter nec a publicatione nominum Testium, casu quo ad defensionem Rei servit, prout sæpe contingit.

Nec quidquam probat ratio, quam communis DD. pro sua opinione allegat, dicendo, ex tali manifestatione Denuntiatoris, & Testium sequi periculum discordiarum, & aversionis animorum inter Regulares. Nam contra est, quod magis sit cavendum periculum injustitiæ, & ne Innocens carens defensionis mediis damnetur; ne quivis honestus vir a malignis detractoribus, & Testibus colludentibus ab omni manifestationis periculo semper securus taique deferri, & diffamari valeat, quam periculum discordiarum. Imo etiam respectu ipsorum Accusatorum, Denuntiatorum, & Testium, *periculum discordiæ, quod eis evenire potest, levius est audacia, quam ex subducendis dictis, & nominibus eorum sumere possent ad falso, confuse, temereque deponendum*, ut bene advertit Rodriquez *to. 2. qq. regul. q. 16. a. 1. in fine.* Hinc sufficere debet Accusatoribus Denuntiatoribus, & Testibus, quod nomina eorum non manifestentur, casu quo evidenter apparet, talem manifestationem Reo pro defensione non esse necessariam, nec servire, prout dicit *prima pars* Conclusionis. 327

Dices, si apparet exceptio contra Accusatorem, vel Testes, potest & debet ipse Judex ex Officio illos repellere juxta dicta *lib. 2. tit. 20. de test. & §. 2. & 3.* ergo non est necesse, nec expedit, ut cum periculo discordiarum nomina manifestentur Reis. Resp. Sæpe contingere, quod una, vel alia inhabilitas aut causa exceptionis contra Accusatorem, vel Testes lateat, & abscondatur, indeque Judex eam ignoret, & consequenter ea ignorantia invincibili eos pro habilibus admittat; Reus econtra hujusmodi inhabilitatis, vel causæ excipiendi notitiam forsan habeat, aut habere possit; præsertim cum in causa tanquam sibi propria magis quam Judex indagare, & eam examinare censeatur; consequenter defensio jure naturæ debita requirat: ut si Judici evidenter non appareat, Accusatorem, & testes esse omni exceptione majores, nec quidquam servire Reo, etsi eidem Nomina præfata manifestentur illa eisdem pro sua defensione manifestet. 328

Ex quo infertur, quod cum persæpe Judex evidenter, & certo scire non valeat, an non Accusator, Denuntiator, vel Testis occulta inhabilitate, vel causa Exceptionis laboret, eamque ipse Judex ignoret, Reus vero forsan sciat, & consequenter contra eum excipere, sicque defendere se valeat, profecto persæpe etiam dicta nomina Reo petenti manifestanda sint. 329

Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 321.* posita: *Reo petenti communicari debent nomina*; quia si non petit, non est necesse, ut eidem tradantur, uti *l. c. n. 59.* post Clarum bene docent Ludovicus de Ameno. 330

Conclusio *n. 321.* posita, & hactenus probata quoad utramque partem videtur plane conformis Practicæ Criminali Ordinis nostri, ubi *cit. tit. Patronus*, 20. §. 4. ita statutum habetur: *Nomina vero Accusatorum, & Testium nullo modo Reis vel petentibus, vel non petentibus communicanda sunt, nisi ubi, & quando eorum judicio in oppositione alicujus gravis, & infamatorii criminis justitia periclitaretur nam eo casu si Reus petat Accusantium, & Testium nomina sibi notificari, non est ei denegandū.* Subjungitur dein consilium bonū per modum cautelæ, illis verbis. *Poterit tamen Judex ea uti cautela, ut Testium nomina a Depositionibus separata assignet. Melius etiam futurum credimus, si in* 331

casu,

teretur, ex suppressione Nominum accusatoris & Testium, quod Judex in sua Aula ostendat Processum Patrono, vel Procuratori Rei, eumque diligenter lustri faciat, imposito pracepto, & exacto iuramento, de servando secreto, circa talium nominum publicationem: Remittitur tamen pio & prudenti Iudicium alterutrum Reis exhibere, prout timor Dei, fraterna charitas, & justitiæ defensio suaserit.

Hæc dispositio, ut patet, idem plane vult quod Conclusio nostra, videlicet: quod Reo etiam petenti nomina Accusatorum & testium non sint manifestanda, nisi alias justitia periclitaretur; quod idem est, ac dicere, non semper sunt Manifestanda, sed tunc tantum, quando horum notitia Reo ad sui defensionem servire forsans potest; quia si tali casu negaretur, justitia utique periclitaretur ex eo, quod denegarentur Reo media defensionis debita jure naturali juxta dicta.

332 Ludovicus de Ameno suam sententiam manutenere volens, conatur quidem hunc textum explicare dicendo, eum loqui de casu, quo *Civiliter*, & non *Criminaliter* agitur, contra regularem vel de casu Visitationis, ordinariæ. Verum cum venia tanti viri loquendo, hæc explicatio videtur potius torquere textum, quam sensum ejusdem aperire, nam ex Rubrica Practicæ evidenter patet, quod in ea sit sermo de *Criminali* Processu, & non de *Civili*, nec in præfato textu esse possit sermo de Visitatione ordinaria, utpote quæ est Inquisitio Generalis & paterna nullum requirens, aut supponens verum Accusatorem, reum, & Testes, de quibus tamen ibi loquitur textus.

333 Quæritur III. An; & quæ specialia habeantur circa Processum *Criminalem* in Ordine nostro Seraphico? Res. Quamvis habeamus in ordine nostro specialem Practicam *Criminalem* juxta quam vi statutorum Generalium *cap.* 10 *§* 1. *nu* 13. sub pæna nullitatis formare debemus Processus *Criminales*, tamen præfata nostra Practica *Criminalis* fere in omnibus formis est Iuri communi, utpote ex eodem compendiose collecta, adeo, ut quæ de Jure communi circa Criminales Processus Regularium disposita, & concessa inveniuntur, etiam in memorata Practica contineantur, paucis, quæ specialiter pro Ordine faciunt, exceptis, prout patet ex Titulo, seu Rubrica allegatæ Practicæ ita sonante: *Practica Criminalis ad sancte administrandam justitiam in Ordine Fratrum Minorum S. Francisci Regularis observantiæ juxta præscriptum statutorum Generalium ex SS. Canonibus, & probatis Auctoribus compendiose collecto, Generali Capitulo Romano* 1639. *probante, & mandante.*

334 Et licet Practica hæc Criminalis Iuri conformis sit, solida, clara, & plane insignis, tamen quia etiam compendiosa est, & fere in cunctis notitiam Iuris communis supponens, Glossam & Commentarios desiderabat, hoc ipso, quod non omnes Iudices Regulares, æqualem Iurium notitiam habeant, & ideo memoratam Practicam sufficienter non penetrant. Hinc Ludovicus de Amenu Reformatæ Provinciæ Trident. Lector Emeritus, vir profunde doctus & maxime expertus in, Practicam præfatam glossatus, & commentatus est, edendo interim Tomum in Folio (cui Titulus, *Practica Criminalis Illustrata &c.*) in quo prius semper ponit textum Practicæ Criminalis, dein eum explicat & declarat, practicisque Quæstionibus, miraque claritate, & soliditate pro praxi rem totam ita ad captum proponit, ut vix aliquid amplius desiderari possit. Quapropter etiam Capitulum Generale Victoriense statuit, ut dictum Auctorem imposterum sequerentur Iudices nostri Regulares in formandis processibus criminalibus; prout videre est in statutis memorati Capituli Generalis *fol.* 39.

335 Porro supradicta P. Ludov. de Ameno *Practica Criminalis Illustrata*, ita est composita, ut non tantum nostræ, sed etiam aliarum religionum Superioribus & Iudicibus, imo etiam sæcularibus Iudicibus apprime serviat. Invenitur etiam in Compendio Sanctorii de Melphi ad finem.

§. VIII.

Compendiosa, & clara Instructio practica rite formandi Processum Criminalem apud Regulares, præsertim in Ordine nostro Seraphico.

S U M M A R I U M.

336 *Causa tradendi hanc Instructionem, & modus scribendi de illa.*

337 *Adjungitur integer Processus formalis Criminalis: & quomodo?*

338 *Processus Criminalis ordinarie institui nequit sine præcedente Accusatione, vel denuntiatione, vel exceptione, vel infamia, indicis, aut aliis causam præbentibus processum ab Inquisitione formandi.*

339 *Nisi crimen sit notorium, aut in fraganti deprehensum.*

QUamvis juxta dicta *§ præc.* pro Ordine nostro pul- 336
cherrima jam extet Practica Criminalis, & insigniter in eam practice simul & theorice commentatus P. Ludovicus de Ameno, nihilominus quia memorata Practica, utpote Municipalis, non pro quavis Religione plene quadrat, nec pro quovis Iudice Ordinis etiam nostri sufficit, & insuper Commentarii dicti Ludovici de Ameno valde prolixi sint, ita ut Superiores & Iudices ob temporis angustias, & negotiorum copiam ea, quæ pro servando debito Iuris ordine & forma, scitu necessaria, vel utilia sunt, legere & conquirere non semper possint; consultum judicavimus compendiosam hic annectere Instructionem, eamque ita simplicem & claram, ut quivis etiam minus peritus in Iure facile scire valeat; quomodo ad Religione Processum Criminalem a principio usque ad finem instituere possit, ac debeat.

Pro cujus maioris claritate & facilitate integrum ad- 337
jungimus Processum formalem, ut in Iure minus peritus, vel in causa Criminali minus expertus Iudex in exemplo videre valeat, qualiter instructio hæc practica in praxin actu producatur, Processui huic formali immiscentur breves instructiones practicæ, ita tamen, ut hæ literis Typi ordinarii, ipse autem Processus literis cursivis exprimatur, quatenus qui desiderat aliquem processum integrum rite formatum, quasi ex Protocollo legere, id habere possit, dummodo omissis iis, quæ ordinariis Typi literis exprimuntur, legat ea quæ litteris cursivis (uti vocantur) comprehenduntur. Econtra qui de quavis parte Processus compendiose instrui cupit, instructionem practicam cujusvis annexam ad manus habeat. Ubi tamen benevolum Lectorem monitum volumus, quod quia non pro doctoribus in Iure, vel bene practicis, sed pro minus peritis in Iure, minusve expertis in causa Criminali, & quidem non nisi compendiose hæc scribimus, simpliciter tantum, & breviter incedamus, nil vel parum ex Iure, vel Doctoribus simus allegaturi, probaturi, aut dicturi, doctrinam tamen securam tradituri, ejus probationes, & fundamenta aliunde supponentes, præsertim ex *lib.* 3. *Titulis v. g. de Libelli Oblatione, de Iuramento Calumniæ, de Dolo, & Contumacia, de Confessis, de attestationibus, de Fide instrumentorum, de præsumptionibus, de Exceptionibus, de Sententia, & re iudicata, de appellationibus &c.*

Et quia nihilominus *§ præsens* valde longus erit; illum in plures *sub §.* dividemus, cuivis Rubricam & Summarium addentes pro majori claritate.

Cæterum Lector ob prolixitatem huius §. non terreatur; quia dum Processum *Active*, vel *Passive* habet, non est necesse totam hanc materiam simul legere, sed sufficit, & proposito suo satisfaciet, si unum *sub. §* post alium, semper nempe illum legat, de cujus objecto pro tempore agere habebit, ordinem, & seriem videbit ex Elencho ad initium Libri posita.

Sciendum itaque in primis, & bene notandum, quod 338
cum ordinarie Processus Criminalis non nisi quadruplici via institui queat, videlicet vel media *accusatione*, vel *Denuntiatione Iudiciali*, *Inquisitione*, vel *Exceptione* Iudex

Processum instituere non debeat, nec possit, si nemo accusat, vel *Iudicialiter* denuntiat, nec adest infamia, vel indicia, aut alia ad inquirendum requisita,) juxta dicta supra §. *præced.*

339 Dicitur autem *Ordinarie*; quia in delictis sine ordine puniendis, notoriis nempe, & in flaganti deprensis, nec Accusatio, nec Denuntiatio, nec Fama requiritur per dicta supra § 5. Hoc notato praxin procedendi, & ipsum Processum pro quovis ex prædictis modo, seu via subjungemus, præfixa cuivis modo, & partibus ejus, Rubrica, majoris claritatis gratia.

De Praxi formandi Processum via Accusationis institutum.

S U M M A R I U M.

340 *Si per Accusationem instituitur Processus, debet Accusator prius Iudici ordinario offerre libellum, vel ei insinuare, quod accusare velit.*

341 *Dein liberum est Iudici ordinario, an per se, vel Delegatum instituere velit Processum.*

Quinam, & quomodo delegari possint, ac debeant? Ibid.

342 *Delegatus ante omnia facere debeat?*

343 *An, & quando Delegatus Iudex habeat præcedentiam ante Superiorem localem.*

34· QUæritur I. Qualiter in praxi institui, & formari debeat Processus Criminalis modum vel viam *Accusationis*? Resp. Per viam Accusationis Processus apud Regulares taliter instituitur. Imprimis requiritur si adsit Accusator Iudici ordinario (qui apud nos est A. R. P. Provincialis) libellum Accusationis debite formatum juxta exemplar *n.* 354. præsenti offerat, vel absenti mittat. Potest autem etiam Accusator, si vult, prius, id est, ante libelli oblationem oretenus, vel per literas Judici insinuare, quod Reum aliquem de certo crimine accusare intendat; idque adeo, ut Judex ordinarius se præparare, & Notarium, ut pro Actuario inserviat, creare, & deputare (nisi iam aliquis adsit; prout in pluribus Provinciis sunt Secretarii provinciæ) cum eoque vel ipse in persona, vel per Delegatum rite, ac Judicialiter inchoare valeat Processum.

Accepto libello, vel insinuatione Accusationis percepta Judex Ordinarius debet citare vel revocare Accusatorem, ut coram se, vel coram delegato libellum personaliter offerat: tum ut juramentum calumniæ, vel potius malitiæ præstet juxta dicenda infra *n.* 49.

341 Si per judicem delegatum Processum instituti Iudex ordinarius, debet in forma debita suam jurisdictionem per scriptas Patentales, delegare, ut iisdem legitimare se valeat Delegatus, & ipsa delegatio Actis inseri queat. Ubi attendendum, ut nonnisi debite qualificatus delegetur; quasnam vero qualitates delegandus haberi debeat in Ordine nostro, habetur in Practica Criminali *tit. 5. quid Iudex.* & ibi Ludov. de Ameno. Solum notandum, quod apud nos Guardianus non possit delegari ab A. R. P. Provinciali, nisi gaudeat qualitatibus *l. c.* requisitis. Porro in Patentalibus delegativis debet ordinarius exprimere, an usque ad sententiam diffinitivam inclusive vel exclusive jurisdictionem deleget. Forma autem delegandi potest esse sequens, vel simili, quam habet Ludov. de Ameno *in Formul. Crimin. sect.* 2. *n.* 47.

Nos F. N. Minister Provinc. Dilecto nobis in Christo R. P. N. N. salutem in Domino, qui est vera salus. Exigit muneris nostri ratio, exacta bonis Pastoris diligentia, omnem curam Ovilis a Deo nobis commissi habere, ita ut Oves nostræ custodiæ demandatas, non solum suavi exhortationis sibilo ad salutis pascua dirigamus, & virtute deficientes medicinalibus correctionibus sanemus, sed etiam devias a semita rectitudinis, & per culparum prærupta errantes adhibita rigoris virga ad caulam reducamus. Cum igitur ex Accusatione coram nobis producta, vel ex Denuntiatione Judiciali oretenus, vel per literas, quas hic accludimus nobis facta vel ex fama ad nos delegata, non sine animi mœrore intelleximus, F. N. in Conventu N. de familia commorante, diabolo instigante commisisse &c. (Hic recenientur delicta Rei processandi) nos vero Officii nostri gravissimis negotiis implicati, judicialem indaginem debitam personaliter instituere non valeamus, cogimur hoc munus alteri delegare. Tibi ergo, cuius prudentia, Iurium peritia, rerum Criminalium praxis, ac junctus discretionis Zelus nobis abunde sunt perspecta. Provinciam nostram duximus demandare; prout harum serie Te Judicem nostrum delegatum constituimus, Tibique committimus, ut assumpto tibi benevisto socio, & Actuario (quem prius in notarium debite crees) ad memoratum Conventum te conferas, & super præfato delinquente ac delictis ejusdem Processum Criminalem usque ad sententiam definitivam exclusive, vel inclusive, instituas, pro quo omnem nostram facultatem ac potestatem, necessariam, & opportunam delegamus. Proinde omnibus, & singulis dicti Conventus præcipimus, ut te tanquam Judicem nostrum delegatum recipiant, & agnoscant, atque in hac causa, ac spectantibus ad eam, tibi ut nobis obediant sub pœnis per Constitutiones nostras contra Rebelles & contumaces latis. Data.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.

Delegatus, si format Processum, debet ante omnia se legitimare faciendo, ut in Conventu, vel Monasterio, ubi Jurisdictionem exercet, ejus delegatio publice legatur; nisi magis expediret, ut coram aliquibus Discretis in secreto fiat legitimatio, ne Reus fugiat, aut subornet testes, prout facile contingere potest, quia in hoc casu non tantum Iudex ordinarius, sed etiam delegatus Reum ad carcerem per modum custodiæ detrudere potest, ac debet, per dicenda infra *n.* 398. *& seqq.* & sufficit, legitimationem totam Discretis fieri. 342

Vi Delegationis nulla competit Delegato ad causam Criminalem præcedentia extra locum judicii; consequenter nullatenus præcedere potest Superiorem localem extra Iudicium; nisi ordinarius aliter disponat, vel nisi contra ipsum superiorem localem processus esset formandus, uti bene advertit Ludov. de Ameno *in Pract. Crim. tit. 1. Quid Iudex § 4. q. 18, n.* 343. vel nisi Superior Accusator, aut Denuntiator, & consequenter Actor esset: tunc enim æque ac Reus est principalis persona ad Judicium requisita, Judici a principio usque ad finem specialiter subjecta. Tres siquidem personæ principales ad judicium requiruntur, videlicet *Actor*, *Reus*, & *Iudex*, inter quas Judex respectu duarum aliarum durante Judicio est legitimus Superior, cui *Actor* non minus quam *Reus* est specialiter & continuo subiectus; & usque ad sententiam nec dum securus, an non contra ipsum potius, quam contra Reum sententia feratur, ipseque pœnam Talionis, vel calumniatoris prout fieri debet partim juxta dicta supra, partim juxta dicenda *&. seq.* Hinc sicut ex eo, quod Superior localis ut *Reus* sicut persona principalis Iudicii, indeque specialiter Judici etiam delegato subiectus, Delegatus illum in & extra iudicium etiam in publico refectorio præcedit. Quod in ordine nostro olim iam declaratum exstitit. Nam teste Ludov. de Ameno Iudex delegatus præcedit Superiorem localem etiam extra locum Judicii, quando lis est inter Caput & Membra; prout revera est, si Superior localis est *Actor*, Iudicialis, & Subditus *Reus*. 343

De creatione Notarii, initio Processus, & Libelli Oblatione.

S U M M A R I U M.

345 *Iudex ante omnes alios Iurisdictionis actus debet creare Notarium: quare, & quomodo. Et n. seq.*

346 *Expedit subinde, statim ab initio adhibere Assessores. quando autem constituitur, & examinatur Reus, necesse est: quales debeant esse? Ib.*

347 *Forma incipiendi Processum: si Iudex adest ordinarius.*

348 *Forma, si adest Iudex delegatus.*

349 *Citatio Accusatoris, oblatio & acceptatio Libelli.*

350 *Iuramentum Calumniæ quid? & quomodo præstitur a Sacerdote; & quomodo Laico?*

351 *Libellus quid? & quomodo debeat esse formatus?*

352 *Expedit ut articuletur, & cum denuntiatione Testium offeratur, Et n. seqq.*

353 *Quan-*

353 *Quamvis non teneantur statim denominare Testes, & edere probationes, sed sufficiat, si cum tempore successive id fiat.*
354 *Forma Libelli Articulati cum denominatione Testium*
355 *Alia forma.*

344 FActa Legitimatione debet Judex delegatus ante omnes alios actus Jurisdictionis sibi creare Notarium publicum (nisi a Judice ordinario jam sit deputatus, vel creatus) quod etiam ante omnes actus in processu facere debet Judex ordinarius, si ipse in persona Processum format, cum enim ad hoc, ut actus in judicio sint legales, & authentici, fidemque publicam mereantur, scribi debeant vel a Notario publico, vel a duobus Scriptoribus idoneis, *arg. c. quoniam de prob. &c. Ut officium de Hær.* consequens est, ut ante omnes alios actus creatur Notarius (duo siquidem scriptores non amplius sunt in usu) ut subsequentibus Actibus fidem publicam faciat. Creato Notario debet dein a Judice deferri; & a Notario præstari juramentum de Officio fideliter exequendo; idque totum fieri debet in præsentia duorum testium, & Actis inseri, cum subscriptione præfatorum testium, ut de creatione, & juramento Notarii tanquam parte essentiali Judicii ex Actis legitime constet.

345 Forma creandi Notarium facilis est, plus enim non requirit, quam ut Judex sive Ordinarius, sive Delegatus coram duobus testibus ad id vocatis, hæc aut similia dicat: *Notum est Patres N N. quod ad processum rite formandum omnino requiratur Notarius publicus, ut Actis, quæ ut actuarius scribere debet, fidem publicam faciat, hinc in vestra tanquam testium ad id specialiter rogatorum præsentia hunc NN. ex competente nobis privilegio Apostolico in Notarium publicum de facto creamus, creatum pro actuario deputamus eique juramentum de officio fideliter exequendo imponimus;* quod deputatus Actuarius illico etiam in præsentia testium deponit, more Sacerdotibus consueto, tangens nempe manu pectus, & dicens, v. g. *Juro per Deum quod velim officium meum fideliter exequi.*

346 Poterit etiam, & si arduitas causæ, vel Rei nequitia specialis adest, expedit, deputare duos Assessores, quamvis enim sola præsentia Judicis & Notarii plenam faciat fidem in judicio, tamen quia subinde rei tam malitiosi sunt ut negent aliquando jam confessa, Judicem, vel Notarium de falsitate insimulent, protocollum falsificatum proclament, justitiam sibi denegari lamententur &c. Omnino conducit adhibere duos Assessores, ut Judex a dicteriis obloquentium se immunem reddat. Ubi per Assessores hic non intelligimus peritos in Jure, & expertos in re Criminali; sed viros omni exceptione majores: qui quasi testes adsunt pro majori fide Processus rite & fideliter formati; quamvis loco horum duos, vel saltem unum in Jure peritum & expertum adhibere possit Judex, & ut adhiberet sæpe necesse foret, prout pluribus demonstrat Ludov. de Ameno *in pract. Crim. tit. Canon. 3. q. 5. a n. 117.* Porro, si ab initio Processus non adhibentur Assessores, saltem ex tunc adhibeantur, quando constituitur, & examinatur Reus, idque ob rationes dictas, & dicitur adhuc infra *n.* 404.

347 Creatione Notarii finita, inchoat Actuarius scribere Actus Processus, & imprimis refert factam legitimationem Judicis (si adest delegatus) suique creationem in Notarium, cui præmittit competens Processus initium sequenti, aut simili modo.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem ad instantiam Patris vel Fr. Titii N N. via accusationis incedere volentis formare intendit A. R. P. N N. Minister Provincialis, cum enim coram illo comparuisset dictus Fr. N. & porrexisset libellum accusationis contra Fr. N. volens A R. P. Provincialis procedere prout Juris, revocavit me ad suam cameram, & in Notarium publicum, quatenus pro Actuario inservire valerem creavit, atque juramentum de officio fideliter exequendo detulit, quod etiam in præsentia testium, præstiti. Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco &c.

Quod si vero Accusator ante libelli oblationem Judicii prius oretenus vel in scriptis insinuat quod accusare intendat juxta dicta *n.* 304. Poterit initium processus ita notari.

Hic est Processus Criminalis &c. ut supra *cum enim coram illo comparuisset dictus Fr. N. & oretenus, vel in scriptis proposuisset, vel scripserit eidem, quod unum, vel alterum ex Zelo Religionis intendit accusare de certo, vel pluribus criminibus, A. R. P. Provincialis vero respondisset, paratum quidem se esse ad justitiam administrandam, sed necessarium ad hoc esse, ut prius offerat libellum accusationis in præsentia Notarii publici, valide proin interea & rite formaret, aut formari faceret hujusmodi Libellum, vel certe præparet se, ut veniente Notario ad Protocollum oretenus dictare valeat, dictus Titius discessit: ipso autem discedente A R. P. Provincialis me infrascriptum ad suam cameram, in qua suum Tribunal erexit & in præsentia Testium NN. me in Notarium publicum creavit, ut pro Actuario servire valerem mihique juramentum de officio fideliter exequendo detulit, quod & in præsentia præfatorum Testium præstiti. Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco quo supra.*

Dein fit subscriptio tali modo.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego N. Testis fui præsens.
Ego N. Testis fui præsens.
Ego Fr. N. Actuarius.

Quod si vero Judex delegatus Processum format; tunc 348
observatis prius observandis, præmissa nempe legitimatione, & Notarii creatione, Processus ita inchoatur.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem via Accusationis formare intendit N. N. Judex Delegatus: Cum enim &c. *ut supra n. 347. usque hæc verba:* A R. P. Provincialis aliis negotiis impeditus jurisdictionem suam super hac causa specialiter delegasset NN. Præfatus NN. judex delegatus ad locum NN. se contulit, ibique ante omnia se legitimavit, faciendo ut publice in Refectorio, vel coram Testibus NN. (*si ita fieri oportet juxta dicta supra n.* 342.) legerentur Litteræ patentales Jurisdictionis delegatæ: postea me infrascriptum &c. *ut sup.* n. 347. Acta sunt hæc Anno &c.

Dein fit subscriptio ut supra.

Ego NN. Judex delegatus.
Ego NN. &c.

Initio ita facto judex sive ordinarius, sive delegatus (qui 349
quoad subsequentia æqualiter procedit) tempore opportuno vocat Accusatorem, vel accusare intendentem, eumque admonet; ut juxta extrajudicialiter proposita, vel Litteras missas, offerat modo, si in proposito manere velit, in loco Judicii Libellum: quem ille offert, Actuarius autem cuncta Protocollo inserit hoc vel simili modo. Consequenter vocatus comparuit F. Titius N. quem monuit NN. Judex ordinarius vel delegatus, juxta extrajudicialiter proposita nunc in loco Judicii offerret Libellum, quem ille etiam porrexit, instando, ut acceptaretur, & prout Juris procederetur. A R. P. Judex &c. vero illum accepit, & legit, consideratisque considerandis decrevit, illud acceptare, si, & in quantum &c provisurumque prout juris, ita tamen, ut Accusator prius deponeret juramentum Calumniæ, vel potius malitiæ, quod ille statim præstitit; ego vero juxta mandatum A. R. vel R. N. Judicis delegati &c. Libellum Actis inserui, prout videre est in adjacenti charta sub Lit. A Libellus, incipit &c. & desinit &c. (*scribatur tenor initii, & finis Libelli*) Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco. N. *uti supra.*

Ego N. Judex delegatus.
Ego Fr. Titius N.
Ego N. Actuarius.

Notandum hic, quod apud nos Judex non possit acceptare Accusationem, *nisi prius accusator juret, se malo zelo ad accusandum non moveri;* prout expresse habetur in Practica Crim. Titulo *accusatio §. 3.* quod juramentum calumniæ, vel potius malitiæ dicitur.

Si adsunt Assessores, etiam ut illi subscribant, consul- 350
tum est, & quidem ante Actuarium. Per *juramentum calumniæ* intelligitur illud, quo Accusator jurat, se non odio, vel animo calumniandi accusare, quod hac vel simili forma fieri potest. *Juro per Deum, quod non odio, nec animo calumniandi Fr. Mævium accusem.* Ubi notandum,

quod Sacerdotes tacto pectore. Laici vero tacta sacra Scriptura, Evangelio v. gr. jurare debeant; prout bene notatur *in nostra Practica Criminali tit. Inquisitio 9. §. 8.*

351 Per *Libellum accusationis* vero intelligitur Scriptura, in qua Accusator rite exprimit ea, de quibus Reum accusat. Ad quem debite formandum attendere debet Accusator, ut observet requisita ad illum juxta dicta supra §. 1. *a* n. 6. si aliquo ex necessario requisitis caret, Judex illum acceptare non debet, sed monere minus peritum Accusatorem, ut defectum hunc suppleat, si non potest suppleri; illum rejicere, & a Processu supersedere debet.

352 Et licet sæpe præsertim in Actionibus Civilibus Libellus inarticulatus, seu sine Articulis offeratur, & primum post litem contestatam Articuli una cum denuntiatione ac Directorio testium, aut aliorum mediorum probationes Judici offerantur, qui dein illos ante omne examen testium communicat Reo ad hoc, ut quid ipse negat, vel fatetur, pateat, & ut si aliquas exceptiones habet, sive contra ipsos Articulos quasi irrelevantes, sive testes opponere valeat, tamen quia in Processu Criminali ante omnem litis contestationem, & antequam quidquam de accusatione facta communicetur Reo, testes pro summaria informatione Judicis super Accusationis punctis prævia examinentur ad hunc finem, ut saltem semiplena habeatur probatio, & consequenter ut Reus constitui, & legitime examinari valeat (neque enim is constitui, vel legitime interrogari potest super re, quæ saltem semiplene probata prius non existit) ideo omnino expedit, & pro utili brevitate Processus omnino servit, ut statim ab initio Libellum rite articulatum, seu cum Accusatoris Articulis, quos probare confidit Accusator, ac denominatione & directorio Testium Judici offerat.

353 Enim vero quamvis juxta jam dicta *num. 96.* Accusator in Libello non teneatur statim denominare Testes, & edere vel indicare probationis instrumenta aut media, sed sufficiat, si ad probandum sub pœna Talionis se obliget, & Testes, aliaque suo tempore successive producat, ne forsan citius manifestati Testes a Reo, vel aliis subornentur, impediantur, terreantur &c. ipseque propterea in probatione succumbere, & Talionem subire debeat, prout bene advertit Ludov. de Ameno; tamen quia ordinarie nihil horum timendum est; cum Judex Testes in Libello jam denominato usque ad examinis, vel citationis tempus manifestare nequeat, bonum & commodum est, ut illos statim in Libello denominet Accusator, simulque exprimat, super quo Articulo, vel Capitulo quivis examinari debeat. Ad quem finem servit, si totum Libellum in Articulos seu Capitula ordinate dividat.

354 Ut autem constet, quomodo Libellus Articulatus in praxi formari debeat, subjungitur forma sequens.

Forma Libelli Accusatoris.

Coram A. R. P. N. N. Ministro Provincialis (si causa delegata est alteri, exprimatur nomen illius) *comparet F. Titius N. & non odio vel passione, nec animo calumniandi, sed justo zelo religionis ductus, ut videlicet delicta in ano publice punita alios a delinquendo terreant, accusat Fr. Mævium N. tanquam furem sacrilegum, injustum percussorem violentum carceris effractorem, & malitiosum Apostatam. Ponit enim Accusator, & dicit verum esse.*

Primo: Quod pretiosissima monilia, de miraculosa B. V. Marię ordinarie pendentia de pretio circiter 3000. florenorum: sicut etiam duos pretiosos calices a Sacristia fuerint ablata.

Secundo: Quod dictus Fr. Mævius N. habuerit clavem Regiam.

Tertio: Quod memoratam clavem furtive sibi fieri curaverit.

Quarto: Quod noctis tempore inopportuno, & postquam janua etiam interior jam erat clausa, visus fuerit in templo imaginem B. V. M. hinc inde circumspiciens, an nemo illi attenderet.

Quinto: Quod die 5. Maii hoc anno, in Sacristia clausa fuerit deprehensus

Sexto: Quod habeat correspondentiam litteralem cum puella Bibiana N.

Septimo. Quod apud dictam puellam præfata monilia fuerint visa.

Octavo: Quod ipse monilia & calices revera furatus fuerit. Anno. Mense. Die.

Nono: Quod Custodiæ causa carceratus carceres violenter effregerit.

Decimo: Quod Fr. Justum N. accurentem graviter percusserit, & vulneravit.

Undecimo: Quod per octo dies, postquam e Monasterio aufugit in domo præfatæ puellæ delituerit.

Ad quæ in judicio legitime probanda sub pœna talionis se offert, & subscribit Accusator Instat proin, ut Libellus acceptetur, & prout Juris procedatur, compertaque veritate propositorum Reus juxta juris, & statutorum tenorem puniatur, Atque hoc, & omni meliori modo &c. Dat. Die. Mense, Anno &c.

Fr. Titius N.

Directorium Probationis, & Denominatio testium.

Super 1. constabit per visitationem Corporis. 355
Fr. Homobonus N. super 2. 4. 5. & 7.
Fr. Justus N. super 2. 8. 9. & 10.
Servitialis N. & Faber ferrarius N. super 3.
Fr. Benedictus N. super 4. & 7.
Fr. Benignus N. super 10.
Fr. Fidelis N. & Fr. Angelus N. super 11.
Super 6. Articulo Litteræ A & B. interceptæ.

Hujusmodi directionam & denominationem Testium statim in eadam Libelli charta subjungit: nisi forsan timeret subornationem Testium; tunc enim denominationem Testium omittere, & eos suo tempore successive producere poterit, juxta dicta n. 353.

Porro, si unum vel plura delicta, in quibus alium quis accusat, absque aliis indiciis statim per sufficientes testes vel alia Instrumenta plena probare potest, v. g. per duos Testes omni exceptione majores, vel per unum, & propriam scripturam Rei, non est necesse, ut faciat Articulos de indiciis & conjecturis, sed ipsa delicta pro Articulis ponere potest, v. g. Ponit enim Accusator verum esse: *Primo*: Quod furatus fuerit pretiosa monilia pendentia e statua B. V. M. in templo N. Mense. Die.

Secundo: Quod furatus sit calices ex Sacristia mense. die.

Tertio: Quod graviter vulneravit Fratrem prope portam mense, &c.

Testes Examinandi.

Fr. N. & Fr. N. super 1. & 3.
Fr. N. super 2. & super eodem Litteras A. B.

De Visitatione Corporis delicti.

S U M M A R I U M.

356 *Visitatio Corporis delicti, facti permanentis fieri debet ante ullum aliud examen Testium, vel Rei.*
357 *Et quomodo?*
358 *Forma visitandi, & notandi Visitationem factam.*
359 *Quando ad visitandum corpus delicti requiruntur periti in arte, quid faciendum?*
Sæculares non adhibeantur, quamdiu haberi possunt Regulares ex proprio Ordine.

Oblato, & acceptato Libello, juramento calumniæ per 356 Accusatorem præstito, & facta horum narratione in Actis modo supra allegato, procedit Judex ad visitandum Corpus delicti, seu ad cognoscendum, quod delictum revera sit commissum. Et quidem, si delictum est *Facti permanentis*, id est, relinquens post se vestigium, juxta dicta supra n. 202. vadit ipse in persona; vel mittit suum Actuarium cum duobus testibus, & per inspectionem occularem videt an delictum sit commissum; si autem delictum est *Facti transeuntis*, talis inspectio occularis, utpote impossibilis non sit, sed delictum una cum delinquente simul cognoscuntur, juxta dicta §. 4. a n. 201.

Porro visitatio & cognitio Corporis delicti *Facti permanentis* debet circumstantionate describi, & inseri Actis quod vulgo dicitur *visum & repertum*: cum igitur publice pendentium monilium ablatio, sicut & carceris effractio, ac etiam vulneratio in primo, nono, & decimo articulo Libelli propositæ, sunt delicta *Facti permanentis*: eorum visitatio & cognitio facta ita describitur.

Conse-

358 *Consequenter A. R. P. Provincialis Judex ordinarius volens debito Juris ordine procedere, associatus a me, & duobus testibus N. N. ad hoc specialiter vocatis se contulit ad visitandum Corpus delicti in libello articulo primo propositi, visumque, & repertum fuit, quod monilia e statua B. V. M. alias dependentia, amplius non adessent: Acta sunt hæc Die. Mense. Anno.*

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. testis fui præsens.
Ego Fr. N. testis fui præsens.
Ego Fr. N. Actuarius.

Dein habita commoditate contulit se A. R. P. Provincialis ad vulneratum F. Justum N. visumque & repertum fuit, quod &c. (hic describitur locus loci, in quo est Corpus delicti, omnes cicumstantiæ, quæ in Corpore delicti apparent v. g. de vulneratione juxta Articulum decimum) *quod in præfatis Conventus infirmaria F. Justus N. decubuerit in lecto, caput habens involutum fasciis, quibus per N. N. remotis apparebat satis notabile vulnus figuræ talis, longitudinis talis, &c. Acta sunt hæc Anno. Mense. Die. Loco .... quo supra.*

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego N. Testis.
Ego N. Testis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Visitato præfato Corpore delicti perrexit mecum, & memoratis testibus ad visitandum Corpus delicti Articulo nono propositis, visumque & repertum fuit, quod janua carceris in duas partes confracta ibidem adhuc jacuerit. pessulis & vectibus e loco suo amotis &c. Acta sunt hæc &c ut supra

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego N. Testis.
Ego N. Testis.
Ego Fr. N. Auctuarius.

359 Quod, si ad plene cognoscendum Corpus delicti, requirantur etiam periti in arte, prout contingere potest, debent vocari, & viso corpore delicti, quid sentiant jurati examinati, habita prius ad id licentia suorum superiorum (si sæculares vel alterius Religionis Regulares adhibendi sunt) de cujus praxi vide Ludov. de Ameno *Formulario Criminali sect. 3. n. 4. & seq.* Ubi tamen monemus Judices, ut ad advertenda scandala, & Religionum confusiones nunquam adhibeant sæculares, nec alios extra propriam Religionem, quandiu haberi possunt artis periti in propria Religione; prout plerumque haberi possunt Chirurgi ad agnoscendum vulnus, si (quod Deus avertat) in Religione aliquod cuidam infligeretur; item boni scriptores ad comparationem Litterarum &c. cum quævis Religio fere sempes similes Religiosos in arte peritos habeat.

De examine Testium ante constitutionem Rei.

S U M M A R I U M.

360 *Visitato Corpore delicti facit Judex Decretum ad ulteriora procedendi, & quomodo?*
361 *Statimque incipit examinare Testes ad hoc, ut saltem semiplena probatio habeatur ante constitutionem, & examen Rei.*
Quid? & quomodo probent testes in hoc examine? Ib.
362 *Potest Judex, & expedit plures examinare Testes ante examen Rei; & quare.*
363 *Regulæ, & principia, quæ Judex observare debet in examine Testium, usque ad n. 370.*
368 *Actuarius debet omnia dicta Testium tam pro, quam contra Reum fideliter scribere, & quidem in lingua vernacula Testis, in qua Judex etiam proponit interrogatoria, quamvis hæc idiomate latino scribere debet Actuarius.*
369 *Si Testis est absens, quomodo citandus?*
370 *Si Accusator Testes in Libello nondum denominavit, jubeantur ante examen, ut illos producat: & praxis Ib.*
371 *Post autem dein simul & semel omnes, vel unum post alium nominare, & producere.*
372 *Forma & praxis examinandi testem, & proponendi eidem interrogatoria Generalia.*
373 *Fiunt interrogatoria Generalia, at* Judex qui, & ad *quem cognoscere valeat qualitates, & habilitatem Rei.*
374 *Finitis Generalibus proponuntur specialia.*
375 *In quibus non est necesse per multas ambages, & a longe Testes interrogare, si sit Processus ad præcedentem accusationem, vel Denuntiationem Judicialem per Inquisitionem specialem. Et n. seqq.*
377 *Solvitur instantia. Et n. seq.*
378 *Reus tamen per ambages interrogatur, & quare?*
379 *Post etiam Testem per ambages, & a longe interrogare, si ei ita videatur.*
380 *Forma, & praxis proponendi interrogatoria specialia.*
381 *Qualiter claudatur cujus vis Testis examen, & quid fiat dum clauditur.*
382 *Quid, & quomodo agendum, si alicuius Testis examen non totaliter absolvitur, sed interrumpi debet.*
383 *Modus iterum reassumendi interrumptum examen unius Testis.*
384 *Completo examine unius vocantur, & examinantur alii, ut primus. Examen Testis 2.*
385 *Testes sæculares pro impossibili vitare oportet.*
386 *Examen 3. Testis.*
387 *Examen 4. Testis.*
388 *Testis 5. examen interruptum.*
389 *Interrumpitur, & iterum assumitur examen Testis 5.*
390 *Examen 6. Testis.*

VIsitato & probato Corpore delicti debet Judex 360
facere Decretum de procedendo ad ulteria, sequenti aut simili modo.

Cum subactenus agitatis appareat delicta Articulo nono; & decimo expositæ fuisse commissa, videlicet monilia fuisse ablata, Fr. Justum N. graviter vulneratum, & cancellos effractos &c. A. R. P. Provincialis decrevit prout præsenti Decreto decernit ad ulteriora procedere inquirendo de Delinquente per examen Testium, & alio præstando, prout de Jure acta sunt hæc Anno Mense. Die.

Ego N. Minister Provincialis.
Ego N. Actuarius.

Conformiter itaque huic Decreto, & ordini Juris in- 361
cipit vocare, & pro informatione summaria per Processum informativum examinare Testes ad hoc, ut saltem semiplenam probationem delicti, vel delictorum in libello expositorum ante citationem, & constitutionem Rei habere valeat; cum examinari nullus possit ante semiplenam probationem delicti contra eundem, quamvis enim testes etiam jurato examinati ante constitutionem Rei plene non probent ad convincendum & condemnandum Reum, imo ad hunc finem ante litem contestatam a Reo nec citari & examinari valeant, *ex claris juribus*, sed, si velit Reus, post factam ipsius constitutionem, & examinationem, examen eorum denuo repeti debeat, tamen sufficienter probent ad hoc, ut Reus constitui, & legitime terminari valeat: Quapropter examen hoc Testium, quod ante litem contestatam, & Rei constitutionem fit, est tantum & vocatur informatio summaria & offensiva, seu Processus informationis, seu potius pars illius ad hoc principaliter instituta, ut Reus legitime constitui, & examinari valeat.

Dicitur notanter *principaliter ad hoc instituta*; quia, si Reus repetitionem illorum Testium non desiderat, consequenter illos pro rite examinatis habet, etiam ad convincendum, condemnandum Reum plene probare valent, ut bene observat Ludovicus de Amenn *in Pract. Crim. tit. Quam formam 7. q. 1. n. 25.* & alii. Hinc

Provide facit judex, si in Summaria informatione 362
ante constitutionem rei tot examinet testes, quot etiam ad plenam probationem sufficiunt, ut, si dein Reus illorum repetitionem non urgeat, ne contra aliquem legitime excipiat, sine ulteriori examine ad convincendum etiam & condemnandum Reum sufficere valeant.

Porro ut testes tam ante, quam post constitutionem rei 363
rite examinentur, sequentia bene observat. *Primo*, an testis non sit inhabilis ad testificandum. Quinam autem testes sint habiles, & qui inhabiles, habes ample *l. 2. tit. 20. de Testibus*, ac etiam *in Practica Crim. nostra tit. 15. Testes*. Ad cognoscendum autem, an sit habilis, juvat præmittere interrogat. generalia modo infra ponendo *n. 371.*

Secundo, & ut statim ante initium examinis, expri- 364
mat, an Testis ex Officio sit assumptus, seu ab Accusatore productus vel examinatus.

Tertio, ut ante examen eidem imponat juramentum de 365

dicenda veritate, ipsumque moneat de obligatione, quam habet ad dicendam veritatem, & qualis Deo, iustitiæ & proximo iniuria inferatur, si veritas tacetur vel mendacium in iudicio profertur.

366 *Quarto*, ut omnes singillatim, & non duos simul examinet; alias examen esset nullum.

367 *Quinto*, Bene facit, ut interrogatoria, quæ Testibus preponere intendit, prius in sperata schedula, Testi tamen non manifestanda, annotet, pro auditorio memoriæ, debet etiam adlaborare, ut clara & distincta habeatur depositio Testis, qui, si vacillare, variare, ut tergiversari videtur, adhortatione urgeri, & interrogatoriis fatigari debet, interrogando etiam; *Quart modo ita deponat, cum prius alter dixerit? Quomodo potuerit hoc esse, stante tali circumstantia, qua asseruit &c.*

Sexto, debet Judex quemvis interrogare de causa scientiæ, id est, unde sciat hoc, quod deposuit: Et hoc interrogatorium fieri solet, etsi jam pateat ex depositis causa scientiæ; quia evacuare debet; proponitur autem tali modo: *interrogatus in causa scientiæ*. Resp. &c. Si autem jam constat de ea Resp. Intellectum; supra nempe.

Septimo, summopere, & sub pæna nullitatis cavere debet ab interrogatoriis suggestivis, id est talibus quibus quasi suggeritur Testi quid respondere debet.

368 *Octavo*, debet Auctuarius dicta, seu depositione Testium tam pro, quam contra Reum fideliter scribere, & inferre Actis; & quidem lingua vernacula, ac quantum fieri potest, de verbo ad verbum; vel saltem genuinum sensum deponentis. Pariter debet Judex interrogatoria in lingua vernacula proponere Testibus, & aliis; Actuarius vero inserit illa Actis idiomate latino.

369 *Nono*, si Testis sit absens, & ipse Superior Major tanquam Judex ordinarius format Processum, potest ipsum vocare per litteras familiares Missivas; quod idem facere potest Judex delegatus, si putat, quod Testis ad has sit statim compariturus; si vero inducat, vel ipsum Testem non venturum, vel Superiorem ipsius localem non daturum licentiam ad comparendum ad solas litteras familiares: debet illum citare *juridice* sequenti modo.

Frater N. Commissarius Iudex delegatus.
F. N. &c. Salutem a Domino.

Cum nobis A. R. P. Ministro Provinciali delegata sit commissio in causa, quam ex lectura literarum patentium Delegationis nobis factæ (quarum exemplar authenticum manu nostra, Notarii nostri firmatum, ac sigillo Conventus N. ubi defacto moramur, munitum hic accludimus) cognoscere poterit; Persona vero Reverentiæ vestræ. N. N. nobis in causa hac sit necessaria, harum serie in virtute Obedientiæ eidem præcipimus, ut assumpto socio per Superiorem localem assignando, ad Nos quamprimum se conferat. Sub eodem præcepto etiam Superiori locali injungimus, ut Reverentiam vestram cum socio Religioso ad Nos dimittat, Datæ: Die. Mense. Anno. Loco &c.

Fr. N. N. *Commissarius &c.*

Si Superior, vel subditus prævideretur inobediens; possent citationi tres dilationis terminis inferri, ita ut si intra illos non obediant, pœnis contumacis, aut rebellis subiaceant.

Cæterum, si Testis est præsens, per quemvis ad locum Tribunalis vocari potest, qui tamen, si recusaret venire, *juridice* citari deberet, modo supra dicto, mutatis mutandis

370 Porro, si Accusator Testes in Libello nondum denominavit, iubetur illos adducere seu denominare speciali Decreto Actis inserendo v. g.

Quandoquidem Accusator nullos adhuc denominavit aut produxit Testes, vocavit ipsum N. Judex &c. & mandavit, ut eos produceret (si vero Accusator est absens, aut alias videtur consultum, ut in scriptis mittatur illi Decretum, tunc loco *vocavit* dicitur) *Ideo N. Judex præsenti Decreto mandat eidem, ut illos producat. Acta sunt hæc Anno. Mense. Die Loco.*

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

371 Accusator autem habito Decreto potest testes vel simul, vel unum post alterum denominare, si timet, ne simul nominati subornentur, terreantur &c. & quidquid faciat, notat Actuarius v. g.

Accusator autem præcepto mandato respondit: sed denominaturum quidem Testes, verum ex justo motivo non omnes simul, sed successive unum post alterum examinatum, prout etiam 1. denominavit N. N. Postea incipit examen Testium modo, quo sequitur.

Vocatus igitur coram A. R. P. Provinciali N. N. compa- 372
ruit. Fr. Homobonus N. Testis a parte productus, qui delato sibi juramento de dicendo veritate, quod tacto pectore more Sacerdotali, vel tactis sacris Paginis (si est Laicus) *præmissa adhortatione debita deposuit, ut sequitur.*

Testis 1. Fr. Homobonus

Ad Interrogatoria Generalia.

1. Interrog. Quomodo vocetur? Resp. vocor F. Homobonus.

Notandum, quod quamvis dispositiones seu responsa testium debeant scribi idiomate materno & consequenter apud nos Germanico, tamen hic exprimantur latine, ex eo, quia non quivis Lector linguam Germanicam intelligit.

2. Interrogatus: Cuius ætatis existat? Resp. Ago annum quadragesimum.

3. Interrog. Ubinam existat de Familia, & quamdiu? Resp. Sum per 4. annos in hoc conventu N.

4. Interrog. Cujus conditionis, vel Officii existat? Resp. Sum Sacristanus in hoc Conventu.

5. Inter. An sciat, vel imaginari sibi possit causam vocationis suæ huc? Resp. Non.

Si responderet, se scire vel imaginari sibi posse, debet Iudex mandare, ut edicat, causam, quæ manifestata si præbet ansam ulterius interrogandi, an forsan non fuerit subornatus? debet Iudex id facere; si autem talis ansa non præbetur, pergit reliqua Generalia interrogare.

6. Inter. An noscat Fr. Mævium.

9. Unde, aut quomodo noscat ipsum.

8. Inter. An non sit sanguine iunctus F. Titio? Resp. sum quidem, sed quinto gradu.

9. Inter. An non habeat inimicitiam cum F. Mævio? Resp. Non.

10. Inter. An non ab aliquo instructus, requisitus, aut rogatus fuerit, quid, vel quomodo respondere debeat? Resp. Venit quidem F. Titius N. & rogavit me, ut testimonium perhiberem de &c. tamen, sed nihil desiderare, quam ut nudam veritatem deponam prout coram Deo & in conscientia invenio.

11. Inter. An non convenerint Testes inter se, quid, & quomodo respondere vellent? Resp. Collocuti quidem sumus de hac re, sed quivis dixerat, se depositurum, prout coram Deo, & in conscientia notitiam habet.

Hæc sunt potiora Generalia interrogatoria, quæ pro- 373
poni solent ad videndum, an non Testis sit inhabilis, aut exceptionem patiens: Et quamvis nonnulla iam sint nota dici de Teste v. g. nomen, ætatis, officium, Conventus ipsius &c. tamen desuper interrogari debet, ut etiam Iudex *ad quem* cognoscat qualitates Testium casu, quo forsan ad ipsum appellare contingeret.

Cæterum licet plura alia interrogatoria Generalia formari possent, v. g. An hoc anno saltem semel communicaverit? An non fuerit excommunicatus? An unquam processatus? &c. tamen si de his aperte constat, iis omissis subiungitur ultimo interrogatorio.

Ad reliqua Generalia recte.

Finitis interrogatoriis Generalibus proponuntur Testi 374
a Iudice specialia, præmissa Rubrica, super quo Articulo examinandus erit: ubi notandum, quod quamvis plures DD. generice moneant, Testes non statim debere interrogari oude, vel crude de Reo, vel illius delictis in specie, sed prius in genere & a longe, ac per ambages, donec successive veniatur ad ipsum delictum, de cuius etiam circumstantiis loci, ac temporis postea indagandum erit.

Verum DD. loqui videntur in casu, quo Processus instituitur per viam Inquisitionis *generalis*, aut *mixtæ*, vel *specialis* ex mero Officio, non autem quando instituitur processus & Inquisitio specialis per viam accusationis, vel denuntiationis iudicialis, oblato Libello rite articulato, Cum enim in his duabus viis delictum, & Delinquens *judicia-*

dicialiter jam sint manifesta, & Judex non procedat ex mero Officio, sed ad instantiam Partis, quæ debet satisfactionem præstare, si in probatione deficiat, nulla videtur necessitas prius in genere, ac per ambages, & a longe interrogare de delicto, & Delinquente, præsertim si Libellus Articulatus, seu cum articulis, & denominatione testium offeratur juxta formam supra *n.* 354. specificatam siquidem communis Tribunalium praxis habet, ut Testes denominati super Articulis oblatis, non per ambages & a longe, sed finitis interrogatoriis generalibus immediate & directe interrogentur, an sciant Articulum, qui eis prælegitur, esse verum; dein interrogentur de causa scientiæ; circumstantiis, contestibus &c.

376 Accedit, quod Inquisitio *specialis* in hoc essentialiter differat a *Generali & mixta*, quod in his generaliter tantum, in illa vero specialiter indagetur de delicto & Delinquente; consequenter necesse non est, ut in Inquisitione *speciali* ad instantiam Partis accusantis, vel *judicialiter* denuntiantis instituta, Testes de delicto & Delinquente in genere, & per ambages interrogentur, sed possunt de iisdem statim in specie juxta tenorem Accusationis vel Denuntiationis interrogari, præsertim si Libellus vere Articulatus offertur, dummodo vitentur suggestiva interrogatoria.

377 Nec dicas, hoc ipsum esse interrogatorium suggestivum, si Testes statim in specie interrogentur de delicto & Delinquente, v. g. *An F. Mævius vulneravit F. Justum; l. 1. §. Quæstionem ff. de q.* Resp. distinguendo *Antecedens*; est interrogatorium suggestivum in Inquisitione *Generali & mixta*; vel *speciali* ex mero Officio, conceditur; in *speciali* autem ad instantiam Partis cum denominatione Testium, instituta, negatur; hoc ipso enim, quod in hac jam præsupponantur tot indicia, aut probationis media, ut probari valeat, interrogatorium de delicto & Delinquente in specie fieri potest, præsertim, si Libellus Articulatus cum designatione Testium offertur.

378 Dices. Reus etiam in Inquisitione *speciali* non statim in specie & directe, sed a longe & per ambages interrogatur de delicto; ergo nec Testis. Resp. negando *Cons. & paritatem*. Disparitas est; quia, cum de Republica agatur vindicta, prudenter timetur, quod, nisi ita a longe interrogetur, & capiatur in sermone, crimen negaturus, & veritatem celaturus sit; secus in Teste, cum enim de causa ipsius non agatur, præsumendum est, eum propter alios perjuria in publico judicio non commissurum, sed veritatem absque hoc quod a longe, & per ambages inducatur, edicturum.

379 Si tamen placet Judici, & ex aliqua ratione expediens ei videtur, etiam Testem per ambages & a longe interrogare liberrime id facere poterit. Cujusmodi interrogatoriorum formula super diversis materiis abunde habes apud Ludov. de Ameno in Formulario Criminali, *sect. IV.*

380 Cæterum conformiter dictis post interrogatoria generalia Judex statim descedit ad specialia: Et quidem si Libellus Articulatus fuit oblatus, ut supra *n.* 354. prælegit prius Testis Articulatus, & interrogatus, an sciat Articulum esse verum; Actuarius autem cuncta inserit Actis modo sequenti.

Ad specialia super Articulo II.

1. Interrogatus, An sciat Articulum esse verum? Resp. Scio, Articulum esse verum.

2. Interrog. in causa scientiæ? Resp. Quia ipsemet eam vidi apud illum.

3. Interrog. Quando, & qua occasione eam viderit apud illum? Res. Ante viginti circiter dies, perdideram enim meam clavem ad cellam, & absente R. P. Superiore locali eam aperire, & intrare non valens lamentabar coram F. Mævio, dixit ille ad me; sis sine cura, ego jam aperiam; arreptaque ex sacco clave Regia cellam meam aperuit,

4. Interrog. de Contestibus? Resp. Fr. Justus etiam præsens erat.

Et quoniam idem Testis super Articulo 4. & 7. fuerat designatus, super iisdem etiam statim examinare illum voluit A. R. P. Provincialis. Et quidem

Super Articulo IV.

1. Interog. An sciat Articulum esse verum? Resp. Articulum esse verum quoad omnes circumstantias.

Notandum, quod quando unus Articulus habet plura membra, prout habet 4. iste supra *n.* 354. specificatus, (dicit enim, *quod nocturno tempore, janua interiori jam clausa, prope Altare B. V. M. in templo hinc inde circumspiciens. § Man fueris visus*) debet Judex Testi non tantum prælegere Articulum, sed ipsum monere, ut ad omnia bene attendat; imo expedit, ut de membro ad membrum interroget, ne quid ex inadvertentia affirmatur. Quamvis enim non sit necesse; ut singula interrogatoria de membris Articuli exprimantur in Actis.

2. Int. De causa scientiæ? Res. Vidi ipsum meis oculis.

3. Interrog. De Contestibus? Resp. eram solus; quia dum ex Officio volebam visitare Ecclesiam, an nemo ibi lateret, deprehendi Fr. Mævium: audivi quidem esse etiam aliquem supra in Oratorio, sed ignoro, quis fuerit, & an etiam viderit Fr. Mævium.

4. Interrog. Quid dixerit ad Fr. Mævium ita deprehensum. Resp. Interrogavi eum, quid ipse hic tam sero faceret, ad quod ille habui ex certa causa confidentiam ad B. V. Mariam.

Super Articulo V.

1. Interrog. An sciat Articulum esse verum? Resp. utique scio.

2. Interrog. In causa scientiæ. Resp. Quia ipsemet deprehendi ipsum.

3. Interrog. De Contestibus. Resp. Eram solus.

Super Articulo VII.

1. Interrog. An sciat Articulum esse verum. Resp. Articulus est verus.

2. Interrog. In causa scientiæ. Resp. Vidi ipsemet tam calices nostros, quam monilia B. V. M. apud memoratam Bibianam: dum enim ante tres septimanas Sacristiæ linea quædam paramenta lavandu portarem, & hypocaustum intrarem, erat cista illius semiaperta, in qua vidi duos calices involutos, & partem monilium non satis coopertorum.

3. Interrog. Quomodo scire: & dicere possit, fuisse nostros calices, & monilia, cum non plene viderit. Res. Hoc colligo inde: partim quia ipsa utpote paupercula calices & monilia aliunde habere non potest: partim quia est valde suspecta cum Fr. Mævio, cum quo solo illa solam tempore importuno in illa distincta Capella N. deprehendi: partim quia, ut audio, ex litteris Fr. Mævii ad eam missis, desumitur.

4. Interrog. An, & quid propterea locutus sit ab Bibianam. Resp. Dissimulavi, cogitans, quod prius vellem indicare Superiori.

5. Interrog. Num indicaverit Superiori, & quid ille resolverit? Resp. Omnino indicavi ei, qui audita narratione mandavit mihi, ut illico iterum accederem, & in primis bonis verbis, dein minis conarer, ut fateatur, unde habeat, & injuste accepta restituat. Obedivi, sed nil effeci, illa enim cuncta negabat, dicens, nec calices, nec monilia in suam domum venisse; ad quod dum ego reposui; tamen ego vidi illos in cista; illa statim aperuit cistam, & permisit me omnia lustrare, sed nihil amplius inveni, absconderat enim alibi.

6. Interrog. de Contestibus. Res. F. Benedictus semper erat mecum, quando fui apud puellam Bibianam.

7. Interrog. An nihil aliud haberet dicere ad propositum? Resp. Non.

Quando examen alicujus Testis finitur, debet Actuarius Testis prælegere factam suam depositionem, ad hoc, ut addere, minuere, vel mutare valeat, si ex majori reflexione id forsan necesse judicaret. Casu quo autem in uno vel alio quid minuit, addit; vel immutat, debet id Actuarius inserere Actis. Depositionem dein suam sibi prælecta jubetur Testis subscribere & silentium de depositis in examine servare. Hinc universalis formula conclusionis in quocunque examine Testis est sequens. 381

Quibus habitis & in quantum acceptatis, ad mandatum A. R. P. Provincialis prælegi memorato Testi suam depositionem, cui cum nec addere, nec demere quid voluisset, jussus est subscribere (si Testis est Laicus scripturæ ignarus, facit loco subscriptionis manu propria signum Crucis, & loco *jussus est subscribere*, dicitur *jussus est manu propria formare signum Crucis*, utpote *litterarum ignarus*) *addito formali obedientiæ præcepto, servandi secretum de depositis in hoc examine. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.*

Ego Fr. Homobonus deposui ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si vero addere, vel demere, aut mutare quid vult; etiam notatur in Actis, & post illa verba *prælegi Testi suam depositionem* ponitur, *cum audisset, dixit, in illo loco, ubi sonat &c. addatur, vel dematur, vel ponatur &c. recordor enim, quod fuerit ita &c.* dein fit subscriptio.

382 Quod si examen unius testis ob interveniens negotium aut impedimentum, vel temporis circumstantiam ioterrumpitur, ita ut absolvi nequeat, debet in Actis notari sequenti modo.

Quoniam ob horæ tarditatem, seu ob urgens negotium A. R. P. Provincialis examen præfatis testis complete expedire non potuit, decrevit illud ad interim terminare; animo tamen id ipsum opportuno tempore iterum reassumendi, & perficiendi; Testes vero prælecto sibi examine, acceptisque si, & in quantum ipsius depositionibus subscribere jussus, & imposito silentio dimissus fuit, salvo jure &c. Acta sunt hæc die, mense, anno, &c. loco.

Ego Fr. N. Testis affirmo ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

383 Quando postea iterum ressumitur, & continoatur examen ejusdem Testis prius ioterruptum, sequenti modo registratur in actis.

Die. Mense. Aono. Loco.

A.R.P. *Provincialis volens continuare examen Testis N. ex causa præfata interruptum, vocari illum coram se fecit, & denuo obtulit juramentum de dicenda veritate, quod ille deposuit actu &c. ac alterius respondit, ut sequitur.*

8. Ioterrogatus; &c.

384 Si vero examine unius testis completur, fit clausula uti supra n. 381. & vocatur, examinaturque alius testis sequeoti modo.

Testis secundus Fr. Justus N.

Quia hic Testis ob vulnus ad constitutum locum Tribunalis venire non poterat, A. R P. *Provincialis me socio accessit illum in infirmaria decumbentem, qui deposito juramento more Laicis consueto deposuit, ut sequitur.*

Ad Generalia.

1. Interrogatus, Quomodo vocetur? Resp. Vocor Fr. Justus.

2. Interrug. cujus ætatis, condirionis & officii existat? Resp. annum 45. jam complevi, ex obdientia ago officium sartoris.

3. Interr. &c. ut supra de Generalibus ioterrogatoriis.

Ad specialia super Articulo secundo.

1. Ioterrog. An sciat Articulum esse verum? Resp. Ita, socio Articulum esse verum.

2. Interrog. In causa scientiæ; Resp. vidi apud Fr. Mævium propriis oculis talem clavem.

3. Inrerrog. Quando, & ubi viderit illum? Resp. Fr. Homobonus aliquaodo perdiderat clavem suam ad cellam: quod audiens Fr. Mævius dixit ad illum, se velle statim aperire, uti & fecit per clavem regiam e sacco extractam.

4. Interrog. Quando id contingerit? Resp. Diei determinatæ non amplius recordor, bene tamen scio, id hoc mense contigisse.

5. Interrog. de Cootestibus? Resp. Intellectum.

6. Interrog. quare oon indicaverir Superiori? Resp. Non libenter incæpi turbationem in Conventu, quæ secuta fuisset, ex correctione & confusione Fr. Mævii, utpote hominis perditi, & vix non desperati.

Et quia idem Testis super aliis quoque Articulis octavo nempe, nono, & decimo fuerat denominatus, super iisdem etiam statim examinavit illum A. R. P. Provincialis. Et quidem

Super octavo Articulo.

Interrog. Ao sciat Articulom esse verum? Resp. scio certo, Articulum esse verum.

2. Interrog. Io causa scientiæ? Resp. vidi monilia & calices in ipsius Cella.

3. Interrog. quomodo, & qua occasione eas videre potuerit? Resp. aliquando assuens Fr. Mævio habitum, subito, & nihil mali cogitans intravi cellam, ubi vidi quod præfatos calices, & monilia imponere vellet magnæ cuidam scatulæ: Ego terrefactus interrogavi ipsum, amore Dei, unde habet ipse hæc? ipse vero magis territus & confusus statim ad geoua provolutus rogavit me per omoia, ne ipsum patefacerem, fateri se, quod a diabolo deceptus ea sit furatus, hodie vero ad noctem aliis dormientibus iterum certo restituere vellet. Ego correctione fraterna, quantum potui, ei data discessi, expectans, an promissum esset servaturus. Et, cum viderem, illum promisso non stetisse, accessi illum altera die, & monui eum serio, ut illico redderet furtive ablata, ni vellet, ut statim adirem Superiorem. Ad quod ille, scito Fr. Juste, quod ego ista jam miserim alio, & omnia non tantum negaturus, sed etiam contra te tanquam Calumniatorem acturus sim, si me apud superiorem manifestas; quia oihil potes probare.

4. Interrog. quando id contigerit? Resp. primum ante 14. dies.

5. Interrog. Ao iudicarit Superiori locali? Resp. Non statim sed tunc primum, quando inaudivi, quod & alii dicta monilia, & claves viderint apud puellam Bibianam, cum qua est suspectus Fr. Mævius, & quod essent ioterceptæ litteræ idem annuentes.

6. Intetrog. Quid fecerit dein Superior? Resp. Custodiendi causa inclusit illum in carcerem.

7. Ioterrog. De contestibus? Resp. Fui solus.

Super Articulo nono.

1. Interrogatus, an sciat Articulum esse verum? Resp. Utique scio, esse verum.

Interrog. In causa scientiæ? Resp. Superior deputaverat me, ut subinde viderem, an non Fr. Mævius tentaret effringere carceres; hinc quia aliquando oocto diu audieram strepitum, surrexi; & accessi locum carceris, quem januis confractis vidi apertum, &c. Fr. Mævium actu currentem contra me. Ego apprendi ipsum, & clamavi pro auxilio, ille autem fortior prostravit me in terram, & quia dimittere illum nolui, scilicet ibidem jacentem aliquoties gravissime me percussit in capite, & semimortuum relinquens cucurrit ad portam, quam aperuit, utique clave sua regia.

3. Inter. Quando hoc contigerit? Resp. Ante 13. dies.

4. Inter. De Cootestibus? Resp. Eram solus, quando res contingit, venerunt qoidem postea alii, sed nimis sero.

Super Articulo decimo.

1. Interrog. An sciat Articulum esse verum. Resp. Pro dolor! non tantum scio, sed etiam sentio esse verum.

2. Inter. Io causa scientiæ? Resp. Intellectum supra.

3. Inter. De contestibus? Resp. Intellectum supra.

4. Inter. An & nil aliud habear, quod diceret?

Resp. Nil aliud habeo, quam quod amore Dei rogem pro ipso, ne propter me puniatur; ego ex corde eidem ignosco paratus etiam pro ipso sustinere pœnam, quæ eidem dictabitur.

Quibus habitis, ac sic, & in quantum acceptatis, ad mandatum A. R. P. Provincialis prælegi Testi suam depositionem, cui cum nil addere, nec demere vellet, jussus est mauu propria formare hic in actis signum Crucis, utpote litterarum ignarus, & imposito formali obedientiæ præcepto servandi secretum de depositis in examine, dimissus est, Acta sunt hæc die, Mense. Aono Loco.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testem in ordine denominationis tertium & quartum, quia sæculares erant. Servitialis scilicet noster N. & Faber ferrarius N. A. R. P Provincialis examinare distulit, ut si forsan eis non indigeret, illos omnino omittere posset; hioc assumpsit testem io ordioa denominationis quidem quintum, in ordine examinis vero tertium.

Notandum hic, debere Judicem Regularem ad vitanda scandala, & parcendum famæ Religionis pro possibili supersedere a testibus sæcularibus, ita, ut quamdiu spes superest, posse absque illis sufficientia haberi ad Reum constituendum, & veritatem eruendum, ab eis abstinere debe-

debeat; quamvis enim seculares potius ædificari, quam scandalizari deberent videntes, quod delicta etsi rarissima in religione commissa, tamen exacte inquirantur, & tam severe puniantur; nihilominus, quia ab uno statim ad alios argumentari solent, pro possibili abscondere expedit causas huiusmodi a secularibus.

Testis tertius Fr. Benedictus.

Ad Generalia.

386 1. Interrogatus, quomodo vocetur? Resp. Vocor Fr. Benedictus.

2. Interrog. cujus ætatis, conditionis, & officii existat? Resp. 50. annum iam complevi, sum simplex confessarius in hoc Conventu aliud officium non habens.

3. Interr. &c. Fiunt reliqua Generalia ut supra *n.* 372.

Ad Specialia super Articulo quarto.

1. Inter. An sciat, Articulum esse verum quoad omnes circumstantias? Res. Ita, excepta illa circumstantia, qua dicit Articulus Fr. Mævium hinc inde circumstantia, an nemo eum observaret, quia ad hoc non attendi.

2. Inter. in causa scientiæ? Resp. quia dum illo tempore eram superius in Oratorio visitans Venerabile, & peragens meam exiguam devotionem, vidi illum, ut habet Articulus.

3. Interrog. de Contestibus? Resp. postquam Fr. Mævius aliquali tempore erat prope Altare B. V. M. venit Sacristanus Fr. Homobonus & allocatus est eum; quid autem dixerit, non bene percepi.

Super Articulo septimo.

Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. quamvis non physice, tamen moraliter scio esse verum.

2. Inter. In causa scientiæ Res. inde scio; quia dum nuper cum F. Homobono iveram ad puellam Bibianam; vidi duos calices linteo involutos, ac penes illos monilia secundum partem.

3. Inter. Ubi erant illi calices? Resp. erant in cista semiaperta.

4. Inter. Quomodo scire potuit, esse calices, cum fuerint involuti! Resp. ex figura facile cognovi.

5. Inter. Quomodo scire potest, esse nostros calices Resp. Ideo præcipue; quia dum postea ex mandato Superioris eam iterum accessimus ad disponendum; ut nobis mysterium patefaceret, & injuste accepta restitueret, ipsa negavit, quod aliquando calicem habuerit, & monilia, prout etiam a cista removit: Profecto si non nostri, sed alii calices fuissent causam ita negandi non habuisset.

6. Interrog. De Contestibus? Resp. Intellectum.

7. Interrog. An nil aliud haberet dicere? Resp. Non.

Quibus habitis, si & in quantum acceptatis &c. *fit clausura ut supra n.* 381.

Ego Fr. Benedictus affirmo ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Arrepto jam ad subscribendum calamo dixit: audivi, quod etiam suspectas litteras scripserit puellæ Bibianæ: sed quia apud Acta iam erant, ulterius desuper non interrogavit, sed subscribere testem fecit A. R. P. Provincialis

Ego F. Benedictus N. Testis deposui ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testis quartus Fr. Benignus.

Ad Generalia.

387 1. Interrog. quomodo vocetur, &c. ponuntur Generalia ut supra *n.* 372.

Ad Specialia supra Articulo decimo.

1. Interr. An sciat Articulum esse verum? Resp. certo quidem non scio (quia non interfui) tamen non dubito esse verum.

Interrog. in causa scientiæ, vel opinionis? Resp. Audivi in mea cella prius strepitum, dein Fr. Justum alta voce clamantem, accurite, juvate, Fr. Mævius vult aufugere; quod audito statim eucurri, & Fr. Justum graviter vulneratum penes carceres jacentem inveni; qui mihi narravit eum a Fr. Mævio, quem aufugentem apprehendit, & dimittere noluit, ita esse vulneratum, cui utique in istis circumstantiis credendum est.

3. Interrog. de Contestibus? Resp. post me plures accurebant quibus eadem narravit F. Justus.

4. Interrog. An nihil aliud haberet dicere? Resp. Non: sed laudo divina Judicia, quod iste infelix homo ad propriam suam salutem tandem in manus judicis venerit, qui ob tepidam suam vitam & alia mala signa alias plane in periculo perditionis æternæ fuisset; presertim, quia correctiones & monita Superiorum haud amplius curabat.

Quibus habitis si & in quantum acceptatis &c. *fit clausula & subscriptio ut supra n.* 381.

Ego Fr. Benignus ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testis quintus Fr. Fidelis.

Ad Generalia.

1. Interrog. Quomodo vocetur, &c. ut supra *n* 372. 388

Ad Specialia.

Super Articulo undecimo.

I. Interrog. An sciat Articulum esse verum? Resp. Utique scio. 389

2. Interrog. in causa scientiæ! Resp. Dum actu inciperet Testis narrare causam scientiæ, venit Janitor, & dixit adesse Excellentissimum Dominum N. & velle in ardua causa loqui A. R. P. Provinciali; qui proinde decrevit examen Testis interim terminare, animo tamen illud opportuno tempore iterum reassumendi, Testis vero prælecto sibi examine, acceptisque si & in quantum ejus depositionibus subscribere, & silentium de depositis servare jussus est. Acta sunt hæc die Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. Fidelis ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Eodem die & loco A. R. P. Provincialis volens continuare examen F. Fidelis, prius ex prefata causa interruptum, vocare illum coram se fecit, qui præstito iterum juramento de dicenda veritate deposuit ut sequitur. 390

3. Interrogatus igitur de novo in causa scientiæ? Resp. Postquam superior localis a viro fide digno certificatus, & plane informatus, quod Fr. Mævius in domo Bibianæ, & quidem in certo loco lateret animo, data occasione, nescio quorsum fugiendi, misit me, & Fr. Angelum ad præfatam domum data prius instructione; quomodo non habere debeamus, ut F. Mævium capere, & ad Monasterium reducere possimus, Obedientiæ & instructione conformiter accessimus domum memoratam, & habito prius discursu indifferenti manifestavimus Bibianæ nostram commissionem; illa indagata negavit, & pernegavit omnia, iurans, quod jam per 14. dies non viderit Fr. Mævium. Nos econtra petivimus, ut aperiret nobis cameram, ubi Fr. Mævius esse dicebatur: renuit illa; nos minitabamur Potestatem secularem: ipsa vero magis indignata & plena furia jussit nos e domo sua discedere, nos minime attendentes ejus furiam, adhuc instabamus, ut illico nobis aperiret, alias essemus vim illaturi, timebamus enim ne Mævius cuncta audiens e fenestro prosiliret: Et cum verbis nil efficeremus, F. Angelus januam vi effregit; qua estracta Fr. Mævium sub lectica absconditum invenimus, quem optimis verbis rogavi & monui, ut ad evitanda scandala ultro nobiscum ad Monasterium se conferret, alias vim certe experturus. In discursu fatebatur, quod per 8. dies hic jam hæreret absconditus, expectans occasionem Romam ad Generalem se conferendi.

4. Interrog. de Contestibus: Resp. Intellectum, Fr. Angelus erat præsens, & Bibiana.

5. In-

5. Inter. An nihil aliud haberet dicere? Resp. Non. Quibus habitis &c. *Clausula ut supra n. 381.*

Ego Fr. Fidelis confirmo ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Testis quartus Fr. Angelus,

Ad Generalia,

1. Interrogatus, quomodo vocetur &c. *ut supra numer. 372.*

Ad Specialia supra Articulo Undecimo.

1. Interrog. An sciat Articulum esse verum? Resp. Omnino.
2. Interrog. In causa scientiæ? Resp. Audivi ex ore ipsius, quando Fr. Fidelis, & ego ipsum de domo Bibianæ ad Monasterium reduximus.
3. Inter. de Contestibus? Resp. Intellectum.
4. Interrog. An quid aliud haberet dicere? Resp. Non: nam qualiter peracta sint, dum F. Mævium deprehendimus, jam notum suppono.

Quibus habitis &c. *fit clausula ut supra n. 381.*

Ego F. Angelus ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis,
Ego Fr. N. Actuarius.

De Recognitione, & Comparatione Litterarum, seu scripturæ.

S U M M A R I U M.

391 *Decretum, & modus recognoscendi Litteras, seu scripturas.*
392 *Modus examinandi Testes super Recognitione Litterarum.*
393 *Debet subinde etiam fieri comparatio Litterarum, & quomodo: ac n. seq.*
394 *Præstat ad eam assumere peritos in arte ex Ordine.*
395 *Praxis deputandi pro Comparatione peritos in arte.*
396 *Judicium peritorum de Litteris, & oblatio illius.*
397 *Non semper requiritur; ut Recognitio, & Comparatio litterarum simul fiant, sed plerumque sufficit una.*

391 Auditis prefatis testibus A.R.P. Minister Provincialis volens pergere ad Recognitionem & Comparationem Litterarum F. Mævii interceptarum juxta Articulum 6. tum misit ad cellam dicti F. Mævii, & curavit sibi afferri ex illa alias scripturas manu illius certo exaratas, si quæ ibidem invenirentur. Et inventi atque allati sunt ad A. R. P. Provincialem aliquot quaterniones, qui manu F. Mævii dicebantur scripti, quibus habitis curavit sibi afferri varias diversarum manuum epistolas & scripturas, ad videndum, an Testes ex illis scripturam Mævi eisdem commixtam noscerent. Ad quem finem decrevit vocare, & examinare Testes manum & characterem Fr. Mævii bene agnoscentes. Acta sunt hæc Die. Mense Anno. Loco.

392 Vocatus igitur comparuit F. Gervasius N. & deposito juramento de dicenda veritate deposuit, ut sequitur,

Ad Generalia.

1. Interrog. Quomodo vocetur? Resp. Vocor F. Gervasius N.
2. Interrog. &c. *Fiunt interrogatoria Generalia ut supra num. 372.*

Ad Specialia.

1. Interrog. An cognoscat Fr. Mævium. Resp. Optime cognosco.
2. Interrog. An habeant, vel habuerint familiaritatem & correspondentiam ad invicem? Resp. Ante hac bene, sed per duos annos non amplius.
3. Interrog. An scripserint etiam ad invicem & quoties Resp. Ita, valde sæpe ad invicem scripsimus.
7. Interrog. An bene cognoscat characterem & manum: F. Mævii? Resp. Perfecte cognosco,
5. Interrog. An habeat adhuc aliquas epistolas ab eo. Resp. Jam omnes combussi.

Si respondet affirmative jubetur illas afferre, & quod sit, inseritur Actis, v. g.

Jussus dein attulit duas epistolas a F. Mævio acceptas, quarum prima data Monachii die... incipit, *ponatur initium Epistolæ*; altera Landishuti die.... incipit &c.

6. Interrog. An inter alias plures Scripturas cognosceret manum, & caracterem Mævii Resp. Inter mille cognoscerem.

Tunc A. R. P. Provincialis varias scripturas una cum scriptura F. Mævii posuit ante Testem, ita tamen, ut nullibi alicuius scubscriptio pateret: Et dixit ei, ut seligeret modo scripturam Fr. Mævii, qui non multum deliberans extraxit unum folium dicens: Hæc est scriptura F. Mævii, prout etiam erat.

Quibus habitis si, & inquantum acceptatis &c. fit clausula, & subscriptio, ut supra *n. 381.*

Ego Fr. Gervasius affirmo ut supra,
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Simili modo examinatur alius manum scribentis Rei cognoscens (si haberi potest) ut adsint duo Testes de Recognitione Litterarum.

Si causa & circumstantiæ requirunt, potest & debet 393
etiam fieri Comparatio Litterarum: quæ tali modo fit. Una vel plures scripturæ, de quibus certo constat, esse scripturas manu Rei exarantis, afferuntur, & comparantur cum scriptura illa, de qua est quæstio, ad videndum, an characteres sint similes vel non, & consequenter an ab eandem vel diversa manu proveniant.

Et quamvis de Jure ad hanc comparationem debeant 394
adhiberi periti in arte, id est Magistri, quia alios scribere & litteras formare docent, ut bene advertit Ludovicus de Ameno, tamen apud Regulares, qui ad Juris apices non tenentur, sufficere videtur, si assumantur ex Ordine aliqui in arte scribendi perfectiores, præsertim tales: qui in sæculo apud Tribunalia fuere Scribæ, aut Præceptores, qui Juvenes docuerunt scribere; qua etiam in arte censentur periti: tales ergo vocantur, & quod sit inseritur Actis, sequenti modo.

Postea pro majori veritatis certitudine vocati compa- 395
ruere F. Guido N. & F. Magnus N. quorum prior per tres annos agebat Scribam apud Iudicem N. N. alter vero ut Præceptor plures Juvenes scribere docuit, ambo in arte scribendi satis perfecti, qui deposita juramento de fideliter exequendo officio in comparatione litterarum exercendo, & veritate dicenda jussi sunt ab A.R.P. Provinciali, ut Scripturas, quas de manu Mævii esse, certo jam constabat cum Interceptis litteris accurate diligenter & exacte considerent, atque examinent; suumque postea judicium manifestent, num ab una eademque vel diversa manu sint exaratæ. Acta sunt &c. ut supra.

Accepta commissione ad faciendam comparationem 396
Litterarum, Deputati singula juxta artem scribendi exacte considerant, atque examinant suumque judicium in scriptis presentant, quod Actis inseritur sequenti modo.

Consequenter præfati duo Fratres in arte scribendi periti scripturas sibi consignatas, & sequens desuper judicium suum in scriptis præsentarunt: incipit &c. & desinit &c. ponatur tenor judicii ab eis datus. *Quod cum ad mandatum eisdem denuo prælegerem, confirmarunt. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.*

Ego Fr. Guido affirmo ut supra.
Ego F. Magnus confirmo ut supra.

Notandum hic, non semper esse necessarium, ut *reco-* 397
gnitio litterarum per testes, & comparatio per peritos simul fiat, sed tantum si rationabilis sit inspicio, ne Litteræ sint imitatæ; secus enim quævis harum sufficit semiplene, aut etiam plus quam semiplene ad probandum contra scribentem per dicta *lib. 2 tit. 22. §. 5.*

De

De Carceratione Rei custodiæ causa.

S U M M A R I U M.

398 *Reus quandocunque est suspectus de fuga, aut ne impediat, subornet &c. Testes, custodiæ causa incarcerari potest, etiam ante initium processus.*

399 *In Ordine nostro requiritur ad hoc consilium peritorum in Conventu, si haberi possunt.*

400 *Antequam incarceretur, Reo fit Decretum, & exprimitur causa.*

401 *Forma hujus Decreti.*

402 *Si Reus a Decreto carcerationis custodiæ causa facta appellet, executio non impeditur.*

398 JAm alibi diximus, quod quandocunque Reus est suspectus de fuga, aut non terreat, impediat, vel subornet Testes, possit, imo debeat custodiæ causa carcerari etiam ante Constitutionem ipsius, imo ante initium Processus; ex habita sufficienti informatione extrajudiciali, si crimen est atrox. Potissimum autem id facere potest, & debet Judex, quando ex Processu informativo jam adsunt sufficientia ad constituendum; & examinandum reum de gravi delicto, si ut dictum, Reus est suspectus de fuga, subornandis testibus, prout etiam statuitur in Practica nostra Criminalli *tit. Reus*, §. 2. & ibi Ludov. de Ameno.

399 Juxta citatum locum in Ordine nostro judex etiam existentibus præfatis causis, custodiæ causa nullum carcerare potest, nisi cum consilio peritorum in Ordine, id est in Conventu illo, ubi Judex tunc temporis existit. Nec est necesse, ut sint Diffinitores, uti *l. c. n.* 8. bene advertit Ludovicus de Ameno, addens, quod in casu, quo desunt in simili causa periti, & periculum fugæ requirat; possit se solo carcerationem decernere judex.

400 Porro si Judex cum, vel sine concilio peritorum, custodiæ causa carcerare vult Reum, debet desuper facere Decretum, & in illo exprimere causam, ob quam incarcerat Reum, & ante omnia advertere, ne in Rei captura sæcularibus scandalum ingeratur; nisi summam aliquod scelus, & publicum commisisset, quo scandalum sæcularium inferius esset, ut bene statuitur in nostra Practica Criminali *l. c.* Decretum autem carcerandi statim ad, vel ante initium Processus potest fieri, ut sequitur.

401 *Cum Fr. N. fuerit accusatus de gravi crimine N. trahens secum gravem pœnam, ita ut inspecta natura vel malitia Rei aliunde cognita, merito suspicandum sit, ne fugiat, aut testes subornet, impediat, vel terreat, ac insuper vi informationis extrajudicialis satis appareat, ipsum revera fore condemnandum; Hinc ne Justitia fine suo frustretur, A. R. P. Provincialis cum consilio P. N. N. quos magis peritos & habiles ad propositum in hoc Conventu reputavit, decrevit, prout præsenti Decreto decernit, præfatum Fr. N. carceri custodiæ causa tradere, data commissione P. N. Priori, vel Guardiano* (si in nostro Ordine est addatur) *ita tamen, ut nec chorda, nec caputium eidem auferatur, acta sunt hæc Die... Mense. Anno. Loco.*

Ego Fr. N. ita consului.
Ego Fr. N. ita consului.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Intimato per me hoc Decreto P. N. Priori, vel *Guardiano dixit ille se statim executurum commissionem; prout post spatium iterum coram me comparuit, & retulit, se executioni jam mandasse Decretum. Acta sunt hæc &c.*

Ego Fr. N. Actuarius.

Si post processum informativum incarcerare reum vult ante constitutionem ipsius, paulo aliter, & quidem tali modo fit initium Decreti.

Consequenter cum A. R. P. Provinciali consideratis considerandis, & attentis depositionibus testium, ac indicis constet, crimen non tantum semiplene vel ultra iam esse probatum, sed etiam tam grave, ut pœnam gravem secum trahat, adeoque inspecta natura &c. Reliqua ut supra.

Si Reus a Decreto carcerationis appellat, non attendatur, sed executio fiat, quia talis appellatio effectum suspensivum non habet, sed tantum devolutivum. 402

De Constitutione Rei.

S U M M A R I U M.

403 *Examinatis Testibus in processu informativo, seu offensivo, & habita saltem semiplena probatione delicti, fit Decretum de constituendo Reo. Et quomodo? Ibid.*

404 *Dein assumuntur assessores (si nondum adsunt) qui intersint examini Rei.*

405 *Postea citatur, & constituitur Reus. Et quomodo? Ib.*

406 *Qualiter ante omnia monere, & adhortari debeat Judex Reum constitutum.*

407 *Si Reus ante sui examen, & responsiones a se dandas, petit Advocatum, vel copiam actorum, vel nomina accusatoris, aut testium, nullatenus exaudiri, sed urgeri debeat, ut prius respondeat. Et n. seq.*

408 *Aliter res se habet in processu Civili.*

409 *Si Reus est excommunicatus, prius absolvitur.*

QUando Judex cognoscit, quod ex Processu informativo, seu ex informatione summaria, seu offensiva (ita dicta, quia per visitationem Corporis delicti, examen Testium & scripturarum, quæ in illa fiunt, informatur iudex & offenditur Reus, contra quem præfata militant) delictum, in quo Reus fuit accusatus, iam plene vel saltem semiplene existat probatum, procedit ad constituendum, & examinandum Reum, nisi enim ex processu informativo constet, delictum esse saltem semiplene probatum, non potest constitui, & examinari Reus, prout iam dictum est supra *n.* 361. Unde si Judex ante semiplenam probationem delicti Reum citaret, & constitueret, illicite & invalide ageret, ac saltem in nostra Religione peccaret mortaliter, uti constet ex praxi *Crim. tit. Reus* § 5 & ibi amplius notat Ameno. Pro quo fine facit Decretum, ut sequitur. 403

Cum ex actitatis hactenus ad minimum semiplena habeatur probatio, Fr. Mævium saltem esse Reum furti monilium, suspectarum Litterarum, violentæ effractionis carceris &c.) & quando non de omnibus, sed tantum de uno, vel altero, aut aliquibus, in quibus accusabatur Reus, adest semiplena probatio, & de illis solis constituatur, & examinetur) *sicque sufficientia adesse, ut Reus constitui, & constitutus legitime examinari valeat. A. R. P. N. N. Judex decrevit, dictum Fr. N. Reum constituere, & examinare, aliaque, prout de Jure prosequi. Acta sunt hæc Die. Anno. Mense. Loco.*

Ego Fr. N. Judex &c.
Ego Fr. N. Actuarius.

Dein assumit duos Assessores Patres graves, qui obligati ad secretum intersint examini Rei, illudque semper subscribant: licet enim necessarii non sint præsertim in Processu informativo, tamen ut examini Rei intersint, necesse videtur ob multas rationes, de quibus sup. *numero* 146. 404

Assessoribus assumptis, & jam præsentibus citatur, & constituitur Reus vel familiariter, vel juridice, eo modo, quo diximus supra *n.* 369. de citatione Testium. Casu quo autem Reus iam aufugit, citatur etiam absens, de quo vide Ludovicum de Ameno *in practica Criminali formul. sect.* 5. *n.* 10. 405

Si Reus nondum fugit, sed citatus comparet, & constituitur coram Judice, debet hic ante omnia charitative Reum admonere de statu suo, videlicet; quomodo ut legitime constitutus Reum compareat, debet ipsum adhortari debite, & imponere illi iuramentum de dicenda veritate: Adhortatio præcipue fieri potest de obligatione sub mortali peccato duplici tam contra obedientiam, quam contra religionem (contra quam periurando ageret) sincere in omnibus fatendi veritatem, & ad sensum iudicis sine æquivocatione, aut restrictione mentali respondendi: In eadem adhortatione præmonere poterit, quod nisi in cunctis sincere & veridice respondeat, brevi temporis spatio 406

plu-

plurima sit commissurus perjuria (quorum gravitas etiam declaretur) indeque causam sibi duriorem faciat; Deum sibi Adversarium reddat; Judici liget munus ad clementiam exhibendam: e contra si sponte fateatur, signaque pœnitentiæ & emendationis edat. Deum & Judicem tanquam patrem pro se habiturus, pœnas diminuturus, clementemque sententiam habiturus sit &c. Præcipue autem debet ei intimare, quod delictum, vel delicta, de quibus interrogabitur, sint taliter in Actis probata, ut Judex ipsum legitime interrogare, & consequenter Reus ad interrogationes sub obedientia, sub culpa, ac pœna perjurii respondere teneatur.

407 Quod si Reus id credere nollet, sed se innocentem diceret, ac propterea peteret copiam Processus hactenus formati, vel Libellum accusatorium, aut depositionem testium, aut nomina eorum &c. nullo modo ei deferre potest, aut debet Judex, sed econtra urgere Reum, ut prius ad cuncta proponenda respondeat; alia enim, si prius sciret Reus, quæ contra ipsum proposita, & deposita essent, item quæ, & qualiter probata existerent, facile præparare se posset ad respondendum, suasque per responsiones indicia evacuare, & facere posset, ut Processus effectu careret.

408 Hinc quamvis in causa & Processu Civili Libellus communicetur, statim ac Reus citatur, & post litis contestationem etiam communicentur Articuli &c. idemque de rigore Juris fieri debere in Processu Criminali, velint nonnulli, tamen consuetudine (quæ est optima Legum interpres) jam introductum habetur; ut antequam ad cuncta respondeat Reus, nec Libellus, ne depositiones testium, nec quid aliud ex Actis communicetur, nec Patronus seu Advocatus assignetur: idque ob rationes *n. præc* assignatas, uti cum aliis bene advertit Ludovicus de Ameno *Tit. XIX. §. IV. n. 15.*

Actuarius vero factam Rei constitutionem, ejusque præstitum juramentum, ac Judicis adhortationem præmissam, Actis inserit sequenti modo.

Anno. Mense. Die. In Coventu &c. in Camera N. utpote loco pro Tribunali erecto vocatus & canonice constitutus fuit coram A. R. P. Provinciali, & RR. PP. NN. Assessoribus, & me Actuario N. F. Mævius N. Reus in causa principali, qui declarato illi statu causæ suæ (videlicet, quod in actis habeantur ea, quæ requiruntur ad eum Juridice constituendum & examinandum ut Reum; præmissaque monitione, quod sub gravissimo peccato mortali, & æterna damnatione teneatur ad sensum, & mentem Judicis sine dolosa æquivocatione, aut restrictione mentali sincere ac simpliciter respondere, veritatemque fateri: accedente præsertim juramento de dicenda veritate quod tacto pectore præstitit) ad factas interrogationes respondit, ut sequitur.

409 Notandum hic, quod si reus ex delicto aliquo, de quo jam constat, esset excommunicatus, deberet, dum constituitur, ante omnia absolvi ab excommunicatione, & absolutio facta inseri relationis huic constitutioni, v. g. post verba illa: Reus in causa principali: ita fieret relatio: Et quia per legitimas probationes, prout in Actis sufficienter constat Reum commisisse delictum, ac propterea in excommunicationem incidisse, ideo A. R. P. Provincialis eum absolvit præcise ad effectum adstandi, & se tuendi in iudicio, & non aliter, ac cum reincidentia; cum ipse non possit probare se esse absolutum.

De Recusatione Judicis, Actuarii, vel Assessoris.

S U M M A R I U M.

410 *Si Reus recusare vult Judicem, potest id facere statim ac rescit, ipsum incipere processum informativum contra se; vel potest expectare, donec citetur, & constituatur.*
411 *Et quomodo?*
412 *Reus debet in libello Recusationis allegare causam coram Judice recusato, qui eam examinat, & si justam reperit, recusanti defert.*
413 *Forma, & praxis recusandi Judicem.*
414 *Forma acceptandi libellum Recusationis, & alium concedendi Judicem.*
415 *Si causa recusandi Judicem non est aperte justa, sed dubia: quid faciendum Judici tam delegato, quam ordinario?*
416 *Dubia causa potest etiam Arbitris dijudicanda committi: Et quomodo?*
417 *Forma & praxis hujus Commissionis,*
418 *Qualiter causam Recusationis examinent; & super ea pronuntient Arbitri?*
419 *Si causa recusationis est aperte falsa, aut frivola, eam ipse recusatus Judex statim rejicere, & in processu pergere potest: Forma hujus ib.*
420 *Si Reus post Recusationem Judicis etiam juste factam, et adhuc sine protestatione Judicialiter obedit, respondet &c. in eum de novo consentire videtur.*
423 *Sicut Judex, ita etiam Actuarius, vel Assessor recusari potest. Et quomodo? Remissive.*

SI Reus recusare vult Judicem tanquam suspectum, prout ex justa causa potest, optime facit, si statim ac notitiam acquirit. Judicem jam incipere formare Processum informativum contra se, Libellum Recusationis Judici offerat, sic enim eum cito prævenit, & a Processu informativo impedit. Si vero expectare vult, donec citetur: vel non scit, quod contra se Processus fiat; potest, & etiam debet Recusationem necessario facere ante litis contestationem; nam post illam, & quando semel Judici parere & litigare incœpit, præstando juramentum vel respondendo Iudici examinanti, in illum consentire censetur & eum amplius recusare non potest, nisi justa causa de novo superveniat, aut prius existens ei incognita fuerit. 410

In casu itaque, quo citatus coram Judice comparet, & hic ei juramentum de dicenda veritate imponit, nullo modo juret, sed (si recusare vult Judicem) debita cum reverentia, ac modestia dicat, v. g. *A. R. Paternitas mihi ignoscat. Ego non juro, nec litem contestor; quia A. R. Paternitatem ut Judicem acceptare non possum, sed eandem ex justa causa tanquam suspectam recuso juxta Libellum, quem hic humillime offero*: si Libellum nondum fecit, vel secum non habet, dicat, *juxta Libellum, quem hodie adhuc offeram*, dein faciat libellum Recusationis, & illo die adhuc offerat. 411

Ut autem Recusatio legitime fiat, debet Recusans allegare causam in Libello recusationis coram Judice recusato, qui recusationis causam bene perpendat, & si eam invenit legitimam ac justam, debet illam admittere; ac Reum ad Superiorem remittere, vel (si Judex ordinarius recusatus fuit) Judicem delegatum non suspectum deputare. Inter causas legitimas recusandi judicem sunt etiam, si Judex est consanguineus, vel affinis partis adversæ, Denunciatoris v.g. vel Accusatoris, vel si nimio affectu erga eam ducatur: vel si sit inimicus Rei: vel habeat interesse in causa &c. Incumbit tamen reo onus probandi causam: & quidquid fit, registratur in Actis sequenti modo: Et quidem, si Reus, antequam citatur, & constituitur, Judicem recusare vult ad hoc, ut neque in Processu informativo pergere valeat, Libellus tali modo formari potest. 412

Cum fama deferente pervenerit ad aures Fr. N. processum formari contra se ab A. R. P. Provinciali, & ipse timeat, sibi eventurum aliquod gravamen, hinc ut præveniat, ad evitandum omne secuturum præjudicium comparet coram A. R. P. Provinciali, & dicit (omni tamen, qua par est, reverenia & respectu) quod persona ejusdem in hac causa sibi sit suspecta ex eo, quia (hic exprimitur causa suspicionis, & consequenter recusandi Judicem) *Quapropter cum omnia Jura concedant suspectum Judicem declinare, repetita reverentia & humilitate debita, ipsum ut Judicem contra se omni melioris Juris forma ob præfatam causam recusat. Quod si nihilominus causæ huic se immiscere contra Juris formam attentaverit, ex nunc, & pro tunc dicit de nullitate Actuum, appellatque ad quem, & ad quos de Iure, atque recursum petit ad Superiorem* si vero primum postquam citatus fuit, Judicem recusat & libellum offerre vult, eum formet sequenti aut simili modo. 413

Comparet coram A. R. P. Provinciali Fr. N. & dicit omni debita reverentia, quod persona ejusdem &c. ut supra Acta *sunt hac die. &c.*

Ego Fr. N. Ita recuso, appello, recurro.

Potest

Potest etiam Reus, si ex causa Supetiorem adire non vult, coram Testibus ita recusare Judicem, & Libellum ad ipsum mittere subscriptum a Testibus.

414 Porro Actuarius Recusationem, & oblationem Libelli Actis inserit, sicut etiam resolutionem Judicis desuper factam, v. g.

Die. Mense. Anno. Loco. coram A. R. P. Provinciali comparuit. Fr. N. & recusare volens Judicem præsentavit recusationis libellum adjacens signatum Lit. r. D. incipit &c. & desinit &c. tenor autem ipsius est sequens: scribitur tenor Libelli.

Oblatum hunc Libellum, postquam A. R. P. Provincialis consideratis considerandis satis perpendit, admisit, si & inquantum &c. decrevitque, prout præsenti Decreto decernit alium non suspectum Judicem delegare, vel reum ad Superiorem dirigere, vel (si Judex est delegatus) *A. R. P. Provinciali referre, ut alium reo deputet Judicem. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.*

Ego Fr. N. Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

415 Si causa recusandi Judicem non est aperte justa, sed dubia, & Judex est Ordinarius, potest pro libitu suo Recusantem vel dirigere ad Superiorem, vel ei alium non suspectum Judicem delegare, vel causam Arbitris dijudicandam committere, ita ut Judex aliquem, & Reus aliquem denominet; vel etiam Reus plures nominet; ex quibus liberum sit Judici, vel Actori unum ex his a Reo denominatis seligere.

Si autem Judex est delegatus, debet existente dubia recusationis causa admittere, ut causa per Arbitros præfato modo eligendos dijudicetur, nisi velit causam ad Superiorem delegantem remittere.

416 Porro sive Judex sit delegatus, sive ordinarius, potest, & debet Arbitris electis præfigere terminum ad pronuntiandum super validitatem causæ, ita, ut si intra terminum præfixum non pronuntiaverint, in causa procedere valeat, nisi forsan ad instantiam Arbitrorum, aut Rei terminum ulterius prolongaverit. Forma deputandi Arbitros, & terminum eis præfigendi sequens est.

Post oblatum nempe Recusationis libellum, causam nonnisi dubiam continentem Judex insinuat Reo, quod vel insimul velint unum, aut plures Arbitros assumere vel ipse Reus denominet aliquos, ex quibus Judex, aut Accusator dein aliquem assumere pro libitu possit; quo facto fit registratio per Notarium modo sequenti.

417 *Oblato per reum, & sufficienter pensato per A. R. P. N. Provincialem recusationis libello resolvit eidem A. R. P. Provincialis causam recusationis committere arbitris, prout Juris. Hinc reo intimavit, quod vel insimul veline unum aut plures denominare, aut quivis aliquem, aut ipse reus solus denominet plures, relinquatque libertatem Judici, aut Accusatori assumendi ex his unum, vel plures qui super validitate causæ cognoscerent, quo percepto Reus gratias egit A. R. P. Provinciali, & dixit, quod pro sua parte denominet P. N. vel denominet hos P. P. N. N. &c. Acta sunt hæc &c.*

Ego Fr. N. nominavi ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Consequenter etiam A. R. P. Provincialis nominavit in arbitrum ex parte sua P. N. sive ex nominatis a reo, in arbitrum communem deputavit P. N. vel P. P. N. N. illumque, vel illos coram se vocari fecit, & electionem illorum in arbitros manifestavit. Et cum arbitrium acceptassent, assignavit illis terminum, octo v. g. dierum ad pronuntiandum; processurus in causa, prout de Jure; si intra illud tempus non pronuntiaverint. Acta sunt hæc Die. Mense. &c.

418 Postea Arbiter, vel Arbitri examinant causam, & testes a Reo productos, aliasque probationes ut veri Judices recipiunt, adhibito ad id etiam Notario, pro Actuario cuncta notante, prout de Jure (de quo amplius videri potest Ludovicus de Ameno *in Formul. Crim. sect. 11. n. 41.*) Causa sufficienter examinata ferunt sententiam in scriptis, citato prius Recusante. Foema sententiæ esse potest sequens.

In Nomine SS. Trinitatis & B. V. M. Amen. JESU Christi Salvatoris Nomine invocato, Nos FF. N. N. arbitri jure electi, & respective a partibus destinati ad judicandum in causa recusationis in Judicio factæ a Fr. N. reo pretenso de persona A. R. P. Provincialis, examinatis Testibus, & probationibus hinc inde productis, & auditis partibus pro, ac contra informantibus, plene que discussis causæ meriti, Deum solum omnis justitiæ fontem præ oculis habentes, JESU Christi Nomine repetito dicimus, nullatenus, nec plene nec semiplene constare de causa recusationis assertæ, vel causam recusationis assertam esse frivolam, videlicet quod (exprimitur hic causa) *proinde sententiamus, prædictam recusationem nullius esse valoris, & per eum nullo modo impediri jurisdictionem A. R. P. Provincialis, quo minus causam contra Fr. N. inceptam, vel incipiendam prosequi valeat. Ita pronuntiavimus Nos qui supra, ate, &c.*

Ego Fr. N. Arbiter.
Ego Fr. N. Arbiter.
Ego Fr. N. Actuarius.

Quod si causa recusationis Aebitris videatur dubia, vel semiplene probata, debent pro Reo pronuntiare; quia in dubio semper magis favendum est Reo, v. g.

In Nomine &c. Christi Nomine repetito, dicimus constare de causa quantum satis; est proinde sententiamus, eam tanquam legitimam subsistere, & propterea A. R. P. Provincialem debere a prosecutione, vel inchoatione causæ contra recusantem desistere, ipsumque reum, vel ad Superiorem remittere, vel illi eum ejusdem consensu non suspectum Judicem delegare. Ita pronunciavimus &c. ut supra.

Si causa recusandi Judicem est aperte falsa, vel frivola, ipse Judex solus, etiam delegatus illam statim reicere, eaque non obstante in processu pergere potest. Decretum rejectionis notat Actuarius, v. gr. in causa Fr. Mævii: 419

Die. Mense. Anno. F. Mævius præsentavit quidem Libellum Lit. D. Qui incipit &c. & desinit &c. quo A. R. P. Provincialem tanquam suspectum Judicem recusat. Verum quia allegata suspicionis causa manifeste falsa, vel frivola est, memoratus Libellus ab A. R. P. Provinciali rejectus fuit.

Notandum hic specialiter, quod, si Reus, post Judicis Recusationem etiam ex justa causa factam. Judici sine protestatione *judicialiter* adhuc obedit, respondet, jurat, comparet &c. hoc ipso Recusationem denuo deserere, & in Judicem consentire censeatur, adeo ut in postetum Judex valide & licite in Processu agat. 420

Item notandum, quod sicut Judex, ita etiam Actuarius, Assessor, Diffinitor &c. recusari potest ex causa in Libello Recusationis exprimenda: vide de hoc Ludovic. de Ameno *tit. Canon. q. 5. a n. 116. & in Formul. Criminal. sect. 1. n. 24. & 25.* 421

De Examine Rei.

S U M M A R I U M.

422 *Regula in examinando Reo observanda a Judice usque ad n. 431.*
427 *Reo petenti spatium deliberandi; aut Relectionem prioris petitionis non debet deferri.*
430 *Reus ordinarie extra carceres examinari debet.*
431 *Potest constitui, & examinari toties quoties.*
432 *Forma examinis rei quoad Generalia.*
433 *An, & quando poni debeat Interrogatorium, utrum, & quales habeat inimicos &c.*
434 *Absolutis Generalibus proponit Judex interrogatoria specialia: & quomodo?*
435 *Forma & praxis interrogandi & examinandi reum super specialibus: præsertim circa Litteras manu ipsius scriptas.*
436 *Forma & praxis secundo constituendi, & examinandi reum.*
437 *Quod faciendum, si reus ad interrogatorium aliquod respondere recusat, vel non absolute respondet, sed dubie?*
Potest puniri, & torqueri: & quomodo ib.?

Quan-

422 QUando Reus citatus comparet, & neminem recusar, vel si Recusatio ejus fuit rejecta, incipit Judex examinare Reum modo statim allegando Notandum autem prius, quod Judex in examinando prudenter & caute procedere debeat: pro quo servient ei Regulæ examinandi Reum, a DD. passim præscriptæ, ut a Ludov. de Ameno *l. c. a n. 17.* Passerin. *in Trib. Reg. q. 22. art. 1.* Præcipue autem observare debet.

423 *Primo*. Ut se accomodet conditioni, & qualitati Rei.

424 *Secundo*. Ne facile excandescant contra Reum quantumvis criminosum, pertinacem, & mendacem; quamvis exigentibus circumstantiis etiam increpare, confundere, indeque illum ad veridice respondendum adigere valeat imo potest Reum in sua præsentia delinquentem statim etiam punire, juxta dicenda infra *n. 437.*

425 *Tertio*. Ut non statim de ipsa substantia delicti, sed a longe incedat incipiendo a Generalibus ad particularia descendendo, interroget prius de indiciis, & circumstantiis variis etiam talibus, ut Reus non statim advertat, quo tendat Judex, quia tali modo multa concedet Reus, quæ sibi non nocere existimant, quibus postea concessis & combinatis, cum aliis cogitur fateri, quod alias nunquam fassus esset. Ad quem finem etiam non ordinate & secundum seriem eventus interrogare, sed interrogatoria perturbare, & miscere debet; quia si Reus consecutive interrogatur facile fingere potest mendacia sibi non repugnantia, vel facile non capitur in sermone. Econtra si interrogatoria sine ordine confunduntur, Reus mendax difficillime recordari poterit, quæ hinc inde deposuit, & inde illico variæ contradictiones, mendacia, a. perjuria evenient, ex quibus Reus confundi, & ad dicendam veritatem efficacius urgeri poterit.

426 Ad eundem finem poterit Reus de eadem re, aut circumstantia per intervallum denuo & sepius interrogari ad videndum, an sibi sit constans: quod si intentionem Judicis advertens Reus & timens, ne sibi contradicat, ad prius responsum se remittere velit, dicendo, *de hoc jam respondi, quod dixi, dixi*, urgeri debet, & potest etiam per torturas, ut de novo per extensum respondeat.

427 Si ad evadendas contradictiones, & palliandas forsan mendacia petit spatium deliberandi, & se recolligendi, non debet ei concedi; quia in criminalibus non datur Reo spatium addeliberandum. Pariter gratificari eidem non debet, si petit, ut sibi prælegantur antecedentia responsa ab eodem facta; quia hoc esset illum instruere, ut contradictionem evadere, & consequenter mentiri possit: Secus est de Teste cui petenti depositio sua prælegitur, cum enim non de propria sed aliena causa respondeat, minus recordari, minusque suspectus de falsitate censetur. De quibus fusius Ludov. de Ameno *tit. Reus XIX. §. IV. a n. 23.*

428 *Quarto*, si Reus incipiat delictum fateri debet Judex uti occasione, & indefesse pro tunc prosequi examen; quia Reus pro tunc videtur dispositus ad confitendum; unde etiam habita confessione delicti, debet omnes circumstantias loci, temporis, occasionis, causæ, finis, modi, complicum &c. indagare.

429 *Quinto*. Suggestiva interrogatoria quoque vitare oportet. & ut suggestio cognosci valeat, debet quodvis interrogatorium ex integro clare & distincte registrari, consequenter illud vitari, quod in Protocollo tantum ponitur: *ad opportunam interrogationem, Respondit &c.*

430 *Sexto*. Si Reus custodiæ causa est in carcere, ordinarie extra illum in loco libero examinari debet, ita tamen, ut si est robustus, & fortis, ac perditæ vitæ, consequenter rationabiliter timeri posset fuga; aut alia insolentia ipsius, legatus manicis ferreis duci possit ad locum examinis. Quod si modeste, vel absque scandalo extra carcerem examinari nequit, etiam in illo examinari poterit.

431 Tandem scire debet Judex, quod non tantum ter, sicut aliqui minus recte senserunt, sed toties quoties ei videbitur, constituere & examinare Reum, sicut & testes possit.

Facta itaque constitutione, & adhortatione rei, præstitoque per eum juramento examinatur, ut sequitur.

Ad Generalia.

I. Interrogatus, quomodo vocetur? Resp. vocor Fr. Mævius. 432

Notandum, quod etsi juxta dicta supra *n. 368.* responsiones Testium, & Rei debeant idiomate materno Actis inseri, tamen ut omnes cujuscunque linguæ Lectores eas intelligant ad evitandam repetitionem, hic latine tantum eas ponere intendamus.

2. Inter. Cujus ætatis, & status existat? Resp. Ago 40. annum, & sum indignum membrum hujus Ordinis.

3. Inter. In quo Conventu de familia existat, & quamdiu? Resp. Jam 2. annos in isto Conventu moror.

4 Inter. Quale officium ibidem habeat? Resp. Sum communis Sacerdos.

5. Inter. An sciat, vel imaginari sibi possit causam vocationis suæ? si respondit: ita vel bene mihi possum imaginari, urgeat ipsum edicere causam, & unde eam sciat, continuetque pro diversitate responsionum interrogatoria: si autem respondeat se nescire, ulterius pergat, &, si fuit incarceratus.

6. Inter. A quo loco veniat? Resp. E carceribus.

7. Inter. An sciat, aut imaginari sibi possit causam incarcerationis suæ? Si Resp. Affirmative, continuetur interrogatio de causa scientiæ, si minus, pergatur ulterius.

Inter generalia interrogatoria poni volunt aliqui etiam 433 illud. *An, & quales Reus habeat inimicos? vel quid de his?* (nominantur aliqui promiscue, inter quos etiam misceantur Testes, vel accusator, vel Denuntiator Judicialis) *an sint viri honesti? & an nullus inter hos sit ejus inimicus?* Et hoc interrogatorium fieri ideo suadent, ut si reus ignarus, an, & quis ex istis sibi contrarius sit illos vel certos aliquos sibi inimicos non esse asserat, contra illos postea tanquam sui inimicos excipere non valeat.

Verum alii, & in specie Ludovicus de Ameno contra hujusmodi interrogatoria multum clamant, dicentes illis adimi defensiones Reo jure naturæ debitas.

Nos media via incedentes arbitramur, docendo præfatum interrogatorium non ordinarie, sed subinde & tunc præcipue fieri posse, & debere; quando ex una parte jam satis constat de Rei crimine, ex altera parte autem non latet malitia, & astutia Rei omnibus etiam modis quærentis evadere; & consequenter etiam viros omni exceptione notorie majores suspectos, & inhabiles reddere ad testificandum, vel accusandum, præsertim ob falso prætensam inimicitiam, bono communi interim exigente, ut ad exemplum aliorum, & tollenda scandala publice puniatur, quando autem circumstantiæ ita se habeant, Judicis arbitrio & conscientiæ relinquitur.

Cæterum his & similibus generalibus expeditis ad specialia descendit Judex, & si Libellus articulatus fuit oblatus, potest pro sua propria majore commoditate sibi facere & ante oculos habere separatam & privatam aliquam rubricam, super quo articulo, & qualibus interrogatoriis velit ipsum examinare; nam in ejus libertate est, prius super ultimo, aut secundo, vel primo Articulo examen instituere; pariter in ejus libertate est, num velit in examine super uno Articulo aliqua admiscere pertinentia ad alium Articulum; imo hoc expedit, ut si Reus mendax sit, facilius confundatur, & ad fatendam veritatem adigatur: vel potest Rubricam ponere super aliquibus, aut omnibus Articulis promiscue juxta dicenda infra. 434

Potest autem judex reum non tantum ter, ut aliqui minus recte putarunt, sed sepius, & prout ei visum fuerit, constituere & examinare in quovis constituto juxta arbitrium suum. Quamvis enim ordinarie in primo constituto a remotis indiciis incipere, & ad proximiora successive in secundo & tertio constituto descendere expediat; tamen bene, & sæpe contingere potest, ut exigentibus circumstantiis, præsertim in examine emergentibus, statim in primo constituto de proximis indiciis, & super ipso delicto interrogari possit ac debet; ut proin Judex non multum attendere debeat ad numerum constituti, seu an primo, secunda, vel alia vice sit constitutus, sed ut ita prudenter examinet Reum, quatenus veritas eruatur. Itaque,

Ad

Ad specialia super Articulis promiscue, præsertim super secundo, quinto, & sexto.

1. Interrogatus, An noscat puellam Bibianam N. Resp. Cognosco.

2. Inter. Unde & qua occasione illam noscat? Resp. visitavi illam una vel altera vice in domo.

3. Inter. Quare ipsam visitarit? Resp. Pro discursu spirituali.

4. Inter. An cum licentia Superioris illam visitarit? Res. Non, præsumpsi tamen, illum non fore contrarium.

4. Inter. An unquam ei scripserit Literas? Respon. Non.

Monitus ab A. R. P. Provinciali, ut bene se reflecteret, simulque in memoriam revocaret gravissimam obligationem, quam tum ex obedientia, tum ex juramento habet, dicendi nudam veritatem: Respondit non scripsi eidem.

Postea A. R. P. Provincialis accepit Literas indifferentes, quas ipse Reus F. Pio aliquando scripserat, & manu tegendo cuncta, tantum nomen ipsius subscriptum exhibuit eidem, & interrogavit: An non sit hæc scriptura ejus? Ad quod Reus nesciens, an non forsan esset aliqua intercepta epistola Bibianæ scripta: audacter respondit: Non est meus character.

6. Inter. Quomodo non possit esse suus, cum sit simillimus? Resp. Fateor esse similem, tamen meus non est, sæpius fiunt limitationes litterarum.

7. Inter. Quomodo dicere possit, non esse suum characterem, cum fateatur esse simillimum? Resp. Quidquid sit, non est meus character.

8. Inter. An unquam scripserit F. Pio: Resp. scripsi ei sæpius.

Dein A. R. P. Provincialis exhibuit ei totam epistolam; dicto F. Pio per ipsam scripturam, de cujus subscriptione prius interrogaverat, an non hanc epistolam totam ipse scripserit? Resp. Verum est, hanc epistolam scripsi totam.

9. Inter. Cur ergo hactenus tam audacter negaverit esse suum characterem? Reus vero confusus diu non respondit, tandem dixit, non putavi meum esse characterem.

A. R. P. Provincialis eum tanquam suspectosissimum de perjurio objurgavit, & ad dicendam veritatem, declinandamque gravissimam Dei offensam omnibus modis cohortatus est: postea accepit epistolam signatam Litt. B. a Reo Bibianæ scriptam, & rursus cuncta præter subscriptum Nomen, vel mediam lineam tenendo interrogavit, an non hic esset character ipsius? Res. nesciens, utrum non ut prius induceretur, fassus veritatem respondit. Ita, hic est meus character.

Tunc A. R. P. Provincialis totam exibuit epistolam dices: Ecce! juxta propriam confessionem hæc epistola a Reverentia vestra scripta; reus vero videns initium Epistolæ sonare Charissima Bibiana, totus expalluit, quod illico advertens A. R. P. Provincialis cum indignatione interrogavit, quare superius jurato negaverit, se unquam scripsisse Bibiane, reus totus confusus & timidus tacuit, & mussitavit. A. R. P. Provincialis vero urgebat, ut cito responderet. Resp. Non fui recordatus. Ob quod responsum tanquam perjurus rursus increpatus, & de novo admonitus ad dicendam veritatem.

10. Inter. An non plures alias epistolas puellæ Bibianæ scripserit? Resp. Non recordor, me sæpius quam semel scripsisse.

Iussus dein ab A. R. P. Provinciali, ut bene se recolligat, & cathegorice respondeat. Resp. absolute: Non sæpius scripsi.

Dein A. R. P. Iodex accepit epistolam signatam Lit. C. & cunctis occultatis exibens partem lineæ interrogavit, ac non hic esset character ipsius? Resp. Ita est Ad quod A. R. Provincialis denuo discooperiens totam exhibuit Epistolam? Ecce iterum tuum characterem, reus se rursus, confusum videns tacuit.

11. Inter. Qua fronte prius iterum perjurare & dicere ausus sit; unam tantum se scrisisse Epistolam. Reus autem erubescens tacuit.

12. Inter. An præter has duas non alias scripserit Bibianæ Epistolas, & quot? Resp. Scripsi etiam alias: quot autem, non amplius scio.

13. Inter. Quid scripserit eidem? Resp. Non amplius recordor.

14. Inter. An nunquam scripserit eidem inter alia etiam hæc verba: Charissima Bibiana collige cuncta, quæ misi, & ita compinge, ut portatu difficilia non sint: Præparata etiam reliqua ad abitum. Consultum enim est, ut adhuc ista septimana simul discedamus, quia ob varias mussitationes in Conventu periculosum judicio, diutius manere; audio enim, Superiorem in secreto jam indagare. Certe si manifestus fierem, in perpetuos carceres conjiceret: verissime enim apud nos omnia puniuntur. Reus utique advertens, præter alias, etiam literas hunc tenorem continentes, fuisse interceptas, noluit respondere: Cum autem urgeretur ab A. R. P. Provinciali; rogavit pro facultate parum discedendi & urgenti naturæ satisfaciendi, A. R. P. Provincialis non obstante præsumptione, quod hac occasione tantum intendat lucrari tempus, ad recolligendum se, quomodo vellet respondere, nihilominus facultatem dedit, ita tamen ut duobus sociatus iret, & statim iterum rediret.

15. Remansit autem fere per quadrantem, & rediens denuo interrogatus: Num verba illa scripserit? Res. potest esse, quod scripsissem. Ad quod A. R. P. Provincialis Non tantum potest esse, sed certum est, quod scripserit; ita enim habet illa Epistola, quam, a se scriptam esse, jam fassus est: Quam etiam ex mandato A. R. P. Provincialis alta voce legi: Reus vero totaliter confusus tacuit.

16 Inter. Quid miserit puellæ: Res. Misi eidem quædam munuscula spiritualia.

17. Inter. an nihil aliud? Resp. Nihil scio.

18. Inter. An unquam fuerit deprehensus solus in Sacristia? Resp. Fui deprehensus.

19. Inter. Quid fecerit, vel quæ quæsierit ibidem? Resp. Volebam accipere stolam ad benedicenda Numismata.

20. Inter. Quomodo potuerit intrare clausam Sacristiam. Resp. Iam erat aperta.

21. Inter. quo tempore fuerit deprehensus in Sacristia? Resp. Noctu hora decima.

22. Inter. Quomodo tunc potuerit esse aperta, cum illo tempore semper alias sit, & debeat esse clausa? Resp. Nescio causam.

23. Inter. An prius, antequam adiverit Sacristiam iam sciverat esse apertam? Resp. Non scivi.

24. Inter. Si prius non sciverat, Sacristiam esse apertam, quare adiverit illam, sciens, illo tempore semper esse clausam? Resp. Volui videre, an non esset aperta.

25. Inter. Cur tam importuno & nocturno tempore accesserit? Resp. Non potui dormire, ideo cogitavi, quod vellem benedicere Numismata.

26. Inter. An clauserit post se Sacristiam in illa iam existens, vel apertam reliquerit? Resp. Semetipsam clausit, ianua violenter ad seram prolabente.

27. Inter. An non sciat F. Homobonum perdidisse aliquando clavem ad suam cellam? Resp. Recordor.

28. Inter. Quis aperuerit ei dein cellam? Resp. Ego aperui.

29. Inter. Quomodo potuerit aperire? Resp. habui Patronum.

30. Inter. Unde acceperit clavem Regiam? Resp Inveni eam.

31. Inter. Ubinam, & quando eam receperit? Resp. Iam pridem inveni illam in platea.

32. Inter. Quare ausus sit tam diu retinere, & cur non potius exhibuerit P. Superiori? Tacuit reus aliquandiu, compulsus tandem respondit, ut in casu necessitatis illa uti possem.

Super aliis Articulis promiscue, præcipue super quarto, septimo & Octavo.

33. Inter. An non subinde solus accesserit Altare B. V. M Resp. Accessi subinde.

34. Inter. An die, vel de nocte? Resp. Subinde de die, subinde de nocte.

35. Inter. Cur solus de nocte? Resp. Maioris devotionis causa.

36. Inter. An etiam, quando interior janua jam fuit clausa? Resp. Ita.

37. Interrogatus, Quis aperuerit ei? Respon. Ego aperui

aperui clave regia, quam, uti jam dixi, inveni.

38. Interrog. An clave hac etiam aperuit clausam januam Sacristiæ, quando illam pro stola accessit? Respond. Ita.

39. Inter. Quare ergo superius responderit januam Sacristiæ fuisse iam apertam? Resp. Erravi.

40. Inter. An sciat, in hoc Conventu, furto ablata esse Monilia B. V. M. consecrata, & calices e Sacristia? Resp. Audivi.

41. Inter. An sciat, a quo furtum hoc sit factum? Resp. Non scio: oec ehim sum custos harum rerum.

42. Inter. An sit suspicio de uno vel altero? Et de quo? Resp. Ego de nullo suspicor, quid alii suspicentur ignoro.

43. An non fuerit incarceratus? Resp. Fui proh dolor.

44. Quare fuerit incarceratus? Resp. Nescio, quia nullius mihi conscius sum: unde injuste me carceravit.

45. An semper manserit in carcere? Resp. Non: effregi carceres.

46. Inter. An habuerit adjuvantem se? Resp. Neminem habui, nisi solum Deum, innocenti assistentem.

47. Inter. Quomodo solus destitutus omni instrumento, carcerem tam arcte clausum effringere potuerit? Resp. Et narravit totam speciem facti, videlicet &c.

Scribitur hic species Facti ab ipso narrata.

48. Inter. An nemo ipsum impedierit, aut detinuerit? Resp. Fr. Justus accurrebat & apprehendens me detinere voluit, sed juvante Deo projeci ipsum ad terram, & sic evasi manus eius.

49. Inter. An percusserint invicem? Resp. Non.

50. Inter. Unde ergo vulnera Fr. Justi? Resp. Nescio: potest esse, quod cadens in terram alliserit caput ad lapides.

51. Inter. Quare effringens carcerem aufugerit? cum innocens timere sibi non debuisset? Resp. quod etiam innocens timere sibi debuisset.

52. Inter. Quo aufugerit? Resp. Ad puellæ Bibianæ domum.

53. Inter. Quare ad hanc domum? Resp. Quia notus eram ibi.

54. Inter. Quandiu ibidem manserit? Resp. Per octo dies, donec nempe F. Fidelis N. & F. Angelus N. me interim duxerint ad Monasterium.

55. Inter. An in illa domo etiam alii homines habitent? Resp. Nemo, præter unam ancillam Bibianæ.

56. Inter. An illa ancilla sciverit ejus præsentiam? Resp. Quia aperuit mihi januam.

57. Inter. Quomodo ausus sit tam diu solus morari in domo inter puellas? Resp. sunt honestæ puellæ.

Et quia nox ingruebat, non valens A. R. P. Provincialis examen Rei omnino complere, statuit illud pro tunc terminare, animo tamen idipsum opportuno tempore iterum re assumendi, & perficiendi. Hinc rei depositionibus, si & in quantum acceptatis &c. Ego depositiones Reo prælegere, ipse vero sibi prælectas subscribere jussus, & dimissus est salvo Jure &c. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. Mævius ita deposui.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

436 Quamvis juxta dicta superius in primo statim constituto, seu quando prima vice constituitur reus, possit Judex exigentibus circumstantiis de proximis indiciis, de ipso delicto directe interrogare, tamen id plerumque fit in secundo, & tertio constituto, ubi ex depositionibus Testium, & responsionibus a Reo in primo constituto jam datis facile formari possunt interrogatoria Reum summe stringentia; præsertim, quia plerumque in primo constituto malitiosi Rei sæpius mentiuntur, & plura committunt perjuria, quæ Judex in secundo, & aliis constitutis Reo exprobare; indeque ad veritatem dicendam zelose adhortari debet. Continuatur ergo Processus in secundo constituto, ut sequitur.

Die. Mense. Anno. Loco. Secundo vocatus & constitutus comparuit coram A. R. P. Provinciali F. Mævius, & charitative ac zelose simul monitus, ne cum tantis mendaciis & perjuriis, ut in primo constituto responderet, & gravissime Deum offenderet, tali enim modo causam suam non meliorem, sed deteriorem efficeret, Deumque, & Judicem sibi redderet inimicum &c. Dein jussus ac de novo deponeret juramentum de dicenda veritate; tacto pectore illud præstitit, & respondit, ut sequitur.

1. Inter. An cogitavit interea periculosum suæ animæ statum, & gravitatem peccati, ac perjurii perpendens resolverit sincere imposterum & veridice respondere, an vero deliberatissime Amantissimum, & semper præsentissimum Deum graviter offendere, & in statu damnationis mancipium dæmonis permanere? Resp. Nihil aliud intendo, quam veritatem dicere.

2. Inter. Cur in priori constituto non responderit veridice, sed toties mentiri, & perjurare ausus sit? Resp. Ego nec mendacium nec perjurium feci, sed nudam dixi veritatem.

Ad quod A. R. P. Provincialis: Ecce hoc ipsum est gravissimum & apertissimum perjurium; cum nobis, & ipsimet certo constet, illum in priori constituto & examine plura fecisse perjuria. An non timeat sibi, ne ob tam deliberata, & post tot correctiones continuata gravissima peccata, Deus ipsum subito puniat, Ecce Charissime &c. cesset itaque tam malitiose offendere Deum.

3. Inter. Quid velint sibi illa verba (*consultum est, ut hac septimana adhuc simul discedamus*) quoniam voluerint discedere Rei I. vissemus ad Capellam B. V. M. media hora hinc distantem.

4. Inter. Ad quid ergo verba sequentia? (*periculosum judico, diutius permanere*) Resp. Quia forsan postea non amplius fuisset tam opportuna occasio.

5. Inter. Quomodo quadret cum his, & quid velint verba statim sequentia? (*certe si manifestus fierem, in perpetuos carceres conjicerer*) Quid est illud, ratione cujus timet carceres perpetuos? Ad hoc reus diu respondere noluit, continuo autem urgenti responsum A. R. P. Provinciali tandem respondit. Ipsemet nescio, quare, vel quomodo hæc verba stulta scripserim; cum nullius mihi conscius sim.

A. R. P. Provincialis autem hoc responso minime contentus urgebat absolutum responsum. Reus vero tacuit, & ad repetitas instantias denuo respondit: quod dixi, dixi.

Notandum hic, quod si reus vel omnino respondere recuset ad interrogationem aliquam, vel non absolute respondere velit dicendo, *Non recordor; non amplius scio &c.* vel remittit se ad propria dicta, vel vacillat, vel sibi hinc inde contradicit, possit sub carceris, aut alia pœna adigi ad absolute, & simpliciter respondendum, adhibito tamen (præsertim si carcer imponitur) consilio Discretorum, & facta protestatione, quod hoc præcise faciat, ut reum adigat ad debite respondendum, de quo vide Ludovicum de Ameno in *Formal. Crim. sect. 5. n. 20.* sic etiam ad propositum nostrum.

Verum A. R. P. Provincialis ulterius urgebat absolutum responsum, additis repetitis minis torturæ & aliarum pœnarum, quas minime curans reus quia nihilominus pertinax manebat, ideo salvis per omnia Juribus curia hactenus acquisitis decrevit, prout præsenti Decreto decernit cum consilio duorum Assessorum, utpote alias Discretorum Conventus (si Assessores non adessent, alii adhiberi, & exprimi in Decreto deberent) *Reum tandiu pane & aqua punire, donec ad præfatum interrogatorium absolute & simpliciter responderet. Addidit tamen A. R. P. Provincialis, quod hanc torturam præcise ad hunc, & nullum alium finem adhibeat, ut Reus debite respondeat. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.*

Ego Fr. N. Assessor ita consului.
Ego Fr. N. Assessor eidem consului.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Reus vero prælecta sibi responsa subscribere jussus, & dimissus est eodem tempore, & loco.

Ego Fr. Mævius confirmo ut supra.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Impo-

Imposita Reo pœnitentia per modum torturæ, potest Judex aliquo tempore, juxta arbitrium suum expectare, & videre, an non ipse resipiscat: in sua autem pertinacia permanentem postea iterum vocare, & examinare: quod si nedum debite respondeat, pœnas & torturas adhibito præfato consilio, & protestatione augere; ac si nec tunc quid efficit hoc interrogatorium, ad torturas majores post datas defensiones adhibendas differre, interea autem ad alia interrogatoria pergere, cuncta vero quæ fiunt, per Notarium Actis inseri debent, sic ad casum nostrum.

Post duos dies A. R. P. Provincialis, videlicet Mensis.... Anni....denuo, & sic tertio constituit Reum, illumque præstito prius juramento de dicenda veritate interrogavit, an velit modo parere, ac debite respondere ad nuperrimum interrogatorium, videlicet, quid sit illud, ratione cujus timet perpetuos carceres? Resp. Rogo, dignetur mihi A. R. P. Paternitas legi facere meam responsionem ad hoc interrogatorium nuper datam.

Cum autem ei in hoc deferre nollet A. R. P. Provincialis: Dixit Reus: Ego remitto me ad priora dicta.

A. R. P. Provincialis ulterius instabat, sæpiusque monuit, & minatus est adhuc graviorem pœnam & torturam nisi debite responderet; sed nil effecit, Reo permanente in suo antiquo responso, dicendo: Jam respondi: quod dixi, dixi. Hinc eundem iterum dimisit prius jussum, ut prælectam hodiernam responsionem subscriberet.

Ego Fr. N. Mævius confirmo ut supra.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Descedente Reo A. R. P. Provincialis cum duobus Assessoribus consilium inivit, quid cum Reo incipiendum esset; & consultatione facta decrevit, prout præsenti Decreto decernit, Reum diutius adhuc torquere pane & aqua, addita etiam pœna NN. Acta sunt hæc Die, Loco quo supra.

Ego Fr. N. Assessor consului.
Ego Fr. N. Assessor ita suasi.
Ego Fr. N. Minister. Prov.

Notatur etiam, & Actis inseritur executio pœnæ facta.

Elapsis postea tribus diebus, Reus iterum vocatus apparuit coram A. R. P. Provinciali, & præmissa zelosa exhortatione minis variis mixta, præstitoque per reum juramento fuit interrogatus; An needum timeat Deum, & in sua pertinacia, ac perjuriis responsionibus persistere, an vero sincera confessione Deum & Judicem placare, sibique hic & in æternum consulere vellet? Reus vero loco responsi partim lacrymans, partim indignans, conquestus est non Christiane, sed Tyrannice secum agi, dum jam per 5. dies non nisi panem, & aquam gustaverit, & insuper illam gravissimam NN. pœnam sustinere debuerit.

Ad quod A. R. P. Provincialis, esse in sua potestate, quavis hora liberandi se ab his pœnis, dummodo ad interrogatorium propositum debite respondeat, quidnam scilicet sit illud, ratione cujus timet perpetuos carceres? Resp. Jam respondi, non possum aliter respondere.

Inter. An non propterea timeat perpetuos carceres quia furando calices, & Monilia B. V. M. gravissimum morte dignum commisit sacrilegium? Resp. nil minus, quam ratione hujus timeo; in hoc enim tam innocens sum, sicut Infans adhuc uberibus matris adhærens.

Inter. Quomodo possit negare, cum fuerit visus furari præfata Monilia & calices? Resp. Nequam, & mendax est, qui dicit, me furatum fuisse ista, reservo mihi contra illum jura mea.

Inter. Qua fronte & præsumptione alios insimulare, & se innocentem dicere audeat? cum per testes & indicia convictus sit hujus furti? Resp. Fit mihi injuria, innocens enim sum.

Inter. Quid dicturus sit, si Testes in faciem ei dicant quod hæc furatus sit, & quid, si ille quoque per quem misit præfata furtiva ad puellam Bibianam? Et quid, si ipsamet Bibiana totam rei seriem jam manifestasset, & in faciem exprobare parata esset? Resp. Omnes mentiuntur. Ego sum innocens.

Tunc A. R. P. Provincialis de novo zelose adhortatus est eum, ut desisteret a tam mendaci, perjura, & malitiosa simulatione: admonuit eundem miserrimi status, in quem se conjiceret, & credere, quod per media tam adversa magis se intricet, quam extricet, & pœnas non evadat, vel minuat, sed augeat. Fore enim, ut tanquam convictus consequenter gravius condemnetur, si sponte fateri nolit. Verum surdo cecinit. Reus enim nil aliud respondit, quam sum innocens. Hinc videns A. R. P. Provincialis, se nil efficere, decrevit illum pro nunc dimittere, & opportuno tempore facere quæ sunt Juris; prius autem jussus fuit subscribere prælectam sibi depositionem. Acta sunt hæc Die ... Mense ... Anno ... Loco

Ego Fr. Mævius N. confirmo ut supra.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. Pomponius ita deposui.
Ego Fr. N. Actuarius.

De Confrontatione Rei cum Testibus.

S U M M A R I U M.

438 *Judex potest, sed non tenetur Reum confrontare cum Testibus; Quando expedit?*
439 *Quomodo fieri debeat Confrontatio hæc?*
440 *Forma & praxis confrontandi.*

Si Judex nil efficit suis monitionibus & minis, Reo 438
in suis negativis semper permanente, potest adhiberi Confrontatio Rei cum Testibus: Quamvis hæc Rei Confrontatio cum Testibus non facile sit adhibenda in Processu Regularium, ubi Testes ordinarie debent manere occulti: Ne Judex Reo in Negativis permanente teneatur confrontare ipsum cum Testibus, etiamsi id Reus petat, sed sit in arbitrio ejus; tamen si inde speret effectum, adhibere eam potest etiam Judex Regularis, præsertim in casu, quo Testis nil habet timere a Reo, simulque promptus est ad illam &c.

Ut autem debite fiat, debet fieri antequam Reo detur 439
copia Actorum; quia est pars examinis non rigorosi, ante quod completum, Reo non dantur defensiones. Item debet Judex prius de illa adhibenda facere Decretum; dein vocare adhuc semel Reum, & illum interrogare, an in suis negativis persistat, postea mandare, ut introducantur. Testis (& quidem unus post alium, si plures sunt confrontandi) introductus ponatur contra faciem Rei, & in illius prospectu deponat juramentum de dicenda veritate: quo præstito Reus & Testis unus post alium interrogentur, an noscant invicem? postea examinatur Reus &c. Omnia patebunt in casu nostro.

Cum A. R. P. Provincialis videret, se monitionibus suis nihil efficere, sed Reum in negativa causa, principalem Articulum, de furto calicum & Monilium permanere, perjuria, & Dei offensam multiplicare, decrevit, prout præsenti Decreto decernit, confrontare Reum cum Teste Fr. Iusto, qui ex proprio visu, & auditu deposuit de furto præfato, præsertim quia hic omnino paratus est ad eam, Reus vero eam timere videatur.

Consequenter denuo vocavit, coram se constituit Reum, eumque præmissa adhortatione conventi, imposito & per Reum præstito juramento interrogavit, ut sequitur.

1. Inter. An needum confiteri velit, quod ipse furatus sit calices & Monilia? Resp. Non possum fateri; quia non possum mentiri.

2. Inter. Quomodo possit negare, cum fuerit in flagranti deprehensus? Resp. Est mihi injuria.

3. Inter. Qua fronte negavit, si Testes omni exceptione majores in faciem ejus id testentur? Resp. Bona conscientia non poterunt dicere.

Videns itaque A. R. P. Provincialis se nil efficere, vocavit in primis Fr. Iustum N. supra jam examinatum, qui monitus & jurare jussus, præstito juramento, contra faciem Rei positus, deposuit, ut sequitur.

Inter. An noscat sibi astantem, & sciat quomodo vocetur? Resp. Utique nosco, est Fr. Mævius.

Inter. In causæ scientiæ? Resp. Quia jam per duos annos simul sumus de Familia.

Tunc A. R. P. Provincialis conversus ad Reum interrogavit ipsum, an noscat hunc coram se stantem virum? Resp. Optime nosco.

Casu quo Reus negaret, se noscere, non impedit, quin pergere possit Judex, si manifestum est, quod illum noscat.

Postquam Reus & Testes, se invicem noscere fassi sunt, A. R. P. Provincialis rursus ad Testem.

Inter. An hic coram se existens sit ille ipse, de quo nuper in examine jurato deposuit. Resp. Is ipse est.

Inter. An in illo examine veridice deposuerit? Resp. Utique, est enim gravissima res.

Inter. An recordetur, quod nuper deposuerit F. Mævium furatum esse calicem & Monilia, & quidem his formalibus. Prælegi testi formalia depositionis suæ nuper factæ ad interrogatorium 5. super Articulo 8. Quo percepto. Resp. Omnino recordor.

Inter. An vera sint ista, quæ deposuit Reverentia vestra? Resp. Verissima sunt, & sicut nuper jam sub juramento, sic etiam modo jurato affirmo, & desuper mori volo.

Tunc A. R. P. Provincialis ad Reum conversus interrogavit eum: quid modo ipse dicit.

Notandum, quod durante Confrontatione Actuarius cuncte notare, & scribere debeat, responsiones Rei, replicationes Testis, verba, motus, gestus, & alia ad rem facientie accidentia tam Rei, quam Testis; sicut in casu nostro.

Resp. Reus mentitur, & grevissime mihi detrahit.

Fr. Justus N. verbo, Charissime Fr. Mævi putasne, me deliberate velle committere gravissimum peccatum mortale, dicendo talia de ipso, si non scirem.

Fr. Mævius, si nunquam peccavit graviter, modo peccavit tam graviter mentiendo.

F. Justus N. Amore Dei, quomodo potest negare? Nonne ipsum deprehendi, dum in cella volebat involvere & mittere ad Bibianam? Nonne statim flexis genibus me rogavit, ne ipsum manifestarem? Nonne ipsum fui adhortatus, ut a lurida & tepida sua vita aliquando resisteret, & ablata in secreto statim iterum restitueret? Ipse vero omnia facturum se promisit? dummodo non manifestaretur.

Hæc dum Fr. Justus N. serena mente, cordate, & sine mutatione coloris aut vultus diceret, F. Mævius mutato subinde colore vultus F. Justum N. aspicere non audebat, sed in terram, vel ad letus respiciens, dicebat; sunt mera mendacie, sunt mera mendacia: loquitur ex odio, & passione.

Fr. Justus N. Quomodo ex odio? tamen per totum annum nec verbo, nec facto offendimus invicem; imo speciali charitate & condolentia semper prosecutus sum eundem.

Fr. Mævius: quidquid sit: modo mentitur.

Tunc A. R. P. Provincialis: Miserrime Mortalium, quousque malitia sua eum deducit, ut non expavescat, continuis & gravissimis perjurorum peccatis mortalibus offendere præsentem Deum, qui in ictu oculi potest ipsum perdere in gehennem. Resipiscat aliquando, & det gloriam Deo, fateatur humillime suam culpam: Ecce vultus & omnia ipsum produnt. Ecce non audet aspicere aliquem. Fr. Mævius vero solum dicebat: sum innocens.

Fr. Justus N. econtra, quæ dixi verissima esse; jurato repeto, Deumque Judicem justum denuo in Testem invoco, & desuper mori volo.

Fr. Mævius. Et ego mori volo. Cum itaque uterque in suo dicto persisteret, & A. R. P. Provincialis cum Reo etiam hoc medio nil effici cerneret, ambos dimittere, & ulterius, prout Juris progredi decrevit, dato prius ambobus mandato, ut depositionibus sibi prælectis subscriberent. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.

Ego F. Mævius confirmo ut supra.
Ego Fr. Justus ita deposui.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

De concedendis & admittendis Patrono, Procuratore, & Defensionibus.

S U M M A R I U M.

441 *Finito examine Rei, sive confessus, vel convictus sive non, debet Judex Reo etiam non petenti offerre Patronum, & Defensiones, easque concedere; nisi eisdem sponte renuntiet.*

442 *Reus potest etiam ex alieno Conventu, imo & Provincia petere Patronum, si causa esset valde ardua: sæcularis vix concedi debet.*

443 *Si ipse Reus vult facere suas Defensiones loco Advocati petere potest Procuratorem.*

444 *Forma offerendi, deputandi, ac acceptandi patronum & Defensiones.*

445 *Si Reus renunciat Defensionibus repetita vice, acceptatur, & Actis inseritur.*

446 *Patronus a Reo nominatus vocatur ad Judicem, & si acceptat munus, debet jurare de officio fideliter exequendo.*

447 *Si nominatus patronus ex causa rationabili munus recusat, alium concedere debet Judex; si vero ex causa insufficienti recusat, illud instante Reo compellere debet ad acceptandum.*

448 *Patrono acceptanti munus, consignat Actuarius copiam Actorum; prius tamen a se authenticatam; Et quomodo?*

Exemine Rei finito debet Judex Reo offerre Patronum, seu Advocatum ex Ordine tamen, & Defensiones cum competenti termino trium, vel quatuor dilationum, assignato pro quovis spatio trium dierum v. g. Quæ oblatio fieri debet, etiamsi Reus jam confessus, & convictus esset; nisi ipsemet Patrono, & Defensionibus sponte renuntiaret; quam renuntiationem Judex non facile, vel statim recipere, sed oblationem adhuc repetere debet assecurando, quod libentissime audire & examinare velit, quidquid pro sua Defensione attulerint. Quo facto, si Reus nihilominus in sua Renuntiatione manet, eam acceptare, & ad sententiam progredi poterit. 441

Cæterum patronum etiam ex alio Conventu, imo ex urgentibus circumstantiis, & gravitate causæ etiam ex alia Provincia; raro autem sæcularem sibi ipsi eligere poterit Reus, quem electum Judex admittere & deputare, eique juramentum de Officio fideliter exequendo offerre debet. 442

Si Reus ipsemet defensiones suas facere, & loco Patroni seu Advocati Procuratorem petit, etiam deferri debet. 443

Forma autem offerendi, & deputandi Patronum, ac Defensiones, patebit ex sequentibus casus nostri.

Cum ex actitatis hucusque contra P. Mævium accusatum de delictis, prout supra in libello Accusationis, tales emerserint probationes, & indicia, ut verisimiliter appareat ipsum revera commisisse delicta, de quibus accusatus fuerat; quia vero Reus principalia delicta, videlicet sacrilegia furta Monilium e statua B. V. M. pendentium, & calicum constanter negat, uti patet ex Actis, A. R. P. Provincialis ordinem Juris servare volens, eundem in rigoroso examine per torturam constituere decrevit. Quoniam vero tortura adhiberi nequit ante datas & concessas Reo Defensiones. Hinc ulterius decrevit, prout præsenti Decreto decernit, memorato Reo offerre Patronum, & copiam Actorum (*absque tamen nominibus Accusatoris & Testium*) cum spatio octo dierum ad hoc, ut intra hoc spatium quidquid pro innocentia & defensione sua conducere putaverit, producere valeat; vel, si mavult loco copiæ Actorum per suum patronum lustrare in camera nostra ipsum processum originalem, id etiam concedit: habitis tamen prius a Reo pro recte receptis, & examinatis, salvisque exceptionibus & repetitione &c. ac sine præjudicio ulterioris Processus & examinis; hoc, & omni meliori modo &c. Datum Die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego F. N. Actuarius.

Si ex Actis apparet, Reum jam esse confessum, & plene convictum de crimine, consequenter tortura neces-

cessaria non sit, tunc conformiter circumstantiis mutatis mutandis fit Decretum præfatum v. g.

Etsi ex actitatis hucusque liquide constat, Reum F. N. jam esse confessum, vel convictum de crimine N. volens nihilominus A. R. P. Provincialis ordinem Juris servare, decrevit, prout, &c. ut supra.

Potest etiam unico Decreto tres dilationis terminos simul concedere v. gr. cum spatio 12. dierum, ita ut 4. pro uno, alii 4. pro secundo, ultimi 4 dies pro tertio dilationis termino peremptorie serviant.

Decretum dein potest Judex vel ipsi Reo præsenti oretenus intimare, vel eidem per Notarium notificare. Quidquid sit, inseritur Actis v. g.

Præfatum Decretum per me infrascriptum fuit intimatum Reo Die.... Mense.... Anno.... Loco.

Ego Fr. N. Actuarius.

445 Si Reus renuntiat Patrono, & Defensionibus repetita vice oblatis, diligenter inserendum est Actis: Si vero reus acceptat, debet sibi Patronum eligere, & coram Judice manifestare, Judex vero acceptare sequenti forma.

Anno.... Mense.... Die.... Loco.... comparuit coram A. R. P. Provinciali F. Mævius N. & gratiis actis pro oblatis Patrono, & Defensionibus, ac termino concesso, omnia acceptavit, & Patronum suum elegit P. Justinianum N. Theologiæ Lectorem, cujus electionem A. R. P. Provincialis acceptavit, & memoratum P. Justinianum N. reo in Patronum indulsit.

Ego Fr. Mævius acceptavi, & nominavi,
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

446 Postea vocatus coram A. R. P. Provinciali comparuit P. Justinianus N. Theologiæ Lector, & fuit ei intimatum, quatenus illum Fr. Mævius in Advocatum elegerit in causa Criminali, quæ actitatur contra ipsum, hinc interrogatus, num onus acceptare velit? Et respondente ipso affirmative, A. R. P. Provincialis eidem juramentum de officio fideliter exequendo obtulit, quod ipse tacto pectore etiam præstitit. Acta sunt hæc Die.... Mense &c.

Ego Fr. Justinianus N. acceptavi & juravi.
Ego Fr. Pomponius ita deposui.
Ego Fr. N. Actuarius.

447 Si nominatus Patronus officium ex causa rationabili & legitima, v. g quia actu docere, vel conciones inevitabiliter habere deberet, Reus autem est in alio Conventu, ad quem Patronus conferre se deberet, debet Reus alium nominare, & quod fit, actis inseri.

Si vero absque rationabili causa recusat; v. g. quia hoc officium est ei odiosum, vel quia non vult se reddere odiosum, quia deberet multum temporis insumere, &c. debet Judex, si Reus instat, recusantem sub pœnis Juris compellere ad munus acceptandum. Formam talis compulsionis vide apud Ludovicum de Ameno *in Formul. Criminal. sect. 6. num. 7.*

Non videtur causa sufficiens ad recusandum munus Advocati, seu Patroni, quod quis dicat, se non esse versatum in Jure, nec Juri studuisse, neque habere praxim ullam in hac re, debere primum diu studere; si reus hæc omnia jam scit, & ipsum elegit, quia sibi imputare debet Reus, quod talem & non alium eligat. Debet tamen dein taliter electus studere, legere, & peritiores etiam (si ad manus habeat) interrogare, ut officio suo rite satisfacere queat. Serviunt pro hoc, libri praxin Criminalem tradentes, inter quos ad hominem omnino est Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim.* Serviet etiam, si leget ea, quæ hic pro praxi damus.

448 Postquam Patronus acceptavit munus: & juramentum de officio suo fideliter exequendo præstitit, debet eidem vel ipsi Reo, aut Procuratori ipsius, si Advocatum nolens, seipsum defendere vult Reus, Actuarius dare copiam Actorum (nisi potius Patronus velit lustrare originalem Processum) copiam a se prius authentisatam, ita tamen ut in copia occultet nomina Accusatoris, & Testium: potest etiam brevitatis causa omittere ea, quæ Reum non gravant, nec ad defensionem ejus serviunt. Cæterum collationem & authentisationem facit sequenti forma, legit nempe solus, aut cum alio de verbo ad verbum, & confert cum Originali copiam a se, vel alio descriptam, & subscribit eidem, ut sequitur.

Suprascripta copia fuit de verbo ad verbum cum originali per me infrascriptum collationata, & in omnibus, quantum de Jure, concordat. In quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Actuarius.

Dein consignat Patrono Rei, vel ipsimet Reo, vel Procuratori illius, factamque consignationem, & tempus illius inserit actis.

Anno.... Mense.... Die.... Loco.... per me Infrascriptum Actuarium fuit P. Justiniano N. Patrono vel Procuratori Fr. Mævii præsentata copia actorum de verbo ad verbum collationata, & authenticata, qui eam recepit reservatis sibi de jure reservandis, in quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus N. Patronus, vel Procurator.
Ego Fr. N. Actuarius.

De iis, quæ agere debet Patronus, vel Procurator, aut etiam Reus pro Defensione causæ.

S U M M A R I U M.

449 Patronus ante omnia exacte informare se debet in causa, tum ex Actis, tum ex Reo, Ad quem finem debet Reus eidem fidelissime aperire, & sincere fateri, & qualiter ut Reus, nihil prorsus eundem celando (tenetur enim Patronus ad secretum graviter). Patronus vero debet diligenter lustrare Acta, & notanda sibi notare pro defensione Rei (de quo vide Ludov. de Ameno *tit. patronus* 20. *q.* 1. *a n.* 165.)

Si ex actis, & discursu cum Reo judicat, Reum si non totaliter, tamen ex parte defendi, & saltem a pœna ordinaria liberari posse, impendat omnes vires. Et si consideratis considerandis, ad finem hunc necessarium putet; habere copiam actorum, de verbo ad verbum una cum nominibus accusatoris & Testium, illam petere, & Judex dare debet, prout amplius demonstrat Ludov. de Ameno *in pract. Crim. tit. patronus*, 20. *§.* 4. *an.* 36. Pariter si videt, terminum præfixum sibi non sufficere, petere, & Judex concedere debet prorogationem illius. Forma petitionis patet ex casu nostro.

450 *Coram A. R. P. Provinciali Ministro* N. *F. Justinianus* N. *Patronus* (vel ipse Reus, aut Procurator illius) *comparet, & petit terminum concessum utpote ex certis causis, sibi nimis brevem prolongari. Insuper petit, integram copiam Actorum, appositis etiam suo loco nominibus Accusatoris, & Testium, cum intendat contra eorum personas legitime excipere, protestando &c. Salva semper erga A. R. P. Provincialem reverentia, & sic instat omni meliori modo &c.*

Ego Fr. Justinianus N. peto, & insto ut supra.
Ego F. N. *Actuarius.*

Hujusmodi petitionem Actuarius registrat, ut sequitur: *Præfata comparitio & instantia præsentata fuit per eundem Patronum F. Justinianum* N. *& recepta inter Acta. Die, ... Mense ... Anno ... Loco.*

Ego Fr. N. *Actuarius.*

Percepta, instantia Judex deliberat, & nisi causa urgens ac evidens obstet, defert Instanti & petenti; facto ad id Decreto v. g.

Considerata rationabili instantia F. Justiniani N. *Patroni, eam admittens, si & in quantum &c. A. R. P. Provincialis præcepit prorogari terminum ad octo alios dies ad producendum ea, quæ pro defensione Rei facere possunt: indulsit etiam, ut integra copia Actorum una cum nominibus accusatoris & Testium eidem daretur. Acta sunt hæc, Die &c.*

Ego Fr. N. *Minister Provincialis.*
Ego Fr. N *Actuarius.*

Die præfati Mensis, & Anni præfatum Decretum Patrono intimatum, & copia integra juxta petitionem data est.

Ego Fr. N. *Actuarius.*
Ego Fr. Justinianus Patronus.

451 Si sæpius etiam ultra vices petitur prorogatio, ex causa vere rationabili, eam concedere, sicut econtra rejicere debet Judex, si manifeste patet, tantum ad propalandum judicium peti prorogationem, vel det ultra tertiam dilationem, ex abundanti, aliquem peremptorie tamen sequenti Forma.

Quamvis Reo, vel patrono Rei sufficientissimum jam indulsimus spatium, & etiam bina vice prorogavimus illud; (ut patet ex Actis) ad producenda ea, quæ pro defensione sua fore judicaverit, nihilominus ex abundanti terminum præfixum adhuc semel, & quidem ad alios quatuor dies peremptorie tamen, & ita prorogare decernimus, ut si intra præfatos dies defensiones suas non producat, infallibiliter, quæ Juris sunt, agere, & ad ulteriora progressuri simus. Acta sunt hæc &c.

Ego Fr. N. *Minister Provincialis.*
Ego Fr. N. *Actuarius.*

452 Si intra terminum peremptorie præfixum Patronus, vel Reus suas defensiones non offerret, per sententiam pro contumaci declarari, ac ad ulteriora procedi debet, adeo, ut etiam ad definitivam sententiam devenire Judex posset nisi per rationabilem causam a contumacia se purget Reus. Idem censendum, & Reus pro contumaci declarandus est, si peremptorie citatus non comparet; vel si durante Processu interrogatus non respondet. Notandum tamen, quod, quamvis Judex, postquam Reum post litis contestationem pro contumaci jam declaravit, possit etiam examinatis & consideratis causæ meritis, & probationibus devenire ad sententiam definitivam; tamen reum etsi jam contumacem declaratum debeat adhuc citare ad sententiam definitivam, modo infra n. 486.

Porro Formula declarandi aliquem pro contumaci in substantia ita fieri potest.

Cum elapsi essent termini ad comparendum, vel respondendum, vel defensiones suas producendas, & A. R. P. Provincialis adhuc per aliquot dies expectasset, reus vero tamen non comparuerit, vel non responderit, vel nullas defensiones produxerit, ideo eum pro contumaci, pœnasque contumaciæ incurrisse declaravit, ac contra illum tanquam contumacem ad ulteriora, prout Juris, progredi decrevit. Dein citatur ad audiendam sententiam, quæ fieri potest contra contumacem juxta dicenda. Jam vero ad casum nostrum.

Illud specialiter observare debet Patronus, quod nunquam suadere possit Reo, ut neget delictum revera commissum, aut ut ad interrogatoria sincere non respondeat, sed id potius dissuadere, & corrigere Reum debeat, si hactenus jam falso respondit, hoc ipso, quod duplici peccato mortali contra obedientiam nempe, & virtutem Religionis teneatur Reus veridice respondere.

Hinc si Cliens suus vere reus est criminis, non debet, 453
nec potest in detentione sua articulare, quod crimen non commiserit, aut sit innocens &c. Sed debet aliunde quærere remedium juvandi Clientem, & eum saltem ab ordinaria pœna liberandi, impugnando v. gr. indebitam formam Processus, vel demonstrando delictum non esse plene probatum, vel Testes non esse omni exceptione majores &c.

Si vero deprehendit ex Actis, Reum jam esse con- 454
fessum, aut convictum, suadeat Reo, ut a causa desistat, Judicisque clementiæ se subjiciat, & per humilem ac sinceram delicti confessionem inter pœnitentiæ & emendationis signa Judicem ad mitiorem sententiam promoveat; ubi enim Reus jam confessus, aut legitime convictus dignoscitur, tempus per ulteriorem Processum inutiliter perditur, & Rei causa non melior, sed deterior evadit, pœnaque ipsius non minuitur, sed augetur.

In casu autem, quo defendere oportet Reum, debet 455
ante omnia formare, & Judici offerre Articulos interrogatorios, seu interrogatoria, & instare, ut fiat repetitio Testium, seu proponantur illa interrogatoria. Testibus jam examinatis contra Reum pro fisco, si putat, quod exinde aliquod argumentum sui defensorium, & sibi favorabile sit reportaturus; secus omittere potest, & offerre Articulos, & Defensiones probatoriales, vel ipsam statim Defensionem. Nec enim est absolute necessarium ad defensionem Rei offerre articulos, sed dari potest casus, quod absque illis v. g. ex ipso Processu solo sufficienter formetur, ostendendo v. gr. delictum non esse probatum, Testes aperte sibi contradicere, vel non esse omni exceptione majores, non esse observata substantialia &c.

Porro Articuli interrogatoriales nil aliud concernere 456
debent, quam majorem declarationem illorum, quæ Testes jam deposuerunt, ex qua declaratione Reus, seu Patronus ejus sumet ansam defendendi se v. gr. *secundus Testis F. Justus* N. *fuit interrogatus; an Fr. Mævius furatus sit calicem; & non fuit interrogatus de tempore.* Facit Patronus interrogatorium ei a Judice proponendum: Interrogetur, *quo tempore furatus sit?* quia forsan ostendere potest, se illo tempore alibi fuisse, consequenter furtum non commisisse. Qualiter autem Articuli formari, offerri, & instantia pro repetitione Testium fieri debeat, ex sequentibus patet.

Anno ... Mense ... Die ... Loco ... comparet coram A. R. P. Provinciali P. F. Justinianus Procurator F. Mævii Rei prætensi, & nomine sui principalis petit, ut fiat repetitio Testium infra specificatorum, contra se pro fisco examinatorum,

& pro-

& proponatur eisdem interrogatoria infra pariter specificata, videlicet.

Interrogatoria Testibus proponenda.

Testis secundus. Fr. Justus N.

1. Interr. Quo tempore fuerit in meâ cella habitum afferens?
2. Qualis fuerit habitus?
3. An prius pulsaverit ad januam cellæ, antequam fuit ingressus.
4. Quare non statim indicarit Superiori?

Testis primus Fr. Homobonus N.

1. Inter Qua die, & hora fuerit apud Bibianam, & vel calices viderit?
2. Inter Quare non statim arguerit Bibianam, vel calices ab ea petierit, si certo cognovit esse nostros?
3. inter. Quandonam calices & Monilia fuerint perdita.

Ego Fr. Justinianus N. Patronus Rei.

Hæc & similia interrogatoria plura, testibus examinatis, uni, vel pluribus proponenda formare poterit, prout nempe pro defensione sui Clientis utile, vel necessarium duxerit.

Factæ & præsentatæ instantię tempus registrat Actuarius, ac etiam acceptionem a Judice factam, v.g.

Præfata instantia una cum interrogatoriis præsentata, & ab A R. P. Provinciali, si & in quantum &c. acceptata fuit Die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. N. Minister provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

457. Oblatis & acceptatis Articulis interrogatoriis, Judex vocat & examinat Testes denominatos super interrogatoriis propositis.

Anno Mense. Die. Loco... vocatus comparuit Fr. Homobonus N. Testis alias pro informatione Curiæ informatus, & ad instantiam F. Justinianus N. Theologiæ Lectoris, iterum examinandus super interrogatoriis a se datis, prout supra in Actis, qui præstito juramento de dicenda veritate & exortatione debita præmissa, respondit, ut sequitur.

Inter. super primo? Resp. Diei non amplius bene recordor

Dictum est ei, ut aliquantum se reflecteret; & post spatium respondit: contingit die 8. Maii circa horam 2.

Inter. Super secundo. Resp. Non statim me resolvere potui, quid agere deberem, præsertim cum calices non nisi involutos viderem.

Interr. Super tertio. Resp. Recolligam me, & post intervallum dixit die. 6. vel 7. Maii.

Quibus habitis depositum sibi prælectum, cui addere, vel demere quid noluit, subscribere jussus, & dimissus est imposito silentio.

Ego Fr. N. Homobonus deposuit ut supra.
Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Postea eadem adhuc die & loco vocatus comparuit F. Justus Testis pro informatione Curiæ pariter jam examinatus, & modo ad instantiam Patroni denuo examinandus, qui præstito juramento solito ad interrogatoria respondit ut sequitur.

Inter. super primo. Resp. Parum me recolligam, & postea dixit 7. die Maii contingit.

Inter. Super secundo. Resp. Erat habitus Æstivalis

Inter. Super tertio Resp. utique pulsavi; quia tam inurbanus non sum, quod Sacerdotis cellam ingrediar sine pulsu prævio.

Inter. super quarto Resp. Volui parcere famæ, quia res erat oculta, & ipse mihi promittebat, quod illa nocte adhuc vellet restituere.

Et his depositionem finivit, eamque sibi prælectam subscribere jussus est.

Ego Fr. Justus ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Notandum, quod quando Testis variat, aut contradicit dictis prioris examinis, debeat judex quęrere rationem variationis, qui si causam rationabilem reddit, bene, si non, suspectus est de subornatione facta per reum, & proin torqueri potest Testis, de quo vide Ludovicum de Ameno *in pract. Crim. sect. 6. n. 22.* 458

Facta repetitione Testium hujusmodi traditur Patrono copia authentica Testium repetitorum. 459

Anno. Mense. Die. Loco. Postquam completa fuit Testium repetitio, decrevit A. R. P. Provincialis, ut authentica copia ipsius traderetur Patrono, in quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Decreta conformiter eadem die copiam prius de verbo ad verbum collationatam & authenticam, Patrono ad me vocato tradidi, qui ea recepta, gratias egit, in quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.
Ego Fr. N. Actuarius.

Habita copia prefata debet Patronus diligenter lustrare, an Judex omnes Testes examinarit, juxta interrogatoria eidem publicata, & si videt, quod unum, vel aliud indebite omiserit, debet de novo facere instantiam, ut suppleatur, alias appellare super gravamine intendit: Si vero Testes rite examinatos invenit, videre & considerare debet, an & quæ ex repetitione Testium serviant, ut eadem in defensione habere valeat. Ante defensionem autem debet formare, & offere Articulos defensoriales, quos probare debet vel ex Actis, vel per Testes de novo productos, vel per alia instrumenta, & probationis media si videt, quod pro defensione necessarii, vel utiles sint: secus omittere, & ipsam statim defensionem facere, ac offere potest, uti supra *n.* 445. de Articulis interrogatoriis dictum est. 460

Porro si Articulos defensorios offert, debet simul etiam designare Testes examinandos super quovis Articulo; & instare, ut recipiantur, ac Testes desuper nominati examinentur prout Juris; totum liquet in casu nostro. 461

Comparet coram A R. Provincialis Fr. Justinianus patronus Fr. Mævii Rei præsentat, & præsenta infrascriptos Articulos defensorios ad favorem sui principalis; instatque, & petit, ut super iis examinentur Testes infra designati (si Testes successive producere vult juxta dicta sup. *n.* 453.) tunc loco *infra signati*, ponit, *quos opportuno tempore producet. Articuli vero sunt sequentes, quibus ponit, & asserit, verum esse.*

1. Quod puella Bibiana die 8. Maji non fuerit domi ab hora duodecima usque ad horam sextam.
2. Quod septimo Maji tam Monilia quam calices fuerint in suo loco.
3. Quod septimo maji Fr. Mævius habitum Æstivalem nondum habuerit, nec portaverit.
4. Quod F. Justus sit capitalis inimicus Rei.
5. Quod F. Titius Accusator sit infamis, utpote, qui jam semel accusavit, & in probatione defecit.
6. Quod F. Mævius diligens semper fuerit in Choro
7. Quod Judex nullum possit condemnare, nisi confessum, vel convictum.

Testes examinandi.

Puella Constantia famula Bibianæ, & uxor Æditui Civitatis super primo,

F. Primitivus & Joannes Servitialis in Sacristia super secundo.

Quivis ex conventu obvius super tertio & sexto.

Super quarto patet ex processu, ubi deposuit F. Justus, ipsum lethaliter vulneratum esse a F. Mævio, consequenter ipsius saltem præsumptivum esse inimicum, sive vere, sive falso deposuerit.

Fr. Aurelius super quinto.
Fr. Marius Lector Theologiæ super primo.
Ego Fr. Justinianus Patronus Rei.

462 Notandum, quod, si Reus aut Patronus Articulos impertinentes, superfluos, ad rem non facientes, periculosos &c. proponeret. Judex illos corrigere, moderari, differe, vel totaliter delere & ommittere posset, apponendo cuivis causam, & censuram, cur id faciat: sit in casu nostro.

Consideratis, & bene ponderatis Articulis Defensoriis A.R.P. Provincialis censuit primum differre, & si necessarij non fuerint omnino omittere; Tum quia Testes sæculares super illo fuere demominati; tum quia denominati notorie patiuntur exceptionem. Sextum autem etiam tanquam ad causam nihil facientem omnino delevit, sicut & septimum utpote non Facti, sed Juris quæstionem continentem: Reliquos si, & in quantum de Jure, admisit salvo Jure. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si vero Articulum absolute acceptat Judex, notatur in Actis ita.

Præsentati fuerunt suprascripti Articuli, & ab A.R.P. Provinciali accepturi, si & in quantum, salvoque Jure illos moderandi. Mense. Anno. Loco.

Ego *Fr. N. Minister Provincialis.*
Ego *Fr. N. Actuarius.*

463 Oblatis & acceptis Articulis defensoriis, Judex Testes a Patrono nominatos vocat, & examinat in favorem Rei eodem modo, quo prius Testes in Processu informativo contra Reum examinari solent, ita tamen, ut illos super Articulis a Reo propositis non per ambages, sed simpliciter interroget, v.g. An sciat vel putet Articulum esse verum, quamvis in causa scientiæ, & de Contestibus interrogatoria ex officio facere, simulque attendere debeat, an non Testes sint subornati, & inique instructi, cum præjudicio justitiæ vendicativæ.

Porro Testes super Articulis Defensoriis producti etiam super Generalibus interrogari debent; quia ordinarie sunt novi Testes in causa nondum examinati, sicut jam examinati sunt illi, qui super Articulis interrogatoriis rei examinantur. & consequenter super generalibus non amplius interrogantur. Res patebit in casu nostro.

Consequenter vocatus comparuit F. Primitivus denominatus Testis a Patrono, & præstito juramento de dicenda veritate respondit, ut sequitur.

Testis primus, F. Primitivus, Ad Generalia.

1. Inter. quomodo vocetur? Resp. Vocor Fr. Primitivus.

2. Inter. *Fiant interrogatoria ut supra num. 37. mutatis mutandis.*

Ad Specialia super Articulo secundo.

1. Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. scio pro certo.

2. Inter. In casu scientiæ? Resp. Quia die 9. Maji legi missam in Altari B. V. M. & meis oculis adhuc tunc vidi Monilia pendere; habuique unum ex calicibus, qui tunc dicuntur perditi.

3 Inter. de Contestibus? Resp. Monilia viderunt omnes in Ecclesia existentes: de Calice notitiam habebit Sacristanus, utpote præparans illum quotidie pro usu Sacerdotum.

4. Inter. An nil aliud haberet, quod proponeret? Resp. Non.

Quibus habitis fit clausula ut supra.

Ego Fr. Primitivus.
Ego Fr. N. Minister Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Post hunc vocatus, comparuit Servitialis Sacristia, Testis a Patrono productus, cui juramento præstito, & audita exhortatione, A. R. P. Provincialis sequentia proposuit.

Testis Secundus Servitialis ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. &c. *fiunt proportionata Generalia ut supra n. 372.*

Ad Specialia super Articulo Secundo.

1. Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. Ita A. R. P. Provincialis.

2 Inter. In causa scientiæ? Resp. Quia Monilia, & calices ambo adhuc vidi hora prima quando finitis Missis claudebam Ecclesiam, & Calices ad suum locum reposui.

3. Inter. An bene sciat, fuisse illos Calices, qui modo sunt perditi? Resp. Optime scio, quia perfecte nosco.

4. Inter. de Contestibus Resp. Non dubito, quin plures viderint Monilia, & plures Sacerdotes habuerint calices ad sacrificandum.

5. Inter. An nihil aliud haberet dicere? Resp. Non.

Quibus habitis &c. clausulæ ut supra.

Ego Joannes Servitialis ita deposui.
Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Subsequenter vocatus comparuit Fr. Aurelius Testis a Patrono productus, & deposito juramento respondit, ut sequitur.

Testis Tertius Fr. Aurelius, ad Generalia.

1. Inter. Quomodo vocetur? Resp. ut supra.

Ad Specialia super Articulo Quinto.

1. Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. Puto esse verum.

2. Inter. In causa scientiæ? Resp. Audivi ab aliis.

3. Inter. A quibus audierit? Resp. Non amplius bene recordor.

4. Inter. An F. Titius tanquam Accusator in probatione deficiens fuerit punitus? Resp. Hoc non audivi.

Quibus habitis, fit clausula ut supra.

Ego Fr. Aurelius ita deposui.
Ego Fr. N. Minist. Provin.
Ego Fr. N. Actuarius.

Postea vocatus comparuit Fr. Pomponius Testis a Patrono productus, qui præstito juramento deposuit; ut sequitur.

Ad Generalia ut supra.

Ad specialia super Articulo Quinto.

1. Inter. An sciat Articulum esse verum? Resp. pro certo non possum dicere, quia tantum audivi a Fr. Aurelio, quasi Fr. Titius in Conventu N. accusasset Fr. N. & probare non potuisset.

Quibus habitis &c. ut supra.

Ego Fr. Pomponius ita deposui.
Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si Patronus ex relatione Testium a se productorum resciret, quod Judex, illos pro favore rei deponentes, aut deponere volentes increparit, deterruerit, impedierit, vel Actuario prohibuerit, ne Depositiones aliquas scriberet, vel ipse judex dictans non fideliter dictaret &c. potest Patronus contra illum tanquam suspectum appellare, de quo vide Ludov. de Ameno *in formular. Criminal. sect. 6. num. 32.* 464

Completo examine Testium a Patrono designatorum, aut productorum, consignatur copia authentica examinis Patrono. 465

Anno

Anno ... Mense .. Die . Cum Testium a Patrono super Articulis defensoris productorum completum esset examen, decrevit A. R. Pr. Provincialis copiam illius authenticam Patrono communicare, prout Juris, in quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Conformiter Decreto eadem die Patrono ad me vocato memoratam Copiam prius de verbo ad verbum collationatam consignavi, qui ea recepta gratias egit. In quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.
Ego Fr. N. Actuarius.

466 Habita copia hujus examinis rursus videt Patronus, an Judex super cunctis Articulis, & alias rite perfecerit examen; si reperit defectus, instat, si minus, præparat se ad faciendas Defensiones. In faciendis autem Defensionibus studeat claritati, brevitati, & soliditati omittendo minora motiva & argumenta, si efficacia & demostrativa habet. Studeat etiam efficaciora ad finem allegare, Forma Defensionum aliqua patet ex sequenti.

In Nomine Domini Amen.

A. R. P. Provincialis, AA. RR. PP. de V. Diffinitorio &c. Constat AA. RR. Paternitatibus, quod infrascriptus ego considerans in me, defectum tam scientiæ quam praxis in re Criminali, munus patrocinandi meo principali, Reo prætenso nonnisi invitus, & ex obedientia susceperim, susceptum autem fideliter exequendi juramentum deponere debuerim, consequenter non uno, sed pluribus titulis obstrictus maneam, Clientem meum pro possibili defendendi. Hinc omni, qua decet, reverentia sequentia pro Defensione Principalis mei proponere volui, firmiter sperans, fore, ut AA. RR. Paternitates Vestræ, præsertim A. R. Provincialis tanquam judex ordinarius ex officio suppleturi sint ea, quæ tenuitas mea, vel omnino omisit, vel defectuose adduxit: cum juxta communissimam DD. in Jure fundatam doctrinam. Judex ex officio non tantum debeat indagare, & facere, quæ pro Rei favore salvis Iure & Iustitia servire possunt, sed Lex etiam præcipiat, ut pro favore rei suppleat eo, in quibus tenuitas Advocati defecit.

Ad propositum itaque pro plena defensione mei Principalis facit.

Primo quod nullum ex delictis principalibus plene sit, probatum.

Secundo Quod etsi dato non concesso, probatio aliqua appareret, nullius efficaciæ contra Principalem meum esset, eo quod (salvo semper respectu A. R. P. Provincialis) in Processu nec forma debita, nec essentialia Iuris sint observata.

Tertio &c. Quo ad primum constat ex Actis, principalia, in quibus Fr. Mævius Principalis meus fuerat Accusatus, esse furtum Monilium e Statua B. V. M. pendentium, & Calicum e Sacristia; ac vulneratio F. Iusti, neutrum autem horum in Actis apparet probatum.

Nam de furtis loquendo, patet ex Actis, quod unicus Testis de visu fuerit adductus nempe Fr. Iustus, qui nec plene, nec semiplene, imo nihil probat in hac causa, quia notissimi juris est, quod unicus etiam omni exeptione major Testis plene non probat, unde c. Veniens; de Testib. expresse statuitur, quod nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicuius *quia juxta vulgare relatum* in summario, c. cum nobis, de Test. Vox unius, vox nullius.

Neque semiplene, imo nil probat; quia est inimicus mei Principalis; cum testibus actis ex propria ipsius confessione (quæ contra ipsum non vero contra meum Principalem probat) fuerit a prætenso Reo graviter vulneratus gravis autem vulneratio omnino facit, quod vulneratus a tempore vulnerationis, præsumatur inimicus vulnerantis, seu habetur pro præsumpto gravi inimico vulnerantis, prout cum *communi aliorum Ludovicus de Ameno in pract. Crim tit. Quales esse debean* 15. §. 2. n. 39. bene docet.

Nec dicat aliquis, furtum Sacrilegum esse unum de exceptis criminibus, contra quæ etiam inhabiles probant. Nam contra est, quod inimicitia adeo inhabilitet testem, ut in nullo quantumvis alias excepto crimine contra inimicum testificari valeat, juxta communem DD. *arg. c. per tuas 32. § Nos vero, de Simonia.*

Accedit præsumptio contra hunc testem ex ipsius depositione: Ad interrogatorium enim tertium eidem in repetitione propositum: Respondit, quod antequam ingressus fuerat Cellam F. Mævii, prius pulsaverit ad januam cellæ; quis autem credat, quod F. Mævius ad pulsantem non clamasset, ut expectaret, si memoratas res furtivas ibidem apertas habuisset.

Nec gravatur indiciis: Inventa enim ab eo clavis regia nullam facit præsumptionem. Nocturna visitatio B. V M. sapit devotionem, quod fuerit in Sacristia, sufficientem allegavit causam. Ex Litteris nil clare habetur, ut legenti patet. Effractio carceri nec delictum nec indicium importat; quia fuit justa, & licita, hoc ipso, quod Fr. Mævius innocens, consequenter iniuste fuerit incarceratus; iniuste autem incarceratus potest sine culpa & pœna effringere carceres iuxta communem DD.

Pariter nec plene nec semiplene probata existit vulneratio F. Iusti meo Principali imputata, ob fundamenta dicta: cum de illo unicus iterum testis F. Iustus F. Mævii inimicus, consequenter nil probans existant; prout etiam solemniter contra illum tanquam inhabilem testem excipio.

Cum itaque ex hucusque deductis satis constet, quod de Fr. Mævio delictum aliquod nec plene, nec semiplene probatum, nec indicia contra ipsum militent, recte concluditur, meum Principalem sine ulteriori dilatione esse absolvendum, nec torqueri posse; Econtra Accusatorem Talione esse puniendum. Quod cum justitiæ conforme sit, ab Æquietate AA. RR. Paternitatum Vestrarum indubitate superatur. Ita &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.

Hoc vel simili modo facta Defensio præsentatur iudici, & præsentata registratur. Si in defensione contra aliquam personam excipit ex causa Criminosa vel turpi: debet apponere clausulam pro testatoriam videlic. *quod hæc proponat absque animo injurandi, offendendi, aut diffamandi, ad puram nempe, & necessariam Defensionem sui Principalis*: quod etiam crimen simpliciter, sine exageratione, imo diminute quasi proponere debet. Relatio præsentationis fit sequenti modo.

Præsentatæ, & Actis appositæ fuerunt F. Mævii rei Defensiones, quæ incipiunt &c. & desinunt &c. Die .., Mense .., Anno ...., Loco. In quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Actuarius.

Si Reo, vel Patrono unus, vel plures ex Diffinitorio merito sunt suspecti, potest oblatis Defensionibus etiam contra illos excipere instando apud A. R. P. Provincialem, ne illos ex causa allegata merito suspectos ad iudicendum in hac causa admittat. In qua tamen Exceptione, seu Recusatione causa suspiciunis legitima allegari, & probari debeat per Testes, vel alia legitima probationis media Patrono exhibita; quod si causa insufficiens quidem, seu non probata intelligatur, reiicitur instantia Patroni; si vero legitima & probata vel alias evidens apparet, admitti, & alii, qui recusantur, per Decretum a iudicatura excludi debent, v. g. 467

Comparet coram A. R. P. Provinciali F. Instinianus patronus F. Mævii Rei pretensi de criminibus, prout in Processu, & dicit personas P. N. & P. N. sibi merito esse suspectas, eo quod notorium sit unum esse Fratrem Accusatoris, alterum vero patruellem; qua propter ex causa præfata in Jure fundata illos ut Conjudices recusat, & vult, ut nullo modo, & nunquam in Diffinitorio admittantur ad consulendum, vel iudicandum in hac causa, protestando de nullitate Actuum, si aliter fieret, prout etiam in eventu appellat ex nunc pro tunc, & petit Apostolos instanter, instantius, instantissime. Acta sunt hæc Die... Mense... Anno.
Ego Fr. Iustinianus Recuso, appello ut supra.

De .. Mense. Anno .. præfata instantia præsentata ac si, & in quantum acceptata Actisque inserta in quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

468 Si causa Recusationis liquido non constat, cotam A. R. P. Provinciali legitime probari debet, juxta dicta, de quo videatur Ludovicus de Ameno *in Formul. crim. sect. 6. n. 39. & 40.* Si probatur, vel alias in facto evidens, ac in Jure fundata existit, desuper pronunciantur. In casu nostro cum causa recusandi in facto & jure liquida supponatur, fit Decretum exclusionis, sequenti modo.

Consequenter cum A. R. P. Provincialis vellet congregare Diffinitorium, vel eidem communicare Acta ad consultandum, an, & quomodo Reus sententiari, vel torqueri deberet, reus vero, vel Patronus illius recusasset, R. P. N. & R. P. N. ne unquam admitterentur in hac causa ad consultandum, vel judicandum, idque expressa manifesta causa, eo quod scilicet unus esset Accusatoris Frater germanus, alter vero patruelis, decrevit, prout defacto decernit præfatos PP. NN. excludere. Ut autem horum loco alii substituerentur, vocavit A. A. RR. PP. NN. ipsosque consuluit, quosnam loco exclusorum substituendos putarent, & auditis eorum consiliis decrevit subilituere PP. NN. Acta sunt hæc Die .... Mense, Anno.

Ego Fr. N.
Ego Fr. N.
Ego F. N. Minist. Provin.
Ego F. N. Actuarius.

De Responsionibus Actoris, vel Advocati Fiscalis contra Defensiones Rei.

S U M M A R I U M.

469 *Oblatis Rei Defensionibus, si Processus per Accusatorem, vel Denuntiatorem judicialem fit, debet Accusator, vel Denunciator ad eas respondere, easque impugnare, si vero per Inquisitionem ex mero officio fit, præstat hoc Advocatus Fiscalis, & non Judex. Praxis contraria reprobetur. Ibid.*

470 *Praxis citandi Accusatorem ad impugnandas Defensiones Rei.*

471 *Quomodo Accusator, Denuntiator, aut Advocatus Fiscalis ad Defensiones Rei respondere, easque impugnare debeat?*
Forma hujus practica. Ibid.

469 PRæsentatis per Patronum defensionibus Rei, citatur Accusator, vel Denuntiator Judicialis & monetur, ut, si quid contra Defensiones Rei proponere velit, id intra certum assignandum Terminum faciat; Vel si Processus fit per viam Inquisitionis ex mero officio, deputatur Advocatus Fiscalis ad respondendum contra defensiones Rei pro Justitia vindicativa.

Quamvis enim apud nonnullos Regulares usus, & praxis obtinuerit, ut completo examine Rei, oblatisque Defensionibus Patroni, Judex ipse respondeat ad jura, & rationes Defensionis pro Reo oblatas, sive dein Processus ad instantiam partis, sive ea mero officio Judicis inquirentis fiat. Tamen melius, Jurique ac Justitiæ conformius est (prout bene demonstrat Ludov. de Ameno in *Pract. Crim. tit. Patronus, n. 187.*) ut in casu, quo Processus ad instantiam partis, puta Accusatoris, vel Denuntiatoris Judicialis fit, Actor post oblatas a Reo Defensiones citetur, & moneatur, ut si quid dicere habet contra Processum Defensivum (hujus nomine veniunt omnia, quæ pro Defensione Rei post communicationem actorum facta sunt, puta, interrogatoria & Articuli a Reo, vel Patrono ejus oblati, Repetitio testium, Defensiones, Exceptiones &c.) intra terminum eidem præfigendum proponat. Ad quem finem ei etiam debet Copia omnium Actorum, si petit communicari. Hoc ipso enim; quod Accusator in probatione deficiens, ad pœnam Talionis, & calumniæ teneatur, ei non minus quam Reo communicari debent Acta, ad defendendum se, & ostendendum, quod rite accusaverit. Item ad refutandas Defensiones a Reo propositas, & deducendum, quod eis non obstantibus Reus ad exemplum aliorum vindicta publica affici debeat. Id, quod, Accusator principaliter intendit.

Quod si Processus ex mero Officio Judicis inquirentis instituitur, deputatur Advocatus Fiscalis, qui Defensiones Rei impugnet; sicut Accusator: de quo vide infra *n. 471.* Cæterum citatio, & monitio Actoris seu Accusatoris, vel Denuntiatoris in casu nostro fit ut sequitur.

Receptis Defensionibus Rei, volens A. R. P. Provincialis ulterius procedere citavit Fr. Titium Accusatorem, eumque monuit, ut, si quid forsan contra Processum Defensivum proponere haberet, id in tempore faceret. Accusator autem his vretenus preceptis statim rogavit, ut eidem prius communicarentur Acta, quatenus videre possit, an, & quid adhuc in causa expediat. Cui illico deferens A. R. P. Provincialis mandavit mihi, ut permitterem Actorem lustrare acta, & volenti etiam authenticam Copiam actorum, juxta petitionem ipsius darem, assignato quatuor dierum spatio, intra quod proponenda proponat. Acta sunt hæc Die .... Mense .... Anno. Loco. 470

Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Dein describit Actuarius, vel describi faciat Acta, (vel si Actor contentus est, brevitatis causa permittit ipsum lustrare Originalem) eaque prius debite collationata, & authentisata præsentat Accusatori, vel Denuntiatori, aut Advocato Fiscali (si Processus per viam Inquisitionis frabicatur) & præsentationem registrat; ut sequitur.

Anno, Die, Mense, per me Actuarium Fr. Titio Accusatori præsentata fuit Copia Actorum de verbo ad verbum collationata, & Authentisata, & assignatus terminus pro respondendo indicatus eidem, qui reservatis sibi de Jure reservandis accepit, & gratias egit. In quorum fidem &c.

Ego Fr. Titius Accusator.
Ego Fr. N. Actuarius.

Porro sive Accusator, sive Advocatus Fiscalis pro 471
Justitia vindicativa respondet, & Defensiones impugnat, debet in modo respondendi idem fere observare quod supra *n. 460.* diximus de Patrono; hac tamen cum distinctione, ut sicut hic pro Reo, ita ille contra Reum & Defensiones ejus pro justitia vindicativa, quidquid potest, proponere debeat. In casu nostro Accusator contra reum, & Defensiones illius ita respondit.

In Nomine Domini Amen.

AA. RR. Patres de V. Deffinitorio, officio suo debita cum reverentia & obedientia & intra terminum sibi assignatum satisfacturus comparet F. Titius, & contra Reum ac Defensiones illius pro justitia vindicativa respondet, quod etsi Officium Judicis exigat, ut Judex pro reo indaget, & faciat, quæ pro rei favore servire possunt, ac propterea etiam tenuitatem Patroni supplere debet; tamen idem judicis Officium etiam requirit, ut pro Justitia vindicativa quoque omnibus viribus vigilet & laboret, indeque defectum & tenuitatem Actoris, vel Advocati Fiscalis in iis saltem, quæ Juris sunt, suppleat, ne alias delictis manentibus impunitis, alii liberius peccent, scandala crescant, mala invalescant, magno cum præjudicio, imo & ruina Monasterii, Provincialis, & religionis, Religionem enim, in qua delicta manent impunita, ruinæ proximam, & actu jam miseram, malamque esse, bene observat Doctor noster Seraphicus S. Bonaventura asserens distinctionem inter bonam & malam Religionem dicendo, hanc ab illa discerni non ex eo, quod etiam in bona Religione non fiant aliqua mala, sed quia in hac mala non manet impunita. Accedit, quod ubi Superiores delicta non puniunt, Deus ipsos, & integras Communitates punire soleat. Quapropter non minus ac Patronus Rei confido in nota æquitate & justitia AA. RR. Paternitatum vestrarum præsertim A. R. P. Provincialis tanquam Judicis ordinarii, minime dubitans, eos majorem habituros respectum pro bono Communi, quam unius privati, præsertim, qui Reus & quidem malitiosus liquide apparet. Nec enim pro illa quidquam faciunt Defensiones a Patrono illius allatæ, quibus ostendere frustra nititur, delicta principalia, in quibus Reus fuit accusatus, nec semiplene esse probata, consequente Reum esse absolvendum, & Accusatorem esse ad pœnam Talionis condemnandum.

Nam

Nam contra est, quod ex actis evidenter appareat, delicta principalia, si non plene, saltem plus quam semiplene esse probata, & per consequens, si non ordinaria, saltem extraordinaria pœna Reum affici, vel torqueri posse, accusatorem verbo ab omui pœna immunem esse, cum juxta vulgaria Juris etiam semiplene tantum probans pęnis Talionis ac calumniæ minime subiaceat, juxta communem DD. & Praxin, nostramque criminalem V. Accusatio §. IV.

Quod autem delicta principalia, & iu primis Sacrilega furta plus quam semiplene probata sint, patet ex Processu offensivo: siquidem de memoratis furtis adest in primis testis de visu F. Justus, qui etiam solus jam semiplene probaret; cum unus omni exceptione major testis de visu semiplene probet, jux Gl. communiter receptam in l. 3. C. de Reb. Cred. V. dicidi oportet, per Jur. ib. copiose allegata.

Nec obstat, quod contra illum tanquam præsumptum ex facta vulneratione inimicum, & consequenter inhabilem exceperit Patronus: tum quia testibus Actis F. Justus sacrilega furta de F. Mævio, Superiori jam manifestavit, antequam a F. Mævio vulneratus, & inde ex pręsumptione inimicus illius factus erat: tum quia etiam post vulnerationem amicus illius permansit, & realem amicitiam erga illum exhibuit, rogando pro illo apud Judicem, ne ob vulnus sibi inflictum Fr. Mævius puniatur; quod verissimum amicitiæ signum omnem inimicitiæ præsumptionem excludit, utpote quæ semper cedit cognitæ veritati, per vulgaria juris: tum quia simul plura & quidem talia concurrunt indicia, quæ una cum ipso (etsi dato non concesso præsumptus inimicus, & consequenter Testis omni exceptione major non esset) si non plene, saltem plus quam semiplene probant.

Indicia autem sunt *Primo*, Confessata clavis Regia, seu adulterina, quæ ordinarie furem indicat.

Secundo, quod in locis furti, iu Ecclesia scilicet, & Sacristia januis clausis temporo nocturno, & quidem importuno, ac solus, fuerit deprehensus.

Tertio, quod per duos Testes omni exceptione majores plene probatum existat, res furtivas fuisse visas apud puellam Bibianam, cum qua suspectissimum consortium F. Mævius habet, & quæ altera die negavit, quod a duobus visum est, quod ipsam puellam plene suspectam reddit.

Quarto, effractio carceris juncta fugæ Rei grave indicium facit.

Quinto, furtum præfatum clare indicant literæ a Reo ad Bibianam scriptæ, prius sæpius perjure negatæ, postea cum confusione confessatæ, hæ enim, quia expresse continent F. Mævium misisse Bibianæ aliqua, ratione quorum, si manifesta fierent, perpetuos timet carceres, quod aperte indicat, ipsum misisse res furtivas, & quidem tales, quarum furtum, sicut apud sæculares mortem, sic apud Regulares perpetuos carceres inducit; Monilia nempe, & calices, quos sacrilege ablatos F. Justus in cella F. Mævii vidit, & ex ore ejus audivit, ac quos duo alii in domo Bibianæ, cui fuerunt missi, propriis oculis conspexerint, quæ gravissima indicia simul juncta & uni Testi de visu conjuncta plenam probationem facere videntur, vel certe probationem plus quam semiplenam efficiunt; præsertim quia scriptura propria confessata plene probat contra scribentem, L. Publica §. fin. ff. Depositi. Cum concord. Ac indicia simul juncta præsertim gravia inducunt præsumptionem Juris.

Pariter plus quam semiplene probata existit vulneratio; dictum enim ipsius vulnerati, effractio carceris per Reum facta, & fuga ejusdem, nec non clamor F. Justi, quod actu Reum apprehenderit, utique plus quam semiplene vulnerationem probant.

Effractio carceris denique violenta ex priora confessione Rei, consequenter optime probata habetur; cum propria confessio sit optima probatio per vulgaria Juris.

Ex quibus cunctis patet, quod si Reus ratione furtorum sacrilegorum, & vulnerationis non ad pęnam ordinariam, saltem ad extraordinariam condemnari, vel pro veritate adhuc magis eruenda torqueri valeat.

Ratione autem violentię effractionis carcerum, utpote confessata, reum ordinaria pęna affici debere, dubio caret. Et quia sola violenta & injusta carcerum effractio de Jure Civili pęna capitis, consequenter apud Regulares perpetuis carceribus punitur, absque ulteriori Processu Reus ad eosdem condemnandus videtur, non obstante, quod Patronus in Defensionibus dicat, Reum injuste carceratum, carceres juste effregisse; quia ex dictis evidenter patet, carcerationem hujus Rei fuisse justissimam. Et quamvis AA. RR. Paternitatibus quidquam præscribere nullatenus præsumam; tamen pro administratione justitiæ juxta Leges, Canones, & Statuta nostra ex zelo Religionis & justitiæ, omni meliori modo justo, Salvis &c.

Ego Fr. Titius Accusator.

Hujusmodi responsio ab Accusatore, vel Advocato Fiscali contra Defensiones Rei datas potest (ut patet) & debet magis ex Jure deduci & probari. Hic enim brevitatis causa tantum rudem aliquam formulam damus; Casu quo autem Actor visis actis nil amplius proponere, sed cuncta justitiæ Judicis relinquere vellet, prout ordinarie fit, & ad Processum abbreviandum fieri expedit, si ex Processu patet, quod Reus jam confessus, vel convictus habeatur. Reus, & ipse dein Actor citantur ad audiendam sententiam juxta dicenda infra *num.* 484.

De Tortura.

S U M M A R I U M.

472 *Apud nos sine consilio, & consensu Diffinitorii, vel proborum, ac peritorum Reus torqueri non potest.*
473 *Oblatæ Defensiones, & earum impugnationes ante Torturam communicari debeat Diffinitorio, vel probis, ac peritis: & quid hi facere debeant?*
474 *Qui jam confessus, vel convictus est de aliquo crimine, ratione illius nequit torqueri.*
Quinam torqueri valeat? Ibid. & num. seqq.
475 *Modus torquendi apud Regulares quinam Usitatior?*
476 *Ante Torturam fit Decretum de consulendis illis, quorum interest. Formula hujus num. 469.*
477 *Sub Tortura notantur omnes actus, & gestus rei.*
478 *Modus decernendi Torturam, & ultimo monendi, ac examinandi Reum ante illam.*
479 *Modus torquendi Reum.*
480 *Confessio in Tortura facta; ut probet, debet altera die in banco Juris ratificari, & quomodo?*
Banchus Juris quid? Ibid.
481 *Ratificatione facta datur Patrono Copia examinis cum termino respondendi, quare non debeat ad pœnam ordinariam condemnari.*
482 *Si expediens videbitur, communicatur Patroni Defensio Actori, vel Advocato Fiscali pro responsione, hæc vero iterum & ultimate Patrono, Horum praxis.*

OBlatis a patrono Defensionibus, & contra eas Responsionibus Actoris, vel Advocati Fiscalis Judex 472
apud nos illas una cum aliis Actis Diffinitorio communicare debet, ad audienda consilia, & vota eorum, an, & qualiter torquendus sit reus. Quia in Ordine nostro absque consilio & consensu Diffinitorii nec Reus sententiari, nec torqueri potest, nisi ratio suaserit, ut pro adhibenda Tortura loco Diffinitori probi & periti assumantur ex conventu, ubi fit Processus, vel vocentur ex vicino uno vel altero Conventu. Cujusmodi ratio, & causa esset, si Diffinitores essent inexperti in causa Criminali, vel pro ac contra affecti Reo, aut esset valde incommodum convocare propterea Diffinitorium: ob quam ultimam causam in majoribus Provinciis, ubi Patres Diffinitorii longe ab invicem sunt separati, ad Torturam adhibendam plerumque sufficit consilium proborum & peritorum, qui commodius haberi possunt.

Habita copia Actorum tenetur quivis ex Diffinitorio 473
apud nos (apud alios, quorum est de Jure) legendo & perpendendo acta videre, an statim & qualiter sententiari, an vero prius torqueri possit, ac debeat. Si statim sententiandus, & non torquendus, utpote jam confessus, vel convictus apparet, debent ante sententiam responsiones Actoris, vel Advocati communicari Patrono Rei, eiusque replicatio desuper audiri, & tunc primum sententia feratur, ita ut ultimo audiatur Reus, seu Patronus eius, ut bene observat Ludovicus de Ameno *in Pract. Crim.*

Si vero Reus nec confessus, nec convictus, & per con- 474
sequens nec sententiandus apparet, debent illi, quibus competit (apud nos Diffinitorium, vel probi & periti) diligenter examinare Processum tam defensivum, quam offensivum, & videre, an & qualiter possit, aut debeat tor-

torqueri: si ex Processu constat, Reum jam esse confessum, vel convictum, nil in contrarium probantibus Defensionibus, torqueri apud nos non potest, hoc ipso, quod exinde condemnari valeat, consequenter tortura amplius necessaria non sit, ut bene habet textus *practicæ nostræ Crim. tit. Tortura* §. 4. Si autem non confessus nec convictus existit Reus, & tamen semiplena, vel plus quam semiplena adest probatio contra ipsum, torqueri potest leviter vel graviter pro diversitate delicti juxta *cit. pract. nostra, l. c.* §. 5.

475 Modi torquendi sunt varii; inter quos apud Regulares frequentior, & commodior est arctatio Rei (ut vocant) quæ consistit in repetita flagellatione, propriis manibus Rei facienda, ac jejunio in pane, & aqua. Item flagellatio, qua per unum, vel duos alios Fratres Laicos reus omnino nudus solis indutus femoralibus per tria intervalla flagellis, nodosis funibus, aut virgis acutis tot ictibus graviter cæditur, quot Judex determinaverit (quos cædentibus non item Reo prius indicat) quod etiam bis vel ter repeti poterit; ut habetur textus *nostræ practicæ l. c.* §. 2.

Debiles autem, infirmi, pueri, & senes sexagesimum annum attigentes apud nos torqueri non possunt.

476 Ante Torturam debet fieri Decretum, & inseri Actis subscriptum a consultis & consequentibus diffinitoribus, aut probis & peritis, contra quod Decretum, si appellat Reus, attendi non debet, sed Tortura executioni mandari, in Actis autem notari, quod Reus ad effugienda tormenta appellarit quidem, sed appellatio non fuerit attenta.

477 Sub Actuali tortura Actuarius notare debet, & scribere in Actis omnia, quæ dicit, vel facit Reus in tormentis.

Consequenter A. R. P. Provincialis attendens, quod F. Mævius N. super principali Articulo de furto calicum, & Monilium nec confessus, nec plene convictus, bene vero graviter indiciatus, & plus quam semiplene probatus appareat, inhærendo Constitutionibus Ordinis, consilium eorum, quorum de Jure, adhibere voluit, num & quomodo torqueri habeat Reus. Et quoniam eidem summe incommodum videbatur congregare ob causam hanc totum Diffinitorium, Patribus per plures distantes Conventus dispersis, vocavit ex hoc Conventu M. V. P. N. Lectorem Theologia, & ex illo Conventu P. N. &c. in re Criminali magis expertos, eosque requisivit, ut lustratis, & pensatis Actis solum Deum præ oculis habentes, suam manifestarent mentem, & præberent consilium, num, & qualiter in hac causa locus sit Torturæ, Acta sunt hæc Die. Mense &c.

Ego Fr. N. Theologiæ Lector.
Ego Fr. N. Theologiæ Lector.
Ego Fr. N. Lector Jubilatus.
Ego Fr. N. Minister Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

478 Altera die, eodem loco omnes præfati rursus convenerunt, & habita conferentia concluserunt, quod cum testibus Actis super principali aliquo Articulo, de furto videlicet monilium & calicum &c. non tantum semiplene, sed etiam plus quam semiplene probatio adsit eamque non infirmarint Defensiones a Patrono rei oblatæ: delictum vero gravissimum furtum Sacrilegum sit satis atrox, reus præmissa adhuc semel gravi monitione, & minis, omnino torqueri possit & debeat: & quidem ita, ut per duos Fratres Laicos virga acuta nudus per tria intervalla graviter cædatur, dando eidem primo intervallo 20. ictus: altera vice, & tertia vice 20. idque tribus sequentibus diebus pro arbitrio A. R. P. Provincialis repeti possit, si in periura negatione persistat. Acta sunt hæc Die, &c.

Ego Fr. N. Theologiæ Lector.
Ego Fr. N. Theologiæ Lector.
Ego Fr. N. Lector Jubilatus.
Ego Fr. N. Minister Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Anno .. Mense .. Die ... Loco .. volens satisfacere votis Patrum petitorum decrevit A. R. P. Provincialis F. Mævium N. reum in rigore constituere, & torquere, prius tamen adhuc monere, & minis terrere. Quapropter vocavit ipsum, & delato ipsi, præstitoque iuramento de dicenda veritate, charitative & serio ipsum admonuit, quod quamquam apud Judicem, certum & indubitatum sit, ipsum esse Reum furti monilium & calicum, tamen conclusum fuerit hoc scire ex proprio ore Rei, det ergo gloriam Deo, & dicat sincere, quare furatus sit præfata. Resp. Jam dixi me esse innocentem.

Dein rursus fuit monitus, ut sponte fateretur veritatem, alias per Torturam cogetur ad fatendum. Resp. In Nomine Domini; incipiant mecum quidquid velint: ego sum innocens, & vindicabit Deus, si innocentem hominem torquebunt.

Videns autem A. R. P. Provincialis, quod veritas aliter quam confessione ipsius haberi non posset, Reus vero in pertinaci negatione permaneret, decrevit, prout de facto decernit, Renm juxta vota Proborum & Peritorum, ut supra, torquere, ita ut nudatus, manibus ligatus a duobus Fratribus Laicis virgis acutis graviter, toties, quoties eis visum fuerit, cæderetur: ubi tamen protestatus est, hanc Torturam fieri absque præjudicio jam probatorum, aut confessatorum ad solum finem habendi veritatem super cæteris; & hoc Decretum in facie ipsius Rei lectum, & intimatum fuit Die.. Mense.. Anno.. Loco..

Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Pro Decreti executione vocati sunt F. N. & F. N. 479
Laici, qui ex mandato A. R. P. Provincialis duxerunt Reum ad Cameram N. tanquam locum pro Tortura electum, & spoliaverunt eum usque ad femoralia, manusque illius ligarunt; sub spoliatione autem non cessavit A. R. P. Provincialis charitative monere, ut fateretur veritatem, & sincere dicat quare, & quomodo furatus fuerit Monilia B. V. M. & calices; adhuc esse tempus evadendi tormenta. Resp. Reus, jam dixi, non possum aliter respondere, patiar innocens propter Deum, qui propter me graviora passus est innocens.

Postquam spoliatus, & ligatus fuerat, jussit A. R. P. Provincialis Laicis, ut arriperent virgas. Reo autem dixit, jam ultimo moneo ipsum verbis, ut fateatur veritatem, Postea incipient verbera. Resp. Jam dixi veritatem, & propter veritatem volo pati, nolo enim mentiri.

Tunc mandavit A. R. P. Provincialis, ut incipiant valide percutere, donec juberet cessare, interponendo spatium dimidiæ Ave Maria inter unum & alium ictum; quod & fecerunt, numerante interim A. R. P. Provinciali ictus in secreto per globulos Rosarii sui.

Ad primum statim validum ictum exclamavit, O injustitia.

Pergentibus autem Fratribus percutere, rursus exclamavit, O Crudelitas injusta.

A. R. P. Provincialis vero interea continuo varie exhortatus est Reum ad fatendam veritatem Resp. Etiamsi occident me, non possum aliter dicere! O Juste Deus! adjuva me, & vindica hanc injustitiam.

Finitis 20 ictibus præcepit Laicis, ut cessarent ad aliquod intervallum, Reum vero alloquens ait: Videat Charissimus F. Mævi! qualiter existat diaboli Mancipium, & qualiter suis perjuris cruciet animam & corpus: vult vitare pœnas temporales, & conciliat sibi æternas, ipsasque temporales augebit, quo magis enim perjuria multiplicabit, eo magis augebit pœnas per sententiam inferendas, & eo gravius adhuc torquebitur: Dicat ergo, & fateatur veritatem.

Resp. Reus, Amore Dei, ergo nondum satis sævit in me! Adhuc semel tam crudeliter tractabunt me?

A. R. P. Provincialis: utique non tantum semel, sed sæpius adhuc, & semper severius ita excipietur virgis hisce, donec fateatur veritatem.

Resp. Non possum aliter respondere.

Tunc mandatum est Fratribus Laicis, ut denuo inciperent, & validius quam prius ictus facerent, vix autem unus primum perfecit ictum statim clamavit Reus dicens: Cesset, cesset, non possum amplius pati; volo itaque cuncta fateri.

Dictum est ei, ut incipiat fateri, postea illico cessabitur: cum autem tergiversaretur, alter illum percussit,

Reus

Reus autem rursus clamavit: Cessate, fateor me furatum fuisse calices & monilia.

Tunc mandavit A. R. P. Provincialis, ut cessarent: Ad Reum autem conversus ait: Laudetur Reus, quod tandem aliquando incipiat sapere, & desinat Deum tot perjuriis offendere &c. Dicat ergo, quare, & quomodo furatus sit? Resp. Rogo per amorem Dei pro meo habitu, omnia dicam.

A. R. P. Provincialis ei statim gratificavit, & permisit habitum; quo indutus Reus in genua provolutus inter copiosas lacrymas rogavit veniam de tot mendaciis & perjuriis hucusque factis; fui deceptus a diabolo, & putavi, quod cum unicus testis videlicet F. Justus, sciret meum delictum, & consequenter plura probare non posset, vellem cuncta negare, & negando evadere poenas, sed fateor, proh dolor! me tam monilia, quam calices furatum fuisse.

Inter. Quomodo potuerit furari? Resp. Maledicta clavis Regia serviebat ad hoc.

Inter. Unde habuerit hanc clavem Regiam? Resp. Magister N. mihi eam fecit.

Inter. Quando perpetrarit hoc furtum? Resp. die N. de nocte circa horam 11.

Inter. Quare furatus sit ista? Resp. Non libenter dico.

Tum A. R. P. Provincialis ipsum adhortatus est, ut sincere fateretur, sic enim, ut per humilem confessionem, & spontaneam sui confusionem Deum (cui alias jam cuncta sunt cognita) sit aliqualiter placaturus, & veniam tot scelerum impetraturus. Resp. In nomine Domini, propter Deum ergo fatebor: Volui, proh dolor! apostatare, & cum Bibiana discedere; prius autem per res furtivas pretio vendendas, tot media procurare, ut inde commode possemus vivere.

Inter. An propterea alia adhuc furatus sit? Resp. Ita.

Inter. Quae? Resp. &c.

Inter. Ubinam habeat modo res furtivas omnes? Resp. partim misi, partim portavi ad Bibianam.

Inter. De sociis criminis? Resp. Sum solus in hoc, quia nulli fidebam.

Et quia hora erat tarda, fit clausula, & subscriptio, ut supra n. 382.

Ego Fr. Mævius depono ut supra.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Minister Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

48o Notandum hic, quod confessio, quam Reus occasione Torturæ facit, non probet ad poenam ordinariam Rei, nisi altera die extra locum Torturæ, & absque vinculis in Banco Juris, id est, ubi Tribunal erexit Judex, denuo cuncta, quæ ei ab Actuario prælegantur, ratificet. Hinc sequenti die rursus vocatur, & examinatur Reus, ut sequitur.

Anno. Mense. Die. Loco coram A. R. P. Provinciali, & RR. PP. Assessoribus ac me infrascripto: F. Mævius Reus, vinculis solutis, & extra locum tormentorum positus, vocatus fuit ad ratificandum ea quæ heri in Tortura deposuit, prout supra in Actis, postquam de dicenda veritate juravit, clara, & intelligibili voce prælegi suam depositionem. Qua audita

Inter. fuit I. An modo bene audierit, & intellexerit id, quod heri confessus erat? Resp. Ita.

2. Inter. An sint omnia vera, quæ tunc dixit? an ea ratificet; & an revera commiserit illa delicta, quæ confessus erat? Resp. Sunt omnia vera; proh dolor! & utinam non essent vera.

Inter. An libere ac sponte, vel potius ex metu ulterioris Torturæ præfata crimina confiteatur, & ratificet? Resp. Coactus a veritate & timore Dei confiteor.

4. Inter. An confessioni huic ratificatæ vellet addere aliquid, vel minuere, vel quid aliud proponere? Resp. Nihil habeo dicere, quam ut pro clementia & misericordia humillime rogem.

Tunc A. R. P. Provincialis acceptatis, si, & in quantum depositionibus Rei ratificatis examen terminavit, & Reum ad carcerem reduci mandavit, simulque decrevit ut Patrono daretur Copia confessionis ratificatæ, & constitutorum, necnon impugnationis, & Defensionum ab Accusatore oblatarum, assignato termino trium dierum ad producenda jura, quare non debeat Reus condemnari ad poenam ordinariam, in quorum fidem &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. N. Assessor.
Ego Fr. Mævius confirmo ut supra.
Ego Fr. N. Actuarius.

Finito examine datur Patrono Copia Confessionis & constitutorum conformiter Decreto. 481

Die... Mense... Anno... Loco... per me Actuarium F. Justiniano consignata fuit Copia confessionis a Reo ratificatæ, & intimatum Decretum Judicis, ut intra triduum Defensiones præstaret, qui gratias agens terminum acceptavit, reservato sibi Jure petendi legitimas Delationes, si opus fuerit. In quorum fidem &c.

Ego Fr. Mævius confirmo ut supra.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si postea intra terminum assignatum Patronus nil amplius proponit, vel solum dicit, quod id clementiæ Judicis committat, ut fit, si Reus in & post Torturam confitetur delictum, registratur in Actis, & servatis servandis proceditur ad Sententiam.

Si vero post Torturam novas Defensiones, novaque Jura allegat, debent ea pro responsione communicari Accusatori, vel (si ex mero Officio processus fit) Advocato Fiscali, & hujus responsio denuo communicari Patrono; ut ultimate respondeat: quæ tamen breviter fieri possunt; v. g. si Patronus post ratificatam confessionem in Tortura factam ita patrocinaretur. 482

Die. Mense.. Anno.. Loco comparet F. N. Patronus &c. & dicit, quod quamvis multa haberet contra suarum defensionum impugnationem ab accusatore factam, nihilominus, quia Reus modo cuncta delicta sponte confessus est, nil amplius proponere habet, nisi hoc unicum, quod hoc ipso, quia delicta sponte confessus est, mitius, & consequenter non ordinaria, sed extraordinaria pena afficiendus sit, cum juxta Municipalia, & communia Jura sponte confessus mitius puniri debeat, arg. c. an Presbyterum 3. & c. de his 38. dist. 50. & l. 1. C. Quæ Appellat. non recipiend. Ita, & omni meliori modo &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.

Posset Actor, vel Advocatus Fiscalis breviter etiam quatenus coram Judice ita respondere.

Multa illa, quæ patronus contra meam impugnationem habere se dicit, paucis, juvante Deo, & justitia, refutare sperarem: Ad id quod de novo producit, videlicet, suum Principalem, utpote sponte confessum esse mitius, consequenter, non ordinaria, sed extraordinaria poena afficiendum per Jura a se allegata. Resp. breviter, Reum Fr. Mævium neutiquam annumerari posse sponte Confessis de quibus Jura allegata; siquidem hæc solum illos sponte Confessos mitius puniri volunt, qui vel ante Accusationem, aut Inquisitionem se ipsos produnt, & humiliant, prout cum Glos. & aliis vult Abbas in c. de hoc de Simonia n. 8. vel qui præcedente Accusatione, aut Inquisitione citati, in primo examine interrogati statim sine ulla negatione delictum fatentur, ut docet Farinacius in Praxi q. 8. n. 577. & alii. Vel si omnino favorabiliter loqui velimus, qui in primo examine, seu constituto negavit, in secundo, vel saltem tertio confitetur, ut videre est apud Ludov. de Ameno in Pact. Crim. Tit. Reus 11. anu. 58. Neutiquam autem si etiam in tertio constituto neget, Decreta, & minas tormentorum expectet; & multo minus, quia ipsa tormenta sustinere incipit, prout repetitis, ac deliberatissimis cum perjuriis malitiosissime fecit F. Mævius testibus Actis, qui propterea non tantum mitius, sed gravius poena ordinaria merito puniendus venit. Ita & omni meliori &c.

Fr. Titius Accusator.

Ad hanc vero impugnationem ut potest satis claram Patrono communicatam, is, & quidem ultimo respondere posset.

possit. Remitto me in cunctis Judicio & Clementia Judicis &c.

Ego Fr. Justinianus Patronus.

Quod si Reus in Banco Juris constitutus iterum negaret, quæ pridie in Tortura confessus est, posset ac deberet denuo torqueri. De quo vide Ludovicum de Ameno *in Formulario Crim. sect. 7. n. 37.*

De Sententia, & Observandis, faciendisque ante illam.

S U M M A R I U M.

483 *Breviter recapitulando recensentur, quæ fieri debeant ante Sententiam.*
484 *Citatio Rei ad audiendam sententiam est substantia Processus.*
485 *Citatio oretenus fieri potest, si Reus & Actor sunt præsentes: si sunt absentes per Deputatum fit in præsentia testium.*
486 *Forma hujus Citationis.*
Non est necesse, ut Reus vel Actor intersint Sententiæ, dum fertur, nisi jam essent in loco. Ibid.
487 *Recensentur plura necessario requisita & observanda circa ferendam Sententiam usque ad n. 500.*
500 *Forma Sententiæ Deffinitivæ.*
501 *Si Judex delegatus fert sententiam debet esse præsens, & alio præcedere.*

483 CONstant jam ex dictis, quod finito benigno; id est; sine Tortura facto examine Rei, debeant I. Reo offerri Defensiones, cum assignatione termini juxta dicta *a n.* 441.

II. Si Reus non acceptat, sed forsan jam convitus, vel confessus eis plene renuntiat, negotium, & Processus brevis finitur; potest enim dein statim deveniri ad Sententiam, præmissa tamen Citatione juxta dicta *num.* 445. & dicenda *infra*.

III. Si Reus Defensiones per Patronum oblatas acceptat, debet ei concedi Patronus, quem sibi elegerit, & petenti etiam communicari copia Actorum, etsi jam confessus, vel convictus esset, juxta dicta *a* a. 41.

IV. Debent Interrogatoria, Articuli, & Defensiones Patroni acceptari, & Processus Defensivus formari juxta dicta *a num* 450.

V. Debent Defensiones oblatæ communicari Actori, vel si Processus ex mero officio Judicis inquirentis instituitur, Advocato Fiscali, & Responsio ac impugnatio illius expectari.

VI. Habitis Defensionibus Rei, & Responsione Actoris vel Advocati Fiscalis ad eos data, examinantur cuncta ab iis, quorum est judicare (apud nos sunt Patres de 4. Diffinitorio, quibus communicantur Acta), & videre, an Reus torqueri, vel sine Tortura sententia ferri possit, ac debeat.

VII. Si apparet, quod sententia absque Tortura ferri debeat, quia forsan reus ex Actis jam habetur confessus, vel convictus, vel quia ex alia ratione Tortura omittenda judicatur, & communicatur Patrono Defensio, & Impugnatio ab Actore vel Advocato Fiscali facta, & datur ei terminus ad replicandum; replicatione autem illius acceptа; fertur Sententia, nisi talia nova specialia a Patrono essent proposita, ut necessarium videretur Judici, illa ad refutandum communicare Actori, vel Advocato Fiscali.

VIII. Si vero consideratis considerandis videtur adhibenda Tortura, decernitur illa, & fit juxta dicta *a* a. 474.

IX. Finita Tortura communicatur nova Rei Depositio Patrono illius. Et hujus nova defensio, Actori (si necesse videtur) istius vero Depositio rursus Patrono; ac postea fit Sententia juxta dicenda *a* a. 484.

X. Si completis cunctis his Defensionibus, & Responsionibus apparet, quod Reus per defensiones suas ita evacuaverit indicia & probationes Processus Offensivi, ut Crimen nec semiplene quidem existat probatum, debet Accusator, vel denuntiator condemnari ad pœnas calumniæ & apud nos etiam Talionis; ita tamen, ut ante Sententiam citetur ad dicendum; quare non debeat condemnari ad dictas pœnas, pro quo in citationis Decreto assignatur ei terminus, intra quem defendere se potest. De quo vide Formulam Apud Ludov. de Ameno in *Formul. Crim. sect. n.* 3: Nos hic damus dictorum Formulas practicas pro casu nostro.

484 XI. Quando autem ex Actis apparet, Reum esse confessum, vel convictum, vel crimen saltem semiplene, aut plus quam semiplene probatum, citantur tam Actor quam Reus ad audiendam Sententiam certa die in Decreto citationis exprimenda faciendam. Ubi specialiter notandum, quod hæc Citatio Rei ad audiendam Sententiam sit de substantia Processus.

485 Citatio tam Rei, quam Actoris oretenus, vel in scriptis, & per quemcunque ad hoc deputatum fieri potest. Et quidem, si reus & Actor sunt præsentes, expedit, ut statim oretenus citentur; citatio facta Actis inseratur. Si autem reus est absens, prout plerumque fit, hoc ipso, quod fabricato Processu non statim feratur Sententia, sed Acta prius communicentur aliis (apud nos diffinitorio) ut cuncto bene ponderent, an, & qualiter delictum sit probatum, qualiter condemnari vel absolvi possit ac debeat reus, vel Accusator; (interea autem Judex tandiu non manet in loco, in quo reus, & Accusator existit) commodum est, si det alicui commissionem, ut nomine ejusdem in præsentia testium citet, aut citationem scriptam consignet, &, quod factum est, referat. In nostro casu res ita fieri potest.

486 *Postquam A. R. Provincialis Acta jam completa prius a se bene perpensa A. A. RR. & RR. Patribus de Deffinitorio communicavit, & eorum consideratis considerandis ac probe cognitis meritis causæ, votum suum de sententia ferenda manifestavit, idem decrevit, prout præsenti Decreto decernit, ut citentur Fr. Titius N. Accusator, & Fr. Mævius Reus, illiusque Advocatus ad audiendum Sententiam die Mensis.. ferendam, & promulgandam in Conventu nostro N. Et quoniam citandi ita absentes distant, ut ad locum ferendæ sententiæ personaliter venire ob certas causas commode non possint, decrevit idem A. R. P. Provincialis eisdem Sententiam, postquam lata fuerit, & promulgata in Præfato Conventu N. publicare per P. N. per quem etiam eosdem in præsentia duorum Testium nunc citari vult ad audiendam Sententiam. Acta sunt hæc. Die &c.*

Notandum, non esse necesse, ut Reus vel Actor sint præsentes in loco ubi fertur Sententia, dummodo eis postea promulgetur; si tamen jam existunt in Monasterio, ubi fertur, omnino convenit, ut personaliter intersint, dum fertur, & promulgatur sententia.

Postquam Citatio est facta, fit relatio illius, & inseritur Actis.

Anno. Mense. Die.. missa in Scriptis fuit relatio Citationis factæ, sequentis tenoris: Nos infrascripti testamur, quod per P. N. Nomine A. R. P. Provincialis ad audiendam Sententiam definitivam die.. ferendam citati fuerint F. Titius N. Accusator, & Fr. Mævius N. ejusque patronus Fr. Justinianus N. In quorum fidem &c.

Ego Fr. N. citavi.
Ego Fr. N. interfui.
Ego Fr. N. fui præsens.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si post factam Citationem Accusator, vel reus adhuc aliquid proponit, debet illud Judex bene perpendere, & prout æquum videtur, admittere, vel rejicere, & Sententiam die determinata ferre.

487 Porro circa Sententiam ferendam plura observanda habet Judex. *Primo*, quod ferri debeat juxta causæ merita ex Actis habita, & consequenter debet esse absolutoria, si reus invenitur *Innocens*, vel condemnatoria, si reperitur *nocens*; vel partim condemnatoria, partim absolutoria, si quoad aliqua *nocens*, ad aliqua *innocens* dignoscitur.

488 *Secundo*. Nullus condemnari potest ad pœnam ordinariam, nisi ex Actis appareat confessus vel convictus, vel utrumque.

Tertio. Potest aliquis condemnari ad pœnam ordinariam etiamsi non sit confessus, dummodo plene & rite convictus, v. g. per duos Testes omni exceptione majores, vel alia media plenam probationem facientia.

Quarto. Quando reus confessus, vel convictus est, debet necessario condemnari ad omnem, & solam pœnitentiam ordinariam, id est, a SS. Canonibus & Constitutionibus

nibus

ribus Ordinis sancitam, nisi causa aliqua minuendi, vel augendi pœnam ordinariam adsit, quæ causa necessario exprimi debet in Sententia, si ob eam pœna ordinaria augetur, vel minuitur. Nec enim potest Judex Regularis dispensare in Lege communi, neque in Statutis Ordinis; prout circa pœnas Practica nostra Criminalis expresse ordinat *Tt. 6. Applicatio pœnar. § fin.* ibi: Et licet pœnas has per statuta Generalia impositas, Judex commutare, alterare, & moderari regulariter non possit, tamen in aliquo casu mutatis circumstantiis, & qualitatibus cum consilio Patrum, qui ad ferendam Sententiam concurrunt, poterit augere, vel minuere lenitatem, vel rigorem pœnarum, prout excessus, & defectus criminis, sive scandalum, aut peccandi fragilitas, & consuetudo fuerit. Item persona, locus, modus, & alia hujusmodi. Nullum tamen ie relinquitur arbitrium circa moderationem pœnarum, ubi delicta, prout recensita sunt, committi contigerit.

490 *Quinto*, licet Reus, qui nec confessus, nec convictus est, ad pœnam ordinariam condemnari nequeat, potest tamen condemnari ad extraordinariam minorem ordinaria, si reus graviter judicatus existit, præsertim, si plus quam semiplena probatio contra ipsum adest; nisi se per Torturam purgaverit.

491 *Sexto*, Si reus Torturam negando sustinet super illo, super quo tantum semiplene, vel plus quam semiplene probatio habetur, nulla nec extraordinaria pœna ob id amplius puniri valet.

492 *Septimo*, Antequam feratur Sententia, de substantia requiritur, ut citetur reus juxta dicta *n.* 484.

493 *Octavo*, Si ex Processu reus ita reperitur innocens, ut nec semiplena probatio contra ipsum existat, absolvi, & Accusator ad pœnas calumniæ (apud nos etiam Talionis) condemnari, prius tamen citari, & audiri debet juxta dicta *num.* 483.

494 *Nono*, Debet Sententia in Scriptis ferri, & legi, id est, debet prius Scriptis mandari, & dein ex Scriptura legi.

495 *Decimo*, Si Reus non est absens, debet eidem etiam in præsentia Testium in faciem legi Sententia, & legendo promulgari.

496 *Undecimo*, Apud nos necessario requiritur, ut feratur cum consilio & consensu V. Diffinitorii: & quidem in præsentia V. Diffinitorii, vel saltem majoris partis, utpote conjudicis actu congregati, ut habet textus *in pract. Crim. tit. Sententia*, §. 4. & ibi Ludovicus de Anemo *num.* 32. Item debet esse subscripta manu Judicis, & Diffinitorii; ac promulgari publice in Refectorio, aut saltem Diffinitorio, & post factam promulgationem subscribi a Testibus ad id rogatis, ut testentur de promulgatione facta.

497 *Duodecimo*, Convenit, ut Sententia etiam promulgetur in locis delicti (non tamen extra Ordinem) ut ubi scitur delictum, sciatur etiam pœna: & in loco, ubi punitur reus, quatenus appareat, quare puniatur.

498 *Decimotertio*, in Sententia debet Judex recensere delicta per extensum, ut ex illis Delinquens, & æquitas pœnæ cognosci, cæteri autem a similibus delictis abstinere valeant.

499 *Decimo quarto*, Si reus pœnæ statutariæ capax non est, mutanda est in æqualem aliam. Ut autem in praxi res appareat, datur hic Sententia pro casu nostro hactenus ventilato.

In Nomine Domini Amen.

500 *Hæc est Sententia definitiva, in Casu Criminali lata contra Fr. Mævium* N. *accusatum* (vel Judicialiter denuntiatum aut ex Officio inquisitum) *prout in Processu*.

In Nomine Sanctissimæ ac individuæ Trinitatis, ac B. V. Mariæ Amen Christi Jesu Sacratiss. Nomine invocato, Nos Fr. N. *Minister Provincialis &c. ac Judex Ordinarius, visis, ac diligenter consideratis omnibus, & singulis in causa, & causis, coram Nobis* (si Judex delegatus formavit Processum, dicatur loco Nobis, *coram Judice nostro delegato F. M.* N. *&c.*) *actitatis de, & super* (recensentur delicta v. g. in casu nostro) *Furtis Sacrilegis, gravi vulneratione, & violenta injusta carcerum effractione, de quibus Fr. Mævius fuerat accusatus, mature quoque consideratis testium Depositionibus, indiciis, & probationibus, contra præfatum Fr. Mævium militantibus; ipso etiam Reo citato, & interrogato, ac sufficienter audito, visis tandem omnibus videndis; & consideratis considerandis, habito insuper consilio, & assensu V. Diffinitorii, Deum solum præ oculis habentes, ut de illius vultu Judicium nostrum prodeat.*

Christi Jesu Salvatoris nostri Nomine repetito, & invocato, per hanc nostram definitivam Sententiam, quam in scriptis ferimus, dicimus, declaramus, pronuntiamus, & sententiamus Fr. Mævium N. esse confessum, & ex parte convictum de criminibus, de quibus fuit accusatus, & processatus, videlicet primo, quod sacrilege furatus sit Monilia pretiosa e statua B. V. Mariæ in Capella N pendentia. Secundo, quod itidem sacrilege furatus sit duos calices a Sacristia. Tertio, quod violenter ac injuste effregerit carceres. Quarto, quod graviter percusserit pro custode carceris deputatum F. Justum; dum fugientem ex officio apprehendere, & detinere voluit. Et quia memoratus reus præfata crimina furti, & vulnerationis saltem, in pluribus constitutis malitiosissime negavit, perjuria sæpius considerate, ac deliberate repetendo, ac nonnisi post adhibitam Torturam, consequenter non tam libere, quam timore pœnarum adactus, delicta confessus est, eum utpote nulla remissione dignum ad pœnam ordinariam, juxta Ordinis Constitutiones condemnamus. Et quia ob recitata sacrilegia, pessimeque qualificata furta de Jure Civili mortem, consequenter apud Regulares perpetuos carceres promeritus est, ad dictos perpetuos carceres cum omni effectu eorum, illum ob præfata condemnamus. Ob injustam, & violentam carcerum effractionem, licet eidem pœnæ de Jure Civili subjaceret; quia tamen illam ex priori delicto impositam jam habet, commutantes eam, condemnamus ad jejunium in pane & aqua ter in Septimana per 10. annos sustinendum. Ob gravem vulnerationem declaramus ipsum excommunicatum, & loco carceris, ejusque effectum, memoratum jejunium ad alios tres annos condemnando extendimus. Volentes insuper, ut etiam, in reliquis diebus, communibus Fratrum alimentis privatus, nonnisi parce, ac frugaliter pascatur. Atque hoc, & omni meliori modo Sententia isthæc lata, lecta, & publicata fuit Die ... Mense Anno in Conventu N.

Ita pronunciavimus pro Tribunali Sedentes.

Fit subscriptio Judicis, & eorum, quorum de Jure, Statuto, aut consuetudine, apud nos fit ut sequitur.

Fr. N. *Diffinitor.*
Fr. N. *Diffinitor.*
Fr. N. *Diffinitor.*
F. N. *Diffinitor.*
Fr. N. *Provinciæ Custos.*
Fr. N. *Minist. Prov.*
Ego Fr. N. *Actuarius.*

Fr. N. *Testis rogatus promulgationi interfui.*
Fr. N. *Testis rogatus interfui.*

Ita mutatis mutandis fertur Sententia etiam in aliis, quorum Formulas absolutorias, partim condemnatorias; item partim absolutorias, qui cupit habere, inveniet apud Ludovicum de Ameno *in Formul. Criminal. sect.* 8. & Passerinum *in Praxi Causarum Judicialium*, & alios.

Si Judex delegatus usque ad Sententiam definitivam inclusive procedit; & fert ipse sententiam (prout sæpe fieri debere suadet Ludovicus de Ameno) dum eam fert, necessario præsens est, ac præsidet, utpote tunc loco A. R. P. Provincialis, aut alterius Judicis Ordinarii, existens & tanquam verus Judex jurisdictionem in loco Judicis exercens, consequenter omnes alios præcedens per dicta *n.* 343. & 496. 501

De Appellatione, & aliis Observandis post Sententiam.

S U M M A R I U M.

502 *Sententiæ executio debet per decem dies differri ad videndum, an, & qualiter Reus appellet.*
503 *Si Appellatio est manifeste frivola rejicitur, Appellatio frivola quæ? Ibid.*
504 *Appellatio dubia vel non manifeste frivola debet admitti.*
505 *Quomodo Appellatio fieri possit, ac debeat?*

Po-

506 *Potest quivis pro Reo, sive præsente, sive absente appellare.*
507 *Ad quem, & quo ordine appellari debeat?*
508 *Quid debeat facere Judex a Quo, dum eidem appellatio insinuatur.*
509 *Frivole appellanti potest Judex dare Apostolos refutatorios.*
510 *Rite appellanti debent dari Apostoli dimissoriales, vel reverentiales, una cum sigillata Copia actorum. Expedit subinde, ut Copia actorum non detur Reo appellanti; nec statim trasmittatur. Ibid.*
511 *Appellatio potest etiam fieri coram honestis viris; vel per Edictum.*
512 *Appellatio facta, etiam debito tempore introduci debet, alias censetur deserta.*
513 *Sicut a definitiva, sic etiam ab interlocutoria appellari potest, & quando.*
514 *Ea interposita quid facere debeat Judex a Quo.*
515 *Pœna per Sententiam imposita, an, a quo & quando possit minui.*

502 POst latam, & publicatam Sententiam attendi debet, an non, qualiter, & quando Reus, vel Patronus ejus appellet.

Si Reus expresse dicat, quod sententiam acceptet, vel ei se submittat, consequenter appellare nolit, statim fieri potest executio Sententiæ. Si tacet, nil dicit, nec alias manifestat, quod appellare nollet, executio Sententiæ differri debet, donec decem dies elabantur, intra quos, si non appellat Reus, transit Sententia in rem judicatam, & fit executio. Quod si Reus est suspectus de fuga, potest & debet etiam intra decendium custodiæ causa carcerari.

503 Si audita Sententia statim, vel saltem intra decendium appellat; videndum an Appellatio sit legitima, vel frivola, seu frustratoria. Si non legitima, sed illegitima, utpote in Jure prohibita, vel frivola manifeste apparet; non attenditur: sed ea non obstante ad executionem proceditur.

Appellationes frivolæ, & a Jure prohibitæ inter alias censentur 1. Appellatio a Sententia contra delicta notorie commissa. 2. Appellatio Rei confessi, & convicti. 3. Appellatio Rei condemnati ex eo, quod contumax fuerit in comparendo, vel respondendo; nisi prius purgaverit moram. 4. Appellatio a Sententia Judicis arbitri, in quam appellans prius consenserat. 5. Appellatio post fatalia, decem nempe dies lata & intimata Sententia, interposita. 6. Appellatio contra Jus clarum; id est Sententiam vel Decretum, quod Judex juxta clarum Juris textum fecit. 7. Appellatio interposita, postquam Reus Sententiam jam acceptavit, de quibus amplius vide *lib. 2. tit. 28. §. 11. & 12. ac Pract. nostra Crim. tit. Canones circa recursum, §. 11.* & ibi Ludovicum de Ameno.

504 Si vero Appellatio legitima, vel saltem dubia, aut non manifeste frivola est, eam admittere, & Appellanti Apostolos concedere Judex debet.

505 Qui vult appellare a Sententia definitiva, potest id facere vel statim incontinenti, seu stante pede, postquam audivit Sententiam, vel post intervallum, dummodo intra decem dies faciat, & Apostolos debite petat. Etsi incontinenti appellat, eam oretenus proponere potest, Nec est necesse, quod causam Appellationis assignet; sed sufficit, quod Appellationem insinuet, & Apostolos petat; potest tamen, si vult addere causam in genere, dicendo se esse gravatum v. g. *Quandoquidem per Sententiam hanc invenio me gravatum, ideo ab eadem appello, & peto Apostolos instanter, instantius, instantissime.*

506 Porro, quamvis Appellatio a Definitiva valida sit, si coram Judice, vel solo Actuario fiat; tamen bene fecit appellans, si in præsentia testium eam faciat, saltem dum dubitat de integritate Judicis, vel Actuarii, an Appellationem factam Actis inferant.

507 Eodem modo, quo ipse Reus potest appellare, potest etiam Patronus ejus; imo quivis alius extraneus, sive amicus, vel consanguineus Rei sit, sive non, pro illo appellare; sive deinde Reus absens sit, vel præsens taceat & hoc contingere potest, si Reus simplex rem non intelligens tacet, bonus autem amicus injuriam ei fieri cernit, & propterea pro illo appellat.

508 Debet autem appellans observare debitum ordinem, qui est, ut fiat Appellatio ad proximum Superiorem illius; a quo appellat. Item a Delegato ad Delegantem a Subdelegato autem non ad Subdelegantem, sed ad primum Delegantem, nisi delegatus quis fuisset ad universitatem causarum. In Ordine nostro fit a Provinciali ad Generalem Superiorem, ab hoc ad Protectorem, a Protectore ad S. Congregationem, & ab hac ad Papam; quo ordine non servato non auditur, sed punitur, prout habet *Practica nostra Criminal. tit. Canones §. 4.* Porro; si horum aliquis causam alteri delegat, fit Appellatio etiam a Delegato ad Delegantem, ad Provincialem v. g. si hic delegavit aliquam causam.

Facta Appellatione Judex non statim resolvit, an Appellationem rejicere, vel acceptare, item an, & quales 509
Apostolos impertiri velit, sed dicit, se facturum ea, quæ Juris sunt. Dicta hactenus patent in casu nostro.

Anno... Die... Mense... comparet Fr. Justinianus N. Patronus Fr. Mævii, & dicit, quod cum per sententiam definitivam die &c. latam dictus Fr. Mævius multum gravatus existat, contra eandem omni cum humilitate & reverentia, salvoque respectu A. R. P. Judicis *a Quo*, in præsentia testium secum assumptorum appellet, & Apostolos instanter, instantius, instantissime petat.

Ego Fr. Justinianus Patronus.

Supra posita Appellatio insinuata, & præsentata fuit Die... Mensis... Anno... loco... qua percepta respondit R. P. Provincialis se præstiturum ea, quæ Juris esse judicaverit. In quorum fidem &c.

Ego Fr. Justinianus appello, & peto, ut supra.
Ego Fr. N. Testis fui præsens.
Ego Fr. N. Testis interfui.
Ego Fr. N. Minister Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

Eadem adhuc die A. R. P. Provincialis consideratis considerandis invenit, Appellationem esse manifeste frivolam, & a Jure prohibitam, utpote a Confesso factam; quapropter eandem ut talem rejiciendam, illaque non obstante ad executionem Sententiæ procedere decrevit, prout de facto decernit.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Decretum rejectæ Appellationis debet indicari Reo, 510
si acquiescit, re salva, & fit executio Sententiæ: si denuo etiam a Decreto hoc appellat, vel Appellationi priori inhæret, potest Judex ei dare Apostolos refutatorios, quo etiam statim una cum Decreto rejectæ Appellationis dare potest, assignando causam Appellationis v. g.

Cum memoratum Decretum Reo intimarem, denuo etiam a præsenti Decreto appellat, ac iterum Apostolos instanter, instantius, instantissime petiit, A. R. P. Provincialis vero eam rursus rejecit, simul tamen decrevit eidem Apostolos refutatorios concedere. Die... Mensis... Anno...

Ego Fr. N. Actuarius.

Apostoli *refutatorii* (qui aliud non sunt, quam litteræ, quibus Judex *a quo* testatur Reum appellasse quidem, Appellationem vero a se esse rejectam ex causa, quam necessario apponere debet) sequenti vel simili modo fieri.

Apostoli refutatorii.

Reverendiss. in Christo P. N. N. totius Ordinis N. Generali, Nos Fr. N. N. Provincialis omni, qua decet, reverentia tenore præsentium notum facimus, & significamus quod postquam in causa Sacrilegi furti, violentæ effractionis carceris, & gravis vulnerationis, de quibus apud nos accusatus fuerat F. Mævius, contra illum Sententiam tulimus, ille appellaverit quidem, & Apostolos petierit; Nos vero eandem Appellationem tanquam aperte frivolam utpote a libere confesso factam speciali Decreto rejecerimus. Verum quia Reus ab hoc Decreto rejectionis denuo appellavit, vel appellationi suæ institit, & Apostolos de novo petiit, Nos Decreto priori inhærentes, eidem Apostolos nonnisi refutatorios hisce impertimur, Sententiam

non

non obstante hac manifeste frivola Appellatione, prout Juris est, nutari, & Reum sub jurisdictione nostra conservari. Dat. Die ... Mense ... Anno ... Loco &c.

Ego Fr. N. Minist. Prov.
Ego Fr. N. Actuarius.

510 Quod si Judex Appellationi defert, prout tenetur, si legitima, vel dubia, vel saltem si non aperte frivola erit, debet Appellanti dare Apostolos *Reverentiales*, vel *Dimissoriales*, quibus testatur, quod quamvis Appellatio Rei merito rejici deberet, ex reverentia tamen Judicis *ad quem* eidem deferat, & hisce notum faciat, quod Reus appellaverit, eique detulerit Judex, propterea illam cum sigillata Copia Actorum dimittat ad Judicem *ad Quem*; nisi expediat Copiam Actorum alia via transmittere Judici *ad Quem*.

Notandum hic, quod si Judex *ad quem* longe distet, expediat, ut Reus in persona non dimittatur ad Judicem *ad quem*, sed prius scribatur eidem, & rogetur, quatenus Judicem delegatum destinare vel indicare dignetur, quid habere velit; interea Reus, si est suspectus de fuga, custodiæ causa detineatur in carcere: si non est suspectus, conservetur in suo Monasterio. Cognita voluntate Judicis *ad quem*, eidem Judex *a quo* se accomodet.

Si Reus suspectus de fuga domi retinetur, potest ipse Judex per se, vel per alium Copiam Actorum sigillatam transmittere ad Judicem *ad quem*, si ipse velit causam assumere, vel Judici delegato consignare, si alicui causa delegatur. Consultissimum autem videtur, ut donec de voluntate Judicis *ad quem* constet, ob periculum perditionis, & confusionis, Acta ad illum, si longe distat v.g. Romæ existit, non transmittantur.

511 Ulterius notandum, quod in casu, quo Reus appellare volens, non potest habere præsentiam Judicis, vel eam timeat, possit a Sententia contra se lata appellare coram honestis viris, qui eidem dant Apostolos *Testimoniales*, id est, litteras, quibus testantur, Reum coram ipsis appellasse: vel si viros, qui eidem attestari vellent, non inveniret, posset per Edictum appellare affigendo in publico aliquo Monasterii loco Appellationem suam. Formulam, qui vult, habet apud Ludovicum de Ameno *in Formul. Crimin. sect.* 9. n. 4.

512 Facta Appellatione tenetur Reus intra sex Menses introducere, & prosequi suam Appellationem, nisi eidem brevior terminus a Judice præfigatur, prout fieri potest, & solet, quod si intra terminum a Jure, vel per Judicem præfixum Appellationem non introducat apud Judicem *ad quem* & eam prosequatur, censetur Appellatio deserta, & proceditur ad executionem Sententiæ.

513 Porro sicut juxta hactenus dicta potest Reus appellare a Sententia *definitiva*, ita etiam appellare potest ab *interlocutoria*, durante Processu, lata, seu a Decreto aliquo, v. g. a Decreto de notorietate delicti, a Decreto non admissi, sed indebite rejecti, aut correcti unius vel plurium interrogatoriorum, vel Articulorum a Reo porrectorum, a denegata exclusione Diffinitorii, Assessoris, Actuarii, a Decreto rejiciendi recusationem Judicis &c. a Decreto carcerationis, a Decreto Torturæ &c.

Notanda tamen notabilis differentia inter Appellationem *a Deffinitiva*, & eam, quæ fit ab *interlocutoria*. Videlicet, quod in illa non teneatur Appellans allegare causam Appellationis, bene vero in ista. Item, quod Appellatio, quæ fit *a Diffinitiva* possit fieri oretenus, si incontinenti interponitur: ab *interlocutoria* vero debeat fieri in scriptis, loquendo de Jure. Item quod Appellans ab *interlocutoria* non possit alias Appellationis causas allegare coram Judice *ad quem*, quam allegavit in ipsa Appellatione coram Judice *a quo* insinuata; secus est in Appellatione a Definitiva.

514 Appellatione ab interlocutoria, facta, Judex *a quo* considerat Appellationis causam: quam si aperte invenit frivolam, vel falsam, Appellationem ipse rejicit, & pergit in causa, sicut supra n. 503. diximus de Appellatione *a Deffinitiva*: Si causa est legitima, vel dubia, vel saltem non aperte frivola, aut falsa, ei deferre tenetur.

515 Illud etiam hic observandum, quod Judex latam Sententiam definitivam non amplius mutare, nec pœnam in ea taxatam augere, vel minuere possit, nisi habeat appositam clausulam *Reservato V. Diffinitorio beneplacito, pœnam post tempus &c. minuendi, si Reus interea specialia pœnitentiæ, & emendationis signa dederit*, quam clausulam subinde apponendam suadet Ludovicus de Ameno *tit. Sententia q.* 8. *n.* 142. & 143. ubi etiam addit, quod si alias apud nos A. R. P. Minister Provincialis, vel V. Diffinitorium vellet minuere pœnas, deberet recurrere ad Generalem.

De observandis a Judice ad quem appellatur.

SUMMARIUM.

516 *Quid debeat facere Judex* ad quem *in causa Appellationis ab* interlocutoria.
517 *Cognita frivola, aut mala Appellatione remittitur Reus ad Judicem* a quo.
518 *Cognita vero legitima Appellatione, prosequitur Judex* ad quem, *causam.*
519 *Quid facere debeat Judex in causa Appellationis* a Definitiva.
520 *Si constat, Judicem malitiose, ac dolose, ac non servato Iuris ordine judicasse, punitur: Et quomodo?*
521 *Debet tamen prius etiam audiri Judex* a quo. *& eidem communicari Appellatio apud Judicem* ad quem *introducta; Et n. præced. ac seqq.*
522 *Praxis introducendi Appellationem, eam communicandi Judici* a quo, *hujusque responsionis, ac informationis, nec non procedendi, & sententiandi per Judicem* ad quem, *usque ad n.* 532.
523 *Praxis petendi revisionem, & collationem Actorum, ubi est suspicio, an non sint vitiata.*
524 *Finis Processus contra Fr. Mævium.*

Quamvis hactenus breviter & compendiose tantum adduxerimus, quæ pro praxi formandi Processus serviunt, tamen in hoc *sub* §. vel adhuc breviores erimus, quia totam hanc praxim solummodo scribimus pro minus peritis, vel expertis in Jure, & re Criminali: non item pro doctis, & expertis, quales supponuntur Superiores Majores, Generales, & Provinciales, quos tangit hæc Rubrica. Hinc potius per modum recollectionis, quam instructionis pauca sequentia subjungimus. 516

Itaque in memoriam revocandum: quando Judici *ad quem*, v. g. A. R. P. Provinciali Reus aliquis præsentat Appellationem ab ejus Delegato, debet Judex *ad quem* ante omnia videre, an sit ab *interlocutoria*, vel *definitiva*: si est ab *interlocutoria*, puta, Decreto aliquo durante Processu, per Delegatum facto, debet iterum videre, an materia vel Articulus circa quem appellat, sit appellabilis, an nempe ab *interlocutoria* contineat gravamen per *definitivam* non amplius reparabile; vel habeat vim Sententiæ *definitivæ*; & si materia non est una ex his, consequenter non appellabilis. Appellatio rejici & Appellans ad Judicem *a quo* remitti debet.

Dein debet considerare, an, & qualis allegata sit causa Appellationis, & videt, quod sit causa notorie frivola, vel falsa, pariter Appellatio illius rejicienda, & Appellans ad Judicem *a quo* remittendus est. Si vero causa est rationabilis, vel dubia, aut saltem non evidenter frivola, vel falsa, Appellatio admittenda, & judicialiter examinanda est.

Et quidem, si causa in facto consistit, per Testes, & alia probationis media per Appellantem producenda probari, ac propterea Notarius pro Actuario serviens creari, & Processus institui debet.

Si vero Appellationis causas dependet a puncto Juris Reus loco Testium Jura allegare debet, quæ si Reus ignorat, debet Judex *ad quem* petenti concedere Patronum.

Examinata rite causa citat Appellantem ad dicendum, an aliud adhuc habeat ad probandam causam, & postea cum consilio & consensu V. Diffinitorii (apud nos) Sententiam super validitate Appellationis ferre, ac si invalida agnoscitur, debet Reus remitti ad Judicem *a quo* una cum Sententia, & toto Appellationis Processu, qui dein inseritur actis propriis Processus. 517

Si valida agnoscitur Appellatio, causa terminari debet apud Judicem *ad quem* servato Juris ordine hactenus recensito. Cæterum qualiter fieri debeat Processus Appel- 518

la-

lationis ad *interlocutoria* habès amplius apud Ludovicum de Ameno *Formul. Criminal. fol. 9. a n. 13.*

519 Quod si vero Appellatio *a Definitiva*, debet etiam ante omnia videre, an & quare Apostolos habeat Appellans: dein, an statim & absque lustratione Actorum ex ipsa Appellatione pateat, Appellationem esse manifeste frivolam, & unam ex illis, de quibus supra *num.* 503. Si sic, tunc statim etiam absque Actorum lustratione per Sententiam cum consensu, & consilio V. Diffinitorii rejicere appellationem, & (apud nos) appellantem ad duplicem pœnam condemnare debet. Si vero appellatio manifeste frivola non apparet, lustrare acta, & ex eis videre debet, an Judex male, vel bene judicaverit, Processumque rite formaverit; si sic, rursus cum consensu & consilio V. Diffinitorii fert Sententiam, *quod bene judicatum, & male fuerit appellatum*, & apud nos duplicat reo pœnam: si vero invenit male judicasse, fert contra Sententiam, *quod male judicatum, & bene appellatum sit*, absolvitque reum vel ex toto, vel parte, juxta merita causæ: Censetur autem omnis illa sententia etiam injusta, quæ ex Actis justificari nequit.

520 Si ex Actis patet, aut Reus appellans demonstrat, quod Judex non tantum male judicaverit, vel debitum Juris ordinem non servaverit, sed id etiam dolose, vel malitiose faceret, debet Judex *a quo* per Judicem *ad quem* subjici pœnis contra Judices male judicantes, vel Juris ordinem non servantes latis; ut habet textus *nostræ Practic. Criminal. tit. Sententia §. 3.* & ibi Ludovicus de Ameno 23. *& seq.* qui ad finem merito subjungit, quod Judex male judicans puniri non debeat, nisi prius audiatur: legatur super hoc *loc. cit.*

521 Imo ante Sententiam Judex *ad quem* ordinarie audire debet Judicem *a quo*, & admittere ad impugnandam appellationem, & manutenendam Sententiam a se latam sicut etiam ad manutenendam suam Jurisdictionem, casu quo ipse recusatur ut Judex, prout amplius demonstrat Ludovicus de Ameno *tit. Canones n. a. 322.*

522 Hinc laudanda, & merito ubique imitanda videtur praxis & consuetudo Juri conformis in pluribus Germaniæ partibus vigens: Vi cujus Judex *ad quem* porrecta & introducta apud se appellatione habente Apostolos *dimissoriales*, vel reverentiales, consequenter per Judicem *a quo* admissa, eam una cum causis illius, & aliis a reo deductis in Copia vel Originali communicat Judici *a quo*, eique mandat; ut desuper respondeat, & necessariam informationem cum actis transmittat, *v. g.* Si Reus ita introducit appellationem.

523 *Reverendissime Pater &c. Ex acclusis Apostolis patet, quod legitime appellaverim a Sententia per* N N. *contra me lata juxta Copiam adjacentem; quia vero per memoratam Sententiam plurimum gravatus existo;* Cum *primo* &c. ponit causas & fundamenta sua ex actis, rationibus, de Jure; ac denique concludit: *Ex quibus omnibus abunde patet; quod per sententiam Judicis a quo plurimum & immerito gravatus existam &c. Quapropter ad Reverendissimam Paternitatem Vestram justissimum Judicem plena fiducia recurro humillime rogans, ut &c.*

Reverendissimæ Paternitatis

Fr. NN.

Appellatio inquam ita introducta, a Judice *ad quem* communicatur Judici *a quo* postquam prius creato, vel jam existente assumpto Notario publico pro Actuario, per eundem incepit conscribere Processum apud se per appellationem inchoatum, eo fere modo, quo Judex primæ instantiæ facit juxta supra *a n.* 344. mutatis mutandis. Communicatio autem fieri potest taliter.

524 *Reverende Pater &c. Ex acclusis videbit, qualiter, & quibus de causis a Sententia per Vestram Paternitatem lata appellaverit Fr. N. Quapropter præcipimus, ut desuper respondeat, & debitam informationem in hac causa, una cum Actis Nobis transmittat.*

R. Paternit.

NN.

Recepto hujusmodi Mandato Judex *a quo* una cum actis suam transmittit Responsionem & informationem (germanice appellationes *Bericht*) in qua allegatis causis, rationibus, & Juribus Sententiam a se latam justificare, & appellationem, ejusque causas refutare conatur, *v. g.*

Reverendissime Pater &c.

Mandatum Rev. Paternitatis Tuæ una cum acclusis rite habui: cui omni, qua par est, reverentia obsecuturus humillime respondeo, & partim ex Actis (quæ juxta mandatum hic acclusa sequuntur) partim ex Jure, partim ex rationibus deduco, sententiam a me latam Justitiæ esse conformem. 525

Et quidem primo hinc deducit sua Jura, & rationes, deinde refutat causas appellationis *v. g.*

Nec obstant quæ in contrarium adduxit Appellans; Nam &c. Dein concludit: *Quibus omnibus consideratis judico (salvo prudentissimo Reverendissimæ Paternitatis judicio) me bene judicasse, Reum vero male appellasse; Hinc pro Sententiæ confirmatione humillime rogo, & me demississime commendo. Die ... Mensis ... Anno &c.*

Reverendissimæ Paternitatis

Infimus

Fr. NN.

Acceptis responsione & informatione Judicis *a quo*, actisque primæ instantiæ Judex ad quem cuncta diligenter legit, perpendit, & considerat, simulque Testes & Instrumenta, si quæ a Partibus de novo producuntur legitime examinat, prout supra in Processu, & tandem consideratis cunctis considerandis Sententiam pro, vel contra Reum profert, v. g.

In nomine Domini Amen.

Hæc est Sententia definitiva a Reverendissimo &c. lata: In Nomine Sanctissimæ & individuæ Trinitatis, & B. V. Mariæ Amen. 526

Christi Jesu Sancto Nomine invocato; Nos N N. *Totius Ordinis N. Generalis, & Judex Ordinarius, visis & consideratis, ac Actitatis in causa & causis discussis coram Patre N. Provinciali N. Provinciæ N. contra Fr. N. diffamatum, vel accusatum, vel judicialiter denuntiatum de &c.* Exprimuntur delicta: *Visis item omnibus in Jure, & facto ad favorem dicti Rei productis; Visa pariter Sententia definitiva contra ipsum lata; Visa eadem Appellatione apud Nos introducta, ipsiusque causis, Juribus, & probationibus pro ea sustinenda productis; Visa insuper responsione Judicis a quo desuper data: Visis tandem omnibus videndis, & consideratis considerandis; matureque discussis, per hanc nostram definitivam Sententiam, quam in Scriptis ferimus.*

Christi Jesu Sacratissimo Nomine repetito, ut de ipsius vultu nostrum judicium prodeat, dicimus, pronuntiamus, & declaramus a præfato P. N. Provinciali bene judicatum, & a Reo male appellatum; Quapropter Sententiam latam confirmamus. Reum vero condemnamus ad &c. vel male judicatum, & bene appellatum esse: Quapropter Reum absolvimus &c. Ita & omni meliori modo Sententia ista lata, lecta, & publicata fuit; Die ... Mensis ... Anno ... Loco &c. Ita pronunciavimus pro Tribunali sedentes.

Ego N. Generalis.
Ego N. Secretarius Generalis.
Ego N. Testis fui præsens.
Ego N. Testis interfui.

Eodem modo proceditur, etiamsi Reus Apostolos non nisi *refutatorios* habeat, & appellatio tanquam manifeste frivola per Judicem *a quo* rejecta sit; excepto, quod Judex *ad quem*, dum Judici *a quo* communicat appellationem apud se introductam, una cum deductione ejusdem, simul non statim petat acta sicut facit, si admissa appellatione, Reus Apostolos *dimissoriales*, & *reverentiales* habet, sed prius simpliciter mandat Judici *a quo*, ut responsionem & informationem necessariam transmittat, principaliter autem causam allleget, quare appellationem rejecerit. Si enim causa rejectionis in facto, & Jure manifeste legitima extitit, necesse non amplius est petere, & lustrare acta, sed potest & debet Judex *ad quem* ob eandem causam absque ulteriori Processu per Sententiam pariter rejicere appellatio- 527

tionem apud se introductam, & Sententiam Judicis *a quo* confirmare; quod idem fieri oportet, si Judex *ad quem* ex ipsa Appellatione introducta, & deductione ejus manifeste videt, Appellationem esse frivolam; imo in hoc casu necesse non est, a Judice *a quo* responsionem, & informationem petere; hoc ipso, quod, ut supponitur, ex ipsa Rei appellantis scriptura, consequenter ex propria illius confessione Appellatio aperte frivola dignoscatur. Et tali modo juste abbreviantur lites. Si vero ex Appellatione introducta, vel ex responsione & informatione Judicis *a quo* manifeste non apparet, quod Apellatio evidenter frivola sit, Acta per Judicem *ad quem*, vel Delegatum utique peti, & lustrari debent.

528 Porro hic notandum circa ordinem nostrum, quod licet *in Practica criminal. tit. 3. Canone circa Recursum §. 6.* statuatur, *ut facta Appellatione teneatur Judex a quo ad Judicem ad quem appellatum est, per ipsum Reum Copia sigillatam, & gratis concessam, intra 30. dies cum litteris Obedientialibus destinare &c.* ac ne ante receptionem Actorum aliquid decernat; tamen textus iste plures patitur limitationes, præsertim in partibus a Judice *ad quem* remotis uti est nostra Germania respectu Romæ, ubi Superiores Generales plerumque resident.

529 Siquidem I. Ob tantam distantiam, & divagationis pericula nunquam expedit, ut ipsi Rei appellantes in persona mittantur Romam, sed ut alia via secura, Acta sigillata transmittantur illuc: vel potius, ut ante Actorum transmissionem rogetur Reverendissimus; quatenus Judicem delegatum in his partibus destinare, vel ad eam mittere dignetur, prout ad *l. pract. c. crim.* bene observat Ludov. de Ameno *n. 44.* In quo Reverendissimi Superiores Generales etiam propterea deferre deberent; quia in transmissione Actorum præter maximam incommoditatem, & laborem in transpositione Actorum e Germanico (in quo Rei hic interrogari, & respondere debent) in Latinum idioma, plerumque etiam est periculum, ne Acta perdantur vel aperiantur maxima cum confusione Ordinis, & jactura Justitiæ. Et hinc transmissio Actorum, quacunque via facienda merito differtur, donec sciatur, quid Generalis Superior rogatus resolvat, ne forsan cum duplici incommoditate & periculo mittantur, & remittantur.

530 II. Acta non transmittuntur, imo nec petuntur, quando Superior Generalis tanquam Iudex *ad quem*, vel ex ipsa Appellatione introducta, vel ex informatione Judicis a quo evidenter videt, Appellationem esse manifeste frivolam, juxta dicta *n. 529.* Quibus accedit *Regula Juris in 6.* dicens: *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*; consequenter si Reverendissimus Generalis alia via plene certus est de invaliditate Appellationis, & Justitia Sententiæ, ex Actis amplius certiorari non est necesse, præsertim cum alias non teneamur ad Apices Juris.

531 Cæterum ulterius notandum, quod, si Ordinarius Iudex *ad quem* mittit ad partes has, vel delegat in his aliquem Judicem Delegatum, debeat is eodem, quo ipse Delegans modo procedere. Videlicet creato Notario, & inchoato Processu ut supra *num. 544.* debet Appellationem introductam una cum fundamentis, & deductione illius communicare Judici *a quo*, eique mandare, ut responsionem, & informationem suam una cum Actis ei transmittat, juxta dicta *n. 522. & 527.* Quibus receptis cuncta lustrare & examinare, Testesque & instrumenta (si erit necesse) legitime examinare, & tandem consideratis considerandis Sententiam ferre debet ut supra *n. 526.* si usque ad Sententiam inclusive est delegatus; vel ad Superiorem delegantem, relatione super causa una cum voto, & opinione sua remittere, si usque ad sententiam exclusive delegatus sit. Quod ultimum etiam fit in casu, quo ordinarius Iudex *ad quem* aliis negotiis distractus, vel forsan in Iure minus peritus, aut expertus quibusdam viris doctis committit revisionem, & cognitionem Actorum, & processus, cum mandato, ut eidem desuper referant, votumque & opinionem suam aperiant. Modum hujusmodi Relationis, vide apud Ludov. de Ameno *in form. crim. sect. 6. n. 32.*

532 Tandem notandum, quod, si Reus inveniat, vel rationabiliter suspicetur, Acta sibi jampridem data, vel Iudici *ad quem* jam pridem missa, vitiata, possit instare, ut cum Originali legitime collationentur; cui Iudex *ad quem* sive Ordinarius, sive delegatus deferre debet, & mandare, ut fiat collatio Actorum cum Originali citata & præsente Parte, uno scilicet vel duobus confidentibus seu amicis Rei ab eodem denominatis, & loco ipsius tanquam Procuratoribus ejusdem assistentibus, ipsi collationi per Actuarium faciendæ: Qui dein in fine Actorum collationatorum se subscribunt, & testantur, prout invenitunt. Praxin hujus vide apud Ludov. de Ameno *l. c. n. 24.*

Ut autem iterum redeamus ad nostrum Processum contra F. Mævium institutum, & hactenus ventilatum. 533

Mævius ergo si appellationem suam apud Reverendissimum Generalem introducere, causasque & fundamenta pro illa sustinenda allegare voluisset, facere potuisset modo supra *n. 523.* allegato, quæ dein una cum causis communicari debuisset A. R. P. Provinciali tanquam Iudici *a quo*, addito mandato, ut desuper responderet, & præcipue vero causam exprimeret, quare Appellationem rejecerit, juxta dicta *n. 527.*

A. R. P. Provincialis postea respondet, & causas rejectæ Appellationis allegat, ac econtra causas appellantis refutare conatur, additis precibus, ut Reverendissimus quoque eam rejicere dignetur; idque facit modo supra *num. 527.* allegato.

Si accepta hac responsione, vel ex ipsa rei appellationis introductione, in Facto, & Iure evidenter apparet, appellationem esse manifeste frivolam, eam absque petitione & Lustratione Actorum statim rejicit, & sententiam confirmat, juxta dicta *n. 527.* Si vero in facto & Iure manifeste frivola non apparet, petit Acta, & format Processum juxta dicta *n. 523. & n. 527.* vel causam delegat alteri, qui eodem modo ut Reverendissimus procedere debet juxta dicta *n. 523.* Et tandem causa sufficienter, & legitime examinata, fit Sententia juxta dicta *n. 526.* Quæ si in Ordine contra Reum appellantem fit, tunc post verba, *Bene judicatum, & male appellatum* additur: *quapropter Sententiam primæ instantiæ non tantum confirmamus, sed Reum ad pœnam duplicatam condemnamus, conformiter statutis nostris Generalibus*. Quod si pœna aliqua duplicari non potest, v. g. perpetui carceris: addatur, *Et quia perpetui carceres duplicari non possunt, volumus, ut loco duplicatæ pœnæ singulis Septimanis ter in pane & aqua jejunet*, Vel quid simile, dein fit clausula & subscriptio ut supra *n. 526.*

De Praxi formandi Processum per viam Denuntiationis Judicialis.

SUMMARIUM.

534 *Per viam Denuntiationis Processus fere eodem modo fit ut per Accusationem.*
535 *Secundum aliquos est differentia? Et qualis?*
536 *Requisita ad Accusationem requiruntur etiam ad Denuntiationem vere Judicialem.*
537 *Si Denuntiator debite non denuntiat, informari, vel sub juramento pro informatione examinari debet.*
Praxis hujus examinis. Ibid.
538 *Consultius est accusare, quam denuntiare Judicialiter.*

Quæritur II. Qualiter in praxi institui, & formari possit, ac debeat Processus Criminalis per viam Denuntiationis Judicialis? Resp. Eodem fere modo, quo formatur per viam Accusationis, de quo hucusque diximus. Et ponitur tantum loco *Accusationis*, vel *Accusatoris*, Nomen *Denuntiationis*, vel *Denuntiatoris*; quia Denuntiatio vere Judicialis succedit Loco accusationis, præsertim si Denuntians instat, ut Reus puniatur. Unde. *Practica nostra Criminalis tit. Denuntiatio §. 3.* vult, quod, si Denuntiator instat, ut Judex puniat (prout ordinarie fit, quin & fieri debet, si est vere & proprie Denuntiatio Judicialis) Denuntiator etiam se inscribere, id est, ad probationem sub poena Talionis se obligare debeat; quia censetur esse Accusator, & revera in effectu est. 534

Cæterum volunt aliqui, quod Denuntiatio etiam Judicialis ab accusatione in nonnullis, modicis tamen differat, videlicet I. Quod denuntiator non necessario se inscribat, nec ad pœnam Talionis, bene tamen calumniæ teneatur deficiens probatione. De consuetudine tamen se subscribit denuntiationi, vel litterarum ignarus Crucem format. 535

II. Quod licet denuntiator Judicialis teneatur denominare testes, & alia suggerere probationis media; testes tamen

hujus dein dicantur ex Officio assumpti: quia in denuntiatione non ipse Denuntiator probare dicitur, vel tenetur sed tantum testes & media suggerere, quibus dein ex officio Judex assumptus probationem facit; hinc quamvis facta Denuntiatione Iudex non *ex mero officio*, sed ad instantias Partis procedat, adhuc ex Officio inquirere, & procedere dicitur.

III. Accusator debet citari ad audiendam Sententiam definitivam; non item Denunciator Judicialis: sicut etjam ille, non iste appellare potest, si Iudex male, vel remisse judicet; quamvis alia via dein contra Judicem agere valet Denuntiator Judicialis.

IV. Quod Accusator Iuramentum Calumniæ, Denuntiator Iudicialis vero juramentum de dicenda veritate deponat; quamvis & hoc juramentum Calumniæ tacite includat, ut beno advertit Ludov. de Ameno.

V. Volunt aliqui, quod ad Processum via Denuntiationis Judicialis instituendum prærequirantur, infamia, & probatio ejus. Verum, uti dictum est, si Denuntiator instat, ut Reus puniatur, uti in vera Judiciali Denuntiatione fit, evadit accusatori similis: specialiter autem notavimus, & probavimus *§. 3. a n.* 217. Infamiam, vel probationem ejus non requiri ad instituendum Processum via Denuntiationis Judicialis.

536 Hinc eadem: quæ requiruntur ad Accusationem, requiruntur etiam ad Denuntiationem vere Iudicialem, juxta dicta *a n.* 94. Potest etiam Libellus vere articulatus in Denuntiatione offerri, sicut in Accusatione, per dicta *a n.* 363. unde qui scire cupit, quomodo Processus per Denuntiationem in praxi fieri debeat, videat dicta *a n.* 240. de praxi processus per Accusationem.

537 Porro si Denuntiator Libellum informem reddit, vel Denuntiationem oretenus minus rite profert, Judex ex officio debet ipsum monere, ut Libellum rite formatum afferat, vel sub juramento ipsum examinare pro informatione necessaria, v. g. facta creatione Notarii, ut supra *n.* 344. & proposito initio Processus *n.* 347. ponit Actuarius ut sequitur.

Quoniam vero denuntiator cum requisitis circumstantiis Denuntiationem non proposuit; hinc A. R. P. Provincialis ea solum acceptata sic, & in quantum &c. pro pleniori necessaria circumstantiarum informationem circa Factum, de quo denuntiavit, Denuntiatorem delato prius, & ab eo præstito juramento de dicenda veritate, & consequenter, quod animo calumniandi non denuntiaverit, examinavit, ut sequitur.

Inter. Unde sciat ea, quæ denuntiavit? Resp. &c.

Inter. Quo tempore? quo loco; quibus præsentibus?

Inter. An ea viderit, vel ab aliis audiverit? item quando? ubi? quibus præsentibus?

Inter. An fuerit instigatus ad denuntiandum? A quo? Quomodo &c.

Inter. An non monuerit Superiorem? Et de circumstantiis.

Inter. Quare tandiu distulerit?

Inter. An quid aliud pro informatione dicere habeat;

538 Quibus & similibus interrogatoriis paucioribus aut pluribus pro exigentia circumstantiarum, & Denuntiationis ad necessariam informationem factis, concluditur examen.

Quibus auditis, & responderit, velit, cum aliquid addere, vel minuere vollet, subscribere jussus est.

Ego Fr. N. affirmo ut supra.
Ego Fr. N. Minister. Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius;

Facto, sive omisso tali examine, fit dein examen Testium, constitutio Rei, defensio illius, Tortura, Sententia, Appellatio &c. uti in Accusatione, de quibus vide *a n.* 340. *usque ad n.* 355.

Ex ex his patet, eum qui ex zelo Religionis desiderat, ut alicujus crimina ad exemplum aliorum, & tollenda scandala, vindicta publica afficiantur, melius si facere, formaliter accuset, libellumque Accusationis offerat, quam si Judicialiter tantum denuntiet: Tum ad evitandas controversias, quæ forsan ratione denuntiationis possent oriri: Tum ad evitandum odiosum sui examen supra *n.* 319. allegatum: Tum quia Accusator habet favorem quem non habet Denuntiator etiam Judicialis: Tum etiam quia accusatori in probatione deficientis pœnæ non sunt majores, quam Denuntiatoris Iudicialis: cum juxta dicta *n.* 10. & dicenda *in seq.* hic æque, ac ille subjaceat pœnis Calumniæ; Talionis autem jam abierit in desuetudinem juxta dicta *n.* 11. (apud nos tamen viget) Accedit, quod Accusator deficiens in probatione, facilime evadat pœnas, juxta dicenda *n. seq.*

Praxis formandi Processum Criminalem via Inquisitionis ex mero Officio.

S U M M A R I U M.

539 *Processus via Inquisitionis plerumque etiam absque præcedenti infamia fieri potest.*
540 *Quomodo inchoetur.*
541 *Quando requiritur prævia infamia, non requiritur juridica probatio ejus; quamvis utilis sit.*
542 *Ubi prærequiritur infamia; quomodo probari possit, ac debeat?*
543 *Si non constat de infamia, in casu, quo requiritur, ulterius contra Reum procedi non potest.*
544 *Examen Testium, constitutio ei, & alia fiunt in Processu per Inquisitionem, sicut per Accusationem.*
545 *Excepto, quod Testes super delicto non nude ac statim aperte de delicto, sed a longe, & per ambages examinare debeant.*
546 *Praxis hujus.*

SUpponitur ex dictis §. 3. Quod possit Judicialiter institui Inquisitio, vel Generalis, vel mixta, vel specialis. Et *specialis* quidem plerumque etiam absque infamia non tantum, quando ad instantiam Partis, denuntiantis nempe, sed etiam quando ex mero Officio instituitur: præsertim si adsunt sufficientia indicia delicti ab aliquo commissi, vel si fit contra delicta *cit. §. 3. a n.* 185. specificata. 539

Quando itaque Iudex via Inquisitionis Processum Iudicialiter instituere vult, creat ante omnia Notarium ut supra. qui creatus statim inchoat scribere initium Processus, & annotare, qualis sit Processus: & qua occasione, vel causa institutus, puta, quia ex Visitatione Paterna, vel aliunde Iudex sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi habet, vel quia fama est contra aliquem &c. v. gr.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem ex speciali Inquisitione ex mero officio instituere intendit A. R. P. Provincialis NN. contra F. NN. eo, quod in Visitatione ordinaria habita, (vel aliunde) plura contra eum emerserint indicia delicti N. ab eo commissi, prout amplius in actis Visitationis. Quapropter, ne delicta manerent impunita, Officio suo satisfacturus; decrevit super hoc informationes sumere, testes examinare, & alia de Jure præstanda facere: Hinc me infrascriptum ad suam Cameram, ubi Tribunal erexit, vocavit, & in præsentia Testium me in Notarium creavit &c. ut supra.

Notandum, quod ubi indicia commissi ab aliquo criminis adsint, nulla prærequiratur infamia, multo minus probatio ejus ad instituendam Inquisitionem specialem:

Si autem indicia non adsunt, nec casus ex illis, de quibus *§. 3. a n.* 186. utique prærequiritur infamia: quamvis non requiratur probatio ejus Iuridica, sed sufficiat, quod Iudici extrajudicialiter constet de fama delicti ab aliquo commissi prout amplius diximus *cit. §. 3. n.* 192. ubi tamen *n.* 193. addidimus consultum esse, ut Iudex creato Notario probatione infamiæ incipiat Processum. Quando itaque sine indiciis aliis ob solam famam vigentem instituere vult Processum, creatus Notarius ita incipit registrare.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis, quem via Inquisitionis specialis ex Officio formare intendit contra Fr. NN. cum enim venerit ad aures A. R. P. Provincialis communem extare famam etiam apud graves, & non malevolos Religiosos, di-

dum

tum F. commisisse (hic narratur delictum) *Officio suo satisfacere volens decrevit, prout juris, inquirere* (si vult prius assumere probationem infamiæ, seu malæ famæ, uti potest, sed non tenetur, addit) *Et quidem in primis super ipsa fama, hinc me infrascriptum &c.*

Porro si a probatione infamiæ incipere vult, si illa post creatum Notarium incipit Processum, vocando successive saltem duos Testes, qui si de ea rite testentur, Judex pronuntiat constare de Fama, v. g.

Consequenter idem A. R. P. Provincialis vocari coram se fecit P. N. N. Testem ex Officio assumptum, qui præstito prius juramento de dicenda veritate, & facta debita exhortatione respondit ut sequitur.

Ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. &c. & fiunt interrogatoria Generalia, ut supra n. 372.

Ad Specialia.

Inter. An Fratres de Conventu bene ac exemplariter vivant? Et an de nullo mala fama vigeat? Resp. De F. N. viget non satis bona fama.

Inter. Qualis fama? Resp. Dicitur de eo, quod &c.

Inter. Quis hoc dicat de eo? Resp. Est communis loquela in Conventu.

Inter. A quibus signanter audiverit? Resp. Audivi a P. Lectore N. a P. Concionatore N. & P. N. &c.

Inter. An non sciat, vel audiverit, hos esse inimicos F. N. diffamati? Resp. Nescio, nec audivi, eos ipsi contrarios; imo potius P. N. esse F. diffamati alias specialem amicum.

Inter. Qua occasione, vel a quo ortum hæc mala fama? Resp. &c.

Inter. Quanto tempore jam vigeat hæc fama? Res. &c. Quibus habitis &c. fit clausula de subscriptio ut supra num. 381.

Ego Fr. N. Testis ita deposui.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego F. N. Actuarius.

Similiter examinatur adhuc unus vel alter de fama, ut plene de ea constet, quo habito pronuntiatur, constare de Fama, v. gr.

Consideratis considerandis Testium præfatorum Depositionibus A. R. P. Provincialis Pronuntiavit constare de Fama, decrevit contra F. N. tanquam diffamatum ulterius, prout Juris procedere. Acta sunt hæc. Die &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Quod si fama rite non probata pateret in casu, quo requiritur ad specialem Inquisitionem, pronuntiat Judex non constare de Fama, ac decernit, non esse ulterius procedendum, v. gr.

Consideratis depositionibus Testium videns A. R. P. Provincialis, quod Fama ortum habeat ab inimicis, vel fabulariis, garrulis &c. vel non esset satis probata; & ipse Fr. N. apud viros probos, & prudentes non esset diffamatus &c. pronuntiavit, legitime non constare de mala fama, ac propterea cum illo ulterius non esse procedendum. Acta sunt hæc. Die &c.

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Facta, vel omissa (prout omitti potest juxta dicta) Judiciali indagine de fama, procedit judex ad probandum delictum, examinandos Testes super delicto, constituendum Reum, dans eidem confessiones, Torturam illius, si necesse est, sententiam &c. eodem modo, sicut in Processu per viam Accusationis instituto; Sciendum enim, quod ad condemnandum aliquem, vel puniendum Judicialiter, non sufficiat, extare de illo famam plene probatam, sed debeat etiam probari ipsum delictum ab eo esse commissum ut proin aliud sit probatio famæ aliud probatio delicti.

Illud etiam specialiter notandum, quod juxta dicta *nu.* 375. quando instituitur Processus per viam Inquisitionis mero Officio, testes examinandi super delicto non possint statim nude ac simpliciter interrogari super delicto, v. g. *An non sciat, a Laico fuisse occisum Sempronium*, vel *an Titius commiserit fornicationem &c.* Sicut fieri potest in Processu per viam Accusationis, vel Denuntiationis instituto, si Accusator, vel Denuntiator Judicialis libellum rite articulum offert, juxta dicta *n.* 374. & 375. sed debet Judex absolutis interrogatoriis Generalibus interrogatoria Specialia ita proponere, ut non nisi a longe, & per ambages incedat, donec ad ipsum delictum deveniat, & de ipso aperte interroget; quod etiam observare debet, si ipsum Reum examinat.

Modum & praxin testes a longe examinandi super variis Criminalibus habes apud Ludov. de Ameno *in Form. crim. sect.* 4. Nos unicum exemplum afferamus de hujusmodi examine super furto.

Absolutis Generalibus interrogatoriis ut supra *num.* 372.

Ad Specialia.

Inter. An sciat in hoc Conventu delictum aliquod esse commissum contra Legem Dei? Resp. Quantum audio, grave delictum esse commissum.

Inter. Quale delictum sit commissum? Resp. Furtum calicis.

Inter. Ubi, & quando fuerit commissum? Resp. Ante octiduum e Sacristia.

Inter. An sciat, quis furatus sit, vel saltem habeat aliqua indicia, vel suspicionem contra aliquem? Res. F. N. furatus est.

Inter. In causa scientiæ? Resp. Audivi ab aliis pro certo.

Inter. A quibus audierit? Resp. Ab N. N. N.

Inter. An ex his fuerit aliquis præsens, & deprehenderit furem? Resp. Quantum audio, F. N. ipsum vidit.

Tali modo vocat dein, & examinat alios, & præcipue illos, qui Testes de visu, vel plura scire perhibentur. Quod si Testis aliquis a longe interrogatus delictum, & Delinquentem statim specificat, & speciem Facti narrat, non erit necesse alia interrogatoria per ambages facere, sed de causa scientiæ, contestibus, & aliis pro diversitate circumstantiarum examinare poterit.

Reliqua, ut jam dictum sicut in Processu per viam Accusationis instituto, de quo vide a *n.* 340. & Elenchum Rubricarum ad initium hujus *tit. a §.* 7.

De Praxi instituendi Processum contra Delinquentem in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, & Jurisdictionem exercentis.

S U M M A R I U M.

547 *Hic Processus paucis & breviter absolvitur.*
548 *Praxis & forma hujus: si Reus delictum in præsentia commissum fatetur.*
549 *Praxis, & forma illius, si negat.*
550 *Quamvis hic Processus statim incontinenti fieri possit, expedit tamen, ut primum post unum, vel alterum diem fiat.*
551 *Sententia hoc Processu quomodo fiat.*
552 *Potest apud nos fieri non petito consilio, vel consensu Diffinitorii.*

QUæritur IV. Quomodo practice institui, & formari debeat Processus contra Delinquentem in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, aut in actu seu exercitio Jurisdictionis suæ existentis? Resp. Si Reus in conspectu ipsius Judicis pro Tribunali sedentis, & reum forsan examinantis peccat. v. gr. blasphemat, Judicem percutit, gravi calumnia afficit, statim incipere & finire potest Processum incontinenti, examinando ipsum, & sententiando tali modo. Actuarius ad mandatum Judicis sive Ordinarii, sive Delegati, incipit, ut sequitur. 547

In nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis contra Fr. Rusticum in conspectu Judicis pro Tribunali Sedentis delinquentem.

548 *Cum A. R. P. Provincialis pro Tribunali sederit, & delictum F. Rustici, testemque cum ipso confrontaret, ipse Reus timore Dei postposito, Testi alapam inflixit, ipsum quoque Judicem aggredi tentavit, a me tamen, & Assessoribus impeditus fuit. Hinc A. R. P. Provincialis ad eum coercendum vocavit Laicos F. N. & F. R. Justitiæ satisfacere volens statim.*

Interrogavit Reum? Quare ausus sit in conspectu sui Testem percutere? Resp. Quia mentitus est.

Dictum est ei, hoc restare incertum, & de interrio existente non debere ipsum vindictam sumere, sed Judici relinquere.

Inter. Quare ausus sit ita blasphemare? Resp. Feci ex nimia iracundia.

Inter. Quare ausus fuerit tentare, manus injicere ipsi Judici? Resp. Contigit mihi ex prædominante iracundia.

Inter. Quare non debeat condemnari in pœnam Ordinariam? Resp. Spero, A. R. P. Provincialem fore mihi propitium, eo quod præ ira vix mihi fuerim præsens.

Notandum hic, quod in Notoriis non interrogetur reus an commiserit delictum, cum de hoc notorie constet, sed quare id fecerit? Et, si fatetur delictum, interrogatur, quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam? Quibus absolutis condemnari potest ad pœnam delictis debitam, ita tamen, ut pœnam aliqualiter minuat, si causa invenitur, ratione cujus aliqualiter excusetur, ut esse potest vehemens passio iræ, Sententia autem fertur sine solemnitatibus, ut infra *n.* 551.

549 Si vero Reus delictum negaret, statim examinat desuper illos, qui fuere præsentes, v. g. Assessores, delato prius & præstito ab eis juramento de dicenda veritate, v. g.

Cum autem Reus delictum palam in conspectu nostro commissum negaret, examinavit præsentes Assessores delato eis prius juramento de dicenda veritate.

Ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. Vocor &c.
Inter. Cujus ætatis & conditionis existat? Resp. &c.
Inter. An fuerit præsens, quando F. Rusticus examinabatur? Resp. Ita.

Ad Specialia.

Inter. Quid viderit, & audiverit a Fr. Rustico, dum examinabatur? Resp. Vidi; proh dolor! quod A. R. P. Provincialem voluerit aggredi, & F. N. Testi cum ipso confrontato inflixerit alapam; Audivi insuper horrende blasphemantem, & quidem in specie &c.

Ita etiam interrogatur alius Assessor, si quis adfuit. Postea ad reum convertere se potest Judex, & interrogare, ut sequitur.

Dein conversus A. R. judex ad Reum, ipsum interrogavit, quare non debeat modo condemnari? si respondendo adhuc negat delictum non curet Judex, sed eum tanquam convictum condemnet.

Si autem ad hoc interrogatorium responderet, *ideo non possum condemnari, quia hi Testes nil probant, cum sint mei inimici, vel quia non sunt omni exceptione majores, utpote jam olim perjuri inventi*. Non curet Judex, si satis ei constat, Reum mentiri, & hæc tantum ad evadendam pœnam proponere; imo etsi de hoc non constet, sed dubium existat, nihilominus pergat, nisi etiam rationabilem causam, & exceptionem contra ipsum quoque Judicem, & Actuarium proponeret, alias enim sola judicis & actuarii Actis inserta testificatio plene contra Reum probat, per dicta *n.* 263. Pro majori tamen securitate in casu, quo excipit contra Assessores, pergat ulterius interrogare, res, modo testes; cum jam diu adsint, & prius subscripserint ipso tacente? Resp.

Dein dictum ei, quod sibi dato, non concesso, assessores non essent omni exceptione majores; tamen ipse judex, & ego Actuarius vidimus, & audivimus delinquentem ut supra.

Si ad hoc proponit contra Judicem, & Actuarium causam vel exceptionem aperte frivolam, aut falsam; contemnat, & ad condemnationem pergat; si vero dubiam aut apparentem, ulterius.

Inter. Quare non prius exceperit contra Judicem, & me Actuarium; cum tamen aliquos jurisdictionis actus in ipsum jam exercuerimus, ipseque sese subjecerit, comparendo, respondendo, jurando &c. Et quoniam ad hoc efficaciter respondere ordinarie non possit; fit sententia non obstante negatione delicti a Reo commissi.

Porro, si Reus coram Judice & Actuario solo, utpote Assessoribus forsan non habentibus deliquit; tunc statim postquam interrogavit Reum; *quare hoc delictum fecerit?* & Reus fatetur, condemnet ipsum: si autem neget; jubeat ei prælegi delictum Actis jam insertum, & ad Reum conversus dicit.

Quomodo potest hoc negare, quod coram me & Actuario fecit, Actisque propterea insertum est?

Dein interrogat ulterius quare non debeat condemnari ad pœnam ordinariam? Resp. &c. Postea condemnet eum ad correspondentem delicto pœnam.

Notandum hic, quod quamvis Judex Reum in conspectu, & præsentia sua delinquentem, statim in continenti, modo prædicto processare, & condemnare; ac punire valeat; tamen plerumque expediat, ut altera, vel tertia die id faciat? Tum ut maturius procedat; Tum ne ex passione, & præcipitanter nimia agere videatur. 550

Cæterum necesse non est, ut Sententia cum requisitis aliis suis solemnitatibus feratur: imo ad puniendum Reum coram Judice pro Tribunali sedente non requiritur vera formalis Sententia, sed sufficit, si per Decretum Judicis condemnetur, modo sequenti. 551

*Cum Fr. Rusticus in casu Criminali constitutus, timore Dei postposito ausus fuerit in præsentia A. R. P. Provincialis pro Tribunali sedentis Fr. N. testi alapam infligere, & insuper graviter blasphemare, nec non aggressionem ipsius A. R. P. Provincialis temerarie attentare, prout in Actis continetur, hinc A. R. P. Provincialis decrevit; prout præsenti Decreto decernit, quod quamvis vi Legum, & Constitutionum nostrarum deberet (utantur pœnæ) sustinere, tamen quia ex fervore iracundiæ, seque animo aliqualiter indeliberata delinquit, eum ad pœnas nonnisi mitigatas condemnare, ita ut &c. (*exprimitur pœna sustinenda*) sustinere debeat; prout illum de facto ad præfatas pœnas condemnat. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno. Loco &c.*

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si Assessores adsunt, etiam illi se subscribant. Decretum ita factum intimatur dein Reo per Actuarium, ac quod sic insertur, v. gr.

Memoratum Decretum per me Actuarium, Reo in præsentia duorum Testium intimatum, & ab eo humiliter acceptum fuit. Acta sunt hæc Die. Mense. Anno &c.

Ego Fr. N. Actuarius.
Ego Fr. N. interfui.
Ego Fr. N. præsens fui.

Si Reus a tali Decreto appellaret, & appellatio appareret frivola, rejiciatur, & Decretum executioni mandetur; salvo tamen effectu ejus devolutivo.

Notandum hic specialiter pro Ordine nostro, quod, licet alias apud nos nec Provincialis, nec alius Judex possit aliquem reum absque consilio & consensu Diffinitorii per Sententiam, vel Decretum aliquod Sententiæ in effectu æquivalens (uti est positum *n.* 533.) ad pœnas debitas condemnare; tamen id possit in casu, quo Reus in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis delinquit, ut bene advertit Ludovicus de Amenoro *Practic. Crim. tit. Inquisitio §. 7. n.* 57. atque proin hic casus sit exemptus, utpote, in quo ex abrupto statim, & incontinenti proceditur. 552

De

De Praxi formandi processum contra delicta notorie commissa.

S U M M A R I U M.

553 SUppositis iis, quæ §. 9. *a n.* 240. diximus, videlicet quod licet delicta *Notoria* sine ordine, id est, non servato ordine Juris, puniri valeant, tamen requiritur I. Ut delictum sit vere *Notorium*. II. Ut de *Notorietate* per testes legitime constet. III. Ut etiam constet de malitia Delinquentis. Et IV. Ut pro majori securitate prius citetur, & audiatur Reus, ac Sententia saltem absque Juris solemnitate fiat, prout amplius *l. c.*

Notandum ad propositum, quod etsi delictum in præsentia Iudicis pro Tribunali sedentis, etiam reputetur inter *Notorie* commissa delicta, de eo hic non esse quæstionem, utpote de quo *sub §. vos præc.* diximus, sed de *Notorio* in absentia Iudicis, vel pro Tribunali sedentis, sed coram Communitate, aut majore, vel saltem tanta parte illius commissum, ut tergiversatione aliqua celari nequeat, consequenter vere *Notorium* sit juxta dicta §. 5. *a n.* 249.

554 In casu ergo, quo *Notorium* hujusmodi delictum quacunque via venit ad aures Iudicis Regularis Ordinarii, Provincialis v. g. confert ipse se, vel delegat aliquem ad locum ubi casus contingit, & una cum Actuario inquirit ibidem, an constet de *Notorietate* delicti, eaque habita pronuntiat constare de *Notorietate* delicti, & constituit Reum, ac punit, Praxis est sequens.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis per viam Notorii contra F. N. Cum enim ad aures A. R. P. Provincialis modo fide digno pervenisset; præfatum Fratrem in publico Refectorio, vel in horto coram omnibus, vel majori parte, vel tot præsentibus, temerarie ac malitiose alapam infligere ausus sit, ita ut delictum a se commissum nulla tergiversatione celare vel negare valeat, ideo A. R. P. Provincialis obligationi & muneri suo satisfacturus, contra memoratum Reum per viam Notorii procedere, & informationes debitas super Notorietate sumere decrevit, meque propterea ad cameram suam, ubi Tribunal erexit, vocatum in præsentia Testium in Notarium creavit, ac Iuramentum de Officio fideliter exequendo detulit, quod etiam præstiti. Acta sunt hæc &c. Et subscribunt se Testes, Provincialis, & Notarius.

555 Notandum, quod Testes non examinentur ad probandum delictum, sed ad probandam *Notorietatem* illius v. g. *Vocatus, & ex officio assumptus fuit Testis F. N. qui præstito juramento de dicenda veritate deposuit; ut sequitur.*

Ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Res. &c. Et fiunt interrogatoria Generalia, ut supra *n.* 272. Quibus absolutis

Ad Specialia.

Inter. An sciat aliquod inconveniens, aut scandalum in Conventu esse commissum? Resp. &c.

Inter. Quomodo? & quando? & ubi contigerit? Res. &c.

Inter. In causa scientiæ. Resp. Ipsemet interfui.

Inter. De Contestibus. Resp. &c.

Inter. An hoc iam sit publicum & Notorium Resp &c.

Interr. Quid intelligat per Notorium & publicum? Resp. &c.

Quibus habitis &c. fit clausula ut supra.

Pariter examinatur alius Testis, quia duo saltem requiruntur ad probandum Notorietatem, quibus probare, & pronuntiat judex constare de Notorietate, & decernit constituere Reum sequenti modo.

Consequenter A. R. P. Provincialis maturo consideratis Testium depositionibus, pronunciavit constare de Notorietate delicti asserit; proinde decrevit ad ulteriora procedere, prout Juris. Acta sunt hæc Die &c.

Ego Fr. N. Minister. Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius;

Constito per Testes de Notorietate delicti, constituit Reum, eumque constitutum examinat, non de delicto commisso, quia jam Notorium supponitur, sed quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam. Praxis est sequens. 556

Anno.. Mense.. Die &c. vocatus & constitutus fuit coram A. R. P. Provinciali præfatus Fr. N. qui, ut probatum in Actis habetur, Notorie inflixit alapam &c. ti, eumque de statu suo monitum, prius ad effectum standi Iudicio, ab Excommunicatione absolvit cum reincidentia & non aliter, dein improperato ei delicto, quod timore Dei postposito, Notorie perpetrare ausus sit ipsum.

Inter. Quare non deberet condemnari ad Ordinariam? Resp. &c.

Si delictum negaret, non curet Iudex, sed pergat, v. g. *Fuit ei dictum, quod non interrogetur, an delictum commiserit; de hoc enim, & Notorietate ejus jam plene constat: dicat ergo solummodo, quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam.* Resp. &c.

Dein lectam depositionem subscribere jussus, ac dimissus est.

Ego Fr. N. affirmo ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si Reus appellaret, forsan allegando nullam, vel saltem frivolam causa, decernat Iudex Appellationem tanquam frivolam rejicere, & Reum per Decretum, vel (quod melius ac securius est juxta dicta) per sententiam ad pœnam debitam condemnet: si vero contra Testes tanquam sui inimicos exciperet, aut alias Notorietatem obfuscaret, vel ab eadem rite appellaret, deberet contra illum via Iuris ordinaria procedi, ac petenti Patronus concedi.

Porro in Ordine nostro, antequam Sententiam contra Notorie delinquentem ferat, debet prius Acta communicare Diffinitorio, & nonnisi cum ejusdem consilio & consensu Sententiam ferre; quia apud nos nullus (exceptis solis delinquentibus in præsentia Iudicis juxta dicta) Criminaliter condemnari, aut sententiari potest sine consilio, & consensu Diffinitorii. Non videtur autem requiri, ut feratur & promulgetur in præsentia Diffinitorii, & aliæ solemnitates Iuris adhibeantur, quæ ad alias Sententias requiruntur; eo, quod in casu Notorii delicti solemnitates Iuris non sint necessariæ ad Sententiam, per dicta.

Sententia autem in Notoriis ferri potest, ut sequitur.

In Nomine Individuæ &c. ut supra *n.* 500.

Hæc est Sententia definitiva in causa Criminali per viam Notorii lata contra Fr. N.

Christi Nomine repetito &c. Sententiamus, & dicimus quod, cum Notorie constet, F. N. alapam &c. coram &c. inflixisse Fratri N. via Notorii, consequenter absque Iuris ordine puniri possit ac debeat. Quapropter ipsum ad pœnam a Statutis c... §... impositam condemnamus, ut proin vi illius debeat &c. (specificatur pœna) si adest causa minuendi, vel augendi pœnam, addatur. Ita hoc, & omni alio meliori modo Sententia hæc lata, lecta, & promulgata fuit, Die.. Mense. Loco &c.

Ita pronuntiavimus pro Tribunali sedentes.
Fit subscriptio ut supra.

De Praxi formandi processum contra Reum in Flagranti deprehensum.

SUMMARIUM.

560 *Quotuplex dicatur quis in Flagranti deprehensum?*
561 *Modus inchoandi Processum contra deprehensum in Flagranti ab ipso Superiore.*
562 *Examen Testium.*
563 *Constitutio, & examen Rei.*
564 *Sententia contra illum.*
565 *Modus formandi Processum contra reum ab aliis Flagranti deprehensum, & apprehensum, atque ad Superiorem ductum.*

560 Constat ex dictis §. 5. *a num.* 267. Triplici modo dici quem in *Flagranti* deprehendi. I. Si in præsentia Judicis pro Tribunali sedentis, aut Jurisdictionem exercentis delinquit. II. Si Judex cum testibus ex Officio ei invigilat, & deprehendit. III. Si absente Judice ab uno vel pluribus, sive ministris Justitiæ publicis, sive aliis in actuali delicto deprehenditur, simulque apprehenditur, & statim ad judicem ducitur, & interea custodiæ causa incarceratur.

Qualiter praxis servanda sit circa primum modum, jam constat ex dictis *a n.* 329.

561 Circa secundum vero modum praxis sequens est. Videlicet primo Judex creat, & assumit Notarium pro Actuario. Dein examinat testes, qui cum ipso fuere, postea constituit, & examinat Reum.

Praxis est sequens,

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis ab A. R. P. N. formatus contra Fr. N in Flagranti deprehensum. Cum enim ad præfati A. R. P. Provincialis aures pervenisset, Fr. N. solere &c. (*ponitur crimen, de quo est procedendus*) voluit in persona oculari testimonio se testificare. Ideo sero, Die Mense, hora, ut asseritur assumptis secum sociis tanquam testibus P. F. N. & F. N. abscondit se in loco, ut commode observare, & videre, ac deprehendere posset Reum; ubi post spatium contingit (*describatur factum cum circumstantiis*) volens proin A. R. P. Provincialis satisfacere Officio suo; me ad se vocatum, in Notarium creavit coram Testibus: coram quibus etiam juramentum mihi detulit, & ego præstiti de Officio fideliter exequendo. Acta sunt hæc Die... Mense...

Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Testis.
Ego F. N. Actuarius.

562 Facto taliter initio Processus vocantur dein, & examinantur jurato Testes, qui interfuere, dum Reus in delicto erat deprehensus v. gr.

Consequenter vocavit Testem Fr. N. ex Officio assumptum qui præstito prius juramento de dicenda veritate deposuit ut sequitur.

Ad Generalia.

Inter. Quomodo vocetur? Resp. &c. ut supra.

Ad Specialia.

Inter. Ubi fuerit illo tempore? (quo videlicet cum Judice deprehenderit Reum.) Resp. Fui cum A. R. P. in loco N &c.
Inter. In causa scientiæ? Resp. Intellectum &c.
Inter. An bene cuncta observaverit? Resp.
Inter. Quid sentiat de Fr. N. Reo videlicet? Res. &c.
Quibus habitis, &c. fit clausula & subscriptio solita. Et ita examinantur alii Testes, qui fuere præsentes.

563 Finito examine constituitur, & examinatur Reus, Anno... Mense Die vocatus, & coram A R. P. Provinciali constitutus fuit F. N. ut supra in Flagranti deprehensus, qui de statu suo monitus, & jussus, juramentum de dicenda veritate deposuit (si delictum Excommunicationem secum trahat, absolvatur ab ea, ad effectum standi in judicio. & cum reincidentia, addatur in Actis v. g. Ac postquam ab Excomm. ad effectum standi in judicio & non aliter fuit absolutus, respondit que, ut sequitur.

Inter. Quoties, vel quandiu hoc scelus &c. committere ausus sit? Resp. &c. Si omnino negaret, se delictum commisisse.

Inter. Nonne ab ipso A. R. P. Provinciali, & aliis N N. fuit in actuali scelere deprehensus? Resp. &c.

Possunt fieri etiam alia interrogatoria pro diversitate circumstantiarum, principaliter autem.

Inter. Quare non debeat condemnari ad pœnam Ordinariam? Resp. &c.

Si Reus pertinaciter persisteret in negatione criminis, in quo fuit deprehensus, non attendat Judex, sed objurget eum de temeritate, malitiosissimo perjurio &c. ipsumque urgeat, ac etiam non confitentem condemnet, utpote jam convictum, ita tamen, ut si petat Patronum, ei concedat, qui intra terminum assignandum proponenda proponat, quare non debeat ad pœnam Ordinariam condemnari.

Condemnatio autem per Decretum, vel Sententiam ita fieri potest. 564

In Nomine Sanctissimæ ac Individuæ Trinitatis &c. ut supra *n.* 50. Declaramus, sententiamus, & pronuntiamus F. N. fuisse deprehensum in Flagranti delicto (hic describitur Factum circumstantionate) ac propterea esse puniendum juxta tenorem SS. Canonum, & Statutorum Ordinis. Prout etiam eundem hisce condemnamus ad pœnam (ponitur pœna infligenda addita causa minuendi vel augendi si minuitur, vel augetur) Ita & omni meliori modo &c.

Circa tertium modum Judex primo creat, & assumit 565 Notarium pro Actuario ut supra *nu.* 344. Dein examinat Testes super apprehensione, & delicto: & tandem constituit Reum, v. gr.

In Nomine Domini Amen.

Hic est Processus Criminalis ab A R. P. Provinciali N. institutus contra F. N. in Flagranti deprehensum, Cum enim dictus F. N. ut ajunt, actu perpetrare crimen N (*quod hic describitur*) ab aliquibus, videlicet. N. & N. deprehensus, & apprehensus, atque ad A. R. P. Provincialem adductus esset, volens idem A. R. P. Provincialis procedere prout Juris, me infrascriptum vocavit, & in Notarium coram testibus creavit, creato detulit juramentum de fideliter exequendo officio, quod etiam præstiti. Acta sunt hæc &c Fit subscriptio solita Provincialis, & Testium, & Actuarii.

Postea statim vocavit, & ex officio assumpsit Fr. N. unum ex illis, qui dicebant deprehendisse & apprehendisse & adduxisse Reum, is præstito juramento de dicenda veritate, deposuit, ut sequitur,

Ad Generalia ut supra num. 372.
Ad Specialia.

Inter. Quare apprehenderint, & adduxerint Reum ad Judicem? Resp. &c.
Inter. In quo Actu deprehenderint? Resp. &c.
Inter. Quando, & in quo loco? Resp. &c.
Inter. Quantum temporis inter delictum, & apprehensionem intervenerit? Resp. &c.
Inter. De contestibus? Resp. &c.
Quibus habitis &c. fit communis clausula, & subscriptio.
Dein vocatur, constituitur, & examinatur Reus, ut sequitur.
Anno... Mense... Die... Loco &c. ut supra mutatis mutandis.
Inter. Quomodo vocetur? Resp.
Inter Cujus ætatis & conditionis sit? Resp.
Inter. Quare fuerit incarceratus? Resp.
Inter. Ubi interea fuerit? Resp.
Inter. Quare non debeat condemnari ad pœnam? Res.
Quibus dictis Reus dimissus, prius autem depositionem suam sibi prælectam subscribere jussus fuit.

Ego F. Mævius confirmo ut supra.
Ego Fr. N. Minister Provincialis.
Ego Fr. N. Actuarius.

Si pe-

Si petit, conceditur ei patronus, ut intra terminum ei assignandum producat, si quæ habet; qua re non debeat condemnari ad pœnam ordinariam.

Postea fit sententia, addita causa minuendi, vel augendi pœnam, si minuitur, vel augetur, ut supra, num. 300. mutatis mutandis: fitque subscriptio debita: & quidem apud nos Admodum Reverendus Pater Provincialis, & totius Diffinitorii, Actuarii, ac Testium ad id rogatorum; ut de lata, & promulgata Sententia testificentur.

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

1 Ratio continuationis.

1 PRæcedentem Titulum de Accusationibus, Denuntiationibus, & Inquisitionibus recto ordine sequitur Titulus præsens *de Calumniatoribus*, eo, quod isti non raro appareant in illis.

S U M M A R I U M.

2 Calumnia, & calumniator quid?
3 Calumniator præsumitur, qui probare non potest delictum, de quo accusavit.
4 Vel denuntiavit Judicialiter alterum.
5 An? & quomodo præsumatur calumniator denuntiare ex officio?
6 Pœna Calumniatoris tam veri, quam præsumpti sunt. I. Quod debeat refundere expensas litis.
7 II. Incurrit infamiam Juris post sententiam; & numer. seq.
9 III. Contrahit pœnam Talionis.
10 IV. Clericus calumniator privatur Beneficio, & verberari potest.
11 V. Si calumniator unius pœnæ non est capax, ea mutari potest in aliam.
12 Recensentur variæ causæ, quæ Accusatorem, vel Denuntiatorem in probatione deficientem a præsumpta calumnia, & pœnis ejus excusant, usque ad num. 22.
22 Ut autem excusent, debent prius probari.
23 Dictæ causæ etiam excusant ab actione injuriarum & num. seq.
25 Si Accusatio caret omni culpa.
26 Præter calumniam Accusatores etiam prævaricando, & tergiversando delinquunt.
27 Prævaricari quid?
28 Pœnæ prævaricatoris.
29 Tergiversari quid.
30 Tergiversationis pœnæ.

2 QUæritur I. Quid sit *Calumnia*? & quid *Calumniator*? Item quas pœnas incurrat? Resp. I. *Calumnia* est delictum, quo quis falsum crimen alteri in judicio scienter & dolose intendit; id est; contra alterum proponit, *Calumniator* vero est is ipse, qui hoc facit. Est in re communis *arg. l. 1. ff. S. C. Turpil.* Definitio ex terminis liquet; Solus notandus terminus *in judicio intendit, seu proponit* ad insinuando, non illum solum, qui aliquem scienter falso accusat, vel denuntiat, sed & quemcunque alium qui falsum crimen judicio contra alium proponit, *Calumniatorem* esse, pœnisque subjacere, *l. Ad Accusationem 6. §. fin. ff. eod* ibi: *Calumniæ causa puniuntur, qui in fraudem alicujus librum, vel testimonium, aliunde quid conquesisse, vel cripsisse, vel in judicium protulisse dicuntur.*

3 Resp. II. Qui accusat alterum de crimine, quod probare non potest, hoc ipso *Calumniator* præsumitur: Communis *arg. c. 3. h. t.* juncto *can. calumniator 2. q. 3.* ibi: *calumniator, si in Accusatione defecerit, Talionem recipiat*, & *can. qui non 3. ead. can. & q.* ibi: *qui non probaverit, quod obiecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.* Nam qui alium accusare, vel denuntiare vult, debet paratas habere probationes; *l. qui accusare C. de edendo*; hinc, si in probatione deficit, falso, & dolose, sicque calumniose litem movisse censetur, uti bene advertit Glossa communiter recepta *in c. 2. h. t. V. calumniari*; quamvis talis præsumptio non sit juris & de jure, consequenter adversus eam pro innocentia admittatur probatio. Abbas *in c. c. 2. h. t.* & alii, patebitque ex dicendis *a. n. 12.*

Resp. III. Sicut qui accusat, sic etiam qui judicialiter, se non ex officio denuntiat alium, *calumniator* est, & præsumitur, pœnasque Calumniatoris incurrit, si scienter false denuntiant, vel in probatione criminis intentati deficit, Clarus *§. fin. q. 7. n.* Farin. *in praxi crim. q. 19. n. 15. & 17.* cum communi *arg. l. Patronum 10. ff. de Jure Patr.* ubi expresse cavetur, *qui nomen detulit, accusasse censendus est.* Ut proin Accusationis, & Denuntiationis effectus quoad pœnas (Talionis excepta) idem sint. Accedit clarus textus *c. c. h. t.* Denuntiator tanquam Calumniator habetur, & punitur, *donec canonice suam purgaverit innocentiam*, scilicet, *quod non e calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processerit*. Ubi etiam ratio subjungitur illis verbis: *Ut cæteris simili pœna perterriti ad infamiam suorum facile non prosiliant.* 4

Dicitur autem notanter in Conclusione, *qui non ex officio denuntiat*; qui enim ex officio denuntiat, Calumniatores non præsumuntur, nec Calumniatorum pœnas incurrunt, etsi in probatione deficiant, nisi scienter falso denuntiaret, uti bene advertit Clarus *§. fin. q. 7. n. 12.* Farinacius *in praxi crim. q. 16. n. 17.* cum communi. Ratio est; quia oblatio officii eos excusat a præsumpta, non item a vera Calumnia. 5

Quæritur II. Quæ sint pœnæ Calumniatorum? Resp. esse plures. Patet inductione. Nam I. tenetur Calumniator Reo refundere expensas litis, & resarcire omne damnum eidem secutum. Farin. *in praxi crimin. q. 19. n. 20.* id tanquam certam regulam asserens, atque extendens non solum ad veros, sed etiam præsumptos Calumniatores, hoc est, in probatione deficiens, & merito, cum enim hac sustinere debeant etiam, qui *civiliter* accusant, & in probatione deficiunt; multo magis eidem subjacent *criminaliter* accusantes, utpote qui ob majus periculum, cui subjicitur accusatus, majori cautela procedere debent, Menochius *de Arbitr. casu 321. n. 1. & seq.* Clarus *q. 92. n. 4.* cum communi *arg. l. eumquem 79. ff. de Judiciis l. Properandum 13. §. C. eodem c. fin. §. de Dolo*, cum concord. Hinc Carolus V. statuit, ut Accusator idoneam cautionem præstaret, quod delicto non probato expensas litis refundere, & omnia damna secuta resarcire velit; Accusati autem judicio relinquitur, num præterea apud Judicem Ordinarium, vel apud eum, coram quo *criminaliter* fuit accusatus, pro his instare velit. *Const. crim. ar. 12.* 6

II. Calumniator incurrit infamiam Juris *can. 1. caus. 2. q. 3.* ibi: *Si quis circa hujusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate hujus sanctionis intelligat se jacturam infamiæ sustinere*, *l. 1. & l. 4. §. 4. ff. de His, qui notantur infamia* juncta *l. Nostis 8. C. h. t.* quapropter vadit etiam irregularis, ita ut neque Ordines suscipere, neque susceptos exercere valet, *can. fin. dist. 61. can. Infames 17. caus. 6. q. 1.* ac inhabilis ad Beneficia, ac Dignitates Ecclesiasticas, *arg. c. inter 11. de Excess. Prælat.* 7

Notandum tamen, hanc pœnam infamiæ non statim pro Jure, sed tunc primum incurri postquam per sententiam tanquam Calumniator quis condemnatus est, *arg. l. 4. ff. de His, qui notantur infamia*, ibi: *Calumniator ita demum notatur, si fuerit calumniæ causa condemnatus; neque enim sufficit calumniatum.* Hinc bene attendi debet ad verba Judicis sententiam ferentis. *Nam si quidem ita pronunciaverit*, non probasti, *pepercit ei: sin autem pronunciaverit*, calumniatus es, *condemnavit eum*, ut dicitur *l. 1. §. 4. ff. ad S. C. Turpil.* 8

III. Qui accusando evadunt Calumniatores, de Jure 9

incurrant pœnam Talionis *can. Calumniator 2. cauf. 2. q. 3.* ibi: *Calumniator, si in Accusatione defecerit, Talionem recipiat can. qui non 3. ead. cau. & q. l. fin C. h. t.* cum concordantiis. Et licet juxta jam dicta *tit. præc. n. 10. & seqq.* consuetudine contra pœna Talionis videatur obrogata, & in arbitrariam commutata, tamen a S. Pio V. *const. cum primum quæ est ordine 3. inter constitutiones dicti Papæ, in Bullar. Cherub.* denuo renovata saltem respectu verorum Calumniatorum, id est, illorum, qui innocentem scienter falso accusasse concessi, vel convicti fuerint: vide Passerinum *in Trib. Reg. q. 7. n. 44.*

Porro in Ordine nostro pœnam Talionis in Calumniatores etiam tantum præsumptos vi Statutorum adhuc locum habere, patet *cit. tit. præc. n. 12.*

10 IV. Præter enumeratas pœnas Clericus alium Clericum *calumniose* accusans, Beneficio & Officio suo privari, & verberibus castigatus in exilium mitti potest, *c. 1. h. t.* ibi: *Subdiaconatus, quo indignus fungitur, privari officio, & verberibus publice castigatum in exilium deportari.* Et quamvis verberatio Clerici per longam consuetudinem non amplius sit in usu, teste Claro *§. fin q. 70. n. 2.* tamen de Jure fieri potest; dummodo absque sanguinis effusione, & non enormiter, sed moderate fiat, Clarus *l. c.* Diana *in Practic. Crimin.*

11 Resp. II. Si Calumniator non est capax pœna Talionis debet ea commutari arbitrio Judicis in aliam proportionatam, *arg. c. 1. h. t.* ubi Subdiaconus in supplementum fuit verberatus *can. juxta 3. cauf. 5. q. 6.* & notant *in c. c. h. t.* Abbas *in fine*, Felinus *n. 1.* cum Glossa.

12 Quæritur III. An & quando Accusator, vel *Judicialis* Denuntiator in probatione deficiens immunis sit a *nota calumniæ præsumptæ?* Resp. I. Quandocunque justa causa, vel errore probabilis quis ductus accusat, vel denuntiat; tam a calumnia, quam pœnis eius immunis est. Communis, ac certa, *arg. l. §. 3. ff. ad S. C. Turpil.* Unde non statim ex eo, quod quis in probatione deficiat, *calumniæ*, & pœnarum illius reus censeri, sed res prius discuti, & videri debet, quo, qua mente vel qua causa ductus accusaverit; ut si appareat, justa causa, vel errore id contigisse; absolvi, sin minus, condemnari queat, ut expresse statuitur *cit. l. 1. §. 3. ff. ad S. C. Turpil.*

13 Resp. II. Quamvis arbitrio Judicis relinquantur, quæ causa sufficiens censenda sit ad excusandum a *Calumnia*, & pœnis eius, Accusatorem, & Denuntiatorem in probatione deficientem, *arg. cit. l. 1. §. 3. ff. ad S. C. Turpil.* tamen dantur etiam quædam causæ id præstantes. Veluti I. quando quis accusat, vel denuntiat ex officio juxta dicta supra *n. 5. arg. l. 2. c. de His, qui accusat. & l. 2. c. de delat.*

14 II. Infirmitas sexus; si mulier accusat, vel denuntiat *cit. l. 5. ff. Ad S. C. Turpil.*

15 III. Si saltem semiplene, v. g. per unum testem omni exceptione majorem delictum probavit. Farin. *in Praxi Crim. q. 16. num. 41.* Menochius *de Arbitrio Judicis casu 321. num. 17. & 18.* Felinus *in c. 2. h. t. num. 3.* cum communi. Cui concordat nostra Praxis Criminalis *tit. Accusatio §. 4.*

16 IV. Si quis immenso dolore incitatus accusat, ut si parentes necem prolis vel econtra, aut si maritus necem uxoris, vel adulterium cum illa commissum accusat *l. 2. c. h. t. & l. Quamvis 30. C. ad legem de Adult.*

17 V. Si jam præcessit infamia, vel alia indicia sufficientia ad inquirendum de delicto contra accusatum. Farinac. *l. c. n. 61. & 62.* Pirhing. *l. c. n. 5.* cum communi.

18 VI. Si Accusans probat, se audivisset a viris fidedignis crimen a Reo fuisse commissum: vel si fuit deceptus a testibus promittentibus prius, se plenum daturos testimonium, postea vero in Judicio vacillantibus, aut negantibus, Farinacius *cit. q. 16. n. 49. & 50.* Abb. *in c. 2. h. t.* cum Communi. Concordat Praxis nostra *l. c.* Idem est, si Testes ab eo nominati, interea fuere mortui, vel a perhibendo testimonio malitiose impediti.

19 VII. Si probavit, vel probare vult per Testes, qui ob testificandi inhabilitatem Accusatori prius ignotam rejiciuntur, Farinacius *l. c. n. 59.* Menochius *in Arbitr. Jud. casu 321. n. 31.* cum Communi.

20 VIII. Quando Accusator talis, quem lethalem percussorem fuisse, ante mortem suam dixit lethaliter vulneratus, & postea mortuus. Farinacius *l. c. n. 60.* cum Glossa communiter recepta *in l. Mater 6. h. t.*

IX. Si sit Accusatio, vel Denuntiatio de Crimini in damnum & grave periculum boni communis redundante, uti Crimen læsæ Majestatis &c. Abbas *in c. 2. h. t. n. 1* & ibi Felinus *l. c. n. 6.* Farinacius *l. c. n. 57.* Ex his ergo ac similibus causis justis arbitrio Judicis cognoscendis excusatur Accusator, & Denunciator a *Calumnia*, & pœnis ejus; etsi in probatione criminis deficiat. De quibus amplius vide Farinacium *in Praxi Crim. cit. q. 16. a n. 34.* Menochium *de arbitrar. Judicis casu 321.* Abbatem *in c. 2. h. t.* 21

Illud tamen hinc notandum venit, quod justa hujusmodi causa in dubio non præsumatur, sed eam Accusator, vel Denuntiator in probatione delicti deficiens, probare debeat, ad quod eidem præfigendus est terminus, intra quem nisi causam justam legitime prebet, *calumniator* præsumitur, pœnisque *calumniatoris* subjacet; ut bene cum aliis docet Farinacius *l. c. n. 39.* Pirhing. *h. t. n. 5.* & quod in contrarium militet Juris præsumptio *c. 2. h. t.* Hinc Accusator in probatione deficiens, & *calumnia*, & pœnis eius non excusatur per hoc, quod dicat: *Audivi hoc a viris fide dignis*, vel *fuit communis fama ad hoc; &c.* nisi hoc etiam legitime probet. 22

Quæritur IV. Num enarratæ justæ causæ non tantum a nota *calumniatoris*, & pœnis eius, sed etiam ab actione *injuriarum* immunem reddant Accusatorem deficientem in probatione criminis objecti? Resp. Affirmative, saltem si justa causa talis sit, quæ non tantum a dolo, sed etiam a culpa, & temeritate excusat. Farinacius *l. c. n. 67. & 71.* Covarruvias *va. res. lib. 1. c. 11. nu. 6.* Menochius *consil. 145. n. 13.* Cæpol. *in cons. crim. 70. dub. 3.* cum communi contra Alexand. *consil. 11. n. 4. volum. 1.* Boss. *de Accus. n. 19. ad finem.* Bajard. ad Clarum *§. fin. q. 94. n. 34.* & alios volentes, quod etsi Reus contra Accusatorem in probatione deficientem tanquam *calumniatorem* agere, & ab eo qua tali expensas litis; & alia prætendere non valeat, possit tamen contra illum instituere actionem *injuriarum*, quæ ad damna & interesse etiam competit. Ratio autem Conclusionis nostræ est, quod justa causa a dolo, & animo jurandi excuset, per dicta, *injuria* autem sine dolo, & animo jurandi non committatur, *l. 3. §. ultim. & penultimo. l. 4. ff. de Injur.* & *leg. si non convicii cap. eod.* ergo ubi adest justa accusandi causa, nulla infertur *injuria*, & per consequens non datur actio *injuriarum*. 23

Confirmatur. DD. omnes etiam Adversarii concedunt, quod in actione *civili* justa causa excuset, ab expensis: ergo etiam in *criminali*, ut bene docet Bart. *in l. Non ignorat c. de Fruct. & Lit. expens.* præsertim, quod alias nemo accusare auderet, sicque delicta manerent impunita, si justa causa Accusantem non excusaret ab actione *injuriarum*, & expensis litis, prout consideranti patet. 24

Dicitur tamen notanter in Conclusione, *si justa causa non tantum a dolo, sed etiam ab omni culpa Accusantem immunem reddit*, alias enim illum saltem actione *injuriarum* ad expensas teneri volunt plures, quia si Accusatio temeritati & culpæ obnoxia est, tanquam iniqua causa damni accusantem ad resundendas saltem expensas obligat; textu valde claro, *l. Num qui 79. ff. de Judicis.* Menochius *consil. 149. n. 14.* & alii. 25

Quæritur V. Quibus aliis modis Accusatores delinquant? & pœnas Juris incurrant? Resp. Præter Calumniam etiam *prævaricari, & tergiversari*, propterea etiam puniri possunt Accusatores, uti patet ex *l. 1. §. 1. ff. ad S. C. Turpil.* ibi: *Accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subjicitur; aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiversantur.* Quid sit, & quibus pœnis subjaceat *calumniatori*, jam patet ex dictis. 26

Prævaricari, dicitur, qui vel verus, vel simulatus Accusator existens, postea incipit cum Reo inique colludere, veras probationes delicti dissimulando, vel falsas, aut frivolas exceptiones admittendo, sicque partes Rei, cujus adversarium se simulat, fovendo *cit. l. 1. §. 5. ff. ad S. C. Turpil.* ibi: *Prævaricatorem eum esse, ostendimus, qui colludit cum Reo, & translatione*, id est, obiter *munere accusandi fungitur, eo quod proprias probationes quidem dissimularet, falsas vero Rei exceptiones admitteret.* Concordat *l. 1. & 4. de Prævaric.* 27

Pœna prævaricatoris est, quod contrahat infamiam Juris, textu expresso *l. fin. 4. ff. de Prævar.* & hoc ipso etiam 28

irre-

irregularitatem *can. Infames can. 6. q. 1.* cum Concordantiis. Præterea punitur pœna extraordinaria ad arbitrium Judicis *l. 1. & 2. ff. de præv.* ibi: *Scendum est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pœna injungitur extraordinaria: de prævaricatione* adhuc *tit. 2a de collusione detegenda.*

29 *Tergiversari* (quasi tergum vertere) dicitur, qui post litem contestatam ab Accusatione criminis citra abolitionem desistit, *L. 1. ff. ad S. C. Turpil.* ibi: *tergiversari est, in universum ab Accusatione desistere.* Et hoc delictum est; quia juxta dicta *tit. præc. n. 30* ab Accusatione, vel Denuntiatione semel instituta, post litem contestatam non licet amplius desistere circa abolitionem, quæ est Accusationis institutæ peremptio, qua nomen Accusati cum omni inscriptione jam facta totaliter aboleretur, remissa necessitate accusandi; quæ abolitio impetrari debet vel a Principe, vel alia publica auctoritate, *arg. l. si interveniente 12 ff. ad S. C. Turpil.*

Pœna *Tergiversationis* est quinque librarum auri, juxta *l. 3. ff. de prævar.* aut juxta *l. 1. C. ut intra certum tempus accusator non comparens debito tempore* quarta omnium bonorum parte privatur, & infamis evadit; & consequenter etiam irregularis. 30

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro Spiritualibus exigatur, vel promittatur.

1 Ratio continuationis.

1 Visis de Processu Criminali in genere, nimirum de Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus simulque de Calumniatoribus malitiose proximos accusantibus; pergit Compilator Iuris Canonici ad ipsamet Crimina in specie, & sigillatim discutienda, ob quæ Processus, & Judicium Criminale instituitur: incipiendo a Simonia, utpote gravissimo & Ecclesiæ maxime nocivo Crimine, adeo ut *omnia crimina ad comparationem Simoniæ, & hæresis quasi pro nihilo reputentur; c. patet 27. cau. 1. q. 7.* prout magis dicetur *n. 6.*

§. I.

De Origine, Natura, & Malitia Simoniæ.

S U M M A R I U M.

2 *Simonia derivatur a Simone Mago, & quare?*
3 *Definitur Simonia, & explicatur definitio, & duobus seqq.*
6 *Est peccatum mortale gravissimum, & omnium maximum.*
7 *Probatur ex Jure.*
8 *Et Ratione.*
9 *Vocatur etiam, sed non semper est hæresis.*
10 *Simonia est perniciosissima Ecclesiæ.*
11 *Non datur in ea levitas materiæ, nec ex parte rei temporalis, & seq.*
13 *Nec ex parte rei spiritualis.*

2 Pro prima §. vi parte communiter receptum est, Simoniam secundum Nominis etymon a Simone Mago derivari. Quamvis enim jam a pluribus ante ipsum vitium istud commissum sit, ut a Balaam, pretio conducto per Balac Regem, ut malediceret populo Israel *N. c. 22* a Giezi famulo Elisæi Prophetæ *4. Reg. 5.* a Jasone, qui pro Sacerdotio multa talenta Regi Antiocho obtulisse legitur *2. Machab. 5.* & a Juda Mercatore pessimo, qui triginta argenteis infinitum bonum Christum Jesum vendidit, *can. quis tu es et cau. 1. q. 2.* Tamen non ab istis, sed a Simone Mago crimen istud nomen accepit: tum quia primus in novo testamento per Apostolos jam promulgato, crimine isto gravissime, & manifeste se inquinavit, dum rem maxime spiritualem, videlicet mirabilem illam potestatem conferendi Spiritum S. vili pecuniarum pretio malitiose emere volebat. *Act. 8.* ibi: *obtulit eis* (Apostolis) *pecuniam dicens: date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum S.* Cuius malitiam illico increpans Petrus dixit ad eum *pecunia tua sit tecum in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri*: tum quia perversa intentione malitiam hanc duplicante id attendebat, ut scilicet potestatem illam pecunia consecutus, eandem cum quæstu, & lucro temporali majori exercere posset, uti habetur *can. Salvator 8. cau. 1. q. 3.* ibi: *Simon Magus, qui ad fidem fictè accessit, non Spiritum S. propter Spiritum S. quo ipse erat indignus (omnium ut scriptum est, Spiritus S. disciplinæ effugiet fictum) sed ideo, quantum in ipso erat, emere voluit, ut eum venditione signorum, quæ per eundem fierent, multiplicitam pecuniam lucraretur.* Notata igitur Nominis Simoniæ origine.

3 Quæritur I. Quid & quotuplex sit Simonia? Resp. I. *Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.* Ita Glossa communiter recepta ad Rubricam *h. t.* Explicantur verba singula. Dicitur primo, *studiosa voluntas*, id est, deliberata, & cum advertentia ab habitus actus voluntatis. Nam Simoniæ reus saltem coram Deo non est, qui vel ex inadvertentia temporale pro spirituali, vel reciproce emit, aut vendit: vel qui ex ignorantia *Juris aut Facti* id facit; dum videlicet vel ignorat, id esse illicitum, vel non scit, non esse spiritualem.

4 Dicitur *emendi, vel vendendi*, quibus verbis non sola emptio, & venditio proprie dicta, sed omnis alius gratuitus, tacitus, vel expressus Contractus onerosus, tam nominatus v. g. permutatio, locatio, transactio, datio in solutum &c. quam innominatus *do ut des, do ut facias &c.* intelligitur: nam ratio materiæ subjectæ id postulat, fundaturque talis acceptio in *Jure l. statu liberi 29. ff. de statu liber.*, ibi: *Lex duodecim Tabularum, emptionis verbo omnem alienationem complecti videtur.*

5 Dicitur *aliquid spirituale, vel spirituali annexum*, per quæ verba quid intelligatur, plene declarabitur infra *§. seq.* Addunt aliqui majoris claritatis gratia, *pro re temporali*; verum sicut Glossa omittit illa verba; ita & nos illa hic in definitione Simoniæ omittemus, qui tacite jam includuntur in verbis *emendi, vel vendendi*, hoc ipso, quod in emptione & venditione semper necessario interveniat pretium temporale.

6 Resp. II. Simonia est peccatum mortale Sacrilegii gravissimum. Ita unanimis & certa. Quod sit Sacrilegium, patet ex *can. 1. cau. 1. q. 3.* Ratio est; quia per eam indigne ac irreverenter tractantur res sacræ seu spirituales, quod semper Sacrilegium est, prout magis Theologi. Quod autem sit mortale, & quidem gravissimum, ex sacris Literis, Jure, & multiplici ratione constat. Ex sacris paginis: *Act. 8.* ubi S. Petrus in Simonem Magum cum æternæ perditionis comminatione graviter invehendo dicit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri.*

7 Ex Jure vero variis in locis id manifeste patet uti *can. reperiuntur 7. cau. 1. q. 1.* ubi Simonia vocatur *execrabile flagitium*. Item *can. Læsæ Majestatis* æquiparantur *c. Cum in Ecclesiæ 9. h. t.* dicitur *horribile nimis*. Item *can. Quisquis 5. cau. 1. q. 1.* nominatur *piaculare flagitium*. Gelasius Papa gravissimam hujus vitii malitiam & pravitatem paucis exprimere volens *can. fin. cau. 1. q. 7.* dicere non dubitavit: *Omnia Crimina, ad comparationem Simoniæ, quasi pro nihilo reputantur.* Unde non immerito statuitur *can. Erga Simoniacos 109. cau. 1. q. 1.* ut contra Simoniacos absque ulla misericordia procedatur.

Ratio

8 Ratio tantæ malitiæ multiplex quidem, potissima autem hæc est: quia per Simoniam res sacræ ac spirituales seu supernaturales, ac dona Spiritus S. maxime profanantur, indignissime tractantur, a parte rei iniquissime contemnuntur, & vilipenduntur, hoc ipso, quod, dum Simoniace dantur, aut procurantur, re ac pretio temporali æstimentur, eique æquiparentur; cum tamen quævis etiam minima res spiritualis, seu supernaturalis omnia mundi pretia longe superet. Imo per Simoniam non tantum res spiritualis, sed in rebus spiritualibus ipse Spiritus S. indignissime tractatur, & pretio vilissimo æstimatur, emendoque & vendendo servus creaturarum, in libera earundem potestate positus, execrabili Sacrilegio efficitur, prout verbis expressis habetur *can. Eos* 21. *can*. 1. *q*. 1. ibi: *Illi* (Simoniaci) *Spiritum S. efficiunt suum servum. Omnis enim Dominus, quod habet, si vult, vendit, sive servum sive aliquid aliud eorum, quæ possidet. Similiter, & qui emit, dominus ejus volens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui S. æqualiter peccantes his, qui blasphemant &c. atque Judæ comparantur proditori, qui Judæis Dei occisoribus Christum vendidit.* Quid amplius ad probandam, & detestandam malitiæ Simoniacæ gravitatem dici possit?

9 His accedit, malitiamque Simoniæ auget, quod in Jure passim vocetur *hæresis*, eique equiparentur, *ut can. Presbyter*. 3. *can. qui studet* 11, *c, quicunque* 12. *c. cum liqueat* 13. *cau*. 1. *q* 1. cum concordantiis; *imo can. fin. q*. 7. dicitur: *Simoniacos velut primos & præcipuos hæreticos ab omnibus fidelibus respuendos esse*. Verum licet Simonia cum hæresi committi possit, & nonnunquam committatur, quando videlicet committens illam, vere existimat, res spirituales seu supernaturales, & dona Spiritus S. pecunia, seu alia re temporali acquiri, ac possideri posse; hoc enim sentire, est formalis hæresis, ac detestabilior hæresi Macedonii, *can. Eos, qui cau*. 21. *q*. 1. (prout etiam Simon Magus in hoc sensu committens, veram commisit hæresin, verusque fuit hæreticus) tamen sine hæresi committi potest Simonia, quando scilicet quis bene scit, & credit, spiritualia pro temporalibus emi aut vendi non posse, & nihilominus ex avaritia, aut alia inordinata cupiditate id attentat, prout plerumque fit, dum his temporibus Simonia committitur.

10 Augetur ulterius gravissima Simoniæ malitia, quod Ecclesia Dei perniciosissimum, & vel inde etiam pessimum vitium sit, prout bene observat Layman *lib*. 4. *tr*. 4. *c*. 8. *n*. 4 Pirhing *h. t. n*. 3. cum communi aliorum, Ratio est; quia per Simoniam facile fit, & utinam non sæpe fieret, quod indigni assumantur ad Prælaturas cum gravi Ecclesiæ, & subditorum damno ac præjudicio, Beneficia conferantur iis, qui parum attendentes onera Beneficiorum, solis inhiant redditibus, non sine injuria & defraudatione Fundationum: Ad Religiones neglectis dignioribus suscipiantur indigni, aut inepti magno cum Religionum detrimento: Ecclesiis Parochialibus tales, qui vel defectu sufficientis scientiæ & morum, necessarium doctrinæ & exempli pabulum subtrahunt ovibus, easque lenta fame perimunt; vel, quod deterius est, male habituati, vitiis aperte indulgendo, easdem malo exemplo crudeliter mactant, indeque non tam pastorem, quam lupum pro custodia sua habere cogantur miseræ ac simplices oves, cum ingenti earundem strage & interitu; sicut enim per bonos & dignos Pastores plurimas salvari oves, ingentque emolumentum spirituale provenire certum est, ita per malos & indignos non pauca perire, deplorandumque detrimentum spirituale sequi, compertum est. Propter quæ, ac similia Ecclesiæ, & animarum damna, mansuetissima alias Christi Sponsa Ecclesia per SS. Canones justa indignatione mirum in modum invehitur in simoniam ac Simoniacos, ita ut nullam misericordiam exhiberi velit Simoniacis, *cit. can. Erga Simoniacos* 109. *cau*. 1. *q*. 1. Simoniam vero præter gravissimas intra § 11. allegandas pœnas variis, iisque pessimis afficiat titulis; nam *c. sicut* 6. *h. t. Pestis omnes alios morbos vincens*, ab Ecclesia Dei illico eliminanda dicitur *can. Reperiuntur* 7. *cau*. 2. *q*. 1 *Vulnus cancrosum* nominatur, *can. cum ordinaretur*. 14. *cad. cau. & q*. Lepra appellatur, &c. Væ omnibus, qui simoniace vel dant, vel obtinent Beneficia maxime *curata*, præsertim cum vix sit (excepta ignorantia invincibili) quod a Simonia excuset, ut magis dicetur infra § 13.

Quæritur II. An detur in Simonia levitas materiæ excusans saltem a mortali? Resp. Nec ex parte rei spiritualis, nec ex parte rei temporalis (quæ pro invicem dantur, aut promittuntur &c.) datur levitas materiæ, sed omnis Simonia etiam in minimo, & per minimum advertenter commissa, gravissimam supra declaratam malitiam continens, peccatum mortale est Sanch. *lib*. 1. *in Decal. c* 4. *n*. 1. Layin *l. c. n*. 4. Navarrus *h. t. consil*. 52. *n*. 3. Palao *de simonia punct*. 1. *n*. 7 Bonacina *de simonia q*. 3. *n*. 13. cum communi. Quod non detur ex parte rei temporalis, quæ datur aut offertur pro spirituali, probatur ex *cap. Ex ipsa* 10. *h. t.* ubi Clericus, qui sex tantum solidos pro ordinatione solvit, perpetuæ suspensioni subjicitur, quæ pœna utpote gravis utique gravem culpam supponit, cum pœna commensuretur culpæ, *arg. can. Non afferamus* 21. *cau*. 24. *q*. 1. *& can. quæsitum* 2. *de his, quæ fiunt a majori parte capituli*. Probatur insuper ex *can. Placuit* 102. *cau*. 1. *q* 1. ubi etiam sola Tremissis (est tertia pars unius solidi juxta Gloss. *hic V. Tremissem*) pro modico Chrismate, sub æternæ damnationis periculo prohibetur, *ne forte*, inquit textus, *quod pro salute animarum per invocationem Spiritus S. consecratur, sicut Simon Magus donum Dei pecuniam voluit emere, ita & nos venundantes, damnabiliter venundemur*. Concordat *can. Judices* 23 *cau*. 1. *q*. 1. Ratio est, quia quo minor, ac vilior est res temporalis, eo magis vilipenditur, & indigne tractatur res spiritualis, utpote quæ pro parvo pretio temporali æstimatur & æquiparatur; ut proin ex vilitate seu parvitate rei vel pretii temporalis non minuatur, sed augeatur malitia simoniæ: 11

Nec obstat *can Etsi q* 18. *h. t.* ubi ratione modici pretii excusatur quis a Simonia. Nam contra est; quod non 12
excusetur ex eo, quasi vero modica pretii quantitas non sufficeret ad grave & mortale peccatum Simoniæ, sed ex eo, quia Ecclesia benigne præsumit, quod modica pretii quantitas sit gratis data, ac insufficiens, ut moveat & obliget accipientem ad dandum propterea aliquid spirituale. Veritas hujus patet ex ipso textu ita sonante, *si persona offerat electuarium, aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii sunt, quæ voluntatem recipientis movere non debeant, Ecclesia Romana interpretari non consuevit* (nota benignam interpretationem) *accipientem in his delinquere, vel dantem*. Sufficit ergo quævis minima quantitas pretii, vel muneris temporalis ad grave Simoniæ peccatum committendum, gravesque pœnas in conscientia contrahendas, adeo ut, licet Ecclesia ex benigna interpretatione modicum quid temporale pro spirituali, beneficio v. g. consequendo, dantem, vel præstantem, in foro externo Simoniæ reum nec judicet, nec puniat, talis nihilominus coram Deo gravis Simoniæ, & pœnarum illarum Reus existat, consequenter (juxta dicenda infra de pœnis Simoniæ) Beneficium dimittere, & fructus interea perceptos restituere debeat, si illud modicum temporale obligatorie, vel saltem ut motivum pro consequendo Beneficio dedit, ac præstitit.

Probatur etiam, quod ex parte rei spiritualis non detur parvitas materiæ a mortali excusans ex *cit. can. Placuit* 102. *cau*. 1. *q*. 1. ubi sub æterna damnatione, consequenter sub peccato gravi, illicitum declaratur, etiam pro *modico balsami benedicti* aliquid temporale dare, vel accipere. Ratio patet; quia cum quævis etiam minima res spiritualis omnibus mundi thesauris sine comparatione præstantior sit, irreverenter, & sacrilege tractatur, magnaque injuria ei irrogatur, si æqualis cum re temporali pretii indignissime æstimatur, & pro eo datur. 13

De

§. II.

De Divisione Simoniæ in Mentalem, Conventionalem, Realem, Confidentialem, & in eam, quæ est Juris Divini, & humani.

SUMMARIUM.

14 *Ratio hujus divisionis.*
15 *Simonia mentalis, & interna quid? ac quomodo differat? Ecclesia tantum judicat de externis, ibidem.*
16 *Simonia* Mentalis *subinde ex parte utriusque, subinde ex parte unius, & quidem per sæpe fit; Exemplificatur, & num. seq.*
18 *Transit sæpe* in Conventionalem & Realem.
19 *Simonia* Mentalis *quid?*
20 *Et quid* Realis?
21 *Non est simonia Realis, quæ utrinque non est completa, & num. præced.*
Qui promisit temporale pro spirituali, non tenetur ad illud, etsi istud jam acceperit. ibid.
22 *Sufficit ad simoniam* Realem, *etsi non totum sed secundum partem duntaxat detur promissum temporale, aut econtra.*
23 *Non est necesse ut statim tradatur, sed sufficit, si postea fiat.*
24 *Simonia Juris Divini quid?*
25 *Simonia Juris Ecclesiastici quid?*
26 *Simonia recte dividitur in hæc membra.*
27 *Solvuntur objectiones contra hanc Divisionem usque ad num. 32.*
32 *Simonia* Confidentialis *quid?*
33 *Eidem annumeratur acquisitio beneficii ex pacto Accessus, Regressus, & Ingressus. Et quid hæc?*
34 *Sunt prohibita hæc pacta a Concilio Tridentino, & specialiter a Pio IV. ac V.*
35 *Proponitur duplex controversia circa simoniam* Confidentialem, *Et num. seq.*
37 *Qui resignat alteri Beneficium, reservata sibi pensione, reus est simoniæ confidentialis.*
38 *Limitatur.*
39 *In permutatione Beneficiorum non committitur simonia* Confidentialis *ex parte permutantium:*
40 *Bene vero committi potest ex parte Ordinarii, vel alterius Collatoris Permutationem permittentis; & quomodo?*
41 *Simonia* Confidentialis *est subinde Juris Divini, subinde Ecclesiastici.*
42 *Bulla S. Pii Quinti per extensum de Simonia Confidentiali.*

14 NOtandum prius, simoniam communiter dividi in præfata Rubricæ membra, de quibus licet specialis difficultas aut controversia apud DD. non existat; exacta tamen illorum cognitio valde necessaria est ad cognoscendum, an, & quibus pœnia ob commissam simoniam in foro externo vel interno quis subjaceat, cum non quævis simonia pœnam secum trahat, nec ob quamvis eandem pœna incurratur, prout patebit ex §. 11. Hinc pro debita horum notitia specialem §. sum de Divisione, & membris simoniæ apponere placuit.

15 Quæritur I. Quid sit simonia *Mentalis*? Quid *Conventionalis*? Et quid *Realis*? Ante responsionem nota, merito sub una Quæstione tria hæc simoniæ membra examinari quia cognitio unius a cognitione alterius dependet, eamque juvat. Notandum alterius, tria ad propositum considerari posse in simonia, videlicet interna voluntas seu intentio, pactio externa signis vel verbis expressa, & executio ipsius pactionis: & secundum hæc tria communiter dividunt Canonistæ simoniam *in mentalem, conventionalem & Realem* prout statim magis patebit. Nam

Resp. I. Simonia *Mentalis* illa (de qua DD. & Jura loquuntur) est, quando quis dat temporale pro spirituali, aut reciproce hoc pro illo sine ullo quidem pacto expresso, vel tacito externe manifesto, hac tamen interna intentione, seu proposito, ut alterum obliget, moveat, aut alliciat ad dandum spirituale Beneficium, v. g. Ecclesiasticum pro temporali, aut reciproce ad dandum temporale pro spirituali.

Dicitur notanter, *quando quis dat*; quia, quod actu det, ad hanc simoniam necessario requiritur, ita ut quamvis coram Deo etiam veram & moraliter peccaminosam simoniam quis committat quando præcise interne proponit dare, aut præstare temporale pro spirituali, aut econtra, etsi nondum sit executus propositum, tamen hæc simonia non dicatur *Mentalis* in sensu, in quo de illa communiter loquuntur DD. sed potius dici possit, ac debeat *simonia interna*; *Mentalis* vero, de qua loquitur, si illa, quæ quidem actum externum habet, malitia tamen illius se non prodit exterius, sed in sola mente remanet. Hujusmodi simoniæ *Mentales* referuntur *c. Tua nos*, 34. & *c. fin. h. t.* simulque additur, illas ab Ecclesia, utpote de manifestis tantum judicante, non puniri licet apud *districtum Judicem (qui est scrutator cordium, & cognitor secretorum) culpabiles judicentur*, ut dicitur *cit. cap. 34. h. t.* unde & *in tali casu delinquentibus sufficit, per solam pænitentiam suo satisfacere Creatori*, prout additur *cit. cap. fin. eod.*

Hæc simonia *Mentalis* a pœnis Ecclesiæ libera, quandoque ex parte unius tantum, quandoque ex parte utriusque committitur; dum nempe unus dat, & alter accipit quippiam Simoniaca intentione, ita tamen, ut nullus suam malitiosam intentionem internam verbis vel signis exterius manifestet. Ex parte unius frequentissime, proh dolor, contingit, ut si quis v. g. serviat Episcopo, Patrono, vel alii pro exiguo, aut incompetente salario, hac intentione occulta, nullo signo externo manifesta, ut ab eo in compensationem, aut recognitionem præstiti servitii conferatur Beneficium &c. Item, si quis Canonicatus, Parochiæ, aut alii Beneficio inhians munera offerat, aut obsequia sive personalia, sive realia præstat Collatori, Electori, Patrono, Commendatori (id est illi, quem gratia pollere apud Collatorem v. g. scit) externe simulando, quasi omnino gratis, & nescio quo titulo licito hoc faceret, habens interim in mente hanc intentionem seu propositum, ut tali munere, vel obsequio alterum moveat ad conferendum, aut procurandum sibi Beneficium. 16

Pariter discurrendum est de illis, qui spirituales dantes, Beneficium v. g. conferunt, vel ad illud præsentant, eligunt &c. hac occulta intentione & animo, ut accipiens, vel intuitu accipientis, alii obligentur aut moveantur ad conferendum sibi, vel suis Consanguineis aliquid temporale, vel hoc aut illud sibi suisve præstetur obsequium temporale, vel suo tempore conferatur Officium temporale, vel fiant intercessiones, recommendationes &c. 17

Et quamvis ob hujusmodi simoniam, quamdiu manet occulta, nulla incurratur Ecclesiæ pœna, solumque Deum Judicem habeat & Vindicatorem; tamen si ita fiat, ut alter, facile advertere possit, ac debeat, jam transit in simoniam *Conventionalem*; etsi propterea etiam temporale pro spirituali, aut spirituale pro temporali confert, aut præstat, simonia *Realis* evadit, & pœnas Juris ipso facto inducit. 18

Resp. II. Simonia *Conventionalis* est, quando intervenit etiam conventio, seu pactum expressum, vel tacitum, externe manifestatum dandi temporale pro spirituali, aut econtra, ita tamen ut vel ex nulla, aut una tantum parte fiat executio, qua unus quidem dat spirituale v. g. Beneficium cum expresso vel tacito externe manifestato pacto obtinendi rem temporalem; alter vero, Beneficium nempe accipiens, non dat illam. De hujusmodi simonia *Conventionali* casus habetur *c. Cum essent 12. hoc tit.* Quod si ex nulla parte fit executio, vocatur simonia Conventionalis *pura*: si vero saltem ex parte unius fit executio, juxta dicta, vocatur simonia Conventionalis *mixta*, utpote aliquid de *Reali*, & aliquid de *Conventionali* habens. Casu quo autem fieret quidem ex terna pollicitatio seu promissio dandi temporale pro spirituali, aut econtra, ab alio vero non esset acceptata, non esset *Conventionalis*; sed tantum *Mentalis* simonia, ut bene advertit Farinac. *lib. 1. dec. 34. nu. 4.* quia deest vera conventio & pactum, quod est duorum, vel plurium in idem placitum consensus tacitus, vel expressus, *l. 1. ff. de Pactis*; cum Concordantiis. 20

Resp. III. Simonia *Realis* est, quæ mixta tacita seu expressa

sa pactio seu conventio de danda re spirituali pro temporali, aut econtra, ea utraque parte saltem inchoate impletur, id est, quando unus rem spiritualem, beneficium v. g. & alter istud pro illa jam actualiter tradidit. Lessius *lib. 2. cap. 35. Dubit. 6. n. 36.* Pirhing. *h. t. n. 9.* Herincx *de Simonia q. 1. n. 9.* Guttier. *can. qq. lib. 1. cap. 9 n. 10.* Covarruvias *in Reg. Peccatum 2. §. 9. num. 7.* Flamin. Parif. *de Resignat. lib. 7. q. 1. nu. 7.* Suarez, cum communi, & veriori aliorum, contra Sotum *lib. 9. q. 8. a. 1.* Palan *de Simonia punct. 22. n. 4.* Caietan. *2. 2. q. 10. art. 6.* & nonnullos alios volentes, ad Simoniam *Realem* committendam sufficere, si actu traditur, aut præstatur res spiritualis pro temporali, etsi pretium temporale solutum aut præstitum non sit; verum a priori & communiori sententia recedendum non est, ut proin Simonia quocunque tandem etiam firmissimo contractu commissa, tandiu maneat solummodo *Conventionalis*, & consequenter a pœnis Canonicis immunis, donec res utrinque saltem ex parte tradatur.

21 Infertur: si quis etiam serio promittit temporale pro spirituali, vel econtra, & postea Beneficio v. g. jam accepto, penitentia ductus, promissionem ex parte sua adimplere, temporale videlicet promissum dare, aut præstare recusat, & omittit, Simoniæ *Realis*, & pœnarum Juris reus non erit. Neque habet, quod in hoc casu de injustitia sibi timeat, quia res sacræ in commercium, & contractum humanum venire non possunt, *l. Inter. stipulationem. 83. §. 5. ff. de V. S.* & conventio pro illis per aliquid temporale acquirendis invalida est, consequenter nullam obligationem inducit: *arg. can. Si quis 8. caus. 1. q. 1. l. sed Celsus 6. princ. ff. de contrah. Empt.*

22 Dicitur autem *saltem inchoate*, quia, ut bene cum præcitatis observat Lessius *loc. cit.* ad Simoniam *Realem* non requiritur, ut totum, quod promisit, quis tradat, sed sufficit, si inchoate, seu ex parte det.

Infertur, quod, si quis promisit alicui trecentos florenos pro Beneficio v. gr. & isto accepto, interea dat centum vel quinquaginta, vel etiam minus, Simonia *Realis* pœnas Juris inducens jam sit completa. Idem est, Si quis plura promisit obsequia temporalia, & accepto Beneficio unum tantummodo, idque exiguum præstat, ita Doctores citati.

23 Porro non requiritur ad Simoniam *Realem*, ut res temporalis pro spirituali aut econtra mutuo statim simul tradatur, sed sufficit, si post aliquod etiam longum temporis spatium, annum v. g. tradatur. Hinc licet Simonia maneat *Mentalis*, vel *Conventionalis*, donec ex utraque parte fiat inchoate saltem traditio, tamen ab illo momento, quo etiam postea fit alterius traditio, Simonia *Realis* completur, & quoad pœnas Juris retrahitur ad tempus pactionis præteritæ, prout magis dicetur infra *§. 11.*

24 Quæritur II. Quid sit Simonia *Juris Divini*, & quid Simonia *Juris Ecclesiastici*? Item an bene dividatur Simonia in hæc membra. Resp. I. Simonia *Juris Divini*, seu *Naturalis* est; quando pro re temporali datur, vel promittitur res vere spiritualis, aut huic annexa, v. gr. Sacramenta, Beneficium, Calix consecratus propter Consecrationem &c. Cum enim natura, seu lumen naturale dictet, indecens malum & rei sacræ injuriosum esse quæ a sola liberali Dei manu dependet, omniaque temporalia sine comparatione superat, non ut talem tractare, sed rebus temporalibus æquiparere, hominumque arbitrio & æstimationi subjicere; merito vocatur Simonia *Juris Divini*, & *Naturalis*. Estque propriissime dicta *Simonia* contra quam potissimum fulminant Summi Pontifices, ac SS. Canones: Et ei proprie convenit Simoniæ definitio supra *num.* data.

25 Simonia *Juris* duntaxat *Ecclesiastici* (sic dicta, quia ortum habet a lege sola Ecclesiastica) est, & committitur, quando non quidem datur temporale pro spirituali, aut econtra, sed spirituale pro spirituali, vel temporale pro temporali, contra legem tamen Ecclesiasticam ex motivo Religionis positam sub pœnis Simoniæ *Juris divini*, ob periculum, & speciem ejusdem Simoniæ. Talis Simonia *Juris Ecclesiastici* est omnis permutatio Beneficiorum facta sine auctoritate Superioris; licet enim per eam permutationis contractum non detur temporale, sed spirituale pro spirituale; nihilominus quia tanquam Simoniacum, & sub pœnis simoniæ ab Ecclesia prohibitum est, ne id propria auctoritate fiat *cap. quæsitum 5. c. cum olim 7. de Rerum Permutatione*, labem *Simoniæ Ecclesiasticæ* continet. Talis etiam committitur, quando Collitigantes super lite Beneficiali transactionem faciunt propria authoritate *arg. c. cum pridem 4. de Pactis*, & *Constitutis 4. de Trans.* Talis item Simonia *Juris Ecclesiastici* est, quando venduntur officia Oeconomi, vicedomini, thesaurarii, Sacristæ, & alia similia Officia ad rerum Ecclesiæ temporalium administrationem, defensionem vel custodiam ordinata; licet enim hæc Officia sint quid mere temporale, consequenter in eorundem venditione detur solummodo temporale pro temporali, tamen quia Ecclesia id tanquam Simoniacum prohibuit, *can. si quis Episcopus 8. caus. 1. q. 1. can. Salvator 8. caus. 1. q. 3. consuluere 38. h. t.* Venditio hujusmodi labi & pœnis Simoniæ subjacet.

26 Resp. II. *Simonia* recte dividitur in Simoniam *Juris Divini*, & *Ecclesiastici*, ita Glossa *in c. cum. pridem de Pactis V. Illicita*, & *in c. ex parte l. 2. de Officio delegati V. Dimittere*, quam sequuntur Theologi & Canonistæ, tam veteres quam recentiores fere omnes, in specie Ancharanus, Felinus, Abbas, Innocentius, Hostiensis, Decius, Fagnanus, Barbosa, & alii ad *hunc t.* contra paucos, inter quos non nemo minus erudite dixit, hanc Divisionem ineptam, & chimericam esse, atque a solis Recentioribus Casistis inventam. Conclusio manifeste patet ex Juribus *nu. præced.* citatis, in quibus cum plures allegentur Simoniæ, quæ non sint *Juris Divini Naturalis*, utique esse debent Simoniæ *Juris humani Ecclesiastici*, a Jure videlicet Ecclesiastico introductæ.

27 Dices Simonia juxta dicta *num. 3.* definitur, quod sit *studiosa voluntas emendi, vel vendendi spirituale pro temporali*, atqui *simoniæ Ecclesiasticæ* non convenit hæc definitio; ergo non est vera Simonia, consequenter Simonia supra definita non bene dividitur in Simoniam *Juris Divini*, & *Ecclesiastici*. Resp. Negando *Major*. Quia hic omissum, *vel spirituali annexum*, quæ verba, si addantur, prout addi debent; definitio præfata convenit etiam Simoniæ *Juris Ecclesiastici*; utpote vi cujus licet non detur temporale pro spirituali, aut econtra, datur tamen spirituale pro spirituali habente quid temporale annexum, vel temporale pro spirituali habente spirituale annexum, seu pro spirituali annexo, uti patet, dum propria auctoritate consequenter Simoniace Ecclesiastica permutantur, Beneficium pro beneficio, utpote quod præter esse spirituale, etiam habet annexos redditus temporales, & in venditione Officiorum *nu. 25.* allegatorum, utpote quæ cultum Divinum, ad quem ordinata sunt, quodammodo annexum habent, illumque respiciunt.

28 Instabis: dum committitur *Simonia Ecclesiastica*, datur spirituale pro spirituali sine respectu ad temporale annexum, vel temporale pro temporali sine respectu ad spirituale annexum; ergo non convenit ei definitio Simoniæ. Resp. Transmisso *Antecedente*, negando *consequentiam*; quia concesso *Antecedente* tamen adhuc verum est dicere; quod detur temporale pro spirituali annexo, etsi non detur propter spirituale, consequenter adhuc ei convenit definitio *n. 3.* data. Et licet detur sine respectu ad annexum, nihilominus quia Ecclesia ea motivo Religionis id tanquam Simoniacum, & sub pœnis Simoniæ fieri prohibuit, propter speciem & periculum (quod ob connexionem rei spiritualis cum temporali intervenit) Simoniæ *Juris Naturalis*, vera Simonia non quidem *Juris Divini*, sed *Ecclesiastici* committitur.

29 Urgebis; malitia Simoniæ potissimum consistit in hoc, quod res spiritualis inæstimabilis coæquetur vili pretio temporali; atqui hoc non contingit in Simonia *Juris Ecclesiastici*; ergo. Resp. distinguendo *Majorem*: Simonia *Juris Divini*, de qua plerumque in Jure est sermo, consistit in illo, conceditur; Simonia *ut sic*, prout comprehendit sub se omnia membra, negatur.

30 Dices adhuc, Ecclesia non potest immutare rerum naturas; ergo non potest efficere Simoniacum, quod ea natura non est Simoniacum. Resp. Ecclesiam non posse quidem mutare rerum naturas in genere *Entis*, posse tamen id facere in genere *Moris*: Nam potest aliqua ex se indifferentia; ex justis causis præcipere, vel prohibere sub motivo certæ virtutis, ita ut, agens contra illud, vere committat vitium tali virtuti oppositum, etsi hujusmodi res ex natura sua tali vitio non subjaceat; uti a simili patet in fornicatione v. g. cum consanguinea vel Affine in gradibus solo Jure Ecclesiastico prohibitis, in quibus committitur incestus, etsi talis ex natura non sit.

Et

31 Et ex his responsis patet etiam *Simoniam Ecclesiasticam* esse vere Simoniam, eique convenire definitionem supra *n.* 3. datam, consequenter illam SS. Canonibus merito vocari Simoniam, & Glossam cum communi Doctorum bene facere, quod Simonia *ut sic* definitam, dividant inter alia etiam in Simoniam *Juris Divini*, & *Ecclesiastici*; quamvis non desint, qui concedunt, Definitionem supra *n.* 3. datam, Simoniæ *Juris Ecclesiastici* exacte non convenire, consequenter eam Simoniam proprie non esse; inter quos sunt Pirhing. *h. t. n.* 6. Sotus *lib.* 9 *de Justitia q.* 5. *art.* 3 Durandus, Layman &c. Verum quia Canones, Glossa, & communis DD. in sensu proprio bene defendi possunt, in eodem manendum cum Suarez *lib.* 4. *c.* 2. & 7. Lessio *lib.* 2. *c.* 35. *dub.* 5. cum aliis.

32 Quæritur III. Quid sit Simonia *Confidentialis*? seu (ut ab aliis, sicut etiam in Bullis vocatur) *Confidentia Beneficiorum*? & quando committatur? Resp. I. *Simonia Confidentialis* est, & committitur, quando quis cuipiam Beneficium Ecclesiasticum procurat eligendo, postulando, præsentando, resignando, vel electum, præsentatum &c. instituendo, confirmando, cum certa confidentia, id est, cum expresso, vel tacito pacto, vel conditione, ut is, qui Beneficium adeptus est, idem Beneficium suo tempore iterum cedat ipsi, præfato modo procuranti, aut alteri v. g. Fratri, vel Nepoti suo, aut alii, velut alicui horum, fructus Beneficii, aut partem illorum, seu pensionem præstet. Ita communis, patetque ex Bulla Pii IV. *Romanum Pontificem* (quæ habetur *tom.* 2. *Bullarii Cherub. estque* 83 *inter const. dicti Pontificis*) ubi hæc Simonia, ejusque iniquitas amplius describitur, specialibusque pœnis subjicitur (de quibus infra) & ex Bulla Pii V. *Intolerabilis* (quæ pariter 85. *Constitutio est* dicti Papæ *in* 2. *tom. Bullarii Cherub.*) in qua Antecessoris sui Bullam innovavit, & quomodo hæc Simonia in Foro externo facile probari valeat declaravit.

33 Resp. II. Simonia *Confidentialis*, seu *Confidentia Beneficii* specialiter etiam committitur, si Beneficium conferendo, eligendo, præsentando, resignando &c. alicui procuratur cum reservatione seu pacto *Accessus*, vel *Regressus* vel *Ingressus*. Pactum seu reservatio *Accessus* fit, quando quis cupiens Beneficium obtinere alicui, Titio v. g qui de facto ob ætatem, vel ob aliam causam inhabilis est ad abendum & fruendum Beneficium, confert illud interea alii, v. g. Caju, hac tamen conditione, ut Titius habeat jus (quod ei nunc confertur) dictum Beneficium propria auctoritate statim apprehendendi, quamprimum factus fuerit habilis, Layman *l.* 4. *tract.* 10. *c.* 8. *nu.* 75 Flaminius Parisiensis *de Resignat. qu.* 5. *num.* 151. Pactum vel Reservatio *Ingressus* fit, quando quis Beneficium sibi collatum, ante ejus possessionem illud dimittit, vel resignat alteri hac conditione & pacto, ut, si talis ante ipsum moriatur, vel ad illud Beneficium promoveatur, aut alia ratione, illud amplius habere vel non possit, vel non velit, jus Resignanti remaneat Beneficii sic resignati possessionem, quam prius non ceperat, statim capiendi & ingrediendi, sicque Beneficio in effectu fruendi. Layman *ibid.* Pactum *Regressus* fit, quando quis Beneficium etiam jam possessum resignat alteri, reservato sibi jure regrediendi ad idem, illoque fruendi, casu quo Resignatarius ante ipsum moriatur, aut aliud Beneficium incompatibile recuperet, aut alia ratione dictum Beneficium amplius habere, vel non posset, vel non vellet, aut pensionem non solveret. Idem Layman *loc. cit.* patetque clare ex præcitatis Bullis Pii IV. & V.

34 Porro, quamvis præfati modi Beneficia resignandi aut conferendi jam fuerint reprobati a *Concilio Trident. Sess.* 25. *cap.* 7. *de Reform.* tamen memorati Pontifices declarando & disponendo addiderunt, quod Simoniæ *Confidentiali*, pœnisque ejusdem subjacerent, & etiam coram Ordinariis locorum facti, illiciti, simoniaci, & penitus nulli essent; idque præter alias rationes ideo præcipue, ne in Beneficiis introducantur successiones hæreditariæ tantopere a Sac. Canonibus reprobatæ, ut *can. Apostolica* 7 *c. n. Si ergo* 15. *caus.* 8. *q.* 1.

35 Et quidem hactenus dicta de Simonia *Confidentiali* sunt certa, utpote clare expressa in allegatis Bullis. Est autem circa eandem duplex controversia inter Doctores, *Primo*, an in casu, quo quis alteri resignat, aut procurat Beneficium cum conditione aut pacto, ut annua pensio solvatur non alicui alteri, sed illi ipsi, qui beneficium resignat, aut procurat, Simonia confidentialis committatur? Navarrus quidem *l.* 1. *consil.* 76. *num.* 6. & Lessius *lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 97. hoc modo Simoniam communem duntaxat, non vero *Confidentialem* committi volunt, ducti ea ratione, quod Pius V. dum Simoniam *Confidentialem* etiam ob reservationem pensionis committi declarat, expresse dicat, si sit pactum, ut *pensio alii*, vel *aliis solvatur*: consequenter ajunt, si sit pactum aut conditio, non ut *alii*, vel *aliis*, sed ipsi Resignanti, aut procuranti Beneficium, solvatur pensio, Simonia *Confidentialis* non erit, sed *communis* tantum.

Altera controversia est, an etiam in permutatione Beneficiorum committatur Simonia Confidentialis? Pro utriusque decisione sequitur sequens duplex responsio, quam ad quæstionem num. 32. positam. 36

Resp. III. Etiam in casu, quo alicui resignatur, vel alio, ex allegatis *num.* 33 modo procuratur Beneficium cum conditione, ut pensio solvatur non *alii*, vel *aliis*, sed ipsi resignanti, vel procuranti Beneficium, vera committitur Simonia *Confidentialis*, Castro Palao *de Simonia punct.* 19. *num* 6. Garcias *part.* 11. *de beneficiis cap.* 3. *num.* 394. Suarez *cap.* 43 *n.* 7. & alii. Ratio præcipua est, quia Pius V. per suam Bullam confirmat, & innovat Bullam Pii IV. atque hæc expresse disponit, Simoniam *Confidentialem* etiam in illo casu committi, quo resignans, aut procurans Beneficium, pensionem sibi solvendam paciscitur, ut patet ex 1. *§. Bullæ*, hinc licet Pius V. in sua Bulla id specificis verbis non expresserit, tamen implicite idem statuit, innovando & confirmando eam Pii IV. Bullam. Confirmari posset Conclusio pluribus rationibus, quas vide apud citatos DD. 37

Notandum tamen, cum licentia & auctoritate Papæ, sicut & in nonnullis casibus cum licentia Ordinarii fieri posse resignationes Beneficiorum cum onere solvendi resignanti pensionem annuam; prout ex professo amplius diximus *lib.* 3. *t.* 13. *ut beneficia Ecclesiastica sine Diminutione conferantur §.* 4 per totum. 38

Resp. IV. Non committitur Simonia *Confidentialis*, sed *communis* duntaxat, in permutatione Beneficiorum, etiamsi ex parte Commutantium fiat cum pacto, aut reservatione *Accessus*, vel *Ingressus*, vel *Regressus*, vel cum conditione, ut pensio, vel pars fructuum uni permutantium, vel alii solvatur. Navarrus *l.* 1. *consil.* 77. Suarez *cap.* 43. *nu.* 11. Palau *de simonia punct.* 18 *num.* 2. Ratio est; quia lex pœnalis (qualis est, quæ in duabus Bullis Pii IV. & V. habetur de Simonia *Confidentiali*) est stricte interpretanda *L.* 45. *ff. de Pœnis*, & c. *Odia de Reg. Jur. in* 6 Nec extendenda ultra expressa, per *Vulgaria Juris*; atqui casus *Permutationis* in præfata Lege non exprimitur: ergo 39

Dicitur autem notanter *ex parte permutantium*, si enim Ordinarius; vel alius Beneficii Collator cum uno, vel utroque Permutantium pactum iniret, quod vellet v. g. permutationem admittere, vel facta permutatione Beneficium conferre cum hac conditione, ut similia Beneficia permutata, vel eorum aliquod cum tempore alicui certa alteri tribuatur, vel sibi, vel aliis pars fructuum solvatur, Simoniam *confidentiæ* omnino committerent, pœnasque illius incurrerent, uti bene advertunt Doctores *num. præced.* citati; patetque clare ex Constitutione Pii V. *Intolerabilis*, utpote quæ ad Collatores universaliter loquens ait: *Si ordinarius, vel alius collator contulerit, vel conferat beneficium, quovis modo vacans* (consequenter etiam si vacat ex causa permutationis) cum verba generalia generaliter sint intelligenda c. *quia circa* 22. *de Privileg.*) *ea conditione tacita vel expressa &c.* Simoniæ *confidentialis* reus erit. 40

Id tamen limita in casibus, in quibus Ordinarius pensionem imponere potest juxta dicta supra *num.* 38.

Si quæras, utrum Simonia *confidentialis* sit Juris Divini vel Ecclesiastici duntaxat? Resp. Si alicui aliquo ex allegatis *num.* 33. modis procuratur Beneficium cum hac conditione, ut beneficium memoratum cum tempore iterum cedatur procuranti, vel alicui alteri, consequenter solum spirituale pro spirituali tradatur, aut promittatur, erit Simonia *Juris Ecclesiastici* introducta per Constitutiones *Pii IV. & V.* Si vero fiat cum conditione, ut procuranti, vel alteri solvatur certa pars fructuum, seu pensio, consequenter detur spirituale pro temporali, erit Simonia Confidentialis *Juris Divini*, 41

pro

prout liquet, ex utriusque natura supra nu. 26. declarata.

Cæterum quia casus *Confidentialis Simoniæ* non raro occurrunt, placuit unam saltem ex præfatis constitutionem, *Pii V.* videlicet, per extensum hic subjungere, ut quivis fontem ad manum habeat, ex quo videre possit; an, quando, & a quibus committatur *Simonia Confidentialis*, quomodo, ob eam incurrantur pœnæ, & quomodo probetur. Licet de pœnis illius etiam infra §. 11. *num.* 28. in specie simul locuturi.

Declaratio casuum, ac præsumptionum, in causis Confidentiæ Beneficialis contra quoscunque, etiam S. R. E. Cardinales, cum appositione pœnarum.

Intolerabilis multorum perversitas, qui sacrosanctas Constitutiones novis quotidie fraudibus eludere nituntur, sæpe illarum auctores in necessitatem adducit, cautius providendi, quo pertinacia animi ab improbis conatibus graviore sanctione proposita reprimantur.

§. I. Bene quidem, & provide fel. rec. Pius Papa IV. prædecessor noster ad tollendam fiduciariæ mancipationis Beneficiorum Ecclesiasticorum corruptelam, statuit & decrevit.

Ut in bulla cit. in rub.

§. II. Veruntamen propter improbas multorum cupiditates prædictas, quæ ad purgandam hac pernicie Ecclesiam & animarum salutem ab ipso prædecessore edita sunt, in multis deprehendimus viam aperuisse gravius delinquendi. Siquidem cum frequentibus plurium querelis pridem concitati, quod Iudices in causis hujusmodi confidentiarum expediendis remissiores essent, omnes & singulas causas ipsas ubicunque motas, ad nos advocavissemus, ad omnimodam hujusmodi causarum, præsentium & futurarum, rerumque omnium ex ipsis resultantium cognitionem nobis & Successoribus nostris reservavissemus, & super quibusdam coram nobis processum fuisset, variis inde nec levibus conjecturis intelleximus, vitium quidem confidentiæ occulte irrepsisse, sed plerisque causis præsumptiones, & conjecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minime sufficere, ejusque rei causa plurimos, qui ante litterarum prædictarum editionem hujusmodi confidentias exercebant, ubi cognoverunt obstructam veritatem propter difficultates probandi in judiciis Confidentias ipsas, contempta Constitutione prædicta, Ecclesias, Monasteria, & Beneficia sic recepta, ut prius retinere, alios fructus, pensiones, & alias res accipere, alios eorum exemplo ad similia & graviora fidentius commoveri. Multi enim ipsa Beneficia jure retinere nequeuntes, alii ne cogantur ad sacros Ordines, ad residentiam, ad incedendum in habitu Clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos occidant, alii ut alieno nomine lites agant, aut defendant, alii propter crimina incapaces, quidam ut purgato delicto, vel absolutione consecuta, illa repetant, eadem in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpe Laicis, & inhabilibus. Plerique vel senes, vel infirmi, ut Beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt, & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus Ecclesiasticis alant, vel illam etiamdum infantibus, aut nascituris, asservent, facto interdum circuitu retrocessionis cum reservatione fructuum, & aliarum rerum, aut accessu præterim ab illis, qui præstandorum jurium Cam. Apost. sunt immunes; alii aut incapaces, aut aliis beneficiis onusti aut Ecclesiastico ordini sese mancipare refugientes, aut mere laici Beneficia Ecclesiastica aliis conferenda procurant, ut de illis postmodum ad libitum suum disponatur, fructus etiam percipientes illorum. Ad hæc plerique Ordinarii, & Collatores, ac etiam Patroni laici curant deponendo Beneficia, ut fructus, seu pensiones capiant eorumdem, aliis vel faciant ministrari. Alii item per multa ejusdem admittuntur, quibus immaculata rerum Divinarum puritas impie violatur, Disciplinæ Ecclesiasticæ nervus diruitur, & imminens patratur exitium animarum.

§. III. Quare nos volentes periculosam talium audaciam novi Juris subsidio cohibere, præsentium auctoritate statuimus.

Ut si quis quacunque auctoritate Ecclesiam, vel Monasterium, aut aliud beneficium Ecclesiasticum qualecunque ex resignatione, vel cessione cujuscunque personæ, simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis cum regressu vel accessu etiam sola dimittentis intentione receperit, ut illa, vel illud etiam in eventum regressus vel accessus, eidem dimittantur, vel alteri postea conferantur, aut illius fructus, vel eorum pars alii, vel aliis concedantur; vel pensiones solvantur, ex eisdem hæc confidentia censeatur.

Itidem, si Ordinarius, vel alius Collator contulerit antehac, aut conferat in futurum, beneficium Ecclesiasticum quovis modo vacans, ea conditione tacita, vel expressa, ut postea in alterum pro arbitrio Collatoris, seu alterius cujuscunque contra Juris communis ordinationem disponatur, sive ut de eo provisus, fructus illius, vel partem ad utilitatem vel libitum conferentis, aut decedentis, aut alterius relinquat, & remittat, seu pensionem illi vel illis, quem vel quos idem Collator, aut cedens, vel alius per se, vel alium, scripto aut verbo jusserit seu significaverit, persolvat, & pariter, si a patrono etiam laico, vel alteri præsentatori seu electori contigerit, aut contingat id fieri.

Ad hæc si clericus prædictæ cameræ, aut Cardinalis, aut alius a solutione jurium ipsius cameræ, vel etiam Cancellariæ Apostolicæ exemptus, post resignationem vel cessionem alicujus extranei, de Ecclesia, Monasterio, vel alio beneficio Ecclesiastico in se, Apostolica vel alia auctoritate factam & admissam, illam, vel illud etiam confectis litteris Apostolicis, & possessione apprehensa, in eundem resignantem vel incedentem, modico spatio interjecto, veluti duorum, vel trium mensium retrocesserit, aut retrocedenda, in futurum, & ex illa recessione fructus Ecclesiæ, seu Monasterii, aut beneficii, vel eorum pars, seu pensio, seu quid aliud super his reservatum aut regressus, seu accessus, & ingressus ad illam vel illud, ipsi clerico, vel Cardinali, aut alii exempto sit, fueritve concessus.

Postremo, si quis crimine aliquo absolutus aut cum quo super irregularitate dispensatum est, denuo receperit quacunque auctoritate Ecclesiam, Monasterium, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, quod ante, vel post commissum delictum, aut contractam irregularitatem dimiserit, in quibus horum casuum confidentiæ pravitas sit contracta, casusque hujusmodi litteris prædictis comprehendantur, ac si illis speciatim expressi fuissent, licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum.

§. IV. Ad probandum vero plene Confidentiarum abusum, inter alias etiam hæ præsumptiones, & conjecturæ, habeantur legitimæ. Videlicet.

Si quis post cessam ab se Ecclesiam, vel Monasterium aut beneficium, & publicatam resignationem, seu cessionem, captamque a Successore possessionem, sese in illa, vel illo, seu rebus illius, per se vel alium, seu alios de facto ingesserit, aut fructus perceperit, aut quicunque Successor, illi, vel ejus propinquis, ipsos aut partem aliquam remiserit eorundem.

Si recipiens beneficium constituerit admittentem, vel ejus parentes, propinquos aut Procuratores ad percipiendum vel locandum fructum beneficii dimissi, & illi vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit.

Si vel sola procuratoris depositione, vel liberis rationibus mensariorum ex parte dimittentis expeditio, quæ personam recipientis concernit, persecuta sit, simulque expensæ pro ea necessariæ ab illa factæ fuerint.

§. V. Denique, si quis pro concessione alicui facta quacunque auctoritate de beneficio Ecclesiastico, per se vel alium, seu alios intercesserit, vel alias in negotio concessionis sese immiscuerit quoquomodo, deinde aliquid de fructibus talis Beneficii defacto, etiam per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunque.

§. VI. Testes autem de quacunque re singulares, singulas probare valeant præsumptiones & conjecturas, pluresque hujusmodi præsumptiones, & conjecturæ plenam probationem faciant in prædictis.

§. VII. Cæterum criminosi, & cæteri omnes, qui ad perhibendum in casibus Simoniæ testimonium recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur.

§. VIII. Sed ne quisquam etiam vana fiducia fretus, non intendendi contra se judicii, in crimine perseveret, atque hoc malum gravioris censuræ stimulo ubiquequoque prohibeatur, omnes & singulos, quibuscunque Ecclesias, Mo-

nalte-

steria, Beneficia, fructus, pensiones, aliasve res, intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, nisi statim ad se reversi, & resipiscentes celeri dimissione sibi prospexerint, & qui quid tale admiserint, in totum etiam omnibus, & singulis aliis Ecclesiis, Monasteriis, dignitatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis obtentis, quæ pariter sub dicta reservatione comprehendi volumus: nec non fructibus, pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & aliis Officiis temporalibus præsentium auctoritate privamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in Juris subsidium Excommunicationis sententia innodamus, a qua nullus, nisi in mortis articulo constitutus, ab alio quam a Romano Pontifice absolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim advocatione causarum hujusmodi, & reservatione cognitionis illarum, rerumque omnium inde emergentium, nobis & prædictis Successoribus, ut prædictum est, facta, causis illis duntaxat exceptis, quæ jam coram nobis pendere cognoscuntur, ac etiam iis quas ratione Ecclesiarum & Monasteriorum, quorum dispositio in Consistoro fieri consuevit, aut debet, itemque contra Ordinarios Collatores Episcopos, & alios superiores Prælatos, etiam Cardinales haberi contingerit, uti jam aliis nostris litteris statutum est audiendis, decidendis, & terminandis, harum serie pronius relaxata, decernimus, ita deinceps quoscunque judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Appostolici Auditores, ac prædictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis ipsorum cuique, quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, ubique judicari, interpretari, & definiri debere, nec non irritum, & inane quidquid secus in prædictis per quoscunque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contingerit attentari.

§. IX. Quocirca omnibus locorum Ordinariis districtius injungimus, ut in suis quisque Ecclesiis, Civitatibus, Diœcesibus, & locis etiam exemptis, prædicta studiose attendant, & quatenus illis relaxavimus, in delinquentes severe animadvertant, si divinæ Majestatis judicium, dictæque Sedis Censuram voluerint evitare. In cæteris vero causis, & negotiis (nobis, prædictis successoribus exceptis) eosdem locorum Ordinarios præsentium auctoritate delegamus, ut gratia & favore postpositis, pro se quisque cum venerit usus, contra prædictos omnes sub ipsa exceptione comprehensos diligenter inquirant, suasque inquisitiones omnes sigillo obsignatas ad prædictam Sedem quamprimum transferant, ut nos & prædicti Successores in causis hujusmodi procedentes, quod justum fuerit, decernamus. Nos enim singulis Ordinariis ipsis prædictos omnes, & quoscunque alios, etiam exemptos per Edictum publicum, constito prius summarie, & extrajudicialiter de non tuto ad illos accessu citandi, & monendi, eisque a Judicibus ordinariis & delegatis, aliisque personis quibuscunque ne prædictorum executionem quoquo modo impediant, vel alias in illis sese interponant, etiam per simile Interdictum inhibendi, eosdem ac alios contradictores, & rebelles quoscunque per Censuras & pœnas Ecclesiasticas, ac omnia alia juris & facti remedia opportuna compellendi, auxilium brachii secularis quandocunque opus erit invocandi, cæteraque in prædictis, omnibus & singulis necessaria faciendi & exequendi, plenam & liberam tenore præsentium concedimus facultatem.

§. X. Non obstantibus fel. recor. Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri de una, & in Concilio Generali edita de duobus dietis, aliisque Apostolicis constitutionibus, & Ordinationibus, quodque Episcopis Collatoribus, & Prælatis prædictis etiam Cardinalibus, & quibusvis aliis, communiter & divisim a prædicta sit Sede indultum, vel imposterum indulgeri contingat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari; aut contra indulta hujusmodi ad judicium trahi non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, & ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis, & litteris Apostolicis, generalibus & specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, aut in totum non inserta, effectum præsentium aut attributæ prædictis Ordinariis jurisdictionis explicatio, seu exercitium, vel executio impediri valeat quomodocunque, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris litteris mentio specialis; cæterisque contrariis quibuscunque.

§. XI. Litteris Prædecessoris hujusmodi nihilominus in suo robore duraturis.

§. XII. Volumus autem ut præsentium exempla etiam impressa edantur, eaque Notarii publici manu, & cujuscunque curiæ Ecclesiasticæ, vel Prælati sigillo obsignata eandem illam prorsus fidem, in judicio & extra, ubique locorum faciant, quam ipsæ præsentes facerent, si essent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino &c. Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ 1569. Kal. Junii, Pontificatus nostri, Anno 4.

§. III.

De Materia, seu Merce Simoniæ, Re videlicet Spirituali, vel Spirituali annexa.

S U M M A R I U M.

43 *Materia seu Merces Simoniæ quid?*
44 *Res spiritualis, quatenus Materia Simoniæ, quid?*
45 *Alia est spiritualis ex natura sua, & quæ?*
46 *Alia est talis causative: & quæ?*
47 *Alia effective talis & quæ?*
48 *Enumerantur plures species materiæ Simoniacæ usque ad num. 52. & num. præced.*
52 *Res spiritualis annexa, quatenus materia Simoniæ, quid?*
53 *Aliqua sunt rei spirituali annexa antecedenter.*
54 *Alia concomitanter.*
55 *Alia subsequenter.*

NOtandum prius, rem spiritualem, vel spiritualem annexam, pro qua datur temporale, a Doctoribus communiter vocari *Materiam*, seu *Mercem* Simoniæ, ipsam vero rem temporalem vocari *Pretium*, seu *Manus* simoniacum. In præsenti igitur §. de materia, seu *Merce* Simoniæ; in sequenti vero de *Pretio* simoniaco agemus. 43

Quæritur I. Quid, & quotuplex sit Res spiritualis, quatenus est Materia Simoniæ? & quid intelligatur per eam? Resp. I. Per Rem spiritualem, pro qua unquam Materia, seu Merce datur temporale vi Simoniæ, non intelligitur res incorporea, ut Angeli v. g. aut anima rationalis, sed omne, & solum illud, quod aliquo modo donum supernaturale est, seu ad honorum supernaturalium ordinem spectat, & ad spiritualem animæ salutem ex institutione Divina, vel humana ordinatum est. Ita Marchantius *tom. 3. tract. 10. num. 93.* Navarrus *in Manual. c. 23. num. 99.* Suarez *de Simonia cap. 8. num. 6.* cum communi aliorum, *arg. c. Gratia 1, canon. qui studet. 11. caus. 1. quæst. 1.* cum Concordant. 44

Resp. II. Res hujusmodi spirituales multiplices, & variæ sunt: Aliæ siquidem tales sunt *essentialiter*, aliæ *causaliter*, aliæ *effective*, ut videre est apud Pirhing. *hoc tit. sect. 1. §. 1. num. 2.* & alios, patebitque adducendo breviter, & explicando singularum species. Sunt ergo Res spirituales ex natura, seu essentialiter tales, consequenter Mater, seu mercimoniæ inter alia a potiori sequentes in specie. Videlicet omnes gratiæ supernaturales, tam gratum facientes, quam gratis datæ, tam habituales, quam actuales. Item Virtutes Theologicæ & morales infusæ, characteres Sacramentales, & similia, argumento desumpto ex *Act. cap. 8. ℣. 20.* Ratio est, quia hæc ex natura, seu essentia sua sunt Res spirituales, utpote dona supernaturalia a solo Deo data. 45

Spiritualia *causative* sunt omnia septem Sacramenta, item omnia Sacramentalia, uti sunt omnes Consecrationes & Benedictiones quarumcunque rerum, v. g. aquæ, numismatum, Crucium, Rosariorum, vestimentorum & vasorum Ecclesiæ, Altarium &c. Item officia Ecclesiastica ad spiritualem, seu supernaturalem finem ordinata, v. g. Prædicatio verbi Dei, Orationes, quæ ex institutione Ecclesiæ sunt &c. Quæ & similia sunt ac dicuntur spiritualia *causative*; eo quod sint aliquo modo causæ rerum spiritualium essentialiter talium *num. præced.* 46

speci-

specificatorum. Et quidem quod hæc omnia sint materia Simoniæ, universaliter constat ex *can. fin. caus. 1. qu. 3. c. Non satis 8. & c. cum in Ecclesia 6. h. t.*

47 Spiritualia *effective* sunt, quæ a Dono, Officio, Potestate, vel Jurisdictione spirituali tanquam causa proxime procedunt. Talia plura sunt, & quidem in primis sunt patratio miraculorum, quæ utpote a gratia gratis data provenient, ne Simoniace fiat, specialiter prohibuit Christus *Matth. 10. ℣. 8.* dicens: *gratis accepistis, gratis date*.

48 *Secundo* talia etiam sunt actus Officiorum, & potestatum spiritualium, v. gr. ordinare, confirmare, sepelire &c, quos materiam Simoniæ esse aperte liquet ex *c. Non satis 8. c. cum in Ecclesia, p. 9. c. Ad nostram 21. c. suam 29. hoc tit.*

49 *Tertio*. Talia sunt omnes actus Jurisdictionis spiritualis Fori interni, & externi, v. g. Dispensatio in votis, Juramentis, impedimentis, legibus Ecclesiasticis, quos circa Materiam Simoniæ reperies *c. nullus Episcopus, 124. can. 1. q. 1. c. Nemo 14. h. t. Ad aures 23. eod.* & novissime in *Concilio Trid. sess. 24. c. 5. de reform. Matr.*

50 Talia item vel maxime & frequenter occurrentia sunt, Electio, Postulatio, Præsentatio, Nominatio, Institutio, Collatio, Investitura &c. ad beneficia, Dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas, quæ ne Simoniace fiant, passim prohibetur *in Jure, ut c. De hoc 16. c. Matthæus 23. c. in tantum 36. h. t.* cum Concord.

51 Et universaliter taliter sunt omnes alii actus Potestatis ac Jurisdictionis Ecclesiasticæ tam voluntariæ, quam contentiosæ, per Jura citata quibus adde *c. Vendentes 10. caus. 13. q. 1.* & ibi Gl. *℣. Justitiam*. Item *c. cum ab omni 10. de vita, & honest. Cleric.* Ratio est, quia omnes isti actus sunt ministerium quoddam Ecclesiasticum, quod ne pro temporali Simoniace præstetur, universaliter prohibetur *c. ad nostram 21. h. t.*

52 Quæritur II. Quid? & quotuplex sit *res spiritualis annexa*? & quid intelligatur per eam, quatenus est *Materia* seu *Merx* Simoniæ? Resp. I. Per *Rem spiritualí annexam* ad propositum intelligitur illa, quæ quidem in se, & intrinsece spiritualis non est, sibi tamen annexam & conjunctam habet rem spiritualem, indeque *Materiam*, seu *Mercem* simoniæ ingreditur, ita DD. communiter, & statim magis patebit ex dicendis.

53 Resp. II. Tripliciter potest aliquid esse annexum ed Rei spirituali, *Antecedenter*, videlicet, *Concomitanter*, & *Subsequenter*. *Antecedenter* rei spirituali annexa sunt, quæ prius jam existunt, & præsupponuntur, antequam rei spirituali annectuntur, vel cum ea conjunguntur. Hujusmodi res sunt Templa, Altaria, Calices, Vestes, & Vasa sacra, omnesque aliæ res consecratæ, & benedictæ, utpote quæ omnes tanquam quid ex se profanum prius jam existunt, antequam benedicantur, vel consecrentur, seu antequam Benedictioni, & Consecrationi tanquam Rei spirituali annectantur, & cum ea conjungantur. Et quidem has omnes *Materiam* simoniæ esse, passim habetur in Jure, præsertim vero ex *can. si quis objecerit 7. can. 1. q. 3.*

54 *Concomitanter* annexa sunt, quæ cum re aliqua spirituali intrinsece, & inseparabiliter sunt conjuncta; uti est v. g. labor actualis, seu exercitium corporis in celebratione Missæ, administratione Sacramentorum, & aliorum Officiorum Divinorum. Intuitu cujus connexionis *Materia*, seu *Merx* simoniæ sunt, ita, ut pro tali labore dari, vel accipi temporale non possit: prout magis dicetur infra §. 10.

55 *Subsequenter* connexa rei spirituali sunt, quæ hanc tanquam causam præsupponuntur, eamque seu effectus sequuntur; uti sunt Beneficia, & pensiones Ecclesiasticæ, Decimæ &c. Primitiæ, oblationes &c. seu Jura has percipiendi; hæc enim officium, vel Ministerium spirituale, tanquam sui causam, & originem præsupponunt, cum Beneficium, seu jus percipiendi redditus detur propter Officium: Et hæc quoque *Materiam* simoniacam esse, copiose testantur jura, *ut can. si quis dator. 2. can. Si quis Episcopus, 3. can. quæstum 4. cau. 1. q. 3.* cum Concord.

Verum, uti jam supra dictum, de his omnibus amplius dicetur infra agendo de Simoniacis in specie.

§. III.

De Pretio, seu Munere Simoniaco.

S V M M A R I U M.

56 *Pretium simoniæ Juris Divini est omnis, & sola res temporalis, quæ etiam vocatur Munus.*
57 *Simoniæ Juris Ecclesiastici pretium esse potest etiam res spiritualis.*
58 *Extra materiam Beneficiorum non est simonia, dare spirituale pro spirituali.*
59 *Pretium simoniacum aliud est, & dicitur* Munus *a* Manu: *& quid hoc?*
60 *Aliud* Munus ab obsequio:
61 *Aliud* Munus a lingua: *& quid istud?*
62 *Doctrina practica ad propositum.*
63 *Non est simonia sine pacto simpliciter orare, aut commendare, ut sibi aut alii conferatur Beneficium?*
64 *Intuitu precum sibi factarum conferre Beneficium minus digno, relicto digniori, non est simonia, sed aliud peccatum.*
65 *Dare Beneficium, vel quid aliud spirituale intuitu consanguinitatis non est simonia.*
66 *Pariter non est simonia ex timore mali incurrendi id facere.*
67 *Dare temporale tanquam motivum consequendi spirituale, an sit simonia? Remissive.*

Quæritur I. Quid? Et quotuplex sit *Pretium* simoniacum, vel simoniæ? Resp. I. Loquendo de simonia Juris divini, nomine *Pretii* simoniaci hic non tantum intelligitur pecunia, sed omnis, & sola, quæcunque tandem res temporalis, quæ datur, vel offertur pro re spirituali, vel huic annexa, unanimis & certa, patetque ex dictis supra. Porro hoc *Pretium* simoniacum in Jure vocari solet *Munus*, non quidem, prout munus significat donum gratuitum, sed prout importat onus seu debitum ex obligatione. Nam ut dicitur *L. munus tribus, ff. de V. S.* tribus modis accipitur *Munus*. *Primo* pro dono gratuito, quo sensu dicimus *munus dare*. *Secundo* pro officio, unde *munera militaria, & civilia* dicuntur. *Tertio* pro onere, in quo sensu a ly *munus* derivatur ly *municeps, immunis, immunitas*. 56

Dicitur autem notanter *loquendo de simonia Juris Divini*, quia in simonia Juris Ecclesiastici *Pretium* esse potest etiam aliquid spirituale, in materia Beneficiorum videlicet, quæ licet sint quid spirituale, nihilominus si propria auctoritate fit Commutatio illorum, aut Transactio in materia, committitur simonia *Juris Ecclesiastici*, etsi solum detur spirituale pro spirituali; prout amplius dictum, & ex jure probatum est supra *num. 15.* 57

Notandum tamen, quod extra materiam Beneficiorum nunquam committatur simonia, si etiam propria auctoritate datur spirituale pro spirituali v. g. sacræ Reliquiæ pro Reliquiis, Missa vel pro aliis rebus spiritualibus, uti cum aliis Suarez *lib. 4. de simonia c. 31. n. 20.* Pirhing. *h. t. nu. 124.* Ratio est, quia istud nullo Jure, nec Divino, nec humano reperitur prohibitum, nec aliqua irrogatur injuria rei sacræ, hoc ipso, quod non detur pro re temporali, sed spirituali, quod licere constat etiam ex sacris Paginis Joan. 1. *Gratiam pro gratia*. 58

Resp. II. *Pretium*, seu *Munus* simoniacum dividitur in *munus a manu*, *munus ab obsequio*, & *munus a lingua*. Ita communis, texta claro *can. sunt nonnulli 114. cau. 1. q. 1.* ibi: *Aliud est Munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua*. Per *munus a manu* intelligitur hic non sola pecunia, quæ alias proprissime pretium est, *arg. l. quod si servus §. fin. & l. si res ff. de in rem versa*, cum Concord. sed etiam quævis alias res temporalis pretio æstimabilis, utilitatem aliquam, vel commodum afferens, sive dein sit mobilis, sive immobilis, sive corporalis, sive incorporalis, qualia v. g. sunt artificiosæ picturæ, currus, equi, vasa argentea, & aurea, dolia vini. Item jura, census, pensiones, debiti remissio, dilatio, vel anticipatio, mutatio pecuniæ. Navarrus *Manual. c. 23. n. 201.* Bonacina *de simonia §. 1. n. 3.* Layman *de simo-* 59

nia

nis § 3.n.2 5.cum communi aliorum *arg can.totum 6 cau.1. q 3* ubi omnia hæc pecunia æquiparantur. De remissione debiti constat ex *c.veniens 12.de Testibus, & Attest.c.3. & penulh z caus.Talia 1.caus 8 q.3.* De Mutuatione pecuniæ, anticipatione, & solutione debitæ habetur ex *l. quisquis C. Si certum petatur.* Ratio universalis est; quia in his omnibus reperitur aliqua utilitas, vel commoditas temporalis, quæ si pro spirituali, aut hoc pro illa offertur, promittitur, aut datur, semper Simoniacum est per dicta, & probata supra.

60 Per *Munus ab obsequio* intelligitur omne quodcunque tandem servitium, vel obsequium temporale tacito vel expresso pacto pro re spirituale præstitum, vel præstandum. Ita communis, caretque controversia, *arg. c. Cum essent 12. h. t.* & ibi DD. Hinc *simonia* est, si quis sine omni, vel incompetente salario, Episcopo, Canonico, vel alii Collaturi, aut Patrono agat Capellanum, hujus vel illius instruat juventutem &c. tacito vel expresso pacto, ut cum tempore ab eis obtineat Beneficium. Item reciproce si Collator, Præsentator Beneficium promittat, vel conferat, aut Eligentes ad id dant votum, tacito vel expresso pacto, ut Beneficium accipiens, illi vel Consanguineis ejusdem præstet certum genus obsequii temporalis. Num autem *simonia* etiam committatur, si quis serviat, seu obsequium præstet alteri sub sola spe, & motivo consequendi ab illo Beneficium, dicemus *§.seq.*

61 Per *Munus a Lingua* intelliguntur laudes, recommendationes, preces, intercessiones, quæ tacito vel expresso pacto pro Beneficio, aut alia in re spirituali interponuntur vel interponendæ promittuntur, aut exiguntur apud Principem, Communitatem, Magnatem, vel alium quempiam. Navarrus *in Manual.c.*23. *n.* 102. Suarez *de simonia c.*4.*a.a.*1. Bonacina *de simonia §.*1. *n.* 13. Layman *lib.*4.*tr.* 10.*c.*3.*n.*26. cum communi aliorum, *arg. can. sunt nonnulli* 113 *caus.* 1. *q.* 1. Ratio est; quia etiam hoc munus quid temporale, & pretio æstimabile est, ita ut etiam pretio vendi possit, consequenter si pro re spirituali, aut hæc pro illo datur, vel offertur, *simonia* est.

62 Infertur *simoniam* esse, quando Collator, aut præsentator Beneficii, vel habens votum ad illud conferendum, promittat, aut alicui conferat Beneficium, vel præsentet aut det votum, tacito, vel expresso, ut talis recipiens Beneficium, vel petens, illius Pater, Frater, Consanguineus &c. pro Collatore, Præsentatore, aut ejus amicis &c. apud Principem, Communitatem, magnum Dominum intercedat, vel illum commendet, vel ut sua, aut aliorum intercessione, recommendatione faciat, ut Collatori vel ejus amico &c. certum conferatur Officium, aut aliud præstetur obsequium temporale. Idem est, si Beneficium, aut quid aliud spirituale impetraturus, ad similes preces, recommendationes per se, vel per alios faciendas se offerat, illasque promittat, vel faciat tacito, vel expresso pacto obtinendi spirituale.

63 Notandum tamen cum Laymano *l. c.* & aliis DD. *n. præc.* allegatis, contra D. Thomam 2 2.*qu.* 105. *a.* 5. *ad* 3. Durandum, & Adrianum, non esse *simoniam*, simpliciter orare, rogare, intercedere, laudem aut recommendationem afferre apud Collatorem, Præsentatorem &c. Ut sibi, vel certo cuidam conferat Beneficium, vel quid spirituale, Item non esse *simoniam*, si intuitu solius intercessionis, recommendationum, aut precum, absque alio tacito, vel expresso pacto, quis conferat alicui Beneficium, *arg. can. Latorem* 141. *cau.* 16 *q.* 1. ubi ipse Papa fatetur se ad intercessionem alterius alicui quid spirituale, Ordinem videlicet Acolytatus contulisse, & *c. Tua nos de simonia*, ubi declaratur, quod humiliter roganti conferri possint Canonicatus absque scrupulo *simoniacæ pravitatis*. Ratio est; quia, qui dat aliquid ex eo, quod rogetur, nulla ratione illud vendit, sed omnino gratis dat, consequenter *simoniam* non committit. Confirmatur universali totius Orbis Christiani consuetudine, qua constat, preces & recommendationes ad obtinenda Beneficia pro se & pro aliis ubique, etiam apud Sedem Apostolicam libere interponi, & intuitu earum non raro conferri Beneficia.

64 Verum, licet nullum committat peccatum *simoniæ*, qui intuitu solarum precum, intercessionis, aut recommendationis sine alio illicito tacito, vel expresso pacto Beneficium confert; nihilominus tales in alio genere gravissime peccare possunt, & sæpe peccant, si videlicet intuitu hujusmodi precum aut recommendationum Beneficia conferant indignis, aut si *Curata* conferant minus dignis, relictis dignioribus, quod grave peccatum esse, amplius dictum & probatum est supra *l.*2. *tit.* 6. *de Elect. §. X. a n.*241.

Quæritur II. An *Pretium* aliquod *simoniacum* interveniat, aut simonia committatur, si alicui datur spirituale v.g. Beneficium ratione, & intuitu amicitiæ, vel Consanguinitatis? Resp. cum D. Thom. 2.2.*q.* 100.*art.* 5. *ad* 3. & communi aliorum *Negative*. Ratio est; quia licet Beneficium detur alicui Amico, vel Consanguineo qua tali, tamen datur gratuito, & sine ullo pacto tacito vel expresso, consequenter etiam sine pretio temporali, & sic absque simonia. Nec quid in contrarium probat *c. Nemo* 24. *h. t.* quia postrema illius verba, quæ de Simonia agunt, non sunt referendæ ad casum, que dicitur, nil amicitiæ, aut consanguinitatis gratia faciendum esse in occultandis peccatis. 65

Quæritur III. An *Pretium simoniacum* interveniat, & Simonia committatur, si quis alteri confert spirituale, v.g. Beneficium ex timore damni, aut nocumenti temporalis, aut disgratiæ alias incurrendæ? Resp. *Negative*, nisi interveniat pactum. Suarez *de simonia c.*37 Soto, cum communi aliorum contra D Thom *in* 4 *dist.* 35 *q.* 1.*art.* 3. *ad* 4. & nonnullos alios, *arg. c. Ad audientiam* 4. *de his, quæ vi metusve causa*, ubi restitui jubetur ille, qui ex gravi metu Beneficium resignavit, quod factum non fuisset, si Resignatio ex timore mali facta, simoniaca fuisset; cum simoniaca Resignatio ipso facto inducat privationem Beneficii, juxta dicenda a. 11. Ratio autem Conclusionis est; quia operari ex metu, non est operari ex pacto pro pretio; cum ita operans præcise intendat avertere causam vel a... sam aversionis, aut odii, ex quo dein malum sequi timetur. 66

Dicitur autem notanter, *nisi pactum interveniat*; quia obligatio, quæ vi pacti imponitur alteri, ne mihi noceat, & securitas mea per pactum obtenta est quid pretio æstimabile, consequenter si pro illo datur spirituale Simoniam esse, volunt DD. citati. & alii.

Quæritur IV. An *Pretio Simoniaco* annumeretur, vel ei æquiparetur, consequenter Simoniam inducat, si quid temporale datur, offertur, aut promittitur non tanquam *Pretium*, sed tanquam *motivum* consequendi spirituale, seu ea intentione, fine, aut motivo, ut obtineatur spirituale? Resp. ad hoc Quæsitum patere *§. seq.* 67

§. V.

De Pacto, seu Contractu Simoniaco: Et an hoc etiam interveniat, consequenter Simonia committatur, si temporale datur, aut præstatur non tanquam Pretium, sed præcise ut motivum obtinendi spirituale.

SUMMARIUM.

68 *Ad Simoniam necessario requiritur pactum, vel contractus.*
69 *Sufficit tamen tacitus, & implicitus.*
70 *Ex parte unius duntaxat inchoatus, vel intentus.*
71 *Controversia specialis.*
72 *An interveniat implicitum pactum, & committatur simonia, si absque ullo externo pacto, conditione, vel obligatione imposita, hac tamen intentione interna offertur, vel præstatur temporale, ut alter moveatur ad dandum spirituale?*
73 *Explicatur status Quæstionis variis casibus practicis quatuor, usque ad n. 78.*
78 *Respondetur ad Quæstionem, & casus, videlicet, veram committi simoniam in statu quæstionis,*
79 *Probatur ex Decreto Innocentii XI. contrariam opinionem damnatis.*
80 *Probatur ex Jure.*
81 *Solvitur instantia.*
82 *Probatur ulterius ex claro Juris textu.*
83 *Probatur ratione.*
84 *Confirmatur.*
85 *Confirmatur ulterius ex absurdis sequelis.*
86 *Hæc* Simonia *potest esse* Mentalis, Conventionalis, & Realis.

87 *An sit* Simonia, *dare temporale sub spe consequendi spirituale.*
88 *Idem videtur temporale dare sub motivo, ac sub spe consequendi spirituale, ac captandi benevolentiam. Et n. praec.*
89 *Non est* Simonia, *dare temporale sub spe consequendi spirituale, si habetur alius principalis finis dandi temporale.*
90 *Probatur ex Jure.*
91 *Probatur ratione. Et n. seq.*
93 *Confirmatur timoratorum consuetudine.*
94 *Dare temporale sub spe consequendi spirituale, seu captandi benevolentiam in ordine ad illud consequendum, est* Simonia, *si spirituale principaliter intenditur.*
95 *Probatur ex Jure.*
96 *Probatur ratione.*
97 *Demonstratur ad oculum in casibus practicis.*
98 *Et ex manifesta pessima sequela.*
99 *Mediante temporali parare sibi viam ad spirituale,* Simonia *est.*
100 *Unde colligatur, an quis principaliter, vel minus principaliter intendat per temporale consequi spirituale? Et n. seqq.*
101 *Non bene infertur: dari principaliter, si quis temporale non dedisset, nisi spirituale consequi sperasset. Et num. seq.*
103 *Unde cognoscatur pro Foro externo.*
104 *Casus practici, in quibus committitur* Simonia *ad propositum.*
105 *Alii Casus, in quibus committitur.*

68 QUæritur I. An? & quale requiratur pactum, seu contractus ad hoc, ut *simonia* committatur? Resp. I. Certum est, & apud DD. indubitatum, ad rationem Simoniæ requiri pactum aliquod, aut contractum expressum, vel tacitum, saltem ex una parte inchoatum, vel intentum dandi vel præstandi temporale pro spirituali, aut econtra. Patet hoc ex ipsa definitione n. 3 data, in qua ly *emendi*, vel *vendendi*, tacitum, vel expressum pactum importat, juxta dicta *ib.* quamvis non negetur, posse dari *simoniam* unius duntaxat, si videlicet unus tantum promittendo, dando, aut præstando temporale intendit alterum obligare aut movere ad reciproce dandum spirituale, aut econtra, consequenter facere talem contractum, aut pactum.

69 Resp. II. Non necessario requiritur pactum, aut contractus expressus; quo quis v. g. dicat, *promitto, do, præsto*, vel *dabo*, aut *præstabo* tibi hoc temporale, hac tamen conditione, seu onere, ut mihi *des, conferas*, aut *præstes* hoc vel illud spirituale, v. g. Beneficium, sed omnino sufficit etiam pactum, seu contractus tacitus, & implicitus, saltem ex una parte inchoatus, vel intentus, quo quis temporale quidem dat, aut præstat, aut præstare proponit animo, & intentione alterum obligandi, aut movendi ad reciproce dandum spirituale, aut econtra, sicque aliquam commutationem, & appretiationem rei temporalis cum spirituali faciendi, ita tamen, ut hunc animum suum verbis, aut signis expressis non manifestet, sive dein alter id advertat, sive non. Rursum communis ac certa, patetque passim ex SS. Canonibus, præsertim ex *c. Tua nos 34. c. Et si quæstiones 18. h. t.*

70 Dicitur tamen notanter in utraque Conclusione, *Contractum saltem ex una parte inchoatum, aut intentum*, idque ideo, quia potest dari *simonia* ex parte unius duntaxat, quando videlicet unus offert quid, dat, aut præstat, aut præstare proponit temporale, animo alterum obligandi, aut movendi ad reciproce dandum spirituale, sicque contractum, aut permutationem ex sua parte facere intendit; alter vero id vel non advertit, vel advertens non consentit, & propterea non acceptat, vel spirituale reciproce non dat, aut dat quidem, non tamen intuitu illius temporalis. Ita ex parte unius duntaxat Simonis Magi, non item S. Petri fuit Simonia commissa, dum ille huic obtulit quidem pecuniam pro dono Spiritus; S. Petrus vero non acceptavit, sed recusavit dicens, *pecunia tua sit tecum in perditione, quoniam Donum Dei existimasti pecunia possideri*. Hinc in Definitione *simoniæ* non dicitur esse contractus, seu emptio vel venditio, seu contractus: sed *studiosa voluntas* emendi vel vendendi rem spiritualem pro temporali.

At vero gravis, & quoad praxim maximi momenti, simulque periculosa difficultas est, an etiam, quando, & quomodo pactum saltem implicitum intercedat, consequenter *simonia* committitur, casu quo temporale pro spirituali, aut vicissim offertur, datur, aut præstatur, non ut *pretium*, sed ut *motivum*, intentione & animo, vel etiam sub spe consequendi spirituale. Et quia de his duplex distincta difficultas est, duo distincta ad eam resolvendam ponemus quæsita. 71

Quæritur igitur II. An? & quomodo pactum seu contractus saltem implicitus interveniat? & consequenter committatur *simonia*, casu quo temporale pro spirituali, aut econtra offertur, datur, præstatur, aut præstari proponitur, non ut *pretium*, sed ut *motivum* consequendi spirituale, seu ideo, hac intentione, & fine, ut mediante tale temporali alter moveatur ad dandum spirituale, vel econtra. Et quoniam quæstio hæc summe practica, & valde frequenter occurrens est, ideo pro majori ejusdem resolutionis intelligentia casus aliquos practicos præmittemus. 72

Cajus Clericus venit in notitiam, vacare Parochiam, Canonicatum, vel aliud Beneficium, quod ipse libenter haberet. Verum, quia videt, adesse jam, vel certe brevi venturos etiam alios, & forsan digniores, aut potentiores se, illico se confert ad Collatorem, seu Præsentatorem, eique se commendat, & pro collatione Beneficii, aut præsentatione ad illud supplicat, simul etiam per se, vel illud offert eidem aliquod *honorarium* (uti vocant) v. g. aliquam certam quantitatem pecuniæ, vel pretiosam picturam, vel artificiosam statuam, vel aureum aliquod, aut argenteum vas, vel quid aliud absque ullo quidem pacto externo, conditione, aut externe imposita obligatione, ut pro tali temporali eidem conferatur beneficium, hac tamen interna intentione, fine, & animo, ut intuitu illius Collatorem, vel Patronum moveat, & obliget, ad beneficium sibi præ aliis conferendum. 73

Titius in simili vel alia vacatione beneficii, scit hunc vel illum Consiliarium, Ministrum, aut alium, apud Collatorem, aut Præsentatorem omnia, aut certe tantum valere, ut mediante illius recommendatione, aut intercessione beneficium obtinere valeat? Hinc illi per se, vel alium aliquid temporale offert sine ullo pacto expresso, aut obligatione, hac tamen intentione, & animo, ut eam moveat, & obliget, quatenus ipsum in ordine ad Beneficium consequendum recommendare, suaque recommendatione, & intercessione Beneficium impetrare dignetur, quam intercessionem ut faciat, etiam rogat ipsum. 74

Sempronius videns, quod ob defectum suarum qualitatum, vel meritorum, vel ob copiam Cleri, ac competentium tam brevi aut facile Beneficium aliquod obtinere non valeat, resolvit se ad tempus aliquod gratis, vel pro minori ac competenti salario agere Capellanum apud Episcopum, Præpositum, Decanum, vel alium Collatorem, Præsentatorem, agere Instructorem, Moderatorem Juventutis apud Præsentatorem, aut talem, qui sua potentia, & intercessione Beneficium impetrare facile potest, idque facit quidem absque ullo pacto expresso, conditione, aut obligatione imposita, occulta tamen interna intentione, & animo, ut talem moveat, obliget, quatenus sibi cum tempore Beneficium vacans conferat, vel ad illud præsentet, aut sua intercessione juvet. 75

Similiter Episcopus habens jus conferendi, Canonicus habens *Turnum*, aut *vocem* in Capitulo, aut Patronus habens jus præsentandi ad Beneficium vacans, bene videt, vel saltem sibi imaginatur, quod si huic, vel illi Beneficium conferat, aut ad illud præsentet recepturus sit ab illo, ejusve parentibus, aut consanguineis insigne honorarium, aut obtenturus pro se vel suis Officium, promotionem, aut aliud utile obsequium temporale. Hinc illi præ aliis Beneficium confert absque ullo pacto externo, vel conditione aut obligatione imposita, hac tamen intentione, & animo, ut illum, aut consanguineos illius moveat, & obliget, ad hujusmodi honorarium, vel aliud obsequium temporale præstandum. His præmissis, ad quæsitum n. 72. positum. 76

Resp. I. In singulis specificatis, & in aliis similibus casibus 77

ac

ac universaliter, quotiescunque offertur, datur, aut præstatur quid temporale absque omni quidem pacto expresso & sine ulla conditione, obligatione externe apposita, intentione tamen interna, & animo, seu ex hoc fine & motivo, ut acquirat spirituale, vel ut alium moveat, alliciat, inducat, & saltem tacite obliget, quatenus sibi spirituale, v.g. Beneficium conferat, vel ad illud præsentet, aut sua intercessione juvet, implicitum, & ad *simoniam* sufficiens intervenit pactum, perfectaque committitur *simonia*. Hæc Conclusio, quamvis olim plures habuerit Adversarios, moderno tamen tempore ob Decretum Innocentii XI. statim allegandum, est certa, adeo, ut post memoratum Decretum de veritate Conclusionis dubitare non amplius liceat. Eamque expresse tenet Cardenas *in Crisi Theologica dissert. 27. super damnata Propositione 45. & 46.*

79 Probatur igitur Conclusio I. & quidem efficaciter ac fortissime ex *Decreto Innocentii XI. edito 2. Martii* 1679. utpote in quo doctrinam seu opinionem contrariam damnavit tanquam scandalosam, & in praxi perniciosam, simulque in virtute obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibuit, ne ullus fidelium, cujuscunque status aut conditionis sit, in praxin deducat memoratam opinionem aut doctrinam, *quæ in Propositione* 45. *dicti Decreti* sic sonat: *Dare temporale pro spirituali non est Simonia, si temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale.* Cum itaque hæc propositio, doctrina, & opinio sit falsa, scandalosa, & perniciosa, necessario erit vera doctrina eidem contraria, quam ponit nostra Conclusio; cum duo contradictoria nequeant esse simul falsa. Et quamvis stante allegato Decreto, Conclusio ulteriori probatione non indigeret; præsertim cum Pontifex etiam in Decretis *Morum* sit infallibilis, nihilominus aut veritas illius, & error antiquus magis appareat, praxisque contraria magis eliminetur.

80 Probatur II. Ex jure *c. Etsi quæstiones* 18. *h. t.* ubi Episcopus Strigoniensis dubitans, an non saltem indirecte sit reus *simoniæ*, ex eo, quod illius Frater obtulerit equum Cardinali pallium afferenti, Papam consuluit, causam sui scrupuli inter alia allegans illud Scripturæ: *Beatus, qui excutit manus suas ab omni munere*, & in responsis tulit illum a *simonia* esse immunem; ad allegatum vero textum respondit Papa illis verbis: *Quod autem scriptum est (beatus, qui excusit manus suas ab omni munere) de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, & pervertere solent; quoniam si ipsa persona Electi offerat Ordinatori, aut Consecratori suo Electuarium aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerit, & quæ voluntatem recipientis inclinare, & movere non debeat; non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientes in his delinquere, vel donantem*: Ergo a sensu contrario, si talia munera offeruntur, quæ accipientis animum movere possunt, & allicere ad dandum spirituale, *simoniacum* est; consequenter, qui dat temporale hac intentione, fine, & animo, ut accipientem moveat ad reciproce dandum spirituale, etsi expresse id non paciscatur, simoniam committit.

81 Dices ex hoc Textu, & explicatione illius sequi, saltem illum a *simonia* excusari, qui esculenta, & poculenta, vel alia modici pretii, offeret animo, & intentione movendi accipientem ad dandum spirituale; quod est contra dicta supra *n.* 11. ergo Resp. Negando *Antec.* licet enim Ecclesia pia Mater benigne interpretetur, modica gratis dari, & accipi, consequenter *Simoniam* in illis non præsumat, tamen coram Deo Simoniæ, & penarum ejus reus est etiam ille, qui esculenta, & poculenta, vel quid aliud modicum dat, si revera non gratis, sed ea intentione, & animo dat, ut alterum ad reciproce dandum moveat & alliciat: cum juxta dicta in *simonia* non detur levitas materiæ; immo eo gravior inferatur injuria rei spirituali, majusque committatur *simoniæ* peccatum, quo minoris pretii est res temporalis, intuitu cujus datur res spiritualis.

82 Probatur III. Manifeste ex *c. tua nos* 34. *h. t.* ubi postquam Papa consultus respondit, esse *Simoniam*, si quis Ecclesiæ offerat sua bona cum pacto, & conditione, ut in Canonicum recipiatur; ab eadem vero immunem esse, si hujusmodi bona pure ac sine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans tamen humiliter, ut in Canonicum recipiatur, subjungit, talem sine ullo expresso pacto, & conditione bona sua offerentem, & præcise humiliter rogantem pro Canonicatu, nihilominus *Simoniæ* esse reum, si ea intentione interna, fine, & animo id fiat, ut recipiatur in Canonicum, seu ut acquirat spirituale; uti patet ex textu sic sonante: *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ affert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio tam ille, quam illi apud districtum Judicem (qui est scrutator, cordium & cognitor secretorum) culpabiles judicantur*, utique ob *simoniam*, utpote de qua ibi agitur, & præter quam alia culpa in hoc intervenire non cognoscitur. Nec Pontificis responsio veritatem nostræ Conclusionis, & falsitatem doctrinæ contrariæ tam clare manifestat, ut sane mirari liceat DD. tam insignes, prius in hoc puncto nihilominus fuisse hallucinatos.

Probatur IV. Ratione: quando temporale offertur, 83
datur, aut præstatur eo modo, quo in prudenti, & communi hominum æstimatione saltem tacite, virtualiter, & æquivalenter est emptio, ac continet tacitum pactum aliquod, seu contractum onerosum, certa committitur *simonia*, juxta unanimem DD. & clara jura manifeste innuentia, ad *simoniam* non requiri expressum, sed sufficere tacitum, & implicitum pactum, seu id, quod virtualiter, & æquivalenter est pactum: Sed qui dat, vel præstat temporale eo animo, & fine, ut accipientem moveat ad reciproce dandum spirituale, consequenter eo motivo, & intentione, ut mediante tali re temporali acquirat spirituale, dat modo, qui virtualiter ac æquivalenter est emptio, continetque in se pactum, seu pactum tacitum ac implicitum; ergo. Minor probatur a simili: quando quis absque ullo pacto aut condione expressa, & sine obligatione, vel onere externe imposito, hoc tamen animo, fine, & intentione offert Judici pecunias, vel aliud munus temporale, ut moveat illum ad ferendam pro se injustam sententiam, seu ut mediante tali pecunia, vel munere, eam pro se acquirat, & Judex intuitu illius pecuniæ motus, sententiam injuste tali pronuntiet, revera in communi æstimatione hominum virtualiter, & æquivalenter censetur, & dicitur emisse, Judex vero vendidisse sententiam, simulque intervenit inter illos tacitum saltem, vel implicitum pactum seu contractum; cum a parte rei in prudenti hominum æstimatione idem sit justitiam vendere, ac pecunia judicem corrumpi, illaque mediante ad committendam injustitiam, ferendamque injustam sententiam moveri; ergo etiam qui sine ullo pacto expresso, & absque conditione vel obligatione externe apposita, eo tamen animo, & fine dat temporale, ut moveat accipientem ad dandum spirituale, seu ut mediante tali temporali acquirat spirituale, virtualiter, & æquivalenter dicitur emere spirituale, tacitoq; & implicito pacto, aut contractu illud acquirere.

Confirmatur: qui offert, dat, aut præstat temporale 84
pro spirituali, aut econtra, sine omni quidem pacto expresso, & conditione aut obligatione externe apposita, eo tamen animo, fine, & intentione, ut alterum moveat, & inducat ad reciproce dandum spirituale, seu ut mediante tali re temporali acquirat ab illo spirituale, non dat omnino gratis, & liberaliter, sed onus, & obligationem non quidem expresse, sed tacite, & implicite imponit, videlicet, ut accipiens temporale, reciproce det spirituale, vel temporale non accipiat, hoc ipso, quod alio fine temporale alteri non det, quam ut ab ipso spirituale recipiat, non daturus, si sciret, quod ab illo reciproce non esset accepturus, indeque tacite velit, ut alter vel det vicissim, aut si dare nolit, oblatum non accipiat, vel certe restituat; prout colligere est ex illo, quod, si suo munere spirituale non acquirat conqueratur, & murmuret; sicut in simili conqueritur, qui Judici munera offert, & sententiam pro se non obtinet. Tali autem modo si datur temporale pro spirituali, tacitum, & implicitum pactum intervenire, consequenter Simoniam committi, clarum est.

Confirmatur ulterius, si dare temporale pro spiritua- 85
li non ut pretium, sed tanquam motivum obtinendi, mediante illo aliquid spirituale, vitio careret Simoniæ, facile eluderetur omnis simonia, omnesque Canones simoniam tam zelote, tantisque sub pœnis prohibentes, sicut eludebantur ante Decretum Innoc. XI. dum *Simoniace* agentes, omissis terminis expressi alicujus pacti, conditio-

nis, aut obligationis appositæ, dicebant, & imposterum dicturi essent, se temporale non dare, aut præstitisse ut *pretium*, aut per modum contractus, sed præcise ut *motivum* consequendi spirituale, seu ut alterum inducerent ad reciproce dandum spirituale.

Infertur proin in omnibus a *n.*73 usque ad *n.*78. specificatis, & aliis similibus casibus in revera perfectam committi *simoniam*,

86 Si quæras, qualis autem sit *simonia*, offerre, prestare, aut dare temporale pro spirituale, aut econtra, non expresso pacto, conditione, aut obligatione apposita; nec ut verum *pretium*, sed præcise ut *motivum* consequendi spirituale, seu eo animo & intentione, ut accipiens moveatur, & inducatur ad dandum spirituale? Resp. Esse *simoniam Juris Divini*. Et quidem, si quis hoc facere interne tantum proponit, erit *Simonia interna*, grave quidem peccatum coram Deo, nullas tamen Juris pœnas inducens, juxta, dicta *num.* 15. & dicenda infra *§.* 11. *de pœnis simoniæ*. Si propositum suum ipso actu externo etiam exequitur, erit *simonia Conventionalis*, quæ vel ex parte unius, vel ex parte utriusque committi potest, juxta dicta *n.* 19. & *n.* 16. Quod si deiu ex utraque parte completur, transit in *Realem*, pœnas Juris secum trahens, juxta dicta *n.* 30. & dicenda infra. 11.

Porro etiam hæc dicta a *n.* 74. hucusque, hodie certa sunt, & extra controversiam apud Doctores; sed gravis modo, & satis delicata ac periculosa est Quæstio sequens.

87 Quæritur III. An etiam? & quando tacitum, seu implicitum intervenit pactum, consequenter vera committatur *simonia*, si absque omni pacto expresso offertur, datur, aut præstatur temporale pro spirituali, non tanquam *motivum*, sed tantum sub *spe* consequendi spirituale? Vel si datur ad captandam duntaxat benevolentiam & conciliandam amicitiam, ut postea sui memor, ex benignitate conferat beneficium, aut aliam rem spiritualem, vel econtra. Periculosæ, ut jam dictum, & difficillimæ solutionis est hæc Quæstio. Ratio difficultatis est, quia ex una parte Communissima DD. habet, dare temporale sub *spe* consequendi spirituale, non esse *simoniam*, juxta dicenda infra. Ex altera vero parte in contrarium urgeret, quod dare temporale sub spe obtinendi spirituale, vel econtra, idem videatur esse ac dare temporale ex *motivo*, sin tanquam *motivum* consequendi spirituale; cum qui dat temporale, spe, mediante illo temporali, acquirendi spirituale, vere, etiam censeatur dare ex motivo consequendi spirituale, nam etiam dans temporale spe consequendi spirituale, si interrogaretur; quare das, ut præstas huic istud temporale, utique responderet; quia per hoc spero consequi ab eo spirituale v. gr. Beneficium; sic autem respondendo manifeste indicaret, *motivum* dandi esse consecutionem Beneficii; atqui dare temporale ut *motivum* consequendi spirituale est *simoniacum*, juxta dicta *a num.* 78. ergo etiam dare temporale sub *spe* consequendi spirituale, erit *Simoniacum*.

88 Pariformiter, dare aliquid ad captandam alterius benevolentiam, ut postea ex benignitate conferat beneficium, idem aperte videtur esse, ac dare temporale tanquam *motivum* consequendi spirituale, eo quod dans temporale ad captandam alterius benevolentiam in ordine ad consequendum ab ipso beneficium, revera pro *motivo*, & quidem principali, ac ultimato habeat consecutionem rei spiritualis, v.g. Beneficii; cum talis per temporale, benevolentiam alterius non alio fine, & ratione captare intendat, & quærat, quam ut beneficium ab eo consequatur, ut proin consecutio beneficii sit ultimum, & principale motivum dandi temporale; atqui dare temporale tanquam *motivum* consequendi spirituale, vel econtra est *simonia* juxta dicta *n.* 78. & *Propositionem damnatam n.* 79. allegatam; præsertim si spirituale sit principale *motivum* dandi temporale, aut econtra; eo quod specialiter damnatum sit ab eodem Innocentio XI. *in Propositione sequenti, quæ est* 46. inter damnatas: *Id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale*; ergo etiam dare temporale ad captandam duntaxat alterius benevolentiam, ut postea memor ex benignitate conferat beneficium, erit *simonia*; quod tamen multi Doctores negant, & inde solutionem Quæstionis difficillime reddunt. Nihilominus ad eandem

89 Resp. I. Offerre, dare, vel præstare temporale sub *spe* consequendi spirituale, vel econtra dare spirituale, v. g. beneficium *spe*, vel *cum*, aut *sub spe* obtinendi temporale; non est *simonia*, si dans temporale pro fine & motivo principali non habeat consecutionem rei spiritualis, sed hanc secundario tantum, & per accidens speret, & intendat, etsi causa impulsiva, & excitativa sit: Sic etiam econtra dans spirituale pro fine, aut *motivo* principali non intendat acquirere temporale, sed illud secundario tantum, & per accidens speret, aut intendat, non committit simoniam. Ita in re communissima Theologorum, & Canonistarum, signanter Navar. *in Manual c.* 23. *n.* 102. Suarez *de Relig. l.* 4. *c.* 45. *n.* 4. ubi dicere non dubitat, hanc esse sententiam omnium, Sylvester, *V. Simonia q.* 16 *dict.* 4. Pithing. *h. t. n.* 86. Abbas *in c. Cum essent*, 12. *h. t.* & ibi Barbosa *n.* 3. post Glossam *in idem c. Cum esset V. Promiserat*, ubi ita ait, *potest ergo licite quilibet servire Episcopo, vel alii spe futuræ remunerationis: nec committitur Simonia in tali spe; cum fiat omni pactione vel conditione serviat; dummodo principaliter hac intentione non serviat*.

Probatur Conclusio I. iterum ex *c. Tua nos* 34. h. t. ubi postquam Papa de Clerico, qui bona sua offerens Ecclesiæ rogavit, & speravit recipi in Canonicum, ita respondit: *Si pure, ac si ex pacto vel conditione qualibet* (nec tacita videlicet, nec expressa) *rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur & bona sua sibi retinere liceat pro præbenda, & Clerici ejusdem pure consentiant; hujusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo Simoniacæ pravitatis*. Statim subjungit: *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia dona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum admissuri, sine dubio tam illi, quam isti apud destrictum Judictm (qui scrutator est cordium, & Cognitor secretorum) culpabiles judicantur*. Quia distincta responsione manifeste insinuat Pontifex, non esse *simoniam* offerre, vel præstare temporalia *cum spe*, & orexibus obtinendi spirituale, vel econtra; dummodo hujus consecutionem mediante temporali principaliter quis non intendat, sed alium finem principalem habeat (qualem in hoc casu bene habere poterat, Clericus bona sua offerens, promovere v.g. cultum Divinum in illa ecclesia) & secundario tantum, minus principaliter, & quasi per accidens speret, ac intendat consequi spirituale, qualiter intendere spirituale v. g. beneficium, utique licet, hoc ipso, quod juxta responsum Papæ offerens ex alio fine temporalia, pro consecutione Canonicatus licite rogare, consequenter etiam sperare licite potuerit; cum nemo pro aliqua re roget; nisi illam etiam speret, & aliquo modo saltem secundario, & per accidens intendat. 90

Probatur II. Quando modo in Conclusione *n.* 89. expresso datur temporale *sub spe* consequendi spirituale, prorsus nullum nec expressum, nec implicitum intervenit pactum onerosum, nec per se paratur via mediante temporali consequendi spirituale; ergo non committitur *simonia*; cum juxta dicta ad hanc necessario requiratur saltem pactum implicitum, *Ant.* probatur. Qui præfato modo dat temporale *sub spe* consequendi spirituale, alterum nullo modo nec ex justitia, nec ex gratitudine, neque explicite neque implicite obligare vult ad reciproce sibi dandum spirituale; ergo nullus rei spiritualis intervenit contractus onerosus, nec etiam spirituale per temporale principaliter intenditur: eo quod, uti supponitur, pro fine principali quid aliud habeatur, & spirituale secundario, & per accidens tantum speretur, ac intendatur; ergo nec per se paratur via, mediante temporali consequendi spirituale. 91

Confirmatur: Potest quis licite ab alio sperare illud, quod alter potest licite præstare: atqui si gratis, vel ex justo titulo do, vel præsto alteri quid temporale, potest accipiens ex gratitudinis, & obligationis *antidoralis*, juxta dicenda infra *n.* 109. vel benevolentiæ, aut alio justo titulo mihi reciproce dare, vel præstare spirituale; ergo possum id etiam licite sperare, minime vero alterum ad id vi pacti expressi vel impliciti obligare, vel ut ex gratitudine *antidorali* det, exigere vel prætendere, juxta dicenda *num.* 110. 92

Confirmatur universali praxi, & consuetudine urbis, & orbis; quæ videmus, quod timorati quoquo ubi vis locorum serviant, etiam Cardinalibus, Patronis, eisque præstent obsequia temporalia, primario ac principaliter ob causam, ac finem licitum, secundario vero, ac minus princi- 93

cipa-

cipaliter *sub spe* directe aut indirecte consequendi ab eis spirituale, seu ea spe & intentione, ut captent eorum benevolentiam, & amicitiam in ordine ad consequendum spirituale; atqui temerarie videtur damnare, aut damnatam censere, universalem timoratorum consuetudinem: præsertim cum sit etiam conformis communi DD. juxta dicta; ergo. Verum pro majori horum intelligentia lege infra posita *a n. seq. usque ad fin. hujus §.*

94 Resp. II. Offerre, dare, aut præstare temporale etiam *sub sola spe* consequendi spirituale, vel spe, & animo captandi alterius benevolentiam, & amicitiam in ordine ad consequendum ab eo spirituale, *Simoniacum* est, si per talem donationem, & præstationem rei spiritualis consecutio principaliter intenditur, sive si spirituale, seu consecutio illius est causa, motivum, & finis principalis, ob quam temporale datur, vel præstatur, aut econtra. Ita expresse tenet Glossa *inc. Cum essent* 1. 2. *h. t. V. Promiserat*, cujus Textum habes supra *nu.* 89. Navar. *in Man. cit.* 23. *n.* 102. Adrian. *Quodlib. 9. art. 2. sub lit. L. M. N. O.* Barb. *in c. cum essent. h. t. n.* 4. & ibi Abbas *n.* 4. Sylvester *V. Simonia q.* 16. *dicto* 4.

95 Probatur Conclusio ex sæpe jam citato *c. Tua nos* 34. *h. t.* ubi declarat Pontifex, *quod si quis etiam pure, ac sine pacto & conditione qualibet temporale dat; aut præstat, pro spirituali præcise humiliter roget*, consequenter sub sola spe consequendi spirituale, vel sola spe & animo captandi benevolentiam in ordine ad consequendum spirituale, id faciat, veram committat *Simoniam*, si per hujusmodi etiam liberalem jactatam donationem rei temporalis intendit (saltem principaliter) adipisci spirituale, aut econtra: Concordat. *c. Etsi q.* 18. *eod.*

96 Ratio Conclusionis est; quia quando quæ per temporale, *principaliter*, quis intendit consequi spirituale, jam hoc ipso a parte rei dat temporale tanquam *motivum* consequendi spirituale, juxta amplius dicta *n.* 87. & 88. Nec excusari, si dicas, te non dare temporale, ut *motivum* consequendi spirituale, sed tantum *sub spe* consequendi illud, seu *spe & animo* captandi benevolentiam in ordine ad consequendum spirituale; Nam contra est; quod ita dicere sit mera, & coram Deo nullius valoris lusio in verbis, si, uti Conclusio supponit, per donationem, & præstationem rei temporalis spirituale consequi *principaliter* intendis, cum hoc ipso, quod per unum *principaliter* intendas consequi aliud, illud tanquam medium, viam, & motivum, istud acquirendi habeas; hoc autem *Simoniacum* esse, certum est ex Conclusione *num.* 79. data; ergo. Secus foret, si per temporale *principaliter* quid aliud intenderes, & *minus principaliter*, seu secundario, & quasi per accidens inde spirituale sperares.

97 Confirmatur Conclusio; si quis non obstante, quod per temporale speret, & *principaliter* intendat acquirere temporale, excusaretur a *Simonia*: omnia Decreta Pontificia, omnesque Canones *Simoniam* Ecclesiæ tantopere nocivam, tantis sub pœnis prohibentes, quivis facile eludere posset, modo diceret: *Non do, vel præsto hoc temporale ut pretium, neque ut motivum consequendi spirituale, sed tantum sub spe illud consequendi, vel ad conciliandam ipsius benevolentiam, & amicitiam in ordine ad obtinendum ab ipso Beneficium.* Et profecto quæro a quovis Adversario; quid sentiat de duobus sequentibus casibus: Ponamus duos Clericos, quorum unus Parochiam, alter vero Canonicatum vacantem ambit: quivis eorum videns, se vel ob defectum qualitatis, vel ob copiam plurimum, & forsan digniorum Competentium difficulter obtentum suum intentum, resolvit, Collatori, aut præsentatori 100 aureos offerre *principaliter* intendens hoc modo Canonicatum, vel Parochiam obtinere; unus vero eorum dicit, vel cogitat: *scio, quod hic &c. amet, & accepter munera, dabo ergo ei* 100. *aureos, ut moveam, & adjiciam ipsum, quatenus mihi præ aliis conferat.* Alter vero ita dicit, vel cogitat: *scio hunc vel illum non esse inimicum munerum: vel forsan valens apud ipsum aliquid munera: dabo ergo illi* 100. *aureos, quia N. B. spero inde fore, ut mihi præ aliis conferat Canonicatum*; vel *dabo ei* 100. *aureos ad captandam ejus benevolentiam, & amicitiam, ut dein ex benignitate, vel gratitudine Beneficium mihi conferat.* Quæro inquam a quovis Adversario, quid sentiat de his duobus casibus, an non a parte rei idem importent: an audeat coram Deo aliquem horum a *Simonia* excusare? an non quivis revera temporale ex motivo consequendi spirituale, Beneficium videlicet, offerat, consequenter uterque *Simoniæ* certe reus sit, licet posterior aliis utatur terminis, dicendo, vel cogitando se temporale non ex *motivo*, sed *sub spe* consequendi spirituale offerre, vel ad conciliandam ipsius amicitiam, aut benevolentiam, ut ei Beneficium conferat.

Si dicis, priorem, non item posteriorem esse reum *Simoniæ* ob dictorum verborum diversitatem; quæro ulterius, an non exinde manifeste sequatur, quod quivis Decreta Pontificia, & Canones *Simoniam* prohibentes, facillime eludere possit, adhibendo loco termini *motivum*, seu *ex motivo*; terminum *sub spe*, vel *ad captandam benevolentiam*: quæ sequela utpote absurdissima, & scandalosa, quia admitti minime potest, nec id, unde sequitur, admittere, sed dicere debemus, quod dicit Conclusio nostra *n.* 94. posita videlicet etiam illum, qui temporale offert seu præstat duntaxat *sub spe* consequendi spirituale, seu *ad captandam alterius benevolentiam, & gratiam*, ut postea Beneficium sibi conferat, vel quibuscunque tandem verbis utatur, revera *Simoniam* committere, si per temporale *principaliter* intendat consequi spirituale, per jura & rationes ibidem allegatas. 98

Confirmatur ulterius, juxta D. Thomam 2. 2. *q.* 100. *art.* 5. *ad* 5. quem in hoc juri conformiter communiter sequuntur DD. quandocunque quis per temporale parat sibi viam ad obtinendum spirituale, seu quando dat, vel præstat temporale, animo per illud obtinendi spirituale, semper committit *Simoniam*; quibuscunque tandem utatur verborum formulis, & expressionibus; atqui per temporale *principaliter* intendit obtinere spirituale, id utique facit, ergo *simoniacus* est; etsi dicat, se temporale non dare, vel præstare ut *motivum* consequendi spirituale, nec sub aliqua conditione, vel obligatione reciproce consequendi spirituale, sed gratis, *sub spe* tamen obtinendi spirituale, vel ad conciliandam alterius benevolentiam in ordine ad obtinendum spirituale; quia his verbis in opere contradicit, hoc ipso, quod uti supponitur, per temporale *principaliter* intendat obtinere spirituale, cum, qui ita intendit temporale revera ex motivo obtinendi spirituale præstet, indeque perfectam *Simoniam* certo committatur, juxta dicta *num.* 78. præsertim quia evitare non potest, quin, si præfata intentione temporale præstat, alteri aliquam non quidem ex justitia, sed tamen obligationem reciproce dandi spirituale tacite saltem, implicite, & virtualiter imponere velit, quæ ad *simoniam* sufficit, quantumvis dicat, se temporale *gratis*, & sine ulla conditione, vel obligatione *sub spe* duntaxat consequendi spirituale &c. præstare, prout aperte constat tum ex dictis, tum ex *c. Tua nos* 34. *h. t.* ubi expresse habetur, quod etsi Clericus dicat, se pure, & sine pacto, vel conditione, aut obligatione offerre sua bona Ecclesiæ, tamen *simoniam* committat, si per talem donationem spirituale, Canonicatum nempe, intendat. 99

Quæritur IV. Unde desumendum sit, temporale *principaliter* dari, aut præstari animo consequendi spirituale, consequenter ex pacto saltem tacito & implicito; vel potius ex alio justo titulo) sicque *simoniam* committi, vel non? Resp. I. Pro Foro interno rem omni carere difficultate; cum enim pro hoc Foro cujusvis attendatur conscientia, ejusque inspiciatur mens & intentio, facile quivis judicabit; dummodo seipsum, vel potius conscientiam suam interroget; quare præcipue hoc, temporale; v. g. istud honorarium, illas pecunias, illam picturam vis dare, aut dedisti, vel quare hoc aut istud obsequium temporale huic aut illi præstas, aut præstitisti? si coram Deo, aut in conscientia cognoscis, te revera præcipue seu *principaliter* ea intentione & animo, seu ideo fecisse, aut facere, ut ab alio, vel per illum obtineres spirituale, v. g. Beneficium, Ordines &c. reus es *simoniæ* quibuscunque tandem verbis ad palliandam malitiam utaris, vel usurus sis. 100

Si vero coram Deo, & in conscientia invenis, ac in veritate dicere potes, te revera id præcipue ex alio titulo, fine, aut motivo fecisse, immunis es a *simonia*, etsi minus principaliter, secundario, ac quasi per accidens inde speraveris etiam spirituale: imo etsi spes consequendi 101

spirituale fuerit causa impulsiva, & excitativa ad dandum vel præstandum temporale, ita ut istud ex alio etsi principali motivo non præstitisset, nisi etiam spes consequendi spirituale te ad id impulisset, dummodo, ut dictum *principaliter* ex alio fine vel titulo id revera præstiteris, ut bene advertit Navar. *Man. c.* 23. *n.* 101.

102 Notandum siquidem per consolatione multorum ex Navar. *l. c.* citante Maironium *in 4. dist.* 25. *q.* 1. D. Thom. *quod lib* 8. *art.* 2. contra Bartolum *in L.* 2. *§ fin. de donat.* bene fieri posse; quod quis certum, eumque principalem ac præcipuum finem motivum, & causam agendi habeat, tamen non ageret, nisi ab alio minus principali fine, & causa ad id excitaretur, & impelleretur; adeoque universaliter verum non sit, causam seu motivum principale alicujus actionis esse, quo cessante, cessaret, vel non fieret actio; cum hæc definitio multis causis principalibus non conveniat, ut pluribus ostendit Navar. *l. c.* & ad propositum patebit in exemplis infra ponendis.

103 Resp. II. Pro Foro externo, utrum temporale *principaliter* aut præcipue datum, aut præstitum sit animo consequendi spirituale, in dubio ex circumstantiis dijudicari debet. Et quantum ad hoc tria sunt maxime attendenda: *Personæ* scilicet dantis, & accipientis *qualitas*; *Quantitas muneris*; & *Donationis tempus*, prout habetur, & amplius declaratur *c. Etsi quæstiones*, 18. *h. t.* de quo etiam magis infra.

104 Cæterum ex dictis in hoc §. V. colliges pro praxi *simoniam* committi I. In omnibus illis casibus, quos supra *a n.* 37. usque ad *n.* 78. attulimus; etsi loco termini *sub motivo*, utantur terminis *sua spe*, seu *animo captandi benevolentiam*.

II. Illos, quos *n.* 97. induximus.

III. Omnes illos, qui temporale offerunt, dant, vel præstant ex solo, & principali fine, & motivo consequendi spirituale, quibuscunque tandem utantur verbis, dicendo v. g. se tantum dare *gratis*, vel *sub spe* consequendi spirituale, vel *ad captandam benevolentiam* in ordine ad consequendum spirituale.

105 Econtra vero a *simonia* immunes esse, qui primario & principaliter ex alio fine dant, vel præstant temporale, licet etiam sperent, & secundario, ac per accidens intendant consequi spirituale, indeque ad dare alliciantur, non daturi, nisi etiam hæc spes adesset, ob dicta *nn.* 101. & *n.* 102. Tales in specie sunt

I. Capellani, vel alii Clerici, qui pro competenti salario serviunt Episcopis, Præpositis, vel aliis Collatoribus; aut Patronis; etsi inde sperent, & secundario intendant consequi Beneficium.

II. Studiosi, Pædagogi, & hujusmodi, qui pro competenti salario præfatis serviunt, instrumento v. g. Juventutem, etsi inde sperent etiam cum tempore promoveri ad Ordines, ad Beneficium &c.

III. Clerici, & Laici quicunque, qui principaliter ex charitate, vel gratitudine, vel justitia, aut alio justo titulo offerunt, vel dant temporale, aut præstant obsequium temporale; etsi *secundario* sperent, inde etiam directe, vel indirecte promoveri ad spirituale.

IV. Omnes, qui serviunt quidem pro nullo aut incompetenti salario, ideo tamen, ut hac occasione patefiant ipsorum qualitates, & talenta, quatenus dein intuitu horum Beneficium eisdem conferatur; vel occasionem habeant sibimetipsi vigilandi & tempore Vacaturæ, debito & licito modo pro beneficio sollicitandi.

V. Pariter a *simonia* immunes sunt, qui alicui conferunt Beneficium, vel ad illud præsentant; aut votum dant &c. ideo principaliter, quia illum digniorem agnoscunt; vel quia a Principe, vel Magnatibus specialiter commendatur; vel quia obligationi gratitudinis, quam erga talem, vel propinquos ipsius habent, satisfacere volunt &c. licet *secundario* etiam sperent pro se, suisque obtinere quid temporale &c.

§. VI.

De Simonia, quæ committitur, quando temporale offertur, datur, aut præstatur pro spirituali, vel econtra ex titulo gratitudinis, aut gratuitæ compensationis.

S U M M A R I U M.

106 *Tria quæruntur ad propositum.*
107 *Simoniacum est, si sit pactum tacitum vel expressum, dandi temporale pro spirituali ex gratitudine.*
108 *Probatur, & n. præc.*
109 *Obligationem* Antidoralem *gratitudinis quisque contrahit, qui Beneficium ab alio accipit.*
110 *Nullus tamen nullus tenetur ad compensandum seu restituendum quid certum, ac determinatum.*
111 Simoniam *committit, qui pro obtinendo Beneficio spirituali dicit,* ero gratus, *vel* gratum me exhibebo &c. *si his verbis intendit dare temporale ex gratitudine.*
112 *Solvitur Objectio.*
113 *Non est* Simonia, *pro obtinendo Beneficio promittere, se gratum fore, si quis temporale pro nunc non intendit.*
114 *Dummodo ex parte alterius absit scandalum.*
115 *Solvitur instantia.*
116 *Dare ex gratitudine temporale pro spirituali jam accepto,* simonia est, *si sit ex pacto antecedenti.*
117 *Secus est, si ex mera gratitudine sine præcedenti pacto fiat.*
118 *Probatur ratione.*
119 *Et universali etiam piorum consuetudine. Et n. seqq.*
120 *Sunt aliqua, pro quibus etiam gratis oblatum non licet acceptare ob specialem Juris prohibitionem.*

TRia potissimum circa primam partem hujus §. VI. examinanda sunt. I. An *simoniacum* sit, facere pactum, aut promissionem dandi ex *gratitudine*, vel præstandi temporale pro spirituali, aut econtra. II. Quid Juris de communi illo modo, & praxi, quo sollicitantes seu rogantes pro spirituali dicere solent: *Ero gratus*, vel *non ingratus*: *certo exhibebo me gratum*; *effecturo, quod gratus sim futurus*, &c. III. An & quomodo liceat, post acceptum jam spirituale *ex gratitudine* dare temporale, aut econtra. 106

Quæritur itaque I. An *simonia* committatur, si sit pactum aut promissum tacitum vel expressum dandi, aut præstandi temporale pro spirituali; aut econtra ex sola *gratitudine*? Resp. Affirmative, Suarez *tom. 1. de relig. lib.* 4. *de simonia c.* 45. *n.* 11. Gibal. *de simonia q.* 10. *consect.* 3. *n.* 3. cum communi, & hodie certissima aliorum ob Decretum Innoc. XI. qui damnavit propositionem; seu doctrinam, & opinionem contrariam sic sonantem: *Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale sit solum gratuita compensatio.* Probatur Conclusio iis primis omnibus fundamentis, quibus *præc.* §. ostendimus, dare temporale pro spirituali, aut econtra, ex pacto sive tacito, sive expresso esse *simoniam*. 107

Probatur ulterius ex Definitione *simoniæ*, qua dicitur *studiosa voluntas emendi, vel vendendi, temporale pro spirituali*; ubi per ly *emendi*, vel *vendendi* intelligitur quivis tacitus, vel expressus contractus onerosus: qualis utique etiam est contractus dandi *ex gratitudine*; cum hic æque ac aliud onus, & obligationem imponit. 108

Confirmatur: si offerre, promittere aut pacisci temporale pro spirituali, ex sola *gratitudine*, non esset *simonia*: posset quivis facillime eludere omnes leges, & pœnas contra *simoniam* latas, dicendo: *non promitto, vel præsto temporale pro spirituali ex obligatione justitiæ sed gratitudinis*, prout in simili diximus supra.

Objicies I. Potest quis licite, consequenter absque *simonia* pacisci, & promittere id, ad quod alias Jure Divino, & naturali tenetur, seu obligatur; sed qui accipit spirituale, vel quodcunque aliud sive spirituale, sive temporale beneficium ab alio, contrahit obligationem *antidoralem* gra- 109

gratitudinis, seu tenetur ex gratitudine ad compensandum; cum juxta communem Theologorum, & Juristarum accipere beneficium aliquod, & suscipere in se obligationem *antidoralem*, seu obligationem *gratitudinis*, qua beneficium acceptum grate compensare tenetur necessario cohæreant, *arg. l. Sed etsi*, 25. *§. consuluit*, 11. *ff. de Petit. hæred.* ergo licite, & absque *simonia* potest quis etiam pacisci, & promittere, quod ex *gratitudine* velit dare temporale pro spirituali, aut econtra. Resp. Concessa *Major*, disting. *Minor*. Qui accepit Beneficium ab aliquo, contrahit obligationem *Antidoralem*, seu tenetur gratus esse,
109 & ex gratitudine beneficium acceptum compensare, dando vel faciendo in bonum benefactoris aliquid determinatum, negatur *min.* aliquid indeterminatum, juxta arbitrium & beneplacitum Compensantis, conceditur *min.* & sub hac distinctione negatur, & conceditur *Consequentia*.

110 Pro majori Distinctionis intelligentia notandum cum Cardenas *in propositiones damnatas*, *c. 3. art. 2.* & communi DD. quod licet ex quovis dono, aut beneficio sive temporali, sive spirituali accepto, quilibet de jure, & æquitate naturali contrahat aliquam gratitudinis obligationem, *antidoralem* communiter dictam, tamen vi hujus nemo teneatur ad aliquid certum, vel determinatum dandum, vel retribuendum Benefactori, sed duntaxat ad gratificandum, retribuendum, vel benefaciendum eidem, modo, quem ipse retribuens postea elegerit, seu pro suo arbitrio, & beneplacito, ita ut temporale tam per temporale, quam spirituale etiam solis precibus ad Deum pro Benefactore fusis compensare, suæque obligationi *antidorali*, seu *gratitudini* satisfacere, & eam delere valeat; ut proin, quando vi pacti taciti vel expressi accipiens donum beneficium aliquod, obligatur ad aliquid certum, & determinatum dandum, seu retribuendum, jam excedatur *antidoralis*, seu *gratitudinis* obligatio novaque novum onus habens, non ex sola gratitudinis, sed ex alio titulo profecta imponitur. Hinc etiam ad propositum, si quis vi pacti taciti vel expressi obligatur pro temporali, determinate dare aliquid spirituale vel econtra, jam exceditur obligatio *gratitudinis*, seu *antidoralis*, hoc ipso, quod obligetur ad aliquid certum, & determinatum, ad quod nullo Jure Divino aut naturali, sed vi solius pacti taciti, vel expressi, consequenter *simoniace* obligatur.

111 Quæritur II. An? & quando committatur *simonia*, per communem illum modum & praxin, qua sollicitantes, aut rogantes pro aliqua re spirituali v. g. Beneficio, Ordine sacro, Dispensatione &c. dicere solent: *rogo, habeat me sibi recommendatum*, vel *dignetur esse mei memor*, vel, *quæso, conferas, vel procures mihi hanc Parochiam, illud beneficium, jam exhibebo me gratum*, vel, *ero certo gratus*, vel, *non ero ingratus*, vel, *promitto me futurum gratum &c.* Resp. I. Vere committitur *simonia* non tantum, quando quis expresse paciscitur, aut promittit dare ex gratitudine temporale pro spirituali, aut econtra dicendo v. g. ad Collatorem; *si mihi confers beneficium*, vel ad Præsentatorem; *si me præsentas ad Beneficium*; vel ad quemcunque alium; *si mihi procuras, aut impetras hoc beneficium, vel parochiam, promitto ex gratitudine tibi dare, aut præsentare hoc, vel illud temporale*: Sed eadem etiam committitur per illos inquesitos specificatos modos, quotiescumque hujusmodi modo, aut verbis utens revera intendit, dare, aut præstare temporale pro spirituali; aut econtra. Conclusio post Decretum Innocentii XI. ex certa, eamque expresse tenet *in propositiones damnatas* scribens Cardenas *in Crisi Theolog. dissert. 27. c. 1. & 2.* patetque ex fundamentis jam allegatis supra, quibus probavimus, etiam ex sola gratitudine promittere temporale pro spirituali, vel econtra, vel dare aut offerre temporale, ut alter moveatur ex gratitudine dare spirituale pro temporali, vel econtra esse *simoniam*.

112 Dices, præfatis modis fit assicuratio, oblatio, aut promissio grati animi, vel gratitudinis in genere duntaxat, obstraendu a temporali, vel spirituali, atqui accipiens spirituale tenetur ex *gratitudine*, seu obligatione *antidorali* saltem ad aliquid pro tunc indeterminatum, & in genere, pro accepto beneficio tribuendum, juxta dicta *n. 109. & 110.* ergo ad idem in genere potest quis se obligare. Resp. Transmisso toto argumento, negando *Suppositum*, quia si quis utendo hujusmodi oblatione, aut assecuratione *gratitudinis*, revera intendit temporale ex gratitudine dare pro spirituali, jam non amplius offert solam *gratitudinem* in genere, nec solam observationem obligationis *antidoralis* (cui pro libitu satisfacere posset aeque per spiritualia v. gr. preces, vel per temporale) sed offert & promittit temporale pro spirituali, aut econtra in specie, saltem interne, quod coram oculis etiam interna intuentis Divini Judicis sufficit, ergo.

Resp. II. Si quis aliquem ex præfatis modis in procurando spirituali adhibet, dicendo v. gr. *ero gratus*, vel *promitto me futurum gratum &c.* & per hoc determinate non intendit dare aut præstare temporale, sed gratum duntaxat animum, suamque obligationem *antidoralem* exponere, eamque observare promittit vel assecurat, nullius *Simoniæ* reus erit, si ex parte ulterius scandalum abest, Cardenas *l. c. n. 65* Patetque Conclusio ex dictis *n. 109.* quia nemo prohibetur, id pacisci & promittere, ad quod Jure Divino naturali obligatur, atqui Jure naturali tenetur quis ex obligatione *antidorali*, seu ex *gratitudine* pro beneficio etiam spirituali esse gratus, gratumque se exibere, dando vel faciendo aliquid pro arbitrio suo in bonum Benefactoris; ergo id etiam potest promittere; dummodo, ut dicit Conclusio promittendo se gratum, temporale dare non intendat. 113

Dicitur tamen notanter, *si ex parte alterius abest scandalum*: si enim hujusmodi assecurationem aut promissionem generalis gratitudinis facians, studio utitur talibus verbis, ut alter decipiatur, & credat se offerre vel promittere, quod gratum animum per temporalia exhibiturus sit, scandalum committit, reusque & particeps *Simoniæ* alienæ, ad quam alterum inducit; licet ipse interne temporale ex gratitudine non intendat. Ejusdem scandali, & ex illo *simoniæ* reus est etiam ille, qui hujusmodi oblatione *gratitudinis* alterum decipere, & inducere non intendit, scit tamen, vel advertit, illum per talem gratitudinis oblationem intelligere oblationem temporalium, ac propterea dare beneficium, quia licet non intendat ipsum ad *simoniam* inducere, tamen re ipsa, & quidem illicite inducit, hoc ipso quod ponat actum; ex quo illum ad *Simoniam* induci, bene cognoscit, & quem facillime omittere posset, ac consequenter tenetur juxta communem Theologorum de materia scandali; posset enim vel omnino abstrahere a tali oblatione *gratitudinis*, vel dicere se fore gratum apud Deum, per preces, vel Sacrificia &c. & sic rependere spirituale pro spirituali, quod licet. 114

Dices, si quis pro obtinendo beneficio, Parochia &c nullam gratitudinem, vel solam spiritualem offert, nil acquirit; ergo necessario offerri, & promitti debet *gratitudo* saltem in genere. Respond. Ita dicendo, clare manifestas, quod simili modo velis audientem decipere; hoc ipso, quod scis, & credis, te nil obtenturum, nisi talem *gratitudinis* oblationem facias, quam ipse per temporalia futuram existimat. 115

Quæritur III. An? & quando *Simonia* committatur; si post acceptum jam spirituale, ex *gratitudine* datur, aut præstatur temporale; vel econtra? Resp. Si post acceptum jam spirituale datur ex *gratitudine*, vel præstatur temporale, aut econtra, vi pacti, aut contractus taciti vel expressi ante Collationem rei spiritualis modo aliquo ex allegatis *num. 111.* jam facti, *Simonia* committitur, & quidem *Realis* pœnas Juris inducens. Conclusio probata manet ex dictis; Patetque ex Decreto Innocentii XI. in quo tanquam *simoniacum* damnatur, dare temporale pro spirituali per modum compensationis gratuitæ; intellige, si talis compensatio fiat vi pacti antecedentis adeptionem rei spiritualis, prout bene observat Cardenas *loc. cit. c. 3. art. 1. 2. & 3.* & patebit ex conclusione sequenti, Nam. 116

Resp. II. Si post acceptum jam spirituale promittitur, detur, vel præstatur temporale, aut econtra, non vi taciti vel expressi pacti antecedentis, ex mera gratitudine, & ad satisfaciendum obligationi *antidorali* nulla penitus committitur *Simonia*, Navar. *Manual. c. 23. n. 105.* Sotus *lib. 9. de just. q. 7. art. 1. & 3.* Maya *p. 2. select. qq. disput. 1. q. 3. n. 2.* dicens; in hoc neminem dissentire. Verum licet hæc opinio sit communis, aliquos tamen Contradictores habet. Probatur Conclusio ex *can. Quidquid 101. caus. 1. q. 1.* ibi: *Nisi voluntarie oblata*, *&c.* &c. Dilectus *30. tit. 2.* ibi: *Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine exactione gratis oblatum*, *&c. Etsi Quæstiones*, *18. eod.* cum concordant. 117

Ratio Conclusionis est: Tum quia ad *simoniam* necessario 118

rio requiritur actum aliquod expressum, vel saltem tacitum & implicitum juxta dicta *n.* 68. nullum autem horum adest in casu Conclusionis, ergo: Tum quia obligatio *Antidoralis* ob acceptum Beneficium contracta, non est determinata ad retribuendum Beneficium eodem genere beneficii v. g. spirituale pro spirituali, temporale pro temporali, sed est indeterminata, ita, ut eidem quivis pro lubitu & arbitrio suo satisfacere queat, etiam temporale pro spirituale, aut econtra rependendo.

119 Confirmatur consuetudine & praxi quotidiana, quę videmus, quod etiam Sedes Apostolica, & innumeri; imo teste Navarro *l. c.* ferre omnes Ecclesiarum Prælati, Jurium quoque peritissimi ac timorati, Beneficia Ecclesiastica iis, qui de se vel Ecclesia per dona, & obsequia temporalia bene sunt meriti, conferant, sicque obligationi *Antidorali*, seu *gratitudini*, qua illis sunt obligati, rependendo spirituale pro temporali satisfaciant. Pariter constat ex universali ubivis locorum vigente consuetudine, & praxi, quod piissimi, & doctissimi post acceptum jam spirituale v. g. Beneficium Ecclesiasticum, temporale ex gratitudine promittant, & ad satisfaciendum obligationi *Antidorali* sine ullo scrupulo offerant suis Benefactoribus, istique ex gratitudine datum, sine scrupulo recipiant, Jure nullibi reclamante, sed potius approbante; dummodo nullum tacitum, & expressum pactum Collationem rei spiritualis præcedat, & vi illius nil fiat, prout dictum. Peccari tamen potest alio genere peccati, v. g. contra illam legem, qua beneficia præsertim Curata conferri debeant dignioribus.

120 Ulterius manifeste constat, omnes ferre homines Christianos obligationi *Antidorali* seu *gratitudini*, qua aliis ob accepta beneficia temporalia astringuntur, satisfacere per spirituale, fundendum videlicet preces (quę utique sunt quid spirituale) pro Benefactoribus ob temporalia bona accepta, sicut & alii propter obsequia spiritualia a Religiosis v. g. accepta ex gratitudine dant vel præstant temporalia, nemine reclamante, id *Simoniacum* esse; præsertim cum ipse Apostolus Paulus id approbet dicens ad Cor. 9. *Si nos vobis spiritualia seminavimus; magnum est, si nos carnalia vestra metamus? &c.*

121 Limitatur tamen Conclusio in iis, ob quæ jam accepta, etiam gratis aliquid acceptare, Jura specialiter prohibent, ut v. gr. prohibet Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. cap.* 18 Examinatoribus venientium ad concursum pro Parochia, ne ante vel post etiam gratis oblata recipiant. Item *sess.* 21 *de r form. cap.* 1. ubi prohibet, ne etiam sponte oblata recipiantur pro Collatione Ordinum; simi[illegible] speciale[illegible] ante vel post recipiantur gratis oblata pro recognitione, aut expeditione Indulgentiarum, &c. De quibus alibi.

§. VII.

De Simonia, quæ committitur, promittendo, dando, vel præstando temporale pro precibus, intercessionibus, recommendationibus in ordine ad obtinendum spirituale: ubi etiam de nonnullis aliis dubiis circa Simoniam in genere.

S U M M A R I U M.

122 *Dare, aut præstare temporale pro intercessione, aut recommendatione in ordine ob obtinendum beneficium spirituale*, Simoniacum est.
123 *Probatur ratione.*
124 *Confirmatur.*
125 *Dare temporali alicui, ut sollicitantem pro Beneficio præcise informet de illius qualitatibus*, simonia caret.
126 *Non tamen periculo* simoniæ.
127 Non est simonia, *dare alicui pecuniam, ut audientiam procuret, sollicitantem insinuet &c.*
128 *Neque vitium, bene vero periculum* simoniæ est, *dare, aut promittere temporale pro labore, quem fudit ille, qui aliquem ad Beneficium commendat.*
129 *Post preces, aut commendationem ad obtinendum Beneficium jam factas, non est* simonia, *promittere, vel dare temporale.*
130 *Qui ficte promittit dare temporale pro spirituali, simoniam directe non committit.*
131 *Nec pœnas illius incurrit.*
132 Non est simonia, *conferre alicui spirituale intuitu Consanguinitatis, amicitiæ &c.*
133 *Solvitur instantia.*

EXperientia constat, spiritualia, præsertim beneficia Ecclesiastica persæpe procurari, & obtineri etiam per preces, intercessiones, & recommendationes aliorum. Hic pro praxi merito instituitur specialis *hic §.*

Quæritur I. An *simoniam* committat, qui temporale promittit, dat, vel præstat alteri v. g. Ministro Episcopi, Præsentatoris, &c. vel alicui alteri, quem apud Collatorem, *Præsentatorem* &c. quid valere putat, hac intentione seu hoc motivo, ut apud Collatorem, vel Præsentatorem intercedat, roget, vel ipsum commendet in ordine ad obtinendum Spirituale, v. gr. Beneficium ecclesiasticum? Resp. I. Talem revera committere *simoniam*, Navarrus *Manual. c.* 23. *num.* 106. Bonacina *de simonia q.* 1. §. 1. *num.* 14. Barb. *in c. Nemo hoc tit. n.* 4. Layman *de simonia* §. 6. *num.* 65. Sylvester *V. simonia q.* 6. cum communi, & certa aliorum, *arg. can. fin. cau.* 1. *q.* 3. ubi tanquam *simoniam* reputatur promotio ad Sacerdotium obtenta per pecuniam, non Episcopo, sed cuidam Principi ejus (id est, alicui familiari, vel principali Ministro illius.) datam. Et *can. Statuimus*, 107. *cau.* 1. *q.* 1. ubi Papa tres enumerat species *simoniæ*, quarum unam esse asserit, quando *Simoniaci simoniace a non simoniacis ordinantur*; quales sunt, qui pecuniam, vel aliud temporale non Episcopo Ordinanti, sed alicui alteri hac intentione, vel motivo offerunt, ut ipsis per intercessionem, aut recommendationem ordines apud Episcopum hujus ignarum, consequenter ex parte sua *simoniace* non ordinantem, obtineat. 122

Ratio Conclusionis est; quia talis pro temporale parat sibi viam ad acquirendum spirituale, simulque illud pretio dare censetur. Quamvis enim preces, & intercessio sint quid temporale; consequenter pro illis dare temporale, quantum est de se, non sit *simoniacum*; nihilominus si datur pro illis temporale in ordine ad obtinendum spirituale, ita ut *principaliter* nonnisi propter hoc, seu ad hoc per preces obtinendum detur temporale, nec alia ratione preces curentur, vel æstimentur, jam connexionem aliquam cum spirituali habent, & virtualiter spirituale quid esse, censentur, consequenter pro illis hac ratione, & motivo temporale dare *simoniacum* est, DD. citati. 123

Confirmatur: quia alicui promittit temporale pro precibus aut intercessione, sub hac expressa conditione *si fuerint efficaces*, seu, *si per illas re ipsa Beneficium pro se obtineatur*, certissime committit *simoniam*, uti cum Suarez *lib.* 4. *de simonia*, *c.* 53. *n.* 15. fatentur omnes; eo, quod tunc temporale detur pro precibus ut habentibus effectum spiritualem, sicque pro causa morali ipsius spiritualis; ergo etiam si quis absque conditione expressa dat temporale pro precibus, ac principali intentione, & motivo, ut per eas spiritualem effectum consequatur; cum etiam in hoc casu preces nonnisi ut causa moralis obtinendi spirituale principaliter respiciantur, & pronus per accidens sit, sive effectus sequatur, sive non; ergo. Accedit, quod tanquam *simoniacum* ab Innocentio VI. damnatum sit, dare temporale ex *motivo* consequendi spirituale, quale in tali casu virtualiter saltem sunt preces, intercessio, aut recommendatio. 124

Resp. II. Qui alicui dat, aut promittit temporale, pro sola informatione, seu præcise ideo, ut Collatorem, Patronum Beneficii nudas veritate informet de suis qualitatibus & meritis, non vero, ut pro ipso intercedat, ipsumque in ordine ad beneficium commendet, speculative loquendo, *simoniam* non committit. Diana *p.* 11. *tr.* 6. *resol.* 31. Math. de Moya *p.* 2. *select. qq. tr.* 2. *disp.* 1. *q.* 4. *n.* 9. cum communi aliorum. Ratio conclusionis est; quia talis informatio non est causa moralis collationis vel Præsentationis ad Beneficium, sicuti sunt preces & intercessio; hæc enim interposita, quia immediate movere censentur ad conferendum Beneficium, vera causa moralis sunt hujus collationis: non item informatio, utpote quæ, dum fit, non ipsa, sed merita per ipsam posita movent, & causa moralis sunt, collationis; ipsa informatio vero est nuda causæ applicatio. 125

Dixi-

126 Dixi *speculative*, simoniam non committi: quia practice loquendo hujusmodi informationes pro temporali vix, aut raro absque *simonia* petuntur, & præstantur; eo, quod pecuniæ, vel aliud temporala ordinarie non pro sola & nuda veritatis informatione, (utpote quę plures parum juvarent ad finem intentum)sed etiam pro precibus, intercessione, & recommendatione dentur: qua ratione jam committitur *simonia* ob rationem *n.* 123. & 124. allegatam, uti bene advertunt DD. citati, & cum ipsis etiam Palao *de simonia pun.* 12. *n.* 3. rem valde periculosam agnosces.

Quod si tamen pecunia vel aliud temporale pro nuda informatione, modo in Conclusiona allegato detur (prout fieri etiam in praxi impossibile non est)bene enim contingere potest, ut vix aliquis suis qualitatibus, & meritis confidens, præcise petat, ut de his Collator, vel Præsentator vere informetur, & propterea alteri pecuniam offerat, *simonia* non committitur, saltem cum pecunia modica, vel aliud temporale modici pretii sit æquivalens & correspondens labori, quem in facienda informatione alter subit. Nec refert, si dein talis informator suum officium excedat, laudes, preces & recommendationes addendo: dummodo hoc gratis, & non ad instantiam petentis beneficium, nec intuitu temporalis ex tacito vel expresso pacto faciat,

127 Quæritur II. An etiam *simoniacum* sit, Ministro, vel famulo Episcopi, Collatoris, ac Patroni dare, vel promittere temporale, non ut pro dante intercedat, aut ipsum commendet, sed tantum audientiam procuret, aditum faciat apud ipsum, monendo v. g. adesse, qui audientiam petit, vel aliquid proponera habet, aperiendo januam, aut monendo supplicantem, quando sit oportunum audientiæ tempus, &c. Resp. Pro hoc dare temporale, caret *simonia* Suarez *de simonia cap.* 53. *nu.* 17. Palao *de simonia punct.* 18. *n.* 5 illoque teste DD. omnes. Ratio est; quia hujusmodi obsequium, quod tali famulo, vel ministro præstatur, est quid mere temporale, & quid indifferena nullamque connexionem cum spirituali habens, & nulla etiam ratione, causa illius moralis est: consequenter temporale pro illo dare, aut promittere, omni labe *simoniæ* caret.

128 Imo ex eadem ratione non tantum memoratis Ministris, & famulis, sed etiam ipsis, qui pro aliquo ad obtinendum Beneficium intercedunt, potest promitti, & dari aliquid temporale, non quidem pro precibus intercercessione aut recommendatione, sed pro labore quem occasione hujus subire debent, v. g. eundo, & redeundo, vel scribendo supplicem libellum: ac multo magis, si propter operam alicui impensam, lucrum cessans, aut damnum emergens patiuntur. Dummodo non plus detur, quam hujusmodi labor, aut lucrum cessans, vel damnum amergens spectatis personę & aliis circumstantiis revera valet; alias enim *simonia* non evaderetur, uti bene observat Palao *l. c.* qui etiam cum aliis monet, pro labore, quem intercessores, aut recommendatores hujusmodi, eundo, redeundo, vel scribendo subeunt: temporale dare, aut præstare, valde periculosum, & ideo in praxi ab ao abstinendum esse; cum plerumque aut intuitu precum, & recommendationis, & non laboris temporale promittatur, aut certa in dando temporali, respectu laboris excedatur, sicque labes *simoniæ* contrahatur, hoc ipso, quod excessus ille non intuitu laboris, sed precum, aut Beneficii desiderati fiat.

129 Resp. II. Non est *simoniacum*, nec alia ratione illicitum, post preces, aut recommendationem in ordine ad obtinendum spirituale jam factis promittere, dare, aut præstare temporale; dummodo nullum tacitum vel expressum pactum de illo præcesserit. Communis, patetque ex dictis *num.* 887. si enim spirituali jam accepto licet ipsi etiam conferenti spirituale ex gratitudine promittere, dare aut præstare temporale, juxta *ib.* dicta, multo magis id promittere, aut dare intercessori, argumento desumpto a majori ad minus *l. in suis, in fine, ff. de liber. & posthum.* cum Concord.

130 Quæritur III. An *simoniæ*, & pœnarum contra illam statutarum reus sit, qui ficte promittit dare temporale pro spirituali, vel pro precibus, recommendatione in ordine ad spirituale obtinendum fundendis, aut qui falso simulat, gratum se fore dando temporale pro spirituali absque animo promissum adimplendi? Resp. quamvis talis gravissime peccet ratione scandali, quo alterum ad *simoniam* inducit, aut saltem inducere intentat, nihilominus ipse *simoniam* directe non committit, ac propterea nec pœnas illius ab Ecclesia statutas incurrit. *Prima* pars Conclusionis de peccato scandali est extra controversiam, nullaque indiget probatione. *Secundam* partem, quod *simoniam* directe non committat, docent Suarez *l.* 4. *c.* 42 *n.* 5. Eman. Roderiquez *V simoniae.* 56. *n.* 6. Sotus *de Just. l.* 9. *q.* 8 *n.* 5. *§. Dubium* Castro Palao *de simonia dis.* 3. *punct.* 6. *n.* 3. Lessius *de jud. & jure c.* 35. *dub* 1. *n.* 81. communis aliorum contra Navarrum *c.* 23. *n.* 106. Ratio est, quia deest essentiale requisitum ad *simoniam*, voluntas videlicet emendi, vel vendendi spirituale pro temporale, quam voluntatem utique revera non habet, qui illam se habere tantum fingit & simulat.

Tertia pars, quod talis non incurrat Iuris pœnas, sequitur ex *secundo*: hoc ipso enim, quod ficte promittens temporale pro spirituali, *simoniam* directe non committat, pœnarum illius coram Deo reus non est; præsertim cum odiosa & pœnalia sint strictæ interpretationis, *arg. l.* 42. *ff. de Pœnis & c. in Pœnis cap. odia, de R. J. in* 6. Et ideo hanc partem tenent etiam omnes *num. præc.* citati DD, ac ipse quoque *secundæ* parti alias contrarius Navarrus *Man. c.* 22. *num.* 166. 131

Quæritur IV. An *simoniam* committat, qui Beneficium ecclesiasticum alteri confert intuitu Consanguinitatis, affiniatis, vel amicitiæ? Resp. Negativa D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 5. *ad* 2. Navarrus *Man. c.* 23. *n.* 107. Azorius *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 2. cum communi aliorum contra paucos. Ratio est; quia nullum pactum nec tacitum, nec expressum intervenit, nec datur aliquid temporale pro spirituali, præsertim, cum ipsa consanguinitatis, & affinatis, aut amicitię, intuitus cujus datur spirituale, jam præexistat Et certe, si dare Beneficium Ecclesiasticum intuitu Consanguinitatis esset *simonia*, foret enim *simonia* intuitu consanguinitatis fundere pro aliquo preces, quod nemo adhuc somniavit. Peccatur tamen alio genere peccati, si ex tali respectu vel motivo Beneficia, aut alia spiritualia conferantur indignis, aut minus dignis, dignioribus neglectis. 132

Nec obstat *c. Nemo* 86, *hoc tit.* quia licet ex hoc capite habeatur, peccari, si intuitu consanguinitatis, familiaritatis, &c. spiritualia indignis conferantur, tamen ex illo non probatur, inde committi *simoniam*, præsertim quod ultima verba, quibus dicitur, *utrumque esse simoniacum*, non ad propria, ubi agitur de consanguinitate, sed ad alia referri possint ac debeant, ob rationem in Conclusione allegatam. 133

§. VIII.

De quibusdam Simoniis in specie, illis videlicet, quæ committuntur in Electione, Postulatione, Collatione, Præsentatione, Commutatione, & Resignatione Beneficiorum Ecclesiasticorum.

SUMMARIUM.

134 *Ratio ponendi hunc paragraphum.*
135 *Promittere, dare vel præstare temporale pro voto ad Beneficium, simonia est.*
Solvitur objectio. Ib.
Tria in Beneficio Ecclesiastico sunt consideranda, inter quæ jus percipiendi redditus est quid spirituali annexum. Ib.
136 *Si datur pro etiam per tertium, ignorante Electo, simoniaca, & nulla est electio.*
137 *Multæ Electiones præsertim Episcoporum, &c. sunt nullæ, & quare?*
138 *Pessime sibi & aliis consulunt qui pro aliquo* Simoniaco *procurant votum in Electione.*
139 *Sanctum statutum, & juramentum præsertim Ecclesiæ Fringensis ad evitandam omnem simoniacam Electionem.*
140 *Quod possint agere Legati Principum, vel alii ad sollicitanda pro aliquo vota deputati.*
141 *Rogare pro Beneficia, & illud ad preces conferre, non est* simonia.
142 *Pro Voto promittere Officium, aut Beneficium spirituale,* simonia est.

Etiam

143 *Etiam in electione Regularium facile committi potest* simonia.
144 Simonia *est dare temporale, ne eligatur dignus.*
145 *Dare temporale, ne eligatur indignus*, simonia *caret.*
146 *Nisi detur, ut loco indigni aliquis certus eligatur.*
147 *Dare temporale pro Confirmatione, aut ne impugnetur Electio*, simonia *est.*
148 *Compendiosa relatio casuum, quibus committitur* simonia *in Collatione, & Præsentatione Beneficiorum.*
149 *Et in Resignatione illorum usque ad n. 150.*
151 Simonia *est, resignare Beneficium cum conditione, ut Resignatarius solvat expensas in obtinendo prius beneficio factas.*
152 *Resignare Beneficium in favorem Tertii* simonia *est, nisi accedat consensus Papæ.*
153 *An resignans possit saltem aliquem commendare, & rogare pro illo, ut Beneficium resignatum eidem conferatur? Et n. præc.*
154 *Beneficium in favorem Tertii resignatum, non potest Episcopus alteri conferre.*
155 *In quibus casibus committatur* simonia *in Permutatione Beneficiorum?*
156 *Et constituenda pensione annua? Remissive.*
157 *Enumerantur personæ, quæ in* simoniaca *Collatione, vel Procuratione beneficiorum infici possunt* simoniaca, *usque ad n. 165.*

134 Visis iis, quæ de *simonia* in genere scitu necessaria sunt, vel magis utilia, quasdam in *simonias in* specie, illa nempe, quæ frequentiores, & Ecclesiæ magis nocivæ sunt, in hoc, & *sequenti §.* examinabimus. Quamvis enim ex hactenus de *simonia* in genere dictis, simoniæ in specie bene cognosci possunt; nihilominus quia in nonnullis speciales difficultates occurrunt, & specifica rerum tractatio rem pro praxi magis claram, captuque magis facilem reddit, de nonnullis in specie agere, utile duximus præsertim, cum non pauci sint, qui Doctores & doctrinas de *simonia* agentes, intellectu difficiles & obscuras conqueruntur; qui tamen re ipsa nolunt intelligere, ut Bene agant. Itaque.

135 Quæritur I. Quando? Quomodo? & a quibus committatur *simonia* in Electione, & Postulatione? Resp. I. Quicunque etiam ceteroquin dignissimus per se, vel per alium mittit, offert, vel dat, aut præstat temporale, sive sit *Munus a manu*, sive *a lingua*, sive *obsequio*, expresso vel tacito cum pacto, aut conditione, vel ea hoc motivo, ut ei in Electione, vel Postulatione detur Votum aliquod ad Beneficium, Prælaturam Ecclesiasticam, seu ut ad eam eligatur, aut postuletur, veram committit *simoniam*. Communis, imo post Decretum Innocentii XI. unanimis, & certa, per Jura supra jam allegata. Ratio est; quia quodvis Beneficium Ecclesiasticum est quid spirituale, consequenter offerre, dare, aut præstare pro illo temporale, *simoniacum* est, etiamsi temporale ex sola gratitudine tacite, vel expresse promittatur, modo aliquo ex allegatis super *n.* 151. Et habetur clarus textus *c. nobis h. t.*

Dices, temporale non dari, aut promitti ex eo, quod est in Beneficio spirituale, sed quod est temporale, pro jure videlicet percipiendo redditus temporales, quod utique est quid temporale, sicut ipsi redditus sunt quid temporale. Antequam ad hanc objectionem respondeatur; notandum, *Tria* in quovis Beneficio Ecclesiastico considerari posse I. Est ipsum Officium, & jus ac obligatio ad obeundas aliquas functiones spirituales. Et hoc omnino quid spirituale esse in confesso est. II. Et jus percipiendi redditus temporales ratione Beneficii, seu potius officii spiritualis, quod vi Beneficii præstatur; quod jus licet in se sit quid temporale, tamen quia spirituali adhæret, & annexum est, Officio nempe spirituali, a quo provenit, quid spirituale, seu potius spirituali annexum est. III. Sunt ipsi redditus, & fructus temporales, qui ex bonis Ecclesiæ seu Beneficii percipiuntur: & hi quid mere temporale sunt. Hoc notato respondetur. Jus percipiendi redditus est quid temporale: quantum in se spectatur, conceditur: quantum consideratur, ut quid annexum, & adhærens Officio, negatur.

Hinc unanimis & certa doctrina est, beneficium etiam qua jus percipiendi redditus temporales pro temporali: ut hoc pro illo dari absque *simonia* non posse *arg. can. si & seq. cau. 1. q. 3.* fere pro totum, & *c. 7. de transact. & c. querelam 7. h. t.* Etiamsi quis dicat, se officium & jus spirituale gratis dare, & solum vendere, seu dare pro temporali jus percipiendi redditus temporales, aut econtra: claris Juribus *can. si quis objecerit, 7. can. Salvator 8 & c fin. cau. 1. q. 3.* juncto *can. presb. cau. 1. q. 1.* Ratio assignatur *cit. can. quis objecerit, cau. 1. q. 3.* videlicet: quia *quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

Resp. II. *Simoniaca*, indeque nulla est electio, vel postulatio, si promittendo, offerendo, dando, aut præstando procurator unum, vel plura vota per Tertium, etiam ignorante illo, pro quo procurantur: nisi in hujus præjudicium fraudolenter fiat a Tertio. Rursus communis ac certa, per textum expressum *c. c. Nobis 34. h. t.* ubi ad propositum casum *quod cum quatuor essent a Capitulo Constituti, qui debebant quendam eligere in Plebanum, amici, ejus, de cujus Electione spes habebatur, uni vel omnibus Eligentium promiserunt, pecuniam se soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente postmodum est Electus &c.* Ita respondit Pontifex *quod nisi constaret, illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, ejus tamen electio, tanquam Simoniaca pravitate præsumpta, est penitus reprobanda.* Concordat *c. Matthæus 23. eod.* Licet enim Electus non sit in culpa, est tamen Electio vitiosa, quia Eligentes *simoniace*, consequenter in forma Electionis peccant, sicque nulliter eligunt, ubi bene ibidem advertit Gl. *V. Reprobanda, arg. c. Cumana, & c. Ecclesia vestra, de Elect.* 136

Infertur I. Plures revera fuisse, & esse nullas electiones Episcoporum, Præpositorum, aliorumve Prælatorum, nec non Canonicorum, & Beneficiatorum, quæ per Electionem conferuntur: quia plures videmus, & audimus, quod vacantibus Ecclesiis, præsertim Cathedralibus mittantur, & deputentur aliqui a magnis Principibus aut aliis, qui promittendo, offerendo, uni & pluribus Eligentibus obsequia, aut gratias temporales præstandas ipsis Eligentibus, aut illorum familiæ consanguineis, &c. procurant, sollicitant, & obtinent Vota pro hoc, vel illo quem Princeps hujusmodi electum cupit; quia omnes hujusmodi Electiones nullæ, etsi unus tantum eligentium, intuitu talis *Simoniacæ* sollicitudinis votum det, & id fiat ignorante illo, pro quo votum procuratur. 137

Castro Palao *de simonia punct. 25. n. 3.* nulla allegata ratione, nec Jure limitat conclusionem in casu, quo unus quidem, vel plures in electione Votum *simoniace* dederunt alicui, major tamen, & ad Canonicam Electionem sufficiens pars eundem legitime; & absque *simonia* elegit, tali enim casu electionem validam esse, ait, citatque pro se Abbatem *in c. Cum super de offic. delegat.* & Garciam *p. 5. c. 3 num. 74.*

Verum Limitatio hæc manifeste adversatur claro textui *c. c. Nobis h. t.* ubi expresse dicitur, irritandam esse Electionem, si vel *uni* ex quatuor eligentibus promittitur pecunia; *uni, vel omnibus Eligentibus.* Est insuper contra torrentem DD præsertim in hoc Capitulum scribentium, ut Jo: Andreas *n. 1.* in verbo *uni*, Anchoranus in *notab. 2.* Cardinal *in ult. q.* Barb *nu. 2.* Fagn. *n. 3 4. & 16.* & apud hunc Jo: de Anan. Marian. Sacin. omnes *in Notabili* 1. Navar. *in Man. c. 23.* & alios plurimos, qui omnes ob claritatem textus uno ore fatentur, electionem esse *simoniacam* & nullam, etsi uni soli temporale pro voto daretur, reliquis cunctis rite, & legitime eligentibus, prout etiam decidit Rota apud Farin. *dec.* 21.

Male etiam pro se Castro Palao citat Abbatem, & Garziam; siquidem hi DD. in loco per illum citato, non loquuntur de casu *simoniæ*, in alio autem loco cum reliquis DD. omnino conveniunt, expresse docendo, Electionem *simoniacam*, & nullam esse, si vel *uni* duntaxat temporale detur pro voto, uti videre est apud Abb. *in c. c. Nobis h. t. notab. 1.* & Garciam *p. 8. c. 1. n. 101. & seq.*

Aliud est in Præsentatione, qua plures Patroni ut singuli, non jure communitatis, vel Collegii præsentant, & sunt tot Præsentationes, quot Patroni, una Præsentatio *simoniaca* & vitiosa non vitiat aliam, nec influit in illam, uti fit in Electione, & præsentatione illa, qua omnes procedunt jure Communitatis, & Collegii indeque fit, quod electio ab uno *simoniace* commissa in suo sensu afficiat totam

tam

tum, uti magis declarant Garcias, & Barbosa *l. c.* accedente præsertim in clara dispositione Juris. Ceterum

138 Infertur II. Non tantum malitiose, sed etiam imprudentissime agere Parentes, Consanguineos, aut alios quoscumque tandem, qui Electionem, aut Postulationem, alicujus certi cupientes, promittendo, dando, aut præstando quid temporale, unum vel plura Vota pro illo procurant; qui hac sola ratione faciunt, quod præter peccatum *simoniæ*, quo se una cum Eligentibus coinquinant, Electio hujus necessario fit nulla, consequenter ille pro quo ita laborant, Beneficium Episcopatum v. g. obtinere, & acceptare non possit; & si nihilominus re ipsa acceptet, id nulliter faciat, fructusque nulliter recipiat, nec non in continuis, iisque gravissimis peccatis mortalibus, in evidentissimo periculo æternæ damnationis existat, a quo liberari non potest, donec fructus perceptos restituat, beneficium dimittat, vel facta restitutione perceptorum, pro futuro Dispensationem obtineat, quæ tamen difficillime obtineret juxta dicenda infra *§.* 14. Accedit, quod præter recensita mala, alios etiam pessimos habeat exitus talis Electio, & Ecclesia ex variis causis miserrima existente, sub tali nulliter Electo, consequenter falso Pastore.

139 Ad grandia hujusmodi evitanda mala, nonnullæ Ecclesiæ, & quidem in specie Ecclesia Cathedralis Frisingensis sancte, & provide statuerunt, quod Reverendissimi Eligentes ante Electionem sub juramento obstringere se debeant, quod nullum eligere, nullique votum suum dare velint, qui directe, vel indirecte prece, vel pretio electionem, vel postulationem procurare attentavit, prout patet ex adhortatione Reverendissimi Decani ante Electionem ad Reverendissimos DD. Canonicos, & horum juramento ante eandem præstando;

Exhortatio Reverendissimi Domini Decani ad DD. Canonicos.

Sicut boni operis fructum sibi comparat, qui rectum tenet in Eligendo Episcopum huius Ecclesiæ Judicium, ita gravi smetipsum afficit damno, qui Ecclesiæ præficit indignum. Ideo Charissimi Confratres Deum habeatis præ oculis, cujus causa nunc agitur, qui faciant sibi eum, & B. V. M. nec non SS. Corbinianum ac Sigismundum hujus Ecclesiæ Patronos, adversarios, nec ipsos abducant odium vel favor, qui humanos solent pervertere sensus, non timore, non pecunia, non Lucro suo prospiciant, sed præferant utilitatem Ecclesiæ, & Capituli, terrenæ suæ voluptuti. Ideo adjuro ipsos per Deum vivum, & in virtute Spiritus S. ac sub periculo animæ suæ, ut consentiant in eum, & nominent, quem credunt in Conscientia sua meliorem, & in spiritualibus, ac temporalibus utiliorem pro regimine Episcopatus hujus Ecclesiæ.

Domini Eligentes secundum ordinem præstant Juramentum tactis SS. Evangeliis, in hunc modum.

Ego N. N. Juro, & promitto Omnipotenti Deo, B. V. M. & SS. Corbiniano, ac Sigismundo Cathedralis huius Ecclesiæ Patronis, eum eligere seu postulare, quem credam futurum Ecclesiæ prædictæ spiritualibus, & temporalibus utiliorem, nec illi vocem dare, quem verisimiliter scivero, promissione aut datione alicujus rei temporalis, seu prece per se, seu per aliam personam interpositam, aut alias qualitercumque: directe, vel indirecte pro se electionem, aut postulationem procurasse, vel procurare, Ita me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.

140 Illud tamen de jure communi prohibitum non est, quod Principes, & Magnates, vel alii informent aut informari faciant Eligentes, eisque demonstret, ut ad memoriam reducant merita, & qualitates certi alicuius subjecti eligendi, vel merita Domus, ac Familiæ, ex qua tale subjectum est; vel, quod demonstret, quantum intersit Ecclesiæ, & quam utile ei sit, hunc præ alio eligere, concurrentibus temporum, & revolutionum, &c. circumstantiis; tum enim juxta dicta *n.* 117. liceat ex *gratitudine*, seu ad satisfaciendum obligationi *antidorali*, post acceptum, temporale conferre spirituale, aut econtra; utique licebit etiam bona collata referre, & in memoriam revocare: pariter cum in Electione attendi debeat ad qualitates eligendi, & utilitatem ecclesiæ, procul dubio etiam licebit de iis informare Eligentes. Dummodo semper absint promissiones, aut minæ, quæ Eligentibus, aut eorum Familiis, consanguineis, propinquis, familiaribus &c. fiant.

141 Porro *simonia* caret, per se, vel per alium rogare, ut quis ad Dignitatem, Episcopatum v. g. præ alio eligatur juxta dicta *supra*; Sicuti etiam *simonia* non est, preces ad Dignitatem talem conferre. Utrum autem etiam alio vitio careant ob similes preces, Beneficium, aut Dignitatem Ecclesiasticam conferre, alterius est indaginis: Illud certum est, quod in Ecclesiis, in quibus habent formam juramenti supra allegati (uti Frisingæ habet) nullus licite dare possit Votum illi, qui per se, vel per alium pro Voto in sui favorem rogat. Quamvis nihilominus Vota ad preces hujusmodi data, & Electio inde secuta valida sint. Possunt etiam Reverendissimi Eligentes similem jurandi formulam tollere, vel mutare, & juxta communem formam Juris in Electione procedere. Quo casu valide, & licite datur Votum etiam tali, qui per se, vel per alios pro votis sollicitat: dummodo cæteroquin requisitas qualitates habeat, & consideratis considerandis pro hic & nunc dignior; seu concurrentibus, aut existentibus pro tunc circumstantiis utilior sit Ecclesiæ; eo quod gravis sit obligatio ad beneficia *curata*, præsertim vero ad Episcopatum eligere digniorem, id est, Ecclesiæ utiliorem, prout amplius dictum est *lib.* 1. *tit.* 6. *a n.* 237.

142 Resp. III. *simonia* est etiam Electio, vel Postulatio, si quis pro voto alteri promittit Beneficium aut Officium Ecclesiasticum, seu spirituale, & multo magis si sit reciproca talis promissio, aut pactum v. g. *Si dederis mihi Votum, dabo tibi illud beneficium; vel dabo tibi votum, si dederis mihi illud Officium, vel Beneficium*, Barbosa *in c. De hoc*, 11. *h. t. n.* 3. Azorius *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 4. Pirh. *de Simonia*, *h. t. n.* 87. *arg. c. e. de hoc* 11. *h. t.* ubi Episcopus Oxoniensis ex eo, quod ante Electionem uni beneficium, alteri Prioratum promiserit, *simoniacus* reputetur. Et quamvis *simonia* hujusmodi non sit Juris Divini, sed Ecclesiastici duntaxat, si promittitur beneficium, aut Officium spirituale, tamen grave peccatum, & pœnarum Juris Inductivum est juxta dicenda infra, *§.* 11.

143 Colliges facile contingere posse, quod etiam apud Regulares in Electione Prælatorum *simonia* committatur, uti consideranti patet.

144 Resp. IV. Quamvis *simonia* committat, qui promittit, aut dat temporale, ne votum detur alicui revera digno, tamen ab eadem immunis est, qui dat, aut promittit temporale, ne eligatur indignus, aut minus dignus. *Primam* Conclusionis partem tenet Glossa *in c. Nemo*, 14. *h. t. V. Celet.* & ibi Abbas *n.* 1. Pirhin. *h. t. n.* 87. *arg. can. Nullus Episcopus*, 124. *§. qui autem*, *cau. q.* 1. Ratio est, quia, ut bene observat Abbas *l. c. simonia* est; non tantum si datur spirituale pro temporali, sed etiam si quis spirituale, quod impendere quis tenetur, pro temporali commodo dare, vel præstare omittit.

145 *Secundam* partem tenet Lessius *l.* 2. *cap.* 35. *dub.* 19. Azorius *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 7. Palao *de simonia punct.* 20. *n.* 8. *Manual. c.* 23. *n.* 102. *§.* 8. Pirh. *h. t. n.* 87. Sotus, Cajetanus, Suarez & alii, *arg. c. dilectus h. t. n.* 87. Ratio est: Tum quia in tali casu non datur temporale pro spirituali, sed ne spirituale indigne, & male conferatur: Tum, quia juxta dicenda infra *§.* 15. licitum est, per temporale redimere injustam Vexationem Ecclesiæ.

146 Notandum tamen cum Azorio, Lessio, & aliis *l. c.* quod licet *simoniacum* non sit, absolute & simpliciter dare, vel promittere temporale, ne indignus, aut minus dignus eligatur, *simoniam* tamen committat, qui dat temporale, ut neglecto minus digno certus aliquis in specie, etsi cæteroquin dignissimus eligatur; sic enim jam datur temporale pro spirituali, Electione videlicet certæ personæ.

Resp. V. Non tantum ante, sed etiam post electionem, vel Postulationem committi potest *simonia*, præsertim vero in duobus sequentibus casibus. *Primo*, si datur, vel promittitur temporale pro confirmatione obtinenda. *Secundo*, si datur, vel promittitur temporale, ne contradicatur

aut

aut ne Postulatio, vel Electio impugnetur ab aliquo, qui justam impugnandi, vel contradicendi causam habet. *Prima* pars est certa, & patet manifeste ex *c. sicut tuis*, 33. *h. t.* ubi *simoniacum* expresse declaratur, offerre, vel dare temporale pro Confirmatione, eo quod Confirmatio revera sit spirituale aliquid.

Secunda pars est communis, patebitque ex dicendis infra *§. 13. a n. 46.* ubi agemus de redemptione vexationis justæ, ac injustæ.

148 Quæritur II. Quomodo? quando? Et a quibus committatur *simonia* in Collatione, & Præsentatione Beneficiorum? Resp. Ad hoc quæsitum jam patere ex dictis; quæ proin solum breviter recapitulando dicimus, quod *simoniam* committatur. I. Si quis temporale promittit, dat, aut præstat tacito vel expresso pacto, conditione, aut motivo, ut eidem conferatur Beneficium, vel præsentetur ad illud, aut econtra, si fit Collatio, aut Præsentatio ad beneficium, ut detur, aut præstetur temporale juxta dicta *a n.* 135. II. Si fit sub spe, casu quo consecutio spiritualis per temporale, aut econtra *principaliter* intendatur, juxta dicta *n.* 87. Secus si principalis intentio quid aliud respicit. III. Si temporale pro collatione, aut Præsentatione facienda, aut econtra promittitur ex titulo *gratitudinis* per dicta *n.* 107. Secus si post Collationem, sine ullo antecedenti tacito vel expresso pacto datur temporale, aut post acceptum temporale, datur Beneficium ex sola *gratitudine* ad satisfaciendum obligationi *antidorali*, juxta dicta *n.* 116. *& seqq.* IV. Si datur temporale pro precibus, aut recommendatione in ordine ad obtinendum beneficium a Collatore, vel Præsentatore, juxta dicta *a n.* 122. Non item, si datur pro simplici informatione, aut procuratione audientiæ, &c. juxta dicta *n.* 125. V. Quod *Simoniam* directam, & pœnam inductivam non committat, qui ficte promittit temporale pro spirituali, aut econtra, juxta dicta *n.* 103. Sicut nec si intuitu consanguinitatis, aut ex timore mali temporalis beneficium conferatur, per dicta *n.* 132.

IV. Quod *simonia* committatur in casibus *a n.* 73 positis.

149 Quæritur III. Quando? Et quomodo committatur *simonia* in Resignatione beneficiorum? Resp. Ad illud quoque quæsitum patere tum ex dictis *lib.* 2. *tit.* 9. *de Renuntiatione* §. 4. & 5. Tum ex dictis in præsenti Titulo de *simonia*, quæ tamen pro majori commoditate Lectori breviter recapitulando dicimus, quod *simonia* certo committatur.

I. In cunctis casibus, in quibus juxta *n. præc.* committitur in Collatione, & Præsentatione per Jura, & rationes ibidem *Remissive* allegatas, & dicta *lib.* 2. *tit.* 9. *de Renuntiatione* §. 4. & 5.

150 II. Committitur *simonia juris* saltem *Ecclesiastici*, si fit cum aliquo qualicumque pacto, conditione, vel modo (etsi vi illius non detur temporale pro spirituali, aut econtra) propria authoritate apposito, per dicta *cit. lib.* 1. *tit.* 9. *de Renuntiatione a n.* 80.

151 III. Committitur *simonia*, si fit Resignatio cum conditione aut pacto ut Resignatarius Resignanti solvat expensas, quas in assecutione Beneficii fecit, juxta dicta *cit tit.* 9. *de Renuntiatione n.* 76. Imo *simonia* est, resignare cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas cæteroquin ab utroque faciendas pro expeditione Litterarum ratione Resignationis faciendarum, per dicta *ib. n.* 79.

152 IV. Committitur *simonia juris* saltem *Ecclesiastici*, quotiescumque absque consensu summi Pontificis fit Resignatio in favorem Tertii, seu non aliter, per dicta, & fuse probata *cit. lib.* 1. *n.* 9. *a n.* 103. ubi tamen *a n.* 112. addimus, non esse *simoniacum*, nec alia ratione in Jure communi Corpori Juris inserto prohibitum, si quis dum libere, & pure resignat beneficium in manus Papæ, inferioris, Episcopi v. g. eidem certum aliquem commendet, simulque roget, ut huic conferre Dignetur Beneficium resignatum; cum vi talium precum Episcopus non obligetur tali recommendato Beneficium resignatum conferre, quamvis possit, si alias idoneus sit; per dicta *ib.*

153 Dicitur tamen notanter, *de Jure communi Corpori juris inserto* non esse prohibitum Resignanti, aliquem certum recommendare, & pro illo rogare, nec Episcopo, talem respuere; quia etiam hoc prohibitum est ex speciali Constitutione Pii V. licet in aliquibus locis quoad hoc punctum in tanto rigore illa Constitutio usu non sit recepta, prout *cit. tit.* 9 *n.* 124 *de Renuntiatione* diximus. Et certe, quod in pluribus Germaniæ Diœcesibus quod illud punctum receptum non sit, constat cum passim videamus, quod, dum aliquis resignat, certam aliquem ad beneficium recommendet, & pro eo preces interponat, quas etiam Episcopus, etsi non teneatur, plerumque exaudire solet, si commendatus cæteroquin est dignus.

Porro illud etiam *cit. loc. n.* 120. diximus, quod si quis proprie in favorem, & *non aliter* resignare velit, Episcopus non posse Resignationem acceptare, & postea conditione tanquam turpi rejecta Beneficium resignatum conferre alteri. 154

Quæritur IV. Quando? & quomodo committatur *simonia* in permutatione Beneficiorum? Resp. I. Committitur primis omnibus illis modis, quibus eam committi diximus in Collatione, & Præsentatione beneficiorum, juxta dicta *n.* 148. per jura, & rationes remissive ibi allegatas. 155

II. Specialiter committitur *simonia Juris* saltem *Ecclesiastici*, si privata authoritate, quacunque tandem conditione fiat permutatio beneficiorum per dicta *lib.* 1. *tit.* 9. *de Renuntiatione*, *a n.* 82.

III. Committitur *simonia*, & quidem Juris Divini, si sine consensu summi Pontificis in Permutatione inæqualitas Beneficiorum quoad *fructus*, aut dignitatem &c. pensione annua, vel pecunia, vel alia re temporali compensatur casu quo, beneficia in titulum possideantur, secus si jure proprietatis possideantur, per dicta *l.* 3. *t.* 19. *a n.* 25.

Quæritur V. An? quomodo? & qua authoritate absque labe *simoniæ* fieri possit Permutatio, & Resignatio beneficiorum cum reservatione pensionis annuæ? Resp. Ad hoc patere *lib.* 3. *t.* 12. *ut Beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur*, §. 4. *per totum.* 156

Quæritur IV. Quinam? Et quot personæ in conferrendis, vel acquirendis beneficiis labe *simoniæ* contaminari possint? Resp. Plures, præcipue vero sequentes I. Omnes illi, qui pro temporali obtinendo, beneficium ipsimet conferunt, vel ad illud præsentant, eligunt, postulant aut illud resignant, permutant, &c. 157

II Omnes illi, qui per se vel alios temporale, ad beneficium pro se obtinendum offerunt, promittunt, præstant, &c. 158

III Omnes illi, qui pro tertio aliquo etiam ignorante, v. g. Filio, Fratre, Consanguineo, per oblationem aut præstationem rei temporalis procurant beneficium, uti præter dicta claro patet. ex *c. Sicut tuis*, 33. *h. t.* ubi hujusmodi procurantes *simoniæ* rei, & pœnis digni expresse declarantur. Nec excusantur, quod non pro se, sed pro alio per temporale procurent spirituale; sicut enim a furto non excusatur, etsi quis non pro se, sed pro alio furetur, ita nec a *simonia* excusabitur, qui non pro se, sed pro alio spirituale per temporale, aut econtra procurat; cum non minus huic procurationi definitio Simoniæ, quam illius lationi definitio furti conveniat. 159

IV. Omnes illi, qui promittunt, dant, vel præstant temporale pro precibus aut commendatione in ordine ad obtinendum beneficium, juxta dicta *n.* 122. 160

V. Omnes enim illi, qui intuitu promissi, aut præstiti temporalis preces aut recommendationem pro dante, aut promittente interponunt in ordine ad obtinendum pro eo beneficium, Navar. *Man. c.* 23. *n.* 106. Silvester, *V. simonia. q.* Innocentius *in c. tuam, de ætate, & qualit. Ordinand.* Felin. *in c. Tanta, h. t.* Layman *de simonia*, §. 6. *n.* 65. cum communi *arg. can. Præsentium*, 3. *cau.* 1. *q.* 5. *c. sicut tuis*, 33. *h. t.* juncta *Extrav.* 2. *h. t.* Ratio est, quia paria sunt, ajunt citati DD, dare Collatori, & dare Mediatori, ut moveat Collatorem ad dandum beneficium, atqui si datur Collatori temporale, ut beneficium conferat, dans & acceptans sunt *simoniaci*; ergo etiam si datur Tertio, dans, & tertius ille acceptans incurrent *simoniam*. Accedit, quod qui temporale, preces, aut recommendationem interponit ad obtinendum spirituale, *moraliter* censeatur etiam ipsemet dare spirituale pro temporali, ergo. Vide etiam dicta *n.* 122. 161

§. IX.

De Simonia, quæ committitur in ingressu, de receptione ad Religionem.

S U M M A R I U M.

162 *Dare, vel accipere temporale pro ipso ingressu, aut receptione ad Religionem*, simonia est.
Referuntur specialia ad propositum ex Jure. Ib.
163 *Inops, Monasterium potest petere, & accipere temporale pro honesta sustentatione ingredientis.*
164 *Solvuntur Objectiones: usque ad n. 169.*
169 *Si Monasterium non est inops*, simoniam committ*it*, *si sub prætextu sustentationis temporale datur, vel accipitur ab ingredientibus.*
170 *Et quidem Iuris Divini. Et n. seq.*
172 *Idque etiam procedit de opulentis Monasteriis Monialium.*
173 *Solvuntur Objectiones ad n. 181.*
Contraria Monialium Consuetudo illicita, & invalida est, ibid. & n. seq.
175 *Non datur in contrarium, privilegium.*
176 *Tum, quia nihil valet: tum quia tantum a pœnis, non item ab ipsa* Simonia *eximit Moniales. Et num. seq.*
178 *Multæ Moniales* Simoniam *committunt.*
179 *Non est durum nec præjudiciosum Regularibus, nil exigere ab ingredientibus. Et n. seq.*
180 *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*
181 *Possunt Regulares etiam divites, gratis oblata ab ingredientibus accipere.*
182 *Et cum eorum Consanguineis pascici de certa quantitate, cum conditione renuntiandi hæreditati futuræ.*
183 *Compendiosa relatio Casuum, in quibus etiam Moniales committunt* simoniam.
184 *Inter quos est, si pauperes Moniales plus exigunt ab ingrediente, quam ad illius sustentationem necesse est.*

RAro quidem his temporibus Quæstio auditur, aut timor concipitur, an non in admittendo ad Religionem vel Professionem committatur *simonia*? qui tamen sæpe concipi posset, ac deberet, ut patebit *ex seq.*

162 Quæritur I. An? & quando committatur *simonia* in receptionem ad Religionem, vel Professionem? Resp. I. Si exigitur, promittitur, datur, aut præstatur temporale quid pro ipso ingressu ad Religionem, vel admissione ad professionem, vera committitur *simonia*, & quidem Juris Divini. Est certa & unanimis, claris Juribus *c. Non satis h. t.* ubi Summarium sic habet: *simoniacum est, pretium recipere pro ingressu Religionis.* Textus vero, *Tam ille, qui dederit, quam ille, qui receperit, vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum.* Concordat *c. veniens* 19. *eod.* ubi etiam reprobatur consuetudo contraria, & *c. Dilectus* 30. *h. t.* ubi injungitur Episcopis, ut pœnis Canonicis procedant contra *simoniace* recipientes, & ingredientes ad Religionem, non obstante multitudine delinquentium, ac *c. quoniam* 40 *eod* Specialiter vero *extrav. Sane*, 1. *h t.* ubi præmissa execratione *simoniæ*, quæ in ingressu, vel admissione ad Religionem committitur, & contraria consuetudine tanquam corruptela reprobata, *simoniaci*, & pœnarum rei declarantur etiam illi, *qui ia personarum ad Religionem receptione, ante vel post illam quoscunque pastus, prandia, cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, sive quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda; directe vel indirecte petere, vel exigere quovis modo præsumunt: sed eas potius cum omnimoda pietate suscipiant, ac in victu & vestitu sicut alias personas suarum Ecclesiarum, & Monasteriorum &c. sincere charitate pertractent. Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure, & sponte, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare, vel afferre Ecclesiis &c. voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi.* Ratio est; quia Religio omnino est quid spirituale, consequenter pro admissione ad eam etiam in Novitiatum *simonia est.*

163 Resp. II. Si Monasterium aliquod est inops, mediis vel redditibus non sufficienter fundatum, licite, consequenter absque *simonia* peti, & accipi possunt temporalia ab ingredientibus Religionem, non quidem pro ipso ingressu, seu non pro admissione ad Religionem, vel Professionem, sed pro honesta sustentatione ingredientis, D. Thoma 2. 2. *art.* 3. *ad* 4. Marchant. *tom.* 3. *tr.* 10. *t.* 6. *q.* 10. *conc.* 1. Sylvester, *V. simonia*, *q.* 15. *dict.* 2. Lessius *lib.* 2. *c.* 35 *dub.* 12. *assert.* 3. Laym. *de simonia*, *n.* 38. Navar. *de Reddit. Eccl q.* 1. *mon.* 61. Tambur. *de jure Abb. tom.* 3. *disp.* 6. *q.* 9. Pirhing. *h. t. n.* 59. cum communi aliorum tam Theologorum quam Canonistarum, cum Glossa *in c. quoniam*, 40. *h. t. V. paupertatis*, & expresse concedit Clemens VII. uti habetur apud nos *in Compendio Privil. V. Moniales*. Ratio est, quia in tali casu non datur, nec exigitur temporale pro spirituali, ingressu videlicet in Religionem, sed ut quid necessarium pro victu, vestitu, ac honesta sustentatione ingredientis, quod etiam quid mere temporale est.

Nec obstat *Extravag.* 1. *h. t.* ubi etiam pro victu, & vestitu ingredientis, aliquid exigere, ut *simoniacum* damnari videtur. Resp. enim, *Extrav.* illam non esse intelligendam de Monasteriis pauperibus, sed de divitibus, vel saltem talibus, quæ sufficientia media pro sustentatione ingredientis jam habent, uti aperte colligitur ex textu, quo dicitur, ut suscipientes ingredientem, *in victu, & vestitu, sicut alias Monasterii personas tractent*, quod Papa dicere non potuisset, si etiam de Monasteriis media ad id sufficientia non habentibus locutus fuisset. Accedit, quod *eit. Extrav.* præter additionem novarum pœnarum nihil novi statuat, sed tantum renovet, & confirmet Jura antiqua (prout patet ex illis verbis, *quamvis sit eis a Iure prohibitum*) Jura autem antiqua Conclusioni non adversantur; ergo. 164

Dices, *c. Quoniam* 40. *h. t.* tanquam *simoniacum* prohibetur, etiam sub prætextu paupertatis aliquid temporale exigere ab ingredientibus Religionem; ergo etiam tenue, & inops Monasterium non potest aliquid pro honesta sustentatione exigere ab ingredientibus. Resp. cum DD. & Glossa *c c. quoniam*, non prohiberi ex causa veræ, sed ex prætextu & sub colore paupertatis falsæ & fictæ aliquid ab ingredientibus exigere. Vel dic, ibi tanquam *simoniacum* prohiberi, ne Monasterium cæteroquin inops sub prætextu vel ex causa paupertatis plus exigat, quam pro sustentatione talis personæ necessarium; quia tunc revera non amplius pro honesta sustentatione, sed pro ipso ingressu, consequenter *simoniace* exigeretur illud superfluum, uti magis dicetur inf. a *n.* 184. 165

Instabilis *c. Periculosa unic.* §. *Sane de stata regular. in* 6. *Districtius*, inquit Pontifex, *prohibemus, ne in Monasteriis Mendicantium aliquæ recipiantur in Sorores, nisi quot poterunt de ipsorum Monasteriorum bonis, sive proventibus absque penuria sustentari; si secus autem actum fuerit, irritum decernentes.* Quod idem statuit, & ad omnia Monasteria virorum, & mulierum extendit *Conc. Trid. sess.* 25. *de Reg. c* 3. illis verbis: *in Monasteriis tam virorum, quam mulierum bona immobilia possidentibus, sive non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ut imposterum conservetur qui ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari.* Cui accedunt plures aliæ Constitutiones, & Decreta Pontificia ad ipsum expresse statuentia; inter quas constitutiones etiam est celebris illa Clementis VIII. Constitutio pro Reformatione Regularium edita, quæ incipit: *Nullum omnino*, estque 6. *Bullar. Cherub.* inter constitutiones dicti Pontificis, ibi §. 6. ita statuit. *In unoquoque Conventu Fratrum is tantum deinceps constituatur, & imposterum retineatur numerus, qui ex redditibus illius propriis, vel ex communibus, consuetis, vel etiam singulorum eleemosynis, alisque quibuscunque obventionibus, in commune, ut præfertur, conferendis, commode possit sustentari.* 166

Ex his itaque Juribus, ita argumentari quis posset: vel Monasterium est opulentum; aut saltem ita constitutum, ut vel ex propriis redditibus, vel consuetis eleemosynis possit Candidatum sufficienter alere, vel non est ita constitutum; Si *primum*; palam & quasi ab omnibus concessum est, quod sub prætextu insufficientiæ, vel pro sustentatione supplicantis nil exigere valeat, uti adicenda infra *n.* 169. Si *secundum*, jam hoc ipso non potest supplicantem recipere ad Religionem ob Jura *n. præc.* allegata: consequenter etiam inops Monasterium ab ingrediente pro 167

su-

ſuſtentatione illius exigere aliquid non poteſt, quin labem *ſimoniæ juris* ſaltem *Eccleſiaſtici* contrahat.

168 Verum ad allegata, & argumentum inde factum Reſ. His efficaciter nil probari contra Concluſionem: Tum quia dotes, & alia bona temporalia, quæ ſive mulieres, ſive viri pro honeſta ſuſtentatione inopi Monaſterio tribuunt, bene poſſunt venire vel nomine conſuetarum eleemoſynarum (nam conſuetum eſt, ut tribuantur) vel ſaltem nomine aliarum obventionum, conſequenter, cum Bulla Clementis VIII. ad mentem Conc. Tr. dicat, poſſe conſtitui & conſervari in unoquoque Conventu talem numerum Fratrum &c. *Qui de conſuetis, ſive communibus, ſive ſingulorum eleemoſynis, aliiſve quibuſcunque obventionibus commode ſuſtentari poſſit*, minime agit contra allegata Jura, ſi inops Monaſterium Supplicantem ſuſcipit, qui bona temporalia ſeu ſanctas obventiones Monaſterio offert, ex quibus ipſe commode ſuſtentari valet. Tum etiam; quia etſi dato, non conceſſo, Concilium, & Bulla in ſenſu adverſariorum loquerentur, tamen Concluſioni non obeſſet, eo quod in hoc ſenſu vel non eſſet recepta, vel certe conſuetudine legitime præſcripta iterum abrogata; cum plurimis annis paſſim videamus, Candidatos cum conditione vel pacto certa tribuendi Monaſterio inopi bona temporalia (utique pro honeſta ſua ſuſtentatione) ſuſcipiantur, quæ conſuetudo utpote ſubiſt. legi humanæ contraria, valida & licita eſt, *arg. c. fin. de conſ.*

169 Reſp. III. Si Monaſterium eſt opulentum, aut ſaltem ita fundatum, taleſque habens redditus, de quibus eos, quos ſuſcipit, ſufficienter ex eo commode ſuſtentare valeat, *ſimonia* committitur, etiam ſi ſub titulo ſeu prætextu ſuſtentationis, ab ingredientibus temporale exigitur, vel ſi cum eis fit pactum, aut conventio de dando temporali prætextu ſuſtentationis, Marchant. *t. 3. tr. 10. tit. 6. q. 10. concl. 4.* D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *ar. 3. ad* 4. cum communiſſima aliorum, perſ̃juta *n.* 162. allegata. Ratio eſt, quia ſi Monaſterium eſt opulentum, vel tot habet redditus, ut ſuſceptos commode ſuſtentare valeat, ſub titulo ſeu prætextu ſuſtentationis aliquid exigere non poteſt eo quod juxta communem omnium, redditus Monaſterii ſint redditus Eccleſiæ ad ſuſtentationem Membrorum illius ſeu Religioſorum gratis faciendam ordinati, ita ut hoc ipſo, quod quis ad religionem ſuſcipiatur, habeat jus ad ſuſtentationem ex redditibus Monaſterii capiendam, ergo ſub titulo ſuſtentationis, temporale ab ingrediente, exigi non poteſt: conſequenter, ſi ſub hoc titulo alquid exigitur, ſub falſo prætextu, revera autem pro ipſo ingreſſu, ſicque *ſimoniace* exigitur; cum alius titulus allegari non poſſit.

170 Et quidem ex hac eadem ratione aperte colligitur, hanc *ſimoniam* non tantum eſſe juris eccleſiaſtici, prout nonnulli volunt, uti Palao *de ſimonia pun.* 18. *n.* 3. ſed etiam Divini, cum enim juxta unanimem ſit *ſimonia Juris Divini*, ſi pro ipſo ingreſſu religionis exigitur temporale per dicta ſupra *n.* 160. In caſu autem Concluſionis, temporale revera exigatur pro ipſo ingreſſu, (Titulo ſuſtentationis falſe allegato) evidens videtur; *ſimoniam* hanc eſſe *Juris Divini*, prout expreſſe etiam fatetur Marchant. *l. cit.* & fateri quoque debent cæteri DD. hoc ipſo, quod ex allegata *n. præc.* ratione Concluſionis probent, *ſimoniam* committi, ſi Monaſterium ſufficientes habens redditus, exigit temporalia ab ingredientibus etiam ſub prætextu ſuſtentationis.

171 Porro hanc *ſimoniam* eſſe Juris Divini, probatur inſuper ex Jure *c. quoniam* 40. *h. t.* quod fuit in Concilio Generali editum, ubi antequam ad Conſtitutiones, & pœnas Eccleſiaſticas devenitur; præſupponitur, eſſe *ſimoniam* utique Juris Divini, quando etiam Moniales temporale quid exigunt a Suſcipiendis ſub prætextu paupertatis; id eſt, quaſi indigerent pro honeſta ſuſtentatione; cum tamen ſufficientia jam habeant. pariter tanquam *ſimoniam* Jure Divino id ſupponit, & dein primum novas pœnas Eccleſiaſticas ſuperimponit *Extrav. Sane h. t.* ubi etiam conſuetudo contraria, *Corruptella* eſſe declaratur, imo jam pridem a SS. Canonibus reprobata *abuſio* dicitur.

172 Reſp. IV. Non tantum in Virorum, ſed etiam monialium Monaſteriis opulentis, vel ſaltem ſufficientes redditus pro honeſta ſuſtentatione habentibus committitur *Simonia Juris Divini*, ſi aliquid temporale ab ingredientibus exigitur, etiam ſub titulo, ſeu prætextu honeſtæ ſuſtentationis, ita expreſſe Marchant. *cit. t. 3. tr. 1. C. tit. 6. q. 10. concl. 5.* Roderiq. *tom.* 2 *q.* 49. *art.* 2. dicens, ita ſentire fere omnes DD. Juris Canonici. Patetque clare ex Jure ſ. *c. quoniam* 40. *h. t.* ubi in ſpecie de Monialibus ſic dicitur: *Quoniam Simoniaca labes adeo pleraſque Moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes hoc vitium palliare, &c.* ac *Extrav. Sane, h. t.* ubi de Viris Religioſis, & Monialibus ad propoſitum ita loquitur Pontifex: *Sane multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis Eccleſiis, Monaſteriis, Prioratibus, & aliis locis Religioſis tam Virorum, quam mulierum, Ordinum, Religionum, & partium diverſarum deteſtabilis, & a Canonibus reprobata ſervatur abuſio, quod cum perſonæ aliquæ recipiuntur ab eis ad obſervantiam Regularem, ipſæ tamen temeritate præſumptuoſa paſtus, ſeu prandia Capitulis, & Conventionibus ipſarum Eccleſiarum, Monaſteriorum, Prioratuum, & locorum, aut pecunias, aut alias, ſeu res alias ipſis Eccleſiis, Monaſteriis, Prioratibus, & locis, ſeu Præſidentibus eis ex ſtatuto, ſeu conſuetudine, quæ corruptella eſt potius dicenda, tribuere compelluntur.* Et infra poſtquam damna hujus vitii allegavit: *Omnibus Regularibus Viris, & mulieribus, ac tam a Maribus, quam a mulieribus volentibus ingredi Religionem. &c. ante vel poſt, quoſcunque paſtus, prandia, ſeu cœnas, pecunias, jocalia vel alias res etiam ad uſum Eccleſiaſticum, ſeu quemvis piam uſum alium deputata, deputandas dare vel indirecte petere, vel exigere quocunque modo præſumant &c. Illa duntaxat, quæ perſonæ ipſæ ingredientes pure, & ſponte, & plena libertate, omnique pactione ceſſante, dare vel offerre Eccleſiis, Monaſteriis, Prioratibus, Domibus, & locis hujuſmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi.*

Ratio Concluſionis eſt eadem, quę ad probandam Concluſionem *n.* 169. allegavimus, cum redditus Monaſterii Monialium æque, ac virorum ſint Eccleſiæ, & deputari ad ſuſtentationem Membrorum gratis faciendam, prout *cit. n.* diximus: ut proin etiam Monialium Monaſteria opulenta non poſſint ſub titulo honeſtę ſuſtentationis exigere quid temporale; conſequenter ſi nihilominus exigant, revera pro receptione exigunt (cum alius titulus non ſuperſit) ita autem exigere eſt certa *ſimonia Juris Divini* per dicta ſuperius; ergo.

173 Nec dices; Moniales ſaltem titulo conſuetudinis id poſſe. Nam contra eſt; Tum quod conſuetudo contra Jus Divinum nec valida nec licita ſit, *arg. c. fin. de Conſuetud.* & amplius diximus *lib. 1. tit. 4. de conſuet. a n.* 34. atqui *ſimonia*, qua Moniales in Monaſterio opulento, vel habente ſufficientes ad ſuſtentandam ingredientem redditus, eſt contra Jus Divinum juxta dicta *nu. præc.* Tum quia etſi dato non conceſſo hæc *ſimonia* non eſt contra Jus Divinum, ſed humanum duntaxat tamen contra eam conſuetudo illicita, & invalida foret, eo quod Jus eidem reſiſtat, ab eoque ſit reprobata, & tanquam *deteſtabilis abuſio*, & ut *corruptela* damnata, *extrav. Sane, h. t. Volens, h. t.* & ibi Gloſ. *V. Conſuetudine.* Conſuetudo ſiquidem talis ſemper illicita ac invalida eſt, prout amplius diximus *lib. 1. tit. 4. de conſuet. §. 2.* Hinc caute legenda, & minime practicanda eſt doctrina nunnullorum ſine ſolido fundamento dicentium, damnari non poſſe conſuetudinem Monialium, etiam in opulento Monaſterio, ſi ab ingredientibus temporalia exigunt.

174 Obiicies cum Pellizario *tr. 10. c. 2. n. 40.* & aliis Concluſionis Adverſariis. In Religione poteſt conſiderari in ſe ſtatus Religionis, & onus alendi ſuſceptum; ergo licet non poſſit exigi quid temporale pro *primo*, tamen id fieri poterit pro *ſecundo*. Reſp. Negando *conſequentiam*: quia hoc argumentum nimium, conſequenter nil probat, probaret enim etiam Viros in Monaſteriis quibuſcunque etſi opulentiſſimis poſſe exigere aliquid temporale; hoc autem eſt contra ipſos Adverſarios; ergo. Accedit, quod hac ratione facillime eludi poſſet omnis *Simonia*, quæ in ingreſſu Religionis juxta plures, eoſque clariſſimos Canones committitur; dummodo nempe Monaſteriorum etiam opulentiſſimorum Præpoſiti dicent, prout quivis facile dicere poſſet, ſe temporale non exigere pro ingreſſu, ſeu ſtatu Religioſo, ſed pro onere ſuſtentandi Suſceptum, ſeu pro honeſta ſuſtentatione illius: ſicque fruſtra Membranam occuparent omnes Canones contra *ſimoniam* ſin ingreſſu in Religionem committi ſolitam, conditi.

175 Inſtabis; ſaltem Moniales etiam in Monaſteriis opulentis immunes erunt a *ſimonia*, ſi ab ingredientibus exigunt temporalia; quia id habent ex privilegio, & conceſ-

ſione

ſione Clementis VII. ac etiam ex Declaratione Innocentii VIII. qui ad tolendos Monialium ſcrupulos dicitur declaraſſe, quod Moniales in Receptione ingredientium nunquam committant *ſimoniam*, niſi paciſcendo, vel exigendo aliquid temporale pro ingreſſa, vel recipiendo inhabilem, ſpe habendi temporalia; ergo. Ante Reſponſionem nota, ex allegatis Pontificum Conceſſione, & Declaratione non paucos DD. aliqualiter fuiſſe confuſos, ita, ut vi illarum nonnulli docere non dubitaverint, Moniales etiam in Monaſteriis opulentis ſub titulo honeſtæ ſuſtentationis ingredientium poſſe paciſci; & exigere aliquid ab ingredientibus, ſed revera immerito, uti ſtatim patebit ex reſponſione.

176 Nam reſpondetur, ex allegatis Pontificum conceſſione & declaratione prorſus nil probari contra Concluſionem: Tum quia nullius efficaciæ ſunt. Tum quia, ſi quid valerent, in alio ſenſu concluſioni minime contrario intelligendæ forent. Pro cujus Reſponſionis intelligentia ſciendum, quod memoratas Conceſſionem, & Declarationem Authores potiſſimum allegent ex Compendio Privilegiorum facto a noſtro P. Alphonſo Caſſarubias, & auctas Annotationibus ab Hieronymo Sorbo. Fatetur autem citatus Caſſarubias in ſupradicto Compendio Privilegiorum, *verſ. Moniales* §. 16. & 38. eas eſſe tantum vivæ vocis oraculo conceſſas, & nec ut tales eſſe authenticas, ſeu non coſtare authentice, eas etiam ſolo vivæ vocis oraculo eſſe conceſſas; nam apponit illis litteram parvi o, quæ littera in Compendio ſemper denotat vivæ vocis oraculum non authenticum; prout ipſemet in Præfatione ad Lectorem ſtatim ab initio notari monet. Hoc ſuppoſito palam eſt Privilegium allegatum defacto nullius eſſe efficaciæ, eo quod omnia vivæ vocis oracula Regularibus conceſſa (Præſertim ea, de quibus authentice non conſtat) ſint revocata; prout magis dicetur infra *tit. 23. de Privilegiis &c.*

177 Quod ſi quis contendat, vivæ vocis oracula etiamnum valere. *Reſp.* Ulterius. prætatorum Pontificum oracula, ſicut & aliorum Pontificum, uti Urbani V. & Gregorii IX. conceſſiones, & Declarationes loqui de Monialibus non divitibus, ſed indigentibus, & ſufficientes redditus pro honeſta ſuſtẽtatione ingredientibus non habentibus; vel, ſi & quando loquuntur etiam de divitibus, velle duntaxat concedere, & declarare, quod Moniales non incurrant Excommunicationem, & alias Juris pœnas, ſi ab ingredientibus temporalia exigant; minime autem velle concedere, aut declarare, quod non committant peccatum *ſimoniæ*, & alia annexa, avaritiæ ſcilicet, & ſcandali peccata; uti bene docet, & ita docendo concordat DD. talvatque Pontificum conceſſiones, & declarationes Marchant. *tom. 3. tr. 10. tit. 6. q. 10. concl. 5.* quod alii quoque DD. a potiori advertunt, qui non dicunt, quod Moniales divites exigendo temporalia ab ingredientibus non committant *ſimoniam*, ſed quod non incurrans Juris pœnas. Et merito, cum enim moniales in Monaſterio opulento, vel ſufficientes redditus ad ſuſtentandam ingredientem habente committant *ſimoniam Juris Divini*, ſi etiam ſub prætextu honeſtæ ſuſtentationis quid temporale exigunt ab ingredientibus juxta dicta *n.* 272. Papa, ſicut non poteſt ita conſenſus non eſt, aliqua conceſſione, privilegio, aut declaratione facere, quod id attentantes Moniales non committant *ſimoniam*, quæ vi Juris Divini committitur, ſed quod non incurrant Juris pœnas, utpote impoſitas a ſola lege Eccleſiaſtica, in qua, non item in Divina diſpenſare poteſt per amplius dicta *lib. 1. tit. 2. §. 18. an.* 455. Prout etiam contra legem Eccleſiaſticam, non item Divinam valet conſuetudo, *c. fin. de conſuet.* vi cujus proin licet Moniales divites quoque ſint etiam immunes a pœnis per legem Eccleſiaſticam in *ſimoniace* recipientes conſtitutis, non tamen ſunt immunes a peccato, & culpa *ſimoniæ* pœnis Divinis etiam æternis ſubjectæ.

178 Urgentis; dicere, & docere, quod moniales divites nec vi conſuetudinis, nec vigore conceſſionum, aut Declarationum Pontificiarum, conſequenter nulla ratione excuſentur a peccato *ſimoniæ*, ſi temporalia ſub titulo honeſtæ ſuſtentationis exigunt, eſt dicere, fere omnia Monaſteria monialium eſſe plena peccatis *ſimoniæ*, ipſeque moniales in periculoſiſſimo exiſtere ſtatu; cum videamus fere in cunctis Monaſteriis, a quovis ingrediente exigi temporalia; atqui hoc non videtur dicendum; ergo. *Reſp.* Negando *Suppoſitum*: Tum quia dantur plurima monialium Monaſteria vere indigentia, & ad ſuſtentandam ingredientem ſufficientes redditus non habentia, quibus proin licitum eſt, exigere temporalia ab ingredientibus, juxta dicta *n.* 163. Tum etiam, quia in opulentis Monaſteriis moniales excuſare poteſt, & pleraſque excuſat ignorantia invincibilis, & bona fides. Cæterum gratis concedimus, illas moniales, quæ vel a Superioribus, vel a doctis Confeſſariis fuerunt in hoc puncto ſufficienter inſtructæ, revera committere *ſimoniam*, ſive dein paucæ ſint, ſive multæ; quia peccantium multitudo, multitudiniſque peccantis longa, & univerſalis conſuetudo non excuſat a peccato, quando contra legem Divinam delinquitur, *arg. c. cum in Eccleſia 9. &c. Dilectus* 30. *hoc tit.* ubi & multitudo, & univerſalis conſuetudo ad excuſandum a peccato *ſimoniæ* rejicitur, addita illa ratione, *quod tanto graviora ſint peccata, quo diutius infelicem animam tenuerunt alligatam*; etiam contra malas conſuetudines allegatur *cap. fin. de conſuet.*

Dices valde durum eſſet monialibus, nil ab ingredien- 179
tibus exigere, ſed omnes gratis ſuſcipere; cum experientia teſte, per dotes, & bona ingredientium, ſuas acquiſiverint, augeant, & conſervent divitias, & ceſſantibus ingredientium dotibus, brevi iterum ad paupertatem eſſent redigendæ; ergo. *Reſp.* monialibus in Monaſteriis divitibus, aut ſaltem talibus, quæ ſufficientes redditus pro ſuſtentatione honeſta ingredientium revera habent, durum eſt, loquendo rationabiliter, prudenter, ac Chriſtiane negatur *Ant.* Loquendo ſecundum in ordinatas rerum temporalium curam, & ſollicitudinem, aut ſeculi voluptates, aut vanitates, conceditur *Ant.* Enim vero homines Chriſtiani præſertim Religioſi rationabiliter dicere non poſſunt; durum ſibi eſſe, vel durum eſſe, jugum earum Legum, quæ ſancte prohibent, ut ſufficientia pro ſe & ſuis jam habentes, plura adhuc ſuperflua modo legi Divinæ adverſo illicite non quærant, vel exigant. Nec timendum, quod obſervando legem Divinam, ea, quæ nunc ad ſufficientiam habent, ſint perdituræ, & propterea ad paupertatem venturæ; cum contrarium potius ſecure ſperari poſſit ob multiplicem ſacræ Scripturæ aſſecurationem, qua juſtis & timentibus Deum, Deique mandata ſervantibus copioſa in cunctis etiam temporalibus promittitur Benedictio uſque ad abundantiam.

Urgebis adhuc, ſi Religioſi ſive Viri, ſive Moniales 180
in Monaſteriis opulentis exigunt dotes, vel alia bona temporalia, poſſunt augere ſuos redditus, & inde etiam numerum Religioſorum, conſequenter augere cultum Divinum in ſuo Monaſterio, quod fieri non poteſt, ſi temporalia ab ingredientibus exigere nequeunt; ergo. *Reſp.* Non eſſe facienda mala (cujuſmodi eſt ſub falſo prætextu honeſtæ ſuſtentationis exigere temporalia ab ingredientibus) ut eveniant bona, *arg. c. Ex tuarum, 2. de ſortibus, &c. ſuper eo, 3. de Uſuris.* Accedit, quod augmentum redituum, & ex hoc augmentum Religioſorum, ac cultus Divini nihilominus, & quidem licito modo fieri poſſit, dum videlicet Deus juxta infallibile ſuum promiſſum Divinum, redditus præſentes obſervantium legem Divinam ſpecialiter benedicit, ſuaque providentia facit, ut variis aliis, iiſque licitis viis, v. g. Legato, hæreditatibus, & Teſtamentis vel ab inteſtato, donationibus, vel liberis, & gratuitis ingredientium largitionibus (quæ omnino fieri poſſunt juxta ſtatim dicenda *n. ſeq.*) media, & redditus magis, quam illico modo ſint augendi, ex quibus dein, ſi velint, numerum Religioſorum, & cultum Divinum ſanctiſſime augere poſſunt.

Scimus quidem, aliquos pro defendenda Monialium quarundam correptela adducere Fagnanum *in cap. Non amplius de Inſtitutione n.* 24. & Declarationem Cardinalium ab eodem ibidem allegatam. Verum ſi bene perpendatur, nec ille, nec iſta videntur Concluſioni noſtræ adverſari, ſed tantum defendere, quod Moniales etiam redditibus ſatis proviſæ poſſint acceptare dotem gratis oblatam, vel paciſci de illa danda, caſu quo Monialium redditus pro nova, & quaſi ſupernumeraria ſuſtentanda non ſufficerent, uti patet ex ſolutione objectionis ibidem *n.* 25. poſitæ. Quapropter a Concluſione noſtra Juribus tam claris, etiam in natura fundatis non recedimus; Judicio ta-

tamen Ecclesiæ, si quod aliud esset, vel in futurum foret, plenissima nostri abnegatione humillime nos subjicimus.

Et ex hoc etiam patet, quod Regulares sive viri, sive Moniales sibi etiam temporaliter magis noceant, quam prosint, si Monasterio sufficientes redditus pro sustentatione ingredientium jam habenti, sub falso prætexta honestæ sustentationis, consequenter *simoniace*, & contra legem Divinam temporalia exigunt, Deo illicitis conatibus, & temporalibus curis adversante, & econtra sanctam confidentiam observantium Dei mandata specialiter benedicente, & secundante.

181 Resp. V. Possunt quævis Monasteria etiam opulentissima licite, & absque ulla *simoniæ* labe accipere ea, quæ ingredientes sine pacto aliquo, vel exactione gratis ac libere dant, vel offerant. Unanimis & certa claris Juribus *c. Dilectus 30. h. t.* ibi. *Illud tamen gratanter recipi poterit quod fuerit sine taxatione gratis oblatum, & extrav. Sane, 1. h. t. Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure, & sponte, & plena liberalitate omnique pactione cessante dare vel offerre &c. voluerint, cum gratiarum actione licite accipitur.*

182 Resp. VI. Possunt insuper Regulares tam Viri, quam mulieres quorumvis Monasteriorum etiam divitum, cum parentibus, vel pacisci, & exigere certam quantitatem pecuniarium, vel aliorum bonorum temporalium sub conditione, ut suscepta ad Religionem, & professa persona omni juri hæreditatis, vel alterius justæ prætensionis temporalis renuntiet. Ratio est; quia in tali casu juste exigitur temporale pro temporale, jure nempe hæreditatis, vel alterius boni temporalis; cum enim quidquid Monachus acquirit, acquirat monasterio, per vulg. Juris, monasterium vere acquirit, & habet omne jus temporale, quod habuit persona suscepta ac professa, indeque (nisi, ingressa faciat ante Professionem testamentum) licitissime potest pro remissione illius sibi competentis juris temporalis, aliud temporale exigere. Et hoc est, vi cujus excusari subinde possunt a *simonia* Regulares divites.

183 Quæritur II. Pro compendiosa notitia, a quibus? & quando occasione ingressus in Religionem committatur *simonia*; Resp. I. Eam committi in sequentibus casibus,

I. Committunt *simoniam* omnes tam pauperum, quam divitum Monasteriorum personæ Religiosæ Viri, & Mulieres, qui pro ipso ingressu paciscuntur, vel exigunt temporalia, juxta dicta *n.* 162.

II. Omnes illi, qui pro ipso ingressu in Religionem obtinendo promittunt, paciscuntur, aut dant temporalia, juxta dicta *n.* 162.

III. Viri Religiosi in Monasterio opulento, vel saltem sufficientes redditus pro sustentatione ingredientium habente, si sub prætextu honestæ sustentationis temporalia paciscuntur, vel exigunt ab ingredientibus sicuti econtra etiam qui sub eodem prætextu, vi pacti dant temporalia, juxta dicta *n.* 169.

IV. Moniales quoque in Monasteriis sufficientes pro sustentatione ingredientium redditus habentes *simoniam* committunt, si dotes, vel alia temporalia paciscuntur, vel exigunt ab ingredientibus; cum enim certum sit apud omnes; quod redditus Monasterii cujuslibet tam Virorum, quam Mulierum principaliter sint ordinati ad sustentationem Religiosarum personarum in eis existentium; ita ut hoc ipso quod quis suscipiatur ad Monasterium, habeat jus ad sustentationem ex redditibus Monasterii capiendam, non potest sub titulo honestæ sustentationis aliquid exigi, consequenter, si nihilominus aliquid exigitur, sub falso prætextu, & nulliter, revera autem pro ipso ingressu, seu susceptione ad Religionem (nam nullus alius titulus allegari potest) exigitur, indeque vera *simonia* contra *Jus Divinum* committitur, exigendo videlicet temporale pro spirituali, ingressu vel susceptione scilicet in Religionem; juxta dicta *n.* 172.

184 V. Etiam in pauperibus tam Virorum, quam Mulierum Monasteriis *simoniam* committunt Religiosæ personæ, si plus temporale paciscuntur vel exigunt ab ingrediente persona, quam ad ejus honestam sustentationem necessarium est. Ratio patet; quia cum illud superfluum exigendi nullus adsit titulus, revera pro ingressu ipso exigitur, sicque *simonia* committitur. Et hoc sæpe contingere solet, quando intuitu majoris dotis ad sustentationem non necessariæ minus habiles suscipiunt, in quo suscipientes etiam Moniales, quæ aliasa pœnis *simoniæ* per Concessiones Pontificum immunes sunt, eisdem subjacent juxta specialem Dispositionem Innocentii VIII. qui Moniales a pœnis *simoniæ* eximens, excipit casum, quo recipiunt inhabiles ob spem habendi aliquid, quia tunc illa est principalis intentio; uti videre est in Compendio Privil. *vers. Moniales n. 16.*

Colliges, non raro his temporibus committi *simoniam* in Receptione ingredientium, præsertim Mulierum ad Monasteria, uti consideranti patet.

§. X.

De Simonia, quæ committitur in Administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, Præstatione munerum, functionum, & Actuum spiritualium, v. g. Sepulturæ, Benedictionum, Dispensationum, Absolutionum, Precum, & Orationum, Missæ, &c.

S U M M A R I U M.

185 *Pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, si temporale accipitur per modum pretii simonia est.*
186 *Non item si accipitur per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinati.*
187 *Secundum aliquos non licet exigere, vel pacisci temporale per modum stipendii pro spirituali.*
188 *Contrarium est verius.*
189 *Solvitur Objectio.*
190 *Confirmatur consuetudine.*
191 *Solvitur alia Objectio.*
192 *Quid in Praxi faciendum?*
193 *Pro functionibus spiritualibus temporale per modum stipendii accipere possunt Clerici etiam aliud divites.*
194 *Et alios redditus Ecclesiasticos abundantes habentes.*
195 *Solvitur Objectio.*
196 *An? & quando temporale exigere possint, pro Functionibus, quas ex officio præstare tenentur?*
197 *Practica instructio de accipiendo, & exigendo stipendio pro functionibus spiritualibus, & n. seq.*
201 *Quivis etiam dives Clericus potest pro Missa accipere consuetum in locis stipendium.*
202 *Etiam regulares tam superiores.*
203 *Quam privati.*
204 *Practica Doctrina ad propositum de Missis privatorum Religiosorum, & n. seqq.*
206 *Non potest pro Missa per modum stipendii plus exigi, quam habet loci consuetudo, aut dispositio Superioris, Et duobus. n. seqq.*
209 *Exigentes pro Missa stipendium tenentur sub mortali observare Decreta Pontificia.*
210 *Decretum de Applicatione Missarum per Parochos facienda.*
211 *Hoc Decretum olim impugnatum, nunc vero denuo a S. Congr. confirmatum est.*
212 *Aliud Decretum priori simile, in authentica forma.*
213 *Novissima Constitutio Innocentii XII. super Celebratione Missarum.*
214 *Pro actu, vel exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ temporale per modum pretii accipere,* simonia *est.*
215 *Doctrina practica ad propositum.*
216 *Quare Romæ pro dispensationibus dari absque simonia vel exigi possit temporale?*
217 *Episcopi pro dispensationibus temporale quid accipere non possunt; nec valet in contrarium consuetudo.*
218 Simonia *est, pro Orationibus, aut aliis bonis operibus exhibere temporale per modum pretii.*
219 *Non item per modum stipendii.*
220 *Nec si fiunt sub specie obtinendi temporale, vel econtra.*
221 *Res sacratæ & benedictæ absque* simonia *vendi, aut mutari pro re temporali possunt, & n. seqq.*
223 *Dummodo plus non detur, quam temporale seu materiale in illis valet.*

Et

224 *Et specialis prohibitio Ecclesiæ non obstet.*
225 *Debet tamen prius ita tractari, ut Benedictionem censeantur amittere.*
226 *Licitum est, & rem spiritualem pro spirituali commutare, excepta Materia Beneficiaria.*
227 *Doctrina practica ad propositum.*

185 QUæritur I. An? & quando committatur *simonia*, si pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, vel pro functionibus Ecclesiasticis, v. g. Sepultura, Benedictionibus &c. datur, vel accipitur temporale? Resp. I. Si pro horum aliquo, e pacto tacito vel expresso datur, vel accipitur quid temporale per modum pretii, *simonia Iuris Divini* est. Communis, & certa ob jura clara *c. Cum in Ecclesia 9. Ad Apostolicam 42. h. t.* item *can. 1. & 2. can 2. quæst. 1.* & *c. si quis objecerit, 7 cau. quæst. 3.* cum Concordantiis. Ratio patet; quia cum hæc cuncta sint quid spirituale, utique *Simoniacum* est, temporale per modum pretii pro illis dare aut accipere, per dicta supra.

186 Resp. II. Pro Sacramentis, aut Sacramentalibus aliisque functionibus spiritualibus licite, & absque omni labe *simoniæ* possunt Ecclesiæ Ministri recipere, & reliqui dare temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinati. Communis & certa: Patetque ex variis scripturæ locis, ut Luc. 10. *V. 7. Dignus est enim operarius mercede sua.* & ad Corinth 9. *V. 7. quis militat suis stipendiis unquam? quis plantavit vineam, & de fructu ejus non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* & infra *VII si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt, & qui altari deserviunt, de Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Similia passim inveniunt in SS. Canonibus, præsertim vero *can. Ex his 22. cau. 12. q. 1.* ibi: *Lex enim Dei præcipit, ut qui Altari deserviunt, pascantur de ipso;* & *c. Cum secundum 16. de Præb.* ibi: *Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere debet de Altari; & qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede &c.*

Ratio est; quia in hoc sensu non datur, nec recipitur temporale tanquam pretium commensuratum, aut commensurabile rei seu functioni vel ministerio spirituali, sed tantum, uti quid Jure Divino & naturali debitum personæ ministranti spiritualia ad necessariam & honestam illius sustentationem.

Et quidem hucusque dicta carent controversia; magna vero difficultas & controversia apud Doctores est, de sequenti quæstione, qua.

187 Quæritur II. An Ecclesiæ Ministri non tantum oblatum recipere, sed etiam exigere & in pactum deducere possint temporale per modum stipendii pro administratione Sacramentalium, & aliis Functionibus spiritualibus, plures ex antiquis, ut Cardin. *in c. Tua nos 6. n. 2.* Sylvester *V. simonia, q. 9. §. 2. & 7.* & alii cum D. Thoma 2. 2. *q. 100. a 3. ad Secundum* id negant, eo quod id tanquam *Simoniacum* expresse videatur prohibitum per plures SS. Canones, quibus universim pacta in spiritualibus prohibentur; & licet concedant temporale pro spirituali gratis, aut per modum stipendii datum accipere, inhibent tamen illud ex pacto dare, vel exigere, *can. Placuit, 1. can. Quam pio 2. cau. 1. q. 2. ca. Nullus Episcopus 100. cau. 1. q. 1. c. fin. de Pactis.* Quibus non obstantibus.

188 Resp. Ministri Ecclesiæ pro spiritualibus functionibus non tantum sponte oblata temporalia accipere, sed ea etiam pacisci; & exigere possunt tanquam debitum stipendium ad honestam sustentationem necessarium, ubi specialis non obstat Juris prohibitio, Glossa *in c. significatum, de Præb.* & ibi Abbas *n. ult.* ac sequitur Layman *de simonia, §. 2. n. 15.* Palao *de simonia punct. 4. n. 4.* Guttierez *Canon. qq. cap. 29. n. 13.* Cajetanus, Soto, Navarrus, Suarez, & alii. Ratio est, quia quilibet illud potest pacisci, & ex pacto prætendere, quod sibi alias jam Jure naturæ debetur; atqui temporale per modum stipendii pro spirituali, Jure naturæ jam debetur ministranti spirituale, ut juxta dicta *n. 186.* fatentur omnes; ergo poterit etiam vi pacti exigi, saltem mutua conventione determinando quantitatem stipendii ad sustentationem Jure naturali debiti: Hac enim ratione non exigunt temporale tanquam pretium rei sacræ, sed tanquam stipendium sibi debitum.

Confirmatur rationibus Abbatis: sic enim Vicariis Ecclesiarum constituitur certa portio ex redditibus Ecclesiæ *c. Cum ex eo de Elect.* & *c. Pervenit. il 2. de Appellat.* & alibi. Imo generaliter videmus, quod Beneficia dentur propter Officia, *arg. c. fin. de Rescript. in 6.* Et assignantur certi redditus cum pacto, & conditione certas legendi Missas, & obeundi functiones spirituales.

189 Nec obstant Jura in contrarium citari solita. Nam inprimis illa Iura, quibus pacta in spiritualibus universim prohiberi dicuntur, loquuntur de pactis inhonestis, vi quorum datur, vel exigitur pro spirituali functione aliquid temporale tanquam pretium per modum commutationis, uti bene exponit Glossa *in cit. ult. de Pact.* & *can. Quam pio 2. cau. 1. q. V. Pactio* ubi ait; *Non removetur, nisi pactio inhonesta, nam honesta non removetur;* atqui in casu nostro non intervenit tale pactum inhonestum, eo quod functiones spirituales præstentur omnino gratis, exactio vero & pactio fiat præcise de quantitate stipendii Iure naturæ debiti. Alia vero Iura loquuntur de iis rebus spiritualibus, quibus temporale pacisci, vel exigere, specialiter prohibitum est.

190 Confirmatur Responsio. *Consuetudo est optima legum interpres l. 37. de legib.* atqui habetur universalis Consuetudo in Ecclesia, quod in spiritualibus functionibus ea pacto præstentur & exigatur temporale ab Ecclesiæ Ministris tanquam stipendium honestæ sustentationis, prout videre est in Fundationibus, vi quorum Clericis Regularibus assignantur certi redditus, & bona temporalia sub certo pacto & conditione, ut legant certas missas, velut Chorum frequenter, laudem divinam persolvant, concionentur &c.

191 Dices: juxta præceptum Christi cuncta spiritualia præstari debent gratis; dicit enim Matth. 10. *gratis accepistis, gratis date;* ergo nil pro iis potest exigi. Resp. Nil exigi pro functionibus spiritualibus, sed has gratis exhiberi, & tantum fieri pactum de quantitate stipendii ex Iure naturæ debiti ministro spiritualia subministranti, juxta dicta *n. 186.* Non enim pugnant inter se, sed bene simul verificari possunt, gratis exhibere spiritualia, & occasione horum exigere, atque accipere stipendium sustentationis. Prout patet ex ipso oraculo Divino; cum Christus ipse, licet *Matth. 10.* præcipiat, ut sacros labores gratis exhibeant Ecclesiæ Ministri, nihilominus etiam *Luc. 10. V. 7.* ait: *In eadem autem domo manete edentes & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim Operarius mercede sua.*

192 Notandum tamen, quod; si Ecclesiæ Ministri pro functionibus spiritualibus temporalia paciscuntur, & exigunt, id non pro libitu suo, sed prout vel lex Synodalis, aut Diœcesana, aut, his deficientibus, ipsa discretionis, & charitatis virtus, consideratis personarum & rerum circumstantiis præscribit, vel permittit, facere debeant; prout amplius jam diximus *Lib. 3 tit. 28 de Sepultura §. 2. a n. 70.* ubi etiam excessus, quia circa hoc fieri solent, annotavimus, simulque ex *c. Audientiam, 29 h. t.* ostendimus, quod in casu, quo Laici vel alii stipendium debentes dare recusarent, ipsos, non ipsi Ecclesiæ Ministri, v. g. Parochi, sed Episcopus cogere posset, ac deberet.

193 Quæritur III. An omnes etiam divites, vel aliud sufficientibus redditibus jam provisi Clerici Ecclesiæ Ministri, & de quavis functione Ecclesiastica, illa quoque, quam alias vi officii præstare tenentur, possint per modum stipendii temporale quid exigere? Resp. I. Etiam divites, & ex proprio patrimonio sufficientia habentes Clerici possunt pro functionibus spiritualibus temporale per modum stipendii exigere. Communis *arg. can. fin. cau. 1. q. 2.* ibi: *Clerici omnes* (nota *omnes* sine distinctione) *qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii meritum, per ordinationem Canonum a Sacerdotibus consequantur.* Ratio est; quia juxta Apostolum ad Corinth 9. Nullus etiam dives tenetur militare suis stipendiis, consequenter si ob ministeria spiritualia debetur stipendium, etiam divitibus ea præstantibus debetur: sicut etiam dives mercenarius est dignus mercede sua, hæcque illi debetur. Neque arguí possunt alicujus avaritiæ, si Clerici divites pro functionibus Ecclesiasticis temporalia exigunt: quia nemo dici potest ava-

avarus ex eo, quod ea petat, quæ sibi de jure debentur. Accedit Ecclesiarum universalis consuetudo optima legum interpres, *L. 17 ff. de Legib.*

194 Resp. II. Etsi Clerici sufficientibus redditibus Ecclesiasticis aliunde jam sint provisi, nihilominus pro functionibus Ecclesiasticis, etiam illis, quas ex officio præstare tenentur, exigere temporalia, quæ vel Iure Ecclesiastico, vel consuetudine Diœcesana, vel legitime præscripta dare debent *arg. cit. can. fin. cau. 1. quæst. 2* & toto *tit. de Decimis*. Quas utpote a Jure constitutas exigunt Clerici etiam aliunde jam sufficienter provisi: & Episcopi redditibus aliunde abundantes possunt exigere procurationes tempore Visitationis, ad quam ex officio tenentur, quia id eis indistincte conceditur a Jure, *c. conquerentes de offic. Ord. c. cum Apostolus, 6. c. Procurationes, de censib.* cum Concordantiis. Ac insuper *c. ad Apostolicam, 42 h. t.* Injungitur Episcopis, ut Laicos compellant ad danda temporalia, quæ ex laudabili consuetudine pro Sacramentorum, & Sacramentalium administratione dara consueverunt, nulla facta distinctione inter Clericos pauperes, vel redditibus jam provisos. Ratio est; quia ut pro Sacramentorum administratione, Sacrificii oblatione, & aliis functionibus Ecclesiasticis per modum stipendii dentur temporalia (quæ communiter fructus seu redditus *Stolæ* vocantur) ab Ecclesia statutum, vel laudabili consuetudine introductum est, quatenus nulli Ecclesiæ Ministro necessaria sustentatio deesset; præsertim cum in locis magna pars Decimarum devoluta sit vel ad Laicos, vel ad *Mensam* Episcopalem, vel ad Ecclesias Collegiatas, aut Cathedrales, vel ad Monasteria &c. Et per accidens est, si quis Ecclesiæ Minister absque his fructibus aliunde sufficientes habeat redditus; cum exinde privari non possit aliis fructibus, qui ei de Jure scripto, statutario, vel consuetudinario debentur.

195 Objicies contra hanc & priorem Conclusionem *can. Pastor 6 & can. Si quis, 8. cau. 1. quæst. 2.* ubi prohibetur Clericis sufficientia aliunde habentibus, quod dare, addita illa ratione, quod aliud *non sit, habentibus dare, quam perdere*; ergo. Resp. Per illos Canones tantum prohiberi, ne de Ecclesiæ bonis illis, quæ destinata sunt ad sustentationem pauperum, detur aliquid sufficientia jam habentibus; non vero, quod temporalia pro ministerio Ecclesiastico debita Clerici aliunde jam provisi percipere, vel exigere non valeant; secus enim Clerici divites nec Decimas exigere possent.

196 Resp. III Clerici Ecclesiæ ministri *Simoniam* committunt, qui pro functionibus Ecclesiasticis, quas ex Officio, pro quo sufficientes ad sustentationem jam habent redditus, præstare tenentur, temporalia etiam per modum stipendii exigunt, quando illa exigere nec jus, nec publica authoritas, nec consuetudo permittit. D. Thomas 2 2. *qu. 100. a. 3 ad tertium*, cum Communi aliorum. Ratio est; quia in tali casu deest omnis justus titulus exigendi temporale; consequenter si nihilominus exigitur, pro ipsa re spirituali, sicque *simoniace* exigitur.

197 Ex hactenus dictis facile colligitur, an, & quando committatur *simonia*, accipiendo, vel etiam exigendo temporale pro Sacramentorum administratione, & aliis functionibus spiritualibus. Et quidem *primo* semper committitur, quoties pro iis ex pacto tacito vel expresso per modum pretii datur temporale.

198 Quod si per modum stipendii datur temporale, attendendum est, an exigendi temporale pro aliqua functione spirituali extet aliqua publica authoritas, vel jus, vel consuetudo, aut non. Si extat publica aliqua authoritas v. g. Constitutio Synodalis, vel Diœcesana, vel Jus commune, possunt pro illa per modum stipendii temporale exigere etiam divites Clerici, etsi illam functionem ex Officio, pro quo sufficientes ad honestam sustentationem jam habent redditus, peragere debeant, juxta dicta *n. 194.* & exemplificatur per Decimas, oblationes, & procurationes &c. Idem est, si quidem nulla authoritas publica, vel jus commune scriptum, legitime tamen præscripta laudabilis existit consuetudo, per dicta *supra*.

199 Si nec auctoritas publica, nec jus, nec consuetudo adest exigendi etiam per modum stipendii aliud temporale pro functionibus spiritualibus, attendendum est, an Clerici jam aliunde v. g. ex Decimis, vel aliis proventibus habeant sufficientes reditus pro Officio, ex quo functiones spirituales peragunt, vel non: Si habent, possunt quidem post peractas functiones gratis oblata accipere temporalia, neutiquam tamen absque labe *Simoniæ* illa exigere valent, juxta dicta: Si non habent sufficientem sustentationem, accipere, petere, & exigere pro illis poterunt temporalia tanquam stipendium sustentationis, juxta dicta *n. 188.* quamvis dare recusantes compellere non valeant, juxta dicta *num. 192.*

Porro si ex justo titulo exigunt temporale, attendere 200
debent, ne in modo exigendi errent; quia *simoniam* non tantum committunt, si nullo existente pro illis jure, aut consuetudine, pro spiritualibus functionibus temporale etiam per modum stipendii exigunt, sed etiam si justum habentes titulum in modo illicito faciunt: ut si antea extorqueant, negando spiritualem functionem ex officio debitam, nisi prius detur temporale, aut cautio de illo dando præstetur contra *c. In tantum 36. c. Audivimus, 42. & c. Apostolicam 52. h. t.* Item si pro functionibus plus exigunt, quam jus, vel praxis, & consuetudo Diœcesis, aut probatio Superiorum permittit; eo quod pro illo excessu, nullum justum habeant titulum exigendi. Circa quæ ne fiant, utique attendere, & vigilare debent Episcopi, ac corruptelas, ubi aliquas irrepere, vel irrepsisse cernunt, eradicare.

Quæritur IV. specialiter de Missis, an, & qualiter pro 201
ipsis temporalia non tantum accipere, sed etiam exigere liceat absque labe *Simoniæ*? Resp. I Omnes etiam divites Sacerdotes, qui ex Officio, Beneficio, vel alia obligatione Missas ad certam intentionem applicare non tenentur, possunt pro singulis, quas legunt Missas, non tantum accipere, sed etiam temporalia per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinari, in quantitate vel pretio per praxin & consuetudinem locorum, aut Superiorum approbationem determinata. Conclusio caret controversia. Patetque ex dictis *n. 188.* Tum ex Constitutionibus Pontificiis, præsertim Urbani VIII. ubi omnibus & singulis, nullo (qui aliunde non est obligatus ad certam intentionem celebrare) excepto conceditur, vel potius concessum supponitur, accipere pro Missis stipendium, debito tamen in Bulla Urbani expresso modo, quam Bullam una cum Sac. Congregationis Declarationibus habes *l. 3. tit. 41 De Celebratione Missarum, n. 30.*

Infertur I Posse etiam Religiosos, maxime Superio- 202
res, sive bona in Communi habentes, sive non, temporale per modum stipendii accipere, pacisci, exigere pro missis legendis.

Infertur II Posse insuper Religiosos privatos de Supe- 203
riorum suorum tacita, vel expressa licentia temporale per modum stipendi accipere, pacisci, & exigere pro missis illis, quas de memoratorum superiorum licentia pro libitu suo applicare valent, dummodo consuetam stipendii quantitatem, vel valorem non excedat. Nec obstat, si Monasterium sit opulentum, aut alias satis provisum, ita ut aliunde, ac independenter a stipendio missarum sufficientia pro sustentatione Religiosi habeat; consequenter ex titulo honestæ sustentationis temporalia accipere non valeat, præsertim Religiosi privati, utpote pro quibus Superiores vigilare, eisque de sufficienti & honesta sustentatione providere debent, & providentes, ita ut hæc nulli unquam deesse censeatur, ac per consequens nullus aliquid temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem requisiti pro missis accipere valeat. Nec obstat, inquam, quia sicut juxta dicta *n. 193. & 194.* non obstante, quod Clerici sæculares sint divites, ita ut rebus temporalibus, quæ per modum stipendii pro functionibus spiritualibus dari solent, pro sua sustentatione nullatenus indigeant; possint temporalia per modum stipendii pro dictis functionibus, ac etiam pro Missis votivis accipere, & exigere, ob rationes *cit. n. 193 & 194.* allegatas, sic etiam Religiosi divites, vel saltem aliunde sufficientem sustentationem jam habentes poterunt pro Missis votivis temporale per modum stipendii accipere; quia æque de his, ac sæcularibus divitibus, vel sufficientia habentibus Clericis rationes ibi allegatæ procedunt; videlicet, quod quivis etiam dives Operarius sit dignus mercede sua, & nullus, neque dives, aut sufficientia habens, militet propriis stipendiis, ac recipientes spiritualia Jure Divino, ac naturali teneantur ad dandum stipendium sustentationis, ministranti spiritualia; consequenter ministrantes spiritualia possint illud, ad quod recipientes tenentur, accipere & exigere.

Infer-

204 Infertur III. In specie a peccato *Simoniæ* immunes esse Religiosos etiam privatos, si eum Superiorum licentia tacita vel expressa accipiunt, paciscuntur, vel exigunt pro Missis per modum stipendii temporalia, v. g. vestes, Medicinas, imagines, pecunias (si harum alias non sunt incapaces) vel alias res temporales; præsertim ad honestam distractionem, recreationem, aut alium utilem, ac licitum usum concedentes, eo quod præsertim hæc nomine honestæ sustentationis etiam veniant.

205 Infertur IV. Posse eosdem Religiosos etiam privatos de Superiorum suorum tacita vel expressa licentia suis conreligiosis Confratribus vel etiam aliis dare & offerre temporalia, quæ habent, v. g. Imagines, Candelas, Rosaria non benedicta, profana instrumenta per modum stipendii &c. pro Missis, sicut has pro illis; quia sicut sæcularis aliquis absque *simonia* potest similia temporalia per modum stipendii ex pacto dare & offerre pro missis, poterit id etiam facere Religiosus; cum circa hoc in puncto *simoniæ* nulla sit differentia, nec afferri possit ratio, cur uni & non alteri id liceat; præsertim cum ex Bullis Pontificiis præsertim Urbani VIII. temporale per modum stipendii exigere, pacisci, & dare universaliter. videatur concessum cuivis.

206 Dicitur notanter in Conclusione *num.* 205. posita; *in quantitate, vel pretio per praxin & consuetudinem locorum, aut Superiorum approbatione determinato*: ob sequentem Conclusionem. Enim vero.

Resp. II. Non potest quis pro Missis rem temporalem per modum stipendii pacisci, vel exigere in eo pretio, vel quantitate, quæ sibi libet, sed quæ vel per praxim, consuetudinem Diœcesium, vel Superiorum approbationem est determinata, adeoque Simoniam committere censentur, qui temporale in majori pretio, aut quantitate paciscuntur, vel exigunt. Ratio est; quia qui quantitatem stipendii a Consuetudine vel Superioribus determinatam exigendo, vel paciscendo excedit, jam hoc ipso illud excessivum non per modum stipendii, sed per modum pretii pro Missa exigere, & Missam appretiare censetur: præsertim, cum, licet quivis etiam privatus stipendium pro Missa exigere possit, tamen in privatorum potestate non sit, introductas consuetudines, aut superiorum ordinationes circa stipendii quantitatem invertere, aut excedendo eisdem contraire, quanvis, si major quantitas gratis pro missa offeratur, eam quis accipere, sicut etiam minore stipendii quantitate, quam praxis vel consuetudo loci habet, contentus esse valeat.

207 Cæterum infertur I. Peccatum *Simoniæ* committere, qui in partibus nostris, ubi medius florenus ex consuetudine, & Superiorum dispositione ordinarium pro missa stipendium est, medium thalerum, aut integrum florenum exigeret.

208 Infertur II. Illos quoque, qui nescio qua æstimatione Missas se habere putant, dicunt, eas minime pro re temporali in pretio & quantitate stipendii consueti, bene vero pro re temporali majori pretii celebrare volunt, *simoniam* committere; quia revera missam appretiare videntur.

209 Resp. III. Qui stipendium pro missis accipiunt, sub morali tenentur exacte observare Bullam Urbani VIII & Cardinalium Declarationes desuper editas, & supra *l. 3. t. 4. de Celebratione Missar.* allegata, nec non alia Pontificia Decreta, & Cardinalium Declarationes, præsertim illas, vi quarum prohibetur, vel prohibitum declaratur, ne illi, qui ex fundatione, vel ex officio Missas ad certam intentionem applicare tenentur, stipendium pro missis ad illam intentione celebrandis accipiant. Inter quas est etiam illa, quam de Parochis adducimus supra *c. l. 3. t. 41. de celebratione Missarum* 22. ubi quia dies dati, & alia ad rem facientia, apposita non fuere, id in præsenti præstatur. Memorata ergo Declaratio & Decretum Roma missum ita sonat.

DECRETUM

Sacræ Congregationis Concilii super applicatione Sacrificii a Parochis.

IN LUCANA.

Cum præcepto Divino iis, quibus Animarum cura commissa est, mandatum sit pro Ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias Sacr. Congregatio Concilii censuit, Parochum teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus, si vero tenues, saltem diebus festivis. Idem nunc censet quoad Parochos istius Civitatis, & Diœcesis &c. Romæ 10. Maii 1681. 210

F. Cardinal. Columna.

Porro hoc Decretum, ac Declaratio, quia pluribus valde dura videbatur pro Curatis (quamvis vere durum non sit, cum Ecclesia Catholica pissima & benignissima in cunctis Matre, & non Noverca proveniat) adeo ut non pauci etiam valde docti & timorati de vera existentia illius dubitarint, quæstio Romam delata, & apud S. Congregationem Cardinalium Concilii Interpretum proposita fuit, ad hoc, ut si dictam declarationem, ac Decretum non extare, aut non subsistere constaret, ex tertio Decretalium Libro, ne animæ illaqueentur, deleretur, & revocaretur; si vero subsisteret, pro veritate & justitia, nec non pro debito bono communi tot animarum in qua vis Parochia existentium confirmaretur, & manuteneretur. Verum Sac. Congregatio quæstione percepta, pro veritate & existentia memoratæ Declarationis non tantum respondit, sed insuper aliam priori similem in *forma authentica* quæstionem proponenti transmisit, sequentis tenoris. 211

Lucana. *Reverendissimo Episcopo. Cum præcepto Divino iis, quibus Animarum Cura commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre: sæpe alias sacra Congregatio censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus; si vero tenues, saltem diebus Festis, idem nunc censet quoad Parochos istius civitatis, & Diœcesis, hoc insuper addens, ut detrectantes Reverendissima Dom. Vestra pro suo pastorali Zelo compellere non gravetur. Romæ Decima Maii 1681.* 212

Ita reperitur in Registro authographo Litterarum ejusdem Sacræ Congregationis Concilii lib. 28. fol. 124. In quorum fidem. Datum Romæ 21. Decembris 1709.

L. ✠ S.

(Nomen Reverend. D. Secretarii.)

Steph. Archiep. Brancaccius S. Cong. Secret.

Et hoc etiam habetur ex Trid. Sess. 23. de Reform. Sac. Congreg. Conc. in Civit. Castellan. 26. Aug. 1628. Sept. 1629. ac Hydruntin. 13. Februarii 1659. Romana 19. Julii 1649. Clusin. 5. Julii 1670.

Quoniam vero quidam Domini Parochi tenuibus duntaxat redditibus provisi novum dubium proposuerunt, an videlicet vi Tridentini, ac præfati, præcedentiumque similium Decretorum, Dominicis, & Festivis diebus Missam pro ovibus applicare tenerentur etiam illi, quibus ita tenues sunt redditus, ut inde nec congruam habeant: Eadem S. Congregatio 10. Maii 1692 respondit; etiam hos teneri, ita ut dictis diebus aliud stipendium, vel eleemosynam pro Missa accipere non valeant, sive dein congruam habeant, sive non, prout habet memoratum S. Congregationis Decretum, postea ab Innocentio XII. specialiter confirmatum 24. Aprilis, per Constitutionem tenoris sequentis;

Innocentius Papa XII.

Ad futuram rei memoriam.

Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum emanavit super quodam dubio pro parte Venerabilis Fratris moderni Episcopi Pistoriensis, & Pratensis congregationi hujusmodi proposito, Decretum tenoris, qui sequitur, videlicet. Pistorien. & Praten. cum Parochi Ecclesiarum Pistorien. & Praten. inter varias opiniones Doctorum involuti, negligant in dies celebrationem, & respective applicationem Sacrificii pro populo juxta dispositionem Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini: Episcopus ad consulendum nedum propriæ, verum etiam dictorum Parochorum conscientiæ, supplicat declarari an dicti Parochi teneantur omnibus diebus Festis applicare Sacrificium pro populo, sive habeant congruam sive non? die 14. Februarii 1699. S. Congreg. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum censuit, dandas esse resolutiones, alias hac de re editas, & signanter in Nullius Nonantulanæ Eminent. Abbati 30. Augusti 1689. tenoris ut infra. Cum præcepto Divino iis, quibus Animarum Cura commissa est, mandatum sit, pro Ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias S. Congreg. Conc. censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, & præcipue in dubio applicationis Sacrificii proposito, & respective resoluto sub die 10. Maii 1692. his præcisis verbis concepto. An Parochus Missam celebrare teneatur, & Sacrificium applicare pro Parochianis in diebus Dominicis, & Festivis, sive habeat congruam, sive non? S. Congreg. juxta alias declarationes censuit teneri, nec posse eisdem diebus aliam eleemosynam recipere, ac proinde idem non respondendum esse, censuerunt Eminentissimi Patres, quoad Parochos Nonantulanæ Diœcel. addentes insuper, quod E. V. pro suo pastorali Zelo, detrectantes Parochos compellere non gravetur &c.

J. Cardinalis Sacripantes Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

Cum autem, sicut dictus Episcopus Nobis subinde exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi, quo firmius consistat, & servetur exactius, Apostolicæ Confirmationis nostræ patrocinio communiri plurimum desideret; Nos specialem ipsi Episcopo gratiam facere volentes, eumque a quibuscunq; excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a Iure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Decretum præinsertum, auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicę firmitatis robur adjicimus; salva tamen semper in præmissis auctoritate memoratæ Congregationis Cardinalium. Decernentes, easdem præsentes litteras validas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, & obtinere: ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus & per omnia plenissime suffragari, & ab eis respective inviolabiliter observari. Sicque in præmissis per quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis cęterisque quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 24. Aprilis 1699. Pontificatus nostri anno octavo.

J. Fr. Cardin. Albanus.

Porro sicut superius Decretum *Lucana &c.* ita etiam illud quod 10. Maii 1692. editum, & ab Innocentio XII. confirmatum est in plena forma authentica a Sacra Congregatione transmissum, sicque Reverendissimo & Illustrissimo Domino Vicario Generali Fringensi debita cum reverentia exhibitum, ab eodem ut authenticum recognitum fuit.

Ulterius circa Celebrationem Missarum debite etiam observare oportet adhuc aliam Constitutionem Innocentii XII. quam, quia a pluribus desideratur, per extensum hic subnectimus una cum inserta constitutione Urbani VIII. Licet enim hanc jam allegaverimus *in tom. 3.* tamen cum ibi aliqua omissa sint de eadem, integram Innocentianæ inclusam adducere placet.

Constitutio Innocentii XII.

Super celebratione Missarum.

Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infrascripti, videlicet. *Alias super celebratione Missarum, ac prohibitione illas moderandi, seu reducendi absque sedis Apostolicę licentia, necnon super earundem oneribus perpetuis suscipiendis, & Religiosorum numero ultra redditus, & consuetas eleemosynas locorum regularium non habendo emanarunt ab hac Sac. Congregatione S. R. E. Cardinalium Conc. Tridentini Interpretum, auctoritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi specialiter attributa, quamplura Decreta tenoris sequentis.*

§. I. Cum sæpe contingat, in quibusdam Ecclesiis, tam magnum missarum numerum, ex variis Defunctorum relictis, aut piorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus prescriptis nequeat satisfieri, & tamen nova onera Missarum in dies suscipiantur: indeq; fiat, ut depereant pię Testantium voluntates, obstricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animæ suffragiis priventur, Ecclesiis debitus subtrahatur cultus, ac Christifideles a gravi scandalo affecti, plerumque a similibus charitatis operibus retrahantur: cumque his malis maximum inter cętera fomentum præbeat, aut quod ii, qui Missas supra vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevi ad pauciorem numerum a Superioribus reductum iri: aut quod Ecclesiis, forte pecuniarum absumpta, plerumque nuda remaneant onera Missarum absque ullo emolumento aut quod eleemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniantur ii qui velint huic se muneri subjicere, & redditus Ecclesiæ, aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdos pro necessaria sui sustentatione novis se oneribus obstringere compellatur. Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum animadvertens futuram rem Deo gratissimam, charitatique, ac justitiæ maxime consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum e Christiana Republica convellere, atque eradicare: Sanctissimi D. N. Urbani Divina providentia Papæ VIII. auctoritate sibi specialiter attributa, infrascripta Decreta edidit.

§. II. Ac primo strictissime prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquo modo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis; sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis, ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur; alioquin reductiones, & commutationes hujusmodi, si quas contra prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.

§. III. Deinde, ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia, quantumcunque incongrua, & exigua, sive ab una sive a pluribus personis collata fuerunt, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus, ac Locis piis quibuscumque, tam Sæcularibus, quam Regularibus; sacra Congregatio sub obtestatione Divini Judicii mandat, ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin iis, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant; quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

§. IV. Id vero ut deinceps observetur exactius, Sac. congregatio eadem auctoritate revocat Privilegia & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac Locis piis, tam Secularibus quam regularibus, cujuscunque ordinis, congregationis, & Instituti quamcunq; ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarū missarum, vel anniversariorū

celebra-

celebratione, aut aliquibus Collectis, seu orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

§. V. Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ, sibi retenta, celebrandam committat.

§. VI. Præterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis eo tepidiores, ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta, statuit, atque decrevit, ut pecuniæ, ac bona mobilia Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus ac Locis omnibus tam Sæcularibus, quam Regularibus, atque illorum personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum, ab iis, ad quos pertinet, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda a die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes Ædem sacram, vel personam fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium, quam primum investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur.

§. VII. Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium, sub eadem pœna, ut supra deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis cum eisdem oneris repetitione, atque annexione converti debeat.

§. VIII. Ad hæc sacra Congregatio quibusvis Capitulis Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, necnon omnibus & singulis Ecclesiarum, ac piorum Locorum tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinent, districte prohibet, ne imposterum opera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum Sacerdotes quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares vero sine Generalis, vel Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda: alioquin secularis, qui hujus prohibitionis transgressus extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso: Regularis vero pœnam privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vocisque activæ, ac passivæ, absque alia declaratione incurrat.

§. IX. Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus ante impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis & Capsulas auferant ab ecclesiis cum inscriptione illa *Eleemosyna pro Missis*, vel aliis similis: sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac ratione frustentur.

§. X. Episcopus vero, seu eius Vicarius Generalis, aut Generalis, vel Provincialis ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant de singulis Missarum celebrandarum obligationibus cuique Ecclesiæ, Monasterio, aut Loco pio incumbentibus nec antea assensum hujusmodi, aut licentiam præbeant, quam eis legitime constiterit, illius sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quam antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, & locis piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem cujuscumque Civitatis vel Provinciæ; intelligantque, si in re tanti momenti desides, aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse reddituros.

§. XI. Postremo Illustriss. Patres non sine gravi animi dolore intelligentes, mala fere omnia, quæ Regularem disciplinam evertunt, ac præcipue animam hanc facultatem fovent in oneribus Missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infecta radice pullulare ex majori Regularium numero, quam ferant redditus, & eleemosynæ cujusque Monasterii: inhærentes summorum Pontificum, ac Sac. Trid. Conc. Decreto, hac de re editis sanctissimi Domini nostri auctoritate præcipiant, ac mandant omnibus, ac singulis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Præsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscunque aliis superioribus Monasteriorum, Conventuum, ac Domorum Regularium, bona immobilia possidentium, vel non possidentium, cujuscunque Ordinis, Congregationis, & Instituti existentium intra fines Italiæ, & Insularum adiacentium, ut singuli, ad quos pertinet in qualibet Provincia, adhibitis duobus, aut tribus Regularium sui ordinis, vel Congregationis probationibus & rerum usu peritioribus, bona immobilia, census, redditus, & proventus omnes, consuetas item eleemosynas, & obventiones, tam communes Monasteriorum, Conventuum, & Domorum ejusdem Provinciæ, quam etiam singularibus personis Religiosis assignatas, seu permissas, in communem usum deinceps proferendas, decem annorum immediate præcedentium habita ratione, diligenter, & mature recognoscant, iis omnibus detractis, quæ reparationes, præstationes, grandines, sterilitates, aliave cujuslibet generis onera consueverint absorbere.

§. XII. Eaque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus interest, in proximo Capitulo, seu Congregatione Generali, vel Provinciali cuntra tribus Judicibus ab ipsomet capitulo, seu Congregatione deligendis proponat, qui computatis hujusmodi redditibus, eleemosynis, & obventionibus universis & oneribus ut supra detractis, sedulo examinent, quot Religiosi homines, connumeratis etiam Laicis, aliisque necessariis servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, & Domo Regulari, juxta regionis, & proprii Instituti morem, victum, & vestitum, & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorundem bonorum, redditnum, eleemosynarum, & onerum præcisam notam ipsimet Capitulo seu congregationi exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiæ, Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis in singula quaque Provincia certus earum tantum personarum numerus, Patrum Capitularium voto præfigatur, quæ redditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superius, sufficienter ali possint.

§. XIII. Ne vero superiores, qui id præstare debent, serius, ac remissius, quam par est, suo muneri satisfaciant mandat, sacra Congregatio, ut infra annum post proximum Capitulum Generale, vel Provinciale computandum, omnia hoc de genere Capitulariter gesta, in authenticam formam redacta, ad sacram ipsam Congregationem Concilii singuli mittant.

§. XIV. Numerumque Familiæ, singulorumque Conventuum, Monasteriorum, & Domorum hujusmodi Regularium, Capituli, seu Congregationis Generalis, vel Provincialis, sententia, & auctoritate præfinitum, iidem Superiores, tam Generales, & Provinciales omnes, quam locales, perpetuo servare omnino teneantur, nec possit illum quoquomodo augere, etiam prætexta augmenti redditurum, absque sacræ ipsius Congregationis licentia: Superiores autem hujusmodi, qui prædicta omnina in præfixo termino non præstiterint, vel numerum, ut supra præscriptum, quovis modo augere præsumpserint, privationis omnium Officiorum, quæ tunc temporis obtinebant, Vocique activæ, ac passivæ & ad omnia suæ Religionis Officia, & gradus inhabilitatis perpetuam pœnam eo ipso incurrere, atque aliis, etiam gravioribus, Sede Apostolica infligendis pœnis, Sac Congregatio subjacere voluit & declaravit.

§. XV. Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosurum, seu Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim, saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditibus, & consuetis eleemynis, detractis omnibus ut supra detrahendis, competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti felicis record. Gregori XV. hac de re editi, alioquin Monasteria, & loca hujusmodi post hac recipienda, in quibus duodecim Religiosi ut supra sustentara, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ Jurisdictioni subjecta esse intelligantur.

§. XVI. Porro, ne ullo unquam tempore hæc in oblivionem, seu desuetudinem abeant Superiores locales cujusque Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis, curare, atque efficere teneantur, sub pœna privationis Officii, Vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, uti in perpetuum, semel quoque mense, id est Feria secunda post primam Dominicam Adventus, & Feria sexta post octavam Corporis Christi, præsentes Ordinationes in publica mensa perlegantur.

§. XVII. Omnibus, tam Ecclesiasticis personis cujuscunque sint Ordinis, conditionis & gradus, quam Laicis quocumque honore & potestate praeditis, praesentia Decreta declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta.

§. XVIII. Non obstantibus, quod supra scripta omnia, & singula in praesentibus Decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcunque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum, etiam S. Jo. Hierosolimitani, Congregationum, Societatum, seu cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcunque, tam Saecularium, quam Regularium locorum, nec non illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, Statutis, ac Consuetudinibus, etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis, etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus Decretis, etiam ex proprio motu, & ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales mentio, seu quaevis alia expressio habenda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, intersererentur, praesentibus pro expressis habens, quibus, quoad ea, quae praesentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris Sac. Congregatio Sanctitatis suae auctoritate specialiter, & expresse derogat, caeterisque contrariis quibuscunque.

§. XIX. Et ne praemissorum ignorantia a quoquam praetendi possit, voluit eadem Sacra Congregatio, ut praesentes Ordinationes in Valvis Basilicarum S. Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de urbe, ac in Acie Campi Florae, ut moris est, affixae, omnes, ad quos pertinent, ita arctent, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatae fuissent.

§. XX. Utique earundem praesertim transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personae in Dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae. Dat. Romae die 21. Junii 1625.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congregat. Secret.

§. XXI. Excitatis autem super praemissorum Decretorum intelligentia, seu interpretatione, infra scriptis dubiis, prodierunt a memorata Sac. Congreg. simili auctoritate illi a praefato Urbano Papa VIII specialiter attributa, responsiones, seu declarationes inferius apponendae.

Super *Primo* Sac. Congregationis Decreto de celebratione Missarum, quo prohibetur, Episcopi in Dioecesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquomodo, reducant onera illa Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in in limine fundationis.

Quaeritur, quid, si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit cujusmodi onera moderari.

Secundo, super secundo ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missae, quot ad rationem tributae eleemosynae praescriptae fuerint.

Quaeritur, an verba illa (praescriptae fuerint) *intelligenda sint de praescriptione facta ab offerente, vel ab Ordinario?*

Tertio, an, cum Ordinarius praescripserit eleemosinam congruam juxta qualitatem loci, personarum, & temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruo, teneantur Missas illas ab offerente praescriptas celebrare.

Quarto, an Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellae, legati ac salarii, possint, etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut defunctorum recipere, & unico Missae Sacrificio utrique oneri satisfacere?

Quinto, posito, quod Testator relinquat, ut celebrentur pro ejus Anima centum Missae, absque ulla praescriptione eleemosynae.

Quaeritur, an liberum sit haeredibus eleemosynam sibi bene visam praescribere, an vero eadem eleemosyna praescribenda sit ab Ordinario?

Sexto, super tertio Sac. Congregationis Decreto, in quo eadem Congregatio revocat Privilegia, in quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

Quaeritur, an verba (in futurum suscipiendis) *intelligenda sint de oneribus suscipiendis post Privilegium?*

Septimo, super quarto ejusdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepit Missam celebrandam cum certa eleemosyna, ut eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynae sibi retenta, celebrandam committat.

Quaeritur, an permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis Ecclesiae, Altarium, inservientium, paramentorum, luminum, vini, hostiae, & similium?

Octavo, an Decretum habeat locum in Beneficiis, quae conferuntur in Titulum, id est, an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem redituum Beneficii?

Decimo, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solita pro celebratione Missae, debeant dare eandem eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt; an vero satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam.

Undecimo, super quinto ejusdem Congregationis Decreto, quo inter caetera statuitur in haec verba. *Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera subire valeant: alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis etiam sponte oblatis in futurum recipiendis, & capsulas auferant, &c.*

Quaeritur, an hoc Decretum prohibeat absolute, quominus accipiant novas eleemosynas iis, qui acceptis non satisfecerant; & quid, si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

Duodecimo, quid si offerens eleemosynas, audito impedimento contentus sit, ut Sacerdos Missas celebret, cum primum poterit?

Decimotertio, an poena Interdicti, & aliae appositae, in eodem decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi praescriptam, quam eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem praescribitur.

Decimoquarto, an in hoc Decreto comprehendantur illae capsulae, quae apponi solent Ecclesiis in die Commemorationis omnium Sanctorum, & vulgo dicuntur *Casse de Morti*?

Decimo quinto, An Administratores Ecclesiae magnae devotionis & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis nonnisi post longum tempus satisfacere valeant, ne alias cultus Ecclesiae, & devotio, concursus Fidelium, ut ajunt, minuatur?

Decimosexto, quia prohibitio dicti decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum piorum locorum, tam saecularium, quam Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio: non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (*& aliis, ad quos pertinent*) supplicatur pro opportuna declaratione.

Decimo septimo, super septimo ejusdem Congregationis Decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum praefigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commode possit sustentari.

Quaeritur, an ubi haec praefixio facta jam fuit in vim similis Decreti Sanctae memoriae Pauli V. absque tamen computatione redituum cujuscunque Religiosi, sit denuo facienda, necnon?

Deci-

Decimooctavo, an Novitii ad habitum Regularem admissi; possint admitti ad professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra præfixione numeri, commode ali non possunt.

Decimo nono, super ultimo, quo cavetur, ut nulibi recipiantur Conventus regularium: nisi præter alia ad id requisita duodecim saltem Fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint Iurisdictioni Ordinarii,

Quæritur, ad hoc Decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem, Missarum comprendant eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capucinorum, ac Societatis Iesu?

Ultimo, an idem Decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeat locum in Italia duntaxat, ad quam est restrictum Decretum proxime antecedens: an vero etiam extra Italiam.

Declarationes, aut Respoosiones ad supradita Dubia.

§. XXII. Sacra Congregatio Cardinalium Conc. Tridenti ni Interpretum auctoritate sibi a Sanctissimu Dominu nostro attributa ad singula Dubia superius proposita, adhuc modum respondit, videlicet.

Ad Primum, etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris ut supra, imposiri ab iis, ad quos pertinet; Sedem Apostulicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino ex re esse iudicaverit. Veruntamen, in ipsa Beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita uon sustulerunt, esse validam & observandam.

Ad Secundam esse intelligenda de prescriptione facta ab eo, qui Eleemosinam tribuit, non autem ab Ordinario. Quod si tribuens Eleemusynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius, secundum morem civitatis, vel provinciæ.

Ad Tertium ; Teneri.

Ad Quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii; si Eleemusynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utique obligationi satisfacere.

Ad Quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad Sextum, ita esse intelligenda.

Ad Septimum, respondit, permittendum non esse, ut ecclesiæ, ac Loca pia, seu illorum administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam utcunque minimam portionem retineant, aut ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & Loca Pia alios non habent redditus, quos in usum earundem expensarum erogare licite possint: & tunc; quam portionem retinebunt, nullatenus debere exedere valurem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio necessario sunt subeundæ: & nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ super sunt expensis, ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

Ad Octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti elemosinam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit.

Ad Decimum, debete absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti, celebrandi nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad Undecimum, respondit, non prohibere absolute: ac propterea, si oneribns jam susceptis non satisfacerit, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum; quumodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad duodecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeat, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cum susceptis muneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quuminus eo casu eleemusynæ accipiantur pro iisdem Missis juxta Benefactoris concensum celebrandis.

Ad Decimumtertium, has pœnas non habere locum, nisi in sulcepturis onera perpetua missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad Decimumquartum, comprehendi.

Ad Decimumquintum, non posse nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad Duodecimum.

Ad Decimum sextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes

Ad Decimamseptimum, numeri præfixionem esse iterum faciendam, servata forma ultimi Decreti hac de re editi.

Ad Decimumoctavum, esse admittendos ad Professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint.

Ad Decimumnonum, censuit comprehendere.

Ad Ultimum, habere locum extra Italiam.

Cosmas Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congreg. Secret.

§. XXIII. Cum autem super præmissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione quamplures querelæ, & recursus ad Sedem Appostolicam pervenerint; cupiens eadem congregatiu Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus a Christiana republica pro viribus evellere, ac upportune providere, ut sublatis fraudibus ac emendata negligentia pie disponentium, seu Benefactorum voluntati fides illibata servetur, Defunctorum animabus integra, & prompta, præstentur suffragia itidemque Deu major gloria, & Ecclesiis præstantiur cultus reddatur, prævia authoritate per SS. Dominum Nustrum Innocentium Divina Providentia Papam XII. ei specialiter attributa infrascripta Decreta prius in particulari nonnullorum ea prefatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, & postea in generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, ac accurate discussa, recognita, & examinata edidit.

§. XXIV. in primis, incerta Decreta cum præmissis illorum declarationibus plenissime, & amplissime approbat, confirmat, & innovat, omniaque & singula ibidem contenta, & expressa, iterum omni meliori modo decernit statuit, ac ab omnibus, & singulis, etiam speciali, & individuali expressione dignis penitus observari, & omnimodæ executioni demandari deceroit, sancit, ac præcipit.

§. XXV. Insuper, ut in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: si qui forsan fuerint, vel sint, qui sois pravis, & eroneis intentionibus seu upinionibus blandiri vulentes, Missarum celebrationem omittant, sub malitiosa, ac irrationabili spe earundem condemnationem vel reductionem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica Sancti Petri de Urbe ubtinendi: Congregatiu prefata, tum eosdem, tum quoscunque alios, qui posthæc inadeo detestabiles abusus ausi fuerint uffendere, certiores fieri, & monitos esse vuluit, præfatas condonationes; & reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa, seu æqua commiseratione, compositiones vero a dicta Fabrica, utente suis facultatibus & privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili, & cum clausulis opportunis, & presertim cum illa *Dummodo malitiose non omiserint animo habendi compositionem, alias gratia nullo modo suffragetur*, admitti consuevisse, & solere; quapropter, ut locus omnis imposterum hisce prætextibus precludatur, memorata congregatio tales intentiones, opiniones seu spes, ac eleemosynarum, sive io totu, sive in parte versiones in alium, quam præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem, & quascunque alias directas, vel indirectas, & immediatas, vel meditatas contraventiones, seu circumventiones declarat prursus rationabiles, injustas, & illicitas aliasque omnino reprobat, damnat, & interdicit.

§. XXVI. Cumque huiusmodi absurda ex eo plerumque pro-

proveniant, quod onera Missarum supra vires suscipientur; caveant omnes, & singuli Rectores, Superiores, & ministri quarumcunque, tum Secularium, tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera, seu Missas, tum perpetuas, tum temporales tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint quomodo sucipiant, utque idipsum quo ad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, semperque in loco magis patenti, & obvio retinere tabellam onerum perpetuorum, & temporalium litteris perspicuis, & intelligibilibus descriptorum, quorum implemento si moraliter, & intra præscriptum, seu breve tempus, satisfacere non posse, seu illa duntaxat, & non ulteriora addimplere posse crediderint, seu credere debuerint, alias missas sive perpetuas, sive temporales, sive manuales per se vel interpositas personas quoquomodo recipere, seu acceptare omnino desistant, seu abstineant, & ulterius tali casu in eadem tabella similiter exprimant sese propterea aliis Missis acceptandis, & celebrandis impares esse.

§. XXVII. Iidemque teneantur pariter in Sacrario duos libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua; & temporalia: in altero autem Missas manuales & tam illorum, quam istarum adimplementum, & eleemosynam distincte diligenter annotare, & annotandas, seu annotanda curare, singulisque annis de supradictis adimplementis, eleemosynis, ac oneribus pariter exactam rationem suis Superioribus reddere, ad omnes, & singulas rationes hujusmodi in præfatis respective libris simili distinctione & diligentia, tam præfati, a quibus rationes debent reddi, quam Superiores, quibus reddendæ erunt, describere, seu annotare, sive describendas, vel annotandas respective curare.

§. XXVIII. Quibus semper salvis, debeant ulterius Regulares prædicti: omnes, & quascunque eleemosynas, tum manualium tum perpetuarum, & temporalium Missarum reponere in capsa particulari sub duabus clavibus, quarum una penes Superiorem localem, altera vero pœnes alium Capitulo Conventuali deputandum, retineatur, ac de iisdem eleemosynis, & celebratione Missarum coram Patribus Discretis, seu Concilliariis, vel alio simili modo nuncupatis, singulis mensibus districtam rationem exigere, & respective reddere.

§. XXIX. Quod si prædicti, ad quos cura tabellæ, causæ & librorum prælatorum respective pertinet, seu pertinere debet, suam operam premissis, ut præfertur, minime navaverit, & Superiores tum Secularium, tum Regularium Ecclesiarum rationē prædictam non exegerint, seu non invigilaverint, quod præfati, qui in curam tabellarum, & librorum incubunt, suo muneri, ut præfertur, satisfaciant, in singulis respective casibus; sæculares pœnam suspensionis incurrant, regulares vero voce activa, & passiva, ac gradibus & Officio, quæ obtinet, ipso facto, & absque alia declaratione privati sint, & intelligentur nec non ad hujusmodi gradus & officia obtinenda similiter inhabilitentur; & inhabilitati sint, & intelligātur.

§. XXX. Porro, ne ullo unquam tempore omnia, & singula Decreta prædicta in oblivionē, seu desuetudinem abeant, Rectores, Superiores seu Capitola Ecclesiarum Sæcularium illa retineant publice exposita in eorum Sacrario, Superiores vero locales cujuscumque monasterii, Conventus, ac Domus Regularis, curare, & efficere teneantur sub pœna privationis officiorum, quæ obtinent, Vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, id est, Feria secunda, post primam Dominicam Adventus, & Feria sexta post Octavam corporis Christi; omnes & singulæ præmissæ, tum insertæ, seu confirmatæ, tum in præsens factæ ordinationes una cum dictis declarationibus in publica mensa perlegantur.

§. XXXI. Meminerint igitur, & satagant Ordinarii, ut a personis, & in Ecclesiis quoquomodo, etiam in vim decretorum Concilii Tridentini sibi subiectis, Missæ ea, qua par est, fide, & diligentia celebrentur, & cuncta & singula Decreta hujusmodi omnimodæ executioni demandentur, nedum justitiam recurrentibus, seu instantibus reddentes, sed ex officio, tum in Visitationibus, tum in aliis actibus, & modis, quos expedire, & convenire toties quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committantur, pervertatur, differatur, vel omittatur, quod his omnibus, & singulis decretis adversetur.

§. XXXII. Caveant etiam respective omnes Regulares tam subditi, quam Superiores quicunque, nedum locales sed etiam Provinciales, & Generales, ne Missarum celebratio, & omnium decretorum præmissorum executio cum pernicie propriarum animarum, cum præjudicia illarum, quibus missæ sunt applicandæ, & cum magno Christi fidelium scandalo quoquomodo omittantur, differantur, negligantur, seu pervertantur; alioquin ultra propriæ conscientiæ orationem pœnam privationis vocis activæ; & passive, ac graduum, & Officiorum, quæ obtinent, nec non inhabilitationis ad huiusmodi gradus, & officia obtineoda, prorsus incurrant.

§. XXXIII. Current propterea præfati Superiores regulares in omnes, & singulas contravenientes debitis pœnis diligenter, animadvertere, & insuper teneantur omnes & singuli Superiores locales in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exibere attestationem seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscunque Domus Regularis, subscriptam, & juratam, quod omnibus & singulis tum perpetuis tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus ad limites, & tenorem eorum præsentium decretorum tempore regiminis fuerit omnino & integraliter satisfactum, deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuatri implemento Missarum, distinctione referendarum, intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem quimque Superiores locales predicti vocem activam, seu passivam in memoratis Cupitulis seu Congregationibus omnino habere non valeant.

§. XXXIV. Præterea Provinciales, Vicarii, & Visitatores Provinciarum, seu congregationum, debebunt in fine eorum regiminis Superioribus Generalibus in forma probante ostendere, quod executioni præsentium decretorum sedulo invigilaverint, ad eorum tenorem in omnibus & singulis conventibus seu Monasteriis, & Domibus regularibus Provinciæ, seu congregationis, de omnibus & singulis oneribus, & obligationibus, ac insimul satisfactionibus missarum exactam & diligentem rationem exegerint; ac contra dilinquentes ad declarationem, & executionem respective pęnarum in Decretis contentarū processerint, & de adimplemento circa ea, quę in pręmissis ad ipsos spectant legitime docuerint, alias ad Vocem activam, & passivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur.

§. XXXV. Cæterum, quia etiam ad quamplures Archiconfraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hospitalia, Altaria, Capellas, Oratoria, & Ecclesias, ac alia loca, & opera pia, quomodo libet nuncupata, quæ cuicunque curæ, seu regimini, aut administrationi & directioni Laicorum, cuiuslibet gradus, status, conditionis, & præeminentiæ, etiam speciali, & individuali nota dignorum duntaxat, vel quorumquunque ecclesiasticorum, & Laicorum huiusmodi mixtim commendata, annexa seu quomodocunque commissa, vel attributa sunt, onus, seu cura celebrationis Missarum, sive manualium, sive ad tempus, vel in perpetuum pertinent, hinc salvis semper iis, quæ in præinsertis Decretis continentur, omnes quiqunque huiusmodi archiconfraternitatum, Societatum, Congregationum, Hospitalium, Altarium, Capellarum, Oratoriorum, & Ecclesiarum, ac aliorum locorum, & operum piorum, Rectores seu Administratores, vel Directores, & alii hujusmodi Officiales, nec non ii, ad quos cura tabellæ, & librorum in præmissis spectat, tabellam, libros, & hæc Decreta respective juxta modos superius expresso, similiter retinere, nec non de oneribus, ac celebrationibus, & elemosinis dictarum Missarum singulis annis rationem exigere, & respective iis, ad quos pertinet, reddere sub pœnis arbitrio, & in subsidium excommunicationis teneantur.

§. XXXVI. Postremo omnibus, & quibuscunque tam Ecclesiasticis personis cujuscunque Ordinis Status, & Gradus, Regulæ Cōgregationis, Societatis, Conditionis, & Dignitatis existant, quam Laicis quoqunque honore ac potestate præditis omnia & singula premissa Decreta interpretandi, necnon Ecclesiasticis prædictis pœnas, huiusmodi Decretis relaxandi, seu quoquomodo circa premissa dispensandi, omnis, quæcunque facultas sit penitus interdicta.

§. XXXVII. Non obstantibus, quoad suprascripta omnia & singula in huiusmodi Decretis contenta, constitutio.

tutionibus, & ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcunque personarum; atque ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militarium, etiam Joannis Hierosolymitani, congregationum Societatum ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcunque tam Secularium, quam Regularium locorum, nec non illorum etiam iuramento, confirmationa apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea aut alias, nuncupatis, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque, efficacioribus, & insolidis clausulis; nec non irritantibus decretis, etiam motu proprio, & de certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, aut alia: quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque locis tenoribus & formis, specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausula: generalis mentio, seu quævis alia exquisita forma servanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omissio, & forma in illis tradita, observata, inserti forent, præsentibus, & pro expressis habentes, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, Sac. Congregatio Santitatis suæ auctoritate specialiter, & expresse derogat, ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ die 23. Novembris 1697.

Joseph. Card. Sacripantes Præfectus.

Ferdinandus Nuntius S. Congr. Secr.

§. XXXVIII. Quocirca cum Dilectus Filius noster Joseph Tituli S Mariæ Transpontinę S. R. E. Presbyter Cardinalis Sacripantes, memoratæ Congregationis Præfectus, præfata Decreta Nobis retulerit, Nos considerantes eadem omnia, & singula Decreta, ea, qua decet, maturitate digesta, & examinata, ac in vim Apostolicæ Auctoritatis, eidem Congregationi specialiter, ut præfertur, attributæ, peracta, perutilia fore censentes, illaque proptarea perpetuo, infallibiliter observari, necnon Constitutiones nostro munimine robore volentes, motu proprio, non ad cuiuspiam Nobis super hoc oblatæ petitiones instantiam, sed ex certa scientia, & matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, præ inserta Decreta, omniaque, singula in eis contenta, tenore præsertim auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis, & irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur & efficaciam adjicimus, quinimo motu, scientia, & deliberatione, ac potestatis plenitudine similibus, omnia & singula in supradictis decretis contenta, de novo statuimus, decernimus, & ordinamus, ac ab omnibus, & quibuscunque etiam speciali, & invidua nota dignis, omnino exacte, & perpetuo servari volumus, sancimus, & mandamus.

Decernentes præsentes litteras, cum omnibus & singulis inibi contentis, semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere; & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore, quandocunque, & quomodocunque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime, & inviolabiliter observari; sicque, & non aliter per quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos, quamvis auctoritate, præeminentia, & potestat: fungentes, & functuros, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Sedis Apostolicæ Nuncios, sublata eis, & eorum cuilibet, quamvis aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari, & definiri debere: ac irritum & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignorãter cõtingerit attentari.

Non obstantibus omnibus & singulis, quæ præfata congregatio Auctoritate per ejusdem recordationis Urbanum Papam VIII. & respective per Nos illi specialiter attributa, decrevit non obstare; quæ pariter, & iterum Nos tenore præsentium non obstare decernimus, & mandamus; quibus omnibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, etiam harum serie plenissime, specialiter, & expresse derogamus; cæterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem, ut præsentes litteræ in Valvis Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum necnon Cancellarię Apostolicę, Curięque generalis in Monte Citorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, publicentur, ac affigantur, sicque publicatæ, & affixæ omnes & singulos; quos illæ concernunt, perinde arctent, & afficiant, ac si unicuique eorum personaliter intimatæ fuissent. Pariterque, ut earundem præsentium transumptis impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrarum Confirmationis, Approbationis, Statuti, Decretorum, Ordinationis, Vuluntatis, Sanctionis, Mandatorum, & Derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo, sexcentesimo nonagesimo septimo. Decimo Kalendas Januarii, Pontificatus Nostri Anno septimo.

Notandum tamen circa §. 28. quod S. Congregatio interrogata, num etiam Fratres Minores Regulam in sua puritate observantes, causam pecuniariam ibidem præscriptam habere debeant, aut possint, responderit *negative*; in reliquis vero memorata constitutio illos æque ac alios obliget.

Quæritur V. Quomodo in praxi fieri debeat jurata attestatio a sacerdotibus Regularibus per Bullam §. 33. pręscripta? Ante responsionem notandum, hanc quæstionem necessario hic poni, qui multi circa eam non modicas senserunt difficultates, anxietates & dubia, Bulla & superioribus memoratam attestationem urgentibus, conscientia vero ob defectum requisitæ ad hoc notitiæ eandem dissuadent; cum sacerdotes subdicti sufficientem pro jurata attestatione cognitionem, an revera, & quomodo Missarum obligationibus satisfactum sit, nec ne, sæpe non habuerit.

Resp. Sacerdotes Præfatam juratam attestationem facere non posse ad solam relationem superioris & sacristæ asserentium, oneribus Missarum esse satisfactum. Ratio est; quia ad solam hanc relationem in veritate jurare non possunt, *dictis oneribus esse satisfactum*, sed præcise *superiorem, & sacristam dicere, eis esse satisfactum*; per quod non satisfit rationi & fini legis, consequenter nec ipsi legi *arg. l. Non dubiam C. de Legib. cum concord.*

Hinc omnino necessarium videtur, ut sacerdotes prius indagent, non tantum ex superioribus & sacrista, sed etiam & quidem vel maxime ac præcipue ex ipsis Missarum libris juxta præscriptum *Bullę* §. 27. in sacristia habendis; num revera, qualiter satisfactum sit dictis oneribus? indeque acquisitæ cognitioni conformiter juramentum suum præstare. Ratio est; quia necessaria ad præstandam juratam attestationem notitia, vel cognitio melius ac securius habere nequit; prout consideranti patet. Et licet etiam ex his certa notitia haberi non possit; cum superior cum sacrista colludere, & libros alterare, vel falsas satisfactiones apponere posset; tamen quia tam grave falsum & tam grandis malitia non facile est præsumenda *arg. leg. Marito ff. Pro socio* & uti dictum, securior & melior notitia aliunde haberi nequit, intentioni legis ab Innocent. XII. positæ sufficienter, utpote, modo, quo fieri potest, optimo, satisfieri censetur.

Advertendum tamen; quod etiam post inspectos, & examinatos Missarum libros juramentum de satisfactione præstita, absolute deponere non possint sacerdotes, sed cum apposita clausula: *juxta tenorem, & annotationem præfatorum librorum, et non aliter, nec alio modo juramus et c.*

Porro, quia vel maxime constare etiam debet, num ipsi sacerdotes juxta intentionem a superiore, vel sacrista sibi datam celebrarint, & celebrando oneribus Missarum satisfecerint, ratio finis, & intentio Legis, consequenter lex ipsa ulterius requirere videtur, ut pro tempore pręsentes sacerdotes desuper jurato, & quidem absolute testentur; cum quivis eorum, num juxta memoratam intentionem celebrarit, optime sciat, ac propterea cum veritate absolute jurare facile possit, & per consequens debeat, sequenti, aut simili modo.

For-

tamen Ecclesiæ, si quod aliud esset, vel in futurum foret, plenissima nostri abnegatione humillime nos subjicimus.

Et ex hoc etiam patet, quod Regulares sive viri, sive Moniales sibi etiam temporaliter magis noceant, quam prosint, si Monasterio sufficientes redditus pro sustentatione ingredientium jam habento, sub falso prætextu honestæ sustentationis, consequenter *simoniace*, & contra legem Divinam temporalia exigunt, Deo illicitis conatibus, & temporalibus curis adversante, & econtra sanctam confidentiam observantium Dei mandata specialiter benedicente, & secundante.

181 Resp. V. Possunt quævis Monasteria etiam opulentissima licite, & absque ulla *simoniæ* labe accipere ea, quæ ingredientes sine pacto aliquo, vel exactione gratis ac libere dant, vel offerunt. Unanimis & certa claris Juribus *c. Dilectus 30. h. t. ibi. Illud tamen gratanter recipi poterit quod fuerit sine taxatione gratis oblatum, & cap. contra. Sane, 1. h. t. Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure, & sponte, & plena liberalitate omnique pactione cessante dare vel offerre &c. voluerint, cum gratiarum actione licite accipitur.*

182 Resp. VI. Possunt insuper Regulares tam Viri, quam mulieres quorumvis Monasteriorum etiam divitum, cum parentibus, vel pacisci, & exigere certam quantitatem pecuniarium, vel aliorum bonorum temporalium sub conditione, ut suscepta ad Religionem, & professa persona omni juri hæreditatis, vel alterius justæ prætensionis temporalis renuntiet. Ratio est; quia in tali casu juste exigitur temporale pro temporale, jure nempe hæreditatis, vel alterius boni temporalis; cum enim quidquid Monachus acquirit, acquirat monasterio, per vulg. Juris, monasterium vere acquirit, & habet omne jus temporale, quod habuit persona suscepta ac professa, indeque (nisi, ingressa faciat ante Professionem testamentum) licitissimo potest pro remissione illius sibi competentis juris temporalis, aliud temporale exigere. Et hoc est, vi cujus excusari subinde possunt a *simonia* Regulares divites.

183 Quæritur II. Pro compendiosa notitia, a quibus? & quando occasione ingressus in Religionem committatur *simonia*; Resp. I. Eam committi in sequentibus casibus,

I. Committunt *simoniam* omnes tam pauperum, quam divitum Monasteriorum personæ Religiosæ Viri, & Mulieres, qui pro ipso ingressu paciscuntur, vel exigunt temporalia, juxta dicta *n. 162.*

184 II. Omnes illi, qui pro ipso ingressu in Religionem obtinendo promittunt, paciscuntur, aut dant temporalia, juxta dicta *n. 162.*

III. Viri Religiosi in Monasterio opulento, vel saltem sufficientes redditus pro sustentatione ingredientium habente, si sub prætextu honestæ sustentationis temporalia paciscuntur, vel exigunt ab ingredientibus sicuti econtra etiam qui sub eodem prætextu, vi pacti dant temporalia, juxta dicta *n. 169.*

IV. Moniales quoque in Monasteriis sufficientes pro sustentatione ingredientium redditus habentes *simoniam* committunt, si dotes, vel alia temporalia paciscuntur, vel exigunt ab ingredientibus; cum enim certum sit apud omnes, quod redditus Monasterii cujuslibet tam Virorum, quam Mulierum principaliter sint ordinati ad sustentationem Religiosarum personarum in eis existentium; ita ut hoc ipso quod quis suscipiatur ad Monasterium, habeat jus ad sustentationem ex redditibus Monasterii capiendam, non potest sub titulo honestæ sustentationis aliquid exigi, consequenter, si nihilominus aliquid exigitur, sub falso prætextu, & nulliter, revera autem pro ipso ingressu, seu susceptione ad Religionem (nam nullus alias titulus allegari potest) exigitur, indeque vera *simonia* contra *Ius Divinum* committitur, exigendo videlicet temporale pro spirituali, ingressu vel susceptione scilicet in Religionem, juxta dicta *n. 172.*

184 V. Etiam in pauperibus tam Virorum, quam Mulierum Monasterii *simoniam* committunt Religiosæ personæ, si plus temporale paciscuntur vel exigunt ab ingrediente persona, quam ad ejus honestam sustentationem necessarium est. Ratio patet; quia cum illud superfluum exigendi nullus adsit titulus, revera pro ingressu ipso exigitur, sicque *simonia* committitur. Et hoc sæpe contingere solet, quando intuitu majoris dotis ad sustentationem non necessariæ minus habiles suscipiunt, in quo suscipientes etiam Moniales, quæ alias a pœnis *simoniæ* per Concessiones Pontificum immunes sunt, eisdem subjacent juxta specialem Dispositionem Innocentii VIII. qui Moniales a pœnis *simoniæ* eximens, excipit casum, quo recipiunt inhabiles ob spem habendi aliquid; quia tunc illa est principalis intentio; uti videre est in Compendio Privil. *vers. Moniales n. 16.*

Colliges, non raro his temporibus committi *simoniam* in Receptione ingredientium, præsertim Mulierum ad Monasteria, uti consideranti patet.

§. X.

De Simonia, quæ committitur in Administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, Præstatione munerum, functionum, & Actuum spiritualium, v. g. Sepulturæ, Benedictionum, Dispensationum, Absolutionum, Precum, & Orationum, Missæ, &c.

SUMMARIUM.

185 *Pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium, si tempore accipitur per modum pretii simonia est.*
186 *Non item si accipitur per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinati.*
187 *Secundum aliquos non licet exigere, vel pacisci temporale per modum stipendii pro spirituali.*
188 *Contrarium est verius.*
189 *Solvitur Objectio.*
190 *Confirmatur consuetudine.*
191 *Solvitur alia Objectio.*
192 *Quid in Praxi faciendum?*
193 *Pro functionibus spiritualibus temporale per modum stipendii accipere possunt Clerici etiam aliud divites,*
194 *Et alios redditus Ecclesiasticos abundantes habentes.*
195 *Solvitur Objectio.*
196 *An? & quando temporale exigere possint, pro Functionibus, quas ex officio præstare tenentur?*
197 *Practica instructio de accipiendo, & exigendo stipendio pro Functionibus spiritualibus, & n. seq.*
201 *Quivis etiam dives Clericus potest pro Missa accipere consuetum in locis stipendium.*
202 *Etiam regulares tam superiores,*
203 *Quam privati.*
204 *Practica Doctrina ad propositum de Missis privatorum Religiosorum, & n. seqq.*
206 *Non potest pro Missa per modum stipendii plus exigi, quam habet loci consuetudo, aut dispositio Superioris, Et duobus n. seqq.*
209 *Exigentes pro Missa stipendium tenentur sub mortali observare Decreta Pontificia.*
210 *Decretum de Applicatione Missarum per Parochos facienda.*
211 *Hoc Decretum olim impugnatum, nunc vero denuo a S. Congr. confirmatum est.*
212 *Aliud Decretum priori simile, in authentica forma.*
213 *Novissima Constitutio Innocentii XII. super Celebratione Missarum.*
214 *Pro actu, vel exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ temporale per modum pretii accipere, simonia est.*
215 *Doctrina practica ad propositum.*
216 *Quare Romæ pro dispensationibus dari absque simonia vel exigi possit temporale?*
217 *Episcopi pro dispensationibus temporale quid accipere non possunt; nec valet in contrarium consuetudo.*
218 *Simonia est, pro Orationibus, aut aliis bonis operibus exhibere temporale per modum pretii.*
219 *Non item per modum stipendii.*
220 *Nec si fiunt sub specie obtinendi temporale, vel econtra.*
221 *Res sacratæ & benedictæ absque simonia vendi, aut mutari pro re temporali possunt, & n. seqq.*
223 *Dummodo plus non detur, quam temporale seu materiale in illa valet.*

Et

224 Et specialis prohibitio Ecclesiæ non obstet.
225 Debet tamen prius ita tractari, ut Benedictionem censeantur amittere.
226 Licitum est, & rem spiritualem pro spirituali commutare, excepta Materia Beneficiaria.
227 Doctrina practica ad propositum.

185 QUæritur I. An? & quando committatur *simonia*, si pro administratione Sacramentorum, vel Sacramentalium; vel pro functionibus Ecclesiasticis, v. g. Sepultura, Benedictionibus &c. datur, vel accipitur temporale? Resp. I. Si pro horum aliquo, e pacto tacito vel expresso datur, vel accipitur quid temporale per modum pretii, *simonia Juris Divini* est. Communis, & certa ob jura clara *c. Cum in Ecclesia 9. Ad Apostolicam 42. h. t.* item *can. 1. & 2. can. 2. quæst. 1.* & *c. si quis objecerit, 7 can. quæst. 3.* cum Concordantiis. Ratio patet; quia cum hæc cuncta sint quid spirituale, utique *Simoniacum* est, temporale per modum pretii pro illis dare aut accipere, per dicta supra.

186 Resp. II. Pro Sacramentis, aut Sacramentalibus aliisque functionibus spiritualibus licite, & absque omni labe *simoniæ* possunt Ecclesiæ Ministri recipere, & reliqui dare temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinati. Communis & certa; Patetque ex variis scripturæ locis, ut Luc. 10. *V. 7. Dignus est enim operarius mercede sua.* & ad Corinth. 9. *V. 7. quis militat suis stipendiis unquam? quis plantavit vineam, & de fructu ejus non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* & infra *VII. si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt, & qui altari deserviunt, de Altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Similia passim inveniunt in SS. Canonibus, præsertim vero *can. E u his 22. cau. 12. q. 1.* ibi: *Lex enim Dei præcipit, ut qui Altari deserviunt, pascantur de ipso:* & *c. Cum secundam, 16 de Præb.* ibi: *Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere debet de Altari; & qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede &c.*

Ratio est; quia in hoc sensu non datur, nec recipitur temporale tanquam pretium commensuratum, aut commensurabile rei seu functioni vel ministerio spirituali, sed tantum, uti quid Jure Divino & naturali debitum personæ ministranti spiritualia ad necessariam & honestam illius sustentationem.

Et quidem hucusque dicta carent controversia; magna vero difficultas & controversia apud Doctores est, de sequenti quæstione, qua.

187 Quæritur II. An Ecclesiæ Ministri non tantum oblatum recipere, sed etiam exigere & in pactum deducere possint temporale per modum stipendii pro administratione Sacramentalium, & aliis functionibus spiritualibus, plures ex antiquis, ut Cardin. *in c. Tua nos h. t. n. 2.* Sylvester *V. simonia, q. 9 §. 2 & 7.* & alii cum D. Thoma 2. 2. *q. 100. a 3. ad Secundum* id negant, eo quod id tanquam *Simoniacum* expresse videatur prohibitum per plures SS. Canones, quibus universim pacta in spiritualibus prohibentur; & licet concedant temporale pro spirituali gratis, aut per modum stipendii datum accipere, Inhibent tamen illud ex pacto dare, vel exigere, *can. Placuit 1. can. Quam pio 2. cau. 1. q. 2. ca. Nullus Episcopus 100. cau. 1. q. 1. c. fin. de Pactis.* Quibus non obstantibus.

188 Resp. Ministri Ecclesiæ pro spiritualibus functionibus non tantum sponte oblata temporalia accipere, sed ea etiam pacisci, & exigere possunt tanquam debitum stipendium ad honestam sustentationem necessarium, ubi specialis non obstat Juris prohibitio, Glossa *in c. significatum, de Præb.* & ibi Abbas *n. ult.* ac sequitur Layman *de simonia, §. 2 n. 15.* Palao *de simonia punct. 4. n. 4.* Gutierez *Canon. qq. cap. 29. n. 13.* Cajetanus, Soto, Navarrus, Suarez, & alii. Ratio est, quia quilibet illud potest pacisci, & ex pacto prætendere, quod sibi alias jam Jure naturæ debetur; atqui temporale per modum stipendii pro spirituali, Jure naturæ jam debetur ministranti spirituale, ut juxta dicta *n. 186.* fatentur omnes; ergo potest etiam vi pacti exigi, saltem mutua conventione determinando quantitatem stipendii ad sustentationem Jure naturali debiti; Hac enim ratione non exigunt temporale tanquam pretium rei sacræ, sed tanquam stipendium sibi debitum.

Confirmatur rationibus Abbatis: sic enim Vicariis Ecclesiarum constituitur certa portio ex redditibus Ecclesiæ *c. Cum ex eo de Elect.* & *c. Pervenit. il 2. de Appellat.* & alibi. Imo generaliter videmus, quod Beneficia dentur propter Officia, *arg. c. fin. de Rescript. in 6.* Et assignantur certi redditus cum pacto, & conditione certas legendi Missas, & obeundi functiones spirituales.

Nec obstant Jura in contrarium citari solita. Nam inprimis illa Jura, quibus pacta in spiritualibus universim prohiberi dicuntur, loquuntur de pactis inhonestis, vi quorum datur, vel exigitur pro spirituali functione aliquid temporale tanquam pretium per modum commutationis, uti bene exponit Glossa *in cit. ult. de Pact.* & *can. Quam pio 2. cau. 1. q. V. Pactio* ubi ait; *Non removetur, nisi pactio inhonesta, nam honesta non removetur;* atqui in casu nostro non intervenit tale pactum inhonestum, eo quod functiones spirituales præstentur omnino gratis, exactio vero & pactio fiat præcise de quantitate stipendii Jure naturæ debiti. Alia vero Jura loquuntur de iis rebus spiritualibus, quibus temporale pacisci, vel exigere, specialiter prohibitum est. 189

Confirmatur Responsio. *Consuetudo est optima legum interpres l. 37. de legib.* atqui habetur universalis Consuetudo in Ecclesia, quod in spiritualibus functionibus ex pacto præstetur & exigatur temporale ab Ecclesiæ Ministris tanquam stipendium honestæ sustentationis, prout videre est in Fundationibus, vi quorum Clericis Regularibus assignantur certi redditus, & bona temporalia sub certo pacto & conditione, ut legant certas missas, vel ut Chorum frequenter, laudem divinam persolvant, concionentur &c. 190

Dices; juxta præceptum Christi cuncta spiritualia præstari debent gratis; dicit enim Matth. 10. *gratis accepistis, gratis date;* ergo nil pro iis potest exigi. Resp. Nil exigi pro functionibus spiritualibus, sed has gratis exhiberi, & tantum fieri pactum de quantitate stipendii ex Jure naturæ debiti ministro spiritualia subministranti, juxta dicta *n. 186.* Non enim pugnant inter se, sed bene simul verificari possunt, gratis exhibere spiritualia, & occasione horum exigere, atque accipere stipendium sustentationis. Prout patet ex ipso oraculo Divino; cum Christus ipse, licet *Matth. 10.* præcipiat, ut sacros labores gratis exhibeant Ecclesiæ Ministri, nihilominus etiam *Luc. 10. V. 7.* ait: *In eadem autem domo manete edentes & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim Operarius mercede sua.* 191

Notandum tamen, quod; si Ecclesiæ Ministri pro functionibus spiritualibus temporalia paciscuntur, & exigunt, id non pro libitu suo, sed prout vel lex Synodalis, aut Diœcesana, aut, his deficientibus, ipsa discretionis, & charitatis virtus, consideratis personarum & rerum circumstantiis præscribit, vel permittit, facere debeant; prout amplius jam diximus *Lib. 3 tit. 28 de Sepultura §. 2. a n. 70.* ubi etiam excessus, quia circa hoc fieri solent, annotavimus, simulque ex *c. Audientiam, 29 h. t.* ostendimus, quod in casu, quo Laici vel alii stipendium debitum dare recusarent, ipsos, non ipsi Ecclesiæ Ministri, v. g. Parochi, sed Episcopus cogere posset, ac deberet. 192

Quæritur III. An omnes etiam divites, vel aliud sufficientibus redditibus jam provisi Clerici Ecclesiæ Ministri, & de quavis functione Ecclesiastica, illa quoque, quam alias vi officii præstare tenentur, possint per modum stipendii temporale quid exigere? Resp. I. Etiam divites, & ex proprio patrimonio sufficientia habentes Clerici possunt pro functionibus spiritualibus temporale per modum stipendii exigere. Communis *arg. can. fin. cau. 1. q. 2.* ibi: *Clerici omnes* (nota *omnes* sine distinctione) *qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii meritum, per ordinationem Canonum a Sacerdotibus consequantur.* Ratio est; quia juxta Apostolum ad Corinth. 9. Nullus etiam dives tenetur militare suis stipendiis, consequenter si ob ministeria spiritualia debetur stipendium, etiam divitibus ea præstantibus debetur: sicut etiam dives mercenarius est dignus mercede sua, hæcque illi debetur. Neque arguï possunt alicujus avaritiæ, si Clerici divites pro functionibus Ecclesiasticis temporalia exigunt: quia nemo dici potest 193

avarus ex eo, quod ea petat, quæ sibi de jure debentur. Accedit Ecclesiarum universalis consuetudo optima legum interpres, *L. 17 ff. de Legib.*

194 Resp. II. Etsi Clerici sufficientibus redditibus Ecclesiasticis aliunde jam sint provisi, nihilominus pro functionibus Ecclesiasticis, etiam illis, quas ex officio præstare tenentur, exigere temporalia, quæ vel Jure Ecclesiastico, vel consuetudine Diœcesana, vel legitime præscripta dare debent *arg. cit. can. fin. cau. 1. quæst. 2.* & toto *tit. de Decimis*. Quas utpote a Jure constitutas exigunt Clerici etiam aliunde jam sufficienter provisi: & Episcopi redditibus aliunde abundantes possunt exigere procurationes tempore Visitationis, ad quam ex officio tenentur, quia id eis indistincte conceditur a Jure, *c. conquerentes de offic. Ord. c. cum Apostolus, 6. c. Procurationes, de censib.* cum Concordantiis. Ac insuper *c. ad Apostolicam, 42 h. t.* injungitur Episcopis, ut Laicos compellant ad danda temporalia, quæ ex laudabili consuetudine pro Sacramentorum, & Sacramentalium administratione dare consueverunt, nulla facta distinctione inter Clericos pauperes, vel redditibus jam provisos. Ratio est; quia ut pro Sacramentorum administratione, Sacrificii oblatione, & aliis functionibus Ecclesiasticis per modum stipendii dentur temporalia (quæ communiter fructus seu redditus *Stolæ* vocantur) ab Ecclesia statutum, vel laudabili consuetudine introductum est, quatenus nulli Ecclesiæ Ministro necessaria sustentatio decisset; præsertim cum in locis magna pars Decimarum devoluta sit vel ad Laicos, vel ad *Mensam* Episcopalem, vel ad Ecclesias Collegiatas, aut Cathedrales, vel ad Monasteria &c. Et per accidens est, si quis Ecclesiæ Minister absque his fructibus aliunde sufficientes habeat redditus; cum exinde privari non possit aliis fructibus, qui ei de Jure scripto, statutario, vel consuetudinario debentur.

195 Objicies contra hanc & priorem Conclusionem *can. Pastor 6 & can. Si quis, 8. cau. 1. quæst. 2.* ubi prohibetur Clericis sufficientia aliunde habentibus, quod dare, addita illa ratione, quod aliud *non sit, habentibus dare, quam perdere*; ergo. Resp. Per illos Canones tantum prohiberi, ne de Ecclesiæ bonis illis, quæ destinata sunt ad sustentationem pauperum, detur aliquid sufficientia jam habentibus; non vero, quod temporalia pro ministerio Ecclesiastico debita Clerici aliunde jam provisi percipere, vel exigere non valeant; secus enim Clerici divites nec Decimas exigere possent.

196 Resp. III Clerici Ecclesiæ ministri *Simoniam* committunt, qui pro functionibus Ecclesiasticis, quas ex Officio, pro quo sufficientes ad sustentationem jam habent redditus, præstare tenentur, temporalia etiam per modum stipendii exigunt, quando illa exigere nec jus, nec publica authoritas, nec consuetudo permittit. D. Thomas 2. 2. *qu.* 100. a. 3 *ad tertium*, cum Communi aliorum. Ratio est; quia in tali casu deest omnis justus titulus exigendi temporale; consequenter si nihilominus exigitur, pro ipsa re spirituali, sicque *simoniace* exigitur.

197 Ex hactenus dictis facile colligitur, an, & quando committatur *simonia*, accipiendo, vel etiam exigendo temporale pro Sacramentorum administratione, & aliis functionibus spiritualibus. Et quidem *primo* semper committitur, quoties pro iis ex pacto tacito vel expresso per modum pretii datur temporale.

198 Quod si per modum stipendii datur temporale, attendendum est, an exigendi temporale pro aliqua functione spirituali extet aliqua publica authoritas, vel jus, vel consuetudo, aut non. Si extat publica aliqua authoritas v. g. Constitutio Synodalis, vel Diœcesana, vel Jus commune, possunt pro illa per modum stipendii temporale exigere etiam divites Clerici, etsi illam functionem ex Officio, pro quo sufficientes ad honestam sustentationem jam habent redditus, peragere debeant, juxta dicta *n.* 194 & exemplificatur per Decimas, oblationes, & procurationes &c. Idem est, si quidem nulla authoritas publica, vel jus commune scriptum, legitime tamen præscripta laudabilis existit consuetudo, per dicta *supra*.

199 Si nec auctoritas publica, nec jus, nec consuetudo adest exigendi etiam per modum stipendii aliud temporale pro functionibus spiritualibus, attendendum est, an Clerici jam aliunde v. g. ex Decimis, vel aliis proventibus habeant sufficientes redditus pro Officio, ex quo functiones spirituales peragunt, vel non: Si habent, possunt quidem post peractas functiones gratis oblata accipere temporalia, neutiquam tamen absque labe *Simoniæ* illa exigere valent, juxta dicta: Si non habent sufficientem sustentationem, accipere, petere, & exigere pro illis poterunt temporalia tanquam stipendium sustentationis, juxta dicta *n.* 188, quamvis dare recusantes compellere non valeant, juxta dicta *num.* 192.

Porro si ex justo titulo exigunt temporale, attendere 200
debent, ne in modo exigendi errent; quia *simoniam* non tantum committunt, si nullo existente pro illis jure, aut consuetudine, pro spiritualibus functionibus temporale etiam per modum stipendii exigunt, sed etiam si justum habentes titulum in modo illicito faciunt: ut si antea extorqueant, negando spiritualem functionem ex officio debitam, nisi prius detur temporale, aut cautio de illo dando præstetur contra *c. In tantum 36. c. Audivimus, 42. & c. Apostolicam 52. h. t.* Item si pro functionibus plus exigunt, quam jus, vel praxis, & consuetudo Diœcesis, aut probatio Superiorum permittit; eo quod pro illo excessu, nullum justum habeant titulum exigendi. Circa quæ ne fiant, utique attendere, & vigilare debent Episcopi, ac corruptelas, ubi aliquas irrepere, vel irrepsisse cernunt, eradicare.

Quæritur IV. specialiter de Missis, an, & qualiter pro 201
ipsis temporalia non tantum accipere, sed etiam exigere liceat absque labe *Simoniæ*? Resp. I Omnes etiam divites Sacerdotes, qui ex Officio, Beneficio, vel alia obligatione Missas ad certam intentionem applicare non tenentur, possunt pro singulis, quas legunt Missas, non tantum accipere, sed etiam temporalia per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinari, in quantitate vel pretio per praxin & consuetudinem locorum, aut Superiorum approbationem determinata. Conclusio caret controversia. Patetque ex dictis *n.* 188. Tum ex Constitutionibus Pontificiis, præsertim Urbani VII. ubi omnibus & singulis, nullo (qui aliunde non est obligatus ad certam intentionem celebrare) excepto conceditur, vel potius concessum supponitur, accipere pro Missis stipendium, debito tamen in Bulla Urbani expresso modo, quam Bullam una cum Sa. Congregationis Declarationibus habes *l. 3. tit. 41 De Celebratione Missarum, n.* 30.

Infertur I Posse etiam Religiosos, maxime Superio- 202
res, sive bona in Communi habentes, sive non, temporale per modum stipendii accipere, pacisci, exigere pro missis legendis.

Infertur II Posse insuper Religiosos privatos de Supe- 203
riorum suorum tacita, vel expressa licentia temporale per modum stipendii accipere, pacisci, & exigere pro missis illis, quas de memoratorum superiorum licentia pro libitu suo applicare valent, dummodo consuetam stipendii quantitatem, vel valorem non excedat. Nec obstat, si Monasterium sit opulentum, aut alias satis provisum, ita ut aliunde, ac independenter a stipendio missarum sufficientia pro sustentatione Religiosi habeat; consequenter ex titulo honestæ sustentationis temporalia accipere non valeat, præsertim Religiosi privati, utpote pro quibus Superiores vigilare, eisque de sufficienti & honesta sustentatione providere debent, & providentes, ita ut hæc nulli unquam deesse censeatur, ac per consequens nullus aliquid temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem requisiti pro missis accipere valeat. Nec obstat, inquam, quia sicut juxta dicta *n. 193. & 194.* non obstante, quod Clerici sæculares sint divites, ita ut rebus temporalibus, quæ per modum stipendii pro functionibus spiritualibus dari solent, pro sua sustentatione nullatenus indigeant; possint temporalia per modum stipendii pro dictis functionibus, ac etiam pro Missis votivis accipere, & exigere, ob rationes *cit. n. 193 & 194.* allegatas, sic etiam Religiosi divites, vel saltem aliunde sufficientem sustentationem jam habentes poterunt pro Missis votivis temporale per modum stipendii accipere; quia æque de his, ac sæcularibus divitibus, vel sufficientia habentibus Clericis rationes ibi allegatæ procedunt; videlicet, quod quivis etiam dives Operarius sit dignus mercede sua, & nullus, neque dives, aut sufficientia habens, militet propriis stipendiis, ac recipientes spiritualia Jure Divino, ac naturali teneantur ad dandum stipendium sustentationis, ministranti spiritualia; consequenter ministrantes spiritualia possint illud, ad quod recipientes tenentur, accipere & exigere.

Infer-

204 Infertur III. In specie a peccato *Simoniæ* immunes esse Religiosos etiam privatos, si cam Superiorum licentia tacita vel expressa accipiunt, paciscuntur, vel exigunt pro Missis per modum stipendii temporalia, v. g. vestes, Medicinas, imagines, pecunias (si harum alias non sunt incapaces) vel alias res temporales; præsertim ad honestam distractionem, recreationem, aut alium utilem, ac licitum usum concedentes, eo quod præsertim hæc nomine honestæ sustentationis etiam veniant.

205 Infertur IV. Posse eosdem Religiosos etiam privatos de Superiorum suorum tacita vel expressa licentia suis conreligiosis Confratribus vel etiam aliis dare & offerre temporalia, quæ habent, v. g. Imagines, Candelas, Rosaria non benedicta, profana instrumenta per modum stipendii &c. pro Missis, sicut has pro illis; quia sicut sæcularis aliquis absque *simonia* potest similia temporalia per modum stipendii ex pactu dare & offerre pro missis, poterit id etiam facere Religiosus; cum circa hoc in puncto *simoniæ* nulla sit differentia, nec afferri possit ratio, cur uni & non alteri id liceat; præsertim cum ex Bullis Pontificiis præsertim Urbani VIII. temporale per modum stipendii exigere, pacisci, & dare universaliter videatur concessum cuivis.

206 Dicitur notanter in Conclusione *num.* 201. posita; *in quantitate, vel pretio per praxin & consuetudinem locorum, aut Superiorum approbatione determinato*: ob sequentem Conclusionem. Enim vero.

Resp. II. Non potest quis pro Missis rem temporalem per modum stipendii pacisci, vel exigere in eo pretio, vel quantitate, quæ sibi libet, sed quæ vel per praxim, consuetudinem Diœcesium, vel Superiorum approbationem est determinata, adeoque Simoniam committere censentur, qui temporale in majori pretio, aut quantitate paciscuntur, vel exigunt. Ratio est; quia qui quantitatem stipendii a Consuetudine vel Superioribus determinatam exigendo, vel paciscendo excedit, jam hoc ipso illud excessivum non per modum stipendii, sed per modum pretii pro Missa exigere, & Missam appretiare censetur: præsertim, cum, licet quivis etiam privatus stipendium pro Missa exigere possit, tamen in privatorum potestate non sit, introductas consuetudines, aut superiorum ordinationes circa stipendii quantitatem invertere, aut excedendo eisdem contraire, quamvis, si major quantitas gratis pro missa offeratur, eam quis accipere, sicut etiam minore stipendii quantitate, quam praxis vel consuetudo loci habet, contentus esse valeat.

207 Cæterum infertur I. Peccatum *Simoniæ* committere, qui in partibus nostris, ubi medius florenus ex consuetudine, & Superiorum dispositione ordinarium pro missa stipendium est, medium thalerum, aut integrum florenum exigeret.

208 Infertur II. Illos quoque, qui nescio qua æstimatione Missas se habere putant, dicunt, eas minime pro re temporali in pretio & quantitate stipendii consueti, bene vero pro re temporali majori pretii celebrare volunt, *simoniam* committere; quia revera missam appretiare videntur.

209 Resp. III. Qui stipendium pro missis accipiunt, sub morali tenentur exacte observare Bullam Urbani VIII & Cardinalium Declarationes desuper editas, & supra *l. 3. t. 4. de Celebratione Missar.* allegata, nec non alia Pontificia Decreta, & Cardinalium Declarationes, præsertim illas, vi quarum prohibetur, vel prohibitum declaratur, ne illi, qui ex fundatione, vel ex officio Missas ad certam intentionem applicare tenentur, stipendium pro missis ad illam intentione celebrandis accipiant. Inter quas est etiam illa, quam de Parochis adducimus supra *c. l. 3. t. 41. de celebratione Missarum* 22. ubi quia dies dati, & alia ad rem facientia, apposita non fuere, id in præsenti præstatur. Memorata ergo Declaratio & Decretum Romæ missum ita sonat.

DECRETUM

Sacræ Congregationis Concilii super applicatione Sacrificii a Parochis.

IN LUCANA.

210 *Cum præcepto Divino iis, quibus Animarum cura commissa est, mandatum sit pro Ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias Sac. Congregatio Concilii censuit, Parochum teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus, si vero tenues, saltem diebus festivis. Idem nunc censet quoad Parochos illius Civitatis, & Diœcesis &c. Romæ 10. Maii 1681.*

F. Cardinal. Columna.

211 Porro hoc Decretum, ac Declaratio, quia pluribus valde dura videbatur pro Curatis (quamvis vere durum non sit, cum Ecclesia Catholica piissima & benignissima in cunctis Matre, & non Noverca proveniat) adeo ut non pauci etiam valde docti & timorati de vera existentia illius dubitarint, quæstio Romam delata, & apud S. Congregationem Cardinalium Concilii Interpretum proposita fuit, ad hoc, ut si dictam declarationem, ac Decretum non extare, aut non subsistere constaret, ex tertio Decretalium Libro, ne animæ illaquearentur, deleretur, & revocaretur; si vero subsisteret, pro veritate & justitia, nec non pro debito bono communi tot animarum in quavis Parochia existentium confirmaretur, & manuteneretur. Verum Sac. Congregatio quæstione percepta, pro veritate & existentia memoratæ Declarationis non tantum respondit, sed insuper aliam priori similem in *forma authentica* quæstionem proponenti transmisit, sequentis tenoris.

212 Lucana. *Reverendissime Episcope. Cum præcepto Divino iis, quibus Animarum Cura commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre: sæpe alias sacra Congregatio censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus; si vero tenues, saltem diebus Festis, idem nunc censet quoad Parochos illius civitatis, & Diœcesis, hoc insuper addens, ut detrectantes Reverendissima Dom. Vestra pro suo pastorali Zelo compellere non gravetur. Romæ Decima Maii 1681.*

Ita reperitur in Registro authographo Litterarum ejusdem Sacræ Congregationis Concilii lib. 18. fol. 134. In quorum fidem. Datum Romæ 21. Decembris 1709.

L. ✠ S.

(Nomen Reverend. D. Secretarii.)

Steph. Archiep. Brancaccius S. Cong. Secret.

Et hoc etiam habetur ex Trid. Sess. 23. de Reform. Sac. Congreg. Conc. in Civit. Castellan. 26. Aug. 1628. Sept. 1629. ac Hydruntin. 13. Februarii 1659. Romana 19. Julii 1649. Clusin. 5. Julii 1670.

Quoniam vero quidam Domini Parochi tenuibus duntaxat redditibus provisi novum dubium proposuerunt, an videlicet vi Tridentini, ac præfati, præcedentiumque similium Decretorum, Dominicis, & Festivis diebus Missam pro ovibus applicare tenerentur etiam illi, quibus ita tenues sunt redditus, ut inde nec congruam habeant; Eadem S. Congregatio 10. Maii 1692 respondit; etiam hos teneri, ita ut dictis diebus aliud stipendium, vel eleemosynam pro Missa accipere non valeant, sive dein congruam habeant, sive non, prout habet memoratum S. Congregationis Decretum; postea ab Innocentio XII. specialiter confirmatum 24. Aprilis, per Constitutionem tenoris sequentis:

Innocentius Papa XII.

Ad futuram rei memoriam.

Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum emanavit super quodam dubio pro parte Venerabilis Fratris moderni Episcopi Pistoriensis, & Pratensis congregationi hujusmodi proposito, Decretum tenoris, qui sequitur, videlicet. Pistorien. & Praten. cum Parochi Ecclesiarum Pistorien. & Praten. inter varias opiniones Doctorum involuti, negligant in dies celebrationem, & respective applicationem Sacrificii pro populo juxta dispositionem Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini; Episcopus ad consulendum nedum propriæ, verum etiam dictorum Parochorum conscientiæ, supplicat declarari an dicti Parochi teneantur omnibus diebus Festis applicare Sacrificium pro populo, sive habeant congruam sive non? die 14. Februarii 1699. S. Congreg. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum censuit, dandas esse resolutiones, alias hac de re editas, & signanter in Nullius Nonantulanæ Eminent. Abbatiæ 30. Augusti 1689. tenoris ut infra. Cum præcepto Divino iis, quibus Animarum Cura commissa est, mandatum sit, pro Ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias S. Congreg. Conc. censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, & præcipue in dubio applicationis Sacrificii proposito, & respective resoluto sub die 10. Maii 1692. his præcisis verbis concepto. An Parochus Missam celebrare teneatur, & Sacrificium applicare pro Parochianis in diebus Dominicis, & Festivis, sive habeat congruam, sive non? S. Congreg. juxta alias declarationes censuit teneri, nec posse eisdem diebus aliam eleemosynam recipere, ac proinde idem non respondendum esse, censuerunt Eminentissimi Patres, quoad Parochos Nonantulanæ Diœcesis addentes insuper, quod E. V. pro suo pastorali Zelo, detrectantes Parochos compellere non gravetur &c.

J. Cardinalis Sacripantes Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

Cum autem, sicut dictus Episcopus Nobis subinde exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi, quo firmius consistat, & servetur exactius, Apostolicæ Confirmationis nostræ patrocinio communiri plurimum desideret; Nos specialem ipsi Episcopo gratiam facere volentes, eumque a quibuscunq; excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Decretum præinsertum, auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus: salva tamen semper in præmissis auctoritate memoratæ Congregationis Cardinalium. Decernentes, easdem præsentes litteras validas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, & obtinere: ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus & per omnia plenissime suffragari, & ab eis respective inviolabiliter observari. Sicque in præmissis per quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis ceterisque quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 24. Aprilis 1699. Pontificatus nostri anno octavo.

J. Fr. Cardin. Albanus.

Porro sicut superius Decretum *Lucana &c.* ita etiam illud quod 10. Maii 1692. editum, & ab Innocentio XII. confirmatum est in plena forma authentica a Sacra Congregatione transmissum, sicque Reverendissimo & Illustrissimo Domino Vicario Generali Fringensi debita cum reverentia exhibitum, ab eodem ut authenticum recognitum fuit.

Ulterius circa Celebrationem Missarum debite etiam observare oportet adhuc aliam Constitutionem Innocentii XII. quam, quia a pluribus desideratur, per extensum hic subnectimus una cum inserta constitutione Urbani VIII. Licet enim hanc jam allegaverimus *in tom. 3.* tamen cum ibi aliqua omissa sint de eadem, integram Innocentianæ inclusam adducere placet.

Constitutio Innocentii XII.

Super celebratione Missarum.

Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum prodierunt Decreta tenoris infrascripti, videlicet. *Alias super celebratione Missarum, ac prohibitione illas moderandi, seu reducendi absque sedis Apostolicæ licentia, necnon super earundem oneribus perpetuis suscipiendis, & Religiosorum numero ultra redditus, & consuetas eleemosynas locorum regularium non habendo emanarunt ab hac Sac. Congregatione S. R. E. Cardinalium Conc. Tridentini Interpretum, auctoritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi specialiter attributa, quamplura Decreta tenoris sequentis.*

§. I. Cum sæpe contingat, in quibusdam Ecclesiis, tam magnum missarum numerum, ex variis Defunctorum relictis, aut piorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus præscriptis nequeat satisfieri, & tamen nova onera Missarum in dies suscipiantur: indeq; fiat, ut depereant piæ Testantium voluntates, obstricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animæ suffragiis priventur, Ecclesiis debitus subtrahatur cultus, ac Christifideles gravi scandalo affecti, plerumque a similibus charitatis operibus retrahantur: cumque his malis maximum inter cetera fomentum præbeat, aut quod ii, qui Missas supra vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevi ad pauciorem numerum a Superioribus reductum iri: aut quod Ecclesiis, forte pecuniarum absumpta, plerumque nuda remaneant onera Missarum absque ullo emolumento aut quod eleemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniantur ii qui velint huic se muneri subjicere, & redditus Ecclesiæ, aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdos pro necessaria sui sustentatione novis se oneribus obstringere compellatur. Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum animadvertens futuram rem Deo gratissimam, charitatique, ac justitiæ maxime consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum e Christiana Republica convellere, atque eradicare: Sanctissimi D. N. Urbani Divina providentia Papæ VIII. auctoritate sibi specialiter attributa, infrascripta Decreta edidit.

§. II. Ac primo strictissime prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquo modo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, ant post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis: sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis, ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur; alioquin reductiones, & commutationes hujusmodi, si quas contra prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.

§. III. Deinde, ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia, quantumcunque incongrua, & exigua, sive ab una sive a pluribus personis collata fuerint, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus, ac Locis piis quibuscumque, tam Sæcularibus, quam Regularibus; sacra Congregatio sub obtestatione Divini Judicii mandat, ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin iis, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant; quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

§. IV. Id vero ut deinceps observetur exactius, Sac. congregatio eadem auctoritate revocat Privilegia & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac Locis piis, tam Sæcularibus quam regularibus, cujuscunque ordinis, congregationis, & Instituti quamcunq; ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarū missarum, vel anniversariorū

celebra-

celebratione, aut aliquibus Collectis, seu orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

§. V. Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ, sibi retenta, celebrandam committat.

§. VI. Præterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis eo tepidiores, ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta, statuit, atque decrevit, ut pecunias, ac bona mobilia Ecclesiis, Capitulis, Collegis, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus ac Locis omnibus tam Sæcularibus, quam Regularibus, atque illorum personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum, ab iis, ad quos pertinet, sub pęna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda a die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes Ædem sacram, vel personam fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium, quam primum investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur.

§. VII. Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium, sub eadem pœna, ut supra deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis cum eisdem oneris repetitione, atque annexione converti debeat.

§. VIII. Ad hęc sacra Congregatio quibusvis Capitulis Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, necnon omnibus & singulis Ecclesiarum, ac priorum Locorum tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinent, districte prohibet, ne imposterum opera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum Sacerdotes quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares vero sine Generalis, vel Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda: alioquin sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso: Regularis vero pęnam privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vocisque activæ, ac passivæ, absque alia declaratione incurrat.

§ IX Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possit, si oneribus ante impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis & Capsulas auferant ab ecclesiis eum inscriptione illa *Eleemosyna pro Missis*, vel aliis similis: sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac ratione frustentur.

§. X. Episcopus vero, seu eius Vicarius Generalis, aut Generalis, vel Provinc. ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant de singulis Missaram celebrandarum obligationibus cuique Ecclesię, Monasterio, aut Loco pio incumbentibus nec antea assensum hujusmodi, aut licentiam prębeant, quam eis legitime constiterit, illius sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quam antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, & locis piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem cujuscuque Civitatis vel Provincię: intelliganteque, si in re tanti momenti desides, aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus pręterimissi muneris rationem asse reddituros.

§. XI. Postremo Illustriss. Patres non sine gravi animi dolore intelligentes, mala fere omnia, quę Regularem disciplinam evertunt, ac pręcipue animam hanc facultatem fovent in oneribus Missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infecta radice pullulare ex majori Regularium numero, quam ferant redditus, & eleemosynę cujusque Monasterii: inhęrentes summorum Pontificum, ae Sac. Trid. Conc. Decretis, hac de re editis sanctissimi Domini nostri auctoritate pręcipiunt, ac mandant omnibus, ac singulis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Pręsidentibus, Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscunque aliis superioribus Monasteriorum, Conventuum, ac Domorum Regularium, bona immobilia possidentium, vel non possidentium, cujuscunque Ordinis, Congregationis, & Instituti existentium intra fines Italię, & Insularum adiacentium, ut singuli, ad quos pertinet in qualibet Provincia, adhibitis duobus, aut tribus Regularium sui ordinis, vel Congregationis probationibus & rerum usu peritioribus, bona immobilia, census, redditus, & proventus omnes, consuetas item eleemosynas, & obventiones, tam communes Monasteriorum, Conventuum, & Domorum ejusdem Provinciæ, quam etiam singularibus personis Religiosis assignatas, seu permissas, in communem usum deinceps proferendas, decem annorum immediate præcedentium habita ratione, diligenter, & mature recognoscant, iis omnibus detractis, quæ reparationes, pręstationes, grandines, sterilitates, aliave cujuslibet generis onera consueverint absorbere.

§. XII Eaque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus inteross, in proximo Capitulo, seu Congregatione Generali, vel Provinciali contra tribus Judicibus ab ipsomet capitulo, seu Congregatione deligendis proponat, qui computatis hujusmodi redditibus, eleemosynis, & obventionibus universis, & oneribus ut supra detractis, sedulo examinent, quot Religiosi homines, connumeratis etiam Laicis, aliisque necessariis servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, & Domo Regulari, juxta regionis, & proprii Instituti morem, victum, & vestitum, & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorundem bonorum, redditum, eleemosynarum, & onerum pręcisam notam ipsimet Capitulo seu congregationi exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiæ, Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis in singula quaque Provincia certus earum tantum personarum numerus, Patrum Capitularium voto pręfigatur, quę redditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superius, sufficienter ali possint.

§ XIII Ne vero superiores, qui id præstare debent, serius, ac remissius, quam par est, suo muneri satisfaciant mandat, sacra Congregatio, ut infra annum post proximam Capitulum Generale, vel Provinciale computandum, omnia hoc de genere Capitulariter gesta, in autheuticam formam redacta, ad sacram ipsam Congregationem Concilii singuli mittant.

§. XIV Numerumque Familiæ, singulorumque Conventuum, Monasteriorum, & Domorum hujusmodi Regularium, Capituli, seu Congregationis Generalis, vel Provincialis, sententia, & auctoritate pręfinitum, iidem Superiores, tam Generales, & Provinciales omnes, quam locales, perpetuo servare omnino teneantur, nec possit illum quoquomodo augere, etiam prętexta augmenti redditum, absque sacræ ipsius Congregationis licentia: Superiores autem hujusmodi, qui prędicta omnina in pręfixo termino non pręstiterint, vel numerum, ut supra pręscriptum, quovis modo augere pręsampserint, privationis omnium Officiorum, quę tunc temporis obtinebant, Vocique activę, ac passivę & ad omnia suę Religionis Officia, & gradus inhabilitatis perpetuam pęnam eo ipso incurrere, atque aliis, etiã gravioribus, Sede Apostolica infligendis pęnis, Sac Congregatio subjacere voluit & declaravit.

§. XV. Deincepes vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio, vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim, saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditibus, & consuetis aleemynis, detractis omnibus ut supra detrahendis, competenter sustentari valeant, ad pręscriptum Decreti felicis record Gregori XV hac de re editi, alioquin Monasteria, & loca hujusmodi post hac recipienda, in quibus duodecim Religiosi ut supra sustentare, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ Jurisdictiuni subjecta esse intelligantur.

§. XVI. Porro, ne ullo unquam tempore hęc in oblivionem, seu desuetudinem abeant Superiores locales cujusque Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis, curare, atque efficere teneantur, sub pęna privationis Officii, Vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, uti in perpetuum, sexto quoque mense, id est Feria secunda post primam Dominicam Adventus, & Feria sexta post octavam Corporis Christi, præsentes Ordinationes in publica mensa perlegantur.

Decimooctavo, an Novitii ad habitum Regularem admissi possint admitti ad professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra præfixione numeri, commode ali non possunt.

Decimo nono, super ultimo, quo cavetur, ut nulibi recipiantur Conventus regularium: nisi præter alia ad id requisita duodecim saltem Fratres in eis degere, & competenter susteutari valeant, ita ut alioquin subsint Iurisdictioni Ordinarii,

Quæritur, ad hoc Decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem, Missarum comprendant eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capucinorum, ac Societatis Iesu?

Ultimo, an idem Decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeat locum in Italia duntaxat, ad quam est restrictum Decretum proxime antecedens: an vero etiam extra Italiam.

Declarationes, aut Responsiones ad supradita Dubia.

§. XXII. Sacra Congregatio Cardinalium Conc. Tridentini Interpretum auctoritate sibi a Sanctissimo Domino nostro attributa ad singula Dubia superius proposita, adhuc modum respondit, videlicet.

Ad Primum, etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris ut supra, impositi ab iis, ad quos pertinet; Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino ex re esse iudicaverit. Veruntamen, in ipsa Beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam & observandam.

Ad Secundum esse intelligenda de prescriptione facta ab eo, qui Eleemosinam tribuit, non autem ab Ordinario. Quod si tribuens Eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius, secundum morem civitatis, vel provinciæ.

Ad Tertium; Teneri.

Ad Quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii; si Eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utique obligationi satisfacere.

Ad Quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad Sextum, ita esse intelligenda.

Ad Septimum, respondit, permittendum non esse, ut ecclesiæ, ac Loca pia, seu illorum administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam utcunque minimam portionem retineant, aut ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & Loca Pia alios non habent redditus, quos in usum earundem expensarum erogare licite possint: & tunc; quam portionem retinebunt, nullatenus debere exedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio necessario sunt subeundæ: & nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ super sunt expensis, ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

Ad Octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti elemosinam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit.

Ad Decimum, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti, celebrandi nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad Undecimum, respondit, non prohibere absolute: ac propterea, si oneribus jam susceptis non satisfacerit, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum; quomodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad duodecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeat, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cum susceptis muneribus satisfactum fuerit, Decretum non prohibere, quominus eo casu eleemosynæ accipianrur pro iisdem Missis juxta Benefactoris concensum celebrandis.

Ad Decimumtertium, has pœnas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad Decimumquartum, comprehendi.

Ad Decimumquintum, non posse nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad Duodecimum.

Ad Decimum sextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes

Ad Decimum septimum, numeri præfixionem esse iterum faciendam, servata forma ultimi Decreti hac de re editi.

Ad Decimumoctavum, esse admittendos ad Professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint.

Ad Decimumnonum, censuit comprehendere.

Ad Ultimum, habere locum extra Italiam.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congreg. Secret.

§. XXIII. Cum autem super præmissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione quamplures querelæ, & recursus ad Sedem Appostolicam pervenerint; cupiens eadem congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus a Christiana republica pro viribus evellere, ac opportune providere, ut sublatis fraudibus ac emendata negligentia pie disponentium, seu Benefactorum voluntati fides illibata servetur, Defunctorum animabus integra, & prompta, præstentur suffragia itidemque Deo major gloria, & Ecclesiis præstantior cultus reddatur, prævia authoritate per SS. Dominum Nostrum Innocentium Divina Providentia Papam XII. ei specialiter attributa infrascripta Decreta prius in particulari nonnullorum ex prefatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, & postea in generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, ac accurate discussa, recognita, & examinata edidit.

§. XXIV. in primis, incerta Decreta cum præmissis illorum declarationibus plenissime, & amplissime approbat, confirmat, & innovat, omniaque & singula ibidem contenta, & expressa, iterum omni meliori modo decernit statuit, ac ab omnibus, & singulis, etiam speciali, & individuali expressione dignis penitus observari, & omnimodæ executioni demandari decernit, sancit, ac præcipit

§. XXV. Insuper, ut in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: si qui forsan fuerint, vel sint, qui suis pravis, & eroneis intentionibus seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittant, sub malitiosa, ac irrationabili spe earundem condemnationem vel reductionem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica Sancti Petri de Urbe obtinendi: Congregatio prefata, tum eosdem, tum quoscunque alios, qui posthæc inadeo detestabiles abusus ausi fuerint offendere, certiores fieri, & monitos esse voluit, præfatas condonationes; & reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa, seu æqua commiseratione, compositiones vero a dicta Fabrica, utente suis facultatibus & privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili, & cum clausulis opportunis, & presertim cum illa *Dummodo malitiose non omiserint animo habendi compositionem, alias gratia nullo modo suffragetur*, admitti consuevisse, & solere; quapropter, ut locus omnis imposterum hisce prætextibus precludatur, memorata congregatio tales intentiones, opiniones seu spes, ac eleemosynarum, sive in toto, sive in parte versiones in alium, quam præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem, & quascunque alias directas, vel indirectas, & immediatas, vel meditatas contraventiones, seu circumventiones declarat prorsus rationabiles, injustas, & illicitas aliasque omnino reprobat, damnat, & interdicit.

§. XXVI. Cumque huiusmodi absurda ex eo plerumque

proveniant, quod onera Missarum supra vires suscipientur; caveant omnes, & singuli Rectores, Superiores, & ministri quarumcunque, tum Secularium, tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera, seu Missas, tum perpetuas, tum temporales tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint quomodo suscipiant, utique idipsum quo ad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, semperque in loco magis patenti, & obvio retinere tabellam onerum perpetuorum, & temporalium litteris perspicuis, & intelligibilibus descriptorum, quorum implemento si moraliter, & intra præscriptum, seu breve tempus, satisfacere non posse, seu illa duntaxat, & non ulteriora addimplere posse crediderint, seu credere debuerint, alias missas sive perpetuas, sive temporales, sive manuales per se vel interpositas personas quoquomodo recipere, seu acceptare omnino desistant, seu abstineant, & ulterius tali casu in eadem tabella similiter exprimant sese propterea aliis Missis acceptandis, & celebrandis impares esse.

§. XXVII. Iidemque teneantur pariter in Sacratio duos libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua; & temporalia; in altero autem Missas manuales & tam illorum, quam istarum adimplementum, & eleemosynam distincte diligenter annotare, & annotandas, seu annotanda curare, singulisque annis de supradictis adimplementis, eleemosynis, ac oneribus pariter exactam rationem suis Superioribus reddere, ad omnes, & singulas rationes hujusmodi in præfatis respective libris simili distinctione & diligentia, tam prefati, a quibus rationes debent reddi, quam Superiores, quibus reddendæ erunt, describere, seu annotare, sive describendas, vel annotandas respective curare.

§. XXVIII. Quibus semper salvis, debeant ulterius Regulares prædicti: omnes, & quascunque eleemosynas, tum manualium tum perpetuarum, & temporalium Missarum reponere in capsa particulari sub duabus clavibus, quarum una penes Superiorem localem, altera vero pœnes alium Capitulo Conventuali deputandum, retineatur, ac de iisdem eleemosynis, & celebratione Missarum coram Patribus Discretis, seu Concilliariis, vel alio simili modo nuncupatis, singulis mensibus districtam rationem exigere, & respective reddere.

§. XXIX. Quod si prædicti, ad quos cura tabellæ, causæ & librorum prælatorum respective pertinet, seu pertinere debet, suam operam premissis, ut præfertur, minime navaverit, & Superiores tum Secularium, tum Regularium Ecclesiarum rationẽ prædictam non exegerint, seu non invigilaverint, quod prefati, qui in curam tabellarum, & librorum incubunt, suo muneri, ut præfertur, satisfaciant, in singulis respective casibus; sæculares pœnam suspensionis incurrant, regulares vero voce activa, & passiva, ac gradibus & Officio, quæ obtinet, ipso facto, & absque alia declaratione privati sint, & intelligentur nec non ad hujusmodi gradus & officia obtinenda similiter inhabilitentur; & inhabilitari sint, & intelligãtur.

§. XXX. Porro, ne ullo unquam tempore omnia, & singula Decreta prædicta in oblivionẽ, seu desuetudinem abeant, Rectores, Superiores seu Capitula Ecclesiarum Sæcularium illa retineant publice exposita in eorum Sacrario, Superiores vero locales cujuscumque monasterii, Conventus, ac Domus Regularis, curare, & efficere teneantur sub pœna privationis officiorum, quæ obtinent, Vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, id est, Feria secunda, post primam Dominicam Adventus. & Feria sexta post Octavam corporis Christi, omnes & singulæ præmissæ, tum insertæ, seu confirmatæ, tum in præsens factæ ordinationes una cum dictis declarationibus in publica mensa perlegantur.

§. XXXI. Meminerint igitur, & satagant Ordinarii, ut a personis, & in Ecclesiis quoquomodo, etiam in vim decretorum Concilii Tridentini sibi subjectis, Missæ ea, qua par est, fide, & diligentia celebrentur, & cuncta & singula Decreta hujusmodi omnimodæ executioni demandentur, nedum justitiam recurrentibus, seu instantibus reddentes, sed ex officio, tum in Visitationibus, tum in aliis actibus, & modis, quos expedire, & convenire toties quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committantur, pervertatur, differatur, vel omittatur, quod his omnibus, & singulis decretis adversetur.

§. XXXII Caveant etiam respective omnes Regulares tam subditi, quam Superiores quicunque, nedum locales sed etiam Provinciales, & Generales, ne Missarum celebratio, & omnium decretorum præmissorum executio cum pernicie propriarum animarum, cum præjudicia illarum, quibus missæ sunt applicandæ, & cum magno Christi fidelium scandalo quoquomodo omittantur, differantur, negligantur, seu pervertantur; alioquin ultra propriæ conscientiæ orationem pœnam privationis vocis activæ; & passive, ac graduum, & Officiorum, quæ obtinent, nec non inhabilitationis ad huiusmodi gradus, & officia obtinenda, prorsus incurrant.

§. XXXIII. Current propterea prefati Superiores regulares in omnes, & singulas contravenientes debitis pœnis diligenter, animadvertere, & insuper teneantur omnes & singuli Superiores locales in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exibere attestarionem seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscunque Domus Regularis, subscriptam, & juratam, quod omnibus & singulis tum perpetuis tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus ad limitem, & tenorem eorum præsentium decretorum tempore regiminis fuerit omnino & integraliter satisfactum, deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuari implemento Missarum, distinctione referendarum, intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem quinque Superiores locales predicti vocem activam, seu passivam in memoratis Capitulis seu Congregationibus omnino habere non valeant.

§. XXXIV. Præterea Provinciales, Vicarii, & Visitatores Provinciarum, seu congregationum, debebunt in fine eorum regiminis Superioribus Generalibus in forma probante ostendere, quod executioni præsentium decretorum sedulo invigilaverint, ad eorum tenorem in omnibus & singulis conventibus seu Monasteriis, & Domibus regularibus Provinciæ, seu congregationis, de omnibus & singulis oneribus, & obligationibus, ac insimul satisfactionibus missarum exactam & diligentem rationem exegerint, ac contra dilinquentes ad declarationem, & executionem respective penarum in Decretis contentarũ processerint, & de adimplemento circa ea, quę in pręmissis ad ipsos spectant legitime docuerint, alias ad Vocem activam, & passivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur.

§. XXXV. Cæterum, quia etiam ad quamplures Archiconfraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hospitalia, Altaria, Capellas, Oratoria, & Ecclesias, ac alia loca, & opera pia, quomodolibet nuncupata, quæ cuicunque curæ, seu regimini, aut administrationi & directioni Laicorum, cuiuslibet gradus, status, conditionis, & præeminentiæ, etiam speciali, & individuali nota dignorum duntaxat, vel quorumqunque ecclesiasticorum, & Laicorum huiusmodi mixtim commendata, annexa seu quomodocunque commissa, vel attributa sunt, onus, seu cura celebrationis Missarum, sive manualium, sive ad tempus, vel in perpetuum pertinent, hinc salvis semper iis, quæ in præinsertis Decretis continentur, omnes quiqunque huiusmodi archiconfraternitatum, Societatum, Congregationum, Hospitalium, Altarium, Capellarum, Oratoriorum, & Ecclesiarum, ac aliorum locorum, & operum piorum, Rectores seu Administratores, vel Directores, & alii hujusmodi Officiales, necnon ii, ad quos cura tabellæ, & librorum in præmissis spectat, tabellam, libros, & hæc Decreta respective juxta modos superius expresso, similiter retinere, nec non de oneribus, ac celebrationibus, & elemosinis dictatum Missarum singulis annis rationem exigere, & respective iis, ad quos pertinet, reddere sub pœnis arbitrio, & in subsidium excommunicationis teneantur.

§. XXXVI. Postremo omnibus, & quibuscunque tam Ecclesiasticis personis cujuscunque Ordinis Status, & Gradus, Regulæ Cõgregationis, Societatis, Conditionis, & Dignitatis existant, quam Laicis quoqunque honorẽ ac potestate præditis omnia & singula premissa Decreta interpretandi, necnon Ecclesiasticis prædictis pœnas, huiusmodi Decretis relaxandi, seu quoquomodo circa præmissa dispensandi, omnis, quæcunque facultas sit penitus interdicta.

§. XXXVII Non obstantibus, quoad suprascripta omnia & singula in huiusmodi Decretis contenta, constitutio.

tutionibus,&ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcunque personarum; atque ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militarium, etiam Joannis Hierosolymitani, congregationum Societatum ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcunque tam Secularium, quam Regularium locorum, nec non illorum etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea aut alias, nuncupatis, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque, efficacioribus, & insolidis clausulis; nec non irritantibus decretis, etiam motu proprio, & de certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, aut alia: quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque locis tenoribus & formis, specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausula: generalis mentio, seu quævis alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita, observata, inserti forent, præsentibus, & pro expressis habentes, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, Sac. Congregatio Santitatis suæ auctoritate specialiter, & expresse derogat, ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ die 23. Novembris 1697.

Joseph. Card. Sacripantes Præfectus.

Ferdinandus Nuntius S. Congr. Secr.

§. XXXVIII. Quocirca cum Dilectus Filius noster Joseph Tituli S Mariæ Transpontinę S. R. E. Presbyter Cardinalis Sacripantes, memoratæ Congregationis Præfectus, præfata Decreta Nobis retulerit, Nos considerantes eadem omnia, & singula Decreta, ea, qua decet, maturitate digesta, & examinata, ac in vim Apostolicæ Auctoritatis, eidem Congregationi specialiter, ut præfertur, attributæ, peracta, perutilia fore censentes, illaque propterea perpetuo, infallibiliter observari, necnon Constitutiones nostro munimine robore volentes, motu proprio, non ad cujuspiam Nobis super hoc oblatæ petitiones instantiam, sed ex certa scientia, & matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, præ inserta Decreta, omniaque, singula in eis contenta, tenore præsertim auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis, & irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur & efficaciam adjicimus; quinimo motu, scientia, & deliberatione, ac potestatis plenitudine similibus, omnia & singula in supradictis decretis contenta, de novo statuimus, decernimus, & ordinamus, ac ab omnibus, & quibuscunque etiam speciali, & invidua nota dignis, omnino exacte, & perpetuo servari volumus, sancimus, & mandamus.

Decernentes præsentes litteras, cum omnibus & singulis inibi contentis, semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere; & ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore, quandocunque, & quomodocunque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime, & inviolabiliter observari; sicque, & non aliter per quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos, quamvis auctoritate, præeminentia, & potestat: fungentes, & functuros, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Sedis Apostolicæ Nuncios, sublata eis, & eorum cuilibet, quamvis aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari, & definiri debere: ac irritum & inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter cōtingerit attentari.

Non obstantibus omnibus & singulis, quæ præfata congregatio Auctoritate per ejusdem recordationis Urbanum Papam VIII. & respective per Nos illi specialiter attributa, decrevit non obstare; quæ pariter, & iterum Nos tenore præsentium non obstare decernimus, & mandamus; quibus omnibus quoad ea, quæ presentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, etiam harum serie plenissime, specialiter, & expresse derogamus; ceterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem, ut præsentes litteræ in Valvis Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum necnon Cancellariæ Apostolicæ, Curięque generalis in Monte Citorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, publicentur, ac affigantur, sicque publicatæ, & affixæ omnes & singulos; quos illæ concernunt, perinde arctent, & afficiant, ac si unicuique eorum personaliter intimatæ fuissent. Pariterque, ut earundem præsentium transumptis impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrarum Confirmationis, Approbationis, Statuti, Decretorum, Ordinationis, Voluntatis, Sanctionis, Mandatorum, & Derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo, sexcentesimo nonagesimo septimo. Decimo Kalendas Januarii, Pontificatus Nostri Anno septimo.

Notandum tamen circa §. 28. quod S. Congregatio interrogata, num etiam Fratres Minores Regulam in sua puritate observantes, causam pecuniariam ibidem præscriptam habere debeant, aut possint, responderit *negative*; in reliquis vero memorata constitutio illos æque ac alios obliget.

Quæritur V. Quomodo in praxi fieri debeat jurata attestatio a sacerdotibus Regularibus per Bullam §. 33. pręscripta? Ante responsionem notandum, hanc quæstionem necessario hic poni, qui multi circa eam non modicas senserunt difficultates, anxietates & dubio, Bulla & superioribus memoratam attestationem urgentibus, conscientia vero ob defectum requisitæ ad hoc notitiæ eandem dissuadent: cum sacerdotes subdicti sufficientem pro jurata attestatione cognitionem, an revera, & quomodo Missarum obligationibus satisfactum sit, nec ne, sæpe non habuerit.

Resp. Sacerdotes Præfatam juratam attestationem facere non posse ad solam relationem superioris & sacristæ afferentium, oneribus Missarum esse satisfactum. Ratio est; quia ad solam hanc relationem in veritate jurare non possunt, *dictis oneribus esse satisfactum*, sed præcise *superiorem, & sacristam dicere, eis esse satisfactum*; per quod non satisfit rationi & fini legis, consequenter nec ipsi legi *arg. l. Non dubiam C. de Legib. cum concord.*

Hinc omnino necessarium videtur, ut sacerdotes prius indagent, non tantum ex superioribus & sacrista, sed etiam & quidem vel maxime ac præcipue ex ipsis Missarum libris juxta præscriptum *Bullę* §. 27. in sacristia habendis; num revera, qualiter satisfactum sit dictis oneribus? indeque acquisitæ cognitioni conformiter juramentum suum præstare. Ratio est; quia necessaria ad præstandam juratam attestationem notitia, vel cognitio melius ac securius habere nequit; prout consideranti patet. Et licet etiam ex his certa notitia haberi non possit; cum superior cum sacrista colludere, & libros alterare, vel falsas satisfactiones apponere posset; tamen quia tam grave falsum & tam grandis malitia non facile est præsumenda *arg. leg. Marito ff. Pro socio* & uti dictum, securior & melior notitia aliunde haberi nequit, intentioni legis ab Innocent. XII. positæ sufficienter, utpote, modo, quo fieri potest, optimo, satisfieri censetur.

Advertendum tamen; quod etiam post inspectos, & examinatos Missarum libros juramentum de satisfactione præstita, absolute deponere non possint sacerdotes, sed cum apposita clausula: *juxta tenorem, & annotationem præfatorum librorum, et non aliter, nec alio modo juramus et c.*

Porro, quia vel maxime constare etiam debet, num ipsi sacerdotes juxta intentionem a superiore, vel sacrista sibi datam celebrarint, & celebrando oneribus Missarum satisfecerint, ratio finis, & intentio Legis, consequenter lex ipsa ulterius requirere videtur; ut pro tempore pręsentes sacerdotes desuper jurato, & quidem absolute testentur; cum quivis eorum, num juxta memoratam intentionem celebrarit, optime sciat, ac propterea cum veritate absolute jurare facile possit, & per consequens debeat, sequenti, aut simili modo.

Fer-

Formula juratæ attestationis a Regularibus præstanda.

Cunctis præsentes inspecturis notum sit, qualiter nos infrascripti sacerdotem Monasterii N. *vel* Conventus N. visis, & diligenter examinatis libris, qui in sacristia dicti monasterii, *vel* conventus asservati, tum Missarum onera cuncta, tam perpectua, quam temporalia, & Manualia: *tum* eorundem satisfactiones, & adimplementa juxta præscriptum Constitut. Innocentii XII. *Nuper*, Annotata continent; invenerimus, Missas ex vi legati perpetui vel contractus singulis diebus, vel septimanis, vel singulis mensibus, vel quolibet anno celebrari debere.... (exprimatur distincte uumerus v. g.) pro Serenissimo &c. N N. singulis diebus unam, pro defuncta Familia N. qualibet septimana tres, pro defuncto Reverendissimo singulis quatuor temporibus unam, celebrari debere, & celebratas esse.... (exprimatur veritas) v. g. hucusque omnes exceptas .... celebrandas vero intuitu manualis eleemosynæ fuisse a die &c. Mensis &c. Anni &c. usque ad diem &c. Mensis &c. Anni &c. sub Priore, vel Guardiano fuisse ..... (designetur numerus) ac sub eodem, sine gravi alicujus dilatione celebratas esse .... consequenter adhuc celebrandas restare .... quod juxta tenorem & annotationem præfatorum librorum, & non aliter, nec alio modo, hisce sub juramento testamur: sub eodem etiam asserentes, nostrum quamlibet juxta intentionem a Superiore immediate vel mediate nobis datam semper celebrasse. In quorum majorem fidem, præsentes propria manus subscriptione, & consueto Conventus sigillo munimus. Datum &c.

Quod si sacerdotum unus, vel plures in præfatis libris vel fraudem vel errorem, defectum, negligentiam, vel nimiam Missarum dilationem aut etiam omissiouem deprehenderent, illum in attestatione exprimere, vel a subscriptione & attestatione omnino abstinere, & Superiorem Majorem desuper informare utique deberent.

Ad quem finem, & ut quivis, quantum requiritur, & sufficit, libros Missarum lustrare, suamque attestationem juratam conscientiose, & veridice dare queat, ulterius necessarium erit, ut Superior localis suis subditis sacerdotibus in simul congregatis libros sepe allegatos legendos, & examinandos tempore opportuno tradat (singulis enim privatim ad cellam libros committere non expedit) quatenus quivis eorum necessariam pro jurata ettestatione præstanda cognitionem haurire valeat.

Notandum tamen, quod licet Superiores locales singulis annis exactam rationem reddere debeant qualiter oneribus Missarum satisfecerint, attestationem tamen juratam e subditis sacerdotibus de memorata satisfactione, tempore sui Regiminis prestita, secum afferre duntaxat debeant in Capitulis aut Congregationibus Provincialibus, uti liquet ex §. 27. & 33.

Si qæras, quomodo apud Regulares in praxi conficiendi, & ordinandi sint duo Missarum libri a Constitutione Iuuocentii XII. præscripti? Resp. Relinquendi hoc prudenti Superiorum judicio, juvat tamen hic adducere, quod aliqui, ut fini & intentioni legis satisfaciant, Regulas, & methodum sequeutem observent.

Regula prima: Liber celebrandas Missas continens habeat plures Rubricas, & quævis Rubrica habeat plura in proportionato nnmero, aut quantitate folia, diversis signaculis a foliis alterius Rubricæ distincta.

Regula secunda; memoratus liber potest habere sequentes Rubricas.

RUBRICA I.

Onera Missarum perpetua & temporalia.

RUBRICA II.

Missæ currentes, seu Manuales pro stipendio eleemosynario celebrandæ.

RUBRICA III.

Missæ currentes, seu manuales alia ob stipendium eleemosynarium specialiter pro defunctis celebrandæ.

RUBRICA IV.

Missæ pro Xenio, dono natalitio, vel gratitudinis, aut alio simili titulo sponte oblatæ Benefactoribus aliisve personis, & ab eis acceptatæ, consequenter etiam sub obligatione legendæ.

RUBRICA V.

Missæ vi statutorum pro defunctis Fratribus, Parentibus, Consanguineis, Benefactoribus, & Confœderatis celebrandæ.

Circa primam Rubricam nullam in conficiendo reperitur difficultas, cum plus non requiratur, quam ut exacte specificetur, quot, quo tempore, qua intentione, quo loco, & quomodo sint celebrandæ, sequenti aut simili modo.

RUBRICA I.

Onera Missarum tam perpetua, quam ad certum tempus in Conventu N.

Pro Anno 1712. adimplenda a die 18. Septemb. singulis diebus legi debet una Missa pro fundatore N. N.

Feria 2. cujuslibet septimanæ una Missa in honorem B. V. Mariæ pro vivis & defunctis Familiæ NN. idque vi legati perpetui a D. N. facti, Conventui annuatim ferentis eleemosynam fl..... X.

Qualibet septimana duæ Missæ pro defuncto N. in Altari privilegiato, ex fundatione D. N. importante annuam eleemosynam fl..... X.

Singulis Mensibus Officium solemne de Requie pro defuncta Familia N. ex perpetuo legato ferente eleemosynam annuam fl..... X.

Quinto Maii cujuslibet anni, Officium solemne in honorem B. V. M. sine labe Conceptæ, in Altari ejusdem pro Extirpatione hæresum ex fundatione Domini N. ferente annuam eleemosynam fl..... X.

Et sic de aliis. Quæ an, & qualiter adimpleta sint, facile cognoscens, si cum hoc conferes librum alterum, in quo satisfactio & adiplementum missarum principaliter continetur: præsertim quia juxta dicenda infra, refertur ibidem præter Missas quotidie lectas, etiam dies, qua Missæ petitæ sunt; aut debentur, & Rubrica, ad quævis pertinet: quamvis etiam optime fieret, si post hujusmodi relationem de oneribus adimplendis inferius referretur, & a quo cujvis suo tempore fuerit satisfactum.

Anno sequenti, poterit in libro hujusmodi eadem Rubrica, &, si nullum onus de novo advenit, remissio fieri ad annum præcedentem v. g.

RUBRICA.

Onera Missarum tam perpetua, quam ad certum tempus in Conventu

Pro Anno 1712. adimplenda a die 19. Septembris sunt eadem, quæ anno priori.

Postquam remissionem iterum referendum, qualiter & a quo dictis oneribus hoc anno fuerit satisfactum, si vero onus aliquod additum, demptum, vel mutatum est, exprimatur.

Circa secundam Rubricam major, ac axactior requiri videtur observantia, & atteutio a hoc, ut inspicientes, examinatesque librorum commode, & sufficienter cognoscere valeant, & qualiter satisfactum sit hujus rubricæ Missis. Servire tamen poterunt ad hoc sequentes Regulæ.

I. Eligantur in cujusvis folii lattere ad primam extremitatem duo spatia diversis lineis distincta, in quorum uno notentur dies, anni, & mensis, in quo Missæ manuales, seu currentes pro eleemosyna petitæ fuere, vel obligare cœperunt: in altero autem numerus Missarum hujusmodi, quæ quovis die fuere petitæ.

II. Post hæc spatia in linea recta ad præfatum numerum scribatur intentio Missarum petitarum cum necessariis circumstantiis, præsertim talibus, ex quibus cognosci valeat, num statim legi debeant, vel aliquam saltem dilationem patiantur. Si enim Missa petitur pro felice morte alicuius v. g. Agonizantis, vel cras ad patibulum ducendi, vel alterius causæ, aut negotii de præsenti urgentis, utique nullo modo differri poterit persolutio talis Missæ.

III. Postea

III. Postea ad alteram extremitatem fiant alia duo spacia, duabus aliis lineis distincta, & in eorum uno scribantur pariter in linea recta ad præcedentia dies, anni, & mensis, quo Missæ in linea recta specificatæ, fuere celebratæ: in altero autem nomen Sacerdotis, qui celebravit, quatenus inde illico cognosci valeat, an, & quamdiu aliqua Missa, ac qualis fuerit dilata: Item an correspondeat liber celebrandarum Missarum cum libro, in quo Missæ jam celebratæ præcise continentur. Capies hoc magis ex sequenti schemate:

Dies Anni, & Mensis, quo Missæ fuere petitæ.	Numerus Missarum petitarum.	RUBRICA II. *Missæ currentes, seu Manuales pro stipendio eleemosynario cælebrandæ.*	Dies Anni, & Mensis, quo hæ Missæ fuere celebratæ.	Nomen cujusvis Sacerdotis, qui aliquam ex his Missis celebravit.
Anno 1710. Januarius.	1	*In honorem S. Antonii pro felici partu*	1 Januarii.	P. Petrus
	1	*In honorem Spiritus S. pro felici electione crastina*	1 Januarii.	P. Mathæus
1	1	*Ad intentionem petentis*	2 Januarii.	P. Xistus
	1	*Pro felici morte Agonizantis*	1 Januarii.	P. Leo
		Pro felici regimine noviter electi Decani, de quibus legerunt P. Andreas, P. Tobias, P. Elgius. 3	2 Januarii.	
	12	*P. Albanus, P. Ivo* 2	2 Januarii.	
		P. Alexius 1	5 Januarii.	
		P. Antonius, P. Odde, P. Leo P. Pius 4	9 Januarii.	
		N. B. ex hoc vides, quomodo numerus & dies Missarum, necnon nomen Sacerdotis legentis signari debeant, pro debita cujusvis notitia, casu quo, plures ab aliquo petuntur ad eandem intentionem. Debent nempe Sacerdotes cælebrantes, & numerus Missarum lectarum in medio hoc spatio scribi, quia in extremitate sufficiens non esset spatium. Hinc pro numero Missarum ad eandem intentionem petitarum relinquendum est proportionatum spatium, in quo Nomina sacerdotum & numerus Missarum præfato modo valeant		
2 Januar.	1	*Pro serena tempestate*	2 Januarii.	P. Ivo
	1	*In hon. SS. Trinit. pro gratiarum actione N.*	2 Januarii.	P. Andreas
	1	*Pro impetranda virtute humilitatis.*	2 Januarii.	P. Gabriel
	latus			

Pari modo inscribuntur, & notantur celebrandæ Missæ de quarta Rubrica pro Defunctis hoc addito, ut quæ in Altari privilegiato petuntur, diligenter notentur. Pro majori captu annectitur etiam schema sequens.

Dies Anni & Mensis, quo hæ Missæ sunt petitæ. Anno 1710. Januarii.	Numerus harum Missarum petitarum.	RUBRICA III. *Missæ currentes seu Manuales celebrandæ ob stipendium eleemosynarium pro defunctis.*	Dies Anni & Mensis, quo hæ Missæ fuere lectæ.	Nomen cujusvis Sacerdotis aliquam ex his legentis.
4	1	*Pro defuncta Maria*	2 Jan. 1710.	P. Ivo
	1	*Pro defuncto Marco in Alt. privileg.*	2 Jan 1710	P. Petrus
	1	*Pro defunct. Petro in Alt. privil.*	7 Jan 1710.	P. Emanuel
15	1	*Pro defunct. Anna*	18 Jan 1710.	P. Paulus
17	4	*Pro defuncto Alexio in Alt. privil.*	19 Jan.	
24		*Pro defunct. Ursula de quibus legit.*	24 Jan.	P. Ivo
		P. Largus, P. Zeno	25 Jan.	
		P. Liberius	26 Jan.	
		Pro defunct. Elia.	3 Febr.	P. Ivo
29				
		Pro defunct. Ursula in Alt. privil.	1 Febr.	P. Andreas
Februar.		*Pro defuncta Rosina*	5 Febr.	P. Ivo
2	1	*Pro defuncta Anna*	8 Febr.	
5	1	*Pro defuncta Rosalia*	8 Febr.	P. Remigius
6	1	*Pro defuncta Elia*	10 Febr.	P. Laurentius
	1	*Pro defuncto Antonio in Altari privil. de quibus Pater*		
	1	*Emanuel.*	10 Febr.	
	2	*P. Thomas*	11 Febr.	
18	1	*Pro defunct. Joanne*	8 Febr.	P. Justus
14	1	*Pro defunct. Antonia*	14 Febr.	P. Festus
16	1	*Pro defunct. Alexio*	16 Febr.	P. Ivo
20	1	*Pro defuncto Andrea*	20 Febr.	P. Paulus
28	1	*Pro defunct. Elia.*	29 Febr.	P. Antonius
	latus			
	22			

Eodem fere modo inscribantur, & notentur Missæ quartæ Rubricæ sponte oblatæ quidem, sed acceptatæ, indeque sub obligatione legendæ ubi tamen loco ly *petitæ*, ponitur *oblatæ* Missæ. Juvat brevem annectere formulam.

R U-

RUBRICA IV.

Dies Anni & Mensis, quo Missæ oblatæ. Anno 1719. Januarius.	Numerus oblatarum Missarum.	*Missæ pro Xenio, dono Natalitio, gratitudinis, aut alio titulo sponte oblatæ, benefactoribus, alisque personis, & ab eis acceptatæ, indeque obligatoriæ*		Dies Anni & Mensis, quo hæ Missæ fuere lectæ.	
1	6	*Pro Xenio oblata Reverendissimo N. ad intentionem ejusdem legenda, de quibus legerunt P. Ivo, P. Ferdinandus.*	2	3 Jan. 1910.	
		P. Leonardus	1	6 Jan. 1710.	
		P. Andreas	1	8 Jan. 1710.	
		P. Ivo, & P. Alexius.	2	15 Jan. 1710.	
16	3	*Pro Natali oblata Illustrissimo N. pro ejus defuncta familia legenda, de quibus P. Odilo legit*	1	20 Jan. 1710.	
		P. Ivo	1	24 Jan. 1710.	
		P. Amadeus	1	25 Jan. 1710.	
Februar. 5	50	*Ex debita gratitudine oblata Reverendissimo ad præstitum insigne beneficium N. de quibus legerunt P. Ivo, P. Odilo, P. Paulus*	3	5 Febr. 1710.	
		P. Tiburtius, P. Antonius		8 Febr. 1710.	
		P. Leo		9 Febr. 1710.	
		N B. & sic consequenter; relinquitur propterea spatium proportionatum.			
16	2	*Pro Natali die oblata a Magistratu N. de quibus legit P. Leo*	1	17 Febr. 1710.	
20	1	*P. Ivo*	1	26 Febr. 1710.	
	latus	*Pro natali oblata ab honesto viro N.*		30 Febr. 1710.	P. Leo
	62				

Pro Rubrica quinta paulo aliter ordinatur schema Missarum celebrandarum ita videlicet, ut in extremitate prima lateris, unum duntaxat per lineam distinctum relinquatur spatium, in qua signatur Dies Anni, & Mensis, quo mors confratris, confœderati, benefactoris, &c. innotuit, simulque ponitur numerus Missarum, quæ pro tali defuncto vi statutorum, vel ex ordinatione superiorum celebrari debent. Postea scribantur patres, qui Missas pro illo legerunt, addito numero illorum, quæ in quovis die Mensis (qui etiam exprimi debet) fuere celebratæ, ad quem finem sufficiens pro inscribendis successive Patribus pro tali defuncto celebrantibus relinquatur spatium, sequenti, aut simili modo,

RUBRICA V.

	Missæ vi statutorum pro defunctis Fratribus, Parentibus, Consanguineis, Benefactoribus, & Confœderatis celebrandæ.		Dies Mensis, & Anni, quo hæ Missæ leguntur.
Anno 1710. 2. Maii innotuit mors F. Lini, pro quo Legi debent Missæ 60.			3 Maii 1710.
			5 Maii 1710.
			29 Maii 1710.
	Pro F. Lino celebrarunt P. Alexius	1	1 Junii 1710.
	P. Ivo, P. Leo, & P. Justus.	3	3 Sept. 1700.
	P. Petrus, P. Marcus, P. Paulus	3	9 Sept. 1700.
Anno 1700. 8. Septem. Innotuit mors Regis Hispaniæ, pro quo ex mădato Reveren. Pa. Generalis quivis Sacerdos in ordine tres legere debet Missas, sic in Conventu nostro erunt legendæ 36.	*P. Ivo P. Leo*	2	10 Sept. 1700.
	Et sic subsequenter donec præfatus numerus 60 Missarum adimpleatur, ad quem finem relinquitur spatium proportionatum.		
	Pro Rege Hispaniæ Missas celebravit P. Leo.	1	
	P. Ivo, P. Justus, P. Sanctus	3	
	P. Guido, P. Xistus, P. Daniel, P. Leo	4	
	Et sic consequenter, ut supra.		
	N B. Si forian tempore aliquo superior sat magnum numerum Missarum habens, Missas pro hujusmodi defunctis celebrandas committeret pro competenti eleemosyna alicui alteri Missis destituto conventui, diligenter hic notetur, addito etiam die, quo id factum v. g. Pro Rege Hispaniæ celebrandas commisit R. P. Prior, vel Guardianus conventui N.	28	

Alter liber, sola videlicet continens Missas jam celebratas, seu adimplementum omnium quarumcunque Missarum facilioris est ordinationis; siquidem in eo non sunt plures Rubricæ, sed præcise quovis die (qui ab initio semper poni debet) specificantur omnes Missæ, quæ a quovis sacerdote totius conventus vel Monasterii celebratæ sunt, ubi tamen advertendum, ut præmisso nomine Sacerdotis celebrantis quævis Missa in hoc libro iisdem specificetur verbis, quibus notata fuit in priori libro, ubi principaliter specificatæ habentur Missæ celebrandæ, simulque in spatio per lineam distincto addatur dies Mensis, & Anni, quo Missa quævis fuit petita, vel obligare incepit, ac insuper notetur numerus Rubricæ ad quam Missa pertinet, quatenus inde illico videri possit, an hic liber cum priori correspondeat, & qualiter cunctis Missæ oneribus satisfactum sit. Rem magis declarabit sequens formula.

Anno

Anno 1710.	Dies Anni, & Mensis, quo Missa fuit petita, vel obligare cœpit.	Numer. Rubricæ ad quam pertinent.
1. Januarii, Feria secunda.		
P. *Petrus in honorem S. Antonii pro felici partu*		
P. *Maffæus pro felici electione crastina.*	1 Januarii 1710.	2
P. *Leo pro felici morte jam agonizantis N.*	1 Januarii 1710.	2
P. *Ivo pro Fundatore N.*	2 Januarii 1710.	2
Et sic de reliquis, sequitur dein dies altera per lineam distincta v. g.	Perpetua	1
2. Januarii, Feria tertia.		
P. *Xistus ad intentionem petentis.*	1 Januarii 1710.	2
P. *Antonius pro Fundatore.*	Perpetua	1
P. *Andreas pro felici Regimine noviter electi Decani N.*	1 Januarii 1710.	2
P. *Ivo pro Xenio Reverendissimi N. ad intentionem illius.*	1 Januarii 1710.	4
P. *Tobia pro felici Regimine electi Decani N. &c.*	1 Januarii 1710.	2
3. Januarii, Feria quarta.		
P. *Ivo pro serena tempestate.*	2 Januarii 1710.	2
P. *Albanus pro felici Regimine noviter electi Decani N.*	2 Januarii 1710.	2
P. *Gabriel pro impetranda virtute humilitatis*	2 Januarii 1710.	2
P. *Justus pro Fundatore.*	Perpetua	1
P. *Petrus pro defuncto Marco in Altari privilegiato.*	2 Januarii 1710.	3
P. *Ferdinando pro Xenio Reverendissimi ad intentionem illius* & sic de cæteris.	2 Januarii 1710.	4

Num methodum istam ordinandi præscriptos ab Innocentio XII. duos Missarum libros limitari, vel aliam, forsan meliorem, & faciliorem eligere placeat, cujusvis prudenti, & libero arbitrio relinquitur; illud tamen humiliter commendatur, ut superiores, qui aliam methodum faciunt, aut fieri curant, eam pro fine constitutionis Innocentianæ obtinendo ordinarie omnino satagant; quatenus tam subditi sacerdotes, quam Superiores, Visitatores, inspiciendo & examinando præfatos libros sufficienter & commode cognoscere valeant, an, & qualiter oneribus Missarum, fuerit satisfactum, num aliquæ, & quænam omissæ, vel culpabiliter dilatæ, aut alio minus recto ordine vel modo persolutæ sint: cum illis, subditi videlicet desuper juratam attestationem deponere, isti vero, superiores nempe, errores, si quos inveniunt, corrigere, & strictam observantiam dictæ constitutionis procurare, & zelare debeant.

Contra superiorem a nobis subministratam methodum objici quidem potest, requiri valde magnam laborem non tantum in annotandis Missis celebrandis, & celebratis, sed etiam, & vel maxime in lustrandis, & examinandis libris præsertim in conventu aliquo, ubi plures v. g. 60. sunt Patres, & magnus Missarum numerus. Resp. Id verum quidem esse, sed pariter etiam esse verum, quod qualitercunque ordinetur alia methodus, fieri nequeat, quin magnus labor, sedulaque cura, & attentio requiratur tam in annotandis celebratis, & celebrandis Missis quam in lustrandis, & examinandis libris, si uti fieri debet, pro fine, & intentione legis obtinenda ordinetur, juxta immediata superius dicta, uti consideranti, & aliam methodum formare tentanti parebit.

Cum itaque constitutioni huic Innocentianæ necessario sit obediendum, & hoc fine magno labore fieri nequeat, in Nomine Domini & in virtute obedientiæ propter Deum illum subire oportebit; præsertim quia operæ pretium est; eo quod serviat ad evitandas graves, easque varias fraudes, & negligentias, quæ tam in annotandis, quam debitu modo, debitoque tempore celebrandis Missis committi facile possent, & teste Bulla, passim solebant non sine magna offensa Dei, & gravi injuria eorum, qui Missas fundant, aut pro manuali eleemosyna constituunt. Qui propterea etiam eadem Bulla teste a similibus piis fundationibus, intentibus & actibus absterrentur.

Facilitare, & abbreviare videtur hunc laborem, si tempore, quo a sacerdotibus jurata attestatio de Missis rite celebratis dari debet, paulo videlicet ante Capitulum Provinciale, sacerdotibus ad Refectorium convocatis, duo vel tres simul & semel librum ante se positum lustrent, & dein illum a se sufficienter lustratum aliis consequenter, ordine servato tradant, ipsi vero ad alia sua negotia iterum se conferant. Notato prius in separata scheda numero Missarum petitarum, celebratarum, & adhuc restantium, necnon erroribus aut negligentiis, si qui inveniantur.

Adhuc brevior foret via, si sacerdotes omnes compromitterent in tres vel quatuor ex ipsis, prudentes, & timentes Deum, a sese libere eligendis, ipsisque committerent, ut præfatos libros exacte, & conscientiose pro fine ac intentione legis examinent, & postea conscientiosam relationem cunctis in simul congregatis faciant. Verum sicut hunc modum lustrandi libros tanquam constitutionis Innocentianæ conformem, & pro intentione illius sufficientem positive approbare non præsumo, ita etiam si aliquibus sufficiens videtur, reprobare & improbare non audeo; præsertim cum in Bulla certus modus lustrandi libros non sit præscriptus, & alias, uti supra jam dictum, in hoc puncto notitia omnino certa, & infallibilis haberi nequeat.

Cæterum quicunque tandem libros examinant, breviori, & commodiori, simulque secura via incedere videntur, si prius numerent omnes Missas manuales cujusvis Rubricæ, & summam earum annotent, quod statim fieri poterit aspiciendo summaria cujusvis lateris. Dein vero videant, quo die quævis Missa sit petita, aut obligare inceperit, item quo & per quem fuerit lecta, quod in eodem folio, brevi & uno quasi intuitu haberi poterit ex libro principaliter continenti Missas celebrandas (si methodus juxta supra positas formulas servetur.) Quod si Missa aliqua nondum lecta, aut plus justo dilata appareat, notetur. Et hoc modo totum negotium absolvitur. Nec enim est necesse, ut etiam omnes Missæ, & Nomina sacerdotum celebrantium legantur in libro, in quo ordinate annotantur omnes Missæ, quas & pro quibus singuli sacerdotes Conventus quovis die celebrarunt.

Nec dicas; ergo hic alius liber superfluit; Respondetur enim, eum nihilominus apprime quadrare, & necessarium esse; tum ut statim in promotu & breviter videri possit, utrum singuli sacerdotes, vel quinam, & pro quo aut, ad qualem intentionem quovis die legerint; quod ex altero libro tam commode haberi nequit, ut consideranti patet. Tum, ut si necesse fuerit, prout subinde necesse erit, indagari valeat, num hic liber cum alio per omnia bene correspondeat, ita ut idem sacerdos, qui in uno libro notatur legisse *Pro defuncta Maria in altari privilegiato*, pariter notatus reperiatur in altero. Ad quod cognoscendum utique expedit, imo necesse erit pro fine legis, ut lustratores librorum saltem aliquas Missas ex utroque libro legant, & videant, num bene correspondeant. Tali enim modo exactam in omnibus observantiam, & fidelitatem necessitantur tam superiores locales, quam sacristæ, hoc ipso quod nesciant, quænam Missæ ex utroque libro a lustratoribus sint examinandæ.

Porro qualiter & qua Methodo sacerdotes seculares debeant

beant ordinarie duos Missaram libros ab Inoocentio XII. præscriptos, ex præfatis colligere poterunt, vel ipsimet pro arbitrio judicabuot. Nos solum notare volumus, pro facilitando eorum negotio apprime servire; si fiat ordinatio, ut quivis sacerdos post Missam celebratam, propria mano in libro ad id deputato, suum nomen, & intentionem, pro qua Missam legit, inscribat; prout de facto Romæ oniversaliter fieri debet, ex novissimo Decreto Clementis XI. quod proin etiam Regulares in his partibus utiliter imitari poterunt.

Tandem pro iisdem sacerdotibus sęcularibus, nec non pro regularibus bonorum capacibus notaadum, quod com Bulla Innocentii §. 27. expresse requirat, ut etiam *eleemosynæ* pro missis oblatæ *distincte* notentur, necessarium videatur, ut dum Missa manualis aliqua inscribitur, simul etiam quantitas ęleemosine pro illa oblatæ apponatur, quatenus etiam de hoc uti Bulla pręcipit, exacta ratio, & utrum cum capsa sacristiæ correspondeat, reddi valeat.

Dicitur autem notanter *regularibus bonorum capacibus*: quia cum fratres minores exactā rationem de eleemosyna exigere non valeant, nec capsam pecuniariam in sacristia hebere possint, aut debeant, juxta dicta ab ista appositione qoantitatis eleemosynariæ immunes sunt. Ignoscat quæso benevolus Lector prolixam hanc, & simplicem de modo observandi Bullam Innocentii XII. discussionem cum eoim ipsimet viderimus, & experti simus, io ploribus conventibus ac monasteriis dari quoad observantiam hujus Bullæ maximas difficultates & dubia; ex neglecta autem eiusdem observantia corruptellas, abusu. negligentias, & errores non modicos, ac insuper Sedes Romana observantiam illius strictissime, & non obstantibus qoibuscumque, præcipiat, eamque superiores Generales identidem per visitatores inculcent, & sub pœna certarum nullitatum urgeant, prolixius, & simplicius simulque practice de ea scribere, utile duximus, ut quivis etiam simplex Sacerdos necessariam notitiam habere valeat. Subjicio autem cuncta meliori aliorum judicio, & aliter ac perfectius in hac materia instrui cupio; iam redeundo ad priorem nostram materiam.

215 Quæritur V. An? & quando committatur *Simonia* in Exercitio potestatis, & jurisdictionis Ecclesiasticæ? Resp. quicumque actum aliquem Ordinis, vel potestatis & Jurisdictionis spiritualis pro pretio temporali exercet, *simoniam* committit. Communis ac certa, claris Juribus *Non satis* 8 *c. cum in Ecclesiæ* 9. *c. Cum sit Romana* 10. *c. Nemo* 14 *c. Ad nostram* 21. *h. t.* cum Concordant. Ratio patet; quia Jurisdictio & potestas Ecclesiastica est quid vere spirituale, consequenter pro ejus administratione pretium temporale exigere *Simoniacam* est.

Infertur, *Simoniam* committere sequentes. I. Omnes, qui pro tertio temporali Dispensationem impertiuntur in præceptis Ecclesiæ, v. g. jejunandi, non laborandi in die Festivo, Nuptias non celebrandi diebus ventis, item qui pretium recipiunt pro aliis Dispensationibus v. gr. super Votis, Juramentis, Impedimentis Matrimonii, ætate Canonica, Interstitiis, Irregularitate.

II. Illos, qui pro Foro interno, sive externo absolvunt a Censura Ecclesiastica.

III. Parochos, vel alios Curatos, qui pro pretio temporali assistunt Matrimonio, nisi res temporalis detur, aut exigatur aut fructus *Stolæ*.

IV. Illos, pro pretio alii, etiam pro unico actu relinquont, aut committunt jus eligendi, præsentandi, confirmandi, aut instituendi ad Beneficia.

V. Qui conferunt Officium, aut potestatem spiritualem, v. g. constituont Vicarium Generalem, aut Officialem pro pretio, qood tanquam *simoniacum* specialiter etiam declaratur *c. Ad nostram* 21. & *c. Consuluit* 38. *h. t.*

216 Dices quotidiana experientia constat, in Curia Romana, sciente, & non contradicente; imo approbante Pontifice pro Dispensationibus exigi, & Recipi *Taxas* temporales: & quidem eo majores, quo difficilior censetur Dispensatio: ergo saltem oon est *Simonia* pro Dispensationibus exigere, aut recipere temporalia. Resp præfatas *Taxas* non exigi tanquam pretium Dispensationis, sed vel dari ut stipendia in sustentationem Summi Pontificis, & Officialium, & ad onera status Pontificii sustentanda, quod Juri Divino & naturali conforme est, juxta dicta *n.* 185. & 186. Vel pecuniæ illæ exigontur per modum *Mulctæ*, idque tum ex eo, ut super hujusmodi *Mulctam* aliqualiter censentur recessus a Jure communi (siquidem cupienti, ut sibi concordatur exemptio a Lege communi, licitum est, atque rationabile imponere aliud onus, quo compenset illam deformitatem, jejunando v. g. vel elargiendo pecuniam in pias causas) Tum ex eo, ut sollicitatio Dispensationum, quæ cæteroquin est odiosa, ac vulnus Juris reddatur difficilior, sicque restringatur nimia eas petendi copia: ob qoam causam etiam fieri poterit, ut quo difficilior est Dispensatio, eo majus pecuniæ quantitas exigatur per modum *Mulctæ*. Zoesius *h. t. n.* 24 Pirhing. *h. t. n.* 49. post Suarez, Lessius & alios ex quibus nonnulli alias adhuc allegant causas; verum datæ sunt principaliores.

Iostabis: ergo etiam Episcopi, & alii potestatem Dispensandi, vel aliam jurisdictionem spiritualem exercendi habentes, ex præfatis titulis vel causis temporale exigere poterunt. Resp. Negando *Consequentiam*, quia hoc eis specialiter prohibitum est a SS. Canonibus, & Concilio Tridentino *sess.* 22. *de reform. c.* 5. *sess.* 24. *de Reformat. c.* 5. *sess.* 25. *de Reform. c.* 18. In quibus Papa quidem, non item Prælati Papa inferiores dispensare possunt. Et quamvis Sanchez *de Matrim l.* 8. *Disp.* 35. n. 11. Soles, & alii veliot, posse Episcopos pro labore, quem habent in executione dispensationum matrimonialium a Sede Apostolica sibi commissarum, exigere aliquid temporale, ubi ita exigendi viget consuetudo legitime præscripta, tamen merito id negant alii cum *Grasia de Benefic. p.* 8. *c.* 8. *a num.* 102. Suamque negativam probant tum ex Concilio Tridentino *l. c.* Dum ex variis Declarationibus Cardinalium apud Grasiam *loc. cit.*, in qoibus specialiter derogatur consuetudinibus quibuscumque, etiam immemorabilibus. 217

Quæritur VI. An? & quando committatur *Simonia*, si pro precibus, aut Orationibus, vel pro virtutis exercitio, aut alio bono opere supernaturali exigatur, aut detur temporale? Resp. I. Quamvis temporale per modum pretii pacisci, aut exigere pro orationibus, vel aliis piis exercitiis spiritualibus, *Simoniacum* sit, tamen *Simonia* caret, si per modum stipendii ad honestam sustentationem exigatur ab iis, qui ad Orationem hujusmodi ex Officio non tenentur, vel si teneotur, sufficientes ad sustentationem redditus non habent, vel si habent, sunt tamen in loco, ubi ita exigere consuetudo legitime pręscripta, aut publica auctoritas adest. *Prima* pars est unanimis & certa, *arg. c. Cum in Ecclesia* 9. *c. suam* 29. cum Concordantiis. Ratio patet, quia cum Orationes, & virtutum exercitia sint quid spirituale, pretium pro illis exigere, procul dubio *Simoniacum* est, per dicta.

Secunda pars, quod per modum stipendii temporale pro illis exigere, *Simoniacum* non sit in casibus allegatis, docetur a Suarez *lib.* 4. *c.* 5. *n.* 3. Gutierez *Can. qq. l.* 1. *c.* 29. Palao *de Simonia Disp.* 3. *pun.* 9. *n.* 1. & alii communiter. Patetque ex dictis *a n.* 187. quia non est major ratio de illis, quam his rebus spiritualibus. 219

Resp. II. Pariter *Simonia* caret, dare, aut præstare temporale in sub spe obtinendi orationes, aut alia opera spiritualia, vel econtra, orationes alicui offerre, aut pro illo perficere spe obtinendi ab eo temporale. Ita omnes illi, qui docent, posse absque *Simonia* dari temporale sub spe obtineodi spirituale, aut econtra, quos sicut & fundamenta Iuris, ac rationis, vide supra *a n.* 87. Quibus accedit verbum, & exemplum Dei nostri, qui in Scriptura sacra passim offert temporalia bona, ut ad bona opera, orationes, & SS. Legum observaotiam nos alliciat; & nos quoque bona opera exercemus, ut bona temporalia a Deo obtineamus. Confirmatur consuetudine oniversali inter homines, qua constat, plurimos dare Religiosis, & aliis pauperibus eleemosynam spe obtinendi ab eis orationes, & pia opera & econtra Religiosos offerre Secularibus suas preces, & suffragia, spe obtinendi ab eis temporalia. Hinc inter errores Vvicleff. damnatos a Concilio Constantiensi fuit etiam ille: *Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus*. 230

Quæritur VII. An? & quando committatur *Simonia* in venditione, aut commutatione rerum sacrarũ, seu sacratarum, vel benedictarum? Ante Responsionem notandam, per res sacras seu sacratas hic intelligi illas, quę in se temporales, certis Ecclesiæ Benedictionibus, precibus, exorcismis &c. benedicuntur, consecrantur, sicque aliquo modo sacræ ac spirituales, seu potius spiritualibus annexæ evadunt, & vocantur. Cujusmodi sunt Calices consecrati, 221

bene-

benedicta Numismata, Cruces, Agnus Dei, Cæræ, vestes, item & vasa benedicta, aqua, panis, sal, oleum, & alia quævis benedicta, & consecrata. Huc reducuntur, & spiritualibus annexa dicuntur illa temporalia, in quibus tanquam ornamentis & receptaculis res spirituales continentur, ut Reliquiaria &c.

Resp. I. Supradictæ omnes, & aliæ hujusmodi res consecratæ, aut benedictæ absque vitio *Simoniæ* vendi, aut pro alia re temporali commutari possunt; dummodo ratione spiritualitatis seu benedictionis, & consecrationis, seu ex eo, quod sint benedictæ sacratæ &c non plus detur, aut exigatur, quam res illa temporalis independenter a benedictione valet: & dummodo alias illius rei venditio, vel permutatio Jure positivo prohibita non sit. Ita cum D. Th. 2. 2. *q.* 100. *a* 4. *ad* 1. 2. 3. Navarr. *c.* 23. *n.* 108 Pirbing *h. t,* n. 77 & hodie communis contra nonnullos antiquos Canonistas. Ratio est; quia res temporales, & materiales per benedictionem, & consecrationem accedentem non amittunt suum valorem, vel æstimationem temporalem, quam prius habebant.

Nec obstat celebris ille text *c. Si quis objecerit. 7. c.* 1. *q.* 3. ubi inquit Papa: *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* Resp. enim, hic Canonem non loqui de rebus benedictionem, seu consecrationem antecedentibus, seu ante illam prius jam existentibus, quales sunt præfatæ, Calix v. g. vasa Ecclesiastica &c. sed de illis, quæ ly *spirituale* consequuntur, illudque tanquam principale præsupponunt, quod dein ipsæ tanquam accessorium sequuntur, & adhærent, uti est jus percipiendi redditus temporales; hoc enim præsupponit Officium, munus, vel dignitatem spiritualem, eamque primum sequitur, vel ex eo provenit juxta illud *c. fin. de Rescript. Beneficium* (id est jus percipiendi redditus) *datur propter Officium.* Et hanc Responsionem Doctores cum Glossa *in c. can. Si quis objecerit V. Sed rec desumpt,* ex correcto Canone desumunt in quo loco verborum: *Nam cum corporalis Ecclesia aut Episcopus vel Abbas* legitur: *Nam cum Ecclesiæ corporalis Episcopus vel Abbas*: De cujus proin Ecclesiæ Episcopali, vel Abbatiali dignitate, officio &c. ac de re temporali, jure videlicet percipiendi redditus, & officium, vel dignitatem consequente, merito dicitur *in cit. can. Si quis objecerit. Quisquis alterum vendit, sine quo nec alterum provenit* (id est, prodest) *neutram invenditum derelinquit*, hoc ipso, quod Officium seu dignitas illa spiritualis sine redditibus non proficiat & subsistere nequeat, & hæc ab illa nullatenus separari valeat.

Vel, si incorrectæ litteræ qui insistere velit, dicat cum Valent. *Tom. 3. disp.* 16. *p.* 2. *§. fin.* Textum illum loqui de rebus illis consecratis a quibus consecratio amplius separari nequit, ut est Ecclesia, quatenus Ecclesia, de qua proin bene dici potest, quod sine altero vendi non valeat.

223 Dicitur autem notanter in Conclusione *n.* 221. posita *Dummodo ratione benedictionis, aut consecrationis non plus detur, quam res secundum se valet*: hoc enim si fit: *Simoniam* committit, omnes concedunt; hoc ipso, quod illud plus temporale pro spirituali, consequenter *Simoniace* detur. Ubi tamen notandum cum Engel *hoc tit n.* 57. non esse *simoniam*, si res consecratæ, aut benedictæ, vel Indulgentiis donatæ, qualia sunt v. g Cruces Hispanicæ, item Rosaria Terræ S. Indulgentiam habentia carius ac secundum materiam valent, vendunt, propter sumptus & expensas, quas in iis asportandis fecit, & labores itineris, quos subiit vendens illas res; quia, cum isti sint pretio æstimabiles, utique in contractum, venire possunt.

224 Dicitur ulterius, *& usus illius venditio Jure positivo prohibita non sit*: sicut enim ex motivo Religionis, & sub peccato *simoniæ* prohiberi potest a Jure venditio similium, ita, ubi prohibet, servandum est, uti exemplum habemus de Chrismate, *cap. Ea quæ* 16. *h. t.*

225 Porro advertunt DD *n.* 221. citati, & alii, quod dum etiam licet hujusmodi res consecratæ, v. g Calix, vestis vendantur ad usum profanum, ante traditionem prius confringi, conflari, dissui, vel alias ita tractari debeant, ut consecrationem amittant, *arg. l. Sancimus* 21. & *Auth. Præterea C. de Eccles.*

226 Resp. II. Commutare rem spiritualem pro spirituali non est *Simonia* excepta materia Beneficiorum, dummodo ratione spiritualis plus temporale commutando non detur. Pirhing *h.* 1. *tr.* 4. *Resolut.* 550. Layman *lib.* 4. *tr.* 10. *c. ult, de simonia nu.* 2. Suarez *lib.* 4. *de Simonia c.* 30. *n.* 5. *arg c. Ad quæstiones de Rerum Permut.* juncta Glossa *ibid. V. Per se queant.* Ratio est, quia nec Jure Divino, nec humano id prohibitum reperitur.

Neque in contrarium militant Canones, quibus universaliter prohibetur omnis pactio circa spiritualia. Resp. enim, Canones hos loqui de illis pactionibus, in quibus datur temporale pro spirituali; aut econtra Suarez *lib.* 4 *de simonia cap.* 31. *n.* 20. Pirhing *h t n.* 124.

Dicitur autem notanter *excepta materia Beneficiaria*, in hac enim permutationem, privata authoritate fieri absque *simonia* Juris Ecclesiastici non posse, dictum est supra *arg. c. Quæsitum* 5 *c. Olim.* 7. *de Rerum Permut.*

Infertur, non esse *simoniam*, commutare Reliquiarium 227
pro Reliquiario, aut Rosario habente Indulgentias, aut pro alia re sacra. Econtra vero, esse *simoniam*, si prædictorum aliqua, aut alia re sacra, vel benedicta habente Indulgentias intuitu spiritualitatis datur res profana majoris pretii & valoris, quam sit res consecrata & benedicta, secundum esse materiale. Pariter committitur *simonia*, si in permutatione duarum rerum consecratarum aut benedictarum res una consecrata, quæ secundum esse materiale majoris censetur valoris, pro alia re consecrata, quæ secundum materiam est minoris valoris, datur ex eo, quod hæc sit, vel censeatur magis sacrata, aut majores habens indulgentias &c. Ratio est, quia in tali casu ille excessus majoris valoris temporalis revera datur pro re spirituali, ut consideranti patet.

§. XI.

De Pœnis Simoniæ.

S U M M A R I U M.

228 *Pœnarum gravitas plures arcet a malis, quam timor Dei.*
229 *Propter solam* Simoniam *in susceptione Ordinum, vel ingressu in Religionem, vel Beneficiis Ecclesiasticis commissam incurruntur pœnæ.*
230 *Et quidem ipso facto.*
231 *Solvitur Objectio. Et n. seq.*
233 *Propter* Simoniam mentalem *nulla incurritur Juris pœna.*
234 *Nec ob* Simoniam *pure* Conventionalem.
235 *Solvitur Objectio. Et n. seq.*
237 *In Electione Summi Pontificis pœnas contrahit, etiam pure* Conventionalis Simonia.
238 *Ob* Conventionalem Mixtam Simoniam *incurruntur Iuris pœnæ secundum aliquos.*
239 *Contrarium est probabilius.*
240 *Solvuntur Objectiones, usque ad n.* 244.
244 *Si* Simonia Conventionalis pura, *vel* Mixta *postea utrinque compleatur, retrotrahuntur, & incurruntur pœnæ.*
245 *Exemplificantur.*
246 *Solvuntur Objectiones, usque ad n.* 249.
249 *Ob solam, & omnem* Simoniam Realem *incurruntur ipso facto Iuris pœnæ.*
250 *Possunt tamen etiam aliæ* Simoniæ *ab Ordinariis puniri.*
251 *Pœna contra* Simoniam *in ingressu ad Religionem est Excommunicatio.*
252 *Detrusio ad aliud strictius Monasterium.*
253 *Et infamia.*
254 *Professio tamen valet.*
255 *Et ante illam pœnæ ipso facto non incurruntur.*
256 *Moniales, ob* Simoniam *commissam in Susceptione ad Religionem, nullas incurrunt Iuris pœnas.*
257 *Pœnæ contra* Simoniam *in Susceptione Ordinum commissam, sunt I. Excommunicatio: Et n. seq.*
259 *II. Suspensio Ordinantis a Collatione Ordinum: Et duobus num. seqq.*
262 *III. Item Suspensio Ordinati ab executione omnino Ordinum, tam* Simoniace, *quam rite susceptorum.*
263 *Pœnæ contra* Simoniam *in Beneficiis Ecclesiasticis commissam, sunt I. Excommunicatio.*

246 II.

264 *II Quod Collatio Beneficii sit nulla & irrita.*
265 *Confirmatio tamen, vel institutio* Simoniace *obtenta, non reddit priorem Electionem aut Collationem nullam.*
266 *III. Est inhabilitas perpetua ad id Beneficium.*
267 *IV. Ad quodvis aliud obtinendum; quæ tamen pœna usu non videtur recepta in his partibus.*
268 *V. Est depositio ab Altaris ministerio.*
269 *VI. Privatio etiam aliorum Beneficiorum prius rite obtentorum; quæ tamen pœna ante sententiam Judicis non ligat.*
270 *Qui privatur Beneficiis prius rite obtentis, fructus perceptos restituere non tenetur.*
271 *Doctrina practica ad propositum ad restitutionem beneficii & fructuum.*
272 *Juris pœnas etiam inducit* Simonia *Juris Ecclesiastici in permutatione Beneficiorum commissa.*
273 *Non item* Simonia *commissa in obtinenda Capellania, Vicaria &c. temporali.*
274 *Qui Beneficium per* Simoniam Realem *ab alio commissam obtenuit, tenetur illud ante omnem sententiam dimittere, quamprimum rescit* Simoniam *esse commissam.*
275 *Non tamen fructus bona fide interea perceptos: Et num. seq.*
277 *Beneficium restituere non tenetur ille, in cujus odium ipso ignorante* Simonia *est commissa.*
278 *Sicut nec ille, qui Beneficium per* Simoniam *alterius obtentum per triennium bona fide possedit.*
279 *Solvitur Objectio: Et num. præced.*
280 *Qui contra* Simoniam *ab alio pro obtinendo Beneficio committendam protestatur, non amittit Beneficium.*
281 *Nisi alter non ignaro prius contradicente in* Simoniam *pergat, & per eam Beneficium obtineat.*
282 *Vel nisi tacite consentiat.*
283 *Pœna* Simoniæ *per Tertium commissæ pro obtinendis Ordinibus.*
284 Simoniæ Confidentialis *pœnæ recensentur.*
285 *Et declaratur una earum de privatione Beneficii prius rite obtenti.*

228 Q*Uoniam plus pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere solet a voluntate peccandi*, ut dicitur *Extravag. Cum detestabile hoc. tit.* Hinc Ecclesia ad eliminandum perniciosissimum sibi crimen *simoniæ* varias, easque graves contra illud constituit pœnas, quas videre licet tum *in cit. Extravag.* tum in hoc Titulo passim. De quibus proin *in præsenti §.*

229 Quæritur I. An ob quamvis *simoniam* incurrantur Juris pœnæ? Resp. I. Pœnæ in Jure contra *simoniacos* statutæ non ob quamlibet, sed ob eam solam *simoniam* ipso Jure & facto incurruntur, quæ committitur vel in susceptione Ordinum, vel Religionis ingressu, vel Beneficiis Ecclesiasticis. Navar. *in Manual. c. 23. n. 111. §. 60. & 67.* Palao *de Simonia punct. 21. n. 2.* Suarez *lib. 4. c. 55. n. 5.* Sylvest. *verf. Simonia q. 19.* Lessius *l. 2. c. 35. dub. 23. n. 120.* Layman *lib. 4. tr. 10. c. 8. n. 69.* Pirhing *hoc tit. n. 154.* & alii communiter. Ratio est; quia nec in novo, nec in antiquo Jure reperitur aliquis textus imponens *Simoniacis* pœnam, nisi *Simonia* committatur in uno præfatorum, Religionis videlicet ingressu, Ordinum susceptione, & Beneficiis Ecclesiasticis, ergo ad nullam aliam *simoniam* pœnas extendere debemus; *nam odia restringi, & favores convenit ampliari, cap. Odia 15. de reg. Jur. in 6. Et in pœnis benignior est interpretatio facienda c. in pœnis 49. eod.*

230 Quod autem propter prædictas tres species *simoniæ* incurratur pœna Juris ipso facto, præter *cap. Reperiuntur 1. quæst. 5.* & quosdam alios Canones, qui de Excommunicatione loquuntur, habetur clarissime *in Extravag. sæpe* & *Extrav. Cum detestabile h. t.* inter communes, ubi committentes *simoniam* in ingressu Religionis, in ordinibus, aut Beneficiis ipso facto excommunicantur, aliisque pœnis subjiciuntur.

231 Concordat Bulla S. Pii V. *Cum primum* (& habetur in Bullario Romano ordine 5) in qua contra dictas tres *simoniæ* species tantummodo pœnæ ipso Jure infliguntur, aliæ autem *Simoniæ* Sacramentales per locorum Ordinarios puniri jubentur.

232 Nec obstat, quod Paulus II. In Extrav. *Cum detestabili h. t. Omnes & singulas excommunicationes, suspensiones, censuras & pœnas, dudum a Romanis Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latas, & eorum quemlibet tam manifestum, quam occultum, quas ipso facto eos incurrere voluit, innovaverit &c.* Ex quibus verbis, ne superflua forent, videtur inferendum contra 1. partem Responsionis, omnes pœnas Juris contra *Simoniacos*, quæ olim erant ferendæ sententiæ, nunc ipso facto incurri. Resp. enim negando *seq.* quia (ut patet ex verbis mox sequentibus, & sub eodem verborum contextu prolatis. *innovantes declaramus, quod omnes illi, qui simoniace ordinati fuerint*) ibi est sermo de *simonia* in ordinibus commissa, quam una cum *Simonia* in Religione & Beneficiis commissa magis punire volunt Summi Pontifices propter majus detrimentum, quod inde universali Ecclesiæ bono infertur.

Nec tamen superfluunt prædicta verba; Nam illis 233
facta est intensio pœnarum a publicis *Simoniacis* ad occultos, ita ut omnes pœnæ, quæ contra publicos *Simoniacos* in Ordinibus olim fuerunt statutæ, nunc etiam ipso facto incurrantur ob occultis. Non vero illis verbis facta est extensio pœnarum quoad omnem prorsus *simoniam*, ita ut ipso facto incurrantur pœnæ ibidem expressæ per quoscunque *Simoniacos*; cum de cæteris nulla fiat mentio, & pœnæ potius sint restringendæ, quam amplianda per dicta *num.* 229.

Resp. II. Ob *simoniam* duntaxat *Mentalem* (qualis sit, 234
vide supra *num.* 15.) nulla incurritur pœna, etiamsi in susceptione Ordinum, vel Religionis ingressu, vel Beneficiis Ecclesiasticis committatur. Communis & certa. Ratio est; quia contra hanc *simoniam* nulla invenitur pœna statuta in Jure; imo ibidem pro conclusione expresse deducitur, dum dicitur *c. fin. h. t.* quod pro Simonia quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente committitur (uti fit per Simoniam Mentalem) *sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori.* Cur autem contra hanc *simoniam* Ecclesia nullam statuerit pœnam, rationem reddit Papa *Tu nos 34. h. t.* quia *Ecclesiæ datum est de manifestis tantum judicare, de internis enim apud districtum Judicem (qui scrutator est cordium & cognitor secretorum) culpabiles judicantur, cit. c. fin. hoc tit.* quod etiam experientur committentes *simoniam* duntaxat *Mentalem*; licet enim in hoc mundo nullas Juris pœnas incurrant, pœnas tamen manus Divinæ non evadent, nisi condignam pœnitentiam agant.

Resp. III. Etiam propter *simoniam* pure, seu mere 235
Conventionalem (id est illam, in qua quidem pactum externum dandi temporale pro spirituali, aut econtra intervenit, ex nulla tamen parte adhuc adimpletum est, juxta dicta *n. 19.*) nulla incurritur Juris pœna, in quocunque tandem committatur. Rursus certa apud omnes teste Palao, *de simonia p. 12. n. 2.* & aliis. Ratio est; quia Canones, in quibus in *Simoniacos* statuuntur pœnæ non de pactis conventionibus, sed actibus inde provenientibus, actuali nempe datione, & receptione eloquuntur; ut patet ex verbis *Extrav. Cum detestabile* 1. *h. t.* ibi: *Universi, qui dando, vel accipiendo Simoniam commiserint, sententiam Excommunicationis incurrant*: item ex illis verbis: *Tam dantes, quam accipientes Excommunicationis sententiis subjaceant. Extrav. Sane eod.* qualia etiam alibi habentur passim in Jure, uti *can. Presbyter. 3. can. quisquis 5. c. quos 6. & can. 1. q. 1.* Cum Concordantiis.

Nec dicas. Emptio & venditio perficiuntur solo con- 236
sensu in rem & pretium ejus, uti habetur *§. 1. Instit. de Empt.* atqui *simonia* est aliqua emptio; ergo solo consensu perficitur, etiam ante traditionem rei spiritualis, aut solutionem pretii, & consequenter etiam *simonia Conventionalis* subjacebit pœnis, cum jam sit *simonia* perfecta. Resp. enim negando hanc ultimam *sequelam* ex hoc, quod *simonia Conventionalis* jam sit perfecta *simonia*, solum sequitur eam esse non tantum grave peccatum, sed insuper subesse Foro Ecclesiæ, ac puniri posse; quod ultro fatemur: non autem sequitur, quod de facto per Ecclesiam pœnæ sint contra eam impositæ, & de quo solummodo quæritur, quodque a nobis negatur. Siquidem pœnæ istæ eatenus solum incurruntur, quatenus Jure humano Ecclesiastico exprimuntur, nulla autem habetur expressa contra *simoniam* pure *Conventionalem*: ergo.

Excipe cum Fagnano *in c. Nobis de simon. n. 15.* Simo- 237
niam *Conventionalem* in electione summi Pontificis commissam. Quia Julius II. in sua Constitutione, Cum tam

vioo

viro &c. (& habetur *tom. 1. Bullarii conſt. 3. ipſius*) etiam in eam pœnas ſtatuit, ut patet ex illis verbis dictæ Conſtitutionis: *In dando, promittendo, vel recipiendo pecuniam*; nec non ibi, *promiſſiones & obligationes*. Sed hoc eſt ſpeciale, qu a ſpecialiter expreſſum, ut eo ſanctius celebretur electio ſummi Pontificis Chriſti in terris Vicarii.

238 Et quidem hactenus dicta de pœnis *ſimoniæ* ſunt certa; ſed graviſſima controverſia eſt apud DD. an Juris pœnæ in *ſimoniacos* ſtatutæ incurrantur propter *ſimoniam conventionalem mixtam*, ſi videlicet ſaltem ex una parte pactum *ſimoniacum* completum, & temporale vel ſpirituale *ſimoniace* promiſſum, actu jam traditum eſt; (de qua Simonia vide ſupra n. 19 Affirmativam tenent non pauci primæ claſſis DD. ut D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. Sotus *lib.* 9. *de juſtit. q.* 8. *art.* 1. Cajetanus 2. 2 *q.* 100. *art.* 6. Palao *de ſimonia pun.* 22. *n.* 5. Valentia *tom. 3. diſp. 6. q. 16. p. 6.* & alii, idque probare conantur pluribus juris textibus, quos infra loco objectionum adducemus; interea tamen fatemur, ſententiam præfatorum DD. ſpectando jura, revera omnino probabilem eſſe. Quo non obſtante

239 Reſp. IV. Propter *ſimoniam conventionalem mixtam* etiam illam, in qua ſpirituale v. g. Beneficium Eccleſiaſticum, non item temporale *ſimoniace* pro illo promiſſum, actu jam traditum eſt, nullæ incurruntur pœnæ contra *ſimoniacos* in jure ſtatutæ. Navarrus *in Manual. cap.* 23. *n.* 104. Zoeſius *h. t. n.* 9a. *& ſeqq.* Covarr. *in Reg. peccatum p.* 2. *§.* 9. *n.* 7. Guttierez *Canon. qq. lib.* 1. *cap* 9. *n.* 10. Flamen. Pariſien. *de Reſign. lib.* 7. *q.* 2. *n.* 18. Leſſius *lib.* 2. *c.* 35. *dub.* 27. Suarez *lib.* 4. *de ſimonia c.* 56. *nu.* 33. Gonzalez *de Regul. Cancell.* Gloſſa *L.* 15. *n.* 69 & 70 Engel *h. t. n.* 34. cum communi aliorum. Ratio eſt; quia nullibi in jure reperitur aliqua pœna clare expreſſa contra aliquam *ſimoniam conventionalem mixtam*, ſeu utrinque nondum completam; atqui in dubio non eſt aſſerenda pœna, ſiquidem juxta *c. in pœnis* 49. *de R. J. in* 6. *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda*: & *l.* 42. *ff. de pœnis*: *Interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ* ac *c.* 30. *de R. J. in* 6. *in obſcuris minimum eſt ſequendum*. Accedit, quod teſte Navarro, Leſſio, Gomez, & Caſſado ita etiam obſervet ſtylus Curiæ, vi cujus non cenſentur pœnæ contractæ, niſi *Simonia Realis* utrinque completa habeatur, atqui ſtylus Curiæ habetur pro jure & lege juxta Communem DD. *arg. c. ex literis de conſtit.* & *c. quam gravi de Crimin. Falſ.*

240 Nec obſtat I. Quod in *extravag. cum deteſtabile h. t.* pœnæ imponantur ſub disjunctione illis, qui *dando vel recipiendo Simoniam admiſerint*; & conſequenter videatur ſufficere, eam ex una parte eſſe completam; licet nondum ex altera. Reſp. enim negando *ſeq.* nam particula disjunctiva additur ad indicandum, pœnas illas v. g. Excommunicationis non tantum a dante, ſed etiam a recipiente Beneficium Eccleſiaſticum per *Simoniam* contrahi. Quinimo cum *Extravagans* illa non magis de datione unius quam alterius loquatur, intelligenda eſt de utraque (ut notat Navarrus *loc. cit.*) ſicque de *ſimonia* utrinque completa, ut odia reſtringantur, quantum ſalva verborum proprietate fieri poteſt.

241 Nec obſtat II. Textus *c. ſi quis* 44. *h. t.* ubi dicitur, quod tam Ordinans, quam Ordinandus ſub promiſſione, quod non poſtulabit Ordinatus ab Ordinante proviſionem (id eſt, ſuſtentationem alioquin de jure debitam Ordinato ad Sacros ſine Titulo, *arg. c. cum ſecundum* 16. *de præbend.*) incurrat ſuſpenſionem per Triennium; cum tamen hæc videatur eſſe ſola *ſimonia conventionalis mixta*. Cui ſimile quid habetur *c. per tuas* 43. *h. t.* Reſp. enim cum Pirhing *h. t. n.* 139. allegante Suarezium, ibi fuiſſe commiſſam *ſimoniam perfectam*: licet enim pecunia aliqua data non fuerit pro ordinatione ipſa, tamen obligatio de non petenda proviſione, ſeu remiſſio juris ad iſtam erat res pretio æſtimabilis, & jam actu perfecta. Ad Textum *c. per tuas h. t.* reſpondet Abbas *ibid.* conformiter dictis: nam & ibi remiſſa fuit obligatio rei temporalis, ut acquireretur ſpirituale; remittere vero, idem eſt ac dare, *arg. c. Veniens il 2. de Teſtib.* unde negatur *aſſumptum*.

242 Nec obſtat III. Bulla S. Pii V. quæ incipit, *intollerabilis* ubi § 3. declarat, pœnas ibidem ſtatutas incurri, *licet ipſum confidentiæ crimen alterius tantum partis conſcientia ſit admiſſum*. Reſp. enim, dictam Bullam loqui de *Simonia confidentiali*, in qua hoc eſt ſpeciale, neque extendendum ultra caſum expreſſum, cum ſit odioſum. Quod ſi alia aliqua Bulla S. Pii V. hac de re edita ſit, ea non videtur uſu recepta, uti inquit Leſſius *loc. cit. n.* 149.

Nec obſtat IV. *c. ea quæ* 1 *q.* 1. ubi Urbanus II. ſic loquitur *quidquid ergo vel in ſacris Ordinibus, vel in Eccleſiaſticis rebus, vel data, vel promiſſa pecunia acquiſitum eſt, nos irritum eſſe; & nullas unquam vires habere cenſemus*. Nota ly, *vel promiſſa pecunia*; ergo ſufficit ſola promiſſio pecuniæ ad pœnas incurrendas, cum ly, *vel*, ſit disjunctiva. Reſp. enim cum Navarro *c.* 23. *Manual. n.* 104. quod Rotæ Prætorium propter talem *ſimoniam* ſuper beneficio Eccleſiaſtico commiſſam ſoleat Reum illo privare licet, quia non pervenit ad *Realem*, non declaret eum ipſo jure privatum. Ita Navarrus: unde Urbanus II. intelligendus eſt poſt ſententiam Judicis, non autem ipſo jure; nam ſolum confirmavit, quæ prius a SS. Patribus de *ſimoniacis* ſtatuta ſunt, ut patet ex prioribus verbis ipſius. 243

Reſp. V. Si tamen poſtmodum pactio *ſimoniaca*, quæ prius fuerat ſolum *conventionalis*, utrinque in totum vel in partem fiat completa, ut ſi quis alteram partem etiam modicam v. g. ſex aureos det, qui centum pro ſpirituali promiſit, incurruntur pœnæ juris, & retrotrahantur ad tempus pactionis præteritæ. Ita Navarrus *loc. cit.* & Leſſius *n.* 151 Id enim erat ſtylus antiquus Curiæ, cui ſtandum eſt, licet alioquin facilius dici poſſet, pœnas ejuſmodi primum incurri a tempore *ſimoniæ* ab utraque parte completæ, niſi contrarium ſuaderet ſtylus antiquus Curiæ, ut ſubdit Navarrus. Hinc 244

Infertur: Si Collator conferat Titio Beneficium Eccleſiaſticum ſub pacto 100. aureorum ſibi ſolvendorum, quos Titius primum ſolvat poſt annum, ante annum, ſeu ante factam ſolutionem nondum incurritur pœna excommunicationis; nec Collatio illa erit irrita: ſi tamen poſt annum ſolvatur pecunia, ſicque utrinque compleatur *ſimonia*, jam cenſebitur incurſa Excommunicatio ab utroque, & inhabilitas Titii ad Beneficium ab initio contractus, ſeu integro retro anno, & ipſamet Collatio nulla ab initio. Et hoc variis exemplis, in quibus ſimilis retrotractio pœnæ fit, declarant Navarrus & Leſſius *l. c.* 245

Nec obſtat I. Quod collatio Beneficii pure facta ſine conditione non poſſit eſſe pendens, ſed ſtatim aut ſi valida, aut irrita, ut late traditur per Felinum *in cap.* a. *de electione. in* 6. Reſp. enim Navarrus *l. c.* ſpectato jure antiquo ita fuiſſe; ſecus autem eſſe dicendum ſpectato jure novo, ſcripto vel non ſcripto, quod per ſtylum Curiæ, Papa ſciente, & non contradicente hactenus obſervatum, atque interpretantem ſæpe dictam *Extravagantem* ſingulariter habetur & probatur. 246

Nec obſtat I. Quod ſi Excommunicatio poſt completam utrinque *ſimoniam* retrotrahatur ad tempus initi contractus *ſimoniaci*, videatur ſequi, Celebrantem interea poſtmodum etiam fieri irregularem, quia celebravit in excommunicatione, quæ per fictionem Juris fuit retrotracta. Reſp. enim negando *ſeq.* quia, ut notat Leſſius *n.* 154 poſt alios, hæc retrotractio per Juris fictionem fit quidem in excommunicatione, non vero in Irregularitate; Tum quia hæc non incurritur, niſi per violationem Cenſuræ abſolutæ incurſæ, nam quæ nondum eſt, nequit violari: Tum quia ignorans Cenſuram, celebrando in ea non fit irregularis, ut expreſſe habetur *cap. Apoſtolicæ, de Cleric. excommun.* talis autem ignorantia Excommunicationis habetur, antequam ea ſit actualiter contracta, uti patet; ergo. 247

Accedit manifeſtum diſcrimen, cur excommunicatio retrotrahatur, faciatque, ut collatio Beneficii interim facta ſit nulla & invalida, non item Irregularitas arcens hominem ab executione Ordinum. Nam ibi agitur de lucro captando, hic de damno incurrendo: Unde quia ignorantia *Juris*, aut *Facti* juvat ad vitandum damnum, ſeu pœnam, non autem ad captandum lucrum *l.* 7. *& ſeqq. ff. de Juris & fact. ignorant.* non eſt mirum, retrotrahi Excommunicationem, ut impediat lucrum captandum, v. g. Beneficium acquirendum, non vero Irregularitatem utpote quæ novum damnum infert, arcendo hominem a ſuſceptione vel executione Ordinum. 248

Reſp. VI. Ob ſolam ergo, & omnem *Simoniam Realem* utrinque ſaltem ex parte completam (de qua *num.* 20) in ſuſceptione Ordinum, vel ingreſſu Religionis & Beneficiis Eccleſiaſticis commiſſam, ipſo Jure & 249

 facto

facto incurrunt pœnas contra *Simoniacos* in jure statutæ: quod ob hanc solam, constat ex hactenus dictis, quo ob eam omnem, tenent omnes. Ratio patet, quia, cum jura velint *simoniacos* ipso jure & facto incurrere pœnas, & hactenus probatum maneat, eas non incurri propter *Mentalem*, nec propter *Conventionalem* aliquam, necessario sequitur, eas saltem propter *Realem* incurri. Et quidem propter omnem etiam *occultam*; eo quod præter jura antiqua id tacite jam violentia, utpote generaliter loquentia, consequenter nullam nec *occultam* excipientia, *arg. c. quia circa 22. de privil.* specialiter autem, & manifeste declaratur, ac deciditur *extravag. cum detestabile h. t.* per textum supra allegatum a. 131.

250 Resp. VII. Quamvis ipso facto nulla incurratur juris pœna, nisi committatur *Simonia Realis* utrinque saltem secundum partem completa in susceptione Ordinum, Religionis ingressu, & Beneficiis Ecclesiasticis; possunt tamen, & subinde debent etiam Reverendissimi Ordinarii ob alias *Simonias* in quacunque materia commissas pœnam aliquam prudenti suo arbitrio imponere. Patet hoc ex Bulla S. Pii V. citata *supra*: & ratio est; quia cum quævis *Simonia* sit gravissimum crimen juxta dicta *n. 6.* proculdubio quamlibet possunt, & subinde debent punire Ordinarii, utpote qui soli in hoc crimine sunt Judices competentes tam contra Laicos, quam Clericos, ut cum Glossa *in c. quam sit ℣. Malefactores de Foro competent.* Abbas a. 20. Pirhing *h. t. n. 142.* & alii bene advertunt.

251 Quæritur II. Quæ pœnæ in jure sint statutæ contra *Simoniam*, quæ committitur in Religionis ingressu? Resp. I. Contra hanc *simoniam* sequentes tres ipso facto incurrunt pœnas *simoniaci*. *Prima est quod tam dantes, quam recipientes aliquid simoniace pro ingressu Religionis* (juxta dicta superius §. 9.) si sunt personæ singulares, Excommunicationem, si vero Capitulum, vel Conventus ad id consentientes fuerint, suspensionem ab Officio capitulari ad jurisdictionem, vel administrationem pertinentem, ipso facto incurrant, aliis etiam pœnis in suo robore duraturis. Ita clare statutum habetur *extravag. Sane 1. h. t.*

252 *Altera* pœna est, quod *c. Veniens c. de Regular.* & *c. quoniam h. t.* Religiosi *Simoniace* suscepti jubeantur de suo Monasterio expelli, & in arctioribus Monasteriis ad agendum ibi pœnitentiam detrudi; quamvis in nonnullis casibus ibidem expressis possint dispensative in priori Monasterio remanere. Insuper Abbas, & Majores personæ Monasterii jubentur suspendi, imo etiam de Monasterio in arctius detrudi, *cit. c. Quoniam h. t.* Licet etiam isti in certis casibus possint dispensative in priori Monasterio permanere. Neque illi, neque isti tenentur inde discedere donec per Superiorem compellantur aliud Monasterium ingredi, ut probat Lessius *lib. 2. c. 35. n. 138.*

253 Denique incurrunt etiam *infamiam Juris* & per consequens fiunt irregulares, saltem si crimen est notorium notorietate *juris* aut *facti*, prout ex *cit. extravag. 1. h. t. §. Certum*, recte docet Anton. Thesaur. *de pœnis Ecclesiast. p. 2. ℣. simoniam c. 10. n. 3. & 4.*

254 Illud tamen cum Lessio *loc. cit.* Sanchez *lib. 2. Consil. cap. 3. dub. 104. num. 5.* Navarro, & aliis notandum, quod Professio *simoniace* susceptorum non sit invalida, consequenter ita susceptus, ad sæculum redire, & nubere non valeat: licet mandante legitimo Superiore ad arctius Monasterium transire debeat, eo quod licet sit, & manere debeat Religiosus, tamen firmum non acquirat jus Præbendæ Regularis, seu portionis ordinariæ, vocisque *active & passive* in Capitulo, quod jus ad instar Præbendæ Canonicæ, uti post Navarrum bene observat Lessius *loc. cit.*

255 Ulterius notandum cum Castro Palao *De simonia part. 23. a. 3.* Pirhing *h. t. n. 71.* & aliis, quod etsi committatur *simonia* statim per *simoniacum* ingressum ad Novitiatum, præfatæ tamen Juris pœnæ non incurrantur, nisi secuta Professione, consequenter ab eis Regulares immunes esse, si pecunia, vel quid aliud *simoniace* promissum non recipiant, vel Receptum iterum ante Professionem tradant, aut ingressus professionem non emittat, sed iterum ad sæculum redeat.

256 Resp. II. Quamvis Moniales in Monasterio sufficientes pro ingredientibus redditus jam habente æque, ac alii Regulares veram *simoniam* committant, si pro ingressu ad Religionem aliquid temporale exigant; etsi illud loco dotis ad honestam ingressæ sustentationem id facere dicant, tamen pœnas Juris non incurrunt. Tota Conclusio patet ex dictis *supra n. 173.* ubi vide, ne superflua fiat repetitio.

257 Quæritur III. Quas pœnas inducat *simonia Realis* in Ordinibus? Resp. Conferens & Recipiens Ordines per *simoniam Realem* est ipso facto excommunicatus. Ita habetur in *extrav. cum detestabile h. t.* cum, ubi prius §. 1. facta fuisset mentio de Ordinibus, postmodum *§. Statuens &c.* fertur sententia Excommunicationis Summo Pontifici reservatæ in omnes & singulos, qui quomodolibet dando vel recipiendo *simoniam* commiserint.

258 Nec dicas, hanc pœnam solum pertinere ad *simoniacos* in Beneficiis, utpote de quibus immediate ante loquitur Pontifex. non autem ad *Simoniacos* in Ordine, utpote de quibus ibi non est sermo, sed jam in fine *primi §.* alia pœna est decreta, nempe pœna Suspensionis *in omnes illos, qui simoniace ordinati sunt*. Resp. enim cum Pirhing *h. t. n. 156.* Lessio, Laymano, & aliis, verba illa generalia, *qui quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam commiserint, sententiam Excommunicationis incurrant*, referri tam ad dantes, quam recipientes in Ordinibus, vel Beneficiis, de quibus *cit. Extravag.* fit mentio, siquidem generalis illa locutio totam præcedentem materiam concludit atque complectitur, quamvis ulterius, *Simoniace* Ordinati (non autem Ordinatores vi hujus *Extravag.*) sint suspensi.

259 Resp. II. Spectato Jure communi Decretalium Ordinans *Simoniace* ipso facto est suspensus a Collatione Ordinum, saltem per Triennium. Ita desumitur *ex c. si quis h. t.* & tenet Pirhing *nu. 158.* Dixi notanter *saltem per Triennium*: nam Abbas *in cit. c. ult.* vult, quod si Ordinator proprie committat *Simoniam* in ordine conferendo, ipse sit perpetuo suspensus a collatione Ordinum.

260 Deinde Responsio nostra solum procedit, quando crimen *Simoniæ* est occultum, nam si foret manifestum, & Reus accusaretur, atque convinceretur, etiam a suo gradu & officio Ecclesiastico deponeretur *c. si quis Episcopus & seqq. cau. 1. q. 1.* Quamvis hujusmodi pœna Depositionis ipso Jure non incurratur, sed per sententiam Judicis sit imponenda, Pirhing *h. t. n. 168.*

261 Addit insuper *n. 102. Spectato Jure communi Decretalium*. Etenim ex nova Constitutione Sixti V. *Sanctum & salutare* (quæ habetur *tom. 2. Bullarii Romani, constit. 91. ejusdem*) Ordines *Simoniace* conferens *a Collatione quorumcunque Ordinum, atque adeo ipsius Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium eo ipso suspensus, & ab ingressu Ecclesiæ interdictus existit*: prout loquitur *cit. Bulla*, postmodum harum censurarum absolutionem, tametsi *Simonia* foret occulta, Sedi Apostolicæ reservans. Et quamvis Clemens VIII. allegatam Bullam Sixti V. quoad aliqua puncta revocaverit ad terminos juris communis, idem tamen expressas *Censuras & pœnas contra* Simoniace *Ordinantes, & Ordinatos inflictas in suo robore permanere voluit*: prout loquitur Constitutio 40. *Romanum tom. 2. Bullarii Romani*. Quod si interdictum violat, præter Irregularitatem, quam incurrit vigore *c. 1. & c. is cui 20. de sentent. excom. in 6.* etiam suspensus est a Regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione omnium fructuum a Beneficiis suis provenientium, uti expresse habet memorata Bulla Sixti V.

262 Resp. III. Ordinatus *Simoniace* scienter præter Excommunicationem (quam ipso facto contrahit *arg. c. Reperiuntur 1. quæst. 1.* juncta *Extravag. cum detestabile hoc tit.*) est suspensus ab executione omnium suorum Ordinum, tam *simoniace* susceptorum, quam aliorum, etiamsi crimen sit occultum. ita desumitur ex *cit. Extravagant. cum detestabile §. 1.* ibi; *Omnes illi, qui simoniace ordinati fuerint, a suorum Ordinum executione sint suspensi*. Et licet hæc verba probabiliter intelligi possunt de Ordinibus duntaxat *Simoniace* susceptis, ut, in quo quis peccat, in eo & puniatur, simulque pœnæ restringantur potius, quam extendantur: nihilominus quia indefinite loquuntur: *a suorum Ordinum &c.* de omnibus Ordinibus, etiam non *simoniace* susceptis, communiter a Doctoribus intelliguntur, ut notat Pirhing *h. t. num. 160.* Lessius *loc. cit. numer. 135.* & Layman *numer. 71.* Si

postea

postea in tali suspensione aliquem actum ordinis exercet, incurrit pariter Irregularitatem, *c. Apostolicæ 9. de Cler. excommunic. c. is cui de sent. excommun. in 6.* ac insuper privationem Officiorum, & Beneficiorum omnium, atque inhabilitatem ad ea, si fuerit Sæcularis, si vero Regularis privationem Vocis *activæ* & *passivæ*, atque inhabilitatem ad eam. Ita clara verba *cit. Bullæ*, quæ etiam hactenus dictarum pœnarum absolutionem soli Sedi Apostolicæ reservat, cum derogatione Conc. Triden. *Sess.* 24. *c.* 6. ut proin etiam circa crimen in hoc passu occultum nil valeat Episcopus.

263 Quæritur IV. Quas pœnas inducat *simonia Realis* in Beneficiis Ecclesiasticis commissa? Resp. Hanc *Simoniam* plures & graves inducere pœnas, Patet inductione. Nam I. Omnes tam illi, qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum, vel Officium sive *simplex*, sive *Curatum*, sive Sæculare, sive Regulare, v. g. Episcopatum, Præposituram, Decanatum, Canonicatum, Parochiam, Generalatum, Abbatiam, Provincialatum; Prioratum; Rectoratum, Guardianatum *Simoniace* conferunt, aut directe vel indirecte procurant conferendo v. g. eligendo, postulando, præsentando; commendando ad illud &c. vel etiam confirmando, instituendo, aut alia quacunque ratione providendo; quam illi, qui aliquo præfatorum modo Beneficium, ut Officium hujusmodi acquirunt, ipso jure & facto incurrunt excommunicationem Summo Pontifici reservatam. Unanimis & certa ob claram Dispositionem Juris *extravag. cum detestabile h. t.* & Bullam S. Pii V. quæ incipit, *cum primum*, estque ordine 5. inter Constitutiones illius.

264 II. Quævis collatio, provisio, & acquisitio hujusmodi Beneficii, aut Officii Ecclesiastici *simoniace* facta, est ipso Jure irrita, & nulla, ita ut *simoniace* provisus, prorsus nullum *acquirat jus, nec faciat fructus suos; sed ad illorum omnium restitutionem, sub animæ suæ periculo sit adstrictus*; uti expresse statuitur *cit. extravag. cum detestabile h. t.* Concordat textus *can. si quis neque can. 1. q. 1. & c. Matthæus h. t.* ubi Simoniace adeptus Beneficium tenetur illud sponte dimittere, alioquin procul dubio in æternum periturus.

265 Notat tamen Valensis *h. t. §. 4. num.* 12. post Lessium *loc. cit.* n. 538. quod si electus, vel præsentatus legitime, postea committat *Simoniam* pro confirmatione, vel institutione acquirenda, non vitietur Electio, vel Præsentatio, sed sola irritetur confirmatio, vel Institutio, in qua vitium illud est commissum. Et hoc probatur a simili ex *c. si confirmationem, de electiou. in 6.* ubi habetur, cassata confirmatione ob defectum alicujus solemnitatis, non propterea cassari Electionem præcedentem Canonice factam. Unde in tali casu sufficeret, si per legitimam dispensationem tolleretur inhabilitas contracta per actum posteriorem; nec opus esset nova Electione, aut præsentatione, secus dicendum, si in priori actu commissa fuisset *Simonia*, nam tunc omnes sequentes actus forent irriti.

266 III. Qui simoniace Beneficium aliquod obtinet, illud, utpote nulliter obtentum, ante omnem sententiam non tantum dimittere tenetur, sed ad illud obtinendum perpetuo inhabilis evadit, ut proin *perpetua inhabilitas ad idem Beneficium* acquirendum sit *tertia* pœna. Ita clare desumitur ex *c. pen. de election. & c. nobis fuit* 27. *h. t.* ac Bulla S. Pii V. *cum primum*, quæ est ordine 5. *inter constit. dicti Pontificis, Bullar. Cherubin. tom.* 2. ibi: *qui Beneficium aut Officium Ecclesiasticum Simoniace adeptus fuerit, illis similiter ipso Jure sit privatus, & ad fructuum omnium quos perceperit, restitutionem teneatur, & perpetuo sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia Beneficia obtinenda.* Hinc licet in *c. pen. de election.* videatur *Simoniace* obtinentem Beneficium, tantum ea vice esse inhabilem adidem obtinendum, quod ibidem, sicut & *c. nobis fuit h. t. V. ad Episcopo.* etiam Glossa tenet: tamen post præfatam constitutionem, ob illius verba, res controversia caret, quod perpetuo sit inhabilis ad idem Beneficium iterum obtinendum, intellige, nisi Papa dispenset.

267 IV. Vi ejusdem Bullæ (uti liquet ex verbis textus præallegati) *simoniace* obtinens aliquod Beneficium, est etiam *perpetuo inhabilis ad quæcunque alia Beneficia Ecclesiastica obtinenda.* Verum Navarrus *consil.* 92. *h. t.* Palao *de simonia punct.* 25. Pirhing *h. t. num.* 570. & alii volunt, memoratam constitutionem, quoad hanc pœnam vel usu non esse receptam vel ante sententiam judicis condemnatoriam, aut saltem declaratoriam Judicis in Foro conscientiæ non obligare, ut proin tuta conscientia, & absque omni alia dispensatione Beneficium aliquod licite & valide obtinere valeat, qui prius aliud *simoniace* obtinuit, nisi hujus *simonia* acquisita jam fuerit deducta ad Forum contentiosum; & talis pro *Simoniaco* condemnatus vel declaratus.

268 V. Pœna est, quod *Simoniace* obtinens Beneficium aliquod, perpetuo deponendus sit ab Altaris ministerio, *arg. can. ergo Simoniacos can.* 1 *1. q. 1. & c. de hoc* 11. *h. t.* cum concordantiis: quæ tamen pœna ipso facto non incurritur, sed primum per sententiam Judicis est infligenda, uti colligitur ex *cit. Juribus*, præsertim *c.* 15. *h. t.* ibi: *Confessi, vel legitime convicti ab Altaris ministerio sunt perpetuo deponendi.*

269 VI. Pœna est, quod, qui *Simoniace* obtinet aliquod Beneficium, privetur etiam aliis Beneficiis prius legitime obtentis, quæ tamen ante sententiam Judicis condemnatoriam non obligat; uti bene advertit Navarrus *loc. cit.* Palao *loc. cit. nu.* 4. Felinus *in c. insinuatum h. t.* Abbas *in c. tum Clerici de Pactis num.* 2. & fuse deducit Suarez *lib.* 4. *cap.* 58. *num.* 6. Pirhing *h. t. num.* 169. Ratio; quia nullibi reperitur textus hanc pœnam ipso Jure inducens; consequenter nec nos eam inducere debemus, contra *c. odia & c. in pœnis de R. J. in* 6. Quod autem per sententiam Judicis *Simoniacus* condemnari, & aliis rite obtentis beneficiis privari valeat, tenent citati, & alii Doctores, satisque clare patet ex *c. 2. de Confessis*, ibi. *Quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus, ipsum per definitivam sententiam duximus, ab omni Beneficio, & Officio Ecclesiastico deponendum* cum concordantiis. Accedit, quod hæc pœna includatur etiam in priori pœna, depositionis nempe perpetuæ ab Altari.

270 Porro si quis ob *simoniam* per sententiam Judicis privatur aliis Beneficiis prius rite obtentis, non hoc ipso privatur etiam fructibus prius legitime perceptis, nisi exprimatur in sententia, quia aliud est privari Beneficio rite prius obtento; aliud fructibus ejusdem: hinc nisi aliter in sententia exprimatur. fructus prius legitime perceptos restituere non tenetur. Pirhing *loc. cit. nu.* 169. Suarez & alii.

271 Colligitur, quod etsi quis ante omnem Judicis sententiam Beneficium, quod *Simoniace* obtinuit, ipso facto perdat, illudque una cum fructibus restituere in Foro conscientiæ teneatur, sitque ad illud perpetuo inhabilis, licet *simonia* sit occultissima, delinquenti soli, & Deo nota, alia tamen Beneficia prius rite obtenta, tuta conscientia retinere, & alia etiam justo titulo acquirere; fructusque illorum percipere valeat, donec *simonia* illius patefiat, & ad Forum contentiosum deducatur, atque sententia condemnatoriam, vel declarativa Judicis aliud statuat.

272 Resp. II. Recensitas hactenus Juris pœnas incurrunt etiam illi, qui propria auctoritate commutando Beneficia, committunt *simoniam Juris Ecclesiastici.* Abbas *in c. cum universorum de Rerum permut. n.* 6. Layman *c. ult. de simonia n.* 66. Pirhing *h. t. n.* 155. Suarez cum communiori aliorum contra paucos alios. Ratio est: Tum quia SS. Canones, & Constitutiones Pontificiæ, dum pœnas contra *simoniam* statuunt sæpe in genere, ac indiscriminatim de quavis *simonia Reali* loquuntur; ergo etiam de *simonia* Ecclesiastica *arg. c. quia circa* 22. *de privil.* Tum quia plures Canones expresse loquuntur de *simonia Juris humani*; eamque pœnis Juris subjiciunt, uti patet ex *c. cum olim*, & *c. quæsitum, de Rerum permutat. c. de hoc* 11. *h. t.* cum concordantiis: præsertim *extrav.* 2. *h. t.* ubi omnes *simoniaci* pœnarum rei dicuntur, *qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserunt*; ergo.

273 Resp. III. Pœnæ contra *simoniam* in materia Beneficiorum commissam statutæ non afficiunt *simoniam* commissam in pensiones, Vicarias, & Capellanias. Communis. Ratio est, quia Extravagans *cum detestabile h. t.* pœnas statuens solum loquitur de Dignitatibus. Personatibus, Officiis Ecclesiasticis, & quibuscunque Beneficiis; qualia non sunt pensiones &c. ut patet ex *lib. 3. tit. 5. de Præbend. & Dignit.*

274 Quæritur V. Quid Juris circa *simoniam*, & pœnas illius,

illius casu, quo quis Beneficium, aut ordines acquirit per *Simoniam* non ab ipso, sed ab alio commissam? Ante Responsionem notandum, hoc quæsitum solvi non posse una eademque responsione; sed attendi debere, an *Simonia* a Tertio sit commissa sciente, vel ignorante, contradicente, vel non contradicente illo, pro quo Beneficium, vel Ordo *Simoniace* procuratus fuit; item an id contigerit in ejus favorem, vel odium. Loquendo igitur de *Simonia* sic commissa circa Beneficium. Resp. I. Qui Beneficium per *simoniam Realem* ab alio parente v.g. consanguineo, amico &c. commissam acquirit, nulliter acquirit, teneturque una cum fructibus ante omnem Judicis sententiam dimittere, quamprimum rescit, *Simoniam* esse commissam, etsi id prius ignoraverit & propterea Beneficium bona fide acceptaverit, eoque frui cœperit, supponens omnia esse rite & canonice facta. Unanimis & certa ob claram dispositionem Juris *c. non fuit 27. & c. sicut tuis 33. h. t. c. penult. de election. & can. 1. cau. 1. q. 5.* Nam *secundum canonum statuta etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur*; ut dicitur *c. sicut tuis 33. h. t.* ulterius *arg. can. 2. caus. 1. q. 6.* cum concordantiis. Ratio est, quia omnis provisio Beneficii *Simoniace* facta, irrita est & nulla, per Jura supra *n. 264.* allegata; ergo.

275 Hinc non obstat conclusioni, quod c. *sicut tuis 33.* dicatur, *Electionem, ignorante Electo, Simoniace factam penitus esse reprobandam*, ex quibus verbis colligi videtur hujusmodi collationem Beneficii proviso ignorante *Simoniace* factam, non esse ipso Jure irritam, sed primum irritandam. Nam contra est, quod, uti bene observant citati Doctores, dum ibi Electio *irritanda* præcipitur, idem est, ac *rejicienda*, seu tanquam nulla *declaranda*, utpote talis per plures alios canones; quidem frequens est in Jure, ut, quod uno loco dicitur *irritum*, altero dicatur *irritandum*, hoc est, tanquam *irritum rejiciendum*, & *declarandum*; sic v. g. etiam *c. in Genes. 55. de election.* Electio contra formam Juris celebrata dicitur *irrita*, & *c. Ecclesia 37. in fin.* dicitur *irritanda*, id est, per sententiam declaratoriam irrita declaranda, si deducitur in Forum contentiosum.

276 Notat tamen bene Suarez *l. 4. c. 57. n. 36.* & alii, quod talis, cui ignoranti Beneficium *Simoniace* collatum fuit, non teneatur restituere illos fructus, quos bona fide jam consumpsit, aut quos percepit tanquam condignum stipendium sui Ministerii spiritualis bona fide præstiti; *quia dignus est Operarius mercede sua*, per vulgaria.

277 Cæterum limitatur Conclusio, si ea fraude, & in odium illius, qui Beneficium obtinet, illo ignorante ab alio committitur *Simonia*; tali enim casu provisio Beneficii valida est, potestque ita provisus valide & licite illud retinere, etsi post Beneficium jam adeptum rescIat, *Simoniam* ab alio esse commissam. Communis, ac certa; textus clarus hunc casum excipiens habetur *c. nobis fuit 27. h. t.* ibi: *Nisi constaret illos, qui promissum tale* (Simoniacum) *fecerunt per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse.* Ratio, & æquitas hujus Limitationis est; *quia non est indulgendum malitiis hominum, & non debet aliquis alterius odio prægravari, c. non 22. de Reg. jur. in 6.*

278 Limitatur II. Si ille, quo ignorante per alium *Simonia* commissa est, bona fide nihil sciens de *Simonia*, Beneficium per Triennium possidet. Palao *de simonia punct. 25. n. 5.* Suarez *lib. 4. cap. 57. nu. 9.* Lessius *cap. 35. dub. 25. n. 140. §. 4* & alii. Ratio est; quia juxta *Regulam Cancellariæ*; *36. de Triennali*, ille, qui per Triennium Beneficium aliquod titulo colorato pacifice possidet, non potest amplius desuper molestari. Nec obstat, quod ad fruendum favore hujus Regulæ expresse requiratur, ut *absque ingressu Simoniaco* Beneficium obtinuerit. Resp. enim, quod, cum dicta Regula in quantum favorabilis *late*, & in quantum odiosa *stricte* interpretanda sit, *arg. c. odia de reg. jur. in 6.* bene dici possit, clausulam illam tantum intelligendam esse de illo, qui vel ipse per propriam *Simoniam* Beneficium obtinuit, vel *simoniam* alterius, qua mediante obtinuit Beneficium, statim; vel saltem infra triennium rescivit, consequenter bona fide non possedit. Nullatenus vero esse intelligendam de illo, qui *Simoniæ* alterius penitus ignarus, optima fide per Triennium pacifice possedit. Cæterum dictam Regulam habes *lib. 3. tit. 5. de Præb. ubi a num. 487.* per extensum habentur Regulæ Cancellariæ, inter quas ad propositum 36. est de Triennali.

Dices: *secundum canonum statuta etiam parvuli, qui cupiditate parentum per pecunias Ecclesiam adepti sunt, eam dimittere tenentur, c. sicut tuis 33. h. t.* ergo etiam ignorantibus, & per Triennium bona fide possidentibus Beneficium, per *Simoniam* alterius impetratum non prodest *Regula de triennali*: Resp. Textum hunc posse intelligi de parvulis, qui vel de *simonia* parentum ab initio fuere conscii, vel etiam intra Triennium resciverunt, uti facile contingere potest, dicentibus, & lamentantibus subinde parentibus, quantum jam expenderit, vel expendere debeant pro filiis: vel dic, *Regulam de Triennali* esse conditam post illos Canones, consequenter ei derogari in casu nostro, cum Lex posterior deroget priori, arg. *c. 1. de constitut. in 6.* 279

Resp. II. Si Beneficium interveniente *Simonia* ab alio commissa obtinetur, sciente illo, pro quo obtinetur, & ante collationem expresse contradicente, non vitiatur, sed valida est collatio Beneficii, etsi alter contradicente ignorante in *Simonia* pergat, eaque mediante Beneficium revera obtineatur. Communis & certa textu expresso *cit. c. sicut tuis 33. h. t.* ibi: *Quoniam ex eo, quod contra prohibitionem & voluntatem tuam (a qua postmodum minime recessisti) aliquis te penitus ignorante promisit pecuniam, & exsolvit, nihil tibi debet ad pœnam, vel ad culpam imputari.* 280

Secus foret, & collatio invalida esset, si quis sciret, quod alter non obstante contradictione, & protestatione sua nihilominus in *Simonia* pergeret, eaque mediante Beneficium obtineret; uti colligitur ex eodem c. *sicut tuis 33 h. t.* ubi tantum ille excusatur a pœna nullitatis, qui post contradictionem ignorat. Beneficium ab alio *Simoniace* pro se obtineri; consequenter ille, qui scit, non excusatur, hoc ipso, quod sciat, Beneficium *simoniace* esse obtentum, & tamen illud acceptat; cum sic acceptando videatur in re approbare *Simoniam* & consentire in illam. Lessius *c. 35. dub. 25. n. 143.* 281

Multo magis invalida est provisio Beneficii per *Simoniam* alterius obtenta, sciente & penitus non contradicente illo, pro quo obtinetur, *arg. a Majori ad Minus* per Vulgaria. Cujus ulterior ratio est; quia talis plene consentire videtur, uti bene advertit Glossa *in cit. c. sicut tuis 33. h. t.* ibi; *Nam sæpe qui tacet, consentire videtur, can. si servus sciente dist. 54. & l. si, ut proponis C. de nupt.* quod ipsum etiam satis clare innuitur *cit. c. sicut tuis 33. h. t.* ibi: *Quia longe diversum est, non præbere consensum* (expressum) *& expresse contradicere.* 282

Resp. III. Si quis ignoranter per *simoniam* alterius ordinatur, de rigore Juris, teneatur ab executione Ordinis abstinere, postquam *simoniacam* Ordinationem rescIverit, *arg. can. præsentium, cau. 1. quæst. 5.* & c. *de Regularib. h. t.* potest tamen cum tali Episcopus dispensare; prout habetur *cit. can. præsentium, cau. 1. quæst. 5.* juncta Glossa *ibid* quia tales, etsi *simoniace* ordinati sint, ipsi tamen *simoniaci* non sunt, ut dicitur *cit. cap. de Simoniace h. t.* 283

Quæritur VI. An? & quid speciale sit circa pœnas *Simoniæ confidentialis*? Resp. *Simonia confidentialis* (de qua supra a *n. 32.*) ipso Jure, & facto sequentes specialiter secum trahit pœnas.

I. Præter Excommunicationem ipso facto incurrendam privat non tantum Beneficio, circa quod *Simonia confidentiæ* commissa fuit, sed etiam aliis Beneficiis, & pensionibus rite obtentis.

II. Inhabilem reddit ad idem, & alia quæcunque Beneficia obtinenda.

III. Facit, quod Beneficium per *Simoniam confidentiæ* nulliter acquisitum reservetur Summo Pontifici, ita ut nullus præter illum Beneficium hujusmodi conferre valeat.

IV. Id etiam speciale habet, quod fructus ex tali Beneficio male percepti applicari debeant Cameræ Apostolicæ.

Et tandem V. Id specialiter operatur, quod præfatæ pœnæ contrahantur non tantum per *Realem*, sed etiam per *conventionalem Mentalem*, uti patet ex Bulla S. Pii V. *Intolerabilis*, præsertim *§. 3.* ubi decernitur, pœnas contra

Simo-

Simoniam Confidentialem statutas incurri, licet ipsum *Confidentiæ crimen alterius tantam partis conscientia sit completa*. Porro reliquæ enarratæ pænę expresse habentur in Bulla Pii IV. *Romanum*, & S. Pii V. *Intolerabilis*, quam vide supra *n.* 42.

285 Notandum tamen cum Lessio *cap.* 35. *dub.* 26. *num.* 147. Suarez *lib.* 4. *cap.* 41. *num.* 13. & aliis, quod pœna privationis aliorum Beneficiorum prios rite obtentorum, ante sententiam Judicis declaratoriam non obliget, eo quod pœna etiam ipso Iure lata, ante sententiam Judicis declaratoriam non obliget, si externam executionem requirit; prout amplius diximus *lib.* 1. *tit.* 2. *de constit.* §. 10. *nu.* 227. Quæ ratio, cum non procedat in pena inhabilitatis ad alia quæcunque Beneficia obtinenda, non apparet quare nonnulli dicant, etiam ad eam, ratione *Simoniæ Confidentialis* incurrendam requiri Judicis sententiam; Contrarium siquidem clare patet ex generalibus fundamentis de Lege pœnalis datis supra *lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 226.

§. XII.

De Restitutione Simoniace acceptorum.

S U M M A R I U M.

286 *Nulla est obligatio restituendi* Simoniace *accepta spiritualia: Et n. seq.*
288 *Exceptis Beneficiis Ecclesiasticis, quæ una cum fructibus ante omnem Judicis sententiam restitui debent.*
289 *Qui temporale accepit pro spirituali quocunque, tenetur illud restituere ante omnem Judicis sententiam.*
290 *Qui temporale accepit pro Beneficio Ecclesiastico, tenetur temporale restituere.*
291 *Et quidem de jure Divino.*
292 *Solvitur objectio.*
293 *Qui pro resignatione Beneficii accipit temporale, secundum aliquos tenetur solo jure humano illud restituere.*
294 *Doctrina practica de Restitutione* Simoniace *acceptorum.*
295 *Qui temporale accepit ratione Beneficii Ecclesiastici, tenetur illud restituere Ecclesiæ, vel pauperibus.*
296 *Ante sententiam Judicis tamen potest, imo tenetur restituere illi, a quo accepit: Et n. seq.*
298 Simoniace *accepta temporalia pro ingressu in Religionem possunt manere penes Monasterium.*
299 Simoniace *accepta pro administratione Sacramentorum, & Sacramentalium restitui debent ante omnem judicis sententiam.*
300 *Etiam propter* Simoniam mentalem.
301 *Solvitur Objectio.*
302 *Accipiens temporale pro temporalibus annexis spirituali non tenetur ad restitutionem.*

286 QUæritur I. An, & qualis detur obligatio restituendi spiritualis *Simoniace* accepta? Resp. I. Nulla datur obligatio restituendi *Simoniace* accepta spiritualia, exceptis Beneficiis Ecclesiasticis, Suarez *lib* 4. *c.* 59. Bonacina *de simonia q.* 7. Palao *de simonia pun.* 26. *n.* 1. Lessius, *cap.* 35. *dub.* 29. *n.* 66. cum communi aliorum. Ratio est; quia nullum nec Divinum nec humanum reperitur Jus, hujusmodi obligationem inducens; præsertim cum illam pro re temporali comparans, nec contra justitiam, sed præcise contra Religionem peccet.

287 Nec dicas: qui *Simoniace* accipit temporale pro spirituali, debet illud restituere; ergo etiam qui accipit spirituale pro temporali, debet spirituale restituere. Resp. negando *conseq.* & *paritatem*. *Disparitas* est, quod accipiens temporale pro spirituali facit danti injuriam, utpote qui spirituale gratis dare debuisset juxta mandatum Christi Matth. 10. *gratis accepistis, gratis date*. Nam sicut Dispensator eleemosynam gratis dispensare jussus pauperi facit injuriam, & ad restitutionem tenetur, si pro eleemosyna tradita a paupere exigit, vel vi contractus accipit pecuniam, ita ad restitutionem tenetur, qui pro spiritualibus, quæ tanquam dispensetur juxta præceptum Domini gratis distribuere debet, temporalia exigit. Econtra vero spirituale accipit, tradenti non facit injuriam, utpote qui illud alias gratis dare debuisset.

Dicitur autem notanter in Conclusione *exceptis Beneficiis*. Nam

Resp. II. Qui *Simoniace* accipit Beneficium aliquod Ecclesiasticum qualecunque tandem; sub gravissimo peccato Mortali tenetur ante omnem Judicis sententiam illud una cum omnibus fructibus perceptis restituere, ac dimittere, etiamsi *simonia* sit occultissima, & quidem, si *Simonia* est *Confidentialis*, etiam pretio non soluto; si vero est *communis simonia*, tunc, quando utrinque saltem ex parte jam est completa, accipiendo spirituale, & tradendo temporale saltem secundum partem. Ita unanimis & certa, prout amplius patet, & ex Jure clare probatum est *§. præced.* 288

Quæritur II. An? & cui restitui debeant temporalia *simoniace* accepta pro spirituali? Resp. I. Qui accepit temporale sub conditione dandi, vel præstandi spirituale, & conditionem non implevit, tenetur Jure Divino, & naturali ex justitia restituere acceptum. Unanimis & certa. Ratio patet ex dictis *n.* 287. si enim restituere tenetur ille qui pactum servando dedit spirituale pro temporali; multo magis tenebitur, qui temporale sub conditione dandi spirituale accepit, & hoc non dedit; eo quod nunc prorsus nullus nec apparens adsit titulus retinendi; econtra vero vigeat titulus restituendi ob conditionem non impletam. 289

Resp. II. Qui *Simoniace* temporale pro, vel propter Beneficium aliquod Ecclesiasticum, quodcunque tandem, puta, quia ad illud aliquem elegit, vel postulavit, vel præsentavit, vel commendavit, vel idem alicui contulit vel resignavit, tenetur sub peccato Mortali (si temporale est materia gravis) & ante omnem Judicis sententiam restituere. Certa & communis omnium signanter D. Th. 2. 2. *q.* 10. *art.* 6. *in corp.* Palao *loc. c. n.* 4. Suarez *lib.* 4. *c.* 60. *n.* 3. Lessius *lib.* 2. *c.* 35. *dub.* 30. *n.* 169. Bonacina *de simonia q.* 7. *pun.* 3. *diffic.* 1. *n.* 7. Sylvester *vers. simonia qu.* 20. *arg. c. de hoc* 11. *h. t.* ibi; *Reges, & Principes ejus debet inducere, ut si quæ receperint, a præfato Episcopo, ut ejus Electioni præstarent assensum, Ecclesiæ Oxoniensi sine diminutione restituant, cum ea sine gravi salutis periculo retinere non possint*. Ex quo Doctores recte inferunt; *simoniace* accepta temporalia pro spiritualibus, sub gravi culpa ante omnem Judicis sententiam restitui debere, hoc ipso, quod sine salutis periculo retineri non valeant. 290

Et quidem hæc restituendi obligatio non tantum Juris humani Ecclesiastici, sed etiam Divini est, casu quo accipiens temporale pro spirituali non se privat bono aliquo temporali fortunæ, aut honoris, sed absque omni sui præjudicio & damno temporali simpliciter dat, vel procurat spirituale, conferendo v. g. Beneficium, aut postulando ad illud, vel eligendo, vel præsentando, vel commendando &c. prout Communiter tenent DD. Ratio est quia cum talis non sit Dominus, sed Dispensator tantum hujusmodi rei spirituali, jussus a Domino Deo, ut *gratis* distribuat *Matth.* 10. Domino, & illi a quo pro re spirituali tempore exigit, facit injuriam, peccatque contra justitiam, consequenter ex Jure Divino ad restitutionem tenetur, si aliquid exigit, prout a simili demonstravimus supra *n.* 287. in dispensatore eleemosynæ. 291

Nec excusatur ab hoc injustitiæ peccato, si dicat, se temporale non exigere pro spirituali, sed pro emolumento temporali, quod ex Beneficio alteri provenit, & quia hoc illi præ aliis conferat, vel contulerit, ad quod non tenebatur. Nam contra militant tum ea. quæ supra jam dicta sunt *a n.* 135. Tum Decretum Alexandrii VII. hoc effugium damnantis in sequenti propositione: *Non obstat contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia pecunia interveniente non exigit illam pro collatione Beneficii, sed velut pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* 292

Casu tamen, quo dans Beneficium privat se com- 293

modo, & honore temporali (prout fit in Resignatione Beneficii, utpote per quam Resignans ultro se privat temporali honore; fructibusque temporalibus, quos ex Beneficio ipse prius recepit) putaut aliqui, obligationem restituendi *simoniace* accepta temporalia, non oriri ex Jure Divino, sed Ecclesiastico duntaxat; eo, quod (ajunt) talis licet secundum Omnes committat *Simoniam* Juris Divini per dicta supra *n.* 24. tameq non peccet contra justitiam; eum resignando Beneficium, seipsum privet commodo etiam temporali, & pro illo temporale iterum exigat. Verum quidquid sit de hoc, *Simoniacos* nil juvat; cum juxta Unanimen per dicta supra *n.* 290. etiam talis, sicut omnes alii propter Beneficium *simoniace* accipientes temporalia, sub gravi culpa aute omnem Judicis sententiam teneantur ad restitutionem, sive dein hæc obligatio ea Jure Divino, sive humano procedat.

294 Videant igitur, suamque examinent conscientiam illi, qui Beneficium aliquod contulerunt, vel resignarunt, vel ad illud præsentarunt, elegeruut, aut postularunt, commendarunt &c. an propterea *simoniace* exegerint, vel receperint temporalia, &, si quis reum se invenit, illico restitutionem facere non omittat; Secus enim in continuo statu disgratiæ, & æternæ damnationis periculo versabitur nisi aliquem ex infra *a n.* 324. ponendis titulum a restitutione excusantem habeat, qualis certe non est risus & contemptus hujus iam certæ doctrinæ, nec crassa, vel affectata ignorantia illius, minus vero stulta pertinacia, qua nonnulli vermem conscientiæ sopire cupientes, vel nolentes intelligero, ut bene agant, mentem & aures a rationibus, & fundamentis doctrinæ sibi contrariæ avertunt, ac simpliciter & sine ullo fundamento dicunt: *non credo non teneor credere*. Tales utinam non in æternum sentirent, quod modo credere nolunt. Certe his & similibus restitutionem *simoniace* acceptorum temporalium facere negligentibus, sequentia scribere non dubitavit Panormitanus *c. de hoc h. t. num. 6. multi tales sunt hodie in orbe, de quorum salute diffidendum est, eam decedant in tali peccato: Nam peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.*

295 Resp. Temporalia *Simoniace* accepta intuitu Beneficii Ecclesiastici, de Jure Ecclesiastico restitui debent non ipsi danti, sed Ecclesiæ, in quo Beneficium est. Ita Communis, patetque clare *ex cit. c. de hoc* 11. *h. t.* ubi expresse præcipitur, ut *Simoniace* accepta hujusmodi restituantur Ecclesiæ Oxoniensi. Notant tamen DD. cum D. Dhoma 2. 2. *qu.* 100. *a.* 6. *ad tertium*, Superioris arbitrio posse ea restitui pauperibus. Imo cum obligatio *Simoniace* accepta restituendi Ecclesiæ, & non alii, sit tantum Lex humana, cui per consuetudinem derogatur *c. fin. de consuetud.* omnino potest consuetudine introduci, & jam introductum esse, multi asserunt, quod restituantur pauperibus.

296 Porro plures ut Palao *de Simonia pun.* 26. *n.* 9. Lessius *cap.* 35. *dub.* 31. *n.* 121. & alii probabile censent, temporalia intuitu Beneficii *Simoniace* accepta, ante Judicis sententiam restitui posse ipsi, qui prius dedit. Imo ante Judicis sententiam necessario esse huic restituendum, absolute docent Sotus *lib.* 9. *q.* 8. *a.* 1. *de Simonia* & *§. ad sextum* Math. de Moya *tract.* 6. *Miscell. disp.* 4. *q.* 6. *§.* 2. *num.* 13. Banhez 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *dub.* 2. & alii, cum quibus & nos sentimus ob sequentem rationem; quia *simoniace* dans temporalia pro Beneficio non transfert, sed in effectu revera adhuc retinet dominium illorum temporalium; cum enim illud in nullum alium, quam in illum, qui directe, vel indirecte dedit Beneficium, transferre intendat, hic autem illius recipiendi sit incapax, manifestum est, quod apud dantem remaneat, consequenter ante Judicis sententiam eidem tanquam vero domino restitui debeat.

297 Si dicas, quod *Simoniace* dantem temporalia, Ecclesia in pœnam delicti privet dominio præfatorum temporalium & velit, ut Ecclesiæ restituatur *cit. c. de hoc* 11. *h. t.* Resp. Ex hoc tantum sequi, quod post sententiam Judicis non ipsi danti, sed Ecclesiæ, vel aliis juxta tenorem sententiæ restitui debeant; non vero ante sententiam; cum nulla lex pœnalis jure suo jam quæsito privans, vel externam executionem exigens, obliget ante sententiam Judicis, prout amplius diximus *lib.* 1. *tit.* 2. *de constit. a n.* 227.

298 Quæritur III. An? & qualis sit obligatio restituendi *simoniace* accepta temporalia pro ingressu in Religionem, collatione Ordinum, aliorumque Sacramentorum & Sacramentalium, vel aliarum quarumcunque rerum spiritualium administratione? Resp. I. Nulla est obligatio ante Judicis sententiam restituendi *Simoniace* accepta in ingressu Religionis pro honesta sustentatione, Pirhing *h. t. a.* 183. Palao *De Simonia pun.* 26. Less. *c.* 35. *dub.* 30. & alii *arg. extravag. sane hoc t.* ubi Papa concedit, quod *Simoniace* accepta in ingressu Religionis possint retinere, dummodo non in privatum Abbatis, vel Abbatissæ, vel alterius, sed in communem usum convertantur. Ratio est; quia licet Regulares Monasterii opulenti peccatum *Simoniæ* committant, etiamsi pro honesta sustentatione quid exigant ab ingredientibus per dicta supra *§.* 11. tamen quia Papa concedit, quod hujusmodi *Simoniace* recepta, communi Monasterii usui tanquam piæ causæ remanere, & applicari valeant, favore hoc utique frui poterit Monasterium juxta tenorem textus *in Extravag. sane h. t.* sic habentis; *Insuper erga personas illas, quæ in præmissis recipiendo aliqua contra Canonicas Sanctiones peccare noscuntur, volentes nos reddere gratiosos, omnia recepta hujusmodi, si ad communem usum Monasteriorum, seu locorum eorum sunt applicata, ea ad dictum usum concedimus retineri: si vero ad specialem usum Abbatis, vel Abbatissæ, Prioris, aut Priorissæ, aut alterius singularis personæ retineantur, illa venire præcipimus in Communi.*

Resp. II Qui temporalia *simoniace* accepit pro collatione Ordinis, aliorumve Sacramentorum, vel Sacramentalium, aut rerum quarumcumque tandem spiritualiam, quæ conferentur sine damno aut incommodo temporali conferentis; cujusmodi sunt Dispensationes, Absolutiones, Indulgentiæ &c. *Jure Divino*, consequenter ante omnem Judicis sententiam restitui debent, Suarez *lib.* 4. *de simonia cap.* 56. *a.* 11. Lessius *lib* 2. *cap.* 35. *dub.* 28. *n.* 162. Layman *de simonia §.* 9. *a.* 79. Pirhing *h. t. num.* 175. Ratio est; quia cum ex mandato Domini Dei, *Matth.* 10. hæc & similia spiritualia gratis conferre debeant Dispensatores (cujusmodi & non dominus respectu spiritualium est quivis conferens illa) injuste agit, & injuriam facit alteri, qui ab illo pro tali re spirituali gratis exhibenda, pretium exigit; prout supra *num.* 291. jam dictum, *n.* 287. a simili demonstratum est in eleemosynæ dispensatore contra voluntatem Domini pretium aliquod exigente, cui eleemosynam dispensat. 299

Et quidem Conclusio etiam procedit in *Simonia Mentali* quia, cum juxta dicta *nu. præced.* obligatio restituendi *Simoniace* accepta procedat ex Jure divino, non declinat illam, qui quamtumvis occulte, simoniace, & injuste accipiendo, injuriam facit Tertio, Confirmatur a pari de usura *Mentali*, utpote quæ de Jure naturæ, & in conscientia ante omnem Judicis sententiam æque obligat ad restitutionem, ac manifesta, textu claro *c. consuluit.* 9. *de usuris.* 300

Dices, *c. tua nos* 34. *& c. fin. h. t.* expresse habetur, ob *simoniam* absque pacto externo commissam nullis subjacere Juris pœnis, quod etiam nos diximus supra *num.* 234. ergo nec oneri restituendi. Resp. Negando *conseq.* quia onus restituendi *Simoniace* accepta temporalia non est pœna Juris, sed obligatio ex justitia & jure Divino procedens, ob injuriam illatam *Tertio*. Quæ obligatio etiam occultissima delicta afficit, hoc ipso, quod juris Divini *Conditor, scrutator sit cordium, & Cognitor secretorum, cit. c. tua nos h. t.* 301

Dicitur autem notanter in Conclusione: *Quæ conferantur sine damno, aut incommodo temporali conferentis*; quia in casu, quo conferens Sacramentalia, subit damnum temporale, privando se commodo aliquo temporali, prout fit in rebus spirituali annexis, ut dum v. g. vendit sacrum calicem, oleum &c. non tenetur ad restitutionem, si plus non exigit quam res spirituali annexa valet, aut incommodum temporale, quod subit, efficit: imo in hoc nullum committit *Simoniam* per dicta supra *n.* 281. 302

De

§. XIII.

De Censuris, & Titulis excusantibus a Simonia, vel pœnis, ac restitutione Simoniace acceptorum.

SUMMARIUM.

303 *Tituli excusantes a* Simonia *recensentur.*
304 *Ignorantia invincibilis etiam excusat a* Simonia.
305 *Sicut & labor extrinsecus, non item intrinsecus.*
306 *Pro Missa & aliis ob laborem intrinsecum plus exigitur.*
307 *Nisi talis labor aliunde debeatur.*
308 *Vexatio potest esse varia.*
309 *Non est* Simonia *alicui cuicunque dare temporale, ne injuste te vexet in spirituali jam acquisito.*
310 *Vel etiam acquirendo, si injuste vexat, qui solum nocere, non autem prodesse potest de Jure.*
311 *Ut si vexat te injuste diffamando.*
312 *Injuste detinendo.*
313 *Aut importunis precibus alium minus dignum commendando.*
314 Simoniacum *est, dare temporale, ne talis, qui de Jure prodesse potest injuste vexet, injuste negando Votum v. g.*
315 *Doctrina practica ad propositum.*
316 Simoniacum *est, dare alicui cuicunque tandem temporale, ut Vexationem justam incipiat, vel prosequatur, juste accusando v. g. vel defectum Canonicam manifestando &c. Et tribus n. seqq.*
320 *Causæ & Tituli, qui excusant a peccato seu culpa* Simoniæ, *excusant etiam a pœnis.*
321 *Ignorantia pœnæ non excusat ab ea, qui peccatum* Simoniæ *committit.*
322 *Transgressores legis puniuntur etiam pœnis, quas ignorarunt. Et n. præced.*
323 *Ignorantia Censuræ excusat ab ea.*
324 Simoniace *accepta temporalia tenetur quis restituere etsi accipiendo illa ignoravit, se peccare.*
325 *Præsertim* Simoniace *acceptum ob Beneficium Ecclesiasticum.*
326 *Nisi quis hujusmodi* Simoniace *accepta jam præscripserit.*
327 *Quantum temporis requiratur ad hanc præscriptionem? Remissive.*
328 *Doctrina practica de præscriptione* Simoniace *acceptorum temporalium.*
329 *Qui beneficium Ecclesiasticum ab aliis ipso ignorante* Simoniace *procuratum per Triennium bona fide possedit, non tenetur amplius illud restituere.*
330 *Bene vero si intra Triennium id rescit.*
331 Simoniace *Beneficium procurans non gaudet Regula de Trienali, sed tenetur illud una cum fructibus restituere.*
332 *Illis exceptis, quos præscripsit.*

303 Quæritur I. Quæ causæ, vel Tituli excusent a *simonia*? Resp. Sequentes potissimum. I. Si temporale pro spirituali aut econtra omnino gratis sine ullo explicito & implicito pacto datur, juxta dicta *§. V. supra* II. Si post acceptum spirituale datur temporale, aut econtra ex gratitudine ad satisfaciendum obligationi *Antidorali*, per dicta supra *num.* 117. III. Si Ministris Ecclesiæ temporale per modum stipendii ad honestam sustentationem pro administratione Sacramentorum, pro Missis, & aliis functionibus spiritualibus, per dicta supra *a num.* 186. IV. Excusat ignorantia invincibilis juxta dicenda *num. seqq.* V. Labor extrinsecus, per dicenda infra *num.* 305. VI. Redemptio *Vexationis injustæ*, juxta dicenda *a nu.* 308.

304 Quæritur II. An? & qualis Ignorantia excusat a *simonia*? Resp. Ignorantia, quæ non est crassa vel supina, sed invincibilis excusat a peccato *Simoniæ* Com-

Jus Can. Anacl. Reiff. Tom. V.

munis & certa. Ratio est; quia Ignorantia a quovis alio, ergo etiam a *simoniæ* peccato excusat. Quod autem a quovis alio peccato excuset, late probant Theologi præcipue ex illo fundamento, quod ad peccatum requiratur consensus, ignorantis autem nullus est consensus, *l. si per errorem* 15. *ff. de Jurisd. omnium Judic.*

Dicitur autem notanter, *invincibilis*, quia vincibilis, crassa nempe & supina, vel affectata ignorantia, sicut a nullo alio, ita nec a peccato *simoniæ* excusat. Nam autem quis revera habeat ignorantiam invincibilem, cujusvis conscientiæ relinquitur. Illi, quod sibi timeant, certe habent, qui de *simonia* nec audire, nec legere aliquid volunt nolentes intelligere, ut bene agant; vel qui legunt quidem, aut ab intelligentibus rem audiunt, tamen statim excutiunt, aut parum curando rident, & contemnunt: relege etiam dicta ad propositum *num.* 249.

Quæritur III. An? & qualis labor excuset a *simonia*? 305
Resp. propter laborem functioni aut ministerio spirituali extrinsecum, & per accidens conjunctum, non item propter intrinsecum absque *simonia* acceptari & exigi potest temporale pro spirituali, consequenter *labor extrinsecus* (alias non debitus) non item *intrinsecus* ab illa excusat, Palao *de Simonia punct.* 11. *n.* 3. Gutier. *Canon. qq. cap.* 29. *n.* 25. Messius *lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 8. *n.* 45. Bonacina *de simonia Disp.* 1. *quæst.* 6. *punct.* 3. *n.* 2. cum Glossa communiter accepta *in cap. Significatum de Præbendis*. Pro intelligentia Conclusionis notandum, cum Communi DD, illum *laborem* esse, & dici *extrinsecum* functioni alicui spirituali, eique per accidens conjunctum, sine quo Ministerium, seu functio hujusmodi spiritualis in se bene fieri potest: sic v. g. celebrationi Missæ *labor extrinsecus* & per accidens conjunctus est itineratio per unam vel alteram horam a loco distantem: Econtra vero pronuntiatio verborum, motus membrorum &c. in celebratione Missæ facta necessarius, est *labor* Missæ *intrinsecus*, eo quod sine illo, non item sine illo Missa celebrari valeat. Ratio Conclusionis est, quia hoc ipso, quod labor *primi generis* ab extrinseco, & per accidens tantum sit conjunctus functioni spirituali, non perdit per hujusmodi conjunctionem, æstimationem, & valorem suum; quem ex se tanquam quid temporale habet; consequenter pro illo, seu propter illum rei spirituali annexum, temporale quid absque ulla *simonia* exigi poterit. Econtra vero, quia *labor intrinsecus* ab ipsa actione sacra non distinguitur, sed cum ipsa unum opus efficit, totusque sacer est, exigi pro illo spirituali aliquid absque *simonia* non poterit: verificaturque de illo id, quod dicitur *can. si quis objecerit* 7. *can.* 1. *quæst.* 3. ibi: *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

Infertur cum communi DD. a *Simonia* excusari illos, 306
qui plus, quam in tali loco dari solet, pro Missa exigunt ex eo, quod sua cum incommoditate debeant eam celebrare certo tempore, vel in loco distanti, vel (uti Bonacina vult, & consuetudo approbat) alta voce: Idem est de aliis functionibus spiritualibus, si tali aut simili cum labore extrinseco, incommoditate, lucro cessante, aut damno emergente fieri debeant, dummodo plus non exigatur, quam talis labor, incommoditas, aut damnum extrinsecum a parte rei juxta prudentem æstimationem valet: Secus enim haud dubie *simonia* committeretur, cum excessus ille jam non pro temporali, sed pro spirituali exigeretur, uti bene advertunt cum communi aliorum citati Doctores.

Dicitur autem notanter in Conclusione: *labor extrinsecus aliunde non debitus*: Nam si quis ad extrinsecum talem laborem, vel incommoditatem aliunde, v. g. ex officio, fundatione, contractu &c. tenetur, ac pro tali labore &c. spiritualibus conjuncto competens salarium, aut stipendium habet, pro illo nequaquam aliud ulterius exigere valet absque peccato *simoniæ*; quia cum in hujusmodi casu, talia caret omni justo Titulo aliquid exigendi, pro ipsa re spirituali temporale exigere censeretur prout bene advertunt DD. Hinc Parochus, vel Capellanus, vel non plus quam pia & laudabilis consuetudo habet, exigere potest pro itinere, & incommoditate, quam habet portando Sanctissimum ad infir- 307

mum Parochianum una ad id ex vel duabus horis distantem; quia, Officio tenetur, ob quod suos redditus & stipendium jam habet.

308 Quæritur IV. An? & quando *a simonia* excuset *Redemptio vexationis?* Ante responsionem notandum, *Vexationem* aliam esse justam, & aliam esse injustam; item aliam esse, quæ fit ab illo, qui solum obesse, non vero de Jure prodesse potest; rursus aliam esse, qua quis vexatur in jure ad rem, uti est v. g. electus, sed nondum confirmatus, præsentatus, sed collationem nondum consecutus, vel hanc quidem, sed investituram nondum habens & aliam, qua quis vexatur in jure quod habet in re, Hoc notato.

309 Resp. I. Non est *simonia*, pretium temporale dare ad redimendam *injustam Vexam*, quam quis patitur in Jure spirituali jam plene quæsito, & quod habet in re, a quocunque tandem vexatio hæc proveniat. Navarr. *Man. c. 23. n.* 105. Abbas *in c. Dilectus* 58. *h. t. n.* 3. Palao *de simonia pun.* 5. n. 1. D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. Pirhing *hoc tit.* n. 105. cum communi aliorum, *arg. can. Quæsitum* 4. *cau.* 1. *q.* 3. & *c. Dilectus* 28. *h. t.* ubi *simoniæ* non arguuntur, qui ad redimendam *injustam vexam*, quam passi erant in jure jam quæsito, temporalia dederunt. Ratio est; quia qui dat temporale ad redimendam *injustam Vexam* in jure spirituali, quod Plene jam habet, non dat illud pro jure spirituali, utpote quod jam habere supponitur, sed pro tollenda vel impedienda injusta molestia & injuria, quod est quid temporale.

Infertur, illum immunem esse a *Simonia*, qui dat, vel præstat temporale alicui, ne injuste vexet ipsum diffamando, accusando; & talia proponendo, ob quæ collatio Beneficii, quod actu licite & valide jam possidet, de Jure haberetur nulla, vel eo privari posset &c.

310 Resp. Non est *Simonia*, pecunias, aut quid aliud temporale dare ad redimendam *injustam Vexam*; etiam in jure spirituali nondum plene quæsito, si vexat, seu molestat talis, qui vel penitus non, vel ob obtinendum Beneficium de Jure prodesse non potest, eligendo v. g. præsentando, conferendo, confirmando &c. licet obesse valeat infamando v. g. vel alia injusta obstacula, aut impedimenta ponendo, ne rite electus confirmetur; aut ne præsentatus instituatur &c. Suarez *de Simonia* cap. 50. n. 23. Palao *de Simonia* §. 2. *num.* 22. Ugolin. & Communis aliorum. Ratio est; quia etiam in tali casu non datur temporale pro spirituali Jure acquirendo; hoc ipso, quod injuste vexanti temporale non dem, ut mihi conferat spirituale, utpote qui ex supposito non potest, nec, ut pro illo acquirendo me commendet, ac preces interponat, sed præcise, ut injusta impedimenta non ponat, aut *injustam Vexam* non incipiat, vel inceptam continuare desinat; quod cuivis licitum est; cum quivis habeat jus quæsitum libertate & fama sua in omnemque injuriam a se repellere valeat, *per vulgaria*.

311 Infertur, *simoniam* non committi in sequentibus. I. Casu, quo Sempronius de Jure ad Beneficium obtinendum prodesse nil valens, injuste vexet Mævium, infamando ipsum, vel denigrando apud eligentem, confirmantem, præsentantem, conferentem &c. vel alias injuste agendo contra ipsum, ut vel non eligatur, vel electus Confirmationem non obtineat, vel non præsentetur vel præsentatus non instituatur, vel alias a Beneficio acquirendo impediatur; *Simoniam*, (inquam) non esse, si Mævius pecunias offerat Sempronio, ut ab injusta vexatione desistat, aut eam non incipiat.

312 II. Pariter non committitur *Simonia* quando quis alicui dat pecuniam, ne ipsum injuste detineat, aut impediat venire ad concursum, Electorem, præsentatorem, conferentem &c. ibique pro Beneficio acquirendo laborare:

313 III. Non est *simonia*, si promittas, aut præstes alicui temporale, ne importunis precibus, aut muneribus animum eligentis, præsentantis, confirmantis &c. a te avertat, illumque pro alio minus digno disponat, uti specialiter advertunt Palao *loc. cit. nu.* 5. Lessius *loc. cit.* n. 109. Suarez *loc. cit. n.* 35. Valentia cum Communiori aliorum contra Sotum. Ratio est; Tum quia etsi talis non faciat tibi injuriam contra justitiam commutativam, facit tamen tibi nocumentum contra charitatem, & male agit etiam contra justitiam saltem distributivam. Tum etiam, quia in tali casu non das pecuniam, ut illam accipiens tibi Beneficium conferat, aut ad illud te promoverat, sed tantum ne te per suas preces, vel munera contra charitatem impediat, argo.

314 Resp. III. Si talis, qui de Jure prodesse potest, injuste vexat, v. g. injuste negando votum in electione, vel confirmatione, vel præsentatione, vel institutione, vel collatione &c. *Simoniacum* est, promittere, dare vel præstare temporale ad tollendam injustam illius Vexam. D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. Suar. *loc. cit.* n. 18. Palao *de Simonia num.* 4. Pirhing *hoc tit. num.* 109. Lessius *l. c. num.* 106. cum communi aliorum, & aperte constat ex *cap. Tuis* 33. *h. tit.* ubi tam Episcopus injuste negans confirmationem rite electo, quam illi, qui ad tollendam *injustam* Episcopi *Vexam*, pro obtinenda debita confirmatione pecuniam dederunt, *Simoniaci* habentur. Idem etiam patet ex *cap. Matthæus* 23. *eod.* Ratio est, quia, dum quis alicui dat temporale, ne votum, confirmationem, collationem, institutionem injuste deneget, hoc ipso temporale illi porrigit, ut spirituale hujusmodi sibi tribuat; eo quod etiam injusta negatio voti, confirmationis &c. non tollatur nisi actuali datione illius; dare autem temporale, ut detur spirituale, aperta *Simonia* est, per hactenus dicta, ergo.

315 Infertur, *Simoniam* committere illum, sive sæcularem, sive Regularem, qui sciens & timens, aliquem sibi adversarium vel inimicum, vel inique corruptum, aut corrumpendum, temporale *Manus a lingua*, *a Manu*, vel *obsequio* eidem præstat, vel offert hoc pacto, vel etiam ex hoc motivo, ne injuste sibi votum deneget in futura electione ad Episcopatum, Decanatum, Abbatiam, Provincialatum &c.

316 Resp. IV. Certo committit *Simoniam*, qui alicui cuicunque tandem sive de Jure ad beneficium prodesse valenti, sive non, temporale dat vel præstat, ne *Vexationem justam* incipiat, vel ut ab incepta desistat in Beneficio, sive acquirendo, sive acquisito, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 6n. *n.* 55. Suarez *l. c. c.* 50. *n.* 10. & 11. Abbas *in cap. Cum pridem* 4. *de Pactis* & ibi Glossa *verf. Nos duximus*. Palao *de Simonia*, *punct.* 20. *n.* 3. Lessius *l. c. nu.* 107. Reginaldus, eoque teste Omnes, *arg. c. cap. Cum pridem* 4. *de Pactis*, & *c. Matthæus* 23. *h. t.* Ratio est; quia, quando quis in Beneficio acquirendo, vel acquisito, juste inpugnatur, aut impugnari potest, jus vel nullum, vel saltem non firmum habens in Beneficium; consequenter si mediante temporali justam impugnationem, seu *Vexam* avertit, viam per temporale ad spirituale sibi parat, & mediante temporale jus ipsum, aut saltem firmitatem ejus procurat.

317 Infertur, *Simoniam* committi I. Si duobus de Beneficio aliquo litigantibus unus det alteri temporale, ut a lite desistat; prout etiam jam diximus *l. 1. t.* 36. *de Transact. n.* 36. ubi tamen *n.* 40. & *seqq.* addidimus; interveniente authoritate Episcopi fieri posse Transactionem.

318 II. Si alicui detur temporale; ne electionem, præsentationem, collationem, aut ipsum Beneficium jam possessum impugnet, quod de Jure bene impugnare potest, aut ut ab impugnatione justa desistat.

319 III. Si alicui datur, aut præstatur temporale, ne alterius defectum, vel impedimentum Canonicum in ordine ad privandum alterum Beneficio, aut impediendum ab eo revelet.

320 Quæritur V. An? & quæ Causæ, excusant a pœnis *simoniæ*? Resp. I. Omnes causæ, & Tituli, qui per dicta *a n.* 303. excusant ab ipsa *simonia*, seu quæ faciunt, quod quis dando temporale pro spirituali, aut econtra, culpam seu peccatum *simoniæ* non committat juxta dicta supra *a n.* 303. excusant etiam a pœnis contra *Simoniam* statutis. Communis & certa. Ratio est, quia ubi nulla culpa, ibi nulla pœna, *arg. l. si putatur* 31. *ff. ad Legem Aquiliam*. *l. Sancimus* 22 *C. de Pœnis*, & *c. sine culpa de Reg. Jur. in* 6. ibi: *sine culpa, nisi causa subsit, non est puniendus*, cum Concordantiis. Nec est in hoc aliqua controversia. Et procedit Conclusio etiam de ignorantia, ita, ut casu, quo hæc excusat a culpa, excusat etiam a pœnis: si vero a culpa non excusat, nec a pœnis excuset, etsi has invincibiliter ignorentur ut patebit ex sequenti Conclusione. Nam

Resp.

321 Resp. II. Qui scit, vel dubitat (nam universaliter, qui eum dubio practico autecedenter operatur, eodem peccato se inquinat, quo scienter peccans, juxta communem Theologorum) se peccare, & *simoniam* committere dando rem temporalem pro spirituali, aut econtra, non excusatur a pœnis *simoniæ* ab Ecclesia contra *simoniacos* statutis, etsi has invincibiliter ignoret: exceptis Censuris. Sotus *in 4. dist. 6. q. 8.* Jul. Clar. *§. fin. q. 85. V. Secundus est casus.* Azorius *p. 1. lib. 1. cap. 15. q. 1. & 2.* Covarruvias *in cap. Alma mater. p. 1. §. 10. num. 9.* Herinx. *p. 2. tract. 3. disp. 5. q. 3. n. 28. & 29.* Layman *l. c. tractat. 4. c. 20. n. 6.* Sanch. *lib. 9. de Matrim. Disp. 32. n. 21.* Molina *tract. 5. Disp. 71. n. 9.* Suarez, Sotus, Corduba, Avila, Ledesma, & contra paucos quosdam communissima aliorum, universaliter docentium, quod ignorantia pœnarum a Lege impositarum non excuset eum, qui Legem culpabiliter trasgreditur. Inter quos Azorius ait, rem esse certam; Covarruvias autem non dubitat dicere, contrarium esse *errorem admodum manifestam, imo maximam, ne dicam* (ita ipse) *pudendam oscitantiam*, probatque dein ad longitudinem, & defendit suam opinionem. Ratio Conclusionis est: Tum quia ignorantia solius pœnæ non tollit causam pœnæ, id est culpam; ergo nec effectum seu ipsam pœnam: Tum quia qui scienter & culpabiliter transgreditur legem, jam hoc ipso reum se facit pœnæ delicto proportionatæ a lege jam impositæ, vel imponendæ, & jam saltem implicite scire, indeque etiam in eam consentire videtur, hoc ipso quod cuivis notorium sit, crimina & legis transgressiones justa, & proportionata pœna, vel per Legem jam impositam vel per judicem imponenda puniri.

322 Confirmatur universali praxi omnium Tribunalium Ecclesiasticorum, & Laicalium, qua constat, Malefactores & legum Transgressores variis affici pœnis, rotæ v. g. patibuli, gladii, combustionis, exilii, etsi invincibiliter ignorarint, delicta a se committenda, & commissa pœnis hujusmodi subjacere. Quinimo Ter Optimus, ac Justissimus Judex Deus variis pœnis æternis & temporalibus peccatores & Legis suæ transgressores affligit, etsi peccantes ignorent, se ob peccata has pœnas in specie incurrere, quia sufficit, eos scire, quod legem transgrediendo culpam & peccatum committant, peccatum vero pœna proportionata justa puniri.

323 Dicitur autem notanter, *exceptis censuris*: Omnes enim fatentur, ignorantiam censuræ excusare ab ea incurrenda, etsi cæteroquin contra legem agendo, gravissime quis peccet. Ratio est; quia ad incurrendam Censuram requiritur contumacia, hæc autem non adest, ubi ignorantia Censuræ habetur, uti magis dicetur infra *tit. 39. de Sentent. Excommun.* ergo.

324 Quæritur IV. An, & quæ Causæ excusent a restitutione *simoniace* acceptorum? Resp. I. Quicumque *simoniace* accepit aliquid temporale pro, vel propter spirituale, præsertim Beneficium Ecclesiasticum, indeque ad restitutionem illius temporalis tenetur, juxta dicta *a n.* 289. nullatenus excusatur a restitutione hujusmodi rei temporalis, licet accipiendo talem rem invincibiliter ignoraverit obligationem, & onus restituendi illam, imo etiamsi invincibiliter ignoraverit, se ita accipiendo peccare, indeque bona fide acceperit, & possidere inceperint; nisi jam adsit *Præscriptio*. Hæc Conclusio necessario sequitur ex dictis *a n.* 289. Quia, cum juxta ibidem dicta onus restituendi acceptum temporale pro spirituali, non tam sit pœna a Jure humano proveniens, quam obligatio consurgens a Jure Divino, & naturali, vi cujus quivis tenetur restituere rem alienam, palam est, eum qui *simoniace* accipit temporale pro spirituali, teneri illud restituere, quamprimum rescit illud tanquam rem alienam restitutioni esse obnoxiam; etiamsi prius illam accipiendo id ignoraverit.

325 Dicitur notanter *præsertim Beneficium Ecclesiasticum*, quia *simoniace* accepta pro vel propter hoc, temporalia, esse obnoxia restitutioni ex justitia, consequenter ex Jure Divino, specialis habetur certitudo ob damnatam ab Alexandro VII. opinionem contrariam allegatam supra *num.* 292.

Limitatur tamen Conclusio in *simoniace* acceptis pro ingressu in Religionem, juxta dicta *n.* 298.

326 Resp. II. *Præscriptio legitima* excusat a restitutione *simoniace* acceptorum; consequenter, qui *simoniace* accepit temporale pro spirituali bona fide putans, id esse licitum, vel sciens quidem, id illicitum & *simoniacum*, ignorans tamen invincibiliter, hoc etiam contra justitiam, & consequenter ita acceptum tanquam rem alienam restitutioni esse obnoxiam, talis rem præscribit, & facit suam, nec tenentur illam amplius restituere, sed valide, ac licite retinere potest, si tempore ad *Præscriptionem* requisito eam bona fide possidere continuat. Hæc conclusio, ejusque probatio desumitur ex generali doctrina de *Præscriptione*, vi cujus juxta communem omnium quivis acquirit dominium rei alienæ, quam vero, vel colorato titulo, bona fide, legitimo tempore possedit, prout ample dictum habetur *lib. 1. tit. 26. de Præscriptione*, ergo etiam, qui *simoniace* pro spirituali accepit rem temporalem. eamque ut suam legitimo tempore bona fide possidere continuat, dominium illius acquirit; præsertim quia semper adest etiam titulus saltem coloratus, tacitum nempe, vel expressum pactum.

327 Si quæras, quantum temporis requiratur ad *Præscriptionem*? Resp. Id patere ex dictis *cit. lib. 2. tit. 26. de Præscript.* ubi §. VI. plene declaratum, & probatum habes, quod ad præscribendas *Res Mobiles* requiratur, & sufficiat Triennium cum titulo & bona fide: *Res immobiles* vero præscribantur Decennio inter præsentes, & viginti annis inter absentes.

328 Infertur eos qui vel *simoniam*, vel obligationem restituendi *simoniace* accepta ignorantes pro spiritualibus accipiunt bona aliqua mobilia, & bona fide per Triennium retinent, ad restitutionem illorum non amplius teneri: Eos vero, qui vel ab initio sciunt, vel intra Triennium legendo, vel audiendo sufficientem notitiam acquirunt, temporalia pro spiritualibus juste accipera non posse, & accepta restitutioni obnoxia esse, ea Jure Divino & naturali restituere debere, quantumvis postea longo tempore ea possideant.

329 Resp. III. Qui Beneficium Ecclesiasticum ab aliis, ipso ignoranta, *simoniace* procuratum, bona fide per Triennium possidet, non tenetur illud, vel fructus inde perceptos, restituere. Patet Conclusio ex dictis *n.* 278. *& seq.*

330 Resp. IV. Qui intra Triennium rescit Beneficium, quod habet, ab aliis, ipso ignorante, *simoniace* procuratum, collatum fuisse, tenetur illud illico restituere; fructus tamen interea bona fide perceptos retinere potest. Constat Conclusio ex dictis supra *num.* 274. *& seqq.*

331 Resp. V. Quicunque Beneficium *simoniace* scienter procurat, tenetur illud una cum fructibus ante omnem Judicis sententiam restituere. Hæc quoque Conclusio patet ex dictis supra *num.* 264. *&* 265. ac procedit, etsi *simoniace* procurans ignoraverit, Beneficium ita procuratum, esse nullum, & dimissioni seu restitutioni obnoxium. Ratio est; quia juxta dicta 321. Ignorantia pœnarum *simoniæ* (inter quas etiam est nullitas Collationis Beneficii per dicta *num.* 265.) non excusat ab illis, si quis ipsius culpæ *simoniace* reus est.

332 Circa fructus tamen illud advertendum, quod, qui Beneficium *simoniace* procuravit quidem, ignoraverit tamen Collationem Beneficii *simoniace* factam, esse irritam, & Beneficium dimittendum, fructus illos, quos bona fide interea percepit, & per Triennium possedit, restituere non amplius teneatur; quia, cum in tali casu fructus tanquam quid mobile cum titulo saltem colorato, & bona fide possederit, suffragatur ei *Præscriptio* prædicta.

§. XIV.

§. XIV.

De Dispensatione in pœnis Simoniæ; & Absolutione a Censuris ob eam incursis: ubi etiam de Judice Simoniæ; & Testibus contra eam.

S U M M A R I U M.

333 *Ab Excommunicatione ob* Simoniam *incursa solus Papa potest absolvere.*

334 *Et Mendicantes vi privilegii, si incurritur hæc pœna ob* Simoniam *in Beneficio, vel Religionis ingressu.*

335 *In pœnis ob* Simoniam *in Collatione, vel susceptione Ordinum commissam etiam occultam, nullus præter Papam dispensare potest.*

336 *Si Beneficium* simplex *Simoniace fuit obtentum Beneficiario ignorante, potest Episcopus dispensare, quod illud retineri valeat.*

337 *Idem potest, si est Prælatura aut Beneficium* Curatum, *dummodo Collatio illius per sententiam reprobata non sit.*

338 *Pœnam inhabilitatis ad Beneficium Episcopus dispensando tollere non potest, quando* Simonia *ab ipso Beneficiario, vel illo sciente ab aliis fuit commissa.*

339 *Idque procedit etiam in Foro interno, quidquid dicant alii; Et n. seq.*

340 *Episcopus non habet potestatem dispensandi in Foro interno in cunctis pœnis occulto delicto per Papam impositis.*

341 *Licet Papa dispensare possit in quavis pœna* Simoniæ, *tamen rarissime dispensat; & quare?*

342 *Causæ dispensandi allegari possunt scandalum; & paupertas Rei.*

343 *Quando* Simonia *est publica Dispensatio pro Foro externo obtineri debet a* Dataria.

344 *Quando vero est occulta, procuratur pro Foro interno* in Pænitentiaria.

345 *Quid in praxi observandum pro Dispensatione obtinenda?*

346 *Quænam observare debeat Executor Litterarum Dispensationis in pœnis* Simoniæ?

347 *Et quibus verbis, vel qua Formula dispensandi uti debeat?*

348 *In causis* Simoniæ *solus Judex Ecclesiasticus cognoscere potest.*

349 *Ad accusandum Simoniam quivis etiam Criminosus admittitur.*

350 *Facta accusatione accusatus statim suspensus est a celebrandis Missarum solemnis, si de* Simonia *jam est diffamatus.*

351 *Contra* Simoniam *quivis etiam alias Criminosus potest esse Testis, dummodo non sit inimicus capitalis Rei, nec perjurus.*

352 *Verumtamen Testes de Jure inhabiles etiam in hac causa fine adminiculis plene non probant.*

333 QUæritur I. Quinam possint absolvere ab Excommunicatione, & dispensare in pœnis ob *simoniam* incursis? Resp. I. Ab excommunicatione, quam incurrunt committentes *simoniam* in ingressu in Religionem, vel Beneficio Ecclesiastico, solus Papa absolvere potest, Omnes. Ratio est, quia Papa illam sibi specialiter reservavit, *Extravag. 1. & 2. h. t.*

334 Ex privilegio tamen, quo Mendicantes absolvere possunt a casibus Papæ reservatis, etiam ab ista Excommunicatione absolvere valent; dummodo non sit publica, & ad forum contentiosum deducta. Palao *de simonia punct. fin. n. 2.* Suarez *lib. 4. de Simonia c. 61. n. 4.*

335 Resp. II. Nullus præter Papam absolvere potest ab Excommunicatione, Suspensione, Interdicto, vel aliis pœnis, quæ ob *simoniam* in susceptione, & collatione Ordinum committitur, etiam si *simonia* sit occulta. Ratio est; quia præterquam quod dispensatio in his pœnis de Jure expresse sit reservata Summo Pontifici *c. penult. h. t. c. 17. n. 213. can. 1. qu. 1.* Sixtus V. in Bulla *Sanctam & salutare*, quæ est 91. inter Const. dicti Papæ *in Bull. Cherub.* Dispensationem etiam a Simonia in collatione, & susceptione Ordinum commissa, soli Sedi Papali reservavit, cum expressa derogatione omnium Privilegiorum, ac etiam Concil. Trident. *Sess. 24. de Reformat. cap. 6.* vi cujus alias Episcopi possunt in omnibus Suspensionibus, & Interdictis occultis (excepto proveniente ex homicidio voluntario) dispensare, & ab omnibus casibus occultis absolvere. Et quamvis Clemens VIII. reduxerit hanc Bullam ad terminos Juris communis, tamen in iis, quæ Sixtus V. statuit contra *Simoniacos*, eandem confirmavit. Putat autem Lessius *l. 2. c. 35. d. 24. n. 134.* Hanc Bullam circa hoc non esse ubique usu receptam.

Quæritur II. An Episcopus, vel alius præter Papam 336
dispensare possit in pœna nullitatis, & inhabilitatis ad idem, vel aliud Beneficium, ita ut vi talis Dispensationis possit quis Beneficium *simoniace* obtentum retinere, vel illud aut aliud de novo acquirere? Resp. I. Quando *Beneficium* aliquod *Simplex* Simoniace procuratum est ab aliis, Beneficiario invincibiliter ignorante, consequenter Beneficium bona fide acceptante, potest cum illo dispensare Episcopus, ut illud de novo acquirere valeat; dummodo id prius resignet. Abbas *in c. de simoniace 22. h. t.* Palao *de simonia punct. fin. n. 3.* Pirhing *h. t. num. 173.* cum Communi & certa aliorum, ob claram Juris dispositionem *c. penult. de Electione*.

Dicitur autem notanter, *Beneficium simplex*, quia 337
si Prælatura, vel Dignitas aliqua prælato modo *simoniace* procuratur, aut Beneficium *Curatum*, quæ in hoc æquiparantur *arg. cap. de Multa, de Præbend.* non potest Episcopus dispensare, ut talis Beneficium *illa vice* retinere, vel de novo acquirere valeat, sed debet tale prius alteri conferri, & postea, si iterum vacare contigerit, poterit, rursus conferri tali *simoniam* ab alio commissam ignoranti, uti advertunt Doctores citati, *arg. cit. cap. penult. De Electione.* Verum si istud *cap. penult.* bene examinatur, clare apparet, hoc intelligendum esse de casu, quo ob *simoniam* alterius per sententiam fuit reprobata, vel irrita declarata Electio, vel Collatio; consequenter, si per sententiam in Foro externo reprobata non fuit talis Beneficii provisio, etiam *pro illa vice* dispensare poterit Episcopus, quod quis Dignitatem quoque, aut Beneficium *Curatum* per Simoniam alterius, bona fide obtentum retinere, vel potius de novo acquirere valeat, si prius illud resignet. Sic enim habet textus: *Si alicujus electionem propter* Simoniam *eo ignorante ac ratum non habente commissam contigerit reprobari; cum eo super prælatione, ad quam taliter fuerat electus, illa vice non potest Episcopus dispensare: quamvis circa eum, qui ignoranter accepit Simplex Beneficium per Simoniacam pravitatem post liberam resignationem Dispensatio Episcopi toleretur.*

Resp. II. Si Beneficium aliquod, qualecunque tandem 338
per alium *simoniace* fuit obtentum, Beneficiario sciente, & tacite, vel expresse consentiente, aut ipsomet *simoniace* procurante, Episcopus nec pro Foro externo, nec pro interno potest dispensare, ut Beneficium hujusmodi retinere aut idem *hac*, vel *alia vice* de novo iterum acquirere valeat *Simoniacus*, etiamsi *simonia* sit occulta. Quod pro Foro externo dispensare nequeat, certum est apud Omnes. Et ratio est; quia *simoniace* acquirens Beneficium redditur ad illud perpetuo inhabilis per Jus commune, & Constitutiones Pontificias, in quibus Episcopus dispensare nequit per jura dicta *lib. 1. tit. 2. de Const. §. 18.*

Quod nec in Foro interno, *simonia* existente *occulta* 339
id possit, tenet Palao *de simonia punct. ultimo num. 3.* Suarez *lib. 4. de simonia, cap. 61. n. 10. & 11.* Lessius *lib. 2. cap. 35. dub. 25. num. 140.* Pirhing *h. t. num. 173.* & Communissima aliorum contra Henriquez *lib. 3. de Excommun. cap. 56. num. 1.* putantem, probabile esse, quod Episcopus pro Foro interno dispensare valeat, si *simonia* est *occulta*. cui adhærent etiam Palao, & Lessius *loc. cit.* qui, etsi fateantur, Conclusionem nostram esse communiorem, probabiliorem, & praxi magis conformem, censent tamen opinionem Henriquez probabilem. Ratio autem Conclusionis nostræ est; quia Episcopus nec pro Foro interno dispensare potest in lege Superioris, & pœna per eum imposita, nisi id ei specialiter concedatur; ergo.

Confirmatur, & probatur ulterius Conclusio nostra; 340
Si

Si posset Episcopus dispensare in pœna inhabilitatis ad idem Beneficium, & dispensando facere, quod quis illud *simoniace* obtentum retinere, aut de novo obtinere valeret: ideo posset juxta citatos paucos Adversarios, quia vi Concilii Tridentini *Sess. 24. de reformat. cap. 6.* habet facultatem dispensandi *in omnibus Irregularitatibus, & Suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ provenit ex homicidio voluntario, & absolvendi in Foro conscientiæ ab omnibus casibus occultis etiam Papæ reservatis*; atqui vigore hujus facultatis non potest dispensare Episcopus; Tum quia hæc inhabilitatis pœna non est casus occultus pertinens ad absolutionem Sacramentalem: Tum quia etiam non est censura, nec Irregularitas, sed alia pœna particularis vindicativa per Pontificem imposita *Simoniæ*. Per Concilium Tridentinum autem *loc. cit.* non datur facultas dispensandi in omnibus pœnis Papæ reservatis, juxta Declarationem apud Suarez *lib. 4. de simonia, cap. 61. num. 11. in fine*. Tum denique, quia illa pœna nullitatis, & inhabilitatis ad idem Beneficium introducta est post Concilium Tridentinum; consequenter ad dispensandum in ea se non extendit facultas a Concilio Tridentino Episcopis data; prout in simili Gregorius XIII. respondit audita relatione Sacræ Congregationis. Accedunt aliæ adhuc Declarationes Cardinalium conclusionem nostram certam reddentes, inter quas est illa apud Palao *loc. cit.* ita sonans *Episcopus etsi a Simonia occulta absolvere possit, non potest tamen simoniacum rehabilitare ad Beneficia imposterum obtinenda, neque ad ea retinenda, quæ per simoniam occultam retinet*. Ex quibus proin satis liquet, contrariam sententiam in praxi esse minime tutam, & consequenter nullatenus practicandam.

341 Quæritur III. An, & ex quibus causis soleat Papa dispensare in pœnis *simoniæ*? Item quid observandum in praxi pro obtinenda Dispensatione hujusmodi? Resp. I. Quamvis Papa possit, tamen rarissime solet dispensare in pœnis *simoniæ*, sive pro Foro interno, sive externo petatur Dispensatio, etiamsi gravissimæ allegentur causæ, teste Pyrro Corrado *in praxi dispensand. lib. 5. cap. 9. num. 7.* dicens, se id experientia tot annorum, quibus Prætorio Apostolico servivit, didicisse, ubi *num. 5.* etiam ait: *Sepissime hujusmodi supplicationes proponuntur in plena Congregatione Sacræ Pœnitentiariæ, & nimis raræ sunt, quæ signantur*. Idipsum experti testantur qui pro Dispensatione in caso *simoniæ* supplicant S. Pœnitentiariæ. Imo ipsimet id testari possumus, utpote, qui aliquoties pro obtinenda dispensatione in casu *simoniæ* apud S. Pœnitentiariam, allegatis etiam urgentibus causis supplicavimus, sed nil obtinuimus. Ratio autem, cur tam difficile in concedenda hac Dispensatione se exhibeat Curia Romana, est; quia vitium *Simoniæ* tanquam pestem extreme aversatur Ecclesia, illudque omni quasi misericordia indignum reputat, & ordinaria negatione Dispensationis ac Indulgentiæ alios ab illo committendo deterrere vult.

342 Resp. II. Quamvis rarissime, tamen nonnunquam dispensare solet Pontifex in pœnis *simoniæ*, ita ut illius Reus non tantum absolvatur ab omnibus Censuris, & Irregularitate, sed dispensetur etiam in habilitate ad idem & alia beneficia retinenda, ac obtinenda; simulque immunis reddatur a restitutione fructuum perceptorum. Pro qua Dispensatione obtinenda, inter alias causas serviunt scandalum in dimissione Beneficii timendum & paupertas Supplicantis, rarissime tamen, uti jam dictum, & bene advertit summe practicus in Curia Pyrrhus Corradus *in praxi dispensat. lib. 5. c. 9. & 11.* Quando autem ex hujusmodi causis, vel cum quibus dispenset, & quando, vel cum quibus non, nullam certam habemus Regulam. Hinc *simoniacæ* Reus rem quidem tentare, & supplicare potest, committere tamen Deo debet, num mentem Cardinalium hic & nunc pro petita gratia concedenda moveret.

343 Resp. III. Quando *simonia* est *publica*, & consequenter Dispensatio necessaria est etiam pro Foro externo debet fieri recursus ad Datariam Apostolicam, eique offerri supplicatio, in quo præter alia exprimendi sunt fructus quoque ex Beneficio *simoniace* obtento percepti, eo quod casu existente publico consignari debeant summo Datario, quamvis hodie super illis fiat Transactio, ita ut ex illis *tertia*, vel etiam major pars remittatur Delinquenti, prout visum fuerit Datario. Pyrrhus Corradus *loc. cit. c. 9. n. 13. & 14.*

344 Resp. IV. Quando *Simonia* est *occulta*, & consequenter Dispensatio necessaria pro solo Foro interno, supplicari debet S. Pœnitentiariæ, inscribendo supplicam Cardinali summo Pœnitentiario, eo fere modo, quo supra *l. 4. in appendice §. 9. a n. 425.* diximus, supplicari debere pro obtinenda Dispensatione in causa Matrimoniali.

345 Ut autem debite formetur sive pro Foro interno, sive pro Foro externo, consultum est, ut casus una cum causis dispensandi exacte scribatur alicui Procuratori Generali, vel cuidam alteri Romæ existenti, qui vel ipse bonus practicus Supplicationem juxta stylum Curiæ debite formet, vel ab alio practico formari faciat; quia cum alias difficile impetratu sint Dispensationes in pœnis *Simoniæ*, expedit, ut Supplicatio omni meliori modo, & juxta stylum concipiatur, ne vel ex hoc defectu gratia denegetur.

346 Quæritur IV. Quænam observanda sint in executione Dispensationis Apostolicæ in pœnis *simoniæ* pro solo Foro interno a Pœnitentiaria datæ? Resp. Esse bene attendendum, & observandum tenorem Litterarum Dispensationis; in quibus, si circa restitutionem fructuum non dispensatur, injungi solet Confessario, ut eum *simoniaco* antea non dispenset, *nisi postquam fructus ex illo Beneficio indebite perceptos, in totum restituerit, vel si ob ejus paupertatem in præsentiarum non potest, se restituturam promiserit, cum primum poterit*, etiam cum aliquali sui incommodo, & indigentia. Ita Pyrrhus Corradus *loc. cit. cap. 11.* Idem injungitur, ut priusquam ad dispensationem procedatur, Beneficium *simoniace* obtentum dimittat, & novam provisionem a Confessario per S. Congregationem deputato, pro Foro conscientiæ obtineat.

347 Cæterum ad Absolutionem, & Dispensationem a Confessario faciendam nulla reperitur certa formula præscripta; unde non refert, qualia adhibeantur verba, dummodo iis satis exprimatur, pœnas tolli. Observandum tamen est, quod ad tollendas censuras, & alias pœnas merito Adhibeatur verbum *Absolvo*, ad tollendam Irregularitatem autem, verbum *Dispenso*: sic v. g. sequenti formula rite exequitur Confessarius commissam sibi Dispensationem.

Misereatur tui &c. *Indulgentiam, absolutionem* &c. uti ante absolutionem Sacramentalem. *Dominus noster Jesus Christus absolvat te, & ego authoritate Apostolica in hac parte tibi concessa, & mihi commissa, absolvo te a quibuscunque sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas ob Simoniæ labem in executione talis Beneficii Ecclesiastici quomodolibet incurristi, item dispenso tecum super irregularitate, si quam Censuris ligatus celebrando contraxisti, teque habilem reddo executioni Ordinum & Officiorum tuorum, tibique titulum dicti Beneficii restituo, ac fructus ex eo male perceptos condono* (si id commendat Litteræ Dispensationis) *teque ad omnes actus legitimos pariter restituo. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen.*

348 Quæritur V. Quis sit Judex in causis *simoniæ*; Quis item Accusator, & Testis esse valeat? Resp. In his causis solus Judex Ecclesiasticus cognoscere, & definitive pronuntiare potest, etiamsi reus sit Laicus. Clarus *lib. 5. §. Simonia. num. 7* Pirbing *h. t. num. 142.* Abbas *in cap. Cum sit 8. de Foro competent.* & ibi Glossa, *verf. Malefactores*, communiter recepta. Ratio est; quia *Simonia* versatur circa objecta spiritualia, consequenter causa spiritualis est; causarum autem spiritualium cognitionem, & sententiæ pronuntiationem ad solos Judices Ecclesiasticos pertinere, certum est, *cap. 2. de Judic.* & Concur.

349 Resp. II. *Tanta est labes hujus Criminis, ut etiam servi erga Dominos, & quilibet Criminosi admittantur ad accusationem*. Ita in terminis habetur *c. Tanta 7. h. t.* Et quidem tam contra dantem, quam contra recipientem aliquid *Simoniace*, *arg. c. Non satis 8. h. t.*

350 Porro quamprimum quis accusatur de *Simonia*, ipso facto est suspensus a celebrandis solemniis Missarum, *c. Accusatum 4. & c. Quoties 5. h. t.* (intellige, si jam publice sit infamatus de hoc Crimine,) alias non, uti

bene

bene advertit Glossa *in cit. cap. Accusatum h. t. vers. Solemnia*.

351 Resp. III. Sicut quilibet alias de Jure inhabilis, v. g. Criminosus potest esse Accusator, ita etiam Testis esse valet contra *Simoniam*, dummodo non sit capitalis inimicus Rei, aut conspirator in eum, uti satis clare habetur *c. Licet Heli. 31. c. per tuas 32. h. t.* & ibi DD. communiter. Et hoc præcipue verum est, si Testis criminosus ex Crimine suo jam emendatus est, *cit. c. per tuas 32. h. t.* ibi *Præsertim cum Testes de crimine fuerint emendati*; nisi sit perjurus, hic enim etiam emendatus non amplius admittitur ad testificandum, uti post Glossam *in c. per tuas h. t. vers. Furti* bene docet Abbas *num.* 50. Pirh. *h. t. n.* 150. textu satis claro *can. parvuli 14. cau. 22. q. 5. & c. Testimonium, de Testib.* Ratio est, quia, qui semel perjurus est, merito timetur rursum perjurare *arg. l. si cui §. 3. ff. de accusat.*

Notat tamen bene Abbas *in c. per tuas h. t. n.* 4. Pirh. 352
h. t. num. 150. quod etsi criminosi admittantur pro testimonio ferendo contra *Simoniacos*, tamen sine adminiculis, vel indiciis aliis, plene non probent *arg. cit. c. per tuas h. t.* ibi: *aliis adminiculis suffragantibus*. Plura de testimonio Testium alias inhabilium contra *Simoniacos* lege *in cit. c. licet Heli 31. & c. per tuas 32. h. t.*

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu aliis relinquant.

SUMMARIUM.

1 *Prælati Ecclesiæ nequeunt alteri committere suam jurisdictionem pro annuo censu.*
2 *Solvitur Objectio. Et num. seq.*
4 *Redditus Ecclesiæ sub annuo censu bene possunt elocari.*
5 *Pœnæ contravenientium Rubricæ Tituli.*

1 Viso de *Simonia* in genere, succedunt in hoc, & sequenti Titulo quædam *Simoniæ* in specie. Et quidem per Rubricam hujus Tituli, totumque Titulum reprobatur certa *Simoniæ* species, quæ olim in quibusdam locis vigebat, dum Prælati vices suas, aut Episcopi suam jurisdictionem Episcopalem aliis sub annuo censu seu pretio exercendam relinquebant, uti conquerendo refert Papa *c. 1. & 2. 3. h. t.* consuetudinemque contrariam *enormem* vocat, ac reprobat: idque merito, quia jurisdictio Episcopalis, & quodque aliud Ecclesiasticum Officium est quid spirituale, & propterea pretio conferri nequit absque labe *Simoniæ*; prout amplius diximus *tit. præced. a num.* 48.

2 Nec obstat, quod Episcopus possit, imo & debeat suo Vicario Generali, seu Officiali constituere salarium ex Camera Episcopali. Resp. enim, aliud esse jurisdictionem suam sub annuo censu sibi præstando aliis relinquere, aliud Vicario Generali constituere salarium; quia Vicarius recipit salarium per modum stipendii, *arg. can. Charitatem 12. q. 1.* ibi, *Justum namque est, ut illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium*: immo pro laboribus temporalibus Officio per accidens annexis, etiam per modum mercedis, *arg. c. quicunque 12. q. 1.* ibi: *Dignus operarius mercede sua*, cum concordantiis.

Secus fieret, si Episcopus sub annuo censu jam jurisdictionem alteri relinqueret; Tum quia eam ex debito sui Officii tenetur gratis administrare: Tum quia alioquin suam jurisdictionem exponeret venalem. Adde cum Fagnano *in c. quoniam h. t. n.* 8. Quamvis ut Officium Ecclesiasticum committatur sub datione pecuniæ, sit illicitum tam ex parte dantis, quam recipientis: nihilominus commisso jam Officio licitum est, per modum salarii dare pecuniam ei, cui committitur, idque per Jura allegata *num. præced.* 3

Verum dictis non obstantibus licitum & neutiquam *Simoniacum* est, possessiones & redditus Ecclesiæ sub annuo censu alicui elocare; cum eas res sit mere temporalis. Ita habetur *cap. ult. h. t.* ubi nomine Ecclesiæ ad annuum censum datæ intelliguntur possessiones seu fructus Ecclesiæ, ut explicat Glossa *ibid. vers. Præfactam Ecclesiam*, alioquin enim Decretalis illa contrariaretur Rubricæ Tituli, ac prioribus Capitulis. 4

Cæterum pœnæ contravenientium huic Rubricæ & Titulo sunt. I. Quod tam dans, quam recipiens excludantur ab Ecclesia, in cujus contumeliam res data, & accepta est *c. consuluit 38. de Simonia*. II. Qui dat pecuniam pro Officio, aut jurisdictione spirituali, tale Officium perdit, male autem conferens amittit conferendi illud potestatem *c. 1. h. t.* III. Dans pecuniam removetur a Clero; Episcopus vero pro illo conferens spiritualem jurisdictionem suspenditur ad tempus pro qualitate delicti *c. 2. h. t.* & ibi Glossa *vers. Percellatur*. 5

TITULUS V.

De Magiſtris, ne & aliquid exigatur pro licentia docendi.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Magiſter quid? Convenit cum Doctore.*
3 *In aliquibus locis ſupremam lauream in Theologia conſecuti, non vocantur Doctores, ſed Magiſtri Theologiæ: Alibi aliter ſe res habet.*
4 *Licentiati quid.*
5 *Baccalaurei quid.*
6 *Plura ſunt privilegia Magiſtrorum, & Doctorum: veluti I. Quo ſint in dignitate conſtituti.*
7 *II. Quod æquiparentur Nobilibus.*
8 *III. Quod in conferendis Officiis & Beneficiis cæteris præferri debeant.*
9 *IV. Quod ſint exempti a communibus oneribus.*
10 *V. Quod rei criminis mitius puniantur.*
11 *VI. Doctores, & Magiſtri actu docentes præter allegata adhuc ſpecialia habent privilegia.*
12 *In favorabilibus nomine* Doctorum *veniunt etiam* Licentiati, *& gaudent illorum privilegiis.*
13 *Excepta executione Litterarum Apoſtolicarum.*
14 *Actuales profeſſor Theologiæ, vel Philoſophiæ percipiunt fructus groſſos Beneficiorum ſuorum, etiam quando cauſa docendi abſunt.*
15 *Si docent in ſtudio generali, ſeu univerſitate.*
16 *Diſtributiones tamen quotidianas mauſi in certis caſibus percipiunt.*
17 *Studentes quoque Theologiæ, vel Juri Canonico in abſentia percipiunt fructus Beneficii.*
18 *Exigere aliquid pro licentia docendi eſt illicitum.*
19 *Et improprie, non tamen ſtricte* Simoniacum.
20 *Solvitur Objectio.*
21 *Pro actuali lectione, ſeu Profeſſura profanæ ſcientiæ aliquid per modum pretii accipere, non eſt* Simonia *Et n. ſeq.*
23 *Pro actuali lectione S. Scripturæ, ſeu Theologiæ poteſt aliquid accipi per modum ſtipendii.*
24 *Et pro aliquibus illius actibus etiam per modum pretii, Et n. ſeq.*
26 *In Eccleſiis Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis erigendæ ſunt Scholæ pro erudienda Juventute.*
27 *Profeſſoribus Theologiæ aſſignanda eſt integra Præbenda Canonicatus, Grammatices Profeſſori vero debitum ſtipendium. Et n. præc.*
28 *Semaarium in quavis Diœceſi erigi debet, & quomodo?*

1 DUas partes continet Rubrica hujus Tituli. *Prima* eſt de Magiſtris; & occaſione horum, *Secunda* eſt, ne pro licentia docendi exigatur quid temporale, quod, quia ſpeciem *ſimoniæ* præfert, recto ordine ſtatim hic ponitur poſt Titulos de *ſimonia in genere*, & præcedentem de quadam *ſimonia in ſpecie*. Circa *primam* Rubricæ partem.

2 Quæritur I. Quid hic intelligatur nomine *Magiſtri?* Reſp. quamvis generaliter loquendo nomine *Magiſtri* veniat quivis cujuſcunque Diſciplinæ præceptor, *l. cui præcipua 57. ff. de V. S.* tamen ad propoſitum nomine Magiſtri venit omnis, & ſolus ille, qui in ſcientia ſeu facultate Theologica, vel Juridica, vel Medica, vel Philoſophica ſupremum gradum, & inſignia legitime fuit conſecutus. In quo ſenſu a Doctoribus non diſtinguuntur, ut bene obſervat Zocſussa *l. quidquid ff. de V. O.* & notat Gloſſa *in Clement. 2 h. t.* ℣. *Doctoratus* per textum ibidem *Doctoratus, & Magiſterii*. Quod autem quivis ex aliqua dictarum facultatum ſupremum gradum legitime conſecutus, & vocetur *Magiſter*, vel *Doctor* patet tum ex *cit. Clem. 2. 7. t.* ibi: *Qui in quavis ſcientia ad Doctoratus vel Magiſterii aſſumuntur honorem*: Tum ex aliis Juris textibus, in quibus tam Theologiæ, quam Juris, & Medicinæ, ac liberalium Artium *Magiſtros*, & *Doctores* legere eſt.

Verum quamvis de Jure res ita ſe habeat, conſuetudo tamen, & particularia Statuta locum id fecerunt, quod alicubi, ut in Univerſitate Sorbonenſi Lovanienſi, Salmaticenſi, ipſaque Curia Romana ſupremam lauream conſecuti in Theologia, non *Doctores*, ſed *Magiſtri* in Theologia, ſupremam vero lauream habentes in Jure vel Medicina, *Doctores* Juris Civilis, vel SS. Canonum: vel utriuſque Juris, & *Doctores* Medicinæ vocentur, uti jam dictum *l. 4. in Appendice ſ. 9. n. 441.* Alicubi vero, præſertim in Univerſitatibus ſuperioris Germaniæ Ingolſtadienſi v. g. Salisburgenſi &c. omnes in præfatis facultatibus, etiam Theologica ſupremum gradum aſſecuti, ordinarie dicantur *Doctores* Juris, vel Medicinæ, vel SS. Theologiæ &c. Illi autem, qui Philoſophiæ curriculo confecto ſupremum in ea gradum adepti ſunt, *Magiſtri* Philoſophiæ vocentur. 3

Magiſtris, & Doctoribus affines ſunt *Licentiati*; quorum nomine veniunt illi, qui ſupremum in aliqua Scientia ſive Theologica, ſive Juridica, ſive Medica gradum Doctoratus, vel Magiſterii inſignia publice capeſſendi, quando volunt, licentiam, ſeu facultatem habent, eo quod pro talibus poſt prævium examen non tantum digni judicati, ſed ut *Licentiati* rite & ſolemniter creati ſint. 4

Licentiaris paulo inferiores ſunt *Baccalaurei*, ſive, ut alibi vocantur, *Baccalari*, vel *Batallarii*, quorum appellatione illi intelliguntur, qui in ſcientia vel facultate aliqua ſui profectus primum teſtimonium, primumque gradum ſunt adepti: quod pro locorum diverſitate varie contingit. In celeberrima Univerſitate Ingolſtadienſi *Baccalaurei* creantur ad finem primi, vel initium ſecundi anni Philoſophiæ. Ex Theologia vero ad finem ſecundi, aut initium tertii anni. 5

Quæritur II. An, & qualia privilegia habeant Magiſtri, Doctores, & Licentiati? Reſp. Magiſtros, & Doctores tam Theologiæ, quam Juris ſive Civilis, ſive SS. Canonum, & Medicinæ plura habere privilegia: quorum aliqua breviſſime hic adducimus cammunia omnibus Magiſtris, & Doctoribus. *Primum* eſt, quod a plebeja conditione exempti, in dignitate cenſeantur conſtituti *arg. c. quanto 3. h. t. & Clem. 2. eod.* 6

Secundum eſt, quod Nobilibus annumerentur veramque Nobilitatem conſequantur *arg. l. 2. ſ. ult. in fine, & l. 4. §. 1. in fine ff. de excuſat. tut.* Quapropter etiam gaudent Nobilium prærogativis, *arg. c. de multa 28. de præbend.* 7

Tertium eſt, quod pro Doctoribus, & Magiſtris militet præſumptio integritatis ac innocentiæ; adeo ut propterea cœteris paribus, illi in aſſequendis Dignitatibus & Beneficiis Eccleſiaſticis præferri debeant, *cit. c. de multa de præbend. c. cum in cunctis de elect.* juncto *Conc. Trident. ſeſſ. 24. de refor. c. 12.* 8

Quartum privilegium eſt, qaod exempti ſint a muneribus tam realibus, quam perſonalibus, textu expreſſo *l. Medicos 6. & l. 11. Cod. de Profeſſoribus & Medicis.* 9

Quintum eſt, quod criminum rei mitius puniendi ſint, quam plebei, adeoque criminis etiam Capitalis ſuſpecti, potius domi aut alio certo loco arreſto, quam publico carcere cuſtodiri debeant. nec Torturæ præterquam in criminibus exceptis ſubjiciendi, nec pœna Triremium, fuſtibus, 10

stibus, laqueo, vel alio ignominiosiori pœnæ genere, sed ultimum supplicium meruit, gladio puniri debeant *arg. l. custodiam ff. de custod. Reorum l. 4. Cod. ad leg. Jul. Majest. l. Moris 9. §. 11. ff. de Pœnis &c.*

11 Præter enumerata cunctis Magistris, & Doctoribus communia Privilegia, Magistri & Doctore, Professores; id est, qui actu docent in aliqua Academia, habent adhuc specialia privilegia, inter quæ *principale*, est, quod, dum Theologiam, vel Jus Canonicum docent, etiam absentes percipiant fructus Beneficii, juxta dicenda infra *n.* 14.

12 Resp. II. In favorabilibus nomine Doctorum, & Magistrorum veniunt etiam Licentiati, ita, ut etiam illorum privilegiis supra enumeratis fruantur. Alciatus *in l. cui præcipua ff. de V. S.* Leander *de Privileg. Doctor. p. 4. num.* 11. & alii. Ratio est; quia privilegia Doctoribus & Magistris conceduntur principaliter ob excellentem, & legitime approbatam eorum doctrinam bono communi servientem, & non propter illam solemnitatem, & ceremonias, quibus Doctores inaugurantur; consequenter, cum Licentiati illam etiam habeant, etsi ista careant, eorundem privilegiorum merito participes reputandi sunt præsertim, cum licentiam & facultatem proximam habeant, statim, si volunt, supremam Doctoratus lauream accipiendi, illaque digni jam sint declarati, ac per consequens eis serviat illud Juris: *Proxime accingendus habetur pro accincto. l. penult. ff. de Testamen. milit.* Hinc *Concilium Trident.* in assequendis Dignitatibus, ac Beneficiis, Licentiatos æquiparat Doctoribus, *sess.* 22. *de reformat. cap.* 2. & *sess.* 24. *de reformat. cap.* 12. & alibi; ac optima Legum interpres *consuetudo* id habet, quod si alicubi ad Collegium, Ordinem, vel Dignitatem aliquam vi statuti requiritur Doctor, Licentiatus quoque admittatur.

13 Limitatur tamen Conclusio in Executione literarum Apostolicarum, quas Doctori, vel Magistro inscriptas aperire, & exequi non potest Licentiatus per dicta *lib.* 4. *in Appendice §.* 9. *n.* 442. *&* 443.

14 Quæritur III. Quale privilegium ratione perceptionis fructuum Beneficii specialiter competat Doctoribus, & Magistris, ac docentibus Theologiam, vel Jus Canonicum, seu Professoribus Theologiæ, ac Juris Canonici, necnon Studentibus hujusmodi Facultatibus? Resp. I. Qui actu docent Theologiam, vel Jus Canonicum in aliquo studio Generali, vel Universitate, percipiunt fructus sui, quod habent, Beneficii Ecclesiastici, etiam tempore, quo causa docendi absunt, etiamsi per plures annos abessent. De Professoribus Theologiæ res certa est ob claram Juris dispositionem, *c. super specula* 5. *h. t. §. Docentes.* confirmatam *a Concilio Tridentino sess.* 5. *de reformat. cap.* 1. De Professoribus autem Juris Canonici docent Sylvester *V. Residentia.* Felinus *in cit. cap.* 5. *h. t. num.* 2. & ibidem Abbas *num* 6. & Fagnanus *num.* 4. dicens, ita sæpius declaratum fuisse a Sacra Congregatione. Ratio hujus privilegii est, quia Beneficiarii quicunque, æque, imo magis prosunt Ecclesiæ cultumque Divinum augent, si docendo absunt, quam si in Beneficio resident.

15 Dicitur autem notanter *in studio Generali, seu Universitate aliqua.* Professoribus siquidem in tali Studio non docentibus, dictum privilegium nomine competit; prout declaravit Sacra Congregatio teste Garzia *de benefic. p.* 3. *c.* 2. *num.* 55. ubi *n.* 60. addit, memorato privilegio tamen gaudere Professores in *universitate* docentes, etiamsi ibidem nullum habeant stipendium nec sint conducti mercede, sed voluntarie doceant, dummodo id faciant cum facultate seu licentia *universitatis* sive *Collegii* DD.

16 Resp. I. Professores Theologiæ, sive Juris Canonici quamvis causa docendi absentes percipiant fructus grossos suorum Beneficiorum, distributiones tamen quotidianas non recipiunt, Glossa communiter recepta *in c. fin. h. t. V. integre*, textu claro *c. licet* 22 *de Præb.* ibi: *Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantum residentibus in Ecclesiis, & his qui intersunt Horis Canonicis ei* (Magistro videlicet Theologiam docenti) *tribui facias*, nisi forsan redditus omnes in distributionibus quotidianis consisterent; tali enim in casu saltem duas partes redditnum perciperent, tertia parte accrescente præsentibus, ex Declaratione Cardinalium bene refert Garzias *de Benefic. p.* 3. *c.* 2. *n.* 351. Fagnanus *in c. ult. h. t. n.* 2. *&* 3. vel nisi alicubi contraria vigeret consuetudo, Glossa *loc. cit.* Moneta *par.* 2. *de distribut. c.* 10. *n.* 8. vel denique; nisi ad id concurrat quod diximus *lib.* 2. *tit.* 4. *de Clericis non resident. n.* 215.

Resp. III. Non tantum actualiter docentes Theologiam, vel Jus Canonicum, sed etiam studentes eidem, in absentia percipiunt fructus suorum Beneficiorum, saltem per quinquennium. Conclusionem hanc amplius declaratam, & probatam habes *l.* 3. *tit.* 4. *de Clericis non resident. §.* 5. fere per totum, ubi vide. 17

Circa *secundam* partem hujus Rubricæ quæritur IV. Utrum illicitum, simulque *Simoniacum* sit, exigere aliquid pro licentia docendi? Resp. I. Graviter prohibitum, consequenter illicitum est, exigere aliquid pro licentia docendi, etiamsi in contrariam vigeat consuetudo. Unanimis & certa, claris Juribus *c.* 1. 2. *&* 3. *h. t.* Transgressores tenentur ad restitutionem perceptorum appellatione postposita *cit. c.* 2. *h. t.* & puniri jubentur privatione Officiorum ac Beneficiorum *c.* 1. *& c. quanto* 3. *h. t.* ubi ratio conclusionis redditur *cit. c.* 2. *h. t.* ex Matth. *cap.* 10. *Gratis accepistis, gratis date.* 18

Resp. II. Quamvis illicitum sit, & improprie seu large loquendo *simoniacum* dici possit, tamen stricte, & proprie loquendo non esse *simoniam*, pro licentia docendi aliquid exigere. Fagnan. *in c.* 1. *h. t. n.* 12. Gonzalez *in c. Quia nonnullis* 4. *h. t. n.* 6. *in fine*, Suarez *de Simonia c.* 18. *n.* 15. Engel *h. t. num.* 8. post Glossam *in c.* 1. *h. t. V. consuetudinis* ubi ait: *Quasi simoniacum reputatur hoc.* Nam dictio quasi regulariter est nota improprietatis. Ratio conclusionis est: quia Professura seu traditio doctrinæ nec in se est quid spirituale, sed Officium mere temporale, nec dirigitur ad actus, qui per se spirituales seu supernaturales sunt; quamvis se habeant ad instar spiritualium, eo quod entitative sint spirituales, utpote subjecti in intellectu tanquam potentia spirituali. 19

Nec obstat, quod scientia sit donum Dei, *arg. c. Revertimini §. si quis doctus* 16. *qu.* 1. adeoque tanquam res spiritualis non videatur posse vendi scientia, aut etiam licentia docendi absque *simonia*. Resp. enim, scientiam esse quidem donum Dei, non tamen semper esse donum supernaturale: sicut etiam sanitas, vires, & artes sunt a Spiritu Sancto, & donum Dei, non tamen supernaturale. 20

Quæritur V. An sit *Simoniacum*, vel saltem *illicitum*, exigere vel accipere aliquid pro ipsa lectione Sacræ Scripturæ, Professura Theologiæ, Philosophiæ, & aliarum scientiarum? Resp. I. Certum esse, quod pro opere & labore tradendi scientias naturales; v. g. Philosophiam, Grammaticam, Medicinam, licitum sit, & nullatenus *simoniacum*, exigere temporale etiam per modum pretii: quia hujusmodi doctrina non est res supernaturalis, & consequenter neque labor in ea procuranda impensus. 21

Quinimo potest æstimari pretium non solum ex labore, qui ponitur in studendo & erudiendo alios; sed etiam ex sublimitatis rei ac veritati, ad quam inducit: nam quamvis sic veritas intellectus videatur vendi, saltem indirecte (proprie enim venditur labor Magistri, ut utilis ad gignendam in intellectu discipuli veritatem) ea tamen veritas est pure naturalis; neque a Spiritu S. per donum supernaturale, sed naturale tantum, prout etiam sanitas, vires, artes sunt a Deo. 22

Nec obstat, quod dicitur Proverb. 24. *Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam*, & *l.* 1 *§.* 5. *ff. de Extraord. de Cognit. Est res sanctissima civilis sapientia, sed quæ pretio numerario non sit æstimanda, nec dehonestanda.* Resp. enim, textum Scripturæ loqui de scientia infusa, uti interpretatur S. Thomas; per textum autem Juris Civilis tantum commendari scientiam, ne vilipendatur.

Resp. II. Certum etiam est, pro electione seu traditione Sacræ Scripturæ, Theologiæ, ac hujusmodi, non tantum dari, & accipi, sed etiam exigi posse justum stipendium seu salarium. Patet hoc ex *c. præc.* Utrum autem per modum pretii quid exigi possit. Quæstio manet, pro qua 23

Resp. III. Pro quibusdam actibus Theologiæ pretium 24

acci-

accipi potest, pro quibusdam non. Ita Lessius *lib. 2. de Just. & Jur. cap. 35. dubit. 35.* hoc modo facile concordans Doctores, cæteroquin in hac materia non adeo convenientes. Ratio est, quia Theologia potest considerari secundum quatuor functiones. *Primo*, ut tradens doctrinam Evangelicam. *Secundo*, ut dat responsa ad pacandas conscientias. *Tertio*, ut ex sacris Doctoribus interpretatur Divinas Scripturas. *Quarto*, ut ex principiis Fidei deducit conclusiones, sive necessario, sive probabiliter, prout fit in Theologia speculativa, quam Scholasticam appellant.

25 Pro primo igitur, & secundo actu pretium exigere, est *simoniacum*, ut fatentur passim Doctores; quia hi actus immediate referuntur ad *Fidem*, *Spem*, *& Charitatem*, aliosque actus supernaturales, ut proin etiam Concionatores, Catechistæ, Confessarii pro doctrina, quam impertiuntur, nil exigere valeant per modum pretii, bene vero per modum stipendii. Pro tertio, & quarto actu licitum esse accipere pretium, tenet Lessius *loc. cit.* & communis Doctorum apud Laymanum *lib. 4. tract. 10. cap. ult. n. 30* Probatur hoc ex eo, quia in actu docendi Theologiam vel explicandi Scripturas, non habetur ratio assensus supernaturalis, sed solum suppositis Fidei revelatæ propositionibus fit instructio, mediante qua possit Discipulus ex propositionibus revelatis discurrere, & inferre non revelatas: unde sic eam spectando est scientia mere naturalis acquisita, ac potest dari in Hæreticis.

Quæritur VI. Quid adhuc disponatur in hoc Titulo? Resp. Inter alia præcipi, uti in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis erigantur Scholæ pro erudienda Juventute tam in inferioribus, quam Theologia, uti patet *ex cap. 1. & cap. Quia nonnulli 4. h. t.* ubi etiam mandatur, ut idonei ad hunc finem deputentur Magistri, seu Professores, eisque assignetur debitum salarium, seu stipendium, ita ut cuivis etiam Grammatices Magistro detur una integra *Præbenda*, seu id totum, quod redditus, seu proventus unius Canonicatus efficit. 26

Totum hoc confirmatur a Concilio Tridentino *sess. 5. de Reformat. cap. 1.* hac tamen cum distinctione, & nova dispositione, quod non tantum in Metropolitana (uti statutum erat Jure communi *cap. quia nonnulli 4. hoc titul.* (sed etiam in quavis Ecclesia Cathedrali constituatur unus Magister, seu Professor Theologiæ, eique integra *Præbenda*, seu redditus Canonicatus modo ibidem specificato assignentur. Magistro Grammatices vero, vel fructus alterius simplicis Beneficii, vel de mensa Episcopali, aut Capitulari condigna merces seu salarium constituatur. 27

Huc pertinet etiam dispositio Concilii Trid. *sess. 23. de reform. c. 18.* de erigendo in quavis Diœcesi *Seminario*. De quo ipsam Tridentini dispositionem intellectu facilem, & prolixam lege *loc. cit.* Vide etiam de hoc Fagnanum *in cit. c. quia nonnulli 4. h. t.* 28

T I T U L U S VI.

De Judæis, & Saracenis, & eorum Servis.

S U M M A R I U M.

1 *Tres sunt species infidelitatis*, Paganismus *videlicet*, Judaismus, & Hæresis.
2 Judaismus, & Judæi *quid? ac unde sic dicti?*
3 *Quod* Judæi *a Principibus Christianis nec recipi, nec tolerari deberent in locis Christianis, plura militant argumenta.*
4 *Quibus non obstantibus licite tolerari possunt & ipsi; & ritus, ac Synagogæ eorum, & quare?*
5 Judæi *antiquas suas Synagogas restaurare possunt, non autem novas erigere.*
6 Judæi *ubi de facto non existunt, recipiendi non sunt, & quare?*
7 Judæi *semel recepti, amplius expelli non possunt.*
8 *Nisi justa illos expellendi adsit causa.*
9 Judæi *certis legibus, & pœnis constringi possunt & debent; ut avertatur omne periculum & damnum tam Religionis, quam Reipublicæ.*
10 *Christiani non possunt cum Judæis habitare in eadem domo, nec uti eorum Medico, aut Medicina.*
11 *Christianus Judæis pro mercede servire non potest nec in domo.*
12 *Nec extra domum illius.*
13 *Solvitur instantia.*
14 *Christiani non possunt in sua domo habere* Judæum *pro servo.*
15 *Nec possunt aliquos* Judæos *invitare ad convivia, nec possunt invitati in conviviis Judæorum comparere.*
16 *Christiani non possunt* Judæis *committere Officia publica.*
17 *Nec aliquid eis relinquere in Testamento.*
18 *Licitum tamen est Christianis emendo, & vendendo contractus inire cum* Judæis.
19 *Ac etiam curiositatis causa intrare Synagogas eorum, & ritus eorum observare; cum cautela tamen.*
20 Judæi *semel legitime recepti possunt sua Sabbata celebrare.*
21 *Gaudentque jure Civium aliorum.*
22 *Conversis nil mali irrogare possunt alii* Judæi.
23 *Litigantes cum Christianis, coram Judice Christiano comparere debent.*
24 *Delinquens contra Clericum* Judæus *qualiter puniendus.*
25 Judæi *debent portare habitum a Christianis distinctum.*
26 Saraceni *quinam, & unde dicti?*
27 *Etiam* Pagani, *sed minus proprie veniunt eorum nomine.*
28 Saracenorum, & Paganorum *persona, non autem Templa permittuntur in locis Christianis.*
29 *Quare horum, non autem* Judæorum *Templa prohibeantur?* Judæi *pejores sunt* Paganis. *Ibid.*
30 *Sub Excommunicatione & aliis gravissimis pœnis prohibitum est Christianis, ne aliquod armorum genus ad* Saracenos, *aliosve Infideles deferant.*
31 *Etiam tempore pacis.*
32 *Quo, non item belli tempore, aliarum rerum commercium cum illis licitum est.*
33 *Qualiter in Bulla Cœnæ prohibeatur, ne aliquod armorum genus deferat ad* Infideles, & Hæreticos.
34 *Ratio prohibitionis.*
35 *Etiam qui aliud auxilium vel consilium* Infidelibus *contra Catholicos præbent, excommunicati sunt.*
36 *An liceat inire fœdus belli cum* Infidelibus, *aut* Hæreticis? *Remissive.*
37 *Quod* Judæi *ad Fidem & Baptismum directè cogi valeant, videntur suadere rationes.*
38 *Jura.*
39 *Et exempla.*
40 *Contrarium est verius.*

41 *Sol-*

41 *Solvuatur rationes opposita.*
42 *Ac Jura.*
43 *Indirecte tamen ad Fidem cogi possunt : Et quomodo?*
44 Judæi & Saraceni *semel recepti, & de habitatione promissa aut pacto assecurati ejici ob infidelitatem non possunt.*
45 *Bene vero ex alia causa.*
46 *Qui semel Fidem susceperunt* Infideles, *ad Fidem cogi possunt.*
47 *Ob solam infidelitatem bellum* Infidelibus *indici nequit.*
48 *Solvitur instantia.*
49 *Secus si justa alia causa concurrat.*
50 *Aut si* Infideles *denegant licentiam prædicandi Evangelium.*
51 *Juxta communiorem liberi* Infidelium *invitis parentibus baptizari licite non possunt,*
52 *Nisi certis casibus.*
53 *Valde probabilis est, eos semper baptizari licite posse invitis parentibus, præsertim si adhibeatur debita cautela usque ad n. 57.*
57 *Solvuatur instantiæ. Et n. seqq.*

1 VIso de *Simoniacis*, qui Spiritum S. vendendo per *Simoniam* blasphemant, pergit Compilator ad eos, qui in Deum, ejusque Unigenitum Filium Jesum Christum per *infidelitatem* peccat: Tres autem sunt species *infidelitatis*, ut post D. Thomam 2. 2. *q.* 10. *art.* 5. nutant communiter Theologi. *Paganismus* videlicet, *Judaismus*, & *Hæresis*. De hac ultima in sequenti, de duobus prioribus vero in præsenti Titulo erit quæstio.

2 Quæritur itaque I. Quid sit *Judaismus*, & quid *Judæi*? Resp. *Judaismus* est infidelitas seu error illorum, qui Legem duntaxat Mosaicam absque Fide in Christum sectantur. Hinc *Judæi* sunt, qui Legem Mosaicam, seu vetus Testamentum ad literam superstitiose adhuc observant absque Fide in Christum verum Messiam, & Salvatorem nostrum; utpote quem nondum venisse, sed primum venturum credunt. Cæterum Judæi dicuntur a Tribu *Juda*, quæ inter cæteras nobilior erat, & bellicosior, & ex qua Reges assumebantur, ac Duces populi; sicut de Tribu *Levi* Levitæ, & Sacerdotes illorum.

3 Quæritur II. An Principes Christiani in suis Territoriis licite recipiant, & tolerent *Judæos*, ritusque, & Synagogas eorum? Ratio dubitandi, & negativam tenendi est; quod cum jubeantur Templa *Paganorum* claudi & dirui *l.* 1. & *l. omnia* 5. *C. de Paganis*, & SS. Patres laudent eorum eversionem, ac Simulacrorum demolitionem, immo etiam Hæretici jubeantur expelli, *c. excommunicamus* 13. *de hæret.* multo magis de Judæis, & Synagogis eorum idem sentiendum videtur, eo, quod impietas, usuræ, injustitia, & invidia Judæorum, eorumque abominandæ, & continuæ blasphemiæ in Christum, ac Christianam Religionem majora causent damna, & pericula tam Ecclesiæ, quam Reipublicæ. Porro pro sententia negativa affert Pignatell. *tom.* 1. *cons.* 14. *a n.* 1. argumenta plurima & talia, quæ efficaciter suadere videntur; adeo, ut propterea e pluribus Regnis Christianis, Hispania, Belgio, Gallia &c. eliminati sint. Quo non obstante

4 Resp. I. Christiani Principes licite tolerant in suis Territoriis Judæos, ritusque & Synagogas eorum. Barbosa *in c. sicut Judæi* 9. *h. t.* Pignatell. *cit. tom.* 5. *consult.* 14. *a n.* 70. plures alios citans, Engel *h. t. n.* 2. cum communi aliorum, *arg. c. sicut Judæi* 9. & *c. Etsi Judæos* 13. *h. t* ibi: *Etsi Judæos, quos propria culpa submisit perpetuæ servituti pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum*, juncta *l. Nullus* 14. *C. h. t.* & *Novell.* 146. *cap.* 1. Ratio est; quia ritus Judaici tamquam figura veritatem Evangelicam tamquam figuratum confirmant, & Judæi, dum progeniem, Legem, & traditiones suas a Moyse, & Prophetis constanter derivant, testimonium perhibent Sacræ Scripturæ, ne ab Atheis & Paganis tamquam novum figmentum explodatur. Ob quam causam fortasse Deus gentem Judaicam non penitus deleri, sed toto urbe spargi permisit, ut insinuare videtur S. Augustinus contra Faustum *cap.* 23. *Quid est aliud hodie gens ista, nisi quædam scrinaria bajulans Legem, & Prophetas ad testimonium assertionis Ecclesiæ, ut nos honoremus per Sacramentum, quod illa nuntiat per literam.* Quæ ratio, quia non militat in Paganis, & Hæreticis, tam horum quam illorum receptio & tolerantia merito prohibetur.

5 Resp. II. Quamvis Principes Christiani licite tolerent Judæos, ritusque & Ecclesias illorum, simulque concedere valeant, ut Synagogas ab antiquo receptas iterum restaurent, tamen permittere non valent, ut novas erigant, vel altiores, aut ampliores efficiant, ita clare statuitur *c. Judæi* 3. & *c. consulant* 7. *h. t.* ibi: *Judæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerint, pati non debet. Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, potest æquanimiter tolerari, non autem ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur.* Ratio e[illegible]; quia sicut modica Judæorum dispersio per totum orbem videtur servire pro confirmatione veræ nostræ Religionis, ita nimia eorum abundantia periculosa foret eidem Religioni, & damnosa Reipublicæ Christianæ; hinc ne cum damno & periculo Ecclesiæ abundare incipiant, merito prohibetur, ne Synagogas novas alicubi erigant, & solæ pro fine bono tolerantur antiquæ.

6 Colliges, quod; cum abundantia Judæorum periculosa, & damnosa Religioni nostræ existat, immanesque blasphemiæ, & injuriæ ab eis in Christum redundent, sancte faciant Principes Catholici, sibique ac subditis suis, & cum primis honori Jesu Christi, ejusque Religioni plurimum consulant, si ibi, ubi Judæi nondum sunt, non recipiant, ne gentis hujus damnosa & periculosa abundantia ulterius serpat; præsertim cum finis, ob quem tolerantur Judæi, per jam passim existentes sufficienter obtineatur. Terribilia, simulque verissima, & lectu dignissima sunt, quæ contra Judæos scribit Pignatell. *cit. tom.* 5. *consult.* 14. quæ efficaciter probant & convincunt, quod licet absolute loquendo recipi possint Judæi, tamen facile recipiendi amplius non sint, Legantur in fonte, & movebunt.

7 Resp. III. Judæi qui in Christianorum Territoriis semel recepti, & de protectione assecurati sunt, sine justa & legitima causa expelli non possunt. Barbosa *in c. sicut Judæi* 9. *h. t.* a 4. Decan. *in pr. crimin. lib.* 5. *cap.* 11. Socinus *consil.* 86. *lib.* 4. Vasquez *Illustr. cont. c.* 8. *n.* 12. & alii, *arg. l. Nullus* 14. *C. h. t.* Ratio est; quia cuivis etiam *Judæo*, & gentili fides juste data, servanda est, *arg. l. sicut* 5. *C. de obligat. & Act.*

8 Dixi *sine justa causa*; ob hanc enim Judæos semel receptos iterum expelli posse, tenent citati, & alii Doctores, inter quos etiam est Tuschus *lit. I. v. Judæi concl.* 371. *n.* 58. Farinacius *Fragm. crimin. par.* 2. *lit. I. n.* 64. Ricciul. *tract. de jure personar. extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 2. *c.* 51. ubi *a n.* 9. recenset causas, ob quas Judæi expelli possunt: Inter has causas juxta Barbosam *l. c.* sunt vel maxime, si ex illorum cohabitatione periculum vel scandalum imminet Christianis, vel si machinationes, aut enormia præparant contra Fidem, aut Fideles Christianos, *arg. l. Judæos*, 11. *l. Judæi* 16. *C. h. t.* cum concordant.

9 Resp. IV. Etsi Judæi semel recepti sine causa ejici non valeant, possunt tamen ac subinde debent Judæorum etiam jam receptorum ritus, & negotiationes, modusque vivendi & conversandi, legibus & pœnis ita constringi, ne quidquam moliri valeant vergens in Religionis contemptum, aut periculum, vel Reipublicæ damnum. Ita communis, & praxi confirmata doctrina, *arg. l. Judæi commun.* 8. *l. Nullus* 14. *C. h. t.* cum concordant. Ratio est; quia alias nec Religioni, nec Reipublicæ sufficienter cautum foret, ob inexplicabilem nequitiam, & invidiam Judæorum erga Christianos, & Religionem ipsorum.

10 Quæritur III. An, & qualis communicatio Christianis cum Judæis prohibita sit, vel concessa? Resp. I. In sequentibus prohiberi Fidelibus communicationem cum Judæis habere.

I. Non possunt cohabitare in eadem domo cum Judæis.

II. Nec

II. Nec simul ingredi cum iisdem idem balneum: Neque adhibere Medicum *Judæum*.

III. Nec sumere medicinam a *Judæo* præparatam. Quod totum patet ex can. *Nullus* 13. caus. 28. q. 1. ibi: *Nullus &c. cum eis* (Judæis nempe) *habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus suis vocet, aut medicinam ab eis recipiat, aut cum eis in balneo lavet: si vero quisquam hoc fecerit, si Clericus est: deponatur; si Laicus, excommunicetur*. In casu tamen necessitatis, ubi alius pro recuperanda, aut conservanda sanitate idoneus Medicus, vel Chirurgus, quam *Judæus* haberi nequit, hunc quoque adhibere licet, uti bene advertit Sanchez *lib.* 2. *Moral. c.* 31. *n.* 8. Sylvester *vers. Judæus, q.* 1. Pirhing *h. t. n.* 2. Idem est de usu balnei, & medicinæ a *Judæo* præparatæ, eo, quod lex humana in casu necessitatis obligare desinat per dicta *Lib.* 1. *Tit.* 2.

11 IV. Prohibetur omnibus Christianis, ne serviant *Judæis* in domibus eorum, adeo, ut nec Nutrices, nec Obstetrices esse possint infantium *Judæorum*, textu expresso *c. Ad hæc* 8. *h. t.* Causa hujus prohibitionis est scandalum, seu periculum perversionis ex tali servitio consurgens, uti patet ex cit. *c. Ad hæc, h. t.* illis verbis: *Quoniam ipsi* (Christiani) *de facili ob continuam conversationem, & assiduam familiaritatem ad superstitionem, & perfidiam simpliciorum animos inclinarent*. Concordat *c. Et si Judæi* 13. *h. t.* ubi etiam alia causa prohibitionis adducitur illis verbis: *Nec filii Liberæ filiis famulentur ancillæ, sed tanquam servi a domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjuraverunt, se saltem per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi Mors liberos, & illos servos effecit*.

12 Controversia est inter Doctores, an saltem extra domum *Judæorum* possint Christiani illis pro mercede servire; Glossa siquidem *in cit. c. Ad hæc,* 8. *h. t. vers. In eorum domibus*, & ibidem Abbas *n.* 2. Affirmant, eo quod respectu servientium extra domum videatur abesse ratio prohibitionis, scandalum videlicet, & periculum perversionis. E contra Joan. Andreas *in c. c. Ad hæc, in fine*. Felinus *n.* 3. Barbosa *n.* 4. Gonzalez *num.* 1. Sylvester *vers. Judæus, q.* 2. *dict.* 3. Sanchez *in Decalog. l.* 2. *c.* 31. *num.* 19. & 29. & alii rectius id negant; Tum quia *cap. Ad hæc* 8. *h. t.* universaliter & absolute *inhibitum est omnibus Christianis &c. ne Judæorum servitio se assidue pro aliqua mercede exponant*. Ne refert, quod loquens de Nutricibus *in domibus eorum* addiderit Legislator; quia id non fecit ad restringendam prohibitionem, sed quod frequentius contingere solet exprimere voluit.

13 Nec valet objicere, in servientibus extra domum non procedere rationem prohibitionis, periculum nempe perversionis. Nam contra est, quod etsi, dato non concesso cessaret causa prohibitionis in *c. Ad hæc*, 8. *h. t. allegata*, tamen non cessat causa allegata *c. Etsi Judæos, eodem*, quia videlicet contra dignitatem Christiani est, agere servum *Judæi* a Deo reprobati, & ad serviendum condemnati, Vide textum supra *num.* 11.

14 Cæterum bene infertur, quod licet Christiani possint habere *Judæum* pro servitio suo extra domum, *arg. cit. c. Et si Judæos*, 13. *h. t.* tamen eundem continuo habere, & cum illo commorari non possint in domo sua, ut bene docet Sanchez *loc. cit. n.* 2. Sylvester *vers. Judæus qu.* 3. *dict.* 1. Pirhing *h. t. n.* 2. *arg. cit. can. Nullus* 13. *caus.* 8. *q.* 1. ubi omnis cohabitatio cum *Judæo* interdicitur. Ratio est; quia etiam in tali casu commoratio, & continua familiaritas cum servo *Judæo* periculum superstitionis *Judaicæ* generare potest.

15 V. Prohibitum est Christianis, ne *Judæos* ad convivium invitent, & ne invitati in conviviis eorum compareant, ex textu expresso *can. Omnes*, 14. *caus.* 28. *q.* 1. Ratio prohibitionis est tum perversionis periculum: tum ne Christiani habeantur minus sancti, dum hi cuncta, quæ apponantur, manducant, illi vero a pluribus ceu immundis abstineant, uti bene innuitur *cit. can. Omnes*, ibi: *Cumque ea quæ Apostolo permittente nos sumimas, ab illis judicentur immunda, ac sic inferiores incipimus esse Christiani quam Judæi; si nos, quæ ab ipsis apponuntur, utamur; illi vero a nobis oblata contemnant*. Licitum tamen est cum *Judæo* manducare in eadem mensa, casu quo in eodem diversorio conveniant, uti bene advertit Sanchez *l.* 2. *c.* 31. *n.* 15. Pirhing *h. t. n.* 3.

16 VI. Non possunt Christiani *Judæis* committere Officia publica, quibus eis competat potestas, vel Jurisdictio in Christianos, textu expresso *c. Cum sit* 16. *h. t.* ubi duplex ratio assignatur illis verbis: *Cum sit nimis absurdum, quod blasphemus Christi in Christianos vim potestatis exerceat*, & infra: *Quoniam sub tali prætextu Christianis suat plurimum infesti*.

VII. Prohibitum est Christianis, ne *Judæos* hæredes, 17 vel legatarios in Testamento instituant, *arg. l.* 1. *C. h. t.* Glossa *in c. Judæi*, 5. *h. t.* V. *Permittuntur*.

Resp. II. Licitum est Christianis, emendo & vendendo inire contractus cum *Judæis*, dummodo nimia caveatur familiaritas cum ipsis & conversatio, quæ scandalum, vel periculum generare posset, Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 31. *n.* 23. Pirhing *h. t. n.* 8. Ratio est: quia id nullo jure invenitur prohibitum; nam *concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur*, Glossa *in c. Inter corporalia, vers. Non invenitur, de Translat. Episcop.* 18

Ex eadem ratione volunt aliqui, licitum esse Christianis, intrare *Judæorum* Synagogas, quod verum esse censemus, si absit scandalum, & perversionis periculum, præsertim, si ex sola curiositate, & breviter ad observandos, vel videndos eorum superstitiosius ritus fiat: secus foret, si quis frequenter eas & diu moraretur in eis, quia hoc revera periculosam familiaritatem cum Judæis saperet. Sanchez *loc. cit. n.* 17. Azorius *p.* 1. *Instit. Moral. lib.* 8. *c.* 22. *in fine*. 19

Quæritur IV. Quænam ulterius *Judæis* de Jure concessa sint? Et quæ prohibita? Resp. I. Præterea, quæ jam dicta sunt, possunt I. *Judæi* libere celebrare Sabbata, & alia putata sua Sacra, ita, ut illo tempore in jus vocari, aut aliter impediri non valeant, textu claro *c. Consuluit* 9. *h. t. l. in Festivitatibus*, 2. & *l. Judæus. C. eod.* 20

II. *Judæi* legitime recepti frui valent jure Civium aliorum, ita ut rerum dominia non tantum habere, sed de iisdem tam inter vivos, quam mortis causa libere disponere, & quosvis contractus tam inter se, quam cum Christianis inire, Matrimonia inter se ritu suo contrahere, actiones instituere, & excipere &c. queant. Mynsing. *Centur.* 5. *Observ.* 6. Alexander *Volum.* 3. *Consil.* 71. & alii communiter, *l. Judæi Romano jure* 8. *h. t.* desumitur idipsum etiam ex *c. De terris* 16. *de Decimis*, & *c. Quarto* 18. *in fine de Usur.* & confirmatur universali consuetudine, quæ est optima Legum interpres, *c. Cum dilectus* 8. *de consuetud.* 21

III. Specialiter, & expresse constituitur in Jure, ut *Judæi* conversi ad Fidem possessionibus, & bonis suis nullatenus spolientur, & spoliati beneficium restitutionis plenam recipiant, textu claro *c. Judæi* 5. §. *Si quis, h. t.* cum concordantiis. Neque possunt propter conversionem ad Fidem a parentibus *Judæis* exhæredari. Glossa *in can. Judæi* 17. *caus.* 1. *q.* 4. V. *Infideles*, sed favore majori digni liberantur a Patria potestate, & fiunt sui juris. Glossa in can. *Judæorum* 11. *caus.* 28. *q.* 1. *vers. eod.* Pirhing *h. t. num.* 27. 22

IV. Quamvis *Judæi* tam instituere, quam excipere valeant actiones; tamen si quam habent cum Christianis, coram Judice Christiano litigare compelluntur, sive Rei sint, sive Actores, *l. Si qua* 15. *C. h. t.* ibi: *Si qua inter Christianos & Judæos sit contentio, non a Senioribus Judæorum, sed ab ordinariis Judicibus dirimatur*. 23

Quod si contra Clericum delinquant Judæi, a Judice sæculari Christiano Pœna pecuniaria competenter ad satisfaciendum Læso Clerico compelli debent: casu quo autem Judex sæcularis in hoc deficeret, a Judice Ecclesiastico per Censuras ad id compellendus esset, juxta præscriptum *c. Postulasti* 14. *h. t.* Ipse tamen *Judæus* Clericum percutiens Excommunicationem non incurrit, nec Censuris Ecclesiasticis puniri, vel ad satisfaciendum adigi potest, juxta illud Apostoli 1. Corinth. 5. *Quid mihi de his, qui foris sunt*. 24

Porro illud circa *Judæos* notandum, quod in habitu a Christianis aperte distingui consequenter, in habitu signa manifeste distinctiva habente incedere debeant, prout expresse statuitur *c. In nonnullis*, 15. *h. t.* ibi: *Statuimus, ut tales utriusque sexus in omni Christianorum Provincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur*. Ratio ibidem additur, ne ex velamine erroris damnatæ commixtiones, aut alia perversionis pericula eveniant. 25

Quæritur V. Quinam veniant Nomine *Saracenorum*? 26

Et quid juris de illis? Resp I. Nomine horum veniunt omnes illi, qui impiæ Mahometicæ sectæ adhærent, ejusque dogmata in Alcorano contenta sectantur, & nec novum Testamentum recipiunt, vetus vero tantum ex parte amplectuntur; quales sunt non solum Turcæ, sed etiam *Persæ*, *Tartari*, *Ægyptii*, & plurimi in *Africa*, omnes videlicet, qui dogmata Mahometis sequantur, ut cum aliis bene observat Barbosa *in c. Ita quorundam 6. h. t. n. 3.* Dici volunt *Saraceni a Sara* uxore Abrahæ, quasi ab ea stirpem derivarent; cum tamen ab *Agar* ancilla Abrahæ, & matre Ismaelis originem trahant. Verum ne ab ancilla descendere communiter sciantur, ad declinandam ignominiam, & generis labem, a *Sara* se provenire mentiuntur, indeque *Saracenos* se intitulant, ut bene observant Covarruvias *Variar. Resolut. lib. 4. c. 9.* Vallensis *h. t. n.* 2. & alii.

27 Nomine *Saracenorum* etiam *Paganos*, ac omnes Infideles venire volunt Zoesius *h. t. n. 3.* & alii, *arg. c. Quamvis sit* 10. & *c. In speciali* 18 *h. t.* Verum proprie loquendo *Pagani* illi sunt & vocantur, qui verum Deum cœli & terræ negantes, Idola colunt, & adorant; prout alibi latius diximus.

28 Resp. II. Circa *Saracenos*, & *Paganos* sequentia habentur sancita in jure.

I. Quod quamvis tam *Saraceni* quam *Pagani*, æque ac Judæi sub tutela quorundam Principum Christianorum vivere, & jura Civium Romanorum uti permittantur, *l. Christianos*, *6. C. de Paganis*. Templa tamen, & Sacrificia eorum a jure specialiter prohibentur, protinusque claudi, imo penitus dirui ubique locorum Christianorum jubentur, textu expresso *l. 1. l. Sicut*, *3. & l. Omnia 5. C. eod.*

29 Dices: *Judæi* pejores sunt *Saracenis*, *& Paganis*, *can. Nonae 35. cau. 1. q. 1.* ibi: *Nonne Sodomitæ Ethnici erant*, *id est Gentiles*, Pejores ergo erant *Judæi*, quibus Dominus dicit. *Tolerabilius erit Sodomis in die Judicii*, *quam vobis*: ergo si Synagogæ *Judæorum* tolerantur, & Sacrificia, etiam *Paganorum* toleranda videntur, Respond. transmisso *Anteced.* negando *Consequent.* quia quod ritus & Sacrificia *Judæorum* tolerentur, Ratio & utilitas nostræ Religionis suadet, utpote cujus veritas per ritus *Judæorum* tanquam figuram multum confirmatur, uti amplius dictum est supra: quæ ratio, quia in sacrificiis *Paganorum* non militat, nec alia ratio eorum tolerantiam suadet, merito ubique extreme prohibentur; cum etiam universaliter loquendo, moralia permitti non debeant, nec possint, nisi ob aliquod bonum inde resultans vel ut malum aliud per illa evitetur.

30 II. Per varios Canones, & Constitutiones Pontificias, & quidem sub Excommunicatione ipso facto incurrenda, ac Pontifici reservata, aliisque gravissimis pœnis prohibetur, ne ullum armorum, aut instrumentorum, seu materialium bellicorum genus ad bellum contra Christianos serviens, ad *Saracenos* deferant, transmittant eisque vendant, aut subministrent Christiani per textus claros, *c. Ita quorundam 6. c. Significavit* 11. *& c. Ad liberandam* 17. *h. t.* Item *Extravag.* 1. *eod.* inter communes, *& Extravag. an. Copiosus. Joannis 22. h. t.* Quibus accedunt Bulla Cœnæ Domini, & leges Civiles, uti *l. Nemo 2. C. quæ res exportari non debent*, ubi sub pœna Capitali, & confiscatione omnium bonorum inhibetur, ne quis *Barbariæ* cujuscumque gentis, etiam sub specie Legationis ad Christianorum Civitatis pervenientibus, aut alia quacumque occasione vel prætextu, aliquod qualecumque tandem armorum, aut instrumentorum bellicorum genus, vel etiam ferrum adhuc infectum vendat, & fortiori ne ad ipsos transmittat. Item *l. Hi qui*, 25. *C. de Pœnis*, ubi etiam *his*, qui *conficiendi naves incognitam antea peritiam Barbaris tradiderunt*, *capitale judicium* proponebatur.

31 Et hæ prohibitiones de non vendendo *Paganis*, ac *Saracenis* ullo armorum genere, & de non deferendo aliquos ad eos procedit non tantum durante Christianorum cum Infidelibus, bello, sed etiam tempore pacis, ut patet ex citatis Juribus, atque cum communi docet Barbosa *in c. Quod olim*, 12. *h. t. nu.* 2. & ibi Abbas *numer.* 1.

32 Aliæ tamen merces nullam armorum naturam habentes, ad *Saracenos & Paganos* tempore pacis (non item tempore belli deferri, eisque vendi bene possunt, uti a sensu contrario recte infert Barb. *in c. Quod olim* 12. *h. t. n.* 2. & ibi Abbas *n.* 1. Pirhing *h. t. num. 36. arg. cit. c. Quod olim*, ubi penitus omne commercium cum *Saracenis* prohibetur tempore *Guerræ* seu belli; ergo extra tempus *Guerræ* non omne commercium, sed illud tantum prohibetur, quo venditur, aut transfertur aliquod armorum genus contra Jura supra *n. 30.* citata.

Porro licet illi, qui arma deferunt ad Infideles non *Saracenos*, puta, *Paganos*, *Ethnicos*, *Judæos*, vi Juris communis Ecclesiastici non sint excommunicati, nec aliis pœnis ab eodem statutis subjecti, cum Canones *n. 30.* citati de solis *Saracenis* loquantur, consequenter tanquam odiosæ extendi non debent, *arg. c. odia*, *de R. J. in 6.* ut post Azorium *part. 1. l. 8. c. 23. q. 4.* bene notat Barbosa *in c. Ita quorundam 6. h. t. n. 3.* Pirhing *h. t. n.* 34. Tamen, ut iidem etiam addunt, vi *Bullæ Cœnæ* etiam isti sunt excommunicati, eo quod in ea sub dicta pœna gravissime prohibetur illis verbis: *Item excommunicamus*, *& anathematizamus omnes illos*, *qui ad Saracenos*, *Turcas*, *& alios Christiani Nominis hostes vel Hæreticos*, *per nostras*, *sive S. Sedis sententias expresse*, *& nominatim declaratos deferunt seu transmittunt equos*, *arma*, *ferrum*, *filum ferri*, *stannum*, *calybem*, *omniaque alia metallorum genera*, *atque bellica instrumenta*, *lignamina*, *canapem*, *funes tam ex ipsa canape*, *quam alia materia*, *& ipsam materiam*, *aliaque hujusmodi*, *quibus Christianos & Catholicos impugnant*, *nec non illos*, *qui per se vel per alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus*; *in Christianorum perniciem & damnum*, *ipsos Turcas*, *& Christianæ Religionis inimicos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt*, *illisque ad auxilium*, *consilium*, *& favorem quomodolibet præstant &c.* Tales aliquod armorum genus vendentes cuicumque tandem genti Barbaræ, seu non Christianæ etiam transgrediuntur leges Civiles *n. 30.* citatas, earumque pœnis subjacent. 33

Cæterum quare ab utroque jure tam graviter, tantisque sub pœnis prohibeatur, ne ullo etiam pacis tempore aliquod armorum genus *Saracenis*, & aliis Christiani Nominis inimici vendatur, vel ad eos deferatur. Ratio est; quia *perniciosum*, *& proditionis proximum est*, *Barbaros*, *quos indigere convenit*, *talis eos*, *ut validiores reddantur*, *instruere*, uti dicitur *l. Nemo 2. Quæ res export.* Cur autem tempore belli penitus omne commercium etiam de rebus aliis licitis prohibeatur, ratio est, ne occasione alicujus commercii inique manifestentur occulta consilia, aut fiant proditiones, vel aliæ perniciosæ Machinationes. 34

Enim vero gravissime, & quidem sub pœna Excommunicationis insuper prohibitum est Christianis, ut *Saracenis* nullum Armorum genus, nullumque aliud qualecumque subsidium, vel auxilium præstent, item ne etiam aliquod illis consilium contra Christianos præbeant, uti expresse statuitur *c. Quod olim 12. h. t.* ibi: *Nec alio quocumque modo*, *aut ingenio eis consilia*, *vel alia subsidia transmittatis*, & *c. Ad liberandam* 17. *eod.* ibi: *Qui aliquod in eis impendunt consilium*, *vel auxilium*: Quos proin ibidem Concilium Generale merito vocat *falsos*, *& impios* Christianos. Sed dolendum sane, quod sanctissimæ hæ tam Ecclesiasticæ, quam Civiles leges tam parum observentur cum, proh dolor! non raro, præsertim frigidis hisce temporibus, *Saracenis*, aliisque Christiani Nominis & Ecclesiæ veræ inimicis contra Catholicos tam pro tempore belli, quam pacis non tantum omnis generis arma & subsidia mittantur, sed pessima etiam consilia contra ipsos jugiter suggerantur, ac, quod deplorandum, arctissima etiam fœdera cum iisdem habeantur. 35

Occasione hujus in isto Titulo practicam aliquam quæstionem instituunt Doctores, qua

Quæritur. An? Et qualiter prohibitum, ac licitum sit Christianis inire fœdus belli cum *Saracenis*, aut aliis Infidelibus, vel etiam *Hæreticis*? Verum ad hanc quæstionem patebit *Tit. seq. a n.* 156. 36

Quæritur IV. An Principes Christiani, *Judæos*, & *Saracenos* aliosque *Infideles* sibi subditos ad Fidem, vel Baptismum cogere; aut ob *Infidelitatem* e Territoria suo ejicere valeant? Rationes & motiva dubitandi, affirmativamque tenendi, plura sunt. Imprimis enim certum est apud Theologos quemvis hominem etiam *Judæum*, & *Infidelem* lege Divina, & naturali teneri ad Baptismum & Fidem sufficienter propositam suscipiendam; ergo cum Superiores tam sæculares, quam Ecclesiastici

tam-

tamquam Custodes, & Ultores legis Divinæ universali-ter possint subditos suos eogere ad observandas leges Divinas poterunt etiam *Judæos*, *ac insideles* saltem sibi subditos ad observantiam hujus legis Divinę cogere.

38 Pro eadem parte affirmativa videntur etiam favere Jura, ut *can. Jam vero 4. cau. 23. q. 6.* ubi Gregorius Papa Januario Episcopo mandat, ut Rusticum quemdam impositione oneris ad Deum venire cogat, *fin. C. de Paganis*, ubi *Pagani* renuentes baptizari, confiscatione bonorum, & exilio puniri jubentur, *l. Cælicolarum C. de Judæis*, qua præcipitur, ut Cælicolę ad Fidem Christianam converti renuentes, iisdem, qua *baretici* stringantur pœnis: *baretici* autem ad Fidem Catholicam cogi possunt, juxta dicenda *Tit. seq.* Ergo & *Insideles*.

39 Accedunt exempla præclarissimorum Regum, & Principum, ut Sisebuti Gothorum Regis, qui *Judæos* in Hispania baptizari renuentes, turpiter declaravit, flagellis cædi, & eorum bonis *Fisto* adddictis, exilio puniri jussit, uti constat ex *Concilio Toletan. 6.* Item Regum Ferdinandi, & Elisabeth, qui *Judæos*, *& Saracenos* baptizari recusantes, in toto Hispaniæ Regno exterminarunt, & ejecerunt; ac propterea magnis laudibus extolluntur a Doctoribus apud Gonzalez *in c. Sicut Judæi 9. h. t. nu. 2.* Quibus non obstantibus.

40 Resp. I. Non est licitum Principibus Christianis *Judæos* & *Saracenos*, aliosve *Insideles*, etsi subditos, directe cogere ad suspiciendam Fidem, vel Baptismum S. Ambrosius *Serm. 13. in Psalm. 118.* S. Thomas 2. 2. *qu.* 110. *art.* 7. Barbosa *in c. Sicut Judæi 9 h. t. n. 9.* & ibi: Gonzalez *num. 5.* Becanus *de Fide cap. 13. q. 4. n. 2. & 3.* Delbene *de Officio Inquisit. p. 2. dub. 230. sect. 8.* Suarez *de Fide Disp. 18. sect. 1. & seqq.* Pirhing *h. t. n. 26.* cum communi tam Theologorum, quam Canonistarum, ob clara Jura *can. de Judæis 5. dist. 45.* ibi: *De Judæis autem præcipit S. Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri: cui enim vult, miseretur Deus, & quem vult, indurat*, & *can. Ad fidem 33. caus. 3. q. 5.* ibi: *Ad fidem nullus est cogendus invitus* ac *c. Sicut Judæi 9. h. t.* ibi: *Statuimus ut nullus invitos, vel nolentes Judæos ad Baptismum venire compellat*. Ratio ulterior subjungitur *cit. can. de Judæis dist. 45.* illis verbis: *Non enim inviti salvandi sunt, sed volentes ut integra sit forma justitiæ: sicut enim propria arbitrii voluntate serpenti obediens periit, sic vocante se gratia Dei, propriæ mentis conversione homo quisque credendo salvatur*. Accedit insuper, quod talis coactio *directa* fidem Christianam exosam, & de Tyrannide suspectam redderet, multaque alia mala secum traheret.

41 Nec obstant Motiva in contrarium. Non Ratio *n. 37.* allata; Tum quia Principibus Christianis in hoc puncto deest jurisdictio: *Ecclesiasticis* quidem ex eo, quod in Infideles jurisdictionem Ecclesiasticam non habeant juxta illud Pauli 1. Corinth. 12, *Quid mihi de iis, qui foris sunt*. *Sæcularibus* autem, quia eorum jurisdictio ordinatur ad finem naturalem, ac temporalem, non vero ad finem supernaturalem, seu ad ea, quę sunt Ordinis supernaturalis uti sunt Fides, & Baptisma. Gonzalez *l. c. n.* 8. Vel si etiam circa ea, quę sunt Ordinis supernaturalis, & ad finem hunc ordinata, Principibus sæcularibus in suos subditos aliqua jurisdictio competit pro custodia legum Divinarum, uti competere videtur hoc ipso, quod Transgressores, vel observare nolentes Jura Divina variis pœnis etiam mortis afficiant, tamen hæc eis non competit in subditos, ut cogere eos possint ad Fidem ob specialem prohibitionem per Jura supra *n.* 40. citata.

42 Ad Jura in contrarium allegata respondetur, illa intelligenda esse de coactione *indirecta*, qui onera alias quidem debita, sed rigoroso jure imponuntur, quæ *Fidelibus* vel ex toto, vel ex parte remittuntur: vel qua pœnæ confiscationis bonorum, vel exilii &c. aliis delictis quidem promeritæ *Judæis*, aut *Paganis* stricto jure infliguntur, quę *Fidelibus* gratiose remittuntur. Palao *Tract. 4. disp. 2. p. 6. n. 5.* Gonzalez *loc. cit. n. 9.* & *alii*. Ad quæ si quis reponat; hanc Legum interpretationem non longe abesse a torsione eorum. Respondetur ita suadere clariores aliorum Jurium textus, coactionem *Insidelium* ad Fidem manifeste prohibentes, quibus ne discordent, sed concordent *alia*, interpretationem etiam minus claram adhiberi oportet, cum expediat Jura Juribus concordare, & eorum correctiones, si sustineri valent, evitari, *c. Cum expediant, de Elect. in 6.*

Dicitur tamen notanter in Conclusione *directe*; quia 43
indirecte cogi ad Fidem, & Baptismum posse *Judæos*, atque *Saracenos*, communiter admittunt Doctores; quæ *indirecta* coactio fieri potest variis modis, v. g. promissione, aut oblatione præmiorum, bonorum, privilegiorum Officiorum, remissione totali aut partiali onerum alias debitorum, si Fidem suscipiant, aut rigorosa eorum exactione, ab iis, qui non suscipiunt, aut superstitiolorum rituum usum tanquam Reipublicæ nocivum prohibendo, captivos liberando &c. quia hæc coactio nec justitiæ nec alii virtuti adversatur, consequenter tanquam licitum medium ad finem tam sanctum consequendum omnino applicari poterit, quod idem D. Gregorius practicavit, prout patet ex illis verbis, quæ *lib. 4. Epist. 9.* habentur: *Pervenit ergo ad me, esse Hæbræos in possessionibus nostris, qui converti ad Deum nullatenus volunt. Sed videtur mihi, quod per omnes possessiones in quibus Hebræi esse noscuntur, Epistolas transmittere debeas, eis in me specialiter promittens, quod quicunque ad verum Dominum nostrum Jesum Christum ex eis conversus fuerit onus pensionis ejus ex aliqua parte imminuetur. Quod ita quoque fieri volo, ut si qui ex eis conversus fuerit, id solidi pensione habet, tremissis ei relaxari debeat: si tres, vel quatuor, unus solidus relaxetur; si quid amplius, jam juxta eundem modum debet relatio fieri, vel certo justa quod Dilectio tua providet, ut & ei, qui convertitur, onus relevetur, & Ecclesiastica utilitas gravi dispendio non prematur. Nec hoc inutiliter facimus, si pro levandis pensionum oneribus ad Christi gratiam perducamus; quia etsi ipsi minus fideliter veniant, hi tamen qui de eis nati fuerint, jam fidelibus baptizantur. Aut ipsos ergo, aut eorum filios lucramur. Et ideo non est grave, quidquid de pensione pro Christo dimittimus*.

Resp. II. *Judæi*, & *Saraceni* in Territorium Chri- 44
stianorum semel suscepti, & de habitatione, ac protectione pactis, aut promissis assecurati, ex hac sola causa, quod Fidem, vel Baptismum suscipere nolint, ejici non possunt. Patet Conclusio ex dictis *n.* 7. quibus accedit, quod talis esset directa, consequenter injusta coactio ad Fidem, dum sine alia legitima causa privarentur habitatione, ne quæ eis etiam ut *Infidelibus* promissa, sicque jure debita est.

Dicitur autem notanter, *ex hac sola causa &c.* Nam 45
si alia justa causa concurrit, v. gr. iniqua eorum conspiratio, aut Machinatio contra Christianos, vel si alia ratione incipiunt esse scandalosi, perniciosi, aut periculosi Reipublicæ Christianę, aut bono communi politico, aut si ob alia delicta merentur ejectionem, ejici utique poterunt, prout pariter diximus supra *n.* 7. Et ex hujusmodi causa merito ejecti censentur ex Hispania. Unde exempla *n.* 29. adducta contra Conclusionem *n.* 40. positam non militant.

Observat etiam bene cum communi aliorum Layman 46
Lib. 2. Tract. 1. cap. 17. num. 2. illos *Judæos*, & *Infideles*, qui jam semel Fidem Catholicam etiam coacte professi, & per hanc veluti januam in Ecclesiam ingressi, ejus Jurisdictioni se subdiderunt, ab ea postea impie recedentes, ad Fidem & obedientiam Ecclesię *directe* quoque cogi, ac propter renuentiam e Christianorum terris ejici posse, textu satis claro *c. De Judæis 5. dist. 45.* ibi: *Oportet, ut Fidem quam etiam vi, vel necessitate coacti susceperunt, teneri cogantur*. Et hoc a fortiori etiam intellige de illis, *qui ut Christiani nati, ac educandi ad Judaismum, vel Infidelitatem, aut etiam Hæresi apostatarunt*; Layman *ibid.*

Quæritur VII. An *Judæis*, & *Infidelibus* non subditis 47
ob solam *Infidelitatem*, *Idolatriam*, aliave peccata contra naturam, Christianis tamen, aut innocentibus non injuriosa bellum indici, itque ob hanc solam causam bello expugnari, terrisque, & possessionibus suis privari valeant? Resp. *Negative*. Ita cum communiori Covarruvias *Regula peccatum, par. 2. §. 10. n. 4.* Molina *de jure & just. T. 2. Disput. 5. & 6.* Layman *lib. 2. Tr. 1. c. 17. n. 5.* Engel *h. t. nu. 9.* quamvis affirmativam quoque probabilem existimet, quam apud Molinum *loc. c.* etiam tenent Mairon. *in 4 dist. 15. q. 20.* & Alphonsus de Castro 2. *de Justa hæreticorum punitione c. 14.* volentes, hanc solam causam fuisse sufficientem, Incolis novi Orbis inferendi bellum. Ratio autem nostræ Conclusionis est; quia deest juridictio, sine qua non datur justa cri-

minis etiam legi Divinæ adversi punitio: Sicut enim ex defecta jurisdictionis Rex Hispaniæ non potest punire Gallorum delicta, etiam legi Divinæ, & naturali adversa, ita, nec illos bello adigere ad observantiam Divinæ legis; ita neque Princeps quicunque tandem Catholicus bello adigere poterit *Infideles* ad Fidem, servandasque leges Divinas. Confirmatur: Princeps Christianus non potest *Infideles* sibi subditos cogere ad Fidem; ergo multo minus alienos; atqui bello hos adigere ad Fidem esset *directe* cogere illos ad Fidem, ergo.

48 Nec pro affirmativa militat, quod olim Israelitæ infideles, plures ob solam *Infidelitatem* bello expugnaverint, terrisque & possessionibus suis spoliaverint. Resp. enim id eos fecisse ex speciali jussu, & concessione Dei, qui totius Universi plenissimus Dominus est: Nam *Domini est terra, & plenitudo ejus, & universi qui habitant in ea*.

49 Dicitur autem notanter; *ob solam Infidelitatem*, si enim injuriam inferunt Christianis, utique bello expugnari poterunt; ob hanc enim sibi illatam supremi Principes justam causam habent, bello expugnandi injuriam inferentes quoscunque etiam sibi non subditos. Pariter bello expugnari poterunt *Infideles* ob peccata, quæ in injuriam innocentium vergunt. Innocentes enim defendere permissum est a Deo juxta illud Proverb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses*.

50 Limitatur etiam Conclusio in casu quo *Infideles* Prædicatoribus Evangelii resisterent, & denegarent licentiam prædicandi Evangelium, vel si subditis suis Fidem a Prædicatoribus audiendi, eamve suscipiendi recusarent licentiam, tali enim in casu ob injuriam illatam S. Evangelio, quod prædicari in universo Mundo præcipit Christus Marci 15. *Euntes in Mundum universum prædicate Evangelium universæ Creaturæ*, bello expugnari licitu posse *Infideles*, plerique fatentur cum D. Thoma 2. 2. *q.* 8. *art.* 8. Becanus *de Fide cap.* 13. *q.* 4. *concl.* 3. Layman *l.* 2. *tr.* 1. *cap.* 17. *n.* 3. Engel *h. t. n.* 10. Et cum hæc causa apud *Infideles* plerumque inveniatur, ansam eos bello juste expugnandi, fere semper habuerunt, & etiamnum habe- rent Principes Christiani.

51 Quæritur VIII. An *Judæorum*, & *Infidelium* liberi insciis, aut invitis parentibus licite baptizari valeant; Resp. I. Spectando communiorem Doctorum, ordinarie loquendo de liberis hujusmodi; ante usum rationis id licitum non esse. Barbosa *in c. Sicut Judæi h. t. n.* 3. & *ibi* Abbas, ac Felinus, Navarrus *Consil.* 4 *de Convers. Infidel.* D. Thomas 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 2. Engel *h. t. n.* 11. & communiori aliorum, quos secuti sumus in Theologia nostra Morali *Tract.* 14. *dist.* 3. *quæst.* 1. *n.* 8. Ratio est; quia liberi *Infidelium* ante usum rationis secundum jus naturale sunt sub cura parentum, quibus proin injuria contra Jus naturale fieret, si illis invitis, liberi eorum baptizarentur. Accedit, quod valde periculosum esset, ita baptizare tales liberos, utpote qui remanentes apud parentes (eis enim invitis auferri nequeunt) ex affectu erga illos, & seductione eorumdem facillime ad *Infidelitatem* redirent, non sine injuria Baptismi. Hinc neque Ecclesia unquam consuevit liberos *Infidelium* invitis parentibus baptizare.

52 Dicitur autem notanter *Ordinarie*. Limitatur enim Conclusio in nonnullis casibus.

I. Si proles, a parentibus jam separata, iis amplius restitui non posset, aut non deberet, uti fit, si parentes jam sint mortui, aut a Christianis in justo bello capti.

II. Si unus parentum altero dissentiente in Baptismum consentiat; quia tunc parentis consentientis voluntas justior in favorem prolis præferenda est.

III. Si proles ad usum rationis jam pervenit, aut pervenisse præsumitur baptizarique velit; quia in iis, quæ concernunt animæ salutem, homo non dependet a parentibus.

IV. In articulo mortis: sicut & si liberi etiam adulti censentur perpetuo amentes, insciis vel etiam invitis parentibus baptizari valeant; dummodo id in his ultimis duobus casibus absque gravioribus incommodis fieri possit quia in his casibus cessat periculum perversionis, ac injuriæ Baptismi, prout jam docuimus in Theologia nostra Morali *c. l.* Imo

53 Resp. II. Valde probabile est, *Judæorum* & *Infidelium* liberos ante usum rationis insciis & invitis parentibus semper licite, quia & laudabiliter baptizari posse, præsertim si adhibetur cautela; ne a parentibus in odium Fidei occidantur, & spes sit, quod religiose educari valeant. Scotus *in* 4. *Dist.* 4. *qu.* 9. Mastrius *in* 4. *Disput. quæst.* 4. Sannig *Tom.* 3. *Disp.* 2. *q.* 13. citans Poncium, Brancatum, Hicquæam, & communem Scotistarum, cum quibus etiam sentiunt Joan. Andreas, & Archidiaconus, Geminianus, & alii apud Barbosam *loc. cit.* Probatur Ratione Scoti: quando dominia & potestates sunt subordinatæ, obediendum est habenti potestatum majorem neglecto præcepto, vel contradictione habenti potestatem & dominium minus, juxta illud D. Augustini hom. 6. de Verbis Domini; *Si aliquid jubet potestates, quod non debes facere, hic sane contemnes potestatem, timendo potestatem majorem*, sed Deus habet majorem potestatem majusque jus in filios *Infidelium*, quam parentes eorum, ergo magis parendum Dei, quam parentum voluntati circa eorum filios; atqui Deus præcipit universaliter omnes, & consequenter etiam *Infidelium* liberos baptizari, juxta illud, *docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* ergo etiam invitis parentibus baptizari possunt.

Confirmatur: si *Infideles* parentes prolem suam negando, aut subtrahendo ei alimenta, aut alia vitę ne- 54
cessaria vellent occidere, aut nollent ab aliquo alio manifesto vitę periculo liberare, profecto posset quivis insciis, vel etiam positive invitis parentibus talem prolem cibare, eique necessaria vitę prębere, & e vitę periculo liberare, non obstante, quod proles jure naturę sit sub cura parentum; quia hęc eis potestatem, vel jus in vitam prolis ita ut eam pro libitu perdere, vel negligere possint, non tribuit, sed potius obligationem pro possibili conservandi eandem imponit, prout omnes fatentur; ergo etiam potest quis tali proli invitis parentibus præbere necessaria ad vitam animæ, cujusmodi est Baptismus, utpote sine quo anima est, & in æternum manet mortua; cum parentum cura jure naturæ in prolem competens multo minus tribuat jus in animam, aut potestatem perdendi, vel negligendi eandem, sed potius imponat gravissimam obligationem, adhibendi omnia ad vitam animæ necessaria, inter quæ vel maxime est etiam Baptismus.

Confirmatur ulterius, si proles *Infidelium* non posse 55
baptizari invitis parentibus, hoc ideo esset, quia parentes vi curæ paternæ habent jus naturale, ne illis invitis proles eorum baptizetur, & consequenter, quia eis fieret injuria contra jus naturæ: ut argumentantur Adversarii, atqui falsum est, quod parentes habeant tale jus in filios; quia jus naturale non est contrarium sibi, aut Juri Divino nec ejus impeditivum; cum gratia naturam non destruat sed perficiat. Proles autem *Infidelium* habet Jus Divinum naturale, quod possit baptizari, & parentes illius tenentur etiam Jure Divino naturali, & ipsi Baptismum suscipere, & procurare, vel permittere, ut proles eorum baptizetur: ergo.

Confirmatur adhuc. Jus naturale non est sibimetipsi 56
contrarium: sed *infideles* parentes vi curæ paternæ, jure etiam naturali tenentur proli suæ procurare, vel permittere necessaria ad vitam animæ; ergo vi ejusdem curę paternę non habent jus necessaria ad vitam animæ impediendi: atqui Baptismus est proli eorum necessarius ad salutem, & vitam animæ: ergo vi curæ paternę Jure naturę tenentur eum proli procurare, vel permittere consequenter vi curæ paternæ non habent jus naturale Baptismum impediendi.

Dices: parentes *infidelium* bona fida procedunt resi- 57
stendo Baptismo suæ prolis, eo quod rectam Fidem lumine naturæ sibi minime notam ignorantes putent, se bene agere; ergo non agunt contra jus naturale; consequenter confirmationes præcedentes nil probant. Resp. Si *infideles* vivunt in locis Fidelium, ut Judæi a potiori vivant, falsum est, eos ex ignorantia invincibili, & bona fide procedere, eo quod in talibus locis Fides, & necessitas Baptismi eisdem passim, & sufficienter proponatur, consequenter potius Pertinaces, quam in bona fide esse censendi sunt. Resp. II. Dato, quod plures *infideles* ex ignorantia invincibili, & bona fide resistant Baptismo suæ prolis, tamen exinde nullum competit parentibus Jus naturale, ne ipsis invitis proles eorum baptizetur, nec fit illius injuria, si eis invitis proles baptizetur; quia, sicut non fieret injuria, si invito Rustico Catholico

a

tholico ex invincibili ignorantia necessitatem Baptismi ignorante, proles ipsius a Parocho baptizaretur; quia invincibilis ignorantia, & bona fides parentum etiam *Infidelium* non facit, nec excusat, quin Baptismum proli sit necessarius, & hæc sine illo pereat; neque facit, quin proles Jus Divinum naturale habeat ad Baptismum; consequenter parentes non habeat jus naturale, nec baptizetur, nec fit iniuria contra ius naturale, si invitis eisdem baptizetur, alias jus naturale manifeste sibi esset contrarium, uti consideranti patet. Et per hoc patet sufficienter responsio ad rationem in contrarium *nu.* 51. allegatam.

58 Ad illud, quod *nu.* 51. dicitur, *ob periculum perversionis Baptismo fieri injuriam*. Resp. Plurimas esse vias quibus tale periculum evitetur, etiam, absque hoc, quod proles a parentibus separetur, ut si verbi gratia sub eorum cura usque ad usum rationis relinquatur, & postea primum separetur; prout absque iniuria parentum fieri posset, quia tunc plores in iis, quæ sunt contra salutem animæ, obedire non teneretur, sed potius Ecclesiæ, cuius membrum mediante Baptismo prius collato iam esset effectum. Dein negari potest, ob periculum futuræ Apostasiæ fieri iniuriam Sacramento Baptismi, conferendo illud infanti *infideli*; sicur enim non obstante periculo relapsus, nulla fit iniuria Sacramento Confirmationis, Eucharistiæ &c. ita etiam nulla dici debet fieri iniuria, si stante periculo Apostasiæ conferatur infanti *infideli*. Præsertim quia non obstante tali periculo apud plures optimum effectum habere potest, illos nempe, qui adhuc ante usum rationis moriuntur, qui utique sunt multi, & illos, qui contra legem naturæ non peccant, & bona fide contra præcepta Ecclesiæ agunt, utpote qui sic Baptismo provisi, æternum salvarentur. Plura de hac materia, qui cupit, videat Mastrium *loc. cit.*

TITULUS VII.

De Hæreticis.

1 *Ratio continuationis, nec non laus Italorum, & Hispanorum, ac econtra negligentia Germanorum in hac materia.*

16 *Externa, alia publica, alia occulta.*
17 *Hæreses, & Hæretici dividuntur pro diversitate hæresiarcharum, quos sequuntur.*
18 *Enumerantur in specie hæreses antiquæ.*
19 *Enumerantur in specie etiam recenciores.*
20 *Recentissimæ quoque in specie recensetur.*
21 *Etiam Jure Civili omnes censentur hæretici, qui vel leviter dissentiunt a judicio Catholicæ Religionis.*

1 POst præcedentem titulum, in quo agebatur de iis, qui Baptismo carentes, Deum blasphemant vel negando, vel male colendo, recto ordine sequitur de iis, qui Baptismo iam imbuti Deum inhonorant a vera Fide deficiendo, quales sunt heretici de quibus ad hanc rubricam fuse agunt, Canonesque, Jura, & Leges contra illos emanatas exacte observant Itali, & Hispani; idque sancte & merito: sic enim a pestifera & maxime nociva Hæresi Provincias suas conservarunt, & etiamnum conservant immunes; Dum econtra Germani negligendo & transgrediendo præfatos sanctissimos Canones & Leges in causa fuere, quod Hæresis successive in tantum invaluerit, ut non solum integra Regna, & Provincias illa infectas videre, sed insuper pati debeant, quod Hæretici in memoratis Provinciis plures Episcopatus, ac bona illorum possideant, totaque in Germania plenam cum Catholicis communicationem habentes fere sine omni pœna in Hæresi libere vivant, factis ad id etiam publicis pacis tractatibus, & fœderibus. De quorum valore infra §. IV.

§. I.

De Natura, ac Divisione Hæresis & Hæreticorum.

SUMMARIUM.

2 *Hæresis unde dicta?*
3 *Hæresis formalis quid?*
4 *Requiritur ad eam error in intellectu, & pertinacia voluntatis.*
5 *In quo consistat hæc pertinacia?*
6 *Externe tantum negans fidem, non est Hæreticus.*
7 *Nec interne errans circa illam, si paratus sit se submittere judicio Ecclesiæ. Et n. seq.*
9 *Etiamsi ex ignorantia crassa erret circa fidem.*
10 *Hæreticus est, qui dubitat de fide, vel aliquo fidei articulo.*
11 *Sufficienter proposito.*
12 *Hæresis alia est formalis, alia materialis.*
13 *De Vulgo Hæreticorum plurimi sunt materiales.*
14 *Observatio practica circa Hæreticos vulgares, & primi eos faciliter ad Fidem reducendi.*
15 *Hæresis formalis alia est externa, alia interna.*

QUæritur I. Quid sit Hæresis? & quid Hæreticus? 4
Ante Responsionem nota, Hæresin esse verbum Græcum, idem ac electionem, vel eligere ac sectari significans, eo quod sit nove, & a Communi Ecclesiæ, & Spiritus Sancti vero sensu alienæ, doctrinæ & opinionis electio, aut secta, *can. hæresis 27. & can. hæreticus 28. cau. 24. q. 3.* Hoc notato

Resp. I. *Hæresis formalis* (hanc siquidem hic definimus, 3 & non materialem, de qua infra) *est error voluntarius, quem homo baptizatus pertinaciter tenet contra aliquam veritatem Fidei Catholicæ*. Ita in re cum communi Catholicorum S. Tomas 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. Farinacius *Praxis Crimin. q. 178. n. 5.* Sanchez *l. 2. Moral. c. 7. n.* 1. Pirhing. *h. t. n. 1.* & alii Dicitur notanter, *homo baptizatus*; quia errores, quo non baptizatis, v. gr. Turcæ, Gentiles, Judæi contra Fidem Catholicam habeat, non *hæreses*, sed Paganismi, vel Iudaismi sunt, & vocantur, ac propterea pœnis *hæreticorum* ab Ecclesia in hos latis non subiacent, uti post Suarez *Disp. 19. de Fide sect. 3.* bene observat Pirhing. *h. t. n. 3. arg. c. Odia de Reg. Jur in 6.*

Resp. II. Ad *hæresim formalem* duo copulative requiruntur, nimirum error in intellectu, & pertinacia in voluntate. 4 Communis & certa *arg. can. Dixit Apostolus 29. & can. qui in Ecclesia 31. cau. 24. q. 1.* Et quidem quod requiratur *error*, id est erronea opinio, vel iudicium intellectus contra Fidem Catholicam, patet: quia Hæresis est species infidelitatis, hæc autem importat errorem intellectus contra veram Fidem, ut notant Teologi. Quod vero requiratur pertinacia ex parte voluntatis, clare habetur ex *c. Damnamus 2. de Summa Trinit. & cit. can. Dixit Apostolus 29. cau. 24. q. 3.*

Solum notandum, pertinacia ex parte voluntatis ad 5 constituendam *hæresim* requisitam non consistere in hoc, quod quis acriter, & quasi mordicus diu retineat, defendat, vel tueatur errorem contra Fidem, sed in hoc, quod huiusmodi errorem retineat, postquam contrarium eidem sufficienter jam est propositum, vel etiam quando scit, contrarium teneri a vera universali Ecclesia Catholica, cui iudicium suum preferre presumit, prout bene cum communi aliorum advertit Mastrius *in Tehol. Morali Disp. 10. num.* 24. Ratio est; quia in rebus Fidei quilibet tenetur se subjacere iudicio, ac definitioni

Ecclesiæ utpote *quæ est columna & firmamentum veritatis*, 1. ad Timoth. 3. ita ut *portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Matth. 16. ℣. 18. Hinc qui hoc facere renuit, jam plus nimio, & superbe adhæret propriæ opinioni, vel judicio suo erroneo, consequenter pertinax in suo errore est. Cæterum ex dictis.

6 Infertur I. Eum, qui metu mortis, vel ex alia causa negat exterius Fidem, aut aliquid Fidei contrarium affirmat absque interiori mentis assensu, quo verum credat, quod ore profert, graviter quidem peccare contra præceptum profitendi Fidem, proprie tamen, ac vere *Hæreticorum* non esse. Navarrus *in Manual. cap. 47. n. 56.* Sanchez *loc. cit. c. 7. n. 8.* & communis aliorum. Ratio est; quia *Hæresis* essentialiter consistit in interno judicio erroneo intellectus contra Fidem, quale hic non adesset. Nihilominus in Foro externo talis censeretur *Hæreticus*, & ut *Hæreticus* merito punietur, quia *Ecclesia non judicat de occultis c. Sicut tuis, de Simonia*.

7 Infertur II. Quod ex ignorantia errans contra Fidem simul tamen judicio Ecclesiæ sese submittens, paratus credere, quod illam credere intellexerint; non fit *Hæreticus*, quia in suo errore non est pertinax contra Fidem, *arg. c. Damnamus §. in nullo tamen de Summa Triait.*, juncta Glossa *ibid. ℣. Paratus* ubi hac de causa Joachim Abbas non censetur *Hæreticus*, non obstante, quod docuerit sententiam *hæreticam* ibidem damnatam, quia videlicet Scripta sua submissit judicio Sedis Apostolicæ, sicque non fuit pertinax. Unde S. Augustinus relatus c. *Dixit Apostolus 14. q. 3.* sic ait *Qui sententiam suam quamvis falsam, atque perversam nulla pertinaci animositate defendant, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt quærunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi*. Hæc ibi.

8 Hinc Fagnanus *in c. Damnus de Summa Trinit. n. 25.* ait de Joachim Abbate, quod stante sua protestatione quam ibidem verbatim refert, non fuerit Hæreticus; sed erraticus; quia noluit discedere a Christo. Est autem differentia inter *Erraticum*, & *Hæreticum*; nam simplices homines (seu qui ex simplicitate errant circa Fidem, tamen suam opinionem Fidei Ecclesiæ supponunt) sunt *Hærtici*, quia errant; & tamen non sunt *Hæretici*, quia nolunt a Christo discedere, ut post Baldum loquitur Fagnanus *in c. Firmiter. de Summa Trinitat. num. 20.* Concordat *c. Hæreticus est 24. q. 3.* ibi: *Ille autem, qui hujusmodi hominibus hæreticis credit, homo est imaginatione quadam veritatis & pietatis delusus*.

9 Imo addunt Doctores ab *Hæresi*, & pœnis *Hæreticorum* immunem esse quoque illum, qui ex ignorantia etiam crassa, & supina, ac moraliter culpabili ignorat, errorem suum seu opinionem erroneam veræ Fidei, & veræ Ecclesiæ esse contrariam, Farinacius *in Prax. crimin. q. 179. n. 29.* Sanchez *loc. c. c. 7. n. 20.* Pirhing *h. t. a. 2.* Layman *l. 2. tract. 1. c. 13. n. 2* cum communi. Ratio est; quia adhuc deest pertinacia, quæ requirit scientiam, quod pertinacis opinio, vel judicium adversetur veræ Fidei, aut Ecclesiæ. Accedit, peccatum *Hæresis* non esse peccatum ignorantiæ, sed infidelitatis positivæ, ad quam requiritur scientia, contrarium teneri a vera Ecclesia. Confirmatur; quia alias plurimi inter Catholicos essent *heretici*; cum plurimi ex ignorantia etiam culpabili versentur in erroribus, & opinionibus erroneis universali Ecclesiæ contrariis. Sed

10 Quæritur II. Num etiam censeatur *hæreticus formalis*, qui positive dubitat de Fide, vel aliquo illius Articulo sufficienter sibi proposito, pertinaciter asserendo, vel judicando non esse omnino certum, vel esse dubium, an sit certus, vel verus talis Articulus Fidei Resp. Affirmative D. Tomas *2. 2. q. 10. ar. 5. & q. 11. ar. 1.* Abbas *in c. 1. h. t. n. 1.* Pirhing. *h. t. n. 4.* Sanchez *l. 2. Moral. c. 7. n. 14.* Silvester *℣. Hæresi 1. q. 3* cum communi aliorum, *arg. c. 1. h. t.* ibi: *Dubius in Fide infidelis est c. 1. de Summa Trinitat. & Clem. 1. §. Porro eod.* juncto Symbolo Sancti Athanasii, ibi *Nisi fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit*. Ratio principalis est; quia inter alios Articulos Fidei, unus, & quidem principalis est, veram Ecclesiam in cunctis Dogmatibus Fidei esse infallibilem & certam, qui autem etiam de uno duntaxat dubitat, jam hoc ipso non credit, eam esse infallibilem & certam, consequenter *Hæreticus* est. Accedit, quod dubitans de Fidem, destruat, cum Fides in homine fidei firmitatem in credendo supponat, *c. 1. de Summa Trinitat.*

Dicitur autem notanter *de Articulo sibi sufficienter proposito* ex hujus anim defectu *formales Hæretici* non sunt, qui inter Hæreticos nati & educati, de uno, vel pluribus Articulis dubitant, donec sufficienter instruantur; quia deest pertinacia, uti cum Laymano, & aliis iam diximus *in Teologia nostra Morali, Tr. 4. distinct. 4. q. 2. num. 21.* 11

Quæritur III. Quodduplex sit? seu quomodo dividatur Hæresis? Resp. Hæresin primo dividi in *Materialem*, & *Formalem*. Materialis est (quæ tamen inter veras hæreses numeranda non est juxta textum *can. dixit Apostolus cau. 24. quæst. 3.* allegatum supra *num. 7.*) quando quis non malo animo, aut ex pertinacia, sed ex simplicitate, aut defectu debite informationis, vel ex positive sinistra informatione errat circa idem. 12

Tales *hæretici materiales* iterum plurimi sunt in vulgo hæreticorum, præsertim talium, qui inter Catholicos non vivunt; hi enim cum vera, & sufficienti informatione destituti simpliciter credant ea, quæ a parentibus, vel prædicantibus suis pro fidei articulis audiunt, voluntarium errorem intellectus cum pertinacia non habent, consequenter *hæretici* non sunt. Imo *hæretici formales* non sunt etsi sciant eorum fidem, & opininonem in pluribus adversari Ecclesiæ Romanæ Catholicæ, casu quo ex simplicitate, aut defectu sufficientis informationis ignorant, aut non credunt, eam non esse veram Ecclesiam, sed ex mala mendaci, & falsa informatione potius putant, & credunt, eam esse falsam Ecclesiam, econtra suam Religionem & Ecclesiam esse veram, prout apud plurimos in dicto vulgo res se habet, prout ex Mastrio & aliis etiam jam diximus *in Theologia nostra Morali Tract. 4. dist. 19.* 13

Illud tamen circa hoc notandum, Spiritum Sanctum etiam his hominibus tot lumina, & inspirationes largiri, Angelosque eorum Custodes tot admonitiones, occasiones, & circunstantias præbere, ut nonnunquam de sua falsa Secta necessario dubitare saltem debeant, in quo casu & occasione præsertim habita, utique indagare, & interea bonam voluntatem habere debent, quod, si scirent, se in vera Religione non esse, vel errores *veræ Ecclesiæ* adversos habere, illico falsam Sectam cum erroribus suis dimittere, & e contra veram Religionem amplecti, veræque Ecclesiæ adhærere vellent. Quod summo cum fructu ordinarie suadetur illis *Hæreticis*, qui inter Catholicos permixti vivunt, licet enim etiam isti ob malos habitus, & pessima a parentibus, & prædicantibus haustam informationem difficillime ad credendum induci, ac persuaderi valeant, eorum Sectam esse falsam, & nostram Religionem veram, tamen faciliter eis talis remonstratio ad oculum fieri potest, ut necessario saltem dubitare debeant, quod dubio causato ulterius facile eis remonstratum, quod veritatem seposito omni inordinaro affectu magis indagare, & interea præfatam bonam voluntatem habere teneantur; hanc enim veram si habent, jam hoc ipso ab *hæresi formali* Immunes, *c. can. Dixit Apostolus, caus. 24. quæstion. 3.* & ita dispositi sunt, ut plene converti facilius valeant, Deo bonam voluntatem respiciente, & facienti, quod est in se, gratiam non denegante. 14

Hæresis formalis ulterius dividitur in *externam*, & *internam*, seu *mentalem*. Hæc seu *interna*, est, quæ in corde; seu mente retinetur, & nec verbis nec facto externe manifestatur. *Externa* est, quæ interne vigens verbis, vel facto aliquo externo sufficienter externe exprimitur. 15

Externa ulterius dividitur in *occultam*, & *publicam*, seu manifestam. Hæc est, quæ palam, & coram pluribus externe manifestatur. *Occulta* est, quæ verbis, vel facto, signove externo aliquo proditur, vel nemine, vel uno, alterove solummodo præsente, & audiente, ut si quis nemine prosus præsente, & audiente secum ipsa discurrens *Hæresim* mente conceptam ore proferret, dicendo verbi gratia *plane non credo Deum esse Trinum & unum*: vel *credo Cristum esse solum hominem, vel sub speciebus consecratis Christum non existere*. Et hæc *hæresis*, quia vere est, & dicitur *externa*, quantumvis occulta sufficit ad incurrendas pœnas 16

pœnas, nec requiritur, ut sit publica, dummodo alias requisitas conditiones habeat, juxta amplius dicenda infra §. V.

17 Porro *Hæresis* hactenus explicata ulterius dividi potest varias, ac plurimas Sectas, tot nempe, quot sunt errores circa Fidem, quos quædam Communitates certum sequentes *Hæresiarcham* tenent, quæ olim fuere, ac etiamnum plurimæ sunt. Antiquas enarrant S. Epiphanius, & S. Augustinus *lib. de Hæresi*. Eadem ex antiquo S. Patre Isidoro enarrantur *can. Quidam autem 39. caus. 24. q. 3.* quas per extensum de verbo ad verbum hic adducere placuit, ut recentiores Heretici videant, eorum Sectam, & falsam Religionem ab antiqua Ecclesia, quam veram fuisse, & infallibilem ipsi fatentur, jam fuisse damnatam, consequenter ipsos ex propria confessione veros esse Hæreticos; sic ergo ex S. Isidoro sonat citatus *can. Quidam autem caus. 24. p. 3.*

18 Quidam autem Hæretici, qui de Ecclesia recesserunt ex nomine Auctorum suorum nuncupantur: quidam vero ex causis, quas eligentes instituerunt.

Simoniaci dicti a Simone magicæ artis perito, cui Petrus in Actis Apostolorum maledixit pro eo, quod ab Apostolis Spiritus sancti gratiam pecuniis emere voluisset. Hi dicunt, creaturam non a Deo, sed virtute quadam superna creatam.

Menandriani a Menandro Mago, discipulo Simonis nuncupati, qui Mundum non a Deo, sed ab Angelis factum asseruit.

Basilidiani a Basilide appellati, qui inter reliquas, blasphemias Jesum passum abnegavit.

Nicolaitæ dicti a Nicolao Diacono Ecclesiæ Hierosolymorum, qui cum Stephano & cæteris constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem dixerat, ut qui vellet, ea uteretur; versa est in stuprum talis consuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Quos Joannes in Apocalypsi improbat dicens. *Sed hoc habes quod odisti facta Nicolaitarum.*

Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt, Animam naturam Dei esse dicunt, bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt.

Carpocratiani a Carpocrate quodam vocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum, & de utroque sexu progenitum.

Cerinthiani a Cerinthio quodam nuncupati. Hi inter cætera circumcisionem observant: mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Unde & Græce χιλιασταὶ latine Milenarii sunt appellati.

Nazaræi dicti, qui dum Christum (qui a vico Nazaræus est appellatus) filium Dei confitentur, omnia tamen veteris Legis custodiunt.

Ophitæ a Colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφις dicitur, colunt Deum serpentem, dicentes ipsum in Paradisum induxisse virtutis cognitionem.

Valentiniani, a Valentino quodam Platonico sectatore vocati, qui græce αἰῶνας, idest, secula quædam in originem Dei Creatoris inducit: Christum quoque de Virgine nil corporis assumpsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asseruit.

Appellitæ, quorum auctor Appelles fuit, qui creatorem Angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens, Deum legis Israel illum igneum affirmans dixit, & Christum non in veritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse.

Archontiaci a principibus appellantur qui universitatem quam Deus condidit, opera esse Angelorum defendunt.

Adamiani vocati, quod Adæ imitentur nuditatem. Unde & nudi orant, & nudi inter se Mares, fœmineque conveniunt.

Cajani inde sunt appellati; quia Cain adorant.

Sethiani nomen acceperunt a filio Adæ, qui vocatus est Seth, dicentes eundem esse Christum.

Melchisedechiani vocati pro eo, quod Melchisedech Sacerdotem Dei, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrabantur.

Angelici vocati, quia Angelos colunt.

Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quod nihil possidentes proprium, nonnunquam recipiant eos, qui aliquo in hoc Mundo utuntur.

Cerdoniani a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asseruit.

Marcionistæ a Marcione Stoico Philosophico appellati qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum malum Deum asseruit, tamquam principia creationis, & bonitatis.

Artotyritæ de oblatione vocati: panem enim & caseum offerunt dicentes, a primis hominibus oblationem a fructibus terræ, & fructibus ovium fuisse celebratam.

Aquarii appellati, eo quod aquam solum offerunt in calice Sacramenti.

Severiani a Severo exorti vinum non bibunt, vetus Testamentum, resurrectionem non recipiunt.

Tertiani a Tertiano quodam vocati, qui & *Entratitæ* dicti, quia carnes abominantur.

Alogii vocantur tamquam sine verbo, λόγος enim Græce, verbum dicitur. Deum enim Verbum non credunt, respuentes Joannis Evangelium, & Apocalypsim.

Cataphrygis nomen Provincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi adventum Spiritus Sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

Cathari propter munditiem ita se nominaverunt, gloriantes enim de suis meritis, negans pœnitentibus veniam peccatorum, viduas, si nupserint, tamquam adulteras damnant, mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent, mundanos se potius, quam mundos vocarent.

Pauliani a Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit, non semper fuisse Christum, sed a Maria sumpsisse initium.

Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparavit, matremque elementorum, & Deum asseruit, quos Apostolus improbat elementis servientes.

Manichæi a quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introducit idest bonam, & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asserit. Testamentum vetus respuit, novum ex parte recipit.

Anthropomorphitæ dicti pro eo, quod simpliciter rustica Deum habere humana membra, quæ in divinis libris scripta sunt arbitrantur, ἄνθρωπος enim græce latine homo interpretatur, ignorantes vocem Domini, qui ait, *Spiritus est Deus*, incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur.

Hierarchitæ ab Hierarcha Auctore exorti, Monachos tantum recipiunt, conjugia respuunt, regna cœlorum parvulos habere non credunt.

Novatiani a Novatiano Romæ urbis Presbytero exorti qui adversus Cornelium Cathedram Sacerdotalem conatus invadere, Hæresin instituit, nolens Apostatas suscipere rebaptizatos.

Montani hæretici dicti, quod tempora persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione se a Catholicæ Ecclesiæ corpore diviserunt.

Ebionitæ ab Ebione dicti, sive a paupertate Christum enim per profectum solum, virum justum putant effectum. Unde competenter *Ebionitæ* pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim semijudæi sunt, & ita tenent Evangelium, ut legem carnaliter serveut, adversus quos Apostolus ad Galatas scribens, invehitur.

Photiniani a Photino Gallogræciæ Syrmii Episcopo nuncupati, qui Ebionitarum hæresin suscitans asseruit, Christum a Maria per Joseph nuptiali coitu fuisse conceptum.

Æriani ab Ærio quodam nuncupati sunt, qui offerre Sacrificium pro defunctis spernunt.

Ætiani ab Ætio sunt vocati, iidemque *Eunomiani* ab Eunomiu quodam Dialectico Ætii discipulo, ex cujus nomine magis innotuerunt, dissimilem Patri asserentes Filium, & Filio Spiritum S. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in Fide manentium.

Origeniani ab Origene Auctore exorti sunt dicentes, quod non possit videre Filius Patrem, nec Spiritus sanctus Filium. Animas, quoque in mundi Principio peccasse dicunt, & pro diversitate peccatorum e cœlis usque ad terram diversa corpora, quasi vincula meruisse, eaque causa factum esse mundum.

Noetiani a quodam Noeto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, & Patrem, & Spiritum Sanctum,

ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Unde & *Patripassiani* vocantur quia Patrem passum dicunt.

Sabelliani ad eodem Noeto pullulasse dicuntur; cujus discipulum perhibent fuisse Sabelliam, ex cujus nomine maxime innotuerunt: unde Sabelliani vocati sunt. Hi unam Personam Patris, Filii, & Siritus sancti astruunt.

Ariani ab Ario Alexandrino Presbytero sunt orti, qui coæternum Patri Filium non agnoscens, diversas in Trinitate substantias assernit, contra illud, quod ait Dominus, *Ego & Pater unum sumus*.

Macedoniani a Macedonio Constantinopolitano Episcopo dicti sunt, negantes, Deam esse Spirum sanctum.

Apollinaristæ ab Appollinare vocati sunt; dicentes Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse.

Antidicomaritæ appellati sunt pro eo, quod Mariæ virginitati contradicunt, asserentes, eam post Christum natum viro suo esse commistam.

Metangismonitæ, ideo tale nomen acceperunt, quia *aggos* græce, vas dicitur. Asserunt enim, sic esse in Patre Filium, tanquam vas minus intra vas majus.

Patritiani a quodam Patritio nuncupati sunt, qui substantiam humanæ carnis a Diabolo conditam dicunt.

Colluthiani a quodam Colluthio nominati, qui dicunt, Deum non facere mala contra illud, quod scriptum est, *Ego Dominus creans mala*.

Floriani a Floriano, qui e contrario dicunt, Deum creasse mala, contra hoc, quod scriptum est: *Fecit Deus omnia bona*.

Donatistæ a Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens totam pene Africam sua persuasione decepit, asserens, minorem Patri Filium, & minorem Filio Spiritum Sanctum, & rebaptizans Catholicos.

Bonosiani a Bonoso quodam Episcopo exorti produntur, qui Christum Dei Filium adoptivum, non proprium asserunt.

Circumcelliones dicuntur, eo quod Agrestes sunt, quos *Scotopicos* vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrii sametipsos perimunt, ut violenter de hac vita discendentes, martyres nominentur.

Priscillianistæ a Priscilliano vocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorum permistum dogma composuit.

Luciferiani a Lucifero Sardiniæ Episcopo orti, qui Episcopos Catholicos, qui Constantii persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, & postea correcti in Catholicam redire delegerunt, damnantes, sive quod crediderant, sive quod se credidisse simulaverant, quos Ecclesia Catholica materno recepit sub sina, tanquam Petrum post fletum negationis, hanc illi matris charitatem superbe accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

Jovinianistæ a Joviniano, quodam Monacho dicti, asserentes, nullam nuptarum, & virginum esse distantiam, nullamque inter abstinentes, & simpliciter epulantes esse discrimen.

Helvidiani ab Helvidio nominati, qui dicunt, post Christum natum, alios Mariam Filios de viro suo Joseph peperisse.

Paterniani a Paterno quodam exorti, inferiores partes a Diabolo factas opinantur.

Arabici nuncupati, eo quod in Arabia exorti sunt dicentes, animam cum corpore mori, atque in novissimo utrumque resurgere.

Tertullianistæ dicti a Tertulliano Presbytero Africanæ provinciæ Civitatis Charthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes.

Tessarescæ, *Decatitæ* dicti, quod decima quarta Luna Pascha cum Judæis observandum contendunt, nam *thesare* quatuor, *decha* decem significat.

Nyctages a somno nuncupati; quod vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, jura temerari divina, qui noctem ad requiem tribuit.

Pelagiani a Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda jussa divina.

Nestoriani a Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati, qui B. Mariam Virginem non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit; ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Christum in verbo Dei, & carne credidit, sed separatim atque sejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit.

Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate, qui Christum post humanam assumptionem negavit existere in duabus naturis, sed solum in eo divinam asseruit esse naturam.

Acephali dicti, id est, sine capite. Nullus enim eorum reperitur Auctor, a quo exorti sint. Hi trium Calcedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in ejus persona naturam prædicant.

Theodosiani, & *Gajanitæ* appellati a Theodosio, qui temporibus Justiniani Principis in Alexandria, Populi perversi electione, una die ordinati sunt Episcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioscori sequentes, Chalcedonense Concilium respuunt; ex duobus nam in Christo naturam asserunt, quam *Theodosiani* corruptam, *Gajanitæ* incorruptam contendunt.

Agnoitæ & *Tritheitæ*, a Theodosianis exorti sunt, ex quibus *Agnoitæ* ab ignorantia dicti; quia ad perversitatem, a qua exorti sunt, id adjiciunt, quod Christi Divinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora novissima non recordantes Christi personam in Esaia loquentis, *Dies judicii in corde meo*.

Tritheitæ vero vocati, quod sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est; *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est*.

Sunt & aliæ Hæreses sine Auctore, & sine nominibus Ex quibus aliæ putant, triformem esse Deum; aliæ Christi Divinitatem passibilem dicunt: aliæ Christi de Patre nativitati initium temporis dant, aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant; aliæ animas converti in dæmones, & in quæcunque animalia existimant; aliæ de Mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles Mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ sunt hæreses adversus Catholicam Fidem exortæ, & ab Apostolis & a sanctis Patribus, vel Conciliis prædamnatæ, quæ dum in se multis erroribus divisæ, invicem sibi dissentiunt, communitatem nomine adversus Ecclesiam Dei conspirant.

Recentiores aliquas adducuntur c. *Excommunicamus* 15. *h. t.* & Clement. Ad nostrum 3. eod. ibi: Ad nostrum (qui desideranter in votis gerimus, ut Fides Catholica nostris temporibus, & pravitas hæretica de finibus Fidelium extirpetur) non sine displicentia grandi pervenit auditum, quod Secta quædam abominabilis quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur in Regno Alemaniæ (procurante satore malorum omnium operum) damnabiliter insurrexit; tenens, & asserens doctrina sua sacrilega, & perversa inferius designatos errores.

Primo videlicet, quod homo in vita præsenti tantum, talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit, nam (ut dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri.

Secundo, quod jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus; quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui, & rationi subjecta, quod homo potest libere corpori concedere, quidquid placet.

Tertio, quod illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur, quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini ibi libertas.

Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi ut eam in vita obtinebit beata.

Quinto, quod quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum.

Sexto, quod se in actibus exercere virtutum, est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat a se virtutes.

Septi-

Septimo, quod mulieris osculum (dum ad hoc natura non inclinet) est peccatum mortale: Actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maxime cum tentatur exercens.

Octavo, quod in elevatione corporis Jesu Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere asserentes, quod esset imperfectionis ejusdem, si a puritate, & altitudine suæ contemplationis tantum descenderet, quod circa mysterium, seu Sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos Divinæ Majestatis offendunt, & grave in se continent periculum animarum.

20 Recentissimas vero *Hæreses*, *& Hæreticos* recenset Bulla Cœnæ §. I. videlicet, Husitas, Wichlevistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Hugonotos, Anabaptistas, Trinitarios, ut proin apud Catholicos nefas sit dubitare, an hi modo recensiti sint veri *Hæretici*, necne; cum ut tales ab Ecclesia sint declarati, ac propterea etiam, sicut & alii quicumque *Hæretici*, eorumque receptores fautores, defensores per eandem Bullam excommunicati.

21 Generaliter etiam *Hæreticos* pulchre declarat Jus Civile *l. Omnes 2. C. de Hæreticis*: ibi: *Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis adversus eos Sanctionibus succumbere debent, qui vel levi argumento a judicio Catholicæ Religionis, & tramite, detecti fuerint deviare.*

§. II.

De Communicatione, & Disputatione cum Hæreticis, necnon de Prædicatione ad eos, & Catholicos facienda.

SUMMARIUM.

22 *Si abest scandalum, & perversionis periculum, licite, & absque Excommunicatione possunt Catholici cum Hæreticis communicationem habere.*
23 *Etiam cum Lutheranis, & aliis in Bulla Cœnæ expresse excommunicatis.*
24 *Possunt cum iis varios contractus, non tamen Matrimonii, inire, præsertim in locis, ubi tolerantur.*
25 *Ubi vero scandalum, vel perversionis periculum, illicitum est.*
26 *Cum Hæreticis disputare, Laici sub excommunicatione prohibentur.*
27 *Etiamsi sint docti.*
28 *Ista tamen Juris prohibitio in locis, ubi Catholici cum Hæreticis permixti vivunt, aut vel non est recepta, vel per consuetudinem contrarium abrogata.*
29 *Clericis non est prohibitum disputare cum Hæreticis.*
30 *Si sint Clerici sufficienter docti, & debitas circumstantias prudenter observent.*
31 *Prædicare nec Hæreticis, nec Catholicis possunt Laici.*
32 *Neque Clerici sine licentia Episcopi.*
33 *De potestate prædicandi competente Regularibus. Remissive.*

22 QUæritur I. An, & qualis Communicatio cum *Hæreticis* prohibita, vel licita sit Catholicis? Resp. Quamvis olim Communicatio cum quovis *Hæretico* utpote excommunicato fuerit prohibita tamen hodie licitum est communicare cum omnibus, notoriis quoque & manifestis etiam in Bulla Cœnæ, & alibi in Jure contentis *Hæreticis*, specialiter & nominatim non excommunicatis, si abest scandalum, & perversionis periculum. Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 9. num. 3.* Azorius *par. 1. lib. 8. cap. 11. quæst. 1.* Pirhing *h. t. nu. 22. & 23.* cum communi aliorum. Ratio est; quia Martinus V. in Concilio Constantiensi per Constitutionem, quæ incipit, *Ad vitanda*, atque refertur a Navarro *in Manual. cap. 27. num. 35.* & Sylvester *V. Excommunicatio 5. n. 7.* moderando declaravit, nullum excommunicatum imposterum esse vitandum, nisi a Judice specialiter, & nominatim ut Excommunicatus sit denuntiatus, aut nisi sit publicus & notorius percussor Clerici. Quæ Bulla cum sit generalis, nullum nisi præfatus excipiens, & *Hæreticos* comprehendit: Tum quia verba Legis generalia, generaliter sunt intelligenda, *l. de Pretio ff. de Publician. in rem action.* cum concordantiis: Tum quia *exceptio unius firmat regulam in contrarium, l. in his, quæ ff. de Legibus.*

Nec refert, quod Lutherani, Calvinistæ, & quidem alii *Hæretici* nominatim declarentur, & singulis annis publice denuntientur excommunicati per *Bullam Cœnæ*, quia illa denuntiatio non est specialis circa aliquas personas in specie, & nominatim expressas, sed generalis duntaxat, omnes Lutheranos, Calvinistas &c. in genere Complectens, cujusmodi generalis denuntiatio vi Constitutionis Martinianæ non sufficit ad hoc, ut Excommunicatus sit vitandus, uti Doctores citati bene observant. 23

Infertur proin cum iisdem DD. licitum esse Catholicis præsertim in locis, ubi cum *Hæreticis* permixti vivunt, ut in Germania, Hungaria, Polonia &c. I. Inire, & habere cum eis Civiles contractus. II. Admittere filios *Hæreticorum* ad scholas, vel studia Catholica, non tamen econtra filios Catholicorum ad scholas *Hæreticorum* ob perversionis periculum. III. Servire, seu famulari *Hæreticis*. IV. Audire & visitare templa *Hæreticorum*, ibique ritu Catholico orare; quin etiam Conciones *Hæreticorum* audire ex justa aliqua causa, v. g. ut annotentur errores Prædicantis hæretici, vel si famulus comitatur Dominum hæreticum. Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 4. n. 26.* Layman *lib. 2. tr. 1. cap. 11. num. 5.* Azorius *loc. cit. qu.* Pirhing *h. t. a num. 24.* & alii. Matrimonium tamen inire cum *Hæreticis* non licet Catholico, prout amplius dictum est *lib. 4. tit. 1. n. 36.* 24

Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 22. data Si abest scandalum, & periculum perversionis*; hoc enim alterutrum ubi intervenit in Communicatione cum *Hæreticis*, etsi alias licita, vitari de jure divino debet juxta omnes, eo quod tam scandalum, quam propriæ animæ, & peccati verum periculum jure divino vitare quivis teneatur, prout late Theologi, ex illo S. Scripturæ. *Qui amat periculum, peribit in illo*. Hinc in resolutione casuum circa communicationem cum *Hæreticis* bene attendere oportet, an non exinde detur scandalum aliis, vel interveniat propriæ animæ periculum. 25

Quæritur II. An? Quibus? Quando? Et quomodo licet Catholicis disputare cum *Hæreticis*? Resp. I. Laicis omnibus sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ prohibitum est, disputare cum hæreticis de Fide, textu expresso, *cap. 2. h. t. in 6.* ibi: *Jubemus quoque, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, & privatim de Fide Catholica disputare, qui vero contra fecerit Excommunicationis laqueo innodetur*. Ratio est, quia dum Laici a potiori minus docti, minusque instructi præsumantur in Mysteriis Fidei, periculosum eis est, de Fide disputare cum *Hæreticis*, utpote in falsa sua Secta apprime imbutis, ita ut in simili disputatione plerumque majus periculum timendum, ne Catholicus pervertatur vel *Hæretici* in sua falsa Religione firmentur, quam convertantur. 26

Et quidem hæc Juris prohibitio non tantum de Indoctis, sed etiam de doctis Laicis procedit, ut contra Cajetanum 2. 2. *q. 10. ar. 7. ad 1.* bene tenet Sylvester *V. Disputationem 1.* Farinac. *Prax. Criminal. qu. 178. num. 112.* cum Glossa communiter recepta *in cit. c. 2. h. t. in 6. vers. Tenet*. Ratio est: Tum quia jus indistincte ac generaliter loquitur, consequenter etiam indistincte intelligi debet, *arg. c. Quia circa 22 de Privileg.* Tum quia Leges feruntur de iis, quæ frequenter, vel plerumque accidunt, *l. Nam ad ea 14. ff de Legib.* Laici autem frequentius, imo plerumque sunt indocti, aut certe minus sufficienter instructi in Mysteriis Fidei: consequenter universim omnibus merito prohibita est Disputatio de Fide cum *Hæreticis*, ne alioquin disputante Laico vere docto, etiam rudes, & imperiti de sufficientia sua male præsumentes ansam disputandi accipiant, non sine gravi periculo *num. preced.* allegato. 27

Notat tamen recte Herincx *Disp. 9. de Fide qu. 3. nu. 34.* Palau *Tract. 4. Disp. 2. punct. 4.* Sanchez *lib. 5. Moral. cap. 6. nu. 7.* & alii. Legem, seu prohibitionem hanc vel casu nunquam esse receptam, vel contraria consuetudine iterum abrogatam in locis, in quibus *Hæretici* cum Catho- 28

licis

licis permixti vivunt; quia passim ibidem cum *Hæreticie* in privatis colloquiis disputant Laici, idque sæpe necessarium est pro avertendo pusilorum scandalo, præsertim ubi ob persecutionem Hæreticorum non tollerantur Clerici.

29 Resp. II. Quamvis non desint volentes, etiam Clericis prohibitum esse disputare cum *Hæreticis*, *arg. l. Nemo 4. C. de Summa Triast.* ibi: *Nemo Clericus, vel Militaris, vel alterius cujuslibet conditionis de Fide Christiana publice turbis condunatis, & audientibus tractare conetur imposterum, & can. Cum quibus 36. in fine caus. 24. qu. 3.* Nihilominus Clericis per dicta Jura prohibitum non esse, publice & privatim disputare cum Hæreticis, si debitæ serventur circumstantiæ, communis & universali praxi Ecclesiæ confirmata tenet opinio aliorum, eo quod tam *leg. Nemo*, quam *can. Cum quibus* citati loquuntur in casu, quo fit Disputatio dubitativa de Fide, seu ratione dubii quod Clerici de Fidei articulo aliquo jam definito habent, vel eum vocare volunt in dubium, uti de *can. Cum quibus*, bene *ibid.* advertit Glossa Vers. *Certamen & l. Nemo* constat ex contextu statim subsequente: ibi: *Nam & injuriam facit Romæ Synodis, si quis semel judicata, & recte disposita resolvere, & publice disputare contenderit.* Accedit dictam Legem, *Nemo*, ab Ecclesia non fuisse approbatam, consequenter omni valore carere, hoc ipso, quod nulla Lex Civilis, quæ de Ecclesiis, vel rebus spiritualibus, aut personis Ecclesiasticis etiam in favorem eorum disponere habeat valorem, nisi ab Ecclesia approbetur, textu expresso *c. Ecclesia 10. constit.* ibi: *Nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum: concordat c. fin. de Rebus Eccles. non alien.*

30 Dicitur tamen notanter in Conclusione, *si debitæ servatur circumstantiæ*: Dum respectu Disputantium, ut videlicet nonnisi sufficienter docti, & instructi hujusmodi Disputationes assumant; ne alias eadem, quæ a Disputatione Laicorum pericula eveniant; Tum respectu Audientium, loci insuper, ac temporis, uti bene observat & materiam hanc ulterius bene deducit Gonzalez *in c. Cum ex injuncto 12. h. t.*

31 Queritur III. An etiam, & quinam prohibeantur prædicare *Hæreticis*, vel aliis? Resp. I. Sicut prohibitum est Laicis disputare cum *Hæreticis*, de Fide, ita etiam prohibitum eis quoque est, ne *Hæreticis*, vel quibuslibet aliis etiam Catholicis predicent, texto claro *c. Cum ex injuncto 12. & c. sicut h. t.* ibi: *Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ac vitia sub specie virtutum occulte subintreat &c. mandamus, quatenus cum alios Dominus dederit Apostolos, alios Doctores, alios Prophetas, interdicat Laicis universis cujuscumque Ordinis censtantur, usurpare officium prædicandi.*

32 Resp. II. Graviter insuper, & quidem sub Excommunicatione prohibitum est Clericis, ne publice vel privatim sive *Hæreticis*, sive Catholicis prædicent, nisi ad Prædicationis officium legitime deputentur. Ita clare statuitur *c. Excommunicamus 13. §. Quia vero h. t.* ibi: *Quia vero nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus (juxta quod Apostolus ait) abdeurgantes, authoritatem ejus vindicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat;* Quomodo prædicabunt nisi mittantur: *Omnes, qui prohibiti, vel nonnisi missi præter authoritatem ab Apostolica Sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publice vel privatim Prædicationis officium usurpare præsumpserint, Excommunicationis vinculo innodentur, & nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna plectantur.*

33 Porro qualiter Regulares indigeant licentia, vel saltem benedictione Episcopi ad prædicandum in suis, vel alienis Ecclesiis, ex parte diximus jam supra *Lib. 1. tit. 31. de Officio Judicis Ordinarii*, & magis adhuc dicamus infra *Tit. 33. de Privilegiis.*

§. III.

De Lectione, Retentione, Impressione & Defensione Hæreticorum, & aliorum prohibitorum Librorum.

SUMMARIUM.

34 *Hi libri dupliciter prohibentur, per Bullam Cœnæ videlicet, & Indicem Librorum prohibitoram.*

35 *Per Bullam prohibetur sub Excommunicanione Lectio omnium & solorum librorum hæresin continentium, vel de Religione tractantium.*

36 *Ad incurrendam tamen hanc Excommunicationem requiruntur plures conditiones, & quidem I. ut Author libri sit hæreticus.*

Hinc legere librum Infidelium, vel Catholicorum etiam hæresia continentem contra Bullam Cœnæ non agit. Ibid.

37 *Etsi mala fide illum legat.*

38 *Quid Juris de Libellis Controversiæ; quæ in his partibus Catholici, & Hæretici contra se invicem edunt.*

39 *Lectio libri Hæretici per Bullam Cœnæ est prohibita, sive liber sit impressus, sive manuscriptus.*

40 *Secundum aliquos nomine libri hic non veniunt Epistolæ, Conciones, Orationes, & aliæ breves Scripturæ hæreticorum.*

41 *Contrarium est probabilius, probatur a paritate rationis. Et n. seqq.*

43 *Et per declarationem Cardinalium.*

44 *Solvuntur fundamenta Adversariorum.*

45 *Confirmatur.*

46 *II. Conditio est, ut liber tractet de Religione: vel hæresia contineat.*

Quando dicatur de Religione tractare? Ibid.

47 *Magna Controversia inter Doctores est: An, & quando liber hæretici principaliter de alio objecto tractans, unam tamen, vel alteram hæresim inspersam habens dicatur in sensu Bullæ continere hæresia? Et duobus num. seqq.*

49 *Juxta aliquos sufficit sive vel unica simplicissime, ac brevissime proposita, nulloque modo propugnata, hæresis per accidens inspersa habeatur.*

50 *Contrarium docet Layman, ex fundamento tamen minus solido.*

51 *Idem contrarium & nos, ut satis probabile tenemus, sed alio ex fundamento.*

52 *Quia videlicet circa tales libros universaliter deest ratio, & finis Legis. Et duobus n. seqq.*

55 *III. Conditio est, ut scienter, seu sciens legat, id est, sciat, librum esse Authoris hæretici, & de Religione tractare, ac hæresin continere.*

56 *IV. Conditio est, ut quis legat talem librum sine facultate Apostolica directe, vel indirecte concessa.*

57 *Facultatem legendi libros prohibitos ex speciali Indulto Pontificio habent Germaniæ Episcopi eamque communicare possunt aliis, sed non nisi Sacerdotibus. Et num. præced.*

58 *Idque ordinarie ad solum Quinquennium.*

59 *Minime vero in perpetuum.*

60 *Imo nec ad Quinquennium licentiam legendi libros prohibitos aliis concedere possunt Ordinarii illo tempore, quo facultas ipsis concessa per quinquennium non amplius durat. Et tribus n. seqq.*

64 *Compendiosa relatio, & remissio conditionum requisitarum adhoc, ut librum per Bullam Cœnæ prohibitum legeas, incurrat Excommunicationem.*

65 *Non excusantur ab Excommunicatione, docti, solo animo errores confutandi, & sine perversionis periculo legentes librum Bulla Cœnæ prohibitum. Et n. seq.*

67 *Bene tamen ab illa excusat parvitas materiæ, quæ legitur.*

68 *Quam parvitatem aliqui volunt esse paucas lineolas: alii integram etiam magni libri paginam, sed nimis late. Et num. seq.*

70 *Excommunicatur, qui legit notabilem partem; etsi in* illa

alia hæresis non contineatur; imo qui legit solam Epistolam dedicatoriam, vel Proœmium libri Et n. præced.

71 *Omnium, & solorum librorum Hæreticorum quorum lectio est prohibita per Bullam Cœnæ, est etiam prohibita Retentio, impressio, & Defensio.*

72 *Sive dein suo, sive alterius nomine, in propria, vel aliena domo quis eos retineat.*

73 *Etiam partem retinens pro involutione verbi gratia, peccat.*

74 *Datur tamen in ista Retentione parvitas materiæ, & quæ? Et n. seqq.*

76 *Quid incipiendum cum libris Hæreticis? Remissive.*

77 *Quinam veniant nomine* Imprimentium *libros per Bullam Cœnæ prohibitos?*

78 *Et quinam nomine* Defendentium?

79 *Laymani, & Bocani Assertum, Bullam Cœnæ in his partibus, vel omnino non, vel non tanto cum rigore esse receptam.*

80 *Sequuntur, & prædicare audent plures ingenti cum præiudicio immunitatis Ecclesiasticæ.*

81 *Impugnantur ex professo, & demonstratur, quod Bulla Cœnæ in aliqua quacumque tandem Provincia vel loco licite, & valide non possit non recipi, consequenter male non recepta nihilominus obliget.*

82 *Fundamentum præcipuum est, quod juxta communiorem, veramque sententiam ad obligationem justæ Legis non requiratur acceptatio illius. Et n. seqq.*

84 *Et juxta certam doctrinam (nam contraria damnata est) omnes peccent, qui absque justa causa Legem non acceptent.*

85 *Ostenditur in nulla Provincia dari, aut excogitari posse justam causam vel rationem non acceptandi Bullam Cœnæ.*

86 *Præsertim quoad prohibitionem librorum hæreticorum. Et duobus n. seq.*

89 *Objectio, quod Bulla Cœnæ per contrariam consuetudinem legitime præscriptam fuerit abrogata, vel saltem derogatum eidem.*

90 *Solvitur, & ostenditur, quod contra Bullam Cœnæ nunquam introduci, & legitime præscribi valeat consuetudo aliqua.*

91 *Et quare? ac n. præced.*

92 *Consuetudines contrariæ sunt abusus.*

93 *Obiectio Hæreticorum, quod libros eorum prohibeant, & comburant Catholici.*

94 *Solvitur.*

95 *Et justificatur hæc prohibitio exemplo antiquæ Ecclesiæ, ac Legibus Civilibus. Et n. seq.*

97 *Atque sacra Scriptura.*

98 *Ratio prolixæ discussionis materiæ de prohibitione librorum hæreticorum per Bullam Cœnæ.*

99 *Index librorum prohibitorum unde?*

100 *Per illum prohibentur Libri triplicis Classis. Primæ Classis libri prohibiti qui?*

101 *Secundæ Classis libri quinam?*

102 *Et quinam tertiæ Classis?*

103 *Libri primæ & secundæ Classis ob hæresim, quam continent, prohibiti, prohibentur Excommunicatione non reservata per Indicem.*

104 *Et reservata per Bullam Cœnæ.*

105 *Libri secundæ & tertiæ Classis ob aliam non sanam doctrinam prohibiti, sub peccato gravi quidem, sed nulla sub Excomunicatione prohibentur.*

106 *Tertiæ Classis libri subinde sunt pejores, quam primæ Classis.*

107 *Unde desumendum qualiter Libri tertiæ Classis, tacito videlicet Auctore editi, sint prohibiti.*

108 *Si constat, librum hæreses continentem esse ab Auctore hæretico, censetur per Bullam Cœnæ prohibitus, etsi nomen Auctoris non sit appositum.*

109 *Defacto novus confectus est Index librorum prohibitorum, qui continuo crescit.*

110 *Et easdem cum antiquo Regulas habet.*

111 *Regulæ Indicis librorum prohibitorum.*

112 *De Instructione ad expurgandos libros prohibitos præscripta, Remissive.*

113 *Asserunt aliqui, Indicem librorum prohibitorum absolute non esse receptum: aliqui vero non esse receptum quoad libros secundæ Classis.*

114 *Assertum de absoluta non recepto Indice in facto, non subsistit, nec in Jure.*

115 *Idem est de Asserto absolute dicentes, non esse receptum Indicem quoad libros secundæ Classis. Et duobus n. seqq.*

117 *Plures Pontifices Indicem de novo confirmarunt, & consuetudines contrarias revocarunt: idemque faciunt Successores.*

118 *Ut proin difficile sit probare de Jure, non receptionem, vel consuetudinem contrariam.*

119 *De Indice quoad aliquos libros Secundæ classis non recepto. Assertum non subsistit.*

120 *Speciale Notabile circa libros primæ classis.*

121 *Etiam Regulares tenentur ad observantiam Indicis.*

122 *Quia privilegia eorum sunt revocata.*

123 *Nec valet violenta quadam interpretatio a nonnullis allata.*

124 *Præsertim ob constitutionem Alexandri VII. omnium privilegiorum &c. derogatoriam.*

125 *Lectores, & Professores Controversiæ vi officii tacite sibi concessam non habent licentiam legendi libros hæreticos. Et n. seq.*

127 *Qui librum hæreticum, aut alium prohibitum habet, debet eum tradere Inquisitoribus, ubi Officium viget. Et n. seq.*

129 *In aliis locis, sufficit, si comburatur, vel traditur aliquibus habentibus facultatem legendi, præsertim Monasteriis; & quare?*

130 *Declaratur Indultum, seu facultas Pontificia legendi, & tenendi libros prohibitos concedi solita Regularibus, & demonstratur, quod non obstantibus clausulis in ea contentis dicti Regulares asservare, & bene custoditos habere possint libros prohibitos in suis Bibliothecis, usque ad n. 135.*

135 *Quid juris de Impressione librorum prohibitorum per Bullam Cœnæ?*

136 *Et quid de impressione librorum in genere vi Concilii Tridentini?*

137 *Et vi Indicis librorum prohibitorum? referuntur Ordinationes utriusque per extensum.*

138 *Causa prolixioris discussionis hujus materiæ.*

NOtandum prius duplicem præcipue circa hos libros 34
extare prohibitionem: unam videlicet in Bulla Cœnæ; alteram vero in Indice librorum prohibitorum, auctoritate Concilii primitus, & Pii IV. credo; postea per Sucessores Pontifices continuato, confirmato & aucto.

Quæritur itaque I. Quorum librorum Lectio? Reten- 35
tio, Impressio, & Defensio prohibita sit per Bullam Cœnæ? & quomodo? Resp. I. Per Bullam Cœnæ gravissime & quidem sub Excommunicatione Papæ reservata prohibetur Lectio omnium & solorum librorum hæreticorum illorum, qui ab Auctore hæretico compositi hæresim continent, vel de Religione tractant. Unanimis, & certa, ob clarum dictæ Bullæ Cœnæ textum §. I. ita sonantem: *Excommunicamus, & anathematizamus &c. Omnes, & singulos Hæreticos, quocumque nomine censeantur &c. ac eorundem libros hæresin continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore &c.* Pro majori intelligentia hujus Legis pone sequentem Conclusionem, quæ.

Resp. II. Ad hoc, ut libri alicujus Hæretici censeatur 36
prohibita lectio vigore Bullæ Cœnæ, & pœnis ejusdem subjacere, requiruntur sequentes conditiones: I. Ut liber sit alicujus veri Hæretici, seu ut Auctor, qui librum composuit, sit Hæreticus: hinc Excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrit, qui legit librum Pagani, Judæi, Turcæ vel alterius Infidelis non baptizati, etsi de Religione tractet, & hæresim contineat. Nec ille, qui legit librum Auctoris Catholici, etsi unam, vel plures hæreses ex imprudentia inspersas habeat: vel in quo de verbo ad verbum etiam per integra folia referuntur textus, & doctrinæ alicujus hæretici, vel hæreses Scri-

peoris

ptoris hæretici. Navarrus *Manual. c. 27. n. 56.* Palao de Infidelitate *Tract. 4. Disp. 2. pun. 10. §. 1.* Sanchez *l. 2. Moral. c. 10. n. 23.* Layman *lib. 2. tract. 1. c. 15 n. 1.* Ratio est; quia dicta Bulla, uti patet ex textu, excommunicat illos solos, qui legunt librum *Hæretici*, consequenter si Auctor libri verus *Hæreticus* non est, Lectio illius sub dicta prohibitione, utpote odiosa, non comprehenditur; eo quod Lex pœnalis, & omnis alia odiosa stricte sit interpretanda, prout amplius diximus *lib. 1. tit. 2. de Constit. §. 17. an. 427. arg. c. In pœnis, & c. Odia de Reg. Jur. in 6.*

37 Nec refert; quod quis Auctoris Catholici, aut alterius non hæretici librum Hæreses, aut doctrinas hæreticas continentem legat mala intentione, verbi gratia sola culpabili curiositate, vel animo discendi Hæresin, impugnandi Catholicos &c. uti bene advertunt DD. citati. Ratio est, quia Ecclesia non judicat de internis & occultis, & propter interna *nullum* punit delictum, *arg. c. Erubescant. dist. 21.* juncta Glossa *V. Secretorum.*

38 Infertur. Quid sentiendum de libris, ac libellis, quos in his partibus Catholici contra *Hæreticos*, & hi contra illos de controversia Fidei passim edunt; videlicet, quod etsi contra Bullam Cœnæ agat, Pœnasque illius incurrat qui legit aliquem hujusmodi libellum ab *Hæretico* editum (cum vere sit liber *Hæretici* de Religione tractans, quin & hæresim continens) tamen ab eadem transgressione dictæ Bullæ, ac pœna illius immunis sit, qui legit hujusmodi librum, vel libellum a Catholico editum, etsi in eis hæresis, & doctrinæ *hæreticorum* ad longum de verbo ad verbum pro refutatione referantur.

39 Cæterum si Auctor libri est *hæreticus*, & liber hæresim continet, vel de Religione tractat, Lectio illius vi Bullæ Cœnæ prohibita est, sive liber sit Typo impressus, sive manuscriptus. Castro Palao *loc. cit.* Suarez *Disp. 20. sect. 10. n. 2.* Layman *loc. c.* Sanchez *loc. c. nu. 24.* cum Communi; quia manuscriptus vere etiam est, & dicitur liber *hæretici*; consequenter æque ac impressus, censetur prohibitus, præsertim cum eadem de illo, ac isto militet ratio, ubi autem eadem est ratio, eadem est Legis dispositio. *arg. l. Ideo. ff. de legib. & l. Non possunt ff. eod.* cum Concordantiis, Et alias facile eludi posset saluberrima hæc prohibitio.

40 Controversia autem inter DD. est, num etiam vi præfatæ Bullæ Cœnæ prohibita sit Lectio Epistolæ, Concionis, Orationis, vel alterius similis brevioris scripti, aut impressi in paucis foliis duntaxat consistentis libelli, aut Opelli, de Religione tamen agentis, aut hæresim continentis, eamque impugnantis, & ab *hæretico* editi? Layman siquidem *lib. 2. tr. 1. c. 15. nu. 3* Sanchez *lib. 2. Moral. c. 10. n. 29.* Bonacina *Disp. 2. de Censur. q. 5. pun. 4.* Durandus *lib. 2. in cau. 1. q. 44. nu. 6.* Herincx *Disp. 6. de Fide q. 8. n. 86.* negativam saltem probabilem esse putant, ducti ratione; Tum quia hujusmodi Epistolæ, Conciones paucorum foliorum in Tractatum non redactæ, proprie non veniunt libri nomine secundum communem loquendi usum accepti; consequenter, cum verba Legis pœnalis stricta sint interpretanda, *c. Odia de Reg. Jur. in 6.* in Bulla Cœnæ Lectionem librorum hæreticorum prohibente, comprehendi non videntur: Tum quia veri libri diutius conservari, latius diffundi, majorisque auctoritatis esse, & consequenter majus periculum generare solent, quam similes Epistolæ, Conciones &c. formam Tractatus non referentes.

41 Econtra vero Farinacius *de hæresi q. 80. num. 30. & 31.* Suarez *Disp. 20. sect. 2. n. 10.* & alii affirmativam tuentur; quam etiam ut probabiliorem, & in praxi tenendam censet Palao *de Infidelitate tr. 4. Disp. 2. pun. 10. §. 1. n. 4. & 5.* Layman quoque eam verisimilem dicit. Cujus sententiæ plures afferunt rationes. *Primo*; quia ratio Legis periculum videlicet perversionis, ob quod Bulla Cœnæ prohibita est Lectio librorum hæreticorum, idem reperitur in hujusmodi, etsi paucorum foliorum Concionibus, Epistolis, aliisve parvis Scripturis, quod in majori aliquo unam, vel alteram solummodo hæresim continente libro; præsertim, si, uti fit, in hujusmodi Concionibus hæresim ex professo propugnant, & refutare omnibus viribus satagunt. Ubi autem eadem est ratio, eadem est Legis dispositio, *l. Illud ff. ad Legem Aquil. & c. Inter corporal. de Translat.*

Secunda ratio est; quia dum Bulla prohibetur liber Auctoris hæretici, prohibetur quoque quævis pars etiam modica illius v. g. Prœmium, Præfatio, Epistola Dedicatoria illius, prout omnes etiam Adversarii fatentur; ergo etiam Conciones, & aliæ separatæ parvæ Scripturæ Hæretici Auctoris; cum licet actu non sit pars magni libri, tamen esse valeant, & interea idem, quin & subinde longe majus perversionis periculum, quam plures conjunctæ partes majoris libri, vel totus liber habeant. 42

Tertia ratio desumitur ex Declaratione Congregationis, quæ interrogata circa Decretum *Conc. Trid. Sess. 4. de Editione librorum*, emanatum? quænam comprehendantur ibidem Nomine libri? Respondit: comprehendi sub illo etiam *Conciones*, *Lectiones*, *Disputationes*, & similia. Ergo etiam in casu nostro, Bulla Cœnæ prohibendo Lectionem librorum Auctoris hæretici, censenda est prohibere quoque Conciones, & alias paucorum foliorum; præsertim cum in his eadem ratio, & idem, vel majus periculum perversionis inveniatur juxta dicta, & dicenda infra. 43

Nec in contrarium efficaciter quid probare videntur fundamenta Adversariorum *n. 40.* posita. Nam *posterius* quasi vero non militaret eadem ratio jam patet per dicta *n. 41.* Ad *prius* vero, quod Conciones, Epistolæ, &c. non veniant Nomine libri, respondetur, Auctores Bullæ Cœnæ prohibendo libros *Hæreticorum*, revera intendisse, & voluisse prohibere omnia illorum Opera, sive magna, sive parva, sive impressa, sive scripta, ex quorum Lectione imminere potest legenti periculum perversionis, sive dein in stricto ac communi sensu liber dici valeat, sive non. Consequenter, cum juxta dicta *n. 41.* etiam in Lectione similium Concionum, ac modicarum Scripturarum idem, imo subinde majus perversionis periculum subsit, propter verbum Legis, contra intentionem illius judicare non debemus. *Nam non debet quis verba Legis considerare, sed voluntatem & intentionem; quia non debet intentio verbis servire, sed verba intentioni*, ut dicitur *can. humanæ aures can. 22. q. 5. & l. Scire 16. ff. de Leg.* ibi: *Scire leges, non hoc est verba earum tenere, sed vim, & potestatem*: ac *c. Certum est de Reg. Jur. in 6.* ibi: *Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem*; quæ etiam in pœnalibus, & odiosis procedunt, prout amplius diximus *lib. 1. tit. 2. de Const. §. 17. a n. 429.* 44

Confirmatur: Si ex hac ratione, quod Conciones &c. non veniant nomine libri proprie accepti, non comprehenderentur sub prohibitione Bullæ Cœnæ, sequeretur etiam, Opuscula, seu Libellos modicos in Octava verbi gratia, vel Decima forma non esse comprehensos; quia etiam non sunt libri, sed libelli duntaxat, consequenter in materia odiosa nomine libri non venientes; atqui sequela est absurda, & contra ipsos Adversarios: ergo. 45

Ob has igitur, & similes rationes sententiam *Affirmativam* nos quoque probabiliorem reputamus, eamque in praxi omnino suademus; quamvis sententiam *Negativam* dicentem, memoratas Conciones, & alias similes paucorum foliorum breves scripturas Auctoris hæretici non esse per Bullam Cœnæ prohibitas, ut penitus improbabilem pronunciare nolimus.

II. Conditio requisita ad hoc, ut liber *hæretici* per Bullam Cœnæ prohibitus censeatur, est, ut vel de Religione tractet, vel saltem hæresim contineat, ita, ut alterutrum horum sufficiat; quia, uti ex textu patet, Bulla disjunctiva loquitur, per dictionem *vel*, qua alterutrius subsistentia verificatur, *arg. l. cum ff. quando dies legati, l. si illud ff. de Legat. 2.* cum Concordantiis. Ut autem ad propositum dicatur de *Religione* tractare, debet ex professo, seu instituto tractare de illa v. g. de Theologia Scholastica, Morali, vel Mystica, hoc est, de Mysteriis Fidei, cultu Dei, & Sanctorum, de Scriptura sacra, de Peccatis, de conscientia, de Moribus in ordine ad finem naturalem recte instituendis &c. ita, ut non sufficiat obiter tantum de hujusmodi objecto agere, uti bene advertit Sanchez *lib. 2. c. 10. num. 34.* ubi tamen etiam merito addit, non esse necesse, ut principale argumentum vel objectum libri sit de *Religione*, sed sufficere, si incidenter, & per accidens, ita tamen 46

nota-

notabiliter de *Religione* tractet, ut arbitrio prudentis censeatur ex professo, vel instituto, & non obiter de illo agere. Porro si de *Religione* agat Lectio illius prohibita est, etsi nullam penitus *Hæresin* contineat. Et hæc extra Controversiam esse, merito ait Layman *loc. cit.*

47 Magna autem Controversia est de altera divisiva Conditione, *vel hæresin continet*, quidnam videlicet requiratur, & sufficiat ad hoc, ut liber dicatur continere *hæresim* in *sensu Bullæ Cœnæ*: præsertim an *hæresin* sufficienter continere, indeque sub Excommunicatione reservata prohibiti esse censeantur *hæreticorum* Auctorum libri illi, ex professo, vel instituto principaliter nec de *Religione*, nec de *hæresi*, sed alia materia & objecto, verbi gratia Philosophia, Medicina, Historiis, rebus politicis, &c. tractant, unam tamen vel plures *Hæreses* per accidens, aut incidenter hinc inde dispersas habent. Circa quam Controversiam, ut certa ab incertis separemus.

48 Notandum prius, certum esse, ad hoc, ut liber in sensu Bullæ *hæresin* continere, indeque prohibitus censeatur neutiquam requiri, ut liber principaliter agat de *hæresi*, sed sufficere, si unam vel alteram *Hæresia* per accidens contineat, eamque ex instituto, aut professo, seu notabiliter deducat, proponat, defendat, multumque probare, legentive persuadere conetur, etsi juxta tenorem Frontispicii principaliter, sed alio objecto, vel materia, Medicina v. g. tractet. Ratio est; qui Bulla non requirit, ut liber de Hæresi principaliter agat, sed tantum ut vel de *Religione* tractet, vel *Hæresin* contineat, quarum hæc posterior pars utique saltem tunc verificatur, si præfato modo liber *Hæresin* continet; quia tunc perversionis periculum jam adest, ob quod principaliter prohibita esse videtur Lectio libri *hæresia* continentis, vel de *Religione* tractantis.

49 Sola itaque difficultas remanet de hæreticorum libris illis, qui neque de religione, nec de *hæresi*, sed alia profana materia, vel objecto, Medicina verbi gratia, Philosophia, Statu politico &c. tractantes, unam quidem, vel etiam plures *hæreses* hinc inde dispersas continet, nullam tamen earum ex instituto, aut notabiliter propugnat, vel defendunt, aut probare, vel persuadere conantur, sed simpliciter tantum referunt, vel ad summum obiter duntaxat, & brevissime, ac sine ulla aliqua apparente ratione, aut argumento propugnant. Sanchez siquidem *lib. 2. Moral. cap. 10. nu. 34.* Sanchez *p. 3. tr. 5.* Palao *de Infidelitate, Tr. 4. Disput. 2. punct. 10.* Bonacina *Disp. 2. q. 5. punct. 4. num. 19.* Farinacius *de Hæresi quæst. 180. nu. 22.* & alii docent, etiam talem librum in Bulla Cœnæ sub Excommunicatione prohibitam censeri, quorum sententiam verba Bullæ conformiorem etiam judicat Laymanus *lib. 4. Tract. 1. cap. 15. n. 3.* eo quod Bulla plus non requirat, quam ut liber, vel de *Religione* tractet, vel *Hæresia* contineat; in tali autem libro *hæresis* revera continetur, consequenter conditio Bullæ adimpleta habetur; cum in alternativis, seu disjunctivis alterutrum verificari sufficiat, per Jura *num. 46.* citata.

50 Econtra idem Layman *loc. cit. num. 4.* docet, hujusmodi hæreticorum Auctorum libros *hæresin* simpliciter tantum referentes, aut obiter propugnantes, in partibus nostris Germaniæ non obstante Bulla Cœnæ licite legi posse, quia (ait ipse) illa Constitutio Bullæ secundum talem rigorem recepta non est. Idem docent nunc plerique post Layman scribentes, ut Pirhing *h. t. num. 20.* & alii nullo alio ducti fundamento; quam quod Layman dicat, Bullam Cœnæ secundum talem rigorem in Germania non esse receptam; prout etiam ipsum solum, ejusque opinionem de Bulla secundum talem rigorem non receptam, pro fundamento suæ sententiæ citant, ut proin solum præfatum Laymani dictum pluribus Recentioribus ansam præbuerit, docendi, & tenendi, Bullam Cœnæ in his partibus secundum omnem rigorem non esse receptam, indeque tuto legi posse hæreticorum Auctorum libros, *hæresia* unam, vel plures simpliciter referendo, aut obiter duntaxat propugnando continentes.

51 Nos autem (salva auctoritate & judicio Ecclesiæ) omnino probabile censemus, præfatos Hæreticorum libros, qui juxta tenorem Frontispicii, nec de *Religione*, nec de *hæresi*; sed alia profana materia, aut objecto, verbi gratia Philosophia, Medicina, Mathesi, Historiis profanis, Stato politico &c. principaliter tractant, unam, aut plures *hæreses* continent quidem, nulla tamen earum ex professo & instituto, aut notabiliter propugnant, sed simpliciter referunt, aut obiter duntaxat brevissime, simulque aperte futiliter propugnant, ab omnibus, non tantum Germanis, sed etiam aliis absque ulla læsione Bullæ Cœnæ tuta conscientia legi posse, nisi alia prohibitio obstet. Ad hanc autem Opinionem neutiquam movemur Laymani, & illum sequentium fundamento, utpote periculoso, & minus subsistente juxta dicenda infra *n. 79.* sed alio, illo videlicet, quod hujusmodi libri per Bullam Cœnæ non videantur prohibiti, prout per sequentia probamus.

52 Ubi universaliter deest, vel non reperitur ratio & finis legis, ibi etiam deest, vel non reperitur, nec datur lex, aut obligatio, etsi verba legis eam insinuare videantur; sed in *hæreticorum* libris, qui principaliter de re profana, Medicina v. g. Philosophia, Historia; Statu politico &c. tractantes, unam vel plures *hæreses* simpliciter duntaxat referunt, vel eam nonnisi obiter, brevissime, & aperte subtiliter defendunt, universaliter deest ac non reperitur ratio, & finis legis; ergo respectu illorum non datur lex, nec obligatio ipsius.

53 *Major* videtur certa, quia juxta illud vulgatum Doctorum: *Ratio legis est anima legis*, ita ut Abbas *in c. Ad audientiam, de Decimis n. 2.* dicat *habent se verba & intentio, seu ratio, sicut corpus, & anima; nam sicut anima dominatur corpori, ita ratio legis dominatur verbis*; ergo, ubi universaliter deest, & non reperitur ratio, finis, seu intentio tamquam anima legis, etiam ipsa lex abest, etsi verba legis ejus præsentiam insinuare videantur. Nam pro commoditate Lectoris, & materiæ dignitate hic iterum reperitur, quod supra jam dictum ex *can. Humanæ aures c. 22. q. 5. Non debet aliquis verba considerare* (intellige nude & simpliciter) *sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis servire, sed verba intentioni.* Et hinc *l. Scire 16. ff de Legib. Scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim, & potestatem.* Ext. *Certum §. 88. de Reg. Jur. in 6. Certum est quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.*

54 Probatur itaque *Minor*: ratio, finis, & intentio, quare sollicita Mater Ecclesia per Bullam Cœnæ sub Excommunicatione gravissime prohibuerit, & etiamnum prohibeat Lectionem *hæreticorum* librorum de *Religione* tractantium, aut *hæresia* continentium fuit, & est: evitare periculum perversionis, & *hæresum* propagationem seu ne Legentes hujusmodi librum, ex Lectione illius se conjiciant in periculum perversionis, & *hæresum* ulterius serpant, prout habet communis Doctorum, & amplius dictum est supra. Atqui in allegatis *num. 51.* libris, & Lectione illorum universaliter abest, seu nullum reperitur perversionis periculum: universaliter enim loquendo, sicut nemo prudenter præsumitur, pati aut subire periculum perversionis ex hoc solo, quod simpliciter & nude sciat, aut audiat, *Hæreticos* hanc, aut illam *hæresia* tenere, v. g. *non dari Purgatorium, Matrimonium non esse Sacramentum &c.* ita etiam universaliter loquendo, nemo prudenter præsumi potest pati tale periculum ex hoc solo, quod id nude, & simpliciter, vel obiter relatum in libro legat.

55 III. Conditio requisita ad hoc, ut quis legendo librum Auctoris *hæretici* de *Religione* tractantem, aut *Hæresin* continentem incurrat Excommunicationem Bullæ Cœnæ est, ut *scienter* legat: id est, ut sciat librum esse Auctoris *hæretici*, & tractare de *Religione*, vel *hæresin* continere. Omnes: Ratio est; quia Bulla expresse requirit: ibi: *Scienter legentes.* Hinc, qui vel non scit Auctorem libri esse *hæreticum*, vel si id sciat quidem, ex tenore tamen, vel aliunde deceptus ignorat, illum de Religione tractare, vel *hæresin* continere, Excommunicationem vi Bullæ Cœnæ non incurrit: etiamsi ignorantia esset crassa, aut supina Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 10. n. 38.* Layman *lib. 2. tr. 1. cap. 14. num. 4.* Universaliter enim, quando in Lege ad incurrendam Censuram requiritur *scientia*, excusat ignorantia etiam crassa, ut post Covarruviam *in c. Alma Mater part. 1. §. 10. n. 17* Sylvester *V. Ignorantia q. 8. dict. 4.* & alios, bene docet & probat Sanchez *lib. 9. disp. 32.*

IV. Conditio est, ut legatur *sine auctoritate, seu licentia Sedis Apostolicæ*, ut expresse requirit Bulla Cœnæ.

Hinc

Hincqui vel a Summo Pontifice, vel alio habente facultatem Pontificiam concedendi Lectionem librorum *hæreticorum*, specialem habet licentiam, legendi dictos libros, a Censura utique immunis erit. Et talem facultatem a Summis Pontificibus specialiter sibi concessam ordinarie habent Episcopi Germaniæ; vi cujus non tantum ipsimet legere, sed etiam aliis concedere possunt licentiam legendi libros hæreticos, & alios quomodolibet prohibitos paucis exceptis; uti patet ex Copia hujusmodi facultatum a Sede Apostolica concessarum moderno nostro Reverendissimo ac Celsissimo S. R. I. Principi, & Episcopo Frisingensi, quam per extensum adduximus *in Tom. 4. in Appendice n. 22.*

57 Circa quæ tamen privilegia, seu potius facultates (privilegia enim ea natura sua perpetuo durant, hæ vero facultates ordinarie ad quinquennium duntaxat per dicenda *n. seq.*) aspiciendus, & exacte observandus est tenor ipsarum, ne excedatur. Et hinc licet Pontifices concedendo Ordinariis præsertim Germaniæ hujusmodi facultates, etiam addere soleant potestatem communicandi etiam aliis has facultates, tamen quia hæc potestas communicandi plerumque non universaliter, sed quoad Sacerdotes duntaxat datur, ut passim videre est ex Copiis facultatum, & in specie ex Copia illarum, quæ nostro Reverendiss. & Celsissimo Ordinario Frisingensi sunt concessæ, & *Tom. 4. in Appendice numer.* 22. allegatæ: ibi: *num.* 20. *Communicandi has facultates in totum, vel in partem, prout opus esse secundum conscientiam judicarit*, N. B. *Sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus*, non potest noster Reverendissimus, & Celsissimus Ordinarius facultatem tenendi & legendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos communicare alicui quantumvis docto Laico, nec cuivis simplici Sacerdoti, sed *solis Sacerdotibus idoneis in Cura animarum laborantibus*, & quidem his non aliter, quam ad finem *& effectum eos impugnandi, præter opera Caroli Molinei, & Nicolai Machiavelli, & libros de Astrologia judiciaria principaliter aut incidenter de ea tractantes*, quia ita & non aliter sonat tenor facultatis Apostolicæ *n.* 2. *&* 20. Quod idem observare debent alii Reverendissimi Ordinarii, nonnisi similis tenoris facultatem habentes, qui tenor proin bene inspiciendus, considerandus, & observandus est.

58 Porro memoratæ a Sede Apostolica Reverendissimis Ordinariis concedi solitæ facultates, ordinarie ad solum quinquennium, vel quadriennium datur, quo elapso iterum necessario de novo peti, & renovari debent: adeo, ut, si Ordinarius post elapsum hujusmodi tempus tali facultate alias de Jure sibi non competente uteretur, verbi gr. dispensaret super *dirimente* impedimento Criminis, non tantum graviter peccaret, sed nulliter etiam ageret, per ea, quæ de Dispensatione Legum diximus *Lib.* 1. *Tit.* 2. *§.* 18. Quapropter illi, quibus ex Officio incumbit bene attendere debent, quandonam tempus præfixum elabatur; quatenus renovatio facultatum in tempore fieri, & nullitates evitari valeant.

59 Dubium hic moveri potest, an Reverendissimus Episcopus, qui vigore hujusmodi facultatum Apostolicarum ad quinquennium libros *hæreticos*, aliosque prohibitos, tenere, & legere; atque hanc legendi facultatem etiam aliis idoneis Sacerdotibus communicare potest, possit eam communicare in perpetuum, vel saltem ad quinquennium, etiam tunc, quando eam communicat tempore, quo ob lapsum illius, per unum vel alterum duntaxat annum amplius durant facultates eidem concessæ, postea de novo renovandæ? Et quidem circa *primam* partem dubii videtur certum, quod, cum ipse Ordinarius non in perpetuum, sed ad quinquennium duntaxat concessam habeat facultatem tenendi ac legendi libros *hæreticos* &c. Eam in perpetuum, vel ultra quinquennium aliis concedere minime valeat: *Quia nemo potest dare, quod non habet*: per vulgatis.

60 Circa *alteram* vero dubii partem non modica videtur difficultas: pro *Negativa* enim militare videtur sequens argumentum: tempore & casu, quo facultas legendi libros *hæreticos* Ordinario specialiter concessa, defacto non amplius, quam per unum duntaxat, vel alterum annum durat, ipsemet non amplius habet potestatem per quinquennium legendi & tenendi libros *hæreticos*; ergo eam nec aliis ulterius concedere potest; juxta illud vulgatum: *Nemo potest dare, quod non habet.*

61 Confirmatur: Reverendissimus Ordinarius aliquis vigore præfatarum facultatum non habet majorem potestatem communicandi aliis verbi gratia suo Vicario Generali, aut aliis idoneis Sacerdotibus facultatem legendi libros prohibitos, quam facultatem dispensandi super certis impedimentis Matrimonii: atqui hanc non potest ultra tempus sibi concessum communicare, seu non potest ultimo verbi gratia, vel penultimo quinquennii sibi concessi anno dictam facultatem dispensandi super impedimentis Matrimonii, ad novum integrum quinquennium communicare suo Vicario Generali, ita ut hic etiam elapso in facultatibus præfixo quinquennio, per tres adhuc, vel quatuor annos sine renovatione facultatum expiratarum valide & licite dispensare valeat: Tum quia contrarium habet consuetudo (quæ est optima legum interpres, *L. 37. ff. de Legib.*) vi cujus constat, quod elapso præfato quinquennio nullus ab Episcopo communicatam facultatem dispensandi habens v. g. Vicarius Generalis ea uti audeat: Tum quia alias Reverend. Ordinarii intentionem summi Pontificis in quinquennium positam, facile eludere, & facere possent, ut facultates ad quinquennium sibi concessæ, ad decennium sine ulla renovatione durarent; dummodo videlicet ultimo quinquennii mense aut die, eas alicui alteri, v. g. Vicario Generali, vel consiliario alicui Ecclesiastico communicarent; tali enim in casu die communicationis adhuc ad integrum quinquennium novum valerent, & sic utique in effectu ad decennium durarent, quod menti Pontificis adversari videtur; ergo.

62 Dices Reverendissimus Ordinarius pro tanto tempore communicare valet facultates præfatas, quanto eas ipse a Papa concessas habet, uti patet ex tenore concessionis, atqui ille ad quinquennium illas habet, ergo ad idem easdem communicare valet. Resp. Distinguendo *Majorem*. Si illas statim a die receptionis alteri communicat, concedo *Majorem*; Si post tres, vel quatuor annos jam elapsos, primum communicat, nego *Majorem*; quia cum pro tunc ipsemet ad unum duntaxat, vel alterum annum eas habeat, eisdem ad tempus ulterius amplius communicare nequit.

63 Verum circa hanc difficultatem *a n.* 60. hucusque ventilatam, positive aliquid resolvere non audemus, sed potius oraculum S. Congregationis exoptamus, illud tamen ad vitandam nullitatis pericula humiliter suademus, ut dum Reverendissimi Ordinarii facultatem legendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos, aut dispensandi verbi gratia aliis concedunt, nulli ad plures annos, aut longius tempus, quam ipsi eandem tempore communicationis adhuc habent, communicent, consequenter in Communicationem scripto tenus, vel oretenus facienda, memoratum tempus specificent, ne alias Communicatarii talem facultatem vel in perpetuum, vel saltem ad quinquennium sibi concessam, bona fide existiment, eaque cum memorato nullitatis periculo utantur, prout a parte rei factum esse, novimus.

64 Cæterum, uti in compendio habeatur notitia de Lectione librorum *hæreticorum* per Bullam Cœnæ prohibita, breviter capitulando dicimus; ad hoc, ut liber aliquis censeatur per Bullam Cœnæ sub Excommunicatione prohibitus, requiruntur sequentes conditiones.

I. Ut ipse Auctor libri sit *hæreticus*, juxta dicta *num.* 36.

II. Ut de *Religione* tractet, vel *Hæresin contineat*, conformiter dictis *num.* 47.

III. Ut quis scienter, id est, sciens librum ab *hæretico* compositum, de *Religione* tractare, aut *hæresin* continere illum legat, secundum dicta, *num.* 55.

IV. Ut sine Sedis Apostolicæ facultate directe, vel indirecte sibi concessa eum legat per dicta *n.* 56.

65 Resp. III. Ab Excommunicatione per Bullam Cœnæ in legentes librum prohibitum lata, non excusantur docti, qui concurrentibus hactenus quatuor conditionibus hujusmodi librum *hæreticum* legunt, etiam solo animo errores *hæreticos* impugnandi, & confutandi. Farinacius *de hæresi q.* 180. *nu.* 39. *&* 42. Suarez *Disp.* 20. *sect.* 1. *n.* 21. Palao *de Infidelitate T. 4. de Fide Disp.* 2. *punct.* 10. *n.* 8. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 10. *n.* 53. cum Communi aliorum, contra Felinum *in c. Si quis Episcopus h. t.* Mascard. *de Prob. concl.* 862. *n.* 14. Ratio est, quia Bulla generaliter & indistincte loquitur ergo in-

go indistincte erit intelligenda, *arg. c. Quia circa de Privileg.* præsertim cum addatur clausula, quæ probibetur librorum præfatorum Lectio; *Ex quovis causa, ingenio vel colore.*

66 Nec juvat, si dicas, apud hunc, vel illum non adesse, sed cessare ratio, seu causa Legis prohibentis, videlicet, perversionis periculum. Nam contra est, quod causa, seu ratione legis respectu unius, aut plurium in particulari dumtaxat cessante, obligatio legis etiam respectu talium non cesset, si respectu totius Communitatis adhuc durat, ut habet communissima & certa tam Theologorum, quam Canonistarum *ad Tit. de Constit.* cum alias facile eliderentur leges, & magna atque scandalosa conclusio foret in populo, quilibet pro libitu dicente apud me non militat ratio, seu finis Legis.

67 Resp. IV. Excusat tamen ab Excommunicatione Bullę Cœnæ parvitas materiæ, quæ in libro *hæretico* legitur. Sanchez *loc. cit. n. 51.* Layman *lib. 2. tract. 1. c. 15. n. 5.* Palao *loc. c. n. 6.* Bonacina *de Censur. q. 5. punct. 4. n. 13.* cum communi aliorum, contra Toletum & paucos alios volentes, Excommunicationem incurrere illum, qui modicissimam materiam, v. g. unam, vel alteram lineam legit; præsertim, si intentionem habuit plura legendi. Ratio Conclusionis nostræ est; quia cum universaliter loquendo, in aliis legibus Ecclesiasticis præsertim gravissimam Excommunicationis Censuram infligentibus excuset parvitas materiæ, juxta unanimem DD. non apparet, quare in hac Lege non excuset.

68 Parvitatem autem materiæ communiter dicunt, esse paucas, v. g. quinque; sex, vel etiam decem lineolas Sanchez vero *loc. cit.* post Ubaldam, & Sa extendit illam usque ad unam integram paginam libri etiam in Folio impressi, eo quod regulariter loquendo non videatur subesse aliquod perversionis periculum in Lectione unius paginæ. Verum Layman *l. c. n. 5.* Suarez, Bonacina, & alii hanc extensionem nimiam esse, merito dicunt, eo quod versemur in materia periculosa, in qua non sunt laxandæ habenæ; cum in pagina magni libri in Folio impressi hæresis inspersa facile ita deduci ac propugnari possit, ut periculum perversionis subsit consequenter ratio legis, indeque obligatio adsit, *arg. can. Consuetudin. dist. 1.*

69 Accedit, ipsum Sanchezium & alios fateri, excommunicari legentem, si tantum Epistolam dedicatoriam vel Præfationem legat; uti videre est apud Sanchez *l. c. n. 3.* Ergo multo magis, si ipsam libri substantiam in quantitate Præfationi æqualı legat, *arg. a Minore ad majus* desumpto. Illud communiter concedunt, eum, uni plus, quam hujusmodi paginam legit, Excommunicationem certo incurrere.

70 Nec excusatur, si in illis paginis, quam legit, de *Religione* nullatenus tractetur, nec *hæresis* contineatur, at cum Communi bene advertunt Sanchez *lib. 2. Moral. c. 10. num. 33.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. nu. 5.* Suarez, Ugolinus, &c. Ratio est; quia Bulla Cœnæ, quę omnem aditum legendi libro *hæreticos* præcludere intendit, ad incurrendam dictam Censuram non requirit, ut quis legat ipsam *Hæresin*, vel materiam de Religione tractantem, sed tantum ut legat librum in qua *Hæresis* continetur, vel de *Religione* tractatur. Quapropter citati DD. insuper volunt, Excommunicationi subjacere etiam illum, qui Prooemium, Epistolam Dedicatoriam ad Lectorem, vel Indicem talis libri legat, juxta jam dicta.

Jam circa Retentionem, Impressionem, & Defensionem librorum *hæreticorum*.

71 Resp. V. Omnes, & soli libri Auctoris *hæretici*, quorum lectio per Bullam Cęnæ est prohibita, prohibentur etiam retineri, imprimi, & defendi, adeo, ut sicut Excommunicationem Papæ reservatam ipso facto incurrit, qui talem librum scienter, & absque speciali Sedis Apostolicæ licentia legit, ita etiam eamdem incurrat qui retinet; vel imprimit. Omnes ob claram Bullæ dispositionem §. 1. eo modo tam de retinentibus, & imprimentibus, quam de legentibus loquens illis verbis. *Legentes, & retinentes, aut imprimentes, aut quomodolibet defendentes ex quavis causa.*

72 Dicitur autem *retinere*, sive suo, sive alterius nomine, sive in propria, sive in aliena domo librum retineat ex quacumque dein causa aut fine id faciat, curiositatis v. gratia, aut ad Bibliothecæ ornamentum, confutandum *Hæreticos*, distrahendum, commutandum illus &c. Sanchez *lib. 2. Moral. Disp. 10. num. 52. & 53.* Castro Palao *Tr. 4. de Fide Disp. 2. punct. 10. §. 2. numer. 7. & seq.* eoque teste Omnes. Layman *lib. 2. tr. 3. cap. 15. num. 7.* Ratio est; quia Pontifex absolute prohibet omnem retentionem hujusmodi librorum, sub quacumque tandem causa fiat; cum velit eos penitus esterminari. Hinc inferunt præfati DD. excommunicatos etiam esse Bibliopales, & Bibliopegas; qui hujusmodi librum ad distrahendum, vel compingendum retinet.

73 Sufficit quoque ad incurrendam Excommunicationem, si quis partem libri retineat. Sanchez *l. c. n. 54.* quia vere dicitur *retinere* librum, sicut dicitur *legere* librum qui partem illius legit, juxta dicta. Hinc idem Sanchez *loc. c. num. 53.* excommunicatos censet Aromatarios, Mercatores, & quosvis alios, qui hujusmodi libros, aut partes eorum retinent ad involvendas merces, aut similia.

74 Verum sicut in legendo, ita etiam in retinendo datur parvitas materiæ, ut si quis brevi tempore per unum vel alterum dumtaxat diem v. g. librum retinet. Sanc. *l. c.* Palao *l. c. n. 8.* Laym. *l. c. n. 7.* vel si unum, duo aut tria Folia retineat, quia etsi non respectu Lectionis, tamen respectu Retentionis hæc videntur esse parvitas materiæ. Sanchez *loc. c. n. 54.*

75 Escusatur etiam a peccato, & Censura, qui longiori tempore librum talem retinet ex eo, quia non habet opportunum tempus, & occasionem illum tradendi Inquisitoribus vel habenti licentiam eos legendi, & retinendi. Layman *l. c. n. 7.* Palao *l. c. n. 10.*

76 Si quæras: Quid ergo faciendum cum istis libris, si ad manus alicujus deveniat? Resp. ad id petere infra.

77 *Imprimentes* quod attinet, notandum cum Sanchez *lib. 2. Disp. 10. n. 57.* Layman *lib. 2. tract. 1. c. 15. num. 7.* Palao *de Fide Tract. 4. Disput. 2. punct. 10. §. 2. num. 13.* Ugol. *de Censuris Papæ reservatis p. 2. c. 1. ℣. Imprimentes* & aliis, hoc nomine comprehendi omnes, qui ad libri Impressionem propinque concurrunt, & vere illius causæ sunt, veluti *primo* illos, qui librum imprimendum tradunt, seu illos, quorum nomine liber imprimitur, *Secundo* Typographum, aut Patronum Officinæ, qui suscipit, etsi propriis manibus non laboret. *Tertio* Omnes, qui ad Typum actualem in opere concurrunt, v. g. qui collocant litteras qui præparant, aut apponunt papyrum, attramentum, seu colorem, qui premit torculas; quia omnes isti vere sunt causa Impressionis. Idem dic de iis, qui librum pro Typo corrigunt, præsertim, quia etiamsi dato non concesso, nomine *Imprimentium* non venirent, tamen nomine *Legentium* venirent, & excommunicati essent. Palao *l. c. n. 13.*

78 Quantum ad *Defendentes* notandum, horum nomine venire, qui quocumque pretextu vel causa librum *Hæretici*, quatenus talis, defendunt, & tuentur verbis, vel facto: abscondendo v. g. illum, aut impediendo, ne Inquisitoribus tradatur, aut ne comburaretur: aut idem verbis suadendo, sive publice vel occulte id faciant. Layman *loc. c. n. 6.* Sanchez *loc. c. n. 58.* Palao *loc. c. n. 14.* cum Communi aliorum, textu claro Bullę §. 1. Merito tamen *loc. c.* observat Sanchez, eum, qui librum aliquem defendit, vere demonstrando, illum prohibitum non esse, vel approbando quod in eodem Catholicum est; aut præcise laudando ingenium Auctoris, vel stylum libri, idque non in ordine ad tuendum, ne comburatur, aut Inquisitoribus tradatur. Excommunicationi non subjacere.

79 Objicies contra hactenus dicta; & responsa ad Quęsitum *a n. 35.* de librorum hæreticorum Lectione, Retentione, Impressione, Defensione per Bullam Cænæ prohibita, dicendo, Bullam Cænæ, vel omnino, vel non tanto eam rigore esse receptam in Germania, consequenter ibidem penitus non, vel non tanto cum rigore obligare.

80 Hanc Objectionem aliquoties non absque justa indignatione & audivimus, & legimus in quibusdam recentioribus Scriptoribus, nullum aliud fundamentum afferentibus, quam quod ita dicat Layman, quem proin solum allegant: hinc enim cæteroquin Classicus, clarissimus & doctissimus Auctor *Lib. 2. Tract. 1. cap. 15. nu. 4.*

volens

volens defendere, quod librorum *hæreticorum* obiter tantum *Hæresin* insperiam habentium Lectio in his partibus non sit prohibita, præfato utitur argumentu illis verbis *Veruntamen in partibus nostris Septentrionalibus Bulla ista Constitutio secundum talem rigorem recepta non est. Multi enim frequenter produnt Hæreticorum libri, Juridici, Medici, Historici, quibus plerumque reperias unum, vel plures Hæreses obiter admixtas; & tamen passim in Catholicorum Bibliothecis asservantur, leguntur.*

Eodem *numer.* paulo inferius adducit Beccanum supponentem, Bullam Cœnæ in aliquibus præsertim Germaniæ locis omnino non esse receptam, ac propterea ibidem non obligari. *De reliquis vero præsertim remotioribus Diœcesibus* (pergit Layman) *non satis mihi constat. Ait autem Becanus 2. 1. cap. 15. q. 8. num. 4. ubi Bulla Cœnæ, vel Index librorum prohibitorum receptus non est, Catholicos in Germania non excommunicari, qui legunt libros hæreticos.*

80 Sola itaque hac Laymani assertione, & allegatione plures moti docent, Bullam Cœnæ quoad Lectionem librorum *Hæreticorum* in Germania secundum rigorem non esse receptam. Imo in discursibus aliquos & quidem (quod dolendum est) etiam Ecclesiasticos sæculares & Regulares nonnunquam audire ait, qui dicere audent, Bullam Cœnæ absolute non esse receptam; & per consequens non obligare in his partibus. Quæ doctrina cum non tantum sit prorsus insolida, sed etiam Statui Clericali, atque Immunitati & Jurisdictioni Ecclesiasticæ (cujus potissima, firmissima, ac quasi unica adhuc columna est Bulla Cœnę) extremæ præjudicialis ex professo refutare, utile & necessarium esse duximus.

81 Quapropter ad objectionem *n.* 97. positam, & tam ad Laymani, quam Becani eorumque simplex Assertum respondetur, absolute negando totum Suppositum, quod Bulla Cœnæ in aliqua quacumque tandem Provincia, vel loco juste possit non recipi; & per consequens etiam denegando, quod alicubi ita recepta non sit, quin ibidem plene & secundum omnem suum verum sensum omnes obliget.

82 Fundamentum responsionis nostræ desumimus ex *Titulo de Constitutionibus*, seu legalibus, & naturam, ac qualitatibus Bullæ Cœnæ. *Ex Titulo de Constitutionibus* habemus, quod juxta communiorem & veram Sententiam ad obligationem justę Legis non requiratur eiusdem acceptatio ex parte Subditorum, prout late probavimus *Lib.* 1. *tit.* 2. *De Constit.* §. 6. per totum, atqui Bulla Cœnę est Lex justissima, uti Omnes concedunt; ergo ad obligationem illius nulla requiritur acceptatio: consequenter ex ratione non acceptatę hujus Bullæ male arguitur, eam non obligare.

83 Nec dicas, esse saltem aliquos Doctores volentes, ad Legis obligationem requiri acceptationem ejusdem. Nam contra est *primo*, quod Doctorum horum rationes & fundamenta, ita docendi minus subsistant, prout *c. Lib.* 1. *Tit.* 6. §. 6. satis clare ostendimus, & Sententiam contrariam firmavimus.

84 Contra est *secundo*, quod etsi dato non concesso, probabile foret, ad obligationem justæ Legis Pontificiæ quoque requiri acceptationem, tamen hodie certum est quod populus semper teneatur acceptare justam Legem, & propterea continuo peccet, si eam absque justa causa non acceptet; quia Sententiam contrariam damnavit Alexander VII. in Propositione 28. ita sonante: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

85 Ex quo sic argumentatur: Pro nullo loco, Regno, aut Provincia datur vel assignari potest justa & rationabilis causa non acceptandi justissimam & sanctissimam legem in Bulla Cœnę comprehensam: ergo non potest non acceptari, consequenter omnes ubique; semper, & continuo peccant, si eam non acceptant. *Antecedens patet*: Tum quia nullus Doctorum hucusque, quantum nobis constat, ausus est inscribendo allegare aliquam rationem vel causam in specie, & dicere: hæc est justa & rationabilis causa in hoc, vel illo loco non acceptandi Bullam Cœnę. Tum quia tota Bulla ex omni parte, ac respectu omnium est justissima, & æquissima, utpote, quæ præter excommunicationem omnium *Hæreticorum* (quę utique justissima est) in hoc principaliter consistit, quod sub gravissima excommunicatione Papæ reservata prohibeat actus, ex quibus *Hæresin*, aut periculum illius sequi, vel introduci, vel jam introducta foveri, & ulterius dilatari posset, uti sunt fovere, & defendere *Hæreticos*, legere, retinere, imprimere, aut defendere illorum libros: Item actus, qui adversantur, & præjudicant sanctissimæ libertati, immunitati, aut jurisdictioni Ecclesiasticæ, vel juribus Ecclesiæ Romanæ, vel potestati, auctoritati, & Jurisdictioni Christi in terris Vicarii, Summi Pontificis. Quæ omnes utique ex omni parte evidentiæ justissimæ sunt prohibitiones, adeo ut eas non acceptandi justam & rationabilem causam nullus habere posse videatur, præsertim cum imaginariæ forsan rationes ac interesse privatorum, bono communi, præcipue vero universali Ecclesiæ Dei (ob quod prohibitiones memoratæ factæ sunt) semper postponi debeant, *arg. c. Sciat* 39. *caus.* 7. *q.* 1.

Et profecto ut ad propositum in specie loquamur de 86
prohibitione periculosæ Lectionis, Retentionis, Impressionis, ac Defensionis librorum *hæreticorum*, quænam etiam in Germania, & aliis Provinciis, ubi *Hæretici* cum Catholicis permixti vivunt, vel a longe excogitari, aut fingi potest justa ratio, aut rationabilis causa, hanc sanctissimam prohibitionem non acceptandi? si enim adsit aliqua, esset, quia in his partibus jugiter conversari, & continuum commercium cum *Hæreticis* habere debemus; at hoc fieri potest absque ulla Lectione, vel Retentione librorum *hæreticorum de Religione tractantium*, aut *Hæresin* continentium, ut consideranti patet.

Vel quia cum *hæreticis* subinde etiam de *Religione* di- 87
scurrere & disputare, consequenter ex libris eorum ad confutandos eorundem errores, nos informare oportet; sed nec ista ratio quid valet; quia illi, quibus illud ex officio, aut cura incumbit, statim impetrare & habere possunt a Sede Apostolica specialem facultatem legendi ad hunc finem libros *hæreticos*; reliquis vero præsertim Laicis ordinarie loquendo non expedit, minus necesse, imo Jure communi *c. Quicumque* 2. §. *Inhibemus h. t. in* 6. prohibitum est disputare cum *Hæreticis* de *Religione*; qui prout *Hæreticos* prudenter allegant ad Pastores animarum, vel tales, quibus id incumbit, ac concessum est. Quod si subinde in aliqua Provincia, vel loco ob certas circumstantias id etiam respectu Laicorum aut simplicium Sacerdotum necesse, vel expediens videatur, poterunt hi ex libris præsertim Controversisticis Catholicis pro statu suo sufficienter se informare ad hunc finem, aut, si speciales circumstantiæ etiam Lectionem libri *hæretici* exigerent, facultatem ad hoc impetrare vel immediate a Sede Apostolica, vel ab Episcopo loci; cum juxta dicta omnes Episcopi Germaniæ, & aliarum Provinciarum *Hæresi* infectarum habere soleant specialem facultatem legendi libros *Hæreticos*, & hanc facultatem etiam aliis saltem Sacerdotibus communicandi juxta dicta *n.* 56.

Vel denique quia in his partibus fere omnes *Hæretico-* 88
rum libri, etiam Medici, Historici, Philosophici, Politici, unam, vel plures *Hæreses* inspersas habent, vel aliquid de *Religione* incidenter tractant; difficile autem, & quasi impossibile foret in his partibus abstinere a lectione, & Retensione omnium librorum *hæreticorum*. Verum nec hoc justam causam non acceptandi Bullam Cœnæ præbet, eo, quod *Hæreticorum* libri profani, qui *Hæresin* unam vel plures obiter tantum, & sine vera periculosa aliqua propugnatione aut defensione continent, aut similiter, aut non aliter de *Religione* incidenter in eis tractent, per Bullam Cœnæ prohibiti non censeantur per dicta supra *a n.* 52. Copia vero, aut multitudo eorundem *hæresin* modo *numer.* 46. 47. & 48. specificam continentium, vel de *Religione* nisi principaliter, aut incidentaliter ex instituto tamen tractantium, justam causam non acceptandi prohibitionem minime tribuat, sed potius eamdem faciendi, necessitatem imponat; cum ex copia & multitudine talium librorum crescat; & augeatur periculum perversionis animarum, dilatationis *hæresis*; veræque *Religionis* & Ecclesiæ grave præjudicium, indeque consurgat necessitas, aut certe justissima prohibendi hos libros causa. Accedit, quod nulla sit necessitas habendi prohibitos *Hæreticorum* libros, cum de quavis materia, & objectio libri Catholicorum, aut certe *hæreticorum* Bulla Cœnæ non prohibiti ad

abun-

abundantiam habeantur. Consequenter a primo ad ultimum, quia nulla datur justa ratio, vel rationabilis causa non acceptandi sanctissimam Bullam Cœnæ non potest non acceptari, cum eam non acceptantes semper & continuo peccent.

89 Dices: dato quod nulla detur justa causa non acceptandi sanctissimam Cœnæ Bullam, consequenter primi illam non acceptantes tempore aliquo semper, & continuo peccent; tamen saltem successu temporis praxi & consuetudine contraria legitime præscripta abrogari potest; cum quævis lex humana (qualis est Bulla Cœnæ) consuetudine legitime præscripta abrogari possit juxta unanimem DD. *arg. c. fin. de Consf.* & amplius diximus *l. 1. tit. 2. de constit* & *tit. 4.* & præsertim §. 5. *a n.* 142. ubi docuimus etiam mala fide, & per actus peccaminosos introduci posse consuetudinem abrogantem Leges. Censetur autem defacto jam in Germania & aliis quibusdam *hæresi* infectis Provinciis per similes actus, etsi ab initio peccaminosos introducta, consuetudo Bullæ Cœnæ contraria, eamque abrogans; eo, quod ibidem in pluribus non observetur, sed passim, & libere violetur; Violatoribus propterea nec declarationem Excommunicationis incursæ, nec aliam pœnam sentientibus.

90 Ad hanc Objectionem (quam a nonnullis in Jure minus fundatis sæpius audire est) respondetur rursus, negando *Suppositum*, videlicet, quod contra Bullam Cœnæ introduci, aut legitime præscribi valeat rationabilis aliqua consuetudo legitima: Tum quia consuetudo adversus libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam etiam immemorabilis, semper invalida, ac illicita est, prout ex utroque Jure late probavimus *lib. 1. tit. 4. de consuet. a n. 61.* consuetudo autem contra Bullam Cœnæ vel maxime adversatur libertati, & immunitati Ecclesiasticæ, utpote pro qua principaliter edita, & cujus defacto firmissima, & quasi unica columna existit. Tum & quidem præcipue; quia sepe dicta Bulla Cœnæ continuo revocat, & annullat omnes, & singulas etiam immemorabiles, & longissimis temporibus præscriptas consuetudines, & alia quæcumque excogitabilia effugia, per saluberrimam clausulam dignissimam, ut per extensum hic referatur, quæ sic sonat. *Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis, cujuscunque Ordinis, status, vel conditionis, & præeminentiæ fuerint etiamsi ut præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, & Civitatibus, seu locis a prædicta Sede ex quavis causa etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis Clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, ac expressam, ac de verbo ad verbum, de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, & nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, nec non de consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcumque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros processus, ac sententias, quo minus includantur in eis, se juvare valeant, vel tueri.*

91 Ut gebis, per hanc Clausulam revocari, & annullari duntaxat consuetudines priores, seu Bullam Cœnæ antecedentes, non vero posteriores seu illas, quæ post Bullam jam conditam de novo fuere introductæ; Clausulæ siquidem si derogatoriæ ac revocatoriæ consuetudinem, præcise afficiunt, & annullant consuetudines antecedentes, non vero subsequentes legem, nec obstant, quin post talem legem de novo introduci valeat consuetudo legi contraria, prout cum communi aliorum amplius dictum est *lib. 1. tit. 4. de consuetud. nu.* 185. atqui consuetudines Germaniæ, & aliarum Provinciarum *hæresi* infectarum, etiam post conditam Bullam Cœnæ adhuc introductæ, & legitimo præscriptæ fuere, ergo. Resp. Transmissa *Majore*, iterum negando *Minoris* suppositum, videlicet, quod post Bullam Cœnæ iterum introducta, & præscripta fuerit, aut præscribi potuerit valida aliqua consuetudo contraria. Tum ob rationem a. *præc.* dictam: Tum & præcipue, quia quivis Pontifex Bullam Cœnæ de novo tanquam novam Legem condit, eamque singulis annis in Cœna Domini solemniter renovat, & confirmat, atque omnes consuetudines etiam immemorabiles, ac longissimas præscriptiones annullat, & revocat, sicque facit, quod nullo unquam tempora legitime introduci, & præscribi valeat aliqua consuetudo, etsi alias dato, non concesso rationabilis, ac præscriptibilis esset; cum quævis consuetudo ei contraria introduci cœpta, per jugiter sequentes novas Bullæ emanationes, & renovationes, Clausulasque derogatorias, statim iterum, & antequam tempore ad eam præscribendam requisito continuari valeat, revocetur, & sic subsequenter; ut proin impossibile sit, ullam consuetudinem tempore ad eam præscribendam requisito introducere, hoc ipso, quod quævis introduci cœpta, statim iterum revocetur.

Et ex his manifeste patet, omnes praxes, & consuetudines sive in Germania, sive in aliis Provinciis defacto existentes, nullo modo legitimas, licitas, & validas esse consuetudines, seu meros abusus, & corruptelas, a peccato, & censura minime excusantes; non obstante, quod locorum Ordinarii contra Transgressores plerumque non procedant, nec illos excommunicatos declarent; quoniam hi dum ad avertenda majora mala, & aliis justis de causis similes etiam patentes Bullæ violationes necessario dissimulant, eas minime approbant, sed Deo vindicandas relinquunt, coram quo sicut sub inani prætexto non acceptæ, aut consuetudine abrogatæ Bullæ, aut similium futilium rationum nullus a culpa est liber, sic nullus pœnam nec hic nec ibi evadet. Quod utinam magis considerarent quidam Politici; & occulti vel etiam aperti Jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiasticæ, potestatisque & auctoritatis Pontificiæ inimici, irrisores & contemptores, necnon statui suo Ecclesiastico difformes, tepidi ejusdem defensores, aut neglectores. 92

Objiciunt quidem etiam, vel potius immerito murmurant, & injuste conqueruntur ipsi *hæretici*, quod apud nos libri eorum prohibeantur, quin & igni tradantur. Mentiuntur enim plebei, id a nobis fieri partim ex odio veritatis & fuga lucis: partim quia timemus, ne (ajunt) Lectores invenientes in eorum libris nostros errores, & ipsorum solida fundamenta, a nostra ad ipsorum Religionem (veram *scilicet*) transeant; partim quia non possumus rationes ac fundamenta ipsorum solvere. Unde ex justissima prohibitione occasionem etiam inique sumunt jactandi se, & superbiendi, indeque ulterius decipiendi, & in falsa Secta confirmandi communem plebem; addita etiam dolosa, & venenosa Clausula, Pontifices adimere Catholicis non tantum libertatem, sed etiam occasionem & potestatem in maxime momentoso, & æternam salutem principaliter concernente puncto *Fidei*, ac *Religionis* scitu necessariam veritatem indagandi. 93

Verum quam iniquæ, dolosæ, mendaces, injuriosæ, & calumniosæ sint hæ querelæ, & dicteria *hæreticorum* cuivis vel parum experto, & erudito patet. Enim vero nequaquam ex allegatis causis, vel aliqua ipsarum, sed ideo prohibentur libri *hæreticorum* de *Religione* tractantium, aut *hæresin* ut supra continentes; quia fere omnes repleti, vel certe infecti sunt mendaciis, calumniis, fallaciis, falsis allegationibus, textibus dolose truncatis, vel injuste falsificatis, Sophismatibus &c. idque sub specie boni, uti Catholici Scriptores præsertim Controversistæ passim demonstrarent, *hæreticorumque* librorum rationes & fundamenta ad oculum tam clare refutant, ut quivis errores eorum aperte videre, quin & palpare valeat. Ex quibus Catholicorum libris controversisticis quilibet securissimam occasionem, & plenam libertatem habet in puncto *Religionis*, & *Fidei* sufficienter se informandi, principia & fundamenta; veritatisque signa, & notas Catholicorum cum principiis, fundamentis &c. Hæreticorum conferendi, simulque videndi, quinam pro sua *Religione* majora, certiora, securiora, ac solida veritatis fundamenta, signa, & notas habeat. 94

Porro quod ex dictis, & aliis justis de causis libri *hæreticorum*, & alii nocivi merito prohibeantur, quin & igni tradantur, sancto etiam antiquæ Ecclesiæ (quam *hæretici* quoque veram fuisse fatentur) exemplo & praxi necnon ipsis antiquorum Imperatorum sanctionibus & & legibus probatur, & confirmatur. De qua praxi antiquissimi testantur Scriptores, ut Clemens *lib. 1. Apost. constit. c. 7.* Alexander Episcopus Alexandrinus *in Epistola ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum*, apud

Theod. *l. 1. Hist. c. 4.* & *t. 1.* Concil. Severini Binci *fol. 281.* Constantinus Imperator in Epistola ad Episcopos, & populum apud Socratem *lib. 1. hist. c. 6.* Porphirii scribit: *Impia Scripta deleta penitus, & extincta fuisse; atque similiter visum, si quod Opus ab Ario conscriptum reperiatur, illud cremandum esse. Addit etiam pœnam: ut si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus fuerit, & eum non statim in medium adductum, igne combusserit, morte mulctetur.* Quod Decretum de Arii libris comburendis fuerat etiam factum in Concilio Niceno apud Niceph. *lib. 8. hist. cap. 18.*

96 Audiamus etiam Leges Civiles *l. Decere 3. §. 1. de SS. Trinit. Sancimus igitur, ut omnia quæcunque Porphirius sua pulsus insania (aut quivis alius) contra Religiosum Christianorum cultum conscripserit, apud quemcunque inventa fuerint, igni mancipentur. Omnia enim provocantia Deum ad iracundiam scripta, ne ad aures quidem hominum venire volumus.* Et infra *§. 3. Quoniam vero pervenit ad pias aures nostras, quod quidam doctrinas quasdam conscripserunt, & ediderunt ambiguas, & non per omnia congruentes expositæ Orthodoxæ Fidei a sancta Synodo eorum SS. PP. qui Niceæ, & Ephesi convenerunt &c. jubemus ea talia hujusmodi scripta, sive antea, sive nunc (potissimum autem ea, quæ Nestorii sunt) comburi, & perfectissimo interitu mancipari, ita ut in nullius cognitionem venire possint; His, qui talia scripta, aut tales libros habere, aut legere sustinuerint ultimum supplicium experturis.*

Pariter ad propositum sonant sequentes Leges, videlicet, *l. Quicunque 8. §. fin. Cod. de Hæret.* ibi: *Nulli etiam contra Venerabilem Chalcedanensem Synodum liceat aliquid vel dictare, vel scribere, vel edere, aut aliorum dicta vel scripta super eadem proferre. Nemo hujusmodi habere libros, & sacrilega Scriptorum audeat monumenta servare: quod, si qui in his criminibus fuerint comprehensi, perpetua deportatione damnentur.* Item *l. Eu Manichæo 16. §. 2. C. eod.* ibi: *Qui habet libros Manichaicos, & non manifestat eos, ut comburantur, puniatur:* cum Concordantiis.

97 Quibus accedit, & causam ex integro justificat ipsa S. Spiritus doctrina *Act. 19.* registrata illis verbis: *Multi ex illis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus.*

98 Et hæc de facta per Bullam Cœnæ prohibitione librorum *hæreticorum* de *Religione* tractantium, aut *hæresin* continentium prolixius dicere oportuit: Tum ad tollendus tepidorum Christianorum Catholicorum tepida circa illam principia, & malas nonnullorum, simulque periculosas corruptelas, tum ad reprimendas Hæreticorum injuriosas calumnias, falsas simulationes & mendacia, perniciosasque & dolosas sub specie boni libris suis inspersas deceptiones.

99 Quæritur I. Quinam libri? Et qualiter legi prohibiti sint in Indice librorum *prohibitorum*? Ante responsionem notandum, sacrosanctum Concilium Tridentinum necnon Plures Pontifices, in specie vero S. Pium V. Sixtum V. & Clementem VIII. volentes occurrere malis, & periculis, quæ ex *hæreticorum*, & aliorum perniciosorum librorum Lectione passim sequuntur, decrevisse, ut conficeretur certus Index librorum prohibitorum. Ex quo, & regulis illius universalibus quivis videre posset, an liber aliquis, & quomodo sit prohibitus. H. N.

100 Resp. I. Per Indicem librorum prohibitorum triplicis, *primæ*, videlicet, *secundæ*, & *tertiæ* Classis prohiberi libros. *Ad primam* Classem pertinent illi libri, qui propter ipsos Auctores, *Hæreticos* scilicet, sunt damnati, seu prohibiti. Item omnes ab Auctore *hæretico*, vel de Hæresi publice suspecto editi illi libri, qui de *Religione* ex professo tractant, modo supra *a n. 49.* explicato etiamsi *hæresin* non contineant. Hujusmodi Auctores plurimi in specie referuntur Ordine Alphabetico in præfato Indice, præmissa cujusvis litteræ Rubrica *Auctores primæ Classis* ad quos pertinent etiam expressi in Appendice. Ad eamdem Classem pertinent *hæresiarcharum*, idest illorum *hæreticorum*, qui *hæresin* invenerunt, aut suscitarunt, vel Hæreticorum *qui tantum* Capita aut Duces sunt, vel fuerunt; quales v. g. sunt *Lutherus*, *Zuvinglius*, *Calvinus* quorum libri omnes & singuli, etsi de *Religione* non tractent nec Hæresin contineant, sed de alia quacumque tandem materia agant, per hunc Indicem prohibiti sunt, idque conformiter Juri communi, quia *damnato Auctore, damnantur ejus scripturæ, & Libri, & Opera*, ut habet Summarium *c. Fraternitatis b. e.*

101 Ad *secundam* Classem pertinent libri, qui prohibentur aut prohibiti sunt non propter ipsum Auctorem, sed propter non sanam, suspectam, aut moribus Fidelium repugnantem, quam continent, doctrinam. Quales sunt libri Auctorum etiam Catholicorum de rebus lascivis, & obscenis tractantes: item libri eorumdem Christianis moribus, aut fidei contrariam, vel in hac materia suspectam doctrinam continentes. Hujusmodi plurimi etiam in specie referuntur in sæpe allegato Indice, ordine pariter Alphabetico præmissa cujusvis litteræ Rubrica *certorum Auctorum libri prohibiti*, ad quos etiam spectant libri in Appendice immediate sequenti expressi.

102 Ad *tertiam* Classem pertinent incertorum Auctorum libri prohibiti ob doctrinam, quam continent malam sive in genere *Moris*, sive in genere *Religionis*, aut *Fidei*; Quales libri rursus plurimi ordine Alphabetico referuntur in eodem Indice, præmissa cujusvis litteræ Rubrica *Incertorum Auctorum libri prohibiti*.

103 Resp. II. Libri *primæ* Classis omnes, item etiam libri *secundæ*, & *tertiæ* Classis illi, qui ob aliquam, quam continent *hæresin*, vel ob falsi dogmatis suspicionem prohibiti aut damnati sunt; prohibentur per Indicem sub Excommunicatione ipso facto incurrenda. Papæ tamen non reservata. Idem clare patet ex Indicis *Regula* 10. ubi ita statuitur; *c. quod si quis libros hæreticorum* (quales sunt omnes ad *primam* Classem pertinentes) *vel cujuscunque Auctoris scripta* (consequenter etiam Catholicorum, vel Infidelium, sive ad *secundam*, sive ad *tertiam* Classem pertinentes) *ob Hæresim; vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in Excommunicationis sententiam incurrat.*

104 Ex quo patet, *hæreticorum* libros *de Religione* tractantes, vel *hæresin* continentes, dupliciter sub Excommunicatione prohibitos esse una, & quidem Papæ reservata per Bullam Cœnæ, juxta dicta *a n. 15.* Altera non reservata per Indicem librorum prohibitorum,

105 Resp. III. *Secundæ*, & *tertiæ* Classis libri illi, qui non ob *hæresin* aliquam, nec ob *Religionis* falsum dogma, sed ex alio capite v. g. ob doctrinam moribus contrariam rejecti existunt, sub gravi quidem peccato mortali, gravique Episcopi arbitrio imponenda pœna, nulla tamen sub Excommunicatione prohibiti sunt. Ita clare habet Indicis *Regula* 10. ad finem, ibi: *Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.*

Circa *secundam* Classem librorum prohibitorum, a Catholicis videlicet Auctoribus scriptorum notandum, nullum censeri prohibitum, nisi in Indice auctoritate Concilii Tridentini expresse sit specificatus, ut bene notat Layman *lib. 2. tr. 1. c. 15. n. 8.* Adde, vel nisi sit de genere illorum, qui juxta Regulas *n. 111.* ponendas universaliter sunt prohibiti,

106 Circa *tertiam* vero Classem specialiter quoque notandum; libros ibidem specificatos non ideo hac *tertia*, vel *ultima* Classe poni, quasi vero minoris periculi, minorisque malitiæ, consequenter minus prohibiti, indeque *ultima* Classe positi essent, ita ut gravitas prohibitionis, periculi, & malitiæ in libro desumenda foret ex Ordine Classis, prout plurimi etiam ex doctoribus putarunt. Nam contrarium a parte rei se habet; cum plures libri ob ignotum Auctorem in *tertia* Classe, positi, sint longe magis perniciosi, quam libri *primæ*, & *secundæ* Classis, uti expresse dicit Alexander VII. *in constit. super observatione Indicis librorum prohibitorum* edita 1664. quæ incipit: *Speculatores Domus Israel*, estque 15. inter Constitutiones dicti Pontificis *tom. 1. Bullarii Romani*, ubi *§. 1.* postquam dixit: *quod illa classium* (trium videlicet supra specificatarum) *distinctio plurimos, non modo vulgares, sed etiam eruditos decipiebat, dum ex earum ordine confixionis gravitatem æstimabant, quasi severius actum semper videatur cum legentibus anteriorum, quam posteriorum classium libros, quod tamen secus esse ex ipsa classium institutione a Concilio Tridentino facta colligi facile potest.* Addit prope finem. *Contingit, ut plerique libri ignoti Auctoris, qui tertiæ Classis assignantur, multo pejores sint, quam in prima, aut secunda recensiti.*

107 Ex quo infertur, qualiter hic & ille liber, qui ob ignotum nomen Auctoris in *tertia* Classe existit, prohibitus sit,

fit, an videlicet sub Excommunicatione, vel non, ex ipsa materia Libri desumendum sit: si enim liber *hæresim* modo supra n. 51. allegato contineat, sub excommunicatione non reservata prohibitus censetur, juxta dicta *num.* 105. Item etiam sub Excommunicatione reservata per Bullam Cœnæ, qua censetur liber Auctoris *hæretici*, licet nomen illius non sit expressum, hoc ipso enim, quod, uti supponitur unam, aut plures Hæreses ex professo propugnet, & defendat; *hæreticus* jure præsumitur, cum istud non nisi verus hæreticus faciat.

108 Unde etiam universaliter notandum, quod etiam illi libri, qui tacito Auctoris nomine de *Religione* tractantes, aut *hæresim* continentes prodeunt, per Bullam Cœnæ sub Excommunicatione reservata prohibiti censeantur, si aliunde sufficienter scitur, aut ex ipsa materia indubitate præsumitur, Authorem esse *hæreticum*: Tum quia Bulla non requirit, quod Auctor in libro sit expressus, sed tantum, quod liber sit Auctoris *hæretici*; dummodo de hoc sufficienter, quacunque dein ratione, aut modo constet: Tum quia eadem, imo major ratio legis, periculum nempe perversionis est in libris, qui tam tacito, quam qui expresso nomine Auctoris eduntur; cum illi longe majori libertate, & præsumptione, minoreque verecundia aut timore pœnæ, quam illi veneum suum evomant, teste experientia: ubi autem *eadem ratio est, eadem est Juris dispositio*, per Vulgaria Juris; *cum de similibus idem sit judicium c. inter corporal. de Transl. Episc.*

109 Cæterum, quia recensita hæc in tres Classes librorum divisio non paucos confusos reddit, Alexander VII. novum Indicem librorum prohibitorum fieri, eumque & successores illius continuari fecerunt, in quo non tantum libri priotis Indicis, sed etiam illi, qui de novo prohibiti fuere, inveniuntur, ita tamen, ut omissa trium Classium distinctione omnes & singuli Ordine Alphabetico ponantur, & illi, qui *primæ* Classis sunt, specialiter; utpote speciali nota digni, signentur per ly I. C. L. uti videre est in moderno Indice: qui Index per additionem aliorum librorum, qui de novo damnantur a Summis Pontificibus, continuo crescit.

110 Porro, quia novus hic librorum prohibitorum Index de reliquo easdem cum Indice antiquo Regulas habet, illasque stricte observari vult Pontifex, ut videre est in citata Constitutione Alexandri VII. *Speculatores*, quæ est 15. inter Constitutiones dicti Pontificis *in tom. 5. Bullarii*, utile videtur, eas per extensum hic subjungere; præsertim cum in eis generalis habeatur doctrina ustendens, quinam libri sint prohibiti; sunt autem Regulæ sequentes.

Regula I.

111 Libri omnes, quos ante annum MDXV. aut Summi Pontifices, aut Concilia œcumenica damnarunt, & in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

Regula II.

Hæresiarcharum libri, tam eorum, qui post prædictum annum Hæreses invenerunt, vel suscitarunt, quam qui hæreticorum Capita, aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuvinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schuvenckfeldius; & his similes cujuscunque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

Aliorum autem Hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.

Qui vero de Religione non tractant, a Theologis Catholicis, jussu Episcoporum & inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

Libri etiam Catholici conscripti, tam ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiæ gremium rediere, approbati a Facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

Regula III.

Versiones Scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quæ hactenus editæ sunt a damnatis Auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones, viris tantum doctis & piis, judicio Episcopi concedi poterunt; modo hujusmodi versionibus tanquam elucidationibus vulgatæ editionis ad intelligendam sacram Scripturam, non autem tanquam sacro Textu, utantur.

Versiones vero novi Testamenti, ab Auctoribus primæ Classis hujus indicis factæ, nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quæ vero annotationes cum hujusmodi, quæ permittuntur, versionibus, vel cum vulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, aut Inquisitione generali permitti iisdem poterunt, quibus & versiones.

Quibus conditionibus totum volumen Bibliorum quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus, concedi viris piis & doctis poterunt.

Ex Bibliis vero Isidori Clari Brixiani prologus & prolegomena prædicantur; ejus vero textum nemo textum vulgatæ editionis esse existimet.

Regula IV.

Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii, Bibliorum a Catholicis Auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint, ex hujusmodi lectione non damnum, sed fidei, & pietatis augumentum capere posse; quam facultatem in scriptis habeant.

Qui autem absque tali facultate ea legere, seu habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit.

Bibliopolæ vero, qui prædictam facultatem non habentes, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant, aliisque pœnis pro delicti qualitate ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant.

Regulares vero non nisi facultate a Prælatis suis habita, ea legere aut emere possint.

Observatio.

Animadvertendum est circa suprascriptam quartam regulam Indicis fel. recor. Pii Papæ IV. nullam per hanc impressionem, & editionem de novo tribui facultatem Episcopis, vel inquisitoribus, aut Regularium Superioribus concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum hactenus mandato & usu Sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam novi, quam veteris Testamenti partes, quavis vulgari lingua editas; ac super summaria & compendia etiam historia eorumdem Bibliorum, seu librorum sacræ Scripturæ, quocunque vulgari idiomate conscripta: quod quidem inviolate servandum est.

Regula V.

Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantiæ, Apophthegmata, Similitudines, Indices, & hujusmodi si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis, Episcopi, & Inquisitores, una cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.

Regula VI.

Libri vulgari idiomate de Controversiis inter Catholicos & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur, sed idem iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua conscriptis statutum est.

Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur

K 2 pro-

prohibeantur, sicut nec sermones populares, vulgari lingua habiti.

Quod si hactenus in aliquo Regno, vel Provincia, aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla continerent, quę sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum Auctores Catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, & Inquisitore poterunt.

Regula VII.

Libri, qui res lascivas, seu obscœnas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerint, severe ab Episcopis puniantur.

Regula VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum est; in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad Heresin seu impietatem, divinationem, superstitionem spectant, a Catholicis Theologis Inquisitionis generalis auctoritate expurgati, concedi possunt.

Idem Judicium sit de Prologis, Summariis, seu annotationibus, quæ a damnatis Auctoribus, libris non damnatis appositę sunt: sed post hac non nisi emendati excudantur

Regula IX.

Libri omnes & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus rejiciuntur,

Episcopi vero diligenter provideant, ne Astrologiæ judiciariæ libri, tractatus, indices, legantur vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ a humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent.

Permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive Medicæ artis juvandæ gratia conscripta sunt.

Observatio

Circa Nonam Regulam.

Circa Regulam IX. ejusdem indicis ab Episcopis, & Inquisitoribus Christi fideles sedulo admonendi sunt, quod in legentes, aut retinentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologiæ judiciariæ, divinationum, & sortilegiorum, rerumq: aliarum in eadem Regula expressarum procedi potest, non modo per ipsos Episcopos & Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum ex constitutione fel. rec. Sixti Papæ V. contra exercentes Astrologiæ judiciarię artem, & alia quæcunque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes, promulgatæ sub Datum Romæ, ad S. Petrum, anno Incarnationis Dominicę 1585. Nonis Januarii; Pontificatus sui anno primo;

Regula X.

In librorum aliorumve scripturarum impressione servetur quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sessione decima statutum est.

Quare si in alma Urbe Romana liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium summi Pontificis, ac Sacri Palatii Magistrum, vel personas a Ss. D.N. deputandas, prius examinetur.

In aliis vero locis ad Episcopum, vel alium habentem scientiam libri, vel scripturæ imprimendæ, ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis, ejus Civitatis, vel Diœcesis in qua impressio fiet, ejus approbatio & examen pertineant; & per eorum manum propria subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis & censuris in eodem decreto contentis approbetur, hac lege & conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat.

Eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati, probatique fuerint, iisdem pœnis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus Impressores, & qui eos habuerint, legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur.

Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur & in fronte libri scripti, vel impressi authentice appareat, probatioque & examen, ac cætera gratis fiant.

Pręterea in singulis Civitatibus, ac Dięcesibus domus, vel loci, ubi ars impressoria exercetur, & Bibliothecæ librorum venalium sępius visitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hęreticę pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes vero Librarii, & quicumque librorum Venditores habeant in suis Bibliothecis indices librorum venalium quos habent cum subscriptione dictarum personarum, nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacunque ratione tradant, sine licentia eorumdem deputandorum sub pœna amissionis librorum, & aliis arbitrio Episcoporum, vel inquisitorum imponendis; Emptores vero, lectores, vel impressores eorundem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam Civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis renuntiare, vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, Ministri publici ejusdem loci prædictis personis significent, libros esse adductos.

Nemo vero audeat librum, quem ipse, sive alius in Civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, & habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab hæredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defunctis relictos, sive eorum indicem illis personis deputandis offerant, & ab illis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacunque ratione eos transferant.

In his autem omnibus, & singulis pœna statuitur, vel amissionis librorum, vel alia arbitrio eorundem Episcoporum, vel Inquisitorum pro qualitate contumacię, vel delicti.

Circa vero libros, quos Patres deputati aut examinarunt aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse constiterit, tam Bibliopolæ, quam cæteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint.

Cæterum nomina librorum, qui a Patribus deputatis purgati sunt, tum eorum quibus illi hanc Provinciam dederunt, eorumdem deputationum Secretarius, Notario sacræ universalis Inquisitionis Romanæ descripta, Sanctissimi Domini Nostri jussu tradidit.

Ad extremum vero omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis Hæreticorum, vel cujusvis Authoris scripta, ob heresim, vel ob falsi dogmati suspicionem damnata, atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in Excommunicationis sententiam incurrat.

Qui vero alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, pręter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

Observatio
De Talmud, & aliis libris Hebræorum.

Quamvis in tertia Classe Indicis prędicti Pii Papæ IV. sub littera T. Thalmud Hebręorum, ejusque glossæ, annotationes, interpretationes & expositiones omnes prohibeantur, sed quod si absq; nomine Thalmud, & sine injuriis & calumniis in Religionem Christianam aliquando prodiissent, tolerentur; quia tamen Sanctissimus Dominus noster Clem. Papa VIII. per suam Constitutionem contra impia scripta & libros Hebręorum sub Datum Romę apud S Petrum, ann. Incarnationis Dom. MDLXXXII. pridie Kal. Martii Pontificatus sui anno secundo, illos prohibuit atque damnavit: mens ipsius non est, eos propterea ulla-

nullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi, sed specialiter & expresse statuit, & vult, ut hujusmodi impii Thalmudici, Cabalastici, atque nefarii Hebræorum libri omnino damnati, & prohibi maneant & censeantur, atque super eis, & aliis libris hujusmodi prædicta Constitutio perpetuo, & inviolabiliter observetur.

De Libro Magazor.

Ad hæc sciant Episcopi, Ordinarii, & Inquisitores locorum, librum Magazor Hæbreorum, qui continet partem Officiorum & cęremoniarum ipsorum & Sinagogæ, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari liugua, præterquam Hebręa editum, jam diu ex speciali decreto rationabiliter prohibitum esse. Idcirco provideant illum nullatenus permitti, aut tolerari debera, nisi Hebraica lingua prædicta.

112 Post has Regulas subjuncta etiam habetur instructio illis serviens, qui libris tum imprimendis, tum expurgandis deputati sunt, quam lege in fine Conc. Trid. post memoratas Regulas positam; servit pręcipue Reverendiss. Ordinariis, & eorum Vicariis Generalibus.

113 Quæritur III. Utrum Index librorum prohibitorom in Germania receptus sit, & obliget? Ratio dubitandi, & negativam tenendi est assertum quorumdam absolute dicentium, Indicem librorum prohibitorum in Germania non esse receptum; & aliorum inter quos est Layman *lib. 2. tr. 1. c. 15. n. 8.* volentium, eum non esse receptum quoad prohibitionem librorum *secundæ classis:* in specie vero esse receptam Regulam IV. Indicis de lectione sacrę Scripturæ in vulgari idiomate. Num autem opinio & assertum horum DD. ut prefertur, in facto & Jure subsistat patebit ex sequentibus Conclusionibus. Nam merito movetur Controversia.

114 Resp. I. Certum videtur, quod Assertum de absolute non recepto Indice, in Facto minime subsistat. Ratio est, Tum quia nemo pręsumitur dicere; Germanos posse omnes & singulos, quantumvis ab Indice prohibitos, etiam *primæ Classis*, & quorumvis *Hęreticorum*, ac *Hæresiarcharum*, de quacumque tandem materia *Religionis*, aut *hæresis* &c. perniciose, & periculose tractantes legere. Tum quia prudentes, & timentes Deum passim sollicite petunt, & obtinent, vel immediate a Sede Apostolica, vel ab Episcopo speciali facultate prędito licentiam legendi libros prohibitos, & hoc ipso indicant. Assertum de absolute non recepto Indice carere solido fundamento. Immo id ipsi etiam Reverendissimi Germanię Ordinarii aperte innuunt, cum facultatem legendi libros prohibitos pro speciali gratia per Sedem Apostolicam sibi concessa, & singulis quinquenniis necessario renovandam habeant; prout etiam pro eadem elapso quolibet quiuquennio sollicite de novo instant, & hoc ipso fatentur, Indicem librorum prohibitorum etiam ibi obligare, ac per consequens receptum esse. Quod etiam in Jure non subsistant dictum de Indice absolute non recepto Assertum, patebit ex dicendis infra *n.* 116.

115 Resp. II. Etiam alterum Assertum absoluta dicens, Indicem quoad libros *secundæ classis* non esse receptum in Germania, nec in facto, nec in Jure videtur subsistere. Nam quod in facto non subsistat, militare etiam videntur sationes *n. præc.* allatæ. Quibus accedit, quod prohibitio Indicis etiam in Germania usu recepta patet quoad plures libros ad *secundam classem* spectantes, aut reducibiles, veluti libri a Catholicis Auctoribus de rebus obscęnis, vel practicandis sortilegiis, maleficiis, incantationibus &c. scripti, vel certo prędicentes futura contingentia, quæ dependent a libera voluntate humana; quos & plures similes libros editos vel edendos ob prohibitionem Indicis in Germania quoque legi non posse, passim fatentur DD. etiam Germani, ipse quoque Layman *cit. lib. 2. tr. 1. c. 15. n.* 8. etsi memorati libri ad *secundam classem* spectare videantur, utpote non propter Auctorem *hæreticum*, nec propter *hæresia* inibi contentam, sed ob non sanam, suspectam, moribus fidelium contrariam a Catholicis scriptam doctrinam sunt prohibiti juxta dicta *n.* 101. consequenter in facto non videtur subsistere Assertum Laymani, & aliorum absolute dicentium, prohibitionem Indicis quoad libros *secundæ classis* non esse receptam.

116 Quod etiam in Jure non subsistat memoratum Assertum absolute prolatum, militare videtur. Tum quia ad obligationem justæ legis non est necessaria acceptatio per dicta *n.* 82. Tum quia legem justam, qualis utique est prohibitio librorum etiam *secundæ classis*, subditi tenentur acceptare, juxta dicta *n.* 83. Tum etiam quia, etsi hæc lex per consuetudinem contrariam legitime præscriptam abrogata fuisset, tamen etiam eidem consuetudini diversis successivis temporibus rursus derogatum fuit per plures Constitutiones Pontificias subsequentes.

117 Nam, quod bene notandum, postquam prima vice Auctoritate Concilii Tr. & Pii IV. per Bullam *Dominici Gregis* (quæ est 77. *in tom. 2. Bullarii inter Constitutiones dicti Pontificis*, & requiritur etiam ad finem Conc. Tr. Indicis librorum præfixa) Index librorum prohibitorum fuit confectus & absolutus, eundem postea Clemens VIII. in Constitutione, *Sacrosanctum Ecclesiæ*, quæ est 36. *inter Constitutiones dicti Pontificis in tom. 3. Bullarii Cherub.* denuo confirmavit, innovavit, & ab omnibus observari de novo præcepit, cunctisque consuetudinibus contrariis, interea introductis, expresse derogavit. Eundem etiam Gregorius XV. in constitutione *Apostolatus Officium* (quæ est 40. *inter Constitutiones dicti Papæ in 3. tom. Bullarii*, & habetur insuper post Indicem librorum prohibitorum Conc. Tr. annexa) observari de novo præcepit, simulque revocavit, & annullavit omnes licentias legendi libros prohibitos a Prędecessoribus cuicumque concessas: quod idem, & quidam adhuc magis, expresse fecit Urbanus VIII. in Bulla *Apostolatus officium* quæ est 116. *in Bullario*. Eundem cum Regulis illius ulterius innovavit, confirmavit, exacte observari præcepit, consuetudinibusque contrariis forsan interea de novo introductis derogavit Alexander VII. in supra *n.* 110. citata Bulla *Speculatores Israel*: Idem facere, & observationem Indicis præcipere videntur Pontifices Successores: dum fere omnes ad hæc usque tempora libros aliquos de novo prohibent, eosque Indici librorum prohibitorum inserri mandant, ita ut memoratus Index continuo augeatur, sicque auctus una cum antiquis Regulis Indici ab initio statim præfixis auctoritate eorumdem prodeat, & exacte observari pręcipiatur.

118 Ex quibus utique patet, quam difficile sit, absolute manutenere, Indicem etiam quoad libros *secundæ classis* in Germania non esse receptum, vel eidem consuetudine contraria legitime pręscripta derogatum, cum novæ Con. ejusdem observationem de novo præcipientes jugiter emanant, quę consuetudinibus contrariis derogant & quas utpote justas acceptandi gravis obligatio est.

119 Quod si quis contendat, Assertum de non acceptato, vel consuetudine contraria abrogato Indice librorum prohibitorum *secundæ classis* saltem ex parte verificari, videlicet quoad Lectionem & retentionem librorum prohibitorum, qui cæteroquin boni & optimi ob unam vel alteram, aut plures doctrinas sacræ Theologiæ minus convenientes aut sacris Canonibus, ac Constitutionibus Pontificiis contrarias, aut qui in certa materia excedunt, vel quia scripserunt de aut super materia, de qua scribere, aut glossare non licet &c. facilius intentum assequetur, quia tales libros in Germania non obstanre indice expresse illos prohibente passim teneri, & legi in comperto est; quales v. g. in specie sunt *Francisci Pellizari Manuale Regularium*, *Brunonis Chassacini Privilegia Regularium*, *Augustini Barbosæ Collectanea*, Declarationes, & Remissiones &c. circa quos tamen os in cœlum ponere, & positive aliquid dicere non audemus, sed id S. Congregationi ad id per Sixtum V. erectę relinquimus: id solam dicentes, & securius, & laudabilius esse, etiam in his simpliciter obedire Sedi Apostolicę.

120 Illud tandem etiam observandum circa libros in Indice prohibitos, quod si dato non concesso verum esset, illum vel ex toto vel ex parte non receptum, vel eidem consuetudine legitime præscripta derogatum esse in Germania, consequenter libros in eo prohibitos legi ibidem posse, & retineri, tamen libros *primæ classis* editos ab Auctore *hæretico* & de *Religione* tractantes, vel hæresin continentes, ab eodem prohibitos, legi, aut retineri non posse, quia libri etiam prohibentur per *Bullam cænæ*, quæ non potest non recipi nec consuetudine contraria abrogari, juxta dicta *n.* 82.

121 Quæritur II. Utrum etiam Regulares teneantur ad observantiam *Indicis?* Ratio dubitandi, & *negativam* tenendi est, quod Gregorius XIII. concesserit Societati Jesu, & consequenter per communicationem Privilegiorum etiam aliis, præsertim Mendicantibus Regularibus, quod Superiores eorum Generales possint suis subditis concedere facultatem legendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos, uti videre est *in Bullario ejusdem Societatis*; ob quod etiam Peyrin dictam *negativam* tenuit. Quo non obstante. Resp. *Affirmative* Communis. Ratio est; quia Greg. XV. & Urb. VIII. supra *n.* 117. citati, revocarunt omnes licentias & facultates quibuscunque etiam Regularibus, & quomodocunque concessas tenendi, & legendi libros prohibitos.

122 Nec quidquam valet, quod pro sententia contraria affert Peyrin. (quem indirecte defendere conatur Pelliz. *in Manuali reg. tr. 6. c. 5. n. 37.*) dicens, dictas revocationes tantum afficere licentias particulares via ordinaria concessas, non autem facultates generales, seu privilegia regularibus concessa legendi, & tenendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos. Nam contra est, quod Urb. VIII. revocet *licentias & facultates quibuscumque & quomodocunque*, consequenter etiam per modum privilegii, & *ex quacunq; causa concessas*, ut videre est ex textu Bullæ ita sonante; Quapropter, cum librorum prohibitorum lectio magno sinceræ fidei cultoribus detrimento esse noscatur, & sicut accepimus, nimis excessiva sit hujusmodi libros legendi licentiarum copia: Nos, ut huic malo mature occurratur, & imposterum quam cautissime licentiæ hujusmodi concedantur, quantum cum Domino possumus, providere volentes: Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, Omnes & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscunque ob hæresin, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiæ judiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscunque personis laicis, & Ecclesiasticis, tam sæcularibus, quam regularibus quibuscunque ordinis, Societatis, Instituti, existentibus, ac quacunque Dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus, cujuscunque status, gradus, conditionis, qualitatis, præeminentiæ, etiam speciali nota & mentione dignis, ac per litteras Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, & aliter quomodocunque & ex quacunque causa, tam in forma Brevis, quam aliter quomodocunque a prædecessoribus nostris Rom. Pontificibus, seu a quibuscunque aliis a Nobis, vel ab eis facultatem, & auctoritatem habentibus, non tamen a Nobismetipsis per lit. Apostolicas, etiam in forma Brevis, seu chirographum manu nostra signatum concessas, earum tenore præsentibus pro expressis, & insertis habentes hac nostra perpetuo valitura constitutione revocamus, cassamus, & annullamus, ac pro revocatis, cassis, & annullatis haberi, nullique suffragari.

Quinimmo libros per licentias hujusmodi permissos legentes, aut habentes, pœnas in sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, & declaramus.

123 Pariter nil valet, quod pro indirecta defensione Peyrini affert Pelliz. *l. c.* dicens, videri posse, per dictam Urbani Constitutionem revocari duntaxat licentias legendi libros, non vero facultatem vi concedendi licentias legendi, quam facultatem vi privilegii habent Superiores Generales Regulares: Nam rursus contra est; Tum quia Pontifex per illa verba; *Quomodocunque a Prædecessoribus Romanis Pontificibus, seu N. R. a quibuscunque aliis, vel ab ipso, vel ab eis facultatem, & auctoritatem habentibus concessas &c. revocamus*, manifeste etiam revocare videtur licentias vi similium facultatum habitas, vel habendas: Tum quia certum videtur, per hanc Urbani Constitutionem ipsos superiores Generales privatos esse facultate legendi, & tenendi libros prohibitos ob generalem Clausulam. *Sæcularibus, quam Regularibus cujuscunque Ordinis, Societatis, ac quacunque Dignitate fulgentibus &c.* Atqui si ipsi carent facultate legendi libros prohibitos eam aliis communicare nequeunt; *cum nemo possit dare, quod non habet*; ergo. Tum etiam quia hæc quæsita interpretatio aperte militat contra rationem & finem Legis; consequenter contra Legem ipsam. Cum ratio legis sit anima legis, per vulgaria.

124 Accedit, & rem extra omnem Controversiam ponit Constitut. Alex. VII. *Speculatores Israel* citata sup. *n.* 106. quæ Indicem ab omnibus etiam Regularibus exacte observari vult; Non obstantibus Apostolicis, ac in universalibus, Provincialibusque & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, necnon quibusvis etiam juramento, & confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque indultis seu quibuscunque tenoribus ac formis, ac quibusvis clausulis, & decretis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, approbatis, & renovatis.

125 Et ex hoc infertur, carere etiam solido fundamento, quod quidem ceteroquin Doctissimus manutenere volebat videlicet illis, qui ab ordinis sui Superioribus applicantur docendis Fidei, controversiis, & convertendis *hæreticis*, in partibus *hæresi* infectis, tacitam concessam censeri facultatem legendi libros *hæreticos*, & alios prohibitos; quia (ait) cui conceditur finis, conceduntur etiam media, quales ad cognoscendos, & confutandos errores, *hæreticorum* cum suis fundamentis, est lectio librorum *hæreticorum*. Nam contra est; quod, cum juxta dicta Superiores ipsi nec facultate legendi, nec potestate illam aliis communicandi gaudeant, nullo modo neque tacite, neque expresse eam aliis concedere valeant. Nam juxta bis dicta, *nemo potest dare, quod non habet*.

126 Ad rationem oppositam respondetur, *distinguendo*: qui concedit finem, concedit etiam media illa, quæ in concedentis potestate sunt, *transeat*, quæ ultra ipsius potestatem sunt, *negatur*. Hinc talis ad fidei controversias, & convertendos *hæreticos* deputatus debet media ad finem suum conducentia, vel ex Controversistis, & aliis libris Catholicis desumere, vel, si putat sibi ad illum necessariam esse etiam lectionem librorum *hæreticorum*, debet hoc medium petere ab illis, qui dare possunt, Papa videlicet, aut Episcopo habente specialem facultatem concedendi talem lectionem; qui in tali casu, & ad talem finem libentissime dabunt: minime vero supponere debet, eam sibi tacite concessam ab illis, qui illam nec ipsi habent, nec dare possunt.

127 Quæritur III. Quid ergo faciendum cum libris *hæreticorum*, & aliis prohibitis? Resp. In locis, ubi viget Officium Inquisitionis, ut in Hispania, Italia &c. eos necessario & sub pœna Excomunicationis, aliisque pœnis contra hæreticos latis tradi debere Inquisitoribus, ita ut non sufficiat eos propria auctoritate comburere. Sanchez *lib. 2. Moral. c. 10. n. 56.* Palao *de Fide tr. 4. disp. 2. punct. 10. §. 2. n. 12.* Farin. *de Hæresi q. 180. n. 8.* Barbosa *de Offic. & pot. Episc. alleg. 90. n. 5.* Ratio est; quia ita expresse statuit Julius III. in sua Constitutione, quæ incipit; *Cum meditatio*, Finis autem hujus Constitutionis est, ut Auctor libri hujus facilius cognoscatur, &, si opus est, apprehendatur, inquiratur, & puniatur, Quapropter debent inquisitores deferentem libros hujusmodi interrogare, unde habeat, & a quo acceperit hos libros, Palao *l. c.* Barbosa, Sanchez, & alii supra citati.

128 Dicitur autem notanter; *ubi viget Officium Inquisitionis*; in aliis enim locis, ubi inquisitio non viget, ut in Germania, &c. Quid cum libris istis fieri possit, & debeat, alia est Quæstio. Ad quam si quis respondeat, eos esse tradendos locorum Ordinariis, utpote qui in talibus locis supplent vices Inquisitorum, prout passim desumitur ex Concilio Trid. Contra est, quod ipsemet Reverendissimi Ordinarii libros prohibitos legere, & retinere non possint, nisi speciale ad id privilegium habeant, juxta dicta supra a *num.* 56. consequenter illis necessario tradi non debeant.

129 Hic respondendum videtur, sufficere, & necesse esse, ut vel comburantur, vel tradantur alicui, vel aliquibus, qui specialem facultatem habent legendi, & retinendi libros *hæreticos*. Qualem specialem facultatem fere in quovis Monasterio vel Conventu in locis *hæresi* Infectis unus vel alter immediate vel mediate a Sede Apostol. concessam cum habeat, in memoratis Monasteriis recipi, ac retineri, ac separato Bibliothecæ loco asservari solent hujusmodi libri prohibiti, ut si, & quando opus fuerit facultate eos legendi gaudentes, *hæreticorum*, & aliorum errores ex eisdem magis deprehendere, illosque & Auctores illorum pro bono communi Ecclesiæ confutare valeant. Ad quem proin finem etiam plerumque consultus videtur,

ut

[illegible] *heret* [illegible] his [illegible] tur, [illegible] tamen S[illegible] local[illegible] cavere [illegible] quos speciali facultate [illegible] ndi concedantur, neve [illegible] manus aliorum devenire valeant

130 Nec obstat [illegible], q[illegible] Pontificio Indulto quo [illegible] gularibus supplicantibus concedi solet specialis facultas legendi libros [illegible] & alios prohibitos appositam fuit Clausula [illegible] præ[illegible] Superior M[illegible] ori, Provinciæ [illegible] *ac tempore* [illegible] *satis clar*[illegible] [illegible] *pred*[illegible] [illegible] *quos ip*[illegible] [illegible] prout in recentissim[illegible] hu[illegible] legimus [illegible] sumere [illegible] *heret* [illegible] igni comburere [illegible] non ver[illegible] al[illegible] [illegible] cultate legendi & retinendi haben[illegible] ber[illegible] Non obstat [illegible] um [illegible] apa per [illegible] Islam [illegible] inten[illegible] ne [illegible] prohibiti ad [illegible] quam facultate [illegible] udentiu[illegible] de[illegible] move ipso [illegible] p[illegible] ea[illegible] p[illegible] uti pa[illegible] ex [illegible] *ad* [illegible] *manus devenant* [illegible] ut [illegible] absque com[illegible] ione librorum præfato[illegible] fac[illegible] cave[illegible] cedente aliquo specialem facultatem habente, [illegible] prohibiti, quos habuit, ad separatum [illegible] um & [illegible] sub clausum deferantur, quatenus ad convertendos [illegible] tandos *hereticos*, [illegible] fuerit, a [illegible] aliquo simili facultatem habente [illegible] & legi valeat [illegible] concedi solet [illegible] facultas [illegible] tempore

131 Nec refert [illegible] post expirationem facultatis, donec [illegible] dveniat, retineatur. Quia sicut non agi[illegible] bibliothecam, si quis librum, quem *hereticum*, aut alias prohibitum [illegible] modico tempore absque lectione [illegible] retineat, donec commode [illegible] Inquisitoribus acquirat; sic [illegible] latur, si huiusmodi libri [illegible] modico tempore retineantur, [illegible] tatis, aut renovat[illegible] certa [illegible] prout [illegible] [illegible] unde & [illegible] libr[illegible] eat.

132 Porro, quod p[illegible] Mon[illegible] m, & Provinciarum *her* [illegible] vatio librorum prohibitorum ne Bullæ Cœnæ [illegible] librorum pugnet, mo quia plerumque melius [illegible] prohibitos [illegible] supra [illegible] B[illegible] [illegible] patet; qui [illegible] Rel[illegible] *heresi* infectis [illegible] a Sede A[illegible] um Ordinarii [illegible] quovis Mo[illegible] licentia [illegible] [illegible] non amplius re [illegible] tali modo [illegible] legendi libros [illegible] uti valeret. [illegible] & resti[illegible] aliquem habe[illegible] *arg*[illegible] *hereti*[illegible] tanquam [illegible] concessus [illegible] libros huju[illegible]

[illegible] licita & utilis [illegible] cauto, ut supra [illegible] servari debet, non obstante [illegible] verborum aliud [illegible] atus [illegible] *scripta* applicari posse [illegible] *debet aliqui verba* [illegible] *quia non debet* [illegible] *tio verbi* [illegible] *can. humana* [illegible] *ves, cum* [illegible] cum C[illegible] supra allegatis.

133 Et profecto, si juxta ver[illegible] um cum [illegible] postquam ab aliquo fuere [illegible] statim deberent comburi, & [illegible] one ab eo dem [illegible] ribus afferuari, jam pridem omnia [illegible] manuscripta a Lutheri, Calvini, ali[illegible] nec non principales Fidei [illegible] Tra[illegible] dera Con[illegible] ab hæreticis, confecti, aut habiti, comburi debu[illegible] & adhuc deberent, non sine ingenti Ecclesiæ, & Religionis præjudicio; cum ea in ipsis libris a seculum hactenus demonstrati fuerint, & a nunc demonstrari possint ac debeant, innumeri errores, contradictiones, discordiæ, falsitates, mendacia, deceptiones, mutationes, quas etiam in substantialibus Fidei & Religionis puncti *heretici* fecerunt, & commiserunt, quarum demonstratio [illegible] demonstratur sects eorum, [illegible] hoc [illegible] quod Religio, quæ in materia [illegible] errat, semper errare, & falli [illegible] posse; consequenter [illegible] falsis, & fallibilis [illegible]

134 Cæte[illegible] ne a[illegible] us, quin sæpe magis expediret, libros alios [illegible] ibitos combu[illegible] quam afferuare, ve[illegible] pro fine [illegible] nec [illegible] potest, cui facultate [illegible] tendi [illegible] quod in memoriam & aliorum prudentia [illegible]

135 Q[illegible]

[illegible]

136 R[illegible] in [illegible] C[illegible] T[illegible] *de* [illegible] *li*[illegible] & [illegible] ad finem [illegible] de Impressione appositis [illegible] quam Indic[illegible] [illegible] adducere utile [illegible] pro m[illegible] modo [illegible] gentem etiam de Impressione prohibitorum, & al[illegible] librorum [illegible] simul ad manus habeantur.

Concilium itaque Tridentinum [illegible] loquitur: [illegible] & impressioni [illegible] modum in hac [illegible] ut [illegible] volens, quib[illegible] [illegible] & [illegible] & [illegible] liber [illegible] sæpe tacito [illegible] prælo, & qu[illegible] sine [illegible] Auct[illegible] primunt, al[illegible] impri[illegible] re venal[illegible] ha[illegible] t, decernit, & statuit, ut [illegible] hac [illegible] Scriptura, potissimum [illegible] hæc ipsa vetus & vulgata editio [illegible] imprimatur, [illegible] que [illegible] imprimi [illegible] vel imprimi facere [illegible] de rebus sacris sine nomine A[illegible] m vendere, aut [illegible] apud [illegible] examinati [illegible] probati [illegible] fuerint ab [illegible] A[illegible] matis & pœnam, id [illegible] novissimo L[illegible] canonis apposita. Et si Regulares fuerint, ultra examinationem & probationem hujusmodi, licentiam quoque a suis superioribus impetrare [illegible] neantur, recognitis per eos libris, juxta formam suarum Ordinationum. Qui autem scripto eos communicant, vel evulgant, [illegible] a[illegible] examinati probati [illegible] fuerint [illegible] pœnis [illegible] jace[illegible] Im[illegible] res, qui [illegible] auctores, pro [illegible] habe[illegible] [illegible] in fronte [illegible] appa[illegible] & [illegible] examen [illegible] probanda [illegible] & [illegible] hæc [illegible] convertuntur, [illegible] quentur [illegible] & sententiæ S. Scrip[illegible] ad scurrilia [illegible] licet, fabulosa, vana, adulatio[illegible] ones, superstitiones, impia & d[illegible] [illegible] præcipit, [illegible] [illegible] & contemptione de

cætero quisquam quomodolibet verba Scripturæ Sacræ ad hæc & similia adeat usurpare, ut omnes hujus generis homines, temeratores & violatores verbi Dei, Juris & arbitrii pœnis per Episcopos coerceantur.

137 Index vero librorum prohibitorum ita ordinat de Impressione librorum prohibitorum.

§. I.

Nullus liber imposterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, & patriam præferat Actoris.

Quod si de Auctore non constet, aut iustam aliquam ob causam tacito eius nomine Episcopo, & Inquisitori liber edi posse videatur, nomen illius omnino describatur; qui librum examinaverit, atque approbaverit.

In his vero generibus librorum, qui ex variorum scriptorum dictis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent is, qui laborem colligendi, & compilandi susceperit, pro Actore habeantur.

§. II.

Regulares præter Episcopi & Inquisitoris licentiam (de qua Regula decima dictum est) meminerint teneri se Sacri Conc. Tr. Decreto, operis in lucem edendi facultatem a Prælato, cui subiacent, obtinere.

Utramque autem concessionem, quæ appareat, ad principium Operis imprimi faciant.

§. III.

Curent Episcopi, & Inquisitores, pœnis etiam propositis, ne impressoriam artem exercentes, obscænas imagines, turpesve in gradiuscolis literis imprimi contingat, in librorum deinceps impressione apponant.

Ad libros vero, qui de rebus Ecclesiasticis aut spiritualibus conscripti sunt, ne characteribus grandioribus ornantur, in quibus expresse appareat alicuius rei profanæ, nedum turpis, obscænæve specie.

Qui etiam invigilabunt summopere, ut in singulorum impressione librorum nomen Impressoris, locus impressionis, & annus, quo liber impressus est, principio eius, atque in fine annotetur.

§. IV.

Qui Operis alicuius editionem parat, integrum eius Exemplar exhibebit Episcopo, vel Inquisitori, ubi recognoverint, probaverintque, penes se retineant, quod Romæ quidem in archivio Magister Sacri Palatii, extra Urbem vero in loco idoneo, quem Episcopus aut Inquisitor elegerit, reservetur.

Post quam autem liber impressus erit, non liceat cuiquam venalem in vulgus proponere, aut quoquo modo publicare antequam is, ad quem hæc cura pertinet, illum cum manuscripto apud se retento, diligenter contulerit, licentiamque ut vendi publicarique possit, concesserit, idque tum demum faciendum, cum exploratum habebitur, Typographum fideliter se in suo munere gessisse, neque ab Exemplari manuscripto vel minimum discessisse. Qui contra facere ausus fuerit graviter & severe puniatur.

§. V.

Curent Episcopi, & Inquisitores, quorum muneris erit facultatem libros imprimendi concedere, ut eis examinandis spectatæ pietatis, & doctrinæ viros adhibeant, de quorum fide & integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiæ daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei duntaxat gloriam spectaturos, & fidelis populi utilitatem.

Talium autem virorum approbatio, una cum licentia Episcopi, & Inquisitoris, ante initium operis imprimatur.

§. VI.

Tipographi & Bibiopolæ coram Episcopo, aut Inquisitore, & Romæ coram Magistro sacri Palatii, iurejurando spondeant, se munus suum catholice, sincere, ac fideliter exercituros, [illegible] Iudicii decretis, ac Regulis Episcoporumque & Inquisitorum edictis, quatenus eorum artes attingunt, obtemperaturos; neque ad suæ artis ministerium quemquam scienter admissuros, qui hæretica labe sit inquinatus.

Quod si inter illos, insignes, ac eruditi nonnulli reperiantur, Fidem etiam Catholicam iuxta formulam a Pio IV. felic. rec. prescriptam, eorundem Superiorum arbitrio, profiteri teneantur.

§. VII.

Liber Auctoris damnati, qui ad prescriptum Regularum expurgari permittitur, postquam accurate recognitus & purgatus, legitimeque permissus fuerit, si denuo sit imprimendus, præferat titulo inscriptum nomen Auctoris, cum nota damnationis, ut quamvis quoad alia qua liber recipi, Auctor tamen repudiari, intelligatur.

In eiusdem libri principio, tum veteris prohibitionis, tum recentis emendationis ac permissionis mentio fiat, v. g. Bibliotheca a Conrado Gesnero Tigerino damnato, Auctore olim edita, ac prohibita, nunc iussu Superiorum expurgata, & permissa.

Et hæc de Lectione, Retentione, & Impressione librorum prohibitorum prolixius scribere utile duximus, quia multos circa hanc materiam errores, abusus, & corruptelas, præsertim in his partibus videre est, non sine magno Religionis, morum, & animarum præiudicio, quibusdam Scriptoribus sua nimis libere, & nimis solida Doctrina, non modicam ad id præbentibus ansam.

§. IV.

De Tolerantia Hæreticorum, & liberi exercitii Religionis eorum: ubi etiam de Fœderibus Principum Catholicorum cum Hæreticis, & Infidelibus: nec non de Bello cum ipsis, & contra ipso.

S U M M A R I U M.

139 *Loquendo de Jure communi nec recipi, nec tolerari possunt Hæretici, & ritus eorum in territorio Catholico, sed eos ubique reperire, expellere, & exterminare tenentur P[illegible] Catholici*

Probatur ex jure Canonico, ib.

140 *Et civili.*

141 *Ac ratione; quia nempe sicut Hæresis peior Judaismo, & Paganismo, ita etiam Hæretici peiores, & perniciosiores sunt Iudæis, & I[illegible] delibus, & n. seq.*

143 *Item quia ex continua commoratione cum ipsis majus scandalum, & perversionis periculum consurgit, quam ex cohabitationis cum Judæis, & [illegible] seq.*

145 *Item diversitas Religionis graviter obest tranquillitati publicæ.*

146 *Ad evitandum majus Religionis, vel Ecclesiæ Catholicæ malum recipi, & tolerari possunt Hæretici in locis Catholicis*

147 *Non vero ad evitandum aliud malum, vel procurandum bonum temporale [illegible] n. seq.*

149 *Doctrina prædicta ad propositum.*

150 *Recipi insuper possunt & tolerari [illegible] per pacis, vel alium contractum ex ob[illegible] [illegible] dum, vel malum id eis fue[illegible] pro[illegible]*

151 *Nova emergente causa juxta [illegible] expelli possunt.*

152 *Quare in Germania toleruntur, & tolerantur Hæretici.*

Pax Religiosa Catholicos inter & Hæreticos Passavii inita, & Augustæ confirm[illegible] an valeat, ib.

153 *Quid Juris de Pace Osnaburgensi, & monasteriensi?*

154 *Bulla Innocentii X per extensum, qua invalidatur & reprobatur utraque memorata Pax.*

155 *Reflexiones super hac Bulla relinquunt ur Lectori.*

156 *Proponitur quam ardua, & quanti momenti, quantæque difficultatis sit summe practica [illegible] stio, an & qualiter liceat Principibus Catholicis juvare Infideles, & Hæreticos, vel auxilium ipsorum invocare contra alios præsertim Cathol[illegible] ubi etiam adhortatio fit ad Confessarios, Theologos, & Consiliarios Principum Catholicorum, [illegible]*

139 Quæritur I. An Principes, aut Status, & Respublicæ Catholicæ recipere, vel tolerare in suis territoriis possint *hæreticos*, & ritus seu exercitia Religionis eorum? Resp. I. Ordinarie loquendo, de Jure communi tam Civili, quam Canonico non possunt Principes Catholici recipere, nec tolerare in suis territoriis *hæreticos*, & multo minus ritus eorum, seu Religionis, vel potius falsæ Sectæ suæ exercitium permittere; sed gravissime tenentur illos ubique locorum repellere, & expellere. Conclusio patet ex claris Juris textibus, *Canonicis* quidem *c. Excommunicamus* 13. *§. Moneantur h. t.* ibi: „ Moneantur autem, & inducantur, & si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur sæculares potestates; quibuscunque fungantur Officiis, ut sicut reputari & haberi fideles, ita pro defensione Fidei præstent publice juramentum, quod de terris suæ jurisditioni subjectis, universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide, pro viribus exterminare studebunt, ita quodammodo quandocunque quis fuerit in potestate sive perpetuam, sive temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare. Si vero Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia terram suam purgare neglexerit ab hæretica fœditate per Metropolitanum, & cæteros comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur. Et si satisfacere contempserit intra annum, significetur hoc Summo Pontifici, ut ex tunc ipse Vasallos ab ejus fidelitate denuntiet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam: qui etiam exterminatis Hæreticis absque ulla contradictione possideant; & in Fidei puritate conservent, salvo jure Domini principalis: dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent Dominos principales.

Concordat *cap. Ad abolendam* 9. *§. Statuimus h. t.* ibi: „ Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules civitatum, & aliorum locorum, juxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter juramento promittant, quod fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices, adjuvabunt bona fide juxta Officium, & posse suum. Si vero id observare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus Ex- [illegible]
communicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesiæ supponendis civitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum; & *infra*. Si qui vero fuerint, qui a lege Diœcesanæ jurisdictionis exempti, soli subjaceant Sedis Apostolicæ potestati: nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant judicium: & eis in hac parte, tanquam a Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur.

Concordat etiam *cap. Ut officium* 11. *§. Statuimus h. t. in* 6.

Jure civili autem, *l. omnes* 2. *C. h. t.* ibi: „ Omnes hæ- 140
reses vetitæ legibus divinis, & imperialibus constitutionibus quiescant „; & *l. Manichæos* 5. *C. h. t.* ubi post quam plurimos in specie recensuit hæreticos Imperator addit: „ Nunquam in Romano solo cum conveniendi, morandique, habeant facultatem &c. Quoniam his nihil relinquendum loci est, in quo ipsis etiam elementis fit injuria.

Idem *Authentica*, *Si vero C. eod.* ibi: „ Si vero Do- 140
minus temporalis requisitus, & admonitus ab Ecclesia terram suam purgare neglexerit ab hæretica pravitate, post annum a tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus Catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent.

Item *Authent. Gazaros, C. eod.* ibi: „ Gazaros &c. & omnes hæreticos utriusque sexus quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannamus &c. & *alibi*.

Ratio tam sanctarum tum Canonicarum, tum civi- 14
lium Legum, & Constitutionum multiplex, & quidem *prima* est: quia *hæresis* est summe, & quidem intensive loquendo, magis culpabilis, & peccaminosa, Deoque magis odiosa, & injuriosa, quam *Judaismus* & *Paganismus*, ipsique *hæreticis* pejores; ac perniciosiores sunt, quam *Judæi* ac *Pagani* prout cum D. Thoma 2. 2. q. 10. [illegible]
a. 6. habet communis Theologorum, & ante ipsum jam communiter tenuerunt Antiqui SS. Patres, e quibus S. Chrysostomus in *Matth. c.* 12 ait, *Hæreticos Gentilibus pejores esse, nemo dubitat: Gentiles enim per ignorantiam blasphemant, hæreticis autem scientes laniant veritatem*. S. August. *l.* 2. *c.* 21. *de civit. Dei* ait: *Est a pars fide devinio, hæreticorum qui a catholica Ecclesia (aliquam saltem per Baptismum intravetunt) exeunt, meliorem esse causam, quam Paganorum qui nunquam fuerunt Catholici, cum pejor utique sit desertor Fidei, & ex desertore oppugnator ejus effectus, quam ille, qui non deseruit quod nunquam*

quam tenuit S. Ambrosius de Fide l. 3. discrevit: *hæreticos esse detestabiliores ipsis Judæis, qui carnem Christi crucifixerunt.* Similiter, & adhuc gravius etiam alii SS. Patres loquuntur de *hæreticis*, atque pessimis titulis, & ominibus diris, ac fulminibus in eos Zelo fidei, & veræ Religionis inflati invehuntur. Nam a S. Ignatio *Epist. ad Trallian.* vocantur *Diaboli progenies*: a S. Irenæo *lib.* 1. *c.* 33. *Organa Satanæ*, & *l.* 5. *c.* 20. *Diaboli instrumenta*: & a S. Basilio Epist. 141. *Diaboli*: a Nisseno Orat. de S. Basilio, *Pestes*, & *lues Fidei*: a S. Gregorio Nazianzeno Orat. 28. *Sanctis momentanei* & *Theologi unius diei*; ab eod. Orat. 33. *Mendacii exercitus, fraudis propugnatores, dæmonum expeditio, immundorum spirituum legiones* &c. a S. Hieronymo in c. 10. Eccl. *Clibani impietatis*, ab eodem in Ose. 7. *Filii pestilentiæ, tenebrarum fontes, gurgites omnium malorum, templa omnium dæmonorum.* Consimiliter alii sanctissimi, & antiquissimi SS. Patres, ut proinde S. Augustinus *in Enchirid. cap.* 5. recte dicat: *Ad tam magna tonitrua qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est*; Qui idem S. Augustinus, ut videre est apud Pignatelli *tom.* 1. *consl.* 143. *n.* 13. pronunciare non dubitavit, intolerabilem, & non obscure hæreticum, ac vix sanæ mentis compotem esse, qui non pejus de *Hæretico*, quam de *Pagano*, aut *Judæo* &c. existimat.

Et merito: Tum quia (præter jam dicta, & dicenda infra) *hæretici* ex destinata malitia veritatem & veram Religionem impugnant. *Pagani* vero ex ignorantia: Tum quia *hæresis* ordinarie ex turpibus causis, malitia videlicet, odio, vindicta, libidine &c. oritur; cum econtra *Paganismus*, & *Judaismus* ex naturali quadam cæcitate, aut minus culpabili ignorantia provocatur.

141 *Secunda* ratio, cur Leges & Canones tam stricte prohibeant, ne ullibi recipiantur, & ne tolerentur *hæretici*, est scandalum, & grave perversionis periculum, quod ex continua commoratione, & conversatione *hæreticorum* cum Catholicis enascitur; quale iterum longe gravius esset illo, quod ex commoratione cum *Judæis* & *Paganis* oritur, SS. Patres, & Theologi rursus communiter asserunt, & lamentabilis experientia, præsertim in Germania, Hungaria, Polonia, Gallia &c. demonstrat, qua constat, quod semel in aliquo loco recepti *hæretici*, brevi tempore non tantum multa millia hominum, sed etiam integras Civitates, Provincias, & Regna vel ex toto perverterint, vel magna ex parte pestifera suæ Hæreseos lue infecerint & etiamdum infectam teneant. Dum e contra Loca, Regna, & Provinciæ, quæ sanctis Legibus, & Canonibus obedientes *hæreticis* constantem aliquam habitationem nunquam concesserunt, subdola vero & non per ostium intrantes aut intrusos, statim pro viribus expulerunt, uti Hispania, Italia, Bavaria &c. ab eadem diabolica *hæresis* lue immunes permanserunt, & adhuc permanent.

142 Hoc scandalum & perversionis periculum ex cohabitatione cum *Hæreticis* proveniens, mirum in modum inculcant, & demonstrant SS. Patres, indeque deducunt, non tantum utroque Iure humano; *Canonico* nempe, & *Civili*, sed etiam *Divino* prohibitum esse, ne alicubi recipiantur, vel tolerentur *hæretici*. Brevitatis causa allegationem textuum ex SS. Patribus omitto; & doctrinam illorum ex S. Scriptura confirmo ubi commoratio, & conversatio cum *hæreticis* satis clare videtur nobis interdicta ita ut etiam *AVE* Hæreticis dicere ibidem prohibeatur. Joan. Epist. 2. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum in domum recipere, nec Ave ei dixeritis, qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.* Et Paulus ad Titum c. 3. v. 10. *Hæreticum hominem post unam, vel secundam correptionem devita: sciens, quia perversus est.* Plures his similes textus in sacris Paginis invenire est.

143 *Tertia* ratio est bonum commune pacis, & tranquillitatis publicæ, quæ ibi vera & firma esse nec solet, nec potest ubi & animorum & Fidei dissensio; uti bene advertit S. Ambrosius 3. *Offic.* illius verbis: *Vix firma esse possunt pacis jura inter quos est Fidei bellum*, quod experientia passim oculis oberrans comprobat. Exempla hujus vide apud Becanum *de fide c.* 15. Lege etiam, si placet, [illegible] um Lipsium *in lib. contra Dialogistam* de una *Rel.* & alios Christianos Statistas, qui unum ex Principiis primis & maximis Regni aut Provinciæ in publica tranquillitate, & boni Regiminis conservandæ specialissime [illegible]

144 Dicitur tamen notanter in Conclusione n. 139. posita, *Ordinarie loquendo* [illegible] admittantur in casu, quo prudenter consideratis omnibus considerandis, ad evitandum majus malum, vel procurandum majus bonum. *Religionis*, v. g. *certam* Hæreticorum conversionem, vel advertendum transitum integræ Provinciæ Catholicæ ad *hæreticos*, omnino necessarium judicetur, ut [illegible] aliqui recipiantur, aut tolerentur. Laym. *lib.* 2. *tr.* 1. *c.* 17. *n.* 4. citans Valentiam, *to.* 3. *disp.* 1. *q.* 10. *punct.* 6. *ad* 4. Becanum ad [illegible] *q.* 4. Cajetanum, Molanum [illegible] Ratio est: Tum, quia licet nunquam sint facienda mala, ut eveniant bona. *arg. c. Ex tuarum de Sortileg.* cum concordantibus. Tamen licitum, imo rationabile est, ad evitandum majus malum, subinde minus malum permittere *arg. can. Hæc [illegible] ante* 9. *caus.* 31. *q.* 1. & *l. Legis virtus* 7. *ff. de Leg.* cum concordant. Hujusmodi majus malum, ad quod evitandum *hæreticos* recipere, eorve, & exercitium Religionis illorum tolerare liceret, merito censeretur, si in præsenti, v. g. vel imminente quodam bello *hæreticis* viribus, aut nimis præpotentibus existentibus, periculum foret, ne integrum aliquod Regnum, aut Provincia sub potestate *hæreticorum* redigatur; nisi in Tractatu pacis permittatur, ut *hæretici* in una vel altera Civitate, vel etiam in Provincia cum Catholicis habitare, & Religionis suæ exercitia habere permittantur. Majus enim malum Ecclesia, & Religio Catholica utique pateretur, si totum Regnum, aut Provincia sub potestate *hæreticorum* redacta, totaliter a vera Religione deflecteret, & periclitaretur, quam si in una vel altera Civitate, vel etiam Provincia recipiantur, & una cum Catholicis sub potestate Principis Catholici tolerentur, Divina providentia fortassis tum tempore disponitura, ut ita recepti vel convertantur, vel justa aliqua emergenti nova causa expellantur.

145 Cæterum bene cum aliis ad propositum advertit Layman *l.* 2. *tr.* 1. *c.* 17. *n.* 4. quod præter memoratum majus Religionis & animarum malum, aliud majus malum esse, & dici non facile posset, cujus vitandi causa Principes Catholici hæreticis Religionis suæ exercitium in partibus Catholicis permittere licite possint. Placet verba ipsius formalia hic subjungere: Quam ob rem (ait) libertas religionis permissa, multoque magis promissa, adeo perniciosa est saluti animarum; atque cuivis Reipublicæ, quippe quæ sine contensione [illegible], ac Religionis diu in pace consistere, ac conservari non potest, ut talis Fidei libertas inter mala maxima Reipublicæ numerari debeat; ideoque Catholicis Principibus non facile malum aliquod gravius esse possit, cujus vitandi causa Hæreticis subditis suis libertatem exercitii Religionis promittere, aut juramento confirmare liceat; præsertim cum hujusmodi pactio cum hæreticis inita postea servanda sit.

146 Ex certe conveniunt DD. non posse Principes Catholicos ad avertendum malum duntaxat temporale, aut ad obtinendum bonum præcise temporale, *hæreticos* ad sua Territoria recipere, aut illos tolerare, ac permittere ut Religionis suæ exercitium ibidem liberum habeant. Hinc

147 Infertur pro praxi, non posse Principem Catholicum recipere *hæreticos*, vel permittere illis liberum Religionis exercitium pro magna *Summa* pecuniæ [illegible] eo, quod *hæretici* majorem & extraordinarium [illegible] eidem velit *Tributum* annuum, vel quia eundem [illegible] contra alium Principem Catholicum pro conservando vel obtinenda aliqua Religione, vel Jure temporali [illegible] aut amplius patebit infra.

148 Limitatur Conclusio n. 139. posita in casu, quo *hæreticis* per pacis, aut alium Contractum [illegible] um ex objecto non malum, nec invalidum per Principem Catholicum fuit promissum, quod in Territorio aliquo sint recipiendi, vel jam recepti tolerandi, atque Religionis exercitio liberi permittendi. Tali enim in casu juxta fidem publicam datam [illegible] & recepti tolerari debent. [illegible] nova, eaque justa causa superveniat. Ratio est; quia fides publica [illegible] unquam etiam *Paganis*, *Judæis* & *Hæreticis* data, a quovis etiam Catholico servari debet, *arg. Iuxtitus* 5. *C. de ædil. oblig.* prout de *Judæis* & *Saracenis* [illegible] 7. atque amplius demonstrat Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 12. *n.* 5. merito legendus.

149 Dicitur tamen notanter, *Nisi nova justa causa superveniat* [illegible] han[illegible] ita etiam *hæretici* semel recepti & per fidem publicam tolerari [illegible] [illegible] prout

procul dubio possunt, per dicta *c. tit. praec. n. 8.* Cujusmodi causam vel maxime esse, communiter agnoscunt DD. si *Pagani*, aut *haeretici* periculosas Machinationes, aut enormia communiter præparant, aut perpetrant contra veram Fidem ac Religionem; vel Regnum, Provinciam, aut Principem Catholicum Dominum suum, prout in specie v. g. fecerunt Roman. Imperatori subditi, utpote Vassalli Romani Imperii, *haeretici* per fœdus Smalcaldicum *Smalcadiae* inter hæreticos Principes initum; utpote quo paciscebatur, quod unitis viribus religionem *Acatholicam* seu *Haeresin* contra Catholicum Imperatorem, aliosque Catholicos Principes, protegere; propagare, veram autem Fidem, aut Religionem Catholicam, subvertere velint.

152 Cæterum ex dictis colliges: quare in Germania tot tolerentur, & in libero suæ falsæ Religionis exercitio permittantur *haeretici*; ideo nempe, quia per Pacem Religiosam prius Passavii 1552. per Imperat. Carolum V. & Principes Catholicos ex una, & Acatholicos ex altera parte initam, ac postea Augustæ anno 1555. confirmatam, plena securitas & religionis suæ libertas fuit promissa *haereticis* Confessionis Augustanæ, seu *Lutherani* (Calvinistis tamen & aliis Hæreticis ab hoc privilegio exclusis) quam pacem, quia a Sede Romana positive reprobatam non scimus, nec nos reprobare audemus; præsertim, cum tunc temporis necessitas vitandi majus malum, periculum videlicet, ne totaliter, vel certe majori adhuc ex parte Provinciæ Germanicæ ad potestatem *haereticorum*, indeque ad Sectam eorum transirent, memoratam pacem eaque mediante *haereticorum* securitatem & liberum exercitium tanquam minus religionis malum permittere coacti fuere Catholici.

153 Quid autem sentiendum sit de Pace *Osnaburgensi* & *Monasteriensi*, anno 1648. facta, in quo privilegia de libertate Religionis *haereticis* Confessionis Augustæ per Pacem Religiosam concessa, etiam ad *Calvinistas* fuere extensa, & integri Episcopatus, Monasteria, Præposituræ, aliaque plura in summum præjudicium Religionis Catholicæ, libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ in perpetuum fuerunt attributa, colliges ex Inn. X. Bulla, qua dictam Pacem penitus annullavit & reprobavit, eamq; etsi juramento firmatam, omni valore & robore carere, neminemque ullo modo obligare declaravit; uti magis videre licet ex integro tenore ejusdem Bullæ, quę prout *in tom. 4. Bul. Romani decima nona inter Constitutiones dicti Pontificis* reperitur, hic de verbo ad verbum subjungitur.

Innocentius Papa X.

Ad perpetuam rei memoriam.

154 Zelo Domus Dei animum nostrum assidue commoventeiu eam præcipue curam sedulo incumbimus, ut Orthodoxæ Fidei integritas, ac Ecclesiæ Catholicæ dignitas & auctoritas ubique sarta tecta conservetur, neque eorum, qui quærunt sua potius, quam quæ Dei sunt, facto, jura Ecclesiastica, quorum Assertores a Domino constituti sumus, aliquod detrimentum accipiant. Nosque supremo Judici rationem villicationis nostræ redditurì, negligentiæ in credita Nobis administratione arguamur.

§. 1. Sane cum intimo doloris sensu accepimus, quod per complures unius Osnabrug. die 9. Aug. pręsentis an. 1648. inter Charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Romanorum Regem in Imperatorem Electum cum suis fœderatis & adhærentibus ex una, ac Svecos cum eorum itidem fœderatis & adhærentibus ex altera; necnon alterius Paci Monasterii Wuestphaliæ die 24. Octob. ejusdem an. 1648. inter eundem Ferdinandum Romanorum Regem in Imperatore electum, cum suis pariter fœderatis & adhærentibus ex una, atq; Charissimum etiam in Christo Filium Ludovicum Francorum Regem Christianissimum cum suis similiter fœderatis ex altera parta respective initarum articulos gravissime Religioni Catholicæ, Divino cultui, Sedi Apost. & Romanæ, ac inferioribus Ecclesiis, Ordinisque Ecclesiastico, ac jurisdictionibus, auctoritatibus, immunitatibus, libertatibus, exemptionibus, privilegiis, rebus, bonis, ac juribus illorum illata fuerunt præjudicia. Etenim pactionibus partim utriusque partim alterius pacis hujusmodi inter alia, bona Ecclesiastica alias ab hæreticis occupata, illis eorumque Successoribus in perpetuum addicuntur. Hæreticis Augustanæ, ut vocant, Confessionis liberum suæ hæreseos exercitium in plerisque locis permittitur & locorum pro ædificandis ad hunc effectum templis assignatio permittitur, ipsisque cum Catholicis ad publica munia & officia, ac ad nonnullos Archiepiscopatus, Episcopatus aliasque Dignitates, & beneficia Ecclesiastica, Precumque primariarum eidem Ferdinando Regi in Imperatorem electo a præfata Sede Apostolica concessarum participationem admittuntur. Annatæ, jura Palatii confirmationes, mensas Papales, & hujusmodi jura, ac reservationes in bonis Ecclesiasticis dictæ Confessionis Augustanæ excluduntur. Confirmationes electionum & postulationum prætensorum Archiepiscoporum, Episcoporum, aut Prælatorum ejusdem confessionis potestati sæculari attribuuntur. Plures Archiepiscopatus, Episcopatus, Monasteria, Præposituræ, Balliviæ, Commendæ, Canonicatus & alia Beneficia, & bona Ecclesiastica Principibus hæreticis eorumque hæredibus, etiam sublata denominatione Ecclesiastica in feudum perpetuum sub dignitatis sæcularis titulo conceduntur. Contra Pacem hujusmodi, ullumve ejus articulum nulla jura Canonica, vel Civilia communia, vel specialia, Conciliorum Decreta, Religiosorum Ordinum regulas, juramenta, aut concordata cum Romanis Pontificibus; ullave alia statuta sive politica, sive Ecclesiastica decreta dispensationes, absolutiones, aut alias exceptiones allegare, audiri, vel admitti debere disponitur. Numerus septem Electorum Imperatorum olim Apost. auctoritate pręfinitus sine nostro, & Sedis præfatæ beneplacito augetur, & Octavus Electoratus in favore Caroli Ludovici Comitis Palatini Rheni hæretici instituitur, aliaque multa, quę pudet referre Orthodoxæ Religionis, Sedique præfatæ, ac Romanæ, & inferioribus Ecclesiis, cæterisque præmissis summopere præjudicialia, & damnosa decernuntur.

§. 2. Et quamvis venerabilis frater Fabius Episcopus Neriton. noster, & Sedis pręfatę ad tractum Rheni, & inferioribus Germaniæ partes Nuncius extraordinarius in executionem mandatorum nostrorum fuerit palam nostro & ejusdem Sedis nomine protestatus, ejusmodi Articulos esse irritos, nullos, iniquos, ac per non habentes potestatem temere contractos, atque pro talibus ab omnibus habendos; ac notissimi Juris sit, quamcunque transactionem seu pactionem in rebus Ecclesiasticis, sine præfatæ Sedis auctoritate factam, nullam, nulliusque valoris, & momenti existere.

§. 3. Attamen quo efficacius præmissorum indemnitati consultum sit, pro comissi Nobis ex alto Pastoralis Officii debito providere volentes, ac instrumentorum utriusque pacis hujusmodi, omniumque in illis contentorum, cęterorumq; hic etiam necessario exprimendorum, & inserendorum tenores etiam veriores, & datas ac si de verbo ad verbum inserentem præsentibus, pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, Motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione nostri, deque Apost. potestatis plenitudine prædictos alterius, seu utriusque pacis hujusmodi articulos, cæteraque in dictis instrumentis contenta, quę Catholicę Religioni, divino cultui, animarum saluti, eidem Sedi Apost. Rom. & inferioribus Ecclesiis, ac Ordini, & Statui Ecclesiastico, illorumque personis, membris, rebus, bonis, jurisdictionibus, auctoritatibus, immunitatibus, libertatibus, privilegiis, pręrogativis, & juribus quibuscunq; quomodolibet officium, seu pręjudicium etiam minimum afferunt, aut inferre, seu intulisse, & alias nocere, seu nocuisse quoquomododici, intelligi, pętendi, vel censeri possent, cum omnibus inde secutis, & quomodocumq; sequendis, ipso jure nulla irrita, invalida, iniqua, injusta, damnata, reprobata, inania, viribusque & effectu vacua omnino fuisse, esse, & perpetuo fore neminemque ad illorum, & cujuslibet eorum etiamsi juramento vallata sint observantiam teneri: neq; ex illis cuiquam aliquod jus vel actionem, aut titulum coloratum, vel causam pręscribendi etiamsi longissimi, & immemorabilis temporis possessio seu quasi etiam citra ullam interpellationem, seu interruptionem subsequatur, acquisitum fuisse nec esse, minusque ullo tempore acquiri, & competere posse, neque ulla ullum statum facere, vel fecisse, atque perinde, ac si nequaquam emanassent, pro non extantibus, & non factis perpetuo haberi debere tenore earumdem præsentium decernimus, & declaramus. Et nihilominus ad abundantiorem cautelam, & quatenus opus sit, Articulos præfatos, aliaque pręmissa, ut pręfertur, Pręjudicialia, Motu, scientia, delibera-

tione

tione, & potestatis plenitudine paribus damnamus, reprobamus, irritamus, cassamus, annullamus, viribusque & effectu evacuamus, & econtra illa, deque eorum nullitate coram Deo protestamur: Et quatenus itidem opus sit eandem Sedem Apostolicam, Romanamque, & inferiores Ecclesias, ac quælibet loca pia, & quascumque per eas Ecclesiasticas adversus illa in integrum, ac pristinum, & eum, in quo ante prædictam, & quascumque alias assertas suo prætensas anteriores exactiones, pactiones, seu conventiones, circa præmissa ubicumque, & quomodocumque factas, erant, statum restituimus, reponimus, ac plenarie reintegramus.

§.4. Præsentes quoque Litteras cum omnibus, & singulis eis contentis, etiam ex eo, quod præfati, & quicunque alii etiam specialia mentione, & impressione digni, & in præmissis, seu eorum aliquo interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, illis nullatenus consenserint, nec ad ea vocati, citati, vel auditi, minusque causæ propter quas eadem præsentes emanarunt deductæ, verificatæ, seu alias sufficienter, aut etiam ullo modo justificatæ fuerint, ullo unquam tempore de subreptionis, obreptionis, nullitatis, aut invaliditatis vitio, seu intentionis nostræ, aut alio quovis quamtumlibet magno, inexcogitato, & substantiali defectu, aut ex quovis alio capite a Jure, vel facto, aut statuto, vel consuetudine resultante, aut ex quocumque alio colore, prætextu, causa & occasione notari, impugnari, invalidari, retractari, in jus vel controversiam revocari, aut ad terminos juris reduci ullatenus posse, sed illas semper validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, seu obtinere, ac ab omnibus & singulis ad quos spectat; & spectabit, quomodolibet in futurum inviolabiliter observari.

§.5. Sicque & non aliter in præmissis omnibus, & singulis per quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam Palatii Apostolici Auditores, nec non Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etiam de latere Legatos, ac ejusdem Sedis Nuncios, & quosvis alios quacumque auctoritate fungentes, nunc, & pro tempore existentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, declarandi, & interpretandi facultate, & auctoritate semper, & ubique judicari, & diffiniri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus.

§.6. Non obstantibus præmissis, ac quibusvis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis tam generalibus, quam specialibus etiam in Conciliis universalibus editis, & quatenus opus sit, nostra, & Canc. Apostolicæ regula de non tollendo jure quæsito. & Constit. fel. rec. Pii Papæ IV. prædecessoris nostri de gratiis qualecumque interesse Cameræ Apostolicæ concernentibus infra certum tunc expressum tempus in eadem Camera præsentandis, & registrandis, ita ut præsentes nullo unquam tempore in eadem Camera præsentari seu registrari necesse sit, Legibus quoque Imperialibus, & municipalibus, necnon quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate roboris, statutis, usibus & consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis, concessionibus, & litteris Apost. quibuscumque locis, & personis etiam Imperiali, Regali, & alia quavis sive Ecclesiastica, sive mundana dignitate fulgentibus, & alias quomodolibet qualificatis, ac specialem expressionem requirentibus, etiam motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine similibus etiam Consistorialiter sub quibuscunque temporibus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, & decretis etiam irritantibus & alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, editis, factis, ac pluries, & iteratis vicibus confirmatis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus & singulis etiamsi pro sufficienti illorum derogatione, & de illis eorumque totis tenoribus speciali, specifica, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio facienda aut alia exquisita forma hæc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum inserti essent, præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis, formamque in illis traditam pro servata habentes ad præmissorum effectum specialiter, & expresse derogamus, ac derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscumque.

§.7. Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem prorsus fides ubique locorum, & gentium in judicio, & extra illud adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris vigesimo Novem. Millesimo sexcentesimo quadragesimo octavo, Pontificatus nostri anno quinto.

Reflexiones super hac Bulla Benevolo Lectori relin- 155
quo; has enim quamvis cum fundamento hic apponere facile possemus, tamen suadentibus discretionis, ac prudentiæ Regulis omittimus; quia ob temporis, & modernarum calamitatum circumstantias sine periculo id præstare in his partibus haud valemus.

Quæritur II. An, & qualiter possint Principes Catholi- 156
ci in bello, quod intenditur, aut actu jam geritur, sub certo *Fœdere* auxilium promittere, vel præbere *Infidelibus*, vel *Hæreticis*: vel hos in auxilium vocare contra alios præsertim Principes Catholicos: vel cum illis *Fœdus*, ut vocant, *defensivum* & *offensivum* inire de mutuo ferendo auxilium contra quoscunq; Hæc quæstio sicut summe practica quippe continuo occurrens, & una ex gravissimis ac importantissimis, utpote a quo bonum totius Ecclesiæ, & Reipublicæ Catholicæ, quam plurimum dependet, esse cognoscitur; ita summe intricata ac controversa ideo præcipue invenitur inter DD. qui plures certa cum incertis, vel controversis confundentes, non bene distinguunt. Hinc ut in hac summi momenti materia clare, & secure, simulque solide procedamus, prius, quæ certa & extra controversiam sunt, præmittere, postea ad ea, quæ dubia aut incerta videntur, vel saltem controversa inveniuntur, respondere resolvimus Omnipotentem, Ter Optimum, ac misericordissimum Deum, per Jesum Christum crucifixum, invisibile veræ Ecclesiæ Catholicæ *Caput* humillime invocantes ut tam Confessarios, Theologos, & Consiliarios Principum catholicorum, quam hos ipsos illuminare & excitare, confortare & adjuvare dignetur, quatenus illi seposito omni respectu, vel timore humano, passione & affectu inordinato, contemptoque amore, ac interesse proprio, Deum solum, & bonum commune Ecclesiæ præ oculis habentes, saltem ea, quæ certa sunt, Principibus sincere & candide manifestent, suadeant, & consulant, ac tamquam gravissime obligatoria serio & constanter denegata etiam in casu renitentiæ Absolutione inculcent. In his vero, quæ dubia aut controversa sunt, probabiliora consulant; & suadeant, addita sufficiente informatione, quod, ubi agitur de præjudicio tertii, aut boni communis, præcipue autem Ecclesiæ ac Religionis; non liceat relicta probabiliori & tutiori, sequi opinionem minus probabilem, minusque tutam: Econtra Principes catholici seposita passione, & vindicta inordinatoque affectu, & cura Regna & Provincias suas dilatandi, se, suos, domumque suam exaltandi, consilia eorum fideliter exquirant, & quæ recte, justeque data, amplectantur, & exequantur; siquidem ex eo, quia vel illi, vel isti in aliquo horum defecerunt, proh dolor! contigit, quod tot iniqua, perniciosa, & periculosa *Fœdera* nonnulli Principes Catholici cum *Infidelibus*, & *Hæreticis*, inierint, gravissimo, & sanguineis lacrymis deplorando activo & passivo damno, cur per talia *Fœdera*, vel occasione illorum directe vel indirecte factum sit, quod non tantum religionis, veræque Ecclesiæ exaltatio & ampliatio, Infidelitatis & Hæresum extirpatio fuerit impedita, sed integra etiam Regna & Provinciæ Episcopatus, & præposituræ &c. a Catholicis ad *Infideles*, & *Hæreticos*, infidelitatemque & hæresin eorum jam transierint, indeque multæ milliones animarum Christi sanguine redemptarum perierint, & adhuc perituræ sint. Qua propter certa ab incertis separando ad Quæstionem.

Resp. I. Circa Quæstionem positam certa, & indubita- 157
ta esse sequentia. Et quidem certum est I. Quod Principes Catholici *Infidelibus* & *Hæreticis* præbere non possint auxilium, nec aliquod ab eis petere ad *Bellum* sive *defensivum*, sive *offensivum* patenter injustum, seu absque justa causa suscipiendum, aut susceptum, sive contra Catholicos, sive Acatholicos. Omnes. Ratio patet; quia malum cognitum, quale gravissimum ex pluribus capitibus utique est bellum injustum, nec perpetrare, nec ad illud cooperari licet, juxta unanimem Theologorum, apud quos, sicut & apud Canonistas *tit. de Tregua & pace*, amplius vide; quia evidenter certa ulterius probare hic vacat.

II. Cer-

158 II. Certum, & indubitatum est apud omnes, quod Principis Catholici gravissime peccent, impie & scelerate agant, si pecuniis, armis, militibus, annona, aut alio modo *Infidelibus*, aut Hæreticis vi fœderis succurrunt promittunt aut præbent auxilium ad bellum, quod pro dilataoda sua, & infirmanda, restringenda, vel extirpanda nostra vera Religione gerunt, aut egere intendunt contra Principes Catholicos, præsertim in *defensivo* & *offensivo bello* Religionis. Ratio manifesta est; quia hoc in re aliud est; quam *Infidelitatem & hæresin* propugnare, & veram Religionem oppugnare, quod ex parte Catholicorum impium, ac sceleratum esse, nimis certum est, tales quidem adjuvantes ex duplici capite Bullæ Cœnæ ipso facto excommunicati existunt, in primis quidem *per §.* I. quo excommunicantur omnes *fautores*, & *defensores hæreticorum*: Dein §. 7. quo excommunicantur omnes, *qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christianorum hostes & inimicos, vel hæreticos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, calybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canavem, funes, tamen ipso canave, quam alia quacunque materia, ipsam materiam aliave hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Republicæ concernentibus in Christianorum perniciem & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant.*

159 Resp. III. Certum est III. Non licere Principi Catholico promittere, aut præbere aliquid auxilium *Infidelibus* aut *hæreticis*, etiam justum in substantia gerentibus bellum, vel inire cum ipsis *Fœdus* & pactum contra alios, præsertim Catholicos Principes aut Populos cum conditionibus Ecclesiæ, & Catholicæ Religioni præjudiciosis aut si inde certo prævideatur grave damnum seu præjudicium eidem. Conclusio patebit ex sequenti; ubi dicetur, illicitum esse Principi Catholico etiam in justo suo bello tali modo invocare *hæreticos* pro auxilio; ergo multo magis illicitum erit illos juvare.

Accedit gravissima utriusque Juris prohibitio, qua universaliter, & sub gravissimis pœnis, præsertim Excommunicationis prohibetur, ne *Infidelibus*, aut *hæreticis* præbeatur ullum quodcunque auxilium in damnum Religionis Catholicæ, uti clare patet ex Bulla Cœnæ §. 7. *n. præc.* allegato, item *c. Quod olim* 12. & *cap. Ad liberandum* 17. *de Judæis, & Saracenis, Clemen.* 1. *§. Porro de jurejur.* & *l.* 2. *Cod. quæ res exportari non debet* cum Concordanus.

Nec refert, quod in nonnullis allegatis Juribus solis *Infidelibus*, non item de *hæreticis* fiat mentio: Nam contra est: Tum quod etiam in aliquibus, præsertim vero in Bulla Cœnæ, contra quam nulla dari valet consuetudo, præscriptio, vel non acceptatio juxta dicta *a n.* 81. pariformiter de *Infidelibus*, & Hæreticis disponatur. Tum quod eadem, vel major prohibitionis ratio militet de *hæreticis*, quam *Infidelibus*, cum illi *hæretici* longe perniciosiores, periculosiores sint Ecclesiæ, quam *Infideles*, uti patet ex dictis *a n.* 142.

160 Resp. IV. Certum est IV. Non licere Principibus Catholicis ad *Bellum*, etsi alias ex parte sua justum, pro recuperandis, aut conservandis bonis temporalibus Jure sibi debitis invocare in auxilium *Infideles*, vel *hæreticos*, aut inire cum illis *Fœdus* & pactum contra alios præsertim Principes aut populos Catholicos cum conditionibus Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ graviter præjudiciosis, aut si inde certo secuturum prævideatur grave damnum seu præjudicium memoratæ Ecclesiæ, ac Religionis Catholicæ. Ratio est; quia Ecclesiæ, ac Religionis Catholicæ bonum commune, utpote spirituale, & a quo innumerarum pendet salus animarum, semper præferendum est bonis temporalibus, prout fatentur omnes *per vulgaria Juris*. Hinc licet juxta infra *nn.* 216. dicenda plures DD. velint, licitum esse Principi Catholico, in bello ex parte sua justo etiam *Infideles*, & *hæreticos* invocare in auxilium, si id facere potuit, faciat absque periculo scandali, & sine conditionibus iniquis, vel Ecclesiæ & Religioni præjudiciosis; simulque sine omni gravi damno vel præjudicio inde futuro. Tamen præfati & omnes illi unanimiter concedunt, nullatenus esse licitum, si inde certo secuturum prævidetur grave Ecclesiæ, aut Religionis præjudicium, & multo minus, si præfatorum auxilium cum apertis conditionibus Ecclesiæ, & Religioni graviter præjudiciosis petatur, aut præbeatur, cum bellum quantumvis alias justum & licitum, illico evadat injustum, si non nisi cum præjudiciosis Ecclesiæ, aut Religioni conditionibus, aut gravi damno illius geritur, aut geri potest, uti Castro Palao *de Charitate tr.* 6. *disp.* 5. *punct.* 3. *n.* 18. & *punct.* 6. *n.* 10. Molina *tr.* 2. *Disp.* 107. *n.* 6. Bonacina *tr.* 2. *Disp.* 2 *de Restit. in partic. q. ult. sect.* 1. *punct. ult* §. 2. *num.* 6. Victor. *de Jure belli num.* 33. Marchant. *tr.* 6. *tit.* 3 *q.* 1. *dub.* 4. *per totum* Sporer *Tr.* 5. *in Decalogum cap.* 5. *sect.* 2. *num* 508. dicens, id esse omnino certum, Coninch *Disp* 31. *dub* 4. *num.* 72. Suarez *disp.* 13. *de Charitat. sect* 4. *numer.* 4. Vallens. 2. 2. *disp.* 3. *quæst.* 16. *punct.* 2. *V. Octavo certum est*. Bruno Neusser. *disp.* 211. id pariter certum asserens. Probatur Conclusio ulterius per textus Scripturæ, rationes, & Jura infra *a nu.* 188. allegaoda; quibus probatur, saltem tunc non esse licitum Principi Catholico cum *Infidelibus*, aut *hæreticis* Fœdus inire, eisque auxilium præbere, vel hoc petere ab illis, si adhibeantur conditiones Religioni præjudiciosæ, aut si grave Ecclesiæ, vel Religionis damnum certe secuturum prævideatur.

Et ex his præsertim duabus conclusionibus pro praxi infertur. Certum esse, quod Principes Catholici illicite imo pessime egerent in sequentibus casibus, v. g. Rex Galliæ, si in bello, quod etiam justissimum putaret contra Cæsarem, juvaret Turchas, aut Holandos cum hac conditione & pactu, quidquid de Regnis, & Provinciis etiam Catholicis Imperatoris occupaverimus, inter nos dividamus, vel mihi hæc, vobis illa Provincia Catholica a Cæsare occupanda maneat. 161

Vel si idem Rex Galliæ in bello etsi juxta opinionem suam justo pro conservandis aut recuperandis Civitatibus, Provinciis, aut aliis bonis temporalibus Jure sibi debitis, contra alium Principem Catholicum v. g. Imperatorem, vel Domum Austriacam invocaret in auxilium *Infideles*, aut *Hæreticos*, v. g Turcas cum hac conditione *si in hoc meo justo defensivo, vel offensivo bello, quod contra Imperatorem gero, aut gerere intendo, tale auxilium mihi præstatis, juvabo & vos, nec pacem inibo, donec per arma, vel pacem iterum acquiratis Transylvaniam, aut Regnum Hungariæ*, vel *hæreticos Anglos*, v. g. cum hac conditione, *si juvatis me, cedam vobis meam novam Franciam* 162

Vel si Rex Hispaniæ ad Holandos diceret *si me tali, vel tali modo stabilire juvatis in Monarchia Hispaniæ, cedam vobis Ducatum Brabantiæ, & Comitatum Flandriæ*, Vel si idem Rex Hispaniæ ad Regem Angliæ, & Holandos diceret, *si juvatis me contra Cæsarem in Monarchia Hispanica conservare, licitum sit Regiæ Majestatis Magnæ Britaniæ, & Generalibus Statibus Holandiæ, communi consilio & auxilio, quas poteritis in Regno Neapoli, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ terras, & Urbes armis occupare, quidquid autem occupaveritis, vestrum manebit.* 163

Vel si Cæsar diceret ad Anglos, & Holandos, *si juvatis me contra Regem Galliæ, licitum vobis sit, communi consilio & auxilio occupare Jure mihi hæreditatis debitum modo ab alio inique possessum Regnum Sardiniæ, Siciliæ, & Neapolis, quidquid autem occupaveritis, vestrum manebit.* 164

Vel si Turcam pro auxilio vocaret dicens, si juvas me contra Regem Galliæ bellum mihi inique inferrentem, cedam tibi iterum totam Transylvaniam, vel inferiorem Hungariam. 165

Ratio universalis horum omnium jam assignata est, quia videlicet omnes hæ conditiones, & qualibet earum summe damnosæ, & periculosæ sunt Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ; consequenter sub aliqua earum Princeps Catholicus in bello cæteroquin justissimo contra alium præsertim Principem Catholicum *Infideles*, aut *hæreticos* pro auxilio vocare, aut illos juvare non potest. Cum juxta unanimem, & certam DD. Principes Catholicus etiam in bello ex parte sua justo, v. g. pro conservando, aut recuperando bono temporali, Regno v. g. aut Provincia Jure sibi debita; assumpto, vel assumendo contra alium præsertim Principem Catholicum *Infideles*, aut *hæreticos* pro auxilio vocare, aut eos juvare nequeat cum gravi præjudicio & damno Ecclesiæ, ac Religionis per dicta *n.* 159. & 160. 166

Ob

167 Ob eandem rationem pariter gravissime peccat Princeps Catholicus, si etiam absque hujusmodi graviter præjudiciali Ecclesiæ conditione expressa *Infideles*, aut *Hæreticos* invocat, vel juvat casu quo prævidet, exinde ob alias circumstantias grave Ecclesiæ, aut Religioni Catholicæ damnum aut præjudicium certo secuturum, quod ipse impedire nequit.

168 V. G. Si Rex Galliæ prudenter prævidet, si in bello quod quidem justum ex parte mea contra Cæsarem æstimo, *Turcas* pro auxilio invoco, prohibere non possum, quin plurimæ per eos fiant Ecclesiarum, Monasteriorum ruinæ, rapinæ, & alia innumera sacrilegia. Vel occupabit ille aliquas Provincias Catholicas easque conservabit.

169 Vel si idem prævidet, quod si consilio, vel auxilio directe, & indirecte *Turcis* contra Cæsarem aut *Holandis* vel *Anglis* contra Regem Hispaniæ succurram, *Turca* unam vel plures Provincias Catholicas a Cæsare, vel Angli a Rege Hispaniæ aliquas Provincias, vel Insulas Catholicas certo occupabunt, & retinebunt.

170 Vel si Imperator videt, si *Anglis*, & *Holandis*, vel aliis *hæreticis*, qui in bonis suis temporalibus injustam agressionem a Rege Galliæ pati, indeque *justum bellum defensivam* pro se habere videntur, petito auxilio succurram, procul dubio, unam, vel alteram Provinciam, aut Civitatem Catholicam ei eripient, & obtinebunt, sicque integra Provincia a Catholicis ad hæreticos deveniet.

171 Secus foret, si Imperator, aut alius Princeps Catholicus *Hæreticos* contra alium Catholicum Principem injuste illos aggredientem precisse juvaret ad hoc, ut ab injusta aggressione defensi, in suis per publicam & invalidam pacem sibi acquisitis, ac stabilitis bonis & locis manuteneatur, non vero ut nova a Catholicis cum Religionis damno acquirant.

172 Nec quidquam valet, neque pro excusatione Principum Catholicorum juvant, quod objiciunt *Politici* dicendo *Necessitas non habet legem*, *arg. l. Ubi sunt 19 ff. de tutor. & Curat. l. 7. & 8. ad S. C. Treb.* cum Concordantiis. *Et quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum, c. quod non de Reg. Jur.* Atqui sæpe dantur casus, ubi Princeps aliquis Catholicus vere necessitatur, ut *Infideles & Hæreticos* cum conditionibus Ecclesiæ graviter præjudicialibus, aut cum certe futuro Ecclesiæ & Religionis gravi damno, pro auxilio invocet, eo quod *Infideles* aut *hæretici* sine conditionibus, aut circumstantiis hujusmodi auxilium præbere recusent; sine illorum autem auxilio contra alium Principem Catholicum prævalere, eumque ut injuste ablata temporalia restituat, vel ab injusta aggressione aut prætensione desistat, adigere nequeunt, Consequenter etsi alias cum conditionibus Ecclesiæ, aut Religionis graviter præjudicialibus, aut manifesto cum periculo gravis præjudicii Ecclesiæ secuturi, *Infideles*, aut *Hæreticos* contra Principem Catholicum invocare non liceat, tamen urgente præfata ac simili necessitate id licitum erit. Resp. enim, allegatam, & similes necessitates non esse absolutas, sed morales duntaxat, in morali autem necessitate præfatas Juris Regulas, videlicet, *quod necessitas non habeat legem, & ea quæ alias sunt illicita, faciat licita*, universaliter non procedere, & quidem in specie locum non habere, ubi transgressio legis vergit in detrimentum, seu grave præjudicium Ecclesiæ, aut Religionis Christianæ, ut habet unanimis DD. signanter Suarez *de Censuris disp.* 6. Layman *lib. 1. tr. 4. c.* 14. n. 6. Palao, ubi supra, Sotus *l. 1. de Just. q. 6.* aa. 5. Coninch *p. 3. t. 2. disp. 13. dub. 13.* Medina 1. 2. *q. 96. art. 4. §. Sequitur gravissimum dubium*, cum quibus ad propositum in specie etiam sentiunt citati supra n. 160. & alii dicentes, in tali casu Jure naturali & divino obligari quemvis, ut bonum commune Religionis, Fidei, & Ecclesiæ cuivis bono temporali præponat, consequenter ad hoc conservandum, vel obtinendum, in grave præjudicium illius nihil attentet.

173 Dices, ex hoc sequeretur, quod Principes Catholici essent deterrimæ conditionis, utpote qui nec ea, quæ juste possident, secure retinere, nec injuste sibi ablata recuperare possent, cum potentiores alii Principes Catholici illius rebus & locis pro libitu privare possent, & instigante ambitione, amore, & interesse proprio, passione, aut injusta vindicta, non raro privarent, hoc ipso, quod scirent, Adversariorum vires ad resistendum sufficientes non habere, alios vero sine conditionibus præjudicialibus Ecclesiæ auxilium non præbere, aut alias sine gravi Ecclesiæ damno auxilium illorum invocari non posse: atqui sequela hæc videtur nimis difficilis Principibus Catholicis imo manifeste absurda, ergo.

Ad hanc Objectionem respondetur, ordinarie loquendo, de nullo Principe Catholico quantumvis potente supponi debere, quod alium Principem Catholicum sine justa causa *belli* aggredi, vel eum locis, Provinciis aut aliis rebus suis injuste privare, sed, si aggreditur, aut privare attentat, id facere ex causis, quas putat sufficientes ad hoc esse, & justas, non obstante, quod pars adversa id injuste, & cum sui injuria fieri putet, cum *bellum* ex utraque parte formaliter justum esse, & quivis coram Deo ac conscientia sincere putare, & judicare valeat, se habere justam causam, & justitiam *belli* stare pro se, uti communiter tam Theologi, quam Canonistæ ad *tit. de treuga & Pace* docent: In tali autem casu non ad *Infideles*, aut *hæreticos* cum iniquis, & Ecclesiæ summæ præjudicialibus conditionibus, aut alias cum gravi damno eidem certe eventuro recurrendum est, sed ad alia licita, & convenientia media, quæ ordinarie non deficiunt. 174

Siquidem si stantibus pro utraque parte rationibus, causa dubia aut controversa existit, quolibet existimante, justitiam *belli* æque, vel magis pro se, quam alio stare potest Princeps Catholicus vel ad *transactionem* recurrere, vel compromittere, in *Arbitros*, præsertim vero Sedem Apostolicam, quæ in cunctis justa semper existens, & speciali assistentia Spiritus Sancti gaudens recte judicando jus suum cuique certo tribuet, prout in similibus casibus jam non sine ædificatione totius Mundi experti sunt plures Princeps Catholici. Quorum exemplum si nonnulli Principes Catholici secuti fuissent, vel adhuc sequerentur, nec tam copiosus Christianorum sanguis effusus, nec tot Provinciarum, & Populorum ruinæ secutæ fuissent, nec *hæreses* tantopere invaluissent, sed potius pridem jam extinctæ fuisset. 175

Vel si *Transactionis*, & *Arbitrii* media recusans potentior Princeps Catholicus rem absolute prætendit potest Princeps debilior recurrere ad Sedem Apostolicam, & demonstrata justitia suæ causæ eam requirere, ut potentiorem vel ad saniora disponat, vel Censuris aliisque mediis competentibus adigat; vel potest in auxilium vocare alios Principes Catholicos, vel tandem his deficientibus, aut insufficientibus, aut succurrere nolentibus, potest invocare & adhibere auxilium *hæreticorum*, aut *Infidelium*, si hi sine præjudicialibus Ecclesiæ conditionibus juvare velint, & alias exinde nullum periculum Ecclesiæ, aut Religioni sequatur, juxta dicenda infra *n.* 209. 176

Si nullum ex allegatis, nec aliud medium, quam *Infidelium*, aut *hæreticorum* auxilium non nisi cum præjudicialibus Ecclesiæ, & Religionis conditionibus, aut alias magno cum damno Ecclesiæ præstandum, pro retinenda, aut recuperanda re, aut jure suo temporali superesse videatur, debet necessario rem Deo commendare, & jacturam rerum temporalium, etiam integrarum Provinciarum potius sustinere, quam eas gravi cum præjudicio & damno Ecclesiæ Catholicæ recuperare, aut conservare ob rationes supradictas. 177

Idem facere, vel unum ex allegatis licitis mediis assumere, vel his, & aliis licitis deficientibus rem Deo commendare, & reservato sibi Jure quoconque jacturam temporalem pati potius debet debilior Princeps Catholicus, etiam casu, quo justitia causæ aperte pro ipso staret, & potentior injustus aggressor, vel occupator manifeste appareret: ob easdem rationes & Jura *a numer.* 159. allegata, & alleganda infra *a n.* 188. 178

Nec doctrina hæc nimis gravis, ac difficilis dicatur Principibus Catholicis: Tum quia rarissime, & nonnisi extraordinarie contingit, quod omne auxilium justum & manifeste pro ipso stat, cum in tali casu fere quivis contra apertum aggressorem, aut usurpatorem juste indignans conservando Jure naturæ, ac gentium; & ut simili casu ipse quoque auxilium sperare valeat, modo licito auxilium præbere paratus sit, supremo Universi Rectore, ac Gubernatore corda ad id movente suumque auxilium præbente, ut ad evitanda scandala, publicæ & apertæ Magnorum Principum injustitiæ coerceantur, & castigentur,

tur, ac illi, qui aliena invadere, rapere, aut usurpare aperta injustitia nituntur, sua perdant; ordinarie enim propter injustitias transferuntur Regna.

179 Quod si vero extraordinarie contingeret, etiam in tali casu debiliorem Principem Catholicum sufficienti in sua justa causa aliorum justo ac licito auxilio destitui, solumque superesse *infidelium*, aut *hæreticorum* auxilium non nisi cum prejudicialibus Ecclesię, ac Religionis conditionibus aut gravi damno ejusdem inde secuturo præstandum, hoc, ut diximus, nullatenus invocare, multo minus acceptare potest, seu sub gravissimo peccato mortali respicere obligatus, inscrutabilia simulque justissima judicia divina, ac permissionem humillime adorare, & credere debet quod cum *non sit malum* (pœnæ) *in Civitate quod non fecit Dominus*, nec fieri, nec omitti aliquid valeat sine divina ejusdem dispositione, aut permissione, Deum vel ob suam, vel populi adimpletam peccatorum mensuram, vel ex aliis etsi occultis, tamen justissimis & sanctissimis causis malum hoc super ipsum, vel populum immittere, vel permittere ad ipsius & aliorum salutem spiritualem, & si huic non obsit, majorem utilitatem temporalem sibi emensuram.

180 Hinc cum resignatione in Divinam voluntatem sequentes, aut similes virtutis actus heroicos sanctissime & utilissime producere poterit.

Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ, & potius omnia perdere, quam aliquid eorum cum gravi tui offensa conservare, aut recuperare: Malo omni auxilio carere, quam ad Deos alienos recurrere, invocando Infidelium, *aut* Hæreticorum *auxilium gravi cum damno Ecclesiæ, & Dei mei injuria: longe præstat, ut ego & domus mea jacturam temporalem, quam ut Ecclesia & Religio, indeque innumeræ animæ pretiosissimo Sanguine Christi redemptæ, spiritualem patiantur jacturam.*

Justus es Domine, & rectum judicium tuum.

Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti.

Sicut fuerit voluntas in Cœlo, sic fiat.

Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas.

Cognovi Domine, quia æquitas judicia tua, & in veritate tua humiliasti me, melius mihi est terrestre quam cæleste Regnum perdere.

Quid enim mihi prodest, si mundum universum lucrer, animæ autem detrimentum patiar?

181 Debet etiam, & potest secure confidere in Deo, qui sicut facile potest, ita ordinarie solet, mire juvare illos, qui spretis auxiliis illicitis in ipso firmiter confidunt, & confidentes dicunt:

Non est tibi difficile salvare vel in multis, vel in paucis.

Dominus mihi Adjutor, non timebo, quid faciat mihi homo.

Dominus mihi Adjutor, & ego despiciam inimicos meos

Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.

Non timebo millia populi circumdantis me; exurge Domine, salvum me fac.

182 *Verumtamen non sicut ego, sed sicut tu vis: sicut fuerit voluntas tua in cœlo, sic fiat.*

Tuum est Regnum Domine, tua potentia &c.

A te, quæ habeo, possideo, & propter te despicior.

Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi qui habitant in ea.

Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat.

183 Ad hos, & similes actus, si contempto præjudiciali Ecclesiæ auxilio, in præfato extraordioario casu elicerent Principes Catholici, utique mirum in modum experirentur auxilium divinum, ac summopere promoverent gloriam Dei, & bonum Ecclesiæ, sibique & Domui suæ temporaliter, & spiritualiter longe magis consulerent, quam si timore Dei, & confidentia in ipsum postpositis, ad male conditionata, vel alias præjudicialia Ecclesię & Religioni auxilia inique recurrant, providentia Divina cuncta ita disponeote, dirigente, & permittente, ut cum tempore cuique reddatur juxta opera sua, ut vel statim, ac de præsenti, vel saltem in filiis puniantur, & præmientur facta parentum, uti patet exemplis infra a *n.* 198. ponendis.

184 Et hactenus quidem, videlicet quod Princeps Catholicus non possit *Infideles*, aut Hæreticos juvare, vel auxilium eorum pro conservandis, aut recuperandis bonis temporalibus jure sibi debitis, sicque in Bello justo invocare, aut *Fœdus* cum illis inire sub conditionibus Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ graviter præjudicialibus, vel cum manifesto periculo gravis damni eidem inde certo secuturi, certa & indubitata sunt apud Doctores.

Magna autem controversia est inter eosdem, num liceat morigeratos *Infideles*, aut *hæreticos* juvare vel illorum auxilium invocare, aut *Fœdus* cum eisdem inire, si nullæ conditiones Ecclesiæ, aut Religioni præjudiciales, nec alias illicitę, sed honestę adhibeantur, & aliunde nullum Ecclesiæ, vel Religionis periculum subesse, aut damnum prævidetur. 185

Circa quam Controversiam, licet non desint, qui *Negativam* acerrime defendunt, docendo, absolute & semper illicitum esse cum *Infidelibus*, ac *hæreticis* inire *Fœdera*, illosque juvare, & auxilium eorum invocare saltem contra Principes Catholicos; quia putant, nunquam fieri posse, quod *Fœdus* cum infidelibus ineatur, vel auxilium eis præstetur, vel petatur ab eisdem, quid vel scandalum, del præjudicium Ecclesiæ & Religionis directe aut indirecte sequatur. Tamen aliqualiter mitius loquendo 186

Resp. V. Quamvis regulariter, ordinarie, & communiter loquendo, illicitum & graviter peccaminosum sit Principibus Catholicis, cum *Infidelibus*, vel *hæreticis* belli *Fœdus* inire, illosque in bello etiam justo juvare, vel auxilium illorum invocare contra alios saltem Principes catholicos: Nihilominus dantur casus aliqui, in quibus id licitum est, tunc videlicet, quando nullæ adhibentur conditiones Ecclesiæ, ac Religioni graviter præjudiciales, simulque moraliter certo apparet, quod ex tali *Fœdere*, vel auxilio nec scandalum, nec grave aliquod Ecclesiæ vel Religioni damnum aut præjudicium sequi valeat: Et multo magis; quando tale *Fœdus* redundat in certum emolumentum Ecclesiæ, vel necessarium est ad avertendum longe majus Ecclesiæ & Religionis damnum. 187

Prima pars Conclusionis, quod videlicet ordinarie loquendo, illicitum sit, tenent Layman *l. 2. tr. 3. c.* 12. Molina *de Just. & Jur. tr. 2. disp.* 312. *num. ult.* Suarez *de Bell. disp.* 13. *sect.* 7. *n.* 25. Palao *par. 1. tr. 6. disp. 5. pun. 3. n.* 18. *& pun. 6. num* 10. Bon. Simon Majolus, Besoldus, & ex professo peregtegie Pignatelli *to. 9. consul.* 285. *per totum*, cum communissima & certa aliorum. 188

Probatur hæc *prima* pars Conclusionis ex sacris litteris ubi passim habetur, quod Deus similia *Fœdera* cum Infidelibus graviter prohibuerit, & contra agentes severe puniverit. Audiamus ex plurimis aliquos saltem hujusmodi textus. *Exod. 23. in fine*, Fideli populo suo expresse prohibet Deus. *Non inibis cum eis* (infidelibus) *Fœdus, nec habebis in terra tua, ne forte faciant te peccare in me*: & c. 31. *Cave, ne unquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, nec ineas pactum cum hominibus illarum Religionum.* Item Deu. 7. *Non inibis cum eis Fœdus.* 189

Cum Asa Rex Judæ *Paralip. lib.* 2. *c.* 16. vires Baasæ Regis Israelis formidans, sub certo pacto in auxilium vocaret Benadab infidelem Regem Syriæ illis verbis: *Fœdus inter me, & te est, pater quoque meus, & pater tuus habuere concordiam. Quamobrem misi tibi argentum, & aurum*; illico missus a Deo fuit ad illum Naman Prophetea qui cum increpationibus & minis ei diceret. *Quia habuisti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriæ Regis exercitus de manu tua. Nonne Æthyopes, & Libyes multo plures erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia, quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua*; Subjungit id in rationem, quare spreto, & neglecto illicito auxilio hominum in Deo fiduciam ponere deberent Principes. *Oculi enim* (ait) *Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore adversum te bella consurgent.* 190

Amasias item Rex Judæ cum contra Idumæos bellaturus, in auxilium sumpsisset ex Israel, qui relicto cultu Dei vero, in idolatriam cum Jeroboam deflexerant, *centum millia robustorum centum talentis argenti*, 2. Paralip. 25. Jubente Deo venit ad eum Propheta, dehortans eum ab isto ipsorum auxilio: *O Rex, ne ingrediatur tecum exercitus Israel, non enim est Dominus cum Israel, ut cun-* 191

ctis

ctis filiis Ephraim. Et ut confundantur principia Politicorum, qui diffidentes auxilio Divino, vel omnem vel potissimam spem suam ponunt in brachio carneo, & robore exercitus, addit Propheta: Ibidem: *Quid si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus. Dei quippe est, & adjuvare, & in fugam convertere*. Paruit sancto consilio Amasias, & abjecto *Infidelium* auxilia, spretaque jactura centum Talentorum, quæ *Infidelibus* jam expenderat, cum solo fideli populo Victor contra Idumeos gloriosus evasit.

192 Huc facit illud, quod Propheta improperavit Josaphat Regi Judæ, dum impio præberet auxilium 2. Paralip. 19. *Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia jungeris; idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera tua inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra tua*.

193 Probatur *secundo* Oraculis SS Pontificum, SS. PP. & aliorum DD. Enim vero Clem. VII. & VIII. significari fecit Henrico IV. Regi Galliæ, quem ceu filium unice diligebat, ut videre est in *Epist*. 327. Cardinalis Ossati. *Majestatem ejus, credere non posse, quanti sibi doloris argumentum sit, quod inimicos Dei tam perfidos, & adversus Sedem Apostolicam exacerbatos, qui anno tertio tot sacrilegia, & abominationes contra Ecclesias locaque sacra perpetrarunt. suppetiis, & favore sublevari ab eo concernant, quem S. Sedes tam bono animo quibuscumque potuit modis, & rationibus complexa est, & pacem Regno ejus intus & foris procuravit*.

194 Pius V. Papa societatem Regis Franciæ cum Turcarum Rege damnavit, eamque *Labem Franciæ* vocavit uti habetur *apud Francisc. Long. Coriolan. in Breviario Cronol*.

195 Joannes VIII. cum quidam Italiæ Principes ac populi pro commodo suo temporali cum *Saracenis* fœdus inissent, ut eorum viribus res suas neglecto Ecclesiæ detrimento stabilirent, diversis Epistolis ad eos exaratis, rem tamquam gravissimi sceleris atrocitatem execratus est; dum eam *Epist*. 35. & 46. vocat *impium scelus*, ibidem, *societatem ad perditionem animarum initam*. Hinc hortatur, suadet, auctoritate Apostolica præcipit hujusmodi pacta, & fœdera disrumpi, *misimus*, inquit, *Vulbertum Portuensem, & Eugenium Ostiensem, ut pactum illud, quod perditionis est causa, dissolvi per omnia suaderent*. Et Epist. 38. *iterumque atque iterum exhortamur, ut Christiani nominis viri Paganorum fœdera fugiant, & solũ in Deum, qui eos creavit, & non in Diaboli membra, quæ sunt fornicationes, & vasa iræ, spem suam ponere discant*.

196 Quibus suasionibus non contentus, etiam præcepta, & quidem sub excommunicatione adhibuit *Ep*. 40. & iterum *Ep*. 292. ad Episcopum, Perfectum, totumque populum Amalphitanum: *Quod si in tali impio scelere, diabolo persuadente amplius permanere presumpseritis, & ipsum pactum de præsenti non corruperitis, præcipimus huic Episcopo nostro Dominico, ut vice nostra omni Ecclesiastica communione privare procuret*. Ubi specialiter notandum cum Pignatelli *l. c.* hoc fœdus initum non fuisse cum expressis conditionibus Ecclesiæ præjudiciosis; & tamen a Papa reprobatum & damnatum esse; quia saltem indirecte nocebat, & præjudicabat Ecclesiæ ac Religioni.

197 S. Crysostomus *in Matth. hom*. 5. cum historiam & fœdus Josaphat cum impio Achab examinaret; *vides*; (inquit) *quod nec dare potuit auxilium inimicis Dei, nec ab eis accipere. Quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis Dei, docet nos supradicta historia de Asa. Quoniam vero nec dare, instruit nos hæc historia de Josaphat; qui enim petit auxilium ab inimicis Dei, de auxilio Dei desperat, utiliores sibi existimans inimicos Dei, quam Deum. Qui autem dat auxilium inimicis Dei, adversatur Deo, Deo enim volente conterere inimicum suum, ipse eum defendere tentat*.

198 Similia piissimo tunc temporis Imperatori vi Fœderis Hæreticis libertatem præcise concedenti scripsit S. Gregorius Nazianzenus *Or*. 46. Item Theodorico, ac Theodoberto Regibus Francorum S. Gregorius *lib. 7. Epist*. 16. Piissimum, inquit Nazianzenus, Imperatorem doceat nihil ex reliquo ipsius erga Ecclesiam studio rediturum esse utilitatis, si talem malum a fidei sanæ aversionem, eorum Hæreticorum libertatem, licentiamque prævaleat. Ad quod Doctissimus Pignatelli *tit. to. 9. consult*. 185. *a*. 42. Audis, inquit, Regum socordiam in reprimenda Hæreticorum licentia, omnem eis bonorum operum, reliquæ fructuum tollere? Quid eis igitur expectandum, qui licentiam Hæreticorum non modo non comprimunt, sed temporalis æmulatione Principatus accendunt, & ad eversionem Ecclesiarum eis laxissimas habenas, adeoque subsidium præbent? Qui membra Christi non solum hostibus ejus conculcanda permittunt, sed de industria calcanda tradunt, eosque, qui tuentur libertatem fidei, Religionisque suæ ferro sternunt, & innocentem, clamantemque in Cœlum sanguinem fundunt? Neque tales forsan, neque Christiano nomine dignaretur par utique Gregorio, qua eruditione, qua sanctitate Basilius *Ep*. 192. quantumcunque de cætero recte vivere, & pietatem studiis suis pretexere viderentur: non Christiani inquit, sunt tales sede Christi negotiatores, qui quod præsenti vitæ commodum est, vitę ex veritate ducendæ præferunt, ubi inanem hunc Principatum adipisci se posse arbitrati sunt, inimicis Christi se sociarunt, ubi populum irritari viderunt, rursus fidei rectitudinem præseferunt, sunt verba Basilii; hucusque ille.

Probatur *tertio* gravissimis pœnis, quibus Deus illos 199
punivit, qui cum *Infidelibus*, & *hæreticis* fœdus iniere, eosque in auxilium vocavere. Quorum exempla tam ex Sacris, quam profanis historiis plurima lectu dignissima affert Pignatelli *l. c. an. 52. usque an.* 78. Nos aliqua tantum breviter ex illo hic adducamus. Et in primis qualiter Deus Regibus Asa, Josaphat, & Amasiæ propter *fœdus* cum Dei inimicis partim minatus fuerit, partim inflixerit pœnas, patet ex dictis supra *a num*. 190.

Judas Machabęus, qui divino fretus auxilio oppressam 200
tunc fidelem gentem suam exigua suorum Manu erexerat hostesque prostraverat, quamprimum cum Romanis tunc *paganis*, & quidem primus omnium Fidelium fœdus inivit, eosque in auxilium vocavit, infelici interitu confestim pœnas dedit, & stantem jam, florentemque Rempublicam suam iterum prostravit; Nam eo ipso anno, ac pene mense, antequam vel Legati Roma rediissent, ipse Judas cum flore exercitus prostratus, unus fratrum interfectus, alii duo Jonatas & Simon vel exules in desertum pulsi, tota Regio cum Urbibus, & præsidiis in Demetrii potestatem tradita; talisque facta tribulatio in Israel, qualis non fuit ea die, qua non est visus Propheta in Israel, 1. *Machab*. 9.

Jonatas Judę frater & in Principatu successor, post 201
paucos annos idem *Fœdus* cum Romanis inivit, sed malo etiam effectu: Nondum enim Jerosolymam reversis Legatis ipse cum duobus filiis, & mille viris proditione Triphonis interfectus est, & Respublica iterum conjecta in summum periculum, Deo diffidentiam in divinum, & fiduciam in auxilium Infidelium puniente.

Inter exempla in Ecclesia Dei plurima sunt etiam 202
quod Eudoxia Augusta cum Vandalos Arianos *hæreticos* auxilii causa contra Maximum in Italiam accerseret; Deo vindice cum filiabus Eudoxia, & Placidia in Africam captivæ ductæ sunt. Paulus Diaconus *lib. 4. Hist. Miscel*. Procop. *lib. 1. de Bello Vandal*.

Bonifacius Comes dolo Aetii rebellionis injustæ ac- 203
cersitus, quamdiu ab impiorum auxilio abstinens, Divino auxilio fidit, superior fuit Adversariis suis, Ducibus Mavortio, & Gallione interfectis: quamprimum vero auxilio divino diffidens Vandalos Alanosque *hæreticos* in interitum Ecclesiæ Africanæ, & Catholicæ Fidei, pro auxilio in Africam evocavit, adfuit continuo etiam pœnitenti ultor Deus: Nam cum Vandalis pugnans victus est, & Hippone obsessus, & superatus misere periit. Iidem qui supra.

Quam infelicem exitum habuerit, & quam graves pœ- 204
nas Francisco I. Galliarum Regi, suisque Posteritati, totique Regno attulerit *Fœdus*, quod idem Franciscus cum Turcis inivit contra Carolum V. ad horrorem, & stuporem usque, passim legere est in historiis.

Palæologi dum inter se de Imperio decertant, & inito cum Turcis *Fœdere* in Europam eos advocant: Mercedis loco Imperium eorum primo a Turcis invasum, inde precario obtentum, filii facti Turcarum Janizari, Regnum amissum, Constantinopolis capta, stirps Palæologorum radicitus excisa est. Calchondilus *l. 1. & 2. de rebus Turcis*.

Quarto probatur, præsertim contra eos, qui vi *Fœde-* 205
ris juvant *Infideles*, & *hæreticos* per Jura supra *n*. 158. & *n*. 159. allegata. Accedunt actuales Excommunicationes, quibus Summi Pontifices innodarunt Principes

& po-

& populos Catholicos cum *Infidelibus* & *hæreticis*, Fœdus ineuntibus, inter quas fuit etiam illa, qua Joannes VIII. aliquoties actu excommunicavit quosdam Principes Catholicos ob belli *Fœdus*, quod cum Infidelibus habebant in damnum Ecclesiæ saltem indirecte inde secutum, uti inter alia patet ex illius *Epist.* 22. ibi *Virtute S. Spiritus, & auctoritate S. Petri, cui ligandi & solvendi, & solidandi in cælo, & in terra in Domino concessa est potestas, omni sacra communione, una cum totius Apostolicæ Sedis consortio privavimus, & ab Ecclesiæ Dei societate separavimus; at in eadem Excommunicatione maneatis, donec &c.* Et cum aliqui ab Excommunicatione absolvi peterent, respondit: Epist. 41. *Absolvite vos prius collatione impietatis, & Fœdus impium, quod cum inimicis Christi habetis compositum, & nos illi commisericordiam &c.* & Infra: *In scelere impio manentibus miserandum non est.*

206 Item Excommunicatio tribus vicibus lata in Bulla Cœnæ in omnes, qui belli causa auxilium, consilium, aut favorem quomodolibet præstant *Infidelibus*, aut *hæreticis*.

207 *Quinto* probatur ratione; quia licet Princeps Catholicus *Fœdus* cum *Infidelibus*, aut *hæreticis* sub præjudicialibus conditionibus Ecclesiæ, & Religioni non ineat nec sub iisdem auxilium ab eis petat, nec illis præstet, neque etiam scandalum vel damnum Ecclesiæ aut Religioni inde secuturum certo prævideat, tamen ordinarie loquendo præfatum scandalum, aut Ecclesiæ & Religionis damnum directe, aut indirecte sequitur, teste experientia; præsertim cum tam *Infideles* erga Christianos, quam *hæretici* erga Catholicos, vel potius Ecclesiam & Religionem Catholicam radicatum, ac implacabile odium & aversionem habent vi cujus quandocumque possunt, etiam cum arctissimo fœdere contra Catholicos uniri, & ubi minime prævidetur, Ecclesiæ & Religioni directe ac indirecte nocere, aut præjudicare suamque falsam Sectam promovere, ac dilatare, seque augere, ea ne potentiores efficere conantur: quod plurimis exemplis demonstrat Pignatelli *c. tom. 9. consul.* 185. & multiplici eaque receptissima experientia confirmatur, qua constat, quod fere nullum *Fœdus* Catholicorum Principum cum *Infidelibus*, & *Hæreticis* fuerit, nec auxilium eorum invocatum; vel eisdem præstitum saltem contra Principes Catholicos sit, sine gravi aliqua Ecclesiæ, ac Religionis damno aut præjudicio. Ab exemplis hujusmodi recentibus in specie consulto abstinemus, eaque considerationi Lectoris relinquimus.

208 Interea concludimus, quod cum juxta certam, & unanimem doctrinam *a n.* 16. *usque ad n.* 187. positam, impium, iniquum, & graviter peccaminosum sit, causa *Belli* etiam justi cum *Infidelibus*, aut *hæreticis* etiam absque positivis conditionibus, Ecclesiæ aut Religioni graviter præjudicialibus, *Fœdus* inire, vel auxilium eorum invocare aut juvare eosdem præsertim contra Catholicos cum gravi scandalo, aut damno Ecclesiæ & Religioni directe, aut indirecte inde secuturo. Tale autem scandalum, vel grave damnum ac præjudicium Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ ex hujusmodi Fœderibus, & auxiliis petitis, vel præstitis, ordinarie sequantur, juxta dicta; consequens est, quod *prima* pars Conclusionis *n.* 187. positæ dicit, videlicet, *ordinarie & regulariter loquendo*, impium, iniquum, illicitum, & graviter peccaminosum, utpote Ecclesiæ & Religioni directe, vel indirecte graviter præjudiciale esse cum *Infidelibus* & *hæreticis* belli *Fœdera* inire, eosque juvare, vel pro auxilio invocare, præsertim contra Principes Catholicos, etiamsi conditiones Ecclesiæ, & Religioni graviter præjudiciale, aut alias positive iniquæ non adhibeantur.

209 *Altera* dictæ Conclusionis *n.* 187. positæ pars, scilicet, quod nihilominus dentur aliqui casus, in quibus id licitum est, tunc nempe, quando nullæ adhibentur conditiones Ecclesiæ, & Religioni præjudiciales, vel alias illicitæ, simulque moraliter certo apparet, *Fœdus* cum *Infidelibus*, aut *hæreticis* iniri, vel auxilium præstari, aut peti ab iisdem manifesto cum emolumento, & commodo Ecclesiæ & Religionis, vel certe nullum exinde scandalum; nec grave aliquod damnum Ecclesiæ, aut Religioni sequi posse, vel denique si id avertendum majus Ecclesiæ, ac Religionis malum necessarium videtur. Probatur hac ratione, videlicet, quia uti bene advertunt Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 12. *n.* 6. Molina *de just. & jure tr.* 2. *disp.* 112. *n. ult.* Panormitanus *in c.* 8. *de Voto & Voti redem. n.* 13. Decianus *vol.* 3. *consil.* 20. Bocerus *tr. de Bello c.* 6. *n.* 16. & alii, *Fœdus* cum Infidelibus, aut *hæreticis* inire, vel auxilium ab iis petere, aut præstare eisdem, non ex se, & natura sua, sed ratione scandali & periculi damnorum, quæ Ecclesiæ, & Religioni inde ordinarie sequuntur, illicitum est; consequenter ubi omne tale periculum abesse moraliter certum videtur, & multo magis, si etiam commodum, & emolumentum Ecclesiæ inde sequi, vel majus Ecclesiæ malum avarti, aperte conspicitur, id licitum erit.

210 Confirmatur: quando Catholicus aliquis privatus, inique, & sine omni justa causa vellet alium Catholicum, vel etiam *Saracenum* aut Hæreticum occidere, nemo negat, quin contra iniquum aggressorem posset Catholicus Turcam aliquem, vel Hæreticum, vel hic Catholicum a longe stantem in auxilium vocare, utrique alteri auxilium impertiri, *arg. l. ut vim 3 ff. de J. & J.* cum concordantiis. Pariter si duo vel tres malitiosi Catholici colluderent, ad occidendum vel spoliandum unum Catholicum & duos Hæreticos aut Infideles, possent hi tres foedus inire de mutuo ferendo auxilio, quandocumque aliquis eorum injustam aggressionem a malitiosis illis patiatur: *arg. c. l. 4. ff. de J. & J.* ergo ex se, & natura sua malum, & illicitum non est, cum *Infidelibus*, aut *hæreticis* inire *Fœdus*, vel auxilium illorum implorare, aut id eisdem præstare, sed tantum ratione scandali, aut gravis damni Ecclesiæ, aut Religionis, quod inde ordinarie sequitur; aut si conditiones Ecclesiæ & Religioni præjudiciosæ adhibentur; sic enim etiam in primo ex dictis casibus non posset Catholicus ab alio Catholico injuriam aggressionem patiens, ac timens dicere ad *Hæreticum* vel *Turcam*, *Juva me, si juvas me contra hunc iniquum aggressorem, tuam Sectam amplectar, vel procurabo, quod Lutherani in hac, aut illa Provincia Catholica habere possint liberum exercitium Religionis suæ, vel, quod eis cedatur hæc vel illa Civitas, vel Provincia Catholica &c, vel committet in adulterium &c.* Et ex hac *secunda* parte Conclusionis inferuntur sequentes doctrinæ practicæ.

I. Posset Imperator auxilium præstare Regi Sveciæ contra Regem *Daniæ*, vel *Prussiæ*, vel huic contra illum hac conditione, si auxilium accipiens restituere velit Ecclesiæ hunc, vel illum Episcopatum, vel cedere auxilianti Catholico hanc vel illam Civitatem, aut permittere in suis catholicis Provinciis ædificationem Ecclesiarum Catholicarum, atque prædicationem, & exercitium Religionis Catholicæ: dummodo auxiliatricibus Copiis Catholicis boni adjungantur castrenses Pastores, & Capellani Catholici; helique Ducibus in mandatis detur, quatenus Copias Catholicas ita servent conjunctas, aut dispositas, & collocatas, talique modo regant, ut nullum periculum scandali Copiis Catholicis secuturi prudenter timeri valeat. 211

II. Posset idem Romanus Imperator aliquis, aut Respublica Veneta, adhibita præfata de evitando omni periculo scandali cautela auxiliares Copias præbere Turcarum Imperatori contra *Persas*, vel alios *Infideles*, hac conditione, *si Turca auxilianti catholico cedat aliquod Regnum, Provinciam aut Insulam, v. g. Serviam, Candiam, vel Terram Sanctam, vel si permittat liberum catholicæ Religionis exercitium in suis Regnis &c.* 212

III. Posset Rex Galliæ, vel Hispaniæ, vel alius Princeps Catholicus in Bello justo juvare *Anglos* contra *Hollandos* nunc Hæreticos, vel hos contra illos cum simili conditione evidenter utili Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ, v. g. *si Angli iterum admittant in Hibernia Pastores Catholicos & Religiosos, eisque Monasteria restituant, vel si exercitium Religionis Catholicæ liberum in tota Anglia permittant &c. aut Catholicis aliqua cedatur Provincia.* Ratio Patet, quia in his tribus & similibus abest scandalum, & Ecclesiæ damnum, simulque adest evidens ipsius commodum. 213

IV. Posset Princeps Catholicus quivis *Infideles*, aut *hæreticos* invocare pro auxilio contra alios *Infideles*, vel *hæreticos*, v. g. Regem *Daniæ* & *Prussiæ* contra Regem *Sveciæ*; hos & alios hæreticos, vel etiam Regem *Persarum* contra Imperatorem *Turcarum*; dummodo id fiat sine aliqua Ecclesiæ & Religioni graviter præjudiciali conditione, & sufficienter præcaveatur scandalis: Unde teste Pignatelli *tom. 9. consul.* 185. *n.* 89. Strumius *in l. de Administrat. bell. Tur. part.* 3. suadet Imperatori Catholico, ut perpetuum *fœdus* habeat cum *Moscis* & *Persarum* Rege 214

contra Imperatorem *Turcarum*, & Engel *de Tregua & Pace* testatur de communi DD. licere Principi Catholico invocare pro auxilio *Infideles*, aut *hæreticos* contra alios *Infideles*, vel *Hæreticos*.

215 V. Posset Princeps Catholicus *Infideles*, aut *hæreticos*, contra alios *Infideles*, aut *hæreticos* cum modico, aut minore Ecclesiæ præjudicio pro auxilio invocare, casu quo id omnino necessarium esset, ad evitandum longe majus Ecclesiæ, aut Religioni damnum, ut si evidens, aut humanitus certum esset, quod Princeps Catholicus v. g. Imperator, aut Rex Galliæ sufficientibus propriis, & aliorum Catholicorum auxilio carens, *Infidelibus* vel *hæreticis*, cum quibus bellum gerit, integrum Regnum, aut plures Provincias cedere debeat, nisi *Infideles*, aut *hæreticos* alios vocet, & adhibeat pro auxilio; quale hi sine aliquo modico, aut minore Ecclesiæ præjudicio, v. g. nisi Religionis *Catholicæ* exercitium in certa aliqua Civitate, vel Provincia *Catholica* permittatur, aut nisi Civitas aliqua eisdem cedatur; non præstarent. Ratio patet; quia inter duo Ecclesiæ mala, utique minus eligere, & permittere oportet, si utrumque evitare, sed alterutrum necessario permittere debemus *arg. can. Hac ratione 9. caus. 31. q. 1. & leg. Legis virtus 6. ff. de Legib.* cum concordantiis.

216 VI. Potest Princeps Catholicus in bello aperte justo *Infideles*, aut *hæreticos* pro auxilio invocare contra alios, etiam Catholicos, si absque ulla conditione Ecclesiæ, & Religioni præjudiciali id facit, ac cæteroquin tales circumstantias adhibuit, ut moraliter certum appareat, nullum exinde grave damnum, vel præjudicium nec Ecclesiæ aut Religioni in communi, nec locis, rebus, ac personis sacris secuturum; si v. g. *Infideles*, aut *hæreticas* Copias pro certa mercede, pecuniaria assumit non in magna sed in modica, vel tali quantitate, ut cum exercitu suo notabiliter excedens eas, disciplinam militarem exacte servare, & cavere possit, ne tales *Infidelium*, aut *hæreticorum* Copiæ respectu Ecclesiarum, Monasteriorum, aliarumque rerum, personarum, & locorum sacrorum, ruinas, injustas spoliationes, rapinas, violentias, aut alia sacrilegia committant, simulque a periculosa, & scandalosa conversatione cum Catholicis abstineant.

217 Minime vero potest Princeps Catholicus *Infideles*, aut *hæreticos* contra Catholicos pro auxilio invocare & adhiberi in tali quantitate, vel talibus cum circumstantiis, ut prudenter prævideat, se prohibere non posse, quin grave damnum, & præjudicium Ecclesiæ & Religioni Catholicæ inde sequatur, vel saltem respectu locorum, rerum, & personarum sacrarum, multæ & graves ruinæ, rapinæ, violentiæ, sacrilegia &c. ut cum alijs bene advertit March. *tom. 2. tr. 6. tit. 3. q. 1. dub. 4. ref. 2.*

218 Nec excusat Principem Catholicum, si dicat, se ista nec velle, nec intendere, sed quia prohibere non potest, praecise permittere; nam ut bene ex D. Thoma 1. 2. *q.* 20. *art.* 5. *& q.* 73. *art.* 8. communis Theologorum arguit, hoc ipso, quod Princeps certo provideat, se prohibere non posse, quin similia mala Ecclesiæ, vel Religioni sequantur, si *Infideles*, aut *hæreticos* pro auxilio implorat, præsata indirecte velle, eorumque coram Deo reus esse censetur, si hujusmodi auxilium nihilominus adhibet; Quod Theologice ulterius egregie deducit, & exemplis declarat P. guatelli *c. 49. consult. 185. a n. 119. usque ad n. 136.* quem lege.

219 Multo minus potest Princeps Catholicus invocare *Infideles*, vel *hæreticos* pro auxilio contra alium Principem Catholicum cum conditione aliqua Ecclesiæ aperte præjudiciali, & damnosa, v. g. *Si juvatis me, cedam vobis hanc vel illam Civitatem, Provinciam Catholicam &c.* vel *quidquid de Terris, Regnis, Provintiis adversarii mei Catholici obtinuerimus, vel occupaverimus, inter nos dividamus: vel relinquam vobis, vobisque maneat illa certa Provincia, vel Civitas Catholica, si illam ab Adversario meo occupaverimus.* Cum enim hæ, aut similes conditiones sint graviter præjudiciales, & damnosæ Ecclesiæ ac Religioni Catholicæ, ut consideranti patet, nequaquam licet Principi Catholico sub aliqua earum invocare *Infidelium*, aut *hæreticorum* auxilium pro recuperanda, vel conservanda re temporali, quantumvis Jure sibi debita, prout ex unanimi, & citata DD. amplius diximus supra *n.* 180.

220 Breviter autem recapitulando prolixius dicta *a n.* 156. huc usque, certa ac indubitata sunt sequentia. I. Certum est, non licere Principi Catholico inire *Fœdus* cum *Infidelibus*, aut *hæreticis*, nec auxilium eis præbere, nec petere ab iis Bellum patenter injustum, sive contra Catholicos, sive Achatolicos juxta dicta *n.* 157.

Certum est II. Quod Princeps Catholicus nec vi *Fœderis*, nec alias, præbere possit Infidelibus auxilium ad bellum pro dilatanda, aut promovenda sua, & infirmanda, restringenda, aut minuenda nostra vera Religione directe, aut indirecte institutum, aut instituendum per dicta *num.* 158.

Certum est III. Quod Princeps Catholicus sine gravis- 221
simo peccato Mortali *Infidelibus*, *hæreticis* nec auxilium possit præbere, nec auxilium ab eis petere, vel *Fœdus* cum illis inire contra alios præsertim Catholicos cum conditionibus Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ graviter præjudicialibus, vel si inde certo secuturum prævideatur grave damnum aut præjudicium Ecclesiæ; vel Religionis Catholicæ, juxta dicta *n.* 149. item *num.* 160. *& seqq. usque ad n.* 180. *ac n.* 217.

Communissima alterius, quasi unanimis, & certa do- 222
ctrina est IV. Quod, etsi conditiones Ecclesiæ, & Religioni Catholicæ præjudiciales non adhibeantur, & grave aliquod præjudicium, vel damnum inde secuturum non prævideatur, tamen ordinarie, & regulariter loquendo, illicitum sit Principi Catholico cum *Infidelibus*, aut *hæreticis* inire *Fœdus* vel eorum auxilium invocare, vel juvare eosdem contra alios saltem Catholicos, juxta dicta *n.* 185. *usque ad n.* 209.

Quibus non obstantibus probabile & tutum est, quod 223
si nullæ adhibeantur conditiones Ecclesiæ, vel Religioni graviter præjudiciales, aut alias iniquæ, & negotium ita tractetur, ut grave aliquod Ecclesiæ damnum sequi non posse moraliter certo cognoscatur, possit Princeps Catholicus *Fœdus* inire cum *Infidelibus*, & *hæreticis*, vel auxilium eorum invocare contra alios *Infideles*, vel *hæreticos*; item possit eosdem juvare contra alios *Infideles*, vel *hæreticos* præsertim cum conditionibus Ecclesiæ utilibus, vel cum emolumento inde secuturo juxta dicta *a n.* 209. Item possit etiam id facere in Bello aperte justo contra alium Catholicum Principem, si omne Ecclesiæ, ac Religionis damnum & periculum illius certo abest, juxta dicta *num.* 216.

Ignoscat benevolus Lector quod materiam hanc de 224
Fœdere Catholicorum cum *Infidelibus* & *hæreticis*, atque auxilio, quod petitur ab illis, vel præstatur eisdem, tam prolixe, repetendo etiam subinde aliqua, egerimus. Impulit ad hoc amor & cura erga Ecclesiam & Religionem Catholicam, quæ a plurimis jam annis passa est, & etiamnum patitur gravissima, lachrymis sanguineis deploranda, damna ac præjudicia in diversis terræ partibus præsertim in Europa ex eo, quod plures Principes Catholici spreta, vel neglecta, & non observata supradicta quantumvis certa doctrina, sequendo sola principia politica & statistica pro obtinendis, vel conservandis bonis temporalibus, pro dilatanda, & exaltanda Domo sua, alioque hujusmodi fine temporali cum *infidelibus* vel *hæreticis* Belli *Fœdus* inire, eorumque auxilium invocare, vel præbere eisdem, contra alios etiam Catholicos suis conditionibus Ecclesiæ & Religioni graviter præjudicialibus summe peccaminose passim præsumpserint. Infinita Dei bonitas faciat, ut vel unicus Princeps Catholicus, vel Consiliarius, aut Confessarius horum lectione pro avertendis tot, tantisque Ecclesiæ & religionis damnis, indeque subsequente tot animarum jactura moveatur.

Quæritur III. An liceat Principi Catholico contra *hæ-* 225
reticos ob solam *hæresin* bellum gerere, eosque bello adigere, ut *hæresin* deserentes, veram amplectantur Religionem? Resp. I. Loquendo de Iure communi, & nisi publicæ, validæque pacis, vel alius legitimus contractus & pactum publicum resistat; non tantum possunt sed tenentur Principes Catholici contra *hæreticos* sibi subditos ob solam *hæresin* bellum gerere, eosque bello expugnare, si alio modo eos coercere non valent. Communis & certa. Patetque ex dictis supra *a n.* 139. ubi ex Jure utroque, & ratione probavimus, quod Principes Catholici tolerare in suis Territoriis non possint, sed exterminare teneantur *hæreticos* sibi subditos; ergo si id aliter quam bello præstare nequit, *hæreticis* fortasse invalescentibus, & aliorum *hæreticorum* auxilium implorantibus, utique bello eos expugnare potest, ac tenetur Princeps Catholicus.

Di-

226 Dicitur autem notanter, *nisi publicæ validæque paci*, *vel alius legitimus contractus vel pactum obstet*; qui cuivis etiam Infideli, & Hæretico fides servanda est prout amplius diximus supra *n.* 105. merito tamen *n.* 151. addentes, nisi nova justa causa superveniat, ob quam juste ejici valeant, ut si v. gr. periculosas machinationes, aut alia enormia, vel graviter præjudiciosa præparant, aut perpetrant contra veram Religionem, Principem, Provinciam, pacem publicam &c. juxta dicta n. 151. & *tit. præc. num.* 8.

227 Cæterum ex Conclusione infertur, non solum posse, sed & teneri Principem Catholicum, qui in suo Territorio Hæreticos nunquam recepit, vel semel receptos, juste iterum expulit, v. g. Imperatorem, Regem Galliæ, Hispaniæ &c. bellum contra Hæreticos gerere, & bello illos impugnare, si v. g. in Bohemiam, Austriam, Galliam Hispaniam se rursus intrudere vellent, aut ibidem occulto intrusi jam invalescere inciperent, aut si proprii Subditi a vera Fide deficere attentarent.

228 Resp. II. Quamvis Princeps Catholicus propria authoritate non possit ob solam Hæresin gerere bellum contra Hæreticos sibi non subditos, tamen licite, & meritorie hoc potest authoritate summi Pontificis ad id exhortantis, suadentis, vel mandantis. *Prima* pars Conclusionis patet ex dictis in simili *de Judæis T. præced.* ob easdem vere rationes, præsertim vero quia caret omni jurisdictione, &c.

229 *Secunda* pars probatur; quia Papa tamquam supremus & universalis Ecclesiæ Pastor habet jurisdictionem in omnes Christi Fideles, etiam Hæreticos, utpote qui per Baptismum tamquam januam, Ecclesiam ingressi, veri Subditi illius facti sunt, & semper manent; etiamsi in facto rebelles & inobedientes ei sese exhibeant; consequenter sicut Princeps profanus suos Subditos rebelles, vel a Fide deficientes & ad hæresin deviantes, bello coercere, & expugnare potest per dicta *n.* 250. sic idem per se, vel per alios ad id invocatos, aut demandatos, atque hi de voluntate vel mandato, consequenter authoritate ipsius possunt.

230 Confirmatur: præcipua ratio, quare non liceat Principibus Catholicis Judæos, aut Infideles propter solam infidelitatem, aut Judaismum impugnare, est; quia deest eis jurisdictio puniendi, & bello coercendi infidelitatis crimina alienorum sibi non subditorum, prout amplius diximus *T. præc. n.* 47. atqui hæc ratio cessat in casu quo Princeps Catholicus ob solam Hæresin bellum gerit contra Hæreticos sibi non subditos, authoritate Summi Pontificis; utpote cui plena competit jurisdictio etiam in Hæreticos, & in crimina eorum, non obstante rebellione illorum: immo quo magis eidem rebelles sunt, eo majorem causam habet, illos bello per se, vel per alios coercendi, præsertim ubi eos nimium invalescere, & nisi bello coerceantur pacem Ecclesiæ per eos turbari, graviaque mala, ac præjudiciosa inferri, aut certo Ecclesiæ imminere cernitur; quia sicut juxta dicta, rebellio Subditorum erga Principem seu potestatem sæcularem, aut si per illos pax Reipublicæ injuste turbatur, justam causam Principi præbet Subditos bello coercendi, ita multo magis justam causam belli præbet, si Subditi rebelles sunt contra potestatem, & Caput suum spirituale, pacemque Reipublicæ Christianæ, seu Ecclesiæ Catholicæ perturbant; cum hæc rebellio longe pejor sit illa, & longe majus malum commune sit turbatio pacis respectu Religionis & Ecclesiæ, quam politicæ Reipublicæ.

231 Accedit, quod Hæretici una cum pace Ecclesiæ, plerumque etiam perturbent pacem Reipublicæ politicæ: Tum quia, ubi non est unitas Fidei, ibi pax Reipublicæ diu conservari nequeat: Tum quia Hæretici sunt superbi ubi autem superbia, ibi discordia.

232 Nec dicant Hæretici, se nec Reipublicæ politicæ, nec Ecclesiæ turbare pacem: Nam contra exempla clamant innumera, & continua quasi experientia, qua constat, quas turbationes tam respectu Ecclesiæ, quam respectu Reipublicæ politicæ ubiq; semper causarint, & etiamnum causent Hæretici. Quis enim vel parum eruditus ignorat, quas turbationes respectu utriusque causarint in toto Oriente *Ariani*? quas in Græcia Macedoniani? quas in Africa *Donatistæ*? quas in Romano Imperio *Lutherani*, & *Calvinistæ*? quas iidem in Hungaria, & Polonia? quas *Hussitæ* in Bohemia? quas *Hugonitæ*, & *Calvinistæ* in Gallia, Anglia, Belgio? quos Hæreticos subditos suos, sive alienos propria, sive aliena, videlicet Pontificia authoritate, si Principes Catholici supposita omni æmulatione, ac inordinato amore, aut interesse proprio saltem in principio, antequam invalescebant, bello compescuissent, innumera eaque gravissima tam Ecclesiæ, & Religionis, quam Reipublicæ communia mala, ac innumerabilium animarum ruinam videre non fuisset, nec defacto esset.

Dicitur autem notanter in Conclusione: *Nisi publicæ validæque pacis, aliusve legitimus contractus, aut pactum publicum obstet*; quia sicut Infidelibus, sic etiam Hæretici servanda est fides publica, *arg. l. Sicut* 5. *C. de obl. & Act. & c. Noli caus.* 23. *q.* 1. cum concordantiis. Et ad longum probat Laym. *l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. *n.* 15. *per tot.* ubi etiam docet, quod, Principes Catholici Fœdus, aut pacem publicam cum Infidelibus, aut Hæreticis initam, Papa tollere aut relaxare etiam ex parte Catholici nequeat; quæ tamen intellige dummodo tale Fœdus, aut alius contractus publicus ex objecto malus vel iniquus non sit: Nam hoc ubi esset, utique etiam publicus hujusmodi fœdus, aut pacis Tractatum tollere, & relaxare posset, prout actu fecit juxta dicta supra *n.* 154. 233

§. V.

De Pænis spiritualibus Hæreticorum.

SUMMARIUM.

234 *Sola hæresis formalis.*
235 *Externa contrahit pœnas spirituales.*
236 *Quid requiratur, quod sit, & dicatur externa?*
237 *Pœnæ spirituales hæresis enarrantur in compendio.*
238 *Quævis hæresis ipso facto inducit Excommunicationem Papæ reservatam.*
239 *Si est* Formalis.
240 *Et* Externa.
241 *Animo eam asserendi manifeste seu externe prolata.*
242 *Atque peccaminosa.*
243 *Doctrinæ practicæ ad propositam de hæresi* Formali externa, *usque ad n.* 247.
247 *Excommunicationem dictam Papæ reservatam ipso facto incurrunt etiam credentes hæreticis, & n. seq.*
249 *Item eorum Receptores.*
250 *Defensores.*
251 *Et Fautores.*
252 *Et qui horum aliquem sepeliunt.*
253 *Receptores; Defensores, aut Fautores hæreticorum sunt excommunicati, etsi sint tales solius amicitiæ, aut consanguinitatis causa.*
254 *Hæretici* publici.
255 *Et probabilius etiam occulti sunt irregulares.*
256 *Hæretici omnes, eorumque Receptores, Defensores, & Fautores sunt inhabiles ad Beneficia, & Officia Ecclesiastica.*
257 *Et tenentur Beneficium in hæresi receptum, una cum fructibus dimittere, & restituere.*
258 *Etiamsi convertuntur, & hæresin abjurent, si fuere notorii hæretici.*
259 *Num etiam occulti hæretici post conversionem maneant inhabiles, controversum est apud DD.*
260 *Sunt insuper privati Beneficiis prius obtentis.*
261 *Ad quam tamen jactu aliquos requiritur Sententia condemnativa Judicis.*
262 *Sed verius est eam non requiri.*
263 *Solvitur objectio contra hanc doctrinam.*
264 *Et confirmatur consuetudine, & stylo Curiæ Romanæ.*
265 *Requiritur tamen sententia declaratoria criminis commissi.*
266 *Hinc ob hæresin occultam nemo tenetur, restituere Beneficium prius rite obtentum.*
267 *Hæretici, eorumque Receptores, Defensores ipso Jure privantur, etiam Sepultura Ecclesiastica.*
Quid Juris? si hæreticus in loco sacro sepeliatur? ibid.

268 *Filii, Nepotes etiam Catholici Patris hærtici, soli autem Matris Hęreticæ filii sunt inhabiles ad officia, & Beneficia Ecclesiastica, & n. seq.*
270 *Nisi Parentes eorum ante mortem se convertant.*
271 *Quamvis conversi Parentes maneant adhuc inhabiles.*
272 *Sicut & conversorum filii si sunt de relapsis in hæresin parentibus.*
273 *Secundum aliquos Filii, & Nepotes hæreticorum in Germania non sunt inhabiles ad Beneficia.*
274 *Statuitur, & probatur sententia.*
275 *Cui non derogant publica pacta & fœdera cum hæreticis in Germania inita.*
276 *Infamia non est causa, ob quam hæreticorum filii sint irregulares, & inhabiles.*
277 *Probatur ad hominem.*
278 *Non est universalis consuetudo in Germania admittendi hæreticorum filios ad Beneficia.*
279 *Cum de contraria experientia constet.*
280 *Si alicubi viget dicta consuetudo, legitime præscripta, valet, si probari potest; quod difficile est.*
281 *Filii hæreticorum &c. ipso facto etiam privantur Beneficiis prius rite obtentis.*
282 *Non tantum post; sed etiam ante lapsum parentum in hæresin rite obtentis, uti contra Sanchez & alios habet probabilior & Juri conformior, usque ad n. 286.*
286 *Spiritualibus pęnis subjacent hæreticorum filii etiam ante lapsum parentum in hæresi nati.*
287 *Ut magis castigentur in Filiis parentes.*
Filii innocentes ob delicta parentum divino, & humano judicio puniri solent. Ib.
288 *Probatur alia ratione.*
289 *Et consuetudine Legem interpretante.*
290 *Plures probabiliter cum Sanchez docent, filios Hæreticorum ante eorum lapsum natos, non incurrere pænas Juris.*
291 *Qui per preces hæretici Beneficium obtinent, privantur sic obtento, & fiunt inhabiles ad alia.*

NOtandum, duplicis generis esse pœnas contra Hæreticos utroque Jure latas, Spirituales videlicet, & Temporales. De illis in præsenti, de istis vero in sequenti §. agemus.

234 Quæritur itaque I. Quænam hæresis, & quas in compendio contrahat Pœnas spirituales? Resp. I. Omnis, & sola *hæresis formalis externa* spirituales pœnas coram Deo, & in conscientia contrahit. Communis, & certa. Ratio *primę partis*, videlicet, quod omnis, & sola *formalis* pœnas secum trahat, est; quia *materialis* Hæresis, nec vera hæresis, nec culpa, vel peccatum est juxta dicta supra *n.* 12. consequenter: nullam pœnam meretur. Palao *de hæresi tr.* 4 *dis.* 3. *n.* 16. Sanchez *l.* 7 *c.* 7. *n.* 8. cum ubi nulla culpa ibi nulla sit pœna, *per vulgaria Juris*.

Dicitur autem notanter, totam Deo, & in conscientia quia in foro externo quęvis *hæresis externa* ordinarie pręsumitur *formalis*: cum Judices tam Ecclesiastici, quam Sæculares in Foro externo judicent secundum externa, hoc ipso, quod interna cognoscere nequeunt, *c. sicut* 33. *de Simonia*. Farinacius *de hæresi q.* 179. *nu.* 55. & *seqq.* Palao *l. c. n.* 17. bene advertens, quod alias quivis hæreticus pœnas in Foro externo facile eludere posset dicendo, se interne aliter sensisse, & veram habuisse Fidem.

235 Ratio *secundæ partis*, videlicet, quod omnis & sola *hæresis externa* pœnas secum trahat, est: quia *cogitationis pęnam nemo patitur, can. Cogitationis* 14. *de pęnit. dist.* 1. cum Ecclesia, quæ non judicat de occultis, *c. sicut* 33. *de Simonia*, sed tantum de manifestis, *occulta & interna, seu mentalis districtio Judicis Deo (qui scrutator est cordium & secretorum cognitor) relinquit punienda*. *c. Tua nos* 34. *eod.*

236 Ubi tamen advertendum, *hæresin externam*, in ordine ad contrahendas pęnas *spirituales*, sufficienter esse & dici, si signo, verbo, vel facto aliquo *hæresim externam* sufficienter expressivo in ordine ad eam externe manifestandam posito, aut prolato manifestatur, etiamsi quis in occulto, & nemine prorsus præsente id faciat, Sanch. *lib.* 2. *mor. c.* 8. *n.* 6. Pirh. *h. t. n.* 16. Layman *l.* 2. *tr.* 1. *cap.* 14. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 40. *n.* 10. cum communissima tam Theologorum, quam Canonistarum. Ratio est quia verba, & signa & facta hujusmodi *externa*, quibus *hæresis interna* quantumvis in occulto, & nemine præsente manifestatur, ex natura sua sunt cognoscibilia, & judicio Ecclesiæ subjecta; per accidens autem est, quod hic & nunc sint occulta, & nemine præsente edita: siquidem ex hoc præcise habetur, quod puniri nequeant pæna per accusationem, vel cognitionem judicialem, minime vero, quod plecti non valeant pæna quæ ab *ipsa* Lege, vel Canone jam est imposita, & quæ nec accusationem, nec cognitionem, nec sententiam requirit judicialem, qualis est Excommunicatio. Exemplificatur hæc doctrina infra *num.* 243. & *seq.*

Resp. II. *hæresis formalis externa* sequentes annexas habet pęnas *spirituales*, videlicet I. Est, excommunicatio Major. II. Irregularitas. III. Inhabilitas ad officia, dignitates, & beneficia Ecclesiastica IV. Privatio eorumdem etiam prius rite obtentorum. V. Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ. VI. Quod *hæresis* parentum afficiat, & ad officia & Beneficia Ecclesiastica inhabilitet Filios ac Nepotes etiam Catholicos. VII. Quod intuitu, & odio *hæresis* Catholicus privetur beneficiis per preces *hæretici* acquisiti, simulque inhabilis fiat ad illa, & alia. Quæ cuncta clare patebunt ex sequentibus; quia pro majore claritate & intelligentia harum pænarum, de quavis earum specialem ponemus Quæstionem. Itaque 237

Quæritur II. An & qualiter *hæretici*, eisque Credentes, ac Receptores, Fautores, & Defensores eorum subjaceant *primæ Pænæ spirituali*, Excommunicationi videlicet? Resp. I. Certum est, omnes & singulos cujuscumque nominis existant, *hæreticos formales externos* ipso facto subjacere Excommunicationi Majori Papæ reservatæ. Unanimis & certa ob clara jura *c. sicut* 8. *c. ad abolendam* 9. *c. Excommunicamus* 13. *h. t.* ibi: *Excommunicamus, & anathematizamus universos hæreticos &c. quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes, diversas sed caudas ad invicem colligatas; quia de varietate conveniunt in idipsum &c.* cum Concordantiis. Accedit Bullam Cœnę hanc Excommunicationem soli Papæ reservans §. 1. ibi: *Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris & Filii, & Spiritus S. auctoritate quoque Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra, quoscumque Hussitas, Vvicblephistas, Lutheranos, Zuvinglianos, Calvinistas, Hugonotos, Trinitarios, & a Christiana Fide Apostatas, ac omnes & singulos alios hæreticos, quocumque nomine censeantur, ac cujuscumque Sectæ existant.* 238

Verum ut quis ob *hæresin* dictæ Excommunicationi subjaceat, sequentes requiruntur conditiones, videlicet I. Ut quis sit *Hæreticus formalis*, juxta dicta *num.* 234. Hinc rustici, & alii plebei Lutherani, & Calvinistæ, si redeuntes ad Fidem nostram soli *materiales* Hæretici fuisse cognoscuntur, in Foro interno a quolibet absolvi possunt, uti bene advertunt Layman *l.* 3. *tr.* 2 *c.* 13. *n.* 4. Pirh. *h. t. num.* 16. quamvis laudabilis plurium Diœcesium consuetudo ubique merito imitanda habet, quod etiam tales mittantur ad Episcopum, vel eos, qui specialem facultatem absolvendi ab *hæresi* habent, ut ibidem quoad utrumque Forum, emissa etiam publica fidei professione absolvantur: idque pro majori securitati fori non tantum externi, sed etiam interni: cum sæpe dubium & periculum externi, an non tales sint, vel fuerint etiam *Hæretici formales*. 239

II. Conditio est, ut *hæresis* sit *externa*, modo *nu.* 236. explicata, ob rationem ibidem allegatam. Hinc *Hæreticus* mere *mentalis*, seu *internus* a quovis absolvi potest, ut pote Excommunicationi minime subjectus. 240

III. Conditio est, ut actus externus, quo *hæresis interna* manifestatur, fiat animo & intentione asserendi seu profitendi *hæresin*, Sanchez *l. c.* 8. *n.* 6. & 17. Layman *l. c. c.* 14. *n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 19. cum Communi. Ratio est; quia Excommunicatio lata est propter externum peccatum *hæresis*: quale non est nisi illud, quod ab interna *hæresi* procedit, & informatur, quod fit, dum quis eam actu externo asserere, & profiteri intendit. 241

Additur communiter *Conditio* IV. Videlicet, ut actus externus, quo res interna proditur, sit moraliter malus. Verum hæc *Conditio* in præcedenti jam includi videtur; quia quandocumque actus externus fit animo asserendi, seu profitendi *internam hæresin*, jam hoc ipso est moraliter malus, etsi alias ex natura sua talis non esset, 242
uti

uti bene advertit Sporer *tom. 3. tr. in primam percept. Dec. c. 3. num. 23.*

243 Cæterum ex dictis *conditionibus* infertur; vere incurrere Excommunicationem, illum qui *hæresin*, cui interne adhæret, v. g. non dari Purgatorium; Christum non esse Deum; Præcepta Ecclesiæ non esse servanda &c. verbis, scriptis, vel alio signo externe sufficienter expressivo, animo eamdem asserendi, seu contestandi, vel profitendi, manifestat: v. g. qui etiam solus secum loquens dixit: *non datur Purgatorium; Christus non est Deus*; vel qui animo eandem profitendi die Veneris comedit carnes; vel die festo non audit Missam; coram Sanctissimo Sacramento non flectit genu, caput non denudat.

244 Econtra ab Excommunicatione immunem esse I. Qui *hæresin* animo conceptam externe manifestat alteri, consilii gratia; vel ut ab eo magis instruatur; quia hic actus non est peccaminosus.

245 Qui legendo, narrando, disputando, externe profert *hæresia*, quam interne fovet, non animo eam confirmandi, aut exprimendi, sed precise legendi, disputandi, aut narrandi gratia; quia non profert, illam ut propriam, sed ut alienam; consequenter deest secunda Conditio.

246 III. Qui hæresin suam internam externe quidem profert, verbis tamen, aut signis ex natura sua eamdem non sufficienter exprimentibus; v. g. si quis interne credens, *Christus non est Deus*, vel *Christus non est sub speciebus panis aut vini*; externe solum diceret, *non est Deus*; vel *credo sub speciebus non esse*: quia hæc verba non sufficienter exprimunt dictam hæresin, nec posset Ecclesia ex illis solis aliquem hæresis reum judicare; cum ex se sint differentia, & posset quis sub intelligere, & dicere velle *Marus non est Deus; credo sub speciebus non esse solum hominem &c.* deest ergo in similibus tertia Conditio. De his *a num.* 243. positis, & aliis pluribus hujusmodi exemplis videri poterit Sanchez *cit. cap. 8. n. 8.* Layman *l. c. a n. 1.* Pirhing *h. t. a n. 16.*

247 Resp. II. Non tantum hæretici, sed etiam Credentes eis, Receptores item, Defensores & Fautores eorundem Excommunicationi summo Pontifici reservatæ subjacent. Rursus certa ac unanimis claris Juribus, *cit. c. Excommunicamus 13. h. t.* ibi: Credentes præterea, receptores, defensores, & Fautores hæreticorum Excommunicationi subjacere decernimus, cum Concordantiis; & Bulla Cænæ, quæ textui *n. præc.* allegato immediate, subjungit. Ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores.

248 *Credentes* autem ad propositum censentur non tantum illi, qui uni alterive errori hæreticorum contra fidem credunt, & signo externo assentiunt, sed etiam, qui in communi eis assentiunt, v. g. verbo vel facto externo manifestantes, se credere quidquid Lutherani, vel Calvinistæ credunt. Barbosa *in c. Excommunicamus 13. h. t. n.* 20. Pith. *h. t. n.* 106. Navarrus *Manual. c. 27. n. 55.* Layman *l. 2. tr. 1. c. 14. n. 5.* & alii bene etiam advertentes, quod etsi hi Credentes, re ipsa veri sint hæretici, ac horum nomine veniant, tamen ne quis de eorum Excommunicatione dubitare posset, specifice expressi sint inter Credentes. Hæreticis reputantur etiam illi, qui implicite eis credunt; idque facto, aut signo externo absque voce manifestant, v. g. qui in infirmitate hæreticum Pastorem vocant, ab eoque manus impositionem, pro sua consolatione, & auxilio petunt, Pirhing *loco cit. nu. 109. arg. c. Filii 3. hoc tit. in 6.* ibi: Filii eorum, qui dum in lecto infirmi decumberent, petierunt hæreticos Consolatores, ut per manus impositionem ab eis consolationem reciperent &c.

249 *Receptores* Hæreticorum sunt, & dicuntur illi, qui hæreticum ob causam hæresis fugientem, seque occultantem, ne in manus Judicis veniat, alicubi recipiunt, & multo magis, si ad hunc finem abscondunt, Sanch. *lib. 2. Mor. c. 10. n.* 10 Farinacius *de hæresi q. 182 n. 152.* Layman *l. c.* Pirhing *l. c. n. 115.* Nec refert, sive privata persona id faciat, sive publica, aut Princeps recipiendo hæreticum in Provinciam, aut Civitatem, sive in propriam, sive alienam domum; quia Jus quoad locum non distinguit. Sanch. *l. c.*

250 *Defensores* sunt, qui quovis modo, vi, aut dolo, verbis, aut calamo hæreticorum errores, vel personas defendunt, ut etiam in hæresi manentes tuto possint vivere, aut ne in manus Judicis veniant, neve ab eis puniantur, item qui ob hæresin captos, e carceribus, aut manibus Judicum eripiunt, eos puniri prohibent, impediunt &c. Barbosa *in cit. c. Excommunicamus 13. h. t. n. 2.* Pirhing *l. c. n. 113.* Azorius *p. 1. lib. 8. c. 15. quæst. 6.* Sanch. *c. c. 10. num. 18.*

Fautores (qui cum Receptoribus subinde coincidunt) dicuntur, qui quovis modo, sive *positive*, sive *negative* auxilium, & favorem præbent hæreticis, ne ob hæresin capiantur, puniantur, ejiciantur, vel ut e manibus Judicum liberentur, aut pœnas evadant. *Sic positive* favent, qui ob dictum finem dant eis auxilium, consilium, ne ob *hæresin* e Regno, vel Provincia ejiciantur, coerceantur, vel qui executionem justitiæ directe aut indirecte impediunt, dissuadent, allegando, eos esse viros probos, fieri eis injuriam &c. vel qui directe aut indirecte præbent auxilium vel consilium, ut alicubi recipiantur in libero suæ Sectæ exercitio permittantur &c. *Negative* vero favere dicuntur, qui quod contra *hæreticos* ob *hæresin* ex Officio facere debent, omittunt, ut si v. g. Magistratus vel alii Ministri justitiæ ibi, ubi vi validæ pacis, aut tractatus non impediuntur, *hæreticos* capere, vel captos debite custodire, aut punire omittunt. Azorius *c. c. 15. q. 7.* Layman *lib. 2 tr. 1. c. 14. n. 5.* Sanch. *lib. 2. cap. 10. n. 11. & seqq.* & alii. 251

Eidem excommunicationi ipso facto etiam subjacent, qui hæreticum, aut ejus Fautorem, Receptorem, vel Credentem eidem corpus in loco sacro sepeliunt, textu claro *c. quicumque 2. h. t.* ibi: *Quicumque hæreticos, credentes, receptores defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint, Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem Excommunicationis sententiæ se noverint subjacere.* Hæc tamen Excommunicatio nullibi reperitur reservata Papæ; consequenter ab ea quivis absolvere poterit, dummodo Excommunicatus prius faciat, quod Jus præscribit *c. 2. h. t. in 6.* illis verbis. Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent, & projiciant hujusmodi corpora damnatorum. 252

Resp. III. Receptores, Defensores, & Fautores Hæreticorum Excommunicationem Papæ reservatam incurrunt, etiamsi non habeant formalem & directam intentionem ideo receptandi, vel defendendi hæreticos, vel eisdem favendi, ut in sua hæresi permanere, vel eam docere, defendere, vel ulterius diffundere valeant, sed propter alium motivum, amoris v. g. amicitiæ, commiserationis, consanguinitatis, affinitatis &c. Dummodo sua receptione, defensione, aut favore, re ipsa scienter faciant, aut impediant, ne ob hæresin accusentur, capiantur, puniantur, aut idipsum ex officio facere omittunt &c. Sylvest. *vers. hæresi 1. q. 7 §. Fautores.* Ugol. *de censuris Papæ reservatis p. 1. c. 1. V. Receptores §. 1. n. 3.* Vivald. in Explanat. Bullæ Cænæ, cum communi aliorum contra Sanch. *lib. 2. c. 10. n. 5.* Layman *l. 2. tr. 1. c. 14. n. 5. arg. l. 2. ff. de recept.* ubi habetur, etiam illum, qui causa consanguinitatis latronem recipit, puniendum esse. Ratio vero est; quia re ipsa, & in effectu potest quis tali receptione ad conservandam, vel promovendam Hæresin concurrere, adeoque vere ac proprie Receptator Hæretici est, quamvis id non faciat ex formali, ac directa intentione. 253

Quæritur III. An? & qualiter ob hæresin quis contrahat pœnam Irregularitatis? Resp. I. Omnes hæretici notorii, seu publici notorietate facti, vel Juris, ipso facto sunt irregulares, ita ut nec suscipere Ordines, nec susceptos exercere valeant, etiamsi convertantur, & ab hæresi absoluti sint. Communis, ac certa *arg. can. 1. & can. Saluberrimum 21. can. 1. q. 7.* juncto *c. 2. §. hæretici &c. Statutum 15. de hæreticis in 6.* ubi hæretici redduntur inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, ad quæ etiam Ordo pertinet. Porro pœna irregularitatis afficit etiam Credentes hæretici, eorumque receptores defensores, & fautores *c. c. 2. §. hæretici, &c. Statutum h. t. in 6.* 254

Resp. II. Quamvis non improbabile videatur, quod nec hæreticus occultus, nec receptores, vel defensores illius sint irregulares, uti tenet Avila *p. 7. disp. 4. dub. 2.* Henriquez *lib. 14. c. 4. nu. 6.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 5. c. 4. a num. 12.* Farinacius *de hæresi q. 192. num. 79.* Pirhing *h. t. n. 46. arg. c. Ad abolendam 9. h. t.* ubi sermo est de Hæretico publico; uti etiam *in c. Saluberrimum cas. 21. caus. 1. q. 7.* Rationem allegant, videlicet, quia non propter hæresin solam, sed quatenus annexam habet Juris infamiam, irregularitas decreta videtur in Hæreticos, 255

quæ infamia locum non haber in *hæresi occulta*; tamen probabilius, Jurique conformius est, etiam *occultos hæreticos*, *receptatores*, *Defensores*; &c. esse *irregulares*, Farin. *de hæresi q.* 192. *n.* 68. San. *l.* 2. *Moral. c.* 25. *nu.* 2. Sylvester *V. Crimen q* 2. *nu.* 3. Azorius *p.* 1. *lib.* 8. *c.* 11. *q.* 3. *& c.* 21. *qu.* 8. cum Communiori & veriori aliorum. Tum quia Jura universaliter loquuntur: Tum quia Clemens VII. Inquisitoribus concedit facultatem dispensandi in *Irregularitate* ob *hæresin occultam*; Tum quia ratio ab Adversariis allata non subsistit, juxta dicenda *n.* 276. Hinc sicut ob *hæresin occultam* contrahitur Excommunicatio, ita & *Irregularitas*.

256 Quæritur IV. An, & qualiter *hæresis indicat* pœnam *Inhabilitatis*, ad Dignitates, Beneficia, & Officia, Ecclesiastica? Resp. I. Certum est, hanc pœnam ipso facto incurrere *hæreticos*, *& credentes* eisdem nec non *Receptatores*, & *Fautores* eorum. Omnes, claris Juribus *c. quicumque* 2. *§. Hæretici h. t. in* 6. ibi: *Hæretici autem credentes, receptatores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad nullum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane.* Quod quidem statuitur *c. statutum* 15. *eod. in* 6.

257 Quare collatio beneficii facta *hæretico* est ipso Jure nulla, teneturque illud in *hæresi* accipiens; iterum dimittare, & fructus inde perceptos restituere ante omnem Judicis sententiam, hoc ipso, quod injuste, ac sine justo titulo sint recepti, Far. *de hæresi q.* 189. *n.* 71. Castr. Palao *de hæresi tr.* 4. *disp.* 4. *p.* 5. *n.* 1. Sanch. *l.* 2. *Mor. c.* 6 *n.* 4. Garz. *p.* 11. *de Benef. c.* 10. *n.* 72. *&* 80. Pirhing *h. t. n.* 49.

258 Resp. II. *Hæreticus* est, & manet, *irregularis*, & *inhabilis* ad beneficia, & Officia Ecclesiastica, etiamsi *Hæresin* abjuret & absolvatur ab ea, saltem si fuit *hæreticus* manifestus, seu *notorius*. Palao *l. c. n.* 2. dicens, id esse certum, Hostiensis in *summa h. t. §. quando, & qualiter n.* 12. Geminianus in *c. Super eo h. t.* & alii relati a Farin. *de hæresi q.* 193. *n.* 78. Ratio est; quia *hæreticus notorius* est *irregularis* per dicta supra *n.* 254. *Irregularis* autem est inhabilis ad beneficia, donec absolvatur ab ea, ergo.

259 Dicitur autem notanter, *saltem si hæreticus fuit notorius*, quia num etiam *hæreticus occultus* maneat inhabilis, postquam ab *Hæresi* conversus, & absolutus est, controvertunt DD. ut videre est apud Far. *de Hæresi q.* 189. *nu.* 82. *& seqq. & q.* 193. *a nu.* 66. & alios DD. quos consule. Nobis, spectando Jura utpote indistincte loquentia, *Affirmativa* videtur probabilior.

260 Quæritur V. An? & qualiter *hæresis* privet beneficiis, & Officiis Ecclesiasticis prius rite obtentis? Resp. I. Certum est, Beneficiis, & officiis, prius rite obtentis privari omnes in *hæresin* labentes, eorumque *Receptatores*, & *defensores*. Communis & certa, *arg. c. ad Abolendam* 9. *h. t.* ibi: *Omni Officio & beneficio spoliatus sæcularis relinquitur arbitrio potestatis*, & *c. ut commissi* 12. *eod. in* 6. ibi: *Privandi præterea vel privatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis &c. & Officiis, ac honoribus publicis quibuscumque eosdem Hæreticos, Receptatores, ac Defensores, eorumque filios & nepotes.*

261 Controversia autem est inter DD. utrum in *hæresin* lapsus ipso Jure sit privatus, vel primum per sententiam Judicis condemnatoriam privandus? Hanc *posteriorem* partem tenet Vasquez 1. 2. *disp.* 172. *c.* 2. *n.* 11. Alphonsus de Castro *lib.* 2. *de justa hæretic. punitione*, & alii apud Castro Palao *de hæresi tr* 4. *disp.* 4. *pu.* 5. *n.* 3. ex illo fundamento, quod, quando dubium aut controversia est, an pœna aliqua ipso Jure censeatur inflicta, an vero per Judicis sententiam infligenda, benigniorem sententiam, oportet eligere, *argum. c. In pœnis de R. J. in* 6. atqui dubium & controversia, est, num Beneficiorum prius rite obtentorum pœna ipso Jure incurratur, an vero per sententiam Judicis infligenda veniat, præsertim, quia etiam *cap. ut commissi* dicitur, *vel privatos nuntiandi*; ergo. Quibus non obstantibus.

262 Resp. II. Qui in *hæresim* labuntur, eorumque *receptatores*, & *fautores* ipso Jure Beneficiis, & Officiis Ecclesiasticis privatis existunt. Farinacius *de hæresi q.* 189. *n.* 77. Garzias *de beneficiis p.* 11. *c.* 10. *n.* 66. Gonzalez *de Regul. In Cancellar. Gloss.* 15. *n* 65. Sanchez *l.* 2. *c.* 26. *n.* 6. Flaminius *lib.* 3. *q.* 1. *n* 31. Castro Palao *l. c.* Covarruv. *Var res. c.* 9. *n.* 4 Sanch. *lib.* 2. *M. c.* 26. *n.* 6. cum communiori, & probabiliori aliorum, *arg. c. ad abolendum h. t.* ubi per ly *Spoliatus* actualem privationem ab ipso Jure impositam notari, satis liquet; & *c. ut commissi* 12. *eod. in* 6.

263 Nec obstat, quod *c. ut commissi* 12. *h. t.* dicatur *privandi*, vel *privati* nuntiandi; Nam, ut bene advertunt DD. citati, ibi dictio *vel*, non disjunctive, sed expositive, seu declarative accipienda est, ut sensus sit *privandi*, hoc est *privati* nuntiandi: idque ob dicenda *infra*.

264 Confirmatur praxi, & consuetudine, *quæ est optima legum interpres*, *c. Cum dilectus de consuet.* præsertim quam observat stylus Curiæ Romanæ, utpote quæ pro lege haberi solet, *arg. c. ex litteris de Const. & c. quam gravis de crimine falsi*; atqui juxta consuetudinem, & stylum Curiæ Romanæ *hæreticus* a die commissi Criminis *hæreseos* censetur privatus beneficio; ita ut a lapsu in *hæresim* nulli amplius resignari, sed a quovis impetrari valeat, de quo stylo Sanchez, & Farinacius citati; ergo.

265 Illud tamen notandum, quod, licet ob lapsum in *hæresin* quis ipso Jure privetur beneficiis prius obtentis; tamen ante sententiam Criminis declaratoriam illud dimittere, & fructus post privationem ipso Jure statuta perceptos restituere non teneatur. Farin. *tit.* 4. *q.* 180. *n.* 80. Sanchez *l. c. n.* 7. Castro Palao *l. c. n.* 5. Azorius *p.* 1. *l.* 5. *c.* 8. *q.* 3. Ratio est: quia quandocumque pœna ipso Jure lata etiam externam executionem requirit, tunc ad inducendam obligationem in conscientia requiritur sententia declaratoria Criminis commissi, prout amplius diximus *lib.* 1. *tit.* 2. *de const. a n.* 227. *arg. c. Cum secundum* 19. *h. t. in* 6.

266 Infertur proin, *privationem* beneficiorum prius rite obtentorum locum non habere, quandiu *hæresis* manet *occulta*: licet cæteroquin vere sit *externa* in sensu *n.* 236. explicato: quia quandiu *occulta* est, declarari non potest, ut consideranti patet.

267 Quæritur VI. Quid Juris circa privationem *Sepulturæ*, quam *hæresis* inducit? Resp. I. Quicumque *hæreticus*, in *hæresi* notorie degens, sicut etiam *receptatores*, *fautores & defensores* eorum ipso Jure privati existunt *sepultura Ecclesiastica*, ut jam diximus *lib.* 3. *de sepultur. a n.* 78. *arg. c. Sicut* 8. *h. t. & c.* 2 *eod. in* 6 ubi ulterius disponitur, quid Juris, si *hæreticus* in loco sacro sepelitur ibi: Quicumque hæreticos, credentes eis, receptatores, defensores vel fautores eorum scienter præsumpserit Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se noverint subjacere. Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent, & projiciant hujusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat sepultura. Vide etiam quæ diximus *cit. lib.* 3. *de Sepult. n.* 78.

268 Quæritur VII. An etiam, & quas Pœnas Spirituales incurrant filii, & nepotes Hæreticorum? Resp. I. Tam filii quam nepotes patris hæretici, soli autem filii, non item nepotes matris hæreticæ ipso Jure sunt inhabiles ad Officia, & Beneficia Ecclesiastica, & irregulares. Omnes ob clara Jura *c. Quicumq;* 2. *§. hæretici h. t. in* 6. in cujus textum lege supra *n.* 256. *& c. Statutum* 15. *eod. in* 6. ubi idem repetitur, simulque additur: Primum & secundum gradum (consequenter filios, & nepotes) per paternam lineam, per maternam vero ad primum (filios scilicet) dumtaxat volumus hoc extendi. Idem est de filiis & nepotibus Credentis, Receptatoris, Defensoris & Fautoris alicujus hæret. utpote de quibus præfata Jura pariformiter loquuntur.

269 Infertur: Filium Matris *hæreticæ* esse inhabilem ad Officia, & Beneficia, ac Ordines etiamsi pater illius esset *Catholicus* item filium, ac nepotem patris esse *inhabilem* etsi mater esset *Catholica*, uti post Glossam *in c. cap. statutum* 15. *h. t. in* 6. *Ver. Inane*, bene advertit Far. *de hæresi q.* 191, *n.* 63. Pithing *h. t. n.* 104. & alii.

270 Limitatur tamen Conclusio in casu, quo parentes dictorum filiorum se convertunt, atque Ecclesiæ credunt, & obediunt, aut obedire parati sunt, ab eo enim tempore filii eorum Ordinum, Officiorum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum, capaces sunt, sive deinante, sive post conversionem eorum nati sint; prout satis claro dispositum habetur *cit. cap. Statutum* 15. *§. Hoc sane h. t. in* 6. ibi: *hoc sane de filiis, & nepotibus hæreticorum credentium, & aliorum hujusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur: intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ, unitate, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ, pœnitentiam recepis-*

cepisse; quam ipsi vel jam perfecerant, vel humiliter prosecutioni ejus insistant, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

271 Hinc Sanchez *l. 2. moral. c. 37. n. 6.* bene advertit discrimen inter parentes hæreticos, credentes &c. & descendentes illorum quoad hanc pœnam, videlicet, quod parentes maneant ad cuncta Officia, & Beneficia Ecclesiastica inhabiles, etiam postquam fuerint conversi, nisi dispensetur cum eis, per dicta n. 258. Filii vero illorum per parentum conversionem a pœna hac *inhabilitatis* fiant immunes, ita ut absque ulla dispensatione Beneficium, vel ordines suscipere valeant.

272 Nisi sint de parentibus in hæresim relapsis, horum enim filii, sicut & parentes remanent *inhabiles*, etiamsi parentes hujusmodi denuo convertantur. Farinac. *de hæresi q. 191. n. 65.* Ancharanus *in c. c. statutum h. t. in 6. not. 3.* Sanchez *l. 2. c. 27. n. 23.* Pirhing *h. t. n. 105.* cum communiori & probabiliori aliorum cum Gl. ib. V. *Incorporatos*. Ratio est; quia ad hoc, ut filii hæreticorum sint habiles ad beneficia quo requiruntur, videli. I. Ut parentes eorum sint emendati, & conversi. II. Ut Ecclesiæ unitati sint incorporati, seu reconciliati; Quod posterius deest in relapsis etiam pœnitentibus, utpote; qui non obstante iterata conversione & pœnitentia illorum, sine ulla Ecclesiæ audientia puniendi relinquuntur Curiæ, & potestati sæculari, textu expresso *c. super eo 4. h. t. in 6.* consequenter Ecclesiæ vera *reconciliati*, aut unitati ipsius *incorporati* non censentur; quamvis aliqui contrarium sentiant.

273 Nonnulli Conclusionem ulterius quoad filios, & nepotes *hæreticorum, receptorum, fautorum &c.* in Germania limitant: Tum quia *irregularitas*, & *inhabilitas* ad beneficia afficiens Hæreticos videtur provenire ex radice infamiæ, cui de Jure subjacent hæretici per dicenda infra *n. 293.* atque in Germania hæretici infamia non laborant; utpote qui per *Fœdera*, & *pacta publica*, præsertim pacem *Monasteriensem*, & *Osnabrugensem* ab omni Juris pœna immunes, pari libertate, privilegio & favore cum Catholicis gaudent; ut proin causa & radice *irregularitatis*, & *inhabilitatis* ad Beneficia in eis cessante, effectus quoque in eisdem cessare merito censeatur; *arg. c. cum cessante causa 60. de Appell.* ibi: *Cum cessante causa cessat effectus*: Tum quia in eadem Germania Juri contrario derogatum videtur per consuetudinem legitima præscriptam, *c. fin. de consf.* & *l. de quibus 32. ff. de leg.* constat enim, tam ad Ordines, quam ad Beneficia sine difficultate, ac sine dispensatione admitti filios, & nepotes hæreticorum, eorumque *defensorum*, *receptorum* &c. in Germania. Quibus non obstantibus.

274 Resp. II. Etiam in Germania, & Romano Imperio filii, ac nepotes hæreticorum ipso Jure sunt *irregulares*, & *inhabiles* ad Dignitates, Beneficia, & Officia Ecclesiastica, nisi alicubi consuetudo legitime præscripta in contrarium existat, & prout Juris, probari valeat. Ita communissima DD. etiam Germanorum, utpote qui indistincte & sine exceptione Germanorum docent, filios, & nepotes omnium hæreticorum esse *irregulares*, & *inhabiles* ad beneficia & officia Ecclesiastica. Conclusio, loquendo de Jure communi, est certa, prout ipsi fatentur adversarii, eo, quod Jus universaliter, & sine ulla distinctione omnes hæreticorum filios, & nepotes præfatæ *irregularitati* & inhabilitati subjiciant; Juris autem verba generalia generaliter sunt intelligenda, *c. quia circa 22. de priv.* & ubi *lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*, per *vulgaria*: Hinc solum probandum, quod Juri communi circa has pœnas in Germania non fuerit derogatum per fundamenta ab Adversariis allegata, publica videlicet *Pacta* & *Fœdera* infamiam abolentia, ac consuetudinem contrariam.

275 Et quidem, quod per memorata publica *Fœdera* & *Pacta* Principum Catholicorum cum Hæreticis inita nullatenus SS. Canonibus, & legibus Ecclesiasticis, pœnisque præsertim spiritualibus per eas statutis fuerit derogatum, patet; quia Laici in Lege Ecclesiastica, vel pœnis per eas latis dispensandi, vel per *Pacta, Fœdera*, & *Statuta* illis derogandi, vel tollendi easdem, penitus ullam habent potestatem; cum respectu SS. Canonum omnes Christi fideles etiam Principes, immo & hæretici sint veri Subditi, & teneantur eisdem, ut cum communi & certa aliorum supra *l. 1. t. 2. de const. §. 12.* diximus; consequenter *Pacta* & *Fœdera* & *Statuta* eorum contra Canones nil valent, nisi ab Ecclesia acceptentur, & approbentur; atqui memorata, *Pacta*, & *Fœdera* Catholicorum cum hæreticis contra leges & pœnas Ecclesiasticas facta, ab Ecclesia non fuere acceptata, & approbata, sed potius positive reprobata, juxta dicta supra *n. 154.* ergo.

276 Confirmatur; quia si dato, non concesso per memorata *Fœdera*, & *Pacta* publica omnis etiam Jure Canonico inducta infamia fuisset sublata, tamen per hoc non esset sublata irregularitas, & inhabilitas ad beneficia, & Officia Ecclesiastica, eo quod pœna irregularitatis, & inhabilitatis ad Beneficia ab Ecclesia non fuerit lata ob infamiam eorum, prout male, & sine fundamento supponit objectio, sed in odium hæresis, ad eamque avertendam, & extirpandam, ob quam finem ipsa quoque infamiæ pœna in eos statuta est, quatenus nempe timore similium pœnarum deterriti alii ab hæresi sibi caveant, & alii ab eadem convertantur; ergo.

277 Confirmatur: hæretici omnes etiam in Germania juxta ipsos quoque Adversarios sunt irregulares, & inhabiles ad Officia & beneficia Ecclesiastica, non obstante, quod juxta eosdem Adversarios a pœna infamiæ in Germania sint immunes, ergo infamia Hæreticorum non est causa & radix irregularitatis, & inhabilitatis ad eorumdem Officia, & Beneficia Ecclesiastica; consequenter etiam filii eorum, sunt, & manent irregulares; & inhabiles ad beneficia, etsi dato, non concesso ab omni Juris infamia essent immunes.

278 Probatur nunc etiam, quod neque per consuetudinem derogatum sit præfato juri communi quoad filios, & nepotes hæreticorum. Tum quia de illa universaliter non constat, nec universaliter pro Germania probari poterit, quod tamen requiritur ad hoc, ut effectum contra Juris dispositionem universaliter habeat per dicta *lib. 1. tit. 4. §. 6.* Hinc etiam Papa casu ad Curiam suam delato, juxta dictam legem judicat, & filios, nepotesque hæreticorum etiam in Germania irregulares, & inhabiles ad beneficia declarat, ut testatur summe in his practicus Corradus *Prax. disp. Apost. lib. 3. c. 5. n. 1.* ergo.

279 Accedit; in ipsa etiam Germania filios hæreticorum ut irregulares & inhabiles ad beneficia in praxi reputari, prout ipsi vidimus, dum quidam de Nobilissima Familia; & optime Catholicus ideo præcise, quia a Matre hæretica, & in hæresi defuncta erat genitus (Patre ipsius tunc jam converso existente) non fuerit admissus, donec Roma dispensationem attulerit.

280 Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 273.* posita: *Nisi alicubi consuetudo legitime præscripta in contrarium existat, & prout Juris probari valeat*, cum enim pœna irregularitatis, & inhabilitatis ad beneficia a sola Lege humana proveniat, ei per consuetudinem legitime præscriptam derogatur in loco, ubi vere existit, *arg. c. fin. de consuet.* dummodo, prout Juris, probari valeat, quod difficillimum est, ut constat ex dictis *lib. 1. tit. 4. de consuet. § 7. per tot.* ubi etiam *n. 171.* cum communi, & certa aliorum diximus, illum teneri probare consuetudinem, qui eam pro favore sui allegat, *arg. l. 2. de prob.* Porro per hoc, quod quis probet consuetudinem existere in una vel altera Diœcesi, aut Prov. Germaniæ, non hoc ipso probat, eam etiam in alia Diœcesi, vel tota Germania existere; cum vis & effectus consuetudinis contra Legem in uno loco, aut Diœcesi, non se extendat ad alia loca, ubi dicta consuetudo nondum existit; *per vulgaria*, ut proin ex eo, quia in una vel altera Germaniæ Diœcesi existit consuetudo, filios hæreticorum admittendi ad Beneficia, universaliter inferri, & doceri non possit, dicendo: In Germania filii, & nepotes Hæreticorum non sunt inhabiles ad beneficia.

281 Resp. III. Filii *hæreticorum, Credentium, Receptatorum, Defensorum &c.* non tantum sunt *inhabiles* ad Officia, & Beneficia Ecclesiastica, sed insuper ipso jure, etiam privantur iis prius rite obtentis. DD. supra *n. 262.* citati; item Farin. *de hæresi q. 191. n. 57.* Jo: Andr. *in c. ut commissi 12. h. t. in 6.* Gut. *qq. ca. lib. 2. c. fin. n. 38.* Tum per jura & rationes ibidem adductas, præsertim ex *c. c. ut commissi 12. h. t. in 6.* cujus textum vide supra citato *n. 260.* ibi: *Eorumque filios, & nepotes &c.*

282 Vult quidem Sanchez *lib. 2. Moral. c. 28 num 8.* Abbas *c. urgentis 10. nu. 4. h. t.* & ibi Felinus *nu. 3.* Menochius *consil. 805. num. 33.* Clarus *§. hæresis n. 14.* Pirhing *h. t. num. 106.* & plures alii a Sanchez citati, filios hæreticorum privari quidem Beneficiis obtentis post lapsum parentum in Hæresim; non vero illis, quæ obtinuerunt ante pa-

te parentum lapsum in Hæresin; quam sententiam idem Sanchez pluribus probare conatur *ib.*

283 Verum hęc sententia non caret difficultate ob *c. ut commissi. 12. h. t.* ubi Papa pariter, & sine distinctione inter parentes hæreticos, & filios eorum loquitur de pœna privationis Beneficiorum illos afficiente, atqui parentes privantur ipso Jure Beneficiis ante hæresim obtentis per dicta *n.* 262. ut ipsemet fatetur Sanch. *lib. 2. c. 26. n. 5. & seq.* ergo etiam filij eorum.

284 Confirmatur; Sanchez, & alii supra *n.* 172. citati fatentur, filios hæreticorum privari Beneficiis prius rite obtentis *arg. c. ut commissi 12. h. t.* ergo necessario privantur Beneficiis obtentis ante parentum lapsum in hæresim hoc ipso, quod post lapsum parentum in hæresim, & dum parentes isti sunt hæretici, Beneficium aliquod rite & valide obtinere non valeant; cum talium parentum filii ipso Jure sint inhabiles ad Beneficium rite & valide obtinendum, juxta Omnes per dicta supra *n. 168. arg. c. quicunque 2. h. t. in 6.* consequenter, si filii ob hæresim parentum privantur Beneficiis prius obtentis, necessario privari debent obtentis ante lapsum parentum.

285 Confirmatur ulterius ex pluribus Constitutionibus Pontificiis, quas refert Sanchez *lib. 2. moral. c. 28 n. 27.* (ad quas tamen *ib. nu.* 37. etiam respondere, easque pro se interpretari conatur) ut proin sententia dicens, filios hæreticorum ipso facto privari Beneficiis etiam ante lapsum parentum in hæresim obtentis, spectando Jura, omnino probabilior videatur, quamvis etiam Sanchez contraria sententia supra *n.* 182. allegata, satis æqua & non improbabilis appareat, quam etiam tenent Abbas *in c. Urgentis h. t. n.* 4. & ibi Felinus *n.* 3. Butr. *n.* 9. Cov. *var. res. lib. 2. c. 8. n. 4. in fine*, & plures alii Sanchez citati.

286 Resp. III. Hactenus allegatis *pœnis spiritualibus* subjacent *hæreticorum* filii non tantum illi, qui post, sed etiam qui ante lapsum parentum in hæresim nati sunt. Farin. *de hæresi. q.* 191. *n.* 52. Covar. *var. res. l. 2. c. n. 5. per totum*, ubi relatis, & reprobatis contrariis fundamentis. Conclusionem late probat. Surdus *cons.* 486 *n.* 7. Azorius *p. 1. lib. 8. c. 13. Rubrica de quarta Hæret. pœna q.* 8. Menochius *de præsum. lib. 5. præs. 33. a n.* 17. Barbosa *in c. Statutum 15. n.* 3. Riccius *de Jure personarum extra gremium existent.* & plures alii citati a Sanch. *lib. 2. c. 26. n.* 9. Estque sæpius decisum in Rota Romana, teste Farinacio *l. c. arg. c. vergentis 10. h. t. quicunque 2. & c. statutum 15. eod. in 6.* Quę & alia Jura filios hæreticorum indistincte subjici aiunt pœnis. Rationes pro hac sententia plures affert Sanchez *l. c. n.* 9. Inter quas etiam sunt.

287 *Primo.* ut ex filiorum pœna gravius supplicium sentiant parentes hæretici; quæ ratio æque, imo fortius militat de filiis ante quam post delictum parentum natis, cum longe vehementior sit amor parentum in filios jam natos, utpote quos præ oculis habent, quam in nascituros, quos non vident. Nec severitatem sapit, quod proles innocentes propter subsequens delictum parentum puniantur; Nam contra est: Tum quia juxta Omnes, filii etiam innocentissimi & Catholici puniantur propter antecedentem hæresim parentum; ergo etiam propter subsequentem, cum non sit major ratio de parentum delicto antecedente, quam subsequente. Tum quia ipse Deus quoque filios ante delictum parentum natos, ob subsequens illorum delictum subinde punire solet, prout bene notat *c. Vergentes* 10. *h. t.* ubi postquam de pœna filiorum parentis hęretici ordinationem facit Papa, subjungit: *Nec hujusmodi severitatis censuram Orthodoxorum exhæredatio filiorum, quasi cujusdam miserationis prætextu debet ullatenus impedire: cum in multis casibus, etiam secundum Divinum judicium, filii pro parentibus temporaliter puniantur.*

288 *Secunda* ratio est; quia Jura præsumunt fore ut filii imitentur mores parentum, *arg. l. quisquis §. Filii C. ad l. Jul. Majest.* & pluribus *l. c.* probat Sanchez.

289 Accedit praxis, & consuetudo *optima legum interpres*, *l. de interpretatione ff. de leg.* vi cujus constat, etiam ante crimen hæresis natos filios hæreticorum puniri; de qua praxi plures etiam practici testantur DD. in specie Simancas *de Catholicis inst. tit.* 29. *nu.* 22. Roias *de hær. p.* 2. *n.* 356. Penna, &c. quibus cum teste Sanch. *l. c.* fuerint Inquisitores Fidei, utique credendum.

290 Plures rationes & fundamenta hujus sententię, qui desiderat videat apud Covaruv. *l. c.* & Sanchez *l. c. num.* 6. Qui tamen ultimus postquam longe lateque probavit nostræ Conclusionis sententiam, *num.* 10. amplexatur, & usque ad finem probare conatur contrariam, videlicet filios hęreticorum natos ante heresin pęnis Juris non subjacere; quem, dato casu, pro favore talium filiorum legere poteris.

Quæritur VIII. Quid Juris de illis, qui ad preces vel recommendationem hæreticorum acquirunt beneficia? Res. illos ipso actu in perpetuum privari taliter acquisitis, & si tale Beneficium scienter, id est, scientes, eum; qui preces offert, esse hæreticum, ut explicat Gl. *in c. statim citandum V. Scienter acceperunt*, etiam ad alia fieri inhabiles, ita clare statuitur *c. quicunque §. Ad hæc h. t. in 6.* ibi; *Ad hæc quoscunque viros Ecclesiasticos, qui ad preces hujusmodi pestilentium personarum Dignitates, Personatus & quæcunque alia Ecclesiastica Beneficia sunt adepti, & tunc privamus taliter acquisitis, volentes, quod tales eis habitis careant perpetuo, & si receperint illa scienter, ad alia vel similia nequaquam imposterum admittantur.* 291

§. VI.

De Pœnis Hæreticorum temporalibus, & corporalibus.

SUMMARIUM.

292 *Pœnæ hæreticorum* temporales *in compendio referuntur.*
293 *I. Est* infamia, *ad quam tamen requiritur sententia declaratoria Judicis.*
294 *Nisi sit hæreticus notorie talis.*
295 *An? & qualiter pœna* Infamiæ *afficiat Fautores, Defensores &c. hæreticorum?*
296 *Hæretici sunt inhabiles ad officia, & honores & actus Civiles.*
297 *II. Pœna est* Intestabilitas *activa, & passiva.*
298 *Etiam ad pias causas.*
299 *Quæ secundum aliquos primum post sententiam declaratoriam.*
300 *Secundum probabiliorem vero ante illam obligat.*
301 *III. Est* Privatio *patriæ potestatis.*
302 *IV.* Amissio *Dotis, & omnium privilegiorum mulieribus de Jure competentium.*
303 *V. Est* Confiscatio *omnium bonorum.*
304 *Quæ tamen ante sententiam declaratoriam non obligat.*
305 *Nisi hæreticus sit notorie talis.*
306 *Executio* Confiscationis *a quo, & quomodo fieri debeat? sive sit hæreticus Clericus, sive Laicus.*
307 *In ea attenditur tempus, & dies criminis commissi; etiam post mortem hæretici.*
308 *Plura de hac pœna, Remissive.*
309 *VI. Liberatio ab omni obligatione, qua servi, & alii hæretico erant obstricti, & n. seq.*
311 *Etiamsi obligatio fuerit jurata.*
Papa potest aliquem absolvere a vinculo juramenti, ibid.
312 *Qui debet aliquid hæretico, non tenetur solvere illi.*
313 *Nec servus ei obedire, vel obsequi.*
314 *Qui liberantur ab obligatione hæretico debita, adstringuntur Fisco.*
315 *Exceptis servis Catholicis.*
316 *Fides publica, per auctoritatem publicam, etiam hæreticis servanda est.*
317 *Idque vi Juris gentium, ac Divini.*
318 Hussio *Fides publica data in Concilio Constantiensi non fuit fracta.*
Fidem Frangenti fides frangi potest, ib.
319 *Hæretici impœnitentes ultimo supplicio affici, & comburi debeat, etiam Clerici, prius tamen degradati.*
320 *Hæretici relapsi etiam pęnitentes ultimo supplicio afficiuntur.*
321 *Relapsi alii sunt vere tales, qui?*
322 *Alii ficti tales, & duobus n. seqq.*
325 *Hæretici non relapsi, si statim ac deprehenduntur, pœnitent,*

niteat, pœnam mortis evadat.
326 *Si quatuor concurrant conditiones.*
327 *Statum pœnitere dicitur etiam adhuc ille, qui post sententiam ab Ecclesia contra se latam pœnitet, antequam tradatur curiæ sæculari.*
328 *Hæretici etiam non relapsi, & statim pœnitentes perpetuis subjaceant carceribus.*
329 *Deprehensi in hæresi qui dicantur & n. seqq.*
331 *Cum damnatis ad carceres perpetuos potest, & solet dispensari.*
332 *Et quomodo?*
333 *Filii & Filiæ etiam Catholici hæreticorum privantur omni successione, & bonis paternis & n. seq.*
335 *Non item successione ascendentium, collateralium, vel aliorum Catholicorum.*
336 *Sunt etiam infames, & n. seq.*
338 *A reliquis temporalibus, & corporalibus pœnis sunt immunes.*
339 *De Filiis hæreticorum natis ante hæresin patris, Remissive.*
340 *In Germania hæretici Lutherani laici sunt immunes a pœnis hæreticorum temporalibus.*
341 *Non item Clerici hæretici.*
342 *Utrum alterius, quam Augustanæ Confessionis & sectæ hæretici laici in Germania sint immunes a pœnis hæreticorum? usque ad n. 346.*

292 PŒna *Hæreticorum* temporales in compendio sunt sequentes I. Est *Infamia*, & inde sequens inhabilitas ad omnes actus Civiles. II. *Intestabilitas* tam activa, quam passiva. III. *Amissio* patriæ potestatis in filios. IV. *Dotis*, & aliorum privilegiorum mulieribus de Jure concessorum. V. *Confiscatio* omnium bonorum. IV. Quod vasalli & servi, alique liberentur ab omnibus etiam juratis obligationibus Domino, vel alii debitis. VII. Pœnæ corporales, mortis præsertim, & perpetui carceris. De quibus omnibus specialia instituemus Quæsita. Hinc

293 Quæritur I. An, & qualiter *hæretici* contrahant pœnam infamiæ? Resp. I. *hæretici* omnes sunt infames *Infamia Juris*. Communis, & certa *can. infames 17. c. 6. q. 1. c. Excommunicamus 13. §. Credentes h. t. & Authen. Gazaros c. h. t.* ibi: *Omnes hæreticos utriusque sexus quocunque nomine censeantur, perpetua damnatas infamia.* Ad quam tamen incurrendum requiritur sententia non quidem condemnatoria, sed declaratoria criminis commissi, ut cum communi bene advertant Sanchez *lib. Moral c. 16. nu. 1.* Azorius *p. 1. lib. 7. c. 13. q. 8. §. Septima.* Pirhing *h. t. n. 52.* Layman *lib. 2. tr. 1. c. 16.* & alii.

294 Nisi crimen *hæresis* publicum, & notorium, tunc enim absque ulla sententia declaratoria ipso facto *infamis* est Hæreticus, ita tamen, ut per conversionem iterum ipso facto aboleatur *infamia*, Sanchez *l. c. nu. 2.* Azorius *l. c.*

295 Resp. II. Pœna *Infamiæ* etiam Receptores, Defensores, & Fautores *hæreticorum* afficit, non ante tamen, quam fuerint Declarati excommunicati, & ab eo tempore intra annum satisfacere contempserint, Textu claro *cit. c. Excommunicamus 13. §. credentes h. t.* ibi: *credentes præterea, receptores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicamus, firmiter statuentes, ut postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, ex tunc ipso Jure sit factus infamis.* Ex quo textu patet, hujusmodi Receptores &c. ab *Infamia* esse liberos, si intra annum satisfecerint.

296 Resp. III. *Hæretici*, eorumque Receptatores, Defensores &c. sunt etiam *inhabiles* ad honores, officia publica, & omnes actus Civiles, ita ut nec Judices, nec Advocati, nec Testes, nec Consiliarii, aut alii Officiales, vel Ministri publici esse valeant. Barb. in *c. excommunicamus 13. h. t. a n. 25.* Farinacius *de hæresi q. 89. a n. 43.* eoque teste Canonistæ omnes, *arg. cit. c. Excommunicamus 13. §. credentes h. t.* ubi per textum *n. præc.* allegatum immediate subjungitur; *Nec ad publica officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur;* Concordat *c. quicunque 2. §. hæretici eod. in 6. l. Manichæos 4. l. quæ Samaritis 19.* juncta Authent. *Credentes C. de hæreticis.* Quibus Juribus etiam statuitur, quod si quis horum ad honorem, dignitatem, aut officium publicum assumatur, vel aliquem ex istis actibus exerceat, omnia nulla, & irrita esse.

Quæritur II. An, & qualiter *hæresis* inducat pœnam *Intestabilitatis*? Resp. I. *hæretici* nec Testamentum, nec Codicillum, nec aliam voluntatem ultimam facere, nec hæredes instituti, nec ex alia voluntate ultima quidquam capere, nec ab intestato succedere possunt. Communis, & certa, claris Juribus *cit. c. Excommunicamus 13. §. credentes h. t.* ibi: *Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat* & *l. Manichæos 4. §. 2. & §. 5. C. h. t.* ibi: *Ipsos quoque volumus amoveri ab omni liberalitate, & successione, quolibet titulo veniente:* & infra *§. 5. Ergo scriptura illius irrita sit, sive Testamento, sive Codicillo, sive Epistola, sive quolibet alio genere reliquerit voluntatem.* Concordant Authent. *Credentes, & l. Ariani, & l. fin. C. eod.* ibi: *Divinam nostram sanctionem, per quam jussimus, neminem errore hæreticorum constrictum hæreditatem, vel legatum, vel fideicommissum accipere, etiam in ultimis Militis voluntatibus locum habere præcipimus, sive Jure communi, sive militari testentur.* 297

Et quoniam præfata Jura universaliter & indistincte loquuntur, nec ad pias causas testari, vel ultimam aliquam voluntatem facere possunt *Hæretici*. Farinacius *de Hæresi q. 192. §. 6. n. 92.* Barbosa *in c. Excommunicamus 13. h. t. n. 29.* Pirhing *h. t.* Nec militare testamentum concedere *l. fin. c. h. t.* nec filios instituere valent, *l. Manichæos 4. §. 6. C. h. t.* ibi: *Sed nec filios, nec hæredes eis instituere, aut adire permittimus.* 298

Controversia autem est inter Doctores, num hæc pœna *Intestabilitatis* habeat locum etiam ante sententiam Judicis condemnatoriam, vel declaratoriam? Sanchez enim *lib. 2. Moral. c. 24. n. 3.* & illum sequens Castro Palao *de Fide tr. 3. disp. 5. punct. 26.* Farinacius *de Hæresi q. 199. a. 89.* Pirhing *h. t. n. 74.* alii volunt, Testamentum *hæretici* ante sententiam Judicis esse validum, posse tamen per sententiam invalidari, *arg. c. Excommunicamus §. credentes h. t.* ubi dicitur; *sit intestabilis*, quo verbo *sit*, temporis futuri sententiam ferendam importari, dicunt. 299

Econtra Barbosa *in c. Excommunicamus h. t. nu. 30.* Covarruvias *in Clem. Si furiosus p. 1. §. 2. n. 3.* Penna *Director. Inquisit. p. 2. Comment. 165.* Peregrinus *de Iure Fisci, lib. 6. Tit. 1. n. 172* & alii docent, Testamentum *hæretici* esse ipso Jure nullum, ita, ut si sequatur sententia declaratoria Criminis, effectus retrahatur ad diem commissi Criminis, & ab illo censeatur Testamentum nullum. Ratio est; quod licet textus Juris Canonici interpretando trahi possit ad priorem sententiam, tamen Jure Civili clare sancitum habeatur, omnem ultimam voluntatem *hæretici* irritam esse, *cit. Manichæos 4. n. 5. C. h. t.* textum lege supra *n. 297.* 300

Quæritur III. Qualiter *hæretici* amittant *patriam potestatem*? Resp. Hæretici a die commissi Criminis ipso facto amittunt *patriam potestatem* in liberos, hique efficiuntur sui juris, ita ut pater *hæreticus* illos nec emancipare, nec eis impuberibus substitutionem pupillarem facere valeat. Sanchez *lib. 3. Moral. c. 24. n. 5. & 6.* Farinacius *de Hæresi q. 191. n. 29.* Pirhing *h. t. n. 79.* textu claro *c. Quicunque 2. §. fin. h. t. in 6.* & ibi Glossa communiter recepta, *V. Deserint.* 301

Quæritur V. An, & qualiter *Dotis*, & alia privilegia amittant Mulieres *hæreticæ*? Resp. *Privilegium Dotis, quo mulier creditoribus tempore prioribus anteponitur, necnon de tacitis hypothecis, & alia omnia mulieribus a Lege data, clauduntur iis, quæ Catholicam non participant communionem*, in formalibus statuitur *§. Item privilegium C. h. t.* Ex qua generali dispositione Decianus, & alii recte inferunt, etiam beneficium S. C. Vellejani & alia Mulieribus hæreticis adimi. 302

Quæritur V. An, & qualiter in pœnam *confiscentur Bona* Hæreticorum? Resp. I. Bona Hæreticorum omnia a die commissi Criminis ipso Jure censentur *confiscata*, ita ut nec filiis eorum Catholicis successio aliqua, vel hæreditas relinquatur. Barbosa *in c. Vergentis, 10. h. t. n. 3. & 29.* Farinacius *de hæresi q. 190. nu. 3.* Sanchez *lib. 1. Moral. c. 14 n. 1.* eoque teste Omnes, & vere idque ob clara *c. Vergentis 10. h. t. c. cum secundum 29. h. t. in 6.* ibi: *Bona hæreticorum ipso Jure de Fratrum consilio decernimus confiscata.* Concordat Authent. *Gazaros C. h. t.* ibi. *Censeatur quod omnia bona talium* (Hæreticorum) *confiscentur, ne ad eos amplius revertantur; ita ut filii eorum pervenire non possint* ubi etiam sicut *c. Vergentis 10. h. t.* ratio redditur: videlicet quod, cum Reorum criminis læsæ Majesta- 303

tis

tis bona dicto modo confiscentur, *Quisquis l. 5. pr. C. Ad l. Jul. æ Majest.* quanto magis (*funt verba c. Vergentis h. t.*) *qui aberrantes a Fide Domini. Dei filium Jesum Christum offendunt, a Capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præscindi, & bonis temporalibus spoliari, cum longe sit gravius æternam, quam temporalem lædere Majestatem.*

304 Resp. II. Quamvis *hæreticorum* bona ipso Jure sint *confiscata*, indeque nulla requiratur sententia condemnatoria Criminis, juxta dicta; tamen requiritur sententia declaratoria ejusdem, ita, ut ante hanc secutam *hæretici* possessionem non amittant, & bona sua *Fisco* tradere non teneantur. Farinacius *de hæresi q.* 190. n. 5. Barbosa *in c. Vergentis* in. *h. t.* n. 3. & 4. Surdus *de Aliment. t. 9. q.* 39. n. 42. Sanchez *l. 2. disp. 22. n. 7.* Pirhing *h. t.* n. 60. cum communissima aliorum, *arg. c. cum secundum 19. h. t. ad finem.* Ratio est; quia leges pœnales externam executionem requirentes, ante sententiam Judicis declaratoriam non obligant, nisi habeant clausulam *alia etiam declaratione non secuta*; prout amplius dictum, & probatum est *lib. 2. tit. 2. de const. a n.* 227.

305 Limita tamen hanc Conclusionem in casu, quo *hæreticus* est notorie talis, tunc enim nec declaratoria requiritur, Farinacius *de hæresi q.* 190. n. 5. Navarr. *h. t. cons.* 20. *n* 6. *& seqq.* Ab. *in c. cum ab homine de Judiciis n.* 29. Felinus *in c. 1. de const. nu.* 45. Pirh *h. t. n.* 58. Ratio est; Quia sententia declaratoria Criminis tantum requiritur, ut constet de Crimine; ergo si hoc notorium est, ita ut celari non possit, declaratio illius non erit expectanda, *arg. c. Evidentia de accusat.* Volunt tamen quidam ex præfatis DD. in causa notorii Criminis requiri saltem ut Judex assignet terminum ad excusandum factum, quo elapso executio pœnæ fieri potest absque ulla declaratione Criminis.

306 Resp. III. Executio *Confiscationis* fit sequenti modo, videlicet, quod, si *hæreticus* est Clericus, bona ipsius intuitu Ecclesiæ, acquisita cedant Ecclesiæ, cui servivit. Sanchez *lib. 2. c. 20. n.* 24. Barbosa *in c. Excommunicamus h. t. n. 7.* Clarus *V. Hæresis n.* 13. Covarruvias *l. 2. var. res. c. 9. n.* 52. & alii, *arg. c. Excommunicamus 13. §. damnati h. t.* ibi: *Si vero Clerici, applicentur Ecclesiis, a quibus stipendia acceperunt, bona vero illius patrimonialia cedant Fisco*, puta Episcopali, quia Clerici hæretici bona patrimonialia nullibi eximuntur a pœna *Fisci*, Sanchez *l. c. n.* 22. Pirhing *h. t. n.* 68. Farinacius *de hæresi* 190. *n.* 144. & alii volentes, Episcopum debere bona hujusmodi *confiscata* ad causas pias applicare. Si autem *hæreticus* est Laicus, *Confiscatio* fit per Judicem laicum & bona *confiscata* pertinent ad *Fiscum* Principis sæcularis, ita tamen ut executio hujusmodi fieri non possit, nisi prius a Judice Ecclesiastico sententia commissi Criminis declaratoria fuerit lata *c. cum secundum 19. h. t. in 6.* ibi: *confiscationis tamen hujusmodi executio vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per Principes, aut alios Dominos temporales antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem sententia super eodem crimine fuerit promulgata*: Quia in causa *hæresis* solus Ecclesiasticus est Judex, juxta dicenda infra.

307 Resp. IV. In executione *Confiscationis* attenditur ad tempus, & diem *hæresis* commissæ, ita ut etsi declaratoria sententia, quin & accusatio *hæresis* primum post mortem *Hæretici* fieret, effectus tamen sententiæ retrotraheretur ad diem commissi Criminis, & restitutio bonorum ab eodem tempore facienda esset. Farin. *de Hæresi q.* 190. n. 9. Hostiensis *in c. Vergentis* 10. *h. t.* & ibi Jo: Andreas *n.* 1. Pirhing *h. t.* n. 60. cum Glossa communiter recepta, *in c. Accusatus §. Porro h. t. in 6. arg. cit. c. Accusatus*, ibi: *ad confiscationem post mortem illius nihilominus procedatur.*

308 Plura circa hanc *confiscationis* pœnam *Hæreticos* afficientem, qui desiderat, legat fuse de illa tractantes Farinac. *de Hæresi q.* 190. *per totum*. Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 4.* Sanchez sæpe citatum, & alios.

309 Quæritur IV. An Vassalli & servi, aliique liberentur a privata obligatione debita hæretico, & fide eidem servanda? Resp. Affirmative. Omnes ob claram Juris dispositionem *c. fin. h. t.* ibi: *Absolutos se noverint a debito fidelitatis dominii, & totius obsequii, quicumque lapsis manifeste in hæresin, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato maneant obstricti.* Ubi Glossa *V. Absolutos* bene observat, hanc pœnam ipso Jure incurri, ita ut nulla requiratur sententia declaratoria, si *hæresis* est manifesta Fagnan. *in cit. c. fin. h. t.* n. 3. & ibi Ab. *n.* 2. Barbosa *n.* 3. Gonzalez *n.* 1. Farinac. *de Hæresi q.* 189. n. 63. & alii. Ratio est, quia verbum *absolutus* judicat sententiam ipso jure latam.

310 Nec obstat *c. excommunicamus 13. V. Moneatur h. t.* ubi videtur requiri sententia declaratoria Criminis. Nam contra est, quod hoc Capitulum non loquatur de hæreticis, sed de Catholicis Principibus hæreticos extirpare negligentibus.

311 Procedit Conclusio etiam in casu, quo quis juratam erga illum, qui in hæresin lapsus est, habuerit obligationem, DD. citati, cum Glossa *in c. c. fin. h. t.* communiter recepta. Enim vero ex *cit. c. fin. h. t.* DD. communiter inferunt, posse Papam causa Religionis Laicos ob delictum absolvere a juramento fidelitatis, & quamvis alia etiam jurata obligatione, quam prius erga Delinquentem habeant: Tum quia in omni promissione censetur excepta Religionis causa, Gonzalez *in c. fin. h. t. n. 9. arg. ff. de in jus vocando.* Tum quia in tali obligatione & juramento tacite intelligitur, si talis permanserit, cui de jure communicare licet, seu, si de jure se non reddit inhabilem aut indignum, Glossa *in cit. c. fin. h. t. V. Aliquo pacto.*

312 Infertur I. Eum, qui aliquid debet Hæretico ratione emptionis, promissionis, mutationis, pignoris, depositi, mutui, vel alterius contractus, ipso jure esse immunem de obligatione, nec teneri servare promissum, pactum, vel contractum, aut fidem etiam juratam hæretico datam, Farin. *de hæresi q.* 189. *n.* 57. Abbas *in c. fin. q. 1. n. 1.* Pirhing *h. t. n.* 82.

313 Infertur II. Servos & vassallos ipso jure esse immunes a servitio, & fidelitate Dominici hæretici, sicut & famulos, ac famulas ab obsequio ejusdem.

314 Resp. II Servi, & debitores hæreticorum, quamvis liberentur ab obligatione, servitio, & fidelitate hæreticis præstanda, tamen non absolute liberantur, sed evadunt obligati Fisco, ita, ut quod prius vi contractus vel alterius tituli debeant hæretico, debeant nunc Fisco, & qui prius erat servus Hæretici, fit modo servus Ecclesiæ, Farinac. *de Hæresi q* 189. n. 68. Abbas *in c. fin. h. t.* & ibi Socinus *n.* n. Felinus *prin.* Barbosa *n.* 6. Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun.* 26. *n.* 21. eoque refta communis, & certa aliorum. Ratio est; quia juxta dicta, omnia hæreticorum bona jura, & obligationes cedunt Fisco; ergo etiam jura quæ habebant in servos, & debita passiva,

315 Limitant tamen conclusionem Castro Palao *l. c.* Pirhing *h. t.* n. 81. & alii in servis Catholicis; quos plene liberari, & sui juris fieri; servos vero infideles aut hæreticos in servitium Fisci transire volunt, *arg. l. Manichæos 5. §. fin. h. t.*

316 Resp. III. Licet quivis fidelis liberetur a privata fide, & obligatione etiam jurata hæretico facta *arg. fin. h. t.* tamen fides publica a Principe, vel Republica, vel alia publica auctoritate illi data omnino servanda est. Farin. *de hæresi q* 197. *a n.* 24. Castro Palao *l. c. n.* 22. Clarus §. *Hæresis n.* 18 Menoch. *consil.* 106. *n.* 226. Beccanus *de Fide c.* 16. *q.* 1. n. 8. Pirh. *h. t.* n. 83. cum communi aliorum *arg. c. 1. & 2. de pactis, l. 1. ff. eod. & l. Postliminii 5. §. 3. ff. de Captivis*: ubi etiam hosti fides data dicitur servanda. Ratio est; quia ita exigit bonum commune, utpore quod multum turbaretur, & pateretur, si hæreticis publica fides non servaretur, ut consideranti patet

317 Accedit, quod fidem publicam omnibus etiam *Infidelibus & Hæreticis* servandam esse, velint etiam Jus gentium, & S. Paginæ *Josue c. 9 V. 18. & 2. Reg. c. 21. V. 6.* nec non sacræ historiæ, ex quibus constat, Deum ultorem fuisse violatæ fidei publicæ, cuicumque datæ.

318 Murmurant quidem, & conqueruntur communiter *hæretici* publicam fidem a Conc. Constantiensi datam *Hussio* non fuisse servatam, utpote quem non obstante dicta fide dicunt combustum. Ast iniqua & mendax est hæc murmuratio ac querela. Tum quia fides publica *Hussio* non fuit data a Concilio Generali, sed ab Imperatore: Tum quia Imperator ei fidem publicam tantum dedit ad hoc, ut esset securus ab omni violentia contra Jus inferenda, quam *Hussus* passus non est, utpote qui de *Hæresi* convictus, mortis reus factus fuit: prout nonnulli etiam Catholici fatentur Auctores, in specie Mynsinger *cent. 1. Observ.* 82. Tum quia *Hussus* prius fregerat fidem, cum contra eam Imperatori datam, & contra hujus prohibitionem sub pœ-

na

na capituli factam arripuerit fugam, ut bene demonstrat Beccanus *de Fide c. 16, q. 6.* & per consequens male factum non fuisset, si dato, non concesso, fides eidem fracta fuisset, juxta trium illud, *Frangenti fidem, fides frangatur eidem arg. l. qui fidem 15. ff. de transact. & c. sicut 29. §. fin. de Jurejur.* ibi; *Juramentum, quod de assensu factum est utrinsque, cum non ligat, qui præstitit, dum ille, cui præstitum fuerat; servare neglegit & c. Frustra 75. de reg. Iur. in 6.* ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari cui fidem a se præstitam servare recusat.*

319 Quæritur VII, Qualiter pena corporalis *Carceris* præsertim, & *ultimi supplicii* statutæ sint in hæreticos? Ante responsionem notandum est, in hoc puncto aliquod discrimen inter *hæreticos pænitentes, & impænitentes, relapsos, & non relapsos.* Hinc ut clara habeatur notitia de singulis specialiter respondebimus. Et quidem circa impenitentes. Resp. I. Hæretici impænitentes, idest, convertere se nolentes, sed in Hæresi sua pertinaciter perseverantes, ultimo supplicio afficiendi sunt, sive Clerici sint sive Laici, ita tamen ut Clerici Hæretici prius degradentur, & postea potestati sæculari pena mortis plectendi tradantur. Farin. *de hæresi q.* 196. *nu.* 4. Clarus *V. hæresis n.* 7. Abbas in *c. ad abolendam 9. n.* 13. Pirhing *h. t. n.* 92. Engel *h. t. n.* 15. Castro Palao *de Fide tr. 4 disp. 6. p. 1. n. 3.* eoque teste omnes *arg. l. Ariani 5. l. quicumque 8. cod. h. t. c. Excommunicamus 15. h. t.* ibi; *Damnati vero per Ecclesiam: sæculari judicio relinquantur, animadversione debita puniendi: Clericis prius a suis Ordinibus degradatis,* cum concordantiis, & constitutione Caroli V. 1540. edita, vi cujus Hæretici impænitentes comburi, resipiscentes vero gladio feriri jubentur. Quibus accedit consuetudo *optima legum interpres*, qua constat, Hæreticos impænitentes igne comburi; quo casu os eorum, & lingua ligari debet, ne suis blasphemiis pusillos scandalizent, uti pluribus allegatis bene advertit Farinacius *l. c.*

320 Resp. II. Pariter *ultimo supplicio* afficiendi sunt Hæretici relapsi, etiamsi pæniteant, hæresinque denuo abjurent, & plene se convertant. Clarus *§. hæresis n.* 7. Felinus *in c. ad abolendam 9. h. t. nu.* 2. & ibi Hostiensis *n.* 9. Abb. *n.* 1. Barbosa *n.* 29. Farin. *de hæresi q.* 29. *n.* 4 Castro Palao *l. c. n.* 7. eoque teste omnes, *arg. c. ad abolendam 9 h. t.* ibi: *Illos quoque qui post abjurationem erroris, vel postquam se, ut diximus, proprii Antistitis examinatione purgaverint deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, sæculari judicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos.* Concordat *c. Super eo 4. & c. Accusatus 8. h. t. in 6.* ratio est; quia longe pejus, & periculosius est, reincidere in hæresin, quam primum incidere.

321 Dicuntur autem relapsi, vel vere & proprie; vel ficte, seu præsumptione Juris. Vere, & proprie relapsi dicuntur, qui postquam confessi, vel convicti hæresin abjurarunt, idest, jurejurando execrati sunt, in eam iterum inciderunt, ita ut de ea denuo convicti, vel confessi in judicio existant. Far. *de hæresi q. 195. n. 3.* Pirhing *h. t. n.* 94.

322 Ficte vero, seu ex præsumptione Juris relapsi dicuntur tripliciter. Primo, qui de hæresi accusatus propter vehementem suspicionem in judicio abjuravit hæresin, & postea in eam iterum ita lapsus est, ut de eadem vel convictus, vel confessus habeatur. Farin. *l. c.* cum communi, textu claro *c. accusatus 8. prin. h. t.* ibi: Accusatus de hæresi, vel suspectus, quia magna de hoc crimine & vehemens contra eum suspicio orta erat, si hæresim in judicio adjuravit, vel postea committit, ipse censeri debet, quadam Juris fictione relapsus, licet ante abjurationem suam, hæresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum. Qualiter relapsus æque, ac vere relapsus ultimo supplicio est afficiendus, ut bene advertit Glossa in corpore communiter recepta.

323 Secundo dicitur quis fictione & præsumptione Juris in hæresin relapsus, qui postquam in una specie hæresis reus, hæresin universaliter abjuravit, postea in aliam hæresis speciem incidit, *c. accusatus 8. §. Eum vero h. t. in 6.* ibi: Eum vero, qui in una hæresis specie, vel Secta commisit; aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ Sacramento erravit, & postmodum hæresin simpliciter, vel generaliter abjuravit si ex tunc in aliam etiam hæresis speciem sive sectam, aut alio articulo, seu Sacramento committat, volumus ut relapsum in hæresin, judicari. Rationem hanc assignat Gl. *ibi V. Iudicari*, videlicet, quia omnes hæreses sunt connexę, habentes caudas ad invicem colligatas, & in vanitate conveniunt in idipsum, *c. excomm. 13. h. t.* Unde & hujusmodi relapsos ultimo supplicio affici debere rursus concedunt Omnes.

Tertio dicitur fictione Juris relapsus, qui post abjuratam hæresin, in eadem notorie non incidit quidem, sed favet hęretico, *c. accusatus 8. §. ille quoque h. t. in 6.* ibi: Ille quoque, de cujus lapso in hęresin ante abjurationem constiterat, vel nunc constat, si post illam hęreticos receptet, deducat, visitet, sive associat, aut dona, aut munera eis donet, vel mittat, seu favorem eis impendat, qui accusati non possit, (videlicet propter necessitatem famis, ut si eleemosynam de hęretico in extrema, vel gravi necessitate, vel si ignoret, illum esse hęreticum, prout explicat Glos. hic, *V. non possit*), merito debet judicari relapsus, cum illam ex approbatione se prius erroris consequentia non sit dubium, id fecisse. Et hi quoque per jura citata, & communem DD. pęna mortis plectuntur. 324

Resp. III. Hęretici non relapsi, si statim, postquam deprehensi fuerint, sponte errorem suum confitentur, & pæniteant, hęresinque publice abjurent, evadunt pęnam mortis, Fagn. in *c. ad abolendam 9. h. t. n.* 15. Farin. *de hæresi q. 193. n.* 2. cum communi & certa aliorum, *arg. c. ad abolendam 9. h. t.* ibi: Puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei Catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum juxta arbitrium Episcopi publice consensarit abjurare, & satisfactionem condignam exhibere. Concordat *c. excom. 15. §. si quis autem h. t.* Ratio est; quod, licet alias ordinarie loquendo pęnitentia non liberet a pœna mortis per crimen promerita; tamen hoc speciale est in crimine hæresis, in qua pia Mater Ecclesia Judex nullum pęnitentem vult a gremio Ecclesię rejicere, sed ad exemplum Dei, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, pænitentes ita misericorditer recipit, ut saltem pęnam mortis evadunt. 325

Ut autem pęnam mortis evadat hæreticus non relapsus, quatuor videntur requiri conditiones in textu n. a. *præc.* allegato comprehensę. Videlicet I. Ut statim, seu continuo post deprehensionem erroris peniteant. II. Ut sponte, & non metu mortis id faciat. III. Ut heresin publice abjuret. IV. Ut aliam pœnam sibi imponendam subeat, & condigne satisfaciat. Fagn. *l. c.* 326

Circa primam tamen conditionem maxima est controversia inter DD. videlicet, qualiter ad evadendam pęnam mortis continuo, seu statim (ut loquitur textus) debeat hęreticus pęnitere & errorem confiteri, uti videre est apud Far. *de hæresi q. 13. nu.* 42. Et quamvis ponderando verba juris debeat statim ac deprehenditur, & antequam depositionem testium, vel alii processus contra ipsum fiant, suum errorem confiteri, & pœnitere debeat, prout etiam teste Farin. *l. c.* plures DD. *in c. ad abolendam h. t.* docent: tamen praxis, & consuetudo optima legum interpres habet, hęreticos non relapsos pęnam mortis evadere; si in aliquo sensu non statim, sed primo post carcerationem, vel etiam post receptas, & publicatas probationes, ac testium depositiones, vel immediate ante, immo etiam post sententiam a Judice Ecclesiastico latam errorem fateatur, & vere pęniteant, dummodo id faciat, antequam Curię sęculari tradatur. Farin. *l. c. n.* 56. Gonz. *in c. ad abolendam 9. h. t. n.* 4. Sylvester *V. hæreticus §. 1. n.* 18. Clarus *§. hæresis nu.* 8. cum communi aliorum testantium de communi consuetudine & praxi, etiam in Tribunali Inquisitionum, Azorius *p. 1. l. 8. c. 14. q.* 8. 327

Resp. IV. Quamvis hęretici non relapsi pęnam mortis evadant, si, antequam tradantur Curię sęculari, vere pęniteant, tamen subjacent adhuc aliis pęnis, & quidem ordinarie loquendo, perpetuis debent mancipari carceribus. Far. *de hæresi q. 193. n.* 101. Castro Pal. *de Fide t. 4. disp. 6. pun. 1. n.* 1. cum Glossa communiter recepta *in c. excom. 15. V. si quib. t.* per textum eodem capite expressum illis verbis: Si qui autem de prędictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam pęnitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Ratio autem, ob quam tam gravibus pęnis mortis, vel perpetui carceris puniantur hęretici, est gravitas hujus criminis, maximaque damna, & pręjudicia, quę ex eadem non tantum Ecclesię & Religioni, sed etiam bono communi, & tranquillitati Reipublicę sequuntur per dicta supra. 328

Cæterum deprehensi in heresi ad hoc, ut postea sponte redeuntes, & pœnitentes in perpetuum carcerem detrudi possint ac debeant, dicuntur illi qui vel evidentia facti, & 329

noto-

notorie ſunt hæretici, vel de hæreſi legitime convicti habentur. Barboſa *in c. Excomm. 13. h. t. num.* 6. Gloſſa *ibid. V. Deprehenſi*.

330 Hinc ſi quia notorius hæreticus non exiſtens, hæreſin & errorem ſuum ſponte ſaltem fatetur, & pœnitet, dum capitur, vel denuntiatur, vel antequam teſtes contra ipſum examinantur; vel ſaltem antequam teſtium da poſitiones contra eum publicentur, in perpetuos carceres detrudi neceſſario non debet. Caſtro Palao *l. c.* Far. *de hæreſi q.* 193. *n.* 3. Rojas *tr. de hæret.* p. 2. *n.* 197. *& ſeqq.* Pegna *direct. p. 2. q.* 93. *comm.* 141 Pirh *h. t. n.* 91. Gonzalez *in c. excomm.* 15. *h. t.* n. 2. Ratio eſt, quia tales deprehenſi in hæreſi non cenſentur.

331 Reſp. V. Etſi quis juxta diſpoſitionem Juris ad pœnam perpetui carceris etiam irremiſſibiliter per ſententiam fuerit condemnatus, poſſunt nihilominus Inquiſitores cum Epiſcopis hanc pœnam mitigare, eamque vel in carceres ad certum tempus, vel in aliam pœnitentiam commutare. Far. *de Hæreſi q.* 193. *n.* 104. Clarus *§. hæreſis n.* 7. Caſtro Palao *de Fide tr.* 4. *diſp.* 6. *pu.* 1. *n.* 2. Gonzal. *in c. excom.* 15. *h. t.* n. 2. Pirh. *h. t.* n. 91. & alii, *arg. c. ut commiſſi* 12 *§. & illorum h. t. in* 6. ibi: Et illorum, qui mandatis veſtris obedientes humiliter ſtant propter hæreſin in carcere, vel muro incluſi, pœnam una cum Prælatis, quorum Juriſdictioni ſubſunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire. Quæ eſt ſpecialis diſpoſitio juris, cum alias de ordinario jure loquendo; Iudex poſtquam tulit ſententiam, cenſeatur functus Officio, ita ut in illa diſpenſare, vel eam mutare amplius non valeat, prout amplius dictum eſt *lib. 2. t. 27. de ſent. & re judicata n.* 33.

332 Porro circa hanc diſpenſationem, & mitigationem pœnæ, praxis officii Inquiſitionis illud habet, quod cum damnatis ad perpetuos carceres ſimpliciter diſpenſet, poſt Triennium, cum damnatis vero irremiſſibiliter, poſt octo annos diſpenſet, ſi humiliter & patienter pœnam ſuſtineat, veræque pœnitentiæ, & emendationis ſigna edant. Farin. *l. c.* Gonzalez *in c. excomm.* 15. *h. t. n.* 2. Idem facere poſſunt Epiſcopi in locis, ubi Officium inquiſitionis non viget; quia in hujuſmodi locis idem quod Inquiſitores, valent: item etiam ſuperiores Regulares ibi, ubi vi conſuetudinis legitime præſcriptæ ſuos ſubditos in cauſa hæreſis judicant.

333 Quæritur VIII. An? & quibus pœnis temporalibus vel corporalibus ex allegatis ſubjaceant filii hæreticorum? Reſp. I. Filii etiam Catholici parentum hæreticorum privantur quavis hæreditate paterna, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato eis alias competente, & omnibus aliis bonis paternis. Farinac. *de Hæreſi q.* 191. *n.* 1. cum communi aliorum, ob clara jura *c. Vergentis* 10. *h. t. cum ſecundum* 19. *eod. in* 6. & Authen. *Gazaros eod. h. t.* per quę jura derogatum videtur Legi *cognovimus* 19. *eod. ad l. Jul. Majeſt. eod.* ubi Catholici filii admittuntur ad hæreditatem, & ſucceſſionem paternam. Rationem hujus ex *cit. c. Vergentis h. t.* jam allegavimus ſupra *n.* 303. quæ ratio eodem *c. Vergentis* ulterius juſtificatur illis verbis: Nec hujuſmodi ſeveritatis cenſuram, Orthodoxorum exhæredatio filiorum, quaſi cujuſdam miſerationis prætextu debet nullatenus impedire; cum in multis caſibus (etiam ſecundum Divinum judicium) filii pro patribus temporalibus puniantur, & juxta Canonis Sanctiones quandoque feratur ultio non ſolum in Authores ſcelerum, ſed etiam in progeniem damnatorum.

334 Ampliatur Concluſio etiam ad filias, ita ut etiam priventur Dote. Farin. *l. c.* n. 8. Azorius *p.* 1. *lib.* 8. *c.* 12. *q.* 6. & ad Nepotes, alioſque deſcendentes, ita ut ab aſcendentibus hæreticis nec ab inteſtato, nec ex teſtamento aliquid percipere valeant. Farin *l. c. n.* 22. Pirh. *h. t. num.* 100.

Verum tam concluſionem *nu.* 333. poſitam quam ampliationem *n. præc.* factam limitat Sanch. *l.* 2. *c.* 27. n. 10. in filiis natis ante hæreſin parentum; ſicut enim filios natos ante crimen læſæ Majeſtatis a parente commiſſum non incurrere pęnas temporales, ita etiam filios natos ante crimen læſæ Majeſtatis divinæ ſeu hæreſin, eaſdem pœnas evadere vult, & ad longum ex profeſſo probat.

335 Reſp. II. Filii hæreticorum non ſunt incapaces hæreditatis aſcendentium, collateralium, & externorum Catholicorum. Farin. *de hæreſi q.* 191. n. 26. Decian. *in tr. crimen lib.* 5. *c.* 45. n. 5 *V. Limita* 8. Molina *de Jur. & Juſt. diſp.* 6. *n.* 19. Gomez *de delictis c.* 2. *rub. de crimine læſæ Majeſt. Divinæ, & humanæ* n. 13. Pirhing *h. t. n.* 99. & alii. Ratio eſt; quia jura privationem ſucceſſionis ex Teſtamento, & ab inteſtato ſtatuentia de ſola ſucceſſione paterna, non item Avi, collateralium, & exterorum bonis loquuntur, conſequenter ad hæc extendenda non ſunt, *c. odia de R. J. in* 6. *c. Pœnis eod. in* 6. cum concordantiis; ob quam juris rationem, & diſpoſitionem vera manet Concluſio, licet filii Reorum criminis læſæ Majeſtatis humanæ non ſolum a paterna, ſed quavis alia ſucceſſione ſint excluſi *l. quiſquis pr. 5. C. ad L. Jul. Majeſtat.* ibi, Filii vero ejus, quibus vitam Imperatoria ſpecialiter lenitate concedimus (paterno etiam deberent perire ſupplicio) in quibus paterni, hoc eſt, hęreditarii criminis exempla metuuntur, a materna vel avita, omnium etiam proximorum hæreditate, ac ſucceſſione habeantur alieni, de teſtamentis extraneorum nil capiant, ſint perpetuo egentes, & pauperes, infamia eos paterna ſemper comitetur, ad nullos prorſus honores, ad nulla Sacramenta perveniant: ſint poſtremo tales, ut his perpetua egeſtate ſordentibus ſit & mora ſolatium, & vita ſupplicium, Ratio eſt; quia Lex pœnalis non eſt extendenda ultra caſum & perſonas in jure expreſſas, prout alibi amplius diximus.

Reſp. III. Filii hæreticorum ſunt etiam infames. Far. 336
de hæreſi q. 191. *n.* 26. Covarr. *lib.* 2 *Var. Reſolut. c.* 8. *n.* 1. *in fin.* Molina *de J. & I. tom.* 3. *diſp* 658. *n.* 25. Pegna *in Directorio inquiſit. p.* 1. *comment.* 4. *V. Hæc autem infamia* cum Communi contra Sanc. *l. 2. mor. c.* 28. *n.* 5. Probant aliqui concluſionem ex *c. 2. §. hæretici h. t. in* 6. ubi filii hæreticorum declarantur inhabiles ad Beneficia, & Officia, atque irregulares, ergo (inferunt) etiam infames; ſed minus recte, quia, uti ſupra jam dictum, dari poteſt & datur inhabilitas hujuſmodi, ac irregulari abſque infamia; ergo hæc ex illa male infertur. Alii probant ex *l. quiſquis* 5. *C. ad L. Iul. Majeſt.* ubi Rei læſę Majeſtatis humanæ perpetua notantur infamia, ibi: Infamia eos paterna ſemper comitetur, ergo (inferunt) etiam filii hæreticorum tanquam Reorum criminis læſæ Majeſtatis Divinæ ſunt infames, *arg. c. Vergentis* 10. *h. t.* Verum & hanc illationem non eſſe genuinam, conſtat ex *nn. præc.*

Hinc aliter, & optime probatur ex pluribus Conſtitutio- 337
nibus Pontificiis, ut Innocentii IV. ad extirpanda, edita 1252. Alexandri IV. rurſus ad extirpanda, edita 1259. Clementis IV. quæ pariter incipit ad extirpanda, edita 1265. Honorii IV. Exhibita, edita 1286. Quibus ſpecialiter ſtatutum habetur, filios hæreticorum eſſe infames, ut videre eſt apud Farinac. & Pegna *l. c.* Accedunt duę Conſtitutiones Friderici Imperatoris eidem expreſſe ſtatuentes, ut proin ruat principale fundamentum Sanches docentis contrarium ex eo, quod nullo jure reperiatur ſtatuta pęna infamię in filios hęreticorum.

Reſp. IV. Reliquę pœnę temporales, & corporales 338
hęreticorum, filios eorum Catholicos nullo modo afficiunt. Communis ac certa. Ratio eſt; quia nullibi in jure ſtatutum reperitur, filios hæreticorum Catholicos alicui ex pręfatis pœnis ſubjacere. Immo quod a pœna corporali ſint immunes, poſitive ſtatutum invenitur *c. Vergentis* 10. *h. t. & l. quiſquis C. ad l. Iul. Majeſt.*

Cęterum utrum pęna infamię, & privationis omnis 339
ſucceſſionis in bona paterna afficiat hęreticorum filios non tantum natos poſt hęreſin patris, ſed etiam genitos ante illam, uti ſupra diximus de pœnis quibuſdam ſpiritualibus, vide late pro, & contra diſcuſſum & finaliter negative concludentem apud Sanch. *cit. lib.* 2. *mor. c.* 27.

Quæritur IX. Num pœnę temporales, & corporales 340
afficiant etiam hęreticos in Germania, & Romano Imperio? Reſp. I. hęretici laici Auguſtanæ Confeſſionis, Lutherani videlicet, in Foro Civili temporalibus, & corporibus pœnis non ſubjacent. Laym. *lib.* 2. *tr.* 1. *c.* 16. *n.* 4. *in* 6. *pęnam* Pirhing *h. t. n.* 93. Ratio eſt; quia vi Pacis, & Fæderis publici, Religioſi nuncupati, a Pontifice non rejecti, gaudent cunctis privilegiis, Juribus & immunitatibus Civilibus, ut Catholici, per dicta ſupra, quod etiam praxi continua comprobatur.

Dicitur notanter, hęretici laici; quia ſi Clericus in 341
hęreſin quamcunque tandem, etiam Lutheranam labatur, pœnis temporalibus, & corporalibus, Carceris v. g. perpetui (non item ultimi ſupplicii) omnino ſubjaceat, itque a Judice Eccleſiaſtico executive affici poteſt, & debet. Tum quia quoad perſonas Eccleſiaſti-

cas

cas Principes laici per illum publicum Tractatum valide aliquid statuere nil potuerunt, *arg. c. quæ in Ecclesiarum* 10. *de const.* & amplius patet ex dictis *l. 1. tit. II. de const* ubi late probatum est, leges, statuta, & dispositiones Laicorum de Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis etiam in favorem illarum factas, omni penitus carere valore. Tum quia Ecclesia quoad personas Ecclesiasticas, nec tacite, nec expresse approbavit illud Fœdus, eximendo hæreticos a pœnis juris; immo contrarium hucusque practicavit & etiamnum practicat; Clericos hæreticos deprehensos temporaliter, & corporaliter puniendo, & ad carceres etiam perpetuos detrudendo.

342 Dicitur notanter, hæretici laici *Augustanæ confessionis* quia num etiam alterius Confessionis, & Sectæ hæreticæ, v.g. *Calvinistæ*, *Zuingliani*, *Hugonotæ*, *&c.* sint immunes a pœnis temporalibus, & spiritualibus, merito dubitari potest; quia per pacem publicam Religiosam Passavii conditam, & postea Augustæ confirmatam, soli Hæretici *Augustanæ*, non item alterius Sectæ Immunes a pœnis & participes sunt facti jurium & privilegiorum, quibus gaudent Catholici.

343 Nec juvat alios hæreticos, si dicatur, illos a pœnis hæreticorum exemptos, juriumque, & privilegiorum Civilium participes esse factos saltem postea per publicam pacem Monasteriensem, & Osnabrugensem. Nam contra est, quod illa *Pax* non tantum nullo, nec tacito modo approbata, sed positive reprobata, annullata, & irrita declarata fuerit ab Ecclesia per Bullam Innocen. X. supra *n.* 154. allegatam. Hinc quamvis in Foro Civili illa *Pax* defacto observetur, ac propterea etiam alii hæretici a pœnis immunes permittantur tamen spectando jura Judex Ecclesiasticus hujusmodi hæreticos etiam laicos temporaliter punire, & ad perpetuos carceres detrudere posse videtur, cum nullo jure, aut valido pacto censeantur exempti.

344 Dicitur autem repetitis vicibus *spectando Jura*, quia utrum non saltem consuetudine legitime præscripta a pœnis immunes, juriumque, & privilegiorum Civilium participes sint hæretici laici alterius, quam Augustanæ Confessionis, aliis discutiendum relinquimus.

345 Illud certum est, non expedire, ut Judex Ecclesiasticus hæreticum hujusmodi Laicum propter hæresin temporaliter, aut corporaliter in his partibus puniat, eo quod sine publica perturbatione id fieri vix posset, hæreticis cunctis publicæ *Pacis* fractionem conquerentibus, & pro manutentione illis apud Catholicos instantibus, vel bellum novum propterea moventibus; ut propterea ad evitandum majus malum etiam alterius quam Augustanæ Sectæ hæreticos laicos impunitos, ac vindictæ Divinæ relinquere debeant; Enim vero ad evitandum majus malum, præstat minus permittere, & impunitum relinquere, *per vulgaria Juris*.

§. VII.

De Potestate absolvendi ab Hæresi & aliis Casibus reservatis, competente Episcopis.

S U M M A R I U M.

346 *Papa nullum peccatum nisi ob annexam Excommunicationem reservat.*
347 Forus *est triplex*, *alius* contentiosus.
348 *Alius* pœnitentialis, *alius* conscientiæ.
349 *Absolutio pro* Foro Conscientiæ *valet quoad omnia, nisi lis moveatur* in Foro externo.
350 *Ordinarii vi Tridentini possunt absolvere ab omnibus delictis occultis, etiam* Hæresi.
351 *Quæ facultas quoad casus Bullæ Cænæ fuit revocata juxta communem DD.*
352 *Per eandem Bullam.*
353 *Quod probatur per Declarationes Cardinalium.*
354 *Et Decreta Pontificum.*
355 *Alii negant esse revocatam.*
356 *Probare conantur suam opinionem ex Jure, & tribus n. seqq.*
360 *Solvuntur argumenta contraria, & duobus n. seqq.*
363 *Sententia prior est tenenda.*
364 *Solvuntur argumenta sententiæ posterioris usque ad num. 369.*
369 *Episcopus ut Delegatus Apostolicus potest absolvere ab* Hæresi notoria, *si Reus illam prius abjurat.*
370 *Virtute specialis facultatis Episcopi Germaniæ absolvunt a quavis* Hæresi.
371 *Impeditus personaliter accedere Papam, nequit per Episcopum absolvi a Casibus Bullæ Cænæ juxta aliquos.*
372 *Iuxta communem vero, & probabiliorem potest.*
373 *Probatur ex Iure.*
374 *Solvitur instantia.*
375 *Debet tamen ab Episcopo absolutus obligari, ut cessante impedimento adeat Papam.*
376 *Nisi habeat specialem facultatem absolvendi.*
377 *Solvitur instantia.*
378 *Referuntur in compendio impedimenta adeundi Papam atque declarantur usque ad n. 389.*
389 *Inter quæ juxta aliquos etiam frequentia casuum est & num. seq.*
391 *Contrarium est verius.*
392 *Bulla Cœnæ non potest non recipi.*
393 *Impeditus personaliter adire Papam, non tenetur mittere procuratorem, aut scribere pro absolutione, & num. seq.*

Supponitur I. Cum communi DD. quod S Pontifex ordinarie nullum peccatum sibi reservet, nisi propter annexam Excommunicationem sibi item reservatam. Unde sublata Censura, censetur ablata reservatio culpæ; & ita si quis v. g. tempore Jubilæi, vel alias Confessario habenti specialem facultatem absolvendi *a* casibus Summo Pontifici reservatis fuisset confessus, ab eoque absolutus ab omni vinculo Excommunicationis, omissa tamen per oblivionem absolutione casus *reservati* Papæ, posset postmodum ab hoc per quemlibet Confessarium absolvi. Et similiter si hæreticus ignoret, hæresi annexam esse Excommunicationem, ac proin hanc non incurrit ratione ignorantiæ, juxta dicenda infra *tit. 39. de Sent. excom.* potestatis a quolibet Confessario absolvi. Pirh. *h. t.* n. 37. & Bassæus *V. casus reservatus T.* 1. *nu.* 2. Layman *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 12. n. 2. & alii passim. 346

Supponitur II. cum Ludovico Miranda *tom.* 1. *q. regul. q.* 46. *art.* 7. Sanchez *l.* 8. *de matr. disp.* 34. *n.* 29. & aliis, quod triplex sit *Forus*, alius *contentiosus*, alius *pœnitentialis*, alius vero *Foro conscientiæ*, qui est medius inter utrumque, Forus *contentiosus* idem est, ac Forus *externus*, *&c. Forus de verb. signif.* describitur dicendo: Forus est exercendarum litium locus. 347

Forus pœnitentialis est *forus Sacramentalis*, quando scilicet aliquis in Sacramento pœnitentiæ ab aliquo peccato, vel censura absolvitur, sive non præstita sibi Absolutione ligatur. *Forus* tandem *conscientiæ* mediat inter utrumque; licet enim *forus Sacramentalis* videatur nonnullis idem esse, ac *forus conscientiæ*, revera tamen differunt: nam absolutio, quæ conceditur in *foro pœnitentiæ*, potest fieri a solis Sacerdotibus Confessariis, & quidem in Sacr. pœnitentiæ. Absolutio vere in *foro conscientiæ* ab Excommunicatione, & aliis Censuris potest ab habentibus legitimam potestatem tam intra, quam extra Sacramentum pœnitentiæ, dummodo sit *prima Tonsura* initiatus, præstare, ut cum aliis a se citatis notat Navarr. *c.* 27. *Man. n.* 41. quamquam commodius sit, ac magis receptum, ut talis absolutio committatur Presbytero. 348

Supponitur II. cum communi DD. quod absolutio pro *foro conscientiæ* valeat quidem quoad omnia præterquam quando lis movetur in *foro externo*; tunc enim Judex secundum rigorem juris potest non habere rationem hujus absolutionis; nisi eam ultro acceptare velit; quia absolutio pro *foro conscientiæ* data, nihil præjudicat *foro externo*. Unde hæreticus v. g. absolutus ab habentibus legitimam potestatem pro *foro conscientiæ*, si postmodum accusetur de hæresi in *foro externo*, non evadit pœnas hujus *fori externi*, etiamsi pœnitentia aliqua publica fuisset ipsi imposita pro foro conscientiæ. Ratio est; quia utrumque judicium tendit ad diversos Fines: nam in *foro conscientiæ* præcipue consideratur salus animarum, & compensatio offensæ Divinæ in *foro* autem *externo* debet attendi ad publicam vindictam, & satisfactionem Reipublicæ, quam Reus pravo suo exemplo offendit. Pir. *h. t.* n. 44 cum aliis citatis, & 349

Lay-

Lay. *c.* 1. *tr.* 3. *p.* 5. *c.* 7. pluribus hanc Absolutionem pro *Foro conscientiæ* declarans? His suppositis

850 Quæritur I. An? & quando Episcopi habeat facultatem absolvendi ab *hæresi*, & aliis casibus Papæ *reservatis*? Præsertim an concessa eisdem a Conc. Trid. facultas absolvendi pro *foro conscientiæ* ab *hæresi*, & aliis *reservatis* casibus occulto fuerit illis adempta per Bulla Cœnæ? Ante responsionem notandum *Primo*, in Conc. Trid. *Sess.* 24 *de ref. c.* 6. datam fuisse Episcopis potestatem dispensandi in omnibus censuris ex delicto occulto provenientibus, & absolvendi a cunctis casibus occultis etiam Papæ reservatis, per sequentem textum: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum dispensare, & in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua, per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in Foro conscientiæ gratis absolvere imposita pœnitentia Salutari. Item & in hæresis crimine, in eodem Foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis sit permissum.*

351 Notandum *Secundo*, magnam esse controversiam inter Doctores an præfata facultas a Trident. Episcopis concessa, fuerit revocata per Bullam Cœnæ in ordine ad casus in illa reservatos, & quidem in specie quoad *hæresim* in eadem Bulla inter alios casus specialiter reservatam. Una, eaque communior inter DD. sententia affirmat, dictam facultatem omnino fuisse revocatam. Ita docent Barbosa *de Offic. & Potest. Episc. Alleg.* 40. *a n.* 3. Sanchez *l.* 2. *Moralium, disp.* 3 *§* 2. *nu.* 22. Garzias *de beneficiis p.* 11. *c.* 10. *n.* 115. Durand. *in Bullam Cœnæ l.* 1. *§.* 2 *q.* 12. & 13. Pignatell. *T.* 1. *consult.* 291. dicens, id hodie esse certum ob plures Declarationes Cardinalium, Sperellus *dec.* 112. *n.* 61. aliique plurimi a Barbosa *l. c.* allegati.

352 Fundamentum præcipuum hujus sententiæ desumitur ex verbis Bullæ, ubi *§.* 21. Omnibus etiam Episcopali dignitate præditis expresse adempta est facultas absolvendi a casibus in Bulla reservatis, quomodocumque etiam per cujusvis Concilii Decreta prius concessa. Audiamus verba formalia. *Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscumque personis Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, ac Militarium Regularibus etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus Hospitalibus & locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta verbo, litteris, aut alia quacumque scriptura in genere, vel in specie concesserunt, & innovatorum, aut concedendorum, & innovandorum.*

853 Accedit, quod secundum hanc opinionem in supremo Generalis Inquisitionis Prætorio Romano fuerint pronunciatum. Insuper S. Congregatio Conc. Trid. Interpretum declaravit ex Bulla Cœnæ Domini sublatam esse facultatem Episcopis tributam in Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. ut testatur Fagnanus in *c. quoniam de consti n.* 29. & *c. Dilectus de temp. ord n.* 31. ubi subjungit: *Unde frustra nonnulli ex recentioribus Theologis hunc articulum in controversiam adducunt, cum habeamus claram determinationem S. Congregationis.* Refert etiam similes Declarationes plures Pistec. *prax. p.* 2. *c.* 1. *a.* 3. a . 6. & *seqq.*

354 Rursus ita declaravit Gregorius XIII. & Clem. VIII. prout varii Authores testantur apud citatum Barbosam. Unde & S. Franciscus Salesius, cum in examine Episcoporum sibi ex trigintaquinque quæstionibus Clem. VIII. primam proposuisset: *possent ne Episcopi ab Hæresi absolvere?* isque respondisset *Possunt ex Conc. Trid.* Papa respondente, non esse hanc suam mentem antiquatum enim esse illum articulum; mox sententiam retractans verus Ecclesiæ filius subjunxit: *Quandoquidem non est mens vestræ Sanctitatis, a mea discedo, prorsus Pontificiæ acquiesco.* Ita ex vita hujus sanctissimi Antistitis refert P. Gobath. *tr.* 7. *Theologiæ Exper. n.* 370. Unde si veræ sunt hujusmodi Pontificiæ Declarationes, ab hac sententia neutiquam videtur discedendum.

355 Secunda sententia, & priori directe opposita; negat, per Bullam Cœnæ Domini revocari facultatem absolvendi ab *hæresi* aliisque casibus occultis pro *foro conscientiæ* in Conc. Tr. concessam. Hanc sententiam multi etiam DD. tenent, quorum 24. citat Barbosa *ib. n.* 23. Imo, quamvis Sanchez *l.* 2. *in Decalogum c.* 11. oppositam sententiam amplectatur, nihilominus tandem fatetur utramque, consequenter hanc secundam sententiam ex rationibus, & authoritate DD. reddi videri probabilissimam; addit tamen ad finem, *omnino tenendam esse sententiam priorem, nec in re tam gravi amplectendam esse sententiam posteriorem valde dubiam, & parum tutam.*

356 Cæterum hanc secundam sententiam probant nonnulli ex eo, quia Decreta Concilii Generalis, præsertim novi ac moderni, cujusmodi esse Tridentinum, non censetur revocari, nisi fiat expressa mentio Concilii, ut multi tenent DD. cum Sanch. *l.* 3. *de Matrim. disp.* 26. *n.* 7. *arg. c. nonnulli de Rescriptis*, & alibi; ergo cum in Bulla Cœnæ Domini nulla fiat mentio Conc. Trid. eidem non censetur derogare. Verum hæc ratio parum probat: nam ut diximus *l.* 1. *tit.* 2. *de const. §* 20 *a n.* 522. Conc. Trid. derogari, etsi de illo non fiat mentio expressa; vide ibidem dicta expresse.

357 Melius igitur alii probare conantur hanc sententiam ex eo. Quia correctio Jurium est vitanda, si fieri potest, *arg. c. cum exped. de elect. in* 6. & amplius diximus *in Proœmio §.* 12. *a n.* 201. Atqui hoc fieri posse videtur in proposito, dicendo, quod Conc. Trid. loquatur de potestate absolvendi ab *hæresi* occulta, & Bulla Cœnæ Domini de potestate absolvendi ab *hæresi* publica.

358 Confirmant suam opinionem *primo*. Lex generalis posterior non tollit Legem specialiter loquentem priorem, sed potius distinguitur & limitatur per antiquam, ne videatur eam corrigere, *arg. c. Generi reg. jur. in* 6. *Generi per speciem derogatur*, cum Concordantiis. Atqui Bulla Cœnæ loquitur generaliter de *hæresi* ejusque absolutione; Conc. Trid. vero loquitur specialiter de hæresi occulta, ut patet ex textu; ergo.

359 Confirmant II. Solvendo fundamenta prioris sententiæ. Et quidem ad fundamentum *n.* 352. allegatum ex verbis Bullæ Cœnæ Domini desumptum, respondent juxta proxime dicta, eam non tollere potestatem absolvendi ab *hæresi*, aliisque casibus occultis vi Conc. Trid. Episcopis concessam; ut sic concordentur Jura Juribus, ac eorum correctio commode evitetur.

360 Ac pronuntiatum supremi Tribunalis S. Inquisitionis dicunt illud non habere vim legis; & quamvis priorem sententiam reddat valde probabilem, non tamen tollere probabilitatem oppositæ sententiæ posterioris.

361 Ad Declarationes S. Congregationis respondent cum Fagnano *in c. quoniam de const. n.* 59. & Eng. *in proœmio juris Canon. c.* 1, *n.* 16. ex Decreto Greg. XV An. 1621 & Urbani VIII. die 2. Augusti 1632. emanato hujusmodi declarationibus nullam fidem in judicio vel extra quocunque adhibendam esse nisi *in authentica* forma solito Sigillo, & subscriptione Em. Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. Et ita sonat Decretum Urbani VIII. a Barbosa *l.* 1 *Juris Ecclesiastici universi c.* 4. *n* 83. relatum.

Ad Declarationem Gregorii XIII. & Clementis VIII. responden., de eadem non constare authenticæ. cum igitur res hæc sit admodum ardua, & jam scientibus Summis Pontificibus controversa putant non tolli probabilitate secundæ sententiæ absque alia expressiori declaratione Pontificia. Ita olim Diana *part.* 1. *tr.* 5 *res.* 2. Bassæus *tom.* 1. *V. Casus reservatus num.* 32 aliique. Verum his non obstantibus.

362 Resp. I. Ad quæstionem *n.* 350. positam. Quamvis secunda sententia *n.* 355. & *seqq.* relata, olim probabiliter potuerit defendi, fueritque defensa a multis gravissimis Viris non sine gravi fundamento, ut ex dictis patet: de facto tamen secus dicendum, & omnino tenenda est Prior sententia *n.* 352. posita, idque ob novissimum Decretum Alexandri VIII. Anno 1665. emanatum, sequentem inter alias Propositionem tanquam scandalosam damnantis: *Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum; quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus*

fermo

firmata Anno 1629. die 28. Julii in Consistorio S. Congreg. Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

364 Nec sufficit dicere, præfatam propositionem esse damnatam propter ultimam particulam, de Consisto in cardinalium falso attestantem. Nam contra urget; quia dicta propositio est damnata tanquam scandalosa: ex sola autem tali attestatione parum scandali sequi posset, nisi versaretur circa doctrinam cœteroquin falsam, quæ habetur in prioribus dictæ propositionis verbis, ac olim jam rejecta dicitur a SS. Pontificibus, & Sacr. Congregatione Concilii per ea, ac per Declarationes *n.* 353. & *n.* 354. allegatas, sicque ex professo damnata censetur. Et ideo P. Gobath *tr.* 7. *Theolog. exprim. n.* 270. novissimæ editionis, hoc unicum Decretum Alexandri VII. secundæ sententiæ opponit.

365 Neque urgent rationes *à n.* 357. in favorem secundæ sententiæ allatæ. Siquidem habent duntaxat locum stante dubio de intentione legis: fallunt autem, si aliunde constet de contraria intentione legis, seu dispositione Legislatoris, prout fit in proposito.

366 Adid, quod Declarationes *n.* 353. allegatas infirmare conantur, respondetur, verum quidem esse, quod Declarationes Cardinalium non probent, nisi in forma authentica afferantur juxta dicta *n.* 361. tamen etiam verum esse quod ab irreverentia, & temeritate vix absit, Declarationes a probatis Authoribus (inter quos utique est Fagnanus, utpote S. Congregationis Secretarius) relatas ex hoc solo rejicere, quod non afferantur in forma authentica, prout ex eodem Fagnano *in Proœmio* §. 8. *n.* 128. amplius diximus.

367 Qua propter sententia hæc in praxi ubique etiam in Germania est tenenda, non obstante multitudine casuum, quia ob hos dantur Episcopis Germaniæ speciales singulis quinquenniis renovandæ facultates absolvendi ab hæresi, & aliis casibus Bullæ Cœnæ: prout in specie habet noster Rev: ac Celsissimus Princeps, & Episcopus Frisingensis juxta dicta *lib.* 3. *in Appendice n.* 20. *facultate* 10. ibi: *Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam Bulla Cœnæ, in locis tamen, ubi impune grassantur hæreses uti est* in Germania.

368 Resp. II. Sicut ab hæresi, ita ab aliis casibus Bullæ Cœnæ absolvendi potestas alia vi Concilii Tridentini Episcopis competens, sublata est per eandem Bullam Communis DD. quia casus omnes in dicta Bulla æqualiter sunt reservati, & clausula potestatis derogatoria est universalis quoad omnes: ergo si ob hanc Episcopus nequit absolvere ab hæresi, nec ab alio Bullæ casu absolvere poterit.

369 Resp. III. Quamvis juxta hactenus dicta Episcopi de jure communi nequeant absolvere in foro interno ab hæresi tamen de jure communi tanquam *Delegatus Apostolicus* id potest pro foro externo, casu quo *hæreticus notorius* hæresin prius abjurat, & penitens ad Ecclesiam redit, Farin. *de hæresi q.* 192. *n.* 52. *& seqq.* Castro Palao *de Fide tr.* 4. *disp.* 3. §. 2. *n.* 23. Pirhing *h. t. n.* 42. & alii, *arg. c. ut officium prin. V. si vero h. t. in* 6. Quæ Absolutio etiam in foro interno eatenus juvat, quatenus sublata per absolutionem Episcopi Excommunicatione, qui vis dein Confessarius a peccato hæresis absolvere queat. Ita DD. ci ati.

370 Porro virtute specialis facultatis possunt Episcopi Germaniæ pro utroque Foro absolvere Hæreticos, juxta dicta *num.* 367.

371 Quæritur II. An impeditus adire Summum Pontificem possit jure ordinario, & secluso speciali privilegio a proprio Episcopo absolvi ab excommunicatione propter hæresin incursa, & aliis censuris Papæ etiam in Bulla Cœnæ reservatis? Non enim desunt, qui negative respondent, quas citat Diana p. 12. *tr. de Conclavi ref.* 24. atque ex parte sequitur *ib. ref.* 25. Rationem dant; quia tantum articulus mortis excipi solet in reservationem censuram Summo Pontifici facta. Qua non obstante,

372 Resp. I. Potest Episcopus impeditum personaliter adire Pontificem vel in perpetuum, vel ad longum tempus, absolvere ab hæresi, & aliis casibus vi bullæ Cœnæ reservatis. Diana *cit. ref.* 24. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 5. qui ex communi DD. ponit hanc Regulam: *Casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit Episcopalis*; quia id congrua subordinatio inter Prælatos requirere videtur. Castro Palao *de Fide tr.* 4. *disp.* 4. *p.* 3. §. 5. *n.* 4. Abbas *in c. de cætero de sent. excom. n.* 1. Navarrus *in Summa c.* 27. *n.* 98. Sylvester *V. Absolutio* 4. *n.* 7. Felinus *in c. quamvis de Sent. Excom.* Navarrus c. 27. Anchoranus *in c. eos qui eod. in* 6. Covarruvias *in c. Alma Mater p.* 4. §. 1. *n.* 15. cum communi. Ratio est, quia, ut notanter citati DD. ejusmodi impedimentum perpetuum, vel ad longum tempus, reputatur tanquam verus articulus, seu periculum mortis in ordine ad impetrandam dictam Absolutionem ab alio, quam a Papa. Probatur hoc ex co: Tum quia sic *impeditus* mora iter est certus, se non posse ante mortem adire Summum Pontificem pro obtinenda Absolutione. Tum quia frustra & inutiliter, imo & periculose talis expectabit verum articulum mortis; cum jam antea & semper sit necessaria absolutio, sicque periculum tandem sine absolutione decedendi, si non posset hanc prius saltem a proprio Episcopo obtinere.

Probatur idem ex jure Canonico, *c. Mulieres* 6. *de cætero* & *c. ea noscitur de sent. Excomm.* ubi expresse datur Episcopis facultas absolvendi ab Excommunicatione Papæ reservata, & incursa propter gravem percussionem Clerici, si excommunicatus ob capitales inimicitias, infirmitatem, senectutem, sexum mulierem, vel *alias justas excusationes, quibus in itinere rationabiliter excusetur, sine periculo se nequeat conspectui præsentare*: dummodo talis justa facultates suas parti læsæ satisfaciat, simulque præstito juramento eidem injungatur, ut cessante impedimento, aut sanitate recuperata, Romanum Pontificem, vel Legatum ipsius adeat, mandatum Apostolicum accepturus: prout expresse habetur utroque *l. c.* Concordat *c. quod de his* 20. *& de Monialibus* 33. & *c. quamvis* 58. *de sent. excom.* 373

Nec obstat, quod in citatis Capitulis fiat sermo de Excommunicatione & percussione Clerici contracta, quæ in *c. si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4. extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Resp. enim, eandem rationem, an proinde idem jus esse in omnibus Excommunicationibus reservatis, tradunt communiter DD. Nam id concedunt jura: ne Excommunicatus ob impedimentum adeundi Papam moriens sine absolutione incurrat periculum salutis æternæ. Addo: *c. eos qui de sent. Excom.* in 6. ubi Glos. V. *Canonis* hoc extendit ad alios casus jure communi Papæ reservatos. 374

Resp. II. Quamvis Episcopus possit impeditos personaliter ire Romam absolvere a casibus Papalibus Bullæ Cœnæ, tamen debet eis sub juramento injungere, ut cessante impedimento illuc se conferant. Communis & certa ob clara jura *num.* 373. citata. 375

Dicitur autem notanter; *Spectato jure communi*: nam aliud erit, si Episcopus habeat speciale privilegium absolvendi, juxta dicta *n.* 367. Deinde etiam spectanda erit consuetudo locorum. Nam Episcopis in locis Roma remotioribus præscriptio suo possunt jurisdictionem absolvendi impeditos hujusmodi; sine onere, quod Reo imponere debeant obligationem sistendi se Papæ, vel ejus Legato, prout post Navarrum notat Laymann *l. c. num.* 6. *lib.* 1. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 6.

Nec refert, quod contra Bullam Cœnæ nulla fieri queat præscriptio juxta dicta *n.* 90. Quia obligatio, qua tenetur Episcopus impeditis ire Romam injungere, ut cessante impedimento illuc se conferant, non est a Bulla Cœnæ sed a SS. Canonibus *n.* 173. citatis, contra quos bene valet præscriptio. 376

Quæritur III. Quænam censeantur in jure esse impedimenta adeundi Papam? Resp. esse septendecim, quæ inter alios singillatim declarantur a Sylvestro *V. Absolutio* 4. *c.* 3. & sequentibus versiculis comprehenduntur. 377

Regula, mors, sexus, hostis, puer, Officialis,
Deliciosus, inops, ægerque, senexque, sodalis,
Janitor, abstvictus, dubius, causa levis illus,
Debilis, absolvi sine Summa Sede merentur.

Ex his ly *Regula* denotat Regulares, qui per suum Superiorem absolvendi sunt; prout *in Religionis favorem, & ut vagandi materia subtrahatur*, habetur statutum *c. Monachi* 2. *c. cum illorum* 32. *de sent. excom.* Intellige, nisi excessus illi sint difficiles ac enormes, ut *ib.* subditur. 378

Ly Mors denotat mortis articulum, de quo habetur *c. non dubium de sent. excom.* & alii. Per ly Sexus denotantur mulieres; nam hæ ob fragilitatem Sexus impediuntur a longis itineribus. Deinde ly Hostis significat habentem capitales insidias; ob quas metu mortis, aut alterius gravis damni sibi ab hostibus inferendi prohibetur ab itinere 379

ad

ad Sedem Apostolicam. Et hi proinde possunt absolvi ab Episcopo, ut habetur *c. De cætero, & c. ea noscitur de sent. excomm.* Adde *Pueros, Senes, Ægros, Debilesque,* ut habetur *l. c.* juncto *c. quamvis & c. Pueri eod.*

381 Porro ly Officialis indicat eum, qui in causa percussionis Clerici arcendo turbam casu fortuito (non tamen absque omni culpa) Clericum percussit. Huc adde Janitorem seu Ostiarium, sub prætextu sui officii Clericum male percutientem: nam uterque absolvi potest ab Episcopo, nisi forte Clericum graviter vulnerasset, ut dicitur *c. Si vero l. 3. de sent. excomm.*

382 Ly Deliciosus, loquitur de delicatis, idest, de his, qui magnæ sunt potentiæ, simulque N. B. ita delicati, quod *laborem veniendi ad Sedem Apostolicam nequeunt sustinere,* ut explicatur *c. mulieres de sent. excom.*

383 Per ly Inops insinuantur pauperes, seu inopia impediti, quominus Romanum Pontificem possint adire, ut dicitur *c. quamvis de sent. excomm.* Nec obstat *c. ea noscitur eod.* ubi pauperes jubentur Sedem Apostolicam adire. Resp. enim cum Glossa hic, in priori loco sermonem esse de iis, qui tanta paupertate laborant, ut ad Curiam ire non possint; in posteriori vero textu sermonem esse de his, qui possunt ire, licet pauperes sint.

384 Ly Sodalis in causa percussionis Clerici importat Clericos viventes in communi, & in una domo vescentes, & sub eodem recto quiescentes; qui pariter ob mutuam percussionem possunt ab Episcopo absolvi; nisi forte atrocitas facti pœnam graviorem expectet, ut habetur *c. quoniam de vita & honest. Cler.*

385 Ly Astrictus denotat obligatos seu subjectos alterius potestati: ut sunt servi, qui non sunt sui juris; item filiifamilias. Nam hi non possunt ire Romam invitis dominis, vel parentibus, atque ideo ab Episcopo possunt absolvi, *arg. c. Mulieres, & c. relatum de sent. excomm.*

386 Per ly Dubius rursus in causa percussionis Clerici, insinuatur ille, de quo publica fama est, quod verberaverit Clericum: nam hic ad arbitrium Episcopi de hoc (si id neget) vel debet se purgare, vel ab ipso ad cautelam absolvi. Ita habetur *c. cum desideres §. 2. de sent. excom.*

387 Ulterius per ly Levis ictus, intelligitur levis percussio Clerici: nam Excommunicatus pro levi manuum injectione in Clericum potest per Episcopum absolvi, *arg. c. pervenit. eod.*

388 Tandem per ly Causæ, intelliguntur aliæ justæ excusationes, quibus quis ab itinere ad Sedem Apostolicam amplectendo pro obtinenda absolutione, rationabiliter excusatur, *arg. c. de cætera de sent. excom.* ibi: *Alias justas excusationes.* Quæ quia possunt esse multiplices, in iis dijudicandis stabitur arbitrio boni viri, *arg. c. de causis de offic. deleg.* Plura de his omnibus Sylvester *l. c.* & alii.

389 Porro ad hoc ultimum reducitur ab aliquibus *Nimia frequentia Casuum;* ob quam posse Episcopum absolvere a casibus Papalibus, docent plures DD. ut Pirhing. *h. t. n. 41.* Layman *in Conclusionibus Canonicis, concl. 73.* & Henricus Vvagnerek *in c. licet de offic. Vicarii in 6.* cujus doctrinam etiam refert Gobath *tr. 7. de theolog. experim. num. 371. in Append:* & alii. Siquidem, ut loquitur citatus Pirhing. *cum ob nimiam frequentiam & multitudinem absolvendorum, adsit necessarium & evidens impedimentum eos mittendi Romam: ideo tales casus Papales fiunt Episcopales, quamvis majoris securitatis gratiâ aliqui Episcopi talem potestatem a Papa petere soleant.*

390 Adde verba citati Vvagnerek a citato Gobath relata & approbata, quæ sic sonant: Quod ad Episcopos Germaniæ attinet, recte meminisse jubet Layman *loc. cit. n. 73.* doctrinæ, quam DD. uno ore non solum tamquam æquum, verum etiam necessarium tradunt, *Casus Papales ob nimiam frequentiam, vel impedimentum adeundi Papam, fieri Episcopales.* Quod vel maxime locum habet circa hæreticos in Germania; immo & in aliis casibus ut confidenter existimem cum eodem Laymano, securitatis esse potius, quam necessitatis, si Episcopi Germaniæ potestatem absolvendi hæreticos, quantumvis notorios a Pontifice specialiter petant, hactenus citatus Henricus Vvagnerek.

391 Verum quamvis ob impedimentum adeundi Papam episcopo potestatem absolvendi ab heresi, & aliis casibus Bullæ Cœnæ attribuamus cum communi aliorum, juxta hactenus dicta *n. 372.* tamen ob frequentiam casuum id asserere non audemus; cum huic aliunde satis cautum sit hoc ipso, quod Germaniæ, & aliis remotioribus Episcopis soleant dari speciales facultates a dictis casibus absolvendi, prout jam supra *n. 367.* diximus.

Pariter non approbamus fundamentum, quo ad propositum nititur Martinus Becanus (a Laymano proxime citato relatus) *2. 2. c. 15. q. 2. nu. 6.* dicens, Bullam Cœnæ Domini in multis Germaniæ partibus non esse usu receptam; cum juxta dicta *n. 81.* Cœnæ Bulla licite non possit non recipi, & nulla contra illam consuetudo aut præscriptio legitime fieri valeat. 392

Quæritur IV. An quis in casu, quo *impeditus* personaliter adire Papam, teneatur mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Pœnitentiariam pro obtinenda absolutione a Censuris Papæ reservatis? Resp. *Negative* cum Diana *l. c. res. 24. §. nec in tali casu.* Barbosa *p. 2. de offic. & potest. Episc. alleg. 41. n. 7.* Basilæo *V. Absolutio n. 30.* Sanchez *lib. 2. moral. c. 13. an. 15.* Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun. 7. §. 5. n. 7.* cum communi aliorum. Ratio est; quia Jura solum exigunt, ut Reus personaliter adeat Papam; sed ut Apostolico conspectui se præsentet; ergo si hoc non potest, ad aliud a Jure non impositum minime tenetur. 393

Hinc Navarrus *c. 27. Manuali n. 90. ad 5.* recte inquit: *Justum habet impedimentum is qui ire non potest, licet pro absolutione mittere possit, non enim ad id Jus obligat, sed vult, ut si possit, vadat.* Hæc ille. Cum igitur, ubi Lex non aggravat, neque nos aggravare debeamus, dicendum restat, quod laborans impedimento personaliter adeundi Papam, non teneatur mittere Procuratorem, vel Epistolam ad S. Pœnitentiariam pro absolutione: quamvis in praxi hoc posterius observari dicatur, præsertim in locis ab Urbe parum distantibus, atque ad majorem quietem & serenitatem conscientiæ recte fiat, ut observant DD. apud citatum Dianam *res. 25. assert. 3.* 394

§. VIII.

De Potestate absolvendi ab Hæresi, & alii Casibus Papæ reservatis, competente aliis Confessariis præsertim tempore Jubilæi, & in mortis articulo.

S U M M A R I U M.

395 *Impeditus personaliter adire Papam potest secundum aliquos a quovis Confessario absolvi.*
396 *Contrarium est verius.*
397 *Potest tamen absolvi a quovis Confessario, qui etiam Episcopum personaliter adire est impeditus.*
398 *Episcopum facultatem absolvendi impeditos adire Papam potest aliis delegare, & n. seq.*
400 *Virtute Jubilæi nequeunt Confessarii absolvere ab Hæresi, nisi specialiter exprimatur.*
401 *Alii tamen contrarium docent, & probare conantur.*
402 *Etiam solvendo argumenta prioris sententiæ, & duobus seqq.*
405 *Prior tamen sententia est tenenda.*
406 *Solvitur instantia contraria.*
407 *In articulo mortis quivis Sacerdos a quovis peccato absolvere potest.*
408 *Etiam præsente legitimo Confessario, secundum aliquos.*
409 *In periculo insuper mortis quis Sacerdos absolvere potest a quovis peccato.*
410 *Cautione tamen præstita de stando Ecclesiæ mandatis & præstanda satisfactione usque ad n. 415.*
415 *Absolutus in mortis articulo a casibus Episcopalibus non tenetur se postea præsentare illi.*

Quæritur I. An impediens adire Papam possit a quocumque Confessario absolvi a casibus Papalibus, etiam ab Hæresi? Resp. Duplicem esse circa hoc opinionem DD. Et quidem affirmativam tuentur Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun. 3. §. 5. nu. 4.* Bertrandus Loth & Vericelli, a Diana *cit. par. 13. tr. de conclavi res. 24. Sed hic eruntur relati.* Rationem dant; quia Sacerdos potest absolvere in mortis articulo: sed in Jure æquiparatur perpetuum impedimentum, & articulus mortis, juxta *numer. 372. & c. eos qui de sent. excomm. in 6.* ibi: *Eos qui a sententia Canonis, vel hominis (cum ad illum, a quo alias* 395

de

de Jure fuerunt absolvendi, nequeant propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum, pro Absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absolvuntur.

396 Econtra sententiam *negativam*, videlicet, quod *simplex* Confessarios absque alia potestate, aut delegatione sibi facta, nequeat extra verum articulum mortis absolvere a casibus Papalibus, non obstante impedimento adeundi Summum Pontificem, cum aliis a se citatis veriorem censet Barb. *p. 2. de Offic. & potest. Episc. alleg. 41. n. 32.* Diana *loc. c. Resol.* 25. Navarrus *c. 27. Manual. num.* 90. Ratio est; quia non habet potestatem ad id, nisi in mortis articulo, in quo nulla est reservatio, ut ait Conc. Trid. *Sess. 14. c. 7.* Immo talis potestas absolvendi in casu impedimenti adeundi Papam expresse tantum datur Episcopis, *c. De cætero, & c. Ea noscitur, de sent. excomm.* ergo ea non competit *simplici* Sacerdoti: nam *ubi aliquid alicui generaliter prohibetur* (v. g. absolvere a *reservatis* Papæ) *quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum Clem. exivit. §. Porro cum, de Verbor. signific.* cum concordantiis.

397 Illud certum videtur, quod si habens impedimentum adeundi non tantum Pontificem, sed etiam Episcopum, & alios speciali facultate absolvendi præditos, possit a quovis approbato Confessario absolvi, ut bene advertit Tambor. *de cas. res. c. 12. §. 2. n. 28. & 34.* Stoz. *l. 2. n. 68.*

398 Id etiam communiter concedunt, quod possit Episcopus potestatem absolvendi a *reservatis* Papæ, in casu impedimenti adeundi Pontificem alii Sacerdoti delegare, sicque ipse absolvere. Ita Bonacina *To. 3. disp. 1. de Bulla Cœnæ, q. 32. pun. 4. num.* 24. Ratio est; quia facultas absolvendi *impeditas* competit Episcopo ratione Officii, et vi dignitatis Episcopalis, atqui facultas, quæ ratione Officii, adeoque Jure ordinario competit, est delegabilis ut habetur *cap. ult. de officio Judicis ordin.* & amplius explicat Glossa *ibid. V. Casibus*, ergo.

399 Porro talis delegatio potest fieri vel generaliter, vel specialiter. *Priori* modo fit ea erga Vicarium Generalem Episcopi, vi suæ commissionis generalis. *Secundo* modo fit illa delegatio adhuc dupliciter, nimirum, vel delegando potestatem absolvendi circa casum specialiter oblatum, vel eam delegando circa omnes casus Episcopo reservatos, & quocunque modo fiat delegatio, potest delegatus absolutionem impendere. Bonac. *loc. cit.* post Sanch. *lib. 2. Moral. c. 11. n. 23.*

400 Quæritur II. An virtute Jubilæi, in qua datur Confessariis facultas absolvendi a quibuslibet peccatis, & censuris, etiam in Bulla Cœnæ contentis, non expresso tamen crimine *hæresis*, censeatur concessa facultas absolvendi ab *Hæresi*? Plurimum iterum circa hoc variant DD. plerique eorum partem negativam tenentes, quos in magno numero referunt, ac sequuntur Barb. *p. 2. de offic. & pot. Episc. alleg. n. 31.* & Diana *l. c. resol.* 25. inter quos etiam sunt Navarrus *c. 27. n. 175.* Sanchez *lib. 2. c. 12. num.* 10. dicens, esse certissimum, Garzias *p. 11 c. 30. num.* 109. Farinacius *de hæresi qu. 192. num. 63.* Azorius *p. 1. lib. 8. c. 10. q. 12.* Fundatur hæc sententia in gravitate, & rigorosa reservatione *hæresis*, onde non venit in generali concessione absolvendi, cum sit speciali nota digna, juxta *Regul. 82. Iur. in 6.* ibi: *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.* Accedit, quod ita observet Stylus Curiæ Romanæ. Immo ita fuisse declaratum a S. Pio V. per motum proprium Anno 1572. & rursus a Greg. XIII. ad petitionem Inquisitorum Hispaniæ, testantur Auctores apud citatum Barbosam. Adda Decretum Innoc. X. Anno 1652 ad supplicationem Inquisitoris Toletani emanatum, idipsum declarans cujus totum tenorem refert cit. Diana.

401 Affirmativam vero sententiam tenet Filliucius *Tom. 1. tract. 8. c. 10. num.* 265. asserens, ita fuisse responsum in S. Congregratione Anno 1617. occasione Jubilæi tunc promulgati, una cum Soto, Corduba, Zerola, Fagundea, & pluribus aliis apud Barbosam cit. & novissime sequitur Gobath *Tr. 3. Quinarii, n.* 248 citans insuper Azorium Sanctarellum, Cotonium, Logonem, & alios Ratio est; quia verba generalia generaliter sunt intelligenda, *c. Quia circa 22. de privil.* simulque favores sunt ampliandi, *c. Odia de Reg. J. in 6.* Accedit, quod si Papa a tam generali, & favorabili concessione voluisset excipere crimen *hæresis*, potuisset illud excepisse; prout sæpiusa crimen *hæresis* fuisse expresse exceptum, notat citatus Gobath; ergo quando illud non excipitur, datur virtute Jubilæi potestas ab eo absolvendi in Foro conscientiæ *arg. l. Quia circa de privil.* ibi: *cum nihil exceperit, & poterat excepisse.*

Ad rationes in oppositum *n.* 100. relatas respondent. Et quidem ad *primam* respondet Filliuc. *l. c.* licet sit opinio multorum Doctorum, non venire in concessione generali, tamen id nullo Jure probari, & alioquin viros doctissimos oppositum tenere. 402

Ad stylum Curiæ Romanæ respondet Diana *p. 1. tr. 5. Resolut.* 1. post Fagundea, quod stylus Curiæ Romanæ fundatur in probabilitate prioris opinionis, non tamen tollit probabilitatem alterius. Addunt 1. quod stylus Curiæ varius sit pro varietate Pontificum. Addunt 2. cum pluribus Doctoribus, quorum 26. refert Diana *p. 12. tr. de Conclavi, Resolut.* 15. quod stylus Curiæ non faciat Jus pro Foro conscientiæ, sed tantum pro *Foro* externo obliget. 403

Ad Declarationes SS. Pontificum respondet Diana *c. Resol.* 1. quod de illis non constet authentice. Plura circa hoc Georg. Gobath *loc. cit. n.* 248. una cum novissima addita Appendice, notans, intrepide a Confessariis Septemtrionalibus hanc sententiam in usum deduci; cum præsertim *hæresis* in hisce partibus propter suam frequentiam vix sit annumeranda casibus Papæ *reservatis*, ut scripsit olim Layman cit. quamvis positam sententiam, saltem in Italia, omnino veram, & certam, ac penitus sequendam existimet Diana *c. Resol. 25. Assert.* 2. Quibus non obstantibus. 404

Resp. Negativam *n.* 400. positam longe probabiliorem immo quasi certam, & in praxi omnino sequendam esse. Idque ob fundamenta *ibid.* allegata: præsertim vero ob repetitas Declarationes Cardinalium; quibus addi potest Decretum S. Congr. sub Alexandr. VII. editum 15 Maii 1656. illis verbis: *cum crimen hæresis præ cæteris gravissimum speciali nota dignum sit, decrevit facultatem absolvendi ab hæresi in Jubilæis, vel aliis similibus processionibus non censeri comprehensam, nisi præcisis verbis concedatur facultas absolvendi ab hæresi.* 405

Nec valet in contrarium dicere, non constare authentice de his Declarationibus, nam ad hoc patet ex dictis supra n. 336. 406

Quæritur III. Quid possint Confessarii circa absolutionem ab *hæresi* & aliis casibus Papæ *reservatis* in vero mortis articulo? Resp. I. Possunt absolvere quilibet Sacerdotes ab omnibus peccatis & censuris etiam *hæresi*, vel aliis Papæ *reservatis* quoslibet pœnitentes in mortis articulo immo etiam in probabili periculo constitutos; dummodo hi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautionem præstiterint. Ita communis Doctorum. 407

Prima pars patet ex eo; quia in mortis articulo nulla est reservatio casuum. Hinc in Conc. Tr. *sess. 14. c. 6.* sic legitur: *Veruntamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei constitutum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes, a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Ex quibus amplius verbis docet communis Doctorum, quod *simplex* etiam Sacedos, quamvis sit degradatus, excommunicatus, irregularis, Apostata, possit absolvere; si non adsit confessarius approbatus, proprius Parochus, aut Episcopus. 408

Num autem hoc præsente possit absolvere *simplex* Sacerdos, variant DD & non pauci *negativam* tenent, quæ etiam sententia in praxi merito est observanda, ne ob defectum praxis, atque uberioris scientiæ, contingat error per *simplicem* Sacerdotem cum periculo salutis æternæ morituri. Interim etiam tunc secluso ab erroris, & perversionis periculo posse *simplicem* Sacerdotem absolvere, probabile censent Auctores, quos refert Barbosa *p. 2. de offic. & potest. Episc. alleg. 25. n. 79.* & Diana *p. 1. tr. 5. Resol. 5. & p. 4. tr. 4. Resol.* 161. Ratio est, quia Conc. Trid. nullas apposuit Glossas, & limitationes de absentia, vel præsentia proprii Parochi, aut confessarii approbati, sed loquitur absolute; ergo neque nos debemus limitationem apponere, aut favorem pro eo articulo amplissime Fidelibus præstitum restringere. 409

Secunda pars Responsionis *n.* 407. datæ, quæ hoc extendit ad probabile periculum mortis, est communior Doctorum apud Barbosam *loc. cit. num.* 81. Dianamque *par. 12. tract. de Conclavi, Resol.* 32. qui plurimos alios citant. Ratio est; quia licet in rigore sit differentia inter articulum, & periculum mortis (nam articulus mortis proprie dicitur, quando ex ægritudine prudenter timetur 410

mors, periculum vero mortis, cum datur occasio, in qua frequenter homines pereunt, ut in conflictu bellico, in periculosa navigatione, & hujusmodi) in præsenti tamen materia idem est articulus mortis, & probabile periculum ejusdem, nam morale periculum in malis ita existimari, & vitari debet, sicut eventus ipse, juxta illud Ecclesiastici 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.*

411 *Tertia* tandem pars, *dummodo de stando Ecclesiæ mandatis &c.* constat in primis ex Bulla Cœnæ Domini, ibi, *Nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit.* Concordat c. *De cætero eo nosceitur &c. quamvis &c. Quod de his, de sent. excommun.* ubi præcipitur, ut absolutis tempore infirmitatis, vel ob aliud impedimentum adeundi Papam sub juramento injungatur, ut cessante impedimento, vel infirmitate ad Apostolicam Sedem, vel ejus Legatum accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi, simulque juxta facultatem his, quibus per eos constiterit injurias irrogatas, sat sfaciant.

412 Quinimo c. *Eos qui de Sentent. excomm.* statuitur quod absoluti propter mortis periculum, vel aliud impedimentum a sententia Excommunicationis ab eo, a quo alias non poterant, cessante impedimento, quam cito commode poterunt, se illi, a quo alioquin absolvi debuissent, contempserint præsentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & satisfacturi; prout justitia suaserit, in eandem sententiam recidant ipso jure.

413 Intellige hoc, non quod redeat eadem numero Excommunicatio (hæc enim per absolutionem jam fuit sublata) sed alia omnino similis priori, & quidem ipso jure propter novam inobedientiam, atque contemptum sese debite præsentandi de novo commissum. Arbitrantur etiam nonnulli apud Dianam *p. 2. de Conclusis, resol. 33.* Quod cit. *cap. eos qui, de sent. excomm. in 6.* loquatur de excommunicatis *denuntiatis*, seu *deductis* ad Forum externum, non vero de excommunicatis non *deductis*. Verum prior sententia est communiter recepta, nec proinde ab ea recedendum.

414 Quæritur IV. An similiter in mortis articulo absoluti a Casibus *reservatis*, v. g. Episcopo, sed nullam censuram annexam habentibus, teneantur si convaluerint, comparere coram Superiore, sicuti tenentur absoluti ab aliqua censura? Resp. *Negative*, cum Navarro c. 26. *Manualis n. 29.* Suarez, & aliis communiter contra Hurtadum, quem in oppositum citat Diana *p. 4. tract. 4. Resolut. 199.* Ratio est. Tum quia peccata talia jam fuerunt directe absoluta, eo quod in mortis articulo cesset omnis reservatio: nemo autem tenetur eadem peccata bis confiteri. Tum quia nullo jure constat talis obligatio, sicuti constat de habentibus censuram reservatam.

415 Neque urget id, quod habetur statutum de absolutione a censuris. Nam imprimis diversa juris dispositio oppositum suadet. Deinde Excommunicatio non incurritur nisi ob contumaciam, unde dignum est, ut talis specialiter se humiliet, & obsequentem ostendat Ecclesiæ, vel Superiori; cui fuit contumax: secus est in aliis casibus reservatis. *Tandem* etiam absolutus a censuris in casu præmisso, non tenetur postmodum adire Superiorem ad hoc, ut iterum absolvatur, cum jam absolutus sit, sed ut mandatum ejus accipiat, atque ostendat se obedientem ad recipiendam debitam medicinam, & ad exhibendam majorem satisfactionem, si Superior ipsa majorem judicaverit imponendam, ut habetur in jure.

§. IX.

De Potestate absolvendi ab Hæresi, & aliis Casibus reservatis competente Regularibus tam respectu suorum Subditorum, quam Sæcularium.

S U M M A R I U M.

416 *Regulares pro absolutione non mittantur Romam.*
417 *Prælati Regulares habent Jurisdictionem quasi Episcopalem.*
418 *Sed non omnes.*
419 *Generales, & Provinciales possunt absolvere suos subditos ab omnibus, a quibus Episcopus de jure communi absolvit suos Diœcesanos.*
420 *Doctrina practica.*
421 *Ampla potestas absolvendi in Ordine Minorum, & num. seq.*
423 *Regulares ab Episcopo solam approbationem, a Papa vero jurisdictionem absolvendi habent.*
424 *Episcoporum reservatio principaliter afficit personam Confessarii.*
425 *Et ideo possunt Regulares absolvere alienum Diœcesanum a casibus in illius Diœcesi reservatis Episcopo.*
426 *Debent Regulares cavere Propositiones Circa Absolutionem damnatas.*
427 *Nullus Regularis potest Sæcularem absolvere ab aliquo Casu Bullæ Cœnæ.*
428 *Nisi talis personaliter accedere Papam sit impeditus.*
429 *Nec a casibus Episcopo reservatis absolvere possunt Regulares.*
430 *De potestate absolvendi, remissive.*

Quæritur I. Qualem potestatem habeant Superiores Regulares absolvendi a *reservatis* quibuscunque suos subditos? Ante responsionem notandum *primo*, quod Monachi, aliique Regulares, ob mutuam percussionem (idem servata proportione dic de aliis casibus Papalibus juxta dicta *n. 374.*) non sint mittendi ad Sedem Apostolicam, sed possint absolvi a suo Prælato. Ita enim habetur *c. Monachi de sent. excommun.* idque *in Religionis favorem, & ut evagandi materia subtrahatur*, extenditur in *c. Cum illorum, de sent. excomm.* etiam ad eos, qui ante ingressum Religionis tale quid commiserunt; *etsi excessus ipsorum extiterit difficilis, & enormis*, ut mox ibidem subjungitur. Et hinc *n. 379.* annumerantur Regulares inter habentes impedimentum adeundi Summum Pontificem. 416

Notandum *secundo*, quod Prælati Regulares, ut sunt Generales, & Provinciales, ac hujusmodi Superiores Majores exempti, habeant jurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos, prout loquuntur omnes Auctores. Desumitur autem hoc ex c. *Abbates, de Priv. in 6.* ibi: *Monasteriorum suorum conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent.* Concordat Glossa in *Clem. 1. De rebus Ecclesiæ non alien. V. Proprii.* Accedit ratio, quia jurisdictio in Regulares, quæ erat penes Episcopos, dum essent Regularium Superiores translata est in Prælatos Regulares per exemptionem a jurisdictione Episcoporum. 417

Porro nomine Prælatorum Regularium jurisdictionem quasi Episcopalem habentium intelliguntur soli Superiores *Majores*, nempe Generales, & Provinciales, ac hujusmodi. Licet enim Prælati cæteroquin dicantur omnes illi, qui sunt Superiores Conventuum cum jurisdictione *arg. c. Decernimus, de Judiciis*, ibi: *& alii Ecclesiarum Prælati:* ac nomine Prælaturæ etiam comprehendatur Prioratus, Guardianatus, Magistratus, seu alia Superioritas localis, secundum quod sunt diversa nomina talium Prælatorum, qui Religiosis præsunt, ut notavit Glossa *in cap. Nullus de Elect. in 6. V. Prælaturam.* Nihilominus Guardiani, alii- 418

que

quæ Superiores locales tantum habent in suos subditos jurisdictionem ordinariam, & dignitatem Ecclesiasticam qualem habent Parochi, & Curati, ut notat Sanctorus de Melfi *in Statuta Generalia c. 1. Statuto 4. §. Guardianum* non autem quasi Episcopalem. His prænotatis:

419 Resp. I. Regulares Prælati Generales, & Provinciales, possunt absolvere suos Subditos ab omnibus casibus, a quibus possunt Episcopi suos absolvere de Jure communi. Ita communis Doctorum, quos citat, & sequitur Herincx *Disp. 7. de Sacramento pœnitentiæ, q. 9. n. 8.* Ratio patet ex proxime dictis. Confirmatur hoc ex Constitut. S. Pii V. (& habetur in Bullario Rom. Constit. ejus 131.) ubi Priori Conventuali, & Superioribus Prælatis Ordinis Prædicatorum, ne sint deterioris conditionis quam Sæculares conceditur eadem facultas absolvendi, & dispensandi erga Subditos dicti Ordinis, quam habent Episcopi in Clericos & Laicos sibi subditos: in hoc autem privilegio communicant alii Ordines præsertim *Mendicantes*, habentes communicationem privilegiorum,

420 Ex his inferes conformiter dictis, quidnam possint vel non possint Prælati Regulares, quantum est de jure communi in absolvendis suis Subditis: Nam sicut juxta dicta *n. 372. & seqq.* potest Episcopus suos Diœcesanos *impeditos* personaliter ire Romam, ita Superior Regularis potest suos Subditos, utpote etiam *impeditos* personaliter ire Romam, absolvere. Siquidem in Religionis favorem, & ut tollatur evagandi materia, possunt Superiores Regulares absolvere ab omnibus casibus Papalibus, nisi excessus fuerint difficiles, & enormes, de quibus *numero seq.* Et quia habent in suos Subditos jurisdictionem ordinariam, & quasi Episcopalem, possunt dictam facultatem absolvendi delegare aliis, uti in simili diximus supra *num. 398.*

421 Resp. II. *Ex Apostolica concessione possunt Generales, & Provinciales, eorumque Vicarii, & Custodes in suis Custodiis Fratres sibi commissos, vel ad eos undequaque declinantes, ab omnibus casibus, in quos inciderint, sive ante, sive post ingressum Ordinis, etiam Sedis Apostolicæ reservatis (Hæreticis, relapsis, Schismaticis, Litterarum Apostolicarum falsificatoribus, ad partes Infidelium prohibita deferentibus, Bigamis, & homicidiis voluntariis exceptis) absolvere, ac etiam in quibusvis sententiis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti a jure, vel ab homine generaliter promulgatis, ac etiam dispensare in irregularitatibus propter dictas sententias, aut ob celebrationem Divinorum in locis interdicto Ecclesiastico suppositis, vel ob susceptionem Ordinum cum prædictis censuris contractis: & ab iisdem casibus a propriis, quos sibi elegerint, Confessariis dispensari.*

422 Ita verbatim sonant Statuta nostra Generalia novissime recognita, a Sede Apostolica confirmata, & a Reformata Provincia Bavariæ acceptata *c. 7. §. 4. fol. 117.* quæ eadem refert ac probat P. Angelus Lautulca *in Theatro Regularium V. Absolvo, n. 5.* citans Summos Pontifices, qui hanc amplissimam absolvendi potestatem Ordini concesserunt. Quia igitur de Legibus jam institutis non est judicandum, sed secundum ipsas videndum, *arg. c. In istis dist. 4.* nunc determinationi Statutorum Generalium omnino insistendum censeo. Quibus sic stantibus

423 Quæritur II. An Et qualem potestatem absolvendi Sæculares ab *Hæresi*, vel aliis casibus Papæ, vel Episcopo *reservatis* habeant Regulares tam Subditi, quam Superiores? Ante Responsionem notandum *primo*, cum Communi Doctorum, quod Regulares *exempti* jurisdictionem absolvendi Sæculares non accipiant ab Episcopo approbante, sed supposita approbatione Episcopi localis, & consensu proprii Superioris Regularis, eam concessam habeant a Sede Apostolica, prout desumitur ex *Clem. Dudum, §. Statuimus, de sepulturis.* Hinc Fagnanus in *cap. Omnis de Pœnitent. & remiss. num. 79.* sic ait: *Jam sacra Congregat. Concilii declaravit, Regulares intra Diœcesi a Episcopi approbantis posse etiam audire pœnitentem alterius Diœcesis; cum habeant jurisdictionem a Papa ex Clem. Dudum, de sepulturis,* & notat Glossa in *c. 2. de Pœnitent. & Remiss. in 6. § item tertio &c.* ibi: *Mendicantes vero sunt delegati a Sede Apostolica.* Aliam rationem addit Layman *lib. 5. tract. 6. c. 10. n. 19.* quia videlicet Episcopus tam amplam jurisdictionem audiendi Confessiones omnium Fidelium undequaque venientium, eosque a Censuris etiam *reservatis* absolvendi dare non potest: sed eam Confessarii Mendicantium a Summo Pontifice, cum dependentia a consensu sui Prælati, & approbatione Episcopi accipiunt.

Notandum *secundo* cum citato Fagnano n. 78. *& seqq.* ac aliis communiter, quod quando Episcopi, aliique locorum Ordinarii certos casus sibi reservant juxta Concil. Trident. *sess. 14. cap. 7.* talis actus *reservationis* principaliter ac directo afficiat personam Confessarii arctando ejus jurisdictionem; licet etiam indirecte obstet pœnitentibus; eo quod a tali Sacerdote ob defectum jurisdictionis absolvi non possint. Et hoc patet *primo ex cit. Concil. Trident.* ibi: *Extra quem articulum mortis cum Sacerdote nihil possint in casibus reservatis.* Concordat *Clem. Dudum, §. Per hujusmodi de sepult.* & Extravag. *Inter cunctas, §. sicque de privilegiis,* ibi: *sicque de casibus reservatis se nullatenus intromittant.* Patet enim, quod hac loquendi formula Confessariorum jurisdictio restringatur, sicque reservatio Casuum ipsos principaliter, & directe afficiat. Ex quo recte 424

Infertur a Fagnano *loc. cit. nu. 78. & seqq.* quod Regulares in aliqua Diœcesi ad audiendas confessiones ab Episcopo approbati sine facultate absolvendi a Casibus *reservatis*, possint absolvere pœnitentes ex aliena Diœcesi confluentes a casibus in Diœcesi pœnitentis *reservatis*, non autem, in qua Confessiones audiunt. Tum quia *reservatio* Casuum afficit Confessarium, limitando ejus jurisdictionem: non potest autem Episcopus limitare jurisdictionem Regularis extra suam Diœcesin existentis. Tum quia actus *reservationis* est localis, & restrictus ad suam cujuscunque Episcopi Diœcesin, ut desumitur ex *Concilio Tridentino loc. cit.* ibi: *Nec dubitandum est, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi liceat.* Tum etiam, quia non tenentur Regulares Confessarii habere notitiam Casuum *reservatorum* in aliena Diœcesi. His notatis 425

Resp. I. Quod potestatem Regularium absolvendi Sæculares, esse in primis cavendas quasdam *Propositiones* novissime damnatas. *Prima* sic sonat: *Prælati Regulares possunt in Foro conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione per eam. Secunda est: Mendicantes possunt absolvere a Casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate. Tertia* est: *Satis facit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.* Et hæ tres *Propositiones* una cum pluribus aliis, ut minimum tamquam scandalosæ, sunt damnatæ ab Alexandro VII. non obstante, quod *ultima* earum olim fuerit fundata in Jure Canonico, nempe *in Clem. Dudum, §. si vero, de sepul.* 426

Resp. II. Nullus Regularis, quantumvis privilegiatus sive Superior, sive Subditus habet potestatem absolvendi sæculares ab aliquo casu Bullæ Cœnæ. Communis, & certa, ob clausulam omnium privilegiorum plenissime derogatoriam Bullæ Cœnæ insertam *§. 24.* cujus verba lege supra n. 325. 427

Limitant aliqui Conclusionem in Sæcularibus personaliter Pontificem adire impeditis: utpote quos a quolibet, consequenter etiam a Regulari confessario uti in articulo mortis absolvi posse, docent juxta dicta supra *num. 395.* 428

Resp. III. Nullus Regularis potest absolvere Sæcularem a casibus reservatis Episcopo illius loci, in quo talis Regularis existit. Rursus communis, & certa; quia contraria opinio est damnata; juxta dicta *n. 426.* Dicitur tamen notanter, *Episcopo loci, in quo talis Regularis existit*, ob dicta *n. 425.* 429

Resp. IV. Confessarii Ordinum *Mendicantium* rite approbati habent generalissimam facultatem super omnes Casus, & censuras Papæ *reservatos*, exceptis iis, qui continentur in Bulla Cœnæ Domini; quibus adde casus Episcopis *reservatos*, ob proxime relatam *Propositionem* damnatam. Ita Herincx *l. c. q. 2.* Sannig, aliique communiter. Patet hoc ex variis concessionibus SS. Pontificum, quas videre est *in Compendio privil. vers. Absolutio quoad Sæculares.* Tum etiam ex concessione Pauli III. facta Confessariis Societatis Jesu, & consequenter aliorum Ordinum habentium communicationem Privilegiorum. Et quidem 430

Verba Pauli III. in Bulla, *cum inter cunctas*, sunt valde notanda, & sic sonant: *Concedimus quorumcunque utriusque Sexus Christi Fidelium ad eos accedentium Confessio-*

usi audiendi, & confessionibus diligenter auditis, ipsos & eorum singulos ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & a quibuscumque ex ipsis casibus resultantibus sententiis, & censuris, & pœnis Ecclesiasticis, exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini solita est legi, absolvendi, ac eis pro commissis pœnitentiam salutarem injungendi, plenam ac liberam facultatem. Hactenus citata Bulla.

Plura de potestate absolvendi competente Regularibus vide apud Moralistas, & Auctores de Regularibus scribentes, uti Rodriquez, Miranda, Lezena, Portel, ac etiam Herincx *de Sacramento Pœnit. quæst. 3. Disp. 7.* & alios.

§. X.

De Judice Criminis Hæreseos.

SUMMARIUM.

431 *In causa hæresis nullus Laicus, sed solus Ecclesiasticus potest esse Judex.*
432 *Etiamsi sola quæstio facti sit.*
433 *Jus civile contrarium statuens circa hoc fuit correctum a Jure Canonico.*
434 *Judices autem Ecclesiastici in causa Hæresis sunt sequentes I. Papa.*
435 *II. Episcopi respectu omnium existentium in sua Diœcesi.*
436 *Quam propterea etiam visitare debent.*
437 *Episcopus etiam exemptorum Regularium Judex est in causa hæresis.*
438 *Nisi obstet consuetudo legitime præscripta, uti in Germania.*
439 *Vicarius Generalis sine speciali mandato Episcopi non est Judex in causa hæresis.*
440 *III. Bene vero capitulum Sede vacante.*
441 *Non tantum respectu exemptorum.*
442 *IV. Inquisitores Fidei.*
443 *V. Officium inquisitionis, & inquisitores unde initium, & originem habeant?*
444 *Extat hodie specialis congregatio universalis inquisitionis, cui inquisitores omnes subjecti sunt.*
445 *Inquisitores Provinciarum, & Diœcesium non sunt judices Episcoporum, Nuntiorum, & Officialium Apostolicorum: Et n. seq.*
447 *Episcopi in suis Diœcesibus sunt inquisitores nati.*
448 *Inquisitores, & Episcopi possunt conjunctim, vel separatim in causa hæresis contra suspectos, vel denuntiatos procedere: & quomodo?*
449 *In locis, ubi non viget Officium inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate inquisitoribus alias competente.*
450 *Episcopi processum instituendo contra hæreticos debent eumdem modum observare, quem inquisitores: Et quis sit hic modus?*
451 *Principes, Potestates, & Judices sæculares nullo modo possunt se immiscere in processum a Judice Ecclesiastico contra hæreticos instituendum, vel institutum: sed debent immediate exequi sententiam Judicis Ecclesiastici.*
452 *Nec possunt prætendere videre prius processum a judice Ecclesiastico factum: Et si prætendunt, debet illis negari.*
453 *Probatur jure, ac ratione, & n. præced.*
454 *Dicitur statim, vel indilate exequi, si intra sex dies exequatur.*
455 *Possunt Judices sæculares capere, & ad custodiam ponere hæreticos ad hoc, ut eos tradant judici Ecclesiastico.*
456 *Possunt etiam Statuta facere, quibus promovetur processus ab Ecclesiastico instituendus, non item quibus impediretur.*
457 *In Germania non expedit, quod Judex Ecclesiasticus hæreticos temporaliter vel corporaliter puniat, aut ita puniendos tradat Judici sæculari.*

QUæritur I. Quis sit, vel esse possit Judex Criminis *hæreseos*. Resp. I. Nullus Sæcularis, seu Laicus, sed solus Ecclesiasticus esse potest Judex in causa *hæresis*, sive incidentaliter, & principaliter, sive sola etiam sit quæstio facti de illa. Farinac. *de hæresi q. 186. a n. 152.* Pishing *h. t. n. 126.* Del Bene *de immunit. & jurisdict. Eccles. c. 16. dub. 22. n. 12.* Barb. *in c. ut inquisitionis h. t. in 6. n. 7.* cum Glossa communiter recepta *in e. c. V. Prohibemus*. Estque hodie certa ob clara jura *cap. Ut inquisitionis, 18. §. Prohibemus, h. t. in 6.* ibi: *prohibemus quoque districtius; Potestatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum sit mere Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent*. Ratio assignatur in citato textu, videlicet, quia hoc Crimen *est mere Ecclesiasticum*; de ecclesiasticis autem sola judicat potestas Ecclesiastica, *c. Decernimus, 2. de judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant, sed Episcopi, & alii Ecclesiarum Prælati &c. Nec propter* (Laicorum) *prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant jurisdictionem exercere*. Concorda *cap. Quanto 3. eod. & c. Si Judex, 12. de sent. excomm. in 6.* 431

Dicitur notanter *sive sola sit quæstio Facti de illa*: cum 432
quæstio Facti de *hæresi* a quæstione juris vix possit separari; quia si quis ob verba vel signa externa *hæresis* arguitur, necessario investigandum erit, an sciente, vel ignoranter an ex joco, & simplicitate, vel serio & ex malitia, an relative vel propria mente, verbo; an talia sint, quæ ad *hæresim*, & pœnas contra illam a SS. Canonibus statutas exiguntur, quæ utpote quæstionem juris in hac causa concernentia, non nisi a Judice Ecclesiastico cognosci valent, uti bene advertit Petrus Barb. *in l. Titia, 34. ff. Soluto Matrim. n. 37.*

Nec obstat, quod in Jure Civili expresse statutum in- 433
veniatur *hæreticos* saltem laicos in causa *hæresis* judicari, & cum damnari posse *arg. L. 1. §. 1. C. de Summa Trin. l. Quicunque §. 8. fin. C. h. t.* cum concordantiis. Respondetur enim hæc jura a SS. Canonibus correcta fuisse, ita ut licet olim Laici esse potuerint Judices in causa *hæresis*, tamen hodie esse non amplius possint. Farinac. *loc. c.*

Resp. II. In specie autem Judices Ecclesiastici in cau- 434
sa *hæresis* sunt sequentes. Summus Pontifex. Omnes, quia ab eo omnis aliorum judicum jurisdictio spiritualis descendit, & dependet.

II. Quivis Episcopus est judex ordinarius in causa *hæ-* 435
resis respectu omnium suorum Diœcesanorum tam laicorum, quam Clericorum, Farin. *de crimine hæresis q. 87. §. 1. n. 5. & seqq.* Abbas in *c. Ad abolendam, 9. h. t. n. 5.* & ibi Joan. Andreas *n. 3.* Azor. *p. 2. lib. 8. c. 18. q. 2.* Pithing *h. t. n. 124.* cum communi aliorum, Text. est *in Clem. 1. §. Propter quod, h. t.* Ratio est, quia Episcopi; ex Officio possunt, & debent in suis Diœcesibus extirpare *hæreses*, consequenter etiam judicare, quinam sint *Hæretici*, & debitis pœnis in eos animadvertere.

Imo *c. Excom. 13. §. Adjicimus, h. t. in virtute obedien-* 436
tiæ, & sub pœna depositionis stricte mandatur, ut quilibet *Archiepiscopus, & Episcopus, per se, aut Archidiaconum suum, aut alias honestas, idoneasque personas bis, aut semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit, Hæreticos habitare circumeat: & ibi tres, vel plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam Viciniam jurare compellat; quod si quos ibi Hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione Fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare, ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint elapsi perfidiam, canonice puniantur. Si vero ex eis juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes jurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam Hæretici puniantur.*

Et quidem hæc jurisdictio Episcopi in causa *Hæresis* ex- 437
tenditur etiam in personas *Exemptas*, ita ut has quoque ob Hæresin citare, judicare, & punire valeat, non quidem ut Judex ordinarius, sed ut delegatus Papæ, textu expresso *c. Ad abolendam, 9. §. fin. h. t.* ibi: *Si qui vero fuerint a lege Diœcesana jurisdictionis exempti, soli subjaceant Sedis Apostolicæ Potestati: nihilominus in his, quæ contra Hæreticos instituta, Episcoporum subeant judicium: & eis in hac parte tanquam a Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur.*

Vi-

438 Videtur tamen usus, & consuetudo (quæ legitime præscripta utique derogat legi Ecclesiasticæ, *c. fin. de Consuetud.*) in Germania obtinuisse, quod Prælati Regulares suos Subditos etiam in causa *Hæresis* judicent, & pœnis juris afficiant, uti videre est in casibus, quibus Regulares Apostatæ *Hæreticam* Sectam amplexi, denuo revertuntur, & capiuntur, hos siquidem non ab Episcopis, sed Prælatis suis Regularibus judicari, ac puniri, satis in aperto est.

439 Porro, quamvis juxta dicta Episcopus in causa *hæresis* sit Judex competens, & ordinarius super omnes etiam *exemptos* Diœcesanos, tamen potestate judicandi in hac causa caret Vicarius illius Generalis, nisi speciale ad id habeat mandatum ab Episcopo sibi datum saltem sub clausula generali sequenti, vel simili; *Committimus, & concedimus tibi omnia, quæ nos possumus, etiam illa, quæ speciale mandatum requirunt*. Farinac. *de hæresi, q.* 186. *n.* 14. Imola *in Clem.* 1. *h. t. n.* 38. Pirh. *h. t. n.* 124. Ratio est; quia ob gravitatem hujus Criminis requiritur specialis commissio, ut desumitur ex *Conc. Trid. sess.* 24. *de Reform. c.* 6.

440 III. Judex ordinarius in causa *hæresis* est etiam Capitulum Sede vacante (non item Vicarius ipsius Generalis) nisi specialiter deputetur, ob dicta *num. præced.* Farinac. *de hæresi q.* 186. *n.* 177. Hostiensis *in c. Ad abolendam, h. t. n.* 2. *&* 4. Barbosa *n.* 2. Abbas *n.* 1. Pirhing *h. t. n.* 125. cum communi aliorum, *arg. cit. c. Ad abolendam* 9. *h. t.* ibi: *Vel Clerici ipsi Sede vacante*. Ratio est, quia Sede vacante transit tota jurisdictio Episcopi in Capitulum. Nec refert, sive per mortem Episcopi, sive per ejus capturam, vel alio modo, Sedes vacet. Farin. *l. c. n.* 179. post Glossam *in Clem.* 1. *h. t. V. Sede vacante*, communiter receptam.

441 *Exemptos* tamen Capitulum Sede vacante in causa *hæresis* judicare nequit. Farinac. *de hæresi q.* 186. *n.* 182. Abbas *in c. Ad abolendam, h. t. in fin.* cum communi aliorum. Ratio est; quia Capitulum Sede vacante succedit Episcopo solum in iis, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non vero in iis quæ non nisi jure delegato, aut speciali habet, prout amplius diximus *lib.* 3. *tit.* 9. *a n.* 42.

442 IV. Judices competentes in causa *hæresis* sunt Inquisitores Fidei in S. Officio Inquisitionis, de quibus specialis merito instituitur Quæstio, qua

443 Quæritur II Quid sit Officium Inquisitionis: Quid Inquisitores? & quæ potestas eorum in causa *hæresis*? Pro *prima, & secunda* parte Quæsiti sciendum, quod cum circa initium Sæculi tertii *hæresis* sub specie pietatis se non tantum insinuaret, sed lata diffunderet, ita ut Galliam, Pedemontium, & Lombardiam plurimum inficeret, Innocentius III. Arnoldum Abbatem Cisterciensem, & alios ejusdem Ordinis, & reformationis Abbates scientia, & virtute præclaros, ad confutandos Albigensium errores destinarit.

Et cum *hæreses* nihilominus multum grassarentur, ita ut Episcoporum, & Prælatorum cura, labor, & vigilantia necdum sufficeret ad eas extirpandas, & avertendas, S. Dominicus celeberrimi Ordinis Prædicatorum Fundator Zelo Fidei, & animarum apud eundem Pontif. Innoc. III. institit, & obtinuit, ut contra omnes de *hæresi* insimulatos, suspectos, aut diffamatos verus instituereretur Processus judiciarius, ad hoc ut dein de hæresi judicialiter confessi, aut convicti severissime punirentur. Atque inde initium sumpsit S. Officium Inquisitionis contra hæreticam pravitatem, in quo primus Inquisitor Generalis institutus fuit dictus S. Dominicus, & post illum alii ejusdem Ordinis Alumni: quibus substituti dein, & alii subordinati fuere alii Inquisitores inferiores, & locales in diversis Provinciis, & Diœcesibus, præsertim Italiæ, & Hispaniæ, ita, ut ibidem in singulis quasi Diœcesibus adsit S. Officium Inquisitionis, & Inquisitores contra *Hæreticam* pravitatem, qui omnes hodie subjecti sunt S. Congregationi Cardinalium universalis Inquisitionis, vel S. Officii.

444 Nam tum dictus Pontifex cerneret, noviter extortas *hæreses* Lutheranam, & Calvinianam multum serpere, & invalescere, ad eas, & alias *hæreses* melius coerceadas, & ne ulterius diffunderentur, atque ut Officium Inquisitionis ubique majori cum fructu & exacte exerceretur, instituit memoratam Congreg. Anno 1502. per Constit. *Licet ab initio, &c.* Cardinalis de Luca *Relat. Curiæ Romanæ, Disc.* 14. *a n.* 2. His notatis

445 Resp. I. Inquisitores omnes tam Generalis, & Supremus, quam inferiores, & locales sunt veri Judices *Hæreticorum* in suo districtu, Provincia, aut Diœcesi. Communis & certa, *arg. c. Ut officium* 11. *h. t. in* 6. ibi: Ut Officium Inquisitionis contra hæreticos in Provincia, in qua vobis idem Officium est commissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata Provincia simul, vel separatim, aut singulariter (prout negotii utilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos, juxta sanctiones canonicas (hominum metu Divino timori postposito) procedatis.

446 Limitatur tamen Conclusio in Episcopis, & Sedis Apostolicæ Nuntiis, aliisque Officialibus, utpote contra quos etiam suspectos de crimine heresis inquirere nequeunt, sed tenentur capta prius debita informatione illos denuntiare Sedi Apostolicæ, prout expresse statuitur, *c. Inquisitores,* 16 *h. t. in* 6. & Extrav. *Matth.* 3. *ad fin. h. t.* inter communes.

447 Resp. II. Præter inquisitores a Sede Apostolica specialiter deputatos, quivis Episcopus in sua Diœcesi censetur esse, ac revera est Inquisitor *natus*, ita ut eamdem cum dictis habeat potestatem in causa *hæresis*, ut bene observat Cardinalis de Luca *Relat. Curiæ Romanæ disc.* 14. *n.* 4. & patet ex dictis.

448 Resp. III. Inquisitores omnes tam *deputati* a Sede Apostolica, quam *nati*, idest Episcopi, & Capitulum Sede vacante, quivis in suo districtu possunt, vel separatim, vel conjunctim contra *Hæreticos* procedere; ita tamen, ut si separatim procedant, sententiam condemnatoriam ferre non possint Inquisitores *deputati*, nisi prius Processum communicent Episcopo, vel Sede vacante Capitulo: Nec Episcopus nisi suum Processum communicet Inquisitoribus; si in sua Diœcesi Officium Inquisitionis viget. Ita clare sancitum habetur tum *cit. c. Ut officium* 11. *h. t.* Tum *c. Per hoc* 17. *eod. in* 6. ibi: *Ut inquisitionis negotium efficacius*, melius, utiliusque procedat, concedimus, quod per Episcopos, & Inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter, vel divisim: *& si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare Processus; ut per hoc possit melius veritas inveniri, & nisi hoc casu Inquisitores in Sententiæ prolatione Diœcesanis, vel contra duxerint deferendum*.

Pariter disponitur, & res ulterius declaratur *Clem.* 1. *§. Propter h. t.* illis verbis: *Sic quod quilibet* (tam Episcopus nempe, quam inquisitor) de prædictis sine alio citare possit & arrestare, sive capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro hujusmodi negotio secundum Deum, & justitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri, sive arcto, qui magis ad pœnam, quam custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo Diœcesano, aut ejus officiali, aut Episcopali Sede vacante, capitulo super hoc delegato, si sui ad invicem copiam habere valeant intra 8. dierum spatium, postquam se invicem requisierint, non valebit.

449 Dicitur autem notanter in Conclusione *n.* 448. *Si in sua Diœcesi Officium Inquisitionis viget*: Nam ubi hoc non viget, ut in Germania, Gallia, Polonia, possunt Episcopi totum processum inchoare, & per sententiam etiam condemnatoriam soli finire, absque hoc, quod Processum suum transmittant ad alienam Diœcesin, vel Provinciam, ubi Officium Inquisitionis, & Inquisitores existunt; eo quod in præfatis locis, ubi Inquisitio non viget, munus Inquisitorum obeant, & eamdem, quam illi in hæreticos, potestatem habeant, ac privative exerceant Episcopi, uti post Azor. *p.* 1. *lib.* 8. *c.* 18. *q.* 2. bene observat Pirhing *h. t. n.* 130. receptusque probat usus, ac consuetudo.

450 Porro quandocumq; Episcopi sive in loco, ubi viget Officium Inquisitionis, sive in alio Processum contra aliquem in causa heresis instituunt, possunt & debent eumdem modum observare, quem observare in hac causa tenentur Inquisitores a Sede Apostolica deputati, *c. Per hoc* 17. *§. fin. h. t.* ubi universaliter ita disponitur; *Sive autem ordinaria, sive delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum observent, quem Inquisitores possunt, & debent per Jura communia, vel per speciales constitutiones, seu Ordinationes Sedis Apostolicæ observare*. Qualem autem modum, & ordinem in formando Processu contra hereticos servare debeant Inquisitores, vide apud Farinacium de Hæresi

185. Castro Palao *de Fide Tract. 4. disp. 8. punct. 3.* hing *h. t. n. 6.* & alius, vide etiam Processum nostrum iminalem *Tit. 1.* traditum.

Quæritur III. Qualiter Principes, aliæve Potestates, & Judices sæculares habere se debeant, ac possint in causa *hæresis*, præsertim in casu, quo ab Inquisitoribus, vel Episcopo intenditur, vel formatur Processus? Resp. I. Principes, & Potestates sæculares quicumque de crimine *hæresis* non solum nullo modo cognoscere, nulloque modo resistere possunt, sed potius si invocantur, assistere tenentur tam Episcopis, quam inquisitoribus, si qui eorum contra *hæreticos* procedere, eos inquirere, vel processare volunt: Tenentur insuper pœnam ab Ordinario, vel Inquisitore impositam *hæretico*, illico exequi: vel si *Hæretici* eisdem puniendi traduntur, ordinaria Juris pœna, etiam mortis afficere. Patet Conclusio ex *c. Ut inquisitionis 18. h. t. in 6.* quod totum hic inserere placuit: & sic sonat.

Ut inquisitionis negotium contra hæreticam pravitatem ad Dei gloriam, & augmentum Fidei nostris temporibus prosperetur, leges quasdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ persistentem Ecclesiæ promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesiæ suæ sanctæ honorem promovent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt approbantes, & observari volentes: universos Sæculi Potestates & Dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuscunque dignitatibus, vel officiis, aut nominibus censeatur, requirimus & monemus, ut sicut reputari cupiant, & haberi fideles, ita pro defensione fidei Diœcesanis Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis a Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptorum, & defensorum ipsorum investigatione; captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & ut præfatas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandaverint, infra eorumdem Dominorum potestatem, vel Rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora; ubi per viros Catholicos præfatis Episcopis, seu Inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos, sub arcta, & diligenti custodia teneatur, donec eorum negotium per Ecclesiæ judicium terminetur.

Utique de hæresi a Diœcesano Episcopo, vel Inquisitore seu Inquisitoribus condemnatos, præfati Potestates, Domini temporales, Rectores, vel eorum Officiales, seu Nuntii sibi relictos statim recipiant indilate animadversione debita puniendos: Non obstantibus appellationibus seu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cum tam secundum legem Imperialem, appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis, credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum.

Prohibemus, quoque districtius Potestatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent: sive captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum, vel Inquisitorum, aut alterius eorumdem licentia, vel mandatu a carcere liberent, aut executionem sibi pro hujusmodi crimine a Diœcesano, vel inquisitoribus, seu Inquisitore injunctam prompte (prout ad suum spectat officium) facere, seu adimplere detrectent; vel alias Diœcesanorum aut Inquisitorum judicium, sententiam, seu processum directe, vel indirecte impedire præsumant.

Siquis vero de prædictis Potestatibus, Dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum Officialibus, seu Ballivis contra prædicta fecerit, aut præfato Fidei negotio sæpefatis Diœcesano Episcopo, Inquisitoribus incumbenti se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire, nec non & qui scientes in prædictis dederit auxilium, consilium, favorem, Excommunicationis se noverit mucrone percussum, quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut Hæreticus condemnetur.

452 Resp. II. Principes, Potestates, aut Judices sæculares non differre, aut recusare possunt executionem sententiæ ab Inquisitore, aut Ordinario in causa *hæresis* latam, nec omittere, differre, vel negligere inferre pœnam Jure debitam Reo *Hæretico* illis tradito, sub prætextu, quod debeant prius videre Processum a Judice Ecclesiastico factum, an sit rite formatus, vel an sententia sit justa vel non. Nec ulla ratione possunt prætendere, videre, ac lustrare Processum, sed si petunt, potest & debet illum Judex Ecclesiasticus negare. Farin. *de Hæresi q. 186. a n. 165.* Castro Palao *de Fide Tract. 4. disp. 8. pun. 14. n. 5.* cum communissima, & hodie certa aliorum, quos copiose ibidem allegat Farinac. dicens cum aliis, sententiam contrariam, communi Peritorum consensu, & usu explosam esse, atque rejectam, *arg. cit. c. Ut inquisitionis, 18. h. t. in 6.* ubi *§. Utpote de Hæresi* expresse excipit Papa, at *Domini temporales sibi relictos* (Hæreticos) *statim accipiant, indilate animadversione debita puniendos, & §. Prohibemus: ne executionem sibi pro hujusmodi crimine a Diœcesano, vel Inquisitore injunctam, prompte facere, seu adimplere detrectent:* Accedit, & Conclusionem certam reddit Constitutio Innocentii VIII. *Dilectus*, estque decima inter constitutiones dicti Pontificis *in Bullario Cherub.* ubi Papa præcipit, ut Judices sæculares sine ulla visione Processus ab Inquisitore facti exequantur sententiam, & quidem sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda: uti patet ex tenore Bullæ sic sonantis.

Dilectus filius frater Antonius de Brixia Ordinis Prædicatorum in partibus Lombardiæ Inquisitor hæreticæ pravitatis una cum Venerabili fratre Episcopo Brixiensi, seu ejus Vicario Generali, sicuti nobis nuper fecit exponi, contra nonnullos utriusque sexus Hæreticos, ut accepimus quos culpabiles, ut Hæreticos impœnitentes repertos, pœna debita juris puniendos condemnavit: ac Officiales Civitatis Brixiensis, ut injunctam executionem adimplerent requisivit, qui Officiales justitiam ministrare, & dictas sententias exequi (nisi prius Processus per Episcopum, & Inquisitorem agitatos non viderent) in non parvum Orthodoxæ fidei scandalum recusarunt.

At cum hujusmodi crimen hæresis sit mere Ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant, tenore præsentium vobis committimus ac mandamus, ut si est ita, eisdem Officialibus sæcularibus Civitatis Brixiensis sub Excommunicationis pœna, & aliis censuris Ecclesiasticis, præcipiatis atque mandetis, ut infra sex dies postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum Processuum, per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra hujusmodi Hæreticos prompte exequantur appellatione remota. Quam Excommunicationis pœnam ipso facto volumus, & tenore præsentium declaramus, incurrisse, si quod mandatum fuerit, infra dictum sex dierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleverint.

Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, statutis Civitatis Brixiensis, cæterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die trigesimo Sept. 1487. Pontificatus nostri Anno 3.

Ratio est; quia cum juxta n. 441. & *c. Ut inquisitionis*, 453
de crimine *hæresis* nullo modo cognoscere, & judicare valeant, frustra processum super illo facto prætendunt.

Cæterum ad hoc ut *indilate* dicatur Judex sæcularis 454
exequi, requiritur & sufficit, ut infra sex dies exequatur, prout patet ex dicta Bulla, & tenent communiter Doctores, ut videre est apud Farinac. *de hæresi*, *q. 186. n. 162.*

Resp. III. Quamvis Potestates seculares de crimine *hæ-* 455
resis nullo modo cognoscere, aut judicare, nec in processu contra *hæreticos* alltatenus se immiscere valeant per dicta: possunt tamen etiam non requisiti suspectos de *Hæresi* capere, & detinere ad hoc, ut illos competenti Judici Ecclesiastico tradant. Farinac. *loc. cit. n.* 158 Clarus *de hæresi n. 4.* & alii. Ratio est; quia tali modo in judicaturam non se intromittunt, nec Judicem ullo modo impediunt, sed potius debite juvant in ordine ad coercendos, puniendos, & extirpandos *Hæreticos*.

Ex eadem ratione possunt etiam facere statuta, & le- 456
ges quibus processus contra *hæresin* promovetur, Judicibus Ecclesiasticis assistitur, & pœnæ contra *Hæreticos* a SS. Canonibus inflictæ exasperantur, licet non possint concedere statuta, quibus negotium Inquisitionis contra *hæreticos* directe vel indirecte impediatur, aut retardetur, *c. Statutum 9. h. t. in 6.* Farinac. *loc. cit. n.* 157.

Denique notandum, quod cum juxta dicta *a n. 340.* pœnæ temporales, & corporales a jure contra *hæreticos* Augustanæ Confessionis (& forsan etiam alios) in Germania per pacem publicam videantur sublatæ, frustra Judex Ec-

cle-

clesiasticus traderet *Hæreticum* Judici sæculari. Hinc vel ipsum *Hæreticum* judicialiter confessum, aut convictum debita pœna etiam temporali, & corporali, verbi gratia perpetui carceris (non item mortis) afficere, vel quod consultius est, à pœnis corporalibus, & temporalibus omnino abstinere debet juxta dicta *numer.* 345.

Et hæc amore Religionis, & Ecclesiæ in odium vitii omnium perniciosissimi *Hæresis* dicta sufficiant. Qui plura desiderat, legat Farinacium *de Hæresi*, & alios de eadem integros Tractatus scribentes.

TITULUS VIII.

De Schismaticis, & Ordinatis ab eis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Schisma, & Schismatici quid?*
3 *Schisma aliud est* purum, *& proprie tale.*
4 *Aliud* non purum, *sed conjunctum cum hæresi.*
5 *Quinam censendi sint* Schismatici? *& qui non?*
6 *Separans se ab Episcopo suo, & Communitate Diœcesana non est* Schismaticus *proprie.*
7 Schisma *quomodo differat ab hæresi?*
8 *Pœna* Schismatici non puri *sunt pœnæ Hæreticorum,*
9 *Pœnæ* Schismatici puri *sunt I. Excommunicatio.*
10 *II Inhabilitas ad Beneficia Ecclesiastica.*
21 *Non item privatio Beneficiorum prius rite obtentorum,*
22 *III. Est confiscatio omnium bonorum, ac privatio Officiorum, & honorum &c.*
13 *IV. Est privatio omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ, & consequens nullitas actuum.*
14 Schismatici *tamen valide ordinant, quamvis ordinati ab eis sint suspensi.*
15 Schismatici *non sunt irregulares, nec infames, nisi schisma ipsorum sit notorium.*
16 *Si tempore* Schismatis *sunt duo Pontifices, & unus est certus, ei soli est adhærendum.*
17 *Si ambo sunt dubii, nulli est adhærendum. Et numer. seq.*
19 *Quid interea faciendum. Et num. præced.*

1 HÆresi, & Hæretici proxime accedunt, immo ordinarie cum ipsis coincidunt *schisma*, & *schismatici*, nec non *Apostasia*, & *Apostatæ*; hinc post præcedentem Titulum de Hæreticis, in præsenti de *schismaticis*. & in statim sequenti de *Apostatis* recto ordine agitur. Itaque

2 Quæritur I. Quid sit *schisma*? Quid *schismatici*, & quomodo differat ab Hæresi, & Hæreticis? Resp. I. Quamvis *schisma* generice, & large loquendo sit quævis scissura, & divisio, seu disruptio Communionis, *arg. c. schisma, cap.* 14. *q.* 3. ibi: *schisma quod græcum nomen est, scissuram significat*; proprie tamen, & ad propositum loquendo: *schisma* est scissura, seu disjunctio, ac divisio, qua quis se separat ab unitate universalis Ecclesiæ, in quantum hæc est *Corpus* quoddam Mysticum ex diversorum statutum Fidelibus tanquam Membris inter se, ac Romano Pontifice tanquam visibili *Capite* illius. Ita in re communis.

3 *Schisma* sic definitum dividitur in *purum*, & *non purum*, & conjunctum cum Hæresi. *Purum* fit, & est, quando quis omnes fidei Articulos, ac etiam supremam Pontificis potestatem, & primatum in Ecclesia credens, ex mera malitia Pontifici qua tali, seu qua *Capiti* Ecclesiæ, & Christo in terris Vicario subesse, & obedire, vel cæteris universalis Ecclesiæ Membris uniri, vel unitus & conjunctus esse detrectat; ut si aliquod Regnum, aut Provincia, quod obedientiam Papæ tanquam *Capiti* Ecclesiæ negans, constitueret sibi proprium Episcopum, aut Patriarcham assumeret; eique in spiritualibus obediret, spretis, vel neglectis, & non attentis Papæ mandatis; quamvis de cætero Papatum, & Articulos crederet. Et hujusmodi Regni, & Provinciæ Rex, Princeps, & Incolæ *puri*, & proprie dicti essent *schismatici*.

4 *Schisma non purum*, sed conjunctum cum Hæresi est; quando præter separationem ab unitate Ecclesiæ negatur una, vel plures propositiones fidei, v. g. si negatur, vel non creditur Pontificem esse in terris Vicarium Christi, & *Caput* Ecclesiæ &c. Et quidem ordinarie, & practice loquendo, vix unquam datur amplius *schisma purum*, sed quodvis conjunctum est cum Hæresi, ut bene notatur *can. Hæresim cauf.* 24. *qu.* 3. ibi. *Quod quidem, in principio aliqua ex parte intelligi potest: Cæterum nullum Schisma non aliquam sibi confingit Hæresin, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.*

Ex his colliges, non omnes, qui Romano Pontifici 5
obedire recusant, esse proprie *schismaticos*, sed illos dumtaxat, qui eidem tanquam universalis Ecclesiæ *Capiti* subesse, ac obedire detrectant. Hinc *schismaticus* non est, qui primatum Ecclesiæ credit, & Pontifici qua tali paratus est obedire, hic & nunc tamen ratione materiæ non obedit, v. g. dum jubet, ut arma deponat vel ex odio erga personarum &c. vel quia bellum eum ipso gerit &c. Pariter non est *schismaticus*, qui Papam non agnoscit Dominum temporalem alicujus Provinciæ Regni &c. Sanchez *l.* 2. *Moral c.* 26. *nu.* 3. Farinacius *q.* 184. *num.* 11. Pirhing. *h. t. n.* 3. Ratio est; quia ii similes inobedientiæ adhuc stant cum recognitione, & obedientia erga eundem tanquam Ecclesiæ *Caput*, nec separant ab Ecclesia, quatenus est *Corpus* mysticum, ut supra declaratum.

Pariter non censetur esse Schismaticus, nec *schismaticorum* pœnas incurrere, si ab Episcopo suo, etiam qua tali 6
se quis separat, eique obedire detrectat: quia *schisma proprie dictum* est separatio ab Ecclesia universali, & *Capite* ejus. Sanchez *loc cit. n.* 6 Abbas *ad hunc Rubricam n.* 1. & 2. Azorius *p.* 1. *l.* 8. *q.* 20 *n.* 4. quamvis sit, & dici possit *schisma improprie tale, arg. can. Scire* 7. *cauf.* 7. *q.* 1 *canon. Loquitur* 18. *cauf.* 24 *q.* 1.

Resp. II *Schisma purum* (quod vix amplius datur) in 7
hoc differt ab Hæresi, quod hæc per se ac directe opponatur Fidei, negando, seu non credendo unum, aut plures Fidei Articulos: *schisma* vero opponatur unitati, tollendo Ecclesiæ unitatem, quæ per charitatem habetur, ut cum D. Thomas 2. 2. *q.* 39. *a.* 1 bene advertit Sanch. *l.* 2. *Moral. c.* 36. *n.* 6. cum Communi.

Quæritur II. Quæ sint pœnæ *schismaticorum*? Resp. I. 8
schismaticos non puros, seu habentes adjunctam etiam hæresin (quales sunt hodie plerique juxta dicta) easdem, quas Hæretici incurrunt pœnas; quia vere Hæretici sunt. De quibus pœnis vide *tit. præc.* §. 5. & 6.

Resp. II. *Schismatici puri*, seu nullam habentes hære- 9
sin (quales sunt hodie pauci) sequentes incurrunt pœnas. I. Est Excommunicatio Major, *can. Nulli fas* 5 *dist.* 19. & *canon Liguribus* 43. *cauf.* 23 *qu* 5. & *Bulla Cœnæ* §. 1. vi cujus hæc Excommunicatio hodie est reservata Summo Pontifici, ut cæteri casus Bullæ Cœnæ, ibi: *Excommunicamus schismaticos, & eos, qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt.*

II. Pœna est inhabilitas ad Beneficia, & Dignitates 10
Ecclesiasticas, præsertim Episcopalem. Farinacius *de Hæresi q.* 184. *n.* 42. Pirhing. *h. t. n.* 15: *arg. c. qui diligenti* 5. *de elect.* & *c.* 1. *h. t. in* 6. quæ pœna probabilius locum habet etiam post peractam pœnitentiam, & *schisma* abjuratum, Farinacius *l. c. n.* 36. Azorius *p.* 1. *l.* 4. *c.* 20. *qu* 8. Sanchez *l.* 2. *Moral. c.* 36. *n.* 18. *arg. c. c.* 5. *de electione* ubi habetur, posse cum *schismatico* post abjuratum *schisma* in Episcopum electo dispensari, quæ confirmari valeant: ergo sine dispensatione Electio non valet.

Lay. *c. 1. tr. 5. p. s. c. 7.* pluribus hanc Absolutionem pro *Foro conscientiæ* declarans? His suppositis

350 Quæritur I. An? & quando Episcopi habeat facultatem absolvendi ab *hæresi*, & aliis casibus Papæ *reservatis*? Præsertim an concessa eisdem a Conc. Trid. facultas absolvendi pro *foro conscientiæ* ab *hæresi*, & aliis *reservatis* casibus occulto fuerit illis adempta per Bulla Cœnæ? Ante responsionem notandum *Primo*, in Conc. Trid. *Sess. 94 de ref. c. 6.* datam fuisse Episcopis potestatem dispensandi in omnibus censuris ex delicto occulto provenientibus, & absolvendi a cunctis casibus occultis etiam Papæ reservatis, per sequentem textum; *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum dispensare, & in quibuscumque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua, per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in Foro conscientiæ gratis absolvere imposita pænitentia Salutari. Item & in hæresis crimine, in eodem Foro conscientia eis tantum, non eorum Vicariis sit permissum.*

351 Notandum *Secundo*, magnam esse controversiam inter Doctores an præfata facultas a Trident. Episcopis concessa, fuerit revocata per Bullam Cœnæ in ordine ad casus in illa reservatos, & quidem in specie quoad *hæresim* in eadem Bulla inter alios casus specialiter reservatam. Una, eaque communior inter DD. sententia affirmat, dictam facultatem omnino fuisse revocatam. Ita docent Barbosa *de Offic. & Potest. Episc. Alleg. 40. a n. 3.* Sanchez *l. 2. Moralium, disp. 3 § 2. au. 22.* Garzias *de beneficiis p. 11. c. 10. n. 115.* Durand. *in Bullam Cœnæ l. 1. §. 2 q. 12. & 13.* Pignatell. *T. 1. consult. 291.* dicens, id hodie esse certum ob plures Declarationes Cardinalium, Sperellus *dec. 112. n. 61.* aliique plurimi a Barbosa *l. c.* allegati.

352 Fundamentum præcipuum hujus sententiæ desumitur ex verbis Bullæ, ubi §. 21. Omnibus etiam Episcopali dignitate præditis expresse adempta est facultas absolvendi a casibus in Bulla reservatis, quomodocumque etiam per cujusvis Concilii Decreta prius concessa. Audiamus verba formalia. *Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscumque personis Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, ac Militarium Regularibus etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus Hospitalibus & locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta verbo, litteris, aut alia quacumque scriptura in genere, vel in specie concesserant, & innovatorum; aut concedendorum, & innovandorum.*

353 Accedit, quod secundum hanc opinionem in supremo Generalis Inquisitionis Prætorio Romano fuerint pronunciatum. Insuper S. Congregatio Conc. Trid. Interpretum declaravit ex Bulla Cœnæ Domini sublatam esse facultatem Episcopis tributam in Trid. *Sess. 24. c. 6.* ut testatur Fagnanus *in c. quoniam de const. n. 29. & c. Dilectus de temp. ord. n. 31.* ubi subjungit: *Unde frustra nonnulli ex recentioribus Theologis hunc articulum in controversiam adducunt, cum habeamus claram determinationem S. Congregationis.* Refert etiam similes Declarationes plures Piasec. *prax. p. 2. c. 1. a. 3. n. a. & seqq.*

354 Rursus ita declaravit Gregorius XIII. & Clem. VIII. prout varii Authores testantur apud citatum Barbosam. Unde & S. Franciscus Salesius, cum in examine Episcoporum sibi ex triginta quinque quæstionibus Clem. VIII. primam proposuisset: *possent ne Episcopi ac Hæresi absolvere?* itque respondisset *Possunt ex Conc. Trid.* Papa respondente, non esse hanc suam mentem antiquatum enim esse illum articulum; mox sententiam retractans verus Ecclesiæ filius subjunxit: *Quandoquidem non est mens vestræ Sanctitatis, a mea discedo, prorsus Pontificiæ acquiesco.* Ita ex vita hujus sanctissimi Antistitis refert P. Gobath. *tr. 7. Theologiæ Exper. n. 370.* Unde si veræ sunt hujusmodi Pontificiæ Declarationes, ab hac sententia neutiquam videtur discedendum.

Secunda sententia, & priori directe opposita; negat, 355
per Bullam Cœnæ Domini revocari facultatem absolvendi ab *hæresi* aliisque casibus occultis pro *foro conscientiæ* in Conc. Tr. concessam. Hanc sententiam multi etiam DD. tenent, quorum 24. citat Barbosa *ib. n. 21.* Imo, quamvis Sanchez *l. 2. in Decalogum c. 11.* oppositam sententiam amplectatur, nihilominus tandem fatetur utramque, consequenter hanc secundam sententiam ex rationibus, & authoritate DD. reddi videri probabilissimam; addit tamen ad finem, *omnino tenendam esse sententiam priorem, nec in re tam gravi amplectendam esse sententiam posteriorem valde dubiam, & parum tutam.*

Cæterum hanc secundam sententiam probant nonnulli 356
ex eo, quia Decreta Concilii Generalis, præsertim novi ac moderni, cujusmodi esse Tridentinum, non censetur revocari, nisi fiat expressa mentio Concilii, ut multi tenent DD cum Sanch. *l. 3. de Matrim. disp. 26. n. 7. arg. c. nonnulli de Rescriptis*, & alibi; ergo cum in Bulla Cœnæ Domini nulla fiat mentio Conc. Trid. eidem non censetur derogare. Verum hæc ratio parum probat: nam ut diximus *l. 1. tit. 2. de const. § 20 a n. 522.* Conc. Trid. derogari, etsi de illo non fiat mentio expressa; vide ibidem dicta expresse.

Melius igitur alii probare conantur hanc sententiam ex 357
eo. Quia correctio Jurium est vitanda, si fieri potest, *arg. c. cum exped. de elect. in 6.* & amplius diximus *in Proœmio §. 12. a n. 201.* Atqui hoc fieri posse videtur in proposito, dicendo, quod Conc. Trid. loquatur de potestate absolvendi ab *hæresi* occulta, & Bulla Cœnæ Domini de potestate absolvendi ab *hæresi* publica.

Confirmant suam opinionem *primo*. Lex generalis po- 358
sterior non tollit Legem specialiter loquentem priorem, sed potius distinguitur & limitatur per antiquam, ne videatur eam corrigere, *arg. c. Generi reg. jur. in 6. Generi per speciem derogatur*, cum Concordantiis. Atqui Bulla Cœnæ loquitur generaliter de *hæresi* ejusque absolutione; Conc. Trid. vero loquitur specialiter de hæresi occulta, ut patet ex textu; ergo.

Confirmant II. Solvendo fundamenta prioris senten- 359
tiæ. Et quidem ad fundamentum *n. 352.* allegatum ex verbis Bullæ Cœnæ Domini desumptum, respondent juxta proxime dicta, eam non tollere potestatem absolvendi ab *hæresi*, aliisque casibus occultis vi Conc. Trid. Episcopis concessam; ut sic concordentur Jura Juribus, ac eorum correctio commode evitetur.

Ac pronuntiatum supremi Tribunalis S. Inquisitionis 360
dicunt illud non habere vim legis; & quamvis priorem sententiam reddat valde probabilem, non tamen tollere probabilitatem oppositæ sententiæ posterioris.

Ad Declarationes S. Congregationis respondent cum 361
Fagnano *in c. quoniam de const. n. 59.* & Eng. *in proœmio juris Canon. c. 1. n. 16.* ex Decreto Greg. XV An 1621 & Urbani VIII. die 2. Augusti 1632. emanato hujusmodi declarationibus nullam fidem in judicio vel extra quocunque adhibendam esse nisi *in authentica* forma solitu Sigillo, & subscriptione Em. Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. Et ita sonat Decretum Urbani VIII. a Barbosa *l. 1 Juris Ecclesiastici universi c. 4. n. 83.* relatum.

Ad Declarationem Gregorii XIII. & Clementis VIII. responden., de eadem non constare authenticæ: cum igitur res hæc sit admodum ardua, & jam scientibus Summis Pontificibus controversa putant non tolli probabilitate secundæ sententiæ absque alia expressiori declaratione Pontificia. Ita olim Diana *part. 1. tr. 5 ref. 2.* Bassæus *tom. 1. V. Casus reservatus num. 32* aliique. Verum his non obstantibus.

Resp. I. Ad quæstionem *n. 350.* positam. Quamvis se- 362
cunda sententia *n. 355. & seqq.* relata, olim probabiliter potuerit defendi, fueritque defensa a multis gravissimis Viris non sine gravi fundamento, ut ex dictis patet: de facto tamen secus dicendum, & omnino tenenda est Prior sententia *n. 352.* posita, idque ob novissimum Decretum Alexandri VIII. Anno 1665. emanatum, sequentem inter alias Propositionem tanquam scandalosam damnantis: *Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum; quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus*

sermo

firmata est Anno 1629. die 28. Julii in Consistorio S. Congreg. Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

364 Nec sufficit dicere, præfatam propositionem esse damnatam propter ultimam particulam, de Consilio iocardinalium falso attestantem. Nam contra urget; quia dicta propositio est damnata tanquam scandalosa: ex sola autem tali attestatione parum scandali sequi posset, nisi versaretur circa doctrinam cœteroquin falsam, quæ habetur in prioribus dictę propositionis verbis, ac olim jam rejecta dicitur a SS. Pontificibus, & Sacr. Congregatione Concilii per ea, ac per Declarationes *n. 353. & n. 354.* allegatas, sicque ex professo damnata censetur. Et ideo P. Gobath *tr. 7. Theolog. exprim. n.* 270. novissimæ editionis, hoc unicum Decretum Alexandri VII. secundæ sententię opponit.

365 Neque urgent rationes *n.* 357. in favorem secundæ sententiæ allatæ. Siquidem habent duntaxat locum stante dubio de intentione legis: fallunt autem, si aliunde constet de contraria intentione legis, seu dispositione Legislatoris, prout fit in proposito.

366 Adid, quo Declarationes *n* 353. allegatas infirmare conantur, respondetur, verum quidem esse, quod Declarationes Cardinalium non probent, nisi in forma authentica afferantur juxta dicta *n.* 361. tamen etiam verum esse quod ab irreverentia, & temeritate vix abfit, Declarationes a probatis Authoribus (inter quos utique est Fagnanus, utpote S. Congregationis Secretarius) relatas ex hoc solo rejicere, quod non afferantur in forma authentica, prout ex eodem Fagnano *in Proœmio §. 8. n.* 128. amplius diximus.

367 Qua propter sententia hæc in praxi ubique etiam in Germania est tenenda, non obstante multitudine casuum, quia ob hos dantur Episcopis Germaniæ speciales singulis quinquenniis renovandæ facultates absolvendi ab hæresi, & aliis casibus Bullæ Cœnæ: prout in specie habet noster Rev: ac Celsissimus Princeps, & Episcopus Frisingensis juxta dicta *lib.* 3. *in Appendice n.* 20. *facultate* 10. ibi: *Absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam Bulla Cœnæ, in locis tamen, ubi impune grassantur hæreses:* uti est in Germania.

368 Resp. II. Sicut ab hæresi, ita ab aliis casibus Bullæ Cœnæ absolvendi potestas alia vi Concilii Tridentini Episcopis competens, sublata est per eandem Bullam Communis DD. quia casus omnes in dicta Bulla æqualiter sunt reservati, & clausula potestatis derogatoria est universalis quoad omnes: ergo si ob hanc Episcopus nequit absolvere ab hæresi, nec ab alio Bullæ casu absolvere poterit.

369 Resp. III. Quamvis juxta hactenus dicta Episcopi de jure communi nequeat absolvere in foro interno ab hæresi tamen de jure communi tanquam *Delegatus Apostolicus* id potest pro foro externo, casu quo *hæreticus notorius* hæresin prius abjurat, & pœnitens ad Ecclesiam redit, Farin. *de hæresi q.* 192. *n.* 52. *& seqq.* Castro Palao *de Fide tr. 4. disp. p. 3. §. 1. n.* 13. Pirhing *h. t. n.* 42. & alii, *arg. c. ut officium prin. V. si vero h. t. in* 6. Quæ Absolutio etiam in foro interno eatenus juvat, quatenus sublata per absolutionem Episcopi Excommunicatione, quivis dein Confessarius a peccato hæresis absolvere queat. Ita DD. ci ati.

370 Porro virtute specialis facultatis possunt Episcopi Germaniæ pro utroque Foro absolvere Hæreticos, juxta dicta *num.* 367.

371 Quæritur II. An impeditus adire summum Pontificem possit jure ordinario, & seclusio speciali privilegio a proprio Episcopo absolvi ab excommunicatione propter hæresin incursa, & aliis censuris Papæ etiam in Bulla Cœnæ reservatis? Non enim desunt, qui negative respondent, quos citat Diana *p.* 10. *tr. de Conclavi ref.* 24. atque ex parte sequitur *ib. ref.* 25. Rationem dant; quia tantum articulus mortis excipi solet in reservationem censuram Summo Pontifici facta. Quo non obstante.

372 Resp. I. Potest Episcopus impeditum personaliter adire Pontificem vel in perpetuum, vel ad longum tempus, absolvere ab hæresi, & aliis casibus vi bullæ Cœnæ reservatis. Diana *cit. ref.* 24. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 5. qui ex communi DD. ponit hanc Regulam: *Casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit Episcopalis*; quia id congrua subordinatio inter Prælatos requirere videtur. Castro Palao *de Fide tr. 4. disput. 4. p. 3. §. 5. p.* 4. Abbas *in c. de cætero de Sent. excom. n.* 1. Navarrus *in Summa c.* 27. *n.* 98. Sylvester *V. Absolutio* 4. *n.* 7. Felinus *in c. quamvis de Sent. Excom.* Navarrus *c.* 27. Anchoranus *in c. eos qui eod. in* 6. Covarruvias *in c. Alma Mater p.* 1. *§.* 3. *n.* 15. cum communi. Ratio est, quia, ut notanter citati DD. ejusmodi impedimentum perpetuum, vel ad longum tempus, reputatur tanquam verus articulus, seu periculum mortis in ordine ad impetrandam dictam Absolutionem ab alio, quam a Papa. Probatur hoc ex eo: Tum quia sic *impeditus* moraliter est certus, se non posse ante mortem adire Summum Pontificem pro obtinenda Absolutione. Tum quia frustra & inutiliter, immo & periculose talis expectabit verum articulum mortis; cum jam antea & semper sit necessaria absolutio, sicque periculum tandem sine absolutione decedendi, si non posset hanc prius saltem a proprio Episcopo obtinere.

Probatur idem ex jure Canonico, *c. Mulieres, c. de cætero & c. ea noscitur de Sent. Excomm.* ubi expresse datur Episcopis facultas absolvendi ab Excommunicatione Papæ reservata, & incursa propter gravem percussionem Clerici, si excommunicatus ob capitales inimicitias, infirmitatem, senectutem, sexum muliebrem, vel *alias justas excusationes, quibus in itinere rationabiliter excusetur, sine periculose nequeat conspectui præsentare*: dummodo talis juxta facultates suas parti læsæ satisfaciat, simulque præstito juramento eidem injungatur, ut cessante impedimento, aut sanitate recuperata, Romanum Pontificem, vel Legatum ipsius adeat, mandatum Apostolicum accepturus: prout expresse habetur utroque *l. c.* Concordat *c. quod de his* 20. *c. de Monialibus* 33. *& c. quamvis* 58. *de sent. excom.* 373

374 Nec obstat, quod in citatis Capitalis fiat sermo de Excommunicatione & percussione Clerici contracta, quę in *c. si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4. extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Resp enim, eandem rationem, ac proinde idem jus esse in omnibus Excommunicationibus reservatis, tradunt communiter DD. Nam id concedunt jura: ne Excommunicatus ob impedimentum adeundi Papam moriens sine absolutione incurrat periculum salutis æternæ. Adde *c. eos qui de sent. Excomm. in* 6. ubi Glos. *V. Canonis* hoc extendit ad alios casus jure communi Papæ reservatos.

375 Resp. II. Quamvis Episcopus possit impeditos personaliter ire Romam absolvere a casibus Papalibus Bullæ Cœnæ, tamen debet eis sub juramento injungere, ut cessante impedimento illuc se conferant. Communis & certa ob clara jura *num.* 373. citata.

Dicitur autem notanter; *Spectato jure communi*: nam aliud erit, si Episcopus habeat speciale privilegium absolvendi, juxta dicta *n.* 367. Deinde etiam spectanda erit consuetudo locorum. Nam Episcopis in locis Roma remotioribus præscriptisse possunt jurisdictionem absolvendi impeditos hujusmodi; sine onere, quod Reo imponere debeant obligationem sistendi se Papæ, vel ejus Legato, prout post Navarrum notat Layman *l. c. num.* 6. *lib.* 1. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 6.

376 Nec refert, quod contra Bullam Cœnæ nulla fieri queat præscriptio juxta dicta *n.* 90. Quia obligatio, qua tenetur Episcopus impeditis ire Romam injungere, ut cessante impedimento illuc se conferant, non est a Bulla Cœnæ sed a SS. Canonibus *n.* 173. citatis, contra quos bene valet præscriptio.

377 Quæritur III. Quęnam censeantur in jure esse impedimenta adeundi Papam? Resp. esse septendecim, quæ inter alios singillatim declarantur a Sylvestro *V. Absolutio* 4. *c.* 3. & sequentibus versiculis comprehenduntur,

Regula, mors, sexus, hostis, puer, Officialis,
Deliciosus, inops, ægerque, senexque, sodalis,
Janitor, adstrictus, dubius, causa levis illus,
Debilis, absolvi sine Summa Sede merentur.

378 Ex his ly *Regula* denotat Regulares, qui per suum Superiorem absolvendi sunt; prout *in Religionis favorem, & ut vagandi materia subtrahatur*, habetur statutum *c. Monachi* 2. *c. cum illorum* 32. *de sent. excom.* Intellige, nisi excessus illi sint difficiles ac enormes, ut *ib.* subditur.

379 Ly Mors denotat mortis articulum, de quo habetur *c. non dubium de sent. excom.* & alii. Per ly Sexus denotantur mulieres; nam hæ ob fragilitatem Sexus impediuntur a longis itineribus. Deinde ly Hostis significat habentem capitales insidias; ob quas metu mortis, aut alterius gravis damni sibi ab hostibus inferendi prohibetur ab itinere

ad

ad Sedem Apostolicam. Et hi proinde possunt absolvi ab Episcopo, ut habetur *c. De cætero, & c. ea noscitur de sent. excomm.* Adde *Pueros, Senes, Ægros, Debilesque*, ut habetur *l. c.* juncto *c. quamvis & c. Pueri eod.*

381 Porro ly Officialis indicat eum, qui in causa percussionis Clerici arcendo turbam casu fortuito (non tamen absque omni culpa) Clericum percussit. Huc adde Janitorem seu Ostiarium, sub prætextu sui officii Clericum male percutientem: nam uterque absolvi potest ab Episcopo, nisi forte Clericum graviter vulnerasset, ut dicitur *c. Si vero l. 3. de sent. excomm.*

382 Ly Deliciosus, loquitur de delicatis, idest, de his, qui magnæ sunt potentiæ, simulque N. B. ita delicati, quod *laborem veniendi ad Sedem Apostolicam nequeunt sustinere*, ut explicatur *c. mulieres de sent. excom.*

383 Per ly Inops insinuantur pauperes, seu inopia impediti, quominus Romanum Pontificem possint adire, ut dicitur *c. quamvis de sent. excomm.* Nec obstat *c. ea noscitur eod.* ubi pauperes jubentur Sedem Apostolicam adire. Resp. enim cum Glossa hic, in priori loco sermonem esse de iis, qui tanta paupertate laborant, ut ad Curiam ire non possint; in posteriori vero textu sermonem esse de his, qui possunt ire, licet pauperes sint.

384 Ly Sodalis in causa percussionis Clerici importat Clericos viventes in communi, & in una domo vescentes, & sub eodem tecto quiescentes; qui pariter ob mutuam percussionem possunt ab Episcopo absolvi; nisi forte atrocitas facti pœnam graviorem expectet, ut habetur *c. quoniam de vita & honest. Cler.*

385 Ly Astrictus denotat obligatos seu subjectos alterius potestati: ut sunt servi, qui non sunt sui juris; item filiifamilias. Nam hi non possunt ire Romam invitis dominis, vel parentibus, atque ideo ab Episcopo possunt absolvi, *arg. c. Mulieres, & c. relatum de sent. excomm.*

386 Per ly Dubius rursus in causa percussionis Clerici, insinuatur ille, de quo publica fama est, quod verberaverit Clericum: nam hic ad arbitrium Episcopi de hoc (si id neget) vel debet se purgare, vel ab ipso ad cautelam absolvi. Ita habetur *c. cum desideres §. 2. de sent. excom.*

387 Ulterius per ly Levis ictus, intelligitur levis percussio Clerici: nam Excommunicatus pro levi manuum injectione in Clericum potest per Episcopum absolvi, *arg. c. pervenit. eod.*

388 Tandem per ly Causæ, intelliguntur aliæ justæ excusationes, quibus quis ab itinere ad Sedem Apostolicam amplectendo pro obtinenda absolutione, rationabiliter excusatur, *arg. c. de cætero de sent. excom.* ibi: *Alias justas excusationes.* Quæ quia possunt esse multiplices, in iis dijudicandis stabitur arbitrio boni viri, *arg. c. de causis de offic. deleg.* Plura de his omnibus Sylvester *l. c.* & alii.

389 Porro ad hoc ultimum reducitur ab aliquibus *Nimia frequentia Casuum*, ob quam posse Episcopum absolvere a casibus Papalibus, docent plures DD. ut Pirhing. *h. t. n. 41.* Layman *in Conclusionibus Canonicis, concl. 73.* & Henricus Vvagnerek *in c. licet de off. ie Vicarii in 6.* cujus doctrinam etiam refert Gobath *tr. 7. de theolog. experim. num. 371. in Append.* & alii. Siquidem, ut loquitur citatus Pirhing. *cum ob nimiam frequentiam & multitudinem absolvendorum, adsit necessarium & evidens impedimentum eos mittendi Romam: ideo tales casus Papales fiunt Episcopales, quamvis majoris securitatis gratiâ aliqui Episcopi talem potestatem a Papa petere soleant.*

390 Adde verba citati Vvagnerek a citato Gobath relata & approbata, quæ sic sonant: Quod ad Episcopos Germaniæ attinet, recte meminisse jubet Layman *loc. cit. n. 73.* doctrinæ, quam DD. uno ore non solum tamquam æquum, verum etiam necessarium tradunt, *Casus Papales ob nimiam frequentiam, vel impedimentum adeundi Papam, fieri Episcopales.* Quod vel maxime locum habet circa hæreticos in Germania; immo & in aliis casibus ut confidenter existimem cum eodem Laymano, securitatis esse potius, quam necessitatis, si Episcopi Germaniæ potestatem absolvendi hæreticos, quantumvis notorios a Pontifice specialiter petant, hactenus citatus Henricus Vvagnerek.

391 Verum quamvis ob impedimentum adeundi Papam episcopo potestatem absolvendi ab heresi, & aliis casibus Bullæ Cœnæ attribuamus cum communi aliorum, juxta hactenus dicta *n. 371.* tamen ob frequentiam casuum id asserere non audemus; cum huic aliunde satis cautum sit hoc ipso, quod Germaniæ, & aliis remotioribus Episcopis soleant dari speciales facultates a dictis casibus absolvendi, prout jam supra *n. 367.* diximus.

392 Pariter non approbamus fundamentum, quo ad propositum nititur Martinus Becanus (a Laymano proxime citato relatus) *2. 2. c. 15. q. 2. nu. 6:* dicens, Bullam Cœnæ Domini in multis Germaniæ partibus non esse usu receptam; cum juxta dicta *n. 81.* Cœnæ Bulla licite non possit non recipi, & nulla contra illam consuetudo aut præscriptio legitime fieri valeat.

393 Quæritur IV. An quis in casu, quo *impeditus* personaliter adire Papam, teneatur mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Pœnitentiariam pro obtinenda absolutione a Censuris Papæ reservatis? Resp. *Negative* cum Diana *l. c. ref. 24. §. nec in tali casu.* Barbosa *p. 2. de offic. & potest. Episc. alleg. 41. n. 7.* Bassæo *V. Absolutio n. 30.* Sanchez *lib. 2. moral. c. 13. nu. 15.* Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun. 7. §. 5. n. 7.* cum communi aliorum. Ratio est; quia Jura solum exigunt, ut Reus personaliter adeat Papam; sed ut Apostolico conspectui se præsentet; ergo si hoc non potest, ad aliud a Jure non impositum minime tenetur.

394 Hinc Navarrus *c. 27. Manualis n. 90. ad 5.* recte inquit: *Justum habet impedimentum is qui ire non potest, licet pro absolutione mittere possit, non enim ad id Jus obligat, sed vult, ut si possit, vadat.* Hæc ille. Cum igitur, ubi Lex non aggravat, neque nos aggravare debeamus, dicendum restat, quod laborans impedimento personaliter adeundi Papam, non teneatur mittere Procuratorem, vel Epistolam ad S. Pœnitentiariam pro absolutione: quamvis in praxi hoc posterius observari dicatur, præsertim in locis ab Urbe parum distantibus, atque ad majorem quietem & serenitatem conscientiæ recte fiat, ut observant DD. apud citatum Dianam *ref. 24. assert. 3.*

§. VIII.

De Potestate absolvendi ab Hæresi, & alii Casibus Papæ reservatis, competente aliis Confessariis præsertim tempore Jubilæi, & in mortis articulo.

S U M M A R I U M.

395 *Impeditus personaliter adire Papam potest secundum aliquos a quovis Confessario absolvi.*
396 *Contrarium est verius.*
397 *Potest tamen absolvi a quovis Confessario, qui etiam Episcopum personaliter adire est impeditus.*
398 *Episcopum facultatem absolvendi impeditos adire Papam potest aliis delegare, & n. seq.*
400 *Virtute Jubilæi nequeunt Confessarii absolvere ab Hæresi, nisi specialiter exprimatur.*
401 *Alii tamen contrarium docent, & probare conantur.*
402 *Etiam solvendo argumenta prioris sententiæ, & duobus seqq.*
405 *Prior tamen sententia est tenenda.*
406 *Solvitur instantia contraria.*
407 *In articulo mortis quivis Sacerdos a quovis peccato absolvere potest.*
408 *Etiam præsente legitimo Confessario, secundum aliquos.*
409 *In periculo insuper mortis quis Sacerdos absolvere potest a quovis peccato.*
410 *Cautione tamen præstita de stando Ecclesiæ mandatis & præstanda satisfactione usque ad n. 415.*
415 *Absolutus in mortis articulo a casibus Episcopalibus non tenetur se postea præsentare illi.*

395 Quæritur I. An impeditus adire Papam possit a quocumque Confessario Absolvi a casibus Papalibus, etiam ab Hæresi? Resp. Duplicem esse circa hoc opinionem DD. Et quidem affirmativam tuentur Palao *de Fide tr. 4. disp. 4. pun. 3. §. 5. nu. 4.* Bertrandus Loth & Vericelli, a Diana *cit. par. 13. tr. de conclav. ref. 24. Sed hic ortur,* relati. Rationem dant; quia Sacerdos potest absolvere in mortis articulo: sed in Jure æquiparatur perpetuum impedimentum, & articulus mortis, juxta *num. 372.* & *c. eos qui de sent. excomm. in 6.* ibi: *Eos qui a sententia Canonis, vel hominis (cum ad illum, a quo alias*

de

de Jure fuerunt absolvendi, nequeant propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum, pro Absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absolvuntur.

396 Econtra sententiam *negativam*, videlicet, quod *simplex* Confessarius absque alia potestate, aut delegatione sibi facta, nequeat extra verum articulum mortis absolvere a casibus Papalibus, non obstante impedimento adeundi Summum Pontificem, cum aliis a se citatis veriorem censet Barb. *p. 2. de Offic. & potest. Episc. alleg.* 41. *n.* 32. Diana *loc. c. Resol.* 25. Navarrus *c.* 27. *Manual. num.* 90. Ratio est; quia non habet potestatem ad id, nisi in mortis articulo, in quo nulla est reservatio, ut ait Conc. Trid. *Sess.* 14. *c.* 7. Immo talis potestas absolvendi in casu impedimenti adeundi Papam expresse tantum datur Episcopis, *c. de cætero, & c. Ea noscitur, de sent. excomm.* ergo ea non competit *simplici* Sacerdoti: nam *ubi aliquid alicui generaliter prohibetur* (v. g. absolvare a *reservatis* Papæ) *quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum Clem. exivit. §. Porro eum, de Verbor. signific.* cum concordantiis.

397 Illud certum videtur, quod si habens impedimentum adeundi non tantum Pontificem, sed etiam Episcopum, & alios speciali facultate absolvendi præditos, possit a quovis approbato Confessario absolvi, ut bene advertit Tambur. *de cas. ref. c.* 12. *§.* 2. *n.* 28. *&* 34. Stoz. *l.* 2. *n.* 68.

398 Id etiam communiter concedunt, quod possit Episcopus potestatem absolvendi a *reservatis* Papæ, in casu impedimenti adeundi Pontificem alii Sacerdoti delegare, sicque ipse absolvere. Ita Bonacina *To.* 3. *disp.* 1. *de Bulla Cænæ, q.* 32. *pun.* 4. *num.* 24. Ratio est; quia facultas absolvendi *impeditos* competit Episcopo ratione Officii, & vi dignitatis Episcopalis, atqui facultas, quæ ratione Officii, adeoque Jure ordinario competit, est delegabilis ut habetur *cap. ait de officio Judicis ordin.* & amplius explicat Glossa *ibid. V. Casibus*, ergo.

399 Porro talis delegatio potest fieri vel generaliter, vel specialiter. *Priori* modo fit ea erga Vicarium Generalem Episcopi, vi suæ commissionis generalis. *Secundo* modo fit illa delegatio adhuc dupliciter, nimirum, vel delegando potestatem absolvendi circa casum specialiter oblatum, vel eam delegando circa omnes casus Episcopo reservatos, & quocunque modo fiat delegatio, potest delegatus absolutionem impendere. Bonac. *loc. cit.* post Sanch. *lib.* 2. *Moral. c.* 11. *n.* 23.

400 Quæritur II. An virtute Jubilæi, in qua datur Confessariis facultas absolvendi a quibuslibet peccatis, & censuris, etiam in Bulla Cænæ contentis, non expresso tamen crimine *hæresis*, censeatur concessa facultas absolvendi ab *Hæresi*? Plurimum iterum circa hoc variant DD. plerique eorum partem negativam tenentes, quos in magno numero referunt, ac sequuntur Barb. *p. 2. de offic. & pot. Episc. alleg. n.* 31. & Diana *l. c. resol.* 25. inter quos etiam sunt Navarrus *c.* 27. *n.* 175. Sanchez *lib.* 2. *c.* 12. *num.* 10. dicens, esse certissimum, Garcias *p.* 11. *c.* 30. *num.* 109. Farinacius *de hæresi qu.* 192. *num.* 63. Azorius *p.* 1. *lib.* 8. *c.* 10. *q.* 12. Fundatur hæc sententia in gravitate, & rigorosa reservatione *hæresis*, unde non venit in generali concessione absolvendi, cum sit speciali nota digna, juxta *Regul.* 81. *Jur. in* 6. ibi: *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.* Accedit, quod ita observet Stylus Curiæ Romanæ. Immo ita fuisse declaratum a S. Pio V. per motum proprium Anno 1572. & rursus a Greg. XIII. ad petitionem Inquisitorum Hispaniæ, testantur Auctores apud citatum Barbosam. Adde Decretum Innoc. X. Anno 1652 ad supplicationem Inquisitoris Toletani emanatum, idipsum declarans cujus totum tenorem refert cit. Diana.

401 Affirmativam vero sententiam tenet Filliucius *Tom.* 1. *tract.* 8. *c.* 10. *num.* 265. asserens, ita fuisse responsum in S. Congregratione Anno 1617. occasione Jubilæi tunc promulgati, una cum Soto, Corduba, Zerola, Fagundez, & pluribus aliis apud Barbosam cit. & novissime sequitur Gobath *Tr.* 3. *Quinaris, n.* 248 citans insuper Azorium Sanctarellum, Cotonium, Lugonem, & alios Ratio est; quia verba generalia generaliter sunt intelligenda, *c. Quia circa* 22. *de privil.* simulque favores sunt ampliandi, *c. Odia de Reg. J. in* 6. Accedit, quod si Papa a tam generali, & favorabili concessione voluisset excipere crimen *hæresis*, potuisset illud excepisse; prout sæpius crimen *hæresis* fuisse expresse exceptum, notat citatus Gobath, ergo quando illud non excipitur, datur virtute Jubilæi potestas ab eo absolvendi in Foro conscientiæ *arg. l. Quia circa de privil.* ibi: *eam nihil exceperit, & poterat excepisse.*

Ad rationes in oppositum *n.* 400. relatas respondent. Et quidem ad *primam* respondet Filliuc. *l. c.* licet sit opinio multorum Doctorum, non venire in concessione generali, tamen id nullo Jure probari, & alioquin viros doctissimos oppositum tenere. 402

Ad stylum Curiæ Romanæ respondet Diana *p.* 1. *tr.* 5. *Resolut.* 1. post Fagundez, quod stylus Curiæ Romanæ fundatur in probabilitate prioris opinionis, non tamen tollit probabilitatem alterius. Addunt 1. quod stylus Curiæ varius sit pro varietate Pontificum. Addunt 2. cum pluribus Doctoribus, quorum 26. refert Diana *p.* 12. *tr. de Conclavi, Resolut.* 15. quod stylus Curiæ non faciat Jus pro Foro conscientiæ, sed tantum pro *Foro* externo obliget. 403

Ad Declarationes SS. Pontificum respondet Diana *c. Resol.* 1. quod de illis non constet authentice. Plura circa hoc Georg. Gobath *loc. cit. n.* 248. una cum novissima addita Appendice, notans, intrepide a Confessariis Septemtrionalibus hanc sententiam in usum deduci; cum præsertim *hæresis* in hisce partibus propter suam frequentiam vix sit annumeranda casibus Papæ *reservatis*, ut scripsit olim Layman cit. quamvis positam sententiam, saltem in Italia, omnino veram, & certam, ac penitus sequendam existimet Diana *c. Resol.* 25. *Assert.* 2. Quibus non obstantibus. 404

Resp. Negativam *n.* 400. positam longe probabiliorem immo quasi certam, & in praxi omnino sequendam esse. Idque ob fundamenta *ibid.* allegata: præsertim vero ob repetitas Declarationes Cardinalium; quibus addi potest Decretum S. Congr. sub Alexandr. VII. editum 15. Maii 1656. illis verbis: *cum crimen hær. sit præ cæteris gravissimum speciali nota dignum sit, decrevit facultatem absolvendi ab hæresi in Jubilæis, vel aliis similibus concessionibus non censeri comprehensam, nisi præcisis verbis concedatur facultas absolvendi ab hæresi.* 405

Nec valet in contrarium dicere, non constare authentice de his Declarationibus, nam ad hoc patet ex dictis supra n. 336. 406

Quæritur III. Quid possint Confessarii circa absolutionem ab *hæresi* & aliis casibus Papæ *reservatis* in vero mortis articulo? Resp. I. Possunt absolvere quilibet Sacerdotes ab omnibus peccatis & censuris etiam *hæresi*, vel aliis Papæ *reservatis* quoslibet pœnitentes in mortis articulo immo etiam in probabili periculo constitutos; dummodo hi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautionem præstiterint. Ita communis Doctorum. 407

Prima pars patet ex eo; quia in mortis articulo nulla est reservatio casuum. Hinc in Conc. Tr. *sess.* 14. *c.* 6. sic legitur: *Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei constitutum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes, a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Ex quibus amplius verbis docet communis Doctorum, quod *simplex* etiam Sacedos, quamvis sit degradatus, excommunicatus, irregularis, Apostata, possit absolvere; si non adsit confessarius approbatus, proprius Parochus, aut Episcopus. 408

Num autem hoc præsente possit absolvere *simplex* Sacerdos, variant DD. & non pauci *negativam* tenent, quæ etiam sententia in praxi merito est observanda, ne ob defectum praxis, atque uberioris scientiæ, contingat error per *simplicem* Sacerdotem cum periculo salutis æternæ morituri. Interim etiam tunc secluso alio erroris, & perversionis periculo posse *simplicem* Sacerdotem absolvere, probabile censent Auctores, quos refert Barbosa *p.* 2. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 25 *n.* 79. & Diana *p.* 1. *tr.* 5. *Resol.* 5. *& p.* 4. *tr.* 4. *Resol.* 161. Ratio est, quia Conc. Trid. nullas apposuit Glossas, & limitationes de absentia, vel præsentia proprii Parochi, aut confessarii approbati, sed loquitur absolute; ergo neque nos debemus limitationem apponere, aut favorem pro eo articulo amplissime Fidelibus præstitum restringere. 409

Secunda pars Responsionis *n.* 407. datæ, quæ hoc extendit ad probabile periculum mortis, est communior Doctorum apud Barbosam *loc. cit. num.* 81. Dianamque *par.* 12. *tract. de Conclavi, Resol.* 32. qui plurimos alios citant. Ratio est; quia licet in rigore sit differentia inter articulum, & periculum mortis (nam articulus mortis proprie dicitur, quando ex ægritudine prudenter timetur 410

M mors

mots, periculum vero mortis, cum datur occasio, in qua frequenter homines pereunt, ut in conflictu bellico, in periculosa navigatione, & hujusmodi) in præsenti tamen materia idem est articulus mortis, & probabile periculum ejusdem, nam morale periculum in malis ita existimari, & vitari debet, sicut eventus ipse, juxta illud Ecclesiastici 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.*

411 *Tertia* tandem pars, *dummodo de stando Ecclesiæ mandatis &c.* constat in primis ex Bulla Cœnæ Domini, ibi, *Nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit.* Concordat c. *De cætero ea noscitur &c. quamvis &c. Quod de his, de sent. excommun.* ubi præcipitur, ut absolutis tempore infirmitatis, vel ob aliud impedimentum adeundi Papam sub juramento injungatur, ut cessante impedimento, vel infirmitate ad Apostolicam Sedem, vel ejus Legatum accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi, simulque juxta facultatem his, quibus per eos constiterit injurias irrogatas, satisfaciant.

412 Quinimo c. *Eos qui de Sentent. excomm.* statuitur quod absoluti propter mortis periculum, vel aliud impedimentum a sententia Excommunicationis ab eo, a quo alias non poterant, cessante impedimento, quam cito commode poterunt, se illi, a quo alioquin absolvi debuissent, contempserint præsentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & satisfacturi; prout justitia suaserit, in eandem sententiam recidant ipso jure.

413 Intellige hoc, non quod redeat eadem numero Excommunicatio (hæc enim per absolutionem jam fuit sublata) sed alia omnino similis priori, & quidem ipso jure propter novam inobedientiam, atque contemptum sese debite præsentandi de novo commissum. Arbitrantur etiam nonnulli apud Dianam *p. 2. de Conclavi, resol. 33.* Quod *c. cap. eos qui, de sent. excomm. in 6.* loquatur de excommunicatis *denuntiatis*, seu *deductis* ad Forum externum, non vero de excommunicatis non *deductis*. Verum prior sententia est communiter recepta, nec proinde ab ea recedendum.

414 Quæritur IV. An similiter in mortis articulo absoluti a Casibus *reservatis*, v. g. Episcopo, sed nullam censuram annexam habentibus, teneantur si convaluerint, comparere coram Superiore, sicuti tenentur absoluti ab aliqua censura? Resp. *Negative*, cum Navarro *c. 26. Manualis n. 29.* Suarez, & alii communiter contra Hurtadum, quem in oppositum citat Diana *p. 4. tract. 4. Resolut. 199.* Ratio est. Tum quia peccata talia jam fuerunt directe absoluta, eo quod in mortis articulo cesset omnis reservatio: nemo autem tenetur eadem peccata bis confiteri. Tum quia nullo jure constat talis obligatio, sicuti constat de habentibus censuram reservatam.

415 Neque urget id, quod habetur statutum de absolutione a censuris. Nam imprimis diversa juris dispositio oppositum suadet. Deinde Excommunicatio non incurritur nisi ob contumaciam, unde dignum est, ut talis specialiter se humiliet, & obsequentem ostendat Ecclesiæ, vel Superiori; cui fuit contumax: secus est in aliis casibus reservatis. *Tandem* etiam absolutus a censuris in casu præmisso, non tenetur postmodum adire Superiorem ad hoc, ut iterum absolvatur, cum jam absolutus sit, sed ut mandatum ejus accipiat, atque ostendat se obedientem ad recipiendam debitam medicinam, & ad exhibendam majorem satisfactionem, si Superior ipsa majorem judicaverit imponendam, ut habetur in jure.

§. IX.

De Potestate absolvendi ab Hæresi, & aliis Casibus reservatis competente Regularibus tam respectu suorum Subditorum, quam Sæcularium.

SUMMARIUM.

416 *Regulares pro absolutione non mittuntur Romam.*
417 *Prælati Regulares habent Jurisdictionem quasi Episcopalem.*
418 *Sed non omnes.*
419 *Generales, & Provinciales possunt absolvere suos subditos ab omnibus, a quibus Episcopus de jure communi absolvit suos Diœcesanos.*
420 *Doctrina practica.*
421 *Ampla potestas absolvendi in Ordine Minorum, & num. seq.*
423 *Regulares ab Episcopo solam approbationem, a Papa vero jurisdictionem absolvendi habent.*
424 *Episcoporum reservatio principaliter afficit personam Confessarii.*
425 *Et ideo possunt Regulares absolvere alienum Diœcesanum a casibus in illius Diœcesi reservatis Episcopo.*
426 *Debent Regulares cavere Propositiones Circa Absolutionem damnatas.*
427 *Nullus Regularis potest Sæcularem absolvere ab aliquo Casu Bullæ Cœnæ.*
428 *Nisi talis personaliter accedere Papam sit impeditus.*
429 *Nec a casibus Episcopo reservatis absolvere possunt Regulares.*
430 *De potestate absolvendi, remissive.*

QUæritur I. Qualem potestatem habeant Superiores Regulares absolvendi a *reservatis* quibuscunque suos subditos? Ante responsionem notandum *primo*, quod Monachi, aliique Regulares, ob mutuam percussionem (idem servata proportione dic de aliis casibus Papalibus juxta dicta *n. 374.*) non sint mittendi ad Sedem Apostolicam, sed possint absolvi a suo Prælato. Ita enim habetur *c. Monachi de sent. excommun.* idque *in Religionis favorem, & ut evagandi materia subtrahatur*, extenditur in *c. Cum illorum, de sent. excomm.* etiam ad eos, qui ante ingressum Religionis tale quid commiserunt; *nisi excessus ipsorum extiterit difficilis, & enormis*, ut mox ibidem subjungitur. Et hinc *n. 379.* annumerantur Regulares inter habentes impedimentum adeundi Summum Pontificem. 416

Notandum *secundo*, quod Prælati Regulares, ut sunt Generales, & Provinciales, ac hujusmodi Superiores Majores exempti, habeant jurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos, prout loquuntur omnes Auctores. Desumitur autem hoc ex *c. Abbates, de Priv. in 6.* ibi: *Monasteriorum suorum conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem obtineat.* Concordat Glossa *in Clem. t. De rebus Ecclesiæ non alien. V. Proprii.* Accedit ratio, quia jurisdictio in Regulares, quæ erat penes Episcopos, dum essent Regularium Superiores translata est in Prælatos Regulares per exemptionem a jurisdictione Episcoporum. 417

Porro nomine Prælatorum Regularium jurisdictionem quasi Episcopalem habentium intelliguntur soli Superiores *Majores*, nempe Generales, & Provinciales, ac hujusmodi. Licet enim Prælati cæteroquin dicantur omnes illi, qui sunt Superiores Conventuum cum jurisdictione *arg. c. Decernimus, de Judiciis*, ibi: *& alii Ecclesiarum Prælati:* ac nomine Prælaturæ etiam comprehendatur Prioratus, Guardianatus, Magistratus, seu alia Superioritas localis, secundum quod sunt diversa nomina talium Prælatorum, qui Religiosis præsunt, ut notavit Glossa *in can. Nullus de Elect. in 6. V. Prælaturam.* Nihilominus Guardiani, alii- 418

que

que Superiores locales tantum habent in ſuos ſubditos juriſdictionem ordinariam, & dignitatem Eccleſiaſticam qualem habent Parochi, & Curati, ut notat Sanctorus de Melſi *in Statuta Generalia c. 1. Statuto 4. §. Guardianum* non autem quaſi Epiſcopalem. His prænotatis:

419 Reſp. I. Regulares Prælati Generales, & Provinciales, poſsunt abſolvere ſuos Subditos ab omnibus caſibus, a quibus poſsunt Epiſcopi ſuos abſolvere de Jure communi. Ita communis Doctorum, quos citat, & ſequitur Herincx *Diſp. 7. de Sacramento pœnitentiæ, q. 9. n.* 8. Ratio patet ex proxime dictis. Confirmatur hoc ex Conſtitut. S. Pii V. (& habetur in Bullario Rom. Conſtit. ejus 132.) ubi Priori Conventuali, & Superioribus Prælatis Ordinis Prædicatorum, ne ſint deterioris conditionis quam Sæculares conceditur eadem facultas abſolvendi, & diſpenſandi erga Subditos dicti Ordinis, quam habent Epiſcopi in Clericos & Laicos ſibi ſubditos: in hoc autem privilegio communicant alii Ordines preſertim *Mendicantes*, habentes communicationem privilegiorum,

420 Ex his inferes conformiter dictis, quidnam poſſint vel non poſſint Prælati Regulares, quantum eſt de jure communi in abſolvendis ſuis Subditis: Nam ſicut juxta dicta *n. 372. & ſeqq.* poteſt Epiſcopus ſuos Diœceſanos *impeditos* perſonaliter ire Romam, ita Superior Regularis poteſt ſuos Subditos, utpote etiam *impeditos* perſonaliter ire Romam, abſolvere. Siquidem in Religionis favorem, & ut tollatur evagandi materia, poſsunt Superiores Regulares abſolvere ab omnibus caſibus Papalibus, niſi exceſsus fuerint difficiles, & enormes, de quibus *numero ſeq* Et quia habent in ſuos Subditos juriſdictionem ordinariam, & quaſi Epiſcopalem, poſsunt dictam facultatem abſolvendi delegare aliis, uti in ſimili diximus ſupra *num.* 398.

421 Reſp. II. *Ex Apoſtolica conceſſione poſſunt Generales, & Provinciales, eorumque Vicarii, & Cuſtodes in ſuis Cuſtodiis Fratres ſibi commiſſos, vel ad eos undequaque declinantes, ab omnibus caſibus, in quos inciderint, ſive ante, ſive poſt ingreſſum Ordinis, etiam Sedis Apoſtolicæ reſervatis (Hæreticis, relapſis, Schiſmaticis, Litterarum Apoſtolicarum falſificatoribus, ad partes Infidelium probibita deferentibus, Bigamis, & homicidiis voluntariis exceptis) abſolvere, ac etiam in quibuſvis ſententiis Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti a jure, vel ab homine generaliter promulgatis, ac etiam diſpenſare in irregularitatibus propter dictas ſententias, aut ob celebrationem Divinorum in locis interdicto Eccleſiaſtico ſuppoſitis, vel ob ſuſceptionem Ordinum cum prædictis cenſuris contractis: & ab iiſdem caſibus a propriis, quos ſibi elegerint, Confeſſariis diſpenſari.*

422 Ita verbatim ſonant Statuta noſtra Generalia noviſſime recognita, a Sede Apoſtolica confirmata, & a Reformata Provincia Bavariæ acceptata *c. 7. §. 4. fol.* 117. quæ eadem refert ac probat P. Angelus Lantuſca *in Theatro Regularium V. Abſolvo, n.* 5. citans Summos Pontifices, qui hanc ampliſſimam abſolvendi poteſtatem Ordini conceſſerunt. Quia igitur de Legibus jam inſtitutis non eſt judicandum, ſed ſecundum ipſas videndum, *arg. c. In iſtis diſt.* 4. nunc determinationi Statutorum Generalium omnino inſiſtendum cenſeo. Quibus ſic ſtantibus

423 Quæritur II. An Et qualem poteſtatem abſolvendi Sæculares ab *Hæreſi*, vel aliis caſibus Papæ. vel Epiſcopo *reſervatis* habeant Regulares tam Subditi, quam Superiores? Ante Reſponſionem notandum *primo*, cum Communi Doctorum. quod Regulares *exempti* juriſdictionem abſolvendi Sæculares non accipiant ab Epiſcopo approbante, ſed ſuppoſita approbatione Epiſcopi localis, & conſenſu proprii Superioris Regularis, eam conceſſam habeant a Sede Apoſtolica, prout deſumitur ex *Clem. Dudum, §. Statuimus, de ſepulturis*. Hinc Fagnanus *in cap. Omnis de Pœnitent. & remiſſ. num.* 79. ſic ait: *Jam ſacra Congregat. Concilii declaravit, Regulares intra Diœceſin Epiſcopi approbantis poſſe etiam audire pœnitentem alterius Diœceſis; cum habeant juriſdictionem a Papa ex Clem. Dudum, de ſepulturis*, & notat Gloſſa *in c. 2. de Pœnitent. & Remiſſ. in 6. §. item tertio &c.* ibi: *Mendicantes vero ſunt delegati a Sede Apoſtolica*. Aliam rationem addit Layman *lib. 5. tract. 6. c. 10. n.* 19. quia videlicet Epiſcopus tam amplam juriſdictionem audiendi Confeſſiones omnium Fidelium undequaque venientium, eoſque a Cenſuris etiam *reſervatis* abſolvendi dare non poteſt: ſed eam Confeſſarii Mendicantium a Summo Pontifice, cum dependentia a conſenſu ſui Prælati, & approbatione Epiſcopi accipiunt.

424 Notandum *ſecundo* cum citato Fagnano *n. 78. & ſeqq.* ac aliis communiter, quod quando Epiſcopi, aliique locorum Ordinarii certos caſus ſibi reſervant juxta Concil. Trident. *ſeſſ. 14. cap. 7.* talis actus *reſervationis* principaliter ac directo afficiat perſonam Confeſſariis arctando ejus juriſdictionem; licet etiam indirecte obſtet pœnitentibus; eo quod a tali Sacerdote ob defectum juriſdictionis abſolvi non poſſint. Et hoc patet *primo* ex *cit. Concil. Trident.* ibi: *Extra quem articulum mortis cum Sacerdote nihil poſſint in caſibus reſervatis*. Concordat *Clem. Dudum, §. Per hujuſmodi de ſepult.* & Extravag. *Inter cunctas, §. ſicque de privilegiis*, ibi: *ſicque de caſibus reſervatis ſe nullatenus intromittant*. Patet enim, qu d hac loquendi formula Confeſſariorum juriſdictin reſtringatur, ſicque reſervatio Caſuum ipſos principaliter, & directe afficiat. Ex quo recte

425 Infertur a Fagnano *loc. cit. nn. 78. & ſeqq.* quod Regulares in aliqua Diœceſi ad audiendas confeſſiones ab Epiſcopo approbati ſine facultate abſolvendi a Caſibus *reſervatis*, poſſint abſolvere pœnitentes ex aliena Diœceſi confluentes a caſibus in Diœceſi pœnitentis *reſervatis*, non autem, in qua Confeſſiones audiunt. Tum quia *reſervatio* Caſuum afficit Confeſſarium, limitando ejus juriſdictionem: non poteſt autem Epiſcopus limitare juriſdictionem Regularis extra ſuam Diœceſin exiſtentis. Tum quia actus *reſervationis* eſt localis, & reſtrictus ad ſuam cujuſcunque Epiſcopi Diœceſin, ut deſumitur ex *Concilio Tridentino loc. cit.* ibi: *Nec dubitandum eſt, quin hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique Diœceſi liceat*. Tum etiam, quia non tenentur Regulares Confeſſarii habere notitiam Caſuum *reſervatorum* in aliena Diœceſi. His notatis

426 Reſp. I. Quod poteſtatem Regularium abſolvendi Sæculares, eſſe in primis cavendas quaſdam *Propoſitiones* noviſſime damnatas. *Prima* ſic ſonat: *Prælati Regulares poſſunt in Foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione per eam. Secunda eſt: Mendicantes poſſunt abſolvere a Caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate. Tertia* eſt: *Satis facit præcepto annuæ Confeſſionis, qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſte reprobato*. Et hæ tres *Propoſitiones* una cum pluribus aliis, ut minimum tamquam ſcandaloſæ, ſunt damnatæ ab Alexandro VII. non obſtante, quod *ultima* earum olim fuerit fundata in Jure Canonico, nempe *in Clem. Dudum, §. ſi vero, de ſepul.*

427 Reſp. II. Nullus Regularis, quantumvis privilegiatus ſive Superior, ſive Subditus habet poteſtatem abſolvendi ſæculares ab aliquo caſu Bullæ Cœnæ. Communis, & certa, ob clauſulam omnium privilegiorum pleniſſime derogatoriam Bullæ Cœnæ inſertam *§.* 24. cujus verba lege ſupra *n.* 325.

428 Limitant aliqui Concluſionem in Sæcularibus perſonaliter Pontificem adire impeditis: utpote quos a quolibet, conſequenter etiam a Regulari confeſſario uti in articulo mortis abſolvi poſſe, docent juxta dicta ſupra *num.* 395.

429 Reſp. III. Nullus Regularis poteſt abſolvere Sæcularem a caſibus reſervatis Epiſcopo illius loci, in quo talis Regularis exiſtit. Rurſus communis, & certa; quia contraria opinio eſt damnata; juxta dicta *n.* 426. Dicitur tamen notanter, *Epiſcopo loci, in quo talis Regularis exiſtit*, ob dicta *n.* 425.

430 Reſp. IV. Confeſſarii Ordinum *Mendicantium* rite approbati habent generaliſſimam facultatem ſuper omnes Caſus, & cenſuras Papæ *reſervatos*, exceptis iis, qui continentur in Bulla Cœnæ Domini; quibus adde caſus Epiſcopis *reſervatos*, ob proxime relatam *Propoſitionem* damnatam. Ita Herincx *l. c. q.* 2. Sannig, aliique communiter. Patet hoc ex variis conceſſionibus SS. Pontificum, quas videre eſt *in Compendio privil. verſ. Abſolutio quoad Sæculares*. Tum etiam ex conceſſione Pauli III. facta Confeſſariis Societatis Jeſu, & conſequenter aliorum Ordinum habentium communicationem Privilegiorum. Et quidem

Verba Pauli III. in Bulla, *cum inter cunctas*, ſunt valde notanda, & ſic ſonant: *Concedimus quorumcunque utriuſque Sexus Chriſti Fidelium ad eos accedentium Confeſſio-*

nei audiendi, & confessionibus diligenter auditis, ipsos & eorum singulos ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & a quibuscumque in ipsis casibus resultantibus sententiis, & censuris, & pœnis Ecclesiasticis, exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini solita est legi, absolvendi, ac eis pro commissis pœnitentiam salutarem injungendi, plenam ac liberam facultatem. Hactenus citata Bulla.

Plura de potestate absolvendi competente Regularibus vide apud Moralistas, & Auctores de Regularibus scribentes, uti Rodriquez, Miranda, Lezena, Portel, ac etiam Herincx *de Sacramento Pœnit. quæst. 3. Disp. 7.* & alios.

§. X.

De Judice Criminis Hæreseos.

SUMMARIUM.

431 *In causa hæresis nullus Laicus, sed solus Ecclesiasticus potest esse Judex.*
432 *Etiamsi sola quæstio facti sit.*
433 *Jus civile contrarium statuens circa hoc fuit correctum a Jure Canonico.*
434 *Judices autem Ecclesiastici in causa Hæresis sunt sequentes I. Papa.*
435 *II. Episcopi respectu omnium existentium in sua Diœcesi.*
436 *Quam propterea etiam visitare debent.*
437 *Episcopus etiam exemptorum Regularium Judex est in causa hæresis.*
438 *Nisi obstet consuetudo legitime præscripta, uti in Germania.*
439 *Vicarius Generalis sine speciali mandato Episcopi non est Judex in causa hæresis.*
440 *III. Bene vero capitulum Sede vacante.*
441 *Non tantum respectu exemptorum.*
442 *IV. Inquisitores Fidei.*
443 *S. Officium inquisitionis, & inquisitores unde initium, & originem habeant?*
444 *Extat hodie specialis congregatio universalis inquisitionis, cui inquisitores omnes subjecti sunt.*
445 *inquisitores Provinciarum, & Diœcesium non sunt judices Episcoporum, Nuntiorum, & Officialium Apostolicorum: Et n. seq.*
447 *Episcopi in suis Diœcesibus sunt inquisitores nati.*
448 *Inquisitores, & Episcopi possunt conjunctim, vel separatim in causa hæresis contra suspectos, vel denuntiatos procedere: & quomodo?*
449 *In locis, ubi non viget Officium inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate inquisitoribus alias competente.*
450 *Episcopi processum instituendo contra hæreticos debent eundem modum observare, quem inquisitores: Et quis sit hic modus?*
451 *Principes, Potestates, & Judices sæculares nullo modo possunt se immiscere in processum a Judice Ecclesiastico contra hæreticos instituendum, vel institutum: sed debent immediate exequi sententiam Judicis Ecclesiastici.*
452 *Nec possunt prætendere videre prius processum a judice Ecclesiastico factum; Et si prætendunt, debet illis negari.*
453 *Probatur jure, ac ratione, & n. præced.*
454 *Dicitur statim, vel indilate exequi, si intra sex dies exequatur.*
455 *Possunt Judices sæculares capere, & ad custodiam ponere hæreticos ad hoc, ut eos tradant judici Ecclesiastico.*
456 *Possunt etiam Statuta facere, quibus promovetur processus ab Ecclesiastico instituendus, non item quibus impediretur.*
457 *In Germania non expedit, quod Judex Ecclesiasticus hæreticos temporaliter vel corporaliter puniat, aut ita puniendos tradat Judici sæculari.*

431 QUæritur I. Quis sit, vel esse possit Judex Criminis *hæreseos*. Resp. I. Nullus Sæcularis, seu Laicus, sed solus Ecclesiasticus esse potest Judex in causa *hæresis*, sive incidentaliter, & principaliter, sive sola etiam sit quæstio facti de illa. Farinac. *de hæresi q. 186. a n. 15.* Pirhing *h. t. n. 126.* Del Bene *de immunit. & jurisdict. Eccles. c. 16. dub. 21. n. 12.* Barb. *in c. ut inquisitionis h. t. in 6. n. 7.* cum Glossa communiter recepta *in c. c.* ✠. *Prohibemus*: Estque hodie certa ob clara jura *cap. Ut inquisitionis, 18. §. Prohibemus, h. t. in 6.* ibi: *prohibemus quoque districtius; Potestatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum sit mere Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent*. Ratio assignatur in citato textu, videlicet, quia hoc Crimen *est mere Ecclesiasticum*; de ecclesiasticis autem sola judicat potestas Ecclesiastica, *c. Decernimus, 2. de judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant, sed Episcopi, & alii Ecclesiarum Prælati &c. Nec propter* (Laicorum) *prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant jurisdictionem exercere*. Concorda *cap. Quanto 3. eod. & c. Si Judex, 12. de sent. excomm. in 6.*

432 Dicitur notanter *sive sola sit quæstio Facti de illa*: cum quæstio Facti de *hæresi* a quæstione juris vix possit separari; quia si quis ob verba vel signa externa *hæresis* arguitur, necessario investigandum erit, an scientes, vel ignorantes an ex joco, & simplicitate, vel serio & ex malitia, an relative vel propria mente, verbo; an talia sint, quæ ad *hæresin*, & pœnas contra illam a SS. Canonibus statutas exiguntur, quæ utpote quæstionem juris in hac causa concernentia, non nisi a Judice Ecclesiastico cognosci valent, uti bene advertit Petrus Barb. *in l. Titia, 34. ff. Soluto Matrim. n. 37.*

433 Nec obstat, quod in Jure Civili expresse statutum invenitur *hæreticos* saltem laicos in causa *hæresis* judicari, & eorum damnari posse *arg. L. 1. §. 1. C. de Summa Trin. l. Quicunque §. 8. fin. C. h. t.* cum concordantiis. Respondetur enim hæc jura a SS. Canonibus correcta fuisse, ita ut licet olim Laici esse potuerint Judices in causa *hæresis*, tamen hodie esse non amplius possint. Farinac. *loc. c.*

434 Resp. II. In specie autem Judices Ecclesiastici in causa *hæresis* sunt sequentes. Summus Pontifex. Omnes, quia ab eo omnis aliorum judicum jurisdictio spiritualis descendit, & dependet.

435 II. Quivis Episcopus est judex ordinarius in causa *hæresis* respectu omnium suorum Diœcesanorum tam laicorum, quam Clericorum, Farin. *de crimine hæresis q. 87. §. 1. n. 5. & seqq.* Abbas *in c. Ad abolendam, 9. h. t. n. 5.* & ibi Joan. Andreas *n. 3.* Azor. *p. 1. lib. 8. c. 18. q. 11.* Pirhing *h. t. n. 124.* cum communi aliorum, Text. est *in Clem. 1. §. Propter quod, h. t.* Ratio est, quia Episcopi; ex Officio possunt, & debent in suis Diœcesibus extirpare *hæreses*, consequenter etiam judicare, quinam sint *Hæretici*, & debitis pœnis in eos animadvertere.

436 Imo *c. Excom. 13. §. Adjicimus, h. t. in virtute obedientiæ*, & sub pœna depositionis stricte mandatur, ut quilibet *Archiepiscopus, & Episcopus, per se, aut Archidiaconum suum, aut alias honestas, idoneasque personas bis, aut semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit, Hæreticos habitare circumeat: & ibi tres, vel plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam Viciniam jurare compellat; quod si quos ibi Hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione Fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare, ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint elapsi perfidiam, canonice puniantur. Si vero ex eis juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes jurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam Hæretici puniantur.*

437 Et quidem hæc jurisdictio Episcopi in causa *Hæresis* extenditur etiam in personas *Exemptas*, ita ut has quoque ob Hæresin citare, judicare, & punire valeat, non quidem ut Judex ordinarius, sed ut delegatus Papæ, textu expresso c. *Ad abolendam, 9. §. fin. h. t.* ibi: *Si qui vero fuerint a lege Diœcesana jurisdictionis exempti, soli subjaceant Sedis Apostolicæ Potestati: nihilominus in his, quæ contra Hæreticos instituta, Episcoporum subeant judicium: & eis in hac parte tanquam a Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur.*

Vi-

438 Videtur tamen uſus, & conſuetudo (quæ legitime præſcripta utique derogat legi Eccleſiaſticæ, *c. fin. de Conſuetud.*) in Germania obtinuiſſe, quod Prælati Regulares ſuos Subditos etiam in cauſa *Hæreſis* judicent, & pœnis juris afficiant, uti videre eſt in caſibus, quibus Regulares Apoſtatæ *Hæreticam* Sectam amplexi, denuo revertuntur, & capiuntur, hos ſiquidem non ab Epiſcopis, ſed Prælatis ſuis Regularibus judicari, ac puniri, ſatis in aperto eſt.

439 Porro, quamvis juxta dicta Epiſcopus in cauſa *hæreſis* ſit Judex competens, & ordinarius ſuper omnes etiam *exemptos* Diæceſanos, tamen poteſtate judicandi in hac cauſa caret Vicarius illius Generalis, niſi ſpeciale ad id habeat mandatum ab Epiſcopo ſibi datum ſaltem ſub clauſula generali ſequenti, vel ſimili; *Committimus, & concedimus tibi omnia, quæ nos poſſumus, etiam illa, quæ ſpeciale mandatum requirunt*. Farinac. *de hæreſ*, *q.* 186. *n.* 14. Imola *in Clem.* 1. *h. t. n.* 38. Pirh. *h. t. n.* 124. Ratio eſt; quia ob gravitatem hujus Criminis requiritur ſpecialis commiſſio, ut deſumitur ex *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. c.* 6.

440 III. Judex ordinarius in cauſa *hæreſis* eſt etiam Capitulum Sede vacante (non item Vicarius ipſius Generalis) niſi ſpecialiter deputetur, ob dicta *num. præced.* Farinac. *de hæreſi q.* 186. *n.* 177. Hoſtienſis *in c. Ad abolendam*, *h. t. a.* 2. & 4. Barboſa *n.* 5. Abbas *n.* 1. Pirhing *h. t. n.* 125. cum communi aliorum, *arg. cit. c. Ad abolendam* 9. *h. t.* ibi: *Vel Clerici ipſi Sede vacante*. Ratio eſt, quia Sede vacante tranſit tota juriſdictio Epiſcopi in Capitulum. Nec refert, ſive per mortem Epiſcopi, ſive per ejus capturam, vel alio modo, Sedes vacet. Farin. *l. c. n.* 179. poſt Gloſſam *in Clem.* 1. *h. t.* ℣. *Sede vacante*, communiter receptam.

441 *Exemptos* tamen Capitulum Sede vacante in cauſa *hæreſis* judicare nequit. Farinac. *de hæreſi q.* 186. *n.* 182. Abbas *in c. Ad abolendam*, *h. t. in fin.* cum communi aliorum. Ratio eſt; quia Capitulum Sede vacante ſuccedit Epiſcopo ſolum in iis, quæ jure ordinario competunt Epiſcopo, non vero in iis quæ non niſi jure delegato, aut ſpeciali habet, prout amplius diximus *lib.* 3. *tit.* 9. *a n.* 42.

442 IV. Judices competentes in cauſa *hæreſis* ſunt Inquiſitores Fidei in S. Officio Inquiſitionis, de quibus ſpecialis merito inſtituitur Quæſtio, qua

443 Quæritur II Quid ſit Officium Inquiſitionis: Quid Inquiſitores? & quæ poteſtas eorum in cauſa *hæreſis*? Pro *prima*, & *ſecunda* parte Quæſiti ſciendum, quod cum circa initium Sæculi tertii *hæreſis* ſub ſpecie pietatis ſe non tantum inſinuaret, ſed late diffunderet, ita ut Galliam, Pedemontium, & Lombardiam plurimum inficeret, Innocentius III, Arnoldum Abbatem Ciſtercienſem, & alios ejuſdem Ordinis, & reformationis Abbates ſcientia, & virtute præclaros, ad confutandos Albigenſium errores deſtinarit.

Et cum *hæreſes* nihilominus multum graſſarentur, ita ut Epiſcoporum, & Prælatorum cura, labor, & vigilantia necdum ſufficeret ad eas extirpandas, & avertendas, S. Dominicus celeberrimi Ordinis Prædicatorum Fundator Zelo Fidei, & animarum apud eundem Pontif. Innoc. III, inſtitit, & obtinuit, ut contra omnes de *hæreſi* inſimulatos, ſuſpectos, aut diffamatos verus inſtitueretur Proceſſus judiciarius, ad hoc ut dein de hæreſi judicialiter confeſſi, aut convicti ſeveriſſime punirentur. Atque inde initium ſumpſit S. Officium Inquiſitionis contra hæreticam pravitatem, in quo primus Inquiſitor Generalis inſtitutus fuit dictus S. Dominicus, & poſt illum alii ejuſdem Ordinis Alumni: quibus ſubſtituti dein, & alii ſubordinati fuere alii Inquiſitores inferiores, & locales in diverſis Provinciis, & Diæceſibus, præſertim Italiæ, & Hiſpaniæ, ita, ut ibidem in ſingulis quaſi Diæceſibus adſit S. Officium Inquiſitionis, & Inquiſitores contra *Hæreticam* pravitatem, qui omnes hodie ſubjecti ſunt S. Congregationi Cardinalium univerſalis Inquiſitionis, vel S. Officii.

444 Nam tum dictus Pontifex cerneret, noviter exortas *hæreſes* Lutheranam, & Calvinianam multum ſerpere, & invaleſcere, ad eas, & alias *hæreſes* melius coercendas, & ne ulterius diffunderentur, atque ut Officium Inquiſitionis ubique majori cum fructu & exacte exerceretur, inſtituit memoratam Congreg. Anno 1542. per Conſtit. *Licet ab initio*, *&c.* Cardinalis de Luca *Relat. Curiæ Romanæ*, *Diſc.* 14. *a n.* 2. His notatis

445 Reſp. I. Inquiſitores omnes tam Generalis, & Supremus, quam inferiores, & locales ſunt veri Judices *Hæreticorum* in ſuo diſtrictu, Provincia, aut Diæceſi. Communis & certa, *arg. c. Ut officium* 11. *h. t. in* 6. ibi: Ut Officium Inquiſitionis contra hæreticos in Provincia, in qua vobis idem Officium eſt commiſſum, auctoritate Apoſtolica poſſitis efficacius adimplere, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ubique in præfata Provincia ſimul, vel ſeparatim, aut ſingulariter (prout negotii utilitas ſuadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, necnon contra infamatos de hæreſi, vel ſuſpectos, juxta ſanctiones canonicas (hominum metu Divino timori poſtpoſito) procedatis.

446 Limitatur tamen Concluſio in Epiſcopis, & Sedis Apoſtolicæ Nuntiis, aliiſque Officialibus, utpote contra quos etiam ſuſpectos de crimine hæreſis inquirere nequeunt, ſed tenentur capta prius debita informatione illos denuntiare Sedi Apoſtolicæ, prout expreſſe ſtatuitur, *c. Inquiſitores*, 16 *h. t. in* 6. & Extrav. *Matth.* 3. *ad fin h. t.* inter communes.

447 Reſp. II. Præter inquiſitores a Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatos, quivis Epiſcopus in ſua Diæceſi cenſetur eſſe, ac revera eſt Inquiſitor *natus*, ita ut eamdem cum dictis habeat poteſtatem in cauſa *hæreſis*, ut bene obſervat Cardinalis de Luca *Relat. Curiæ Romanæ diſc.* 14. *n.* 4. & patet ex dictis.

448 Reſp. III. Inquiſitores omnes tam *deputati* a Sede Apoſtolica, quam *nati*, id eſt Epiſcopi, & Capitulum Sede vacante, quivis in ſuo diſtrictu poſſunt, vel ſeparatim, vel conjunctim contra *Hæreticos* procedere; ita tamen, ut ſi ſeparatim procedant, ſententiam condemnatoriam ferre non poſſint Inquiſitores *deputati*, niſi prius Proceſſum communicent Epiſcopo, vel Sede vacante Capitulo: Nec Epiſcopus niſi ſuum Proceſſum communicet Inquiſitoribus, ſi in ſua Diæceſi Officium Inquiſitionis viget. Ita clare ſancitum habetur tum *cit. c. Ut officium* 11. *h. t.* Tum *c. per hoc* 17. *eod. in* 6. ibi: *Ut inquiſitionis negotium efficacius*, melius, utiliuſque procedat, concedimus, quod per Epiſcopos, & Inquiſitores de facto eodem inquiri valeat communiter, vel diviſim; *& ſi diviſim proceſſerint, teneantur ſibi invicem communicare Proceſſus; ut per hoc poſſit melius veritas inveniri, & niſi hoc caſu Inquiſitores in Sententiæ prolatione Diæceſanis, vel contra duxerint deferendum.*

Pariter diſponitur, & res ulterius declaratur *Clem.* 1. *§. Propter h. t.* illis verbis: *Sic quod quilibet* (tam Epiſcopus nempe, quam inquiſitor) de prædictis ſine alio citare poſſit & arreſtare, ſive capere, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, ſi ei viſum fuerit faciendum: ſuper quo ipſius conſcientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro hujuſmodi negotio ſecundum Deum, & juſtitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri, ſive arcto, qui magis ad pœnam, quam cuſtodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo Diæceſano, aut ejus officiali, aut Epiſcopali Sede vacante, capitulo ſuper hoc delegato, ſi ſui ad invicem copiam habere valeant intra 8. dierum ſpatium, poſtquam ſe invicem requiſierint, non valebit.

449 Dicitur autem notanter in Concluſione *n.* 448. *Si in ſua Diæceſi Officium Inquiſitionis viget*: Nam ubi hoc non viget, ut in Germania, Gallia, Polonia, poſſunt Epiſcopi totum proceſſum inchoare, & per ſententiam etiam condemnatoriam ſoli finire, abſque hoc, quod Proceſſum ſuum tranſmittant ad alienam Diæceſin, vel Provinciam, ubi Officium Inquiſitionis, & Inquiſitores exiſtunt; eo quod in præfatis locis, ubi Inquiſitio non viget, munus Inquiſitorum obeant, & eamdem, quam illi in hæreticos, poteſtatem habeant, ac privative exerceant Epiſcopi, uti poſt Azor. *p.* 1. *lib.* 8. *c.* 18. *q.* 2. bene obſervat Pirhing *h. t. n.* 130. receptuſque probat uſus, ac conſuetudo.

450 Porro quandocumq; Epiſcopi ſive in loco, ubi viget Officium Inquiſitionis, ſive in alio Proceſſum contra aliquem in cauſa hæreſis inſtituunt, poſſunt & debent eumdem modum obſervare, quem obſervare in hac cauſa tenentur Inquiſitores a Sede Apoſtolica deputati, *c. Per hoc* 17. *§. fin. h. t.* ubi univerſaliter ita diſponitur; *Sive autem ordinaria, ſive delegata Epiſcopi poteſtate procedant, illum in procedendo modum obſervent, quem Inquiſitores poſſunt, & debent per Jura communia, vel per ſpeciales conſtitutiones, ſeu Ordinationes Sedis Apoſtolicæ obſervare.* Qualem autem modum, & ordinem in formando Proceſſu contra hæreticos ſervare debeant Inquiſitores, vide apud Farinacium de Hæreſi

*a q.*185. Castro Palao *de Fide Tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 3. Pirhing *h. t. n.*6. & alios, vide etiam Processum nostrum Criminalem *Tit.* 1. traditum.

451 Quæritur III. Qualiter Principes, aliæve Potestates, & Judices sæculares habere se debeant, ac possint in causa *hæresis*, præsertim in casu, quo ab Inquisitoribus, vel Episcopo intenditur, vel formatur Processus? Resp. I. Principes, & Potestates sæculares quicumque de crimine *hæresis* non solum nullo modo cognoscere, nulloque modo resistere possunt, sed potius si invocantur, assistere tenentur tam Episcopis, quam Inquisitoribus, si qui eorum contra *hæreticos* procedere, eos inquirere, vel processare volunt: Tenentur insuper pœnam ab Ordinario, vel Inquisitore impositam *hæretico*, illico exequi: vel si *Hæretici* eisdem puniendi traduntur, ordinaria Juris pœna, etiam mortis afficere. Patet Conclusio ex *c. Ut inquisitionis* 18. *h. t. in* 6. quod totum hic inserere placuit: & sic sonat.

Ut inquisitionis negotium contra hæreticam pravitatem ad Dei gloriam, & augmentum Fidei nostris temporibus prosperetur, leges quasdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ persistentem Ecclesiæ promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesiæ suæ sanctæ honorem promovent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt approbantes, & observari volentes: universos Sæculi Potestates & Dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuscunque dignitatibus, vel officiis, aut nominibus censeatur, requirimus & monemus, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei Diœcesanis Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis a Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptorum, & defensorum ipsorum investigatione; captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & ut præfatas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandaverint, infra eorumdem Dominorum potestatem, vel Rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora; ubi per viros Catholicos præfatis Episcopis, seu Inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos, sub arcta, & diligenti custodia teneatur, donec eorum negotium per Ecclesiæ judicium terminetur.

Utique de hæresi a Diœcesano Episcopo, vel Inquisitore seu Inquisitoribus condemnatos, præfati Potestates, Domini temporales, Rectores, vel eorum Officiales, seu Nuntii sibi relictos statim recipiant indilate animadversione debita puniendos: Non obstantibus appellationibus seu proclamationibus prædictorum nequinæ filiorum: cum tam secundam legem Imperialem, appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis, credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum.

Prohibemus, quoque districtius Potestatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent: sive captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum, vel Inquisitorum, aut alterius eorumdem licentia, vel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro hujusmodi crimine a Diœcesano, vel Inquisitoribus, seu Inquisitore injunctam prompte (prout ad suum spectat officium) facere, seu adimplere detrectent; vel alias Diœcesanorum aut Inquisitorum judicium, sententiam, seu processum directe, vel indirecte impedire præsumant.

Si quis vero de prædictis Potestatibus, Dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum Officialibus, seu Ballivis contra prædicta fecerit, aut præfato Fidei negotio sæpe fatis Diœcesano Episcopo, Inquisitoribus incumbenti se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire, nec non & qui scientes in prædictis dederit auxilium, consilium, favorem, Excommunicationis se noverit mucrone percussum, quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut Hæreticus condemnetur.

452 Resp. II. Principes, Potestates, aut Judices sæculares non differre, aut recusare possunt executionem sententiæ ab Inquisitore, aut Ordinario in causa *hæresis* latam, nec omittere, differre, vel negligere inferre pœnam Jure debitam Reo *Hæretico* illis tradito, sub prætextu, quod debeant prius videre Processum a Judice Ecclesiastico factum, an sit rite formatus, vel an sententia sit justa vel non. Nec ulla ratione possunt prætendere, videre, ac lustrare Processum, sed si petunt, potest & debet illum Judex Ecclesiasticus negare. Farin. *de Hæresi q.*186. *a n.* 165. Castro Palao *de Fide Trin.* 4. *disp.* 8. *pun.* 14. *n.* 5. cum communissima, & hodie certa aliorum, quos copiose ibidem allegat Farinac. dicens cum aliis, sententiam contrariam, communi Peritorum consensu, & usu explosam esse, atque rejectam, *arg. cit. c. Ut inquisitionis*, 18. *h. t. in* 6. ubi §. *Utpote de Hæresi* caprese excipit Papa, ut *Domini temporales sibi relictos* (Hæreticos) *statim accipiant, indilate animadversione debita puniendos*, & §. *Prohibemus: ne executionem sibi pro hujusmodi crimine a Diœcesano, vel Inquisitore injunctam, prompte facere, seu adimplere detrectent:* Accedit, & Conclusionem certam reddit Constitutio Innocentii VIII. *Dilectus*, estque decima inter constitutiones dicti Pontificis *in Bullario Cherub.* ubi Papa præcipit, ut Judices sæculares sine ulla visione Processus ab Inquisitore facti exequantur sententiam, & quidem sub pæna Excommunicationis ipso facto incurrenda: uti patet ex tenore Bullæ sic sonantis.

Dilectus filius frater Antonius de Brixia Ordinis Prædicatorum in partibus Lombardiæ Inquisitor hæreticæ pravitatis una cum Venerabili fratre Episcopo Brixiensi, seu ejus Vicario Generali, sicuti nobis nuper fecit exponi, contra nonnullos utriusque sexus Hæreticos, ut accepimus quos culpabiles, ut Hæreticos impœnitentes repertos, pæna debita juris puniendos condemnavit; ac Officiales Civitatis Brixiensis, ut injunctam executionem adimplerent requisivit, qui Officiales justitiam ministrare, & dictas sententias exequi (nisi prius Processus per Episcopum, & Inquisitorem agitatos non viderent) in non parum Orthodoxæ fidei scandalum recusarunt.

At cum hujusmodi crimen hæresis sit mere Ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant, tenore præsentium vobis committimus ac mandamus, ut si est ita, eisdem Officialibus sæcularibus Civitatis Brixiensis sub Excommunicationis pœna, & aliis censuris Ecclesiasticis, præcipiatis atque mandetis, ut infra sex dies postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum Processuum, per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra hujusmodi Hæreticos prompte exequantur appellatione remota. Quam Excommunicationis pænam ipso facto volumus, & tenore præsentium declaramus, incurrisse, si quod mandatum fuerit, infra dictum sex dierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleverint.

Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, statutis Civitatis Brixiensis, cæterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die trigesimo Sept. 1487. Pontificatus nostri Anno 3.

Ratio est; quia cum juxta n. 441. & *c. Ut inquisitionis*, de crimine *hæresis* nullo modo cognoscere, & judicare valeant, frustra processum super illo facto prætendunt. 453

Cæterum ad hoc ut *indilate* dicatur Judex sæcularis exequi, requiritur & sufficit, ut infra sex dies exequatur, prout patet ex dicta Bulla, & tenent communiter Doctores, ut videre est apud Farinac. *de hæresi*, *q.* 186. *n.* 162. 454

Resp. III. Quamvis Potestates seculares de crimine *hæresis* nullo modo cognoscere, aut judicare, nec in processu contra *hæreticos* ullatenus se immiscere valeant per dicta: possunt tamen etiam non requisiti suspectos de *Hæresi* capere, & detinere ad hoc, ut illos competenti Judici Ecclesiastico tradant. Farinac. *loc. cit.* n. 158 Clarus *de hæresi* n. 4. & alii. Ratio est; quia tali modo in judicaturam non se intromittunt, nec Judicem ullo modo impediunt, sed potius debite juvant in ordine ad coercendos, puniendos, & extirpandos *Hæreticos*. 455

Ex eadem ratione possunt etiam facere statuta, & leges quibus processus contra *hæresin* promovetur, Judicibus Ecclesiasticis assistitur, & pœnæ contra *Hæreticos* a SS. Canonibus inflictæ exasperantur, licet non possint concedere statuta, quibus negotium Inquisitionis contra *hæreticos* directe vel indirecte impediatur, aut retardetur, *c. Statutum* 9. *h. t. in* 6. Farinac. *loc. cit. n.* 157. 456

Denique notandum, quod cum juxta dicta *a n.*340. pœnæ temporales, & corporales a jure contra *hæreticos* Augustanæ Confessionis (& forsan etiam alios) in Germania per pacem publicam videantur sublatæ, frustra Judex Ecele-

cleſiaſticus traderet *Hæreticum* Judici ſæculari. Hinc vel ipſum *Hæreticum* judicialiter confeſſum, aut convictum debita pœna etiam temporali, & corporali, verbi gratia perpetui carceris (non item mortis) afficere, vel quod conſultius eſt, à pœnis corporalibus, & temporalibus omnino abſtinere debet juxta dicta *numer*. 345.

Et hæc amore Religionis, & Eccleſiæ in odium vitii omnium pernicioſiſſimi *Hæreſis* dicta ſufficiant. Qui plura deſiderat, legat Farinacium *de Hæreſi*, & alios de eadem integros Tractatus ſcribentes.

T I T U L U S VIII.

De Schiſmaticis, & Ordinatis ab eis.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Schiſma, & Schiſmatici quid?*
3 *Schiſma aliud eſt* purum, *& proprie tale.*
4 *Aliud* non purum, *ſed conjunctum cum hæreſi.*
5 *Quinam cenſendi ſint* Schiſmatici? *& qui non?*
6 *Separans ſe ab Epiſcopo ſuo, & Communitate Diœceſana non eſt* Schiſmaticus *proprie.*
7 Schiſma *quomodo differat ab hæreſi?*
8 *Pœnæ* Schiſmatici non puri *ſunt pœnæ Hæreticorum,*
9 *Pœnæ* Schiſmatici puri *ſunt I. Excommunicatio.*
10 *II Inhabilitas ad Beneficia Eccleſiaſtica.*
11 *Non item privatio Beneficiorum prius rite obtentorum,*
12 *III. Eſt confiſcatio omnium bonorum, ac privatio Officiorum, & honorum &c.*
13 *IV. Eſt privatio omnis juriſdictionis Eccleſiaſticæ, & conſequens nullitas actuum.*
14 Schiſmatici *tamen valide ordinant, quamvis ordinati ab eis ſint ſuſpenſi.*
15 Schiſmatici *non ſunt irregulares, nec infames, niſi ſchiſma ipſorum ſit notorium.*
16 *Si tempore* Schiſmatis *ſunt duo Pontifices, & unus eſt certus, ei ſoli eſt adhærendum.*
17 *Si ambo ſunt dubii, nulli eſt adhærendum. Et numer. ſeq.*
19 *Quid interea faciendum. Et num. præced.*

1 HÆreſi, & Hæretici proxime accedunt, immo ordinarie cum ipſis coincidunt *ſchiſma*, & *ſchiſmatici*, nec non *Apoſtaſia*, & *Apoſtata*; hinc poſt præcedentem Titulum de Hæreticis, in præſenti de *ſchiſmaticis*, & in ſtatim ſequenti de *Apoſtatis* recto ordine agitur. Itaque

2 Quæritur I. Quid ſit *ſchiſma*? Quid *ſchiſmatici*, & quomodo differant ab Hæreſi, & Hæreticis? Reſp. I. Quamvis *ſchiſma* generice, & large loquendo ſit quævis ſciſſura, & diviſio, ſeu diſruptio Communionis, *arg. c. ſchiſma, cap.* 14. *q.* 3. ibi: *ſchiſma quod græcum nomen eſt, ſciſſuram ſignificat*; proprie tamen, & ad propoſitum loquendo: *ſchiſma* eſt ſciſſura, ſeu disjunctio, ac diviſio, qua quis ſe ſeparat ab unitate univerſalis Eccleſiæ, in quantum hæc eſt *Corpus* quoddam Myſticum ex diverſorum ſtatutum Fidelibus tanquam Membris inter ſe, ac Romano Pontifice tanquam viſibili *Capite* illius. Ita in re communis.

3 *Schiſma* ſic definitum dividitur in *purum*, & *non purum*, & conjunctum cum Hæreſi. *Purum* ſit, & eſt, quando quis omnes fidei Articulos, ac etiam ſupremam Pontificis poteſtatem, & primatum in Eccleſia credens, ex mera malitia Pontifici qua tali, ſeu qua *Capiti* Eccleſiæ, & Chriſto in terris Vicario ſubeſſe, & obedire, vel cæteris univerſalis Eccleſiæ Membris uniri, vel unitus & conjunctus eſſe detrectat; ut ſi aliquod Regnum, aut Provincia, quod obedientiam Papæ tanquam *Capiti* Eccleſiæ negans, conſtitueret ſibi proprium Epiſcopum, aut Patriarcham aſſumeret; eique in ſpiritualibus obediret, ſpretis, vel neglectis, & non attentis Papæ mandatis; quamvis de cætero Papatum, & Articulos crederet. Et hujuſmodi Regni, & Provinciæ Rex, Princeps, & Incolæ *puri*, & proprie dicti eſſent *ſchiſmatici*.

4 *Schiſma non purum*, ſed conjunctum cum Hæreſi eſt; quando præter ſeparationem ab unitate Eccleſiæ negatur una, vel plures propoſitiones fidei, v. g. ſi negatur, vel non creditur Pontificem eſſe in terris Vicarium Chriſti, & *Caput* Eccleſiæ &c. Et quidem ordinarie, & practice loquendo, vix unquam datur amplius *ſchiſma purum*, ſed quodvia conjunctum eſt cum Hæreſi, ut bene notatur *can. Hæreſim cauſ.* 24. *qu.* 3. ibi. *Quod quidem, in principio aliqua ex parte intelligi poteſt: Cæterum nullum Schiſma non aliquam ſibi confingit Hæreſin, ut recte ab Eccleſia receſſiſſe videatur.*

Ex his colliges, non omnes, qui Romano Pontifici obedire recuſant, eſſe proprie *ſchiſmaticos*, ſed illos dumtaxat, qui eidem tanquam univerſalis Eccleſiæ *Capiti* ſubeſſe, ac obedire detrectans. Hinc *ſchiſmaticus* non eſt, qui primatum Eccleſiæ credit, & Pontifici qua tali paratus eſt obedire, hic & nunc tamen ratione materiæ non obedit, v. g. dum jubet, ut arma deponat vel ex odio erga perſonarum &c. vel quia bellum cum ipſo gerit &c. Pariter non eſt *ſchiſmaticus*, qui Papam non agnoſcit Dominum temporalem alicujus Provinciæ Regni &c. Sanchez *l.* 2. *Moral c.* 26. *nu.* 3. Farinacius *q.* 184. *num.* 11. Pirhing. *h. t. n.* 3. Ratio eſt; quia ii ſimiles inobedientiæ adhuc ſtant cum recognitione, & obedientia erga eundem tanquam Eccleſiæ *Caput*, nec ſeparant ab Eccleſia, quatenus eſt *Corpus* myſticum, ut ſupra declaratum. 5

Pariter non cenſetur eſſe Schiſmaticus, nec *ſchiſmaticorum* pœnas incurrere, ſi ab Epiſcopo ſuo, etiam qua tali ſe quis ſeparat, eique obedire detrectat; quia *ſchiſma proprie dictum* eſt ſeparatio ab Eccleſia univerſali, & *Capite* ejus. Sanchez *loc cit. n.* 6. Abbas *ad hanc Rubricam n.* 1. & 2. Azorius *p.* 1. *l.* 8. *q.* 20 *n.* 4. quamvis ſit, & dici poſſit *ſchiſma improprie tale*, *arg. can. Scire* 7. *cauſ.* 7. *q.* 1. *canon. Loquitur* 18. *cauſ.* 24. *q.* 1. 6

Reſp. II *Schiſma purum* (quod vix amplius datur) in hoc differt ab Hæreſi, quod hæc per ſe ac directe opponatur Fidei, negando, ſeu non credendo unum, aut plures Fidei Articulos. *ſchiſma* vero opponatur unitati, tollendo Eccleſiæ unitatem, quæ per charitatem habetur, ut cum D. Thomas 2. 2. *q.* 39. *a.* 1 bene advertit Sanch. *l.* 2. *Moral. c.* 36. *n.* 6. cum Communi. 7

Quæritur II. Quæ ſint pœnæ *ſchiſmaticorum*? Reſp. I. *ſchiſmaticos non puros*, ſeu habentes adjunctam etiam hæreſin (quales ſunt hodie plerique juxta dicta) eaſdem, quas Hæretici incurrunt pœnas; quia vere Hæretici ſunt. De quibus pœnis vide *tit. præc.* §. 5. & 6. 8

Reſp. II. *Schiſmatici puri*, ſeu nullam habentes hæreſin (quales ſunt hodie pauci) ſequentes incurrunt pœnas. I. Eſt Excommunicatio Major, *can. Nulli fas* 3 *diſt.* 19. & *canon. Liguribus* 43. *cauſ.* 23 *qu.* 5. & *Bulla Cœnæ* §. 1. vi cujus hæc Excommunicatio hodie eſt reſervata Summo Pontifici, ut cæteri caſus Bullæ Cœnæ, ibi: *Excommunicamus ſchiſmaticos, & eos, qui ſe a noſtra, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt.* 9

II. Pœna eſt inhabilitas ad Beneficia, & Dignitates Eccleſiaſticas, præſertim Epiſcopalem. Farinacius *de Hæreſi q.* 184. *n.* 42. Pirhing. *h. t. n.* 15: *arg. c. quia diligenti* 5. *de elect.* & *c.* 1. *h. t in* 6. quæ pœna probabilius locum habet etiam poſt peractam pœnitentiam, & *ſchiſma* abjuratum, Farinacius *l. c. n.* 38. Azorius *p.* 1. *l.* 4. *c.* 20. *qu* 8. Sanchez *l.* 2. *Moral. c.* 36. *n.* 18. *arg. c. c.* 5. *de electione* ubi habetur, poſſe cum *ſchiſmatico* poſt abjuratum *ſchiſma* in Epiſcopum electu diſpenſari, quæ confirmari valeant: ergo ſine diſpenſatione Electio non valet. 10

11 Volunt nonnulli, *Schismaticos* etiam privandos esse Beneficiis ante *Schisma* rite obtentis, Farinacius *de hæresi q. 184. num. 42.* Flamin. Paris. *lib. 3. de resignat. qu. 3. num. 36. arg. c. un. h. t. in 6.* verum quia constitut. *cit. cap. un. h. tit. in 6.* fuit revocata (sola excepta Confiscatione bonorum ibidem statuta) a Benedicto XI. *Extravagan. un. h. t. inter communes*, hinc cum Sanchez *loc. cit. nu. 19.* Garcias *p. 11. cap. 10. num. 151.* Pirhing *h. t. num. 7.* recte negatur, pœnam privationis Beneficiorum ante rite obtentorum incurri.

12 III. Pœna est *Confiscatio* bonorum, item *privatio* Officiorum, honorum, ac dignitatum, *cit. c. un. h. t. in 6.* ubi ulterius disponitur, *quod si Schismatici homines sunt privati, si quidem nobiles extiterint, suarum substantiarum proscriptionem patiantur: si autem ignobiles, non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur.*

13 IV. Pœna est *privatio* jurisdictionis Ecclesiasticæ, ita, ut quæcunque collatio Beneficii, alienatio rerum Ecclesiasticarum, uniones Ecclesiarum, sententiæ Censurarum, Absolutiones &c: a *schismatico* factæ ipso Jure sint irritæ, *can. Novitianus 6. cau. 7. q. 1. can. Didicimus 31. cau. 24. q. 1.* ibi: *Didicimus schismaticos nil habere Juris, & potestatis & c. h. t.*

14 Notandum illud, quod *cit. c. 1. h. t.* sicut etiam *can. Ordinationes cau. 9. q. 1.* dicitur: Ordinationes a Schismaticis factas, esse nullas & irritas, sic esse intelligendam, videlicet, ut Ordines a *schismatico* accipiens sit suspensus ab executione eorum; Ordo tamen valeat, & characterem imprimat, ut bene observat Glossa communiter recepta *in c. 1. h. t. ℣. Irritas.*

15 Non desunt docentes, *schismaticos* incurrere etiam pœnam *infamiæ & irregularitatis*. Verum, quia nulla de his pœnis reperitur dispositio in Jure, ideo benigniorem in pœnis sequentes interpretationem *arg. c. in Pœnis de Reg. Jur. in 6.* pœnas illas incurri rectius negamus, nisi *schisma* sit notorium, indeque ob sui enormitatem dictas pœnas inducens. Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 36. num. 20.* Farinacius *de Hæresi q. 184. num. 42. in fin.* Barbosa *in c. 1. h. tit. numer 5.*

Quæritur III. Quid faciendum, & cui adhærendum 16
tempore *schismatis*, quo duo habentur Pontifices electi? Resp. I. Si unus est certus, vel quasi certus Papa, ita ut prudenter de illo dubitari non possit, ei soli est adhærendum: & qui alteri favent, sunt *schismatici*. Caret controversia.

Resp. II. Si vero in tali casu legitimus Papa sit dubius, 17
ita ut non possit prudenter cognosci, nulli est adhærendum. Ita Suarez *disp. 12. de schismate sect. 1. n. 11.* Cajet. Sylvester, & alii; quos citat & sequitur Bassæus *tom. 2. vers. schisma num. 5.* Ratio est; quia revera tunc nemo ex istis duobus habet jus verum in Ecclesia acquisitum. Accedit, quod temerarium sit, ac periculosum, dubia habere pro certis.

Itaque unusquisque gerat se tunc, ut unum membrum 18
Ecclesiæ, & Christo *Capiti* adhæreat, dubios ejus Vicarios habens pro dubiis, paratus uni certe adhærere, quando Ecclesiæ provisum fuerit de certo; Quod si contrarium fiat, periculum est, ne *schisma* foveatur, & peccatum committatur; Quamvis Sayrus *in Thesauro l. 3. c. 1. n. 22.* & Trullench arbitrantur, quod quamdiu causa est dubia, & duo vel plures contendunt de Papatu, ac se pro SS. Pontificibus gerunt, nec per Concilium Generale res est determinata, tam ipsi, quam eorum sequaces a peccato excusentur; dummodo parati sint ad determinationem Concilii a Papatu se abdicare, & ejusdem Concilii determinationi atque decreto acquiescere. Cæterum prior Suaris sententia *n. præced.* allegata est tutior.

Cæterum Christiana plebs satisfaciet adhærendo suis 19
Episcopis, Parochis, & Doctoribus Catholicis, semper parata adhærere illi, quem Ecclesia receperit.

TITULUS IX.

De Apostatis, & Reiterantibus Baptisma.

SUMMARIUM.

1 *Apostasia in genere quid?*
2 *Quid Apostasia, & Apostata a Fide?*
3 *In quo differat ab Hæresi?*
4 *Apostata a Fide easdem, quas hæreticus, incurrit pœnas.*
5 *Imo majores, & quas?*
6 *Caret etiam impunitate Hæreticis concessa per Pacem Religiosam.*
7 *Apostasia, & Apostata a Religione qui? & quæ pœna.*
8 *Si Apostatans a statu Religioso ad Hæreticas transit, horum pœnis subjacet.*
9 *Etiam in Germania.*
10 *Potest tamen cum damnatis ad carceres dispensari.*
11 *Discedentes a Sacra Communione, quæ approbata per Sedem non est, non sunt Apostatæ, ut Virgines Anglicanæ Bartholomeitæ &c.*
12 *Propria authoritate discedens a sua Religione, animo intrandi aliam, Apostata proprie talis de Jure communi non est.*
13 *Et alii contrarium dicunt.*
14 *Apostatarum a Religione pœnæ sunt de Jure communi, I. Excommunicatio.*
15 *II. Suspensio ab Ordine Sacro in Apostasia suscepto.*
16 *III. Amissio privilegii Religionis.*
17 *Quibus in quavis Religione accedunt speciales pœnæ.*
18 *In Religione nostra Seraphica quis sit, & dicatur Apostata. Et num. seq.*
19 *Ibidem alia Apostasia est* levis, *alia* levior, *alia* levissima.
20 *Alia* gravis, *alia* gravior, *alia* gravissima.
21 *Quævis dictarum ipso facto inducit Excommunicationem.*
22 *Carceria, & inhabilitatem ad Officia.*
23 *Cum Apostatis post medietatem pœnarum superatam dispensari poterit.*
Ordinarie loquendo post sententiam latam in pœnis dispensare nequit Judex. Ibid.
24 *Apostatare ab obedientia quid?*
25 *Apostatare ab ordine sacro quid?*
26 *Discedens in Minoribus constitutus ad statum laicalem non est Apostata ab ordine sacro.*
27 *Perdit tamen ipso facto Beneficium, si quod habuit.*
28 *Pœnæ Apostasiæ ab ordine sunt,*
I. Excommunicatio.
29 *II. Infamia.*
30 *III. Irregularitas.*
31 *IV. Amissio privilegii, Canonis.*
32 *V. Resipiscere nolentes possunt incarcerari.*
33 *Reiterantes Baptisma, seu Anabaptistæ qui? & qualiter delinquant.*
34 *Pœna Reiterantium Baptisma de Jure communi civili est ultimum supplicium.*
35 *De jure Canonico est irregularitas.*
36 *Quam contrahit etiam, qui Rebaptizanti ministrat, Acolytus v. g. Subdiaconus.*
37 *Pœnas præfatas non incurrit, qui sub conditione*
38 *Vel ignoranter rebaptizat.*
39 *Solvitur instantia.*
40 *Quis dispenset in irregularitate ob reiteratum Baptisma contracta?*
41 *Iterantes* Confirmationem *non contrahunt irregularitatem.*
42 *Solvitur instantia.*

Quæ-

1 QUæritur I. Quid? & quotuplex ſit *Apoſtaſia*? Ante Reſponſionem nota, Apoſtaſiam eſſe vocem Græcam, & idem ſignificare ac *defectionem*, ſeu *receſſum a Deo*, ut cum D. Toma. 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. communiter notant Doctores. Hinc in genere definiendo *Apoſtaſiam*. Reſp. *Apoſtaſia eſt receſſus, vel defectio a Deo*, dum vel Fides Chriſtiana, vel ſtatus Religioſus, vel ſacer Ordo ſuſceptus deſeritur. Triplex ſiquidem *Apoſtaſia* eſt *a Fide* videlicet, *a Religione*, ſeu ſtatu *Religioſo*, & *a ſacro ordine*. Ita in re communis, & magis patebit ex ſequentibus Quæſitis, quibus ſingulæ *Apoſtaſiæ* ſpecies examinabimus. Hioc

2 Quæritur II. Qid ſit *Apoſtaſia*, & *Apoſtata a Fide*, ac quibus ſubiaceat pænis? Reſp. I. *Apoſtaſia a Fide* (quæ propriiſſime *Apoſtaſia* eſt, & a Communi poſt Gloſſam *in c.* 1. *h. t. V. Apoſtaſia* etiam *Apoſtaſia perfidia* vocatur) eſt totalis diſceſſus, ſeu defectio a Fide Chriſtiana: Unde *Apoſtata* a Fide ille dicitur, qui a Fide Chriſtiana penitus recedit, eamque totaliter deſerit, ut ſi Chriſtianus ad *Judaiſmum*, vel *Paganiſmum* tranſit, & *Judæus*, *Paganus* vel *Turca* efficitur. Farinacius *de hæreſi q.* 183. *n.* 13 Silveſter *V. Apoſtaſia*, *n.* 1. Pirhing *h. t. num* 2. cum communi, *arg. L.* 1. 2. & 4. *C. h. t.* juncta *can. Beatus* 2. *cau.* 3. *q.* 4.

3 Differt ab *hæreſi*; quod hæc non ex toto, ſed ex parte duntaxat, in uno, aut pluribus Articulis, *Apoſtaſia* autem totaliter abhorret a Fide. Hinc licet illi, qui a vera Religione, & Fide Catholica ad Sectam aliquam hæreticam *Lutheranam* v. g. vel *Calviniſticam* tranſeunt, vulgo *Apoſtatæ* dicantur, vere tamen, & proprie loquendo, *Apoſtatæ a Fide* non ſint, nec pænis contra *Apoſtatas* Jure communi ſpecialiter ſtatutis ſubiaceant; ut communiter advertunt Doctores.

4 Reſp. II. *Apoſtatæ a Fide* incurrunt in primis omnes pænas, quibus *Hæretici* ſunt obnoxii. Abbas *in c.* 1. *h. t. num.* 3. Sanchez *lib.* 2. *Moral. c.* 7. Farinacius, *de hæreſi q.* 183. *n.* 19 cum communi, & certa aliorum. *c. Contra.* 13. *de hæret in* 6. ibi *Contra Chriſtianos qui ad ritum tranſierunt Judæorum &c. tanquam contra Hæreticos, ſi fuerint de hoc confeſſi, aut per Chriſtianos, ſeu Judæos convicti: Et ſicut contra fautores, & defenſores hæreticorum; ſic contra fautores, receptatores, defenſores talium eſt procedendum.* Ratio eſt quia tales *Apoſtatæ* ſunt vere *hæretici* utpote deficientes a vera Fide quam in Baptiſmo ſunt profeſſi. Hinc quamvis non omnis *Hæreticus* ſit etiam verus *Apoſtata a Fide*; tamen omni *Apoſtata a Fide* eſt vere *Hæreticus*; uti bene advertunt Doctores citati.

5 Imo, quia *Apoſtaſia a Fide* præter *hæreſin*, quam includit, ulterius in malitia ſe extendit, gravius adhuc, quam *hæreſis* punitur; dum videlicet quamdiu vivunt, ſemper, poſt mortem vero uſque ad quinquenium accuſari, & in ſuis puniri valeant *l. Si quis*, 1, & *l. Apoſtatatarum* 4. *C. de Apoſtatis* Nec ſuffragatur eis pænitentia, uti *Hæreticis*, *l. Hi qui*, 3. *C. eodem*, ibi *Lapſis enim, & pænitentibus ſubvenitur: perditis vero, hoc eſt, ſanctum Baptiſma profanantibus, nullo remedio ſuccurritur.* Quod ſi alios ſeducant, præter bonorum fortunæ jacturam capite plectuntur *l. Eam*, 5. *C. eod.*

6 Porro *Apoſtatæ a Fide* privantur etiam impunitatis, & libertatis privilegio, quod in Pace Religioſa, Monaſterienſi item, & Oſnabrugenſi *hæreticis* conceſſum eſt; adeo ut ſive Catholicus, ſive Hæreticus a Fide Chriſtiana totaliter deficiens Sectam *Judaicam*, *Mahometicam*, vel *Gentile* & *Paganam* etiam aſſumeret, omnibus pænis contra *Apoſtatas*, & *hæreticos* ſtatutis ſubjaceret, uti liquet ex tenore dictorum Tractatuum *Pacis*.

7 Quæritur II. Quid ſit? Et quas penas ſecum trahat *Apoſtaſia*, & *Apoſtatas* a Religione, ſeu ſtatu Religioſo? Reſp. I. Ad utramque hujus Quæſiti partem plene patere *Lib.* 3. *Tr.* 21 *de Regularibus & Tranſeuntibus &c.* §. 8. *an* 247. ubi etiam diſtinctionem *Apoſtatarum* horum a *fugitivis* Religioſis attulimus, nec non obligationem eorundem, & poteſtatem, ac obligationem Superiorum Regularium ergo *Apoſtatas*, pænas inſuper quas incurrunt illi, qui *Apoſtatam*, vel fugitivum Religioſum ſuſcipiunt, hinc Benevolum Lectorem illuc remittimus ne ſuperflua fiat repetitio.

8 Reſp. II. Si *Apoſtata* ſtatu Religioſo ad Hæreticos tranſit, & (ut ſæpe fit) Sectam illorum hæreticam etiam quodammodo duntaxat Hæreſin aſſumit, omnibus pænis contra Hæreticos utroque Jure ſtatim ſubjacet. Caret controverſia. Ratio eſt; quia ſi vere *hæreticus* eſt, conſequenter pænas *hæreticorum* incurrit. Nec excuſatur; ſi deprehenſus, aut ſponte rediens dicat, (ut plerumque dicere ſolent) ſe externe duntaxat, & ſimulate Sectam *hæreticorum* aſſumpſiſſe; vel unam alteramve *hæreſin* profeſſum eſſe interne autem ſemper Catholicum remanſiſſe. Nam contra eſt, quod Eccleſia judicet de externis, per *vulgaria*.

9 Nec liberat eos pænis ſaltem ſpiritualibus; & Jure Eccleſiaſtico ſtatutis, ſi dicunt, ſe eſſe in loco, & Provincia Germaniæ v. gr. ubi vi *Pacis Religioſæ*, & *Monaſterienſis* Hæretici immunes ſunt a pænis. Nam contra militant ea, quæ diximus ſupra *T.* 7. *de Hæreticis a num.* 274. ubi lege.

10 Notandum tamen etiam, quod ſi, ut fieri poteſt, & debet, tales a Religione *Apoſtatæ* deprehenſi, vel ſponte redeuntes ad perpetuos damnentur carceres, poſſit cum eis poſt aliquot annos diſpenſari, ſi cum emendationis, & veræ pœnitentiæ ſignis pænam interea patienter ſuſtinuere, uti cum Farinacio diximus ſupra cit. *T.* 7 6. *a num* 331.

11 Illud etiam hic addendum non eſſe *Apoſtatas* perſonas diſcedentes a pia Communitate, quæ vere per Sedem Apoſtolicam approbata Religio non eſt; etiamſi juxta Inſtituti ſui ſtatuta, Novitiatum habeant, & tria vota ex devotione emittant, prout ſunt Anglicanæ; & aliæ hujuſmodi piæ fœminæ in Communitate viventes, item viventes in Inſtituto V. Bartolomæi Holzhauſer, ſeu *Bartolomæitæ*. Tamburinus *de jure Abbat. Tom.* 3. *diſp.* 8. *q.* 1. *n.* 4. Sanch. *l.* 6. *c.* 6 *n.* 7. & alii.

12 Controvertunt Doctores; utrum ſpectato jure communi *Apoſtata* proprie talis ſit, pænisque juris ſubiaceat, qui abſque Superiorum ſuorum licentia propriam Religionem deſerit, animo tamen aliam ingrediendi? Rodriquez ſiquidem *Tom.* 1. *qq Regul. q.* 30. *art.* 1. Abbas *in c. fin. h. t. num.* 4. Sylveſter *verſ. Apoſtaſia q.* 4. *num* 8. poſt Gloſſam finalem *in c. fin. h. t.* volunt, talem de jure communi. *Apoſtatam* proprie non eſſe, quia, ajunt, licet talis illicite agat, *arg. c. Ioannes*, &c. *Non eſt de Regular.* tamen ab omni ſtatu Religioſo non recedit, & ideo *Apoſtata* proprie talis non eſt.

13 Caſtro Palao econtra *Tract.* 16. *diſp.* 4. *pun.* 16. *num.* 7. cum Suarez docet, talem etiam de jure communi eſſe verum *Apoſtatam*, eo quod Religionem propria, quam ſemel profeſſus eſt illicite, & perpetuo deſerat; quod ad *Apoſtaſiam* a Religione ſufficere putant: Nobis videtur prior ſententia probabilior, quia inhærendo Juri communi in odioſis, & pænalibus ſtrictior interpretatio eſt ſequenda *arg. c. Odia*, &c. *In pœnis de Reg. Jur. in* 6.

14 Reſp. III. Pænæ *Apoſtaſiæ* a ſola Religione, ſeu ſtatu Religioſo de jure communi ſunt ſequentes. I. Eſt *Excommunicatio*, quæ ipſo facto incurritur; ſi dimiſſo habitu contigat *Apoſtaſia*, ſecus, ſi habitu retento fiat. Sanchez *l.* 2. *Moral. c.* 9. *n.* 20. Pirhing. *h. t. n.* 9. *arg. c. Ne Clerici, vel Monachi in* 6.

15 II. Eſt *Suſpenſio* ab Ordinibus ſacris (non item Minoribus) quos durante *Apoſtaſia* ſuſcepit *Apoſtata*: quæ *Apoſtaſia* etiam poſt pænitentiam durat, donec a Papa diſpenſetur, ita expreſſe ſtatutum habetur *c. fin. h. t.*

16 III. Eſt, quod durante *Apoſtaſia* exiſtat privatus privilegiis ſuæ Religionis, Concilium Trident. *ſeſſ.* 25. *de Regularibus*, *cap.* 19. ibi: *Interim vero nullo privilegio ſuæ Religionis juvetur.* Vide etiam *Lib.* 3. *Tit.* 31. *a num.* 247.

17 Præter has pænas jure communi ſtatutas ſunt aliæ, quas Religiones in particulari per propria ſtatuta habent. Notandum enim, quamlibet fere Religionem habere propria ſtatuta circa naturam *Apoſtaſiæ*, & *Apoſtatas a Religione*, & pænas eorum.

18 Et quidem in noſtra Religione pro *Apoſtata* habetur, & ut talis punitur omnis ille, qui ſine legitima facultate ſive cum habitu, & ſocio, ſive ſine illis etiam cum prætextu Superiores accedendi, & animo redeundi, vel aliam Religionem intrandi a Conventu receſſerit, punitus autem ſecundum gradus *Apoſtaſiæ*, qua committit.

19 Enim vero dicta noſtra Religione, alia *Apoſtaſia* dicitur, & eſt *levis*, alia *levior*, alia *leviſſima*: Item alia gra-

vir,

vis alia *gravior* alia *gravissima*. *Apostasiam levem* committit, qui sine Superioris tacita vel expressa licentia e Conventu egressus, per diem naturalem duntaxat extra illum moratur *Leviorem* committit, qui sine licentia exiens, extra suum Conventum in alio loco etiam Ordinis nostri pernoctaverit tantum: *Levissima* vero qui sine licentia egrediens eadem die ad Conventum revertitur

20 *Graviorem Apostasiam* apud nos committit, qui sine licentia e Conventu discedens triduo extra illum moratur accessum ad Superiorem Majorem prætendat *Graviorem* committit, qui peracto die extra Conventum moratur. *Gravissimam* tandem, qui dimisso etiam habitu intra duorum mensium spatium reversus non fuerit vel qui retento etiam habitu ultra duos menses in *Apostasia* perseveraverit: prout videre est in nostris Statutis Generalibus pro familia Cismontana editis sub Reverend. P. Generali, michaele Angelo de Sambuca, *cap.* 2. §. 8. ubi etiam pœna pro quavis *Apostasia* apponitur: Atque *n.* 17 *ibid.* statuitur, etiam illum *gravis*, vel *levis* Apostasiæ pro diversitate moræ, reum esse, qui cum licentia e Conventu egrediens, tamen sine necessitate alia, vel alia via vadit quam sibi per facultatem liceat, quique tempus in facultate prescriptum excedit, quique sine socio de loco ad locum proficiscitur.

21 Inter quas pœnas est, quod quivis etiam *levissimæ Apostasiæ* Reus ipso facto fit excommunicatus, uti patet ex Statutis *loc. cit. n.* 2. ubi in genere omnes, & singuli *Apostatæ*, nullo excepto, ipso facto excommunicantur, uti post Portell. V. *Apostasia in addit num* 2. bene notat Kerchove *in Statuta c.* 6 §. 20. *num.* 2. Nec refert: quod aliquæ *Apostasiæ* dicantur *leves*, *leviores*, *levissimæ*, aliæ *graves*, *graviores*, *gravissimæ*: quia tales non dicuntur respectu levis seu *venialis*, & gravis, seu *mortalis* peccatis nam quævis etiam *levissima* est peccatum mortali indeque sufficiens Excommunicationis causa, sed dicuntur tales respectu ipsius *apostasiæ*, quæ suos gradus apud nos habet.

22 Porro sicut quævis etiam *levissima apostasia* Excommunicationem, ita etiam pœnam carceris secum trahit, juxta citatorum Statutorum tenorem, quæ *loc. cit. n.* 34. *de* omnibus, & singulis *Apostatis* universaliter etiam istud statuitur: *Tandem omnes apostatas, etiam postquam redierint, & in quacunque Provincia reperiantur, ad aliquos ad Officium nisi per decem annos post apostasiam laudabiliter, & religiose vixerint, promoveri non posse:*

23 Notandum tamen etiam, quod postquam memorata Statuta nostra pœnas satis graves pro quavis Apostasia præscripsere, ad finem *num.* 33. addunt: *Possit tamen pro sua misericordia, in his pœnarum generibus, ubi personæ qualitas, & emendationis signa suadeant, & medietate pœnitentiæ jam peracta, Capitulum Provinciale per suffragiorum secretorum majorem partem* (*si bene visum fuerit*) *dispensare* Quæ licentia est specialis sicut in pœna Hæresis juxta dicta supra *tit.* 7 §. 6. *n.* 33. cum alias Superior in pœna post latam sententiam dispensare non amplius valeat, ut alibi jam diximus, & magis adhuc dicemus infra *tit.* 37 *de Pœnis*; de quo vide etiam Kerchove *in Statut. General. cap.* 6. §. 23. Cæterum hæc specialia in ordine nostro de *Apostatis* in gratiam eorum breviter dicta sint, quibus Statuta Generalia non sunt ad manum.

24 Ad *Apostasiam a Religione*, seu statu Religioso alii reducunt etiam *Apostasiam ab obedientia*. Alii vero ex illa distinctam *Apostasiæ* speciem faciunt docendo, quod large & generaliter loquendo, omne peccatum mortale dici possit *Apostasia ab obedientia*, unde *Eccles.* 10. dicitur *Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo* Magis vero proprie illos *Apostasiam ab obedientia* committere dicunt, qui formaliter ex superbia, vel contemptu resistit Superiori humano legitime præcipienti, vel Sacris Canonibus & justis Legibus obedire penitus recusat, *arg. can.* 1. & 2. *caus.* 3. *quæst.* 4. ibi: *Transgressores enim sponte legis suæ violatores, & recedentes, Apostatæ nominantur.*

25 Quæritur III. Quid sit, & quibus pœnis subjaceat *Apostasia* & *apostata* ab Ordine Sacro: Resp. I. *apostasia* ab Ordine committitur, & *apostata* ab illo dicitur; cum quis in Sacris Ordinibus (puta *Subdiaconatu*, *Diaconatu* vel *Sacerdotio*) constitutus ad statum Laicalem vel etiam conjugii, dimisso Clericali habitu propria temeritate se transfert. Ita in re communis. Patetque descriptio ex terminis.

Dicitur notanter *in sacris ordinibus constitutus*: licet enim aliqui, cum quibus sentit Gonzalez *in c.* 1. *h. t. n.* 5. velint, illos quoque *apostatas* esse, qui in *Minoribus* constituti dimisso habitu Clericali ad statum Laicalem transeunt, *arg. cit. c.* 1. *h. t.* Tamen Covarruvias *de Sponsalibus c.* 9. §. 3. *n.* 2. cum Glossa *in c. tuæ* 3. *h. t. V. Tolerandi*, probabilius docent, tales veros *apostatas*, & pœnis *apostasiæ ab ordine* subjectos non esse; eo quod recedendo a statu Clericali per *Minores* Ordines assumpto, nullum saltem grave crimen committant, *arg. c.* 1. *de Clericis conjugat.* cum concordantiis; nec a statu perfectiori, sed a via duntaxat illius discedant, nec cogi valeant, ut ad statum Clericalem iterum redeant; uti tamquam *apostatæ* cogi possunt, & debent, recedentes ab Ordine aliquo *Sacro*. Confirmatur communi praxi, & consuetudine, quæ est optima Legis interpres, *l.* 37 *ff. de legib.* cum passim videmus, aliquos in *Minoribus* jam constitutos, dimisso Clericali habitu ad statum Laicalem transire, & tamen propterea pœnis *apostasiæ ab ordine* non subjici, consequenter veros *apostatas ab ordine* non esse. 26

Verum quamvis si in *Minoribus* constituti transeant ad statum conjugii, non sint veri *apostatæ*, nec pœnis *Apostasiæ ab ordine* subjecti, tamen Beneficia, si quæ habuere ipso facto, & ante omnem Judicis sententiam perdunt, prout amplius diximus *L.* 3. *tit.* 3. *de Clericis conjugat. a num* 9. 27

Resp. II Pœnæ *Apostasiæ ab ordine Sacro* sunt sequentes. I. Ex *Excommunicatio* non quidem latæ, sed ferendæ sententiæ; si Clericus in *Sacris* constitutus Matrimonium contrahere præsumpserit. Abbas *in cap.* 1. *hoc. tit. num.* 3. Pirhing. *h. t. num.* 5. Sanchez *de Matrim. l.* 7. *disp.* 48 *n.* 1. *arg. cap.* 1. *h. t.* & *Clement. unic de Consanguin. & affin.* 28

II. Tales *apostatæ* ipso facto sunt infames. Pirhing. *h. t. n.* 5. *arg. can. alieni* 23. *caus.* 2. *q* 7. & *can. Beatus* 2. *caus.* 3. *qu.* 4. consequenter etiam inhabiles ad Actus, dignitates & honores, a quibus excluduntur *infames*. v. g. ad ferendum testimonium, accusandum &c. Pirhing. *h. t. n.* 5. Diaz. *in Pract. crim. c.* 115. *n.* 2. 29

III. Est *Irregularitas*, præsertim si Matrimonium contrahere attentat talis *apostata*: Tum quia sunt *Bigami* similitudinarii, prout diximus *lib.* 1. *tit.* 21. *de Bigamis non ordinand. a num.* 15. 30

IV. Est *Amissio* privilegii Canonis, ita ut percutiens talem non incurrat Excommunicationem in Percussores Clericorum latam, *can. si quis suadente*, *caus.* 17. *qu.* 4. Ita desumitur ex *cap. h. t.* & *c. Perpendimus* 23. *de Sententia Excommun.* quæ pœna præcipue tunc locum habet, si talis *apostata*, ab Episcopo ter admonitus non resipiscat; *cap. in audientia* 23. *eod.* 31

V. Possunt Episcopi tales *apostatas*, qui nec minis, nec blanditiis induci volunt ad reassumendum habitum, duro mancipare carceri, *ita ut solummodo vita sibi misera reservetur, donec a suæ præsumptionis nequitia resipiscant*, prout expresse statutum habetur *c. a nobis* 3. *hoc tit.* 32

Quæritur IV. Circa alteram Rubricæ partem, quid intelligatur per *Reiterantes Baptisma*, seu *Anabaptistas*? qualiter delinquant? & quas pœnas incurrant? Resp. I. *Reiterantes Baptisma*, seu *Anabaptistæ* sunt, & dicuntur illi, qui alios absolute, & scienter rebaptizant, seu sæpius quam semel baptizant, vel qui se rebaptizari permittunt: Et hi gravissimum sacrilegium, immanissimum scelus, & inexpiabile facinus committunt ut dicitur *can. Rebaptizare* 108. & *can. Cum itaque.* 12. *de Consecrat.* eo quod Baptisma rite collatum indelebilem imprimat Characterem, ac propterea irreiterabile sit, prout novissime etiam definitum habetur a Concilio Trid. *sess.* 7. *can.* 9. & *can.* 11. & *sess.* 24. *cap.* 2 33

Res. II. Pœnæ *Anabaptistarum* sunt sequentes, videlicet, quod Jure Civili ultimo afficiuntur supplicio tam illi qui rebaptizant, quam qui se rebaptizari sinunt, *l. Si quis* 2. *C. Ne sanctum Baptisma*, ibi: *Si quis rebaptizare quempiam de Ministris Catholicæ Sectæ fuerit detectus, una cum eo, quia piaculare crimen commisit (si tamen criminis per ætatem capax sit) & hinc, cui persuasum sit, ultimo supplicio percellatur*, 34

Jure Canonico vero contrahunt *Irregularitatem*. Navar. 35
in

in Manuali, *c.* 27. *n.* 246. Barbosa *in c.* 2. *h. c. n.* 8. Pirhing *h. t. num.* 13. *&* 15. *arg c.* 8. *hoc tit. c. Confirmandum*, 65. *dist.* 50. *can.* *Ipsos* 3. *dist.* 98. *can. Qui in qualibet* 10. *cau.* 1. *quæst.* 7. *can. Eos*, 118. *dist.* 4. *de Consecr.* cum Concordantiis.

36 Immo non tantum *Rebaptizantes*, sed etiam his ad rebaptizandum ministrantes, ut Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Irregularitatem saltem in tantum contrahunt, ut ad Ordines superiores ascendare non amplius valeant, si crimen sit publicum, *arg. c.* 2. *h. t.* ubi licet de solo Acolytho ministrante sermo sit, tameo etiam idem de aliis Ministris merito extendunt Barb. *in cit. c.* 2 *h. t. n.* 8. Pirhing *h. t. n.* 14. & alii. Ratio est, quia non respectu solius Acolythi qua talis, sed ratione Ministerii ex Officio præstiti, Ministrans *Rebaptizanti*, Irregularitatem contrahit, quæ ratio etiam in aliis militat.

37 Dicitur autem notanter in Conclusione, *qui absolute & scienter*; qui enim non absolute, sed sub conditione, *Si non es baptizatus, te baptizo*, qui rebaptizat, aut rebaptizatur, Irregularitatem non incurrit; etiamsi temere, & sine prævia inquisitione, utrum jam baptizatus fuerit, id fiat. Barbosa *in c.* 8. *h. t. n.* 2. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 2. *n.* 1. Navarrus *in Man. c.* 27 *n.* 246. Pirhing *h. t. num.* 13. Bonacina, & alii. Ratio est. Tum quia leges pænales debent intelligi cum effectu, qualis in tali casu non haberetur hoc ipso, quod conditio apposita, si subest, suspendat, & impediat actum, eumque cessare faciat. Tum quia sub conditione *Baptizans* non habet iotentionem rebaptizandi jam prius baptizatum; cum *actus agentium non operentur ultra intentionem* illorum, *arg. l. non omnis*, *ff. Si certum petatur*.

38 Pariter ab *Irregularitate* immunis est, qui ea ignorantia dummodo crassa non sit) rebaptizat, aut rebaptizatur. Scotus *in* 4. *dist.* 6 *q.* 8. Layman *loc. cit. num.* 1. *&* 2. Covarruvias *Man. c.* 27. *num.* 146. cum Communiori, & probabiliori aliorum. Ratio est; Tum quia hæc *Irregularitas* imponitur propter delictum; ergo ubi ob ignorantiam abest delictum, seu culpa, abest etiam *Irregularitas*: Tum quia proprie loquendo, non censetur *iteratum*, *quod nescitur esse factum can. Solemnitates*, 16. *dist.* 1. *de Consecr.*

39 Objiciunt Adversarii *can. Qui in qualibet*, 10. *cau.* 1. *q.* 7. ubi dicitur: *Qui in qualibet ætate alibi, quam in Ecclesia Catholica baptizati, aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiam prorsus non permittuntur accedere*. Item *c. Qui bis*, 117. *dist.* 4. *de Consecr.* ibi: *Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pænitere, nisi quod secundum Canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat*. Resp. Per hos Canones nil probari contra doctrinam *n. præced.* positam. Nam primus textus intelligi debet de ætate discreta, & doli capace, ut bene ibi explicat Glossa *V. Ætate*, & colligitur ea verbis subsequentibus; atque concordat *can. Placuit*, 3. *can. Qui apud*, 4. *cau.* 1. *q.* 4. ubi expresse habetur, parvulos ab Hæreticis baptizatos, postea si adulti ad Fidem, & Ecclesiam fuerint conversi, ad Ordines promoveri posse, additur ratio, videlicet, *quia sua id non fecerunt judicio*. Ad *canon. qui bis*, respondetur illum non habere vim Legis, cum nec a Papa, nec ab aliquo Concilio proveniat, sed desumptus sit ex *Pænitentiali* Theodori, ut bene advertit Covar. *l. c.*

Cæterum in *Irregularitate*, quæ contrahitur ob iteratum *baptisma*, solus Papa dispensare potest, si delictum est publicum. Barbosa *in c.* 2. *h. t. n.* 7. Palao *Tr.* 27. *disp.* 6. *pun.* 16. *n.* 14. Pirhing *h. t. n.* 16. *arg. cit.* 2. *h. t.* Si vero delictum est occultum, dispensare valet Episcopus vigore Concilii Trid. *Sess.* 24. *de Reform. c.* 6. 40

Quæritur V. Num etiam ob iterationem Sacramenti *Confirmationis* contrahatur *Irregularitas*. Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi desumitur ex *can. Dictum* 8. *dist.* 5. *de Consecr.* ubi æqualiter prohibetur reiteratio *baptismi*, *& Confirmationis*. Quo non obstante. Resp. *Negative*. Covarr. *in cit. Clem. Si furiosus*, *p.* 1. *n.* 8. & alii. Ratio est; quia nulla in Jure reperitur statuta Irregularitas in reiterantes *Confirmationem*, ubi autem in Jure expressa non est, asseri non potest, *arg. c. is qui*, 18. *de Sen. Excomm. in* 6. ibi: *irregularitatis tamen (cum id non sit expressum in Jure) laqueum non incurrit*. 41

Ad *can. is qui*, respondetur, ibi quidem æqualiter prohiberi reiterationem utriusque Sacramenti, non tamen æqualem pro utriusque *reiteratione* pœnam statui; consequenter cum pœnæ non sint extendendæ de casu ad casum per ea quæ diximus *lib.* 1. *tit.* 2 *de Constit. n.* 429. eas, quæ contra *iterantes baptisma* statutæ sunt, ad iterantes Confirmationem extendere non debemus. 42

TITULUS X.

De His, qui filios occiderunt.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Parricidium proprie dictum quid?*
3 *Lege humana olim habebant parentes potestatem in liberos suos.*
4 *Parricidium improprie, & large tale quid.*
5 *Pœna Parricidii proprie talis, quæ olim fuerit de Iure Civili.*
6 *Et quæ hodie sit.*
7 *Pœna Parricidii impropriæ talis quæ.*
8 *Quæ pœna Jure Canonico infligatur proli necanti parentem.*
9 *Et quæ parenti necanti prolem. Et nu. seq.*
10 *Clericus Parricida hodie debet degradari, & Curiæ sæculari tradi.*
11 *Prohibitum est ordinarie, ne parentes in eodem lecto tenentes tenellum infantem dormiant.*
12 *Pœna contrarium facientium. Et n. præced.*
13 *Quam pœnam Jure Civili incurrat Mater procurans abortum fœtus animati.*
14 *Et quam, si fœtus adhuc inanimatus erat.*
15 *Jure Ecclesiastico, præsertim per Bullam Sixti V. gravissimæ statutæ sunt pœnæ contra omnes directe, ac indirecte procurantes abortum, juvantes item, consulentes &c.*
16 *Refertur dicta Sixti V. Bulla per extensum.*
17 *Hanc Bullam Sixti V. moderavit Gregorius XIV. quoad pœnas procurantium abortum fœtus inanimati, non item animati.*
18 *Refertur Bulla Gregorii XIV. per extensum.*
19 *Referuntur in compendio gravissimæ etiamnum vigentes pœnæ contra quovis modo procurantes abortum fœtus animati, aut consulentes vel juvantes ad illum.*
20 *Ex quibus aliqua obligant in Foro conscientiæ ante omnem judicis sententiam. Et quæ?*
21 *Aliquæ nonnisi post sententiam criminis declaratoriam. Et quæ?*
22 *Quid Iuris circa dispensationem ab his pœnis.*
23 *Non potest Episcopus dispensare in irregularitate, & inhabilitate ad Beneficia, ob procurationem abortus contracta. Et n. præced.*
24 *Solvitur instantia ex Tridentino.*
25 *Doctrina practica, quam miseri sint Clerici, quovis modo abortum fœtus animati procurantes, vel ad eum juvantes, consulentes &c.*
26 *Plura de procuratione Abortus. Remissive.*

Post Crimina, quibus contra Deum, ejusque divinum cultum immediate, & principaliter delinquitur, recto ordine pergit Compilator ad delicta, quibus proximus læditur in corpore, & vita, utpote quæ inter temporalia est summum hominis bonum. Hinc in præsenti, & nonnullis sequentibus Titulis de *Homicidio*, quo vita hominis tol- 1

tollitur, tractatur. Et quoniam inter *Homicidia* omnium gravissimum est *Parricidium*, de hoc ante omnia in præsenti Titulo agitur.

2 Quæritur I. Quid sit *Parricidium*, & quæ pœnæ ipsius. Resp. I. Parricidium proprie tale est homicidium, quo proles parentem, avum, aut aviam, vel parens prolem occidit. Communis, *l. un. C. de His, qui parentes aut filios occid. & L. 1. & l. Pœnu parricidii ff. Ad Legem Pompejam de Parricidio*. Nec refert, sive quis patrem, sive matrem, sive legitimum, sive naturalem dumtaxat occidat, aut ab horum aliquo occidatur proles, aut si hæc incestuosa, adulterina, aut sacrilega sit, quodvis enim hujusmodi homicidium, proprie dictum *Parricidium* est. Clarus *§. Parricidium, n. 2.* Farinacius *in Praxi Criminal. p. 5. q. 120. sect. 5. num. 105.* Alexander *in l. Ex facto, §. Si quis rogat. ff. ad S. C. Trebell.*

3 Nam licet olim Lege Civili parentum potestas etiam in vitam liberorum fuerit; ut asseritur *l. in suis 11. ff. de liber. & post hum. & l. fin. C. de patria potestate*, ibi; *patribus quibus jus vitæ in liberos, necisque potestas etiam olim erat permissa*: tamen hæc potestas eis etiam lege humana fuit adempta, *l. Divus, ff. Ad legem Pompejam, de parricidio, & l. un. C. de emendat. & propinq.* ut proin necem, qua parens prolem occidit, *parricidium* esse, *extra controversiam sit*.

4 Dicitur autem notanter in Conclusione *num. 2.* posita, *parricidium proprie tale*; quia improprie & large loquendo *parricidium* est, & dicitur quodvis homicidium cujusvis consanguinei etiam collateralis, vel etiam Affinis, item conjugis, *c. l. 1. ff. Ad legem Pompejam, de parricidio*, ibi: *lege Pompeja de homicidio cavetur, at si quis patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem, patruelem, matruelem, patruum, avunculum, amitam, consobrinum, consobrinam, uxorem, virum, generum, socrum vitricum, privignum, &c. occiderit: sed & Matrem quæ filium; filiamque occiderit &c. avus qui nepotem occiderit &c. Ad parricidium improprie tale*, reducitur etiam homicidium Novercæ; sponsi item, vel sponsæ *l. Sed sciendum, 3. ff. Ad lege Pompejam de parricidio*.

5 Resp. II. Pœna *parricidii proprie talis* Jure Civili olim erat, ut sequitur: *Si quis parentis, aut filii, aut omnino affinis ejus, quia nuncupatione parentum continentur, fata præpararit (sive clam, sive palam id ausus fuerit) nec non iis; cujus dolo malo id factum est, vel conscius Criminis extitit, licet extraneus sit, pœna parricidii puniatur, & neque gladio, neque ignibus, neque ulli alii solemni pœnæ subjicitur, sed insutus culeo cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus (secundum quod regionis qualitas tulerit) vel in vicinum mare, vel in amnem projiciatur, ut omnium elementorum usu vivus carere incipiat, & ei cœlum superstite, & terra mortuo auferatur*. Ita expresse statutum habetur *§. 6. Inst. de publicis Judiciis*, quod id etiam statuitur, *l. Pœna parricidii, ff. Ad legem Pompejam de parricid. & l. un. C. de his, qui parentes, vel liber.*

6 Verum hæc pœna ob periculum disperationis non amplius est in usu (excepta Hispania, in qua teste Gomez *l. 3. var. resolut. c. 3. n. 4.* adhuc viget) sed juxta *Constitutionem Criminal. Caroli V. art. 131.* mater (idem est de aliis *parricidiis*) qui vivum infantem a se editum malitiose occidit, viva in terra defodi, & per ejus corpus stipes, seu palus transfigi, aut ad desperationem evitandam aqua suffocari debet. Verum & hæc pœna in usu esse desiit, ejusque loco aliæ pœnæ pro diversitate circumstantiarum, arbitrio judicis, & consuetudine locorum, vel Legum Municipalium exasperandæ, vel mitigandæ infliguntur: alicubi enim ad caudam equi ligati trahuntur, & postea rotæ affiguntur: alibi membra cruciantur rota: alibi decapitantur, & capita sola affiguntur: alibi strangulantur, & dolio inclusi in flumen projiciuntur, uti videre est apud Julium Clarum *V. Parricidium, n. 5.* plures similes pœnas referentem.

7 Resp. III. Pœna *parricidii improprie talis*, Jure Civili est pœna Legis Corneliæ *de Sicariis*, idest ordinarium homicidii supplicium, *cit. §. 6. institut. de publicis Judiciis*: ibi: *Si quis autem alias cognatione, vel affinitate personas conjunctas necaverit, pœnas legis Corneliæ de Sicariis sustinebit*. Quod idem habetur *l. 1. & l. pœna parricidii, 9. Ad legem Pompejam, de parricid.* ibi: *Qui autem alias personas occiderit, præter patrem, & matrem, avum, & aviam, capitis pœna plectatur, aut ultimo supplicio mactetur*. Ita tamen ut etiam pro diversitate circumstantiarum ac consuetudinis locorum pœna hæc exasperetur. Et quidem juxta *Constitutionem Crimin. Caroli V. art. 137. in fine* persona, quæ conjugem, aut consanguineum proximiorem occidit, ante forcipibus ardentibus aduritur, vel trabe impositam ad locum supplicii capitur.

Resp. IV. Jure Canonico, qui Matrem occidit (idem dic de alio *parricida* patris) subjacet pœnis, quæ recensentur *can. Latorem 15. cau. 33. q. 2.* illis verbis; Latorem præsentium Matricidam esse cognoscimus. Cui præcipimus, ut sub pœnitentiæ jugo permaneat, ita ut per annum integrum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores Basilicæ orans, & deprecans Deum perseveret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo vero anni circulo introeundi in Ecclesiam licentiam habeat; tamen inter audientes stet; sed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis sacra communionis ei gratia concedatur; oblationes vero non offerat, nisi prius aliorum septem annorum curricula expleantur. 8

His autem omnibus annis, atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus, atque Dominicis, & a Pascha usque ad Pentecostem; Et quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur: sed pedibus proficiscatur, arma non sumat, nisi contra Paganos; jejunet autem tribus diebus pro hebdomada usque ad vesperam. A propria quidem, ac legitima conjuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat; quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium cursum finis vitæ illius appropinquaverit, Corporis, & Sanguinis Domini Nostri Jesu Christi particeps fiat: sin autem, ut supra statuimus, efficiatur, tamen si illius conversionem, & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare; humanius circa eum vestra sollicitudo pervigil appareat, mitiusque in omnibus demonstretur.

Parens vero vidua occidens prolem debet ad agendam pœnitentiam in Monasterium detrudi, & si nullum est incontinentiæ periculum, a secundis Nuptiis arceri *cap. 1. h. t.* 9

Verum recensitæ hæ pœnæ per Canones statutæ hodie non amplius sunt in usu. Unde in casu *parricidii* id observare habet Judex Ecclesiasticus, ut Laicum *parricidam* illico remittat Judici sæculari, pœnia legis puniendum. Clericum vero prius juxta præscriptum Canonis deponat, ac degradet, sicque degradatum curiæ sæculari tradat; cum enim propter simplex homicidium Clericus degradari, & in arctum Monasterium detrudi debeat, *c. Cum ab homine, 10. de Judiciis*, & *c. Tuæ 6. de pœnis*, pro qualificato homicidio utique gravius puniri debet; consequenter Curiæ sæculari tradi; quia aliam graviorem pœnam non habet, cum Excommunicatio locum non habeat nisi in Reum incorrigibilem, Pirhing *h. t. n. 5.* 10

Illud etiam ad propositum notandum, quod a Jure Canonico probibeatur, ne parentes tenendo secum in eodem lecto tenellos infantes dormiant, *c. Consuluisti, 20. cau. 2. q. 5.* ibi: *Monendi atque protestandi parentes, ne tam teneellos secum in illo lecto collocent, ne negligentia qualibet provenientc suffocentur, aut opprimantur unde ipsi homicidii rei inveniantur*. Quod si contra hanc prohibitionem agentibus parentibus infans mortuus reperiatur, & nesciatur cujus culpa patris aut matris id contigerit, per tres annos, & quidem uno integro in pane, & aqua transigere debent *c. fin. h. t.* hoc ipso, quod licet mortem infantis non intenderint, nec prævidertint, mortis tamen periculo eumdem exposuerint, Vallensis *h. t. n. 2.* Verum hanc quoque pœnitentiam non amplius in usu esse, & pœnam arbitrio Judicis, injungendam esse, testantur Abbas *in c. fin. h. t. in fine*, Decianus *Praxi Crim l. 9. c. 8. num. 20.* Menochius *lib. 2. de Arbitr. Iudic. q. 356. n. 61.* immo si talis *Cubatio* omni culpa caret, uti juxta Barbosam *in c. fin. h. t. n. 2.* contingere potest, si v. g. lectus est latus, & puer implacabilis, qui aliter a frigore defendi non possit, & mulier in somno suum retinere soleat situm ac locum, omnis pœna cessabit. Pirhing *h. t. n. 8.* 11

Econtra vero si parens aliquis hujusmodi homicidii ex memorata simultanea *Cubatione* in lecto culpabiliter reus probetur, aut talem se fateatur, jubente sacro Canone utique puniri debet *arg. cit. can. Consuluisti, 20. cau. 2. q. 5.* ibi: *Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se* 12

aie

noxios, tua eos castiget moderatio; quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est; quanto magis qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit.

13 Quæritur II. Specialiter, quibus pęnis subjaceant parentes, & alii Abortum procurantes? Resp. I. Mater, quæ procurat Abortum fœtus jam animati, eumque vel in utero necat, vel vivam expellit, ac interimit, verum *Parricidium* committit, pęnarumque illius jure Civili constitutarum rea est; de cujus Juris legibus; & Pęnis, vide supra *a n.* 5. Quibus adde, *l. Cicero, 39. ff. de pœnis, & constitut. criminal. Caroli V. art.* 133. ubi pęna capitalis contra ita delinquentem specialiter statuitur.

14 Resp. II. Si vero fœtus nondum fuit animatus, Jure Civili nec homicidii, nec ultimi supplicii rea, sed pœna Judicis arbitraria, v. g. exilii, fustigationis punienda erit Mater *Abortum* procurans. Clarus *§. fin. q. 68. n.* 2. Menochius *de Arbitr. Judic. casu* 357. *arg. l. Si mulierem 8. ff. ad legem Cornel. de Sic. & l. Cicero 39. ff. de Pęnis constit. criminali Caroli V. art.* 133.

15 Resp. III. Jure Ecclesiastico gravissime statutæ sunt pęnæ contra quoscumque sive directe, sive indirecte procurantes *Abortum*, præcipue vero per Constitutionem Sixti V. *Ad Effrænatam*, quæ est 87. inter Constitutiones dicti Pontificis in *Tom. 2. Bullarii* Cherubini, digna, ut per extensum hic referatur.

16 Effrænatam perditissimorum hominum contra divinæ legis præceptum de non occidendo, peccandi audaciam atque licentiam, sanctissimis legibus, variisque constitutionibus sæpius repressam animadvertentes, cogimur nos quoque in supremo justitię throno a Domino constituti, justissima ratione suadente vetera jura partim innovando, partim ampliando, eorum etiam immunitatem pari pęna proposita coercere qui immaturos fœtus intra materna viscera adhuc latentes crudelissime necare non verentur. Quis enim non detestetur tam execrandum facinus, per quod nedum corporum, sed quod gravius est, etiam animarum certa jactura sequitur? quis non gravissimis suppliciis damnet illius impietatem, qui animam Dei imagine insignitam, pro qua redimenda Christus Dominus noster pretiosum sanguinem fudit, æternæ capacem beatitudinis, & ad consortium Angelorum destinatum, a beata Dei divisione exclusit, reparationem cælestium sedium quantum in ipso fuit impedivit, Deo servitium suę creaturę ademit? Qui liberos prius vita privavit, quam illi a natura propriam lucem accipere, aut se materni custodia corporis ab efferata sævitia tegere potuerint? Quis non adhoreat libidinosam impiorum hominum crudelitatem vel crudelem libidinem, quæ eo usque processit, ut etiam venena procuret ad conceptos fœtus intra viscera extinguendos, & fundendos, etiam suam prolem prius interire quam vivere, aut si jam vivebat, occidi, antequam nasci nefario scelere moliendo? Quis denique non damnet gravissimis suppliciis illorum scelera, qui venenis, potionibus, ac maleficiis mulieribus sterilitatem inducunt, aut ne concipiant, ne pariant, maleficis medicamentis impediunt? maleficos, inquit Dominus ad Moysen, non patieris vivere: nimis enim impudenter contra Dei voluntatem se opponit, qui, ut S. Hieronymus ait, dum natura recipit semen, receptum consovet, consotum corporat, corporatum in membra distinguit, dum inter ventris angustias Dei manus semper operatur; idemque corporis creator, & animæ est, impie despicit bonitatem Figuli, idest Dei, qui hominem plasmavit, fecit, & voluit siquidem ut Sanctus testatur Ambrosius, non mediocre munus est Dei dare liberos propagatores generis. Divinum donum est fœcunditas parientis, eodemque tempore diro hoc flagitio privantur liberis parentes qui generaverant; vita filii qui generati sunt, matres conjugii præmiis, terra quæ ab his coleretur, mundus qui ab eisdem cognosceretur Ecclesia quæ devotæ numero plebis aucta gauderet. Unde non immerito sexta Synodo Constantinopolitana sancitum est ut personę quę dant abortionem facientia medicamenta, & quę fœtus necantia venena accipiunt, homicidę pęnis subjiciantur, sed & veteri Concilio Ilerdensi cautum est, ut qui conceptos ex adulterio fętus necare non puduerint, vel qui in ventris matrum potionibus aliquibus collisierint, si postea pænitentes ad Ecclesię mansuetudinem recurrant, omni tempore vitę suę fletibus, & humilitati insistant; si vero Clerici fuerint officium ministrandi eis recuperare non liceat, omnesque tam Ecclesiasticæ quam prophanę leges gravibus pęnis afficiunt eos, qui in utero matris puerperium interimi, aut ne mulieres concipiant, sive ut conceptos fœtus ejiciant, nefarie machinantur.

§. 1. Nos igitur post repressam eorum temeritatem, qui matrimonii jura violare, & quantum in ipsis est vinculum indissolubile dissolvere presumunt, quive turpioribus quibusdam incestis se inquinare non erubescunt, hoc quoque malum, quantum viribus nobis a Domino traditis contendere possumus, nostris potissimum temporibus exterminare volentes: Omnes, & quoscumque tam viros, quam mulieres cujuscunque, status, gradus, ordinis, etiam clericos sęculares, vel cujuscunque ordinis, regulares quavis dignitate & preęminentia Ecclesiastica mundana fulgentes, qui de cœtero per se, aut interpositas personas abortus seu fœtus immaturi, tam animati quam inanimati formati vel informis ejectionem procuraverint, percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laborisque mulieri pręgnanti impositis, ac aliis etiam incognitis, vel maxime requisitis rationibus, ita ut re ipsa abortus inde secutus fuerit, ac etiam prægnantes ipsas mulieres, quę scienter præmissa fecerint pænas tam divino quam humano jure, ac tam per Canonicas sanctiones, & Apostolicas constitutiones, quam civilia jura adversus vero homicidas, qui homicidium voluntarium actu & re ipsa patraverint, propositas & inflictas (quorum omnium tenores his nostris litteris pro expressis, & ad verbum insertis habemus) eo ipso incurrere hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus, & ordinamus, ipsasque pænas, leges, & constitutiones ad casus præstos extendimus.

§. 2. Eos vero, qui Clerici fuerint, omni privilegio Clericali, officiis, dignitatibus, & beneficiis Ecclesiasticis, quę sic vacatura nostrę & Sedis Apostolicę dispositioni perpetuo reservamus ipso facto privamus, & in futurum inhabiles ad ea suscipienda decernimus, adeo ut illi qui hoc delictum commiserint, non secus atque ii, qui sua voluntate homicidium perpetraverint juxta Conc. Trid. decreta, etiamsi crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, ad sacros Ordines promoveri, aut in susceptis Ordinibus ministrare nullo modo possint, nec illis aliqua Ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeat animarum, conferri liceat, sed omni Ordine ac Beneficio, & Officio perpetuo careant.

§. 3. Nec non & illos, qui Clerici non fuerint, & talia perpetraverint; non solum pænas incurrere supra narratas, sed etiam inhabiles ad Ordines, & alia prędicta decernimus, & declaramus.

§. 4. Volentes quod hi, qui foro Ecclesiastico subjecti, ut prefertur deliquisse comperti fuerint, per Judicem Ecclesiasticum depositi, & degradati, Curię & potestati sęculari tradantur, quę de eis illud capiat supplicium, quod contra laicos vero homicidas per divinas Leges, ac Civilia jura est dispositum.

§. 5. Pręterea eisdem pęnis teneri omnino statuimus eos, qui sterilitatis potiones ac venena potionibus propinaverint, & quo minus fœtum concipiant, impedimentum prę̨stiterint, ac ea facienda & exequenda curaverint, sive quocunque modo in his consuluerint, ac mulieres ipsę quę eadem pocula sponte ac scienter sumpserint.

§. 6. Quocirca mandamus universis & singulis Judicibus ordinariis & delegatis, tam Ecclesiasticis, quam sęcularibus, quibus contra criminum reos etiam quoad causas hujusmodi de jure vel ratione delicti, aut personarum legitime competet jurisdictio, ita tamen ut inter eos pręventionis locus sit, ut in his delictis, quę ut plurimum in occulto perpetrantur contra quoscumque, non solum per accusationem & delationem, verum etiam per inquisitionem ac simplicem denuntiationem procedant, ac ad illa probanda testes alias de jure inhabiles, eorundem tamen judicum arbitrio, habita ratione personarum, causarum & qualitatum illarum, ac circumstantiarum, quarumcunque admittant, ac in eos qui culpabiles fuerint prout per nos sancitum est, demum animadvertant.

§. 7. Insuper ut immanissimi hujus delicti gravitati non solum temporalibus, verum etiam spiritualibus pęnis prospiciamus, ac provideamus, omnes & singulos cuiuscumq; status, gradus, ordinis & conditionis existentes, tam Laicos quam Clericos, & sęculares & cuiuscumq; ordinis regulares, nec non mulieres sęculares, & quemcumq; Ordinem professas; qui vel quę, vel uti principales, vel ut socię conscięve ad tale facinus committendum, opem, consilium

fa-

favorem, potionem, vel alia cuiuscumque generis medicamenta scienter dederint, ac et si scribendo litteras privatas vel apochas, vel alias verbis aut signis juverint aut consulerint, ultra supradictas pœnas, ipso facto nunc prout ex tunc excommunicamus, & pro excõmunicatis declaramus.

§. 8. Decernentes ac declarantes, quod per quæcumque Jubilæa, & Indulgentias, per nos & Successores nostros etiam anno Jubilæi; aut alio quovis tempore, etiam Cruciatæ sanctæ, Jubilæi, vel quovis alio titulo concessas, & concedendas, necnon per quascumque litteras Apostolicas quibusvis Principibus, seu ad eorum instantiam per nos, & Successores nostros pariter concessas, & concedendas, ac etiam vigore privilegiorum Mare magnum, vel alias quomodolibet nuncupatorum, quibusvis Congregationibus Regularium, aut Episcopis vigore Concil. Trid. vel alias per nos, & Prædecessores nostros quomodocumque concessorum, vel in futurum concedendorum, nec personę sicut ut præfertur delinquentes, & excommunicatæ, præterquam in mortis articulo absolvi valeant, nec cum iis Clericis, qui hujusmodi delicta perpetraverint, etiamsi eorum Crimen occultum fuerit, super irregularitate præmissorum occasione contracta, nec per locorum ordinarios, nec per alios quavis auctoritate fungentes, quam per nos, & Rom. Pontific. nostros Successores, & tunc non nisi urgentissimis de causis dispensari possit. Ac tam absolvendi, quam dispensandi facultatem hujusmodi etiam quoad forum conscientiæ in casibus superius expressis, nobis & Successoribus nostris dumtaxat reservamus.

§. 9. Statuentes sic in præmissis universis, & singulis per quoscumque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. Romanæ Ecclesiæ cardinales, sublata eis & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate in quavis causa, & instantia judicari, & definiri debere, irritumq; & inane, quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

§. 10. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, aut aliis legibus aliter forsan circa præmissa disponentibus, aut in casibus præfatis distinguentibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

§. 11. Volumus autem, ut præsentium litterarum exemplis etiam impressis, manu notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ originalibus litteris exhibitis adhiberetur, quod eędẽ ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, & in acie Campi Florę de more publicatæ, & affixæ, dimissis inibi earum exemplis post quindecim dierum spatium a die hujusce publicationis numerandorum, quemcumq; afficiant, ac si unicuique forent intimatę, cum non sit verisimile quemquam ea posse ignorare, quæ palam ac publice fuerint evulgata.

§. 12. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, statutorum, ordinationis, extensionis decretorum &c. si quis hoc attentare pręsumpserit &c.

Dat. Romæ in Monte Quirinali, Anno Incarnationis Dominicæ 1588 Kal. Novemb. Pont. nostri Anno 4.

17 Hanc rigidam Bullam *Sixti V.* moderavit quidem postea *Greg. XIV.* sed non nisi circa absolutionem ab Excommunicatione, & circa directe vel indirecte procurantes *Abortum* fętus adhuc inanimati, ut proin circa pęnas contra directe, aut indirecte procurantes *Abortum* fœtus animati Bulla *Sixti V.* adhuc in pleno suo vigore sit, prout teste Patritio Sporer *in Theol. Sacram. p. 4. c. 4. sect. 2. n. 714.* Tenent omnes, patetque ex ipsa Bulla *Greg. XIV.* quæ incipit *Sedes Apostolica*, estque ordine octava *in tom. 2. Bullarii Cherubini* inter constitutiones dicti Pontificis etiam digna, ut per extensum hic inseratur; sonat ergo, ut sequitur.

18 Sedes Apostolica pia mater assidue sentiens ponderis sibi incumbentis in procuranda salute animarum, pretioso Christi Domini sanguine redemptarum, gravitatem, & magnitudinem, in re tanti momenti, ut par est, magis in dies solicita, eumdemq; optimum finem semper ante oculos propositum habens, nihil unquam intentatum pretermittit eorum, quæ ad fidelium animas in viam salutis dirigendas judicat pertinere. Quare nemini mirum videri debet, si interdum quidem contumacium fidelium audaciam pœnarum severitate deterret. Rursus eisdem, si ad cor redire velint, & peccati veniam humiliter exposcere, maternum aperit sinum, viamque ad pęnitentiam eis stermit faciliorem, ac mansuetudine congrua rigorem temperat, prout in Domino conspicit salubriter expedire.

§ 1. Dudum siquidem fel. record. Sixtus Papa V. prædecessor noster, justitię zelo accensus, contra procurantes abortum fœtus tam animati, quam inanimis, ejusque gravissimi sceleris participes, & auditores, nec non contra eos, qui mulierum fęcunditatem impedirent, & sterilitatis potiones seu venena pręberent, constitutionem edidit, sub dato 4 Kal. Nov. Pontificatus sui anno 3. per quam ultra diversas spirituales, & temporales pęnas, etiam inter alia Excommunicationis sententiam contra eos promulgavit, sibique, & Successoribus suis tantum absolvendi facultatem reservavit, prout in eadem Constitutione plenius continetur.

§. 2 Cum igitur postmodum experientia docuerit, ex remedio hujusmodi, non quæ sperabatur, utilitatem & fructum provenisse, verum potius multis satanę malitia ad peccandum inductis, difficiliori ob soli Sedi Apostolicę reservatam absolvendi facultatem, reddito ad pęnitentiam aditu, eos a nefariis hujusmodi flagitiis perpetrãdis non solum non retraxisse, sed etiam plurimorum Sacrilegiorum, gravissimorumque peccatorum, & scelerum occasionem dedisse. Nos propterea animadvertentes gladium ecclesiasticę disciplinę, pręsertim quoad censuras, & pęnas spirituales, ita exercendum esse, ut ad medicinam tendat, non ad perniciem animarum, ęternumque Pastorem, cuius vices in terris gerimus quantum (divina ejus gratia adiutrice) possumus, imitari volentes, qui venit animas hominum salvare, non perdere, neminique quantumcumque graviter, & enormiter deliquerit, viam salutis præclusit, quin potius ad eam assequendam copiosa remedia adhibuit, ac nobis reliquit, & simul utilius censentes ubi nec de homicidio, nec de animato fętu agitur, pęnas non imponere duriores illis, quę per sacros Canones, & leges prophanas sunt inflictę, habita super hoc cum Venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, super negotiis, & consultationibus Episcoporum deputatis, matura deliberatione, de eorum consilio, constitutionem pręDictam sic duximus moderandam, ut a peccato, & excommunicatione contra personas ibi expressas lata, tam quoad eos, qui hactenus deliquerunt, quam quoad illos, qui post nostram constitutionem in eisdem casibus deliquerint, quilibet Presbyter, tam sęcularis, quam cujusvis Ordinis regularis ad Christi fidelium confessiones audiendas, & ad hos casus specialiter per loci ordinarium deputatus, plenam & liberam in foro conscientię tantum absolvendi habeat facultatem, eamdem prorsus quam idem Sixtus V. pręDecessor noster, sibi ac suis successoribus reservavit.

§. 3. Quo vero ad pęnas procurantium Abortum fœtus inanimis, aut exhibentium mulieribus, vel sumentium venena sterilitatis, aut quocumque modo auxilium vel consilium eis dantium, in prædicta constitutione contentas, constitutionem præfatam: in ea parte, ubi de his agit, ad terminos juris communis, ac sacrorum Canonum, & Conc. Trid. dispositionem, auctoritate Apostolica tenore pręsentium, tam quoad pręterita, quam quoad futura, perpetuo reducimus, perinde ac si eadem constitutio in hujusmodi parte nunquam emanasset.

§. 4 Non obstantibus eadem PręDecessoris nostri constitutione, quam quoad reliqua omnia, præter contenta in hac nostra constitutione in suo robore omnino permanere volumus, cęterisque contrariis quibuscumque.

§. 5. Volumus autem, ut pręsentium transumptis, Notarii publici manu subscriptis, & sigillo Pręlati Ecclesiastici munitis eadem prorsus fides habeatur, in judicio, & extra illud, quę eisdem originalibus haberetur, exhibitis vel ostensis.

§. 6. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum moderationis, reductionis, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in Monte Quirinali, Anno Incarnationis Dominicæ 1591. prid. Kal. Junii Pontif. nostri Anno 1.

Ex his itaque Bullis cum unanimi Doctorum colliges, 19
quod licet *Gregorius XIV.* pænas a *Sixto V.* fulminatas contra procurantes Abortum fœtus inanimati, vel sterilitatem, & quoscumque directe vel indirecte juvantes vel concurrentes ad id, reduxerit ad terminos juris communis, tam pœnas contra directe vel indirecte procurantes Abor-

Abortum fætus animati, omnes & singulos a Siuto V. statutas reliquerit in suo vigore,

Ut proin omnes, qui directe vel indirecte, per se, vel per alium, quocumque modo procurant Abortum fætus animati, vel ad id consilium vel auxilium præstant, aut favorem, inprimis incurrant omnes pœuas ab utroque jure contra *Homicidas* voluntarios statutas.

2 Contrahaut *Irregularitatem*.

3. Sint privati omni privilegio *Clericali*.

4. Sint *inhabiles* ad omnia Officia, & Beneficia tam *simplicia*, quam *curata*.

5. Ipso facto *Excommunicati*.

6. Si Beneficium vel Officium jam habent, sint ipso facto privati, & tam ad idem, quam quodvis aliud perpetuo *inhabiles*.

7. Insuper, si Clericus est, debeat deponi, & degradari, sicque degradatus tradi Curiæ sæculari puniendus juxta leges divinas, & humanas.

Et quidem, quod notandum, pœna *Irregularitatis Excommunicationis*, & *Inhabilitatis* ad Beneficia obligant in Foro conscientiæ ante omnem Judicis sententiam, & quantumvis delictum sit occultum.

21 Pœna vero *privationis* Beneficii prius habiti, quia executionem externam requirit, ante sententiam Judicis saltem declaratoriam Criminis non obligat, juxta dicta *lib.* 1. *tit.* 2. §. 10. *a n.* 227. ut proin hæc, sicut & *Degradationis*, & *traditionis* pœna ad Curiam sæcularem, locum non habeat, quamdiu delictum manet occultum.

22 Circa *Dispensationem*, & *Absolutionem* ab his pœnis id solum moderavit Gregorius XIV. quod ab *Excommunicatione* in Bulla prius strictissime reservata absolvere possit Episcopus, & quivis ab eo specialiter deputatus. Unde nec in *Irregularitate*, nec in *privatione* Beneficiorum, ac *inhabilitate* ad illa minime dispensare valet Episcopus, eo quod in lege Pontificis tamquam Superioris, ipse tamquam inferior dispensare non possit; prout amplius dictum, & probatum est *Lib.* 1. *Tit.* 2. §. 18. Hinc minime tuta est doctrina P. Patritii Sporer, quam *in Theolog. Sacrament. p.* 4. *c.* 4. *n.* 722. *ad finem* tradit, dicendo, Episcopum posse dispensare in pœna *privationis* Beneficiorum, & *inhabilitatis* ad illa; qui alias *c. cap.* 4. materiam de Abortu peregregie pertractavit.

23 Nec in contrarium valet fundamentum a prædicto P. Sporer allatum, videlicet, Pontificem specialiter sibi non reservasse dictam *inhabilitatem*: Nam contra est; tum quod in pœnis a lege Pontificia impositis, solus Papa dispensare valeat, etiamsi earum dispensationem sibi specialiter non reservet; hoc ipso, quod in leges Pontificis tamquam Superioris, nullus inferior dispensare possit; nisi id alicui specialiter, vel generaliter concedatur, quod non est in casu nostro. Tum quod Sixtus V. dispensationem super pœnis per Bullam impositis sibi universaliter expresse reservaverit *ibi* §. 8. illis verbis: *Ac tam absolvendi, quam dispensandi facultatem etiam quoad forum conscientiæ in casibus superius expressis, nobis & Successoribus nostris reservamus*.

Neque suffragatur in hoc Episcopis Tridentin. *sess.* 24. 24
de Reform. cap. 6. quia ibi solum conceditur illis facultas dispensandi in irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (excepta quæ provenit ex Homicidio) non item in aliis pœnis lege Pontificia latis, ut patet legenti textum. Et quoniam *Procuratio* Abortus fætus animati est etiam *Homicidium* voluntarium, neque in Irregularitate ex illo proveniente dispensare poterit Episcopus.

Infertur, quam infelices sint præsertim Clerici *Abortum* 25
fætus animati directe, vel indirecte procurantes, aut consilium, vel auxilium quovis modo ad illum præbentes, sive sint *Curati*, sive *simplices*, sive Beneficium habeant, sive non: si enim nullum pro illo tempore adhuc habent Beneficium, nullum amplius acquirere valent, nisi dispensetur a Papa, quantumvis delictum sit occultum: si habent Beneficium, illud quidem ante sententiam criminis declaratoriam dimittere non tenentur, tamen ante eamdem sententiam, & licet delictum sit occultum, sunt ipso facto *irregulares*; consequenter præter alios *Irregularitatis* effectus non amplius possunt celebrare Missas, quod tamen plurima Beneficia requirunt, ut proin saltem ex hoc capite ante omnem sententiam in Foro conscientiæ teneantur dimittere Beneficia, quia obligationi vigore Beneficii impositæ satisfacere non amplius possunt, nisi a Papa dispensetur: quod difficillime, & non nisi *urgentissimis de causis* fieri potest, ut habet Bulla *Sixtina cit.* §. 8. *circa fin.*

Majorem, & exactam discussionem de *Aborta* qui desiderat, legat citatum Patritium Sporer in *Theologia Sacr. p.* 4. *c.* 4. *per totum*, ubi ex professo, & revera egregie hanc materiam pertractat, si excipias id, quod supra *n.* 22. impugnavimus.

TITULUS XI.

De Infantibus, & Languidis expositis.

SUMMARIUM.

26 Be-

26 *Bene vero qua proximi.*
Pauper potest implorare Judicem Ecclesiasticum contra quamvis divitem, ut sibi subveniatur, ib.
27 *De mercede famuli ægroti. Remissive.*

1 QUia *Parricidio* propinqua, adeoque simplici *Homicidio* pejor est *Expositio Infantium*, utpote qua vel mors Infantis per exponentem intenditur, vel per accidens non raro sequitur, adeo ut *l. Necare, 4. ff. de agnoscend. & alend. liber.* expresse dicatur: *Necare videtur non tantum, qui partum præfocat, sed & is, qui abjicit, & qui alimoniam denegat, & is, qui publicis locis misericordiæ causa exponit, quam ipse non habet:* ideo post præcedentem Titulum, de hac *Expositione* præsens recto ordine ponitur Rubrica.

2 Quæritur I. Quid ad præsens intelligatur per *Expositionem Infantium?* An, & qualiter illicita? ac quibus sub pœnis prohibita? Resp. I. *Expositio Infantium* ad præsens est, & dicitur illa, qua vel proles recens nata, vel saltem septennio minor (infra hanc enim ætatem proles constituta *Infans* dicitur, *l. Infanti, 19. & §. 5. C. de Jure deliberand.* ibi: *Infanti: idest minori septem annis*) exponitur, & derelinquitur ad hoc, ut vel omni alimento, & auxilio destituta pereat, vel ab aliis alenda, & educanda assumatur. Ita in re Communis, patebitque ex sequentibus.

3 Resp. II. *Expositio infantium* ordinarie est graviter peccaminosa, non tantum si fit, ut Infans pereat, sed etiam si fit, ut ab aliis alenda, & educanda assumatur. *Prima* pars caret omni controversia, quia talis facta Expositio vero homicidio æquiparatur, *arg. c. l. Necare, 4. ff. De liber. agnoscend. & alend.* juncta *L. 2. C. h. t. Novella 153. cap. 3.* proinde etiam tamquam homicidium punitur, juxta dicenda infra *num. 7.*

4 *Altera* pars docetur communi, & quasi unanimi Doctorum; quia etiam tali modo gravissime prohibita est *Expositio* ab utroque Jure *c. un. h. t. l. Necare, 5. ff. De agnoscend. & alend. liber.* item *L. 2. & 3. C. h. t.* juncta *Novella 153.* ibi *in princ. Expositio infantium* universaliter vocatur *crimen a sensu humano alienum, & c. 1. ibid. ad finem* taliter Exponentes, pejores homicidis pronuntiantur illis verbis: *Qui omni inhumanitate, & crudelitate referti sint, tanto deteriores homicidio pollutis, quanto calamitosioribus id inferunt.* Ratio est; quia licet mortem prolis non intendant, tamen quantum in ipsis est, eam occidere videntur, hoc ipso, quod alimentis destitutam, periculo mortis exponant, ignari, num aliquis, qui prolem, antequam moriatur, assumat & alat: per jura citata, & *can. Pasce, 21. dist. 86. & can. fin. dist. 87.*

5 Nec excusat a peccato parentum, si dicat, se non ex malevolentia erga prolem, sed ad declinandam infamiam exponere infantem; ad hanc autem declinandam, propriam famam, aut honorem tuendum, præstat non modo prolis, sed & propriam vitam periculo exponere, *arg. l. Isti quidem, 8. §. 2. Quod metus causa.* Nam contra est, quod fama & honor æquiparetur vitæ, ac propterea ad tuendum illum liceat quidem propriam vel alienam vitam periculo exponere contra injustum violatorem, seu si ab alio injuste invaditur, vel auferatur; neutiquam tamen alium occidere, vel periculo vitæ exponere potest, ob quem, aut intuitu cujus quis in fama, & honore juste læditur, aut patitur, juxta illud vulgatum: *Ubi justa est offensio, ibi injusta est Defensio.* Consequenter, cum ad propositum nemo juste violet famam, & honorem parentis, matris v. g. illicite impraegnatæ, sed ipsamet una cum corpore famam, & honorem suum sponte prostituerit, hoc ipso, quod prolem naturaliter nascituram, & inde infamiam suam orituram providere debuerit, ac propterea in fama merito & juste patiatur, non potest ad eam tuendam contra tot leges exponere innocentem infantem periculo vitæ; Alias enim sequeretur, quod ad famam tuendam posset quis etiam *abortum* fœtus animati, sive inanimati procurare & natum propriis manibus occidere, cum non referat, sive ferro, aut violenta manu, sive fame, sive alimentorum subtractione infans occidatur, *arg. cit. l. Necare, 4. ff. De agnoscend. & alend. liber. & l. 2. C. h. t. Novell. 154. cap. 1.*

6 Dicitur autem notanter in Conclusione *ordinarie loquendo*, nam dantur casus extraordinarii, in quibus *Expositio Infantium* culpa vacat, & pœna; si nempe parens ob summam egestatem, vel aliam justam causam alere non valens prolem, exponit illam in tali tempore, & loco, ubi certum est, prolem ab aliis statim assumendam, & educandam, nullumque interea mortis periculum fore; prout præcipue fieri potest in illis Civitatibus, & locis, & in quibus pro *Expositis* hujusmodi specialiter erecta habentur Xenodochia, aut Orphanotrophia. Hujusmodi in casu *Expositionem* vacare culpa, cum aliis docet Gonzalez *in cap. un. h. t. numer. 10. in fine.* Barbosa *de Officio, & potest. Episcop. alleg. 51. num. 147.*

Quæritur II. Quibus pœnis subjaceat Parens Infantem *exponens?* Resp. I. Quamvis nonnulli cum Glossa *leg. fin. C. de Patrib. qui filios distrah.* universaliter, & indistincte velint, Parentes, qui liberos exponunt, de Jure Civili pœnæ capitalis reos esse, tamen rectius cum distinctione dicitur, quod Parens, qui per se vel per alium exponit infantem in sylva, vel deserto, aut tali loco, vel modo, ut mortem illius prævidere prudenter debuerit, etsi non intenderit (& multo magis si intenderit) ipsaque mors sequatur, Jure Civili punitur ultimo supplicio. Bartolus *in l. Necare, 4. ff. de Agnoscend. & alend. liber.* Boss. *Tit. de homicidio n. 7.* Christoph. Blumbacher *ad Const. Carolin. a. 132. n. 1. arg. c. l. Necare, 4. ff. ad agnoscend. & alend. liber. & const. Criminal. Caroli V. ar. 132.* 7

Si autem in præfato aliquo loco deserto exponitur quidem, sed vivus adhuc reperitur; vel si in loco, & via frequentata prætereuntium misericordiæ ac charitati, aut in Hospitali, vel Orphanotrophio in circumstantiis ex se periculo mortis carentibus exponitur, & tamen mortuus reperiatur *expositus infans*, fustigatione, aut alia pœna corporis afflictiva plectendus videtur parens directe, aut indirecte *exponens*. Carpzovius *Pract. criminal. p. 1. q. 10. nu. 11.* & desumitur ex *c. Const. crimin. Caroli V. ar. 132.* 8

Si vero in via communi, & publica, aut Ecclesia, vel Hospitali frequentata ita exponitur, ut nullum periculum mortis subsit, indeque vivus, & incolumis reperiatur infans, relegatione, aut etiam mitiori alia pœna arbitrio Judicis sufficienter puniri *Exponentem* censet Menochius *de Arbitrar. Judic. casu 369. numer. 5.* & satis claro desumitur ex *cit. Constitut. crimin. Caroli V. art. 132.* 9

Quod si præter hæc accedat etiam talis egestas parentis, ut prolem alere nequeat, a culpa & pœna Civili immunis erit, præsertim in locis, ubi pro hujusmodi *Expositis* specialiter erecta habentur hospitalia, vel Orphanotrophia, juxta dicta *num. 6.* 10

Resp. II. Parens directe, aut indirecte *exponens infantem*, aut *Expositioni* consentiens, vel factam ratihabens ipso facto perdit patriam potestatem, nec jus nec nomen patris, vel matris amplius retinet, nisi in quantum infanti favorabile est, adde ut *expositus* alimenta ab *exponentibus* parentibus semper prætendere & his succedere valeat, non autem hi vicissim, ita clare decisum habetur *c. un. h. t. & L. 2. 3. & 4. C. eod.* Ratio est: quia parens *expositum* filium censetur habetur pro derelicto, *l. fin. ff. pro Derelicto: Nec enim suum quis dicere poterit, quem pereuntem contempserit*, ut dicitur *c. l. 2. C. h. t.* 11

Quæritur III. Quis alimentare, & educare debeat *Infantes expositos*, quorum parentes ignorantur? Et quid Juris aut oneris accrescat *expositum* ex obligatione, vel charitate assumentibus, & educantibus? Resp. I. Si in aliquo loco extant Hospitalia, vel Orphanotrophia pro hujusmodi *expositis* specialiter erecta, in his recipi, & ex redditibus illorum ali ac educari debent: Communis, & certa. Ratio patet; quia, uti supponitur, ita exigit Fundatoris pia intentio, quam adimplere utique oportet; *per Vulgaria Juris:* Si vero hujusmodi pia loca alicubi non extant, & nullus de populo gratis, & sponte assumere velit educandum Infantem, Ecclesia aut Rector illius, vel si hæc sufficientes redditus non habeat, Communitas, in qua tales *expositi* inveniuntur, alimentare, & educare debet *expositum*. Barbosa *in c. un. h. t. n. 4.* Surdus *de alimen. Tit. 1. q. 9.* Abbas *in c. un. h. t. n. 3.* Pirhing *h. t. n. fin.* Ratio de Ecclesia est; quia cum redditus Ecclesiastici *sint patrimonium Christi, & pauperum*, proculdubio Ecclesiarum Recto- 12

res

res tali *Exposito* pauperculo aliis mediis destituto præ aliis tenentur de præfatis redditibus succurrere. Servit hæc, quod dicitur *can. Aurum, 70. can. 12. q. 3.* ibi: *Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus.*

13 Quoad Communitatem vero deficientibus Ecclesiæ redditibus, ratio est; quia juxta Unanimen omnes & singuli tenentur succurrere cuivis in extrema necessitate constituto *arg. can. Pasce; 21. dist. 36.* Et quoniam nullus ab hac obligatione immunis est, æquum & justum est, tota Communitas proportionaliter concurrat. Quod si Communitas ex negligentia vel malitia non faceret, quivis in solidum teneretur; quia quemlibet tenet gravis obligatio juvandi proximum in extrema necessitate constitutum, prout amplius Theologi.

14 Resp. II. Qui *expositum infantem* assumunt & alunt, nullum propterea acquirunt jus, aut potestatem in ejus personam. Ita clare statuitur *c. un. h. t.* ibi: *Sane qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis jus aliquod vindicare.* Concordat *l. Sancimus, 3. C. eod.* ubi conclusio magis declaratur & rationibus firmatur, præcipue vero ne infans, qui non peccavit, servituti subjiciatur, & privetur libertate, quæ summe favorabilis est, *§. 1. Instit. de Jure person.*

15 Resp. III. Si *Expositum* suscepit, ac sustentavit Ecclesia, aut Hospitale, Episcopus, ac alius Rector Ecclesiæ, vel aliquid ad hunc finem erectus locus, non possunt expensæ in alimenta & educationem *Expositi* factæ repeti. Azorius *p. 2. Instit. l. 2. c. 26. q. 1.* Pirhing *h. t.* cum communi. Ratio est; quia ea pietate & misericordia, aut ex officio fieri debuere, & censentur factæ, *arg. can. Sacrorum, 15. can. 12. q. 2.*

16 Si vero ab extraneo aliquo *Expositus*, susceptus & educatus fuit, habet is jus repetendi expensas a parente *exponente*. Barb. *in c. un. h. t. n. 8.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 267. n. 41.* Pirh. *h. t. l. 1. C. h. t. & l. Patrem, 16 C. de Nuptiis.* Ratio est; quia licet etiam talis suscipiens, actum misericordiæ erga *Expositum* exercere intenderit, tamen non præsumitur nefario parenti beneficium præstare, aut in ejus gratiam infantem educare; consequenter alimentorum & educationis expensas repetere potest, quas parens Jure naturali & divino facere tenebatur.

17 Quod si tamen ex circumstantiis personæ suscipientis *Expositum*, vel aliis conjecturis prudenter præsumi posset, illum ex mera charitate, misericordia, & liberalitate, sine ulla reflexione aliquando repetendi expensas, infantem assumpsisse (ut si sanguine junctis, vel valde dives, aut liberalis & virtuosus id facit) repetitioni locus non amplius foret; nisi ab initio protestatus esset, se velle sibi restitui. Pirhing *h. t.* Ratio est; quia quod mere gratis tribuitur, repeti amplius nequit, *arg. l. fin. De revoc. donat.*

18 Resp. V. Quicunque Expositum infantem assumunt, & educant, id Juris acquirunt, quod eidem (exclusis Fisco, parentibus, consanguineis tamquam indignis) ab intestato succedant, si absque Descendentibus decedens bona temporalia reliquit. Surdus *de aliment. tit. 16. q. 18. n. 19.* Engel *h. t. n. 4. arg. Novell 115. c. 3.*

19 Resp. V. Quamvis parentes infantem *exponentes* illum repetere amplius nequeant, sed is statim fiat sui Juris & liberetur a patria potestate, in quantum sibi favorabile, juxta dicta *n. 11.* Si tamen ipsis ignorantibus, aut invitis infans ablatus, & expositus fuisset, eum pro suo agnoscere, & sibi iterum, ubicumque existat: & assumere valent. Barb. *in c. un. h. t. n. 6.* cum communi, & certa aliorum. Ratio est; quia cum in tali casu parentes omni culpa vacent, retinent jus & patriam potestatem ad filium.

20 Quæritur IV. Utrum *Infantes expositi* habendi sint pro *legitimi?* Resp. *Affirmative*, Patet conclusio ex dictis *l. 4. tit. 7. qui filii sint legitimi a n. 14.* Quibus adde; quod licet propterea capaces sint Ordinum, Beneficiorum, Dignitatum, Officiorum, artium &c. tamen capaces non sint Canonicatuum, Dignitatum, & Officiorum illorum, quæ ex Fundatione, aut Statuto requirunt *Nobilitatem*: Tum quia licet præsumantur qualitates, quæ sunt necessariæ ad excludendum peccatum, vel communiter insunt: tamen non præsumuntur aliæ qualitates, præsertim ex Fundatione, aut Statuto requisitæ. Barbosa *h. t.* Gonzalez *eod. n. 8.* & alii.

Quæritur V. Quid intelligatur per *Languidos?* & quid 21
Juris de *Languidis expositis?* Resp. I. Per *languidos* ad propositum intelliguntur omnes illi, qui gravi, & diuturna, præsertim vero perpetua, & incurabili detinentur infirmitate, per quam ad labores, & quæcumque negotia, aut res gerendas inhabiles existunt. Barb. *in c. un. h. t.* Pir. *h. t. n. 3. arg. l. Morbus 113. ff. de V. S.* patetque ex illo Joan. *c.* ibi: *respondit ei languidus*, & Matth. 4. *curavit languidos eorum.*

Resp. II. Sicut *Infantium*, ita & *Languidorum* quorum- 22
cumque, & cujuscumque ætatis existant, est graviter prohibita, indeque graviter peccaminosa, expositio, si ab exponentibus *Languidi* sustentari, & alii valent. Est communis, *arg. c. un. h. t. l. Sancimus 3. & l. fin. C. eod.* Ratio est; quia quantum in ipsis est, occidere videntur *Languidos*, *arg. can. Pasce 21. dist. 86.*

Dicitur autem notanter: *Si ab exponentibus languidi su-* 23
stentari, & alii valent; Nam si ob inopiam hoc præstare nequeunt, a culpa immunes sunt, si aliorum pietati eos exponunt, sicut supra *n. 6* de expositione *Infantium* diximus.

Resp. III. Si Domini servum *languidum*, aut parentes 24
prolem septem annis majorem *languidam* culpabiliter exponunt, privantur patria, & dominica potestate, ita ut proles fiat suis juris, & servus acquirat plenam libertatem. Omnes claris Juribus, *cit. c. un. h. t. l. Sancimus, 3. & l. fin. C. eod.*

Infertur: parentes duplici via ad propositum privari *patria* potestate, videlicet *primo*; si infantem sive sanum, sive languidum, & *secundo* si prolem septennio majorem, languidam tamen exponunt: Non item si prolem sanam septennio majorem exponunt, ut post Abbatem *h. t. n. 2.* bene advertit Pirhing *h. t. n. 3.*

Quæritur VI. An, & qualiter teneatur Dominus de 25
necessaria cura, & alimentis providere famulo ægrotanti? Resp. I. Dominum non teneri ad magnas, sed tenues duntaxat expensas pro cura ægroti famuli, ratione famulatus. Ita cum communi Bartolus *in l. si cum dotem, §. sin autem ff. soluto Matrim.* & in *l. in rebus comm.* Sylvester *v. Famulus, nu. 4.* & alii. Ratio; quia cum ratione famulatus præstet ei competens salarium, uti supponitur, intuitu ejusdem ad magnas expensas astringendus non videtur. Quamvis valde laudabile sit, si Dominus bene habens pro cura ægroti famuli expensas subministret.

Dicitur notanter *ratione famulatus*: quia ut *proximo*, 26
etiam per majores expensas succurrere debet, si habet, & famulus pauper est. Sylv. *l. cit.* ubi addit, posse ægrotum famulum contra Dominum, ita etiam contra quemvis alium divitem implorare officium Judicis saltem Ecclesiastici: ut sibi ægroto, & pauperi subveniatur, *arg. c. sicut, 8. dist. 47.* & ibi Glossa *V. Esurientium*, id probans ex *c. Ad Apostolicam, de sim.* Ratio patet; quia quivis tenentur pauperi in extrema, & gravi necessitate constituto subvenire de superfluis naturæ, vel status, prout amplius Theologi.

Num autem, & qualiter teneatur Dominus famulo 27
ægrotanti pro tempore infirmitatis salarium, seu mercedem dare, habes *l. 3. t. 18. de Locato, & Conducto, §. 4. num. 99.*

TITULUS XII.

De Homicidio Voluntario, & Casuali.

1 *Ratio Ordinis.*

1 QUamvis alias prius de genere, quam de specie tractari soleat; tamen hic agitur de *homicidio* in genere, postquam propter criminis atrocitatem in præcedentibus Titulis jam actum fuit de quibusdam *homicidiis* in specie, *Parricidio* videlicet, & *Expositione infantium*.

§. I.

De Natura, & Divisione Homicidii.

SUMMARIUM.

2 *Homicidium & pauperies quid.*
3 *Homicidium aliud est voluntarium, & quidem directe, vel indirecte.*
4 *Aliud Casuale.*
5 *Aliud justum & licitum (quod etiam necessarium dicitur) aliud illicitum, seu injustum, & dolosum.*
6 *Illicitum varie subdividitur.*
7 *Aliud namque est simplex.*
8 *Aliud qualificatum.*
9 *Idque aliud Proditorium, aliud Assassinium.*
10 *Aliud Sacrilegum.*
11 *Aliud Parricidium.*
12 *Aliud Veneficum.*
13 *Aliud ex insidiis.*
14 *Omne homicidium deliberatum, & præmeditatum est homicidium qualificatum.*
15 *Homicidium* Casuale *aliud est culpabile seu culposum aliud mere* Casuale, *& inculposum.*

2 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit *homicidium*? Resp. I. *Homicidium* (sic dictum quasi cædes hominis, *l. ita vulneratus*, 51. *ff. ad leg. Aquil. can. si homicidium*, 41. *cau.* 13. *q.* 5.) *est violenta exanimatio, seu occisio hominis ab homine facta*. Ita in re communis, *arg. cit. can. Si homicidium*. Dicitur autem notanter *ab homine*; quia si homo a bruto necatur, proprie *homicidium* non dicitur, sed *pauperies*, per Rubr. & Text. *Instit. & ff. Si quadrupes pauperiem &c.* Ceterum non refert, cujus ætatis, sexus, aut conditionis sit, qui occiditur, cujusvis enim occisio ab homine facta, verum est *homicidium*, *l.* 1. §. 2. *ff. & l. Si quis* 8. *C. ad L. Corn. de Sicar.* ita ut etiam partus animati in utero adhuc existentis occisio, *homicidium* dicatur, *l. Necare*, 4. *ff. de agnosc. l.* & pœnis homicidii subjacet, *cit. l. Si quis*, 8. *C. ad Leg. Corn. de Sicar.* & dictum est supra.

3 Resp. II. *Homicidium* prima, & principali sua divisione communiter, præsertim a Canonistis dividitur in *Voluntarium*, & *Casuale*, uti patet ex Rubrica præsentis Tituli. *Voluntarium* aliud est *directe*, aut *indirecte* tale. *Homicidium directe Voluntarium* est, quod vere per se, ac directe intenditur; ut si quis animo & intentione occidendi hominem gladio transfigit, aut sclopeto trajicit illum. *Indirecte, seu in causa* voluntarium est, dum quis mortem alterius non intendit quidem, voluntarie tamen ponit talem casum, vel facit aliquid, ex quo mortem moraliter certe secuturam prævidet; ut si quis graviter percutiat, aut pedibus calcet prægnantem fœminam, & inde sequatur *abortus*; vel si in locum hominibus valde frequentatum exploditur sclopetum, & inde homo occiditur. Vallensis *h. t. n.* 2. cum communi.

4 *Homicidium Casuale est*, quod nec directe nec indirecte intenditur, sed præter omnem intentionem casu & fortuito accidit. Nam casus est causa agens præter intentionem secundum Aristotelem 2. *Physic.* ut si quis putans, sclopetum non esse oneratum, explodit ipsum, & explodendo præter omnem intentionem alium occidit.

5 *Homicidium voluntarium* subdividitur in *licitum* seu *justum*, & *illicitum* seu *injustum*. *Homicidium licitum* seu *justum* (quod etiam *homicidium necessarium* Legistis communiter vocari solet) illud est, quod vel pro necessaria sui defensione servato moderamine inculpatæ tutelæ, vel ex voluntate, aut præcepto superioris jus gladii habentis, vel jubente lege, consequenter etiam necessario, & vel inde juste ac licite fit. *Homicidium* econtra *illicitum*, seu *injustum* (quod etiam *homicidium in specie*, & *homicidium dolosum* nuncupatur) est, quod contra divinam, vel naturalem, vel humanam aliquam Legem prohibentem animo & intentione occidendi malitiose fit.

6 *Homicidium* hoc *illicitum* & *dolosum* varias adhuc sub se species habet. Nam aliud est *simplex*, aliud *qualificatum*; & hoc aliud deliberatum, seu præmeditatum. Aliud *ex insidiis*; aliud *Proditorium*; aliud *Assassinium*: aliud *Sacrilegum*; aliud *Parricidium*, aliud *Veneficum*.

7 *Homicidium simplex est*, quod contingit absque speciali aliqua mala qualitate & circumstantia: in rixa temere exorta, vel ex subito iræ impetu, cum advertentia tamen rationis.

8 *Qualificatum* est, quod circa modum occidendi, locum, vel personam, specialem aliquam malam circumstantiam, vel qualitatem annexam habet: talia *homicidia* sunt.

9 *Homicidium proditorium*, & *homicidium Assassinium*, de quorum natura, & effectu fuse diximus supra *lib.* 3. *tit.* 49. *de Immun. Ecclesiast.* §. 5.

10 *Homicidium Sacrilegum* est, cum quis personam Sacram, puta Sacerdotem, Religiosum, vel profanam in loco sacro occidit.

11 *Homicidium Parricidium*, si quis videlicet parentes, liberos, aut Sanguine junctos occidit, juxta dicta supra *T.* 10. *n.* 2.

12 *Homicidium Veneficum*, seu *maleficum* est, si quis venenum causa occidendi dat, vel propinat, eoque occidit.

13 *Homicidium ex insidiis*, dum quis scilicet inimicum suum occulte in certo loco expectat, & nil expectantem, nil prævidentem subito & improviso occidit.

14 Tandem tale seu qualificatum homicidium est, & dici potest omne homicidium *deliberatum*, *seu præmeditatum*, quod videlicet sedato jam iracundiæ calore, plena animi deliberatione prævia, seu vere præmeditate fit. De quibus omnibus amplius Criminalistæ. Hic sufficiat, naturam illorum breviter adduxisse, quia pro diversitate illorum, diversæ sunt, atque exasperantur, & temperantur pœnæ; prout partim ex dictis jam constat, partim ex dicendis patebit.

15 Homicidium *Casuale* pariter subdividitur in *culpabile* seu *culposum*, & mere *casuale*, seu *inculposum*. Illud est, quod quidem præter omnem voluntatem, aliqua tamen interveniente culpa fit: ut si quis dat operam rei illicitæ, ex qua mors alterius sequitur, etsi ad eam evitandam, operans, omnem adhibuerit diligentiam; vel si quis det operam rei illicitæ tali cum negligentia, aut imperitia, ut mors exinde alterius proveniat. Vide Carpz. *prax. Criminal. quæst.* 27. *n.* 8. Mere *Casuale*, seu *inculposum* (quod propriissime *Casuale*) quod prorsus inopinato & fortuito, penitus nulla culpa, & nullo dolo interveniente contingit.

§. II.

§. II.

De Homicidio Voluntario illicito, seu injusto, & pœnis illius: ubi de injusta Vulneratione, & Mutilatione; pœnisque illius.

SUMMARIUM.

16 *Homicidii Voluntarii injusti pœna est mors, tum de lege divina.*
17 *Quam Civili humana,*
18 *Et quidem gladio inferenda; si homicidium est simplex: si autem est qualificatum, exasperatur ultimum supplicium.*
19 *De Jure Canonico homicida laicus excommunicatur.*
20 *Fit irregularis, & inhabilis ad officia, & Beneficia Ecclesiastica.*
21 *Clerici homicidæ injusti pœnæ sunt sequentes: Et quidem I. Est depositio ab ordine, & Officio, ac in carcere, vel ad Triremes condemnatio.*
22 *II. Est irregularitas.*
23 *III. Est perpetua inhabilitas ad cuncta Beneficia, & Officia Ecclesiastica.*
24 *IV. Potest etiam, & debet homicida clericus privari beneficiis prius eite obtentis.*
25 *Immo, si beneficium, vel Officium Ecclesiasticum exercitium Ordinis requirit, tenetur in conscientia illud ultro admittere,*
26 *Si iterat homicidium, non item ob unum simplex Homicidium degradari, & Curiæ sæculari tradi debet.*
27 *Hactenus recensitas Juris pœnas etiam incurrit, qui mandat injustum homicidium.*
28 *Et si illud ante homicidium commissum revocet, casu, quo Mandatario revocatio in tempore non innotescit.*
29 *Incurrit quoque irregularitatem, si ipse mandatarius occidatur.*
30 *Vel si solam verberationem mandat, mandatarius fines mandati excedens, mutilet, aut occidat.*
31 *A pœnis tamen homicidii immunis erit, si mors non sequatur, nisi homicidium Assassinio modo mandaretur.*
32 *Easdem homicidii pœnas insuper incurrit* Consulens *homicidium.*
33 *Etsi consilium in tempore revocet.*
34 *Nisi pro viribus illud refutare studeat.*
Consulens *mutilationem ei, qui volebat occidere, non est irregularis. Ib.*
35 *Easdem pœnas non contrahit efficaciter* Cooperans *ad homicidium.*
36 *Si plures animo occidendi aliquem impugnant omnes rei sunt pœnarum homicidii, si ignoratur, quis illorum occiderit.*
37 *Si vero constat, cujus ictu mors fuerit secuta, ille solus ordinariam, reliqui vero extraordinariam pœnam incurrunt de Jure Civili.*
38 *De Jure Canonico tamen in tali casu sunt omnes irregulares.*
39 *Quid Iuris Civilis, si in rixa subito exorta quis occidatur.*
40 *An de Iure Canonico.*
41 *An in foro conscientiæ?*
42 *Etiam qui, dum potest, non impedit homicidium, est irregularis, si impedire ex justitia tenetur. Et duobus seqq. num.*
43 *Secus est, si ex sola charitate tenetur.*
46 *Solvitur objectio. Et n. seqq.*
48 *Præcise approbans, seu ratum habens homicidium ab alio commissum non est irregularis.*
49 *Solvitur objectio.*
50 *Lethaliter vulnerans incurrit pœnas ordinarias homicidii.*
51 *Secus est de non lethaliter vulnerante.*
52 *Medicorum judicio statur, num vulnus sit lethale.*
53 *In dubio ultimum judicium non incurrit vulnerans.*
54 *Bene vero irregularitatem.*
55 *Mutilatio proprie dicta quid?*
56 *Inducit irregularitatem.*
57 *Etiam respectu consulentium, mandantium &c. uti in homicidio.*
58 *Requiritur tamen, ut membrum penitus sit separatum a corpore.*
59 *Quid Iuris, & quas pœnas incurrat, qui se ipsum mutilat etiam in membro minus principali?*
60 *Homicidii* qualificati *pœna quæ præter ordinarias*
61 *Homicidii* Proditorii *pœna specialis.*
62 Assassinii *pœna specialis gravissima.*
63 *Pœna* Paricidii.
64 *Pœnæ homicidii* Sacrilegi.

Quæritur I. Quę sint pęnæ *homicidii Voluntarii injusti?* Resp. I. Quodvis *Voluntarium homicidium injustum* lege Divina, & humana Civili pœnam mortis secum trahit. Communis. ac certa, & quidem de lege divina constat tam ex antiquo, quam novo Testamento: Nam *Genes. c. 9.* dicitur: *Quicumque effuditur humanum sanguinem, fundetur sanguis illius;* & *Levit. c. 24. V 17 qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.* Dein *Matth. c. 26. V. 52. Omnes, qui gladium acceperint, eoque percusserint, gladio peribunt,* & *Apocalyps. c. 13. V. 10. qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* 16

De Lege Civili patet ex *§. Item Lex Cornelia 3. Inst. de Publ. Iudic.* juncta *l. un. V. Et merito, C. de Raptu Virg & l. quoniam 9. C. de vi publica.* Et quamvis olim ab hac pœna immunes fuerint homicidæ Nobiles, quibus loco pęnę *capitalis*, pœna *deportationis*, seu *proscriptionis* imponebatur *l. ejusdem 3 §. 5 ff. ad l. Cornel. de Sicar.* videtur tamen hæc Lex correcta, & pœna *capitalis* cuivis homicidæ indistincte imposita, *cit. l. quoniam 6. de vi publica,* ibi: *Placuit, si quis forte interemptus sit in eum supplicium exerceri, qui vim facere tentaverit &c. & non jam relegatione, aut deportatione Insulę plectatur, sed supplicium Capitale excipiat.* Accedit Constitutio Criminalis *Caroli V. art. 57. & 137.* ubi omnes homicidæ indistincte subiiciuntur *ultimo supplicio*. Clarus *V homicidium. n. 18.* allegans opinionem communem, & praxim receptam. Blumlachee ad *cit. art. 137 n. 9.* 17

Et quidem hæc pœna *ultimi supplicii* inferri solet gladio si homicidium est *simplex* in rixa factum *c. § Item lex. Cornelia 3. instit. de publ. judiciis* ibi: *Lex Cornelia de Sicar. quæ homicidias ultore ferro prosequitur.* Si vero homicidium est *qualificatum* aliquod ex enumeratis a *n. 6.* solet exasperari, ita ut gladius in rotam, furcam, vel rogum commutatur, vel adustione per ferrum candens, forcipibus, truncatione membrorum &c. augeatur, juxta *Constitutionem Carolinam.* Garpz *prax. Crim. q. 24. n. 16.* 18

Resp. II. De Jure Canonico pœna laici homicidæ est excommunicatio, non quidem ipso facto incurrenda, sed per Iudicis sententiam infligenda; nisi pœnitentiæ satisfactione crimen commissum diluerit, *c. itaque 20. cau. 24. qu. 3.* ibi: *Censuimus homicidas a communione Ecclesiastica submovendos, nisi penitentia satisfactione crimina admissa diluerint:* quam Iuris dispositionem de solis laicis homicidis intelligi debere, desumitur ex *can. Presbyter. 12. distinct. 80.* 19

Deinde habet communem jam Clericus duplicem pœnam, *irregularitatis* videlicet & *inhabilitatis* ad Officium, & Beneficium Ecclesiasticum, de qua statim infra. 20

Resp. III. Pœnæ Clerici injusti homicidæ voluntarii sunt sequens. I. Est ab ordine & Officio deponendus, *can. si Episcopus 7. dist. 50. & c. Presb. 11. dist. 81. c. Inquisitio 21. pr. de accus. c. sicut 6. §. fin. h. t. c. Tuæ, 6. de pœnis,* juncto Conc. Trid. *Sess. 14. c. 7. de ref.* Et in arctum Monasterium detrudendus, *c. can. Si Episcopus, & c. Tuæ:* cujus tamen in Monasterium detrusionis pœnæ loco hodie successit, & in usu est pœna perpetui carceris, aut condemnatio ad Triremes. Farinacius *Prax. Crim. qu. 119. num. 149. & 155.* 21

II. Ipso facto incurrit *irregularitatem* (quam etiam laicus homicida contrahit (adeo, ut quantum vis occultum sit *homicidium,* ordines etiam post peractam pœnitentiam suscipere vel susceptos exercere sine dispensatione summi Pontificia non valeat, *can. Minor. 1. can. Clericum, 5. dist. 50. c. Sicut 6. de cætero 7. h. Clem. un. eod.* juncto *Conc. Tr. Sess. 14. c. 7. §. & Sess. 24. c. 5. de Reform.* De qua pœna amplius infra. 22

III. Est perpetuo inhabilis ad omnia Beneficia & Officia Ecclesiastica. *Concilium Trid. c. Sess. 14. de Reform. cap. 7.* ibi: *qui sua voluntate homicidium perpetraverit,* 23

etiamsi crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia notione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit, nec illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiamsi curam non habeant animarum, conferri liceat; sed omni ordine, ac Beneficio, & Officio ecclesiastico perpetuo careat.

24 IV. Privari etiam potest, & debet Beneficiis prius rite obtentis, illis tamen ipso Iure & facto privatus non est. Clerus *V. homicidium* 21. Garcias *p. 11 de benef. c. 10, n. 39.* Farinacius *Prax. crim. q.* 119. *n.* 153. Pirhing. *h. t. n.* 50 cum communi aliorum. Idque patet tam ex Juribus *a n.* 71. allegatis: Tum ex *c. Clerici* 5. *Ne Clerici, vel Monach.* & *c. Ex literis* 10. *de excess. Prælat.* Ratio posterioris est; quia cum in pœnis benignior interpretatio sit facienda, *c. Odia &c. in pœnis de reg. jur in 6.* privationem ipso facto ob crimen commissum asserere non debemus, nisi id in Iure exprimatur. Farinacius *cit. q.* 119. *n.* 64. & post ipsum Pirhing. *loc. cit.*

25 Ex quo infertur, Clericum homicidam occultum beneficio suo prius rite obtentu valide, & licite frui posse; nisi hujusmodi beneficium præter recitationem Horarum Canonicarum requirat personale exercitium Ordinis Sacri, tunc enim, cum præter *irregularitatem* (quam juxta dicta etiam occultus *homicida* ipso facto incurrit) ordinem aliquem exercere nequeat, debet vel illo pro dispensatione super irregularitate Romæ laborare; vel si eam obtinere nolit aut non possit, beneficium urgente conscientiæ obligatione ultro dimittere. Covarruvias *in Clem. si furiosus p.* 2. *§.* 3. *n.* 7. Abbas *in c. Nisi iam pridem* 10. *de renunt. n.* 1. eo quod non possit satisfacere muneri & obligationi talis beneficii.

26 V. Si Clericus *homicidium* iterat, gravius adhuc plectitur, & si incorrigibilis est, etiam anathematizandus, degradandus, & curiæ sæculari tradendus est. Ita expresse statuitur *c. cum non ab homine* 10 *de Judiciis*, & ibi DD. communiter. Cæterum ex hoc infertur, quod Clericus ob unum *simplex* homicidium Curiæ sæculari tradi non possit.

27 Quæritor II. Num hactenus enarratas Iuris pœnas, præsertim vero *irregularitatem* incurrant, qui mandant, vel consulunt homicidium *injustum*? Resp. I. Qui mandant homicidium *injustum*, homicida, & omnium pœnarum illius reus est. Communis ac certa *l. Nil interest.* 15 *ff. ad legem Cornel. de Sicar.* ibi: *Mandator cædis pro homicida habetur, can. Si quis viduam*, 8. *dist.* 50. cum concordantiis. Ratio est; quia mandans est vere causa moralis *homicidii* consequenter pœnarum ipsius reus. Nam *qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per ipsum, c. qui facit* 72. *de reg. iur. in* 6. Et nihil interest, *occidat quis, an causam mortis præbeat. cit. l. nihil interest* 15. *ff. Ad l. Cornel. de Sicar.*

28 Ampliatur doctrina etiam a casu, quod Mandans revocat mandatum, si istud ante mortem demandatam non innotescat mandatario; quia hic quamdiu mandatum ignorat, agit nomine Mandatarii. Secus foret, & pœnas Iuris evaderet, si revocationem ante occisionem Mandatario sufficienter insinuaret; quia, cum in tali casu ex voluntate mandantis non amplius operetur, proprio, non mandantis nomine occidere censetur, Navarrus *Man. cap.* 27. *nu.* 237. Diana *p.* 2. *tr. Miscell. ref.* 17. Pirhing. *h. t. n.* 23.

29 Ampliatur ulterius, & *irregularitatem* incurrit mandans *homicidium* si occasione hujus ipse occidatur Mandatarius Sylvester *V. homicidium*, 5 *q.* 7. *dict.* 7. Avila *p.* 7. *disp.* 6. *sect.* 2. *dub.* 5. *con.* 4. Pirhing. *h. t. n.* 22. Ratio est; quia sicut qui se ipsum injuste & temerarie exponit propinquo mortis periculo, censetur sui *homicida*, ita etiam quia mandat & consulit, ut alter aliter se exponat, censetur esse & causa homicidii. Nec refert, quod præter intentionem, & directam illius voluntatem mors sequatur; quia cogitare poterat, & debebat, illam accidere posse, *arg. c. fin. h. t. in* 6.

30 Ex qua ratione etiam is, qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, *irregularis* efficitur; si *Mandatarius* fines mandati excedens mutilet, vel occidat, cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse, debuerit cogitare.

31 Limitatur autem conclusio, casu, quo *homicidium* non sequatur. Avila *l. dub.* 3. *princ.* Pirhing *h. t. n.* 22. Covarruvias, Suarez Barbosa, & alii. Ratio est, quia regulariter loquendo, *irregularitas*, vel alias iuris pœna, propter *homicidium* non incurritur, nisi actu sequatur, vel nisi aliud in iure sit expressum, *arg. l. sæpe* 53 *ad finem ff. de V. S.* cum concordantiis; nisi homicidium modo *assassino* mandaretur; tunc enim etiam non secuta morte gravissimas iuris pœnas incurreret tam mandans, quam mandatarius *assassinus* textu expresso *c.* 1. *h. t. in* 6. ibi: *quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur.* Totum textum vide infra *n.* 62.

32 Resp. II. Sicut mandans, ita etiam Consulens homicidium *irregularitatem*, aliasque homicidii pœnas incurrit, si efficaciter influit, idest si vi huius consilii aliter homicidium *injustum* committit, illud alias non commissurus. Communis & certa, *arg. c. Perniciose* 23. *dist.* 5. *de Pœn. c. Si quis viduam* 8. *dist.* 50. ibi: *Præcepto, & consilio, c. sicut*, 6. *§. qui vero, & fin. h. t.* ibi: *Qui consilium dederunt*, juncta *l.* 1. *princ. & l.* 3. *§* 4 *ff. ad l. Cornel. de Sicariis.* Ratio est; quia *homicidium* efficaciter suadens, etiam vera illius causa moralis est per Jura citata, & *cap.* 2. *de Clerico pugnante in duello* ubi habetur: *Homicidium tam facto, quam præcepto sive consilio, aut defensione perpetrari, non est dubium.*

33 Ampliatur Conclusio & tam ad casum, quo *Consulens* ante homicidium consilium suum revocat. Suarez *disp.* 44. *sect.* 2. *n.* 10. Farinacius *q.* 126. *a n.* 23. late Pirhing. *h. t.* 32. Ratio est; quia etiam in tali casu *Consulens* adhuc censetur esse moralis causa homicidii, si, uti supponitur, vi & rationibus præcedentis consilii persuasus quis nihilominus occidit, uti facile contingere potest, ubi rationes *consulentis* ita movent, ut revocatio consilii non amplius attendatur. Secus est in *Mandante*; cum enim in tali casu sola voluntas *Mandantis* censeatur esse moralis causa *homicidii*, tota causa videtur sublata, si *Mandans* voluntatem suam in tempore adhuc, & serio revocat.

34 Putant tamen nonnulli, *Consulentem* evadere pœnas, si pro possibili contrariis rationibus prius datum consilium refutare conatur, & sinul se proficere advertit, occidendum monet, ut sibi caveat &c. Pirhing. *h. t. n.* 32. qui etiam post Avilam *p.* 7. *de Cons. disp.* 6. *sect.* 2. *dub.* 3. *concl.* 1. addit, immunem esse ab *irregularitate*, si quis consulit minus malum, v. g. percussionem duntaxat, aut mutilationem ei, qui alias resolverat occidere.

35 Quæritor III. Num iisdem pœnis subiaceant etiam *Cooperantes* ad homicidium? Resp. I. Qui efficaciter ac propinque cooperatur ad *homicidium*, ita, ut absque hujus cooperatione *homicidium* non fuisset secutum, pœnas ordinarias *homicidii* ab utroque Jure statutas incurrit. Clarus *§. fin. q.* 90 *num.* 5 Mascardus *de Prob. concl.* 559. Farinacius *prax. crim. p.* 3. *q.* 131 Barb. *in c. Sicut* 6. *h. t.* cum communi, *arg. l. un. C. de Rapt. Virg. l. Si pignore, §. qui ferramenta, ff. de Furtis, l. Nihil*, 15 *ff. ad Leg. Cornel. de Sicar. l. sciente ff. ad Leg. Pompei de Parricid. c. fin. de Pœnis in* 6. Ratio est; quia universaliter auxilium efficax præstans ad delictum, punitur eadem pœna, qua Delinquens *per vulgaria.*

36 Resp. II. Si plures communicatu consilio aut proposito ad occidendum exurgent contra aliquem, isq; ab uno duntaxat occidatur, ita tamen, ut ignoretur, quis illorum occiderit, seu cujus ictu, percussione, aut vulnere occubuerit, omnes pro *homicidis* habentur, & pœna ordinaria *homicidii* puniuntur, textu expresso *l. item Mela* 11. *§.* 2. *ff. ad leg. Aquil.* ibi: *quod si appareat* (quis in specie occiderit) *omnes quasi occiderint, teneri Iulianus ait:* suntque omnes irregulares *c. Significasti*, 18 *§ quod si h. t.* juncto *can. fin. ca* 23. *q.* 8 Ratio est; quia etsi in tali casu unus tantum occiderit, tamen reliqui causam mortis habuere, dum præsentia, & assistentia alter alterum, & præsertim *homicidam* audaciorem, occisum vero timidiorem reddiderunt, consequenter *homicidii* rei sunt, *l. Nihil* 15 *ff. ad Legem Cornel. de Sicar.* ibi: *Nihil interest; occidat quis, an causam mortis præbeat*

37 Resp. III. Si præfato modo plures consurgunt, sed unus tantum vulneravit, aut percusserit, vel plures quidem, sed unus duntaxat lethaliter, alii non lethaliter, idque constet, de Jure Civili solus ille punitur pœna ordinaria *homicidii*, reliqui vero pœnam extraordinariam incurrunt texto claro *cit. l. si Mela* 11. *§.* 2. *ff. ad Legem Aquiliam.*

38 De Jure Canonico tamen omnes sunt *irregulares*, etsi constet, unum duntaxat lethaliter, reliquos vero non lethaliter; imo nullatenus percussisse, dummodo animo occidendi impugnarint, vel adfuerint; textu satis claro *can. fi. can.* 13 *q.* 8 ubi etiam illi, qui non vulnerabant, occidere tamen volebant, pariter pœnitere, seu parem pœnam sustinere coguntur, & illi soli a pœna Canonica immunes declarantur, *qui nec vulnerabant, nec impugnabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt.* Ratio est, quæ in priori Conclusione.

39 Res. IV. Si in rixa subito exorta sine prævio delibe-

rato

rato animo occidendi, pluribus insurgentibus unus occiditur & nescitur, a quo fuerit occisus, de Jure Civili omnes quidem extraordinaria, nullus tamen pœna ordinaria, seu ultimo supplicio punitur. Menochius de Arbitr. Judic. l. 2. casu 362. n. 19. arg. l. 1. §. 3. ff. ad Legem Cornel. de Sicar. item l. fin. ff. eod.

40 De Jure Canonico autem etiam in tali casu pro Foro externo omnes sunt *irregulares*. Barbosa in c. Significasti 18. §. quod si h. t. n. 9. Glossa in can. fin. can. 23. q. 8. v. quicumque, cum Communi arg. cit. c. Significasti 18. §. quod si h. t. Si vero constet, quis illorum occiderit, vel lethaliter percusserit; ille solus, cæteri autem minime sunt *irregulares*, cit. c. significasti 18. §. Non in promissis h. t.

41 Pro foro interno standum est conscientiæ cujuscunque subito rixantis, ita ut is, qui certo scit, se nec vulnerasse, vel vulnerasse quidem, sed leviter tantum, nec animo occidendi adfuisse, pro *irregulari* se habere non teneatur. Barbosa loc. cit. n. 10. Avila de Censur. p. 7. disp. 7. sect. 4. dub. 3. v. sed quid, quando plures.

42 Quæritur IV. An & quando *irregularitatem* contrahant illi, qui, dum possent, *Homicidium* non impediunt? Resp. I. Quicumque ex justitia tenetur impedire *Homicidium*, & non impedit, dum absque gravi suo damno potest, *irregularitatem* incurrit. Navarrus Man. cap. 24. n. 22. & cap. 27. n. 232. Sylvester v. homicidium 3. q. 5. Barbosa in c. sicut 6. h. t. n. 18. & 19. Pirhing h. t. n. 43. cum Communi arg. c. sicut, 7. §. Illi etiam h. t. Ratio est; quia talis moraliter censetur occidere, peccatque contra justitiam & tenetur ad restitutionem.

43 Nec refert, quod *irregularitas*, quæ in Jure non habetur expressa, qualis videtur præsens, non contrahatur: Nam contra est, quod etsi non explicite & specifice, tamen implicite & in genere exprimatur in Jure, dum ibidem universaliter statuitur, illos omnes, qui moraliter occidunt, *irregulares* esse per Jura supra citata, & c. 2. de Clerico pugnante in duello.

44 Infertur, Officiales, & Ministros, aliosque ex Officio constitutos, consequenter ex justitia obligatos ad defendendam vitam proximi, uti sunt etiam milites, servi respectu domini &c. incurrere *irregularitatem*, si dum possent, *Homicidium* impedire omittunt.

45 Resp. II. Qui ex charitate duntaxat, non vero ex Officio, aut justitia tenetur impedire Homicidium proximi, prout tenetur quivis respectu proximi sui, etsi graviter peccet, tamen *irregularitatem* non contrahit, si dum facile potest, *Homicidium* alterius non impedit. Navarrus Man. n. 21. c. 21. Barbosa in c. sicut h. t. Pirhing h. t. n. 42. & alii communiter. Ratio est; quia talis nec physice, nec moraliter cooperatur ad *Homicidium*; cum istud proprie dictum sit delictum contra justitiam, contra quam quis non peccat positus in conclusione, ad verum *Homicidium* nullo modo cooperari videtur.

46 Nec obstat, quod Canones universaliter dicant, *qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit* c. sicut 6. h. t. cum Concordantiis; ac in specie, qui fame morienti non præbet panem, eum occidit, c. Pasce 21. dist. 86. Resp. Canones enim vel loqui de illis, qui ex Officio & justitia tenentur proximum liberare ab *Homicidio*, vel non solum loquuntur de simpliciter non impedientibus, sed de auxiliantibus opere, vel consilio, prout loqui videtur cit. c. sicut 6. h. t. uti patet ex illis verbis, *et percussoribus opem ferret*, & concordat can. Facientes. 3. dist. 86. vel tandem loquuntur de *Homicidio* late, ac improprie tali.

47 Pariter non obstat c. quanta 7. de Sentent. excommunic. ubi etiam excommunicationi subjacet ille, qui cum potuisset, percussionem Clerici non impedivit; ergo multo magis *irregularitatis* utpote pœnæ minoris reus erit. Nam vero Irregularitatibus non valeat argumentum a casu expresso ad non expressum, *per vulgaria*; neque argumentum a majori ad minus, vel econtra, Pirhing h. t. n. 42.

48 Quæritur V. An? & quando approbantes, seu ratum habentes *injustum homicidium*, incurrant *Irregularitatem*? Resp. qui *Homicidium* ab alio factum, postea præcise approbat, seu ratum habet nullo ad id prius præstito consilio, vel auxilio, non incurrit *Irregularitatem*, etsi Nomine ipsius ipso tamen inscio perpetratum sit. Covarruvias in Clem. Furiosus 2. p. §. 1. n. 4. Avila de Censur. p. 7. disp. 6. sect. 2. dub. 6. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 6. Pirhing h. t. n. 28. cum Glossa in can. si quis viduam 5. v. Aut consilio, dist. 50. communiter recepta, contra Navar. Man. c. 26. 27. n. 233.

Fel. in c. sicut h. t. n. 12. & paucos alios. Ratio est; Tum quia *Irregularitas* non contrahitur nisi in casibus a Jure expressis, c. is qui 18. de sent. excom. in 6. Tum quia *Homicidium* jam factum præcise approbans, nullo modo est causa illius, nec aliqua ratione in illud efficaciter influit, ut consideranti patet; ergo. Et ob has rationes ab *Irregularitate* immunis etiam censetur ille, qui *Homicidam* post crimen perpetratum recipit, occultat, defendit, remuneratur. Zoesius ad hanc Rubricam n. 22. Pirhing eod. n. 29. & alii.

Nec in contrarium militat; quod objiciunt Adversarii ex c. de reg. jur. in 6. *Ratihabitionem retrahi, & mandato non est dubium comparari*: etiam in delictis l. 1. §. 13. ff. de vi armata, & c. sicut 33. de Simonia, ibi; *Nisi postea consenserit*; ac c. Eum qui 23. de Sentent. Excom. in 6. ubi ille, qui percussionem Clerici suo Nomine, etsi ipso inscio factam, postea approbat, & ratam habet, *Excommunicationis* reus declaratur ob allegatam Regulam c. 10. de reg. jur. in 6. Resp. enim, *Ratihabitionem* quidem mandato comparari quoad culpam, non vero semper quoad pœnam, præsertim illam quæ specialem expressionem in jure requirit, qualis est *irregularitas* cit. c. Is qui, de sent. excom. in 6. Ad reliqua allegata Jura respondetur, eorum dispositionem utpote pœnalem, & odiosam, non esse extendendam ad casum non expressum, c. Odia 15. & c. in pœnis 49. de reg. jur. in 6. præsertim ubi specialis Juris expressio requiritur, prout, juxta dicta num. præc. contingit in Irregularitate. 49

Quæritur VI. An etiam, & quando vulnerans, pœnas ordinarias *Homicidii* incurrat? Resp. I. Quandocunque constat, vulnus esse lethale, injuste vulnerans pœnas ordinarias *Homicidii* incurrit tam a Jure Civili, quam Canonico impositas, sive brevi, sive longo ex intervallo temporis mors subsequatur, nullaque habita ratione malæ curæ, vel aliarum circumstantiarum, quibus minus debitæ tractetur vulneratus. Gailus lib. 2. obser. 111. n. 7. & seqq. Socinus consil. 178. vol. 2. arg. c. Significasti 18. h. t. & l. ait lex, 21. ff. de Legib. Aquil. Ratio est; quia talis vere est causa mortis, consequenter *homicidii*, & pœnarum illius reus. 50

Resp. II. Si liquido constat, vulnus fuisse lethale, sed vulneratum, vel imperitia, negligentiave Medici, aut chirurgi, aut propria culpa, & incuria, vel accidente extrinseco obiisse, ordinarias *homicidii* pœnas vulnerans non incurrit, consequenter nec ultimi supplicii, nec Excommunicationis, nec irregularitatis &c. reus erit. Socinus loc. c. Baldus in l. qui occidit 30. §. 4. ad l. Aquil. Ratio patet; quia in tali casu vulnerans proprie non est causa mortis. 51

Num autem vulnus fuerit lethale vel ne, peritorum Medicorum, aut Chirurgorum judicio jurato statur, cit. c. Significasti 18. h. t. ibi; *Ut peritorum Medicorum judicio talis percussio asseveretur non lethalis*, juncto Constit. Criminal. Caroli V. art. 147. & 149. 52

In dubio, num vulnus fuerit lethale Medicis & Chirurgis ad manum non existentibus, aut non interrogatis, vel ipsismet dubitantibus, volunt quidem aliqui, vulnerantem esse reum *homicidii*, ac pœnarum ordinariarum illius, eo quod in delictis præsumptio fit contra delinquentem, l. si ex plaga 52. ff. ad Leg. Aquil. tamen probabiliter etiam defendit Carpz. pr. Crim. p. 1. q. 27. n. 28. talem a pœna ordinaria per Leges Civiles statuta, ultimo videlicet supplicio esse immunem ex eo, quod dubiæ probationes ad pœnam mortis inferendam non sufficiant, sed requiruntur certæ, ac luce meridiana clariores l. fin. C. de probationibus. 53

Verum de Jure Canonico talis videtur *irregularis*, arg. c. significasti 18. §. quod si h. t. ubi Sacerdos in dubio, an ictus illius fuerit lethalis, pronunciatur *irregularis*, addita ratione illis verbis: *in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos, etsi forte homicida non sit, & a sacerdotali officio abstinere debet: cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum remanet*. Ex quibus verbis satis liquido constare videtur, in dubio hujusmodi vulneratorem esse *irregularem*. 54

Quæritur VII. An & qualem pœnam inducat *Mutilatio*? Ante responsionem nota; per *Mutilationem* proprie dictam intelligi abscissionem alicujus membri, seu partis principalis, quæ peculiarem in corpore humano operationem seu functionem habet, cujusmodi sunt manus, pes, oculus, auris &c. prout jam dictum est lib. 1. tr. 20. n. 5. ut proin abscissio digiti, cartilaginis, excussio dentis &c. *Mutilatio* proprie non sit, ut habent DD. ibid. citati, arg. l. 10. ff. de ædilit. & c. exposuisti, hoc notato 55

Resp. I. Injusta *Mutilatio* membri alieni ipso facto indu- 56

cit *irregularitatem, arg. c. fin. h. t. num. 6.* Ratio est; quia quoad effectum inducendi *irregularitatem* mutilatio equiparatur *homicidio*, prout bene observat, & pro certa Regulam tradit Glossa communiter recepta *in Clem. un. h. t. V. Mutilet, arg. cit. Clem.* juncto *can. fin. dist. 55. c. in Archiepiscopatu, 4. de Raptor. c. Clericis 5. ne Clerici, vel Monachi.*

57 Hinc eadem ratione communiter etiam tenent Doctores quod in illis casibus, in quibus contrahit *irregularitatem*, qui *homicidium* injustum consulit, mandat, cooperatur ad illud, vel id non impedit, aut ratum habet, juxta dicta *a num. 27. usque ad num. 50.* in iisdem eandem *irregularitatem* contrahat etiam *Consulens, mandans* &c. mutilationem.

58 Illud tamen observandum, quod etsi quis membrum alienum injuste lædat, ita ut totaliter inutile ad suam peculiarem functionem a natura sibi commissam reddat, tamen *irregularis* non fiat, si membrum tale non realiter & penitus separetur a corpore, uti contingit v. g. si oculi alicujus injuste læduntur quidem; tamen non eruantur: Ratio est; quia in pœnalibus stricte facienda est interpretatio, *in c. pœnis, & c. Odia de Reg. J. in 6.* præsertim *irregularitate*, quæ non incurritur, nisi in Jure exprimatur, *c. is qui d. Sent. Excomm. in 6.*

59 Dicitur autem notanter in Conclusione, *membri alieni*, quia, qui se ipsum mutilat, aut *Mutilatione* absque justa causa procurat, *irregularitatem* incurrit, non tantum si principale, sed etiam minus principale membrum, v. g. digitum, aut articulum illius, aut aliam corporis partem mutilat, prout amplius diximus, atque ex Jure & ratione probavimus *lib. 1. tit. 20. de corpore vitiatis, a n. 27.*

60 Quæritur VIII. An majores, & quas pœnas inducant *homicidia qualificata na. 9.* recensita? Resp. I. *homicidia qualificata* cuncta, habent in primis illud speciale, quod juxta dicta *nu. 4. & 18.* ordinarii *homicidii* pœnæ exasperentur pro diversitate atrocitatis, & malæ qualitatis admixtæ: item, quod executio pœnarum utroque Jure statutarum sit certior, remissio difficilior, ac dispensatio in pœnis Ecclesiasticis difficillima, teste utriusque Fori curiarum praxi ac consuetudine, quæ est optima Legum interpres. *l. 37. ff. de Legibus.*

61 Resp. *Homicidium proditorium* præter pœnarum ordinariarum exasperationem etiam illud habet, quod privet Jure *Asyli*, prout fuse probavimus, & naturam illius declaravimus *lib. 3. tit. 49 a n. 154.*

62 Eodem Jure *Asyli* præter ordinarias pœnas *homicidii* privat etiam *homicidi. in assassinium* juxta dicta *a n. 130.* & insuper inducit excommunicationem ac depositionem ab Officio, & Beneficio ipso facto nec non diffidationem perpetuam a toto populo Christiano cum aliis pœnis expressis *c. 1. h. t. in 6.* ibi: Sacri approbatione Concilii statuimus, ut quicumque Princeps, Prælatus, seu quævis alia Ecclesiastica, sæcularisve persona quempiam Christianorum per prædictos Assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit (quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur) aut eos receptaverit, seu defenderit, seu occultaverit, excommunicationis, seu depositionis a dignitate, honore, ordine, & officio incurrat sententias ipso facto, & illa libere aliis per illos, ad quos collatio eorum pertinet, conferantur. Sit etiam cum suis bonis mandantis omnibus tamquam Christianæ Religionis æmulus a toto Christiano populo perpetuo diffidatus. Et postquam probabilibus argumentis constiterit, aliquem scelus tam exectabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, vel diffidationis adversum eum sententia requiratur.

63 *Parricidium*, quod speciale quid circa pœnas dictas habeat, constat ex dictis supra *tit. 10.*

64 *Homicidium sacrilegum* ratione personæ occisæ, præter recensitas pœnas ordinarias exasperatas, etiam *excommunicationis* pœnam ipso facto inducere, aliunde satis patet *ex can. Si quis suadente 29. cau. 16. q. 4.* Sacrilegium vero ratione loci sacri, in quo fit, privationem *Asyli* secum trahere, dictum est *lib. 3. tit. 49. de Immunitate a n. 99.*

§. III.

De Homicidio Voluntario juste & licite commisso auctoritate publica, vel in bello justo, & Irregularitate inde proveniente.

S U M M A R I U M.

65 *Licitum est Jure divino, & humano malefactores auctoritate publica occidere.*
66 *Probatur ratione.*
67 *Debet tamen adesse justa causa Legibus comprobata; sine qua etiam Principes occidentes committunt homicidium.*
68 *Potest Princeps supremus malefactorem ita proscribere & bannire, ut bannitum liceat cuivis privato occidere: si debitæ conditiones concurrant tam ex parte Principis proscribentis.*
69 *Quam ex parte privati bannitum occidere volentis: Et quæ?*
70 *Raro licet privato occidere hujusmodi bannitum.*
71 *In bello justo licitum est directe occidere nocentes hostes.*
72 *Non item innocentes, quales sunt pueri, mulieres, Clerici, Religiosi, homines simplices, & rusticani.*
73 *Iniquæ sunt minæ belli ducis militantis, quod nisi fortelitium se tradat &c. nulli, nec infanti parcere velit.*
74 *Indirecte, ac præter intentionem etiam innocentes in bello justo occidere licet: Et quando?*
Multitudo peccans non tota est occidenda. Ibid.
75 *Omnes qui auctoritate publica malefactores occidunt, vel propinque concurrunt; irregulares sunt ex defectu lenitatis.*
Recensentur omnes isti in compendio, ibid.
76 *Quicumque sive Clericus, sive Laicus criminaliter aliquem coram Judice laico accusat de crimine pœnam sanguinis promerente est irregularis; etsi contra pœnam sanguinis protestetur.*
77 *Secus est, si criminaliter accusat coram judice Ecclesiastico.*
78 *Vel coram Laico quidem, sed nonnisi Civiliter ad suum interesse, cum apposita protestatione contra pœnā sanguinis: et si hæc nihilominus sequatur, & prævideatur.*
79 *Pariter irregularis non est, qui pro suo interesse recuperando malefactorem v. g. furem capit, & tradit, vel indicat Judici, cum apposita protestatione expressa.*
80 *Qui vero pro interesse prorsus extraneo id facit, irregularis esset.*
81 *Accusans Civiliter liber est ab irregularitate, etsi interne intendat pœnam sanguinis.*
82 *Protestatio contra pœnam sanguinis quomodo, & quando fieri debeat?*
83 *Sufficit, si fiat ante sententiam judicis condemnatoriam.*
84 *Qui coram Judice Ecclesiastico etiam Criminaliter sine protestatione accusat, non est irregularis.*
85 *Nec ille, qui accusat Criminaliter de crimine levi, etsi per accidens inde sequatur pœna sanguinis.*
86 *Neque qui accusat, vel denuntiat de crimine pendente in futurum.*
87 *Doctrina practica.*
88 *Laicus Criminaliter accusans ad pœnam sanguinis, est irregularis ex defectu lenitatis. Clericus vero ex delicto.*
Clericus licite neminem potest accusare criminaliter coram laico bene tamen coram Ecclesiastico Judice. Ibid.
89 *Jud. x condemnans ad pœnam sanguinis est irregularis.*
90 *Si effectus sequatur: secus est, si pœna sanguinis in effectu non infligitur.*
91 *Papa tamen ad pœnam sanguinis damnans non est irregularis.*
92 *Nec Inquisitores contra hæreticam pravitatem.*
93 *Neque Judæi Judices, aut Saraceni.*
94 *Nec Judices Ecclesiastici malefactorem tradentes Curiæ sæculari.*
95 *Principes Romani Imperii, an & quando possint esse*

Ju-

Judices in causa Criminali, vel eam aliis committere?

96 *Principes Ecclesiastici, & saeculares non incurrunt irregularitatem, contra malefactores statuendo poenam sanguinis.*

97 *Doctrina practica.*

98 *Si effectus non sequitur, vel si poena sanguinis in mitiorem mutatur, irregularitas non incurritur.*

99 *Confessarii, & Consiliarii Assessores suadentes in causa Criminali quando immunes sint ab irregularitate; vel non? & n. seqq.*

101 *Confessarii, & Theologi interrogati possunt dicere, quid de Malefactoribus statuant Jura, etiam de occidendo &c.*

102 *Imo hoc consulere, & ut Confessarii mandare possunt?*

103 *Advocati, & Testes in causa Criminali irregulares sunt.*

104 *Non obstante protestatione.*

105 *Excipiuntur tamen Advocati, & Testes Laici ad id coacti.*

106 *Clerici testimonium ferentes in causa Criminali contra reum coram judice laico, non tantum irregulares sunt, sed etiam peccant.*

107 *Notarii quoque, Tabelliones, Scribae, qui scribunt, dictant, vel authenticam reddunt sententiam sanguinis; item omnes Ministri justitiae ad executionem concurrentes, Custodes Rei auctoritate publica deputati &c. irregulares sunt effectu secuto.*

108 *Non item, qui privata authoritate, & remote tantum concurrunt, uti sunt Opifices conficientes furcam, funem, gladium, scalam &c. num. seqq.*

110 *Confessarii, & alii privati, qui reum monent, ut in via procedat, scalam ascendat, manus ligandas praebeat, Ministro justitiae se accomodet, equum, ut citius pergat, pungunt &c. non sunt irregulares.*

111 *Doctrina practica, quid faciendum in his casibus, & quid faciendum Confessario assistenti Reis.*

112 *Spectatores etiam Clericos ultimi supplicii irregulares non esse.*

113 *Nec spectando graviter peccare.*

114 *Imo nec venialiter, si ex causa rationabili, & cum debita cautela spectatores agunt, probabile est.*

115 *Si in bello patenter injusto vel unus tantum occidatur, omnes totius Exercitus sunt irregulares.*

116 *Exceptis illis, quo praecise spiritualiter assistunt.*

117 *In bello justo offensivo omnes & soli sunt irregulares, qui proprio facto aliquem occiderunt.*

118 *Non vero illi, qui moraliter certi sunt, a se nullum esse occisum.*

Sola vulneratio non inducit irregularitatem, ibid. & n. praec.

119 *Solvuntur objectiones: & n. seqq.*

121 *Etiam Clerici in bello justo pugnantes immunes sunt ab irregularitate si proprio facto a se nullum occisum esse certi sunt.*

122 *In dubio autem, num a se aliquis in bello sit occisus, pro irregulari se habere debet tam Laicus, quam Clericus.*

123 *In bello justo defensivo ab irregularitate immunes sunt tam Clerici, quam Laici, qui defensione propriae personae,*

124 *Vel Ecclesiae, aut Patriae proprio facto aliquem occidunt.*

125 *Si necessario in tali bello pugnant.*

126 *Secus est de illis, qui aliis militibus ob bellandum sufficienter existentibus, sponte & non necessario nomen militiae dant, vel ibi pugnant, & occidunt, praesertim Clerici: & num. praec.*

127 *Quamvis etiam hos saltem laicos ob irregularitate excusent aliqui.*

128 *Doctrina practica pro favore illorum, qui sunt, vel fuere milites, in causa irregularitatis: Et num. seqq.*

65 QUaeritur I. An? & qualiter licitum sit auctoritate publica Principis, Judicis, seu Magistratus Malefactores, praesertim Bannitos, seu publice proscriptos occidere? Resp. I. Certa & Catholica veritas est, licitum esse ex causa legibus comprobata, auctoritate publica occidere Malefactores prius legitime convictos, aut confessos. Ita enim volunt Divina, & humana Lex. Divina quidem *Exodi cap.* 21. & 22. praesertim vero V. 19. ibi: *Maleficos non patieris vivere;* ubi etiam plures poenae pro variis Maleficiis enumerantur. Consonat Lex gratiae *ad Rom.* 13. *v.* 4. ibi: *Non sine causa gladium portat; Dei enim Minister est, vindex in iram ei, qui male agit;* Humana autem tam civilis per varias Leges in superioris §. citatas, quam Canonica, *can. quaesitum*, 45. *caus.* 23. *quaest.* 4. *can. Prodest.* 4. *can. qualis*, 4. *ead. caus. quaest.* 5. cum concordantiis.

Ratio est; quia licet alias solus Deus sit Dominus vitae 66
& membrorum hominis juxta Sapient. 16. V. 13. *Tu es enim Domine, qui vitae & mortis habes potestatem*, & potestas, quam olim Domini habeant in vitam servorum propriētatum, sit eis adempta *l.* 1. *ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Juris*; tamen in vitam Malefactorum dedit Deus potestatem legitimo Magistratui, quatenus sicut pro conservatione totius corporis humani, putrida & nociva resecantur membra, ita a Communitate tanquam a Corpore politico malefactores tanquam noxia & putrida membra tollantur, ne caetera membra inficiantur.

Dicitur tamen *ex causa a Legibus comprobata*; non enim 67
pro libitu, aut ex vindicta privata, vel passione, sed duntaxat ea juxta causa licitum est Magistratui, & supremis Dominis occidere; unde etiam supremi Domini, & Judices *Homicidii injusti* rei sunt, qui potestate sua in occidendo ex dolo vel culpa abutuntur, *l.* 1. *prin.* §. 2. item *l. Lege Cornelia*, 4. *ff. Ad Legem Corn. de Sicar.*

Resp. II. Potest Magistratus, vel Princeps supremus 68
non tantum Malefactores, quos in potestate praesentes habet, occidere, sed absentes ita Bannisare, seu publice proscribere, ut cuivis etiam privato liceat talem occidere, si debite concurrant conditiones, tam ex parte Principis, vel Magistratus proscribentis, quam ex parte privatorum Bannisatum occidere volentium. Et quidem, ut Magistratus praedicto modo aliquem proscribat, requiritur. Primo, ut de Capitali proscriptionem hujusmodi seu bannisationem promerente delicto sufficienter constet. In Criminalibus siquidem de delictis luce meridiana clarius patere debet, per *vulgaria*. Secundo. Ut periculum grave ex malitia bannisandi immineat. Reipublicae, ut si esset proditor, perduellis, praedo, insidiator vitae Principis, veneficus &c. Tertio. Ut ordinario procedendi modo contra praesentem reum executio fieri nequeat; alias enim in contrarium militat Juris regula. *Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi, l. non est*, 176. *ff. de Reg. Jur.*

Ex parte privatorum Bannisatum occidere volentium 69
requiritur primo. Ut sententia Banni per appellationem legitime interpositam non sit suspensa, quia appellatio effectum suspensivum, & devolutivum habet per ea, quae diximus *Lib.* 2. *tit.* 18. *de Appellat.* §. 7. & 8. Secundo. Ut occisio praecise fiat ex zelo justitiae, & ob bonum publicum, non vero ex odio, aut passione privata, vel affectu vindictae, aut turpis lucri. Tertio. Ne occisio fiat extra Territorium proscribentis, sicut enim ipsi Magistratui, ita a fortiori privati illicitum est, executionem contra reum facere extra Territorium. Farinac. *in Pract. crim. p.* 3. *q.* 103. *n.* 213. *arg. l. fin. ff. de Jurisdict. omn. Judic.* Quarto. Ut persona bannisata non sit speciali jure conjuncta privato volenti occidere, v. g. Pater, Filius, Conjux: hos enim occidere semper illicitum est, nisi ad delendam patriam veniant *arg. l. Minime*, 35. *ff. de rel. & sumpt. fund.* Ita conditiones recensitas merito requirit Clarus *§. homicidium*, n. 54. Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 2. Sylvester, Sà *v. Bannitus*, & alii.

Recte tamen monet Molina *de J. & J. tr.* 2. *disp.* 7. caute 70
& non nisi ob gravem causam (qualis foret, si ex vita Malefactoris quotidianum immineret periculum Reipublicae) licere Magistratui ita bannisare aliquem, & ita Bannisatum libere occidere. Tum quia sequuntur plerumque multa incommoda: Tum quia si improvisi occisi pereunt in corpore, & anima, quod utique Charitati Christianae repugnat.

Quaeritur II. An? & qualiter in bello licitum sit occidere? Resp. I. Certum & indubitatum est apud omnes, licitum esse cunctis in bello sive *defensivo*, sive *offensivo* justo omnes hostes nocentes occidere: Ratio 71
est; quia hoc ipso, quod ad justam vindictam, & satisfactionem injuriarum, rerum, & damnorum reparationem bello licite assumantur, licita etiam sunt media necessa-

necessaria ad bellum gerendum, inter quæ procul dubio est, occidere hostem.

72 Dicitur tamen notanter *nocentes*, id est injuriarum reos, & arma sumentes: innocentes enim, quales de Jure naturæ sunt pueri, mulieres, & de Jure Ecclesiastico Religiosi, Clerici, peregrini; homines simplices & rusticani; idque secundum Juris præsumptionem, quamdiu contrarium de ipsis non constat *arg. c. Innocentes, de Treuga & pace*, per se, & ex intentione etiam in bello justo occidere non licet, prout concors habet DD. juxta illud Daniel. 13. *Vers.* 53. *Innocentem & justum non interficies*; hinc merito a S. Ambrosio graviter reprehensus, & excommunicatus est Theodosius Imperator, quod ob rebellionem Civitatis Thessalonicæ una cum nocentibus jusserit etiam occidere innocentes, *can. Cum apud Thessalonicam*, 69. *can.* 11. *q.* 3.

73 Quare stultæ simul & iniquæ semper sunt illæ belli Ducum Civitates obsidentium minæ, quod nisi certo tempore Civitas se tradat, hoc vel illud faciat &c. omnes sine distinctione trucidare, & nulli, nec infanti in utero materno parcere velint: quia, ut dictum, innocentes etiam in bello justo per se, & ex intentione occidere non licet, bene tamen per accidens, vel præter intentionem; ut si bellum geri, aut victoria obtineri nequit, nisi etiam innocentes cum nocentibus, quibus permixti sunt, simul occidantur, prout accidit in Arcium eversione, Civitatum expugnatione &c.

74 Imo ipsos etiam nocentes, postquam bello jam devicti & capti existunt, interficere fas non est; nisi atrox crimen morte dignum commiserint, aut trucidatio eorum ad criminis atrocis vindictam, aliorumque terrorem, vel ad acquirendam, firmandamve Reipublicæ pacem, quietem ac securitatem, necessarium, aut valde conducens videatur; eo quod horum trucidatio sit medium ad finem justum, ac licitum Molina *de J. & J. tr.* 2. *disp.* 7. & alii, recte tamen monentes, parcendum nihilominus esse multitudini, adeo ut licet secundum rigorem justitiæ omnes occidi possent, tamen sublatis Auctoribus, & nocentioribus, in reliquam multitudinem exardescere non sinat, sed rigori aliquid detrahendum suadet charitas ac lenitas Christiana, *arg. c.* 1. *dist.* 44. ibi: *Sic enim agendum cum multitudine peccantium, severitas autem exercenda est in peccata paucorum, can. Ut constituerentur*, 25. *in fine, dist.* 50. & *can. Ordinationes* 4. *in fine, can.* 9. *q.* 1. ibi: *Ubi multorum strages jaceat, ibi subtrahendum est severitati, ut addatur amplius charitati.*

75 Quæritur III. An? quinam? & quando contrahant irregularitatem, qui auctoritate publica ex justa causa per leges comprobata Malefactores licite occidunt, aut mutilant, vel ad id concurrunt? Resp. I. Quamvis juxta dicta Malefacto es justissime, & licite occidantur, vel mutilentur autoritate publica: Certum tamen & indubitatum est, omnes, qui publica auctoritate occidunt, vel mutilant, & qui propinque, aut notabiliter, vel non adeo notabiliter quidem, sed tamen authoritate publica concurrunt, veluti sunt Accusatores, & Delatores, item Judices, eorumque Assessores, & Consultores, Advocati, Testes, Notarii, sententiam scribentes, dictantes, subscribentes, legentes; Ministri justitiæ sententiam exequentes, esse irregulares. Ratio est; quod quamvis hi omnes nullum committant delictum, nihilominus quia sanguinem alienum fundunt, vel ad fundendum concurrunt, carent perfecta mansuetudine, & lenitate Christiana, indeque ab Ecclesia merito inhabiles reputantur, ut in Altari incruentam & immaculatam Deo hostiam offerant, ac repræsentent personam Christi, qui ut Agnus mansuetissimus proprium pro nobis fudit sanguinem; præsertim cum etiam in lege veteri Deus ob multum sanguinem humanum, quem David Rex fudit, non ab illo, sed a filio ipsius Salomone templum sibi ædificari voluerit, 1. Paralip. cap. 22. *Vers.* 8. Verum quantumvis hæc certa sint, quia tamen quoad aliquas ex præfatis personis difficultates controversæ existunt; hinc pro majori claritate, de singulis singulares conclusiones ponemus. Quare

76 Resp. II. Quicunque sive Clericus, sive Laicus coram Judice Laico aliquem *criminaliter* accusat de delicto sanguinis, mortis nempe, vel mutilationis pœnam secum trahente accusat, vel denuntiat, *irregularis* est, si præfata pœna reo infligitur. Communis & certa *arg. can. Si quis*, 8. *dist.* 40. & supponitur *c. Postulati* 21. *h. t.* Nec immunis redditur ab *irregularitate* etiamsi contra pœnam mortis, aut mutilationis protestetur, prout cum communi & certa aliorum bene advertit Covarruvias *in Clem. unic. de homicidio, p.* 2. *§.* 5. *n.* 1. Suarez *de Cens. disp.* 47. *sect.* 2. *n.* 10. Avila *de Cens. p.* 2. *disp.* 5. *sect.* 2. *n.* 10. Pirhing. *h. t. n.* 10. Ratio est; quia talis protestatio videtur facto contraria, hoc ipso enim, quod quis *criminaliter*, seu ad pœnam a Jure statutam; cum regulariter loquendo Judex *criminaliter* accusatum debeat punire juxta præceptum legis, juxta illud *can. Summopere*, 70. *caus.* 11. *quæst.* 3. ibi: *Secundum quod statutum est, definitiva proferatur sententia*, ut proinde talis protestatio vana, & inutilis censeatur.

Dicitur autem notanter *coram Judice laico, & de delicto pœnam sanguinis secum trahente*, ob dicenda *n.* 84. & *n.* 85. 77

Aliud foret, & ab *irregularitate* immunem faceret, si quis sive Clericus, sive Laicus *civiliter* duntaxat, id est, non ad vindictam publicam, sed præcise ad proprium suum interesse, petendo restitutionem, aut damni illati compensationem coram quocunque tandem Judice, & de quocunque crimine accusaret; etiamsi postea Judex pœnam mortis, aut mutilationis infligat, idque prævideat Civiliter accusans, aut denuntians; dummodo expresse protestetur, se non ad vindictam, sed præcise ad justum suum interesse accusare; quia in tali casu per accidens tantum mors sequitur ex accusatione hujusmodi uti bene docent Covarruvias *loc. cit.* Avila *de Cens. p.* 2. *disp.* 5. *sect.* 2. *dub.* 9. Barbosa *in c. Prælatis*, 2. *h. t. in* 6. & ibi Doctores communiter, *arg. cit. c. Postulati*, 21. *h. t.* & *c. Prælatis*, 2. *eod. in* 6. ubi hæc doctrina expresse proponitur illis verbis: *Prælatis, vel Clericis quibuscunque, qui de laicis malefactoribus suis querelam apud judicem sæcularem deponentes petunt emendam* (id est, satisfactionem injuriæ, vel damni illati) *sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumant protestando expresse, quod ad vindictam, seu ad pœnam sanguinis agere non intendat, imputari non debet; quamvis alias de Jure debeat pœna sanguinis irrogari, si judex mortem illis inferat justitia exigente*: Ratio subjungitur: *Nam alioquin, si Prælati aut Clerici propter metum hujusmodi, quia judex ad pœnam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia, seu occasio trucidandi eosdem, & illorum bona libere deprædandi.* 78

Imo Barbosa *l. cit. n.* 4. post Bonacinam Covarr. *in Clem. unic. h. t. p.* 2. *§.* 5. *n.* 3. *in fine* & alios, addit, immunem esse Clericum ab *irregularitate*, etiamsi capiat, aut detineat malefactorem deprehensum, illumque pro impetrando suo interesse judici tradat, vel si pro suo interesse indicet, ubi capi possit, dummodo protestationem præfatam vel statim, vel saltem ante prolationem sententiæ faciat *expresse*, quia tacita, vel interna protestatio non liberat ab irregularitate illum, qui malefactorem de *Crimine* pœnam mortis, aut mutilationis inducente etiam *Civiliter* duntaxat accusat, vel denuntiat, *arg. cit. c.* 2. *h. t. in* 6. ibi: *Protestando expresse*, ubi enim *expressum* requiritur, non sufficit tacitum. Glossa ibidem *V. Protestando expresse, arg. c. Nullius*, & *c. indemnitatis de Elect. in* 6. 79

Verum, quæ in præsenti, & præc. n. dicta sunt, intellige, si quis reum *Civiliter* tantum cum apposita protestatione accusat in causa propria, vel suæ Ecclesiæ, & probabilius etiam parentum, fratrum, propinquorum, liberorum, & aliorum ita conjunctorum, ut damnum, vel injuriam in ipsum redundare videatur; in causa siquidem personarum extranearum, si quis etiam *Civiliter* tantum reum hujusmodi accusaret, aut caperet, reum sisteret, vel indicaret Judici, *irregularitatem* non evaderet, ut bene advertunt Navarrus *Man. cap.* 27. *n.* 213. Covarr. *in Clem. unic. h. t. p.* 2. *§.* 3. *n.* 1. *Vers. undecimo*. Layman *lib.* 3. *tr.* 5. *cap.* 7. *n.* 5. & alii, *arg. cit. c. h. t. Suis malefactoribus*: ergo non extraneis. 80

Porro accusans *Civiliter* expressa cum protestatione contra pœnam sanguinis, liber est ab *irregularitate*, etsi talis protestatio ficta tantum sit, & protestans interne desideret, vel intendat mortem denunciati, uti contra Navar. *cap.* 27. *n.* 226. & alios per Barbosam citatos probabilius docet idem Barbosa *in cit. c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* ... Navarr. *loc. cit. §.* 5. *n.* 2. *not.* 2. Pirhing. *h. t. n.* 103. Molina *de J. & J. disp.* 8. *n.* 4. Layman, Avila cum communi aliorum. Ratio est; quia cum Ecclesia judicet tantum secundum externa, indeque apud judicem ficta protestatio idem valeat, ac vera; irregularitatem non contrahit, qui ficte promittit; præsertim quia non contrahitur nisi in casibus a Jure expressis, *c. is cui, de sentent. excom. in* 6. 81

De Pro-

82 Protestatio autem sive vere, sive ficte fiat, ad evitandam *irregularitatem* sufficienter exprimitur, si sequenti, vel simili modo oretenus, vel scriptis, saltem ante prolationem sententiæ proponatur: Domine &c. *Titius furatus est mihi, vel ab Ecclesia mea, vel damnum &c. mihi intulit, vel parentem meum occidit; quare in debita Juris forma insto, ut satisfactionem, vel restitutionem mihi procures; protestor tamen, me nulla ratione intendere pœnam sanguinis, mutilationem, vel mortem*. Barbosa *in cit. c. 2. h. t. in 6. n. 7.*

83 Dixi saltem *ante prolationem sententiæ*, quia etsi melius, securius, usque & praxi receptum sit ut, quis statim ac denuntiat, vel accusat malefactorem, præfatam protestationem adjungat: tamen si tunc forsan illius obliviscitur, vel ex alia causa omittit, ab *irregularitate* liber erit, si saltem ante prolationem sententiæ illam faciat. Covarruvias *in Clem. unic. h. t. p. 2. §. 5. n. 1. & 2.* Pirhing. *h. t. n. 104.* & alii. Ratio est; quia sufficienter adhuc, & in tempore intimatur intentio accusantis; quod non intendat pœnam sanguinis. Unde sicut, qui ante executionem revocat mandatum homicidii, immunis est ab *irregularitate*, etsi homicidium nihilominus sequatur; sic etiam immunis erit, qui ante sententiam protestatur; cum sic faciat, quod accusatio ipsius per se non sit, nec esse possit causa mortis, sed per accidens duntaxat. Nec aliud requiritur *in c. 2. h. t. in 6.*

84 Hactenus recensita protestatio necessaria non est, sed absque illa *irregularitate* immunis erit accusans, vel denuntians malefactorem in sequentibus casibus. *Primo*: Si quis sive *Civiliter*, sive *Criminaliter* accusat etiam de Crimine pœnam mortis inducente, coram judice Ecclesiastico. Barbosa *in c. 2. h. t. in 6. n. 10.* Pirhing. *h. t. n. 110.* Ratio est; quia Judex Ecclesiasticus non potest procedere ad pœnam sanguinis, per *Vulgaria*; & per accidens est, si reum dein tradat Judici sæculari puniendum.

85 *Secundo*: Si quis sive *Criminaliter*, sive *Civiliter*, accusat, vel denuntiat malefactorem de Crimine levi, vel tali, quod pœnam mortis aut mutilationis non meretur, etsi dein Judex limites justitiæ excedens, reum occidi, aut mutilari faciat, *arg. c. Postulasti 21. h. t.* Covarr. *loc. cit. §. 5. n. 3. not. 9.* Navarrus *Man. cap. 27. num. 204.* & alii. Ratio est; quia malitia, vel inscitia judicis non debet nocere accusatori. *Tertio*: Si de levi accusat, & Judex accusatum condemnet ad mortem ob alia delicta. Navarrus *loc. cit.* Pirhing. *h. t. n. 110.* quia ad ratione accusantis est per accidens.

86 *Quarto*. Ab *irregularitate* immunis est, qui etiam sine protestatione accusat, vel denuntiat, vel *judicialiter* manifestat malefactorem non de injuria per crimen jam illata, sed inferenda, & de crimine pendente in futurum, sive in proprium, sive alienorum etiam extraneorum damnum redundaturo, si alia ratione averti non possit, quam per hujusmodi denuntiatione; accusationem, & manifestationem. Covarruvias *loc. cit. num. 4. not. 11.* Pirhing. *h. tit. num. 109.* Molina *de J. & J. disp. 8. n. 9.* & alii. *arg. c. Accusasti 8. de Accusat.* ibi: *Nisi pro pace feceris*. Ratio est; quia SS. Canones non imponunt *irregularitatis* notam propter opus, ad quod quis lege naturali, & divina charitatis tenetur, cujusmodi opus est avertere grave malum a proximo.

87 Interturt qui scit aliquem, vel aliquos sibi, vel alteri, cuicunque tandem insidiari, velleque vel occidere, vel aliud grave damnum in corpore, aut bonis fortunæ, &c. inferre, absque omni periculo *irregularitatis*, eum apud judicem denuntiare, aut manifestare, vel accusare potest, ut vel vigilet, vel capiat eundem, vel alias malum avertat; si alia via, quam ista malum a se, vel ab alio avertere secure non valeat.

88 Cæterum quæ a n. 76. hucusque de *Criminaliter*, vel *Civiliter* accusantibus, denuntiantibus, detinentibus &c. dicta sunt, procedunt, sive Clericus, sive Laicus accuset, vel denunciet, hoc solo cum discrimine, quod si Laicus *Criminaliter*, vel *Civiliter* sine protestatione accuset reum de Crimine pœnam mortis, vel mutilationis secum contrahente, *irregularis* fiat quidem ex defectu lenitatis, per dicta supra, illicite tamen non agat; quia nullibi prohibitum est, Laicos accusare *Criminaliter*. Si vero Clericus præfato modo accusat, illicite agat, peccet, & fiat *irregularis* ex homicidio illicito. Navarrus *cit. cap. 27. n. 213. in fine* Avila *de Cens. disp. 5. sect. 2. dub. 9.* Ratio est; quia Clericis prohibitum est coram Judice laico (non vero coram Ecclesiastico) *Criminaliter* ad pœnam sanguinis accusare *arg. c. Postulasti 21. h. t. & c. 2. eod. in 6.*

Resp. II. Omnis Judex, sive Clericus, sive Laicus, 89
qui fert, vel dictat sententiam mortis, aut mutilationis in malefactorem, effectu secuto, est *irregularis*. Unanimis & certa *arg. can. 1. dist. 51. can. sæpe 29. & seqq. can. 23. q. 8. c. Ex litteris 10. de Excess. Prælat. c. Clericis c. sententia. 9.* ibi: *Ne clerici, vel Monach.* Ratio est, quam supra *num. 75.*

Dicitur autem notanter *effectu secuto*; quia si effectus 90
non sequitur, ut si Reo pœna mortis, aut mutilationis condonetur, aut in aliam commutetur, v. g. in fustigationem, flagellationem, detrusionem ad carceres, triremes &c. & multo magis, si ad hujusmodi pœnam duntaxat, citra mortem, aut mutilationem reum condemnet Judex, *irregularis* non fit, Navarrus *cit. c. 27. n. 211.* Suarez *de Censuris disp. 47. sect. 1. num. 3.* Ratio est; quia universaliter nulla *irregularitas* in occidentes, & mutilantes, aut concurrentes, Jure statuta incurritur, si effectus sequatur, uti bene advertit Barbosa *in c. h. t.* Covarruvias *in Clem. si furiosus o. t. p. 2. n. 2.* & alii.

Limitatur insuper Conclusio n. 89. posita. I. Quoad 91
summum Pontificem, utpote qui est incapax *irregularitatis*, adeo, ut ab illa prius contracta fiat liber per evectionem ad Papatum, uti *c. licet vitanda, de Elect. c. Ubi periculum 3. eod. in 6.* Bene desumit Majolus *de Irregularit. lib. 2. cap. 4. pr.* & observat Pirhing. *h. t. n. 96.*

Limitatur II. Quoad Inquisitores hæreticæ pravitatis, 92
eorumque Commissarios, Consultores, Assessores &c. utpote quia favore Fidei ex privilegio per *Paulum IV.* & *Pium V.* immunes sunt ab *irregularitate*, etsi hæresis reos ad pœnas Jure statutas, etiam mortis condemnet, Palao *Tract. 29. disp. 6. punt. 14. §. 1.* citans Pegna *Direct. Inquisit. p. 2. Comment. 20.* & alii.

Limitatur III. Quoad Judæos, Saracenos, aut alios 93
infideles; quia hi legibus Ecclesiæ, & pœnis non subsunt, *c. Gaudemus, de Divot.* cum Concordantiis: ut proin talis ad fidem conversus; nulli effectui *irregularitatis* subesset, etsi prius ut Judex tulisset sententiam mortis vel ipsemet etiam juste vel injuste occidisset. Suarez *de Cens. disp. 40. sect. 7. n. 3.* Pirhing. *h. t. n. 99.* & alii.

Limitatur IV. Quoad alios Judices Ecclesiasticos, casu 94
quo aliquem malefactorem confessum, aut convictum Judici sæculari tradunt, etsi sciant & prævideant, eum pœna mortis, aut mutilationis plectendum fore. Pirhing. *h. t. n. 99.* Suarez *de Censur. disp. 47. sect. 2. n. 11.* Covarr. *loc. c. n. 6.* Ratio est; quia, quod malefactores etiam Clericos prius degradatos Curiæ sæculari tradere possint, & nonnunquam debeant, disponitur a Jure *c. ad abolendam 9. §. Præsenti de Hæretic. c. Novimus 27. de V. S.* Suadet tamen merito Pirhing *h. t. n. 100.* ut Judices Ecclesiastici, si Malefactorem Curiæ sæculari puniendum tradunt, protestentur, & efficaciter intercedant, ne Reo pœna mortis, aut mutilationis inferatur; quamvis enim talis protestatio forte necessaria non sit, cum Jura in tali casu eam non præscribant, & eam necessariam non esse per plures rationes ostendant, Suarez *loc. c. n. 12.* tamen facile omittenda non est; Tum propter majorem securitatem, ne *irregularitas* incurratur: Tum ad ostendendam mansuetudinem Christi: Tum quia communis, & laudabilis probat, & habet consuetudo & praxis.

Limitatur V. Quoad Episcopos S. R. I. Principes, & 95
alios Prælatos Jurisdictionem temporalem habentes, & ad causam sanguinis judicem constituentes; limitatur inquam quoad hos in tantum, ut licet ipsimet sententiam mortis, aut mutilationis ferre, ac in particulari consulere non possint, neque mandare, ut hic vel ille in specie occidatur, per ea, quæ diximus *Lib. III. Tit. 50. a n. 12.* possint tamen aliis committere jurisdictionem *Criminalem*, & causam sanguinis; idque non solum in genere, constituendo unum, vel plures Judices sanguinis, & mandando eis, ut casu emergente Malefactores pœnis a jure statutis afficiant; (uti solum fieri posse vult Glossa *in c. 3. Ne Clericis, vel Monach. vers. Episcopus*: quam etiam nos citavimus supra *loc. c. n. 14.*) sed etiam probabiliter in specie; committendo judici cuidam inferiori, ut Criminosum aliquem in specie examinet, eum juxta præscriptum juris judicet, ac puniat. Avila *de Censur. disp. 3. sect. 2. dub. 4.* Covarr. *in Clem. unic. h. t. p. 2.* Molina *de J. & J. Disp. 34. n. 9.*

Lay-

Layman *lib. 3. t. 3. part. 3. cap. 7. n. 4.* Palao *loc. cit. n. 3. arg. cap. fin. Ne Clerici; vel Monach.* ubi id expresse concessum cernitur. Nec obstat Regula Juris, *quod qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum c. 7. de Reg. Jur. in 6.* quia hæc Regula exceptionem patitur per dicta, *c. fin. Ne Clerici, vel Monach.*

96 Pariter ab *Irregularitate* immunes sunt Principes & Domini præfatam jurisdictionem habentes, tam Clerici quam Laici, si condant leges & statuta, per quæ pœna mortis, aut mutilationis Transgressoribus imponitur, Suarez de *Cens. disp. 47. sect. 1. num. 7.* Avila *loc. cit. 2. dub. 5.* Sylvester *vers. homicidium 3. q. 7. n. 16. dist. 9.* & Ratio est; quia tales leges directe, & per se non ordinantur ad *homicidium*, sed ad bonam gubernationem Reipublicæ, & ut Crimina evitentur. Accedit, quod tales generaliter tantum in Malefactores, non vero in certam personam decernant pœnam sanguinis.

97 Cæterum ex dictis colliges: male agere, & *secuto effectu* irregularitatem procul dubio incurrere Principes, Episcopos, & Prælatos Ecclesiasticos supradictam jurisdictionem habentes: si dicunt (uti subinde a nonnullis auditur est) *volo ut hic suspendatur, ille capite plectatur, vel auris ei abscindatur &c.* vel *volo, ut diligenter de hoc, vel illo Malefactorem inquiratis, & deprehensum suspendatis; vel quamprimum hunc deprehenderitis, volo, ut suspendatur.*

98 Dicitur autem notanter *secuto effectu*; si enim hic non sequatur, id est, quamdiu talis Malefactor actualiter pœna mortis, vel mutilationis non afficitur, *irregularitatem*, ita mandans, & minans non incurrit, per dicta supra *n. 90.* Ab eadem liber etiam est Princeps tam Clericus quam Laicus, si pœnam mortis, aut mutilationis a Judice inferiori jam impositam mitigat, & adgratiando pœnam v. g. rotæ, aut patibuli in pœnam gladii mutat, dicendo: *volo ut iste non rota, sed gladio occidatur.* Engel *h. t. n. 63.* Ratio est; quia non est condemnatio ad mortem, sed potius actus misericordiæ, quo condemnatio ad mortem jam facta mitigatur.

99 Resp. I. Assessores quoque, & Consiliarii seu Consultores, qui vel Judici ad ferendam sententiam assistunt, vel suo suffragio, voto, aut Consilio, auctoritate, publice ac juridice promovent, omnes sunt *irregulares*, Suarez *de Censur. disp. 47. sect. 1. n. 4.* Palao *loc. cit. Tract. 29. disp. 6. pun. 14. §. 3. n. 7.* & alibi; Pirhing. *h. t. n. 96.* per dicta supra *a num. 75.* Ratio est; quia omnes hi vere propinque ad pœnam sanguinis concurrunt.

100 Dicitur autem notanter, *auctoritate publica ad id constituti, seu juridice*; quia aliud est de illis, qui sive Clerici, sive Laici, v. g. Theologi, Canonistæ, Juris periti, Confessarii a Judice vel aliis privatim interrogantur, & quidem hos ab *Irregularitate* immunes esse, si tantum in genere respondeant, & explicent quid Juris sit, & quid de hujusmodi Malefactoribus jura statuant, nil suadendo circa Reum in particulari, docet Glossa communiter recepta *in c. ex litteris 10. de Excess. Prælat. vers. Consuluit*, & jam diximus, & probavimus *Lib. III. Tit. fin. n. 13.*

101 Sed controversia est, num taliter interrogati possint absque nota *Irregularitatis* circa Reum in particulari respondere, dicendo v. g. *spectando Jura ista Reus suspendendus vel gladio perimendus, aut comburendus, vel ego opinor, hunc vi legum esse capite plectendum*: Non enim desunt *negativam* tenentes; contra quos tamen satis probabiliter docet Palao *cit. Tract. 29. disp. 6. pun. 14. §. 3. n. 7.* citans Hurtando *de irregular. difficult. 11. num 40.* & alii, etiam tales irregularitati non subjacere: *arg. can. Pessimum 32. can. 33. q. ult. in fin.* Rationem dant; quia tales non contrahunt *irregularitatem* ex delicto, cum non peccent; nec ex defectu lenitatis; quia in plectendis Malefactoribus illi tantum *irregularitatem* contrahunt, qui auctoritate publica ad causam sanguinis concurrunt. Accedit, verisimile non esse, Ecclesiam mediante irregularitate voluisse impedire, ne Confessarii, Theologi, jurisperiti suo munere & scientia salubriter fungi, aut id, ad quod jure divino dicendum tenentur, dicere possint.

102 Confirmatur ex rationibus *n. præc.* adductis. Communiter docent Auctores, ut Layman *lib. 3 part. 3. cap. 7. n. 4.* Suarez *de Censur. disp. 47. sect. 1. n. 8.* Molina *Tr. 3. disp. 8. n. 8.* Avila *de Censur. disp. 5. sect. 2. dub. 7.* Palao *loc. cit. n. 8.* Bonacina *disp. 7. q. 4. p. 1. n. 3a.* Pirhing *h. t. n. 98. ad finem*; & alii, Confessarium penitus nullam incurrere *irregularitatem*, si absolutionem Sacramentalem neget judici non volenti reum condemnare ad mortem, ad quod ex officio tenetur: vel si hortetur, cogat, aut obliget reum ad fatendum in judicio crimen, si legitima interrogetur; hoc ipso, quod confessarium præsertim interrogatus ad ita consulendum, & cogendum ex officio, indeque jure Divino teneatur, consequenter verisimile non sit, velle ecclesiam per *irregularitatem* impedire, quo minus isti muneri suo satisfaciant. Ergo etiam Jurisperiti, Theologi, Confessarii privatim positive interrogati, qui de jure faciendum cum reo, possunt dicere, qualiter de jure puniendus veniat, cum responsum hujusmodi munus status & officii exigat.

103 Resp. IV. *Irregulares* insuper sunt Advocati, & testes contra reum in causa *Criminali* pœnam sanguinis inducentes. Palao *Tract. 29. disp. 6. pun. per totum*, *ubi n. 5.* de Advocatis esse omnium sententiam asserit, *arg. can. Aliquando dist. 51.* De Testibus vero est communis certa sententia apud eundem; quam in specie etiam tenet Covarruvias *in Clem. si furiosus p. 2. §. 5. n. 6.* Molina *tr. 3. disp. 47. n. 10.* Suarez *de Censuris disp. 47. sect. 3. in fine.* Layman *lib. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. n. 5.* & alii passim, *arg. can. Aliquanto dist. 51. can. His, a quibus 30. can. 23. q. 8. c. Sententiam, c. 9. Ne Clerici, vel Monach.* Ratio est; quia & hi ad mortem vere concurrunt.

104 Nec excusat eos ab *irregularitate*, si protestentur contra pœnam sanguinis; eo quod, uti bene advertunt Doctores *n. præced.* citati, protestatio illa solos ab *irregularitate* liberat, qui in judicio sanguinis causam propriam, non qui alienam prosequuntur.

105 Limitat tamen conclusionem & præcedentem doctrinam Palao *loc. cit. n. 3.* cum aliis ibidem citatis, in testibus, qui citati venire recusantes coguntur, & compelluntur a judice ad testificandum (quod in nonnullis casibus, non item ordinarie, facere potest judex per dicta *Lib. II. Tit. XXI. a n. 18.*) talem enim, sicut & Advocatum, si non libere sed coacte contra reum causam assumere debet, immunem ab *irregularitate* probabiliter censet; cum verisimile non sit tales fieri *irregulares* ex eo, quod coacti facere debent. Nec tamen exinde similiter argumentandum de judice & aliis Officialibus justitiæ, quia voluntarie Officium assumpserunt, licet libere postea assumptum necessario administrent, & ad mortem Rei concurrant.

106 Porro Clerici, si in causa *Criminali* coram judice laico contra Malefactorem agerent *testes*, non tantum irregulares fierent, sed etiam peccarent, eo quod eis in causa *criminali* coram judice laico testimonium contra reum ferre, absolute sit prohibitum, prout amplius dictum est *lib. 3. tit. 20. a n. 168.* Quare etiam ad hujusmodi testimonium coram laico judice ferendum nunquam cogi possunt.

107 Resp. V. Notarii quoque, Tabelliones, Scribæ, & alii, qui dictant, vel scribunt sententiam sanguinis, & qui ab alio scriptam signant, suoque sigillo authenticam faciunt: item qui eam legunt, & publicant: item qui torquent reum ad fatendum Crimen; & multo magis ipsi Executores sententiæ & justitiæ Ministri, veluti carnifices, lictores, satellites qui custodiæ causa comitantur reum ad supplicium, sive pedestres, sive equestres, hi omnes, inquam, morte, vel mutilatione secuta sunt *irregulares*, Navarrus *Man. c. 27. n. 217.* Covarruvias *in Clem. si furiosus p. 2. §. 5. n. num. 1.* Sylvester *vers. Homicidium 3. q. 2. num. 3. dicto 2.* Suarez *de Censuris disp. 47. sect. 4. num. 1.* Avila *de Censuris disp. 5. sect. 2. dub. 1.* Layman *lib. 2. tr. 3. p. 3. c. 7. num. 1.* Pirhing. *h. t. num. 96.* Abbas, & Doctores *in c. sententiam: Ne Clerici vel Monach. arg. can. 1. dist. 51. can. His, a quibus 30. can. Si quis membrorum 38. can. 23. q. 8.* Ratio est; quia hi omnes propinque, & notabiliter concurrunt: ergo.

108 Resp. VI. Illi, qui nulla auctoritate publica, sed privata duntaxat: non propinque & notabiliter, sed valde remote & per accidens concurrunt ad pœnam sanguinis, *irregularitatem* non contrahunt. Layman *loc. cit. n. 2.* Pirhing. *h. t. n. 87.* Palao *Tract. 29. Disp. 6. punt. 14. §. 4.* Glossa *in c. de Cætero 11. vers. Causam h. t.* & Doctores communiter, *in c. tuas nos h. t.*

109 Infertur, non esse *irregulares* Opifices, qui conficiunt funes, furcam, scalam ad illam, gladium, quo reus occiditur. Layman *loc. cit. cap. 7. num. 2.* Molina *de J. & J. tract. 3. disp. 74. num. 2.* Qui tamen putant, eos *irregulares* esse, qui lignum ad suspendendum, vel ligna ad comburendum apportant, eo quod, etsi hi itidem etiam

priva-

privata duntaxat auctoritate, tamen valde propinque concurrant.

110 Infertur ulterius, *irregulares* non esse illos privatos, vel etiam Confessarios, qui equum, cui reus insidet, pungunt, aut incitant ad citius vadendum; vel qui reum mo-nent, ut in via procedat; ut scalam ascendat, manus ligandas præbeat, caput stipiti admoveat, Ministro justitiæ se accomodet &c. Palao *loc. cit.* Layman *cit. lib. 3. tr. 5. p. 3. c. 7. n. 2.* Molina *loc. c.* Pirhing *loc. cit.* Scotus *l. 5. de Justic. q. 1. a. 9. §. Illis prehabitis.* Ratio est: Tum quia hæc levia sunt, indeque quasi pro nihilo reputantur: Tum quia verisimile non est, Ecclesiam in hujusmodi casibus velle *irregularitatem* inducere, cum videretur irrationabile, uti bene advertunt Doctores citati, qui ob dictas rationes etiam Confessarium Rei ab *irregularitate* excusant, qui simile quid facit.

111 Quo non obstante pro majori cautela merito monet Suarez *de Censuris, disp. 47. sect. 4. n. 10,* Claricos, & Religiosos Reo in ultimo supplicio pro cura animæ assistentes, ut caveant, ne verbo aut facto aliquo accelerent, aut promoveant mortem, aut mutilationem illius. Et certe in specie cavendum, ne urgeant, aut moneant Ministros justitiæ, ut bravi veniant; aliquando incipiant, citius incidant, vel se expediant, etsi id faciant ex causa, quod Reus jam sit dispositus. Immo quando ipsi Ministri justitiæ, an reus jam dispositus, forsan ignari, ex Confessario interrogent, an ad locum supplicii procedere, aut exequi possint, aut debeant, rectius agit Confessarius, si ad similes interrogationes non directe affirmando, sed indirecte respondeat: dicendo, *hoc nihil ad me, vos scivveritis quid vobis agendum; nos sumus ad omnem obedientiam paratis ac dispositi &c.* Quamvis ab *irregularitate*, & a culpa immunis esset Confessarius; si directe affirmando responderet, ita jam posse procedere &c. Atque hæc sunt satis certa.

112 At controversia aliqua est, de *Spectatoribus* ultimi supplicii, num illi sint *irregulares* nec ne, hos enim, saltem si Clerici sunt, *irregularitatem* incurrere, volunt aliqui, pauci tamen Doctores, *arg. c. sententiam 8. Ne Clerici, vel Monachi ibi: Aut ubi exerceantur, intersit.* Econtra Gonsalez *cit. c. ad Sententiam n. 1.* Palao *Tract. 29. disp. 6. punct. 14. §. 4. n. 2.* Layman *lib. 3. tr. 3. c. 7. n. 2.* Navarrus *cap. 27. n. 224.* cum Communiori aliorum recte docent, nullum sive Clericum, sive Laicum *spectatorem* ultimi supplicii fieri irregularem: *quia cit. c. Sententiam 6. Ne Clerici, vel Monachi* (ut bene ad illud notat Gonzalez *n. 1.*) intelligendum est, de auctoritativa præsentia executioni sententiæ aliquo modo cooperante.

113 Et quamvis nonnulli velint, Clericos, si ultimi supplicii *spectatores* agant, peccare; cum id saltem prohibitum videatur *cit. c. sententiam,* id tamen culpam venialem non excedere, etiamsi ea sola curiositate fiat, cum aliis bene docet Suarez *de Censuris disp. 47. sect. 4. in fin.* Castro Palao *l. c.*

114 Immo non desunt, inter quos etiam videtur Layman *l. c.* qui doceant, quod etsi non deceat Clericos in Majoribus constitutos, inter turbam reliquam spectare ultimum supplicium, ne curiositatis vitio notentur, tamen nec venialiter peccet, si ex causa rationabili, v. g. ut aliquid addiscant a Sacerdotibus reo pro cura animæ existentibus, aut pro ædificatione propria, vel consolatione Rei; præsertim si ita se collocent, ut non multum notentur a turba vel si a longe ex domo prospiciant. Ratio est: quia si, uti cum aliis vult Gonzalez *cit. c. sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi* intelligendum duntaxat venit, de auctoritativa præsentia; aliud jus privatam Clerici præsentiam prohibens allegari nequit. Accedit, quod si aliquod adesset, ei per consuetudinem abrogatum esse, putat Palao *l. c.*

115 Quæritur IV. An, & quando ob *Homicidium* vel mutilationem in bello commissam contrahatur *irregularitas*? Ante responsionem nota, aliter discurrendum esse de bello *injusto*, aliter de *justo*, aliter de *offensivo*, aliter de *defensivo*. Pro majori claritate de singulis speciales ponemus conclusiones. Itaque Resp. I. Si in bello pariter *injusto*, sive *defensivo*, sive *offensivo*, vel unus occidatur, omnes tam Laici, quam Clerici in tali bello pugnantes, vel cooperantes ad illud, & qualecumque auxilium ferentes sunt *irregulares*, etiam illi, qui propriis manibus nullum occiderunt, aut mutilaverunt. Covarruvias *in Clem. un. h. t. p. 3. §. 2. n. 2. in fine.* Sylvester *vers. Homicidium 3. qu. 6. dict. 1.* Navarrus *c. 27. n. 216, & 224.* Suarez *de Censur. disp. 47. sect. 5. n. 1.* Layman *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 8. a. 2.* Pirh. *h. t. n. 114.* Castro Palao *Tract. 29. disp. 6. punct. 14. §. 4. n. 1.* cum Communi aliorum *arg. c. sicut dignum 6. §. fin. h. t. c. quod in dubiis, 5. de Pœnit,* & ibi Glossa *vers. incitant.* Ratio est; quia quandocunque plures communi auxilio, vel consilio ad *homicidium* concurrunt, censentur omnes una causa moralis: prout in simili jam diximus supra de *homicidio injusto* extra bellum *art. 35.*

116 Excipiuntur tam illi, qui in tali bello assistunt militibus non hortandum in bello, sed ad juvandos illos in spiritualibus. Pirhing *l. c.* & alii.

117 Resp. II. Quicunque in bello etiam *justo*, sed *offensivo*, seu *aggressivo*, aliquem per se, seu proprio facto occidit, vel mutilat, *irregularis* est. Abbas *in c. Petitio 24. h. t. n. 1.* & Layman *l. c.* Palao *l. c. n. 4.* usque testibus omnes, *arg. c. Petitio 24. h. t.* item *can. Si quis dist. 51.* sola tamen vulneratio non sufficit ad inducendam *irregularitatem* *arg. cit. c. Petitio h. t.* ibi: *Prout, quod aliquos percussisti* & Ratio est; quia ob vulnerationem in Jure *irregularitas* statuta non reperitur; consequenter non contrahitur, *arg. c. is qui 18. de Sentent. excommun. in 6.*

118 Dicitur notanter *proprio facto*, quia etsi plurimi in bello etiam *offensivo justo* ab aliis occidantur; tamen ab *irregularitate* immunes sunt tam Clerici, quam Laici, qui moraliter, aut certe sufficienter certi sunt, per se, aut suis armis, vel manibus nullum fuisse occisum, aut mutilatum, licet unum, aut plures percusserint, vel vulneraverint non lethaliter. Suarez *de Censur. disp. 47. sect. 6. n. 5.* Panormit. *in c. Pla. ait. & fin de Clerico percuss.* Navarrus *c. 27. n. 215.* Covarruvias *in Clem. Si curiosus p. 2. §. 3. n. 2.* Molina *tr. 3. disp. 116. Conclus. 2.* Palao *tr. 26. disp. 6. punct. 14. §. 5. n. 2.* Layman *l. 3. tr. 3. c. 8. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 17.* cum Communi, argumentum a contrario sumentes ex *c. Petitio 24. h. t.* ubi Sacerdoti pugnanti in bello, in quo in persona ipse aliquos percussit, vel vulneravit, & ab aliis multi fuere occisi, mandatur ob *irregularitatem* abstinere a celebratione tunc solummodo, quando remorsum conscientiæ habeat, quod ab eo revera aliquis fuerit occisus; ergo a sensu contrario, quando ei sufficienter constat, a se nullum esse occisum, aut mutilatum, abstinere non debeat. Ratio est: Tum quia ob solam adhortationem ad pugnandum in *justo* bello; vel ob pugnam in eodem sive homicidio, aut mutilatione nulla in Jure invenitur statuta *irregularitas*, consequenter nos eam adstruere debemus; cum *irregularitas* aliqua non contrahatur, quæ in jure non reperitur expressa, *c. is qui 18. de Sentent. ex comm. in 6.* Tum quia alias multi involverentur *irregularitate*, & timore illius absterrerentur a pugna etiam in *justo* bello.

119 Nec valet objicere, quod *c. Petitio h. t.* ex quo præcedens doctrina præcipue probatur, non loquatur *de offensivo*, sed *defensivo* bello justo; nam contra est, quod etsi hoc bellum ab initio fuerit *defensivum*, tamen postea transiit in *offensivum*, ex parte fidelium, *utpote* exeuntes castro persecuti sunt hostes, ut Suarez *disp. 47 sect. 6. n. 5.* bene advertit Pirhing *h. t. n. 117.* Accedit; præfatam doctrinam non solum ex *cit. c. Petitio*, sed etiam ex ratione Juri apposita sufficienter probari.

120 Pariter non obstant, quæ ab Adversariis objiciuntur *c. sicut 6. §. fin. h. t. & c. quod in dubiis 5. de Pœnis*, ubi etiam non occidentes, sed hortantes præcise, juvantes in bello, præsertim Clerici videntur *irregularitati* subjacere. Respondetur enim utrumque Capitulum loqui de bello *injusto*, uti patet ex textu prioris Capituli & de posteriori bene ostendit Glossa *V. Incitante Ibid.*

121 Dices, Clericis absolute prohibitum est, manu propria in bello *offensivo* pugnare, uti teste Palao *Tract. 29. disp. 6. punct. 14. §. 5. n. 3.* tradunt vere omnes Doctores cum Glossa *in c. Petitio 24. h. t. vers. Remordet arg. can. Clerici 5. can. Quicunque 6. can. 23. q. 8. can. Clericum qui 5. can. de his Clericis 36 dist. 50.* juncto *c. Ex multo 9. ad finem, de Voto*; ergo saltem Clerici sunt *irregulares*, qui propriis manibus pugnant in bello *offensivo* justo, ubi aliquis habetur occisus. Resp. concesso *anteced.* negando *consequ.* quia ex eo, quod Clerici prohibeantur propria manu pugnare in bello, justo non bene contra illos infertur *irregularitas*, utpote quæ non contrahitur, nisi in casibus a jure expressis, *cit. c. is qui 18. de Sent. Excom. in 6.*

122 Illud tamen notandum, quod si quis sive Clericus, sive Laicus rationabiliter dubitet, an non proprio facto aliquem

quem in bello *offensivo* justo occiderit, aut mutilaverit, pro *irregulari* se habere debeat, *arg. c. Petitio* 24. *h. t.* ibi: *Cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam celebrare*: si vero dubium rationabile non est, sed leve, vel potius scrupulus, videtur melior esse conditio possidentis Jus accipiendi, vel administrandi ordines. Engel *h. t. n.* 58.

123 Resp. III. Quantum ad bellum *defensivum* justum; Imprimis certum est, tam Clericum quam Laicum ab *irregularitate* immunem esse, ubi etiam propria manu aliquem occidit, vel mutilat ad defensionem propriæ suæ personæ; prout facile contingere potest Capellanis Castrensibus, qui exhortandi, vel spiritualiter assistendi causa, præsentes, ab uno, vel pluribus inimicis ita angustiantur ut nisi occidant, ipsi in periculo vitæ sint. Suarez *de Censur. disp.* 46. *sect.* 5. *n.* 1. Palao *tr.* 25. *disp.* 6. *punct.* 14. *§.* 5. Pirhing *h. t. n.* 15. cum communi, *arg. c.* 2. *de Immunitat. Ecclesiast.* Ratio est; quia hoc absque *irregularitate* fieri potest in rixa privata per dicta supra; *arg. Clem. Si furiosus h. t.* ergo multo magis in publico justo bello *defensiva*.

124 Pariter ab *irregularitate* immunes sunt tam Clerici, quam Laici, qui in bello *defensivo* justo necessario pugnantes, ad defensionem Ecclesiæ, vel Patriæ aliquem etiam propria manu occidant, vel mutilant. Suarez *l. c.* Palao *l. c.* Coninch. *disp.* 18. *dub.* 10. *n.* 96. Abbas in *c. pendulo. h. t. n.* 11. & ibi: Barbosa *n.* 2. Molina *de just. tr.* 2. *disp.* 118. Pirhing *h. t. n.* 115. cum communi, *arg. cit. c. de Immunit. Eccles.* Ratio est; quia defensio Ecclesiæ, & Patriæ non minus, sed magis favorabilis est, quam propriæ, vel alterius vitæ privatæ, *l. utilitas* 3. *de Primip.* ergo si ob hanc, multo magis ob illius necessariam defensionem absque irregularitate licet occidere, mutilare.

125 Dicitur autem notanter *necessario pugnantes*; quia si Clericus ad pugnandum necessarius non est, ut in casu, quo sufficientes ad pugnandum, & defendendum Ecclesiam, vel Patriam adsunt Laici, utique *irregularis* fieret, si propria manu etiam sub prætextu defendendi Ecclesiam; aut Patriam aliquem occideret, vel mutilaret, Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *cap.* 9. *n.* 8. Abbas in *c. Petitio*, *h. t.* Sylvester *V. Homicidium*, 3. *q.* 6. Pirhing *h. t. n.* 115. *arg. cit. c. Petitio* 24. *h. t.*

126 Immo Engel *h. t. n.* 58. universaliter & indistincte de cunctis, etiam laicis docere videtur, quod omnes, qui in aliquo bello quocunque tandem *justo* v. g. ad defendendam Ecclesiam, vel Patriam vigente, non necessario vel coacte, sed libere pugnantes aliquem occidunt, vel mutilant, *irregulares* evadant, *arg. Clem. un. h. t.* ubi illi duntaxat occidentes, vel mutilantes ab *irregularitate* excusantur, qui mortem aliter evitare non valentes id faciunt, quod non verificatur in illis, qui ad defendendam Ecclesiam vel Patriam sufficientes existentibus aliis militibus, non necessario, sed libere & sponte, ac gratis seu pro stipendio pugnant, aut nomen militiæ dant, sicque occidunt vel mutilant. Idque confirmari potest a pari in publicis Ministris justitiæ, utpote qui, licet pro conservando bono publico latrones & malefactores occidant, tamen *irregulares* fiunt ex eo, quod Officium hujusmodi libere assumpserit, per dicta supra *n.* 105.

127 Secus foret, & ab *irregularitate* immunes Laici essent, qui pro defendenda Ecclesia, vel Patria necessario pugnantes, utpote ad id auctoritate publica adacti, vel in tali bello nomen militiæ ideo dantes, aut pugnantes, quia vident, non adesse sufficientes milites, vel alios ad resistendum hosti, & defendendam Ecclesiam. Immo plures Doctores, uti videre est apud Layman *l. c.* absolute volunt, omnes Laicos etiam libere pugnantes in bello *defensivo* justo ad defensionem Ecclesiæ, vel patriæ ab *irregularitate* excusari, non item Clericos, quia hos absque necessitate propria manu pugnare non convenit.

128 Cæterum ex hactenus dictis *a n.* 115. colligitur, non esse bonam consequentiam; *ille est, vel fuit miles; ergo est irregularis*; vel *ergo non potest ordinari*; vel *si jam ordinatus est, non potest celebrare*. Nam debet examinari, an etiam & in quali bello, justo vel injusto, offensivo, vel defensivo pugnaverit? &c. & quomodo occiderit aliquem, vel mutilaverit? si enim fuit simpliciter miles, qui semper in præsidiis existens, aut alias nunquam in bello pugnavit, nec aliquem occidit, vel mutilavit, neutiquam *irregularis* est cum nullo Jure inveniatur statuta aliqua *irregularitas* in aliquem, quod sit, vel fuerit miles.

129 Pariter irregularis non est, si in Castris quidem, & in conflictu, ita tamen collocatus fuit, ut sclopetum, vel sagittam in hostem nunquam emiserit, vel gladium, aut aliud armorum genus contra aliquem adhibendi, cumque occidendi, vel mutilandi nullam occasionem habuerit.

§. IV.

De Homicidio, & Mutilatione ob necessariam sui defensionem facta, & Irregularitate inde secuta.

S U M M A R I U M.

130 *Ob defensionem propriæ vitæ & membrorum, licitum est occidere injustum aggressorem.*
131 *Servato moderamine inculpatæ tutelæ.*
132 *Ad quod servandum requiruntur tria. I. Videlicet injusta aggressio ab altero facta.*
133 *II. Modus; in quo consistat?*
134 *III. Tempus, videlicet, ut incontinenti fiat defensio, & non ex intervallo.*
135 *Nisi certum periculum novæ periculosæ aggressionis foret.*
136 *Num tria hæc observata sint, arbitrio Judicis multum relinquitur.*
137 *Etiam ob defensionem vitæ, vel membrorum proximi innocentis licitum est occidere injustum aggressorem.*
138 *Immo etiam ob defensionem bonorum temporalium.*
139 *Si sint magni momenti.*
140 *Non licet tamen occidere injustum Judicem, Advocatum, & Testem grave damnum temporale illaturos.*
141 *Nec pro acquirendis eis, quæ nondum possidemus, &c.*
142 *Hæreditates, legata &c.*
143 *Num liceat pro necessaria defensione honoris & famæ occidere.*
144 *Propositiones damnatæ ad propositum afferuntur.*
145 *Qui pro defensione propriæ vitæ, aut membrorum injustum occidit invasorem, irregularis non est; Et nn. seqq.*
147 *Nisi excedat moderamen inculpatæ tutelæ.*
148 *Qui dum fuga salvare se posset, occidit, irregularis est.*
149 *Si fuga eidem in fama, & honore graviter præjudicialis non est.*
150 *Secus res se habet, si præjudicialis est.*
Fama & honor æquiparatur vitæ: immo subinde magis æstimatur Ibid.
151 *Qui occidit aggressorem quem prius injuria ad aggrediendum inique incitavit, non est irregularis.*
152 *Nisi fugiendo salvare se posset.*
153 *Vel nisi periculum homicidii ex sua injuria secuturum prævidit.*
154 *Etiam ille ab irregularitate immunis est, qui pro necessaria defensione vitæ, vel membrorum proximi innocentis, occidit injustum invasorem.*
155 *Solvuntur objectiones. Et n. seqq.*
157 *Qui pro necessaria defensione rerum temporalium etiam licite occidit, juxta communem DD. irregularis est.*
158 *Contrarium tamen etiam probabile, & in praxi tutum videtur.*
159 *Proponuntur, & solvuntur plures objectiones ex Jure & rationes contra hanc secundam doctrinam usque ad n. 171.*
167 *Fur tam diurnus, quam nocturnus servato moderamine inculpatæ tutelæ pro conservandis rebus temporalibus magni momenti occidi potest.*
Explicantur Jura, quæ contrarium velle videntur. Ibid.
Teli nomine, quod intelligatur? Ibid.
171 *Defectus lenitatis ex solo homicidio, quod publica, non item quod privata auctoritate fit, committitur.*
172 *Sicut pro necessaria propriarum, sic etiam pro defensione alienarum rerum, absque culpa; & irregularitatis nota, licet occidere injustum invasorem.*

173 Non

173 *Non tantum Laici, sed etiam clerici a culpa & pœna irregularitatis immunes sunt, si servato moderamine inculpatæ tutelæ pro defensione vitæ, membrorum, rerum propriarum, vel alienarum occidunt injustum invasorem.*

174 *Homicidium pro necessaria defensione famæ & honoris, commissum an inducat irregularitatem.*

130 QUæritur I. An & quomodo liceat occidere aliquem ob defensionem vitæ, & membrorum? Resp. I. Cuivis licitum est, ob necessaria propriæ vitæ, & corporis, servato moderamine inculpatæ tutelæ injustum aggressorem occidere. Unanimis, & certa. Ratio est; quia jure naturali, divino, & humano permissum est, injustam vim vi repellere textu expresso *c. significasti 18. §. fin. h. t.* cum Concordantiis, ibi: *Vim vi repellere omnes Leges, & omnia Jura permittunt.*

131 Dicitur autem notanter, *servato moderamine inculpatæ tutelæ*; quia non nisi servetur, homicidium etiam ob sui defensionem factum, illicitum esse, rursus omnes fatentur, *arg. cap. significasti* 18. *h. t.* ibi: *Tamen id fieri debet cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam sed ad injuriam propulsandam.* Censetur autem tunc adhiberi moderamen inculpatę tutelę, quando quis occidit solum, quia revera in conscientia, sine fraude & dolo putat, se non posse evadere, se periclitari in vita & corpore, nisi occidat injustum invasorem, prout iam diximus *in Theolog. Nostra morali tr. 9. dist. 2. n. 17.*

132 Porro ad dignoscendum moderamen inculpatæ tutelæ Clarus *§. homicidium n. 34.* tria requirit, quod idem in re exigunt alii DD. videlicet *I. Causam. II Modum. III. Tempus. Primo* itaque requiritur, ut occisionem præcedat causa, injusta nempe invasio; quia si quis ante hanc occidit, iam non sui defensio, sed alterius aggressio erit: sufficit tamen certo prævisa; quia non est necesse expectare, sed licet prævenire injuste aggredi volentem; præsertim si quis merito timet, quod, nisi præveniat, adversario mox vel certe aggressoreo sufficienter resistere non possit, quia in tali casu præventio, non aggressio; sed justa defensio contra certo imminentem injustam aggressionem est, ut bene advertit Navarrus *lib. 5 Consh. 1. cons. 31. & in Man. c. 15. n. 2. in fin.* Suarez *de Censur. dis. 46. sect. 1. n. 7.* Pirhing. *h. t. n. 92.* Debet autem invasio præcedens, aut certe imminens esse *injusta*; hinc pro defensione vitæ suæ non licet occidere invadentes Magistros justitiæ, quia hi *juste* invadunt, ut post Avilam *de cens. p. 3. disp. 5. sect. 3. dub. 2. conc. 1.* & alios bene observat Pirhing. *l. c.*

133 *Secundo* requiritur debitus *modus* Defensionis, ita ut hæc injustæ invasioni, aut offensioni sit proportionata, & necessariam defensionem non excedens, *arg. c. ut famæ 35. de sentent. Excomm.* ibi: *dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio exigit*, juncta l. scientiam *§. 4. ff.* Ad Legem Aquil. Hinc *modum*, & moderamen inculpatæ tutelæ excedit, qui illum, a quo quis pugnis ceditur, vel levem aggressionem patitur, armis repellit, mutilat, vel occidit: Item qui occidit eum, quem vulnerando, vel mutilando repellere, propriamque vitam, & membra tueri potest: Item, si quis injustum aggressorem occidit, quem pugno, baculo, percussione non lethali, vel exarmando illum, abigere, & vincere potest, *Modum* excedit, moderamen inculpatæ tutelæ non servat, & occidendo illicite agit: sicut etiam ille, qui sine gravi suo incommodo aut periculo fugere, aut clamare, & auxilium implorando salvare se posset, & tamen occidit, per dicta. Sylvester *V. Homicidium 3. q. 4. dict. 1.* Pirh. *h. t. num. 92.*

134 *Tertio* requiritur *Tempus*, ut videlicet occisio ad sui defensionem incontinenti fiat: quo quis injustam vim, vel aggressionem occisivam, aut mutilationem patitur, vel certo imminentem cognoscit; non vero postea, & ex intervallo, postquam agressor iam abiit, aut nocere, & aggredi destitit, nullumque amplius periculum est *arg. c. si vero de sent. Excom.* ibi: *Si incontinenti vim vi repellat.* Concordat *l. quod est § 9. ff. de vi armata*. Ratio est; quia si ex intervallo adversarium quis occidit, postquam amplius nocere non vult, vel non potest, vel metuendus non est, iam non amplius ex necessaria sui defensione, sed ex vindicta, consequenter illicite agit; prout cum Communi aliorum late deducit Farinacius *in praxi Crim. q. 125. a num. 336.*

135 Notant tamen merito DD. quod sicut nullus teneatur expectare, donec eum alter actum aggreditur, sed sufficiat, si aggressionem injustam certo imminentem sciat, ad hoc ut pro defensione vitæ, & corporis illum occidere valeat, ita etiam possit eundem occidere, postquam aggredi jam cessavit, & aufugit, si certum periculum sit novæ invasionis; quia in tali casu præventio nec vindicta, nec injusta aggressio, sed pura defensio foret juxta jam dicta supra, Pirhing. *h. t. n. 92.* Navarrus *Man. c. 15. n. 2. in fine*, etiam diximus in Theologia nostra Morali *tract. 9. dist. 2. q. 2. n. 18.*

136 Cæterum num *Tria* hæc ad moderamen inculpatæ tutelæ requisita, rite sint observata, relinquendum est prudentiæ & arbitrio Judicis, Farinacius *l. c.* Pirhing *h. t. l. c.* & Communis aliorum. Ratio est; quia de factis particularibus ob varias circumstantias certa Regula tradi non potest.

137 Resp. II. Etiam pro defensione vitæ, & membrorum parentis, uxoris, prolis, fratris, sororis, conjunctorum, imo & extraneorum Innocentium licitum est, iniquum aggressorem servato moderamine inculpatę tutelæ occidere. Farin. *in praxi Crim. q. 124. a n. 267* Clarus *V. homicidium n. 27* dicens ab omnibus DD. approbatum, *arg. can. Fortitudo 5. can. 23. q. 3.* ibi: *Fortitudo, quæ vel in bello tuetur a Barbaris patriam, vel domi defendit infirmos vel a latronibus socios, plena justitia est can.* *Non inferenda 7. can. qui potest 8. ead. cau. & q.* juncto *c. Dilecto 6. §. Et quidem de sent. Excom. in 6.* Ubi etiam injuriæ, & criminis solius reus censetur, qui dum potest, innocentem non defendit: *qui enim non repellit a socio injuriam*, dicitur, *cit. can. non inferenda, tam est quam ille, qui facit.* Concordat *l. 1. §. 4 ff. ad legem Cornel. de Sicar.* Et constitutio Carolina *art. 150.* Item *so einer*. Ratio est, quia non tantum possemus, sed etiam iubemur diligere, consequenter etiam defendere proximum, sicut nos ipsos; juxta illud: *Dilige proximum tuum sicut te ipsum.* Unde per Spiritum S. laudatur Moyses, quod Egyptum injustum aggressorem Hebræi cujusdam occiderit, & absconderit in sabulo, *Exodi c. 2. V. 11.*

138 Quæritur II. Num etiam licitum sit ob defensionem bonorum fortunę occidere injustum invasorem? Res. *affirmative*, si bona sunt magni momenti, & aliter defendi vel recuperari non possunt. Covarruvias *in Clem. si furiosus p. 3. §. 2. n. 6. in fine*. Castro Palao *de Censuris disp. 6. pun. 15. n. 7. & seqq.* Suarez *de Censuris disp 46. se. 2. n. 10.* Lessius *li. 2. de just. c. 9. dub. 11.* Clarus *V. Homicidium, a n. 25.* Petrus Navarrus *lib. 3. de Rest. c. 4. n. 418.* cum satis communi aliorum, *arg. l. 1. C. Unde vi*, ubi etiam universaliter concedi videtur illis verbis: *Recte possidenti ad defendendam possessionem, quam sine vitio tenebat, inculpatæ tutelæ moderamine illatam vim propulsare licet*; consequenter etiam occidere, si occisio ad defensionem est necessaria; cum permisso fine permittantur etiam media ad illum consequendum necessaria, *arg. c. Præterea 5. de Officio & Potest. jud. deleg. l. 2. ff. de jurisd.* cum Concordantiis: concordat *l. Furem 9. ff. ad l. Corn. de Sicar.* Ratio est. Tum quia res & bona nostra utpote ad vitam conservandam necessaria, vitæ quodammodo comparantur, *l. Advocati 14. C. de Advocatis divers. judic.* & ibi Glossa communiter recepta. Tum quia, si pro defensione bonorum necessaria non liceret occidere injustum invasorem, improbi multum moverentur ad diripienda bona nostra.

139 Dicitur autem notanter, *si bona sunt magni momenti, & aliter defendi, aut recuperari non valent*; quia, quod ob res levis momenti occidere non liceat aggressorem, hodie certum videtur ex Decreto Innoc. XI. sequentem Doctrinam damnantis: *Regulariter occidere possum furem, pro conservatione unius aurei*. Pariter non licet occidere, si res alio modo defendi, aut iterum recuperari possunt, quia tunc non servaretur moderamen inculpatæ tutelæ, consequenter illicite ageretur, *arg. cit. l. 1. C. unde vi.* Hinc bene infert Clarum *l. c. n. 47.* non licere occidere invasorem bonorum, v. g. furem, si clamando quis potest habere aliorum auxilium, & rem suam defendere, vel recuperare, vel si potest furem capere, vel si habet testes, quibus potest in Judicio, vel alio modo rem ab eo iterum recuperare.

140 Resp. II, Insuper interficere non licet iniquum accusatorem, testem, vel Judicem, etsi ab eis grave damnum tam-

temporale immineat; quia ab Alexandro VII. abſolute damuata eſt doctrina ſequens: *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, & falſum Judicem, a quo iniqua certe imminet ſententia: ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.* Ratio eſt; quia admiſſa hac *propoſitione*, innumera ſequerentur abſurda, & mala: dum amore proprio multi excæcati ſe reputarent, & dicerent innocentes, etiamſi tales non eſſent & occidere niterentur præfatas perſonas: Et ipſi quoque Judices, accuſatores, & teſtes, ut ſecuros ſe redderent, reum vel judicialiter, vel privatim occiderent, etiam non exigente juſtitia, vel occidi facerent; ut conſideranti patet.

141 Reſp. III. Non licet defendere defenſione occiſiva, ea, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus: quia hoc etiam damnatum eſt ab Innocentio XI. in ſequenti Propoſitione, quæ inter damnatas 32. eſt, ita ſonans: *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ non poſſeſſuros ſperamus.*

142 Reſp. IV. Pariter condemnatum eſt dicere: *Licitum eſt tam Hæredi quam Legatario contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur ſe taliter* (ideſt defenſione occiſiva) *defendere: ſicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contram eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.* Rationem multiplicem, & fundamenta utriuſque Concluſionis, juſtæque damnationis harum *propoſitionum*, vide apud Theologos, præſertim illos, qui in *propoſitiones damnatas* ſcripſerunt.

143 Quæritur III. Utrum liceat etiam pro neceſſaria defenſione honoris, & famæ occidere? Reſ. Quamvis multi DD. inter quos eſt Tanner. *to 3. diſp 4. q.8.n.73.* Suarez *de Cenſuris, diſp 46. ſect.1.n 5 & 6* affirment, eo quod pro neceſſaria defenſione bonorum fortunæ id liceat, juxta dicta *a n.* 138 conſequenter a minore ad majus pro neceſſaria defenſione bonorum, famæ, & honoris, utpote quæ longe maioris & præſtantioris ſunt ordinis; quam bona fortunæ, vitæque magis æquiparentur, quam iſta, adeo ut vir honeſtus plus metuat gravem jacturam famæ & honoris, quam vitæ, *l. iſti, 8. penult. ff. quod metus cauſa* ibi: *Cum viris bonis iſte metus major, quam mortis eſſe debeat.* Nihilominus cautiſſime in uſu hujus doctrinæ procedendum; cum rariſſime detur caſus, in quo pro defenſione famæ & honoris liceat occidere, eo quod ordinarie loquendo vel fama & honor alia via ſalvari queat, ſicque occiſio non fiat ſervato moderamine inculpatę tutelę, vel hujuſmodi occiſio vindictam ſpiret: vel ſi paſſim concederetur, in perniciem Reipublicæ redundaret, uti videre eſt apud Theologos ſcribentes in *propoſitiones damnatas*: inter quas ad propoſitum etiam ſunt ſequentes, quarum damnatio id quod hic dicimus confirmat. Imprimis illa, quam allegavimus *n.* 140

144 Deinde damnata ab Alexandro VII. ordine 17. ſic ſonans: *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico Calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minitantem occidere, quando alius modus ſe defendendi non ſuppetit, aut ſuppetere non videtur: uti ſi Calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni, publice vel coram graviſſimis viris prædictam impingere, niſi occidatur.*

145 Item illa ordine 40. damnata ab Innocentio XI. *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc calumnia vitari nequit: Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis, ſtatim fugiat.*

146 Quæritur IV. An, & quando irregularitatem contrahat, qui pro juſta defenſione vitæ, membrorum, vel bonorum famæ, honoris, vel fortunæ proximum occidit? Reſ. I. Qui ſervato moderamine inculpatæ tutelæ ob neceſſariam defenſionem propriæ vitæ, aut membrorum injuſtum occidit invaſorem, non tantum a culpa, ſed etiam ab *irregularitate*, omnique alia pœna immunis eſt. Covarruvias *in Clem. un h.t.p.3. §.un.n.1.* Caſtro Palao *de Cenſuris diſp.6. pun.8. n.1.* Suarez *de Cenſuris diſp.46. ſect.1. n 4.* Barboſa *in cit. Clem. un. h.t. a n.11.* Navarrus *in Man. c.27. n.207. & 212.* Pirhing. *h.t.n.77* Cum communi, & hodie certa aliorum *arg. c. Clem. un. h. t.* ubi dicitur, *illum non incurrere irregularitatem, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel mutilat invaſorem.* Ratio eſt: quia talis non incurrit *irregularitatem* ex delicto; cum tale homicidium careat omni culpa per dicta ſupra *num.* 130. nec ex defectu lenitatis; quia hic non intervenit, ubi cædes ex neceſſaria defenſione fit, ergo.

Dices *can. de his 6. & can. ſi quis 8. diſp 50.* expreſſe ſtatutum habetur, etiam illos, qui pro ſui defenſione alium occidunt, ab ordine repelli, conſequenter *irregulares* eſſe & *in Conc. Trid. Seſs. 14. de Ref. c. 7.* Ordinario loci committitur diſpenſatio cum illo, qui etiam vim vi repellendo, ſuum occidit invaſorem; ergo Concluſio non ſubſiſtit. Reſp. Canones antiquos loqui de illis, qui non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ occidunt, uti bene obſervat communiter recepta Gloſſa *fin. in c. can. de his, & in can. ſi quis V. diſpenſatione.* Pariter Concilium Tridentinum cenſetur loqui de illis præciſe, qui vim vi repellentes excedunt moderamen inculpatæ tutelæ, ut cum Communi aliorum bene obſervat Suarez *l. c. nu. 5.* Barboſa *de Offic. & poteſt. Epiſc. Alleg.* 30. *n.* 54. Pirhing. *h. t. n.* 77. allegans pro hoc Declarationem Cardinalium. Ratio etiam reſponſionis utriuſque eſt: Tum quia, uti colligitur ex textu *clem. un. h. t.* non inducitur Jus novum, ſed potius declaratur antiquum; Tum quia PP. Concilii Tridentini non videntur voluiſſe corrigere, & revocare Jus antiquum a Clemente V. declaratum, & novam *irregularitatem* inducere.

147 Dicitur tamen notanter, *qui ſervato moderamine inculpatæ tutelæ*; cum enim qui dicto moderamine non ſervato occidit, *irregularem* eſſe, omnes fatentur. Probatur tum ex Iuribus *n. præc.* citatis: tum ex *cit. clem. u n. h. t.* ubi ab *irregularitate* ſolum excipitur, qui mortem aliter vitare non valens, conſequenter qui ſervato moderamine inculpatæ tutelæ occidit; ergo a ſenſu contrario, qui aliter vitam ſervare valens, conſequenter qui moderamen inculpatæ tutelæ excedens *irregularis* eſt. Porro quando quis cenſeatur ſervare, aut excedere moderamen inculpatæ tutelæ habes ſupra *a n.* 132.

148 At Controverſia non modica eſt inter DD. num moderamen inculpatæ tutelæ excedere, conſequenter *irregularitatem* contrahere videatur; qui injuſtum invaſorem occidit, caſu, quo fuga ſalvare ſe poteſt. Et quidem Abbas *in c. Olim il 1. de Reſt. ſpoliat. n. 28.* Sylveſter *V. Excommunicatio, 6. q. 9.* Navarrus *c. 27. n. 211.* Barboſa *in clem. un. h.t. n. 23.* cum Gloſſa *ib. V. Non valens*, communiter recepta abſolute volunt, tamen eſſe *irregularem*, eo quod *cit. Clem.* ſolummodo illum excipit, qui *mortem aliter vitare non valens* occidit, qualis non eſt, qui fuga ſalvare ſe poteſt.

149 Covartuvias contra *in cit. clem. p. 3. §. un. n. 1. & 4.* Suarez *de cenſuris diſp. 46. & ſect. 1. nu. 9.* Bonacina *de cenſuris diſp. 7. q. 4. pun. 6.* Caſtro Palao *de cenſuris diſp. 6. pun 8. n. 5.* Petrus Navarrus *lib. 2. de Reſtitut. cap. 3 n. 418.* & alii diſtinctione utuntur docendo illos, qui ſine gravi infamia, dedecore, aut honoris jactura fugere, fugiendoque vitam, & membra ſalvare poſſunt, uti Clerici, Religioſi, plebei, ignoti; item Nobiles, ſi aggreſſio de nocte, vel ita in occulto fit, ut fuga lateat, conſequenter exinde, etiam talis in fama & honore nullam patiatur gravem jacturam, omnino incurrere *irregularitatem* ob fundamentum ſupra *n. præced.* allegatum.

150 Illos vero, quibus fuga eſſet multum ignominioſa, famæque & honori graviter præjudicioſa, uti ſunt milites, præſertim Officiales, & belli Duces, item viri Nobiles ſæculares, *irregularitatem* non incurrere, ſi injuſtum aggreſſorem occidunt, vel mutilent, etſi hujuſmodi ignominioſa fuga vitam & membra ſua ſalvare poſſent. Ratio eſt: Tum quia fama & honor æquiparantur vitæ, *arg. l. juſta cauſa 9. de Manumiſ. vindicta*; immo ſubinde præſertim apud viros Nobiles præfertur, *l. iſti 8. u. 1. ff. Quod metus cauſa*. ibi: *cum viris bonis iſte metus major, quam mortis eſſe debeat.* Dum quia hujuſmodi homicidium non eſt abſolnte voluntarium, ſed quodammodo neceſſarium, & inevitabile ad avertendam gravem ignominiam, gravemque jacturam famæ & honoris, vitæ comparatæ: conſequenter ob paritatem rationis ab *irregularitate vi clem. un. h. t.* immune; ſicut ob rationis paritatem ab eadem *irregularitate* immunis eſt, qui ſervato moderamine occidit invaſorem ebrium, etſi in dicta *clem.* ſolus furioſus expreſſus ſit. Palao *l. c.* Et per hæc patet ad fundamentum contrarium a 148. adductum; quia videlicet in tali caſu quis mortem, vel morti æquivalens, eamque ſuperans, gravem nempe ignominiam, graviterque præjudicioſam famæ, & honoris jacturam vitare non valet.

Alia-

151 Alia Controversia ad propositum de casu, quo quis contumeliosis verbis, alapa, adulterio uxoris, vel alia injuria alium injuste afficit, indeque eum ita irrigat, ut injuriantem occidere nitator. Controversia, inquam est, num talem necare intendentem occidens sit *irregularis*? Ad quam Sylvester *vers. homicidium*, 8. *q.* 8. Sotus *lib.* 5. *de Just. q.* 1. *art.* 9. & alii *negative* respondent; nisi talis præcedente sua injustitia inferenda, hujusmodi homicidii periculum prævideret. Ratio est; quia etsi quis male agat, si alium injuriosis verbis, alapa &c. ad iram & vindictam irritet, & culpabilis causa illius sit; tamen exinde nullum tribuitur jus alteri propria auctoritate lethaliter se vindicandi, & mortem intentandi; quare si eam nihilominus attentat injustus aggressor vitæ est; consequenter servato moderamine inculpatę tutelę absque *irregularitatis* nota occidi potest, per Jura supra *n.* 145. allegata.

152 Recte tamen post Palaum notat Suarez, & Coninch quod si in tali casu prius injurians fugere, & fugiendo vitam salvare potest, teneatur; quia ei tam ignominiosum non est, fugere iram illius, quem injuste prius irritavit.

153 Dicitur autem notanter n. 151. *Nisi talis ex præcedente sua injuria inferenda hujusmodi homicidii periculum prævideret*; quia in tali casu occidentem esse *irregularem*, bene docet Guttierez *Can. qq. lib.* 2. *cap.* 6. n. 43. Molina *de J. & J. Tract.* 3. *disp.* 72. n. 5. Ratio est; quia licet tale homicidium non sit injustum directe ex ratione defensionis, est tamen injustum indirecte, & in causa, ac propterea *irregularitatis* subjectum, sicut homicidium casuale illicitum in causa per dicenda infra.

154 Resp. II. Sicut qui ob propriæ, ita etiam, qui ob alterius innocentis vitæ, & membrorum necessariam defensionem servato moderamine inculpatæ tutelæ occidit injustum aggressorem, ab irregularitate immunis est. Covarruvias *in cit. Clement. un. h. t. p.* 3. §. *un. num.* 3. Barbosa in *eadem* n. 19. Clarus *vers. Homicidium n.* 27. & 28. Suarez *de Censuris*, *disp.* 46. *sect.* 3. *num.* 2. & 3. Garzias *de Beneficiis p.* 7. *c.* 11. *num.* 53. *in fine* Pirhing *h. t. num.* 81. contra Sylvestrum, Abbatem, & alios. Ratio est; quia homicidium licitum non inducit *irregularitatem*, nisi ex defectu lenitatis & mansuetudinis, atqui hic non intervenit in homicidio, quod committitur in defendendo innocentem proximum contra injustum aggressorem, cum non sit voluntarium, sed necessarium, utpote ex charitate, ac subinde etiam ex justitia debitum; ergo.

155 *Dices*: Etiam Judex, & reliqui Ministri justitiæ necessario, utpote juxta præscriptum legis, & ex debito justitiæ occidunt Malefactorem, & tamen defectum lenitatis ac mansuetudinis Christi habentes; indeque *irregulares* esse censentur. Ergo etiam a defectu lenitatis, consequenter ab *irregularitate* non excusatur, qui pro defensione proximi alium necessario occidit. Respondetur negando paritatem inter hunc, & Judices, aliosque Ministros justitiæ quia licet hi, postquam Officium, quo funguntur; assumpserunt, necessario occidant, tamen homicidium eorum dicitur adhuc voluntarium in causa, consequenter defectui lenitatis subjectum, quia tale Officium sponte, & voluntarie, vel saltem non ita coacte susceperunt, ut sine peccato mortali pro necessaria defensione innocentis moraliter ita necessario committitur, ut, qui sine suo periculo, & gravi incommodo defendere potest, sine peccato delinare non valeat; consequenter ab omni defectu lenitatis immunis merito censeatur.

156 Urgebis *Clem. un. h. t.* illi tantum *Homicidæ* ab *irregularitate* excusantur, qui pro necessaria defensione propriæ vitæ injustum agressorem occidunt ibi: *Qui mortem aliter vitare non valens occidit &c.* Resp. Per hunc textum non excludi defensionem vitæ alterius; eo quod Papa *ibid.* non condat Jus novum, sed præcise declarat antiquum circa causam sæpius occurentem, reliquos casus relinquens prudenti opinioni Doctorum. Avila *de Censuris*, *disp.* 5. *sect.* 3. *dub.* 5.

157 Quæritur V. An *irregularitatem* contrahat, qui servato moderamine inculpatæ tutelæ occidit proximum pro defensione bonorum temporalium? Resp. Quamvis plures graves Doctores, ut Navarrus *Man. c.* 18. *n.* 213. Sylvester *vers. Homicidium*, 2. *q.* 16. *n.* 11. Abbas *in c.* 1. *h. t. n.* 2. & ibi Glossa communiter recepta (quam tanquam probabiliorem in hoc etiam secuti sumus *in Theologia nostra Morali Tract.* 13. *dis.* 3. *q.* 4. *a n.* 65. Tum ob fundamenta ibid. allegata: Tum ob jura, & rationes infra *a n.* 159. allegandas) velint, quod, etsi subinde liceat servato moderamine inculpatæ tutelæ pro conservandis magni momenti rebus temporalibus injustum invasorem occidere, tamen ita occidens semper *irregularis* fit per rationes, & Jura infra *a n.* 59. adducenda. Nihilominus

Resp. II Probabilis quoque, & in praxi tuta videtur 158
sententia dicens; quandocumque quis licite occidit proximum pro defensione bonorum temporalium juxta dicta *n.* 138. ab *irregularitate* immunis est. Ita Doctores supra *n.* 138. citati, cum quibus etiam sentit Barbosa *in Clem. un. h. t. nu.* 20. & *in c.* 2. *h. t. n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 85. Sotus *lib.* 5. *de Justit. q.* 1. *art.* 8. Sayrus *lib.* 6. *cap.* 17. *n.* 22. & alii. Ratio Conclusionis est, quia taliter occidens, nec ex delicto, nec ex defectu lenitatis est *irregularis*. Non ex delicto, quia ut supponitur ex dictis, & fatentur plures hujus conclusionis Adversarii, tale homicidium est licitum: Nec ex defectu lenitatis, tum quia defectus lenitatis in illis dumtaxat esse censetur, qui ex auctoritate publica, non qui privata licite occidunt. Palao *de Cens. disp.* 6. *pun.* 15. §. 8. *n.* 8. Tum quia tale *homicidium* non omnino voluntarium, ac per se intentum est: cum sola rerum defensio principaliter intendatur, cędes vero per accidens sequi censeatur, quippe ad quam Occisor moraliter cogitur pro rebus suis tuendis: ut proinde non tam occisio voluntaria, quam necessaria defensio sit; ubi autem ita necessario, & non sponte *homicidium* privata auctoritate committitur, defectu lenitatis, & omnis pœna *Canonica* abesse censetur, prout jam dictum est supra, ac etiam desumitur ex *can. quia, te* 28. *dist.* 50. ubi ad casum, quo Episcopus pro tuenda sua libertate (non vita) aliquos occidit, respondet Papa: *Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, inde Canonice nullo modo judicaris.*

Contra hanc Conclusionem objiciunt Adversarii va- 159
rios juris textus, & *in primis* quidem *Clem. un. h. t.* ubi ille duntaxat ab *irregularitate* immunis declaratur, qui ob defensionem vitæ occidit.

Secundo c. 2. *h. t.* ubi ab *irregularitate* excusatur, qui se, 160
suaque defendit; ergo qui non se, seu propriam personam, & vitam, sed sua tantum occidendo defendit, irregularis est.

Tertio c. Perfodiens eod. ubi habetur furem *nocturnum*, 161
non item *diurnum* (nisi telo se defendat) impune occidi posse; quia de die constare potest, furem præcise adfurandum non ad occidendum venisse; quibus verbis satis indicatur, pro sola defendenda vita, non item pro rebus licite occidi posse.

Quarto c. Suscepimus, 10. *h. t.* ubi latronem furantem 162
occidens *irregularis* declaratur; addita ratione contra conclusionem militante: *Quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus, & transitoriis tam acriter in illos exardescere &c. Constat, eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam interemptos.*

Quinto, *c. Significasti*, 18. *h. t.* Ubi Clericus latronem 163
pro defensione rerum Ecclesiæ percutiens *irregularis* pronuntiatur, si vulnus fuit lethale.

Addunt insuper rationem Conclusioni nostræ adver- 164
sam videlicet; quia exigente lege, & ordine charitatis vita proximi præferenda est rebus nostris temporalibus, adeo, ut etsi subinde sine delicto, nunquam tamen sine defectu lenitatis propter has conservandas injustus aggressor occidi valeat.

Verum nec textus allegati, nec ratio addita efficaciter 165
militare videntur contra Conclusionem nostram *n.* 158. positam, uti ex singulorum solutione patebit: Nam ad *primum* respondetur, exinde quod *Clementina* solum excipiat occisorem alterius ob defensionem propriæ vitæ, non sequitur occidentes pro necessaria bonorum defensione *irregulares* esse; uti patet ex dictis *n.* 144. Quibus accedit, quod hoc argumentum probaret nimium, videlicet, etiam illum esse *irregularem*, qui ad evitandam mutilationem alium occidit, vel servato moderamine inculpatę tutelę occidit obvium aggressorem.

Ad *secundam* respondetur, dictionem & in *c. interfecisti* 166
h. t. sumi pro dictione *vel*, ita ut sensus sit, qui ut se, *vel* sua defendat, occidit aggressorem, ab irregularitate immunis est; quia alias, qui se tantummodo, seu propriam personam atque vitam, & non simul bona occidendo defenderet, *irregularis* esset: Prout non raro in Jure dictio & pro *vel*, & copulativa pro disjunctivis, si materia exigat, accipiuntur

arg.

arg. c. verum, 15. de Jurejur. l. Sæpe, 43. ff. de V. S. ibi, *Sæpe ita comparatum est, ut conjuncta pro disjunctivis accipiantur & disjunctiva pro conjunctis.*

167 Ad *tertium* respondetur, *c. Perfodiens, h. t.* plus pro, quam contra Conclusionem militare, hoc ipso enim, quod concedat, furem etiam *diurnum* occidi posse, si telo se defendat, seu efficaciter resistat, ne a furandis rebus impediatur, manifeste concedit, pro conservandis rebus suis occidi posse furem, si aliter conservari nequeunt; cur autem Papa ibidem allegando leges faciat distinctionem inter furem *nocturnum & diurnum*, illumque, non item istum absolute & indistincte occidere permittat, ratio est; quia regulariter loquendo, fur *nocturnus* sine periculo arceri a furto nequit, nisi occidatur, cum non videatur, nec sciatur, qualiter instructus veniat: adeoque præsumptio est pro occidente, quod servato moderamine inculpatæ tutelæ pro conservationem rerum suarum occiderit. Econtra vero *diurnus* fur, cum regulariter loquendo facile videri & cognosci valeat ac sine occisione a furto impediri, resque conservari, aut recuperari valeant, *interficiens* illum non præsumitur; sed probare debet, se aliter furtum impedire non potuisse; quod sufficienter præstatur, si probatur, aut alias constat furem telo, id est, quocumque armorum genere, vel defensionis instrumento (nam ut bene advertit Glossa in *cit. cap. Perfodiens, h. t. 2. Telo, Telorum nomine etiam lapides & fustes intelligi, l. Si pignore §. Furem, ff. de Fur.* ferrum: item & omne quod arcu, vel manu mittitur, *§. Item Lex Cornelia Instit. de Public. Judic.*) se, ne a furto impediatur, defendat: Quamvis in Foro interno securus sit, si vere absque occisione res suas magni momenti conservare non potuit, etsi pro Foro externo id probare non valeat.

168 Ad *quartum* respondetur, Clericum illum in *c. Suscepimus eod.* irregularem fuisse declaratum ob conservatum moderamen inculpatæ tutelæ, uti colligitur *ex c. Excandescere*, & reliquo textu, quo constat, quod Monachus ille occiderit latrones in custodia detentos, postquam res furtivæ jam fuere recuperatæ, & sine nullo periculo alio transferri, & conservari potuissent, antequam latrones solverentur, uti cum aliis bene advertit Covarrovias *loc. cit.*

169 Ad *quintum* respondetur, etiam illum Clericum *in cit. c. Significasti*, expresse excessisse moderamen inculpatæ tutelæ, uti patet tum ex fine hujus *c.* tum ex eo, quod clamando, & implorando aliorum auxilium, furtum impedire, & res Ecclesiæ servare potuisset, cum Parochiani statim adfuerint, & succurrerint.

170 Ad argumentum ex ratione desumptum respondetur, ex lege & ordine charitatis tunc solammodo nos teneri præferre vitam proximi bonis nostris temporalibus, quando proximus versatur in extrema, & quasi extrema necessitate; minime vero quando proximus absque tali necessitate res nostras libere & malitiose auferre attentat. Nam si in tali casu vim vi repellere, & ubi opus est, pro conservandis rebus nostris, servato moderamine inculpatæ tutelæ, injustum aggressorem occidere non liceret, furibus & latronibus ampla preberetur ansa & occasio, quemlibet invadendi, & rebus suis spoliandi, prout supra dictum est.

171 Ex quibus omnibus patet, nec Canones, nec rationem adversari Conclusioni nostræ *n. 158.* positæ: Quæ etiam confirmatur ex doctrina adversariorum fatentium, eum qui servato moderamine inculpatæ tutelæ pro defensione bonorum temporalium occidit iniquum aggressorem, nullum quidem peccatum, & tamen defectum lenitatis committere, indeque *irregularitatem* incurrere. Nam contra est, quod secundum graves Doctores *homicidia* privata non nisi ex delicto *irregularitatem* inducant, cum lenitatis defectus solis illis, qui auctoritate publica, Judices nempe, & ministri justitiæ, ac milites occidunt, imputetur; consequenter, si occidens iniquum aggressorem rerum, nec peccat & ex delicto *irregularis* non fit, multo minus ex defectu lenitatis talis evadet; prout post Covarruviam *in cit. Clem. un. b. t p. 3. un. n. 5.* & communem aliorum bene advertit Castropal. *de Censuris, Disp. 6. pun. 15. n. 9.* tradens universalem *Quicumque privata auctoritate licite occidit, irregularis non est.*

172 Resp. III. Sicut juxta dicta supra servato moderamine inculpatæ tutelæ licitum est non tantum pro defendendis propriis, sed etiam alienis rebus occidere iniquum aggressorem; sic etiam ab *irregularitate* immunis est, tam qui proximi, quam qui suas res defendit, ut bene docent Doctores citati, ob rationes ibidem allegatas. Quibus accedit Regula universalis *numero præcedenti* posita.

Et procedunt hactenus dicta non tantum de Laicis, sed etiam Clericis iniquum aggressorem vitæ, vel membrorum, vel rerum sive suarum, sive proximi servato moderamine inculpatæ tutelæ occidentibus, ita ut ab *irregularitate* & omni alia pœna immunes sint, ut cum aliis bene advertit Pirhing *b. t. n. 91.* patet ex *c. Olim, 12. de restit. spoliat.* & ex *c. Dilecto 6. de Sentent. Excomm. in 6.* nec non ex responsione ad Canones *n. 159.* allegatos, ex quibus quidam Doctores contrarium probare conantur. Accedit, quod vim vi repellere Jus naturæ concedat, consequenter etiam Clerici competat. 173

Resp. IV. Quicunque in casu aliquo pro necessaria defensione famæ & honoris licite occidit invasorem, in eodem immunis erit ab *irregularitate*. Patet Conclusio a pari, vel a majori ad minus, ex dictis *a n. 158. & seqq.* An autem, & quando liceat pro defensione famæ & honoris occidere, vide dicta *n. 143. & 144.* ubi colliges, quod, sicut ordinarie loquendo illicitum, ita etiam ordinarie loquendo *irregularitati* subjectum sit *homicidium* pro prætensa defensione famæ & honoris commissum, si excipias casum, de quo supra *n. 150.* 174

§. V.

De Homicidio Casuali: & Irregularitate inde proveniente: aliisque pœnis illius.

SUMMARIUM.

175 *Homicidium* Casuale *quid? & quotuplex?*
176 *Ex homicidio mere* Casuali, *ex opere licito secuto, nulla incurritur irregularitas, nec alia Juris pœna.*
177 *Adducuntur pro praxi varii casus.*
178 *Et assignatur ratio.*
179 *Furiosus quoque, amens, & infans occidens aliquem ab irregularitate immunis est.*
180 *Quid de ebrio sentiendum? Remissive.*
181 *Homicidium* Casuale *ex opere licito qui committit, irregularis est, si ex culpa gravi omittit debitam diligentiam cavendi mortem, aut mutilationem.*
182 *Magistri in corrigendis Discipulis fiunt irregulares, si ex gravi eorum excessu mors & mutilatio sequatur.*
Castigatio levis duntaxat, non excessive gravis permissa est Magistris; Ibid.
183 *Homicidium* Casuale *præfato modo commissum, quod inducat irregularitatem, probatur ulterius ex Jure.*
184 *Ex ratione.*
185 *Inducit etiam de Jure Civili pœnam, non quidem ordinariam, sed extraordinariam.*
186 *Secundum aliquos etiam levis culpa in vitanda morte alterius* Casuali *sufficit ad irregularitatem.*
187 *Sed probabilius requiritur culpa gravis.*
188 *Ratio hujus assignatur.*
189 *Et solvitur Objectio.*
190 *In actionibus licitis in quibus prorsus nullum mortis periculum annexum habentibus, nulla est obligatio adhibendi specialem diligentiam de cavenda morte alterius.*
191 *Homicidium* Casuale *ex opere illicito secuto semper inducere irregularitatem volunt plures.*
192 *Idque probatur ratione.*
193 *Et Jure:*
194 *Alii vero volunt, ex illo nunquam oriri irregularitatem, si debita diligentia cavendi mortem adhibetur.*
195 *Probabilius cum distinctione docetur, videlicet tale homicidium inducere irregularitatem; si actio illicita ex se & natura sua inducens, & annexum habeat mortis, aut mutilationis periculum.*
196 *Si vero actio illicita, ex qua Homicidium* Casuale *sequitur, tale periculum ex se non inducit, irregularitas non contrahatur.*
197 *Quod probatur etiam; remissive.*
198 *Et solvuntur objectiones contra hanc secundam partem distinctionis, usque ad n. 200.*
200 *Clerici Medicinam, & Chirurgiam exercentes fiunt irregulares, si mors inde casualiter sequitur.*
201 *Non item si mere casualiter sequitur ex ipsorum venatione.*

202 *Homicidium* Casuale *ex opere illicito quando inducit irregularitatem, etiam alias saltem extraordinarias Juris pœnas secum trahit*

203 *Requiritur autem culpa gravis in omittenda diligentia cavendi mortem ex opere illicito nullum mortis periculum secum habente.*

204 *Homicidium, quod quis in ebrietate usum rationis non adimente committit, irregularitatem inducit.*

205 *Commissum autem in ebrietate usum rationis adimente irregularem non facit.*

206 *Etiamsi voluntarie & gravi cum culpa se quis inebriet.*

207 *Dummodo homicidium prius non intendat, nec prævideat nec rationabiliter prævidere possit.*

208 *Sicut ab irregularitate, ita etiam ab aliis Juris pœnis immunis est, homicidium in ebrietate usum rationis adimente committens.*

209 *Et si voluntarie se inebriet.*

210 *Quamvis huic specialia statuta, & consuetudines locorum pœnam saltem extraordinariam infligant.*

211 *Qui ab experientia scit, se in ebrietate homines periculose invadere, irregularis est.*

212 *Et alias, non tamen ordinariam, Juris pœnas incurrit morte vel mutilatione secuta.*

213 *Solvitur Objectio.*

Culpa lata an? & quando æquiparetur dolo? Ibid.

175 QUid, & quotuplex sit Homicidium *casuale*? patet ex dictis supra *n.* 4. & 13. Hic solum prænotandum, homicidium *casuale* contingere, indeque *irregularitatem* consurgere posse tam ex opere licito, quam illicito. Hinc pro majori claritate distinctas instituemus de his quæstiones.

176 Quæritur I. An? & quando Homicidium *causale* ex opere, vel actione licite secutum inducat irregularitatem, vel alias Juris pænas? Res. I. Ex Homicidio mere *causuali* quod ex opere licito absque ulla culpa, & dolo committitur, & ad quod evitandum debita diligentia fuit adhibita, ita ut mere casualiter, & fortuito contingat, nulla inducitur *irregularitas* nullaque alia contrahitur poena sive Canonica, sive Civilis. Communis & certa, *arg. l. item Mela* 9. *§.* 4 *l. si putatur, in fine ff. ad leg. Aquil. l.* 1. *& l. Eum qui* 5. *C. ad leg. Cornel. de Sicar.* Quibus consonat *constit. Carol. art.* 146. Et extant pro hac Conclusione varii expressi Canones, uti *c. lator* 9. *c. Dilectus* 13. *c. Ex litteris* 14. *c. Ex litteris* 15. *c. significasti* 16. *c. Exhibita* 22. *c. Joan.* 23. *c. Quidam h. t.* 24. Ubi ad varios hujusmodi casus, in quibus ex opere licito absque omni culpa homicidium *casuale* contigisse, & exinde nullam *irregularitatem* contractam esse narratur.

177 Uti si v. g. quis debita cautela adhibita ex charitate, aut officio levet ægrotum, & is per hoc extingnitur: vel si quis ex præscripto Medici præbeat pharmacum, quod ei mortem affert: vel etiamsi quis non Clericus (aliud est de Clerico juxta dicenda infra *n.* 200.) alicui præbet Medicinam aliis satis salubrem, & experientia comprobatam, quæ sumentem necat: vel si duo, aut plures, loco & tempore debito, pila, conis, jaculatione, aut alio honesto lusu se distrahunt, & unus eorum fortuito percutitur, aut trajicitur: vel si, dum quis campanam pulsat, pistillum decidens prætereuntem interficit: vel si quis equitat, & equum forsan terrefactum, indeque ferocem effectum cohibere non valens, prætereuntem equo conculcat, & occidit: vel si quis ab alto trabem vel lapidem projiciens prætereuntem enecat, postquam prius prospexit, & neminem vidit, aut prius satis clamavit ut inferius existentes sibi caverent &c. Per Jura allegata.

178 Ratio est: Tum quia tale mere *casuale* Homicidium nec directe, nec indirecte est voluntarium, consequenter penitus non imputandum; unde bene dicit Papa *c. Dilectus* 13. *h. t. in fine: cum capellanus* (qui equum cohibere non valens, occidit mulierem) *nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quo minus divina possit officia celebrare.*

179 Pariter si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullum ex his *irregularitatem* incnrret; *clem. un. h. t.* Ratio est; quia hi omnes ratione, ac propterea etiam culpa carent in suis actionibus; consequenter ab omni irregularitate immunes sunt.

180 Num autem ebrius quoque utpote usu rationis pariter carens ab *irregularitate* liber sit, si tempore ebrietatis aliquem occidat, dicetur infra *n.* 205.

181 Resp. II. Homicidium *casuale* ex opere licito secutum, *irregularitatem*, & alias saltem extraordinarias juris pœnas inducit, si tale opus exercens negligentiã, & culpam latam Theologicã commisit in vitando mortis seu homicidii periculo. Rursus communis & certa, *arg. c. Presbiterum* 7. *h. t.* Ubi Presbyter ex eo, quod puerum intuitu disciplinæ in capite percusserit, & is inde interierit, pro excommunicato habetur; Ratio est, quia licet intentio corrigendi, & ipsa correctio sit opus licitum, quia tamen Presbyter modum excessit, & percutiendo periculosam partem corporis, caput videlicet, debitam diligentiam cavendi mortem non adhibuit; merito *irregul.* censetur. Concordat *c. fin. h. t. in* 6.

Hinc universaliter inferunt Doctores, quod Magistri in castigandis discipulis nimium excedentes super reputandi sint pro *irregularibus*, si mors, aut mutilatio inde sequatur; præsertim cum levis duntaxat castigatio sit permissa Magistris, *l. Sed etsi* 5. *§. ult. ff. ad leg. Aquil.* ibi: *Quia levi duntaxat castigatio concessa est docenti: sed Lege Aquilea posse agi, non dubito & l. sequenti, ff. eod.* ibi: *Præceptoris enim nimia sævitia culpæ assignatur.* 182

Confirmatur Cõclusio ex *c. continebatur* 8. *h. t.* ubi Clericus pronuntiatur *irregularis* ex eo, quod falcẽ nõ removerit a tergo in quo alter more patriæ insiliens lethaliter fuit vulneratus. Ratio est; quia dũ Clericus ille sciret, victores in lusu, more regionis insilire in dorsũ victi, utique culpabiliter egit, & debitam diligentiã cavendi mortis periculũ non adhibuit, dũ falcem a tergo suo non amovit, licet alias licitum sit a tergo suo habere. Hinc *c. Presbyt* 7. *h. t.* Summariũ universaliter habet: *Homicidiũ casuale imputatur ei qui dabat operam rei licitæ si nõ adhibuit diligentiã, quã debuit*: quod idem repetitur in Sũmario, *c. continebatur* 8 *eod.* 183

Ratio autem Conclusionis est, quia si quis in suis etiam licitis actionibus, ex quibus sequi potest proximi mors pro ea præcavenda, & vitanda, debitã ex gravi culpa omittit diligentiã & cautelã, censetur mortem illius saltẽ indirecte velle, consequẽter homicidii, & pœnarũ illius reus esse. 184

Hinc licet Homicidium *casuale* etiam culpa lata ut supra commissum, non inducat pœnam ordinariam ultimi supplicii, *l. qua actione* 7 *ad l. eg. Aquil. de sicar.* tamen pœna extraordinaria juxta facti & personarum qualitatem propterea infligitur, *arg. l.* 4. *§.* 1. *ad leg. Cornel. de sicar. & l. Eum qui* 5. *C. eod.* juncta Constitutione *Caroli V. art.* 156 & datur iis, quorum interest, hominem occisum esse, veluti conjugi, liberis, sociis &c. *Actio ex lege Aquilia*, prout amplius in Tit. de injur. & damno dato. 185

Cœterum notanter dicitur in Conclusione *n.* 181. posita, *saltem commisit culpam Theologicam* omittendo debitam diligentiam in vitanda proximi morte, & periculo illius. Quis num etiam *irregularitatem* & alias Juris pœnas inducat Homicidium *casuale* ob *culpam levem* in illo vitando, ex opere alias licito secutum controversia satis magna est inter Doctores, quorum aliqui, ut Navarr. *in clem. un. h. t. p.* 2. *§.* 4 *n.* 9. Cajetanus *V. irregularitas*, & alii cum Gl. *in c. significasti* 16. *h. t. V. scivisse* volunt sufficere etiam levem culpam, *arg. c. Presbyt.* 7. *& c. continebatur* 8 *h. t.* Ubi non nisi levis culpa intervenisse videtur, & tamen eam committentes declarantur *irregulares*. 18

Econtra Castro Palao *de cens. disp* 6. *pun.* 15. *§.* 4. *n.* 1 Navarr. *c.* 27. *n.* 251. Gonz. *in c. de cetero* 11 *h. t. an.* 1. Suarez. *de censuris disp.* 47 *sect.* 5. *n.* 8. Pirhing. *h. t. n.* 63. cum communiori & probabilior aliorum, quam & nos amplectimur, dicunt, requiri latam & gravem culpam saltem ad incurrendam *irregularitatem*, *arg. c. quæsitum de Pœnit. & Remiss.* ubi pater suffocans filium secum in eodem lecto dormientem *irregularis* declaratur, si ipso voluntarie *procurante*, vel *studiose negligente*, suffocatio contigit, quod utique gravem culpam denotat: Et ex *c. Exhibita* 22 *h. t.* ubi ab *irregularitate* Papa excusat Clericum ex eo, quod *læsam* non habuerit *conscientiam*, utique graviter; quia leviter ibidem deliquisse Clericum, in cavenda morte alterius, satis ex facto ibidem relato patet. 187

Ratio autem hujus doctrinæ est; quia cum Jura circa qualitatem culpæ expresse nil statuerint, merito benignior sententia est amplectenda *arg. c. in pœnis de R. J. in* 6. *& l. semper ff. eod* præsertim quia *irregularitas* ex Homicidio *casuali* culpabili imponitur ob culpam, quæ debet esse proportionata pœnæ, quæ utique est gravissima. Quare in foro conscientiæ securissima est sententia, ita ut qui in vitando aut præcavendo Homicidio *casuali* moraliter se reũ non esse agnoscit, *pro irregulari* se habere non teneatur. 188

Nec contrarium evincitur *cit. c.* 7. *&* 8. *h. t.* quia ibidem graviter deliquisse ex facto, & textu bene deducunt Doctores *n.* 187. citati. 189

Cœterũ dicta circa obligationem etiam in licitis actio- 190

nibus adhibendi debitam diligentiam vitandi mortem alterius, intellige de illis actionibus, quæ annexum habent aliquod mortis periculum; quia in actionibus, quæ prorsus nullum secum habent mortis periculum, nulla specialis ligentia, vel cautela requiritur, hoc ipso, quod in tali actione nemo de periculo cogitet, consequenter *homicidium*, si quod exinde contingit, mere casualiter & fortuito contigisse, merito semper præsumatur.

191 Quæritur II. An? & quando Homicidium *Casuale* ex opere illicito secutum inducat *irregularitatem*, & alias Juris pœnas? Ante responsionem notandum, rursus magnam esse Controversiam inter DD. Aliqui enim, inter quos est D. Th. 2. 2. *q.* 64. *art.* 8. Innocentius *in c. tua nos* 19. *h. t.* Navar. *manual. cap.* 27 *n.* 220. & *seq.* Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *n.* 4. Fagnan. *in c. ad audientiam*, 12. *h. t. n.* 9. & alii, præsertim antiquiores Canonistæ absolute & universaliter volunt, omnem illum, ex cujus opere illicito sequitur homicidium *Casuale*, esse *irregularem*, etiamsi de illo vitandu omnem adhibuerit diligentiam & cautelam. Idque probant ex *c. Dilectus* 13. *c. Jo:* 23. *h. t.* ubi ab *irregularitate* excusatur Clericus, quod operam *dederit rei licitæ* & debitam adhibuerit diligentiam de Humicidio *casuali* vitando: quod idem habetur in pluribus hujus Tituli capitibus: ergo a sensu contrario *irregularitatem* contrahit, qui rei illicitæ, ex qua humicidium *casuale* sequitur, operam dat, etiamsi omnem diligentiam de illo vitando adhibeat.

192 Rationem dant, videlicet, quia citius contrahitur *irregularitas* per Homicidium *casuale* ex illicito, quam licito opere secutum, *arg. cit. c. Dilectus* 13. & *c. Jo:* 23. *h. t.* cum Concordantiis; quod verum non esset, si ex opere illicito secutum *irregularitatem* non induceret casu, quo illicite operans debitam diligentiam in eo cavendo adhiberet.

193 Confirmant suam doctrinam ex *c. tua nos* 19 *h. t.* & *c. Sententiam* 9. *Nec clerici, vel Monachi*, ubi Clerici in Sacris constituti, & Monachi *irregulares* declarantur, si Medicinam vel Chirurgiam exercent, ex qua præter omnem opinionem mors sequatur, etiamsi sint in arte periti, & omnem diligentiam de morte, & periculo illius vitādo adhibeant, idque nulla alia ex causa quam quod Clericis & Monachis sit illicitū extra casum necessitatis medicinam, aut chirurgiam exercere. Gl. *in c. c. tua nos h. t.* ℣. *Congruebat.*

194 Alii econtra, pauci tamen, apud Suar. *de censur. disp.* 45. *sect.* 6. *n.* 4. absolute contrarium volunt dicentes, eum qui dat operam rei illicitæ, ex qua Homicidium *Casuale* sequitur, non fieri *irregularem*, si ad illud vitandū̃m debitā adhibuit diligentiam. Rationem dant; quia tale *homicidium* non est voluntarium, consequēter eidem nō imputādum. Tertiam sentētiā, quā nos sequimur, dat conclusio sequens, qua

195 Resp. I. Ad quæstionem *n.* 191. positam, qui dat operam tali rei illicitæ, quæ ex se aut natura sua inducit periculum mortis, vel mutilationis, mortisque facile inductiva est, & præsertim, si propterea etiam prohibita existit, *irregularis* efficit, si ex ea Homicidium sequatur, etiamsi ad illud vitandum omnem diligentiam, & cautelam adhibuerit. E contra vere si res, seu opus illicitum quidem, tam ex se ita constitutum est, ut mortis aut mutilationis periculum non inducat, excercens illud *irregularis* non est, etiamsi ex illo mors alterius *casualiter*, & fortuito sequatur, casu quo ad mortem evitandam, debitam diligentiam adhibuit, nisi in casibus a Jure specialiter expressis. Ita Covarr. *in Clem. un. h. t.* §. 4. *n.* 10. Navar. *c.* 27. *nu.* 121. Avila *de censuris p.* 7. *disp.* 6. *sect.* 5. *dub.* 5. ℣. *sed tertia opinio* Castro Palao *de censuris disp.* 6. *pun.* 15. §. 4. *n.* 4. Suarez *de censuris disp.* 45. *sect.* 6. *n.* 9. Sanch. *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 32. *n.* 5. Pirhing. *h. t. n.* 65. & alii. *Prima* pars probatur tum ex SS. Canonibus, tum ex ratione *a n.* 195. allegata. Quibus accedit etiam hæc ratio, videlicet, quod, qui exercet opus ex se periculosum & mortis inductivum, ac præsertim sit propterea prohibitum est huic periculum, & mors seu homicidium censeatur indirecte saltem, & in causa volontarium consequenter merito eidem imputatur ad culpam, & pœnam; nec excusat ipsum diligentia ad vitandam mortem adhibita; quia Jure præsumitur, quod in similibus operibus diligentia sufficiens ad vitandam mortem, vel non adhibeatur, vel etiam adhibita non sufficiat.

196 Ratio *secundæ partis* est; quia Homicidium *Casuale* ex simili actione illicita nec directe, nec indirecte seu in causa sicque nullo modo voluntarium est operanti, si debitam pro illo vitando diligentiam adhibuit. Non est illi voluntarium directe, ut supponitur; nec indirecte, seu in sua causa, quia, uti pariter supponitur, talis actio ex se vel natura sua non est causativa periculi mortis, nec hanc facile inducens: Si autem *homicidium* ex tali actione sequens, operanti nullo modo est voluntatium, eidem ad culpam imputandum non est; consequenter nec ad pœnam *irregularitatis*; cum hæc in casu Homicidii *casualis* non nisi propter culpam in Homicidio repertam imputetur

Eamdem hanc *secundam partem* Conclusionis habes 197
lib. 1. *tit.* 20. *a num.* 32.

Nec huic *secundę parti* Conclusionis obstant fundamen- 198
ta *a n.* 191. adducta. Nam ad *primum* ex allegatis Canonibus adductum respondetur, in pœnalibus non valere argumentum a sensu contrario: præsertim in materia *irregularitatis*, utpote quæ non contrahitur nisi in casibus a Jure aperte expressis. *c. Is qui de Sent. Exc. in* 6. Quod si quis contendat, vi SS. Canonum omnes *homicidas* universaliter esse *irregulares*, solis exceptis casibus, quibus *homicidium* ex re licita sequitur, adhibita ad illud evitandum omni debita diligentia, respondetur, Canones illos universaliter loqui de *homicidiis* saltem aliqualiter seu aliquo modo voluntariis, non item de involuntariis, *arg. Clem. un. h. t.* qualia sunt, de quibus agit *secunda pars* Conclusionis.

Ad *rationem* respondetur, irregularitatem nihilominus 199
facilius contrahi ob *homicidium* ex illicita, quam licita actione secutum quia dans operam rei licitæ præsumitur, debitam diligentiam adhibuisse ad vitandum *homicidium*; econtra vero dans operam re illicitæ, hanc præsumptionem pro se non habet, sed probare debet, diligentiam a se non fuisse adhibitam. Castro Palao *cit.* § 4. *n.* 6.

Ad *confirmationem* respondetur, de *homicidiis* ex Chi- 200
rurgia, vel Medicina a Clericis adhibita, esse specialem Juris dispositionem, vi cujus clericis, in Sacris constitutis, & Monachis Chirurgiam exercere, & Medicinam aliis præbere non tantum est prohibitum, sed etiam expresse statutum, quod transgressores sint *irregulares*, prout amplius diximus *lib.* 3. *tit. fin. Ne Clerici, vel Monachi, a n.* 16.

Infertur, Clericum vacantem venationi, ex qua *casuale* 201
sequitur homicidium, non esse *irregularem*, si pro eo vitando debitam adhibuit diligentiam. Castro Pal. *de cens. disp.* 6. *punct.* 15. §. 4. *n.* 7. Covarr. *in clem. un. h. t. p.* 2. §. 4. *n.* 10. & alii Ratio est; quia licet venatio clerici sit prohibita & illicita *c.* 1. & 2. *de cler. venat.* quia tamen venatio apud Peritos ex se nō est periculosa, & mortis inductiva, homicidium ex eo fortuito secundū, *irregularitatem* nō inducit.

Resp. II. Homicidium *casuale* ex opere illicito secutum 202
præter *irregularitatem* etiam alias Juris pęnas, nō quidem ordinariam ultimi supplicii; sed extraordinariam inducit si tale opus ex se, vel natura sua inducit periculū mortis. Patet Conclusio tum ex dictis *n.* 165. Tū ex dicendis infra.

Cæterum ad hoc ut quis incurrat *irregularitatem* ob *ho-* 203
micidium proveniens ex actione illicita, quæ ex se periculosa & mortis inductiva non est, requiritur, ut interveniat graviter peccaminosa omissio diligentię debitę vitandi *homicidium* per fundamenta supra *n.* 187. allegata.

Quæritur III. An? & quando *homicidium* in ebrietate 204
commissum inducat *irregularitatem*, & alias Juris pœnas? Ante responsionem notandum, non esse hic quæstionē de illa ebrietate, & intemperatiori potu, quo quis usu rationis non privatus, animosior duntaxat, & audacior effectus, vel ad insolitam iram, & temeritatem excitatus occidit, vel mutilat; talem enim *irregularem* esse, & quidem ex homicidio voluntario, non *casuali*, ac propterea etiam aliis pœnis Juris subjacere, extra controversiam est: sed est quæstio de ebrietate usu rationis privante: Hoc notato

Resp. I. Homicidium *casuale* ab ebrio, usu rationis pri- 205
vato commissum, *irregularitatem* non inducit, si ebrietas ex vino vel alio potu, plus, quam æstimabatur, forti & generoso, vel alias inopinato, & absque culpa accidit: Immo etiam quando ebrietas fuit voluntaria quidem, & graviter peccaminosa, *homicidium* tamen nullo modo fuit intentum nec pręvisum, nec rationabiliter pręvideri potuit. Covar. *in cl.* 2. 3 Barb. *in cit. cl. n.* 50. Nav. *Man. c.* 27 *n.* 230. Azor. *Inst. Mor. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 33. *q.* 7. & alii contra Silvestrum ℣. *homicidium* 3. *q.* 4. *n.* 5 ac nonnullos alios, *arg. c. item un h. t.* Ratio est; tum quia sicut in dicta *Clem.* ob defectum usus rationis ab *irregularitate* immunis est *homicidium* committens furiosus, aut infans, aut dormiens, sic ab eadem immunis erit ebrius *homicidium* comittens, cum, uti supponitur, & iste usu rationis tempore ebrietatis careat; tum quia *homicidium* præfato modo in ebrietate commissum, penitus est involuntarium, & caret omni culpa, consequenter & pœna præsertim *irregularitatis* carere debet;

eo

go quod *homicidium* propria authoritate sine culpa factum; *irregularitatem* non inducat; cum nullibi in jure reperiatur actui privato culpa vacanti *irregularitatem* esse annexam; consequenter subintret dispositio *c. Is qui de Senten. Excommun. in 6* ubi statuitur, *irregularitatem* non incurri, nisi in casibus a Jure expressis.

206 Nec refert, si quis voluntarie, & gravi cum culpa se inebriavit; quia licet in tali casu ebrietas ad culpam imputetur, tamen factum in ea *homicidium*, vel alius actus culpa, consequenter & pœna vacat, *arg. can. Inebriaverunt 9. & seq. caus. 15. q. 1.* ubi Lot ob ebrietatem ex nimio vino sibi obvenientem culpabilis quidem, ob incæstum tamen cum filiabus in ea commissum a culpa immunis declaratur.

207 Dicitur tamen notanter in Conclusione *n. 205.* posita, *si homicidium nullo modo fuit intentum, nec prævisum, nec rationabile prævideri potuit.* Nam si quis studiose eo animo se inebriat, ut in ebrietate alterum interficiat, consequenter homicidium intendat: vel si quis hoc quidem non intendit, scit tamen quod in ebrietate homines periculose invadere, & propterea in periculo homicidii versari soleat, consequenter hoc prævideat, vel saltem rationabiliter prævidere debeat, irregularis utique efficitur, si homicidium in ebrietate quantumvis usu rationis privatus existit; uti cum communi aliorum bene docent Doctores *n. 205.* citati. Ratio patet; quia in tali casu homicidium saltem indirecte; & in causa est voluntarium, consequenter merito ad culpam imputatur, & pœnam.

208 Resp. II. sicut ab irregularitate, ita etiam ab omni alia pœna utroque foro tam Civili, quam Canonico immunis est, qui in ebrietate homicidium committit, casu, quo ebrietas inopinato, ex improviso sine culpa bibentis contingit. Communis & certa, utriusque Juris Doctores & Theologi. Ratio est; quia ibi prorsus nulla etiam pœna esse debet: Nam juxta sacras Litteras, *Deut. c. 25. V. 3.* pro mensura peccati, erit plagarum modus. Hinc *c. Felicis 5. de Pœnis in 6.* ita statuitur: Judex pœnam metietur ex culpa; si quidem omnis pœna, ait S. August. *lib. 1. Retract. c. 6.* Si justa est, peccati pœna est. Quare si Homicidium ab infante, furioso, & amente commissum ob defectum culpæ, nulli pœnæ subjacet, *l. infans 12. ff. ad l. Cornel. de Sicar. & can. aliquos cau. 15 q. 1.* Sic idem dicendum erit ob paritatem rationis de Homicidio a præfato ebrio commissum: præsertim cum etiam pro hujusmodi ebriis militet ratio *in c. can. aliquos* expressa illis verbis: quomodo enim reus constitueretur, qui nescit; quid faciat.

209 Et quoniam Jura & rationes *nu. præc.* pro inculpabiliter inebriato militant etiam de illo, qui quidem culpabiliter se inebriavit, homicidium tamen nullo modo prævidit, nec rationabiliter prævidere potuit, etiam talem sicut ab irregularitate, ita ab omni alia juris pœna (loquendo de jure naturali) immunem declarant Mol. *de J. & J. tr. 3. disp. 38. a. 9.* Lessius *lib. 4. de J. & J. c. 23. a. n. 17.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 4. a. 2.* Guttier. *lib. 2. can. qq. c. 4. n. 95.*

210 Dicitur tamen notanter loquendo de Jure naturali; quia ex specialibus statutis, vel consuetudine allegatis *n. præc.* Homicidium committentes in ebrietate culpabili; puniuntur saltem pœna extraordinaria, uti bene observat Laym. *l. c. ad finem ar. l. Aut facta 16. §. 8. de Pœnis.*

211 Resp. III. Qui sufficienti experientia edoctus scit, se in ebrietate solere homines periculose invadere; & tamen voluntarie, ac culpabiliter se inebriat, præter irregularitatem, etiam Jure Civili statutam non quidem ordinariam, sed extraordinariam pœnam Homicidii contrahit. De irregularitate patet ex dictis supra *n. 207.*

212 De aliis non quidem ordinariis, sed extraordinariis duntaxat pœnis, docet Menoch. *de Arbitr. jud. casu 325. n. 3.* Clarus *§. fin. q. 50. n. 5a.* Covarr. *in Clem. un. h. t. p. 3. n. 4.* & alii. Ratio est; quia pœna ordinaria ultimi supplicii iis duntaxat homicidis vi legis Corneliæ infligitur, qui homicidium ex proposito, & dolo perpetrant, *l. 1. princ. & §. 1. & 3. item l. 1a lege 7. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* dolo autem, vel ex proposito talis ebrius, ut supponitur nec occidere præsumitur, *arg. l. perspiciendum 11. §. 2 ff. de pœn.*

213 Nec refert, quod tale homicidium censeatur talem indirecte voluntarie commissum, & ex culpa lata; quæ æquiparatur dolo, *l. quod Nerva 31 ff. Depositi.* Respondetur enim, culpam latam æquiparari quidem dolo in contractibus, non vero in delictis pœnam corporalem, vel infamiam inducentibus, *arg. cit. l. in lege 7. ff. ad leg. Corn. de Sicar.* juncto *c. Odia 15. & c. in pœnis 49. de reg. jur. in 6.*

§. VI.

De Dispensatione in irregularitate orta ex Homicidio, vel Mutilatione.

S U M M A R I U M.

214 *De tribus, an dispensare valeant? est quæstio, Papa videlicet, Episcopo, & Regularibus.*
215 *Papa in quavis irregularitate potest dispensare.*
216 *Solvitur instantia.*
217 *Quamvis Episcopus possit dispensare in quavis irregularitate proveniente ex delicto occulta; & n. seq.*
219 *Nequit tamen dispensare in irregularitate ex Homicidio injuste directe intento, quantumvis occultum existat; & duobus n. præced.*
220 *Neque in irregularitate ex defectu lenitatis ex Homicidio authoritate publica in malefactores, vel in bello juste facto.*
221 *Bene vero in irregularitate orta ex Homicidio ob sui, vel aliorum defensionem facto, non servato moderamine inculpatæ tutelæ.*
222 *Solvitur objectio.*
223 *Pariter dispensare potest in irregularitate orta ex Homicidio Casuali occulto.*
224 *Quandocunque Homicidium qualecunque tandem, jam est publicum, aut deductum ad forum contentiosum, nequit Episcopus in irregularitate inde orta dispensare, & n. seq.*
226 *Potest insuper Episcopus dispensare in irregularitate proveniente ex Mutilatione occulta etiam directe, & malitiose intenta.*
227 *Solvitur objectio.*
228 *Superiores Regulares possunt cum subditis suis dispensare in quavis irregularitate, ex occulta mutilatione, vel Homicidio etiam directe intento, proveniente.*
229 *Quodnam Homicidium ad propositum dicatur occultum?*
230 *Quod probari nequit, occultum dicitur, & n. præced.*
231 *Secundum plures Doctores etiam illud Homicidium dicitur occultum, quod non pluribus, quam quinque notum est.*
232 *Homicidium ad Forum contentiosum deductum dicitur, quando fit contestatio litis, & non antea, & n. seq.*
234 *Qua litis contestatione facta Episcopum adhuc dispensare posse saltem post litem initam, volunt aliqui.*
235 *Sed contrarium probabilius est.*

Ante responsionem notandum de tribus præcipue quæri posse, an? & in quibus *irregularitatibus* dispensare valeant? de Papa videlicet, Episcopis, & privilegiatis, præsertim Regularibus. De quibus singuli singula instituemus quæsita. Hinc 214

Quæritur I. An? & in quibus *irregularitatibus ex Homicidio* provenientibus dispensare valeat Papa? Resp. I. Papa, uti in quavis alia ita etiam in *irregularitate* ex Homicidio quocunque tandem proveniente dispensare potest. Unanimis & certa. Ratio est; quia omnis *irregularitas* non nisi Iure Ecclesiastico est introducta. In hoc autem Papam dispensare posse, explorati Juris est; *can. inferior 4. dist. 21. & c. Proposuit 4. De concess. Præb.* ibi *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra Jus dispensare.* 215

Nec obstat, quod *irregularitas* ex *Homicidio* præsertim injusto dicatur dispensabilis, quia hoc intelligi debet, non quasi in eo etiam Papa dispensare absolute non valeat, sed quod raro difficillime, & ferre nonnisi cum Religiosis, vel qui Religionem in aliquo Ordine Mendicantium intrare vult, dispensare soleant; ut cum Communi bene advertit Covarruvias *in Clem. un. h. t. p. 2. §. 3. n. 3.* Abbas *in c. sicut 6. n. 13. h. t.* & alii. 216

Quæritur II. An? & in quibus *irregularitatibus ex Homicidio* provenientibus dispensare valeat Episcopus? Resp. I. Quamvis Episcopus possit in omnibus *irregularitatib.* ex delicto occulto provenientibus dispensare; tamen circa *irregularitatē ex Homicidio* [illegible], antiqui, quidquid dicant, Canonibus dimissis, hodie duplicem observare tenetur dispositionem *Conc. Trid.* quarum prima est *sess. 14. de* 217

Reform. c. 7. sic sonans; *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen illud occultum fuerit, nullo tempore ad Ordines promoveri possit, nec illi aliqua Beneficia Ecclesiastica conferre liceat, sed omni Ordine, ac Beneficio, at Officio Ecclesiastico perpetuo careat. Si vero homicidium non ex proposito, sed vim vi repellendo, ut si quis se a morte defenderet fuisse commissum narretur; quam ob causam etiam ad SS. Ordinum, & altaris Ministerium, & Beneficia quæcumque ac dignitates jure quodammodo dispensatio debeatur; committatur loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, aut viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter dispensare possit.*

218 Alter vero *sess. 24. c. 6.* ita sonat: *Liceat Episcopis in irregularitatibus; & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, &c.*

219 Resp. II. Neque Episcopus dispensare, in *irregularitate* proveniente ex *Homicidio* voluntario injusto directe intento (de quo egimus supra §. 2.) quantumvis sit occultum, Barb. *in Conc. Trid. cit. sess. 24. de Reform. c. 6. n.* 30 Navar *manual. c. 27. n.* 240. Covarruv. *in Clem. si furiosus h. t. p. a prin. & §. 1. n.* 1. Pirhing *h. t. n.* 125. cum Communi & certa aliorum. Ratio patet; quia quidquid fit de Jure antiquo, potestatem dispensandi in præfato *homicidio* Episcopis non competere a *Conc. Trid. sess. 24. c. 6.* vel declaratum, vel de novo statutum fuit, ubi per *homicidium voluntarium* intelligi *injustum* directe intentum, & volitum, bene observant Doctores supra citati.

220 Resp. III. Pariter non potest Episcopus dispensare in *irregularitate*, quam ex *homicidio justo* publica auctoritate facto in Judicio sanguinis, & in bello justo ob defectum lenitatis contrahunt Judices, & alii Officiales, ac Ministri ad mortem propinque concurrentes (de quibus supra §. 3. *n.* 75. egimus) item milites in bello etiam justo pugnantes (de quibus cit. §. 3. *a n.* 115.) Suar. *de irreg. disp.* 47. *sect.* 6. *in fine.* Cast. Pal. *de cens. disp.* 6. *p.* 14. §. 7. *n.* 6. Avila *de cens. disp.* 7. *sect.* 5. *dub.* 1. *concl.* 1. Gutier. *can. qq. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 170. Garc. *de Benef. p.* 7. *c.* 11. *n.* 40. Nav. *man. c.* 27. *n.* 217. & *lib. cons. cons.* 39. *h. t.* Laym. *lib.* 1. *tr.* 3. *par.* 3. *c.* 11. *n.* 5. Pirhin. *h. t. n.* 129. cum Communiori & probabiliori aliorum. Ratio est; quia vi Concil. Trid. *loc. cit.* Episcopis conceditur potestas dispensandi duntaxat in irregularitatibus ex *delicto occulto* provenientibus, ut patet ex textu supra *num.* 218. relato; Atqui *Homicidium* publica authoritate juste factum, non est delictum, ergo. Accedit consuetudo, & praxis, quæ est *optima legum interpres*, *l. ff. de leg.* constat enim Episcopos cum nullo ex præfatis ob defectum lenitatis *irregularibus* dispensare, sed illos ad Curiam Romanam dirigere solere, prout etiam stylus Curiæ, qui pro lege habetur, *c. ex litteris de constit.* idem tenet.

221 Resp. IV. Econtra vero potest Episcopus dispensare in *irregularitate* proveniente ex *homicidio occulto* causa defensionis facto, non servato moderamine inculpatæ tutelæ (de quo supra §. 4. *a n.* 147.) Gut. *can. qq. l.* 1. *c.* 65. *n.* 13. Barb. *in Conc. Trid. l. c. n.* 32. Nav. *man. c.* 27. *n.* 239. Lay. *l. c. n.* 2. Avila *de cen. disp.* 6. *sect.* 5. *dub.* 3. *concl.* 1. Mol. *de I. & I. disp.* 79. *n.* 8. & 11. Pirh. *h. t. n.* 128. Ratio est; quia Conc. Trid. dum *sess.* 24. *de Ref. c.* 5. concedit Episcopis facultatem dispensandi in *irregularitate* ex *delicto occulto* proveniente, solum excipit *Homicidium* simpliciter *voluntarium injustum* directe intentum, volitum juxta dicta supra *nu.* 219. tale autem non est *homicidium* in Conclusione positum. Quamvis enim ob excessum moderaminis inculpatæ tutelæ sit illicitum, & injustum, tamen quia ob necessariam sui, vel aliorum defensionem non sponte sed quasi coacte, & necessario, ac nonnisi quoad modum illicite fuit, simpliciter & directe voluntarium dici non potest.

222 Nec obstat quod in Conc. Trid. *sess.* 24. *de Ref. cap.* 7. dicatur, dispensationem in irregularitate orta ex *homicidio* causa defensionis de facto committendam esse Ordinario loci, ut causa cognita dispenset; ergo potestas dispensandi de jure non competit, nec est commissa Episcopo, sed primum per Papam committenda. Respondetur enim, ibi esse sermonem de *homicidio publico* causa defensionis facto, & de *irregularitate* inde orta, in qua Episcopum dispensare non posse ipsimet fatemur, juxta dicenda infra *n.* 224. Pirhing. *h. t. n.* 129.

223 Resp. V. Pariter dispensare potest Episcopus in *irregularitate* orta ex *Homicidio casuali* occulto (de quo supra §. *præc. a n.* 181.) Barb. *de Offic. & potest. Episc. alleg.* 79. *n.* 48. Guttierez *l. c.* Navarrus *manual. c.* 27. *nu.* 218. Layman *lib.* 1. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 12. *n.* 2. Miranda *in manual. Prælat. tom.* 2. *q.* 8. *arg.* 3. *concl.* 2. & 3. Pirhing. *h. t. num.* 127. Ratio est: quia in priori Conclusione *n.* 221. posita, videlicet, quia tale *homicidium* non est directe, sed indirecte duntaxat, & in causa voluntarium, consequenter a Concilio Trident. non exceptum.

Dicitur autem notanter tam in præcedenti, quam in priori Conclusione *n.* 221. posita *ex homicidio occulto*. Nam 224

Resp. VI. Quandocumque *homicidium* causa defensionis factum, vel aliud casuale est notorium, & publicum, vel ad forum contentiosum jam deductum, dispensare in *irregularitate* inde orta minime potest Episcopus. 225 Barb. *in Conc. Trid. cit. sess.* 24. *c.* 6. *n.* 37. Pirhing. *h. t. n.* 128. Bonacina *de Censuris disp.* 1. *q.* 3. *pun.* 2. *n.* 2. Sanch. *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 37. *n.* 12. Guttierez *Can. qq. lib.* 1. *c.* 3. *ad finem*, & alii. Patet Conclusio ex Conc. Trid. tam *sess.* 24. *de refor. c.* 7. quam *sess.* 24. *de Reform. c.* 6. ubi in priori loco dispensationem in *irregularitate* orta ex *homicidio* causa defensionis, vel casualiter facto committendam, non commissam Episcopis dicit, si est publicum *homicidium* per dicta *n.* 217. & *n.* 222. In posteriori autem (ut videre est in textu *n.* 217. adducto) præcise in irregularitatibus ex *delicto occulto* provenientibus potestatem dispensandi concedit eisdem; ergo non illis, quæ proveniunt ex delicto publico, vel deducto ad forum contentiosum.

Quæritur III. An & in quibus *irregularitatibus* ex *mutilatione* provenientibus dispensare valeat Episcopus? 226 Resp. I. Potest Episcopus in quavis *irregularitate* ex *mutilatione* quacunque tandem injusta, & voluntarie ac directe intenta, occulta tamen, dispensare. Garcias *p.* 7. *de Benef. c.* 11. *a n.* 3. Suar *de Censur. disp.* 44. *sect.* 1. *n.* 5. Navarrus *manu. cap.* 23. *n.* 259. Layman *l.* 1. *tr.* 3. *p.* 3. *n.* 12. *n.* 2. Diana *p.* 2. *p.* 4. *tr.* 2. *resol.* 71. Barbosa *in Conc. Trid. sess.* 24. *de Reform. c.* 6. *n.* 36. cum communi aliorum contra Sanch. *lib.* 1. *moral. c.* 10. *n.* 40. Ratio est; quia Concilium Trident. *c.* 6. excipit solam irregularitatem ex *homicidio voluntario* provenientem: exceptio autem firmat Regulam in contrarium in casibus non exceptis, *arg. l. in iis, quæ ff. de legib.* Accedit, quod concessa a Tridentino facultas dispensandi in irregularitatibus ex *delicto occulto* provenientibus sit late interpretanda, utpote beneficium Principis, & quidem Iuri insertum, ac non tam personæ, quam dignitati, *arg. c. cum dilecti* 6. *de Donat. ibi. In beneficiis plenissima est interpretatio facienda*, & *L. Beneficium* 3. *de Const. in Princip.* Confirmatur etiam per Declarationem Cardinalium, de qua Doctores citati.

Nec obstat, quod *homicidium*, & *mutilatio* quoad irregularitatem æquiparentur, *can. Si quis abscideriţ* 4. *dist.* 55. cum Concordantiis. Respondetur enim *Homicidium*, & *mutilationem* æquiparari quidem quoad contrahendam irregularitatem, jure sic disponente, non vero æquiparari quoad gravitatem culpæ, & dispensationem. 227

Quæritur IV. An & in quibus *Irregularitatibus* ex *Homicidio*, *mutilatione* provenientibus dispensare valeant Superiores Regulares? Resp. 1. Superiores Regulares possunt dispensare cum subditis suis in *irregularitate* proveniente ex *homicidio*, & *mutilatione* illicita, non tantum casuali, & causa defensionis cum excessu moderaminis inculpatæ perpetrato, sed etiam cum directe & voluntarie intento, *occulto* tamen. Rodriq. *tom.* 1. *q. q.* 4. *art.* 12. Miranda *in manual. tom.* 2. *q.* 8. *Conc.* 5. Portel. *in dub. Regul. V. dispensare nu.* 8. Hyacinthus Donatus *tom.* 2. *tr.* 13. *q.* 9. & *seqq.* Pellic. *p.* 1. *tr.* 10. *c.* 20. *q.* 24. & *seq.* Castro Palao *de censuris disp.* 6. *punct.* 13. §. 3. *n.* 4. & alii. Ratio est; quia hæc potestas eis competit ex specialibus privilegiis per varios Pontifices concessis, quos præfati allegant Doctores. Plura de his infra *tit.* 33. *de Privilegiis*, item *tit.* 38. *de Pœnitentiis. & Remissionibus.* Cæterum, cum sæpe fiat mentio, quod possint Episcopi, & Superiores Regulares dispensare in Irregularitatibus ex *delicto occulto* & *non deducto* ad forum contentiosum. 228

Quæritur V. Quodnam dicatur *delictum occultum*? & quod *non deductum ad forum contentiosum*? Resp. I. Imprimis certum est, illud *homicidium* in ordine ad obtinendam dispensationem esse, & dici *occultum*, quod probari nequit. Ratio est; quia quod probari, nequit, proprie *occultum* dicitur. Abbas *in c. Vestra* 7. *de Cohabitat. Cleric. & mulier. n.* 7. & ibi Fagnanus *n.* 45. dicens, neminem discrepare, & jam diximus supra *t.* 1. *nu.* 241. 229

Infer-

330 Infertur, esse & dici ad propositum *homicidium occultum* etiamsi de illo quis sit diffamatus, vel suspectus, quando fit nemine præsente vel uno tantum (quia unus testis nil probat per *vulgaria*) vel etiam duobus aut pluribus, sed talibus præsentibus, qui vel a Iure, vel facto a ferendo contra delinquentem testimonio sunt impediti.

331 Resp. II. Multi graves Doctores probabile censent, etiam illud *homicidium* in ordine ad obtinendam dispensationem sufficienter dici *occultum*, quod, licet coram pluribus factum sit, consequenter probari possit, tamen non pluribus, quam duobus, tribus, aut quinque notum est; consequenter *notorium* non sit notorietate facti, nec Juris, quippe de quo delinquens nec confessus, nec convictus, nec per sententiam aliquam criminis declaratoriam judicatus est. Ita ad propositum docent Sanchez *de Matrim. lib. 8. Disp. 34. n. 35* Navarrus *Manual. c. 27. nu. 259.* Francisc. Leo *Thesaur. S. Pænitent. p. 2. c. 6. n. 6.* Idem tenere videtur Barbosa *Concil. Trid. sess. 24 de Reform. c. 6. n. 26* allegans plurimos Doctores, *arg. c. vestra de Cohabit. Cleric. & Mulier.* Ratio est; quia etsi tale *homicidium* non sit proprie *occultum*, est tamen pene tale; cum non sit *notorium* Immo a Glossa *in c. Manifesta cau. 2. q. 1.* *occultum* absoluta dicitur, ibi: *Occultum dicitur, quod quinque sciunt*: & alibi, atque amplius diximus *cit. tit. 1. a num. 241.* ubi vide.

332 Resp. III. *Ad forum contentiosum deductum* dicitur omne & solum illud *homicidium*, vel aliud delictum, super quo ad Judicem jam delato facta est contestatio litis. Barb *de offic. & potestat. Episcop. allegat. 39. a n. 19.* Diana *p. 4. tr. 2. n. 93.* Castro Palao *tr. 3. c. 6. pun. 13. §. 2. n. 80.* Gavant. *Manual. Prælator. V. Absolutio n. 12.* Ratio est; quia *forum contentiosum* dicitur ex eo, quod in illo contendatur, seu litigetur; atqui non contenditur in eo, donec inter partes litigantes detur contradictio, & contentio, quod fit per litis contestationem, *arg. c. Ex parte 10. de V. S.* Farinacius *Prax. Criminal. q. 10. n. 55. in fine*, ex his.

Infertur, posse Episcopum in irregularitate ex *Homicidio Causali*, vel causa defensionis orta, & superiorem Regularem cum suis subditis in irregularitate ex *homicidio* etiam directe *voluntario* contracta dispensare, etiamsi Delinquens ratione illius non sit judicialiter delatus, & citatus; si litis contestatio facta non est, & cæteroquin crimen adhuc non est *notorium*; sed *occultum* modo supra *a num. 229.* declarato. 333

Volunt quidem nonnulli, ut Sanchez *l. 2. Moral. c. 11. n. 1.* Layman *lib. 1. tr. 3. p. 5. c. 9. n. 5.* Diana, & alii, posse Episcopum, & Regularem Superiorem, ut supra, dispensare etiam post litis contestationem, postquam nempe lis in judicio finita, & Delinquens ob delictum punitus est; eo quod finis, ob quem S. Synodus prohibuit Episcopis, ne *delicto ad forum contentiosum jam deducto* dispensent, jam sit obtentus, ne videlicet Curiæ super delicto jam jam cognoscentis auctoritas minueretur, satisfactio congrua impediretur. 334

Verum quia S. Conc. Trid. *sess. 24. de refor. c. 6.* non tantum prohibet dispensationem, si *homicidium* ad forum contentiosum jam deductum, sed etiamsi illud jam est *notorium*, & publicum *homicidium* autem, de quo in foro contentioso jam cognitum, & sententia lata fuit, sit & maneat *publicum ac notorium* notorietate Juris; etiam post finitum judicium, hanc dispensandi potestatem merito negant Garcias *p. 7 de Benefic c. 11. n. 50.* Gutierrez *can. qq. lib 1. c. 8. n. 19.* Barbosa *loc. cit. nu. 35.* Castro Palao *de Censuris disp. 6. punct. 7 n. 13* Bonacina *disp. 7. q. 5. punct. 1. num. 6.* pro qua opinione citatur etiam declaratio Cardinalium.

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Torneamenta quid?*
3 *Fieri possunt quid?*
4 *Et sine periculo vitæ.*
5 *Priori modo sunt prohibita.*
6 *Et quid sub pena* Homicidii *afficiente occidentem, & privationis sepulturæ Ecclesiasticæ afficiente occisum.*
7 *Posteriori autem modo sunt licita, & consueta Laicis, & num. seqq.*
9 *Non item Clericis.*

1 AD vitanda *homicidia* prohibuit Ecclesia frequentiores eorum causas cujusmodi sunt *Torneamenta, & ars sagittaria.* De quibus proin post Titulum de Homicidio in præsenti, & duobus sequentibus Rubricis recto ordine agit Iuris Compilator.

2 Quæritur itaque ad propositum præsentis Rubricæ quid? quotuplicia? quibus & sub qua pena prohibita sint *Torneamenta*? Resp. I. *Torneamenta* (Germanice *Thurnier*) sunt nundinæ seu feriæ & hastiludia, seu pugnæ solemnes *Equestres*, quibus milites, vel, uti præteritis seculis frequentius fieri solebat, Nobiles *Equestres* ex condicto convenire, & ad ostensionem virium, animositatisque & peritiæ tractandorum armorum congredi solent. Ita in substantia describuntur, t. h. t. & notant ibidem Doctores.

3 Resp. II. hujusmodi *Torneamenta* duplicia sunt, vel potius duplici modo fieri possunt. *Primo* temere, & cum ordinarie adjuncto mortis periculo, quando nempe ad invicem congredientes, hastas acutas cuspides præfixas habentibus, aliisque armis ad vulnerandum præparatis utuntur.

4 *Secundo* modo sine temeritate, & mortis periculo, dum videlicet congredientes ad invicem debitam cautelam, vel arma hebetata, hastasque sine cuspide adhibent, vel loricis & galeis secure ita muniri comparent, ut omne periculum vitæ absit: vel denique hastis certantes non se invicem sed suppositas figuras petunt.

5 Resp. III. Quamvis *Torneamenta* priori modo descripta veteri Iure Civili permissa videantur, *arg. l. qua actione 7. §. 4. ff. ad leg. Aquil. & l. solent. n. ff. de Aleat.* tamen Iure novo Codicis & præcipue Jure Canonico gravissime sunt prohibita. Jure Civili quidem *l. un. C. de Gladiat.* Jure Canonico *c. 1. & 2. h. t.* Ratio adjungitur *cit. c. 1. h. t.* quia inde *mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt*: unde etiam *detestabiles* ibidem vocantur.

Resp. IV. Pena in hujusmodi *Torneamentis* pugnantium est, quod, qui illis aliquem occidit, veri homicidii & penarum illius utroque jure statutarum reus sit. prout post Hostiensem *in summa h. t. n. 5.* bene observat Pirhing *h. t. n. 2.* Ille vero, qui occiditur, licet ei sancta obitum Sacramenta Ecclesiæ non negentur; Ecclesiastica sepultura carere debeant, textu expresso *cit. c. 1. h. t.* ubi: *Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.* Intellige, si animo ibidem pugnandi accesserint, illi enim, qui ex alio etiam curiositatis fine illic existunt, & spectatores agunt, Ecclesiastica sepultura non privantur, si casu ibidem intereant textu claro *c. 2. h. t.* 6

Resp. V. Licet etiam posterior *Torneamentorum* modus *n. 4.* relatus, olim a Clem. V. in Conc. Viennensi per Constitutionem, quæ incipit *Passiones*, Sub Excommunicationis & aliis gravibus penis fuerint prohibita ex eo, quod Nobiles ad illos se præparantes immodicos pro splendore & apparatu fecerint sumptus, indeque a dando subsidio Terræ sanctæ inhabiles fuerint redditi, uti observat Gonzalez *in c. 1. h. t. n. 7.* Dictam tamen Constitutionem, pœnasque in ea contentas, ad instantiam Regis Galliæ & Germaniæ Principum, ac Magnatum revocavit Joannes XXII. *in Extr. un. h. t.* 7

Hinc *Torneamenta, & Hastiludia* posteriori modo accepta quæ nostris temporibus in Principum Nativitate, inauguratione, nuptiis &c. passim fieri solent, nec culpæ, nec pœnæ subjacent respectu Laicorum, etsi per accidens, ac præter opinionem homicidium alicujus sequatur, ut colligitur ex textu *cit. Extravag. Joannis 22 un. h. t.* & bene observat Navarrus *Manual. c. 15. n. 9. & 21.* Abbas *in c. 1. h. t.* & ibi Barbosa *n. 2.* Gonz. *in c. 1. h. t. n. 6.* & alii. Ratio est; quia hæc *Torneamenta* ex se nullum vitæ periculum adjunctum habent; & prorsus per accidens est, si mors ex eis sequatur. 8

Dicitur tamen notanter *respectu Laicorum*, quia Clericis utroque modo accepta prohibita sunt *Torneamenta*. Gonzalez *loc. cit. n. 6. & seqq.* Sylvester V. *Ludus*, & *Torneamenta*. Claras §. *Ludus*. Tuscus *V. Ludus concl. 356.* & alii, id probantes ex variis Conciliis, ut Herbipolensi, celebrato tempore Honorii IV. ubi can. 4. ita statuitur: *Hastiludia, & torneamenta Clericis, qui sunt in dignitatibus, personatibus, & sacris ordinibus constituti, hoc Edicto perpetuo sibi noverit interdicta*. Similis prohibitio, & quidem sub anathemate facta est in Conc. Salisburgensi sub Mart. IV.

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in Duello.

SUMMARIUM.

1 *Duellum quid?*
2 *Aliud est solemne.*
3 *Aliud privatum,*
4 *Utrumque est prohibitum,*
5 *Sub gravissimis pœnis: & quibus?*
6 *Præter Duellantes, etiam alii veluti Patrini, consilium auxilium, favorem præbentes ad illud, item permittentes illud, ac Spectatores illius pœnis subjacent, & num. seqq.*
8 *Bulla Clementis VIII. contra Duellantes lectu dignissima, & necessaria,*
9 *Ut duellum induat pœnas Juris, debet esse proprie tale, idest ex conditione deliberate, cum designatione certi loci, & temporis.*
10 *Unde ex subita ira progredientes, & duellantes non incurrunt pœnas.*
11 *Nec qui loco ad Duellum inepte rixam inchoantes provocant foras, & sine morali intervallo, durante calore iræ statim congrediuntur.*
12 *Requiritur insuper, ut fiat armis, & modis periculum mortis inducentibus.*
13 *Unde certamen pugnis initum non subjaceat pœnis.*
14 *Et secundum Pignatelli nec illud Duellum, quod ex prævia insinuatione, vel conventione caret omni periculo vitæ, & duobus n seq.*
15 *Quæ quidem doctrina controversiam patitur.*
16 *Cui respondetur.*
17 *Et ostenditur, doctrinam illam si probabilis est, in praxi esse summe favorabilem pro militibus,*
18 *Spectatores Duelli quomodo immunes sint a pœnis?*
19 *Licitum est offerre & acceptare Duellum pro necessaria defensione vitæ, & membrorum,*
20 *Et bonorum fortunæ magni momenti,*
21 *Ponitur, & solvitur objectio.*
22 *Speculative loquendo etiam pro necessaria defensione famæ & honoris licitum est duellare.*
23 *Practice vero loquendo, ordinarie illicitum, & pœnis subjectum est.*
24 *Quia nec acceptio Duelli, nec oblatio illius necessarium medium est pro tuenda fama, & honore, & duobus n. seqq.*
Praxis cum reputatione recusandi Duellum. Ibid.
25 *Ad evadendam notam timiditatis non licet acceptare Duellum.*
26 *Duellum offerre non est necessarium pro tuenda fama, & honore.*
27 *Nec utile; vel conducens.*
28 *Solvuntur objectiones usque ad n. 35.*
29 *Afferitur praxis, vel corruptela Germaniæ duellandi pro tuendo honore.*
30 *Et respondetur, quando licitum sit, & quando non, & tribus n. seqq.*
34 *Adferuntur duæ aliæ Objectiones pro Germaniæ praxi circa Duella, & solvuntur, & n. seq.*
36 *Ad ostendendam animositatem, vel peritiam duellandi, non licet duellare.*
37 *Minus ex vindicta licitum est provocare ad duellum.*
38 *Vel illud adhibere pro indaganda veritate, innocentia vel justitia alicujus,*
39 *Ob bonum publicum dirimendum v. g. Bellum, offerre, & acceptare licet Duellum.*
40 *Nisi per hoc magis redderetur dubia victoria quam per bellum ex parte Principis gerentis bellum justum.*
41 *Constitutiones Pontificiæ quoad pœnas temporales contra Duellum statutas non videntur receptæ in Germania*
42 *Bene vero quoad pœnas spirituales.*
43 *Vulneratus in Duello caret sepultura Ecclesiastica, etsi pœnitens, & absolutus tam a peccatis, quam Censuris sit, in loco Duelli, vel alibi sine morali intervallo moritur.*
44 *Secus, si in alio loco post unum, aut alterum diem primum moriatur.*
45 *De personis, quæ occasione Duelli subjacent pœnis. Remissive.*
46 *Spectatores Duelli quando sint immunes a pœnis.*
47 *Quis possit absolvere ab excommunicatione ob Duellum incursa?*

1 QUæritur I. Quid? & quotuplex sit *Duellum*? Resp. I. *Duellum* sic dictum, quasi duorum bellum vel certamen in sensu hujus rubricæ recte definitur dicendo: *duellum est singularis pugna duorum inter se ex condicto suscepta*. Ita in re Communis. Quod *Duellum* græce *Monomachia* vocatur, *can. Monomachiam 22. cau. 2. q. 5.*

2 Resp. II. *Duellum* ita definitum principaliter dividitur in solemne, & privatum, *solemne* est quod fit servata certa forma, & solemnitate circa tempus & locum securitatis privilegio præditum (quod *Campum francbum* communiter appellant) adhibitis etiam testibus, seu Patrinis, quos *Secundantes* vocant,

3 *Privatum* est, quod quidem etiam ex condicto, statutoque tempore & loco, absque aliis tamen solemnitatibus circa securitatem loci, & Patrinis adhibitis fit, uti cum aliis notat Desselius *ad banc Rubricam*.

4 Quæritur II. An? & sub quibus pœnis prohibitum sit *Duellum*? Resp. I. Regulariter loquendo *Duellum* utroque modo acceptum Jure Divino & humano tam civili, quam Ecclesiastico sub pœnis gravissimis est prohibitum. Communis & certa *l. un. C. de Gladiat. c. Monomach. 22. c. 2. q. 5.* & Conc. Trid. *sess. 25 de ref. c. 19.* ibi: *Detestabilis Duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christianorum orbe penitus exterminetur, Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione & dominio Civitatis, Castri, aut loci in quo, vel apud quem Duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtineat, privati intelligantur: & si Feudales sint, directis dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationi, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta Canones puniri debeant. Et si in conflictu decesserint perpetuo careant sepultura Ecclesiastica. Illi autem, qui consilium in causam Duelli tam Jure, quam facto dederint; aut alia quacunque ratione ad id quempiam suaserint; nec non Spectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocunque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemoriali.*

5 Resp. I. Pœnæ *Duellantium* Jure Ecclesiastico statutæ sunt sequentes. 1. Excommunicatio ipso facto incurrenda 2. Perpetua infamia. 3. Proscriptio bonorum omnium. 4. Possunt etiam, & debent puniri pœnis contra homicidas latis. 5. Privatio sepulturæ Ecclesiasticæ decedentis in Duello, uti videre est in textu Conc. Trid. *n. præced.* allegato. 6. *Duellantes* etiam privati sunt Beneficiis. Et 7. Inhabiles ad illa. Nec non. 8. Rei Criminis læsæ Majestatis. 9. Et inhabiles ad condendum Testamentum, & aliis adhuc pœnis subjecti, quas videre est in Bulla Pii IV. & V. quæ relative adducentur infra *n. 6.* in Bulla Clementis VIII.

Resp.

6 Resp. III. Præfatas gravissimas pœnas incurrunt non tantum *solemniter*, sed etiam *privatim* Duellantes, si ex condicto, statuto loco & tempore congrediuntur, & quidem tam provocatores ad *Duellum*, quam acceptantes illud, etiam milites, & quicumque alii. Rursus Communis. Ratio est: Tum quia Jura indistincte loquuntur. Tum quia ita expresse declarant, & de novo statuerunt Pontifices supra citati, pœnasque omnes confirmaverunt Gregorius XIII. & Clemens VIII. in Bulla infra *num.* 8. per extensum ponenda.

7 Resp. IV. Præter ipsos *Duellantes* memoratis pœnis insuper subjacent etiam *Secundantes*, seu *Patroni*, item omnes dantes consilium, auxilium, & favorem ad illud; sicut & qui ex industria sunt *Spectatores Duelli*. Magnas insuper pœnas incurrunt Imperatores, Reges, Principes, Belli Duces, & alii Superiores *Duellum* permittentes prout videre est, tum in Concilio Tridentino citato; tum in Constitutione Clementis VIII. Quæ incipit, *Illius vices*, & est undecima *in* 3. *Tomo Bullarii Cherubini*, digna, ut in odium *Duelli*, & amore animarum Christi sanguine redemptarum per extensum referatur.

Clemens Episcopus Servus Servorum DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

Illius vices licet immeriti gerentes, qui ut animas suorum fidelium a peccato, & diaboli laqueis liberaret, de Cœlo descendens humana carne assumpta, ne proprio quidem suo pretiosissimo sanguini pepercit; sed se ipsum in Ara Crucis immaculatam hostiam æterno Patri offerre voluit, in hanc præcipue curam summo studio incumbimus, ut easdem animas inæstimabili pretio redemptas adversus Sathanæ fraudes, quantum in nobis est, illæsas præservemus, præsertim vero totis viribus nobis a Domino traditis exterminemus exitialia quædam, atque enormia peccata, quibus divina Majestas gravius offenditur, quæque eodem fabricante humani generis hoste, inventa, atque introducta sunt, ut ex cruenta corporum morte, animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur.

§. 1. Recte siquidem, & salubriter fel. record. Pius Papa Quartus prædecessor noster, post alios complures suos nostrosque prædecessores, quia detestandum divina, naturalique lege, ac Sacris Canonibus damnatum duellorum abusum suis etiam Constitutionibus severe prohibuerant, gravesque pœnas contra quoscumque temporali ditioni S. R. E. mediate, vel immediate subjectos, ejus criminis quomodolibet reos, vel participes instituerat, cupiens non solum in terris prædictis, sed alias ubilibet animarum pe-
8 riculis obviare Principes, ac Domicellos permittentes in suis Dominiis id patrari, ac etiam extra Terras, & Loca ditioni Ecclesiasticæ subjecta, hujusmodi Duella, seu singularia certamina, aut diffidationes desuper facientes, ac ad id invitantes, provocantes, auxilium consilium, vel favorem dantes, illisque astantes, & interessentes; nec non chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes; singulos, Imperatore, ac Regibus inferiores, majoris excommunicationis, ac (si Ecclesiastici fuerint) ultra eam, etiam privationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnis subjacere, easque incurrere voluit, a quibus non nisi a Romano Pontifice absolvi possint.

§. 2. Sed & postmodum generalis Tridentina Synodus ad exterminandum penitus ex Christiano Orbe hoc malum, statuit, ut Imperator, Reges, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, & dominio Civitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent privati intelligantur, & si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ, juxta sacros Canones puniri debent. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa Duelli, tam in Jure, quam facto dederint aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non Spectatores, excommunicationis, & perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.

§. 3. Quas pœnas novissime, piæ mem. Gregorius Papa XIII. pariter prædecessor noster extendit adversus illos etiam omnes, qui non publice, sed privatim ex condicto, statuto tempore, & in loco convento Monomachiam commisissent, etiam Patrinis, sociisque non vocatis, & loci securitate non habita & provocatoriis litteris minime præcedentibus, etiam contra locorum Dominos, sed (quantum in se fuerit) non prohibuissent, cæterosque supra dictos criminis socios, & ex composito spectatores, etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, & per eos non stetisset, quominus pugnarent.

§. 4. Verum quia cum magna animi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, præsertim Transalpinis, ac remotis Regionibus & potissimum ubi bella vigent, castrensi quadam, & militari licentia, seu verius audacia perniciosum hoc scelus inter Fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, ubi Christiani nominis, seu Catholicæ Fidei hostes tyrannidem exerceant, seu hæreses, & Schismata impune grassantur, sive inter signa, & castra militaria in caput suorum fratrum impios convertere mucrones quod multo salubrius contra Christi adversarios stringi par esset. Nos nefaria diaboli arma salutari ecclesiæ gladio ad continendos in officio fideles nobis præcipue ipsius Domini auctoritate tradito retundere, atque a cervicibus gregis Domini curæ nostræ crediti, quantum (eodem Deo adjutore) eniti possumus propulsare cupientes prædictas omnes Constitutiones, ac Decretum Concilii Tridentini cum omnibus, & singulis in eis contentis Censuris, & pœnis, decretis, extensionibus quarum, & quorum omnium tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, & ad verbum insertis, authoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo approbamus, confirmamus, & innovamus.

§. 5. Ac insuper auctoritate, & tenore præmissis decernimus, & declaramus, easdem Constitutiones, ac Decretum, locum habere ubique gentium, & terrarum, inter qualcumque personas etiam armatas, & in castris, seu propugnaculis militantes, etiam ubi nostrorum & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, aut Catholicæ fidei hostium furor impune grassatur, in dominiis per eos occupati & detentis. Idem quoque juris censendum esse, si publico & forsan justo bello indicto, miles aliquis alterum in adversariorum exercitu militantem, sive alias in hostium Castris præsidiis, aut Terris degentem, privatas simultates atque inimicitias publicæ causæ intermiscendo, etiam Ducum permissu, ex condicto ad singulare certamen descendat, aut illum provocet. Nec non iisdem pœnis, Decreto, & constitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ sint de dirimendo certamine, cum primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem fuderit, aut certus ictuum numerus utrinque illatus fuerit. Vel si convenerint, ut non singuli, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent. Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Præsides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces, & Capitaneos in Castris vel extra ea, in alieno vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam in quocumque casu per præsentem, vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est non prohibentes, aut post commissum crimen, veniam & impunitatem concedentes.

§. 6. Præterea pari ratione prohibemus omnia, & singula eius generis scripta, manifesta, seu fides vulgo appellata, quæ etiam sine expressa provocatione ad certamen, tamen quasi præparatoria quædam ad chartulas, seu libellos provocatorios, & Duellum, illorumque veluti radices aut semina, ut plurimum lacessendi aliquem ad pugnam, & suscitandæ simultatis, atque inimicitiæ materiam, & occasionem præbent. Dum scilicet in illis per modum epistolæ, libelli, ac publicæ attestationis, & intimationis, sive per authentica documenta, sive per unius, pluriumve chirographum, subscriptiones, aut relationes sub prætextu proprii, vel alieni honoris, & famæ, more militari, atque ut vulgo dicitur, *Cavalleresco*, tuendi, aut lædendi, sive ad illatæ, propulsatæve, contumeliæ, aut injuriæ probationem, seu tollendam ipsius suspicionem rei alicujus gestæ ad id pertinentis, vel verborum aut responsionum series, & ordo narratur, vel ex simili aliqua de

causa aliquid tale adeo firmiter asseritur, aut negatur, ut qui contradixerit is sive nominatim, sive in genere mendacii arguatur, aut mentiri dicatur. Aut ad huncaffectum ex militari etiam consuetudine quæritur, declaratur, aut respondetur qua mente, aut quo sensu quidpiam ejusmodi, quod ad superius expressa spectet, gestum, dictumque sit. Vel denique offert se cuispiam contra certam, vel incertam personam, vel generatim, contra quemcumque ad probandum armis,& verificandum etiam inito certamine aliquid ita esse, aut fuisse, vel non fuisse. Nec non qualeunque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta quoquomodo concernentium, & ob hujusmodi causas in locis publicis, vel privatis, ubi hominum multitudo convenire solet, denuntiationes, narrationes, declarationes, & testificationes. Volentes eos omnes & singulos, qui suo, vel alieno nomine ad effectum, de quo superius dictum est, prædicta vel his similia, multoque magis ad certandum provocatoria scripta, libellos, epistolas, eorumque exempla dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, attestati fuerint. Quive aliis ad singulare certamen, publice vel occulte ineundum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, sive ad hujus generis scripta, quæ Manifesta, quæque chartula provocatoria appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda, auxilium, consilium, operam vel favorem præstiterint, sive id suaserint, aut mandaverint: quive in præmissis, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, vel certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, & aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones prædictæ, quæ Manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatæ extiterint, si per eos non steterit, quo minus publicatio, aut denunciatio fieret. Nihilominus censuris, & pœnis omnibus in præsenti, & aliis prædictis Constitutionibus, & Decreto contentis subjacere, tam si superius enumeratis, quam si aliis etiam majoribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, & præeminentiis excellant.

§. 7. Quinimo de novo etiam per præsentes ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, excommunicamus, & anathematizamus, maledicimus, & execramur omnes, & quoscumque, publice, vel privatim, palam, vel occulte in quibuscumque locis, modis, & formis, ac casibus sub præsenti nostra, & aliis prædictis Constitutionibus, ac Decreto comprehensis, singulare certamen (quod Duellum vulgo dicitur) ex composito ineuntes, nec non id scelus suadentes, aut provocantes opem, consilium, vel favorem, præstantes equos, arma, & commeatus præbentes, aut comitantes; vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nuncios, aut quæcumque alia scripta hujusmodi quomodolibet peccantes, hujusque delicti socios de industria, spectatores, patronos, fautores, defensores, quacumque tam superius expressa, quam alia Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate. Ita ut singulares etiam personæ cujuslibet Communitatis, Universitatis, Collegii, aut Reipublicæ, quæ hujus criminis participes quoquomodo fuerint, nequaquam excusentur, sed supradictos omnes eorumque singulos, ipso facto absque ulla monitione, Judicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, excommunicationis majoris, & maledictionis æternæ mucrone percussos, & damnatos harum serie declaramus, & si in ipso conflictu obierint, sepultura Ecclesiastica perpetuo privatos esse volumus. Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida, vel Castra, & loca, in quorum Territoriis id facinus scientibus, & tacite, vel expresse permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magistratibus, vel Senatu, aut populo admissum fuerit, ecclesiastico supponimus interdicto, cujus interdicti relaxationem, aut excommunicationis absolutionem, ab alio quam a nobis, & pro tempore existente Romano Pontifice pœnitentia, & satisfactione congrue peracta in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam prætextu quarumvis facultatum & indultorum quibusvis personis tam Ecclesiasticis cujuscumque Ordinis, aut militiæ, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis; etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quæ omnia quoad præmissa, nolumus cuiquam in aliquo suffragari. Pœnis aliis tam spiritualibus, quam temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

§. 8. Universos autem, & singulos charissimos in Christo Filios nostros Imperatorem, Reges, dilectos filios nobis Duces, Viros etiam armorum exercituum, Marchiones, cæterosque Principes Christianos nec non Dominia, Potentatus, Communitates, & Universitates Civitatum, Oppidorum, & castrorum, illorumque Domicelos, & Dominos temporales, ac etiam militum, & copiarum, tam equestrium, quam pedestrium Ductores, Tribunos, Præfectos, Capitaneos in quibuscunque etiam nobis, & S. Romanæ Ecclesiæ temporali jurisdictioni non subjectis locis constitutos, cujuscumque gradus, præeminantiæ, & nobilitatis existentes, hortamur, rogamus, & obtestamur per viscera D. N. JESU CHRISTI, ut ejus divini nominis intuitu pro sua erga eundem Deum, per quam regnant Reges, & a quo Principatus acceperunt, pietate, atque erga nos, & S. hanc Sedem reverentia, & devotione; non modo nihil tale in suis Dominiis fieri permittant, nec ullo modo conniveant, sed hoc malum omni studio, diligentia, & auctoritate exterminare totis viribus procurent, contra quoscumque delinquentes, & ut præfertur quomodolibet complices, & participes etiam temporalibus pœnis gravissimis animadvertant, & per suos officiales, & curiæ Ministros procedi curent, se obsequium Deo per gratum, perque acceptum præstituros, si quo gladio ad tutellam bonorum, & ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eundem ad vindictam hujus peccati, & ad sumendas de hujusmodi criminis rei debitas pœnas execuerint, contra vero memores, si in re tam gravi male se gesserint, se in districto Dei judicio rationem in novissimo die reddituros.

§. 9. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ sigillo signatis, eadem prorsus fides ubique gentium & locorum adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur exhibitis, & ostensis.

§. 10. Quodque eædem præsentes in Lateran. ac Principis Apostolorum de Urbe Basilicarum, & Cancellariæ Apostolicæ valvis de more publicentur, ut finis ibi earum exemplis per aliquem ex Cursoribus nostris, & dimissis, quodque eadem publicatio eos qui in Urbe sunt, post triduum, qui vero extra eam, post quatuor menses, omnes quos concernunt, perinde arctet, & afficiat, ac si eorum cuilibet personaliter intimatæ fuissent.

Nulli ergo omnino &c.

Dat. Romæ in Monte Quirinali, Anno Incar. Dom. 1592. Kalend. Sept. Pont. nostri Anno I.

Ref. IV. Ad hoc tamen, ut hactenus recensitæ Juris pœnæ contrahantur, requiritur verum ac proinde dictum *duellum* sequentes necessario requisitas conditiones habens, videlicet. 1. Ut saltem fiat ab utraque parte deliberate, & ex condicto, seu ex pacto & convenientia *duellantium* Secundum requisitum est designatio *certi loci, & temporis*, adeo ut si solus condicatur locus, & non tempus, vel tempus & non locus, *Duellum* proprie dictum non sit, ac propterea nec pœnis contra *Duellantes* statutis subjectum. Pignatelli *tom. 9. Consult. 88. a n. 87.* id cum communi aliorum bene probans ex *Constitutione Gregorii XIII.* supra citata, ubi nonnisi contra *Duellantes* præfacto modo statuuntur pœnæ: ibi: *Authoritate Apostolica statuimus primo illos, qui ex condicto, statuto tempore, in loco convento Monomachiam commiserint*. 9

Hinc infertur primo, illicite quidem agi, & peccari, non tamen *Duellum* proprie dictum committi, consequenter nec pœnis *Duellantium* locum esse in casu, quo quis vel ob injuriam præsenti ita exardescens, vel vindicta, & rancore erga inimicum obvium, vel alia ex causa inordinate commotus alterum ad pugnam provocat, & arreptis armis statim congreditur cum illo. Ratio est; quia hæc pugna non fit ex condicto; nec statuto loco, & tempore; consequenter non est verum *Duellum*, sed potius rixa, & provocatio ad illam. Pignatelli *loc. cit.* 10

Infertur *secundo*, pariter non committi verum *Duellum*, nec pœnas *Duellantium* contrahi ab illis, qui in loco ad pugnam minus apto, v. g. in Ecclesia, in principis, aut Magnati residantia, vel etiam in domo, aut domus hypocausto privato contendere, vel rixari inchoant, & unus alterū 11

fine,

fine; vel cum determinatione certi loci, plateæ v. g. vel prati provocat, dicendo v. g. *Veni foras*, vel *exeamus, & pugnemus gladio; aut egredere mecum in plateam, vel in pratum &c.* ita tamen, ut durante calore iracundiæ aut vindictæ, nullo morali intervallo interveniente statim ad locum pugnæ progrediantur, & dimicent. Pignatelli *cit. tom. 9. Consult.* 88. *n.* 87. Riccius *in Praxi Rer. Foro Ecclesiast. dec.* 634. Konig. *h. t. n.* 10. Ratio est: quia si provocatio, & pugna in uno continuo, ex subito iræ calore procedunt, non sunt duæ, sed una moraliter actio, nec videtur pugna ex condito, & statuto tempore, consequenter nec *Duellum* proprie dictum, sed potius rixa.

12 *Tertio* ad *Duellum* proprie dictum requiritur, ut fiat, vel instituatur cum periculo vitæ, seu tali pugnandi modo, & armorum genere, ut *Duellantibus* periculum vitæ immineat. Pignatelli *loc. cit. n.* 92. Diana *p. 3. tr. 6. Miscel. 2. res. 1. & p. 7. tr. 11. Miscel. 2. resol. 44. n.* 8. Filliucius *tr. 15. c. 5. q. 5. n.* 107. & alii. Ratio est; quia *Duellum* sub tam gravibus pœnis prohibetur ob grave periculum mortis, mutillationis, aut vulneris, indeque subsequentis ruinæ animarum, uti satis colligitur ex *c. 1. de Torneam.* & textu Concil. Trid. *sess. 25. de Reform. cap.* 19. ibi: *Detestabilis Duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, & c. 2. h. t.* ibi *Unde mortes hominum & animarum periculum sæpe proveniunt.*

13 Infertur, non esse *Duellum* proprie dictum, & pœnis subjectum, si fit provocatio ad certamen solis pugnis, virga, vel levi baculo ineundum, etsi mors per accidens sequatur.

14 Infert ulterius Pignatelli *loc. c.* etiam illos verum *duellum* non committere, nec pœnis *duellantium* subjacere, qui non animo offendendi, sed honoris defendendi provocant, vel provocati comparent, etiam si ex condito, & statuto tempore, ac loco ad pugnam veniant, morali tamen cum certitudine, quod nullus eorum aliquam offensam sit passurus, conventione, vel insinuatione mutuo desuper prius facta.

15 Verum hanc Pignatelli Opinionem alii rejiciunt, eo quod videatur esse contra expressum textum Clementis VIII. *cit.* Constitutione *Illius vices*, ubi §. 5. expresse statuitur: *Nec non iisdem cœnis, decreto, & constitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initæ sunt de dirimendo certamine cum primum alteruter vulneratus fuerit, sed sanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus utrinque illatus fuerit.*

16 Verum respondere potest Pignatelli, hoc textu tantum comprehendi illos, qui quidem similibus cum pactionibus animo tamen offendendi, vel saltem sine pacto vel intentione mutua de non lædendo invicem insinuata congrediuntur, consequenter incerti sunt, an non unus e determinatis ictibus lethalis secuturus sit. Non vero comprehendere illos, qui de intentione invicem insinuata præcise honorem defendere, indeque aliquos ictus simulare, nullo modo autem invicem lædere volunt; de quibus solis ipse loquitur, indeque sententiam suam probabiliorem censet pro foro interno; Nam quoad in foro externo etiam tales pœnis *duellantium* subjaceant, ipsemet fatetur Pignatelli *loc. cit.* quia forus externus judicat secundum externa, quantumvis interne aliud intendatur; Num vero per hoc satis solvatur textus Clementis VIII. prudentiori judicio relinquitur.

17 Cæterum si hæc Pignatelli sententia revera probabilis est, prout eam ipse judicat, imo pro probabiliori habetur, in praxi multum servit, & militibus eorumque Officialibus & Ducibus valde favorabilis est, utpote qui non raro ad *duellum*, provocare vel oblatum acceptare pro conservando suo honore necessario debent; cum (ut ajunt) alias tanquam timidi in exercitu despicerentur, vel nullam amplius paritionem haberent; his, inquam, favorabilis est, utpote qui saltem communicata mutua intentione non lædendi, pro conservando honore *duellum* acceptare, vel ad illud provocare possent.

18 Quæritur III. An? & ex quibus causis licitum, vel saltem a pœnis immune sit *duellum*? Ante responsionem notandum. Variis ex causis, potissimum vero ex sequentibus fieri *duella*. Primo pro defendenda vita. Secundo defendendis bonis fortunæ. 3. pro defendendo honore & fama. 4. Pro ostendenda eudaci, viribus, animositate, erte duellandi &c. 5. Ea vindicta ob injuriam acceptam. 6. Ea odio & rancore. 7. Pro dirimendo bello. 8. Pro indaganda veritate, vel innocentia. De quibus singulis ponemus Conclusiones. Hinc

Resp. I. Pro necessaria defensione vitæ, seu si mors, vel periculum illius aliter vitari non potest, licitum est acceptare *duellum*, immo & provocare ad illud v. g. Si quis ab inimico, vel adversario suo, vel alio quodam ita adigeretur, vel *duellum more consueto mecum ini, vel illico te occidam* aut *certe per alios meos brevi te occidi faciam*; potest talis *duellum* utique acceptare, quin offerre illud, si aliter vitę periculum vitare nequit, uti vitiare non posse videtur, si eut fugere non potest, aut fugiens se salvare nequit, & accusatione apud Superiorem se nil efficere cognoscit &c. Malbr. *disp. 14. n.* 13. Lessius *l. 2. de J. & J. c. 9. n 8. & n.* 49. Pignat. *t. 6. cons.* 88. *n.* 36. cum Communi. Ratio est; quia in tali casu offerre, vel acceptare *duellum*, nil aliud est, quam necessaria defensio vitæ, quæ omni Iure licita est. 19

Resp. II. Pariter licitum est acceptare *duellum*, vel offerre illud pro defensione rerum fortunæ magis momenti, si alia via conservari eut recuperari non possunt, Castro Palao *tr. 6. dis. 5. pun. 7. n.* 9. Sanc. *l. 2. Mor dis.* 49. *n.* 8. Lessius *de jur. & jur. l. 2. c. 9 dub. 8. n.* 39. Valen. *2. 2. dis. 3. q. 7. punt. 1.* §. *Talis autem casus.* Ratio est; quia, si licet pro conservatione bonorum fortunę magni momenti servato moderamine inculpatę tutelę occidere iniquum aggressorem, per dicta, & probata *t.* 12. *a num.* 138. Non apparet, cur non liceat, pro eadem necessaria conservatione cum iniquo aggressore, vel aggressionem minitante duellare; præsertim cum rationes ibidem allegatæ etiam hic militent. 20

Nec refert, quod duellum offerens, vel acceptans exponat se periculo vitæ, quæ utique tanquam majus bonum illicite postponitur jacturæ temporalium. Nam contra est quod talis absolute non postponet vitam bonis fortunæ, neque propter hęc absolute eligat periculum vitæ, sed dubium duntaxat periculum vitæ propriæ tamquam minus malum eligat, ad evitandum certum periculum, vel certam jacturam bonorum temporalium magni momenti, quod etiam in multis aliis casibus licite fieri cernimus. Palao, ubi supra. 21

Res. III. Quamvis speculative loquendo licitum videatur pro defendenda fama, & honore acceptare, vel etiam offerre *duellum*, quando videlicet fama & honor aliter defendi non potest; tamen practice loquendo, ordinarie est illicitum, ac pœnis Juris subjectum, *Prima pars*, videlicet, quod liceat, docetur a Castro Palao *tr. 6. disp. 5. pun. 7. n.* 9. Sanchez *lib. 2. Moral. disp.* 39. *n* 8. Lessio, Valentia & Diana. Ratio est: quia non videtur prohibitum ratione homicidii, vel injuriæ alterius, nec ratione periculi vitæ propriæ, quæ utpote majus bonum quam fama, postponi alias non deberet; ergo. Non ratione alterius; quia licitum est, servato moderamine inculpatæ tutelæ, seu, si alia via defensionis non superest pro defensione famę & honoris, occidere injustum aggressorem, juxta plurimos Doctores *tit. 12. de Homicidio a n.* 143. allegatos. Nec ratione periculi vitæ propriæ; quia (uti supra jam dictum) in simili casu offerens, vel acceptans *duellum* vitam non postponit famę, nec pro hac conservanda periculum vitæ absolutæ eligit, sed dubium duntaxat periculum vitę propriæ, tamquam minus malum eligit, ad evitandam certam jacturam, vel saltem certum periculum famæ; uti respondent Doctores citati. 22

Secunda pars, quod in praxi ordinaria illicitum sit, novissime merito docet Pignatelli *tom. 9. consul.* 88. *n.* 38. & in reipsa Omnes. Ratio est; quia ordinarie loquendo, in praxi acceptio, vel oblatio *duelli* vel non est necessarium vel non est quadrans medium defendendi famam & honorem: quod tamen utcumque requiritur, ut sit licitum, cum Doctores communiter fateantur, illicitum esse, offerre vel acceptare *duellum* pro defendenda fama, quando ad hunc finem vel non servit, vel si serviret quidem; tamen necessarium non est existentibus ad manum aliis justis, & licitis mediis pro eodem fine sufficientibus. 23

Et quidem, quod ordinarie loquendo in praxi necessarium non sit pro tuenda fama & honore acceptare *duellum* oblatum, patet; Tum quia recusando illud ordinarie nullus aliquam jacturam in fama & honore, nec defectus patitur, etsi, uti fieri solet, his, aut similibus verbis provocetur: *Si es honestus vir*, vel *si egregius aut cordatus miles*, vel *genuinus nobilis es*, vel *si non es talis*, *vel alius &c. pugna mecum gladio, aut globo*; vel *tam diu es talis &c.* vel *habebo te pro tali &c donec mecum duellum ineas &c.* Qui hujusmodi 24

ver-

verba, & injuriæ famam, & honorem honesti viri vel non lædunt, vel si lædere videntur, facile averti possunt alia via respondendo v. g. *Sum & manebo honestus vir, nobilis &c. etsi nullum tecum committam duellum; quod recuso, non quia te timeo, sed quia illud Jure divino & humano prohibitum scio: quod autem te non timeam, sed cordatus existam, in opere ostendam, quando tu, vel alius me, ubique tandem aggredi tentaveris*: vel, *injurias, quas nisi duellum acceptem, mihi irrogas, vel irrogatas vis, video, quia eas mihi minime præjudicare scio*: idem enim est ac si dicas *si es honestus, cordatus vir, nobilis, egregius miles &c. Vade mecum ad rapinam, ad furandum, ad adulterandum, vel habebo te pro tali, & tali; vel eris talis, nisi mecum ad rapinam, furandum, fornicandum venis*, ac si dicas; *nisi mecum duellum ineas*; cum istud æque ac illud divino & humano Jure sit prohibitum. Cujusmodi responsiones a multis illustribus, & militaribus magna cum gloria eorundem datæ sunt.

25 Confirmatur: si esset necessarium acceptare *duellum*, pro tuenda fama & honore, ideo potissimum esset, ne recusans præsertim Equestris, Nobilis, vel miles contrahat notam viri timidi, aut minus magnanimi, vel cordati, atqui ex hac causa non licet acceptare *duellum*; cum Alexander VII. inter alias etiam sequentem Propositionem damnarit: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*. Accedit quod uti ex dictis patet, talis recusans apud vulgares duntaxat, quorum æstimatio, vel vituperium non curandum, minime vero apud bonos & prudentes contrahat timiditatis notam, & hanc etiam apud vulgares facile avertere possit respondendo, ut supra.

26 Probatur nunc etiam, quod ordinarie loquendo necessarium non sit pro tuenda fama & honore offerre *duellum*: quia si hoc necessarium esset, potissimum esset ob injuriam ab altero acceptam: cum alia causa vix excogitari valeat; atqui propterea necessarium non est: Tum quia ordinarie loquendo alia via fieri potest injuriæ reparatio: videlicet vel legitima accusatione apud judicem, ad quem finem conceditur in Jure actio injuriarum *§. in summa Inst. de Injur.* vel per medium retorsionis, quo diluitur omnis macula ex verbis injuriosis illata: quod medium ipso jure conceditur *l. Qui cum major, 14. §. Si libertus 6. ff. de Bon. libert. & l. Quæ omnia, de Procurat.* & datur etiam contra absentem: cum sufficienter adhibeatur, si fit, quam primum fieri potest *arg. l. a § confestim autem ff. ad S.C. Tertul. & l. Annus ff. de calum.* cum Concordantiis. Accedit, quod propria authoritate privata sumere vindictam, medium illicitum sit juxta dicenda infra *num.* 37.

27 Probatur ulterius, quod nec quadrans seu utile medium sit pro tuenda fama & honore, offerre, vel acceptare *duellum*. Tam offerens quam acceptans *duellum* contrahit maculam perpetuæ infamiæ juxta Constitutiones Pontificias & Concilium Tridentinum *Sess. 2. de Reform. cap.* 19. ergo non pro tuenda, sed perdenda fama servit.

28 Dices: Constitutiones Pontificiæ quoad pœnam infamiæ in his partibus non sunt receptæ: ergo pro tuenda fama licite servire poterit *duellum*. Resp. transmisso antec. negando consequentiam: quia, etsi dato non concesso, *duellum* pro tuenda fama utile esset, tamen non necessarium, consequenter nec licitum foret, cum juxta dicta *a n.* 24. ordinarie loquendo semper alia media eamdem tuendi adessent.

29 Instabis: Dantur plures casus, in quibus pro tuenda fama & honore oblatio, & acceptatio *duelli* absolute necessaria est: ergo saltem in his casibus licitum erit illud offerre, vel acceptare. Probatur antecedens frequenti praxi Germaniæ, ubi, uti fertur si inter Milites, vel militares officiales, aut belli Duces unus alterum verbis injuriosis afficit, vel facto injuriam infert, & Offensus Offendentem ad *duellum* non provocaret, talis ab aliis adeo despectus & abjectus haberetur, ut nullus cum eo amplius militaret, nec aliquis miles eidem, si officialis esset, amplius pareret, etiamsi offensus alia via satisfactionem pro injuria habere posset. Idem fieret, parique cum despectu, & abjectionis effectu haberetur, si quis ab alio ex quacumque causa ad *duellum* provocatus non compareret, ipsis primariis belli ducibus, in his casibus non tantum non punientibus, sed etiam concedentibus, imo ut fiat Duellum, urgentibus etiam privatione Officii militaris.

30 Ad hanc instantiam respondetur, credibile non esse, rem se ita habere, uti casus inferuntur. Si tamen pessima hæc praxis seu corruptela in aliqua regione revera existeret. Respondetur gravissime imprimis peccare Reges, & Principes, atque belli Duces, qui, dum possunt, simulent, praxin vel etiam privata hujusmodi *duella* tolerent, & multo magis qui positive concedunt, vel, ut fiant, urgent, juxta dicta *n.* 7.

31 Illi vero, qui in hujusmodi casibus ad *duellum* offerendum, vel acceptandum ita necessitantur, & coarctantur ut nisi offerant, vel acceptent, tamquam formidolosi, timidi, abjecti, & ad Officia militaria inepti haberentur, indeque Officio, quo acta fruuntur, seque, & suos sustentant, privarentur, vel promotionis alias sibi debitæ, ac promeritæ spe perpetuo carere deberent; illos, inquam in hujusmodi casu & culpa, & pœna vacare, si vel offerant, sive acceptent *duellum*. Ratio est: quia in tali casu, uti supponitur, acceptatio & oblatio *duelli* est absolute necessaria; sicque justa & licita defensione famæ, vel bonorum fortunæ, & æquivalenter etiam vitæ (juxta dicta *n.* 43.) contra iniquum aggressorem, puta injuria afficientem; consequenter ad oblationem *duelli* necessitatem, vel ad *duellum* provocantem, adeoque verbis aggredientem &c. Hinc sicut pro necessaria defensione famæ, bonorum fortunæ magni momenti, licitum est cum moderamine inculpatæ tutelæ iniquum aggressorem occidere, ita etiam licebit *duellum* offerre, & occidere, in eoque alterum occidere.

32 Nec refert, quod in *duello* quis seipsum exponat mortis periculo; quia ad hoc jam patet ex dictis supra *n.* 23. & 24.

33 Nec videtur hæc doctrina coincidere cum propositione damnata ab Alexandro VII. sequentis tenoris *Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*. Quia aliud est, acceptare *duellum* præcise ad evitandam timiditatis notam, quod illicitum, & merito condemnatum est; cum hæc nota ordinarie nonnisi apud vulgares incurratur, & apud hos etiam facile evitari possit aliqua ex supradictis responsionibus *n.* 24. Aliud vero illud acceptare ad evitandam timiditatis notam ita circumstantionatam, ut nisi *duellum* acceptetur, vel offeratur, gravissima jactura temporalis in Officio, Dignitate, honore, & bonis fortunæ & certo sequatur, uti in casibus nostris *n.* 29. positis, in quibus proin plane extraordinariis casibus *duellum* offerri, & acceptari posse, diximus. Et ideo in Conclusione *num.* 22. posita notanter diximus *ordinarie* loquendo, non esse licitum offerre, vel acceptare *duellum*. Sed

34 Urgebis contra hanc ipsam Conclusionis *n.* 23. positam partem: Vi statutorum Ordinis equestris S. Jacobi indagatur de Candidato, an provocatus ad *duellum* acceptari illud, & recusasse compertus tamquam ignavus & timidus ad Ordinem non admittitur; ergo etiam ordinarie loquendo, licitum erit acceptare *duellum* tum alias dicti Ordinis statuta acceptationem *duelli* requirentia non fuissent approbata a Regibus Catholicis. Resp. Vigore allegatorum statutorum non requiri acceptationem *duelli* oblati, sed tantum indagari, quomodo in casu oblati *duelli* se habuerit Candidatus; ad hoc, ut, si constet, eum ex ignavia & metu illud recusasse, vel declinasse, rejiciatur; recipiatur vero, si ex timore Dei, legisque divinæ, & humanæ allegatione, aliove simili modo & responso supra a n. 24. adducto illud recusavit. *Mendo de Jure Academico, l. 3. q. 29. de Appendice de Duello § 2. V. Secundum.*

35 Instabis: Vir nobilis potest pro conservanda vita, & membris iniquum aggressorem occidere, etiamsi fugiendo posset salvare vitam; quia fuga eidem multum ignominiosa esset: ergo etiam pro tuenda fama & honore *ordinarie* licebit acceptare *duellum*: cum recusatio illius viro nobili æque videatur ignominiosa, famæque, & honori præjudiciosa, ac si iniquum aggressorem fugiat. Resp. negando consequentiam & paritatem. Disparitas est: Tum quia, qui ad *duellum* provocatur, aggressionem actualem in corpore nondum patitur. Tum quia per acceptationem *duelli* fama, & honor ordinarie loquendo, non salvatur, sed perditur juxta dicta: Tum quia in casu oblati *duelli* aliæ viæ & media ad manum sunt salvandi famam, & honorem per dicta *n.* 24. Cæterum fatemur, quod sicut vir Nobilis, vel Equestris ad evitandam ignominiam possit pro salvanda vita & membris iniquum aggressorem occidere, etsi fugiendo salvare vitam valeret; ita etiam ad *duellum* provocatus & insuper actualem, vel jam imminentem aggressionem patiens se defendere, & aggressorem occidere queat, etsi fugiendo salvare se potuisset.

36 Resp. III. Ad solam ostendendam animositatem, vires vel

vel peritiam duellandi, aut digladiandi neutiquam licet offerre, vel acceptare *duellum*, Vallentia 3. 3. *disp.* 3. *q.* 17. *p.* 3. *cau.* 5. *n.* 6. Azorius *lib.* 2. *cap.* 5. *q.* 4. cum communi, & certa aliorum, *arg. c.* 1. *de Torneament.* ubi id expresse rejicitur: ibi; *ad ostentationem virium suarum, & audaciæ &c.* Ratio est, quia utique iniquum, & rectæ rationi graviter adversum est, pro tam vano fine medium tam atrox & graviter periculosum, omnique Jure prohibitum assumere.

37 Resp. IV. Pariter omnino, illicitum, pœnisque subjectum est, offerre *duellum* ex vindicta ob acceptam ab alio injuriam, vel ut per illud injuria illata tollatur, & *satisfactio*, ut vocant, ab injuriante præstetur. Rursus communis ac certa. Ratio est; Tum quia non licet sumere vindictam auctoritate privata juxta illud Scripturæ: *Mihi vindicta & ego retribuam. Et l. Nullus* 14. *C. de Judæis*: Tum qui *duellum* ob eventus incertitudinem non est medium proportionatum ad reparandam injuriam.

Limitatur tamen Conclusio in casibus extraordinariis, in quibus oblatio *duelli* absolute est necessaria ad avertendum grave præjudicium famæ & honoris &c. Juxta dicta num. 31.

38 Resp. V. Ulterius illicitum est, offerre vel acceptare *duellum* tanquam medium indagandi veritatem, innocentiam, vel justitiam alterius partis D. Thomas 2. 2. *q.* 95. *a.* 8. *ad* 3. Sanchez *lib.* 2. *Moral. c.* 39. *n.* 3 eoque teste, omnes, *arg. can. Monomachiam* 22. *cau.* 2. *qu.* 5. *cap.* 1. *&* 2. *de Purg. Vulg.* Ratio est; quia superstitiosum, & periculosum, ac omnino improportionatum est medium indagandi, seu demonstrandi unius innocentiam, veritatem, vel justitiam, cum Deus innocenti, justo, vel veraci nullibi promiserit victoriam contra injustum, sed causas secundas ordinario sinat motus suos agere, indeque facile eveniat, quod fortior, vel usu armorum exercitatior vincat, etsi causam malam foveat.

39 Resp. VI. Licitum est acceptare, vel offerre *Duellum* ob bonum publicum, ad dirimendum *v. g.* bellum, finiendasque belli calamitates, ad decidendam controversiam Principum, & obtinendam pacem, adeo ut ad dictum finem aut duo belli duces, aut duo milites, aut certus numerus ex utroque hostili exercitu verum *duellum* inire valeant, Navarrus *in Summ. cap.* 11. *n.* 39. Zoesius *h. t. n.* 6. Sanchez *lib.* 2. *Moral. cap.* 39. *n.* 15 Pignatel. *t.* 9. *consf.* 88. *n.* 48. cum communi aliorum. Ratio est; quia tali *duello* evitantur plurimæ cædes & gravissima damna ex utraque parte. Et ob hanc causam Eduardus III, Rex Angliæ & Franciæ ad *duellum* provocavit Philippum VI. Valesium, Franciscus Galliæ Rex Carolum V. Imperatorem, Carolus Rex Sveciæ Christianum Regem Daniæ, Carolus Ludovicus Elector ad Rhenum Comitem Turevium.

40 Notant tamen bene Doctores, Principem juste bellantem nec offerre nec acceptare posse *duellum*, si per illum spes victoriæ redderetur magis dubia, quam per bellum; quia in tali casu graviter prejudicaret suæ Reipublicæ. Secus foret, si advertens se ad resistendum imparem, vel certe quasi nullam pro se superesse spem victoriæ bellum obtinendæ: tunc enim & offerre, & acceptare potest *duellum* hujusmodi pro terminando bello, vel decidenda controversia: Doctores citati.

41 Quæritur IV. An omnes pœnæ a Concilio Tridentino, & Constitutionibus Pontificiis supra allegatis contra *Duellantes* statutæ locum habeant in Germania? Resp. Quamvis allegata Jura de se loquendo obligent universum Orbem Christianorum, tamen quoad pœnas temporales, puta, perpetuæ infamiæ, proscriptionis, privationis jurisdictionis &c. in pleno rigore usu non videntur receptæ in Germania & partibus Septentrionalibus. Layman *l.* 3. *tr.* 3. *p.* . *c.* 5. *n.* 4. quem secuti sunt Pirhing. *h. t. n.* 3. *ad. num.* 39. Gobatt & alii id probant ex multiplici experientia & praxi; qua patet, *duellantes* in his partibus dictas pœnas non sustiuere.

Dicitur autem notanter *quoad pœnas temporales*; quia quoad pœnas spirituales, puta, excommunicationis, privationis sepulturæ, beneficiorum, item inhabilitatis ad illa &c etiam in Germania esse receptas dictas Constitutiones, non est qui dubitet; nisi quod doctores præfati dicant aliquos ob defectum ignorantiæ excusari a Censura, quod pro Foro interno, item externo admittimus. 42

Quæritur. V. Num vulneratus in *duello* si ante mortem signa pœnitentiæ dedit, & tam a peccatis, quam Censuris fuit absolutus, in loco sacro sepelliri valeat? Resp. I. Si vulneratus in ipso loco *duelli*, vel in alio quidem loco, sed tamen paulo post, eodem adhuc die, sicque sine vero sufficienti intervallo moritur, caret sepultura Ecclesiastica, etsi pœnitens, & a Censuris absolutus decedat. Sanchez *Select. disp.* 39. *a.* 9. Pignatelli *consult.* 88 *n.* 66. Lezana *V. duellum* *a.* 14. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *Resolut.* 94 Konig *h. t. n.* 20. cum communiori aliorum. Ratio est; Tum quia Jura universaliter privant decedentem in *duello*, sine distinctione inter decedentes cum, vel sine pœnitentia: Tum quia ita expresse precipit Rituale Romanum jussu Pauli V editum, in Rubrica *de exequiis* in hæc verba; *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in duello, etiamsi ante obitum dederint signa pœnitentiæ.* Tum quia pœnitentia & absolutio a Censuris ac peccatis non faciunt, quin adhuc vere dicantur decedere in *duello*; consequenter pœnis contra hos statutis subjacere Confirmatur a simili in decedentibus in *Torneamentis*, vel in ludo agitationis taurorum, quia carent sepultura sacra, etsi pœnitentes moriantur, uti expresse habetur *cap.* 1. *de Torneamentis in Constitut. S. Pii V de salute.* Ergo idem dicendum de decedentibus in *duello*. 43

Resp. II Si vulneratus in *duello* moritur primo post notabile intervallum *v. g.* post unum vel alterum diem, sepultura sacra non caret Diana *p.* 11. *tr.* 6. *Resolut* 36. *V duellum nu.* 54. Caraffa *de duello tr.* 2 *sect.* 3 *q* 19 *a* 9. Konig *loc. cit.* Portell. & alii. Ratio est; quia licet talis decedat ex *duello*, non tamen in ipso *duello*, seu conflictu, quod tamen ad incurrendam dictam pœnam diserte sequiri videtur tam in Concilio Tridentino, quam a Clemente VIII. 44

Quæritur VI. Quænam personæ præter *duellantes* subjaceant pœnis & quibus? Resp. ad hoc jam constare ex dictis supra *n.* 7. 45

Specialiter tamen notandum circa spectatores, videlicet, quod illi, qui vel animo *duellantes* pugna impediendi, eos comitantur, & spectant; vel qui subito ad locum *duelli* veniunt, ibique etiam curiosi expectantes manent; vel quia fenestris januisque ædium congredientes spectant excommunicationem, & alias pœnas contra Spectatores latas non incurrant. Sanchez *lib.* *Moral. cap.* 39. *n.* 3. Mendo *in Appendice de duello n.* 302. Ratio est; quia Constitutio Pontificia loquitur de spectantibus ex proposito, sive data opera, quasi approbantibus *duellum*. 46

Quæritur VII Quis possit absolvere ab Excommunicatione ob *duellum* incursa? Resp. Quamvis excommunicatio ob duellum incursa per Constitutionem Clementis VIII. sit reservata Summo Pontifici, tamen ab illa vi privilegiorum absolvere possunt Mendicantes, tam *duellantes*, quam Fautores & spectatores eorum, ut bene observant Layman *lib.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 4. Pirhing. *h. t. n.* 3 & alii, eo quod etiam a Censuris Sedis Apostolicæ reservatis absolvere valeant.

Qui plura de *duellis* desiderat, legat Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 88. ubi materiam de *duellis* practice, & theorice peregregie tractat.

TITULUS XV.

De Sagittariis.

SUMMARIUM.

1 *Sagittariorum, & Ballistariorum nomine qui veniant? Qualiter, & contra quos prohibita sit ars & exercitium Sagittariorum, & Ballistariorum?*

1 QUæritur, quid ad propositum intelligatur per *Sagittarios?* & quid statuatur de illis per Iura? Resp. I. *Sagittariorum Ballistraiorum* nomine veniunt, qui vel in jaculandis sagittis, aut saxis ex arcubus & Bal. (quarum usus olim frequens erat, velut hodie usus est) in emittendis glandibus, & majoris ponderis globis plumbeis, ferreis, aut etiam lapidibus, ex Tormentis bellicis peritiam habent, ut cum aliis notat Gonzales *in cap. unic. hoc tit. num. 3.*

Resp. II. Quamvis *c. un. h. t.* artem *Sagittariorum*, seu *Ballistariorum* contra Catholicos exercere universaliter videatur prohibitum; tamen probabilius est, vel prohiberi hic dumtaxat artem hanc exercere pro infidelibus aut Hæreticis contra Catholicos conformiter *capita quorundam 6. & Quod olim 12 de Judæis, & Extravag. 1. eod.* vel prohiberi tandem etiam pro Catholicis contra Catholicos in bello injusto, uti post Glossam *in cit. c. un. h. t. V. Artem* ibidem bene docet Barbosa, Honorius, & alii: Ex illa ratione, quod nil referat ad justitiam, utrum justum bellum contra quemcunque gerens, aperte pugnet, an ex insidiis, *can. Dominus 2. can. 23. q. 2.* ibi; *Cum autem justum bellum susceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincant, nihil ad justitiam refert:* Dummodo *Sagittarii*, vel Ballistarii in exercitu non adhibeant incantationes, superstitiones vel alias diabolicas artes ad certius, vel fortius, aut longius nocendum hosti &c. quod præcipue prohiberi putat Barbosa *h. t. n. 2.*

TITULUS XVI.

De Adulteriis, & Stupro.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*

1 POst Crimina quinto præcepto Decalogi adversa, diversa videlicet homicidia, & alia, quibus vita, & corpus proximi læditur, Compilator Canonum recto ordine pergit ad delicta sexto præcepto contraria, quibus pudicitia læditur. Et quamvis Rubrica de duobus solummodo speciebus, *Adulterio* videlicet, & *Stupro* sonet, tamen occasione eorumdem merito etiam de aliis speciebus delictorum carnis, *Fornicatione* videlicet, *Incæstus*, *Sacrilegio*, *Raptu*; & vitio contra naturam, seu *Sodomia* hic agitur.

§. I.

De Adulteriis.

SUMMARIUM.

2 *Adulterium improprie, & proprie dictum quid?*
3 *Aliud est simplex.*
4 *Aliud duplex.*
5 *Copula carnalis cum alterius sponsa de præsenti Adulterium est.*
6 *Non item sponsa de futuro.*
7 *Solvitur Objectio.*
8 *In lege divina antiquâ Adulterium sub pœna mortis, & quidem lapidationis fuit prohibitum.*
9 *De Jure Canonico pœna Adulteri Laici in Adulterio persistentis.*
I. Est Excommunicatio.
10 *II. Pœna fœminæ adulteræ est detrusio in arctum Monasterium.*
11 *III. Pœna est divortium.*
12 *IV. Amissio dotis, & donationis propter nuptias.*
13 *Clerici adulteri pœna quæ? Et duobus n. seqq.*
16 *De Jure civili pœna Adulterii etiam est mors.*
17 *Quæ tamen pœna in plerisque Provinciis ob adulterium prima vice non est in usu, sed alia, & quæ?*
Principes Adulteria non punientes peccant.
18 *Adulterium conjugati cum soluta de Jure Civili non subjacet pœnæ ordinariæ: quare?*
19 *Pœna Adulterii de Jure Bavarico.*
20 *Olim pater impune occidere poterat Adulteram cum filia in actu deprehensa.*
21 *Sicut Maritus Adulterum vilis conditionis cum uxore in actu deprehensum.*
22 *Hodie tamen nihil horum licet.*
23 *Adulterii pœnas non incurrit, qui illud vel non scienter,*
24 *Vel non actualiter committit.*
25 *Adulterium uxoris ante omnes criminaliter accusare potest maritus.*
26 *Et post ipsum pater Adulteræ, & alii conjuncti;*
27 *His deficientibus etiam quivis extraneus, dummodo mas, & major 25. annis sit.*
28 *Civiliter quoad dotem & divortium uxor etiam accusare potest virum Adulterum: non item criminaliter, loquendo de Iure civili.*
29 *Secus est de Jure Canonico.*
30 *Quamvis in criminibus requiratur plena probatio: tamen in Adulterio sufficit habita probatio per præsumptiones.*
31 *Violentas:*
32 *Enumerantur similes præsumptiones violentæ usque ad num. 38.*
39 *Quando contra adulterium agitur civiliter ad divortium seu separationem quoad cohabitationem & thorum; solus Ecclesiasticus est Judex.*
40 *Qui etiam de causa Dotis, & Donationis propter nuptias, atque alimentorum, si in causum Adulterii principaliter agitur, tam indicare, judicare potest.*
41 *Si contra adulterium agitur criminaliter, ad pœnam sanguinis, solus Laicus Judex est.*
42 *Si ad aliquam pœnam criminaliter agitur, mixti fori est. Episcopus circa cuncta scelera Judex est. Ibid.*

QUæritur I. Quid? & quotoplex sit *Adulterium?* Resp. I. Quamvis *adulterium* large loquendo sit omnis copula extra statum Conjugii habita, *can. Nemo 5. cau. 32. q. 4.* ac propterea ibidem, sicut & e Lege Juli *adulterium & stuprum* promiscue sumantur *l. Inter stuprum 101. ff. de V. S.* cum Concordantiis. Tamen proprie, & ad propositum loquendo *adulterium est alieni thori violatio,* ut di- 2

ut dicitur *can. Lex illa 2. cau. 36. q. 1.* seu est *carnalis ad alteram personam vi conjugii non suam accessio, & commixtio, qua fides & thorus conjugalis violatur.*

Re p. II. *Adulterium* proprie dictum dividitur in *simplex*, & *duplex*. *Simplex* est, & dicitur, non solum, quod solutus cum conjugata; sed etiam quando conjugatus cum soluta carnaliter miscetur *can. cum ergo post can. Ille 14. cau. 32 qu. 5. & can. Pato 16. eod. cau. & q. can. Non machaberis cau. 32. q. 6.* Ratio est; quia vir æque ac uxor ad fidem conjugalem adstringitur *can. Nemo c. 3 q. 4.* indeque vir meretrici adhærens non minus fidem & thorum conjugalem violat, ac uxor peccans cum alio; quamvis Jus Civile aliud velit, & quoad pœnas illius etiamdum servandum sit, per dicenda infra *n. 18*

4 *Adulterium duplex*, seu duplicatum, & dilaterale, est quando maritus cum uxore aliena carnaliter miscetur; quod germanicè *ein doppelter Chebruch.* vocatur sicut *simplex ein einfacher.*

5 Re. p. II. *Adulterium* quoque est commixtio carnalis viri cum sponsa aliena de *præsenti* non item cum sponsa de *futuro Prima* pars communis est & certa ob rationem, quod sponsa de *præsenti* etiam ante Matrimonii consumationem sit vera uxor; cum *nuptias non concubitus, sed consensus faciat, l. Nuptias 30. ff. de Reg. Jur.*

6 *Secundam* partem tenet Clarus *Vers. adulterium nu. 9.* Zoes. *in comment. ff. ad leg. Jul. de adult.* Sanch. *lib 1. de matrim. disp. 2. n. 8.* Covarruvias *p. 1. de Sponf. c. 1. n. 8.* cum Communiori contra Glossam *in c. Quemadmodum 25 V. Sponsam de Jurejur.* Abbatem, *in c. discretionem, de Eo, qui cognovit.* Ratio est: quia Adulterium est violatio Thori alieni conjugalis: at vero per copulam cum sponsa de futuro non violatur Thorus alterius, hoc ipso, quod ante Matrimonium de præsenti contractum sponsus non habeat jus ad Thorum sponsæ. Accedit Juris decisio *l. Inter 6. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adulter.* ubi expresse dicitur: Proprie Adulterium in nupta committitur. Nupta autem nondum est sponsa de futuro, ergo.

7 Nec obstat *l. si uxor 13 §. divi ff. eod* ubi habetur Etiam in sponso hoc idem vindicandam, quia nec ipsum Matrimonii violare permittitur, cum Concordantiis. Resp. enim, in præfatis, & similibus locis verba esse intelligenda de Adulterio non proprie, sed large accepto: ob quod tamen quia vera injuria illata est sponso, ejus ad sponsam ob præcedentia sponsalia habente, datur eidem vera actio *l. etiam 16. § sponsam quoque ff. de Injuriis.*

8 Quæritur II. Qualiter? & sub quibus pœnis prohibitum sit adulterium? Resp. I. Adulterium tanquam gravissimum crimen, & peccatum mortale Jure Divino & humano, eoque tam Civili, quam Ecclesiastico gravissime gravissimisque pœnis est prohibitum. Nam Jure divino veteris Testamenti pœna Adulterii fuit mors; uti patet ex *Levit. c. 20. V. 10.* ibi *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius & Adulterium perpetraverit cum uxore proximi sui, morte moriatur & Mœchus, & Adultera*: idem habetur *Deut. c. 22 v. 12* ibi *Si dormierit cum uxore alterius uterque morietur*, id est, *tam adulter, quam adultera & auferes malum de Israel*: Et quidem per lapidationem, prout constat *Joan c. 8. v. 5.*

9 Resp. II Jure humano Ecclesiastico diversæ pœnæ sunt statutæ contra Adulterantes. Et quidem I. Laicorum in adulterio persistentium pœna est excommunicatio non tamen latæ, sed ferendæ sententiæ, *c. Intelleximus 6. h. t.* & ibi Doctores.

10 Pœna feminæ adulteræ est detrusio in arctum Monasterium ad agendam ibi pœnitentiam perpetuam, si maritus eam amplius recipere non vult, *c. Gaudeamus 19. de convers. conjug.* quæ tamen pœna hodie non amplius est in usu, & relinquuntur Laici criminaliter, & publice puniendi Curiæ sæculari.

11 III Civilis tamen, & privata adulterorum pœna est divortium, seu separatio a thoro & cohabitatione, de qua late egimus *lib. 4. tit. 19. de Divortiis §. 3.* ubi vide.

12 IV. Pœna est amissio Dotis in adultera, & amissio donationis propter nuptias in Adultero, de qua pœna etiam late egimus *cit. lib. 4. tit. 20. §. 3. a num. 95.* ubi vide.

13 Clericorum adulterorum pœna est, quod si quis de crimine adulterii confessus, vel convictus fuerit ab Officio & Beneficio deponendus sit, & insuper in Monasterium ad agendam pœnitentiam detrudendus, *c. Si quis 20. dist.* 8. ibi: *Si quis Clericus adulterasse, aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab Officio in Monasterium toto vitæ tempore detrudatur.* Concordat *can. Romanus 11. ead. dist.* ibi: *Depositus a Clericatus ordine.*

14 Quod si vero nec concessus, nec convictus, sed tantum suspectus & diffamatus sit de adulterio, purgatio Canonica indicenda est, in qua si deficit, ab Officio suspenditur, *arg. c. Significasti 5. h. t.* & ibi Doctores; atque Far. *praxi Crimin. p. 5 q. 40.*

15 Notat insuper Molina *l. cit.* Clarus *V. Adulterium n. 7.* Covarruvias *in 4. p. 2. c. 7 n. 19.* Quod si Clericus, non accusetur de adulterio, aliquid de rigore remittere possit.

16 Re p. III. Jure Civili primitus statuta erat pœna deportationis vel exilii *l. Si quis 5. ff. de Quæst* postea vero per Constantinum conformiter legi Divinæ supra n. 8. citatæ, in adulteros decreta fuit pœna gladii, *l. Quamvis 30 §. 1. C. de leg Jul de Adult.* quam pœnam in fœminas & viros, sive simplex, sive duplex verum Adulterium committentes indistincte confirmavit Carolus V. *in Constit. pœnal, art. 102.*

17 Notant tamen Doctores, & docet experientia hic pœnam mortis ob Adulterium simplex, imo etiam duplicatum saltem prima vice in plerisque provinciis non amplius infligi, sed loco illius adulteros prima vice puniri vel relegatione, seu exilio, vel fustigatione, vel statione ante fores templi cum candela accensa per aliquos dies Festivos, in quibus est major concursus populi, vel pœna pecuniaria vel alia arbitraria. Clarus *§. Adulterium n. 7.* ubi ad finem dolet quod adulteria his temporibus debite non puniantur & Addit: *Ego semper fuit in hac sententia, quod Principes hujus temporis, qui hoc gravissimum crimen severissimis legibus non coerceant, illasque exequi non faciant, gravissime peccent, Et judicio meo iste est unus ex casibus, in quibus Christiana Respublica indigeret reformatione.* Hæc Clarus & merito.

18 Notandum insuper tamen, quod, etsi de Jure Civili juxta dicta *n. 3* etiam adulterium sit, si conjugatus cum soluta carnaliter commiscetur, tamen hæc carnalis commixtio ordinariæ pœnæ Adulterii a Jure Civili statutæ non subjacet, ex quo, licet Jus Civile subiaceat correctioni Juris Canonici declarantis etiam copulam carnalem conjugati cum soluta esse adulterium contra tenorem *leg. inter Liberas 6. §. 1. ad leg. Jul. de adult.* tamen eidem Jure quoad pœnas non præjudicet. Cæterum cur jus Civile adulterium conjugati cum soluta pro adulterio minus proprio habet, indeque minus puniat; Ratio est, quia hoc Jus in adulterio principaliter respicit, & punit feminis commixtionem, & inde subsequentem prolis legitimi hæredis incertitudinem, dum præter virum legitimum alienus sive conjugatus, sive solutus cum uxore carnaliter commiscetur, quæ incertitudo non sequitur, dum conjugatus cum soluta congreditur. Econtra vero quia Jus Canonicum in adulterio principaliter attendit violationem thori & fidei conjugalis, quæ etiam in conjugatorem carnalem cum soluta habente contingit, horum congressum pro vero adulterio habet, & in suo foro punit.

19 Statuta Bavariæ circa adulterium id ordinant, ut adulterium simplex juxta diversitatem personarum, & proportionem, ac quantitatem mediorum prima vice certa mulcta pecuniaria puniatur: Si vero duplex seu duplicatum est Adulterium quo videlicet conjugatus cum conjugata peccat, sistuntur delinquentes tribus diebus Dominicis luminaria ardentis, & virgas in brachiis denudatis gestantes ante fores ecclesiæ in conspectum & exemplum populi. Secundo commissum adulterium punitur relegatione perpetua. Tertio recidivum pœna gladii, prout amplius videre est *lib. 5. t. 9. art. 1. 2. & seqq. Cut. Bayrischer Lands unde Policey. Ordnung.*

20 Resp. IV. Quamvis olim inter pœnas adulterii fuerit, quod parens filiam familias in adulterio domi suæ generive deprehensam, eam una cum adultero occidere impune potuerit, textu expresso *l. Patri 20. ff. de leg. jul. de adult.* ibi: *Patri datur jus occidendi adulterum cum filia, quam in potestate habet* & *leg. Nec in ea 22 ff. eod* ibi: *Jus occidendi conceditur domi suæ, licet ibi filia non habitet, vel domo generi.*

21 Item quod maritus potuerit occidere adulterum, non quidem quem vult, sed vilis conditionis in ipso actu cum uxore sua domi suæ deprehensum, textu claro *l. Maritus 34. leg. Si Adulterium 38. §. 8. ff. eod.* juncta *l. 4. C. eod* Cu-

jus

jus utriusque ratio erat; quia in his casibus pater, & maritus publici ministri justitiæ cenlebantur constitui; vel potius, quia etsi leges præfatæ hujusmodi homicidium tamquam licitum non approbarint, tamen a pœnis immunes fuerint intuitu justi doloris, quod ad occidendum poterant moveri, uti plures volunt Theologi *arg. cit. l. si adulterium 38. §. 8. ff. ad leg. Jul. de Adult.*

22 Nihilominus, quidquid fuerit de Jure Civili, hodie certum est, præfatas Leges à Jure Canonico in tantum esse correctas, ut Patri & marito memorato modo occidere in conscientia minime liceat, indeque cædes illorum pœnas veri *Homicidii* saltem Juris Canonici secum trahat *can. Inter hæc, 6. & can. Si quod verius 9. cau. 33. q. 2.* Idque merito: Tum quia æquum non videtur, ut quis non audiatur, & antequam de crimine legitime constet, condemnetur, & occidatur, contra *l. fin. C. de Malefic. & Mathem. l. Inauditum 2. ff. ad leg. Corn. de Sicar.* Tum quia semper periclitatur salus æterna Reorum, hoc ipso, quod in flagranti fuerint occisi.

23 Resp. V. Ad hoc, ut quis adulterii pœnas ordinarias sive a Civili, sive a Canonico Jure statutas incurrat, *duo* copulative requiruntur, videlicet *primo* dolus, seu malum propositum adulterandi. *Secundo* actualis copula carnalis. Hinc defectu *primi* a pœnis adulterii libera est, quæ ignara nupsit viro alieno, ita tamen, ut illico adultera esse incipiat, quamprimum reicit, suum putativum virum alienum, *can. Si virgo 5. cau. 34. q. 1.* Item uxor, quæ vel per errorem ab alieno, quem suum putavit, cognita vel ab aliquo oppressa fuit, *can. Proposito 4. cau. 32. qu. 5. can. In electum 6. can. 35. qu. 1. l. Vim passa 39. ff. ad leg. Jul. de Adult.*

24 Defectu *secundi* requisiti pœnas ordinarias adulterii evadit qui solutam, quam uxoratam putat, carnaliter cognoscit: Item qui pro committendo adulterio omnem conatum adhibet, & ad actum proximum devenit, eum tamen reipsa nondum exercet. Ratio est: Tum quia adulterium non ex solo animi proposito, sed ex actu intelligatur in ordine ad pœnas, *l. Fugitivus 225. ff. de V. S.* Tum quia nullus propter solam opinionem, vel cogitationem, sed propter factum & delictum ipsum in foro externo punitur *per vulgaria.*

25 Quæritur III. Quinam? & quando admittantur ad accusationem adulterii? Resp. I. adulterium uxoris ante omnes etiam ante patrem, accusare potest maritus, textu expresso *l. Ex lege, 2. §. Si simul ff. ad leg. jul. de adulter.* ubi ratio subjungitur illis verbis: *Nam & propensiore ira, & majore dolore executurum eam accusationem credendum est.* Additur tamen in subsequenti *leg. 3. ff. eod.* limitatio ita sonans: *Nisi pater maritum infamem aut arguat, aut doceat, colludere magis cum uxore, quam ex animo accusare, postponetur marito.*

26 Resp. II. Post maritum accusare & agere volentem, vel cessantem, ad accusandum admittitur pater adulteræ, *cit. l. 2. & 3. ff ad leg. jul. de adul.* & post patrem reliqui cognati, scilicet frater, patruus, avunculus adulteræ, & alii, quos justus dolor præ aliis ob commissum crimen premit, *l. quamvis 30. C. ad leg. jul. de adult.*

27 Resp. III. Negligentibus, vel cessantibus accusare propinquis etiam extranei admittuntur ad accusandum adulterium *l. Maritus 15. §. lex Julia 6. & l. 1. C. ad leg. jul. de adult.* juncta *l. Palam 43. §. Senatus ff. de ritu nupt.* cum Concordantiis. Non quidem Jure mariti *l. si. veritas 4. §. 1. & l. jure 6. C. ad leg. jul. de adult.* sed extranei, & quia Adulterium inter delicta publica numeratur *l. 1. ff. de Public. jud. & § Item Lex. 4. institut. eod.* dummodo extraneus mas sit & major 25. annis, *cit. l. Si maritus 15. §. Lex Julia ff. ad Leg. jul. de adult.*

28 Resp. IV. Quamvia ex prolati Juris & certa sententia sit, quod etiam uxor adulterium viri accusare possit *Civiliter* in ordine ad divortium, acquirendam donationem propter nuptias &c. tamen de Jure Civili virum de Adulterio *Criminaliter* accusare, non valeat, sive cum soluta, sive cum conjugata rem habet carnalem *leg. 1. C. ad leg. jul. de adult.* & ibi Glossa *V. Violatio*, Sanch. *de Matr. l. 10. disp. 8. n. 33.* Covarr. *de Spons. p. 2. c. 7. §. 6. n. 5.* Pirh. *h. t. n. 6.* & alii. Ratio est: Tum quia uxor marito tamquam Capiti majorem debet reverentiam & honorem, quam maritus uxori; Tum quia adulterium uxoris ob incertitudinem aut suppositionem prolis semper majus est, & gravius punitur de Jure Civili, quam adulterium viri.

Dicitur autem notanter *de Jure Civili*, quia de Jure Canonico etiam criminaliter accusare potest uxor maritum Adulterum *can. penult. & ultim cau. 32. qu. 5.* Glossa communiter recepta *in can. Si quis, 4. cau. 32. q. 2.* ubi *V. Imparia*; ait; *Similiter ad imparia non judicantur quoad debitum reddendum, quoad divortium, quoad accusationem;* Quam Juris dispositionem amplexus est Carolus V. *in Constit. pœnali, art. 120.* etiam uxoris accusationem viri adulteri expresse admittens. 29

Quæritur IV. Qualis requiratur? & sufficiat probatio ad condemnandum reum Adulterii? Resp. I. Quamvis aliis in criminibus ad condemnandum Reum requiratur, ut sit vel confessus, vel per probationes luce meridiana clariores convictus *can. Judex, 2. cau. 2. q. 1.* ibi: *Judex criminosum discutiens non ante sententiam proferat capitalem, quam ut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes testes convincatur, concordat can. Multis 18. §. Nos vero ead cau. & q. & l. fin. C. de Probationib.* ibi *Sciant cuncti accusatores, eam rem se deferre in publicum notionem debere, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, & Luce clarioribus expedita*; tamen in Adulterio tanta probatio non est necessaria, sed sufficit & requiritur talis probatio, quæ contra Reum facit suspicionem, vel præsumptionem non qualemcunque, sed violentam & vehementissime urgentem, Sanch. *lib. 10. disp. 12. n. 41. & 42.* Mascardus *de Probat. conclus. 57. n. 3.* Menochius *de Præsumpt. lib. 1. Præsump. 58. n. 3.* Silvester *V. Adulterium n. 9.* & alii communiter, *arg. c. maritus 4. h. t.* Ratio est: quia cum Adulterium in occulto remotis arbitris, & testibus, ita caute fieri soleat, ut per testes & documenta plene probari nequeat, necessario haberi, & admitti debent alia probationis media, ne grande hoc crimen, quod satis frequenter committitur, maneat impunitum, quæ alia esse non possunt, quam præsumptiones & conjecturæ, per quas proin, sicut alia delicta, difficilis probationis, ita etiam Adulterium sufficienter probatur *c. 2. & Litteris 12. de præsumpt.* 30

Non sufficit autem quæcumque suspicio aut præsumptio, sed juxta jam dicta debet esse violenta & talis, quæ reddat certitudinem moralem, ex qua vir prudens vehementer urgeatur ad judicandum Adulterium a Reo esse perpetratum, Glossa *in c. maritus 4. h. t. V. Suspicione* & Doctores citati: hujusmodi præsumptiones violentas plures enumerat Mascard. *de prob. concl. 5. & seqq.* Sanch. *lib. 10. de matr. disp. 12. n. 41.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. Præsump. 41.* inter has etiam sunt sequentes. 31

Prima est, quam refert Alexander *c. litteris 12. de Præsumpt.* videlicet, si quis solus, nudus cum nuda in eodem lecto deprehendatur, adulterii reus præsumitur. 32

Secunda est, si quis de Adulterio accusati se defendunt prætextu consanguinitatis inter eos vigentis: & tamen postea alterius conjuge mortuo Matrimonium inter se contrahant. Contra hos siquidem violenta est præsumptio Juris, & de Jure, quod prius accusatum commiserint Adulterium *l. si quis 34. C. ad leg. Jul. de Adulter.* poteftque vi hujus præsumptionis etiam ultimum supplicium inferri Menochius *de præsump. lib. 5. præsump. 41. n. 7. & 8.* Speculator *presump. §. 2. n. 4.* 33

Tertia De Adulterio si quis suspectus a Marito coram tribus testibus fidei dignis, in scriptis ter fuit denuntiatus; ne cum uxore talis mariti amplius conversationem habeat, & tamen postea adhuc cum ea in loco ad adulterium apto deprehendatur, adulterii reus præsumitur, *Authen. Si quis e. C. ad l. jul. adult.* 34

Quarta Ex ipsa rei natura datur, absente viro uxor imprægnata invenitur. Omnes. 35

Ulterius Adulterium præsumitur, si uxor inscio & invito viro clam accedat ad domum viri suspecti, ibique pernoctet: Item quando domus mulieris diu noctuque ab adolescentibus præsertim scholasticis frequentatur. Item si reperiantur litteræ amatoriæ concubitum confitentes: vel si quis de Adulterio commisso extrajudicialiter se jactet. 36

Verum licet istæ *in n. præced.* recensitæ præsumptiones magnæ sint, tamen sine aliis adminiculis ad infligendam pœnam ordinariam sufficere non videntur, bene tamen ad extraordinariam Menochius *loc. c. præsump. 41. n. 22. & seqq.* Vinnius *in ff. ad leg. Jul. de Adult. n. 17.* Brunneman *in cit. Authen. 3.* 37

Porro licet confessio judicialis plene probet contra confitentem 38

tentem

tentem *c. Intelleximus* 6. *h.t.* tamen non plene probat con-
tra Complicem reum, quia confessio unius non convincit
complicem, *c. Nesciens de Testib.* & *c.* 1. *de Confess.*

39 Quæritur, quis sit Judex in causa Adulterii? Resp. I.
Quando de Adulterio agitur Civiliter ad Divortium, &
separationem quoad thorum, & cohabitationem conju-
gum, solus Ecclesiasticus legitimus Judex est. Communis
& certa, communique praxi comprobata. Clarus *§. fin. q.*
37. n. 3. Covarruvias *p. 2. de Sponsalib. cap. 7. §. 7. num. 8.*
Sanchez *lib. 10. disp. 8. n. 15. arg. cap. 1. Ut lite non contesta-*
ta, c. Porro 3. & *c. Significasti 4. de Divortiis,* juncto *c. Tuæ 5.*
§. Si vere de Proc. Ratio est; quia cum Matrimonium
sit unum ex septem Sacramentis, & res vere spiritualis,
de obligatione inde orta quoad thorum, & cohabitatio-
nem solius Judicis Ecclesiastici est cognoscere *cap. Decer-*
nimus 2. de Judiciis c. Tuam 3. de Ordine cognit. cum Con-
cordantiis.

40 Resp. II. Si coram Judice Ecclesiastico contra Adulte-
rium ex causa divortii agitur, potest etiam is cognoscere
de incidente causa dotis, donationis propter nuptias, &
alimentorum. Sanchez *cit. lib. 10. disp. 8. nu. 15.* Alexan-
der de Nevo *in c. Plerumque 2. de Donation. inter virum* &
mulier. ubi pro conclusione expresse decisum habetur. Ra-
tio est; quia quando legitimus Judex agit de causa princi-
pali, agere etiam potest de accessorio, & causa in princi-
palem incidente, etsi alias respectu hujus Judex compe-
tens non sit, *leg. Quoties 3. C. de Jud.* & *l. 1. C. de Ord. co-*
gnit. juncto *cit. c. de prudentia 3. de Donation. inter virum*
& *mulier.* Dummodo Judex Jurisdictionis, quam causa
seu materia incidens exigit, incapax non sit; uti respectu
causæ Spiritualis incapax est Laicus, quæ proin ad Judi-
cem Ecclesiasticum remitti debet, quando incidit in cau-
sam principalem coram Laico agitatam *c. Tuam 3. de or-*
dine cognit.

41 Resp. III. Si de Adulterio agatur Criminaliter ad pœ-
nam sanguinis, solus Laicus, non item Ecclesiasticus,
Judex legitimus est. Omnes. Ratio est; quia Judex Eccle-
siasticus causam sanguinis tractare, & de ea sententiam
condemnatoriam ferre non potest, textu expresso *c. Cle-*
ricis 5. & *c. penult. Ne clerici, vel Monachi.*

42 Resp. IV. Quando de Adulterio agitur Criminaliter
quidem, & ad vindictam publicam, non tamen ad pœnam
sanguinis, sed ad aliam ea mitiorem, mixti Fori est, ita
ut tam Ecclesiasticus, quam Laicus, Judex esse possit,
deturque locus præventioni. Sanchez *loc. c.* n. 16 Abbas
in *c. Tuæ 2. de Procur. n. 6.* & ibi Imola *n. 10.* Clarus *§. fin.*
q. 37. n. 3. Pirhing. *h. t. n. 10.* Et quidem de Judice Ecclesia-
stico textus expressus habetur *c. de Offic. Judic. ordin.* ibi:
Habeant igitur Episcopi singularium urbium in suis Diœcesi-
bus liberam potestatem adulteria, & scelera inquirere, ulci-
sci, & judicare. De Laico autem patet ex *c. c. Tuæ 2. de*
Procurat. De utroque autem *c. cum sit 8. de Foro competent.*
ubi in Sacrilegos utrique tam Laico, quam Ecclesiastico
datur jurisdictio: Adulterium autem utroque injuriam
inferens Sacramento Sacrilegium est, & dicitur, *leg.*
quamvis 30. in fin. C. ad leg. Jul. de Adult.

§. II.

De Stupro.

S U M M A R I U M.

43 *Stuprum aliud est improprie.*
44 *Aliud proprie tale.*
45 *Aliud violentum, aliud voluntarium.*
46 *Stuprum violentum, sicut & dolo, aut metu injusto ob-*
tentum, etiam Justitiæ adversatur.
47 *Pœna Stupri non violenti.*
48 *Pœna Stupri violenti: Et n. seq.*
50 *Vi stuprata nec pœnam, nec maculam contrahit.*
51 *Pœna Stupri Jure Canonico determinata: Remissive.*
52 *Pœna Clerici Stuprum committentis.*
53 *Præsertim violentum.*

43 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Stuprum? Ante
responsionem notandum, Stuprum late & impro-
prie sumptum, esse & dici omnem illicitam copu-
lam, seu concubitum sive cum masculo; sive cum fœmi-
na, sive cum virgine, sive cum vidua, sive cum soluta,
sive conjugata, *leg. Stuprum ff. ad l. Jul. de Adult. leg. Stu-*
prum 101. princ. ff. de V. S. Item lex 4. Instaut. de public.
Judic. Verum in hoc sensu non agimus hic de Stupro,
sed de illo proprie tali. Hinc

Resp. I. Stuprum proprie & stricte acceptum, est 44
virginis nondum corruptæ illicita defloratio seu corru-
ptio. Ita in re communis *argum. can. Lex illa 2. § cum*
ergo cau. 36. quæst. 1.

Resp. II. Stuprum proprie acceptum aliud est *violen-* 45
tum, aliud *non violentum*. Illud est, quo virgo invita per
vim opprimitur & defloratur, quod propriissime Stu-
prum est. Istud vero est, quo virgo volens, aut consen-
tiens illicite defloratur: idque dupliciter, ita ut vel ple-
ne libere ad illud consentiat, vel per dolum & fraudem,
aut metum injuste incussum ad illud inducatur.

Stuprum violentum sicut & illud, quod per dolum & 46
fraudem, vel metum injuste incussum, illatum est, præ-
ter malitiam Castitati contrariam, continet etiam mali-
tiam injustitiæ, in Confessione specialiter exprimendam.
Illud vero, quod virgini sine dolo & fraude, aut injusto
metu libere consentienti infertur, soli castitati, non item
Justitiæ adversatur, adeoque unicum tantum simplex pec-
catum continent, prout cum Lessio *lib. 2. de I. & J. cap.*
10. dub. 1. Sanch. *lib. 7. de Matrim. disp. 14. a n. 5.* commu-
niter tenent, & deducunt Theologi, apud quos vide.

Quæritur II. Quas pœnas tam de Iure Civili, quam 47
Canonico inducat *Stuprum:* Resp. I. Si quis vilioris condi-
tionis existens, Stuprum sine vi committit, fustigatione
una cum relegatione, Stuprator vero melioris conditio-
nis existens publicatione dimidiæ partis bonorum puni-
tur, *Item lex 4. V. Pœnam instit. de public. judic.*

Stuprum autem *violentum* non tantum virginis, sed et- 48
iam honestæ viduæ, aut maritatæ pœna *capitis* plectitur.
Clarus *§. Stuprum n. 3. ad finem.* Farinacius *Prax. Crim.*
q. 147 n. 6. Glos. *in c. 1. h. t. V. Plectendas* & ibi Abbas *n. 5.*
l. 1. §. fin. ff. de Extraordin. crim. & *Constitut. criminal. Ca-*
roli V. a. 119 ubi Stuprator violentus pœnæ capitis subji-
citur si Stuprata fuerit *ein underleumbte ehe Fraw Wittib*
oder Jungfraw, id est, bonæ famæ conjugata, vel vidua,
vel virgo.

Ex quo nonnulli inferunt, pœnæ *mortis* non subjace- 49
re, qui meretricem opprimit.

Porro per vim Stuprum passa, nec pœnam, nec ul- 50
lam infamiæ macullam incurrit, *l. Si uxor 13. §. Si quis*
7. ff. ad l. Jul. de Adult. & *l. Fœdissimam 20. C. eod.*

Resp. II. De Jure Canonico pœna Stupratoris Laici 51
est, quod debeat dotare, vel ducere Stupratam, & ali-
mentare prolem inde secutam: ibi tamen differentia est de
Stupratore cum & sine promissione Matrimonii, prout
de hac Stupratoris pœna Jure Canonico statuta late dixi-
mus *l. 4. t. 1. § 4 a n. 70.* ubi vide, ne fiat superflua repetitio.

Resp. III. Clericus Stuprator præter dotationem *c. 1.* 52
& *4. h. t.* debitam, jubetur deponi. Clarus *V. Adulterium*
nu. 3. Abbas *in c. 1. h. t. n. 4* & *in c. At si clerici 4. de Iudic.*
nu. 35. Farinac. *Prax. criminal. quæst. 147. n. 62.* Pirhing.
h. t. nu. 43. & teste Claro. Communis omnium, *arg.*
can. Presbyter, aut Diaconus 12. & *can. si quis Episcopus*
3. dist. 81. cum Concordantiis. Menochius tamen *de*
Arbitr. Jud. casu 288. n. 6. Farinac. *loc. cit. n. 65.* Vallen-
sis *h. t. §. 2. n. 2.* & alii putant, pœnam Stupratori Clerico
esse arbitrio Judicis imponendam, ita ut quandoque pœ-
na pecuniaria, vel carceris, quandoque pœna Suspensio-
nis, depositionis, vel privationis Beneficii puniri pos-
sit, prout circumstantiæ personarum, & delicti suase-
rint; ita tamen, ut semper etiam præstetur *Dos* puellæ
vitiatæ. Concordant ea, quæ diximus *lib. 3. tit. 2. de co-*
habitat. cleric. & mulier. a n. 48. quæ omnino vide.

Quod si Clericus per vim stuprat virginem, præter 53
præfatas pœnas etiam ad carceres perpetuas, qui succe-
dunt pœnæ *mortis*, contra Laicos violentos Stupratores
Jure Civili statutæ, condemnari potest.

§. III.

De aliis vitiis Carnis, Fornicatione videlicet, Concubinatu, Incestu, Sacrilegio carnali, & Sodomia.

S U M M A R I U M.

54 Fornicatio *improprie, & proprie talis quid?*
55 *Est coitus cum soluta ab omni vinculo.*
56 *Est gravissimum peccatum etiam contra naturam.*
57 *Pœna Fornicationis Laici.*
58 *Pœnæ clericorum fornicantium; inter quas etiam est privatio Beneficii.*
59 *Solvitur objectio ex Concilio Tridentino.*
Diversitas pœnarum a Jure statuta dat optionem Episcopo Ibid.
60 Concubinatus *improprie,*
61 *Et proprie talis quid?*
62 *Pœna* Concubinatus *de Jure Civili,*
63 *Et de Jure Canonico.*
64 *Præsertim contra Clericos concubinarios, aut suspectas mulieres habentes in domo, vel extra.*
65 *Incestus quid?*
66 *Infertur, quinam* Incestum *committant?*
67 *Et qui non?*
68 Incestus *est gravius peccatum Adulterio,*
69 *Pœna* Incestus *de Jure Civili quæ?*
70 *In aliquibus casibus subjacet pœnæ capitis: & quibus?*
71 Incestuosas *contrahentis nuptias pęna de Jure Civili.*
72 *Pœna Jure Canonico statuta contra* Incestum *sive,*
73 *Et cum Matrimonio commissum a Laicis.*
74 *Clericus* Incestum *committens deponitur.*
75 *Sicut & si peccat cum cognata spirituali, vel filia confessionis.*
76 Sacrilegium *improprie quid?*
77 *Proprie loquendo in ordine ad Forum externum est coitus cum Moniali.*
78 *Pœna* Sacrilegium *committentis de Jure civili; num. seq.*
80 *Pœna contra* Sacrilegium *Jure Canonico statuta, & num. seq.*
82 Sodomia *unde dicta?*
83 *Proprie sumpta quid?*
84 *Exquisitis pœnis puniri jubetur:*
85 *Quidem etiam pœna mortis, ac concrematione.*
86 *Trahit insuper secum pęnam infamiæ.*
87 *Et privationem bonorum.*
88 *Quas pęnas non incurrit* Sodomiam *improprie dictam committens, peccando cum muliere in vase præpostero.*
89 *Pęna a Jure Canonico statuta contra* Sodomitam *Laicum.*
90 *Pęna contra* Sodomitam *Clericum, & n. seq.*
91 *Bulla Pii V. contra Sodomiam exercentes.*
92 *Conditiones quædam requisitæ ad ejus obligationem.*

54 Quæritur I. Quid? quotuplex? & quantæ malitiæ sit Fornicatio? Ante responsionem nota, hic non esse sermonem de Fornicatione late, & improprie tali, in quo sensu quivis illicitus Concubitus carnalis dicitur etiam Fornicatio, sed de Fornicatione proprie dicta: in quo sensu ad quæstionem. Resp. I. Fornicatio est copula carnalis soluti cum soluta jam prius deflorata seu corrupta. Ita in re *Communis*, & certa *arg. can. Lex illa 2. can. 36. q. 1.* ibi: Fornicatio autem licet videatur esse genus cujuslibet illiciti Coitus &c. tamen specialiter in usu viduarum, vel meretricum vel concubinarum. Hinc per verba jam prius deflorata differt a Stupro proprie dicto.

55 Intelliguntur autem per *solutum*, & *solutam* illi, qui non tantum a vinculo Matrimonii, sed etiam consanguinitatis, affinitatis, ordinis, Religionis, voti & alterius impedimenti matrimonialis sunt liberi, ita ut absque dispensatione Matrimonium inire possint. Farinacius *Praxi Crimin. q. 137. n. 7.* Menochius *de arbitr. Judic. casu 289. n. 1. & 2.* Sylvester *V. Luxuria q. 1.*

56 Cæterum quod *Fornicatio* gravissimum sit peccatum mortale definitum habetur in Concilio Viennensi *Clem. ad nostrum 3. de Hæretic.* ubi tamquam erronea damnatur sequens Propositio: Actus carnalis, cum ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maxime cum tentatur exercens. Et quidem dictam Fornicationem non tantum contra Jus divinum, & humanum positivum, sed etiam contra Jus naturale esse, torrens defendit Theologorum, contra nonnullos volentes, eam tantum esse contra Jus Divinum positivum, non item naturale, quorum tamen doctrina damnata est ab Innocentio XI. in sequenti propositione: Tam clarum videtur Fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta; ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. Vide de hoc amplius apud Theologos.

Quæritur II. Quæ sint pœnæ Fornicationis? Resp. I. 57
Quamvis olim de Jure Civili a pęna immunis fuerit *simplex Fornicatio, l. Si uxor 13. §. 2. ad leg. Jul. de Adulter.* & *leg. quæ adulterium 29. C. eod.* tamen de Jure Canonico laici Fornicatores puniuntur arbitrio Judicis. Quod idem etiam hodie fit in Foro Civili pro diversitate personarum, & delictorum praxi, consuetudine, & particularibus Statutis locorum.

Resp. II. Pęna Clerici Fornicantis variæ sunt, inter quas 58
pro arbitrio suo aliquem assumere, & etiam ad privationem Beneficii propter unam *simplicem Fornicationem* procedere potest Judex Ecclesiasticus, præsertim si delictum notorium & scandalosum est, prout amplius diximus & probavimus *lib. 3. tit. 2. a num. 48.* ubi vide.

Nec obstat Concilium Tridentinum *sess. 25. de Reform.* 59
c. 14. ubi bina, vel trina monitio requiri videtur, antequam ad privationem Beneficii deveniatur. Respondetur enim præfatam repetitam monitionem præviam ibidem requiri, antequam quis privetur Beneficio, ex eo, quod suspectam mulierem monitus dimittere nolit. Non item si de lapsu carnali seu Fornicatione actualiter, præsertim vero notorie jam reus invenitur: tunc enim monitio pręvia necessaria non est, quamvis pro arbitrio Judicis præmitti possit ante privationem Beneficii; quia ubi non amplius sola suspicio est, sed jam constat de Fornicatione, Concilium Trid. ad SS. Canones se remittere videtur qui cum inter diversas pœnas Fornicationis etiam privationem Beneficii ponat, hanc quoque pro arbitrio suo eligere potest Judex; quia diversitas pęnarum a Jure statutarum dat opinionem Episcopo *c. de causis 4. de offic. deleg.* juncta Glossa *V. certa* Abbas *in c. At si clerici, de Jud. n. 35. & 36.* Farinac. *de Delictis carnis q. 137. n. 17.* & alii.

Quæritur II. Quid? & quotuplex? quibusque pęnis sub- 60
jectus sit *concubinatus*? *Concubinatus* improprie, & proprie accipitur. *Improprie* loquendo est conjunctio maris & feminæ, inter quos quidem est verum Matrimonium de *præsenti*, tamen sine instrumentis dotalibus, & aliis solemnitatibus olim ad honestam sustentationem Matrimonii requisitis, *can. Alter can. 30. q. 5.* quo sensu Agar, etsi vera uxor fuerit Abrahę, tamen quia minori solemnitate quam principalis uxor ducta fuit, concubina vocabatur; prout etiam ex ea ratione concubinæ vocabantur mulieres, quas pręter principalem uxorem habebant veteres Patriarchæ ex dispensatione divina *c. Gaudemus 8. de Divort.* ut bene advertit S. Augustinus *lib. de bono conjugii c. 9. 13. & 15.* Ambrosius, & alii. In eodem sensu de concubinis intelligendi sunt textus, *can. Is qui, & seqq. can. 30. q. 5.* ubi Christianis uxor aut concubina permissa dicitur. Verum de concubinatu in hoc sensu hic non est sermo, sed de illo proprie tali. Hinc ad quæstionem.

Resp. I. Concubinatus est, cum quis mulierem solutam 61
domi suæ loco uxoris detinet, & cum ea carnale commercium habet. Ita in re communis definit ex *leg. 1. §. 2. & ff. de concubinis*. Solum notandum, quod de Jure Canonico concubinatus sit, non tantum qui domi suæ, sed etiam qui extra illam in alio loco retinet hujusmodi solutam mulierem ad commercium carnale, uti cum communi aliorum bene observat Farinac. *in Praxi Criminal. q. 138. n. 3. & 12.* Azorius *p. 3. l. 3. c. 5. §. 4.* desumitur ex Conc. Tridentino *Sess. 25. de Reform.* Differt *concubinatus* a simplici Fornicatione, quod hæc per unicum, ille vero per repetitum actum carnalem cum eadem soluta ad hoc retenta fiat. Diaz *in pract. Canon. V. concubinarii n. 1.* Farin. *loc. cit. n. 9.*

Resp. II. Quamvis olim de Jure Civili *concubinatus* a 62
pęna immunis fuerit, *leg. in concubinatu 3. §. 1. ff. de concubinis,*

cubinis & l. un. C. eod tamen hodie etiam in Foro sæculari, & quidem gravius quam *simplex fornicatio*, arbitrio tamen Judicis punitur. Engel *h. t. n.* 22. Et merito, quia perseverantia in crimine utique est circumstantia & pœnam, & culpam aggravans; *cum tanto graviora sint peccata, quanto diutius infelicem animum detinent alligatum, cap. fin. de consuet.*

63 Resp. III. De Jure Canonico concubinatus tamquam Juri naturali, & Divino adversus semper reprobatus, & pœnis subjectus fuit tam respectu Laicorum, quam Clericorum, *can. Audite 6 dist. 34. can. nemo 4. & c. dicat 9. cau. 32. q. 4.* Et specialiter novissime in Conc. Tr. *sess. 24. de refor. Matr. c.* 8. ubi contra concubinarios laicos ita statuitur: Grave peccatum est, homines solutos concubinas habere: gravissimum vero, & in hujus magni Sacramenti singularem contemptum admissum, uxuratos quoque in hoc damnationis statu vivere, ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere, & retinere. Quare, ut huic tanto malo S. Synodus opportunis remediis provideat, statuit hujusmodi concubinarios tam solutos, quam uxuratos cujuscumque status, dignitatis, & conditionis existant, si postquam ab Ordinario, etiam ex Officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse, a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum censuris neglectis, permanserint: contra eos per Ordinarios severe pro qualitate criminis procedatur, mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum Adulteris, seu concubinariis publice vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorum nullo etiam requirente, ex Officio graviter pro modo culpę puniantur; & extra oppidum, vel Diœcesin si id eisdem Ordinariis videbitur, invocato, si opus fuerit, brachio sæculari, ejiciantur: aliis pœnis, contra Adulteros & concubinarios inflictis, in suo robore permanentibus.

64 Resp. 4. Specialissime autem, specialibusque sub pœnis prohibitus est Clericis concubinatus, & omnis alia suspecta conversatio cum altero sexu; de quibus pœnis, uti & de modo procedendi contra Clericos concubinarios, & suspectas mulieres habentes, ex professo late diximus *l. 3. t. 2. §. 2. per totum*, ubi vide.

65 Quæritur V. Quid? quibusque pœnis subjectus sit Incestus? Resp. I. Incestus est copula carnalis inter personas consanguineas, vel affines in eo gradu, in quo vi Juris Divini, vel humani non valent inter se Matrimonium contrahere, *can. Lex illa 2 §. cum ergo cau. 36. q. 1.* ibi: *Incestuosi dicuntur, qui consanguineis, & affinibus abutuntur.*

66 Infertur *primo*: Inter ascendentes, & descendentes omnes in linea recta semper committi Incestum. Inter laterales aut consanguineos usque ad quartum gradum. Inter affines vero ex copula licita, seu matrimoniali pariter usque ad quartum gradum. Inter affines vero ex copula illicita usque ad secundum duntaxat gradum; quia inter hos solummodo, non autem inter remotiores consanguineos, & affines versatur impedimentum Matrimonii; prout patet ex *L. 4. Decretalium.*

67 Infertur *secundo*: Non committere incestum primo, qui peccat cum consanguinea, vel affine ex Matrimonio in quinto gradu. *Secundo*; qui fornicatur cum duabus consanguineis tertio gradu conjunctis. *Tertio*. qui peccat cum consanguinea sponsæ de præsenti nondum carnaliter cognitæ; quia nondum contraxit affinitatem cum tali consanguinea. *Quarto*, qui peccat cum cognata legali, vel spirituali; quia inter solus consanguineos vel affines, non item conjunctos per adoptionem confirmationem, vel Baptismum incestus proprie dictus oritur. Clarus *§. Incestus n. 4.* Far. *Prax. cr. q. 149. n. 50. arg. c. c. lex illa 2. cau. 36. q. 1.*

68 Resp. II. Incestus (qui vel sine Matrimonio, vel cum Matrimonio, incestuosas videlicet contrahendo nuptias fieri potest) non est minus, sed gravius crimen Adulterio *can. Adulterii 11. cau. 32. q. 7.* ibi: *Adulterii malum vincit fornicationem, vincitur autem ab Incestu. Pejus enim est cum matre, quam cum aliena uxore concumbere* juncta *l. Adulterium 30. §. 3. ff. ad l. Jul. de Adult.* Præsertim si inter ascendentes & descendentes in linea recta committitur, quod ipsa etiam bruta animalia adversantur, teste Plinio *Hist. natur. l. 8. c. 42.*

69 Resp. III. Quamvis de Jure Civili pro *Incestu simplici*, & sine Matrimonio commisso nulla certa pœna reperiatur determinata, sed vel eadem, qua Adulterium, jubeatur castigari, *l. Miles 11. §. 1. & l. si Adulterium 38 ff. ad leg. Jul. de Adult.* vel committatur arbitrio Judicis pro varietate circumstantiarum, si incestus committatur inter eos consanguineos vel affines, qui solo Jure humano habent impedimentum Matrimonii, ut post Zoesium *ff. ad c. l. Jul. de Adul* advertit Pirh. *h. t. n.* 65.

Nihilominus in Foro sæculari Incestuosi sine Matrimonio pœnam mortis incurrunt in sequentibus casibus. 70
Primo si committitur Incestus inter ascendentes & descendentes quorum coitus etiam nefarius dici solet, *arg. l. si Adulterii 38. §. 2. ff. ad l. Jul. de adult.* & ibi Glossa *V. Generum* Far. *cit. q. 149. n. 14. & 16.* Menochius *de arbitr. jud. casu 501. & n. 1.* Bajard. *ad Clarum §. Incestus n. 3.* Hostiensis *in Summa h. t. n. 12.* Pirhing *h. t. n. 64. Secundo*, si committitur inter collaterales in primo gradu, Fratrem v. g. & sororem. Menochius *l. c. n num.* 14. Haunoldus *de J. & J. To. 6. Tr. 2. n. 347.* & habet praxis plurium Provinciarum; quamvis nonnullæ Provinciæ tales virgis cæsos, perpetua relegatione puniant teste Carpzovio *pract. crim. q. 73. an. 11.* Berluch *Pr. p. 4. concl. 33. n. 5. & 12. Tertio*, quando cum Incestu conjunctum est adulterium. Clarus *§. Incestus n. 2.* Haunoldus *l. c. n. 345.*

Resp. IV. Incestuosi cum Matrimonio, seu scienter incestuosum contrahentes Matrimonium, pœnas incurrunt statutas, *Authen. Incestas C. ad l. Jul. de Incest. Nupt.* ibi: *Incestus nuptias contrahentis pœna est confiscatio bonorum tam cæterorum, quam dotis: Exilium etiam, & cinguli (si quo utitur) spoliatio, verberatio quoque si vilis est: fœmina quoque talia scienter peccante, simili pœnæ subjuganda &c.* 71

Resp. V. de Jure Canonico Laici incestum simplicem sine Matrimonio committentes jubentur excommunicari, *can. de iis, qui Incesti cau. 35. q. 2.* Conjux insuper Incestum committens cum consanguinea conjugis privatur jure petendi debitum conjugale, *c. 1. & c. Transmissa de eo, qui cognovit consang. uxor* & post mortem conjugis prohibetur ulterius nubere, *c. c. 1. eod.* quę tamen ultima pœna consuetudine abrogata videtur. 72

Si vero incestus cum Matrimonio, seu Incestuosas contrahendo nuptias committitur, incestuosi ipso facto sunt excommunicati, *clem. un. de consang. & affin.* & non possunt amplius cum alia persona Matrimonium licite contrahere, nisi ignoranter contraxerint, *can. si propinquam 4. cau. 35. q. 2.* 73

Resp. VI. Clericus incestum committens deponitur, & Beneficio privatur. Farin. *prax. crim. q. 149. n. 35* Clarus *§. incestus.* Diaz *pract. crim. can. V. incestus c. 88. n. 3* Pirhing *h. t. n. 66. arg. can. si quis 10. & seqq. dist. 81.* ubi Clericus adulterium committens deponi jubetur; ergo etiam incestum committens: Tum quia Incestus majus est delictum, quam adulterium. *cit. can. si adulterium 11. can. 32. q. 7.* Tum quia incestus saltem tanta, si non majori pœna castigatur, quam Adulterium per Jura *n. 69.* citata. 74

Porro licet juxta dicta *n. 67.* peccatum carnale cum cognata spirituali commissum, verus incestus non sit, nec pœnas illius inducat; tamen si Sacerdos peccat cum filia spirituali, quam e Baptismo levavit, vel quam tenuit in Confirmatione, vel si commatrem, sive illius matrem, cognoscit; deponendus est: Sicuti & qui filiam spiritualem Confessionis carnaliter cognoscit. Menochius *de arbitr. casu 502. n. 27. & seqq.* Farinacius *l. c. n. 53. & seqq.* Dian. *loc. cit cap. 86. n 2. & 4. arg. can. Omnes 8. & can. si quis 9. caus 30. q. 1.* ibi: Si quis Sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat, se grave adulterium commisisse &c. Idcirco qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur &c. & ad Monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo serviat, item *can. Non debet 10. eod. can. & q.* ibi: Non debet Episcopus aut Presbyter commisceri cum mulieribus, quas ei sua fuerint confessa peccata: si forte (quod absit) hoc contigerit, si pœniteat, uniatur quomodo de filia spirituali: de qua statim supra. 75

Quæritur V. Quid sit? & quibus pęnis subjaceat Sacrilegium? Res. I. Loquendo pro foro interno, & Sacramentali, est omnis coitus cum persona Deo dicata per votum continentiæ sive simplex, sive solemne vi Professionis Religiosę aut Sacri Ordinis factum, adeo, ut non tantum Clericus, vel Relig. sed etiam Laicus voto simplici castitatis obstrictus carnaliter peccans committat Sacrilegium sicut & laicus a voto liber peccans cum soluta aliqua voto simplici castitatis obstricta, ut proin hęc circumstantia, tanquam 76

ſpeciem mutans, neceſſario explicari debeat in Confeſſionali. Prout habet communis Theologorum, apud quos vide.

77 Reſp. II. Loquendo pro Foro externo & contentioſo, ac in ordine ad pœnas inferendas, Sacrilegium eſt copula carnalis a Clerico, vel Laico commiſſa cum Moniali, Clarus § Fornicatio, Farinacius *pract crim. q. 146. nu. 5.* Pirhing *h. t. nu. 68.* & plures alii a Farinacio relati, per Jura *n. ſeqq.* citanda.

78 Reſp. III. De Jure Civili ſi quis Sacrilegium cum Moniali committit, vel Matrimonium cum ea contrahere attentaverit, pœna mortis punitur, & bona delinquentis jubentur applicari Monaſterio, in quo Monialis degebat. Menoch. *de Arbitr. Jud. caſu 389. num.* 27. Barboſa *in c. ſicut 2. de Triv. n. 3. novel. 123. c. 53. & l. ſi quis 5. C. de Epiſc. & Cler.* concordat *can. ſi quis rapuerit 30. cau. 27. q. 1. & can. ſi quis non dicat 3. cau. 36. q. 2.*

79 Notat tamen Farin. *cit. q. 146. n. 1.* quod etſi pœna capitis adhuc procedat contra Sacrilegium cum Moniali, tamen bona illius non Monaſterio Monialis, ſed delinquentis hæredibus applicari conſueverit, juncta *Authen. Bona damnatorum C. de bonis proſcrip.* niſi raptus, aut violentia in Monialem interveniſſet.

80 Reſp. IV. De Jure Canonico Sacrilegium cum Moniali committens, Laicus excommunicatur: Clericus vero non ſolum Beneficio privatur, ſed etiam ab Ordine depoſitus in Monaſterium ad pœnitentiam ibidem agendam detrudi jubetur, Menochius *de Arbitr. Judic. caſu 189. n. 14.* Farinacius *l. c. n. 4. & 26. can. ſi quis Epiſcopus 6. & can. ſi quæ Monacharum 28. cau. 27 q. 1.*

81 Monialis vero, quæ ad Sacrilegium libere conſenſit, ad agendam pœnitentiam in arctius Monaſterium detrudi jubetur, *c. can. ſi quæ Monacharum 28. & c. ſi quis rapuerit 30. can. 27. q. 1.* juncta *Novel. 123. c. 43.* vel quod magis convenit, ad perpetuos carcere ſui Monaſterii detrudenda eſt, *c. Impudicas 11. ead. cau. & q.* Menochius *l. c. n. 26.* Farinacius *l. c. n. 12.*

82 Quæritur IV. Quid ſit? & quibus pœnis ſubjaceat Sodomia? Ante reſponſionem notandum, Sodomiam a Sodoma Civitate nomen habere, utpote in qua nefandum hoc vitium multum graſſabatur; adeo, ut propter illud præcipue tota Civitas Sodoma igne cælitus delapſo fuerit concremata *Gen. c. 19 V. 4. H. N.*

83 Reſp. I. Sodomia proprie eſt coitus carnalis, non ſervata debita univerſitate ſexus, dum nempe maſculus cum maſculo, aut fœmina cum fœmina coit; prout cum D. Thoma 2. 2. *q. 154. art. 1.* tradit communis Theologorum, *arg. c. uſus 14. cau. 32. q. 7.*

84 Reſp. II. Sicut olim de Jure Divino Sodomia pœnam mortis ſecum traxerit, *Levitici c. 20 V. 13.* ibi: *qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, uterque operatus eſt nefas, morte moriatur*; ita etiam de Jure Civili Sodomia proprie talis ultimo ſupplicio punitur, *§ Item lex Julia 4. Inſtit. de publicis Judiciis*. Imo Imperatores Conſtantinus & Conſtans jubent, *inſurgere leges, armari jura, gladio ultore, qui ſunt, vel futuri ſunt rei, & l. cum vir 31. C. ad l. Jul. de adult.*

85 Hinc conſuetudo obtinuit, ut Sodomiæ rei, vel vivi vel pœna mortis jam punitorum cadavera igne concrementur. Far. *q. 141. n. 7.* Clarus *§. Sodomia n. 4.* quam comburendi conſuetudinem obſervari mandavit Carolus V. *Ord. crim. art. 116.*

86 Præterea Sodomitæ ipſo Jura ſunt infames etiam ante accuſationem, & condemnationem, *c. l. cum vir 31. C. ad l. Jul. de adult.* juncta Gl. ib. *V. Infames*.

87 Inſuper ipſo Jure privantur dominio rerum ſuarum, quæ *Fiſco* addicuntur *c. cum ſecundum 19. de hær. in 6.* & Gl. ib. *V. Perdant*. Clarus §. *Sodomia nu. 6.* Menochius *de Arbitr. Jud. caſu 286. nu. 19.* quam tamen pœnam non ubique receptam eſſe, teſtatur Clarus *l. c.*

88 Dicitur autem notanter in Concluſione *n. 84.* poſita Sodomia proprie talis; quamvis enim etiam impropria talem, qua vir cum fœmina congreditur in vaſe præpoſtero, ſeu ano; præfatis pœnis ſubjacere velint, & variis in locis practicari teſtentur Clarus *§. Sodomia n. 2.* Menochius *de Arbitr. jud. caſu 286. n. 33. & ſeq.* tamen Sylveſter *V. Luxuria q. 8.* Azorius *p. 3. l. 3. c. 20. q. 4.* & alii probabilius docent, hanc imperfectam Sodomiam non ordinariis, ſed extraordinariis, ac mitioribus ſubjacere pœnis *arg. l. 1. §. 2. ff. de Extraord. crim.* ibi: *perfecto flagitio puniuntur capite*. Ratio eſt; Quia etſi ad peccatum Sodomiæ merito reducatur, inde tanquam ſpecies diſtincta in Confeſſionali neceſſario explicari debeat: tamen, quia ſaltem adeſt ad dicta diverſitas ſexus, perfecta ſodomia non eſt, ac præterea pœnis non ordinariis Sodomiæ non ſubjecta. Præſertim cum in pœnis benigniora amplecti deceat, per *vulgaria*.

Reſp. III. Pœnæ Criminis Sodomiæ de jure Canonico ſunt ſequentes. Et quidem *primo* Laicus Sodomiam committens imprimis jubetur excommunicari *c. Clerici 4. de exceſſ. Prælat.* ibi: Si Laici excommunicationi ſubdantur, & a cœtu fidelium penitus fiant alieni. *Secundo* Laicus Sodomita eſt infamis, *cau. infamis 3. q. 7.* *Tertio* poteſt ab eo uxor diſcedere, ſicut ab *Adultero arg. can. Omnes cau. 32. quæſt. 7.* 89

Clerici vero Sodomiam committentis pœna de jure communi Canonico eſt, ut non tantum privetur Beneficio, ſed etiam a ſtatu, & ordine Clericali abjiciatur, *c. Clerici 3. de exceſſ. Prælat.* & ibi DD. 90

Inſuper contra nefandum Crimen Sodomiæ, rigidam emanavit Bullam S. Pius V. quæ incipit *Horrendum*, aſtque 72. inter Conſtitutiones dicti Pontificis, *in tom. 2. Bull. Cherub.* ſequentis tenoris, 91

Pius V. Epiſcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam,

Horrendum illud ſcelus, quo pollutæ fœdatæque Civitates a tremendo Dei judicio conflagarunt, acerbiſſimum nobis dolorem incutit, graviterque animum noſtrum commovet, ut ad illud quantum poteſt comprimendum ſtudia noſtra conferamus.

§. 1. Sane Lateranenſi Concilio dignoſcitur conſtitutum, ut quicumque Clerici, illa incontinentia, quæ contra naturam eſt, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehenſi fuerint laborare, a Clero dejiciantur, vel ad agendam in Monaſteriis pœnitentiam detrudantur.

§. 2. Verum ne tanti flagitii contagium impunitati ſpe quæ maxima peccandi illecebra eſt, fidentius invaleſcat, Clericos hujus nefarii criminis reos, gravius ulciſcendos deliberavimus, uti qui animæ interitum non horreſcunt, hos certe deterreat civilium legum vindex gladius ſæcul.

§. 3. Itaque quod nos jam in ipſo Pontificatus noſtri principio hac de re decrevimus, plenius nunc, fortiuſque perſequi intendentes, omnes, & quoſcumque Presbyteros & alios Clericos ſæculares, & regulares cujuſcunque gradus, & dignitatis, tam dirum nefas exercentes omni privilegio Clericali, omnique officio, dignitate & beneficio Eccleſiaſtico præſentis Canonis auctoritate privamus. Ita ut per Judicem Eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſæculari tradantur, qui eis illud idem capiat ſupplicium, quod in Laicos hoc in exitio devolutos, legitimis reperitur Sanctionibus conſtitutum.

Nulli ergo &c.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Domini 1568. tertio Kalendas Septembr. Pont. noſtri anno 3.

Notat tamen circa hanc Bullam Barboſa *in c. Clerici 4. de Exceſſ. Præl.* ad incurrendas pœnas præſertim Degradationis requiri *primo*, ut Clericus ſæpius exercuerit Sodomiam. *Secundo* ut ſit perfecta Sodomia. *Tertio* ut præcedat Sententia condemnatoria, vel ſaltem declaratoria Criminis. De quibus amplius vide apud Barboſam *l. c.* 92

Cæterum quantæ malitiæ, & turpitudinis ſit Sodomia, vide amplius apud Theologos.

TITULUS XVII.

De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*

1 POst crimina sexto Præcepto adversa, pergit compilator Juris Canonici ad crimina in septimo præcepto prohibita, quibus proximus lęditur in bonis fortunę, quod inter alios faciunt Raptores, incendiarii, violatores Ecclesiarum, Fures, Usurarii, falsarii &c. de quibus in pręsenti, & subsequentipus Rubricis agitur. Et quamvis in pręsenti Rubrica sit etiam sermo de Raptu mulierum, prout est species luxuriç, nihilominus tamen, quia hic idem Raptus etiam injustitiam, & injuriam tertii in se continet, de eodem non incongrue cum aliis peccatis septimo pręcepto adversis hic tractatur. Hinc ponitur

§. I.

De Raptu, ac Rapina, & Raptoribus tam personarum, quam rerum.

SUMMARIUM.

2 Raptus personæ, *prout est species luxuriæ, quid?*
3 *Debet fieri cum violentia, & n. seq.*
5 *Circa virginem, vel aliam honestam fæminam.*
6 *De loco in locum moraliter aliter diversum.*
7 *Libidinis exercendæ gratia.*
8 *Pænę* Raptus *de Iure Civili.*
9 *Et de jure Canonico statutæ.*
10 *De* Raptu *personæ in ordine ad contrahendum Matrimonium. Remissive.*
11 *Rapina rerum quid?*
12 *Debet fieri circa rem alienam,*
13 *Mobilem.*
14 *Fieri potest circa rem esse minimam.*
15 *Debet autem fieri injuste.*
16 *Et per vim.*
17 *Cum, vel sine armis.*
18 *Pæna Rapinæ, si contra eam Civiliter agatur.*
19 *In Foro interno Raptor ante sententiam Iudicis plus restituere non tenetur, quam quod rapuit.*
20 *Pœna Criminalis, si* Rapina *committatur cum armis,*
21 *Et sine armis.*
22 *Pæna* Raptorum *jure Canonico statuta.*
23 *Pæna* Spoliantium *bona naufragantium.*
24 Latrones, *&* Grassatores *privantur insuper Asylo.*

2 QUæritur I. Quid? & quibus pęnis sit subjectus Raptus personæ, prout est species luxuriç, & quid distinctum a Raptu constituente impedimentum Matrimonii? Resp. I. Raptus est violenta abductio virginis, vel alterius honestę fæminę solutæ vel ligatæ, libidinis exercendę gratia de loco in locum moraliter diversum. Ita in re communis, *arg. l. un. C. de Raptu Virg.* Explicatur definitio.

3 Dicitur primo Violenta abductio; quia si puella sui juris seu sub nullius amplius potestate constituta libere consentiat, Raptus non est, uti cum D. Thoma 2. 2. *q.* 154. *art.* 7. Sanchez *lib.* 8. *de Matr. disp.* 12. *n.* 6. communiter tenent tam Theologi, quam Canonistę, *arg. l. quo naufragium* 2. *§.* 5 ibi: Rapi autem sine vi non potest & *c. cum causa* 6. *h. t.* ubi Summarium sic habet: Raptus non dicitur, ubi volens abducitur.

4 Nec obstat, quod dicitur *c. fin. de Raptu Virg.* Huic pęnę subjaceat, qui sive volentibus sive nolentibus virginibus sive aliis mulieribus tale facinus fuerit perpetratum; quia textus hic supponit fęminam abductioni consentientem esse inductam vel minis, vel importunis, & dolosis præcibus, aut promissionibus vim quamdam importantibus *l.* 1. *§.* 3. *ff. de servo cor.* Guttierez *can. qq. l.* 1. *c.* 38. *n.* 21. & alii. Quare, nisi puella ipsamet fateatur, se absque dolo, minis, aut importunis precibus libere consensisse abductioni, onus probandi incumbit Raptori, prout cum Mascardo probat Gonzalez *in c. fin. h. t. arg. c. l. un.* ibi, *§.* 2. Quia hoc ipsum velle mulierum ab insidiis nequissimi hominis, quis meditatur Rapinam; inducitur, nisi etenim eam sollicitaverit, nisi odiosis artibus circumvenerit, non facit eam velle, in tantum dedecus sese prodere.

5 Dicitur secundo virginis, vel alterius honestæ feminæ, quia abductio etiam violenta fæminæ minus honestæ viventis, v. g. meretricis notoriæ, Raptus proprie & stricte loquendo non est, ac propterea nec ordinariæ, sed extraordinariæ dumtaxat pænæ, arbitrio judicis infligendæ subjacat. Clar. *§. Raptus n.* 5. Farin. *q.* 146. *n.* 135. Sanch. *lib.* 7. *de Matr. disp.* 12. *n.* 23. Covar. *var. res. lib.* 3. *c.* 14. *n.* 2. *in fine arg. l. un. C. de Raptu Virg.*

6 Dicitur tertio *de loco in locum moraliter diversum*, quia si honesta puella vel fęmina non saltem ab una domo v. g. paterna ad aliam, sed ab uno dumtaxat cubiculo ad aliud ejusdem domus, vel a loco patenti ad secretum, occultandæ libidinis causa rapitur, proprie Raptus non est, sed Stuprum præcise, præsertim, si ita abducta violenter opprimitur, Farin. *prax. crim. cit. q.* 145. *n.* 74. Sanchez *l. c. n.* 20. Clarus *§. Raptus n.* 1. dicens esse omnium, *can. lex illa* 3. *caus.* 36. *q.* 1.

7 Dicitur quarto *libidinis exercendæ gratia*. Nam si ex alia quacumque causa fiat, Raptus proprie loquendo non est, nec ordinariæ pænæ subjectus, ut cum Claro *§. Raptus n.* 1. bene docet Sanchez *lib.* 7. *de Matr. n.* 17. Decius *consil.* 234. *n.* 8. & alii. Notandum tamen cum Sanch. & Claro *l. c.* quod si quis fæminam libidinis causa rapiat, pœnæ ordinariæ subjaceat, etsi postea ab expellenda libidine impediatur.

8 Resp. II. pænæ *Raptus proprie dicti* a jure Civili sunt sequentes, videlicet pœna Mortis, adeo ut Raptor, & omnes ad Raptum opem aliquam ferentes in ipso Raptu deprehensi, a parente, marito, cognatis aut propinquis Raptæ impune possint occidi, postea vero legitime convicti *ultimo supplicio* affici, non obstante quacumque Reorum Appellatione. Ulterius omnia bona tam mobilia, quam immobilia Raptoris, & præbentium eidem opem ad Raptum, amittuntur, & Raptę addicuntur. Ita expresse statutum habetur sæpe *c. l. un. C. de Raptu Virg.* ad quam utpote valde longam; brevitatis causa Lectorem remittimus.

9 Resp. III. *Raptus proprie dicti*, prout est species luxuriç admixtam injustitiam hebens, pænę jure Canonico statutę sunt, quod si laicus sit Raptor, excommunicetur si vero Clericus a gradu, & ordine Clericali dejiciatur, *can.* 1. *& seq. cau.* 36. *q.* 1. *& c. si quis* 4. *de purg. canon.*

10 Referuntur huc aliqui etiam pænas a Concilio Tridentino *sess.* 24. *ref. Mat. c.* 6. statutas contra Raptores, Verum hæ pęnę non contra hunc solius libidinis causa factum Raptum videntur statutæ, sed contra illum qui sit fine, & intentione Raptam ducendi in Matrimonium, ut cum aliis probabilius docet Sanchez *l.* 7. *de Matr. disp.* 13. *n.* 3. Layman, Guttierez, & alii quod idem etiam nos documus *lib.* 4. *tit.* 1. *§* 10. *n.* 377. in quo *§.* etiam reliqua de Raptu ad contraendum Matrimonium facto tradidimus, ubi proin vide.

11 Quæritur II. Quid sit? & quibus pænis subjaceat *Rapina & Raptor rerum?* Resp. I. Quamvis *Rapina* large loquendo sumatur pro omni licita usurpatione rei alienæ sive occulte, sive manifeste facta, *arg ca. c. si quis* 10. *cau.* 14. *q.* 4. ibi: *si quis usuram acceperit, rapinam facit, & c. si quis quid* 6 *ead. cau. q.* 6. ibi: *si quid invenisti & non reddidisti, rapuisti*, Proprie tamen loquendo, Rapina est rei alienę mobilis inju-

sta ablatio, per vim facta. Ita in re communis, & patebit declarando Definitionis verba.

12 Dicitur primo: Rei alienę; quia qui rem suam propriam, vel quam saltem putat esse suam, ab alio possessam aufert, Rapinam proprie non committit, nec pœnas illius incurrit, sed illas, quæ *l. quis 7. C. unde vi* decretę sunt in illos, qui propria auctoritate violenter auferunt res ab alio possessas.

13 Dicitur secundo, mobilis; quia res immobilis non auferri vel rapi, sed invalidi dicuntur *§. 1. fin. inst. de bonorum raptorum*. Hinc invasionem patiens in bonis immobilibus non habet actionem vi bonorum raptorum positam *c. §. 1. Inst. de vi bonor. raptor.* Sed succuritur illi per interdictum unde vi, *l. 1. ff. de vi & armata*, vel per publicum judiciam legis Juliæ *l. in eadem causa 1. ff. ad l. Jul. de vi publica*.

14 Cæterum rapina circa rem mobilem committi potest in quavis re cujuscumque etiam minimi pretii; cum delicta non æstimentur ex objecto, & pravitate materiæ, sed pravitate affectus, & scelerato animo, *princ. instit. de vaptorib.* ibi: etiamsi quis unam rem licet ultimam rapuerit.

15 Dicitur tertio injusta (alii ponunt dolosa) ablatio; quia qui rem alienam juste & legitime violenter aufert, uti hostis in bello justo, Officialis, vel alias auctoritate Magistratus, constitutus in extrema necessitate Crimen Rapinæ utique non contrahit. Molina *de J. & J. tr. 2. disp.* 783. a. 7. & alii communiter per vulgaria.

16 Dicitur quarto per vim facta; quia si vis non adhibetur, sed res clam, & dolose aufertur, non rapina, sed Furtum est. Non per vim Rapina distinguitur a Furto, *princ. instit. de vi bonor. rapt.* Ob quam justam vim, seu violentiam Rapina etiam gravius peccatum est, quam simplex Furtum, *can. Pœnale 13. cau. 12. q. 5.* ibi: *Pœnale est, occultum occulte auferre, multo major pœna est, visibiliter eripere*. Unde etiam *Furtum improbans* vocatur, *l. prætor ait 2. §. 10. ff. de princ. instit. de vi bonor. raptor.* eo quod per Rapinam duplex injuria inferatur proximo, una in rebus, altera in persona & honore, dum rem eidem extorquendo violentia adhibetur.

17 Cæterum non refert, an vis armis, vel sine armis inferatur *l. prætor ait 1. §. 5. ff. eod.* Immo etsi nulla vis actu inferatur, dummodo Raptores rem mobilem palam auferant, parati vim inferre, si eis resisteretur, Rapina est, *l. 1. §. 9. ff. eod.* Farin. *prax. crim. q. 166. nu. 31.* Carpz *p. 2. prax. crimin. q. 9. n. 63.*

18 Resp. II. Pœnæ de Jure Civili contra Rapinam, & Raptores statutæ, si agatur Civiliter intra annum, est restitutio in quadruplum, ita ut præter rem ablatam eamdem in triplo adhuc pretii, vel æstimationis compensare, post annum vero, non nisi ipsam rem Rapina ablatam, vel æstimationem illius una cum refusione lucri cessantis, & damni emergentis restituere debeat, *princ. instit. de vi bonorum raptor.* ibi. Est intra annum quadrupli, post annum simpli, concordat *l. 1. & 2. §. 13. ff. eod. ac l. 12.* datur etiam actio contra raptorem furti.

19 In Foro conscientiæ tamen Raptor ante sententiam Judicis, plus, quam rapuit, restituere non tenetur, uti cum D. Thoma 2. 2. *q. 62. art. 4. in corpore* habet communis Theologorum; post sententiam tamen tenetur eidem acquiescere.

20 Resp. III. Si agatur criminaliter contra Raptorem rerum, distinguendum est, an cum vel sine armis Rapinam commiserit, si cum armis rapuit, pœnam capitalem incurrit *l. pen. ad l. Jul. de vi pub. & ordine Caroli V. art. 126.* quæ pœna vel maxime procedit in Grassatoribus, & Spoliatoribus itinerantium, qui si præter rapinam etiam vulnerant, torquent, vel occidunt, Rotæ supplicio; si simpliciter rapiunt, solo capite plectuntur, uti habet citata constitutio Carolina *art. 126. 132. & 137.*

21 Si vero sine armis rapina committitur, pœna illius est amissio tertiæ partis bonorum, dignitatis item & honoris una cum infamia, *§. Item lex Julia 8. instit. de publ. Iud. l. 1. princ. ff. de vi privata juncta l. 2. C. eod.* Ordinatio tamen Carolina raptores indistincte gladii, vel alia mortis pœna juxta loci consuetudinem affici jubetur *art. 126.*

22 Resp. IV. De Jure Canonico pœna Raptorum est excommunicatio inferenda ab Episcopo loci, ubi rapina committitur, etsi raptor sit alterius Diœcesis, a qua absolvi etiam a proprio Episcopo non potest; nec recipi ab eo, sed ad Episcopum excommunicantem remitti debet; nisi plene satisfecerit, *c. 1. h. t.* Quod si raptor in ipsa rapina moriatur, vel satisfacere nolens decedat, tamquam in peccato mortali defunctus caret sepultura Ecclesiastica, *c. Super eo 2. h. t. & c. Fures 2. de Furt.*

Illi vero, qui spoliant naufragos Catholicos in mari, ipso facto incurrunt excommunicationem *Bullæ Cœnæ casu 4.* Pariter excommunicationem Bullæ Cœnæ ipso facto incurrunt Latrunculi maritimi, infestantes mare ad ditionem Romanæ Ecclesiæ pertinentes, *casu 3.* Illi insuper, qui Christianos naufragium patientes (quibus secundum regulam Fidei auxilio esse tenentur) damnata, cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, Excommunicationi se noverint subjacere, uti statuitur in *Concilio Later.* relato *c. Excommunic. 3. h. t.* qua tamen Excommunicatione non teneri eos, qui bona naufragantium Hereticorum, Judæorum, Saracenorum, aut aliorum Infidelium spoliant, nam licet & hi male agant ita spoliando, & ad restitutionem teneantur, tamen verisimile non est Concilium per pœnam Excommunicationis specialiter protegere voluisse bona hostium Ecclesiæ, Castro Palao *tr. 29. disp. 3 p. 5. a. 8*, Bonacina *de censuris disp. 1. q. 5. pun. 3.* 23

Porro latrones publici, & viarum Grassatores, præter jam allegatas Canonicas pœnas, etiam illam incurrunt, quod priventur Jure Asyli, adeo ut fugientes ad loca sacra etiam vi extrahi inde possint. De quibus amplius vide *lib. 3. §. 4. n. 92.* 24

§. II.

De Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

S U M M A R I U M.

25 *Incendiarius proprie loquendo quis?*
26 *Talis non est, ex cujus negligentia, vel imprudentia, & non data opera incendium oritur.*
27 *Pœna incendiarii proprie talis.*
28 *Pœna illius, qui sine dolo ex negligentia, vel imprudentia aliqua lata, levi, vel levissima culpa incendium causavit.*
Nulla culpa æquiparatur dolo, ib.
29 *Ubi pœna in Jure non determinatur, arbitrio Iudicis imponitur.*
30 *Qui sua negligentia, vel incuria incendium causavit, in Foro interno ad nihil tenetur, nisi culpa gravis Theologica intervenerit.*
31 *Incendium mere fortuito sine ullius culpa factum, nullam pœnam inducit.*
32 *Pœna incendiarii de Jure Canonico; & n. seq.*
34 *Pœna illius qui loca sacra incendit.*
35 *Qui absolvat incendiarium ab excommunicatione?*
36 *Dolus nunquam præsumitur.*
37 *Si nescitur, unde incendium sit exortum, præsumitur culpa inhabitantium esse exortum.*
Incendia ordinarie culpa inhabitantium oriuntur. Ib.
38 *Ex qua tamen præsumptione nullus, nec paterfamilias puniri potest, nisi de aliquo in specie culpa præsumatur.*
39 *Solvitur objectio.*
An & quando paterfamilias teneatur ad damna, culpa domesticorum causata? ib. & n. seq.
41 *Culpa, ex qua incendium fuit ortum, per conjecturas & præsumptiones sufficienter probatur.*
42 *Ecclesiarum Violatores qui? Sunt ipso jure excommunicati, nec absolvi possunt, donec satisfaciant aut cautionem præstent.*
43 *Ecclesiæ Violator non est, sed tantum invasor, aut fur sacrilegus, indeque non ipso jure excommunicatus, sed excommunicandus, qui ab Ecclesia aufert dumtaxat, sed eam non effringit, vel econtra.*
44 *Pœnæ Violatorum Ecclesiæ de Jure Civili.*
45 *Pœna contra hos, & Sacrilegos fures juxta novam ordinationem Carolinam.*

Quæ-

25 QUæritur I. Quid sit Incendiarius? & quibus pœnis subjaceat? Resp. I. Incendiarius proprie, & ad propositum loquendo, Germanicè *Brenner* item *Mordtbrenner* est, qui dolo malo, ex odio, vel vindicta, vel alicujus commodi aut lucri consequendi gratia, Civitatem, oppidum, pagum, prædium, ædes, vel alia bona aliena ut segetes, acervos fructuum, fœni, lignorum silvam &c. supposito igne incendunt, vel ad hoc scienter præstant concilium, aut auxilium. Ita in re Communis *arg. can. Pessimam* 32. *cau.* 33. *q.* 8. *& l. Qui ædes* 9. *ff. de Incendio, & ruina*: ibi: *Appellatione ædium omnes species ædificii continentur*. Cum Concordantiis.

26 Dicitur notanter qui dolo malo, data opera &c. quia, si incendium non ex dolo malo, & data opera, sed casu tantum, vel ex negligentia, & imprudentia, etsi cum culpa aliqua etiam lata, vel levi, vel levissima contingit, Incendiarius proprie talis non est, nec pœnæ ordinariæ illius subest, qui sua culpa est causa talis incendii, uti dicetur infra n. 28. Multo minus Incendiarius dici potest, qui authoritate legitima, vel ex mandato illius, qui potestatem habet, incendit eas &c.

7 Resp. II. Quoad pœnam Incendiarii dolo malo, data opera incendium causantis de jure Civili ita statutum habetur, *l. qui ædes* 9 *ff. de Incendio, & Ruina* ibi: *Qui ædes, acervumve frumenti juxta domum positum combusserit, vinctus verberatus igne necari jubetur, & l. fin. ff. de Incendio, & Ruina* ita statutum habetur: Qui data opera in Civitate incendium fecerint, si humiliori loco sint, bestiis objici solent; si aliquo gradu id fecerint, capite puniuntur, aut certe in Insulam deportantur: ubi Glos. *fin.* addit, ut ignem crementur. Item *l. Capitalium* 28. §. 12. *ff. de pœnis*, ita statuitur: Incendiarii Capite puniuntur, qui ob inimicitias, vel prædæ causa incenderunt quid intra oppidum, & plerumque vivi exuruntur: qui vero casam, aut villam, aliquanto levius. Jam vero per Constitutionem Caroli V. *ar.* 125. *Incendiarii dolosi* omnes indistincte vivi concremandi veniunt.

8 Resp. III. Qui incendium sine dolo, ex sola negligentia, vel imprudentia cum culpa tamen sive lata, sive levi, sive levissima causarunt, ad pœnam ordinariam nullo Jure tenentur, bene vero de Jure Civili ad reparationem damnorum inde secutorum, & aliam ordinariam mitiorem pœnam arbitrio Judicis imponendam, *arg. l. qui ædes* 9. *ff. de incendio, & Ruina, l. Capitalium* 2. *V.* 12. *de Pœnis*. Ratio autem, cur etiam ex causa lata non teneatur ad pœnam ordinariam, est, quia hæc non nisi ob incendium ex dolo malo commissum incurritur, *per Jura citata*. Dolo autem nulla culpa æquiparatur, *l. in leg. Cornel.* 7. juncta Glossa *V. Culpa lata ff. ad Legem Corneliam de Sicar.* Clarus §. *fin q.* 84. *n.* 1. citans communem Jason *in l. in actionibus ff. de in litem jur. n.* 23. *&* 26.

29 Et quoniam præter restitutionem damnorum pœna specifice non determinatur in Jure contra eum, qui sua culpa sine dolo causat incendium, arbitrio Judicis pro varietate culpæ incendii, & personarum, semper tamen citra mortem, vel mutilationem imponi consuevit vel per mulctam pecuniariam, vel per carceres, relegationem, fustigationem &c. Farinac. *in prax. Crim. q.* 110. *n.* 10. *arg. l.* 1. §. 1. *ff. de Effract.* ibi: Quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est, idcirco causa cognita liberum erit arbitrium statuendi ei, qui cognoscit.

30 Porro, quæ in præcedentibus duobus numeris dicta sunt pro Foro externo intelligenda veniunt, quia in Foro interno ante sententiam Judicis ad nullam restitutionem damnorum tenetur, ex cujus negligentia, incuria, imprudentia, vel alia culpa levi incendium ortum, vel causatum est, nisi culpa lata Theologica graviter peccaminosa intervenerit; cum levis, vel levissima causa ad reparationem damni in Foro interno non obliget, per dicenda infra *tit.* 36. *de injuriis, & damno dato*.

31 Resp. IV. Quando incendium casu fortuito sine ullius culpa contingit, quivis sicut a culpa, sic etiam ab omni pœna, & onere restitutionis in omni Foro immunis est. Omnes, *l. Si fortuito* 11. *ff. de Incendio, & ruina*; *l. Si quis* 9. §. 3. *ff. Locati*, ibi: *Siquidem fortuitus casus causam incendii dederit, non præstabit periculum locator, & l. Ex conducto* 25. §. 2. *&* 3. *ff. eod.*

32 Resp. V. De Jure Canonico Laici Incendarii rerum profanarum, sicut & incendiariis præbentes consilium, & auxilium præter pœnitentiam tribus annis peragendam, *c. si*

Jus Can. Anacl. Reiff. Tom. V.

qui domum 6. *de injur. & damn.* sunt excommunicandi, nec absolvi possunt, donec damna causata resarciant, & si impœnitentes decedunt, carent sacra sepultura, *c. Si quis* 31. & *c. Pessimam* 32. *cau.* 23. *q.* 8. ibi. Si quis &c. Sive pro odio, sive pro vindicta ignem tribuerit vel apponi fecerit aut appositoribus consilium, vel auxilium scienter appofuerit, excommunicetur: Et si mortuus fuerit Incendarius, Christianorum careat sepultura: nec absolvatur, nisi prius damno, cui intulit, secundum facultatem suam resarcito.

33 Si vero ante mortem pœnitens a Censura fuerit absolutus, in loco sacro sepeliri potest, ita tamen, ut hæredes illius ad reparationem damnorum ex incendio secutorum teneantur, & compellantur, si ab Incendiario prius facta non est, textu expresso, *c. In litteris* 5. *h. t.*

34 Dicitur notanter in Conclusione *n.* 37. posita, rerum profanarum, quia si Laici Cœmeteria, Ecclesias, vel alia loca sacra, vel his ad triginta passus contigua loca, juxta *can. Definivit* 35. *cau.* 17. *q.* 4. dolo malo incendunt, ipso facto sunt excommunicati, *arg. can. si quis* 31. *cau.* 33. *q.* 8. *can. Canonica* 106. *cau.* 11. *q.* 3. *can. omnes Ecclesiæ* 5. *cau.* 17. *q.* 4.

35 Porro licet *Incendiarii* ab Excommunicatione ab homine, vel a Jure lata absolvi possint per Episcopum, ut bene abservat Hostiensis *in Summa h. t. n.* 9. Sylv. *V. Incendiarius q.* 1. *n.* 2. tamen postquam per Ecclesiam publice denuntiatur, soli Summo Pontifici reservata manet absolutio, textu expresso *c. Tua nos* 19. *de sent. Excomm.* ibi: *Incendiarii ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam Sedem sunt mittendi.*

36 Quæritur II. Quid Juris de *Incendio* alicubi ita exorto, ut de authore, & causa illius non constet, an nempe alicujus, & cujus culpa vel dolo præsumatur factum; & an aliquis præsertim paterfamilias vel alii inhabitantes teneantur ad reparationem damni; aliquibus v. g. vicinis inde secuti? Ante responsionem nota, certum esse, non præsumi dolo alicujus certi factum tale incendium, quia dolus nunquam præsumitur *l. Merito* 51 *ff. Pro socio*, sed claris indiciis probari debet. *l. Dolum* 6. *C. de dolo malo*, ibi: *Dolum ex indiciis perspicuis probari convenit*. *H. N.*

37 Resp. I. Quamvis *Incendium* hujusmodi ordinarie loquendo culpa inhabitantium potius, quam fortuito contigisse præsumatur; tamen pater familias, vel alii inhabitantes, ad damna inde secuta resarcienda etiam in Foro externo non obligantur, nisi culpa alicujus in specie, & determinate rationabiliter præsumatur. *Prima* pars conclusionis caret controversia. Ratio est; quia in dubio id præsumitur, quod plerumque fit, edium autem *Incendia* in quæsito posita, plerumque aliqua saltem, si non lata, saltem levi, vel levissima culpa & negligentia inhabitantium oritur, *l. Nam salutem* 3. §. 1. *ff. de offic. præf. Vigil.* ibi: *Plerumque incendio culpa fiunt inhabitantium, & l. Vendita* 11. *ff. de periculo, & commodo rei vendit.* ibi: *Cum incendium sine culpa fieri non possit*: intellige ordinarie.

38 *Secunda* pars docetur a Farinacio *in Prax. Crim. q.* 110. *num.* 93. citans plures alios in specie, & Communem aliorum. Ratio est, quia etsi *Incendium* præsumatur culpa inhabitantium, & quidem omnium, quando de uno certo nil constat, ut cum aliis bene observat Farinacius *l. c. n.* 46. tamen hæc præsumptio non sufficit ad condemnandum omnes, vel unum certum v. g. Patremfamilias sed omnes absolvi debent, si post inquisitionem, quæ utique fieri debet, contra aliquem in specie culpa præsumi non potest. Farin. *l. c. n.* 93. *q.* 6. *&* 98. Alexander *Cons.* 50. *n.* 9. Gail. *Pract. Obs. l.* 2. *obs.* 21. *n.* 3. Ratio est: Tum quia *Incendium* non probata culpa certi hominis inter casus fortuitos numeratur, Gail. *l. c. arg. l. Incendium C. Si certum petatur*. Tum quia probatio debet esse certa, alias nil valet, *c. in præsentia de prob.*

39 Dices: Pater familias tenetur ad resarciendum damnum culpa domesticorum causatum; ergo cum juxta dicta *Incendium* ordinarie præsumatur culpa inhabitantium factum, ad damna inde secuta tenebitur Dominus, nisi culpam suam, & domesticorum adfuisse probet; ut argumentatur Facbin. *controv. lib.* 1. *c.* 87. Haunoldus, & alii. Sed respondetur distinguendo: Paterfamilias tenetur ad damnum causatam culpa domesticorum, si de culpa alicujus vel plurium in specie constat; transeat antecedens; si de nulllus certi culpa constat, negatur per Jura, & rationes *n. præc.* allegatas.

40 Immo etiam casu, quo constat de culpa certi servi, non tenebitur ad damna *Incendii* pater familias, si talis servus alias pro fideli, & diligenti, habitus, & inventus est, uti cum

Mascardo *concl.* 849. *n.* 19. & aliis bene observat Farinac. *cit. q.* 110 *n.* 115. Qui ibidem etiam *n.* 131. universaliter docet: quod regulariter loquendo, Dominus seu Pater-familias non teneatur pro incendio culpa famulorum exorto, *arg. cit. l. Si vendita* 11. *ff. de periculo, & commodo.*

41 Dicitur tamen notanter in conclusione, nisi culpa alicujus in specie rationabiliter præsumatur; quia ad probandam culpam, ex qua incendium oritur, sufficiunt præsumptiones, & conjecturæ. Farin. *cit. q.* 110. *nu.* 94. Gabriel *conf.* 159. *n.* 7. *& seq.* quæ proin si sufficienti præsumptione, vel conjectura contra certum, sive Dominum, sive servum probata habeatur, ad condemnandum sufficit. Hujusmodi præsumptiones, & conjecturas de culpa aliquorum, sicut & totam hanc materiam late discussam vide apud Farinac. *cit. q.* 110.

42 Quæritur III. Quid ad propositum sint, & quibus pœnis subjaceant Violatores Ecclesiarum? Resp. I. Violatores Ecclesiarum proprie, & stricte loquendo sunt, qui Ecclesias, aliave loca sacra, aut Religiosa violenter effringunt, & spoliant. Et hi de jure Canonico incurrunt pœnam Excommunicationis, etiam ipso facto, *can. Canonica* 107. *cau.* 11. *q.* 3. ibi: Ecclesiarum violatores authoritate Dei, & judicio S. Spiritus a gremio S. Matris Ecclesiæ, & consortio totius Christianitatis eliminamus, quoadusque resipiscant, & Ecclesiæ Dei satisfaciant, *can. Omnes* 5. *cau.* 17. *q.* 4. *& c. Conquesti* 22. *de sent. excomm.* juncta Glossa *ib.* V. *Excommunicatos*, ibique DD. communiter. A qua Excommunicatione absolvi non possunt, nec ad remedium pœnitentiæ admittuntur, si, dum possunt, satisfacere, vel sufficientem cautionem præstare nolunt: si vero penitentes volunt, dum non amplius possunt, absolutio eis quidem datur, sepulturæ tamen eorum Clerici interesse prohibentur, textu expresso *c. fuper eo* 2. *h. t.*

43 Requiritur autem ad Violatorem Ecclesiæ, ut fiat effractio violenta, & spoliatio simul, adeo ut si quis solum violenter effringat locum sacrum, ex illo autem nil auferat vel spoliet quidem, vel furetur quid ab Ecclesia, illam tamen non effringat, proprie Violator Ecclesiæ non sit, sed invasor potius illius, aut fur Sacrilegus, adeoque Excommunicationem ipso facto non incurrat, sed primum excommunicari debeat, uti observat Glossa communiter recepta *in c. c. Conquesti* 12. *de sent. excomm.* V. *excommunicatos, arg. c. conquestus* 16. *de Foro competenti.* Ubi hujusmodi Sacrilegi rerum sacrarum invasores usque ad satisfactionem congruam anathemati supponi jubentur, utpote saltem veri sacrilegi invasores, aut fures rerum sacrarum, vel ad loca sacra pertinentium, de quibus Sacrilegiis & pœnis eorum *tit. seq.* §. 2. *n.* 55.

Resp. II. De Jure Civili violatores Ecclesiarum, utpote gravissime Sacrilegi, pro diversitate delicti, & delinquentium, aliarumque circumstantiarum vel ad bestias, vel in perpetuum exilium, vel ad Metalla damnabantur, vel Capite plectebantur, vel suspendebantur, vel vivi concremebantur, textu expresso *l. Sacrilegii* 6. *ff. ad l. jul. pecul* *&c.* ibi: Sacrilegii pœnam debet Proconsul pro qualitate personæ, proque rei conditione, & temporis, & ætatis, & sexus severius vel clementius statuere; & scio multos ad bestias damnasse sacrilegos, nonnullos etiam vivos exussisse, alios vero in furca suspendisse. Concordant *l. Sacrilegii* 9. *§. hac l.* 10. *ff. eod. & l. si quis* 10. *auth. de Episc. & Cleric.* 44

Hodierno autem Jure per Ordinationem Carolinam pœnæ sunt determinatæ, ita, ut qui aufert vas, in quo Sanctissimum asservatur, vivus comburatur *art.* 172. qui vero ab aliud vas aurum, vel argenteum, cum vel sine reliquiis, vel calicem, aut patenam abstulerit; vel qui Sacristiam, templum, aut gazophylacium, seucipum, vel capsam eleemosynariam animo furandi effregerit, aut dolosis instrumentis aperuerit, pœna corporali, vel capitali, exasperato, vel mitigato pro diversitate circumstantiarum supplicio afficiatur *art.* 172. *&* 173. 45

TITULUS XVIII.

De Furtis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*

1 QUamvis, ut supra jam diximus, septimo Præcepto, quo prohibetur *Furtum*, prohibeantur omnia, per quæ in bonis furtunæ proximus injuste læditur in quo sensu etiam *Rapina* comprehenditur, tamen præsens Rubrica specialiter agit de *Furto*, tanquam Crimine a *Rapina*, & ab aliis distincto. Hinc ponitur

§. I.

De Natura, & variis modis Furti.

SUMMARIUM.

2 *Furtum proprie tale definitur.*
3 *Debet esse actualis acceptio rei alienæ.*
4 *Et quidem fraudulenta, seu animo furandi.*
5 *Ac lucri faciendi causa.*
6 *Rei alienæ: Nam rei propriæ Furtum non datur,*
7 *Nec rei quæ habetur pro derelicta,*
Quæ pro derelicto habeatur, fiunt primo occupantis ibid.
8 *Nec datur Furtum rei incorporalis,*
9 *Nec immobilis.*
10 *Bene vero datur Furtum usus fructus, & possessionis uti in Commodato, Deposito, & Pignore.*
11 *Furti etiam rei sunt, qui ad illud consulunt, juvant.*
12 *Item, qui rem furtivam scienter emunt, vel alia recipiunt.*
13 *Qui Furtum scit, & non indicat, Furti reus non est bene vero qui illum positive occultat.*
14 *Si res furtiva aliunde recuperari potest, nullus privatus Furem indicare tenetur, nisi legitime interrogetur, aut jubeatur.*
15 *Etsi Filius Familias rem fraudulenter a Patre auferens,*
16 *Et uxor a marito, verum Furtum committant, tamen nec hæc, nec ille actione Furti tenetur.*
17 *Bene vero illi, qui ope, aut consilio Furtum illorum secundarunt.*
18 *Qui rem alicubi inventam accipit animo retinendi, Fur est: non item, si accipit, ut Domino cognito restituat.*
19 *Tenetur tamen de Domino debite indagare, alias Furti reus est.*
20 *Si post diligentem indagationem non apparet spes comparituri domini potest quis rem inventam pro libitu distrahere, & non tenetur eam erogare ad causas pias, & num. seq.*
21 *Res, quæ pro derelictis habentur, fiunt primo occupantis.*
22 *Solvitur objectio contra inventorem, res inventas retinentem.*
23 *Quanto tempore inventor expectare debeat, num Dominus compareat?*
24 *Licitum est in extrema necessitate surripere alienum, si Dominus non sit in pari necessitate, & n. seq.*
Necessitas extrema facit rem alienam communem. ib.
26 *In quavis necessitate alienum accipere non licet absque peccato Furti.*
27 *Creditor rem sibi creditam a Debitore clam auferre in Foro externo prohibetur.*
28 *Non item in Foro interno, saltem casu, quo alia via sine magno incommodo rem suam acquirere nequit.*

Quæ-

2 Quæritur I. Quid sit? quomodo? & a quibus fiat *Furtum*? Resp. I. *Furtum a furvo*, id est, *nigro* dictum, eo quod *clam*, & *in obscuro fiat*, & *plerumque de nocte*, *a ferendo*, *vel auferendo*, ut dicitur *l. 1. princ. ff. h. t.* proprie loquendo, *vel contrectatio rei fraudulosa*, *lucri faciendi gratia*, *vel ipsius rei*, *vel etiam usu ejus*, *possessionisve*. Ita in terminis *l. §. fin. ff. h. t.* vel ut communiter Theologi definiunt: *Est occulta acceptatio rei alienæ, domino rationabiliter invito*.

3 Explicatur Definitio per Legem data. Dicitur in primis *Contrectatio*, seu acceptio, qua res de loco ad locum actu movetur *l. possideri 3. §. Rem. ff. de acquir. possess.* quia in foro externo solo animo, seu desiderio, vel etiam externo furandi conatu furtum non committitur, nisi actu contrectetur, & de loco in locum transferatur, Hinc *qui Furti faciendi causa conclave intravit, nondum fur est l. 1. §. 7. ff. h. t.* Additur autem notanter *in foro externo*: Nam in Foro interno coram Domino Deo *Furti* jam reus est; qui furari solum intendit, etsi actu non furetur, *Exodi c. 20. V. 17. & can. Si propterea 29. dist. a. de pæn.* ibi: *Intus fecisti, in corde fecisti furti teneris, & nihil tulisti*.

4 Dicitur secundo, *fraudolosa* id est, injuste cum fraude, & dolo, voluntate, & affectu furandi facta; quia *furtum sine affectu furandi non committitur §. Placuit 7. inst. de Obl. quæ ex delicto*: Hinc qui rem alienam bona fide accipit, rationabiliter existimans, Dominum consensurum, vel si sciret, non fore invitum, in nullo foro reus est *Furti*, *l. inter omnes 46 §. 7. ff. h. t.* ibi: *Recte dictum est, qui putavit se Domini voluntatem rem attingere, non esse furem, & l. qui re 76. prin. ff. eod.* ibi: *qui existimavit se non invito Domino id facere, furti non tenetur*. In dubio autem an Dominus sit invitus, necne; eum dissentire præsumitur, præsertim si res contrectatur insueto modo, *arg. l. qui vas 48. §. 3. ff. h. t.*

5 Dicitur tertio *lucri faciendi causa*, quia qui rem aufert injuriæ causa, vel eam destruit, in ignem, vel flumen projicit, non *Furti*, sed injuriæ, ac damni dati reus est, & conveniri potest, *l. qui injuria 53. prin.* ubi ratio additur: *Nam maleficia voluntas, & propositum distingunt*: quæ voluntas, cum in tali casu non sit lucri causa ad *Furtum* requisita, *Furtum* non est.

6 Dicitur quarto *rei ipsius*, alienæ videlicet, & quidem corporalis, ac mobili, quia cum rei proprie quisque moderator, & arbiter sit *l. in re mandata C. Mandati*, & ea uti vel abuti possit *l. Sed etsi 25. §. 11. ff. de pet. & hær.* rei propriæ Furtum non datur. Hinc etiam a *Furto* immunis erit, qui aufert rem alienam, bona fide putans esse suam *ar. §. 1. instit. de vi bonor. rapt.* præsertim cum in tali contrectatione etiam desit fraus, & dolus, seu furandi animus, sine quo non datur *Furtum*, *c. §. placuit 7. instit. de obl. ex delict.*

7 Sic etiam ex defectu *rei alienæ* Furtum non committit, qui accipit rem, quæ nullius est Domini, vel a Domino pro derelicta habetur, textu expresso *l. falsus 43. §. 5. ff. h. t.* Siquidem hujusmodi res fiunt primo occupantis, *l. pro derelicta 2. & l. Si id 5. ff. pro derelicto*.

8 Pariter *Furtum* non est contrectatio *rei incorporalis*, quia res incorporalis contrectari & tangi non possit *§. Incorporales 2. inst. de rebus corpor. & incorp.* *furtum* proprie dictum respectu illius non datur Sylv. *V. Furtum n. 1.*

9 Insuper *Furtum* in re immobili non datur *l. Verum 25. ff. h. t. quod autem instit. de usucap. & l. quam rem, 38. ff. eod.* quia propter occultari, & de loco in locum moveri non possunt, *l. possideri 3. §. 18. ff. de acquir. possess.*

10 Dicitur quinto, *vel etiam usus ejus, possessionisve*; quia verum *Furtum* committit, non tantum qui rem alienam fraudulenter aufert, sed etiam qui usum vel usumfructum, possessionem alicui de Jure competentem inique aufert, vel habentem illo privat. Hinc *furti* reus est Dominus, qui rem alicui pignori datam inique aufert, *§. unde 14. instit. de obl. ex delicto & l. itaque 12. §. 2. ff. h. t.* Item qui rem alicui accomodatam, locatam, depositam clam fraudulenter aufert, *Fur est §. 15. & seqq. instit. de obl. ex delicto*, *l. cujus interest. 10. l. Tum is 12. l. inter omnes 46. §. 1. ff. h. t.* Prout econtra etiam *furtum* committit Commodatarius usufructuarius, &c. qui re commodata, vel ad usumfructum concessa diutius, vel aliter, quam Dominus concessit, fraudulenter utitur; item qui rem in depositum aut pignus datam, ea taliter utitur, *§. 6. instit. de obl. ex delict. l. qui jumenta 40. l. si pignore 54. princ. ff. h. t.*

11 Resp. II. *Furtum* vero committant, & actione *Furti* conveniri possunt, non solum illi, qui per seipsos rem alienam fraudulenter auferunt, sed etiam qui id mandant. Item qui consilium, aut auxilium ad id præstant. Farinac. *Prax. Crim. q. 168. n. 32. & seq.* Tuschus *V. Furtum concl. 562. a. 1. & 2.* Cum Communi & certa aliorum, *§. Interdum 11. Inst. de obl. ex delicto*, ibi: Interdum quoque furti tenetur, qui ipse furtum non fecit, qualis est eis, cujus ope & consilio furtum factum est, *juncta l. in furti 50. ff. h. t.* Ratio est; quia hi saltem moraliter contrectant rem alienam fraudulenter. Ex qua ratione etiam *Furti* reus est, qui furem cum re furtiva scienter recipit, & occultat. DD. citati *per Jura allegata*, juncta *l. Qui vas, 48. §. 1. ff. h. t.* ibi furem qui celat, furti tenetur.

12 Resp. III. *Furtum* insuper committere censetur, qui rem furtivam scienter *a Fure* emit; uti & ille, qui furem furtivam in solutum, vel alias scienter recipit. Harprecht *in §. fin. Inst. de oblig. ex delicto n. 14.* Haunoldus *de Jure & Just. Tom. 6. tr. 2. a. 254 in fine, arg. §. 4. in fine Inst. de obl. ex delict. l. In civilem 2. & l. Civile 5. h. t.* juncto *c. Qui cum fure, 5. h. t.* & ibi Glossa. Notant tamen Doctores citati, & Carpz. *in Prax. Crimin. q. 87. n. 51.* Quantum ad receptores rerum furtivarum mitius agi, quam cum illis, qui ipsi rem alienam auferunt, nisi & illi auxilium, vel consilium præstiterint.

13 Resp. IV. Quamvis nonnulli absolute asserant, etiam illum *Furti* teneri, qui *Furem*, aut rem furtivam scit, & non indicat *arg. c. Qui cum 4. h. t.* ibi: Non fur solum, sed ille reus tenetur, qui furti conscius, quærente possessore non indicat. Tamen hoc dictum cum distinctione accipiendum est, videlicet, quod qui sciunt *Furem* & occultant rei sint *Furti*, per dicta supra *n. 11* Ille vero qui simpliciter scit *Furem* eum tamen non celat, nec indicat, reus *Furti* non sit, textu expresso, *l. qui vas; 48. §. 1. ff. h. t.* Ibi: Qui furem novit, sive indicet eum, sive non indicet, fur non est; cum multum intersit: furem quis celet, an non indicet: qui novit Furti non tenetur, qui celat, hoc ipso tenetur.

14 Nec in contrarium militat *cit. c. Qui cum 5. h. t.* quia textus ille vel loquitur de non indicante, & simul participe rei furtivæ, ut vult Abbas *ib. n. 3.* qui utique *Furti* reus est per dicta supra, vel loquitur de non indicante ipsam rem furtivam; hanc enim, qui quæsitus non indicat, *Furti* concepti, aut non exhibiti reus censetur, *§. Conceptum 4. Instit. de oblig. ex delicto*. Minime vero illa, qui ipsam personam *Furis* non indicat: utpote quam potius occultare, quam manifestare regulariter convenit, si absque manifestatione res furtiva recuperari potest, *arg. c. Ne quis, cau. 22. q. 2.* Nisi forsan urget præceptum Superioris, v. g. Episcopi manifestationem *Furis* præcipientis, aut legitime interrogantis; tunc enim utilitas, & authoritas publica exigens, ne delictum maneat impunitum, prævalere debet, uti bene observat Gonzalez *in cit. c. 4 h. tit. num. 5. & 6.*

15 Resp. V. Filiusfamilias quoque a patre, & servus a domino fraudulose quid auferens, vere ac proprium *Furtum* committunt, tamen quia pater filium, & servus dominum propria authoritate corripere potest, actio *furti* contra eos non datur, *§. Hi qui 12. instit. de oblig. ex delicto l. Ne cum 16. & l. Servi, & filii, 17. prin. ff. h. t.* ibi Servi, & filii nostri furtum quidem nobis faciunt, ipsi autem furti non tenentur, neque enim, qui potest in furem statuere, necesse habet, adversus furem litigare; idcirco nec actio ei a veteribus prodita est.

16 Pariter etsi uxor res mariti fraudulenter auferens verum *furtum* committat, ob reverentiam tamen, & honorem Matrimonii turpis actio *furti* contra eam non datur, sed tantum actio rerum amotarum, *l. Si quis, 52. ff. h. t. & l. Manifestissimi 22. §. 4. C. eod.* ubi ulterior ratio additur illis verbis; Quia lex ita atrocem actionem dare in personam ita sibi conjunctam erubuit.

17 Notandum tamen, quod etsi contra filium, & uxorem actio *furti* non detur, tamen illi, qui ope aut consilio ad horum *furtum* juvarunt, actione *furti* omnino teneantur, & pœnis *furti* subjaceant, prout circa furtum filiorum expresse statutum habetur *c. §. 12. instit. de obl. ex delicto* ibi: Si vero ope & consilio alterius furtum factum fuerit, qui utique furtum committit, convenienter ille furti tenetur, quia verum est, & consilio ejus furtum factum fuisse. De juvantibus autem *furtum* uxoris *c. l. Si quis, 52. prin. ff. h. t.* Si quis uxori res marito subtrahendi opem, consiliumve accomodaverit, furti tenebitur, sed etsi furtum cum ea fecit, tenebitur, furti, cum ipsa non teneatur.

18 Resp. VII. Qui rem alienam alicubi jacentem inveniens accipit animo retinendi, & Domino comparenti non restituendi, vere *furtum* facit, & actione *furti* tenetur, tex. expresso *l. falsus 43. §. 4. ff. h. t.* ibi: *Qui alienum quid jacens, lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scivit, cujus sit, sive ignoravit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quod, cujus sit, ignoret.* Si vero hujusmodi rem quis accipit, non lucri faciendi causa, seu, quod idem est, non ut fraudulenter retineat, sed uti ei cujus est, reddat, a *furto* immunis est, *c. l. falsus 43. §. 7. ff. h. t.* ibi: *Si tulit, ut non lucretur, sed redditurus ei, cujus fuerit, non tenetur furti.*

19 Porro, si quis rem jacentem invenit ignorans, cujus sit, tenetur de Rei Domino debite & sufficienter indagare, v. g. per promulgationem ex Cathedra, vel per Præconem, vel schedulam publico loco affixam, juxta qualitatem, & æstimationem rei inventæ, quam indagationem qui omittit, & rem retinet, Furti tenetur, uti bene docent DD. statim citandi; *arg. l. falsus 43. §. 4. & 7. ff. h. t.* quia animo retinendi fraudulenter eam accepisse censetur.

20 Si vero postquam dictam, vel similem indagationem Domini sufficienter fecit, paratus restituere, ubi eum resciverit, nulla amplius spes de Domino comparituro apparet, eam distrahere, vel consumere licite potest, prout cum communi aliorum satis probabiliter docet Castro Palao *tr. 31. disp. un. n. 4. & seqq.* Sa *V. Thesaurus n. 4.* Zoesius *h. t. n. 13.* Petrus Navar. *l. 4. c. 2. n. 59.* contra D. Thomam. *1. 2. q. 66. art. 5. ad 2.* Covarruviam *Regula peccatum, p. 3. §. 2. n. 2.* Navarrum *Manual c. 17. n. 171.* Molinam *de J. & J. tr. 2. disp. 746.* & alios volentes inventores rerum, si post diligentem indagationem spes non apparet, Dominum compariturum, teneri res hujusmodi inventas pauperibus, vel ad causas pias erogare; cum hæc credatur voluntas Domini.

21 Ratio autem nostræ doctrinæ est, tum quia, si post debitam indagationem spes comparituri Domini non amplius apparet, res Dominum non amplius habere, sed derelicta, naturalemque libertatem nacta censetur, cujusmodi res derelictas, sicuti, & quæ pro derelictis bona fide existimantur, si quis accipit, & retinet, ab omni *furto* non tantum alienus est *l. falsus 43. §. 7. ff. h. t.* sed etiam si bona fide distrahat, vel absumat, a restitutione immunis erit, ut bene observat Castro Palao *l. c. n. 7.* eo quod tales res derelictæ primo occupantis fiant, *l. 1. & 2. de Derelicto*: tum quia nullo jure naturali aut positivo probari potest, res ita inventas erogari debere pauperibus, si post diligentem inquisitionem Domini comparituri spes non amplius apparet.

22 Nec enim in contrarium probat, quod Adversarii objiciunt *can. Si quid 6. caus. 14. q. 5.* ubi dicitur: *Si quid invenisti & non reddidisti, rapuisti, & can. Multi 8. ead. caus. & q.* ibi: *Multi sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant, & dicant, Deus mihi dedit; cui debeo reddere; discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat.* Respondetur enim, hos Canones loqui de illis, qui vel de Dominis indagare nolunt; vel si eos sciunt, res inventas illis non restituunt, minime vero de illis, qui cognito Domino rem suam restituere parati de illo indagant & sufficienti indagatione facta, bona fide existimant, eum non amplius compariturum.

23 Quantum autem tempus requiratur, & quamdiu Inventor notitiam Domini expectare debeat, item quanta diligentia indagandi sufficiat, aut requiratur, certa regula tradi non potest, sed arbitrio prudentis juxta circumstantias judicandum est. Castro Palao *lic. n. 5.*

24 Resp. VIII. Quamvis in extrema necessitate constitutus rem alienam ad sublevandam dictam necessitatem absque culpa & pœna *furti* subripere quivis possit, furti tamen reus est, qui ob gravem necessitatem id faciat. Prima pars de necessitate extrema, communis est certa. Ratio est; quia extrema necessitas rem alienam facit communem *arg. l. Si laborante §. 2. in fine ff. ad l. Rhod. de Jactu c. Exiit §. Nec quidquam, de V. S. in 6.* ibi: *Nec jure poli in extremæ necessitatis articulo ad providendum sustentationi naturæ via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur, cum lege extrema necessitas sit exempta.*

25 Dummodo Dominus rei non sit in pari necessitate; quia tunc propter æqualem necessitatem, & propter possessionem duplici, majorique Jure ad illum, quam ad alium res talis pertinet, cum *in pari conditione melior sit conditio possidentis c. in pari de R. J. in 6.* prout amplius Theologi.

Altera pars, quamvis olim multos, eosque Classicos adversarios habuerit, qui docuere etiam in gravi necessitate absque culpa & pœna furti posse quem subripere, immo & rapere rem alienam; tamen hodie etiam caret controversia ob contrariam propositionem ab Innocent. XI. damnatam in sequentibus terminis. Permissum est furari non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate. De qua materia vide amplius apud Theologos. 26

Resp. IX. Etsi in foro externo concessum non sit, ut Debitor a Creditore clam auferat rem sibi debitam, saltem quando solutio alia ratione, v. g. Judicis authoritate haberi potest, *l. Extat 12. ff. quod metus causa*, cum prohibitum sit, ut quis in propria causa Judex sit, *l. un. C. ne quis in sua causa.* 27

Tamen in Foro interno ab omni furto immunis est, qui rem sibi certe debitam clam aufert, saltem si eam alio modo sine magno incommodo habere non potest. Sylvester *V. furtum q. 13.* Molina *de J. & J. disp. 603. num. 1.* Ratio est; quia talis rem non aufert animo lucrandi aut furandi, sed se indemnem reddendi, & quod sibi debetur, acquirendi. 28

§. II.

De Pœnis Furti, & de Restitutione ablatorum: Necnon de Remediis illa iterum recuperandi: ubi etiam de nonnullis Furtis in specie, & pœnis eorum.

S U M M A R I U M.

29 *Pœna* Furti *manifesti, & non manifesti in ordine ad* ... *quæ?*
30 *Domino, & cujus interest competit actio* Furti.
31 *Datur etiam contra furem impuberem, non item contra heredes illius, nisi prius cum fure lis jam fuerit contestata.*
Datur contra eos, qui consilio, vel auxilio Furtum *secundarunt: non item contra* Furtum ... *vis, aut filiisfamilias.*
32 Furtum *manifestum, & non manifestum quid?*
33 *Præter actionem* Furti *(vi cujus Fur duplum, vel quadruplum solvere debet) competit insuper Domino vindicatio vel contra quemvis possessorem, qui rem ablatam restituere debet, etiam pretio sibi non refuso.*
34 *Item* conditio furtiva; *in quo consistat? cui & contra quem competat?*
35 *Inter criminales pœnas* Furti, *est etiam infamia.*
36 *Iure antiquo diversæ fuere pœnæ furti pro diversitate circumstantiarum. Nunquam tamen pœna mortis aut mutilationis.*
37 *Dure vero de Iure novo, præsertim Caroli V. & Friderici I. Et quando?*
38 Furtum *simplex, & non simplex:* Furtum *magnum, & parvum quid? & quæ pœna eorum, prima vice?*
39 *Furti secundi, seu secunda vice commissi pœna quæ?*
40 *Furti etiam parvi tertia vice commissi pœna est mors.*
41 *Furtum violentum quid; quæ pœna illius?*
42 *Utrum possit quis ob furtum prima vice commissum ad mortem condemnari, pro & contra disputant Doctores.*
43 *Affirmativa Juri novo videtur conformior.*
44 *Res furtivæ inventæ apud furem a Iudice apprehensum non Fisco, nec Iudici, nec Officialibus ejus, sed Domino restitui debent, non obstante consuetudine, aut statuto contrariis.*
45 *Solvitur objectio.*
Iudex tenetur ex officio Malefactores inquirere, & punire, ibid.
46 *De Iure Divino, & Canonico fur tenetur ad restitutionem, & qualem?*
47 *Ad quam faciendam potest Episcopus non item alios Furem compellere, & scienter rem furtivam, ut revelent.*
48 *Nonnulli autem revelando excusantur, & qui?*
49 *Fures sunt etiam infames.*

50 Et

50 *Et irregulares.*
51 *Si sunt notorii.*
52 *Princeps sæcularis potest abolere infamiam Furis, non item irregularitatem.*
53 *Clerici Furis præter infamiam, & irregularitatem est Depositio.*
54 *Sacrilegium prout est species furti, quid?*
55 *Pœna Sacrilegii, quando cum violentia vel effractione.*
56 *Et quando cum effractione committitur.*
57 *Crimen* Plagii *quid?*
58 *Et quæ pœna illius?*
59 Abigeatus, *&* Abigæus *quid?*
60 *Et quæ pœna illius?*
61 *Crimen* Peculatus *quid?*
62 *Et quæ pœna illius?*
63 *Quid sit Crimen* de Residuis?
64 *Et quæ pœna illius?*
65 *Quid Crimen* expillatæ Hæreditatis? & quæ pœna illius?
66 *Quid* Sepulchri violatio?
67 *Et quæ pœna illius?*
68 Amotio termini *quid? & quæ pœna illius?*

29 QUæritur I. Quæ sint pœnæ Furti de Jure communi Cæsareo constitutæ? Resp. I. Prima pœna Furti est, ut res furto manifesto ablata ritè instituenti Actionē furti restituatur, seu solvatur quadruplum; furto autem non manifesto ablata, solvatur duplex, textu expresso §. 18. *Instit. de act. & §. Pœnam 5. inst. de obl. ex delicto*, ibi: *Pœna manifesti furti quadrupli est, non manifesti dupli.*

30 Ad quem finem datur actio furti, quæ tamen mere pœnalis est §. *fin. instit. de oblig. ex delicto*, quæ actio competit Domino, & cujus interest, furtum non esse factum, *l. cujus interfuit 10. ff. h. t.* ibi: Cujus interfuit non subripi, is actionem furti habet, & *l. Tum 11. ff. eod.* ibi. Is cujus interest, furti habet actionem, si honesta causa interest. Censetur autem illius dumtaxat interesse, qui ob rem, quæ culpa illius perit, a Domino conveniri potest, vel ad restitutionem, vel ad æstimationem, *§. tum qui 14. §. 9. & l. Interdum 49. ff. h. t.*

31 Datur autem hæc actio contra Furem, etsi res jam perierit, *l. inter omnes 46. princ. ff. h. t.* ibi: Inter omnes constat, etiamsi extincta sit res furtiva, attamen furti remanere actionem contra furem: Etiam impuberem doli capacem, *l. impuberem 23. ff. h. t.* non tamen contra heredes Furis, nisi forte lis cum defuncto prius jam fuerit contestata, *l. 1. ff. De privatis delict. §. 1. instit. de perpet. & tempor. action.* juncta *l. Pœnalia 164. ff. de reg. jur.* ibi: *Pœnalia judicia semel incepta etiam in heredes transmitti possunt.* Datur insuper contra eos, qui ad Furtum dederunt consilium & auxilium, aut rem furtivam receperunt, per dicta *n. 17. & l. eos qui 14. ff. h. t.* Non item contra filiumfamilias, uxorem, vel servum per dicta supra *n. 15.*

32 Est autem Furtum manifestum, quando Fur a Domino, vel ab alio in ipso actu furti, aut post commissum furtum cum re furtiva deprehenditur in loco furti, vel antequam cum re furtiva eo pervenerit, quo eam deferre, & cum ea illa die permanere destinavit. Non manifestum autem est, si fur ita non deprehenditur, *§. 3. inst. de oblig. ex delict. l. Fur est 3. l. quo destinaverit 4. l. Sive igitur 5 ff. h. t.* Cur autem Furtum manifestum gravius puniatur, quam non manifestum inter alias rationes, quas refert Schenedewin *in §. fin. inst. de obl. ex delict. n. 4.* Harprecht *in §. Pœnam insta. eod. n. 2. & 3.* est, quod Furtum manifestum præter læsionem proximi præbeat etiam scandalum publice perniciosum, majoremque imprudentiam præseferre, nec omni suspicione violentiæ carere censeatur; consequenter majori pœnâ dignum *can. Nemo 4. §. Tolerabilius caus. 32. q. 4. & c. Ex tenore, 4. de Tempor. Ordin.*

33 Resp. II. Præter pœnalem actionem Furti, qua non ipsa res ablata, sed quadruplum, vel duplum ipsius petitur, dantur adhuc aliæ duæ actiones & remedia prosecutoria, rei Vindicatio videlicet, & Condictio furtiva. Vindicatio rei furto ablatæ, est actio realis competens Domino non tantum contra Furem, sed etiam contra quemcunque possessorem talis rei furtivæ §. 1. *Inst. de action. § fin. inst. de obl. ex delict.* ibi: *Rei vindicatio adversus possessorem est, sive fur ipse possidet, sive alius quilibet*, sive bona, sive mala fide, justo vel injusto titulo rem furtivam possideat, *l. in civilem 2. & l. civile 5. C. h. t.* Tenetur etiam talis possessor rem furtivam Domino restituere etiamsi hic illi pretium pro re furtiva expensum non refundat, *c. l. incivilem 2. C. h. t.* ibi. Incivilem rem desideratis, ut agnitas res furtivas non prius reddatis quam pretium fuerit solutum a Domino. Datur etiam post actionem Furti, & jam acceptum quadruplum a Fure, *l. si pignore 54. §. 3. ff. h. t.* ibi. Post solutam dupli aut quadrupli pœnam salva est vindicatio, & condictio.

Condictio furtiva est actio personalis qua rei furto ablatæ restitutio, si extat vel non amplius extet, ejus æstimatio, omneque interesse petitur *l. si condicatur 2. & l. in re furtiva 8. ff. de cond. furtiva.* Competit autem soli Domino *l. 1. ff. eod.* ibi: In furtiva re soli Domino condictio competit, *l. Eum qui 14. §. 16. ff. h. t.* contra Furem, & si sint plures, contra omnes insolidum, ita tamen, ut si unus plene satisfecit, cæteri sint liberi, *l. 1. c. de Cond. furti.* Datur insuper non tantum contra Furem, sed etiam contra quoscunque hæredes illius, non solum ob id, quod, de re furtiva ad illos pervenit, sed etiam in solidum, quamvis nil ad eos pervenerit, quod est singulare in omnium furum ne facile Fures habeant hæredes, *§. fin. Inst. de oblig. ex del.* ibi: Condictio autem adversus furem ipsum, heredemve ejus, licet non possideat, competit *l. Ex re furtiva 5. l. si pro fure 7. §. 2. l. in Condictione 9. ff. de Condit. furtiva:* Adeo quidem, ut si fur ultimo supplicio sit affectus, hæres nihilominus ad restitutionem rerum furto ablatarum vel æstimationem illarum Actione hac Condictionis conveniri possit vi *const. crim. Caroli V. art. 157. 207. & 219.* 34

Resp. III. Pœnæ Criminales furti præter solutionem quadrupli, vel dupli supra *n. 29.* allegatam sunt, quod imprimis nobilis furti condemnatus, fuit infamis, *§. 2. inst. de pœna temere litigantium*, & *l. Athletas 4. §. fin. ff. de his qui infamia notantur.* 35

Dein si Criminaliter agitur contra fures, vi Juris antiqui puniuntur pro diversitate delicti, personarum & aliarum qualitatum vel pœna pecuniaria fisco applicanda, vel carceris, vel relegationis, vel damnatione ad Metalla, vel alia corporali *l. fin. ff. h. t. l. 1. & seqq. ff. de Furib. balnear. l. 1. & seqq. ff. de Effract. & expilat.* ita tamen, ut pœna mortis, aut mutilationis ob simplex furtum aliquem puniri fuerit prohibitum, *Auth. sed novo t. de servis fugitivis*, ibi: Sed pro furto non, nec aliquod membrum abscindetur, sed aliter castigabitur, & *Novel. 134. c. 13. V. pro fur.* ibi: Pro furto autem nolumus omnino, quodlibet membrum abscindi, aut mori, sed aliter eum castigari. Fures autem vocamus, qui occulte, & sine armis hujusmodi delinquunt; eos vero, qui violenter aggrediuntur, aut cum armis, aut sine armis in domibus, aut itineribus, aut in mari, pœnis nos legibus subjici mandamus. 36

Jure autem novo Cæsareo Friderici I. & Caroli V. præter antiquam pœnam quadrupli, vel dupli Domino solvendi: vigore actionis furti per dicta supra *num. 29.* ob furta in damnum Reipublicæ invalescentia graviores pœnæ etiam mortis, ac mutilationis fuere statutæ, & ferè ubique, præsertim Carolinæ, usu receptæ. Sic enim laudatus Fridericus I. *l. 2. Feud. c. 27. fin.* statuit, Si quis quinque solidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur, si minus forcipe, & scopis excorietur, & tundatur, ubi per solidum aureus, seu ducatus intelligitur juxta jam dicta *L. 3. tit. 24. nu. 15.* 37

Dein Carolus V. de Pœnis Furti ita statuit, ut videlicet Furtum primum, sed prima vice commissum, si sit parvum (idest quinque solidos non attingens) & simplex (idest tale, quod in solo furandi actu sine concurrentia alterius delicti consistit) & non manifestum, puniatur pœna dupli, si fur, est solvendo; si non, pœna carceris, debetque rem ablatam restituere cum *Urpheda ar. 157.* Si vero hujusmodi primum simplex, & parvum furtum sit manifestum, & fur honestæ conditionis existat, spesque emendationis appareat, punitur pœna quadrupli, si est solvendo, sin minus pœna carceris corporalis: Si vero fur vilis conditionis est, ad numellas virgis damnatur, & relegatur ita tamen tam hic, quam honestæ conditionis fur existens prius restituat rem ablatam, vel æstimationem ejus *ar. 158.* Si autem furtum primum simplex & magnum est (idest quinque solidos adæquans, vel excedens) arbitrio judicis puniendus relinquitur *ar. 160.* 38

Furtum secundum, seu secunda vice perpetratum, si 39
utriuf-

utriusque valor quinque solidos non adæquat, hanc pœnam secum trahit, videlicer, positionem pro numellis, relegationem, & confinationem: Si vero dictos quinque solidos excedat, pœna Judicis arbitrio imponitur *ar.* 161.

40 Tertium, seu tertia vice commissum Furtum, etiam simplex nulla attenta quantitate & valore rei ablatæ pœnam Capitalem habet, ita ut mas laqueo, fæmina autem suffocatione aquæ, vel alia simili mortis pœna, gladii v. gratia perimatur *ar.* 162.

41 Furtum violentum vero (idest, quod cum ædium effractione, vel cum telo & armis fit, quod etiam furtum periculosum vocatur) pœna Capitali, vel si circumstantiæ aliud suadeant, non Capitali punitur *ar.* 159.

42 Ceterum controvertitur inter DD. cum vigore allegatorum Jurium novorum possit Fur propter unum simplex Furtum magnum, pœna Mortis affici? Covartuv. siquidem *l. 2. var. res. c. 9. n. 7.* Menoch. *de Arbitr. Jud. casu* 295 *n. 9.* affirmativam tenent ob Constitutionem Friderici I. supra allegatam. Clarus vero *§. Furtum n. 9.* Farinac. *Praxi Crim. q. 167. n. 47.* Fachin. *l. 9. contr. c.* 91. & alii negativam tuentur ex illa ratione, quod, ut ajunt, nullo Jure reperiatur pœna Mortis pro primo Furto statuta, Judex autẽ non debet esse rigidior in puniendo quam Lex ipsa, *l. Perspiciendum 11. ff. de pœnis.* Nec obstare putant Constitutionem Friderici I. utpote quæ ipsorum opinione non loquitur de simplici Furto, sed de violento aut seditioso, uti ex Rubrica colligitur, quæ sonat de Pace tuenda, & ejus violatoribus.

43 Verum etsi hujus posterioris doctrinæ Authores pie faciant mitiorem eligendo sententiam; tamen spectando recentiora Jura, sententia Covar. & sequac. videtur probabilior tam ex Constitutione Friderici I. quam Carolina utpote quæ etiam pro uno simplici Furto magno pœnam arbitrio Judicis relinquit, & hoc ipso statuit, quod si furtum tam magnum est, ut arbitrio Judicis pœnam mortis mereatur, eam imponere valeat. Sed de his amplius Criminalistæ. Incidentaliter tamen.

44 Quæritur II. Num res furtivæ apud Furem a Judice apprehensum inventæ Fisco, aut Judici, vel Officialibus, ac Ministris Justitiæ adjudicari; vel potius veris Dominis, a quibus fuere ablatæ, restitui debeant. Resp. Certum, & indubitatum est, tales res furtivas vero Domino, si de eo certo constat, restitui debere. Ita enim expresse declaravit Carolus V. *in const. crim. ar.* 207. & Fridericus I. *in recessu* 1559. *§. Und nachdem aneslicen.* qui ambo etiam, in statuta & consuetudines contrarias tamquam veros abusus & corruptelas Juri divino & naturali contrarias reprobarunt. Utique enim iniquum & Juri naturali contrarium est, quod quis cum jactura, & damno alterius locupletetur, & Domini res sine facto illius in alium transferatur. *L. Nam hoc 14 ff. de condict. indebiti* ibi: *Nam hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.* juncta *c. locupletiores 48. de reg. jur. in 6.* Prout etiam omnino iniquum, & rationi naturali adversum est, ex facto unius alterum prægravari & delictum unius in alterius perniciem trahi; *l. 3. ff. de alien. Judic. mut. cau.* ibi: *Omnibus modis Proconsul id agat, ne cujus deterior causa fiat ex facto alterius l. factum 155. ff. de reg. iur.* ibi: *factum cuique suum, non adversario nocere debet*; cum peccata, & pro his debitæ pœnæ suos tantum Authore & delinquentes tenere debeant, *l. Crim. 26. ff. de Pœnis, & l. Sancimus 22. C. eod.*

45 Nec quidquam in contrarium valet, quod iniqui, & avari quidam sub palliato prætextu opponunt Judices, videlicet, capturam, custodiam, torturam, alimentationem, & executionem furis magnas requirere expensas; simulque labores Judicis, & officialium mereri aliquam mercedem; consequenter res furtivas apud furem apprehensi inventas, in refusionem dictarum expensarum Fisco, vel pro mercede laboris Officialibus justitiæ merito applicari. Nam contra est; quod his non obstantibus res furtivas Domino sine diminutione restitui debeant, expresse statuerit Carolus V. *cit. const. crim.* Et merito, quia Præsidi, & cuivis Judici, ac Magistratui ex Officio incumbit & congruit, ut a peccatis, & malis hominibus Provinciam purget, indeq; *Sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet*, & prout quisque deliquerit in eum animadvertere, *l. congruit 13. ff. de Offic. Præsidis.* Quæ autem Judici & Magistratui ex Officio incumbunt, hoc absque alterius privati damno, aut præjudicio præstare debet, *arg. l. ut puta 2. §. 2. ff. de condit. ob turpem caus.* Berlich. *pract. p. 5. concl. 54. n. 32.* præsertim cum Officiales ob hęc aliunde jam sufficiens suum censeantur habere salarium.

46 Quæritur III. Quæ sint pœnæ contra furem Jure Canonico statutæ? Resp. I. Sicut Jure Divino, sic etiam humano Ecclesiastico fures tenentur ad restitutionem furto ablatorum, *c. Peccatum 4. de reg. jur. in 6.* ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*: ita tamen, ut ante sententiam Judicis plus restituere non teneantur, quam quod abstulerunt, bene vero post illam, cum teneantur parere justæ Judicis sententiæ eos ad solutionem dupli, vel quadrupli, & interesse damnantis: ut alibi dictum.

47. Cæterum, ut res furtivæ Domino suo restituantur, potest Episcopus, non item Prælatus illo inferior, multo minus Potestas sæcularis, contra injustum detentorem, sicut etiam eum, qui rem furtivam ab alio detentam scit, & non revelat, edere Decretum generale, in eoque debitis monitionibus præmissis statuere, ut qui intra certum terminum rem furtivam magni momenti non restituit, vel eam sciens non revelat, ipso facto sit excommunicatus. Conc. Trid. *Sess. 25. de ref. c. 3.* ibi: Excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis, aut subtractis rebus fieri solent a nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur, & tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaque diligenter, & magna maturitate per Episcopum examinata, quæ ejus animum moveat: nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis etiam magistratus authoritate adducatur, sed totum hoc in ejus arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore, eas decernendas esse judicaverit.

48 Circa quod tamen Decretum recte observat Engel *de sent. excom. n. 24.* quod vi illius ad revelandum, vel denuntiandum non obligentur illi, qui id absque sua, vel suorum, (contra quos testimonium dicere non coguntur, de quibus *L. 3. tit. 20. de testib.*) infamia, aut gravi præjudicio facere non possunt; nec illi, qui rem certo non sciunt & saltem per unum testem probare nequeunt: De qua materia amplius vide apud Barbosam de Offic. & potest. Episc. *Alleg.* 96. Engel *l. c. n.* 22.

49 Resp. II. Non tantum de Jure Civili juxta dicta, sed etiam Canonico fur notorius sive Laicus, sive Clericus est infamis, præsertim post quam furti condemnatus est *can. infames 17. caus. 6. qu. 1.* ibi: Similes Fures: Accedit, quod omnes, qui secundum leges Civiles sunt infames, tales etiam sint secundum Canones, *can. Eupheminum 7. §. hinc colligitur caus. 2. q. 3.*

50 Colligitur, quod fur notorius, aut furti condemnatus sit etiam irregularis, consequenter ad sacros Ordines promoveri, vel in jam susceptis ministrare non valeat. Navarrus *Manual. c. 17. n. 204.* Abbas *in c. fin. h. t. n. 3. & 14.* Suarez *de Cens. disp. 48. sect. 2. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 27. arg. can. qui in aliquo 5. dist.* 51.

51 Dicitur autem notanter in Conclusione: fur notorius, aut furti condemnatus; qui furtum occultum infamiam Juris non inducit, & per consequens nec irregularitatem ut proin furem occultum Episcopus ad ordinum susceptionem, & administrationem eorum admittere valeat, etsi crimen furti ultro fateatur, dummodo pœniteat, & restituat, per Textum *cap. fin. h. t.* & ibi DD. communiter.

52 Cæterum licet Princeps sæcularis a fure auferre valeat maculam infamiæ, auferre tamen nequit irregularitatem nec ipso facto hæc cessat per abolitionem infamiæ a Principe sæculari factam, sed necessaria est dispensatio Papæ *arg. cap. cum te 23. de sent. Excomm.* Ratio est; quia Princeps sæcularis pœnas spirituales tollere nequit. *Pervulgaria.*

53 Resp. III. Præter pœnam infamię, & irregularitatis, Clericus fur notorius ab Officio & Ordine Clericali deponi debet, *can. Presbyter 12. dist. 81. & c. cum non ab homine 10. de judiciis*, & ibi DD. communiter. Qui si non resipiscat, etiam excommunicari; & si incorrigibilis evadat, Curiæ sæculari tradi debet, textu expresso *c. cum non ab homine 10. de judiciis.*

54 Quæritur IV. Quid sit, & quas pœnas secum trahat Crimen Sacrilegii? Resp. I. Sacrilegium, prout sumitur pro specie furti, est furtum, quo res sacra e loco sive sacro, sive profano, vel res profana e loco sacro injuste aufer-

fertur. Ita in re Communis *arg. can. quisquis 21. cau. 17. q. 4.* ibi: *Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro.* Et quamvis olim de jure Civili nec verum Sacrilegium, nec ordinariis illius pœnis subjectum fuerit Furtum rei sacræ e loco profano, vel rei profanæ, e loco sacro, sed debuerit esse rei sacræ, & loco sacro, *l. Servus 5. & l. Sacrilegi 9. §. 1. ff. ad l. Jul. de Peculat.* tamen hodie etiam in Foro Civili vi *Constitutionis Criminalis Caroli V. art. 172.* Sacrilegium accipitur juxta sensum Canonicum.

55 Resp. II. Pęna Criminalis Sacrilegii alia est, quando cum, alia sine violentia committitur, si cum violentia & effractione loci sacri committitur, verum Violatorem Ecclesiæ constituit, & pęnam illius secum trahit, de qua vide supra *tit. 17. n. 42.*

56 Resp. III. Si absque effractione committitur, de Jure Canonico pœnam Excommunicationis, non quidem ipso facto, sed ferendam incurrit, a qua tamen Sacrilegus absolvi nequit, donec plene satisfaciat, *arg. c. fin. h. t. & c. Conquestus 29. de Foro compet.* ibi: *Cum autem valde sit iniquum, ut ea, quæ collata sunt, pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis, vel relicta, aut eis justis modis aliis acquisita, aliis usibus applicari, propter quod merito invasores ipsarum rerum tanquam Sacrilegi sunt Anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi.*

57 De Jure Civili autem pęna Sacrilegii est, quam supra *cit. tit. 27. n. 44. & 45.* allegavimus: præterquam, quod cunctis etiam pœnis *Furti h. t.* enumeratis subjaceat.

58 Quæritur V. Quid sit, & quibus pœnis subjaceat Plagium? Resp. I. Plagium est Crimen publicum, quo quis dolose surripit hominem sui Juris existentem, vel servum alienum, sive detineat illum, vel vendat, donet, permutet, vel alio contractu, quo dominium rerum transfertur aliis tradat, *l. 1. & seq. ff. ad l. Fabiam de Plagiariis.* Quod Crimen, si homo sui juris subripitur, non est propriæ *furtum*, quia libera persona sub nullius est dominio, *§. Item Juris inst. de instit. Stip.* Si vero proles sub patria potestate constituta ita subripitur; verum *furtum* est, *§. interdum Inst. de obl. quæ ex delict.* indeque patri actio furti competit, *l. cum qui 14. §. si filius familiar ff. h. t.* Non item Matri utpote potestate in prolem carenti, *l. Mater 38. ff. eod.*

59 Resp. II. Pœna Plagii olim erat pęna pecuniaria *l. fin. ff. ad l. Fabiam, de Plagiar.* Hodierno autem jure est pęna mortis, *c. 1. h. t.* ibi: *Qui furatur hominem & vendiderit, morte moriatur* junct. *l. quoniam 7. & l. fin. C. ad l. Fabiam de plagiar.* quę tamen interdum in mitiorem puta, pœnam metalli, & exilii mutatur *cit. l. fin ff. eod. & §. est 10.* ibi: *Est & inter publica judicia ex lege Flavia de plagiariis, quæ interdum capitis pœnam ex sacris constitutionibus irrogat, interdum autem mitiorem.*

60 Quæritur IV. Quid? & quibus pęnis subjectum sit *Abigeatus*? Resp. I. Crimen *Abigeatus* est quędam species *furti* vel quasi *furti*, quod committunt *Abigei*, idest illi qui pecora ex pascuis, vel armentis subtrahunt, & quodammodo deprędantur, & abigendi studium quasi artem exercent æquos de gregibus, vel oves de armentis adducentes. Ita in terminis habetur *l. 1. ff. de Abigeis.* Porro licet abductio unius equi aut bovis *Abigeatum* constituat, tamen *Abigeus* non est, sed simplex *fur*, qui de grege ovium minus quam decem, & de grege porcorum minus, quam quinque abduxit, textu expresso, *l. fin. ff. h. t.*

Resp. II. Pœna *Abigeatus* de Jure communi varia est, pro varietate circumstantiarum delicti, & personæ; ita ut subinde ad gladium, subinde ad metallum, subinde ad bestias damnentur, subinde relegentur *l. 1. & 3. ff. de Abigeis* hodierna tamen consuetudine puniuntur ut *Fures*, prout ad dictas Leges magis declarant DD.

Quæritur VII. Quid sit? & quas pęnas secum trahat 61
Peculatus? Resp. I. *Peculatus* est species *furti*, quo pecunia seu ad ærarium publicum aut fiscum Principis pertinens vel pecunia sacra, aut religiosa subripitur ab eo, cujus fidei non est commissa, *l. 1. l. lege 4. princ. & §. fin. l. Sacrilegi §. Labeo ad l. Jul. Pecul. & §. 9. Inst. de publ. Jud.*

Resp. II. Pœna *Peculatus* est vel pecuniaria, & quidem 62
quadruplum *l. Sacrilegii pœnam 6. in fine & l. is qui 13. ff. eod.* vel alia præsertim Deportatio, *l. Peculatus 3. ff. eod.* vel etiam ultimum supplicium, si hujus Criminis rei sunt Judices, & Magistratus: qua pœna etiam afficiuntur, qui his ministerium ad Crimen exhibent, vel subtractas pecunias ab illis scienter accipiunt, *§. Item Lex Julia Peculatus, 11. de inst. publ. Jud. & l. au. C. de Crimine peculatus.* Hodie etiam pœnas *furti* puniuntur.

Quæritur VIII. Quid sit? & quas pœnas habeat Cri- 63
men de residuis? Resp. I. Est delictum publicum, quo pecunia ad certum usum non erogatur, sed vel retinetur, vel in alium usum convertitur *l. 2. & l. Legem Jul. 4. ff. ad l. Jul. peculatus.*

Resp. II. Pœna Criminis de residuis est, quod præter 64
infamiam cunctis Criminibus publicis debitam, *l. infamem 7. ff. de publ. Jud.* debeat restituere amplius tertiam partem rei inique detentæ, vel non debite erogatæ, ita, ut qui 90. florenos male erogavit, 120. florenos restituere debeat, *l. L. Jul. 4. ff. ad l. Jul. peculatus*, ibi: *Qua lege damnatus amplius tertia parte, quam debet, punitur.*

Quæritur IX. Quid sit Crimen *expilatæ hæreditatis*; 65
& quæ pęna illius? Resp. I. Esse crimen, quo quis ante vel post aditam, sed nondum possessam hæreditatem, rem hæreditariam mobilem surripit, quia talis censetur reus Furti, *l. hic enim 70. ff. h. t.* Pęna illius est arbitraria pro diversitate circumstantiarum infligenda, *l. 1. l. Divus 5. ff. Expilatæ hæreditatis.*

Quæritur X. Quid sit sepulchri violatio; & qualiter pu- 66
niatur? Resp. Est Crimen quo quis sepulchrum non tantum violat, sed etiam inde monumenta, vel alia aufert, vel cadavera effodit, & spoliat. *l. Si sepulchrum 2. & leg. prætor ait 3. ff. de sepulchro violato.*

Resp. II. Pœna hujus Criminis prætor infamiam, *l. 1.* 67
ff. eod. statuta est arbitraria & subinde etiam Capitalis præsertim, si corpora, vel ossa eruantur *l. prætor ait 3. l. fin. ff. eod.* ibi: Rei sepulchrorum violatorum, si corpora ipsa extraxerint, vel ossa eruerint, humiliores quidem fortuna ultimo supplicio afficiuntur, honestiores in Insulam deportantur: alias autē relegantur, aut ad metallum damnantur.

Quæritur IX. Quid sit? & qua pœna afficiatur Amotio 68
termini? Resp. est Crimen, quo quis terminos vel lapides finales *Granitsteln, oder Marckfaulen, oder Steßen* dolose eruit, aufert, aut mutat, vel ut præcise noceat alteri, vel ut eidem de fundo aliquid detrahat, & suo adjiciat cujus criminis pęna est vel pecuniaria 50. aureorum *l. lege Agraria ff. termino amoto*, vel etiam relegatio, aut fustigatio illorum, qui occupandorum aliorum finium causa id admiserint, *l. Divus Hadrianus ff. eod.*

Ti-

TITULUS XIX.

De Usuris.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*

1 USuræ vitium est affine rapinæ, & Furto: nam ut dicitur *can. si quis cauf.* 14. *q.* 4. si quis usuram accepit, rapinam facit, vita non vivit. Quod tamen cum Glossa intellige de rapina large accepta, & prout sumitur pro qualibet injusta usurpatione, *arg. c. meretrices cau. 32. q.* 4. Igitur post titulos de Raptoribus, & Furtis, recte agitur de usuris, quæ materia cum proprie sit Canonica, & nonnihil prolixior, recte in quosdam Paragraphos dividitur.

§. I.

De Natura, & Divisione Usuræ.

SUMMARIUM.

2 Usura *varie accipitur.*
3 *Proprie accepta definitur.*
4 *Est lucrum vi solius mutui proveniens.*
5 *Ubi nomine Lucri intelligitur omne, quidquid est pretio æstimabile, etiam obsequia, obligationes, remissiones harum &c.*
6 Usura *alia est* mentalis, *alia* realis.
7 Realis *alia* expressa, *alia* palliata.
8 Usuræ *aliæ sunt centesimæ*, *alia* bessales, *aliæ* semisse, quintunces, quadrantes, trientes, *&c. a. seq.*
10 *Aliæ* simplices, *aliæ* usuræ *usurarum*.
11 *Aliæ* compensatoriæ, *seu* restauratoriæ, *aliæ* punitoriæ, *seu* moratoriæ, *aliæ* lucrativæ.
12 *De* compensatoriis, *&* punitoriis. *Remissive.*

2 U*Sura* juxta nominis Etymologiam dicitur ab *usu*, sicuti *cultura a cultu*; ideoque in genere significat usum alicujus rei. Sic homo dicitur accepisse *usuram* præsentis vitę &c. Dein accipitur usura pro commodo, seu fructu ex usu rei proveniente, prout Cicero Libro de Senectute ait: terra nunquam sine usura reddit, quod accipit. Tertio, & magis ad propositum *usura* sumitur vel pro lucro ex mutuo, indeque *lucratoria usura* vocatur, & alio nomine etiam *Fœnus* dicitur, vel pro ipsamet conventione seu contractu *usurario*, & sic loquendo de *usura* proprie dicta, seu lucratione.

3 Quæritur I. Quid sit *usura*? Resp. cum Communi, dicendu, *usura est lucrum immediate ex mutuo proveniens*, dum videlicet Creditor ultra sortem vi solius mutui alteri dati aliquid exigit, & quasi ex justitia debitum accipit, *arg. can. plerique 3, & can. si a. cauf.* 14. *q.* 3. Vel accipiendo eam pro contractu; *usura* est mutuatio cum pacto expresso vel tacito accipiendi lucrum aliquod temporale ultra sortem ratione mutui.

4 Dicitur notanter, *ratione mutui*, sive, ut alii loquuntur, ex vi & causa mutui principaliter. Quia *mutuum* est unica velut sedes *usuræ*, per text. *in can.* 1. *& seq. cau.* 14. *q.* 3. & DD. communiter, sicuti & textus S. Scripturæ *n.* 14. referendi, de solo *mutuo* loquuntur. Unde si quis lucrum acquirit ex locatione, conductione, liberalitate seu gratitudine mutuarii *usura* non committitur.

5 Porro sub nomine lucri intelligitur quodlibet temporale, seu pretio æstimabile, quod ultra sortem mutuo datam accipitur, quasi ratione mutui ex justitia debitum, sive deinde illud sit pecunia, sive frumentum, sive alia res pretio æstimabilis, ut pluribus dicitur *c. si fœneraveris & seq. cau.* 14. *q.* 3. ubi dicitur, usuram esse, quidquid ultra sortem accipitur, sive sit pecunia, sive triticum, sive merces, sive quodcunque aliud. Et hoc communiter etiam extendunt DD. ad obligationem Civilem quidquam ex debito seu pacto sibi præstandi *ratione mutui*, v.g. apud se emendi merces, sive vendendi, aut operas suas locandi vel ut *mutuatarius* creditori præstet obsequium aliunde indebitum. Laym. *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 16. *a.* 2. Palao *tr.* 32. *disp.* 4 *punct.* 11. *a.* 2. Ratio est; quia hujusmodi onera, & obligationes sunt pretio æstimabilia, adeoque vi solius mutui absque *usura* non possunt exigi.

Quęritur II. Quotuplex sit *usura*? Resp. Eam varie dividi, & primo quidem in mentalem, & realem. Usura mentalis est, quando quis eo animo ac intentione dat *mutuum*, ut acquirat lucrum ex *mutuo* tanquam ex justitia debitum in compensationem illius, quamvis nullo interveniente pacto expresso, vel tacito de lucro. Quare *usura* mentalis non sumitur hic pro sola voluntate committendi *usuram*, prout præscindit ab omni actu externo (*tale* enim propositum potius est, & dicitur *usura interna*, quam usura mentalis (sed accipitur pro actu externo, quo *mutuum* datur cum spe, & intentione accipiendi *lucrum* ex *mutuo*, quamvis sine ullo pactu externo, *arg. c. consuluit h. t.* atque in simili explicavimus supra *tit.* 13. *n.* 15. *&* 16. Simoniam mentalem. Usura Realis econtra est, quando quis mutuat cum pacto expresso, vel tacito accipiendi ultra sortem *lucrum* ex mutuo. Navarrus *de usuris n.* 12. & Doctores communiter. 6

Deinde *usura* realis dividitur in expressam; & tacitam 7
seu palliatam. Expressa seu formalis & manifesta *usura* est, quando expresse exigitur pretium pro *mutuo* v.g. mutuo tibi centum florenos ex pacto, ut post annum reddas mihi centum, & tot vel tot ultra. Usura palliata seu virtualis est, quæ non committitur vi contractus *mutui* formalis & expressi, sed alterius contractus nomine ac specie veluti pallio occultati, ut si Mercator ob solam dilationem solutionis pretii (secus si id fieret ratione lucri cessantis, vel damni emergentis &c.) merces multo carius venderet; nam hoc in re aliud non esset, quam Emptori mutuam dare pecuniam, post aliquod tempus cum actuario recipiendam; quod reprobatur *c. in civitate de usuris*.

Tertio, Usuræ dividi possunt pro diversa earum taxatione & moderatione. Hinc alię dicuntur Centesimæ, alię Bessales, Semisses, Quintunces, Quadrantes, Trientes, prout appellantur *l. eos qui C. de usuris*; & alibi. Cęterum quidnam sit Usura centesima, juxta quam cęterę suam sumunt interpretationem, variant DD. Et quidem Vallensis *h. t. n.* 4. notat, quod veteres solebant stipulari *usuras* in singulos menses, & quod centesima usura fuerit illa, quando pro centum quolibet anno solvebantur duodecim ita ut singulis mensibus solverentur pro centum florenis singuli floreni. Unde quia Bessales Usurę sunt bes, seu octo unciæ centesimę usurę, & Usurę Semisses sunt pars dimidia; quintunces, quinque ejus uncię sive partes, & quadrantes quatuor, trientes, tres, mox patebit, quantam juxta hanc supputationem faciant, seu reddant dictæ *usuræ* per singulos annos, nam illę reddunt octo pro centum istæ vero sex, quinque, quatuor, tria &c. 8

Econtra Hostiensis, & cum eo Fagnanus *in c. naviganti h. t. n.* 6. item Glossa *in l. eos qui C. de Usuris* ℣. *tertiam partem*, & alibi, atque etiam Vocabularium Juris ℣. *usura*, docent, quod secundum Jus commune usura centesima sit, ea, quæ infra annum ęquiparatur furti. Quę quidem interpretatio fundatur *in l. nihil interest ff. de fœnere nautico*, ibi: *Ad finem non ultra duplum centesima debeatur*. Ubi Glossa ait. *Duplam connumerata summa sortis cum usuris in fine anni*. Unde juxta hanc supputationem etiam aliæ *usuræ*, de quibus fit mentio in jure civili, reddunt magnam quantitatem, videlicet Bessales pro centum sexaginta sex, semisses quinquaginta, & sic loquendo de cæteris. Clarius loquitur Glossa *in Auth. de alien.* ℣. *centesima*, ibi. Centesima dicitur quę annuę sorti ęquiparatur, quasi rotunda, ut centenarius numerus est rotundus. Quarta centesimę ergo dicitur, quę quatuor annis ęquiparatur, & sic si bene computes, 9

facit

facit quinque denarios pro qualibet libra, & quolibet mense. Adde Glossam *Aut. Hoc jus porrectum V. centesima de SS. Ecclesiis*.

10 *Quarto*: *Usuræ* aliæ *simplices*, aliæ *usuræ usurarum* vocantur. *Simplices* sunt, de quibus hactenus diximus. *Usuræ usurarum* vero, quæ ex usura seu lucro usurario non soluto seu nostra sorte exigitur, ut dum quis v. g. 1000. florenos, per 50. annuatim solvendis in *mutuum* dat, & de istis 50. florenis debito tempore non solutis seu summa Capitali, præter priorem novas *usuras* v. g. unum floren. cum dimidio annuatim exigit; de qua *usura* magis infra §. *seq. n.* 26.

11 Denique *usuræ* aliæ sunt, & vocantur compensatoriæ sive restauratoriæ; aliæ punitoriæ seu moratoriæ; aliæ lucratoriæ. Usuræ compensatoriæ dicuntur, in quibus pactum fuit de solvenda ultra sortem pecunia, vel alia re pretio æstimabili, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, aut ratione periculi, laboris, seu expensarum, quæ probabiliter subeunda erant in *mutuo* recuperando, Et hæ *usuræ* sunt licitæ, quia id, quod datur ultra sortem principalem non datur præcisa ratione *mutui*, sed ex alio justo titulo, ac per modum cujusdam interesse, ut amplius infra indicabimus §. 4. agendo de Titulis excusantibus ab *usura illicita*. *Usuræ punitoriæ* sunt, in quibus pactum fit de subeunda pœna, v. g pecuniaria ultra sortem præstanda, si *mutuatarius* in mora fuerit, non reddendo mutuum tempore statuto. *Usura lucratoria* dicitur, quæ continet aliquod *lucrum* temporale, causa & nomine solius *mutui* principaliter exactum. Et de hisce lucratoriis, tamquam propriis *usuris* ex professo hic loquimur, similque de eisdem intelligendi sunt, quando absolute loquuntur de *usuris* DD.

12 De compensatoriis seu restauratoriis autem & punitoriis seu mutatoriis *usuris* utpote plerumque licitis, adeoque minus propriis, speciales §. *vos* instituemus infra, postquam de lucratoriis seu propriis sufficienter egimus.

§. II.

De Prohibitione, & malitia Usuræ propriè dictæ seu Lucratoriæ.

S U M M A R I U M.

13 Usuræ *sunt prohibitæ Jure Ecclesiastico*.
14 *Et Divino*.
15 *Solvitur instantia*.
16 *Sunt etiam prohibita jure naturali*.
17 *Probatur ratione*.
18 *Solvitur instantia, & tribus n. seqq.*
22 *Proponitur, & solvitur objectio ex scriptura, & duobus num. seqq.*
25 *Nemo censetur omnino libere solvere usuras*.
26 *Usuræ usurarum prohibitæ sunt Jure Divino, & humano Ecclesiastico*.
27 *Ac etiam Civili*.
28 *Ita, ut nondum solutæ nulla stipulatione licite aut debiti fieri valeant, ac vi stipulationis solutæ repeti rursus possint*.
29 *Si sunt Lucratoriæ; immo etiam compensatoriæ de jure Civili: non item Divino*.
30 *Postquam usuræ jam sunt solutæ, de jure Civili denuo dari mutuo per modum sortis pro nova usura non prohibentur*.
31 *Bene vero de Jure Divino, & Ecclesiastico, si sunt lucratoriæ*.
32 *Objicitur, & solvitur objectio, ac num. seq.*

13 QUæritur I. An, & quo Jure *usuræ*, seu lucrum ex *mutuo* immediate proveniens, sint prohibitæ? Resp. Certum est, *usuras* non tantum jure humano Ecclesiastico, sed etiam Divino prohibitas esse. Itu Communis Catholicorum DD. contra Carolum Molinæum *tr. de commerciis 7. & 11.* moderatas *usuras* tanquam licitas admittentem. Et quidem prima pars de jure Ecclesiastico passim constat ex SS. Canonibus, *ut c. quoniam 2. dist. 37. c. Apost 43. Conc. Nicæn. c. 18.* Item *ex cunctis Decretis, Constitutionibus, Rescriptis Pontificiis, tam quinti, quam sexti Decretalium, & Clementinarum h. t.* Ubi non solum *usuræ* sub gravissimis pœnis infra enumerandis prohibentur sed etiam *c. super eo h. t.* expresse dicitur, quod *usurarum crimen utriusque Testamenti paginà detestetur*. Quinimmo pertinaciter asserens, exercere *usuras* non esse peccatum, veluti Hæreticus puniendus est, ut habetur *in Clem. un. de Usuris*, ibi: Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter afficere præsumat, exercere usuram non esse peccatum, decernimus eum ut Hæreticum puniendum.

14 *Altera* pars vero de Jure Divino clare desumitur ex S. Scriptura, Nam *Levit. c. 25.* dicitur: *Ne accipias usuras ab eo, neque amplius quam dedisti*. Et infra: Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram. Item *Ps. 14.* laudatur, qui pecuniam suam non dedit ad usuram. Similiter *Ezech. c. 18.* dicitur inter alia, quæ ad virum justum requiruntur: Si usuram & superabundantiam non acceperit. Econtra vero ibidem numerat Propheta inter peccatores, ad usuram dantem & amplius accipientem. Item *ib.* Quod si genuerit filium ad usuram dantem, & amplius accipientem; numquid vivet, non vivet & *Ps. 54* Vidi iniquitatem in civitate; non defecit in plateis ejus usura, & dolus. Tandem ut plures similes auctoritates omittantur, ipsemet Christus Dominus *Luc 6.* ait: *Benefacite & mutuum date, nil inde sperantes*. Quæ verba licet quoad *primam* partem contineant consilium, quoad posteriorem vero continent præceptum, atque excludunt etiam usuram mentalem, prout patet ex aliis S. Scripturæ locis ubi similis textus habetur, v. g. *Ps. 75.* ibi: *Vovete, & reddite Domino Deo vestro*; ubi *Prima* pars consilium; *secunda* vero præceptum continet:

15 Nec obstat *Parabola* a Christo Domino adducta *Luc. 19.* ubi servo nequam recondenti pecuniam in sudario suo exprobavit Paterfamilias, quod eam non dederit nummulariis, hac addita ratione: *Et ego veniens cum usuris exegissem eam*; id est, pecuniam mutuatam. Resp. enim D. Thomas 2. 2. q. 78. art. 1. *Usuram* ibi sumi metaphorice seu parabolice pro augmento & super excrescentia bonorum spiritualium, seu bona explicatione talentorum nobis a Deo concessorum. Vel dic, illud in parabolis esse a Christo Domino propositum: & sicut alibi per parabolam Villici iniquitatis & fraudantis Dominum suum *Luc. 16.* Christus nos excitavit, ut faceremus nobis amicos in Cœlis de mammona iniquitatis, neutiquam tamen permisit fraudes ita & hic ex facto hominum mundanorum nos cõmonefecit ad procreandas nobis spirituales *usuras*, semper in nobis proficiendo, non tamen idcirco *usuras* mundanas approbavit.

16 Quæritur II. An *usuræ* sint etiam Jure naturali illicitæ ac prohibitæ? Resp. Affirmative; idque tenent DD. communiter. siquidem Patres, Concilia, ac SS. Pontifices passim probant de veteri testamento *usuras* esse illicitas, atqui hæc probatio non subsisteret, nisi usuræ jure naturali essent illicitæ, cum præcepta Cæremonialia, & Judicialia veteris legis non amplius obligent post Christi mortem, sed moralia tantum, quæ ad Decalogum spectant, & Jure naturali obligant. Hinc neque Papa potest dispensare in *usuris*, ut dicitur *c. super eo h. t.* ibi: Cum usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus; quia, cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri; multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita Captivi, usurarum crimine involvatur. Nota ly multo magis; ergo non minus ac mendacium *usura* est Jure naturali prohibita.

17 Ratio etiam hujus est; quam affert DD. Subtilis *4. dist. 15. q. un. §. De secundo Articulo ℣. De ultimo contractu &c.* Quia dum exigitur *usura* seu lucrum ex *mutuo*, vel exigitur lucrum pro ipsa sorte principali, vel pro usu ejus, sed neutrum absque injustitiæ fieri potest, ergo *Min.* probatur Nam imprimis non potest exigi lucrum ex *mutuo* pro ipsa sorte; quia justitia commutativa desiderat æqualitatem in contractibus, neque permittit, ut idem bis vel sæpius teneatur quis restituere; atque si hodie 100. floreni mutuo accipiantur, & post annum centum restituantur, habetur dicta æqualitas; ergo justitiæ repugnat, quod teneatur quis restituere aliquid ultra centum, aut succedentibus temporibus bis centum & amplius.

18 Neque potest dici, quod in *mutuo* pro usu sortis, v.g. pecuniæ mutuatæ possit exigi lucrum; quia usus seu utilitas rei pertinet ad Dominum; atqui mutuatarius vi *mutui* factus est Dominus rei mutuatæ (*Mutuum* enim ideo appellatur; quod de meo tuum fit, ut habetur *l. 2. ff. Si certum petatur*) ergo contrariatur justitiæ, quod *mutuatarius* teneatur *mutuanti* quid solvere pro usu rei mutuatæ, utpote ad se jam spectantis, & non amplius ad *mutuantem*. Uno verbo, Exigens usuras, vel petit eamdem rem sibi sæpius restitui, vel

exigit

exigit aliquid pro eo, quod non est suum; horum autem quodlibet continet manifestam injustitiam, & repugnat juri naturali: ergo.

19 Confirmatur. Pecunia, frumentum, vinum, & aliæ hujusmodi res, in quibus *mutuum* consistit, sunt in seipsis steriles ac infrugiferæ; ergo injustum est, pro earum usu, seu fructu aliquid exigere. *Ant.* probatur. Res frugifera dicitur, ea qua permanente usus, vel fructus, seu commoditas percipi, atque ab ea separari potest, veluti inhabitatio ex domo, fructus ex agro, lac ac vitulus ex vacca. Atqui hoc non fit in pecunia, frumento, vino, ac similibus rebus fungibilibus, seu quæ ipso usu consumuntur, ut patet & habetur etiam *l. ad Senatus consultum ff. de usufructu earum rerum quæ usu absumuntur:* ergo. Hinc etiam Aristoteles lumine naturali edoctus *l. 1. p. c. 7.* ait: *Maxime præter naturam esse hunc acquirendi modum, ut in fœnore numus numum pariat.*

20 Ex proxime dictis patet etiam ratio, cur in *locatione* possit exigi lucrum, non vero in *mutuo*; Disparitas enim maxima est: quia imprimis *locatio* est talium rerum in quibus usus rei non est, ipsamet absumptio rei, sed quæ permanenter usum atque utilitatem afferunt, ut patet in locatione domus, agri, equi ad equitandum, & hujusmodi. Secus fit in *mutuo*, quod nonnisi in rebus fungibilibus, seu usu consumptibilibus, consistit, v. g. in pecunia vino, frumento, & similibus, & cum horum usus (intellige de usu *juris*, non de simplici usu facti) separari nequeat a reipsa, ejusque dominio, non nisi injuste aliud pretium exigeretur, pro re ipsa e usq; dominio, aliud pro usu ipsius.

21 Deinde in contractu *locationis* manet locator adhuc dominus rei locatæ, ejusque retinet dominium, *l. non solet ff. locati* & consequenter utilitas rei locatæ etiam ipsum respicere debet, secus est in mutuo, ubi ex meo tuum fit, & mutuans non amplius retinet dominium rei mutuatæ. Unde patet, quod *mutuum* ea natura sua postulet fieri gratis, idest, non plus petendo vi *mutui*, ac datum est, prout amplius declarabimus infra *§. 4. & seq.*

22 Objicies autem primo contra hactenus dicta Deus concessit olim Judæis *usuras*, *Deut. 23.* dicens, Non fœneraberis fratri tuo ad usuram, sed alieno; ergo usuræ non sunt intrinsece malæ, neque prohibitæ jure naturali, cum in hoc nequeat Deus dispensare, ut patet in mendacio. Res. DD. dupliciter. Et *primo* quidem dicunt cum D. Thoma 2. 2. *q. 78. art. 1.* Judæis non fuisse ibi concessum exercere *usuras* erga alienigenas tamquam licitum, sed duntaxat permissam tamquam minus malum, & ad evitandum majus malum; ne scilicet a suis fratribus indigentibus, *usuras* extorquerent, cum fuerint multum avaritiæ dediti.

23 Nec obstat, quod *usurarum* exactio videatur Judæis Deum colentibus permitti in præmium *Deut. 28. fœnerabis gentibus multis & ipse a nullo fœnus accipies.* Resp. enim citatus Doctor Angelicus, ibidem *fœnus* large accipi pro *mutuo*: promittitur enim Judæis in præmium abundantia divitiarum, ex qua continget, quod aliis mutuare possint.

24 *Secundo*, & ut arbitror melius, respondent alii Judæis fuisse licitam exercere *usuras* erga alienigenas utpote hostes suos, & eo modo, quo eis concessum fuit *Exod. 12.* ut Egyptios spoliarent vasis aureis & argenteis, ac vestibus pretiosis sibi commodatis: quatenus nempe Deus, qui est universorum Dominus, dedit Judæis dominium in bona Ægyptiorum injuste se gravantium, atq; in alia bona Alienigenarum utpote hostium suorum, quos proinde juste poterant spoliare rebus suis per *usuras* ratione mutui dati, cum res illæ jam fuerint suæ ratione dominii sibi a Deo concessi. Unde sicut Judæi spoliando Ægyptum revera non commiserunt *furtum*, ita neque perpetrarunt *usuram* accipiendo fœnus pro mutuo ab alienigenis. Concordat textus *can. ab illo 14. q. 4.* ubi D. Ambrosius refertur dicens. *Ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere; sine ferro dimicat, qui usuram flagitat*: Ergo ubi jus belli, ibi etiam jus *usuræ*.

25 Objicies *secundo usuras* exercens nemini infert injuriam aut dolum; ergo nullam committit injustitiam. *Ant. patet*; quia *usuræ* seu lucrum *usurarum* a mutuatario volente, & libere consentiente promittuntur, ac solvuntur; scienti autem non fit injuria, neque dolus, *c. scienti 27. de Reg. J. in 6.* Cum concordantiis. Resp. Negando *Ant.* Ad probationem dico, *mutuatarium* non omnino libere, sed invitum, & quodammodo coactum solvere, eo quod mutuum quo necessario indiget, obtinere non valeat, nisi usuras nullo titulo debitas solvat; quia alias suum sponte & libere jactare non præsumitur, *l. cum de indebito ff. de prob.*

Quæritur III. De *usuris usurarum* in specie an? & qualiter sint prohibitæ? Quid sint *usuræ usurarum*? Notum suppone ex dictis supra *n. 10.* Quo supposito Res. I. *Usuræ usurarum* lucratoriæ non solum Jure Divino naturali, & Ecclesiastico, sed etiam Civili sunt prohibitæ. *Prima* pars de Jure Divino naturali, & Ecclesiastico patet ex dictis supra *a n. 13.* Cum enim præfato Jure simplex *usura lucratoria*, sit prohibita, multo magis prohibitæ erunt *usuræ usurarum lucratoriæ*, utpote duplicem iniquitatem *usurariam*, de sorte scilicet, & de *usura* importantes, prohibitæ erunt. 26

Altera pars de Jure Civili tenetur etiam ab omnibus & clarissima patet ex diversis Juris textibus, ut *l. placuit 29. ff. h. t. l. improbum 20. C. Ex quibus cau. fit infamia irrogetur*, ibi: Improbum fœnus exercentibus, & usuras usurarum illicite exigentibus infamiæ macula irroganda est. Item *l. ut nullo modo 20 C. h. t.* ibi: ut nullo modo usuræ usurarum a debitoribus exigantur, & veteribus quidem Legibus constitutum fuerat, sed non perfectissime cautum &c. Quapropter hac apertissima lege definimus, nullo modo licere cuiquam usuras præteriti temporis vel futuri in sortem redigere, & eas iterum usuras stipulari, sed & si hoc fuerit subsecutum, usuras semper usuras manere, & nullum usurarum aliarum incrementum sentire; sorti autem antiquæ tantummodo incrementum usurarum accedere. 27

Res. II. *Usuræ usurarum lucratoriæ* needum solutæ, omni etiam Civili Jure adeo sunt prohibitæ, ut neq; per specialem stipulationem, & credendi modum in sortem seu summam Capitalem redigi, & de iis novæ *usuræ*, sicque *usuræ usurarum* exigi possint, v. g. nec licita, nec valida est stipulatio, vel credendi modus sequẽs (qui dicitur *Anatocismus*) quo creditor dicit *usuram* 50. florenorum, quem de mille florenis creditis debitum, hoc anno solvisti, tibi etiam mutuo dabo vel relinquam, ita tamen ut in sortem redigatur, & de illa quoque proportionata annuatim reddatur *usura*, videlicet duo floreni cum dimidio, etiamsi debitor annuat, & promittat; vel ipsemet talem stipulationem cũ Creditore inchoet & perficiat, unde etsi talem stipulationem debitor faciat, tamen ad solvendas *usuras* usurarum non tenetur; & si eas solvit, Conditione indebiti iterum repetere potest, ut contra Mœvium *p. 4. dec. 213.* recte tenet Brunemann *in l. fin. C. de usuris n. 2.* Roderic. *de Reddit. an. l. 3. c. 7. n. 27.* & alii idque probant per textum satis clarum *l. si non sortem 26. ff. de condictione indebiti §. 1.* ibi: Usurarum usuræ nec in stipulatum deduci nec exigi possunt, & solutæ repetuntur, quemadmodum futurarum usurarum usuræ. Item per Jura supra *n. 27.* citata, præsertim vero per textum *l. ut nullo modo 28. C. h. t.* ibidem allegatum, ut legenti patet, omnes ingeniosæ avaritiæ, & ambages stipulantium & exigentiũ *usuræ usurarum* manifeste sublatæ sunt. 28

Dicitur autem notanter in utraque Conclusione *usurarum usuræ lucratoriæ*; quia *usuræ usurarum Compensatoriæ*, seu *restauratoriæ* ob lucrum cessans, vel damnum emergens &c. Juri Divino naturali adversari non videntur, juxta dicenda infra *§. 4.* bene tamen Juri Civili cum leges ad *usuras usurarum* penitus delendas prorsus nullum casum exigendi *usuras usurarum* admittant, per leges & textus supra *n. 27.* citatos, & *l. Sancimus 3. C. de usuris rei judicatæ*, ibi: Cum enim jam constituimus, usuras usurarum penitus delendas, nullum casum relinquimus, ex quo hujusmodi machinatio possit induci. 29

Dicitur ulterius in Conclusione *n. 28.* posita, *usuræ lucratoriæ needum solutæ*; quia postquam mutuatarius *usuras* pro sorte pactas, v. g. 50. pro 1000. florenis actu jam solvit, Creditor dictos 50. florenos tamquam sortem, seu summam Capitalem novam eidem Debitori denuo mutuo dare, & ab eis tamquam a sorte *usuras* exigere de Jure Civili non prohibetur. Ratio est quia in tali casu *usuræ jam solutæ*, & rursus mutuo datæ exuunt naturam *usuræ*, & induunt veram naturam sortis principalis, etsi eidem mutuo detur; cum non appareat, cur hujusmodi *usuræ jam solutæ* alteri tanquam sors principalis mutuo dari non possint, & non idem, qui eas prius solvit. 30

Verum quamvis hujusmodi *usuras jam solutas*, eidem tamquam sortem principalem denuo mutuo dare, & ab eis *usuram* exigere non prohibeantur de Jure Civili, prohibeatur tamen Jure Divino, & Ecclesiastico, si sunt *lucratoriæ*, per dicta supra *a n. 13.* Secus si sint *compensatoriæ*, aut *punitoriæ* juxta dicenda infra. 31

Sed objicies contra conclusionem *n. 28.* positam: juxta dicta est licitum de Jure Civili *usuras jam solutas* eidem 32

tam

tamquam sortem principalem denuo dare mutuo, & ab ea *usuras* exigere; ergo licebit etiam easdem *usuras jam debitas, & nondum solutas* Debitori relinquere, ac tanquam novam sortem *brevi manu*, ut vocant, credere, seu mutuo dare, atque *usuras* novas inde exigere: cum non appareat, cur prius & non etiam istud posterius liceat. Resp. concesso Antec. negando *consequentiam*, & paritatem: quia tamen ex parte Creditoris, quam Debitoris magnum discrimen est inter hos duos casus; cum Creditor pecuniam nondum visam longe facilius mutuo det, seu potius relinquat pro *novis usuras usurarum* promittere, quam *usuras simplices*, actu solvere. Ob quam causam debitores *usuris* facile opprimerentur, ut bene observat Bruneman in *l. fin. C. h. t.* & alii.

33 Objicies *secundo*. Quando quis ad solvendas certas *usuras* condemnatur, præfixo tempore illas non solvit, potest Creditor de Jure ab illo tempore de hujusmodi *usuris* quasi in sortem reddactis novas *usuras* exigere, prout teste Fagnano *de Erroribus pragm. Decad.* 30. *Errore* 1. passim volunt *Pragmatici*; ergo possunt etiam *usuræ nondum solutæ* debitori rursus credi, & ab eis in sortem redactis *usuræ* exigi. Resp. negando antecedens; quia etsi aliquis tam ad *usuras*, quam ad sortem principalem certo tempore condemnetur, tamen elapso termino solum de sorte, minime vero de *usuris nondum solutis* novas *usuras* solvere de Jure Civili adigitur, prout clare sancitum habetur *l. Sancimus §. princip. C. de usuris rei judicatæ*, ibi; Sancimus; si quis condemnatus fuerit post datas a nobis quadrimestres inducias centesimas quidem usuras secundum naturam judicati eum compelli solvere, sed tantummodo sortis, & non usuram, quæ ex pristino contractu in condemnationem deductæ sunt. Cum enim jam constituimus usurarum usuras penitus esse delendas, nullum casum relinquimus, ex quo hujusmodi machinatio posset induci.

§. III.

An? & quomodo de Jure Civili, vel authoritate Principis, vel statuto, aut consuetudine usuræ proprie tales, seu Lucratoriæ defacto sint; aut fieri possint licitæ? ubi etiam in specie de consuetudine Germaniæ, dandi & exigendi quinque pro centum, nullo attento, vel desiderato titulo.

S U M M A R I U M.

34 *In hoc Paragrapho non est quæstio de usuris usurarum, sed simplicibus.*
35 *Usuræ proprie tales an sint probibitæ Jure Civili variæ sunt DD. sententiæ. Et n. seq.*
36 *Sententia affirmative proponitur.*
37 *Et impugnatur.*
38 *Alii volunt per Leges Civiles tantum tolerari, non item approbari usuram.*
39 *Impugnatur hæc doctrina.*
40 *Alii docent, Iure Civili tantum permitti usuras compensatorias non vero lucratorias.*
41 *Etiam hæc doctrina refutatur.*
42 *Iuxta alios, Leges Civiles permittentes usuram fundantur in præsumptione justi tituli.*
43 *Certum est, quod si usuræ per Leges Civiles sint permissæ, uti videtur, per Canones fuerint correctæ.*
44 *Utrum authoritate supremi Principis per novam legem licitæ fieri possint usuræ? proponitur ratio dubitandi.*
45 *Et affirmandi.*
46 *Supremus legislator potest condere legem, ne excedatur in usuris, nullo autem modo potest eas facere licitas.*
47 *Probatur ratione.*
48 *Respondetur ad rationes in contrarium.*
49 *Præsertim ad desumptam a paritate in præscriptione.*
50 *Solvitur alia objectio.*
51 *Objiciuntur Recessus Imperii.*
52 *Respondetur ad illos, & ex eisdem probatur Conclusio.*
53 *Respondetur ad consuetudinem Germaniæ usuram quinque pro centum exigentem, usque ad finem hujus §.*
54 *Nulla consuetudine usura potest reddi licita.*
55 *Praxis & consuetudo Germaniæ, ubi quinque annuatim exiguntur pro centum mutuo datis, valida est in utroque Foro, casu quo intervenit lucrum cessans, vel damnum emergens, aut periculum sortis.*
56 *Immo in foro externo valet absque omni justo titulo.*
57 *Non item in foro interno, juxta plerosque Doctores.*
58 *Cum nec vigore consuetudinis.*
59 *Nec authoritate supremi Principis.*
60 *Consequenter nulla ratione id licitum fieri posse in foro interno.*
61 *Nec tamen exinde sequitur, quod propterea innumeri Germani versentur in statu peccati mortalis. Et n. seqq.*
63 *Bene vero alii, juxta communem DD.*
64 *Quibus etiam probabilis non videtur sententia praxim Germaniæ pro foro interno probans.*

NOtandum prius, hic tantum esse sermonem de *usuris lucrativis* simplicibus, non vero de *usuris usurarum*, quia has etiam Jure Civili penitus esse probibitas, jam satis ostendimus *§. præced.* a n. 26. *H. N.* 34

Quæritur I. An *usuræ proprie tales*, seu *lucrativæ* defacto permissæ, & licite censeantur de Jure Civili? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi desumitur imprimis ex *l. placuit ff. de usuris* ibi: *placuit, licitas usuras posse peti*, Concordat *l. eos qui C. eod.* ubi juxta diversitatem personarum variæ stipulari dicuntur *usuræ*: *centesima* quidem in pecunia trajectitia, id est, ea, quæ trans mare trajicitur periculo mutuantis. *Bessales* Mercatoribus, *Trientes* personis Illustribus; cæteris vero personis *Semesses*. Omitto alios textus passim occurrentes in Jure Civili per integros Titulos *de usuris*, & *de Fœnore nautico*. 35

Ante responsionem nota, de mente Juris Civilis varias esse DD. sententias. Et quidem imprimis Gl. in *Auth. ad hæc C. de usuris V. cadat.* post Joannem & Azonem censet, quod quamvis de Jure Civili antiquo (propter textus proxime relatos) secus fuerit, tamen Jure novo non solum in aliquibus, sed ex toto tollantur *usuræ*; Probat hoc ex *auth. de Ecclesiasticis Titulis §.* 1 ubi Justinianus Imperator decrevit, servandas esse regulas Sanctorum quatuor Conciliorum, easque vicem Legum obtinere; atqui *usuræ* fuerunt prohibitæ in Concilio Niceno ut refertur *c. quoniam dist.* 47. Et ideo, cum Authentica illa fuerit de suis ultimis, videtur Justinianus jam quasi pœnituisse, quod alibi permiserat; Nam posteriora prioribus derogant. Ita discurrit allegata Glossa. 36

Sed contra hanc opinionem Glossæ urget *primo*; quia in locis *n.* 35. citatis expresse Julianus admittit *usuras*; ergo non sufficit, quod videatur easdem in citata Authentica tacite revocare, si quidem argumentum, a tacito non procedit, quando contrarium est expressum, prævalet enim tunc expressum contrario tacito, ut notat Covarruv. *l. 3. Var. res. c. 1. n. 6.* apud P. Wagnereck *ad Rubricam, h. t. circa finem*. Accedit quod idem Justinianus rursum *in Auth. de usuris nauticis* (quæ tamen est posterior *c. Auth. de Ecclesiasticis titulis*) permittat *usuras nauticas*, atque in eis antiquas Leges perpetuo observari velit. 37

Alii volunt Jure Civili esse quidem *usuras* permissas, in quantum eas non punit ad evitanda majora mala, vel peccata, non tamen hoc Jure eas esse approbatas tanquam licitas. Sicut in simili (inquiunt) lupanaria alicubi permittuntur, seu tolerantur solum tanquam minus malum ad evitandæ majora, quæ causabantur per adulteria, sodomiam, & hujusmodi, non tamen approbantur tanquam licita. 38

Sed contra hanc sententiam pro qua nonnullos DD. tacito nomine citat Pirhing *h. t. n.* 10. fortiter urget, quia ad *usuras* exigendas Jure Civili conceditur actio, dummodo per stipulationem earum promissio facta probetur; ut habetur *l.* 1 *C. de usuris* & alibi: ergo non potest dici, quod tolerentur solum. 39

Alii

40 Alii videntur vella, quod a Jure Civili solum permittantur *usuræ compensativæ* (idest moderatæ ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, aut alterius justi tituli) non autem *usuræ lucrativæ*. Hinc Lessius *l. 2. c. 32* ait, quod ad jurisconsultos attinet, puto eos facile intellexisse *usuras* formaliter esse illicitas, tamen concessisse quasdam moderatas, tum ob bonum commune, tum quia sæpe aliqui justi tituli interveniunt, de quibus plura inferius.

41 Sed contra urget: quia hæc responsio vix potest quadrare legibus Juris Civilis, si *usuram centesimam* accipiamus in sensu Glossæ: & Fagnani *n. 9.* declarato. Nam cum juxta *l. Eos qui C. de usuris*, communibus hominibus permittatur stipulari *usuras semisses* (ut alios hominum status ibidem expressos taceamus) quis credat, homines vulgares solere per annum sua pecunia lucrari quinquaginta pro centum?

42 Aliud dici potest de illis legibus, quibus per modum *Interesse* permittuntur quinque tantum pro centum; idque ex præsumptione lucri cessantis, aut damni emergentis, prout Anno 1600. sub Rodulpho II. fuisse permissum, inter alios ostendit Engel *h. t. n.* 10. Siquidem quilibet facile potest annuatim ex centum lucrari quinque, si pecuniam emendis prædiis, vel alteri honesto negotio applicet. Veruntamen, licet quilibet juxtam dictam moderationem exigens *usuras* in Foro externo, & quantum ad incurrendas pœnas ejus non censeatur *usurarius*, nihilominus cur, & sub quibus tantum conditionibus illud fit licitum in Foro conscientiæ & coram Deo, ubi non ex presumptione, sed ex veritate proceditur? dicetur infra. Quare dimissis aliorum opinionibus.

43 Resp. Quamvis spectando genuinum diversarum legum sensum *usuræ lucrativæ* videantur non solum toleratæ, sed etiam positive permissæ, & quasi approbatæ per leges supra allegatas, uti & per alias passim *ff. & C. h. t.* contentas; tamen vigore dicti Juris Civilis *usuræ proprie tales* defacto in nullo Foro sunt licitæ ex eo, quod Jus Civile quoad *usuras* ab ipso permissas sit correctum per Jus Canonicum. Siquidem *usuras* esse illicitas, habetur tum ex pluribus Canonibus *can. 14. q. 3. & 4.* relatis, atque ex textibus hoc Titulo passim occurrentibus. Tum præsertim ex *Clem. un. h. t.* ubi sub pœna Excommunicationis reprobantur quæcunque statuta, *in offensam Dei, & proximi & contra Jura Divina pariter & humana usurarum approbantia quodammodo pravitatem*. Quinimo subditur ibidem, quod pertinaciter asserens, exercens *usuras*, non esse peccatum sit puniendus ut *hæreticus*, juxta dicta *n. 13.* Patet autem, ut amplius diximus in Proœmio *§. 12. n. 17.* quod in iis, quæ agunt de evitando peccato: seu concernunt salutem animarum, Jus Canonicum sit observandum in omni Foro. Et hæc sententia dicens, *usuras* a Jure Civili olim positive fuisse permissas, est communior inter DD. quod autem casu, quo fuerint permissæ, a Jure Canonico fuerint correctæ, consequenter pro nullo Foro amplius valeant, est communissima, ac videtur certa, per Jura allegata.

44 Quæritur II. Utrum authoritate supremi Legislatoris Civilis per novam legem universalem, vel authoritate alterius Principis per statutum locale in suo Territorio possint *usuræ* reddi licitæ? Ratio dubitandi est; quia Imperator, aut alius Princeps supremus potest per commune statutum, legem, aut etiam rescriptum, ex causa justa & publica auferre Jus alicujus privati, ac illud transferre in tertium: ergo id etiam poterit fieri per legem communem de concessione *moderatarum usurarum* ratione *mutui* statutam, transferendo sic bona unius in alium. *Ant.* patet; quia sic fit in lege communiter lata de *præscriptione*, utpote per hanc certo tempore transfertur dominium rerum legitime præscriptarum ab uno ad alterum, quæ lex etiam habet locum pro Foro conscientiæ, estque recepta a Jure Canonico *tit. de præscriptione*

45 *Consequentia* vero probatur. Quia justa causa auferendi jus alicujus privati est favor publicus, *arg. l. Lucius ff. de Evictionibus*; atque ex communi docet Fagnanus *in cap. Quæ in Ecclesiarum de const.* n. 119. pluribus id probans; Atqui est favor publicus habetur etiam in *moderatis usuris*, hoc ipso, quod dare & accipere *mutuum* summe sit necessarium pro bono communi, quod *mutuum* tamen plerumque etiam in casu magnæ necessitatis proximi non obtineretur, nisi promitterentur, & darentur *usuræ*, ut patet experientia: ergo. Quibus non obstantibus.

46 Resp. I. Quamvis a potestate sæculari fieri possit, & facta valeat lex statuens pro vitando majori malo certum modum *usuris*: non quod inde *usuræ* licitæ reddantur, sed *usurarii* sub aliquo prætextu nimium a debitoribus extorqueant, ut cum communi DD. tradit Engel *h. t. n.* 10. & ubique controversia caret. Nequit tamen ab ullo legislatore humano sive sæculari, sive Ecclesiastico etiam Papa fieri lex communis aut statutum, quo *usuræ* reddantur licitæ. Communissima & certa DD. Ratio clara est; quia *usuræ* sunt Jure Divino ac naturali prohibitæ, & consequenter non possunt ulla lege humana permitti; cum inferior non possit dispensare in lege superioris, prout etiam notavit Gl. in *Auth. ad hæc C. de usuris*. Et hinc recte ait Pontifex *c. Super eo h. t.* Super *usuris nullam posse dari dispensationem*. Ratio ulterior de legislatoribus sæcularibus est; quia hi, præterquam, quod nequeant quidquam statuere contra Legem Divinam, etiam legi Pontificiæ nil contrarium condere valent, sed eidem se accomodare, & necessario obedire tenentur in his, quæ continent peccatum, *can. 1. & seqq. dist. 10. cap. 2. Inferior 4. de Maiorit. & obedient.* maxime vero si secundum se & ex objecto suo sunt mala. Molina *de I. & I. Disp.* 304. Tholos. *lib. 2. de Usuris n. 3.*

47 Confirmatur. Leges illæ, quæ inæqualiter onera Communitatis dispensant, sunt injustæ, quamvis ordinentur ob bonum commune, prout passim fatentur DD. cum D. Thoma 1. 2. q. 96. art. 1 Tales autem sunt leges *usurarum*, utpote quibus præcipue gravantur pauperes aut pecuniis subito indigentes, ergo. Quinimo *usuræ* vergunt in gravem damnum Reipublicæ, cum absorbeant egentium fortunas, cum hi in necessitati constituti (*usuris* semel per leges approbatis) pecuniam a Fœneratoribus non nisi sub pacto *usurarum* solvendarum acquirere possint, & hasce solvendo sensim in summam egestatem delabuntur.

48 Ad rationes dubitandi *nu.* 44. & 45 relatas patet responsio ex proxime dictis: negatur etiam *consequentia* cum sua probatione: siquidem translatio dominii rerum privatorum ab uno in alterum facta mediante aliqua lege communi *usuras* approbante, non tenderet in bonum commune Reipublicæ, imo vergeret in grave damnum ipsius, ac præcipue pauperum magno numero in communitatibus existentium. Quod ipsum tum ex Jure Divino, tum naturali *usuras* tantopere execrante amplius liquet, neutiquam enim eas prohiberet, si earumdem usus bono communi magis expediret.

49 Nec urget paritas de *præscriptione* per leges introducta, siquidem de justitia harum legum aliunde constat, cum sint latæ pro conservanda communi pace & tranquillitate Reipublicæ, atque præscindendis infinitis litibus, quæ alioquin suboriri possent. Accedit, quod leges illæ æqualiter respiciant magnos & parvos, pauperes ac divites, omnesque alios, qui tempore per leges præscripto bona sua repetere neglexerunt. Secus est de *usuris*, ac legibus eas approbantibus.

50 Objicies *secundo* pro *usuris*. *Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus*, juxta Reg. 27. *Juris in 6.* cum Concordantiis; atqui dum ex pacto promittuntur *usuræ*, id fit a sciente & consentiente, ergo. Resp. Ad hoc argumentum jam patere ex dictis supra *n.* 25. Quibus adde, dictam Regulam Juris fallere, quando aliunde adest prohibitio, prout *usuræ* sunt prohibitæ Jure naturali ac Divino. Unde sicut Adulter non excusatur ab adulterio, quamvis dicat se adulterasse cum consensu mulieris ac viri ejus, ita dicendo in proposito. Alias objectiones affert, ac solvit Doctor Angelicus *l. c.* earum tamen solutio patet ex dictis *n.* 19. & 20.

51 Objicies *tertio:* ab actu ad potentiam est bona consequentia; sed defacto actu jam a supremis Principibus permissæ, sicque licitæ censentur *usuræ* saltem *moderatæ*, uti patet tam ex legibus antiquis supra *n.* 13. allegatis, quam ex novissimis Constitutionibus & Recessibus Romani Imperii in *Comitiis Augustanis sub Maximiliano I. An.* 1500. & in aliis Augustanis *sub Carolo V. An.* 1530. Item in aliis Augustanis *sub eodem Carolo V. Anno* 1548. in Comitiis Spirensibus sub *Maximiliano II. Anno* 1570. Item ex aliis Spirensibus confirmatis a *Rodulpho II.* In quibus omnibus *usuræ* quinque florenorum pro centum sortis principalis, seu Summæ Capitalis permittuntur, & in pactum deductæ solvi jubentur; ergo. Resp. Antiquas leges Civiles esse intelligendas de *usuris compensat.* non vero *lucratives*

vel

vel si de his loquuntur, intelligi debent, quod ad majora mala evitanda *usuras* tolerent, & non puniant, vel quod modum imponant, ne excedatur; vel fundari in præsumptione justi alicujus tituli, vel si contendatur, iis absolute permitti & approbari *usuram lucrativam* quinque pro centum, esse correctas a Jure Canonico, utpote Juri Divino, & naturali contrarias juxta amplius dicta supra *a n. 36.*

52 Pariter respondetur ad novas Constitutiones, & Recessus Imperii allegatos, videlicet eos esse intelligendos in aliquo ex dictis sensu, præcipue vero, quod partim modum statuant in *usuris*, quæ per avaritiam hominum nimis excessive exigebantur: partim quod fundentur in præsumptione tanti lucri cessantis, vel damni emergentis, vel alterius justi tituli, prout clarissime patet ex textu *Recessus Spir. usis sub Rudolpho II. post medium §. So viel nun*: ubi ita habetur: *So viel nun disemaach der vermuthung habel, das der* Creditor *sein Geld, von solcherzeit an, anlegen, unde angelassener vveis, zum vvenigesten von hundert gulden, sunff vvebel haben mouge*: quæ latine sic sonant: *Quantum jam ad præsumptionem* (ecce! qualiter fundetur Recessus in *præsumptione, der vermuthung halber*) *Quod Creditor intra hoc tempus pecuniam suam negotiationi exponere, & licito modo ad minimum quinque pro centum obtinere possit*. Ex quibus verbis revera clare patet, novas Constitutiones & Recessus Imperiales fundari in *præsumptione* justi tituli, intuitu cujus præsumptionis quinque pro centum non tantum permittunt, sed ut solvantur, si in pactum deducti sunt, actionem concedunt, quæ præsumptio justi tituli in conscientia minime juvat *usuras* quinque pro centum exigentem, si justus aliquis titulus præsumptus in veritate non subsistit; quia in conscientia præsumptio cedere debet veritati, *arg. c. Super hoc 5. de renunciat. & l. Imperator ff. de probat.*

53 Objicies *quarto*. *Consuetudo est optima legum interpres c. Cum dilectus 8. de Consuetud.* Atqui universalis praxis, & consuetudo saltem Germaniæ, ac in Romano Imperio habet, ut exigantur quinque pro centum etiam nullo existente lucro cessante vel damno emergente, vel alio justo titulo; ergo dicere non debemus, Constitutiones Civiles, præcipue vero novos Recessus Imperii præcise fundari in *præsumptione* justi tituli, sed absolute licitas approbare *usuras* saltem quinque pro centum, præsertim quia ipsi legislatores supremi active & passive has *usuras* practicant, dando mutuo centum pro *usura* quinque florenorum, & solvendo aliis has *usuras* pro sorte principali, seu summa Capitali, absque ulla indagatione alicujus tituli, per quod utique satis declarari videtur, legislatorum mentem & voluntatem esse quinque pro centum tanquam *usuras* ab eisdem permissas absque ullo alio titulo licite & valide accipi posse. Ad hanc objectionem patebit ex dicendis *a num. seq. usque ad finem*.

54 Quæritur III. Num vigore consuetudinis valide, ac licitæ reddi valeant *usuræ propriæ tales*, seu lucratoriæ? Resp. *Negative*. Ita communis Catholicorum teste Engel *h. t. n. 10* contra Tannerum *Tom. 3. Disput. 7. dub. 3. num. 79.* & Haunoldum *de J. & J. Tom 3. tract. 9. cap. 3. Controvers. 10. §. 8.* Ratio manifesta est, quia *usura lucratoria* est intrinsece mala, Jurique Divino, ac naturali adversa, prout *n. 16.* dictum, ipsique fatentur, & solide probant Tannerus, & Haunoldus, ille quidem *loc. cit. n. 75.* iste vero *loc. cit. §. 1. a n. 367.* Atqui consuetudo, quæ Juri Divino, & naturali adversatur, nec licita nec valida, sed irrationabilis abusus, & mera corruptela est, *c. fin. de Consuet.* juxta unanimem Doctorum, & ipsemet quoque tradit Haunoldus *in tr. proœmial. n. 123.* sed ulterius.

55 Quæritur IV. Num licita, vel potius vere usuraria ac illicita sit praxis & consuetudo Germaniæ, in qua pro sorte principali, seu summa Capitali centum florenorum passim & indistincte sine ullo scrupulo exiguntur quinque floreni, quod *Interesse* vocant? Hæc quæstio est summe practica, & maximi momenti, ad quam proin, ut bene resolvatur, sufficienti cum distinctione præsertim inter Forum externum, & internum respondere oportet. Quare

56 Respond. I. Si Creditor ratione suæ pecuniæ mutuo datæ patitur lucrum cessans, vel damnum emergens, vel periculum sortis principalis, utique licite se poterit accommodare praxi Germaniæ, & accipere quinque pro centum. Hæc conclusio caret controversia, patebitque amplius ex dicendis *§. seq.*

57 Resp. II. In Foro externo non tantum licitum est pacisci, & exigere annuos quinque florenos pro sorte principali, seu summæ Capitali centum florenorum, sed datur etiam actio contra Debitorem illos solvere morantem, aut recusantem, etiamsi Creditor nec lucrum cessans, nec damnum emergens, nec periculum sortis Principalis, nec alium justum titulum allegat. Unanimis, & certa per Germaniam. Patetque quotidiana experientia, qua constat, dictos annuos quinque florenos pro centum mutuo datis in pactum passim deduci, exigi, & dari, nec non actionem repeti, & acquiri, etiamsi nullus ex præfatis, vel alius allegetur justus titulus. Ratio est; quia in Foro externo Germaniæ, si id sine titulo positive non conceditur, saltem præsumitur, adesse unum ex præfatis, vel alium justum titulum exigendi annuos quinque florenos pro centum, & ex hac præsumptione non tantum conceditur, quod absque ulla pœna exigi valeant, sed etiam per Judicem mandatur, ut solvantur quinque pro centum mutuo datis, juxta dicta supra *num. 53.*

58 Resp. III. Loquendo de Foro interno & conscientia, sicuti alibi, ita etiam in Germania, ac Romano Imperio vere *usurarium*, indeque illicitum, & graviter peccaminosum esse, annuatim exigere quinque florenos pro sorte principali, seu summa Capitali centum florenorum mutuo data, si nec damnum emergens, nec lucrum cessans, nec periculum sortis intervenit; prout non intervenit, quando alias pecunia hujusmodi mutuo data sine negotiatione & lucro in cista Creditoris otiose jacens mansisset, plerique tenent Doctores, teste Engel *h. t. n. 10.* contra Tannerum *Tom. 3. disp. 4. q. 7. dub. 7. num. 79.* Haunoldum *de just. & jur. tom. 3. tract. 9 cap. 3. controvers. 10. §. 4.* citantem etiam pro se Sa, *V. Contractus num. 4.* Probant Conclusionem: si nullo ex præfatis existente justo titulo liceret in Foro conscientiæ annuatim exigere quinque florenos pro centum mutuo datis, tunc liceret vel vi consuetudinis, vel ob publicam auctoritatem supremi Principis ex suprema, qua pollet potestate, & dominio alto, ob bonum publicum id concedentis, alia enim justa causa ab illicito excusans allegari non potest, nec aliam allegant Tannerus, & Haunoldus, atqui ob nullam harum causam licet; ergo.

59 Non vi consuetudinis; quia certum apud omnes etiam Adversarios est, quod consuetudo, quæ adversatur Juri Divino & naturali, semper sit, & maneat illicita ac invalida, juxta dicta supra *n. 54.* atqui nullo existente justo titulo vi solius *mutui* exigere quinque pro centum Juri Divino, & naturali adversum, utpote *usurarium* est, per dicta supra *n. 16.* ergo.

60 Nec ob publicam auctoritatem supremi Principis id concedentis; quia supremi Principes id vel non absolute, sed tantum ex præsumptione justi tituli concesserunt, juxta dicta *n. 51. & 52.* vel si per legem aliquam, vel Decretum absolute id concesserunt, lex hujusmodi aut Decretum a Jure Canonico correctum est per dicta *n. 36.* Immo absque correctione ex seipso nullum & irritum est: quia juxta dicta Principes etiam supremi sua potestate licitum facere non valeant, quod contra Jus Divinum & naturale, uti est usura.

61 Hinc si vera est hæc doctrina, quod supremi Principes sua potestate, & dominio quantumvis alto facere non possint, quod in Foro interno *usura lucrativa* sit licita, seu quod liceat vi solius *mutui* aliquid accipere ultra sortem, uti eam veram communis defendit Doctorum Catholicorum. Verum quoque erit (argumentantur tenentes Conclusionem *n. 57.*) quod loquendo de Foro interno etiam in Germania *usurarium*, & graviter peccaminosum, vi solius *mutui* nullo existente justo titulo lucri cessantis, vel damni emergentis, & periculi sortis quinque florenos tamquam *Interesse*, ut vocant, exigere, & accipere pro sorte principali seu summa Capitali centum florenorum: quia certum ac indubitatum videtur, quod vi solius consuetudinis quantumvis universalis, utpote Juri Divino & naturali adversæ, consequenter meræ corruptelæ, id nullatenus liceat; consequenter si nec auctoritate supremi Principis id licet, nulla ratione licebit.

62 Objicies: Ex hac Conclusione sequeretur, innumeros in Germania, ac Romano Imperio etiam præclaros, doctos, & Deum timentes viros, non tantum sæculares, sed etiam Ecclesiasticos versari in continuo statu peccati mortalis; utpote qui sine allegatione, & reflexione ullius lucri cessantis, damni emergentis, vel periculi sortis, imo nullo existente hujusmodi titulo, & per sufficientem hypothecam, pignus, fidejussionem plene assecurati de sorte passim & libere absque omni scrupulo quinque florenos pro summa Capitali, seu sorte principali centum florenorum mutuo datorum exigunt & accipiunt; atqui durum, quin & temerarium videtur, tot & tantas personas continui peccati mortalis condemnare, & praxim universalem sine scrupulo ubique in Germania vigentem, graviter peccaminosæ corruptelæ arguere. Hæc objectio sane non raro satis anxium, & dubium me reddidit, cum enim ex una parte Communissimam Doctorum sententiam, solidaque rationis, & Juris fundamenta praxi Germaniæ contraria considerarem; ex altera parte vero id, quod objectio proponit, perpenderem, timui profecto, ac etiamnum timeo super hac cathegorice respondere, indeque, quantum potui, quæstionem hanc declinavi.

63 Nihilominus ad objectionem propositam responderi potest, negando sequelam: Tum, quia multi ex allegatis viris *mutuum* dantibus habent justum titulum lucri cessantis, vel damni emergentis, aut periculi sortis &c. Tum, quia multi præsertim doctiores loco veri mutui habere possunt & revera habent intentionem emendi censum etiam ex utraque parte redimibilem, id est, jus percipiendi annuatim quinque ex rebus alterius pro pretio centum florenorum, juxta dicenda *a n.* 746. vel celebrandi tacitum aut expressum contractum societatis; qua ratione in effectum idem habent, ac si mutuos centum pro quinque annuis darent, juxta dicenda infra *n.* 200. *&* 201. Tum, quia multi de rudioribus, & indoctis absque justo titulo 5. pro centum exigentes habent ignorantiam invincibilem, & sunt in bona fide; consequenter verum non est, quod stante etiam veritate Conclusionis tot, & tanti in Germania *mutuum* dantes sint in statu peccati mortalis; prout amplius dicetur infra *n.* 200. *&* 201.

Cæterum si omnis justus titulus, simulque ignorantia invincibilis, & bona fides abest, plerique Doctores juxta dicta *n.* 57. communissime concedunt, omnes sive multi sive pauci sint in statu peccati mortalis continuo versari, qui pro sorte principali, seu summa capitali centum florenorum exigunt *usuram*, seu *interesse*, ut vocant, quinque florenorum.

64 Dices: Satis communis Theologorum tenet, licitum esse sequi sententiam probabilem, relicta probabiliori, atqui sententia dicens, in Germania, tuta conscientia annuatim posse accipi quinque pro centum mutuo datis videtur saltem probabilis, cum eam teneant graves Doctores, Tannerus videlicet, Haunoldus, & Sa; ergo. Responderi potest, distinguendo *Majorem*: Si sententia aliqua vere est probabilis, licitum est, eam sequi, (saltem in materia honestatis) transeat; Si non est vere probabilis; sed tantum tenuiter talis: negatur *Major*; censent autem plerique Doctorum, quod sententia volens licitum esse in Germania absque omni justo titulo exigere quinque pro centum mutuo datis, non esse vere probabilem, utpote nulla solida ratione, vel fundamento nitentem, juxta dicta supra *a n.* 57. ubi autem solida ratio & fundamentum deficit, sola Auctoritas Doctorum præsertim paucorum contra torrentem aliorum, ad veram probabilitatem non sufficit.

§. IV.

De Usura Compensatoria, seu Restauratoria, & de Titulis, ex quibus fit, & licita redditur, lucro videlicet cessante, damno emergente, & periculo perdendæ sortis.

SUMMARIUM.

QUamvis ex hactenus dictis certum sit *usuram*, seu lucrum ex *mutuo* expresso aut tacito acceptum, esse illicitam, ac Jure tum naturali, tum Divino prohibitam: nihilominus quia dantur nonnulli alii tituli justi, ex quibus recte aliquid ultra sortem, seu summam capitalem *mutuo* datam accipitur, ut communiter tenent Doctores; de illis aliquos in præsenti, & quidem illos, qui faciunt *usuram compensatoriam*, alios vero in sequenti §. examinabimus. Hinc 65

Quæritur I. Quid sit? & ex quibus titulis licita fiat *usura compensatoria*, seu *restauratoria*? Resp. *Usura compensatoria*, seu *restauratoria* est cum ultra sortem, seu summam capitalem *mutuo* datam aliquid exigitur non vi solius *mutui*, sed *ratione interesse* ex triplici præcipue titulo, videlicet lucro cessante, damno emergente, & periculo perdendæ sortis provenit. Ita communiter Doctores, & patebit ex dicendis. 66

Quæritur II. An in *mutuo* licite, & absque *usura* possit aliquid exigi ultra sortem ratione lucri cessantis, aut damni emergentis inde ipsi *mutuatori*? Resp. I. Affirmativam sententiam esse communiter receptam inter Doctores, quam tenet etiam Glossa *loc. c. & c. quoniam multi* 14. *q.* 4. contra Innocentium & alios paucos. Ratio est; quia *mutuans* licite potest suæ indemnitati consulere, *ne dispendium patiatur: unde videtur præmium meruisse*, ut in simili loquitur Pontifex *c. Pervenit de fidejussoribus. Et iniquum sit, damnosum cuique esse officium suum, l. Sed si quis, ff. Quemadmodum testamenta aperiantur*. Accedit, quod spes lucri, qua *mutuator* se privat in gratiam *mutuatarii*, sit pretio æstimabilis; ergo licite in ejus recompensum aliquid exigitur. 67

Resp. II. Id, quod in tali casu exigitur ultra sortem seu summam capitalem, non accipitur tamquam vera *usura* sed tamquam *interesse*. Ita Glossa communiter recepta in *cap. quoniam* 14. *quæst.* 5. *arg. l. Socium qui pro socio*, ibi: *Usuras quoque præstare debet, non quasi usuras, sed quod socii interfuit, moram eum non adhibuisse*. Accedit ratio; quia aliud est *mutuum*, aliud lucrum cessans, vel damnum emergens, occasione *mutui* dati: licet ergo *mutuum* debeat dari gratis, sicque ex ipso *mutuo* secundum se spectato nihil possit supra sortem exigi, bene tamen potest quid exigi, ut lucrum inde vere vocetur *interesse*, *arg. l. un. C. de Sententiis quæ pro eo &c.* & *l. Si commissa ff. Rem ratam haberi*, ibi, *in tantum competit, in quantum mea interfuit, id est, quantum mihi abest, quantumcumque lucrari potui*: & alibi. 68

Resp. III. Nihilominus ut hoc licite fiat, requiruntur plures conditiones. *Prima* est, ut *mutuum* vere sit causa lucri cessantis, vel damni emergentis, ita, ut si *mutuum* non daretur, damnum non incurreretur, vel lucrum per- 69

perciperetur. quare is, qui adhuc habet alias pecunias pro avertendo damno, aut lucro acquirendo sufficientes, & alio non destinatas, ex præfatis titulis exigere ob *mutuum* nil potest. *Secunda* est, ut non exigatur ratione talis lucri cessantis, aut damni emergentis, nisi quantum illud arbitrio boni viri æstimetur, spectatis omnibus caussis & circumstantiis concurrentibus: nam plus exigens committit injustitiam, etsi non proprie *usuram*, ut notat Pirhing. *h. t. num.* 20. *Tertia* conditio est, ut *mutuans* præmoneat *mutuatarium* de lucro sibi cessante, vel damno emergente; nam forte nollet cum tali onere *mutuum* accipere: Non tamen necesse est, expresse cum de his præmonere; sed satis est de excessu aliquo pacisci per modum *Interesse*.

70 *Quarta* tandem conditio est ut hoc *Interesse* non statim solvatur a *mutuatario* tempore *mutui* accepti, sed primum postea. Hinc si Titius mutuet Cajo mille florenos cum pacto, ut ratione *Interesse*, sive ratione lucri cessantis, vel damni emergentis solvat centum, & istos centum florenos mox detrahat, Cajo nonnisi nongentos florenos numerando, committit *usuram*; quia ex centum florenis illico detractis nullum potest sibi lucrum cessare, vel damnum emergere, sicque sub hoc prætextu exigens *Interesse* manifestam committit injustitiam, & *usuram* saltem *palliatam*. Plura tamen de his omnibus conditionibus apud Auctores passim.

71 Quæritur III. An? & qualiter ratione periculi amittendi summam Capitalem liceat in *mutuo* aliquid exigere ultra sortem? Ratio dubitandi est; quia de Iure Civili permittitur *usura centesima* in pecunia trajectitia, *l. Eos qui C. de usuris*, ac passim toto *Tit. in C. & ff. de Fœnore nautico*. Econtra vero *c. Naviganti* quod est ultimum *h. t.* sic habetur: *Naviganti, vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus*. Ubi Glossa *V. Periculum* amplius probat hoc esse *usurarium*. Et Fagnanus *in cit. c. Naviganti h. t. n.* 8. ait, per citatum textum esse sublatam Iuris Civilis dispensationem, & correctum totum Titulum *ff. de Fœnore nautico*. Nihilominus

72 Respondetur. Si *mutuator* aliquid ultra sortem exigat propter periculum rei mutuatæ, quod in se suscipit, & vere subest, non committitur *usura*. Ita cum DD. Thoma *Opusc.* 73. *de usura q.* 10. tam Theologi, quam Canonistæ satis communiter, præsertim autem Sylvester *V. usura q.* 35. Molina *de J. & J. disp.* 304. *n.* 8. Zoesius *h. t. n.* 3. Engel *h. t. n.* 14 Pirhing *h. t. n.* 44 & alii. Ratio est; quia exponere res suas periculo in gratiam alterius, est quid pretio æstimabile; cum nemo teneatur gratis pro altero *usuras* suscipere, aut res suas periculo exponere. Confirmatur, Quia in tali casu sunt duo distincti actus: unus est contractus *mutui*, & pro hoc nil exigitur, neque exigi potest absque *usura*: alter est contractus assecurationis, quam alioquin *mutuatarius* deberet præstare *mutuatori*, nunc autem *mutuator* præstat *mutuatario* cum eodem paciscens, ut si pecunia mutuata in mari, vel in via pereat, sibi pereat, & *mutuatarius* ejusque hæredes nihil restituere teneantur: atqui in talem contractum assecurationis nemo obligatur gratis inire; ergo. Confirmatur secundo: *usura* non fit, nisi exigendo aliquid ultra sortem ex vi *mutui*: hoc autem non fit in proposito, ubi exigitur aliquid ultra sortem tantum ratione periculi; ergo.

73 Ad rationem dubitandi ex *c. Naviganti h. t.* desumptam varie respondent Doctores. Quidam volunt, textum illum loqui, quando pretium periculi est accessorium. Alii putant, ibi damnari solum *usuras centesimas*. Quidam intelligunt, ibi prohiberi quidpiam exigere ultra sortem ratione *mutui*, non ratione periculi. Verum hæ omnes expositiones dicti Capituli *ult. h. t.* passim rejiciuntur, utpote cum vel pugnent cum verbis ipsius textus, vel saltem nullum in ipsa fundamentum habeant, sed potius divinare convincantur.

74 Deinde non nemo ex recentibus, quem refert, ac sequi videtur Layman *l.* 3. *tr.* 4. *c.* 16. *n.* 13. & Engel *h. t. §.* 2. *n.* 3. suspicatur, in textum illius Capituli mendum irrepsisse per omissionem particulæ Non, atque esse legendum, *usurarius non est censendus*. Fundat hanc suam suspicionem in verbis immediate sequentibus: *Ille quoque qui dat &c. Non debet ex hoc usurarius reputari*. Nam si iste *quoque* usurarius reputari non debet; ergo neque prior: alioquin Pontifex non recte posuisset particulam istam copulativam, seu debuisset ponere distinctionem adversativam, *ille autem*, vel hujusmodi. Verumtamen hæc suspicio licet subtiliter adinventa, est contra fidem omnium Textuum atque exemplarium, qui unanimiter *affirmative* legunt, ut notat Zoesius *h. t. n.* 4

Communior, ac cæteris probabilior opinio est, ibi sermonem esse de eo, qui non aliter vult mutuare, nisi cum tali pacto susceptionis periculi in se, sicque sub spe lucri ultra sortem recipiendi: talis enim gravat Debitorem in aliquid plus sperando ex *mutuo*, & ideo merito in foro externo Ecclesiæ, quæ de occultis non judicat; *usurarius est censendus*, ut loquitur textus, ac notat Fagn. *c. c. Naviganti h. t. n.* 21. asserens citatum textum procedere in Foro externo Ecclesiæ, quæ quia de occultis judicare nequit, merito censet in tali contractu lucrum quæri ex *mutuo*, & non ratione solius periculi. Secus dicendum pro Foro animæ & quoad Deum, dummodo quis revera non intendat lucrari ex *mutuo*, sed tantummodo accipere pretium periculi in se suscepti: nam tunc intervenirent duo contractus, prior *mutui* liberaliter præstiti; alter assecurationis recipiendo in se periculum amittendi sortem. 75

Tandem Fagnanus *in c. Naviganti h. t. num.* 21. & post enim Pirhing. *h. t. n.* 48 I. 120, & alii volunt *cit. t. fin.* procedere in Foro externo, & quantum ad judicium Ecclesiæ; quia cum Ecclesia non judicet de occultis, censetur in tali contractu lucrum quæri ex *mutuo*, & non solum ratione periculi. Nec potest credi soli *mutuanti*, si dicat, se tantum recipere aliquid ultra sortem ratione periculi; quia ipsi soli tamquam criminoso, & in causa propria deponenti pro Foro externo non est credendum (intellige nisi probare possit, se duos contractus celebrasse, unum *mutui*, & alterum *assecurationis*, juxta dicta *num. præced.*) Sicut a pari præsumitur Electio *simoniaca*, si Electoribus data fuit pecunia, quamvis dicant, se non esse motos ad eligendum per pecuniam, sed alias electuros fuisse, *arg. c. nobis de Simonia*, & ibi notat Glossa, *V. Interveniente* & Doctores passim. 76

Cæterum loquendo pro Foro animæ, & in ordine ad Deum, si *mutuans* recipiat aliquid ultra sortem ratione *mutui*, seu ea intentione mutuet, ut lucretur ex *mutuo*, quamvis periculum in se suscipiat, absque dubio erit *usura*: quia hæc sola voluntate committitur, *c. Consuluit h. t.* Sed si vere non intendit lucrari ex *mutuo*, sed tantummodo accipere mercedem, seu pretium periculi in se suscepti, *arg. l. Periculi ff. de Fœnore nautico*, talis in Foro interno, & quoad Deum, non est *usurarius*. Et hac de causa in sæpe *cit. c. ult. h. t.* notanter dicitur *usurarius est censendus*, videlicet quoad Forum exterius Ecclesiæ: non autem *usurarius* est. Patet proinde; quod in ordine ad Deum tota hæc res ab intentione distinguatur, & specificetur: quamvis nisi aliud exprimatur, in Foro externo hic præsumatur intervenire *usuram*, per textum citatum, quem utpote satis difficilem, necesse fuit uberius explicare. 77

§. V.

De usura Moratoria, seu Punitoria, & de Titulo ex quo fit, & licita redditur, pœna videlicet quæ ob culpabilem moram solvendi apponitur.

S U M M A R I U M.

78 *Usura* Moratoria *quid?*

79 *Licita est Usura* Moratoria *non tantum ex opposita pœna Legali, & Judiciali.*

80 *Sed etiam ex pœna conventionali per contractum inter* Mutuatorem, *&* Mutuatarium *apposita.*

81 *Solvitur objectio. Et num. seq.*

83 *Requiritur tamen ad hoc primo, ne fiat in fraudem* usuræ.

84 *Secundo, ut mora solvendi vere sit culpabilis.*

85 *Tertio, ut pœna sit moderata, & proportionata culpis. Et quarto, ne terminus sit nimis brevis.*

78 Quæritur I. Quid? An? & quibus ex Titulis licita sit *usura moratoria*, seu *punitoria*? Resp. I. *Usura moratoria* seu *punitoria* est, quando *mutuator* aliquid ultra sortem vel summam capitalem exigit *a mutuatario* non vi solius *mutui*, sed in pœna moræ, quam committit in solvenda seu restituenda debito tempore sorte, seu summa capitali. Ita in re communis. Potest autem pœna hujusmodi esse: vel *Legalis*, idest a lege vel statuto imposita: vel *Judicialis*, idest a Judice ad instantiam *creditoris* dictata; vel *Conventionalis*; idest; mutua conventione *mutuatoris*, & *mutuatarii* statuta.

79 Resp. II. Certum est illicitam esse usuram *moratoriam*, si pœna est *legalis vel judicialis*, Sylvester *V. Usura* 1. *n.* 28. Castro Palao *tract.* 32. *disp.* 4. *punct.* 16. *n.* 3. cum communi aliorum. Ratio est, quia cum hujusmodi constitutio pœnæ nil contineat iniquitatis, sed ad contractus debitam observantiam serviat, tam a supremo Legislatore per legem, quam a Judice ad instantiam partis licite & valide imponi potest.

80 Resp. III. Licita quoque est *usura moratoria* seu *punitoria* ex pœna conventionali, seu licitus ac validus inter *mutuatorem* & *mutuatarium* est contractus, & pactum, ut *mutuatarius*, si ex sua culpa tempore statuto non solverit *mutuum*, teneatur certum aliquid in pœnam solvere ultra sortem, ita Doctor subtilis 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. §. *De secundo articulo*. Covarruvias *p.* 2. *de Sponsal. c.* 6. §. 8. *n.* 5. Palao *loc. cit. n.* 5. Abbas *in c. Suam* 6. *de Pœnis in* 6 Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *cap* 16 *n.* 12. cum Glossa communiter recepta, *in c. Conquestus* 8. *de Pœnis in* 6. contra paucos alios. Ratio est; quia imprimis talis pœna juste imponitur, ac exigitur, ut *mutuatarius* sic quasi constringatur statuto tempore reddere sortem, & ne sua culpa impune fallat, *arg. c. Dilectis* 4. *de Arbitr.* Deinde, quia talis pœna, quæ ultra sortem exigitur, non solvitur vi *mutui*, sed ob moram seu culpam non solvendi *mutuum*, siquidem Debitor, qui est in mora culpabili, peccat contra justitiam, retinendo alienum invito Domino, unde juste ponitur pœna *Conventionalis*.

81 Nec obstat, quod *l. Pœnam* 22. *ff. de Usur. & fruct.* dicitur: *Pœnam pro usuris stipulari nemo supra modum usurarum licitum potest*. Respondetur enim, per hunc textum reprobari dumtaxat pœnam *conventionalem* immoderatam, non moderatam: Barb. *in c. Summ. de Pœnis n.* 2.

82 Dices. Nemo potest alteri pœnam imponere, nisi Superior; ergo. Resp. enim, id verum esse loquendo de pœna *legali*, aut *judiciali*, utpote ad quam etiam invitus obligari potest per Superiorem; secus est de pœna *conventionali*, quæ ex pacto seu mutuo partium consensu, atque conventione imponitur. Nam ut habet Regula 85 Juris *in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere cognoscuntur*, cum Concordantiis.

83 Cæterum ut hoc licite fiat, sequentes requiruntur conditiones. *Prima* est, quam Doctor noster *l. c.* & cum eo Lessius *l.* 2. *cap.* 20. *dub.* 15. assignat, ut non fiat in fraudem *usurarum*, sive ad has pallio illius tegendas, quod tunc centeretur fieri (inquit Doctor noster *loc. c.*) si *creditor* vellet diem transiri potius, quam pecuniam ipso die solvi.

84 *Secunda* conditio est, ut Debitor vere sit culpabilis in mora solvendi: ad hoc autem, ut quis dicatur esse in mora, requiritur, quod sciat vel scire debeat, se debere; quod interpellatus fuerit a die vel homine; quod possibilitatem dandi habuerit, nec tamen reddiderit. Unde si *mutuatarius* revera sit factus impotens, vel alias a solvendo sine sua culpa impediatur, non potest exigi dicta pœna *conventionalis* prout communiter tenent Doctores, *arg. cit. c. Significante de Pignor.* & *l. Trajectitiæ* 23 *ff. de Obligat. & Act.* Ratio est; quia ubi culpa non adest, pœna exigi non potest; cum, *qui culpa caret, in damnum vocare non debeat*, *c. Cognoscentes* 2. *de constitut.* cum Concordantiis. Navarrus *Manuale c.* 27. *n.* 213. Lessius *lib.* 2. *de just. & jur. c.* 20. *n.* 131. Hinc in Conclusione *n.* 89. posita notanter dicitur, *Si ex sua culpa &c.*

85 *Tertia* conditio est, ut mora non solum sit culpabilis, sed etiam notabilis, & pœna culpæ proportionata, nam immoderata non valeret. Lessius *loc. cit. n.* 134. Pirhing. *h. t. n.* 52. Hinc & in simili pactum legis commissoriæ in *Pignoribus* (idest, ut *Pignus* Creditoris, si certo tempore Debitor non solverit) reprobatur a Jure ut habetur *in c. Significante de Pignoribus*, cum Concordantiis ibidem a Glossa relatis.

Quarta conditio est, ut sub pœna conventionis ad solvendum non præfigatur terminus nimis brevis, sive talis, intra quem creditor scit, Debitorem solvere non posse; tunc enim pœnæ lucrum potius, quam solutionem quis intendere præsumeretur. Less. *loc. cit. n.* 131. Mol. *disp.* 317. *n.* 6. 86

§. VI.

Examinantur varii Contractus, & Actiones, an sint Usurarii necne?

S U M M A R I U M.

87 *Usurarium est, ratione solius carentiæ pecuniarum.*
88 *Vel obligationis certo tempore non petendi sortem, aliquid contra sortem exigere.*
89 *Solvitur instantia: Et n. seqq.*
91 *Si mutuatarius ex mera benevolentia vel gratitudine mutatori aliquid ultra sortem dat, non est usura illud accipere.*
92 *Bene vero usurarium est, si intervenit pactum, ut mutuatarius saltem ex titulo liberalitatis vel gratitudinis aliquid ultra sortem det, vel præstet mutuatori.*
93 *Doctrina practica ad propositum.*
94 *Immo usurarium est, si quis absque omni pactione principaliter ratione mutui aliquid intendit, aut sperat,*
95 *Non autem si minus principaliter, seu secundario quid intendat, aut speret.*
96 *Vel etiam roget.*
97 *Qui ob solam dilationem solutionis rem pluris vendit quam valet, usuram palliatam committit.*
98 *Solvitur Objectio.*
99 *Sine usura mutuo datur, vel venditur res consumptibilis, cum obligatione, ut in eadem quantitate futuro tempore restituatur, aut pretium tunc currens reddatur, si nescitur, an futuro tempore plus minusve valeat.*
100 *Secus est, si scitur.*
101 *Nisi forsan mutuator, aut venditor ipsemet talem rem pro futuro tempore reservasset.*
102 *Chirographum, seu debitum alienum minoris emere licet, quando adest justus titulus.*
103 *Secus, si justus titulus abest.*
104 *Quid Juris? si Creditor principalis quidem difficultatem, labores, & sumptus sentire debeat in acquirendo debito, non vero Emptor illius? Et n. seq.*
106 *Etiam ob favorem causæ piæ non licet exigere aliquid ultra sortem.*
107 *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*
Eleemosynæ non sunt faciendæ de bonis alienis, etiam divitis, vel de usuris. Ibid. & n. seq.

Quæritur I. An ratione carentiæ pecuniæ, vel obligationis non repetendi eam certo tempore, possit aliquid ultra sortem *mutuo* datam exigi? Resp. I. Cum Doctoribus passim, quod ratione solius carentiæ pecuniæ, aut alterius rei usu consumptibilis mutuatæ, non possit licite aliquid ultra sortem exigi absque labe *usuræ*. Ratio est; quia talis carentia rei mutuatæ est quid intrinsecum ipsi *mutuo*: ergo sicut nihil ultra sortem potest exigi ratione *mutui*, ita nec etiam ratione hujus carentiæ pecuniæ. Unde Inno. XI merito *An.* 1679. sequentem inter alias damnavit Propositionem: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest Creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* 87

Resp. II. Idem satis communiter docent Doctores de obligatione non repetendi *mutuum* ante certum tempus, v. g. annum; siquidem omne *mutuum* affert secum obligationem non repetendi sortem per aliquod tempus (alioquin enim foret merum precarium) ac proinde dilatio repetitionis est de ratione intrinseca *mutui*; ergo nihil potest ultra sortem exigi ratione *mutui*, ita nec ratione hujus obligationis. Et certe alioquin nullus reipsa est *usurarius*, ut bene notat Lugo *t.* 2. *de just. & jure disp.* 25. *sect.* 3. contra paucos alios oppositum tenentes. 88

Nec obstat, quod hæc obligatio non repetendi per annum 89

num videatur aliquid superaddere ipsi *mutuo*, utpote cum possit dari *mutuum* ad mensem, aut ad aliud tempus. Resp. enim, licet aliquid addat supra *mutuum* in communi, non tamen superadit supra hoc *mutuum* in specie, seu individuo. Intellige tamen hactenus dicta, nisi interveniat ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, aut alius ejusmodi titulus justus.

90 Adde, quamvis quis a principio mutuet, v. g. ad mensem, & postea proroget tempus solutionis usque ad annum, adhuc præcise ratione hujus prorogationis, seu obligationis non repetendi ante annum, nihil posse exigi ultra sortem; quia censetur duplex *mutuum*, seu continuatio primi; unde, sicut nihil potest ultra sortem exigi pro prima obligatione non repetendi; ita nec pro secunda cum quælibet sit quid intrinsecum tali *mutuo*. Et certe alias omnis *usura* tolleretur, si quis ab initio non nisi ad hebdomadam, vel diem mutuaret, & postea prolongando tempus aliquid ultra sortem exigeret.

91 Quæritur II. Utrum sit licitum accipere, aut exigere ex *mutuo* lucrum vel commodum, quod ex benevolentia, gratitudine, ac liberalitate *mutuatarii* provenit? Resp. I. Certum est; si *mutuatarius*, idque ex mera liberalitate & gratitudine pro beneficio accepto quid ultra sortem det, id accipere carere labe *usuræ*, neque *mutuantem* obligari ad restitutionem rei ultra sortem acceptæ, sed præcise ea mutuatarii liberalitate & gratitudine. Caret controversia. Ratio patet; quia talis vi *mutui* nil exigit, sed precise id recipit, quod alter ex liberalitate & gratitudine, vel obligatione *Antidorali* præstat.

92 Resp. II. Si tamen pacto interveniente *mutuator* in contractu *mutui* quidpiam exigat a *mutuatario* titulo bonæ voluntatis seu gratitudinis, committitur *usura* saltem *palliata*. Ita in re certa Doctorum. Ratio est; quia licet tali pactioni adjungatur titulus benevolentiæ & gratitudinis, tamen obligationem justitiæ non excludit; cum vere pacisci, & obligationem justitiæ inducere, non possit separari. Hinc etiam in Jure Bavarico *fol.* 498. inter alios ille censetur *usurarius* subjectus qui præter consuetum censum seu *Interesse* petit aliam pecuniam sibi a *mutuatario* solvi gratitudinis ergo, vulgo *ein Dienst geld*. Et Innocent. XI. *Anno* 1679. sequentem inter alias damnavit Propositionem: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquã ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.*

93 Infertur *usuram* committere, qui *mutuum* dat hac conditione, ut *mutuatarius* saltem ex titulo gratitudinis, vel benevolentiæ apud *mutuatorem* prius, vel potius, quam apud alios necessarios pretio cæteroquin justo accipiat merces, v. g. panem, vinum, cervisiam, ad molendinum ipsius, vel furnos, frumentum molendum, panes coquendos deferat; uti contra Angelum *V. Usura* 1. §. 5. bene docet D. Thomas 2. 2. *q.* 78. *ar.* 4. Molina *de just. & jur. Disp.* 309. a. 6. Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 14. a. 3. Ratio est; quia per hoc imponitur onus pretio æstimabile, dum aufertur *mutuatario* libertas emendi merces &c. uti vult.

94 Quæritur III. An etiam, & quando *usurarium* sit, ultra sortem absque ulla pactione aliquid intendere solummodo, & sperare, vel rogare dandum aut præstandum a mutuatario titulo benevolentiæ & gratitudinis? Resp. I. Qui etiam sine omni pactione, principaliter tamen vi solius *mutui* aliquid pretio æstimabile intendit solummodo, & sperat, *mutuum* alias non daturus, nisi aliquid inde speraret, veram *usuram* committit, & ad restitutionem recepti tenetur. Ita communis tam Theologorum, quam Canonistarum, cum Gl. in *c. Consuluit.* 10. *h. t. V. Sperantes*, textu expresso *eod. c. Consuluit h. t.* ubi ad quæstionem: *An ille in Judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credidit, ut licet omni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat?* Respondet Papa, *talem male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta restituenda in animarum Judicio efficaciter esse judicandum.* Ratio ibidem ex Evang. additur: *mutuum date, nil inde sperantes*: nota ly *sperantes*, & supple cum Gl. *principaliter*. Nam

95 Resp. II. Qui dat *mutuum*, & sine ulla pactione secundario tantum inde aliquid intendit, & sperat, item daturus *mutuum*, etsi sciret, sed id, quod sperat, non obtenturum, ab *usura*, & alio peccato liber est. Navarr. *Manual. cap.* 17. *num.* 209. Barbosa *in c. Consuluit h. t. n.* 6. *& ibid.* Glossa *cit. V. Sperantes, arg. can. Quid proderit*, 7. *dist.* 65. *& can. Si Officia* 2. *dist.* 59. Ratio est; quia, cum *mutuatarius* aliquid possit dare, immo ex *Antidorali* obligatione *mutuatori* obligatus sit, utique poterit hic aliquid etiam saltem secundario sperare, & intendere.

Resp. III. Pariter *usura* caret, si dans *mutuum* sine ulla pactione, vel obligationis promissione simpliciter rogat, & supplicat *mutuatarium*, ut intuitu *mutui* sibi dati hoc vel illud obsequium præstet *mutuatori*, hoc aut illud gratuito faciat, vel donet. Palao *de Justit. commutat. Disp.* 4. *pun.* 11. *n.* 2. Lessius *l.* 2. *c.* 20. *dub.* 8. Molina, & alii. Ratio & fundamentum hujus conclusionis est, quod in præcedenti: quare, uti ibi dictum, etiam hic notandum est, ne videlicet principaliter; sed minus principaliter ac secundario ratione *mutui* quid intenderet, & speraret, *usurarium* est, juxta dicta *n.* 94. Fatentur tamen Doctores citati, hanc rogationem esse valde periculosam. 96

Quæritur IV. Utrum ob solam dilatam solutionem vendens rem pluris quam intra justum prætium valet, *usuram* saltem *palliatam* committat? Resp. *Affirmative*; nisi rationabiliter dubitetur, an plus minusve tempore solutionis sit valitura. Ita habetur *c. In Civitate & c. Consuluit h. t.* & ibi Doctores. Siquidem sola mora solutionis, nisi damnum inde emergat, aut lucrum cesset, &c. non est pretio æstimabilis, ac reipsa hic intervenit *mutuum*, & *usura palliata*; ac proinde merito talis contractus censetur *usurarius*. 97

Nec obstat *c. c. In civitate h. t.* ubi dicitur; *Licet contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt.* Siquidem *in c. c. Consuluit* clare habetur, tales esse etiam *usurarios pro intentione lucri, quam habent; cum omnis usura & superabundantia prohibeatur in lege.* Quomodo autem hi textus non sint contrarii, solvit Glossa hic *V. male agere*, dicens: quod *c. Consuluit h. t.* sit intelligendum pro Foro animæ, sive quoad Deum, ubi tales sunt judicandi *usurarii* propter intentionem, quam habent: Econtra vero *c. In civitate h. t.* sit intelligendum quantum ad judicium Ecclesiæ seu contentiosum. Siquidem tales contractus quoad formam non dicuntur *usurarii* (nam contractus emptionis & venditionis ex sui forma non est *usurarius*, quia *usura* non committitur præterquam in *mutuo*) sed contrahentes propter pravam intentionẽ quoad Deum *usurarii* videntur. Et hanc Glossæ opinionem sequitur, & a nullo refelli testatur Fagnan. *c. In civit. h. t. n.* 4 *& seqq.* 98

Quæritur V. Utrum *usurarius* sit contractus, quo frumentum, vinum, vel alia res, præsertim usu consumptibilis in vere *mutuo* datur, aut venditur ea conditione, ut in eadem mensura restituatur futuro verno tempore vel reddatur pretium quo verno tempore constat? Resp. I. Si nescitur, utrum verno tempore res hujusmodi *mutuo* data aut vendita plus minusve valeat ab omni *usura* immunis est talis contractus. Communis & certa; cum clare decisum habeatur *c. Naviganti h. t.* Ratio est; quia nulla intervenit inæqualitas inter contrahentes, hoc ipso, quod utrinsque periculum damni, & spes lucri sit æqualis. 99

Resp. II. Si vero certum, aut saltem multo probabilius est, valorem rei pro futuro absolvendum de terminando tempore fore augendum, verain *usuram apertam* committi, qui ita *mutuum* dat, & palliatam, qui ita vendit, nisi forsan ipsemet alias hujusmodi rem ad tale tempus reservasset. Navarrus *cap.* 17. *n.* 219. Palao *loc. cit. punct.* 13. *n.* 5. Layman *sect.* 5. *tr.* 14. *c.* 16. *n.* 14. *&* 15. Covarruvias *Variar. Resol. c.* 3. *n.* 6. Pirhing *h. t. n.* 57. Ratio patet; quia talis ultra quantitatem creditam aliquid, videlicet quantitatem majoris pretii sine ullo justo titulo exigit, consequenter ita *mutuum* dando, *apertam usuram* committit; vendendo autem *usuram palliatam*. 100

Dicitur autem notanter, *nisi forsan ipsemet alias hujusmodi rem ad tale tempus reservasset*; cum enim in tali casu *mutuator* aut *vendens* patiatur lucrum cessans, quod servando talem rem habere potuisset, utique pro quantitate lucri cessantis, deductis tamen sumptibus pro conservanda re necessariis præfatum contractum licite facere potest Navarrus *loc. cit.* Molina *Disp.* 311. *n.* 1. Lessius *l.* 2. *c.* 20. *n.* 145. Layman *loc. c.* & alii. 101

Quæritur VI. Utrum si *emptor* Chirographum, sive nomen & debitum alienum minori pretio, v. g. debitum centum florenorum, octoginta florenis emat, *usura* committatur? Resp. I. quando pro obtinendo tali debito etsi alias liquido & certo, ob *Debitoris* inopiam, potentiam, absen- 102

absentiam, vel aliam causam requiruntur sumptus, labores, vel timenda sunt odia, pericula &c. vel si ratione pecuniæ pro illo expensæ intervenit lucrum cessans aut damnum emergens, nulla committitur *usura*. Communis Doctorum. Ratio clara est: quia cum hæc sint pretio æstimabilia, ratione illorum utique minoris emere licet hujusmodi debita.

103 Si vero nullus hujusmodi titulus adest, *vera usura* committitur. Ratio patet; qui tunc præcise ob præsentem pecuniam, & anticipatam solutionem major pecuniæ quantitas exigitur, quod *usurarium* esse, ex dictis constat.

104 Resp. II. casu, quo in obtinendo debito creditor principalis quidem difficultatem, laborem, & expensas sentire deberet, *emptor* vero talis debiti illud facillime, & sine ullis expensis integrum acquirere posset, ex eo quod apud Debitorem, Principem v. gr. vel Magnatem specialiter in gratia existat, vel magne apud illum merita habet, vel alias extraordinaria industria acquirendi polleat &c. *usuræ* reus non est, si debitum hujusmodi minoris emat. Molina *disp.361.n.10.* Lessio *lib. 2.c.21.n.76.* & alii. Ratio est; quia debiti valor non ex statu, & quantitate Emptoris, sed ex communi æstimatione desumendus est; secundum communem æstimationem autem, & seclusa gratia, seu favore Principis Debitoris debitum hujusmodi minus valet; ergo.

105 Aliud foret, & *usuræ* reus esset, si Emptor hujusmodi esset Præfectus Ærarii, vel talis Officialis, cujus officium est, creditoribus Principis ex illius ærario solutionem præstare, aut demandare, uti bene advertit Lessius *loc. c. n. 78.* Salas *de usura dub. 27. n 8.* Ratio est; quia hoc idem esset, ac si ab ipso Principe pro centum post annum solvendis; solverentur octuginta.

106 Quæritur VII. Utrum non saltem ob favorem causæ piæ, vel ob aliud opus bonum absque alio justo titulo licitum sit, exigere aliquid ultra sortem? Resp. *Negative*. Conclusio caret controversia, ob claram decisionem Juris *c. Super eo 4. h. t.* Nam cum ibidem Pontifici proposita esset Quæstio, an possit saltem ex dispensatione pecunia dari ad *usuram*, ut inde pauperes in potestate & captivitate Saracenorum detenti liberentur? respondit Papa, *quod cum usurarum Crimen, utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam fieri posse, non videmus; quia cum Scriptura sacra prohibeat pro vita alterius mentiri, multo magis prohibetur ejus, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.*

107 Ratio est; *quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona*, ad Romanos 3. v. 8. Nec est facienda eleemosyna, vel charitas aut aliud opus pium de rebus alienis, vel de fœnore, & usuris, *arg. can. Non est putanda 27 cau. 7. q. 1.* ibi: *Non est putanda eleemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur; quia si hac intentione, male accipitur, ut quasi bene dispensetur, gravatur potius, quam juvatur*, & infra: *ac ergo sub prætextu eleemosynæ cum peccato studeamus aliquid accipere, aperte Sacra Scriptura nos prohibet dicens, hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere: quidquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis non placat iracundiam, sed irritat: hinc* scriptum est: *honora Dominum de tuis laboribus*, & *can. 1. cau. 14. q. 5.* *Nolite velle eleemosynas facere de fœnore, & usuris*: Neque licet illicite auferre aliquid divitibus, ut detur pauperibus, vel ad alias pias causas, *can. Forte aliquis 3. ead. cau. & q.* cum Concordantiis *ibid.* Accedit, quod etiam ex charitate pro vita alterius conservanda non liceat mentiri, *can. Ne quis 14.* & *can. Si quis 17. cau. 22. q. 2.* Ergo multo minus exercere *usuram*, cum hæc gravius Crimen sit, quam mendacium, *cit. cap. Super eo 4.*

Num vero saltem ex dispositione supremi Domini, vigore Dominii alti id licite fieri possit, vide dicta supra.

§. VII.

De Pacto Antichriseos, & Legis commissoriæ: ac de Montibus pietatis, an sint usurarii, nec ne?

SUMMARIUM.

108 *Pactum* Antichriseos *quid?*
109 *Est illicitum & usurarium, nisi adsit justus titulus.*
110 *Qualis est, si Jure census percipiuntur pignoris fructus.*
111 *Item si pignus a Creditore emitur, cum pacto revendendi.*
112 *Item si pro assecuratione dotis Marito nondum solutæ datur pignus. Et nam. seq.*
114 *Sicut etiam, si vassallus Domino directo pro pignore dat Feudum, vel Emphyteusin.*
115 Ratio *hujus.*
116 *Nec favore causæ piæ licet pactum* Antichriseos, *seu ratione mutui percipere pignoris fructus.*
117 *De pacto Legis Commissoriæ. Remissive.*
118 Montes pietatis *quid?*
119 *Unde originem habeant?*
120 *In iis datur aliquid supra sortem non pro lucro Montis, sed pro sustentatione Ministrorum.*
121 *Ob quod fuere impugnati quidem, sed nihilominus tamquam liciti & meritorii approbati, ac laudati a Summis Pontificibus.*
122 *Et a Concilio Lateranensi per Bullam Leonis X. etiam sub Excommunicatione prohibentis ne amplius contra illos quis prædicaret, aut disputaret.*
123 *Ratio approbationis.*
124 *Perfectius tamen foret, si omnino gratis a Montibus daretur mutuum, ita ut neque pro Ministris aliquid ultra sortem exigeretur, uti facile fieri posset.*
125 *Et de facto ita fit Frisingæ.*

Quæritur I. Quid? An? & quando *usurarium* sit pactum *Antichriseos*? Resp. I. *Antichrisin* (vulgo *ein Usantschafft*) esse pactum inter Creditorem & Debitorem, ut Creditor tamdiu pignore sibi per Debitorem porrecto uti; ejusque fructus lucrari possit, donec debitum sibi sit persolutum. Ita in re communis, & jam dictum est supra *Lib. 3. Tit. 21. de pignor. §. 2. a n. 53.* 108

Resp. II. Pactum *Antichriseos*, nisi alius justus titulus intervenit, esse illicitum ac *usurarium*. Ita Laym. *l. 3. tract. 4. cap. 17. num. 17.* cum Theologis, & Canonistis communiter, contra quosdam Civilistas. Patet id ex *c. 1. & 2. h. t.* juncto Summario *ibid* ubi dicitur, quod sit *usura lucrificare fructus rei pignoratæ*. Unde severissime ibidem præscribitur, quod si quis sortem suam (deductis expensis) de fructibus *Pignoris* jam receperit, absolute illud restituat Debitori, vel computentur in sortem, absque alia *usurarum* exactione. Concordat *c. Cum contra 6. de Pignorib.* ubi dicitur, quod *secundum Canonicas sanctiones fructus Pignoris restitui, & in sortem debeant computari*: item *l. 1. & 2. C. de Pignoratit. action.* Accedit ratio, quia alioquin mutuator, seu Creditor vi solius *mutui*, atque ratione dilatæ solutionis aliquid lucratur ultra sortem, videlicet fructus *Pignoris*: quæ est manifesta *usura* per dicta supra, Addidi autem notanter, *nisi alius titulus* interveniat. Nam tunc secus foret dicendum, & quidem tales tituli plures communiter assignantur, & præsertim quatuor *ibid* a Laymano referuntur, ob quos possunt percipi fructus ex *Pignore*, sine diminutione sortis. 109

Primus est. Si fructus ex *Pignore* vel *Hypotheca* non superent quantitatem pensionis, quæ Jure *Census* super eadem *Hypotheca* juxta morem Patriæ constitui potest exigi. Sic ut evitetur *usura*, potest subministranti pecuniam oppignorari ager, vel prædium adjecto contractu *Censuali* (de quo plura §. 8.) ut ex eo fructus percipiat jure *census*, donec sors restituatur. 110

Secundus est. Quando creditur fundum, qui *Pignori* destinatus erat, certo pretio emat cum pacto revendendi, 111

quem-

quam primum Debitor vult pretium refundere. Tunc enim res *Pignori* destinata amitti naturam *Pignoris*, & possessori tamquam vero Domino fructificat, ejusque periculo perit: Porro valere conditionem cum pacto *redemptionis* apposito, est textus clarus in *l. Si fundum C. de Pactis inter Emptor. & Vendit.* de quo plura citatus Layman.

112 *Tertius* titulus, & casus, in quo fructus *Pignoris* non computantur in sortem, habetur *c. Salubriter de Usuris*, ubi dicitur, quod Maritus, qui recipit *Pignus* pro *Dote* promissa a Socero, non teneatur fructus ejus in sortem computare; sed possit interim, donec *Dos* ei promissa solvatur, fructus *Pignoris* absque ulla *Dotis* imminutione percipere, ut nimirum interea habeat, unde sustineat onera Matrimonii. Rationem hujus singularis constitutionis dat Pontifex ibi: *Cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera Matrimonii supportanda*: quasi diceret: cum Dos detur ad onera Matrimonii supportanda, imo frequenter ad ea non sufficiat, æquum est, ut Maritus, qui fructus ex Dote utpote necdum soluta percipere nequit, eos interim percipiat ad eum finem ex *Pignore* pro Dote deposito.

113 Uno verbo: fructus *Pignoris* istius conceditur Marito ratione lucri cessantis, quod ex Dote si jam fuisset persoluta, potuisset accipere; cum fructus Dotis alioquin cedant Marito ad substinenda onera Matrimonii. Hinc, ut optime docet Lessius *lib. 2. c. 20. n. 141.* cum aliis, quamvis, si *Pignus* Creditori detur ob solam securitatem debitorum, debent fructus ex eo percepti in sortem computari per tex. *n. 109.* relatos. Secus tamen est, si *Pignus* non ob solam debiti securitatem detur, sed etiam, ut interim creditor fructus ejus percipiat loco alterius rei debitæ, ut fit in causa Dotis non solutæ sub cautione *Pignoris* dati.

114 *Quartus* tandem titulus, & casus, in quo fructus *Pignoris* non computantur in sortem, habetur in proprietario seu Domino directo Feudi, vel etiam Emphyteusis: nam Dominus a Vassallo recipiens Feudum in *Pignus* (idem intelligunt Doctores de Emphyteuta, oppignorante rem emphyteuticam suo Domino directo) fructus illius percipere potest; dummodo interim ab ipsius servitiis abstineat, nec tenetur fructus ejus in sortem computare. Ita enim habetur clarissime *cap. 1. de Feudis*, & *c. Conquestus, de usuris*, juncta Glossa *ibid. V. de Feudo*.

115 Rationem hujus dant Doctores; quia hæc est conditio feudi. Nam cum vassallus interim non præstet servitia (uti supponit textus citatus) sed ab iisdem sit liber, suspenditur obligatio contractus inter Dominum & vassallum, & *res feudalis* vadit ad primævam naturam; sicque Dominus utitur fructibus ejus, ac si *feudalis* non esset coalescente directo ac utili dominio, ut notat Fagn. *in c. t. de Feud. n. 3.*

116 Nec objicias contra dicta *n.* 109. afferendo textum ex *c. t. h. t.* ubi dicitur Usuram esse lucrifacere fructus rei pignoratæ, *nisi forte Eccl siæ Beneficium fuerit, quod redimendū ei hoc modo de manu Laici videatur*: ergo cum exceptio firmet regulam in oppositum, id erit licitum, & quidem favore causę Pię. Nam contra est, quod, ut innuit Gloss. *ibid. V. Beneficium*, ac etiam Lugo *to. 2. de Just. & jure, disp. 25. n. 14.* ibi sermo sit de *Redemptione* iniquæ vexationis, qua possessiones seu fructus Beneficii Ecclesiastici male ab iniquo possessore detinentur, nec videntur alio modo posse recuperari. Tunc enim licitum est Clerico fructus *Pignoris* accipere, idque absque *usura*, cum suum duntaxat recipiat, ut patet. Et hanc responsionem magis approbat eadem Glossa *in c. Conquestus h. t.* nam neque favore causæ piæ licitas esse *usuras*, patet ex dictis supra *a n.* 106.

117 Quæritur II. Quid? & an licitum, vel potius usurarium, sit pactum *Legis commissoriæ*? Resp. Ad hoc quæsitum satis patere ex dictis *lib. 3. tit. 21. §. 2. a n. 55.* ubi late de hoc Pacto.

118 Quæritur III. Quid sint? unde veniant? Et an liciti, vel potius usurarii existant *Montes pietatis*? Resp. I. *Montes pietatis* sunt æraria, aut granaria publica piorum hominum liberalitate ad hunc finem erecta, ut ad ea tanquam ad montem confidenter refugere, & inde sub *Pignoris* cautione *mutuum* pro sua necessitate & indigentia habere valeant indigentes, *ne ab usurariis*, præsertim Judæis per *usuras* successive opprimantur, seu totaliter depauperentur.

119 Cum enim Christiani indigentes per nonnullorum Christianorum iniquorum, maxime vero per Judæorum immoderatas *usuras*, utpote, qui pro singulis florenis *mutuo* datis soleant etiam per singulas hebdomadas unum circiter crucigerum exigere, sicque lucrum *usurarium* per anni decursum, quosque menses adæquet sortem, plurimum fuerunt pressi: plures successive celeberrimi Concionatores ex Ordine Fratrum Minorum, ut B. Jacobus de Marchia, Bernardinus de Feltro, aliique viri doctrina & sanctitate celebres ejusmodi *Montes pietatis* publicis suis concionibus construi fecerunt: ex quibus *Montibus pietatis* certa quantitas pecunię, vel frumenti sub sufficiente cautione *Pignoris* pręstiti, indigentibus *mutuo* in primis dabatur gratis, ea tamen lege, ut si *mutuum* accipientes præfixo tempore debitum non solverent, *Pignus* ab eis receptum venderetur, & ex pretio *Mons pietatis* suam sortem, *Mutuatarii* vero residuum, si quod esset, reciperent, ministris primitus cuncta gratis ministrantibus.

120 Verum quia refrigescente charitate successive deerant, qui gratis, & absque mercede administrarent hujusmodi *Montes pietatis*, necesse fuit, Ministris seu Administratoribus *Montis pietatis* congruam pro sustentatione illorum assignare mercedem, quę cum de mediis, & substantia ipsorum Montium accipi congrue non potuerit (nam alioquin summa Capitalis brevi defecisset) hinc pro dicta eorum ministrorum conservatione, sine ipsius tamen *Montis pietatis* lucro, seu augmento, moderatum quid & necessariū (puta, annuatim tres, quatuor, aut quinque floreni pro centum) a Mutuatariis exigi, & præstari receptum est.

121 Vix autem hoc innotuit, statim aliqui, in specie Cajetanus *in Comment. de Monte pietatis, cap. 1.* Sotus *lib. 6. de Instit. q. 1. c. 6.* Scriptis & verbis contradixerunt hujusmodi *Montibus pietatis* tamquam *usurariis*, eo quod ultra sortem quidpiam exigeretur: unde controversia ista iterato fuit devoluta ad plures summos Pontifices per quos tamen omnes, ac tandem in Concilio Lateranensi *Sess.* 10. *per* Leonem X. fuerunt solemniter approbati tamquam liciti, & omni specie mali carentes, ut patet ex Bulla ejusdem, *cum inter nonnullos &c.* & habetur inter Acta dicti Concilii, cujus partem mox referemus. Quare

122 Resp. II. *Montes pietatis* esse licitos ac pios, non obstante, quod in debitam Ministrorum sustentationem, atque ad Montis necessariam conservationem, modicum quid ultra sortem recipiatur, & exigatur. Patet hoc ex *cit. Concilio Lateranensi*, & Bulla Leonis X. *inter multiplices*, estque undecima inter Constitutiones dicti Pontificis *in T. 1. Bullarii Cherubini*: quæ inter alias §. 4. sic loquitur: *Nos sacro approbante Concilio declaramus, & definimus, Montes pietatis antedictos per Respublicas institutos, & auctoritate Sedis Apostolicæ hactenus probatos, in quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum ad solas Ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem (ut præfertur) pertinentiū pro eorum indemnitate duntaxat ultra sortem absque lucro eorumdem montium recipitur nec speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, nec ullo pacto improbari, quinimmo meritorium esse, ac laudari & probari debere, tale mutuum, & minime usurarium putari &c.* Hæc ibi etiam §. 5. sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ prohibetur, ne quis de cætero contra præmissa prædicet, aut disputet: ibi: *Omnes autem Religiosos, & Ecclesiasticas personas, qui contra præsentis Declarationis, & Sanctionis formam de cętero prædicare, aut disputare verbo vel scriptis ausi fuerint, Excommunicationis latæ sententiæ pœnam, privilegio quocumque non obstante, incurrere volumus.*

123 Accedit ratio in præmissis verbis insinuata; quia quamvis in hujusmodi *Montibus pietatis* aliquid detur ultra sortem, id tamen non exigitur, neque datur tamquam lucrum ex *mutuo*, seu pro augmento ipsius *Montis*; sed propter sumptus necessarios ad ipsius *Montis* conservationem, ac pro stipendio Ministrorum, qui *Montem* administrant, & semper parati esse debent ad mutuandum, ad pignora recipienda, custodienda, vel etiam quandoque vendenda, ad conficiendos libros Rationum, cæteraque necessaria præstanda. Nam quia *dignus est operarius mercede sua*, inquit Christus *Luc. 10.* jure tales a Mutuatariis sustentari merentur, in quorum gratiam laborant, ac inserviunt *Montis pietatis*.

124 Quibus non obstantibus utique perfectius adhuc & sanctius, indeque optandum foret, si omnino gratis a *Montibus pietatis* indigentibus daretur *Mutuum* ita, ut neque pro Administratoribus, vel conservatione illius aliquid ultra sortem dare deberent: uti facile fieri posset, si in erectione *Montis*, prout optat etiam Leo X. in c. Bulla §. 4. illis verbis: *multo tamen perfectius, multo sanctius foret, si omnino montes gratui-*

gratuito constituerentur, hoc est, si illos erigentes, aliquem Census assignarent, quibus si non omni saltem media ex parte hujusmodi Montium ministrorum solvantur expensæ, ut ad leviorem æris solvendi portionem, medio hoc pauperes gravari contingat, ad quos cum hujusmodi census assignatione pro impensarum supportatione erigendos Christi fideles majoribus Indulgentiis invitandos decernimus.

125 Vel si Congregatio pia erigeretur, cujus Membra gratis, & ex charitate *Montem* administrarent, solo contenti merito, & Indulgentiis inde lucrandis, prout laudabilissime & sanctissime sit *Frisingæ*, ubi per Reverendissimum, & Celsissimum S. R. I. Principem & Episcopum modernum erecta, atque ab Innocentio XII. confirmata, variisque Indulgentiis decorata est Congregatio charitatis erga pauperes, cujus Directores & Ministri cuncta, ac inter alia etiam *Montem* pietatis eidem incorporatum gratis administrant, ita ut *Mutuum* a *Monte pietatis* accipientes, nec pro *Montis* conservatione nec pro Ministris illius aliquid vel minimum dare debeant, ac insuper illud beneficium habeant, quod sortem, seu *summam* Capitalem *Mutuo* acceptam, non simul & semel solvere teneantur, sed per partes & successive solutionem præstare possint; dummodo tempore prefixo tota Summa solvatur. In qua insigni, & laudabilissima charitate ut Deus *Frisingenses* conservet, & alios ad imitandam efficaciter moveat, optandum & sperandum; cum in cujusvis loci communitate saltem aliquos reperiri sit, qui ex charitate erga Deum & proximum laborem hujusmodi gratis in se suscipere non detrectarent, modo adessent, qui opus hujusmodi sanctissimum inchoarent.

§. VIII.

De Censibus, an sint liciti, vel usurarii?

S U M M A R I U M.

126 Census *quid?*
127 Censuarius, & Censualista *quis dicatur*.
128 Census *contractu aliquo permutationis, donationis, vel & quidem præcipue, venditionis, constitui potest*.
129 Census *varie dividitur: Et quidem alius est* reservativus.
130 *Alius* consignativus.
131 Consignativus *alius est* realis, *alius* personalis,
132 *Alius* mixtus
133 *Alius* pecuniarius, *alius* fructuarius,
134 *Alius* certus, *alius* incertus.
135 *Alius* temporalis, *alius* perpetuus: *& hic alius* redimibilis, *alius* irredimibilis: temporalis *alius ad certum tempus, alius* vitalitius.
136 *Proponitur status controversiæ*.
137 Census realis *consignationis emptione constitutus licitus, & ab* usura *immunis est*.
138 *Probatur ratione*.
139 Census *præfatus* realis *ex parte Venditoris* redimibilis *omni Jure licitus est*.
140 Census *vero ex utraque parte* redimibilis.
141 *Sicut &* Census *perpetuo* irredimibilis, *Jure naturali quidem licitus*.
142 *Humano autem tam Civili, quam Ecclesiastico prohibitus est*.
143 *Consuetudine tamen, uti in Germania, licitus reddi potest*.
144 *Ita tamen, ut pro utroque hoc* Censu *majus detur pretium*.
145 *Proponuntur, & solvuntur Objectiones contra* Censum realem, *præsertim ex utraque parte* redimibilem, *&* perpetuum; *& duobus n. seqq.*
146 Census *quomodo differat a* mutuo?
147 *Observatur inæqualitas, & quomodo?*
148 *Ut* Census realis *sit licitus, de Jure naturæ requiritur I. Ut super re frugifera constituatur*.
149 *II. Ut justo pretio ematur, quod in Germania est centum pro quinque annuis*.
150 *III. Ut si res* Censui *subjecta, ex toto, vel ex parte perit, aut infrugifera reddatur, ex toto; vel ex parte pereat quoque* Census.
151 *IV. Ut res* Censui *subjecta invito* Censualista *non alienetur in talem, a quo* Census *facile haberi nequit*.
152 *Præter has conditiones Jure naturæ requisitas, requiruntur insuper aliquæ Jure humano: Et quæ?*
153 *Bulla S. Pii V. certas conditiones ad* Censum *requirens*.
154 *Quæ Bulla omnes revera obligat*.
155 *Ubi recepta, & per consuetudinem contrariam abrogata non est*.
156 *In Gallia, Germania, Belgio recepta non est, & propterea ibidem etiam* Census *ex utraque parte* redimibiles *super quacumque re constitui, & pro centum florenis jus percipiendi annuos emi, consequenter* usuræ *facile evitari possunt*.
157 *Etiam* Census personalis *de Jure naturæ est licitus*.
158 *Probatur a simili*.
159 *Differentia aliqua inter* Censum personalem, *&* realem.
160 *De Jure humano* Census personalis *non licet ibi, ubi Jus illud receptum est, bene vero alibi*.

Queritur I. Quid? & quotuplex sit *Census*? Resp. I. 126
Quamvis nomen *Census* varie accipiatur, ita ut quandoque sumatur pro æstimatione bonorum; quandoque pro ipsis bonis seu fortunis, quæ censentur, juxta illud Poetæ: *Dat Census honores, Census amicitias*. Quandoque pro Tributo, ut Matth. 22. *Licet Censum dare Cæsari, an non?* tamen ad propositum proprie loquendo, *Census est jus contractu aliquo constitutum percipiendi annuam pensionem ex re, vel persona alterius*. Ita Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 22. n. 2.* Pirhing *h. t. n. 65.* Layman *lib. 3. tr. 4. cap. 18. n. 1.* Dicitur Primo: *Jus percipiendi annuam pensionem &c.* nam quamvis interdum ipsa *Pensio* vocetur *Census*, proprie tamen loquendo *Census* non est ipsa *Pensio*, sed jus ad eam exigendi. Et hinc si per contractum quis vendat *Censum*, non vendit pecuniam aut fructus annuos; sed jus quoddam, ratione cujus Emptor *Census* potest annuatim exigere certam pecuniam, aut fructus ex re alterius.

Porro venditor *Census*, id est, ille, qui accepta certa 127
pecuniæ quantitate supponit rem suam *Censui*, sese obligando ad solvendam annuatim certam pensionem ex ea, dicitur *Censuarius*. Qui vero pretium dedit, sicque *Censum*, seu jus percipiendi pensionem annuam ex re alterius emit, vocatur Censualista. Pirhing *loc. cit.* & alii.

Dicitur Secundo. *Contractu aliquo constitutum*. Per 128
quod differt *Census* a pensione illa, quæ quandoque constituitur in Beneficiis Ecclesiasticis auctoritate Superiorum, verbi gratia Parocho seni Parochiam resignanti ad sustentationem vitæ. Dicitur Tertio. *Super re vel persona alterius*: Tum quia datur etiam *Census personalis*, ut infra *numer.* 140. dicetur. Tum quia per hoc differt *Census* ab *Emphyteusi*, siquidem in hac, sicut & in *Feudo* dominium directum manet penes Dominum, utile vero transit in *Emphyteutam vel vassallum*: Secus fit in *Censu*; nam *Censualista* nullum habet dominium in re *Censuali* (quæ proinde simpliciter est alterius) sed jus duntaxat percipiendi ex ea quotannis certam pensionem, mediante contractu emptionis, permutationis, vel donationis, sibi competens.

Resp. II. *Census* varie dividitur. Et quidem Primo 129
in *reservativum*, & *consignativum*, dein in *realem* & *personalem*, in *perpetuum* ac *temporalem*, ut alias faciliores ejus divisiones taceamus. *Census reservativus* dicitur, cum quis rem suam pleno jure dominii (id est, tam quoad dominium directum, quam utile) transfert in alium donando, legendo, vendendo, aut permutando, reservata sibi annua pensione ex re illa præstanda. Et de hoc fit sermo *L. ult. C. de Rerum permut.* ibi: *Ea lege rebus donatis Candido, ut quod placuerat, annuum sibi præstaret*. Quomodo Ioseph Ægyptiis dedit terras, prius titulo permutationis cum tritico subjectas dominio Pharaonis, sub annuo *Censu* præstando. *Genes. cap. 47. V. 24.*

Census consignativus dicitur, quando quis super bonis 130
suis, quorum dominium directum ac utile retinet, vel etiam super persona sua alteri jus pensionis annuæ consignat: qui *Census* quamvis alteri constitui possit mediante contractu donationis, venditionis, vel permutationis,

aut

aut alio consimili modo, tamen in proposito occasione materiæ *usurarum* præcipue agitur de eo, qui emptione constituitur, utpote de quo est præcipua difficultas, an sit *usurarius* nec ne? dum v. gr. centum florenis a te emo jus percipiendi in annos singulos ex agro tuo schapham frumenti, vel e Domo tua quinque florenos; in qua acceptione *Census consignativus* est veluti species quædam emptionis ac venditionis, unde & in jure Canonico *in Extrav.* Martini V. & Callisti III. quarum quælibet incipit, *Regimini*, de eo agitur sub Titulo; *de Emptione, & vend tione*.

131 *Census consignativus* ulterius dividitur in *realem* & *personalem*. *Realis* est qui fundatur sub certa re, una, vel pluribus, ex quibus pensio solvenda sit, v. g. super domo, agro, vinea &c. & ideo comitatur rem, ad quemcumque possessorem perveniat, donec *Census* redimatur. *Census personalis* est, qui fundatur super certa persona, obligante se ad annuam pensionem ex industria, arte, opificio, vel aliunde solvendam sine ordine ad aliam rem, ex qua pensio sit solvenda: quamvis interdum securitatis gratia fundus aliquis *Hypothecæ* supponatur, ut ex eo præstetur pensio: si hæc a persona debitrice nequeat obtineri.

132 Addunt Doctores *Censum mixtum*, qui videlicet constituitur super re, & super persona immediate, ita ut etiamsi res pereat, persona tamen maneat obligata. Nam secus fit in *Censu* mere *reali*, ubi re ex parte vel in totum pereunte, perit simpliciter *Census* ex parte vel ex toto, ut amplius infra dicetur.

133 Tertio dividitur *Census* in *fructuarium*, & *pecuniarium*. *Fructuarius* dicitur, ex quo debentur fructus, ut frumentum, vinum, & hujusmodi. *Pecuniarius* est, ex quo debetur pecunia, id est certa quantitas ejus,

134 Quarto. Dividitur in *certum*, & *incertum* *Census certus* dicitur cum certa pecunia, vel fructuum summa in pensione constituta est, ut quinque floreni, vel duæ schaphæ frumenti. *Census incertus* est, cum indeterminata pars fructuum, v. g. tertia, vel quinta annuatim solvenda constituitur, sicut fecit Josephs in Ægypto.

135 Insuper ratione temporis futuri, dividitur *Census* in *perpetuum*, & *temporalem*. *Perpetuus* est, qui nullum determinatum tempus habet, sed vi conventionis perpetuo durat. Et hic ulterius dividitur in redimibilem & quidem vel ex parte solius venditoris, ita ut ei liceat restituto pretio ab obligatione solvendi *censum* se liberare; vel ex parte solius Emptoris, ita, ut hic resignato *censu* possit pretium suum repetere: vel ex parte utriusque, ita ut tam Venditor restituto pretio a *censu* se liberare, quam Emptor resignato *censu* pretium pro eo prius expensum iterum repetere pro libitu valeat. Et in *irredimibilem*, qui amplius redimi nequit. *Temporalis* etiam subdividitur, in eum, qui extenditur ad certum tempus, v. g. ad 30 vel 50. annos, & in eum, qui extenditur ad tempus certum, puta ad vitam unius hominis, vel duorum, & hic *census* proprio nomine dicitur *Vitalitius*.

136 Explicata itaque natura & varietate *census* summe practica & magni momenti examinanda venit controversia, an, & qui *census* sint liciti, vel usurarii! ubi tamen præmittendum non esse hic controversiam & quæstionem de *censu reservativo*, hunc enim licitum esse probat exemplum Josephi Proregis Ægypti, & communiter affirmant Doctores. Sed de *censu consignativo*, & quidem constituto per venditionem & emptionem, nam si is constituatur per legatum, aut per donationem, minor est difficultas. & nullum periculum *usuræ*. Emptiones vero *censuum* seu *censualium* redditum omni tempore nonnihil visas esse suspectas, & ad instar clypei pro subterfugiendis *usuris* adinventas, recte cum aliis notat Fagnanus *c. in civitate. Tit. de usuris n.* 19. Hinc

137 Quæritur II. An *census consignativus realis*, per emptionem & venditionem constitutus sit licitus, vel potius *usurarius*? Resp. I. *census hic realis* tam pecuniarius, quam fructuarius *redimibilis* ex parte venditoris est licitus, si eo pretio fuerit emptus, quod vel lex taxavit, vel loci consuetudo approbavit. Ita communissima, & hodie certa Doctorum sententia utpote clara decisa in *Extravagantibus Martini V. & Calisti III.* quæ habentur in Jure Canonico inter *Extravag.* communes *Tit. de Emptione & venditione*: ubi ex professo definitur, ejusmodi contractus *censuales* seu *census* emptos, in quorum redditibus ac fructibus pleræque Monasteriorum, Hospitalium, Ecclesiarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum fundationes; atque proventus consistere dignoscebantur, *esse licitos, jurique conformes, & vendentes eosdem ad ipsorum solutionem censuum & redditum, juxta dictorum contractuum tenores efficaciter teneri &c.* Eundem *censum* approbavit etiam S. Pius V. in Constitutione *cum onus Apostolica*, infra alleganda.

Ratio est; Tum quia *usura* non committitur, præterquam in *Mutuo*, *arg. c. Si fœneraveris, & seqq.* 14. *q.* 3. & patet ex ipsa definitione *usuræ* allata *num.* 3. Atqui in *censu* non intervenit *mutuum*, sed verus contractus venditionis vel emptionis; nam *censuarius* vendit sub certa pecunia ipsi *censualistæ* jus percipiendi fructus aliquos ex suo agro, prædio &c. ergo. Tum quia *census realis* est veluti pars quædam ususfructus, nam continet jus percipiendi partem fructuum, sive annuorum redditum, ususfructus autem, sive jus percipiendi fructus prædii alieni, licite emi potest, *arg. l. Necessario 8. §. fin. ff. de Periculo et c. vendit.* Accedit, quod *census realis* titulo donationis & legati indubitate constitui possit, ergo etiam titulo emptionis. Et hæ rationes militant non tantum de *censibus* antiquis, sed etiam de novis, seu de novo sub certa numeratione pecuniæ constituendis, sicut nec Extravagantes *num. præc.* citatæ distinguunt inter *census* antiquos & novos, unde & hos esse licitos passim fatentur Doctores, dummodo observentur certæ conditiones infra ponendæ. 138

Dicitur autem notanter in Conclusione *num.* 137. posita; *census realis redimibilis ex parte venditoris*; quia de hoc expresse loquuntur, eumque ut licitum approbant præfatæ Constitutiones Pontificiæ supra allegatæ. Num autem, & quo Jure licitus sit *census* ex utraque parte *redimibilis*, & *irredimibilis*? dabunt Conclusiones sequentes. 139

Resp. II. Loquendo *de Jure naturali* etiam ex parte Emptoris seu *censualistæ redimibilis census realis consignativus* licitus; & ab *usura* immunis est, Lessius *lib. 2. de J. & J. cap.* 22. *n.* 56. Layman *lib. 3. tr. 4. cap.* 10. *n.* 5. Pirhing *h. t. n.* 7. Engel *h. t. §. Verum quidem n.* 22. Gabriel *in 4. dist.* 15. *q.* 12. *art.* 2. *Concl.* 4. Medina *qu.* 15. *De rebus per usuram acquisitis §. Quæ de Pacto*. Conclusio præter rationes supra *n.* 127. allegatas inde probatur. Tum quia pactum redimendi ex parte utriusque etiam aliis emptionibus apponi potest: prout cum aliis bene docent Covarruvias *l. Variar. Resolut. c.* 2. *n.* 2. Lessius *l.* 2. *c.* 21. *nn.* 120. Tum quia universaliter tractatus ex conventione legem accipiunt, *c. contractus* 85. *de Reg. Jur. in* 6. & *l. contractus* 23. *ff. eod.* Tum quia onus *censuario* impositum, quod pretium pro libitu *censualista* reddere debeat; si hic *censum* remittat, ad æqualitatem compensari potest, solvendo majus pretium pro *censu*. 140

Resp. III. Etiam *census realis perpetuus*; & ex utraque *irredimibilis* licitus, atque ob omni *usura* immunis est, loquendo de Jure naturali. Lessius *loc. cit. cap.* 22. *n.* 35 Layman *loc. c. n.* 4. & 7. Pirhing *h. t. n.* 64. Haunoldus, *tract.* 10. *n.* 338. Conclusio probatur iisdem rationibus, quibus præcedens. Et confirmatur a paritate cum licita emptione perpetua, & irredimibili usufructu; quod enim Juris est de toto quoad totum, est etiam de parte quoad partem, *l. quæ de toto, ff. de R. J.* Accedit, onus Venditori incumbens, quod *censum* redimere nequeat posse aucto pretio compensari. 141

Dicitur autem notanter in utraque Conclusione, *loquendo de jure naturali*, quia loquendo de jure humano Civili, & Ecclesiastico uterque, scilicet tam *census* ex utraque parte *redimibilis* quam *perpetuus*, & ex utraque parte *irredimibilis* expresse prohibitus est. Prior quidem a S. Pio V. in sua constitutione *cum onus §.* 12. ubi penitus prohibetur quod Emptor pro libitu repetere possit pretium, & a Carolo V. in Comitiis Augustanis *Anno* 1548. & 50. celebratis sub Titulo *de Usurariis contractibus*, quibuscum concordare videntur Extravagantes *n.* 137. citatæ, hoc ipso quod redemptionem *census* soli venditori permittant; idque propter periculum *usurariæ* intentionis, quæ in hujusmodi Censu facile præsumitur in Foro externo, uti bene advertit Layman *cit. cap.* 18. *n.* 6. Engel *h. t. §.* 2. *n.* 23 & alii. Alter vero, seu *census* ex parte utraque *irredimibilis* per ambas Extravagantes *n.* 137. citatas, item per infra *n.* 133. adducendam. Constitutiones expresses velint, ut semper in potestate & libertate Venditoris maneat, *censum* venditum pro libitu redimere, restituendo iterum pretium Emptori. 142

Quo-

143 Quoniam vero ambo hi *census* Jure naturali, vel Divino non adversantur per dicta *num.* 140. *& seq.* sed soli humano *n. praeced.* allegato; contra jus humanum autem valida & licita sit consuetudo *c. fin. de Consuetud.* etiam licite & valide practicari poterit, uterque iam *irredimibilis* videlicet ex omni parte, sed perpetuus, quam redimibilis ex utraque parte, in locis, ubi præfatæ Constitutiones humanæ Civilia, & Ecclesiasticæ vel non sunt usu receptæ, vel per consuetudinem contrariam legitime præscriptam quoad hoc abrogatæ, prout videtur, rem se habere in Germania, utpote in qua teste Laymano *l.* 3. *tr.* 4 *c.* 18. *n.* 6. Pirhing *h. t. n.* 72. Engel *eod. l. c.* consuetudine introductum habetur, quod etiam *census* ex utraque parte *redimibiles* emantur, dando pretium centum florenorum pro jure percipiendi singulis annis quinque.

144 Notat tamen Layman *loc. cit.* Pirhing *loc. c.* Lessius, Gabriel, Medina, citati *n.* 140. æquum videri, ut pro *censu* ex utraque parte *redimibili* majus pretium detur quam ex parte solius Venditori *redimibili*; cum enim Venditori magis favorabile, & econtra Emptori magis onerosum consequenter pretio æstimabile sit, quod ille restituendo pretium pro libitu redimere possit *censum*, hic vero pretium pro *censu* expensum amplius repetere non possit, sed nolens volens pro libitu venditoris relinquere debeat, atqui minori pretio talis *census* emi potest, quam si ex utraque parte redimi valeat, adeo ut si vi consuetudinis pro *censu* ex utraque parte *redimibili* annorum 5. florenorum dantur centum, pro *censu* ex parte solius venditoris *redimibili*, seu pro jure percipiendi annuatim 5. florenos sufficiens pretium videantur 80. floreni.

145 Objicies contra utramque conclusionem *num.* 140. & 141. positam, & doctrinam inde *a n.* 142. deductam: *census* ex utraque parte *redimibilis* non videtur differre a *mutuo*; utpote in quo, sicut in illo Debitor sortem acceptam pro libitu restituere, & Creditor illud repetere potest; ergo sicut in *mutuo*, ita in illo usurarium erit aliquid ultra sortem, vel pretium datum exigere. Resp. Negando Antec. & paritatem: Disparitas est: Tum quod, uti Doctores communiter bene colligunt, ex allegatis *nu.* 137. Extravagantibus, etsi in *mutuo* bona & facultates *Hypothecæ* pereant, tamen Debiror nihilominus ad restitutionem *mutui*, & *usurarum* obligetur, econtra vero in *censu reali*, si res, ex qua *census*, seu jus annuatim ex ea percipiendi fructum, casu perit, pereat quoque *census*, & facultas repetendi pretium pro ea expensum per dicenda infra *n.* 50. Tum quia in contractu *censuali* vera intervenit emptio & venditio, ergo differt a *mutuo*, & consequenter *usuram* non involvit, utpote quæ in solo *mutuo* datur, per dicta supra *n.* 138.

146 Dices, est contra naturam pecuniæ, & emptionis, quod una pecunia præsenti, emantur pecunia futura annuatim percipiendi; dum pecunia ex sua natura sit instituta, ut per eam emantur aliæ res pretio æstimabiles, & quidem præsentes, non futuræ; ergo. Resp. Vi contractus *censualis* non emi ipsam pecuniam, sive præsentem, sive futuram tanquam mercem, sed ejus præsens percipiendi suo tempore pecuniam, quod jus non minus ac alia Jura incorporalia vendi potest. Nec contra naturam emptionis est, quod jus hujusmodi non statim, sed in futurum primum currat; cum etiam jus percipiendi futuros fructus agri, vineæ, emi valeant *l. Nec emptio 8. ff. de contract. emption.*

147 Urgebis: In contractu emptionis debet esse æqualitas inter mercem & pretium, *per vulgaria*; atqui hæc non datur in *censu* præsertim *redimibili* ex utraque parte vel perpetuo, cum enim venditor *censum* præter totum pretium, centum v. g. florenorum, acceptum debeat Emptori restituere singulis annis quinque, idque in *censu perpetuo* ita continuare, ut successu temporis in duplo, triplo, vel ultra restitui debeat pretium solutum. plane adesse non videtur æqualitas ad emptionem requisita. Resp. Inæqualitatem hanc evitari, vel potius varie compensari per aliunde: & quidem partim ob periculum amittendi & pretium, & *censum*, casu quo res *censui* supposita perit, partim propter advenientem aliam impossibilitatem denuo recuperandi pretium, quo forsan emptor indigeret ad facienda lucra, vel vitanda damna: partim quia ob molestias & expensas, quas *censualista* sæpe pati debet pro perceptione *census*: partim etiam, quod pretium pro *censu perpetuo*, vel etiam ex utraque parte redimibili possit augeri. Cæterum fateor, nec Censum ex utraque parte *redimibilem*, nec *perpetuum* practicari posse in locis, ubi consuetudo non est; quia alicubi non extante intrant, & obligant Constitutiones tum Civiles, tum Ecclesiasticæ *num.* 141. allegatæ, præfatos *census* expresse prohibentes.

Quæritur III. Quæ conditiones requirantur ad hoc, ut validus ac licitus sit Contractus *censualis*? Resp. Ut contractus *censualis* sit licitus ac justus, Jure naturæ requiruntur sequentes conditiones. *Prima* est, ut *census* constituatur in re frugifera, quæ affert utilitatem & fructum, ut est ager, domus, & hujusmodi, nam vi *census* venditur jus percipiendi fructus alicujus rei consequenter hæc debet esse frugifera. Unde si res fructum, vel redditus annuos non fert, & fere non potest, super ea *census* constitui non valet; immo si quidem fructus, sed pauciores singulis annis affert, quam *census* exigat, eatenus, quatenus minus fert, super re frugifera impositus censetur. Molina *de Just. & Jur. Disp.* 389. *n.* 12. Pirhing *h. t. nn.* 78. Medina *de Usuris q.* 12. cum communi aliorum. 148

Secunda conditio Jure naturæ requisita ad contractum *censualem* est, ut justo pretio Census vendatur & ematur: hæc enim conditio ex natura rei requiritur ad quamcunque venditionem & emptionem. Censetur autem justum pretium, quod vel consuetudine, aut saltem iis deficientibus arbitrio proborum, & prudentium virorum taxatum est: quale in Imperio Romano censetur esse centum pro quinque annuatim præstandis, per Constitutionem Caroli V. editam *in Comitiis Augustanis Anno* 1548. 149

Tertia conditio est; quod si res censui subjecta, pro parte aut ex toto pereat, vel in perpetuum (secus si ad modicum tempus cum revisione fructuum alio tempore percipiendorum) infrugifera reddatur, pro rata seu juxta commensurationem etiam ex parte, aut ex toto *census* pereat. Siquidem *censualista* habet jus ad fructus rei, seu est dominus hujus juris; quælibet autem res domino suo fructificat aut perit. Hinc si casu fortuito domus censui subjecta pereat absque culpa *censuarii* perit *census*; secus, si pereat, v. g. incendio ex culpa *censuarii*, nam tunc is vel debet refundere pretium *census*, vel hunc, super alia re immobili constituere, ut post Lessium *lib.* 2. *c.* 22. *n.* 8. Molin. *disp.* 391. *n.* 3 Tannerum, ac communem aliorum notat Pirhing *h. t. n.* 80. pluribus hanc conditionem explicans. 150

Quarta conditio est: ne res censui subjecta, sine consensu *censualistæ* alienetur in talem, a quo Census vel simpliciter, vel sine difficultate haberi non posset. Pirhing *loc. cit. n.* 81. Sotus *lib.* 6 *q.* 5. *a.* 3. Ratio patet, quia alias jus *censualistæ* redderetur deterius. 151

Resp. II. Præter has Jure naturæ ad *censum* requisitas conditiones sunt nonnullæ aliæ, quæ vel in duabus Extravagantibus Martini V. & Calisti III. indicantur, vel in Bulla S. Pii V. quæ incipit, *cum onus Apostolicæ*, *Anno* 1569. super *censibus* edita de novo requiruntur: ut quod *census* non nisi super re frugifera de sui natura, & immobili, vel quæ pro immobili habetur constituatur; ut *census* imposterum non nisi *redimibiles* constitui possint, consequenter perpetui non valeant; ut pretium *census* ab invito repeti non possit, præterquam si *censuarius* denuntiaverit, se traditione pretii velle *censum* extinguere; consequenter non procedant *census* ex utraque parte *redimibiles*; ut *census* augeri super eadem re constitui non possit, & hujusmodi, prout videre est in citatis Extravagantibus Martini V. & Calisti III. *Regimini de Empt. & Vendit.* & præsertim Bulla S. Pii V. hic annexa. 152

S. Pius V. Episcopus Servus Servorum DEI. Ad perpetuam rei memoriam.

Cum onus Apostolicæ servitutis obeuntes cognoverimus innumeros celebratos fuisse, & in dies celebrari censuum contractus, qui nedum non continentur intra limites a nostris Antecessoribus iisdem contractibus statutos, verum etiam quod deterius est, contrariis omnino pactionibus propterea ardentem avaritiæ stimulum, legum etiam divinarum manifestum contemptum præseferunt, non potuimus animarum, prout tenemur, saluti consulentes, ac piarum mentium petitionibus etiam 153

sa-

satisfacientes, tam gravi morbo lethiferoque veneno salutari antidoto non mederi.

§. 1. Hac igitur nostra Constitutione statuimus, censum seu annuum redditum creari, constituive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura frugifera, quæ nominatim certis finibus designata sit.

§. 2. Rursum nisi vere in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac Notorio, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto integro justo pretio,

§. 3. Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.

§. 4. Conventiones directe vel indirecte obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenetur, nullo modo valere volumus.

§. 5. Quemadmodum nec pactum auferens, aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam, quia volumus rem ipsam semper & libere, ac sine solatione Laudemii, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis, vel rei, tam inter vivos, quam in ultima voluntate alienari.

§. 6. Ubi autem vendenda sit, volumus dominum census aliis omnibus præferri, eique denuntiari conditiones, quibus vendenda sit, & per mensem expectari,

§. 7. Pacta continentia morosum Census debitorem teneri ad Interesse lucri cessantis vel ad Cambium, seu certas expensas aut certa salaria, aut ad salaria seu expensas medio juramento Creditoris liquidandas, aut rem censui subjectam, sive aliquam ejus partem amittere, aut aliud jus eodem contractu, sive aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita sint, & nulla.

§. 8. Imo & censum augeri, & novum creari super eadem, vel alia re in favorem ejusdem, aut personæ per eum suppositæ pro censibus temporis vel præteriti, vel futuri omnino prohibemus.

§. 9. Sicuti etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem alias de jure, & ex natura contractus non spectarent.

§. 10. Postremo census omnes in futurum creandos non solum re in totum vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire, sed etiam posse pro eodem pretio extingui: Non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabili, imo centum & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directe aut indirecte talem facultatem auferentibus, quibuscumque verbis, aut clausulis concepta sint.

§. 11. Cum vero traditione pretii redditus extinguendus erit; volumus per bimestre ante id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & post denunciam, intra annum tamen, etiam ab invito pretium repeti posse, & ubi pretium nec volens intra bimestre solvat, nec ab invito intra annum exigatur, volumus nihilominus quandocumque redditum extingui posse, prævia tamen semper denuncia de qua supra, & non obstantibus his de quibus supra, idque observari mandamus etiam quo ad pluries ac pluries denuntiatum fuisset, nec unquam effectus secutus fuisset.

§. 12. Pacta etiam continentia pretium census extra casum prædictum, ab invito, aut ob pœnam aut ob aliam causam repeti posse omnino prohibemus.

§. 13. Contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratitios judicamus. Et ita illis propterea non obstantibus, quidquid vel exprefse vel tacite contra hæc nostra mandata dari, remitti aut dimitti contingat, a Fisco volumus posse vendicari.

§. 14. Hanc autem salutiferam sanctionem nedum in censu noviter creando, verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modo post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuo, & in omnibus servari volumus.

§. 15. Declarantes pretium semel censui constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad ultimo contrahentes minui vel augeri.

§. 16. Et licet legem ipsam ad contractus jam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma pervenerunt census, hortamur in Domino, ut singulos contractus censuræ bonorum Religiosorum subjiciant, & animarum saluti consulant.

§. 17. Non obstantibus quibusvis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, statutis, & consuetudinibus, nec non privilegiis & litteris, etiam per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam nos sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis, nec non irritantibus Decretis, ex quavis causa etiam per modum legis universalis, aut alias quomodolibet editis, sive in favorem Universitatum, Communitatum, Collegiorum, Congregationum, Civitatum, & locorum concessis, approbatis, & innovatis, quibus omnibus & singulis illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, quatenus directe vel indirecte præsenti nostræ Constitutioni in toto vel in parte contrarientur, specialiter & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

§. 18. Volumus autem, quod præsentes in Cancellaria & acie Campi Floræ publicentur, & inter Constitutiones extravagantes perpetuo valituras conscribantur.

§. 19. Et quia difficile foret præsentes ad singula quæque loca deferri, volumus & etiam declaramus, quod earum transumptis etiam impressis manu alicujus Notarii subscriptis, ac sigillo alicujus Prælati munitis, eadem prorsus fides ubique adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ.

§. 20. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis, annullationis, statuti, mandati, hortationis, derogationis, declarationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis DEI, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Dat. Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo sexagesimo nono, quartodecimo Kalend. Februarii, Pontificatus nostri anno quarto.

Sequuntur declarationes dubitationum desuper exortarum.

S. Pius Papa Quintus ad futuram rei memoriam.

Etsi Apostolica Sedes magna adhibita industria operam dat, omnia perspicue promulgare, vix tamen est, ut unquam satis queat usquequo cavere, quin scrupulosæ quorumdam mentes, novos illi sensus inducant, quorum perplexitate multi in dubium evocantur.

§. 1. Pridem enim per Constitutionem nostram de censuum creatione, inter alia volumus, Census omnes in futurum creandos, non solum re in totum, vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum effecta, ad ratam perire, sed etiam pro eodem pretio extingui posse. Ac pacta continentia morosum census debitorem, ad interesse lucri cessantis, vel ad Cambium, seu salaria, & expensas medio creditoris juramento liquidandas teneri, aut rem censui subjectam, sive aliquam ejus partem amittere, aut aliud jus sive ex eodem contractu, sive aliunde acquisitam perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto nulla atque irrita esse. Censum autem, seu annuum redditum, non nisi in se immobili, aut quæ pro immobili habetur, ex sui natura fructifera, atque nominatim certis finibus designata sit; sed non censum ipsum, nisi vere in pecunia numerata, præsentibus Notario & testibus in actu celebrationis instrumenti, non autem prius, recepto integro, justoque pretio creari, constituive nullo modo posse.

§. 2. Deinde per dilectum filium Octavium Spinolam Regni Siciliæ Magistrum Portulanum hac de causa ad nos destinatam, accepimus in dicto Regno Siciliæ scrupulum exoriri, an rerum prædictarum infructuositas etiam annalis, aut alias temporalis intelligatur.

§. 3. Et an per nullitatem pactorum, aliorum prædictorum etiam jus recuperandi, sive repetendi Impensas, quas litigando contra morosos prædictos, aut executores ad eorum loca transmittendo, aut alias ex Judicum mandato subire oportet, auferatur.

§. 4. Præterea, an tam pro ipsis expensis, quam etiam

pro

pro Censu recuperando contra tertium possessorem procedi! Et etiam Fidejussores dari aliave bona prædii Censu gravati evictione, & ipsius Census solutione hypothecari! Denique an Census hujusmodi super pluribus rebus inter se divisis constitui possit?

§. 5. Postremo an id, quod de pecunia numerata dicitur, prohibeat, quominus in dotium assignatione census creari possit?

§. 6. Nos hæc discrimina, quantum in nobis est, tollere cupientes, tenore præsentium declaramus, rem infructuosam, quæ tota vel ex parte infructuosa perpetuo redditur, non autem ex qua fructus uno, duobus, pluribusq; annis, sive tempestate, sive alio casu non provenient, salva alias Juris communis dispositione, intelligi debere.

§. 7. Preterea exactionem illarum expensarum prohiberi, quæ ex pacto vel conventione tantum inter contrahentes inita, & instrumento census specialiter appositæ refici permittuntur, non autem eæ, quæ ex dicti Juris dispositione repetendæ veniunt, & mandato Judicis adjudicantur.

§. 8. Ceterum Fidejussores dari, aliave bona hypothecari pro prædii census gravati evictione, aut si prædium in aliam devenerit, aut si aliquis tertius Fidejussor intercesserit tertium possessorem, vel ejus bona obligari minime prohibemus. Hec autem omnia pro evictione dumtaxat, non autem solutione pœnæ adjudicari posse intelligimus.

§. 9. Postremo in Dotium assignandarum casu, censuum erectionem, & constitutionem prædictam respectu actualis numerationis coram Notario & testibus faciendæ, locum non habere. Sed in hoc casu census ipsos etiam pecunia ad manum non habita creari posse declaramus.

§. 10. Denique, ut periculis, quæ ex transportatione pecuniarum frequenter in dicto Regno eveniunt, occurratur, permittimus, ut si in creatione census pecuniam ad manum commode haberi nequieverit, illius loco Emptor apocham, sive Schedulam bancariam idoneam integri pretii in ipso emptionis actu debeat exhibere.

§. 11. Constitutione nostra prædicta, tam in casu Dotium, quam cæteris omnibus in ea contentis, in suo robore permanentibus.

§. 12. Volumus autem ut præsentium exempla etiam impressa, Notarii publici manu, & Prælati Ecclesiastici, ejusve curiæ sigillo obsignata, eamdem illam prorsus, tam in judicio, quam extra illud, fidem faciant, quam ipsamet præsentia facerent, si essent exhibita vel ostensa.

Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 10. Junii 1570. Pontificatus nostri anno 5.

154 Resp. III. Quamvis nonnulli ut Navarrus *de Usuris n. 69. & 70. V. Census*, velint, hanc constitutionem S. Pii V. ob solam præsumptionem *usuræ* esse latam, consequenter in conscientia non urgere, ubi *contractus censualitius* ab *usura* alias immunis est, tamen omnino dicendum videtur, dictam Bullam, ubi usu recepta, & per consuetudinem contrariam abrogata non est; absolute obligare. Castro Palao *part. 7. Tract. 32. Disput. 6. punct. 15. n. 4.* atque teste cæteri Doctores omnes. Ratio est; quia revera ibidem præscripsit formam contractui, ne prætextu Census exerceantur *usuræ*; ergo.

155 Dicitur autem notanter, *ubi Bulla recepta, & per consuetudinem contrariam abrogata non est*; quia ubi vel non recepta, vel primitus recepta, postea per consuetudinem contrariam iterum abrogata est, utique in nullo Foro obligat, cum lex humana usu non recepta, vel per consuetudinem contrariam abrogata vim obligandi non habeat, per ea, quæ copiose circa hoc dicta sunt *l. 2. tit. 2. de constitut. §. 6. & c. fin. de consuetud.*

156 Hinc quia teste Lessio *lib. 2. cap. 13. dub. 12.* & experientia, dicta Bulla S. Pii V. in Gallia, Belgio, Germania &c. usu recepta non est, ibi non obligat, consequenter valide ac licite ibidem fiunt contractus *censuales*, & emuntur *census* etiam ex utraque parte *redimibiles*, & *perpetui* quoque super bonis in genere, indeque *usuræ*, quæ in *mutuo* timentur, facile evitari possunt, si videlicet loco *mutui* ematur *census*, sive ex una, sive ex utraque parte *redimibilis*.

157 Quæritur IV. Num etiam *census personalis* sit licitus? Resp. Etsi non pauci Doctores *negativam* teneant: nihilominus loquendo de Jure naturali licitam esse emptionem *census personalis*; dummodo persona, in qua *census* constituitur, sit frugifera, id est, talis, quæ sua arte, opera, vel industria fructum aliquem pariat, unde *censum* solvere possit. Ita citatus Lessius *n. 17. & seqq.* Abbas *in c. In civitate h. t. n. 7.* Gailus *lib. 7. Observat. 7. nu. 13.* Layman *n. 7.* & alii. Ratio est; quia etiam hic solummodo venditur jus, annuatim percipiendi aliquid ex lucris, quæ *censuarius* sua industria annuatim acquirit; ergo videtur eadem ratio, quantum est ex natura rei, & seclusa omni prohibitione humana, quæ urget de *censu* in agris, aut aliis rebus immobilibus constituto.

158 Confirmatur. Potest super industria hominis constitui obligatio solvendi annuatim aliquid ex suis lucris per modum decimarum, vel tributorum, quæ dicuntur personales *arg. c. Ad Apostolicæ, & c. Pastoralis de Decimis*, & in Tributis, de quibus fit mentio *2. Esdræ c. 10.* Nihil autem obstat, similem obligationem vendi posse; ergo.

159 Verum quidem est, esse notabilem differentiam inter *censum personalem, & realem*; Nam si Debitor non sit solvendo potest prædium *censui reali* subjectum vendi, aut in dominium vindicari; secus fit in *censu personali*; quia persona libera non potest in servitutem rapi propter debita. Omitto alias differentias.

160 Dicitur autem notanter *de Jure naturali*; quia sicut ex utraque parte *redimibilis*, & perpetuo *irredimibilis* ita etiam *personalis census* per Constitutiones Pontificias supra citatas prohibitus est; consequenter non nisi in locis, ubi illæ vel non receptæ, vel abrogatæ sunt, valet.

§. IX.

De Obligatione solvendi Usuras, & de dominio solutarum, nec non de Restitutione earumdem.

SUMMARIUM.

161 *Debitor ex* mutuo *non tenetur solvere promissas, vel pactas* usuras.

162 N*isi juramento ad eas solvendas se obstrinxerit.*
Quod tamen juramentum remittere debet Creditor Ibid.

163 *Qui usuras etiam ex juramento debitas solvit, potest eas coram Judice iterum repetere.*

164 *Quid, si juraverit, se non repetiturum illas.*

163 Usuras compensatorias, *aut* moratorias, *aut alio titulo receptas nemo obligatus est solvere.*

166 Usurarius *acquirit dominium rerum per usuram receptarum, si alius ipsius bonis propriis permixta, aut confusa sunt, ita ut discerni nequeant.*
Commixtione, & confusione acquiritur rei alienæ dominium. Ibid.

167 *Minime vero illarum rerum, quæ ita permixtæ non sunt.*

168 Usurarius *præter rem usura acceptam tenetur etiam restituere fructus illius, si est frugifera.*

169 N*on vero fructus, seu lucrum mediante pecunia usuraria per industriam acquisitos.*

170 *Solvitur objectio.*

171 Usurarius *tenetur* usuras *acceptas restituere, & cui?*

172 *Etiam Judæi tenentur ad restitutionem* usurarum.

173 *Sicut & hæredes* usurariorum.

174 N*on quidem ultra vires hæreditatis.*

175 *Bene vero quamdiu aliquid de hæreditate superest etsi res usuraria non amplius adsit.*
Hæredes tenentur ad resarcienda damna a defuncto illata, etsi inde nullum commodum enortum sit damnificanti. Ibid.

176 *Paupertas* usurariorum, *& hæredes illius excusat a restitutione, donec ad pinguiorem fortunam veniant.*

177 Mentalis usurarius *nil restituere tenetur, si nil recipit.*

178 *Vel si ex mera liberalitate creditori, & non vi mutui quid accipit.*

179 *Usurarius mentalis tenetur ad restitutionem* usurarum *vi mutui recepturum.*

Solvi-

QUæritor I. An debitor promissas aot pactas ob *mutuum* teneatur solvere *usuras* lucratorias? Resp. I. Debitor ex *mutuo* non tenetur solvere veras *usuras lucratorias*, etiamsi eas solvere promiserit, nisi sub juramento ad eas solvendas se obligaverit. Communis & certa, ob claram dispositionem Juris *c. Debitores 6. de Jurejur.* cujus textum lege *num.* 163.

162 Resp. II. Qui non simplici promissione, pactove, aut contractu, sed etiam sub juramento se obligavit ad solvendas veras *usuras* ex *mutuo*, tenetor quidem illas solvere, nisi Creditor hujusmodi juramentum remittat, nihilominus potest Creditor adigi, ut juramentum, & per consequentes etiam *usurarum* solutionem remittat: caso autom, quo vi juramenti eas jam solvit Debitor, potest illas in judicio repetere, debetqoe Creditor ad eas debitori denuo restituendas compelli. Rursus communis & certa expresse sic disponente Iure. Et quidem *prima* pars de *remissione* juramenti, *c.* 1. *de Jurejur.* ibi: *Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi præstita, relaxanda, Ecclesiastica districtione cogatis.*

163 *Altera* vero pars, quod vi juramenti jam solutæ *usuræ* iterum restitui debeant, *arg. cit. c. Debitores 6. de jurejur.* ibi: *Debitores ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debeant. Si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt Domino reddere juramentum. Et cum usuræ solutæ fuerint, Creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit, compellendi.*

164 Quod si Debitor etiam juralset, se non repetiturum *usuras* solutas, nihilominus creditor compelli potest, ut vel juramentom remittat, vel ab *usurarum* exactione desistat, vel poterit non obstante hujusmodi juramento per Iudicem ex officio compelli ad restituendas *usuras* jam solutas, ita clare statutum habetur *c. Tuas dudum 13. h. t.* ubi etiam ratio redditur illis verbis: *Ne de dolo & fraude contingat eoe,* (creditores scilicet) *commodum reportare.*

165 Dicitur autem notanter in utraque conclusione *n.* 161. & *n.* 162. posita, *veras usuras lucratorias*, si quidem ad *usuras compensatorias*, & *moratorias*, seu *punitorias* (de quibus §. 4. & 5) solvendas in utroque Foro tenetur, sicut etiam ad illas, quæ aliquod justo titulo vere, & proprie tales *usuræ* non sunt.

166 Quæritur II. An *usurarius* acquirat dominium earum rerum, quas per veram *usuram* accepit? Resp. I. Si per *usuram* acceptum coosistit in pecunia; frumento, vino, vel alia re fungibili, idque jam aliis propriis rebus Creditoria commixtum aut confusum habetur, dominiom illios omnino habet Dominus (manente tamen obligatione restituendi idem æquivalenti per dicenda infra *n.* 175.) Communis & certa. Ratio est; quia etiam rerum alienarum, quin & furtivarum, vel alias injuste acquisitarum per admixtionem cum propriis acqoiritur dominium, *§. Si duorum, §. Quod si instit. de rerum divis. & l. Si alicui 78. ff. de solut.*

167 Resp. Si res quæcumque etiam fungibiles cum aliis propriis *usurarii* rebus permixtę, aut confusę non sunt, dominium earum nollatenus acquirit *usurarius*. D. Thomas 2. 2. *q. 78. art. 3. ad 3.* Covarruvias *lib. 3. variar. resol. c. 6. n. 3.* Sylvester *vers. Usura 6. q.* 1. Layman *lib. 3. tr. 4. c. 16. n. 7.* cum communi aliorum contra Glossam in *can. si quis usuram can. 14. q. 4.* & qoosdam alios. Ratio conclusionis est; quia ad acquirendum rerum dominiom non sufficit sola traditio, sed requiritur præcedens venditio, vel alia justa causa, *Nunquam 31. ff. de acquirend. rerum dominio*; qoæ justa causa in *usura* non adest, cum *usuras* tradentis voluntas, quam pro sufficienti causa allegant Adversarii, non sit transferre dominium *usuræ* in *usurarium*, hoc ipso, quod non censeatur rem *usurariam* creditori donare, nec per traditionem plus juris io creditorem transferre, quam quod debet; nil autem ei debet, per dicta *n.*

168 Confirmatur: *Usurarius* tenetur ad restitutionem rei ut Raptor, *can. Si quis usuram can. 14. q. 4.* Raptor vero, aut Fur dominium rei sortive oon acquirit, *l. in re 8. & l. Sive manifestus 10. ff. de condict. furt.* Immo, si res frugifera est; tenetur una cum illa etiam fructus inde perceptos restituere; ergo dominium illius non acquirit, cum alias fructus faceret suos, utpote qui ad rei Dominium pertinent, *§. Si quis a non Domino 35. instit. de rerum divis.*

Illud tamen notandum, quod si *usurarius* pecunia per 169
usuram accepta quid emat, aut negotietur, inde comparatæ rei verum acquirat dominiom, textu claro *l. Si aliena 8. C. Si quis alteri. vel sibi.* Ratio est quia res per pecuniam usorarum comparatæ non sunt fructus pecunię, utpote ex se sterilis, sed fructus industrię. Quare etiam Depositarius, Fur, & Uxor id, quod ex re deposita, furtiva, vel mariti defuncti ad filium pertinenre acquirit, sibi, non aliis acquirit, *l. Si ex ea 6. C. de R. J. l. Qui vas 48. §. 7. ff. de Furtis l. 1. C. Si quis alteri, non sibi.*

Nec dicas contra *n. praced.* doctrinam: Nullus debet 170
ex iniquitate sua referre commodum; ergo nec *usurarius* ex pecuoia per iniqoitatem usurarum *accepta*, Resp. *usurarium* non referre lucrum ex ipsa *usura*, sed ex propria industria usurarum pecuniam applicante; nec enim iniquum est, ex actu alias malo reportare commodum temporale, prout patet in acto *Meretricio*.

Quæritur III. An *usurari*, eorumque hæredes teneantur 171
ad restitutionem? Resp. I. Certum est, quod, qui *usuras* recipit, io utroque Foro teneatur ad restitutionem earum, sive Clericus ille sit, sive Laicus. Patet id ex *c. 5. & 2. h. t.* Neque enim in uno minor est ratio quam in alio, cum uterque furi ac raptori comparetur, *can. Si quis usuram can. 14. q. 4.* & rem noo suam detineat, quę est obnoxia restitutioni; siquidem *peccatum non admittitur nisi restituatur ablatum*, ut habetur *Regula 4. Juris in 6.* & *c. Cum h. t.* Et quidem hęc restitutio *usurarum* imprimis debet fieri his, a quibus extortæ fuerunt, vel eorum hæredibus, vel si hi non extent, aut non sint superstites, pauperibus, prout *cit. c. Cum tu h. t.*

Resp. II. Etiam Judæi compellendi sunt ad restituen- 172
das *usuras* extortas a Christianis, per subtractionem communioni Christianorum, vel alias per Principes & Potestates sæculares. Ita habetur decisum *c. Post miserabilem & c. Quanto amplius h. t.* Nam generaliter dicitur *c. Si quis usuram 14. q. 4.* ibi: *Si quis usuram acceperit, rapinam facit.* Ecce constat, Iudæos Iure naturali & Divino *obligari*, quo utroque *usuræ* sunt damnatæ; neque eos excusat illud *Deut.* 23. de quo diximus supra, cum id Christus revocaverit *Luc. 6.* dicens: *Mutuum date, nihil inde sperantes:* simulque nunc cessaverit ratio dictæ concessionis ibidem assignata.

Resp. III. Hæc obligatio restituendi *usuras* transit ad 173
hæredes *usurariorum*, non tantum suos, sed etiam extraneos. Ita habetur *c. Tua nos, h. t.* ibi: *Respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sint districtione cogendi qua parentes sui, viverent, cogerentur, idipsum quoque ad hæredes extraneos credimus extendendum.* Et ratio est, quia hæredes non fuerunt defuncti, ac proinde nec hæredes esse possunt, ne alieno scelere ditescant.

Non tamen hæres tenetur ultra, quam fert hæreditas 174
arg. c. in litteris de Raptoribus: ibi: *Hæredes ejus moneas & compellas, ut juxta facultates suas* (idest defuncti, ut ibidem bene advertit Glossa *V. Facultates*) *condigne satisfaciant.* Et concordat *l. Ex qua ff. de R. J.* ibi: *Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.*

Cęterum hęc obligatio restituendi premit hęredes, et si 175
res *usuraria* ad eos in natura non devenerit, nec per illam hæreditas illorum fuerit aucta, ut post Henricum Canisium *de usuris cap. 7. n. 4.* bene advertit Engel *h. t. §. 3. n. 3.* quia de Jure Caoonico hæres ad exonerationem conscientiæ tenetur pro viribus hæreditatis satisfacere, cunctis illis, quibus per defunctum damnum illatum est; etiamsi ex tali damno hęreditas aucta non sit; *arg. c. fin. de Sepult. & c. In litteris 5. de Rapt.* Et cum hæ res salutem animæ concernant, & ipsa ratio naturalis dictet, ut injuste læsus ex bonis hęreditatis suam capiat satisfactionem, etiam quoad Forum Civile huic dispositioni Juris Canonici se accomodare debet; juxta ea, quæ diximus in *Præmio §. 12. a n. 219.*

Limitantur doctrinæ hactenus dictæ in caso, quo *usu-* 176
rarii, vel hæredes illorom notorie pauperes, & ad restituendum impotentes existunt; hi enim, sicut moraliter saltem non posse soppoountur, restituere non tenentur, donec ad pinguiorem fortunam pervenerint, *l. Nam is ff. de Dolo & c Cum tu 5. h. t.* ibi: *Dummodo in facultatibus habeant*; & infra; *Cum eos nota paupertatis evidenter excuset.*

Quæritur II. Ao etiam *usura mentalis* obliget ad resti- 177
tutionem? ubi per *usuram mentalem* non intelligitur nudum propositum *usuras* accipiendi, vel exigendi, sed actus

ille

ille exterior, qua datur *mutuum* cum intentione recipiendi lucrum vi ipsius, nullo tamen pacto externo superadito, prout explicavimus supra *nu. 6.* Resp. I. Certum est, *usuram mentalem* non inducere obligationem restituendi, si nullum lucrum vi *mutui* fuit subsecutum, seu si Debitor Creditori nullas *usuras* solvit.

178 Resp. II. Insuper si *mutuatarius* ex mera gratitudine, benevolentia, & liberalitate quidpiam dederit ultra sortem, nulla est obligatio id restituendi, quamvis tale lucrum *mutuator* intenderit principaliter, utpote alioquin non mutuaturus, nisi ob perfectam *mutuatarii* gratitudinem tale commodum seu lucrum sperasset. Ita Pirhing. *h. t. n.* 133. cum Navarro, & alii communiter. Ratio est clara; qui hic nil intenditur, neque recipitur vi *mutui*, sed ex mera liberalitate & gratitudine *mutuatarii*; unde nec intervenit *usura mentalis*.

179 Resp. II. *Mutuator* intendens lucrum recipere vi *mutui* licet sine pacto externo, contrahit *usuram mentalem*, & si quid accipiat ultra sortem, quod *mutuatarius* non ex mera liberalitate; sed tanquam debitum ratione *mutui* dedit, tenetur etiam in Foro animæ ad ejus restitutionem: Ita expresse habetur *c. Consuluit h. t.* juncta Glossa *ibid. V. Male agere*, & omnibus Doctoribus.

180 Nec obstat *cap. ult. de simonia*, ubi dicitur, quod qui nullo pacto, sed solo animi affectu *simoniam* commiserunt, non obligentur ad accepti restitutionem, sed taliter *Delinquentibus sufficiat per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori*; & consequenter a pari idem videtur dicendum de *usura pure* mentali. Resp. enim I. Licet hæc instantia multum torqueat Doctores, disparitatis rationem esse; quia id, quod pro *usura* datur, coacte datur, id est, absque consensu præstito per viam contractus secundum se approbati; quod autem pro *Simonia* datur, sponte datur, id est, per contractum emptionis & venditionis, qui secundum se approbatus est, ut explicat Navarrus *c. 23. Manualis n. 105. §. quinto*, & sequitur Vallensis *h. t. §. 4. n. 3.*

181 Accedit alia ratio disparitatis ab iisdem Doctoribus assignata. Siquidem in *usura* turpido solum est ex parte recipientis; nam *usura* bene solvitur, sed male recipitur: neque enim *usuram* solvere est peccatum, *arg. c. Debitores de Jurejur.* E contra in *simonia* est turpido ex parte utriusque cum tam *simoniace* dans, quam recipiens peccet, & male agat: atqui *in pari delicto potior est conditio possidentis*, juxta *Reg. 65 Juris in 6.* cum Concordantiis. Quod intellige, nisi aliud Lex specialis disponat; prout fit in Simonia reali, *arg. c. de hoc de Simonia*, non etiam in mentali. Et hinc fit, quod in *Simonia mentali* non teneatur quis receptum restituere, cum par sit suum & dantis delictum; bene tamen receptum ob *usuram mentalem* ubi dans est innocens, & absque delicto, quia melior est conditio innocentis.

182 Fateor tamen non deesse Doctores, quos citat & sequitur Vvagnereck *c. Consuluit de usuris* volentes, quod *usura* & *Simonia mentalis* Juris Divini atque naturalis ambulent pari passu, ac proinde etiam, recepta per *Simoniam mentalem* Juris Divini sint obnoxia restitutioni. Unde ad *cap. ult. de Simonia* respondent, ibi esse sermonem de *Simonia mentali* Juris duntaxat Ecclesiastici, quæ non obligat ad restitutionem, si sit pure *mentalis*; cum Ecclesia de occultis & mere internis non disponat, neque judicet. Quod autem ibi sit sermo de *Simonia* mere Ecclesiastica; desumunt hi Doctores ex eo, quia agitur de pœnis dimissionis Beneficiorum *Simoniace* obtentorum, quæ solo Jure Ecclesiastico *Simoniacis* imposita est (nam hanc pœnam Deus non imposuit, sed Ecclesia) & ad quam noluit Papa obligare committentes *Simoniam mentalem* duntaxat. Eligatur responsio, quæ magis placuerit; mihi *secunda*, & *n. præced.* allata præ cæteris placet.

§. X.

De Pœnis, & Judice Usurarum.

S U M M A R I U M.

183 *Pœnas* Usuræ *non nisi* manifesti usurarii *contrahunt primum post sententiam declaratoriam Judicis.*
Usurarius manifestus *quid sit? Ibid.*
184 Usurarii manifesti *pœnæ sunt. I. infamia.*
185 *II. Clericus* usurarius *privatur Beneficio, & fit inhabilis ad aliud.*
186 *III. Laicus* usurarius *subjacet excommunicationi & irregularitati.*
187 *IV. Privatur etiam sepultura Ecclesiastica.*
188 *V. Amittit partem sortis principalis.*
189 *VI. Est inhabilis ad condendum Testamentum, & ad Assistendum eidem.*
190 *Sunt præterea* usurariorum *variæ pœnæ Municipales, ut in Bavaria.*
191 *Licita & utilis praxis reddendi se immunem ab usura & pœnis illius tam quoad doctos.*
192 *Quam indoctos præsertim in Germania.*
193 Usura *est mixti Fori non tantum, si est quæstio facti.*
194 *Sed ut jam si est quæstio Juris.*
195 *Solvitur objectio.*
196 *Quando est quæstio de peccato, solus Ecclesiasticus est Judex.*

Quæritur I. Quænam sint pœnæ in *usurarios* statutæ? Resp. Præter obligationem restitutionis jure Divino debitæ, utroque Jure humano multas esse pœnas *usurariorum*, sive Clericorum, sive Laicorum, utroque Jure statutas, quæ tamen plerumque solos *usurarios manifestos*, id est Facto vel Jure tales, constringunt. Dicitur autem *manifestus usurarius facto*, qui palam exercet *usuras*, ita, ut nulla tergiversatione id negare valeant. *Jure* autem *manifestus usurarius* dicitur, qui vel hoc Crimen in judicio confessus est, vel de illo convictus, vel de eodem per sententiam Judicis condemnatus. Sylvester *V. usuras 9. q. 1.* Menochius *de arbitr. Judic. casu 235. a n. 9.* & alii volentes requiri insuper sententiam Judicis *usurarii manifesti*, ad hoc, ut pœnas Juris incurrat, *arg. c. Cum secundum 19. de hæret. in 6.* 183

Prima itaque eorum pœna est, quod *usurarii manifesti* sint ipso Jure infames, *c. infames § fin. 3. q. 7. Dilectus 13. de excessib. prælat. l. Improbum 20. c. quibus cau. infam.* quæ tamen ipso facto cessat, casu quo *usurarius* vere resipiscat, ac restituat. Felinus *in c. de prob. n. 19.* Salas *de usuris dub. 47. n. 1.* 184

Secunda: Clericus *usurarius*, si monitus non desistat, ab officio & Beneficio deponendus, ac insuper ad illud recipiendum inhabilis est, *arg. c. Præterea 7. de usuris, can. inter dilectos 13. de excess. præl. can. si quis 5. dist. 47.* 185

Tertia: *Usurarii manifesti*, si Laici fuerint, excommunicari debent, usque dum debite satisfecerint, *cit. c. Præterea 7. h. t.* & ipso facto irregulares existunt *can. Maritum 2. dist. 33. can. Seditionarios 8. dist. 46.* 186

Quarta est, ut *usurarii manifesti non admittantur ad communionem Altaris (idest, ad perceptionem Sacramenti Eucharistiæ) nec Christianam, si in peccato decesserint, accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quispiam accipiat.* Ita habetur statutum in Concilio Latteranensi sub Alexandro III. ac refertur *c. quia in omnibus h. t.* Quinimo *c. 2. h. t. in 6.* additur *manifestis usurariis* licet mandaverint *usuras* restitui in ultimis voluntatibus, nihilominus Ecclesiasticam *sepulturam* esse denegandam, nisi prius de *usuris* (juxta quod patiuntur facultates) fuerit plene satisfactum; vel secundum formam illius Decreti idonee caveatur. Taceo alias *usurariorum manifestorum* pœnas, quæ *cit. c. 2. h. t.* immo & in Jure Bavarico *lib. 2. der lands unde policeyordnung* referuntur. 187

Quinta est omissio quartæ partis de sorte Principali, quæ vigore Constitutionis Maximiliani I. 150. Caroli V. 1548. Augustæ, & Rudolphi II. 1577. Francofurti editæ, Fisco cedit. 188

189 Plures aliæ *manifestorum usurariorum* pœnæ comprehenduntur *c. 2. h.t. in 6.* ubi inter alia dicitur: *Nullus manifestorum usurariorum Testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de faciendo pro suarum viribus facultatum præstent (ut præmittitur) idoneam cautionem. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso Jure.* Hæc ibi.

190 Præter hasce Jure communi statutas pœnas *usurariorum* sunt aliquæ per Leges Municipales statutæ, quæ in suis locis videndæ, & observandę in nostra Bavaria.

191 Cæterum, ut ex parte supra *num. 61. & 62.* in simili jam dictum, sicuti a culpa, sic etiam a restitutione, & pœnis *usuræ* multi, præsertim doctiores se reddere possunt immunes, non tantum in casu, quo adest lucrum cessans, vel damnum emergens, aut periculum sortis, aut pœna ob moram imposita per dicta *§. 4. & §. 6.* sed etiam his absentibus, si nempe loco *mutui* amant *censum*, seu per contractum emptionis sortem Principalem centum florenorum pro Jure quinque annuatim percipiendi *ex* bonis Debitoris, idque sive *redimibiliter*, *sive irredimibiliter* per dicta *§. 8. a n. 149.* vel si id faciat, vel facere intendat per tacitum, vel expressum contractum Societatis, ut fieri potest in casu, quo sortem Principalem dat, ei, qui cum illa negotiatur, & honestum lucrum quærit, ita ut hic præstet industriam, ille vero pecuniam hac conditione, ut de lucro *ex* sorte Principali centum florenorum acquisito tribuatur pars subministranti pecuniam, v. g. annuatim quinque.

192 Et quamvis indocti, & rudes præfatas vias, & titulos *usuram* declinandi non sciant, ac intelligant, sed absque ullo justo, quem scirent, titulo quinque annuatim exigant ob sortem Principalem *mutuo* datam, & in ipso contractu ullum terminum non adhibeant quam *mutui*, *ausleichen leichen aulegen* &c. tamen a peccato *usuræ*, restitutione, & pœnis ipsius passim immunes censendi sunt: Tum quia bona fide procedunt, id faciendo, quod varios doctos, & probos passim practicare vident: Tum quia licet hujusmodi indocti non adhibeant, nec adhibere valeant expressam intentionem & titulum ab *usura* excusantem juxta dicta; tamen quia merito censendi sunt contrahere modo, quo possunt de Jure meliori, eorum contractus non tam mutuum, quam emptio census, vel tacitus, aut expressus contractus societatis *in re*, & effectu judicari debent, etsi ob suam simplicitatem, & defectum notitiæ, terminum *mutui* adhibeant; præsertim cum verbum *leichen* seu mutuum dare, apud Germanos verbum valde generale sit, uti post Layman *lib. 3. tr. 4. cap. 18. nu. 13.* bene notat Engel *h. t. n. fin.*

Quæritur II. Quis sit legitimus Judex Criminis *usuræ*? 193
Resp. *Usuras* esse mixti Fori, ita ut tam Laicus, quam Ecclesiasticus de illis cognoscere, & judicare valeat, non solum si tantum *Facti* quæstio, crimen vero liquido *usurarium* est; sed etiam quando est *Juris*, seu quando disceptatur, num hic vel ille contractus *usurarius* sit nec ne. *Prima* pars de casu, in quo sola est quæstio *Facti*, caret controversia; patetque ex *c. Post miserabilem, 12. h. t.*

Alteram partem de quæstione *Juris* tenet Farinacius 194
Prax. Crim. q. 8. num. 140. Menochius *de arbitr. Jud. casu 398. n. 4.* Covarruvias *lib. 3. Variar. Resolut. cap. 3. nu. 1.* Sylvester *V. usura 9. princ.* Pirhing *h. t. nu. 14.* & alii contra Glossam *in c. Cum sit S. V. Malefactores, de Foro compet.* Clarum *V. usura nu. 8.* & nonnullos alios volentes cognitionem quæstionis *Juris* de hoc crimine soli Judici Ecclesiastico competere. Probatur Conclusio nostra. Tum quia in Jure Canonico nullibi invenitur interdicta Judici Laico cognitio *usuræ* in casu quæstionis *Juris*, sed positive concessa *c. Post miserabilem 12. h. t.* ubi sine distinctione inter quęstionem *juris*, & *Facti* conceditur Potestati sæculari facultas cognoscendi & judicandi *usuras*. Tum quia hoc Crimen non tantum Ecclesiastico, sed etiam Divino, & naturali Juri adversatur, nec plus spiritualitatis in se habet, quam *Furtum, Homicidium, Adulterium* &c. Quæ cognoscere, & judicare, etiam sæcularem Judicem posse, nemo negat.

Nec obstant, quæ Adversarii objiciunt, Jura ex *c. 2. &* 195
c. Præterea 7 h. t. Quia licet ex his probetur, Crimen non tantum sæcularis, sed etiam Ecclesiastici Fori esse, non tamen probatur, id esse solius Fori Ecclesiastici, præsertim cum resistat *c. Post miserabilem 12. h. t.*

Dices, cognoscere, num actus aliquis sit peccaminosus 195
solius Fori Ecclesiastici est, *c. Novit. 13. V. Non enim de Judic. & c. Per venerabilem 13. §. Nam si, qui filii sint legitimi*; atqui in quæstione *Juris* agitur de solo peccato; ergo. Resp. Pertinere quidem ad solum Forum Ecclesiasticum, generali definitione decernere, quænam sint peccaminosa nec ne; hoc tamen non obstante bene potest Judex sæcularis cognoscere, num hic vel ille contractus justus, vel injustus, Canonicus, & Legibus contrarius sit nec ne, ut citati Doctores bene advertunt.

T I T U L U S XX.

De Crimine Falsi.

S U M M A R I U M.

1 *Quid sit* Falsum? *& quæ requirantur ad illud?*
2 *Committitur quatuor modis, scilicet* Dicto, Scripto, Facto, *&* Usu.
3 Dicto *committitur, præsertim per testes in judicio dicentes* Falsum.
4 *Vel supprimentes verum: & quomodo?*
5 *Item, qui subornant, vel corrumpunt testes.*
6 *Ac ipsi testes dolose negantes, se recordari, vel obscure deponentes.*
7 *Item si Judex corruptus iniquam proferret sententiam.*
8 *Et Advocatus prodens secreta causæ sui Clientis.*
9 Scripto *committitur* Falsum, *si quis Falsum scribit Testamentum.*
10 *Vel dolose mutat nomen, cognomen, genus, parentes, &c.*
11 *Vel sibi in Testamento inique scribit Legatum &c.*
12 *In Bullis Pontificiis novem modis contingere potest* Falsitas, *& quibus.*
13 *An? & quando per errorem latinitatis vel rasuræ censeatur falsum Rescriptum Pontificium? Remissive.*
14 Facto *committitur* Falsum *per diminutionem ponderis vel mensuræ publicæ.*
15 *Per suppositionem partus alieni.*
16 *Item ab eo, qui merces corrumpit.*
17 *Qui eamdem rem duobus in solidum vendit.*
18 *Qui honorem, vel gradum falso simulat, v. g. Sacerdotii, Doctoris, Notarii.*
19 *Qui falso alienis utitur Insignibus.*
20 *Qui utitur falsis constitutionibus.*
21 *Circa monetam* Falsum *committitur triplici modo, nempe cudendo sine legitima auctoritate monetam justam.*
22 *Vel justum illius pondus minuendo.*
23 *Vel cudendo falsam.*
24 *Graviter etiam prohibetur, arte Alchimiæ conficere aurum, vel argentum.*
25 *Usu, seu potius abusu quomodo committatur falsum?*
26 *Pœna committentis Crimen* Falsi *cujuscumque.*
27 *Pœna testis* Falsum *committentis in Judicio de jure Civili, & n. seq.*
28 *Pœna testis* Falsum *committentis de jure Canonico, & n. seq.*
Pœna detrusionis in Monasterium hodie transit in pœnam triremium, aut perpetui carceris.
30 *Pœna Advocati.*
31 *Judicis committentis* Falsum.

32 Pæ.

32 *Pœna committentis* Falsum *in* Scripto.
33 *Pœna committentium* Falsum *circa Litteras Apostolicas*.
34 *Qui stringunt, etsi ex* Falso *nulli sequatur damnum*.
35 *Pœna* Falsificantium *pondera & mensuras*.
36 *Pœna* Falsum *supponentis partum*.
37 *Aliorum* Falsariorum *pœnæ*.
38 *Pœna* Falsum *committentis circa Monetam*.

1 QUæritur I. Quid sit *Falsum*, & quot modis committatur? Resp. I. cum Sylvestro *V. Falsarius n. 1. Falsitas seu Falsum est mutatio veritatis cum dolo & jactura*. Tria siquidem ad ejus esse requiruntur, videlicet *primo* ut pervertatur veritas, *Novell. 73. in præfat. Secundo*, ut id dolo malo fiat, *L. 1.* & *l. Impuberem 22. ff.* & *l. Nec exemplum 2. Cod. ad Leg. Cornel. de Falsi*. Et *tertio*, ut *Falsitas* fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, etsi forsan impediatur, *l. qui falsas 6. & l. si falsos 8. C. eod.* alioquin uno horum deficiente non tenetur quis pœna hujus Criminis, *cit. l. Ne exemplum C. ad Leg. Cornel. de Falsi* cum concordantiis.

2 Resp. II. Falsum, seu *Falsitas* committitur principaliter quatuor modis, videlicet *Dicto*, *Scripto*, *Facto*, *Usu* seu potius *Abusu*. Farinac. *Praxi Crimin. 6. lib. 5. sect. 16. q. 150. n. 6.* Masc. *de probat. concl. 739 n. ult.* Damhaud *Prax Crim. c. 119.* Pirhing *h. t. n. 1.* Engel *h. t. n. 2.*

3 Quæritur I. A quibus *dicto* committatur crimen *Falsi*? Resp. I. *Dicto* seu verbo committitur *Falsum* per testes, qui falsum testimonium dicunt in judicio, vel verum supprimunt dolo malo. Hinc *c. 1. h. t.* dicitur: *Falsidicus testis, inter ucreus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat*. Idem habetur *can. Quisquis 11. q. 3. concordat L. 1. & l. Falsi pœna 20. ff. ad Leg. Cornel. de Falsis*. Et hoc *Falsum* valde abominantur Jura, nam ut dicitur *cit. c. 1. h. t. Falsidicus testis tribus personis est obnoxius: primo Deo, cujus præsentiam contemnit: dein Judici, quem mentiendo fallit; postremo innocenti, quem falso testimonio lædit*.

4 Ubi tamen nota quod tunc testis occultando veritatem censeatur *falsarius*, quando interrogatus a Judice super certo articulo *falso* dicit, se nihil scire, vel quando juravit, se cum pura veritate dicturum, quod ad propositum facit, & nihilominus eam tacendo suppressit. Secus est, si juravit solum simpliciter, se ad interrogata responsurum tunc enim, si non interrogatus taceat veritatem, non tenetur Crimine *falsi*. Farinac. *Prax Crimin. de Testib. q. 67. n. 230.* ubi tamen occultantem verum excusat, si sine dolo id faciat.

5 Resp. II. Ille quoque *falsi* reus est, qui testem subornat, vel donis aut pretio corrumpit ad dicendum *falsum* testimonium, vel occultandam veritatem, sicuti & qui utitur dicto testis *falsi*, Clarus *§. falsum n. 3. & 4.* Pirhing *h. t. n. 4.*

6 Illum insuper testem *falsi* reum esse, qui interrogatus respondet, se non recordari, cum habeat verisimiliter recordari: item si per malitiam & dolum respondet versute & obscure, tenet Farinac. *l. c. n. 224.* Pirhing *h. t. n. 4.*

7 Resp. III. Etiam Judex *verbo* seu *dicto* committit crimen *falsi*, & ut Falsarius punitur, si pecunia corruptus, vel alias dolo malo contra Leges & Constitutiones Principum sententiam tulit, *arg. l. 1. §. Sed et si Judex ff. ad Legem Cornel. de falsis*.

8 Resp. IV. *Falsi* adhuc reus censetur etiam Advocatus, qui parti adversæ causam prodit, & vel propriis probationibus dissimulatis, vel falsis exceptionibus, aut probationibus admissis partem adversam directe vel indirecte juvat, Pirhing *h. t. n. 8.* Haunold. *tom. 6. tr. 2. n. 180. ar. l. 1. §. 1. ff. ad Leg. Cornel. de falsis, & l. 1. §. 1. ad S. C. Turpil.*

9 Quæritur III. Quot modis crimen *falsi* committatur *scripto*? Resp. I. Id committi ab illis, *qui Testamentum vel aliud Instrumentum falsum scripserint, signaverint, legerint, subjecerint, vel signum adulterinum fecerint, scalpserint, vel expresserint sciente & dolo malo*, ut dicitur *§. Item lex Cornelia. de Falsis. Instit. de public. Judic.* cum concordantiis ibidem a Glossa relatis.

10 Resp. II. Inter *falsarios* numeratur, qui nomen vel cognomen, genus, vel parentes sibi fraudulenter mutaverit, *l. falsi ff. ad Leg. Cornel. de falsis*: ibi: *Falsi nominis vel cognominis asseveratio pœna Falsi coercetur*. Intellige, si hoc fraudulenter fiat: nam mutare nomen vel cognomen sine aliqua fraude, libero homini licitum est, si nullum inde cuipiam præjudicium fiat, ut expresse habetur *l. un. C. de Mutatione nominis*.

Resp. III. Tenetur pœna *falsi*, si quis in Testamento 11
injussu sibi adscripserit Legatum vel Fideicommissum, *arg. l. Si quis Legatum ff. ad Leg. Corn. de falsis*. Item si rasis litteris aliud in locum ejus, quod scriptum erat, scribat prout contingit *c. Olim de Rescriptis*: modo id fiat in loco suspecto; nam rasura in loco non suspecto non probat Rescriptum *falsum*, *c. fin. h. t.* sed mox occasione hujus specialiter.

Quæritur IV. Quot modis possit contingere *falsitas* cir- 12
ca Bullas Pontificias? Resp. I. Novem modos *falsandi* Litteras Papales referri *c. Licet h. t.* quia tamen plerique consistunt in diversis Artificiis radendi ex parte, vel toto Litteras Pontificias, aut vera Sigilla falsis litteris apponendi, ut patet ex textu, ibi; *Ut autem veritates falsitatis circa nostras Litteras deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus Litteris duximus exprimendas*.

Prima *Species Falsitatis hæc est, ut falsa Bulla falsis litteris apponatur*.

Secunda, *ut filum de vera Bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum, falsis litteris inseratur*.

Tertia, *ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur incisum, cum vera Bulla falsis litteris amittatur, sub eadem plicatur cum filo similis canapis restauratum*.

Quarta, *cum a superiori parte Bullæ, altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum litteris falsis inserta, reducitur intra plumbum*.

Quinta, *cum litteris bullatis & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur*.

Sexta, *cum Scriptura litterarum, quibus fuerit apposita vera Bulla, cum aqua vel vino aurve: falsiter abolita, seu deleta, eadem charta cum calce & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo describitur*.

Septima, *cum chartæ, cui fuerat apposita vera Bulla, totaliter abolitæ, vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra Constitutionem nostram scienter litteras non de nostra, vel Bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque qui accedentes ad Bullam, falsas litteras caute projiciunt, ut de vera Bulla cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi: nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in Adjunctione filorum, vel motione, vel obtusione, præsertim, si Bulla non sit æqualis, vel alicubi magis tumida, & alibi magis depressa*.

Resp. II. Præsumitur *falsum rescriptum*, ita quod per 13
ipsum non procedatur, si habet in se vitium latinitatis *c. Ad audientiam de Rescriptis*, ibi: *Quibus quoniam manifestum continet in constructione peccatum, fidem te nolumus habere*. De quo tamen plura jam diximus *Lib. 1. tit. 3. de Rescriptis, §. IX. per totum*, ubi etiam de rasura, & nonnullis aliis huc attinentibus jam egimus: quibus adde Glossam *in c. licet h. t. V. Falsitatis*, ubi inter alios ponit sequentes versus.

Forma, stylus, filum, membrana, litura, sigillum:
Hæc seu falsata dant scripta valere pusillum.

Quæritur V. Quibus modis *Facto* committatur *falsum*? 14
Resp. Id multipliciter contingere. *Primo*, Venditores, & Emptores plectuntur pœna *falsi*, qui pondera, vel mensuras publice probatas frumenti, vini, aut cujuslibet rei corruperint, *l. Hodie 32. §. 1. ff. Ad l. Cornel. de fals.*

Secundo, qui alienum partum supponit *l. qui falsum* 15
19. & l. Cornel. 30. ff. ad leg. Corn. eod. juncta *l. 1. C. eod.*

Tertio, Crimen *Falsi* committunt *Facto*, qui merci- 16
bus adulterinam vel minus utilem materiam adjunxerit, Molina *Disp. 701. n. 1.* Farinacius *q. 150.* Pirhing *h. t. num. 45.*

Quarto, qui duobus in solidum eamdem rem diver- 17
sis contractibus, vendidit, pœna *falsi* coercetur, *l. qui duobus ff. eod.*

Quinto, qui se pro milite gessit, cum non esset miles, 18
vel si quit sibi *falso* titulos honoris, vel status, v. g. Clerici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii &c. assumit. Farinac. *q. 150. n. 86. & 87* Pirhing *h. t. nu. 45.* Konig. *eod. n. 6. arg. l. qui 27. ff. eod.*

Sexto, qui illicitit, id est, alienis insignibus usus est; 19
qui

vel qui falso Diplomate vias commeavit, punitur gravissime pro qualitate criminis pœna *Falsi*, *l. Eos, qui ff. eod.* & *l. un. C. de mutat. nom.*

20 *Septimo*, qui proposita Edicta dolo malo corrumpunt, *Falsi* pœna plectuntur, *l. Hodie, ff. eod.* Item, si quis utatur falsis Constitutionibus nullo Auctore, vel quæ non probatæ sunt, *l. fin. ff. eod.* Specialiter etiam committitur *Falsum* si *falsetur* circa Monetam, de quo etiam specialiter.

21 Quæritur VI. Quibus modis *falsetur* moneta, seu *falsum* committatur circa Monetam? Resp. Juxta ordinationem Caroli V. *art. 3. prin. falsum* circa Monetam tribus modis committitur. *Primo*, si quis cudat Monetam, qui cudendi non habet facultatem; etiamsi ea cæteroquin sit proba & justi ponderis; siquidem jus cudendi Monetam numeratur inter Regalia, ut patet ex *lib. Feud. Tit. quæ sint regalia*, juncta *l. 2. C. de falsa Moneta.* Accedit, quod ad justam Monetam non sufficiat materiæ bonitas, sed insuper requiratur publica forma, seu signum publicum, *arg. l. 5. ff. de contrahenda emptione & venditione*, ubi pecunia dicitur *Materia forma publica percussa*. Hæc autem forma publica vel deest vel *falso* fingitur in Moneta privata auctoritate cusa, cum illam sine consensu Principis citra *Falsum* adhibere nemo possit, *arg. l. Falsi*, 13. *prin. l. Qui nomine*, 25. *ff. ad leg. Cornel. de Falsis*.

22 *Secundo*. *Falsatur* Moneta, si quis publica auctoritate cusæ Monetæ justum pondus, tundendo, scindendo, abradendo, vel alio modo dolose diminuit: de quo fit mentio *l. Quicumque ff. Ad leg. Cornel. de Falsis*.

23 *Tertio*, si quis Monetam adulterinam cudat, id est fingat ex falsa materia, ut stanno, cupro, vel hujusmodi; aut si qui veræ materiæ, pura, auro, argento, adulterinam, v. g. stannum, cuprum, aliamve materiam admiscet; vel si quis nummos falsos tinxerit, ut appareant aurei, vel argentei, *l. Lege 9. ff. cit. l. quicunque, ff. eod. & 2. C. de falsa Moneta.*

24 Ad *Falsum* circa Monetam plerunque reducitur etiam confectio auri, & argenti arte *Alchimiæ*; quamvis enim non desint, qui cum Alberto Magno *l. 3. Mineral.* docent, dicta arte aurum & argentum confici posse; nihilominus ob periculum *Falsi* Joannes XXII. *in Extrav. Spondet h. t. inter communes*, sub gravibus pœnis (nemp.: sub pœna infamiæ, & obligatione restitutionis) & si clericus sub privatione etiam beneficiorum; & inhabilitate ad eadem habenda prohibet, ne aurum vel argentum arte *Alchimiæ* conficiatur, aut confectum scienter usurpetur, multo minus ex eo moneta adulterina cudatur, idq; merito, quia hujusmodi confectio auri, si non impossibilis, adeo difficilis est, ut moraliter impossibilis reputetur: tum quia nonnisi magno cum damno conficientium, & aliorum confici curantium fieri potest, adeo, ut cupientes simile aurum continua vana spe deludantur, & interim mediis exhauriantur; nam, ut ait Pontifex mox a principio, *Spondent, quas non exhibent divitias pauperes Alchimistæ*. Sed de hoc plura alibi.

25 Quæritur VII. Quibus modis *Falsum* committatur *Usu*, seu potius *Abusu*? Resp. cum Engelb. *t. n. 17.* & aliis, id fieri, quando quis scienter utitur *Falsitate* ab aliis confecta: ut si quis Testimonium vel Instrumentum scriptum falsum scienter in Judicio proferat, Monetam falsam scienter dolose colligat, & expendat, ac hujusmodi. Huc reducunt aliqui etiam illos, quos supra *n. 20. & 18.* posuimus, verum parum refert, num *Falsarius* quis *Usu*, *Facto*, vel *Scripto* dicatur, quia quivis certis pœnis subjectus est juxta statim dicenda.

26 Quæritur VIII. Quas pœnas incurrant *Falsarii*, seu committentes Crimen *Falsi*. Resp. I. Pœna ordinaria committentis quodcumque tandem Crimen *Falsi*, olim circa nobiles erat deportatio cum omnium bonorum publicatione; circa Personas viles damnatio ad Metallum; circa Servos ultimum supplicium, *l. 1. §. fin. ad leg. Cornel. h. t. l. 6. quis, 38. §. 7. ff. de Pœnis.* Hodie tamen ex arbitrio, Judicio prudentis pro diversitate circumstantiarum imponitur, prout notat Glossa *in cit. l. 1. §. fin. V. Forum*, adeo ut subinde pecuniaria, subinde corporalis, sive etiam capitalis esse possit, *l. Ubi Falsi*, 22. *C. Ad Leg. Cornel. h. t.* ubi in fine habetur: *Supplicio Capitali, si id exigat magnitudo commissi.*

27 Resp. II. Pœnas *Falsariorum* esse varias pro diversitate *Falsi* ab eis commissi, Patet inductione. Nam imprimis Testis in judicio Falsum committens juxta dicta *n. 3. 4. 5. & 6.* de Jure Civili eamdem, quam alii *Falsarii*, incurrit pœnam specificatam *n. præc.*

Ex ordinatione autem *Caroli V. art. 107.* Testis in causa Civili *Falsum* cum juramento dicens evadit infamis, & tenetur ad omne damnum parti per *Falsum* læsæ inde secutum; ac insuper juxta receptam consuetudinem amputantur eidem duo illi digiti, quos in præstationem juramenti ad Deum erexit. In causa Criminali autem *Falsum* committens pœna *Talionis*, id est illa, qua Reus puniri debuisset, juxta eamdem *Caroli V. Ordinationem*, *art. 68* punitur ad imitationem Legis Divinæ *Deut. cap. 19. vers. 19. & 21.*

De Jure Canonico autem Testis quicumque, sive Clericus, sive Laicus in Judicio sive Civili, sive Criminali *Falsum* committens est infamis, *can. Constituimus, 9. cau. 3. c. 5.* ibi: *Qui &c. falsum testimonium dixerunt, infames sunt.* Clericus insuper *Falsum* in Judicio quocumque committens, deponi, & in Monasterium detrudi jubetur, *can. si quis Episcopus, 7. dist. 50.* vel ad Triremes, aut perpetuos carceres damnandus est; quia loco detrusionis in Monasterium olim consuetæ, hodie succedit damnatio ad Triremes, vel perpetuos carceres, teste Fagnano *in c. Cum non ab homine de Judiciis, n. 104.* Farinacius *q. 119. n. 55.* 28

Quæ tamen ordinaria pœna Clerici *Testis falsi* limitatur, & in arbitrariam reducitur, casu quo non nisi circa accidentalia, vel sine præjudicio tertii *falsum* committit. Clarus *§. Falsum, n. 9. & n. 35.* Menochius *de Arbitrar. Judic. casu 306. n. 22.* 29

II. Pœna Advocati *Falsum* committentis juxta dicta *n. 8.* præter ordinariam est etiam, quod teneatur ad reparationem damni, ac insuper ad arbitrium Judicis pro diversitate personarum, & circumstantiarum, fustigatione, carcere, vel relegatione puniri valeat vigore *Ordinat. Caroli V. art. 115.* 30

III. Pœna Judicis *Falsum* committentis juxta dicta *n. 7.* specialis olim erat Exilii, & Capitis, *l. Lex Julia, 7. §. fin. ff. de leg. Jul. Repetund.* hodie vero pro diversitate circumstantiarum est privatio Officii, & Dignitatis, ac inhabilitatis ad judicandum, confiscatio bonorum, vel etiam Exilii, & Capitis. Farinacius *q. 111. a n. 4.* Menochius *de Arbitrar. Judic. casu 342. a n. 7.* Judicis Ecclesiastici vero *Falsum* committentis pœna præter ordinariam est suspensio a Divinis, & compensatio damni illati, *c. 1 De sentent. & re judicat. in 6.*

IV. Pœna *Scripto* committentis *Falsum* juxta dicta *n. 9.* est ordinaria *n. 27.* allegata. 32

V. Pœna committentium aliquod *Falsum* circa Literas Apostolicas juxta dicta *n. 12. & 13.* Sunt sequentes. *Prima* est Excommunicatio Papæ reservata, *c. ad falsariorum, 7. h. t.* juncta Bulla Cœnæ §. 6. cujus pœnæ non tamen reservatæ etiam subjecti sunt horum fautores *c. c. 7. Secundo Clerici, qui Falsarii fuerint deprehensi, si omnibus Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati, ita quod si per se Falsitatis vitium exercuerit, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, sæculari Potestati tradantur, secundum Constitutiones legitimas puniendi*, ut in formalibus statuitur *c. c. Ad Falsariorum, 7. h. t.* ubi ulterius *Tertio* ita statuit Papa, *qui sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, Officiis & Beneficiis Ecclesiasticis spolientur; si Laici tandiu maneant Excommunicationi subjecti, donec faciant competenter*: & infra, *quod de his, qui falsas litteras impetrant, statuimus observandum. Quarto* statuitur *c. Dura, 4. h. t.* quod, *si quis falsas literas habere cognoscit, intra viginti dies, illas aut destruat, aut resignet, si pœnam Excommunicationis voluerit evitare*: cui proin quis subjacet, etsi illis non utatur, nec utendi intentionem habeat. Barbosa in *c. c. Dura, 4. h. t. n. 1.* Et hæ pœnæ contra Falsarios circa Litteras Apostolicas procedunt, etsi ex hujusmodi Falso nullum, aut modicum damnum emergat, uti cum Bonacina *tom. 3. de Censuris, disp. 1. quæst. 7. punct. 2. n. 5.* docet Palao *tract. 29. disp. 3 punct. 7. n. 4.* Ratio est; quia *Falsum* in illis subdictis pœnis prohibetur non tam propter damnum inde secutum, quam propter contemptum supremæ Auctoritatis, a qua Literæ veniunt, ut omnis occasio *Falsi* in his evitetur. 33

VI. Qui publica auctoritate probatam Mensuram, aut pondera falsificant, præter ordinariam pœnam Falsi ad duplum restituendum, necnon ad Insulam damnantur, *l. Hodie, 32. § 1. ff. ad leg. Cornel. h. t.* ac insuper per triginta dies in pane & aqua sunt plectendi, *c. Ut mensuræ, 2. de empt. & vendit.* 34

VII. Pœna supponentis *Falsum* partum, est ultimum supplicium, *l. 1. C. ad leg. Cornel. de Falsis.*

35 VIII. *Falsariorum a n. 16. usque ad* 20. inclusive enarratorum pœna ordinaria arbitrio Judicis imponenda est, juxta dicta *n.* 27.

36 IX. Pœna Falsificantium Monetam cudendo adulterinam modo *n.* 23. declarato, est varia, videlicet confiscatio omnium bonorum, damnatio ad bestias; ac ultimum supplicium igne inferendum. Sunt insuper rei Criminis læsæ Majestatis, *l. 2. & 2. C. de falsa moneta, & ordinar. Caroli V, art.* 3. Committentes autem Falsum circa Monetam modo *n.* 25. & 22. explicato puniendi sunt arbitrio judicis, in corpore vel bonis pro diversitate & frequentia delicti, per Jura citata. Haunoldus *tom. 6. tr. 2. a n.* 455.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Sortilegium largius, & proprie loquendo quid?*
3 *Sortes aliæ Divinatoriæ, & hæ probibitæ.*
4 *Aliæ consultoriæ.*
5 *Et aliæ divisoriæ sunt.*
6 *Sortilegium varie dividitur.*
7 *Electio ad officia Ecclesiastica per Sortes est illicita,*
8 *Et irrita.*
9 *Solvitur Objectio.*
10 *Et confirmatur prior doctrina.*
11 *Magia quid? & quotuplex?*
12 *Superstitiosa habet duplicem finem.*
13 *Pœna Sortilegii, & Magiæ de Jure Canonico contra Laicos.*
14 *Et contra Clericos, ac num. seq.*
16 *Allegantur plures Constitutiones Pontificiæ contra Sortilegos, & Maleficos.*
17 *Pœna Sortilegii, & Magiæ de Jure Civili.*
18 *Sortilegium, & Magia sunt mixti Fori.*
19 *Potestque Judex Ecclesiasticus hujus Criminis Reos tradere Curiæ sæculari puniendos absque ullo periculo irregularitatis Jure ordinario.*

1 QUoniam Sortilegia cuncta etiam aliquam in se continent Falsitatem, hinc tamquam Falso affinia merito post Titulum de Crimine Falsi, præsens subjungitur.

2 Quæritur I. Quid? & quotuplex sit Sortilegium? Resp. I. Quamvis generalius loquendo nomine Sortilegii & per Rubricam hujus Tituli veniant omnes Superstitiones, Divinationes, & Magiæ, ut bene advertit Engel *h. t. n.* 1. proprie tamen & specialius loquendo, Sortilegium est Divinatio, qua per Sortes Divinatorias, & falsa signa, ope dæmonis futura, vel occulta manifestantur, ita in re communis, patetque definitio ex terminis, solum notandus terminus per Sortes Divinatorias.

3 Sciendum namque triplicis generis esse Sortes, videlicet, Divinatorias, Consultorias, & Divisorias. Divinatoriæ sunt, quæ adhibentur ad cognoscendum aliquod occultum, vel futurum, quod naturaliter sciri non potest, v. g quis sit auctor talis furti, quid imposterum sit futurum & hujusmodi, quod damnatur, ac fieri prohibetur *c.* 1 *h t.* Imo hoc genus Sortium passim sumitur pro ipsa Divinatione, Sortilegio, aut Maleficio, indeque gravissime sub pœna Anathematis prohibetur *can. Sortes, 7. 26. q.* 5. & alibi; nam cum talium absconditorum notitia non habeatur a Deo (suppono enim, hujusmodi Sortes non adhiberi ex speciali instinctu jussu Dei) neque alio naturali modo, consequenter a Dœmone, qui vel expresse, vel tacite imploratur.

4 Sortes Consultoriæ sunt, in quibus a Deo postulatur occultæ veritatis manifestatio, aut ancipitis Consilii alicujus directio imploratur. Et hæ Sortes, licet, si Dei jussu aut instinctu fiant, non sint illicitæ, de quibus dicitur Proverb. 15. *Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.* Sic quippe peccatum Achor Sorte deprehensum est Jos. 7. Saul missis Sortibus in universas Tribus Israel electus in Regem, 1. Reg 10. Sanctus Mathias Sorte in collegium Apostolorum assumptus: ut taceam plura exempla, quæ referuntur *can. 26. q.* 2. Tamen regulariter, & extra casum, quo urgente necessitate voluntas Divina aliter investigari non potest, non licent, ut cum D. Thoma 2. 2. *q. 95. art.* 5. bene advertunt DD. Ratio est; quia sine necessitate, prætermissis ordinariis mediis ad extraordinarium ac miraculosum Dei auxilium recurrit, videtur tentare Deũ, & se exponere periculo, ne decipiatur a Dœmone.

Sortes Divisoriæ sunt, quæ assumuntur ad dividendas res 5
inter plures, vel ad dirimenda litigia, & hujusmodi. Et hæ per se malæ non sunt, sed sæpe bonæ ac utiles, juxta illud Prov. 18 *Contradictiones comprimit Sors, & inter potentes quoque dijudicat.* Sic de Jure communi, si plures, quibus optio alicujus rei fuit relicta, discordant in eligendo, Sorte dirimitur lis, *arg. l. si duobus. C. Communia de Leg.* Omitto similia exempla in praxi passim occurrentia, quorum aliqua refert Gloss *c. fin. h t. V. In election.* Usus tamen etiam harum Sortium illicitus est in Electione per dicenda *n.* 7.

Resp. II. Sortilegium supra *n.* 2. definitum varie dividi- 6
tur pro varietate nempe signorum, & rerum, per quas exercetur. Nam, ut bene explicat Bordonius *to. 1. resol. 4. n.* 51. Si *Sortilegium* fit per terram, est, & vocatur *Geomantia*: si per aerem, *Aeromantia*: si per aquam, *Hydromantia* si per ignem *Pyromantia*: si per animalium interiora, *Haruspicium*: si per avium volatum, *Auspicium*: si per avium garritus & voces, *Augurium*: si per inspectionem peduum, *Pedomantia*: si per inspectionem manuum, *Chiromantia*: si per hominum voces, *Omen*: si per eorum somnia, *Onyratitica*: si per signum totius corporis *Physiognomia*; si per signa spatulæ, *Spatulamantia*; si per signa frontis, *Metoposcopia*; si per homines vivos arreptos *Phytonia*: si per corpora assumpta mortuorum, *Necromantia*; si per inspectionem astrorum, *Astrologia judiciaria* dicitur.

Quæritur II. An etiam in Electionibus valeat usus *Sor-* 7
tium divisoriarum, aut *consultoriarum*, puta, si duo Electi habeant paria vota & neutra. Eligentium pars velit cedere, an Sorte possit dirimi quæstio? Ratio dubitandi est; quia imprimis in tali casu censetur quilibet sufficienter idoneus; unde non mittitur Sors simpliciter super Electione. Deinde favet exemplum electionis S. Matthiæ Apostoli, *Act.* 1. Tamen Resp. I. In Electionibus ad Dignitates, & Officia Ecclesiastica de Jure Canonico Sortium usus est absolute & sine restrictione damnatus. Ita habetur *c. fin. h. t.* ubi Gl. *V. in Electionibus*, solvit instantiam exemplo S. Matthiæ propositam, dicens, id factum esse Divina inspiratione. Accedit ratio; quia electio personarum Ecclesiasticarum ad dignitates & Officia debet fieri ex delectu, & cum ratione attendendo ad capacitatem & merita personarum; unde non est casui & cæcæ fortunæ temere subjicieda, ne contingat eligi minus dignum, & minus habilem.

Resp. II. Electio ad Beneficia Ecclesiastica per Sortes 8
facta, est ipso Jure nulla. Ita Zoesius *h. t. n.* 5. Ratio est; quia est contra formam Electionis *in c. Quia propter, de election.* præscriptam, qua forma non servata decernitur, factam hujusmodi electionem ipso Jure esse nullam & invalidam si quidem inter alia ibidem statuitur, ut electio fiat vel per formam scrutinii, vel compromissi, vel inspirationis.

Nec obstat, quod Papa *c. fin. h. t.* hujusmodi Electionem 9
dicet tantummodo esse reprehensione dignam, non autem ipso Jure nullam, immo eamdem postmodum confirmet. Resp. enim cum Zoesio *h. t. n.* 5 in dicta Electione non intervenisse vitium contra formam *in c. quia propter, de Election.* præscriptam, cum fuerit celebrata per compromissum; quamvis intervenerit alius error, eo quod compromissarii *forte* fuerint electi, quod ipsum de Jure Canonico est prohibitum. Licet igitur hac de causa potuisset illa electio irritari, tamen ipso Jure irrita non fuit; Papa vero ex gratia eam confirmavit, ut notat Gloss. *ibid. V. Ad gratiam.*

Resp. III. Quamvis ex natura rei & per se loquendo 10
non

non esset illicita *Sors*, præcipue ubi duo sunt æque idonei, aut paribus Eligentium votis suffulti; nihilominus ex vi Juris Canonici verius est, Electionem seu divisionem neque in isto casu esse licitam. Ita Zoesius *n.* 4. siquidem *cit. c. fin. h. t.* generaliter *Sortium usus in Electionibus perpetua prohibitione damnatur* Deinde *cit. cap. Quia propter de Electionibus*, omnis Electio aliter facta quam, per formam scrutinii, compromissi, vel inspirationis, est nulla; ergo.

11 Quæritur III. Quid; & quotuplex sit *Magia*? Resp. I. *Magia esse artem seu rationem operandi mira*, Dividitur in *naturalem*, & *superstitiosam* seu diabolicam. Illa est, qua per causas naturales absque Dœmonis ope quæ producuntur mirabilia. Hæc vero, seu *superstitiosa* est, quæ Dœmonis ope mira facit.

12 *Superstitiosa*, seu diabolica duplicem habet finem, videlicet primo propriam ostensionem, aliudve proprium vel alienum commodum ope Dœmonis consequendum. Secundo noxam alteri ope Dœmonis inferendam: quæ noxa sic illata *Maleficium* vel *Veneficium* vocatur: prout amplius diximus in Theologia nostra Morali *tr.* 5. *dist.* 2. ubi etiam alia ad propositum adduximus.

13 Quæritur IV. quæ sint pœnæ *sortilegis* & Magiæ; Resp. I. De Jure Canonico Laici *sortilegi*, si admoniti se non emendent, & servi, vel viles existunt, verberibus & cruciatibus castigandi sunt; liberi vero, ac honestiores in perpetuum carcerem sunt redigendi, *can. Contra*, 10. *cau.* 26. *quæst.* 5. ac etiam excommunicandi, *can. Admoneant*, 15. *in fine*, *eod. cau. quæst.* 7. possunt etiam ab Episcopo turpiter de honestari, & e Diœcesi ejici, *can. Episcopi* 12. *cau.* 26. *quæst.* 5. *prin.* ac insuper si Magiæ sunt rei, Curiæ sæculari tradi per Bullas infra citandas.

14 Clerici vero *sortilegi* ab Officio, & Beneficio deponi, sicque depositi in Monasterium (hodie in perpetuos carceres, juxta dicta *n.* 28.) detrudi debent, *can. Oportet*, 4. & *duobus seqq. cauf.* 26. *q.* 5. quod si etiam *Magiæ* rei sunt, degradari quoque, & Curiæ sæculari tradi debent, *c. Admoneant* 15. *cau.* 26 *q.* 7. *in fine*.

15 Porro tamen Laici, quam Clerici *sortilegi* de Jure Canonico sunt infames; *can. Constituimus*, 9. *cau.* 3. *q.* 5. Et si *sortilegium* hæresim admixtam habeat, aut sapiat, ut si Dæmon invocetur, colatur, vel quando ea quæ soli Deo competunt, Deo negarentur, & Diabolo attribuerentur, subjaceat Hæreticorum pœnis supra *tit.* 7. *§.* 5. *&* 6. enarratis.

16 Extant insuper de pœnis, & judiciis contra *sortilegos*, *Maleficos &c.* speciales Constitutiones Innocentii VIII. *Summis tom.* 1. Leonis X. *Honestis tom.* 1. Gregorii XV. *Omnipotentis*, tom. III. & Sixti V. *Cœli*; *& terræ*, *tom.* 2.

17 Resp. II. De Jure Civili *sortilegi*, & multo magis *Magiæ superstitiosæ* rei pœnam publicationis omnium bonorum & ultimi supplicii etiam aliquando per ignem infercendi incurrunt, *l. Nullus*, 3 *& l. Nemo*, 5. *C. de malefi. et*. Per Constitutionem vero Caroli V. *Magiam* cum damno tertii exercentes igne cremandi, sine aliorum damno autem ejusdem rei arbitraria Judicis pœna, v. g. relegationis, carceris, vel etiam ultimi supplicii pro diversitate circumstantiarum puniuntur, Engel *h. t. in fine*.

18 Quæritur V. Quis sit Judex *sortilegii*, & *Magiæ*? Resp. esse mixti Fori, ita ut non tantum Clericos, sed etiam Laicos hujus criminis reos Judex Ecclesiasticus judicare valet. Sanchez *l.* 2. *Moral. c.* 38. *n.* 92 Abbas *in c.* 1. *h. t. n.* 3. Pirhing *h. t. in fin.* Clarus. *§. Hæresis*, *nu.* 25. ipsoque esse communis, *arg. can. contra idolos*, 10. *cau.* 26. *q.* 5. Estque Jurisdictio in *sortilegos* & *Magos* &c. etiam Ecclesiasticis Judicibus specialiter attributa per Bullam Sixti V. *Cœli*, *& terræ*, quæ est VII. *hujus Papæ in tom* 2. Bul. Cherubini.

19 Illud etiam hic notandum, quod si Judex Ecclesiasticus *sortilegum* & *Maleficum* Curiæ sæculari tradendum invenit, id facere possit absque ullo periculo irregularitatis, & sine obtenta speciali facultate Papæ, Jure ordinario, per Jura citata; ita tamen, ut si Clericus Curiæ sæculari tradatur, prius degradetur, prout bene advertit Delrio *disquisit.* 3. *Magic. lib.* 5. *sect.* 16. de Pœna, & supplicio Maleficiorum, ubi etiam formam sententiæ contra *Maleficos*, & traditionis ad Curiam sæcularem exhibet, apud quem insuper copiose, & exacte invenies quæcunque circa hanc materiam desiderari possent.

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

SUMMARIUM.

1 Collusio *quid*?
2 *A Civilistis vocatur* Prævaricatio, *vel* Tergiversatio.
3 *Non datur in Civilibus, sed tantum in Criminalibus: & Beneficialibus causis.*
4 *Et fieri potest non tantum inter Actorem, & Reum, sed inter Advocatos, & Procuratores.*
5 *Si Accusator per* Collusionem *ab accusatione desistit, potest, & debet Judex ex Officio inquirere. Delicta non debent manere impunita. Ibid.*
6 *Reus per* Collusionem *absolutus, potest denuo accusari, & inquiri.*
7 *Solvitur objectio: semel absolutus per sententiam a delicto, super illo amplius molestari non potest.*
8 *Pœna* Collusionis *in materia Criminali.*
9 *Et Beneficiali.*

1 QUæritur I. Quid sit? & circa quas causas fiat *Collusio*? Resp. I. *Collusio est latens & fraudulenta inter Actorem, & Reum conventio*, ut explicat Glossa in *c. Audivimus*, *h. t. V. Collusione*, dum nempe Actor cum colludit, ejusque partes tacite adjuvat, tacendo videlicet, vel omittendo veras probationes, & falsas defensiones, aut exceptiones admittendo, vel ab Accusatione desistendo, *arg. cap.* 1. *& fin. h. t.*

2 Hæc *Collusio* a Civilistis vocatur *Prævaricatio*, & *Tergiversatio*, & Colludentes dicuntur *Prævaricatores*, vel *Tergiversatores*. Et quidem *Prævaricatio* vocatur, quando Accusator proprias probationes dissimulat, vel falsas Rei exceptiones admittit, ne puniatur, *l.* 1. *& l. Ab Imperatore ff. de Prævaricat. Tergiversatio* vero, quando Accusator ab accusatione jam cœpta omnino desistit.

3 Resp. II. Quamvis nonnulli cum Hostiensi velint, *Collusionem* committi posse tam in civilibus, quam Criminalibus causis, tamen melius dicitur cum Mascard *de Probat. Concl.* 322. *n.* 6. eam non nisi in Criminalibus, & Beneficiis Ecclesiasticis committi juxta *c. Audivimus* 3. *h. t.* minime vero in Civilibus, nisi in præjudicium tertii vel in causa matrimoniali colludatur. Ratio est; quia in Civilibus licita est transactio, concordia & amicitia Litigantium, vel totalis litis sublatio, hoc ipso quod agatur tantum de privato interesse ipsorum. Dum econtra in Processu Criminali agitur de bono communi exigente, ne delicta maneant impunita, *c. Ut famæ*, *de Sentent. Excomm.*

Cæterum *Collusio* tam per Clericos, quam Laicos, & quidem non tantum inter Principales, sed etiam per Advocatos, & Procuratores, dum videlicet horum aliquis in præjudicium sui Principalis cum altero Principali, vel Advocato illius non colludit manifestando ei secreta, vel dissimulando, aut non refutando refutanda, vel probationes efficaces omittendo &c. Notandum tamen, quod ita male procedendo Advocati *Collusores* proprie loquendo non dicantur, sed tantum improprie *arg. l.* 1. *de Prævaricat.* ibi: *Cæterum Advocatus non proprie Prævaricator dicitur*. Unde etiam potius *Falsarius*, quam *Collusor* dicitur, & pœnis Falsi subjacet per dicta *tit.* 20. *n.* 8. *& n.* 30. Quamvis etiam respectu talis *improprie dictæ Collusionis* pœnæ extraordinariæ subsit, *cit. l.* 1. *de Prævaricat.* ibi: *Hic extraordinarie solet puniri*.

5 Quæritur II. Quid Juris, & quæ pœnæ sequantur, casu, quo fiat *Collusio*? Resp. I. Si Accusator Criminalis ab Accusatione desistit, potest, imo debet Judex ex Officio inquirere & procedere *arg. cap.* 1. *& 2. h. t.* ibi: *Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi Accusatus cum Accusatore in gratiam rediisset*. Ratio est; ne Crimina jam semel publicata maneant impunita, *L. Ita vulneratus ff. ad Leg. Aquil. & c. Ut fama, 35. de Sentent. Excommun.* ibi: *Cum publicæ Communitatis intersit, ne crimina maneant impunita*.

6 Resp. II. Si Reus interveniente *Collusione* per sententiam fuit absolutus, potest denuo accusari, & inquiri contra illum, quando de *Collusione* constat, *arg. c. fin. h. t.* & *l. Prævaricationis, 3. §. 1. ff. de Prævaricat.* juncta *l. si quis, 11. C. de Accusat.* Ratio est; Tum ne *delicta maneant impunita*, contra *cit. c. Ut fama, 35. de Sentent. Excommun.* Tum ne Reus ex sua malitia commodum reportet, contra *l. 1. ff. de Dolo*.

7 Nec obstat, quod sententia Judicis absolutoria ita tollat crimen, ut de illo queri non amplius possit, *arg. l. si cui, 7. §. 2. ff. de Accusation. & c. De his 7. eod.* ibi: *De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus non potest accusatio replicari* Respondetur enim, quod sententia per *Collusionem* lata sit nulla, & perinde ac si lata non fuisset, *l. Præses, 5. C. de pignor. & l. Cum non 3. ff. h. t.*

8 Resp. III. Quamvis pœna *Collusionis*, seu *Prævaricationis* sit arbitraria, seu extraordinaria pro diversitate circumstantiarum imponenda, *l. Sciendum, 2. ff. de Prævaric.* ibi: *Sciendum est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pœna injungitur extraordinaria*, juncta *l. 1. §. si quis, & l. 3. ff. ad S. C. Turpil.* tamen *Prævaricator* etiam pœnam infamiæ in specie incurrit, *l. fin. 4. ff. de prævaricat.*

9 Resp. IV. Si *Collusio* fiat super Beneficio Ecclesiastico (cujus *Collusionis* casus aliquis narratur *c. Audivimus, 3. h. t.*) terque *Colludentium* ipso privari debet Beneficio. Tum ne fraus & dolus alicui patrocinetur, uti habetur, *cit. c. 3. h. t.* Tum ne delicta maneant impunita contra Jura *num.* 5. allegata.

TITULUS XXIII.

De Delictis Puerorum.

SUMMARIUM.

1 Infantes *qui dicuntur? non subjaceant pœnæ Criminali.*
2 *Nec pueri infantiæ proximi.*
3 *Bene vero* Pueri *pubertati proximi; ita tamen ut a pœna Capitali sint immunes.*
4 *Nisi crimen prorsus enorme committant.*
5 *Etsi* Minores *ordinaria pœna affici possent, tamen regulariter mitius puniuntur.*
6 *Ob peccata* Commissionis *nullam pœnam Criminalem incurrunt Minores, nisi ex dolo delinquant.*

1 MUlta hucusque dicta sunt de variis delictis, & pœnis eorum; jam vero in præsenti Titulo quæritur; Num etiam, & qualiter *Pueri* subjaceant pœnis delictorum hactenus recensitorum, casu, quo aliquod ex eis committunt? Resp. I. *Infantes*, id est, *Pueri*, qui necdum compleverunt septimum annum ætatis, *l. si infanti, 18. C. de Jure deliberandi*, excusantur a delictis, & pœnis per Leges statutis; cum doli capaces non sint, & quod agunt, ignorent, *arg. l. Etsi ad Leg. Aquil.* & *l. Infans, ff. de ad Leg. Corael. de Sicariis*: ubi dicitur, quod si *Infans* damnum fecerit, aut aliquem occiderit, non teneatur ad pœnam Concordat *Clemen. un. de Homicidio*.

2 Resp II. *Pueri* quoque infantiæ proximi, id est, septennio non multum *Majores*, a pœnis delictorum a se commissorum immunes sunt, Farinacius *quæst. 92. n. 26.* Carpz. *Prax. Criminal par. 3. quæst. 143. num. 130.* Ratio est, quia etiam hi sufficienti judicio carent, & non multum distant a *Furiosis*, ut dicitur *§. Sed quod 10. Instit. de inutil. stipulat.*

3 Resp. III. *Pueri* pubertati proximi, sicut & alii, qui *infantiam* egressi, doli capaces sunt (quod Judicis arbitrio relinquitur, estque ex circumstantiis dijudicandum, cum contingat alios aliis maturis judicio pollere) si aliquod crimen *Commissionis* perpetrarunt, puta, furtum, mendacium, perjurium, homicidium, vel hujusmodi, omnino etiam *Criminaliter* puniri possunt, mitius tamen quam si ab aliis crimen esset commissum, *c. 1. h. t.* adeo ut etsi crimen *Capitale* committant; ultimo supplicio affici non possunt, nec etiam torqueri, *l. 1. §. 33. ff. de S. C. Silan.* Ratio est; quia ob defectum judicii, & prudentiæ minus malitiose & dolose delinquere præsumuntur, quam ætate provectiores, & ideo etiam mitius, quam isti puniuntur, *arg. l. Fere omnibus, ff. de R. J.*

4 Notat tamen bene Farinacius *tom. 3. tit. 5. de Pœnis temperandis, quæst. 92.* quod si *Pueri* in Conclusione præcedenti specificati crimina prorsus enormia committant, nec spes emendationis sit, ut in Veneficiis, etiam ultimo supplicio affici queant, *arg. l. Excipiuntur, 14. ff. ad S. C. Silan. & Constitut. Caroli V. art. 164.* quam etiam de Crimine læsæ Majestatis procedere, defendit Decianus apud Farinacium *loc. cit. n. 107.*

5 Resp. IV. Quamvis consecuti pubertatem (quæ in materia *criminali* tam quoad feminas quam masculos habetur exacto anno decimoquarto) sed *minores* adhuc viginti quinque annis, ob delicta *Commissionis* puniri possint pœna ordinaria, *arg. l. si ex causa, 9. ff. de minor.* ibi: *Placet in delictis Minoribus non subveniri*: & *l. Auxilium, 37. §. 1. ff eod.* tamen regulariter loquendo, & nisi alia delictum aggravantia concurrant, Judex *Minores* mitius punire potest, & solet quam *Majores*, *arg. l. Auxilium, ff. de Minorib.* ibi: *In delictis autem Minor annis vigintiquinque non meretur in integrum restitutionem, nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mediocrem pœnam judicem produxerit*. Concordat *l. Fere in omnibus, ff. de R. J.* ibi: *Fere in omnibus pœnalibus judiciis & ætatis, & imprudentiæ succurritur*. Clarus *§. fin. q. 60. n. 3.* Farinac. *c. q. 92. n. 41.* & alii.

6 Dicitur autem notanter in utraque præcedente Conclusione, *ob crimen Commissionis*; quia ob peccata *Omissionis* non solum pueri pubertati proximi, sed etiam puberes, *Minorenes* tamen, & pœnis Criminalibus sunt immunes, uti cum pluribus aliis bene notat Farin. *l. c. n. 69. & 722. arg. l. licet 2. C. Si adversum delict. & l. Minoribus, 6. C. de his, qui ut indigni*. Ratio est; quia imprudentia potius, quam malitia præsumuntur tales emittere debita; consequenter intrat Regula supra citata *Fere in omnibus*; Nisi forsan probetur, etiam tales omittendo commisisse dolum, tunc enim & hi pœnis subjacerent, *c. l. Excipiuntur, 14. ff. ad S. C. Silan.*

TI-

TITULUS XXIV.

De Clerico Venatore.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 Venatio *alia est oppressiva omnino illicita,*
3 *Alia Arenaria, pariter prohibita,*
4 *Alia Sylvatica de qua in præsenti.*
5 Venatio *Sylvatica quieta, & moderata raro facta, etiam Clericis est licita.*
6 *Non vero tumultuosa, & clamorosa, nec moderata nimis frequenter facta.*
7 *Ratio, cur* Venatio *Clericis sit prohibita.*
8 *Sententia Patrum contra* Venationem.
9 *Pœnæ Clericis* Venatoris.
10 *Sunt hodie abrogatæ.*

1 HActenus actum est de Delictis communibus tam Clericorum, quam Laicorum: Nunc incipit Compilator agere de peculiaribus quibusdam Clericorum delictis, incipiendo de *Venatione*, quæ licet secundum se sit licita, de Jure tamen est prohibita Clericis, ut statim patebit. Nam

2 Quæritur I. An? & qualis *Venatio?* quibusque sub pœnis prohibita sit Clericis? Aute responsionem notandum cum Sylvestro *V. Venatio*, & aliis, tres præcipue esse species *Venationis*. *Prima* est, & dicitur *Oppressiva*, sic dicta, quia per eam homines injuste gravantur, & quasi opprimuntur: & hanc illicitam esse, nemo negat, *arg. can. & §. fin. dist. 6.*

3 *Secunda* est *Arenaria*: quæ per pugnam cum Bestiis in arena pro quæstu exercetur, & hæc non tantum Clericis prohibita, sed etiam respectu Laicorum infamæ inductiva est, *l. 1. §. 1. V. Item ff. de postulan.*

4 *Tertia est Sylvatica*, quæ ad ferarum, & volucrum captionem, vel cædem instituitur sine *oppressione*. Et proprie dicitur, *Venatio*, de qua in præsenti agitur. Hinc ad Quæstionem

5 Resp. I. Quamvis hoc Titulo per duo Capitula prohibeatur Episcopis, Præsbyteris, & aliis Clericis, utpote servitio Divino specialiter addictis, ne instituant *Venationes*, aut sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitribus, aut falconibus; ac ne canes, & accipitres, aut hujusmodi ad venandum habeant. Eademque prohibitio habetur in concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 12. de Reform.* ac respectu Religiosorum specialiter *in Clem. 1. §. Porro, de Statu Monachor.* tamen Jura hæc intelligenda non sunt de *Venatione quieta*, & moderata, raroque facta, sed tantum de tumultuosa, & clamorosa, quæ magno cum apparatu, tumultu, & strepitu canum & armorum fit; adeo ut *Venatio quieta* & moderata, quæ sine magno strepitu, etsi aliquibus cum retibus, & lequeis, ac paucis canibus, ad capiendos, aut feriendos, lepores, volucres, aliasque feras minores instituitur, Clericis interdicta non censeatur; sive dein fiat causa necessitatis ad tollendas feras noxias vineis, & segetibus &c. sive causa utilitatis, ut dum ex tali *Venatione* partem reddituum, vel alias fructum notabilem percipiunt vel causa honestæ distractionis, recreationis, & sanitatis, uti cum Glossa *in cap. 1. hoc tit. vers. Voluptate*, communiter docent Doctores, & in specie Abbas in *cit. c. 1. hoc tit. num.* 1. & ibi Hostiensis, & Barbosa *num.* 2. Sylvester *V. Venatio*, Bellet. *Disquisit. Cleric. p. 1. tit. de Disciplina Cleric. §. 19.* Pirhing *h. t. num.* 3. & alii, id desumentes ex Concil. Tridentioi *Sess. 24. cap. 12. de Reformat.* ubi non omnes, sed illicitæ tantum *Venationes* interdicuntur Clericis, ibi: *ab illicitis Venationibus &c.* quales non videntur quietæ & moderatæ raro factæ. Accedit consuetudo, optima Legum interpres, qua constat, hujusmodi *Venationem* passim etiam a doctis & timoratis Clericis, pro licita reputari, indeque sine scrupulo practicari.

6 Resp. II. *Venatio* tumultosa & clamorosa, quæ magno armorum, retium, canum, accipitrum apparatu, tumultu, & vehementia fit, uti contingit, dum instituitur ad capiendos, vel feriendos Apros, cervos, aliasve præsertim majores feras, & aliquando etiam aves, omnino prohibita est Clericis; sicut & *Venatio* quieta, nimis tamen frequenter facta, ita Communissima Doctorum, *arg. cit. c. 1. & 2. h. t.* ibi: *Omnibus servis DEI venationes, & sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres, aut falcones habere interdicimus*: juncto Concil. Trident. *cit. Sess. 24. cap. 12. de reform.* ibi: *ab illicitis Venationibus abstineant*; cum enim his Juribus aliqua *Venatio* proculdubio sit prohibita Clericis, quieta vero, & moderata raro facta sit licita, per dicta, certe saltem tumultuosa & clamorosa, necnon quieta, sed nimis frequenter facta erit prohibita.

7 Ratio autem, ob quam hujusmodi *Venatio* sit prohibita, est; Tum quia *Venatio* partim propter tumultum & clamorem satis dissolvit, & dehonestat Clericalem modestiam; partim quia propter immitem calidi sanguinis animalium effusionem refert quandam speciem belli, simulque excitat in animis aliquam asperitatem, & truculentiam debitæ mansuetudini & lenitati Clericali valde adversam: Tum quia per *Venationem* etiam quietam, nimis tamen frequentatam Clerici a Divinis Officiis, & Spiritualibus; aliisque Clericalem statum decentibus occupationibus abstrahuntur, hoc ipso, quod *Venationi* nimium dediti primas diei curas, & primum idemque nobilissimum diei tempus, quod Divino obsequio, & præfatis occupationibus consecrare deberent, investigandis, & insectandis, capiendisque feris ac volucribus impendant, prout cum aliis bene observat Gonzalez *in cap. 1. hoc tit. num.* 7.

8 Hinc satis terribiles inveniuntur SS. Patrum sententiæ Juri insertæ, uti *c. Esau*, 11. *dist.* 86. ibi: *Esau venator erat, quoniam peccator erat, & penitus non invenimus in Scripturis sanctis Sanctorum aliquem Venatorem, & Piscatores invenimus sanctos, & can. An putatis*, 13. *ead. dist.* ibi: *An putatis illum jejunare fratrem, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum Martyrum loca sancta perquirit; sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit saltus, sylvasque perlustrat, servulos inquam secum protrahit, forsan magis ad Ecclesiam festinantes, & voluptatibus suis peccata cumulat aliena nesciens reum se futurum, tam de sua, quam de perditione servorum.*

9 Resp. III. Pœnæ Clericorum illicitam *Venationem* exercentium habentur *c. 2. h. t.* illis verbis: *Episcopum, Præsbyterum, aut Diaconum canes, aut accipitres, aut hujusmodi ad venandum habere non licet: quod si quis talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuit; si Episcopus est, tribus mensibus a communione; si Presbyter duobus; si Diaconus ab omni Officio suspendatur*; quam Suspensionis pœnam etiam ad Subdiaconum extendit Glossa *in cit. c. 2. h. t.* Minoristas vero Clericos arbitrio Judicis plectendos tradit *ibi* Anchoranus, & Hostiensis *in summa num.* 4.

10 Verum has pœnas consuetudine abrogatas notat Wagnereck *h. t.* qua consuetudine etiam derogatum esset Canonibus, si qui essent, quibus talis quoque *Venatio*, & requisita ad eam, v. g. canes, retia &c. prohiberentur, quæ nec ab Officiis Divinis avocant, nec mansuetudini Clericali contraria sunt; Cum enim talis *Venatio*, & requisita ad eam ex se indifferentia; & Jure naturali premissa sint, *arg. §. Feræ*, 12. *Institut. de rerum divis.* utique valebit consuetudo contra legem talia prohibentem, *arg. c. fin. de Consuetud.*

TITULUS XXV.

De Clerico Percussore.

SUMMARIUM,

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Clerici Laicum etiam delinquentem propriis manibus percutere non possunt.*
3 *Limitatio remissiva.*
4 *Pœna Clerici* Percussoris.
5 *Præsertim lethalis, vel enormis.*
6 *Superiores Ecclesiastici possunt; causa correctionis, verberibus castigare Clericos sibi subditos.*
7 *Episcopus tamen propriis manibus etiam correctionis causa verberare neminem potest: sed de Jure id facere debet per alium Clericum: de consuetudine vero etiam per Laicum.*
8 *Superiores Regulares habent privilegium per suos Laicos Religiosos seu Conversos verberibus castigandi suos subditos Clericos causa correctionis.*
9 *Magistri, Præceptores, Moderatores, Clerici possunt sibi commissos discipulos tam Laicos, quam Clericos causa correctionis leviter, & moderate percutere: Idem valent seniores Sacerdotes respectu Juvenum turbantium Officium Divinum,*

1 UTi Venatio sic etiam *Percussio*, seu rixatio repugnat mansuetudini, lenitati, ut modestiæ Clericali. Hinc post illam de hac recto ordine agitur præsenti Titulo.

2 Quæritur An & qualiter? quibuscunque sub Pœnis rohibitum sit Clericis percutere Laicum? Res. I. Specialiter cujvis Clerico præsertim in *Majoribus* constituto prohibitum est Laicum etiam delinquentem, sive fidelem, sive infidelem propriis manibus percutere, Communis & certa per clara Jura *can.* 1. *& can. Episcopum 7. dist.* 45. ibi: *Episcopum, aut Diaconum, aut Præsbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, ejici ab Officio suo præcipimus.* Concordat *can. Non licet*, 25. *distin.* 86. ibi: *Non licet Episcopo manibus suis aliquem cedere, hoc enim alienum a Sacerdote esse debet*, & *c.* 1. *h. t.* ibi: *Si quis in aliquo gradu sacro percussor extiterit, corripiatur a crimine, & si se non emandaverit, deponatur.* Ratio jam supra insinuata est; quia percussio repugnat modestiæ Clericali, ac mansuetudini, Christi, quam imitari debent Clerici. Hinc *est. canon. Episcopum*, postquam percussio prohibita fuit, additur: *Quia nusquam nos docuit hoc Dominus. Econtrario vero ipse, cum percuteretur, non percutiebat; cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur.*

3 Limitatur tamen Conclusio in casu, quo Clerici præceptores, Moderatores, & Magistri leviter, & moderate percutiunt sibi commissos Discipulos, juxta dicenda *num.* 9.

4 Resp. II. Pœna Clerici *Percussoris* est quod imprimis pro qualitate, & circumstantia percussionis notabilis debeat corrigi, aut corripi, & puniri arbitrio Judicis: Postea vero si se non emendet, sed sæpius ac forsan etiam ob leves defectus percutiat, ita ut ex indignatione, & quadam iracundia ad verbera statim procedere soleat, tamquam inhumanus & ferus, statuque Clericali indignus deponi possit, & debeat; *arg. c.* 1. *h. t.* cujus textum lege *num. praeced.* Glossa, & Doctores *ibid*, communiter: Bene tamen inferentes, propter unam etiam notabilem, & gravem percussionem Laici, Clericum pœnam *Depositionis* non incurrere, sed aliter corripi debere, nisi percussio hujusmodi lethalis, vel saltem enormis esset.

5 Enim vero etiam ob unicam, lethalem tamen, vel enormen percussionem Clericus deponendus est, Gl. *in c.* 1. *h. t.* & ibi Hostiensis, Pirhing *h. t. num.* 2. *arg. can. fin. dist.* 25. *& c.* 2. *h. t.* Ratio est; quia gravissime adversatur statui, modestiæ, & mansuetudini Clericali hujusmodi percussio.

Quæritur II. An? & qualiter prohibitum, vel per- 6
missum sit Superioribus Ecclesiasticis tam sæcularibus, quam Regularibus correctionis causa percutere, seu verberibus castigare, & punire Clericum subditum? Resp. possunt Episcopi, & Superiores Regulares, Clericos sibi subditos, & quidem existentes in *Minoribus* etiam propter leves defectus; constitutos autem in *Majoribus*, seu sacro aliquo Ordine initiatos, non nisi propter graves excessus, vel delicta (inter quæ etiam *Ebrietas*) verberibus castigare, *can. Cum latatus*, 8. *dist.* 45. & *can. fin. dist.* 35. & ibi Glossa *v. Corporali*, communiter recepta.

Notandum tamen, quod Episcopus propriis mani- 7
bus etiam correctionis causa percutere non possit Clericum, *c. can. Non licet*, 25. *dist.* 86. sed id committere debeat alicui alteri, & quidem Clerico, adeo, ut si id Laico committeret, tam ipse committens, quam Laicus ex mandato percutiens Clericum, essent excommunicati, *arg. c. Universitatis*, 24. *de Sent. Excom.* & ibi Bar. *n.* 2. Navarr. *h. t. cons.* 42. Pirh. *h. t. num.* 1. nisi forsan alicubi esset consuetudo legitime præscripta, quod Episcopi per Laicos verberibus castigent Clericos delinquentes, prout de Gallia testatur Barbosa *l. c.* & eamdem passim vigere, atque rationabilem, & in Iure fundatam esse, dicunt alii, *arg. c. Clerici*, 15. *de Sent. Excomm. in* 6. ubi Superioribus Ecclesiasticis permittitur, quod etiam per Laicos violenter capere, & incarcerare valeant Clericum delinquentem: merito; ne alias contra *cit. c. Fame*, 35. *de Sentent. Excomm.* delicta maneant impunita; cum difficile sit reperire Clericos, qui velint in se suscipere munus capiendi, carcerandi, & verberandi alios delinquentes Clericos.

Resp. II. Quamvis Superiores Ecclesiastici Epis- 8
copo minores, præsertim Regulares in casu, quo causa correctionis oportet verberare subdictum Regularem, id facere deberent manu propria (nisi necessitas aliter urgeat) ut clare decisum habetur *c. Universitatis*, 24. *de Sent. Excom.* Tamen Superiores Fratrum Minorum ex speciali privilegio Sum. Pontificum Alexandri VI. & Leonis X. etiam extra casum necessitatis subditos Religiosos per aliquos suos subdictos Fratres Laicos seu conversos quoque verberibus castigare valent; uti videre est *in Comp. Privil. vers. Absolutio ordinaria*, *n.* 20. *& n.* 25. quo privilegio etiam alias Religiones per communicationem gaudere recte docet Palao *tract.* 29. *disp.* 3. *pun.* 23. *§.* 3. *num.* 11.

Illud etiam hic advertendum, quod Clerici exi- 9
stentes Præceptores, Moderatores, & Magistri Artium liberalium, si verbis nil efficiunt, verberibus etiam castigare valeant non tantum Laicos suæ curæ commissos, *arg. can. Aut facta*, 19. *dist.* 1. *de Pœnitent.* sed etiam clericos, *c.* 5. *& c. cum voluntate*, 54. *de Sentent. Excommun.* Ubi idem etiam extenditur ad alios seniores Clericos, eosque ab Excommunicatione immunes esse declaratur, *qui zelo devotionis pueros vel adolescentes in Minoribus Ordinibus constitutos turbantes divinum Officium leviter forsan percusserint*; eo quod hujusmodi percussiones causa correctionis adhibitæ, nec violentæ, nec suadente diabolo censentur *cit. c.* 1. *h. t.* & ibi Abbas *n.* 1. Navarrus *Manual. cap.* 27. *num.* 81.

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Maledictum, & Maledici qui?*
3 *Maledicti varia divisio.*
4 *In varios fieri potest.*
5 *Pœna Maledici in privatum.*
6 *Pœna Maledici in Imperatorem, vel alium Principem sæcularem supremum, & num seq.*
8 *Pœna Maledicti in Summum Pontificis Officium,*
9 *Et personam quæ?*
10 *Si soli personæ Episcopi Maledictum infertur, ille Maledicentem punire non potest.*
11 *Debet tamen Reus ab aliis puniri.*
Judices sæculares punire debent injurias illatas Sacerdotibus, etsi hi non accusent. Ibid.
12 *Pœna Clerici Maledici.*
13 *Et Religiosi, præsertim in Superiores, & n. seqq.*
14 *Maledici Religiosi, præsertim in Papam, Decreta Pontificia, Cardinales, Episcopos, aliosque sæculares, & Regulares Prælatos, aut Superiores.*
15 *Blasphemia quid, & quot modis fiat.*
16 *Alia est hæreticalis, alia non hæreticalis.*
17 *Pœna Blasphemiæ de Jure communi Canonico: Et n. seq.*
19 *Et per speciales Constitutiones Pontificias.*
20 *Pœna blasphemantium per Leonem X.*
21 *Et S. Pium V. constituta.*
22 *Pœna blasphemiæ de Jure Civili.*
23 *Quæ quibusdam in locis ex defectu Justitiæ, & Religionis non observatur, aliis vero in locis adhuc in usu est;*
24 *Qui ex calore iracundiæ blasphemant pœnam ordinariam non incurrit.*
25 *Si iracundia ex gravi, eaque justa causa proveniat.*
26 *Blasphemia per Sacramenta in his partibus consueta non subjacet ordinariæ pœnæ, bene tamen extraordinariæ.*
27 *Judex blasphemiæ hæreticalis est ecclesiasticus.*
28 *Non hæreticalis blasphemia est mixti Fori, & quomodo?*
29 *Judex sæcularis etiam hæreticalem blasphemiam in his partibus punit.*

1 POst Titulum de Percussoribus recte sequitur de Maledicis; quia & hi in suo sensu sunt percussores, & Maledictum ipsorum percussio est; linguæ videlicet, ita ut sicut illi manu, ita hi lingua percutiant. De quibus

2 Quæritur I. Quid & quotuplex sit Maledictum vel Maledictio, & Maledicus? Resp. I. Maledictum seu Maledictio a male dicendo, vel loquendo sic nuncupatum est, & dicitur, *malum dictum, seu mala locutio de aliis*; & qui ita male loquuntur, Maledici vocantur. Ita in re communis.

3 Resp. II. Maledictum dividitur in Detractionem, Calumniam, & Blaspemiam, indeque Malefici in Detractores, Calumniatores, & Blasphemos. Detractio, & Detractor est, quando quis de absente male loquitur, ejusque famam denigrat, aut minuit dicendo de illo, quod sit fur, v.g. homicida, mendax, fallax &c. Calumnia, & Calumniator est, quando quis in faciem alterius, seu in præsentia illius malum obicit. Blasphemia, & Blaspemator est, quando quis de Deo, vel Sanctis ejus male loquitur juxta magis dicenda infra *n. 15.*

4 Porro Maledictum, prout comprehendit Detractionem & Calumniam, fieri potest vel in privatum, vel in Superiorem, præsertim supremum, eumque vel Sæcularem, v.g. Imperatorem, Regem, Principem, vel Ecclesiasticum, v.g. Papam, Episcopum &c.

5 Resp. III Pœna Maledicti in privatum commissi est, quod præter reatum peccati, & obligationem restituendi famam Maledicens sit obnoxius Actioni injuriarum, & palinodiæ, seu recantationi *arg. l. Item, 15. §. Generaliter 27. ff. de jurejur. & libell. fam.* cum Concordantiis *C. de quibus actionibus*, & magis infra *tit. 36. de injur. & damno dato.*

6 Resp. IV. Quamvis olim pœna *Maledicti* in Imperatorem, aut alium Principem sæcularem fuerit eadem cum pœna Criminis læsæ Maiestatis, teste Arnobio communem allegante *lib. Adversus gentes*, ubi ait: *Majestatis sunt apud nos rei, qui de vestris fecus obmurmuraverint Regibus*; nihilominus hodie de jure communi nulli certæ, sed soli arbitrariæ pœnæ ipsius Principis subest; ita tamen, ut etsi hic *Maledictum* in conjectum, ut examinari valeat, referri velit tamen suadente lege & magnanimitate puniri non soleat, nisi *Maledictum* in ipsam Officium Principis fiat, vel circumstantiæ aliud suadeant *l. un. C. Si quis Imperatori*: ibi: Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus improbo, petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda ac temulentia turbulentus obtrectator temporum nostrorum fuerit, eum pœnæ nolumus subjugare, neque durum aliquid, nec asperum volumus sustinere: quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est: si ex insania miseratione dignissimum est: si ab injuria, remittendum. Unde integris omnibus, hoc ad nostram sententiam referatur, ut ex personis hominum dicta pensemus, & tutum prætermitti, an requiri debeat, censeamus.

Dicitur autem notanter in conclusione, *nisi Maledictum in ipsum Officium Principis fiat &c.* hoc enim, ubi contingit, utique puniri debet, & quidem graviter, *arg. c. 1. h. t.* ibi: *Ut pœna illius terrorem incutiat*; quod idem fieri debet, si verba *Maledicti* seditionem, turbulentias, aut alias periculosas sequelas minarentur. Menoc. *de Arbitr. Judic. casu 377. n. 7. & seqq.* 7

Resp. IV. Pœna *Maledicti* in summum Pontificem quoque de jure communi arbitraria pro qualitate delicti est, ita tamen, ut si *Maledictum* contra ipsam Sedem Apostolicam, seu Dignitatem Pontificiam, seu Officium & Primatum ipsius fiat, pœna & quidem gravis atque exemplaris necessario imponi debeat, *arg. c. 1. h. t.* ibi: *Quia nobis per litteras retulisti, quod clericus multis coram adstantibus verba quædam in depressionem Officii, & beneficii nostri protulit; ipsum a temeritate sua compescas, ut pœna illius, aliis terrorem incutiat, ut de cætero in Romanam Ecclesiam in talia verba prorumpant*: & ibi Doctores communiter. 8

Si vero in solam personam Papæ, præsertim ex levitate, temulentia, insania, vel animi commotione fiat, mansuetudo Christi, cujus Papa in terris Vicarius est, omnino requirit, ut ipse Papa talem injuriam suæ personæ illatam, remittat, *arg. can. Inter querelas, 27 caus. 3 q. 4.* & *l. si quis, 10. C. de Episc. & Cleric.* juncta *c. l. un. C. si quis Imperatori*; si enim juxta hanc legem ipsi Principes sæculares suæ personæ *Maledicentibus* ignoscunt, multo magis id facere debet Papa, qui illis, in moribus & mansuetudine exemplo esse debet. Exemplum insigne pro hac doctrina dedit S. Pius V. qui famoso carmine in sua persona gravissime offensus, Reum deprehensum ad se adductum ita alloquebatur: *Si tu mihi ut Summo Pontifici maledixisses, impunis non fores. Verum quia in fratrem Michaelem* (hoc nomen ei ut Religioso erat) *in monachum Scarponensem &c. convitia jactasti, liber abi, quo vis. Ego vero humilitatem generis mei, vitæ, & habitus, semper animo retinebo, & libenter confitebor.* Barbosa *in c. c. 1. h. t. n. 2.* 9

Resp. V. Quamvis Episcopus aliquem ob Maledictum, soli personæ suæ illatum ipsemet punire non possit, prout notat Glossa communiter recepta *in can. Inter querelas*; ibi: *Unde de cætero omnino esto circumspectus, atque sollicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ injuriæ tuæ inferre denuo non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias postea vindicandum.* Ratio est: Tum quia nullus Superiorem habens est Judex in propria causa, *per vulgaria*: Tum quia Mansuetudo & Sanctitas Episcopi requirit, ut injurias suæ personæ illatas remittat, *arg. l. si quis, 10 C. de Episc. & Cleric.* ibi: *Cui facilitas ignoscendi Gloriam de reliquis.* 10

Nihilominus arbitrio alterius Judicis pro qualitate delicti puniendus est, qui maledicto Episcopum offendit, ut bene advertit Hostiensis *in Summa h. t. §. Alii maledicunt Principem.* Farinacius *prax. Criminal. q. 105. num. 402* Et quidem judices sæculares ex Officio punire debent illam 11

qui *Maledicto* Episcopum offendit, vel etiam Sacerdotem, vel clericum, etiamsi Episcopus, vel alii clerici non accusent: quia universaliter loquendo debent Judices seculares ex Officio punire quemlibet, qui aliquam injuriam (qualis utique est etiam *Maledictum*) infert locis, aut personis sacris, uti expresse statutum habetur *cit. l. Si quis*, 10. *C. de Episcopis, & Clericis*, illis verbis. *Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in Ecclesias Catholicas Sacerdotibus, Ministris, vel ipsi cultui, locoque aliquid importet injuriæ, quod geritur, a Provinciæ Rectoribus animadvertatur; atque ita Provinciæ Moderator, Sacerdotum & Ecclesiæ Ministrorum, loci quoque illius, & cultus Divini injuriam capitali in convictos seu confessos Reos sententia noverint vindicandam: nec expectet, ut Episcopus injuriæ propriæ ultionem poscat, cujus sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit, sitque cunctis laudabile, factas atroces Sacerdotibus, & Ministris injurias veluti crimen publicum persequi, ac de talibus Reis ultionem mereri.*

12 Resp. VI. Pœna *Maledici* Clerici in specie præscribitur, *can. Clericus*, 5. *dist.* 46. illis verbis: *Clericus Maledicus (maxime in Sacerdotibus) cogatur ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur; nec unquam ad Officium absque satisfactione revocetur.*

13 Resp. VII. Si Religiosi aliquem Ecclesiæ Prælatum *Maledicto* offendunt, aut detrahunt eidem, de Jure communi debent per duos menses subjacere illis pœnis, quæ juxta Regulas, vel Statuta eorum ob gravia crimina imponuntur, textu expresso *Clem.* 1. *§. Quibus etiam, de privileg.*

14 Dicitur nutanter de Jure communi; quia præter hanc Juris dispositionem, *Maledici* Religiosi per specialia Statuta graviter puniuntur. Et quidem in nostro Ordine Seraphico per Statuta Generalia *Maledici*, seu qui male loquuntur de summo Pontifice, vel Decretis & Constitutionibus Apostolicis, vel de Cardinalibus, vel de Episcopis, vel aliis Ecclesiarum Prælatis, vel etiam de Superioribus Ordinis, gravissimis subjiciuntur pœnis; ut videre est in dictis nostris Statutis Generalibus *cap.* 5. *§.* 1. ibi: *Idcirco mandamus, ut si quis ore blasphemo, aut impudenter, vel irreverenter de persona Summi Pontificis, vel summa ejus Dignitate vel Majestate ejus in terris suprema vel de Apostolicis Constitutionibus, Decretis, aut Sanctionibus obloqui temere ausus erit, & de eo legitime constiterit, semestris pœna carceris, & alia graviori Superiorum arbitrio puniatur.*

Qui vero Eminentissimos S. R. E. Cardinales, aut in eorum Dignitatem vel personam in genere, vel in specie, & præsertim in Eminentissimum Ordinis Protectorem temere ora laxaverit, aut de Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis oblocutus fuerit, trimestri carceri mancipetur & gravioribus etiam pœnis pro qualitate delicti, Superiorum arbitrio subjaceat.

Qui Ministro, Vicario, Commissario Generali non obedierit &c. aut injuriosis, vel irreverentibus verbis aliquem ipsorum affecerit &c. Suffragiorum jure sexennio careat; ac semestris carceris pœnam, vel etiam graviorem pro delicti qualitate subeat.

Qui in Ministrum Provincialem, vel Commissarium ejusmodi crimina admiserit, ei carceris pœna, Suffragiorum privatione, Generalis infligatur.

Qui Prælato suo aliqua verba injuriosa contra illum protulerit, statim, etiam trina monitione non præmissa, carceri mancipetur &c.

15 Quæritur II. Quid, & quotuplex sit? quibusque pœnis subjecta sit Blasphemia? Resp. I. *Blasphemia est mala, seu contumeliosa locutio in Deum*: quæ potissimum tripliciter fieri potest, videlicet *Primo*, dum de Deo negatur, quod ei convenit; vel aliquid de illo asseritur, quod eidem non convenit: prioris Blasphemiæ sane exempla: si quis v. g. dicit: *Deus non est Omnipotens, non omnia scit; non est ubique* vel aliud verbum contumeliosum contra illum profert. D. Thomas 2. 2. *q.* 13. *ar.* 1. Fagn. *q.* 10. *n.* 11. posterioris vero, si dicitur: *Deus est Tyrannus, est peccator, est mendax, est injustus &c. Secundo*, quando quis Deum detestatur, aut malum aliquod ei imprecatur, v. g. *ut pereat, aut moriatur, ut confundatur, contemnatur, vel non amplius cognoscat, nec possit punire peccata &c. Tertio*, si hujusmodi malæ, vel contumeliosæ locutiones in B. V. Mariam, vel Sanctos; sicut enim Deus laudatur in Sanctis suis, sic etiam Blasphemia, quæ fit contra Sanctos, in Deum redundat, indeque ut Blasphemia in Deum reputatur, ac punitur D. Thomas *loc. cit.* Covarruvias *in c. Quamvis de pact.* Clarus *§. Blasphemia.* Sylvest. *V. Blasphemia*, cum communi aliorum, *arg. c. a. h. t.*

Resp. II. Blasphemia præcipue dividitur in hæreticalem & non Hæreticalem. Illa est, quando aliquid articulus Fidei contrarium de Deo asseritur vel negatur; ut si dicatur: *Deum non esse Omnipotentem*, vel *non esse omniscium* &c. vel *esse mortalem, esse mendacem &c.* Hæc vero, seu non Hæreticalis est, quando quid Fidei non oppositum contra Deum pronuntiatur; ut si per modum imprecationis, vel detestationis in eum quid profertur, v. g. *imprecando interitum, optando ut non esset*, vel *ei maledicendo, &c.* 16

Resp. III. Pœnæ Blasphemiæ aliæ sunt de Jure Canonico, aliæ de Jure Civili: De Jure Canonico imprimis pœna Clerici blasphemantis est depositio ab Officio, & statu Clericali, *c. Si quis*, 10. *c.* 22. *q.* 1. Laici vero blasphemantis pœna de Jure Canonico est Excommunicatio ferendæ, *c. si quis*, ibi: *si quis &c. blasphemia contra Deum usus fuerit, si in Ecclesiastico ordine fuerit, deponatur; si Laicus, anathematizetur.* 17

Dein in blasphemos ulterius statuuntur pœnæ *c.* 2. *h. t.* illis verbis: Statuimus, ut si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime B. V. linguam in blasphemiam publice relaxare præsumpserit, per Episcopum suum pœnæ subdatur inferius annotatæ: videlicet, quod in septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto (dum aguntur Missarum solemnia) blasphemus existens, ultimo illorum die Dominico pallium & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, septemque præcedentibus sextis feriis in pane & aqua jejunet, ecclesiam nullatenus ingressurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum. Et si nec ad hoc ejus facultates suppetant, id in pœnam aliam commutetur, cui etiam, si renuerit recipere ac peragere pœnitentiam supradictam, Ecclesiæ interdicatur ingressus, & in obitu Ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem coactione (si necesse fuerit) Episcopi Diœcesani adhibita contra eum, blasphemus si dives fuerit quadraginta solidorum, alioquin triginta, sive viginti: & si ad id non sufficiat, quinque solidorum usuali monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus, quod etiam inter alia communitatum statuta ponatur. 18

Præter has pœnas jure communi Canonico statutas, alias easque multum graves, per speciales Constitutiones contra *Blasphemos* statuere diversi summi Pontifices, in specie vero Leo X. Constitutione *Supernæ dispositionis*, quæ est septima *in Tom. I. Bullarii Cherubini*, inter Constitutiones hujus Pontificis: Julii III. *In multis*, quæ est vigesima tertia *in dicto Tom. I. Bullarii* S. Pii V. *Cum primum*, quæ est quinta *in Tom. II. Bullarii Cherub.* Et quoniam Bullarium cuivis ad manum non est, in odium hujus vitii aliquos *Paragraphos* ex dictis Constitutionibus præsertim Leonis X. & S. Pii V. per extensum hic subjungimus. 19

Et quidem Leo X. *l. c. §.* 33. ita disponit: Ad abolendam vero execrabilem Blasphemiam, quæ in maximum divini nominis, & Sanctorum contemptum supra modum invaluit Statuimus & ordinamus, ut quicumque Deo, palam seu publice maledixerit, contumeliosisque, atque obscœnis verbis Dominum nostrum Jesum Christum, & gloriosam Virginem Mariam ejus genetricem expresse blasphemaverit, si munus publicum, jurisdictionemve gesserit, perdat emolumenta pro prima & secunda vice dicti officii; si tertio deliquerit, illo eo ipso quod de delicto hujusmodi fuerit convictus, etiam Beneficiorum quæcumque habuerit, fructibus applicandis ut infra, unius anni mulctetur, & hoc sit pro prima vice, qua blasphemus ita deliquerit. Pro secunda vero vice si ita deliquerit, & convictus, ut præfertur fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur; si autem plura, quod Ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertio ejus sceleris arguatur, & convincatur, dignitatibus ac beneficiis omnibus quæcumque habuerit, eo ipso privatus existat, & ad ea ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari, conferri possint. Laicus vero blasphemans, si nobilis fuerit, pœna XXV. ducatorum mulctetur, & pro secunda vice L. Fabricæ Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe applicandorum, & aliis ut infra deducitur. Pro tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis ac plebejus fuerit, in carcere detrudatur, & si ultra duas vices publice blasphemare deprehensus fuerit, mithra infami per integrum diem ante fores Ecclesiæ principalis mithratus stare cogatur; si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnetur 20

netur, ad judicis deputari arbitrium. In foro autem conscientiæ, num blasphemiæ reus absque gravissima pœnitentia, severi Confessarii arbitrio injuncta, possit absolvi. Qui vero reliquos Sanctos blasphemaverit, arbitrio judicis rationem personarum habituri, mitius aliquanto puniri volumus. Statuimus etiam, ut sæculares judices, qui contra tales Blasphemiæ convictos, non animadverterint, eosque justis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit: quasi eidem sceleri obnoxii, eidem quoque pœnis subjiciantur. Qui vero in illis inquirendis, puniendisque diligentes, & severi fuerint, pro qualibet vice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem multæ pecuniariæ habeant. Quicunque vero Blasphemantem audierint, eum verbis acriter objurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingit, eumdemque deferre, vel notificare apud Judicem Ecclesiasticum, seu sæcularem intra triduum debeant. Quod si plures dictum Blasphemantem simul audierint; simul eum accusare teneantur, nisi forte omnes convenerint, ut unus pro cunctis tali fugatur officio. Quos omnes in virtute obedientiæ hortamur, & monemus in Domino; ut pro Divini nominis reverentia & honore, & in suis Dominiis ac terris præmissa omnia servari, & exactissime exequi mandent, ac faciant uberrimam ab ipso Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri, similemque annorum decem indulgentiam ab Apostolica sede consecuturi, cum tertiam partem mulctæ, qua dictus blasphemus plectetur, quoties tale scelus puniendum curaverint, quam quidem indulgentiam, reliquam tertiam mulctæ partem, accusatori blasphemi nomen deferenti, similiter concedi, & assignari volumus, aliis pœnis contra hujusmodi blasphemos per sacros canones expressis, nihilominus in suo robore manentibus.

21 S. Pius V. autem l. c. §. 33. ita disponit: Ad abolendum vero nefarium, & execrabile blasphemiæ scelus, quod in antiqua Lege Deus morte puniri mandat, & Imperialibus quoque legibus receptum est, nunc autem propter nimiam judicum in puniendo segnitiem, vel potius desuetudinem, supra modum invaluit, Leonis X. prædecessoris nostri in novissimo Lateran. Concilio statuta innovantes, decernimus, ut quicumque Laicus Deum, & Dominum nostrum Jesum Cristum, vel gloriosam Virginem Mariam ejus genitricem expresse blasphemaverit, pro prima vice pœnam viginti ducatorum incurrat, pro secunda pœna duplicabitur, pro tertia autem centum ducatos solvat, & ignominia notatus exilio mulctabitur. Qui vero plebejus fuerit, nec erit solvendo, pro prima vice manibus post tergum ligatis ante fores Ecclesiæ constituatur per diem integrum; pro secunda fustigabitur per urbem; pro tertia lingua ei perforabitur, & mittetur ad Triremes. Quicumque Clericus in hoc blasphemiæ crimen incurrerit, pro prima vice fructibus unius anni omnium, & quorumcunque Beneficiorum suorum; pro secunda Beneficiis ipsis privetur; pro tertia omnibus etiam Dignitatibus exutus deponatur & in exilium mittatur. Quod si Clericus nullum obtinuerit Beneficium, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda vice carceribus mancipetur; pro tertia verbaliter degradetur, & ad Triremes mittatur. Qui reliquos Sanctos blasphemaverit; pro qualitate blasphemiæ, atque personarum, arbitrio judicis puniatur.

22 Resp. IV. *Blasphemiæ* pœna de jure Civili est ultimum supplicium per textum *Novell. 77. c. 1.* ad exemplum legis divinæ in Testamento veteri *Levit. 24. vers. 14.* ibi: *Qui blasphemaverit Nomen Domini, morte moriatur, &c.* Quam pœnam ultimi supplicii pro gravi *Blasphemia* præsertim in ipsum Deum etiam statuit Carolus V. *Constitut. Crim. art.* 106. pro leviori autem, præsertim, si non in Deum, sed B. V. Mariam, vel Sanctos fiat, præcisionem vel mutilationem linguæ, fustigationem, carcerationem, mulctam pecuniariam, vel aliam arbitrariam pro diversitate circumstantiarum delinquentis, & delicti.

Et quamvis justissimus rigor pœnarum contra *Blasphemos* pluribus in locis ob invalescentem abusum *Blasphemandi* exacte non observetur, tamen recte monet Clarus *§. Blasphemia n. 3.* cum aliis ibidem allegatis, id fieri ex defectu Justitiæ, & Religionis, cum utraque hæc virtus exigat, ut nihil magis puniatur, terrore pœnæ extirpetur quam *Blasphemia*, utpote vitium omnium maximum. Unde etiam multis in locis adhuc sunt in usu, in Bavaria, ubi licet arbitrio Judicis relinquatur, Blasphemia pro diversitate delicti & personarum punitur *Lib. 5. Tit. Tit. 7. der Lands und Policey Ordnung.* Tamen experientia habemus, quod in Bavaria plures blasphemi etiam amputatione linguæ & capitis fuerint puniti, justo id exigente arbitrio judicis. 23

Illud tamen notandum, quod si quis in plena ebrietate vel etiam ex calore & impetu iracundiæ usum habentis ex gravi & justa causa blasphemat, ordinariæ pœnæ non imponeat, sed mitius arbitrio judicis puniri debeat, Clarus *vers. Blasphemia, n. 6.* Farinac. *Prax. Criminal. q. 20. n. 47.* Menochius *de Arbitr. Jud. c. casu 37. num. 33.* cum Communi aliorum, *arg. 2. 3. h. t.* ibi; *Præsumpserit*; quod importat deliberationem, quam *ebrii* non habent, nec tantis habere censentur *iracundi*, utpote qui nesciunt quomodo, & quid agant. 24

Dicitur autem notanter, *ortum habentis ex gravi, & justa causa* ut si v. g. vir uxorem in Adulterio deprehendens, ira commotus blasphemat; si enim iracundia, ex levi, vel etiam gravi quidem, sed injusta causa provenit, v. g. si quis juste privatus Officio, aut alias graviter punitus, vel ob perditam lusu magnam Summam pecuniariam, indeque ira commotus blasphemat, pœnæ ordinariæ, & per consequens etiam ultimo supplicio subjacet; Doctores citati, Pirhing. *h. t. num. 11. in cit. c. 2. h. t. n. 6.* & alii communiter. 25

Notandum insuper, illos qui sine respectu erga Deum & Sacramenta, sed vel ex subitanea ira, indignatione, aut ex prava consuetudine in Germania proh dolor: satis vigente blasphemat per Sacramenta, dicendo v. g. *Gotts* Sacramenta: *Gotts tausend und Millon* Sacramenta &c. pœnas ordinarias non incurrere, bene tamen extraordinariam quæ in Bavaria nostra per judices magis timentes Deum omnino imponitur, juxta dispositionem statutorum Bavariæ *cit. lib. 5. Tit. 7. art. 2. der Lands und Policey Ordnung.* 26

Quæritur III. Quis sit judex *Blasphemiæ*: Resp. I. Si *Blasphemia est hæreticalis*, seu habens conjunctam Hæresin, judex illius est solus Ecclesiasticus. Patet Conclusio ex dictis *Tit. VII. de Hæretic.* ubi in causa Hæresis solum ecclesiasticum competentem judicem esse, clare probatum habetur. Limita tamen conclusionem juxta dicenda *n. 29.* 27

Resp III. Si *Blasphemia non hæreticalis*, sed simplex est juxta dicta *n. 16.* est mixti Fori, & datur locus præventioni, ita tamen, ut si unus v. g. judex Ecclesiasticus illam punit, per hoc non impediatur judex sæcularis, quin *Blasphemum* etiam in suo Foro punire valeat, ac econtra. Farinac. *q. 20. n. 39.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. Allegat. 51. n. 39.* Abbas *in c. fin. h. t. n. 9.* Sanch. *lib. 1. moral. c. 3. a. n. 37.* & alii, *arg. c. 2. h. t.* ibi: *Per Episcopum pœnæ subdatur, & per temporalem Potestatem mutiletur.* 28

Notandum tamen, consuetudine in his partibus passim vigente judices sæculares etiam *Blasphemiam hæreticalem* judicare & punire, idque, ut apparet, ideo, quod etiam *Blasphemia hæreticalis, v. g. Deus non est justus*, ordinarie potius ex mente *Blasphema*, quam *hæreticali*, & errore intellectus fiat. 29

T 1.

TITULUS XXVII.

De Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Pœna Censuram violantis Clerici I. est depositio ab Officio, & Beneficio.*
3 *Quæ infligi potest ante omnem monitionem?*
4 *II. Qui in Excommunicatione existens celebrat, privatur beneficiis ante omnem sententiam.*
5 *III. Pœna Censurati actum Ordinis exercentis est irregularitas ipso facto incurrenda.*
6 *Ad quam tamen contrahendam requiritur primo, ut Censuratus exerceat verum, ac proprium actum Ordinis.*
Actus Ordinis ad propositum qui sint, & qui non? ibid.
7 *Suspensus, & excommunicatus vitandus irregulares fiunt, si absolvunt aliquem Sacramentaliter, etsi nulliter agant.*
8 *Objectio.*
9 *Secunda conditio est, Censuras temere, seu cum culpa actum Ordinis exerceat.*
10 *Hinc qui ignorat, se esse Censuratum, irregularitatem incurrit, exercendo actum Ordinis.*
11 *Nec qui extrema necessitate absolvit.*
12 *Nec, qui ad vitandum scandalum, vel infamiam, actum Ordinis exercet.*
13 *Nec ille, contra quem sententia Censuræ evidenter est nulliter lata.*
14 *Varie dubitare quis potest de sua Excommunicatione.*
15 *Qui scit, se esse a Judice Ecclesiastico excommunicatum, & dubitat, an rite & legitime, irregularis fit, si in illa ministrat.*
Nec juvat appellatio post latam Excommunicationem interpositam, ibid.
16 *Dubitans, num contra se lata sit sententia excommunicationis, vel an perpetrarit delictum, cui excommunicatio est annexa, tenetur sub pœna irregularitatis abstinere ab exercitio ordinis.*
17 *Solvitur objectio.*
18 *In materia morali, præsertim Censuræ & irregularitatis in dubiis debemus sequi tutiorem, &c. seq. Consilium sequi nemo tenetur. ibid.*
19 *Non tantum vitandus sed etiam toleratus excommunicatus irregularitatem incurrit, si actum ordinis exerceat.*
20 *Non item Excommunicatione minori ligatus.*
21 *Censuratus etiam invaris Ordinis actum exercens est irregularis.*
22 *Si id cum solemnitate faciat.*

1 UNum ex Clericorum gravitus delictis est, si violant Censuras, dum nempe in Excommunicatione, Suspensione, vel Interdicto existentes aliquem actum Ordinis exercent, aut in loco interdicto Divina celebrant. Ob quod delictum, quia Pœnas contrahunt:

2 Quæritur I. Quas pœnas incurrant Clerici Censuram violantes, seu qui in excommunicatione, Suspensione, vel Interdicto existentes aliquem actum Ordinis exercent? Resp. I Hujusmodi Clericos sequentibus subjici pœnis. Et quidem I. Incurrunt pœnam Depositionis ab Officio, & Beneficio, non quidem ipso jure, sed sententia Judicis inferendam Abbas in c. *Clerici*, 3. *h. t.* & ibi Ancharanus, Hostiensis, Barbosa & alii, *arg. cit. c.* 3. *h. t.* ibi: *Clerici autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis alienis Episcopis interdicti, vel excommunicati, ante absolutionem divina Officia celebraverint, nisi moniti sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam pro casu temeritatis incurrant:* Quamvis enim hic textus de solis Excommunicatis, & interdictis loquatur, tamen Glossa communiter recepta in c. c. *Clerici*, *h. t.* ℣. *Moniti*, hanc pœnam etiam ad Suspensos extendit.

Porro hæc pœna statim in continenti, etiam absque ulla admonitione prævia imponi potest Reo, Glossa citata, in ea Abbas n. 2. *arg. c. Latores* 4. *h. t.* Nec obstat, quod c. c. *Clerici*, 3. *h. t.* dicatur: *Nisi moniti sine dilatione resipiscant.* Respondetur enim, per hunc textum plus non indicari, quam quod Episcopus possit, si velit, prius monere Reum, eique si monitus statim se emendet, ex gratia dispensationis hanc *depositionis* pœnam remittere, Abbas l. c. Pirhing. *h. t. n.* 5. 3

II. Pœna est, quod si in *Excommunicatione* existens, Divina celebret, ipso facto incurrat *privationem* Beneficii, c. *Fraternitati* 6. *h. t.* ibi: *Presbyteros autem, & alios Clericos, qui profusus excessibus a te nexibus Anathematis Canonice innodati præsumpserint, vel præsumunt Officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus Beneficiis Ecclesiasticis spoliare:* quod ultimum verum *Spoliare* indicet sententiam jam latam, ita ut Episcopus solam juris executionem facere debeat, ut post Tiraquellum *in l. Si unquam* 8. *C. De revocand. Donat. vers. Tenentur*, n. 167. bene advertit Barbosa in c. *Fraternitati*; 6. *h. t.* Ratio est, quia cum talis Clericus ipso Jure sit irregularis, consequenter ad obeunda munera Beneficii inhabilis, merito Beneficiis privatur, *arg. c. fin. de Rescriptis*, in 6. 4

III. Pœna illius, qui *Suspensus*, *Interdictus*, vel *Excommunicatus* actum Ordinis exercet, est *irregularitas*, quæ ipso jure contrahitur. Communis & certa *ob Jura clara*. Et quidem de *Suspenso* patet ex c. *Apostolicæ* 9. *h. t.* c. 1. §. *fin. de Sentent. & re Judic.* ibi: *Quod si in Suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis, Irregularitatis laqueo se involvit.* Concordat *cap.* 1. §. *fin. de Sentent. Excommun.* in 6. De *Interdicto* habetur *can. Is cui* 20. *eod. in* 6. ibi: *Is cui Ecclesiæ interdictus est ingressus &c. irregularis efficitur, si contra Interdictum hujusmodi Divinis se ingerat.* De *Excommunicato* autem textus sunt in *can. Si quis Episcopus*, & *seqq. causa* 11. *quæst.* 3. *juncto cap. penult. & ult. hoc tit.* 5

Resp. II. Ad hoc ut *Censurati* incurrant Irregularitatem, sequentes requiruntur conditiones: *Prima est*, ut verum ac proprium actum Ordinis exerceant; cujusmodi est celebratio Missæ v. g. collatio Sacramenti Ordinis, Confirmationis, administratio extremæ Unctionis &c. quia etsi *Censuratus* graviter peccet, tamen Irregularitatem non incurrit, si solum exercendo actus jurisdictionis; qualis v. g. est Dispensatio in votis, juramentis, absolutio a Censuris, si fit absque stola, & aliis ceremoniis; prædicatio Verbi Dei, assistentia Matrimonii; quia omnes hi actus Ordinis non sunt; qualis tamen esset, & irregularitatem contraheret, si *Censuratus* Sacerdos sponsis solemnem Benedictionem impertitur. c. 1. & 2. *Vir autem* 3. *De secundis nuptiis.* Suarez *de Censuris*, *Disp.* 12. *sect.* 3. n. 18. Tales etiam forent collatio baptismi cum solemnitate, cantatio Evangelii cum stola, Epistolæ cum manipulo &c. Non item cantatio Evangelii sine stola, & manipulo, collatio Baptismi privata &c. quia hi a solis Ordinatis vi Ordinis, isti vero etiam a non Ordinatis exercentur. Navarrus *Manual. c* 27 *n.* 214 Sylvester *vers. irregularitas*, *q.* 13. *dict.* 1. & 4. 6

Porro inter actus Ordinis reputantur etiam *Absolutio Sacramentalis*, quæ fit a *Suspenso*, vel *Excommunicato* etiam *vitando*. Quamvis enim hi utpote jurisdictione privati invalide absolvant, nihilominus, quia quantum in se est exercent actum Ordinis, cum idem faciunt, quantum in se est, quod alius, Irregularitatem contrahunt, sicut ille, qui rebaptizat, etsi rebaptizando invalide agat, & verum Baptismum non conferat, *can. Confirmandum*, 59 *dist.* 7

58. diſt. 59. can. Afros 3. diſt. 98. c. Ex litt., *2. de Apoſtat.*

8 Nec obſtat, ſi dicatur, ad incurrendam irregularitatem requiri actum in ſuo genere perfectum, uti patet in mutilatione, & homicidio, quod ſolummodo, attentatum, irregularitatem non inducit, niſi etiam in actu ipſo ſit completum, per dicta *Tit. 12. de Homicidio*, *§. 2.* Nam contra eſt, quod etſi talis abſolutio non ſortiatur ſuum effectum in ordine ad liberationem a peccatis, ſortitur tamen illum in ordine attentionis: & exercitii actus Ordinis, in quo genere talis abſolutio conſumata, & perfecta eſt, ſicut attentata, etſi invalide facta rebaptizatio, ex qua irregularitatem contrahi certum eſt per jura *num. præced.* allegata.

9 *Secunda* conditio ad contrahendam præfatam irregularitatem requiſita eſt, ut *Cenſuratus* temere & culpabiliter exerceat verum, ſeu proprium aliquem actũ Ordinis Suarez *de Cenſuris*, *p. 7. diſt. 9 ſect. 2. dub. 1. §. Hinc ſequitur* Pirhing. *h. t. n. 40.* Gonzalen. *in c. Apoſtolica 9. h. t. nu. 15.* & alii. Ratio eſt; quia hæc irregularitas eſt impoſita in pœnam culpæ, ſeu peccati, *arg. cit. can. Si quis 6 cau. 11. q. 3.* ibi: *Si auſi fuerint de miniſterio ſacro contingere*: & *can. Si quis 7. ead. cau. & q.* ibi *præſumpſerint c. Latores*, *4. h. t.* ibi: *Poſtquam interdicti, vel excommunicati fuerint, divina præſumpſerit Officia celebrare*, & infra: *Si deliquiſſe conſtiterit* & *c. 1. de Sentent. & re judicat. in 6.* ibi: *Si damnabiliter ſe ingeſſerit*; cum Concordant. ergo ubi nulla culpa eſt, nec pœna hæc incurritur, per *Vulgaria*.

10 Hinc colligitur *primo* eos, qui invincibiliter ignorant ſe eſſe *excommunicatos*, *ſuſpenſos*, vel *interdictos*, non incurrere hanc irregularitatem: Doctores *c. Apoſtolica 9. h. t.* ibi *Vos reddit probabilis ignorantia excuſatos*; bene vero illos, qui hujus ignorantiam vincibilem, ſeu craſſam, aut ſupinam, habent, *arg. cit. c. Apoſtolica*, & ibi Gloſſa *verſ. Probabilis*, Abbas *n. 3.* Ratio eſt; quia ignorantia invincibilis, & probabilis, non item craſſa & ſupina excuſat a culpa.

11 Colligitur *Secundo* etiam illum *Cenſuratum* non fieri irregularem, qui extrema urgente neceſſitate, v. g. in Articulo mortis aliquem abſolvit, cauſa quo alius Sacerdos a *Cenſura* immunis haberi nequit, eo quod in Articulo mortis quivis *Cenſuratus* valide & licite abſolvat *ex Concil. Trident. Seſſ. 14. c. 7.*

12 Colligitur *Tertio*, illum quoque immunem eſſe ab hac irregularitate, qui in *Cenſura* exiſtens ad vitandum grave ſcandalum, vel ad vitandam infamiam exercet actum Ordinis, prout contingere poteſt, ſi quis ob delictum occultum excommunicatus exiſtens manifeſtationem delicti, indeque infamiam ſui induceret, ſi actum aliquem Ordinis exercere omitteret. Avila *loc. cit.* Pirhing *h. t. n. 42.* Ratio eſt; quia Leges humanæ obligare non videntur cum tam gravi incommodo.

13 Colligitur *Quarto*, nec illum irregularitati ſubjacere, qui in *Cenſura* exiſtens exercet Ordinis actum, cauſa quo ſententia *Cenſuræ* contra ſe latæ evidenter eſt nulla. Pirhing. *h. t. n. 44.* Avila *loc. cit.* Ratio eſt; quia univerſaliter loquendo *non debet is pœnam Canonicam ſuſtinere, in cujus damnationem non eſt. Canonica prolata ſententia.* Et ſicut hujuſmodi nulla ſententia *caret Juris effectu*, *ſic authoritate, & nomine rei careat judicatæ, ut nec in opinione communi aut vulgi labiis nomen habere mereatur ſententiæ*, ut dicitur *Clem. 2. §. Ut igitur, de Sentent. & re judic.* & concordat *l. Si ſe, 4. §. Condemnatum*, *ff. de re judic.*

14 Quæritur II. Utrum dubitans, an vere ſit *Excommunicatus* necne, incurrat irregularitatem exercendo aliquem actum ordinis? Ante reſponſionem nota, dubium de Excommunicatione poſſe varium eſſe v. g. primo ſi aliquis ſcit quidem ſe per Judicem Eccleſiaſticum fuiſſe excommunicatum, dubitat tamen, an rite & legitime conſequenter an Excommunicatio illius vere ſubſiſtat, necne? *Secundo* poteſt quis dubitare, an de facto Excommunicatio contra ſe lata ſit, eo quod id audiat quidem, vel famam aut rumorem ſciat, dubitat tamen an rumor verus ſit? *Tertio* poteſt quis dubitare, utrum actum, cui alias Excommunicatio certe annexa eſt, v. g. Homicidium commiſerit, nec ne? *Quarto* dubitare poteſt, num delictum quod certo perpetravit annexam habeat Excommicationem? Hoc notato

15 Reſp. I. Qui certo ſcit, ſe a Judice Eccleſiaſtico excommunicatum fuiſſe & ſolum dubitat, num Excommunicatio hujuſmodi legitime lata & valida ſit, necne, debet ſe pro Excommunicato habere; ac propterea ſub pœna irregularitatis ab omni exercitio Ordinis abſtinere Communis & certa, *arg. cit. c. Illud 5. h. t. & c. Per tuas de Sentent. Excommunic.* Cum Concordantiis, in quibus habetur etiam in caſu, quo per Epiſcopum injuſte lata eſt ſententia Excommunicationis, eam ſervari debere, donec *Excommunicatus* abſolvatur: ergo multo magis in dubio. Hinc dicitur *can. Sententia 1. cau. 11. q. ſententia paſtoris ſive injuſta, fuerit, timenda eſt*; nec juvat, ſi contra eam jam latam appellet; bene vero ſi antea contra minas Excommunicationis, vel eam ferendam appellet, *arg. cit. c. Pervenit* & *c. Paſtoralis*, *53. c. Præterea 40. de Appellation* prout amplius dictum *Lib. 2. Tit. 28. de Appellation. a n. 212.*

Reſp. II. Si quis de Excommunicatione ſua ſecundo 16
& tertio modo dubitat, irregularitatem incurrit, ſi ſtante tali dubio aliquem actum Ordinis exercet. Fagnan. *in c. Ne innitaris de Conſtitut. a n. 178.* Barboſa *in c. Illud. 5. h. t. n. 7.* Garcias *de Benefic. p. 7. c. 2. n. 18. arg. c. Illud. 5. h. t.* ubi Epiſcopus Hildeſemenſis ex eo, quod in dubio num revera eſſet excommunicatus cum ſolum ex fama id habuerit, actum Ordinis exercuerit, cenſetur *Cenſuram* violaſſe & *c. Audientiam, de Homicidio*: ibi: *Quia vero utrum occaſione vulneris deceſſiſſet, dubium habetur, veſtræ diſcretioni duximus reſpondendum; quod cum in dubiis ſententiam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere Presbytero memorato, ut in ſacris Ordinibus non miniſtret.* Item *c. Significaſti in 18. eod.* ibi: *Quod ſi dicerni non poſſit, ex cujus ictu percuſſus interierit; in dubio tamquam homicida debet haberi Sacerdos, etſi forte homicida non ſit, a Sacerdotalis Officio abſtinere debet; cum in hoc caſu ceſſare ſit tutius, quam temere celebrare.* Concordat *c. Petitio 24. eod.* Ratio eſt; cum agitur de animæ periculo, in dubio tutiorem partem eligere debemus, per *Jura citata c. Juvenis de Sponſalib.* cum Concordantiis, adeo ut teſte Fagnano *l. cit. n. 178.* apud ſacros Canones certum quaſi Axioma ſit quod in materia morali, ubi agitur de ſalute, & periculo animæ teneamur ſequi partem tutiorem.

Nec dicas cum Sanchea *in Decalog. lib. 1. c. 10. a. 1*: & 17
64. & aliis; illud in ſacris Canonibus toties repetitum, quod in dubiis circa materiam moralem tutior pars ſit eligenda, non ſit de præcepto, ſed tantum de concilio; cum cæteroquin *in dubio melior ſit conditio poſſidentis*, conſequenter ſi quis habet dubium *Juris*, vel *Facti* de Excommunicatione, poteſt frui privilegio poſſeſſionis in qua cenſetur eſſe libertas, & fama, & ſe reputare immunem ab Excommunicatione. Nam contra eſt; Tum quod ſacri Canones adhibeant verba non ſimplex conſilium, ſed verum præceptum importantia, v. g. *Cum* in dubio *debemus* eligere tutiorẽ. Item: In dubiis *debet* Sacerdos a ſacerdotali Officio abſtinere Tum quod *cit. c. Illud 5. h. t.* Epiſcopus ex eo, quia in ſimili dubio tutiorem partem non elegit & a Divinis non abſtinuit, de rigore Juris deponi debuiſſet conſequenter in hujuſmodi dubio tutiorem partem ſequi, & a Divinis abſtinere non ſimplex concilium, ſed præceptum eſt: cum ob tranſgreſſionem ſolius conſilii epiſcopus deponi non potuiſſet, *can. Quisquis*, *3. can. 14. 1.* ibi: *Præcepto non obedire, peccatum eſt, concilio ſi uti nolueris, minus boni adipiſceris, non mali aliquid perpetrabis*: & infra: *Ubi concilium datur, offerentis arbitrium eſt; ubi præceptum neceſſitas eſt ſervientis.*

Ad illud, quod *in dubio melior ſit conditio poſſidentis*. 18
Reſpondet Fagn. *l. cit. a nu. 191.* hanc Regulam ſolum procedere in Foro judiciali externo, non item in materia morali, quando agitur de periculo animæ: vel ſi etiam in hac materia procedit, Deum, & Legem eſſe in poſſeſſione: cum Lex divina univerſaliter velit, ut in negotio animæ fugiamus periculum, juxta illud, *qui amat periculum peribit in illo*. Quæ reſponſio ſi non videtur alicui ſufficiens reſpondetur, quod, etſi dato non conceſſo, circa alias materias in dubiis eligere tutiorem ſit ſolius concilii, & non præcepti; tamen circa Excommunicationem & effectus illius ſit revera de præcepto, ob claros textus ſupra *n. 16.* allegatos.

Quæritur III. An pœnam irregularitatis incurrat non 19
tantum *Excommunicatus vitandus*, ſed etiam *tollerandus*, præſertim *occultus*, ſi aliquem actum Ordinis exercet? Reſp. *Affirmative*. Ratio eſt; quia Jura indiſtincte loquuntur; ergo indiſtincte ſunt intelligenda, *c. Quia circa.*

22. *de*

22. *de* Privileg. Nec obstat, quam aliqui objiciunt, Bulla Martini *Ad abolendam*: quia per eam solis Fidelibus *non excommunicatis* habentibus communicationem cum *excommunicatis*, minime vero ipsis *excommunicatis* favorem aliquem conferre voluit: prout patet ex illis verbis Bullæ ad finem positis: *Per hoc non intendit excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.*

20 Quæritur IV. Num etiam in *Excommunicatione minori* existens contrahat irregularitatem celebrando aliquem actum Ordinis? Resp. *Negative*, textus clarus habetur *c. fin. h. t.* ibi: *Si celebrat minori Excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam Irregularitatis incurrit.*

21 Quæritur V. Utrum irregularitatem etiam incurrat *Censuratus*, si actum Ordinis minoris, Acolytus v. g. exerceat? Resp. *Affirmative*, si id cum solemnitate, & quasi ex Officio faciat. Joan. Andreas *in c. 2. h. t. n. 2.* & ibi Abbas *n. 4* Hostiensis *§. Sed quidquid.* Barbosa *n. 3.* Fagnanus *n. 7. arg. cit. c. 2. h. t.* Ubi generaliter sine distinctione inter *majorem*, & *minorem* Ordinem fit dispositio, sicut etiam *c. 1. §. fin. c. Is cui 20. de Sentent. Excommun. in 6.* Sine distinctione interdictos Ordines de irregularitate pronuntiatur; ibi: *Si Divinis se ingerat, in suo agent Officio, ut prius* atqui ubi Jus non distinguit, nec nos debemus distinguere *cit. c. Quia circa 22. de Privileg.* ergo.

Dicitur autem notanter, *Si id cum solemnitate, & quasi ex Officio faciunt*; si enim hujusmodi actum Ordinis minoris sine ulla solemnitate, modo, quo eum juxta receptam consuetudinem de facto passim faciunt Laici, exercent Clerici, eos ab irregularitate immunes esse, tatis communiter docent Teologi, in specie Navarrus *Manual. cap. 27. nu.* 242. Silvester *verf. irregularitas, q. 27.* & ex Canonistis Covarruvias *in c. Alma Mater. p. 1. §. 6. num. 9.* 22

TITULUS XXVIII.

De Clerico non Ordinato ministrante.

SUMMARIUM.

1 *Sensus* Rubricæ
2 *Pœna exercentis Ordinem, quem non habet, est I. Irregularitas, & qualis?*
3 *II. Est Suspensio ab Ordine ita suscepto.*
4 *Non item ab alio.*
5 *III Est Excommunicatio. IV. Degradatio.*
6 *Ad contrahendam pœnam irregularitatis requiritur, ut quis exerceat proprium actum Ordinis*
7 *Et quidem serio,*
8 *Ac temere*
9 *Cæterum non fert, num majoris vel minoris Ordinis actum exerceat, si id solemniter facit.*
10 *Laicus actum etiam majoris Ordinis exercens, non fit irregularis.*
11 *Valet argumentum* a Rubro *ad* Nigrum.
12 *Irregularitas non contrahitur, quæ non habetur in Jure expressa.*
13 *Si Laicus, vel Clericus non Sacerdos Missam celebrare vel Confessionem Sacramentalem audire attentat degradari, & Curiæ sæculari tradi, eaque gravissime puniri debet: Et num seq.*
14 *A qua pœna non excusat minor ætas, dummodo vigesimum annum compleat.*
15 *Quis possit dispensare in irregularitate per malum usum Ordinis contracta?*

1 INter alia Clericorum delicta, unum, idque grave est, si exerceant Ordinem, quem non habent, v. g. si Diaconus Missam celebret, solemniter baptizet, Nuptias, aut aquas benedicit &c. Hinc

2 Quæritur I. Quas pœnas incurrat actum ordinis exercens quem non habet? Res. Sequenter. *Prima* & præcipua est irregularitas, ita ut ad superiores Ordines, v. g. Diaconus ad Sacerdotium ordinari non amplius possit. Omnes, textu claro *c. h. t.* ibi: *Numquam ordinetur*: vide licet ad Ordinem, quem nondum habet. Concordat *c. 2. eod.* Respectu tamen aliorum, quas jam prius habuit, non fit irregularis bene vero a proximo suspensus, juxta statim dicenda.

3 *Secunda* pœna talis Clerici est *suspensio* ob Ordine proxime suscepto infligenda ad biennium, vel trienium *cit. c. 2. h. t.* ubi statuitur, quod Diaconus, *qui Missarum celebrationem usurpare præsumpserit &c. ad Sacerdotis officium non poterit promoveri: a Diaconatu quoque biennio vel triennio maneat suspensus.*

4 Dicitur notanter *ab Ordine proxime suscepto*; cum enim nec in hoc Capitulo, nec alibi fiat mentio aliorum inferiorum Ordinum, horum *Suspensionem* talis Clericus non incurrit. Suarez *de Censur. disput. 42. sect. 4. numer. 4.* Pirhing *hoc tit. numer. 3.* quia dispositio pœnalis & odiosa, qualis est ista, restringenda potius, quam extendenda est, *argum. cap. Odia 15. de Regula Jur. in 6.*

Tertia pœna est *Excommunicatio*, *c. h. t.* ibi: *Si quis baptizaverit, aut aliquod Officium divinum exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur ab Ecclesia*; ubi verbum *abjiciatur* indicat hanc Excommunicationem, non ipso facto incurri, sed primum infligi debere. Suarez *loc. cit. n. 2.* 5

Quarta pœna est *Degradatio*, & traditio Curiæ sæculari, juxta dicenda infra *n. 13. & seq.*

Resp. II. Ad hoc ut Clericus non *Ordinatus* Irregularitatem *n. 2.* specificatam incurrat, sequentes requiruntur conditiones. *Prima* est, ut proprium actum seu ministerium Ordinis exerceat, quod non nisi ab *Ordinato* exerceri potest; prout contingeret, si Minorista Epistolam cum manipulo, vel Subdiaconus Evangelium cum stola solemniter cantaret, aut horum aliquis, vel Diaconus celebraret, solemniter baptizaret, confirmaret, Sacramentaliter absolveret, extremam Unctionem conferret &c. prout in simili diximus supra *Tit præced. n. 6.* & cum aliis docet Navarrus *Manual. cap. 27. n. 242.* Suarez *de Censur. disp. 42. sect. 4.* Pirhing. *h. t. n. 5.* 6

Secunda conditio est, ut Clericus hujusmodi Ordinis actum exerceat *serio* saltem quoad exteriorem actionem, si enim ex joco duntaxat, vel per modum ludicræ, vel scenicæ actionis id facit, in ordine ministrare, vel actum ejus exercere non censetur, sed potius repræsentare eundem, consequenter irregularis non evadit. Navarrus *loc. cit.* Bonacina *Disp. 7 de Irregular. quæst. 3. p. 6. num. 1.* Sylvester *V. irregularitas, quæst. 12. limit. 2.* Suarez *loc. cit. num. 16.* Pirhing *hoc tit. num 6.* qui tamen cum citato Suarez bene subjungit, sufficienter, ad propositum *Serio* agere illum, qui exteriorem actionem Ordinis serio producit eo modo & fine, ut homines decipiat, vel persuadet, se ex vero ac sincero animo & intentione etiam interna talem actum Ordinis exercere, etsi revera talem intentionem & mentem internam non habeat; imo nec habere possit, quando scit, quod Ordinem requisitum pro actu non habeat. Alias enim fere nullus hanc irregularitatem incurrere, hoc ipso, quod nullus, nisi crassus, qui scit, se Ordinem non habere, intentionem internam habeat verum proprium ac validum illius actum exercendi. 7

Tertia conditio est, ut *temere & scienter* id faciat, Suarez *loc. cit. num. 16.* Avila *de Censuris Disp. 9. sect. 2. dub. 13. arg. cap. 1. hoc tit.* ibi: *Propter temeritatem*, hinc qui ex ignorantia invincibili probabiliter putat se Ordinem, cujus actum exercet, habere, Irregularitatem non incurrit; quia hæc ad propositum imponitur in pœnam peccati; quod si abest, etiam pœnam abesse debet. 8

Sylvester *loc. cit.* Avila *loc. c.* & nonnulli alii addunt, etiam *quartam* conditionem, videlicet, ut quis exerceat proprium actum Ordinis sacri, eo quod actus *Ordinum minorum* ex consuetudine etiam Laici exercere soleant. Verum 9

rum

rum circa hanc conditionem discurrendum sicut supra *tit. praeced. num. 21.* De Clerico *Censurato* exercente actum *Ordinis minoris*; videlicet, quod si id faciat solemniter, & quasi ex officio, irregularitatem aeque incurrit, ac si actum Ordinis sacri, seu *majoris* exerceat, per jura, & rationes *cit. n. 21.* allegatos; praesertim cum etiam *c. 1. h. t.* universaliter dicatur: *Si aliquod divinum Officium exercuerit non Ordinatus, nunquam ordinetur*. Si vero id fecit absque ulla solemnitate, modo, quo juxta consuetudinem practicant Laici, irregularis non erit, Navar. *l. cit. n. 242. dicto 7.* Suarez *loc. cit. n. 15.*

10 Quaeritur II. Utrum Laicus exercendo actum Ordinis praesertim *Majoris*, v. g. celebrando Missam, absolvendo Sacramentaliter, irregularitatem, vel aliam poenam & quam incurrat? Resp. I. Laicus qualemcumque actum Ordinis exercens irregularitatem non incurrit. Barbosa in *c. 1. h. t.* Bonacina *de Censuris disp. 7. q. 3. pun. 6. nu. 1. vers. Dixi Clericus*, Henriquez *lib. 2. vers. Baptism. c. 29. §. 1. prope finem*, Laymann *lib. 1. tr. 5. p. 5. cap. 3. n. 3.* Ratio est; Tum quia Rubrica hujus Tituli, de solis Clericis non *Ordinatis*, minime vero de Laicis loquitur, consequenter ad hos dispositio poenalis extendi non debet, *arg. c. Odia, de Reg. Jur. in 6.* praesertim cum poena Irregularitatis in species extra casus in Jure expressos non incurratur, *c. Is qui 18. de Sent. Excommun.*

11 Nec dicas pro Laicis hanc poenam satis exprimi *c. 1. h. t.* Ubi universaliter & sine distinctione inter Clericum & Laicum statuitur, quod quicumque non *Ordinatus* aliquod divinum Officium exercuitur, fit irregularis. Respondetur enim Textum quidem indistincte loqui, esse tamen intelligendum juxta Rubricam tituli, quae expresse de solis Clericis sonat; valet enim argumentum a *Rubro* ad *Nigrum*, si *Nigrum* non contradicat *rubro* juxta amplius dicta in *Proemio Lib. 1. §. 6. a n. 96.*

12 Dices, eadem imo major ratio militat contra Laicum, quam Clericum non *Ordinatum* in Ordine ministrantem; cum ille gravius, quam iste peccet; majoraque irreverentia & contemptus Ordinis consurgat ex Laici, quam Clerici non *Ordinati* acto, seu exercitio Ordinis; ergo. Respondetur in materia irregularitatis non valere argumentum a paritate, immo nec a majoritate rationum, sed esse universalem Regulam juris, quod, ubi irregularitatis in Jure non reperitur manifeste expressa, non incurratur, prout habet Communissima Doctorum, *arg. cit. c. Is qui, 18. de Sentent. Excomm. in 6.* ibi: *Cum id non sit expressum in Jure.*

13 Resp. II. Quamvis Laici actum Ordinis exercentis irregularitatem non incurrant, nihilominus si Laici, vel Clerici celebrationem Missae, vel absolutionem Sacramentalem usurpare attentant, tamen ab Inquisitoribus, vel locorum ordinariis tamquam *Idololatriae*, & gravissimi *Falsi* rei, omni misericordia indigni judicari, & Curiae saeculari debitis paenis afficiendi tradi possunt ac debent, prout tam de Laicis, quam etiam Clericis ordinavit Clemens VIII. In Constitutione; *Etsi alias*, quae est Octava inter Constitutiones dicti Pontificis, in *Bullario Cherubini* ubi §. 3. ita statuitur. *Propterea gravissima haec scelera committentes post hac debito supplicio puniantur, motu proprio &c. decernimus, atque statuimus, ut quicumque non promotus ad sacrum Presbyteratus Ordinem, repertus fuerit Missarum, celebrationem usurpare vel Sacramentalem Confessionem audivisse, a Judicibus S. Inquisitionis, vel locorum Ordinariis tamquam Ecclesiae misericordia, indignus a Foro Ecclesiastico abjiciatur, & ab Ordinibus Ecclesiasticis, si quos habuerint, rite degradatus, statim Curiae saeculari traddatur per Judices saeculares debitis paenis plectendus.*

Quae Constitutio ab Urbano VIII. denuo confirmata, 14
magisque declarata fuit, adeo ut hi quoque ordinariae poenae subjaceant; dummodo vigesimum nonum expleverint; uti videre est in ejusdem Constitutione *Apostolatus Officium* quae est 79. *inter Constitutiones* dicti Papae *Tom. 3. Bullarii Cherubini*, ubi §. 3. & 4. ita statuitur: *Nos detestantes impiam & nefariam horum temeritatem, qui atrocissimo hoc scelere Catholicam veritatem facto impugnant &c. Statuimus & decernimus, ut de caetero, qui imposterum ad Sacrum Presbyteratus Ordinem non promotus Missam celebrare, aut Sacramentalem Confessionem audire praesumpserit, aetate minori viginti quinque annis non excusetur, quominus eidem Clementis constitutioni subjiciatur, dummodo vigesimum suae aetatis annum compleverit.*

Itaque non promtus sic delinquens nulla habita considera- 15
tione aetatis minoris, sive Laicus sive Clericus saecularis, aut cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis etiam de necessitate exprimendae Regularis, aut cujusvis alterius Instituti, etiam quantumvis exempti, & privilegiati, Nobisque, & Sedi Apostolicae immediate subjectis, nec non Militarium quarumcumque, etiam S. Joannis Hierosolymitani fuerit, tradatur curiae saeculari debitis poenis plectendus.

Quaeritur III. Quis dispensare valeat in irregularitate 16
per malum usum Ordinis contracta juxta hanc praecedentem, & etiam sequentem Rubricam? Resp. Quamvis olim fuerit solius Papae in hujusmodi irregularitate dispensare, *c. 1. fin. de Sentent. & Re judicat. in 6. & c. 1. de Sentent. Excommun. in 6.* tamen hodie vigore Tridentini haec potestas etiam Ordinario competit, si delictum est occultum: secus, si est publicum, aut jam deductum ad Forum contentiosum. Communis, ac certa, textu expresso *Concilii Trident. Sess. 24. de reform. cap. 6.*

TITULUS XXIX.

De Clerico per Saltum promoto.

SUMMARIUM.

1 *Per saltum ordinari quid? Est prohibitum.*
Ad honores per gradus ascendere Jura volunt. Ib.
2 *Ordo per* Saltum *illicite quidem, sed valide confertur excepto Episcopatu.*
3 *Per* Saltum *ordinatus ipso facto est suspensus ab Ordine ita suscepto.*
4 *Non item ab alio rite suscepto.*
5 *Per* Saltum *Ordinatus, quando fiat irregularis?*
6 *Qui absque prima Tonsura Ordines suscepit, est suspensus ab illis.*
7 *Non item qui absque Confirmatione aliquos suscipit.*
8 *Si quis per* Saltum *ordinatus, in suscepto Ordine non ministravit, potest in suspensione dispensare Episcopus.*
9 *In qua tamen, sicut & in Irregularitate dispensare nequit, si in tali Ordine per* Saltum *ordinatus ministravit.*
10 *Nisi delictum sit occultum.*

PRaeter recensita delinquit insuper Clericus; qui per 1
Saltum accipit unum, vel plures Ordines, id est, qui superiorem, vel majorem omisso medio inferiori, vel minore Ordine, v. g. omisso *Lectoratu*, *Subdiaconatum*, vel hoc omisso *Diaconatum*, aut *Presbyteratum* suscipit: sicut enim dictante lumine naturae leges Civiles statuere, ut non nisi gradatim a *Minoribus* ad *Majores* Ordines ascendatur, *l. Ut gradatim 11. ff. de onerib. & honorib.* ibi *Ut gradatim honores deferantur, edicto, & ut a minoribus ad majores perveniatur, Epistola D. Pii ad Titianum exprimitur*, juncta *l. Honor 14. §. 5. ff. eod.* sic sancte etiam ab Ecclesia ordinatum fuit, ut ad munera & honores ordinum non nisi gradatim, videlicet a *prima Tonsura* ad Ordines *minores*, & ab his ad *majores* debito ordine ascenderetur, *can. 1. dist. 52. c. Si offic. 2. & can. fin. dist. 59.* juncto *Concil. Trid. Sess. 23. c. 2. & c. 11. de reform.* Gradus autem, quibus ascenditur, praescribuntur *can. Cleros 1. dist. 21.* quibus Clericus successive fit *Ostiarius*, *Lector*, *Exorcista*, *Acolythus*, *Subdiaconus*, *Diaconus*, *Presbyter*, *Episcopus*; adeo ut nisi Ordina-

dinatio non servato hoc ordine valida sit (excepto *Episcopatu*, qui de essentia prærequirit Ordinem *cap. Ex literis*; 10. *in fine*, *de Excess. Prælat*) tamen illicita est, & pœnis subjecta.

3 Quæritur I. Quibus pœnis subjaceat Clericus per *Saltum* ordinatus? Resp. I. Qui per *Saltum* sive ignoranter, sive scienter Ordinem suscepit, ipso facto ab Ordine, quem per *Saltum* suscepit, tam diu manet suspensus, donec ordinem inferiorem omissum recipiat. Abb. *in cap. un. h. tit.* & ibi Barb. *n. 3.* Fagnan. *n. 28.* Navarr. *Manual. c. 22. n. 242.* cum Communi, *can. Sollicitudo dist. 52. & c. un. h. t.*

4 Dicitur autem notanter *ab Ordine quem per Saltum suscepit*, quia quamvis nonnulli cum Gonzalez *in cit. c. un. h. t. n. 6.* velint, talem Clericum esse etiam ab aliis Ordinibus rite & gradatim susceptis suspensum; tamen probabilius videtur, suspensione affici solum Ordinem per *saltum* susceptum Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. n. 10.* Suarez *de Censuris disp. 31. sect. 1. n. 48* & plures alii a Barbosa allegati, *arg. c. un. h. t.* ubi per *saltum* promotus ad Sacerdotium pro usu & exercitio hujus solius ordinis per saltum promotus dispensatione opus habere videtur quam interpretationem benignam suadet ipsa etiam materia pœnalis, *arg. c. Odia, & c. In pœnis, de Reg. Jur. in 6.*

5 Resp. II. Quamvis per *Saltum* ordinatus fiat irregularis, si *temere* exercet actum Ordinis per *Saltum* suscepti, eo quod violet Censuram, Suspensionem nempe, juxta dicta consequenter ex hoc capite irregularitatem incurrat per dicta supra; tamen ob solam susceptionem Ordinis per *Saltum* irregularis non evadit, si ab exercitio talis Ordinis abstinet. Barbosa *loc. cit.* Sylvester *V. irregularitas, q. 11. n. 11.* Fagnanus *in c. un. h. t.* Suarez *loc. cit. n. 45. & seq.* Ratio est; quia hæc Irregularitas in Jure nullibi reperitur expressa consequenter non contrahitur, *arg. c. Is, qui de sent. Excomm. in 6.*

6 Quæritur II. Utrum etiam Suspensus sit, qui Ordines absque prævia prima *Tonsura*, vel absque *Confirmatione* suscipit? Resp. I. Qui absque prima *Tonsura* recipit, ab illis ipso facto suspensus est. Sperel. *Decis. 14.* Barb. *de Offic. & pot stat. Episc. Allegat. 45. n. 7.* Pirhing *h. t. n. 7.* Ratio est Tum quia, etsi dato non concesso *Tonsura* ordo non esset est tamen juxta omnes primus gradus ad Ordines, & eorum fundamentum. ac Ordinum instar in consuetis Ecclesiæ Ordinationibus confertur, & propterea etiam a sacris Canonibus Ordo vocatur, *c. cum contingat 11. De ætate & qualitate Præficiend.* ibi: *Per primam Tonsuram juxta formam Ecclesiæ datam, Clericalis Ordo confertur.* Accedit declaratio S. Congregationis allegata a Gallemart. *ad Tridentin. Sess. 2. de Reformat. c. 14.* qua declaratam habetur, eos, qui absque prima *Tonsura* Ordines suscipiunt, a sic susceptis esse suspensos.

Resp. II. Qui absque Sacramento *Confirmationis* primam *Tonsuram*, vel Ordines suscipit, non est suspensus. Zoesius *h. t. num 5.* Pirhing *h. t. n. 10.* Avila *de Censuris p. 7. disp. 6. sect. 1. dub. 3.* & communis aliorum. Ratio est, quod etsi a Concilio Trident. *Sess. 23. de Reform. cap. 4.* præcipiatur, ne quis prima *Tonsura* initietur, & consequenter ne ordinetur, qui Sacramentum *Confirmationis* non susceperit, indeque illicite agat, qui absque *Confirmatione* primam Tonsuram, vel Ordines suscipit, tamen nec a dicto Concilio, nec a Jure communi ullibi aliqua Suspensio, vel irregularitas imponitur, consequenter non incurritur; *arg. Sæpe cit. c. Is qui 18. de Sentent. excommun. in 6.* 7

Quæritur III. Quis possit dispensare in pœnis ob Ordines per *saltum* susceptos contractis? Resp. I. Si per *saltum* Ordinatus in Ordine ita suscepto non ministravit, potest dispensare Episcopus in *suspensione*, quatenus in Ordine per *saltum* suscepto ministrare valeat, ita tamen ut prius Ordinem omissum recipiat *c. un. h. t.* ibi: *Mandamus, quat. condignam pænit. pro hujusmodi negligentia injungat eidem qua peracta ipsum in Diaconum* (cujus Ordinem omiserat) *ordinare procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in Ordine Sacerdotii per saltum suscepto.* & Concilium Tridentinum *sess. 23. de Reformat. cap. 14.* ibi: *Cum promotis per saltum si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.* 8

Resp. II. Si per *saltum* promotus, ante dispensationem ministraverit in Ordine ita suscepto, non potest Episcopus dispensare in suspensione, nec in irregularitate ob ministrationem juxta dicta *n. 5.* contracta, nisi delictum sit occultum. Patet Conclusio ex Concilio Tridentino *loc. c.* a sensu contrario; Ex hoc enim quod dicat Concilium, si non ministravit, potest Episcopus dispensare; bene infertur, ergo si ministravit, dispensare non potest. 9

Dicitur autem notanter, *nisi delictum sit occultum*; hoc enim ubi est, tam in irregularitate, quam Suspensione dispensare valet Episcopus vi Concilii Tridentini *sess. 24. de Reformat. c. 6.* ibi: *Liceat Episcopis in Irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus &c. dispensare.* 10

T I T U L U S XXX.

De eo, qui furtive Ordinem suscepit.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio Ordinis.*
2 Furtive *Ordinem suscipere quis dicatur?*
3 *Furtive Ordinem suscipiens illicite quidem, tamen valide ordinatur.*
4 *Nisi Ordinans intentionem, vel protestationem faciat & notificet, non ordinandi* Furtive se ingerentes.
5 *Et hanc postea non revocat.*
6 *Si Episcopus præmittit intentionem vel protestationem non ordinandi Furtive se ingerentes, censetur in dubio serio facere, consequenter talis invalide ordinatur.*
7 *Solvitur ratio in contrarium: Et num. præced. In dubio valoris Sacramenti, iterandum est. 3b.*
8 *Non est consultum, ut Episcopus præmittat intentionem non ordinandi Furtive se ingerentes, bene vero ut id sub Excommunicatione prohibeat.*
9 Furtive *suscipiens ordinem est ab illo suspensus.*
10 *Ac etiam Irregularis, si contra præviam sub excommunicatione factam prohibitionem id faciat.*
11 *Qui eodem die præter Minores etiam Subdiaconatum, vel cum hoc etiam Diaconatum* Furtive *suscipit, suspensus, non irregularis est.*
12 *In pœnis* Furtive *suscipientium ordinem aliquando solus Papa, aliquando etiam solus Episcopus dispensare potest. Et quando. ac n. seq.*

ORdinem *Furtive* plerumque suscipiunt illi, qui per *Saltum* ordinantur; hinc recto ordine præcedentem præsens Titulus sequitur. 1

Dicuntur autem Ordinem *Furtive* suscipere, qui vel in examine rejecti, vel sine examine. simulque sine licentia seu consensu Ordinarii dolose & *furtive* se ingerunt cæteris Ordinandis, *c. Quando 5. dist. 24. can. extr. 5. dist. 64.* vel qui eadem die Minores cum Subdiaconatu, vel duos Majores Ordines simul *furtive*, & sine licentia requisita accipiunt *c. 2. & 3. h. t.* De quibus. 2

Quæritur I. An *furtive* suscipientes Ordinem non tantum illicite, sed etiam invalide ordinentur? Resp. Quamvis certum sit, hujusmodi suscipientes graviter peccare utpote præceptum Ecclesiæ in gravi materia transgredientes, tamen Ordo *furtive* susceptus valide confertur, nisi Ordinans seriam haberet intentionem non ordinandi furtive se ingerentes, seu absque licentia Ordinarii accedentes. Communis Doctorum, *arg. c. 1. h. t.* ubi *furtive* ordinatus non amplius jubetur reordinari, & sublata Censura quam incurrit, permittitur ministrare, manifesto argumento, ordinem furtive collatum valere. 3

Dicitur autem notanter, *nisi ordinans seria haberet intentionem non ordinandi &c.* hanc enim si Ordinans habet, 4
utique,

utique valide non ordinatur *Furtive* se ingerens. Pirhing. *h.t.n.5.* Rebuffus in *Praxi Benefic.tit.de Clericis ad Ordines male promotis*. Glossa 4.*n.*19 Ratio est; quia juxta unanimem & certam ad valorem Sacramenti essentialiter requiritur intentio ministri conficientis Sacramentum, quæ ut supponitur non habetur, sed contraria est ordinarie respectu talis Hinc bene attendendum, qualiter ante Ordinationem se habere, & qualem intentionem, protestationem, vel admonitionem formata & præmittere soleant Episcopi Ordinantes. Si enim, uti in nonnullis locis fieri solet, per se, vel Officialem ordinandis indicant sequentem vel similem intentionem, aut protestationem: *Non intendimus ordinare illos, qui non fuere examinati, & approbati, vel qui furtive se ingerunt*; vel *si aliqua Censura occulte sunt innodati*, vel *protestamur quod nolumus ordinare, qui &c.* Si inquam similis intentio, vel protestatio præmittitur, eamque revera habeat Ordinans, utique valide non ordinantur, qui per intentionem hujusmodi excluduntur ob rationem *n. præc.* allegatam.

5 Notat tamen Layman *lib.5.tr.1.c.4.n.6.* Bonacina *de Sacramentis, disp.2 q.a.n.pun.4.n.6.* Hugo *de Sacram.disp.* 8.*n.*119. Herinquez *lib.a.cap.8.n.3.* quod si non obstante tali præmissa protestatione Episcopus postea nihilominus habeat intentionem ordinandi præsentes, vel faciat intentionem universalem faciendi circa præsentes personas, quod facit Ecclesia, prævalet talis intentio priori; eo quod præmissio hujusmodi protestationis non sit conformis ritui & praxi universalis Ecclesiæ.

6 Quod autem aliqui apud Lugo *loc.cit.* docere videantur hujusmodi protestationes ab ordinariis absterrendi potius quam non ordinandi animo fieri, indeque in dubio valide censeri ordinatos, qui *Furtive* se ingesserunt, vel aliqua ex supradictis conditionibus affecti fuere; & Layman *l.c.* absolute velit, tales non obstante quacumque simili protestatione valide ordinari, eo quod Episcopus censeatur semper habere actualem, & practicam intentionem ordinandi hominem præsentem, dicere non audemus: Tum quia Episcopus, si revera vult, omnino potest habere seriam intentionem non ordinandi, consequenter si eam manifestet verbis, censetur in dubio, eam serio habuisse; quia, ut dicitur *l. Labeo*, 7.*§*.2 *ff. de Supellect. Nemo existimandus est dixisse quod non mente agitaverit*, & *l.Generaliter*, 13.*C.De non numerat. pecun.* ibi: *Nimis indignum videtur; quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum infirmare, proprioque testimonio resistere*. Tum quia in dubio, quando agitur de valore Sacramenti tutior eligi, ac propterea Sacramentum etiam Ordinis reiterari debet, *arg. can. Presbyter* 68. ubi Presbyteri, de quorum valida Ordinatione dubium est, jubentur reordinari; sic etiam rebaptizari debet, de cujus valido Baptismo dubium est, *can. Parvulos*, *dist.* 4. *de Consecrat.* Sic etiam S. Congregatio respondet, constitutum in Minoribus Ordinibus debere de novo ordinari, si ratione dubii Baptismi, dubium est de valore Ordinum collatorum.

7 Nec in contrarium juvat ratio a Layman allata, videlicet, quod non obstante prævia seria protestatione Episcopi de non ordinandis dolose se ingerentibus, censeatur tamen habere intentionem practicam ordinãdi hominem præsentem. Nam contra est: Tum quod protestatio prævia eaque seria de non ordinando certa qualitate destituto, vel effecto, accessuro, & præsentem se exhibituro, virtualiter duret, dum talis dein præsentem se præbet, adeo ut non valeat intentio actualis præsentem ordinandi, utpote quæ non nisi tale afficere censetur, qui prævia seria voluntate non fuit exclusus; minime vero talem, quem non ordinare perseverans voluntas est; & circa quem, seu qualitates ipsius, Ordinans hic & nunc ignorantiam habet, quæ causat involuntarium, *arg.l. Non idcirco, C.de Juris, & Facti ignorant.* Accedit, quod si non obstante prævia seria protestatione, & intentione Episcopi de non ordinandis *Furtive* se ingerentibus, tales valide ordinarentur, nunquam possint hi a valida Ordinatione arceri, quod videtur absurdum. Quare non solum tutius, sed etiam probabilius, consequenter amplectendum videtur, casu, quo Episcopus veram & seriam intentionem præmittit, & notificat, non ordinandi certas personas, illas, si *Furtive* se ingesserint, valide non ordinari.

Notant tamen Doctores, consultum non esse, ut Episcopi intentionem, & protestationem præmittant, tales, vel tales non ordinandi: Tum quia hoc est difforme ritibus & praxi universalis Ecclesiæ: Tum quia secum trahit gravissima incommoda, & pericula, quæ ex dubia, & irrita Ordinatione oriuntur, uti etiam bene advertit Lugo *l.c.* quamvis consultum, & Iuri conforme sit, ut sub Excommunicatione prohibeat, ne se ingerant non approbati, vel ne aliqui plures Ordines eadem die *Furtive* recipiant, *arg. c.* 1. 2. 3. *h. t.* 8

Quæritur II. Quæ sint pœnæ *Furtive* suscipientium Ordines; Resp. I Qui unum, vel plures Ordines *Furtive* suscipit aliquo ex supra *n.* 2 allegatis modis, ipso Iure est suspensus ab Ordinibus ita susceptis. Communis & certa *arg.c.* 1 2. 3. *h.t.* Quod si Episcopus sub excommunicatione prius prohibet, ne quis ad Ordines *Furtive* se ingerat, & tamen contra præceptum istud quis agat, nec in *Furtive*, nec in aliis rite susceptis Ordinibus licite ministrare valet, hoc ipso, quod sit excommunicatus, consequenter etiam sub pœna Irregularitatis, actum alicujus Ordinis exercere non possit. 9

Resp. II Quando quis non approbatus etiam post præviam sub Excommunicatione factam Episcopi prohibitionem, *Furtive* Ordinem aliquem suscipit, præter pœnam Suspensionis, irregularitatem quoque incurrit. Barbosa *in c.1 h.t.n.*5. Abbas *in c.Cum H* 2. *h. t. n.* 2 Layman *lib.* 4. *tr.5 cap.*3.*n.*1. Bonacina, & alii contra Navarrum *c. Alma Mater p.1 §.6.n.6.* fundamentum desumitur ex *cit. c.* 1. *h.t.* ubi statuitur, quod ita ordinatus *Furtive* nequeat absque dispensatione ad altiores Ordines promoveri, quod est præcipuus effectus Irregularitatis, teste ipso Covarruvia *in Clem. Si furiosus*, *princ. n.* 1. 10

Resp. III Qui cæteroquin examinatus & approbatus ad ordines *Minores*, vel aliquem *Majorem*, eodem die *Furtive* se ingerendo suscipit, præter *Minores* Subdiaconatum, vel præter hunc etiam Diaconatum, solam suspensionem, non vero Irregularitatem incurrit. Palao *de Censuris*, *disp.* 6. *punct* 17. *num.* 1. Suarez *de Censuris disp.*42 *sect.* 3. *num.* 5. Glossa *in c.* 1. *h. t.* Bonacina, & alii. Ratio est, quia contra tali modo *Furtive* suscipientes Ordinem sola Suspensio, minime vero Irregularitas statuta invenitur in Jure, ut patet legenti, & consideranti textum *c.* 2. & 3. *h.t.* ubi autem Irregularitas in Jure expresse non habetur, non contrahitur, *arg. sæpe cit. c. Is, qui*, 18. *de Sentent. Excommunic. in* 6. 11

Quæritur III. Quis possit dispensare in pœnis ob Ordinem *Furtive* susceptum contractis? Resp Si quis Ordinem *Furtive* suscipit nulla extante prævia prohibitione sub Excommunicatione, potest in Suspensione ab illo contracta Episcopus dispensare, vel etiam Superior Regularis si talis post Ordinem ita susceptum Religionem ingrediatur, textu expresso *c.* 1. & 2. *h. t.* 12

Si vero contra expressam prohibitionem ab Episcopo sub Excommunicatione factam, ordinem *Furtive* quis suscipit, solus Papa dispensare potest, nisi talis etiam Religionem ingrediatur, & ibidem aliquamdiu laudabiliter versetur; hoc enim in casu etiam Episcopus dispensare potest, ut in *Furtive*, & rite susceptis Ordinibus ministrare, ac insuper ad Ordines superiores ascendere valeat, prout clare dispositum habetur *c.* 1. 2. & 3. *h.t.* Quod si delictum sit occultum, etiam cum manent in sæculo, dispensare poterit, vi Concilii Tridentini *Sess.* 24. *de Reformat. cap.* 6. 13

TITULUS XXXI.

De Excessibus Prælatorum, & Subditorum.

SUMMARIUM.

1 *Non de cunctis, sed quibusdam duntaxat excessibus hic quæstio est.*
2 *Episcopi excedunt I. Si indebitis exactionibus gravant Clericos subditos, aut inhoneste eos tractant.*
3 *II. Si eos Censuris indebite vexant.*
4 *III. Si Beneficia indignis conferunt.*
5 *IV. Si inferiorum prælatorum iura minuunt.*
6 *V. Si Exemptis privilegiatis aliquid præcipiunt contra tenorem privilegiorum, cui mandato obedire non tenentur Privilegiati.*
7 *Enarrantur quindecim Excessus Prælatorum contra Regulares in communi.*
8 *Et duodecim in specie contra Fratres Prædicatores, & Minores.*
9 *Adducuntur etiam triginta Remissive, & notabilis Textus cu Clementin.*
10 *Episcopi in aliquibus contra exemptos procedere possunt tamquam Sedis Apostolicæ Delegati.*
11 *Prælati Episcopis inferiores quot excessus committant ad propositum?*
12 *Prælati Regulares specialiter excedunt ædificando contra formam præscriptam nova Monasteria.*
13 *Quæ forma necessaria non est, si reædificantur Monasteria ab Hæreticis, aut Infidelibus occupata.*
14 *Nec in reparatione, vel ampliatione Monasteriorum.*
15 *Neque si ædificatur Monasterium in exempto loco.*
16 *Nullius Diœcesis.*
17 *Bene tamen si trasferatur Monasterium ab uno loco Civitatis ad alium.*
18 *Subditi etiam Prælati Episcopo inferiores exempti quoque peccant, si non servant Festa, & Censuras ab Episcopo indictas.*
19 *Item si negant, eum esse suum Dominum, aut trahunt ipsum ad Forum sæculare, aut consilio vel auxilio juvant ejus adversarium.*
20 *Item excedunt violando clausuram Monasteriorum: de quo Remissive.*

1 SI de cunctis, quæ ad hanc Rubricam reduci possent, ageremus, præsens Titulus amplissimus foret, hoc ipso, quod quævis transgressio Legis a Prælato, vel subdito facta excessus Prælati, vel Subditi sit, & dici possit. Quare ad evitandam omnem superfluam prolixitatem, more aliorum Doctorum, eos duntaxat excessus adducemus, qui in hoc Titulo specialiter allegantur, & alibi non examinantur. Itaque.

2 Quæritur I. Quinam ad propositum hujus Rubricæ sint excessus Prælatorum Reip. Esse plures, & quidem alios Episcoporum, alios inferiorum Prælatorum. Nam I. Episcopi in inferiores sibi subjectos Excessum committunt, si eos indebitis oneribus, talliis, vel exactionibus gravant, *c. 1. h. t.* de qua materia egimus *lib. 3. Tit. 39 de censibus & Exactionib* Item si eos inhoneste, & statui Clericali inconvenienter tractent, ut forsan propterea Laicis despicabiles reddantur, *cit. c. 1. h. t.* Pro quo excessu Papa gravem minatur pœnam *loc. cit.* illis verbis: *Scituri pro certo, quod si rumores ad aures nostras pervenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus, quod timore pœnæ nostræ cæteri a similibus abstinebunt.* Huc quadrat etiam illud *can. esto subiectus 7. dist. 5* ibi: *esto subjectus Pontifici tuo, quasi animæ parentem suscipe: sed Episcopi Sacerdotes se esse noverint, non Dominos, honorent Clericos, quasi Clericos, ut & ipsi, a Clericis, quasi Episcopis honor deferatur.*

3 II. Excessus est, si eos Censuris indebite vexant *eod. c. 1. h. t.* quandonam autem Censuræ indebite ferantur, & quæ remedia contra eas, dicentur infra *Tit. 39. de sent. excomm.* Interea notandum, *cit. c. 1. h. t.* eamdem pro hoc, ac priori Excessu pœnam intimari.

4 III. Excessus est, si Episcopi inferiorum Prælatorum jura, immunitates, jurisdictionem privilegio, consuetudine, aut alio justo titulo eis competentem diminuunt, tollunt, aut Ecclesias eis subjectas a subjectione & obsequio liberant, *c. 2. h. t.*

IV. Excessus eorundem est, si Beneficia conferant 5
indignis *cap. 2. h. tit.* de qua materia vide supra *Lib. 1. Tit. 6. §. 10.*

V. Excessus est, Si Episcopi privilegiatis & exemptis, 6
præsertim Regularibus aliquid præcipiunt, injungunt, interdicunt, aut prohibent, aut derogant contra tenorem suorum privilegiorum, *c. Sane 5. h. t.* ubi etiam conceditur, quod hujusmodi indebito Episcopi mandato gravati Prælati regulares possint auctoritate Apostolica obedientiam denegare. Concordat *c. cum ad quorundam 7. h. t.* ubi etiam declaratur, Excommunicationem latam contra Subditum, quia non patet contra privilegium, esse ipso jure nullam.

Enarrantur Episcoporum, & aliorum Ecclesiasticorum 7
sæcularium contra Regulares quindecim *Excessus c. Nimis iniqua, 16. h. tit.* ibi: *Nimis iniqua*; & infra. Cum Religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in paupertate Christo pauperi ad placitum famulari, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam Ecclesiarum Prælati, quam alii, qui cæca cupiditate seducti, propriæ aviditati subtrahi reputantes, quidquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant. Volunt namque contra Regulam a Sede Apostolica approbatam, & sui ordinis instituta, ipsis invitis eorum Confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, ut Corpus Christi in eorum Oratoriis reservetur: & fratres ipsorum defunctos apud ecclesias suas compellunt sepeliri, & eorum exequias celebrari & si quis decedentium Fratrum alibi, quam in suis Ecclesiis eligat sepulturam, funus primo ad ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam, vel Cæmeterium benedictam, certis tantum temporibus permittunt ipsos celebrare Divina. Volunt quoque in domibus eorum certum numerum Fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, nec non cereorum, lampadum, & ornamentorum, pro voluntate sua taxare, ac residuum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eisdem. Nec permittunt, quod novi Sacerdotes eorum alibi, quam in ecclesiis suis celebrent primas Missas, eos nihilominus compellentes ut in quotidianis Missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant, & reservent: quidquid etiam eis, dum celebrant Missarum solemnia intra domorum suarum habitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes, quod fidem tam in ornamentis Altaris, quam in libris Ecclesiastic s absolute confertur, vindicant perperam juri suo. Quo circa, mandamus, quatenus universi & singuli prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo.

Ulterius *c. Nimis pravos, 17. eod.* enarrantur Prælato- 8
rum Ecclesiasticorum sæcularium excessus & gravamina contra Fratres Prædicatores, & Frat. Minores in specie. *Nimis pravo*; & infra: Cum quidam viri Religiosi utputa Frat. Prædicatores & Minores (quorum Ordinem & Regulam Sedes Apostolica noscitur approbasse) in arctissima paupertate Christo pauperi famulentur, plerique Prælati & alii eos ad Synodos suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subjacere, nec his contenti Capitula & scrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur fidelitatem juramento firmatam ab eorum Ministris & Custodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra Civitates, quam intra cum eis processionaliter veniant ex levi causa mandantes, excommunicationis sententiam fulminant in benefactores ipsorum, & idipsum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, satagunt amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hoc ne Fratres ad honorabiliores Civitates, & villas; ubi

ubi religiose & honeste valeant commmorari, a populis devote vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes Fratres, quam in receptores eorum præsumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus Decimas, necnon de habitaculis Fratrum (sicut de Judæorum domibus) contendunt redditus extorquere: asserendo qaod, nisi Fratres morarentur ibidem, ab aliis habitaroribus proventus aliqui solveteniur, & ut ipsos suæ subdant totaliter ditioni, eisdem Ministros & Custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus universi & singuli prænotatis gravaminibus desistatis Subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo.

9 Insuper *Clem. un. h. t.* triginta hujusmodi *Excessus* adducit, quibus adductis generaliter concludit, ut sequitur: Et generaliter, quamplures Prælati, Religiosis præsertim exemptis & privilegiatis in personis & rebus suis ac juribus spiritualibus, & temporalibus graves inferunt, contra justitiam & eorum privilegia, injurias ac jacturas. Verum quia una est regularium & sæcularium Prælatorum, & Subditorum exemptorum & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una Fides, unum Baptisma: decet ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, & sicut fratres ad invicem vinculo charitatis sint adstricti. Decet igitur, ut & Prælati & alii tam exempti, quam non exempti suis juribus sint contenti, & alter in alterius injuriam non prosiliat seu jacturam. Universis itaque Prælatis Ecclesiarum præsentis sanctionis edicto districte præcipiendo mandamus, quatenus ipsi a prædictis gravaminibus omnino cessantes, & cessare suos subditos facientes, viros Religiosos exemptos, privilegiatos & non exemptos mendicantes & non mendicantes, charitative tractent & foveant, & sua jura & privilegia inviolabiliter eis servent. Et quoniam plus solet timeri, quod specialiter, quam quod generaliter inhibetur, eisdem Prælatis districtissime inhibemus, ut Abbates, Priores, & alios Religiosos, ne ad sua Generalia, vel Provincialia vadant Capitula, impedire quomodolibet non præsumant.

10 Fatendum tamen, quod in nonnullis casibus Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ *Delegati* non obstantibus Regularium privilegiis possint procedere contra illos vi Concilii Tridentini, per quod, uti etiam per aliquas Constitutiones Pontificias quædam eorum privilegia fuere revocata: quænam autem illa sint, dicemus infra *T. 33. de Privilegiis, & Excessibus privilegiorum*.

11 VI. Faciunt etiam *Excessus* aliquos Prælati Episcopi inferiores, si sibi subjectas Ecclesias propria auctoritate uniunt, *c. Sicut 8. h. t.* (Cæterum quid Juris de unione Beneficiorum, habes supra *l. 3. T. 12. ut Beneficia Ecclesiastica sine diminut. §. 3.*) Item si præsumunt cognoscere & judicare de causis Matrimonialibus, vel concedere indulgentias vel imponere pœnitentias publicas; quia hi actus ad solam pertinent dignitatem Episcopalem, nisi Abbates, vel alii Prælati Episcopis inferiores ex privilegio Apostolico, vel legitima præscripta consuetudine aliud quid Jurisdictionis circa hæc habeant *c. Ad audientiam 12. h. t.*

12 VII. Committunt *Excessus* Prælati Regulares, dum contra formam a Jure & Constitutionibus Pontificiis præscriptam ædificant Monasteira. De qua materia vide *l. 3. T. 40. §. 2.* Dictis tamen ibidem pauca hic addenda, videlicet, quod forma ibidem præscripta, & consequenter jam consensus Ordinarii necessarius non sit.

13 *Primo*, quando reædificantur Monasteria ab Hæreticis occupata, & destructa. Donatus *p. 2. Tr. 1. q. 24.* Roderiq; *Tom. 2. q. 49. & 99.* Lezana *V. Monasterium n. 49.* & alii. Ratio est; quia per hanc reædificationem jus novum non acquiritur, cum jus antiquum per Hæreticorum usurpationem non extinguatur.

Secundo eadem forma & consensus necessarius non est in reparatione, reædificatione, & ampliatione Monasteriorum. Donatus *l. c. q. 23.* Roderiq. *l.* Glossa *in can. Monachus eau. 19. q. 2.* Ratio est; quia Jura *c. lib. 3. tit. 40. §. 2.* allegata loquuntur de erectione novi Conventus, quo novum jus novusque titulus in aliquo loco acquiritur quod cum non fiat in reparatione, & ampliatione Monasterii, ad hanc præfata Jura utpote pœnalia & odiosa extendenda non sunt. 14

Tertio, quando ædificatur Monasterium in loco exempto; & nullius Diœcesis existente. Lauret. de Franch. *p. 1. controv. inter Episc. & regal. n. 495.* Ratio est; quia neque antiquiora, nec recentiora Jura consensum Ordinarii, & alia ad tale Monasterium requirunt, cum Concilium Tridentinum licentiam Ordinarii requirat dumtaxat ad erectionem Monasterii in ejus Diœcesi: constitutio vero Clementiis VIII. *Quoniam §. 2.* in locis eorum ordinariæ Jurisdictioni subjectis. 15

Dicitur autem notanter, *& nullius Diœcesis*, casu enim quo locus quidem exemptus, certæ tamen Diœcesis existit, forma præscripta omnino servanda est. Donatus *loc. cit. q.* Cockier. *de jurisdictione ordinarii in exemptas p. 2. q. 45. n. 36. arg. Conc. Trid. sess. 25 de Regal. c. 3. & c. auctoritate de privileg. n. 6.* ubi expresse habetur: *Inhibemus ne in locis etiam exemptis facere audeant.* 16

Putat quidem Roderiquez *Tom. 2. q. 49. art. 9.* etiam in casu, quo in eadem Civitate transfertur Monasterium ab uno v. g. minus commodo, aut sano loco ad alium locum, non requiri consensum Episcopi, eo quod Jura hunc requirentia tantum de erectione novi Conventus loqui videantur; nihilominus contraria sententia, quam tenet Donatus *l. c. q. 26.* Bordonus *decis.* 125. & alii, probabilior, & in praxi amplectenda est. Ratio est; quia consensus Episcopi ad talem translationem requiritur Jure antiquo, *c. si quis vult. 41. caus. 16. q. 7.* ibi: *Si quis vult Monasterium suum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat eum consilio Episcopi*, ubi per *consilium* intelligi consensum fatentur omnes Doctores teste Donato. Jura autem nova cum antiquum non correxerint, ab illo interpretationem recipiunt. Accedit bina declaratio Cardinalium in favorem hujus Doctrinæ edita, de qua testatur Donatus *l. c. n. 7.* 17

Quæritur II. Quinam ad propositum hujus Rubricæ speciales hic notati sint *Excessus* Subditorum. Resp. Sequentes videlicet I. Quando Subditi, etiam cæteroquin Prælati inferiores tamen Episcopo, indictas ab eo Festivitates, & Censuras latas non observant, *c. fin. h. t. & Concil. Trident. Sess. 25. de regular. c. 12.* Siquidem Regulares exempti in his obedire tenentur Episcopo, prout amplius dictum est *l. 1. T. 31. de offic. judic. ordinar. a nu. 126.* 18

II. *Excedunt* Clerici Episcopis subditi, si negant Episcopum esse Dominum suum, cum sic agant contra fidem *Homagii*, reverentiæ, & obedientiæ in recipiendis Ordinibus, vel Beneficiis promissæ. Item si in causa spirituali vel Ecclesiastica illum trahat ad Forum seculare: vel iniquos Adversarios Episcopi consilio, vel auxilio juvant; prout refertur *c. Gravem 15. h. t.* ubi etiam jubetur Beneficio privari, qui aliquem ex his tribus *excessibus* contra Episcopum committit, Glossa *fin. ib.* Pirh. *h. t. n. 31. & 32.* 19

III. *Excedunt* Clerici privatæ alicujus Communitatis si absque licentia Superioris sibi faciunt, & usurpant Sigillum Communitatis, *c. dilecta 14. h. t.* 20

IV. Fit *Excessus* tam a Regularibus, quam Sæcularibus Prælatis & inferioribus utriusque sexus, si violantur Clausuræ Monasteriorum per ingressum vel egressum, de qua materia vide *L. 3. T. 35. de Statu Monachorum, §. 2.* 21

TITULUS XXXII.

De Novi Operis Nuntiatione.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Continuationis.*
2 Nuntiatio novi Operis *quid?*
3 *Fit circa sola futura, seu nondum perfecta opera.*
4 *Censetur autem* novum Opus *facere non solum qui ædificando, sed etiam, qui destruendo, ampliando faciem* Operis *mutat.*
5 *Intellige in* Operibus *solo adhærentibus.*
6 Nuntians novum opus *potest, sed non tenetur acceptare ab ædificante cautionem de opere destruendo, si jure non sit ædificatum.*
7 *Solvitur Objectio.*
8 Nuotiatio oovi operis *fieri potest a quovis etiam privato, cujus interest.*
9 *Idque tribus modis, videlicet, vel verbis, vel jactu lapilli, vel per Prætorem.*
10 *Si quis in* nostro *ædificat, melius est per Prætorem, vel jactum lapilli, quam solis verbis,* nuntiare novum opus, *& quare?*
11 *Ad* Nuntiationem oovi *Operis non requiritur certa verborum forma, potestque fieri substitatum.*
12 *Et quovis etiam Feriato die, dummodo fiat in vel prope locum.*
13 *Potest fieri contra quemvis etiam proprium Superiorem.*
14 *Sive dein in suo, sive in alieno in præjudicium alterius ædificet.*
15 *Datur etiam contra ædificantes Capellam, vel aliud ædificium pium.*
16 *Nisi hoc ex justa causa per Episcopum cognita, eoque concedente erigatur.*
17 *Nuntiatio ex tribus causis fit.*
18 *Cui* nunciatur opus novum, *illico tenetur desistere ab ædificium, vel propriis expensis destruere, quod* post nuntiationem *ædificavit, etiam opus pium.*
19 *Sive dein juste, sive injuste ædificarit.*
20 *Quin ante omnem cognitionem judicialem, num jure ædificatum sit, destruere debet ædificium.*
21 *Is, cui* nuutiatur novum opus, *debet expectare per tres menses.*
22 *Si quis in eo,* quod possidemus, *ædificat, possum id propria auctoritate etiam per vim impedire, aut destruere.*
23 *Vim vi repellere omnia Jura permittunt.*
24 *In suo ædificantem nemo privata auctoritate violenter impedire, aut ædificatum ab eo destruere potest ante* onnciationem novi operis.
25 *Bene vero post illam.*
26 *Qui post* nuntiationem novi operis *etiam in suo, quod possidet, ædificat, vim infert* nunciauti, *indeque vim impedire potest incontinenti.*
27 *Etsi ad tempus* ountiationi *pareat, & ab ædificio cesset.*
28 *Ædificatum ante* onnciationem io eo, *quod quis possidet alius ante denunciationem destruere non potest.*
29 Nunciatione *non obstante potest quis pergere in ædificia.* I. Si Nuntiatio *manifeste est injusta.*
30 *Solvitur objectio.*
31 *Et allegatur opinio contraria.*
32 *II. Si est periculum in mora.*
33 *III. Si* nuntians *cautionem recipiat, &* onnciationem *remittat, vel re adhuc integra moriatur.*
34 *IV. Vel si recusat deponere juramentum calumniæ.*
35 *V. Vel si intra trimestre non probat suum præjudicium.*
36 *Vel si Judex* nonciationem *remittit, uti quandoque potest. Justitiæ & æquitatis ratio præferenda est rigori Juris. Ibid.*
37 *In suo fundo quilibet pro libitu etiam usque ad cœlum ædificare potest.*
38 *Nisi habeat servitutem Urbanam.*
39 *Vel ex suo ædificio vicini ædibus immineat periculum. Damnum infectum quid? Ib.*
40 *Vel si ad solam æmulationem alterius ædificet.*
41 *Vel contra favorem Religionis, aut boni publici.*
42 *Sæculares non possunt erigere altas domos, vel in jam erectis facere fenestras, ex quibus videri in Monasteriis possint Fratres aut Moniales, & n. præced.*
43 *Confirmatur eadem doctrina.*

1 INter alios Prælatorom & quandoque Subditorum *excessus*, de quibus Compilator Juris Canonici tractavit Titulo præcedenti, etiam connumeratur is, qui committitur in ædificando, seu novum opus faciendo in præjudicium vicinorum, vel aliorum. Et hic *Excessus* coercetur per novi operis nuntiationem, de qua agitur in præsenti Titulo, atque in Jure Civili tam *in codice*, quam *Digestis*, cujus leges Papa quoad hoc observari vult etiam in Ecclesiis, aliisque piis locis post novi operis Nuntiationem ædificatis, *c.* 1. *h. t.* Inter alias dicens: *sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur.*

2 Quæritur I. Quid sit Nuntiatio novi operis, a quo, quomodo, quando, ubi, & cui fieri possit, ac debeat? Res. I. Nuntiatio novi operis est prohibitio recte facta ne quis in ædificio, seu alio novo opere pergat, donec de jure ædificationis constiterit, aut præstita sit eo nomine satisdatio ut proin *nuntiare* hoc loco idem sit, ac prohibere novum opus; consequenter ille nuntiet novum opus aliquod, qui prohibet, ne fiat tale opus novum *arg. l.* 1. *ff. h. t.* cum Concordantiis.

3 Dicitur I. *No in opere novo faciendo &c.* Nam hoc Edictum remediumque operis novi Nuntiationis adversus opera futura introductum est non adversus præterita; hoc est adversus ea, quæ nondum facta sunt, ne fiant. Nam si quid operis factum fuerit, quod fieri non debuit, cessat edictum de operis novi Nuntiatione, & erit transeundum ad *interdictum quod vi aut clam*, aut hujusmodi, quo restituatur, si quid illicite factum est, prout habetur *l.* 1. *§. Hoc autem ff. de operis novi nuntiatione.*

4 Cætarum novum opus facere censetur, non solum ædificando, sed etiam qui destruendo aliquid, amplificando, novam fenestram aperiendo, aut alias in præjudicium alterius mutando, *arg. c. l.* 1. *§. Opus novum* 11. *ff. h. t.* ibi: Opus novum facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid, faciem operis mutat.

5 Porro notandum per novum hujusmodi opus futurum, intelligi illud, quod solo conjunctum, aut conjugendum est, & in eo fit, ita ut in eodem solo permaneat, ut proin qui messem colligit, arbores succidit, vineam putat &c. ei opus novum nuntiari non possit, sed alio remedio arceri debeat textu expresso *l.* 1. *§.* 12. *h. t.* ibi: Hoc autem Edictum non omnia opera complectitur, sed ea sola, quæ solo conjuncta sunt. Idcirco placuit, si quis messem faciat, arborem succidat, vineam putet, quamquam opus faciat, tamen ad hoc Edictum non pertinere.

6 Dicitur II. *Aut præstita si eo nomine satisdatio*, idest cautio de opere suis sumptibus demoliendo, in casum, quo injuste ædificatum pronuntietur. Nam si ejusmodi cautio per Nuntiantem opus novum recipiatur, statim alter ædificare permittitur; non tamen talem cautionem nuntiator accipere cogitur, *c. significantibus & c. ult. h. t.* ac alibi. Quia ubi semel ædificatum est, durior causa redditur, ac postea difficilius ad demolitionam devenitur, simulque ut dicitur *leg. ult. C. Ex quibus causis restitutio &c. Melius est intacta Jura servari, quam post causam vulneratam remedium quærere.*

7 Nec obstat *l. Prætor ait ff de operis novi nuntiatio* & alibi, ubi dicitur, quod præstita satisdatione de demoliendo,

vel

vel oblata & non recepta, possit quis licite ædificare. Res. enim Glossa in c. ult. h. t. V. Non obstante, id intelligendum esse conformiter leg. un. C. de novi operis nuntiation. & dicto c. ult. h. t. quod videlicet oblata cautione de demoliendo, post tres menses possit quis ædificare, alioquin vero Nuntians novum Opus, si statim vel intra tres menses velit probare suum præjudicium, auditur, non obstante cautione, quæ sibi offertur.

8 Resp. II. *Nuntiatio novi operis* fieri potest a quovis, cujus interest, nec hujusmodi novum Opus fiat. Communis & certa *arg. cit. leg. 1. §. 16. ff. h. t.* Potestque illud nuntiare seu prohibere quis privatus, cujus interest; adeo ut necesse non sit adhibere mandatum, vel auctoritatem Judicis *cit. leg. 1. §. 2. ff. h. t.* ibi: *Nuntiare ex hoc dicto non habeat necessariam Prætoris aditionem, potest enim nuntiare quis, etsi non adierit.*

9 Resp. III. Nuntiatio novi Operis tribus modis fieri potest. Videlicet 1. verbis solis; *secundo* per manus appositionem; vel jactum lapilli in locum, ubi novum Opus intenditur, aut inchoatur prohibendi causa, quod tamen verbis indicare debet, cum non quis lapidem projiciens in talem locum aut manum ædificio imponens intendatur nuntiare novum Opus; uti post Hostiensem *h. t. n. 8.* bene advertit Pirhin. *h. t. Tertio* per Prætorem seu judicem, instando apud illum, ut ipse sua auctoritate prohibeat *novum Opus*; *arg. l. de pupillo 5. Meminisse 10. h. t.* ibi: *per Prætorem & l. V. facit 20. ff. Quod vi vel clam* ibi: *Prohibitus autem intelligitur, quolibet prohibentis actu, idest, vel dicentis, se prohibere, vel manum apponentis, lapillumve jactantis, prohibendi gratia.*

10 Notandum tamen, quod etsi quia ex his nuntiandi modis sit sufficiens, tamen casu, quo quis in nostro ædificare aut *novum opus* inchoare vult, melius sit per lapilli jactum vel per Prætorem quam simplicem verbalem Nuntiationem opus prohibere; quia hanc in tali casu qui facit, amittit possessionem & eam acquirit adversarius, *cit. l. de pupillo 5. §. 10. ff. h. t.* ibi: Meminisse autem oportebit, quoties quis in nostro ædificare, vel in nostrum immittere, vel projicere, vult, melius esse, eum per Prætorem, vel per manum (idest per lapilli jactum) prohibere, quam operis novi Nuntiatione (*supple simplici verbali*) ceterum Operis novi Nuntiatione possessorem eum faciemus, cui nuntiaverimus, aut si in suo quid faciat, quod nobis noceat, tum operis novi denuntiatio erit necessaria. Sylvester *V. Nuntiatio novi operis q. 4.*

11 Cæterum ad Nuntiationem verbalem nulla certa verborum forma requiritur, seu sufficiunt quævis verba intentionem prohibentis seu nuntiantis satis exprimentia, potestque illam facere per se, vel per alium suo nomine *lib. 1. §. Item ff. h. t.* ibi: *Item nuntiationem, & nostro, & alieno nomine facere possumus.* Quocunque autem modo fiat, consultum est, ut coram testibus fiat, quatenus probari possit, eam factam esse.

12 Resp. IV. Quamvis nuntiatio novi operis quovis etiam Feriato, & sacro die fieri possit, necesse tamen est, ut fiat in seu prope locum ubi fit, seu intenditur novum opus *l. 10. §. Item 4.* ibi: *Item nuntiatio omnibus diebus fieri potest & l. de pupillo 5. §. 2. ff. eod.* ibi: *Nuntiationem autem in præsenti faciendam meminisse oportebit, id est eo loci, ubi opus fiat, sive quis ædificet, sive inchoet ædificare.*

13 Resp. V. Nuntiatione novi operis potest quis, cuivis, seu contra quemcunque etiam proprium superiorem suum in præjudicium alterius novum opus molientem facere *l. non solum 8. prin. ff. h. t.* ibi: *Non solum proximo vicino, sed etiam Superioris opus facienti nuncupare Opus novum potero:* Idque vel mediate, vel immediate, adeo ut non solum ipsi Domino Opus novum inchoanti, sed etiam in loco novi Operis præsentibus v. g. fabris, opificibus, servis, vel aliis quibuscunque, tamen, etiam mulieribus, qui Domino referre valent Nuntiationem fieri queat, dummodo in, vel prope locum novi Operis fiat, textu expresso *c. l. de pupillo 5. §. 3. ff. h. t.* ibi: Nuntiari autem non utique Domino oportet, sufficit enim in re præsenti nuntiare ei, qui in re præsenti fuerit, usque adeo, ut eam fabris vel opificibus, qui eo loci operantur, opus novum nuntiari possit. Et generaliter nuntiari novum Opus potest; qui in re præsenti fuit Dominus operisque nomine. Neque refert, quis sit iste, vel cujus conditionis, qui in re præsenti fuerit, usque adeo, ut etiam fabris, opificibus &c.

14 Nec refert, in quo loco; proprio, vel alieno tales Opus novum faciat; vel intendat, dummodo in præjudicium tertii fiat, *l. Ædibus 18. ff. h. t.* ibi: *Nec ad rem pertinet cujus solum sit in quo opus fiat* juncta *l. de pupillo §. 10. ff. eod.* Neque refert, sive locus sit publicus, sive privatus, sive sacer & Religiosus, sive profanus, *leg. 1. §. 7. ff. eod.* ibi: In publico vel privato &c vel in sacro, vel in religioso loco.

Hinc etiam de Jure Canonico conceditur Nuntiatio 15 novi operis contra ædificantem Capellam in præjudicium Baptismalis Ecclesiæ, immo contra ædificantes quamcunque Ecclesiam in præjudicium alterius *cap. 1. h. t.* ibi: Quia nulla Ecclesia in præjudicium alterius est construenda. Nam ut bene loquitur Abbas *in c. Pastoralis de his, quæ fiunt a prælatis &c. Non decet unum Altare discooperire, ut aliud cooperiatur.*

Intellige, nisi id fiat ex causa justa per Episcopum co- 16 gnita, & approbata, eoque permittente, v. g. ob numerositatem populi, amplitudinem Parochiæ, vel hujusmodi, prout habetur in Concil. Trident. *Sess. 21. de reform. c. 2.*

Quæritur II. Ex quibus causis fieri possit novi operis 17 nuntiatio? Resp. Ex tribus, videlicet, vel ad conservandum jus nostrum, quod novo Opere violare cernimus; vel ad avertendum præjudicium seu damnum ex novo opere oriturum; vel ad tuendum Jus publicum, textu expresso *c. leg. 1. §. 16. ff. h. t.* ibi: Nuntiatio fit aut Juris nostri conservandi causas, aut damni depellendi, aut publici Juris tuendi gratia. Adeo ut non tantum ad privatum proprium, sed etiam publicum, seu commune damnum, aut conservandum bonum, quivis Nuntiationem novi Operis facere queat; Nam Reipublicæ interest, quam plurimos ad defendendam suam causam admittere, ut dicitur *leg. Nam 4. ff. eod.*

Quæritur III. quis sit effectus Nuntiationis novi ope- 18 ris? Resp. Effectum ipsis utroque Jure statutum esse, quod postquam nuntiatum est ædificans desistere debeat a cœpto opere, & expectare per tres menses, intra quos probet nuntians suum præjudicium; alioquin si spreta Nuntiatione, ulterius pergat, quidquid postea ædificatum fuerit, sive jure, sive injuria, expensis ipsius ædificantis destrui debet, *c. 1. h. t.* ibi: Mandamus quatenus diligenter considerans, quod si post Denuntiationem novi Operis, sive jure, sive injuria aliquid construatur, legalibus debet constitutionibus demoliri, etiamsi sit ædificium pium, aut sacrum v. g. Ecclesia, *c. 2. eod.* ibi: Mandamus, quatenus quidquid ædificatum est in ecclesia de Lamech post novi operis Nuntiationem tuis facias expensis penitus demoliri: *ac c. fin. h. t.* & concordat *l. 1. ff. eod.*

Nec refert quod in juria, seu injuste nuntiatio fiat *c. cit.* 19 *h. t. & l. Prætor 20. § 1. ff. eod.* ibi: Neque interest, jure factum sit an non: sive jure factum est, sive non jure factum est, interdictum locum habet. Ratio hujus habetur *l. Prætor ff. h. t.* illis verbis: Qui igitur facit, etsi jus faciendi habuerit, tamen contra interdictum Prætoris facere videtur: & ideo hoc destruere cogitur.

Hinc ædificare pergens post nuntiationem, hujusmodi 20 ædificatum propriis expensis destruere debet ante omnem cognitionem judicialem, an jus habuerit ædificandi, vel ut alter justo vel injuste nuntiat novum Opus, imo non auditur, donec ante omnia propriis expensis destruat quæ post nuntiationem factam ædificavit, *leg. 1. §. Sed si 7. ff. h. t.* ibi: Sed si is, cui opus novum nuntiatum est, ante remissionem ædificaverit, deinde cœperit agere jus sibi esse ita ædificatum habere, Prætor ei actionem negare debet, & interdictum in eum de opere restituendo reddere. Ratio est: Tum quia talis nuntiatio se habet per modum Appellationis, qua pendente nil innovandum, *cap. 1 de Appellation.* Tum quia, ut supra *num. 6.* iam dictum, ubi semel ædificatum, durior causa redditur, & difficilius ad demolitionem devenitur, simulque melius sit, intacta jura servari, quam post causam vulneratam remedium quærere.

Ob quas rationes *c. n. 6.* etiam diximus, non teneri nun- 21 tiantem novum opus acceptare cautionem de Opere illico destruendo, si de jure ædificandi non docuerit; sed debet ædificans, facta sibi nuntiatione expectare per tres menses, ut intra eos nuntians suum præjudicium probare valeat, *c. fin. h. t.* ibi cui opus novum renuntiasse proponis, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non ædificatum existat, tenetur per trium mensium spatium expectare juris sui præjudicium probare volentem

22 Queritur IV. An quis propria auctoritate violenter impedire, aut destruere valeat, si alter post factam *Denuntiationem novi Operis*, ab illo non desistit. Resp. I. Si quis in eo, quod possides, novum Opus facere vel ædificare præsumit, & ad Denuntiationem tuam non acquiescit, poteris tale Opus etiam per vim propria auctoritate impedire, vel etiam ædificatum destruere, dummodo hoc non ex intervello, sed in continenti faciat; Imo poteris in tali casu etiam absque ulla *Denuntiatione novi Operis* propria auctoritate violenter impedire, ac destruere. Zoesius, *in l. Quod 3. §. 9. De vi & vi armata*, & alii communiter, *arg. l. Sed si 27. ff. de Servitut Urban. Præd. & c. l. quod est 3 §. 9. ff. De vi & vi armata*, juncta *l. de Pupillo 5. §.* 10 ibi: *Si forte in nostra aliquid facere quis perseverat, æquissimum erit, adversus eum, quod vi aut clam, uti.*

23 Ratio est: quia in tali casu vis vi repellitur, quod omni Jure permissum est *l. Si vero 3. de Sent. Excommun.* Ubi Papa excusat illum, qui vim vi repulit; addita illa ratione *Cum vim vi repellere omnes Leges, omniaque Jura permittant.* Idem habetur *c. c. Dilecto eod. in 6. ubi* Papa approbat quod quidam Decanus adhibita vi se defenderit allegata dicta ratione iisdem quasi verbis: *Cum* (ait textus) *omnes Leges omniaque Jura vim vi repellere, cunctisque se defensare permittant: licuit utique ipsi Decano contra illius violentiam, injuriamque se tueri*; Idem passim habetur in Jure Civili, ut *l. 1. §. 27. ff. De vi & vi armata* ibi: *Vim vi repellere licere, Cassius scribit, idque Jus natura comparatur.* Item sentit unanimis Doctorum, adeo, ut teste Gailo *de Pace publica, cap. 16. n. 8.* velint, *Clericum Sacra agere volentem, posse invasorem in Ecclesia impune occidere & postea cepta Sacra perficere.* Hinc in tali casu quis non tam vigore *Denuntiationis*, quam vigore *Interdicti, quod vi aut clam*, propria auctoritate Opus in suo per alterum erectum destruere valeat per *Jura citata.*

24 Resp. II. Si quis non in eo, quod possider, sed in suo novum Opus, in tui tamen præjudicium facit, propria auctoritate non poterit illud statim in continenti violenter impedire, aut destruere, sed debes prius adhibere *novi Operis Nuntiationem, arg. cit. l. Pupillo 5. §.* 10 *ff h. t.* ibi: *Si in sua quid faciat, quod nobis noceat; tunc Operis novi Nuntiatio erit necessaria.* Ratio est, quia in suo ædificans ante Nuntiationem vim alteri inferre non censetur, *l. Altius C. de Servit.* consequenter non intrat illud Juris axioma: vim vi &c. *n. præcid. allegatum.*

25 Resp. III. Si quis etiam in suo ædificat, & post *novi Operis Nuntiationem* ædificare non cessat, sed adhuc pergere præsumit, potest Nuntians vel in continenti talem propria auctoritate etiam vi adhibita impedire, vel ædificatum post nuntiationem propria auctoritate in continenti destruere, casu quo videlicet ædificans audita Nuntiatione forsan ad tempus, donec Nuntians discedat, cessat, & postea inscio Nuntiante iterum pergit, *arg. toto tit. ff. Quod vi aut clam.* Probatur etiam Conclusio sequenti argumento: Secundum omnes Leges & Jura licitum est iniustam vim vi in continenti repellere, sed qui post *Denuntiationem novi Operis* etiam in suo proprio fundo ædificare pergit, injustam vim infert Nuntianti, ac vi ædificare censetur; ergo Nuntians licite poterit talem vim vi in continenti repellere. *Major* hujus syllogismi est certa per clara Jura *n. 23. allegata.*

26 *Minor*, in qua est tota difficultas, probatur clarissime ex jure *l. 1. ff. Quod vi, aut clam.* ubi expresse declaratur, quod etiam ille vere vim facere, vique ædificare censetur, qui post prohibitionem Nuntiatione novi operis sibi factam, ædificare incboat, aut pergit: *Vi factum* (inquit ibidem textus) *Quintus Mucius scripsit, si quis contra quam prohiberetur, fecerit: Et mihi videtur, plena esse Quinti Mucii definitia: sed etsi quis* (pergit textus ab una ad alias Nuntiationis species) *jactu vel minimi lapilli prohibitus facere perseveraverit, hunc quoque vi fecisse videri, Pedius, & Pomponius scribunt, eoque Jure utimur: sed etsi contra testationem* (id est; contra Nuntiationem coram testibus factam, uti notat Glossa Marginalis ibidem) Denuntiationemque fecerit, idem esse Gasselius, & Trabatius putant; quod verum est. Item *l. Vi facit 20. ff. eod.* ibi. Vi facit tam is, qui prohibitus facit, quam qui quo minus prohibeat, consecutus est &c. Prohibitus autem intelligitur quovis prohibentis actu, vel dicentis se prohibere vel manum apponentis, lapillumve jactantis prohibendi gratia. *Qui clarius pro probatione* Minoris? ergo.

Nec refert, quod ædificans post Nuntiationem ad tempus cesset, sicque Nuntiationi pareat, ac postea iterum incipiat. Nam certa est, quod hujusmodi cessatio ab ædificio ad tempus duntaxat facta non relevat, quo minus adhuc dicatur, vi ædificasse, si quis tale ædificium sine permissione nuntiationis rursus assumit; prout expresse iterum decisum habetur in Jure *leg. 1 § 9. ff. quod vi, aut clam*, ibi: Si autem facientem prohibuero, isque destiterit in præsentiarum, rursusque postea facere cœperit, vi eum videri fecisse nisi permissu meo facere cœperit. 27

Dicitur autem nutanter, *ædificatum post denuntiationem*; quia quæ quis in suo proprio ædificat ante *Denuntiationem*, propria auctoritate *Nuntiantis* destrui non possunt per dicta num. 24 bene vero ædificata post *Denuntiationem*, cum post hanc; non item ante illam vis nuntianti inferatur: quare bene notandum discrimen inter ædificantem in proprio; vel alieno fundo, ante, vel post *Denuntiationem*. Si quis enim in tuo; quod possider, ædificat, eum tanquam vim tibi inferentem illico propria auctoritate violenter impedire, vel ædificatum in continenti destruere, sicque vim vi repellere poteris, etiam absque ulla Nuntiatione *novi Operis*, per dicta *num.* 22. & 23. Si vero non in tuo, quod possides, sed in suo, tui tamen in præjudicium ædificet, propria auctoritate illud destruere ante Nuntiationem novi Operis non poteris; sed hanc necessario adhibere debebis. Quod si vero hac per te facta ille ædificare continuat, illum tanquam vim juxta dicta *num.* 26. inferentem vi adhibita impedire vel etiam ædificatum post *Denuntiationem* propria auctoritate destruere poteris. Hinc caute & non nisi cum distinctione hujusmodi legere oportet Doctores de hac materia scribentes. 28

Quæritur V. An? & in quibus casibus nuntiatio supra annutatis careat effectibus, ita ut ea non obstante, *Opus novum*, v. g. ædificium aliquod continuari valeat. Resp. In sequentibus, videlicet I. Si jus ædificandi est notorium, & consequenter *Nuntiatio novi Operis* notoria injuncta est Zoesius *h. t. num.* 3. Abbas in *cap.* 1. *eod. num.* 10. Pithing *h. t. num.* 25. Valensis, Perez, Gailus, & alii, *arg. leg. præter 20. ff h. t.* cum enim juxta hanc Legem Nuntiatio remitti debeat, quando constet, Nuntianti jus aliquod prohibendi non competere, merito etiam notorie injuncta Nuntiatio contemnitur, præsertim quia frustra expectatur liquidatio Juris certi. 29

Nec obstat textus Juris *c. 1. h. t. cum concord.* ubi habetur ad *Nuntiationem novi Operis* alterum ab opere cessare debere, sive *jure*, *sive injuria* aliquid construatur; consequenter sive justa sive injusta sit *Denuntiatio*. Resp. enim hunc textum intelligi non debere de nuntiatione manifesta & notorie iniusta, cum Leges manifestas injurias nullatenus foveant, *arg. l. placuit. 8. C. de Judic.* sed de ea, quæ vel dubia vel iniusta apparet, manifesto tamen non est, *Doctores citati.* 30

Fatendum tamen hoc non obstante, opinionem contrariam teneri a Fachin. *Controvers. lib* 8. & *c.* 44. Tum quia juxta dicta utroque jure habetur, nuntiationem suum effectum habere, *sive jure sive injuria aliquod construatur c. 1. h. t.* Tum quia privatis concedendum non est, quod juris auctoritate fieri potest, *arg. l. Factum 170. ff. de Reg. Jur.* 31

II. Quando periculum in mora est, ita, ut ex dilatione ædificii immineat damnum ædificare volenti; tunc enim nuntians acceptare tenetur cautionem de Opere destruendo si jure fuerit ædificatum, Gailus *l. c. Observat.* 16. *n.* 8. Molina *disp. 706. n. 45.* Abbas *in c. 2. h. t. n. 9. ar. l. de pupillo 5. §. 12 ff. h. t.* ubi ratio additur, illis verbis. *Quis enim dubitat, multo melius esse, omittere operis novi Nuntiationem, quam impedire operis necessarii urgentem extructionem.* Accedit, quod ubi est periculum in mora, recedatur a Regula Juris communis. 32

III. Si *Nuntians novum Opus* cautionem ab ædificante accipiat de Opere destruendo, si iniuste constructum apparuerit, *c. Significantibus 3. h. t.* juncta *l. prætor 20. §. 6. ff. eod.* Quod facere potest, quamvis non teneatur per Jura citata. Vel si nuntians re adhuc integra moriatur, *l. Non solum 8. §. 6. ff. h. t.* ibi: *Morte ejus, qui nuntiavit, extinguitur nuntiatio*, Vel si idem nuntians sponte remittat Nuntiationem, *c. l. Non solum § 4 h. t.* 33

IV. Si nuntians ad instantiam ædificantis juramentum calumniæ corã judice deponere recusat, quod existimet, se habere justam causã nuntiandi, *l. de pupillo 5. §. 14 ff. h. t.* ubi 34

Qui

Qui opus novum nuntiat, jurare debet, non calumniæ causa Opus novum nuntiare: ubi tamen additur, Hoc jusjurandam authore Præt ore defertur; idcirco non exigitur, ut juret is antequam jusjurandum exigat. Ratio est, quia juramantum hujusmodi recusans præsumitur malitiose facere Nuntiationem. Hostiensis *h. t. n.* 11. Molina *disp.* 706. *n.* 52. Pirhing *h. t. n.* 22.

35 V. Si Nuntians intra trimestre non satis probat jus nuntiandi sibi competens, seu præjudicium ex Opere novo oriturum; spatio enim trimestris elapso in opere pergere potest, saltem si cautionem præstet, *c. fin. h. t.* Molina *l. c. n.* 33. & alii. Ratio est, ne alias frivolis Nuntiationibus ædificia nimis protrahantur.

36 VI. Si judex Nuntiationem, quam fieri jussit iterum revocavit, *l. Si opus* 16. *h. t.* Sicut etiam, quando eam ab alio factam considerata æqualitate naturali) quæ nonnanquam præferenda est Juris rigori, *l. Placuit* 8. *de Judiciis*, ibi: Placuit in omnibus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque, quam stricti Juris rationem) pro arbitrio suo ante elapsam trimestre remittit, uti ex dicta ratione nonnunquam potest, puta, si ex inspectione oculari; vel aliunde saltem summarie apparet de injuria Nuntiationis, vel de periculo damni ex dilationa orituri. Engel *h. t. n.* 5. dummodo Judex interea petat, ut ædificans præstet cautionem de Opere destruendo, quando injuste erectum constiterit.

37 Quæritur V. An quilibet in suo fundo ædificare valeat, quidquid, & qualiter sibi placuerit? Resp. cum Barbosa *in c. fin. h. t. n.* 6. Molina *disp.* 109. *a prin.* Engel *h. t. n.* 6. & DD. communiter, regulariter loquendo id fieri posse, adeo ut non possit quis propterea a Vicino prohiberi, licet ex tali ædificio Vicinus quandam incommoditatem sentiat; puta, quia ejus domus redditur obscurior, vel quia liberior prospectus adimitur. Desumitur hæc recepta doctrina ex *c. Altius C. de servitutibus*, ibi: Altius quidem ædificia tollere, si domus servitutem non debeat, Dominus ejus minime prohibetur: (adde cum summario ibidem) etiam usque ad cœlum: nam ut loquuntur Doctores, *Si domus est mea, tunc est mea usque ad cælum, & infernum*.

38 Dixi in responsione, regulariter loquendo; fallit enim hoc in sequentibus casibus. I. Si vicinus habeat in domo ædificantis servitutem Urbanam ex pacto, testamento, vel præscriptione acquisitam; ut sunt servitutes altius non tollendi, non officiendi luminibus, non officiendi prospectui. Circa præscriptionem tamen, notandum, non hoc ipso censeri servitutem præscriptam, quod quis longo tempore non ædificarit; quia ædificare in suo est actus meræ facultatis, contra quem non inducitur Præscriptio.

II. Si ex nostro ædificio vicinis ædibus immineat periculum damni vel ruinæ, recte tunc ædificanti nuntiatur novum Opus, ut cautionem damni infecti præstet, *arg. l.* 1. *§. Nunciatio ff. h. t.* juncto toto *tit. ff. de damno infecto*. Porro damnum infectum est damnum nondum factum, sed quod futurum veremur, ut explicat *lex* 2. *ff. de damno infecto*. Unde præstare cautionem de damno infecto, idem est; ac sese obligare ad compensandum omne damnum, si quod ex ædificio alteri obvenerit. 39

III. Recte nuntiatur novum Opus, si quis tantum ad vicini æmulationem ipsius ædes obscurare, aut novas fenestras contra domum, vel hortum ejus aperire vellet. Neque enim malitiis hominum indulgendum est, qui nihil agunt, quam ut noceant, *arg. l. in fundo ff. de rei vendic.* Cæterum præsumitur quis ad æmulationem id facere, si ipsi ædificanti talis structura nullam affert utilitatem. 40

IV. Favore Religionis ac boni publici quandoque prohibetur quis novum Opus facere. Nam ut tradit Covarruvias *l. 3. Variar. Resol. c.* 14. *n.* 8 etsi licitum sit cuilibet proprium ædificium altius tollere, *l. Altius C. de servitut.* tamen Iure prohibitum est privatum ædificium ita altius extolli, at ex eo videri possint Religiosi, aut Religiosæ intra proprias domus religiose habitantes, sicut placuit Salyceto, post Petram & Cynum in *dict. l. altius*: quasi favore Religionis privatus uti non possit jure suo, quod habet tollendi altius domum suam, aperiendo fenestras, & lumina, quæ prospectui fuerint opportuna. Ita discurrit Covarruvias *loc. cit.* 41

Similia habet P. Hyacinthus Donatus *in praxi resoluta via Rerum Regularium, tom.* 1. *part.* 1. *Tr.* 2. *q.* 12. ubi cum Lezana *V. Monasterium n.* 23. recte docet, certum esse, quod sæculares non possint erigere ita celsas domos, ut videri possint Fratres, aut Moniales, & cui favet textus *in c. periculoso de statu Monach. in* 6. ibi: Ut sic a publicis & mundanis conspectibus separatæ Moniales, omnino servire Deo valeant liberius &c. 42

Eamdem materiam atque sententiam fusius tractat Alexander Sperellus Episcop. Eugub. *Decisione* 58. *Fori Ecclesiastici*, ubi etiam refutat Molinam asserentem, quod a domo Religiosa justo pretio sit redimenda servitus non prospiciendi. Vide insuper Layman *L.* 3. *Tract.* 4. *cap.* 17. *num* 34. ubi nonnulla alia exempla ponit publicum favorem concernentia, quamvis cæteroquin sequatur sententiam Molinæ, sed a citato Sperello rejectam: & merito; quia cum id de jure competat loco Religioso favore Religionis & honestatis, frustra dicitur id pretio redimendum. 43

T I T U L U S XXXIII.

De Privilegiis, & Excessibus Privilegiatorum.

1 *Materia hujus Rubricæ scitu utilis est Regularibus.*

1. CElebris est præsens Titulus, scituque utilissimus præsertim Religiosis Mendicantibus diversa Privilegia a Sede Apostolica habentibus, unde ut melius explicetur, simulque ob sui prolixitatem expedit plures ponere Paragraphos.

§. I.

De Natura, & Divisione Privilegiorum

S U M M A R I U M.

2 Privilegium *minus proprie.*
3 *Et proprie loquendo quid?*
4 *Dicitur Lex privata, & quare?*
5 *Quæ de Jure competunt*, Privilegia *proprie non sunt.*
6 Privilegium *variis nominibus in Jure venit: & quibus.*
7 Privilegium *aliud est contra, aliud præter Jus.*
8 *Quorum illud est proprie dictum* Privilegium: *istud vero minus proprie, & potius beneficium.*
9 Privilegium *contra Jus est stricte interpretationis, præter Jus vero latæ.*
10 Privilegium *aliud est in corpore Juris clausum.*
11 *In quo differant?*
12 *Aliud est reale, aliud personale.*
13 *Differentia inter utrumque.*
14 *Aliud mixtum.*

15 *Aliud certo personarum generi concessum.*
16 *In dubio an* Privilegium *personale , aut reale sit, quid Juris?*
17 *Rursus aliud* Privilegium *est mere gratiosum , aliud remuneratorium.*
18 *Aliud perpetuum, aliud temporale.*
19 *Quid sit* Privilegium *purum, & conventionale?*
20 *Per se, & ad instar concessum.*
21 *Communitatis, & privatorum?*
22 Privilegio *Communitatis privatus renuntiare nequit: bene vero* Privilegio *privatorum.*
23 Privilegium *proprio motu , & ad preces concessum quid?*
24 Privilegium *vivæ vocis oraculo , & litteris concessum quid?*

2 QUæritur I. Quid sit privilegium? Resp. I. Quamvis privilegium quandoque accipiatur pro Rescripto, seu Instrumento scripto, in quo gratia, seu beneficium Principis continetur, seu conceditur, *arg. c. cum dilecta de confir. util. & inutil. & c. Ex parte h. t.* Communiter tamen & magis proprie privilegium accipitur, pro ipsomet jure, beneficio, seu gratia cuipiam a Principe concessa. Hinc proprie loquendo de privilegio.

3 Resp. II. Privilegium dicitur *Lex privata contra , vel præter Jus aliquid concedens , cap. 3. & Privilegia dist. c. Abbate de Verbor. significat.* ibi: *Cum privilegium sit lex privata , nec esset privata , nisi aliquis specialiter indulgeret.* Dicitur autem Lex , non quod obligationem inducat respectu ejus , cui datum est (nam privilegium est lex privata, non utcumque, sed qua cuipiam jus, beneficium, vel gratia a Principe conceditur; nemo autem beneficio sibi concesso uti cogitur, *arg. l. Invito ff. de Reg. Jur.* ibi: *Invito beneficium non datur* (sed quoad alios , quibus præcipitur, ut illud observari faciant, vel prohibetur, ne impediant. Pirhing *h. t. n. 5.*

4 Et additur privata; quia privilegium conceditur ob bonum privatum privilegiati, certæ v. g. personæ particularis alicujus Collegii, Universitatis, Religionis, Monasterii, Ecclesiæ, Civitatis &c. Cui ex Privilegio, favore, & gratia datur facultas aliquid agendi , vel omittendi, vel percipiendi contra vel præter legem , aut Jus commune: dum econtra lex communis respiciat , & feratur ob bonum totius Communitatis.

5 Dicitur insuper contra, vel præter Jus, quia quod Jure communi competit; frustra per privilegium impetratur, *arg. l. 1. C. de Thesauris l. 10.* ibi: *Superfluum est hoc precibus postulare quod jam lege permissum est.* Interdum tamen talia a Principe conceduntur ad majorem confirmationem & securitatem, ut fit *c. Quia in tali causa de Procur. & c. & si Christus § fin. de Jurejur.* Quæ tamen non sunt proprie dicta privilegia, sed potius declarationes Juris communis, vel naturalis.

6 Porro privilegium varia habet omnia in Jure, quæ quasi synonima sunt . Quandoque enim etiam vocatur *Jus singulare , l. 16. ff. de Reg.* subinde *Indulgentia, c. Dudum 31. h. t.* item *Exceptio, l. & præstat ove 7. C. de Vectigal.* subinde *Specialis largitas & prærogativa*, uti *leg. fin. C de fruct. & lit. expens.* subinde *Concessio, l. 1. prin. ff. de Testament. milit.* item *constitutio personalis , §. 6. Inst.* de I. N. G. & C. Item *Lex propria , l. Municipalem 21. §. fin ff. ad Municip.* item *Rescriptum , Diploma , Indultum Principale , Favor , Gratia , Immunitas & c.* Azorius *Instit. Mor lib. 4. cap. 28. quæst. 1.*

7 Quæritur II. Quotuplex sit privilegium? Resp. cum communi Doctorum, varias esse privilegiorum divisiones. Et quidem *primo* aliud privilegium est contra Jus, ut exemptio a solvendis Decimis, vel a jurisdictione Ordinarii , & hujusmodi , quæ conceduntur contra Jus commune . Aliud præter Jus , sive ut alii loquuntur) ultra Jus, v. g. potestas absolvendi a Reservatis , vel dispensandi & hujusmodi , quando videlicet ipsamet materia, seu actus privilegii non est quidem in se Jure prohibitus, sed tamen non nisi certis personis concessus.

8 Differunt *primo*; quia privilegium contra Jus dicitur proprie privilegium, *arg. l. Jus singulare ff. de Leg.* ibi: *Jus singulare est, quod contra tenorem rationis propter aliquam utilitatem, auctoritate custodientium introductum est.* Nam per Jus singulare intelligitur privilegium, quale *loc. c.* dicitur esse contra tenorem rationis, id est, contra rationem Juris communis seu legis, prout ex antecedentibus verbis liquet. Econtra Privilegium præter Jus meretur quidem nomen privilegii (cum & ipsi competat definitio privilegii ut sic, eo quod sit lex privata & favorabilis ex speciali gratia Principis concessa) non tamen adeo stricte sumitur, ob rationem prædictam ex textu Juris desumptam , ac potius dicitur beneficium Principis, Beneficium enim stricte sumitur pro gratia concessa a Principe præter Jus , ut notat Abbas *in Regula de rescript.*

9 Differunt ulterius, quia Privilegium contra Jus plerumque est stricte interpretationis, *arg. c. Porro, & c. Inne at privil.* Alia vero privilegia præter Jus , cum sint meræ gratiæ ac Beneficia Principis, late interpretari debent, prout fusius diximus *l. 1. t. 3. de Rescript. n. 130.*

10 *Secundo* privilegium aliud est clausum in Corpore Juris aliud extra Corpus Juris, seu datum per speciale Rescriptum Principis. Privilegium clausum in Corpore Juris dicitur, quod certis rebus, vel personis concessum contra vel præter alias leges, Corpori Juris communis insertum est: ut sunt quamplura privilegia Ecclesiarum ac personarum Ecclesiasticarum , pupillorum , studiosorum , militum, ac hujusmodi, quæ passim habentur in utroque Jure. Privilegium extra Jus dicitur , quod per speciale Rescriptum (seu per speciales litteras Principis) cuipiam personæ, loco, seu Communitati concessum est, & necdum Juri communi insertum.

11 Differunt in hæc privilegia quoad effectum, nam privilegium in Corpore Juris clausum non debet Judex ignorare, & si quid contra illud præcipiat , non tenetur privilegiatus obtemperare, *arg. c. cum ad quorumdam de Excessib. Prælator.* E contra privilegia extra Corpus Juris, cum sint *Facti* , potest Judex ignorare , & si quid contra privilegium mandet , vel aliquem contra tale privilegium specialiter extra Corpus Juris concessum citet tenetur privilegiatus saltem pro reverentia Judicis comparere & suum privilegium ostendere, sique vel ipsius Deputato in loco congruo ac securo ad legendum integraliter exhibere, prout habetur *c. Cum personæ ff. de Judiciis* , ibi: In jus vocati veniant privilegia sua allegaturi. Alias differentias adducit Ludovicus Engel *h. t. n. 2.* sed eas brevitatis gratia omittimus.

12 *Tertio*, privilegium aliud est reale, aliud personale , aliud mixtum . Privilegium reale dicitur, quod proxime & directe confertur rei, loco, muneri, dignitati (v. g. Prædio , Ecclesiæ , Monasterio , Prælaturæ , causæ &c.) in consequentiam vero personis , quæ talem rem , locum, officium , vel causam habent . Privilegium personale est , quod proxime & directe confertur personæ sine contemplatione rei, *arg. c. Mandata de Præsumpt.* ibi : *Quas non loco tribuimus , sed personæ & c. & alibi.*

13 Differunt autem plurimum , si-quidem privilegium reale cum cohæreat rei , transit ad quoscumque successores & possessores; privilegium autem personale personam sequitur , & extinguitur cum persona , ut loquitur *Reg. 7. Jur. in 6.* Concordat *l. Privilegia ff. de Reg. Jur.* ibi , privilegia quædam causæ sunt , quædam personæ , & ideo quædam ab hæredes transmittuntur , quæ causæ sunt, quæ personæ sunt ad hæredem non transeunt . Adde *l. In omnibus ff. eod.* ubi dicitur . In omnibus causis id observatur, ut ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat . Et hujusmodi privilegium dicitur Privilegium singulariter personale, eo quod uni tantum personæ per se & directe concedatur.

14 Datur etiam privilegium mixtum , hoc est partim personale , partim reale eo quod multum de natura realium participet . Talia privilegia sunt , quæ conceduntur certo Corpori aut Collegio personarum (& ideo a quibusdam privilegia corporalia (nuncupantur) atque hæc non tantum illi competunt , qui de facto in tali Corpore vel Collegio vivunt ; sed etiam transmittuntur ad eorum Successores.

15 Huc spectant privilegia, quæ dicuntur communiter personalia , & certo personarum generi conceduntur . Tale imprimis est privilegium restitutionis in integrum concessum Minoribus (id est, illis , qui ante 25. annum completum in aliquo contractu graviter læsi sunt) quod etiam ad hæredes transit , *leg. Non solum ff. de Restit. in integr.* Tale est etiam privilegium S. C. Vellejani concessum fœminis , ne ex fidejussione obligentur . Item privilegium S. C.

Ma-

Macedonisni concessum filiis familias, ne ex mutuo sine concensu patris accepto obligentur. Adde privilegia Clericorum, Studiosorum, Militum, & hujusmodi.

16 Ceterum in dubio, an privilegium aliquod sit mere personale, vel reale, ex materia, causa, & tenore illius colligendum est. Quod si exinde satis cognosci non potest, videre oportet, an privilegium hujusmodi sit merum beneficium & gratia, nec Juri communi, oec privato contrarium vel odiosum; illud enim, seu mere beneficium, in dubio præsumitor reale, otpote quod tamquam beneficium Priucipis permanere oportet, *c. Decet 16. de Regul. Jur. ia 6. & l. fin. ff. de constit. princip.* Istud vero seu odiosum utpote a Jure exorbitans, personale, & consequenter cum persona extingoi censetur, *arg. cap. Quæ Jure 28. de reg. Jur. in 6*, Donatus *Tom. 1. p. 1. Tr. 4. qu. 3. n. 3*, Suarez *l. 8. de Legibus cap. 3. nu. 18.* Palao *Tr. 3. disp. 4. pun. 2. §. 1. num. 6.*

17 *Quinto*, privilegia alia sunt mere gratiosa, alia remuneratoria. Ex his privilegia mere gratiosa, seu quæ ex mera concedentis gratia, non intuitu meritorum, seu io illorum compensationem proficiscuntur, habent tacitam conditionem, ut tamdiu durent, quamdiu Principi, vel ejus Successori placuerit. Privilegia vero remuneratoria sunt, quæ intuitu meritorum, v.g. laborum, molestiarum, fidelitatis, expensarum &c. in bello, in conversione Infidelium, Hæreticorum, Rebellium, Schismatis &c. exhibitorum, aut exantlatorom, tamquam præmium, & in quamdam remunerationem, seu compensationem dantur: quæ privilegia remuneratoria etsi io dubio censeantur *personalia, ar. l. ff. de Const. princip.* ibi: *Quæ Princeps alicui ob merita indulsit. personam non egrediantur*; tamen etiam realia esse possunt, adeout propter merita personæ unius privilegium toti alicui Familiæ, Religioni, Provinciæ concedi valeat, & nonnunquam soleat teste experientia.

18 *Quinto*, privilegium aliud est perpetuum, aliud temporale. Perpetuom est, quod vel adhæret rei de se perpetuo vel conceditur absque limitatione temporis. Et dicitur perpetuum uoo quod amitti non possit, sed quia de se durat, donec revocetur, aut alia de causa amittatur. Privilegium temporale est, quod concessum est pro determinato tempore, v.g. ad decennium, vel ad dies vitę personæ privilegiatę, ut est privilegium singulariter personale. Huc spectat privilegium datum sub conditione, quæ lapsu temporis finitur: item privilegium concessum a Principe, donec decesserit, vel sub clausula, *asque ad beneplacitum meum*; nam tale expirat morte concedentis, utpote qua omnino extinguitur ejus beneplacitum, *cap. Si gratiose de Rescriptis ia 6.* Secus est, si gratis vel privilegium concedatur sub clausula, *usquead Apostolicæ Sedis beneplacitum*: tunc enim, quia Sedes non moritur, durabit perpetuo, nisi a Successore revocetur, prout *loc. c.* expresse subjungitur.

19 *Sexto*, Privilegium aliud est *purum*, aliud conventionale. Illud est quod sine aliqua conventione, & reciproca obligatione conceditur. Istud vero, quod interveniente hujusmodi conventione, & obligatione ad aliquod dandum aut faciendum &c. datur, sicque quodammodo emi, aut per contractum onerosum acquiri censetur, Suarez *loc. c. q. 4. a. 9.* Palao *l. c. §. 3. n. 2.*

20 *Septimo*, Privilegiom aliud est cuipiam per se primo specialiter concessum, aliud concessum ad instar. Illud est quod cuipiam conceditur sine ordine ac respectu privilegii prius alteri concessi. Istud vero quod conceditur ad instar privilegii prius alteri concessi, idest, eo modo ac forma, sub qua illud alteri convenit; qualia Privilegia ad instar plura conveniunt Regularibus communicationem privilegiorum habentibus, de qua fusius *§. 3.*

21 *Octavo*, Privilegium aliud est commune, seu Communitatis, aliud privatum, seu privatorum. Illud est quod primario & per se respicit bonum Communitatis, cui concessum est, etsi etiam redundet in membra ejus. Cujusmodi sunt privilegia Fori & Canonis, v. gr. toti statui Clericali concessa. Privatum, seu singulare est, quod primario ac per se respicit bonum personarum in particulari, etsi mediate etiam redundet in bonum commune. Hujusmodi privilegium est, v. g. beneficium restitutionis in integrum Minoribus concessum.

22 Differt autem istud privilegium ab illo, quod privilegio communi, seu communitatis, tanquam favori communi & publico, privatus nequeat renuntiare, *arg. C. si diligenti 12. de foro compet. & l. Jus publicum 38. ff. de Pactis*; consequenter Clericum etiam consentientem percutiens incurrat excommunicationem, *can. si quis suadente cau. 17. q. 4* Privato autem renuntiare regulariter quivis possit, *c. si de terra 6. h. t.* Cum liberum sit unicuique suo Juri renuntiare, cum Concordantiis: nisi talis renuntiatio cederet in præjudicium tertii.

Nono, Aliud privilegium est motu proprio: aliud ad preces, seu supplicationem privilegiati concessum. Illud est, & dicitur, quando Diploma Privilegii habet Insertam clausulam Motu proprio, etiamsi forsan ad præviam supplicationem sit concessum, *C. Si motu n3. de præbend. in 6.* Illud vero est, quando litteræ privilegii talem clausulam non habent. Cæterum qualis sit differentia inter hæc privilegia, & quid operetur clausula *Motu proprio*, vide *L. 1. T. 3. a n. 202.* 23

Decimo tandem, privilegium aliud est vivæ vocis oraculo, aliud litteris, vel Rescripto Principis concessum. Illud est quod Princeps oretenus dumtaxat, sine scriptura concedit, vel motu proprio, vel ad instantiam partis. Istud vero quod io scriptis datur *clem. n. §. Ac deinde V. Nos etiam, de Sepul.* ibi Universa Privilegia verbo aut scripto concessa. Cæterum Privilegia vivę vocis oraculo plura olim concessere Summi Pontifices, uti videre est apud Donatum *p. 1. T. 14.* Ubi expresse agit de vivæ vocis oraculo. 24

§. II.

De Concessione, & Acquisitione Privilegiorum; ubi etiam de tempore, quo valere incipiunt.

S U M M A R I U M.

25 *Privilegium contra Jus illi soli concedere possunt, qui legem condere valent.*
26 *Doctrina practica.*
27 *Non tantum subditis, sed etiam aliis concedi potest* Privilegium.
28 *Ad cujus substantiam non requiritur scriptura.*
29 *Bene tamen ad ejus probationem.*
30 *De stylo Curiæ etiam requiritur Scriptura saltem pro foro externo.*
31 *Num autem etiam pro Foro interno controversia est.*
32 *Sunt quædam, ad quorum valorem necessario requiritur scriptura, veluti facultas ingrediendi Clausuram Monialium.*
33 *Item collatio, confirmatio, & unio Beneficii.*
34 *Ac facultas non residendi in Beneficio Curato.*
35 *Ad hoc ut privilegium licite concedatur, requiritur justa causa.*
36 *Non item ut valide concedatur.*
37 *Solvitur instantia.*
38 *Privilegium acquiri potest per preces.*
39 *Præscriptione, & consuetudine, & n. seq.*
40 *Acquisibilia privilegio, sunt acquisibilia consuetudine.*
41 *Acquiritur etiam per communicationem, Remissive.*
42 Privilegium motu proprio *concessum non statim suum effectum a die concessionis habet, & n. seq.*
44 *Probatur ex Jure.*
45 *Limitatur.*
46 Privilegium *ad præcedentes preces concessum statim a die concessionis valet.*
47 *Probatur rationibus.*
48 *Inferuntur doctrinæ practicæ.*
49 *Conciliantur textus Iuris, & n. seq.*
51 *Beneficii collatio etiam absenti facta revocari amplius nequit: & cur?*
52 *Solvuntur aliæ instantiæ ex Iure.*

QUæritur I. Quis possit concedere Privilegium? Resp. privilegium præsertim contra Jus omnis & solus ille potest concedere, qoi potest legem condere. Ratio est: Tum quia privilegium hujusmodi est lex privata; ergo requirit in conferente potestatem quamdam legislativam; Tum quia per privilegium contra Jus eximitur quis ab obligatione Juris & legis communis, quod nemo facere potest, qui legem condere non valet. Glossa communiter recepta *in can. Quod autem cauf. 25. q. 1.* 25

26 Hinc Potestates publicæ, sive Ecclesiasticæ, sive seculares, tantum in iis *Privilegia* ab obligatione legis communis quempiam eximentia concedere possunt, de quibus legem seu statuta condere, seu disponere valent, v. g. Papa extra ditionem suam temporalem per se ac directe potest dare Privilegia tam in spiritualibus, quam iis, quæ sunt connexa spiritualibus, ut sunt decimæ &c. Prælati Papa inferiores possunt concedere Privilegia, quæ eximunt a legibus seu statutis a se conditis vel a suo Antecessore. Similiter Imperator, & alii supremi Principes in temporalibus tantum privilegia dare possunt, quia Laici in spiritualibus se immiscere non possunt, *Can. bene quidem dist.* 96.

27 Quæritur II. Quibus, & quomodo, quave de causa possit concedi privilegium? Resp. I. privilegium non solum iis, qui vere & absolute subditi sunt, sed etiam extraneis concedi potest; dummodo materia Privilegii sit sub privilegiantis jurisdictione. Ita communis Doctorum, & patet inductione. Sic quippe Imperatores multa privilegia, partim in Jure communi, partim per specialia Diplomata, concesserunt Ecclesiis, ac personis Ecclesiasticis, quamvis non sit sub jurisdictione sæcularium Principum, *arg. cap. Quamquam de Censibus*, in 6. Sic etiam Princeps alicui extraneo concedere potest privilegium, ut qui in suo Territorio sit liber a præstandis vectigalibus, possit conscribere milites &c.

28 Resp. II. Regulariter loquendo, ad substantiam privilegii non requiritur scriptura, sed etiam oretenus sive *vivæ vocis oraculo* factum subsistit. Ita certa & communis Doct. *arg. c. Institutiones* 25. *q.* 2 & *Extr. etsi dominici, de Pœnitent & rem. ff.* ibi: *Considerans, quod plerumque contingit suam Sanctitatem hujusmodi facultatis etiam oraculo vivæ vocis concedere &c.* Accedit ratio; quia nullo Jure requiritur scriptura ad validitatem seu substantiam privilegii imo sufficit voluntas Principis sufficienter declarata.

29 Hoc tamen non obstante quandoque requiritur Scriptura ad probationem privilegii, ejusque firmitatem, *arg. c. Porro h. t.* ubi dicitur, inspicienda esse privilegia, ut eorum tenor servetur. Concordat *c. contra morem dist.* 100. ibi Aut mos omnium est servandus, aut si tuæ Ecclesiæ aliquid specialiter dicit esse concessum, a vobis oportet ostendi. Et infra. Oportet aut generalitatis usum ex non scripto sequi, aut ex scriptis Privilegiis, se tueri.

30 Insuper de stylo Curiæ Romanæ, & juxta Regulas Cancellariæ Apostolicæ *gratiæ* ante expeditionem Litterarum dicuntur informes, & nulli suffragantur dispositiones antequam super iis litteræ Apostolicæ sint confectæ, non obstante, quod summus Pontifex in signatura ad libellum Supplicantis per verbum *Fiat*, gratiam concesserit. Ita enim quilibet Pontifex declarat *in Reg.* 27. *Cancellariæ Apostolicæ* ibi: Item, cum ante confectionem Litterarum gratiæ Apostolicæ sint informes; statuit, quod Judices quicumque non juxta supplicationum signatarum &c. sed juxta Litterarum desuper confectarum tenores & formas debeant judicare. Et si Litteræ minus expeditæ reperiuntur, ad illorum, quorum interest, instantiam, ad Apostolicam Cancellariam remitti poterunt, per ejus Officiales ad formas debitas reducendæ. Hæc ibi. Et concordat *Reg.* 52. quæ inscribitur, *Nulli suffragetur dispensatio nisi litteris confectis*. Nec immerito, quia multa quandoque in supplicationibus petuntur: quæ omnia concedere non intendit Pontifex, proinde quænam ab ipso concessa fuerint, ex Litteris desuper expeditis erit despiciendum.

31 Et hæc quidem loquendo pro Foro externo certa sunt, utrum autem pro Foro conscientiæ liceat uti dispensatione vel gratia ante Litterarum expeditionem, variant Doctores. *Negant* non pauci ob tenorem satis urgentem Regularum Cancellariæ proxime relatarum. *Affirmativam* nihilominus non improbabilem censet Engel *h. t. n.* 8. post Rebuffum, Gutierez, Laymanum, & alios; siquidem gratia quoad substantiam (licet non quoad omnes qualitates) censetur perfecta per solam signaturam, eo præsertim, quia scriptura non est substantia privilegii ut dictum *n.* 28. cum communi. Et quidem quod gratia Papalis perficiatur per solam signaturam, etiam ante expeditionem Bullarum, quæ requiruntur solum ad probationem, pariter fatetur Wagnerech *ad Reg.* 18. *Cancellar.* & Barbosa *l.* 3 *Juris Ecclesiast. univers. c.* 13. *n.* 199. citans multos alios.

32 Dicitur autem notanter in Conclusione *num.* 28. posita, *Regulariter loquendo*, quia sunt nonnulla, quæ ex speciali dispositione juris de substantia requirunt Scripturam Veluti *primo* facultas ingrediendi Clausuram Monialium nulla est; nisi ab Episcopo vel alio legitimo Superiore in Scriptis concedatur, *Conc. Trid. Sess.* 25. *de Regular. c.* 5. ibi Ingredi intra septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis aut conditionis &c. Sexus, vel ætatis fuerint sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta sub Excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, prout amplius dictum *L.* 3. *T.* 35. *n n.* 61.

33 *Secundo* ad substantiam, & valorem Apostolicæ Collationis Confirmationis, & unionis Beneficiorum requiritur Scriptura, ita ut ante Litterarum expeditionem Beneficiatus censeatur intrusus & fructus non faciat suos, *extrav. Injunctæ* 1. *Inter communes, de Elect.*

34 *Tertio*; Facultas non residendi in Beneficio Curato ad sui substantiam requirit Scripturam vi *Conc. Trid sess.* 23. *de Reform. c.* 1.

35 Resp. III Ad concessionem privilegii, ut sit licita, requiritur justa causa; non autem ad hoc, ut sit valida. Ita Pirhing *h. t. n.* 32. *Prima* pars patet; quia Justitia distributiva & legalis requirit, ut nullus absque rationabili causa eximatur a Lege communi; consequenter nec absque ea detur *Privilegium contra Nos*. Ne uc *præter Jus*; quia hujus sine causa facta concessio saperet prodigalitatem, & acceptionem personarum, induceretque improportionem inter membra Communitatis. Suarez *l.* 8. *de Leg. c.* 21. *n.* 2. Palao *Tr.* 3. *disp.* 4. *pun.* 5. *n.* 1.

36 *Altera* vero pars ex eo suadetur; quia valor privilegiorum pendet a sola voluntate concedentis privilegium: nam sicut is absque ulla alia causa potest ejusmodi Legem valide tollere ex toto, ita & ex parte, unam vel aliam personam per speciale privilegium ab ejus obligatione eximendo, saltem valide.

37 Nec dicas, Indulgentias sine causa concessas esse invalidas, juxta fere communem Doctorum, ergo etiam privilegium. Resp. enim *negando conseq. & paritatem*. Disparitas est, quod Papa Indulgentias concedat non tantum ut Dominus, sed ut dispensator meritorum Christi, qui non censetur in horum dispensatione, nisi salubrem & rationabilem causam habere *Extrav. Unigenitus* 2. *de pœn. & rem.*

38 Quæritur III. Quibus modis acquiri valeant privilegia? Resp. Tribus præcipue, videlicet I. *Ex concessione Principis*, idque vel sine precibus, seu supplicatione ex ultranea ipsius liberalitate, vel ad preces & instantiam privilegiati: ubi tamen notandum, quod per preces impetrans privilegium nihil debeat exprimere falsum & econtra necessario exprimere ea omnia, quæ verisimiliter retrahere possent animum Principis a concessione privilegii, ne *subreptione* v. *obreptione* obtineatur; uti post Clarum §. *fin. q.* 59 *V. Debes advertere*, bene notat Donatus *par.* 2. *T.* 1. *Tr.* 5. Cæterum quomodo *sub & obreptio* committatur, & deprehendatur? quos effectus habeat? & quid Juris de ea? copiose habes *l.* 1. *T.* 2. §. 7. & 8. *per totum*.

39 II. Acquiri potest Præscriptione, seu consuetudine legitime præscripta. Textus, & Doctores *in c. Nov.* 13. *de* Judiciis & C. Super quibusdam de V. S. Siquidem consuetudo legitime præscripta habet vim privilegii, atq; inducit jus *arg. c. c. Novit de Judiciis*: ubi Privilegium & consuetudo æquiparantur; ibi Nisi foret Jure communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum. Ubi Glossa sic habet: Nota, quod consuetudo purificatur privilegio, *c. conquestus q.* 3. & alibi.

40 Sic per consuetudinem legitime præscriptam acquiritur jurisdictio, *arg. c. Duo simul de offic. ordinar. & c. cum contingat. de Foro compet. cum Concordantiis*. Item per eam acquiri potest jus exigendi Pedagia, seu Tributa *c. super quibusdam de Verbor. signif* item exemptio a *Talionis*, *c. de quarta*, & *c. cum olim de præscript.* Taceo alia hujusmodi quæ tum privilegio, tum consuetudine legitime præscripta acquiri possunt. Fateor tamen cum Fagnano *in c. cum conting. n.* 8 & 11 *de Foro compet.* ac aliis Doctoribus, quod dantur nonnulla, quæ quidem competere possunt ex privilegio v. g Apostolico, non tamen possint acquiri consuetudine, vel præscriptione; idque procedit præcipue tunc, quando consuetudo est a jure reprobata, *ar. c.* Cum instantia de Censibus, ubi privilegium Apostolicum potest quem eximere a præstandis procurationibus, non autem præscriptio aut consuetudo. Similia plura ad propositum vide *L.* 1. *T.* 4. *n n.* 65. ubi explicavimus commune axioma: Acquisita privilegio, sunt acquisibilia consuetudine.

III. Ac-

41 III. Acquiruntur *Privilegia* per *Communicationem*, de qua specialiter *§. seq. per totum*.

42 Quæritur IV. An *Privilegium* rite concessum statim habeat effectum a tempore Collationis, vel potius primum, quando devenit in notitiam *privilegiati*? Celebris est hæc controversia, quam late examinat Sanchea *lib. 3. de Matrim. dis. 36.* & tangit Herinc. *Disp. 4. de Leg. a. 69.* Engel *h. t. n. 12.* & amplius *T. de Clandest. despons. n. 17.* Menochius *cent. 2. de Arbitr. Judic. casu 185. n. 30. & seq.* Layman *l. 1. tr. 4. c. 23. n. 9 & 10.* cum aliis, in cujus resolutione multum variant Doctores propter diversos textus juris inferius assignandos, sed probabiliter sententia utitur distinctione. Unde

43 Resp. I. quando *privilegium* motu proprio, & absque ulla prævia supplicationa *privilegiati* fuit concessum a Principe, regulariter non habebit effectum suum ante notitiam & acceptationem *privilegiati*. Ita Sanchez, Layman, Engel, Herinc. ll. cc. & communior aliorum. Ratio est; quia *privilegium* est quædam donatio, quę non valet ante acceptationem, *arg. l. Absenti ff. de Donation.* prout & Beneficii Ecclesiastici collatio non dat *jus in re* ante acceptationem *C. si tibi absenti de Præbend. in 6.*

44 Confirmatur idipsum aa *cap. 1 §. Ex parte, De concess. Præbend. in 6.* ubi dicitur; *quod privilegia vim suam habent mox cum ad illos, quibus conceduntur, perveniunt*; & consequenter non anta, quando adhuc ignorantur a *privilegiato*, sicque ab eodem acceptata nondum sunt. Unde in simili, si quis absenti servo scribit, ut in libertate moretur, non acquiritur servo libertas, nisi pro eo tempore, quo servus de hoc certior factus est, tea tu claro *l. Qui absens ff. de acquirend. possess.* Similitar Dignitas Consularis primum acquiritur a litteris præstitis, id est, præsentatis *l. ult. C. de consulibus l. 12.* juncta Glossa *ib.* Item donatio non confert jus aliquod donatario ante acceptationem, & consequenter ante notitiam ipsius, *e. l. Absenti ff. de Donation.* Siquidem *invito beneficium non tribuitur*; juxta *Reg. 7. ff. de R. J.* Omitto similia.

45 Diai tamen notanter a. 43. *Regulariter non habebit effectum*: Nam excipitur casus, quando Princeps per se, ac motu proprio concedens *privilegium*, velit illud statim habere suum effectum a die concessionis; quia hoc non excedit potestatem Principis, cum etiam leges, sive constitutiones possint trahi ad preterita, vel ad pendentia negotia dummodo nominatim in eis de præteritis caveatur, *e. ult. de constit.* Accedit, quod nonnulla Privilegia tantum auferant a *privilegiato* aliquod onus, v. g. non solvendi pœnam, Decimas; & hujusmodi; ergo non ast ratio, cur ea non possint habere suum effectum illico a die primæ concessionis, si id Princeps expresse velit, dummodo ex post, facto acceptentur a *privilegiato*: sicut a pari Legatum in Testamento relictum secuta ex post facto ejus acceptatione cedit, seu debetur Legatario a die mortis Testatoris *l. si tibi homo ff. de Legatis I.* cum Concordantiis:

46 Resp. II. Nilominus *privilegium* ad supplicationem ipsius *privilegiati*, vel Procuratoris ejus concessum, statim habet effectum a die collationis, neque opus est, ut prius innotescat *privilegiato*. Ita supracitati Auctores. Ratio est; quia quando *privilegiatus*, vel ejus Procurator supplicavit, & Princeps concedit *privilegium*, statim adest ejus acceptatio, mutuusque hinc inde consensus, dum ea parte unius adest concessio, & ex parte alterius acceptatio *privilegii*, sicque perfecta habetur donatio.

47 Confirmatur idipsum rationibus, quibus generaliter multi Doctores, a Sanchez *loc. c.* relati, volunt probare, *privilegium*, vel dispensationem prodesse a tempore concessionis etiam ignoranti. Imprimis enim in *Rescriptis gratiæ* (quibus annumerantur *privilegia*) non attenditur tempus *præsentatæ*, sed tempus *datæ*, ita ut statim tunc, cum gratiæ datæ sunt, habeant effectum suum, & per ea jus parti acquiratur, *c. eam te de Rescriptis.* Deinde Legatum in Testamento relictum acquiritur *ignoranti*, dummodo ex postfacto acceptetur, seu non respuatur, *l. cum pater §. fundo ff. de leg. 1.* ergo idem dicendum de *privilegio*, saltem pro quo quis supplicavit per se, aut per suum *procuratorem*. Insuper restitutio Deportati prodest ignoranti, *arg. l. ejus, qui in provincia ff. si certam petatur*: atqui restitutio Deportati est aliquod *privilegium*, vel gratia; ergo. Tandem etiam collatio Beneficii prodest *ignoranti*, & quamvis ei non tribuat *jus in re*, bene tamen *jus ad rem*, ut passim volunt Doctores, neque enim absque ejus, cui collatum est beneficium, dissensu, sive repudiatione potest Episcopus illud alteri conferre, *c. si tibi præsenti de præb. in 6.*

Ex datis duabus responsionibus plura inferunt Doctores. Nam infertur *primo* cum Sanch. *l. c. n. 8.* & aliis, valere Matrimonium, cui simplex Sacerdos post petitam a se mediantibus literis, aut Procuratore, atque a Parocho, vel Ordinario concessam licentiam assistendi interfuit, quamvis de dicta concessione nondum fuerit certior factus: secus dicendum, si dictam licentiam nullo modo petiverit. Infertur *secundo*, valere Absolutionem a Reservatis, vel Excommunicatione, quando licentia absolvendi per internuntium fuit petita, & a Superiore jam concessa, licet Nuntius necdum redierit. Taceo similia plura. Nec obstat, quod usus talis licentiæ ante acceptam certam ejus notitiam videatur illicitus ac temerarius. Resp. enim, quamvis periculosum sit atque illicitum propter defectum certæ cognitionis de concessa sibi facultate tale quid attentare, nihilominus actum gestum fore validum. 48

Quæres autem, quomodo text. Juris n. 30. & 33. allegati possint inter se conciliari, cum priores pugnare videantur contra responsionem *secundam*, & posteriores contra *primam*. Resp. I. cum Engel *pa. 3. Manual. Parochorum c. 5. §. 6. n. 17. & T. de Clandest. Despon. n. 17.* in iis casibus, qui *n. 30.* referuntur, propterea requiri in alterius partis notitiam, quia trahunt secum aliquam ejus reciprocam obligationem: sic enim servus manumissus tenetur ad jus Patronatus, Consul ad onera Consulatus, Donatarius ad Antidora, & evitandam ingratitudinem, *c. ult. de Donat.* ac hujusmodi. Econtra tamen fit in casibus *n. 33.* relatis, simulque in his habetar aliquid speciale favore ultimæ voluntatis, ac liberationis Deportati. 49

Ad *cap. si tibi absenti de præbend. in 6.* pro utraque responsione allegatum, respondeo, etiam Beneficiatum teneri ad onera Beneficii, & subjectionem Episcopi; unde collatio beneficii facta ignoranti marito non tribuit *jus in re*, ob ejusmodi obligationem annexam, bene tamen *jus ad rem*, cum hoc non obstante libere possit dimitti, vel potius non acceptari; post acceptationem vero semel factam, per quam acquiritur *jus in re*, & quasi dominium ipsius, ut explicat Pirh. *T. de præb. n. 55.* non potest amplius dimitti beneficium sine auctoritate & consensu Superioris *c. Admonet de renunc.* cum concordantiis. 50

Cur autem collatio Beneficii absenti facta amplius revocari non possit, cum tamen collatio Beneficii censeatur esse *Donatio* quædam *cap. 4. de Donat.* ibi, *Donationes vero vel concessiones Ecclesiarum*; simulque *Donatio* ante acceptationem Donatarii libere possit revocari *l. 2. & l. Absenti ff. de Donation.* Cur, inquam, ejusmodi collatio Beneficii amplius revocari non possit ante acceptationem ad instar aliarum Donationum, communiter Doctores hanc assignant rationem, de disparitatem; quia Donatio rei propriæ ex mera liberalitate concedentis proficiscitur, Collatio vero Beneficii Ecclesiastici est cujusdam necessitatis, nam Prælatus tenetur ex officio conferre beneficia, & collatione semel facta Collator jam est functus officio suo, & hinc merito variare prohibetur. 51

Ad id, quod *n. 33.* dicitur, in litteris, sive in scriptis attendi tempus *Datæ* &c. Resp. inde quidem recte probari alteram responsionem nostram, nihil tamen inferri contra primam: nam hujusmodi Rescripta non dantur, nisi ad alicujus consultationem, relationem, vel supplicationem, sicque loquendo de litteris *gratiæ* illico adest acceptatio, seu consensus ex parte *privilegiati*. Sed neque text. ea c. 1. *de concess. præbend. in 6.* urget contra responsionem secundam; quia textus ille est dumtaxat allegatio partis; non decisio Juris, ac proinde non convincit; quamvis probabiliter allegetur pro priori responsione *num. 30.* eo quod Papa in fine citati textus pro parte illa rescribat, sicque fundamentum ejus approbare videtur. 52

§. III.

De Communicatione Privilegiorum.

S U M M A R I U M.

53 *Communicatio quid sit?*
54 *Et quomodo fiat?*
55 *Ordines mendicantes plenam invicem habent* Communicationem Privilegiorum.

56 No-

56 *Nostra Minorum Religio in specie tam cum Mendicantibus, quam non Mendicantibus plenissimam habet* Communicationem Privilegiorum ; *probatur ex variis Bullis.*

57 *Præsertim Clementis VIII.*

58 *Et ex aliis, Remissive.*

59 *Quomodo intelligenda sit hac* Communicatio?

60 Privilegium *uni personæ privatæ concessam non transit ad alios.*

61 Neque Privilegiom *concessam Ecclesiis ad certum tempus, V. g. septenaium.*

62 *Neque concessum ob specialem rationem, uti est concessam loco miraculoso. Indulgentia Portiunculę, Indulgentia Altaris privilegiati.*

63 *Ponitur quæstio, & ratio dubitandi utrum cæteri Mendicantes communicent cum privilegiis Societatis JESU.*

64 *Resolvitur* Affirmative, *etiam quoad illa privilegia, quæ habent cum clausula*, ne alii eis per Communicationem gaudeant.

65 *Quia Pontifices successores absolute concesserant Communicationem, & qui?*

66 *Religiosi Mendicantes non communicant cum aliis in pęnalibus, & odiosis.*

67 *Doctrina practica ad propositum: Et n. seq.*

69 *Cessante ex aliqua ratione, vel privilegio apud eum, cui primitus concessam est, non cessat apud* Communicantem.

70 *An, & quando* Communicantes Privilegiis *aliorum, possint illis contra hos uti? & duobus n. seq.*

71 Privilegiatus *contra* privilegiatum *non utitur* privilegio, *quomodo intelligendum? & n. seq.*

53 QUæritor I. Quid sit, & quomodo fiat *Communicatio privilegiorum?* Resp. I. *Communicatio*, & *communicare* a ly *communis* derivatum, idem est, ac commune facere, & conferre alicui, quod prius alteri jam fuerat concessom, ita ot *communicatio Privilegiorum* consistat in participatione, & concessione quadam *privilegii*; quia Superior *privilegium*, quod uni simpliciter concesserat, etiam ad alterum extendit. Sic *cap. a. b. t. in 6.* Studio generali Romano vigenti communicantur *privilegia* aliorum studiorum Generalium.

54 Resp. II. *communicatio Privilegiorum* duplicites fieri potest, videlicet vel *absolute, plene, & perfecte*; vel *imperfecte, & relative*. *Primo modo* fieri dicitur, dum *privilegium*, quod prius uni Communicati, aut personæ, fuerat concessum, alteri *absolute, plene* ac *illimitate* ita conceditur, ut illa persona, cui fit *communicatio* de se, & per se ind-pendenter ab alio, frui possit *privilegio*, ac si ei prius specialiter esset concessum. *Altero modo* illis fit, quibus non propter se, sed ob connexionem, quam habent cum aliis communicatur Privilegium; ut Medicis, Familiaribus, Advocatis certarom Religionum. Donatus *To. s. Tr. 7. q.* 1. cum communi Doctorum.

55 Quæritur II. An? & qui Ordines, ac qualem habeant *communicationem Privilegiorum?* Resp. I. Ordines mendicantes omoes habent inter se absolutam, perfectam, & plenissimam *communicationem Privilegiorum*, prout omnes Doctores hac de re scribentes unanimiter docent, atqoe ex variis Constitutionibus Pontificiis præsertim Julii II. Leonis X. & S. Pii V. manifeste patet.

56 Et quidem pro Ordioe FF. Mioorum notaoda amplissima concessio Clementis VII. per Bullam, quę incipit: dum fructus ob rea, & refertur circa finem Compendii Privilegioram, in qua Pontifex motu proprio, & ex certa scientia, omnia & singula Privilegia, Immunitates, Exemptiones Indulta, Indulgenrias, peccatorum remissiones & gratias dicto Minorum, & S. Clarę, ac Tertio de Pęnitentia nuncupato, Ordioibus, illorumque personis, locisque concessa &c. approbat, & innovat: eisque omnia & singula privilegia; concessiones, Indulgentias, & gratias &c. quibusvis Ordinum mendicantium, vel non mendicaotium Congregationibus quomodolibet concessa, & concedenda, suę professionis Regularis observaotię non contrarię, communicat in omnibus & per omnia, perinde ac si eis specialiter concessa fuissent. Ita citata Bulla Clementis VII. S. Pii V. Gregorii XIII. Sixti V. & aliorum Pontificum, ut notat Herincx *disp. 4. de legibus q. 6. n. 73.*

His adde Constitutionem Clementis VIII. *Ratio pastoralis* 1597. editam, & habetur io Bullario Romano *tom. 3. Constitut. 51. dicti Pontificis*, quæ plurimum notanda est, ac sonat, ut sequitur.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ratio Pastoralis Officii nostri exigit, atque efflagitat, ut quorum Religionem, ac virtutem Sedi Apostolicę, totique Ecclesiæ non modo illustrem, & præclaram, sed utilem etiam ac necessariam esse animadvertimus, eosdem nostris, & ejusdem Sedis Apostolicæ honoribus, & beneficiis libenter prosequamur. Cum vero ex bonis, & commodis spiritualibus Ord. Mendicantium, ea longe, lateque pateant, semperque patuerint, quæ a sacro Ordine FF. Minor. de Observantia, ab ipsis fundatæ Religionis initiis, in omnes Christianæ Reipublicę Provincias profluxerunt, quotidięque profluunt, & promanant, faciendum nobis asse statuimus, ut io eodem Ordine, nostris & Sedis Apostolicæ gratiis, atque muneribus honestando nihil Romanorum Pontificum prædecessorum oostrorum benignitati ac studio concedamus.

§. I. Cum igitur pro parte dilecti filii Jo: Baptistæ Moles Commissarii Generalis in Romana Curia Ultramontanę Familiæ prædict. Ordin. de Observantia nobis expositum fuerit, ex ipsius Sedis benigna dignatione provenire, ut Romanus Pontifex quandoque Prædecessorum suorum Rom. Pontif. gesta iooovet, ac Apostolica auctoritate innovata, & restaurata muniat, & fulciat, & in pristinum statum reponat ac reducat, nec oon propterea nonnulli Romani Pontif. prędecessores nostri, quasdam gratias concessiones, indulgentias, & peccatorum remissiones, absolutiones etiam plenarias, libertates, prærogativas, favores, immunitates, exceptiones, declarationes, facultates, multaque alia privilegia, & indulta, tam præd. Frat. Minorum, quam S. Clarę, ac Tertiu de Pęnitentia nuncupato Ordinibus, illorumque Superioribus, Fratribus, Monialibus, & Sororibus, ac utriusque sexus personis, & Monasteriis, Domibus, Ecclesiis & locis quibuscumque dictorum Ordioum nunc & pro tempore existentibus, in genere vel in specie, etiam per modum Communicationis, sive extensionis privilegiorom, aliis Ordinibus, Domibus Ecclesiis, & utriusque sexus personis Ordinum Mendicantium, & non Mendicantium existentibus concessorum concesserunt, aut jam concessa confirmarunt, & approbarunt, prout in singulis concessionibus, declarationibus, & litteris eorumdem prædecessorum expeditis plenius dicitur contineri.

§. II. Cum autem sicut eadem expositio subjungebat illa, quę sępius Apostolica auctoritate prędicta munita existunt majorem obtineant roboris firmitatem pro parte prædicti Jo: Baptist. Moles, nobis fuit humiliter supplicatum, ut prædictis Privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, favoribus, conservatoriis declarationibus, facultatibus, gratiis, concessionibus, indulgentiis, & indultis, pro illorum observantia, nostræ approbationis robur adjicere, aliasque in præmissis opportune providere, de benignitate Apostolica dignaremur.

§. III. Nos igitur, qui omoium votis, præsertimque illorum, qui sub suavi Religionis jugo divinis laudibus, & Christianę religionis augmento incumbentium personarum tranquillitati & commoditati consulunt, libęter annuimus, eaque favoribus prosequimur, opportuois, hujusmodi supplicationibus inclinati, quęcumque permissa, ac omoia singula alia privilegia, immunitates exceptiones, libertates, prærogativas favores, conservatorias, declarationes, facultates, dispensationes, gratias, concessiones, indulgentias, & indulta spiritualia & temporalia, etiam per modum Communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Ordin. Mendicaotibus, & non Mendicantibus, ejusdem Fr. Minor. Regularis Observantię, & S. Clarę, de Pęnitent. Tertio Ordinibus etiam in Congregatione sub trium votorum substantialium professione, & eorumdem Superiorum Ord. Minorum Regolaris Observantiæ hujusmodi obedientia degentibus, ipsorumque Superiorum Fratribus, Monialibus, Sororibus, ac utriusque sexus etiam singularibus personis, nec non Monasteriis, Domibus Ecclesiis, & locis, quibuscumque in genere, & in specie, etiam per solam signaturam, etiam vivę vocis oraculo, ut prefertur, aut alias per eosdem Romanos Pontifices prædecessores nostros,

ac

ac nos & Sedem prædictam sub quacumque forma, & expressione verborum concessa: ac etiam iteratis vicibus approbata, nec non omnibus, & singulis, in eis forsan contentis clausulis decretis, ad declarationibus quibuscumque ac singulas desuper etiam pluribus vicibus confectas, litteras, & in eis contenta, & inde secuta quęcumque illorum omnium tenores & formas datas, effectus, & decreta in illis appofita, ac de verbo ad verbum insererētur, & in his essent inserta, præsentibus pro sufficienter expressis habentes dicta authoritate Apostolica tenore præsentium ex certa scientia (in his omnibus) in quibus decretis Conc. Trid. non adversentur, salvis etiam decretis a nobis in favorem Fratrum Reformatorum concessis (approbamus, & confirmamus, ac innovamus, perpetuamque roboris firmitatem obtinere, & firmiter observare, necnon Ord. Fratrum Minorum regularis observantiæ, & S. Claræ, ac Tertio de Pœnitentia nuncupato, etiam in Congr. sub obedientia Fratrum Minor. de Observ. hujusmodi degen. Superioribus, Fratribus, Monialibus, etiam Tertiariis nuncupatis, sororibus, personis, Monasteriis, Domibus, & Ecclesiis, & locis prædictis, etiem per modum Communicationis, & extensionis hujusmodi suffragari, illisque frui, uti & gaudera, quando & quoties opus fuerit, posse & debere, in judicio & extra, ac etiam in foro conscientiæ, in omnibus & per omnia ac si specialiter & expresse eisdem Fretrum Minor. & S. Claræ, & Tertio de pœnitentia Ord. per nos concessa fuissent, decernimus. Supplentes omnes & singulos juris & facti, ac solemnitatum etiam de juris necessitate, aut elia quomodolibet requisitarum, forsan omissarum, & alios quoscumq; defectus si qui forsan intervenerint in eisdem.

§. IV. Quo circa Venerabilibus Fratribus Mantuæ, & Tuy Episcopis, ac dilecto filio causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ generali Auditori, per easdem præsentes committimus & mandamus, quatenus ipsi, vel duo, val unus eorum per se, vel alium, seu alios, faciant euthoritate nostra præsentes litteras & in eis contenta quæcumque, plenum eorum effectum sortiri illiusque omnes, quos concernant pacifice frui & gaudere. Non permittentes quemquam desuper contra præsentium tenorem sub quovis prætextu & causa; etiam defectu intentionis nostræ per quoscumq; quomodolibet indebite molestari; quinimmo quidquid in contrarium ettentari vel fieri continget, omnia semper in pristinum reponi. Contradictores quoslibet, & rebelles, etiam per quascumq; pœnas Ecclesiasticas, & alia opportuna juris & facti remedia, appellatione quacumq; postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis, servatis processibus etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam adhoc si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Sicque per quoscumq; Judices, & Commissarios, ac S. R. E. Card. nec non sacri Palatii Apostolici causarum Auditores, sublata eis quavis aliter judicandi & interpretandi facultate; judicari, & definiri debere.

§. V. Non obstantibus præmissis, ac piæ mem. Bonifacii Papæ VIII. etiam Prædecessoris nostri de una, & in Concilio Gen. de duabus dietis, dummodo ultra tres dietas aliquis præsentium vigore ad judicium non trahatur, aliisq; Apostolicis constitutionibus, ac Provincialibus & Capitularibus statutis & constitutionibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, val quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis & litteris Apostolicis, etiam in forma Brevis per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam nos, & Sedem prædictam, etiam motu proprio, ac scientia & potestatis plenitudine similibus, ac cum quibusvis irritativis, annullativis, restrictivis, reservativis, exceptivis, restitutivis, declarativis, mentis attestativis, & derogatoriarum derogatoriis, aliisqua efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis quomodolibet, etiam pluries concessis, firmatis & innovatis. Quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de Verbo ad Verbum, non eutem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua elia exquisita forma ad hoc servande foret etiam quod in eis caveatur expresse, quod illis nullatenus, aut non nisi sub certis modo & forma derogari posset, tenores hujusmodi, ac si de Verbo ad Varbum, nihil penitus omisso, & forme illis tradita observata inserti, forent præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, Motu, Scientia, & auctoritate similibus derogamus. Aut si aliquibus communiter, vel divisim ab eadem sit Sede indultu quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possit per litteras Apostolices non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, cæterisque contrariis quibuscumque.

§. VI. Verum, quia difficile foret, præsentes litteras ad singula quæque loca, in quibus forte opus esset, deferri, volumus & pariter Apostolica auctoritate decernimus, quod illarum transumptis manu alicujus ex Secretariis cujusvis prædictorum Prælatorum Generalium, ac Romanæ Curiæ Commissarii, & suorum successorum, aut Notarii publici subscriptis, & si illo officii alterius eorumdem, aut alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutę, seu Curię Ecclesiasticę munitis eadem prorsus fides in judicio, & extra illud adhibeatur, quę præsentibus edhiberetur, si forent exhibitę, vel ostensę.

Dat. Romę apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 20. Decemb. 1597. Pontificatus nostri Anno sexto.

Plures similes Concessiones remissive vide *l. 1. tit.* 38
11. a num. 45.

Resp. II. Hæc *Communicatio Privilegiorum* currit de 39
Prelatis ad Prelatos, de Fratribus privatis, id est sine Prelaturis, ad Fratres privatos, de Conventionibus Conventus, de Festivitatibus ad Festivitates. Ita declaravit & concessit Prędicatoribus, & FF. Minoribus Sixtus IV. & Julius II. per sequentem Bullam.

Venerabilibus Fratribus Salamantino, Pacen. & Corduben. Episcopis, & eorum cuilibet.

JUlius Papa II. Venerab. Fratres Salutem, & Apostolicam benedictionem. Alias ed supplicationem Charissimi in Christo Filii nostri Ferdinandi Regis &c. & infra quodque in prędicta Privilegiorum, gratiarum, & indultorum prefatorum Communicatione, tam universaliter per Predecessores nostros toti Ord. Minorum; quam etiam per nos particulariter prędictorum Regnorum Fratribus facta, eaque quoad Absolutionem, dispensationem, vel alias ad Priorem Generalem, seu Magistrum Ord. Prędicatorum spectare ad Magistrum, vel Vicarium Generalem FF. Minorum pertineant, & ea, quę ad Priores Conventuales, id est, Prelatos singularum Domorum Ordin. Prędicatorum, & eorum Vicarios: similiter spectant ad Guardianos, & eorum Vicarios Ord. Minorum, & ea, quę ad Priores, seu Vicarios, vel Superiores Vicarios, id est, Prelatos, qui medii sunt, quocunque nomine censeantur, & vocentur, inter dictum Generalem, seu Magistrum Ord. & Priores Conventuales, eorumque Vicarios, simili modo spectant ad Ministros, & Vicarios, Provinciales, ac Custodes, qui etiam medii sunt inter Ministrum, & Vicarium Generalem & Guardianos, eorumque Vicarios similiter pertineant, & sicut de potestate Prelatorum, scilicet de Prelatis ad Prelatos dictum est; ita de Congregationibus unius Congregetionem alterius Ord. & de Fratribus privatis, id est, sine Prelatura ad Fratres privatos, & de Festivitatibus ad Festivitates, in his casibus, in quibus Congregationibus, Fratribus privatis, aut Festivitatibus unius Ordinis aliquid conceditur, Congregationibus, Fratribus privatis, aut Festivitatibus alterius Ordinis nunc & pro tempore respective concessa intelligantur. Ita qui ea, quæ in honorem SS. Dominici, Petri Martyris, Thomę de Aquino, Catharinę de Senis, Fratribus, vel locis Prędicatorum sunt concessa, omnia illa Fratribus Minoribus præfatis, eorumque locis in Festivitatibus SS. Francisci, Antonii, Ludovici, Bernardi, Bonaventurę, quinque Martyrum dicti Ord. qui apud Marochium martyrii coronam edepti sunt, & S. Clarę, & in eliis Festivitatibus dicti Ordinis Minorum, licet sint in majori numero, quam Festa ipsorum Fratrum Prædicatorum, sint & intelligantur concessa, ad tollendam quamcunque hæsitationem, & inde forte ortum scrupulum, auctoritate & tenore præfatis declaramus

Dat. Romę apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die prima Junii 1509. Pontificatus nostri anno sexto.

Resp. II. Nihilominus Privilegium concessum uni Religioso privato non communicatur aliis Religiosis. Ita communiter Doctores. Siquidem talia *Privilegia* sunt *personalia*: unde habet locum *Reg. 7. Jur. in 6. Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.* Adde, quod in aliis plarumque cesset ratio concessionis, v. g. prerogativa meritorum, personę habilitas, vel hujusmodi. Et quia *diversitatem corporum diversitas sępe se-*

qui-

quitur animarum, c. 3. *de Concess. Præb.* Quod uni prodesset, sæpius alteri foret nocivum.

61 Idem dicendum de *Privilegiis* concessis aliquibus Ecclesiæ, ad tempus determinatum, ut sunt Indulgentiæ in honorem alicujus Sancti concessę Ecclesiis, per tot vel tot annos, nam hæ non communicantur aliis Regularibus, ut notant Doctores, ac præsertim Antonius de Spiritu S. *in Director. Reg. tr. 1. disp. 1. sect. 3. n. 4.* Donatus *p. 1. tom. 1, tr. 7. q. 14 & 15.*

62 Idipsum juxta præfatos, & alios asserendum est de *Privilegiis*, quæ concessa fuerunt ob aliquam specialem rationem: ut quando Indulgentia concessa est uni loco speciali quia ibi est imago B. V. M. cum magna veneratione Fidelium, nam hæc est specialis ratio illius loci, qua alii carent. Et ob hanc causam communiter tenent Doctores, via uno altero excepto, Indulgentias Portiunculæ non communicari Ecclesiis aliorum Ordinum præter Ordinem S. P. N. Francisci. Idem asserendum de Altaribus *privilegiatis* ob specialem rationem talis Altaris. Secus dicendum de Indulgentiis perpetuis, & quæ continent rationem generalem. Vide Donatum *lib. 1.*

63 Quæritur II. Utrum Ordines habeant *Communicationem omnium Privilegiorum* Societati Jesu concessorum; Ratio dubitandi est, præfata Societas habeat quædam privilegia cum clausula, *ut illis per Communicationem fruantur cæteri Mendicantes*, uti videre est in Bulla Gregorii XIII. *Pium & utile &c.* quæ est 77. inter Constitut. dicti Pontificis, *tom. 2. Bullar Cherub.* ubi Papa, postquam circa Ordines ab eis recipiendos Privilegia sequentis tenoris concessit.

§. II. Nonnulli tamen Antistites post Conc. Trid. decreta eos sic præsentatos, prius in hujusque. tā in minorum; quam sacrorum Ordinum hujusmodi præscripto munera exercitatos, temporumque determinatorum post susceptos, descriptum finem, antequam ad superiores Ordines ascendant omnino expectandum, eosque in eorumdem Ordinum sanctionibus, chorique officiis plene instructos, & denique super eorumdem vita, moribus, ætate, & natalibus, ad Parochi inquisitionem, aut alias testimonium & certa alia requisita habenda esse contendunt, quamvis ad eosdem Ordines suscipiendos numeris alioquin omnibus idonei dimittantur.

§. III. Nos his incommodis, quantum in nobis est, occurrere volentes omnibus Episcopis, & aliis Antistitibus, præsentibus & futuris in perpetuum præcipimus, atque interdicimus, ne ab hujusmodi promovendis, qui licentiam a Præposito Generali dictæ Societatis pro tempora existente, vel ab eo delegatis habuerint, quidpiam prædictorum requirant vel exigant, sed ipsos etiam absque ulla functione in Ordinibus ipsis, interstitiorumque ad illos suscipiendos observatione, aut inquisitione de cantu, officiis, ceremoniis Ecclesiasticis, idoneitatis, proprii Ordinarii licentia, aut aliis in aliis requisitis ad minores ac etiam extra tempora a Jure statuta, tribusque Dominicis, vel aliis festis diebus etiam continuis ad sacros, etiam Presbyteratus, Ordines promoveant, ac si omnibus requisitis præditi essent. Nos enim illis Ordines omnes prædictos sic suscipiendi, ac prædictis Antistitibus eos ipsis conferendi facultatem tribuimus. Tandem subjungit sequentem clausulam: Præsentis autem gratiæ Communicationem omnibus aliis etiam qui sua privilegia cum ipsa Societate copiose participant, participareque poterunt, quomodolibet in futurum fieri prohibemus. Quibus non obstantibus.

64 Resp. Ordines Mendicantes præfatam, & plenam habent *Communicationem omnium privilegiorum* Societati Jesu concessorum; non tantum illorum, quæ sine, sed etiam cum allegata, aut simili clausula ei concessa fuere, & in specie etiam *Privilegiorum* a Gregorio XIII. concessorum juxta tenorem *n. præced.* allegatorum circa Ordines recipiendos. Diana *p. 3. tr. 2. Resol. 81.* Roderiquez *to. 1. qq. Regul. q. 55. art. 7.* de hoc puncto fusius disserens, Herinca *Disp. 4. de Leg. q. 9. n. 75.* Donatus *p. 1. tom. 1. tr. 7. q. 8.* Miranda *in Man. Prael. to. 2. q. 46. ar. 5. Concl. 2.* Ratio est, quia subsequentes Pontifices de novo absque dictis limitationibus plenissimam concesserunt Mendicantibus, & confirmarunt *Communicationem Privilegiorum*, quorum Pontificum potestati derogare non statuit ullus Antecessor juxta unanimen *cum non habent par in parem imperium*, *c. Exiit §. Cæterum, de verbor. signific.* & alibi.

65 Quod autem Successores sine dictis limitationibus contulerint, patet ex variis eorum Bullis allegatis *l. s. c.* *t. t. n.* 51. Quibus accedunt Clemens VIII. utpote qui per Bullam supra n. 57. allegatam pro ordine nostro de novo concessit, innovavit, & confirmavit omnia & singula *privilegia* quibuscunque, & quomodocunque concessa, non obstantibus quibusvis *Clausulis irritativis, annullativis, cassativis, etiam Privilegiorum eorum revocativis, restrictivis, reservativis, exceptivis, declarativis, mentis attestativis, ac derogatoriarum derogativis &c.* prout amplius videre est cit. Bulla §. 5. Item Greg. XIV. qui Cisterciencibus, & Cruciferis præter cuncta alia *privilegia* etiam in specie concessit *privilegia Societ.* Jesu, per Constitutionem, *Illius qui* quæ est 17. *in tom. 2. Bull. Cherub.* cum quibus Cistercensium *privilegiis* cæteros Mendicantes, præsertim vero Fratres Minores communicare, patet ex pluribus supra allegatis Bullis, præcipue vero Clementis VIII. supra nu. 57. allegata: ut proin prorsus nullum dubium supersit, quin cæteri Mendicantes, præsertim Fratres Minores gaudeant quoque *privilegiis* Societatis Jesu cum Clausula n. 93. allegata concessis.

66 Quæritur III. An Religiosi *communicantes in privilegiis*, etiam communicent in pœnis, & prohibitionibus alterius Ordinis? Resp. cum communi Doctorum *negative*, ut habet novissima Regula Juris in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Unde

67 Inferes *primo*. Si in una Religione lata sit Excommunicatio Papalis contra Subornatores, hanc non extendi ad alias Religiones. Ita Herincx *n. 81.* post Portel.

68 Inferes *secundo* cum Diana *loc. cit.* quod quando Pontifices concesserunt *privilegia Societati* Jesu tali modo, ut Subditi ejus non communicent illis, nisi concedantur ipsis a suo Generali, hæc limitatio non liget alios Regulares, sed inconsulto suo Generali gaudeant talibus *privilegiis*, prout omnes concedunt. Secus dicendum, si ipsismet *privilegiis* adderentur quædam restrictiones ad coarctandum eorum favorem, hę enim limitationes procul dubio communicantur aliis Ordinibus, cum non communicent majorem favorem, quam sit datus a principali concessionario. Ita Herincx *n. 28. & seq.* id exemplificans. Ratio disparitatis est, quia hic additur restrictio potius ad subveniendum incommodis specialis Instit. Soc. sicque ad exhibendum ipsi specialem favorem per talem limitationem.

69 Quæritur IV. Quid juris, si *privilegium* alteri communicatum, penes primum *privilegiatum* restringatur, vel usu contrario penitus aboleatur? Resp. cum Engel *h. t. n. 11.* Antonio a Spiritu S. *n. 51.* & aliis passim, id non nocere secundo *privilegiato* per communicationem. Ratio est quia hujus privilegium dependet quidem a priore in productione, non vero in conservatione; statim enim ut *privilegia* concessa sunt uni v. g. Religioni, propria etiam alterius religionis habentis *Communicationem* cum illa, effecta sunt, neque etiam vi talis *Communicationis* communicatur alteri Religioni usus, vel abusus talis privilegii (hoc enim est odiosum) sed jus eo utendi. Unde quamvis primus Ordo, cui tale *privilegium* primo concessum est, illud per non usum vel renovationem omiserit, adhuc secunda Religio, cui fuit communicatum, potest illo uti, cum eidem jus jam fuerit acquisitum. Intellige, dummodo ante *Communic. privileg.* alteri Religioni factam, Privilegium penes primum Ordinem necdum cessaverit. Siquidem in *Commun. privileg.* semper intelligitur, licet non exprimatur (frequenter tamen exprimitur) *clausula* illa, *dummodo privilegia adhuc sint in usu*: nam alioquin quod non amplius esset, neque communicari posset.

70 Quæritur V. An Religiosi *communicantes in privilegiis* possint his uti in judicio contra eosdem Religiosos, quibus ea primitus fuerunt concessa? Resp. *affirmative*, dummodo Religiosi *communicantes* sint rei, vel agant de damno vitando. Ita Antonius a Spiritu S. *l. c. n. 59.* & alii communiter, paucis exceptis. Siquidem facta semel *privileg. Communicatione* quælibet Religio æqualiter, & independenter ab aliis participat illa *Privilegia*.

71 Nec obstat illud commune Dictum Jurisconsultorum, *Privileg. contra Privilegiatum non utitur privilegio*, sed Jure communi, *arg. l. Privilegia ff. de Privil. Cred* ibi: *Privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa; & si ejusdem tituli fuerint, concurrunt.* Resp. enim cum Engel *tit. de in integrum restit. in 6.* id verum esse, quando utriusque pars est causa, ut patet ex citato textu, Juris: Secus autem esse, si unus certet de lucro captando, & alter de dam-

damno vitando; tunc enim is, qui indemnitatem cupit, merito prævalere debet altori, qui ex re aliena lucrum quærit. Idem dic de eo, qui est reus, & pulsatur in judicio: nam *favorabiliores Rei potius, quam Actores habentur l. favorabiliores ff. de Reg. Jur.* Concordat, atque utranque partem probat textus *in l. Verum §. fin. de Minorib.* ubi Summarium sic loquitur: *Si sint duo privilegiati pari privilegio, præfertur ille, qui certat de damno vitando: sed si uterque certet de hoc, est potior causa Rei: sed si sint privilegiati dispari privilegio, privilegium potentiori præponitur.* Hæc *Summarium.*

72 Alii sub aliis terminis respondent, dicendo, dictum *Axioma*, habere locum, quando ex parte utriusque concurrit *Privilegium*: id est, quando sunt in casu, quo utriusque *privilegium* valet: Secus autem esse dicunt, quando unus est *privilegiatus* tantum in genere, alter autem specialiter in casu, de quo agitur; tunc enim *privilegium* speciale præfertur generali. Sic fit, quando una Ecclesia præscribit contra aliam Ecclesiam; nam ecclesia præscribens solum est privilegiata in genere, cum non habet *privilegium*, ut possit contra aliam ecclesiam præscribere minori tempore, quam 40. annis; altera vero ecclesia est privilegiata in specie, ac in ista causa, ut contra eam non possit præscribi minori tempore, quam 40. annis; unde nec prævalet.

§. IV.

De Innovatione, Confirmatione, & usu Privilegiorum.

SUMMARIUM.

73 Confirmatio, & Innovatio Privilegii, *quid*?
74 *Dividitur in* communem, *seu* ordinariam,
75 *Et* specialem, *seu* ex certa scientia.
76 *Sumi potest* materialiter, *vel* formaliter.
77 Confirmatio ordinaria, *seu* in forma communi, *nullum jus novum tribuit.*
78 *Bene vero* Confirmatio specialis, *seu* ex certa scientia.
79 *Objicitur Decretum Congregationis.*
80 *Et respondetur ad illud.*
A casibus Bullæ Cænæ, & Episcopo reservatis non possunt absolvere Regulares vi privilegiorum. *Ibid.*
81 *Unde cognoscatur* Confirmationem *esse* specialem, *seu ex* certa *scientia?*
82 *Plurimum Regularium præsertim Mendicantium Privilegia de facto sunt confirmata.*
83 *Non tantum in forma communi, sed etiam ex certa scientia.*
Et quidem Privilegia *Ordinis nostri amplissime sunt confirmata per Bullam specialem Gregorii XIII. Ibid.*
84 *Item per Bullam specialem Clem. VIII.*
85 *Item per Bullam specialem Pauli V.*
86 *Quæ sicut & aliæ confirmatoriæ Bullæ, una cum Privilegiis nostris, novissime iterum confirmatæ fuere ab Innocentio XI.*
87 *Colligitur*, Privilegia *nostra etiamnum plene valere, quibusdam exceptis.*
88 *Quomodo sint intelligendæ clausulæ Confirmationi apponi solitæ*: quatenus sunt in usu, *quæ non sunt revocatæ*; item *quæ* sacris Canonibus, & Concilii Tridentini Decretis, non adversantur? *Remissive*
89 *Dum Privilegia sæpius confirmantur, & in una Bulla, confirmatoria quædam omittuntur, quæ in alia ponuntur, non censetur esse revocata, quæ fuere omissa.*
90 *Doctrina practica ad propositum.*
91 *Etiam aliorum Ordinum Privilegia specialiter sunt confirmata: referuntur aliquæ* Confirmationes.
Ordines Mendicantes gaudent invicem favoribus, qui uni ex illis, vel etiam aliis Ordinibus per Confirmationem ex certa scientia *conferuntur.*

73 QUæritur I. Quid? & quotuplex sit *Confirmatio*, seu *Innovatio* Privilegiorum? Resp. I. *Confirmatio, seu Innovatio Privilegiorum aliud non est quam corroboratio privilegii prius legitime jam habiti.* Patet definitio ex terminis, atque ex dictis supra *lib. 1. tit. 30. de Confirmat. utili, vel inutili.*

74 Resp. II. *Confirmatio* est duplex, una videlicet in *forma communi*, seu *ordinaria*, alia in *forma speciali* seu *ex certa scientia*. *Confirmatio in forma communi*, seu *ordinaria* est, qua jus seu privilegium, prout hic & nunc reperitur, corroboratur, seu confirmatur relinquendo illud in suo statu, sive dein validum sit, sive invalidum, quoniam *Confirmatio in forma communi* nullum jus novum tribuit, nec invalidum aliquid revalidat, prout amplius dictum, & approbatum habetur *cit. lib. 2. tit. 30. de Confirmat. util. a n. 4.*

Confirmatio specialis, seu *ex certa scientia* est, quando legitimus Superior perspecta totius rei natura, & consideratis considerandis circumstantiis *privilegium* corroborat, quod faciendo, non tantum *privilegium* etiamnum validum corroborat, sed insuper revalidat, si ex quacunque causa cessasset revocatum, ut alias invalidum redditum fuisset, prout ex *præced. cit. loca a n. 4. & n. 26.*

Quæritur II. Quid operatur *Confirmatio*, vel *Innovatio* 75
Privilegii, præsertim an Jus novum tribuat? Ante responsionem notandum, non esse hic quæstionem *de Innovatione* præcise *materiali*, qua Instrumenta *Privilegii* deperdita, vel corrosa, vel vetustate corrupta, aut non amplius legibilia reddita, de novo describuntur, aut aliter innovantur; (hac enim *Innovatione* nullum jus novum tribui, certum est) sed de *Confirmatione formali*, qua confirmatur, & innovatur ipsa concessio *Privilegii* a Papa, vel Principe facta. H. N.

Resp. I. Si *Confirmatio Privilegii* fit *in forma communi*, 76
nullum jus tribuit *Privilegiato*, sed relinquit Privilegium in suo statu quo reperit, adeo ut etiamnum validum existat, illud quidem corroboret, minime tamen revalidet; si aut ab initio invalidum, aut postea revocatum fuisset, aut alia de causa valere cessasset. Communis & certa, patetque ex dictis *cit. lib. 2. tit. 30. de Confirmat. utili vel inutili a n. 4.* ubi *n. 6.* ostenditur, hujusmodi *Confirmationem* tamen non esse *inutilem*.

Resp. II. Si *Confirmatio Privilegii* fit in *forma speciali seu* 77
certa scientia verum jus novum tribuit, ut non tantum valida corroboret, sed insuper revalidet, & de novo concedat *Privilegia*, quæ per non usum, vel usum contrarium amissa, vel a Jure communi, vel ab homine, & per constitutionem in corpore juris communis non clausam revocata fuere. Donatus *p. 1. t. 11. q. 4. & 7.* Rodericque *t. 1. qq. Regular. q. 8. art. 6.* Ratio est; quia *Confirmatio ex certa scientia* æquivalet novæ concessioni, ac supplet omnes defectus, qui suppleri possunt, ac solent, estque in se & effectu nova concessio, prout amplius dictum & probatum est *lib. 2. tit. 30. de Confirmat. utili, & inutili.* Et late deducit Barbosa de Clausulis frequentibus, *Clausula ex certa scientia*. Hinc Pontifices, quando de facto confirmant *Privilegia*, caute apponere solent *Clausulas* infra allegandas, ne per suas *Confirmationes in forma speciali*, seu *ex certa scientia* datas indiscriminatim derogent constitutionibus Antecessorum, aut Decretis Concilii Tridentini.

Nec obstat Decretum Congregationis 1628. 17. Nov. editum, & ab Urb. VIII. approbatum, sequentis tenoris.

Sacra Congregatio S. R. E. Cardinalium negotiis, & 78
consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita censuit per confirmationes Privilegiorum, quas Regulares a Sede Apostolica post sacrum concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia, prius ab eodem Concilio, ac deinde etiam ipsius Congregat. decretis sublata, ante extincta, si quæ habeant, absolvendi a casibus Ordinario loci reservatis, quemadmodum nec inde ulla absolvendi a casibus contentis in Bulla, quæ in die Cænæ Domini legi consuevit; ut puta, sublata per annuam ipsius Bullæ publicationem, vires aut robur acquisivisse ex subsequentibus Privilegiorum confirmationibus: ac proinde regulares cujusvis Ordinis, Congr. Societatis, & Instituti etiam necessario exprimendi, nec intra nec extra Italiam in vim privilegiorum, aut confirmationem ejusmodi, quas vel hactenus obtinuerunt, vel deinceps forte obtinebunt, posse quemquam absolvere ab eisdem casibus in Bulla Cœnæ, aut Ordinario loci reservatis: ac si secus egerint, absolutiones nullas, atque irritas esse, fuisse, ac fore. ab aliis vero casibus & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, si quidem regulares ea habent a Sede Apostolica facultatem absolvendi, illam extra Italiam minime sublatam fuisse, iisdem S. Congreg. Decretis hac de re editis, jussu sanctæ M. Clementis VIII. ita habetur in Libello intitulato Bullæ & Decreta recentiora f. 199.

Resp. enim, hoc Decretum vel intelligendum esse de 79

Con-

Confirmatione in forma communi, prout post Merolam *tom. 3. de Privil. c. 5. de Confirm. n. 60.* vult. Donatus *loc. cit. n. 13.* aut intelligendum esse de solis casibus Episcopalibus & contentis in Bulla Cœnæ, utpote de quibus solis loquitur præfatum Decretum, & quos ex speciali ratione semper respective reservatos esse vult sancta Sedes.

Quæritur III. Unde cognoscatur *Confirmationem* esse *in forma speciali*, seu, *ex certa scientia*. Resp. ad hanc quæstionem iam patere ex dictis *lib. 3. tit.* 30. *n.* 8. ubi vide.

Quæritur IV. An de facto, & qualiter confirmata sint *Privilegia* Regularium? Resp. I. Certum ac indubitatum est apud omnes, Regularium præsertim Mendicantium Privilegia de facto revera pluries esse confirmata; quia Confirmatoriæ præfatorum Privilegiorum Bullę authenticæ passim habentur, quarum infra aliquas allegabimus.

Res. II. Mendicantium *privilegia* præsertim nostri Ordinis non tantum *in forma communi*, sed etiam *in speciali*, & *certa scientia* sæpius confirmata existunt. Patet Conclusio rursus ex diversis. Confirmatoriis Bullis authenticis. Et quidem pro Ordine nostro constat ex Bulla Gregorii XIII. *Ex benigna*, cuius Copia authentica Frisingæ apud nos in Archivio habetur sequentia tenoris.

Gregorius Papa XIII

Ad perpetuam rei memoriam,

EX benigna Sedis Apostolicæ provisione provenire dignum est, ut personæ Deo devotæ sub Regulari testimonio domino militantes pia devotiune proficiat, unde Romanus Pontif. quandoque per prædecessores suos pro Religionis conservatione. & Augmento, ac personarum earundem quiete, & commodo concessa approbat, & innovat, ac approbata & innovata Apostolica Auctoritate communit. Sane pro parte dilecti filii Christophori de capite fortium moderni Generalis Ministri Ordinis Fratrum Minorũ de observantia nobis nuper expositum fuit, quod cum inter Operarios, qui ad excolendam vineam Domini Sabaoth missi sunt, Dei gratia Ordo ipse Fratrum Minorum magnos probitatis, & doctrinæ, ac animarum salutis fructus semper olim attulerit, & quotidie afferre conetur, & exinde pro suis sanctis studiis, honestisq; laboribus, proque salute animarum ab Apostolica Sede, cuius continue pacem, & dignitatem Ordo idem fortior tutatus est, tum spiritualia, quam temporalia subsidia, Ornamenta que acceperit, & acipiat, quibus & sua sancta Officia, ac vitam suam regularem facilius, atque magis expedite transigere possit & cetere Religiose persone Ordinisq; alii, exemplo ipsorum promptiores, alacrioresque ad sua officia persolvenda reddantur, cumque etiam ex ipsius Sedis provisione, ac benigna dignatione provenire dignoscatur, ut Rom. Pontif. quandoq, predecessorum suorum Rom. Pontif. gesta innovet, ac Apostolica auctoritate innovata, & restaurata muniat, & fulciat, ac in pristinum statum reponat, ac reducat, necnon propterea nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri nonnullas gratias, concessiones, indulgentias, peccatorum remissiones, absolutiones etiam plenarias, libertates, prærogativas, favores, immunitates, exemptiones, declarationes, facultates, ac omnia & singula privilegia, & indulta tam spiritualia, quam temporalia etiam per solam signaturam, aut per oracula viuę vocis tam pro foro conscientię, quam pro foro fori tam prędictis Fratrum minorum, quam sanctę Clarę, ac tertio de pænitentia nuncupato ordinibus, illorumque Superiorbus, Fratribus, Monialibus, & Sororibus, ac utriusq; sexus personis, & Monasteriis, Domibus, Ecclesiis, & locis quibuscunq; dictorum Ordinum nunc, & pro tempore existentibus in genere vel in specie etiã per modum communicationis, sive extensionis privilegiorum inter se, ac etiam cum aliis quibuscumq; Ordinibus Mendicantibus & non Mendicantibus concesserunt, aut jam concessa confirmarunt, & approbarunt, prout in singulis concessionibus, & litteris eorundem Prędecessorum desuper confectis plenius dicitur contineri. Cum autem, sicut eadem expositio subjungebat, illa, quæ sępius Apostolica auctoritate præfata, munitæ existunt, majorem obtineant roboris firmitatem, dictusque Christophorus Minister Gener. cupiat privilegia, facultates, concessiones, indulta, dispensationes, & singulas alias gratias huiusmodi etiam per Nos approbari, innovari & cõfirmari pro parte Christophori Nobis fuit humiliter supplicatum, ut eisdem privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, favoribus, conservatoriis declarationibus, facultatibus, dispensationibus, gratiis, concessionibus, indulgentiis, & indultis pro illorum observantia nostræ approbationis robur adjicere, aliasque in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui omnium votis, præsertim illis, quibus sub suavi Religionis jugo divinis laudibus, & christianę religionis augmento incumbentium personarum tranquillitati, & commoditati consulitur, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis, hujusmodi supplicationibus inclinati, pręmissa, ac omnia, & singula alia Privilegia, immunitates, exemptiones, libertates, prærogativas, favores, conservatorias declarationes, facultates, dispensationes, gratias, concessiones, Indulgentias, & indulta spiritualia, & temporalia, etiam per modum Communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Ordinibus Mendicantibus, & non Mendicantibus, eisdem Fratrum minorum Regularis observantiæ, ac sanctæ Clarę, & tertio de pœnitentia etiam in congregatione sub trium votorum substantialium professione, & eorundem Superiorum Ordinis Minorum regularis observantię hujusmodi obedientia degentibus, ipsorumq; Superiorum Fratribus, Monialibus, Sororibus, necnon Monasteriis, Domibus, Ecclesiis, & locis quibuscumque, in genere, & in specie etiam per solam Signaturam, etiam vivæ vocis oraculo, ut præfertur, aut alias tam per prędictos, ac quoscunq; alios Romanos Pontifices prędecessores nostros, ac Nos & Sedem prędictam, quam Imperatores Reges, & alios Principes sub quacumque forma & expressione verborum concessa, ac etiam iteratis vicibus approbata, necnon cum omnibus & singulis in eis contentis clausulis, decretis, & declarationibus singulas desuper confectas litteras, & in ois contenta, & inde secuta quęcumque, quorum omnium, tenores, & formas, datas, effectus, & decreta in illis apposita, ac si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro sufficienter expressis habente, dicta auctoritate Apostolicas tenore præsentium ex certa nostra scientia ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quatenus sint in usu, & sacris Canonibus, & decretis sacri Concil. Trid. non adversentur, approbamus, & confirmamus confirmamus, perpetuamque roboris firmitatem omnem & sumiter observari, necnon Ordinibus FF. Minorum & secularis observantię & sanctæ Claræ, ac tertio a pęnitentia nuncupato etiam in Congregatione sub observantia Fratrum Minorum de observantia hujusmodi degentibus, Superioribus, Fratribus, Monialibus etiam Tertiariis nuncupatis, Sororibus, Personis Monasteriis, Domibus, Ecclesiis, & locis pręfatis, etiam per modum communicationis, & extensionis hujusmodi suffragari, illisque frui, uti, & gaudere, quando & quoties opus fuerit, posse, & debere in judicio & extra, ac etiam in foro conscientiæ, in omnibus, & per omnia, perinde ac si specialiter, & expresse eisdem FF. Minorum, ac S. Claræ, & tertio de pœnitentia nuncupato Ordinibus concessa fuissent; decernimus, supplentes omnes & singulos juris & facti, ac solemnitatum, etiam de juris necessitate, aut alias quomodolibet requisitarum forsan omissarum, & alios quoscumq; defectus, si forsan intervenerint in eisdem. Quocirca Venerabilib. Fratribus Corduben. & Leodien Episcopis, ac dilecto filio Curię, causarum Camerę Apostolicę generali Auditori per easdem præsentes com mittimus, & mãdamus, quatenus ipsi, vel duo, aut unus eorum per se, vel per aliũ, seu alios faciant auctoritate nostra pręsentes litteras, & in eis contenta quęcumque plenum eorum effectum sortiri, illisque, omnes, quod concernunt, pacifice frui & gaudere, Non permittentes, quemquam desuper per quoscumque quomodolibet indebite molestari, contradictores quoslibet, & rebelles, etiam per quascunque, de quibus eis videbitur, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac alia opportuna juris remedia appellatione postposita compescendo, ac legitimis super his habendis servatis processibus, etiam iteratis vicibus aggravando; invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus super cathedram, Bonifacii, & dudum Viennen. Concilii, ac Clementinę, religiosis de privilegiis, & dudum de Sepulturis; ac etiam ex frequentioribus de sententia excom. ac extravagante, Ad conditorem, Joannis XXII., cum aliis constitutionibus eandem prædictæ materiæ extrav. tangentibus, seu concer-

concernentibus, ac regulis Cancellariæ Apostolicę editis, & in futurum edendis, ac pię memorię Bonifacii PP. VIII. etiam Prædecessoris nostri de una, & in Concilio generali de duabus dietis editis, dummodo non ultra tres dietas aliquis, præsentium vigore ad judicium trahatur, aliisque Apostolicis constitutionibus, ac provincialibus capitulaisbus, generalibus, & specialibus constitutionibus, & ordinationibus, etiam in ultimo generali Lateranensi Concilio celebrato, aliisque Conciliis editis, nec non statutis, & consuetudinibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, & in privilegiis quoque indultis, & litteris Apostolicis etiam in forma Brevis per Leonem decimum, Clementem septimum, Paulum tertium, Julium etiam tertium, Paulum quartum, Pium etiam quartum prędictos, ac etiam S. Pium quintum, & quoscumque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam Nos, & Sedem eadem etiam Motu proprio, ac scientia, & potestatis plenitudine similibus, ac cum quibusvis irritativis, annullativis, cassativis, etiam privilegiorum eorundem revocativis, restrictivis, reservativis, exceptivis, restitutivis, declarativis, mentis attestativis, ac derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis quomodolibet etiam pluries concessis, confirmatis, & innovatis, quibus omnibus etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumq; totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, etiam quod in eis caveatur expresse, quod illis nullatenus, aut nonnisi sub certis modo, & forma derogari possit, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata inserti forent, præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, illis etiam in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus: aut si aliquibus communiter, vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad Verbum de indulto hujusmodi mentionem, cæterisque contrarii quibuscumque. Verum quia difficile foret præsentes litteras, ad singula quæque loca, in quibus forte opus esset deferri, volumus, & pariter Apostolica auctoritate decernimus, quod illarum transumptis manu notaris publici subscriptis & sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, seu Curiæ Ecclesiasticæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra illud adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris Die XX. Maii MDLXXV. Pontificatus nostri Anno Tertio.

84 Item ex Bulla Clementis VIII. supra per extensum allegata, quæ etiam habetur in Bullario loco ibidem citato: Siquidem in præfata Bulla Papæ expresse *ex certa scientia* confirmant omnia & singula *privilegia* nostra sive directe, sive indirecte per *Communicationem*, vel alia ratione nobis concessa, aut obtenta; *in omnibus, in quibus Decretis Concilii Tridentini non adversantur*; uti videre est in citata nobis summe favorabili, lectuque digna Bulla Clem. VIII. §. 3. quæ clausula *ex certa scientia* etiam habetur in Bulla Gregorii X. ut legenti patet.

85 Item ex Bulla Pauli V. *Injuncti nobis &c.* 1607. 19 Julii edita, cujus copia pariter plene authentica in præfato nostro Archivio Frisingensi habetur sequentis tenoris.

PAULUS PAPA V.

Ad perpetuam rei memoriam.

INjuncti nobis Apostolici muneris ratio postulat, ut sacrarum Religionum in militante Ecclesiæ suaves in Domino fructus assidue præstantium paternam curam gerentes, privilegia, gratias, & indulta illis a Romanis Pontificibus nostris & Apostolica Sede concessa, quo validius perpetuo subsistant, Apostolicę Confirmationis robore libenter communicamus. Volentes igitur universum Ordinem FF. Minorum S. Francisci de Observantia ad ipsius Omnipotentis Dei laudem, & Christianæ Resp spirituale commodum, & utilitatem quæ ab ipsius Ordinis initio semper prodierunt, & in dies prodeunt, ac ipsius Ordinis Ministrum Generalem Superiores, & Fratres specialibus favoribus & gratiis prosequi, ac eorum universos ac singulos a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectū præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes & absolutos fore censentes; Supplicationibus pro parte dilecti filii Archangeli de Messana totius Ordinis hujusmodi Ministri Generalis Nobis humiliter porrectis inclinati, omnia & singula privilegia, immunitates, exemptiones, libertates, prerogativas, favores, conservatorias, declarationes facultates, dispensationes, concessiones, gratias, & indulta spiritualia, & temporalia etiam per modum communicationis & extensionis inter se; & cum aliis Ordinibus Mendicantium, & non Mendicantium eidem Ordini Minorum S. Francisci de Observantia, ejusque Ministro Generali, Superioribus, ac Fratribus, & sororibus, aliisque Religiosis utriusque sexus, eorumque Domibus, Monasteriis, Ecclesiis, & locis Regularibus quibuscumque per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac Nos, & Apostolicam Sedem sub quacumque verborum forma & expressione, in genere, vel in specie, aut alias quomodolibet concessa, ac pluries confirmata, & innovata, cum omnibus & singulis in eis contentis clausulis, decretis, & declarationibus, ac singulas litteras tam sub plumbo, quam in forma brevis, aut alias desuper confectas, quarum tenores presentibus pro expressis haberi volumus, quatenus sint in usu, & non sint revocata, seu sub aliquibus revocationibus comprehensa, & sacris canonibus & Conc. Trid. decretis & Constitutionibus Apostolicis, & Ecclesiasticæ libertati in aliquo non adversentur, ex certa nostra scientia, ac de Apostolicę potestatis plenitudine tenore præsentium perpetuo confirmamus, & approbamus, ac illis perpetuæ, ac inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, & singulos tam juris, quam facti defectus, si qui in eisdem intervenerint, supplemus. Quocirca Venerabilibus Fratribus, Patriarchis. Archi-Episcopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis quibuscumque, nec non dilecto Filio Causarum Curiæ Cameræ Apostolicę Generali Auditori per præsens committimus, & mandamus, quatenus quilibet eorum per se, vel alium vel alios, ubi & quando opus fuerit, & quoties pro parte Ministri Generalis, Superiorum, & Fratrum prædictorum pro tempore existentium, aut alicujus eorum fuerit requisitus prę́sentes litterras, & in eis contenta quęcumque solemniter publicans, eisque & eorum cuilibet in præmissis efficacis defensionis præsidio assistens, faciat auctoritate nostra illos, & quemlibet illorum præmissorum omnium, & singulorum effectu pacifice frui & gaudere; Non permittens eos. & eorum quemlibet desuper a quoquam quavis auctoritate quomodolibet indebite molestari perturbari, vel inquitari, Contradictores quoscumque, eis auxilium, consilium, vel favorem publice vel occulte, directe, vel indirecte quomodolibet præstantes, per censuras, & pœnas Ecclesiasticas, aliaque opportuna juris & facti remedia appellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis: Non obstantibus quibusvis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac ejusdem Ordinis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis & approbatis. Quibus omnibus. & singulis eorum tenores præsentibus pro expressis & ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Dat. Romę apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris, die 19. Julii MDCVII. Pontificatus nostri Anno Tertio.

Similis Confirmatio etiam habetur ab Urbano VIII. *In plenitudine*, quæ & aliæ *Confirmatoriæ* Bullæ Privilegiorum nostrorum de novo confirmatę fuere ab Innoc. XI. 86
in Bulla *Exponi nobis &c.* edita 5. Septembris 1686. cujus

quo-

quoque authenticam Copiam Roma communicatam habemus: ubi præmissis solitis præmittendis ad propositum ita loquitur Pontifex: *De venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum & Regularium, propositorum consilio, & attenta relatione, quam Venerabilis etiam Frater noster Alteranus Episcopus Portuensis ejusdem S. R. E. Cardinalis Cibo nuncupatus dicti Ordinis apud Nos, & Sedem Apostolicam Protector eisdem Cardinalibus super præmissis fecit, prædictas Clementis VIII. quæ incipiunt. Ratio Pastoralis, ac Pauli V. quarum initium Injuncti nobis, Urbani VIII. Prædecessorum, quæ incipiunt. In plenitudinem &c. aliorumque Romanorum Pontificum successorum litteras, super præmissis privilegiis respective emanatas, dummodo tamen sint in usu, nec sint revocatæ, aut sub aliqua revocatione comprehensæ, sacrisque Canonibus, & Concilii Tridentini decretis, & posterioribus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, Regularibusque Ordinis prædicti institutis non adversentur, auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, &c.*

87 Ex quibus colliges, *privilegia* nostra cuncta etiam per *communicationem* cum aliis tam Mendicantibus, quam non Mendicantibus, vel alia ratione nobis competentia omnino adhuc valere, & firma subsistere, solis exceptis illis, quæ a constitutionibus Apostolicis post allegatas Bullas emanatis expresse fuere revocatæ, & quæ sacris Canonibus, & Conc. Trid. Decretis, aut Regularibus Ordinis nostri institutis adversantur. Sed occasione hujus.

88 Quæritur V. Quomodo intelligendæ sint, primum allegatæ præfatis Constitutionibus insertæ, & reliquis Bullis confirmatoriis hoc tempore inseri solitæ Clausulæ, videlicet *Quatenus*, vel *dummodo sint in usu, nec sint revocatæ, sacrisque Canonibus, & Concilii Tridentini Decretis &c. non adversentur*. Resp. Ad hoc quæsitum patet ex dicendis §. *seq. n.* 108. *& seq.*

89 Interea circa *Confirmationes privilegiorum* notandum, quod, si in una confirmatoria Bulla minus, quam in alia ponatur, & aliqua Privilegia; aut favores in una Bulla omittantur, & expresse non confirmentur, per hoc illa omissa non censeantur revocata, sed reliquantur in suo vigore, quem hic & nunc habent, consequenter plene valeant, si a posteriore constitutione aliqua revocata non sunt; aut Canonibus & Decretis Concilii Tridentini non adversantur; quia per Bullas *Confirmatorias* nec intendit, nec solet Papa aliqua Privilegia revocare, nisi id exprimat, uti fatentur omnes.

90 Hinc colliges *privilegia* & favores in Bulla Greg. XIII. *n.* 83. allegata expresse positos, & in Bulla Clementis VIII. vel Pauli V. *nu.* 84. *&* 85. per extensum adductis omissos, aut in his Bullis positos, & in aliis omissos plene valere, nisi revocatio posterior, vel clausula aliqua revocatoria obstet.

91 Præter speciales Bullas *Confirmatorias privilegiorum* Ordinis nostri, etiam aliarum Religionum Privilegia specialiter existunt confirmata: sic enim inter alios Clemens VIII. amplissime confirmavit Privilegia PP. Dominicanorum per Bullam, quæ incipit, *Injuncti nobis &c.* & habetur per extensum apud Donatum *p.* 1. *tr.* 11. *q.* 8.

Privilegia Ordinis B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum confirmavit Urbanus VIII. per Bullam *In supremo*, quam habes *Tom.* 5. *Bullarii Cherubini*.

Cisterciensium *privilegia* confirmavit Innocentius X. per Bullam *Exponi nobis*, quæ habetur *c. Tom.* 6. *const.* 54. & sic de aliis Ordinibus præsertim Mendicantibus, qui favoribus invicem gaudent, si qui uni ex illis, vel aliis Ordinibus per *confirmationes ex certa scientia* conferuntur, intellige, dummodo Ordo particulare volens habeat Indultum communicandi cum aliorum Ordinum *privilegiis* non tantum concessis, sed etiam concedendis in futurum, uti habet Ordo noster, & hodie omnes Mendicantes, teste Donato *p.* 1. *Tom.* 11. *q.* 9.

§. V.

Ex Extensione; & Interpretatione Privilegiorum.

S U M M A R I U M.

92 Extensio, & Interpretatio Privilegiorum *est duplex*.
93 *Alia* Extensio *dicitur* ostensiva, *seu Interpretatio per extensionem*.
94 *Alia*, Comprehensiva, *seu Interpretatio per comprehensionem*.
95 *Rursus talia* Interpretatio *est* auctoritativa, *seu* definitiva, *alia* doctrinalis.
96 Auctoritativa, *a solo Auctore Privilegii*, Doctrinalis *vero a privatis Doctoribus fieri potest*.
Superiores Regulares docti doctrinaliter interpretari valent sua Privilegia, quod eis subditi stare queant. Ibid.
97 *Ubi verba sunt clara, nulla admittitur Interpretatio.*
98 *Privilegium non extenditur de persona ad Personam. Et n. seq.*
100 *Nisi ex subjecta materia, vel tenore Privilegii aliud desumatur.*
101 *Vel alias Privilegium esset inutile.*
102 *Vel communicatio non Privilegiati, cum Privilegiato aliud requirat.*
Vel fiat interpretatio comprehensiva, seu declaratio privilegii meram gratiam continentis.
103 *Utrum stricte, vel late interpretari possint, vel debeant privilegia? Remissive*
104 *In privilegiorum interpretatione servanda est proprietas verborum.*
105 *Juxta assuetatam significationem, vel usum communem, ac secundum jus privilegii proportionatum.*
106 *Privilegium mere favorabile salva proprietate verborum extendendum, odiosum vero restringendum est.*
107 *In modernis confirmationibus solent Pontifices apponere, quatenus sunt in usu.*
108 *Quomodo intelligenda sit hæc clausula?* quatenus sunt in usu.
109 *Quæ privilegia, & quando censeantur per non usum, vel usum contrarium cessare, vel amitti?* Remissive.
110 *Clausula* Quatenus sunt in usu, *vel* dummodo sint in usu, *fere nunquam obest privilegiis Regularium.*
111 *Limitatur in uno vel altero casu.*
112 *Clausula* Quatenus sunt in usu *non præjudicat Regularium privilegiis dispensando pro Foro interno super impedimento Affinitatis ex delicto occulto.*
113 *In Clausula.* Dummodo sacris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non adversentur, *per illa verba* dummodo sacris Canonibus *non intelliguntur Canones corpori Juris communis inserti.*
114 *Confirmatur consuetudine.*
115 *Et ratione.*
116 *Per clausulam*, Dummodo Decretis Concilii Tridentini non adversentur, *a confirmatione eximuntur illa dumtaxat privilegia, quæ a Concilio Tridentino expresse sunt revocata.*
117 *Confirmatur per argumenta Remissive. Et n. seq.*
118 *Quomodo intelligenda clausula?* Dummodo non sint revocata.

QUæritur I. Quid & quotuplex sit ad propositum *extensio*, & *interpretatio* Privilegiorum? Resp. cum Laymano *in cap. Translato de constitut. n.* 4. & aliis 92
communiter, quod *Extensio* duplex sit una, proprie dicta, quam aliqui *extensivam* vocant; alia improprie dicta, seu *comprehensiva*. Sive, ut loquitur Fagnanus *in c. Quod nonnullis de privilegiis n.* 16. *&* 18 & Duplex est *interpretatio*; una per extensionem, seu extensiva, alia per comprehensionem, seu comprehensiva.

Ex,

93 *Extensio extensiva*, seu interpretatio per extensionem est, quando Legis alicujus decisio transfertur ad alium casum, vel personas, non tantum ultra verba legis, sed etiam præter mentem Legislatoris, quamvis non contra mentem ejus. Et talis Interpretatio per extensionem in Legibus ob adæquatæ rationis similitudinem, tam intra quam extra judicium, recte fieri potest, ac debet; quia *de similibus idem est judicium c. Cum Corporalia, de Translat. Episcopi*, & amplius declaravimus *l. 1. tit. 2. de Constitut. §. 15. a n. 370.* Exemplum pulchrum hujus *Extensionis* propriæ dictæ habetur *c. Cum dilecta, §. Nos igitur. De confirmat. utili &c.* ubi Papa constitutionem Juris civilis, ut testes etiam ante litis contestationem excipiantur, si de morte eorum timeatur, ne veritas occultetur, & probandi facultas subtrahatur, ad instrumenta *privilegiorum* extendit, & ea ob paritatem rationis, si de ipsorum corruptione timeatur, etiam lite non contestata censet esse renovanda.

94 *Extensio comprehensiva*, seu interpretatio Legis per comprehensionem, & declarationem fit, si decisio Legis transfertur ad alium casum, vel personam non comprehensam sub verbis, comprehensam tamen in mente Legislatoris; Siquidem *Interpretatio* Legum potius menti Legislatoris, quam verbis convenire debet, *arg. c. Humanæ aures 22. q. 5.* & alibi, atque amplius declaravimus *cit. lib. 1. tit. 2. §. 16. a n. 386.* Unde hanc non esse proprie *Extensionem* recte monet citatus Laymanus, eamque Fagnanus melius appellat comprehensionem seu declarationem.

95 Rursus alia *Interpretatio est authoritativa, seu potestativa*, seu *definitiva*, ac judicialis, utpote cui in & extra judicium fides adhiberi potest, & debet. Alia *doctrinalis*, seu *Magisterialis*, estque illa, qua per privatos Doctores, vel Magistros obscura verba *privilegii*, & mentem concedentis *privilegium* declarat.

96 Quæritur II. A quo fieri possit *Interpretatio privilegiorum?* Resp. Quamvis authentica privilegiorum interpretatio superveniente dubio spectet ad Principem, vel eum, qui concessit *privilegium* prout omnes fatentur, *arg. c. Inter alia, de Sentent. Excomm. c. Cum venissent, de Judic. juncta l. fin. C. de Legib.* tamen etiam juxta unanimem *Interpretatio doctrinalis* potest fieri a Theologis, aliisque viris doctis; ut amplius diximus *lib. 1. tit. 2. num. 394.* Præsertim autem privilegia Regularium possunt *doctrinaliter* interpretari a Prælatis Religiosorum, quorum interpretationi possunt Subditi tuta conscientia acquiescere, ut inter alios notat Herinc. *quæst. 7. de Legib. num. 87.* ubi tamen notandum, Prælatos, ut *doctrinaliter* interpretentur *privilegium*, debere esse sufficientes doctos, aut doctiores pro consilio ad interpretandum adhibere.

97 Porro circa *Interpretationem* generaliter observandum quando verba Privilegii sint clara, certamq; habent significationem, nullam tunc adhibendam esse interpretationem, sed observandum fore tenorem privilegii, *arg. c. Recepimus, h. t.* ibi: *Inspicienda sunt ergo privilegia, & ipsorum tenor est diligentius attendendus.* Concordat *c. Porro h. t.* ibi; *Quod totum inspectione privilegiorum suorum plenius advertere potes; & secundum quod inveneris ita observes.* Omitto similia.

98 Quæritur II. An *privilegium* uni concessum possit extendi ad alterum? Resp. cum Fagnano *in c. Quia nonnulli, de privileg. n. 2. & 25. privilegia* non extendi in personam etiam ex identitate vel majoritate rationis. Patet id *ex c. Sane, h. t.* ibi: *Temerarium est, & indignum, aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Romana Ecclesia alicui, certa ratione inspecta singularibus voluit beneficiis indulgere.* Concordat *Reg. 74. Jur. in 6.* ibi, *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis in exemplum*, cum suis Concordantiis. Accedit ratio; quia vis & efficacia privilegii non consistit in ratione, sed in voluntate Principis eximentis quempiam a communi Lege: Unde *privilegium* dicitur *lex privata*, & *Jus singulare* per textus *nu. 2. & seqq.* relatos.

99 Nec obstat *c. ult. h. t.* ubi dicitur, *quod uni conceditur, aliis negari non debet*. Resp. enim cum Glossa ibid. V. *Quod uni personæ*, id verum esse, si de Jure communi quidpiam concessum est, prout ibidem est casus de muliere fluxum sanguinis patiente, & Christi vestimentum tangente secus autem esse, si quid cuipiam competat ex *privilegio personali*.

100 Intellige tamen *Primo* datam responsionem, per se loquendo, & nisi ex subjecta materia, vel tenore privilegii, sive ex usu, aut alia Juris dispositione ejusmodi *Extensio* intelligatur, prout de se patet, & notat Pirhing *h. t. n. 21.*

Intellige *secundo*, nisi privilegium alioquin foret inutile *privilegiato*: Privilegium enim semper debet aliquid conferre, atque ita interpretari, ut non sit inutilis, frustranea, ac defectuosa indulgentia Principis, *arg. c. In his de privileg.* juncta Glossa *ibid. v. Ex indulgentia*. Hinc licet in materia dividua socius non gaudeat privilegio socii, *arg. c. Quidam 32. h. t.* Nihilominus in materia individua generaliter privilegium uni ex sociis concessum contrahitur ad omnes, ut docet, ac pluribus exemplificat Fagnanus *c. cum propter, de Jurepatr. n. 41. & 53.* ne videlicet privilegium alioquin redderetur inutile: sic enim causa individua plurium Laicorum, & unius Clerici debet agitari coram Judice Ecclesiastico.

Quinimo etiam propter communionem non *privilegiatus* sortitur naturam *privilegiati*, *u l. Si communem Quemadmodum servit. amit.* & tradit Glossa *fin. in c. un. de Jurepatron. in 6.* ac Fagnanus *l. c. n. 27.* id pulchre exemplificans de Jure patronatus mixti: nam cum Patronus laicus habeat ad præsentandum dumtaxat quadrimestre, & Patronus Ecclesiasticus semestre, si mixtus sit Patronatus, uterque Patronus habebit semestre: unde in *mixtis* prævalet qualitas magis favens, & per quam jus alterius non læditur ex communione. 101

Intellige *tertio* datam *num. 93.* responsionem de *Extensione extensiva, & proprie dicta*, sive (ut alii loquuntur) de *Interpretatione per extensionem*. Siquidem si Privilegium sit favorabile, ac merum beneficium Principis, fit lata interpretatio, quantum patitur verborum proprietas, ita ut habeat locum in omnibus, qui sub ampliori verborum significatione continentur, & in quibus eadem ratio concurrit; idque non per extensionem, sed per comprehensionem & declarationem, ut post Baldum aliosque notat Fagnanus *in c. Quod nonnullis de privilegiis, n. 28.* Sed occasione præmissorum mox. 102

Quæritur IV. Qualiter facienda sit *Interpretatio privilegiorum? stricte* nempe, vel *late?* Resp. Ad quæsitum patere ex *lib. 1. tit. de Rescriptis, §. 5. a n. 130.* item *ex eodem tit. 3. §. 7. per totum*, ubi vide, ne fiat superflua repetitio. 103

Quæritur V. Quomodo in *interpretatione privilegiorum* sit servanda proprietas verborum ante responsionem suppono cum communi, quod *interpretatio privilegiorum* semper fieri debeat in propria verborum significatione, nisi major omnino sit necessaria, ut Privilegium non sit inutile, sed aliquid operetur. Ratio hujus est; quia alioquin nihil omnino certi haberetur si verba pro libitu ad improprias significationes extendere liceret. Hoc prænotato:

Resp. I. Proprietas verborum, secundum quam interpretanda sunt Privilegia, desumenda ex usitata significatione, vel usu communi, ac secundum Jus Privilegio proportionatum, ita videlicet, ut si sit privilegium Papæ, secundum Jus Canonicum, si vero privilegium Principis sæcularis, secundum Jus Civile fiat interpretatio. Ita cum aliis Pirhing *h. t. n. 25.* Et conformiter dictis intelligi debet commune illud dictum Doctorum, fundatum in textibus Juris *num. 97.* relatis: *Privilegia non plus operantur, quam verbis exprimuntur*, videlicet *late*, vel *stricte* acceptis, juxta quod privilegium vel est favorabile, vel odiosum; & servata propria verborum significatione communi, vel saltem juridica: nisi specialis necessitas cogat verba impropriare. 104

Resp. II. Privilegium mere favorabile extendendum est quantum fieri potest, salva verborum proprietate, juxta materiam subjectam, & usum juridicum. Privilegium vero odiosum est restringendum, ut quam minimum operetur, salva tamen verborum proprietate, ita videlicet, quod quidem non careat omni effectu, sed habeat præcise necessarium, prout amplius dictum *cit. l. 1. tit. 3. de Rescriptis a n. 130.* item *tit. 2. §. 17. per totam*. 105

Quæritur VI. Qualiter intelligenda sit clausula Confirmatoriis privilegiorum Bullis apponi solita. *Dummodo sint in usu, seu quatenus sint in usu.* Ante responsionem notandum, quod, quamvis plures Pontifices confirmarint Regularium privilegia, tamen jam a longo tempore, præsertim vero a tempore Gregorii VIII. soleant apponere Clausulas, *Quatenus*, vel *Dummodo sint in usu*: Item, *Dummodo sacris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non adversentur.* Item, *Dummodo non sint revocata*, ut patet ex Confirmato- 106

viis Bullis Gregorii XIII. Pauli V. Clementis VIII. & Innocentii XI. supra allegatis. Hinc omnino præstat scire quid importent, & quomodo intelligendę sint hę clausulę; quarum proin prima in hoc quęsito, reliquas in subsequentibus examinabimus. Itaque.

108 Resp. I. Clausula. *Quatenus sunt*, vel *Dummodo sint in usu*, id importat, & insinuat, quod Papa, vel alius Princeps privilegia, quæ per non usum, vel usum contrarium jam cessarunt, aut amissa fuere, consequenter non amplius sunt in usu, nolit de novo confirmare, seu confirmando de novo revalidare. Rodriquez *tom. 1. qq. regul. quæst. 8. art. 3.* Donatus *tom. 1. part. 1. tr. 11 quæst. 13.* Lauren. de Peirin. in *Declarat. privil. Ordin. Minim. tom. 2. super Const. 1. Gregorii XIII. num. 1.* & alii. Ratio est: quia Clausula hæc debet aliquid significari, & operari, cum alias frustra membranam occuparet: non apparet autem quid aliud significare aut importare deberet, ergo.

109 Quænam autem privilegia, & quando per *non usum*, vel *usum contrarium* censeantur esse amissa, & cessare habetur infra *§. 10. a n. 203. a. 205. & seqq.* asseritur, & probatur quod privilegia, quæ sine aliorum gravamine concessa meram gratiam continent, per *non usum*, vel *usum contrarium* neutiquam amittantur, ubi etiam enarrantur quædam necessario requisita ad hoc, ut privilegia in aliorum præjudicium concessa per *non usum*, vel *usum contrarium* cessasse, vel amissa dicantur. Videlicet *primo*. Quod fuerit occasio utendi privilegio: *secundo*. Quod talis occasio scienter fuerit omissa, seu quod quis sciverit se habere Privilegium agendi, vel omittendi hoc, vel illud, & tamen neglexerit: *tertio* quod voluntarie, seu libere, non vero per violentiam, infirmitatem, aut absentiam impeditus omiserit uti privilegio: *quarto*. Quod debito tempore fuerit volontarius *non usus*, vel *usus contrarius* privilegii: *quinto*. Quod *non usus* vel *usus contrarius* privilegii provenerit ab iis, qui renuntiare possunt privilegio, prout amplius *l. c.* ubi vide.

110 Interea hic colliges, quod Clausula, *Dummodo sint in usu*, vel *quatenus sint in usu*, fere numquam in aliquo obsistat privilegiis Regularium: Tum quia pleraque eorum privilegia sunt meræ gratiæ sine aliorum gravamine concessæ v. g. Privilegium absolvendi, dispensandi, suscipiendi extra tempora, vel non servati. *Interstitiis*, Ordines, celebrandi in Altari *portatili*, benedicendi, &c. quę & alia privilegia in meris gratiis consistentia cum per *non usum*, vel *usum contrarium* neutiquam cessent, vel omittantur, præfata Clausula Bullę confirmatoriæ inserta eis nihil obest, consequenter circa hujusmodi privilegia non est attendenda: Tum quia Regularium privilegia etiam cum gravamine aliorum concessa non uni personę, sed toti Religioni, vel certo generi personarum, v. g. Superiorum illius, Lectorum &c. conceduntur, consequenter etsi data occasione unus vel alter privilegio libere non utatur, vel actum contrarium exerceat, privilegio Communitatis minime præjudicat.

111 Secus foret, si privilegium odiosum uni soli personę regulari, vel certo alicui Monasterio in specie cum gravamine alterius esset concessum: tunc enim per *non usum*, vel *usum contrar.*, concurrentibus requisitis amitti potest.

112 Colliges ulterius, quod ex *non usu* impugnari nequeat privilegium dispensandi super impedimento Affinitatis etiam in primo grada, juxta dicta *l. 4. in Appendic. §. 11. a num.* 542.

113 Quæritur VI. Quomodo intelligenda sit? & quid operetur clausula: *Dummodo sacris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non adversentur*. Resp. I. Per hujus Clausulæ verba *sacris Canonibus* non intelligi sacros Canones in Corpore Juris communis clausos, seu contentos, sed intelligi Canones Concilii, ita ut sensus sit, *Dummodo sacris Canonibus Concilii Tridentini, & Decretis Concil. Tridentini non adversentur*. Barbosa *de Clausulis clausf. 124. n. 2.* Rodriquez *tom. 1. qq. regul. q. 8. art. 9.* Donatus *tom. 1. tr. 11. q. 14.* Miranda *tom. 2. 12. art. de Respons.* Menda cum communi, & certa aliorum. Ratio est: quia, si per citata verba *sacris Canonibus* intelligerentur Canones, & Decreta Corpori Juris communis inserta, nulla, & otiosa, sibique contradictoria esset omnis confirmatio privilegiorum, eo quod juxta dicta supra *n. 8.* omnia Regularium privilegia proprie dicta adversentur Juri communi, quę proin privilegia confirmarent, & non confirmarent suis bullis Pontifices, sicque sibi contradicerent. Quare Barbosa *l. c. Clausula 51. n. 3.* post Sorb. *l. c.* bene advertit, neminem sanæ mentis non videre, quam absurdum, & a mente Pontificum confirmantium privilegia Regularium alienum sit, dicere per hujus Clausulæ verbu *sacris Canonibus* intelligi Canones Corpori Juris insertos.

Confirmatur: *Consuetudo est optima legum interpres*, *l. 37. ff. de Legib.* atqui consuetudine & praxi totius Orbis Christiani habetur, quod Regulares valide & licite practicent sua privilegia sacris Canonibus Corpori Juris communi expresse adversis, dummodo Conc. Tridentini sacris Canonibus, & Decretis in sensu infra ponendo non adversentur. 114

Cur autem Pontifices in suis Bullis confirmatoriis adhibeant verba *sacris Canonibus*, *& Decretis*. Ratio est: tum quia Concilium Tridentinum constat Canonibus & Decretis, tum quia etiam ipsa *Decreta, & Canones* subinde vocat, uti patet ex *sess. 14. de reform. in fine proœmii*, ubi subsequentia Decreta de Reformatione Canones vocat illis verbis *Sacrosancta Synodus, hos quisequuntur Canones statuendos, & decernendos duxit*. 115

Resp. II. Plures, iique Classici Doctores infra *§. seq. n. 139.* citandi probabilissime, & solide defendunt, quod per præfatæ Clausulæ verba illa: *Dummodo Decretis Concilii Tridentini non adversentur*, non intendant Pontifices eximere omnia & singula Regularium privilegia, quæ Concilio Tridentino, vel Decretis illius qualitercumque adversantur, sed illa dumtaxat, quæ a Concilio expresse fuere revocata, qualia sunt omnia, quæ contraria sunt Decretis *sess. 25. de Regularibus*, sicut & illa quæ adversentur præcedentium Sessionum Decretis positis cum Clausula *non obstantibus privilegiis*, vel simili, ut magis dicetur inf. *§. seq. a n. 139.* Ratio Conclusionis est, quia hoc ipso, quod Concilium Tridentinum aliqua Decreta fecerit cum Clausula *Non obstantibus privilegiis*, seu alia simili Clausula privilegiorum derogatoria seu revocatoria; alia vero sine hujusmodi clausula, merito colligere licet, præfatum Concilium Trident. quoad hæc Decreta nullam Clausulam privilegiorum revocatoriam, seu derogatoriam habentia non intendisse privilegia eis contraria revocare, sed potius intendisse ea relinquere in suo valore, alias frustra & superflue in aliquis Decretis apposuisset derogatoriam Clausulam, atqui si intendit quoad memorata Decreta, privilegia relinquere in suo valore, privilegia Decretis hujusmodi proprie non adversantur, uti consideranti patet; ergo. 116

Confirmatur ex Bulla Gregorii XIII. *Pium & utile*, & Bulla S. Pii V. *Et mendicantium*, per argumenta *l. 1. tit. 11. n. 49. & 50.* allegata: ex quibus colligitur quoque, quod Bulla Gregorii XIII. *Pium, & utile*, nostris privilegiis etiam ideo non obsit, quia idem Pontifex per aliam subsequentem Constitutionem de nova concessit omnia, & singula nostra privilegia olim concessa, non obstante sua, & aliorum prædecessorum revocatoria, uti patet ex Bulla *n. 83.* allegata, quæ aliquot annis post Bullam *In tanta*, emanavit, cum hæc jam 1573. illa vero anno 1575. fuerit edita. 117

Confirmatur conclusio ulterius per doctrinam *§. seq.* qua ostenditur Concilium Tridentinum non revocasse omnia privilegia alicui ex suis Decretis qualitercumque contraria, sed illa dumtaxat, quæ in præcedenti conclusione allegavimus. 118

Quæritur VII. Quomodo intelligenda sit? & quid importet clausula, *Quatenus, & dummodo non sit revocata*, vel *sub aliqua revocatione comprehensa?* Resp. Hanc clausulam id importare, & significare, quod Papa nolit confirmare privilegia, quæ per Legem Constitutionem, vel Decretum generale, aut speciale expresse vel tacite fuere revocata, & de novo non amplius concessa, vel confirmata. Ita communis. Dicitur autem notanter, *& de novo non amplius concessa, vel confirmata* Ratio est; quia etsi privilegia aliqua expresse, vel tacite per Legem, aut Decretum revocentur, tamen si de novo iterum concedontur præsertim cum clausula prioris revocationis derogatoria, a clausula, *Dummodo non sint revocata*, non afficiuntur, sed ea non obstante vere confirmari censentur. Ratio patet, quia cum talis nova concessio novam importet gratiam, novumque privilegium, consequenter a priori revocatione tale novum privilegium non afficiatur, ac postea, uti supponitur, necdum revocatum habeatur, nullatenus revocatum censetur, sicque sub Clausula *Dummodo non sint revocata*, minime comprehenditur, sed ea non obstante omnino confirmatur. Hinc ad ultimam revocationem, vel concessionem attendendum, & juxta illam dicta Clausula intelligenda est. 119

§. VI.

§. VI.

De Revocatione Privilegiorum ut sic, & in specie de illa, quæ facta est a Concilio Tridentino.

S V M M A R I V M.

Quæritur I. An quolibet privilegium semel conces- 120
sum possit denuo revocari a Concedente, vel ejus Successore? Resp. I. Privilegium mere gratiosum, sive omnino gratis a Principe concessum Subdito contra vel præter Jus commune, potest a Concedente, vel ejus Sucessore revocari: valide quidem etiam absque alia causa, quamvis non licite, nisi justa causa interveniat. *in c.* Nov 13. *de Jud. n.* 8. Sylvester *V. Privilegium, n.* 10 *dict.* 7. Suarez *l.* 8. *de Leg. c.* 37. *n.* 2. Sanchez *de matrim. dis.* 33 *n* 5. Pirhing. *h t.* 587. cum communi Siquidem hæc est ordinaria privilegiorum maxime *gratiosorum*, ut sub tacita revocationis conditione dari soleant, juxta dicta *n.* 17. atque desumitur ex *c. Decet. de Reg. Jur. in* 6. ibi: *Decet concessum a Principe esse mansurum.* Nam ibidem ly *decet*, quantum ad Principem ponitur proprie, ita ut decentiam importet, non necessitatem.

Nec obstat, quod Donatio inter vivos semel perfecta & acceptata non amplius rovocari possit, nisi ob ingratitudinem Donatarii, *arg. C. ult. de Donat.* cum concordantiis, prout amplius dictum *L.* 3 *T.* 24 *de Donat.* Resp. enim esse disparitatem inter privilegium & Donationem: nam vi Donationis perfectæ & acceptatæ mox transit dominium rei donatæ in Donatarium: econtra vero jus quod cuipiam conceditur vi privilegii omnino gratis a Principe concessis, seu mere gratiosis, non transit in dominium privilegiati, sed semper pendet a mera voluntate Principis privilegium concedentis; adeoque ab illo revocari potest (non minus, ac lex a se, vel suo Antecessore lata) valide quidem etiam sine causa, quamvis non licite ac decenter, adeoque non sine culpa saltem veniali. Pirhing, & Doctores citati.

Dixit in Conclusione notanter primo *privilegium Sub-* 121
dito concessum. Nam privilegium non Subdito non potest revocari amplius per ipsum Concedentem: quia postquam fuit acceptatum, transit in pactum, seu contractum quo proprie dictum ius acquiritur privilegiato, quod non subdito auferri nequit, ut post Laymanum *c. cap.* 23. *n.* 24. argumuntatur Pirhing *h. t n.* 186. Sive, quia tale privilegium habet vim suam mox, cum pervenerit in notitiam privilegiati, *arg. c.* 1. *§. Ex parte, De confessioa præced. in* 6. Et sic potest amplius revocari, cum sit ei jus quæsitum, & Concedens non sit dominus, seu superior, prout tenet & argumentatur Abb. *in c. Novit. ille de Judic n.* 23. post Archidiaconum: & Jo: Andream Idem tenet Glossa *in c. Decet de reg. jur. in* 6. id exemplificans de privilegiis quæ Princeps, & Imperatores concesserunt ecclesiis: quia (inquit) tale privilegium concessum non Subdito est contractus ab initio voluntarius, sed ex post facto est necessitas. Ita loquitur Glossa. Excipit tamen Pirhing. *h. t. n.* 186. cum Felino & Suarezio casum, quo privilegium postea vergeret in notabile damnum Principis concedentis: quia tunc privilegium potest revocari: nam conditio hæc ex natura rei intelligitur inclusa in prima privilegiis concessione.

Dixi notanter secundo *privilegio mere gratiosum, si-* 122
ve omnino gratis concessum. Siquidem privilegia etiam Subditis data in præmium, seu renumerationem meritorum, aut præstitorum obsequiorum; item privilegia concessa per pactum, seu contractum onerosum (ut si Princeps pretio accepto privilegium concedat) vel etiam facta per contractum lucrativum, v. g. per donationem absolutam cum translatione dominii alicuius rei, vel juris (ut cum datur, seu donatur alicui castrum, vel jus alicujus Vectigalis seu Tributi) non amplius possunt revocari, neque Subdito invito auferri, nisi ex gravi causa spectaote ad bonum commune. Ita Pirhing. *b. t. n.* 287. Engel *n.* 22. ac alii passim. Ratio est; quia Princeps tenetur servare pacta cum Subditis inita, & quod datur in renumerationem præteritorum laborum, non censetur gratis datum, sed vim pacti habeat; saltem si merita aliunde non erant debite, sed liberaliter exhibita, & talia, ut Princeps ex justitia commutativa quodammodo tenetur illa recompensare; si enim merita aliunde erant debita, consequenter privilegia intuito illorum non ex justitia; sed liberaliter, concessa tunc juxta Dona-

tum *to. 1. p. 5. tr. 12. q. 9.* & alios ab eo citatos possunt revocari absque gravi causa bonum commune tangente.

123 Quæritur II. Quotuplex sit, quomodo fieri possit, ac soleat? Quorum & quando facta censeatur *Revocatio Privilegiorum*? Resp. I. cum Laym. *loc. cit.* & aliis. *Revocatio Privilegii* est duplex, una *expressa*, alia tacita. Prior seu *expressa* rursus duplex, *specialis* videlicet & *generalis*, sicque fieri potest & solet *specialiter* & *generaliter*. *Specialis* est, quando hoc vel aliud privilegium in specie revocatur. *Generalis* est, & generaliter fit, quando in genere omnia, revocantur privilegia constitutioni, & Decreto alicui contraria. Quod iterum dupliciter fieri potest, & solet, nempe vel per comunem clausulam generalem dicendo; *Non obstantibus quibuscunque Privilegiis*, vel per aliam similiter generalem *fortiorem* tamen extraordinariam, dicendo: *Non obstantibus privilegiis quibuscumque sub quacumque verborum forma conceptis*, vel cum addito: *Etiamsi eorum mentio de verbo ad verbum fieri debet*.

124 Resp III. Per Clausulam communem generalem; *Non obstantibus quibuscumque Privilegiis*, Legi publicæ insertam absque alia expressa, & specialia mentione non tolluntur privilegia clausa in corpore Iuris, & certis personis concessa. Suar. *de leg. l. 8. c. 38. n. 1.* Pirbing *h. t. n. 189.* Engel. *h. t. n. 21.* Layman. *l. c. n. 25.* & alii passim, post Glossam *in Authen. quæ in provincia C. de Crimin. V. illi omni privilegio* Rationem: Tum quia privilegia clausa in Corpore Iuris non sunt simpliciter *Privilegia* sed etiam Leges publicæ; Tum quia correctio Iurium est evitanda, quantum fieri potest, neque facile præsumenda, nisi clare exprimatur, *arg. c. Cum expediat, de Elect. in 6.* Unde per generalem derogationem non censetur tolli jus speciale prius; habens rationem specialem; alioquin si Princeps id tollere voluisset, fecisset ejus mentionem specialem.

125 Resp III. Insuper privilegia illa, quamvis in Corpore Iuris non contenta, quibus insertum est, quod revocata censeri non debeant, nisi fiat specialis & expressa eorum mentio, aut de verbo ad verbum, vel alio consimili modo. Hæc, inquam, privilegia non censentur revocata per Clausulam illam generalem. *Non obstantibus quibuscumque privilegiis*: bene tamen, si dicatur: *Non obstantibus quibuscumque primi sub quacumque verborum forma conceptis*; vel sic; *Etiamsi de verbo ad verbum debeat de ipsis fieri mentio*, aut hujusmodi. Ita post Abbatem *in c. Cum instantia, de Censib. n. 6.* Layman *l. c. n. 26.* & alii Doctores passim, paterque ex textu Clausularum harum privilegiis vel Revocationi eorum insertarum; hoc ipso enim, quod Pontifex privilegium concedens dicat, ei non derogari, nisi specialis & expressa, aut de verbo ad verbum mentio eorum fiat, vult ei non derogari, nisi talis mentio fiat: & econtra, si idem vel Successor in Revocatione dicat, Privilegium revocari; etsi dictam Clausulam habeat intendit revocari non obstante tali Clausula; ergo.

126 Resp. IV Per nullam ex prædictis Clausulam generalem censentur revocata privilegia per modum contractus concessa, vel in renumerationem meritorum, nisi saltem in genere addatur Clausula: *Etiamsi per modum contractus fuerint concessa, vel etiam meritorum intuitu* Sanch. *de Matrim. l. 8. disp 33. n. 8* Suarez *de Leg 8. c 37. n 3* Donat. *T. 5. p. 5. Tr. 4. 7.* Pirbing *h. t. n. 189.* cum communi aliorum. Ratio est; quia cum juxta dicta *n. 122.* talia Privilegia ordinarie revocari non possint, nisi ex causa gravi ad bonum publicum pertinent, revocata censeri non debent, nisi specialiter exprimatur, Accedit, quod talis Revocatio cedat in præjudicium tertii, auferendo ei *jus quæsitum*, consequenter non præsumitur voluntas revocandi, nisi exprimatur.

127 Res. V Quantum tunc attinet ad tacitam *Revocationem Privilegii*, ea fit per actum Principis directe contrarium, seu qui non potest subsistere sine Revocatione Privilegii antea concessi; dummodo possit præsumi, eum scire privilegium ante concessum, illiusque recordari, *arg. l. Idem Ulpianus, ff de Excusationibus Tutorum &c.* ac docent passim Doctores, qui quoad hanc tacitam privilegiorum revocationem quasdam ponunt Regulas, ex quibus est.

128 *Regula prima* Per Legem generalem non censetur Princeps velle derogare particularibus locorum, vel personarum; nec aliis in Corpore Iuris communis non clausis sed alia via, v. g. per speciale Rescriptum, Indultum, Constitutionem, aut Bullam concessis Privilegiis, nisi exprimat. Suarez *l. 8. de leg. c. 39. n. 2* Laym. *lib. 5. tr. 4. cap. 13. n. 27.* Pir. *h. t. 191.* Abbas, & alii Canonistæ *in c. 1. & c. Cum ordinem Rescript.* cum Gloss. *in c. Veniens. 19. de Præscript. arg. c. Veniens, & c. 1. de Constit. in 6.* ac notat Gl. *ib.* communiter recepta. Ratio est; quia Princeps, vel Papa præsumitur non habere notitiam talium privilegiorum in Corpore Iuris non clausorum.

Aliud est de privilegiis in Corpore Iuris clausis; cum 129
enim Princeps censetur Iura communia in scrinio pectoris sui habere, præsumitur etiam scire, consequenter revocare privilegium in corpore Iuris clausum, si legem generalem eidem contrariam addit, uti bene advertunt Doctores citati.

Regula secunda. Si contra *privilegium* prius concessum 130
impetretur ab alio novum *privilegium*, vel *rescriptum* contrarium, nulla facta mentione prioris, censebitur hoc posterius esse *subreptitium*, adeoque invalidum, *arg. c. Cum ordinem 6. de rescript.* juncto *c. Ex parte, il 1. de officio Delegati* & amplius declarat Gl. *fin. in c. 5. de Rescript.*

Fallit tamen hæc *Regula*, si prius privilegium fuit gene- 131
rale, posterius vero speciale, *arg c. 4. de Rescriptis & c. Dudum §. Nos igitur, de præb. in 6.* Siquidem *generi per speciem derogatur*, ut habet *c. 34. Jur. in 6.* notantes citatis Sed hoc ipsum limitat Engel *h. t. n. 21.* nisi per speciale privilegium *in jure quæsito* grave præjudicium orietur, *arg. c. Ex tua, de Filiis presbyterorum*.

Regula tertia. Per sententiam latam a Principe contra 132
privilegium non revocatur privilegium, sed potius reprobatur; istud tanquam *subreptitium*, vel alias infirmum rejicitur, non autem tanquam prius validum aufertur; seu revocatur, *arg. c. Suborta, de Sent. & re jud.*

Quæritur III. Quo tempore *Revocatio Privilegii habet* 133
vim suam, sive effectum? Res. I. Quando Revocatio Privilegii; Indulgentiarum, vel hujusmodi gratiarum, fit per Legem communem, sufficit ad eius validitatem legitima promulgatio dictæ Legis, ita ut in publicam notitiam devenire possit, neque opus est eam singulorum auribus inculpare, *arg. c. 2. de Postulation. Prælatorum*, & cum aliis Layman. *l. c. tract. 4. c. c. 23. n. ult.* Unde quamvis aliqui in particulari adhuc, & quidem invincibiliter ignorent Legem, seu eiusmodi *Revocationem privilegii*, tamen illud amplius non procedit, neque valide quis eo utetur, uti notat Pirbing. *h. t. n. 197.*

Resp. II. Si tamen Revocatio Privilegii fit ab homine, 134
sive privatim, & non per Legem communem, non prius ipsa habet effectum, antequam revocatio illa Privilegii, aut alterius gratiæ deveniat ad notitiam privilegiati. Ita citati Auctores & alii communiter. Ratio est tum quia alioquin possent oriri plurima incomoda; ut si Episcopus dedisset simplici Sacerdoti licentiam assistendi Matrimonio, eamque revocaret inscio illo Sacerdote. Tum quia idipsum habetur *l. Si forte, ff. de Officio præsidis* ibi: *Si forte Preses Provinciæ manumiserit, vel Tutorem dederit; priusquam cognoverit Successorem advenisse, erunt & hæc rata*.

Quæritur IV. An? & quænam *Privilegia Regularium* 135
revocata fuerint a Concilio Tridentino; Ante Responsionem nota, hanc Quæstionem his temporibus summe practicam, esse non minus controversam, quam odiosam. nullis rem perfecte vel debite non intelligentibus, vel non satis perpendentibus, vel certe erga Regulares minus affectionatis, absque ullo fundamento effutire non dubitantibus *Regularium privilegia*, omnia, vel fere omnia per Concilium Tridentinum esse revocata; cum tamẽ certum sit, plurima Regularium Privilegia per memoratum Concilium minime facta, minus revocata, etiamnum in suo pleno esse vigore. Quibusdam econtra Privilegis concessis plus justo inhærentibus, indeque Revocationem privilegiorum factam nimis extenuantibus & saltem Foro pro interno fere penitus extinguere volentibus, cum tamen rursum certum sit, aliqua Privilegia a præfato Concilio Tridentino pro utroque Foro revera esse revocata, juxta dicenda infra. Quare pro simplici & genuina veritate eruenda Quæstionem hanc (Deo dante) solide & exacte discutere conabitur, præmissa tamen humillima protestatione, quod per hoc laudatum Concilium minime glossare, sed quid Doctores de hac Quæstione sentiant, quidquid veritati magis consentaneum sit, proponere intendamus, cuncta judicio Ecclesiæ omni debita cum submissione subjicientes, Hoc tintato.

Res. I. Sicut falsissimum est per Concilium Tridenti- 136
num esse revocata omnia Regularium privilegia; ita etiã cer-

certissimum est, plurima eorum Privilegia ab eodem Cōcilio non esse revocata, sed adhuc in suo pleno esse vigore & ab ipsomet Trid. Conc. confirmata. Hæc Conclusio apud omnes vere Doctor. est extra omnem controversiam, & ponitur tantum ad juste confundendos quosdam in hoc sane imprudentes, qui, dum Regularis in certis causis sua Privilegia humiliter, & recte allegant, ea statim indiscriminatim explodunt dicendo: Regularium Privilegia post Conc. Trid. non amplius valere, sed omnia ab eo esse revocata. Probatur autem breviter, & efficaciter ex ipso *Conc. Trid. Sess. 25. de Regular. c. 20. ad finem*, ubi in plurimis Privilegia Regularium firma & illæsa asserens, ac denuo confirmans ita ait: *In cæteris omnibus præfatorum Ordinum Privilegia, & facultates, quæ ipsorum personas, loca, & Jura concernunt, firma sint, & illæsa.* Quid clarius ad propositum? Confirmatur universali praxi omnium Ordinum, Privilegiis suis plurimis libere utentium. Accedit, quod summi Pontifices eadem Privilegia passim confirment, & nonnulla tantum excipiant.

137 Resp. II. Omnia & singula *Regularium Privilegia* ante Concilium Tridentinum concessa, quæ adversantur Decretis Contentis in *Sess. 25. de Regul. & Monalib.* ab eodem Concilio sunt revocata, consequenter Regulares omnes, exacte servare tenentur illa Decreta, nisi post dictum Tridentinum novum contra illa, vel illorum aliqua haberent concessum Privilegium. Ita unanimis & certa; patetque clare ex eodem Trid. *Sess. 25. de Regul. c. 22.* ubi ab omnibus Regularibus *omnia & singula in superioribus decretis contenta observari præcipit &c. Non obstantibus etiam omnium, & singulorum privilegiis, sub quibuscumque verborum formulis conceptis, ac Mare Magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nec non Constitutionibus & Regulis etiam juratis, atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus etiam immemorabilibus &c.* Quæ Privilegiorum revocatoria verba, si non de omnibus totius Concilii etiam superioribus, seu præcedentibus Decretis, saltem de omnibus & singulis Decretis *Sess. 25. de Regular.* editis intelligenda, consequenter non obstantibus Privilegiis observanda sunt.

138 Resp. III. Insuper illa ante Tridentinum concessa *Regularium Privilegia* quæ adversantur alicui, cujuscumque tandem Sessionis Conc. Trid. Decreto tali, quod habet supradictam, vel similem Clausulam *Privilegiorum* revocatoriam, *Non obstantibus quibuscumque privilegiis &c.* ab eodem Conc. Trid. revocata censentur. Rursus communis & certa. Ratio est; quia, ubi Privilegiorum expressa clausula existit, revocatoria, de *Revocatione* dubitare non licet; cum in claris & expressis non detur interpretatio, vel voluntatis conjectura, prout amplius diximus *L. 1. T. 2. de Const. an. 384.*

139 Resp. IV. Quamvis non desint Doctores, inter quos Donatus *T. 2. t. p. 1. Tr. 11. q. 15. a n. 4.* Peyrin. *in Declarat. Privileg. T. 2. in Constit. 1. Gregorii XIII. n. 5.* qui volunt, non tantum illa Privilegia, quæ adversantur alicui ex Decretis Conc. Trid. *Sess. 25. de Regul.* vel alicui ex Decretis priorum sessionum cum expressa Clausula *Non obstantibus quibuscumque privilegiis &c.* emanatis, sed illa quoque, quæ alicui cuicumque tandem totius Concilii Decreto, etiam sine ulla *Revocatione Privilegiorum* posito, simpliciter tantum advertantur, vel contraria sunt ab eodem Concilio tacite saltem censeri revocata, consequenter non amplius valere, adeoque per Bullas confirmatorias numquam confirmari, sed potius pro invalidis contineri in illa Clausula. *dummodo sacris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non adversentur.* Nihilominus etiam alii, idque Classici Authores probabilissime & solide docent, hæc ultima Privilegia, quæ Decretis aliarum Sessionum (excepta 25. *de Regularibus*) Clausulam Privilegiorum derogatoriam expressam non habentibus contraria sunt, ab eodem Concilio non censeri revocata, nec contineri in præfata Clausula. *Dummodo sacris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini non adversentur.* Ita docent Rodriq. *To. 1. q. Regul. quæst. 6. art. 7.* Miranda *Manual. Prælat. Tom. 2. q. 3. art. 42.* & *Sed alii.* Suarez *L. 8. de Legibus, cap. 18. in fine.*

140 Probatur Conclusio. *Primo*: Nulla Lex, vel Constitutio, vel Decretum quantumvis generaliter, vel universaliter latum derogat particularibus locorum, aut personarum statutis, consuetudinibus, aut Privilegiis, nisi exprimat, ergo nec Conc. Trid. per illa derogat *Regularium Privileg.* per sua generaliter posita Decreta illa, in quibus id non exprimit, vel Clausulam aliquam derogatoriam, seu revocatoriam non ponit. *Antecedens* est communissima & certa doctrina, uti videre est apud Barb. *in L. 1 De Const. in 6.* & Doct. *n. 128.* citata & Jura ibi allegata, præsertim vero *c. 1. de Const. in 6.* ibi: *Quia tamen locorum specialium, & personarum singularium consuetudines & statuta (cum sint facti, & in facto consistant) potest probabiliter ignorare ipse, cum tamen sunt rationalia per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.* Qui textus etsi tantum loquatur de particularibus statutis & consuetudinibus; nullam faciens mentionem de Privilegiis; tamen de iis etiam intelligi debet ob paritatem rationis cum Privilegiis quæ extra Corpus Juris habentur, currenteur, cum ubi eadem ratio, eadem sit Legis dispositio, prout ample probatum habetur *L. 1. T. 2. de Const. a n. 410.*

141 Confirmatur: Consilium Trid. in aliis Sessionibus (dempta 25. *de Regularib.*) ponit aliqua Decreta cum Clausula derogatoria consuetudinum, vel Privilegiorum contrariorum, aliqua sine tali Clausula: ergo signum est, per hæc ultima Decreta nolle Concilium derogare particularibus locorum, aut personarum consuetudinibus, vel Privilegiis, sed velle illa juxta naturam omnium aliarum Legum, & Constitutionum, ac Decretorum intacta, & in suo vigore relinquere: cum alias in aliquibus Decretis superfluo apponeret Clausulam Privilegiorum derogatoriam, vel revocatoriam, quod dici nequit *arg. c. 10. de privil. in 6. Item l. 112. §. 1. ff. de leg. 1.* juncta Gloss. *in can. si Romanor. v. membrana dist. 19* & alia Gl. *in c. solitæ v. tamquam, de Major. & obed.* cum concord. & degeneraret a natura omnium aliarum Legum.

142 Confirmatur *Secundo*; Communis, & indubitata doctrina ast apud omnes fere Doctores, ipsos etiam Adversarios Conclusionis; quod Concilium Tridentinum per sua Decreta generalia sine ulla Clausula derogatoria posita non deroget particularibus locorum, & personarum consuetudinibus & statutis; ergo nec Privilegiis, quæ extra Corpus Juris habentur: cum de his eadem, quæ de illis habeatur ratio, consequenter eadem Juris Dispositio per dicta, & Jura a. 140. citata.

143 Confirmatur *Tertio*: Dicere, quod Concilium Trid. saltem tacite revocet cuncta Regularium Privilegia; quæ alicui cuicumque tandem Decreto illius etiam sine ulla Clausula derogatoria posita sunt contraria, est dicere, quod idem Concilium prorsus omnia Regularium proprie dicta Privilegia revocet, & sibi ipsi expresse contradicat, atqui hoc dici nequit, ergo. Probatur *Major.* Concilium Tridentinum *Sess. 25. de reform.* expresse decernit, quod Sacratissimi Canones & Leges Ecclesiasticæ omnes ab omnibus indistincte debeant observari ibi: *Quapropter sciant universi sacratissimos Canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistincte esse observandos*; ergo dicere, quod per quodvis Decretum etiam sine Clausula derogatoria positum deroget cunctis Privilegiis tali Decreto contrariis, eaque tacite revocet est dicere, quod prorsus omnia Regularium Privilegia proprie dicta revocet, eo ipso, quod cuncta Regularium Privilegia proprie talia, sint contra Jus commune, & sacros Canones, consequenter huic ultimo Decreto contraria, utpote quod expresse vult, ut sacri Canones ab omnibus indistincte & exacte observentur: atqui dicere, quod Concilium Trid. omnia Regularium Privilegia revocet, est dicere, quod sibi ipsi contradicat, cum *Sess. 25. de Regular. c. 20.* expresse contrarium dicat, per textum supra *num* 136. allegatum: ergo.

144 Confirmatur *Quarto*: Consuetudo est optima Legum interpres, *c. Cum dilectus 8. de consuet.* atqui videmus passim vigere consuetudinem quod Regulares libere utantur suis Privilegiis, quæ nec per Decreta *in sess.* 25. nec per aliarum Sessionum Decreta expresse sunt revocata, etsi cæteroquin contra aliquod ejusdem Concilii Decretum sine derogatione Privilegiorum positum militent; ergo.

145 Objicies contra doctrinam Conclusionis *n. 139.* positæ, & hucusque probatæ. Concilium Trid. *Sess. 25. de Regul. c. 22.* per textum supra *num. 137.* allegatam præcipit cuncta sua Decreta etiam a Regularibus observari, *non obstantibus eorum quibuscumque privilegiis &c.* ergo per hanc clausulam derogavit omnibus Regularium Privilegiis, quæ alicui cuicumque tandem Decreto illius

adversantur. Resp. Concilium Tridentinum *cit. loc.* derogare duntaxat Regularium privilegiis, quæ adversantur alicui ex Decretis *in sess. 25. de ipsis Regularib.* positis, utpote, quæ non obstantibus privilegiis observari ibidem, præcipit; nõ vero derogare per illam Clausulam privilegiis, quæ militant contra aliquod Decretum in præcedentibus Sessionibus absque derogatione privilegiorum positum; Idque colligitur tum, quia ibidem non præcipit, ut observentur omnia contenta *in superioribus Sessionibus*, sed NB. *in superioribus Decretis* Sessionis 25. de Regularibus specialiter habitæ: Tum ex ipso textu *c. cap.* 22. hoc ipso enim, quod Concilium ibi in terminis expressis præcipiat, ut *omnia & singula in superioribus Decretis contenta* a Regularibus cunctis, non obstantibus privilegiis, observentur manifeste indicat, se tantum loqui de omnibus & singulis Decretis dictæ *Sessionis* 25. *de Regular.* ex destinato factis, non vero de omnibus, & singulis Decretis totius Concilii; cum non omnia & singula, sed paucissima tantum priorum Sessionum Decreta Regulares concernant: Legatur *c.* 22. *Sess.* 25 *de Regul* attente, & clare apparebit, quod, dum ibi sancta Synodus præcipit, ut non obstantibus privilegiis omnia & singula in superioribus Decretis contra Regulares observentur, certe ibidem non intelligat omnia & singula in toto Concilio contenta, utpote Regulares in paucis concernentia, sed de omnibus, & singulis contenta in Decretis ejusdem Sessionis 25. *de Regularib.* specialiter habitæ.

146 Objicies *secundo*: Bullam Pii IV. *In Principis Apostolorum Sede*, & refertur *Tom. II. Bullarii fol.* 135. *estque ejusdem Pontificis constitutio* 94. ubi Papa omnia & singula etiam Regularium quorumcunque Privilegia sub quacunque excogitabili forma, & ea quacumque causa concessa, universaliter ac indistincte revocat, & annullat in omnibus & singulis, in quibus illa statutis, & Decretis Conc. Trid. contrariantur; ergo non tantum privilegia Decretis *Sess.* 25. *de Regularibus*, vel alicui ex prioribus Sessionibus Decreto cum expressa derogatione privilegiorum posito adversantia, sed etiam illa revocat, quæ alicui cuicumque tandem Decreto dicti Concilii contrariantur, Resp. cum Rodriq. *c. Tom.* 1. *q.* 8. *ar.* 7. & aliis: Hanc Bullam minime obesse Conclusioni *n.* 139. positæ. Ratio est: quia dicta Bulla per suam Clausulam vult quidem, ut non obstantibus privilegiis omnia Decreta Conc. Trid. exacte observentur, sed non in alio sensu, quam in quo observari vult ipsum Concilium? eo quod Lex, vel Constitutio aliqua, quæ fit ad corroborandam aliam, qualis est præfata Constitutio aliqua Pii IV. respectu Decretorum, & Legum dicti Concilii, utpote quæ fuit edita in majus robur, majoremque observantiam eorumdem Decretorum, uti patet ex illis verbis Bullæ. *Nos quibus imprimis cordi est, tam sancta, & Ecclesiæ Dei saluberrima Decreta, suos, ut par est, effectus absque consequi, & ab omnibus obedienter observari &c.* necessario debeat intelligi, & interpretari juxta sensum & mentem Legis. quam corroborat, ita ut easdem limitationes, & extensiones, quas habet, vel recipit corroborata, recipere etiam debeat corroborans, uti cum Glossa bene advertit Felin, cum enim referens se ad aliquid, debeat intelligi secundum id, ad quod se refert, *arg. l. in Testam. ff. de Cond. & Demonst.* etiam Bulla Pii IV. referens se ad Decreta Concilii, debet secundum mentem, & sensum dictorum Decretorum intelligi, & explicari; consequenter, quia ipsa Decreta Concilii sine clausula Privilegiorum derogatoria posita non derogant privilegiis juxta dicta, nec ipsa Bulla corroborans dicta Decreta eisdem derogat, sed ea eodem modo & sensu relinquit in suo valore, quo ea relinquuntur a Decretis.

147 Quæritur V. An Regulares saltem in Foro conscientiæ possint suis privilegiis uti, a Concilio Tridentino expresse revocatis, vel eidem contrariis? Resp. I. Quamvis non desint docentes, Regulares uti posse privilegiis etiam expresse revocatis a Concilio Tridentino, tamen *Negativa* hodie est certa quoad illa privilegia, quæ post Concilium de novo non sunt concessa, eo quod sententia contraria hodie sit damnata ab Alexandro VII. in illis terminis: *Regulares possunt uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata a Concilio Tridentino.* Expresse autem a Concilio revocata sunt omnia & sola illa, quæ sunt contraria alicui ex Decretis *Sess.* 25. *de Regular.* vel etiam alicui priorum Sessionum Decreto cum expressa Clausula privilegiorum sufficienter derogatoria posito.

148 Resp. II. Non tantum in Foro interno, sed etiam externo valide & licite utuntur Regulares privilegiis, quæ sunt contraria alicui ex precedentibus Decreto sine ulla privilegiorum derogatoria clausula posito. Patet Conclusio per jura, rationes, & Doctores *a n.* 139. positos.

§. VII.

De Privilegiis vivæ vocis Oraculo concessis; ac Revocatione, & Valore illorum.

S U M M A R I U M.

149 Vivæ Vocis Oraculum *quid?*
150 *Pro foro interno ejusdem est valoris cum Privilegio in scriptis dato.*
151 *Non item pro Foro externo, nisi probetur.*
152 *Privilegio* vivę vocis Oraculo *concessa hodie pro utroque Foro sunt revocata, aliquibus exceptis.*
153 *Bulla Gregorii XV. revocatoria.*
154 *Et Urbani VIII. etiam* Oracula *ad instantiam Regum, vel testimonio Cardinalium probata revocantis.*
155 *Privilegia* vivę vocis Oraculo *concessa illa, quæ probantur testimonio illorum Officialis, aut Ministrorum Papę, quibus de gratiis a Pontifice concessis fides haberi solet; & debet pro utroque Foro adhuc valent.*
156 *Probatur ex Bulla Urbani VIII.*
157 *Inter Officiales præfatos possunt etiam esse Cardinales, & revera sunt, si ad id a Pontefice deputantur, vel Protectores Ordinis existunt.*
158 *Plura adhuc existunt valida* Oracula vivę vocis; *& quæ?*
159 *Oracula vivæ vocis concessa ante Leonem X.*
160 *Item ante Gregorium XIII.*
161 *Et Clementem VIII. concessa adhuc valent.*
162 *Et quidem omnia quoad Forum internum, non tamen omnia quoad Forum externum.*
163 *Oracula vero concessa post Urbanum VIII. omnia & singula valent pro Foro interno.*
164 *Non tamen pro Foro externo, nisi sufficienter in illo probari valeant.*

149 QUæritur I. Quid? & cujus valoris sit privilegium *vivæ vocis oraculum?* Resp. I. *vivæ vocis oraculum* esse privilegium, quod Princeps, v. g. Pontifex *sola voce*, seu oretenus dumtaxat concessit; quamvis subinde, ut etiam pro Foro externo probari, & practicari valeat, postea in scripturam redigatur, & testimonio authentico ab iis, quibus ex officio incumbit, fide dignum reddatur. Ita in re communis, patetque ex terminis.

150 Resp. II. Gratiæ & Privilegia *Vivæ vocis oraculo* concessa quoad substantiam pro Foro interno sunt ejusdem valoris, quanti sunt Privilegia in scriptis concessa Rursus communis, textu claro *can. Institutionis*, 7. *caus.* 26. *quæst.* 2. patetque ex dictis supra *h. t. num.* 28. ubi diximus & probavimus, ad essentiam & substantiam Privilegii non requiri scripturam, consequenter quoad substantialem vim & efficaciam *Oraculum vivę vocis* idem valere, quantum valet privilegium in scriptis concessum. Accedit Leonem X. specialiter concessisse nostro Ordini, quod *vivæ vocis Oracula* non sint minoris valoris & efficaciæ, quam privilegia per Bullam concessa, uti videre est in nostro *Compendio privilegiorum*, *V. Oracula vivæ vocis*,

151 Dicitur autem notanter *pro Foro interno*; quia ut etiam pro Foro externo practicari valeant, non sufficit, illa esse concessa, sed insuper requiritur, ut testimonio authentico concessio illorum probetur; Donatus *Tom.* 1. *part.* 1. *Tract.* 15. *quæst.* 2. *num.* 5. patetque ex Constitutione *Julii* II. Romani Pontificis & *Regul. Cancellariæ* 52. Ratio est; quia alias quivis dicere posset, se habere privilegium *vivæ vocis Oraculo* concessum, sicque prætextu *Oraculi vivæ vocis* eludere Leges & Canones in Foro externo non sine perturbatione bonis communis.

152 Quæritur II. An? & quæ *Oracula vivæ vocis* de facto sint revocata? & quæ non? Resp. I. Omnia & singula privilegia quibuscumque Capitulis, Collegiis, Ordinibus, vel

per-

personis eorum a quocumque tandem Pontifice usque ad Urbanum Papam *vivæ vocis Oraculo* concessa hodie pro utroque Foro sunt revocata, ita ut nec in Foro interno, nec externo amplius uti liceat hujusmodi privilegiis *vivæ vocis oraculo* concessis, etsi ad supplicationem Regum sint concessa, ac de iisdem vere concessis Cardinales propria manu scriptum testimonium ferant; nisi per Officiales, & Ministros illos, quibus incumbit ratione officii, gratiis, privilegiis, & favoribus per Pontifices oretenus, seu *vivæ vocis oraculo* concessis, aut in futurum concedendis fidem facere, & authenticare, ac quibus Officialibus propterea fides haberi solet, & debet, sint authenticata. Illa hodie unanimis, & certa ob claras & expressas *Revocationes* a Greg. XV, & Urb. VIII. factas. Enim vero Greg. XV. per suam Const. *Romanus Pontifex in specula*, quæ est 27. *in T. III. Bullar. Cherub.* universalem *vivæ vocis oraculorum* fecit *Revocationem* sequentem.

GREGORIUS XV. PAPA.

Ad perpetuam rei memoria.

ROmanus Pontifex in specula militantis Ecclesiæ divina provid. constitutus, gratias & indulta a se, & prædecessoribus suis concessa, justis interdum suadentibus causis, juxta creditum sibi Pastoralis officii debitum moderatur, aut revocat, prout rerum & temporum qualitatib. debite pensatis, conspicit in Domino salubriter expedire.

§. 1. Itaq; Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine; Omnia & singula indulta, facultates, privilegia, gratias, & concessiones quascumque spirituales & Ecclesiasticas, tam ad forum interius, quam ad exterius spectantes, ac tam ad supplicationem partium, quam motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus, a Sede Apostolica, quæ tamen vivæ vocis Oraculo hactenus quandocunque, & qualitercunque ex quavis, etiam de necessitate exprimenda causa, quibusvis Collegiis, capitulis, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Societatibus, etiam Societatis JESU; ac Congregationibus quibuslibet, sive eorum, & earum respective Præpositis, Decanis, Magistris Ministris, Prælatis, Prioribus, Rectoribus generalib., vel Provincialibus quocumque nomine nuncupatis, Superioribus etiam quomodolibet exemptis, ac Sedi prædictæ immediate subjectis cujuscumque dignitatis, præeminentiæ, aut quovis privilegio munitis, non tamen ad supplicationem Regum concessis, in iis videlicet, quæ non sunt sortita effectum, tenore præsentium revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, & annullamus; ac revocata, cassa, sublata, abrogata, & annullata, viribusque & effectu vacua perpetuo fore, & esse, neque imposterum cuipiam suffragari posse, vel cedere, neque aliquem iis de cætero oti ullo modo posse, etiamsi expressa, & specifica mentiu etiam de verbo ad verbum de iis facienda esset, decernimus, & declaramus.

§. 2. Firmis tamen, & in suo robore permanentib. omnibus indultis, & aliis concessionibus prædictis vivæ vocis Oraculo S.R. D. Cardinalibus ad ipsorum, vel aliorum quorumcumque favorem propria S.R.E. Cardinalium manu firmatis, pro ipsis, vel aliis factis, & de quibus iidem S R. E. Cardinales testimonium in scriptis præbuerunt.

§. 3. Decernentes, præsentes literas, & in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quod quicumque in præmissis interesse habentes, seu habere prætendentes, ad hoc vocati, & auditi non fuerint, de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, seu alio quocumq; defectu notari, impugnari, redargui, ad jus vel controversiam revocari, ad terminos juris reduci, aut adversus illas quocumq; juris, gratiæ, vel facti remedium impetrari nullatenus posse, sed illas semper validas, & efficaces existere, & fore suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere.

§. 4. Sicque per quoscunq; Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palat. Apostol. auditores, ac S.R. E. Cardin., etiam de latere Legatos, & Nuncios sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. 5. Non obstantibus præmissis quibusvis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, Ordinibus, Societatibus & Congregationibus prædictis, eorumq; Præpositis, Decanis, Magistris, Ministris, Prælatis, Prioribus, Rectoribus, & aliis Superioribus prædictis, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus aliis decretis in genere, vel in specie, ac alias in contrarium præmissorum, quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idam importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret tenore hujusmodi, præsentib. pro plene, & sufficienter expressis, & ad verbum insertis habendi, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisq; contrariis quibuscumq;.

§. 6. Volumus autem, ut præsentium transcriptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur in judicio, & extra illud, quæ præsentibus adhiberetur, si forentibus exhibitæ, vel ostensæ.

§. 7. Quodque eædem præsentes literæ, seu illarum exempla ad Vvalvas Basilicarum S. Joannis Lateranensis, ac Principis Apostolorum de Urbe, & in acie Campi Floræ affixæ, omnes ita arctent, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.

Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 2. Julii. 1622. Pontificatus Nostri Anno 2.

In qua tamen Bulla quoad §. 1. & 2. bene advertendum, 154
quod licet ibidem a Revocatione excipiantur *vivæ vocis Oraculo* ad supplicationem Regum concessa, nec non illa, de quorum concessione Cardinales in scriptis testimonium ferunt, tam juxta tenorem Conclusionis n. 152. positæ, etiam hæc non amplius valeant, eo quod illa quoque expresse revocaverit Urb. VIII. in sua Constit. *Alias felic. record. Gregor. XV.* quæ est 21. inter Constitutiones dicti Urb. VIII. *in Bullario Cherubini*, ubi §. 2. Revocationem etiam præfatorum *Oraculorum* sequentibus verbis exprimit: *Omnia & singula Privilegia vivæ vocis Oraculo, & N. B. S. R. E. Cardinalium quorumcumque manu firmata &c. quibuscumque etiam intuitu, contemplatione, seu ad instantiam Regum, & Principum quorumcumque cassamus, annullamus &c.* Cæterum cum tota Bulla præcipue pro revocandis primo dictis *Oraculis* edita est, reliquum sat longum Bullæ tenorem hic ponere supersedemus, & Lectorem *ad Bullar. Cherubini* remittimus.

Resp. II. Privilegia *vivæ vocis Oraculo* concessa illa, 155
quæ per Officiales & Ministros, quibusvis Officii sui de gratiis & privilegiis per Pontifices oretenus concessis vel concedendis fides haberi solet, & debet, authenticata, seu de quibus præfati officiales testantur, eaque revera fuisse concessa, testimonium ferunt, consequenter, quæ vere authentica existunt, non sunt revocata, sed omnia, & singula, eaque sola a quocunque tandem Pontifice fuerint concessa in utroque Foro adhuc valent, valideque & licite practicari possunt. Communis & certe. Ratio est; quia ita expresse declaravit idem Urbanus VIII. in Constitutione, quæ etiam incipit, *Alias felicis recordationis*, quatuor tamen post præcedentem Constitutionem annis primum edita, & centesima quadragesima prima existit *in Bullar. Cherubini*, ubi Pontifex postquam per extensum adduxit supra n. 153. allegatam Constitut. Gregor. XV. suamque propriam n. 154. citatam, postea §. 3. ac statuit.

§. 3. Cum autem pro tempore existentib. nonnullis no- 156
stris, & Sedis Apostol. Officialibus, seu Ministris, qui eorum Officiorum, seu munerum ratione, de gratiis, concessionibus, & dispositionib. quibuscumq; per Nos faciendis, mandatisq; & jussionibus nostris exequendis, aliisq; rebus, & negotiis gerendis, Nobiscum diversa tractant per se seu de eorum mandato facienda, gerenda, & executioni demandanda vivæ vocis Oraculo commiserimus, & in dies circa ea, quæ ad cujuslibet eorum Officium, seu munus, quo funguntur, pertinent, committamus; nos firmiori gestorum de mandato nostro per eosdem Officiales, seu ministros validitati, eorumq; Officialium, seu Ministrorum securitati consulere volentes, motu proprio, certaque scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine Officiales, seu Ministros prædictos, quibus alias ante emanatas prædictas Constitutiones ex Officiorum suorum auctoritate, & prærogativa de Oraculo

culo per eos a Romanis Pontificibus pro tempore existentibus habito fides haberi solebat, quoad ea, quæ ut præfertur ad cujuslibet eorum Officium, seu munus, quo funguntur, pertinent, in litteris etiam nostris prædictis super revocatione Oraculorum hujusmodi emanatis minime comprehensos, fuisse, nec esse, nec comprehendi debere declaramus, & decernimus, & ad abundantiorem cautelam eosdem Officiales, seu Ministros adversus easdem Constitutiones, quatenus opus sit, restituimus, & plenarie reintegramus in omnibus, & per omnia, perinde ac si quoad illos prædictæ Constitutiones non emanassent.

157 Ex qua proin Constitutione satis probata habetur conclusio *n.* 155. posita: simulque patet, quare in antecedenti conclusione *n.* 152. posita notanter addiderimus limitantem clausulam: *Nisi per Officiales, & ministros illos, &c.* Ubi notandum, quod inter hos bene etiam esse possint Cardinales, adeo, ut, etsi absolute loquendo Cardinalis cujuscumque testimonium de Oraculo concesso non sufficiat pro valore *Oraculi*, sufficit tamen, si alicui Cardinali, ut de illo testetur, a Papa specialiter committitur, vel si Protector Ordinis, de quo testatur, existit; quia etiam tali ex Officio a Pontifice commisso incumbit, de iis saltem, quæ talem Ordinem concerount, testari, ut post Peyrinum bene advertit Donatus *tom.* 1. *p.* 1. *tr.* 16. *q.* 12.

158 Infertur I. Plurima adhuc valere Privilegia *vivæ vocis Oraculo* concessa, quia plura habentur debite authenticata, consequenter sub *Revocatione* Greg. XV. & Urbani VIII. non comprehensa, Cujusmodi *Oracula* sunt omnia illa, quæ in nostro Compendio Privilegiorum ab Hieronymo a Sorbo; juxta Decreta Concilii Tridentini, & alias Constitutiones Pontificias reformato, comprehenduntur, & signatur sub littera majoris O. Sciendum namque, quod Privilegia, quæ in dicto comprehensa sequuntur, seu notantur sub præfata littera majori O. indicent *vivæ vocis Oraculum* vere *authenticum*: signata vero sub littera parvi o. *vivæ vocis Oraculum* non *authenticum*.

159 Infertur II. Privilegia *vivæ vocis oraculo* concessa ante tempora, vel tempore Leonis X. item concessa ante Greg. XIII. immo etiam ante Clementem VIII. hodie adhuc saltem pro Foro interno valere. Ratio imprimis de concessis usq; ad Leonem X. est, quia illa non sunt revocata per Greg. XV. & Urb. VIII. Siquidem Leo X. concessit, quod Fratres Minores Regularis observantiæ secura conscientia possint uti omnibus a Sede Apostolica sive per Bullas, sive per Brevia, sive *vocis vivæ Oraculo* concessis privilegiis, prout ea in libris Ordinum reperiuntur. Et pro majori conscientiarum securitate pro Foro interno omnia de novo concessit *vivæ vocis Oracula authentica*: uti videre est in nostro Compendio privilegiorum, atqui *vivæ vocis Oracula* vere *authentica*, sed testimonia Officialium ad id deputatorum comprobata non sunt revocata, uti patet ex dictis *n.* 155. & sequentibus; ergo.

160 Ex eadem ratione; quia videlicet non sunt revocata, valida adhuc existunt *vivæ vocis Oracula* usque ad tempora Gregorii XIII. & ab ipsomet concessa; eo quod hic Pontifex Minimorum, & nostri Ordinis Privilegia, cuncta etiam *vivæ vocis Oraculo*, concessa, per specialem Bullam *ex certa scientia*, & *de Apostolicæ potestatis plenitudine* confirmarit, & innovarit, sicque de novo concesserit; cum confirmatio Privilegiorum *ex certa scientia*, novum jus, novamque concessionem efficiat per dicta supra *n.* 19. Concessio autem Privilegiorum per Bullam facta revocata non fit; uti bene ad propositum argumentatur Peyrinus *tom.* 2. *Privileg. c.* 12.

Nec obstat, quod dicit Bordonus *to.* 2. *resf.* 32. *n.* 5. videlicet, quod *Confirmatio Oraculorum* non mutet naturam eorum. Respondetur enim, hoc verum esse si *vivæ vocis Oracula* confirmantur & innovantur pro novo *vivæ vocis Oraculo*, secus tamen, si dicta *Oracula* confirmantur & innovantur per Bullam *ex certa scientia*, tunc enim utique acquirunt novam naturam, & novum esse, cum ex *vivæ vocis Oraculis* evadant *Privilegia scripta*, eumque naturam assumunt, uti bene observat Pellizz. *tr.* 8. *c.* 1. *n.* 132.

161 Pariter etiam Clemens VIII. *ex certa scientia* confirmavit, & innovavit, consequenter ob clausulam, *ex certa scientia*, de novo concessit omnia Ordinis nostri Privilegia, a quocumque Pontifice, sive per Bullam, sive *vocis Oraculo* concessa; adeo, ut *vivæ vocis Oraculo* ante ipsum concessa per Bullam ipsius evaserint *Privilegia Bullata*, ac per consequens revocationi Gregorii XV. & Urbani VIII. minime subjecta.

Dicitur autem notanter in Illatione secunda *nu.* 159. 162
posita, *saltem pro Foro interno*. Tum quia Leo X. *vivæ vocis Oracula* de novo concessit pro Foro duntaxat interno: Tum quia etsi Greg. XIII. & Clem. VIII. omnia & singula *Oracula vivæ vocis* confirmarint, & de novo concesserint per Bullam juxta dicta *n.* 160. & 161. ibi tamen omnia & singula concessa probare non possumus, consequenter omnia & singula pro Foro externo non valent, sed illa tantum, de quibus, vel authentice constat juxta dicta: vel quæ quidem in libris Ordinum reperiuntur: cæteroquin tamen in specie tanquam authentica probari non possunt, qualia sunt omnia, quæ in nostro Compendio littera Minori, o, signantur (pro solo Foro interno valentibus (utpote pro hoc solo a Leone X. confirmatis.

Infertur III. *Vivæ vocis oracula* post Urban. VIII. con- 163
cessa valere, & quidem pro Foro interno omnia, & singula, de quibus sufficienter constat, quod fuerint concessa, etsi de iis testimonium authenticum ab Officialibus supradictis non habeatur, sed alii fide digni Superiores, Generales, Provinciales, Procuratores, Generales, ac alii hujusmodi fide digni, in quorum præsentia Papa privilegium oretenus concessit, de illis testimonium ferunt. Ratio patet, quia cum par in parem non habeat imperium, consequenter Constitut. Greg. XV. & Urb. VIII. manus Successorum non ligent, nec ad eorum novas concessiones se extendant, procul dubio hujusmodi subsequentes concessiones *vivæ vocis oracula* factæ in Foro conscientiæ valebunt, si de eorum concessione quocumque testimonio fide digno constet. Accedit, quod dictæ constitutiones ex professo, & præcise loquantur de *oraculis* antea concessis, minime vero concedendis, uti legenti patet.

Verum, ut talia *vivæ vocis oracula* post Urban. VIII. 164
concessa etiam pro foro externo valeant, non sufficit quodvis cæteroquin fide dignum testimonium de eorum concessione, sed debet esse tale, quale ad probandum in Foro externo alias requiritur, & sufficit, quamvis absolute necesse non sit testimonium supra *n.* 155. allegatum Officialium; sed sufficiat etiam aliud cæteroquin in Jure sufficiens, cum probatio per testimonium dictorum Officialium ab Urbano VIII. præscripta, solum ad probanda Oracula præcedentia, non item futura concedenda se extendant, per rationes *n. præc.* allegata.

§. VIII.

De Amissione Privilegiorum per interitum personæ, aut rei privilegiatæ, ac propter abusum, damnum superveniens, lapsum temporis, & cessationem causæ.

SUMMARIUM.

165 *Ratio Rubricæ.*
166 Privilegium personale *perit per interitum personæ* privilegiatæ.
167 *Non item per mortem, vel depositionem ab officio illius qui Privilegium absolute concessit. Et n. seq.*
169 *Secus tamen esset, si Privilegium non absolute, sed cum certa limitatione, vel usque ad* beneplacitum nostrum *fuisset concessum.*
170 *Privilegium concessum sub Clausula;* usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, *vel* donec revocavero, *non expirat morte concedentis.*
171 *Si res, cui Privilegium inhæret, perit sine spe restitutionis, perit etiam Privilegium.*
172 *Prout contingit, si auctoritate Superioris destruitur Ecclesia, v. g. sine spe restitutionis.*
173 *Secus vero, si perit res cum spe restitutionis. Et duobus n. seqq. cum certa declaratione.*
176 *Privilegium etiam amittitur per* abusum.
177 *Assignantur varii Privilegii* abusus.
178 *Inter quos est, quando* Privilegiati *ex causa Privilegii sumunt occasionem peccandi.*
179 Abusu *non ipso facto, sed per sententiam primum amittitur Privilegium, nisi in Jure aliud exprimatur.*
180 *Privilegium revocari potest, si incipit cedere in grave præjudicium aliorum, vel Communitatis.*

181 Pri-

181 *Privilegium cessat etiam* lapsu temporis, *ad quod dumtaxat fuit concessum.*
182 *Sicut etiam, si perit conditio, ad cujus durationem fuit concessum.*
183 *Privilegium cessat etiam* cessante causa.
184 *Puta* finali, *non item impulsiva.*
185 *Si Privilegium est contra Jus commune, vel tertii.*
186 *Simulque tractum successivum habet.*
187 *Ac causa finalis non tantum* negative, *sed etiam* contrarie *cesset.*

165 QUia non solum *Revocatione*, sed pluribus aliis de causis contingit amitti Privilegia, ut bene notat Glossa *can. Privilegium 11. q. 3.* & amplius patebit ex dicendis. Hinc

166 Quæritur I. An Privilegium amittatur non solum per *interitum personæ privilegiatæ*, sed etiam *privilegiantis*? Resp. I. Certum est Privilegium singulariter *personale* amitti per interitum personæ, utpote cui adhæret, juxta Reg. 7. Jur. in 6. *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona*, una cum Concordantiis *n. 13.* adductis.

167 Resp. II. Nihilominus Privilegium absolute, & sine limitatione concessum non perit per mortem, vel depositionem ab officio ipsius *Privilegiantis*, sive concedentis privilegium. Ita communis Doctorum. Siquidem *Donatio* & gratia simpliciter facta & acceptata non pendet in conservari ab influxu donantis, seu concedentis, & habetur *c. Si super gratia de Offic. Delegat. in 6.*

168 Et hoc quidem non tantum in beneficiis, sed etiam in privilegiis, dispositionibus, & aliis gratiosis licentiis & facultatibus jam actu concessis, valde esse notandum, recte ait Engel *Tit. de Rescriptis, n. 20.* Donatus *To. 1. p. 1. tr. 13. q. 5.* citans concordem Doctorum, & amplius vide *Lib. 1. Tit. 3. de Rescriptis, §. 11. a n. 230.*

169 Dixi notanter, *Privilegium absolute concessum, &c.* Nam aliud esset, si Privilegium detur non simpliciter, sed cum aliqua conditione, aut determinatione ad certum tempus, puta, ad dies vitæ vel durationem officii; nam clarum est, ejusmodi deficiente conditione, vel elapso tempore etiam cessare Privilegium, vel gratiam. Sic si Princeps concedat Privilegium, vel quamcumque gratiam, sub Clausula, *Usque ad beneplacitum meum*, illud cessabit in morte ejus, utpote per quam expirat omnino beneplacitum ipsius, textu claro *c. si gratiose de Rescrip. in 6.* & amplius diximus *l. 1. tit. 3. de Rescript. §. 11. a n. 262.*

170 Secus dicendum, si Papa det gratiam *usque ad Apostolicæ Sedis beneplacitum; tunc enim, quia Sedes ipsa non moritur durabit perpetuo*, prout ibidem subditur. Addit Laymanus *l. 1. tr. 4. c. 23. n. 11.* post Navarrum, Covarruviam & alios, similiter non extingui gratiam morte Concedentis, quam hic concessit sub Clausula, *donec revocavero*, quia actus revocationis est novus & positivus, & consequenter dum a concedente, dum viveret non fuit exercitus, manet Privilegium post ejus mortem: Verba autem illa, *usque ad beneplacitum, donec voluero*, significant perseverantiam voluntatis, quæ per mortem extinguitur, ut dictum.

171 Quæritur II. quando *per interitum rei privilegiatæ* amittatur Privilegium? Resp. I. Quamvis privilegium *reale* cohæreat rei, sicque per destructionem rei etiam pereat Privilegium, juxta Reg. 42. Jur. in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis:* hoc tamen non est indistincte intelligendum, sed tunc demum procedit, si res privilegiata destruatur sine spe restitutionis. Ita Zoesius *h. t. n. 43.* Engel *n. 14.* post Glos. *c. Privilegium, de Reg. Jur. in 6.* quibus proinde *arg. l. æde sacra 73. ff. De contrahend. empt.*

172 Infertur I. Quod si res, Ecclesia, vel alius locus privilegiatus destruatur auctoritate Superioris, absque spe restitutionis, illico pereat Privilegium ejus, ac proinde non sit ulterius vocandus v. g. Clericus Ecclesiæ illius.

173 Quod si vero per vim Hostium, ruinam, vel alium casum fortuitum locus, vel alia res privilegiata, puta, Ecclesia, fuerit destructa, cum spe tamen refectionis, conservantur ejus privilegia & jura, per textus mox citandos, sed cum discrimine. Nam si jus vel privilegium adhæret pavimento, remanet continuo: ut Consecratio loci sacri, quæ etiam salva manet loco destructo, *l. Æde sacra ff. de contrah. Emption.* ibi: *Æde sacra terræ motu diruta, locus ædificii non est profanus.*

Si autem usu juris vel privilegii præcise requirat ipsam rem privilegiatam, puta Ecclesiam adeo ut alibi non possit haberi, tunc quidem pro tempore suspenditur privilegium, exstructa tamen Ecclesia iterum reviviscit, *arg. c. Pastoralis, 7. q. 1.* & *l. Cum loca ff. de Religiosis, & Sumpt. fun.* ac notat citatus Zoesius *n. 43.* 174

Et dixi notanter, *adeo, ut alibi non possit haberi:* nam si usus Privilegii possit alibi haberi, tunc privilegium ne quidem suspenditur, sed per habitudinem ad locum manet in personis, quæ uti possunt tali privilegio, etiam in alio loco, *arg. c. Quia Monasterium de Religios. domib.* ubi Monasterium hostilitate desolatum unitur alteri Monasterio *cum omnibus rebus suis, & quæ ei competant actionibus;* & consequenter adhuc remanserant illi talia jura non obstante sua destructione, quibus dein alter Abbas uti poterat per habitudinem ad dictum Monasterium licet destructum. 175

Quæritur III. An, & quando *per abusum* perdatur privilegium? Resp. I. Certum est, *per abusum* posse perdi privilegium, textu claro, *c. Privilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.* Quæ verba etiam habentur, *can. Ubi ista, dist. 74. &c. Ut privilegia, h. t.* & alibi. 176

Resp. II. cum Zoesio hic *n. 38. Abusus* proprie significat defectum in ipso usu privilegii, vel in his, quæ ipsum concernunt. Et hoc contingit imprimis per excessum, utendo privilegio ultra ejus limites alio tempore, loco, aut in materia, vel persona non concessis. Exemplum hujus refert *cit. c. Ubi ista dist. 74.* unde *c. Ut privilegia h. t.* dicitur *Quædam in iisdem privilegiis duximus declaranda, ne minus sane intellecta pertrahantur ad abusum propter quem possint merito revocari.* Quinimo qui *astute*, id est, *malitiose* voluntatem Principis interpretatur, *infamis* efficitur, *l. 2. C. de Legibus.* 177

Deinde fit *Abusus privilegii*, quando quis ex causa privilegii accipit occasionem peccandi. Exemplum habetur *c. Contingit de Sen. Excomm.* ubi Clerici privilegio Clericali ad illicita abutentes, & post trinam monitionem se non corrigentes, perdunt privilegium Clericale. Idem accidit, si quis fini ipsius privilegii per pravos mores repugnat, *arg. c. Recolentes, de statu Monach. & c. Ex parte de Clericis conjugat. & c. Ex parte h. t.* ubi Clerici laice viventes privantur privilegio Clericali. Quia enim hujusmodi *Abusus* sunt culpabiles, merito puniuntur per subtractionem privilegii: *cum malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potius obviari, cit. c. Ex parte h. t.* 178

Resp. III. Non tamen semper ipso Jure amittitur privilegium per *abusum*, sed per sententiam & revocationem est auferendum. Ita Zoesius *loc. c.* post Suarezium, & desumitur ex textibus *n. 72. & 73.* relatis. Interdum tamen ipso facto amittitur, quando de jure expressum est: ut si quis spe immunitatis in Ecclesia crimen committat, *c. ult. de Immunit. Ecclesiast.* aut si Clericus Tyrannidi & enormitatibus se immisceat; nam ipso facto amittit privilegium Clericale, *c. Cum non ab homine, & c. Perpendimus, de Sent. excomm.* ac amplius explicat Glossa *ibid.* 179

Quæritur IV. An, & quomodo *propter enorme damnum superveniens* amittatur privilegium? Resp. cum Engel *h. t. n. 16.* Si privilegium cedere incipiat in grave aliorum, vel Communitatis detrimentum, saltem per sententiam revocari potest. Desumitur hoc ex *c. Suggesta de Decimis*, Ubi Summarium sic habet: *Revocatur privilegium, si ex post facto incipit enormiter esse nocivum:* Concordat *c. Cum sint de Cleric. non resident.* ubi privilegiati super absentia, per subtractionem proventuum redire coguntur ad ministerium Ecclesiæ, quæ patiebatur ministrorum defectum, non obstantibus Apostolicis indulgentiis. 180

Quæritur V. An, & quando Privilegium cesset *per lapsum temporis?* Resp. cum communi, id locum non habere *in privilegio perpetuo*, sed solum in *privilegio temporali:* nam istud elapso tempore, ad quorum privilegium concessum, & restrictum est, illico finitur, *arg. c. de Causis de offic. Deleg.* 181

Huc reducitur *amissio Privilegii* sub conditione concessi: nam cessante conditione, cessat etiam privilegium. Siquidem tale privilegium datum est solum ad tempus indeterminatum tamen, id est, tamdiu dumtaxat, quamdiu durat ipsa conditio, sub qua concessum est. 182

Quæritur VI. An, & quando cesset privilegium *propter cessationem causæ?* Resp. cum Communi, privilegium cessare *propter cessationem causæ*, ob quam datum est: nam 183

ut

ut dicitur *c. Cessante 60. de Appellat. cessante causa cessat effectus.*

184 Intellige hoc de causa *finali*, quæ est principalis causa privilegii, ita ut ab ea dependeat privilegium, in *fieri*, & in *facto* conservari, & sine qua Princeps privilegium nullo modo concessisset. Limita tamen id 1. quoad causam solummodo impulsivam. Nam cessante solum causa *impulsiva*, quæ tantum secundario movet Principem ad concessionem privilegii, non idcirco cessaret, cum in ea non nitatur.

185 Limita id 2. cum Zoesio *h. t. n. 32.* & Pirhing *n. 169.* ut locum habeat solum in privilegio, quod derogat Juri communi, aut alterius tertii, ad cujus conservationem etiam requiritur causa. Siquidem privilegium *præter jus*; seu quod continet merum beneficium Principis, ad sui conservationem non requirit aliam causam præter liberalem concessionem: quinimo juxta Reg. 16. Jur. in 6. *Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum.*

186 Limita 3. Ut habeat locum dumtaxat in privilegio *tractum successivum* ad actum seu effectum reiterabilem habente: nam si privilegium in unica tantum actione consistat, puta in dispensatione super matrimonio, jamque habeat suum effectum consummatum, v. g. actualem dispensationem concessam super Matrimonio, manebit salvum, etiamsi postmodum causa cesset, & ad casum devenerit, a quo inchoari non posset. Siquidem, ut habeat Reg. 73. Jur. in 6. *Factam legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.*

187 Limita 4. cum Engel *h. t. n. 25.* Zoesio, Pirhing, & aliis, ut hic modus amittendi privilegium tunc præcipue procedat, quando finis seu causa privilegii non tantum cessat *negative*, sed etiam *contrarie*. Ubi nota, quod tunc causa privilegii cesset *negative*, quando ratio, quæ movet Principem ad concessionem privilegii, non amplius subsistit, usus tamen ejus non est injustus. *Contrarie* vero tunc dicitur cessare causa finalis privilegii, quando usus propter mutationem materiæ & circumstantiarum factus est iniquus ac injustus; nam cum privilegium de re illicita sit nullum, cessabit quamprimum causa ejus *contrarie* cessat; ut verificetur in proposito illud, quod in simili dicitur *l. Urianus, ff. de Fidejussoribus*, ibi: *Ut quemadmodum incipere alias non possunt* (intellige privilegia cum tali injustitia) *ita nec remaneat.*

§. IX.

De Amissione Privilegii per Renuntiationem, & quando ea fieri possit.

SUMMARIUM.

188 *Personale privilegium amittitur Renuntiatione privilegiati.*

189 *Ad amissionem privilegii personalis requiritur acceptatio concedentis privilegium.*

190 *Privilegio in favorem Communitatis, Dignitatis, aut loci concesso per privatum renuntiari non potest.*

191 *Sic Clericus renuntiare nequit privilegio Fori, aut Canonis.*

192 *Nisi in casibus a Jure expressis.*

193 *Nec Religiosus privilegio Ordinis, vel Monasterii.*

194 *Privilegio in favorem duorum concesso unus altero invito renuntiare nequit.*

195 *Potest tota aliqua Communitas, vel Religio renuntiare privilegio sibi concesso, quod idem vel non est utile, vel est indifferens. Et duobus n. seqq.*

196 *Non autem si talis Renuntiatio cederet in præjudicium Ecclesiæ, vel Communitatis, in quo casu etiam unus de Capitulo contradicens impedire potest Renuntiationem.*

197 *Quod si privilegium incipiat esse nocivum, per se cessat.*

198 *Datur præscriptio contra privilegium Ecclesiæ, & qualis.*

199 *Superiores Generales, & Provinciales in Capitulis congregati, possunt explicare, limitare, vel abrogare usum privilegiorum, vel ei renuntiare, ex speciali privilegio nostro Ordini.*

200 *Et Societati Jesu concesso.*

188 Circa præsentem modum amittendi privilegia, certum est, quod privilegium alicui personæ particulari in ejus solius favorem concessum, per ejus liberam, & expressam Renuntiationem amittatur; *cum liberum sit unicuique juri suo renuntiare*, uti *c. Si de terra h. t.* & alibi. Unde & *l. Si quis in conscribendo C. de Pactis*, dicitur: *Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere, iis, quæ pro se introducta sunt, renuntiare.* Veruntamen, *qui juri suo semel renuntiat, non potest postea ad illud pervenire, arg. c. Cum inter de Elect. & concordat c. Cum periculosum 7. h. t.*

189 Intellige hoc, postquam ea *Renuntiatio* a concedente Privilegium fuit acceptata: nam ante hujus acceptationem poterit privilegiatus mutata voluntate, non obstante *Renuntiatione*, uti privilegio, *arg. c. Licet de procur. in 6.* ubi dicitur, quod procurator, qui constitutus ab absente renuit acceptare mandatum, possit pœnitere, seu mutata volontate illud acceptare, quamdiu mandans in eadem persistit voluntate, quod in dubio præsumitur. Ita Zoesius *n. 33. h. t.* Pirhing *n.* 173. & alii. Et hæc videntur certa, sed mox ulterius.

190 Quæritur I. An pariter privilegium principaliter concessum in favorem alicujus Communitatis, Dignitatis, vel loci, possit renuntiari a personis particularibus cum ejusdem præjudicio? Resp. *Negative*. Patet id ex *c. Si diligenti de Foro competenti*: ibi *Cum non sit beneficium hoc personale, cui renuntiare valeat, sed potius toti Collegio Ecclesiastico publice sit indultum, cui privatorum pacto derogare non potest*. Hinc ibidem allegatur illud receptum: *pacto privatorum Juri publico minime derogatur.*

191 Sic Clerici etiam volentes, & quamvis proprium eorum juramentum accesserit, non possunt renuntiare privilegio *Fori*, vel sibi constituere Judicem laicum, prout decisum habetur *cit. c. Si diligenti de Foro competenti*. Neque possunt renuntiare privilegio *Canonis*, textu claro *c. Contingit 36. de Sent. excommun.* ibi: *Cum ille Canon, non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem Ordinis Clericalis fuerit promulgatus*, ut ibidem subditur.

192 Nec obstat, quod Clericus *facto* possit renuntiare privilegio Clericali, nempe immiscendo se enormitatibus, *c. Cum non ab homine &c. perpendimus de Sent. Excomm.* Vel per dimissionem habitus, & Tonsuræ usque post trinam monitionem *c. In audientia, & c. Contingit 45. de sent. excommun.* Nam talia sunt jura specialiter statuta *in odium Clericalis excessus, & terrorem atque correctionem similium, cit. c. Cum non ab homine*. Simulque *frustra Legis auxilium invocat, qui committit in Legem* ut ibidem dicitur.

193 Similiter Religiosi non possunt renuntiare privilegio *Exemptionis* suæ Religionis sine consensu Papæ: qui eos ab aliorum ordinariorum jurisdictione exemit, suæque protectioni immediate subjecit, *arg. c. Cum tempore de Arbitris*. Quamvis nihilominus multi graves Doctores velint apud Engel *h. t. n. 18.* posse Religiosos *exemptos* subjicere sese Episcopo, ut ab eo absolvantur a peccatis & censuris, vel dispensetur cum ipsis in voto, juramento, vel irregularitate, casu quo Episcopus, non autem Prælatus Ordinis, talem facultatem habet: ne alioquin, quod ob gratiam eorum concessum est, in ipsorum retorqueatur dispendium, contra *Reg. 61. Jur. in 6.*

194 Addit Fagnanus *in cit. c. Inter alia de Immunit. Ecclesiast. n. 39.* generale esse, ut privilegio in favorem duorum concessio alter altero invito renunciare non possit, *arg. c. Ad Apostolicam de Regularib.* juncta Glossa ibidem, *V. Monasterii*. Siquidem *in re communi, potior est conditio prohibentis*, juxta Reg. 56. Jur. in 6.

195 Quæritur II. An saltem tota aliqua Communitas v. g. Religio, Prælatus cum Capitulo, Civitas, vel Conventus, possunt renuntiare Privilegiis sibi concessis? Resp. *Affirmative, arg. c. Cum accessisset de constitut. & c. pro illorum de præbendis*. Unde & hic locum habet illud commune dictum: *quilibet suo juri renuntiare potest*. Item: *beneficio nemo uti cogitur* per dicta *n. 3.*

196 Intellige, dummodo talis *Renuntiatio* non cedat in Ecclesiæ, vel aliorum præjudicium. Nam privilegio Ecclesiæ nemo potest renuntiare, *arg. c. Contingit il 1. de sent. Excommun.* & notat Fagnanus *in c. Inter alia de Immunit. Ecclesiast. n. 88.* Immo generatim loquendo non potest Prælatus, Capitulum, vel Conventus renuntiare juri acquisito per privilegium, statutum, vel consuetudinem; si tale jus Ecclesiæ sit utile, ac honorificum; adeo

ut

ut vel unus solus aliis de Capitulo contrafacere possit, ac *Renuntiationem* impedire; non obstantibus iis, quæ alioquin doceri solent toto Titulo, *De his, quæ fiunt a majori parte Capituli*. Quinimmo si omnes contrafacerent, Superior v. g. Episcopus posset, ac deberet impedire, quatenus id cedit in damnum Ecclesiæ. Ita Laym. *L. 1. tr. 4. c. 23. n. 10.* Pirhing *h. t. n. 174.* post Innocentium, & alios, De quo vide etiam *L. 1. T. 21. a n. 544.*

197 Igitur Prælatus cum Capitulo illis solum renuntiare potest privilegiis, ac juribus aliis, quæ Ecclesiæ non sunt utilia, vel saltem indifferentia. Quod si privilegium nocivum esse incipiat, per se cessat, ita ut observari non debeat juxta *Reg. 61. Jur. in 6: Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*. Ita citati Doctores.

198 Veruntamen id publicæ utilitatis causa, atque ad evitandas lites, & ne jura ac dominia rerum diutius maneant in incerto, receptum est, ut propter negligentiam Prælati currat contra Ecclesiam *præscriptio* 40. annorum, *arg. c. De quarta &c. Aures de præscription. &c. Accedentibus de privilegiis*. Intellige, nisi Ecclesia illa gaudeat Privilegio Præscriptionis centenariæ, ut Ecclesia Romana, contra quam non nisi centenaria præscriptio currit, *arg. c. Cum vobis de præscrip.* Immo etiam quidam Ordines specialiter sunt privilegiati, ut contra eos non currat nisi *præscriptio* 60. annorum, ut concessum est ab Eugenio IV. Ordini S. Benedicti, atque Ordinibus Mendicantibus concessum esse notant Lessius *l. 2. de Just. & jur. c. 6. dub 7* Engel *T. de præscript. n. 33.* Molina, & alii. Verum de Præscriptione hac late vide *Lib. 2. Tit. 26. de præscription.*

199 II. Leo X. informatus, quod sint nonnulla vivæ vocis Oracula concessa Ordini Fratrum Minorum, quorum aliqua aliquibus temporibus fuerunt utilia, sed forte præsentibus non sunt, nec futuris erunt, ac propterea aliqua sunt in aliquibus locis necessaria, & aliqua non, concessit, ut non solum Generalis in suo Generali, sed etiam quilibet Provincialis in suo Provinciali Capitulo de consensu ejusdem Capituli, vel majoris partis, declarare possit, & valeat, utrum ab alicujus concessionis vivæ vocis Oraculo factæ abstineri debeat, post quam quidem declarationem tam Fratres, quam Moniales, ac si concessio hujusmodi per ipsam Sanctitatem suspensa vel revocata fuisset, concessione eadem imposterum non utantur. Ita Leo, ut videre est *in Compend. privileg. verf. Oracula vivæ vocis.*

200 Idem etiam de aliis scriptis Privilegiis dicendum esse, recte docet Roderiq. *T. 1. Regul. q. 9. art. 2.* Idque probat ex concessione Gregorii XIII. facta Societati Jesu, & ratione; quia, cum interpretativa voluntas totius Ordinis, vel Provinciæ contineatur in Capitulis generalibus, & Provincialibus, quidquid ab iis fit, a toto Ordine, vel Provincia fieri censetur, quæ tota utique Privilegio renuntiare potest. Id. quod etiam consuetudine & Praxi Ordinum comprobatur.

§. X.

De Amissione Privilegiorum per non usum, vel Actum contrarium, Ubi etiam de Privilegiis in specie Usu adhuc vigentibus.

S U M M A R I U M.

201 *Privilegia alia sunt* affirmativa, *alia* negativa.
202 *Alia sunt* concessa gravamine aliorum, *alia mere* gratiosa sine ullus gravamine.
203 *Per* non usum, *aut* usum contrarium *dupliciter amittuntur privilegia, videlicet vel via* Præscriptionis *vel* tacitæ Renuntiationis.
204 *Aliqua ex præfatis via per non Usum amittantur privilegia* affirmativa *concessa cum gravamine aliorum.*
205 *Ad quod tamen requiritur I. Quod privilegiatus habuerit occasionem utendi privilegio.*
206 *Et notitiam illius.*
207 *Et* libere, *id est, sine ulla coactione, aut impedimento illo uti omiserit?*
208 *Et quidem tempore ad præscriptionem acquisito, si hac via amitti dicatur.*
209 *Privilegia* affirmativa, *quæ sunt meræ gratiæ (uti sunt etiam Indulgentiæ) nonnunquam amittuntur per non* Usum.
210 *Probatur ratione.*
211 *Et Solvitur instantia.*
212 *Privilegia* negativa *mere gratiosa non amittuntur per non* Usum.
213 *Bene tamen concessa* cum onere aliorum.
214 *Dummodo Usus contrarius* voluntarie.
215 Libere *sea* sponte.
216 *Et ab eo fiat, qui privilegio expresse renunciare potest.*
217 *Per expressam Renuntiationem unico actu perdi potest privilegium, sicut etiam via præscriptionis, si cætera concurrunt.*
218 *Via tacita Renuntiationis privilegium regulariter loquendo non quidem amittitur Unico actu.*
219 *Tamen etiam per unicum actum amittitur, si Privilegium non habet tractum successivum, ut effectum iterabilem, sed in unico actu contrario consistit.*
220 *Item si ex conjecturis colligere licet, quod quis per usum contrarium velit renuntiare Privilegio etiam tractum successivum habente.*
Statuto jurato contravenientes Capitulares censentur illi renuntiare. Ibid.
221 *Quamvis Privilegium habens tractum successivum via* tacitæ Renuntiationis *per unicum actum ordinarie quidem non amittatur, datur tamen Adversario quasi possessio ad præscribendum.*
222 *Ut Privilegia* Affirmativa *aliis onerosa habentia tractum successivum per* non Usum *amittantur via Præscriptionis requiritur, & sufficit tempus ad Præscriptionem ordinariæ requisitam.*
223 *Possunt amitti via Præscriptionis.*
224 *Quantum tempus requiratur in specie.*
225 *Requiritur etiam, quod adsit occasio notitia, & libertas utendi privilegio.*
226 *Privilegia* negativa *aliis onerosa amitti possunt per actum contrarium via Præscriptionis, & tacitæ Renuntiationis?*
227 *Tempus ad hoc requisitum quale?*
228 *Doctrina practica ad propositum: Et n. seqq.*
210 *Respondetur ad c.* Si de terra h. t.
231 *Status Quæstionis de privilegiis hodie valentibus.*
232 *Multa centena Privilegia partim pro utroque, partim pro Foro interno adhuc valent, utpote nec nullibi revocata; Et duabus n. seq.*
235 *Compendium nostrorum Privilegiorum fuit exacte reformatum juxta Decreta Conc. Trident. & Constitutiones Pontificias.*
236 *Valent etiam adhuc plurima vivæ vocis oracula & quæ?*
237 *Causa* Amissionis *privilegiorum parum obstans privilegiis nostris.*
238 *Privilegia scripta, seu Collata, & Oracula authentica in nostro Compendio reperta valent pro utroque Foro.*
239 *Paucis exceptis, illis nempe, quæ per novas Constitutiones pro certa materia editas, sunt revocata.*
240 *Plura de privilegiis. Remissive.*

Nota *primo* cum Laymano *l. 1. Tract. 4. c. 23. & seqq.* Pirhing *h. t. nu. 175.* & aliis, Privilegia quædam 201
esse *affirmativa*, quibus videlicet datur facultas aliquid agendi. Quædam vero *negativa*, quæ nempe in non faciendo consistunt, ut est Privilegium immunitatis a solvendis Decimis vel Tributis, privilegium exemptionis a jurisdictione Ordinarii &c.

Rursum privilegia tam *Affirmativa*, quam *negativa* 202
alia, esse concessa cum gravamine aliorum, ut quoad *negativa* apparet in allatis exemplis. Quoad *affirmativa* vero in Privilegio imponendi Tributa, exigendi Decimas. Alia vero sunt meræ gratiæ, & in nullius præjudicium cedentes, ut est *affirmativum* privilegium celebrandi ante auroram, dispensandi in irregularitatibus absolvendi a casibus Reservatis, comedendi carnem in Quadragesima, item *negativum* privilegium non interessendi processionibus.

Nota *secundo*, dupliciter intelligi posse, quod privile- 203
gia amittantur per *non Usum* privilegii, aut contrarium actum .I. Per modum præscriptionis, si nimirum concurrentibus cæteris requisitis, tempore ad præscriptionem sufficien-

ficienti, & oblata simul occasione utendi Privilegio, quis eodem non est usus; aut post actum contrarium sine protestatione factum decurrit tempus ad Præscriptionem sufficiens necessarium. II. Per tacitam Renuntiationem: qui enim sciens & volens, ac non coactus, absque protestatione actum Privilegio contrarium exercet, præsumitur in Foro externo renuntiare juri suo ac Privilegio; si cætera etiam requisita concurrunt. His notatis.

204 Quæritur I. An, quando, & quæ Privilegia *affirmativa* amittantur per *non Usum?* Ante responsionem scito notanter, hic quæri de Privilegiis *affirmativis*; quia hæc sola per *non Usum* amittuntur, sicut econtra *negat.* amittuntur per *actum contrarium*. Hoc notato. Resp. I. Privilegia *affirmativa* concessa cum gravamine aliorum v. gr. exigendi Decimas, imponendi Tributum &c. per *non Usum*, si cætera requisita concurrunt, amittuntur vel via Præscriptionis, vel tacitæ Renuntiationis, Communis & certa, *arg. c. cum super 25. de Offic. Deleg.* ibi: *Cum noluerit, quod poterat, & l. 1. de Nundinis* ibi: *Nundinis impetratis a Principe non utendo qui meruit, decenni tempore usum amittit*. Item *c. si de terra, de privil.* ubi dicitur: *De privilegio tamen indulto tanto tempore vobis decrahere voluistis; cum liberum sit unicuique juri suo renuntiare.* Ratio est; quia etiam aliæ obligationes, & servitutes tam *reales*, quam *personales*, v. g. transeundi per aliam viam taliter amittuntur, ut amplius dictum est *L. 2. T. 26. de Præscript.*

205 Resp. II. Ad hoc, ut Privilegia *affirmativa* cum gravamine aliorum concessa amittantur per *non Usum*, plura requiruntur. Patet Conclusio inductione. Imprimis enim requiritur, quod fuerit occasio utendi privilegio, & tamen eo usus non fuerit privilegiatus, hæc enim ubi deest, non amittitur Privilegium, etsi per mille annos nullus exerceatur usus privilegii, uti fatentur omnes, *arg. leg. Architriclinus, ff. de Servit. Rustic. præd.*

206 *Secundo*, uti scienter omittatur Usus Privilegii; id est, ut quis sciat se habere privilegium, & tamen data bona occasione, eo uti omittat; qui enim ignorat, se habere Privilegium agendi hoc aut illud, non amittit, si illo uti omittat. Innocent. *in c. Accedentibus, princ. h. t.* Donatus *Tom. 1. part. 2. T. 12. q. 6. n. 6.* Pirhing *h. t. n. 175.* cum communi aliorum, *arg. l. His, qui usumfructum, ff. Quibus modis ususfructus, vel usus amittitur.*

207 *Tertio* requiritur, ut privilegiatus sponte & voluntarie omittat uti privilegio, si enim quis violenter, aut ob infirmitatem vel absentiam ab *Usu* impeditur, privilegium amittit. Glossa *in c. cap. Ut privilegia 25. h. t. V. semel in anno.* Donatus *loco cit. n. 5.* Pirhing *l. c.* & communis aliorum, fuitque aliquoties decisum teste Donato. Ratio horum est; quia deficiente uno ex his requisitis, nulla adest culpa, ob quam privilegiatus privilegio privari posset, nec indicium voluntariæ Renuntiationis, nec sufficiens via Præscriptionis, ut consideranti patet.

208 *Quarto* requiritur sufficiens tempus, si via Præscriptionis amitti dicatur, de quo tempore infra *n. 224.*

209 Resp. III. Privilegia *affirmativa*, quæ sunt meræ gratiæ, atque in nullius gravamen cedunt, v. g. celebrandi ante auroram, absolvendi, dispensandi, & hujusmodi, per merum non Usum nunquam amitti. Glossa *in c. Ut privilegia h. t. vers. Semel in anno.* Layman citans Suarezium, & Pirhing *h. t. n. 176.* Engel hic *n. 19.* Bassæus *V. Privilegium 3. num. 16.* post Bonacinam, Rodriquez, & alios. Idem ne nonnulli extendunt ad Indulgentias perpetuas, quæ per longum tempus non amplius fuerunt usitatæ, idque ob paritatem rationis.

210 Accedit ratio. Quia imprimis hujusmodi privilegia non amittuntur via Præscriptionis, cum nemo sit, qui contra hujusmodi privilegia non onerosa præscribere possit. Neque amittuntur per tacitam Renuntiationem, quia quisque liberam facultatem habet privilegio utendi vel non utendi: unde cum in similibus non *Usus*, vel *Usus contrarius* sit actus liberæ facultatis, qui non inducit Præscriptionem, vel Renuntiationem, non videntur alia Privilegia per eum amitti, dummodo habeant causam successivam & effectum iterabilem. Hinc in simili *Voluntaria C. de Excusat. Tutorum*, dicitur: *Voluntariæ tutelæ munera privilegiis nihil derogant*, id est, si quis contra suum privilegium sponte suscipit unam Tutelam, non idcirco censetur renuntiasse privilegio; ita quasi deinceps posset compelli & aliam imposterum suscipere.

211 Quod si objicies contra hanc doctrinam textum n. 204. relatum. Resp. Privilegium Celebrandi Nundinas numerari inter Privilegia *onerosa*: quia Mercatoribus in tali loco existentibus Nundinæ sunt onerosæ, eo quod ob copiam adventantium Mercatorum non possint merces suas pretio cariore distrahere. Vel certe hoc est speciale de privilegio Nundinarum; quia specialiter expressum in Jure, ut non nisi sub tali conditione a Principe concedatur, quod proinde tamquam odiosum non est extendendum ad alia privilegia *meræ gratiæ*, quibus talis conditio neque ex Jure scripto, neque ex consuetudine annexa est.

Quæritur II. An, quando & quæ privilegia negativa amittantur per *Usum contrarium?* Resp. I. Privilegia *negativa* mere gratiosa, v. g. non jejunandi, nunquam amittuntur per Usum contrarium. Suarez *lib. 8. de Leg. c. 35. n. 22.* Pontius *l. 8. de Matrim. c. 18. nu. 25.* Pirhing *h. t. n. 183.* cum Communi per Rationes & Jura *n. 210.* allegata. 212

Resp. II. Contra Privilegia *negativa* cum onere aliorum concessa, v. g. non solvendi Decimas, vel Tributum, amitti possunt per *Usum contrarium*. Suar. *loc. cit. c. 34. n. 20. & c. 35. n. 1. & 2.* Pontius *l. c. n. 9.* Layman *L. 1. Tr. 4. c. 23.* Pirhing *h. t. n. 178.* cum communi & certa aliorum, *arg. c. cum accessissent de Const.* ubi Statutum quodpiam auctoritate Apostolica in favorem Canonicorum conservari, *nisi postea dicti Canonici contravenerint*, & consequenter hi actu contrario dictum privilegium seu favorem amisissent. Possuntque amitti vel via Præscriptionis, vel tacitæ Renuntiationis per dicta *n. 203.* 213

Verum, ut per tacitam Renuntiationem amittantur, requiritur *primo*, ut quis scienter, & voluntarie exerceat actum contrarium animo renuntiandi privilegio: nam si quis ignorat se habere privilegium, vel illius immemor agit contra illud, aut expresse protestetur, se nolle per hoc renuntiare, aut præjudicare suo privilegio, non amittit illud *l. 1. C. de his, qui sponte sua munera publica.* Abbas *in c. Cum accessissent de Const. n. 7.* & ibi Felinus *n. 30. Limit. 5.* Layman *loc. cit. n. 11.* 214

Secundo, ut sponte & libere agat per dicta supra n. 207. 215

Tertio, ut fiat ab eo, qui privilegio expresse renuntiare potest. Ratio patet, quia qui expresse renuntiare non potest privilegio, multo minus tacite id valebit. Quinam autem, & quomodo renuntiare possint privilegio habes supra §. IX. 216

Quæritur III. An privilegium cum onere aliorum concessum etiam per unicum actum amitti valeat via tacitæ Renuntiationis? Et dico notanter, *via tacitæ Renuntiationis*; nam imprimis certum est per unicum actum Renuntiationis expressæ amitti privilegium, juxta dicta superius §. IX. Insuper per unicum actum contrarium, absque protestatione factum potest amitti privilegium via Præscriptionis, si postea elabatur tempus ad præscriptionem sufficiens, per dicenda infra. 217

Resp. I. Regulariter quidem non sufficit unicus actus ad amissionem privilegii via tacitæ Renuntiationis; id tamen fieri potest in certis casibus. Ratio *primæ partis* sequitur ex hactenus dictis: unde Summarium ex Saliceto desumptum *in l. Voluntaria C. de Excus. Tut.* ponit hanc Regulam: *Per unum actum contrarium quis non perdit in actis privilegium habens effectum reiterabilem & successivum.* 218

Altera vero *pars*, nempe privilegium quandoque perdi unico actu contrario probatur inductione. Si enim imprimis perditur privilegium unico actu contrario, si id non habeat tractum successivum, neque effectum reiterabilem, *arg. c. cum accessissent de Const.* ubi indultum Apostolicum extinguendi Primiceriatum fuit unico actu extinctionis completum. 219

Secundo perditur privilegium etiam habens tractum successivum & iterabilem effectum, per unicam contraventionem seu actum contrarium, si aliæ conjecturæ concurrant, ex quibus Renuntiatio privilegii absolute colligitur. Exemplum hujus ponit Layman *in c. Cum accessissent, de Const. n. 13.* de Statuto & privilegio jurato quando nempe capitulares jurarunt, se observaturos tale Statutum & privilegium: nam si postea contraveniant etiam unico actu *Capitulariter* gesto, censentur id facere animo tollendi statutum vel privilegium, ne alioquin agere contra juramentum, sicque rei esse perjurii conveniantur. Omitto nonnulla alia. 220

Resp. II. Quamvis privilegium habens tractum successivum & effectum iterabilem, v. g. non solvendi Decimas, vel 221

vectigalia, & huiusmodi, per unum actum contraventionis regulariter non amittatur: exinde tamen datur Adversario, quasi possessio in ordine ad præscribendum contra Privilegiatum. Ita Engel *h. t. n.* 20. post Suarezium, & Barbosam. Inde enim fit, quod propter unicum actum contrarium sine protestatione factum amittatur privilegium via præscriptionis, si postea elabatur tempus ad præscriptionem sufficiens, alias enim ut habetur *Reg. 3. Juris in 6. sine possessione Præscriptio non procedit*;

222 Quæritur IV. Quanto tempore censeatur privilegium amissum per *non Usum* vel *Usum contrarium*? In resolutione hujus quæstionis mire variant Doctores ob apparentem quamdam textuum utriusque diversitatem, ut videre est apud Gl. *in c. Cum accessissent, de Constit. V. Contravenerint*, & Engel *h. t. n.* 19. ubi in re tam perplexa apertiorem Juris declarationem optat. Resp I. Ut Privilegia *affirmativa*, quæ sunt aliis onerosa, habentque causam successivam, vel actum iterabilem, per *non Usum*, si tamen occasio aderat, amittantur via Præscriptionis, tantum temporis requiritur, quantum ad Præscriptionem, Patet hoc ex terminis; quia alioquin talia Privilegia non amitterentur via Præscriptionis.

223 Cæterum posse Privilegia amitti per *non Usum* via præscriptionis patet ex eo; quia etiam omnes aliæ obligationes, ac servitutes tam reales quam personales sic amittuntur, si quis jure suo pro temporum occasione nunquam utatur, sicque alter rem ut liberam possidens contra ipsum præscribat; ergo a pari potest præscribi contra privilegia, quatenus illi, in quorum præjudicium tendunt, præscribunt; exemptione a tali onere per tempus a Jure definitum.

224 Porro tempus ad præscriptionem varium est pro diversitate causarum, uti patet ex *l. 2. t. 26. de Præscript.* Cæteris tamen dimissis breviter nota, quod ad præscribenda bona immobilia (quibus annumerantur jura & actiones ad mobilia) privatorum, *cum titulo* requiratur spatium decem annorum inter præsentes & viginti annorum inter absentes, *arg. § 1. Inst. de Usucap.* & alibi *Sine titulo* autem requirantur spatium triginta annorum, *ar. l. Sicut in rem, C. de præscript.* 30. *& 40. annorum, & c. Sanctorum de Præscrips.* Contra Ecclesiam vero non valet præscriptio, nisi sit annorum quadraginta, immo subinde requiritur major, juxta dicta *loc. c. §. 6.*

225 Dixi tamen notanter *n.* 222. *Si tamen occasio utendi aderat*. Nam si occasio utendi privilegio se unquam offerat, illud *per non Usum* minime amittitur, juxta dicta *n.* 209. ut si quis habeat *jus gladii* ex privilegio, eoque non fuerit usus etiam tempore longissimo, eo quod nullum Malefactorem ceperit, non idcirco perdidit hoc privilegium. Idem dic, si quis per absentiam, infirmitatem, aut per violentiam ab ejus usu impeditus, privilegio non sit usus, aut privilegium ignoravit, per dicta *a n.* 206.

226 Resp. II. Privilegia *negativa* aliis onerosa v. g. exemptio a Decimis, vel juridictione Ordinarii, possunt juxta jam dicta per *actum contrarium* amitti vel via præscriptionis, si post actum contrarium sine protestatione factum elabatur tempus sufficiens ad præscriptionem vel per tacitam Renuntiationem; nam in Foro externo præsumitur quis juri ac privilegio suo renuntiare, qui sine necessitate cogente, & absque protestatione actum ei contrarium exercet, ut bene probat Glossa communiter excepta *in c. Gratiam, de Offic. Deleg. V. Recessum*.

227 Resp. III. Quantum temporis requiratur, ut privilegium censeatur amissum *ad actum contrarium* per viam tacitæ Renunciationis, Jura satis clare non exprimunt, nihilominus probabiliter dici potest per viam tacitæ Renuntiationis regulariter eodem tempore amitti privilegia, quo per actus contrarios solet derogari Juri communi. Ita indicat Gl. *in c. Accedentibus, h. t.* dicens: *Et ita perditur privilegium eodem tempore, quo & præscribitur contra Jus commune*. Accedit ratio; quia privilegium, est *lex privata*, ergo si Juri communi tanto vel tanto tempore derogetur, multo magis privilegio, prout amplius discurrit Eng. *h. t. n.* 9. Cum quo proinde.

228 Inferes *primo*, concordando Jura Juribus, quod privilegium contra Jus Civile Concessum, per *non Usum* & habita occasione utendi, amittatur lapsu decennii, *ar. l. fi. ff. de Nundinis*: nam ad derogandum Legi Civili sufficit decennium *arg. l. t. Quæ sit longa consuetudo*.

229 Econtra privilegium Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis concessum, ac usu aliquando receptum, non amittitur nisi spatio 40. annorum, *arg. c. accedentibus, h. t.* Nam ad derogandum Legi Ecclesiasticę & usu aliquando receptę, requiritur tempus 40 annorum, *arg. c. Auditis, præscript. & c. Cum Ecclesia, de causa possess.* atque cum communiori DD. diximus *tit. de consuetudine, §. V.*

Quomodo autem præmissis non obstet *c. Si terra, h. t.* 230
ubi Monasterium per 30. anno solvens Decimas censetur renuntiasse juri privilegii, quo exemptum erat a solvendis Decimis, cogatur solvere Engel *lo. c.* id explicans de privilegio, usu nunquam recepto, eo quod Monasterium illud a sui erectione Decimas semper solvisset: nam etiam Leges Ecclesiasticæ usu nunquam receptæ abrogantur decennio, multo magis annis triginta.

Quæritur V. Quænam privilegia in specie pro Regula- 231
ribus Mendicantibus præsertim Ordinis nostri adhuc valeant, & subsistant, ita ut nec revocata, nec per non *Usum*, aut *actum contrarium*, renunciatione, præscriptione, aut alia via sint amissa, consequenter vel in utroque, vel saltem in Foro interno eis uti liceat? Ante responsionem nota, quod etsi resolverimus, privilegia in specie a potiori compendiose saltem adducere, tamen quia opus aggredientes vidimus, opus fore integro novo Tomo ad id prestandum, mutata intentione, per aliquas Conclusiones universales, & remissione ad Compendia privilegiorum satisfacere quæstioni conducens duximus. Quare.

Resp. I. Plurima, imo multa centena privilegia in spe- 232
cie Regularibus Mendicantibus præsertim Ordinis nostri per diversos Pontifices concessa etiam pro utroque Foro adhuc vere valida existunt, valideque, & licite practicari possunt. Ratio conclusionis est: quia tum in nostro quam Societatis Jesu, & aliorum Ordinum Compendio & Recollectione privilegiorum maxima copia illorum in specie allegari possunt, quæ nec sunt revocata, nec per *Usum contrarium*, vel *non Usum*, renuntiationem, præscriptionem, vel aliam viam missa fuere.

Etquidem quod plurima nulli revocationi sint subjecta, 233
inde patet; Tum quia nunquam hucusque facta est, nec unquam fiet aliqua universalis revocatio omnium privilegiorum: quia licet plures a variis Pontificibus in certa materia editę sint Constitutiones revocatorię privilegiorum hujusmodi Constitutionibus contrarium, tamen plurima adhuc alia, & quidem, ut diximus multa centena privilegia dantur, quæ a dictis Constitutionibus, ut pote in alia materia emanatis minime tanguntur.

Pariter licet etiam Concilium Tridentinum in diversis 234
Sessionibus in specie & expresse revocarit aliqua privilegia, ac insuper omnia Ejusdem *sess. 25. de Regularibus* contraria juxta dicta superius; tamen non obstante, quod præfata per Concilium Tridentinum, & multa alia per Constitutiones supradictas vere sint revocata, adhuc multa centena alia existunt, quæ nec præfato Concilio, nec supradictis Constitutionibus sunt contraria: consequenter ab eis minime revocata, uti videre est inter alia in nostro *Compendio Privilegiorum* reformato per P. Hieronymum a Sorbo.

Notandum siquidem specialiter, quod dictum nostrum 235
privilegiorum Compendium omni debita cum reverentia & obedientia erga S. Sedem, juxta Decreta Concilii Tridentini, & aliarum Constitutionum Papalium fuerit reformatum; & sic reformatum editum, adeo ut nullum in illo reperiatur privilegium a Concilio Trid vel aliqua Constitutione Pontificia usque ad Clementem VIII. revocatum; & tamen multa centena illo reperiantur privilegia, etiam nulli posteriori Constitutioni Pontificiæ contraria, nec per aliam causam amissa, uti legenti patebit. Pariter res se habet Compendio privilegiorum Societatis Jesu recenter edito, sicut & de aliis.

Rursus, licet Gregorius XV. & Urbanus VIII. univer- 236
saliter pro utroque Foro revocarint omnia *vivę vocis Oracula* non vere *authentica*, seu de quibus testimonium Officialium & Ministrorum superius allegatorum non cōstat: tamen non obstante dictorū Pontificum revocatione plurima *Oracula* adhunc valent; Tum quia plurima habentur vere *authentica*, omnia videlicet illa, quæ in nostro privilegiorum Compēdio signata sunt majori Littera O juxta dicta *supra*. Tum quia omnia *vivæ vocis Oracula* in libris Ordinis nostri reperta, etsi testimonio prefatorum Officialium non *authenticata*, Leo X. saltem pro Foro conscientiæ, novo *vivæ vocis Oraculo* vere authentico de novo concessit,

cessit, & eadem etiam Gregorius XIII. & Clemens VIII. ex certa scientia per specialem Bullam de novo confirmarunt & concesserunt, consequenter fecerunt, quod dicta nostra *Oracula* in libris ordinis nostri reperta Gregorianę & Urbanæ revocationi non subiaceant, & consequenter adhuc saltem in Foro conscientiæ valeant, iuxta dicta *sup.* Cum *Oracula*, vere *authentica*, vel quæ per novam Bullam denuo sunt concessa, evadant privilegia scripta, & per consequens a dictis Pontificibus nullatenus revocata.

237 Porro sæpe dicta magna copia privilegiorum parum vel nil minuitur *non Usu aut usu contrario*, aut renuntiatione illorum, aut alia amissionis causa: Tum quia plurima ex eis sunt mere gratiosa, quæ *non Usu*, aut *Usu contrario* minime cessant per dicta *supra*. Tum quia pleraque sunt data Ordini, Dignitati, Officio, aut Communitati, quibus per privatos renuntiari nequit: Tum quia alia amissionis causa facile probari nequit, & interea *privilegiati* sunt in possessione Privilegiorum. Hinc ad Quæstionem *n* 231. positam pro praxi

238 Resp. II. Omnia & singula privilegia *scripta*, seu *Bullata*, item omnia & singula *vivæ vocis Oracula* vere *authentica*, quę in nostro reformato privilegiorum Compendio reperiuntur, & nova aliqua Constitutione post Clementem VIII. circa certam materiam expresse revocata non sunt, & contra quæ causa aliqua amissionis probari non potest, adhuc pro utroque Foro valent. *Vivæ vocis Oracula* verò plene non *authentica*, ex libris tamen Ordinis nostri ibidem adducta, valent pro solo Foro interno, utpote pro hoc solo ab allegatis Pontificibus de novo concessa &c. patet tota conclusio ex dictis, quam pro compendiosa & practica notitia solum adducere, de reliquo Lectorem scire cupientem, num & quale in hac vel illa materia Privilegium habeamus, ad sæpe allegatum reformatum nostrum Compendium privilegiorum ordine Alphabetico compositum remittere expediens duximus.

Dicitur notanter, *& nova aliqua Constitutione post Clementem VIII. revocata non sunt*; quia aliqua respective, tamen valde pauca in dicto Compendio reperiuntur Privilegia, quæ a novis Constitutionibus fuere revocata, utpote contraria hujusmodi Constitutionibus in illa materia, circa quam fuere edita cum Clausula *Non Obstantibus quibuscunque Privilegiis &c.* uti erat Privilegium super *Altari portatili* celebrandi Missam in quovis etiam sęculari loco, quod fuit revocatum a moderno Pontifice juxta dicta *L. 3. T. 41. a n. 4.* 239

Et hæc de materia privilegiorum dicta sufficiant; qui plura de his desiderat; consulat Quæstiones Regulares Rodriquez, Manuale Mirandæ. Hiacynthum, Donatum, Peyrinum, Lezanam, & alios, integros Tomos de Privilegiis scribentes. Nobis properandum ad alia. 240

TITULUS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

SUMMARIUM.

1 *Purgatio Canonica quid?*
2 *Olim fiebat per juramentum ad sepulchra, vel Reliquias Sanctorum,*
3 *Vel persumptionem Eucharistiæ.*
4 *Hodie vero fit per juramentum* Illius.
5 *Et quorumdam Compurgatorum, ita ut ille de veritate; hi vero de credulitate jurent.*
6 *Peregrino creditur sine Compurgatore, & quomodo?*
7 *Purgatio Canonica non nisi a competente Iudice indici potest.*
8 *Ut legitime alicui indicatur, requiritur I. Ut talis de crimine publice sit diffamatus, aut suspectus,*
9 *II. Et quidem verosimiliter.*
10 *III. Ut fama ortum non habeat a Malevolis.*
Propter scandalum vitandum receditur a jure communi. Ibid.
11 *IV. Requiritur, ut crimen, vel innocentia aliter probari non possit.*
12 *V. Ut crimen sit notorium.*
13 *VI. Et diffamata persona sit alias fide digna.*
Plebeis, & vilibus non inducitur Purgatio Canonica sed Tortura. Ibid.
14 *Iudex potest Purgationem Canonicam indicere vel ex officio, vel ad instantiam partis.*
15 *Et quidem non solum super crimine, sed etiam super macula, defectu, aut impedimento.*
16 *Diffamatus in Purgatione deficiens, punitur ut reus; & qualiter?*
17 *Purgationis rite factæ effectus qui?*
18 *Ordinarie de tali crimine non amplius potest accusari.*
19 *Nisi nova indicia emergant, vel Accusator suam prosequatur injuriam; aut probare vult, Diffamatum perjurasse.*
20 *Purgatio Canonica hodie fere in desuetudinem abiit excepto officio Inquisitionis.*

1 QUæritur I. Quid sit, & quomodo fieri debeat *Purgatio Canonica?* Ante responsionem notat, *Purgationem Canonicam*, ut sic quantum ad propositū, aliud non esse quam *ostensionem innocentiæ de objecto sibi crimine*. Et hæc duplex est, videlicet *Canonica*, & *vulgaris*, quarum posterior reprobatur a Iure, ut dicemus *T. seqq.* De priore autem, sic dicta; quia a SS. Canonibus est adinventa & approbata, *h. t. & cau. 5. q. 5.* ferme per totum, his notatis Res. I. quod Canonina Purgatio sit innocentiæ alicujus criminis, de quo quis diffamatus est, *Canonice* seu juxta præscriptum SS. Canonum facta ostensio.

Res. II. Quamvis olim varius fuerit modus *Purgationis Canonicæ* v. g. per juramentum tam a Reo, quam Accusatore præstitum ad sepulchra, vel Reliquias Sanctorum *c. Habet 6. c. Mevam. 7. can. Quanto 8. caus. 2. q. 7.* præsertim vero illorum, qui miraculis magis clarebant; eo quod mirabili harum Reliquiarum virtute, vel intuitu meritorum talium Sanctorum Deus sæpe mirabiliter patefecerit innocentiam, vel crimen, & perjurium, Diffamatorum, vel Accusatorum, prout plures testantur SS. Patres apud Baronium *ad Annum Christi* 412. *a n.* 24. 2

Item per susceptionem SS. Sacramenti Eucharistię, vel celebrationem Missæ *arg. cau. Sæpe 23. & c. si cau. 2. q. 5.* quia præsumebatur, nullum tam temerarium fore, ut reus & conscius criminis a se commissi in sui condemnationem audeat sumere Corpus & Sanguinem Christi; præsertim cum in signum innocentiæ sumi oportuerit, in hæc verba *Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie s. c. can. sæpe.* 3

Nihilominus præfati, & alii modi *Purgationis Canonicæ* justis de causis sublati, & alia forma ejusdem introducta & hodie servenda est, illa videlicet, quæ præscribitur *c. Quoties, 7. h. t.* vi cuius imprimis Purgandus sive Reus, tactis sacrosanctis Evangeliis debet jurare, quod crimen illud, de quo infamatur est, nec per se, neque etiam per substitutam personam, aut aliom suo nomine scienter illud perpetraverit. Et notanter sic dicitur, non enim sufficit Reo de criminibus infamato jurare, quod sit immunis ab illis criminibus, hoc enim verificaretur per veram peractam pænitentiam, utpote per quam peccata commissa dimittuntur: sed quia hoc nemo scire potest juxta illud Iob. *c. 9. Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea*, cum concordantiis: idcirco juramentum esse temerarium, indiscretum, & ineptum ad *Purgationem Canonicam*, prout idipsum expresse reprobatur *c. ult. h. t.* 4

Deinde sunt adhibendi Compurgatores, plures vel pauciores juxta qualitatem personæ, delicti ac infamiæ: nam hic numerus est arbitrarius, & a Iudice taxandus, *arg. c. inter. h. t.* ubi quatuordecim Compurgatores propter magni 5

gnitudinem criminis objecti requiruntur, sed *cap. 1. eod.* requiruntur duodecim, & *c. Ex tuarum eod.* septem, vel quinque, quamvis & pauciores sufficere possent, *arg. c. Cum dilectus h. t.* & *c. Cum in juventute, eod.* ubi duo Abbates fuerunt deputati, ac notat Pirhin. *h. t.* a. 11. Debent autem hujusmodi Compurgatores esse vicini ipsius Rei, qui vitam & conversationem ipsius agnoscant, simulque personæ honestæ ac bonæ famæ, *c. Cum P. 7. & c. Cum in juventute 12. h. t.* qui jurabunt, quod credant, *Purgandum* non commisisse crimen objectum, sed quod credant, ipsum verum jurasse. Unde patet discrimen inter juramentum *Purgandi, & Compurgatorum*: nam ille debet jurare *juramento de veritate*, quod nempe objectum crimen non commiserit; Compurgatores vero jurant *de Credulitate*, *c. Quotiens 5. &c. De Testibus, 13. h. t.*

6 Porro si quis sit peregrinus, aut alias ignotus, ita ut Compurgatores de vita & honestate ipsius notitiam habentes acquirere non possit, eidem soli, si alias fide dignus censetur, creditur; ita tamen ut non tantum juret, se crimen non commisisse, sed etiam juret, se Compurgatores habere non posse. Abbas in *c. Inter h. c. n. 7.*

7 Quæritur II. A quo? & quando indici possit, ac debeat *Purgatio Canonica*? Resp. I. *Purgatio Canonica* indici potest a solo Judice competente, qui de crimine alias cognoscere potest, aut debet, adeo, ut si a non Judice indicta fiat, minime valeat, & perinde sit, ac si facta non fuisset. Communis, & certa, *arg. c. Nos inter 6. & c. Inter 10. h. t.* item *c. Licet 5. de Offic. Legat.*

8 Resp. II. Ad hoc, ut alicui *Purgatio Canonica* indici possit, aut debeat, plura requiruntur. Et quidem I. Quod per accusationem, vel alias de crimine publice diffamatus, vel verisimiliter suspectus sit, ita ut fama illius etiam apud probos honesta læsa existat. Innocentius in *c. Nos inter, 6. h. c.* Sylvester *verf. purgatio* a. 2. Pirhing *h. c. n. 7.* cum communi, *arg. cap. Si quis, 4. c. Quotiens 5. & seqq. h. t.* Ratio est; quia Purgatio canonica ideo præcipue introducta est, ut casu, quo crimen, vel innocentia Diffamati alio modo probari nequit, per Purgationem detegatur, quatenus tollitur publicum scandalum populi, dum vel reus inventus condemnatur, vel suspicio criminis deletur, atque infamia Rei convertitur in bonam famam, *arg. c. Inter, 10. h. t.*

9 II. Requiritur, ut infamia, aut suspicio non sit levis, sed verisimilis, & gravis, aut vehemens, casu quo ob eam Purgatio indicitur, Communis *arg. c. Si quis 4. h. t.* ibi: *Si verisimilibus suspicionibus fuerit propulsatus, Canonice se expurget, &c. Inter 10. eod. & Vehementem suspicionem &c.*

10 III. Requiritur, quod si ob publicam infamiam indicitur Purgatio, infamia ortum habeat a personis honestis, & fide dignis; quia orta a malevolis non sufficit ad indicendam Purgationem, nisi Diffamatus ipsemet pro ea instaret, aut nisi etiam taliter orta infamia generaret publicum populi scandalum, quod aliter quam per Purgationem Canonicam sedari non posset, *arg. c. Inter 10. h. t.* Ratio posterioris est; quia propter scandalum vitandum receditur a Jure communi *c. 2. de Novi operis nunciat. c. Teneamur 6. de præb. & c. 2. de præscript.*

11 IV. Requiritur; ut crimen, aut innocentia per Testes aut alios idoneos modos probari non possit, *c. inter 10. h. t.* ibi: *Accusatore, & Testibus deficientibus.* Ratio est, quia Purgatio Canonica a jure est introducta in subsidium aliarum probationum.

12 V. Requiritur, ut crimen non sit notorium, *c. Cum dilectus Filius 15. h. t.* ibi: *Si crimen notorium existebat, non erat illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda*; quia notoria non indigent probatione, immo nec excusatione, *arg. can. de Manifesta can. 2. q. 1. & c. Evidentia 9. de accusat.*

13 VI. Requiritur, ut persona diffamata cæteroquin sit fide digna, & de perjurio committendo minime suspecta textu claro *c. 1. h. t.* & ibi Glossa immo Farin. *Prax. Crimin. q. 94. a. 54.* cum aliis bene notat, cui purgatio indicitur, debere insuper esse talem personam cujus fama, & existimatio populo Christiano necessaria videtur, aut utilis, aut cujus crimen generaret majus scandalum, uti sunt Episcopi, Prælati Ecclesiastici, Prædicatores Verbi Dei, Sacerdotes, vel alii viri honesti, *arg. cit. c. 1. h. t.* Viles siquidem, vel plebei, si per accusationem, vel alias, publice diffamati, aut graviter suspecti existunt, deficientibus aliis probationibus non per purgationem Canonicam, sed per torturam quæstionibus subjiciendi sunt; quod etiam praxis habet, & merito, cum apud hujusmodi viles plerumque sit periculum perjurii.

14 Cæterum concurrentibus supradictis requisitis potest Judex *purgationem* indicere vel ex officio *c. 1. & seqq. h. t.* per totum, vel ob instantiam Diffamati.

15 Equidem non tantum de Crimine, sed etiam de macula; vel defectu naturali, aut impedimento obstante ad Ordines v. g. Beneficia &c. *arg. cap. Accedens 14. h. t.* & ibi Glossa *V. purgatione.* Abbas a. 1. *h. t.*

16 Quæritur III. Quid juris, & qualis effectus sequatur, si quis in Purgatione sibi indicta deficiat? vel econtra si eam rite faciat? Resp. I. Si quis Diffamatus de crimine post indictam sibi a suo legitimo Judice purgationem Canonicam defecerit in ea, vel quia ipse jurare noluit, vel certe, quia non invenit Compurgatores, qui præstito de credulitate juramento, eum expurgare valeant, tamquam convictus de crimine, auctorque criminis puniendus, est, *cit. c. inter §. fin. h. c. & c. de hoc, & c. insinuatum de simonia.* Ratio est; quia præsumptio verisimilitudinis, quæ ex infamia Rei orta est, Reo in purgatione deficiente, transit in violentiam, vi cujus Judex procedere potest ad sententiam, & infligere pœnam saltem extraordinariam, prout amplius diximus *lib. 2. tit. 23. §. 5.* immo juxta aliquos etiam ordinariam, Menochius *lib. 5. præsumpt. 41. n. 3.* Farin. *prax. Crim. q. 86. n. 5.* Chonick *de præsumpt. n. 23.* præsertim in judicio Ecclesiastico, ubi etiam ordinaria pœna non est mortis aut mutilationis. Pirhing, *h. t.* a. 37.

17 Resp. II. Purgationis legitime factæ plures sunt effectus. Patet inductione: Nam *primo* legitime se purgans illico est absolvendus a crimine, declarandus innocens, & in statum pristinum restituendus *Secundo* statim debet absolvi a suspensione; casu quo ob infamiam criminis ei inflicta est, *c. Ex tuarum 8. & c. Inter 10. h. c. Tertio* mox evadit vir boni testimonii, *cit. c. Ex tuarum 8. h. t.* ejusque infamia tollitur, fama econtra, vel existimatio reintegratur, præsertim si vitam etiam bonis moribus adornet, *cit. c. Inter 10. h. t.*

18 *Quarto*, quod ordinarie loquendo de eodem crimine accusari amplius nequeat. Glossa, Hostiensis, & alii communiter: Tum ne de eodem delicto ei idem hominis sæpius quæratur contra *l. Licet, 6. ff. Nautæ, Caupones, &c.* Tum quia jusjurandum non minoris auctoritatis est, quam res judicata, *l. Jusjurand. 2. ff. de Jurejurando.*

19 Dicitur autem notanter *ordinarie loquendo*, quia limitatur præcedentis numeri doctrina in casu, quo concurrentibus novis indiciis nova infamia, vel Accusator adsit, Abbas *in c. Ex tuarum 8. h. t. num. 5.* Item in casu, quo quis suam, aut suorum, injuriam prosequitur, *l. Si cui 7. §. 2. ff. de Accusat.* vel doceret Infamatum purgando se, perjurasse, *l. Admonendi, 31. ff. eod.* vel priorem Accusatorem fuisse prævaricatum. *l. prævaricationis 3. §. 1. ff. de prævaricat.*

20 Plura de purgatione canonica dicere non præstat, eo quod magna ex parte jam in desuetudinem abierit; quamvis in Officio Inquisitionis adhuc vigere dicatur.

TITULUS XXXV.

De Purgatione Vulgarii.

SUMMARIUM.

1 *Purgatio vulgaris quid?*
2 *Est illicita, & reprobata a Jure pluribus ex causis.*
3 *Solvitur objectio ab exemplis Sanctorum.*
4 *Et veteri Testamento desumpta.*

1 QUæritur quid & an licita vel valida sit purgatio vulgaris? Resp. I. purgatio vulgaris sic dicta a *Vulgo*, eo quod ipsa nullo Jure, sed a *Vulgo*, fabricante diabolo, fuerit adinventa, *c. Mennam* 2. *q.* 5. est temeraria probatio innocentiæ, vel per duellum, vel per ferventis, aut frigidæ aquæ, ignitique ferri contractum aut alia similia vulgari adinventione, ea conditione, ut victus in duello, vel ferro candente adustus, aut aliter læsus habeatur ut reus; sin minus, reputetur innocens, *c.* 1. *& seqq. tot. h. t.*

2 Resp. II. Purgatio vulgaris tamquam illicita reprobata est, & damnata a SS. Canonibus *cit. c. Mennam, & c. Monomachiam*, 2. *q.* 5. nec non toto præsenti *Titulo*, & quidem tribus de causis. *Primo*, quia per eam non raro contingebat quempiam damnari, qui revera innocens erat, de quo refertur casus *c.* 2. *h. t. Secundo*, quia per purgationem hujusmodi vulgarem Dominus Deus tentari videtur, *cap. ult. h. t. & c. Monomachiam* 2. *q.* 5. *Tertio*, quia est inventa a Diabolo *c. Consuluisti, & c. Mennam* 2. *qu.* 5. Hinc Concilium Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 19. *de Reformation.* ait: *Detestabilis duellorum usus fabricante Diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur.*

3 Nec refert, quod multi Sancti ad hujusmodi purgationem se obtulerint; eaque suam innocentiam Deo miraculose concurrente ostenderint. Respondetur enim, id ex speciali instinctu Divino factum esse, quo absente id facere sine tentatione Dei non licet, *per Jura allegata.*

4 Dices. Deus ipse hujusmodi purgationem in veteri Testamento præscripsit. *Num. c.* 5. *vers.* 18. sicut & Concilium Moguntinum sub Rabano celebratum, *can.* 24. ibi: *Qui Presbyterum occiderit &c. ac negaverit, si liber est, cum septuaginta duobus juret: si servus, super duodecim vomeres ferventes se expurget*, ergo. Resp. purgationem illam in Testamento præscriptam fuisse Cæremonialem, quam quia Deus præcepit, eidem etiam assistentiam saltem tacite promisit: jam vero cum Cæremonialia, consequenter etiam promissio assistentiæ Divinæ, cessarint, ea non amplius licet uti. Ad Concilium dico, ei per sacros Canones derogatum esse.

TITULUS XXXVI.

De Injuriis, & damno dato.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*

1 QUia crimina & excessus, de quibus hactenus egimus, fiunt subinde cum injuria & damno; hinc precedentes Titulos sequens recto ordine sequitur.

§. I.

De Injuriis.

SUMMARIUM.

2 *Injuria large & proprie loquendo quid?*
3 *Requiritur ad eam dolus, seu malus animus.*
4 *Hinc ab injuria, & actione injuriarum immunes sunt omnes, qui sunt doli incapaces, sicut & qui correctionis causa verba injuriosa adhibent.*
Correctionis causa raro expedit verba contumeliosa adhibere.
5 *Verba ex se injuriosa proferens præsumitur dolo proferre.*
6 *Injuria fieri potest tam absenti, quam præsenti, idque vel verbis.*
7 *Vel Scripto.*
8 *Vel Facto.*
9 *Hinc injuria alia dicitur verbalis, alia scripta, alia realis, alia levis, alia atrox.*
10 *Potest quis non tantum in seipso, sed etiam in alio præsertim sibi subdito injuriam pati, & propterea agere.*
11 *Injuriam passus potest contra injuriantem instituere actionem injuriarum vel Civiliter, vel Criminaliter.*
12 *Actio injuriarum quomodo Civiliter instituatur.*
13 *Et quomodo Criminaliter.*
14 *Qui semel unam assumpsit, ad aliam transire nequit.*
15 *Pœna injuriarum, præsertim Libelli famosi.*
16 *Ratione injuriarum institui potest etiam actio Palinodiæ, seu recantationis, & quidem vel sola, vel cumulative cum alia.*
17 *Datur actio injuriarum etiam contra illum, qui verum occultum tamen crimen objecit.*
18 *Nisi Reipublicæ intersit illud manifestari.*
19 *Exactione injuriarum condemnatus, ipso facto contrahit infamiam.*
20 *Exceptis nonnullis casibus, & n. seq.*
22 *Actio injuriarum varie tollitur, videlicet I. Remissione, seu condonatione tacita, vel expressa.*
23 *Quam tamen facere nequit subjectus potestati alterius, hoc dissentiente, bene vero dissentiente illo.*
24 *II. Morte tam injuriantis, quam injuriati.*
25 *III. Præscriptione unius anni.*
26 *Nisi sit injuria realis, vel scripta.*
27 *IV. Retorsione.*
28 *Injuriam passus tenetur quidem injurianti ignoscere.*
29 *Non tamen tenetur remittere actionem injuriarum, sed etiam in Foro conscientiæ instituere potest, & subinde.*
30 *Non tamen semper tenetur.*
31 *Plerumque laudabilius, sanctius, & utilius est remittere, quam instituere actionem injuriarum.*
32 *De obligatione injuriam inferentis. Remissive.*
33 *In utroque foro licitum est retorquere injuriam.*
34 *Si fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, & n. seq.*
36 *Et incontinenti, potest etiam subinde post intervallum.*

QUæritur I. Quid sit? & quibus modis inferatur Injuria? 2
Resp. I. Quod generaliter loquendo Injuria ideo dicta, quod non Jure fiat, sit, & dicatur omne illud,

Jud; quod contra justitiam, æquitatem fit, seu quod non jure fit; *pr. institut. h. t. & l. 1. ff. de injuriis*, ibi: *Omne enim quod non Jure fit, injuria fieri dicitur*: tamen specia-
2 liter, & præsens injuria sumitur pro contumelia, seu pro delicto, per quod, dolo malo infertur alteri contumelia, ut *L. 1. ff. h. t.* ibi: *Specialiter autem injuria &c.* Dicitur *contumelia*, qua per quamdam vilipensionem, despectum, vel contemptum honor, respectus, & fama alterius læditur; Contumelia enim a *contemnendo* dicitur, *pr. institut. h. t.*

3 Dicitur autem notanter *dolo malo*; cum enim juxta dicta *injuria* ad præsens ut contumelia, seu quædam vilipensio despectus, vel contemptus alterius, omnino requiritur ad eam malus dolus, seu malus animus, & propositum alterum injuriandi, idest dicendi, vel facinus, quod in illis vilipensionem, despectum, & probrum, honorisque detrimentum vergat, *L. 3. §. 1. 2. & 4. ff. h. t.* & *l. si non convitii, 5. C. eod.*

4 Hinc infertur, *injuriam* non inferre, & consequenter actioni injuriarum non subji sequentes. 1. Infantes, & impuberes, furiosos & mente captos *l. Illud, 3. a. 1. ff. h. t.* 2. Eos, qui per jocum quid injuriosum faciunt, & dicunt, *cit. l. Illud 3. §. 3. ff. h. t.* 3. Illos, qui vi officii, aut status sui causa moderatæ castigationis, vel correctionis, & emendationis injuriosum quid in alterum committunt aut faciunt, uti Ludimagistri, Præceptores respectu suorum discipulorum; Parentes respectu liberorum, Domini respectu famulorum, Mariti respectu uxorum, superiores respectu subditorum &c. *l. Item apud Labeonem, 25. §. 36. ff. h. t.* ibi: *si quis corrigendi animo, aut emendandi, non tenetur*. Et probatur etiam exemplo Christi, qui Petrum vocavit Satanam. Matth. 16. & Discipulos euntes in Emaus *stultos, & tardos corde*, & Paulus Galatas vocat *insensatos*. *Cretenses semper mendaces*. Notat tamen recte S. Augustinus *lib. 2. de Sermone Domini in monte, c. 30.* raro & nonisi ex magna necessitate hujusmodi injuriosas objurgationes esse adhibendas, utpote quibus plerumque magis exacerbantur, quam emendantur subditi.

5 Cæterum aliæ personæ mentis, & doli capaces si quid suapte natura injuriosum alteri faciunt, aut dicunt; dolo seu injuriandi animo fecisse præsumuntur, adeo, ut asserenti, se tantum per jocum, aut alias nullo injuriandi animo fecisse, incumbat probatio *§. Injuria, n. 2.* Menochius *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 3. n. 7.* Pirhing. *h. t. n. 2. arg. l. Si non contiis 3. C. h. t.* & ibi Glossa *V. Probare potes*: sicut econtra si verbum vel factum ex se injuriosum non est, onus probandi illi incumbit, & cui asserit id animo injurandi factum esse, *l. Et incumbit, 2. ff. probat. l. Actor. 22. C. eod. l. qui in alteris, 52. ff. de R. J.* quæ probatio per conjecturas fit, Zoesius *in ff. h. t. n. 4.*

6 Resp. III. *Injuria* tribus, verbo videlicet, scripto, & facto inferri potest. *Verbo* fit, quando quis de altero sive absente, sive præsente quid probrosum aut injuriosum oretenus profert, objiciendo, vel enuntiando defectum morum, aut naturæ, quod v. gr. sit fur, homicida, adulter, spurius, quæ injuriosa prolatio *Convitium* dicitur *cit. l. Item apud Labeonem 15. §. 7. h. t.* ibi: *Convitium non tantum præsenti, verum absenti quoque fieri posse, Abbeo scribit*. Clarus *l. c. n. 1.* Farinacius *in Praxi Crim. q. 50. c. 150. n. 22. & 24.*

7 *Scriptio* fit, dum quis libellum, carmen, factum, aut historiam in alterius contemptum, probrum, vel infamiam in litteris evulgat, *l. Lex Cornelia §. 9. l. Item, 15. §. 29. ff. h. t.*, Quod si hujusmodi scriptura omisso nomine Authoris in vulgum spargitur, *Libellus famosus* dicitur, *l. un. C. de libell. famos.* vulgo *Pasquilli*.

8 *Facto* fit, dum quis alterum verberat, vulnerat, domum ejus violenter ingreditur, vel aliud quid in contemptum, probrum, aut infamia illius facit, *l. Cornelia, 5. prin. ff. h. t. l. item 15. §. 25. ff. eod.*

9 Hinc alii dividunt *injuriam in verbalem, & realem* & utrumque *in levem, & atrocem*; quæ ex circumstantiis desumitur Evadit autem *injuria atrox*, vel ratione ipsius facti; ut si etiam plebejus vulneratur, aut fustibus cæditur. *§. 9. institut. h. & l. Prætor edixit, 7. in fine, ff. h. t.* vel ratione *personæ injuriantis* v. g. filii, *cit. §. 9. instit. h. t. l. si unius, 17. § 3. ff. eod.* vel *injuriatæ*, *l. Atrocem C. h. t.* vel ratione *loci*, ut si quia templo, vel loco judicii injuriam infertur, *cit. §. 9. instit. h. t.*

10 Resp. III. injuriam quis pati potest non tantum in seipso; sed etiam in certis personis aliis sibi conjunctis, aut

potestati suæ subjectis ut in filio familias Pater, in Uxore Maritus, in servo Dominus, ita ut hi etiam proprio nomine instituere valeant actionem injuriarum, *l. 1. §. 3. ff. h. t. §. Patitur, 2. & §. Servis inst. eod.* Farinac. *Praxi Crim. q. 150. a num. 253.* Pariter si Clerico, vel Religioso *injuria* infertur, ratione illius, quasi Ecclesiæ, vel Monasterio illatæ agere potest, Episcopus, vel Superior Regularis, Farinac. *loc. cit. n. 291.* Engel *h. t. n. 7.*

Quæritur II. An, quando? & qualem actionem in Foro externo pariat *injuria* alteri illata? Resp. I. *injuria* alteri illata facit, quod *injuriatus* contra Injuriantem instituere possit actionem injuriarum, idque, vel Civiliter, vel Criminaliter, prout voluerit. Communis, & certa textu expresso *§. in Summa, 10. institut.* ibi: *In summa sciendum est, de omni injuria eum, qui passus est, posse vel criminaliter agere vel civiliter.* 11

Civiliter agere dicitur *injuriam* passus, si pro injuria sibi illata prætendit ad suum privatum commodum, seu interesse certam summam pecuniariam, tantam videlicet, cujus jacturam libentius, quam probram, seu despectum per Injuriam sibi causatum sustinuisset *§. in summam, 10. inst. h. t. l. Constituit. 37. §. 1. ff. eod.* cum concordantiis, solet tamen Judex prætensam hujusmodi taxam moderare, textus & interpretes *in §. Pœna autem, & §. Atrox instit h. t.* vel etiam ab Actore juramentum exigere, quanti revera æstimet injuriam sibi illatam, *c. olim, 7. hoc tit.* & ibi Glossa *V. Taxatione*: Quamvis praxis quorumdam Tribunalium habeat, ut absque juramento æstimetur, & taxetur *injuria*, ac proinde attendenda sit locorum praxis, & consuetudo uti bene advertit Haunold *de J. & J. tom. 1. tr. 2. n. 575.* 12

Criminaliter vero agit, quando a Judice petit, ut Reus vel pœna pecuniaria arbitrio Judicis pro qualitate *injuriæ* taxanda, & Fisco applicanda, vel in corpore puniatur, *cit. §. in Summa, 10. institut. h. t. l. fin. ff. h. t.* Cum Concordantiis, Bartol. *in l. 3. & l. fin. ff. de privat. Delict.* Clarus *§. injuria numer. 7.* Mynsinger *Centur. 4. Observat. 4. num. 5.* ubi tamen bene advertit, vi factæ a Carolo V. *Ord. Camer. Imper. tit. 28.* ob *injuriam verbalem* hodie plerumque non agi ad vindictam publicam, sed ad restitutionem honoris præstandam per *Palinodiam*, seu ad *injuriæ verbalis* recantationem; seu revocationem infra *nu. 16.* explicandam; cui concordare videntur Jura Bavarica *Land. Mecht. tit. 46. art. 2.* 13

Verum etsi juxta dicta, liberum sit *injuriato* civiliter, vel criminaliter agere contra *injuriantem*, tamen si unam v. g. *civilem* actionem instituit, ad aliam *criminaliter* nempe regredi non potest, & econtra *arg. l. Quod Senatus consultum, 7. ff. h. t.* 14

Cæterum pœna criminalis *injuriarum* ordinarie est arbitraria Judicis, *cit. c. §. in Summa institut. h. t.* excepta injuria per *libellum famosum* illata, utpote cujus pœna est *capitalis l. un. C. de famoso libello*, quam tamen pœnam capitalem non de ultimo suplicio, sed de pœna *Exilii*, vel deportationis explicat Harprecht, *in §. 1. institut. h. t.* nisi crimen per Libellum famosum alicui imputatum esset *capitale*; tunc enim pœna *Talionis* imponendam vult Constitutio criminalis *Caroli V. ann 110.* 15

Resp. II. Preter actionem injuriarum datur etiam actio ad *Palinodiam* ob Injuriam verbalem, quæ ad hoc tendit ut *injurians* verba injuriosa recantet, seu revocet, & fateatur, verba injuriosa a se prolata vera non esse, & quæ actio ex Ordinatione Camerali *Caroli V. p. 2. tit. 28.* introducta & usu passim recepta est, cui etiam concordant Statuta Bavarica *Landrecht. tit 46. art. 2.* Et hæc actio ad *Palinodiam*, etsi in casu, *injuriæ verbalis* loco actionis injuriarum plerumque adhiberi sola valeat, & soleat, juxta dicta supra *n. 13.* tamen etiam cum actione injuriarum ad æstimationem cumulari potest, ut post Gailum *lib. 2. Observat. 65. numer. 5.* & Minsinger *Centur. 2. Observat. 98. n. 10.* bene docet Klingesperger *Instit. lib. 4 tit. 4 q. 13.* eo quod actio ad *Palinodiam* sit rei persecutoria, *Actio* autem *injuriarum* ad æstimationem sit pœnalis; actiones vero ad diversum finem cumulari posse constet ex *§. cæterum inst. si quadrupes pauperiem* 16

Resp. III. Datur actio injuriarum etiam contra illum qui alteri objicit occultum crimen, vel defectum verum, nisi Reipublicæ intersit, talo crimen manifestari. Clarus *§. injuria, num. 17.* Covarruvias *variar. resolut. lib. c. 11. n. 6* Fachin. *controv. l. 9. c. 10* Ratio est; quia quando publica utilitas aliud non eaposcit, quivis habet jus ad suam fa- 17

famam ita ut ab alio per manifestationem delicti occulti violari absque injuria non possit; cum inhumanum ac injuriosum sit, absque justa causa alterius occultos defectus vel delicta maligno animo manifestare.

18 Nisi Reipublicæ intersit; enim vero ob utilitatem publicam, immo etiam ad vertendam præjudicium tertii licitum est, manifestare occulta alterius delicta, & defectus, v. g. quod quis sit fur, ne aliis noceat, quod sit leprosus, vel quod inhabilis sit ad Officium &c. *arg. l. Eum qui*, 18. *ff. h. t.* ubi habetur, æquum non esse, ut condemnetur, qui nocentem infamavit, cum delicta nocentium nota esse expediat.

19 Resp. IV. Qui ex actione injuriarum sive *Civili* sive *Criminali* condemnatur, ipso jure est infamis *l. 1. & l. Athleta*, 4. *ff. De his, qui notantur infamia l. Decurionis*, 5. *& l. injuriam* 10. *C. eod.* ibi: *injuriarum ex persona quoque servi damnatas infamia notatur*. Limitatur tamen Conclusio in casu, quo injuria omnino levis esset, ut cum aliis vult Harprecht *§. in summa, instit. h. t. num.* 96. quamvis Clericus contrarium doceat *§. 1. juria, n.* 8.

20 Porro declinat infamiam actione injuriarum *Civiliter* conventus, si authoritate Judicis ante sententiam transigat cum *injuriam* passo *l. Furti. §. Pactusque*, 3. *in fin. ff. De his qui notantur infamia*; sicut etiam si reus *Civiliter* conventus per Procuratorem stat in judicio, & in Procuratorem fertur sententia, *cit. l. Furti*, *§. si quis alieno a ff. De his qui notantur infamia*, *& Laicus*, 21. *eod ff.* Secus foret, si *Criminalis* conveniretur, quia *criminaliter* convento non licet per procuratorem se defendere *l. fin. C. h. t.*

21 Rursus ab *infamia* immunis est actione injuriarum conventus, si Judex in sententia, famam & honorem reservat quod ex causa rationabili non tantum potest, *arg. Quid ergo*, 13. *§. pœna gravior*, 7. *ff. De his, qui notantur infamia* sed etiam ex consuetudine, & statutis particularibus multorum locorum debet Harprecht *§. in summa*, 118. *instit. h. t.*

22 Quæritur III. Quibus modis tollatur *actio injuriarum*? Resp. quinque potissimum. I. *Condonatione* seu remissione per *injuriatum* facta, vel expresse, puta per verba expressa, per pactum, aut transactionem, &c. vel etiam tacite, ut si injuriam passus, illam integro anno in memoriam non revocat, cum posset, aut eum injuriante antiquam familiaritatem restaurat, ad convivium invitat & *l. u. solumm* 11. *§. 1. l. Sed si*. 7. *§. 6. ff. de injuriis, & famosis libellis*

23 Notandum tamen circa remissionem *injuriæ*, quod ille, qui sub potestate alterius est v. g. filius familias respectu patris, Religiosos. respectu superioris, Uxor respectu mariti, non possit injuriam remittere invito illo, sub cujus potestate est; econtra vero Pater, vel Prælatus possit remittere injuriam illatam filio vel subdito etiam his reclamantibus Layman *lib. 3. p. 2. c. 6. n. 7.* Engel *h. t. num* 13. Konig. *h. t. num.* 16. *arg. l. Sed si unius* 17. *n.* 10. 12. *& seqq. ff. de injuriis*, ubi tamen §. 12. recte fit limitatio illis verbis: *Interdum tamen putamus, etsi pater remittat, injuriarum actionem filio dandam, utputa, si patris persona vilis abjectaque sit, filii honesta; neque enim debet pater vilissimus filii sui contumeliam ad suam utilitatem metiri*

24 II. *Morte* tam *injuriantis*, quam *injuriati*, ante litem contestatam contingente. Ratio est quia *injuriarum actio neque hæredi, neque in hæredem datur*, *l. injuriarum*, 28. *ff. eod* nisi conjuncta cum *damno dato*, per dicenda infra

25 III. *Præscriptione* unius anni *l. si non convitii* 5. *C. de injuriis*, ibi: *Cum injuriarum actio annuo tempore præscripta sit* Ratio est; quia injuriarum actio *prætoria* est, quæ anno utili extinguitur; uti habet communis Doctorum *pr. instit. de perpet. & tempor. act.*

26. Intellige tamen doctrinam *præc. nu. de injuriis verbali*, quia actio ob *injuriam realem* qua quis verberatus pulsatus, aut domo vi ejectus est, durat perpetuo, Minsing et hic *observat* 7. *n.* 7. sicut etiam *actio injuriæ* scriptæ, Gaius *lib. u. observ.* 104. ubi testatur de praxi Cameræ Imperialis. Et quidem actionem, injuriarum Criminalem ob libellum famosum perpetuam esse omnes fatentur. Pariter perpetua, utpote lege nova, & per consuetudinem introducta censetur actio ad Palinodiam. Harprecht, *in §. fin. instit. h. t. n.* 17. Klingensperger *lib. 4 tit 4 q.* 12.

27 IV. Tollitur Actio injuriarum per *Retorsionem* si nempe injuriam verbalem passus, eam retorquet in injuriantem, v. g. si quis ab alio vocatus furi adulter, spurius &c. dicit *Tu mentiris. aut tu ipse talis es donec talem me esse probes*. Harprecht. in *§. Hæc actio* 10. *instit. h. t. n.* 9. Kligensperger ubi supra *q.* 15. *arg. l.* 11. *ff. Quod legat.* Ratio est; quia per retorsionem censetur satisfactum *injuriam*, satisfactione autem tollitur actio injuriarum *l. Sed si*, 17. *§ si ante*, 6. *ff. h. t.*

Quæritur II. Num etiam? & quando in Foro conscientiæ quis possit aut teneatur instituere *actionem injuriarum*, vel ad *Palinodiam*? Resp. I. Quamvis injuriam passus teneatur injurianti ignoscere in hoc sensu; quod nullum odium, nullamque vindictæ cupiditatem adversus illum habere, vel fovere, minus reipsa vindicare se velit, tamen non tenetur eidem remittere injuriam, vel ignoscere in tantum, ut omnem etiam *actionem* injuriarum, vel ad *Palinodiam* remittat, sed potest, immo subinde tenetur, ad tuendam suam famam, & honorem, harum actionem aliquam pro libitu assumere. Communis, & certa. *Prior pars* de vitando odio, & vindicta clare patet, ex præcepto Christi *Matth.* 5. insinuata. 28

Altera pars desumitur imprimis ex Verbo Divino, *Eccles.* 41. *Curam habe de bono Nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni*. Deinde ex *can. Non sunt* 36. *can* 11. *q.* 3. ibi *Non sunt audiendi, sive viri sancti, sive feminæ, quando reprehensæ in aliqua negligentia sua, per quam fit, ut in malam veniant suspicionem, unde suam vitam longe abesse sciunt, dicunt, sibi coram Deo sufficere conscientiam, existimationem hominum non solum imprudenter, verumetiam crudeliter contemnentes; cum occidunt animas aliorum, sive blasphemantium viam Dei (quibus secundum suam suspicionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet via Sanctorum) sive etiam cum exclusione imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis a criminibus flagitiorum atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra; aliis fama nostra*, & *can. Nolo*, 10. *cau.* 12. *q.* 1. ibi *Duæ res sunt conscientia, & fama; conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam suam, crudelis est*. Ratio jam est insinuata supra in texto *can. Non sunt audiendi*; qui accedit, quod præter scandalum, & præjudicium aliorum, ac nonnunquam etiam boni communis (ad quod promovendum mala fama notatus plerumque inhabilis est) ex lesione famæ & honoris per *injuriam* causata plerumque sequatur etiam grave damnum proprii ipsius *injuriati*, quod advertere per licita media utique poterit, & subinde tenebitur *injuriatus* 29

Dicitur notanter: *immo subinde tenebitur*: quia non semper tenetur quis instituere *Actionem injuriarum*, sed potest ex humilitate, vel alia virtute, ac justa causa injuriam, & omnem actionem injuriarum ex toto remittere; immo seipsum infamare confitendo, & propalando occulta sua delicta, vel defectus, prout fecisse constat S. Augustinum, & S. Franciscum. Ratio est; quia homo est dominus famæ suæ & honoris; ita ut ex justa causa possit illam negligere; dummodo non vergat in præjudicium aliorum, prout jam diximus, & probavimus in Theologia nostra Morali *Tract.* 7. *disp.* 5. *n.* 7. 30

Immo si *injuria* levis est, vel talis, quod ob notoriam *injuriati* probitatem homines verisimiliter non sint credituri, vel cujus suspicio per probitatem, vel aliam viam facile evitari, aut aboleri potest, non tantum licet, sed etiam expedit, & laudabile, sanctum, & meritorium est, ipsaque vita Christi, & Sanctorum suadet, injuriam potius patienter tolerare, ac dissimulare, quam actione instituta eam avertere velle; præsertim cum in hujusmodi circumstantiis illa via magis quam ista, fama bona acquiratur, & conservetur, ac ædificatio potius, quam scandalum proximi sequatur. Hinc illud Taciti: *Vita contempta exolescunt, si irascaris agnita videntur* Cæterum ad quid in conscientia obligetur *injuriam* inferens, vide apud Theologos: & in Theologia nostra Morali *Tr.* 9. *disp.* 6. *q.* 4. 31

Quæritur III. An & qualiter licitum sit *injuriam* retorquere? Resp. quamvis vindictæ causa non sit licitum referre, seu retorquere injuriam; tamen ad defendendum honorem, & famam in utroque foro licita est retorsio *injuriæ*, si fiat in continenti, & cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ita Abbas *c. Cum ter. n.* 25 *de sent. & re judic.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 1 c. 6. n.* 2 & alii Ratio 1. *partis* est; quia sicut non est licitum, percutere eum, qui me percussit, si non fiat ad justam defensionem, sed ad vindictam, *arg. l. si ex plagis §. 2. ad l. Aquil.* ita non licet inferre injuriam inferenti; quia nemini licet propria authoritate se ulcisci *l. Nullus, C. de Judæis*, ibi: *Nec quisquam sibi ipsi permittere valeat ultionem*, 32

Al-

34 *Altera pars* ex eo probatur. Quia omni jure licitum est, vim vi repellere, *l. Ut vim, de just. & jur. l. Scientiam ff. Ad legem Aquil.* ibi: *Vi vim defendere omnes leges omniaq; jura permittunt, &c. c. olim, de rest. spoliat.* ego pariter licet retorquere *injuriam* in inferentem; dummodo id fiat servato moderamine, quantum necesse est ad necessariam defensionem honoris sui. Neque in tali casu tenebitur quis *actione injuriarum*, quia non animo injuriandi, sed sui honoris defendendi gratia retorsionem fecisse desumitur.

35 Qod si vero Provocatus novam injuriam inferat Provocanti, effundendo convitium, quod non spectat ad ejus innocentiam defendendam, sed concernit aliud factum, uti si per injuriam appellatur fur, injuriantem vocaret adulterum, consequenter moderamen inculpatæ tutelæ excederet, utique illicite ageret, *injuriæ* reus esset, adeo, ut utrique competat *actio injuriarum* adversus alterum uti notat Abbas *loc. cit.* & Pirhing. *h. t. n. 6.* & habetur etiam in jure Bavarico. Landrecht *tit. 4. a. 6.* idq; desumitur *ex c. Veniens*, de jure jurand. ibi: *Alternatim vitiâ inferendo certarunt.*

36 Dicitur autem notanter, *si fiat incontinenti*, quia si post notabile intervallum fiat, videtur sapere vindictam, consequenter esse illicitam, casu quo præsenti irrogatur injuria. Quod si vero absenti, vel in scriptis, vel per Notarium; vel Testis irrogatur, non est necesse, ut in continenti retorquestur; cum aliquod intervallum sit necessarium ad hoc ut retorsio commode expediri valeat, *arg. l. sive ingenua, a. §. 43. ff. ad S. C. Tertull.*

§. II.

De Damno dato, & Represaliis.

S U M M A R I U M.

37 *Damnum datum quid?*
38 *Dari, vel inferri potest non tantum ex dolo, sed etiam ex culpa Juridica, lata, levi, & levissima.*
39 *In Foro externo ex quavis etiam levissima culpa Juridica oritur obligatio resarciendi Damnum.*
40 *Exemplificatur.*
41 *In Foro interno ad resarciendum Damnum non tenetur, non tantum qui ex dolo;*
42 *Sed etiam qui culpa illud intulit.*
43 *Non tamen ante sententiam Judicis, si ex culpa levi, vel levissima, vel aliàs absque peccato, seu culpa Theologica illud dedit.*
44 *Post sententiam vero etiam in Foro interno tenetur.*
45 *Dolo; seu culpæ Theologicæ incapax, & adhibens diligentiam debitam in nullo Foro tenetur ad resarciendum aliquod damnum.*
46 *Sicut nec qui illud jure intulit.*
47 *Ratione damni litigans Damnificator tenetur etiam ad expensas litis.*
48 *Si temere litigavit.*
49 *Ob damnum casu contigens, nullus tenetur:*
50 *Ob damnum datum competit Actio ex Lege Aquilia ad illius resarcitionem, & insuper quantum interest, damnum datum non fuisse.*
51 *Subinde competit hæc actio etiam ad duplum, & quadruplum.*
52 *Actio ex effuso, vel dejectio quid importet, & contra quem competat.*

37 QUæritur I. Quid ad propositum sit, & quot modis continere possit *Damnum datum*? Resp. I. Nomine *Damni dati* hic non intelligitur illud, quod infertur amotione rei alienæ, & lucri causa, uti contingit in furto, rapina, usuris &c. de quo agitur *c. de Furtis, de Raptoribus, & usuris, &c.* sed nomine *Damni dati* intelligitur id, quod infertur corruptione, vel deterioratione rei alienæ, sive animatæ, sive inanimatæ absque lucro vel incommodo *Damnificantis*; ut si quis alterius animalia occidat, domum, vel segetes incendat, ac hujusmodi, ob quale damnum de jure datur actio *Aquiliæ*, vi cujus damnum debet resarciri, & æstimatio rei destructæ restitui, *l. 1. & seqq. ff. ad l. Aquil.*

38 Resp. II. *Damnum* varie dari, seu inferri alteri potest, videlicet, non tantum ex dolo, sed etiam ex culpa juridica lata, levi, ac etiam levissima, *l. in leg. Aquil. 44. ff. ad l. Aquil.*

Quæritur II. Qualiter tam pro Foro externo, quam interno oriatur obligatio resarciendi *Damnum datum*? Resp. I. Non tantum ille, qui cum injuria, & dolo, seu nocendi animo, sed insuper qui ex culpa sua etiam levissima *Damnum* proximo intulit, tenetur ad satisfactionem *Damni illati*. Ita habetur *c. ult. hoc tit.* ibi: *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere oportet: nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere.* Hæc ibi. Concordat Text. *l. in lege, ff. ad legem Aquil.* ibi: *In lege Aquil. etiam levissima culpa venit.* Ratio est; tum quia *factumque cuique suum, non alteri nocere debet, l. Factum, ff. de reg. jur.* Tum quia potior debet esse causa ejus, qui damnum absque omni sua culpa patitur, quam alterius, qui sua culpa damnum intulit, etsi forsan levissima. 39

Hinc per incuriam non extenxit ignem, sicque incendit domum, tenetur, *arg. l. si servus, § si fornicarius, ff. ad l. Aquil.* Idem dic, si quis inconsiderante quidpiam dejecit ex alto, unde alicui transeunti damnum illatum est, is tenetur etiam ad resarciendum, *arg. l. si putator, ff. ad Legem Aquil.* in qua generaliter dicitur: *culpam esse, cum quod diligenter provideri poterit, non esset prævisum.* Similiter si Medicus servi curationem reliquerit, aut imperite curaverit, *Lege Aquilia* tenetur, §. *Præterea Inst. de lege Aquil.* quia *imperitia culpæ adnumeratur, l. imperitia, ff. de reg. jur.* Caupo, vel Rector navis in cujus domo, vel navi furtum est, factum, *l. item exterior 3. inst. de oblig. ex quasi delicto &c.* 40

Resp. II. Loquendo de Foro interno, certum est, non tantum eum, qui dolo malo, seu nocendi animo, sed etiam illum, qui ex culpa juridica lata alteri *Damnum infert*, ad resarciendum illud, teneri. De dolose inferente damnum, nemo dubitat ob claratura *c. si quis 6. c. olim, 7. h. t.* cum Concordantiis. 41

Alteram partem de Damnificante ex culpa lata tenent Innocentius, & Interpretes *in c. sicut 6. de Homic.* Sylvester *V. Culpa n. 5. & 6.* Palao *tr. 23. disp. 3. p. 1. n. 7.* Molinâ *disp. 453. n. 7.* & communissima aliorum. Ratio est, quia culpa lata supponit gravem culpam Theologicam, dum nempe ommittitur illa diligentia, & cautela, quam adhibere solet, & ad grave damnum proximo avertendum, cuilibet jure naturæ tenetur, indeque si illam ommittat, causa moralis censetur fuisse damni. 42

Resp III. Quamvis non desint Doctores, veluti Covarruvias *de Sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 15.* Zoesius *in ff. ad Leg. Aquil. n. 6.* & alii volentes ex quavis etiam levissima culpa juridica, in conscientia quoque oriri obligationem resarciendi *Damnum datum*, tamen Lugo *disp. 7. de jur. & justit. sect. 3. & 4.* Lessius *lib. 2. c. 7. n. 44.* Chlingensperger *lib. 4. instit. tit. 3. q. 9.* & alii communius, & probabilius docent, quod si quis absque peccato mortali, vel veniali, adeoque sine culpa Theologica damnum infert, ante sententiam judicis in Foro interno sive conscientiæ non teneatur ad damnum resarciendum. Ratio est; quia alioquin ejusmodi leges essent nimis rigidæ, & in Foro animæ vix practicabiles, neque naturæ seu conditioni humanæ accommodatæ, adeoque injustæ; *arg. c. Erit autem, dist. 4.* ubi ad justitiam legis inter alia requiritur, quod sit *possibilis secundum naturam &c.* idest, non contineat onus grave, & attenta fragilitate humana importabile præsertim si id non exigat boni publici emolumentum cui quantum ad propositum sufficienter providetur, eo quod prædictæ personæ in foro externo, & in conscientia saltem post sententiam judicis obligentur. 43

Nec dicas. Si talis non tenetur in conscientia ante sententiam Judicis, ergo neque post ipsam, quia potius ejusmodi sententia erit injusta. Respondetur enim negando *consequentiam*. Nam cum ejusmodi leges volentes resarciendi *Damnum* etiam ex culpa levi levissima illatum, justissimis de causis sint positæ, partim ut quilibet invigilet amplius ne sua vel suorum culpa damnum aliquod proximis inferatur, sicque pax communis, & publica tranquillitas conservetur; partim ut præcaveatur innumeris fraudibus, & malitiis hominum quæ in Foro externo sunt difficilioris probationis; sententia Judicis conformiter dictis legibus lata, merito etiam in Foro conscientiæ obliget, non obstante quod antea necdum adfuerit talis obligatio resarciendi damnum sine omni culpa Theologica illatum. 44

45 Resp. IV. quomodo *Damnum* inferens, vel incapax culpæ fuit, ut furiosus, vel infans; vel saltem in præcavendo damno prius omnem diligentiam adhibuit, aut damnum non incuria intulit, is non tenetur ad recompensationem. Prima pars habetur *c. Illud. 5. q. 1. & l. Sed etsi, ff. ad Legem Aquil.* unde damnum a furioso vel infante illatum reputatur inter casus fortuitos, nisi culpa alicujus alterius præcesserit. Impubes autem si est doli capax, tenetur, ut *l. c.* notatur.

46 Secunda pars patet ex *c. ult. §. fin. h. t.* juncto *§. 4. 5. instit. de leg. Aquil.* eum concordantiis. Tertia vero ex eo liquet; quia nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur, *l. Nullus, de Reg. jur. & nemo damnum facit, nisi quod facit, quod facere jus non habet*. Hinc damna in bello justo hostibus illata resarcienda non sunt; quia omni jure vim vi repellere licet, *l. Scientiam ff. ad legem Aquil.* Similiter non tenetur, *qui in suo fundo fodiens vicini fontem averterit, si non animo nocendi vicino, sed suum agrum meliorem faciendi, id facit*, textu claro *L. 1. §. Denique Marcello, ff. de aqua pluviali arcend.*

47 Resp V. non solum *Damnum illatum* tenetur Reus resarcire, sed etiam temere litigans condemnandus est victori in expensas litis, quando sententia fertur pro parte præsente, & quidem in causis pecuniariis. Ita tenet Pirhing. *tit. de Pœnis n. 8. & seqq.* atque desumitur ex *cap Calumnia de pœnis, De cætero in causis pecuniariis victus victori in expensas condemnatur*.

48 Et hoc integre non solum, quando alter per calumniam vel dolum litigat, sed etiam si absque dolo, temere tamen & inconsulto litigaverit, quod quidem in dubio semper præsumitur contra victum. Si vero talis justam causam litigandi habuit, non debet condemnari, *arg. c. Sacro, 48 §. Verum de sent. excomm.* & *l. Qui solidam, §. Etiam ff. de Legatis* 2. ac tenet Glossa magna *c. finem litibus de dolo & contumac.* Alioquin autem expensæ, in quas victus condemnari debet victori, sunt taxandæ a Iudice secundum qualitatem litigantium, præmisso tamen per victorem juramento, quod revera tantum expenderit, *arg. c. Olim, de injuriis*.

49 Resp. IV. In nullo Foro tenetur aliquis resarcire Damnum, quod casu omnino fortuito, qui prævidere, & evitari non potuit, contingit. Unanimis, & certa, *§. Unici, de commodato, & l. 1. §. 4. ff de oblig. & Act.*

Quæritur III. Qualis detur Actio ob damnum datum? Resp. juxta jam dicta, dari actionem ex *lege Aquilia*, quæ licet tria capita contineat, tamen *primum*, & *tertium* duntaxat de facto sunt in usu, ita ut *vi primi capitis*, si *Damnum datum* importat occisionem hominis, vel pecudis, idest animalium, quæ gregatim pascuntur, uti boves, oves, sues, &c. detur æstimatio occisi animalis non tantum, quanti fuit tempore interius, sed etiam quanti retro fuit per totum annum: ac insuper æstimatio omnis damni, quod occasione occisionis hominis, vel animalis, vel rei alterius deterioratæ, destructæ &c. contingit, *§. 10. & sequentibus instit ad legem Aquil.* Ratione *tertii capitis* tenetur ad resarciendum damnum, sive vulnerando hominem, aut pecus, siva deteriorando vel destruendo rem &c. illatum, ac insuper in specie, si animal, quod gregatim non pascitur, veluti canes, aves, ferre &c. occidat petitur æstimatio rei deterioratæ aut peremptæ, quantum retro in proximis triginta diebus fuerat, *§. Illud autem, 14. instit. eod.* 50

Porro etsi in actione ex *lege Aquil.* regulariter loquendo solum petatur æstimatio *Damni*, & quantum interest *Damnificantis*, damnum datum non esse, *Tyine*, & *§ 10. instit. h. t. ad legem Aquil* tamen dantur casus in quibus ad plus convenitur *Damnificans*, uti ad duplum, qui clam alterius arbores succidit *l. Furtum, 7 §. fin. & l. 8. ff Arborum furtim cæsarum*. Et in quadruplum, qui per vim infert damnum, *L. 2. ff De vi bonorum raptorum*. Item ad quadruplum ille, qui tempore calamitoso, puta incendii, tumultus, ruinæ, naufragii & c damnificat, *l. 1. prin. & l. 3. §. Non solum ff. de incendio, ruina &c.* amplius Civilistæ, vide etiam Engel *h. t. n. 36*. 51

Actioni ex *lege Aquilia* affinis est actio ratione ejectionis, vel effusionis, vi cujus ille, qui habitat domum, vel cubiculum, ex quo aliquid in publicam plateam, per quam vulgo transitur, effusum & ejectum, idque alteri damnum illatum est, convenitur in duplum, licet inhabitator non effuderit, vel ejecerit: idque ideo, ut *damnificatus* sui damnificationem facilium consequatur; cum alias sæpe impossibile foret, probationem contra illum facere, qui effudit vel ejecit; contra quæ tamen ipse habitator, qui damnum resarcivit, habet actionem pro suo interesse, *l. 1. & seqq. de his, qui dejecerunt*, & ibi Doctores, Engel *h. t. n. 36*. 52

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*

1 QUia in præcedentibus Titulis actum est de variis delictis, recto ordine sequitur Titulus de *pœnis*; quia bonum commune requirit, ne delicta maneant impunita.

§. I.

De Pœnis in Genere.

SUMMARIUM.

2 *Definitur* Pœna.
Ubi nulla culpa? ibi nulla pœna. Ibid.
3 Pœna *alia est* Civilis, *alia* Criminalis, *alia* Conventionalis, *alia* Legalis, *alia* Judicialis.
4 Criminalis *alia pecuniaria*, *alia corporalis*: Corporalis *alia capitalis*, *alia non capitalis*; *& quæ hæ?*
Ultimum supplicium quid? Ibid.
5 *Pœna ordinaria & extraordinaria pro extraordinaria potest etiam ultimum supplicum imponi.*
6 *Pœna negativa, & positiva quid?*
7 *Regulariter loquendo Iudex inferior non potest augere vel minuere pœnas in jure statutas.*
8 *Bene tamen Princeps supremus.*
9 *Et ex rationabili causa etiam Judex inferior.*
10 *In pœnis arbitrariis debet Judex procedere juxta qualitatem delicti*
Arbitrium Judici relictum, semper debet esse regulatum. Ibid. n. 11.
12 *Pœna arbitraria potest etiam ultimum supplicium esse.*
13 *In dubio mitior pars est eligenda circa impositionem pœnarum.*
14 *Ita tamen, ut graviora delicta non nimis clementer puniantur.*
15 *Transgressores Legis incurrunt pœnam illius, etsi talem pœnam ignorent.*

QUæritur I. Quid & quotuplex sit pœna? Resp. I. Proprie loquendo *pœna est noxæ vindicta l. Aliud est 131 ff. de verb. signific.* Idest Pœna est supplicium, quo quis ob delictum afficitur; si quidem ut dicitur, *can. 4. dist. 3.* Pœna proprie dicitus læsio, quæ punit & vindicat, quod quisque commisit, seu per culpam deliquit. Nam sine culpa regulariter nemo punitur, quia Pœna est mensura culpæ juxta illud Deut. 25. *pro mensura peccati erit & plagarum modus*: simulque pœna constituitur in emendationem ho- 1

hominum, *l. si pœna ff. de pœnis*; quæ ratio deficit in eo, qui non peccavit. Dixi *regulariter*, nam in crimine læsæ Majestatis filii etiam innocentes, in detestationem paterni criminis puniuntur *l. quisquis C. ad l. Jul. Majest.* & idem fit in nonnullis aliis casibus; ubi subest justa causa puniendi, ad terrorem cæterorum v. g. etiam innocentes. Unde *reg. iur. in 6.* notanter utitur aliqua limitatione dicendo: *sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.*

3 Resp. II. *Pœna* in genere multifarie dividi potest. Nam *pœnæ* imprimis aliæ sunt *civiles* aliæ *criminales*. *Pœna civilis* dicitur, quæ non tendit ad vindictam publicam, sed ad privatum commodum partis læsæ, & hoc ipso stricte loquendo, non est pœna proprie dicta, bene tamen minus proprie talis. Et hæc subdividitur in *conventionalem, legalem*, & *judicialem*. *Pœna conventionalis* dicitur, quæ ex conventione partium, veluti si quid datum vel factum non fuerit, committitur ac præstari debet; de quo fit sermo *c. Constitutus h. t.* *pœna legalis* est pœna civilis, quæ a lege imponitur, vel pro reparatione *damni illati*, vel propter contumaciam, aut contemptum. Tandem *pœna Judicialis* est, quæ a Judice infertur. *Pœna* rursus alia est *spiritualis Ecclesiastica*, hæcque alia *vindicativa*, alia *medicinalis*, de quibus infra.

4 *Pœna criminalis* est, quæ tendit ad vindictam publicam. Et hæc rursum varie dividitur, videlicet in *temporalem, & perpetuam, in pecuniariam, & corporalem*: item in *capitalem*, & *non capitalem*, de quibus plura infra. *Capitalis* est, quæ adimit vitam hominis vel naturalem, vel civilem. Cujus species plures enarrantur *l. Capitalium pœnarum 28 ff. h. t.* Inter quas sunt *ultimum supplicium* quo vita naturalis adimitur, *l. ultimum 21. ff. eod.* ibi: *Ultimum supplicium esse mortem solam interpretamur*. Item damnatio ad *metallum*, & *deportatio*, quibus æquiparantur *exilium perpetuum, & Bannus Imperialis*. *Pœna non capitalis* est, qua quis salva vita naturali, & civili coercetur, uti sunt, *relegatio, fustigatio, membri amputatio, incarceratio, stigmatis inustio*, cit. *l. Capitalium 28 §. 1. ff. h. t.*

5 Rursus *pœna* alia est *ordinaria*, alia *extraordinaria* sive arbitraria; *pœna ordinaria* dicitur, quæ a Jure est expressa, ac determinata; sive quam lex, Princeps, aut consuetudo induxit, seu præscripsit. *Extraordinaria* vero, sive arbitraria est, quæ nulla Lege, statuto vel consuetudine est definita, sed extra ordinem a Judice imponenda juxta arbitrium & prudentiam ipsius pro qualitate delicti, & variis circumstantiis, prout fit, quando Lex actum quidem prohibet, sed pœnam non statuit, aut saltem hanc non determinat, sed Judici determinandum relinquit.

6 Ulterius *pœna* alia est *latæ*, alia *ferendæ sententiæ*, alia *positiva*, quæ videlicet aliquam externam actionem ad sui executionem requirit; alia *negativa*, quæ scilicet talem Actionem pro executione non requirit.

7 Quæritur II. An, & quatenus Judex possit augere, vel minuere *pœnas*? Resp. I. Regulariter loquendo & sine causa Judex inferior, nequit pœnas ordinarias, seu jure *taxatas* remittere, vel commutare, multo minus *augere* Engel *h. t. n. 3.* Zoesius *n. 10.* Pirhing. *n. 3.* & communis. Ratio est, quia Judex tenetur servare æquitatem legalem, debetque non de legibus, seu secundum leges judicare; nam ut dicitur *c. istis dist. 3. in istis temporalibus legibus, cum fuerint institutæ, & confirmatæ, non licebit Judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas*. Idem fuisse habetur *c. Summopere 12. q. 3.* Hinc *l. 1. §. Sed non ff. ad S. C. Turpilianum* dicitur. *Facti quidem quæstio in arbitrio judicantis est; pœnæ vero persecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis authoritati reservatur*, cum Concordantiis.

8 Dixi notanter 1. *Judex inferior*; Siquidem Princeps supremus, puta, Rex vel aliquis, cui jus aggratiandi, vel remittendi *pœnas* ex privilegio & consuetudine competit, uti hodierno tempore id competit Principibus, ac Statibus Imperii, licite potest eo pœnam vel imminuere, vel omnino remittere, hoc ipso, quod lege humana Superiores censeantur, *l. Princeps 31. ff. de legib.* quamvis etiam his cavendum sit, ne nimia sua indulgentia jus publicum vel privatum lædant, vel relinquendo scelera impunita, scandalum, & occasionem liberius peccandi præbeant.

9 Dixi 2. *Regulariter loquendo & sine causa*: siquidem ob speciales circumstantias potest Judex inferior pœnas ordinarias, & leges præscriptas imminuere, aut etiam aggravare *l. aut facta ff. de pœnis*, ubi inter alia dicitur, quantum ad hoc, *Scelera consideranda esse septem modis, causa, persona loco, tempore qualitate eventu*. Sic potest Judex minuere pœnam Lege taxatam ratione ætatis, quæ nondum sufficiens est ad subeundam pœnam: vel ratione imprudentiæ, *l. fere ff. de reg. jur* ibi: *Fere in omnibus pœnalibus judiciis, & ætatis & imprudentiæ succurritur*. Item ratione senectutis, *arg. c. Tantæ dist. 86.* vel ob paupertatem, si est Pœna pecuniaris; imo & ob qualitatem personæ, aut alias circumstantias prudenti Judicis arbitrio pensandas, poterit pœna minui; & econtra potest etiam pœnas agravari; quoties nimirum ob ejusmodi circumstantias crimen aggravatur, prout amplius habetur *c. l. aut facta ff. pœnis* cum Concordantiis. Et quia Jura tribuunt hanc facultatem ex causæ pœnas temperandi vel aggravandi, Judices in sententiis criminalibus id observantes, non censentur agere contra leges, sed servare legem, cum ex generali potestate sibi per leges concessa alterent pœnas pro exigentia circumstantiarum delicti. Fagnanus *c. Canonum statuta n. 116. de const.*

Resp. II. *Pœnæ arbitrariæ*, seu quæ nulla lege sint definitæ, debent regulari ea qualitate delicti, ac personarum. Ita Sebastianus Guazinus *tr. Ad defensam Inquisitorum c. 2, defens. 33. c. 4. n. 7.* post Gomez, & alios. Unde (subdit citatus Author) quotiescunque pœna erit arbitraria Judex rationem habere debet ad qualitatem delicti & personarum. sicque considerare debet senectutem, juventutem, furorem, ebrietatem, iram, ignorantiam, magnam virtutem, excellentiam; & utilitatem Reipublicæ & semper debet inclinare in mitiorem partem, nisi Reus esset solitus delinquere. Ratio horum omnium est; quia pœna arbitraria relinquitur determinanda arbitrio prudentis Judicis: atqui arbitrium hujusmodi debet esse rationi & Juri conforme, *arg. l. Non possunt ff. de legib.* non enim arbitrium hic accipitur pro arbitrio libero, & absoluto ac plenæ voluntatis, sed pro arbitrio regulato a recta ratione, sive pro arbitrio viri, quod solet explicari per ly *Si justam putaveritis &c. arg. l. Societatem ff. pro Socio.* 10

Num autem hujusmodi *pœna extrajudicialis*, seu *arbitraria* possit se extendere ad pœnam majorem, aut etiam ad pœnam mortis, disputant DD. Equidem loquendo de pœna mortis, Jason *l. Qui jurisd. n. 4 ff. de jurisd. omn. jud.* videtur tenere *negativam*, nisi ejusmodi Judex sit supremus, ut puta Princeps, *arg. l. 1. ff. de Furibus*. Verum communior DD. sententia est, quod quamvis de Jure, vel consuetudine non sit imposita pœna mortis, si tamen atrocitas & qualitas delicti ob speciales circumstantias id expostularet, possit Judex etiam pœnam mortis imponere; secus non, quia pœna est imponenda secundum qualitatem delicti, *arg. c. Non afferamus 24. q. 3.* Glos. *§. Infurtum ff. Extraord. instit. d. lutet.* Zoesius *h. t. n. 15.* allegans Abb. Engel *h. t. n. 2.* Guaza *def. 33. c. 16.* cum aliis quos citat. 11

Solum nota cum citato Guazzino *n. 2* & Engel *h. t. n. 5.* post Vallensem *§. 4. n. 3* & alios, quod hodie ea praxi omnes pœnæ, ubicunque locorum factæ, sint arbitrariæ, ac proinde possit hoc tempore Judex moderari pœnas Legum pro varietate circumstantiarum, locorum, personarum. Verum hoc intelligendum arbitrio conformiter dictis *n. 9.* Nam si delictum non haberet aliquando causam aggravantem, vel minuentem, Judex teneretur sequi pœnam Legis, nec esse locus arbitrio; cum virtute arbitrii Judici concessi non possit Judex aliquid facere, quod non Juri & rationi consonum per textus *n. 7.* allegatos, & late probat Menochius *de arbitr. Judic. q. 9. n. 3. q. 77. & n. 3. & qu. 87. c. 2.* Igitur tunc solum erit locus *Pœnæ Arbitrariæ*, quando hæc vel non est lege aut consuetudine determinata, vel saltem aliqua causa extrinseca, sive intrinseca delicto adhærens, ob quam ea videatur minuenda vel aggravanda. 12

Hoc tamen adde, quod stante dubio, aut diversa Legum intelligentiam Judex semper debet in mitiorem partem declinare, juxta allegata Juris axiomata. *In obsequiis minimum est sequendum, Reg. 30. Jur. in 6.* Item *in pœnis benignior interpretatio facienda est*, juxta *Reg. 49. Jur. eod.* Et *in pœnalibus causis benignius interpretandum est, l. Factum ff. de Reg. Iur.* Nam, ut dicitur *c. Allegant. 26 q. 8.* *Melius est propter misericordiam rationem reddere; quam propter crudelitatem.* 13

Nihilominus tamen circa Reos in gravioribus criminibus legitime convictos, non nimis clemens esse debet judex juxta illud Exodi 22. *Maleficos non patieris vivere*; ne videlicet malefactores sensim multiplicentur, ipsiq; liberati graviora perpetrent delicta ad gravem reipublicæ perniciem. 14

Attendenda igitur erit doctrina *l. Respiciendum ff. de Pœnis*, dat Judicibus in hæc verba: *Respiciendum est in judicanti, ne quid aut durius aut remissius constituat, quam causa deposcit, nec enim aut severitatis, aut clementiæ gloria affectanda est, sed propenso judicio, prout quæque res expostulat, standum est. Plane in levioribus causis promptiores ad lenitatem Judices esse debent, in gravioribus pœnis severitatem Legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi.* Hæc ibi.

Quæritur III. An? & quando *Pœna* latæ, vel ferendæ sententiæ obliget in conscientia? Resp. ad hoc quæsitum patere *lib. 1. tit. 2. §. per totum*.

15 Quæritur IV. An quis excusetur a *Pœna* ex eo; quod legem culpabiliter quidem transgrediatur, ignoret tamen pœnam transgressorib. positam. Resp. *Negative* Responsio patet ex dictis *tit. 3. de Simonia §. 13. a n. 321.*

§. II.

De Pœnis Ecclesiasticis in specie, præsertim vero de Privatione Beneficiorum, Depositione, Degradatione, Infamia, & Irrregularitate.

S U M M A R I U M.

16 *Definitur* Pœna Ecclesiastica, *seu* Canonica.
17 *Afferuntur plures species illius.*
18 *Aliæ sunt* medicinales: *& quæ?*
19 *Aliæ* vindicativæ: *& quæ?*
20 *Inhabilitas ad beneficia quid sit? & quomodo obliget?*
21 *Privatio Beneficiorum, quid? & ex quibus causis proveniat? & quando, & quomodo obliget? Remissive.*
22 *Depositio simplex, seu verbalis, & Degradatio quid?*
23 *Subinde tantum ex parte imponitur, v. g. ab Officio duntaxat, vel Beneficio.*
Qui deponi jubetur ab officio, deponendus etiam est a Beneficio. Ib.
24 *Sed non econtra.*
25 *Depositio in Jure absolute prolata, indicat Depositionem verbalem totalem ab omni munere Clericali.*
26 *Consequenter ab omni beneficio, & officio, & inducit perpetuam inhabilitatem ad Beneficium.*
27 Depositio *quomodo differat à Privatione beneficii, & a Suspensione?*
28 *Etsi* Depositio verbalis *ex natura sua sit perpetua, tamen in certis casibus dispensare potest circa illum Episcopus.*
29 *In pœna* Infamiæ *directe solus supremus Princeps, indirecte autem etiam alius dispensare potest.*
30 *Ob quæ crimina quis incurrat pœnam Depositionis?*
31 *A quo? & quomodo infligi debeat. Remissive.*
32 Degradatio, *seu* Depositio Realis *quid?*
33 *Ad eam semper requiritur sententia Judicis.*
34 *Per* Degradationem, *non item per simplicem* Depositionem *amittitur etiam* Clericale privilegium Fori, & Canonis.
35 *Degradatio secundum aliquos imponitur ob quodvis crimen in Jure Civili ultimum supplicium habens.*
36 *Rejicitur hæc opinio.*
37 *Et concluditur, Degradationem incurri ob sola crimina in Jure expressa.*
38 *Allegantur hæc crimina.*
39 *Depositio simplex ab Episcopo, & vacante Sede a Capitulo, & utriusque Vicario Generali ex speciali mandato fieri potest, & debet.*
40 *Degradatio realis vero, seu solemnis a solo Episcopo consecrato.*
41 *Utraque autem fieri debet assistente certo numero Prælatorum: & quorum?*
42 *Qui non tantum consultivum, sed etiam decisivum votum habeant.*
43 *Ita quidem, ut etsi ad depositionem verbalem & realem Clerici in Minoribus sufficiat major pars assistentium*
44 *Tamen Deo existente Presbitero unanimis consensus omnium.*
Terminus concors *indicat unanimem, ib.*
45 *Modus & forma quæ in* Degradatione *reali seu solemni reservari debet.*
46 *Dum* Degradatus *traditur Curiæ sæculari; debet præmitti intercessio seria contra pœnam mortis: eam omittens non est irregularis.*
47 *Differentiam inter* simplicem Depositionem, *&* Degradationem: *& a. seq.*
49 *Judex laicus, cui* Degradatus *traditur, non potest petere; & examinare Processum Episcopi, an rite sit factus.*
50 *Nec instituere econtra* Degradatum *novum Processum; si Delictum est mere Ecclesiasticum.*
51 *Bene vero, si est mixti fori.*

Quæritur I. Quid, & quotuplex sit *Pœna Canonica*, seu Ecclesiastica, Resp. I. Quamvis communiter recepta sit definitio *Pœnæ Canonicæ* a Doctore nostro Subtili data *in 4. dist. 15. q. 1. §. in ista quæstione*, illis verbis: *Pœna Canonica est pœna instituta per Canones, vel secundum canones prohibens, vel arceas punitum ab aliquo gradu Ecclesiastico, qui alias sibi liceret*; prout jam diximus, & explicavimus in Theologia nostra Morali, *tr. 11. q. 4. a n. 15.* Nihilominus quia dantur plures Pœnæ Ecclesiasticæ per SS: Canones præscriptæ, quibus præfatæ definitionis ultima verba non conveniunt, ideo *pœnam Canonicam*, seu *Ecclesiasticam* magis large, & prout omnes Ecclesiæ pœnas comprehendit, definiendo, & omittendo ultima præfatæ definitionis verba, bene dicitur: *Pœna Ecclesiastica seu Canonica est, quæ ab Ecclesia, seu potestate Ecclesiastica per Canones vel secundum Canones infligitur.* Definitio patet ex terminis, sola notanda verba per *Canones*, quibus verbis indicatur pœna ipso Jure, seu ipso Canone jam imposita, consequenter jam latæ sententiæ existens, & vel *secundum Canones*, quibus verbis innuitur pœna per sententiam primum juxta præscriptum tamen SS. Canonum ferendam: si enim his conformiter non infligeretur a Judice, foret injusta. 16

Resp. II. Etsi rursus apud communem Theologorum *pœna Canonica* septem duntaxat numeret species sequentes, videlicet *Depositionem, degradationem, infamiam, irregularitatem, excommunicationem, suspensionem, & interdictum*, prout *l. c.* in Theologia nostra Morali annotavimus, tamen sumendo *pœnam Canonicam*, seu *Ecclesiasticam* in sensu definitionis *in præc.* datæ; *Pœna Ecclesiastica*, seu *Canonica* ad propositum bene dividitur in eam, quæ imponitur in foro interno, seu pœnitentiali (de qua *tit. seq.*) & in eam, quæ infligitur in Foro externo, seu judiciali: quæ pœnæ rursus subdividuntur in *vindicativas*, & *medicinales*. 17

Medicinales sunt, quæ propter culpam imponuntur ad hoc, ut per eam fidelis emendetur, & a contumacia desistat, & sunt ipsæ Censuræ Ecclesiasticæ, *Excommunicatio* videlicet, *suspensio*, & *interdictum*; de quibus infra *tit. 39.* per totum ex professo. 18

Vindicativæ sunt, quæ tendunt ad vindictam delinquentis, ac propterea proprie *pœnæ* dicuntur juxta definitionem *n. 19.* datam: quarum plures, præcipue vero sequentes inveniuntur in Jure Ecclesiastico, videlicet. I. *Inhabilitas* ad beneficia, Dignitates, & officia Ecclesiastica. II. *Privatio* illorum prius rite obtentorum. III. *Depositio*. IV. *Degradatio*. V. *Infamia*. VI. *Irregularitas* VII. *Pœna pecuniaria*. VIII. *Carcer*, seu *incarceratio*. IX. *Detrusio* in arctum Monasterium. X. *Tortura*. XI. *Verberatio*, seu *flagellatio*. XII. *Exilium*, seu *relegatio*, XIII. *Confiscatio bonorum*. De quorum sex prioribus, utpote magis spiritualibus in præsenti; de reliquis vero in sequenti *§.* agimus. Hic 19

Quæritur II Quid sit *Inhabilitas*, ad beneficia, Dignitates, & officia Ecclesiastica? & quomodo obliget? Resp *Inhabilitas hæc est pœna Ecclesiastica, qua quis inhabilis, & ineptus redditur ad valide recipiendum Beneficium, Officium &c. Ecclesiasticum*; adeo ut collatio ipso facto, & ante omnem sententiam sit nulla. Communis & certa, patetque ex dictis *lib. 1. tit. 2. de Const. §. 10. a. 326.* ubi generaliter docuimus pœnas ab ipso Jure impositas, quæ nullam externam executionem requirunt, sed potius in negatione, & carentia, seu abstinentia consistunt, statim obligare in conscientia. Vide ibidem. 20

Quæritur III. Quid, quotuplex, & quomodo intelligenda sit, ac quomodo obliget *privatio* Beneficii, Dignitatis &c. Resp. primo, *Esse pœnam Ecclesiasticam, qua quis privatur Beneficio, Dignitate, vel Officio Ecclesiastico prius rite obtento*; quæ pœna quot modis, & ex quibus causis pro- 21

proveniat; & quos effectus habeat? quomodo & quando obliget in conscientia; vide *lib. 3. tit 4. de prab. & dignit. §. 12. per tot.*

22 Quæritur IV. Quid, & cujus effectus sit *Depositio simplex* seu *verbalis?* ac ob quæ crimina contrahatur? Resp. I. *Depositio verbalis*, (quæ etiam *Degradatio verbalis* dicitur) est *pœna Ecclesiastica*, qua Clericus quis perpetuo privatur Ordine, & munere Clericali, v. g. Sacerdotali, & Episcopali, non quidem quoad characterem, cum sit indelebilis, *Can. Ostenditur 30. dist. 4. de consecr.* sed quoad exercitium Ordinis, celebrationem, absolutionem &c. & hoc ipso etiam ab officio & Beneficio. Suarez *de censuris disp. 30. sect. 1.* Navarrus *Manual. c. 27. n. 11.* Laym. *l. 1. tr. 5. p. 3. c. 5. a n. 1.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg. 110. a n. 1.* cum communi, *arg. c. At si Clerici 4. de Judiciis; c. Ut clericorum 13. de vita & honest. clericor. c. Insinuatum 13. de Simonia c. Latores 4. de clerico excomm. minist.* cum concordantiis.

23 Dicitur autem notanter *depositio verbalis absolute accepta*; quia in Jure *Depositio* subinde non absolute & totaliter, sed ex parte duntaxat, v. g. a solo Beneficio, vel a solo Officio imponitur; cui definitio præfata non convenit, cum non *totalis*, sed tantum *partialis* sit, & ut talis servari debet, ita tamen, ut etsi in Jure jubeatur quis deponi a solo Officio, nulla facta mentione de Beneficio; exinde de ipso etiam Beneficio indirecte etiam deponendus sit, hoc ipso, quod Beneficium detur propter Officium, uti cum Glossa *in can. 1. cau. 1. q. 3. princ* Suarez *loc. cit. n. 14.* bene observat Layman *loc. cit. n. 2.*

24 Quod si tamen in Jure quis a solo Beneficio deponi juberetur, hoc ipso ab Officio, & Ordinibus depositus, vel deponendus non esset. Layman *loc. c.* Suarez *loc. cit. arg. c. Odia restringi 15. c. in pœnis de reg. jur. in 6.*

25 Cæterum si præcise, & sine addito a Jure quis jubetur deponi, intelligitur *Depositio verbalis totalis* a munere clericali, quæ fieri solet, & debet per sententiam oretenus ferendam, cum hæc proprie, & simpliciter loquendo sit *Depositio*. Barbosa *loc. c. n. 2.* plures alios citans, *arg. c. 1. h. t. in 6.*

26 Porro hæc *depositio* semper etiam secum trahit privationem ab omni Officio, & Beneficio, hoc ipso, quod privatur Ordine & munere Clericali, Officium, vel exercitium aliquod Ordinis, vel muneris clericalis habere; consequenter Beneficio, quod propter Officium datur, frui amplius non possit. Et quoniam *depositio* ex se est perpetua, hoc ipso etiam ad omne Beneficium perpetuo inhabilis evadit *depositus*, uti cum aliis bene observat Suarez *de censuris disp. 30. sect. 1. n. 5.* volens *depositionem* quamlibet etiam a solo Beneficio importare perpetuam inhabilitatem ad quodvis Beneficium.

27 Colliges, qualiter *depositio* differat a *privatione* Beneficii, & a *suspensione*: a *privatione* quidem differt, quia hæc præter alios suos effectus ex natura sua non facit inhabilem ad alia Beneficia; bene vero *depositio*: a *suspensione* vero, quia hæc ex natura sua non est perpetua, sed medicinalis, nec privat ipso Jure Beneficio, sed administratione duntaxat, & perceptione fructuum ad tempus, uti patebit ex dicendis infra *tit. 39.*

28 Notandum tamen hic, quod, etsi juxta dicta *depositio verbalis* ex natura sua sit perpetua, tamen Episcopus post peractam pœnitentiam dispensare possit cum *deposito*, eumque restituere in statum pristinum, si ob Adulterium, vel aliud minus crimen depositus fuit. Abbas in *c. At si Clerici 4. h. t. a n. 4.* & ibi Barbosa *n. 8.* Gonzalez *n. 1.* Layman *loc. c. n. 5.* textu expresso *cit. c. At si Clerici h. t.* ibi: *De Adulteriis vero, & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare.*

29 Nec obstat, quod *depositus* sit infamis *can. infames 17. cau. 6. q. 1.* cum infamibus autem solus Papam dispensare possit, *arg. c. Cum te 23. de sentent. & re judic. l. 1. ff. de postulat.* Resp. enim, quod quamvis directa famæ restitutio soli Papæ, aut supremo Principi competat, tamen indirecta famæ restitutio, & quæ per quandam consequentiam fit, etiam ab alio fieri queat, *cit. l. 1. §. 10. V. pro quo ff. de postulat.* Hinc etsi Episcopus in pœna *infamiæ* dispensare directe non valeat, nihilominus, quia per Jura citata potest dispensando tollere pœnam *depositionis*, indirecte etiam tollere poterit pœnam *infamiæ* inde ortam: Abb. *in c. c. At si Cleric. 4. de Judic. n. 15.*

Resp. II. Quamvis crimina, ob quæ pœnam *depositionis* Jura imponi volunt, sint varia; veluti, *Adulterium*, *Concubinatus*, *Simonia notoria*, *Stuprum*, *Incestus*, *Furtum*, *Perjurium*, *Homicidium*, & his graviora crimina, immo & minora, uti in Titulis de his criminibus habetur, & desumitur etiam ex *c. At si Clerici 4. § de Adulteriis, de Judiciis*, Barbosa *de Offic. & potestat. Episc. Allegat. 102.* Ja *V. Depositio.* Pirhing *h. t. n. 19.* cum communi Doctorum, praxis tamen & consuetudo in plerisque locis jam obtinuit, quod pœna *depositionis* non nisi propter crimina valde enormia, & publice valde scandalosa prudenti Judicis arbitrio dignoscenda infligatur; uti bene advertunt, Abbas *in c. At si Clerici de Judiciis n. 33.* Layman *l. c. tr. 5. p. 3. c. 5. n. 2.* Palao *Tr. 29. disp. 4. pen. ult. n. 4.* Cujusmodi utique foret *Homicidium* voluntarium & præmeditatum, *Adulterium*, vel *Stuprum* violentum, *Furtum* sacrilegum rei pretiosæ, continuata post factas monitiones *Fornicatio* notoria, *arg. c. Si autem 6. de cohabit. Cleric. & mulier.* Concilium Trid. *sess. 22. in Decreto de observandis in Decreto Missæ*, ubi expresse mandatur Episcopis, *ut neminem qui publice & notorie criminosus sit, sancto Altari ministrare permittant*, cum concordantiis. 30

A quo autem, & quomodo fieri possit, ac debeat, dicetur infra *n. 39.* 31

Quæritur V. Quid? cujus effectus sit *Degradatio* & ob quæ crimina inferatur? & qualiter infligatur? Resp. I. *Degradatio*, (quæ etiam *Depositio realis* vocatur) est pœna Ecclesiastica, qua Clericus Ordine, & munere Clericali, consequenter etiam omni Beneficio, & Officio, nec non privilegio Fori & Canonis, per sententiam solemniter & authentice perpetuo privatur, & traditur Curiæ sæculari, ab eadem juxta leges puniendus, Barbosa *loc. cit. n. 4.* cum communi & certa aliorum, *arg. c. Cum non ab homine de Judic. c. Degradatio 2. de Pœnis in 6.* 32

Dicitur autem notanter primo *per sententiam*: Tum quia non infligitur ipso jure, sed a Judice Ecclesiastico, & per sententiam Canonicam debet imponi. Tum quia ad *Degradationem* requiritur certa solemnitas a jure præscripta, præsertim *c. Degradatio de Pœnis in 6.* 33

Dicitur secundo in definitione Degradationis, *nec non privilegio Fori & Canonis.* Siquidem per *Degradationem actualem*, seu *realem* (non tamen per solam verbalem depositionem) privatur quis omni privilegio Clericali tum Fori, tum Canonis. Privilegio quidem Fori, in quantum ejicitur a Foro Ecclesiastico, & *traditur* Curiæ sæculari, ita ut sit constitutus sub jurisdictione magistratus sæcularis, a quo proinde, esset quasi Laicus, possit capi, incarcerari, atque juxta Leges Civiles de commissis criminibus puniri quamvis, ut habetur *c. Novimus de Verbor. signif.* dum Clericus degradatus propter sua delicta *traditur Curiæ sæculari, debeat Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.* Privatur etiam Clericus degradatus privilegio Canonis, ita ut ejus invasor aut percussor, quamvis injustus, non incurrat Excommunicationem latam in percussores Clericorum, *arg. cit. c. Novimus* ibi: *Degradatus tanquam exutus privilegio Clericali; sæculari Foro per consequentiam applicetur*; Concor. *c. Degradatio de Pœnis in 6.* ibi: *Degradamus, & exuimus te omni Ordine, Beneficio, & Officio Clericali.* Dum econtra *Degradatus* verbaliter duntaxat, & simpliciter depositus privilegium Clericale retinet. Glossa *in cit. c. 2. de Pœnis in 6. V. Privilegio Clericali*, & ibi Barbosa *n. 9.* 34

Quæritur VI. Ob quæ crimina imponatur pœna *Degradationis*, & traditionis Curiæ sæculari? Non defuerunt docentes quod in omnibus delictis, pro quibus secundum leges imponitur pœna mortis naturalis, quoad Clericos succedat pœna *Degradationis* & traditionis Curiæ sæculari: eo quod in hujusmodi delictis atrocissimis non inveniatur aliqua pœna Canonica, qua Reus possit condigne puniri; cum secundum Canones nunquam imponatur pœna mortis corporalis, *arg. c. Clericus & c. Sententiam, Ne Clerici & Monachi &c.* 35

Sed hanc opinionem rejicit Fagnan. *in c. Cum non ab homine de Judic. n. 60.* Quia, inquit, Ecclesia habet pœnam carceris perpetui, quæ proportionatur pœna mortis naturalis, saltem quando detrusus debet sustentari pane & aqua, sive ut loquitur textus *in c. Novimus §. fin. de Verbor. signific. Pane doloris, & aqua angustiæ.* Sic enim Clericus delinquens non est impunitus, imo acrius affligitur quia minor est pœna statim mori, quamdiu affligi, & sa- 36

autem non sperare, *arg. c. Nihil enim il. 2. de Consecrat. dist.* 5.

37 Resp. proinde cum citato Fagnano *n.* 38. *& seqq.* Pœnam *Degradationis* imponi tantum in casibus a Jure expressis. Probatne id ex eo; quia Lex Civilis in multis casibus imponit Laico pro certis flagitiis pœnam mortis; Lex Canonica vero non aliam pœnam, quam *Degradationis actualis*, & traditionis Curiæ sæculari: Sic enim Laicis imponitur pœna mortis, *l. Quamvis*, *l.* 2. *C. ad Legem Juliam de Adulteriis*, ibi: *Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet*. Et tamen pro *Adulterio* Clericus secundum Canones non degradatur, sed simpliciter deponitur, & in Monasterium detruditur, *c. si qui Clericus dist.* 81. Item pro Raptu Lex Civilis imponit Laico pœnam *ultimi supplicii*, *L. un. C. de Raptu Virginum*; sed Clerico imponitur non pœna *Degradationis*, sed *Depositionis*, *can. de Puellis* 36. *q.* 2. Omitto alia exempla, quæ refert Fagnanus *l. c. n.* 83. *& seqq.*

38 Porro Crimina, pro quibus Jure Canonico Clericis imponitur pœna *Degradationis* & traditionis Curiæ sæculari, sunt sequentia. I. *Hæresis*, *c. Excommunicamus* §. *Damnati & c. Ad abolendam de Hæreticis*. II. *Crimen falsificationis* literarum Apostolicarum, *c. Ad falsariorum de Crimine Falsi*, III. *Crimen insidiarum*, & conspirationis in proprium Episcopum, *c. quis Sacerdotum & c. Statuimus* 11. *q.* 4. IV. *Crimen assassinatus* in Clerico, *arg. c. Pro humani, de Homicidio in* 6. V. *Incorrigibilitas Clerici* post servatos aliarum pœnarum gradus, *arg. Cum non ab homine de Judiciis*. VI. *Crimen nefandum* contra naturam, ex Constitutione S. Pii V. quæ incipit: *Horrendum illud scelus* VII. & VIII. *Celebratio Missarum*, vel *Auditio Confessionum* a non Presbyteris, ex Constitutione 81. Clementis VIII. & incipit: *Etsi alias &c.* IX. *Falsificatio Monetarum* in Italia, per Constitutionem Urbani VIII. quæ incipit: *In suprema*. De quibus plura Fagnanus *loc. cit. n.* 68. *& seq.*

39 Quæritur VII. A quibus & quomodo fieri possit, & debeat tam *verbalis*, quam *realis Depositio*, seu *Degradatio*? Resp. I. *Depositio simplex*, seu *verbalis* a proprio delinquentis Clerici Episcopo saltem confirmato, etsi nondum consecrato (cum non sit actus Ordinis, sed Jurisdictionis) vel ejus Vicario Generali fieri potest & debet; uti colligitur ex Concilio Tridentino *Sess.* 24. *de Reform. c.* 4. Et quoniam Sede vacante Capitulum in jurisdictione Episcopi succedit *c. His quæst.* 1. *& c. Cum olim de majorit. & obedient.* ab eodem Capitulo, vel ipsius Vicario Generali de speciali Capituli mandato fieri etiam poterit. Castro Palao *Tr.* 29. *disp.* 4. *p. ult. n.* 6. & alii communiter.

40 Resp. II. *Degradatio realis*, seu actualis & solemnis non nisi ab Episcopo consecrato fieri potest. Barbosa *de Offic. & potestat. Episc. Allegat.* 110. *n.* 24. Layman *loc. c. n.* 5. cum Glossa communiter recepta *in c. Transmissum, de Election. V. De talibus*, *arg. cit. Concil. Trid. Sess.* 23. *cap.* 4. ibi: *Per seipsum*. Ratio est; quia, uti ibidem bene notat Glossa, *degradatio realis* videtur actus Ordinis Episcopalis, consequenter non nisi ab Episcopo consecrato fieri potest.

41 Resp. III. Quamvis olim tam ad *Depositionem simplicem*, quam *degradationem* Clerici *realem* necessarius fuerit certus numerus Episcoporum, ita quidem, ut existente Reo Presbytero, sex Diaconi, aut Subdiaconi, tres alii Episcopi una cum proprio præsentes esse debuerint, *cap. Felix* 4. *can. Si autem* 3. *can.* 15 *q.* 7. juncto *c.* 1. *de Hæreticis in* 6. tamen hodie ad utramque sufficit, si loco Episcoporum tot adsint Abbates usum *Mitræ*, *& Baculi* habentes, vel his deficientibus totidem alii in Dignitate constituti, ætate graves, & scientia præclari Clerici. Sic enim novissime statutum habetur a Concilio Tridentino *Sess.* 13. *de Reform. cap.* 4. ibi: „Cum vero tam
„ gravia nonnunquam sint delicta ab Ecclesiasticis com-
„ missa personis, ut ob eorum atrocitatem e sacris
„ Ordinibus deponendæ, & Curiæ sæculari sit traden-
„ dæ; in quo secundum sacros Canones certus Episcopo-
„ rum numerus requiritur; quos si omnes adhibere diffi-
„ cile esset debita Juris executio differretur, si quando
„ autem intervenire possent, eorum residentia intermit-
„ teretur: propterea statuit & decrevit. Episcopum per
„ se, seu illius Vicarium in Spiritualibus generalem, con-
„ tra Clericum in sacris etiam Presbyteratus Ordinibus
„ constitutum; etiam ad illius condemnationem, nec
„ non verbalem depositionem, & per se ipsum etiam
„ Actualem, atque solemnem degradationem ab ipsis or-
„ dinibus a gradibus Ecclesiasticis in casibus, in quibus
„ aliorum Episcoporum præsentia, in numero a Cano-
„ nibus definito, requiritur, etiam absque illis proce-
„ dere licet, adhibitis tamen, & in his sibi assistentibus
„ totidem Abbatibus, usum Mitræ & Baculi ex privile-
„ gio Apostolico habentibus, si in civitate aut Diœcesi
„ reperiri, & commode interesse possint; alioquin aliis
„ personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, quæ æta-
„ te graves, ac Juris scientia commendabiles existant.

42 Porro iis, sive Episcopis, sive Abbatibus, sive aliis Clericis, qui juxta dicta necessaria præsentes esse debent, non tantum *consultivum*, sed etiam *decisivum* votum competit, ita ut sine ipsorum voto & assensu, Episcopus, nec ad *Depositionem*, nec ad *Degradationem* venire valeat, *can. Episcopus cau.* 15. *q.* 7. *c. Non potest* 3. *de Sentent. & re judicat.* Etiam post Concilium Tridentinum; cum ab ipso circa hoc punctum nil sit immutatum, uti cum Communiori recte observat Barbosa *loc. cit. n.* 26.

43 Et quamvis juxta receptam sententiam ad *Depositionem verbalem* seu *realem* Clerici in *Minoribus* constituti sufficiat consensus majoris partis præsentium Requisitorum, eo quod regulariter loquendo, & ubi aliud de Jure specialiter non requiritur, quæcunque a majori parte fiunt, ab omnibus geri censetur, *c.* 1. *De his, quæ a majori & l. Quod major.* 19. *ff. ad Municipal.*

44 Idque ob paritatem rationis, Sylvester *V. Degradatio n.* 1. *&* 3 cum Glossa *in c. Cum olim de sentent. & re judic. V. Præsentes*, extendit etiam ad *Depositionem* Clerici in *Majoribus* constituti; tamen probabilior, & communior sententia est, saltem ad Sacerdotis *Depositionem* requiri unanimem consensum præsentium Requisitorum, Barb. *cit. Allegat.* 110. *n.* 27. Abbas *in c. Non potest* 3. *de sentent. & re judic. n.* 16 Felinus *n.* 5. Imola, & alii, *arg. cit. c. Non potest*; ubi expresse requiritur *concors Sacerdotum sententia*, qui terminus *concors* non nisi in unanimi verificatur, *arg. c. In causis* 3. *de electio*, ubi factum *concorditer* opponitur facto *a majori parte*.

45 Resp. IV. Modus, & forma solemnitatis, quæ in *Degradatione* servari debet præscribitur *c. degradatio* 2. §. *Actualis vero h. t. in* 6. & Pontificali Romano, vi cujus, postquam a præsentibus requisitis assistentibus per Episcopum *degradatio* decreta est, Clericus *degradandus* sacris vestibus indutus, in manibus habens instrumenta Ordinis, a quibus degradatur, competentia, ad Episcopi præsentiam ducitur, Episcopus autem assistentibus sibi supradictis Ecclesiæ Prælatis, & præsente Judice sæculari, in Ecclesia vel alio loco sacro, Ordine retrogrado, id est, incipiendo ab illo, quod in ultima Ordinatione acceperat, usque ad primum, quod datur in collatione *primæ Tonsuræ*, cum vestibus, & ornamentis sacris cum certa verborum forma exuit, & tandem caput radit, ac præmissis efficacibus & seriis intercessionibus, ut citra mortis periculum sententia circa eum moderetur, tradit Judici sæculari; prout *c. c. degradatio* §. *h.* 1. *in* 6. Actualis vero, sive solemnis cœlestis militiæ militis, id est, Clerici Degradatio, cum ad eam fuerit procedendum, fiet, ut exauctoriatio ejus, qui malitiæ deservit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque a militia remotus castris rejicitur, privatus consortio & privilegio militari. Clericus igitur degradandus vestibus sacris indutus in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentum ad Ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solemniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adducatur: cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quævis alia, quæ illi juxta morem ordinandorum Clericorum, in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento, seu ornamento, quod datum & traditum fuit ultimo inchoando & descendendo gradatim, Degradationem continuet, usque ad primam vestem, quæ datur in collatione primæ Tonsuræ: tuncque radatur caput illius, seu tondeatur, ne Tonsura seu Clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in Degradatione hujusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem illius appositis, quæ in collatione Ordinum sint prolata dicendo Presbytero hæc vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus; sicque in remotione reliquorum insi-

gnium

gnium similibus verbis utens. In ablatione ultimi; quod in collatione Ordinum fuit primum, infrascripto, vel alio modo pronuntiat, sive dicat: Auctoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus degradamus, spoliamus, & exuimus te omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali.

46 Dicitur autem notanter: *præmissis efficacibus intercessionibus*, quia, quamvis multi, inter quos etiam Suarez est, velint, Episcopum non incurrere Irregularitatem, etiam sine hujusmodi intercessione tradat *Degradatum* Curiæ sæculari; Tum quia *in c. Novimus de V. S.* dicta intercessio ad evitandam Irregularitatem non præscribitur; & vel inde ea omissa Irregularitas non contrahitur, utpote quæ non nisi in casibus a Jure expressis incurritur, *c. Is qui 18. de Sentent. excommun. in 6.* Tum quia *c. Episcopus 3. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* eum, qui causam sanguinis justitiæ alterius delegat, Papa ab Irregularitate absolvit, nulla facta mentione de tali intercessione, vel protestatione contra pœnam sanguinis, dummodo hanc non demandet; tamen securius est, ut talis intercessio præmittatur, præsertim quia ea, etsi non subirregularitate; tamen expresse præscribitur *c. Novimus de V. S.*

47 Cæterum ex his colliges, quomodo *Depositio*, & *Degradatio* differant. Nam quamvis hæ duæ pœnæ Canonicæ in multis conveniant, adeoque pro eadem accipiantur, differunt tamen, quod *Degradatio actualis* habeat aliam & majorem solemnitatem, includat etiam actionem realem, privationem omnis privilegii Clericalis, ac traditionem Curiæ sæculari; non item *Depositio verbalis*. Item quod *Depositio* etiam ab Episcopo non consecrato ejusque Vicario generali: item Sede vacante a Capitulo, & illius Vicario generali fieri possit; *Degradatio* vero a solo Episcopo consecrato juxta dicta.

48 Addit Fagnanus *in c. Requisivisti de Ordinatis ab Episc. n. 74.* quod ab Officiis & Dignitatibus Ecclesiasticis non fiat *solemnis Degradatio*, sed *verbalis* tantum *Depositio* seu privatio per sententiam. Nam ut declarat Pontificale Romanum. *Proprie loquendo quis a dignitatibus & honoribus deponitur, sed ab Ordinibus degradatur.* Et ratio diversitatis; quia Officia & dignitates sicut nuda voluntate & verbo conferri, ita & auferri possunt: aut in collatione Ordinum non sufficit sola voluntas & verbum, sed opus est facto. Hinc idem Fagnan. *in c. cum contingat de Ætate & qualit. Ordin. n. 62.* ait, quod *solemnis Degradatio* nil aliud sit, quam *actualis Depositio* ab Ordinibus susceptis.

49 Quæritur VIII. Utrum Judex sæcularis contra Clericum *degradatum* sibi traditum possit instituere novum Processum? vel formatum a Judice Ecclesiastico pro revisione, aut juste formatus fuerit; petere? vel utrum teneatur stare formato a Judice Ecclesiastico. Resp. I. Certum est, quod Judex laicus non possit indagere de valore & justitia Processus, quem in degradando Clerico formavit Episcopus, quia est materia mere spiritualis, & actus Ordinis Episcopalis, de qua materia cognoscere non valet Laicus, *c. Decernimus 2. c. Quanto 3. c. Si Judex 12. de Sent. excommun. in 6.* cum concordantiis.

50 Ex eadem ratione certum etiam est, quod contra Clericum *Degradatum* non possit instituere novum Processum, si delictum est mere Ecclesiasticum, uti sunt *Hæresis, Apostasia, sacrilegia celebratio Missæ*, vel *audita Confessionis Sacramentalis*, uti cum communi recte docet Abbas *in c. Ad abolendam 9 de Hæreticis*, & ibi *num. 12.* Felinus *n. 5.* Clarus *q. 97. nu. 7.* prout etiam supra *Tit. 8. de Hæreticis, a n. 45.* ubi multa ad propositum doctrinæ præcedentis & præsentis numeri habes.

51 Resp. II. Si crimen, ob quod Clericus fuit *depositus*, est mixti fori, ita ut de illo per Laicum commisso alias cognoscere valeat Judex laicus, cujusmodi sunt *Sodomia adulterio Moneta &c.* Judex sæcularis non tenetur stare Processui per Judicem Ecclesiasticum facto, sed si vult potest (etsi non teneatur) novum Processum contra *Degradatum* instituere, eumque prout invenerit, Legibus conformiter judicare, & punire. Abbas *in c. 1. de Offic. Ordin. n. 14.* Clarus *§. fin. q. 96. n. 9.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 3. c. 6. n. 6. arg. Novell. 123. cap. 21. §. Si vero crimen.* Ratio est; quia cum in tali casu crimen mixti fori sit, & Judex de valore Processus a Judice Ecclesiastico facto non indaget, sed absolute novum juxta Leges instituat, nullo modo materiæ, aut Jurisdictioni spirituali & Ecclesiasticæ se immiscet.

§. III.

De Infamia.

SUMMARIUM.

52 *Infamia quid? Et n. seq.*
53 *Alia est facti, alia Juris: Et hæc alia ipso Jure & Facto contrahitur, alia per Judicem infligitur.*
54 *Infamia Juris ipso jure vi SS. Canonum incurritur per delicta, ob quæ de jure civili eadem contrahitur, nisi sit specialis limitatio.*
55 *Allegantur delicta, ob quæ jure civili* Infamia *Juris ipso facto contrahitur.*
56 *Delicta, ob quæ de jure Canonico contrahitur* Infamia *ipso jure.*
57 *Ob delictum occultum nulla contrahitur* Infamia.
58 *Qui per sententiam Judicis evadant* Infames?
59 Infames *ipso jure sunt irregulares.*
60 *Excluditur a Dignitatibus præsertim Ecclesiasticis.*
61 *Actibus legitimis, & muneribus publicis.*
62 *Ac etiam ab Hæreditate Testamento relicta, si agatur de inofficioso.*

QUæritur I. Quid? & quotuplex sit *Infamia*? Resp. 52
I. *Infamia est privatio, seu diminutio bonæ famæ*: sive, ut loquuntur Juris Consulti, *Infamia est læsæ dignitatis status, vita, & moribus reprobatus, l. cognitionem 5. §. 1. ff. de Extraord. cognit.*

Resp. II. *Infamia* duplex communiter assignatur, vide- 53
licet *Infamia juris* & *Infamia facti*. Hæc posterior accidit, quando quis tale quid perpetrat, propter quod ejus bona existimatio apud probos, & honestos viros læditur, licet ab ipso Jure expresse non notetur aliqua infamia, nec per sententiam irrogetur, *arg. l. Neque Famosis 2. C. de Dignitat. Infamia vero juris* est, quæ ipso Jure infligitur, seu decernitur in certa Crimina committentes. Idque adhuc fit dupliciter, ita videlicet, ut vel ipso Jure & Facto *Infamia* contrahatur, vel primum per sententiam Judicis secundum Juris declarationem infligatur.

Quæritur II. Ob quæ crimina ipso *jure* & *Facto* contra- 54
hatur *Infamia juris*? Resp. I. Regulam esse generalem Jure canonico omnes reos censeri *infames*, quicunque Jure civili habentur *infames*; nisi *infamiam* Jure civili introductam Canones speciatim sustulerint. *Prior pars* habetur clare ex *c. Omnes 6. q. 1.* ubi Hadrianus Papa inquit: *omnes vero infames dicimus, quos Leges sæculi infames appellant*. Concordat *c. Infames 6. q. 1.* ibi: *Infames esse dicimus, omnes, quos Ecclesiasticæ vel sæculi Leges infames pronuntiant. Altera* vero *pars probatur ex c. ult. De secundis nupt.* ubi *Infamia* Jure civili *L. 1. eod. de secun. nup.* decreta mulieri intra annum luctus nubenti fuit sublata.

Resp. III. Jure Civili *Infamiam juris* ipso jure & facto 55
contrahunt, sequentes videlicet. I. Qui, sive viri, sive feminæ quæstuaria prostitutione lenocinium exercent, *l. athletas 4. §. 2. ff. de his, qui notant. infam. l. Palam 41. §. De Ritu nupt.* II. Qui operam suam ad pugnandum cum bestiis locant, *l. 1. §. 6. ff. de Postulat.* III. Qui quæstus causa etiam cum homine ad privatum certamen descendunt, *l. Quod ait 2. §. 1. ff de his, qui notant. infam.* IV. Qui ex præfato quæsta histriones, ac turpes ludos agunt, *ead. l. & §. fin.* V. Qui bina Sponsalia, vel binas nuptias eodem tempore constitutas habent, *l. quid ergo 13. §. eod.* VI. Qui promissorum contractum Juramento apposito factum, cum posset, non observat, *l. Si quis major 41. C. de Transact.* VII. *Hæretici, Authen. Gazaros C. de Hæreticis.* VIII. Usurarius manifestus, & usuras usurarum exigens *l. Improbam 20. C. Ex quibus causis infamia irrogatur &c.*

Resp. IX. Jure Canonico *infames* ipso facto sunt præ- 56
ter specificatos *n. præced.* etiam illi, qui ut tales declarantur *can. Infames 17. caus. 6. q. 1.* illis verbis; „ Infames „ esse personas dicimus, quæ pro aliqua causa notantur „ infamia, id est, omnes, qui Christianæ Legis normam abjiciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt; „ similiter, fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoque violatores, „ & Apostolorum seu successorum eorum, reliquorumque

„ que Patrum ſtatuta libenter violantes, & omnes, „ qui adverſus Patres armantor, qui in omni mundo „ ioamia ootantur; ſimiliter inceſtuoſos, homicidas, „ perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adolteros „ & de bellis publicis fugientes, & qui indigna ſibi „ petunt loca tenere, aut facultates Eccleſiæ abſtra- „ hont injuſte, & qui fratres calumoiantur, & accu- „ ſant, & non probant, vel qai eontra innocentes „ Priocipum animos ad iracundiam provocant, & „ omnes anathematizatos, vel pro ſuis ſceleribus ab „ Eccleſia pulſos, & omnes, quos Eccleſiaſticæ vel ſæ- „ culi Leges infames pronuntiant „. Quibus accedunt alia delicta, de quibus ſuis in Titulis agitur.

57 Notandum tamen, quod etſi non deſint Doctores volentes, *Infamiam ea* recenſitis etiam occultis delictis oiriri, quia Infamia perpetrationi & non manifeſtationi criminis impoſita eſt, uti cum aliis argumentatur Sylveſter *V. Irregularitas q.* 14. tamen probabilius eſt, eam non niſi aa crimine manifeſto oriri, eo, quod *Infamia* ſit bonæ famæ ſeu æſtimationis apud alios diminutio, quæ utique non ſequitur, ubi crimen eſt occultum. Abbas *in c. Ex tenore* 4. *de Temporib. Ordin. n.* 4. Sauchez *l.* 2. *Moral. c.* 26. *n.* 1. com Communi, quod ſi tamen crimen cum tempore evulgatur, illico completa adeſſe cenſetur *Infamia* cum ſuis effectibus etiam ante ullam criminis declarationem.

58 Quæritur III. Quinam ſint *Infames* ſententia Judicis? Reſp. Omnes accuſatos, & condemnatos de publico delicto, id eſt, tali, cujus accuſatio cuivis eſt præmiſſa *§.* 1. *Inſtit. de public. judic.* veluti ſunt, *Proditio*, *Crimen falſi*, *Adulterium l. infamem ff. de public. jud.* item *Rapina*, *Furtum*, *expoliata Hæreditas*, *Injuria* &c. licet enim hæc poſteriora crimina non cenſeantur publica, ſed privata, tamen per ſententiam Judicis condemnatoriam irrogant Infamiam, *l. Infamem*, *l. decuriones* 5. *l. Furti* 8. *l. Si expilaſſe* 12. *C. Ex quibus cauſis irrog. infam.* quam etiam ille incurrit, qui pretio conductus accuſare omittit. Item de dolo malo vel calumnia, aut prævaricatione in publico judicio commiſſa condemnatus, *l. Faſtibus* 6. *C. Ex quib. cauſa infamia irrogat.* ob quæ crimina, condemnatus infamis efficitur, etſi in ſententia nulla fiat mentio de *infamia*, ut cum aliis bene notat Perea *in C. Ex quibus cauſ. infamia irrog. n.* 12. dummodo ſententia per appellationem non ſit ſuſpenſa, ſed jam abierit in rem judicatam. Sylveſt. *V. Infamia n.* 22. Molina *de juſt. & jur. diſp.* 9. *n.* 4. & deducitur *ea l. Furti* 6. *§.* 1. *ff. de his qui infamia notant*.

59 Quæritur IV. Qui ſint effectus *infamiæ*? Reſp. ſequentes: potiſſimum I. *Infames* ſunt irregulares, ita ut neque Ordinem ſuſcipere, nec in ſuſcepto miniſtrare valeant *can. Infamis diſt.* 51 *can. Infames cau.* 6. *q.* 1. Navas. *c.* 27. *n.* 204.

60 II. *Infamia* tam ex turpitudine Facti, quam a jure proveniens excludit a dignitatibus & honoribus præſertim Eccleſiaſticis juxta *Regul.* 85. *jur. in* 6. ibi: *Infamibus non pateant portæ dignitatum*, *& l. Neque famoſi* 2. *C. de dignitat.* eo quod Dignitates & reliqua Beneficia Eccleſiaſtica non niſi ab illis adminiſtrari debeant, qui probatæ ſunt vitæ & integræ æſtimationis, *c. inter delictos* 10. *de Elect. Prælat.*

61 III. *Infamia* ulterius excludit ab actibus legitimis, & publicis muneribus, ac officiis, Judicis, Aſſeſſoris, Advocati, Accuſatoris, immo etiam Teſtis; *c. Teſtimonium* 54. *de teſtib. l. Teſtium* 3. *§.* 1. *ff. eod.*

62 IV. *Infames* repelluntur ab hæreditate Teſtamento relicta, non tantum ſi parentes, ſed etiam ſi fratres, aut ſorores de inofficioſo agant, *l. Fratres* 27. *C. de inoff. Teſtament.* & ibi Bruneman. *n.* 1.

§. IV.

De Irregularitate.

SUMMARIUM.

63 Irregularitas *quid*?
64 *Quomodo differat ab Excommunicatione, & Suſpenſione.*
65 Irregularitas *alia eſt* ea delicto, *alia* ex defectu.
66 Irregularitas *nunquam contrahitur, niſi in caſibus a jure expreſſis. Et n. ſeq.*
67 *Vel ubi diuturna Eccleſiæ conſuetudo illam induci vult*
68 *Recenſentur delicta, ob quæ* Irregularitas *contrahitur*
69 *Veluti ſunt* reiteratio Baptiſmi.
70 Violatio Cenſuræ.
71 Indebita ſuſceptio Ordinis.
72 Hæreſis, & Apoſtaſia a Fide.
73 Homicidium, & mutilatio injuſta.
74 Omnia delicta inducentia Infamiam juris.
75 *Dummodo ſint publica.*
76 Irregularitas ex Infamia *ſubinde ex parte ceſſat poſt peractam pœnitentiam.*
77 *Recenſetur* Irregularitas ex defectu.
78 *Veluti ſunt defectus animi:*
78 *Quo referantur etiam Neophyti.*
79 *Recenſeatur defecta corporis* Irregularitatem *inducentes, & quatuor n. ſeqq.*
85 Irregulares ex defectu natalium *quinam? & duob. n. ſeq.*
88 Irregulares ex defectu ætatis *qui?*
89 Irregulares ex defectu libertatis *qui?*
90 Et Sacramenti.
91 Irregulares ex defectu lenitatis, *ſeu concurrentes ad juſtam homicidium, aut mutilationem, quinam?*
92 *Irregularitatis effectus ſunt I. Privatio Ordinis ſuſcipiendi.*
93 *Privatio uſus Ordinis jam ſuſcepti.*
94 *Privatio Beneficii ſuſcipiendi.*
95 *Papa ſuper quavis* Irregularitate *diſpenſare poteſt.*
96 *Epiſcopus vero ſuper ea, quæ provenit ex delicto occulto excepto homicidio, ſicut & capitulum Sede vacante.*
97 *Prælati Regulares ſaltem Mendicantes in ſuis Subditis quoque diſpenſant.*

Quæritur I. Quid? & quotuplex ſit *Irregularitas*? Ante reſponſionem nota, *Irregularitatis* nomen derivari a ly *irregulare*, quod ſignificat aliquid intra regulam non contentum. In propoſito tamen ſumitur magis ſtricte, ſcilicet pro impedimento canonico, quo quis excluditur a ſuſceptione vel executione Ordinum. Et definitur a noſtro Doctore Subtili 4. *ſent. diſt.* 25. *q.* 1. dicendo: quod ſit *inhabilitas ad ſuſceptionem Ordinum, & executionem actuum Ordinis*. Siquidem præcipuus *irregularitatis* effectus eſt, per modus inhabilitatis alicujus impedire Ordinum ſuſceptionem, & ſuſceptorum uſum. Et hoc modo *irregularitatis* eſt una ex ſeptem *Pœnis Canonicis*; & dicitur pœna ſaltem large loquendo, juxta dicta. 63

Differt autem *irregularitas* ab Excommunicatione & Suſpenſione non obſtante, quod & hæ impediunt ab Ordinum ſuſceptione vel receptione. Tum quia *irregularitas* non eſt Cenſura Eccleſiaſtica, ſicut Excommunicatio & Suſpenſio, immo quandoq; contrahitur abſq; ulla cauſa. Tum quia ipſa directe impedit ſuſceptionem & executionem Ordinum, & quidem (quantum eſt ex ſe, ac niſi per legitimam diſpenſationem, vel ceſſante aliunde defectu tollatur) in perpetuum: Excommunicatio autem impedit quidem ſuſceptionem & executionem Ordinum, ſed indirecte tantum ac mediate, in quantum ſeparat hominem totaliter a communione Fidelium, ſub qua etiam comprehenditur communicatio in Sacramenti Ordinis ſuſceptione & receptione, ſuſpenſio autem idipſum facit, ſed ad tempus dumtaxat, ut ex infra dicendis patebit. Hoc prænotato 64

Reſp. II. *irregularitatem* communiter dividi in *regularitatem ex delicto*, & in *irregularitatem ex defectu*. Differunt autem hæ duæ ſpecies, quod *irregularitas* orta *ex defectu*, ſæpius abſque diſpenſatione tollatur ſublato defectu: *irregularitas* autem *ex delicto* ſemper maneat, donec legitime in ea diſpenſetur. 65

Quæritur II. In quibus caſibus generatim loquendo contrahatur *irregularitas*? Reſp. cum Communi, in iis duntaxat, qui ſunt Jure expreſſi. Ita clare deſumitur *ex c. is qui de Sentent. excomm. in* 6. ibi: *Licet in hoc temere agat, irregularitatis tamen (cum id non ſit expreſſum in jure) laqueum non incurrit.* 66

Quinimo ex hoc textu recte poſt alios infert Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 5. Irregularitatem non ab homine per ſententiam, ſed ſolo jure communi ſeu Pontificio, non item particulari ſive Epiſcopali imponi poſſe. Quin etiam (ſubjungit idem Auctor) defectus ille, ob quem *irregularitas* incurritur, debet eſſe ſpecifice nominatus in jure: neque ab uno ad alium caſum, ob ſimilem, vel majorem rationem extenſio fieri poteſt. Nam quia odioſa eſt & pœnalis, reſtringenda eſt, non laxanda, juxta *c. odia de reg. jur. in* 6. ac proinde qui dicit aliquem irregularem, debet dare cauſam Juris, inquit Fagn. *c. Si quis presbyter, de cler. excom. n.* 5. In-

Interim tamen negari vix potest, aliquas *Irregularitates* fine Jure expresso ex communi DD. consensu, & diuturna Ecclesiæ consuetudine fuisse introductas; siquidem consuetudo est optima Legum interpres, simulque, si est rationabilis & diuturna, est constitutiva Juris, habetque vim Legis, Layman *loc. cit.*

68 Quæritur III. Quænam sint *Irregularitates* ex delicto? Resp. Ex sequentibus capitibus eas oriri, nempe ex reiteratione Baptismi, ob violationem Censuræ Ecclesiasticæ, ex indebita susceptione Ordinum, ex delicto Hæresis, & aliis delictis *Infamiam* inducentibus, & tandem ex Homicidio. De quibus omnibus singillatim hic dicemus, dempto Homicidio, de quo late diximus supra *tit. 22. de Homicidio a num.* 22.

69 *Primo* itaque oritur *Irregularitas* ex Baptismo serio atque scienter reiterato, tam ex parte Baptizantis, quam Rebaptizati *arg. c. Ex litterarum de Apostatis, &c. Qui in quolibet* 1. *qu.* 7. ac alibi. Hæc tamen Irregularitas non incurritur ob reiterationem Sacramenti Confirmationis cum id Jure cautum non sit, ac bene observavit Doctor noster Subtilis, 4. *dist.* 6. *q.* 8. Idem dicendum, Rebaptizatio fiat sub conditione, *si non es baptizatus &c.* quamvis temere, & non præmissa inquisitione debita, utrum Baptismus antea rite fuerit collatus nec ne, id accidat, si quidem leges pœnales debent intelligi cum effectu; non autẽ fit reiteratio Baptismi sub illa conditione collati, si ipse ante fuit valide collatus Plura circa hanc *Irregularitatem* vide *tit. 9. de Apostatis, & reiterantibus Baptisma a n.* 34.

70 *Secundo* oritur *irregularitas* ex violatione Censuræ ecclesiasticæ, de qua irregularitate amplius vide *t.* 27 *de Cleric. excomm. deposito, vel interdicto ministrante a n.* 34.

71 *Tertio.* Contrahitur *irregularitas* ex indebita susceptione Ordinum: ut si quis *furtive* fuerit ordinatus; nam talis non potest in ordine suscepto ministrare, nequeat ad altiorem Ordinem promoveri, nisi cum eo legitime fuerit dispensatus, ut dicitur *c.* 1. & 3. *De eo, qui furtive &c.* & amplius habet *tit.* 29. *De eo, qui furtive a n.* 11. Similiter, qui ab Episcopo excommunicato, interdicto, aut suspenso, simoniaco, schismatico, prout ex pluribus textibus Juris probat Navarrus *l. c. n.* 541. Omitto alios casus.

72 *Quarto* Hæretici, Apostatæ a Fide, Schismatici, eorumque fautores, ac receptores (id est, qui favent hæreticis, vel Schismaticis formaliter sumptis, seu qua talibus sunt *irregulares*, *arg. c. quicumque de Hæreticis in 6.* & alibi. Requiritur nihilominus ad hanc *Irregularitatem* incurrendam Hæresis exterior sufficienter manifestata. De qua *irregularitate* vide *tit 7. de Hæreticis §. 5. a n.* 254. & *tit. 9. de Apostatis a n.* 4.

73 *Quinto* inducitur *irregularitas* homicidio, & mutilatione, de qua late egimus *tit.* 12. *de Homicidio voluntario, & casuali a n.* 22.

74 *Sexta* omnes illi, qui sunt *infames infamia Juris* (de quibus supra *a n.* 55. diximus) simul prohibentur promoveri ad Ordines altiores, *arg. c. infames* 6. *q.* 1. ibi: *Hi omnes, inquam, nec ad sacros gradus provehi.*

75 Ubi tamen notandum, quod licet alias *irregularitas* etiam ex occulto delicto externo contrahatur, *arg. c. nisi cum pridem* 10. ℣. *Nos tamen de Renunt. & c. fin. de Tempor. Ordin* juncta Conc Trid *Sess.* 24. *de Ref.* ubi concedit Episcopis facultatem dispensandi *irregularitate* ex delicto occulto (excepto homicidio) proveniente. Nihilominus cum Crimen occultum non pariat *infamiam*, vel saltem tollatur per solam pœnitentiam juxta dicta *n.* 57. non incurritur præfata irregularitas, nisi crimina *infamiam Juris* inducentia sint publica, dummodo excipiatur homicidium, Ita cum pluribus aliis Layman *l. c. c.* 4 *n.* 8. & desumitur ex *c. fin. de Temporib. ordinat.* ibi *Si proposita crimina ordine Judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter reos homicidii) post pœnitentiam in jam susceptis, vel suscipiendis Ordinibus impediri.*

76 Quinimo hæc irregularitas ex Infamia provenient, solum impedit ascensum ad Ordines altiores, non vero post peractam pœnitentiam impedit ministerium in Ordinibus jam susceptis, *arg. c. c. infames* 6. *q* 1. Quod intellige, nisi aliunde crimen inducat Irregularitatem impedientem ministerium in Ordinibus jam susceptis, prout fit in hæresi, in homicidio, in violatione Censuræ Ecclesiasticæ per exercitium Ordinis &c.

77 Quæritur IV: Quænam sint *irregularitates ex defectu*, Resp. Esse sequentes, videlicet, quæ proveniunt I. Vel ex defectu animi; II. vel corporis, III. vel natalium, IV. vel ætatis. V. vel libertatis. VI. vel Sacramenti seu ex Bigamia. VII Lenitatis. De quibus omnibus, etsi jam ex professo actum sit *lib.* 1. ac præsertim *tit.* 14. nihilominus partim breviter recapitulando, partim remissive de iis agemus.

78 I. Itaque sunt & censentur *Irregulares ex defectu animi*, qui vel carent usu rationis, vel habent defectum omnimode scientiæ: hi enim Iure etiam naturali Divino arcentur a suscipiendis Ordinibus utpote inepti ad munus tale subeundum singulis Ordinibus correspondentes.

79 Huc adde *Neophytos*, id est, ex lege Judaica, vel Ethnica nuper conversos ad fidem Christianam & baptizatos *arg. c.* 1 *dist* 48 ubi & hujus ratio additur illis verbis: *Evideas namque est Apostolicum præceptum, dicens: Non Neophytum, ne forte elatus in judicium incidas, & laqueum diaboli*, 1. Timoth. 3.

80 II. Sunt & censentur *Irregulares ex defectu corporis*, qui ita sunt corpore vitiati, ut vel absolute non possint peragere Ordinis ministeria, vel non sine aliorum horrore. Ita desumitur ex *can. Illiteratos dist.* 39. ibi: *Illiteratos, aut aliqua parte corporis, vitiatos, vel imminutos, nullos præsumat ad Clericatus ordinem promovere.* Ubi Gl. ℣. *Imminutos*, addit ly *enormiter* Concordat *c. Præsbyterum & c. tua nos de Clerico ægrotante*, cum Concordantiis.

81 Sic Presbiter, cui medietas palmæ cum duobus digitis per prædonem fuit abscissa, Missam celebrare non permittitur, qui *nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri potest*, quamvis ceteris officiis Sacerdotalibus fungi valeat *c. Presbyterum De Clerico ægrotante.*

82 Similiter censetur *Irregularis* propter notabilem deformitatem, cui oculus erutus est, *arg c. si Evangelia dist.* 55. ibi: *Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacerdotii iura concedi.* Aliud foret dicendum de eo, quia caret solo visu dextri oculi, modo habeat utrumque oculum integrum: vel qui habet visum brevem, aut non videt sine perspicillis; quia hujusmodi vitium non inducit notabilem deformitatem.

83 Dixi notanter; *qui caret solo visu oculi dextri.* Nam utrum carens visu oculi sinistri (quem stylus Romanus *oculum Canonicum* appellat, eo quod necesse sit videre ipso, ut celebrans Canonem Missæ sine indecora, & nimia faciei conversione legere possit (sit *Irregularis*, major est difficultas. Et quidem affirmat communior DD. alii vero id limitandum censent, si absque notabili deformitate, seu indecentia *Canonem* egere nequeat.

84 Porro *Irregularis* non est, qui sex digitos in manu habet: neque qui uno digito ex minoribus caret: neque gibbosus nisi gibbositas sit conjuncta cum magna deformitate: neque claudus, nisi sit magna pressus deformitate, ita ut baculo vel pede ligneo uti debeat, quod in decorum foret in Altaris ministerio. In dubio autem, an corporis defectus sit enormis, ita ut magnam deformitatem, sicque *Irregularitatem* inducat, nec ne, ad ordinarium Prælatum pertinet judicium. Plura circa hoc Laymanus *cap.* 7. *de Irregularitatibus.*

85 III. Sunt, & censentur *Irregulares* ex defectu natalium, qui sunt illegitime nati, *arg. c,* 1. *de Filiis Presbyt.* cum concordantiis. Et hæc *Irregularitas* introducta est partim in detestationem paterni sceleris; partim ob turpitudinis notam, quam filius ex tali nativitate juxta communem hominum existimationem contrahere censetur; partim quia timetur, ne filius paternæ incontinentiæ imitator existat, ut observat Glossa *in cap. fin. de Filiis presbit. in* 6. ℣. *Defectu.*

86 Intellige *primo*, nisi talis per subsequens matrimonium legitimetur, *arg. c. Conquestus & c. Tanta, qui filii sint legitimi &c.* & alibi. Qui subsequens Matrimonium fictione Juris retrahitur ad tempus conceptionis *l. Nativitatis.* Idque favore liberorum, prout amplius declaravimus *l.* 4. *Decretalium tit. qui sint legitimi, n.* 14. & 15.

87 Intellige *secundo*, nisi *Illegitimus* Religionem intraverit: Nam tunc filii illegitimi possunt ad sacros Ordines promoveri, non tamen ad aliquam Prælaturam, ut habetur *cit. c.* 1. *de Filiis presbyt.* ibi: *Filii presbiterorum, ut cæteri ex fornicatione nati ad sacros Ordines non promoveantur, nisi aut Monachi fiant, vel in Congregatione canonica regulariter viventes; Prælationem vero nullatenus habeant.*

Cete-

Cæterum de hac *Irregularitate* amplius vide *lib. 1. tit. 17. de Filiis presb. non ordinandis.*

88 Sunt & censentur *Irregulares ex defectu ætatis*, illi qui nondum habent legitimam ætatem ad receptionem Ordinum requisitam, de qua novissime plura statuit Concil. Tr. *Sess. 23. c. 11. & 12 de Reform.* quæ Irregularitas tamdiu durat, quamdiu durat talis defectus ætatis *arg. c. ult. de Temporib. Ordin.* cum Concordantiis. Adveniente autem legitima ætate absque alia dispensatione cessat.

89 V. Ex defectu *libertatis* inducitur *Irregularitas* pluribus in casibus, Primo in Servis seu Mancipiis, ut patet ex toto *tit. 18. lib. 1. de servis non ordinand.* & alibi *Secundo* in conjugatis; nam conjugati non admittuntur ad ordines sine licentia uxoris, votum continentiæ emittentis, *c. Uxoratus. De Conversione conjugatorum. Tertio* obligati ad ratiocinia, & hujusmodi, de quibus plura DD. de qua *Irregularitate* vide *tit. 19. lib. 1. Decret. de obligat. ad ratiocinia non ordinandis.*

90 VI. Contrahitur *Irregularitas ex defectu Sacramenti, seu Bigamiæ*, de qua vide *lib. 1. tit. 21. de Bigamis non ordinandis.*

91 VII. *Irregularitas* contrahitur *ex defectu lenitatis* quam omnes homicidium, vel mutilationem etiam justam mandantes, & cooperantes ad eam incurrunt, de qua *Irregularitate* late vide *hoc lib. tit. 12. §. 3 a num. 75.*

92 Quæritur V. Quos effectus pariat *Irregularitas*? Resp. Tres potissimum. Quorum *primus* & Principalis est privatio Ordinis suscipiendi *can. Curandum 6. can. Si quis uxorem 8. dist. 34* cum Concord. etiam *primæ Tonsuræ* Navar. *de Temporib. ordin. Cons. 24. n. 1.* Garcias *p. 7. c. 12. num 30.*

93 *Secundus* effectus est privatio usus, seu exercitii Ordinis jam suscepti alicujus, vel si totalis est, cujuscumque *arg. c. fin. de Temporib. Ord. c. Ad audientiam de homicid.* cum Concordantiis.

94 *Tertius* effectus est privatio beneficiorum obtinendorum, si *Irregularitas totalis* est, *arg. c. Dudum 22. de Elect. c. fin. de Cleric. duel.* Ratio est; quia hoc ipso, quod Beneficium detur propter Officium *c. fin. de rescr. in 6.* & *Irregularis* Officii divini capax non sit, etiam Beneficium obtinere non potest, *a c. fin. de Cleric. excom. Ministr.* Ex cujus Capituli textu Sylvester *V. Excommunicatio 4. n. 4.* Palaus *tr. 29. disp. 6. p. 5. n. 27.* Suarez, Layman, & alii deducunt, collationem Beneficii *Irregularis* factam, esse, quidem irritandam, non tamen ipso Jure irritam. Ratio est; quia sicut *Irregularitas* non nisi in casibus jure expressis datur, *c. c. is qui* sic quoque eidem effectus alii, quam qui in jure expressi, tribuendi non sunt.

95 Quæritur VI. Quorum dispensatione, vel alias tollatur & cesset *Irregularitas*? Resp. I. Summus Pontifex super quavis *Irregularitate* sive ex *delicto*, sive ex *defectu* proveniente dispensare potest. Unanimis, & certa Ratio est; quia quævis non nisi jure Ecclesiastico est introducta, *can. Sunt quidem 6. can. 25. q. 1 c. Propositum 4 De conc. Præb.* in jure autem Ecclesiastico Papam dispensare posse, palam est.

96 Resp. II. Episcopi quoque in omnibus *Irregularibus* ex delicto occulto provenientibus, & ad Forum contentiosum non deductis (excepta ea, quæ ex homicidio voluntario provenit) cum suis subditis per se, aut Vicarium suum generalem speciali mandato ad id præditum dispensare possunt, textu expresso Conc. Trid. *Sess. 24. c. 6. de ref.* potestas, quæ jure ordinario Episcopis competit, etiam ad Capitulum Sede vacante transit, uti & competit Abbatibus, ac aliis Prælatis jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, ut cum Abbate *in c. Verum 7 de Foro comp. n. 9* & Felino *in c. Eam quæ de rescript.* bene docet Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 10. n. 10.*

97 Resp. III. Prælati Regulares, saltem Mendicantes cum subditis suis saltem pro Foro conscientiæ dispensare possunt super quavis *Irregularitate* etiam ex Bigamia, & homicidio (dummodo hoc notorium non sit) Rodriquez *to. 1. qq. Reg. q. 24. art. 13.* & videre est passim *in Compendiis privil.* Imo *Irregularitas ex defectu natalium* orta per ipsam Professionem Religiosam tollitur, ita tamen, ut etsi ad Ordines, tamen ad Dignitatem aliquam promoveri non valeat *c. 1. de Filiis disp.*

§. V.

De Pœnis Ecclesiæ magis temporalibus.

SUMMARIUM.

198 *Enumerantur Pœnæ Ecclesiasticæ temporales.*
199 Pœna pecuniaria *quid? licite imponitur, ita tamen ut non Judici Ecclesiastico, sed causa pia applicetur.*
200 *Olim limitabatur hæc doctrina.*
101 *Hodie tamen passim & universaliter procedit.*
102 *Solvitur Objectio.*
103 *Si Episcopus est pauper, potest* Pœnam pecuniariam *sibi, aut fabricæ suæ Ecclesiæ applicare.*
104 Pœna Verberationis *quid importet? Et qualiter sit in usu?*
105 Pœna Torturæ *quid? an? & quando contra Clericos adhiberi valeat.*
106 Pœna Exilii, *seu* Relegationis *quid?*
107 Pœna Carceris, *vel* Carceratio, seu ad custodiam *infligi potest, & quando?*
108 *Vel ad pœnam etiam perpetuo.*
109 *Ob quæ crimina carcer perpetua infligatur?*
110 *De* Pœnis Carceris, *& effectu illius ex nostro Ordine: Remissive.*
111 *Detrusio in arctum Monasterium hodie non amplius est in usu; loco illius imponuntur Triremes, vel perpetui carceres.*
112 *Pœna confiscationis bonorum quoque clericis imponi potest, & quomodo.*

Quæritur I. Quænam & qualiter in usu sint Ecclesiasticæ *Pœnæ temporales*? Resp. I. *Pœnæ Ecclesiæ temporales* sunt sequentes, videlicet I. *Pœna pecuniaris*. II. *Verberatio* III. *Tortura* IV. *Exilium*, seu *Relegatio* V. *Incarceratio*. VI. *Arctum Monasterium*. VII *Confiscatio bonorum*. De quarum singularum natura & usu, singulæ sequentes Conclusiones. Hinc 98

Resp II. *Pœna pecuniaria* in hoc consistens, quod Delinquens, loco alterius pœnæ, vel una cum alia certam summam pecuniariam solvere debeat, licite & valide a Judicibus Ecclesiasticis imponi potest; ita tamen, ut regulariter loquendo non ipsi Judici, sed causis piis applicetur. Covar. *lib. 2. Var. Res. c. 9 n 8.* Abbas *in c. Licet 3. h. t. n. 9.* & ibidem Fagnanus *n 97.* Barbos. *n. 4.* Farinacius *Prax. Crim. q 19 n 51.* & alii communiter *arg. c. Statuimus 35. caus 16. q. 1 c. Dilectus 2. de Offic Ord. c. postulasti 14. de Judæis*, ubi pœna pecuniaria expresse etiam præscribitur ibi: *ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia temporali* cum Concordantiis. Ratio est; quia hæc pœna subinde magis quam alia a Delinquentibus timetur, indeque ad coercenda crimina nonnunquam magis deservit. Unde etiam praxi ferre ubique recepta cernitur. 99

Dicitur tamen notanter; *ita tamen ut generaliter loquendo non ipsi Judici &c.* licet enim olim satis recepta fuerit doctrina Covarruviæ *l. c. n 9* distinguendo dicentis; quod in casibus & delictis, pro quibus ex Lege, statuto, aut consuetudine *pœna pecuniaria* est definita, possit eam Judex sibi applicare; nisi ex eodem statuto aut consuetudine in causas pias, vel in compensationem injuriæ, vel damnum passi esset convertenda. In illis vero casibus, in quibus Judex solo arbitrio suo *pœnam pecuniariam* imponit, etiam sibi applicare nullatenus valeat; cum in his, non item in illis casibus avaritiæ suspicio subsistit 100

Tamen hodie post Concilium Tridentinum præfata distinctio non amplius procedit sed absolute tenendum est, *pœnas pecuniarias* a Judicibus Ecclesiasticis impositas, causis & piis locis applicari debere. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. Alleg. 197. n 10:* Diana *p. 10. tr. 8. ref. 2. §. Ad hæc omnia quanta, in Summ. Bullar. V. pœnæ pecuniaria pag. 265.* Ratio est; quia ita expresse statuitur a dicto Concilio Tridentino *Sess 25. de ref. cap. 3.* ibi: *Liceat eis (Judicibus Ecclesiasticis) si expedire videbitur, in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscunque etiam Clericos per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur &c. procedere, causas definire.* Accedunt declarationes Cardinalium, quas refert Barbosa, & Diana *l. c.* etiam habent, quod, nisi Episcopus sit pauper, pœnas pecu- 101

nia-

niarias nec possit applicare fabricæ Ecclesiæ Cathedralis aut domus Episcopalis, sed debeat illas aliis locis piis applicare.

102 Nec obstant, qui objiciuntur, Text. Juris *c. Irrefragabili*, *13. §. fin de offic. ordin c. Ut Clericorum*, *13. De vita, & honest. Cleric. & c. Licet*, *3. h. t.* ubi expresse prohibitum videtur, pro delictis pœnas pecuniarias imponere. Tum ne avaritiæ detur locus, tum ne delicta invalescant; quia *nullam Reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat*, *can. Pauper 72. cauf. 11 quæst. 3.* Respondetur enim præfatis juribus prohiberi solum pœnas pecuniarias, quæ ex avaritia, & lucri cupiditate, aut non observato ordine judiciario imponuntur, minime vero, quæ piis causis, & locis applicantur. Ad rationem respondetur, eam procedere si cuncta crimina ordinarie sola pecuniaria pœna plectentur, non vero, si id spectatis personæ, & delicti circumstantiis fiat, & ubi apparet, hanc pœnam magis, aut æque timeri, quam corporalem servire.

103 Illud tamen notandum, quod si Episcopus vere esset pauper, sufficientem ex redditibus Episcopatus sustentationem pro suo statu non habens, posset pœnas pecuniarias sibi, fabricæ Ecclesiæ Cathedralis, aut domus Episcopalis applicare; prout allegatis Cardinalium Declarationibus recte docet Barbosa l. *cit.* & in Conc. Trid. *l. c. n. 25.*

104 Resp. II. per *Verberationis, seu Flagellationis* pœnam intelligitur verberatio moderata, ne ad sanguinis effusionem deveniatur *c. 1. de calumn.* & *c. in Archiepiscop. 4. de repet.* quæ etsi in plerisque locis in desuetudinem abierit tamen adhuc fieri potest, prout dictum jam *tit. 2. de calumniat, num. 16*

105 Res. III. Per *Torturam* intelligitur gravior pœna corporis afflictiva ad hoc imposita, ut Reus ad fatendam veritatem adigatur: Cui licet de jure, antiquo Clerici non potuerint subjici prout ex *l. Militiæ, 8. c. De quæstionib.* & etiam *Concil. Matisconensi l. can. 19.* desumitur; tamen hodierna Tribunalium Ecclesiasticorum consuetudine, & praxi recepta, Clerici etiam Sacerdotes torqueri possunt prout cum aliis observat Farinac. *Prax. crim q 6. n. 7.* Guazinus *Defens. Reorum 33. c. 10. n. 3.* qui tamen recte monet ob præsumptionem innocentiæ fundatam in Ordinis & status dignitate, majora quam in Laico requiri criminis indicia. Addit Clarus *§. fin. q. 63 n. 24.* Clericos præsertim, Sacerdotes, si torquentur, minus quam Laicos torqueri debere ob reverentiam statui debitam, qualiter nostro Ordine fieri possit, & debeat *Tortura* vide *tit. 1. nu. 472.*

106 Resp. IV Per pœnam *Exili*, seu *Relationis* ordinarie intelligitur sola *Relatio* extra Diœcesin, quam Episcopus contra Clericum delinquentem adhibere hodie adhuc potest. & solet *c. 1. de calum. can. cum beatus, 8. dist. 45.* cum concordantiis, quod si Episcopus ob gravitatem delicti etiam civitatis & patriæ Jura Clerico adimere, sicque perfectum *Exilium* in eum decernere velit, brachium sæculare ad implorare debet *c. si quis 2. de Clerico excomm.* juncto Concil. Trid. *sess. 24. de refor. c. 8.* eo quod penes Ecclesiam non sit Exilium tam strictum indicere. Barbosa *in cit. c. si quis, n. 4.*

107 Resp. V *Incarceratio*, seu *carcer* dupliciter decerni potest contra Reum etiam Clericum, videlicet *primo* solius custodiæ causa, quando nempe Clericus suspectus est de fuga *c. si Clericus, 15. de sent. excommun in 6.* vel ne impediat aut subornet testes, prout aliis allegatis bene docet Ludovicus de Amæno *in Pract. crim. tit. Reus, §. 2. n. 6.* quo tamen in casu locus carceris quantum circumstantiæ admittunt, debet esse honestus & corporis non afflictivus; simulque præcedere informatio saltem extrajudicialis de infamia Rei, vel indiciis criminis ad constituendum Reum sufficientibus eo quod Incarceratio etiam solius custodiæ causa afferre solet infamiam, & præjudicium non facile reparabile. Jason *in l. Si se, 4. §. 6. ff. judiciis* Felim. in *c. cum super 27. de sent. & re judicat.* Ludov. de Amæno, *l. c.*

Secundo decernitur, & accipitur pro Pœna, in quo casu 108
proprie formaliter dicitur quis incarcerari, & esse in formali carcere, in quo sensu, etsi de jure communi ad perpetuos carceres detrudi potuerint soli servi, *l. Servi. 10. C. de pœnis*, non item liberi homines *l. incredibile 6. C. eod.* jure tamen Ecclesiastico, & recepta praxi hodierna formalis carcer perpetuus, quam temporalis pro pœna infligitur Reis, *c. Excommunicamus, 15. de Hæreticis, c. quamvis h. t. in 6.* ibi: *Quamvis ad reorum custodiam non ad pœnam carcer specialiter deputatus esse noscatur, nos tamen non improbamus, si subjectos tibi Clericos confessos de criminibus, vel convictos (eorum excessibus personis, cæterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.*

Ubi notandum, quod *carcer perpetuus* Clericis in pœ- 109
nam decerni non possit, nisi ob crimina in jure expressa, vel ob quæ in sæculo pœna mortis infligitur, uti cum Innocentio *in c. Tuæ, 6. h. t.* notat ibidem Abbas *n.* In quo casu etsi ob criminis valde enormis atrocitatem *carcer* exasperari possit, ita, ut nonnisi *pane doloris, & aqua angustiæ* sustentetur, *c. Novimus, 27. de V. S.* & contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, *c. Felicis. §. si quis vero h. t. in 6.* tamen vitæ necessaria non sunt subtrahenda.

Qualiter in ordine nostro circa incarcerandos procedi 110
debeat; & quos effectus *carcer infernalis* in pœnam impositus secum trahat, vide statuta Generalia *c. 5. & c. 6.* item Ludovicum de Amæno *in Pract. crim. tit. pœnarum genera n. num. 73.*

Resp. IV. *Detrusio in arctum Monasterium* antiquo jure 111
solita, *c. Pervenit, 2. de Adulterio c. inter, 20. de Purgat. Canon. c. Tuæ, 6. h. t.* cum concordantiis hodie in desuetudinem, abiit, & loco illius vel *Triremes*, vel *carceres perpetui* infliguntur. Fagnan *in c. cum non ab homine.* Farinacius *in Prax. crim. q. 119 n. 55.*

Res. VII. *Confiscatio bonorum* Clericis quoque imponi 112
potest, *c. Urgentis, 10 de Hæreticis, c. cum secundum. 19. ibidem in 6. c. Super 25. de V. S.* ita tamen, ut bona confiscata applicentur Ecclesiæ in qua Clericus Beneficium habuit *arg. c. Excommunicamus. 13. §. Damna; tit. de Hæreticis*, quod si Clericus nullum Beneficium habuit, bona illius confiscata veniunt ad Fiscum Ecclesiæ, vel Episcopi, convertenda in pios usus Farinac. *Prax crimin. q. 190. nu 154.* notat tamen Sanchez *l. a Moral c. 20. n. 25* quod si Clericus beneficium non habet, Fiscus sæcularis, quoad bona. Clerici patrimonialia æque succedat.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

SUMMARIUM.

1 *De hac Rubrica Remissive, excepto Sigillo Confessionis.*
2 *Sigillum confessionis quid; Et quinam ad illud teneantur.*
3 *Pœna violantis Sigillum olim præter dispositionem erat perpetua peregrinatio, vel detrusio in arctum Monasterium.*
4 *Hodie vero præter depositionem est Carcer perpetuus.*
5 *Ad quam tamen incurrendam pœnam requiritur, ut violans* Sigillum *sit Sacerdos.*
6 *Verum aliquod peccatum mortale, vel veniale in specie revelans.*
7 *Idque præsumptuose, seu graviter peccaminose.*
8 *Manifestet alicui alteri, quam pœnitenti.*
8 *Judex in causa Violati Sigilli est solus Ecclesiasticus, & quidem ordinarius Violantis* Sigillum.
10 *Solvitur objectio desumpta ab exemplis contrariis.*
11 *Ad formandum processum contra violatorem Sigilli; non requiritur licentia pœnitentis.*

12 Si

12 *Si Violator sigilli fatetur se reum, punitur pœna ordinaria.*
13 *Si dicit se peccatum vi notitiæ aliunde habitæ manifestasse, probare debet unde illam notitiam habeat*
14 *Si dicit, se cum licentia pœnitentis revelasse peccatum, debet probare licentiam sibi datam, casu, quo pœnitens sit delator.*
15 *Secus est, si alius est accusator.*
16 *Etiam si pœnitens sit accusator, creditur Confessario, si est cæteroquin integræ famæ, & vitæ.*
17 *Si cæteris paribus dubium est, creditur confessario.*
18 *Ad probationem Violati sigilli sufficiunt testes singulares.*

1 AGitur in hoc Titulo præcipue de virtute & Sacramento *Pœnitentiæ*. Verum quia hæc materia penitus Theologica est, & de hac Theologi ex professo tractant, nil de ea hic agentes Lectorem ad Theologos, & nostram Theologiam Moralem remittimus, Illa dumtaxat breviter tangentes, quæ circa Sigillum Confessionis Sacramentalis ad Jus Canonicum spectare videntur, videlicet de Judicio, & Pœnis frangentium Sigillum Confessionis, Hinc.

2 Quæritur I. Quæ sint pœnæ violantium sigillum confessionis Sacramentalis? Ante responsionem suppono esse naturalem, & gravissimam obligationem servandi sigillum Sacramentale, seu non revelandi, sed secreta tenendi peccata cuncta, quorum notitia ex sola confessione Sacramentali, etiam simulata, vel alias invalida, vel occasione confessionis sacramentalis habemus, adeo, ut etsi ad illud principaliter & primario obligetur sacerdos confessionem sacramentalem percipiens; secundario tamen, & per accidens etiam reliqui quicumque tandem ad idem teneantur, ad quos notitia alicujus peccati in confessione sacramentali detecti, sive immediate, sive mediate, sive juste sive injuste devenit, ut proin præter alios etiam sequentes graviter teneantur ad sigillum, videlicet, qui potestate absolvendi carentes, peccata bona fide confitentis, vel ex ignorantia, vel malitia exceperunt, qui confiteri prope astantes unum vel plura peccata illius etiam contra voluntatem suam, vel ex industria audierunt; qui alterius peccata ex confessione scripta, sic in confessionali deposita legerunt: Illi quibus confessarius vel ex inadvertentia, garrulitate, vel malitia manifestavit peccata confitentis. Illi, quos confessarius de licentia pœnitentis ratione peccatorum in confessione auditorum consuluit: Illi, a quibus petita est licentia absolvendi aliquem a casibus reservatis: Item qui ex necessitate peccata altiori voce confitentem v. g. surdastrum, aut moribundum, aut in naufragio constitutum audierunt. Item internuntii, & interpretes pœnitentium: & alii similes; de quibus etiam Theologiam nostram moralem vide *tr.* 14. *dist.* 9. *q.* 3. quo supposito.

3 Resp. I. Propter grandem, & toti Ecclesiæ summe præjudiciosam malitiam violationis sigilli sacramentalis Ecclesia semper subjecit, & adhuc subjicit gravissimis pœnis sacerdotes sigillum sacramentale violantes, adeo, ut antiquo jure ab ordine sacerdotali deponi, & qua vis stabili mansione privati perpetuo ignominiose circuire debuerint. *Can. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de Pœnitentia*, ibi. *qui hoc fecerit* (sigillum videlicet violaverit,) *deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat*; quæ tamen peregrinandi pœna utpote in opprobrium Ordinis clericalis, & spirituale damnum peregrinantis ob circumvagationem continuam vergens agnita, postea mutata fuit in perpetuam detrusionem arcti Monasterii, pœna Depositionis manente, *c. omnis Utriusque* 12. *§. caveat b. t.*

4 Verum quia hodie detrusio in monasterium abiit in desuetudinem, & loco illius suffecta est detrusio in perpetuos carceres juxta dicta supra Tit. 7. num. 111. Ideo ordinaria pœna violantis sigillum sacramentale præter depositionem hodie est carcer perpetuus, ita tamen, ut requiratur ad eam condemnatoria sententia Lugo *de Pœnit. disp.* 3 *n.* 147. Fagundez *de Præcept. Ecclesiæ lib.* 2. *c.* 37. *n.* 2. per jura citata.

5 Resp. II Ut propter violationem sigilli quis præfatam Pœnam, Depositionem videlicet, & perpetuos Carceres incurrat, sequentia requiruntur, videlicet I. ut violans sigillum sit sacerdos: quia citato *c. sacerdos, & c. omnis utriusque* 12. *b. t.* solis sacerdotibus pœna memorata imponi jubetur, consequenter tamquam odiosa dispositio ad alios extendi non debet. Hinc pœnæ præfatæ non subjacent adstantes, qui audita peccata confitentis aliis revelant, vel qui eorum notitiam ex schedula confessionis scripta habent, & produnt, vel qui ea a confessario inique revelante audiere &c.

II Requiritur, ut sacerdos revelet verum aliquod mortale vel veniale peccatum in specie v.g. homicidii, jactantiæ, vel in genere dicat, talem confessum fuisse peccatum mortale; Diana *Tract.* 11. *p* 5. *resolut.* 51. Suar. *de pœnit. disp.* 33. *sect.* 8. *arg. cit. c. sacerdos & c. omnis &c.* ubi de solis peccatis fit mentio, consequenter de solis illis intelligenda venit juris dispositio, hinc licet illi, qui alia etsi alias sub sigillum cadentia, veluti defectus natalium, vel aliud quidpiam probrosum, aut præjudiciosum pœnitenti revelant, gravissime peccent, gravique arbitraria Judicis, & quidem graviori pœna plectendi sint, quam violantes secretum naturale, ordinariæ tamen pœnæ violantis sigillum non subjacent, prout cum aliis bene observant DD. cit. 6

III. Requiritur, ut peccatum reveletur *præsumptuose*, idest graviter malitiose *arg. c. omnis utriusque* 12. *§. caveat b. t.* ibi: *præsumpserit revelare*. Hinc licet ille, qui ex ignorantia, inadvertentia, vel inebrietate, consequenter non præsumptuose, nec graviter peccaminose contra sigillum revelat aliquod peccatum aliqua extraordinaria pœna puniri valet, tamen ordinariæ non subjacet, nisi forsan in foro externo contra ipsum præsumeretur, eum cum sufficiente advertentia, consequenter præsumptuose, ac graviter peccaminose egisse; quæ præsumptio in Foro externo utiq; fit, nisi sigillum violans aliunde circumstantiis probet: cum alias pœna ordinaria a quovis facile eluderetur dicendo, se ex inadvertentia fuisse locutum. 7

IV. Requiritur, ut quis peccatum non ipsi pœnitenti peracta confessione, extra illam sine ipsius licentia objiciat sed alicui alteri revelet; quia revelare proprie non dicitur nisi is, qui secretum sibi commissum alteri prodit; quare extra confessionem objiciens peccatum ipsi pœnitenti, ordinariæ pœnæ non subjacet, extraordinariæ dumtaxat Granad. *de Sacram. & tit* 11. *disp.* 8. *n.* 3. 8

Quæritur II. quis sit Judex in causa violati sigilli: quomodo procedere debeat? quales probationes in ea requirantur? Admittantur, & sufficiant? Resp. I. solus Ecclesiasticus & quidem Episcopus ordinarius Rei est Judex in causa violati sigilli sacramentalis; quod solus Ecclesiasticus, minime vero laicus hujus causæ sit Judex, tenet cum communi aliorum Lugo, ubi supra *n.* 48 Gobath. *Quinar. Tr.* 5. *n.* 200. Et ratio est; quia cum causa violati sigilli ex annexo Sacramento, sicque ex natura sua spiritualis, Ecclesiastica sit, soli Ecclesiastico, non item laico Judici competit, *c. Decernimus* 2. *c. quando* 3. *de Judiciis*, *c. ut inquisitioni*, *§. Prohibemus*, *de Hæreticis*. 9

Nec obstant exempla in contrarium Jacobi Regis Aragoniæ, cui Episcopo Gerundensi sigillum sacramentale violanti linguam a tergo extrahi jussit; teste Altrete *lib.* 2. *Eccles. discipl. c.* 19. *n.* . Et Senatus Tholosani, qui sacerdotem sigilli violatorem in furcam agi, & cadaver ipsius igne cremari fecit, ut refert Raynaud *Prax Spirit. histor.* 13. Resp. enim, præfatos vel ex delegatione Apostolica, vel in sacerdotes prius degradatos processisse alias contra immunitatem Ecclesiarum egisse cum nulla etiam Imperialis vel Regalis authoritas habeat potestatem judicandi, & condemnandi personas Ecclesiasticas nisi ad hoc authoritate Ecclesiastica delegentur, vel persona Ecclesiastica degradata potestati Laicæ tradatur. *can. nullus* 2. *can. clericum* 4. *cau.* 11. *quæst.* 1. *c. At si clerici* 4. *cum non ab homine* 10. *de Judic. cum concord.* 10

Resp. II. Ad hoc, ut Judex Ecclesiasticus contra sigilli violatorem processum instituere valeat, non requiritur licentia pœnitentis cujus peccata fuerunt sacrilege revelata. Ita cum aliis docet, & satis efficaciter probat Sbroz. *Trib. Pœnit. lib* 2. *qu* 4 *a n.* 228. contra Gobath *arg. cit. can. sacerdos? dist.* 6. *de Pœnit. & c. omnis utriusq; b t.* ubi prorsus nulla facta mentione de habenda licentia pœnitentis præcipitur, ut pœnæ ibidem præscriptæ inferantur violantibus sigillum Ratio est, tum quia ex isto processu nullum emergit præjudicium pœnitenti, nec irreverentia Sacramento; cum ex una parte notitia peccati ex violato sigillo habita, nullo modo noceat pœnitenti, utpote qui propterea nec inquiri, nec puniri potest, adeo, ut notitia illa perinde se habeat, ac si non adesset, uti fatentur omnes: Tum, quia 11

per

per istum processum potuit evitatur, quam causatur irreverentia Sacramenti, fidelesque potius animantur, quam absterentur a confessione sacramentali; videntes, in sigilli violatores tam severe procedi. Tum quia obligatio sigilli introducta, & pœnæ violatoribus statutæ sunt non tantum in bonum privatum alicujus pœnitentis, sed in favorem ipsius sacramenti, & totius Ecclesiæ, qui favor a privato consensu unius privati pœnitentis non dependet. Tum etiam quia violatio sigilli est crimen publicum *arg. si quis suadente, caus. 17. q. 4.* utpote sacrilegium, quod criminibus publicis annumeratur *l. si quis 10. c. de Episcopo, & cleric.* consequenter non attento privatorum assensu, vel dissensu puniendum venit.

12 Resp. III. Si quis via inquisitionis, aut denunciationis vel accusationis de violatione sigilli judicialiter interrogatus se reum fateatur, alia probatione opus non est; *arg. l. generaliter 13. C. de num. pecun. c. fin. de cohabit. cleric. & mulier.* cum propria confessio sit optima probatio, per vulgaris.

13 Si vero dicat, se peccatum non ex aliqua confessione, sed tanquam aliunde sibi notum manifestasse; incumbit ei probare, qua via, & modo illius notitiam acquisivit: in qua probatione si deficit, & tamen in negatione violati sigilli perseverat, ex præsumptione violati sigilli punitur pœna extraordinaria, Sylvester *V. Confessio 3. nu. 5.* Abb. *in c. omnis h. t. n. 26.* Lugo *loc cit. num. 151.* nisi aliunde plene convincatur; tum enim ut convictus utique sentire debet pœnam ordinariam.

14 Si autem fateatur, se quidem peccatum ex confessione, sed cum licentia pœnitentis revelasse, onus probandi hanc licentiam incumbit revelanti, saltem in casu, quo pœnitens ipsum accusat, aut alias negat, se licentiam dedisse; prout cum aliis bene advertit Lugo *l. c.* eo quod licentia hujusmodi sit quid facti, quod non præsumitur, sed probari debet ab allegante *c. Cum in Jure 31. de offic. deleg. & l. In bello 12. ff. de capt. & post. lim.*

Dicitur autem notanter, *si pœnitens est accusator*; quia si tertius aliquis accusat, vel defert, ei incumbit, alias probationes afferre ob præsumptionem stantem pro confessario, qui bonus, & sigillum servans præsumitur, donec probetur contrarium *c. un. de scrutin. cap. fin. de præsumpt. & l. Merito 51. ff. pro socio.* 15

Immo etiamsi pœnitens sit accusator, vel neget, se dedisse licentiam manifestandi peccatum; creditur confessario, licentiam sibi datam asserenti, casu; quo revelatio peccati parum vel nil præjudicat pœnitenti, simulque confessarius sit vir prudens, nec non integræ famæ ac vitæ. Secus foret, si revelatio facta esset multum damnosa pœnitenti, vel tertio, præsertim si pœnitens existeret probatæ vitæ, & conversationis, tunc enim pœnitenti contra confessarium credere; & hunc tanquam sigilli violatorem extraordinaria saltem pœna castigandum esse, bene cum aliis observat Diana *p. 11. tract. 31. resolut. 52.* 16

Porro si cæteris paribus dubium existat, confessario potius asserenti, quam pœnitenti negandi licentiam datam; credendum esse, bene cum aliis docet Mascardus *de probat. concl 951. num. 30.* ex illa ratione, quod in factis, quæ ad officium Judicis spectant, & aliter fieri non possunt, pro Judice præsumatur, *arg. can. Hoc etiam 37. caus. 2 q. 6. & can. adsit, 14 cau. 11. q. 3.* 17

Cæterum ad probationem violati sigilli sufficere etiam testes singulares cum aliis recte docet Tanner. *Tom. 4. disp. 6. q. 9. nu. 122.* & Sbarz *Tribun. Pœnit. lib. 2. q. 4. a num. 281.* Tum ob enormitatem delicti summe præjudiciosi, tum quia ordinarie difficilis est probationis; dum sacrilegi Violatores sigilli, pluribus simul præsentibus non facile sigillum violent. 18

Ad hanc Rubricam pertineret quidem etiam tractare de potestate absolvendi tam a communibus, quam reservatis peccatis; quia tamen de hac materia tractabimus infra *tit. seq. §. fin.* ubi de potestate absolvendi censuris agemus lectorem illuc remittimus. 19

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*

1 Post pœnas vindicativas sequuntur pœnæ Ecclesiasticæ spirituales, *Censuræ* videlicet Ecclesiasticæ quæ sunt *Excommunicatio*, *Suspensio*, & *interdictum*: De quibus singillatim per plures agemus paragraphos, prius tamen sit,

§. I.

De Natura, & Divisione Censuræ.

SUMMARIUM.

2 Censura *unde derivetur?*
3 *Quid sit?*
4 *Est pœna spiritualis.*
5 *Medicinalis.*
6 *Non nisi a potestate Ecclesiastica imponi potest.*
7 *In specie quinam inferre possint* Censuram?
8 *Et ob quam causam.*
9 Excommunicatio major, *vel alia* Censura *gravis non infligitur, nisi propter peccatum mortale.*
10 *Externum.*
11 *Contra præceptum Ecclesiasticum.*
12 *Contumaciter, seu cum aliqua contumacia commissum, & n. seq.*
14 *In quo consistat hæc contumacia?*
15 *Censura solis Christianis, non vero Infidelibus.*
16 *Bene autem Hæreticis infligi potest.*
17 *Censurandus debet esse rationis capax.*
18 *Et jurisdictioni* Censurantis *subditus.*
19 *Episcopi in generali sententia Suspensionis, aut Interdicti non comprehenduntur;*
20 *Reges, & Imperator ab Episcopis* Censura *ligari non valent.*
21 *Ad incurrendam* Censuram *a jure, aut Decreto generaliter latam, non prærequiritur aliqua monitio. Et n. seq.*
23 *Bene tamen citatio ad hoc, ut se defendere possit.*
24 *Ad infligendam Excommunicationem ab homine prærequiritur monitio trina.*
25 *In scriptis facta, & Excommunicatio intimata, vel publice affixa.*
26 *Eadem monitio requiritur ad infligendam Excommunicationem a jure latam ferendæ sententiæ.*
27 *Nisi delictum, & contumacia essent notoria.*
28 *Suspensio, & interdictum aliquando sine monitione imponuntur.*
29 *A* Censura *excusat probabilis ignorantia facti.*
30 *Et juris ac n. seq.*
32 *Doctrina practica ad propositum.*
33 *A censura etiam excusat gravis metus:*
34 *Nisi violatio Legis cederet in damnum boni publici, aut cederet in contemptum legis, aut potestatis, vel authoritatis Ecclesiasticæ.*
35 Censura *jam lata invalida est, si* Censurans, *caret jurisdictione.*
36 *Vel eam impeditam habet per propriam censuram, vel Appellationem.*
37 *Insuper invalida est censura ex defectu ordinis, vel citationis.*
38 *Vel justa causa, quæ deficere potest; quia vel abest, non tamen probata habetur; Et n. seq:*
40 *Vel deest, & tamen probatur in foro externo.*

41 In-

42 *Innocens censuratus, v.g. excommunicatus secundum allegata, & probata, in foro externo pro tali habere se debet. Et n. seq.*

43 *Quamvis coram Deo ab ea immunis sit, & in secreto contra eam agere possit.*

44 Censura *est triplex, videlicet* Excommunicatio, Suspensio, Interdictum.

45 *Quævis harum alia est a Jure, alia ab homine, alia latæ, alia ferendæ sententiæ. Et n. seq.*

1 NOtandum prius, nomen *censuræ a censendo* derivatum, olim apud Romanos denotasse tum officium, tum sententiam *censoris* morea corripientis, & pœnam decernentis. Quare occasione posterioris acceptionis factum est, quod *censura* hodie adhuc significet correctionem quamdam, & punitionem, juxta illud Juvenalis Satyra 1. *Dat veniam corvis, vexat censura columbas.* H N.

3 Quæritur I. quid sit censura ut sic? Resp I. *Censura* ut sic est pœna Ecclesiastica spiritualis, medicinalis, per potestatem Ecclesiasticam contumaciter delinquenti christiano inflicta, privans usu quorumdam bonorum spiritualium ad hoc, ut corrigatur, & a contumacia desistat. Ita in re communis. Et patebit ex declaratione singulorum verborum.

4 Dicitur imprimis: *Pœna spiritualis*, tum ob differentiam pœnarum corporalium, vel temporalium, v. g. pœnæ pecuniariæ, exilii, carceris &c. Cujusmodi pœna non est *censura*, utpote quæ neque corporis afflixionem, nec privationem bonorum temporalium principaliter intendit; etsi per accidens, & secundario has etiam secum trahat, ut dum v. g. Excommunicatio privat communione politica, & civili, privatione fructuum Beneficii, &c. uti cum aliis bene advertit Avila *de cens. p. 2. dub. 4. n. 2.*

5 Dicitur *Medicinalis*, quia censura non est pœna vindicativa sceleris jam patrati; sed potius est pœna medicinalis intendens futuram correctionem Delinquentis, id est, inobedientis potestati Ecclesiasticæ sub *censura* aliquid præcipientis, vel prohibentis: *arg. c. 1. de senten. excom. in 6.* ibi: *Cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans, dum tamen is, in quem facta fuerit, non contemnat.*

6 Dicitur, *per potestatem Ecclesiasticam imposita*, quia, cum potestas mere sæcularis spiritualia tractare nequeat, *can. Judicatum, 3. dist 89. cap. Decernimus, 2. de Judic.* cum Concordantiis, potestas ferendi *censuram* soli potestati Ecclesiasticæ, & quidem Jure Divino competit, juxta illud Matth. 16. *Quæcumque alligaveris super terram &c.* & 18. *si Ecclesiam non audierit, sit tibi, sicut Ethnicus, & publicanus*, hoc est, a fidelium communione segregatus. Hinc jam a tempore Apostolorum hac potestate constanter usa est Ecclesia, ut fideles a contumaci, & rebelli inobedientia reducens & avertens, ad obediendum salutaribus suis præceptis, & sanctis magis promptos efficeret.

7 Quæritur II. A quibus in specie infligi possit *censura* Resp. In specie potestas ferendi *censuram* imprimis præcipue incumbit Summo Pontifici, & Episcopis, *c. 1. & c. Conquerente, 16. de offic. ordinar.* juncto Concil. Trid. *Sess. 6. c. 3. & sess 14. c. 4. de Refor.* Cardinalibus in Ecclesiis sui Tituli, *His, quæ de Majorit.* Legatis Sedis Apostolicæ in territorio suæ Legationis, *c. Novit. 7. de officio Legati, & c. Legatos, 2. eod. in 6.* Capitulis Cathedralibus Sede vacante *arg. c. Unicum, de Majorit. in 6.* Vicario generali non tantum Episcopi, sed etiam capituli Sede vacante, *c. Venerabilibus, 7. h. t. n. 6.* Prælatis, & Præpositis Ecclesiarum Collegiatarum, & aliis habentibus jurisdictionem in foro Ecclesiæ externo, *arg. c. Querenti, 20. de V. S. & c. 2. h. t. in 6.* Item Abbatibus, & reliquis Superioribus Regularibus non solum Generalibus, & Provincialibus, sed etiam per se loquendo localibus, utpota Prioribus, Rectoribus, Guardianis respectu suorum subditorum, *c. cum in Ecclesiis, 10. de Morit. c. ult. de statu Monach. c. Sicut tuis, 33. de Simonia*, juncta Glossa *V. Anathematis, de Simonia.* Et tandem Conciliis Generalibus, & Provincialibus in sua Provincia aut natione: sicut & congregationibus, & capitulis omnium, & Provincialibus Religionum, Navarrus *Manual. capit. 27. numer. 5.* Suarez *de censuris disput. 2. sect. 2.* Palao *tractat. 29. disp. 1. sect. 4. a num. 2.*

Quæritur III. Ob quam causam ferri possit *censura*? 8
Resp. I. *Excommunicatio major*, & alia censura gravis non nisi ob culpam mortalem externe contra Ecclesiasticæ potestatis præceptum contumaciter commissam infligi potest. Communis, & certa. Et quidem quod requiratur culpa gravis, seu peccatum mortale, patet; quia pœna, ut sit justa, debet esse proportionata culpæ, consequenter cum *Excommunicatio* sit gravissima pœna. *capit. Cum non ab homine, 10. de Judiciis*, gravem utique requirit culpam *arg. can. Nemo Episcopus 39. can. Nullus 40. cau. 11. q. 3. Conc. Trid. sess. 25. de Reform. c. 3.*

Dicitur autem notanter in conclusione, *Excommunicatio major., vel alia censura gravis*; quia Excommunicatio minor licet se non adeo levi videlicet passivo quorundam Sacramentorum usu privet, *c. Nobis, 2. de Except.* nihilominus quia facile a quovis Sacerdote tolli potest, *c. Nuper 20.* gravis *censura* non reputatur, & adeo ob solam etiam venialiter peccaminosam excommunicationem cum publice denuntiato. *Excommunicato* contrahi potest, prout cum communi aliorum bene observat Palao *tr. 29. disp. 2. punct. 18. n. 7.* Pariter propter levem culpam quandoque etiam imponi potest levis aliqua *suspensio* ver. gr. ab uno actu Electionis, a Missa celebranda per unum vel alterum diem, prout notat Pirhing. *h. t. n. 27.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 3. n. 2.* Navarrus, Suarez, & alii. 9

Dicitur ulterius *externam*, quia cum Ecclesia non possit cognoscere peccata mere interna, ea neque judicare ac punire, valeat, sed relinquitur soli Deo puniendum. Navar. *c. 27. num. 56.* Suarez *loc. cit. disp. 4. sect. 2.* cum communi, *arg. can. Cogitationis 14. de pœnit. dist. 1. c. Sicut tuis, 33. in fine c. Tua nos, de simonia.* 10

Nec obstat *Clem. V. §. Verum de Hæretic.* ubi excommunicantur Inquisitores aliquid facientes ex amore, vel odio; quia intelligi debet textus non solo interno odio vel amore, sed prodeunte in actum externum, solum indicem pravi affectus interni, Palao *Tr. 29. disp. 1. pun. 7. nu. 4.* Covarr. *in Regul. Peccatum, p. 2. n. 7.*

Dicitur ulterius *contra potestatis Ecclesiasticæ præceptum commissa*? quia ob peccatum solo Jure naturali aut divino prohibitum nulla contrahitur *censura*, cum hæc sit pœna inobedientiæ, contemptus, & contumaciæ contra potestatem Ecclesiasticam, uti de *Excommunicatione* patet ex *c. 1. h. t. in 6.* illis verbis Christi, *si Ecclesiam non audierit sit tibi Ethnicus & publicanus.* De reliquis *censuris* vero ex *c. part. 23. de V. S.* Notandum tamen, multa peccata Jure Divino & naturali, simul etiam Jure Ecclesiastico, & quidem sub *censura* esse prohibita. 11

Dicitur insuper in conclusione *nu. 8.* posita, *contumaciter commissam*, quia ad incurrendam censuram omnino requiritur contumacia seu inobedientia contumax, qua delinquens monentis seu præcipientis Ecclesiasticæ potestatis authoritatem spernere censetur, ut cum communi bene observat Navarr. *Manual. c. 29. n. 9.* 12

Nec obstat quod quis non solum ob contumaciam, sed etiam ob aliam causam excommunicari possit *capit. Quæ fronte de Appellat.* ibi: *Sane, si quis pro contumacia, vel alia qualibet causa Interdicto, & Excommunicatione tenetur astrictus.* Resp. enim cum Abbate *ad cit. c. n. 10.* etiam ad Excommunicationem semper requiri contumaciam, quæ sit causa immediata excommunicationis, sive præcesserit aliud delictum, sive non. Et hoc ultimum idcirco additur, quia potest *in aliquem interdicti, vel excommunicationis sententia proferri* pro contumacia tantum, quis scilicet citatus stare noluit juri *cit. c. ex parte de V. S.* Quod si vero aliud delictum præcesserit, ac proin Excommunicationis sententia proferatur non tantum propter contumaciam, sed etiam propter causam illam, sive ob delictum aliud, in eo casu tale delictum appellatur causa Excommunicationis non immediata, sed mediata duntaxat. 13

Cæterum dum dicitur, ad incurrendam *censuram* requiri contumaciam, non est intelligendum, quasi requireretur contumacia expressa ac formalis; sufficit enim contumacia virtualis, & contemptus Ecclesiæ interpretativus in hoc consistens, quod quis sciat, aliquid per Legem, aut legitimum superiorem Ecclesiasticum sub *censura* esse prohibitum, & tamen illud facere præsumat; talis enim jam censetur contemnere authoritatem præcipientis. 14

Qua-

15 Quæritur IV. Quibus possit Censura infligi? Resp. *Censura* non nisi in delinquentes Christianos, rationis capaces & Jurisdictioni ferentis *Censuram* subjectos ferri potest. Communis & certa. Probatur inductione. Dicitur primo non nisi Christianos, quia Judæi, Pagani, Saraceni, & alii Infideles, hoc ipso, quod Ecclesiæ potestati non subsint, nulli *Censuræ* subjiciuntur, juxta illud D. Pauli: *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* 1. ad Corinth. 5.

16 Aliud est de Hæreticis; hi enim, quia per Baptismum januam Ecclesiæ ingressi, potestati ejusdem subjecti manent, *Censuris* omnino subjaceant, si legem vel preceptum Superioris sui Ecclesiastici v. g. Papę sub *Censura* positum transgrediuntur, *arg. can. de Judæis* 5. *dist.* 45. *c. Majores* 3. *de Baptismo*. Palao *tr.* 29. *disp.* 1. *punct.* 6. *n.* 1. Layman ubi supra *c.* 4. *n.* 2.

17 Dicitur secundo *rationis capaces*; quia infantes, furiosi, amentes hoc ipso, quod rationis, veræ culpæ & contumaciæ capaces non sint, neque *Censuræ* capaces existunt juxta omnes.

18 Dicitur tertio *Jurisdictioni saltem delegatæ ferentis Censuram subjectos*; quia cum *par in parem non habeat imperium c. innotuit de elect.* nec inferior in Superiorem *c. cum inferior* 16. *de Major.* palam est requiri subditum ferentis *Censuram*: Hinc quia Papa nulli subest, omnis *Censuræ* incurrendæ incapax est.

19 Porro ex speciali Juris constitutione lata sententia generali Suspensionis, aut interdicti non ligantur Episcopi, nisi specialis eorum fiat mentio, *c. Quia periculosam* 4. *h. t. in* 6.

20 Imperatorem quoque, & Reges, ob suæ dignitatis Excellentiam *Censura* aliqua ab Episcopis ligari non posse cum Sylvestro *v. Censura n.* 10. & aliis docet Palao *tr.* 29. *disp.* 1. *punct.* 6. *n.* 3.

21 Quæritur V. An, & qualis præmitti debeat monitio, & quænam alia requirantur ad *censuram* legitime ferendam? Resp. I. Ad incurrendam *censuram* a Jure, vel per generalem sententiam pro avertendis futuris culpis latam, seu quando a Jure, vel per sententiam aut Decretum generale sub *censura* ipso facto incurrenda aliquid prohibetur, nulla ad eam incurrendam prærequiritur monitio Communis & certa, *arg. c. Reprehensibilis de Appellat.* & ibi Glossa. Ratio est; quia cum Jus sit publicum, ipsummet continuo monet ubi ab illo aliquid sub *censura* prohibetur; nisi forsan monitionem præcedere Jus ipsum expresse vellet; prout velle videtur *clem.* 1. *de Decim.* item *clem.* & *§. fin. de Stat. Mon.*

22 Porro etsi ad incurrendam *censuram* ab ipso Jure latam nulla prærequiratur monitio, sed possit & debeat Judex Ecclesiasticus delicto commisso delinquentem sine alia monitione publice denunciare, vel declarare *censuratum*, v. g. excommunicatum *arg. c. conquesti* 22. *v. Nuntietis h. t.* Tum ut publice confusus citius resipiscat. Tum quia vitare debent Fideles (si *censura* Excommunicationis ligatus est) quod congrue fieri nequit, nisi cum excommunicatum publice esse constet, Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 5.

23 Nihilominus debet citari, ad hoc, ut defendere se possit, si forsan causam habeat excusantem a *censura*. Engel *h. t. n.* 9. Navarrus *eod. consil.* 9. *n.* 4. qui non immerito volunt, denuntiationem seu declarationem Excommunicationis a jure latæ esse nullam, nisi talis citatio Delinquentis præcedat, per Textum & Glossam *Clement.* 3. *de cens.* & *Clement.* 2. *de Pœnis*; nisi delictum & contumacia Delinquentis non resipiscentis notoria esset; cum enim in tali casu non prærequiratur monitio ad ferendam *censuram* juxta dicenda infra *n.* 27. multo minus requiretur citatio ad declarandum excommunicatum.

24 Resp. II. Ad incurrendam saltem Excommunicationis *censuram*, quæ ab homine fertur, omnino necessaria est prævia monitio, seu comminatio illius. Est Communis & certa *c. Reprehensibilis* 26. *de Appellat. c. Sacro* 24. *h. t. c. Romana c. Statutum c. Constitutionem eod. in* 6. Et quidem hęc monitio ordinarie debet esse trina cum competenti intervallo dierum *cit. c. constitutionem hoc tit. in* 6. Glossa *in c. Sacro* 24. *vers. competenti*, & *c. Reprehensibilis*, *eod. vers. contumacia*, vel saltem debet esse una tribus æquivalens id est, complectens tres monitiones cum trino, eoque competenti intervallo, *arg. l. contumacia* 53. *§.* 1. *ff. de Re judicata*. Ratio est; tum ut contumacia Delinquentis magis appareat: tum ut habeat spatium vel ad satisfactionem præstandam, vel suam defensionem proponendam.

25 Porro ut monitio hæc legitime fiat, debet fieri in scriptis ut vult Palao *tr.* 29. *disp.* 1. *pun.* 5. *n.* 9. & coram testibus tradi, vel legi ipsi personæ excommunicandæ, *c. sacro* 24. *h. t.* ibi: Personis præsentibus idoneis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio; nisi forsan talis malitiose se absconderet, aut declinaret, & fugeret: tunc enim sufficit, si monitio, seu comminatio prævia scripta ad ejus domum, vel valvas Ecclesiæ, vel alio in publico loco affigatur, *c. quoniam §. Poro ut lite non contestata*, & *Clement. causam* 3. *de Election.* Suarez *de censuris disp.* 3. *sect.* 11. Covarruvias *in c. Alma mater p.* 1. *§.* 9. *n.* 4.

Resp. III. Monitio prævia necessario requiritur, etiamsi excommunicatio a Jure ferendæ tamen sententiæ sit posita, *arg. c. Reprehensibilis* 26. *de Appellat.* ubi universaliter & indistincte præcipitur, ut præmittatur canonica monitio, nisi *censura* a Jure imposita sit latæ sententiæ ipso facto incurrenda. 26

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo Delinquentis crimen, & contumacia est notoria; nam universaliter ubi excessus est notorius, accusatione, examinatione, & probatione opus non est, *can. manifesta*, 15. & *seqq. cau.* 2. *q.* 1. *c. Bona* 23. *v. Porro de Elect. c. evidentia* 9. *de elect.* consequenter nec ad ferendam excommunicationem saltem a Jure comminatam in tali notoria contumacia, monitio prævia necessaria est. Abbas in *c. ad nostram* 7. *de Jurejurand.* Suarez *loc. cit. n.* 18. Layman *loc. cit. n.* 6. *in fine.* 27

Dicitur autem notanter in Conclusione *n.* 24. posita, saltem Excommunicationis, quia *censura* Suspensionis, & Interdicti aliquando non meræ *censuræ*, sed ut pœnæ vindicativæ imponuntur, & imponi possunt nulla comminatione præmissa, *arg. c. cum in cunctis* 7. *§ fin. de Election. c. Sacro h. t. c.* 1. *v. Exemplum eod. in* 6. Palao *l. c. pun.* 5. *n.* 5. 28

Quæritur VI. An? & quando ignorantia, metus vel alia causa excuset ab incurrenda Censura? Resp. I. Ignorantia facti, qua quis ignorat id, quod facit, esse tale, quod sub *censura* est prohibitum, excusat a *censura*, v. gr. qui ex ignorantia putat Clericum, quem percutit, esse Laicum, non incurrit *censuram*. Communis, & certa, *c. si vero de sentent. Excommunicationis*, ibi: Si vero aliquis in Clericum nutrientem comam, manus injecerit violentas, propter hoc non debet excommunicatione notari, dummodo ipsum Clericum esse ignoraverit, adeo ut a *censura* immunem reddat etiam probabilis dumtaxat ignorantia *Facti*, ut explicat ibidem Glossa: Ratio autem Conclusionis est; quia ignorantia; quę omnino affectata aut supina non est, excusat a contemptu & contumacia, *leg. si ignorans* 50. *ff. Locati* consequenter etiam a *censura*; cum hæc non nisi in contumaces feratur per dicta supra. 29

Resp. II. Invincibilis quoque, vel saltem probabilis ignorantia juris Ecclesiastici præcipientis, vel prohibentis quidpiam sub *censura*, ab ea incurrenda excusat. Rursus communis DD. satisque clare patet ex *c. de const. in* 6. ubi dicitur: Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit seu supina. Quę decisio, cum favorabilis sit, multumque rationabilis, non tantum in statutis Ordinariorum, sed etiam in Constitutionibus Pontificiis locum habet: nam etiam Papa Ordinarius est; & quidem Ordinarius Ordinariorum. 30

Nec obstat, quod Delinquentes contra alias Leges sub certa pœna aliquid prohibentes, eadem pęna juste plectantur, etsi ignoranter pœnam, sub qua Lex aliquid prohibet; uti experientia & praxi ubique recepta constat in Latronibus, Adulteris, Incestuosis, prout etiam nos supra *tit.* 3. *de simonia n.* 321 jam probavimus. Nam disparitas est circa Censuras, & pœnas vindicativas, quod ad has nulla requiratur contumacia, sed sola sufficiat inobedientia erga Deum, vel Legislatorem humanum, ob quam tum in vindictam sceleris, tum ad terrorem aliorum pro bono & tranquilitate communi infligitur pęna scienter agentibus contra Legem divinam, aut humanam, etsi ignorent pœnam Legis. *Censura* vero utpote pœna Medicinalis requirit contumaciam in hoc consistentem, quod quis sciat, aliquid sub *censura* esse prohibitum, & tamen illud committat, sicque contumaciter agat contra Legem Ecclesiasticam, eamque quasi contemnat, Sylvester *Vers. Ignorantia n.* 14. Nav. *in Manual. c.* 27. *n.* 274 atque etiam diximus *de simonia l. c.* 31

Infertur proin, quod, si aliquis sciat, opus aliquod esse prohibitum vel præceptum, probabiliter tamen ignoret, ei esse annexam *Censuram*, eam non incurrat: consequenter rustici, & alii simplices homines ex hac ratione sępe excusentur a *censura* per generalem Legem, Canonem, aut Decretum 32

lutem non sperare, *arg. c. Nihil enim dist. 3. de Consecrat. dist.* 5.

37 Resp. proinde cum citato Fagnano *n.* 38. *& seqq.* Pœnam *Degradationis* imponi tantum in casibus a Jure expressis. Probatur id ex eo; quia Lex Civilis in multis casibus imponit Laico pro certis flagitiis pœnam mortis; Lex Canonica vero non aliam penam, quam *Degradationis actualis*, & traditionis Curiæ sæculari: Sic enim Laicis imponitur pena mortis, *l. Quamvis*, *l.* 2. *C. ad Legem Juliam de Adulteriis*, ibi: *Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet*. Et tamen pro *Adulterio* Clericus secundum Canones non degradatur, sed simpliciter deponitur, & in Monasterium detruditur, *c. si qui Clericus dist.* 81. Item pro Raptu Lex Civilis imponit Laico pœnam *ultimi supplicii*, *L. un. C. de Raptu Virginum*; sed Clerico imponitur non pena *Degradationis*, sed *Depositionis*, *can. de Puellis* 36. *q.* 2. Omitto alia exempla, quæ refert Fagnanus *l. c. n.* 83. *& seqq.*

38 Porro Crimina, pro quibus Jure Canonico Clericis imponitur pena *Degradationis* & traditionis Curiæ sæculari, sunt sequentia. I. *Hæresis*, *c. Excommunicamus §. Damnatis & c. Ad abolendam de Hæreticis.* II. *Crimen falsificationis* literarum Apostolicarum, *c. Ad falsariorum de Crimine Falsi*, III. *Crimen insidiarum*, & conspirationis in proprium Episcopum, *c. quis Sacerdotum & c. Statuimus* 11. *q.* 4. IV. *Crimen assassinatus* in Clerico, *arg. c. Pro humani, de Homicidio in* 6. V. *Incorrigibilitas Clerici* post servatos aliarum penarum gradus, *arg. Cum non ab homine de Judiciis*. VI. *Crimen nefandum* contra naturam, ex Constitutione S. Pii V. quæ incipit: *Horrendum illud scelus* VII. & VIII. *Celebratio Missarum*, vel *Auditio Confessionum a* non Presbyteris, ex Constitutione 81. Clementis VIII. & incipit: *Etsi alias &c.* IX. *Falsificatio Monetarum* in Italia, per Constitutionem Urbani VIII. quæ incipit: *In suprema*. De quibus plura Fagnanus *loc. cit. n.* 68. *& seq.*

39 Quæritur VII. A quibus & quomodo fieri possit, & debeat tam *verbalis*, quam *realis Depositio*, seu *Degradatio*? Resp. I. *Depositio simplex*, seu *verbalis* a proprio delinquentis Clerici Episcopo saltem confirmato, etsi nondum consecrato (cum non sit actus Ordinis, sed Jurisdictionis) vel ejus Vicario Generali fieri potest & debet; uti colligitur ex Concilio Tridentino *Sess.* 14. *de Reform. c.* 4. Et quoniam Sede vacante Capitulum in jurisdictione Episcopi succedit *c. His quæ st.* 1. *& c. Cum olim de majorit. & obedient.* ab eodem Capitulo, vel ipsius Vicario Generali de speciali Capituli mandato fieri etiam poterit. Castro Palao *Tr.* 29. *disp.* 4. *punct. n.* 6. & aliis communiter.

40 Resp. II. *Degradatio realis*, seu actualis & solemnis non nisi ab Episcopo consecrato fieri potest, Barbosa *de Offic. & potestat. Episc. Allegat.* 110. *n.* 24. Layman *loc. c. n.* 5. cum Glossa communiter recepta *in c. Transmissum*, *de Election.* *V. De talibus*, *arg. cit. Concil. Trid. Sess.* 23. *cap.* 4. ibi: *Per seipsum*. Ratio est; quia, uti ibidem bene notat Glossa, *degradatio realis* videtur actus Ordinis Episcopalis, consequenter non nisi ab Episcopo consecrato fieri potest.

41 Resp. III. Quamvis olim tam ad *Depositionem simplicem*, quam *degradationem* Clerici *realem* necessarius fuerit certus numerus Episcoporum, ita quidem, ut existente Reo Presbytero, sex Diaconi, aut Subdiaconi, tres alii Episcopi una cum proprio præsentes esse debuerint, *cap. Felix* 4. *can. Si autem* 3. *can.* 15. *q.* 7. juncto *c.* 2. *de Hæreticis in* 6. tamen hodie ad utramque sufficit, si loco Episcoporum tot adsint Abbates usum *Mitræ*, *& Baculi* habentes, vel his deficientibus totidem alii in Dignitate constituti, ætate graves, & scientia præclari Clerici; Sic enim novissime statutum habetur a Concilio Tridentino *Sess.* 13. *de Reform. can* 4. ibi: „Cum vero tam
„ gravia nonnunquam sint delicta ab Ecclesiasticis com-
„ missa personis, ut ob eorum atrocitatem e sacris
„ Ordinibus deponendæ, & Curiæ sæculari sit traden-
„ dæ: in quo secundum sacros Canones certus Episcopo-
„ rum numerus requiritur; quos si omnes adhibere diffi-
„ cile esset debita Juris executio differretur, si quando
„ autem intervenire possent, eorum residentia intermit-
„ teretur; propterea statuit & decrevit, Episcopum per
„ se, seu illius Vicarium in Spiritualibus generalem, con-
„ tra Clericum in sacris etiam Presbyteratus Ordinibus
„ constitutum; etiam ad illius condemnationem, nec
„ non verbalem depositionem, & per se ipsum etiam
„ Actualem, atque solemnem degradationem ab ipsis or-
„ dinibus a gradibus Ecclesiasticis in casibus, in quibus
„ aliorum Episcoporum præsentia, in numero a Cano-
„ nibus definito, requiritur, etiam absque illis proce-
„ dere licet, adhibitis tamen, & in his sibi assistentibus
„ totidem Abbatibus, usum Mitræ & Baculi ex privile-
„ gio Apostolico habentibus, si in civitate aut Diœcesi
„ reperiri, & commode interesse possint; alioquin aliis
„ personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, quæ æta-
„ te graves, ac Juris scientia commendabiles existant.

Porro iis, sive Episcopis, sive Abbatibus, sive aliis Clericis, qui juxta dicta necessaria præsentes esse debent, non tantum *consultivum*, sed etiam *decisivum* votum competit, ita ut sine ipsorum voto & assensu, Episcopus, nec ad *Depositionem*, nec ad *Degradationem* venire valeat, *can. Episcopus cau.* 15. *q.* 7. *c. Non potest* 3. *de Sentent. & re judicat.* Etiam post Concilium Tridentinum; cum ab ipso circa hoc punctum nil sit immutatum, uti cum Communiori recte observat Barbosa *loc. cit. n.* 26. 42

Et quamvis juxta receptam sententiam ad *Depositionem verbalem* seu *realem* Clerici in *Minoribus* constituti sufficiat consensus majoris partis præsentium Requisitorum, eo quod regulariter loquendo, & ubi aliud de Jure specialiter non requiritur, quæcunque a majori parte fiunt, ab omnibus geri censetur, *c.* 1. *De his, quæ a majori & l. Quod major.* 19. *ff. ad Municipal.* 43

Idque ob paritatem rationis, Sylvester *V. Degradatio n.* 1. *&* 3 cum Glossa *in c. Cum olim de sentent. & re judic.* *V. Præsentes*, extendit etiam ad *Depositionem* Clerici in *Majoribus* constituti; tamen probabilior, & communior sententia est, saltem ad Sacerdotis *Depositionem* requiri unanimem consensum præsentium Requisitorum, Barb. *cit. Allegat.* 110. *n.* 27. Abbas *in c. Non potest* 3. *de sentent. & re judic. n.* 16 Felinus *n.* 5. Imola, & alii, *arg. cit. c. Non potest*; ubi expresse requiritur *concors Sacerdotum sententia*, qui terminus *concors* non nisi in unanimi verificatur, *arg. c. In causis* 3. *de electio*, ubi factum *concorditer* opponitur facto *a majori parte*. 44

Resp. IV. Modos, & forma solemnitatis, quæ in *Degradatione* servari debet præscribitur *c. degradatio* 2. *§. Actualis vero h. t. in* 6. & Pontificali Romano, vi cujus, postquam a præsentibus requisitis assistentibus per Episcopum *degradatio* decreta est, Clericus *degradandus* sacris vestibus indutus, in manibus habens instrumenta Ordinis, a quibus degradatur, competentia, ad Episcopi præsentiam ducitur, Episcopus autem assistentibus sibi supradictis Ecclesiæ Prælatis, & præsente Judice sæculari, in Ecclesia vel alio loco sacro, Ordine retrogrado, id est, incipiendo ab illo, quod in ultima Ordinatione acceperat, usque ad primum, quod datus in collatione *primæ Tonsuræ*, cum vestibus, & ornamentis sacris cum certa verborum forma exuit, & tandem caput radit, ac præmissis efficacibus & seriis intercessionibus, ut citra mortis periculum sententia circa eum moderetur, tradit Judici sæculari; prout *c. c. degradatio §. h. t. in* 6. Actualis vero, sive solemnis cœlestis militiæ militis, id est, Clerici Degradatio, cum ad eam fuerit procedendum, fiet, ut exauctorizatio ejus, qui malitiæ deservit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque a militia remotus castris rejicitur, privatus consortio & privilegio militari, Clericus igitur degradandus vestibus sacris indutus in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentum ad Ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solemniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adducatur: cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quævis alia, quæ illi juxta morem ordinandorum Clericorum, in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento, seu ornamento, quod datum & traditum fuit ultimo inchoando & descendendo gradatim, Degradationem continuet, usque ad primam vestem, quæ datur in collatione primæ Tonsuræ: tuncque radatur caput illius, seu tondeatur, ne Tonsura seu Clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in Degradatione hujusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem illius appositis, quæ in collatione Ordinum sint prolata dicendo Presbytero hæc vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus; sicque in remotione reliquorum insi- 45

gnium

gniam similibus verbis utens. In ablatione ultimi; quod in collatione Ordinum fuit primum, infrascripto, vel alio modo pronunciet, sive dicat: Auctoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus degradamus, spoliamus, & exuimus te omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali.

46 Dicitur autem notanter; *præmissis efficacibus intercessionibus*, quia, quamvis multi, inter quos etiam Suarez est, velint, Episcopum non incurrere Irregularitatem, etiam sine hujusmodi intercessione tradat *Degradatum* Curiæ sæculari; Tum quia *in c. Novimus de V. S.* dicta intercessio ad evitandam Irregularitatem non præscribitur; & vel inde ea omissa Irregularitas non contrahitur, utpote quæ non nisi in casibus a Jure expressis incurritur, *c. Is qui 18. de Sentent. excommun. in 6.* Tum quia *c. Episcopus 3. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* eum, qui causam sanguinis justitiæ alterius delegat, Papa ab Irregularitate absolvit, nulla facta mentione de tali intercessione, vel protestatione contra pœnam sanguinis, dummodo hanc non demandet; tamen securius est, ut talis intercessio præmittatur, præsertim quia ea, etsi non sub irregularitate; tamen expresse præscribitur *c. Novimus de V. S.*

47 Cæterum ex his colliges, quomodo *Depositio*, & *Degradatio* differant. Nam quamvis hæ duæ pœnæ Canonicæ in multis conveniant, adeoque pro eadem accipiantur, differunt tamen, quod *Degradatio actualis* habeat aliam & majorem solemnitatem, includat etiam actionem realem, privationem omnis privilegii Clericalis, ac traditionem Curiæ sæculari; non item *Depositio verbalis*. Item quod *Depositio* etiam ab Episcopo non consecrato ejusque Vicario generali; item Sede vacante a Capitulo, & illius Vicario generali fieri possit, *Degradatio* vero a solo Episcopo consecrato juxta dicta.

48 Addit Fagnanus *in c. Requisivisti de Ordinatis ab Episc. n. 74.* quod ab Officiis & Dignitatibus Ecclesiasticis non fiat *solemnis Degradatio*, sed *verbalis* tantum *Depositio* seu privatio per sententiam. Nam ut declarat Pontificale Romanum. *Proprie loquendo quis a dignitatibus & honoribus deponitur, sed ab Ordinibus degradatur.* Et ratio diversitatis; quia Officia & dignitates sicut nuda voluntate & verbo conferri, ita & auferri possunt: at in collatione Ordinum non sufficit sola voluntas & verbum, sed opus est facto. Hinc idem Fagnan. *in c. cum contingat de Ætate & qualit. Ordin. n. 62.* ait, quod *solemnis Degradatio* nil aliud sit, quam *actualis Depositio* ab Ordinibus susceptis.

49 Quæritur VIII. Utrum Judex sæcularis contra Clericum *degradatum* sibi traditum possit instituere novum Processum? vel formatum a Judice Ecclesiastico pro revisione, aut juste formatus fuerit; petere? vel utrum teneatur illo se formato a Judice Ecclesiastico. Resp. I. Certum est, quod Judex laicus non possit indagere de valore & justitia Processus, quem in degradando Clerico formavit Episcopus, quia est materia mere spiritualis, & actus Ordinis Episcopalis, de qua materia cognoscere non valet Laicus, *c. Decernimus 2. c. Quanto 8. c. Si Judex 12. de Sent. excommun. in 6.* cum concordantiis.

50 Ex eadem ratione certum etiam est, quod contra Clericum *Degradatum* non possit instituere novum Processum, si delictum est mere Ecclesiasticum, uti sunt *Hæresis, Apostasia, sacrilega celebratio Missæ*, vel *auditio Confessionis Sacramentalis*, uti cum communi recte docet Abbas *in c. Ad abolendam 9 de Hæreticis*, & ibi *num. 12.* Felinus *n. 5.* Clarus *q. 97. nu. 7.* prout etiam supra *Tit. 8. de Hæreticis, a n. 45.* ubi multa ad propositum doctrinæ præcedentis & præsentis numeri habes.

51 Resp. II. Si crimen, ob quod Clericus fuit *depositus*, est mixti fori, ita ut de illo per Laicum commisso alias cognoscere valeat Judex laicus, cujusmodi sunt *Sodomia adulterio Monetæ &c.* Judex sæcularis non tenetur stare Processui per Judicem Ecclesiasticum facto, sed si vult potest (etsi non teneatur) novum Processum contra *Degradatum* instituere, eumque prout invenerit, Legibus conformiter judicare, & punire. Abbas *in c. 1. de Offic. Ordin. n. 14.* Clarus §. *fin. q. 96. n. 7.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 3. c. 6. n. 6. arg. Novell. 123. cap. 21. §. Si vero crimen.* Ratio est; quia cum in tali casu crimen mixti Fori sit, & Judex de valore Processus a Judice Ecclesiastico facto non indaget, sed absolute novum juxta Leges instituat, nullo modo materiæ, aut Jurisdictioni spirituali & Ecclesiasticæ se immiscet.

§. III.

De Infamia.

SUMMARIUM.

QUæritur I. Quid? & quotuplex sit *Infamia*? Resp. I. *Infamia est privatio, seu diminutio bonæ famæ:* sive, ut loquuntur Juris Consulti, *Infamia est læsæ dignitatis status, vita, & moribus reprobatus, l. cognitionem 5. §. 1. ff. de Extraord. cognit.* 52

Resp. II. *Infamia* duplex communiter assignatur, videlicet *Infamia juris* & *Infamia facti*. Hæc posterior accidit, quando quis tale quid perpetrat, propter quod ejus bona existimatio apud probos, & honestos viros læditur, licet ab ipso Jure expresse non notetur aliqua infamia, nec per sententiam irrogetur, *arg. l. Neque Famosis 2. C. de Dignitat. Infamia vero juris* est, quæ ipso Jure infligitur, seu decernitur in certa Crimina committentes. Idque adhuc fit dupliciter, ita videlicet, ut vel ipso Jure & Facto *Infamia* contrahatur, vel primum per sententiam Judicis secundum Juris declarationem infligatur. 53

Quæritur II. Ob quæ crimina ipso *jure* & *Facto* contrahatur *Infamia juris*? Resp. I. Regulam esse generalem Jure canonico omnes reos censeri *infames*, quicunque Jure civili habentur *infames*; nisi *infamiam* Jure civili introductam Canones speciatim sustulerint. *Prior pars* habetur clare ex *c. Omnes 6. q. 1.* ubi Hadrianus Papa inquit; *omnes vero infames dicimus, quos Leges sæculi infames appellant*, Concordat *c. Infames 6. q. 1.* ibi: *Infames esse dicimus, omnes, quos Ecclesiastica vel sæcularis Leges infames pronuntiant. Altera vero pars probatur ex c. ult. De secundis nupt.* ubi *Infamia* Jure civili *L. 1. cod. de secund. nup.* decreta mulieri intra annum luctus nubenti fuit sublata. 54

Resp. III. Jure Civili *Infamiam juris* ipso jure & facto contrahunt, sequentes videlicet. I. Qui, sive viri, sive fœminæ quæstuaria prostitutione lenocinium exercent, *l. athletas 4. §. 1. ff. de his, qui notant. infam. l. Palam 41. §. De Ritu nupt.* II. Qui operam suam ad pugandum cum bestiis locant, *l. 1. §. 6. ff. de Postulat.* III. Qui quæstus causa etiam cum homine ad privatum certamen descendunt, *l. Quod ait 2. §. 1. ff de his, qui notant. infam.* IV. Qui ex præfato quæstu histriones, ac turpes ludos agunt, *ead. l. & §. fin.* V. Qui bina Sponsalia, vel binas nuptias eodem tempore constitutas habent, *l. quid ergo 13. §. eod.* VI. Qui promissorum contractum Juramento apposito factum, cum posset, non observat, *l. Si quis major 41. C. de Transact.* VII. *Hæretici, Authen. Gazaros C. de Hæreticis.* VIII. Usurarius manifestus, & usuras usurarum exigens *l. Improbam 20. C. Ex quibus causis infamia irrogatur &c.* 55

Resp. IX. Jure Canonico *infames* ipso facto sunt præter specificatos *n. præced.* etiam illi, qui ut tales declarantur *can. Infames 17. caus. 6. q. 1.* illis verbis; „ Infames 56
„ esse personas dicimus, quæ pro aliqua causa notantur
„ infamia, id est, omnes, qui Christianæ Legis normam abjiciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt;
„ similiter, fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoque violatores,
„ & Apostolorum seu successorum eorum, reliquorumque

„ que Patrum ſtatuta libenter violantes, & omnes, „ qui adverſus Patres armantur, qui in omni mundo „ inamia notantur; ſimiliter inceſtuoſos, homicidas, „ perjuros, raptores; maleficos, veneficos, adulteros „ & de bellis publicis fugientes; & qui indigna ſibi „ petunt loca tenere, aut facultates Eccleſiæ abſtra„ hunt injuſte, & qui fratres calumniantur, & accu„ ſant, & non probant, vel qui contra innocentes „ Principum animos ad iracundiam provocant, & „ omnes anathematizatos, vel pro ſuis ſceleribus ab „ Eccleſia pulſos, & omnes, quos Eccleſiaſticæ vel ſæ„ culi Leges infames pronuntiant „. Quibus accedunt alia delicta, de quibus ſuis in Titulis agitur.

57 Notandum tamen, quod etſi non deſint Doctores volentes, *Infamiam* ex recenſitis etiam occultis delictis oriri, quia Infamia perpetrationi & non manifeſtationi criminis impoſita eſt, uti cum aliis argumentatur Sylveſter *V. Irregularitas q.* 14. tamen probabilius eſt, eam non niſi ex crimine manifeſto oriri, eo, quod *Infamia* ſit bonæ famæ ſeu æſtimationis apud alios diminutio, quæ utique non ſequitur, ubi crimen eſt occultum. Abbas *in c. Ex tenore 4. de Temporib. Ordin. n.* 4. Sanchez *l.* 2. *Moral. c.* 26. *n.* 1. cum Communi, quod ſi tamen crimen cum tempore evulgatur, illico completa adeſſe cenſetur *Infamia* cum ſuis effectibus etiam ante ullam criminis declarationem.

58 Quæritur III. Quinam ſint *Infames* ſententia Judicis? Reſp. Omnes accuſatos, & condemnatos de publico delicto, id eſt, tali, cujus accuſatio cuivis eſt præmiſſa *§. 1. Inſtit. de public. judic.* veluti ſunt, *Proditio*, *Crimen falſi*, *Adulterium l. infamem ff. de public. jud.* item *Rapina*, *Furtum*, *expilata Hæreditas*, *Injuria* &c. licet enim hæc poſteriora crimina non cenſeantur publica, ſed privata, tamen per ſententiam Judicis condemnatoriam irrogant Infamiam, *l. Infamem*, *l. decuriones* 5. *l. Furti* 8. *l. Si expilaſſe* 12. *C. Ex quibus cauſis irrog. infam.* quam etiam ille incurrit, qui pretio conductus accuſare omittit. Item de dolo malo vel calumnia, aut prævaricatione in publico judicio commiſſa condemnatus, *l. Fuſtibus 6. C. Ex quib. cauſa infamia irrogat.* ob quæ crimina, condemnatus *infamis* efficitur, etſi in ſententia nulla fiat mentio de *infamia*, ut cum aliis bene notat Perez *in C. Ex quibus cauſ. infamia irrog. n.* 12. dummodo ſententia per appellationem non ſit ſuſpenſa, ſed jam abierit in rem judicatam. Sylveſt. *V. Infamia n.* 12. Molina *de juſt. & jur. diſp.* 9. *n.* 4. & deducitur *ex l. Furti* 6. *§.* 1. *ff. de his qui infamia notant.*

59 Quæritur IV. Qui ſint effectus *infamiæ*? Reſp. ſequentes: potiſſimum I. *Infames* ſunt irregulares, ita ut neque Ordinem ſuſcipere, nec in ſuſcepto miniſtrare valeant *can. 5. diſt. 51 can. Infames can. 6. q.* 1. Navar. *c.* 27. *n.* 204.

60 II. *Infamia* tam ex turpitudine Facti, quam a jure proveniens excludit a dignitatibus & honoribus præſertim Eccleſiaſticis juxta *Regul.* 85. *jur. in* 6. ibi: *Infamibus non pateant portæ dignitatum*, *& l. Neque famoſi* 2. *C. de dignitat.* eo quod Dignitates & reliqua Beneficia Eccleſiaſtica non niſi ab illis adminiſtrari debeant, qui probatæ ſunt vitæ & integræ æſtimationis, *c. inter dilectos* 10. *de Exc. ff Prælat.*

61 III. *Infamia* ulterius excludit ab actibus legitimis, & publicis muneribus, ac officiis, Judicis, Aſſeſſoris, Advocati, Accuſatoris, immo etiam Teſtis, *c. Teſtimonium* 54. *de teſtib. l. Teſtium* 3. *§.* 1. *ff. eod.*

62 IV. *Infames* repelluntur ab hæreditate Teſtamento relicta, non tantum ſi parentes, ſed etiam ſi fratres, aut ſorores de inofficioſo agant, *l. Fratres* 27. *C. de inoff. Teſtament.* & ibi Bruneman. *n.* 1.

§. IV.

De Irregularitate.

S U M M A R I U M.

63 Irregularitas *quid*?
64 *Quomodo differat ab Excommunicatione*, *& Suſpenſione.*
65 Irregularitas *alia eſt* ex delicto, *alia* ex defectu.
66 Irregularitas *nunquam contrahitur*, *niſi in caſibus a jure expreſſis. Et n. ſeq.*
67 *Vel ubi diuturna Eccleſiæ conſuetudo illam induci valt*
68 *Recenſentur delicta, ob quæ* Irregularitas *contrahitur*
69 *Veluti ſunt* reiteratio Baptiſmi.
70 Violatio Cenſuræ.
71 Indebita ſuſceptio Ordinis.
72 Hæreſis, & Apoſtaſia a Fide.
73 Homicidium, & mutilatio injuſta.
74 Omnia delicta inducentia Infamiam Juris.
75 *Dummodo ſint publica.*
76 Irregularitas ex Infamia *ſubinde ex parte ceſſat poſt peractam pœnitentiam.*
77 *Recenſetur* Irregularitas ex defectu.
78 *Veluti ſunt defectus animi:*
78 *Quo referuntur etiam Neophyti.*
79 *Recenſentur defectu corporis* Irregularitatem *inducentes*, *& quatuor n. ſeqq.*
85 Irregulares ex defectu natalium *quinam? & duob. n. ſeq.*
88 Irregulares ex defectu ætatis *qui?*
89 Irregulares ex defectu libertatis *qui?*
90 *Et* Sacramenti.
91 Irregulares ex defectu lenitatis, *ſeu concurrentes ad juſtum homicidium*, *aut mutilationem*, *quinam?*
92 *Irregularitatis effectus ſunt I. Privatio Ordinis ſuſcipiendi.*
93 *Privatio uſus Ordinis jam ſuſcepti.*
94 *Privatio Beneficii ſuſcipiendi.*
95 *Papa ſuper quavis* Irregularitate *diſpenſare poteſt.*
96 *Epiſcopus vero ſuper ea, quæ provenit ex delicto occulto excepto homicidio, ſicut & capitulum Sede vacante.*
97 *Prælati Regulares ſaltem Mendicantes in ſuis Subditis quoque diſpenſant.*

Quæritur I. Quid? & quotuplex ſit *Irregularitas*? Ante reſponſionem nota, *Irregularitatis* nomen derivari a ly *irregulare*, quod ſignificat aliquid intra regulam non contentum. In propoſito tamen ſumitur magis ſtricte, ſcilicet pro impedimento canonico, quo quis excluditur a ſuſceptione vel executione Ordinum. Et definitur a noſtro Doctore Subtili 4. *ſent. diſt.* 25. *q.* 1. dicendo: quod ſit *inhabilitas ad ſuſceptionem Ordinum*, *& executionem actuum Ordinis*. Siquidem præcipuus *irregularitatis* effectus eſt, per modus inhabilitatis alicujus impedire Ordinum ſuſceptionem, & ſuſceptorum uſum. Et hoc modo *irregularitatis* eſt una ex ſeptem *Pœnis Canonicis*; & dicitur pœna ſaltem large loquendo, juxta dicta. 63

Differt autem *irregularitas* ab Excommunicatione & Suſpenſione non obſtante, quod & has impediant ab Ordinum ſuſceptione vel receptione. Tum quia *irregularitas* non eſt Cenſura Eccleſiaſtica, ſicut Excommunicatio & Suſpenſio, immo quandoq; contrahitur abſq; ulla cauſa. Tum quia ipſa directe impedit ſuſceptionem & executionem Ordinum, & quidem (quantum eſt ex ſe, ac niſi per legitimam diſpenſationem, vel ceſſante aliunde defectu tollatur) in perpetuum: Excommunicatio autem impedit quidem ſuſceptionem & executionem Ordinum, ſed indirecte tantum ac mediate, in quantum ſeparat hominem totaliter a communione Fidelium, ſub qua etiam comprehenditur communicatio in Sacramenti Ordinis ſuſceptione & receptione, ſuſpenſio autem idipſum facit, ſed ad tempus duntaxat, ut ex infra dicendis patebit. Hoc prænotato 64

Reſp. II. *irregularitatem* communiter dividi in *irregularitatem ex delicto*, & in *irregularitatem ex defectu*. Differunt autem hæ duæ ſpecies, quod *irregularitas* orta *ex defectu*, ſæpius abſque diſpenſatione tollatur ſublato defectu: *irregularitas* autem *ex delicto* ſemper maneat, donec legitime in ea diſpenſetur. 65

Quæritur II. In quibus caſibus generatim loquendo contrahatur *irregularitas*? Reſp. cum Communi, in iis duntaxat, qui ſunt Jure expreſſi. Ita clare deſumitur ex *c. is qui de Sentent. excomm. in* 6. ibi: *Licet in hoc temere agat*, *irregularitatis tamen* (*cum id non ſit expreſſum in jure*) *laqueum non incurrit.* 66

Quinimo ex hoc textu recte poſt alios infert Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 5. Irregularitatem non ab homine per ſententiam, ſed ſolo jure communi ſeu Pontificio, non item particulari ſive Epiſcopali imponi poſſe. Quin etiam (ſubjungit idem Auctor) defectus ille, ob quem *irregularitas* incurritur, debet eſſe ſpecifice nominatus in jure: neque ab uno ad alium caſum, ob ſimilem, vel majorem rationem extenſio fieri poteſt. Nam quia odioſa eſt & pœnalis, reſtringenda eſt, non laxanda, juxta *c. odia de reg. jur. in* 6. ac proinde qui dicit aliquem irregularem, debet dare cauſam Juris, inquit Fagn. *c. Si quis presbyter*, *de cler. excom. n.* 5.

In-

Interim tamen negari vix potest, aliquas *Irregularitates* sine Jure expressa ex communi DD. consensu, & diuturna Ecclesiæ consuetudine fuisse introductas; siquidem consuetudo est optima Legum interpres, simulque, si est rationabilis & diuturna, est constitutiva Juris, habetque vim Legis, Layman *loc. cit.*

68 Quæritur III. Quænam sint *Irregularitates* ex delicto? Resp. Ex sequentibus capitibus eas oriri, nempe ex reiteratione Baptismi, ob violationem Censuræ Ecclesiasticæ, ex indebita susceptione Ordinum, ex delicto Hæresis, & aliis delictis *Infamiam* inducentibus, & tandem ex Homicidio. De quibus omnibus singillatim hic dicemus, dempto Homicidio, de quo late diximus supra *tit.22. de Homicidio n num.* 28.

69 *Primo* itaque oritur *Irregularitas* ex Baptismo serio atque scienter reiterato, tam ex parte Baptizantis, quam Rebaptizati *arg. c. Ex litterarum de Apostatis, &c. Qui in quolibet* 1. *qu.* 7. ac alibi. Hæc tamen Irregularitas non incurritur ob reiterationem Sacramenti Confirmationis cum id Jure cautum non sit, ac bene observavit Doctor noster Subtilis, 4. *dist.* 6. *q.* 8. Idem dicendum, Rebaptizatio fiat sub conditione, *si non es baptizatus &c.* quamvis temere, & non præmissa inquisitione debita, utrum Baptismus antea rite fuerit collatus nec ne, id accidat, si quidem leges pœnales debent intelligi cum effectu; non autē fit reiteratio Baptismi sub illa conditione collati, si ipse ante fuit valide collatus Plura circa hanc *Irregularitatem* vide *tit. 9. de Apostatis, & reiterantibus Baptisma n* n. 34.

70 *Secundo* oritur *irregularitas* ex violatione Censuræ ecclesiasticæ, de qua irregularitate amplius vide *t. 27 de Cleric. excomm. deposito, vel interdicto ministrante n n.* 34.

71 *Tertio.* Contrahitur *irregularitas* ex indebita susceptione Ordinum: ut si quis *furtive* fuerit ordinatus; nam talis non potest in ordine suscepto ministrare, neque et ad altiorem Ordinem promoveri, nisi cum eo legitime fuerit dispensatus, ut dicitur *c.* 1. *&* 3. *De eo, qui furtive &c.* & amplius habet *tit.* 29. *De eo, qui furtive a n.* 11. Similiter, qui ab Episcopo excommunicato, interdicto, aut suspenso, simoniaco, schismatico, prout ex pluribus textibus Juris probat Navarrus *l. c. n.* 541. Omitto alios casus.

72 *Quarto* Hæretici, Apostatæ a Fide, Schismatici, eorumque fautores, ac receptores (id est, qui favent hæreticis, vel Schismaticis formaliter sumptis, seu qua talibus sunt *irregulares, arg. c. quicumque de Hæreticis in 6.* & alibi. Requiritur nihilominus ad hanc *Irregularitatem* incurrendam Heresis exterior sufficienter manifestata. De qua *irregularitate* vide *tit 7. de Hæreticis §. 5. n n.* 254. *& tit. 9. de Apostatis a. n.* 4.

73 *Quinto* inducitur *irregularitas* homicidio, & mutilatione, de qua late egimus *tit.* 12. *de Homicidio voluntario, & casuali n. n.* 82.

74 *Sexto* omnes illi, qui sunt *infames infamia Juris* (de quibus supra *a n.* 35. diximus) simul prohibentur promoveri ad Ordines altiores, *arg. c. infames* 6. *q.* 1. ibi: *Hi omnes, nunquam, nec ad sacros gradus provehi.*

75 Ubi tamen notandum, quod licet alias *irregularitas* etiam ex occulto delicto externo contrahatur, *arg. c. nisi cum pridem* 10. *℣. Nos tamen de Renunt. & c. fin. de Tempor. Ordin* juncta Conc Trid *Sess* 24. *de Ref.* ubi concedit Episcopis facultatem dispensandi *irregularitate* ex delicto occulto (excepto homicidio) proveniente. Nihilominus cum Crimen occultum non pariat *infamiam*, vel saltem tollatur per solam pœnitentiam juxta dicta *n.* 57. non incurritur præfata irregularitas, nisi crimina *infamiam Juris* inducentia sint publica, dummodo excipiatur homicidium, Ita cum pluribus aliis Layman *l. c. c.* 4 *n.* 8 & desumitur ex *c. fin. de Temporib. ordinat.* ibi *Si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter reos homicidii) post pœnitentiam in jam susceptis, vel suscipiendis Ordinibus impediri.*

76 Quinimo hæc irregularitas ex Infamia proveniens, solum impedit ascensum ad Ordines altiores, non vero post peractam pœnitentiam impedit ministerium in Ordinibus jam susceptis, *arg. c. c. infames* 6. *q* 1. Quod intellige, nisi aliunde crimen inducat Irregularitatem impedientem ministerium in Ordinibus jam susceptis, prout fit in hæresi, in homicidio, in violatione Censuræ Ecclesiasticæ per exercitium Ordinis &c.

77 Quæritur IV: Quænam sint *irregularitates ex defectu*, Resp. Esse sequentes, videlicet, quæ proveniunt I. Vel ex defectu animi; II. vel corporis, III. vel natalium, IV. vel ætatis. V. vel libertatis. VI. vel Sacramenti seu ex Bigamia. VII. Lenitatis. De quibus omnibus, etsi jam ex professo actum sit *lib.* 1. ac præsertim *tit.* 14. nihilominus partim breviter recapitulando, partim remissive de iis agemus.

78 I. Itaque sunt & censentur *Irregulares ex defectu animi*, qui vel carent usu rationis, vel habent defectum omnimode scientiæ: hi enim Iure etiam naturali Divino arcentur a suscipiendis Ordinibus utpote inepti ad munus tale subeundum singulis Ordinibus correspondentes.

79 Huc adde *Neophytos*, id est, ex lege Judaica, vel Ethnica nuper conversos ad fidem Christianam & baptizatos *arg. c.* 1 *dist* 48 ubi & hujus ratio additur illis verbis: *Evidens namque est Apostolicum præceptum, dicens: Non Neophytum, ne forte elatus in judicium incidat, & laqueum diaboli,* 1. Timoth. 3.

80 II. Sunt & censentur *Irregulares ex defectu corporis*, qui ita sunt corpore vitiati, ut vel absolute non possint peragere Ordinis ministeria, vel non sine aliorum horrore. Ita desumitur ex *can. Illiteratos dist* 39. ibi: *Illiteratos, aut aliqua parte corporis, vitiatos, vel imminutos, nullos præsumat ad Clericatus ordinem promovere.* Ubi Gl. *℣. Imminutos*, addit ly *enormiter* Concordat *c. Præsbyterum & c. tua nos de Clerico ægrotante*, cum Concordantiis.

81 Sic Presbiter, cui medietas palmæ cum duobus digitis per prædonem fuit abscissa, Missam celebrare non permittitur, qui *nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri potest*, quamvis cæteris officiis Sacerdotalibus fungi valeat *c. Presbyterum De Clerico ægrotante.*

82 Similiter censetur *Irregularis* propter notabilem deformitatem, cui oculus erutus est, *arg c. si Evangelica dist.* 55. ibi: *Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacerdotis insignia concedi.* Aliud foret dicendum de eo, quia caret solo visu dextri oculi, modo habeat utrumque oculum integrum: vel qui habet visum brevem, aut non videt sine perspicillis, quia hujusmodi vitium non inducit notabilem deformitatem.

83 Dixi notanter; *qui caret solo visu oculi dextri.* Nam utrum carens visu oculi sinistri (quem stylus Romanus *oculum Canonicum* appellat, eo quod necesse sit videre ipso, ut celebrans Canonem Missæ sine indecora, & nimia facie conversione legere possit (sit *Irregularis*, major est difficultas. Et quidem affirmat communior DD. alii vero id limitandum censent, si absque notabili deformitate, seu indecentia *Canonem* egere nequeat.

84 Porro *Irregularis* non est, qui sex digitos in manu habet: neque qui uno digito ex minoribus caret: neque gibbosus nisi gibbositas sit conjuncta cum magna deformitate: neque cladus, nisi sit magna pressus deformitate, ita ut baculo vel pede ligneo uti debeat, quod indecorum foret in Altaris ministerio. In dubio autem, an corporis defectus sit enormis, ita ut magnam deformitatem, sicque *Irregularitatem* inducat, nec ne, ad ordinarium Prælatum pertinet judicium. Plura circa hoc Laymanus *cap.* 7. *de Irregularitatibus.*

85 III. Sunt, & censentur *Irregulares* ex defectu natalium, qui sunt illegitime nati, *arg. c.* 1. *de Filiis Presbyt.* cum concordantiis. Et hæc *Irregularitas* introducta est partim in detestationem paterni sceleris; partim ob turpitudinis notam, quam filius ex tali nativitate juxta communem hominum existimationem contrahere censetur; partim quia timetur, ne filius paternæ incontinentiæ imitator existat, ut observat Glossa *in cap. fin. de Filiis presbit. in* 6. *℣. Defectu*

86 Intellige *primo*, nisi talis per subsequens matrimonium legitimetur, *arg. c. Conquestus &c. Tanta, qui filii sint legitimi &c.* & alibi. Qui subsequens Matrimonium fictione Juris retrahitur ad tempus conceptionis *l. Nativitatis*. Idque favore liberorum, prout amplius declaravimus *l.* 4. *Decretalium tit. qui sint legitimi, n.* 14. *&* 15.

87 Intellige *secundo*, nisi *Illegitimus* Religionem intraverit: Nam tunc filii illegitimi possunt ad sacros Ordines promoveri, non tamen ad aliquam Prælaturam, ut habetur *cit. c.* 1. *de Filiis presbyt.* ibi: *Filii presbiterorum, ut cæteri ex fornicatione nati ad sacros Ordines non promoventur, nisi aut Monachi fiant, vel in Congregatione canonica regulariter viventes; Prælationem vero nullatenus habeant.*

Cæte-

Cæterum de hac *Irregularitate* amplius vide *lib. 1. tit. 17. de Filiis presbyt. non ordinandis*.

88 Sunt & censentur *Irregulares ex defectu ætatis*, illi qui nondum habent legitimam ætatem ad receptionem Ordinum requisitam, de qua novissime plura statuit Concil. Tr. *Sess. 23. c. 11. & 12. de Reform.* quæ Irregularitas tamdiu durat, quamdiu durat talis defectus ætatis *arg. c. ult. de Tempor. Ordin.* cum Concordantiis. Adveniente autem legitima ætate absque alia dispensatione cessat.

89 V. Ex defectu *libertatis* inducitur *Irregularitas* pluribus in casibus. Primo in Servis seu Mancipiis, ut patet ex toto *tit. 18. lib. 1. de servis non ordinand.* & alibi. *Secundo* in conjugatis; nam conjugati non admittuntur ad ordines sine licentia uxoris, votum continentiæ emittentis, *c. Uxoratus. De Conversione conjugatorum*. *Tertio* obligati ad ratiocinia, & hujusmodi, de quibus plura DD. de qua *Irregularitate* vide *tit. 19. lib. 1. Decret. de obligat. ad ratiocinia non ordinandis*.

90 VI. Contrahitur *Irregularitas ex defectu Sacramenti, seu Bigamiæ*, de qua vide *lib. 1. tit. 21. de Bigamis non ordinandis*.

91 VII. *Irregularitas* contrahitur *ex defectu lenitatis* quam omnes homicidium, vel mutilationem etiam justam mandantes, & cooperantes ad eam incurrunt, de qua *Irregularitate* late vide *hoc lib. tit. 12. § 3. a num. 75.*

92 Quæritur V. Quos effectus pariat *Irregularitas*? Resp. Tres potissimum. Quorum *primus* & Principalis est privatio Ordinis suscipiendi *can. Curandum 6. can. Si cujus uxorem 8. dist. 34.* cum Concord. etiam *primæ Tonsuræ* Navar. *de Temporib. ordin. Cons. 24. n. 5.* Garcias *p. 7. c. 12. num 30.*

93 *Secundus* effectus est privatio usus, seu exercitii Ordinis jam suscepti alicujus, vel si totalis est, cujuscumque *arg. c. fin. de Temporib. Ord. c. Ad audientiam de homicid.* cum Concordantiis.

94 *Tertius* effectus est privatio beneficiorum obtinendorum, si *Irregularitas totalis* est, *arg. c. Dudum 12. de Elect. c. fin. de Cleric. duel.* Ratio est; quia hoc ipso, quod Beneficium detur propter Officium *c. fin. de rescr. in 6.* & *Irregularis* Officii divini capax non sit, etiam Beneficium obtinere non potest, *a c. fin. de Cleric. excom. Ministr.* Ex cujus Capituli textu Sylvester *V. Excommunicatio 4. n. 4.* Palaus *tr. 29. disp. 6. p. 5. n. 27.* Suarez, Layman, & alii deducunt, collationem Beneficii *Irregularis* factam, esse, quidem irritandam, non tamen ipso Jure irritam. Ratio est; quia sicut *Irregularitas* non nisi in casibus jure expressis datur, *c. e. is qui* sic quoque eidem effectus alii, quam qui in jure expressi, tribuendi non sunt.

95 Quæritur VI. Quomodo dispensatione, vel alias tollatur & cesset *Irregularitas*? Resp. I. Summus Pontifex super quavis *Irregularitate* sive ex *delicto*, sive ex *defectu* proveniente dispensare potest. Unanimis, & certa Ratio est; quia quævis non nisi jure Ecclesiastico est introducta, *can. Sunt quidem 6. can. 25. q. 1. c. Proposuit 4. De conc. Præb.* in jure autem Ecclesiastico Papam dispensare posse, palam est.

96 Resp. II. Episcopi quoque in omnibus *Irregularibus* ex delicto occulto provenientibus, & ad Forum contentiosum non deductis (excepta ea, quæ ex homicidio voluntario provenit) cum suis subditis per se, aut Vicarium suum generalem speciali mandato ad id præditum dispensare possunt, textu expresso Conc. Trid. *Sess. 24. c. 6. de ref.* potestas, quæ jure ordinario Episcopis competit, etiam ad Capitulum Sede vacante transit, uti & competit Abbatibus, ac aliis Prælatis jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, ut cum Abbate *in c. Verum 7. de Foro comp. n. 9.* & Felino *in c. Eam quæ de rescript.* bene docet Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 20. n. 10.*

97 Resp. III. Prælati Regulares, saltem Mendicantes cum subditis suis saltem pro Foro conscientiæ dispensare possunt super quavis *Irregularitate* etiam ex Bigamia, & homicidio (dummodo hoc notorium non sit) Rodriquez *to. 1. qq. Reg. q. 24. art. 13.* & videre est passim *in Compendiis privil.* Ipso *Irregularitas ex defectu natalium* orta per ipsam Professionem Religiosam tollitur, ita tamen, ut etsi ad Ordines, tamen, ad Dignitatem aliquam promoveri non valeat *c. 1. de Filiis presb.*

§. V.

De Pœnis Ecclesiæ magis temporalibus.

S U M M A R I U M.

98 *Enumerantur Pœnæ Ecclesiasticæ temporales.*
99 Pœna pecuniaria *quid? licite imponitur, ita tamen ut non Judici Ecclesiastico, sed causæ piæ applicetur.*
100 *Olim limitabatur hæc doctrina.*
101 *Hodie tamen passim & universaliter procedit.*
102 *Solvuntur Objecta.*
103 *Si Episcopus est pauper, potest* Pœnam pecuniariam *sibi, aut fabricæ suæ Ecclesiæ applicare.*
104 Pœna Verberationis *quid importet? Et qualiter sit in usu?*
105 Pœna Torturæ *quid? an? & quando contra Clericos adhiberi valeat.*
106 Pœna Exilii, *seu* Relegationis *quid?*
107 Pœna Carceris, *vel* Carceratio, *seu ad custodiam infligi potest, & quando?*
108 *Vel ad pœnam etiam perpetuo.*
109 *Ob quæ crimina carcer perpetuus infligatur?*
110 *De* Pœnis Carceris, *& effectu illius in nostro Ordine: Remissive.*
111 *Detrusio in arctum Monasterium hodie non amplius est in usu; loco illius imponuntur Triremes, vel perpetui carceres.*
112 *Pœna confiscationis bonorum quoque clericis imponi potest, & quomodo.*

Quæritur I. Quænam & qualiter in usu sint Ecclesiasticæ *Pœnæ temporales*? Resp. I. *Pœnæ Ecclesiæ temporales* sunt sequentes, videlicet I. *Pœna pecuniaria*. II. *Verberatio* III. *Tortura* IV. *Exilium*, seu *Relegatio* V. *Incarceratio*. VI. *Arctum Monasterium*. VII *Confiscatio bonorum*. De quarum singularum natura & usu, singulæ erunt sequentes Conclusiones. Hinc 98

Resp. II. *Pœna pecuniaria* in hoc consistens, quod Delinquens, loco alterius pœnæ, vel una cum alia certam summam pecuniariam solvere debeat, licite & valide a Judicibus Ecclesiasticis imponi potest, ita tamen, ut regulariter loquendo non ipsi Judici, sed causis piis applicetur. Covar. *lib. 2. Var. Ref. c. 9. n. 8.* Abbas *in c. Licet 3. h. t. n. 8.* & ibidem Fagnanus *n. 97.* Barbos. *n. 4.* Farinacius *Prax. Crim. q. 19. n. 51.* & alii communiter *arg. c. Statuimus 35. caus. 16. q. 1. c. Dilectus 2. de Offic. Ord. c. postulasti 14. de Judæis*, ubi pœna pecuniaria expresse etiam præscribitur ibi: *ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia temporali*, cum Concordantiis. Ratio est; quia hæc pœna subinde magis quam alia a Delinquentibus timetur, indeque ad coercenda crimina nonnunquam magis deservit. Unde etiam praxi fere ubique recepta cernitur. 99

Dicitur tamen notanter; *ita tamen ut generaliter loquendo, non ipsi Judici &c.* licet enim olim satis recepta fuerit doctrina Covarruviæ *l. c. n. 9.* distinguendo dicentis; quod in casibus & delictis, pro quibus ex Lege, statuto, aut consuetudine *pœna pecuniaria* est definita, possit eam Judex sibi applicare; nisi ex eodem statuto aut consuetudine in causas pias, vel in compensationem injuriæ, vel damnum passi esset convertenda. In illis vero casibus, in quibus Judex solo arbitrio suo *pœnam pecuniariam* imponit, etiam sibi applicare nullatenus valeat; cum in his, non item in illis casibus avaritiæ suspicio subsistit. 100

Tamen hodie post Concilium Tridentinum præfata distinctio non amplius procedit, sed absolute tenendum est, *pœnas pecuniarias* a judicibus Ecclesiasticis impositas, causis & piis locis applicari debere. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. Alleg. 197. n. 10.* Diana *p. 10. tr. 8. resol. 2. §. Ad hæc omnia quanta, in Summ. Bullar. V. pœnæ pecuniariæ pag. 265.* Ratio est; quia ita expresse statuitur a dicto Concilio Tridentino *Sess. 25. de ref. cap. 3.* ibi: *Liceat eis* (Judicibus Ecclesiasticis) *si expedire videbitur, in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscunque etiam Clericos per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur &c. procedere, causas definire.* Accedunt declarationes Cardinalium, quas refert Barbosa, & Diana *l. c.* etiam habent, quod, nisi Episcopus sit pauper, pœnas pecunia- 101

niarias nec possit applicare fabricæ Ecclesiæ Cathedralia aut domus Episcopalis, sed debeat illas aliis locis piis applicare.

102 Nec obstant, qui objiciuntur, Text. Juris *c. Irrefragabili*, 13. *§. fin de offic. ordin c. Ut Clericorum*, 13. *De vita, & honest. Cleric. & c. Licet*, 3. *h. t.* ubi expresse prohibitum videtur, pro delictis pœnas pecuniarias imponere. Tum ne avaritiæ detur locus, tum ne delicta invalescant; quia *nullam Reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat, can. Pauper 72. caus. 11 quæst. 3.* Respondetur enim præfatis juribus prohiberi solum pęnas pecuniarias, quę ex avaritia, & lucri cupiditate, aut non observato ordine judiciario imponuntur, minime vero, quæ piis causis, & locis applicantur. Ad rationem respondentur, eam procedere si cuncta crimina ordinarie sola pecuniaria pęna plectentur, non vero, si id spectatis personę, & delicti circumstantiis fiat, & ubi apparet, hanc pœnam magis, aut æque timeri, quam corporalem servire.

103 Illud tamen notandum, quod si Episcopus vere esset pauper, sufficientem ex redditibus Episcopatus sustentationem pro suo statu non habens, posset pęnas pecuniarias sibi, fabricę Ecclesię Cathedralis, aut domus Episcopalis applicare; prout allegatis Cardinalium Declarationibus recte docet Barbosa *l. cit.* & in Conc. Trid. *l. c. n.* 25.

104 Resp. II. per *Verberationis*, *seu Flagellationis* pœnam intelligitur verberatio moderata, ne ad sanguinis effusionem deveniatur *c. 1. de calumn.* & *c. in Archiepiscop. 4. de repet.* quæ etsi in plerisque locis in desuetudinem abjerit tamen adhuc fieri potest, prout dictum jam *tit. 2. de calumniat, num.* 16

105 Ref. III. Per *Torturam* intelligitur gravior pęna corporis afflictiva ad hoc imposita, ut Reus ad fatendam veritatem adigatur: Cui licet de jure, antiquo Clerici non potuerint subjici prout ex *l. Militia*, 8. *c. De quæstionib.* & etiam *Concil. Matisconensi l. can.* 19. desumitur; tamen hodierna Tribunalium Ecclesiasticorum consuetudine, & praxi recepta, Clerici etiam Sacerdotes torqueri possunt prout cum aliis observat Farinac. *Prax. crim q 6. n. 7.* Guazinus *Defens. Reorum* 33. *c.* 10 *n.* 3. qui tamen recte monet ob præsumptionem innocentiæ fundatam in Ordinis & status dignitate, majora quam in Laico requiri criminis indicia. Addit Clarus *§. fin. q.* 63. *n.* 24. Clericos præsertim, Sacerdotes, si torquentur, minus quam Laicos torqueri debere ob reverentiam statui debitam, qualiter nostro Ordine fieri possit, & debeat *Tortura* vide *tit. c. a n.* 472.

106 Resp. IV Per pœnam *Exilii*, seu *Relationis* ordinarie intelligitur sola *Relatio* extra Diœcesin, quam Episcopus contra Clericum delinquentem adhibere hodię adhuc potest. & solet *c. 1. de calum. can. cum beatus*, 8. *dist.* 45. cum concordantiis, quod si Episcopus ob gravitatem delicti etiam civitatis & patriæ Jura Clerico adimere, sicque perfectum *Exilium* in eum decernere velit, brachium sæculare ad implorare debet *c. si quis* 2. *de Clerico excomm.* juncto Concil. Trid. *sess.* 24. *de refor. c.* 8. eo quod pęnes Ecclesiam non sit Exilium tam strictum indicere. Barbosa *in cit. c. si quis*, *n.* 4.

107 Resp. V *Incarceratio*, seu *carcer* dupliciter decerni potest contra Reum etiam Clericum, videlicet *primo* solius custodiæ causa, quando nempe Clericus suspectus est de fuga *c. si Clericus*, 13. *de sent. excommun. in 6.* vel ne impediat aut subornet testes, prout aliis allegatis bene docet Ludovicus de Amæno *in Pract. crim. tit. Reus*, *§. 2. n.* 6. quo tamen in casu locus carceris quantum circumstantiæ admittunt, debet esse honestus & corporis non afflictivus; simulque præcedere informatio saltem extrajudicialis de infamia Rei, vel indiciis criminis ad constituendum Reum sufficientibus eo quod Incarceratio etiam solius custodiæ causa afferre solet infamiam, & præjudicium non facile reparabile. Jason *in l. Si se, 4. §. 6. ff. judiciis* Felin. in *c. cum super 27. de sent. & re judicat.* Ludov. de Amæno, *l. c.*

Secundo decernitur, & accipitur pro Pœna, in quo casu 108
proprie formaliter dicitur quis incarcerari, & esse in formali carcere, in quo sensu, etsi de jure communi ad perpetuos carceres detrudi potuerint soli servi, *l. Servi. 10. C. de pœnis*, non item liberi homines *l. incredibile 6. C. eod.* jure tamen Ecclesiastico, & recepta praxi hodierna formalis carcer perpetuus, quam temporalis pro pœna infligitur Reis, *c. Excommunicamus*, 15. *de Hæreticis*, *c. quamvis h. t. in 6.* ibi: *Quavis ad reorum custodiam non ad pœnam carcer specialiter deputatus esse noscatur, nos tamen non improbamus, si subjectos tibi Clericos confessos de criminibus, vel convictos (eorum excessibus personis, cæterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.*

Ubi notandum, quod *carcer perpetuus* Clericis in pœ- 109
nam decerni non possit, nisi ob crimina in jure expressa, vel ob quæ in sæculo pœna mortis infligitur, uti cum Innocentio *in c. Tuæ*, *6. h. t.* notat ibidem Abbas *n.* In quo casu etsi ob criminis valde enormis atrocitatem *carcer* exasperari possit, ita, ut nonnisi *pane doloris*, *& aqua angustiæ* sustentetur, *c. Novimus*, 27. *de V. S.* & contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, *c. Felicis*. *§. si quis vero h. t. in 6.* tamen vitæ necessaria non sunt subtrahenda.

Qualiter in ordine nostro circa incarcerandos procedi 110
debeat; & quos effectus *carcer infernalis* in pœnam impositus secum trahat, vide statuta Generalia *c. 5 & c. 6.* item Ludovicum de Amæno *in Pract. crim. tit. pœnarum genera a num* 73.

Resp. IV. *Detrusio in arctam Monasterium* antiquo jure 111
solita, *c. Pervenit*, 2. *de Adulterio c. inter*, 20. *de Purgat. Canon. c. Tuæ*, 6. *h. t.* cum concordantiis hodie in desuetudinem, abiit, & loco illius vel *Triremes*, vel *carceres perpetui* infliguntur. Fagnan *in c. cum non ab homine*. Farinacius *in Prax. crim. q.* 119 *n.* 55.

Ref. VII. *Confiscatio bonorum* Clericis quoque imponi 112
potest, *c. Urgentis*, 10 *de Hæreticis*, *c. cum secundum*. 19. *ibidem in 6. c. Super* 25. *de V. S.* ita tamen, ut bona confiscata applicentur Ecclesiæ in qua Clericus Beneficium habuit *arg. c. Excommunicamus*. 13. *§. Damna*; *tit. de Hæreticis*, quod si Clericus nullum Beneficium habuit, bona illius confiscata veniunt ad Fiscum Ecclesiæ, vel Episcopi, convertenda in pios usus Farinae. *Prax crimin. q.* 190. *a n* 154. notat tamen Sanchez *l. 2 Morale.* 20. *n.* 25 quod si Clericus beneficium non habet, Fiscus sæcularis, quoad bona. Clerici patrimonialia æque succedat.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

SUMMARIUM.

1 *De hac Rubrica Remissive, excepto Sigillo Confessionis.*

2 *Sigillum confessionis quid; Et quinam ad illud tenentur.*

3 *Pœna violantis Sigillum olim præter dispositionem erat perpetua peregrinatio, vel detrusio in arctum Monasterium.*

4 *Hodie vero præter depositionem est Carcer perpetuus.*

5 *Ad quam tamen incurrendam pœnam requiritur, ut violans* Sigillum *sit Sacerdos.*

6 *Verum aliquod peccatum mortale, vel veniale in specie revelans.*

7 *Idque præsumptuose, seu graviter peccaminose.*

8 *Manifestet alicui alteri, quam pœnitenti.*

8 *Judex in causa Violati Sigilli est solus Ecclesiasticus, & quidem ordinarius Violantis* Sigillum.

10 *Solvitur objectio desumpta ab exemplis contrariis.*

11 *Ad formandum processum contra violatorem Sigilli; non requiritur licentia pœnitentis.*

12 Si

12 *Si Violator sigilli fatetur se reum, punitur pæna ordinaria.*

13 *Si dicit se peccatum vi notitiæ aliunde habitæ manifestasse, probare debet unde illam notitiam habeat*

14 *Si dicit, se cum licentia pœnitentis revelasse peccatum, debet probare licentiam sibi datam, casu, quo pœnitens sit delator.*

15 *Secus est, si alius est accusator.*

16 *Etiam si pœnitens sit accusator, creditur Confessario, si est cæteroquin integræ famæ, & vitæ.*

17 *Si cæteris paribus dubium est, creditur confessario.*

18 *Ad probationem Violati sigilli sufficiunt testes singulares.*

1 Agitur in hoc Titulo præcipue de virtute & Sacramento *Pœnitentiæ*. Verum quia hæc materia penitus Theologica est, & de hac Theologi ex professo tractant, nil de ea hic agentes Lectorem ad Theologos, & nostram Theologiam Moralem remittimus, Illa dumtaxat breviter tangentes, quæ circa Sigillum Confessionis Sacramentalis ad Jus Canonicum spectare videntur, videlicet de Judicio, & Pœnis frangentium Sigillum Confessionis. Hinc.

2 Quæritur I. Quæ sint pœnæ violantium sigillum confessionis Sacramentalis? Ante responsionem suppono esse naturalem, & gravissimam obligationem servandi sigillum Sacramentale, seu non revelandi, sed secreta tenendi peccata cuncta, quorum notitia ex sola confessione Sacramentali, etiam simulata, vel alias invalida, vel occasione confessionis sacramentalis habemus, adeo, ut etsi ad illud principaliter & primario obligetur sacerdos confessionem sacramentalem percipiens; secundario tamen, & per accidens etiam reliqui quicumque tandem ad idem teneantur, ad quos notitia alicujus peccati in confessione sacramentali detecti, sive immediate, sive mediate, sive juste sive injuste devenit, ut proin præter alios etiam sequentes graviter teneantur ad sigillum, videlicet, qui potestate absolvendi carentes, peccata bona fide confitentis, vel ex ignorantia, vel malitia exceperunt, qui confiteri prope astantes unum vel plura peccata illius etiam contra voluntatem suam, vel ex industria audierunt; qui alterius peccata ex confessione scripta, sic in confessionali deposita legerunt: Illi quibus confessarius vel ex inadvertentia, garrulitate, vel malitia manifestavit peccata confitentis. Illi, quos confessarius de licentia pœnitentis ratione peccatorum in confessione auditorum consuluit: Illi, a quibus petita est licentia absolvendi aliquem a casibus reservatis: Item qui ex necessitate peccata altiori voce confitentem v. g. surdastrum, aut moribundum, aut in naufragio constitutum audierunt. Item internuntii, & interpretes pœnitentium: & alii similes; de quibus etiam Theologiam nostram moralem vide *tr. 14. dist. 9. q. 3* quo supposito.

3 Resp. I. Propter grandem, & toti Ecclesiæ summo præjudiciosam malitiam violationis sigilli sacramentalis Ecclesia semper subjecit, & adhoc subjicit gravissimis pœnis sacerdotes sigillum sacramentale violantes, adeo, ut antiquo jure ab ordine sacerdotali deponi, & qua vis stabili mansione privati perpetuo ignominiose circuire debuerint, *Can. Sacerdos 2. dist. 6. de Pœnitentia*, ibi. *qui hoc fecerit* (sigillum videlicet violaverit,) *deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat*; quæ tamen peregrinandi pœna utpote in opprobrium Ordinis clericalis, & spirituale damnum peregrinantis ob circumvagationem continuam vergens agnita, postea mutata fuit in perpetuam detrusionem arcti Monasterii, pœna Depositionis manente, *c. omnis Utriusque 12. §. caveat h. t.*

4 Verum quia hodie detrusio in monasterium abiit in desuetudinem, & loco illius suffecta est detrusio in perpetuos carceres juxta dicta supra Tit. 7. num. 111. Ideo ordinaria pœna violantis sigillum sacramentale præter depositionem hodie est carcer perpetuus, ita tamen, ut requiratur ad eam condemnatoria sententia Lugo *de Pœnit. disp. 3 n.* 147. Fagundez *de Præcept. Ecclesiæ lib. 2. c. 17. n. 2.* per jura citata.

5 Resp. II Ut propter violationem sigilli quis præfatam Pœnam, Depositionem videlicet, & perpetuos Carceres incurrat, sequentia requiruntur, videlicet I. ut violans sigillum sit sacerdos: quia citato *c. sacerdos, & c. omnis utriusque 12. h. t.* solis sacerdotibus pœna memorata imponi jubetur, consequenter tamquam odiosa dispositio ad alios extendi non debet. Hinc pœnæ præfatæ non subjacent adstantes, qui audita peccata confitentis aliis revelant, vel qui eorum notitiam ex schedula confessionis scripta habent, & produnt, vel qui ea a confessario inique revelante audiere &c.

II. Requiritur, ut sacerdos revelet verum aliquod mortale vel veniale peccatum in specie v. g. homicidii, jactantiæ, vel in genere dicat, talem confessum fuisse peccatum mortale; Diana *Tract. 12. p. 5. resolut. 51.* Suar. *de pœnit. disp. 33. sect. 8. arg. cit. c. sacerdos & c. omnis &c.* ubi de solis peccatis fit mentio, consequenter de solis illis intelligenda venit juris dispositio, hinc licet illi, qui alia etsi aliis sub sigillum cadentia, veluti defectus natalium, vel aliud quidpiam probrosum, aut præjudiciosum pœnitenti revelant, gravissime peccent, gravique arbitraria Judicis, & quidem graviori pœna plectendi sint, quam violantes secretum naturale, ordinariæ tamen pœnæ violantis sigillum non subjacent, prout cum aliis bene observant DD. cit. 6

III. Requiritur, ut peccatum reveletur *præsumptuose*, idest graviter malitiose *arg. c. omnis utriusque 12. §. caveat h. t.* ibi: *præsumpserit revelare*: Hinc licet ille, qui ex ignorantia, inadvertentia, vel inebrietate, consequenter non præsumptuose, nec graviter peccaminose contra sigillum revelat aliquod peccatum aliqua extraordinaria pœna puniri valet, tamen ordinariæ non subjacet, nisi forsan in foro externo contra ipsum præsumeretur, eum cum sufficiente advertentia, consequenter præsumptuose, ac graviter peccaminose egisse; quæ præsumptio in Foro externo utiq; fit, nisi sigillum violans aliunde circumstantiis probet: cum alias pœna ordinaria a quovis facile eluderetur dicendo, se ex inadvertentia fuisse locutum. 7

IV. Requiritur, ut quis peccatum non ipsi pœnitenti peracta confessione, extra illam sine ipsius licentia objiciat sed alicui alteri revelet; quia revelare proprie non dicitur nisi is, qui secretum sibi commissum alteri prodiit; quare extra confessionem objiciens peccatum ipsi pœnitenti, ordinariæ pœnæ non subjacet, extraordinariæ dumtaxat Granad. *de Sacram. & tit 11. disp. 8. n. 3.* 8

Quæritur II. quis sit Judex in causa violati sigilli? quomodo procedere debeat? quales probationes in ea requirantur? Admittantur, & sufficiant? Resp. I. solus Ecclesiasticus & quidem Episcopus ordinarius Rei est Judex in causa violati sigilli sacramentalis; quod solus Ecclesiasticus, minime vero laicus hujus causæ sit Judex, tenet cum communi aliorum Lugo, ubi supra n. 48 Gobath. *Quinar. Tr. 5. n. 200.* Et ratio est; quia cum causa violati sigilli ex annexo Sacramento, sicque ex natura sua spiritualis, Ecclesiastica sit, soli Ecclesiastico, non item laico Judici competit, *c. Decernimus 2. c. quando 3. de Judiciis, c. ut inquisitioni, §. Prohibemus, de Hæreticis.* 9

Nec obstant exempla in contrarium Jacobi Regis Aragoniæ, qui Episcopo Gerundensi sigillum sacramentale violanti linguam a tergo extrahi jussit; teste Altrete *lib. 2. Eccles. discipl. c. 19. n.* Et Senatus Tholosani, qui sacerdotem sigilli violatorem in furcam agi, & cadaver ipsius igne cremari fecit, ut refert Raynaud *Prax Spirit. histor. 13.* Resp. enim, præfatos vel ex delegatione Apostolica, vel in sacerdotis prius degradatos processisse alias contra immunitatem Ecclesiarum egisse cum nulla etiam Imperialis vel Regalis authoritas habeat potestatem judicandi, & condemnandi personas Ecclesiasticas, nisi ad hoc authoritate Ecclesiastica delegentur, vel persona Ecclesiastica degradata potestati Laicæ tradatur. *can. nullus 2. can. clericum 4. cau. 11. quæst. 1. c. At si clerici 4. cum non ab homine 10. de Judic. cum concord.* 10

Resp. II. Ad hoc, ut Judex Ecclesiasticus contra sigilli violatorem processum instituere valeat, non requiritur licentia pœnitentis cujus peccata fuerunt sacrilege revelata. Ita cum aliis docet, & satis efficaciter probat Sbroz. *Trib. Pœnit. lib. 2. qu. 4. n.* 228. contra Gobath *arg. cit. can. sacerdos 2. dist. 6. de Pœnit. & c. omnis utriusq; h. t.* ubi prorsus nulla facta mentione de habenda licentia pœnitentis præcipitur, ut pœnæ ibidem præscriptæ inferantur violantibus sigillum Ratio est, tum quia ex isto processu nullum emergit præjudicium pœnitenti, nec irreverentia Sacramento; cum ex una parte notitia peccati ex violato sigillo habita, nullo modo noceat pœnitenti, utpote qui propterea nec inquiri, nec puniri potest, adeo, ut notitia illa perinde se habeat, ac si non adesset, uti, fatentur omnes: Tum, quia 11

per

per istum processum potuit evitatur, quam causatur irreverentia Sacramenti, fideleique potius animantur, quam absterentur a confessione sacramentali; videntes, in sigilli violatores tam severe procedi. Tum quia obligatio sigilli introducta, & pœnæ violatoribus statutæ sunt non tantum in bonum privatum alicujus pœnitentis, sed in favorem ipsius sacramenti, & totius Ecclesiæ, qui favor a privato consensu unius privati pœnitentis non dependet. Tum etiam quia violatio sigilli est crimen publicum *arg. si quis suadente, caus.* 17 q. 4. utpote sacrilegium, quod criminibus publicis annumeratur *l. si quis* 10. *c. de Episcopo, & cleric.* consequenter non attento privatorum assensu, vel dissensu puniendum venit.

12 Resp. III. Si quis via inquisitionis, aut denunciationis vel accusationis de violatione sigilli judicialiter interrogatus se reum fateatur, alia probatione opus non est, *arg. l. generaliter* 13. *C. de num. pecun. c. fin. de cohabit. cleric. & mulier.* cum propria confessio sit optima probatio, per vulgaria.

13 Si vero dicat, se peccatum non ex aliqua confessione, sed tanquam aliunde sibi notum manifestasse; incumbit ei probare, qua via, & modo illius notitiam acquisivit: in qua probatione si deficit, & tamen in negatione violati sigilli perseverat, ex præsumptione violati sigilli punitur pœna extraordinaria, Sylvester *V. Confessio*, 7. *nu.* 5. Abb. *in c. omnis h. t. n.* 26. Lugo *loc. cit. num.* 151. nisi aliunde plene convincatur; tum enim ut convictus utique sentire debet pœnam ordinariam.

14 Si autem fateatur, se quidem peccatum ex confessione, sed cum licentia pœnitentis revelasse, onus probandi hanc licentiam incumbit revelanti, saltem in casu, quo pœnitens ipsum accusat, aut alias negat, se licentiam dedisse; prout cum aliis bene advertit Lugo *l. c.* eo quod licentia hujusmodi sit quid facti, quod non præsumitur, sed probari debet ab allegante *c. Cum in Jure* 31. *de offic. deleg. & l. In bello* 12. *ff. de capt. & post. lim.*

15 Dicitur autem notanter, *si pœnitens est accusator*; quia si tertius aliquis accusat, vel defert, ei incumbit, alias probationes afferre ob præsumptionem stantem pro confessario, qui bonus, & sigillum servans præsumitur, donec probetur contrarium *c. un. de scrutin. cap. fin. de præsumpt. & l. Merito* 51. *ff. pro socio.*

16 Immo etiamsi pœnitens sit accusator, vel neget, se dedisse licentiam manifestandi peccatum; creditur confessario, licentiam sibi datam asserenti, casu; quo revelatio peccati parum vel nil præjudicat pœnitenti, simulque confessarius sit vir prudens, nec non integræ famæ ac vitæ. Secus foret, si revelatio facta esset multum damnosa pœnitenti, vel tertio, præsertim si pœnitens existeret probatæ vitæ, & conversationis, tunc enim pœnitenti contra confessarium credere; & hunc tanquam sigilli violatorem extraordinaria saltem pœna castigandum esse, bene cum aliis observat Diana *p.* 11. *tract.* 11. *resolut.* 52.

17 Porro si cæteris paribus dubium existat, confessario potius asserenti, quam pœnitenti neganti licentiam datam; credendum esse, bene cum aliis docet Mascardus *de probat. concl* 951. *num.* 30. ex illa ratione, quod in factis, quæ ad officium Judicis spectant, & aliter fieri non possunt, pro Judice præsumatur, *arg. can. Hæc etiam* 37. *cau.* 2 *q.* 6. *& can. adsit*, 14 *cau.* 11. *q.* 3.

18 Cæterum ad probationem violati sigilli sufficere etiam testes singulares cum aliis recte docet Tanner. *Tom* 4. *disp.* 6. *q.* 9. *nu* 122. & Sbarz *Tribun. Pœnit. lib.* 2. *q.* 4. *a nu.* 281. Tum ob enormitatem delicti summe præjudiciosi, tum quia ordinarie difficilis est probationis; dum sacrilegi Violatores sigilli, pluribus simul præsentibus non facile sigillum violent.

19 Ad hanc Rubricam pertineret quidem etiam tractare de potestate absolvendi tam a communibus, quam reservatis peccatis; quia tamen de hac materia tractabimus infra *tit. seq.* §. *fin.* ubi de potestate absolvendi censuris agemus lectorem illuc remittimus.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*

1 Post pœnas vindicativas sequuntur pœnæ Ecclesiasticæ spirituales, *Censuræ* videlicet Ecclesiasticæ quæ sunt *Excommunicatio, Suspensio, & interdictum*: De quibus singillatim per plures agemus paragraphos, prius tamen sit,

§. I.

De Natura, & Divisione Censuræ.

SUMMARIUM.

2 Censura unde *derivetur?*
3 *Quid sit?*
4 *Est pœna spiritualis.*
5 *Medicinalis.*
6 *Non nisi a potestate Ecclesiastica imponi potest.*
7 *In specie quinam inferre possint* Censuram?
8 *Et ob quam causam.*
9 Excommunicatio major, *vel alia* Censura *gravis non infligitur, nisi propter peccatum mortale.*
10 *Externum.*
11 *Contra præceptum Ecclesiasticum.*
12 *Contumaciter, seu cum aliqua contumacia commissum, & n. seq.*
14 *In quo consistat hæc contumacia?*
15 *Censura solis Christianis, non vero Infidelibus.*
16 *Bene autem Hæreticis infligi potest.*
17 Censurandus *debet esse rationis capax.*
18 *Et jurisdictioni* Censurantis *subjectus.*
19 *Episcopi in generali sententia Suspensionis, aut Interdicti non comprehenduntur.*
20 *Reges, & Imperator ab Episcopis* Censura *ligari non valent.*
21 *Ad incurrendam* Censuram *a jure, aut Decreto generaliter latam, non prærequiritur aliqua monitio. Et n. seq.*
23 *Bene tamen citatio ad hoc, ut se defendere possit.*
24 *Ad infligendam Excommunicationem ab homine prærequiritur monitio trina.*
25 *In scriptis facta, & Excommunicatio intimata, vel publice affixa.*
26 *Eadem monitio requiritur ad infligendam Excommunicationem a jure latam ferendæ sententiæ.*
27 *Nisi delictum, & contumacia esset notoria.*
28 *Suspensio, & interdictum aliquando sine monitione imponuntur.*
29 *A* Censura *excusat probabilis ignorantia facti.*
30 *Et Juris ac n. seq.*
32 *Doctrina practica ad propositum.*
33 *A censura etiam excusat gravis metus:*
34 *Nisi violatio Legis cederet in damnum boni publici, aut cederet in contemptum legis, aut potestatis, vel authoritatis Ecclesiasticæ.*
35 Censura *jam lata invalida est, si* Censurans, *caret jurisdictione.*
36 *Vel eam impeditam habet per propriam censuram, vel Appellationem.*
37 *Insuper invalida est censura ex defectu ordinis, vel citationis.*
38 *Vel justæ causæ, quæ deficere potest; quia vel abest, non tamen probata habetur; Et n. seq:*
40 *Vel deest, & tamen probatur in foro externo.*

41 In-

15 Quæritur IV. Quibus possit Censura infligi? Resp. *Censura* non nisi in delinquentes Christianos, rationis capaces & Jurisdictioni ferentis *Censuram* subjectos ferri potest. Communis & certa. Probatur inductione. Dicitur primo non nisi Christianos, quia Judæi, Pagani, Saraceni, & alii Infideles, hoc ipso, quod Ecclesiæ potestati non subsint, nulli *Censuræ* subjiciuntur, juxta illud D. Pauli: *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* 1. ad Corinth. 5.

16 Aliud est de Hæreticis; hi enim, quia per Baptismum januam Ecclesiæ ingressi, potestati ejusdem subjecti manent, *Censuris* omnino subjaceant, si legem vel preceptum Superioris sui Ecclesiastici v. g. Papę sub *Censura* positum transgrediuntur, *arg. can. de Judæis* 5. *dist.* 45. *c. Majores* 3. *de Baptismo*. Palao *tr.* 29. *disp.* 1. *punct.* 6. *n.* 1. Layman ubi supra *c.* 4. *n.* 2.

17 Dicitur secundo *rationis capaces*; quia infantes, furiosi, amentes hoc ipso, quod rationis, veræ culpæ & contumaciæ capaces non sint, neque *Censuræ* capaces existunt juxta omnes.

18 Dicitur tertio *Jurisdictioni saltem delegatæ ferentis Censuram subjectos*; quia cum *par in parem non habeat imperium c. innotuit de elect.* nec inferior in Superiorem *c. cum inferior* 16. *de Major.* palam est requiri subditum ferentis *Censuram*: Hinc quia Papa nulli subest, omnis *Censuræ* incurrendæ incapax est.

19 Porro ex speciali Juris constitutione lata sententia generali Suspensionis, aut interdicti non ligantur Episcopi, nisi specialis eorum fiat mentio, *c. Quia periculosum* 4. *h. t. in* 6.

20 Imperatorem quoque, & Reges, ob suæ dignitatis Excellentiam *Censura* aliqua ab Episcopis ligari non posse cum Sylvestro *v. Censura n.* 10. & aliis docet Palao *tr.* 29. *disp.* 1. *punct.* 6. *n.* 3.

21 Quæritur V. An, & qualis præmitti debeat monitio, & quænam alia requirantur ad *censuram* legitime ferendam? Resp. I. Ad incurrendam *censuram* a Jure, vel per generalem sententiam pro avertendis futuris culpis latam, seu quando a Jure, vel per sententiam aut Decretum generale sub *censura* ipso facto incurrenda aliquid probibetur, nulla ad eam incurrendam prærequiritur monitio Communis & certa, *arg. c. Reprehensibilis de Appellat.* & ibi Glossa. Ratio est; quia cum Jus sit publicum, ipsummet continuo monet ubi ab illo aliquid sub *censura* probibetur; nisi forsan monitionem præcedere Jus ipsum expresse vellet; prout velle videtur *clem.* 1. *de Decim.* item *clem.* 1. & *§. fin. de Stat. Mon.*

22 Porro etsi ad incurrendam *censuram* ab ipso Jure latam nulla prærequiratur monitio, sed possit & debeat Judex Ecclesiasticus delicto commisso delinquentem sine alia monitione publice denunciare, vel declarare *censuratum*, v. g. excommunicatum *arg. c. conquesti* 22. *v. Nantietis h. t.* Tum ut publice confusus citius resipiscat. Tum quia vitare debent Fideles (si *censura* Excommunicationis ligatus est) quod congrue fieri nequit, nisi cum excommunicatum publice esse constet. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 5.

23 Nihilominus debet citari, ad hoc, ut defendere se possit, si forsan causam habeat excusantem a *censura*. Engel *h. t. n.* 9. Navarrus *eod. consil.* 9. *n.* 4. qui non immerito volunt, denuntiationem seu declarationem Excommunicationis a jure latæ esse nullam, nisi talis citatio Delinquentis præcedat, per Textum & Glossam *Clement.* 3. *de cens.* & *Clement.* 2. *de Pœnis*; nisi delictum & contumacia Delinquentis non resipiscentis notoria esset; cum enim in tali casu non prærequiratur monitio ad ferendam *censuram* juxta dicenda infra *n.* 27. multo minus requiretur citatio ad declarandum excommunicatum.

24 Resp. II. Ad incurrendam saltem Excommunicationis *censuram*, quæ ab homine fertur, omnino necessaria est prævia monitio, seu comminatio illius. Est Communis & certa *c. Reprehensibilis* 26. *de Appellat. c. Sacro* 24. *h. t. c. Romana c. Statutum c. Constitutionem eod. in* 6. Et quidem hęc monitio ordinarie debet esse trina cum competenti intervallo dierum *cit. c. constitutionem hoc tit. in* 6. Glossa *in c. Sacro* 24. *vers. competenti*, & *c. Reprehensibilis, eod. vers. contumacia*, vel saltem debet esse una tribus æquivalens id est, complectens tres monitiones cum trino, eoque competenti intervallo, *arg. l. contumacia* 53. *§.* 1. *ff. de Re judicata*. Ratio est; tum ut contumacia Delinquentis magis appareat: tum ut habeat spatium vel ad satisfactionem præstandam, vel suam defensionem proponendam.

25 Porro ut monitio hæc legitime fiat, debet fieri in scriptis ut vult Palao *tr.* 29. *disp.* 1. *pun.* 5. *n.* 9. & coram testibus tradi, vel legi ipsi personæ excommunicandæ, *c. sacro* 24. *h. t.* ibi: Personis præsentibus idoneis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio; nisi forsan talis malitiose se absconderet, aut declinaret, & fugeret: tunc enim sufficit, si monitio, seu comminatio prævia scripta ad ejus domum, vel valvas Ecclesiæ, vel alio in publico loco affigatur, *c. quoniam §. Porro ut lite non contestata*, & *Clement. causam* 3. *de Election.* Suarez *de censuris disp.* 3. *sect.* 11. Covarruvias *in c. Alma mater p.* 1. *§.* 9. *n.* 4.

Resp. III. Monitio prævia necessario requiritur, etiamsi excommunicatio a Jure ferendæ tamen sententiæ sit posita, *arg. c. Reprehensibilis* 26. *de Appellat.* ubi universaliter & indistincte præcipitur, ut præmittatur canonica monitio, nisi *censura* a Jure imposita sit latæ sententiæ ipso facto incurrenda. 26

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo Delinquentis crimen, & contumacia est notoria; nam universaliter ubi excessus est notorius, accusatione, examinatione, & probatione opus non est, *can. manifesta*, 15. & *seqq. cau.* 2. *q.* 1. *c. Bona* 23. *v. Porro de Elect. c. evidentia* 9. *de elect.* consequenter nec ad ferendam excommunicationem saltem a Jure comminatam in tali notoria contumacia, monitio prævia necessaria est. Abbas in *c. ad nostram* 7. *de Jurejurand.* Suarez *loc. cit. n.* 18. Layman *loc. cit. n.* 6. *in fine.* 27

Dicitur autem notanter in Conclusione n. 24. posita, saltem Excommunicationis, quia *censura* Suspensionis, & Interdicti aliquando non meræ *censuræ*, sed ut pœnæ vindicativæ imponuntur, & imponi possunt nulla comminatione præmissa, *arg. c. cum in cunctis* 7. *§. fin. de election. c. Sacro h. t. c.* 1. *v. Exemplum eod. in* 6. Palao *l. c. pun.* 5. *n.* 5. 28

Quæritur VI. An? & quando ignorantia, metus vel alia causa excuset ab incurrenda Censura? Resp. I. Ignorantia facti, qua quis ignorat id, quod facit, esse tale, quod sub *censura* est probibitum, excusat a *censura*, v. gr. qui ex ignorantia putat Clericum, quem percutit, esse Laicum, non incurrit *censuram*. Communis, & certa, *c. si vero de sentent. Excommunicationis*, ibi: Si vero aliquis in Clericum nutrientem comam, manus injecerit violentas, propter hoc non debet excommunicatione notari, dummodo ipsum Clericum esse ignoraverit, adeo ut a *censura* immunem reddat etiam probabilis dumtaxat ignorantia *Facti*, ut explicat ibidem Glossa: Ratio autem Conclusionis est; quia ignorantia; quę omnino affectata aut supina non est, excusat a contemptu & contumacia, *leg. si ignorans* 50. *ff. Locati* consequenter etiam a *censura*; cum hæc non nisi in contumaces feratur per dicta supra. 29

Resp. II. Invincibilis quoque, vel saltem probabilis ignorantia juris Ecclesiastici præcipientis, vel prohibentis quidpiam sub *censura*, ab ea incurrenda excusat. Rursus communis DD. satisque clare patet ex *c. de const. in* 6. ubi dicitur: Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit seu supina. Quę decisio, cum favorabilis sit, multumque rationabilis, non tantum in statutis Ordinariorum, sed etiam in Constitutionibus Pontificiis locum habet: nam etiam Papa Ordinarius est; & quidem Ordinarius Ordinariorum. 30

Nec obstat, quod Delinquentes contra alias Leges sub certa pœna aliquid prohibentes, eadem pęna juste plectantur, etsi ignoranter pœnam, sub qua Lex aliquid prohibet; uti experientia & praxi ubique recepta constat in Latronibus, Adulteris, Incestuosis, prout etiam nos supra *tit.* 3. *de simonia n.* 321 jam probavimus. Nam disparitas est circa Censuras, & pœnas vindicativas, quod ad has nulla requiratur contumacia, sed sola sufficiat inobedientia erga Deum, vel Legislatorem humanum, ob quam tum in vindictam sceleris, tum ad terrorem aliorum pro bono & tranquilitate communi infligitur pęnæ scienter agentibus contra Legem divinam, aut humanam, etsi ignorent pœnam Legis. *Censura* vero utpote pœna Medicinalis requirit contumaciam in hoc consistentem, quod quis sciat, aliquid sub *censura* esse probibitum, & tamen illud committat, sicque contumaciter agat contra Legem Ecclesiasticam, eamque quasi contemnat, Sylvester *Verf. Ignorantia n.* 14. Nav. *in Manual. c.* 27. *n.* 274 atque etiam diximus *de simonia l. c.* 31

Infertur proin, quod, si aliquis sciat, opus aliquod esse prohibitum vel præceptum, probabiliter tamen ignoret, ei esse annexam *Censuram*, eam non incurrat: consequenter rustici, & alii simplices homines ex hac ratione sępe excusentur a *censura* per generalem Legem. Canonem, aut Decretum 32

Ecclesiasticum imposita, eo quod eam hic & nunc datam rarissime sciant; dummodo excipias excommunicationem in percussores Clericorum latam, utpote fere omnibus etiam rusticis notam; item alias excommunicationes communiores, vel publice denuntiatas.

33 Resp. III. A *Censura* insuper regulariter excusatur, qui ex metu gravis mortis, mutilationis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum &c. transgreditur Legem Ecclesiasticam sub *Censuræ* pœna positam, Pirhing *h. t. nu.* 47. Suarez, Layman, & alii communiter. Ratio est; quia Leges Ecclesiasticæ regulariter loquendo non obligant cum periculo vitæ, membrorum, vel alterius gravis damni, juxta communem Doctorum, *arg. c.* 4. *de Reg. Jur.* ibi: *quod non licitum in lege, necessitas facit licitum*. Accedit ratio; quia lex humana debet esse secundum naturam humanam, id est, humanæ fragilitati accommodata, id autem non esset, si ordinarie obligaret cum periculo tam gravis damni.

34 Dicitur autem notanter, *regulariter*, quia in casibus extraordinariis, quando videlicet observatio Legis humanæ moraliter necessaria videtur pro conservando bono publico, aut si ejus violatio cederet in contemptum Fidei, vel Legis, aut potestatis Ecclesiasticæ; transgrediens ex gravi metu etiam vitæ Legem sub Censura positam non excusatur ab illa: uti bene cum aliis docent Layman *l.* 1, *tr.* 5. *c.* 5. *nu.* 9. Suarez *de Censuris Disp* 6. *sect.* 3. & alii. Ratio est, quia cum in talibus casibus nullus metus excaset ab observatione Legis Ecclesiasticæ, prout cum aliis amplius diximus in Theologia nostra Morali *Tract.* 2. *dist.* 2. *q.* 3. *n n.* 23. ita etiam non excusat a *Censura*.

35 Resp. IV. A *Censura* etiam contra se jam lata quis immunis, & illa invalida est, ita ut nullum producat effectum, triplici ex capite, videlicet I. Ob defectum Jurisdictionis, si nempe fertur ab eo, qui vel absolute in *Censurandum* caret jurisdictione ferendi *Censuram*, vel jurisdictionem quidem seu impeditam habet per Excommunicationem, vel Suspensionem sibimet inhærentem, si quidem excommunicatus, vel suspensus alium excommunicare non potest, *c. Audivimus can.* 24. *q.* 1. juncta Glossa *ibid.* Quis autem habeat potestatem & jurisdictionem ferendi *Censuram*, habes supra *n.* 6. *&* 7.

36 Idem dicendum foret, si Prælatus habeat Jurisdictionem suspensam per Appellationem legitime interpositam ante sententiam Censuræ absolute latam, ut si is ferat, sed potius comminetur *Censuram* contra Sempronium, quod nisi intra tot v. g. dies satisfecerit, hoc vel illud omiserit aut præstiterit, noviter se esse excommunicatum Sempronius vero ante elapsum terminum præfixorum dierum appellet: tali enim casu Sempronius *Censuram* excommunicationis non incurreret etiamsi sub *Censura* injunctum minime adimpleret. Ratio est, quia, quod bene notandum, licet Appellatio post Censuram præsertim Excommunicationis actu, & absolute jam latam, seu inflictam, effectum illius minime impediat, vel suspendat, textu claro *c. Is qui* 20. *de Sententia excommunicat. in* 6, ibi. *Sanæ sicut Excommunicatio, sic ab officio, vel ingressu Ecclesiæ lata Suspensio per appellationem sequentem minime suspenduntur*, tamen *Censuræ* effectus quivis per Appellationem suspenditur, si quis contra eam nondum absolute, sed conditionate duntaxat latam, seu comminatam in tempore legitime appellet, textu claro *c. Præterea* 48. *de Appellat.* & jam dictum est *Lib. II. de Appellat. n.* 212.

37 II. Redditur *Censura* invalida ob neglectum substantialem ordinem; ut si Judex eam ferat, nulla nec unica quidem præmissa admonitione; vel si omittatur citatio Rei, isque ad sui defensionem non admittatur, juxta dicta supra *n n.* 22.

38 III. *Censura* contra aliquem lata est invalida ob defectum justæ, aut sufficientis causæ juxta dicta supra *n.* 8. Porro sufficientia, vel justitia causæ tripliciter potest deficere; videlicet *primo*, si nec a parte rei adest, nec secundum allegata & probata præsumitur adesse; ut si quis excommunicetur, quod eleemosynam tribuerit, vel quod fecerit id, quod facere illicitum, & pravum non est. Cujusmodi Excommunicatio utique invalida est, cum contineat errorem intolerabilem, uti Jura loquuntur, *c. Per tuas de Sent. excommun. & c. Venerabilis, Potest* §. *eod. in* 6.

39 Deinde potest justitia, vel sufficientia causæ deesse, si quidem causa a parte rei adest, crimen v. g. revera commissum est, de eo tamen Reus nec confessus, nec legitime convictus habetur; etsi enim in tali casu causa subsistat secundum se, tamen non subsistit secundum Judicium, seu Forum externum; consequenter sententia *Censuræ* ob talem nec probatam, nec confessam causam est nulla, nullusque effectus *censuræ* saltem in Foro externo.

40 *Tertio* potest taliter deficere causa, quod quidem a parte rei prorsus non subsistat, tamen ut existens juridice probetur per falsos testes, v. g. vel falsa instrumenta, vel gravi metu extortam falsam confessionem putati Rei, in quo casu etsi talis Reus coram Deo Censuram aliquam non incurrat, nec effectibus ejus subsit, tamen in Foro externo habere se debet pro *censurato*; prout magis patebit ex sequentibus. Nam

41 Quæritur VII. An, quando, & quomodo *censuræ* Excommunicationis, v. g. & effectibus ejus quis subjaceat? vel ab eis immunis sit, qui vel absque ulla vere subsistente causa, sicque innocens, vel saltem sine legitima causa censuratur, v. g. excommunicatur? Resp. Quamvis ille, qui vel absque ulla vere subsistente causa, consequenter penitus innocens, vel saltem absque sufficienti legitima causa censuratur, v. g. excommunicatur, reipsa coram Deo, & in foro conscientiæ *censuram*, excommunicationem v. g. non incurrat, nec effectibus illius subjaceat, consequenter communibus Ecclesiæ suffragiis, aliisque spiritualibus commodis & facultatibus privatus minime existat &c. (cum talis *censura* ob defectum causæ revera nulla sit) nihilominus si secundum allegata & probata in Judicio censetur nocens, & causa ad *censuram* sufficiens adesset, debet *censura* in Foro externo, & in facie Ecclesiæ tam a *censurato*, quam ab aliis servari, donec vel ab ea præsumptus Reus fuerit absolutus, vel innocentia ipsius, atque error Censuræ publice innotuerit. Navarr. *Manual. c.* 27. *n.* 3. Covarruvias *in c. Alma mater p.* 2. §. 7. *n.* 5. Pirh. *h. t. n.* 41. cum communi aliorum, *arg. can. Si quis n proprio* 2. *cau.* 11. *q.* 3. *& c.* 1. *eod. cau & q.* ibi: *Sententia Pastoris sive justa, sive injusta fuerit timenda est*. Concordat *c. Inquisitioni tuæ* 34. *h. t.* ubi innocenter, & ob sancta n observantiam Legis divinæ, ex justa tamen præsumpta causa in Foro externo excommunicatus Censuram in eodem Foro servare cogitur.

42 Ratio est. Tum quia in Foro externo adest causa saltem præsumpta: Tum quia hoc necesse est ad publicam utilitatem & disciplinam, ipsamque Judicis ex officio, secundumque allegata, & probata judicantis auctoritatem, consequenter ad bonum publicum tuendum, cui bono bonum privatum merito postponi debet. Et certe si etiam in Foro externo *censura* servari in tali casu non deberet, malevolis lata aperiretur porta, quaslibet *censuras* contemnendi, cum dicere possent, se coram Deo esse innocentes, quamvis in foro externo per allegata & probata nocentes sint.

43 Infertur, quod si Clericus a parte rei coram Deo innocens excommunicetur secundum allegata & probata, in Foro externo Irregularitatem non incurrat, si ita excommunicatus ordinem aliquem exerceat; quia revera excommunicatio fuit nulla. si tamen id facere deprehendatur, vel de hoc in Judicio accusetur, vel conveniatur, tanquam *irregularis* condemnari potest, cum enim in Foro externo censeatur excommunicatus, tanquam irregularis declarari debet, si in tali Excommunicatione Ordinem exercuisse demonstretur. Imo si monitus ab exercitio Ordinis v. g. celebratione Missæ desistere nollet, tunc de novo excommunicari posset, præter suam inobedientiam, contumaciam, & apparentem contemptum potestatis Ecclesiasticæ.

44 Quæritur VIII. Quotuplex sit *censura Ecclesiastica*? Resp. I. *censuræ Ecclesiasticæ* proprie tales tantum sunt tres videlicet, *Excommunicatio*, *Suspensio*, & *Interdictum*. Ita communissima Doctorum contra Sotum, & alios paucos, *cessationem a Divinis*, & *Irregularitatem* Censuris annumerantes. Conclusio nostra patet ex *c. Quærenti* 28. *de V. S.* ubi Papa interrogatus, quid per *censuram Ecclesiasticam* intelligatur respondet, *quod per eam non solum Interdicti, sed suspensionis, & Excommunicationis sententia valeat intelligi*.

45 Resp. II. *censura* quævis dictarum dividitur ulterius in eam, quæ est a Jure, & in eam, quæ est ab homine. Illa est, quæ per sacros Canones, Constitutiones, aut Decreta, vel statuta tanquam Jura Ecclesiastica imposita semper manet etiam mortuo Conditore Canonum. Ab homine est, quæ a Judice, vel Prælato Ecclesiastico per modum mandati, aut sententiæ Judicialis fertur, ab eoque sic dependet, ut ejus Jurisdictione per mortem, vel alio modo extincta, a nemine amplius incurratur, quamvis illi, qui

ante

ante finitam hujusmodi Iurisdictionem Censura ab eo innodati fuere, ligati adhuc maneant, Laym. *lib. 1. tr. 5. p. 1. c. 2.* Palao *tr. 29. disp. 1. pun. 2. n. 2.*

46 Rursus dividitur *censura*, præsertim quæ a Iure, in *latæ*, & *ferendæ sententiæ*. Censura *latæ sententiæ* est, quæ ipso facto, seu criminis perpetratione, & mandati Ecclesiastici transgressione incurritur absque sententia condemnatoria. *Ferendæ sententiæ* Censura est, quæ quidem in Iure statuta jam habetur, tamen a Delinquente non statim ipso facto, seu mandati transgressione incurritur, sed requirit sententiam Iudicis condemnatoriam, debetque primum a Iudice infligi. Unde tamen colligatur, seu dignoscatur, *censuram* aliquam esse *ferendæ*, vel *latæ sententiæ*, dicemus infra *§. 3. a n. 79.*

§. II.

De Excommunicatione ut sic, & de Excommunicatione Majori in specie.

SUMMARIUM.

47 Excommunicatio *juxta nominis ethymon quid?*
48 *Dicitur etiam anathema.*
49 *An? & in quo proprie differat Anathema ab excommunicatione?*
50 Excommunicatio *proprie quid?*
51 *Alia est major.*
52 *Alia minor: & quæ?*
53 *In Jure, nomine* Excommunicationis *simpliciter positæ, semper intelligitur* Major.
54 *Communio Fidelium triplex est.*
55 *Videlicet pure interna.*
56 *Pure externa.*
57 *Et mixta.*
58 Excommunicatio *non privat communione, & bonis externis.*
59 *Nec orationes, & fructu bonorum operum, quæ quis ex privata devotione pro illis peragit, & applicat.*
60 *Effectus* Excommunicationis *majoris sunt plures, præcipue vero sequentes, videlicet I. Est privatio communium suffragiorum Ecclesiæ.*
61 II. *Privatio usus activi, & passivi Sacramentorum Ecclesiæ.*
62 III. *Privatio præsentiæ, seu assistentiæ Missæ, vel aliis Divinis Officiis.*
63 *Concionem tamen etiam in Ecclesia audire, & ibi orare potest, tempore, quo Divina ibi non peraguntur, tenetur etiam privatim suas Horas canonicas recitare.*
64 IV. Effectus est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.
65 V. Inhabilitas ad quævis Beneficia, & Officia Ecclesiastica.
66 VI. Est privatio distributionum quotidianarum.
67 Non item fructuum grossorum.
68 VII. Est inhabilitas impetrandi Rescriptum aliquod a Sede Romana.
69 VIII. Est privatio omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ.
70 Qui tamen effectus locum non habet in Excommunicatis toleratis, *nisi contra ipsos excipiatur.*
71 IX. Est privatio communionis Forensis, seu actuum ad Iudicium *externum pertinentium.*
72 Excepto Reo, qui ut talis in Iudicio stare potest, & debet.
73 X. Est privatio communionis politicæ.
74 XI. Quod insordescens per annum in Excommunicatione censeatur suspectus de hæresi, & nonnunquam convictus de crimine.
75 Qui effectus etiam toleratos Excommunicatos afficiunt.
76 *Solvitur instantia ex Bulla Martini V.*
77 *Ob gravem, & urgentem causam excusatur quis a Lege hos effectus imponente.*

47 Excommunicatio juxta nominis ethymologiam idem est ac *extra communionem separatio*. In proposito tamen sumitur pro Censura Ecclesiastica, qua quis a communione Fidelium separatur: prout cum communi DD.

Excommunicationem ut sic definit Scotus *4. dist. 19. q. unic. De quinto*, ubi ait: *Excommunicatio* simpliciter, quæ est sola *major*; est exclusio alicujus a communione Fidelium.

Porro *Excommunicatio* alio nomine dicitur *anathema*: 48
græce significat separationem alicujus a cæteris partibus, & quidem frequentius prout ejusmodi separatio fit ab Ecclesia tanquam alicujus execrandi & maledicti, prout hæreses atque Hæretici, aliique peccatores incorrigibiles ab Ecclesia anathematizantur.

Interim licet *Excommunicatio* & *Anathema* essentialiter non differant (utraque enim importat alicujus separationem a communione Ecclesiæ) differunt tamen quoad solemnitatem. Nam *Excommunicatio* quandoque incurritur ipso Jure, quandoque profertur per sententiam Judicis in scriptis comprehensam; *Anathema* vero infligitur cum aliis cæremoniis, ad terrorem cæterorum præscriptis, *can. debent 11. q. 3.* Siquidem debent duodecim Presbyteri circumstare Episcopum, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas post latam *Anathematis* sententiam, in terram projiciunt, & pedibus conculcant: cui solemnitati aliæ quoque maledictiones, & execrationes verbales addi solent. Hinc *c. cum non ab homine de Judiciis* Clericus depositus incorrigibilis primum excommunicari; deinde vero crescente contumacia, *Anathematis* mucrone feriri jubetur. His prænotatis 49

50 Quæritur I. Quid? & quotuplex sit *Excommunicatio*? Resp. *Excommunicatio ut sic* est Censura Ecclesiastica, qua homo Christianus a communione seu corpore Fidelium excluditur, & bonis, quæ illi inter se communicant, privatur. Ita in se communis, *arg. can. Omnis Christianus 32. caus. 11. q. 3.* ibi: *Omnis Christianus, dilectissimi, qui a Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur; quomodo? Scilicet qui extra Ecclesiam diabolus est, sicut in Ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab Ecclesiastica communione removetur; unde illos, quos Apostolus satanæ esse traditos prædicat, excommunicatos esse demonstrat.* Concordat *can. canonica 107. ead. c.* & *juncto c. si quem 59. de V. S.* Dicitur Censura loco generis. Additur *qua homo Christianus*, quia infideles, cum nunquam baptizati, consequenter Ecclesiam nunquam adhuc ingressi sint, neque membra Ecclesiæ existant, nequeunt excommunicari; bene vero Hæretici, utpote baptizati, & Ecclesiam ingressi. Reliquæ particulæ ponuntur loco differentiæ. Qualiter autem *excommunicatio* communione, aliisque bonis Fidelium privet, patebit ex dicendis infra *de effectibus excommunicationis a n. 54.*

Resp. II. *Excommunicatio* præter divisionem, quam cum aliis Censuris communem habet, juxta dicta supra *§. præc.* Specialiter dividitur in *majorem & minorem*. *Excommunicatio major* est Censura Ecclesiastica, qua Christianus activa & passiva Communione Fidelium, bonorumque inter se simpliciter, & quasi ex toto privatur. Est denuo in re communis, præsertim Doctoris Subtilis *in 4. dist. 9. quæst. unic. §. de quinto*. Patebitque ex dicendis infra *a num. 54.* 51

Excommunicatio Minor est Censura Ecclesiastica, qua homo Christianus privatur perceptione Sacramentorum, *c. si quem de sent. excom.* juncto *c. si celebrat, de Cler. Excom.* atque amplius declarabitur *infra* agendo specialiter de hac excommunicatione *§. 5.* 52

Interea notandum, quod, quandocunque in Jure, Decreto, aut sententia aliqua simpliciter nominatur, aut profertur terminus *excommunicatio*, semper intelligatur *excommunicatio major*, textu expresso *c. si quem 59. h. t.* ibi: *Si quem sub hac forma verborum* illum excommunico, *vel simili excommunicari contingat, dicendum est, cum majore excommunicatione ligatum esse.* 53

Quæritur II. Quinam sint effectus *excommunicationis majoris*? Resp. Plures, & graves. Patebit inductione infra a *n. 60.* ponenda postquam prius pauca pro faciliori, & clariori intelligentia *excommunicationis majoris*, & affectuum illius, ex S. Bonaventura declaraverimus, varietates Communionis Fidelium, vel potius bonorum, quibus inter se communicant, explicando. Notandum itaque, triplicem esse *Communionem Fidelium*, qua inter se communicant, videlicet pure *internam*, pure *externam*, & *mixtam*. 54

Communio fidelium pure *interna*, consistit in fide, charitate, & gratia, qua inter se copulantur, & vinciuntur. Ratione cujus unionis, vel communionis potest unus fidelis alteri de 55

congruu impetrare specialia beneficia, eique, si cæteroquin capax est, applicare proprias satisfactiones, & cæteros fructus suorum bonorum operum, juxta illud David Psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*, & illud in Symbolo Apostolico, *Credo Sanctorum Communionem*.

56 *Communis* Fidelium mere *externa* est, quæ consistit in externo Fidelium convictu, colloqeio, contractibus, & aliis commerciis externis, indeque mere politica est.

57 *Communio* Fidelium inter se *mixta* est, quæ in exterioribus quibusdam actionibus, & cæremoniis Ecclesiasticis consistens, internum fructum spiritualem ex sua propria institutione operatur: quo spectat imprimis tam activus, quam passivus usus Sacramentorum, id est, administratio & perceptio eorum. Item communis Ecclesiæ suffragia, quæ in Sacrificio Missæ, aliisque publicis Ecclesiæ officiis ac functionibus, puta Horis Canonicis, Benedictione cinerum, palmarum, & hujusmodi pro universali Ecclesia funduntur. Quibus adde satisfactiones Christi, & Sanctorum, quæ ex communi thesauro Ecclesiæ per Indulgentias Ecclesiæ applicantur, de quibus *communionibus* vide etiam Layman *l.1.tr.5.p.2.c.3.n.2.* Covarruviam *in c. Alma mater princ. n. 3.*

58 Notandum ulterius, certum esse apud omnes, quod Excommunicatio non privet *communione pure interna*, seu bonis internis; quia Ecclesia non vult, neque potest privare bonis & virtutibus Fidei, & Charitatis; cum gratia, & charitas habitualis non nisi per propriam culpam mortalem, minime vero per pœnam cujescunque tandem auferri valeat: & dum etiam per propriam culpam mortalem amittitur, recuperari potest per contritionem perfectam, manente adhuc Excommunicatione, quia forsan Innodates existit, textu expresso *c. A nobis 28. ¶. Vinculum b. t.* Imo interna Fides & Spes manere possunt in excomunicatis etiam actuali culpæ mortali adhuc subjectis.

59 Insuper certum est, Excomunicationem non privare fructu Orationum, & aliorum bonorum operum, quæ alii fideles proprio nomine, & privata intentioua excommunicatis applicant, sed illo duntaxat fructu, quæ ex orationibus & sacris actionibus nomine Ecclesiæ peractis, cuivis fideli non excomunicato obveniunt, ut proinde quivis licite & meritorie, simulque fructuose pro excommunicato possit privatim orare, & pia opera peragere &c. His notatis adducamus effectus in specie, quos producit excommunicatio ex eo, quod privet *communione* Fidelium. Itaque

60 I. Effectus *majoris excommunicationis* est, privare hominem *communione mixta* supra *n.75.* allagata, id est, communibus Ecclesiæ suffragiis, seu fructu & bonis spiritualibus, quæ ex actionibus Ecclesiæ factis cuivis fideli alias obveniunt, de quibus supra *cit. n. 97. arg. c. Sacris b. t.*

61 II. Effectus *excommunicationis majoris* est privare excommunicatum usu activo & passivo Sacramentorum, ita ut sine peccato mortali nec recipere, nec administrare possit aliud Sacramentum; etiamsi in occulto duntaxat excommenicatus, & vitandus non esset, ac insuper per contritionem perfectam apud Deum in gratia jam existeret. Ratio est; quia ageret in re gravi contra Ecclesiæ præceptum, quo cuivis excommunicato, donec absolvatur, graviter prohibitus est usus Sacramentorum, *arg. c. cum illorum 31. b. t. & c. fin. de Cler. exc. ministr.* cum Concordantiis.

62 III. Effectus est assistentia divinorum Officiorum, ita ut excommunicatus absque peccato mortali interesse non possit, vel aliis divinis Officiis, puta, publicis Orationibus, Horis Canonicis, Processionibus, Benedictioni olei, candelarum, aquæ, chrismatis &c. *c. Significavit 18. Responso 41. b. t. c. Latrones cap. fin. de cleric. excomm. ministr.* cum Concordantiis. *Clement 2. §. Nonnulli b. t.*

63 Concionem tamen in Ecclesia audire permittitur, tempore quo nulla Missa, vel aliud divinum Officium ibidem peragitur, idque ideo, ut citius ad pœnitentiam, & deponendam contumaciam, præstandamque satisfactionem, & obedientiam Ecclesiæ excitetur, *c. Responso 43. b. t.* & ibi DD. Potest etiam privatim orare, imo tenetur privatim recitare Horas Canonicas, ad quas alias ut Clericus vel Ordinis, Beneficii, vel Professionis Religiosæ obligatus est. Layman ubi supra, *num. 6.* Navarrus *in Manual. c. 27. n. 103.*

64 IV. Effectus est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, *c. Sacris 12. de sepultura*, *c. Consuluisti 7. de consecr. Eccles. & Clem. 1. Sc. ult.* cum Concordantiis quidem, sicut & alios effectus, intellige non tantum de excommunicatis vitandis, sed etiam non vitandis, prout amplius diximus *l. 3. tit. 28. de sepult. a n. 84.* ubi vide.

V. Effectus est incapacitas, & inhabilitas ad dignitates, Beneficia, Officia Ecclesiastica quæcunque obtinenda, adeo ut quævis collatio, præsentatio, electio, confirmatio, & institutio alicujus excommunicati ad Beneficium sit ipso Jure nulla & irrita, *c. Postulasti 7. de cleric. excomm. ministr. ibi: Cum excommunicatis communicari non debeat, clericus excommunicationis vinculo innodatus Ecclesiastica beneficia conferre non possunt; nec illi ea valent licite retinere, nisi forsan cum eis misericorditer fuerit dispensatum, cum ea non fuerint canonice consecuti*, cum Concordantiis. Ratio est; quia Beneficium datur propter officium divinum, cujus cum excommunicatus incapax sit, etiam ad Beneficium inhabilis est. Quo non obstante valet excommunicatus Beneficium ante excomunicationem rite obtentum retinere; imo etiam possessionem capere Beneficii prius obtenti. Ratio est; quia a Jure solum irritatur actus, quo acquiritur Jus in Beneficio, sive titulus illius, quem jam acquisitum apprehensio possessionis supponit. 65

VI. Effectus est privatio distributionum quotidianarum. Ratio est, quia hæ tantum dantur præsentibus publicæ persolutioni Officii divini, cui cum excommunicati præsentes esse nequeant, etiam distributiones quotidianas percipere non possunt, *arg. c. un. de Cleric. non resident. in 6.* juncto Concilio Tridentino *sess. 24. de ref. c. 3.* Garzias *de Benefic. p. 7. c. 13. n. 123.* Moneta *p. 2. de Distribut. q. 15. n. 28.* 66

Fructibus tamen grossis Beneficii ipso Jure non privat, Glossa *in c. Pastoralis 53. c. Subtrahuntur, de Appel.* Sanc. *l. 3. de Matr. disp. 51. n. 12.* Layman ubi supra *n. 9.* cum communiori & veriori aliorum, contra Abbatem *in c. c. Pastoralis n. 18.* Guttierez *l. 1. qq. canon. c. 1.* & alios. Ratio est; quia nullo Juris textu privatio horum fructuum ipso facto infligitur; textu enim citatur *c. Pastoralis, & illi Proventus Ecclesiastici merito subtrahuntur*, commode intelligi potest de sententia ferenda; consequenter ita intelligi debet, *arg. c. Odia de Reg. Jur.* 67

VII. Effectus est, quod excommunicatus, Rescriptum aliquod sive gratiæ, sive justitiæ a Sede Apostolica impetrare non valeat, & impetratum ipso Jure sit nullum, nisi in ipsa causa excommunicationis, vel appellationis ad excommunicati defentionem impetretur, *c. Dilectus 26. de rescript. & c. 1. eod. in 6.* atque amplius diximus *l. 1. tit. 3. de rescript. §. 2. a n. 39.* ubi vide. 68

VIII. Effectus est privatio omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ, ita, ut tam in externo, quam interno Foro acta Jurisdictionis ab excommunicato facta ipso Jure sint nulla, *arg. can. Audivimus 4. caus. 24. q. 1. c. Ad probandum 24. de sent. & re judic.* cum Concordantiis. Hinc excommunicatus non potest alium excommunicare, *cit. can. Audivimus*, neque conferre Beneficia, *arg. cap. un. De Sede vacante in 6.* neque eligere, *c. cum dilectus, & c. cum inter 1. de elect.* ubi Electio a suspensis celebrata censetur irrita; omnis autem excommunicatus, hoc ipso est etiam suspensus ab Officio. 69

Velit tamen Navarrus *cap. 27. Manual. n. 21.* Pirhing. *b. t. n. 58.* Layman *lib. 1 tr. 5. p. 2. c. 4. num. 13.* & alii, præfatum octavum effectum ipso facto in vitandis duntaxat excommunicatis, non item in toleratis locum habere, ita ut toleratis præfatos, & alios Jurisdictionis suæ actus libere exercere valeant, nisi contra ipsos tanquam excommunicatos, sicqua minus idoneos excipiatur, *arg. c. Ad probandum de sent. & re jud.* Ratio est; quia ex una parte hoc ipso, quod excommunicatus aliquis toleretur, etiam sustinentur acta ipsius (nisi specialis deponatur exceptio) ne alioquin plura incommoda, & inconvenientia sequantur, quæ Conc. Constantiense sublata voluit per dicenda infra. Ex altera vero parte dictum Concilium excommunicatos nullatenus in aliquo relevare, aut eis quomodolibet suffragari voluit; ergo sicut ante hac, ita & nunc, facta saltem exceptione & oppositione, acta ipsorum sunt invalida. 70

IX. Effectus est privatio Communionis Forensis sive actum pertinentium ad Iudicium externum, sive Ecclesiasticum, sive Laicale, tam civile quam criminale, ita, ut in nullo horum excommunicatus possit esse Iudex, Actor, Advocatus, Tabellio, Testis &c. quod intellige de solis excommunicatis vitandis, de toleratis enim procedit doctrina *num. præc.* allata; adeo ut acta ab eis tanquam 71

Actio

Actoribus, Advocatis &c. facta valeant, si nemo contra illos tanquam inhabiles ad standum in Judicio excipiat, econtra vero si exipiatur, irrita existant: *arg. c. A nobis de Except. & c. 1. eod. in 6.* Et quamvis Judex excommunicatos vitandos a Judicio repellere graviter teneatur, textu expresso, *c. Decernimus 8. h. t.* ac etiam tolleratos repellere possit per Jura citata, tamen hos repellere non tenetur, nisi Excommunicatio notoria sit, vel aliquis contra eos excipiat.

72 Limita tamen præfatum effectum in Reo, utpote qui etiam ut vitandus excommunicatus, in quovis Judicio stare potest & debet; cum alias accusari & converiri in judicio non posset, consequenter ipse a sua malitia commodum reportaret, *c. Intelleximus 7. de Judiciis.*

73 X. Effectus est privatio Communionis politicæ cum fidelibus, ita ut cum eis nec contrahere, vel commercia aut negotia habere, nec cum eis cohabitare, convivere, familiariter conversari, officiose colloqui valeant, nec fideles cum ipsis, *can. Sicut 16. can. Cum. seqq. can. 11. q. 3. c. Nuper 29. c. Aliquando 41. h. t.* cum concordantiis, de quo tamen effectu plura. *§. 4.*

74 XI. Effectus est, quod si quis per annum in excommunicatione insorduerit, id est, pertinaciter perstiterit, de hæresi reddatur suspectus, ita, ut contra illum tanquam de hæresi suspectum procedi possit, uti statuitur in Concilio Tridentino *sess. 25. de reformat. cap. 3.* ac insuper si nullum impedimentum alleget, seque purgare recuset, etiam condemnari valeat ut Hæreticus *c. Cum contumacia, de Hæretic. in 6.* Ratio est; quia talis videtur omnino contemnere potestatem Ecclesiæ, cujus Claves, & Excommunicationem non timet, nec curat. Insuper si quis propter suspicionem hæresis, vel alterius criminis conjuncti cum contumacia (ut quia legitime citatus non comparet) excommunicatus fuerit, atque in tali Excommunicatione per annum perseveraverit, censetur convictus de illo crimine *arg. c. Excommunicatus §. Qui autem de Hæretic.* atque cum communi aliorum tradit Covarruvias *in c. Alma mater §. 7. n. 10.* fusius hanc pœnam deducens.

75 Porro circa effectus *excommunicationis major.* hactenus recensitos specialiter notandum, iis non tantum excommunicatos vitandos, id est, publice denuntiatos, & notorios percussores Clericorum, sed etiam toleratos, id est, quacunque alia etsi penitus occulta majori Excommunicatione innodatos, exceptis casibus, quo circa unum vel aliquem effectum notavimus, subjacere. Ratio est quia Jura indistincte loquuntur, consequenter indistincte intelligi debent, *arg. c. Quia circa 22. de Privilegiis.*

76 Nec in contrarium quid probat Bulla Martini V. *ad evitanda*; quia per illam Bullam prorsus nullus factus est favor ipsis excommunicatis, sed tantum reliquis non excommunicatis Christianis, quatenus nempe tuta conscientia cum excommunicatis communionem tam in Divinis, quam politicis habere valeant, nisi fuerint publice denuntiati, aut notorii percussores clericorum; quod dum Pontifex statuit, ad finem expresse addit, quod *per hoc non intendat excommunicatos in aliquo relevare, aut quomodolibet suffragari.*

77 Notandum tamen, quod sicut ab observatione aliarum Legum humanarum excusat justa causa, v. g. ignorantia invincibilis, necessitas, gravis metus, vel grave periculum mortis, damni corporalis, gravis infamiæ, jacturæ bonorum, officii, &c. sic etiam ob similem causam possit quis subinde excusari a Lege excommunicatos præfatis effectibus afficiente; sic v. g. in casu necessitatis, deficiente alio Sacerdote, potest excommunicatus administrare Sacramenta infirmo; idem facere, sicut etiam ingredi Ecclesiam, Jurisdictionemque exercere potest, si ad id metu mortis, vel jacturæ bonorum adigitur. Pariter potest ille, qui occulta, sibi tamen bene cognita Excommunicatione laborat, ad evitandum scandalum, gravem jacturam famæ, bonorum &c. administrare, vel recipere Sacramenta, ac Divinis interesse, & cum aliis ultro conversari &c. Dummodo id revera requiratur ad vitanda enarrata damna; ubi enim horum nullum periculum adest, vel si est alia ratione aut via, quam trasgressione Legis evitari potest, viam hanc amplecti, effectusque recensitos sustinere coram Deo graviter tenetur excommunicatus, juxta omnes.

§. III.

Solvuntur quædam dubia de Excommunicatione.

S U M M A R I U M.

78 Excommunicatio *alia* est latæ, *alia* ferendæ sententiæ.

79 *Ex quibus cognosci valeat, quod* Excommunicatio *sit* latæ.

80 *Vel* ferendæ sententiæ: *& quatuor n. seqq.*

85 *Potest quis sæpius excommunicari.*

86 *Atque ab una Excommunicatione absolvi altera remanente.*

87 *Solvitur instantia.*

88 *Nomine Universitatis veniunt Collegium, Capitulum, conventus &c. quot personæ requirantur ad illa?*

89 *Hodie licite non potest excommunicari integra universitas, seu Communitas, nec Collegium.*

90 *Bene vero olim fieri poterat.*

91 *Potest etiam hodie adhuc interdici integra universitas v. g. Civitas, Regnum &c.*

92 *Si integra communitas excommunicatur, etiam hodie valet.*

93 *Et quidem certo, si Excommunicatio feratur a Papa.*

94 *Probabiliter vero, si feratur ab inferiore Papa.*

95 *Solvitur instantia.*

Quandonam actus contra Legem factus censeatur irritus? & quando non? Ibid. & num. seq.

97 *Quomodo differant inter se sententia Excommunicationis, & declaratio seu sententia declaratoria.*

98 *Ad declarationem non prærequiritur trina monitio.*

99 *Nec citatio, si crimen est notorium.*

100 *Secus si notorium non est, aut de illo non plene constat, tunc enim requiritur citatio pro discussione causæ, ob quam quis sit declarandus excommunicatus.*

101 *Quibus competat potestas ferendi Excommunicationem. Remissive.*

102 *Cautissime, & nonnisi deficientibus aliis mediis adhibenda est Excommunicatio.*

103 *Excommunicatio est maxima pœna in Ecclesia Dei.*

QUæritur I. Quænam *Excommunicatio* censeatur *latæ*, 78
& quænam *ferendæ sententiæ*; ubi nota, quod *Excommunicatio* sit pœna, qua nulla major in Ecclesia datur, *c. Corripiantur 24. q. 3.* quia separat a Corpore Christi, quod est Ecclesia. Quæ quidem pœna quandoque imponitur ipso Jure, adeo ut posito delicto mox incurratur, & dicitur *Excommunicatio latæ sententiæ*. Quandoque vero Legislator eam comminatur Delinquenti, ita ut posito delicto primum per sententiam Judicis sit imponenda, & appellatur *Excommunicatio ferendæ sententiæ*, prout jam dictum est supra *n. 146.*

Resp. I. Hæc verba Legi pœnali inserta, *ipso facto, ipso* 79
Jure, ex tunc, sit excommunicatus &c. manifeste indicant Excommunicationem latæ sententiæ. Idem dicendum, quando Legislator, sibi, vel Legi suæ adscribit sententiam dicendo, v. g. *auctoritate nostra virtute præsentis Constitutionis sit excommunicatus &c.* Similiter si lex utatur solo verbo indicativi modi præsentis, aut præteriti temporis v. g. *excommunicamus, excommunicationem se noverit incursurum, sciat se esse excommunicatum &c.* ut post Suar. *l. 5. de Legibus, c. 6.* notat Herincx *disp. 5. de Legibus, n. 7.* Sylvester *vers. Excommunicatio I. p. 22.* Laym. *l. 1. tract. 5. p. 5. n. 3.*

Resp. II. Si Lex solum comminetur pœnam excommuni- 80
cationis nulla alia particula, v. g. *prohibemus sub pœna Excommunicationis, sub terminatione anathematis, sub pœna excommunicationis contrafacientibus infligenda &c.* continet excommunicationem ferendæ sententiæ. Idem dicendum si Lex utatur verbo, vel participio futuri temporis, v. g. *reus erit talis pœnæ subiacebit excommunicationi*, & hujusmodi, dummodo nulla alia particula ex enumeratis *n. præ.* apponatur. Et hoc ipsum Herin. *l. c. n. 4.* verisimiliter censet de illis verbis absoluto prolatis, *excommunicationem se noverit incursurum*. Nam cum de tali Excommunicatione ferendæ sententiæ possint prædicta verba absolute posita commode explicari, id erit faciendum; quin *in pœnis benignior est interpretat. faciend.* juxta *reg. 49. jur. in 6.* cum concordantiis

81 Resp. III. Insuper si Lex utatur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediate ipsam personam, sed vel reatum pœnæ, v. g. *reatum talis pœnæ incurrat, fiat reus excommunicationis: vel ipsam actionem Iudicis, dicendo v. g. excommunicentur.* Huiusmodi, inquam, locutiones solum continent Excommunicationem ferendæ sententiæ. Idem dicendum, quotiescunque dubium est, an verba Legis contineant Excommunicationem latæ, vel ferendæ sententiæ: quia in *obscuris minimum est sequendum* per Reg. 30. Jur. in 6.

82 Dixit notanter, *quæ non afficiunt immediate ipsam personam.* Siquidem verba illa, *excommunicationem incurrat* important Excommunicationem ipso Iure; ut bene post Tiraquellum notat Fagnanus *in c. de Sentent. excomm. n.* 57. Similiter hæc verba, *sicut excommunicatus ab omnibus evitetur*, importare Excommunicationem latæ sententiæ, fusius contra nonnullos oppositum tenentes propugnat *in c. Super specula, Ne Clerici vel Monachi, &c. n.* 1. *& seqq.*

83 Utrum autem illa verba, *sit excommunicatus &c.* nullo alio addito, seu absolute prolata contineant pœnam latæ sententiæ, nec ne, variant Doctores. Affirmant non pauci, & ratio esse potest, quia huiusmodi verba imperativi modi afficiunt immediate ipsam personam. Oppositum nihilominus tenet Navarrus *c.* 27. *Manual. n.* 12. videlicet allegata verba non continere sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia Jura id declarant. Probat id Navarrus multipliciter. Et quidem tum auctoritate Glossæ *c.* 2. *de Foro compet. V. Sequestratus*, secundum quam plurimi Canones illa verba continentes sententiam ferendam significant.

84 Tum, quia verbum *sit*, est futuri temporis, juxta quod Glossa *in cap. Si quis ex Clericis de Vita, & honestat. Cleric.* ly, *anathema sit*, explicat per ly, *anathema sit*, *argum. dist.* 30 quasi per totum, ubi clausula ista solum denotat excommunicationem ferendæ sententiæ. Tum tandem, quia quamvis ly *sit*, quandoque significet tempus præsens, nihilominus stante dubio mitior pars in pœnis est eligenda: atqui prædicta verba sunt dubia, ut patet ex hactenus allegatis, & ipsa Doctorum varietate; ergo.

85 Quæritur II. An quis sæpius possit excommunicari? Resp. Affirmative, *arg. c. Cum pro causis, de Sent. excommun.* & notat Glossa *in c. Engeltraudram, 3. q. 4.* Nec obstat quod ejectus ex Ecclesia non possit amplius ejici, sicut & occisus non post amplius occidi. Resp. enim cum citata Glossa; Excommunicationem habere duos effectus, unum ejiciendi extra, Ecclesiam, & alterum detinendi extra & licet Excommunicatio posterior non possit consequi primum effectum: in jam excommunicato, bene tamen secundum.

86 Porro ligatus pluribus Excommunicationibus potest absolvi ab una, & tamen non ab altera, & qui vere vult absolvi ab omnibus, omnem causam, pro qua vel quibus fuit excommunicatus, debet exprimere, *arg. cit. c. Cum pro sua. de sent. Excommunicat.* juxta Glossam ibidem *V. Tanquam excommunicatum.*

87 Nec obstat, quod unum peccatum non dimittatur sine altero, *arg. c. Minores §. Sed adhuc de Baptismo*, ibi: *Dominus, qui totum hominem salvum fecit in Sabbato opus imperfectionis non novit, & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto admitit.* Respondit enim Fagnanus *in cit. c. Majores n.* 62. *de Baptismo*: disparitatem esse; quia absolutio a peccatis est actus divinus, qui non debet esse absque perfectione. secus est de absolutione ab Excommunicatione, quæ est actus humanus Ecclesiæ, utpote per quam inducta est excommunicatio.

88 Porro Universitatis nomine censetur Synodus, Concilium, Conventus, Collegium, Capitulum &c. Et licet Baldus quinque homines requirat ad Universitatem Castri, vel Villæ, *arg. L. fin. c. de Testamentis* melius tamen Fagnan. *loc. cit. n.* 34 post Glossam *in l. Sicut ff. quod cuiusque Universitatis nomine &c.* censet, Universitatem posse constitui per tres *a. l. Neratius ff. de verbor. significat.* ibi: *Neratius Priscus tres facere existimat Collegium, & hoc magis sequendum est* Quinimo duo faciunt Congregationem, *arg. cap.* 1. *de elect.* Et licet unus non sit universitas, neque per unum ab initio constitui possit universitas; nihilominus, si unus solus remaneat, jus & nomen universitatis conservantur in illo textu claro, *L. Sicut ff. Quod cujusque Universitatis nomine &c.* Hæc prænotato.

Resp. I. Hodie non potest ferri sententia in universitatem, vel Collegium; sed in singulos tantum de universitate, vel Collegio, quos culpabiles esse constiterit, Promulgari debet. Ita habetur expresse *c. Romana de Sentent. excommun. in* 6. idque providere statuit Pontifex, *volens animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnunquam contingeret innoxio huiusmodi sententia irretiri*, ut ibidem habetur. 89

Dixi notanter *hodie* Nam olim potuisse Capitulum, & sic universitatem excommunicari, notat post Abbatem, & Jo. Andream Fagnanus *in c. Olim de Litis contest. n.* 5. & fusius in *c. Responso de Sentent. excomm. n.* 53. *& seq.* idque probat ex casu, & textu illius Capituli *Olim de litis contest. & c. Significat. vers. Sed a parte de except. &c.* Accedit, quod *cit. c. Romana de sentent. excommun. in* 6. Ius novum contineat, non enim procedat per viam Declarationis, sed novæ Constitutionis: ibi (*penitus prohibemus*) & consequenter ante illam Constitutionem bene poterat Communitas excommunicari. Sed de facto secus dicendum. 90

Non obstat, quod tota Civitas, vel universitas aliqua possit interdici, *arg. c. Responso de Sentent. excommun.* Immo quandoque *Interdicto* puniatur, qui non peccaverunt; nam pro peccatis Regis Regnum interdicitur, *arg. c. Non est vobis de sponsalib.* Civitas pro peccatis Episcopi, *c. Sane de offic. delegat.* vel Domini, aut Rectoris, *c. Si sententia de sentent. excommun.* Resp. cum cum Fagnano *in cit. c. Responso de sentent. excomm. nu.* 42. hoc esse verum ac speciale in Interdicto, non autem in pœna Excommunicationis; interdicti enim non fraudantur Ecclesiæ suffragiis, sicuti excommunicati. Unde hodie universitas non excommunicatur, sed personæ singulares, licet interdici soleat. 91

Resp. II. Nihilominus sententia Excommunicationis si hodie feratur in universitatem, probabiliter est valida, & ligat singulos de Communitate doli capaces, saltem quoad Ecclesiam. Ita Glossa *in c. Romana de sentent. excomm. in* 6. *vers. Penitus*, appellans hanc sententiam tutiorem, & sequitur Fagnanus *loc. c. nu.* 102. *& seqq.* post Bernardum, Butrium, & alios, quamvis etiam multi tenent oppositam. 92

Et quidem si sermo sit de Excommunicatione a summo Pontifice in universitatem lata, cum ipse non subjaceat ulli prohibitioni Iuris positivi, non est dubitandum qu[illegible] liget omnes de universitate [illegible] ante lige quoad Ecclesiam, seu quatenus in facie Ecclesiæ se debent gerere quasi excommunicatos: secus quoad Deum, cuius iudicium, nec fallit, nec fallitur, [illegible] amplius declarat textus expressus *in c. A nobis* 16 *de sentent. excommun.* Intellige insuper quoad personas [illegible] capaces: nam infantes & furiosi non ligantur Excommunicatione; etiam quoad Ecclesiam. Fagnan. *ibid. n.* 31. 93

Quod autem de facto teneat sententia excommunicationis (modo proxime declarato) si in universitatem feratur ab inferibus Papa, probatur imprimis auctoritate plurimum Doctorum *n.* 92. jam relatorum, hanc sententiam appellantium tutiorem. Accedit, quod olim potuerit excommunicari universitas juxta dicta *n.* 90. Atqui in nova dispositione *c. Romana de sent. excommun. in* 6. prohibetur quidem excommunicari universitas vel Collegium ibi; *In universitatem vel Collegium proferri sententiam Excommunicationis penitus prohibemus*: non tamen irritatur, neque invalida declaratur sententia talis si proferatur. 94

Neque urget *L. Non dubium C. de Legibus* juncto *c. Imperiali* 25. *quæst.* 2. ubi dicitur. *Quæ contra Leges fiunt, pro infectis habenda sunt; licet Legislator fieri prohibuerit tantum, non specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est.* Nam dictum istud plures patitur limitationes, ut notat Jason *ad cit. l. Non dubium arg. c. ad Apostolicam, de Regularib.* ibi: *Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* 95

Cæteris autem limitationibus dimissis, & magis ad propositum, respondet Fagnanus *loc. cit. n.* 103 dictum illud habere locum duntaxat, quando lex simul tribuit potestatem faciendi dictum illum; & præscribit conditiones, ac modificationes prohibendo, ne aliter fiant, tunc enim recipitur potestas qualificata seu modificata solum; & ideo actus non servatis modi præscriptis a lege redditur nullus ex defectu potestatis. Secus est, quando Lex præscribit conditiones, vel facit prohibitionem ei, qui prius potesta- 96

tem

tem vel jurisdictionem agendi jam habebat (prout olim episcopi habuerunt potestatem excommunicandi universitatem) tunc enim sustinetur actus in vim potestatis præexistentis; licet transgrediens sit puniendus, sicque sententia Excommunicationis in Universitatem lata foret quidem injusta, sed non ipso Jure nulla, *arg. c. Sententia 11. q. 3. ibi: Sententia Pastoris, sive Justa sive injusta fuerit timenda est.*

97 Quæritur IV. In quo differant sententia Excommunicationis, & declaratio seu sententia declaratoria Excommunicationis? Resp. cum Fagnano *in c. Non potest de Sentent. & re judicat n. 18. & seqq.* differre *primo*, quia Excommunicationis Sententia infligitur per sententiam Judicis, non sic autem fit in declaratione excommunicationis a Jure inflictæ; nam qui ipso Jure excommunicatus est, per declarationem amplius non ligatur; cum a principio ligatus fuerit, sed solum declaratur excommunicatus, ut ab aliis evitetur. Ideoque ex declaratione neque infertur pœna gravissima, qualis infertur ex sententia Excommunicationis, neque tanta in ea requiritur solemnitas, *arg. c. Pastoralis de Appellat.*

98 *Secundo* differunt, quia Excommunicatio ferri non debet, nisi præmissa trina monitione, vel saltem una pro omnibus cum competentibus dierum intervallis, *arg. c. Sane de sentent. excom.* ibi: *Nisi competente admonitione præmissa* juncto *c. de illicita 24. q. 3. & c. constitutionem, de excomm. in 6* eo quod Excommunicatio feratur propter contumaciæ perseverantiam, & ut isthac medicinali pœna quispiam castigatus, citius a sua contumacia deficiat. Quamvis jure novo S. Concilii Trident. *Sess. 25. c. 3. de Reform.* si delicti qualitas id exposcat, infligi excommunicatio valeat *præcedente bina* saltem monitione, etiam per edictum. Econtra ad declarationem excommunicationis alia monitio non requiritur, cum ea ipso jure jam contracta supponatur, ac declaretur, & Lex ipsamet semper moneat a tali actu sub pœna Excommunicationis esse abstinendum.

99 *Tertio* differunt; quia ad Excommunicationem a Judice infligendam requiritur citatio Rei saltem per edictum, si is aliter inveniri nequeat. Secus est in declaratione excommunicationis, dummodo factum ipsum sit notorium: neque enim citandus est cui notorium est defensionem nõ competere, prout ex communi docet citatus Fagn. *n. 21.*

100 Dicitur autem notanter: *dummodo factum sit notorium*: nam si hoc occultum est, vel de eo nondum manifeste constat; citatio Rei est necessaria ad discutiendam causam, ob quam sit declarandus excommunicatus, Glossa in *Clement. Præsenti, vers. constiterit, de Censib. & Clement. 2. de Pœnis*: quatenus vel Reus se defendere, vel factum verificari queat, ob quod feratur declaratoria, licet in ipsa declaratione non requiratur.

101 Quæritur V. Quibus competat potestas ferendi *Excommunicationem majorem*? Item qualiter & quando hac potestate uti possint & debeant? Resp. I. Ad primam partem hujus quæsiti patere ex *§. 2. a. n. 7.* ubi specificavimus omnes, quibus competit potestas ferendi Censuram ut sic, consequenter etiam Excommunicationem.

102 Resp. II. Excommunicatio cautissime ac sobrie, & non nisi aliis deficientibus mediis indigenda est. Pro hujus conclusionis probatione, & declaratione merito per extensum assignatur dispositio circa hoc facta a Conc. Trid. *sess. 25. de Reform. c. 3.* his verbis: Quamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobrie tamen, magnaque circumspectione exercendus est: cum experientia doceat, si temere, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, a nemine prorsus, præterquam ab Episcopo decernantur, & tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ ejus animum moveat: nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis, etiam Magistratus, auctoritate adducatur: sed totum hoc in ejus arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. In causis vero judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujuscumque dignitatis existant, ut quandocunque executio realis vel personalis in qualibet parte judicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam definiendo a censuris Ecclesiasticis, seu Interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis, ibi existentibus, eo ipso quod exactæ fuerint, assignentur; seu per captionem pignorum, personarumque districtionem per suos proprios, aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem Beneficiorum, aliaque Juris remedia procedere, & causas definire. Quod si executio realis, vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit; sitque erga Judicem contumacia, tunc etiam eos anathematis mucrone, arbitrio suo præter alias pœnas ferire poteris. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis, vel personalis, ut supra, fieri poterit, etiam a Censuris abstinendum: sed si dictæ executioni facile locus esse non possit, licebit Judici hoc spirituali gladio delinquentes uti; si tamen delicti qualitas, præcedente bina saltem monitione, etiam per edictum, id postulet. Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico Judici, ne quem excommunicet, aut mandare, ut latam Excommunicationem revocet; sub prætextu, quod contenta in præsenti Decreto non sint observata: cum non ad sæculares, sed Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus vero quicunque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta, & Communione Fidelium, ac familiaritatem non recipiatur, sed, si obdurato animo, Censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi possit.

Ratio autem Conclusionis est tum illa, quæ in Concilio Tridentino *loc. cit. princ.* jam est allegata; Tum quia Excommunicatio est pœna gravissima, quam habet Ecclesia, *can. Corripiantur 17. cau. 24. q. 3.* ibi: *Qua pœna in Ecclesia nulla major est*: consequenter, dum alia media sufficiunt: adhiberi non debet. 103

§. IX.

De Excommunicatione Canonis, seu in percussores Clericorum, & de Excommunicationibus Bullæ Cœnæ

S U M M A R I U M.

104 *Ratio Rubricæ.*
105 *Quid intelligatur nomine* Excommunic. Canonis?
106 *A quo lata?*
107 *Quinam veniant nomine Clerici; vel Monachi?*
108 *Violentam manum Clerico vel Monacho injicere quis dicatur.*
109 *Enumerantur variæ actiones in specie, quæ violentam manuum injectionem continent, & propterea secum Excommunicationem trahunt, & num. seqq.*
111 *Etiam illi* Excommunicationem Canonis *incurrit, qui similem violentam actionem, seu manus injectionem mandat.*
112 *Vel suo nomine, aut intuitu ipsius factam ratihabet.*
113 *Item qui consilium, auxilium, vel favorem præbent ad hujusmodi violentam manus injectionem.*
114 *Pariter & illi, qui cum possent, & ex officio deberent, non impediunt.*
115 *Qui omnes recensiti non excusantur ex eo, quod dicant, Clericum commeritum fuisse percussionem.*
116 *Vel consensisse in eadem.*
Clericus non potest renuntiare privilegio Canonis, ibid.
117 *Quando ex causa aliqua quæcunque tandem violenta manus injectio excusatur a peccato mortali, excusatur etiam ab* Excommunicatione Canonis,
118 A *quo etiam immunis est, qui ob necessariam sui suorumque, vel aliorum defensionem manus violentas injicit.*
119 *Doctrina practica ad propositum, quod sæpe ab excommunicatione excusentur rustici, & alii violentas manus injicientes Clerico injusto aggressori.*
120 *Alia similis doctrina practica ad propositum.*
121 *Prælatis, & Magistris suos etiam in Majoribus constitutos Clericos subditos aut discipulos.*
122 *Sicut etiam parentes & propinqui filios aut propinquos.*

123 *Sed non nisi in Minoribus constitutos disciplinæ, & correctionis causa moderate percutere possunt.*
124 *Mulier quoque pro defensione suæ pudicitiæ percutiens Clericum ab Excommunicatione immunis est.*
125 *Sicut etiam percutiens, vel accidens Clericum cum matre, filia, uxore, aut sorore turpiter viventem.*
126 *Quid, & unde dicatur* Excommunicatio Bullæ Cœnæ.
127 *Quæ, & quot sint hujusmodi Excommunicationes.*
128 Bulla Cœnæ *per extensum ponitur.*
129 *Specialia de* Bulla Cœnæ, *& ejus Excommunicationibus.*
130 *Inter specialia, quæ habent Excommunicationes* Bullæ Cœnæ, *est, quod contra eas nunquam valeat consuetudo, præscriptio, aut non receptio.*
131 *Doctrina practica ostendens plures hodie esse excommunicatos per* Bullam Cœnæ.
132 *Non obstante, quod ut tales non denuntientur,*
133 *Et Excommunicationes hæ non curentur.*

104 Quamvis innumeræ quasi Excommunicationes tam in sacris Canonibus, quam Constitutionibus & Decretis Pontificum, Episcoporum, aliorumque Superiorum Ecclesiasticorum inveniantur, præ aliis tamen celebriores, & frequentiores sunt *Excommunicatio Canonis, & Excommunicationes Bullæ Cœnæ*, de quibus proin in hoc §. agemus.

105 Quæritur I. Quid sit? contra quos? & a quo statuta sit *Excommunicatio Canonis?* Resp. I. Per *excommunicationem Canonis* intelligitur illa, quam ipso facto incurrunt omnes percussores Clericorum, seu omnes illi, sive Clerici, sive Laici, qui violentas manus in Clericum vel Monachum, seu Religiosum injecerint. Communis & certa *can Si quis suadente diabolo 29. cau. 17. q. 4.*

106 Resp. II. Hæc excommunicatio lata est ab Innocentio II. in Concilio Lateranensi relata, *cit. can. Si quis suadente diabolo 29. cau. 17. q. 4.* ibi; *Si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, Anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis periculo urgente) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

107 Quid autem nomine Clerici vel Monachi intelligatur, vide *l. 3. tit. 1. de Vita & honest. Cleric. §. 1. per totum.* Item *tit. 31. §. 1.* vide etiam dicta in *Theologia nostra Morali tract. 13. dist. 11. a num. 63.* quibus adde, esse certa vitia, ratione quorum Clerici privilegio citati *Canonis* non gaudent, ita ut percutientes talem Clericum non incurrant hanc Excommunicationem, de quibus vitiis in hoc V. Libro suis in locis jam fecimus mentionem.

108 Quæritur II. Quænam dicatur violentæ manus injectio in Clericum, vel monachum ad hoc, ut propterea præfatam Excommunicationem ipso facto quis incurrat? Resp. Violentæ manus injectione ad propositum intelligitur quævis actio externa injuriosa, & graviter peccaminosa violenter injecta personæ Clerici, aut Monachi; vel rebus corporis illius adhærentibus. Ita in re communis, prout videre est apud Navarrum *Manual c. 27. n. 77.* Barbosam *in c. Si quis suadente, a n. 29.* Molinam *de J. J. disp. 51. n 8.* Suarez *de Censuris, disp. 22. sect. 1. num. 27.* Layman *lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 6* & alios.

109 Infertur pro praxi, violentæ manus injuriosam, & graviter peccaminosam injectionem committere, consequenter excommunicationem *Canonis* ipso facto incurrere imprimis illum, qui Clericum, vel Monachum manu, pede, ense, baculo, aliove instrumento, vel etiam veneno occidit, mutilat, vulnerat, percutit. Item, qui sputum, pulverem, sordes, lapidem, vel quid aliud in eum projicit; Insuper, qui fræno equi, aut currui, cui Clericus insidet, violentas manus injicit, vel fugientem ita insequitur, ut causa sit, quod violentiam insequentis fugiens Clericus præceps in foveam, aut flumen ruat. Item, qui vestimenta personæ Clerici adhærentia violenter detinet, vel dilacerat, vel ea, etiam pileum tantum, aut quid aliud, v. g. librum, baculum &c. violenter eripit, ut cum aliis tenent Sylvester *vers. Excommunicatio 6. nu. 4.* Layman *loc. cit. n. 6.* Navarrus *c. 27. n. 77.* Barbosa *loc. cit.* Secus est, si quis detineat, dilaceret, conculcet vestimenta, aut res Clerici corporis ejusdem non adhærentes.

110 Pariter violentam manuum injicere, & excommunicationem incurrere censetur, qui Clericum, vel Monachum etiam absque ulla læsione corporali in carcere, vel custodia publica vel privata, vel in domo, aut alio in loco injuriose concludit, detinet, ne egredi, vel progredi possit. Doctores citati, textu expresso *c. Nuper 29. h. t.*

Idem est de illo, qui aliquam ex recensitis *nu. 109. & n. 110.* injuriosis actionibus mandat, dummodo effectus sequatur, *c. Mulieres, 6. h. t.* ibi: *Illi vero, qui non per se ipsos, sed eorum auctoritate, vel mandato alios violenter injiciunt manus in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi: cum is committat vere, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur.* 111

Idem dic de illis, qui hujusmodi injuriosam violentam actionem non quidem mandant, suo tamen nomine, vel gratia, & intuitu ipsorum factam signo aliquo externo (non autem affectu mere interno) ratihabent; secus foret, si quis hujusmodi actionem non suo, sed alterius nomine factam ratihaberet, textu expresso *c. Cum quis, 23. h. t. in 6.* ibi: *Cum quis absque tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine violentas: si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a Canone incunctanter incurris; cum ratihabitio retrahatur, & mandato debeat comparari. Si vero injectio eadem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eandem, non tamen propterea excommunicationis ullius vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.* Concordat Clementina, *Si quis suadente, c. de Pœnis*; ut proin in hoc etsi alias odiosa materia procedat, *Reg. 10. juris in 6. Ratihabitionem retrotrahi, & mandata comparari non est dubium.* 112

Ulterius eandem excommunicationem incurrunt, qui consilium, auxilium, aut favorem præbent ad hujusmodi injuriosam actionem. Ita citati Doctores, *arg. c. Quantæ, 47. h. t.* & *Clem. 1. de Pœnis*, ubi inter alios hujus violentæ injectionis, & excommunicationis Reos, etiam numeraturis, qui *injuriose, vel temere percusserit, aut barbitiverit, vel hæc mandaverit fieri, vel facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit faciendis, aut consilium in his dederit, aut favorem &c.* 113

Tandem ejusdem violentæ injectionis, & Excommunicationis Rei sunt, qui dum sine gravi suo incommodo possent, & ex officio talem injectionem impedire tenerentur, non impediunt, consequenter eidem favent, & tacite consentiunt, veluti si ab ea proposita vel attentata Pater filium, Dominus servum, Magistratus, vel alius Superior non impedit subditum *c. Quanta 47 h. t* ibi: *Ne autem solos violentiæ hujusmodi auctores præsumptio aliquorum existimet puniendos, facientes, & consentientes pari pœna plectendos Catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum possint, manifesta facinori desinunt obviare,* & ibi Doctores cum Navarro *Manu. c. 27. n. 78.* Molina *disp 52. a n. 27.* Laiman *loc. c. n. 7.* 114

Neque ab excommunicatione hactenus recensiti excusantur, si etiam cum veritate dicant, Clericum hujusmodi violentam manus injectionem commeritum esse, vel ad eam dedisse causam; quia taliter delinquens Clericus a Superiore, & Judice suo Ecclesiastico, & non ab alio est puniendus vel castigandus. Barb. *in cit. can. Si quis suadente 29. caus. 7. q. 4. n. 47.* cum aliis. Secus, & ab excommunicatione immunis foret, si quis pro necessaria sui defensione, servato moderamine inculpatæ tutelæ violentas manus aliquo ex præfatis modis inferret, prout magis dicetur infra, *n. 18.* 115

Rursus ab excommunicatione immunis non est si Clericus in percussionem, & manuum injectionem consentiat, & percussioni v. g. corpus ultro subiiciat etiam ad satisfactionem injuriæ per Clericum prius illatæ alteri; quia etsi in tali casu percussio hujusmodi non sit violenta respectu Clerici percussi, est tamen violenta & injuriosa, atque redundans in opprobrium status Clericalis, in cujus totius, & non in privati Clerici alicujus favorem concessum est *privilegium Canonis*, cui favori, & privilegio renuntiari non potest pacto privatorum, *c. Si diligenti, 12. de foro compet. & c. Contingit. 36. h. t.* Quod si percussio ex consensu Clerici facta, injuriosa non esset, ut si tamen causa occultæ mortificationis, & satisfactionis pro suis peccatis ex motivo virtutis admitteretur, excommunicationem percutientis secum non traheret. 116

Dicitur autem notanter in Conclusione *n. 108.* posita, *injuriosa, & graviter peccaminosa*; quia cum *excommunicatio Major* sit pœna omnium gravissima, *can. Corripiantur,* 117

tur. cau. 24. q. 3. non nisi propter actionem graviter peccaminosam incurritur *per dicta §. 1.* Hinc juxta communem Doctorum, si quis vel ob actionis levitatem, vel defectum intentionis injuriandi (uti fit in casu vexationis) vel ob ignorantiam personæ clericalis, vel ob defectum sufficientis advertentiæ & deliberationis ex nimia animi perturbatione, vel vehementi passione proveniente, vel ob aliam causam a mortali peccato excusatur, etiam ab excommunicatione immunis est. Ubi tamen notandum circa hanc materiam, esse subinde actionem graviter peccaminosam respectu Clerici, v. g. violentam vestimenti illius apprehensionem, vel pilei detractionem, quæ respectu alterius tantum levi materia, leviterque peccaminosa esset.

118 Pariter ab excommunicatione liber est, qui ad sui, vel alterius defensionem in corpore, vel bonis fortunæ, servato moderamine inculpatæ tutelæ, Clerico violentas manus injicit, v. g. violenter eum detinet, vel etiam percutit, dummodo incontinenti id faciat, & modum non excedat *arg. c. Ex tenore*, 10. *h. t.* ibi: *Nisi defendendo fecerit*, & adhuc clarius, *c. Si vero*, 3. *eod* ibi: *Si vero Clericum vim sibi inferentem quis repelat, vel lædat non debet propter hoc ad Sedem Apostolicam mitti, si incontinenti vim vi repellat*: rationem subjungit ibidem Papa illis verbis: *cum vim vi repellere, omnes Leges, omniaque jura permittant*, cum talis detentio, vel percusio non tam sit iniuriosa, ac peccaminosa actio, quam sui, vel aliorum contra iniustam vim iusta & licita defensio.

119 Insertur rusticos, vel alios plebeios, vel etiam alios sæpe ab excommunicatione excusari, toties nempe, quoties contra rixosum, insolentem, vel alias iniustum aggressorem Clericum, violenter se defendunt, ita ut violenter in corpore aggredientem Clericum violenter reppellant, vel vestes illius violenter detineant, vel etiam, ubi opus est, incontinenti percutiant; cum talis non tam sit iniuriosa manus iniectio, quam iusta defensio per clara Jura citata, quod bene observare habent Judices Ecclesiastici.

120 Ex eadem defensionis causa ab excommunicatione immunis est, qui domi suæ turbationes insolentias, vel rixas causantem Clericum vi e domo repellit, vel excludit: item qui clericum cum bonis vi aut clam iniuste ablatis fugientem insequitur, oblata violenter etiam percutiendo, si aliter non post, extorquet: sicut etiam ille, qui Clericum debitorem de fuga suspectum, violenter in custodia, vel alias detinet, ad hoc, ut eum Judici Ecclesiastico præsentare, & debitam satisfactionem consequi valeat, prout cum aliis bene advertunt Palao *tract.* 29. *disp.* 3. *pun* 23. *§.* 3. *n.* 15. Layman *ubi supra n.* 8. Molina *disp.* 55. *a n.* 3.

121 Ulterius excommunicationi non subiacent Prælati, seu Superiores, aut Ministri, qui Clericum subditum, vel discipulum etiam in sacris v. g. Subdiaconatus Ordine constitutum, correctionis, vel disciplinæ causa percutiunt; quod idem dic de aliis ex mandato Superioris, vel Magistri Clericum eiusmodi percutientibus textu expresso *c. ex tenore* 10. *h. t.* ibi: *Nisi de mandato suorum fecerit Prælatorum, vel nisi super eum* (Subdiaconum videlicet) *prælationis ministerium habeat*, concordat *c. Cum voluntate*, 54. *h. t.* ibi: *Si quis vero ratione officii, quod in Ecclesia obtinet, aut etiam alii Clerici seniores zelo &c.*

122 Ab eadem excommunicatione immunes sunt parentes & propinqui, qui disciplinæ, vel correctionis causa filium, vel propinquum *in Minoribus* constitutum moderate, seu leviter percutiunt, textu expresso, *cit. c. Cum voluntate*, 54 *§. fin. h. t.* ibi: *Si quis vero ratione officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii Clerici seniores zelo devotionis pueros, vel adolescentes in Minoribus Ordinibus constitutos turbantes divinum Officium; & qui obtentu prælationis, vel magisteriis subditos, vel Scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, excommunicationis sententiam non incurrunt: quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum Ordinum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentiis, & scientia, bonisque moribus informentur, duxerint corripiendos.*

123 Dicitur autem notanter *in Minoribus constitutum*; quia in Maioribus constitutum filium, aut propinquum, parentes, aut propinqui etiam correctionis causa percutere non possint sine excommunicatione, ut bene advertunt Interpretes *in cit. Cum voluntate*, præsertim Barbosa *nu.* 6. & cum aliis docet Palao *l. c. n.* 8. Ratio est; quia cum ex una parte nullibi in Jure concessum sit parentibus, aut propinquis percutere Clericum filium, aut propinquum *in Sacris constitutum*, sicut concessum est Magistris, & Superioribus respectu subditorum, & discipulorum; ex altera vero parte *in cit. c. Cum voluntate*, filios, & propinquos duntaxat *in Minoribus constitutos* concedatur percutere, valet argumentum a sensu contrario, & subintrat *can. Si quis suadente diabolo* universaliter sub excommunicatione prohibens percussionem Clerici.

Insuper ab excommunicatione immunis est mulier, quæ Clericum etiam Sacerdotem suæ pudicitiæ insidiantem, quem verbis, aut fuga vel omnino non, vel qui iterum redet, abigere non valeat, verberibus, fuste, vel alia violenta manus iniectione repellit. Doctores supra *nu.* 120. citati per Jura *ibid.* allegata; quia & hæc percussio est iniustissima defensio. 124

Tandem ex speciali juris constitutione ab excommunicatione immunis est *qui in Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum* (turpes actus oscula, amplexus, aliosve exercentem) *manus injecerit*, prout expresse statuitur *c. Si vero* 3. *h. t.* ubi tamen subiungitur. *Cæterum, si in stupro, vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum ita proxima consanguinitatis linea non contingit, aut in eam violentas manus iniecerit, non erit a sententia illius Excommunicationis immunis* 125

Porro etsi quis turpiter agentem cum uxore, matre, sorore, filia, Clericum percutiens graviter peccet, si modum excedat, v. g. graviter mutilet, aut occidat, tamen excommunicationem non incurrit. Navarrus *Manual. c.* 27. *n.* 84. Layman *loc. c. n.* 9. Molina *disp.* 55. *n.* 5. *arg. c. Si vero, t. h. t.* per quod etiam excessive percutiens in tali casu Clericum ab excommunicatione immunis esse censetur, non tantum in abominationem turpissimi criminis, sed etiam & præcipue ob difficultatem in tali casu tam iustum temperandi dolorem, & cohibendi impetum vindictæ. 126

Quæritur III. Unde dicatur? quid? & quotuplex sint *Excommunicationes Bullæ Cœnæ?* ac quid speciale habent? 127
Resp. I. *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* sunt illæ, quæ continentur in Bulla, quam a pluribus Pontificibus iam pridem editam, & renovatam quilibet Pontifex ab initio sui regiminis rursum innovat, & singulis annis certo, eamque magna solemnitate in die Cœnæ Domini publicat, & denuo renovat, ac confirmat; ob quod *Bulla Cœnæ* dicitur, in eaque contentæ *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* nominatur.

Resp. II. *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* sunt plures utpote ob plura & varia delicta, in plures ac diversos delinquentes latæ; quos delinquentes hic in compendiu subjungimus. Itaque *Excommunicationibus Bullæ Cœnæ*, ipso facto sequentes subjacent delinquentes. I. Hæretici omnes externis, seu qui hæresin externam committunt, eorumque receptores, fautores, & defensores; item legentes librum ab Hæretico scriptum, & de Religione tractantem, talemque librum imprimentes, retinentes, defendentes, ac Schismatici. II. Appellantes a sententiis vel mandatis Summi Pontificis ad futurum concilium. III. Piratæ seu latrunculi maritimi, eorum fautores &c. IV. Auferentes bona naufragantium Christianorum ubivis terrarum. V. Imponentes nova pedagia, seu gabellas præterquam in casibus a Jure sibi concessis. VI. Falsificantes literas Apostolicas. VII. Deferentes arma, & alia usui bellico idonea ad Christiani nominis hostes vel hæreticos expresse, & nominatim a Sede Apostolica declaratos. VIII. Impedientes eos qui victualia Romam vehunt. IX. Qui vexant, aut injuriis afficiunt eos, qui Romam vadunt, aut redeunt. X. Vexante Peregrinantes Romam. XI. Offendentes Cardinales, & alios Ecclesiæ Prælatos. XII. Offendentes aliquem, qui pro causa Curiam Romanam accedit. XIII. Appellantes a gravamine, & futura executione litterarum Apostolicarum ad laicam potestatem. XIV. Officiales & alii qui causas Ecclesiasticas avocant a Judicibus Ecclesiasticis; aut hos eas prosequi volentes, impediunt. XV. Judices sæculares, qui personas Ecclesiasticas ad sua Tribunalia trahunt. XVI. Qui impediunt Prælatos & Judices Ecclesiasticos, ne sua jurisdictione juxta præscriptum Legum Canonicarum utantur: Item qui contra Sententias, & Decreta Judicis Ecclesiastici, vel ad ea, judiciumque ecclesiasticum eludenda recurrunt ad potestatem laicalem: Sicut & hæc ipsa, ejusque Officiales, qui his recurrentibus deferunt: XVII. Usurpantes jurisdictionem, fructus, ac redditibus Sedis Apostolicæ, vel aliarum Ecclesiarum, eosve sequestrantes. XVIII. Imponentes onera 128

per-

personis Ecclesiasticis, XIX. Judices sæculares, qui in causis criminalibus Clericorum sese intromittunt. XX. Qui directe, vel indirecte, per se vel per alios invadunt, destruunt, occupant, vel detinent bona & terras ad Romanam Ecclesiam pertinentes. Prout magis patebit ex ipsa Bulla Cœnæ Domini, quam a Clemente X. editam ex Tomo V. Bullarii Chærubini, utpote ibidem novissimam, desumptam per extensum subjungimus pro commoditate Lectoris, Bullarium forsan ad manum non semper habentis.

BULLA CÆNÆ DOMINI.

129 PAstoralis Romani Pontificis vigilantia, & solicitudo, cum in omni Christianæ Reipublicæ pace, & tranquillitate procuranda, pro sui muneris officio assidue versatur, tum potissimum in Catholicæ Fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate, atque integritate retinenda, & conservanda, maxime elucet; nimirum, ut Fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, ad circumventionem erroris, sed omnes occurrant in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei in virum perfectum, neque se in hujus vitę societate, & communione lędant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat, sed potius in vinculo charitatis conjuncti, tanquam unius corporis membra sub Christo capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri Successore, a quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem, atque ita divina gratia adjutrice, sic pręsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sane causas Romani Pontifices Prædecessores nostri, hodierna die, quæ anniversariæ Dominicæ Cænæ commemorationis solemnis est, spiritualem Ecclesiasticæ Disciplinæ gladium, salutaria justitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, & justitiam Deo Auctore tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac Nostra, quoscumque Hussitas, Wicklephistas, Luteranos, Zuinglianos, Calvinistas, Ugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, & a Christiana Fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Hæreticos, quocumque nomine censeantur, & cujuscumque sectę existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostolicæ scienter legentes, ac retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore, nec non Schismaticos, & eas, qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes & singulos cujuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint; Universitates vero, Collegia, & Capitula quocumque nomine nuncupentur, interdicimus ab ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit.

§. 3. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, ac Latrunculos maritimos, discurrentes Mare nostrum, præcipue a monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

§. 4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcumque Navibus, tempestate, seu transversum (uti dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in mari, vel in litore inventa, cujuscumque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, & Adriatici, quam in cæteris cujuscumque maris Regionibus, & litoribus, surripuerint; ita nec ob quodcumque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, & immemorabilis temporibus possessionem, seu alium quemcumque prætextum excusari possint.

§. 5. Item excommunicamus, & anathæmatizamus omnes, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas præterquam in casibus sibi a jure, seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum gratiam, vel justitiam concernentium, per Rom. Pontif. vel S.R.E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signaturam, nec non falso publicantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, etiam falso signantes supplicationes hujusmodi nomine Rom. Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos per nostras, sive hujus sanctæ Sedis sententias expresse, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filium ferri, stanum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canabem, funes, tam ex ipso canabe, quam alia quacumque materia, & ipsam materiam aliave hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium vel favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis quibusvis personis, Principalibus, Rebuspublicis, per Nos & Sedem prędictam hactenus concessis; de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

§. 8. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu, alia ad usum Romanæ Curiæ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cujuscunque fuerint ordinis præeminentiæ, conditionis, & status, etiam Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

§. 9. Item excommunicamus & anathematizamus omnes illos, qui ad Sed. Apost. venientes & recedentes ab eadem, sua vel aliorum opera interficiunt, mutilant, vel spoliant, capiunt, detinent, nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam a Nobis, vel Nostris Judicibus non habentes, illam sibi temere vendicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

§. 10. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

§. 11. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, percutientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis Dięcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes: Nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel favorem.

§. 12. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alias personas Ecclesiasticas quascumque, vel sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, Advocatos, Procuratores, agentes, seu etiam Auditores vel Judices super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum vel negotiorum hujusmodi, occidunt, seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel per alios directe vel indirecte, delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem, consilium vel favorem præstare non verentur cujuscumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13.

§. 13. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quam saeculares cuiuscumque dignitatis, qui praetexentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione literarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam iustitiam concernentium, Nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum executorialium, & aliorum Decretorum a Nobis, & a Sede praedicta, seu Legatis, Nunciis, Praesidentibus, Palatii nostri, & Camerae Apostolicae Auditoribus, Commissariis, alisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quae pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias saeculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes huiusmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia praedicta capi, & retineri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine exequutioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii super huiusmodi literarum, & processuum exequutione instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, familiares, Notarios, exequutores, subexequutores literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum praedictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent ex Civitatibus Locis, & Regnis eiiciunt, bonis spoliant, perterre faciunt; concutiunt, & comitantur per se, vel alium, seu alios, publice, vel occulte; quive alias quibuscumque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis consequendis, seu gratiis, vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel literas a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe, vel indirecte prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere praesumunt,

§. 14. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscumque, qui per se, vel alios, auctoritate propria, ac de facto quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum Apostolicarum praetextu beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis vocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt; Quive partes actrices, quae illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes; vel inhibitiones, aut literas in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eis, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & poenis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias compellunt, vel exequutionem literarum Apostolicarum, seu exequutorialium, processuum, ac decretorum praedictorum quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum praestant, etiam praetextu violentiae prohibendae, vel aliarum praetensionum, sed etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Praesidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum; Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii, Ordinarii vel extraordinarii quorumcumque Principum saecularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque praefulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

§. 15. Quive ex eorum praetenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque, personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque eorum se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, praeter Iuris Canonici dispositione trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directe, vel indirecte, quovis quaesito colore; Necnon qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quaevis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quaesitu colore ac etiam praetextu cuiusvis consuetudinis, aut privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, & ordinaverint, & publicaverint, vel factis, & ordinatis usi fuerint; unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo laeditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris & dictae Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse praeiudicatur.

§. 16. Nec non qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Praelatos, & omnes alios quoscumque Iudices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa directe, vel indirecte carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, nec non consanguineos, & affines, aut alias impediunt, quo minus sua iurisdictione ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, & sacrae Constitutiones Ecclesiasticae, & Decreta Conciliorum generalium, & praesertim Tridentini, statuunt, ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aut alias fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias saeculares reccurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam poenalia Ordinariis, & delegatis praedictis decerni, & contra illos exequi procurant: eos quoque, qui hoc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium & favorem in eisdem.

§. 17. Quive iurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apostolicam, & quascumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

§. 18. Quive collectas decimas, talleas, praestantias, & alia onera Clericis, Praelatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios directe, vel indirecte praedicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem praestare non verentur, cujuscunque sint, praeeminentiae dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali praefulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones & alii potentatus quicumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & terris quoquomodo Praesidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificiali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis Concilis generalibus edita, etiam cum censuris, & poenis in eis contentis.

§. 19. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Exequutores, subexequutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo sine speciali, specifica, & expressa huius Sedis Apostolicae licentia, quique huiusmodi licentiam ad sensus, & casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Praesidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Item excommunicamus & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios, directe, vel indirecte sub quocumque titulo, vel colore invadere, destruere, occupare, & detinere praesumpserint in totum, vel in partem Almam Urbem, Regnum Siciliae, Insulas Sardiniae, & Corsicae, Terras citra Pharum, Patrimonium B. Petri in Tuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchiae Anconitanae, Massae Trebariae, Romandiolae, Campaniae, & Maritimas Provincias, illarumque terras, & loca, ac terras specialis commissionis Arnulforum, Civitatesque nostras Bononiam, Caesenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comacium, & alias Civitates, & terras, & loca, vel Iura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictaeque

Ro-

Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjecta necnon supremam iurisdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt, nec non adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu, illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstantes. Volentes præsentes nostros processus, ac omnia, & quæcumque his literis contenta, quousque alii huiusmodi processus a Nobis, aut Roman. Pont. pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

§. 21. Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuscunque personis Ecclesiasticis sæcularibus, & quorumvis Ordinum etiam Mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia maiori dignitate Præditis, ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, & Congregationibus, Hospitalibus, & locis piis, nec non laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii decreto, verbo, literis, aut alia quacumque scriptura in genere, vel in specie concessorum, & innovatorum, aut concendendorum, & innovandorum.

§. 22. Quod si forte aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, & temporaliter prout expedire noverimus, processuri.

§. 23. Declarantes, ac protestantes quamcunque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius a præmissis, cum vero proposito ulterius similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præfertur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta huiusmodi publice revocaverint & ex archiviis, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de revocatione huiusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per huiusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos ac etiam per patientiam, tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum quantocunque tempore continuatam in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque iuribus Sedi Apostolicæ, ac S. R. E. undecunque, & quandocunque quæsitis, vel quærendis nullatenus præiudicari posse, aut debere.

§. 24 Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & literis Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis, cuiuscunque Ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiam si, ut præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis a prædicta Sede ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis etiam derogatoriarum derogatorii concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis huiusmodi, ac de ordinibus, locis, & nominibus, & dignitatibus eorum mentionem, necnon consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcunque longissimis & aliis quibuslibet observantiis scriptis, vel non scriptis per quæ contra hos nostros processus, sententias, quominus includatur in eis, se iuvare valeat, vel tueri.

25. Quæ omnia, quoad hoc, eorum omnium tenores ac si ad verbum nihil penitus omisso, insererentur, præsentibus pro expressis habentes penitus tollimus, & omnino revocamus cæteraque contraria quæcunque.

§. 26. Ut vero præsentes nostri processus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranas processus ipsos continentes, valvis ecclesiæ S. Joan. Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe appendi fecimus, ut ii, quos processus huiusmodi concernunt, quoad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Insuper, ut processus ipsi, & præsentes literæ, ac omnia, & singula in eis contenta eo fiant notiora, quo in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & locorum Ordinariis, & Prælatis ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ distincte præcipiendo mandamus, ut per se, vel alios præsentes literas, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesiis suis, dum in eis maior populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi Fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

§. 28. Cæterum Patriarchæ, Archiepiscopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, necnon Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares ad audientias peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium literarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.

§. 29. Volentes earundem præsentium transumptis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, & sigillo Judicis ordinarii Romanæ Curiæ, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eandem prorsus fidem in judicio, & extra illud locorum adhibendam fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ.

§. 30. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ excommunicationis, anathematizationis interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, voluntatis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo septuagesimo primo, septimo Kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno primo.

Die, Mense, & anno, quibus supra. supradicta Bulla affixa fuit ad valvas Basilicæ Apostolorum SS. Petri, & Pauli, S. Joan. Lateranensis. S. Mariæ Majoris, & alia loca solita, & consueta Urbis per me Matthæum Bertallerum Sanctiss. D. N. Papæ Curs.

Pro D. Mag. Curs. Ægidius Felicius Curs.

130 Resp. III. *Excommunicationes Bullæ Cœnæ* habent specialia sequentia I. Quod sint latæ sententiæ. II. Quod sint specialissime reservatæ summo Pontifici, ita ut ab eis nullus quantumvis privilegiatus Regularis absolvere possit, nisi in mortis articulo, neque Episcopus (nisi speciali privilegio de novo muniatur.) III. Quod nullus contra eas, vel potius contra Bullam, qua feruntur, valeat titulus, vel prætextus præscriptionis, consuetudinis quantumvis immemorialis, vel non receptionis, vel privilegii, vel dignitatis, ut partim ex ipsa Bulla §. 24 partim ex dictis supra *tit. 7. de Hæret.* constat, ubi a *n. 76.* late probavimus, contra *Bullam cœnæ* nil valere titulum non receptionis, vel consuetudinis, aut præscriptionis &c. ubi vide.

131 Infertur, multos revera hodie existere, qui alicui ex præfatis Excommunicationibus de facto subiacent, cum multos eorum in uno vel alio per *Bullam Cœnæ* sub Excommunicatione prohibito delinquere, manifestum sit. Inter quos utique sunt Iudices & Officiales laici, qui quavis ratione impediunt Iudices Ecclesiasticos, quod causas Ecclesiasticas debite prosequi, vel jurisdictione sua libere uti non valeant: Item & illi, qui contra potestatem Ecclesiasticam ad laicalem recurrunt, atque Officiales illis assistentes. Hæc enim, proh dolor! passim practicari videmus, non obstante, quod sub Excommunicatione inevitabili prohibita sunt in *Bulla Cœnæ* §. 17. *n.* 14. 15. &c.

132 Neque excusantur, quod contra eos etiam notorios in foro externo Ecclesiastico plerumque non procedatur, neque

que ut excommunicati denuntientur, aut vitentur; quia per hoc minime relevantur, quin adhuc coram Deo, & in conscientia vere excommunicati existant, & effectibus Excommunicationis supra allegatis in Foro interno subjaceant.

133 Minus excusantur, quod ab eis, & aliis nonnullis hujusmodi excommunicationes non curentur, sed rideantur tantum & contemnantur; veniet enim tempus, quo risus eorum vertetur in fletum, & stridorem dentium. Præterquam quod interea etiam adhuc in hoc mundo præter ordinarios excommunicationis effectus, specialiter ob hujusmodi contemptum, vindicativam manum Dei teste experientia multiplici & varia sentire debeant; quantumvis Judices Ecclesiastici, vel ad evitanda majora mala, vel quia nemo eos accusat, excessus sub excommunicatione prohibitos tolerent.

§. V.

De Excommunicatis vitandis, & Casibus, in quibus vitari debent: ubi etiam de Excommunicatione minori.

SUMMARIUM.

134 *Excommunicati alii sunt* tolerati, *alii* vitandi; *Et qui?*
135 *Hodie vitandi sunt soli publice denuntiati, & notorii percussores Clericorum.*
136 *Quinam dicantur publici percussores Clericorum?*
137 *Juxta Consilium Basiliense omnes notorii excommunicati sunt vitandi.*
138 *Cui Contrarium prævalet Consilium Constantiense.*
139 *Fideles quamvis non teneantur, tamen possunt vitare, & repellere quemvis excommunicatum, præsertim notorium.*
140 *Excommunicati etiam tolerati tenentur, quantum possunt, communionem aliorum vitare.*
141 *Casus in quibus* vitandos *oportet vitare.*
142 *Inter quos est I. Collocutio aut discursus etiam per litteras.*
143 *II. Oratio cum illis.*
144 *III. Auditio Missæ, ac Divinorum.*
Quid Juris, si excommunicatus durante Missa ingreditur Ecclesiam. Ib.
145 *IV. Amica, vel honorifica salutatio.*
146. *V. Quævis communicatio in politicis.*
147 *VI.* Communicatio *in mensa, cibo, & potu.*
148 *Absque causa communicans in aliquo dictorum peccat, & excommunicationem saltem* Minorem, *& subinde etiam* Majorem *incurrit.*
149 *Præsertim si communicat in crimine criminoso.*
In crimine criminoso communicare quid?
150 *Dantur plures casus, ob quos licet communicare cum excommunicatis* vitandis; *inter quos.*
151 *I. Est utilitas temporalis & spiritualis excommunicati, & communicantis.*
152 *II, Lex Matrimonii, vi cujus uxor cum viro excommunicato, & hic cum ea omnem habere potest communionem, ut prius.*
153 *III. Est subjectio, vi cujus liberi cum parentibus excommunicatis, & subditi cum Superioribus, ac reciproce communicare valent.*
154 *IV. Est ignorantia tam Juris, quam Facti.*
155 *V. Est necessitas tam excommunicati, quam communicantis.*
156 *Excommunicatio minor quid sit.*
157 *Ejus effectus, quod sine peccato mortali non possit recipere aliquod Sacramentum.*
158 *Quare dicatur excommunicatio* Minor?
Non est reservata, sed potest in foro interno absolvi a quovis jurisdictionem absolvendi a peccatis habente, Ib.

134 NOtandum prius, quod inter excommunicatos *excommunicatione majori*, alii sint, & dicantur *tolerati*, ex eo, quia Ecclesia tolerat ac permittit, quod illos nullus Fidelium vitare; sed cum eis sicut cum aliis tam in divinis, quam humanis, ac politicis communionem ac commercium libere habere valeat; ipsis excommunicatis *toleratis* nihilominus manentibus obligatis, ut præter alios esse supra enumeratos, quantum in ipsis est, communionem Fidelium tam in divinis, quam politicis vitent, eisque ultro se non ingerant, nisi ad id ab ipsis Fidelibus requirantur, prout magis patebit ex dicendis infra n. 140. Alii excommunicati sunt, & dicantur *vitandi*, ex eo quod non tantum ipsimet teneantur vitare omnem communionem seu communicationem cum aliis Fidelibus, sed hi quoque teneantur vitare communionem talium excommunicatorum juxta dicenda infra n. 140.

135 Quæritur I. Quinam excommunicati in quibus: & qualiter sint vitandi? Resp. Quamvis olim Jure antiquo omnes excommunicati *excommunicatione Majori* publici quidem, seu notorii publice, occulti vero occulte fuerint vitandi ab omnibus Fidelibus, *arg. c. cum non ab homine 14. h. t.* tamen hodie post Concilium Constantiense circa a. 1414. celebratum, ex mandato Martini V. nullus ex quacunque tandem causa excommunicatus, a Fidelibus necessario vitandus est, nisi ut excommunicatus specialiter & nominatim quoad personam a Judice Ecclesiastico publice sit denuntiatus, vel nisi sit notorius percussor Clerici, ac propterea excommunicationis *Canonis, si quis suadente diabolo*, subjectus, communis ac certa, patetque clare ex Constitutione Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda*.

136 Ubi notandum, tunc aliquem esse, & dici notorium percussorem Clerici, quando factum illius adeo manifestum, & notorie constat, *ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo Juris suffragio excusari*, prout loquitur Pontifex in citata Bulla: Unde si percussio Clerici adhuc est occulta, vel ita constituta, quod vel plene probari non possit, sed celari, vel ex aliqua causa excusari, ut si percussor probabiliter ostendat; se ex loco duntaxat, vel inadvertentia percussisse Clericum, vel ignorasse illum esse Clericum; talis percussor non erit vitandus, prout communiter advertunt DD.

137 Et quamvis Felinus *in c. Rodulphus de rescriptis n. 39.* & Cov. *p. 1. §. 2. n. 23.* cum Navarro velint etiam post Conc. Constantiense hodie adhuc vitandos non tantum publice denuntiatos, sed & alios quoque excommunicatos notorios, id est, quos *excommunicationem majorem* incurrisse ita notorie constat, ut nulla tergiversatione celari, nulloque Juris medio excusari valeat; eo quod ita expresse statutum habeatur a Conc. Basiliensi *sess. 22. circa finem*, quod Concilium tanquam posterius Conc. Constantiensi in hoc derogare, & consequenter servandum esse, volunt citati DD. ex eo, quia lex posterior derogat priori, *c. 1. de const. in 6. & l. Sed & posteriores 28. ff. de Legib.*

138 Tamen Layman *l. 1. tr. 5. p. 2. c. 4. n. 1.* Suarez *de Censuris disp. 9. sect. 2. n. 5.* cum communiori, & probabiliori aliorum volunt, non obstante Concilio Basiliensi servandum in hoc passu esse Concilium Constantiense, & Bullam Martini V. *Ad evitanda*; consequenter procedere Conclusionem *n. 135.* positam. Ratio est: Tum quia Conc. Basiliense tanquam acephalum reprobatum est ab Eugenio IV. & licet in paucis Decretis, Beneficiorum collationes, dispensationes, & absolutionem a Censuris concernentibus, tamen non quoad reliqua universaliter fuit confirmatum: Tum etiam quia Bulla Martini V consuetudine, *quæ est optima Legum interpres*, fuit jam recepta, & confirmata, prout specialiter videndum est in partibus Septentrionalibus, ubi licet Hæretici quantumvis notorie sciantur excommunicati, sicut & alii quantumvis notorii excommunicati non vitantur, nisi vel publice denuntiati, vel publici percussores Clericorum existant: ut proin Concilio Basiliensi, etsi quid roboris ad præsens ex se haberet, jam derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitime præscriptam, *c. fin. de consuet.*

139 Illud tamen cum Layman uti supra *n. 2. §. Tertium*. Pirhing. *h. t. n. 155.* & aliis notandum, quod etsi reliqui Fideles nullum quantumvis notorium excommunicatum vitare teneantur, nisi sit publice denuntiatus, vel notorius percussor Clerici, possint tamen pro libitu, & favore suo vitare talem excommunicatum, consequenter Superiori, cujus excommunicatio notoria est, obedientiam negare, Judicem, Advocatum, Rectorem, Procuratorem, Testem accusare, aut repellere, si notorie constat, eos excommunicationem incurrisse. Ratio est, quia per Bullam Martini V. prorsus nullus favor ipsis excommunicatis factus est, sed cæteris Fidelibus duntaxat quatenus, si velint, cum excommunicatis hujusmodi notoriis communionem habere possint, quo favore uti non tenentur, *arg. L. invito 69. ff. de reg. jur.* ne quod in gratiam ipsorum concessum est, in eorum retorqueatur dispendium, *c. Quod in gratiam 61. de reg. jur. in 6.*

140 Ul-

140 Ulterius notandum, quod etsi cæteris Fidelibus permissum sit, communicationem habere cum excommunicatis *toleratis*, hi tamen nihilominus tam in divinis, quam in politicis communionem Fidelium, quantum possunt, vitare tenentur, ita ut eisdem ultro se ingerere non valeant, nisi ab eis requirantur; eo quod Martini V. per suam Bullam solis reliquis Fidelibus, minime vero excommunicatis in aliquo favere, vel eos in aliquo tolerare, sed eos sicut *vitandos* cunctis *excommunicationis majoris* effectibus supra enumeratis subjectos remanere intenderit; prout liquet ex verbis Bullæ, quibus *in fine* expresse protestatur, *quod per hoc non intendat, excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari*.

141 Resp. II. Casus, in quibus vitari debent publice & nominatim *denuntiati*; ac notorii percussores Clericorum, seu *vitandi* excommunicati, compendiose comprehenduntur sequenti versiculo, qui versiculus & casus desumuntur, ac potissimum probantur ex *c. excom. 17. caus. 11. q. 3.* ubi expresse prohibetur, ut nullus cum excommunicatis *in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec ave eis dicat* &c.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

142 Ubi per *Os* intelligitur collocutio & discursus cum excommunicato, etsi per literas, internuntium, vel alia signa fiat. Similiter ratione hujus particulæ prohibentur oscula, amplexus, & alia hujusmodi signa amicitiæ, nec non receptio munerum, Bon. *tom. 1. disp. 2. de Exc. comm. pun. 6. c. 2.* & alibi.

143 Per *Orare*, prohibetur omnis communio in sacris, aut divinis; puta in Orationibus, Processionibus, Missis, & aliis Divinis Officiis. Hinc non licet Fidelibus orare cum excommunicatis *vitandis* (bene vero licet privatim orare pro ipsis per dicta supra) vel Missam audire, nec celebrare coram ipsis.

144 Quod si Missa jam inchoata, Ecclesiam ingrediatur Missam auditurus excommunicatus vitandus, moneri potest & debet, ut exeat; si vero monitus exire recusat, novam excommunicationem Papæ reservatam incurrit, *Clem. 2. h. t.* potestque per vim expelli. Si autem nec hac via, forsan ob potentiam ejus ab Ecclesia expelli poterit, erunt Officia divina, præsertim vero Missa omittenda; dummodo Sacerdos nondum venerit ad *Canonem*, vel, ut alii volunt, ad *Consecrationem*; tunc enim oporteret eum pergere usque ad *Sumptionem*, ne Sacrificium maneat incompletum. Peracta tamen Sumptione calicis, Sacerdos debet discedere, ac reliqua peragere in Sacristia, vel penitus omittere, si talis locus non adsit. Verum reliqui Fideles, excepto ministro Altaris, *statim ut apparet*, excommunicatum monitum nec velle egredi, nec posse expelli ab Ecclesia, debent discedere; quia alioquin participarent in Divinis cum excommunicato, sicque peccarent & Excommunicationem saltem *minorem* ipsimet incurrerent per dicenda infra *nu. 165.* Bonac. *l. c. punct. 3. §. 1. n. 3.* Herincx *disp. 5. de censur. p. 6. num. 28.* Sannig. *disp. 2. de excomm. q. 2. n. 8.* & alii.

145 Per *Vale* prohibetur omnis honorifica, vel etiam amicasalutatio, etiam, signis, & gestu facta.

146 Per ly *communio* quævis conversatio, & communicatio politica in contractibus, judiciis, laboribus, exercitiis &c. nullatenus siquidem licitum est cum excommunicato inire contractum, stare cum ipso in Judicio, collaborare, aut idem onus facere cum illo.

147 Tandem per ly *Mensa* communicatio in conviviis, in cibo & potu: nec enim licitum est comedere & bibere cum excommunicato *vitando*; etiamsi cum aliis sit in eadem domo, Collegio, convictu, Monasterio.

148 Resp. III. Quicunque absque causa rationabili excusante communicat in aliquo ex dictis casibus cum excommunicato *vitando*, peccat, & excommunicationem incurrit, hac cum distinctione, quod, si communicatio sit notabilis, & in Divinis saltem publice celebratis, peccet mortaliter: si vero est in politicis, venialiter. Navarrus *Manual. c. 27. n. 29.* Bonac. *l. c. punct. 6. n. 5.* cum Communi aliorum. Et siquis a Papa per sententiam nominatim est excommunicatus, ac publice denuntiatus, communicans cum eo Clericus incurrit Excommunicationem *Majorem*, Laicus vero *Minorem*. Sylvester, *V. Excommunicatio 5. n. 22.* Barb. *in c. Significavit 18. h. t. n. 2.* & ibi Gonzalez *n. 4. arg. cit. c. significavit*, juncto *can. Excommunicatos caus. 11. quæst. 3.*

Porro si quis cum excommunicato communicat in *crimine criminoso*, id est, si quis cooperatur crimini & contumaciæ; propter quod lata est Excommunicatio in aliquem, præbendo eidem auxilium, consilium, aut favorem, præter peccatum mortale incurrit etiam Excommunicationem *Majorem* juxta Communem, eo quod facientem, & consentientem par pœna constringat, *c. Nuper 29. & c. Quod in dubio h. t.* 149

Quæritur II. An? & quæ sint causæ, ob quas a peccato, & Excommunicatione excusatur is, qui cum excommunicato *vitando* communicat? Resp. I. Omnino dari causas, ob quas absque reatu culpæ & censuræ licet communicare cum excommunicatis etiam *vitandis*, prout plures hujusmodi causæ specificantur *can. quoniam multos 103. caus. 11. q. 3.* quæ sequenti versiculo communiter exprimi solent. 150

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Prima itaque causa per ly *utile* notata est *utilitas*, tum temporalis, tum spiritualis tam excommunicati, quam communicantis, sic enim propter utilitatem spiritualem excommunicati licet cum verbis, & facto exhortari ad ejus conversionem, & resipiscentiam, atque cum illo conversari de illis, quæ pertinent ad absolutionem, texto expresse, *c. cum voluntate 54. prin. h. t.* & propter utilitatem communicantis licet ab eo debitum exigere, *c. si vere 34. h. t.* eumque convenire in judicio, *c. Intelleximus 7. de Judiciis*; vel ab eodem Medico, Advocato, aut alias experto medicinam, vel consilium petere, quando non adest alius, qui æque utiliter consulere potest, Layman *l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 16.* Bonac. *ubi supra q. 2. punct. 6. §. a n. 9.* Sylvester *V. Excommunicatio n. 4.* Avila *de censuris disp. 11. n. 2.* 151

Secunda causa per ly *Lex* indicata est *Lex Matrimonii*, vi cujus potest uxor cum viro excommunicato *denuntiato* communicationem habere uti prius quoad thorum, & cohabitationem in exigendo & reddendo debito, in colloquiis familiaribus, in mensa, in gubernatione domus, *cit. c. quoniam multos 103 caus. 11. q. 3.* juncto *c. inter alia 31. h. t.* quod idem licet excommunicato marito respectu uxoris, *arg. c. c. inter alia*, ubi socio excommunicato licita est communicatio cum socio, quam prius habeat in contractu Societatis. Accedit: Tum quia in correlativis dispositum de uno, censetur dispositum de altero, ubi eadem de utroque est ratio, uti ad præsens, ubi animæ periculum, & utilitas domestica, ob quod uxori permissa est communicatio, in marito æque procedit, ac in uxore, Layman *l. c.* Navarrus *c. 27. n. 27.* Sylvester *ubi supra* cum communi. 152

Tertia causa per ly *Humile* intimata est *subjectio*, ratione cujus liberi cum parentibus excommunicatis, servi & subditi cum Dominis, vel Superioribus suis, milites cum Ducibus belli communicare non prohibentur, *arg. cit. can. quoniam multos, caus. 11. q. 3.* Sicut econtra excommunicati parentes, Domini, Superiores cum liberis &c. communicare possunt; cum ratio, ob quam his conceditur communicatio, evitatio videlicet periculi animarum, etiam in his militet DD. *n. præc.* citati. 153

Quarta causa per ly *res ignorata*, indigitatu est *ignorantia* tam juris quam facti, qua quis vel ignorat, aliquem esse excommunicatum: vel id scit quidem, ignorat tamen, eum propterea esse vitandum, dummodo ignorantia crassa non sit, *c. fin. de const. in 6.* Layman *l. c. n. 16. V. quarta.* Pirhing. *h. t. n. 118.* 154

Quinta causa per ly *Necesse* indicata, est *necessitas* quæcunque notabilis, sive se teneat ex parte excommunicati *vitandi*, sive ex parte communicantis, vel alterius; sicque necessitas animæ vel corporis, vel famæ, vel fortunæ; idque sive necessitas proveniat ex violentia, vel metu gravi injuste incusso, sive aliunde ex defectu subditorum vitæ, victus, vestitus, medicinæ, consilii, auxilii necessarii &c. *can. quoniam 103. c. Inter alia 1. & c. Si vero 34. h. t.* Laym. *loc. c. n. 10. V. Ultimo*, Suarez *de censur. disp. 15. sect. 3. n. 8.* Hinc potest ab excommunicato eleemosyna peti & accipi, quando quis indiget, potest etiam cum illo communicari in loco, ubi adhuc est bonæ famæ, si alioquin foret infamandus, potest insuper ab eo aliquod peti necessarium consilium, vel auxilium, si aliunde haberi non potest. 155

Quæritur III. Quid sit? quem effectum habeat? & quando incurratur *excommunicatio Minor*? Resp. I. quamvis excommunicatio *Minor* olim fuerit varia, adeo ut subinde 156

ali-

aliqua privari sola communione hominum; alia perceptione solius Eucharistiæ; alia perceptione Sacramentorum omnium, prout patet ex variis *Canonibus can.* 1 t *A.* 3. hodie tamen sola postrema viget; indeque bene definitur quod sit *Censura Ecclesiastica privans solo usu passivo, seu perceptione Sacramentorum quorumcunque*. Est in re communis & certa, *arg. A nobis*, 2. *de Except. & c. Si quem* 59. *h. t. & c. Si celebrat. de Clerico excommunicato*, ubi de excommunicato Excommunicatione *Minori* habetur, quod *non videatur a collatione, sed participatione Sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus*.

157 Hinc patet ad secundam Quæsiti partem, videlicet effectum principalem, & directum Excommunicationis minoris in hoc solo consistere, quod quis licite nullum recipere possit Sacramentum, adeo, ut graviter peccet, si hac Excommunicatione innodatus aliquod recipiat, textu claro, *c. fin. de Clerico excomm. minist.* & ibi Doctores.

158 Cæterum dicitur Excommunicatio hæc *Minor*, non quod sit in se quid leve, sed respectu *Majoris*: Tum quia illa minores habet effectus, quam ista, & hæc non nisi propter peccatum mortale, illa vero subinde etiam ob peccatum veniale incurritur per dicta *superius*; Tum etiam quia Excommunicatio *Minor* nunquam est reservata, indeque a proprio excommunicati Parocho, vel alio habente jurisdictionem absolvendi eum a peccatis, absolvi in Foro interno potest excommunicatus, *c. Nuper* 29. *h. t.* In Foro externo autem is absolvit, qui ad id Jurisdictionem habet.

§. VI.

De Suspensione.

SUMMARIUM.

159 Suspensio *quid?*
160 *Datur etiam in perpetuum; sed tunc potius est Depositio verbalis.*
161 Suspensio *alia est latæ, alia ferendæ sententiæ.*
162 *Alia a Beneficio, alia ab Officio; alia ab utroque simul: alia partialis, alia totalis.*
163 *Soli Clerici proprie suspendi possunt.*
164 *Superiorissæ Monialium suspendi quidem possunt ab Officio suo; tamen hæc non est proprie* Suspensio.
165 *Non solum personæ particulares, sed etiam integra Communitas suspendi possunt.*
166 *Si integra Communitas suspenditur per statutum, vel sententiam, non censentur comprehensi Episcopi, vel alii Superiores Prælati.*
167 Suspensio *a Beneficio, non hoc ipso inducit* Suspensionem *ab Officio.*
168 *Nec contra: Et num. seq.*
170 *Nisi ex culpa* Suspensio *esset perpetua.*
171 *Nomine* Suspensionis *absolute & simpliciter positæ intelligitur Suspensio totalis ab Officio & Beneficio.*
172 Suspensio *ferri potest non tantum per modum Censuræ, sed etiam per modum pœnæ ob præteritam culpam.*
173 *An & quando prærequiratur monitio prævia?*
174 *Effectus* Suspensionis *quinam.*
175 *Actum* Suspensione *prohibitum exercens, an & quando incurrat Irregularitatem?*
176 *Actus* Suspensione *prohibiti an? & quinam valeant?*
177 Suspensio *ad tempus lata, cessat tempore illo elapso.*
178 *Lata per modum Censuræ tollitur per absolutionem.*
179 *Lata per modum pœnæ tollitur dispensatione.*

159 Quæritur I. Quid & quotuplex sit *Suspensio?* Resp. I. *Suspensio* est censura Ecclesiastica, qua prohibetur Minister Ecclesiæ ab aliquo actu Ecclesiastico alias sibi competente. Ita in re communis Doctorum. Ubi ly *Censura* ponitur loco generis, reliqua vero loco differentiæ: quamvis Scotus *in* 4. *dist.* 25. *q.* 1. addat ly, *& hoc ad tempus*, ut sic clarius secernatur Suspensio a Depositione verbali, quæ privat ministerio actuum Ecclesiasticorum in perpetuum, & absque spe restitutionis.

160 Nec obstat, quod detur etiam *Suspensio* in perpetuum, juxta Glossam *in Clement. Cupientes, de Pœnis*, *V. Suspensi*, & Doctores passim. Resp. enim cum Laymano *lib.* 1. *tr.* 5. *par.* 3. *cap.* 5. *n.* 1. allegante Navarrum, Panormitanum, & alios, *Suspensio in perpetuum*, & sine spe restitutionis sit *totalis*, videlicet ab omni Officio & Beneficio, eam in effectum censendam esse Depositionem. Nam Depositionis pœna cum suspensione magnam similitudinem gerit, ac proinde in sacris Canonibus hæ duæ Pœnæ interdum promiscue usurpantur.

161 Resp. II. *Suspensio* varie dividitur, ut bene notat Glossa citata, & communis Doctorum. Nam *primo* alia est *latæ sententiæ*; quæ scilicet ipso Jure infligitur delinquenti: alia *ferendæ sententiæ*, quæ primum per sententiam Judicis ob delictum imponitur.

162 *Secundo*, Suspensio alia est ab Officio, alia a Beneficio; quarum utraque dividitur in *totalem* & *partialem* & alia *ab Officio & Beneficio* simul. *Suspensio ab officio* dicitur ea, qua prohibetur exercitio Ordinum, vel aliarum functionum, quæ alias ratione Ordinis aut muneris, seu officii Ecclesiastici incumbunt. *Suspensio a Beneficio* est, qua fructus sui Beneficii Clericus administrare & percipere prohibetur. Hæc utraque dicitur *totalis*, si quis ab omni prorsus officio, vel perceptione omnium fructuum suspenditur. *Partialis* vero quando unus spiritualis actus Ordinis aut muneris Ecclesiastici cuipiam prohibetur, aut pars tantum aliqua fructuum Beneficialium subtrahitur. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. Pirhing *h. t. n.* 198.

163 Quæritur II. In quem possit cadere Censura *Suspensionis?* Resp. I. Omnes & soli Clerici, præter Papam, possunt incurrere Censuram *Suspensionis*: unde hæc est propria Clericorum, & quæ Laicis non competit, quamvis Excommunicatio, & Interdictum sint Censuræ Clericis & Laicis communes. Layman *ubi supra*, Palao *Tract.* 29. *disp.* 1. *pun.* 1. *n.* 1. *arg. c. In Ecclesiæ* 1. *de Instit.*

164 Existimat quidem Layman *loc. cit. c.* 1. *n.* 1. post Henriquez, non improbabiliter etiam in Abbatissam, Priorissam, & alias hujusmodi præfectas Monialium posse cadere censuram *Suspensionis* ab officio. Veruntamen hæc potius est suspensio ab officio suæ œconomiæ ejusque actibus quam ab actibus Ecclesiasticis, ratione ordinis Clericalis cuipiam competentibus, utpote cum ea sit incapax omnis tum Ordinis Clericalis, tum vere Jurisdictionis Ecclesiasticæ.

165 Resp. II. Non solum personæ singulares, sed etiam integra Communitas Clericorum, v. g. Capitulum Censuram *Suspensionis* incurrere potest. Ita Pirhing *de Sentent. excomm. n.* 206. cum aliis, id probans ex *c. Quia sæpe de elect. in* 6. ubi totum capituli corpus tum singuli Capitulares, quia bona Prælati defuncti occuparunt, vel diripuerunt, ab Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis suspenduntur.

166 *Resp.* III. Nihilominus generali statuto vel sententia Suspensionis, aut Interdicti non comprehenduntur Episcopi, & alii Superiores Prælati nisi de ipsis Episcopis expresse mentio habeatur. Ita statutum legitur *c. Quia periculosum de Sent. excommun. in* 6. idque *propter executionem Pontificalis officii, quod frequenter incumbit*, ut *ibid.* dicitur; simulque ob prærogativam dignitatis Episcopalis.

167 Quæritur III. An *Suspensio ab officio* includat *Suspensionem a Beneficio*, & econtra? Resp. I. Certum est, quod Suspensio a Beneficio non hoc ipso inducat Suspensionem ab officio, ut bene notat Glossa in *c. cum Vintoniensis* 25. *de election. v. Admiserant*.

168 Resp. II. Etiam Suspensionem ab officio per se loquendo non includere Suspensionem a Beneficio Layman cum communi aliorum. Abbas *ibid. n.* 6. Ratio est; quia Censura Suspensionis, tanquam pœna ob delictum proprium inflicta est strictæ interpretationis *arg. c. Odia restringi de Reg. Jur. in* 6. simulque in pœnis benignior est interpretatio facienda juxta Reg. 49. *Jur. in* 6. Idem patet ex *c. Inter sollicitudines de Purgat. canon.* ibi: *Licet Ecclesiastica Constitutio talee ab Officio tantum doceat suspendendos*. Adde *c. A crapula de vita & honest. Cleric*, ubi textus loquitur alternative, *ab officio vel Beneficio*; & consequenter suspensus ab Officio, non per hoc est suspensus a Beneficio alias superflue adderetur secunda, si includeretur sub prima, ut notat Glossa *in Clem. de Pœnis*.

169 Nec obstat, quod Beneficium detur propter Officium, *c. Relatum* 4. *de Cleric. non resident.* consequenter si quis suspensus est ab officio, suspensus etiam sit a Beneficio. Respond. enim, quod Beneficio semel canonice obtento, non eo ipso quis amittat fructus Beneficii, si ad tempus peragere nequeat Officium eidem annexum, prout patet in Clerico ægrotante, vel inhabili reddito, *c.* 1. *& c.* 3. *Rectoribus, & Clerico ægrotante*.

Dixi

170 Dixi notanter, *per se loquendo*. Nam si suspensio ab officio esset *perpetua*, & in effectu depositio, tunc totaliter suspensum ab officio, saltem per sententiam esset privandus Beneficio. Nam *cum Beneficium Ecclesiasticum detur propter Officium, c. fin. de rescript. in 6.* Si quis ex propria culpa in perpetuum officio privetur, merito etiam propter annexionem Beneficium amittere debet; ita tamen, ut Depositus saltem alimenta ab Ecclesia recipiat, ne in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur.

171 Illud tamen cum Laymano *l. c. n. 2. Suar. loc. c. disp. 25. sect. 2. n. 9.* Palao *l. c. punct. 1. n. 3.* cum communi aliorum notandum, quod si absolute, ac sine limitatione *suspensio* imponatur, neque ex adjunctis limitatio aliqua colligi possit, an sit a Beneficio vel Officio, eam censendam esse omnino *totalem*, & ab utroque. Ratio est; quia propositio indefinita æquipollet universali: simulque tunc non est ratio, cur potius de uno quam de altero lata intelligatur, & ita intelligenda dispositio *c. Cum bonæ 3. de ætate, & qualit. & c. Clement. 1. §. Quibus, de privileg.*

172 Quæritur IV. An *suspensio* possit ferri non solum per modum Censuræ proprie dictæ, sed etiam per modum pœnæ, atque ob culpam mere præteritam? Resp. Affirmative; prout bene notat Panormitanus *in c. Reprehensibilis, de appellat. n. 3.* Laym. *l. c. c. 3. n. 3.* cum aliis, quos citant.

173 Et quidem *suspensio*, si feratur ob contumaciam, seu per modum Censuræ proprie dictæ, requiritur ad eam canonica monitio. Quod tamen intellige de Suspensione facienda a Judice; secus, si ea a Canone jam sit lata, vel imposita, *arg. c. Reprehensibilis de appellat.* & notat ibidem Panormitanus *n. 5.* Quod si vero feratur *suspensio* in pœnam delicti, non est opus prævia monitione, *arg. c. Cum litteris de test. b.* ubi Papa sine monitione imposuit pœnam *suspensionis*, & notat Abbas *l. c.* Nav. *c. 28. Man. n. 159.* allegans Communem: plura de Monitione vide *supra §. 1. n. 21.*

174 Quæritur V. Quis sit effectus *suspensionis*? Resp. I. Effectus ipsius est privare suspensum actibus, vel exercitio, seu usu omnis vel alicujus potestatis, seu Juris, alias ratione officii sibi competentis, prout patet ex definitione *suspensionis* supra *num. 160.* data. Solum hic notandum, quod hæc actuum privatio stricte interpretanda, ita ut *suspensus* specialiter ab uno duntaxat Ordine, possit actus alterius Ordinis exercere. Suspensus Episcopus ab Ordinatione, non fit suspensus a Consecratione &c. Ratio patet ex dictis *n. 167.*

175 Resp. II. Si suspensus ab Officio actum *suspensione* sibi interdictum culpabiliter exercet, contrahit irregularitatem, *c. 1. de sentent. & re judicat.* At vero suspensus a Beneficio, si ejusdem administrationi se ingerat, & fructus percipiat, non efficitur irregularis, perdit tamen Beneficium ipso Jure, *arg. c. Cupientes, §. Cæterum de elect. in 6.* Pirhing *h. t. n. 209.* Engel *h. t. n. 78.*

176 Cæterum Ordines, & alii actus per *suspensionem* prohibiti, sunt validi excepta Electione *c. Cum dilectus de consuetud. c. cum inter 16. de election. & c. cum bonæ 8. de ætate, & qualit. &c.* Exceptis actibus Jurisdictionis, hinc absolutio Sacramentalis quam absolute Suspensus impertitur, invalida est, nisi ob Suspensionem occultam sit error communis, ob quam Ecclesia jurisdictiona supplet, prout alibi dictum, *arg. c. Infamis 1. cau. 3. q. 8. L. Barbarius 3. ff. de offic. Prælat.*

177 Quæritur VI. Quibus modis tollatur *suspensio*? Resp. I. *suspensio* imposita ad certum tempus, v. g. ad triennium, vel sub conditione, v. g. *donec restituat*, tempore elapso vel impleta conditione, per se ipsam cessat absque alia Superioris absolutione. Ita Navar. *loc. c. n. 161.* citans Glossam *in Clement. 1. de Decimis, V. Donec*, cui similis Glossa habetur *in c. Quia sæpe de elect. in 6. v. Donec*, estque communis Doctorum.

178 Resp. II. Per absolutionem tollitur ea *suspensio*, quæ est Censura proprie dicta, propter contumaciam inflicta ea Lege tacita vel expressa, ut tunc & non antea absolutio danda sit, quam si a contumacia recedatur. Ita Layman *l. c. c. 4.* ubi pluribus explicat, quinam, & a quibus *suspensionibus* possint absolvere; de qua & aliarum Censurarum absolutione etiam nos agemus in sequentibus.

179 Resp. III. Insuper tollitur *suspensio* per relaxationem sive dispensationem, si ea lata fuit propter peccatum præteritum, ut puta pœna; sive dein ea lata sit in perpetuum, sive ad certum tempus, & istud nec dum sit elapsum. Layman *loc. cit.*

§. VII.

De Interdicto.

SUMMARIUM.

180 Interdictum *in sensu Civili*,
181 *Et in sensu Canonico quid?*
182 *Ejus definitio.*
183 Interdictum *aliud est* locale; *Idque vel generale, vel particulare.*
184 *Aliud* particulare, *Idque rursus vel generale, vel particulare.*
185 *Aliud* mixtum.
186 *Interdicto populo non censetur interdictus Clerus; & econtra.*
187 *Sub generali* Interdicto *Cleri non veniunt Religiosi utriusque sexus.*
188 *Nec Episcopi, Nec Prælati, nec Canonici Cathedrales, sed soli inferiores Clerici.*
189 *Sub* Interdicto *generali populi, vel Cleri alicujus loci non censentur interdicta Ecclesia, vel alia loca sacra talis loci.*
190 *Sub* Interdicto *Civitatis comprehenduntur etiam Suburbia.*
191 *Sub* Interdicto *Ecclesiæ comprehenduntur etiam Capella, ac Cœmeteria contigua: non item separata. Contiguum quid? Ibid.*
192 *Differentia aliqua inter generale, & particulare* Interdictum locale.
193 *Interdicto Cœmeterio vel polluto, non censetur interdicta vel polluta Ecclesia.*
194 *Interdicta Civitate, vel Diœcesi censetur etiam interdicta Ecclesia Cathedralis.*
195 *Solvitur objectio.*
196 *Ad servandum* Interdictum locale, *tenentur omnes etiam Regulares incolæ & extranei.*
197 *Qui causam dederunt* Interdicto locali *in quovis etiam interdicto loco prohibentur celebrare, & audire Divina.*
198 Interdicti effectus *principaliter sunt tres.*
199 *I. Est privatio, quorundam non omnium Sacramentorum, & quidem in specie Sacramentum Baptismi dari potest omnibus etiam adultis tempore* Interdicti.
200 *Sicut & Sacramentum Confirmationis, exceptis specialiter interdictis.*
201 *Item etiam Sacramentum Pœnitentiæ exceptis nonnullis casibus.*
202 *Non item Sacramentum Eucharistiæ, nec extremæ Unctionis, nec Ordinis.*
203 *Nisi in periculo mortis, & simul necessitatis.*
204 *II. Effectus* Interdicti *est privatio Divinorum Officiorum;*
205 *Qui tamen multum limitatus est hodie.*
206 *Ita, ut Missæ, & alia Divina tempore* Interdicti generalis *quotidie celebrari valeant, Dummodo fiat non pulsatis campanis, & num. seq.*
208 *Submissa voce.*
209 *Jannus clausis.*
210 *Et personaliter* Interdicti, *& qui* Interdicto *causam dederunt, excludantur.*
211 *In Festis Paschatis, Pentecostes, Assumptionis B. V. Mariæ, & Corporis Christi* Interdictum *censetur suspensum.*
212 *III. Effectus* Interdicti *est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.*
213 *Limitatur tamen dictus effectus, & quomodo nu. præced. & seq.*
215 *Si quis in loco* Interdicto *sepelitur, non est amplius exhumandus.*
216 *Violans* Interdictum, *peccat graviter.*
217 *Clericus violans* Interdictum *incurrit varias pœnas: Et quidem I. Evadit irregularis.*
218 *II. Suspenditur ab Officio, & Beneficio.*
219 *Non tamen ipso facto.*
220 *Privatur voce activa & passiva eligendi.*
221 *III. Perdit privilegium sepulturæ tempore* Interdicti.

222 *IV*,

222 *IV. Regulares non servantes* Interdictum *sunt etiam excommunicati.*

223 *Regulares non tantum servare, sed etiam publicare tenentur* Interdicta *ab Ordinariis lata.*

224 *Salvis tamen eorum Privilegiis.*

225 *Laici non servantes* Interdictum, *& alios non servare facientes peccant graviter, & sunt excommunicati.*

180 QUæritur I. Quid, & quotuplex sit *interdictum*? Ante responsionem notandum, non agi hic de *interdicto*, quantum est de jure civili, quod olim aliud non erat quam formata quædam & solemnis conceptio verborum, quibus Prætor aliquid fieri jubebat, vel prohibebat. Differebat autem *interdictum* ab actione, quia solemnitas actionum erat inducta de jure Civili, *interdictum* autem de jure Prætorio, Sic dicitur *interdictum, ne quid fiat in loco publico; interdictum, quod vi aut clam. Interdictum uti possidetis*: & alia hujusmodi, de quibus Vocabularium, *V. Interdictum.*

181 Sed agitur de *interdicto*, quantum est de jure Canonico, in quo sensu sumitur pro censura Ecclesiastica, per quam Fidelibus interdicitur, seu prohibetur aliquid ad cultum Divinum spectans, videlicet, participatio quorumdam Sacramentorum, divinorum Officiorum, & sepulturæ Ecclesiasticæ. Siquidem hi tres effectus sunt introducti, de quibus in progressum, Hinc ad quæsitum.

182 Resp. I. *Interdictum* in sensu Canonico acceptum communiter definitur, quod sit *Censura Ecclesiastica, qua homo arcetur a participatione quorundam Sacramentorum, ab omnibus Officiis divinis, & ab Ecclesiastica sepultura.* Et in re communis, patetque ex c. *Non est 11. de Sponf. & Matrimon. c. Quod in te de Pœnit. & Remission.* Addunt nonnulli hæc verba, *quatenus hæc ad divinum cultum spectant*; ut sic clarius distinguatur *Interdictum ab Excommunicatione*, quæ quidem privat hominem omnibus prædictis bonis, sed non sub eadem ratione formali, id est, non quatenus sunt res sacræ, sed quatenus habent rationem communicationis cum aliis. Doctor noster subtilis 4. d. 25. q. 1. describit. *Interdictum* dicendo: quod sit *arctatio a quibusdam actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo quibusdam talibus.* His prænotatis

183 Resp. II. *Interdictum* prima sui divisione dividi in locale, personale, & mixtum. *Interdictum locale* dicitur illud, quod directe fertur in locum, quatenus in eo interdicuntur seu prohibentur fieri & audiri Missæ, divina officia, & hujusmodi. Et tale *interdictum* indirecte tantum afficit personas; dum scilicet sunt in tali loco vel Ecclesia *interdicta*: unde illæ personæ poterunt alibi Divinis interesse, Sacramenta recipere, ac sepeliri in loco sacro, *arg. cap. si sent. de Sent. excom. in 6.* Porro hujusmodi *Interdictum locale* aliud est *generale*, quo videlicet interdicitur locus varia sub se loca complectens, v. g. Regnum, Provincia, Civitas. Aliud particulare, quo interdicitur particularis aliqua Ecclesia.

184 *Interdictum personale* est, quod immediate & directe fertur in personam, per quod videlicet persona arcetur a participatione quorundam Sacramentorum, divinorum Officiorum, sepulturæ Ecclesiasticæ in quocunque loco. Siquidem hujusmodi Interdictum sequitur personam, quocumque ierit, sicut umbra comitatur corpus, & lepra leprosum, *arg. cit. c. si sentent. §. cum vero de senten. excomm. in 6.* Ubi additur, quod si populus alicujus terræ *interdicto* notetur, singulares personæ interdici censeantur, ne alioqnin sententia effectu careat.

Porro sicut locale, ita & personale interdictum aliud generale, est quo videlicet totus Populus alicujus loci, districtus, Civitatis, &c. vel integra aliqua Universitas, Collegium, Capitulum, Conventus interdicitur. Aliud particulare, quo scilicet una dumtaxat, val plures personæ interdicuntur.

185 *Interdictum* tandem mixtum est, quo simul locus & personæ talis loci interdicuntur. Unde interdictum mixtum includit locale & personale simul.

186 Quæritur II. Quænam sub *interdicto generaliter* lato contineantur? & quinam obligentur ad illud. Resp. I. Hoc dubium pluribus resolvi in *c. si sent. & c. si civitas de sent. excom. in 6.* juncta Glossa *ibid.* Et quidem loquendo imprimis de Interdicto personali, si, nisi aliud sit expressum in eo, sententia interdicti feratur in Clerum, non censetur interdictus populus; nec econtra interdicto populo censetur Clerus interdictus. Unde uno ipsorum interdicto, alius licite admittitur ad Divina, ut expresse habetur, *cit. c. Si sent. 16. de sent. excommun. in 6.* Siquidem in materia pœnali qualis hæc est, verba sunt stricte interpretanda, *c. Odia de Reg. Jur. in 6.* Cæterum interdicto populo censentur omnes illius loci habitatores, etiam in Suburbiis existentes quantumvis innocentes, & absentes comprehendi, adeo ut nullibi nec in suo, nec alio loco audire possint Divina &c. *cit. cap. si sent. 16. de sent excomm. in 6.* ibi; Cum alicujus terræ populus interdicitur, singulares ex eo personæ, quas interdictas esse constat, non debent alicubi (casibus expressis in Jure dumtaxat exceptis) audire Divina, vel Ecclesiastica recipere Sacramenta. Concordat *c. si civitas 17. eod.*

Porro sub generali interdicto Cleri non comprehenduntur Religiosi utriusque sexus: nam etsi in materia favorabili nomine Cleri intelliguntur etiam Religiosi utriusque sexus; secus tamen est in materia odiosa, prout late probavimus *lib. 3. T. 1. de vita & honest. Cler. a num. 19.* 187

Pariter sub generali Interdicto Cleri non comprehenduntur Episcopi, nisi de iis expressa fiat mentio, juxta *c. Quia periculosum de sentent. excomm. in 6.* Immo nec alii Prælati Ecclesiastici, nec etiam Canonici cathedrales, sed soli inferiores Clerici sæculares, quia hi soli nomine Cleri veniunt in materia odiosa, prout amplius dictum *c. lib. 3. T. 1. a n. 14.* 188

Illud etiam circa interdictum generale populi, vel Cleri notandum, quod per illud non censeantur interdictæ Ecclesiæ, vel loca sacra talis loci; ut proin, licet in eis Divina celebrare, vel audire non possint singulares personæ interdicti populi, vel Cleri tamen alii non interdicti Clerici, v. g. peregrini Divina, ibidem celebrare, & alii non interdicti audire possunt. Navar. *Manual. c. 27. n. 167.* Palao *Tract. 29. disp. 5. pun. 2. §. 2. n. 11.* Gl. *in c. si sent. 16. de sent. excomm. in 6. V. In Clerum*, & ibi Barbosa. Ratio est; quia nullibi in Jure expressum repetitur, quod sub interdicto generali personali etiam locale comprehendatur. 189

Resp. II. Loquendo vero de interdicto locali, sciendum ex *c. si civitas eod. in 6.* quod Interdicta Civitate, Castro, aut Villa, etiam eorum Suburbia, & continentia ædificia eo ipso intelligantur interdicta. Ideo autem hic fit ampla & latior interpretatio, ne cæteroquin Interdicti sententia vilipendatur, si possent in prædictorum Suburbiis Divina celebrari; cum incolæ ad eadem absque labore excurrentes Interdicti vim passim eluderent, prout expresse dicitur *cit. c. si Civitas 17. de sent. excomm. in 6.* 190

Et ob eandem rationem, si Ecclesia sit Interdicto subjecta, nec in ejus Capella celebrari, nec in Cœmeterio ipsius eidem Ecclesiæ contiguo poterit sepeliri; secus si contigua non existant. Ita subjungitur *cit. c. si Civitas 17. de sent. excomm. in 6.* Porro contigua dicuntur ea, quorum extrema invicem se contingunt, ut ait Glossa *ib. sive* quando inter parietem Ecclesiæ, & ipsam Capellam vel Cœmeterium nihil aliud interponitur. Pithing *h. t. n. 225.* post Barbosam. 191

Unde colliges differentiam inter Interdictum locale generale, v. g. totius Civitatis, & inter particulare, v. g. unius Ecclesiæ, quod in posteriori casu solum censeantur interdicta, quæ sunt Ecclesiæ contingua modo explicato: in priori vero casu omnia loca continentia, & non tantum contigua. Quæ autem censeantur continentia ædificia, Judicis arbitrio est relinquendum, ut notat Glossa *ib. V.* Continentia. 192

Econtra vero Interdicto, vel polluto Cœmeterio non censetur interdicta vel polluta Ecclesia. Communis Doctorum, *c. unic. de Consecr. Eccles. in 6.* Siquidem accessorium naturam sequi congruit principalis, ut habet *Reg. 42. Jur. in 6.* non tamen econtra principale afficitur vitio accessorii. 193

Resp. III. Si interdicitur Civitas, vel Diœcesis, censetur etiam interdicta Ecclesia Cathedralis ibidem existens. Suarez *de Cens. disp. 32. sect. 2. n. 21.* Palao *ubi sup. §. 1. n. 3. & 4.* contr. Cov. *in c. Alma mater p. 2 §. 1. n. 4.* & probatur *arg. c. si Civitas 17. de sent. excomm. in 6.* ubi expresse habetur, quod interdicta Civitate omnia loca ibidem interdicta censeantur, cum alias facile eluderetur 194

Interdictum talis Civitatis, celebrando nempe, & audiendo Divina in Ecclesia Cathedrali.

195 Nec in contrarium probat aliquid *c. quamvis 4. de Præb.* ubi habetur, quod in odiosis nomine Ecclesiæ non veniat Ecclesia Cathedralis. Nam contra est: Tum quia ad præsens non est quæstio, utrum interdictis Ecclesiis, interdicta etiam censeatur Cathedralis Ecclesia, consequenter utrum nomine Ecclesiæ veniat etiam Cathedralis; sed utrum interdicta Civitate, vel Diœcesi censeatur etiam interdicta Ecclesia Cathedralis: Tum quia dispositio dicti *c. Quamvis 4. de Præbend*, in materia Beneficiali duntaxat, non item in aliis, Ecclesiam Cathedralem a nomine Ecclesiarum Civitatis, vel Diœcesis eximere intendit; ut clare patet ex ipso textu *cit. c. quamvis*, ibi; *quamvis sub nomine Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis comprehendatur alias Ecclesia Cathedralis*; ut proinde hujus Capituli dispositio potius pro, quam contra Conclusionem n. 204. positam militet.

196 Resp. IV. Ad *interdictum locale* tam generale, quam particulare servandum graviter tenentur omnes incolæ, & extranei, non tantum sæculares, sed etiam Regulares tam exempti, quam non exempti; nisi speciali privilegio super eo muniti existant, Communis & certa, textu expresso *c. Auctoritate 4. de Privil. in 6. & c. licet 11. eod.* Ratio est; quia per *interdictum locale* privatio Divinorum affixa est loco interdicto respectu cujusvis personæ.

197 Porro circa *interdictum locale* specialiter notandum, quod illi, qui causam *interdicti* dederunt, non tantum in loco interdicto, sed etiam in quovis alio loco prohibeantur celebrare & audire Divina, prout cum Sylvestro *V. interdictum* n. *nu. 7.* docet Suarez *de Censuris disp. 37. sect. 1. n. 15.* Barb. *in c. Si Sententia 16. de Sent. excomm. in 6. n. 3.* & alii, *arg. cit. cap. Si sententia*, ubi illis tantum incolis loci interdicti conceditur audire Divina in alio non interdicto loco, qui causam non dederunt *interdicti*; ergo a sensu contrario illis, qui dederunt causam, non conceditur.

198 Quæritur III. Qui sint effectus *interdicti*, & quomodo iidem intelligendi? Resp. I. Effectus *interdicti* esse tres, qui in ejus definitione jam ponuntur, & sunt privatio participationis quorundam Sacramentorum, prohibitio Officiorum divinorum, & privatio Ecclesiasticæ sepulturæ.

199 I. Igitur effectus *interdicti* est privatio quorundam Sacramentorum. Et notanter additur, *quorundam*; quia tempore *interdicti* non prohibetur administratio, & receptio omnium Sacramentorum, sed aliquorum tantum. Nam in primis Baptismi, & Confirmationis Sacramentum non tantum parvulis, sed etiam adultis, propter mortis periculum licite tempore *interdicti* administratur, *cap. quoniam de excommun. in 6.*

200 Pariter etiam Sacramentorum Confirmationis parvulis, & adultis tempore *interdicti localis & personalis* generaliter facti consueta cum solemnitate dari, ac propterea etiam Chrisma in Cœna Domini confici potest, textu expresso *cit. c. quoniam, 19. de Sentent. excommun. in 6.* Specialiter tamen *interdictis*, sicut & iis, qui *generaliter interdicto* causam dederunt, Sacramentum Confirmationis dari non potest, ut cum Bonacina bene observat Suarez *disp. 32. sect. 2. n. 9. c. Alma mater.*

201 Insuper etiam Sacramentum Pœnitentiæ non tantum morituris, sed etiam sanis (nisi sint Excommunicati, vel nisi causam dederint interdicto, ac necdum satisfaciant, neque idoneam de satisfaciendo cautionem præsteot) rite tunc administratur, *c. Alma mater de senten. excomm. in 6.* Insuper tunc moribundis Sacramentum Eucharistiæ per modum *Viatici* dari potest, *cap. quod in te de Pœnit. & Remiss.*

202 Igitur tempore *interdicti* denegatur sanis Eucharistiæ Sacramentum, ut notat Glossa communiter recepta *in cit. c. Alma V. Admittantur*; quia circa hoc Sacramentum Eucharistiæ sanis administrandum nulla reperitur nova concessio, sicque standum est antiquitati. Insuper denegatur tunc Sacramentum extremæ Unctionis, *c. c. quod in te de Pœn. & Remission.* ibi: Per generale Interdictum denegatur omnibus tam Unctio, quam Ecclesiastica sepultura. Idem dic de Sacramento Ordinis, quod conferri prohibetur personis *interdictis*, aut in loco *interdicto*. Tandem prohibetur Benedictio nuptialis, quamvis Matrimonium sine ea licite contrahatur tempore *interdicti*, & ab *interdictis*, ut post Innocentium notat Sylvester *V. Interdictum, n. 9.* & alii.

Notanter tamen *n. præc.* dicitur *Sanis*; quia constitutis 203
in probabili periculo mortis, & infirmitatis, difficilis partus, condemnationis, imminentis prœlii, aut alia simili causa provenienee Sacramentum Eucharistiæ licite administratur, textu expresso *c. quod in te 11. de pœn. & remission. & c. Permittimus 57. h. t.* Immo infirmo aliud Sacramentum recipere non amplius valenti, etiam extremam Unctionem dari posse, putant Pirhing *h. t. n. 234.* Palao *tr. 29. disp. 5. pun. 4. §. 1. n. 20. a c. c. quod in te de Pœn. & Remission.* Sacramentum Ordinis quoque Clericis specialiter non *interdictis* conferri posse casu magnæ necessitatis, & penuriæ Sacerdotum, volunt Sylvester, *V. interdictum 5. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 235.* & alii.

II. Effectus *interdicti* est privatio divinorum Officiorum 204
c. permittimus 57. h. t. & c. Si sententia 16. eod. in 6. ubi per divina officia intelliguntur functiones, & actiones spirituales, quæ primo ac per se annexæ sunt Ordini sacro, & quæ ex institutione Christi & Ecclesiæ a solis Clericis exercentur, uti in specie sunt Sacrificium Missæ, solemnes Benedictiones templi, fontis Baptismalis, aquæ Benedictæ, Cinerum, Palmarum, Candelarum, Orationes, & Litaniæ cum solemni Processione; item quævis publica, & solemnis oratio præsertim horarum Canonicarum; quæ tamen privatim dici debent, ab iis qui alias ad illas tenentur, etsi *interdicti sint*.

Quibus tamen divinis Officiis non annumerantur Con- 205
ciones, quas etiam tempore *interdicti* in Ecclesia haberi posse, censet Navarrus *Manual. c. 27. num. 176.* Suar. *de Censuris disp. 34. sect. 3. a n. 1.* eo quod hæ non ad Deum orandum, & precandum, sed ad populum instruendum, ut a vitiis abstineat Deo, & Ecclesiæ obediat &c. ordinentur.

Notandum tamen, quod hic secundus effectus, videli- 206
cet privatio divinorum Officiorum quoad *interdictum* generale (non item particulare) satis fuerit moderatus a Jure novo *c. permittimus 57. & c. Alma mater eodem in 6.* adeo ut vigore *cit. c. permittimus*, hodie tempore *interdicti* possint semel in septimana Missam celebrare causa conficiendi SS. Corporis Christi pro infirmis.

Vigore *c. Alma mater h. t. in 6.* autem possunt tempore 207
interdicti generalis in Ecclesiis & Monasteriis quotidie celebrari Missæ, & alia Officia divina, sicut extra tempus interdicti fieri poterat; dummodo quatuor sequentes serventur conditiones; videlicet *primo*, ut id fiat *non pulsatis Campanis* pro convocatione populi, nec pulsatis tintinnabulis ad *Sanctus*, & elevationem S. Hostiæ. Quo non obstante campanas ad Concionem habendam, & ad salutationem angelicam, sicut etiam, dum Viaticum portatur ad infirmos, pulsari posse, sicut & tintinnabula putant Sylvest. *V. interdictum 5. n. 7.* Suar. *loc. cit. sect. 2. n. 19.* Covarruvias *in c. Alma mater p. 2. §. 4. n. 5.* & alii; eo quod hæc nomine divinorum Officiorum non veniant.

Secunda conditio est, ut Missæ, & alia divina Officia 208
fiant submissa voce; idest, absque organis, solemni cantu &c. ut ii, qui extra Ecclesiam sunt, nil de iis audiant.

Tertia conditio est, ut fiat januis clausis; quatenus, etsi 209
fideles ad Missam, aliaque Divina convenire, Ecclesiam ingredi, & ibidem divina Officia audire valeant, extra tamen existentes videre nequeant, quid ibidem agatur, *arg. Clem. 1. de senten. Excommunicationis.*

Quarta est conditio, ut personaliter *interdicti*, & ii, 210
qui *interdicto* generali causam dederunt, excludantur, & ad audienda Divina nullatenus admittantur, ita de concessione celebrandi Divina sub quatuor his conditionibus expresse statutum habetur *in cit. c. Alma mater h. t. in 6.* ubi lege.

Eodem *cap. alma mater* ulterius dispositum invenitur, 211
quod in 4. Festivitatibus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B. V. M. a primis Vesperis usque ad Completorium Festivitatis inclusive *interdictum* ita maneat suspensum, ut Missæ Sacrificium & alia divina omni cum solemnitate celebrari valeant, ita tamen, ut nihilominus exclusi maneant Excommunicatis personaliter vero *interdictis* & qui interdicto generali causam dederunt intrare quidem, & Divina audire, Altari vero appropinquare non valeant faciendo oblationem. Quæ *interdicti* suspensio a Mart. V. & Eug. IV. fuit extensa ad Festum & totam Octavam Corporis Christi teste Pirhing *h. t. n. 246.*

III. Effectus *interdicti* est privatio sepulturæ Ecclesia- 212
sticæ. Et hic effectus sic intelligendus est, ut imprimis

in

in loco sacro *interdicto* nullus quantumvis innocens, nec infans nec amens possit sepeliri, *c. quod in te de Pœnis & Remission.* nisi habeat privilegium; quale datur (ut alios privilegiatus taceam) omnibus Clericis, qui personaliter *interdicti* non sunt, & Interdicto locali causam non dederunt, ac tempore *interdicti generalis* illud servaverunt; hi enim cum silentio, idest, absque campanæ pulsatione, divino Officio, & aliis consuetis solemnitatibus in loco sacro etiam *interdicto* sepeliri valent, *c. Quod in te, de Pœnitent. & Remission.* cujus dispositio licet loquatur de *Interdicto generali*, speciale tamen excludere non videtur, ut in *in cit. cap. Quod in te* notat Abbas n. 19. Sylvester *loc. c. num.* 20. & alii.

213 Porro tempore Interdicti localis generalis (secus est in personali, vel si alicujus terræ populus Interdicto notetur; nam etiam tunc singulares personæ censentur interdictæ, ne alioquin sententia effectu careat) possunt homines illius loci, qui personaliter interdicti non sunt, extra illum locum efferri, & in alio sacro non interdicto sepeliri, *arg. c. Si sententia de Sentent. Excommun. in 6.*

214 Quinimo, si quis sepultus fuerit extra locum sacrum transferendus, si id commode fieri possit, ut post Gloss. *in c. A nobis il 2. de Sentent. Excommun. in 6. V. Forma,* notat Navarrus *cap. 27. Manual, nu. 176.* Pirhing *h. t. nu.* 251.

215 Si autem contingit contra prohibitionem juris aliquem tempore Interdicti, cessante Interdicto in locum sacrum interdictum sepeliri in loco sacro, non erit is extrahendus quia hoc non habetur statutum, Glossa *cit.* & Engel *hoc t. n. 96.* Quamvis secus sit dicendum de excommunicatis, quippe qui in loco sacro sepulti debent exhumari, *c. Sacris de Sepult.* Nam hæc pœna non est extendenda ad alium casum Jure non expressum, simulque Excommunicatio privat communione Fidelium, non vero Interdictum.

216 Quæritur IV. Qualis, & sub quibus pœnis sit obligatio servandi Interdictum? Resp. I. Interdictum servandi est obligatio gravis, adeo ut illud violare ex genere suo sit peccatum grave. Communis & certa Doctorum. Ratio est; quia Interdictum violantes, præceptum Ecclesiæ in gravi materia violant, consequenter mortaliter peccant, per ea quæ de obligatione Legum diximus *l. 1. T. 2. de Constit.*

217 Resp. 2. Personæ Ecclesiasticæ tam Regulares, quam sæculares Interdictum violantes, præter culpam mortalem varias incurrunt pœnas. Patet inductione. Nam *primo* contrahunt Irregularitatem, textu expresso *c. Is qui 18. §. fin. & c. is cui 20. h. t. in 6.*

218 *Secundo* incurrunt suspensionem, ab Officio, Beneficio, & jurisdictione *c. Tanta est 18. de excessib. Prælat.* ubi Summarium sic habet: Non servans interdictum suspensus est ab Officio, Beneficio, & omni jurisdictione. G. *ib. vers. Irenus* & Abbas *n. 1.* Suarez ubi supra *sect. 4 n. 16.* Laym. *l. 1. Tr. 5. p. 4. c. 3, num. 3.* & alii volentes, hanc pœnam ipso facto incurrere omnes cujuscunque *Interdicti* violatores.

219 Gonzalez econtra in *cit. cap. fin. de Excessib. Prælat. n.* cum Bonacin., & aliis satis probabiliter docet, violantes *Interdictum* ordinarie non ipso jure esse suspensos ab Officio & Beneficio, sed suspendendos primum; & *ur desumpto ex secunda parte cit. cap. fin.* ubi primum suspendi jubentur violatores *interdicti*. Nec obstare videtur, quod Episcopi *interdictum* violantis sententia & alia acta ibidem declarentur irrita; quia specialis ratio erat de illo Episcopo utpote qui non solum ut *interdictus* illa facere, sed etiam alios ad violandum *interdictum* Sedis Apostolicæ inducere, & compellere præsumpserit.

220 *Tertio* privantur jure passivæ & activæ Electionis, ita ut nec eligere valeant *c. is qui h. t. in 6.* nec ipsi eligi aut postulari *c. 1. de postulat. Prælat.* Layman *loc. c.* Sylvester *V. interdictum 6. q. 2.*

221 *Quarto* perdunt ipso facto privilegium, ipsis alias de jure, *c. Quod in te de Pœnitent. Remission. & c. is cui h. t. in 6.* competens, vi cujus tempore *interdicti* sepeliri possunt in loco sacro, per dicta *n. 223.*

222 *Quinto* Religiosi etiam exempti non observantes *interdictum* generale locale, & quod ab Ecclesia Cathedrali, & Parochiali observari vident, præter memoratas pœnas incurrunt Excommunicationem *Clement. 1. h. t.* ubi additur idem intelligendum esse de Cessatione in Divinis.

Porro Religiosi etiam exempti non solum servare, sed & publicare tenentur *interdictum* & alias Censuras ab Episcopo latas, quando Episcopus id mandat, *Concil. Trid. Sess. 25. de Regular. c. 12.* ibi. Censuræ, & interdicta necdum a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo a Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, & serventur. 223

Hæc autem & præfata de religiosis intellige, salvis eorum Privilegiis circa *interdictum*, de quibus vide Compendium Privilegiorum, & etiam nostrum Augustinum Mattheuccium in suo libro intitulato *Officialis Carig V. interdictum c. 20.* 224

Resp. II. Quamvis contra Laicos interdictum violantes pœnæ speciales in Jure non reperiantur statutæ, tamen illud certum est, quod Laici quicumque præsertim Domini temporales, & officiales ipsorum, qui clericos quomodolibet compellunt, aut cogunt, ut in loco interdicto Missas, vel alia Divina publice & solemniter celebrent: Item qui pulsatis campanis, vel voce Præconis, vel alio modo alios præsertim Excommunicationis vel Interdicti sententia specialiter innodatos, ad Divina audienda evocant, aut convocant: Item qui eosdem nominatim excommunicatos, vel interdictos, ne ad Clericorum monitionem de Ecclesiis tempore Divinorum exeant, impedire præsumunt; aut ipsimet excommunicati, vel interdicti ad monitionem exire recusant, vel Divinis violenter se ingerunt, gravissime peccent, & excommunicationem Papæ reservatam ipso facto incurrant, prout fere in terminis expresse statutum habetur *clement. Gravis 2 h. t.* quæ digna est lectu, tenetque cum communi ac certa aliorum, Suarez *de censuris disp. 22. n. 37.* Pirhing *h. t. n. 255.* 225

§. VIII.

De Judice Censurarum, & de Absolutione ab eisdem; præsertim ab Excommunicatione: ubi etiam quædam de potestate absolvendi a Censuris, ac aliis tam reservatis, quam non reservatis peccatis competente Regularibus.

S U M M A R I U M.

226 *Solus Ecclesiasticus, minime vero Laicus est Judex censurarum, earumque valorem, vel nullitatem cognoscere, & declarare valet.*

227 *Laici in causa censurarum partes Judicis assumentes sunt ipso facto excommunicati.*

228 *Et quidem in specie I. Qui publice censuratum faciunt adesse Divinis.*

229 *II. Qui censuras nullas declarare præsumunt.*

230 *III. Vel Judicem Ecclesiasticum impediunt, ne per censuram, vel ferendam alios ad rectum compellat.*

231 *IV. Qui illos venant, in quorum favorem censuræ latæ sunt: vel ferri volunt.*

232 *V. Qui contra censuras recurrunt ad potestatem sæcularem.*

233 *VI. Qui ita recurrentibus assistunt.*

234 *VII. Vel qui ad recurrendum præbent consilium, favorem, auxilium.*

235 *Nec excusantur, si aliquid horum faciunt sub prætexta nullitatis: nisi hæc sit manifesta, vel notoria.*

236 *Neque excusantur, si faciunt sub prætextu violentiæ prohibendæ.*

237 *Doctrina practica, quam multi hodie sint excommunicati.*

238 *Nihil eos juvante prætextu non receptæ, vel consuetudine abrogatæ Bullæ Cœnæ.*

239 *Causa fusius de hac materia loquendi.*

240 *Excommunicatio major etiam præstita satisfactione non tollitur sine absolutione.*

241 *Nisi Auctoritas velit.*

242 *Si excommunicatio lata est ab homine per sententiam specialem, absolvere ab illa potest is solus, qui eam tulit.*

243 *Et ejus Successor.*

244 *An Superior obtineat plenam jurisdictionem in Auctorem censuræ, qualis non est Archiepiscopus respectu Episcopi.*

245 *Quid operetur appellatio a censura comminata & lata?*

246 *Ab excommunicatione lata a Jure vel, homine per decretum aut sententiam generalem sine reservatione absolvere pro utroque Foro potest subditum suum Superior.*

247 *Et pro interno etiam Parochus, & quivis Confessarius non item pro foro externo.*

248 *Absolutus a simplici Confessario pro Foro interno, possit in Foro externo.*

249 *Quis absolvat ab Excommunicatione reservata.*

250 *Quis possit absolvere a suspensione, & interdicto? & tribus n. seqq.*

254 *De potestate absolvendi a Censuris, & aliis casibus reservatis competente Episcopis, Regularibus, & aliis Confessariis. Remissive.*

255 *Regulares vi Privilegiorum possunt absolvere ab omnibus censuris Papæ reservatis: exceptis contentis in Bulla Cœnæ: ab his etiam suos Subditos.*

256 *Extra Italiam possunt etiam absolvere Excommunicatos ob percussionem Clerici, & alios per Clementem VII. pro Italia reservatos.*

257 *Vi Privilegiorum non possunt Regulares absolvere a censuris ab homine per sententiam specialem latis.*

258 *Absolutio censurarum per Regulares non relevat in Foro externo.*

259 *Semel approbatus ab Ordinario potest vel ex privilegio, vel saltem ex tacito consensu in quavis Diœcesi absolvere, si est in itinere & in loca, ubi Episcopus existit,*

260 *Vi privilegiorum Regulares non possunt absolvere Religiosos alterius Ordinis.*

261 *Nisi tales Religiosi consitentio speciale ad id habeant privilegium, ut Dominicani, quod sunt in itinere,*

262 *Quod idem omnibus aliis Religiosis competere volunt aliqui.*

263 *In Ordine nostro non nisi in necessitatis, & mortis articulo licet aliis confiteri extra Ordinem: qualis articulus esse censetur necessitas celebrandi.*

Doctrina practica de Collectoribus ibid.

264 *Præter casus reservatos a Clemente VIII. nostros possunt Regulares in capitulo Generali, vel Provinciali adhuc alios reservare.*

265 *Qualis obligatio confitendi casus reservatos, vel licentia in confessione committenda sit, casu quo in absentia habentis potestatem absolvendi quis alteri confitetur.*

266 *Absolutio a censuris dari potest varie, v.g. absolute, conditionate ad cautelam; cum reincidentia &c.*

267 *Absolutio a Censuris dari potest in & extra confessionem. etiam absenti, & invito; & quomodo?*

268 *Si publice datæ.*

269 *In nullo Foro absolvi potest Censuratus; nisi prius satisfecerit parti læsæ: & quomodo?*

270 *Doctrina practica ad propositum.*

226 Quæritur I. Quis sit Judex Censurarum, & ad hoc, ut de illarum justitia, vel injustitia, & valore, vel nullitate judicare, & consequenter Censuratos præsertim excommunicatos a censura & effectibus illius immunes & deobligatos vel obligatos declarare valeat? Resp. I. Hujusmodi Judicem esse solum Superiorem Ecclesiasticum, nullatenus autem aliquem quacumque tandem Dignitate fulgentem Laicum. Ita unanimis & certa. Ratio patet; quia Censuræ ea natura & essentia sua sunt pœnæ & materiæ spirituales ac Ecclesiasticæ a sola Ecclesia constitutæ juxta Omnes; in materia autem spirituali solum Ecclesiasticum, nullatenus autem Laicum aliquem posse esse Judicem, concors omnium doctrina est, ob clara Jura *c. 2. de Judiciis*, ubi universaliter & absolute dicitur: *Prohibemus, ut Laici Ecclesiastica negotia tractare non præsumant. c. Tuæ n de Ordin. cognit. c. Inquisitionis 18. §. Prohibemus de Hæretic. in 6. can. 1. can. Denique 5. can. si Imperator catholicus est 11. dist. 96.* cum Concordantiis: & amplius jam dictum habetur *l. 2. T. 1. §. 3. a* a. 66. Quibus accedit manifesta Decisio Concilii Trid. *Sess. 25. de ref. c. 3.* ubi ad propositum in specie expresse declaratur, quod utrum Excommunicatio aliqua rite lata sit, *non ad sæculares sed Ecclesiasticos cognitio pertineat.* Quare.

Resp. II. Dominos sæculares quoscumque, eorum Officiales & Ministros, nec non quoscumque alios quacumque tandem excogitabili dignitate fulgentes Laicos non tantum gravissime peccare, sed Excommunicationem Papæ reservatam ipso jure incurrere, si in causa censurarum partes Judicis quoquo modo assumunt: quia vi Bullæ Cœnæ universaliter ipso facto excommunicati existunt, *qui in causarum spiritualium cognitione se tanquam Judices interponunt.* 227

Et quidem in specie I. ipso facto excommunicati sunt, qui Censuratos, præsertim nominatim Excommunicatos, & interdictos, ut ad Divina audienda in Ecclesiis libere conveniant, vocant, hortantur, instigant, vel etiam pulsatis Campanis, aut voce præconis convocant, vel omnino compellunt: sicut etiam, qui alios præsertim subditos suos, ne etiam moniti tempore Divinorum ab Ecclesia discedant, prohibent; sicut etiam ipsi ibidem remanentes, textu expresso *supra n. 235.* jam citato. & *Clem. Gravis 2. h. t.* quam pro commoditate Lectoris per extensum hic referre, utile duxi, & sic sonat. 228

Gravis ad nos Prælatorum querela perduxit, quod Nobiles quidam, & Domini temporales (terris eorum ecclesiastico suppositis interdicto) nedum in locorum suorum Capellis, sed in collegiatis, & aliis insignium locorum Ecclesiis, Missas & alia divina officia publice & solemniter celebrari faciunt. Ad officia eadem celebranda; nunc hos nunc illos vocantes, & interdum (quod est deterius) compellentes, hisque non contenti excessibus, per campanarum non solum pulsationem, sed & voce præconis populos etiam interdictos, ut (interdicti non obstante sententia) ad audiendas missas hujusmodi veniant, faciunt evocari. Nonnulli quoque ipsorum suis plerumque subjectis, ne (licet excommunicationis, & interdicti sententia publice sint innodati) de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum celebrantur solemnia, instantibus etiam celebrantibus, exeant, præcipere non verentur. Ex quo frequenter contingit, quod non sine Dei offensa, Clerique ac populi scandalo ipsa missarum solemnia remanent inexpleta. Ne igitur excessus sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum, præsumptores præfatos, qui locis interdicto suppositis, quemquam de cætero divina celebrare officia quomodolibet cogere: aut qui modo prædicto ad officia eadem audienda aliquos excommunicationis præsertim, vel interdicti ligatos sententia evocare: seu qui excommunicati publice, aut interdicti de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum aguntur solemnia, a celebrantibus moniti, ut exeant, prohibere: Nec non excommunicatos publice, & interdictos, qui in ipsis Ecclesiis nominatim a celebrantibus, ut exeant, moniti, remanere præsumpserint. excommunicationis sententia (a qua per Sedem dumtaxat Apostolicam possint absolvi) sacro approbante Concilio innodamus.

II. Ipso facto excommunicati sunt omnes illi Domini sæculares, eorumque Magistratus, Officiales, Judices &c. qui Censuram ab Ecclesiasticis Ordinariis latam cognoscere, examinare, judicare, nullam declarare, & publicare præsumunt (nisi nullitas sit prorsus manifesta & notoria, uti bene limitat Laym. *l. 1. Tr. 9. p. 1. c. 6. n. 2.*) cum juxta Bull. Cœnæ §. 4 omnes illi excommunicationem ipso facto incurrant, *qui se de causarum spiritualium* (qualis indubitato juxta omnes est causa Censurarum) *cognitione tanquam judices interponunt &c. etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant Dignitate:* sunt verba Bullæ. 229

III. Ipso facto excommunicati sunt omnes & singuli quacumque dignitate fulgentes sæculares, qui Judices Ecclesiasticos directe vel indirecte quomodolibet impediunt, ne excommunicatione, vel alia Censura aliquē juxta præscriptum SS. Canonum, & Legum Ecclesiasticarū ad præstandam debitam obedientiam, reverentiā, vel satisfactionem jam lata, vel ferenda compellant, prout statutum habetur in Bulla Cœnæ §. 14. & § 16. ubi excommunicantur universaliter omnes, *qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque judices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet directe vel indirecte impediunt, quominus sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones & sa-* 230

sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ & Decreta Conciliorum Generalium & præsertim Trid. statuunt quod idem etiam §. 24. habetur, dum excommunicantur omnes; *qui executionem processuum, ac Decretorum hujusmodi quomodolibet impediunt vel suum ad id favorem, consilium, vel assensum præstant.*

231 IV. Pariter excommunicati sunt ipso facto omnes & singuli; qui quascumque personas quomodolibet compellunt, ut consentiant, vel procurent, quatenus Excommunicatio, vel aliæ Censuræ in favorem ipsorum contra alios latæ, vel comminatæ, per absolutionem tollantur, vel Decreta, & inhibitiones sub Censuris revocentur, aut ne executio eorum fiat &c. quia expresse statutum habetur sæpe citata Bulla Cœnæ *cit.* §. 14. ubi excommunicantur *qui partes actrices quomodolibet compellunt ad revocandum, vel revocari faciendam citationes vel inhibitiones, aut alia in eis decreta, & ad faciendum, vel consentiendam eis contra quos tales inhibitiones emanarunt, a Censuris & pænis, in illis contentis absolvi.*

232 V. Ipso facto excommunicantur etiam omnes & singuli, qui comminata, vel lata per Decretum & sententiam Judicis Ecclesiastici contra se excommunicatione, vel alia Censura recurrunt ad potestatem sæcularem, ibique inhibitiones, prohibitiones &c. procurant, textu claro *cit. Bulla Cœnæ* §. 16. ibi: *Ac etiam eos, qui ipsum Ordinariorum; vel ab eis delegatorum quorumcunque sententias, & decreta, aut alias Fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, aut alias Curias sæculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia Ordinariis & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant,*

233 IV. Ipso factu excommunicati sunt etiam Judices, & Potestates sæculares, qui ad instantiam ita recurrentium contra Decreta & censuras Judicis Ecclesiastici tales inhibiones, & prohibitiones decernunt, vel exequuntur *c.* §. 16 *Bullæ Cœnæ ad finem*; Ibi: *Eos quoque, qui hæc decernunt & exequuntur.*

234 VII. Ipso facto excommunicati sunt omnes & singuli, qui consilium, auxilium, aut favorem præbent alicui, ut ob comminatam, aut latam per Decretum, vel sententiam Judicis Ecclesiastici excommunicationem, vel aliam censuram ad Potestatem vel curiam sæcularem recurrat, & præfatis inhibitiones mandata &c. procuret, *cit.* §. 16. ibi: *Eos quoque, qui dant auxilium; consilium patrocinium & favorem eisdem.* Prout hodie passim facere videmus quosdam Advocatos, qui ut vim & executionem sententiarum, vel Decretorum Judicis Ecclesiastici aludant, declinent, impediant, retardent &c. clientibus, vel etiam aliis recursum ad Potestatem sæcularem suadere non verentur. Væ illis.

235 Nec excusantur, si aliquid ex præfatis a *n.* 238. attentant sub prætextu non observatę debitæ, & necessariæ formæ in ferendis censuris, seu sub prætextu nullitatis ipsarum *quia non ad sæculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertinet*, uti expresse declaratur a Concilio Tridentino *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 3. nisi nullitas sit prorsus manifesta & notoria, prout a Layman jam limitatum est supra *num.* 239

236 Pariter non excusantur, si horum aliqui attentant *sub prætextu violentiæ prohibendæ, aut aliarum prætensionum aut etiam donec ipsi ad nos* (Sedem Apostolicam videlicet, *informandos, ut dicant, supplicaverint, aut supplicari fecerint*, uti in terminis habetur in citata Bulla Cœnæ §. 15. Minus excusantur ridendo, & contemnendo Excommunicationes, juxta dicta supra *n.* 133.

237 Colliges, quam multi hodie adhuc ipso facto excommunicati existant, cum passim contingere videamus malignis hisce, & tepidis temporibus, quod, dum Reverendissimi Ordinarii, vel alii Judices Ecclesiastici Excommunicationem, vel alias censuras juxta præscriptum SS Canonum, Conciliorum, & Constitutionum Ecclesiasticarum ferre volunt, & actu ferunt, vel ipso Jure & facto ab aliquibus jam contractam declarent, Domini sæculares, vel eorum Ministri, Officiales, Curiæ, Tribunalia, Concilia, Magistratus, & alii hujusmodi censuras examinare, discutere, criticare, judicare, & in dubium vocare, easque explorare & ridere præsumant; indeque alii eas pro nullis & invalidis declarare, alii ne affigantur, aut promulgentur, prohibere, alii, ut non observentur, nec curentur, præcipere, alii, ut accedendo Ecclesias audiendo Divina, aliaque per censuras prohibita exercendo, positive violentur, mandare, alii minis, vel etiam actualibus molestiis Judices Ecclesiasticos a ferendis Censuris, terrere, vel ad solutionem earum compellere, alii ob censuras sibi comminatas, vel illatas ad potestatem sæcularem recurrere, alii ita recurrentibus positive assistere, alii quædam ex dictis saltem consulere, sæpissime non vereantur, prout per varia specifica, & individua scandalosa & viva exempla, deploranda experientia, proh dolor, abunde patet; qui tamen omnes juxta dicta ipso facto excommunicati existunt, etiamsi Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate, prout in terminis loquitur Bulla Cœnæ §. 24. ubi insuper revocat & nullius momenti declarat omne qualecunque Privilegium præscriptionem, consuetudinem immemorabilem in contrarium.

238 Nec patrocinatur alicui horum prætextus non receptæ Bullæ, vel consuetudinis in contrarium, per amplius dicta *tit.* 8. *de Hæreticis* a *n.* 79.

239 Placuit dicta huc usque in §. *præsenti* paulo amplius, & quidem simpliciter, atque cum aliqua repetitione adducere, sperando, fore, ut Deus unum saltem vel alium legentem Laicum a pessima & periculosa corruptela judicandi spernendi, & violandi censuras avertat.

240 Quæritur II. Quis possit absolvere a Censuris Excommunicationis? Ante responsionem nota, ordinarie *excommunicationem Majorem* semel contractam etiam cessante contumacia Excommunicati, & præstita satisfactione, sine absolutione non tolli, *can. si Episcopus can.* 11. *q.* 3. *c. ex litteris* 11. *de constit. c. Cum fronte* 25. *de Appell.* cum concordantiis etiamsi is, qui Excommunicationem tulit, vel etiam ipse Excommunicatus moriatur, *c. can. si Episcopus can.* 11 *q.* 3. *c. Pastoralis* 11. §. *Præterea de Officio Ordinar. c. A nobis*, 28. *h. t.* cum Concordantiis. Navarrus *Manual. cap.* 27. *n.* 271. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *cap.* 7. *nu.* 1. cum communi & certa aliorum.

241 Dicitur autem notanter, *ordinarie loquendo*, quia limitatur in casu, quo auctor Excommunicationis illam sub certa conditione fert, simulque declarat, quod nonnisi usque ad talis conditionis adimpletionem duret; quia tunc utique ea præstita cessat sine alia absolutione, ut si Judex Ecclesiasticus dicat, nisi intra octiduum restitueris, sis ipso facto excommunicatus, atque in Excommunicatione tamdiu permanens, donec restituas Layman *loc. cit.* Covarruvias *in c. Alma mater p.* 1. §. 1*a.* *n.* 3. Suar. *de censuris disp.* 7. *sect.* 1. *nu.* 11. Ratio est, quia in tali casu videtur absolutio implicite contenta in ipsa sententia Excommunicationis; consequenter alia necessaria non est. H N.

242 Resp. I. Si *Excommunicatio major* per specialem sententiam lata fuit ab homine, Episcopo v. g. ordinarie ab illa is solus, qui eam tulit, vel illius delegatus, vel ferentis successor, aut Superior plenam jurisdictionem in illum obtinens, vel delegatus absolvere potest. Abbas in *c. Pastoralis de Officio Ordinar. nu.* 1. Layman *loc. cit.* n. 2. Navarrus *Manual. cap.* 27. *n.* 40. cum communi aliorum. De ferente & delegato ipsius patet ex *c. Pastoralis* 11. *c. Præterea de Officio Ordinar. Quærentis* 25. *de Offic. Delegat.* Ratio desumitur ex illa Regula, *Ejusdem est solvere, & ligare can. Verbum dist.* 1. *de Pœnitent.*

243 De Successore constat *ex can. si Episcopus can.* 11. *q.* 3. quod intellige non solum de perpetuo, sed etiam de temporali, ut proin etiam Capitulum Sede vacante absolvere possit a Censura per antecessorem lata, *cap. Unic. de Majoritat. & obed.* Ratio est, quia sicut Capitulum in aliis, sic etiam in jurisdictione absolvendi a Censuris succedit Sede vacante.

244 De Superiore vero notandum, per hunc ad præsens intelligi illum, qui plenam in auctorem censuræ obtinet jurisdictionem; qualis est Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum Provinciæ; non item Archiepiscopus respectu suorum Suffraganeorum, nisi aditus per querelam de quo tamen limitationes vide supra in 1. *Decr. tit.* 31. §. 2. *n.* 50. & 53. vel nisi potius ad eum appelletur; eo quod ille in hos nullam habeat jurisdictionem, nisi in causa Appellationis ad illum interposita, & in quibusdam aliis causis a jure expressis *arg. c.* 1. *can. Nullus Primas* 7. *can.* 9. *q.* 3. *c. Pastoralis* 11. *de Officio Ordinar.* ut proin Archiepiscopus non possit absolvere a Censura, quam in proprium Subditum tulit Episcopus illius Suffraganeus, nisi ad eum a sententia Censuræ appelletur.

245 Quod bene fieri potest, ea tamen cum distinctione, quod si quis ante censuram, jam latam a comminatione illius appellet, Excommunicatio a Commioante amplius ferri non possit, & lata sit manifeste nulla, adeoquo minime curanda. Si vero post jam latam Censuram appelletur, Excommunicatio valet suumque effectum habeat, ipseque Excommunicatus pro tali habere se debeat, donec aliter declaret *Judex ad quem*, prout alibi jam diximus, & cum aliis bene observat Layman *lib. 1. tract. 5. part. 1. c. 6. num. 2. & 3.*

246 Resp. II. Si Excommunicatio lata est a Jure, vel ab homine, v. g. Episcopo, per Decretum, vel sententiam generalem sine addita aliqua reservatione, ab illa in utroque Foro absolvere suos subditos possunt Superiores jurisdictionem externam in illos obtinentes, uti sunt Episcopi respectu Diœcesanorum, Generalis respectu religiosorum totius Ordinis. Provincialis respectu Subditorum Provinciæ, Abbas, Prior, Guardianus. Rector respecto subditorum sui Monasterii. Immo pro Foro interno etiam Parochianorum. & quivis Confessarius alias potestatem habens absolvendi talem ab aliis peccatis. Sylvester *V. Absolutio 1. n. 4.* Navarrus *cap. 27. n. 19.* Suarez *de Censuris disp. 7. sect. 1. num. 23. & 28.* Engel *h. t. nu. 124.* Innocentius *in c. Nuper 29. h. t. n. 6. arg. cit. cap. Nuper, 29.* Quamvis enim istud Capitulum loquatur de sola *Excommunicatione minori*, tamen, quia ratio ibidem data etiam de Majori procedit, ibi: *Quia Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit*, ad eam quoque merito extenduot Doctores citati.

247 Notanda tamen circa ultimam partem conclusionis verba: *immo per Foro interno quivis Confessarius &c.* quia absolutio ab Excommunicatione, & aliis Censuris a simplici Confessario, qui Superior *Censurati* non est, pro Foro externo non relevat, si Excommunicatio est notoria vel ad Forum axterum jam deducta, ut proin taliter excommunicatus non obstante absolutione a simplici confessario sibi data, debeat se in foro externo gerere tanquam excommunicatum, consequenter a communione & Divinis per Excommunicationem interdictis abstinere, ac si absolutus non esset, adeo, ut transgrediens in aliquo, v. g. celebrans possit a Judice Ecclesiastico ut irregularis declarari & puniri, quamvis Judex id facere non teneatur, sed possit, si velit, absolutionem pro Foro interno datam etiam pro foro externo acceptare. Layman *l. 1. tr. 5. p. 1. c. 7. n. 7.* Avilla *de censuris p. 2. cap. 7. disp. 3. d. 2. §. Ex dictis* Navarrus *l. 2. Consil. ult. de Judiciis n. 7.* & alii. Ratio est, quia Forum internum, & externum, sunt quid valde distinctum; cum in illo præcipue spectetur salus animæ, & compensatio offensæ divinæ; in isto vero ad vindictam publicam pro terrore & exemplo aliorum, ac Reipublicæ satisfactionem bonumque commune attendatur, ut proin absolutio pro Foro interno non deroget, vel præjudicet Foro interno, uti post nostrum Miranda *Manual. Tract. q. 6. a. n. 6.* & alios bene observat Laym. *l. c.*

248 Quod si tamen Excommunicatio a Jure vel ab homine per Decretum, aut sententiam generalem lata; & non reservata est occulta, potest absolutus ab ea per simplicem Confessarium, etiam publice habere omnem communionem in divinis, & politicis uti cum aliis bene observat Layman *l. 5. tr. 5. d. 5. cap. 7. num. 7* ubi etiam addit, posse in Foro interno absolutum etiam notorium excommunicatum in occulto celebrare, & alia ceteroquio per excommunicationem probibita, agere, si omne scandalum abest, quamvis si deprehendatur, ut violator Censuræ postea puniri valeat in Foro externo. Porro quid Parochi, & simplices Confessarii observare habeant circa absolutionem publici Excommunicati, dicetur infra a *n. 257.* item *267. & seq.*

249 Resp. III. Si Excommunicatio est a Jure vel per sententiam, aut Decretum generale lata, & Auctor illius absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest præter ipsum Reservantem, vel ejus Successorem, vel Delegatum ab eo, vel Superiorem in sensu supra *n. 233.* declarato. Layman *loc. cit.* Abbas *in c. Ex frequentibus 3. de instit. 4.* cum communi & certa aliorum, *arg. c. Nuper 29. h. t.*

250 Quæritur 3 Quis absolvere possit a *Suspensione & interdicto*? Resp. I. Sicut ab Excommunicatione, & ita & suspensione, & interdicto, sicut Censuræ feruntur per specialem sententiam ad homine, is solus; qui eas intulit, vel ejus Successor, vel Delegatus, vel Superior absolvere potest, per Doctores, & Jura supra *n. 242.* allegata, & in sensu *ibid.* declarato.

Si autem Suspensio, vel Interdictum a jure, vel homine 251
per Decretum, vel sententiam generalem lata est sine clausula reservationis, absolvuot ii, qui in simili casu absolvunt ab Excommunicatione juxta dicta *n. 256.*

Quod si Suspensio a jure vel homine per sententiam 252
generalem lata fuit cum clausula reservationis, pariter absolvunt ii, qui a simili reservata Excommunicatione absolvere valent, juxta dicta *n. 249.*

Resp. II. Si Suspensio, vel Interdictum latum est ad cer- 253
tum dumtaxat tempus, aut donec hoc vel illud fiat, aut præstetur, elapso tempore præscripto adimplet cessat, uti cum Glossa communiter recepta *in Clement. 1. V. Donec de Decimis*; bene docet Abbas *in c. 3. de Judiciis*. Navarrus *Manual cap. 27. nu. 161.* Sylvester *V. Interdictum nu. 3.* Covarruvias *in c. Alma mater p. 1. §. 11. n. 8.* & alii.

Quæritur IV. an, & quando & qualem potestatem absol- 254
vendi a Censuris, & casibus Papæ reservatis ex Delegatione, Privilegio, vel jure habeant Episcopi, Regulares, & alii Confessarii? Resp. ad hoc quæsitum jam patere ex *Tit. VII. de Hæreticis §. 7. 8 & 9.* ubi occasione Absolutionis ab Hæresi, egimus etiam de absolutione a quovis alio casu tam Episcopis, quam Papæ reservato.

Et inter alia ex Privilegio concesso per Constitutiones 255
Pauli III. Gregorii XIII. & aliorum, Regulares Mendicantes, præsertim Ordinis nostri possunt absolvere ab omnibus peccatis, & Censuris, puta, Excommunicatione, Suspensione, & Interdicto personali etiam Sedi Apostolicæ reservatis, solis exceptis casibus in Bulla Cœnæ contentis, a quibus tamen suos subditos Regulares absolvere valent Superiores, prout fusius probat Hyacinthus Donati *tom. 1. part. tr. 14 q. 18. & tom. 2. tr. 11. q. 17. & 18.* ac novissime noster Felix Potestas in suo Examine Ecclesiastico *tom. 1. p. 4. c. 5 n. 3376.*

Et quamvis Clemens VIII. casibus Bullæ Cœnæ etiam 256
alios annumeravit, videlicet I. Extractionem reorum ex asylo Ecclesiastico contra Constitutionem Gregorii XIII. *Cum alias* II. Violationem clausuræ monialium ad malum finem castitati contrarium. III. Duellum proprium. IV. percussionem Clerici, vel Monachi, quæ non levis, sed gravis est. Et V. Simoniam realem; & confidentialem; ita ut sicut a casibus Bullæ Cœnæ, ita tamen ab his nec Regulares, nec alii vi privilegii, vel alterius juris absolvere possint Sæculares præter Romanum Pontificem; tamen Stoz in *Tribunal. pænit. lib. 2. q. 2. n. 60.* & alii observant, potestatem absolvendi ab his casibus prius concessam, non fuisse revocatam a Clemente VIII. quoad Regulares extra, sed tantum intra Italiam.

Notandum tamen circa hæc privilegia, & potesta- 257
tem absolvendi primo: quod vi horum non possint absolvere a censuris ad homine per sententiam specialem latis, per dicta *n. 252.* neque ab *interdicto locali*.

Secundo, quod, etsi vi dictorum privilegiorum Men- 258
dicantes pro Foro conscientiæ absolvere possint ab omnibus censuris a jure, vel per sententiam generalem latis etiam reservatis Summo Pontifici (non item a reservatis Episcopo) tamen hæc absolutio in Foro externo non relevet, quin censura existente notoria, vel jam deducta ad Forum contentiosum, *Censurati* adhuc debeant se habere pro talibus, ac puniri possint ut transgressores, si in aliquo violant censuram.

Tertio, Regulares vi dictorum privilegiorum non pos- 259
se absolvere a casibus Episcopo reservatis sine ejus licentia; neque ab ullo alio peccato aliquem sæcularem sine approbatione Episcopi in aliqua Diœcesi, juxta omnes.

Solum hic notandum I. Quod prævio examine semel approbati simpliciter Regulares ab aliquo Episcopo, ab eodem examinari non amplius possint, ita decernente S. Congregatione Cardinalium apud Landuscha *V. Confessarius nu. 9.* Ubi etiam apud eundem Auctorem in suo supplemento *v. privileg.* poteris ad propositum videre Bullam Clement. X. incipientem *Superna &c.* ac editam 1670.

Item similiter notandum II. quod Regulares semel approbati ab aliquo Ordinario, quando tales sunt in itinere, sive in terra, sive in mari, possint in qualibet diœcesi excipere confessiones Sæcularium quorumcumque, etiamsi ab Ordinario talis Diœcesis non sint expresse approbati. Et hoc vel ex privilegio, prout tale pridem concessit Euge-

nius

nius IV. Fratribus Minoribus, ac Gregorius XIII. Jesuitis; ubi tamen excipiuntur illa loca, in quibus Episcopus personaliter existit. Atque dictum privilegium adducunt Rodriquez *tom. 5. qq. Reg. q. 39. art. 5. in fine.* Compendium Societatum Privilegiorum *v. Absolutio.* & novissima quoque editio Romana Patris Landuscha anno 1700. *v. Confessarius n. 12.* Illudque adhuc post Urbanum VIII. Alexandrum VII. & Clementem X. subsistere censent plures etiam post dictos Pontifices scribentes Jacobus Platellius *p. 2. Theolog. c. 6. §. 8. n. 873.* apud me *fol. 382.* Bernardus Sannig *tom. 3. Theol. dist. 11. q. 4. n. 15.* Patricius Sporer *p. 3. Theologiæ Sacrament. l. c. 6. sect. 2. n. 678.* Jacob. Wiestner *lib. 5. Institut. Canon. tit. 38. num. 36.* prope finem &c. Bulla autem Clementis X. *Superna &c.* in contrarium allegata commode forsan intelligi posset, de stabiliter in aliqua Diœcesi permanentibus, qui utique debent ab Episcopo illius loci approbari; non autem de transeuntibus tantum; nam, cum Privilegium toti alicui Religioni a summo Principe concessum sit favorabile, sequitur, quod contra tale pugnare videtur, tamquam odiosum strictam patiatur interpretationem, etsi etiam aliquo modo derogaret jure communi, uti cum Suarezio, Azorio, Bonacina & ipsomet Illsung. tenet Castro Palao *part. 1. tr. 3. disp. 4. punct. 12. nu. 5.* prout & ego statui in *1. Decr. Tit. 3. §. 5. num. 138.* Hinc posset præfato modo Bulla Urbani VIII. & Clementis X. explicari, ut saltem quoad hoc punctum non obesset valori dicti Privilegii. Vel quod si etiam dicta Potestas absolvendi Regularibus Mendicantibus &c. aliquam Diœcesin in itinere transeuntibus de facto non amplius convenire ex Privilegio (prout aliqui cum Illsung. in sua Theologia *de Approbatione Confessarii tract. 6. disp. 6. q. 6. art. 1. §. 3. n. 176.* putant) alii autem cum la Croix *l. 6. part. 2. n. 1517.* apud me *fol. 865.* saltem de valore ejusdem dubitant; adhuc prædicta Potestas Regularibus Mendicantibus &c. competeret in Germania Superiori (ubi scribo) ex tacito consensu Episcopi; eo ferme modo, quo Regulares vi ejusdem absque scrupulo, scientibus & tacentibus Reverendissimis Ordinariis, ex suis Conventibus pergunt ad operationes spirituales, ibique excipiunt Confessiones, etsi ab Episcopo illorum locorum, ad quæ pergunt, expresse nunquam fuerint approbati, modo approbati fuerint ab Episcopo illius Conventus, ubi alias degunt. Et ita quoque censet Petr. Marchantius Belga in suo Tribunal. *tom. 1. tract. 2. tit. 6. qu. 4. resolut. 2.* ad finem.

260 *Quarto*, vigore sæpe dictorum Privilegiorum non posse Regulares excipere Confessiones Regularium alterius Ordinis habentis statutum (prout fere quævis Religio habet) ne Religiosi talis Ordinis confiteantur Religiosis alterius Ordinis, ut bene observat Rodriquez *tom. 1. qq. Regular. q. 60. art. 6. & q. 62. art. 5.* Layman *lib. 5. tr. 6. c. 10. n. 20.* & alii, *arg. Extravag. 1. §. Electi, V. Non religiosos de Privileg.* Et ratio est, quia Privilegio generali non derogatur particularibus statutis, aut consuetudinibus nisi exprimantur.

261 Hoc tamen intellige, nisi Religio aliqua etiam circa hoc speciale privilegium, aut statutum aliud habeat; prout teste Rodriquez *loc. cit. q. 62. art. 2.* habent Regulares Ordinis S. Dominici, utpote qui ex concessione Innocentii VIII. a quovis etiam alias reservato crimine absolvi possunt per quemvis Confessarium, sive sæcularem, sive Regularem alterius Ordinis, quando de licentia suorum superiorum sunt in itinere constituti; non item fugitivi & Apostatæ.

262 Imo Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 19. n. 20.* Rodriquez *tom. 1. qq. Regular. q. 62. art. 5.* & alii docent, omnibus Religiosis, dum in via constituti Confessarium sui Ordinis habere nequeunt, licitum esse, confiteri alicui alteri vel Regulari, vel sæculari Confessario saltem cum obligatione sistendi se Superiori, vel ab eo delegato quoad casus reservatos.

263 In Ordine tamen nostro specialiter observandum est statutum generale *c. 7. §. 1. nu. 4. Confiteri extra ordinem præterquam in necessitatis articulo, & tunc de licentia Superioris per Apostolicas Constitutiones Fratribus expresse prohibetur:* ubi per necessitatis articulum non tantum articulus mortis, sed etiam quodvis probabile periculum illius intelligitur, quale esse censetur, irruente hoste, prædone instante periculosa navigatione, transitu per loca insidiis & latronibus obnoxia; Sanctorus de Melfi *in eadem Statutum, c. 7. q. 6.* Item necessitas celebrandi Missam, quam quis sine scandalo aut nota infamiæ omittere non potest, Melfi *loc. cit.* Kercove *in Statuta generalia, cap. 6. §. 20. nu. 13.* Portel. *verf. Confessarius erga Religiosos,* recte dicens, in tali casu Regularem non tantum posse, sed & debere confiteri alteri Confessario extra Ordinem; sive Regulari, sive sæculari, si aliquem ex Ordine suo habere nequit, cum urgeat præceptum Divinum & Ecclesiasticum, & Prælati Regulares videantur esse contenti: siquidem *per licentiam Superioris* in Statuto requisitam intelligitur generalis & præsumpta. Melfi *loc. cit.* Rodriq. *tom. 1. qq. regul. q. 62. art. 5.* Quinimo in licentia itinerandi implicite continetur licentia confitendi in casibus alias a Jure permissis, juxta Mirandam *tom. 2. quæstion. 36. art. 6.*

Infertur, quod Collectores, & alii itinerantes copiam Confessarii ex Ordine non habentes non tantum possint, sed etiam habeant confiteri Confessario alteri Regulari, vel Sæculari, quia quasi in peccato mortali constituti Missam sine scandalo omittere non possunt; ita tamen, ut postea de reservatis denuo se accusent coram Confessario Ordinis potestatem habente.

Quinto notandum, vi sæpe dictorum Privilegiorum Regulares etiam ex suis non posse aliquem absolvere a reservatis in suo Ordine. Quinam autem sint casus reservati pro Ordinibus constat ea Bulla Clementis VIII. qui, ne Prælati Regulares per indiscretum Zelum nimium reservando casus graventur Subditos, undecim passim in libris contentos specificavit, quos reservare Prælati Regulares possunt addita clausula, ut si aliquos casus pro bono Religionis aut Provinciæ reservare velint, id quidem facere possint; sed non nisi in Capitulo generali pro toto Ordine, vel Provinciali pro Provincia, ibi: *Cum matura discussione & totius consensu capituli generalis pro toto ordine, & Capituli Provincialis pro tota Provincia.* Plura de Absolutione a Casibus reservatis, vide apud Theologos, & etiam Kercove *in Statuta generalia cap. 7. §. 22.* Melfi *in eadem Statuta c. 7.* 264

Porro circa Casus reservatos etiam notandum, quod licet aliqui cum Diana *p. 1. 3. 4. Ref. 104.* Soto, Corduba, & aliis, satis probabiliter & tute doceant, eum, qui hic & nunc non habet copiam potentis absolvere a reservatis, & nihilominus conformiter dictis superius ex causa urgenti confiteri debet, non teneri alteri potestatem in reservata non habenti confiteri aliquod peccatum reservatum, sed satisfacere, si alia non reservata confiteatur, cum proposito reservata, quamprimum fieri potest, confitendi habenti potestatem absolvendi ab illis, quia nemo tenetur idem peccatum bis confiteri; tamen longe tutior & in praxi merito tenenda sit sententia dicens, etiam in tali casu esse obligationem, reservata quoque confitendi, quatenus integritati Confessionis satisfiat, & Confitens interea indirecte a reservatis absolvatur, prout videre est apud Layman, Sporer *Theol. Sacrament. p. 6. c. 3. sect. 2. n. 257.* 265

Ulterius notandum, in casu, quo penitus bona fide accedit Confessionale, ignorans se habere peccatum reservatum, vel putans Confessario competere facultatem absolvendi & confitetur reservatum, tunc plerumque non teneri simplicem Confessarium, ita Confitentem absque absolutione dimittere, & ad habentem potestatem ablegare, sed posse talem, dum aliud præter reservata habet peccatum, ab hoc directe, & ab illis indirecte absolvere, atque ad celebrandum vel communicandum admittere, cum obligatione denuo confitendi reservata habenti potestatem directe absolvendi ab eis. *Clyp. Clement. Sadw. part. 2. Dec. 2.* Sporer *l. c. n. 767.* Ratio est, quia videtur adesse aliqualis saltem necessitas, videlicet, quia valde durum esset pœnitenti, cæteroquin rite disposito, sine absolutione discedere, præsertim si præter reservatum habeat etiam alia gravia peccata, simplici Confessario bona fide exposita, quæ denuo alii confiteri valde difficile foret.

Quæritur V. Quotupliciter, & quomodo fieri possit, & debeat absolutio a Censuris? Item quid circa eam dandam observare debeant absolventes præsertim Registrares Reipi.? Absolutio a Censuris varie fieri potest, & solet pro diversitate indictionis. Nam I. fieri potest absolute. II. Ad cautelam, prout ad cavendam nullitatem rescripti Apostolici, 266

Electionis, Beneficii dari solet. III. Sub conditione, v. g. *Absolvo te, si hoc aut illud feceris*. IV. Cum reincidentia, ita videlicet, ut si absolutus intra certum tempus, hoc, aut illud non fecerit; vel cessante periculo mortis vel alio impedimento se non sistat; a quo alias de Jure absolvi deberet, in similem Censuram Excommunicationem v. g. iterum reincidat. V. Ad certum duntaxat effectum, v. g. ut *Censuratus* testimonium ferre, vel aliam actum *Censurato* alias prohibitum, exercere valeat; quo tamen casu Censuratus non ab ipsa Excommunicatione, sed ab aliquo ipsius effectu dumtaxat liberari censetur. Pirhing *h. t. a n.* 165. Layman *loc. cit.*

267 Resp. II. Absolutio a Censura non tantum intra, sed etiam extra confessionem sacramentalem etiam absenti & invito dari potest; nec requiritur ad eam certa verborum forma, sed sufficit quælibet voluntatem absolvendi sufficienter explicans: solet tamen pro absolute danda absolutione ab Excommunicatione observari sequens Formula: *Absolvo te a vinculo excommunicationis quam incurristi propter* N. (exprimatur excommunicationis causa) *& restituo te SS. Sacramentis & communioni fidelium in Nomine Patris &c.* in Absolutione a suspensione vero: *absolvo te a vinculo Suspensionis, quam incurristi propter* N. *& restituo te executioni Ordinum*: Si censura est dubia, servari solet hæc Formula: *Si teneris aliquo vinculo Excommunicationis, Suspensionis, vel Interdicti, absolvo te, &c. in quantum possum, & tu indiges, in Nomine Patris.*

268 Si absolutio datur publice & solemniter, præmitti solet aliquis Psalmus pœnitentialis, & adhiberi certus ritus, *c. A nobis* 28. *h. t.* & in Pontificiali, vel etiam in Rituali Diœcesano præscriptus.

Resp. III. Nullus neque in Foro interno, neque externo absolvi potest ab Excommunicatione vel alia Censura, nisi *Censuratus prius* satisfecerit parti læsæ, ob damnum, vel injuriam, ratione cujus fuit excommunicatus *c. solet* 2. *h. t. in* 6. vel cum ea transactum; vel si hoc statim fieri nequit, sufficiens cautio per pignora, vel fidejussionem præstetur, vel si nec ista ob inopiam vel aliam causam fieri potest, per juramentum, Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 8. Abbas *in c. qua fronte* 25. *Appellat.* Sylvester *V. Absolutio* 3. *num.* 3. *arg. Authent. Generaliter C. de Episc. & Cleric.* 269

Et quamvis Laym. *loc. cit.* recte notet; pro Foro interno, spectata qualitate personæ sufficere etiam nudam promissionem, vel fidei interpositionem censurati, si censura est occulta: tamen etiam *l. c. p.* 1. *c.* 7. *n.* 7. idem recte monet, Regulares privilegiatos cavere debere, ne etiam pro solo Foro interno absolvant aliquem vi juris communis, aut sententiæ generalis notorie censuratum, v. g. Excommunicatum, vel cujus Excommunicatio jam fuit deducta ad forum contentiosum; priusquam parti læsæ actu satisfecerit; quia alias, si talis Reus saltem pro Foro interno absolutus jam existit, ab Ecclesia tam facile adigi non valet ad satisfaciendum parti læsæ, quod bene observare habent Confessarii Regulares: quamvis & in hujusmodi notorie Excommunicatis circumstantiæ suadere possint, ut ad solam præviam cautionem, vel promissionem absolutio pro Foro interno prudenter dari queat. 270

TITULUS XL.

De Verborum Significatione.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Inter regulas de intelligenda Verborum significatione sunt etiam sequentes I. Verba intelligenda sunt cum effectu, ut aliquid operentur.*
3 *II. Verba sunt intelligenda secundum subjectam materiam.*
4 *III. Sunt intelligenda, ut excludatur delictum.*
5 *IV. Verba clara non admittunt interpretationem.*
6 *V. Verba sunt intelligenda, ut non derogetur quæsito Juri tertii.*
7 *VI. Et ut evitetur absurdum,*
8 *VII. Atque contradictio, vel correctio.*
9 *VIII. Verba sequentia accipiunt interpretationem a præcedentibus, & econtra.*
10 *De aliis regulis. Remissive.*

1 Constat sæpe dubitari de sensu, & significatione verborum juris, hinc sicut in jure Civili, ita & in Canonico interpositus fuit Titulus *de verborum significatione*. Quoniam vero de hac multa jam diximus supra *l.* 1. *t.* 2. *de const.* §. 15. 16. & 17. de interpretatione Legum, & Regulis in ea observandis; pauca hic afferemus ponendo aliquas Regulas ad intelligendam *verborum significationem*.

2 Regula I. *Verba intelligenda sunt cum effectu, ita ut aliquid operentur, & non sint superflua l.* 2. §. *Hæc autem verba ff. quod quisque Juris, & l.* 3. *quod quisque Juris*, junct. *c. relatum de cleric. non resid.* can. *Hæc autem verba* 7. *dist.* 1. *de pœnit.* ne minimum verbum, quin & ne syllaba superflua sit *l. quoties* 12. *ff. de reb. dub.* Censentur autem aliquid operari, quando etiam solius majoris declarationis, cautelæ, & omnis dubitationis tollendæ, vel efficacioris voluntatis demonstrandæ gratia ponuntur, ut exprimat id, quod tacite jam inest, vel in genere continetur. Abbas *in c. Si adversus* 11. *de Hæretic. arg. l. quæsitum* 12. §. 4. *ff. de Fundo instr.* & *in cit. c. si adversus de Hæretic.*

3 Regula II. *Verba sunt intelligenda secundum subjectam materiam, & naturam actus, vel contractus, de quo agitur, & secundum qualitates personæ, ad quam sunt relata, c. quemadmodum* 25. *de Jurejur. c. constitutum* 6. *vers. cum autem de religios. dom. l. abiisse* 27. *ff. de Mortis caus. donat.* Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 104. *n.* 29. Tuschus *concl.* 95. & 96. Ratio est; quia proferens verba præsumitur ea accommodare materiæ, actui vel contractui, de quo agitur, & personæ, ad quam diriguntur, *c. intelligentia* 8. *h. t. l. non aliter* 69. *ff. de legat.* 3.

Regula III. *Quando dubius sensus verborum in bonam & malam partem accipi potest, is accipiendus est, qui excludit delictum adeo ut potius interpretatio, & significatio verborum impropria admittatur, quam delictum, c. estote* 2. *de R. J. l. Merito* 51. *ff. pro socio*. Ratio est; quia in dubio nemo deliquisse præsumitur, & factum cujusque in meliorem partem interpretandum est. Dicitur autem in dubio, quia ubi verba de delicto sunt clara, vel certe longe majorem turpitudinis, quam honestatis speciem præseferunt, & excusandi causa non apparet, hæc Regula non procedit, sed subintrat generalis sequens. 4

Regula IV. *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam*: de qua Regula vide *l.* 1. *tit.* 2. §. 16. *n.* 384. 5

Regula V. *In dubio illa significatio præferenda est, quæ non derogat quæsito Juri tertii c. denique caus.* 14. *qu.* 5. *c. super eo* 15. *Officio delegat. l. nec avus* 4. *C. de emancipand. l.* adeo ut advertendum præjudicium Juris quæsiti tertio a verba etiam improprie accipiantur, Tusch *concl.* 128 *n.* 1. quæ Regula non tantum in privatorum actibus & dispositionibus, v. g. contractibus, Testamentis, sed etiam in Decretis, ac Beneficiis Principum procedit, *c. l. Nec avus* & *l. Prætor ait* 2. §. 10. & 16. *ff. ne quid in loco pub.* Sicut & in quibusvis privilegiis, & rescriptis Pontificum, etiamsi cum clausula ex certa scientia, vel motu proprio sint emanata; cum omnia tacite contineant clausulam salvo jure tertii, vel sine præjudicio tertii; quatenus nemini præjudicent, sed Jus cuilibet illæsum & integrum conservent, *c. licet* 57. *de offic. ord. c. dudum* 31. *de privil. quamvis* 8. *de rescr.* cum Concordantiis. Ratio est; quia Jus tertio jam quæsitum etiam publica auctoritate, non nisi necessitatis, vel utilitatis publicæ causa, auferri potest; & etiam hac urgente supremus Princeps vel Papa auferre non censetur, nisi 6

exprimat, Innoc. *in c. innotuit 20. de election.* Pirhing *de const. num. 20.*

7 Regula VI. *Verba interpretanda sunt, ut evitetur omne absurdum, adeo ut ad hoc evitandum etiam improprietas verborum admittatur.* Barbosa *de Axiomat. Juris Axiom. 2. V. absurdum.* Tuschus *lit. A conclu. 66. n. 17. arg. l. nam absurdum, ff. de Bonis libertorum.*

8 Regula VII. *Verba sunt interpretanda, ut eorum correctio, & contradictio excludatur, c. inter dilectos 6. V. cæterum de Fide instrum. c. cum expediat 29. de elect. in 6.* cum concordantiis. Ratio est; quia nemo idem velle, & nolle, vel a sua dispositione illico recedere, & se incontinenti corrigere præsumitur.

Regula VIII. *Verba sequentia interpretationem accipiunt a præcedentibus ejusdem dispositionis, & vicissim, l. si servus 30. in fine ff. de legat. 3.* 9

Alias similes Regulas vide *cit. lib. 1. tit. 2. n. 16. & 17.* item Barb. *de axiom. juris*, nec non *de Appellationibus juris & dictionibus usufrequentibus.* Item etiam Lexicon Juris. 10

TITULUS XLI.

De Regulis Juris.

SUMMARIUM.

1 Regula Juris *quid?*
2 *Alia est Authentica.*
3 *Alia* Brocardia.
4 *De* Regulis Juris *in specie qui scribant.*
5 *Quid sentiendum* de Regulis Juris.

1 UTI *Digesta* juris civilis, ita etiam tam quinque Libri, quam sextus Decretalium *Titulo de Regulis Juris* clauduntur. Ubi *per regulam* ad propositum intelligitur sententia quædam generalis plurium Legum, & Canonum Summam paucis complectens: seu quæ jus de variis rebus, eandem tamen rationem habentibus, per diversas Leges & canones constitutum, brevi compendio complectitur, & proponit: sic v. g. diversi Canones & Leges, quarum aliæ fœminas ab Officio Judicis, aliæ a postulando, aliæ a fidejubendo &c. repellunt, unica comprehenduntur Regula: *Fœminæ ab omnibus officiis civilibus & publicis remotæ sunt*; quæ est *Regula 2. ff. de R. J.*

2 Regulæ hæ aliæ sunt *Authenticæ*, aliæ mere doctrinales, quæ communiter *Brocardicæ* vocari solent. *Authenticæ* sunt, quæ auctoritate Apostolica, vel Imperiali Juri Canonico, vel Civili, & præsertim sub præsenti Rubrica de Regulis Juris in quinto & sexto Decretalium ad finem, atque *ff.* ponuntur.

3 *Brocardicæ* sunt, quæ a Jurisconsultis, vel aliis Doctoribus ex variis juris textibus, ac dispositionibus, vel etiam philosophorum dictis deprompte per modum axiomatum habentur, & applicantur quidem; Jus tamen non faciunt, nec juris auctoritatem habent, cum in nullo jure clausæ supponantur.

4 De Authenticis Regulis juris in specie integros scripsere Tractatus varii Doctores, inter quos est Augustinus Barb. *in Collect. ad lib. 6. Decret.* Henricus Canisius *in Summa Juris*, Dynus, Petrus Fechius, & alii, cujusmodi Tractatum etiam hic annectere, quia non vacat, Lectorem ad allegatos Doctores remittimus, parati tamen ea, quæ de regulis juris tam quinque, quam sexti Decretalium in specie jam conscripsimus, in secunda editione hujus operis nostri publicæ luci committere, si primam boni, æquique haberi, & in Bibliopolæ cistis non otiari conspexerimus.

Interea circa *regulas Juris* illud monere conducens duximus, quod, etsi multis rationibus utile sit *regulas juris* sæpius legere & memoriæ imprimere (cum plurimum serviant ad facienda, & firmanda argumenta causæ, atque in dubio potiorem faciant causam illius; pro quo stant & allegantur, donec Adversarius jus in contrarium & legitimam exceptionem afferat, prout advertit *Glossa fin. h. t.* 5
Tamen multum decipiuntur illi; qui vel putant, se totum jus illis intelligere, vel illis tam pertinaciter adhærent, ut nullam contra illas exceptionem audire velint; cum tamen materiæ, quas hæ Regulæ summarissime perstringunt, habeant maximam amplitudinem, & quævis Regula suas exceptiones. Ita ut etiam *de his regulis juris authenticis* verum sit illud Brocardicum: *Nulla regula sine exceptione.* Et merito dixerit Jurisconsultus *in l. 1. ff. de reg. jur. non ex regulis jus, sed ex jure regulam esse desumptam:* per quod insinuare vult: Juris fundamenta, & notitiam prius ex aliis titulis esse addiscenda: ac postea per compendiosas juris Regulas in memoriam revocanda.

Hactenus ergo in quinque Libris tradita, & scripta sufficiant, cedantque ad majorem gloriam Dei, B. V. Mariæ, totiusque Ecclesiæ triumphantis, militantis vero, & omnium Legentium utilitatem. Nos interea humillime prostrati in terram infinitas Deo gratias agimus, quod gratias & vires hoc opus absolvendi misericordissime largitus sit, eique soli, de omni eo, quod in illo bonum est, omnem laudem & gloriam per omnia tribuimus, atque hinc una cum præcedentibus Libris Judicio, & Correctioni Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ humillime subjicimus. Amen

INDEX

INDEX ALPHABETICUS
RERUM ET VERBORUM.

Littera P. denotat Proœmium, T. Titulum, N. Numerum, F. Folium.

A

Rau-

Interdictum talis Civitatis, celebrando nempe, & audiendo Divina in Ecclesia Cathedrali.

195 Nec in contrarium probat aliquid *c. quamvis 4. de Præb.* ubi habetur, quod in odiosis nomine Ecclesiæ non veniat Ecclesia Cathedralis. Nam contra est: Tum quia ad præsens non est quæstio, utrum interdictis Ecclesiis, interdicta etiam censeatur Cathedralis Ecclesia, consequenter utrum nomine Ecclesiæ veniat etiam Cathedralis; sed utrum interdicta Civitate, vel Diœcesi censeatur etiam interdicta Ecclesia Cathedralis: Tum quia dispositio dicti *c. Quamvis 4. de Præbend.* in materia Beneficiali duntaxat, non item in aliis, Ecclesiam Cathedralem a nomine Ecclesiarum Civitatis, vel Diœcesis eximere intendit; ut clare patet ex ipso textu *cit. c. quamvis*, ibi; *quamvis sub nomine Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis comprehendatur alias Ecclesia Cathedralis*; ut proin hujus Capituli dispositio potius pro, quam contra Conclusionem *n.* 204. positam militet.

196 Resp. IV. Ad *interdictum locale* tam generale, quam particulare servandum graviter tenentur omnes incolæ, & extranei, non tantum sæculares, sed etiam Regulares tam exempti, quam non exempti; nisi speciali privilegio super eo muniti existant, Communis & certa, textu expresso *c. Auctoritate 4. de Privil. in 6. & c. licet 11. eod.* Ratio est; quia per *interdictum locale* privatio Divinorum affixa est loco interdicto respectu cujusvis personæ.

197 Porro circa *interdictum locale* specialiter notandum, quod illi, qui causam *interdicti* dederunt, non tantum in loco interdicto, sed etiam in quovis alio loco prohibeantur celebrare & audire Divina, prout cum Sylvestro *V. interdictum 2. nu. 7.* docet Suarez *de Censuris disp. 37 sect. 1. n. 15.* Barb. *in c. Si Sententia 16. de Sent. excomm. in 6. n. 3.* & alii, *arg. cit. cap. Si sententia*, ubi illis tantum incolis loci interdicti conceditur audire Divina in alio non interdicto loco, qui causam non dederunt *interdicti*; ergo a sensu contrario illis, qui dederunt causam, non conceditur.

198 Quæritur III. Qui sint effectus *interdicti*, & quomodo iidem intelligendi? Resp. 1. Effectus *interdicti* esse tres, qui in ejus definitione jam ponuntur, & sunt privatio participationis quorundam Sacramentorum, prohibitio Officiorum divinorum, & privatio Ecclesiasticæ sepulturæ.

199 I. Igitur effectus *interdicti* est privatio quorumdam Sacramentorum. Et notanter additur, *quorundam*; quia tempore *interdicti* non prohibetur administratio, & receptio omnium Sacramentorum, sed aliquorum tantum. Nam in primis Baptismi, & Confirmationis Sacramentum non tantum parvulis, sed etiam adultis, propter moræ periculum licite tempore *interdicti* administratur, *cap. quoniam de excommun. in 6.*

200 Pariter etiam Sacramentorum Confirmationis parvulis & adultis tempore *interdicti localis & personalis* generaliter facti consueta cum solemnitate dari, ac propterea etiam Chrisma in Cœna Domini confici potest, textu expressu *cit. c. quoniam. 19. de Sent. excommun. in 6.* Specialiter tamen *interdictis*, sicut & iis, qui *generaliter interdicto* causam dederunt, Sacramentum Confirmationis dari non potest, ut cum Bonacina bene observat Suarez *disp. 32. sect. 2. n. 9. c. Alma mater.*

201 Insuper etiam Sacramentum Pœnitentiæ non tantum morituris, sed etiam sanis (nisi sint Excommunicati, vel nisi causam dederint interdicto, ac necdum satisfaciant, neque idoneam de satisfaciendo cautionem præstent) rite tunc administratur, *c. Alma mater de senten. excomm. in 6.* Insuper tunc moribundis Sacramentum Eucharistiæ per modum *Viatici* dari potest, *cap. quod in te de Pœnit. & Remiss.*

202 Igitur tempore *interdicti* denegatur sanis Eucharistiæ Sacramentum, ut notat Glossa communiter recepta *in cit. c. Alma V. Admittantur*; quia circa hoc Sacramentum Eucharistiæ sanis administrandum nulla reperitur nova concessio, sicque standum est antiquitati. Insuper denegatur tunc Sacramentum extremæ Unctionis, *c. c. quod in te de Pœnit. & Remission.* ibi: Per generale Interdictum denegatur omnibus tam Unctio, quam Ecclesiastica sepultura. Idem dic de Sacramento Ordinis, quod conferri prohibetur personis *interdictis*, aut in loco *interdicto*. Tandem prohibetur Benedictio nuptialis, quamvis Matrimonium sine ea licite contrahatur tempore *interdicti*, & ab *interdictis*, ut post Innocentium notat Sylvester *V. Interdictum, n. 9.* & alii.

Notanter tamen *n. præc.* dicitur *Sanis*; quia constitutis 203
in probabili periculo mortis, & infirmitatis, difficilis partus, condemnationis, imminentis prœlii, aut alia simili causa proveniente Sacramentum Eucharistiæ licite administratur, textu expresso *c. quod in te 11 de pæn. & remission. & c. Permittimus 57. h. t.* Immo infirmo aliud Sacramentum recipere non amplius valenti, etiam extremam Unctionem dari posse, putant Pirhing *h. t. n. 234.* Palao *tr. 29 disp. 5. pun. 4. §. 1. n. 20. a c. c. quod in te de Pæn. & Remission.* Sacramentum Ordinis quoque Clericis specialiter non *interdictis* conferri posse casu magnæ necessitatis, & penuriæ Sacerdotum, volunt Sylvester, *V. interdictum 5. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 235.* & alii.

II. Effectus *interdicti* est privatio divinorum Officiorum 204
c. permittimus 57. h. t. & c. Si sententia 16. eod. in 6. ubi per divina officia intelliguntur functiones, & actiones spirituales, quæ primo ac per se annexæ sunt Ordini sacro, & quæ ex institutione Christi & Ecclesiæ a solis Clericis exercentur, uti in specie sunt Sacrificium Missæ, solemnes Benedictiones templi, fontis Baptismalis, aquæ Benedictæ, Cinerum, Palmarum, Candelarum, Orationes, & Litaniæ cum solemni Processione; item quævis publica, & solemnis oratio præsertim horarum Canonicarum; quæ tamen privatim dici debent, ab iis qui alias ad illas tenentur, etsi *interdicti sint*.

Quibus tamen divinis Officiis non annumerantur Con- 205
ciones, quas etiam tempore *interdicti* in Ecclesia haberi posse, censet Navarrus *Manual. c. 27. num. 176.* Suar. *de Censuris disp. 34. sect. 3. n. 1.* eo quod hæ non ad Deum orandum, & precandum, sed ad populum instruendum, ut a vitiis abstineat Deo, & Ecclesiæ obediat &c. ordinentur.

Notandum tamen, quod hic secundus effectus, videli- 206
cet privatio divinorum Officiorum quoad *interdictum* generale (non item particulare) satis fuerit moderatus a Jure novo *c. permittimus 57. & c. Alma mater eodem in 6.* adeo ut vigore *cit. c. permittimus*, hodie tempore *interdicti* possint semel in septimana Missam celebrare causa conficiendi SS. Corporis Christi pro infirmis.

Vigore *c. Alma mater h. t. in 6.* autem possunt tempore 207
interdicti generalis in Ecclesiis & Monasteriis quotidie celebrari Missæ, & alia Officia divina, sicut extra tempus interdicti fieri poterat; dummodo quatuor sequentes serventur conditiones; videlicet *primo*, ut id fiat *non pulsatis Campanis* pro convocatione populi, nec pulsatis tintinnabulis ad *Sanctus*, & elevationem S. Hostiæ. Quo non obstante campanas ad Concionem habendam, & ad salutationem angelicam, sicut etiam, dum Viaticum portatur ad infirmos, pulsari posse, sicut & tintinnabula putant Sylvest. *V. interdictum 5. n. 7.* Suar. *loc. cit. sect. 2. n. 19.* Covarruvias *in c. Alma mater p. 2. §. 4. n. 5.* & alii; eo quod hæc nomine divinorum Officiorum non veniant.

Secunda conditio est, ut Missæ, & alia divina Officia 208
fiant submissa voce; idest, absque organis, solemni cantu &c. ut ii, qui extra Ecclesiam sunt, nil de iis audiant.

Tertia conditio est, ut fiat januis clausis; quatenus, etsi 209
fideles ad Missam, aliaque Divina convenire, Ecclesiam ingredi, & ibidem divina Officia audire valeant, extra tamen existentes videre nequeant, quid ibidem agatur, *arg. Clem. 1. de senten. Excommunicationis.*

Quarta est conditio, ut personaliter *interdicti*, & ii, 210
qui *interdicto* generali causam dederunt, excludantur, & ad audienda Divina nullatenus admittantur, ita de concessione celebrandi Divina sub quatuor his conditionibus expresse statutum habetur *in cit. c. Alma mater h. t. in 6.* ubi lege.

Eodem *cap. alma mater* ulterius dispositum invenitur, 211
quod in 4. Festivitatibus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B. V. M. a primis Vesperis usque ad Completorium Festivitatis inclusiva *interdictum* ita maneat suspensum, ut Missæ Sacrificium & alia divina omni cum solemnitate celebrari valeant, ita tamen, ut nihilominus exclusi maneant Excommunicati, personaliter vero *interdicti* & qui interdicto generali causam dederunt intrare quidem, & Divina audire, Altari vero appropinquare non valeant faciendo oblationem. Quæ *interdicti* suspensio a Mart. V. & Eug. IV. fuit extensa ad Festum & totam Octavam Corporis Christi teste Pirhing *h. t. n. 246.*

III. Effectus *interdicti* est privatio sepulturæ Ecclesia- 212
sticæ. Et hic effectus sic intelligendus est, ut imprimis

in

in loco sacro *interdicto* nullus quantumvis innocens, nec infans nec amens possit sepeliri, *c. quod in te de Pœnis & Remission.* nisi habeat privilegium; quale datur (ut alios privilegiatos taceam) omnibus Clericis, qui personaliter *interdicti* non sunt, & Interdicto locali causam non dederunt, ac tempore *interdicti generalis* illud servaverunt; hi enim cum silentio, idest, absque campanæ pulsatione, divino Officio, & aliis consuetis solemnitatibus in loco sacro etiam *interdicto* sepeliri valeant, *c. Quod in te, de Pœnitent. & Remission.* cujus dispositio licet loquatur de *Interdicto generali*, speciale tamen excludere non videtur, ut in *cit. cap. Quod in te* notat Abbas *n.* 19. Sylvester *loc. c. num.* 10. & alii.

213 Porro tempore Interdicti localis generalis (secus est in personali, vel si alicujus terræ populus Interdicto notetur; nam etiam tunc singulares personæ censentur interdictæ, ne alioquin sententia effectu careat) possunt homines illius loci, qui personaliter interdicti non sunt, extra illum locum efferri, & in alio sacro non interdicto sepeliri, *arg. c. Si sententia de Sentent. Excommun. in 6.*

214 Quinimo, si quis sepultus fuerit extra locum sacrum transferendus, si id commode fieri possit, ut post Gloss. *in c. A nobis il 2. de Sentent. Excommun. in 6. V. Forma*, notat Navarrus *cap. 27. Manual. nu.* 176. Pirhing *h. t. nu.* 251.

215 Si autem contingit contra prohibitionem juris aliquem tempore Interdicti, cessante Interdicto in locum sacrum interdictum sepeliri in loco sacro, non erit is extrahendus quia hoc non habetur statutum. Glossa *cit.* & Engel *hoc t. n. 96.* Quamvis secus sit dicendum de excommunicatis, quippe qui in loco sacro sepulti debent exhumari, *c. Sacris de Sepult.* Nam hæc pœna non est extendenda ad alium casum Jure non expressum, simulque Excommunicatio privat communione Fidelium, non vero Interdictum.

216 Quæritur IV. Qualis, & sub quibus pœnis sit obligatio servandi Interdictum? Resp. I. Interdictum servandi est obligatio gravis, adeo ut illud violare ex genere suo sit peccatum grave. Communis & certa Doctorum. Ratio est; quia Interdictum violantes, præceptum Ecclesiæ in gravi materia violant, consequenter mortaliter peccant, per ea quæ de obligatione Legum diximus *l. 1. T. 2. de Constit.*

217 Resp. 2. Personæ Ecclesiasticæ tam Regulares, quam seculares Interdictum violantes, præter culpam mortalem varias incurrunt pœnas. Patet inductione. Nam *primo* contrahunt Irregularitatem, textu expresso *c. Is qui 18. §. fin. & c. is cui 20. h. t. in 6.*

218 *Secundo* incurrunt suspensionem, ab Officio, Beneficio, & jurisdictione *c. Tanta est 18. de excessib. Prælat.* ubi Summarium sic habet: Non servans interdictum suspensus est ab Officio, Beneficio, & omni jurisdictione. G. *ib. vers. Irritas* & Abbas *n.* 1. Suarez ubi supra *sect. 4 n. 16.* Laym. *l. 3. Tr. 5. p. 4. c. 3. num. 3.* & alii volentes, hanc pœnam ipso facto incurrere omnes cujuscunque *Interdicti* violatores.

219 Gonzalez econtra in *cit. cap. fin. de Excessib. Prælat. n.* cum Bonacin., & aliis satis probabiliter docet, violantes *Interdictum* ordinarie non ipso jure esse suspensos ab Officio & Beneficio, sed suspendendos primum; & *ar. desumpto ex secunda parte cit. cap. fin.* ubi primum suspendi jubentur violatores *interdicti*. Nec obstare videtur, quod Episcopi *interdictum* violantis sententia & alia *acta* ibidem declarentur irrita; quia specialis ratio erat de illo Episcopo utpote qui non solum ut *interdictus* illa facere, sed etiam alios ad violandum *interdictum* Sedis Apostolicæ inducere, & compellere præsumpserit.

220 *Tertio* privantur jure passivæ & activæ Electionis, ita ut nec eligere valeant *c. is qui h. t. in 6.* nec ipsi eligi aut postulari *c. 1. de postulat. Prælat.* Layman *loc. c.* Sylvester *V. interdictum 6. q. 2.*

221 *Quarto* perdant ipso facto privilegium, ipsis alias de jure, *c. Quod in te de Pœnitent. Remission. & c. is cui h. t. in 6.* competens, vi cujus tempore *interdicti* sepeliri possunt in loco sacro, per dicta *n.* 223.

222 *Quinto* Religiosi etiam exempti non observantes *interdictum* generale locale, & quod ab Ecclesia Cathedrali, & Parochiali observari vident, præter memoratas pœnas incurrunt Excommunicationem *Clement. 1 h. t.* ubi additur idem intelligendum esse de Gessatione in Divinis.

Porro Religiosi etiam exempti non solum servare, sed & publicare tenentur *interdictum* & alias Censuras ab Episcopo latas, quando Episcopus id mandat, *Concil. Trid. Sess. 25. de Regular. c. 12.* ibi, Censuræ, & interdicta nedum a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo a Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, & serventur. 223

Hæc autem & præfata de religiosis intellige, salvis eorum Privilegiis circa *interdictum*, de quibus vide Compendium Privilegiorum, & etiam nostrum Augustinum Mattheuccium in suo libro intitulato *Officialis Curiæ V. interdictum c.* 20. 224

Resp. II. Quamvis contra Laicos interdictum violantes pœnæ speciales in jure non reperiantur statutæ, tamen illud certum est, quod Laici quicumque præsertim Domini temporales, & officiales ipsorum, qui clericos quomodolibet compellunt, aut cogunt, ut in loco interdicto Missas, vel alia Divina publice & solemniter celebrent: Item qui pulsatis campanis, vel voce Præconis, vel alio modo alios præsertim Excommunicationis vel Interdicti sententia specialiter innodatos, ad Divina audienda evocant, aut convocant: item qui eosdem nominatim excommunicatos, vel interdictos, ne ad Clericorum monitionem de Ecclesiis tempore Divinorum exeant, impedire præsumunt; aut ipsimet excommunicati, vel interdicti ad monitionem exire recusant, vel Divinis violenter se ingerunt, gravissime peccent, & excommunicationem Papæ reservatam ipso facto incurrant, prout fere in terminis expresse statutum habetur *clement. Gravis 2 h. t.* quæ digna est lectu, teneturque cum communi ac certa aliorum, Suarez *de censuris disp. 22. n. 37.* Pirhing *h. t. n.* 255. 225

§. VIII.

De Judice Censurarum, & de Absolutione ab eisdem; præsertim ab Excommunicatione: ubi etiam quædam de potestate absolvendi a Censuris, ac aliis tam reservatis, quam non reservatis peccatis competente Regularibus.

SUMMARIUM.

226 *Solus Ecclesiasticus, minime vero Laicus est Judex censurarum, earumque valorem, vel nullitatem cognoscere, & declarare valet.*

227 *Laici in causa censurarum partes Judicis assumentes sunt ipso facto excommunicati.*

228 *Et quidem in specie I. Qui publice censuratum faciunt adesse Divinis.*

229 *II. Qui censuras nullas declarare præsumunt.*

230 *III. Vel Judicem Ecclesiasticum impediunt, ne per censuram, vel ferendam alios ad rectam compellat.*

231 *IV. Qui illos vexant, in quorum favorem censuræ latæ sunt: vel ferri volunt.*

232 *V. Qui contra censuras recurrunt ad potestatem secularem.*

233 *VI. Qui ita recurrentibus assistunt.*

234 *VII. Vel qui ad recurrendum præbent consilium, favorem, auxilium.*

235 *Nec excusantur, si aliquid horum faciunt sub prætextu nullitatis: nisi hæc sit manifesta, vel notoria.*

236 *Neque excusantur, si faciunt sub prætextu violentiæ prohibendæ.*

237 *Doctrina practica, quam multi hodie sint excommunicati.*

238 *Nihil eos juvante prætextu non receptæ, vel consuetudine abrogatæ Bullæ Cœnæ.*

239 *Causa fusius de hac materia loquendi.*

240 *Excommunicatio major etiam præstita satisfactione non tollitur sine absolutione.*

241 *Nisi Auctoritas velit.*

242 *Si excommunicatio lata est ab homine per sententiam specialem, absolvere ab illa potest is solus, qui eam tulit.*

226 Quæritur I. Quis sit Judex Censurarum, & ad hoc, ut de illarum justitia, vel injustitia, & valore, vel nullitate judicare, & consequenter Censuratos præsertim excommunicatos a censura & effectibus illius immunes & deobligatos vel obligatos declarare valeat? Resp I. Hujusmodi Judicem esse solum Superiorem Ecclesiasticum, nullatenus autem aliquem quacumque tandem Dignitate fulgentem Laicum. Ita unanimis & certa. Ratio patet; quia Censuræ ex natura & essentia sua sunt pœnæ & materiæ spirituales ac Ecclesiasticæ a sola Ecclesia constitutæ juxta Omnes; in materia autem spirituali solum Ecclesiasticum, nullatenus autem Laicum aliquem posse esse Judicem, concors omnium doctrina est, ob clara Jura c. 2. *de Judiciis*, ubi universaliter & absolute dicitur: *Prohibemus, ut Laici Ecclesiastica negotia tractare non præsumant*; *Tua n de Ordin. cognit. c. Inquisitionis* 18. *§. Prohibemus de Hæretic. in 6. can. 1. can. Denique 5. can. si Imperator catholicus est* 11. *dist.* 96. cum Concordantiis: & amplius jam dictum habetur *l. 2. T. 1. §. 3. a n. 66.* Quibus accedit manifesta Decisio Concilii Trid. *Sess. 25. de ref or. c. 3.* ubi ad propositum in specie expresse declaratur, quod utrum Excommunicatio aliqua rite lata sit, *non ad seculares sed Ecclesiasticos cognitio pertineat*. Quare.

Resp. II. Dominos sæculares quoscumque, eorum Officiales & Ministros, nec non quoscumque alios quacumque tandem excogitabili dignitate fulgentes Laicos non tantum gravissime peccare, sed Excommunicationem Papæ reservatam ipso jure incurrere, si in causa censurarum partes Judicis quoquo modo assumunt: quia vi Bullæ Cœnæ universaliter ipso facto excommunicati existunt, *qui in causarum spiritualium cognitione se tanquam Judices interponunt*. 227

Et quidem in specie I. ipso facto excommunicati sunt, qui Censuratos, præsertim nominatim Excommunicatos, & interdictos, ut ad Divina audienda in Ecclesiis libere conveniant, vocant, hortantur, instigant, vel etiam pulsatis Campanis, aut voce præconis convocant, vel omnino compellunt: sicut etiam, qui alios præsertim subditos suos, ne etiam moniti tempore Divinorum ab Ecclesia discedant, prohibent; sicut etiam ipsi ibidem remanentes, textu expresso *supra n. 235.* jam citato, & *Clem. Gravis 2. b. t.* quam pro commoditate Lectoris per extensum hic referre, utile duxi, & sic sonat. 228

Gravis ad nos Prælatorum querela perduxit, quod Nobiles quidam, & Domini temporales (terris eorum ecclesiastico suppositis interdicto) nedum in locorum suorum Capellis, sed in collegiatis, & aliis insignium locorum Ecclesiis, Missas & alia divina officia publice & solemniter celebrari faciunt. Ad officia eadem celebranda; nunc hos nunc illos vocantes, & interdum (quod est deterius) compellentes, hisque non contenti excessibus, per campanarum non solum pulsationem, sed & voce præconis populos etiam interdictos, ut (interdicti non obstante sententia) ad audiendas missas hujusmodi veniant, faciunt evocari. Nonnulli quoque ipsorum suis plerumque subjectis (oe licet excommunicationis, & interdicti sententia publice sint innodati) de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum celebrantur solemnia, instantibus etiam celebrantibus, exeant, præcipere non verentur. Ex quo frequenter contingit, quod non sine Dei offensa, Clerique ac populi scandalo ipsa missarum solemnia remanent inexpleta. Ne igitur excessus sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum, præsumptores præfatos, qui locis interdicto suppositis, quemquam de cætero divina celebrare officia quomodolibet cogere: aut qui modo prædicto ad officia eadem audienda aliquos excommunicationis præsertim, vel interdicti ligatos sententia evocare: seu qui excommunicati publice, aut interdicti de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum aguntur solemnia, a celebrantibus moniti, ut exeant, prohibere: Nec non excommunicatos publice, & interdictos, qui in ipsis Ecclesiis nominatim a celebrantibus, ut exeant, moniti, remanere præsumpserint. excommunicationis sententia (a qua per Sedem dumtaxat Apostolicam possint absolvi) sacro approbante Concilio innodamus.

II. Ipso facto excommunicati sunt omnes illi Domini sæculares, eorumque Magistratus, Officiales, Judices &c. qui Censuram ab Ecclesiasticis Ordinariis latam cognoscere, examinare, judicare, nullam declarare, & publicare præsumunt (nisi nullitas sit prorsus manifesta & notoria, uti bene limitat Laym. *l. 1. Tr 9. p. 1. c. 6. n. 2.*) cum juxta Bull. Cœnæ §. 4 omnes illi excommunicationem ipso facto incurrant, *qui se de causarum spiritualium* (qualis indubitate juxta omnes est causa Censurarum) *cognitione tanquam judices interponunt &c. etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant Dignitate*: sunt verba Bullæ. 229

III. Ipso facto excommunicati sunt omnes & singuli quacumque dignitate fulgentes sæculares, qui Judices Ecclesiasticos directe vel indirecte quomodolibet impediunt, ne excommunicatione, vel alia Censura aliquē juxta præscriptum SS. Canonum, & Legum Ecclesiasticarū ad præstandam debitam obedientiam, reverentiā, vel satisfactionem jam lata, vel ferenda compellant, prout statutum habetur in Bulla Cœnæ §. 14. & § 16. ubi excommunicantur universaliter omnes, *qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque judices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet directe vel indirecte impediunt, quo minus sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones &* 230

sa-

sacrę Constitationes Ecclesiasticæ & Decreta Conciliorum Generalium & præsertim Trid. statuunt quod idem etiam *§.* 24. habetur, dum excommunicantur omnes; *qui executionem processuum, ac Decretorum hujusmodi quomodolibet impediant vel suum ad id favorem, consilium, vel assensum præstant.*

231 IV. Pariter excommunicati sunt ipso facto omnes & singuli; qui quascumque personas quomodolibet compellunt, ut consentiant, vel procurent, quatenus Excommunicatio, vel altæ Censuræ in favorem ipsorum contra alios latæ, vel comminatæ, per absolutionem tollantur, vel Decreta, & inhibitiones sub Censuris revocentur, aut ne executio eorum fiat &c., quia expresse statutum habetur sæpe citata Bulla Cœnæ *cit. §.* 14. ubi excommunicantur *qui partes actrices quomodolibet compellant ad revocandum, vel revocari faciendam citationes vel inhibitiones, aut alia in eis decreta, & ad faciendum, vel consentiendum eis contra quos tales inhibitiones emanarunt, a Censuris & pænis, in illis contentis absolvi.*

232 V. Ipso facto excommunicantur etiam omnes & singuli, qui comminata, vel lata per Decretum & sententiam Judicis Ecclesiastici contra se excommunicatione, vel alia Censura recurrunt ad potestatem sæcularem, ibique inhibitiones, prohibitiones &c. procurant, textu claro *cit. Bulla Cœnæ §.* 16. ibi: *Ac etiam eos, qui ipsam Ordinariorum: vel ab eis delegatorum quorumcunque sententias, & decreta, aut alias Fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, aut alias Curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pęnalia Ordinariis & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant,*

233 IV. Ipso facto excommunicati sunt etiam Judices, & Potestates sæculares, qui ad instantiam ita recorrentium contra Decreta & censuras Judicis Ecclesiastici tales inhibiones, & prohibitiones decernunt, vel exequuntur *c. §.* 16 *Bullæ Cęnæ ad finem*; Ibi: *Eos quoque, qui hæc decernunt & exequantur.*

234 VII. Ipso facto excommunicati sunt omnes & singuli, qui consilium, auxilium, aut favorem præbent alicui, ut ob comminatam, aut latam per Decretum, vel sententiam Judicis Ecclesiastici excommunicationem, vel aliam censuram ad Potestatem vel curiam sæcularem recurrat, & præfatis inhibitiones mandata &c. procuret, *cit. §.* 16. ibi: *Eos quoque, qui dant auxilium; consilium patrocinium & favorem eisdem.* Prout hodie passim facere videmus quosdam Advocatos, qui ut vim & executionem sententiarum, vel Decretorum Judicis Ecclesiastici eludant, declinent, impediant, retardent &c. clientibus, vel etiam aliis recursum ad Potestatem sæcularem suadere non verentur. Væ illis.

235 Nec excusantur, si aliquid ex præfatis a *n.* 238. attentant sub prætextu non observatę debitæ, & necessariæ formæ in ferendis censuris, seu sub prætextu nullitatis ipsarum *quia non ad sæculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertinet*, uti expresse declaratur a Concilio Tridentino *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 3. nisi nullitas sit prorsus manifesta & notoria, prout a Layman jam limitatum est supra *num.* 239

236 Pariter non excusantur, si horum aliqui attentant *sub prætextu violentiæ prohibendæ, aut aliarum prætensionum aut etiam donec ipsi ad nos* (Sedem Apostolicam videlicet, *informandos, ut dicant, supplicaverint, aut supplicari fecerint*, uti in terminis habetur in citata Bulla Cœnæ *§.* 15. Minus excusantur ridendo, & contemnendo Excommunicationes, juxta dicta supra n. 233.

237 Colliges, quam multi hodie adhuc ipso facto excommunicati existant, cum passim contingere videamus malignis hisce, & tepidis temporibus, quod, dum Reverendissimi Ordinarii, vel alii Judices Ecclesiastici Excommunicationem, vel alias censuras juxta præscriptum SS Canonum, Conciliorum, & Constitutionum Ecclesiasticarum ferre volunt, & actu ferunt, vel ipso Jure & facto ab aliquibus jam contractam declarent, Domini sæculares, vel eorum Ministri, Officiales, Curiæ, Tribunalia, Concilia, Magistratus, & alii hujusmodi censuras examinare, discutere, criticare, judicare, & in dubium vocare, easque explorare & ridere pręsumant; indeque alii eas pro nullis & invalidis declarare, alii ne affigantur, aut promulgentur, prohibere, alii, ut non observentur, nec curentur, præcipere, alii, ut accedendo Ecclesias audiendo Divina, aliaque per censuras prohibita exercendo, positive violentur, mandare, alii minis, vel etiam actualibus molestiis judices Ecclesiasticos a ferendis Censuris, terrere, vel ad solutionem earum compellere, alii ob censuras sibi comminatas, vel illatas ad potestatem sæcularem recurrere, alii ita recurrentibus positive assistere, alii quædam ex dictis saltem consulere, sæpissime non vereantur, prout per varia specifica, & individua scandalosa & viva exempla, deploranda experientia, proh dolor, abunde patet; qui tamen omnes juxta dicta ipso facto excommunicati existunt, etiamsi Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate, prout in terminis loquitur Bulla Cęnæ *§.* 24. ubi insuper revocat & nullius momenti declarat omne qualecunque Privilegium præscriptionem, consuetudinem immemorabilem in contrarium.

238 Nec patrocinatur alicui horum prætextus non receptæ Bullæ, vel consuetudinis in contrarium, per amplius dicta *cit.* 8. *de Hæreticis n.* 79.

239 Placuit dicta hucusque in *§. præsenti* paulo amplius, & quidem simpliciter, atque cum aliqua repetitione adducere, sperando, fore, ut Deus unum saltem vel alium legentem Laicum a pessima & periculosa corruptela judicandi spernendi, & violandi censuras avertat.

240 Quæritur II. Quis possit absolvere a Censuris Excommunicationis? Ante responsionem nota, ordinarie *excommunicationem Majorem* semel contractam etiam cessante contumacia Excommunicati, & præstita satisfactione, sine absolutione non tolli, *can. si Episcopus can.* 11. *q.* 3. *c. ex litteris* 11. *de constit. c. Qua fronte* 25. *de Appell.* cum concordantiis etiamsi is, qui Excommunicationem tulit, vel etiam ipse Excommunicatus moriatur, *c. can. si Episcopus can.* 11 *q.* 3. *c. Pastoralis* 11. *§. Præterea de Officio Ordinar. c. A nobis*, 28. *h. t.* cum Concordantiis. Navarrus *Manual. cap.* 27. *n.* 271. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *cap.* 7. *nu.* 2. cum communi & certa aliorum.

241 Dicitur autem notanter, *ordinarie loquendo*, quia limitatur in casu, quo auctor Excommunicationis illam sub certa conditione fert, simulque declarat, quod nonnisi usque ad talis conditionis adimplationem duret; quia tunc utique ea præstita cessat sine alia absolutione, ut si judex Ecclesiasticus dicat, nisi intra octiduum restitueris, sis ipso facto excommunicatus, atque in Excommunicatione tamdiu permanens, donec restituas Layman *loc. cit.* Covarruvias *in c. Alma mater p.* 1. §. 12. *n.* 3. Suar. *de censuris disp.* 7. *sect.* 1. *nu.* 11. Ratio est, quia in tali casu videtur absolutio implicite contenta in ipsa sententia Excommunicationis; consequenter alia necessaria non est. H N.

242 Resp. I. Si *Excommunicatio major* per specialem sententiam lata fuit ab homine, Episcopo v. g. ordinarie ab illa is solus, qui eam tulit, vel illius delegatus, vel ferentis successor, aut Superior plenam jurisdictionem in illum obtinens, vel delegatus absolvere potest. Abbas in *c. Pastoralis de Officio Ordinar. nu.* 2. Layman *loc. cit. n.* 2. Navarrus *Manual. cap.* 27. *n.* 40. cum communi aliorum. De ferente & delegato ipsius patet ex *c. Pastoralis* 11. *c. Præterea de Officio Ordinar. Quærenti* 25. *de Offic. Delegat.* Ratio desumitur ex illa Regula, *Ejusdem est solvere, & ligare can. Verbum dist.* 1. *de Pœnitent.*

243 De Successore constat *ex can. si Episcopus can.* 11. *q.* 3. quod intellige non solum de perpetuo, sed etiam de temporali, ut proin etiam Capitulum Sede vacante absolvere possit a Censura per antecessorem lata, *cap. Unic. de Majoritat. & obed.* Ratio est, quia sicut Capitulum in aliis, sic etiam in jurisdictione absolvendi a Censuris succedit Sede vacante.

244 De Superiore vero notandum, per hunc ad præsens intelligi illum, qui plenam in auctorem censuræ obtinet jurisdictionem; qualis est Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum Provinciæ; non item Archiepiscopus respectu suorum Suffraganeorum, nisi aditus per quærelam de quo tamen limitationes vide supra in 1. *Decr. tit.* 31. §. 2. *n.* 50. & 53. vel nisi potius ad eum appelletur; eo quod ille in hos nullam habeat jurisdictionem, nisi in causa Appellationis ad illum interposita, & in quibusdam aliis causis a jure expressis *arg. c.* 1. *can. Nullus Primas* 7. *cau.* 9. *q.* 3. *c. Pastoralis* 11. *de Officio Ordinar.* ut proin Archiepiscopus non possit absolvere a Censura, quam in proprium Subditum tulit Episcopus illius Suffraganeus, nisi ad eum a sententia Censuræ appelletur.

245 Quod bene fieri poteſt,ea tamen cum diſtinctione, quod ſi quis ante cenſuram; jam latam a comminatione illius appellet, Excommunicatio a Comminante amplius ferri non poſſit, & lata ſit manifeſte nulla, adeoque minime curanda. Si vero poſt jam latam Cenſuram appelletur, Excommunicatio valet ſuumque effectum habeat, ipſeque Excommunicatus pro tali habere ſe debeat, donec aliter declaret *Judex ad quem*, prout alibi jam diximus, & cum aliis bene obſervat Layman *lib. 1. tract. 5. part. 1. c. 6. num. 1. & 2.*

246 Reſp. II. Si Excommunicatio lata eſt a Jure, vel ab homine, v. g. Epiſcopo, per Decretum, vel ſententiam generalem ſine addita aliqua reſervatione, ab illa in utroque Foro abſolvere ſuos ſubditos poſſunt Superiores jurisdictionem externam in illos obtinentes, uti ſunt Epiſcopi reſpectu Diœceſanorum. Generalis reſpectu religioſorum totius Ordinis. Provincialis reſpectu Subditorum Provinciæ, Abbas, Prior, Guardianus. Rector reſpectu ſubditorum ſui Monaſterii. Immo pro Foro interno etiam Parochianorum, & quivis Confeſſarius alias poteſtatem habens abſolvendi talem ab aliis peccatis. Sylveſter *V. Abſolutio 1. n. 4.* Navarrus *cap. 27. n. 39.* Suarez *de Cenſuris diſp. 7 ſect. 1. num. 23. & 28.* Engel *h. t. nu. 124.* Innocentius *in c. Nuper 29. h. t. n. 6. arg. cit. cap. Nuper, 29.* Quamvis enim iſtud Capitulum loquatur de ſola *Excommunicatione minori*, tamen, quia ratio ibidem data etiam de Majori procedit, ibi: *Quia Conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit*, ad eam quoque merito extendunt Doctores citati.

247 Notanda tamen circa ultimam partem concluſionis verba: *immo per Foro interno quivis Confeſſarius &c.* quia abſolutio ab Excommunicatione, & aliis Cenſuris a ſimplici Confeſſario, qui Superior *Cenſurati* non eſt, pro Foro externo non relevat, ſi Excommunicatio eſt notoria vel ad Forum externum jam deducta, ut proin taliter excommunicatus non obſtante abſolutione a ſimplici confeſſario ſibi data, debeat ſe in foro externo gerere tanquam excommunicatum, conſequenter a communione & Divinis per Excommunicationem interdictis abſtinere, ac ſi abſolutus non eſſet, adeo, ut tranſgrediens in aliquo, v. g. celebrans poſſit a Judice Eccleſiaſtico ut irregularis declarari & puniri, quamvis Judex id facere non teneatur, ſed poſſit, ſi velit, abſolutionem pro Foro interno datam etiam pro foro externo acceptare. Layman *l. 1. tr. 5. p. 1. c. 7. n. 7.* Avilla *de cenſuris p. 2. cap. 7. diſp. 3. d. 12. §. Ex dictis* Navarrus *l. 2. Conſil. ult. de Judiciis n. 7.* & alii. Ratio eſt, quia Forum internum, & externum, ſunt quid valde diſtinctum; cum in illo præcipue ſpectetur ſalus animæ, & compenſatio offenſæ divinæ; in iſto vero ad vindictam publicam pro terrore & exemplo aliorum, ac Reipublicæ ſatisfactionem bonumque commune attendatur, ut proin abſolutio pro Foro interno non deroget, vel præjudicet Foro interno, uti poſt noſtrum Miranda *Manual. Tract. q. 6. a n. 6.* & alios bene obſervat Laym. *l. c.*

248 Quod ſi tamen Excommunicatio a Jure vel ab homine per Decretum, aut ſententiam generalem lata; & non reſervata eſt occulta, poteſt abſolutus ab ea per ſimplicem Confeſſarium, etiam publice habere omnem communionem in divinis, & politicis uti cum aliis bene obſervat Layman *l. 5. tr. 5. d. 1. cap. 7. num. 7* ubi etiam addit, poſſe in Foro interno abſolutum etiam notorium excommunicatum in occulto celebrare, & alia cæteroquin per excommunicationem prohibita, agere, ſi omne ſcandalum abeſt, quamvis ſi deprehendatur, ut violator Cenſuræ poſtea puniri valeat in Foro externo. Porro quid Parochi, & ſimplices Confeſſarii obſervare habeant circa abſolutionem publici Excommunicati, dicetur infra a *n. 257. item 267. & ſeq.*

249 Reſp. III. Si Excommunicatio eſt a Jure vel per ſententiam, aut Decretum generale lata, & Auctor illius abſolutionem ſibi reſervavit, nemo ab illa abſolvere poteſt præter ipſum Reſervantem, vel ejus Succeſſorem, vel Delegatum ab eo, vel Superiorem in ſenſu ſupra *n. 253.* declarato. Layman *loc. cit.* Abbas *in c. Ex frequentibus 3. de inſtit. 6.* cum communi & certa aliorum, *arg. c. Nuper 29. h. t.*

250 *Quæritur 3* Quis abſolvere poſſit a *Suſpenſione & interdicto?* Reſp. I. Sicut ab Excommunicatione, & ita & ſuſpenſione, & interdicto, ſicut Cenſuræ feruntur per ſpecialam ſententiam ad homine, is ſolus; qui eas intulit, vel ejus Succeſſor, vel Delegatus, vel Superior abſolvere poteſt, per Doctores, & Jura ſupra *n. 242.* allegata, & in ſenſu *ibid.* declarato.

251 Si autem Suſpenſio, vel Interdictum a jure, vel homine per Decretum, vel ſententiam generalem lata eſt ſine clauſula reſervationis, abſolvunt ii, qui in ſimili caſu abſolvunt ab Excommunicatione juxta dicta *n. 256.*

252 Quod ſi Suſpenſio a jure vel homine per ſententiam generalem lata fuit cum clauſula reſervationis, pariter abſolvunt ii, qui a ſimili reſervata Excommunicatione abſolvere valent, juxta dicta *n. 249.*

253 Reſp. II. Si Suſpenſio, vel Interdictum latum eſt ad certum dumtaxat tempus, aut donec hoc vel illud fiat, aut præſtetur, elapſo tempore præſcripto adimplet ceſſat, uti cum Gloſſa communiter recepta *in Clement. 1. V. Donec de Decimis*; bene docet Abbas *in c. 3. de Judiciis.* Navarrus *Manual cap. 27. nu. 161.* Sylveſter *V. Interdictum nu. 3.* Covarruvias *in c. Alma mater p. 1. V. 11. n. 8.* & alii.

254 Quæritur IV. an, & quando & qualem poteſtatem abſolvendi a Cenſuris, & caſibus Papæ reſervatis ex Delegatione, Privilegio, vel jure habeant Epiſcopi, Regulares, & alii Confeſſarii? Reſp. ad hoc quæſitum jam patere ex *Tit. VII. de Hæreticis §. 7. 8. & 9.* ubi occaſione Abſolutionis ab Hæreſi, egimus etiam de abſolutione a quovis alio caſu tam Epiſcopis, quam Papæ reſervato.

255 Et inter alia ex Privilegio conceſſo per Conſtitutiones Pauli III. Gregorii XIII. & aliorum, Regulares Mendicantes, præſertim Ordinis noſtri poſſunt abſolvere ab omnibus peccatis, & Cenſuris, puta, Excommunicatione, Suſpenſione, & Interdicto perſonali etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, ſolis exceptis caſibus in Bulla Cœnæ contentis, a quibus tamen ſuos ſubditos Regulares abſolvere valent Superiores, prout ſuſius probat Hyacinthus Donati *tom. 1. part. tr. 14 q. 18. & tom. 2. tr. 11. q. 17. & 18.* ac noviſſime noſter Felix Poteſtas in ſuo Examine Eccleſiaſtico *tom. 1. p. 4. c. 5 n. 3376.*

256 Et quamvis Clemens VIII. caſibus Bullæ Cœnæ etiam alios annumeravit, videlicet I. Extractionem reorum ex aſylo Eccleſiaſtico contra Conſtitutionem Gregorii XIII. *Cum alias.* II. Violationem clauſuræ monialium ad malum finem caſtitati contrarium. III. Duellum proprium. IV. percuſſionem Clerici, vel Monachi, quæ non levis, ſed gravis eſt. Et V. Simoniam realem; & confidentialem; ita ut ſicut a caſibus Bullæ Cœnæ, ita tamen ab his nec Regulares, nec alii vi privilegii, vel alterius juris abſolvere poſſint Sæculares præter Romanum Pontificem; tamen Stoz *in Tribunal. pœnit. lib. 2. q. 2. n. 60.* & alii obſervant, poteſtatem abſolvendi ab his caſibus prius conceſſam, non fuiſſe revocatam a Clemente VIII. quoad Regulares extra, ſed tantum intra italiam.

257 Notandum tamen circa hæc privilegia, & poteſtatem abſolvendi primo: quod vi horum non poſſint abſolvere a cenſuris ad homine per ſententiam ſpecialem latis, per dicta *n. 252.* neque ab *interdicto locali.*

258 Secundo, quod, etſi vi dictorum privilegiorum Mendicantes pro Foro conſcientiæ abſolvere poſſint ab omnibus cenſuris a jure, vel per ſententiam generalem latis etiam reſervatis Summo Pontifici (non item a reſervatis Epiſcopo) tamen hæc abſolutio in Foro externo non relevet, quin cenſura exiſtente notoria, vel jam deducta ad Forum contentioſum, *Cenſurati* adhuc debeant ſe habere pro talibus, ac puniri poſſint ut tranſgreſſores, ſi in aliquo violant cenſuram.

259 Tertio, Regulares vi dictorum privilegiorum non poſſe abſolvere a caſibus Epiſcopo reſervatis ſine ejus licentia; neque ab ullo alio peccato aliquem ſæcularem ſine approbatione Epiſcopi in aliqua Diœceſi, juxta omnes.

Solam hic notandum I. Quod prævio examine ſemel approbati ſimpliciter Regulares ab aliquo Epiſcopo, ab eodem examinari non amplius poſſint, ita decernente S. Congregatione Cardinalium apud Landuſcha *V. Confeſſarius nu. 9.* Ubi etiam apud eundem Auctorem in ſuo ſupplemento *v. privileg.* poteris ad propoſitum videre Bullam Clement. X. incipientem *Superna &c.* ac editam 1670.

Item ſimiliter notandum II. quod Regulares ſemel approbati ab aliquo Ordinario, quando tales ſunt in itinere, ſive in terra, ſive in mari, poſſint in qualibet diœceſi excipere confeſſiones Sæcularium quorumcumque, etiamſi ab Ordinario talis Diœceſis non ſint expreſſe approbati. Et hoc vel ex privilegio, prout tale pridem conceſſit Euge-

nius

nius IV. Fratribus Minoribus, ac Gregorius XIII. Jesuitis; ubi tamen excipiuntur illa loca, in quibus Episcopus personaliter existit. Atque dictum privilegium adducunt Rodriques *tom. 5. qq. Reg. q. 39. art. 5. in fine*. Compendium nostrorum Privilegiorum *v. Absolutio*. & novissima quod, ne editio Romana Patris Landuscha anno 1700. *v. Confessarius n. 12*. Illudque adhuc post Urbanum VIII. Alexandrum VII. & Clementem X. subsistere consent plures etiam post dictos Pontifices scribentes Jacobus Platellus *p. 2. Theolog. c. 6. §. 8. n. 873*. apud me *fol. 382*. Bernardus Sannig *tom. 3. Theol. dist. 11. q. 4. n. 25*. Patritius Sporer *p. 3. Theologiæ Sacramental. c. 6. sect. 3. n. 678*. Jacob. Wiestner *lib. 5. Institut. Canon. tit. 38. num. 36*. prope finem &c. Bulla autem Clementis X. *Superna &c.* in contrarium allegata commode forsan intelligi posset; de stabiliter in alia Diœcesi permanentibus & qui utique debent ab Episcopo illius loci approbari; non autem de transeuntibus tantum; nam, cum Privilegium toti alicui Religioni a summo Principe concessum sit favorabile, sicque id, quod contra tale pugnare videtur, tamquam odiosum strictam patiatur interpretationem, etsi etiam aliquo modo derogaret jure communi, uti cum Suarezio, Azorio, Bonacina & ipsomet Illsung. tenet Castro Palao *part. 1. tr. 3. disp. 4. punct. 10. n. 5*. prout & ego statim in *t. Decr. Tit. 3. §. 5. num. 138*. Hinc posset prælato modo Bulla Urbani VIII. & Clementis X. explicari, ut saltem quoad hoc punctum non obesset valori dicti Privilegii. Vel quod si etiam dicta Potestas absolvendi Regularibus Mendicantibus &c. aliquam Diœcesin in itinere transeuntibus de facto non amplius convenire ex Privilegio (prout aliqui cum Illsung. in sua Theologia *de Approbatione Confessarii tract. 6. disp. 6. q. 6. art. 1. §. 3. n. 176*. putant; alii autem cum la Croix *l. 6. part. 2. n. 1517*. apud me *fol. 863*. saltem de valore ejusdem dubitant) adhuc prædicta Potestas Regularibus Mendicantibus &c. competeret in Germania Superiori (ubi scribo) ex tacito consensu Episcopi; eo ferme modo, quo Regulares vi ejusdem absque scrupulo, scientibus & tacentibus Reverendissimis Ordinariis, ex suis Conventibus pergunt ad operationes spirituales, ibique excipiunt Confessiones, etsi ab Episcopo illorum locorum, ad quæ pergunt, expresse nunquam fuerint approbati, modo approbati fuerint ab Episcopo illius Conventus, ubi alias degunt. Et ita quoque censet Petr. Marchantius Belga in suo Tribunal. *tom. 1. tract. 2. tit. 6. qu. 4. resolut. 2*. ad finem.

260 *Quarto*, vigore sæpe dictorum Privilegiorum non possunt Regulares excipere Confessiones Regularium alterius Ordinis habentis statutum (prout fere quævis Religio habet) ne Religiosi talis Ordinis confiteantur Religiosis alterius Ordinis, ut bene observat Roderiquez *tom. 1. qq. Regular. q. 60. art. 6. & q. 62. art. 5*. Layman *lib. 5. tr. 6. c. 10. n. 20*. & alii, *arg. Extravag. 1. § Electi, V. Non religiosos de Privileg.* Et ratio est, quia Privilegio generali non derogatur particularibus statutis, aut consuetudinibus nisi exprimatur.

261 Hoc tamen intellige, nisi Religio aliqua etiam circa hoc speciale privilegium, aut statutum aliud habeat: prout teste Rodriquez *loc. cit. q. 62. art. 2*. habent Regulares Ordinis S. Dominici, utpote qui ex concessione Innocentii VIII. a quovis etiam alias reservato crimine absolvi possunt per quemvis Confessarium, sive sæcularem, sive Regularem alterius Ordinis, quando de licentia suorum superiorum sunt in itinere constituti; non item fugitivi & Apostatæ.

262 Imo Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 19. n. 20*. Rodriquez *tom. 1. qq. Regular. q. 62. art. 5*. & alii docent, omnibus Religiosis, dum in via constituti Confessarium sui Ordinis habere nequeunt, licitum esse, confiteri alicui alteri vel Regulari, vel sæculari Confessario saltem cum obligatione sistendi se Superiori, vel ab eo delegato quoad casus reservatos.

263 In ordine tamen nostro specialiter observandum est statutum generale c. 7. § 1. n. 4. *Confiteri extra ordinem præterquam in necessitatis articulo, & tunc de licentia Superioris per Apostolicas Constitutiones Fratribus expresse prohibetur*: ubi per necessitatis articulum non tantum articulus mortis, sed etiam quodvis probabile periculum illius intelligitur, quale esse censetur, irruente hoste, prædone instante periculosa navigatione, transitu per loca insidiis & latronibus obnoxia; Sanctorus de Melfi in *Statutum, c. 7. q. 6* Item necessitas celebrandi Missam, quam quis sine scandalo aut nota infamiæ omittere non potest, Melfi *loc. cit*. Kercove in *Statuta gen. cap. 6. §. 22. n. 113*. Portel. *verf. Confessarius erga Religiosos*, recte dicens, in tali casu Regularem non tantum posse, sed debere confiteri alicui Confessario extra Ordinem; sive Regulari, sive sæculari, si aliquem ex Ordine suo habere nequit, cum urgeat præceptum Divinum & Ecclesiasticum, & Prælati Regulares videantur esse contenti: siquidem *per licentiam Superioris* in Statuto requisita intelligitur generalis, & præsumpta. Melfi *loc. cit*. Rodriq. *tom. 1. qq. regul. q. 62. art. 5*. Quinimo in licentia itinerandi implicite continetur licentia confitendi in casibus alias a Jure permissis, juxta Mirandam *tom. 2. quæstion. 36. art. 6*.

Infertur, quod Collectores, & alii itinerantes copiam Confessarii ex Ordine non habentes non tantum possint, sed etiam habeant confiteri Confessario alteri Regulari, vel Sæculari, casu quo in peccato mortali constituti Missam sine scandalo omittere non possunt; ita tamen, ut postea de reservatis denuo se accusent coram Confessario Ordinis potestatem habente.

Quinto notandum, vi sæpe dictorum Privilegiorum Regulares etiam ex suis non posse aliquem absolvere a reservatis in suo Ordine. Quinam autem sint casus reservati pro Ordinibus constat ex Bulla Clementis VIII. qui, ne Prælati Regulares per indiscretum Zelum nimium reservando casus gravent Subditos, undecim passim in libris contentos specificavit, quos reservare Prælati Regulares possunt addita clausula, ut si aliquos casus pro bono Religionis aut Provinciæ reservare velint, id quidem facere possint; sed non nisi in Capitulo generali pro toto Ordine, vel Provinciali pro Provincia, ibi: Cum matura discussione & totius consensu capituli generalis pro toto ordine, & Capituli Provincialis pro tota Provincia. Plura de Absolutione a Casibus reservatis, vide apud Theologos, & etiam Kercove in *Statuta generalia cap. 7. §. 22*. Melfi *in eadem Statuta c. 7*. 264

Porro circa Casus reservatos etiam notandum, quod licet aliqui cum Diana *p. 1. 3. 4. Res. 104*. Soto, Corduba, & aliis, satis probabiliter & tute doceant, eum, qui hic & nunc non habet copiam potentis absolvere a reservatis, & nihilominus conformiter dictis superius ex causa urgenti confiteri debet, non teneri alteri potestatem in reservata non habenti confiteri aliquod peccatum reservatum, sed satisfacere, si alia non reservata confitetur, cum proposito reservata, quamprimum fieri potest, confitendi habenti potestatem absolvendi ab illis, cum nemo teneatur idem peccatum bis confiteri; tamen longe tutior & in praxi merito tenenda sit sententia dicens, etiam in tali casu esse obligationem, reservata quoque confitendi; quatenus integritati Confessionis satisfiat, & Confitens interea indirecte a reservatis absolvatur, prout videre est apud Layman, Sporer *Theol. Sacrament. p. 6. c. 3. sect. 2. n. 257*. 265

Ulterius notandum, in casu, quo penitus bona fide accedit Confessionale, ignorans se habere peccatum reservatum, vel putans Confessario competere facultatem absolvendi & confitetur reservatum, fere plerumque non teneri simplicem Confessarium, ita Confitentem absque absolutione dimittere, & ad habentem potestatem ablegare, sed posse talem; dum aliud præter reservata habet peccatum, ab hoc directe, & ab illis indirecte absolvere, atque ad celebrandum vel communicandum admittere, cum obligatione denuo confitendi reservata habenti potestatem directe absolvendi ab eis. *Clyp. Clement. Jadw. part. 2. Dec. 2*. Sporer *l. c. n. 767*. Ratio est; quia videtur adesse aliqualis saltem necessitas, videlicet, quia valde durum esset penitenti, cæteroquin rite disposito, sine absolutione discedere, præsertim si præter reservatum haberet etiam alia gravia peccata, simplici Confessario bona fide exposita, quæ denuo alii confiteri valde difficile foret.

Quæritur V. Quotupliciter; & quomodo fieri possit, & debeat absolutio a Censuris? Item quid circa eam dandam observare debeant absolventes præsertim Regulares? Resp. I. Absolutio a Censuris vario fieri potest, & solet, pro diversa ratione. Nam I. fieri potest absolute. II. Ad cautelam, prout ad cavendam nullitatem rescripti Apostolici, 266

Electionis, Beneficii dari solet. III. Sub conditione, v. g. *Absolvo te, si hoc aut illud feceris*. IV. Cum reincidentia, ita videlicet, ut si absolutus intra certum tempus, hoc, aut illud non fecerit: vel si cessante periculo mortis vel alio impedimento se non sistat; a quo alias de Jure absolvi deberet, in similem Censuram Excommunicationem v. g. iterum reincidat. V. Ad certum duntaxat effectum, v. g. ut *Censuratus* testimonium ferre, vel alium actum *Censurata* alias prohibitum, exercere valeat; quo tamen casu Censuratus non ab ipsa Excommunicatione, sed ab aliquo ipsius effectu dumtaxat liberari censetur. Pirhing *h. t. a n.* 165. Layman *loc. cit.*

267 Resp. II. Absolutio a Censura non tantum intra, sed etiam extra confessionem sacramentalem etiam absenti & invito dari potest; nec requiritur ad eam certa verborum forma, sed sufficit qualibet voluntatem absolvendi sufficienter explicans: solet tamen pro absolute danda absolutione ab Excommunicatione observari sequens Formula: *Absolvo te a vinculo excommunicationis quam incurristi propter N.* (exprimatur excommunicationis causa) *& restituo te SS. Sacramentis & communioni fidelium in Nomine Patris &c.* in Absolutione a suspensione vero: *absolvo te a vinculo Suspensionis, quam incurristi propter N. & restituo te executioni Ordinum*: Si censura est dubia, servari solet hæc Formula: *Si teneris aliquo vinculo Excommunicationis, Suspensionis, vel Interdicti, absolvo te, &c. in quantum possum, & tu indiges, in Nomine Patris &c.*

268 Si absolutio datur publice & solemniter, præmitti solet aliquis Psalmus pœnitentialis, & adhiberi certus ritus, *c. A nobis* 28. *h. t.* & in Pontificiali, vel etiam in Rituali Diœcesano præscriptus.

Resp. III. Nullus neque in Foro interno, neque exter- 269
no absolvi potest ab Excommunicatione vel alia Censura, nisi *Censuratus prius* satisfecerit parti læsæ, ob damnum, vel injuriam, ratione cujus fuit excommunicatus *c. solet* 2. *h. t. in* 6. vel cum ea transactum, vel si hoc statim fieri nequit, sufficiens cautio per pignora, vel fidejussionem præstetur; vel si nec ista ob inopiam vel aliam causam fieri potest, per juramentum, Laym. *l. 1. tr. 5. p. 1. c. 2. n. 8.* Abbas *in c. qua fronte 25. Appellat.* Sylvester *V. Absolutio 3. num. 3. arg. Authent. Generaliter C. de Episc. & Cleric.*

Et quamvis Laym. *loc. cit.* recte notet; pro Foro inter- 270
no, spectata qualitate personæ sufficere etiam nudam promissionem, vel fidei interpositionem censurati, si censura est occulta: tamen etiam *l. c. p. 1. c. 7. n. 7.* idem recte monet, Regulares privilegiatos cavere debere, ne etiam pro solo Foro interno absolvant aliquem vi juris communis, aut sententiæ generalis notorie censuratum, v. g. Excommunicatum, vel cujus Excommunicatio jam fuit deducta ad forum contentiosum; priusquam parti læsæ actu satisfecerit; quia alias, si talis Reus saltem pro Foro interno absolutus jam existit, ab Ecclesia tam facile adigi non valet ad satisfaciendum parti læsæ, quod bene observare habent Confessarii Regulares: quamvis & in hujusmodi notorie Excommunicatis circumstantiæ suadere possint, ut ad solam præviam cautionem, vel promissionem absolutio pro Foro interno prudenter dari queat.

TITULUS XL.

De Verborum Significatione.

SUMMARIUM.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Inter regulas de intelligenda Verborum significatione sunt etiam sequentes: I. Verba intelligenda sunt cum effectu, ut aliquid operentur.*
3 *II. Verba sunt intelligenda secundum subjectam materiam.*
4 *III. Sunt intelligenda, ut excludatur delictum.*
5 *IV. Verba clara non admittunt interpretationem.*
6 *V. Verba sunt intelligenda, ut non derogetur quæsito Juris tertii.*
7 *VI. Et ut evitetur absurdum.*
8 *VII. Atque contradictia, vel correctio.*
9 *VIII. Verba sequentia accipiunt interpretationem a præcedentibus, & econtra.*
10 *De aliis regulis. Remissive.*

1 Constat sæpe dubitari de sensu, & significatione verborum juris, hinc sicut in jure Civili, ita & in Canonico interpositus fuit Titulus *de verborum significatione*. Quoniam vero de hac multa jam diximus supra *l. 1. t. 2. de const. §. 15. 16. & 17.* de interpretatione Legum, & Regulis in ea observandis; pauca hic adderemus ponendo aliquas Regulas ad intelligendam *verborum significationem*.

2 Regula I. *Verba intelligenda sunt cum effectu, ita ut aliquid operentur, & non sint superflua l. 2. §. Hæc autem verba ff. quod quisque Juris & l. 3. quod quisque Juris*, juncto *c. relatum de cleric. non resident. cum Hæc autem verba 7. dist. 1. de pœnit.* ne minimum verbum, quin dene syllaba superflua sit *l. quoties 12. ff. de reb. dub.* Censentur autem aliquid operari, quando etiam solius majoris declarationis; cautelæ, & omnis dubitationis tollendæ, vel efficacioris voluntatis demonstrandæ gratia ponuntur, ut exprimat id, quod tacita jam inerat, vel in genere continetur. Abbas *in c. Si adversus 11. de Hæretic. arg. l. quæsitum 12. §. 4. ff. de Fundo instr. & c. si adversus de Hæretic.*

3 Regula II. *Verba sunt intelligenda secundum subjectam materiam, & naturam actus, vel contractus, de quo agitur, & secundum qualitates personæ, ad quam sunt relata, c. quemadmodum 25. de Jurejur. c. constitutum 6. vers. cum autem de relig. dom. l. ubi ita 27 ff. de Mortis caus. don.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 104. n. 29.* Tuschus *concl. 95. & 96.* Ratio est; quia proferens verba præsumitur ea accommodare materiæ, actui vel contractui, de quo agitur, & personæ, ad quam diriguntur, *c. intelligentia 8. h. t. l. non aliter 69. ff. de legat. 3.*

Regula III. *Quando dubius sensus verborum in bonam & malam partem accipi potest, is accipiendus est, qui excludit delictum adeo ut potius interpretatio, & significatio verborum impropria admittatur, quam delictum, c. estote 2. de R. J. l. Merito 51. ff. pro socio.* Ratio est; quia in dubio nemo deliquisse præsumitur, & factum cujusque in meliorem partem interpretandum est. Dicitur autem in dubio, quia ubi verba de delicto sunt clara, vel certe longe majorem turpitudinis, quam honestatis speciem præseferunt, & excusandi causa non apparet, hæc Regula non procedit, sed subintrat generalis sequens. 4

Regula IV. *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam*: de qua Regula vide *l. 1. tit. 2. §. 16. n. 384.* 5

Regula V. *In dubio illa significatio præferenda est, quæ non deroget quæsito Juri tertii c. denique caus. 14. qu. 5. c. super eo 15. Officio delegat. l. nec avus 4. C. de emancipand. l.* adeo ut advertendum præjudicium Juris quæsiti tertio a verba etiam improprie accipiantur, Tusch *concl. 128. n. 1.* quæ Regula non tantum in privatorum actibus & dispositionibus, v. g. contractibus, Testamentis, sed etiam in Decretis, ac Beneficiis Principum procedit, *c. l. Nec avus & l. Prætor ait 2. §. 10. & 16. ff. ne quid in loco pub.* Sicut & in quibusvis privilegiis, & rescriptis Pontificum, etiamsi cum clausula ex certa scientia, vel motu proprio sint emanata; cum omnia tacite contineant clausulam salvo jure tertii, vel sine præjudicio tertii; quatenus nemini præjudicent, sed Jus cuilibet illæsum & integrum conservent, *c. ducet 12. de offic. ord. c. dudum 31. de privil. quamvis 8. de rescr.* cum Concordantiis. Ratio est; quia Jus tertio jam quæsitum etiam publica auctoritate, non nisi necessitatis, vel utilitatis publicæ causa, auferri potest; & etiam hac urgente supremus Princeps vel Papa auferre non censetur, nisi 6

ex-

exprimat, Innoc. *in c. innotuit 20. de electiοn.* Pirhing *de const. num. 20.*

7 Regula VI. *Verba interpretanda sunt, ut evitetur omne absurdum, adeo ut ad hoc evitandum etiam improprietas verborum admittatur.* Barbosa *de Axiomat. Juris Axiom. 2. V. absurdum.* Tuschus *lit. A concl. 66. n. 17. arg. l. num absurdum, ff. de Bonis libertorum.*

8 Regula VII. *Verba sunt interpretanda, ut eorum correctio, & contradictio excludatur. c. inter dilectos 6. V. cæterum de Fide instrum. c. cum expediat 29. de elect. in 6.* cum concordantiis. Ratio est; quia nemo idem velle, & nolle, vel a sua dispositione illico recedere, & se incontinenti corrigere præsumitur.

Regula VII. *Verba sequentia interpretationem accipiunt a præcedentibus ejusdem dispositionis, & vicissim, l. servus 30. in fine ff. de legat. 3.* 9

Alias similes Regulas vide *cit. lib. 2. tit. 2. n. 16. & 17.* item Barb. *de axiom. juris*, nec non *de Appellationibus juris & dictionibus usufrequentibus.* Item etiam Lexicon Juris. 10

T I T U L U S XLI.

De Regulis Juris.

S U M M A R I U M.

1 Regula Juris *quid?*
2 *Alia est Authentica.*
3 *Alia* Brocardia.
4 *De* Regulis Juris *in specie qui scribant.*
5 *Quid sentiendum* de Regulis Juris.

1 UTI *Digesta* juris civilis, ita etiam tam quinque Libri, quam sextus Decretalium *Titulo de Regulis Juris* clauduntur. Ubi *per regulam* ad propositum intelligitur sententia quædam generalis plurium Legum, & Canonum Summam paucis complectens: seu quæ jus de variis rebus, eandem tamen rationem habentibus, per diversas Leges & canones constitutum, brevi compendio complectitur, & proponit: sic v. g. diversi Canones & Leges, quarum aliæ fœminas ab Officio Judicis, aliæ a postulando, aliæ a fidejubendo &c. repellunt, unica comprehenduntur Regula: *Fœminæ ab omnibus officiis civilibus & publicis remotæ sunt*; quæ est *Regula 2. ff. de R. J.*

2 Regulæ hæ aliæ sunt *Authenticæ* aliæ mere doctrinales, quæ communiter *Brocardicæ* vocari solent, *Authenticæ* sunt, quæ auctoritate Apostolica, vel Imperiali. Juri Canonico, vel Civili, & præsertim sub præsenti Rubrica de Regulis Juris in quinto & sexto Decretalium ad finem, atque ff. ponuntur.

3 *Brocardicæ* sunt, quæ a Jurisconsultis, vel aliis Doctoribus ex variis juris textibus, ac dispositionibus, vel etiam philosophorum dictis deprompte per modum axiomatum habentur, & applicantur quidem; Jus tamen non faciunt, nec juris auctoritatem habent, cum in nullo jure clausæ supponantur.

4 De Authenticis Regulis juris in specie integros scripsere Tractatus varii Doctores, inter quos est Augustinus Barb. *in Collect. ad lib. 6. Decret.* Henricus Canisius *in Summa Juris*, Dynus, Petrus Fechius, & alii, cujusmodi Tractatum etiam hic annectere, quia non vacat, Lectorem ad allegatos Doctores remittimus, parati tamen ea, quæ de regulis juris tam quinque, quam sexti Decretalium in specie jam conscripsimus, in secunda editione hujus operis nostri publicæ luci committere, si primam boni, æquique haberi, & in Bibliopolæ cistis non otiari conspexerimus.

Interea circa *regulas Juris* illud monere conducens duximus, quod, etsi multis rationibus utile sit *regulas juris* sæpius legere & memoriæ imprimere (cum plurimum serviant ad facienda, & firmanda argumenta causæ, atque in dubio potiorem faciant causam illius; pro quo stant & allegantur, donec Adversarius jus in contrarium & legitimam exceptionem afferat, prout advertit *Glossa fin. h. t.* 5
Tamen multum decipiuntur illi; qui vel putant, se totum jus illis intelligere, vel illis tam pertinaciter adhærent, ut nullam contra illas exceptionem audire velint; cum tamen materiæ, quas hæ Regulæ summarissime perstringunt, habeant maximam amplitudinem, & quævis Regula suas exceptiones: Ita ut etiam *de his regulis juris authenticis* verum sit illud Brocardicum: *Nulla regula sine exceptione.* Et merito dixerit Jurisconsultus *in l. 1. ff. de reg. jur. non ex regulis jus, sed ex jure regulam esse desumptam:* per quod insinuare valet: Juris fundamenta, & not etiam prius ex aliis titulis esse addiscenda: at postea per compendiosas Juris Regulas in memoriam revocanda.

Hactenus ergo in quinque Libris tradita, & scripta sufficiant, cedantque ad majorem gloriam Dei, B. V. Mariæ, totiusque Ecclesiæ triumphantis, militantis vero, & omnium Legentium utilitatem. Nos interea humillime prostrati in terram infinitas Deo gratias agimus, quod gratias & vires hoc opus absolvendi misericordissime largitus sit, eique soli, de omni eo, quod in illo bonum est, omnem laudem & gloriam per omnia tribuimus, atque hinc una cum præcedentibus Libris Judicio, & Correctioni Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ humillime subjicimus. Amen

INDEX

INDEX ALPHABETICUS
RERUM ET VERBORUM.

Littera P. denotat Proœmium, T. Titulum, N. Numerum, F. Folium.

A

Rau-

B

C

Cen-

Cor-

E

Exposi-

bus

L

M

tio

N

O

Z 4

P

Pæna

Privi-

R

Sen-

Instru-

Sta-

T

V

Visi-

Omnia ad majorem DEI Gloriam: